

ARNOLD CHIKOBAVA INSTITUTE OF LINGUISTICS
RUSTAVELI FOUNDATION
Materials for the Study of Kartvelian Languages, X

IZA CHANTLADZE
KETEVA MARGIANI-DADVANI, KETEVA MARGIANI-SUBARI
MEDEA SAGLIANI, RUSUDAN IOSELIANI

THE KODORI CHRONICLES

(With Researches)

V o l u m e I

Tbilisi
2007-2010

წიგნი ეძღვნება რუსეთ-საქართველოს ომის დროს აფხაზეთში გმირულად
დაღუპული “კაი ყმების” ხსოვნას...

**The book is dedicated to the memory of the heroes who were brutally slain
the Russian-Georgian war in Abkhazia ...**

ვინა, ვინ არი კაი ყმა,
ვის ტანზე ხმალი ჰშვენოდეს? –
პირველად ომის დამწყები,
ბრძოლის ველს ბოლოს სწირავდეს...
სწორს ფიქრს აძლევდეს თემ-სოფელს,
ცდუნება არა სძირავდეს...

კაქა

ს ა რ ე დ ა ქ ც ი ო ს ა ბ ჯ ო

ნოდარ ანდღულაძე, ავთანდილ არაბული, გურამ ბენდინიშვილი, თინათინ ბოჭორიშვილი, თეიმურაზ გვანცელაძე, იოსტ გიპერტი, გიორგი გოგოლაშვილი, ლალი ეზუგბაია, მანანა თანდაშვილი, ხათუნა იოსელიანი, ჯანრი კაშია, ანა მესხი, მიხეილ ქურდიანი (მ თ ა ე ა რ ი რ ე დ ა ქ ც ო რ ი), ზურაბ ჭუმბურიძე.

რ ე ც ე ნ ე ნ ტ ე ბ ი : ელისაბედ გაზდელიანი, ცირა გოგებაშვილი,
ივანე ლეჟავა, ნანა მაჭავარიანი

ტექნიკური რედაქტორი ლევან ვაშაკიძე
კომპიუტერული უზრუნველყოფა: ლელა მარგიანი, ბექა სუბარი, იზა ბენდინიშვილი

აღნიშნული პროექტი განხორციელდა ქართველოლოგიის, მუშანტარულ და სოციალური მეცნიერებათა ფონდში (რუსთაველის ფონდი) მოპოვებული გრანტის მეშვეობით (-XXX-08). წინამდებარე პუბლიკაციაში გამოთქმული ნებისმიერი მოსაზრება ეკუთვნით ავტორებს და შესაძლებელია, არ ასახავდეს ქართველოლოგიის, მუშანტარულ და სოციალურ მეცნიერებათა ფონდის (რუსთაველის ფონდის) შეხედულებებს.

Editorial Board

Nodar Andguladze, Avtandil Arabuli, Tinatin Bochorishvili, Teimuraz Gvantseladze, Jost Gippert, Giorgi Goglashvili, Lali Ezugbaia, Manana Tandashvili, Khatuna Ioseliani, Janri Kashia, Anna Meskhi, Mikheil Kurdiani (Editor-in-Chief), Zurab Chumburidze.

**Reviewed by: Elisabed Gazdeliani, Tsira Gogebashvili,
Ivane Lezhava, Nana Machavariani**

**Technical editor: Levan Vashakidze
Computer services: Lela Margiani, Beka Subari, Iza Bendianishvili**

The project is funded by the Foundation for Georgian Studies, Humanities and Social Sciences (Rustaveli Foundation) (Grant ND-XXX-08). All ideas expressed in the work belong to the authors, and may not represent the opinion of the Foundation (www.rustaveli.org.ge)

© არნოლდ ჩიკობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტი
Arnold Chikobava Institute of Linguistics

ISBN 978-9941-9097-8-8

ყველა საავტორო უფლება დაცულია
COPYRIGHT©2010

გამომცემლობა
„ბლობალ – პრინტი“

წ ი ნ ა ს ი ტ ყ ე ა ო ბ ა

კოდორის ხეობის ზემო წელის (resp. დაღის) მოსახლეობის დღემდე თითქმის შეუსწავლელი სვანური მეტყველების კვლევას გამორჩეული ადგილი უკავია არა მხოლოდ საკუთრივ ქართვლოლოგის, არამედ ზოგადლინგვისტური თვალსაზრისითაც.

კოდორის ხეობა სვანთა განსახლების ერთ-ერთი უძველესი კერაა. ამ სამყაროში ყოველთვის ერთმანეთს ერწყმოდა და ერწყმის სხვადასხვა ენობრივ-დიალექტური მოვლენა, რაც აშკარა ინტერფერენციის შედეგია; ამასთანავე, გამოიკვეთა ას წელს გადაცილებულ მცოვანთა მეტყველება, რომელიც არაერთი არქაიზმის შემცველია.

წინამდებარე წიგნი მნიშვნელოვანია და ფასეული იმითაც, რომ, სხვა ანალოგიური პროზაული პუბლიკაციებისგან განსხვავებით, აქ სვანურის პარალელურად მოცემულია შესაბამისი ქართული ტექსტები; თავის დროზე ზედმიწევნით შესატყვისები წარმოადგინეს ელისაბედ გაზდელიანმა და როენა ჭკადუამ, მაგრამ იმის გამო, რომ ქართულენოვანი მკითხველისათვის ხშირ შემთხვევაში ბევრი რამ შეიძლებოდა ბუნდოვანი აღმოჩენილიყო, იზა ჩანტლაძე და ქეთევან მარგინან-სუბარი შეეცადნენ შეესრულებინათ ამ ურთულესი ტექსტების შედარებით თავისუფალი თარგმანი (სვანური ენის საეციოციის გათვალისწინებით), ოღონდ “აზრობრივი იდენტურობის” დაცვით, რაც მოქმედებთან კიდევ ერთხელ გადაამოწმეს წიგნის დანარჩენმა ავტორებმა: ქეთევან მარგინან-დადენამა და რუსუდან იოსელიანმა წარმოშობით ბალსზემოელთა მეტყველება, სოლო ბალსქვემო სვანეთიდან ჩასახლებულთა მასალები – ქეთევან მარგინან-სუბარმა (ბერსური და ჩუბუხური) და მედეა საღლიანმა (ცხუმარული, ვცერული და ფარული).

რამდენადმე შეეცვალეთ სვანური პუბლიკაციებისათვის დამახასიათებელი ტრადიციული ორთოგრაფიაც (ეს განსაკუთრებით ეხება პრევერბიან ფორმებს) და მორფემათა ზღვარზე დაემატეთ ორი ახალი სიმბოლო ა და ბ.

წიგნში უხვადაა წარმოდგენილი ქართველოლოგთა მიერ აღიარებული ეტიმოლოგიები, აგრეთვე, იზა ჩანტლაძისა (ძირითადად) და მედეა საღლიანის (ნაწილობრივ) ახალი მიგნებანიც.

ამავე კრებულში ვებჭდაეთ ჩვენი საერთაშორისო პროექტის (ECLiNG) მოთხოვნათა შესაბამისად ფიქსირებულ ტექსტებსაც, შესრულებულს რუსუდან იოსელიანის მიერ, ოღონდ განსხვავებული შრომითი (Titus Mxedruli). განსაკუთრებით მინდა გამოველო მისი საგანგებო გამზავრება ფრანკფურტის სახელმწიფო უნივერსიტეტში საგრანტო პროექტისთვის აუცილებელი ურთულესი კომპიუტერული პროგრამის ასათვისებლად, აგრეთვე, კოდორელი ქეთევან მარგინან-დადენისა და ჭუბერელი ქეთევან მარგინან-სუბარის დიდი დამსახურება ათასგვარი პრაქტიკული საქმის მოგვარებაში.

როგორც მეცნიერული, ისე პოლიგრაფიული თვალსაზრისით ურთულესი წიგნი მზის სინათლეს მერ იხილავდა, რომ არა გამოეცემებოდა “გლობალ პრინტი“-ს დირექტორი ქალბატონი მარინე შარკოზაშვილი და ჩემი ერთადერთი შეილი თამარ ჩანტლაძე.

წიგნის ავტორებმა უკვე დავიწყეთ ზრუნვა “კოდორული ქრონიკების” მეორე ტომის მომზადებისთვის და გულწრფელად ვიმედოვნებთ, რომ ჩვენი ნაღვაწი გარკვეულ წელიწადში შეიტანს ქართველი და აფხაზი ხალხების ადრინდელი კეთილმეზობლური, მეგობრული და ნათესაური ურთიერთობების აღდგენაში.

კოდორის ხეობის მოსახლეობის ლინგვოკულტუროლოგიური კვლევის პირველი ნაბიჯები, თავისთავად ცხადია, უშეცდომო ვერ იქნება; ნებისმიერ საქმიან შენიშვნას სიაშოვნებით მივიღებთ და მომავლისთვისაც ვავითვალისწინებთ.

2008 წლის აგვისტოს ცნობილი პოლიტიკურ-სამხედრო ბატალიების შემდეგ განსაკუთრებით ფასეულია მნიშვნელობა წინამდებარე ნაშრომში დიאלოგის ფორმით გადმოცემული რეალური ფაქტებისა, რომელთა პუბლიკაცია განხორციელდა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსთან არსებული რუსთაველის ფონდის ფინანსური მხარდაჭერით.

ტრადიციული მასპინძლობისა და თანადგომისათვის უღრმეს მადლობას მოვასხსენებთ სამკვიდროდან ახლა უკვე იძულებით გადაადგილებულ გმირ ქართველებს.

იზა ჩანტლაძე

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი, არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი, ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საპატიო პროფესორი, შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საერთაშორისო ქართველოლოგიური ცენტრის ხელმძღვანელი

F O R E W O R D

The study of insignificantly examined Svan speech of the population of the Kodori (Dali) Gorge plays an important role not only from a Kartvelological perspective but also from the viewpoint of general linguistics. Elucidating interdisciplinary problems of the region will throw light on a number of results obtained through indefatigable labor of many a scholar in different fields of science. This is the area of study where various linguo-dialectal issues converge _ an obvious result of interference. Based on the work, archaic features determined by sociolinguistic specifics have been made more pronounced in the speech of century-old people.

The significance and value of the present work is determined by other factors, too. Unlike similar publications, Svan texts are accompanied by respective Georgian translations whose exact equivalents were provided by Elisabed Gazdeliani and Roena Chkadua. However, due to the complexity and vagueness of a number text segments for the Georgian reader, Iza Chantladze and Ketevan Margiani-Subari had to further adapt them and sometimes resort to free translation (or etymological analysis). The described procedures were performed with the aim of preserving specific Svan features within permissible limits and without impairing the “semantic identity” of texts. All translations were revised and checked with the respondents by other members of the group: Ketevan Margiani and Rusudan Ioseliani themselves from Upper Bal, examined respective texts, while the speech of Lower Bal was verified by Ketevan Margiani-Subari (Bechorian, Chubekhevian) and Medea Sagliani (Tskhumarian, Etsarian, Farian).

The traditional orthography of Svan publications has been insignificantly modified and two additional symbols \mathfrak{z} and \mathfrak{z}^{\prime} have been introduced.

The present collection includes several texts recorded according to the requirements of the international

project (ECLinG) and employs a different typeface (Titus Mxedruli).

The book features a number of etymologies accepted by kartvelologists as well as new discoveries made by Iza Chantladze (mainly) and Medea Sagliani.

I would like to especially stress the contribution of two Ketevan Margianis, one from Kodori and the other from Chuberi in the accomplishment of misceleneous practical tasks. In like manner, my thanks are due to Rusudan Ioseliani who went to Frankfurt University to master a most complex computer program necessary for the grant project.

Due to scholarly and polygraphic difficulties the book would never have seen daylight if not Ms. Marine Markozashvili, Director of Global Print's publishing house and my only daughter Tamar Chantladze who together with their families supported me constantly in the difficult process of carrying this most needed "burden" and removed every technical barrier.

We, my former doctorate students (now Associate or Academic Doctors) and I say "Good Bye" to all true patriots and Kartvelologists until the publication of volume II of *The Kodori Chronicles* and we hope that our labor will contribute to the restoration of former good neighbourly, friendly and kin relations between Georgians (in this case Svans) and Abkhazs peoples.

The first steps in the linguoculturological study of the population of the Kodori Gorge cannot but be without any errors; we wellcome advice and suggestions from any true-hearted person and scholar now and in the future.

Political and military battles of August 8-12, 2008 render special significance to the true facts described in the work. The financial support of the Rustaveli Foundation has made their publication possible.

From the bottom of our hearts we would like to thank the forcibly displaced hero Georgians for their surprising hospitality and dedication, who, far away from their native hearths and in front of our very eyes, pressed flowers, leaves, grass, and pebbles of their homeland against their hearts.

I t i s t h i s l o v e t h a t i l l u m i n a t e s t h e p r e s e n t b o o k .

Iza Chantladze

Doctor of Philological Sciences

Senior Researcher at the Arnold Chikobava Institute of Linguistics

The Honourable Professor of Ilia Chavchavadze State University

Head of the international center of Kartvelology at Shota Rustaveli State University

ლ ტ ო ლ უ ი ლ ი ლ ა მ ზ გ რ ა ლ

ღერბეთ-სამგართან, დიდებულთ აჯგუდა! მაინამდ ი მამბედნიერამდ ხოშა ღერთან ლომზირ-ლივგრანლ პ'ზრს ჩუხამურაჭუნს, მგრამამდ ნამელთ აგუმარაჭუა!

მგქემთარინგზელ ჰაჟს ი ბარაქსულთ გუაპული, გულან გაბრელ ხოჩა გუის გარულთ გუილქსიგა ი ხორემი ჭუნარსულთ გარ გუაისტარუნე. უმგულან მგქემთარგნეზელ, მელხან მაცხტარ, შეყარი ჭგვრანგ, კანლ ლანგურკა, აჟარან ჭგვრანგ ერთობილ საქართულელოსულთ გუიარლუნე ბედნიარდ ი ჭანმრთელდ — დიდებულთ ათჰვდა მინე წყგლიან ჟახანლსა სალჰუბრიშ სუნეტს ი ბარაქს, გამარაქსულთ გუაპული მეჰად! მამ ჭგვრანგი ლომზირ ადბინან, ეჟ ლადელხანქა ლანდიდ მაინამდ ი მამბედნიერამდ ჩუ-პ'ზრს-ხამარაჭუნს, მგრამამდ ნამელთ აგუმარაჭუა!

ღერბეთულთ აფშირე შუანისგა ლუნაჭუნარ ფაყუტ მგგემ მახელრეაქსისა ლეთ ი ლადელ, დარ ი ჰაუდარ, შუკუტ ი ზგზ — მანგ ბედნიერულთ გუნარი ქრისტიანულ ლომზირ-ლივგრანლ ერუბანდ მანკუტიდ ადბინე, მანგ ლგმზგრეუთ გუნარ, ჩისულთ ხაშიდ შუანანდ ხატარ ი ანგლტეზარს!

შუანულთ მარ ლგმზგრეი დეშლოხტიმდ ზანდ ლი, დმანისთე ხუი ქამეკლე, მარე ეშხუ ლეთი მამ მანსანუნეა დმანისლა მამგულეშ; ჩინლეთ შუნანს გარ ხუნარი მანანტუშე. სემეშდიოორი ზანდ ოთზგვირ; შუანისგა კუთხულდ მამ მიცუტირ, მამ ერ მიჩლენს ი ჰეშაიხან ჩუ მიჩლი, მეჰად მანგ მენსანტუხ — დმანის ი დმანისეღარ ჩიქე დარ მანსანუნანხ ი იმლალო, მამ მიხა! ეჟდარს მიშგოულდ მამგულეშ ხოდაუშახ, მარე, იმტანდ ალთენანდ, ეჟ გიმ ხეკუტეს ალმანარად, ჰაგანრ იმტანდ გუიზელანლა ი ქუტყენიშ ი უშხუნარე მალატ გუნარ ნათორ!

შუანს ნაშუან ნოშომატ ათუახუნაი შუანანდ ლისეგბან მგკედ ნარულთ ალთენელი, ქალგთენე ჟინომატ-აღარდელი!

სემი მუშულთი ქალიშ — ენგურიშ, კოდორიშ ი ცხენისწყალი ტუბიბარისგა მელზიგანლ ხანლ მეჰად ლგმზგრეუთ ლი!

ადხუნეთი ლანშაილისგა ლგკაც მახელრეაქსის ქრისლენ ყორულთ ხარხ მგკარ, ერბუნანსდ თუიმი სარანგ ახანდენლ, ზეთუშ ხაუჩხენლხ ი ბამანამუშ ხაშულდუნე! ეჟდარე ჭიშხი ნანკუტირ ეჟერუთ ლი, ერე ამირიდეტუშელ ლგზანდ ხოხუნრა ნორ ლესუთ ლემუნდუნეში!

უხლა ჰე ხუნესუდ, ჩიდ მაინენ ლგხანლი ნამზგრსუთ ლანემდ, ხოშა ღერბეთი.. ჭგვრანგულთ გუიფშირე კოჯარისგა ლუიშირე მელჰუინანლ მახელრეაქსის!

ლ ტ ო ლ ვ ი ლ ი 'ს' ს ა დ ლ ე გ რ ძ ე ლ ო
(“სალოცავი”¹ “სა-ზორ-ავი ან *სა-მზე-ერი”)

სამართლიანო ღმერთო (“ღმერთო-სამართალო”), დიდება შენს სახელს (“დიდებ-ა-მც მო-გ-ქდ-ომ-ია”)! საუკეთესოდ და უბედნიერესად დიდი ღმერთი “სადმი” ლოცვა-ვედრება თუკი ეინმეს გამართლებია (“მო-მა-რჯუ-ებ-ია”), მეორედ ჩვენ გავემართლებოდეს (“ჩვენამც მო-გ-ე-მ-არ-ჯუ-ებ-ია”)!
შემმატებელი მთავარანგელოზი! ძალ-ღონესა’ (“აჯა-ს”) და ბარაქას მოგვეცემს (“ბარა-ქა-ს-ა-მც გეაძლევს”), გული’ს გაბრიელი კარგ განწყობაზე გვაძეგვებს (“კარგ გულ-ს-ა-მც გე-ი-ღ-ებ-ს”) და მხოლოდ კარგ ჯვარს დაგვიწერს. უშუალო’ს “მიქემ”-მთავარანგელოზო, კა-ლი’ს წმინდა კვირიკე, მულახი’ს მაცხოვარო, შიხერა’ს წმინდა გიორგი, აჯარის’ წმინდა გიორგი, “ერთობილი” საქართველო გვამყოფე ბედნიერად და გაანმრთელად – დიდება (“დიდებ-ა-მც მი-ქდ-ომ-ია”) მათ წმინდა (“წყლ-იან”) სახელებს! საღვებრიში სვესა’ და ბარაქას, გამარჯვებას გვაძლევდეს (“გა-მა-რჯუ-ებ-ა-ს-ა’-მც გეაძლევს”) მუდამ! რაც წმინდა გიორგი’ს ლოცვა (“ზორ-ე-ა”) დაიწყო, იმ დღიდან დღემდე ყველაზე კარგად და ბედნიერად ვისაც გამართლებია, მეორედ ჩვენ გაგვიმართლოს!

ღმერთმა ამრავლოს სვანეთში ღვთიე ნაკურთხი (“ჯვარტამოსახული”) ქუელი’ს დამბურაჲი ვაუკაცები (“ღმერთ-იმც ა-გ-რ-ც-ი-ელ-ებ-ს ახალ-გა-ფ-ებ-ს”)! დღე და ღამე, დარი და აედარი, გზა (“შუკა”) და სავალი – ყველაფერი ბედნიერი გვეკონოდეს (“ბედ-ნი-ერი-მც გვივის”)! ქრისტიანული ლოცვა-ვედრება ვინც პირველად დაიწყო, ყველა დაგვილოცნია (“ზორ-ე-ი-ლი-მც გვივის”), ყველას უშეგლოს სვანეთი’ს ხატებმა და ანგელოზებმა (“ყველასამც შევიღის სუან-ეთ-ის” ხატ-ებ-ს და ანგელოზ-ებ-ი”)!
მინდა სვანეთი დაელოცო (“სუან-ეთ-იმც მივის ზორ-ე-ი-ლი”)! თხუთმეტი წელია, დმანისში ვარ გადმოსული (“გა-დ-მო-მ-ქ-დ-არ-ი”), მაგრამ ერთი ღამეც კი არ დამსიზმრებია (“მ-მ-ის-ნებ-ია”) დმანისზე რაზე; ყოველდამ მხოლოდ სვანეთში (“სუან-ეთ-ს”) ვარ სიზმარში. ოცდაათორმეტი წელი შემისრულდა; სვანეთში კუთხე-კუნჯული არ ‘და’მრჩენია, რომ არ მენახოს და ყოფილიყავი (“ნამყოფიყო”) თუ ვინმესთან ყოფილვარ, ყველა’ნი მუდამ მესიზმრებიან – დმანის და დმანისებელი ჯერ არავინ ‘და’მსიზმრებია’ნ და რატომ, არ ვიცი! იმათ ჩემთვის (“ჩემამც”) არაფერი დაუშვებიათ, მაგრამ, სადაც დავიბადეთ (“გაქონდით < “გა-ერთ-ნ-დ-ი-თ”), ის მიწა უნდა დაელოცოთ, სადაც ფეხშიშველა გვივილია და ქვეყნისა’ თუ ერთმანეთი’ს სიყვარული გვისწავლია (“გვივის ნასწავლი”)!
სვანეთს ნახვანეთარი არასოდეს არ დატყუოდეს! სვანეთი’ს ღირსები’ს წამრთმევი (“ამღებო < ა-მ-კ-იდ-ებ-ელ-ი”) არავინ დაბადებულყოფს, დაბადებულს არ გაზრდილიყო!

სამი ბობოქარი (“ხმაურანი < სულ-იანი, *მო-სულ-ე”) მდინარის (“ჭაღ-ის”) – ენგურის, კოდორისა’ და ცხენისწყლი’ს – ხეობებში (“ტბ-ებ-ს-ში”) მცხოვრები ხალხი მუდამ დალოცვილი ყოფილიყავი (“ზორ-ე-ი-ლი-მც არის”)!
აუხანეთი’ს ომში დაღუპულ (“და-კ-ოც-ილ”) ვაჟაკებს ქრისტე’ს კარი ღია პქონოდეთ (“ყორ-მც უეისთ მო-კარ-ე”), სასუფიველში (“სა-ი-ქ-ი-ო-ს”) თაფლი’ს წყარო მოსდოდეთ. ზუთით აწვიმდეთ და ბაბიით ათოფდეთ! ისეთი იყოს (“ე-გ-ის’-ზე-მც არის”) იმათი ფეხი’ს (“ქუარცხ-ლი-ს”) დანატოფარი, რომ ას(და)ოცი წლის ქვემოთ (“წლად მცარე”) შენდობის სათქმელი (“შე’სანდ-ობ-ი”) არავინ იყოს!

უვიცები თუ ვიყოთ, ყველაზე საუკეთესო მცოდნის ნალოცავივით შეგვეწვი, დიდო ღმერთო!.. წმინდა გიორგიმ გვიმრავლოს კლდეებში ჯიხებებ’ს მდენეელი ვაჟაკები (“წმინდა გიორგი-მც გე-ი-ფ-რ-ც-ი-ელ-ებ-ს”) ...ახალ-გა-ფ-ებ-ს”)!.

¹ მექმემქმან მთარგნულ/თარგნულერ’ს სპეციალურ ლიტერატურაში, ჩვეულებრივ, არ თარგმნიან (იხ. პარადევიძე 1939: 66, 121, 176...), მაგრამ უკანასკნელ ნაწილში ვინფროდ ბოლდუმა წარმოადგინა ამ სინტაქსის როგორც გერმანული (Der Mehrer Trinkspruch, d. h. der Erzenge), ისე ქართული (“შემმატებელი მთავარანგელოზი”) ვარიანტები (Boeder W., Swanische Trinksprüche, Georgica, 31, Aachen, 2008-2009, გვ. 22, 32), ამიტომ ჩვენც ეს მეთოდი ვარჩიეთ (ა. ბ.).

Refugee's Toast

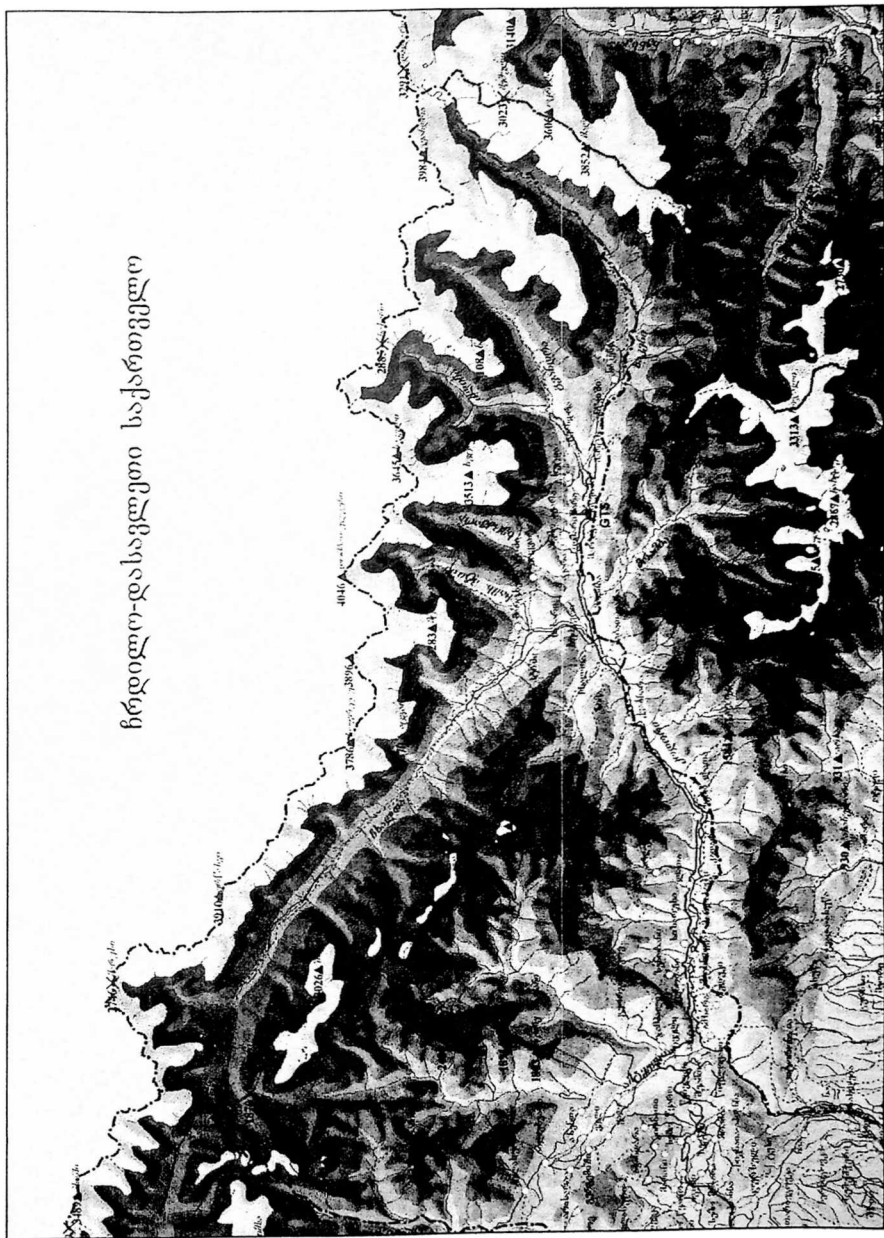
Just God (“God-Justice”), glory to your name (“Let glory come to you”)! If anyone’s prayer to Great God has come true in its best and happy manner, let us be the second to be that lucky. Let Archangel Mikem bestow plenty on us, let the Gul-Gabriel of our hearts keep us in good spirits (“Let him put kind hearts in us”) and protect us. Archangel of Ushguli, keep us and entire Georgia together (“Let us be together”) happily, and full of health - Glory to His name (“Let glory go His way”)! Let Salchubrisi grant us happiness and fertility, and all-time victory! Let us be the second to those lucky people who have been exceptionally fortunate since the day when prayers to Saint George commenced to date! Let God multiply the fellows wearing caps with cross marks on the crown! Day and night, fine and bad weather, road and distance - let everything hold luck for us! Blessed be all who were the first to initiate Christian worship, let Svaneti’s *khati* (“shrine”) and angel, Svaneti’s imploration and prayers protect everyone! I want to bless Svaneti. I have been living in Dmanisi for the last fifteen years, and I have had no dreams about this place; every night, I am in Svaneti in my dreams. I am thirty-two now; I have visited every corner of Svaneti and all the people I have ever met or seen are in my dreams _ Dmanisi and its people are never in my dreams, I don’t know why! They have done nothing bad to me, but we have to bless the land where we were born, where we walked barefooted, and where we learnt the love of the homeland, and the love for each other! **Let Svaneti be never called Nasvanetari! Let no one taking Svaneti’s dignity away be born, let a born one – never grow up!**

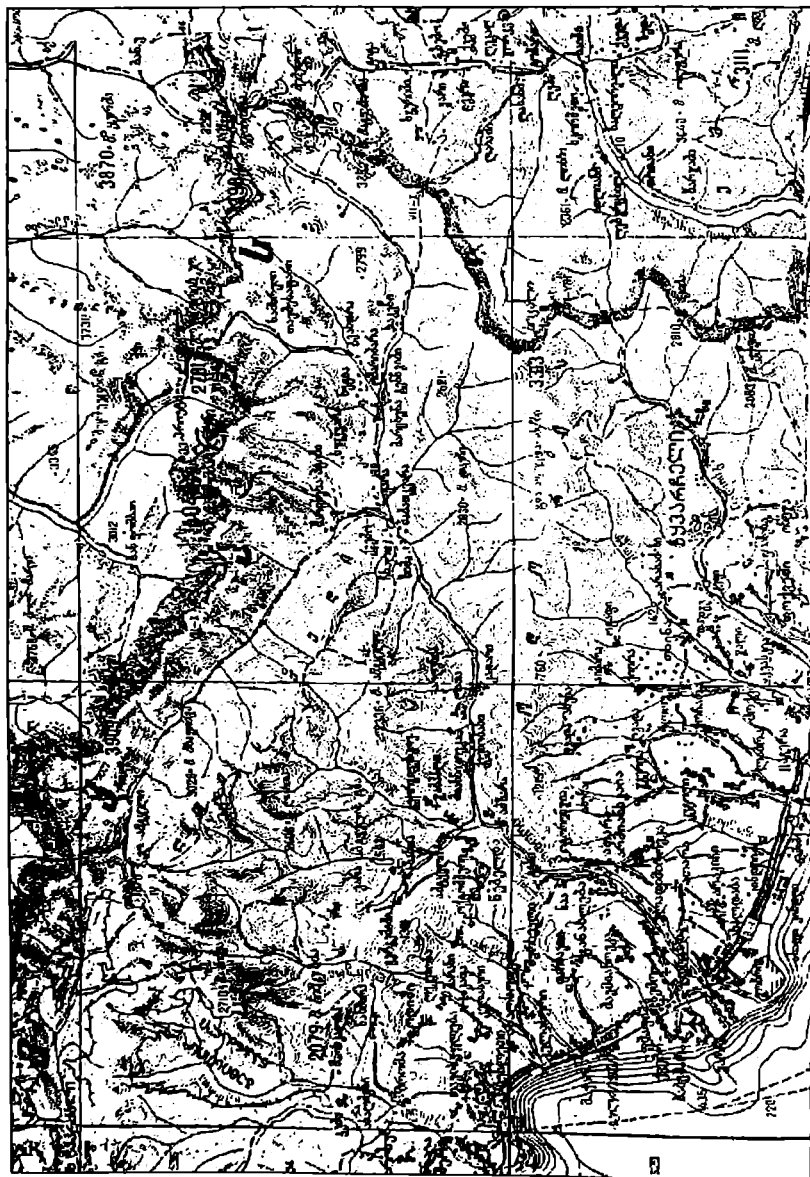
Let the people living in the valleys of the raving rivers of the Enguri, Kodori, and Tskhenistskali be always blessed!

Let Christ’s gate be open for the heroes felled in the Abkhazian war, let the stream of honey be their drinking water in the heavens! Let the rain of oil rain, and the snow of cotton snow for them! Let their footprints ensure that those who pronounce toasts in memory of the slain heroes be no younger than 120!

Great God, if we are ignorant, accept our prayer as from the most knowledgeable, and aid us... Let Saint George multiply our fellow-hunters pursuing wild goats among steep cliffs!..

ჩრდილო-დასავლეთი საქართველო

ქოლოვსკის ხეობის ზემო წელი (დადი)

კოდორის ხეობის (დალის) მოსახლეობის მეტყველების
ინტერდისციპლინარული კვლევის შედეგები¹

შემთხვევითი არაა, რომ თავის დროზე ნიკო მარი საგანგებოდ აღნიშნავდა: „საქართველო ცოცხალ საენათმეცნიერო მუზეუმს წარმოადგენს“.ო. თავი რომ დაენახებოთ არამონათესავე ენებს, საქართველოს ენობრივი სამყაროს საოცარი სიმდიდრის საჩვენებლად მარტო ქართული ენის 17 თუ უმწერლობო ქართველურ ენათა (სვანური, მეგრული, ლაზური) 10 დიალექტის დასახელებაც იკმარებდა (დღესდღეობით ენობრივ ერთეულთა ზუსტი საკლასიფიკაციო ნიშნისა თუ ნიშნების არარსებობის გამო, ამგვარ დიფერენცირებულ მონაცემთა რაოდენობა ბოლომდე გარკვეული არ არის)!

ფასდაუდებელია დამწერლობისა და მწერლობის მნიშვნელობა ცალკეულ ეროვნებათა თუ ეთნოსთა ლინგვოკულტუროლოგიური შესწავლის თვალსაზრისით. უპირველეს ყოვლისა, უპირობადესი როლი ენიჭება სახელმწიფო (საღიტიერატურო) ენას, მაგრამ ეს იმას როდი ნიშნავს, რომ ცოცხალი მეტყველების კვლევა ნაკლები ღირებულებისაა! არა მხოლოდ არქაულ ლექსებთან თუ გრამატიკულ მოვლენათა შემონახვის თვალსაზრისით, არამედ არაკანონიკურ, არანორმირებულ, თავისუფალი განვითარების მქონე უმწერლობო ენებსა და დიალექტ-კილოკაეებს უდიდესი დეაფლი შეიძლება ჰქონდეთ უნივერსალიათა თუ „ენების ფილოსოფიურ-თეორიული პრობლემების გადასაწყვეტად“ (ე. ჰუმბოლდტი).

საუკუნის წინ ითქვა დიდებული რამ ნიკო მარის მიერ: „ეფიქრობდი, რომ სინას მონასტრის ბიბლიოთეკაში დაცული უძველესი ქართული დათარიღებული ხელნაწერი 864 წლისა მომცემდა ქართული ენის უძველეს სახეს, მაგრამ იმედი გამიცრუედა და განცვიფრებულიც დაერჩი: ძველი სამწერლობო ენა არ აღმოჩნდა იმდენად არქაული (სახი ჩვენია – ი. ჩ.), რამდენადაც ეფიქრობდი; პირიქით, ის ამტკიცებდა ცოცხალი ქართული მეტყველების ბევრ თავისებურებათა კანონიერებასა და სიძველეს“ (მარი, 1911:12).

წერილობით ძეგლებს, თუნდაც უძველესთ, არ შეუძლიათ გასწიონ ცოცხალი ხალხური ენის მაგიერობა. ისინი ვერ წარმოადგენენ გრამატიკულ ფორმებსა და მათ ფუნქციებს მთელი სიმდიდრითა და მრავალფეროვნებით. ამიტომ მეტად მნიშვნელოვანია ისეთი ენების შესწავლა, რომლებიც ქმნიან მეტყველების თავისუფალი განვითარების აუცილებელ პირობებს და შებოჭილი არ არიან ლიტერატურის საქმეში ჩარევით. “ამ მხრივ განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იდომები ქართული (ქართველური) ტომების (სახი ჩვენია – ი. ჩ.): ლაზების, მეგრელებისა და სვანებისა, რომელთაც არა აქვთ მწერლობა. ამ ერებში ენა ცოცხლობს ჯერ კიდევ თავის ბუნებრივ – მუდმივი წვის მდგომარეობაში და სწორედ ამ ენებს უნდა მივაქციოთ განსაკუთრებული ყურადღება, თუკი გვინდა წარმოვადგინოთ ქართული ენის ნათესაობა და განვითარება (ცვაარელი, 1880:2).

როცა არქაიზმებზეა მსჯელობა, ქართველურ ენათა სამყაროდან, უპირველეს ყოვლისა, სვანური უნდა გავგახსენდეს, მით უფრო, რომ სხეებთან შედარებით მან ყველაზე ნაკლებ განიცადა ინტერფერენციის პროცესები მონათესავე თუ არამონათესავე, სამწერლობო თუ უმწერლობო ენებთან.

¹ სტატიაში, პირითადად, ასახულია 2008 წლის აგვისტოს ცნობილ პოლიტიკურ ბატალივებამდე არსებული ვითარება.

კოდორის ხეობის ზემო ნაწილი (დალი)

ბას გეაძღვეს არაერთი ბრწყინვალე ნაშრომი (აკაკი შანიძის აუტობიოგრაფია „სვანური ზმნა“, გერარდტ დეკეტერსის „Das karthwelische Verbum“, თაბაჩ გამყრელიძისა და გივი მაკავარიანის „სონანტა სისტემა და აბლაუტი ქართველურ ენებში“...), ეტიმოლოგიური ძიებანი თუ ისტორიულ-შედარებითი ლექსიკონები არნოდლ შიქობავასი, კარლ შმიდტისა, გიორგი კლიმოვისა, ზურაბ სარჯველიძისა, ჰაინც ფენრიხისა, ავთანდილ არბუჯისა, მიხეილ ქურდიანისა, ვაჟა შენგელიასი, მურმან სუხიშვილისა, მერაბ ჩუხუასი... სვანური ენისადმი მიძღვნილი მონოგრაფიები მაქსიმე ქაღლიანისა, ალექსანდრე ონიანისა, ზურაბ ჭუმბურეძისა, ვინფრიდ ბოლდერისა, ჰაინც ფენრიხისა, იოსტ გიმპერტისა, კევირ ტუიტისა... განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ერთი ძალზე მნიშვნელოვანი პუბლიკაციის შესახებ – ეს გახლდათ ვარლამ თოფურეძის „სვანური ენის სახელმძღვანელო“, რომელიც ნახევარი საუკუნის წინ ავტორს საწერ მატერიალს დაუთმავრებელი სახით. როგორც იქნა, დაავასრულეთ ეს დიდებული ნაშრომი და ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართული ენის ინსტიტუტის წყალობით იგი ახლახან იხილა სამეცნიერო საზოგადოებამ. გვეჯერა, რომ ეს სახელმძღვანელო მალე იქცევა არა მხოლოდ სტუდენტ-მაგისტრანტთა თუ დოქტორანტთა, არამედ ყველა ქართველოლოგის სამაგიდლო წიგნად, მიუხედავად იმისა, რომ მისი ძირითადი ნაწილი შეიქმნა ორმოცდაათი წლის წინ.

„სვანური ენა, ისევე როგორც მეგრულ-ჭანური, მართალია, პერგამენტზე არაა წარმოდგენილი, მაგრამ ეს არც მას და არც მეგრულ-ჭანურს არ უშლის ხელს, შეინარჩუნოს უძველესი თვისებები, რომლებიც, შესაძლოა, ოდესღაც საერთო იყო ქართველურ ენათა ჯგუფის ყველა წარმომადგენლისათვის, მაგრამ სრულიადაც არ ასახულა წერილობითს ძეგლებში“ (დონდუა, 1967:7).

ენგურისა და ცხენისწყლის ხეობათა ტერიტორიაზე მოსახლე სვანთა მეტყველება დღეისათვის მეტწილად შესწავლილია ამის თქმის უფლებად.

„ნისლი ყიქრია მთებისა

კოდორის ხეობის ევკედეები: ზაბზახა, ანანო და ნინო

სამწუხაროდ, კოდორის ხეობის მოსახლეობის სფერული მეტეკედეება, დღემდე თითქმის შეუსწავლელია არათუ ინტერდისციპლინარული, არამედ საკუთრივ ლინგვისტური თვალსაზრისითაც. უპირველეს ყოვლისა, ჩვენ ის გეოინტერესებს შემოსვანურ დიალექტთა ინტერფერენციის მხრივ, რაზედაც თავის დროზე მიუთითა პროფ. მაქსიმე ქაღლაძე (1970-82-90).

1938 წელს ნიკო მარის სახელობის ენის, ისტორიისა და მატერიალური კულტურის ინსტიტუტმა ვარლამ თოფურიას დაავალდებოთ მერი გუჯე

ჯაიხი და მაქსიმე ქაღლაძე საგანგებოდ მოაყენა „აფხაზეთის სივანთა“ მეტეკედეების შესასწავლად. არჩეული მათგანის მიერ შეკრიბილი 250 მეტროლოგიური ტერმინით თავის დროზე ივანე ჯავახიშვილიც კი დაინტერესებულა (გუჯეჯაიანი, 1939-273). გავიდა დრო და რატომღაც სპეციალისტებს თითქმის მიივიწყეს აფხაზეთის ტერიტორიაზე მცხოვრები სივანები, ჩვენთვის გაუგებარი მიზეზების გამო. 2002 წელს არნალდ ჩიქობავას სახელობის ერთმეცნიერების ინსტიტუტის LXI სამეცნიერო ხეცაზე ისა ჩანტლაძემ წააკითხა მოხსენება თემაზე: “დეფექტურ ზნანთა თავისებურებაში კოდორის ხეობის სფანურში”, რომელიც საყუბელად დაედო შემდგომში ერთმეცნიერების ინსტიტუტის მიერ აქტიური მოსახლეობის სივანური მეტეკედეების საგანგებო შესწავლას მისივე ხელმძღვანელობით. უკანასკნელ ხანებში შედარებით გამოსწორდა მდგომარეობა მას შემდეგ, რაც ქეთევან მარგიაჩიას-ხუბარძას დაიცვა დისერტაცია ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად თემაზე “შემოსვანურ დიალექტთა მორფოსინტაქსური ანალიზის ზოგი ასპექტი” (2008-2009 წ.); გამოქვეყნდა, აგრეთვე, ისა ჩანტლაძისა, ქეთევან მარგიაჩიას-დადიანიას და მედეა საღლიანიას რამდენიმე სტატია (იხ. ლიტერატურა).

1840 წელს, როცა წებუდის თემი და დაღის ხეობა აჯანყდნენ მიმე რუსიფიკატორული რეჟიმის წინააღმდეგ, სივანები ჯერ კიდევ არ ცხოვრობდნენ აფხაზეთის თანამედროვე ტერიტორიაზე. ისინი თურქეთში იძულებით გადასახლებული დამარცხებული, მაგრამ დაუმორჩილებელი 5000-მდე მუჰაჯირი აფხაზის ნაკვლად ჩასახლებდნენ ხეობაში 1867 წლის შემდგომ პერიოდში. საუკუნისხშია, რომ ტოპონიმი დალი (სივანთა წარმოთქმით დალი) აფხაზეტმა უცხო ქვეყანაშიც კი გაიყოფოდა (ხორავა, 2004).

დალი გულისტკივილთა წერდა პეტრე ჭარია 1897 წელს: „ბევრად იტაურ მცხოვრებთა ეაკკოვობით განთქმული ქვეყანა დღეს გავერანებულა ისე, რომ შიგ არავინ ცხოვრობს“ (ჭარია, 1897:268). ნიკო მარის თვალსაზრისით, „Абхазия была обездолена на части... остались одни одичалые дворы с фруктовыми деревьями, ни души абхазской, ни звуки абхазского“ (მარი, 1938:177).

თავის დროზე ამ ადგილებში იმოგზაურა ბესარიონ ნივარაძემ. აი, რას წერს იგი: “აფხაზეთის აღმოსავლეთ ნაწილში ერთი ხეობაა, ესრედ-წოდებული “დალი“-ის ხეობა, რომელიც ბუნებას ეყოყლდს გეარის სიუხით აუესია. აფხაზეტის გარდასახლებამდე ეს ხეობა მარღანიების თუ მარ-

შანიების საკუთრება ყოფილა; მათ შემდეგ ამ ხეობაში დასახლებულან ხან მეგრელები, ხან რუსები; 1878 წელს კი, რა წელსაც ჩვენ დალის ახლო მიწებზე დავიდოდით, აქ ესახლა ერთი რუსის ოჯახი და ძალიან მდიდრადაც ცხოვრებდა. ჩუბუხევის საზოგადოებაში სოფელ ცალერს არის ერთი გვარეულობა – გვარმიანები, რომლებიც დღესაც დარწმუნებით ამბობენ, რომ “ჩვენი წინაპრები დალის ხეობითგან ყოფილან გადმოსახლებულნიო” (ნიჟარაძე, 1964:51).

რუსების მეფის მონადგილის თანაშემწის — ეპატაციისთვის 1910 წლის 12 აგვისტოს წარდგენილი თხოვნის მიხედვით, ეცვირისა და ცხუმარის გლეხკაცობა შეად იყო, ზემო სვანეთიდან დაღში ჩასახლებულიყო, თუ თავადებისაგან დამოუკიდებელი ცხოვრების ნებას არ მისცემდნენ (გაბლიანი, 1925:72). საგულისხმოა, რომ შემდეგაც (გასული წლის 10 აგვისტომდე) კოდორის ხეობაში სწორედ ბალსჭეგოელები სტარბობდნენ ყოველთვის ბალსზემოელებს რაოდენობრივად, ალბათ იმიტომ, რომ ეს ტერიტორია შედარებით ახლოსაა ჭუბურთან, ვიდრე ზემო სვანეთის სხვა სოფლებთან.

მდინარე კოდორის ზემო წელში სვანების ჩასახლება არსებითად დასრულდა XX საუკუნის 20-იანი წლების ბოლოს. რაღა თქმა უნდა, ისინი არ არიან მემკვიდრეები ამ ტერიტორიაზე ოდესმაც მობინადრე მისიზიანებისა, რომლებიც, ზოგი მცენერის (ყაუხნიშვილი, 1936:280; ინგოროყვა, 1954:144-145; მელიქიშვილი, 1959:65, 92, 100, 384; ქაღდანა, 1999¹: 50-57; მიბზუანი, 1989:128-143) აზრით, სვანური წარმომავლობისანები² იყვნენ, ზოგისთვის კი — აფხაზი ხალხის წებელდა-დალის ეთნიკური ჯგუფის უშუალო წინაპრები (ანჩაბაძე, 1964, 1976; ინალიფა, 1976:227-234), თუმცა საყურადღებო ფაქტია, რომ კოდორის ხეობაში ჩასახლების დროს სვანთა გარკვეული ნაწილი ცდილობდა, დაჰპატრონებოდა იმ საცხოვრებელ ადგილებს, სადაც, გადმოცემის მიხედვით, მათი შორეული წინაპარი ან მოგვარე ესახლა (ქაღდანა, 1999:58). ვფიქრობთ, ანგარიშგასაწვეი უნდა იყოს ისიც, რომ ერთ-ერთმა ომარიშაღელმა ინფორმატორმა ამგვარი რამ გვითხრა: **მიშგუ დადა ი ბაბა სგწმტეხნელის შეწანწან, ლენჭარჩანს, ლალზიგალდ ბარგმბათე** — “ჩემი ბებიის და ბაბუა გადმოსულან (<“დაბრუნებულან”) სვანეთიდან, ლენჯერიდან, საცხოვრებლად ბარუმბაში”, ხოლო მეორემ დაამატა: **მგლწარს, მანკუი ზაჰარისხა დწლთერ ატანსქა, ერქანლო ლომწუწარი ხწმთქუნწხ უწწუწარისხა** — მუღახლებს, პირველ წლებში დაღში რომ გაბრუნდნენ, იმის შემდეგ ერთმანეთის შეწყენა სჩეოდათ.

თანამედროვე სვანურში **ლიტ-უ** (მოჭ. გვ./ლიტ-უ (ენებ. გვ.) მასდარებს და მათ შესატყვის ზმნურ ფორმებს რამდენიმე მნიშვნელობა აქვთ, მაგრამ “გადაადგილების” სემანტიკა მხოლოდ ბალსზემოურ მეტყველებებში გამოიყენება. ეტიმოლოგიურად, ვფიქრობთ, ამოსავალი და ძირითადი უნდა იყოს “დაბრუნების” შინაარსი, რომელიც სვანური ენის ყველა დიალექტსა თუ კილოყაში დახტურდება. მაშასადამე, ლენჯერული ჯაჯუანები კი არ გადაადგილდნენ სვანეთიდან კოდორის ხეობაში, არამედ დაბრუნდნენ სვანეთის ისტორიულ მიწა-წყალზე.

კოდორის ხეობაში სვანების უკანასკნელ ჩასახლებამდე (XXIX-XX ს.ს.) დალის თავადები იყვნენ გააფხაზებული მარშან³ები. სპეციალური ლიტერატურის (გასვიანი, 1990:210; 1998:104) მიხედვით, ისინი სვანეთის ერისთავების ფარჯანიან-ვარდანიძეების შთამომავლების — მარუშინთა მემკვიდრეები არიან. დღემდე შემორჩენილია დალის ხეობის სოფელ ლათაში, მდინარე არგუნთან ახლოს, მათი სასახლის ნანგრევები, **ლათა** კი სვანურია და ქართულად „გა“საყოფს, „გა“სანაწილებელს, „გა“საყარს, საზღვარს, მიჯნას“ აღნიშნავს.

¹ სტატია დაიწერა 1960 წელს.
² ნიკო ბერძენიშვილის აზრით, VII საუკუნეში ლაზიკას ჩამოცილებულია ყველა ბეგლი ქვეშევრდომი ქვეყანა: აბახთა-აფშილია, მისიზიანები, სვანთა, სკვანთა (ბერძენიშვილი, 1975:363), რაც იმაზე უნდა მიუთითებდეს, რომ „მისიზიანები“ და „სვანთა“ სხვადასხვა მონაცემთა ტერიტორიულ-სახელმწიფოებრივი თვალსაზრისით.

იფარავლება, რომ აუხახი არგუნები წარმოშობით წებულდიან არიან (ახიძე, 1953:153-258). 1949 წელს სოფელ ცხემარში (სეფში) ჩაწერილი გადმოცემის იმეი ზღვიანს შუნარ აფხზეთ (სროგორ დასახლდნენ სენები აფხზეთს¹) მიხედვით ჩანს, რომ მას შემდეგ, რაც ბალსქემით მცხოვრები მურღელიანთა გვარის სამი ერთმანეთის მოყვარული მის გაიფარა, უფროსი ადგილზე დაწნა, შეთანაქვემო სენებში წავიდა, ხოლო უმცროსი – აფხზეთში. უკანასკნელმა გვარიც შეიცვალა – ონიანად და არგუნად დაეწერნენ: აფხზეთთუ ლახ მურღულანი ქადრინე, მასარდ იხილის ი ხეჭუდალს შუნანს ლახუბაშ გუეშს ი იმბუალს მინე ხოშოლუ ნამბუალს, იმეი ანადხ ი ზღვიანს მინ ენეუ (სვიან. პროს. ტ. 1957:82) – „აფხაზეთში მურღელიანი“ რომ გადაეცა, მეტისმეტად უხარიათ და ეკოსხებიან სენეთის ძმების ამბავს („საქმეს“) და ჰყვებიან თავიანთი წინაპრების („უფროსების ჩხუცი- ების“) ჩაამბობს, როგორ წაიედნენ და დასახლდნენ ისინი იქ.

„იდეუაც დაიზრდებიან ...“

დაღვლი სენები თავიანთ ხეობას არც აფხაზეთს უწოდებენ და არც სენეთს. მივანი ამბობენ, რომ ეს ტერიტორია მარშანიების სამფლობელო იყო – კი, მაგრამ მარშანიები მარუშინები (უ სენები) არ იყვნენ ისტორიულად? ისინი თავიანთ თავს სენებს კი არ უწოდებენ, არამედ – „დაღვლს“ (მე-დაღ) და „დაღვლებს“ (დაღ-პრ). „უეტეს დაღში აღარაეინ თესავს, სენეთიდან გეგოსენინი“ – გეიოზრეს ხეობაში. საველე სამუშაოების დროს გაგარეკვით, რომ სენებში დღესაც კი არ აღიქვამენ კოდორის ხეობას აფხაზეთის ტერიტორიად, ამიტომაც უწოდებენ მას მათთვის უფრო ახლობელ, ანუ სენური საქართველოს ბუნებრივ ტომონიმს დაღ და არა კოდორ – ეს უკანასკნელი რომ სენური წარმომადგობისა იყოს, მაშინ უმლაეტიანი ფორმა *კოდეტერ უნდა გექნოდეს; ამიტომაც ქეთეან მარგიანი-დაღვანისა (1998:95) და ზურაბ ჭუმბურიძისეული გააზრება სენური სკოლი („ღრმა“) ლექსემიდან საანალოხო ტომონიმის მომდინარეობის შესახებ, საეჭვო ჩანს (ჭუმბურიძე, 2007:34); აფხსნეული რჩება, აგრეთვე, როგორც ძირისეული ო ხმოების სიგობის დაკარგვის, ისე ანლაეტის ს თანხმოების უეკალოდ გაუზინარების საკითხი. ესეც რომ არ იყოს, რაჭული სკოდორი²ს (მდინარე რიონის ერთი მონაკვეთის სახელწოდება ონსა და ამბოლაურს შორის) ანალოგიური ტომონიმები დასტურდება საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში. ესენია სოფლები: სკინდ-ორი, სკანდ-ე (ჭიათურა), კუდ-არ-ო (რაჭა), კვად-ო

დაღვლი ეთეკიცი

¹ ეს გვარი მირგულიანი და მურგულიანი ფორმებით დადასტურებულია სენეთის ნაქარ წარწერებში (გრაფიტებში), სენურ ისტორიულ საბუთებსა (სლოვაკი, 1986:179, 1988:274) და სენეთის საისტორიო ძეგლებში (იბრაჰიმი, 1941:116).

ურა (მცირე მდინარე სოფელ ღორეშაში) და კოდაურა (ტყე ზემო იმერეთში). ეფიქრობთ, აღნიშნულ ტოპონიმთა თუ პიდრონიმთა გათვალისწინების გარეშე „კოდორის“ ეტიმოლოგიაზე მსჯელობა სრულყოფილი ვერ იქნება.

აბაშის რაიონის მიკროტოპონიმთა რამდენიმეჯერ დასტურდება ფორმა კოდორე. თუ ამოვალთ ქართველურ ენათა ქრესტომატიული ხმოვანთშესატყვისობიდან (ქართ. ა: ზან. ო: სვან. ა) და ანგარიშს გავუწევთ როგორც კად ძირის სემანტიკას, ისე -ორ სუფიქსის განსაკუთრებულად ფართო გავრცელებულობას მეგრულში, მაშინ შესაძლოა ამ ლექსემისთვის საერთოქართველურ დონეზე აღვადგინოთ *კად-ძირი, რომელიც თანამედროვე ქართულის ყველა დიალექტსა თუ სალიტერატურო ენაში წარმოდგენილია ნაკად და ნაკადულ- ფუძეთა სახით. მისი ზანური შესატყვისი იქნებოდა კად-ორ, ხოლო სვანური - ღაკად (შდრ. ტოპონიმი ღაკად აფხაზეთში და პიდრონიმი ღაკადურა ჩხოროწყუს რაიონში). ვფიქრობთ, რომ კოდორი სვანური კადორ („მშრალი, ხმელი ადგილი, ხმელეთი“) სიტყვის „ზანიზებული ფორმა კი არ უნდა იყოს (მბრუნავი, 1989:132)“. არამედ ქართველური -კადძირის ამსახველი, რომელიც, ალბათ, „წყალს“ აღნიშნავდა თავის დროზე, ისეთ წყალს, შვის გულზე მდებარე მთისძირა გორაკ-ფერდობებიდან რომ იღებდა სათავეს (ღაკად-ის მნიშვნელობის განმარტებისთვის იხ. ვუკოლ ბერიძის, ქეთევან ძოწენიძის, ოთარ ქავჯაიას, პაატა ცხადაიასა და ვილენა ჯოჯუას იმერული და მეგრული ლექსიკონები). რომ კოდორი „წყლის“ სემანტიკას შეიცავს და არა „მთის ფერდობის ან ხმელეთისას“, უნდა ჩანდეს სამეგრელოს ტერიტორიაზე დაცული ერთი ტოპონიმიდანაც, ესაა კოდორ-ფონი (აბაშა). საყურადღებოა, რომ ნაკად-ელი მოხეურ დიალექტში აღნიშნავს „ფშანს, მდინარის განტოტებას“; ქართლში ის „სარწყავი წყლის ერთეული“ ან „ნაკეთის რწყვის დროს წყლის მიმართულებების შესაცვლელი ტიხარი“ (შდრ. გურული ნაკადი „ჩამოთხრილი ან ჩამოტყეული ფერდი“ და კოდ-შე „მთის კონცხი, ფერდობი, მდინარის ამადლებული ნაპირი“). ჩოლურული ასლან ლიპარტელიანის განმარტებით, კოდორ არის „ღრმა, მორევიანი მდინარე“.

აფხაზეთიდან დეენილმა, წარმოშობით ბალსზემოელმა არანა ქალღანმა (68 წლისა) ამგეარი რამ გეთხრა:

მი სუი ლტენე მეკელს, შტანს! ეჩხან ოდე კლუსორთე, ეჩე მირდა ემდურთხუშუ ზანს. ეჩხან ქოსწილან დლთე (დალდე თელღრა ხუი); ექქანლო აფხუშთს ურთხუშედურთხუშედ ზანს ხუიზას, ურჩამჩირე რანონს, კორჩარას, 1994 ზუნლო ლტოლთილარ ზებრიდ ბოლნისს, საბერძნეთთე ლლზიგლდ ქამქედ ბერძანულ ქორისგა - „დაბადებული ვარ სვანეთში („სყუნ-ეთ“-ს)“, მუყალში. იქიდან წაყედი ქლუსორში, სადაც თოთხმეტი წელი დაყეყე. იქიდან გაშოქეთხოვედი („გა-მო-ე-წულ-დი“) და ღში (მე დაღუღლები“ს) რაძლი ვარ; შემდეგ აფხაზეთში („აფხაზ-ეთ“-ს) ორმოცდახუთი წელი ვცხოვრობდი, ორჩამჩირის“ რაიონში, სოფელ კორჩარაში, 1994 წლიდან კი ლტოლვილები ვართ ბოლნისში, საბერძნეთში საცხოვრებლად გადასული ბერძენების სახლში“.

უკანასკნელ ხანებში ახალი ტოპონიმის („ზემო აფხაზეთი“) შემოღების მცდელობამ საშინლად გააღიზიანა სვანები, აფხაზები კი ძალზე გაასულდიდა. ალბათ, ჩვენი ხელისუფლების ამ ინიციატივამაც შეუწყო ხელი კოდორის ხეობის დაკარგვას (დროებით? - ვინ იცის?)!

ტოპონიმი ღაკადი და აფხაზური გვარი ა-სვან-უა'ც (შდრ. ა-შვან-უა „სვანეთი“) ხომ სვანეთთან მიმართებითაა შექმნილი. და საერთოდ, ცნობილია, რომ „დღევანდელი აფხაზეთის ტერიტორიაზე აფხაზთა განსახლებას წინ უსწრებდა ქართველური მოსახლეობის არსებობა სვანებისა და მეგრულ-ჭანების სახით“ (ჯვანაშია, 1959:15).

ააკი შანიძემ 1923 წელს ცეკრელი (პებუდელი) ელადიმერ სუბელიანისაგან ჩაიწერა დაღის ყოფაცხოვრების ამსახველი ტექსტი, რომელიც, შესაძლოა, ერთგვარ ისტორიულ დოკუმენტად თუ ეთნოგრაფიულ მასალადაც კი გამოგვადგეს, ოღონდ გარკვეული შეზღუდვებით. მასში ნათქვამია:

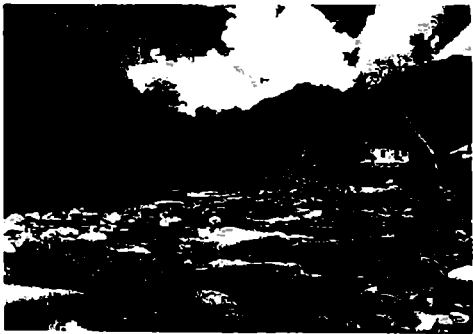

ქსენოლოცის ნაპრაღოთა საფეფლოში...

ხუარაჲ ვარკ მერმახენუ ლი ხოშა შუან...
 ხუარაჲ ვარკხენ ლი ლაზულალ ლინთისგამ
 მენგზარიმ, დალემ ი შუანემ მენგზარიმ. აღილ
 ლი მერმე სანზუტ ჯერილამ ვარკ, ამზაჲუმ
 ლაზულალ მენგზარიმ დალემ ი შუანემ (სეან.
 ქრესტ. 1978:187) – ხეარაჲის უღელტეხილის
 (“ხორხ-ს”) მეორე მხარეს არის დიდი სვანე-
 თი... ხეარაჲის უღელტეხილიდან არის დალსა
 და სვანეთში ზამთრობით მიმავლთა გზა
 (“სასიარულო ზამთარ’ს’შის მგზაუერ-ის,
 დაღის და სვანეთის”); კიდევ არის მეორე
 უღელტეხილი ჯერილაჲისა”, “ზაფხულობით
 მოსიარულეთათის დალსა და სვანეთში”. აკა-
 კი შანიძის მიერ 1923 წელს ჩაწერილ ტექ-
 სტშივე ჩანს ზემოსვანურ დიალექტთა ინტერ-
 უერტეცია ეცერიდან დაღის ხეობაში ჩასახ-

ელექლი 50 წლის ელაღიმერ სუბელიანის შეტყულებაში ნათესაობითი ბრუნვის მორყემის გამო-
 ყენებასთან დაკავშირებით. ტექსტში რამდენიმეჯერაა დასახელებული ჯუბერსა და საკენს შორის
 მდებარე ერთი უღელტეხილი, ესაა ხუარაჲ, რომელიც ნაკენეტეივარი წარმოებაა და ნებისმიერი
 ფორმანტი მას სწორედ ნაკენეტეივარ ფეფევე უნდა დავერთოს, მაგრამ წარმოშობით ბალსქეფეფე-
 დი მოქმედი არათუ ამ დაბოლოებას არ იხარხენებს (როგორც ეს მოსალოდნელი იყო), არამედ
 ის იქცევა ბალსქესოვლიდით და წარმოგვიდგენს ნათესაობითი ბრუნვის მორყემის თანხმონითი
 საწილის დაკარგულ ვარიანტს ოთხჯერ (ხუარაჲ ვარკ), სრული დაბოლოებით (ხუარაჲ ვარკ) კი ეს
 ტომოსიში მხოლოდ ერთხელ გვხვდება იმავე ტექსტში, თუმცა, სვანურ სინტაგმათა მორფონოლო-
 გიური წესების გათვალისწინებით, მოსალოდნელი იყო, რომ ელაღიმერ სუბელიანს გამოყენებინა
 ან ხუარაჲ-ში ვარკ (თუ მხოლოდ ბალსქეფეფეორად ილაპარაკებდა). ან ხუარაჲ-ში ვარკ (ბალსქესოვარი
 დიალექტის მიხედვით), მაგრამ არც ერთი მოგანი ტექსტში დადასტურებული არ არის.

XIX საუკუნის დასაწყისში დაღის თემში, რომელიც წებუდღის ოლქში შედიოდა, შემდეგი ტო-
 პონიმებია დადასტურებული: საკეორიჲ დაღი, აეარა, ეამგარა, ზიმა, შვაქეჲ, ვარდა, თაფშიფა-
 ისბლა, ამგარა, ღათა, გენწეიში (ხორაჲა. 2004:105), ახლა კი დაღის ხეობა მოიცავს 17 სოფელს:
 ნაარბე, ღათა, კუტში, აჯარა, ხუტია, გენწეიში, ომარიშალი (ბალსქეფეფელთა წარმოთქმით
 “ომარიშარი”), ქეაფნარა, ზემა, სხალთა,
 ბუწეკერი, ბუბუგური, აბგარა, გეანდრა,
 ბარუმბა, ეელუნი, საკენი. 1889 წლის რუ-
 კაზე უკანასკნელი ტომონიმის ნაცვლად
 ბესარიონ ნიკარაძე ასახელებს კეანი
 ფორმას (ნიკარაძე, 1964:161), რაც ძალზე
 მნიშვნელოვნად გვეჩვენება საკენის ეტი-
 მოლოგიის გარკვევისათვის (“საკეერნე” >
 *სა-კუერნ > *სა-კუნ > *სა-ჰ > სა-კენ –
 აუსლაუტის გამარტივება სვანურში და რ
 სონორის დაკარგვა ინლაუტში ჩვეულებ-
 რივი მოვლენაა ქართველურ ენებში). რ-
 შეიძლება გადაისყოს კიდევ ამავე სიტყვა-

დაობლებული კოდორი

ში (შდრ. ლშ. რკუენ) და ანლაუტში მოგვევლინოს, ე. ი. არამდგრადი ფონემაა. კუნან, ვეიქრობთ, უშუალოდ უნდა იყოს, თუცა ის ერთ ბალსსემოურ ანდაზაშიც აქვს დადასტურებული მესტიელ მიხეილ ჩართოლანს (კუნან-ოლ ლქმათე ამჩედელი, ტუფ ერე ასხედა – “კევრნა საშოვარზე წასულა, ტყავი იქ დარჩენია” – ნივარაძე, 1964:224; შდრ. ივარული: კუნან ლქმათესერ აჩედე ო ტუფ ესერ ეჩოთუნტრა – “კევრნა საშოვარზე წავიდა და ტყავი იქ დავოვაო” – კორძაია, 2000:90; და ლახამულური: კენ ურან ღან ესერ ხოტმურა – “კევრნა ორჯერ არავის გაუტყავებიაო” – დაეთიანი 1973:46). კუნან და საკენ ფორმათა ურთიერთშეიძირისპირებას გადაწყვეტი მნიშვნელობა აქვს დელაბიალიზაციის პროცესის ისტორიისათვის სვანურში. აშკარაა, რომ საკენ ტოპონიმი ბალსქვემო სვანეთიდან კოდორის ხეობაში ჩასახლებულთა მიერაა შექმნილი. სპეციალური ლიტერატურიდან (მ. ქაღდან) კარგა ხანია ცნობილია, რომ თანამედროვე ლახამულური კილოკავის ფონოტაქტიკას სპეციფიკურს ხდის დელაბიალიზაცია, რითაც ის საგრძნობლად უპირისპირდება ბალსქვემოური კილოკავების (აგრეთვე სვანურის სხვა დიალექტების) მონაცემებს, მაგრამ ლახამულელებს არასოდეს უცხოვრიათ კოდორის ხეობაში, ამიტომაც უნდა ვიფიქროთ, რომ საანალიზო ტოპონიმი ჭუბერელ – ფარელ – ეცერელ – ცხუმარელ – ბეროელთა ნაღვაწი უნდა იყოს. ზოგი ჩვენი კოდორელი ინფორმატორის მეტყველებაში ძალზე იშვიათად კუნან წარმოადგენილია ყუან ვარიანტის სახითაც საკენის მახლობლად მდებარე საძოვარი მთის აღსანიშნავად. ვფიქრობთ, ამ შემთხვევაში აბრუპტივთა ურთიერთმონაცვლობასთან გვაქვს საქმე (რაც ჩვეულებრივი მოვლენაა ქართველურ ენებში – შდრ. კევრნა / ყვერნა – “ურემზე დასასობი ბოძი” იმერულსა და ქიზურულ მეტყველებაში) და არაფერ შუაშია ზანიზმზე უსჯელობა (ყუან <მგერ. ცონა<ქართ. ყანა – მიბჩვანი 1989:261 – ძირისეული ხმოვნის უმლაუტი აუხსენილი რჩება). იმავე ტექსტებში გვხვდება ლე-კუა ტოპონიმიც, რომელიც, ვფიქრობთ, იგივე ქართული საკენია, ოღონდ სვანური გაფორმებით. ძალზე საინტერესოა, რომ სვანურ ვარიანტში ლაბიალური ელემენტი -ჟ- დაცულია, რაც ამ ძირის არქაულობაზე მეტყველებს კოდორულ სვანურში.

საერთაშორისო პროექტი **ECLiNG** (ხელმძღვანელი იოსტ გიპერტი), რომლის განხორციელებაში მონაწილეობს სამი ქვეყანა (გერმანია, პოლანდია, საქართველო), დაფინანსებულია Volkswagen-ის მიერ, ვიდუაუდლიო აპარატურა შექმნილია და საგანგებო კომპიუტერული პროგრამები შედგენილია გერმანულ ეთნოლინგვისტთა მიერ, ხოლო ადგილზე პრაქტიკულ სამუშაოებსა და ენათა თუ დიალექტთა მორფონოლოგიურ ანალიზს ახორციელებდნენ როგორც ქართველი, ისე გერმანელი სპეციალისტები. სვანურისთვის უკვე არსებობს მონაცემთა ბაზა, რომელიც სხვადასხვა სახის 2000-მდე გვერდის მოცულობის ტექსტებს შეიცავს, გადაღებულს 37 ფირფიტაზე. ჩაწერა მიმდინარეობდა უახლესი მეთოდებითა და უღვრათანამედროვე ტექნიკური აპარატურით – კადრები და მთქმელ-ჩამწერთა დიალოგები კინოფილმისთვის დამახასიათებელი სინქრონიულობითაა წარმოდგენილი კომპიუტერში, ასე რომ, საქმე გვაქვს ე. წ. მ ე ტ ყ ე ე ლ ტ ე ქ ს ტ ე ბ თ ა ნ. ადრეც ვიწერდით უმწერლობო ენათა და დიალექტთა ტექსტებს მაგნიტოფირებზე, მაგრამ მაშინ შეცდომის დაშვების მეტი ალბათობა იქნებოდა – ტექსტის ქაღალდზე გადმოწერის სმენით შესაძლებლობებზე ბევრი რამ იყო დამოკიდებული, ახლა კი კომპიუტერულ ეკრანზე მთქმელის ბავეთა თვალნათლივი მოძრაობით არაერთხელ შეიძლება შემოწმდეს ესა თუ ის საჭეო ფორმა.

საერთაშორისო პროექტში გათვალისწინებული იყო სვანური ენის ყველა დიალექტის მასალა, ამიტომაც კოდორის ხეობის მოსახლეობის მეტყველების მორფონოლოგიური ანალიზი მაშინ მოხერხდა მხოლოდ ათ ფირფიტაზე ფიქსირებული მონაცემების საფუძველზე; იმის გამოსაკვლევად კი, ეს მეტყველება ცალკე დიალექტს წარმოადგენს თუ ზემოსვანურ კილოთა ნაზავს, საჭირო იყო მულტიანგურული შრომა და კიდევ უფრო მეტი ფინანსები. უკანასკნელ ხანებში ეკონომიურად ესოდენ შეჭირვებულ ენათმეცნიერებს, რომ იტყვიან, პირდაპირ სულზე მოგვისწრო საქარ-

თველში ეროვნული სამეცნიერო ფონდის ჩამოყალიბებამ და მის მიერ ჩატარებულ პირველსავე კონკურსში გამარჯვების შედეგად მიღებულმა საკმაოდ სერიოზულმა დაფინანსებამ.

მიუხედავად უმძიმესი პოლიტიკურ-ეკონომიკური და სოციალური სიტუაციისა, დიქტოფონით ჩაიწერა და ეიდეოფორფიტებზე დაფიქსირდა გარკვეული ტექსტები (რიტუალები, სათავეგადასაჯლო ამბები, სამეურნეო საქმიანობის აღმნიშვნელი მასალები, დეკანტები, ზღაპრები, ისტორიული მოვლენები, ძველი და თანამედროვე ყოფის ამსახველი მონაცემები...), უძველესი ხალხური სიმღერები, ანდაზა-გამოცანები, რომელთა დინგივისტურმა ანალიზმა შესაძლებლობა მოგვცა, ევრადლება მიგვეჩია ძალზე საინტერესო ფაქტებისათვის.

სვენი ტექსტების უმრავლესობაში ხვანები უდიდესი გულისტკივილით აქვეყნიან ორივე ამის (1993 და 2008 წ.წ.) მიმდინარეობისა და მათი უმძიმესი შედეგების შესახებ. პირველ შემთხვევაში "მთელმა საქართველომ წააგო ომი აფხაზეთში, ხოლო დაღის ხეობამ, კოდორის წყალი რომ რწყავს, ეს ომი მოიგო" (კაშია, 2004:5). ახლა კი, ვინ იცის, როდის დაუბრუნდებიან დაღვლები თავიანთ სამკვიდროს!!!

104 წ. შინა ჯაჭვლიან-ქონქიანს სულ ესიზმრებოდა დიდი ხნის წინ გარდაცვლილი მეუღლე...

კოდორის ხეობაში შეიღლაშვილების ელოდებოდა 106 წლის დიანოს (არეთა) ფარჯველიანი

კოდორის მოსახლეობის მეტწილესაში დადასტურდა ო რ გ ე ა რ ი ი ნ ტ ე რ ფ ე რ ე ნ ც ი ა :

ა) ქართული ენის (განსაკუთრებით დასავლური დიალექტების) ლექსიკისა და გრამატიკული ფორმებისა;

ბ) სვანური ენის ბალსემოურ და ბალსქემოურ დიალექტთა მონაცემებისა.

ინტერფერენცია შეინიშნება ლექსიკაში, მორფოლოგიაში, ფონეტიკა-ფონოლოგიაში, შედარებით იშვიათად – სინტაქსში.

აქაური მოსახლეობა თითქმის საუკუნეხანგრძლივად განმავლობაში მოქცეულია აფხაზური და რუსული ენების მატარებელი ხალხების მეზობლობაში; პირველ შემთხვევაში რადაც (ძირითადად, ფონოლოგიურ) გავლენაზე მსჯელობა მაინც შეიძლება. როგორც ჩანს, აფხაზურ და სვანურ ენებს ისტორიულად მეტი კონტაქტები აქონდათ ერთმანეთთან. ალბათ ამით იყო განპირობებული სიმონ ჯანაშიას ერთი დაკვირვება: „XIX საუკუნის 60-70-იან წლებამდის აფხაზური ენა კილოების მხრივ ბევრად

უფრო მდიდარი იყო. საფიქრებელია, რომ გარკვეული სპეციფიკური ახასიათებდა წებულისა და დაღის მოსახლეობის (მდინარე კოდორის ხეობის "ქემთა ნაწილში") მეტყველებას. აფხაზეთისა და მეზობელი ქვეყნების მმართველი წრეების სოციალურ-პოლიტიკური ურთიერთობის წყალობით, აფხაზურმა განიცავდა ძლიერი გავლენა ადიღური და ქართველური ენებისა, ნაწილობრივ – თურქულიც, მაგრამ, თავის მხრივაც, ერთგვარი შემოქმედება მოახდინა ქართველურ ენებზე" (ჯანაშია, 1959:223-226).

რაც შეეხება რუსულის გავლენას, აქ ძალზე იშვიათ ლექსიკურ ნასესხობებთან გვაქვს საქმე – გრამატიკა ფაქტიურად განზე რჩება:

მარტა პერეშალაი, გადასასტლელი ყარაჩაიში – „მარტაი უღელტეხილია, გადასასტლელი ყარაჩაიში“;

ჩუ მამ ხეგნულა ეჭი, ტერტალიოტ – „არ ჯღებოდა ის, ე, შექუმდყრენი“;

ჩუ ერ თანდლ ათენთე, მი ევამაჰ სუმკაწლ მულტუნ – „რომ ჩავედით ათენში, მე იმდენი ჩანთები მქონდა...“

განსაკუთრებით უჭირთ რთული რიცხვითი სახელების წარმოთქმა სვანურად და ამიტომაც ხშირად ქართულად (იშვიათად რუსულადაც) ამბობენ:

მი ხტი ღღუნ „სემდესიატაიატ ლეტ“ – „მე ვარ სამოცდათხუთმეტი წლისა“...

იმდენად ძლიერია ქართული ენის გავლენა, რომ მოქმედებისათვის საკმაოდ ხშირად გვკვირდება ერთი სიტყვის შესენება: ესაა ლუშნულ („სვანურად“) თუმცა სხვა შემთხვევაში არასდროს წაგრუხევართ მათი მეტყველების პროცესში, მით უმეტეს არაფერი გაგვისწორებია, თუნდაც მცდარად წარმოუთქვამთ ესა თუ ის ლექსიკა. როცა ბალსქვემოელ წინაპართა შთამომავალი ცდილობდა, ელაპარაკა ე. წ. „სუფთა“ სვანურად (რაც წარმოუდგენელია ნებისმიერი ენის მიმართ) და წამოსცდებოდა მიწაშთან („თაიშთან“) ყორანი, მაშინვე ახსენდებოდა, რომ მიწაცაზხან სჯობს და თავადვე ასწორებდა ქართულად – თან თანდებულმან მონაცემს.

სპეციალურ ლიტერატურაში არაერთხელ აღნიშნულა, რომ ქართველურ ენათა შორის სვანური ყველაზე მეტად გამოირჩევა თავისი არქაულობით. კოდორის ხეობის მოსახლეობის მეტყველებაში ისეთი არქაისმებიც გვხვდება, რომლებიც აღარ იხმარება არც ენგურისა და არც ცხენისწყლის ხეობათა სვანურში, ალბათ, იმის გამო, რომ თითქმის საუკუნენახევრის მანძილზე ამ მოსახლეობას შორის მჭიდრო კონტაქტები აღარ იყო. იგივე ვითარება გრძელდება დღესაც ქვემო სვანეთთან მიმართებით. ქვემო სვანებს (თუ მხედველობაში არ მივიღებთ დღევანდელ თითო-ორულა რძალს) დაღში არ უცხოვრიათ, თუმცა რაღაც კონტაქტები რომ ჰქონდათ აქაურ მოსახლეობასთან, კარგად მანს გვნვანების ტერიტორიაზე მდებარე ერთი მიკროტოპონიმიდან. ესაა ლა-შხ-რე ნაღწუშ („ლა-შხ-ულ-ებ-იწ“ დანა-შაუ-ებ-ი“), სადაც ხუტეის დამხადების დროს დადუქულან ლაშხელები.

ჯერჯერობით მხოლოდ აქ და ლაშხეთის ტოპონიმიკაში (ძალზე იშვიათად ლენტეხშიც) შევინიშნეთ უ ხმოვანზე დაბოლოებულ სახელთა ამოსავალი (-ა აუსლაუტინი) ვითარება: ღწრა („მინდორი“), მგდა („...ისა...“ – სიტყვის მასალა), ღწხ. მაშუნა (ჩიხარეთის უგუმბათო ეკლესია – „უდიდესი“), შდრ. სხვა დიალექტების ღწრე, მგდე, მაშუნე... (ჩანტლადი, 1998:67-70).

საგულისხმოა, რომ 106 წლის არეთა (დიანოზ) ფარჯველიანის მეტყველებაში დადასტურდა ისეთი არქაული მონაცემი, რომელიც სვანური ენის არც ერთ დიალექტში, კილოკავსა თუ დღემდე არსებულ პუბლიკაციებში ჯერჯერობით არ შეგვინიშნავს. ესაა სისხლის საფასურის აღნიშვნული ლექსიკა წურ, ღღეს რომ ყველგან ი ხმოვანი ვარაინტით (წორ) გვიხვდება. უშგულური ქალა-წტრუ („სისხლის დაღენა“), ხს. ხ-ო-წტრუ („სისხლს უღენს“) და ანალოგიური ფორმების მიხედვით, ამოსავალში შეიძლება ვივარაუდოთ არარეფლექტირებული როგორც ო, ისე უ ხმოვანი,

106 წლის დაღვლი მოხუცის მეტყველების მიხედვით კი ორმაგი ვარაუდი გამოირიცხება – არქაულია საერთოქართველური ენობრივი სამყაროდან მომდინარე -წურ- (შდრ. ქართ. წურ-წური, მეგრ. ჭურ-ჭული) და არა თანამედროვე სევანური წორ. რაც შეეხება სევანურ სისინა სიბილანტს, სპეციალური ლტერატურის მიხედვით, აქ ბგერათშესატყვისობის დარღვევასთან, მეორეულ გასისინებასა (გ. როგაეა) თუ გამიშინებასთან (ჩუხუა 2000-2003:27-30:369) გეაქვს საქმე. მაშასადამე, კოდორის ხეობის ბალსქვემოური მეტყველების შესწავლის შემდეგ სევანურ ენაში აღარ არის საჭირო წურ ძირის “ვარსკვლავიანი” ფორმა, ის უკვე რეალურია, ცოცხალია, თუმცა არქაული – საერთოქართველური ეპოქიდან მომდინარე, რომელსაც მხარს უმაგრებს: ჩოლურული ხო-წუტირ<*ხო-წურ< *ხო-წურ-ე (“სისხლი უქონავს”) და ბჰ. წურგ, ბჰ. წურე “გონავს”).

-ა ხმოვანზე დაბოლოებული რიცხვითი სახელები თანამედროვე ზემოსევანურ დიალექტებზე მოლაპარაკე უმცროსი და საშუალო თაობის მეტყველებაში თითქმის აღარც მიჰყვება ორფუძიანი ბრუნების სისტემას.

სპეციალური ლიტერატურის (გარლამ თოფურია, თინათინ შარაძენიძე, მაქსიმე ქაღლანი, ზურაბ ჭუმბურიძე, იზა ჩანტლაძე) მიხედვით, ორფუძიანი ბრუნების სისტემის მოშლას თანამედროვე სევანურში განსაზღვრავს ქართულ ენასთან კონტაქტების განსაკუთრებული გაძლიერება XX საუკუნეიდან (სკოლა, სასოციალური დაწესებულებანი, რადიო, ფოსტა, ტელევიზია...), ეს შეეხება არა მხოლოდ ცალკეულ მორფემებს, არამედ თავად საბრუნებელ ფუძეებსაც: ბალსქვემოელ წინაპართა კოდორელი შთამომავალი როინ ჯაჭვლიანი ხმარობს ფორმას აღგნქა< *აღ-ა-გნ-ქა („ამას გარდა“), რაც სრულიად შეუძლებელია თვით ერთი (სახელობითის) ფუძის მიხედვით პარადიგმატული სისტემის გასწორების შემთხვევაშიც კი (სევანურ ენაში თანდებულები სახელს არ მართავენ სახელობით ბრუნებაში!), მაგრამ იმდენად ძლიერია დასაჯლური ქართულის (შდრ. აჭარული ი-გ-ზჱ ა-გ-ზჱ...) გავლენა, რომ მოქმედმა ეს ვარიანტი თავადვე შექმნა, თუმცა იმავე ფრაზაში გაასწორა ბუნებრივი (ამგნქა) ფორმით. რაც შეეხება უჯგუშ ჯაჭვლიანს, აქ საპირისპირო ეითარებაა – მოქმედი იყენებს თანხმოვანფუძიანი მსახდერულის სახდერულთან ბრუნებაში შეთანხმებულ უდრესად არქაულ ფორმას უ-ტად-ინ-დ რუ-ფხ-ილ-დ (,სუცვლელად მსაჯულად<მეფიცაულად“), რაც დღეს სევანურში აღარც ერთ დღელექტში აღარ იხმარება. 1963 წელს მსაჯულად<მეფიცაულად“ ბრუნების ზოგიერთი საკითხი სევანურში“ გივი მაჭავარიანი წერდა: „ისგვან“ ი დიდაბინ სრული შეთანხმება მსახდერულსა და სახდერულს შორის, რაც სევანურისათვის მეტად იშვიათი მოვლენაა“ (მაჭავარიანი, 1985:235).

უძველეს სევანურ სიმღერათა ტექსტებში მეშველი ზმინს მეოფადის ფორმები გვხვდება აწმყო-სეული სემანტიკით:

მი ხუროლე ტოტა ჰაიხან — მე ვარ (<„ვიქნები“) ტოტა ჰეხანი (სვ. პოეზ., 1939:54-56).

დღეს ამგვარ რასმე სევანურ ენის არც ერთ დიალექტში არა აქვს ადგილი, კოდორის ხეობაში კი ბალსქვემოელ წინაპართა შთამომავლების მეტყველებაში ეს მოვლენა შენარჩუნებულია (ეჭა მამი ირი? - ,,ის რაა <ვიქნება“?).

რადა თქმა უნდა, კოდორისა და ენგურის ხეობათა მოსახლეობის მეტყველებაში ძველ ქართულთან საერთო არქაიზმებიც გვხვდება (ვინ და რა ჯგუფის აღმნიშვნელ სახელთა გაუღიფერენციკრებლობა, მიმართებითობის შინაარსის გამოხატვა კითხვით ნაცვალსახელთა მიერ, ინკლუზიუ-ექსკლუზივის კატეგორია, ენის განვითარების “ხანმეტური” პერიოდი, პერფექტული ფორმების შემცველი “მცა” ნაწილაკიანი კონსტრუქციით მეოფადის სემანტიკის გადმოცემის უნარი, მიმდგომის ფორმათა მასდარისეული შინაარსის გამოხატვა, ორმაგი უარყოფა და ა. შ.).

¹ შემთხვევითი არაა, რომ ბალსქვემოური დიალექტის ცხუმარულ კოლოკაზე მუშაობისას თინათინ შარაძენიძემ ოთხი თაობა (მოხუცები, შუახნისანი, სკოლადამთარებლები, ბავშვები) შენიშნა (შარაძენიძე, 1958:228).

იძულებით მიტოვებულ საცვლავთა ხეცა

სქემიურ დიალექტში ნათესაობითი შინის პოხიცაა უფრო მეტია, ვიდრე სენური ენის დანარჩენ დიალექტებში და ის არც პრეპოსიციულ მსახლერულში იკარგვის. მაშახადამე, აქ არქაისაციათთან, ანუ ძველ მოვლენასთან კი არ გვაქვს საქმე, არამედ პირიქით — ინტერფერენციასთან, ანუ სრულიად ახალ მოვლენასთან. ამგვარ ყოვრმალურად მსგავს შემთხვევებსა და მოსახლეობის მცირეგვლებში მიმდინარე პროცესებს შორის აუცილებლად უნდა გაიყვას სადემარკაციო ხეცარი და ახალ ლინგვისტურ მოვლენას უსათუოდ უნდა მოექცნას ექსტრალინგვისტური საფუძველი — ამ შე მოხვევაში ზემო სფანეთიდან ადრე ნახახლებულ ბალსქემოულ და ბალსქემოულთა შიამომოქვლების ერთ სოფელში თანაცხოვრებას.

კოდორის ხეობის მოქმელთა უფროს თაობას ურწმუნია ხერთოქართველური უყვებიდას მომდინარე სიტყვები იხმაროს, ვიდრე რომელიმე ეცხო ენიდან ნახესხები. ამის ნაცვლად, რომ ბალსქემოულ გულო ქალდანს ვთქვა — ათხე ბებია ხტი ი ემღმუხ გეზლმგუხალ მირი („ახლა ბებია ვარ და თერთმეტი შვილიშვილი მეავს“) — თქვა: ათხე ბებია ხტი ი ემღმუხ გეზლი ნიბაშინ მირი (ნიბაშინ დღესაცაა შემორჩენილი სხვა ქართველურ ენებსა თუ ქართულის დასავლურ დიალექტებში „ბადიში“ — ყოვრითა და იმავე მნიშვნელობით).

მაშახადამე, გარკვეული ენათმეცნიერული მოვლენების ახსნისას უნდა გავიფაღოსწინით ქსტრალინგვისტური ასპექტებიც: ენათა და დიალექტთა ერთიერთკონტაქტები, ინდივიდთა მეტყველების ასაკობრივი თავისებურებანი, სოციალური ვითარება (ერთ ოჯახში ერთი და იმავე ენისა ან დიალექტის მატარებელი აღმიაანები ცხოვრობენ თუ — არა, გენდერული პრობლემები, მეტყველუბის ტემპი და ა. შ.).

საკვალური ლიტერატურიდან დიდი ხანია, ცნობილია, რომ ქალები უფრო იცავენ არქაულ ლინგვისტურ მოვლენებს, მათი მამაკაცებთან შედარებით ოჯახში კარნაქტილობის გამოს.

უხუცეს ქალთა მეტყველება წყნის ყურადღებას იქცევს ვთნოლოგიური თვალსაზრისითაც: მაგალითად, 73 წლის ჰუბერული ყყერენუე ეიბლიანი, რომელიც დღის ხეობაში გათხოვდა და თითქმის ნახევარი საუკუნე ცხოვრობდა სოფელ ტიშში, მკვიდრად იცავს ბალსქემოური მოსახლეობის რელიგიურ ტრადიციებს და შესაბამის გამონათქვამებს — წმინდა გიორგისადმი მიმართულ ფიცცილის ყოვრმულას ჭგრზგლო („წმინდა გიორგის მხემ“) ბალს ქემოთ წარმოთქვამენ მხოლოდ მამაკაცები, ამიტომ ქალბატონი ყყერენდუს მეტყველებაში იმავე მნიშვნელობით გვხვდუ-

მოხედავად არქაისმების დაცვისა, პარალელურად მიმდინარეობს ინტერფერენციის პროცესიც: პრეპოსიციულ მსახლერულთან, როგორც წესი, იკარგვის ნათესაობითი ბრუნვის მორფემის თანხმეობითი ელემენტი — შ, მაგრამ ეცერელი ხინა გუჯუჯიანი ერთხა და იმავე ტექსტში ორჯერ იყენებს ერთი და იმავე ტომონიმის ნათესაობითი ბრუნვის ყოვრმას: გუანდრაშ^ა გუანდრა^ა იშ და

გუანდრა^ა (*გუანდრა^ა იშ) ლახუა „გუანდრის მოები“, ხადც, ევოქრობო, მისთვის ბუნებრივია მხოლოდ პირველი მათგანი, რადგანც ბალსქემოული

ბა ამ სინტაგმის შემოკლებული ვარიანტები ჯან ან ჯანგონი, რომლებსაც ორივე სქესის წარმომადგენლები იყენებენ. აქედან გამომდინარე, ზოგადად ინტერფერენციის მოვლენები უფრო ხშირად ჩანს მამაკაცთა მეტყველებაში (შდრ. მაგალითად, 104 წლის მინა ქოჩიანისა და 106 წლის დიანოზ ფარჯველიანისგან ჩაწერილი ტექსტები) — საკითხი საგანგებო შესწავლას მოითხოვს. იშვიათად საპირისპირო შემთხვევასთანაც შეიძლება გეკონდეს საქმე: დალის ხეობაში დაბადებული, წარმოშობით მულახელი, 45 წლის მზევინარ ჯაჭვილიანი, მას შემდეგ, რაც გათხოვდა ლატალელ ამირან კვანჭიანზე მუდლის კილოკაზე აღაპარაკდა, რაჟიდა ეს მისი ახალი ოჯახის მეტყველება იყო. საოცარია, მაგრამ ფაქტია, რომ მზევინარს ლატალური გაცილებით იოლად სასწავლ სვანურად ეჩვენება, ვიდრე მულახური. თითქოს პირიქით უნდა ყოფილიყო! — მესტიის რაიონის ლატალური მეტყველება ხომ, როგორც ბალსზემო და ბალსქვემო საზღვარზე არსებული ენობრივი ერთეული, საკმაოდ ჭრელია! ვფიქრობთ, მოქმედის ამგვარ დამოკიდებულებაში აშკარად იგონობა განსაკუთრებული პატივისცემა დედამთელ-მამამთილისა თუ ქმარ-შვილისადმი.

კოდორის ხეობის ბალსქვემოელ წინაპართა შთამომავალს პაშა პაკელიანს ბალსზემოელთა „ნაგარი“ — ქეთევან მარგიანი შეეკითხა: ბალსქვემოელი ხარ თუ ბალსზემოელი, მისგან კი შემდეგი პასუხი მიიღო: მეჭრდა მინა („ორივე ეიცო“). პირველი ლექსემა, როგორც ჩანს, თავისი ბალსზემოელი მუდლის მეტყველების გაელენის შედეგია; გაცეხულმა ბალსზემოელმა იკითხა: ლექდა იმეი ხი („ორივე როგორ ხარ“)? და ახლა უკვე თავად მოეცვა ბალსქვემოელი მოსაუბრის გაელენის ქვეშ, სხვა შემთხვევაში მას ნაცვალსახელის მეჭრდა ან ფრქვდა ფორმა უნდა გამოეყენებინა. იგივე სიტუაცია ბალსზემოურ ჰექტერ-ხენ ტომონიმთან დაკავშირებითაც. მთელადნელმა მისი გამოყენება ქეთევან მარგიანის მიერ, რადგან ანლაუტის ფშინიფიერი შემართვა და თანდებულის ამგვარი სახე (შდრ. ბს. -ხან) ბალსზემოური დიალექტისათვის, ჩვეულებრივ, არაა დამახასიათებელი, მოსალოდნელი იყო ეცერ-ხან (“ეცერ-ი-დან”).

კოდორის ხეობის მოსახლეობა თავადვე სწორად აღიქვამს ინტერფერენციის მოვლენებს. როცა პაშა პაკელიანი ამბობს: ბოფშარ რუსეთს იზგებს („ბავშვები რუსეთში სახლობენ“)-ო, მაშინ ის მხოლოდ ბალსქვემოურად (ე. ი. თავის და არა მუდლის დიალექტზე) ლაპარაკობს — აქ მისი ყველა შეილი კი არ იგულისხმება, არამედ — მხოლოდ ვაუები, რადგანაც პრაენიდან მომდინარე ბეფშ ლექსემას ბალსქვემოურ კილოში თავის ზოგად მნიშვნელობასთან („ბავშვი“) ერთად კონკრეტული წინაარსიც („ბიჭი“) აქვს, შდრ. აღმოსავლური ენებიდან ნასესხები გეზალ, რომელსაც სვანურის ყველა დიალექტში ანალოგური — ზოგადი („შვილი“) და კონკრეტული („ბიჭი“) — დატვირთვა აქვს.

თანდებულებიანი ფორმების ფუძედ გამოყენება და მისი ხელახლა ბრუნება (ეთქვამთ: ამჟიშ < *ა-მა-ჟი-შ < *ა-მა-იშ-ჟი-შ < *ა-მა-იშ-ჟი-შ < *ასეთის < *ა-მა-ის-ს-ზე-ის“), ძირითადად, ბალსქვემოური დიალექტისთვისაა დამახასიათებელი, კოდორის ხეობის ბალსზემოურად მეტყველი მოსახლეობის ენაში კი ამგვარი რამ უფრო ხშირად იხმარება, ვიდრე ენგურის ხეობაში — ესეც ნარეობის შედეგი ჩანს.

ინტერფერენციის დროს ერთ-ერთი ქართული კომპოზიტი მთლიანად უცვლელია, მას სვანური მხოლოდ უძლავთი, ხმოვანთა სიგრძე ან ბილაბიალური ფი სონანტი ექნება, თუმცა ზოგჯერ ნათესაობითის ფორმით წარმოდგენილ ქართულ კომპონენტში ბრუნვის მორფემა შესაძლოა გაუჩინარდეს კიდევ და ერთცნვიანმა კომპოზიტმა „შრ-ომ-ის მო-ყვარ-ე“მ კოდორის ხეობელთა ბალსქვემოურ მეტყველებაში მიიღოს „შრ-ომ-ა-იშ-ჟი-არ-ე“ სახე, რომელიც, ალბათ, მომდინარეობს ფორმებიდან *შრ-ომ-ა-იშ-ჟი-ჟი-არ-ე < *შრ-ომ-ა-ის-ჟი-ჟი-არ-ე. ე. ი. უძლავთი მომხდარა ნათესაობითის მორფემის ხმოვნითი ელემენტის რედუქციამდე. მაშასადამე, ეს რთული სიტყვა საკმაოდ ადრე შესულა კოდორის ხეობაში, ყოველ შემთხვევაში მინამ, სანამ ბრუნვის მორფემის -ი ხმოვნითი ელემენტი ფონეტი-

ელა ნაყრის ამ ხეივანში ნეკის სიბინდს!

თელსა და სვანურში ძალზე განსხვავდება ერთმანეთისგან (ამის შესახებ იხ. კარლამ თოფურის, თინათინ შარაძენიძე, მაქსიმე ქაღლანი, ვინფრედ ბოელერი, იოა ნანტლაძე, დედა სამეშია), მაგრამ იმდენად ძლიერია ინტერფერენციის პროცესი, რომ მან ფრანსის აგების სრულიად განსხვავებულ კონსტრუქციებშიც კი შეაღწია და „კლასიკური“ სვანურისთვის დამახასიათებელი მესამე პირისეული ფორმების ნაცვლად წარმოგვიდგინა ქართულისებური I-II-III პირის მონაცემები (შესაბამისად ნათქვამისა):

ბზ: ალ'სერ გუამიდ ხოჩა ლი, ამზუმ ხან ესერ მამ მულტ'ურე ალ'სერ იმნემლ ლაჭმუანდუნე უი?—
 „ესო ძალიან კარგია, ამდენი ასაკით („ხან-იო“) არ გაქვს („მაქვს“) და („რომ“) ესო რამ გაგახსენა შენ („თუითონ“) ?“ სვანურისათვის დამახასიათებელი კონსტრუქციით, ალბათ, ასე უნდა ყოფილიყო: ალ'სერ გუამიდ ხოჩა ლი, ამზუმ ხან ესერ მამ ხულტ'ურე ალ'სერ იმნემლ ლაჭმუენე?

„არცერთი“ კოდორელი სიანის ხალირ გურნიანის მეტყველებაში წარმოითქმის როგორც პრეტერტი, ე. ი. ანლაუტის ა ხმოვანი უმლაუტს განიცდის, თუმცა ამ ფონეტიკური პროცესის გამო-მწვევი მიზეზის, -ე ხმოვნის, მაუმლაუტებელი ძალა გაზრდილია ისევე, როგორც დენტეხურ დიალექტსა და ლახაბულურ კოდოკაეში, განსხვავებით ენგურის ხეობის ბალსემოურისაგან, სადაც -ე ეერავითარ შემთხვევაში ვერ იწვევს უმლაუტს, თუ თავად არ გაუწინარდა. კოდორელი მოქმედი ძირითადად ბალსემოურად ლაბარაკობს, თუმცა მან ამ დიალექტის სპეციფიკური კოდოკაეი - ლახაბულურიც იცის, სადაც არარეაღიცილებელი ფც ახდენს გავლენას წინამდებლ ხმოვანზე; წარმოშობით იქნებ იგი ლახაბულელიცაა! მასასადამე, ინტერფერენციულმა მოვლენებმა შესაძლოა გაავი-

პეპლებს დარნათ ბურთი და მოვლანი

კეოს პიროვნების სადაურობა, თუ საჭირო იქნება.

ძალზე საინტერესოდ გვეჩვენება სრულიად ახალი, სვანურ-ქართული ინტერფერენცირებული ფრაზები: იმლა ხეკუეს მომ ი-ყურ-ად-ღ-ებ-ო-ნ ალა? — “რატომ არ უნდა იღონ ეს ყურად?”

არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტმა და ფრანკფურტის ვოლფგანგ გოეთეს სახელმწიფო უნივერსიტეტთან არსებული შედარებითი ენათმეცნიერების ინსტიტუტმა შევადგინეთ “სვანური პროზაული ტექსტების“ I ტომისა და „სვანური ენის ქრესტომათის“ ბალსნემოურ ნაწილში წარმოდგენილ ლექსებათა ყველა გრამატიკული ფორმის (გარდაბანაკისა კი-ლოკაეების მონაცემთა გამოკლებით) კომპიუტერული ინდექსი, რომელიც შეუდარებელ კოდორის ხეობის მოსახლეობის მეტყველებათაში გამოყენებულ თავისებურ ზმნებს. მაგალითად:

ა) ლ-ჰსტ-ღ-ა-ჰ („იყენენ“) მეშველი ზმნის ძალზე იშვიათი ფორმაა აორისტში, რომელიც გართულებულია უწყვეტლის საერცობითა და ნამყო დროის (აღბათ!) -ა მორფემით. ამგვარი მონაცემი არც ერთ ზემოხსენებულ ბალსნემოურ პუბლიკაციაში არ გვხვდება (შდრ. 82-ჯერ დადასტურებული ლ-ჰსტ-ჰ „იყენენ“), თუმცა ენგურის ხეობის თანამედროვე ცოცხალ მეტყველებაში შესაძლოა შეგვხვდეს (ეს ფორმა არც ვარლამ თოფურიას „სვანურ ზმნაშია“ გაანალიზებული). იგივე შეიძლება ზოგადად გვეთქვა ლ-ჰსტ-ღ-ა („იყო“)ს შესახებაც, რომელიც არც ერთხელ არ გამოიყენება ბალსნემოურ პუბლიკაციებში (შდრ. 393-ჯერ ფიქსირებული ლ-ჰსტ „იყო“).

ყურადღება მიიქცია ამავე ზმნის I თურმეობითის ფორმამაც ლგ-ჰმ-რ-ნ-ე-ღ-ო-ჰ („ყოფილან“), რომელსაც ენგურის ხეობის ბალსნემოურ დიალექტში შეგვაბამება ხან რთული (ღგ-ჰმ-რ-ე-ღ-ო-ჰ), ხანაც — მარტივი (ღგ-ჰმ-რ-ჰ) სახეობა. ზოგჯერ ორივე ვარიანტიც კი შეიძლება შეგვხვდეს არა მხოლოდ ერთი და იმავე მთქმელის მეტყველებაში, არამედ ერთსა და იმავე ფრაზაშიც კი (ეკა მანკტი ამსტანდ ლგჰმრ ი ძღდ ლგჰმრ ი ლამარკ ამსტანდ ლგჰმრნლი — „ის პირველად ადამიანი ყოფილა და ძალიან ღონიერი და სეარგისი ადამიანი ყოფილა, „სვ. ქრესტ. 1978:90,42). CMOMIK-ის XVIII ტომში (1894 წ.) ამავე ფუნქციით გვხვდება აგრეთვე ლგ-ჰმ-რ-ე-ჰ (გვ. 97), მაგრამ ის ვერც ერთი ხეობის სვანურში ვერ დაედასტურებოდა I თურმეობითში (როგორც ჩანს, ერთ-ერთი არქაული საფეხურიც, ე ხიოენის დაკარგვის საკომპენსაციო სიგარძის ამსახველი: ლგ-ჰმ-რ-ე-ჰ ლგ-ჰმ-რ-ჰ).

ჩვენ მიერ შენიშნულ მონაცემებს გარკვეული მნიშვნელობა ენიჭებათ პერფექტულ პარადიგმატულ ერთეულთა ჩამოყალიბების თვალსაზრისით. პირველი მათგანი (ე. ო. ნიანი ვარიანტი) არც ერთხელ არ გვხვდება „სვანური პროზაული ტექსტების“ I ტომში, ხოლო „სვანური ენის ქრესტომათის“ ბალსნემოურ ნაწილში ლგ-ჰმ-რ-ნ-ე-ღ-ო („ყოფილან“) მხოლოდ სამჯერ (89:6; 90:42; 93:9) შევნიშნეთ. თუ ერთადერთხელ დაედასტურებული ლგჰმრნლი (8; 7), რომელიც ეშკარად კორექტურული შეცდომაა, მომდინარეობს ლგჰმრნლი“სავან (სრულიად დისაშვება ლგჰმრნლი“ც), მაშინ ისიც უნდა გაეთვალისწინოთ -ნს შემცველ თურმეობითში. დღემდე არსებულ ბალსნემოურ პუბლიკაციათა მიხედვით, იგივე მონაცემი, ოღონდ I პირის ფორმაში (ღგჰმრნლჰ — „ვეოფილვარ“, სვ. ქრესტ., 147,7), გვხვდება 120 წლის მესტიელი მარინო ფალიანის ნაამბოში, რომელიც 1939 წელსაა ჩაწერილი. რაც შეეხება ლგჰმრნლნლი“ს, ოთხსავე შემთხვევაში საქმე გვაქვს ნახევარი საუკუნის წინათ ფიქსირებულ 95 და 100 წლის ლენჯერელ მთქმელთა (ჭყინტულდ გულედანი, გუნა ფილფანი) მეტყველებასთან, აგრეთვე სები გულედანის მიერ ჩაწერილ ტექსტებთან, კოდორის ხეობაში კი ნიანი ვარიანტს დღესაც იყენებენ საშუალო თაობის წარმომადგენლები, რომლებიც, ძირითადად, მულახურ კილოკაეზე მეტყველებენ.

ბ) კოდორის ხეობის ჩრდილო ნაწილის ბალსნემოურ მეტყველებაში დადასტურდა სტატიკური ზმნის მ-ე-ყ-ა („მყავს“) ვარიანტიც, რომელიც ძალზე იშვიათად გამოიყენება (1939 წლის პუბლიკაციაში, სადაც თითქმის საუკუნის წინანდელი ზემოსვანურია წარმოდგენილი, ის მხოლოდ

ხუთჯერ შეგვხვდა). ამის შესახებ არაფერია ნათქვამი „სვანურ ზმნაში“, სადაც საგანგებოდაა განხილული მ-ა-ყ-ა („მყავს“) ზმნა. ლი-ყ-უნ-ე („ყოლა“) მიუთითებს იმაზე, რომ პირიანი ფორმის აუსლატის -ა (რომელიც ჩვენ სტატიკურობის მორფემა გვეონა), თითქოს აქაც უნდა ყოფილიყო წარმოდგენილი (ლი-ყ-ა-უნ-ე). თუმცა მასდარში მის გამოვლენას გარკვეული სიმძლავე ახლავს. -ენ სუფიქსისეული ხმოვნის სიგრძე უფრო მარტივადაც (კომბინატორულად) შეიძლება აიხსნას (-უნ-ე+უნ-ე). რაც შეეხება მ-ე-ყ-ა ფორმის თავიღურ ხმოვანს, ის ჩვეულებრივია მყოფადსა (მ-ე-ყ-უნ-ი „მყოფობა“) და პირობითში (მ-ე-ყ-უნ-წლ „მყოფლებოდა“).

კოდორის ხეობის სვანურში ჩვენი ყურადღება მიექცია, აგრეთვე სიტყვათგანლაგების საკმაროდ მნიშვნელოვანმა წესებმა, კერძოდ: საქმე ეხება ძველ ქართულ კონსტრუქციებთან ან ენგურის ხეობის მეტყველებასთან შედარებით უფრო გართულებულ ტმესურ მოვლენებს: ლელმარდ აწურაჟდა-შაგ-ეჩე-თჳის-ქა - “სამარიამოდ იქ ყველა გამოწურავდა თავლს”.

ჯერ კიდევ 1970 წელს მაქსიმე ქალდანი აღნიშნავდა: „სვანური ენის ორი დიალექტის — ბალს-ზემოურისა და ბალსქვემოურის — შერევის შედეგად მიღებული თავისებურებანი, განსაკუთრებით დამახასიათებელია იმ თაობის მეტყველებისათვის, რომელიც დაბადებული და აღზრდილია აქ, კოდორის ხეობაში. მაგ., ჩხალთასა და აჯარაში მცხოვრები ბალსზემოური წარმოშობის ახალგაზრდობა თითქმის ისე მეტყველებს, როგორც ბალსქვემოური წარმოშობის აქაურივე მცხოვრებლები. უფროსი თაობის მეტყველებაში ასეთი მკვეთრი გარდატეხა არ მომხდარა. ამ თაობას ბალსზემოური ჯერსნობით რთვანად შემოვნახავს იმ სოფლებშიც, სადაც მოსახლეობის დიდი უმრავლესობა ბალსქვემოური წარმომავლობისაა (ხაზი ჩვენია — ი. ჩ.).

ცნობილია, რომ სვანური ენის დიალექტთა სადემარკაციო საფუძველია სამი ფონეტიკური მოვლენა: ხმოვანთა სიგრძე, უმლაუტი, რედუქცია. სიგრძე-სიმოკლის მიხედვით დაპირისპირება შეინიშნება მხოლოდ ორ დიალექტში (ბალსზემოურსა და ლაშხურში); რაც შეეხება გარდამავალ — ჩოღურულ კილოკავს, გრძელი ხმოვნები ლაშხური დიალექტის მეზობელი ზემორღურული მეტყველებისთვისაა დამახასიათებელი (შანიძე, 1925; თოფურია, 1965). დაახლოებით იგივე ვითარება უნდა იყოს კოდორის ხეობის იმ სოფლების მეტყველებაშიც, სადაც ბალსზემოური და ბალსქვემოური წარმომავლობის მოსახლეობა ერთად ცხოვრობს, თანაც ისე, რომ პირველნი ჭარბობენ უკანასკნელებს. ისტორიულად ეცვრობს, ჩუბეხევისა და ფარის მცხოვრებთა შთამომავალი კოდორელი ახალგაზრდობა უკვე გრძელ ხმოვნებს წარმოთქვამს (ლოლქაქ „ცხვარი“, მალ „მელა“, ყწრ „ჟავარი“, დწუ „დევი“, ქწანად „გავიდა“, ათაფანწ „გაუღვინე“, სგწანად „შემოვიდა“, ...), თანაც მეტწილად მორფმატთა ზღვარზე ან ერთი მორფემის ფარგლებშიც, ოღონდ დეაკარგული თანხმოვნის საკონვენსაციოდ ან კომბინატორულად (ორი ხმოვნის შეერთების შედეგად).

ფიქტობით, როცა მივლიანად შევისწავლით დალის ხეობის სოფლებს ინტერფერენციული თვალსაზრისით, სურათი უფრო ნათელი იქნება და, ამასთანავე, ჩოღურული მეტყველების მსგავსი. გარდა ამისა, რაკი ჩვენს თვალწინ, ძირითადად, კოდორელი ბალსქვემოური წარმომავლობის ახალგაზრდობა სწორედ კომბინატორულსა და კომბინატორულ სიგრძეს მიმართავს, ეს იმაზე უნდა მიუთითებდეს, ალბათ, რომ სვანურ ენაში ხმოვანთა სიგრძე ისტორიულადაც გარკვეული პოზიციით იყო შეპირობებული თითქმის ყოველთვის, ოღონდ დიაქრონიული ვითარება დღეს ჩვენთვის ყველა შემთხვევაში ნათელი არ არის. არის თუ არა კოდორის ხეობის მოსახლეობის ინტერფერენციურული მეტყველება სვანური ენის ცალკე დიალექტი, ეს ისევე უნდა გადაწყვედეს, როგორც ჩოღურული შემთხვევაში — მხოლოდ დეტალური და გამომწვევითილევითი შესწავლის საფუძველზე არა მარტო ფონეტიკა-ფონოლოგიის, არამედ გრამატიკისა და ლექსიკის თვალსაზრისით.

ამიტვად, კოდორის ხეობის 17 სოფლიდან სისტემატური, აშკარა ინტერფერენციული მოვლე-

ნები ახასიათებს მხოლოდ ხუთი სოფლის (ომარიშალი, გენწიში, აჯარა, ხუტია, 'კ'ტიში) მოსახლეობის მეტყველებას, რადგანაც აქ ბალსხემიოურ და ბალსქემიოურ დიალექტებზე მოლაპარაკე ხალხი ერთად ცხოვრობს. სხვადასხვა დიალექტთა ინტერფერენციები შეინაშნულია სვანური ენის გარდამავალ კილოკავებში (ეშუგულური, ღატაღური, ბჰოური, ცხუშარული, ღახაშულური), ხოლო, რაც შეეხება ქართულ-სვანურ ინტერფერენციებს, ისინი მეტწილად მოვლ სვანურშია გაერცხლებული, განსაკუთრებით კი ქართული ენის საკომუნიკაციო

უწენოდ მოწენილი კოდორი

ფუნქციონირების შესობდ ტერიტორიებში (დენტეხი, ღაშხეთი). „მოქმედები კომუნიკაციის პროცესში გაუცნობიერებლად ანიჭებენ უპირატესობას არა მშობლიურ, არამე დომინანტურ ენას, რაც მათი ენის წინაგველებს იწვევს დომინანტური ენის სასარგებლოდ“ (Gippert, 2009:155-170).

ურთუ სახის ინტერფერენცია, ძირითადად, ღამახასიათებელია კოდორის, ენგურისა და ცხენისწულის ხეობებში მცხოვრები ახაგასრდობისა და საშუალო თაობისათვის, უფროსები კი მეტწილად იცავენ არქაულ ღექსიკასა თუ გრამატიკულ ფორმებს.

მანსაღამე, ამა თუ იმ მეტყველების ნარეობასზე მსჯელობისას აუცილებლად უნდა მივქცეს ყურადღება მორფოლოგიურ მოვლენათა გაერცხლების არა მხოლოდ პირიზონტალურ, არამედ ვერტიკალურ (ერთი და იმავე გეოგრაფიული პუნქტის სხვადასხვა თაობის) ჭრილებს, რაც ძალიან ართულებს საქმის რეალური ვითარების ასახვას. ცნობილია, რომ სწორედ ამგვარი ინტერფერენცია უშლის ხელს აფხაზური ენის ტაპანტური და აშხარული დიალექტების კილოკაურ დიფერენციაციას (ღომთათიძე, 1976:12-13). ალბათ ანალოგიური სიტუაცია შეგვექმნება კოდორული მეტყველების კვლიფიკაციის შემთხვევაშიც.

სვანურის მონაცემები ერთხელ კიდევ ადასტურებენ იმას, რომ ენაში ერთმანეთის გვერდით შეიძლება თანაარსებობდნენ არქაული და ინოვაციური მოვლენები, რომლებიც ყურდნობიან ექსტრალინგვისტურ საფუძელებს.

ენგურისა და კოდორის (ღალის) ხეობათა მოსახლეობის მეტყველების ურთიერთშეპირისპირებამ წარმოგიდგინა მეტად საინტერესო ღინგეოკულტუროლოგიური სურათი:

1. უბირეღღეს ყოვლისა, ყურადღებას იქცევს ენათა და დიალექტთა ურთიერთშერევის ტენდენციები:

ა) ენგურის ხეობის ბალსხემიოურ და ბალსქემიოურ დიალექტებზე უპირასკენდ ხანებში განსაკუთრებულ გავლენას ახდენს სახელმწიფო ენა – წიგნის ენა საღიტერატურო ქართულის სახით. ამასთან, ეს გავლენა ბჰო-კალის ტერიტორიაზე გაცილებით ღიღია, ვიდრე ხაიშუ-კერის არეალში;

ბ) ბალსხემიური დიალექტის ღატაღური კილოკავი, როგორც აქამდეც იყო ცნობილი სპეციალური ღიტერატურიდან, გარდამავალი მეტყველების ნიმუშია, სადაც ბალსხემიური დიალექტ

¹ ტერმინი „მშობლიური“ აქ ე. წ. „ავჯნის ენა“ (ა. შანიძე), ოჯახში სახმარ ენის გულისხმობს (ღავითიანი, 1973:3), ხოლო „დომინანტური“ – სახელმწიფო ენას (Gippert, 2009:155-170).

ტი დომინანტობს ბალსკვემოურზე (ე. თოფურია, თ. შარაძენიძე). იგივე სიტუაციაა ბეროურ მეტყველებასშიც, ოღონდ იქ საქმე პირიქითაა: ბალსკვემოური ლექსისა და გრამატიკული ფორმები წარმართავენ ბალსზემოური დიალექტის მონაცემებს (მ. ქალღანი).

გ) კოდორის (დაღის) ჩვიდმეტი სოფლიდან სახელმწიფო ენის გაელენას განიცდის თითოეული მათგანი, მაგრამ ზემოსვანურ დიალექტთა ინტერფერენციები, ძირითადად, დადასტურდა იმ სოფლებში, სადაც ერთდროულად ცხოვრობენ ბალსკვემოელ სვანთა შთამომავლები; თუ მათ მოსოფლებს შეეფარებათ მესოტის რაიონის ლატალისა და ბეროს მეტყველებას, აღმოჩნდება, რომ აქ ბალსზემოური და ბალსკვემოური დიალექტების ლექსისა, გრამატიკული ფორმები თუ სინტაქსური კონსტრუქციები ერთმანეთს ერევა მეზობელ სოფლებში, ხოლო დაღის ხეობაში – ერთი და იმავე სოფლის შიგნით, რადგანაც ამ უკანასკნელში თითქმის საუკუნუნახევრის განმავლობაში თანაცხოვრობენ (ზოგჯერ ერთსა და იმავე ოჯახშიც კი) ორივე დიალექტის წარმომადგენლები. აქ მთავარ როლს ასრულებს სოციალური ვითარება (ქორწინება, ერთი სამსახურის ერთად ცხოვრების სურვილი, სამსახურეობრივი ფაქტორი და ა. შ.);

2. გარდა ზემოინაწინსა, კოდორის ხეობაში დადასტურდა ქვემოსვანურის ზემოსვანურთან ინტერფერენციისა და მეგრულ-აფხაზურ ენათა კონტაქტების კერძო შემთხვევები;

3. რუსული ენის გაელენა შედარებით უმნიშვნელოა ენგურის ხეობაში, ხოლო კოდორში ეს პროცესი აისახება მარტოოდენ დარგობრივ ლექსიკაში;

4. შეინიშნება გრამატიკულ ფორმათა გაერთმინებელიანების, რთული ვითარებიდან მარტივისაკენ გადასვლის, მრავალი მორფემიდან თითო-ოროვლას დამკვიდრების (უნიფორმაციის) პროცესები.

5. გაცილებით რთულადაა საქმე ფონოლოგიური ინტერფერენციების შემთხვევაში: ბალსკვემო სვანეთიდან თავის დროზე კოდორში ჩასახლებულთა მემკვიდრეები უკვე კარგა ხანია წარმოთქვამენ გრძელ ხმოვნებს, მაშინ, როდესაც ეცერელ (ისტორიულად) გუჯუჯიანთა რძალი – ლაშხელი ირმა კოჭბინი ნახევარსათიან დიალოგში მხოლოდ ერთხელ (ჟჷან!, „გაი!“) იყენებს უმლაუტიან -ა-ს. როგორც ჩანს, საარტიკულაციო ბაზისის წარმოქმნა უფრო რთულია უმლაუტის შემთხვევაში, ვიდრე გრძელ ხმოვნებთან. რაც შეეხება ისტორიულად ღრუბერულ წიფიანთა აფხაზ რძალს – მერი არშბას, ის ვერც ერთ შემთხვევაში ვერ წარმოთქვამს სვანურ ენაში ძალზე გაერცვლებულ ფარინგალურ ჯ ხშულს (ჟჷან „ხარი“, შდრ. ძე. ქ. ჭარი, მისთვის არის ხან), რადგანაც მის მშობლიურ ბზოფურ დიალექტში „დღეს ამ ფონემის მხოლოდ ბგერინაცვალი (ს. ჯანაშია), რელიქტი არსებობს თავისებური ენისბირისმიერი სპირანტის (ჰ) სახით“ (ლომთათიძე, 1976:171), თუმცა 1932 წელს სიმონ ჯანაშია საგანგებოდ მსჯელობდა ხორხისმიერი ჯ-ს არსებობის შესახებ აფხაზური ენის ბზოფურ მეტყველებაში, განსხვავებით აბუური დიალექტისაგან (ჯანაშია, 1959:227) ¹.

¹ მერი არშბას (აგრეთვე სხვა აფხაზებისაც) სვანური მეტყველება აუცილებლად უნდა იქნეს შესწავლილი ექსპერიმენტული ფონეტიკის თვალსაზრისით. შესაძლოა ის თავისებურ ჰ სპირანტს (და არა ჩვეულებრივ ლარინგალურ ხ-ს) წარმოთქვამს, ჩვენ კი, ქართველებს, თანამედროვე ქართული ენის ფონემატური სისტემის მახასიათებელი ბგერა გვემსოს? სპეციალური ლიტერატურის (ქ. ლომთათიძე) მიხედვით $\chi > \chi$ ცვლილების გზაზე არც ქართველურ ენებშია გამოცდილული გარდამავალი ფარინგალური ჰ სპირანტის არსებობის დაშვება (ე. ი. ჯ > ხ, ეს უკანასკნელი კი დაემთხვა უკვე არსებულ უკანაენისმიერ ჰ სპირანტს). საკითხს სპეციალური შესწავლა სჭირდება მთელ იბერიულ-კავკასიურ ენათა კონსონანტურ სისტემაში. ამ თვალსაზრისით ძალზე საინტერესოა უკანასკნელ ხანებში გამოქვეყნებული მაყვალა მიქელაძის მონოგრაფია „ინტერფერენტული პროცესები წრთავურ ენაში“ (2008 წ.), რომლის მიხედვითაც ერთმანეთისგან დიფერენცირდება საკუთარი და ნასესხები სიტყვები ქ და ხ ფონებთან წარმოშობის თვალსაზრისით: პირველ შემთხვევაში იხინი განსხვავებულ პროცესებში გამოიყენებოდა, ხოლო ნასესხებ ლექსებში შესაძლებელია მათი თავისუფალი მონაცვლეობა, ანუ არაფონემური დამოკიდებულება (იხ. გვ. 150-152).

აგურიაში ძველად საცოლვე ქალები მოსკეცლათ დაშორებული კუთხეებიდან, რადგან მეზობლის ცოლად შერთვა სირცხვილად ითვლებოდა (მღრ. ძველი ხალხური ლექსი: „მეზობლის ქალს ხელს ნუ ახლებ, ისიც შინაურიაო“)... სხვა კუთხიდან მოსულ ქალს თან მოსქონდა იმ ადგილის ენობრივი თავისებურებანი ამას კი მნიშვნელობა აქვს იმდენად, რამდენადაც შვილი უფრო მეტად დედის ენობრივი გავლენის ქვეშაა, ვიდრე მამისა“ (ქლევრი, 1936:42); ნინო ხარნილაკას (ენობით, ამასწინათ, სუგდიდის აგურბუქსში მგზავრობისას,

გაივლით კელვაკც ამ ხიდზე?!

დაახლოებით 35-40 წლის ორი მამაკაცი ერთმანეთს ეკამათებოდა, რომელი გზით წასულიყვნენ ბათუმიდან – ქველხით თუ თეკლათის გავლით. ერთმა უპასუხა მეორეს: ვარ, თეკლათით ართ სამოყვებო შარა რე – „არა, თეკლათის გავლით („თეკლათიდან“) სამოყვრო („სამოკეთო“) გზა („შარა“) არის“ მოკაბიყო მიხედა, რომ თეკლათის გავლით „მორდან უნდა მოველოთ და მეტი შეკოთხეა ადარ დაესეკამს, მამას-დაძე, დღესაც კი ოციან სამეგრელოში, რომ სამოყვრო გზა შორეულაა. თგვეუ ხიცეცეცია იმერეთშიც (შარაშენიძე, 2008:415), ავლათ, სხვაგანაც.

კოდორელ სეანთა ღამხელ-ღუნტხელი, მეგრული ან აფხაზი (ე. ი. შორიდან დამოყვრებული) რძლების (თუ ხიდების) შემოხვევაშიც უნდა გაეთვალისწინოთ არა მხოლოდ მათი უემოსივანურად ამტყვევლებისას წარმოქმნილი თავისებურებანი, არამედ მშობლიური დიალექტისა თუ ენის ინტერფერენტებიც თავიანთი ოჯახების წევრთა მეტყველებასთან, რასაც მომავალში აუცილებლად უნდა მიექცეს ჯეროვანი უწრადლება.

6. მეტად მნიშვნელოვანია გენდერული მოვლენა – ქალთა მეტყველებაში შედარებით ნაკლებია ინტერფერენტის პროცესი, ვიდრე მამაკაცებთან, რაც უწრადსადაცა სხვა ენებისთვისაც, ანუ ხაქმე გვაქვს უნივერსალიასთან.

7. კოდორის (დალის) ხეობაში დიალექტთა დაახლოებით ისეთი ინტერფერენტია ჩანს, როგორც ნოღურულში, ოღონდ უკანასკნელ შემთხვევაში ამოსავალია ღამხური და ღუნტხური მეტყველების შერწყმა-შეჯვარების პროცესი. მომავალმა კვლევებებამ შესაძლოა ჩოღურული და კოდორული მეტყველება სევანური ენის ცალკე დიალექტებად გამოგვაყოფინოს, მაგრამ ჯერჯერობით ამაზე მსჯელობა ნაადრევია (თუმცა უკანასკნელ ხანებში, სამწუხაროდ, სპეციალურ ლიტერატურაში ამგვარი დაუსაბუთებელი განცხადებებიც გავითდა).

8. ნეენ ეუკორდებოლით დალის ხეობიდან ჭუბურის ხეობასა თუ ქემო ქართლში (აგრეთვე თბილისში, წყნეთში, ვახიანში), უკანასკნელი ოცე წლის მანძილზე შექმნილი მძიმე პოლიტიკური და სოციალური პირობების გამო, იძულებით ადგილნაცვალ სეანთა მეტყველებასაც, რომელშიც ჯერჯერობით შედარებით იშვიათად შეინიშნება დამხვიდურ ენათა თუ დიალექტთა ინტერფერენციული მოვლენები (ლექსიკური უფრო, ვიდრე გრამატიკული), თუმცა ძალზე აშკარაა არაერთი ტკივილიანი ამომახილი მათთან გასაუბრებისას: ვახტანგ აფსუშე გვზალ სუბელიან დღლხენ (აქარახენ) ხში, ეფრო – ცხემარხენ, შუანში, ათხე ბოლნისს ხშიზგე. “ვახტანგ აფსუჟას ძე სუბელიანი დალიდიან (აჯარდიან) ვარ, მაგრამ წარმოშობით სეანეთიდან (ცხემარიდიან) ვარ, თემცა ახლა ბოლნისში ვცხოვრობ“.

მიუხედავად ნეენი დიდი ოპტიმიზმისა, მაინც ძალიან ძნელია აშკარად საქართველოს მოელტერიტორიაზე დაქსაქსულ კოდორელ სვანებთან მუშაობა – ისინი ხომ 17 სხვადასხვა სოფლის წარმომადგენლები არიან?

როდემდე გაგრძელდება ფორსმაჟორულ-ექსტრემალური სიტუაცია?! – ხაღხს ხომ არაფერი დაუშავებია?!

ლიტერატურა

1. არაბული ა., ზმნური და სახელური ფუძეთქმნადობის პრობლემა ქართველურ ენებში, თბილისი, 2001
2. ბერძენიშვილი ნ., საქართველოს ისტორიის საკითხები, VIII, თბილისი, 1975
3. გაბლიანი ე., ძველი და ახალი სვანეთი, ტფილისი, 1925
4. გამყრელიძე თ., მაჭავარიანი გ., სონანტა სისტემა და აბლაუტი ქართველურ ენებში, თბილისი, 1965
5. გასვიანი გ. ნარკვევები შუა საუკუნეების სვანეთის ისტორიიდან, თბილისი, 1990
6. გასვიანი გ., აფხაზეთი, თბილისი, 1998
7. გასვიანი გ., გასვიანი თ., აფხაზეთი საქართველოს ორგანული ნაწილია (აფსუების ფანტაზიური ამბიციები), თბილისი, 2008
8. განცდელაძე თ., აფხაზური და ქართული ენების შემსწავლელთათვის, ტ. I, თბილისი, 2003
9. გუჯეჯიანი მ., საანგარიშო მოხსენება აფხაზეთის სვანეთში (დალში) მივლინების შესახებ, ენიმკის მოამბე, IV, ტფილისი, 1939
10. დავითიანი აღ., სვანური ანდაზები, თბილისი, 1973
11. დონდუა კ., რჩეული შრომები, I, თბილისი, 1967
12. თოფურია ვ., შრომები, I, სვანური ზმნა, თბილისი, 1967
13. თოფურია ვ., გარდამავალი დიალექტის საკითხისათვის სვანურში კილოების მონაცემთა მიხედვით, თსუ შრომები, 114, თბილისი, 1965
14. თოფურია ვ., სვანური ენის სახელმძღვანელო, თბილისი, 2008
15. ინგოროყვა პ., სვანეთის საისტორიო ძეგლები, თბილისი, 1941
16. კაშია ჯ., წინასიტყვაობა წიგნისა “დაღელთა იმედი შუქრი მარგინი”, თბილისი, 2005
17. კაშია ჯ., ქართველურ ენათა ტოპოლოგია, პარიზი-თბილისი, 2002
18. ლომთათიძე ქ., აფხაზური და აბაზური ენების ისტორიულ-შედარებითი ანალიზი, I, თბილისი, 1976
19. მარგინი ქ., დაღ-სვანეთის ტოპონიმია, „ქართველური ონომასტიკა – I“, თბილისი, 1998
20. მარგინი ქ., დაღ-სვანეთის ონომასტიკისათვის, იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება, ტ. XXXIV, თბილისი, 2000
21. მარგინი-სუბარი ქ., ზემოსვანურ დიალექტთა მორფოსინტაქსური ანალიზის ზოგი ასპექტი, თბილისი, 2008-2009
22. მაჭავარიანი გ., ბრუნების ზოგიერთი საკითხი სვანურში, იკე, XXII, თბილისი, 1985
23. მიბრუნანი თ., დასავლეთ საქართველოს ქართველ მთიელთა ეთნოგენეზის, განსახლებიასა და კულტურის ისტორიიდან, თბილისი, 1949
24. მიქელაძე მ., ინტერფერენტული პროცესები წოვათუშურ ენაში, თბილისი, 2008
25. ელენტი ს., გურული კილო, თბილისი, 1936
26. სილოგავა ე., სვანეთის წერილობითი ძეგლები, I, თბილისი, 1986; II, თბილისი, 1988,
27. სვანური ენის ქრესტომათია, თბილისი, 1978
28. სვანური პროზაული ტექსტები, I, ბალსზემოური კილო, ტფილისი, 1939

29. სვანური პროზაული ტექსტები, II, ბალსქვემოური კილო, თბილისი, 1957
30. სვანური პოეზია, I, ტფილისი, 1939
31. ფენრიხი პ., სარჯველაძე ზ., ქართველურ ენათა ეტიმოლოგიური ლექსიკონი, თბილისი, 2000
32. ქაღდანი მ., დიალექტთა შერევა კოდორის ხეობის სვანურში, იკე, XVII, თბილისი, 1970
33. ქაღდანი მ., მივისიანეთისა და მივისიანთა ტომის ვინაობის საკითხისათვის, „აფხაზეთის მოამბე“, №2, თბილისი, 1999
34. ქაჯაია ო., მგერულ-ქართული ლექსიკონი, ოთხტომეული, თბილისი, 2001-2009
35. ქურდიანი მ., იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერების საფუძვლები, თბილისი, 2007
36. ღლონტი ალ., ქართულ კილო-თქმათა სიტყვის კონა, თბილისი, 1984
37. შანიძე ა., უმლაუტი სვანურში, „არილი“, ტფილისი, 1925
38. შარაშენიძე ნ., საჩინოური ქართული, თბილისი, 2008
39. შარაშენიძე თ., სვანური ენის ცხუმარული კილოკაეის ძირითადი თავისებურებანი, იკე, IX-X, თბილისი, 1978
40. ჩანტლაძე ი., ქართველოლოგიური ძიებანი, თბილისი, 1998
41. ჩანტლაძე ი., დეფექტურ ზმნათა თავისებურებანი კოდორის ხეობის სვანურში, არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის 61-ე სამეცნიერო სესია, თბილისი, 2002
42. ჩანტლაძე ი., ინტერფერენციული მოვლენები კოდორის (დალის) ხეობის მოსახლეობის მეტყველებაში, ენათმეცნიერების საკითხები, № 1-2, თბილისი, 2007
43. ჩანტლაძე ი., ას წელს გადაცილებულ კოდორელ სვანთა მეტყველების ლინგვო-კულტუროლოგიური შესწავლის შედეგები და მათი მიმართება ენგურის ხეობის მოსახლეობის მეტყველებასთან, არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის 66-ე სამეცნიერო სესია, თბილისი, 2007
44. ჩანტლაძე ი., კოდორის (დალის) ხეობის მოსახლეობის სვანური მეტყველების სპეციფიკა, „პროფესორ გურამ კარტოზიას 75 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიუბილეო კრებული“, თბილისი, 2009
45. ჩიქობავა არნ., ჭანურ-მგერულ-ქართული შედარებითი ლექსიკონი, ტფილისი, 1938
46. ჩუხუა მ., ქართველურ ენა-კილოთა ლექსიკონი, თბილისი, 2001-2003
47. ჩუხუა მ., იბერიულ-იჩქერიულ ენათა შედარებითი გრამატიკა, I, თბილისი, 2008
48. ცხადაია პ., ფოჯუა ვ., სამურზაყანოს გეოგრაფიული სახელწოდებანი, თბილისი, 2003
49. ჭარბია პ., მიწათმფლობელობა აფხაზეთში, ყურნალი „იკალი“, №13, ტფილისი, 1897
50. ზორაგა ბ., აფხაზთა მუჰაჯირობა, თბილისი, 2004
51. ჯანაშია ს., შრომები, ტ. III, თბილისი, 1959
52. Анчабадзе З.Б., Очерки этнической истории Абхазского народа, Сухуми, 1976
53. Анчабадзе З.Б., История и культура древней абхазии, Москва, 1964
54. Инал-ипа Ш. Д., Вопросы этно-культурной истории абхазов, Сухуми, 1976
55. Климов Г. А., Этимологический словарь картвельских языков, Москва, 1964
56. Климов Г. А., Халилов М. А., Словарь кавказских языков, Москва, 2003
57. Марр Н. Я., Георгий мерчул, Жизнь св. Григория Хандзтийского, Т. Р. VII, 1911
58. Марр Н. Я., О языке и истории абхазов, Москва – Ленинград, 1938

59. Меликишвили Г.А., К истории древней Грузии, Тбилиси, 1959
60. Пахомов А., Записка об именах князя Георгия Шервашидзе, „საისტორიო მოამბე“, №7, თბილისი, 1953
61. СМОМПК - Сборник материалов для описания местностей и племен Кавказа, вып. XVIII, Тифлис, 1894
62. Чантладзе И. И., Интерференции в сванской речи населения Кодорского (Дальского) ущелья, „Язык, культура, общество“, Москва, 2007
63. Чантладзе И. И., Маргиани-Субаря К. Г., Языковые и диалектные интерференции в речи жителей Кодорского (Дальского) ущелья, Ялта, 2009
64. Шарадзенидзе Т.С., Некоторые основные вопросы склонения сванского языка, Ежегодник иберийско-кавказского языкознания, X, Тбилиси, 1959
65. Цагарели А., Мингрельские эпюды, II, С.-Петербург, 1880
66. Gippert J, language Endabgerment in the Caucasus A case Study from Georgia, „პროფესორ გურამ კატოზიას 75 წლისთავისადმი მიძღვნილი საიუბილეო კრებული“, თბილისი, 2009
67. Deeters G., Das kharthwelische Verbum, Wiesbaden, 1930
68. Schmidt K. H., Studien zur Rekonstruktion des Lautstandes der sudkaukasischen Grundsprache, Wiesbaden, 1962

Иза Чантладзе

Результаты интердисциплинарного исследования речи населения Кодорского (Дальского) ущелья

Резюме

«Грузия – это живой музей языковедения» - сказал в своё время акад. Н.Я. Марр, и эти слова не утратили своей значимости и по сей день...

Наряду с языками, имеющими родственные узы, в Грузии встречаются языки, неродственные, относящиеся к совершенно другим языковым группам. С точки зрения лингвокультурологии в целом, неоценимо значение культуры письменности и творческого потенциала самого этноса или народа, создавшего и сохранившего этот потенциал. Традиционно, в данном вопросе приоритет отдаётся государственному литературному грузинскому языку, однако это не означает, что исследование бесписьменных (сванский, мегрело-лазский) языков и живых диалектов или говоров менее значимо для науки. В решении философско-теоретических проблем и фиксации универсалий большое значение придаётся изучению явлений, связанных не только с сохранением архаичных лексем и грамматических форм, но и их неканоничных, ненормированных и свободных процессов лингвистических трансформирований.

«Сванский язык, подобно мегрельско-лазскому, не представлен на пергаменте, однако это не мешает ни ему, ни мегрельско-лазскому сохранить древнейшие маркеры, которые возможно были общими для всех языков картвельской группы» (Дондуа К.) .

Речь сванов Ингурского и Цхенискальского ущелий на данный момент в определённой степени изу-

чена. Сделать такой вывод дают нам право фундаментальные труды Н. Марра, А. Шанидзе, В. Топуриа, Г. Деестера, А. Чикобава, Г. Мачавариани, Т. Гамкрелидзе, Т. Шарадзендзе, М. Калдани, З. Чумбуридзе, А. Оняния, К. Шмицта, В. Боздэра, Х. Фейнриха, Й. Гилперта, Г. А. Климова, К. Тютя и др.

Речь сванов Кодорского (Дальского) ущелья, к сожалению, по сей день остается не исследованной как с точки зрения интердисциплинарной, так и собственно лингвистической. Наиболее интересным данный вопрос нам видится на фоне смешения диалектов – процессов, характерных ареальной лингвистике, на что еще в 1970 году указывал проф. М. Калдани.

С 1880 года часть населения Верхней Сванетии была переселена в Кодорское ущелье. Это произошло после депортации в Турцию Цебельдского общества, которое, приняв участие в восстании против Царского режима, стало мухаджирами. Процесс заселения Кодорского ущелья длился долго и завершился к 20-ым годам XX столетия. В речи абхазцев топоним Дали (св. Дьл) сохранился и поныне.

Вновь поселившись, естественно, не являлись потомками некогда живших на этой территории миссиянов, о происхождения которых, мнения учёных радикально расходились: одни относили их к сванскому этносу (С. Кауччишвили, П. Ингороква, Г. Меликишвили, М. Калдани, Т. Мибчуани), а другие считали их непосредственными предками абхазцев, в частности, племени цебельда, некогда живших в Дальском ущелье (З. Анчабадзе, Ш. Инал-Ила). Однако, особо следует отметить и то, что в процессе заселения Кодорского ущелья сваны старались обосноваться в тех местах, которые, согласно преданию предков, принадлежали их роду или фамилии. Не секрет, что реконструкция основной части местных топонимов и антропонимов Кодорского ущелья возможна только с помощью данных сванского языка.

Согласно исторической хронике и живой памяти местного населения, дальские князья обабхазившейся фамилии Маршания являлись потомками рода Марушани, а те в свою очередь, были выходцами сванских эриставов фамилии Парджаниани-Варданидзе.

Согласно требованиям международного проекта ECLInG, мы в течение трех лет изучали сванскую речь населения Ингурского, Цхенисцального и Кодорского ущелий, однако полностью исследовать происходящие в языке процессы интерференции так и не удалось. Несмотря на тяжелые политические и социально-экономические условия, создавшиеся за последнее время в Грузии, мы получили финансовую поддержку Национального научного фонда Грузии, что дало возможность продолжить работу над диалектами сванского языка ущелья Дали и достичь значительных результатов:

I В речи Кодорского населения выявлена двоякая форма интерференции:

- а) грузинской лексики и грамматических форм (в особенности его западных диалектов);
- б) данных самих сванских диалектов – как верхнебальского региона, так и нижнебальского.

II Интерференция наблюдается в лексике, морфологии, фонетике-фонологии и, отчасти, – в синтаксисе.

Несмотря на то, что в течение почти полутора веков местное население живёт в соседстве с носителями абхазской и русской речи, в языке переселенцев не отмечено их явного языкового влияния, за исключением редких лексических заимствований.

В процессе исследования и обоснования некоторых лингвистических явлений, в языке решающую роль играют экстралингвистические факторы: взаимодействия языков и диалектов, возрастные особенности речи информаторов, их социальный статус (состав семьи, в зависимости от носителей языка или диалекта), гендерная проблема, частота и тембр речи и т. д.

Из 17 сел Кодорского ущелья систематичной интерференции подвержены жители пяти сёл: Омаришани, Генвиши, Аджара, Хутна, Т'Т'тши; они компактно заселены представителями верхне- и нижнебальских диалектов сванского языка; это особенно заметно при сравнении их со смешанно-переходной речью населения других регионов Сванетии, в частности, сёл Ушгули, Латали, Бечо, Цхумари, Лахамула – живущих в ущелье Ингури – и села Чолури – в ущелье Цхенисцали.

Общеизвестно, что демаркационной основой сванских диалектов являются следующие фонетические особенности: долгота гласных, умлаут и редукция. Первая из них характерна только для двух диалектов – верхнебальского и лапшского; долгие гласные встречаются и в переходной чолурской речи в соседстве лапшского диалекта. Примерно такое же положение наблюдается в тех селах Кодорского ущелья, где совместно проживают носители верхнебальского и нижнебальского диалектов.

Речи среднего и молодого поколения потомков исторических чубухевцев, эцерцев и парцев, ныне живущих в Кодори, уже характерны долгие гласные, типа: на стыке морфем (sgʷānqād < sga+anqād „вошел“), в пределах одной морфемы, компенсируя тем самым утерянный согласный (qāx<груз. qavar-i „грань“) и комбинаторно (qēsāx< груз. qeisar-i „царь“); это указывает на то, что исторически сванскому, в основном, была характерна позиционная долгота.

В процессе лингвокультурологического исследования речи населения Дальского ущелья наше внимание привлекли старцы, возраст которых перевалил более чем за 100 лет (Мина Кочкиани из с. Мулаха – 104 л., Арета (Дианоз) Парджвелиани из с. Латали – 106 л., Наталья Гвармиани из с. Накра – 102 г.). Все они были уроженцами Верхней Сванетии. Для сравнения мы использовали записи текстов столетней давности, сделанных акад. А. Шанидзе, акад. В. Топуриа, проф. М. Калдани и М. Гуджеджани.

Предварительно оговоримся, что речи Мины Кочкиани характерна определённая стабильность в использовании грамматических форм; ей чужды процессы интерференции, несмотря на то, что она особенно характерна выходцам из Верхней Сванетии, ныне населяющих Кодорское ущелье. Например, из вариантов qoṭōl / qoṭōl / qoṭōl “маленький”, наш 104-летний респондент в своей речи использует первый, который является исконной основой для двух других.

Речь населения Кодорского ущелья (как и сванский язык в целом) характеризуется, с одной стороны, тенденцией перехода открытых слогов в закрытые в ауслaute, а с другой, исчезновением фонем в инлауте. Так, к примеру, по нашим наблюдениям, в некоторых глаголах исчез гласный -а, ибо в речи Мины Кочкиани встречаются обе его формы хо-sd-i – “я его вижу”(перех. ф.) и хо-sd-a (стат. ф.).

Сванский умлаут – это один из самых значительных морфонологических процессов, который влечёт порой кардинальные изменения всей языковой системы; характерные ему палатальные процессы сопровождаются делябилизацией в том случае, когда это касается комплексов we, wī, полученных от о и и. Это сравнительно поздний процесс и особенно интенсивно он проявляется в речи населения южного говора нижнебальского диалекта (с. Лахамула, Чубухеви и Пари). Поэтому неудивительно, что в речи 104-летней Мины Кочкиани подобные примеры можно встретить крайне редко - и то в соседстве с лабиальной фонемой типа pirold “хорова”. Зато довольно часто они засвидетельствованы в речи 106-летнего Арета Парджвелиани, уроженца с. Эцери, выросшего в с. Латали (Верхняя Сванетия) и всю свою сознательную жизнь прожившего в Кодорском ущелье.

В сванском языке довольно строго соблюдаются правила редукции, поэтому, отмеченные в речи Мины Кочкиани нередуцированные формы, должно быть архаизмы, а не результат интерференции с другими диалектами.

Особо следует выделить вопрос согласных маркеров родительного падежа в речи кодорских старцев: в верхнебальском диалекте препозиционный -ʒ определяемого, как правило, исчезает, хотя в нижнебальском диалекте сванского языка представлен почти повсеместно; Документальным тому подтверждением служит речь нашей респондентки.

Не менее интересные морфологические единицы представлены в речи 106-летнего Ареты Парджвелиани: здесь встречаются разные формы основ, восходящих к послеложным падежам. В научной литературе (Н. Марр) высказано мнение о т.н. “собственно сванском склонении с морфемой -n”, речь Парджвелиани указывает, что согласный -en функционально идентичен аффиксу дат. падежа -a.

Особо надо отметить имена типа māre с -e в ауслaute, исконные формы которых ранее мы обнаружили

почти во всех диалектах сванского языка. Они засвидетельствованы и в речи кодорских старцев в виде архаичных форм: атхас “сейчас” - им.пад., мада “это” – им. пад.

Местоименный корень мада чрезвычайно широко распространён в Сванетии. По-разному он представлен и в речи наших респондентов: более архаичные формы использует 104-летняя Мина Кочкиани (в её речи они встречаются в разных падежах - мада, маде, мад), в отличие от неё 106-летний Арета Парджвелиани использует основы более позднего происхождения (мадэ, маде, мад). Надо заметить, что примеров употребления формы мадэ, которое отражает переходный этап интерференции, в речи остальных респондентов больше не отмечено. Здесь же ставится вопрос грамматической квалификации мадэ / маде.

Какова причина такой разницы в речи двух старцев, которые приблизительно одного возраста? Объяснение мы находим лишь в экстралингвистических факторах – женщины в силу своего консервативного образа жизни, сохраняют более архаичный стиль речи, в отличие от мужчин, которые более коммуникабельны и легче попадают под влияние других языковых факторов, соответственно — более интегрированы в общество. Всё это лингвистически отражается в разговорной речи населения в целом и процесс интерференции, которому так подвержен сванский язык Дальского ущелья, поэтапно распространяется на другие области грамматики.

Речь старцев привлекает наше внимание и с точки зрения этимологии: например, 73-летняя Перенду Виблвани, уроженка села Чубери Местийского района, но живущая в селе ПТтиши Гульрипшского района, сохраняет традиции нижнебальского населения, где форму молитвы Святого Григория ჯგაგყო произносит только мужчины; В её речи употребляются сокращённые варианты этой синтагмы ჯა или ჯარგო¹, используемые и женщинами.

Продолжая изучать речь Кодорских сванов, которые более полутора веков назад покинули родные места в Верхней Сванетии, мы заметили, что подпав под влияние верхнебальского региона, нижнебальская речь особенно подверглась процессу интерференции, и эти изменения, являясь своего рода лингвистическими универсалиями, находят отражение и в других языках.

На основе полного исследования речи населения Дальского ущелья, с учетом множества морфонологических и лексико-семантических явлений (что создает интерференция), можно поставить вопрос о присвоении данной речи статуса отдельного, вновь образовавшегося еще одного диалекта сванского языка.

С точки зрения лингвокультурологии сопоставительный анализ речи сванов Ингурского и Кодорского ущелий показал очень интересную картину:

1) В последнее время на речь представителей верхнебальского и нижнебальского диалектов Ингурского ущелья активное воздействие оказывает государственный литературный грузинский язык. Это влияние в большей степени ощущается на территории с. Бечо-Кала, нежели на ареале с. Хаиши-Эцери;

2) Как известно из специальной литературы, латальский говор верхнебальского диалекта являет собой пример «переходной» речи, где верхнебальский диалект доминирует над нижнебальским (В. Топуриа, Т. Шарадзенидзе). Тот же процесс проистекает в речи населения с. Бечо, с той разницей, что там наблюдается приоритет данных лексики и грамматических форм нижнебальского диалекта (М. Калдани);

3) Влияние государственного грузинского языка испытывает каждое из 17 селений Кодорского региона, однако процессы интерференции верхнесванских диалектов наблюдаются там, где совместно проживают потомки носителей верхнебальской и нижнебальской речи, хотя при сопоставлении языковых данных с лексикой, грамматическими формами и синтаксическими конструкциями носителей речи сёл Латали и Бечо Местийского района, наблюдается процесс взаимосмещения. Надо заметить и то, что в результате давнего, почти полуторавекового совместного проживания представителей обоих диалектов, в речи населения Кодорского ущелья наблюдаются аналогичные процессы – не только внутри одного и того же села, но и даже семья. В данном конкретном случае, думаем, что доминирует социальный фактор (браки, желание близких родственников жить под одной крышей или единой фамилией, совместная работа и т.д.).

4) В Дальском ущелье в основном наблюдаются процессы интерференции представителей верхнебальской и нижнебальской и, частью, мегрельско-абхазской речи.

5) В Ингу́рском ущелье влияние русского языка относительно небольшое, а в Кодорском ущелье этот процесс отражён в лексике.

6) В целом, в обоих диалектах верхнесванского языка наблюдаются процессы униформации и упрощения грамматических форм (напр., переход от многосоставных морфем к одно- или двусоставным).

7) Довольно сложнее проявляется фонологическая интерференция: к примеру, долгие гласные характерны и для населения, переселившегося из нижнебальского региона в Кодорское ущелье, в то время как в речи лашхетинской Ирмы Кочбиани, снохи Гуджеджиани (которая родом из нижнебальского села Эпери), в течение получасовой беседы всего один раз проскользнул умляут (wāi „ой!“); по-видимому, процесс создания артикуляционной базы для умляута, много сложнее, чем для долгих гласных; Мери Аршба, невестка семьи Ципианов, представляющих исторически верхнебальский регион, никак не может произнести характерный сванскому языку придыхательный фарингал q, ибо в её родном диалекте абхазского языка такой смычный согласный не встречается.

8) В Кодорском (Дальском) ущелье процессы языковой интерференции схожи с лингвистическими процессами, характерными для речи населения Чолурского региона, где происходит активное взаимовлияние и взаимосмещение нижнесванских (лашхского и лентехского) диалектов.

Дальнейшее исследование возможно поставит вопрос о возведении кодорской и чолурской речи в ранг отдельных диалектов сванского языка, однако, пока полностью не будет исследована специфика представителей данных регионов, думаем, рано делать выводы, а тем более делать необоснованные заявления, которые, к сожалению, в последнее время встречаются в специальной литературе.

ზოგი რამ დაღლის ხეობის ტოპონიმებიდან

ტოპონიმთა კვლევას დიდი მცნირეული, კულტურული და პოლიტიკური ღირებულება აქვს. „ცივილიზებულ ხალხებს კარგა ხანია მშობლიური ქვეყნის ძველი და ახალი ტოპონიმია დაწერილობით აქეთ აღნუსხული, (მონათესავე ენების ტოპონიმურ მონაცემებთან შედარებული) და ენციკლოპედიურ ლექსიკონებად თუ მონოგრაფიებად გამოცემული. საქართველოში კი ჯერჯერობით მხოლოდ საწყის ეტაპზე ვართ“ (ცხადაია 2007:5).

გასული საუკუნის 80-იანი წლების მიწურულს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ტოპონომიკის ლაბორატორიამ დამატალა კოდორის ხეობის გეოგრაფიული სახელდების აღწერა¹, რასაც, ბუნებრივია, საფუძვლად ედო დინტერესება მშობლიური დაღის სვანეთის ენობრივი, ისტორიულ-ეთნოგრაფიული თუ ლინგვოკულტუროლოგიური მონაცემების მოპოვებითა და კვლევით. 1989-90 წლებში მოვიარე: სოფლები, მთები, უღელტეხილები, საზაფხულო იალაღები, სათიბები, ტბები, ტყეები... აღნუსხე ასობით ერთეული, რომლებშიც არეკლილა ჩვენი ქვეყნის ისტორიული ყოფა.

„დაღის სვანეთი“ მდებარეობს დასავლეთი კავკასიონის სამხრეთ კალთებზე, მდინარე კოდორის ხეობის ზედა წელში. ჩრდილოეთიდან მას ესაზღვრება ყარაჩაი-ჩერქეზეთი; საზღვარი დაღის კავკასიონის მთავარ წყალგამყოფ ქედზე, ნაპარვისა (გონდორაის) და ქლუხორის უღელტეხილებიდან მარუხის უღელტეხილამდე (დაახლოებით 80-90 კმ). აქვეა რეგიონის ყველაზე მაღალი მწვერვალი (3983 მეტრი ზღვის დონიდან).

„დაღის სვანეთს“ აღმოსავლეთით მესტიის რაიონი ესაზღვრება. მათ ერთმანეთისაგან ყოფს ხეარაშისა და ჯეროდის საქამოდ მაღალი მთაგრეხილი. სამხრეთით ოჩამჩირისა და ტყვარჩელის ტერიტორიაა (ურთერთგამყოფია ფანაეის ქედი, პარავასა და ბარუმბას მთები), დასავლეთით კი – ბაგაღის კლდეები.

„დაღის სვანეთი“ მოიცავს მდინარე კოდორის ოთხი (ამბარა, ყულუზი, გვანდრა, საქენი) შენაკადის აუზებს. მისი ფართობი შეადგენს 650 ჰექტარს, აქედან 350 – საქარმიდამო და სახნავ-სათიბ მიწებს უკავია, დანარჩენი კი ტყის მასივები და ალპური საძოვრებია (მარგინი 2005:16).

ამ მხარის ისტორია შორეულ წარსულში იკარგება, ათასწლეულებსაც კი ითვლის. არქეოლოგთა დასკვნით (ჯაფარიძე 2009:650, ტრაპაში 1963:258), ქრონოლოგია კოდორის ხეობის ძეგლები-სა საქამოდ ფართოა: აქ გვხვდება როგორც ძველი ქვის ხანის, ასევე ბრინჯაოს და მომდევნო დროის ნაშთები, რაც რეგიონის ადრეული ხანიდან დასახლების მაუწყებელია (იგულისხმება წებლდის კულტურა და პოსტწებლდური მატერიალური კულტურის ძეგლები).

ვარაუდობენ, რომ ქლუხორის უღელტეხილით ჯერ კიდევ ძვ. წ. აღ-ის III ათასწლეულში მყარდებოდა რეგულარული კავშირები სრულიად სხვადასხვა ეთნოსთა შორის, ხოლო „ხალხთა მასიური გადაადგილების ეპოქაში IV-VII სს. კოდორის ხეობა იყო ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი გზა ბიზანტიასა და შუა აზიას შორის“ (ბონდარევი 1981:89).

ვარაუდობენ, რომ „დაღის სვანეთი“ ისტორიული მისიმიანეთია. პ. ინგოროყვას აზრით, მისიმიანები ის სვანებია, რომელთა შესახებაც სტრაბონი ამბობს: „არაიან პირველნი ძალითა და ძლიერებით“ (პორტოს მთიელ ტომთა შორის), მბრანებლობენ მეზობელ ტომებზე და უჭირავთ კავკასიონის მთიანი მხარე, რომელიც აღმართულია დიოსკურიის ზემოთ (ინგოროყვა 1954:144).

აფხაზურ ისტორიოგრაფიაში არსებობს მითი მისიმიანთა ქართველობის უარყოფის მცდე-

¹ გულისტკივლით შევნიშნავ: ჩაწერა უნდა განმეხორციელებინა როგორც რიგით კოდორელს და მას, აფხაზეთში (განსაკუთრებით იმ პერიოდში) არსებული პოლიტიკის გამო, ოფიციალური მივლინების სახე არ უნდა ჰქონოდა.

ლობისა, მიუხედავად ამისა, მათი სევანური წარმოშობა დღეს არანაირ ეჭვს არ იწვევს (ს. ყაუხჩიშვილი, მ. ქაღლანი, თ. მიბზუანი, გ. გასეიანი, ნ. ბერულავა, რ. თოლორაძე). ქართველი ერის ისტორიაში მისიმიანელებმა სახელოვანი ფურცელი ჩაწერეს. მართალია, მათ მხოლოდ ერთხელ გაიღვლებს ისტორიის არენაზე ჩახარის (ჩხალთის) მიდამოებში 555 წელს მომხდარი აჯანყებით, მაგრამ „ისთი ძლიერი იყო ის გაელევა, რომ იმდროინდელი მსოფლიოს ყველაზე სახელგანთქმული ქვეყნის – ბიზანტიის ხელისუფალთა განგაში გამოიწვია“ (მიბზუანი 1898:128). თითქმის 15 საუკუნის შემდგომ მისიმიანელთა ნაფუძარზე მოსახლე მათმა მემკვიდრე დაღვლებმა ღირსეულად გაიმეორეს წინაპართა გმირობანი და 1993-2008 წლებში ბოლომდე შეინარჩუნეს პატრიოტული სულისკვეთება დღესამშობლოსაგან დროებით მოკვეთილ აფხაზეთში.

VII-VIII საუკუნეების შემდგომ მისიმიანნი ისტორიულ წყაროებში უკვე აღარსად მოიხსენიებიან. ისტორიოგრაფიაში დაშვებულია სხვადასხვა ვარაუდი: 1. მისიმიანთა გადარჩენილი ნაწილი შეიძლება არაბთა შემოსევის დროს განადგურებულიყო ან გადასვლიყო უემო სევანეთში; 2. შუასაბაო მათ აქტიური როლი შეესრულებინათ აფხაზი ხალხის უფორმებაში; 3. არაა გამორიცხული ქლუხორის ხელსაყრელი უღელტეხილით მისიმიანების ჩრდილო კავკასიაში გადასვლა, მით უფრო, რომ შუა საუკუნეებში ყუბანის სათავეში სევანთა განსახლება მეცნიერულად დადგენილი და გაზიარებულია (ლ. ლაეროვი, რ. ხარაძე, აღ. რობაქიძე, მ. ქაღლანი, თ. მიბზუანი), სრულიად დამაჯერებელია ბერძნულ წერილობით წყაროებში ფიქსირებული ისტორიული მისიმიანეთის სევანურენოვანი გეოგრაფიული სახელების მ. ქაღლანისეული ანალიზი: ამ მხარეს “მისიმიანეთი” წყარკვეს იქაური ხალხის სახელწოდების მიხედვით, ადგილობრივი მოსახლეობა კი თავის ქვეყანას უელ სხვა სახელით აღნიშნავდა. ეს ლექსება, ჩვენი ვარაუდით, იყო დანდ. მხოლოდ ამ ტოპონიმით იცნობს მთელი სევანეთი ყოფილი მისიმიანეთის ტერიტორიას. იგივე სახელი მოხსენიებული აქვთ ი. გიულდენშტედტს, ლ. ლიულიესა და ი. კლაპროტს იმავე ტერიტორიის საერთო სახელწოდებად. გარდა ამისა, ამ მხარის კარგ მცოდნეს – ლ. ლიულიეს თავის რუკაზე ერთ-ერთი სოფლის სახელადაც აქვს ნაჩვენები „დალი“, რომელიც დღევანდელი ღაბის ტერიტორიას ემთხვევა. „თუ ვიწამებთ, რომ დღევანდელი “აფხაზეთის სევანეთს” უძველეს სევანურ სახელწოდებას – დალს კავშირი აქვს სევანების წართეონთუდი პანთეონის ქალღმერთის – დალის სახელთან, მაშინ შეიძლებაოდა გვეუქიქრა, რომ იმ სოფელში, რომელსაც ძველთაგანვე სახელად „დალი“ რქმევია, წარმართობის ეპოქაში სწორედ მისი სახელობის ტაძარი მდებარეყო“. (ქაღლანი 1999:57).

2006-2009 წ.წ. საგრანტო პროექტის (სამეცნიერო ხელმძღვანელი პროფ. ი. ჩანტლაძე) ფარგლებში ჩაწერილი თითქმის ყველა მთქმელი და ინფორმატორი (მათი რიცხვი ასეულს აღემატება) დანაწებით, გულისტკივლით, წყრომთააც კი გამოხატავს უკმაყოფილებას მათი არა დალის ხეობის, არამედ “ზემო აფხაზეთის” მკვიდრებად მოხსენიების გამო.

აქვე ერთ-ერთი მათგანის ციტირებასაც გთავაზობთ:

აღას ხაჟხა დანლ ხეობა, ლითხუანრი ღერბეთ – დანლ იცაუნდა აღ ხეობას. დანლ დანმზერ ჩიგარუ ღაზშედა აჩრუ მეზგე მრასა, აჩრუ მერდე მრასა, ხოშში ი ხოხრამშ!.. ზემო აფხაზეთ ერ ათჟხხ, აღა მაღა სოუნამდელიესგა. აღას ხეჟხანდა დანლინ ხეობა ი ამღა ხეკუნეს ღერთო ქახე ნუშა ათტუნხას ნოა თაჟრობდ ი ნოა ხანხდ. აღა ლი დანლამ ხეობა, მამგუქუშ კოდორი აღა დეჟ კოდორი ხეობა ლი, დეჟ სამეგრელო-ზემო სხანეთ... მუშუნანგქა აჩრუ თუალადედ დანს ხორდა. აღას ხეკუნეს ნუშა ათქარუნენს მიჩა ჟახე! აღა ლი ძალოშ ნანგო, ხანხი ძალოშ (ინფორმატორი ემზარ ხეისტანი, 66 წლისა) – “ამას ჰქვია დალი”ს ხეობა, ნადირობი”ს ღმერთი – დალი იცაედა ამ ხეობას. დალი”ს სალოცავი მუდამ შეეწიოს აქ მცხოვრებ კაცს, აქ მყოფ კაცს, უფროსსა და უმცროსს. “ზემო აფხაზეთი” რომ დაარქვეს, ეს მწყინს სინამდვილეში. ამას ვრქვა დალი”ს ხეობა, და ამიტომ ღმერთი”ს სახელი არ უნდა წაართვას არც მთავრობამ და არც ხალხმა. ეს არის დალი”ს ხეობა, არავითარი კოდორი! ეს არც კოდორის ხეობაა, არც სამეგრელო-ზემო სევანეთია...

სვანის გარდა, აქ არავენ ყოფილა არასოდეს. ხეობას არ უნდა დაეკარგოს (“გა-უ-ქრ-ეს”) თავისი სახელი. ეს არის ხალხის ძალით, ხალხის ძალით შენარჩუნებული”.

VIII საუკუნიდან დაღის ხეობისათვის დგება ერთგვარი “სიბნელის ხანა” – ფიქსირებული არ არის არავითარი ცნობა, შეინიშნება ისტორიული წყაროების ნაკლებობა. შუა საუკუნეების კოდორის ხეობა დღემდე თურ ლაქედ მოჩანს. მემბტინენი და მისისტორიენი, თითქოს პირი შეუქრავთო, არაარს გვაუწყებთ.

თავისი სათქმელი უნდა თქვას არქეოლოგიამ, რაც მომავლის აუცილებელი და საშური საქმეა. კარგია, რომ უკვე სასტამბოდაა გამზადებული შოთა ჩართოლანის ილუსტრირებული ნაშრომი „მდინარე კოდორის ზემო წელის არქეოლოგიური ძეგლები“, მაგრამ აქვე გულისტკივლით დაგსენთ, რომ ასეთი მდიდარი და შორეული წარსულის მქონე მხარეში სამეცნიერო კვლევა-ძიებას სისტემური ხასიათი არ აქონია. ხეობის წარსულის უწყვეტი ხაზის აღსადგენად ხალხის მესხიერებაში დაღუპულ და რწმენაში ღრმად ფესვგამდგარ ცნობებს აუცილებლად უნდა მოეუხმოს; მისიმიანების შემდგომ, შუა საუკუნეებშიც, ამ ხეობაში სვანებს რომ უნდა ეცხოვრათ, ეს, ხალხური გადმოცემების გარდა, დასტურდება მატერიალური კულტურის ძეგლებითაც, კერძოდ, შიყერის წინადა გიორგის (შეყრი ჯგჯრწგ) ნაეკლესიარის არსებობით (X-XII ს.). თუ რაოდენ დიდი იყო ამ სალოცავის მნიშვნელობა სვანი კაცისათვის და სრულიად სვანეთისათვის, ნათლად ჩანს ვერა ბარდაველიძის მიერ „სვანურ ხალხურ დღეობათა კალენდარში“ მოყვანილი ცნობიდან: „მარუნესგას“ კვირულში, ზემო სვანეთში, საქართველოს ასზე მეტი სალოცავიდან სვანი მლოცველი პირველს სწორედ ჯგჯრწგ შეყრიშს მოიხსენიებდა. (ბარდაველიძე 1939:27).

ცნობილია, რომ მთელი ქრისტიანული სამყარო ლოცულობს აღმოსავლეთისკენ, მზის ამოსვლის მხარეს, ნიშნად ქრისტიანობის აღმოსავლეთიდან შემოსვლისა, სვანეთში კი რამდენიმე თემი დღემდე დასავლეთისკენ, კერძოდ შიყერისკენ, ლოცულობს იმის გამო, რომ მის წინაპარს იქ უცხოვრია. ხალხური გადმოცემებით, XXს. დამდეგისათვის ნანგრევების სახითა მოღწეულ სალოცავზე ადრეულ ეპოქაშიც კი ადგილობრივი სვანებისაგან შეწირული ათეულობით ზვარაკი იკვებებოდაო.

დაღის ხეობა ტყეებით უაღრესად მდიდარი მხარეა და მინც უწინ მოსახლეობა იმდენად მრავალრიცხოვანი ყოფილა, რომ საწვავად შეშის მოძებნა პრობლემა იყო თურმე, ამგვარი ცნობები საუკუნეთა მანძილზე გადასცემია თაობიდან თაობას და ღრმად გაუდგამს ფესვი დღევანდელი მოსახლეობის მესხიერებაში, კოდორელების ცნობიერებაში.

XVII-XVIII საუკუნეებში კოდორის ხეობაში ფეხი მოიკიდა აფხაზურმა მოსახლეობამ, რომელსაც რუსეთ-თურქეთის ომის შემდგომ, მუჰაჯირობისას, 1867 წელს დაატოვებინეს აქაურობა და თურქეთში გადასახლეს. დაღის ხეობას, ისევე, როგორც მთელ კავკასიას და განსაკუთრებით შავიზღვისპირეთს, ფართოდ მოაწყდნენ რუსები, ძირითადად, კაზაკები. საპასუხოდ მეფის რუსეთის ერთ-ერთ ადმინისტრაციულ ერთეულში – წებელდა-დაღის საბოქაულოში, სადაც 1840 წელს იფთქა აჯანყებამ, რომელსაც მეთაურობდა ცარიზმის შერეიბებული მოწინააღმდეგე, დაღელი თავადი შაბათ მარშანი; რუსების განდევნის მიზნით მან დასახმარებლად მიიწვია ფსხუელები და სვანები – ჩუბუხების მთავარი ციყე (მიხეილ) დაღეშქელიანი ჯარითურთ, მაგრამ დამსჯელი ექსპედიცია ცეცხლითა და მახვილით შეიჭრა დაღში და ორი კვირის განმავლობაში სრულიად დაიმორჩილა. ეველა რუსი, რომელიც დაღსა და წებელდაში იყო ტყვედ, გაათავისუფლეს და მრამბის სიმაგრესთან დაასახლეს (ხორავა 2008:72-79), თუმცა გრძნობდნენ, რომ მთიელ ტომთა – სვანების, ყარაჩაელების, ჩერქეზების მუდმივი თავდასხმების საფრთხის ქვეშ იქნებოდნენ (ხორავა 2009:520). ასეც მოხდა...

დაბოლოს, სვანთა სასარგებლოდაც დატრიალდა ისტორიის მბრუნავი ჩარხი! როგორც იქნა, ჩვენს წისქვილზეც დაასხა ვამთა სელამ წყალი! XIX-XX საუკუნეთა მიჯნაზე ისტორიულ მისიმი-

ანეთს დღევანდელი დასაქმებულები დაუბრუნდნენ და დაეპატრონენ. ზემო სვანეთიდან, რომელიც, მიწისა და საეარგულების სიმცირის გამო, ვეღარ იტყვედა იმ დროისათვის უკვე მომრავლებულ მოსახლეობას, ასეულობით ბედის მაძიებელი მოაწვდა დალის ხეობას უღელტეხილებით. მათთვის ერთგვარი სტიმულის მიმცემი იყო რბილი ბუნებრივ-კლიმატური პირობები.

ხალღელი გიორგი და დადაი ჩოფლიანები იყვნენ პირველთაგანნი, უთვირის კლდეკარით დალში რომ გადმოიხვეწნენ, დაუფუძენ სოფელ გენწიეში და გააჩაღეს პირველი სვანი მოსახლის კერა.

განსაკუთრებით დიდი ტალღა XX საუკუნის გარიყარაზე მოაწვდა დალს, სადაც რამდენიმე ათეული წლის შემდგომ სოფლების რაოდენობამ უკვე თექვსმეტს, ხოლო მოსახლეობისამ 7-8 ათასს მიაღწია.

დალის ხეობას საუკუნეების მანძილზე, უადრესად ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობისა და სტრატეგიული მნიშვნელობის გამო, ხალხთა და ტომთა გადაადგილება-გადანაცვლებისა თუ დროებითი განსახლების მრავალმა გრივალმა გადაუქროლა. ყოველივე ეს, რა თქმა უნდა, მკაფიო და თავისებურ ასახვას პოულობდა ტოპონიმიაში.

ენაში აირეკლება ისტორია და თავგადასავალი ერისა, მის ლექსიკურ ერთეულებში შესაბამელებელია დავინახოთ გარკვეული მოვლენების კვალი. გეოგრაფიული ობიექტების სახელდება შემთხვევით არაა ნაკარნახევი, მას საფუძვლად უდევს რაიმე ობიექტური მიზეზი. აქედან გამომდინარე, ტოპონიმთა წარმოქმნა ისტორიულ კანონზომიერებთანაა დაკავშირებული.

როგორც ცნობილია, ტოპონიმი დიდხანს ცოცხლობს, მისი ისტორია ხშირად წინ უსწრებს დამწერლობის წარმოშობასაც კი. მასში უხილავი შემოქმედის ფუნჯით არის აღბეჭდილი ამა თუ იმ რეგიონში მცხოვრები ხალხისა თუ ტომის ნაკვალევი. ამიტომ ტოპონიმი ისევე ძველია და გამძლე, როგორც თვით ენა; უფრო მეტიც, ამა თუ იმ ხალხის ენა შეიძლება მოკედეს, მაგრამ სიცოცხლეს განაგრძობს ტოპონიმი, – „მიწის ენა“.

დალის ხეობის ტოპონიმების უპირველესი მახასიათებელი, ზემოთ უკვე აღნიშნული მიზეზების გამო, არის ენობრივი სიჭრელე, მრავალფეროვნება, სახელდების სრულად განსხვავებული ქრონოლოგია, სხვადასხვა ენობრივი წარმომავლობა. (ქართული, საკუთრივ სვანური, მეგრული, აფხაზური, რუსული).

ზოგადი სურათი შეიძლება ასე წარმოვადგინოთ:

სვანურია, ბირთადად, სოფლებისა და უღელტეხილების სახელწოდებანი, მთელი მიკროტოპონიმია, პიდრონიმთა უმეტესობა, აგრეთვე წერილობითი (ბერძნული) წყაროებით ფიქსირებული გეოგრაფიული სახელები.

ა ფ ხ ბ ზ უ რ ი ა რ ა ე რ თ ი ა ლ ა დ ი ს, ს ო ფ ლ ი ს, მ თ ი ს ა დ ა მ დ ი ნ ა რ ი ს ს ა ხ ე ლ წ ო დ ე ბ ა (მ ა თ ი ს ა ე რ თ ო რ ი ც ხ ვ ი ს ა მ ა თ ე ე ლ ს ა რ ა დ ე მ ა ტ ე ბ ა). დალის ხეობის აფხაზურენოვანი ტოპონიმები სპეციალისტთა მიერ დღემდე სათანადოდ არ არის შესწავლილი სხვადასხვა სახის ლიტერატურაში მხოლოდ რამდენიმე მათგანზე მოვიოყვით ცნობები. ჩვენი ვარაუდით, საკმაოდ გავრცელებული ტოპოფორმანტების (-ბა, - ჟა) გათვალისწინებით აფხაზურენოვანი შესაძლოა იყოს დალის ხეობის შემდეგი გეოგრაფიული სახელები: აკაჟუა, აბაჟუა, ანჟუჟა, არქუჟა, ღუაღუა, ქუთარბა, ბარგბა // მრამბა < მაკარბა, სოიფსარა, გუნანდრა, აჯარა, ჯჯჯჯრა, აბგარა, დედუქებთა, სირბისტა, შოჟ, აბმხა, არგუნ, ღოჟქ, მარუნ.

დალის ხეობის ტოპონიმების ყველაზე მრავალრიცხოვანი ჯგუფს, ბუნებრივია, სვანურენოვანი ტოპონიმები ქმნიან. ჩაწერილი და გაანალიზებული გვაქვს ორასზე მეტი ასეთი გეოგრაფიული სახელი, რომელთა კლასიფიკაცია და დაჯგუფება შეიძლება სხვადასხვა ასპექტით, კერძოდ, სტრუქტურის, სემანტიკისა და არქაულობის კუთხით.

აღნაგობის თვალსაზრისით დალის ხეობის ტოპონიმიაში გამოიყოფა: პირველადი, წარმო-

ქმნილი და რთული (კომპოზიტური) გეოგრაფიული სახელები.

I - პ ი რ ვ ე ლ ა დ ი ტ ო პ ო ნ ი მ ე ბ ი:

ტუბი, ტრ'მბ', სგიმ, მიდამ, რიჟ, მინდორ, დლ, გურ, პარკ, ზაგარ, რეაცა, ყუან, დარჯუ, ზუბ, ლექქმერ, ზგმა, რიყ-

II - ყველაზე მრავალრიცხოვან ჯგუფს ქმნიან დ ე რ ი ვ ა ც ი უ ლ ი ტ ო პ ო ნ ი მ ე ბ ი, რომლებიც ფორმანტა მიხედვით იყოფა შემდეგ ქვეჯგუფებად:

1 მრავლობითი რიცხვის სუფიქსებით ნაწარმოები ტოპონიმები: ჰუღღმ-არ, ჩინჩულდ-არ, ლაშდღი-არ, კალბტ-არ, მურყმილ-არ, ბიქულდ-არ, ბანი-აღ, ნაღგიმანღუ-არ, ქუბილ-არ, ნაყარ-აღ, ნაჭუ-არ, ასლან-არ, ვაგონ-არ, დასფლაღა-აღ, შიდი-არ, ნაკარ, ზაგარ-აღ, გაკარ, ლექორ-აღ, ნამტყუიფუ-არ, სარგ-აღ, ტრბ-არ, დასთი-არ, ლეციქუ-არ-აღ, კოჯოლ-არ, ტუბრაღ-არ, ლეგროფ-აღ, ლანკღ-აღ, ლეგოწაღ-არ, ნაკლდ-არ, წგდღლდ-არ, ტუბრ-აღ, მოღ-არ, ნაკარა-აღ, ლახერ-ხაღ-არ, ტრბოღ-არ, კიბღლდ-არ, რაბ-არ, ბანი-ახ-აღ, ლექღლღი-არ, ლაჯრები-აღ, ლანხტ-არ, ლაწრქუ-აღ, სგიმ-არ/სგემ-არ, ლიცღლდ-არ, ჩაჭუ-არ, ყაფ-არ...

აღსანიშნავია ისიც, რომ სევანური მრავლობითი რიცხვის სხვადასხვა მწარმოებელთაგან ტოპოგრაფიკულად მხოლოდ -არ > -აღ სუფიქსი გვევლინება.

2. დანიშნულების სახელები ტოპონიმებად:

ლა-აქსერ, ლა-არკა, ლა-შდღი-არ, ლ-შემინა, ლა-განჯუ, ლა-ციქუ-არ-აღ, ლა-მანჩუ, ლა-ნესგორ, ლა-ჩხტ-არ, ლა-ჯემუ-აღ, ლა-გნინ, ლა-ნკღა, ლა-ბურთაღ, ლა-გიწაღ, ლა-დღამბ, ლა-ხერხა, ლა-ჯრები, ლ-კუცარ, ლა-ცერცუ, ლა-დრეღ, ლა-სთი-არ, ლა-წრქუ, ლა-ხნისგარ, ლა-კურაღ, ლა-ქუ-არ, ლა-ნრა-ა-

3. კინობითის სუფიქსებით ნაწარმოები ტოპონიმები:

ზუღღ-აღ, ზაგარ-აღ, ნაღზიღუ-აღ, ბიქულდ-არ, კიბღლდ-არ, მურყმილ-არ, წგდღლდ-არ, ლექორ-აღ, ნაკლდ-არ, ლახუღღ-აღ, ქუბილ-არ, პარკ-აღ, ჩინჩულდ-არ, ტრბოღ-არ...

4. დაღის ხეობის მიკროტოპონიმში გეგმდებამ აგრეთვე არმდენიმე ფორმანტით ვიარკირებული გეოგრაფიული სახელები (წინა ვითარების კონფიქსი და მრ. რიცხვის სუფიქსი).

ნაღღუ-არ- მურმილ-არ, ზაგარ-აღ, ლა-ხნისგარ, ლა-ჯრები-აღ-არ...
ნაღღი-აღ-არ „ნამშენებლარები“ < ლი-ღღი-აღ „შენება < ა-ღღა-ა“
ნაყარ-აღ - „ნაყარა-აღ-ები“ (<ყარ „ყავარი“), აგრეთვე:

5. ნაგენეტივარი ტოპონიმები: გენწი-აღ, ყემ-აღ, ხუარ-აღ, ტმ- <ტყუი-აღ...

III - დაღის ხეობის გეოგრაფიულ სახელთა ყველაზე მრავალრიცხოვან ჯგუფს ქმნიან კ ო მ პ ო ზ ი ტ უ რ ი ტ ო პ ო ნ ი მ ე ბ ი, რომელთა წარმოქმნის საფუძველია მართულ ან ატ-რიბუტულ მსახდერელიანი სინტაგმები.

ა) მართული მსახდერელები

- 1 ემზ ლეკუცარ - ემზას საჯიხეე
- 2 მიხნიღ ნაკარა - მიხეილის კარვის დანადგამი
- 3 ჭიშდრუღარე პარკ - ჭიშდრების გადასასვლელი
- 4 თენგიზი ნაკარა - თენგიზის ნაკარავლი
- 5 ჩანარე ლაშდღი-არ - ჩენების სამარხები
- 6 პალღეშრე ლეკუცარ - პალღეველთა საჯიხეე
- 7 ხეცურიან დარ - ხეცურიანის დარი
- 8 ბაღჭი სგიმ - თხმელის ვეძა

9	სესნა ბოგ	-	წიწვოვანის ხიდი
10	ლენხი სგიმ	-	ფიჭვის ვეძა
11	ლაშქადში ნაგაში	-	სამჭედლოს ნადგამი
12	ყვლეჩი სგიმ	-	ყულურჩის ვეძა
13	აგუსტარე ლიცვლდარ	-	აგუსტების წყლები
14	გოჯი ღაშქმინა	-	გოჯის მოსასვენებელი
15	იცხი ნაკ	-	მსხლის ვაკე
16	ჩანთა ღახაშ	-	ჩანთას მთა
17	ბაჯღუე მოლ	-	ბაჯღუს მდელი
18	ბომბი ნაყირ ნაკ	-	ბომბის ნაცეში ვაკე
19	ჩეჭნახი ნაკ	-	საწნახლის ვაკე
20	სოფი ნაშყანდ	-	სოფის გადანავარდნი
21	შალიკუე ღახმირ	-	შალიკოს სალორე
22	შდაუღარე ღარდა	-	მერცხლების სამყოფი, სამერცხლე
23	თათარღე ნაყარ...	-	თათართა ნაყარალი
24	ღაშქრე ნაღაშქრე	-	ღაშქელთა დანადუაგვი
25	ღარჯუე ჭარჭ	-	ღარჯუის გაღასასვლელი
26	ფაჩა ღარ	-	თელის ხევი
27	კაღრე ღაბარ	-	კაღელთა ყანები
28	ზაგრიშღე ღახ...	-	ზაგრიშღელთა მთა
29	ჩხალთა ციხე	-	ჩხალთის ციხე
30	ბაგრატი ღახუღღ	-	ბაგრატის მთა
31	ბაღა ნაჰლან	-	ბაღის ნაგეგში
32	საყარაჩუე თანაღ	-	საყარაჩოს უღელტეხილი
33	ბეროღრე ნაღაჩიგუე	-	ბერების ნამოსახლარი
34	ღეღელეთკერი ნაჰლან	-	ღეღელეთკერის ნაგეგში
35	გონდორაი თანაღ	-	გონდორაის უღელტეხილი
36	მახმუთი ნაკრაე	-	მახმუთის ნაკარვალი
37	ღაჯრებინღარე კოჯრღ	-	საღებაგების ¹ კლღე
38	პეტრე მოლ	-	პეტრეს მოლი, მდელი
39	ტბა ნაკ	-	ტბის ვაკე
40	ზანრე ნაკრაე	-	მეგრელთა ნაკარვალი
41	გოჯი ღახგურა	-	გოჯის დასაჯღომი ქვა
42	თურქღე ნაყარუე	-	თურქთა ნაყარალი (ყავრის გამონახალი)
43	ღანესგირი ნაკ	-	სანახვერო ვაკე
44	აფხზარე ღახფლაუა	-	აფხზოთა სასაფლაოები
45	ნაჰარი თანაღ	-	ნაჰარის უღელტეხილი
	ბ) ატრიბუტული მსაზღვრეღეები		
1	ყიღე ღახაშ	-	ზემო მთა
2	მეგრე ბაჩე	-	მსხვილი ქვა
3	თუეთნე ბუტკა	-	თეთრი ფარღული

¹ ჯერამბჯერებ ვროგვარი მაღანია, იყენებენ გამოქნილი ტყავისა და შაღელის შესაღებაღ.

4	ხომე ტუიბ	-	დიდი ხევი, ხეობა
5	მაშრი ღარ	-	ფართო ხევი
6	წგრნი ბუტკა	-	წითელი ფარდული
7	მეშე ტუიბრა	-	შავი ღელე
8	ღაკუტრან ღანა	-	შესაჯიბრი თელა
9	ბანან ბოკ	-	ქვის ხიდი
10	ხომე ღანკუცინ	-	დიდი საჯიხე
11	ხუბე ღახუ	-	ქვემო მთა
12	ღექუან ღარ	-	ღასაღელეთის ღარი
13	თბე ნაკარ	-	ზემო ღაკეები
14	ნუსგან ღახუ	-	შუა მთა
15	მაღლათხე ზაგარ	-	უმაღლესი ზეგანი
16	ღექუან ღახარ	-	ქვემო ყანები
17	თბე მოღარ	-	ზემო მღელეები
18	ტუღან კოჯოღ	-	ეკოიანი კლდე
19	კუფ კოჯ	-	ღრმა. მოხრიდი კლდე
20	ჭიჭე ხუტია	-	პატარა ხუტია (მეგრ. ფიჭე)
21	წგრნი ტუიბრა	-	წითელი ღელე
23	ღექუან ტრბ	-	ქვემო ტბა
24	ღექან ნაკარანღ	-	ზედა ნაკარგალი
25	ნუსგან ზაგარ	-	შუა მწვერგალი

საინტერესოა ღალის ხეობის ტოპონიმი სემანტიკური თელასაზრისითაც:

1. რელიეფური ხასიათის ტოპონიმები: (ჯგერანგ შეყრში, ჯგერანგ აჯარანშ.)
2. ნადრობასთან ღაკავშირებული გეოგრაფიული სახელეები (ღანღ, ღანღამ კოჯარ, კაღღეშე ღანკუცინღ)
3. ბოტანიკური - (ღელღელღინარ, ღაღანტუ ღარ, ღაწრექუანღღ)
4. სოციალური ხასიათის ტოპონიმები - (ღანშეღანში ნაგამ, თათრღელე ნაყარტ, ზანრე ნაკარანღღ)
5. ღანღღაღეტი გაპირობებული - (მურეშიღარ, ბანან ბოკ, ჩინხუღღარ, მაღლათხე ზაგარღღ)
6. პიდრონიმები - (მეშე ტუიბრა, ტუბრანშღღ, ტუბრანღარ, ტრბან ნაკ, ტრბარ, მაღლტუნესგა < მაწრე-ღიცი-ნუსგა).

ღალის ხეობის სეანურ ტოპონიმებში აუცილბეღად უნდა გაიმიჯნოს ორი შრე, ორი ქრონოლოგიური ფენა: ძველი ღა ახალი. ახალი გეოგრაფიული სახელწოდებანი ღაკავშირებულია სეანების მეორედ (სავარაუღოა მესამედაც) ჩასახლების პერიოღთან კოღორში, მაგრამ ისტორიული თელსაზრისით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ძველი სეანური ტოპონიმები, რომელთა შესახებ ცნობები მოწოდებული აქთ ჯერ კიდევ ანტიკური პერიოღის ბერძენ ღა რომაელ ავტორებს, ნაწილი გვიანღელი პერიოღის შუა საუკუნეების წერილბით წყაროებშია ფიქსირებული ან ღეგენღაღღმოცემებსა ღა ხალხის მესხიერებაშია შემონახული ამ გეოგრაფიულმა სახელეებმა აფხაზურ ენობრივ გარემოცვაში საუკუნეებს გაუძლეს ღა უძველესი ღარიოღან ღელემღ მოაღწეს.

ღალის ხეობის ქვეღა ზონაში, ღათის ტერიტორიაზე, ერთეულეების სახით გეხეღება მეგრული ღა რუსული ნომენკლატურაც: ჭიჭე ხუტია, ჯოღორ ზაგარ... ბელიგარა, ღიანოსკა, ჩემ-

ბერკა, კაბუკოვა—

ამრიგად, წარმოდგენილი აღწერითი ხასიათის ნაშრომიდანაც ჩანს, რომ დაღის ხეობის ტოპონიმის კვლევა უდავოდ საინტერესო უნდა იყოს როგორც ღინგვისტათვის, ისე ისტორიკოსთათვის...

გულისტკივილით დავსვენთ იმასაც, რომ მშობლიურ ხეობაზე წარსულ დროში საუბარიც კი ტკივილის უმწვავესი გრძობის გამაღრმავებელი და განმაახლებელია, მით უმეტეს მეცნიერული მსჯელობა მის შესახებ. იმედი და რწმენა იმისა, რომ აფხაზეთის საქართველოდან მოკვეთა მხოლოდ დროებითაა („დედასამშობლო ამორბალია მკერდმოჭრილი უაფხაზეთოდ“), გვირგნს სურვილს ყველა ასპექტით კვლევა-ძიების გაღრმავებისა.

ლიტერატურა

1. ასლანიშვილი ს., აფხაზეთის სვანეთი, ტფილისი, 1933
2. ბარდაველიძე გ. – სვანურ ხალხურ დროებათა კალენდარი, თბილისი, 1939
3. ბერულავა ნ., თოლორდავა რ., ჩახარის ნაქალაქარი და მისიმიანელთა ანტიმიზანტიური აჯანყების (555-556 წ.წ.) ზოგიერთი ასპექტი, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, V. თბილისი, 2009
4. გასვიანი გ., აფხაზეთი, თბ. 1998
5. გაზდელიანი ე., კოდორის ხეობის ზოგი ტოპონიმის სემანტიკურ-სტრუქტურული ანალიზი, არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის 66-ე სამეცნიერო სესიის მასალები, თბ. 2007
6. ზარდალიშვილი გ., ქლუხორის რაიონის ზოგიერთი გეოგრაფიული სახელწოდების დადგენისათვის, თსუ შრომები, ტ.36, თბ. 1949
7. იოსელიანი რ., კოდორის ხეობის (რესპ. დაღის) ეთნოლინგვისტური ხასიათის კომენტარები, არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის 66-ე სამეცნიერო სესიის მასალები, თბილისი, 2007
8. მიბრუნაი თ., დასავლეთ საქართველოს ქართველ მთიელთა ეთნოგენეზისის, განსახლებისა და კულტურის ისტორიიდან, თბილისი, 1989
9. მარტიანი შ., კოდორის ხეობის – „დაღ“ის სვანეთის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების სტრატეგიული გეგმა, „დაღელთა იმედი“-შუქრი მარტიანი“, თბილისი, 2005
10. მარტიანი ქ., დაღ-სვანეთის რამდენიმე სოფლის მიკროტოპონიმია, ენათმეცნიერების ინსტიტუტის ასპირანტთა და ახალგაზრდა მეცნიერ-მუშაკთა სამეცნიერო კონფერენციის მასალები, თბილისი, 1990
11. მარტიანი ქ., სუფიქსური წარმოება კოდორის ხეობის მიკროტოპონიმიაში, არნ. ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის 57-ე სამეცნიერო სესიის მასალები, თბილისი, 1998
12. მარტიანი ქ., დაღ-სვანეთის ტოპონიმია, „ქართველური ონომასტიკა, I“, თბილისი, 1998
13. მარტიანი ქ., კოდორის ხეობის (დაღის სვანეთის) ქრისტიანული ძეგლები. ქუთაისური საუბრები – VII, ქუთაისი, 2000
14. მარტიანი ქ., დაღ-სვანეთის ონომასტიკისათვის, იბერიულ-კავკასიური ენათმეცნიერება, ტ. XXIV, თბილისი, 2000
15. მარტიანი-სუბარი ქ., ზემოსვანურ დიალექტთა მორფოსინტაქსური ანალიზის ზოგი ას-

16. ქაღლანი მ., დიალექტთა შერევა კოდორის ხეობის სვანურში, იკგ, XVII, თბილისი, 1970
17. ქაღლანი მ., მიესიანეთისა და მიესიანთა ტომის ეთნიკური ენაობის საკითხისათვის, „ფხაზეთის მოამბე“, №2, თბილისი, 1999
18. ქაღლანი მ., ლენხუმის გეოგრაფიულ სახელთა -იშ/-შ სუფიქსის საკითხისათვის, ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, ტ. III, თბილისი, 1963
19. ჩანტლაძე ი., კოდორის ხეობის (დაღის) მოსახლეობის სვანური მეტყველების სპეციფიკა, საიუბილეო კრებული „გურამ კარტოზია – 75“, თბილისი, 2009
20. ჩანტლაძე ი., ლაბიალიზაცია-დელაბიალიზაციის ურთიერთმიმართებისათვის კოდორულ ტოპონიმიაში, არნოდლ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის 68-ე სამეცნიერო სესია, მიძღვნილი აკადემიკოს თამაზ გამყრელიძის 80 წლისთავისადმი, თბილისი, 2009
21. ცხადაია პ., სამეგრელოს გეოგრაფიული სახელწოდებანი, III, თბილისი, 2007
22. ხეისტანი რ., მდ. კოდორის ზემო წელის (დაღის ხეობა) საძიებო არქეოლოგიური ექსპედიციის 2007-2008 წლების მუშაობის შედეგები, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, V, თბილისი, 2009
23. ხორავა ბ., წებელდა – დაღის 1840 წლის აჯანყება, სვანეთი – ქართული კულტურის სავანე, თბილისი, 2008
24. ჯაფარიძე ვ., მთიანი აფხაზეთის (მდ. კოდორის შუა წელის) არქეოლოგიური ძეგლების შესწავლის საკითხისათვის, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის შრომები, ტ.V. თბილისი, 2009.
25. Бондарев Н., В горах Абхазий, Москва, 1981
26. Кварчия В., Ойконимы Абхазий в письменных источниках, Сухуми, 1985
27. Бгажба Х., Некоторые вопросы этнонимии и топонимии Абхазий, Труды Абхазского института языка, литературы и истории, т. 27, Сухуми, 1956
28. Лавров Л.И., Расселение сванов на Северном Кавказе до XIX века, КСИЭ, Ч. Москва – Ленинград, 1950
29. Мачавариани К., Описательный путеводитель по городу Сухуми и Сухумскому округу с историко – этнографическим очерком Абхазий, Сухуми, 1913
30. Робакидзе А., Сванети, Тбилиси, 1984

Ketevan Margiani-Dadvani

Some Facts on Dali Gorge Toponymy Summary

Based on antique historical evidence, the Dali Gorge is the area of old Misimianeti and covers the upper part of the Kodori River Gorge.

For centuries, the Kodori Gorge has been an important strategic military area due to its favorable geographical location rendered by the Klukhori, Naharvi, and other passes representing the shortest route connect-

ing Georgia's Black Sea region with the North Caucasus. The Kodori Gorge is also supposed to have been one of the most important roads linking the Byzantine Empire and Middle Asia during IV-VII centuries.

From time to time, various causes brought about changes in the composition of the Dali Gorge population which, naturally, was reflected in toponymy; the latter has often been designated metaphorically as "Land Language" or "Land Archive".

The most apparent characteristics of the Dali Gorge toponymy include linguistic diversity, mixed nature, different age, chronology, and etymology.

The general picture emerging after a ten-year long study and observation of Svan place-names is as follows: names of villages, passes, most hydronyms, and the entire micro-toponymy including geographical names preserved in Greek written sources are Svan.

Names of some summer pastures, villages, mountains, and rivers are Abkhazian. Only very few toponyms are of Megrelian, Russian or of uncertain origin. Svan toponyms that make up the largest class of geographical names can be subdivided according to marking, semantics, and archaic features.

Svan place-names fall into several semantic subgroups: *toponyms*, *metonyms*, and *hydronyms related to hunting activities*, geographical names reflecting respective landscapes, and lexemes referring to various religious activities.

The principle of marking singles out primary, derived, and compound toponyms: Dal – "Dali Gorge", *murqwm-il-är* "Towers" (name of a rock), *qaldęre lakwcir* "Khaldeians' Ibexes".

In Georgia, similar to Svaneti and the Kodori Gorge toponyms derived from Genitive case forms are very frequent: *genęw-iš* "Of the Plough", *ęwi-iš* ("Of the Word"), *xwar-äš* ("Of Destruction").

Old and new place-names are distinguished by chronology. New Svan names are basically represented by micro-toponymy and are connected with the third wave of Svans' settlement in the area in the XIX century.

Old Svan place-names recorded in the works of ancient Greek or Roman authors (Agathia Scolastico, Anastas Apokrisias, Menandre . . .) are especially interesting from the culturological point of view. Several toponyms are mentioned in various historical sources dating back to the Middle Ages, while the rest have been preserved in legends, folk memory, and peoples' ethno-psychology.

A vast historical coverage of the problem is complemented by linguistic and ethno-linguistic analyses aimed at identifying the etymology of different place-names.

სხვათა სიტყვა და “მცა” ნაწილაკის
შესატყვისი კონსტრუქციები ზემოსვანურ დიალექტებში

სხვათა სიტყვა ორგავარია: **პ ი რ დ ა პ ი რ ი დ ა ი რ ი ბ ი**. ქართულ ენაში პირდაპირ ნათქვამს ხშირად დავართვის სიტყვისიტყვითი ნაწილაკები -**მეთქი**, -**თქო**, -**ო** და ისინი პირთა (I-II-III) მიხედვითაა განაწილებული.

განსხვავებული ვითარებაა ამ მხრივ სვანურში, სადაც გამოსახატავი საშუალებებია -**იჯ/ჯჯ** (I და II პირთათვის), **ესერ**, **როქ’ჟ’** (III პირისათვის) ნაწილაკები, სხვისი ნათქვამი კი მეტწილად მესამე პირით გადმოიცემა. მართებულად შენიშნავს ი. ჩანტლაძე, რომ სვანურში “ნაწილაკოვანი სხვისი ნათქვამის ზმნის პირიან ფორმებთან მიმართება თითქმის უნიფიცირებულია, საშსავე შემთხვევაში, ჩვეულებრივ III პირის ფორმა გამოიყენება და გაცემა იმისა, თუ რომელ პირზეა ლაპარაკი, მხოლოდ ვრცელი კონტექსტის საშუალებით სერსდება” (ჩანტლაძე 1998 223). ცხადყოფა იმისა, თუ ვის გადახდა ესა თუ ის თავგადასავალი (მთქმელს, ანუ I პირს, მიმართვის ობიექტს – II პირს, თუ სხვას – III პირს), ხშირად მხოლოდ წინამავალი კონტექსტის გათვალისწინებით არის შესაძლებელი.

სვანურში სხვათა სიტყვას ქართულში -ო სიტყვისიტყვითი ნაწილაკი მაშინ მიესადაგება, როცა უშუალო მთქმელი ყველგან პირია; -მეთქი’სა და თქო’ს საჯიროების შემცველ კონტექსტებში კი მუდამ -იჯ/ჯჯ ნაწილაკია:

ბ: - იმ როქჟ ზუიროდ, შუანარა? - “რას შერებითო (“რასო ეშერებით...”), სვანებო?”

- **იმჯჟ ო თუორსჯჯ დემ ნაჟუდის ო ქა ზოშირულე!** (სვ. პრ. ტ. I:39) - “რას და ფულს არ გვაძლევენ და ვუჩივლებ-მეთქი! (“რას-მეთქი და ფულს-მეთქი არ გვაძლევენ...”).

აჯადჯ ლანგერან, დერბათ, დედე! - ალა სუეკა - “კიდევ (“კიდევ-მეთქი”) შევედერე-მეთქი ღმერთს, დედა!” - ეს ვუთხარი.

ბ: მიშუჯჟ ზის დემე ლი ალი ო მირაიჯ ზისს ლი ო თაქუიჯ ანუიშუდდ ო ეჯაქ აშიყედ (სვ. პრ. ტ. II 1957:16) - “ჩემი სისხლი არ არის ეს, თავისი სისხლია და თოკი ჩამოუშვით და ამიყვანეთ-მეთქი” (“ჩემი-მეთქი სისხლი არ არის ეს და თავისი-მეთქი სისხლია და თოკი-მეთქი ჩამოუშვით და ამო-მეთქი-მიყვანეთ”).

კ ო დ. ბ: სილევანს ჩოთლორანჟ, ჩუ-ჯ-ოდერ სიხუმთე - “სილევანი (“სილევანს”) მოვატყუე, ჩავედრე-მეთქი სიხუმში”.

ქ ა რ თ უ ლ ი ს გ ა ნ გ ა ნ ს ხ ე ა ვ ე ბ ა ს ს ხ ვ ა თ ა ს ი ტ ვ ე ა შ ი ნ ა ვ ი ლ ა კ ე ბ ი ს გ ა ნ ა წ ი ლ ე ბ ა კ ი ა რ ქ მ ნ ი ს, ა რ ა მ ე დ თ ა ვ ა დ კ ო ნ ს ტ რ უ ქ ც ი ა .

საკითხის უკეთ ნათელსაყოფად, გამოვიყენებთ პირობით ცნებებს: ატორი – პირი, რომელიც ჩვენ მოგვითხრობს რაღაც ამბავს; მთქმელი (მთხრობელი ატორისთვის) – პირი, რომელიც უშუალო ატორია “სხვათა სიტყვაში”, ანუ სწორედ “სხვაა”, და ადრესატი – მთქმელის მიმართვის ობიექტი ძირითად ამბავში, ასევე “სხვა”.

როგორც ვიცით, ქართულში მთხრობელი III პირის ნათქვამს I პირისეული კონსტრუქციით წარმოგვიდგენს, ანუ ზმნაც და ნაცვალსახელიც წარმოთქმის მომენტის შესატყვისია – მთხრობელი გადმოგვცემს ზუსტად იმ ფორმით, როგორც მთქმელი იტყოდა და არა საკუთარი პოზიციის გათვალისწინებით; ასე რომ იყოს, მაშინ მთქმელი მისთვის III პირი გამოვა და კონსტრუქციაც შესაბამისი იქნებოდა (“ასე არ ეიხამო მე...”), სვანურში კი ამგვარი პირდაპირი ნათქვამი, III პირისეული კონსტრუქციის გამო, ერთი შეხედვით (რომ არა სხვათა სიტყვის ნაწილა-

კი და ზმნის მწკრივი), ქართულის ირიბ ნათქვამს უფრო შეესაბამება: “ასე არ იზამსო თვითონ... შდრ, “...თქვა, რომ ასე არ იზამდა თვითონ”; “წინადადება: “– როგორ მოგეწონა ეს ამბავი? – ჰკითხა არჩილმა დას” (ილია ჭავჭავაძე, “ოთარაანთ ქერივი”) – რომ ირიბად გადავაკეთოთ, მივიღებთ: “არჩილმა ჰკითხა დას, თუ როგორ მოეწონა მას ეს ამბავი”. გადაკეთებისას შეიცვალა ზმნის ობიექტური პირი: “მოგეწონაში” ობიექტური პირი მეორეა, “მოეწონაში” – მესამე (კვაჭაძე 1966:468), სეანურად კი პირდაპირ ნათქვამშივე მესამე ობიექტური პირი იქნება:

იმეო როქ ლახანბუა აღ ამბავუ? — “როგორაო მოგეწონაო (“მოსწონება”) ეს ამბავი?”.

ჰუიტის ტერმინოლოგიით, სეანურში პირდაპირი ნათქვამი “ნახევრად ირიბია”; ამ ტერმინს მხარს უჭერს ვ. ბოედერიც: “...ეს ემისტემიკური კატეგორიაა, რომელსაც “ნახევრად ირიბი ნათქვამი” (“semi – indirect speech”) უწოდა ჰუიტმა (1982). ნახევრად ირიბი ნათქვამი უპირატესი ვარიანტია სეანურისთვის და, როგორც ეს ერთ-ერთმა ჩემმა სეანმა ინფორმატორმა თქვა, “უფრო სეანურია”, ვიდრე ირიბი ნათქვამი” (ბოედერი 2002:18). სეანური სხვათა სიტყვის აღნიშნულ სპეციფიკაზე მსჯელობს ქ. ტუიტცი: “ირიბი მეტყველების დროს III პირს შეუძლია გამოიყენოს მიახლოებითი პირდაპირი ციტირება პირისა და დროის ნიშნების შეუცვლელად; ეს ხშირად ისეთ შემთხვევადაა, როცა პირთა ოპოზიცია დაფარულია და სპეციფიკური ნაცვალსახელები ჯაა (“თვითონ”) და შინ (მრ. რ. “თვითონ ისინი”) ცვლიან I და II პირის ნაცვალსახელებს. ირიბ მეტყველებაში შემოდის დამატებით ერე (“რომ”) კავშირი და ნათქვამი შეიცავს ესერ/როქუ ციტირების ნაწილაკებს” (ტუიტცი 1997:40).

დიალოგის (ან ობიექტისადმი მიმართული მონოლოგის) დროს ქართულში III პირისაგან I-II-III პირებისადმი მიმართვა სხვათა სიტყვაში მუდამ II პირის ფორმითაა გადმოცემული როგორც ზმნასთან, ისე ნაცვალსახელთან, ანუ ზუსტად ისე, როგორც მოქმელი (III პირი) იტვოდა, რადგან ადრესატად ნებისმიერ შემთხვევაში II პირი იგულისხმება, სეანურში კი ანალოგიურ ვითარებაში ნაცვალსახელიც და ზმნაც ადრესატის რეალურ პირს შეესაბამება ავტორის (და არა მოქმელის!) პოზიციებთან – I-ს, II-ს ან III-ს:

ბ.ზ.: არჩილდ მწქუ, მწუ ესერ ოდერ/ ბქ. არჩილდ მწქუე: მი ესეროლუ ოდერ! — “არჩილმა მითხრა: შენ წადიო (“მე-მცა-ო/ ბქ. მე-ო-მცა წავედი!”)

არჩილდ ქწქუ, სწუ ესერ ადერ/ არჩილდ ქწქუე, სი ესეროლუ ადერ! — “არჩილმა გითხრა: შენ წადიო (“შენ-მცა-ო/ შენ-ო-მცა”) წადი!”

არჩილდ ხწქუ, ქწუ ესერ ანად/ არჩილდ ხწქუე, ჟი ესეროლუ ანად! — “არჩილმა უთხრა: შენ წადიო (“თვითონ-მცა-ო/ თვითონ-ო-მცა”) წავედი!”

კონსტრუქციისთვის ამოსავალი არის არა მოქმელის (სიტყვების უშუალო ავტორის) და ადრესატის პირისეული პოზიციები (რომელი პირია ერთი თუ მეორე), არამედ ავტორთან მათი მიმართება:

ა) თუ მოქმელი III პირია, I პირი კი ადრესატი და ამავედროულად ავტორი, მაშინ კონსტრუქცია I პირისეულია (ზმნაც და ნაცვალსახელიც I პირს შეესაბამება):

ბ.ზ.: ეჯნემდ ნწქუ: მწა როქ ნალუნა, ეჯა როქუ ოთხუთედ (სვ. პრ. ტ. I 1939:39) — “იმან გეითხრა: რაც გქონდათ, ის წაიდეთო” (“...რაცო გქეონია, ისომცა წავეიდეთ”).

კ ო დ. ბ.ზ.: ათხე შ'ესერ ქამაწუნუნეს ეჯაპარს ო ექ'ესერ ქწუნწუეა, ერე იპარჯ ა მრმა ლწოი აღმაპრაცანს, ვოუოხმეჭრწუინ — “ახლა შენ გარეყნებოო იმათ და გეითხარიო, შეიძლება თუ არა იმათთან ერთად წაახლა” (“ახლა მეო მაჩვენებენ იმათ და ისო ვუთხარიმცა, რომ ვარჯა თუ არა წასახლა ამათთან”), გაგვაგებინეო (“გამცავაგებინე”).

კ ო დ. ბქ.: ჯათედ ნწქუე, ნწ როქ ამხენ რწოლოხდელოუდ ო ჟი ესერ ქაღჯი — “ჯათემ გეითხრა, თქვენ აქეთ დამიცადეთო” (“... ჩვენო აქეთ დამცავუცადეთო”) და მე გავალო (“თვითონო გავა”).

დინა, ბაწენგერა ლემზერარუ ოხნაჲ; — “გოგო, ამაღამ კვერები გამოაცხევეო” (“...ამაღამო სალოცავებიშცა გამოცხევე!”).

— დემის ესერ ნუფშუდენ ამეჲა ლგარს! — “არ გა[დ]ავიშეებთო აქ ცოცხალს” (“არო გავიშეებენ აქ (“ამაზე”) ცოცხალს!”).

ბ) თუ მთქმელის ადრესატი ავტორისთვის რეალურად II პირია (ანუ ის, ვისაც მოხრობელი ესაუბრება), მაშინ II პირისხული კონსტრუქცია გვაქვს:

ბზ: ყათლანდ ამიმბუჲე, ერე სენერ დაშდუი ხუმა ჭიდგარა — “ყათლანმა მიამბო, რომ შენ დათვიც ბევრი მთგოკლავსო”.

ბჲ: თასაჲდ ისგუათე ამვირე, ერე ხონკი როქოდ ადერ — “თასაგმა შენთან დამაბარა, რომ უფრო მაღე წავიდესო” (“...რომ უფრო მაღეოცა წადი”).

გ) თუ მთქმელიც და ადრესატიც III პირია, მოხრობელი III პირისხული კონსტრუქციას მიმართავს:

ბზ: ხომა მუხუბე მრქჲე, ერე ქენერ პუნკი ძუჰერას ლაპრდთე (სე. პრ. ტ. I, 1939:152) — “უფროსმა ძმამ თქვა, რომ “მე წავიღებო საცერს გასაყიდად” (“...თვითონ წავიღებო”...).

კ ო დ. ბზ: ბათალბიდ სქჲჲე მინა ჩნუა: როხტომ, აღო ათხესერ ხოწინთ ლიმარჲე — “ბათალბიმ უთხრა თავის სიძეს: როხტომ, აბა ახლა გემართებსო სიმარჯვე” (“... ახლაო ჰმართებთ...”).

ხგალსქჲლ ო ქრხიშ: ქენერ დი ო ჯა გეზალ! — “მეიპარა და დაასწრო: შენ დედა და მე შევილიო” (“...თვითონო დედა და თვითონ შევილი!”).

ბჲ: “ისგოღე აფუშდუბ მინა ნარდუთეგას” — აღ მარემ იჰერ (სე. პრ. ტ. II, 1957:189) — “შემიშეთო ჩემს ნამყოფში” — ამ კაცმა ითხოვა (“შე-მცა-უშეგს თავის ნამყოფში...”);

კ ო დ. ბჲ: სქჲჲე ბიმჰერზად აფხნეგარს: აღ ესერ ჩუ-ადიენ ლეჰუდიდ, ვიბალიდ ესერ ქნტიხენ ბღერე მეჰედე მინე აფხნეგს — “უთხრა ბიმურზამ ამხანაგებს: “ეს ჩავიტანოთო გასაყიდად, ზევითობას ამოვიყვანოთ ნაპრალში ჩავარდნილ ჩვენს ამხანაგს” (“...ესო ჩავიტანემცა გასაყიდად, ზევითობასო ამოვიყვანენ...”)).

როგორც ვხედავთ, დიალოგებსა თუ მონოლოგებში სხვათა სიტყვის კონსტრუქციისთვის ამოსავალია ადრესატის ავტორთან (და არა მთქმელთან) უშუალო მიმართება. რაკი კონსტრუქციაში არ არის გათვალისწინებული ის, თუ რეალურად რომელი გრამატიკული პირია მთქმელი, ალბათ, ამიტომაც I და II პირში სიტყვასიტყვითი ნაწილაკი ერთი და იგივეა (-იჲ-გჲ) — მთქმელი ხომ ორსავე შემთხვევაში (მიმართავს ადრესატს, თუ სხვას აბარებს რამეს) თავადაა ავტორი! შდრ:

კ ო დ. ბზ: აღმარს ხუჲჲარ: —ქნჯ აქანდ მჲგ ერხაჲ, ჭ ო ხგ-ჲ-ამჲიშდუდ მი — “ამათ ვუთხარი: — გაიწიეთ-მეთქი ყველამ იქით, გ და შემიშეთ-მეთქი მე”;

კ ო დ. ბჲ: ქაიჲ ხეჲარ ისგუა გეზლირს: “დემეგჲე ლური, სგჲჲ მან ჩვერენის, ექიჲჲ მეჲერენი მისი” — “უთხარი-მეთქი შენს შეილებს: — “არ წავალ-თქო, რაც თქვენ დაგემართებათ, მეც ის დამემართება-თქო”.

თუმცა მთქმელს შეუძლია ასეთ შემთხვევაშიც III პირისხული კონსტრუქციას მიმართოს (საბოლოო ადრესატისთვის თავად ხომ III პირი გამოდის); მაშინ ის -იჲ-გჲ (“-მეთქი”)თან ერთად ესერ (“-ო”) ნაწილაკსაც გამოიყენებს; “როგორც ჩანს, პირდაპირი მეტყველება სვანურში გამოიყენება ორმაგი ციტირების დროს, ანუ როცა ერთი ციტატა დაქვემდებარებულია მეორისადმი; თუ მოსაუბრე მოიხსენიებს თავის თავს III პირში, -გჲ და ესერ გამოიყენება ერთად, -გჲ შეეხება I პირს და ესერ II ან III პირს: მი ხუჲჲჲჲ სიკოს: ბაბას-გჲ ხუჲჲ, ჩუ-ჲ ესერ ათჲემ, მიჩ-გჲ მამა ხოჲიბ “მე ვუთხარი სიკოს: ბაბუას უთხარი-მეთქი (“ბაუას-მეთქი უთხარი”), დათბეთ-თქო, მას-მეთქი არ

სცალია” (პალმაიტისი 1986:35). პალმაიტისისეული განმარტება -გჯ და ესერ ნაწილაკთა ერთდროული გამოყენების შესახებ კორექტივას საჭიროებს: -გჯ ნაწილაკი მოცემულ მაგალითში ეკუთვნის სიკოს, რომელიც აეტროსთვის II პირია, ხოლო წარმოთქმის (საბოლოო ადრესატისთვის ამბის გადაცემის) მომენტში I პირი იქნება; ესერ კი აეტროს – პირს, რომელიც სიკოს აბარებს ამბავს ბაბუასთან და რომელიც თქმის (დანაბარების გადაცემის) მომენტში უკვე III პირის სტატუსით იქნება; სხვაგვარად: აეტროსის ნათქვამში ესერ ნაწილაკის ჩართვით უკვე გათვალისწინებულია მოქმედის (შუამავლის) მიერ წარმოთქმის (ადრესატისთვის ამბის გადაცემის) მომენტში აეტროსის (III პირის) დაფიქსირების აუცილებლობა.

მაშასადამე, -გჯ და ესერ ნაწილაკების ერთდროული გამოყენება სემანტიკური თვალსაზრისით ქართულ -თქო-ს შეესაბამება და, III პირისეული კონსტრუქციის არსიდან გამომდინარე, -გჯ ნაწილაკი II პირს (ამბის გადაცემის) გამოხატავს [რადგან აეტროი (ამბის შემთვლელი) ითვალისწინებს, რომ მისთვის ამჟამინდელი II პირი წარმოთქმის მომენტში რეალურად I პირი იქნება], ესერ კი – I პირს (ინციდატორს), რომელიც თქმის მომენტში უკვე III პირს წარმოადგენს (ანუ პირს, რომლის დანაბარებსაც გადასცემენ ადრესატს).

აეტროსის (ძირითადი მთხრობლის) პრიორიტეტულობის პრინციპი სხვათა ნათქვამში იმდენად ძლიერია, რომ მიმართვისას ნაცვალსახელებშიც კი ფიქსირდება:

კ ო დ. ბზ.: მნა ესერ ლი, ჯა ზურანა, იმანო ესერ ზეერენი ამჟი?! – “რა არის, შე ქალო, რატომ გემართებაო ასე?” (“რა არის, თვითონ ქალო, რატომო ვმართება ასე?”).

კოდ. ბქ. შეწაწხ მისეუ გეზორი ა მსეუღან: მნ ესერ მწკულა ახეგ ამესგა [დალთე], მი ზურალა; “დამინახეს ჩემმა შეილებმა და გამიწყრენენ: რა გინდოდაო ახლა აქეთ [დალთეში], შე ქალო!” (“...რა გინდოდაო ახლა აქეთ, მე ქალო?”).

ასევეა ბრძანების შემცველ უმოკლეს ფრაზებშიც:

კ ო დ. ბქ.: ამერუ ნატულითხ: “ღურღედ, ღურღედ!” – “აქ გვეუბნებოდნენ: წადით, წადით!” (“...წადით, წადით!”).

მუშნიშ ხეხუ ნილჭირანლიდა: “ოჩედ ამხენქა, ოჩედ ამხენქა!” – “მუშნის ცოლი გვითვლიდა: “წადით აქედან, წადით აქედან!” (“...წადით აქედან, წადით აქედან?”).

ქართულში თუ ზმნის პირველი პირის ფორმა მრავლობით რიცხვშია, პირდაპირ ნათქვამთან მხოლოდ -ო ნაწილაკი იხმარება (ეკვატე 1966:471). ანალოგიური ვითარებაა სვანურშიც: I პირის მრავლობით რიცხვთან -იქ/-გჯ არასოდეს გამოიყენება, მას ცვლის როქჷ ნაწილაკი:

ბზ.: ღანჭუჭუდღად: – “ამესგა როქჷ იმ ნაჭუდღედ ქირანა?” (სვ. პრ. ტ. I:38) – “ეკითხეთ: – “ამაშიო ქირას რას გვაძლევთ?”

კ ო დ. ბზ.: ნაა ხუნჭუდღად: “ქა როქჷ ადე ღგცქა” – “ჩვენ ვუთხარი: გადიო წყალზე”.

სპეციალურ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება (თოფურია 1967:91; თ. შარაძენიძე 1946:290), რომ სხვათა სიტყვის ესერ და როქჷ ნაწილაკები ზმნის პირველი და მეორე პირის ფორმებს ვერ იგუბენ, მესამე პირს მოითხოვენ. ეს ასეც არის, როცა მთქმელი პირველი პირია და ის თავისსავე ნათქვამს (ნააზრევს) იმუროებს ან გადასცემს მესამე პირს მეორის საშუალებით, (ქართული -მთოქი, -თქო ნაწილაკიანი ფორმების შემცველი კონსტრუქციები), მაგრამ მთქმელად თუ მესამე პირი იგულისხმება და მხოლოდ კონსტრუქციაა I თუ II პირისეული (სადაც, ბუნებრივია, I და II პირის ფორმები შეგვხვდება), მაშინ აღნიშნული ნაწილაკები I და II პირის ფორმებთანაც გამოიყენება. ეს ჯერ კიდევ 1962 წელს შენიშნა სტუდენტმა ი. ჩანტლაძემ თავის სადიპლომო ნაშრომში, რითაც დაუპირისპირდა სპეციალურ ლიტერატურაში იმ დროს გაბატონებულ შეხედულებებს:

ბზ. მი როქჷ ერქა ხუროლ ისეუ მოლლანტ (სვ. პრ. ტ. I:283) – “მეო მაშინ ვიქნებოდი შე-

ნი მოლადატე”.

შამ როქუ სუამ მიზევა? (იქვე, 101) — “რა ბეერი მიინებიაო?”

სამ ამბანს მე მოშ როქუ ამჰქუესგუნიდ, ისგუნე თელდგრა სუნირა (იქვე, 100) — “თუ სამ ამბავს მათქმეინებთო, თქვენი რბალი ვიქნებო”.

მიშგუთოე ლიპედ ესერ ქალანტ (იქვე 9,28) — “ჩემთან მოსელა გიყვარსო”.

გურნარშუ ესერ თხუშ ჩუ ჭისხე (იქვე 432,10) — “ქვებით თავს გაეაიბობო”.

აორი ზნაღლ ქა როქუ ახუციხხ (სვ. პოეზ. 1939:112-41) — “ორი წელი შეეასრულეო (შემოვივლეო)”.

იმთე როქუ ესდრი ხი? (იქვე, 289:35) — “შენ საით მიდისარო?”

სუამ როქუ ხაბლუ, იმ ღალ ჭგუხედ? (იქვე, 104:29) — “თქვე საწყლებოო, რა გეფერხულეობათ (რას ფერხულობთ)?”

ბქ. ძაძრას როქუ ნს სოხლინად, ნს როქუ სუამასგუდ ტელაფთე (სვ. პრ. ტ. II, 1957:126) —

“ტომარასო ჩვენ ვუდგამდით, ჩვენო მიგეჰონდა (წავიღებდით)” დერეფანში”.

ტყენს ესერ მიქიე, შეიძლება ესერ ქა სუეწედ (იქვე 207,16) — “კეტს მომიჭრისო, იქნებ დავინახოთო”.

ასე რომ, ზმნის I და II პირის ფორმები და აგრეთვე სათანადო ნაცვალსა-

ხელები შესაძლებელია როქუ და ესერ ნაწილაკების შემცველ სხვათა სიტყვასთან (ჩანტლაძე 1998:232), თუცა ამას კვლავ ერთი ახსნა აქვს: მოხრობელისთვის მოქმელი (ნათქვამის უშუალო აქტორი) “სხვაა”, III პირია, ამიტომაც ურთავს ის III პირისთვის განკუთვნილ სიტყვასიტყვით ნაწილაკებს მოცემულ ილუსტრაციებში, მიუხედავად კონსტრუქციისა.

სხვათა სიტყვის I და II პირისეული კონსტრუქცია (იქ. სადაც III პირისეულიც არის შემადგებელი) ძველი სვანური ხალხური სიმღერების ენაში იშვიათობაა ცოცხალ მეტყველებასთან შედარებით, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ “ამგვარი რამ სვანურისთვის შედარებით უფრო გვიანდელია, მეორეულია და ქართულ ენასთან კონტაქტით უნდა აიხსნას” (ჩანტლაძე 1998:227).

ამ მოსაზრების მართებულობას ადასტურებს კოდორის ხეობაში მცხოვრებ სვანთა მეტყველების ნიმუშებიც, რომელთა შესწავლის შედეგად აღმოჩნდა, რომ სხვათა სიტყვის ქართულისებური (I თუ II პირის ნათქვამის შესაბამისი ფორმებით წარმოდგენა) კონსტრუქცია გამოყენების სისწორით ჩრდილავს კიდევ სვანურის სპეციფიკურ, მესამე პირისეულ კონსტრუქციას:

კ ო რ ე ლ თ ა ბ ა ლ ს ზ ე მ ო უ რ ი :

გოგა ხეცუღალა ბუბახ: ათხესერ ეშია დწრ აწთხლ, მარე ეშია ესერ ერხაჟუ ჭწუნუნი — “ბიცოლა ერხუბუბოდა ბიძიას: ახლო მინც არაინ მოგებნა, მაგრამ მინცო იქით მიიწვეს გულო”;

III პირისეული კონსტრუქციით იქნებოდა:

გოგა ხეცუღალა ბუბახ: ათხესერ ეშია დწრ აწთხლა, მარე ეშია ესერ ერხაჟუ ჭწუნუნი — “ბიცოლა ერხუბუბოდა ბიძიას: “ახლო მინც არაეის დაუებნია, მაგრამ მინცო იქით მოუწვეს გულო”.

მულგაჟმერის ხატული მაჰრენე მუხუბე: “კოტრლ სწნს ესერ ელამიშხუნ, ამღუიჰს ესერ უეშგინ” — “მეწისქვილეს ეუბნება უმცროსი ძმა: “ცოტა ხანსო დამმღლე (“შემინახე”), მომღვენო უკან”.

III პირისეული კონსტრუქციით იქნებოდა:

მულგაჟმერის ხატული მაჰრენე მუხუბე: “კოტრლ სწნს ესერ ეწმულამიშხუნ, ახღუიჰს ესერ...” — “მეწისქვილეს ეუბნება უმცროსი ძმა: “ცოტა ხანსო დამალოს, მოსდევენ...”

სვანად გლექსთესვა მალ ი: “ამეი ი ამენს ესერ მულუა გუეშ...” – “შევიდა გლექსთან მელა და: “ასე და ასე მაქესო საქმე...”

III პირისეული კონსტრუქციით იქნებოდა:

სვანად გლექსთესვა მალ ი: “ამეი ი ამენს ესერ ხულუა გუეშ...” – “შევიდა გლექსთან მელა და: “ასე და ასეო მაქეს საქმე...”

კ ო დ ო რ ე ლ თ ა ბ ა ლ ს ქ ე ე მ ო უ რ ი:

თავრობს ოთხიერე ნალუდ: “ალუ’ესერ მი ქ’ესერ-ჩერგაწულ, ოღონდ მიშგუ ლწითილ ი მ’ესერ ჩუანსყედ” – “მთავრობას შეუთვალა ნალუმ: – აბაო მე გაგირიგდებითო, ოღონდ ჩემი ცოლოურები (“სამთილები”) და მეო შეგარიგეთ”.

III პირისეული კონსტრუქციით იქნებოდა:

თავრობს ოთხიერე ნალუდ: “ალუ’ესერ, ჩი ქ’ესერ-ხერგაწულ, ოღონდ მიჩა ლწითილ ი ქ’ესერ ჩუ-წ-ადსეცხ” – “მთავრობას შეუთვალა ნალუმ: – “აბაო, თვითონო გაურიგდებო, ოღონდ თავისი ცოლოურები (“სამთილები”) და თვითონო შეარიგესცაო”.

შამილდ ხაქუე: “მიშგუ როქოუ ცოდ ჩარხ, იშდა როქ ათფშგერედ ალი?” – “შამილმა უთხრა: “ჩემომცა ცოდვა მოცემიათ (“გაქეთ”), რატომო გახსენით ეს?”

III პირისეული კონსტრუქციით იქნებოდა:

შამილდ ხაქუე: “მიჩა როქოუ ცოდ ხარხ, იშდა როქ ოთფშგერახ ალი?” – “შამილმა უთხრა: – “მისიომცა ცოდვა მისცემიათ (“აქეთ”), რატომო გაუხსენიათ ეს?”

ალის თეფ ფ’ახსხელა: “მიშგუ ესერ თხუემს ექლამ ჩ’ოთწუერენ” – “ამას თოფი მიუშვე-რია: “ჩემსო თავს მაინც ვისისხლებ”.

III პირისეული კონსტრუქციით იქნებოდა:

ალის თეფ ფ’ახსხელა: “მიჩა ესერ თხუემ ექლამ ჩუწდწ’უ’ერენ” – “ამას თოფი მიუშვერია: “თავისო თავს მაინც ისისხლებს”.

“როგორც ძველი სვანური სიმღერების ენაში, ისე თანამედროვე ცოცხალ მეტყველებაში I და II პირის შესაბამისი ფორმებით წარმოდგენა განსაკუთრებით ხშირია როქუე ნაწილაკთან, ესერ ჯერ კიდევ საკმაოდ მყარია სვანურისთვის სრულიად ბუნებრივ და, როგორც ჩანს, უფრო ძველ, მესამე პირისეულ კონსტრუქციაში” (ჩანტლაძე 1998:226). ეს პრინციპი დღემდე შენარჩუნებულია ზემოსვანურ კილოებში, მაგარამ, როგორც დიდძალი მასალის შესწავლამ აჩვენა და ზემოთ მოყვანილი ილუსტრაციებიც ადასტურებენ, კოდორის ხეობელ სვანთა მეტყველებაში როქუე თან შედარებით ესერ უფრო აქტიურადაც კი მონაწილეობს I და II პირისეულ კონსტრუქციებში, რაც ინოვაციას თუ ხელოვნურობის თანაბრდობას უქმნის სვანური ენის კარგად მცოდნე მსმენელს. ასევე აღმოჩნდა, რომ უფროსი თაობის წარმომადგენლებიც კი, როგორც საუბარში, ისე შედარებით არქაული ლექსების შემცველი ტექსტების (რელიგიური რიტუალების, სამონადირეო ეპოსის, ზღაპრების, ლეგენდების...) მოყოლისას ხშირად უგულვებლყოფენ მესამე პირისეულ კონსტრუქციას და სხვათა სიტყვის გადმოცემას ქართულის ანალოგიური ფორმით არჩევენ:

კ ო დ ო რ ე ლ თ ა ბ ა ლ ს ზ ე ე მ ო უ რ ი:

დედე ლაქუედნა: – მინა, იმ როქ ხიჩო?

– იმ როქ ხუიჩო ი უისხუეს ხუიზბი.

– ა, ხი როქ ზურალ მისხლდამ ი ზურალ მამ ლგმწახსი (კატუშა ხეისტანი, 73 წლისა,

სოფ. გენწიში);

“დედას უეთხავს: – მინა, რას შერებო?”

– რასო ეშურები და ვაშლს ვჭამო.
– ა, შენო ქალი მეგონე და ქალი არ ყოფილხარო!”
(შენიშვნა: იოანე ნათლისმცემლის თავისკვეთის დღეს, 18 იანვარს, რომელსაც სენანბი “ადგომს” ეძახიან, შვის ჩასვლამდე და სულელებისთვის საკურთხის გაწყობამდე (“დაფენა-მდე”) მკაცრ მარხვას იცავენ, რომლის დარღვევამაც (ვაშლის მირთმევამ) გამოიწვია ერთ-ერთი მოსაუბრის გაფიცება):

III პირისეული კონსტრუქციით ეს დიალოგი მთხრობელს ასე უნდა გადმოეცა:

- მინა, იმ როქ იხო?
- იმ როქ იხო ი უხეგუხ იზბი.
- ა, ჯა როქ ზურალ ხახლენა ი ზურალ მამ ლემწარ!
- მინა, რასო შერება?
- რასო შერება და ვაშლს ჭამს.

– ა, თვითონ ქალიო პგონებია და ქალი არ ყოფილა!”
ხარჩელ ეხერ აწუნარეი ი ეჩი მიხედვით სწორად ესერ ადე! (ყოლა ჯაბეღიანი, 82 წლისა, სოფ. ომარიშალი) – “სარჩელიო მოისმინე და იმის მიხედვით სწორადო მოიქეცი (“წადი!”)

III პირისეული კონსტრუქციით იქნებოდა:

ხარჩელ ეხერუ აწუნარეი ი ეჩი მიხედვით სწორადუ ესერ აჩად – “სარჩელიო მიაისმინა და იმის მიხედვით სწორადმცაო გადაწყვიტა (“წავიდა!”)”
ექმარ ესერ მამ ლემწარს მიშუე ერთგუილ, მარე მამ ესერ ჭიჭარწუნდს – “ისინიო არ ყოფილან ჩემი ერთგული, მაგრამ არო გიჯერებდი”.

III პირისეული კონსტრუქციით იქნებოდა:

ექმარ ესერ მამ ლემწარს მია ერთგული, მარე მამ ესერ მაჭარუნა – “ისინიო არ ყოფილან მისი ერთგული, მაგრამ არო მიჯერებდა (“და” უჯერებია ჩემთვის”; ემზარ ხვისტანი, 66 წლისა, სოფ. აჯარა).

ეჩხერ აწთემენედ ი მამ ესერ ეჩხე ირ’ე ს’ეხერი ჩხმადე ი იხეუ აფხენეგმარასი – “მოითმინეთო და ყველაფერი ისე იქნება, (რომ) შენც გაგიხარდება და შენს ამხანაგებსაცო”;

ამ შემთხვევაში I პირისეული კონსტრუქცია იყო მოსალოდნელი, რადგან მთქმელი მთხრობელს მიმართავეს:

ეჩხერ აწთემენედ ი მამ ესერ ეჩხე ირ’ე მ’ეხერი მხმადე ი მიშუე აფხენეგმარასი – “მოითმინეთმცა და ყველაფერი ისე იქნება, მეცო გამიხარდება (“მეხარება”) და ჩემს ამხანაგებსაც”.

თამბოდ სწქუე: “ხაწრედლ ეხერ ათხე უეფხუი ქუაბთემგა” (შალვა გუჯეჯიანი, 78 წლისა, სოფ. ომარიშალი) – თამბიმ უთხრა: “შევიდეთო ახლა ვეფხვი’ს ბუნაგში (“ქუაბ-ს-კენ-ში”).

III პირის კონსტრუქციით:

თამბოდ სწქუე: “ხაწუ აჩადს” || “ხაწუ ესერ აჩადს ათხე უეფხუი ქუაბთემგა” – “თამბიმ უთხრა: “შევიდენმცაო ან “შევიდენმცაო”) ახლა ვეფხვი’ს ბუნაგში”.

ქ ო დ ო რ ე ლ თ ა ბ ა ლ ს ქ ე ე მ ო უ რ ი:

მად აწკერდა ნოდარ გაგარახენ: “მესერ ეწონგენი ი ხაწონდენი, ეას ესერ მი დეშხს ხუიშგდე” (გაიანე შამყორიანი, 72 წლისა, სოფ. აჯარა) – “არ წამოგყუა ნოდარი გაგარიდან: “შეო (რომ) ადეგე და წამოვიდე, ამას მე არ ვიკადრებო”.

III პირისეული კონსტრუქციით:

მად უნებრდა ნოდარ გაგარანენ: "ქვეყნის უნებრდენი, ემს ესერ ჭი დემის იშუდენ"
— "არ წამოგეყვა ნოდარი გაგრიდან: "თეთონონ რომ" ადგება და რომ წამოვა ("შემოვა"), იმასო
თეთონონ არ იკადრებს".

ათხე ზაქარდ მუქუე: "ამ, მამ ესერ ჭახლენა აღო ლიმოროჲ?" (არეთა ფარჯველიანი, 106
წლისა, სოფ. აჯარა) — "ახლა ზაქარმა მითხრა: "აი, აკი არ ვიცოი ("არო გცოდნია აკი") მეღია-
ტორობა?"

I პირისეული კონსტრუქციით:

ათხე ზაქარდ მუქუე: "ამ, მამ ესერ მახლენა აღო ლიმოროჲ?" — "ახლა ზაქარმა მითხრა:
"აი, არო მცოდნია აკი მეღიატორობა?"

ხანდაზმულთა და უხუცესთა თაობა, ძირითადად, მანც იცავს სვანურისთვის ბუნებრი-
ვი, III პირისეული კონსტრუქციით ამბის მოყოლის წესს, რასაც ვერ ვიტყვით საშუალო ასაკის
ან ახალგაზრდა თაობის შესახებ, რომლებიც უმეტეს შემთხვევაში ცალსახად ირჩევენ სხვათა
სიტყვის გადმოცემის ქართულისებურ ფორმას:

კ ო დ ო რ ე ლ თ ა ბ ა ლ ს ზ ე მ ო უ რ ი:

პიმენს მიშუე მუეშდ სოქუა: "აღო როქ, სი ეწადერ, დაჭარ როქ ჩახრეკელ ო მი როქ
ღუაშს როქ ჩუ სუადგარი. ეჩად როქ სი ჩუნანდენი ო ღო ბაზი როქ მამ როქ გუნრა ფილენო" (მზე-
ვინარ ჯაჭველიანი, 43 წლისა, სოფ. ომბრიშალი) — პიმენს მამაჩემისთვის ("ჩემი მამისად") უთქვამს:
"აბაო, შენ აღო, თხებით ჩამორეკე და მეო ჯიხეს მოეკლა. მანამდეო შენ ჩამოხედა და მერე ამ-
ღამო არო მოგეხიხება ასელა ("გეეჩება ასასელელი")".

III პირისეული კონსტრუქციით:

პიმენს მიშუე მუეშდ სოქუა: "აღო ესერ, ჭანუ ეჩანდ, დაჭარ როქუ ჩახრეკელ ო ჩა როქ
ღუაშს როქ ჩუადგარი. ეჩად როქ ჩა ჩუნანდენი ო ღო ბაზი როქ მამ როქ სერას ფილენო" — "პიმენს
მამაჩემისთვის ("ჩემი მამისად") უთქვამს: "აბაო, თეთონონცა ავიდა, თხებომცა ჩამორეკა და თეი-
თონონ ჯიხესო მოეკლავს. მანამდეო თეთონონ ჩამოვა და მერე ამღამო არო მოუწვეთ ასელა ("ქენ-
ბათ ასასელელი")".

დედას ქალახსნაჲ: "ღენე როქ ჩიშგურა, ბაზი როქ უღარად ამუცურ? მი როქ მეთხუარ
მარე სუი ო ეშუე ნაკუთი ჳკვტს გარ ლახ როქ მამინე, ეჩა როქი სოჩა გემეშ მარ ისგუ შისანქა" —
"დედას დასიხრეგობა: "არო გრცხენია, ამღამო უჭმელად დამტოვე? მეო მონადირე (კაცი) ვარ
და მხოლოდ ერთ ნატეხი მჭადი რომო მაჭამო ("ერთ ნატეხ მჭადს რომო მაჭმევ"), ისიცო მეგემ-
რიელება ("კარგი გემოსი მექნება") შენი ხელიდან!"

III პირისეული კონსტრუქციით:

დედას ქალახსნაჲ: "მამ როქუ სოშგურა, ბაზი როქუ უღარად ოთცურა? ჩა როქუ
მეთხუარ მარე ლი ო ეშუე ნაკუთი კუნაშის გარ როქუ ლახ ხამინე, ეჩა როქუთი სოჩა გემეშ სარ
მიჩა შისანქა" — "...არო რცხენია, ამღამო უჭმელად დაუტოვებ? თეთონონ მონადირე (კაცი)ა
და მხოლოდ ერთ ნატეხ მჭადს რომო აჭმევს, ისიცო ეგემრიელება ("კარგი გემოსი ექნება") მისი

¹ რესპონდენტი დედით და მამით ბალსზემოელია, ლატალელების რძალია (ლატალური კილოკავი თავად ზემო
სვანეთშია ინტერფერენცირებული) და კოდორის ხეობაში ცხოვრობს. ამიტომ მონადირე კონტექსტი
სპეციალურად მოგეყავს. გარდა იმისა, რომ სხვათა სიტყვა ქართულისებური კონსტრუქციითაა, ის კილოთა
აღრევის ნათელი მაგალითია (რომლის მსგავსაც კოდორელ სვანთა მეტყველებაში ძალზე ხშირად ვაწყდებით):
ღენე ბალსზემოურში მხოლოდ არსადს ნიშნავს, აქ კი არას მნიშვნელობა აქვს (ბალსზემოურად), თუმცა
გრძელი სმინონი შენარჩუნებულია: ბჰ. ბჰ. ("ამილაშ") — ბჰ. ბჰ. ბჰ.; ბჰ. უღარად ("უჭმელად") — ბჰ. უღარად; ბჰ.
უღარად; ბჰ. მეთხუარ ("მონადირე") — ბჰ. მეთხუარ; ბჰ. მარე კაცი — ბჰ. მარე; ბჰ. ჳკვტ ("ჭადი") — ბჰ. კუნაშ;
ბჰ. ეჩა ("ის") — ბჰ. ეჩა; აქვეა ლატალურისთვის დამახასიათებელი დედაბაბიზაცია: ჩახრეკელ < ჩუხრეკელ
("ჩამორეკე")

ხელიდან”.

აღნიშნული ტენდენცია იმდენად ძლიერია, რომ ხშირად მოქმედები არასტაბილურნი არიან, ერთსა და იმავე კონტექსტშიც კი უნებურად ცვლიან კონსტრუქციას:

კოლორელთა ბალსემოური:

ლეონტე სჭქუ ზურაბს: “ქნებერ ქაი ხეხუნდ ი ალი ქონება ესერ ნაბ ეგუნდინი” (ზაურ გულბანი, 42 წლისა, სოფ. ომარიშალი) – “საყვარელმა უთხრა ქალს: “შე წაგიყვანო ცოლად და ეს ქონება ჩვენ დაგვრჩებაო”;

სიტყვასიტყვით:

“საყვარელმა უთხრა ქალს: თვითონო წაიყვანს ცოლად და ეს ქონებაო ჩვენ დაგვრჩება” (უნდა ყოფილიყო მინს ესსედინიხ – “შათ დარებათ”).

ექიმარ ეშ ატრფანეს: “იმქებერ შირქმინა, იმქებერ შმსახთა, იმქო რაქ ათბადჷ” (ნუნუ გულბანი, 60 წლისა, სოფ. აჯარა) – “ექიმები ხელეხსლა შლიან: “როგორ ქენიო, როგორ მოახერხეო, როგორ გაბედეო”;

სიტყვასიტყვით:

“ექიმები ხელეხსლა შლიან: “როგორო მიქნია, როგორო მომიხერხებია, როგორო გაბედე” (უნდა ყოფილიყო: – იმქო რაქ შმბადჷა... – “როგორო გამიბედავს”).

კოლორელთა ბალსქემოური:

ნადუნურ მატულო, ხეხუნდ ეიხ ესერ ჯიდე, ში რაქ ერქა შაკუ (მანანა გურჩინი, 38 წლისა, სოფ. ომარიშალი) – “ვაგიშელი (“ბიჭი”) მუუბნება, ცოლად იმას მოიყვან, ვინც მე მიხდაო”;

სიტყვასიტყვით:

– “ცოლად იმასო მოიყვანს, მეო (იგულისხმება თვითონ ვაიო) ვინც მინდა” (უნდა ყოფილიყო: – შირ რაქ ერქა შაკუ – “თვითონო ვინც უნდა”).

ათხე ნა რაქ ეილურიდ, ჩუ რაქ ხუახუნჯაჷიდე ი დემეგ რაქ იხო მანქანა მგხუე, ექა ჩუ რაქ-ტქუნხნიდე ი ეიმგხუე რაქ იხო მანქანა, ერქას ღერახ რაქ (ეანა ცალანი, 48 წლისა, სოფ. პტიში) – “ახლა ჩვენო ავალთ, ვნახავთო (“გაცისინჯავთო”) და (თუ) არო იქნება მანქანა გაკეთებული, მაშინ ჩამოებრუნდებითო და (თუ) გაკეთებული იქნება მანქანა, მაშინო წავალთ”;

ამ რთულ წინადადებაში მხოლოდ ბოლო, დამოკიდებული წინადადებაა III პირისეული კონსტრუქციით (“– მაშინ წავლენო”); კონსტრუქციის თანმიმდევრულობის თვალსაზრისით მართებული იქნებოდა, თქმულიყო “...ერქას რაქ ღურიდე” (“...მაშინო წავალთ”), ან სვანურისთვის ჩვეული კონსტრუქცია.

ზოგჯერ ისეთი შთაბეჭდილება გერჩება, რომ მოქმედი ერთგვარად თავს ეერ ართმეხს სხვათა სიტყვის სეანურ სპეციფიკას: სიტყვა უწყდება და ფრაზის დამთავრებამდე ცვლის კონსტრუქციას:

“ჩხარა მანათ ადღუქ ესერ, მარე ჯაბ ესერ... ში ესერ ხუიგნი ისგუ ადგილქესერ, ალ ლუქუქენს ესერ ხუიცხონანს (ზაურ გულბანი, 42 წლისა, სოფ. ომარიშალი) – “ეს ცხრა მანეთი წაიღეო, მაგრამ მე, შენს ადგილას რომ ვიყო, ამ შეხვეულს ავირჩევდიო”;

სიტყვასიტყვით:

“ცხრა მანეთი წაიღოშცაო, მაგრამ თვითონო... მეო (რომ) ვიდგე (“ვიდგები”) შენს ადგილზეო, ამ შეხვეულსო ვირჩევდიო”.

შია ლექქეს ესერ... ისგუა ლექქეს ესერ ხუიჩო... – “შის (“თავის”) ნათქვამსო... შენს ნა-

თქვამსო ვიზამ”.

“ლახ ესერ გაჭირდება, ერქვესერ სგაჰედნი... სგაჰედნი” (ნუნუ გულბანი, 60 წლისა, სოფ. აჯაჯრა) – “თუო გაჭირდება, მაშინო შემოვა... შემოვალ”.

ზემოთქმულის გათვალისწინებით, შეიძლება დავასკვნათ, რომ საუკუნუნახევრის წინ კოდორის ხეობაში ჩასახლებულ სვანთა მეტყველებაზე (რომელიც ბალსზემოურ და ბალსქვემოურ კოდორთა შერვეის თუ დომინანტ ენაზე მეტყველ მოსახლეობასთან ხშირი კონტაქტის გამო, ინტერფერენციულობით გამოირჩევა) ქართულმა ენამ გავლენა სინტაქსში უფრო ადვილად მოახდინა, ვიდრე მორფოლოგიაზე, ცხადია, ლექსიკაზეც, მაგრამ ამაზე სხვაგან ვიმსჯელებთ), რაც საანალიზო თემასთან მიმართებაში ნათლად გამოვლინდა.

როგორც ცნობილია, სვანურში ხშირად შემონახულია არქაიზმები, რომლებიც ქართულ ენაში ან უგულებელყოფილია, ან გადღმონაშთის სახითღა შემორჩენილი. მათ რიგშია *უ-/-უ-/-ოლ* *ქუ* *ქო* *ქცა*) ნაწილაკი, რომელიც სვანურში დღემდე სხვადასხვა ფუნქციით მოქმედი ელემენტია; ის აუცილებლად გესხდება პირდაპირ ნათქვამთან, რომლის კილო ბრძანებითი ან კავშირებითია, კონსტრუქცია კი III პირისსულია:

ბზ. ერქა თენკანდ ნქქინს: “ჯიცარ ეხერ ქაჟუ ლახქემ” (სვ. პრ. ტ. I:104) – “მაშინ მგლებმა უთხრეს: “ერკემალი მოგვეციო” (“ერკემალიო მისცამცა”).

ბქ. გუდმეცარ ნალქურად ნქქინე შირომუხ: “ქინემ ესერ... შირა თხქიმ ქა ნომოქ ათუიდ წგრან მარა” (სვ. პრ. ტ. II:187) – “გულთმისანმა ბიჭმა უთხრა თავის მამას: “შენო... ჩემი თავი არ მიჰყიდოო წითელ კაცს” (“...თვითონო მისი თავი ნუმცა მიჰყიდა წითელ კაცს”).

ქართული “შცა“-ს შესაბამისი ნაწილაკის ადგილი მყარი არ არის; ის შეიძლება დაერთოს წინადადების ნებისმიერ წევრს, სხვათა სიტყვის ნაწილაკს, ხშირად წინდებულს, შედარებით იშვიათად ზმნასაც, რაც მიინცვამინც ბუნებრივად ვერ ვღერს;

აღნიშნული ტიპის წინადადებებში ესერ, რქქუ ნაწილაკები აუცილებელობას არ წარმოადგენს, ისედაც იგულისხმება, რომ სხვათა სიტყვასთან გვაქვს საქმი:

ბალსზემოური:

ქაჟუ აჩანდ ი ხარანგან ლიცქუ ოხჯიდ! (სვ. პრ. ტ. I, 1939:273) – “გადი და წყაროდან წყალი მომიტანო!” (“გამცავიდა და წყაროდან წყალიმცა მოუტანა”).

ღერბებოდ ნქქინე: “ხამლაქარ შუკუხისა მურსაქუნთქუ აჩანდ” (ზაურ გულბანი, 42 წლისა, სოფ. ომარიშალი) – “ღმერთმა უთხრა: “გზაჯვარედინზე (“სამსაყარ გზაში”) მარჯენიე წადიო” (“მარჯენიემცა წავიდა”).

“მარანდ ესერ ჩუ-ქაშიდს, მარანდ ჩუ-ქაშიდს!” (რეზო კვანჭიანი, 50 წლისა, სოფ. ლათა) – “იარალი დაყარეთო, იარალი დაყარეთო!” (“იარალიო დაყარემცა, იარალი დამცაყარეს!”)

ბალსქვემოური:

მალულად ნქქინე თინდგლდს: “ქინემ ესეროდქუ ანთე ი ქვესერ ქორთე ნანდქე” (სვ. პრ. ტ. II, 1957:134) – “მელამ უთხრა ბატკანს: შენ მოგქე და მე სახლში შემოიტანო” (“...თვითონომცა მომქა და თვითონო სახლში შემოიტანს”), შდრ.:

“ქინემ სგ’ოდ ანჯიდ ი ქვესერ ჩუადკალუხიგ” (იქვე) – “შენ შემოიტანე და მე გავლევაო” (“თვითონ შემოიტანამცა და თვითონომცა გავლევას”).

აღმარს ნქქინეს: “შინ სგ’ოდ ანტახსს!” (ბალიდა კეიციანი, 53 წლისა, ყულუჩი) – “ამათ უთხრეს: “თქვენ დაბრუნდითო!” (“...თვითონ შებრუნდენმცა”).

“დინესერ ქოდ აფიშდუხს!” | “დინა ქოდ აფიშდუხს!” – “გოგო გაუშვითო!” (“გოგოო |

გოგო გამცაუშევს?)).

ა. ონიანი სიტყვასიტყვით ნაწილაკებს შორის -ო/-ჲ'საც მოიხსენიებს და ქართულ -ო'სთან აიგივებს (ონიანი 1998:280). მაშინ საანალიზო ნაწილაკი ნებისმიერ სიტუაციაში უნდა გამოხატავდეს სხვათა სიტყვას, მაგრამ ასე არ არის; წინადადებაში ესერ, როქ'ჲ ნაწილაკთა არსებობის გარეშე სხვისი ნათქვამის გადმოსაცემად აღნიშნული ელემენტები გარკვეულ პირობას საჭიროებენ, კერძოდ, ზმნა-შემასმენლის უწყვეტლის ან უწყვეტლის ფორმას, რომელიც “-მცა” ნაწილაკთან კავშირებითი კილოს სემანტიკას შეესატყვისება. ამიტომ, შეიძლება ითქვას, რომ სხვათა სიტყვას -ო, -ჲ, -ოდ'ჲ, -ოჲ ნაწილაკიანი ფორმები კი არაა, ამ ნაწილაკთა შემცველი კონკრეტული კონსტრუქცია (უწყვეტელი ან უწყვეტელი + -ო/-ჲ, -ოდ'ჲ/-ოჲ) გამოხატავს. სხვა მწკრივებთან იგი ხან ნატვრას გადმოსცემს: უ'ნჲ-ოხცხა! (I რეზულტატივი) – “გაზრდილიყოს!” (“გაზრდილამცა?!”), ხანაც პირობითი დამოკიდებული წინადადების კონსტრუქციას ქმნის: ქ'ანჲ-წმჩედელწჲ... (II რეზულტატივი) – “(რომ) გასულიყო”.

ამასთან, მსგავს ვითარებაში სხვათა სიტყვასთან უნდა ფიგურირებდეს (ან წინა ტექსტიდან იგულისხმებოდეს) მთქმელი. ჩამოთვლილი კრიტერიუმების გარეშე საანალიზო ნაწილაკებს სხვათა სიტყვის გამოხატვის უნარი არ გააჩნიათ; შდრ.:

ბ. ზონამღუ ესერ წარიდ! – “კარგად იყავითო!” (“კარგადმცაო ხართ!”);

ბ.ქ. შუნანხე დია ჭიჭრეს: “ზონამლოლ ხითერიიდ!” – “სეანეთიდან დედა გითვლით: “კარგად ისწავლეთო!” (“...კარგადმცა ისწავლეთ!”), მაგრამ

ზონამღუ წარიდ! – კარგად იყავით! (“კარგადმცა ხართ!”).

ლიტერატურა

1. თოფურია ვ., შრომები, I, თბილისი, 1967
2. თოფურია ვ., სვანური ენის სახელმძღვანელო, თბილისი, 2008
3. კვაჭაძე ლ., თანამედროვე ქართული ენის სინტაქსი, თბილისი, 1966
4. ონიანი ა., სვანური ენა, თბილისი, 1998
5. სვანური პოეზია, I, ტფილისი, 1939
6. სვანური პროზაული ტექსტები, I, ტფილისი, 1939
7. სვანური პროზაული ტექსტები, II, თბილისი, 1957
8. სვანური ენის ქრესტომათია, თბილისი, 1978
9. შარაქენიძე თ., უარყოფითი ნაწილაკები სვანურში, იკე, I, თბილისი, 1946
10. ჩანტლაძე ი., ქართველოლოგიური ძიებანი, თბილისი, 1998
11. ჭუმბურიძე ზ., სვანური ენა, თბილისი, 2007
12. Boeder W., Speech and thought representation in the Kartvelian (South Caucasian) Languages, Typological Studies in Language, 52, Amsterdam/Philadelphia, 2002
13. Gudjedjiani CH., Palmaitis M. L., Upper svan: Grammar and texts, Linguistics XXXVII (4), Vilnius, 1986
14. Tuite K., Svan, Languages of the world/Materials 139, München-Newcastle, 1997

“Чужая речь” и конструкции, соответствующие частицы “-мца”

в верхнесванских диалектах

Резюме

Высказывание, которое принадлежит другому лицу и введено автором в сказанное или написанное самим автором, называется чужим словом или чужой речью. Сюда же относится ранее выраженная автором мысль (или намерение), которую он повторяет и вводит в свою речь.

Чужая речь бывает двух видов: прямая и косвенная. Если чь-либо высказывание (или намерение) слово в слово, в неизменном виде, повторяется говорящим или пишущим, оно называется прямой речью. Чужое слово, то есть чужое высказывание, если же автор передает содержание чужого высказывания от своего имени, а не сохраняя неизменность, это будет называться косвенной речью [Кваачадзе 1966 : 468].

В грузинском языке к прямой речи часто добавляются дословные частицы *-metki*, *-tko*, *-o* (-мол, -дескать-, -де-) и они делятся по лицам (I-II-III). Отличное положение в данном направлении имеется в сванском языке, где средствами выражения служат частицы *-iʒ/-eʒ* (для I и II лица), *eser*, *gokʷʷ* (для III лица), а чужая речь здесь по большей части передается третьим лицом. В сванском языке «отношение чужой речи с частицами к личным формам глагола почти унифицировано _ во всех трех случаях, обычно, используется форма III лица и понять то, о каком лице идет речь, удается только посредством контекста» [Чантладзе 1998 : 223]:

Верхнебальский диалект (Ингурского ущелья):

meʃtʃiʃlʌr eser aɬʷɔdax bʌzi, mine di i tu eser ɕwotdagrax [св. пр. т. I, 1939:152] _ «Местийцы напали -де- на нас сегодня ночью, истребили -де- наших мать и отца»; Дословно: «Местийцы -де- напали на них сегодня ночью, убили их мать и отца -де-».

Как видим, выявление того, с кем произошли эти злоключения (с говорящим, т.е. I лицом, или другим – III лицом), возможно только с учетом предшествующего контекста.

kʷeseru aɕd i mezwbetxenqʷ eser peku ʌnɕeb – «Выйди -де- и займи -де- у соседа муки» («Вышла -де- и заняла у соседа -де- муки»);

В приведенном иллюстрации к чужому слову в грузинском языке везде подходит дословная частица *-o* (-де-), так как везде непосредственным говорящим является третье лицо; а в контексте, содержащем необходимость *-дескать-* и *-мол-* в сванском языке постоянно частица *-iʒ/-eʒ* (-мол-): *miʒgwaʒ zix demeg li ali i miɕiʒ zix li i tʃkwiʒ apriʃwdd i ʒʌʒ ʌmigeɖ* [св. пр. т. II 1957:16] – «Это не моя кровь, это его кровь и спустите веревку и поднимите -мол- меня» («Не моя -мол- кровь это, его это -мол- кровь и спустите -мол- веревку и поднимите -мол- меня»). Отличие от грузинского в чужом слове создается не распределением частиц, а самой конструкцией.

Для лучшего освещения вопроса мы используем условные понятия: автор – лицо, рассказывающее нам какое-либо событие; говорящий – (рассказчик для автора) – лицо, являющееся непосредственным автором в «чужом слове», т.е. именно «другой»; адресат – объект обращения говорящего в основном повествовании, также «другой».

Известно, что в грузинском языке рассказчик представляет нам речь III лица в I-личностной

конструкции, т.е. и глагол и местоимение соответствуют моменту высказывания – рассказчик передает события в точности в той форме, в какой сказал бы это говорящий, а не с учетом собственной позиции; если бы было так, тогда говорящий для него получился бы III лицом и конструкция соответствующей. («Я -де- так не сделаю...»), а в сванском языке подобное прямое высказывание, из-за III-личностной конструкции, на первый взгляд, больше соответствует грузинскому косвенному высказыванию (если бы не частица чужого слова и скрывает глагола-сказуемого): «Сказал, что сам -де- так не сделает... Ср., «...сам он так не сделал бы»; «Предложение: « – Как тебе понравилось это известие? – спросил Арчил у сестры» [Илья Чавчавадзе, «Отарова вдова»] – если переделать это косвенно, получим: «Арчил спросил у сестры, как ей понравилось это известие». При изменении поменялось объектное лицо глагола: в «тебе понравилось» объектное лицо второе, в «ей понравилось» – третье [Квачадзе 1966 : 468], а в сванском уже в прямом высказывании объектным лицом будет третье лицо:

imzi rok laxbaža al amčw? – «Как мол тебе понравилось (дословно «Как ей -де- понравилось») это известие?»

Согласно терминологии Hewitt, в сванском языке прямая речь «полукосвенная»; этот термин поддерживает также В. Боздер: «...Это эпимистическая категория, которую Hewitt назвал [1982] «полукосвенным высказыванием» (“*zemi – indirect speech*”). Полукосвенное высказывание является преимущественным вариантом для сванского и как это сказал один из моих информаторов-сванов, «это скорее сванский», чем косвенное высказывание» [Боздер 2002 : 18]. О вышеуказанной специфике чужой речи сванского языка рассуждает и К. Туит: «В процессе косвенной речи III лицо может использовать приблизительное прямое цитирование, не изменяя признаки лица и времени; часто это такие случаи, когда оппозиция лиц скрыта и специальные местоимения *ža* («сам») и *min* (мн.ч. «они сами») заменяют местоимения I и II лица. В косвенной речи дополнительно выступает союз *ege* («что») и высказывание содержит частицы цитирования *eser*-*tokw* [Туйт 1997 : 40].

В момент диалога (или монолога обращенного к объекту) обращение III лица к I-II-III лицам в чужой речи всегда передается в форме II лица как с глаголом, так и с местоимением, т.е. в точности так, как сказал бы говорящий (III лицо), ввиду того, что под адресатом в любом случае подразумевается II лицо, а в сванском языке в аналогичной ситуации и местоимение и глагол соответствуют реальному лицу адресата с позиции автора (а не говорящего!) – I-ому, II-ому, III-ему:

ärčild mäkʷ: miw eser oder! _ Арчил сказал мне: Ты иди (дословно _ “Я -мол-ушла”)?

ärčild žäkʷ: siw eser ader! _ “Арчил сказал тебе: Ты иди (“Ты -мол-ушла”)?

ärčild xäkʷ: žaw eser ačid! _ “Арчил сказал ей: Ты иди (“Сама -мол-ушла”)?

Исходной для конструкции являются не личностные позиции говорящего (непосредственного автора слов) и адресата (какого лица один или другой из них), а их обращение к автору:

а) если говорящий является III лицом, а I лицо адресатом и одновременно автором, в таком случае конструкция будет I-го лица (и глагол и местоимение соответствуют I лицу); а так как говорящий (автор обращения, в данном случае – Арчил), который в момент говорения, естественно, был бы представлен I лицом, все равно являющееся для автора «другим», т.е. III лицом, также будет выражать:

dina, bəž'eser lemzarəgi oxləq! — «Женщина, испеки сегодня ночью хлебцы» («...Сегодня ночью что-бы испека я-мол хлебцы для освящения!»).

б) если адресат говорящего для автора реально является II лицом (т.е. тот, с кем рассказчик беседует), мы получим конструкцию II-го лица:

qatland imimbwe, ege s'əser dəšdwi xwəj židgəra _ «Катлан поведал мне, что ты -де- и медве-

дей много убивал».

в) если и говорящий и адресат являются III лицом, рассказчик обращается к конструкции III-го лица:

hoḡa miḡwbeḡ ṭākw, ere ʔʔeser äēsgi zühēras lahōdpe [св. пр. т. I, 1939:152] – «Старший брат сказал, что «что я отнесу -мол- сито на продажу» («...сам отнесет де»...).

Как видим, в диалогах и монологах восходящей для конструкции чужой речи является непосредственное обращение адресата к автору (а не к говорящему). Так как в конструкции не предусмотрено то, реально каким же грамматическим лицом является говорящий, наверное, поэтому в I и II лицах дословная частица одна и та же (-iḡ/-əḡ) – ведь говорящий в обоих случаях (обращается ли он к адресату либо поручает что-то другому лицу) сам же является автором! Однако говорящий может прибегнуть в таком случае к III-личностной конструкции (для конечного адресата ведь получается само III лицо); тогда он вместе с -iḡ/-əḡ (“-мол”) использует частицу eser («-де»); М. Палмаитис в связи с данным вопросом отмечает, что «как видно, прямая речь в сванском языке применяется при двойном цитировании, т.е. когда одна цитата подчинена другой; если собеседник упоминает о себе в III лице, -əḡ и eser используются вместе, -əḡ относится к I лицу, а eser ко II и III лицам: «Я сказал Сико: «Скажи мол дедушке» («скажи -мол-»), покоси -мол-, он -мол- занят». (Палмаитис 1986:35). Палмаитисовское толкование касательно одновременного применения частиц -əḡ и eser нуждается в коррективе: -əḡ частица в представленном примере принадлежит Сико, который для автора является II лицом, а при произношении, в момент передачи известия конечному адресату будет являться I лицом. Автор же, лицо, которое поручает Сико вести к деду, в момент говорения (передачи поручения) уже будет иметь статус III лица; иными словами: в словах автора с введением частицы eser («-де-») уже предусмотрена необходимость фиксирования говорящим (посредником) автора (III лица) высказывания (в момент передачи адресату известия).

Принцип приоритетности автора (основного повествователя) среди других высказываний настолько силен, что при обращении он фиксируется даже в местоимениях:

māj eser li, ḡa zurāl, imnār eser heḡreni amḡi?! _ «Что такое, ты, женщина, почему с тобой так происходит?!» («Что такое, она, женщина, почему -де- с ней так происходит?!»).

В грузинском языке, если первая форма глагола находится во множественном числе, с прямой речью употребляется частица -o (-де-) [Квачадзе 1966 : 471]. Аналогичное положение и в сванском: со множественным числом I лица никогда не употребляется -iḡ/-əḡ (-мол-, -дескать-), она заменяется частицей III лица rokʹw¹ (-де-):

lāḡwḡwedad: – amēzsga rokʹw im nahwdid kirājs [св. пр. т. I:38] _ «Мы спросили: – Какова будет плата за это? (За это -де- сколько нам дадите?)».

В специальной литературе выражается соображение о том [Топурия 1967 : 91; Шарадзенидзе 1946 : 290], что частицы eser и rokʹw чужого слова не приемлют формы глагола I и II лица, требуют форму третьего лица. Так оно и есть, когда говорящий является первым лицом и он повторяет свои же слова (мысли) или передает третьему лицу посредством второго лица (конструкции, содержащие частичные формы грузинского: -metki, -tko, (-мол-, -дескать-), однако если под говорящим подразумевается третье лицо и всего лишь конструкция является соответствующей I и II лицам (где, естественно, встречаются формы I и II лица), вышеуказанные частицы будут использоваться и с формами I и II лица. Это еще в 1962 году было замечено в дипломной работе студентом И. Чантладзе, который тем самым противопоставил собственную точку зрения взглядам, укоренившимся в то время в специальной литературе:

jori zājld ka rokʹw āḡwixp [св. поз. I, 1939:124]; _ «Я завершил («отбыл де») два года».

imte rokw esyi ai? (св. позз. I, 1939:289:35); _ «Куда мол ты идешь?»

Таким образом, формы I и II лица глаголов, а также соответствующие местоимения возможны с чужими словами, содержащими частицы rokw и eset, однако ж, это опять же имеет одно объяснение: для рассказчика говорящий (непосредственный автор сказанного) – «другой», III лицо, и поэтому он добавляет в представленных иллюстрациях дословные частицы, предназначенные для III лица, не зависимо от конструкции.

Конструкция I и II лица чужого слова (там, где возможно и III лицо) в языке старых сванских народных песен является редкостью в сравнении с живой речью, что говорит о том, что «подобное явление для сванского языка является сравнительно поздним, вторичным и должно объясняться контактом с грузинским языком» [Чантладзе 1998 : 227]. Правдивость данного соображения подтверждается и образцами речи сванов, проживающих в Кодорском ущелье, в результате изучения которых оказалось, что конструкция чужого слова, подобная грузинскому (представление высказывания I или II лица соответствующими формами) по частоте применения даже затмевает специфическую для сванского третьеличную конструкцию:

верхнебальская речь (Кодорского ущелья)

biʒia mehad xaʒwɪlna dedas: ai rok daʒwir māde, muxwbe rok miri i ɕu lax-rok- ʔr- amdagi, ɕumixa, ai rok ɕumiɕwri; _ «Оказывается, дядя постоянно говорил матери: ты («ты -де-») у меня не как сестра, а как брат («брат -де- у меня») и если кто -де- убьет меня, знаю, что ты -де- отомстишь кровью».

В конструкции III лица было бы:

...ʒa rok daʒwir māde, muxwbe rok xoti i ɕu-lax-rok- ʔr-addagi, ɕuxoxa, ʒa rok ɕuɕwri
_...она -де- у неё не как сестра, а как брат и если -де- кто убьет его, знает, что -де- она отомстит кровью».

нижнебальская речь (Кодорского ущелья)

alis ʒer ʒ'oxela: «miʒu eset txwims eʒuʒ ɕ'otɕwɛɛɛ»; _ «А этот направил ружье: «Отмщу-де- хотя бы за себя».

Конструкция по III лицу было бы:

alis ʒer ʒ'oxela: «miɕa eset txwims eʒuʒ ɕwɔdɕwɛɛɛ»; _ «А этот направил ружье: «Отомстит-де- хотя бы за себя».

И. Чантладзе отмечает, что «также как и в языке старых сванских песен, в современной живой речи представление соответствующими формами I и II лица является особенно частым с частицей rokw, eset все еще достаточно устойчиво в совершенно естественной для сванского и, как видно, более старой, конструкции по третьему лицу» [Чантладзе 1998 : 226]. Этот принцип по сей день сохранился в верхнесванских диалектах, однако как показало изучение обширного материала, что подтверждается также вышеприведенными иллюстрациями, в речи сванов Кодорского ущелья в сравнении с rokw частица eset участвует даже более активно в конструкциях I и II лица, что создает впечатление инновации и искусственности у слушателя, хорошо знающего сванский язык. Также оказалось, что даже представители старшего поколения, как в беседе, так и при повествовании текстов, содержащих сравнительно архаическую лексику (религиозные ритуалы, охотничий эпос, сказки, легенды...) очень часто пренебрегают конструкцией третьего лица и передачу чужого слова выражают по форме аналогичной грузинскому языку:

верхнеабальская речь (Кодорского ущелья)

ʒ'eser-āxtaminēd i mīg eser eʒi i r'e a'eseri ʒexjādi i isgu arxnegmāraŋi _ «Потерпите-де и все будет так, что и ты -де будешь рад, и друзья твои тоже будут рады» _ В данном случае конструкция первого лица была предсказуема, так как говорящий обращается к рассказчику:

ʒ'eser-āxtaminēd i mīg eser eʒi i r'e m'eseri mexjādi i miḡgu arxnegmāraŋi _ «Потерпеть бы и все будет так, что и я де буду рад («буду радоваться») и мои друзья».

Tāmbid xākwe: sg'ālcēdd eser atxe werxwi kwabtejaga _ Тамби сказал: Зайдем-де теперь в берлогу («ров») к тигру.

По конструкции III лица:

Tāmbid xākwe: sg'āw ačādx | sg'āw eser ačādx atxe werxwi kwabtejaga; _ «Тамбим сказал: «Зайдемте» или «зайдем дескать» сейчас в берлогу («ров») к тигру.

нижнеабальская речь (Кодорского ущелья)

mad ānqerda nodar gagraχen: m'eser ʒoxgeni i sg'onqdeni, ejs eser mi demis xwiḡde _ «He пошел с нами Нодари из Гагры: -Дескать- 'если' я поднимусь и пойду с тобой, -дескать- не пристало мне».

В конструкции III лица:

mad ānqerda nodar gagraχen: ʒ'eser ʒāngeni i sg'ānqdeni, ejs eser ʒi demis iḡde _ «He пошел с нами Нодари из Гагры: (если) сам-де поднимется и (если) пойдет с нами («если придет»), сам он-де этого не станет делать».

Однако же поколение пожилых и старых людей, в основном все равно соблюдает, естественный для сванского, порядок повествования в конструкции III лица, чего нельзя сказать о людях среднего возраста или о молодом поколении, которые в большинстве случаев однозначно выбирают форму передачи чужого слова, сходную грузинской:

верхнеабальская речь (Кодорского ущелья)

piḡmens miḡgu muečd xokwa: ayo rok si ʒ'ader, daqār rok č'anrekle i mi rok ɣwaš rok ču xwadǰari. ečkad rok si čwānqdeni i ɣo bāzi rok māḡm rok gwera ʒi lēzi _ «Пимен, оказывается, сказал моему отцу: Ну-ка, ты поднимись, сгони коз, и я зарежу тура. А прежде чем это сделать, ты спустись, а потом ночью нам не придется подниматься («надо будет подняться»)».

Конструкция в III лице:

piḡmens miḡgu muečd xokwa: ayo eser ʒāw ʒ'ačādd, daqār rok č'anrekle i ʒa rok ɣwaš rok ču xwadǰari. ečkad rok ʒa čwānqdeni i ɣo bāzi rok māḡm rok xēraχ ʒi lēzi _ «Пимен, оказывается, сказал моему отцу: Ну-ка-де, пусть сам поднимется, сгонит коз-де, и сам-де зарежет тура. А прежде чем это сделать, сам спустится, а потом ночью-де им не придется-де подниматься».

Вышеуказанная тенденция настолько сильна, что очень часто говорящие оказываются нестабильными, невольно меняют конструкцию в одном и том же контексте:

верхнеабальская речь (Кодорского ущелья)

lelātd xāk w zurāla: ʒ'eser kāj xexwd i ali koneba eser nāj egwsedni _ «Возлюбленный сказал женщине: Я де возьму тебя в жены и это имущество останется нам»;

Дословно: «Возлюбленный сказал женщине: что сам он-де заберет ее в жены и все имущество-де останется нам» (Должно было быть *mins essednix* — «останется им»).

нижнебальская речь (Кодорского ущелья)

aitxe nã rok ži yurid, žu rok xwasenžãwid i demeg rok iri mankana ži mæqe, eka žu rok [wexnid i ži mæqe rok iri mankana, ečkas yurix rok — «Сейчас мы-де поднимемся, посмотрим («проверим»)-де и [если] машина не будет сделана, вернемся-де, а [если] машина будет сделана, тогда уедем» — В этом сложном предложении только последнее, придаточное предложение представлено конструкцией III лица «... тогда они уедут»; с точки зрения последовательности конструкции было бы оправданно сказать: «... *ečkas yurid toka* — «...в таком случае мы уедем-де», или же с самого начала брать конструкцию, присущую сванскому.

Иногда остается впечатление, что говорящий однозначно не может осилить сванской специфика чужого слова: слово обрывается и до окончания фразы он изменяет конструкцию:

lax eser gačirdeba, ečk' eser vgaqedni... vgaqwedni...

Дословно: « — Если будут затруднения, тогда он войдет... я войду».

С учетом вышесказанного, мы можем заключить, что на речь сванов, переселенных полтора столетия назад в Кодорское ущелье, которая отличается интерференцивностью из-за смешения диалектов (верхнебальского и нижнебальского), и так же из-за частого контакта с населением, разговаривающим на доминантном (грузинском) языке, грузинский язык более легко оказал влияние на синтаксис, что ярко проявилось в применении к анализируемой теме.

Как известно, в сванском сохранились во множестве архаизмы, которые в грузинском языке или были игнорированы или же сохранились лишь в виде пережитков. В их числе частицы *-ci*, *-w*, *-oγ'w'*, *-ow*, «[Что-] бы», которые в сванском по сей день являются элементами, действующими в различных функциях; они обязательно встречаются с прямой речью, наклонение которой является повелительным или желательным, а по конструкции — III лица:

ВБ: *ečka tčérãid xãkwix*: «*gičãr eser kã-w-laxwem*» [св. пр. т., I:104] — «Тогда волки сказали: «Дай нам барана-де» («...Чтобы он тотчас отдал им барана-де»).

Место частицы не является в предложении устойчивым; оно может сопровождать любой член предложения, в том числе саму частицу чужого слова, часто предлог, сравнительно редко глагол, что звучит не совсем естественно;

В предложениях указанного типа частицы *eser*, *rokw* не представляют необходимости, само собой подразумеваются, что мы имеем дело с чужим словом:

ВБ: *k'ã-w-ačãid i sagãxãp licuw oxqid!* [св. пр. т., I, 1939-273] — «Выйди и принеси мне воды с родника!» («Чтобы вышла и принесла ему воды с родника!»).

yčbetid xãkw: samlačar bukwisga murgwenčew ačãid — «Господь сказал: на перекрестке («на развилке у трех дорог») иди направо» («...направо он и пошел»).

НБ: *malulãd xãkwe žimãlds: žimem eseroyw ante i ž'eser korte ãnqde* [св. пр. т., II, 1957:134] — «Лиса сказала втяенку: ты пожни, а я занесу в дом» («...Он-де пожал бы, а сам-де в дом занесет»).

Проф. А. Ониани в числе дословных частиц упоминает частицу *-ci/-w* и также отождествляет с грузинским *-o* (-де) [Ониани 1998 : 280]. В таком случае анализируемая частица в любой ситуации

должна выражать чужое слово, однако это не так, без наличия в предложении частиц *ešet*, *tokw* для передачи чужой речи вышеуказанные элементы требуют наличия определенного условия, в частности, глагола-сказуемого в несовершенно-прошедшем или совершенно-прошедшем, которая с частицей «-u/-w» соответствует семантике повелительного наклонения. Поэтому, можно сказать, что чужое слово выражают не формы с частицами -u, -w, -oʔʔwʔ, -ow, а конкретная конструкция, включающая в себя эти частицы. (В соединении с другими скривами это частица то выражает желание: I результатив+ частица – *žiw oxsxa!* «Пусть вырастит!» («Выросло!»), то образует конструкцию условно-придаточного предложения: *kʔaw āmčedelāsw ...* – II результатив - «[Если бы] прошло»). Вместе с тем, в подобном положении чужое слово должно иметь (или подразумеваться из предыдущего текста) говорящего. Без наличия выперечисленных критериев анализируемые частицы не будут иметь способности выражать чужое слово; ср.:

žwānχen dia žičteχ: xočāmdoy xitwiwd! – «Мать передает вам из Сванетии: Хорошо учитесь!» («...чтобы хорошо учились!»), но

xočāmdoy xārid! – «Всего доброго!»

ბალსკვემო სვანეთიდან კოდორის ხეობაში (დალში) ჩასახლებულთა მეტყველების თავისებურებანი

ქვე კიდევ ნახევარი საუკუნის წინ მაქსიმე ქალდანი სტაიაში „ლიალექტა შერევა კოდორის ხეობის სვანურში“ საგანგებოდ მსჯელობდა იმ რთული თავისებურებების შესახებ, რომლებიც იქაური სვანურენოვანი მოსახლეობის მეტყველებისთვის იყო დამახასიათებელი. სწორედ ეს დიალექტოლოგიური სურათი განაპირობებდა, მისი აზრით, ამ ხეობაში მცხოვრებ სვანთა მეტყველების ახალ, მეტად რთულ და საინტერესო დიალექტად ჩამოყალიბების პროცესს (ქალდანი 1970: 82-91). და მართლაც, აღნიშნულ ხეობაში დღემდე მიმდინარეობს სამეტყველო კოდების შერევა, რაც გამოიხატება ბალსხემოურ და ბალსკვემოურ დიალექტთა ინტერფერენციაში, რომელიც განსაკუთრებით დამახასიათებელია იმ თაობის მეტყველებისათვის, ვინც დაბადებული და აღზრდილია კოდორის ხეობაში (დალში). რაც შეეხება უფროს თაობას, მის მეტყველებაში ასეთი მკვეთრი გარდატეხა არ მომხდარა (იქვე, 84), თუმცა, როგორც არნოლდ ჩიქობავას სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტის საგარანტო პროექტის ჩვუფის წევრების მიერ შეკრებილი მრავალფეროვანი ფაქტობრივი მასალის ანალიზმა გვიჩვენა, მცირეოდენი თავისებურებანი უფროსი თაობის მეტყველებაშიც შეინიშნება. ყოველივე ეს, ფაქტია, განაპირობა სხვადასხვა დიალექტებისა თუ კოლოკავების წარმოადგენელთა წლების განმავლობაში ერთმანეთის გვერდითი თანაცხოვრებამ.

ბალსკვემოურ დიალექტზე მოლაპარაკეთა ირეალი მოიცავს შემდეგ სოფლებს: გუანდრა, ბარგმა, ხაკენ, ნაპარტ, ბუჩუკურ, ბგგგგგ, აჭარა, 'მ'ტში, ჩხალთა, აჭარა, ზემა, ქუჰაჩარა. ბალსკვემოელები ცხოვრობდნენ აგრეთვე სოფელ ლათა-შიც მეგრელების, აფხაზების, სომხებისა და რუსების გარემოცვაში.

ტექსტებზე მუშაობის შედეგად ირკვევა, რომ კოდორულ ბალსკვემოურს ზემოქანური დიალექტებისაგან მთელი რიგი თავისებურებები განასხვავებს, რომლებიც შეიძლება დავეთო სამ ჩვუფად: ბალსხემოურთან ხაერთა თავისებურებანი; ენგურის ხეობის ბალსკვემოურისაგან განსხვავებული თავისებურებანი; ინტერფერენციის შედეგად ჩამოყალიბებული თავისებურებანი.

ჩვენი დაკვირებით, არაერთი საინტერესო ფონეტიკურ-მორფოლოგიური მოვლენა დასტურდება კოდორულ სვანურში.

I — ფონეტიკა

1. ხ მ ო ვ ა ნ თ ა ს ი გ რ ძ ი ს ა მ ს ა ხ ე ვ ე ლ ი მ ო ვ ე ლ ე ნ ე ბ ი

რამდენიმე გრძელმოვნიანი ფორმა დადასტურდა ხაკენში, გვანდრაში, ტიშხა და აჭარაში მცხოვრები ბალსკვემოელი რესპოდენტების მეტყველებაში¹, რაც, რასაკვირველია, ბალსხემოური დიალექტის გავლენის შედეგია.

ხაკენში, სადაც მოსახლეობის უმრავლესობა ბალსკვემოელთა შთამომავალია², იშვიათად, მაგრამ მაინც გვხვდება გრძელი ხმოვნები³ (კოდორულ ბალსკვემოელთა მეტყველებაში გრძელი ხმოვნების არსებობის ფაქტს პირველად უჩრადლება მიაქცია მაქსიმე ქალდანი, ხოლო თავის საგანგებოდ

¹ აქ არ განვიხილავთ კოდორული ბალსკვემოელების — ვრცა და ნიკოლოზ გერლიანების მეტყველების ნიმუშებს, რადგანაც ინტერფერენციის პროცესს მათ მეტყველებაში იძენად შორს არის წასული, რომ ისინი თითქმის (მცირეოდენი გამოხატვისთვის გარდა) ბალსხემოურად მეტყველებენ, რაც, ჩვენი აზრით, ცალკე შესწავლის ობიექტია.

² კოდორული ბალსკვემოელი რესპოდენტის — ბაგი გურჩიანის თქმით, საკენში ცხოვრობენ, ძირითადად, ბალსკვემო სვანეთიდან (კარძო, ფარად, ეცერიდან და ჩუხევიდან) ჩასახლებულები; ესენი არიან: გურჩიანები, ვიბლიანები, ხეტინანები, ცოანები და უფრიაანები, თუმცა გვხვდებიან ბალსხემოელებიც — უგულელი დვალისიანები და ჯალდელი ჩოღლაიანები. აქ უცხოებითი ფარულ რეზიდენტებაც, რომლებიც შემოსვს სხვაგან გადასახლებულნი

³ როდესაც ბალსხემოელი კორუსიხელტა, ქეთევან მარგინი-დღეძი, ბალსკვემოური დიალექტის წარმომადგენელს უკვამს შეეთვისა, რესპოდენტი ძალიან ხშირად ბალსხემოურადვე პასუხობს. გრძელმოვნიანი ფორმების არსებობაც ალბათ, ძირითადად, იმთ არის განპირობებული.

გამოკვლევებში ამ მიმართულებით ექსპერიმენტული ფონეტიკის აპარატურით შესწავლის საკითხი დასვა იზა ჩანტლაძემ):

საკენთესგანვანდ, ესწგო, მანქნი პეტრე გურჩიან — საკენში („საკენ-ს“-კენ-ში“) მოვიდა, ე. ი., პირველად პეტრე გურჩიანი.

ილი იტობზლდაჩუ — ეს დიატობრებოდა ხოლმე.

ლიშმალ ქადზგგან, ექქანდლე ედბინან ალი — ომი რომ დამთავრდა, შემდეგ („მაშინ მერე“) დაიწყო ეს.

ეყი კარბთემსგა ხგწნჭუთედ — ის კარავში შემოვიყვანეთ.

ალ მარეს გლეხობაში ხობალდა ი ლუთურეიში ხობალდა — ამ კაცმა („კაცს“) გლეხის საქმეც (აგლხ-ობ-ის-ა“-ც“) იცოდა და სწავლულისაც იცოდა.

ალი ეყის ქახეზენი ღერბათ სგებინრუ ზონამშუ — ეს მას დახვედბა („მეგებება“) ღმერთის წინაშე კარავდა.

მანქანითევა ქამიხ ი ხგწმჭუთრხ მანქანათემსგა — მანქანამდე მიმიყვანეს („გამიტანეს“) და შემადგეს („შემა-ჭოკაეყს“) მანქანაში.

ჩხ ზაუ იშუშინა ეყ მარე ეყრუ — ყოველ წელს ისვენებდა ის კაცი იქ.

ჩხხ ნალტ სახუბისგა პირიბეშ ოყახ — ყველას გვიყვარს სამომში პირიბეს ოყახი.

ჩუარალ ი ნალურ ერქვდა ჩუბდტყენეს — ქალი და კაცი ორივე სცემეს („შე-ატყა-ცუნ-ეს“)

ნიშეგ ოყახიში ბიძაშუნი მარედ აღიე ი ეყმარდ გაზარდეს — ჩვენი ოყახის ბიძაშვილმა კაცმა წაიყვანა და იმათ(მა) გაზარდეს.

ექქას ხელშეკრულება ესდებ შეუარდნამედ ი ელციინდ, ერე „ჩუქესერ ხეხწლხ“ — მაშინ ხელშეკრულება დადეს შევარდნამედ და ელციინმა, რომ „შევირდებითო („შერივდებთანო“).

მი ხუი გულედანრეშ თელღრა — მე ვარ გულედანების რაბალი.

ახლა ხწმილ ჭიფასებ მის ...მედეს... — ახლა უფრო ვაფასებ მის ...იმას...

შენისშენა. აყარაში მცხოვრები, წარმოშობით ცხუმარელი გიორგი (ყორა) სუბელიანისა და მისი ცოლ-შვილის (ემზარ სუბელიანისა და ბეჩოელი საშა კვიციანის) მეტყველებაში არც ერთი გრძელხმოვნისა და ფორმა არ შეგვხვედრია.

2. უ მ ლ ა უ ტ ი

უშლაუტის თავისებურებათა გამოვლენას, როგორც ცნობილია, დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მხოლოდ ფონეტიკა-ფონოლოგიის, არამედ მორფოლოგიის რიგი საკითხების გასარკვევადაც.

ბალსქვემოელებს შიამომავალ კოდორულთა მეტყველებაში ამ მხრე შევაძინეთ შემდეგი სახის ცვლილებები:

ა) ო ხმოვნის უშლაუტი, გამოწვეული მოქმედებითი ბრუნვის მორფემის დაკარგვით:

მი ხუი ... წარმოშუბით მესტიემ რამონხენ — მე ვარ წარმოშობით მესტიის რაიონიდან.

მართალია, წყრეობით სულ ორიოდ მაგალითი გვაქვს, მაგრამ, სამეტყველო კოდების ილრევის მხრივ, მაინც საინტერესოდ გვესახება.

ო-ს უშლაუტთან დაკავშირებით სამეცნიერო ლიტერატურაში ურადლება მიიქცია იმ გარემოებამ, რომ „ზოგიერთ მოსალადნელ შემთხვევაში ბერძნული და ნაწილობრივ ცხუმარულ-ეცრული მეტყველება ო-ს უშლაუტს არ იძლევა (მინდორ „მინდორი“, კობდონ „კილობანი“, ლამთონ „მასწავლე“, ლამფოთთან „ამიკიდე“)“ (ქალდანი 1959: 219), ჩვენი შემთხვევაში კი საპირისპირო მოვლენასთან გვაქვს საქმე, ვინაიდან კოდორის ხეობაში ჩასახლებული სწორედ ბეჩოელი და ეცრელი მთქმელების (ნინა გუქეჩიანისა და ოლია კვიციანის) მეტყველებაში შევნიშნეთ ო ხმოვნის უშლაუტი.

ბ) უ ხმოვნის უშლაუტი:

საერთოდ ლწსტ გჭიშგეშგეყ ... ლიმცუქქილ — საერთოდ იყო ჩვენთან უშამავლობა („მო-ცი-ქულ-

ობა“).

ქართულად (<ქართული+დ) ტულდია? — ქართულად ვთქვა („ვ-ა-შ-ბ-ობ-დე“)?

ქი ესერ ზემცოქჷლ მიწე ბეღი იმპერატორის — მე („თვითონ“) გიშომაველებო („ემო-ციქულ-ება მათ ბედ-ს“-ზე“) იმპერატორთან („ამპერატორ-ს“).

ხმოვნის უმლატრის შემთხვევები აჭარელთა, „მ“ტიშელთა, ხაკენელთა, ყულუჩელთა, გენწვიშელთა, ჩხალთელთა მეტყველებაში გაცილებით ხშირია, ვიდრე ოს უმლატრისა. კოდორულ ბალსქვემოელთა მეტყველებაში დაფიქსირებული უ ხმოვნის ნაუმლატრარი ფი კომპლექსი ბალსზემოური დიალექტის გავლენის შედეგად მიგანჩნია: მანკუმი, ეშხუმი, მანკუმიშენ, აშხუნი, ქართულიდ, ლიმცოქჷლ, ზემცოქჷლ და ა. შ. ბალსზემოური მეტყველებისთვის დამახასიათებელი ფორმებია, ხოლო მათი ბალსქვემოური¹ შესატყვისები იქნება: მანკუ, ეშხუ, მანკუშენ, აშხუნი, ქართულდ, ლიმცოქჷლ, ზემცოქჷლ.

3. თ ა ნ ხ მ ო ვ ა ნ თ ა ც ვ ლ ი ლ ე ბ ე ბ ი

თანხმოვანთა ჩართვა-დაკარგვა, როგორც ცნობილია, მეტნაკლებად სვანური ენის ყველა დიალექტსა თუ კოლოკავში გვხვდება, თუმცა კოდორულ სვანურსა და ენგურის ხეობის დიალექტებს შორის ამ მხრივაც მცირეოდენი ცვლილებები მაინც შეინიშნება.

ა) ბ გ ე რ ი ს ჩ ა რ თ ვ ა

ჩვენი დავიერებით, ერთი და იმავე მთქმელის (მაგ. საკენელი ბაგი ვურჩიანის) მეტყველებაში, თუნდაც ერთსა და იმავე ტექსტში, ხშირად აქვს ადგილი პარალელური ფორმების ხმარებას, რომელთაგან ერთი ენგურის ხეობის ბალსქვემო სვანეთიდან გატანილი (საკუთრივ ბალსქვემოური) სიტყვაა, მეორე — ენგურის ხეობისავე ბალსზემოურის კუთვნილება, ხოლო მესამე — ამ დიალექტების შერევის შედეგად მიღებული, ზემოსვანურისთვის უჩვეულო მონაცემი. ამისი ნათელი დადასტურებაა ქართული „ტბის“ სვანური შესატყვისი, კერძოდ, კოდორულ ბალსქვემოურში შემჩნეული ტბა|ტრმბ|ტომბ ლექსება, პირველი საკუთრივ ბალსქვემოურია, მეორე — ბალსზემოური, ხოლო მესამე (ტომბი ლგ ლგფანთუნე — ატბაც არის „ღგ-ა-ს“ ამღერეული) — ინტერფერენტობრიული. მ-ს ჩართვა საანალიზო ლექსებში ენგურის ხეობის ბალსქვემოურში არ შეინიშნება.

სონორის ჩართვის შემთხვევასთან გვაქვს საქმე მერხგულა „ნაცარქათამა“ ფორმაში, რომელიც „მ“ტიშელი შიხა ცალანის მეტყველებაში დაფიქსირდა (აღნა ნამთქუა ...მღე..., მერხგულა — კიდევ გვჩვენია ...ისა... ნაცარქათამა — შღრ. ზს. მესგულა), და, აგრეთვე, ნანღულუშ „ილია“ ლექსებშიც, რომელსაც აჭარელი რესპოდენტი ხალურ ვურჩიანი რამდენჯერმე იმეორებს (ძაძა ნანღულუშე ლმაცყვერ — ტომარა ილიაში ამოიჩარა; მარეს თეთნ ბაჩ ნანღულუშე ლოხცყვერა — კაც თეთრი კვა ილიაში ამოურჩია შღრ. ბქ. ნანღულუშ და ბზ. ნანღულუშ|ლმანღულუშ). საინტერესოა, რამ გამოიწვია ნანღულუშ ლექსების ინლატში წყველბაგისმიერი ფი თანხმოვნის ჩართვა, თუმცა ცნობილია, რომ უ სვანურში საკმაოდ არამყარია ფონემა და ზოგჯერ იქაც კი შეიძლება შეგვხვდეს, სადაც სრულიადაც არ ველოდებით (ჩანტლაძე, 1998:6-24).

გვხვდება ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც რომელიმე კოდორული ბალსქვემოელი მთქმელი საკუთრივ ბალსქვემოურისთვის ჩვეულ ფორმას ხმარობს, ხოლო მისი მეზობელი ან თუნდაც თანასოფლელი იმ ფორმის ადგილას ბალსზემოურ მონაცემს იყენებს, ან ორივე ზემოსვანური დიალექტისთვის მიუღებელ რაღაც ინტერფერენტობრიულ ფორმას.

ბ) ბ გ ე რ ი ს ლ ი კ ა რ გ ვ ა

ჩართვაც და გაუჩინარებაც, როგორც ცნობილია, განსაკუთრებით დამახასიათებელია ნახალური

¹ ვულისხმობთ ბერძენულ-სერბულს, რადგანაც ჩვენი მთქმელები სწორედ ამ კოლოკავების წარმოადგენლები არიან, რომლებიც დიდი ხნის წინ ჩასახლდნენ კოდორის ხეობაში (მანკუმი, ეშხუმიშუმი და ა. შ. ჩუბუხური და ლახაბულური მეტყველებისთვის ჩვეულებრივი ფორმებია).

თანხმოვნებისათვის (ქალღანი 1954: 181-187). ჩვენს ხელთ არსებული მასალების საფუძველზე დადგინდა, რომ ბგერათა გაუჩინარებას სისტემატური ხასიათი აქვს კოდორულ ბალსქვემოელთა (საკენელთა, **პ³ტიშელთა**, **გვანდრელთა**, **აჯარელთა**) მეტყველებაში როგორც ანლაუტში, ასევე ინლაუტსა და აუსლაუტშიც. ამასთანავე, იკარგება არა მხოლოდ ნაზალური, არამედ სხვა თანხმოვნებიც:

ანლაუტში:

აზ (<ლახ) მუშგურძარ ხორდახ, ელო ლარდა დემე ხნარენა მუზას — თუ სტუმრები ჰყავდათ, თორემ მოსვენება („სამყოფი“) არ ჰქონია მუზას.

დემემე ევლამ აზ (<ლახ) ...მედე..., ეჩქა ჩუბადლატუმე — ბოლოს მაინც რომ („თუ“) ...ისა..., მაშინ დაღუბა („და-ა-შაგა-“).

უმეშემე (<დუმეშემე) ყორპრქა ქამიხ — უკანა კარში („კარებში“) გამოყვანეს.

შობელთა (<მშობელთა) კრებათ¹ოსლურდს, ნეფუე ყი მიქენიუ — მშობელთა კრებაზე (რომ) მივილიდი, თავსაფარი ზემოთ აშლიოდა.

ინლაუტში:

გუნდარანჰმ ძირისგა, განდარანჰმ ძირისგა ლი — გვანდარას ძირში, გვანდარას ძირში არის.

ევის ტაქტორს (<ტრაქტორს) სგა ხუნჰელუნენ — იმას ტრაქტორს შემოვატანინებ ხოლმე.

აუსლაუტში:

მი¹ ჩუმეს (<ჩუმესერ) დემეგ მიქუმენი ალი — შენ („მე“) არ გიწყევდებო („მიწყევდება <მი-ქუც-მაც-დ-ეზა-“) ეს.

ისგუ დიგ მანპრ (<მანპრ-დ-ს) იპირე — დედაშენიც („შენი დედაც“) ბევრს შრომობს (მეტისმეტად ი-ჰირ-ეზს¹).

ლახ დემეშუმე სნჭირენ ისგუ დი, ეჩქა (<ეჩქას) ევისი მამაგუმე (<მამაგუმეშ) ხელუნენ — თუ არ იშრომებს დედაშენი („შენი დედა“), მაშინ იმასაც არაფერი ექნება.

ბედაგოგ (<ბედაგოგ) ხორაღ ლსუ — ბედაგოგად ნამყოფი იყო.

ეჩქუმე (<ე-ჩ-გუმერ) ხორა ნაყუნ ხობა, ერე გუმშიდ — ისეთი („ის გუარა-“) კარგი შექამადი იცის, რომ ძალიან კარგი („მძიმედ“).

ნეფუე ყი მიქენიუ, ეშუ ხორამ გა (<გარ) ტულიდა ამიშეი — თავსაფარი ზემოთ აშლიოდა, იმდენ („ე-გ-ზომა“) კარგსდა („მხოლოდ, მარტო“) ამბობდა ამაზე.

გ) ა ს ი მ ი ლ ა ც ი ა

წარმოშობით ეცერელი ნინა გუჭეჩიანი, რომელიც ამჟამად სოფელ გვანდრაში ცხოვრობს, თითქმის ბალსქვემოელთა გარემოცვაში, როგორც ჩანს, ბალსზემოურის გავლენას მაინც განიცდის, რაც მის მეტყველებაში ნათლად აისახება. ამ გავლენის შედეგია, ალბათ, ბალსქვემოურისთვის მიუღებელი ფორმები:

ეშუხ ნინქლემე¹ ოხუნდ სპორღონ გუჭეჩიანს აფხზარცახან — ერთი ნიძლავი მოუვიდა („მო-უ-ჰ-და“) სპირღონ გუჭეჩიანს აფხაზებთან.

ლინქლემე¹ წააგო ევ მგამუნზიდ — ნიძლავი წააგო იმ აფხაზმა.

მართალია, ვერც ერთი ზემოთ დასახელებული ფორმა ამ სახით ვერ დავადასტურეთ ზემოვანურ დიალექტებში, მით უმეტეს ბალსზემოურში (შდრ. ბქ. ნირზლანუ, ბზ. ლინქლანუ, ნიქლანუ), თუმცა ისინი მეტ სიახლოვეს მაინც ბალსზემოურთან იჩენენ, ვიდრე ბალსქვემოურთან.

ჩვენი აზრით, აქ, პირველ რიგში, ადგილი უნდა ჰქონდეს სრულ პროგრესულ ასიმილაციას (**ნინქლემე¹ <ლინქლემე**), გარდა ამისა, თვალშისაცემია ე¹უ პოზიციაში ეს უფმოლაუტობა მაშინ, როდესაც ზემოვანურ დიალექტებში, ამ პოზიციაში, უფმოლაუტ თითქმის ყოველთვის ხორციელდება (შდრ. ლინქლანუ, ნიქლანუ, ბქ. ნირზლანუ, ბზ. წანურ, ბქ. წანურ, „წერო“, ზს. უზანდუ „უბედო“, ბზ. დეკანუილ „დეკეული“ და ა. შ.).

¹ შდრ. მისივე ქანნიჩაღ „დენიძლავე“, ნირზლა „სინაძლავს გამო“).

დ) ა ფ რ ი კ ა ტ თ ა მ ო ნ ა ც ვ ლ ე ო ბ ა და ს პ ი რ ა ნ ტ ი ზ ა ც ი ა
აქარელი ვახტანგ და ემზარ სუბელიანების მეტყველებაში, ქართულიდან ნასესხებ რაოდენობით
რიცხვით სახელებში, დაავფიქსირეთ ც → ძ ფონეტიკური პროცესი (ოძდასამი < „ოც-და-სამი“,
ორმოქდაათი < „ორ-მ-ოც-და-ათი“,...), მაშინ, როცა ენგურის ხეობის სვანურში ქართული ოცის შემცველ
ფორმებში ყველგან სპირანტი ზ დასტურდება.

სისინა და შიშინა აფრიკატთა (ძ > ჭ) მონაცვლეობის თვალსაზრისით არანაკლებ საყურადღებოა
ყულურელი რესპოდენტის, მერი კვიციანის, მეტყველებაში ჩვენ მიერ შემზნეული ისეთი ფორმა, როგორცაა
ტანჯია „ტანძია“: მი ტანჯია მიცხა, ევლ'ერე ხოჩილ ლი — მე ტანძია შირჩეენია, რადგანაც („იმისთვის,
რომ“) უყეთესია („უყეთესი არის“).

II — მორფოლოგია

1. სახელი

ა) სახელობითი ბრუნვის -მ < -ი მორფემა

სვანურ სახელებს, როგორც ეს საენათმეცნიერო ლიტერატურიდან არის ცნობილი (შანიძე 1957:
364; თოფურია 1927: 285), წრფელობითისა და სახელობით ბრუნვათა განსასხვავებლად არავითარი
ფორმალური ელემენტი არა აქვთ, ორივე ბრუნვის ნიშანი ნულითაა წარმოდგენილი (ისევე, როგორც
ქართული ენის ხვესტურულსა და ინგლოურ დიალექტებში) და, ამდენად, სახელთა უმრავლესობა
თანმოვანულუქიანებია. სვანურში ნომინატივის ნიშნად ივარაუდება -ი (ან -ე) ხმოვანი, რომელიც
გაქვავებული სახით აქა-იქ ჯერ კიდევ არის შემორჩენილი. მეტადრე ეს ითქმის ბალსზემოურ დიალექტზე,
სადაც -ა აუსლაუტიან სიტყვებში ბრუნვის მორფემა -მ'ს სახეს იღებს (ჩანტლაძე 1973: 269). ზემო -
სვანეთში გაერთკლებულ ბალსქვემოურ დიალექტს სახელობითის ნიშანი თითქმის აღარც მოეპოვება, რასაც
ვერ ვიტყვიყო კოდორულ ბალსქვემოურზე — საკენსა და გვანდრაში ჩასახლებულთა მეტყველებაში
დაფიქსირდა შემდეგი მონაცემები:

აშირ ზამ მპარენე ირი — ყველაზე ნაკლები ასი წელი იქნება.

ზისხიშ ჭალამ ესერ ოლმზნელი — სისხლის მდინარე („ჭალა“) მოლიოლაო („მონავალა“).

ევი სტუმფამამ მარე ლასუ — ის მოტვლეპილთავიანი კაცი იყო.

ბეგინამ ლემარ ზანრე ლახუ — ბეგინა ყოფილა მეგრელების („ზან-ებ-ი-ს“) მთა.

ეს ფაქტიც, რაღა თქმა უნდა, ბალსზემოურ დიალექტთან ინტერფერენციურებულ მოვლენად
მივიჩნეთ, რადგანაც ანალოგიურ შემთხვევებში ენგურის ხეობის ბალსქვემოურში -მ არსად გვაქვს.

ამ ფორმების პარალელურად, იმავე საკენელი და გვანდრელი მთქმელების მეტყველებაში, დასტურ-
დება ნულოვანი მორფემით წარმოდგენილი მასალა (ზამ „წელი“, ჭალამ „მდინარე“, მეშამ „მუშა“, ბეგინამ
„ბეგინა“, მეზანამ „მეხანა (მთა)“ და ა. შ.), ანუ საკუთრივ ბალსქვემოური დიალექტისათვის
დამახასიათებელი ფორმები.

ბ) მრავლობითი რიცხვის მავარმოებელი

სუფიქსებისათვის

სვანურში, როგორც ცნობილია, სახელთა მრავლობითი რიცხვის საწარმოებლად სხვადასხვა
სუფიქსი გამოიყენება, ესენია: ბზ. -პრ-პლ, -პრ-პლ, -მრ, -უ; ბქ. -პრ, -ოლ, -მრ, -უ; ლშპ. -პრ-პლ, -პრ-

წლი, -წელი, -წერი, -უ; ღრტი, -პირი, -ილი, -უ (ა. შანიძე, ვ. თოფურია, თ. შარაძენიძე, ა. ონიანი). ამთავან ყველაზე ხშირი ხმარებისაა -პირი (ღრტი, -პირი), რომელსაც რ-ს შემცველ ფუძეებთან ბალსწემოური და ღრტიტუხური - წლი ალომორფი ენაცვლება, ღრტიტუხურში კი — ალი. ამ მხრივ გამონაკლისი წარმოადგენს მხოლოდ ბალსწემოური (ნაწილობრივ აგრეთვე მისი მომჩინავე ბალსწემოური კილოკავები), სადაც დისიმილაციის ამ სახეობას არც ერთ პოზიციამ არა აქვს ადგილი (შარაძენიძე 1970, 66). ენახით, რა ვითარებაა კოდორელ ბალსწემოვლთა მეტყველებაში აღნიშნულ სუფიქსთა ხმარების მხრივ:

როგორც მრავალრიცხოვან კოდორულ ტექსტებზე დაკვირვებამ აჩვენა, ინტერფერენციამ გრამატიკის ამ უბანზეც იჩინა თავი, რაც, ძირითადად, სახელთა მრავლობითი რიცხვის მაწარმოებელი სუფიქსების აღრევაში გამოიხატება.

მაღზე ხშირად ბალსწემო სვანეთიდან ჩასახლებული რესპოდენტები მათი დიალექტისათვის ბუნებრივი მაწარმოებლების (-პირი, -ოლი) ნაცვლად ინტერფერენციურებულ (-წლი-ალი) სუფიქსებს იყენებენ:

მონოლი, აღრე, მამ? მონ-წლი — მონები, აბა, რა? მონები.

მი ი მიშუე გეზირის ჩის სგა ნწუტე მწაყ-წლი — მე და ჩემს შვილებს ყველას გვაყვია მისურები („მაიკ-ები“).

ეწარ შიშიდ ხათოფხ ღრტიტუ-ალ-ს — ისინი მაშინვე („ხელად“) ესერიან ტანსაცმელს.

ჩი ზაუტ ხუიხელწლი დწლთე მანქანოლწუ, ხომა გრუწაუტიკ-წლი-წუ, კიშწუმი ფიშირამგნ მიზნა — ყოველ წელს დადვიდარ დალის ხეობაში („დალი-წი-კენ“) მანქანებით, დიდი სატივითო მანქანებით („გრუწაუტიკ-ები“), ფეხითაც ბევრჯერ წავსტუვარ.

პრობლემ-წლი მანგუე ხელუწანდახ აღწარს — არავითარი („არა საქმე“) პრობლემები არ ჰქონდათ ამათ.

ნიშგუტე თქმს ხაეხა ღრტიტუ-წლი — ჩვენს თქმს ჰქვია ღრტიტუები.

აწნაუტრ-წლი-ს ესერი იმწან ესერი ოხთახ ამეი ხომა გუწარ? — აწნაუტრებმა („აწნაუტრ-ებ-ს-ო“) საღ („საიდანო“) მოტბნესო („მოუტბნათ“) ასეთი კარგი ვავარი?

ზეღმტე ეს-წლი ღმწარღრის — ზედმეტი სახელები ყოფილან.

მიშუე ნანაგარ ღრწუტე კორამა-წლი — ჩემი დედლები იყენენ კორამები.

ნიბწინ ხუი არღრტიანრემ, ცხემრ-წლი-ე-შ — არღრტიანების ბადიში ვარ, ცხემარლების ...

მონ-წლი, მწაყ-წლი, პრობლემ-წლი, ეს-წლი, კორამა-წლი ფორმები (შღრ. მონ-ოლი, მწაყ-ოლი, პრობლემ-ოლი, ეს-ოლი, კორამა-ოლი), ინტერფერენციურებულად მივიჩნიეთ, რადგანაც ბალსწემოურში, როგორც ეს საენათმეცნიერო ლიტერატურიდანაა ცნობილი, ა-ზე დაბოლოებულ სახელთა ერთ ნაწილსა და ე-ზე დაბოლოებულ სახელებში მრავლობითი რიცხვის მორფემა წარმოადგენილია -წლი ალომორფით, სადაც ფუძის ბოლოკოდორი და სუფიქსისეული ხმოვნების შერწყმის საფუძველზე გრძელ ხმოვის ვიდებთ (შარაძენიძე 1954: 190). შესაბამისად აწარე, ომარაშაღრე, ყუღრე, ბუჭუჭურე და საკენელ რესპოდენტებს უნდა გამოეყენებინათ -წლი (მონ-წლი, მწაყ-წლი, პრობლემ-წლი, ეს-წლი, კორამა-წლი) და არა -წლი ალომორფიანი მრავლობითი რიცხვის ფორმები, მაშასადამე, ბალსწემო სვანეთიდან ჩასახლებულ კოდორელთათვის, როგორც ცნობილია, შედარებით რთული აღმოჩნდა გრძელი ხმოვის ათვისება (ჩანტლაძე 2007:94-96).

გ) ნ ა ც ვ ა ლ ს ა ხ ე ლ თ ა თ ა ვ ი ს ე ბ უ რ ე ბ ა ნ ი

ნაცვალსახელთა ხმარების მხრივაც კოდორის ხეობაში (დაღში) მცხოვრები ბალსწემოვლები მეტყველებაში გარკვეული სიჭრელე შეინიშნება. ერთი და იგივე მთქმელი ერთსა და იმავე ტექსტში, ბუნებრივია, ხან თავისი მეტყველებისათვის დამახასიათებელ სწორ ფორმას იყენებს (სგა „ოქვენ“, ეწი „ის“, ნწ „ჩვენ“, ალი „ეს“, გუიშგე „ჩენი“, ნიშგე „ჩენი“, მწ „რა“, მამაგუე „შ“ „არაფერი“, ერა „იძისი“, ამიშ „ამისი“ და ა. შ.), ხან კი ბალსწემოური დიალექტისა თუ კილოკავებისათვის არაბუნებრივ, ბალსწემოურ

(ხგამ „თქვენ“, ეჭა „ის“, ნამ „ჩვენ“, ალა „ეს“, გუშგუემ „ჩვენი“, ნოშგუემ „ჩვენი“, შამ „არა“, შამგუემ „არაფერი“, ეჩი „იხის“, აშა „ამისი“ და ა. შ.) მონაცემებს ან დილაქტოთა ურთიერთშერევის ნიღადაზე მიღებულ ინტერფერენციაზელ ფორმას (შდრ.: გუშგე „ჩვენი“, შამ „არა“, შამგუემ „არაფერი“ და სხვ).

ჩვენი ყურადღება მიიქცია „პ“ტიშელი მთქელის — ესა ცალანის მეტყველებაში დაფიქსირებულმა განუსაზღვრელობითმა ნაცვალსახელმა ერჭაღეშემდ „ვილიცამ“ [ნებოზს ქორს ხუჭარი ი ამეი ერჭაღეშემდ ლამბტოლ — საღამოს სახლში ვარ და უცებ (ასე) ვილაკამ დამიძხას], რომელც ორფუძიანი ბრუნების ნიმუშს წარმოადგენს. ენურის ხეობის სვანურში, ღღევანდელი მონაცემების მიხედვით, აღნიშნული ლექსება მოთხრობითში რამდენიმე ვარიანტით დასტურდება: „ა“ერჭაღეშ, „ა“ერჭაღეშ-მ (შდრ.: სახ. ბრ. ბხ. მერჭაღე, ბქ. მერჭაღე, ლერჭაღე), თუცა ჭველი თაობის აღმინათა მეტყველებაში ცხუმარულსა და ფარულში იშვითად, მაგრამ მინც ნათესაობით ბრუნვაზე დამყარებული არქაული ერჭაღეშემდერჭაღეშემდ ფორმების არსებობაც ფიქსირდება.

როგორც ტექსტებზე დაკვირვებამ გვიჩვენა, ინტერფერენციული ფორმების კვლადაკვლ კოდორულ დილაქტებში არცთუ იშვითად არქაული ვითარების ამსახველ ელემენტებსაც ვაწყდებით (ჩანტლაძე 2007: 176-186), რაც, ჩვენი აზრით, მეტად მნიშვნელოვანი და ფასეულია ამა თუ იმ გრამატიკული საკითხის კვლევისას.

3. ზ მ ნ ს ა რ თ ი

ინტერფერენციის პროცესმა კოდორულ ბალსქვემოურში, როგორც ჩანს, არც ზმნისართებს აუარა გვერდი. ჩვენი დაკვირვებით, მეტად საინტერესო აღმოჩნდა 106 წლის მოხუცის — არეთა ფარჭველიანის მიერ გამოყენებული დროისა და ადგილის ზმნისართების ერთობ უჩვეულო ფორმები: ეჩნანღო „შემდგ, ამის შემდგ“ [ეჩნანღო ქონუზად მერმოლო — შემდგ წამოვლით („გადმოვლით“) დანარჩენები („მერო-უბ-ი“)], ეჩნახ „შამინ“ [ეჩნახ ხუნარღულ აღის ქა, ნოშგე ნაგემს — შამინ გამოვანგრევით („გა-მო-ო-რღე-ვე-ლით“) ამას, ჩვენს აწენებულს („ნა-გა-ხ-ს“)], ეჩნაღ „იქითობისას“ [ეჩნაღ, ...ეჩი..., ბლქუ ჩოთშანდ ეშუ მებჭუ — იქითობისას, ...ისა..., მყინვარის ნაპარალში ჩაუვარდათ ერთი ბერიელი], ჩუქაქანსხგა „ქვემოდან, ქვემოთა მხრიდან“ [ლობუტქუსგ ჩუქაქანსხგა ი სგ“ოდერ მინეშთესგა — მივებარე ქვემოდან და შევალწი („შეველი“) მათთან].

ვერც ერთი ზემოდსახელბული ფორმა ამ სახით ენურის ხეობის ზემოსვანურ დილაქტებში ვერ დაეფიქსირეთ (შდრ.: ბხ. ეჩნანღ, ეჩუნანღ, ბქ. ეჩუნანღ, ეჩვანღე, ეჩანანღე, ეჩანანღე, ხს. ეჩქა“ხ; ბხ. ეჩნანღანღ, ბქ. ეჩნანღიდ, ბხ. ჩუქუნანსხგა, ჩუქაქანსხგა, ჩუბუნანსხგა, ჩუქამუნანსხგა).

საინტერესოა, რამ განაპირობა ეჩნანღო და ეჩნახ ფორმების ინლატში ხ-ს გაჩენა? ცხადია, აქ ვერც ინტერფერენციანა, ბე ვერც ბალსზემოურის გავლენაზე ვერ ვისაუბრებთ, რადგანაც ხ-ს შემცველი საანალიზო ლექსემები ამ უქანსენელისთვისაც უცხოა.

რაც შეეხება ადგილის ზმნისართს ჩუქაქანსხგა „ქვემოდან, ქვემოთა მხრიდან“, რომელიც ენურის ხეობის დილაქტებსა და კოლოკაებში არ დაფიქსირებულა, შესაძლოა, მთქელის მიერ შექმნილი, ბალსზემოურ-ბალსქვემოურ დილაქტთა შერევა-შეყვარების შედეგად მიღებული, ინტერფერენციული ფორმა აღმოჩნდეს. რაღა თქმა უნდა, მსგავსი შემთხვევები კოდორულ სვანურში ძალზე ხშირია, რაც, ალბათ, განაპირობებებს მის ახალ, მეტად რთულ და საინტერესო დიალექტად ჩამოყალიბებებს (ზახი ჩვენიი — ბ. ს.).

ბალსქვემოელთა მემკვიდრეების (აქარელთა, „პ“ტიშელთა, ხაკენელთა, ყულურელთა, გენწიშელთა, ჩხალთელთა, ბუშგურელთა) მეტყველებაში საკმაოდ ხშირია ინტერფერენციურებულ

¹ შეინიშნა: ამ უკანასკნელი ფორმის სისწორე (მიუხედავად ამისა, რომ ბალსქვემოურ პროზაულ ტექსტებში დაფიქსირებული ფარული კოლოკაციის ლამბტოლ თქმაში) ეჭვემდგება, რადგანაც იგი, ღღევანდელი მონაცემების მიხედვით, ვერცერთ ფარულ რესალდენტთან ვერ დაედასტურეთ.

ადგილის, დროისა და ვითარების ზნისართთა ხმარების შემთხვევები. მაგ.: იმუშა „სადაც“ (შდრ. ბქ. იმუშა, ბზ. იმუშა), შომუშა „როდესაც“ (შდრ. ბქ. შომა, ბზ. შომუშა), ათხანლო|ათხანლოდ „ამის შემდეგ“ (შდრ. ბქ. ათხანლო, ბზ. ათხანლო), მანკუი „პირველად“ (შდრ. ბქ. მანკუ, ბზ. მანკუი), მისამხ „წელს“ (შდრ. ბქ. მისამხ, ბზ. ამწაუ), ამრუ „აქ“ (შდრ. ბქ. ამრუ), მაგუშა „როგორი“ (შდრ. ზს. მაგუშა) და ა. შ.

1. ზ მ ნ ა

ა) კოდორელი ბალსქვემოელების მეტყველებაში შეგებდა ინტერფერენციის შედეგად მიღებული I თურმეობითის ერთობ უჩვეულო ფორმები: ხახუინა „მოხმდარა“ (შდრ. ბქ. ხახუნა, ბზ. ხახუინა) და ლგქქაჩინინს (შდრ. ბქ. ლგქქაჩინს, ბზ. ლგქქაჩინს), რომლებიც ამ სახით ენგურის ხეობის ირც ერთ დიალექტში არ დასტურდება.

ბ) ინტერფერენციის თვალსაზრისით საინტერესო ფორმად მივიჩნით 'პ'ტიშელი მთქმელის, ენა ცალანის, მიერ ნახმარი აწმყოს მწკრივის მრავლობითი რიცხვის მესამე პირის ფორმა — იღუშქაშუის „იღუშქაშუინ“ (შუანრე ბოფშარ ესერ იღუშქაშუის ეჩუქ — „სვანი (სხვან-ეზი-ს“) ბიქები („ბავშვ-ეზი-ო“) იღუშქაშუინა იქ“), რამდენადაც ენგურის ხეობის დიალექტებში ამგვარი რამ ორმა არ დასტურდება. იღუშქაშუის ფორმის პარალელურად 'პ'ტიშელი რესპოდენტი იმავე ტექსტში იღუშქაშუის ფორმასაც ხმარობს. სონორი შ საანალიზო ზმანში აშკარად ფონეტიკური დანართია, რომელიც ბალსქვემოელთა სხვა მეგვიდრეების, კერძოდ, ყულუჩელი მერი კვიციანის მეტყველებაშიც დავაფიქსირეთ I თურმეობითისა (ოთღუშქაშუის „დალუშაეო“) და მყოფადის მრავლობითი რიცხვის მესამე პირის ფორმებში (ჩუაღუშქაშუი „დალუშაეს“). მაგ.:

ალ მარა ხოქუა: „ჰა, ოთღუშქაშუის ესერ ალ მეზა ჟი“ — ამ კაცს უთქვამს: „ჰა, დაუღუშქაშუიარო (და-უღუშქა-ო-ათ-ო) ამ ოჯახს მე (თვითონ)“!

ალის როქ ქა ხეწდენი ერჟიღე, ეჩქანლუე როქ ჩილად ჩუაღუშქაშუი — ამასო ვინც (ავინმე) დაინახავს, მერე (მეაშინს მერეო) აუცილებლად დალუშაესო.

თუმცა იქვე ზემოსვანური დიალექტებისთვის ჩვეულებრივი ფორმაც გვხვდება (ალ მარე ჩ'ოლღუშქაშუელი — ეს კაცი დალუშაუა).

გ) კოდორის ხეობაში მცხოვრები 'პ'ტიშელი რესპოდენტის, მზია ცალანის, მეტყველებაში, რომელიც, ძირითადად, ინტერფერენციულობით ხასიათდება, შევნიშნეთ თანამედროვე ზემოსვანური დიალექტებისთვის არაბუნებრივი უწყვეტლის I პირის ფორმა სჭარდახტუ „ვიყოფებოდი“ (მესამე კლასს სჭარდახტუ — მესამე კლასში ვიყავი“, შდრ. ზს. სჭარდახს).

ამრთავად: ჩვენ შევეცადეთ, ფაქტობრივ მისალაზე დამყარებით, განვხვიოთ კოდორის ხეობის მოსახლეობის მეტყველების ის თავისებურებანი, რომლებიც სვანური ენის ორი სამეტყველო კოდის — ბალსქემოურისა და ბალსქვემოური დიალექტების — ურთიერთშერევამ გამოაწვია კოდორელ ბალსქვემოელთა მეტყველებაში.

ცვლილებები არცთუ ისე მცირეა, თუმცა საბოლოო დასკვნებისაგან ამყარად თავს შევიკავებთ, რადგანაც განსაზღვრული და შესაწავლი კოდორის მოსახლეობის მეტყველებაში ჟერ კიდევ ბევრია, რაც საბოლოო ჟამში, ალბათ, განაპირობებს ინტერფერენციის შედეგად წარმოქმნილი შედარებით ახალი დიალექტის არსებობის ფაქტს სვანურ ენაში.

ლიტერატურა

1. თაფურია ვ., სახელთა დაბოლოების ისტორიისათვის სვანურში, ტფილისის უნივერსიტეტის მოამბე, VII, თბილისი, 1927
2. თაფურია ვ., სვანური ენის სახელმწიფანელო, თბილისი, 2008
3. ხადლიანი მ., ფონეტიკურად უცვლელი ნასესხები ფუძეები სვანურ ენაში“, იკე, XXXV, თბილისი, 2005

4. ქალღანი მ., ნაზალურ თანზმოვანთა დაკარგვისა და განვითარების საკითხისათვის სვანურ ენაში, იკე, VI, თბილისი, 1954
5. ქალღანი მ., სვანური ენის ჩუბეხური მეტყველების თავისებურებანი, იკე, XI, თბილისი, 1959
6. ქალღანი მ., დიალექტთა შერევა კოდორის ხეობის სვანურში, იკე, XVII, თბილისი, 1970
7. შანძიძე ა., უმლაუტი სვანურში, ქართული ენის სტრუქტურისა და ისტორიის საკითხები, I, თბილისი, 1957
8. შარაძენიძე თ., სახელთა მრავლობითი რიცხვის წარმოება სვანურში ბალსზემოური კილოს მიხედვით, იკე, VI, თბილისი, 1954
9. შარაძენიძე თ., სვანური ენის ლატალური კილოკავის ზოგიერთი თავისებურება, იკე, XVII, თბილისი, 1970
10. ჩანტლაძე ი., ხმოვანზე დაბოლოებულ სახელთა ბრუნება სვანურში, ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, IV, თბილისი, 1974
11. ჩანტლაძე ი., ქართველოლოგიური ძიებანი, თბილისი, 1998
12. ჩანტლაძე ი., ინტერფერენციული მოვლენები კოდორის, ხეობის (დალის) მოსახლეობის მეტყველებაში, ენათმეცნიერების საკითხები, 1-2, თბილისი, 2007
13. ჩანტლაძე ი., ხმოვანთა სიგრძე როგორც ინტერფერენციული მოვლენა კოდორის ხეობის (დალის) მოსახლეობის მეტყველებაში, არნოლდ ჩიქობავას საკითხავები — XVIII, თბილისი, 2007
14. Чантладзе И., Интерференция в сванской речи жителей Кодорского (Дальского) ущелья, "Язык, культура, общество", Москва, 2007, гл. 87
15. Чантладзе И., Маргвани-Субари К., Языковые и диалектные интерференции в речи жителей Кодорского (Дальского) ущелья, "Культура народов Причерноморья", Ялта, 2009

Medea Sagliani

Speech Peculiarities of Settlers from Lower Bal Svaneti in Kodori (Dall) Gorge

Summary

The analysis of vast factual material has revealed language peculiarities of the speech of Lower Balians caused by the interference of two Svan dialects (Upper Bal, Lower Bal) after their settlement in the Kodori (Dall) Gorge. The discovered features are divided into three groups: features shared with Upper Bal; features different from the Lower Bal of the Enguri Valley, and specific features caused by interference.

Several forms with long vowels (k'ǎdzagrǎla "finished/has finished", zural "woman", guledǎnel "the Guledans" ...) have been attested in the speech of respondents from Sakeni, Gvandra, Tishl, and Ajara.

Umlauted *o* and *u* vowels have been attested in the speech of Bechoians and Etsarians who settled in the Kodori Gorge (mindwers “to the field”, *čarmošwebit* “by origin”, *mānkwī* “initially”, *mānkwšzen* “from the beginning”, *ešxwī* “one”). Being a regular phonetic occurrence for Upper Balian, umlaut is absolutely redundant for the Bechoian and Etsarian representatives living in the Enguri Valley, and therefore, it can be classed as an interferential phenomenon.

Parallel forms are frequently observed in the speech of the same respondent, and in the same text. They (parallel forms) include Lower Bal words “brought” from the Lower Bal speech of the Enguri Valley, Upper Bal words of the same Enguri Valley, and word forms unusual for Upper Svan dialects resulting from the interference of the two dialects. The Svan equivalents of the Georgian word *ṭba* (“lake”) are a vivid example. Kodorian Lower Bal has the forms *ṭob|ṭōmb|ṭomb*; the first member belongs to Lower Bal proper, the second – to Upper Bal, and the third is the result of interference.

An interesting case of inserting the bilabial *w* recorded in the lexeme *nanywlšš* (“armpit”) is found in none of the Svan dialects except the Kodorian Lower Bal. Absence of evidence precludes its determination as a result of dialectal interference (Lower and Upper Bal). This is precisely the feature differentiating local (Kodorian) Lower Bal from the Lower Bal of the Enguri Valley.

Regular sound loss is confirmed in the speech of the population from Sakeni, Tish, Gvandra, and Ajara in anlaut, inlaut, and auslaut: [anlaut: *oda* (< *hoda*) “and then”, *ax* (< *lax*) “if”, *wešgme* (< *čwešgme*) “back”, “rear”, etc.; inlaut: *gandarājš* (< *gwandarājš*) “of Gvandra”, *ṭaktors* (< *ṭraktors*) “to the tractor”, *dee* (< *deme|deme*) “no, not”..., auslaut: *mamagwe* (< *mamagweš*), *magwe* (< *magweš*) “nothing”, *ešgwā* (< *ešgwār*) “kind, type”...]. In addition to nasals (M. Kaldani) other consonants are subject to loss, too.

The process of assimilation has also been observed in the speech of the Lower Bal population of the Kodori Gorge. The influence of the Upper Bal dialect is still naturally present in Nina Gujejian’s speech, Etsarian by origin, who has lived among Lower Balian in the village of Gvandra for many years. Consequently, forms like *ninšlew*, *linšlew* “bet” (cf.: *k’āxnirzal* “I betted with him/her”, *nirzya* “due to the bet”) unacceptable for Lower Bal are regarded as consequence of the described process. Based on our observation, the analyzed forms must have gone through the entire process of assimilation due to dialect interference (*ninšlew* < *linšlew*). The vowel *e* without umlaut in the *e+w* position was also quite apparent (cf.: UB *linšlāw*, *ninšlāw*, LB *nirzlāw*, UB *čāwr*, LB *čāwr* “crane”, US *ubādw*, UB. *dečāwil* “a young cow”).

The *c* → *ɟ* phonetic process has been recorded in numerals borrowed from Georgian in the speech of Ajarian Vaktang and Ernzar Subelianis (*oɟdasam* < *oc-da-sam-i*, *ormoɟdaati* < *or-m-oc-da-at-i*,...), while the spirant *z* is always retained before *d’oni* in compound forms containing *oci* (“twenty”) in the Svan of the Enguri Valley. In Meri Kviciani’s speech from Kuluchi change of sibilants (*ɟ* > *ʒ*) has been identified (*ṭanšja* “tandzia”).

Similar to the Upper Bal dialect (I. Chantladze), a fossilized nominative case marker *-j* has been recorded in a number of nouns in the speech of the people from Sakeni and Gvandra (*zāj* “year”, *čalāj* “river” *štwāpiāj* “bold headed”). This has also been regarded as the result of interference.

Confusion of plural suffixes, also carrying interferential nature, is not infrequent among the progeny of the Lower Balian living in the Kodori Gorge. Observation of texts has revealed that interferential *-āl/-al* morphemes frequently replace *-ār*, *-ol* suffixes (e.g. *mon-āl* “slaves”, *mājk-āl* “T-shirts”, *problem-āl* “problems”, *lerkw-al* “clothes”).

Also, a certain variability in the use of pronouns is present in the speech of Lower Balian from the Kodori (Dali) Gorge. Sometimes, the same respondent in the same text employs correct forms typical of his/her native dialect [*sgā* “you” (pl.), *eš* “he, she, it” *nā* “we”, *āl* “this” (exclusive), *gwāšge* “our” (exclusive), *nāšge*

“our” (inclusive), *mā* “what”, etc.]; sometime forms atypical for his/her dialect or local variants of Upper Bal are used [cf.: *sgāj* “you” (pl.), *eja* “he, she, it”, *nāj* “we”, *ala* “this”, *gušgwej* “we” (exclusive), *nišgwej* “we” (inclusive), *māj* “what”, etc.], while forms resulting from dialectal intermixing, i.e. interferential forms can also be found [*gušge* “our”, *mam* “no”, *mamgweš* “nothing”...]. It is noteworthy that archaic and interferential forms are found in parallel use in Kodorian dialects (M. Kaldani, I. Chantladze), which, in our view, is extremely important in the study of various grammatical issues.

A number of interferential verbal forms strange to present Upper Svan dialects have been recorded in the speech of Lower Balians of the Kodori Gorge. Examples are numerous: Kod. *xaxwina* “It has happened” (cf.: LB *xāxuena* and UB *xāxwǰena*), *ləmkačuninx* “They may have been cutting down the trees” (cf.: LB *ləmkačunx* and UB *ləmkačwǰinx*), *iɣumpāwix* “They are being ruined” (cf.: LB *iɣupāwix* and UB *iɣwǰāwix*), *xwardasw* “I was” (cf.: UB. *Xwardās*).

Adverbs have also been involved in the process of interference in the Lower Bal of the Kodori Gorge. The tendency is testified by a frequent use of interferential adverbs of place, time, and manner in the speech of Lower Balians of the Enguri Valley (Ajarians, Tishians, Sakenians, Kuluchians, Gencvishians, Chkhaltians, Budzugurians); e.g. [*imwāj* “where” (cf.: LB. *imgwa/ā*, UB. *imwāj*), *šomwāj* “when” (cf.: LB. *šoma*, UB. *šomwāj*), *atxānyo[atxanywe* “after this” (cf.: LB. *atxenyo*, UB. *atxanyo*), *mānkwǰi* “for the first time” (cf.: LB. *mānku*, UB. *mānkwǰi*), *misājs* “this year” (cf.: LB. *misās*, UB. *amzaw*), *amčū* “here” (cf.: LB. *amečū*), *magwāj* “what kind of” (cf.: LB. *magwār*), etc.]. In certain cases the decisive factor is morphological processes (elision, reduction, absence or presence of case markers, etc.). In this respect the most interesting fact is the use of unusual time and place adverbs by a 104-year-old Areta Farjveliani: *ečxanyo* “after this”, *ečxas* “then”, *ečxājd* “in that direction”, *čukakānisga* “from below, from yonder”. Despite our thorough search, similar instances have not been recorded in any of the dialects of the Enguri Valley. The described forms created by the respondent may have resulted from the interference of Upper and Lower Bal dialects. Identical cases are not unusual for Kodorian Svan, which, naturally, caused the formation and development of a new interesting dialect (emphasis added, M. S.).

Clearly, the changes are not few in number; however, we will still abstain from making final conclusions, for there are still many issues in the speech of the Lower Bal dialect of the Kodori (Dali) Gorge that have to be analyzed and investigated.

ტ ვ ქ ს ტ ვ ბ ი

დღლემ აშბანს შ'აქგმბანუსკ ხონაშდ, დღს მს გუმე ლი, ექის:

დღლ ლი წებელიშ მაზრის, "სოსუმეშ ოკრუკას" ხუნაირდ. წებელიუნდვე ლი ანტყელ, ანტყელუნდვე ლი ბგადა, ბგადაუნდვე ლი ლათა, ლათაუნდვე ლი ქვაბარა, ქვაბარაუნდვე ლი ზგმა, ზგმაუნდვე ლი ჩხალთა, ჩხალთას ანდრი სოშა ლიც, ფალზ, სონა ლიც. ლგცქა სწ ზგ ბერჯაშ, წგრინი ბგ ლი. ჩხალთას ლი დუქსარ. ამერუ ქისურთ ლგ, ქუინელ დრეუთეშ ნაგემ. ერისგა ლგ ლამბაქუ სონრა თახუნ. კგრანდ ძღუილ ხაგ ქისურის. ჩხალთაუნდვე ლი აქარა. ამერუ რუსურთ იგეს ი შუანარბი. აქარაუნდვე ლი გენწიშ, გენწიშუნდვე ლი უმარარ, უმარარუნდვე ლი საკენ. საკენ ლი სონა მინდორ, ლარე. ერერუ ანდრი ქალა. ქალიშ რიყვი ანდრი სგომ, სონა სგომ. ადამდ საკენუნდვე ლი ხუნარაშ ქარტ. ხუნარაშ ქარტ დალხენრუ ლი დალთეისგა დაღეშ; ხუნარაშ ქარტ მერმანენრუ ლი სოშა შუან, სამწღურა ხუნარაშ ქარტ ლი. ამხენ ლი ლაზღლალ ლინთეისგა მენგზარის, დღლემ ი შუანეშ მენგზარის. ადამდ ლი მერამე ქარტ სანწაუ — ჩერილანშ ქარტ, აშბანეშ ლაზღლალ მენგზარის დღლემ ი შუანეშ.

ათხე ადამდ ჩემბულ დღლემ გუაშუე, სოლამ ი სონამ, შ'ამბანუ ლი, ექის:

დღს ლი სონა ლაცხოვრებ ადგი. მარენე ლაცხოვრებ ადგი ლი აქარას, ერქანდვე — ლადრერარ. ლადრერარ ხაშხა "ბურსილოთეშ ძლანს". ერქანდვე ხაშხა გუანდრა. გუანდრას ლი ნენსგაქაშუ ლალწიგალ ადგი. ყარჩათ'ესხრი შუკუე, სონა შუკუე. სოსუმხენ ანდრი სონა შუკუე თეთნა ბუტკატეისგა. თეთნე ბუტკა ლი გუნდრას. ბუტკატანხენ ლექუა ანდრი ქალა. თეთნე ბუტკატენ სოში ყარჩათე მარი ლადღეშ დღწენ, სოშა ყარჩათე. თეთნე ბუტკატენ ქეჭდენ მეგრა ბარწეო ი ერხენ სეჭდენი მარა კანტორათეისგა. კანტორას ქორალ ლგჯ ი ბუტკა ლგჯ. ალი ლი უხურმანხენრუ. გუანდრახენ შუკუს ხაშხა პერტალ. ერქანდვე ჩხალთას ესხრი შუკუე, მარხუთე ესხრი. მარხუ ლი ყარჩათე შუკუე. მარხუხენ თეგელთე ესხრი შუკუე. მარხუს ანდრის სგომარ. სონა მინდურთარ ლის, ლაროლ. ათხე ალარ ლის უხურმანთე სგალაშ შუკურთ დღლხენიშ. ათხე ადამდ აქარა სოფელხენ ესხრი დროგ სოფლთე. აქარახენ თეთნა ბუტკათე ლი გენწიშ შუკუე.

ათხე ძვიდენი სოფლარს აქგმბანუსკ; საკენ ლი ლახუ ადგი, ცხეკ, გენწიშ იგეს ეახარ. ეახე გენწიშ ცხეკ ადგი ლი ი რიბაბე გენწიშ სონ'ადგილ ლი. რუსარ იგეს. გენწიშ ნაწიმეო ლი ლახუნარ. ექ ლახუნს ხაშხა ხუტოა. ათხე ტიშ სოფელეშ აშბანს ჩემბულ: ტიშ სოფელხენ სოში ლახუნთე მოლიდ გარ. ლახუნს ხაშხა სონრა ხუტოა. სონრა ხუტოახენ სოშა ხუტოათე ლაწიე ლი. სოშა ხუტოაშ ი სონრა ხუტოაშ ნენსგა დარ ლი სოშა ი ლიც ანდრი, ქალა. ალის ხაშხა ხაწიქარა. ექ ლიც ესხრი აქარა სოფელგანხენ ლექუა. ერექი სწ ბგ, პოსტანხენ, აქარაშ პოსტანხენ. ექ პოსტ ლი ბარწეშ. პოსტანხენ იგეს რუსარ ი შუანარ, პოსტრუბანხენ — შუანარ. ექის ხაშხა ბერილდარ. წგრინი ლარდა ლგ ბერრე. ერისგაწარი მუშინი მგზა ბაკელიან, მგზა ლი ჰეცრიშ. წგრინი ქორაშ ნაწიმეო ლი ბგ ბარგმბანუ. ბარგმბა ლი სოფელ ლგცერხენ. ერერუ იგე უშბოლ ზურალ. ექის ხაშხა დაქგ, გუარ ხარ გურჩიან. ქაშ რულდგარ ხარ. ერეა ნაწიმელიეა ლი, ბარგმბან ხაშხა (ექისი). ერელექუ'ანდრი ლიც, ქალა. ერეა ლარელიეა იგეს ბერარ, რუსურთარ.

ათხე ჩემბულ ჩხალთაშ გუაშუე: ჩხალთას იგეს სოფლარ ბგძგარარ. ბგძგარ ლი სონრა სოფლარ, ცხეკ-სოფელ ლი. ბგძგარხენრუ ანდრი შუკუე ჩხალთათეისგა. ადამდ ანდრი ბგძგარხენრუ შუკუე ბერილდართერე. მესამე შუკუე ესხრი ბგძგარხენ ტიშთე. ტიშხენ ესხრი შუკუე აქგართე. აქგარა ლი სონა მინდურთარ, ლაროლ; სგომარ ანდრის ი ადამდ ლანთურთარ ადგი ლი. ერწაუ ესხრი შგ ლათხურთე. ნათხირლ მასარდ არბი, დუაშარ ი კუიციროლ, დანდურთარ, ჰერკენარ. ამეო ლქუნიშეგენ ადგი ლი აქგარა, მარე ტუარ გარ ქუინეშეგენ არბი.

ხერ მ'აქგმბანუა?

დღს არბი სონა მანტოას ნანს — შგ შუანხენ ნაქედ, სოშა შუანხენ. გენწიშ არბი მგეაბირ.

აქარას სრი სოფშირა მურუაბირ. ტიშს სრი სოფშირა მუყაბირ. ბეძგებრ ი ბურუყურ სრი მანგ მურუაბირ. ზემს იზგეხ მანგ მურუაბირ. ჩხალთას იზგეხ ერხენრეშ ქართულენარ ი შუანარ. ქუაბჩარას იზგეხ ეშსე მუშუნი. ექის ხაშხა ჩაყთაილ, გუწარ ხარ არღულთან. ლათას იზგეხ ხოშა სომხარ ი ზანარ, რუსურარ, შუანარ იზგეხ.

ლათას ლეყაშ ჩინგ მუშუნი იზგეხ ხუარანშ კარტეთისგა. დანს იზგეხ უსგუაშირ მეზგე მურუაბირ ი მუყაბირ, მერ — ქუინელ ნალზიგალ, მერ — მანგ.

ხილ ხაგ დანს ხოშა კაკ, ერქანდო ბარუენ, უიცხ, უისგ, გუიჯ, აღამდ ქილუნარ, შდინ, ატამა, ბია, ანთროლ, აღამდ ყუნზელ, მენგმულდ, ინლა, ცინუა, უილდუ, მენცხურარ.

ლასად ნივდენი სიმინდ ი კუეცენ, ფიტუ, კულ, აღამდ მანანუ, გემინ, როგ, დედარ, ქირს, კობეშა, ხარბეზ, კინტური, ლებია, კარტობილ, სიმინდოშ შდარარ. სიმინდოშ შედ ნიგ მალაზოლ, ეშეი ხუადისგდ სიმინდს. მალაზა ლგ სოტარქა, კგლთხი.

ქორარ ლგხ დანს მანგ მეგემე. ხენსგა ფიცრიშ ი ხენსგა კურბი მეგემე, ბარუეშ ქორ დემეგ ლგა.

წარმოშობით ეცერელი (მეზუდელი) ვლადიმერ სუბელიანი, 50 წლისა ტექსტი ჩაწერილია აკაკი შანიძის მიერ 1923 წელს, რამდენადმე რედაქტირებულია ჩვენ მიერ (ი. ჩ.)

დალი

დალის ხეობის (“დალ-ის”) ამბავს მე მოგიყვები (“გი-ა-მბ-ოხ კარგად, დალში (“დალ-ს”) რა’ც’ ხდება (“რა საქმე არის, იმას”):

დალის ხეობა არის წებელდის მახრისა¹, “სოხუმის ოყურქას” ეწერო. წებელდის მერე არის ანტყელი, ანტყელის შემდეგ არის ბაგადა, ბაგადის მერე არის ლათა, ლათის მერე არის ქვაბჩარა, ქვაბჩარის მერე არის ზუმა, ზუმის მერე არის ჩხალთა; ჩხალთაში მოდის დიდი მდინარე (“ლიც-ლიც-ი”), ფალა, კარგი წყალი. მდინარეზე გადაებულია (“ა-ძე-ეს”) რკინის ხიდი, წითელი ხიდა (“ზოგა არის”). ჩხალთაში არის დუქნები. აქ დგას ჯიხური, ძველ დროში (“დრო-ს-ზე-ის”) აშენებული (“ნა-გ-ე-ბი”). იმაში არის (“დგ-ას”) პატარა საპყრობილე (“სა-შაუბტ-ე-ახტ-ე”) ოთახი. ირგვლივ ზღუდე აკრავს (“ა-ღ-ა-ს”) ჯიხურს. ჩხალთის მერე არის აჯარა. აქ რუსები ცხოვრობენ (“სახლობენ”) და სვანებიც, აჯარის მერე არის გენწეში, გენწეშის მერე არის ომარიშალი (“უმარ-ე-ბი”)!, ომარიშალის მერე არის საკენი. საკენი არის კარგი ვაკე ადგილი (“მინდორი”), სათიბი. იქ ჩა’მოდის მდინარე (“ჭალა”). მდინარის რიყეზე მოდის მინერალური წყალი (“სიმ-ურ-ი”), კარგი მკაეე წყალი. საკენის მერე არის ხიდასაა. ხეარაშის უღელტეხილი (“ქორჭ-ი”), რომელიც დალის მხარეს, დღამდე, დალის ხიდასაა. ხეარაშის უღელტეხილის მეორე მხარეს არის დიდი სვანეთი, საზღვარი ხეარაშის უღელტეხილია. აქედან არის ზამთარში მგზავრების (“მ-გ-ზ-ა-ერ-ის”) სასიარულო (“სა-გ-ზ-ა-ლი”), დალის ხეობისა² და სვანეთის მგზავრების. კიდევ არის მეორე საზაფხულო გადასასვლელი — ჯერილის უღელტეხილი, დალის ხეობისა¹ და სვანეთის მგზავრების საზაფხულო სასიარულო “გზა”.

¹ ბალსქემოელი მოქმედი შტო-გვიარისაგან მომდინარე ბალსზემოურ ტოპონიმს ბალსქემოური სისტემით (სახელის ფუძე-შრავლობითობის მორფემა) აწარმოებს (ი. ჩ.).

² დღეს ამ უღელტეხილს ხუარაშში (<ხუარა-ა-იშ>) ჰქვია, ანუ ნაენეტივარი ფორმაა, მიუხედავად ამისა, რაკი ტოპონიმი (უღელტეხილის სახელწოდება), ამიტომ ნათესაობით ბრუნვის მოთვება თარგმანშიც შენარჩუნებული უნდა იყოს ყველგან: “ხეარაში, ხეარაშში, ხეარაშს, ხეარაშის, ხეარაშ-ამდე... — ი. ჩ.

ახლა კიდევ გიყვები ("გ-ე-ა-მ-ბ-ო") დალის ხეობის ამბავს ("საქმეს"), ცუდსა და კარგს, რაც ხდება ("რა ა-მ-ბ-ა-ე-ი არის"), იმას:

დალის ხეობაში ("დალ-ს") არის კარგი საცხოვრებელი ადგილი. საუკეთესო საცხოვრებელი ადგილი არის აჯარაში, მერე - ლადრეარაში. ლადრეარაში ჰქვია "ზიურსილოვის პლანს". მერე არის ("ჰქვია") გევანრა. გევანრაში ("გევანრა-ს") საშუალო საცხოვრებელი ადგილია. ყარაჩაიში მიდის გზა ("შუკა"), კარგი გზა. სოხუმიდან მოდის კარგი გზა თეთრ ჯიხურამდე ("ბუტკა-ს-კენ-ში"). თეთრი ჯიხური არის გევანრაში. ჯიხურის გვერდზე ("გან-ს-კენ ქვემოთ") ჩამოდის მდინარე. თეთრი ჯიხურიდან ყარაჩაიმდე ორი დღის სავალია, დიდ ყარაჩაიში. თეთრი ჯიხურიდან მოხვდები ("მი-ე-ჭ-ღ-ო-მ-ბ-ი") მსხვილ ქვასთან და იქიდან მოხვდება კაცი კანტორასთან ("კანტორა-ს-კენ-ში"). კანტორაში სახლები დგას ("დგანან") და ჯიხური დგას. ეს არის სამუსულმანო მხარეს ("მუსულმან-ს-კენ-ქვე"). გევანრიდან 'გადასასვლელ' გზას ("შუკა-ს") ჰქვია უღელტეხილი ("პერევალი"). მერე ჩხალთაში ("ჩხალთა-ს") გადის გზა, 'რომელიც' მარუხისკენ მიდის. მარუხი არის ყარაჩაისკენ 'მომავალი' გზა. მარუხიდან თოვლისკენ მიდის გზა. მარუხში მოედინება ("მოდიან") ეეები ("სიმურ-ებ-ი"). კარგი მინდვრებია, საძოვრები ("სათიხები"). ახლა ესენია სამუსულმანოში ("მუსულმან-ს-კენ") გადასასვლელი ("შესასვლელი") გზები ("შუკები") დალის ხეობიდან ("დალი-დან-ის"). ახლა კიდევ სოფელ აჯარიდან სოხუშში მიდის დროგი. აჯარიდან თეთრ ჯიხურამდე არის დროგის გზა.

ახლა განაპირა ("ბეიდის") სოფლების შესახებ ("სოფლებ-ს") გიამბობ: საკენი არის მთა ადგილი, ტყე ("ჩხეკი"). გენწვიშში ("გენწვიშ-ს") ცხოვრობენ ("სახლობენ") ბაღს ზემოვლები. ზემო გენწვიშში ტყიანი ("ტყე") ადგილია და ქვემო გენწვიშში კარგი ადგილია. რუსები ცხოვრობენ. გენწვიშში ამაზე ("ნა-ზომ-ს-ზე") არის მთები. იმ მთას ჰქვია ხუტია. ახლა სოფელ ტიშის ("ტიშ სოფ-ლის") ამბავს გიყვები: სოფელ ტიშიდან მთამდე ცოტა მანძილია ("უ-ბ-ე-ს მთა-ს კენ ცოტადა"). მთას ჰქვია პატარა ხუტია. პატარა ხუტიიდან დიდი ხუტია ჩანს ("დიდ ხუტი-ამდე 'გა'სახედი არის"). დიდ ხუტიასა ("ხუტი-ის") და პატარა ხუტიას ("ხუტი-ის") შორის დიდი ხე-ვია ("ღარი არის") და წყალი ჩამოდის, მდინარე, ამას ჰქვია ხაწკარა. ის წყალი ჩაუდის ("მიდის") სოფელ აჯარას გვერდზე ("აჯარა სოფ-ს-გან-ი-დან ქვემოთ"). იმაზე გადებული არის ("ა-ბ-ე-ს") ხიდი ("ბოგა"), პოსტის გვერდით, აჯარის პოსტის გვერდით. ის პოსტი ქვისაა. პოსტის გვერდით სახლობენ რუსები და სევანები, პოსტი ჰქვემოთ - სევანები. იმას ჰქვია "ბერილდარი" ("ბერი-ლებ-ი"), სადაც ბერების წითელი საცხოვრებელი ("სამყოფი") დგას. იმაში არის სვანი მუზა პაკელიანი, მუზა არის ეცერელი ("ეცერ-ის"). წითელი სახლის გასწვრივ ("ნა-ზომ-ს-ზე") არის ბარუმბას ხიდი. ბარუმბა არის სოფელი წყალბაღმა ("წყალ-ს იქით"). იქ ცხოვრობს ქერი ("ოხლ-ი") ქალი. იმას ჰქვია დაჯი. მისი გვარია ("გვარი აქვს") გურჩიანი. ქმარი ("კაცი") გარდაცვლილი ჰყავს ("და-ღ-გ-ო-მ-ი-ლი უეის"). იმის გასწვრივ ზემოთკენ ("ნა-ზომ-ს ზემოთ"), ბარუმბა ჰქვია (იმათაც). იქ ("ე-გ-ი-ს ქვემოთ") ჩამოდის წყალი, მდინარე. იმის ხეობაში ("ღარ-ს ზემოთ") ცხოვრობენ ("სახლობენ") ბერები, რუსები.

ახლა გიამბობ ჩხალთის ამბავს ("საქმეს"): ჩხალთაში ცხოვრობენ ბუბუგურლები ("სოფ-ლები ბუბუგურ-ებ-ი"). ბუბუგურში ("ბუბუგურ") არის პატარა სოფლები, ტყე-სოფელია. ბუბუგურიდან ჩამოდის გზა ჩხალთაში ("ჩხალთა-ს-კენ-ში"). კიდევ ჩამოდის ბუბუგურიდან გზა ბერილდარამდე. მესამე გზა მიდის ბუბუგურიდან ტიშში ("ტიშ-ს-კენ"). ტიშიდან მიდის გზა აბგარაში ("აბგარა-ს-კენ"). აბგარაში ("აბგარა") არის კარგი მინდვრები, საძოვრები ("სათიხები"); მთავრ წყლები მოედინება ("მოდიან") და კიდევ სანადირო ("სა-თხველ-არ-ი") ადგილია. ყველა იქ მიდის სანადიროდ ("სა-თხველ-ად"). ნადირი ("ნა-თხველ-ებ-ი") ბეგრია ("მეტისმეტად არიან"); ჯიხვები და შუნები, დათვები, არჩეები. ასეთი საქონლის 'საყოლი' ("სასულ-დ-გ-მ-ულ-ო") ადგილია აბგარა, მაგრამ მხოლოდ გარეული ("ტყ-ი-ური") ცხოველებია ("სულ-დ-გ-მ-ული არის").

სხვა ("მეტი") რა გიამბო?

დალის ხეობაში (“დალ-ს”) არის კარგი ბატიოსანი ხაღხი – ყველა სვანეთიდან მოსული (“ნაჰ-ღ-ოზ-ი”), დიდი სვანეთიდან. გენწიეში (“გენწიეში”) ბალს’ზემოელები არიან, აჯარაში კი – უფრო მეტად (“უფროც-ელ-ეს-ი”) ბალს’ქვემოელები. ტიშში უფრო ბალს’ზემოელები არიან. ბუშუგურში და ბურუყურში ყველა ბალს’ქვემოელია. ზუმაში (“ზგ-ს”) ცხოვრობენ ბალს’ქვემოელები. ჩხალთაში ცხოვრობენ გადაღმა (“იქითის”) ქართველები და სვანები. ქვაბზარაში ცხოვრობს ერთი სვანი. იმას პქვია ჩაყთაილი, გვარად არის (“გვარი აქეს”) არღელიანი. ლათაში ცხოვრობენ უფრო სომხები და მეგრელები (“ხან-ებ-ი”), რუსები, სვანებიც ცხოვრობენ.

ლათის ზემოთ ყველგან სვანი სახლობს ხვარაშის უღელტეხილამდე (“კორტ-ს-კენ-ში”). დალის ხეობაში ცხოვრობს ექვსასი კომლი (“მოსახლე”) ბალს’ქვემოელი და ბალს’ზემოელი, ზოგი – ძველი ჩასახლებული (“ნასახლები”), ზოგი – ახალი.

ხეხილი (“ხილ-ი”) არის (“ადგა-ს”) დალში უფრო მეტად: კაკალი, მერე (“მაშინს მერე”) ტყემალი (“ბერყენა”), მსხალი, ვაშლი, წაბლი, კიდევ: ქლიავი, თხილი, ატამი, კომში (“ბია”), საგვიანო ჯიშის მსხვილი ვაშლი, კიდევ: ყურბენი, მიწის მოცივი, ყოლო, მოცივი, მაყვალი, მოცხარი.

საარსებოდ’ მოგვდის (“მო-გვი-ქვ-ო-მ-ებ-ის”) სიმინდი და ხორბალი, ფეტვი, საგაზაფხულო წმინდა ხორბალი, კიდევ: ჭვავი (“მანაშა”), ქერი (“წინ-ოლ-ი”), ცერცვი (“გორგელა”), ბარდა (“კად-ურ-ი”), ოსკი (“ქირცა”), გოგრა (“კოქე”), საზამთრო (“ხაბურზა-კი”), კიტრი, ღობიო, კარტოფილი, სიმინდის ტაროები (“თაგ-ებ-ი”). სიმინდის შესანახავად (“ჭურჭლად”) გვიდგას ნაღები (“მალაზიები”); იმაში ვედებთ სიმინდს. ნაღია დგას მაღალ სვეტებზე.

სახლები დგას (“დგანან”) დალის ხეობაში (“დალ-ს”) ყველა ხისა’, ნახევარი ფიცრისა’ და ნახევარი მრგვალი ხისა’, ქვის სახლი არ დგას.

თხტიმგეზლზ საფლმუქინ

(უახლესი ინფორმაცია)

ქ. მ. — დედე, სი ათხე მახე ნაჰნდუ სი დნლზან; ამეო გუწარ ლემბუწლ. მამ ლიბნედ ერი ლიუედუნეს, იმეი გარკ აგუნდ დლლმ ჩულოცუქიე ი ლიქჩანუი. იხუწმა უდიქი ამსუნდლდეუდ ალა ხოწად ლენგუნმ გუმე ლანსუ. ერქანლო სგალოზი, სგალიტენ მერსიოდ გარ ანგვრტენ, ეწაქად, მალცუნესგანლზანქა, სი ალა ეახვტრტ, იმეი? მარდ ლაქუმარქუნი, მარ ლაქანან განსეი, იშა მატუმწარ სი მამუნე ი, საერთოდ, დალუი ლანდი ლადანდეი იშა ლიქუმესკ ქამმედა?

ა. ჯ.-მ. — მი ეგწუმ გარკ აქვად ალ ეშუე ზნაისგა, ექვი თემი მან, ერე სგალოზის დეუ ომპინდანს ი ოსტვრტინანს, ქახუიჯეოლდანს გარ მადე, ქა-მ-დ-ო-რ-უ-დე-მ-ა-შ-ლ-უნ-თ-ან-ს-..

მი ნათან ხუი შენანს, კოლწიშისგა. ლიბოფუქა მირდა ყარჩას, მიშუე ბიძამ — არსენა ქაქუმლიანწიშოყ, მარე კლას ოთხგეირი დნლს ი ერქანლო, უეგემიპილიან ლადანდ, უოლ რენდქარტოლ, ერქად ხუილწიგანდანს დანლს. მარგიანლდე თელრა ხუი. ოხუიოდ გეწალ ოსტიორდ, ოშოხუნდ თბილისი იუნეჩ ქაუახიშუილი ონიუერისტიდე ადწვტრტენ. საშუალო ოქანს, ალბათ, შუნ მუდუნდა, მარე ადბინან ფისრამ ალ ლიშამლ ი ჩინოუშუე გამს ემეფენე.

¹უკანასკნელი მონაცემებით, კოდორის ხეობის ზემო წელში (დალ-ში) 2008 წლის აგვისტოს ცნობილ მოვლენებამდე ცხოვრობდა 850 კომლი (3000-მდე სულით) – ა. მ.

თხუთმეცხელ სამშობლოს ესუნდა... ერქანლო მი ღალ ლგაბრ მამ მეტუდენ, ლახე სოსრა გეზღორე ლექგერე შრამა?! "ღამარს დეტი მუ სორის, დეტი სომა მუხუნებამ ამეი მზრუნუელ სომა ჯგომილ — შუქარი ხერდის ამუნდლო... მენჯი ესუნდალტი, დიორ ლირდემი მასტუნჯარი ტუნქემინს ი ხნდურღე რუქ-მერგარტის". ერქანლო, ერქა ლამა, ქენო, მარია — მან სტუდენტარ ლახუნ.

ღალღე ი დაღარღე გუნ სუნამ სოღარობ ი ნაუბანდური ოთხტურღე. ამქედღე ლგოთ მანგელუმი ლექრანტი, მანკუთი ლტოლუთილობ... სოსუმჷნ ტინჯადუნდო მეშღოხუნთიდ ზანსგა ალაშკე ლიშაშღე, ლიბობანტი, ლინთე ი ზაუ მეჰად ლემახეუთი ლისგურე... ერქანგე მაყალ ნია, ერე ჟიღეშუდუნეი გარ გარჯ ლი, ერას ღალ ლამეღღან იმე ხარ?! მარე ეშია, მამ დო ირღო, ეშრუ ნიცხან, ე, ნიშგუნეი დეცე-გომეი, ნიშგუნეი ნაშრომ-ნაღზოგანღისგა.

ქ. მ. — ჩუმაშუიღე, მანკუთი ლიშაშღე ლექტუნ ომარიშღისგა სემიტიშე სემი ზურალ გარ ხარღად — სი, დუმა ქალღან ი დოსია აჟალიან... ი სემის — ჩის უხუნარღე სორა მანგელუაშენ ჯანღად ლანსღისგა ჩუღუღუნამაშე... ერქარე სოღალაშენ დემღად ი დემღად აცურიდ.

ა. ქ.-მ. — საფლანგარს იმეი ოცურად?! სუნამ მაყალსი ხუნუნადღე ი ხუნამ დამიდარაბასი, მარე ეშია ჩის ხუთმინდღა...

ქ. მ. — ბოლო ზამ დანღან მანუღუნდუნე ი დანღე მანუნუნე, ჩუმინა, ერე გუნ გარჯ ჯანღად, გუთიშე, ლაქტურაშე ი მსანუშეი ერე გარ ხარღან. სი ქანგებანტი, სგალაზუი იმეშე ანღელ ჯანღად, გუთი იმ ჯიღუნდა — იმ ანღელღანს ი ჩუ-მამ-ერქნუიდღა ერე?

ა. ქ.-მ. — აღ ეშუ ზანსგა გუთი იმ ხანათეჷა მამგეშე ემკუნანენ, ერეშე საუღ აშკან ლასფლანღე, ადღორეშე, ჩინიშ... ჩინიშ... შინარს ჩუნუნცხრანს დანღე შეზის, ჩის ხუნეშენღანღანს ლინჯრინეს ექღა, ერე მიშგუ ოხუმე იმეღ ექეშ დეშ მანღ. გეზღორის გუნამ ხანდს მიშგუ ი ექღა დემ მუფუნდან, მარე ეშია დემეი ოთგუნ, ერქა სერ ანდსანანალეს მიშგუ ლანჯად, ტანსყეს საშე ი, იმუნამეი დო ლანტი, მიშგუ გეზღორი ტანნიკუნე, ერე მი ქაოთფეშუნდან.

ტონუნუბანდღე მეღღე მეღღან ი ჩორანდ ენგური ბოგოთეჩე. ერე ჩინგ ბარგიღღან ი ალა მანგ, ჩუ-მამ-ნუღუნენ, ჩუნანსქურეს, საშუნარს ჩუნანოქუნეშე... ეშრუ ჩუნუნუნე დანღან ნანგანდ "მარეშეტა", ხუნდუნამეი ტინსგურად გეღანს შოფერი ი ოთგანდ შუქუნს. ერე შუქუნეი გუნ სორანდ ნაროღა, ნემბუნდღა... ამეი ოჩანდღა გალს ი ერეღექუნს სოფლანარს ი მაჰარკას ტონსიბედ დანღე.

ქ. მ. — სოხუმეი მამ აჩად-მო-ჩე? მადემა, იმეი ქუნუნინოღე შუქარი ბინათე?

ა. ქ.-მ. — სოხუმეი — მამა, პირღანდ ოთსიბედქა. გალ ქუნინღე გალს მამ ხაქუნე, დემა ხანღ პარი ერქანდუშალ, დემა ერქანდ თუღალ ი ჰანდ ხაცურისგა; აშინ, მანარღე სოღა ჰანდ ხან ჩის — შეზგეს ი სოფლო, შუქუნს, ქალანტი... ჩის, ჩინუაშე...

ჰანდ ხუნეღდინდღე დანღს, ეშ ხუნეიბუნდანს, გუთი მანუშედ მრუღ მიფერტიინდღა... სოსუმინ დანღე შუქარე მანარღ ნაფეჰე ლის; ჟიღუნუნუნე ლის; ცხიკ ი ტეპირ ძგეღანხანისგა სგამ-სგა მეღღე ლი, სოფლანარს ქალგჰარი ი მანგ ჟიღოგორაშე.

ნამოზს, ლიმტკუნანღე ტონაქა ოთხედღსგა აჯარათეშგა. ეშრუ ჩუნეშუნეიდს გუთი მარგოან ი დარეჯან გულბან (მირა ხუნე). მი სგამ ექმარეშე ი გეღა დეღედარიან იმეღეშე ოდერ.

მერკა ლადეღ, ურბად, მალღ, მამ ამჩარუნენ! — გუთი ი დარეჯანი სგალანშენღანს ი ოთგანდ ლეღა, ომარიშღელე. მიშგუ მანუთუნეშგა სგა-ერ-ოთხანგ, ერქანდ ი ერქანდღე, მიშგუ გეზღან სასაფლოოთეი, ქუთუღარღე ლორკუნე ამბინენ. აჯად მანგდ მერქარუნენ! "ე, კისდჯე დანღს ხურდინო?" ჰანუნარ, ბად, ლარტამ — ქოთუნდღან მანგ. ქორს ქორს მამ ხანღან: სორილ — მანგ ქალგდე ი ჩუმესდე — მანგ გოხარებულ... მიშგუ გარ მამა, ამეი ლი ჩინი ქორს.

ერქანდღე ქორანდ სასაფლოოთეი, ნაშუნდობუნ მეშხე დუნინანღ, კონიაკ ი ნაფანუნუნარ, მამღოშ ოხმედ, თბილისენე ოთხუნამსგა. მანკუთი, აშ ჩინა, მიშგუ გეზღან სასაფლოოთეი ოთხუნანდღე ი ოთფუნედქა, ერქანდო ჩის ქონუნეშე, თუთ-თუთი ქონუნუნდუნე ექღა, ერე ეშრუ მანგ ნიშგუნეი მესტუღელ ი ნათი გარ ხაქუნდღა. მეცურე საფლანგარს მეღეშე გუთი იმე კუნაშე სუღუნ-სგაღოხუნგარს ექმარე ქუნარს: აქან-ლანანტიღე ისგუნეი ამეი ჩუღეცურე, მენჯ ჰეი მრამ ამპროღა,

ღერბთეჯ წაღრა, ერე ახალგაზრდალს აჰიდღეს ამხაჷ სგალიტენს ი ისგუქმს საფლაჷნართეჷ ეხსნორდ ფილიჷქედ!

გუი მერ ჩ'ოთჷუთუ ლასფლაჷნლი, ჰაზუნარისგა, ადგილრე ლიწედშე, სგალანჷგერტუნ, ერე "კისდგჯ დალს ხუნარი" ი ერქა ხუნქა მიშუე მენკრინალს ჩის — გუიო მარგიანს, მანანა ქალდანს, რაია ქორქიანს, დარეჷან გულბანს, გელა დეჷდარაიანს: რეწუშე მადილგჯ ანხუიედ სგამ, ჩიემდ, მიშგუ ამხაჷ სგალინკრინეშე, ერე ერტამდგჯ თუნდაც კოწოლ ში ემი ლოხსეე შუკს ი ზგუს თბილისნეშე ამჷდ მიშგუ სგალიფშედეს ი სგალინკრინეს, ცოდგჯ ჰუნსამა რუქედღუნის ისგუქმს ლირდისგა, ეგაჷ მგჯ ფილუნჷშინე ქარს! ნაშუდებოჯეუთ გარ ჯუღუანს იჷალადღა!

ამეჷ ხუნქეჷშეიადღენი მეჰად მიშგუ აშ ლარდაისგა.

გუნ მანჯუმს მაკუ აჷდ ისგუქმს ჯგუფს აგრ ხუნქეჷა — მერი საღლიანს, რუსიკო იოსელიანს, გუშგუქმს მეხუბარლე, სორამ გრიშა მარგიანს გეზალს — ქეთინოს, ი აშ ნახუნქმარს მანჯუმს — ისგუქმს მეცნიერ-ნელმძღვანელს, ქალბატონ იზა ჩანტლაძეს, მარუ ზინსგა ამეჷ სოლა პირობაღლისგა, ალამგჯ ერ ათხელაღედ დღლისგა, ამეჷ ერ ჭანტერესდას ი ჭეჷკერანს ნიშგუქმს მანჯეკრა, გუნში მამფუა პირობეჷშელ ი ალა მგჯ ამეჷ ფნედად ერ ერღუნს გუთე.

ქ. მ. — დედე, ეკარს ხუნქეჷშემელ ი მი მამამა? მია ერ ჯგუფისგა მადამ ხუარდანს, მიშგუაურ ღალ ეგაჷრ იმ მოშ ანსყინას?!

ა. ჯ. — სი მგდან სი ი ამღადი ჭად ლეჩუქე ალა მგჯ; ეგაჷრ — მუშგურალ ლანტუნს ი ალამგჯეკუთეშ ანსყენს ი ადნორენ დალანკრე ი დღლიან ბედეს.

ბგეჷ მანჯუმს მაკურ ერ ხუნქეჷა იზა ჩანტლაძეს, ჭანრი კაშიას ი ირაკლი ალახანიას, მიშგუ გეზლანს — შუქრი მარგიანს ლანრი რედაქტორანს ი გამომცემელს. აღმარდ აღ ლანრიშე საქართუელეჷ ბედეს ლანდილისგა ლუღუბაჷე ლემხედღუჷას ხაყერს პატიჷ! დედეშდ ერ ლანრი შუქრიშე, მიშგუ ლადუნა თხუთმგეზლანს, მერმამდ ლითუნლ ლი, ალა ხუნქეჷშემელ ეგაჷრს ი რუმიხა, ერე ალა ირა იჷალადღიშდ უშუნა გუეშ. დერბეთ მინე ნაბარწყს მეჰადღუთ სომურსგუენი!

ქ. მ. — უნეგემბილს, ისგუ გეზლანგეზღორეთი ლქა მალე — მეჷ ქაქერქაშახსგა! გუნ მირს ნანტერესს მგჯ!

ა. ჯ. — აშ დღე ნიბჷშინ მირი: შუქო, ნანა, მეგი, მარიაჷ, ნინო, ანანო, ირაკლი, ლეჷან, საბა ი ანა. გუნ მანხად აღმარე ლიცხემე. მუთერი მგჯ სორა ლის. ირაკლიშ ი ლეჷანოშშელ წესიერ აღ კორბუსეჷ მერმდ დარ პრი ი ისგუ ანანუეშშელ ჩქიმჩერედ — ისგუ კორბუსეჷ. შუქო სალამურს აშუქე სორამდ, ნინო სუბი, ირაკლი იბგრაგმელ, მირა მოყანს ბაბჷშანს მადგრაჷ ჰუნმოშ ანხუნს, ეზარ ირა. ლეჷანს იურისტობს საკუ.

ნაშუდებოჷ ხუღუანს ი დოსგუ იგეს ერთობილ საქართუელისგა!

ქ. მ. — იუასუ ხარს ნამბუალინე. მარენე, ისგულდ იმუქამო ლიჷდი მამჷდა, ალა ლი დღლიე ი ახსუნეთე ლიტენ. ლერბეთისეჷ სორჷმინა, ერე ხუნქეჷდ ი შუიღბანდ ათხუიღდუნს ალა! ნამ, დალარდ, ხუნქეჷ ნაწი ნაკოდდ ი უნლი ეხსნორანდ ალმუშგუნენდ გუშგუქმს ქუთენი სგუებინე. ადრი დურეჷ ი ისტორია ჩის ლღლედდ ექესუნე მირა-მირა უხეს!

ანტისა ჭაჷკელიანი-მარგიანი, 75 წლისა
ქეთევან მარგიანი-დაღვანი, 38 წლისა
ომარიშალი — თბილისი, 2009 წ.

პირმშოს საფლავთან (“სა-ფლავ-ის-ზე”)

ქ. მ. - დედა, შენ ახლა ახალი ჩამოსული (“ნა-კდ-ომი”) ხარ დალიდან; ამაზე უნდა ვისაუბროთ (“გვაქვს სა-ამ-ობი”). არ დავიწყებთ იმის გახსენებას, როგორ გავგიჭირდა (“გარჯა გვეონდა”) დალის დატოვება და დაკარგვა (“ქრ-ობა”). თქვენი ასაკის (“კბილი”) ადამიანებისთვის (“ადამიან-ებ-ის-ა-დ”) ეს კიდევ უფრო (“ხ-უ-ცი-ი”) საძნელო (“სა-გუამო”) საქმე იყო. (იმ ამბების) შემდგომ შესვლა, შებრუნება მხოლოდ ერთეულგამა (“ზოგამა”) შეძლეს (“მო-აკერ-ეს”), მით უმეტეს, იალტუნეხგელთა (“ომარ-იშა-ლ-ელ-თა”) შორის, შენ ეს შეძელი, როგორ? ვინ დაგეხმარა (“მო-გ-ი-მ-არ-ჯე-უ-ა”), ვინ დაგიდგა გვერდში (“გან-ს-ზე”), ვისი მადლობელი ხარ ყველზე მეტად, და საერთოდ, დღევანდელ დღეს დაღზე რისი თქმა შეგიძლია?

ა. ჯ. მ. - მე იმდენად გაბიჭირდა (“გარჯა მო-მ-ი-კდა”) ამ ერთი წლის განმავლობაში, ისეთი (“ე-გ-ზომა”) ტანჯვა (“თმ-ენ-ა”) მქონდა, რომ, თუკი შესვლას ვერ შეეძლებდი ან ვერ მოვახერხებდი, არა მარტო გავგიჟებოდი, ალბათ, ზამთარსაც ვერ გადავიტანდი (“...ვერც გადაიმეზამთრებინა”)!

მე დაბადებული (“ნა-თენ-ები”) ვარ სვანეთში, ჭოლაშში, ბავშვობაში ვყოფილვარ ყარაჩაიში ბიძაქმთან - არსენა ჯაჭველიანთან, მაგრამ სკოლა (“კლასი”) დალის ხეობაში (“დალ-ს”) დავამთავრე და მას მერე, ბოლო დღემდე (“ღღ-ღ”), ვიდრე დაიკარგებოდა (“გან-ქარ-დებო-და”), იქამდე ვცხოვრობდი დაღში. მარგიანების რძალი ვარ. ხუთი შვილი გავზარდე, ოთხმა თბილისის ივანე ჯავახიშვილის უნივერსიტეტი დაამთავრეს. საშუალო ოჯახი, ალბათ, (“ხელს”) მქონდა, მაგრამ დაიწყო ეს წყვეული (“ფის-იან-ი”) ომი და ყველანაირად გამანადგურა (“მიწას დამანარცხა”).

პირმშო სამშობლოს შეეწირე (“და-ე-ა-დე”)... იმის მერე მე საწყალს, აბა, სიცოცხლე რაღად მიწოდდა (“ცოცხალ-ს” რა მ-ე-ნ-ე-ე-ე-ე-ე-ო-და”), რომ არა უმცროსი შვილები და რადი (“ჭკვერ-ე-ა”). “აღარც მამა... ამიერიდან არც ასეთი მზრუნველი და მოამაგე უფროსი ძმა - შუბრი ეყოლებათ-მეთქი... თუკი მეც ვულაღატებ, უდებობის (“უდებოდ ყოფნის”) ტიკილიც დამატებთ (“შე-ე-ქმ-ნ-ებ-ათ”) და მთლად დამეჩარებინათ-მეთქი”, თანაც (“ის კიდევ”) მაშინ ლაშა, ქენო, მარიკა - ყველანი სტუდენტები იყვნენ.

დალის ხეობამ და დალელებმა ძალიან ბევრი საშინელება (“ცულობა”) და უბედურება გადავიტანეთ. ამდენი რჩეული (“გა-მო-თიშ-ულ-ი”) ვაჟაკის (“ახალ-გა-ი-ს”) დაკარგვა (“ქრ-ობ-ა”), პირველი ლტოლვილობა, სოხუმის ალების (“ა-კიდ-ებ-ის”) მერე თხუთმეტი წლის განმავლობაში (“წელიში”) ამდენი ომი, დაბომბვები, ზამთარ-ზაფხულ მუდამ დაძაბულობა (“ცეცხლზე ჯდომა”)... იმდენი შიში (“ყამი”) გადაგვიტანია, რომ გახსენებაც შეუძლებელია (“გარჯა არის”), ან კი ვინ დაითვლის (“იმახ სათვალავი სად აქვს”)?! მაგრამ მაინც, მიუხედავად ყველაფრისა (“თუ რაც იქნებოდა”), იქ გვერჩია, ე, ჩვენს მიწა-წყალზე (“ცა-მიწაზე”), ჩვენს ნაშრომ-ნამოსახლარში...

ქ. მ. - მასსოვს, პირველი ბრძოლების დროს ქველა ომარისაღში სამად (“სამით”) სამი ქალი იყავით მხოლოდ - შენ, დუშა ქაღლანი და დოსია ავალიანი... და სამივეს საუკეთესო (“ერთმანეთად კარგი”) ვაჟაკები გყავდათ ომში დაღუპული, იმათი საფლავები არა და არ დატოვეთ.

ა. ჯ. მ. - საფლავებს როგორ მივატოვებდით?! ბევრი (“ხუა-ი”) შიშიც ენახეთ და ბევრი დავიდარბაც, მაგრამ მაინც ვითმენდით ყოველივეს...

ქ. მ. - ბოლო წელიწადს დალის ხეობის მონატრებისა (“ნახეთ”) და იქ ჩასვლის სურვილის გამო (“სურვილით”), ვიცო, რომ ძალიან გიჭირდა... გულთ, ფიქრითა და სიზმრებითაც (“მის-ნ-ებ-ით-ა-ც”) იქ იყავი მხოლოდ და მხოლოდ. მოგივიყვი (“გე-ა-ამ-ე”),

ხეობაში შესვლისას მოლოდინი ("სა-დღე-ელი") რისი გქონდა, გული რას გიგარბობდა - რას ელოდი და რა დაგხვდა იქ?

ა. ჯ.-მ - ამ ერთ წელიწადში გულის გახეთქამდე არაფერი დამაკლდა, ისეთი მონატრება მქონდა ("სეფლა მო-მი-ქდა") საფლავებისა', ადგილებისა', ყველაფრის, ყველაფრის... ვისაც კი გაიფიქრებდი ("გა-უ-ცხრო-ლი-ა-ვ-რ-ი") დაღისკენ წამსვლელს, ყველას ეხებებოდა ვაჟვანას იმით, რომ ჩემი თავისა ("თხემ-ის") იმედი იმდენად არ ("ვერ") მქონდა. შეიღებს ევლარდობი ("გონ-ება-ა-ქონდათ ჩემი") და იმით არ მიშვებდნენ, მაგრამ მაინც (რომ) არაფრით გაეჭრდი ("და-ფ-დგე-ი"), მაშინ უკვე დატრიალდნენ ჩემი სიძეები, გამიკეთეს ("ა-მი-წყუ-ეს") საშვი და, როგორც იქნა, ჩემი შეიღებიც დაითანხმეს ჩემს გაშვებაზე ("რომ გაეშვი").

შევიკრიბეთ ("ავეუნდავით") ათი დაღელი და ჩავედით ენგურისა' ხილამდე ("ზოგა-ს-კენ-ქემ") იქ ყველგან ბარგი და ეს ყველაფერი, რაც კი რამ გქონდა, გავესინჯეს, საშვები შევიმორწმუნე იქვე დაგხვდა დაღის ხეობიდან ჩამოსული ("ნა-ქ-დ-ომ-ი") სამარშრუტო, რომელშიც იჯდა ("რომელზედაც აჯდა") აფხაზი მძღოლი ("შოფერი") და გაუდგეკით გზას. ის გზაში ("შუკა-ს-ზე") ძალიან ("გულ-ად") კარგად გვეტყუოდა, გვესაუბრებოდა... ასე გავიარეთ გალი, იქაური სოფლები ("გავედით გალს... სოფ-ღ-ბეს") და მაკარკასთან ავეხვიეთ დაღისკენ.

ქ. მ. - სოხუში არ გაგივლიათ ("ჩახვედით"), არა?... არადა, როგორ გენდომებოდა შექირს ბინაში შესვლა?!

ა. ჯ.-მ. - სოხუში - არა, პირდაპირ გადაეხვიეთ. გალი ძველ გალს არ ჰგავს. არც ხალხი არის მაშინდელივით, არც ადრინდელი სიღამაზე ("თუღ-ი") და იფრი აქვს შერჩენილი... და საერთოდ, ძალზე ცუდი იქნასაზე აქვს ("ა-დ-ე-ს") ყველაფერს - მოსახლესა' და სოფელს, გზას, ქადაქს... ყველას, ყველაფერს -

რამდენადაც ევალოდებოდა დაღის ხეობას, ეგრობობი, გული რა ("რა ზომა-დ") სხეანარიც მიფიქრავდა... სოხუმიდან დაღისკენ (მიმაგალი) გზებზე მტრისმტრად გაუფუჭებულა ("ნა-ფუჭ-ებ-ია"), დავიწროებულია; ტყე ("ჩხეკი") და ტყვია ნაპირებიდან ("ტვიღ-ებ-ი-დან") მოდებული (ახლო-ახლოში "შე-მო-ქ-დ-ომ-ი-ლ-ი")... სოფლები დაცარიელებული და ყველაფერი აოსრებული.

საღამოს, შებინდების ("უ-კუნ-ობ-ის") ეამს, მივადწიეთ აჯარამდე. იქ დამხვდნენ გივი მარგინაი და დარეჯან გულბანი (მისი ცოლი). მე სწორედ იმათ და გელა დევიდარიაინისა' იმედით წავედი.

მეორე დღეს, გამთენიისას ("უ-რთ-რ-ა-ე-ბ-ღ-ად") - აბა, რა გამაჩრებდა! - გივისა' და დარეჯანის თანხლებით ("გივი და დარეჯანი მუახლნენ და") გაუდგეკი გზას ზემოთ, ომარიშალისკენ. ჩემს ეზოში რომ შევაბოჯე ("ბა-ი-ქენი"), მაშინაც და მერე, ჩემი შეილის საფლავზეც, მუხლებზეა კანკალი ("რა-კ-არ-ე-კი") დამიწვეს კიდვე არ შევჯერა... "ნუთუ, მართლა დაღში ვარ-მეთქი?" ეზოები, ბაღი, ბოსტანი ("მ-ტ-ი-ლი") - ყველაფერი მოვიარე. სახლი ("ქორ-ი") სახლს არ ჰგავდა, კარგი - ყველაფერი გატანილი (გა-ღ-ე-უ-ლი") და, რაც დაუტოვებიათ ("დარჩენილი") - გაოსრებული... მართო ჩემი კი არა, ასეა ყველა'ს სახლები.

მერე გავედით საფლავებისკენ ("სა-სა-ფლ-ა-ო-ს-კენ-გა"), შესანდობარი შავი ღვინო, კონიაკი და საკურთხები ("ნა-ფენ-ებ-ი"), რამდენიც კი შევიძელი, თბილისიდანვე წავიღე ("შევიტანე"). პირველად, რა თქმა უნდა, ჩემი შეილი'ს საფლავზე ვთქვით შესანდობარი და ვუკურთხეთ ("გა-უ-ფინ-ეთ"). მერე ყველა საფლავს ჩამოყვევი, სათითაოდ ("თითო-თითოზე") ყველას მივხედე ("შე-გ-უნ-დე"), რადგანაც იქ ყველა მხოლოდ ჩემი თანასოფელი და ნათესავია დაკრძალული ("მარხია"). მითრეებულ საფლავებს ძლიერი გულდაწყვეტა ("გულ-ის" ტყნა") ახლავს („აქვს"). შევევედრე იმათ სულებს „თქვენი ასე მითრეება გვაპირეთ-მეთქი. მე თუ არ მომესწრება, ღმერთმა ქნას ("ღმერთ-ი-მეთქი ი-ქ-ს"), რომ ახალგაზრდებს მოესწროთ აქ დაბრუნება და თქვენს საფლავებზე ღირსეულად ("სი-ხ-ელ-ი-ან-ად") ამოსვლა ("ა-მო-ქ-დ-ომ-ა-მეთქი") -

გული რომ ვიჯერე საფლავებზე, ეზოებში, ადგილებისა' ნახვით, დავრწმუნდი ("და-ე-ო-

ჯერე), რომ "მართლა დაღლი" ("დაღ-ს") ვარ-მეთქი" და მაშინ ეუთხარი ჩემს თანამხედველთ, ყველას - გვიო მარგიანს, მანანა ქალღანს, რაია ქოჩიანს, დარეჯან გულბანს, გელა დევედარიანს: „იმოდენა ("ე-გ-ზომა") მაღლი ჰქენით(„მოო-ხვედ-რ-უ-თ")-მეთქი თქვენ, ყველამ, ჩემი აქ შემოყვანით, რომ, ვინც თუნდაც ცოტაოდენი ხელი შეუწყო ("შუკას და მ-გ-ზ-ა-ვ-რ-ობ-ა-ს") თბილისიდან აქამდე ჩემს გამოშვებასა" და წამოყვანას, ცხოვრებაში თუკი რამ ცოდეა გქონიათ, ის ყველაფერი გამოსყიდული გაქეთ-მეთქი! მხოლოდ მშვიდობიანად ყოფილიყავით ("მშვიდობამცა გაქეთ") მარადვამს („ეგვ-ს" დღე-ს")-მეთქი".

მთელი ჩემი სიცოცხლის განმავლობაში იმათი მაღლობელი ვიქნები („ასე ვემადლიერებო"). დიდი მაღლობა მინდა ასევე ეუთხრა თქვენს ჯგუფს - მერი საღლიანს, რუსიკო იოსელიანს, ჩვენი მოძებენის, შეუღარებელი ("კარგი") გრიშა მარგიანიის შვილი - ქეთონის და განსაკუთრებით თქვენს მეცნიერ-ხელმძღვანელს, ქალბატონ იზა ჩანტლაძეს, ორი წლის განმავლობაში, ასეთ ცუდ პირობებში, ამდენი რომ იარეთ დაღის ხეობაში, ასე (რომ) განიტყვებებდათ და გაწუხებდათ ჩვენი სატიკივარი, გული"ს მწველი ("მა-ფუ-ე-ბ-ე-ლი") პირობებში და ეს ყველაფერი ასე ახლოს მიგქონდათ გულთან.

ქ. მ. - დედა, იმათ ემადლიერები და მე არა? მეც ხომ იმათ ჯგუფში ვიყავი, უნებოდ ისინი, აბა, რას გახებდებოდნენ ("ა-ა-წყობ-დ-ნენ")?!

ა. ჯ. მ. - შენ დაღელი ხარ და ამიტომ ისედაც გეკვლებოდა ("ამიტომდაც გქონდა სა-ქმ-ნ-ე-ლი") ეს ყველაფერი, ისინი კი - სტუმრები იყვნენ და ამდენი რამ ("ამდენიარი") გააკეთეს და დაწერეს დაღლებასა" და დაღის ხეობაზე ("დაღ-ის" ბედ-ს-ზე").

დიდი ("ბრგვ") მაღლობა მინდა ("რომ") ეუთხრა იზა ჩანტლაძეს, ჯანრი კაშიასა" და ირაკლი ალასანიას, ჩემი შვილი"ს - შუქრი მარგიანიის" წიგნი"ს რედაქტორებსა და გამომცემელს. „ა"მათ ამ წიგნით საქართველოსთვის ("სა-ქართველ-ოს ბედ-ს-ზე") ოში დაღუპულ გმირებს ("სა-ახალ-გ-ვ-ო-ს") მიაგეს ("დამარტო < შე-მ-ყარ-ეს") პატივი, ხოლო დედისთვის ("დე-დ-ის-ა-ღ") ის წიგნი ჩემი საფიცარი პირშოს ("თხემ-ის-შვილ-ის") - შუქრის თითქოს ხელმწიფედ დაბადების ტოლფასია ("დაბადება < თენ-ე-ბ-ა არის"). ამიტომაც ემადლიერები იმათ და ვიცი, რომ ეს იქნება სამარადვამოდ ("ეგვ-ს-ღ-ღ-ის-ა-ღ") დაუწიყვარი საქმე. ღმერთმა მათ მოდგმას ("ნა-ბარტყ-ს") სიკეთე არ მოუშალოს ("შუდამ უ-მ-არ-ჯ-უ-ო-ს")!

ქ. მ. - დაბოლოს, შენს შვილიშვილებზეც გეითხარი რამე - როგორ შემოგხვევიან ("გ-ე-ქ-არ-ქ-ა-შ-ე-ბ-ი-ან")! ყველაფერი ძალიან ("გულ-ად") აინტერესებთ!

ა. ჯ. - ათი შვილიშვილი ("ბა-ღ-ი-ში") მყავს: შუქო, ნანა, მეგო, მარიაში, ნინო, ანანო, ირაკლი, ლევანი, საბა და ანა. ძალიან მიხარია ამათი გაზრდა ("მო-სხ-მ-ა"). სწავლით ყველანი კარგად სწავლობენ. ირაკლისა" და ლევანისნაირი წესიერი სხვა („მე-ორ-ე") არაენაა ამ კორპუსში, ანანოსნაირი ანცი ("იერწასული") კი - შენს კორპუსში. შუქო საღამურს უკრავს ("ახმინავს") კარგად, ნინო ცეკვავს, ირაკლი ჭიდაობს ("ბორგ-ავ-ს"), თავისი მოსახველ ბაბუასთანა მოჭიდევ ("მ-ზორგ-ავ-ი") თუ გამოვა ("და-ფ-ას-ე-ბ-ა"), კარგი იქნება. ლევანს იურისტობა უნდა.

მშვიდობა ჰქონოდეთ ("ნა-მშვიდ-ობ-ე-ბ-ი-მც აქეთ") და მაღე ეცხოვროთ ("მაღემც ცხოვრობენ") ერთიან საქართველოში!

ქ. მ. - დიდი მაღლობა („ეგვ-ს-ა-მც ხარ") საუბრისთვის ("ნა-ა-მ-ბ-ობ-ა-ღ")! საუკეთესო რამ, რაც შემიძლია გისურვო, დაღის ხეობაში და აფხაზეთში დაბრუნებაა. ღმერთმა ქნას ("ღმერთ-ს-ა-მც უ-ქ-მ-ნ-ი-ა"), მაღე და მშვიდობიანად მოხდეს ეს!

ჩემს, დაღლებმა, ბევრი ("ხუგ-ი") მსხვერპლი ("წილი") გავიდე ("ა-ე-ი-კიდ-ე-თ") და ვალიც ღირსეულად ("სა-ხ-ვ-ლი-ან-ად") მოვიხადეთ ჩვენი ქვეყნის" წინაშე. გავა დრო და ისტორია ყოველივეს სამართლიანად ("აწონ-დაწონილად") დაარქმევს თავ-თავის სახელს!

I - ბალსზემო სვანეთიდან ჩასახლებულთა მეტყველების ნიმუშები

თანყო უჩინაღლე

ა კ - ხუმაუ ოგუქუნა თანყო ნაშეღობოშ უჩინაღლე თანყო ნალხუნ ბოფშარს ბეგოდ. მახე ლერქუ-
ლეღღინსგ სგა¹ ხუმიქუნაღლე თანყო ლადლე სუიხარად სერ ევას ლე-მამა გუიფიღიდნენ ალას, ა მახე
ლერქუქს, თანაფი სგა ხუმიქუნაღლე ევას.

ღელა ქინაღლე ჰამს, თანაფორარს ქალთა მატყს, ა ნაბაღლა ლერსეუნენ ქიშხან, თი ხუმიგანაღლე ო
მიშეუ ლი ლეშზარულს ანა ო ევას თი ხაშზარულს სოჩა თუქინეუ ვიკარს მესად თი ხაშზარულს თანყო ლადლე ო
გუიხაროდა ბეგოდ. რე ლახუ ქუთო ლიხუბი-ლიღარულ სოჩა ლარდა ერქა ა ლერაღლე ეშხე მოედან ნადლა თი
ლესფე ერხანუ, მგე ერე ინხარაღლე აღა, ბოფშარ, ჩიქე სოჩა პურ-მაროლს გაუშლიდით ერქო, ლიხუბი-ლითოთე ო
ერქანდო ლახუ ლიღარულ, ლიხუბი-ლიღარულ. მგე ნუქუიშს ხუმიგარაღლე სოჩა ლიღლე ლახუ ერქა ლო
საყდაროთე ლერაღლე, ერე ბაა ლოცუენს კთხაბუდა სოჩა ლარდა ნად.

ლევარულს ჩიგარ უეტიბო რე ხუაღლეღლე, ეშხე ხომა მისეა ლევარეს ევას თანყო ლადლე სერ უშხუნარ
ხუმიგანაღლე, რე ნად უობ ო დერეუე. ერუბი ახუქინორლე ალას, ა ლევარულე ლახუნაღლე, ევას ჩი თი
ხუმიგარაღლე. ეშხე ხომა კარუას აგითე ხუმიგარაღლე ლევარულს საღესბუ მამ არდა ა.

ქ მ - ლადლეღლე მამ უკულუნსხ

ა კ - მუნა ქერქუქ რე ხუაღლეღლე, მადლე ხახუნ ცილხუ. რე ხუაღლეღლე ევას ო წვარინაღლე მამ
ლახუნს მარე.

ქ მ - უკობაღა

ა კ - უკობაღ ცილხუ რე ხუაღლეღლე ო სოჩა ლესგლი ლახუ ევას აღა, მუქ კარიჩი ლახუ, მარე
წვარინაღლე მამ ლახუ, ალას ხუმიგანაღლეღლე წვარი ლევარულ ერ მამ ლახუ, მარე არა უშაბუდა ევას სერ სგა
ხუმიგანაღლე. ერქად, უჩინაღლე მამარაღლე, ლადლეღლე, მამ ნიხაღლა საერთოდ ახანუ გუიანდ გარ ახიდა
მარა, ქადქოთე ერქა ალა მოიგონეს, ა მუნა ქერქუ ო ხახუნ ცილ ო ეწიბო ხუაღლეღლე თანყო სოჩა ლახუ. მახე
ლერქუქ-ლეღღინსგ სგა ხაქუნდა ჩინ ო შიხარულე არდას ბოფშარ. ლიხუბი-ლიღარულ ლახუ ო სოჩა ლარდა
ლახუ ერქა ათხე მამ ლი ევასუნს ლარდა ათხე რე მგე ჩუბარი, მარე ემა უკულუა თიორ ო ემა ხი მდიღარ, ერქა
მგე მუნ უკულუა დორი გუნ ხეუქენსე ლახუნაღლე, გუნ ხეუქენს ლახუნაღლე, ერქა რე უკულუა მგე, დორი ლეშ
ღალ ხი ევას.

ხუმაუ ოგუქუნა თანყო ალა გუნ ნალხუნდა ერქა ხალხს, ერქა ხომაღლე ძლიერ ლახუნდა ალ ლენ ო ათხე
მამა ლ'ევას ათხე მოუშუა ხომაღლე, ალო ერქა ხომა ლახუ მგე უჩინაღლე.

თანგე მორე დღეს ლიეღარე ლეშიღარე ლატულად ჰამს თი ხუმიგანაღლე ქიშხარაღარას ნიშხუნე
ღიღარე ლახუნას თინაღლე, ნელაბიტს მადლე ვიწარს აქცენდას ცხუნორარ, თამეუკამს, ხაჭაბუნაღლე - ალას ჩინ თი
ხუმიგანაღლე, კარხს ასეფნა მგე ერქა თაშხანქა ევას სტოლს თი ხუმიგანაღლე გადაუწყინით სოჩამდე ო ქა ხუმიგანაღლე
სასაღლაოთე ერე ჩინ ასღუნა აღა, ტაბგ. ერე შეუქოთებდით ალას, ა სტოლარს, უშხუნარ ჩინსეგუროლს, ჩიქე
რე ხოფანა მგე სანთელს ხუმიგანაღლე, ლეტურა, ლეთარულს ო რე ხოფანა მგე, სოჩა ლიეღარე-ლიეფანეს რე იწოდა
მგე, ერქა რე ისგარაღლე აღა, ხალხს ო ქა ხომაღლეღლე მგე, ეშხე ხუმაღლე ხანს არდა სერ ხალხს სასაღლაოთენ
გუარაღლეღლე ჩი ნუქუიშს, უშხუნარ ხუმიგანაღლე გაჭირუებას, გაღინებას, მგე ერე იქოლ ო სერ გუიანდო

¹ ECLIN-ო პროგრამით შესრულებულ ტექსტებში პროგრამის მართლწერა ტრადიციულია (ა. მ.).

ორას ჩუ ფხევენ ხალხს ი ნკითუ ანდურდა მგ.

ამჟი ლასუ ლიბერაჟისა ეც ლადელი სტოლ იმაროლ ე ლიბერაჟის ლმცოშ ი მელოშ.

ა. ჩ. – შომა ლასუ?

ა. ქ. – ლიბერაჟე ლი ოცდარაჟა აგუისტოს ქრქან ამჟი ლასუ. ალა გუნ ნეხნან, ა, ლიჯგრი-ლიჟანე საერთოდ ალ წეს გუნ ხალტენ მუშუშნ მარა ჩიგარ. ლიბორი-ლიჯგრან, ლიჯგრი-ლიჟანე ჩიგარ ლასუ ოლითგან ი ათხეი ამჟი ლი.

ლამცად თანაჟს მიშგუ მუ თუეთიე ხომა გიცარს იყენება ჩიგარ ი ეცას ჟი ხმშხურდა. აშხუთინ, თანაჟ სგუებნი ლადლ ეშხუ ნაგზი ზოხდა, ჯუეგს თხურან ოხშეგას ი ჩუანდგეღერან მგ ალ, ულიაქ ი მიშგუ მუე გიცარ გარ გადარაჟა ეცა ქათლენა ალას ა, მდინარეს ი ნესვაისგა ხომა თუეთიე ბარ ხაგდა, ერხანუთეჟი ამპირელი მანცადმანც ალ, გიცარ, ეცა გარ გადარაჟა ჯუეგხანქა. ლიბორი-ლიჯგრან გუნ ლი, ლიღერბანოჟ ჩუ ლადო, ინემ გადარჩინა ეცა გარ, ე, ეროადერთი ეცა გარ გადარაჟა.

მიშგუ ლამბანას ი ნდე მუად ნეხნან ალ, თანაჟ. ჰასუთი-ნიბანინს ჟი ხუიყუბად თანაჟ ლადელ, რის ხგანწილა მიშგუ მუ, თუეთიე გიცარს ჩუ ხოცენდა, ხონამდ გაისტუმრებდა ჰასუთი-ნიბანინს ი ქა ფიშუღად ეცა.

ამჟი ლასუ ჯუენადლ. ათხეი, ერჟანდს ლიღერბანოჟ ხანწამ ი ერჟანდს ღერბეთ ხანწამ, ეცანთხე ბგვიდ ზოგდური ალ წესარს. ათხე მი ლანი მანწმენ ალ, ყინდელდ ერ პწყილს. ლეთი ჩოთხარან ზონამდ: 'ლანჯ ხონა სუფორულდ ჟი ლოხუმანური ნინომხან'.

სგუებლ მეხიუ ერარს, სგვი ხუმაჟ აჯჰენას თანაჟ ნან ხუმაჟ ანჰენა ი მიშგუა გეზღორს თანაჟ ი ისგუა ნაგზელის, ისგუა ლანმანას ხუმაჟ აჰენას თანაჟ!

ამჟი ლასუ ჯუთინელ თანაჟი. ლიღერბანოჟი ლირდელა ჯუთინადლ ალაჰმე ნუკუთიშ მამ არდა, მარე მდე არდა, მგ ხოჩარდა, მგ ნატურალურ არდჰქა; ათხე მგ მოწამულელ ლი. ალაჰმე ნუკუთიშ მამ ხეთხორლ ერქმ ზოჟმარს, უნატრობდით: 'თანაჟ შომა ირა', ლეჰქა ხონა ლეხუეგ-ლეორეს უნატრობდით ი მართლაც, ერქერ ხონა გამმ ლასუ მგ, ერქერ ნატურალურ ლასუ მგ, ეცაჟი მამა ლი ათხე.

ა. ჩ. – მაშინ ხალხი უფრო კარგი იყო.

ა. ქ. – ხონა ხალხ არდჰქა. ლიშამ ლასუ, ლინათუ ლასუ ხონა, ბგვიდ ლირდე ლასუ, ლიკმარე ლასუ ბგვიდ ი ამჟინ მამ ლასუ ა, ათხერ. ათხე მგ ჩუანდმდინან, ღარმოშ აჟი უშხუართე ღარმოშ ესხრი უშხუართე ლამბა მამ ლი, ხელგუს მამ ლი, საშასხურან მამ ლი ი ამლა ჟანწახანან ხალხ; ხალხ ნახუშარ მამ შვიტუალა, ალ ნაკლებობად ი ღუსჭირ ლირდედ შეცუალა.

არან ქალღანი – დადვანი, 68 წლისა
ომარიშალი – კოჩარა – ბოლნისი, 2002წ.

აღდგომა ('თენ-ე-ა') ძველად

ა. ქ. – მრავალი ('სუაე-ო-მცა') მოგვესწროს ('მოგვესწრება') აღდგომა მშვიდობით! ძველად აღდგომა გვიხაროდა ბავშვებს ძალიან ('ზრგელ'). ახალ ტანსაცმელ-ფეხსაცმელს ('სა-რქუთ-ე-ლ-სა-დ-ე-ს') ჩავიცვამდით ('ე-ორქუთ-ამ-ლი-თ') აღდგომა დღეს ვიზოგავდით მერე ('მეტო') იმას დედ-მამა გვიყიდოდნენ ამას, აი, ახალ ჩასაცმელს, აღდგომაზე ჩავიცვამდით იმას.

დღედა ადგებოდა დილას, სააღდგომო ძაჟს დართავდა, მატყელს, მოგვაბამდნენ მარჯვენა ფეხზე ('კუარცხ-ლ'-ს-უან'), ავადგებოდით და დეღანეში ('ზემი დედა') ხევისკვერებს 'გამო' აცხობდა ('ნაყ-ა-ე-ა')

და იმას შესწირავდნენ ("აღ-ზორ-ავ-დენენ"). კარგ თეთრ ვერძს ყოველთვის შესწირავდნენ აღდგომა დღეს და გვიხაროდა ძალიან. იყო ქეოფი, ცეკვა-სიმღერა, მზიარულება ("კარგი ყოფა"). მაშინ გავიღოდით, ერთი მოედანი გვექონდა გაკეთებული ("ა-წყობილი-ი"), იქით, ყველა იქ იკრიბებოდა ("ი-ზუერ-ვი-და"). ეს, აი, ბავშვები, ჯერ კარგ პურ-მარტილს გაეშლიდით იქ, ჭამა-სმა და მერე იყო სიმღერა, ცეკვა-თამაში ("თრ-ევა"). ყველანაირს ვთა-მაშობდით. კარგი ცხოვერება ("ყოფა") იყო მაშინ. მერე საყდარში ("სა-ყდარ-ს-კენ") მივდიოდით, იქ მძვლეული ("პაპ-ი") ლოცვებს კითხულობდა, კარგი ყოფა გვექონდა.

კვერცხებს ყოველთვის პარასკევს შველებავდით, ერთ დიდ გობ კვერცხს იმას აღდგომა დღეს ერთმა-ნეთს უურტყავდით ("ვოიშებდით"), გვექონდა ერთი ამბავი ("ღრო"). ვინც მოვერუოდით ამაში, აი, კვერცხების ომში, იმას ყველას შეეგაგოცებდით ("ა-ვი-ზუერ-ე-ლი-თ"). ერთ დიდ ჩანახს შინ წავიღებდით კვერცხებს საღებავი არ იყო და—

ქ. მ. _ საღებავად რა გქონდათ?

ა. ქ. _ მუხის"ს" ქერქით შველებავდით ანდა ხახვის"ს" კანით ("ცილი-ი"). შველებავდით იმას და წითლები არ იყო, მაგრამ—

ქ. მ. _ მუხის?

ა. ქ. _ მუხის"ს" ქერქით შველებავდით და კარგი შესახედავი იყო ის. ეს, აი, მუქი ყავისფერი ("კარ-ინ-ი") იყო, მაგრამ წითლები არ იყო; ამას ვიწუნებდით, წითელი კვერცხი რომ არ იყო, მაგრამ არ უშავდა, იმას მერე შეეჩვეოდით. მანადვე ძველად, არ იყო ეს, აი, საღებავი, არ ვიცოდით საერთოდ, აქეთ მხოლოდ გვიან აღწევდა კაცი, აი, ქალაქში ("ქალაქ-ს-კენ"). მაშინ ეს მოვიგონეს, აი, მუხის"ს" ქერქი და ხახვის"ს" კანი ("ცილი-ი") და იმით ვღებავდით. აღდგომა კარგი იყო. ახალი ტანსაცმელ-ფეხსაცმელი ("სარ-ქუელ-სად-ებ-თ") ცეკვა ყველას და მზი-არულად იყვნენ ბავშვები. ლოცვა-ვედრება იყო და კარგი ყოფა იყო მაშინ. ახლა არ არის ისეთი ("უ-გუ-არ-ი") ცხოვრება ("ყოფა"). ახლა ყველაფერი კი ("ქე") არის, მაგრამ, თუ გაქვს ფული ("თურ-ი") და თუ ხარ მდიდარი, მაშინ ყველაფერი ("ხელ-თ") გაქვს, თუ არა, ძალიან ("გულ-ად") უნდა იმუშაო, ძალიან უნდა ისაქმეო; მაშინ კი ("ქე") გაქვს ყველაფერი, თუ არადა, საწყალოს ვერ გაქვს ისე.

მრავალი ("ხუთ-თ-მ-ცა") მოვესწარის ("მოვესწარის") აღდგომა! ეს ძალიან აღხენდა მაშინ ხალხს,

მაშინ უფრო ძლიერი იყო ეს დღესასწაული და ახლა არ არის ისე. ახლა მოეშვა უფრო, თორემ მაშინ უფრო იყო ყველაფერი, ძველად.

აღდგომის მეორე დღეს კურთხევის ორშაბათს ვეძახით. დილას ავდგებოდით მოზულდნენ ცოშს ჩვენი დედები, საკლავს კრავს, თიკანს ანდა მამალს ("ყინ-ჩილა-ს") [და]კლავდნენ. სულის მოსახსენებელი ნა-მცხერები ("სა-ცხო-ვ-ნ-ებ-ელი-ი"), თამბუჯები ("ყველმზარმული-გ-მ-ი-ლი-ი"), საჭაპურები _ ამას ყველაფერს გაევამზადებდით. "კაარს" ("გაწელილ ყველს") აკეთებდა მაშინ ყველა. იმას, მაგიდას ("სტოლ-ს"), გაევამზადებდით, საკურთხის წაუდგამდით ("გა-და-უ-ფენ-ლი-თ") კარგად და წაიღებდით სასაფლაოსკენ. იქ ყველას მოჰქონდა ეს, აი, სუფრა ("ტაბ-აკ-ი"). იქ შევერთებდით ამას, აი, მაგიდებს, ერთმანეთს დასხდებოდნენ, ჯერ მიცვალე-ბულთა ("ღვრ-ობ-ი-ლი-თ-ა") სულებს მოიხსენიებდა ("უ-ფენ-და") ყველა, სანთელს წაიღებდით, სანთელს, სასმე-ლებს ("სა-თრო-ბ-ებ-ს") და მიცვალებულთა სულებს მოიხსენიებდა ("უ-ფენ-და") ყველა. კარგ კურთხევა-ხსენე-ბას ("და-ფენ-ა-ს") ჩაატარებდა ("ი-ქ-მ-ო-და") ყველა. მაშინ დაჯდებოდა ეს, აი, ხალხი და ყველა წაუქცევდა ("შე-უ-ნ-დ-ო-ფ-ა") ჭიქას. იქ დიდ ("ზუფე") ხანს იყო კიდევ ხალხი სასაფლაოზე ულანაკობდით ("უ-ღარ-და-ღ-ებ-ლი-თ") ყველაფერზე ("ყველანაირს"), ერთმანეთს ვესაუბრებოდით ("უ-თ-ა-შ-მ-ო-ბ-ი-თ-ი") გაჭირვებაზე ("გა-ჭირ-ვ-ებ-ა-ს"), დაღონებაზე ("გა-ღ-ი-ნ-ებ-ა-ს"), ყველაფერი იქ ითქმოდა და მერე გვიან ("გა-ი-ან-ა-ღ-ა-ს-ც ღრო-ს") დაიშლებოდა ხალხი და შინ მიდიოდა ყველა.

ასე იყო მარიამობასაც. იმ დღეს კიდევ სუფრა ("სტოლ-ი") მზადებოდა, ე, მარიამობის საკლავით და იმით...

ა. ჩ. _ როდის იყო?

ა. ქ. _ მარიამობა არის ოცდარვა აგვისტოს, მაშინაც ასე იყო. ძალიან გავფეოდა, აი, კურთხევა-ხსენება სულებისა. საერთოდ ეს წეხი ძალიან უყვარდა სვან კაცს ყოველთვის. ლოცვა-ვედრება, კურთხევა-ხსენება მი-ცვალებულთა სულებისა ("და-ფენ-ა") ყოველთვის იყო ოდიტიან და ასლაც ასეა.

საკლავად აღდგომას მამაჩემი ("ჩემი მამა") თეთრ დიდ ვერძს იყენებდა ყოველთვის და იმას შესწირავ-

და ერთხელ ("სხუა-ს"), ადღგობის ("თენ-ებ-ა") წინა დღემდე ერთი კვირა ("მ-სგუფს-ი") იყო დარჩენილი, ჯოგს მგლები ("თხეულ-ილ-ებ-ი") შემოუკვიდნენ და დაიგლიჯა ("და-ი-გლა") ყველა ეს, აი, ცხვარი და მხოლოდ მამანების ვერძი გადარჩა. ის გადასულა ("გა-ს-ღებო-ა") ამაზე ("ამას"), აი, მდინარეზე ("მ-ღინ-არ-ე-ს") და შუაში დიდი თეთრი ქვა ყოფილა ("ს-ღგ-მო-ა"), იმაზე ასულა ("აფურქილა-ა-მე-პლი-ა") მანცდამანც ეს, აი, ვერძი მარტო ის გადარჩა ჯოგიდან. ლოცვა-ვედრება ძალიან ("გულ-ად") არის, მორწმუნეობა ("ღმერთობ-ა") კი ("ქე") არის, თორემ რამ გადაარჩინა მარტო, ე, ერთადერთი მხოლოდ ის გადაარჩა.

ბიძაჩემებს ("ჩემს ბიძ-ებ-ს") და ჩვენ მუდამ გეგვეოდა ეს, აი, ადღგობა ასულ-ბადიშს შეეკრებოდა ("ა-ე-ა-ტყუ-ებ-ღ-ით") ადღგობა დღეს, ყველას შემოიპატიებოდა ("შე-მო-ი-წე-ვე-ღ-ა") მამანები. თეთრ ვერძს დაუკლავდა, კარგად გაისტუმრებდა ასულ-ბადიშს და გავეშვებოდა ისე.

ასე იყო ძველად. ახლაც, ვისაც სარწმუნოება ("ღმერთობ-ა") სწამს და ვისაც ღმერთი სწამს, ის ახლაც ძალიან ("ზრგელ") იცავს ამ წესებს. ახლა მე დღეს მწამდა ეს, აი, კრავი რომ იყო დღეს. წუხელ დავბანე კარგად: "დღეს-მეთქი წმინდად ("კარგა სუფთად") შევწირათ ნინოს სახელზე ("ნინო-ს-გან").

შეგვიწოთ ("წინად მაგალიძცა ვივისი"), თქვენც მრავალი მოგესწროთ ("ზუაფ-ი-მცა მოგსწრებათ") ადღგობამ ჩვენც მრავალი მოგვესწროს და ჩემს შეილებს ადღგობა და შენს შვილებს, შენს ბაღიშებს მრავალი მოსწრებოდა ადღგობამ.

ასე იყო ძველი ადღგობა რწმენისთვის ("ღმერთობ-ის"-თვის) და ცხოვრებისთვის ძველად ამდენი ("ეს ყველა") რაღაც ("ნაირი") არ იყო, მაგრამ რაც იყო, ყველაფერი კარგი იყო. ყველაფერი ნატურალური იყო მაშინ; ახლა ყველაფერი მოწამლული არის. ამდენი რაღაც ("ნაირი") არ ჰქონდათ ("ემბნებოდათ-ე-თხე-ღ-ლ"-ებ-ო-ღ-ათ") მაშინდელ ბავშვებს, ენატრობდით: "ადღგობა ("თენ-ებ-ა") როდის იქნებაო" – კარგ საჭმელ-სასმელს ("სა-უ-ზმ-ე-ს-ათ-ობ-ს") ენატრობდით, და მართლაც, მაშინ რომ გემრიელი ("კარგი გემო-ს") იყო ყველაფერი, მაშინ რომ ნატურალური იყო ყველაფერი, ისე არ არის ახლა.

ა. ჩ. – მაშინ ხალხი უფრო კარგი იყო.

ა. ქ. – კარგი ხალხი იყო მაშინ. რწმენა ("მო-წამ-ე-ობ-ა") იყო, ნათესაობა იყო კარგი, მაგრამ ("ზრგელ") ფოფან იყო, მოფერობა იყო ძალიან ("მაგრად") და ასე არ იყო, აი, ახლა რომ. ახლა ყველაფერი დავიწყებულ იქნა; ვერაფერ ვერ აღწევს ერთმანეთთან, ვერაფერ ვერ მიდის ერთმანეთთან. საშუალო არ არის, ხელუფასი არ არის, საშსაზურები არ არის და ამიტომ შეწუხდა ხალხი; ხალხი კი არ შეიცვალა, ამ ნაკლებობამ და ღუხუხობამ ცხოვრებამ შეცვალა.

გუშემეხე ლირიულიზმად

რ. ა. – გიგა, მან ვაყუხა, მან გუწირიშ ხი, ომა ლეხან ხი?

ა. ქ. – მი ხუი არნა ქალდან, პლატონი გეხად, გაგუმა. ლეხინ ხუი სემეშდიარა ზაუფო, მელახს მუქანს.

რ. ა. – ხელ სოფელისგა მუქანს?

ა. ქ. – ცალღამ ხაყხა.

რ. ა. – ქე მიშუე ღადამა იხვეს, ე რეშბიანი.

ა. ლ. – ძღელ სოფელ ლაღა, ომთხუემდ მეხვე იხვე.

რ. ა. – შომათწუთილან ერსაუ?

ა. ქ. – შომათწუთილან ი ეშდიშეუღ ლეხილ ხუანსუ ერქა.

რ. ა. – ქაჯეცხუემ ესა, მა ქათეჭმ?

ა. ქ. – დესა, ქოთეჭმ ალას თანაღქა.

რ. ა. – ნიშნობ ვაღდახმამ?

ა. ქ. – ნიშნობ ნაღდა ი ლო ქუერწილშუ ქოთეჭმ.

რ. ა. – იმეჯნიშნე, ქა ლანსმყანდინ.

ა. ქ. – იმერი, ნიშან აშვიდ, ოქურან მესკანდ.

რ. ი. – სერ პუკვიდ ესმა?

ა. ქ. – ა, მგე, ერქა საკაბაღ ღაშუ სოჩა ი ჩაფლარ ღაშუ ი ღერექუ ღაშუ ი მგე ქაშვიდ ეცა.

რ. ი. – ეუშაშ?

ა. ქ. – ეუშაშ მიშგუა დიდ ი მუდ ღაშუმს ერნაშ ღებრადად. უოყახს ხეატეროლდად ეცას ყუელიაფრის უოყახსი ქა ღაშუმს მიშგუ დიდ ი მუდ. მითი ქა ღაშუმს ი ქროტიქ მიშგუა გუას, უნოთხეუქ მუდუშადა სიცხეევი.

ღ. ღ. – ქუერწილ ღაშუ აშხუ ზაუნდონ.

ა. ქ. – ეშუ შაშს ხეშაშუდ დანიშულ ი ერქანლო ქუერწილ ჩუეინდ.

ღ. ღ. – აქერეუქლისგოთხეში სგა ი ანშდუეუ ი ანშდუეუ ყარასა. ერე იხგას ერქაშადარ.

რ. ი. – ერნაშ იინარ ანადა?

ა. ქ. – ანემ, ა სტალინდ დამ, ეცადარ, გ თათარულ, გადასახლა ქლუხორხნაქა ღიშაშ ზაუ ციშიორთე, ერქანდონ მუშუნ მარე სგანტის ყარათე.

ღ. ღ. – მუშუნ მარე გარ იმა?

ა. ქ. – ხეში რაჭუელიარი ღაშუხს, ერე ხეიხგად ემდირთხუ შა მართლქე ღაშუდა სოჩაშადგიდ.

რ. ი. – შუანდ სოჩილ ღაშუა?

ა. ქ. – უოი, იმ გარკლი? იმ გარკლი? მდიდარ, მდიდარ, ადუ ადუ, ადუ ადუ, ერე სოჩა მინდურულ ღიხ.

რ. ი. – ერე ათგედ ესა ღუშუ ქორადა?

ა. ქ. – ალო, იმა? მუშუნ მარად, სომა ღადალდ, ჩემ მინა-მინაშად ადუ ქორ. ყარასა მამ უცაშვიდა გასუინარდ მდებელი ქორ ადუეხ?

რ. ი. – მურყუამ ადუეხ ესა?

ა. ქ. – მურყუამ დეხა, მურყუამდ მამა, მამა!

რ. ი. – სანუხ დეხე ღუგა მურყუამ?

ა. ქ. – საერთოდ დეხე?

რ. ი. – მურყუამდე ნამრიდულ ჩუ ღიხ სანუხ, ათხად გუშეუქ ღუგარ წანერ ი ტუბერ ერნან გუგარ.

ღაშანაყი მერამ ღუგ ღუშუ მურყუამ.

ა. ქ. – ერე ტუბერ ღუგ?

ღ. ღ. – ეცა ღუგარ გუშეუქ ღაშუერილ, შუანრე ღაშუერილ.

რ. ი. – კალღაშ ღუგ ღაშუერილ მურყუამ ი ნამრიდულ თანდ ერნანთე ღიხ.

ა. ქ. – ალიარ, ა გუშეუქ ხოშა ერნაშ ღადაშთე ღერდახ, ღაშარათე.

რ. ი. – კალღაშო კოჯა თხემ ღუგ ღაშარია ეც კოჯა ძირისგა ღი მიშგუ სოფულ – ღაშეშ.

ა. ქ. – ღაშარია ღიშორ ღაშუ ერე ერე იშორდახ, იღაშდახ ი ერე ირბაშა.

რ. ი. – ჩუ მიჩადა ერე, ათხე ჩუ შერღუე ღი, ხენგა გარ ცუორ.

ა. ქ. – მაჩანად შუანს ხეარდას. მეოთხელასელ ხეაშუ ერქაშ ყარათე ერ ოდე, ეცენ მწუღინდა შუანდ, ეცეო მწუღინდღე შუი ი მამა ჩუ მაშვიდ ღიბოფუენ, ა უღაქერე ი ქინღღეგენაღე ღადაღთე მაზიხდა მიშგუ დი. ერქა შუანს ბოფუარ ღი ხეიყუბაღღე ი ხეიკლასაღღე, ხეიყანსგუნაღღე, მარე ხეაშ მი ღაშდარაღღე მამ მიეხენ. ღადაღთე მად ღეშადო, ერქა მეცუთაღ მიშგუ დი, ღი ალა მაშვიდ აჯად ღიბოფუენ, ა ხეაბერგიღაშ. მიშგუ მუს სოჩა ჯანარ სორდა ნექარამ ი ეცემან, ეცადარს სოფოღუღაშ ღაშანენ. დუშაბთე ღადა მათუარ უთეღინდას ნაბოხს ჩუ ხეიყუბაღღაშ ღერგიმქა ამერ, ა ერქა ღადა მიშგუ დი მეცუთაღ: "ჟესერე ოხგა ათხე, ქესერე ოთბარაღღან ი ჩუესერე ოთყუეცენ". შრომიღ ხეაშუ თაუიღან, ღიბოფუენღი ი ათხე ეცეო გამომყუა, შრომა ი წუაღადა მაგენა. ყარათერ ოჩადა, ერე მართლქე სოჩა ღარდა ღაშუ, სოჩა

ქუეყანა ლაშუ. ხომა ქუეყანა ლაშუდა მგ ითხრლ მგ ლაშუ. ყარაღლე ქორაღ ლაშუქუმს ერქა ნაღ სტალინდ ერ ევგარ გაღასახლეჲ ყარაღლე, ერქა ნაღ ოგუზიგუენე ერ. ერე ხომა ქორაღ ჰაღმომ ითხრლ. ნაღ ერხანუთესგა სგანგენაღეს ხომა ლარდა ნაღ ო ერე პათისმაქან ქა მერეჲ კლას ერითხეგორ, ერქანღონ ქაღოწიღონღან ლაღუე

ქ მ _ დღეს უომა ზაი აჯად ლაღზიგას

ა ქ _ დღეს სეში ზაი ამაღ ლაღთიღს. ხოსურაღღ, ეღდიგუეღღ ლეზიღ გარ ხეღსუჲ ერქაჲ ქა ერ ოთწიღონღან. ერქანღონ ჩორტანღღ ნაღ აშანუჲ ა, აფსახეთიღ, მარე ამე ჩასახლეღა ერ ლაშუ, ევგა მამ ნახუღიღღა ნაღ ო ნიშეღუემიღუ ნაღღა ლეგემ ქორაღღ. ნიშეღუემიღუ ოთეღღ, მანკეღი ხოსრა კუნა ფიკრიმ მი ო ლაზარეღღ-ერქა მერე გეზაღღ _ გურამ ო ქეთი გარ ნორღა.

ქ მ _ გურამ დღეს ლი ნათანა?

ა ქ _ გურამ ერჲ ყარაღს აღღარ ერე ნათან ლის, ა, ქეთი, ღარეევან, იორამ, მგე, უ კორარას.

ქ მ _ მუჰანს _ მგეჲღეს, დღეს ყარაღს აფსახეთს. ხიზგას, ხეღა ლაშუ მარენე ლაღზიგაღღღ?

ა ქ _ მარენე აღღიღს ხეღარათხა, ბოღინის, მარენე აღღიღ ლაშუ კორარა, ხაღღორ მარენე ყარაღს, ქლუხორას ქლუხორათან აღღიღ ღეჲე ლაშუ. მეხუთე აღღიღიღი ხეღარათხა, მარე ქლუხორათან ლარღა ღეჲე ლაშუ. ჩერქეზ ო პრეღესკა ერ შეღუეღორთეს ნაღ, აღას ამხანუჲ ა, ქლუხორათე ერქა ევგა მღიღარ ქუეყანა ლაშუღა ო მამგუემიღ ნაღღა ლეთხელი კეღეკენ ო მგე ერხან ანღღუჲან სერ. ტონობით ანღღუჲან კეღეკენ ერხანუ, ლეკეღერთე ამე ქართობიღ ანღღარღა ბეგიდ, ა, ნიშეღუემიღ _შეღა. მაღინისხეღეს უცხოღურობღით, ზემი მაღინისხეღუმი. ერქა ერე გუნ ანღღარღა აღა, ქართობიღ ო ხიღ. ეღუე ტომარ ქართუღებღეს ერ ჩუათხინანს ერხანუ უ ჩერქეზთე მორი ტომარ კეღეკენს ჯაღუღედღან აღას, ა, ხომა კეღეკენს. ევგას სგაღთხინანს ამხანუჲ ა, ლეკეღერთე ო ლეკეღერ ქა ჯეგოღღა სეში ხარისხდ ასარისხეღდა აღას, ა, კეღეკენს ქაღორ _ ცაღკე, მეორე ხარისხ _ ცაღკე ო პირეღღ, უღიში _ ცაღკე უღესღინანს ტომარღღთე ტომარღღს ქახანღანღან, ჩუათგარუხანღან მანქანას ო უღანღღანს ქორთე. უომთხეღუღღ ტომარს უღიღანს ერხან ამიშ, ა, ფეკეღიშ. ზაუ-მეღზიღარ ფეკე მამ ჯად ლეგეღ, კარტოფიღ მამ ჯად ლეგეღ. ქუნღღღმეღენე მასარღ არღა ნაღოზს ერ აღა, ფურაღღ სგა ჯეღღენ ამხანუჲ ა, ჰაღუღისგა, ჩუღიღუღანღ ო მუღღღღა ჰაღღან შიღღღა ევგე ლაშუს მამზარ. ხუღამ ნორღაღღ, ღეჯარ, ოხუღიშღიღღღ ღეჯეღ გარ ნორღა, მუღღ ფორუ ნორღა, ლუღღაჲქ ხამ _ მგე ო მღიღარ მეზგაღღ ხეღიზგად ერქა, მარე ერხანქა მერე გაღღოგუღასახლეღს, შუკეღენ, ამზუღამში უოღღენ...

ქ მ _ იმეი გაღღოგუღასახლეღს

ა ქ _ იმეი ო სტალინდ ღამ ევგარ გაღასახლეჲ ყარაღლე-

ქ მ _ იმთაღზიგუენენე ევგარ?

ა ქ _ შუა აზიათე ხრეღორე აღღეგან, ევგენე ევგარ ჩუანტიხ ო ნაღ ქანზიგუენე ერხანქა: 'ხაღო, იმთესერ ნაეღ ლიტეს იმთესერ ნიღსა, იმთესერ?' აღო, კლუხორითესერ ნაზგუენეს'. ერქამეღი ლაშუ ა, ერუღანს ხეღეხანღღღ ღიში (მაღა მამ ლაშუ), ევგენსხერღა კლუხორთე ერე ჩასახლეღს ხაღს ო მგე ღიღარღღ ხახლობღეჲე ეღღორთხეღუ ზაი ერხანღ, უ ქლუხორს, ერე უცხოღურობღით, მარე ქა ასტახანე ხაღსდ აღას, ა: 'მამ ესერ ნაეღ აღო ამა, რუსეთ, ქანუ ოტანდ საქართუეღოთე ო ერქა ქანტიხის ამხანუჲ ა, ორამორე რაღღინთე, კორარას ღეჯეღასახლეღს. დღეს ერქა მიშეღუჲ მამან ღაღ თანაკლასეღღ ლახღაგარ, ბეფუღიღღღ, ო ევგა ლეღღღღღღ ნაღღა ღეღამ საშეღღღღა ნუღღამღღა ო ჩუ ლეღღეს ნაღ მი ო მიშეღუა ჰაღს ამხანუჲ ა, კორარათე, ჩუენე ორტანდ, ერქა ხოსრა ფიკრეღღ კუნანღღი ბეღეღეჲე ოთეღღ. ერქანღო აღღარღ, ა, ბოფმარღ (ერ უღანცხეღს), ღეღეღი ჩუეღინ ო მორუსართუღღან ქორ ოთეღღ მუღღღღიშღიღ-მუღღღარე მერტარენ. ევგა გაუღარათე მგე, ოხუღიშღაღღორ ძირ მანღარინა გარ ნიღღა ერეღქა კერძო ჩან, უენანს _ მგე ნაღ ერე ო ერეღქა სერ ლიშღაღღ ერ აზეღას, ერქა

გადმოგეგმასახლეის ამხანაჟი, ამხანაჟი ორგანიზაციის, ბოლნისის ქანზიგუნეს. ამე მასარდ ზოლა ლარდა ნად მანკეი, მარე სვა ლოსუმითქმუნდ სერ. ლიბოფუნდო სუნაშდა მი ზონა მუთური სუნესუ მართლმა, სუთოსან სუნესუ, მარე ლათურე მამ მანდ. მი სუნი მანენე გეზღირისგა, საბრალ პირბე ლანსუ მანენე ი ქანდო მი სუნი. იშგუიოდ დედამიშუილ მირდა. ალ იშგუიხანსაჟი ურშთხულ გარ ცუიოდ ლაუნდოლა, ლაუგილა – მანე რუნანდაგან ი ათხე ჩიოსანდ ნან გარ.

ქ. მ. – ეცა გუნ ლუთურე მარე ლემარ, ქ. ისეუ ვეგილ – პირბე ქალდან, აი, ამშულდ ზან ხარ ი ლანდი ეცევი იშვდუნეს.

ა. ქ. – ეცენემ საშულ კლას უიქურან მედლგი აღზგერე.

არნა ქალდანი – ლაღვანი, 2002 წ.

ჩვენი ყოფაცხოვრება

რ. ი. – დეიდა, რა გქვია, რა გვარი? ს' ხარ, რამდენი წლისა? ხარ?

ა. ქ. – მე ვარ არნა ქალდანი, პლატონის შვილი, გაგუნთი. დაბადებული ("გაჩენილი") ვარ ოცდოთრამეტში, მულასში, მუყალში.

რ. ი. – რომელ სოფელში მუყალში?

ა. ქ. – ცალდაში ჰქვია.

რ. ი. – იქ ჩემი დედულები ცხოვრობენ, ე, ჩვაბანში.

ი. დ. – დიდი სოფელი არის ეს, ორმოცი ოჯახი ცხოვრობს.

რ. ი. – როდის გათხოვიდი იქ?

ა. ქ. – როდის გათხოვიდი და ჩვიდმეტი წლის ვიყავი მაშინ.

რ. ი. – მოგიტაცა თუ, თუ გაჰყვე?

ა. ქ. – არა, გავეყვი ამას უღელტეხილზე.

რ. ი. – ნიშნობა გქონდა?

ა. ქ. – ნიშნობა გქონდა და მერე ქორწილით გავეყვი.

რ. ი. – როგორ დაგნიშნა, გაიხსენე.

ა. ქ. – როგორ და, ნიშანი მომიტანა, ოქროს ბეჭედი.

რ. ი. – შეტი მოგიტანა რამე?

ა. ქ. – ა, ყველაფერი, მაშინ საკაბეები იყო კარგი და ფეხსაცმელები იყო და ტანსაცმელი იყო და ყველაფერი (გა)მომიტანა ის.

ი. რ. – საქონელი ("კუმაში")?

ა. ქ. – საქონელი ჩემმა დედამ და მამამ მომცეს იქით გასატანებლად. "უოჯახს" ვეძახდით იმას ყველაფრის "უოჯახი" მომცეს ჩემმა მშობლებმა ("დედამ და მამამ"). შხითვე მომცეს და ისე გავეყვი ჩემს ქმარს, (რომ) ორმოცი მქონდა სიცხე.

დ. დ. – ქორწილი იყო ერთი წლის მერე.

ა. ქ. – ერთ წელს ვიყავით დანიშნული და მერე ვიქორწინეთ ("ქორწილი გავეყეთ").

დ. დ. – უღელტეხილზე ("პერევალი"-ს-ში) წავიყვანე და მოთოვა და მოთოვა ყარანაში. იქ ცხოვრობდნენ მაშინ ესენი.

რ. ი. – იქ რისთვის წასვედი?

ა. ქ. – ამან, აი, სტალინმა, ხომ იხინი, აი, თათრები, გადაასხლა ქლუხორიდან ომის წელში ციმბირში, მერე სვანი კაცი ჩაასხლა ("შემაბრუნა") ყარანაში.

დ. დ. – მარტო სვანი კაცი რატომ?

ა. ქ. – ბერი რაჰველები იყვნენ, იქ ვცხოვრობდით თოთხმეტი წელი. მართლა კარგი ადგილი იყო იქ.

რ. ი. _ სვანეთზე უკეთესი იყო?

ა. ქ. _ ვთქვით, რას ლაპარაკობ? რას ლაპარაკობ? მდიდარი, მდიდარი, კო, კო, კო, იქ იქ კარგი მინდვრებია.

რ. ი. _ იქ ამახინეთი (ლა-დგოთ) სვანური სახლები?

ა. ქ. _ ამა როგორ? სვანმა კაცმა, მეტწილად ყველამ, თავთავისთვის ააგო სახლი, ყარაჩაიში არ გახსოვს გასვინებმა როგორი სახლი ააგეს?

რ. ი. _ კოშკი თუ ამახინეს?

ა. ქ. _ რა? კოშკი არა, კოშკები არა, არა!

რ. ი. _ ჩრდილო კავკასიაში (საეუთ-ის-ში) არსად დგას კოშკი?

ა. ქ. _ ხაერთოდ არსად.

რ. ი. _ კოშკების ნანგრევები არის ჩრდილო კავკასიაში, ადრე ჩვენი ყოფილა წანერს'ა და ტვიბერს იქით მიწები დასაწყისშიც სადღაც დგას სვანური კოშკი.

ა. ქ. _ იქ აი, ტვიბერ'ში? დგას.

ლ. ლ. _ ის ყოფილა ჩვენი საყარაულო, სვანები'ის' საყარაულო.

რ. ი. _ კალდშ'ში? დგას საყარაულო კოშკი და ნანგრევები (ნა-რლე-ევი) უღელტეხილს იქით არის.

ა. ქ. _ ესენი, აი, ჩვენი წინაპრები (სუცუ-ევი) იქ სალოცავად (სა-დღებულ-ად) დადიოდნენ, წმინდა მარიაშის ეკლესიაში.

რ. ი. _ კალდშის კლდის თავზე (თხემ-ის') დგას წმინდა მარიაშის ეკლესია იმ კლდის ძირას არის ჩემი სოფელი _ ვაბეში.

ა. ქ. _ წმინდა მარიაშის' სახელზე? იყო ლოცვა იქაც; ლოცულობდნენ, ღმერთს ადილებდნენ და იქვე საბაზობდნენ (პურს აცხობდნენ).

რ. ი. _ ვუფიქრებ იქ ახლა დანგრეულია (შორღუ-ეული არის), ნახევარიღაც დარჩენილი.

ა. ქ. _ ვეფხვებ უკეთესად სვანეთში ვიყავი. მეთიხეკლასელი ვიყავი მაშინ, ე ყარაჩაიში (ყარაჩა-ის-ქენ) რომ წავდი. ისეთმარად ბენატრებოდა სვანეთი (სუნ-ეთ-ად), ისე ბენატრებოდა, რომ საზღვარი არ ჰქონდა (სახე არა). მახსოვს ბავშვობაში (ბავშვობა-ის-ზე), აი, ცხვრების'ა და საქონლის (სულ-დგ-უ-ღლები-ის') სამწყვდსავად მაგზავნიდ დედამე (ჩემი დედა). მაშინ სვანეთში ბავშვები შვეიცარიებოვით და კლასობანას და რიკტაფელობას ვთამაშობდით (ე-კლას-ა-ობ-დით, ვრიკტაფელობდით), მაგრამ ბევრჯერ (სუა-ე-ევი) მე სათამაშოდ არ მეცალა. სამწყვდსავად უნდა წავსულიყავი (შქონდა სავალი), თორემ მაშინ მიწვრებოდა (მუ-ცოდ-ობ-ად) დედამე. მერე ეს მახსოვს კიდევ ბავშვობაში, აი, ვთოხნილი. მამამე (ჩემს მა-მა-ს) კარგი ხარები ჰყავდა წარბა და ეფემანი, იმთ უფლებოვლი ხენისას მერე, საწყალი, შინ დაღლილი მოვლიდი ხალაშის დავეწებოდი სკამოვინზე ასე, აი მაშინ საწყალი დედამე მიწვრებოდა 'ადექო (ა-უ-ღექ-ობ-ცა) ახლა, დამანეთ (და-ეთ-ბან-უ-ობ-ცა) და ისე დავწევი (და-ეწევი-ობ-ცა). შშრომული ვიყავი თავო დან, ბავშვობიდან (ბავშვობის მერე) და ახლაც ისე გამომყავა შრომა და წვალება მაგონდება ყარაჩაიში რომ წავდი, იქ მართლა კარგი ცხოვრება (ყოფა) იყო, კარგი ქვეყანა იყო. დიდი ქვეყანა იყო, ყველაფერი იმთვე ზოდა, ყველაფერი იყო. ყარაჩაელები'ის' სახლები მოგვცეს მაშინ ჩვენ. სტალინმა რომ ისინი გადასახლდა, აი, ყარაჩაელები, მაშინ ჩვენ ჩავგასახლა იქ კარგი სახლები ბლომად (რაც უფრო) იმთვეობდა ჩვენ იმამ (იმისკენში) დავგაბინავეს (შეგვაყენეს). კარგი ცხოვრება გვქონდა და იქ დავტყალიშვილი. მერევე კლასი იქ დავამთავრე იმის მერე გათხოვილი (გა-ე-წუღ-ობ-ი) დავში (და-ღ-ის-ქენ).

ქ. მ. _ დავში რამდენი წელი ცხოვრობდი (დაყავი)?

ა. ქ. _ დავში სამი წელი დავყავი სამამათილოში (სა-მა-მა-თილო-ის'). პანია, ჩვიდმეტი წლის ვიყავი მაშინ, ე რომ გათხოვილი მერე ჩამოვივლი (ჩამოვბრუნდი) აქეთ, აი, აფხაზეთში, მაგრამ აქ ჩასახლება რომ იყო, ის არ შეეფხვდა ჩვენ და ჩვენი გვქონდა ასაშენებელი (ა-სა-გ-ე-ობ-ი) სახლები. თავიდან ჩვენით ავაშენეთ (ა-უ-ა-გ-ე-ობ-ი) ფიცრის პატარა სამხარეული (კუნსა) მე და ლახარემ. მაშინ მხოლოდ ორი შვილი გვაყავდა _ გურამი და ქეთო.

ქ. მ. _ გურამი დავში არის დაბადებული (ნა-თენ-ე-ობ-ი)?

ა. ქ. _ გურამი იქ ე ყარაჩაიში (ყარაჩა-ის-ს). ესენი იქ დაბადებული არიან, ე ქეთო, დარეჯანი, იორამი _ ვეფხვა, ე კორაჩაი (კორ-არ-ა-ის').

ქ მ _ სვენეთში ("სვენეთ-ის") _ მუკალში ("მუკალ-ის"), დღეში ("დღე-ის"), ყარაჩიში ("ყარაჩი-ის"), აფხაზეთში ("აფხაზეთ-ის") _ ცხოვრობდი, რომელი იყო უკეთესი ადგილი საცხოვრებლად?

ა. ქ _ საუკეთესო ადგილზე ("ადგილ-ის") ვარ ახლა ბოლნისში ("ბოლნის-ის"), საუკეთესო ადგილი იყო კორაჩა, მთლად საუკეთესო ყარაჩიში, ქლუხორში ("ქლუხორ-ის"). ქლუხორისთანა ადგილი არსად იყო. მეხუთე ადგილზე ვარ ახლა, მაგრამ ქლუხორისთან ცხოვრება ("სამყოფი") არსად იყო. ჩერქეზეთი და პრელესკა რომ შეგვიერთეს ჩვენ, ამას აქეთ, აი, ქლუხორისკენ, მაშინ ის მიღადი ქვეყანა იყო და არავინ გვექონდა საძებარი. ხორბალი და ყველაფერი იქიდან მოგვექონდა. ტონობით მოგვექონდა ხორბალი იქ წისკვილში. აქ კარტოფილი მოდიოდა მაგრად ("ზრგვდ"), აი, ჩვენ -ისა. მადნისხვეში ("მადნის-ხვე-ის") ვცხოვრობდით, ზემო მადნისხვეში. მაშინ იქ კარგად ("გულად") მოდიოდა ეს, აი, კარტოფილი და ხილი. ერთ ტომარა კარტოფილს რომ ჩაიტანდი იქილში და წისკვილი დაგიოქვავდა ("ვა-მო-ვა-ოქვავდა"), სამ ხარისხად ახარისხებდა ამას, აი, ხორბალს ქაბო _ ცალკე, შიორ ხარისხი _ ცალკე და პირველი, უმაღლესი _ ცალკე ჩაყრილი ტომრებში, ტომრებს შეკერავდი ("ა-ბანდა-ედი"), დატვირთავდი მანქანას და ამოიტანდი სახლში ("ქორ-ის-კენ"). ორმოც ("ოთხათ") ტომარას მოვიტანდი იქიდან ამის, აი, ფქვილის. მიუღი წელი ("წელ-მეწელ") ფქვილი არ გქონდა საყიდელი, კარტოფილი არ გქონდა საყიდელი. საქონელი ("სულ-ღე-მულ") ზღომად იყო. საღამოს რომ ეს, აი, ძროხები ("ფურები") შემოდოდნენ აქეთ, აი, ეზოში დაწვებოდნენ და მიწარესავით შხუოდნენ, ისე იყვნენ მაძღრები. ბერი ("ზუაი") გვყავდა ეს, აი, თხები, ორმოცდაათი ("ზუთ-ათი") თხა გვყავდა, ათი ძროხა გვყავდა. ცხვარი, ღორი _ ყველაფერი და მიღადი მოსახლეები ვცხოვრობდით ("ესახლობდით") მაშინ, მაგრამ იქიდან რომ გადმოგვასახლეს, გზაზე, ამხელა მყინვარზე.

ქ მ _ როგორ გადმოგასახლეს?

ა. ქ _ როგორ და, სტალინმა ხომ ისინი გადაასახლა, ე ყარაჩელები.

ქ მ _ სად გადაასახლეს ისინი?

ა. ქ _ შუა აზიაში ("აზია-ის-კენ"). ბრუშოვი რომ დადგა იმან ისინი დააბრუნა ("ჩამობრუნა") და ჩვენ გადაგვასახლა იქიდან: "აბა საით გინდათ ("გვინდა") გადასვლაო ("დაბრუნება"), საით ("რა-ის-კენ") გირჩენიათო ("გვირჩენიათ"), საით? აბა, ქლუხორში ჩავასახლებთო ("გვასახლებენ")". მაშინ ასე იყო, აი, ვისაც უნდოდა ("ერჩინა") წასვლა (მაღა არ იყო), ის მიდიოდა ქლუხორში. იქ ჩაასახლეს ხალხი და ყველა მიდიოდა სახლობდა იქ თითხმეტი ("ათ-ოთხი") წელი იქ ვიყავით ("გვეყო"), ე ქლუხორში ("ქლუხორ-ის"), იქ ვცხოვრობდით, მაგრამ აიკვირება ხალხმა ეს ("ამას"), აი, რა გვინდა აბა აქეთ, აი, რუსეთში, გადავიდეთო ("გაებრუნდითმცა") საქართველოში ("სა-ქართ-ელ-ო-ს-კენ") და მაშინ გადმოვიყვანეს ("გამოგვებრუნეს") აქეთ, აი, ოჩამჩორის რაიონში ("რაიონ-ის-კენ"). კორაჩაში ("კორაჩა-ის") დაგვასახლეს დღეში მაშინ ჩემს მახლს ("მმა-ს"), საწყალს, თანაკლასელი შემოაკვდა, ბავშვი, და იმისთვის უნდა გვეშველა ("ის საშველი გვეყავდა") _ არაფრის საშუალება არ გვექონდა და დასაბრუნებელი ("ჩასაბრუნებელი") გავიხსნა ("გვექონდა") მე და ჩემს ქმარს აქეთ, აი, კორაჩაში ("კორაჩა-ის-კენ"). რომ ჩამოვიდით, პატარა ფიცრული სამზარეულოს მერე ბელეტაყი ავაშენეთ ("და-ე-დ-ო-თ"). შემდეგ ამით, აი, ბავშვებმა (რომ გაიზარდნენ), არაფრით ჭენს და ორსართულიანი სახლი ავაშენეთ თხუთმეტ ("ათ-ხუთ")-თორმეტ ("ათორ") მეტრზე. ის ვაგმართო ყველაფერი. ზუთასი ძირი მარტო მანდარინი გვექონდა ("გე-ე-დ-ა"), იმის გარდა კერძო ჩაი, ვენახი _ ყველაფერი გვექონდა იქ და უკვე ომი რომ დაიწყო ("გახდა" < "და-ფას-და"), მაშინ გადმოგვასახლეს აქეთ, აი, აქეთ წამოვიდით, ბოლნისში ("ბოლნის-ის") გადმოგვასახლეს. აქ ნამეტანი ცუდი ცხოვრება გვექონდა თავიდან, მაგრამ შეეცვლით. ბავშვობის მერე ვზომობ. მე კარგი მოსწავლე ვიყავი მართლაც, ზუთოსანი ვიყავი, მაგრამ სწავლის პირობები ("სასწავლი") არ გვექონდა. მე ვარ უფროსი შეილებში, საბრალე პირები იყო, უფროსი და იმის მერე მე ვარ. შეიდე დღემამთელი მყავდა. ამ შეიდიდან თხილა ვართ დარჩენილი დები, ძებები _ ყველა გარდაგვეყავდა და ახლა დავგრძობ ჩვენ მარტო.

ქ მ _ ის ძალიან განათლებული კაცი ყოფილა, ე შენი ძმა _ პირივე ქალბანი, აი, ამდენი წელი გავიდა ("აქვს") და დღესაც ისე იხსენებენ.

ა. ქ _ იმან საშუალო სკოლა ("კლასი") ოქროს მედალზე დაამთავრა.

შენს ლიზე

ა. ჯ. – მი ხუი პნტისა ჯაჭუელიან, გოჯი გეხალ ნათნუ ხუი ჭოლაშ მქუესე კლას ერთიზგიორ. ერქანლო გარჩას ხუარდას იშვილი კლას ერთიზგიორ. შუანარ ერ აღზიგუნეს ერსნუ, სტალინი ჩიქქა, ერქა შუანარ ერარდას ქართოფოლს აენიდას აღწდას ერე სოჩა ჰაერ ი სოჩა მღებარეობა ღნსუ ი ღლქუელმგენ სოჩა, ქუილმგენედ გუემი ღნსუ მგ- სოჩა ურთიერთობა სულუნ ჩინ უშხუბარნესგა ი ხოჩამდ არაა მგ. მი ერე მიშეუ ბიძაიშეუ ხუარდას არსენამგე, კლას ეშუ ღნსუ შიშღ სოჩამდ ოთხგიორ იშვილი კლას, ერქანლო ღნსუ ოლქურად ი ამქუე ხუილზიგაღ, ხუი მარგინალე თელღურა ამქუე ხუილზიგაღ, ღნსუ იმნა ღუნუე წეს ღი მგ.

ქ. მ. – შენს სოჩილ ღარდა ღნსუ, გარჩას ჰა ღნს

ა. ჯ. – ღარდა მარნე გარჩას ღნსუ, მარე ერნდო აჯად ამხნუ ქანზიგუნეს, ერსნუ ევგინარედ ატახს, ქ გარჩაღ ი ევგინარე ესანდს ევქ. მინე მსარე, შენანამდ სოჩილ ღარდა ღნსუ ღი აჯად ჭოლაშდ სოჩილ ღარდა ამქუე ღი ტკიხდ ევქურე სოჩილ ქუინი ღსქურა ღი, სოჩილ ღსქურენღ ი ერგქინა ჩინიშ გასაქან ღი.

ანტისა ჯაჭუელიანი-მარგინი, 70 წლისა
იმარიშალი, 2003წ.

სენეთში ცხოვრება

ა. ჯ. – მე ვარ ანტისა ჯაჭუელიანი, გოჯის შვილი დაბადებული (ნა-თენებ-ი) ვარ ჭოლაშში (ჭოლა-მ-ს), მეცქესე კლასი იქ დაგამთავრე მერე (იძის მერე) გარჩაში (გარჩა-ს) ვიყავი. შვილი კლასი იქ დაგამთავრე სენებში რომ ჩაასახლეს იქით, სტალინის დროს, მაშინ სენები იქ იყვნენ, კარტოფილი მოჰყავდათ (ჯნ-აუღ-ნენ), თესვდნენ. იქ კარგი ჰაერი და კარგი მღებარეობა იყო და შესაქონლეობისთვის (ნა-სულ-ღგ-მ-ულ-ი) კარგი 'პირობები', საქონლით სავსე იყო ყველაფერი (ყველა)- კარგი ურთიერთობა ჰქონდა ყველას ერ თანეთოს შორის და კარგად იყო ყველა. მე იქ ბიძაქთან (წემს ბიძასთან) ვიყავი, არსენასთან. სკოლა (კლასი) იქვე იყო ახლოს (სულად). კარგად დაგამთავრე შვილი კლასი, მერე (იძის მერე) დაღში (დაღ-ს-კენ) გადმოვედი (მოვედი) და აქ ვცხოვრობი (ესახლობი), ვარ მარგინების რძალი. აქ ვცხოვრობ, დაღის ხეობაში (დაღ-ს), ხადაც ყველა წესი სენურია.

ქ. მ. – სენეთში (სენეთ-ს) უკეთესი ცხოვრება (ნამყოფი) იყო, გარჩაში (გარჩა-ს) თუ დაღში

ა. ჯ. – ცხოვრება საუკეთესო გარჩაში იყო, მაგრამ იძის მერე ისევე აქეთ გადმოგვასახლეს იქ ისევე ისინი დაბრუნდნენ, აი, გარჩალები, და იმათ დარჩათ ის ქ თავიანთი მხარე. სენეთზე უკეთესი ცხოვრება დაღშია (დაღ-ს არის კიდევ). ჭოლაშზე უკეთესი ცხოვრება აქ არის ნამდვილად იმტომ, რომ უკეთესი პირობებია (სულის სარჩენი არის), მეტი შესაძლებლობა (უკეთესი სამობარა) არის და, გარდა ამისა, ყველაფრის გასაქანია.

შეგერი ლაქუამ

ა. ჯ. – ფარსადღ თერა, კისღ, ამხანქა, შეგერსანქა, ხუტია ი გუნდარა, გენწიში.

ქ. მ. – ალას ნატქუსუნ საიესა მადიად

ბ. ქ. – უო, მუშქუან მარეს ნატქუსუნ ხამთქქა ი ალას ღატქუსედ ჩიღად

ა. ჯ. – "შეგერი ჯაჭურაღ, ღიღონ სეობა ნაგამ ი ღნღონ სეობა მამუელ ღიღამუ აჯკეღა" ალას ხუეშიზიარდ ი ალას ხუეჯგარღღ მამუელ ალაქუ მუეჯღელი ღნღონ სეობაშ ი მეშიზიარდ ი მეჯგარღღ ნამ ღარღღღღ

ა ჯ - ლაყუმბ დონგენუმ ლუგ დონგენუმ

ბ ქ - ალა ლი იმდემესუ-იმდემდორუ საუკუნეი ამენებულ. ქიქანლო მთელი მუშუმან მარე მთელი ხეობა მგ ამხანუ ანდრი ლამზერ-ლაგვარდლო ქა ლატლინიმ.

ა ჯ - ჯეუინელ ნაგამ ევრა გარ სიდღე სუნქურ. ალას გირკოდ ბღუილ ხადლა ევრაი ჩეუარდულ ქ ევ ვუილა. მარე ლამზერთი ეშიი ანდრდა ამხანუ ხალხ ხეშერდა ო ხევერანლ, მდომოშ მას ხემდენლ. ამქუ ლეშირი ქა იმყილა ხუშინ ო ევრო ნატუხუნუმე ო ლეშირიშე მუშუმან მარე ჩიგარ ამო იმზერდა ამქუ ქიქანლო ახალგაზრდობადი გეო დასხუნქე, ერე დერხათუ ბგეი ძალა ხულუა ო ლამზერ-ლაგვარდლო აუცილებულ ლი, ქიქა სეგროსოგანს ამქიქი სოხონლ ლაგვამს სოფლი ძალიოშე ენანუაბან ამი ლაგვამთე ახალგაზრდობა.

ბ ქ - ამქუ პისყან მგ შუქრი მარეგანი ხელმბღუანელობითი ევრემ ალაგენმა ალ ჯეუინელ ლაყუმბ ქანქან მგ მოწყობილ ლი. ქიქანლო, საწყალს, ოხუან უბედურობა, ლამზალთე არად ო ჩუქადლეუამქინ, აძლა ხეაწუ დემ ლი ევრო მოწყობილ ქ იმეუთიე სპურო ლი ლაყუმბ სეგანუე სორანლ ორულ ლესეე ლახე შუქრი ო ჯიმშერ ჩე ორულს ლეგარ. ამხანუ მასალა პირუელე ანედ საწყალ ჯიმშერდ თუალადელ ამხანუთესგა ტრაქტორი დეს მდელლი. ევრემ ანვიდ მანქანა საკეი მსარეხან ევრეე ალას დარ მოშ პნქინდა, ევრო კვლითიქა ლი შეჟერი ვეგერაგ.

ა ჯ - ქიქანდონ ქიხანერნ ლეიოლადლ ამირ მერკაეი მეტ ლაყუმბეს ხეასენარდ მასალა ლამაჯად, მგ ბარეშე ოხმეჯედ თი ლეიოლადლ ჩე ლეგრედ ნადლა მარე შუქრი ემნ დემ ესხინდა ალას, ერე მიოლანად ქოთხეგარან გეუმ ო ქოხეიან ლესელათქა ეკლესია ლეგემ.

ბ ქ - მთელი სოფელ ქა თეია, მთელი სოფელ, მთელი ხეობა - მგ ალას ხოსლი მგ ალას ხეშირი. თაქრობა უბრალო კაპეო დეს ლი ლეხერჯაქე ამი ლაგამდ, მგ ნაი ოხუხეე ნიშუქეი ხასხანლშე.

ქ მ - დიდამ ოთხელ შუქრიშ ევლა ხაიქსურე აი, თუითონ ხეობას ო თუითონ სოფელს ევრა შიეი მსარეხან ესახდერება ენსარ ამქუ დოსგ ლეშხიე აღმეკვირ ბურნაგარმა ქალდან ლეგარ გეუმარდ. ქას მთელ ისტორიულ მირ შეხეედრია ამქუ თათრანობი. აღმანდ ლეგეე დამნაი ოხსეაქუნა ო ქინოშ ოხსხეიტა თათრანლ. ხომ ტულის, ერე დლო ესერ სამინ ლი ნახუილ ო ემსე ისტორია ქასი უკაუშირდება, მარე ქიქალი ნაი უოე ამქუ პლზიგოდელ, ქიქალი შუქრი ვეგვარაგს მუშუმან მარეშიშე გუნ ძალა ხულუნდა დიდამ ოთხელ ევლერე ლიშირის ერ ოხნელას, აი, "მარუნეხეა" ნაგზი, ქიქა მგ ლაყუმბარ ხეკუეს მოხსენიებინათ საქართუელეუმე ო ონა მუშუმან მარე ლილკოტუნლს შუქრი ვეგვარაგშე. ბურნაგარმა აღმეკვირის ოხსენას ბღუილ გირკოდ ლაყუმბიშე ო ქიქანლო თანსორსარანშირანშეღარა ხაქუეი პდინეს, აი, ძირითადად, ომარიშელი ახალგაზრდულე ეკლესია აღდგენა ევლერე თუითონ პდგილ ლი გუნ წმინდა ო ამქუ ნამზერ-ნაგვარლს მასარდ ძალა ხულუეს. მეამდ ლეგვარდლ შუქრი ვეგვარაგს, ერე სომურსეუნიე გეუმეუე ლეშხელეუაეს შუქრის ო ხეხს ო ლამზანლს (მითუმეტეს, ერე ამოე მდგიამარუობასიგა ლაროდ), გეუინთხელეუ ჩიგა, გეუინთხელეუ ჩიგა!

ბ ქ - მუშუმან მარექაი, ერეში რწუმენა შუნ ხულეუენს ალ ეკლესიაშ, ჩიხუ ხამილ!

ა ჯ - ამი ლიგალეო ანდრდა ამხანუ ხალხ ო ხეანაად ლეშხერალს.

ბ ქ - ჩის ნანტერეუენგდა ალ პდგილ ჩის, ამო კვლითიქა ერ ლეგ - დიდამ ოთხელ ო ლეგერკად სოკლათხამქა ლანლა ქართუელ ლესუ ა ერეუანლო ჩე დესხე, ჩიხუ ხამილ ალ ეკლესიაშ ჩის ხანად, ჩის ხამქას ალ ეკლესიაშ ჩიშიშე მაშელე პევილ ო ჩიშიშე ლასერკექ!

ქ მ - ამინ, ამინ!

ანტისა ვაჭვილიანი-მარეგანი
ბიძინა ქალდანი, 72 წლისა
ომარიშალი, 2003წ.

შიყერის წმინდა გიორგის ეკლესია

ა. ვ. - მშენებრად ("ფარსაგ-ად") ჩანს მართლა, ლ', აქედან შიყერიდან, ხუტია და გვანდრა, გენწიშოც, ქ. მ. - ამას საკმეველი პქვია ხომ?

ბ. ქ. - კი, ხვან კაცს საკმეველი სჩვევია და ამას ვაჰმეტე ყოველთვის.

ა. ვ. - "შიყერის წმინდა გიორგი, დალის ხეობის აშენებულ" ("ნა-გ-უბ-ო") და დალის ხეობის მშველ-ლო. დიდება მოგივიდეს ("დიდ-უბ-ამე მო-უ-ვ-ლო-მ-ო-ა") ამას "ველოცებით" და ამას ვევედრებით; ეს ყოფი-ლიყოს ("ესმცა მო-უ-ვ-ლო-მ-ო-ა") დალის ხეობის მამუელი და მლოცველად და მავედრებლად ჩვენ ვიყოთ!

ა. ვ. - ეკლესია ადრიდან დგას, ადრიდან.

ბ. ქ. - ეს არის მეთერთმეტე-მეთორმეტე საუკუნეში ("ათ-ო-ს-ხუ-თ-ათ-ო-ო-რი სა-უ-კუნ-ის-ზე") აშენებუ-ლი. იმის მერე მთელი სვანეთი ("სვანი კაცი"), მთელი ხეობა, ყველა აქ ("აქეთ") მოდის სალოცავ-სავედრებლად, ლატალიდან მოყოლებული ("ლატალიდან").

ა. ვ. - ძველი აშენებული ("ნა-გ-უბ-ი"), მხოლოდ, ე. საძირკვლები იყო დარჩენილი. ამას ირგველი ზღუდე პქონდა. ისიც დაინგრა ("დაირღვა, ე"), ის ყორე, მაგრამ სალოცავად ("სა-ზორ-უ-ელ-ად") მაინც მოდიოდა აქ ("აქეთ") ხალხი. ლოცულობდა ("ზორ-ო-და") და ვევედრებოდა, ვისაც როგორ შეეძლო. აქ შეფისკვერებიც ("სა-ზორ-უ-ელი-ც") ცხებუიოდა ("ონა-ყ-ობ-ა") ხშირად ("ხუა-ვ-ად") და ისე საკმეველთა შიგნით და სეფისკვერთ სვანი კაცი ყოველთვის ასე ლოცულობდა აქ. იმის მერე ახალგაზრდობაც მიხვდა ("ახალგაზრდობამ გული მო-სცა"), რომ ღმერთს დიდი ძალა აქვს და ლოცვა-ვედრება აუცილებელია, მაშინ შეუდგნენ აქაური ახალგაზრდე-ბი ნანგრევების აღდგენას ("აქის უმცროსები სა-გ-უბ-ს"). სოფლის ძალით შიყერობა ამის ასაშენებლად ("სა-გ-უ-ბ-ის-კენ") ახალგაზრდობა.

ბ. ქ. - აქ ყველაფერი გაკეთდა შუქრი მარგანიის ხელმძღვანელობით. იმან აღადგინა ეს ძველისძველი ეკლესია. გარეთ ყველაფერი მოწყობილი არის. მერე ("იმის მერე"), საწყალს, მოუვიდა უბედურება, ომში წავიდა და დაიღუპა, ამიტომაც შეგნით ვერ არის ისე მოწყობილი, ე. როგორც საჭიროა. ეკლესია შეგნითაც კარგად იქ-ნებოდა გაკეთებული, შუქრი და ვიშმური რომ ყოფილიყვნენ ცოცხლები. აქ მასალა პირველად ამოიტანა საწყალმა ვიშმურმა არასდროს ("ვეას დღე-ს") აქ ("აქეთკენში") ტრაქტორი არ ამოსულა. იმან ამოიყვანა მან-ქანა საკვინის მხრიდან ისე, რომ ამას არავინ არ ფიქრობდა, ისეთ სიმაღლეზეა შიყერის წმინდა გიორგი.

ა. ვ. - მერე იქიდან დღევალამ ას მეტრზე მეტი საცალაფეხო ბილიცს ვაკეთებდით მასლის ამოსხიდავად, ყველაფერი მხრებით ("მხრათი") ააშენებდით. დღე და ღამე გასწორებული ("შერეული") გქქონდა, მაგრამ შუქრი მაინც ვერ მოესწრო იმას, რომ მთლიანად დაემთავრებინა საქმე და ბოლომდე მიეყვანა ("გამო-უ-ვ-ლო-მ-ებ-ინ-ა" მო"სა-ვ-ლო-მ-ამდე") ეკლესიის მშენებლობა.

ბ. ქ. - მთელი სოფელი ჩანს, მთელი სოფელი, მთელი ხეობა - ყველა ამას უყურებს, ყველა აქ ლოცულობს ("ამას ე-ზორ-უ-ება"). მთავრობის უბრალო კაპიციც კი არაა დახარჯული მისი მშენებლობისათვის, ყველაფერი ჩვენ ვაკეთებთ ჩვენი სახსრებით.

ქ. მ. - დიდება მას! "შიყერის" იმიტომ პქვია, რომ, აი, თვითონ ხეობას და თვითონ სოფელს, ის ხურგის მხარეს ("მეარ-ის-კენ") ესაზღვრება. თურქებ აქ აღრე ცხოვრობდა ("ნაცხოვრება") აღმაცვრ ბურნაყანა. ქალღა-ნი ყოფილა გუარად. იმას მთელი ისტორიები გადახდენია ("რადაც შეხვედრია") აქ თათარიანობის დროს ("თათრ-იან-ობ-ა-ის-ზე"). აღმასივით ("აღმასად მ-დ-ვ-არ-ი") დაშნა გაუკეთებინებია და იმით ამოუწყვეტია თათრები. ხომ ამბობენ, რომ კოდორის ხეობა ("დალი") საბუჯერ არის ამონაწყვეტი და ერთი ისტორია იმასაც უკავშირ-დება, მაგრამ მანამდეც, ვიდრე აქ დაესაზღვდებოდა, მანამდეც შიყერის წმინდა გიორგის სვანი კაცისთვის ("კაცის" ა"ღ") ძალიან დიდი ძალა პქონდა, დიდება მოუვიდეს იმიტომ, რომ ლოცვას ("ზორ-უ-ას") რომ იწყებ-დნენ, აი, "ორსუთის" კვირეულში, მაშინ საქართველოს ყველა ეკლესია ("სალოცავები") უნდა მოეხსენებინათ და იწყებდა სვანი კაცი ლოცვას შიყერის წმინდა გიორგით. ბურნაყანთ აღმაცვრის შემოუვლია პატარა გაღაპანი ირგველი ეკლესიისთვის და მერე 1988 წელს ("ათას-ო-და-ცხ-ბრა-ა-ი-ნ-დ-არ-გ-ა-ათ-ი-დ-არ-გ-ა-წ-ელ-ის-ზე") დაიწყეს აი, ძირითადად, ომარიშალის ახალგაზრდებმა ეკლესიის აღდგენა, იმიტომ, რომ თვითონ ადგილი არის ძალიან ("გულ-ად") წმინდა, და აქ ლოცვა-ვედრებას ("ნა-ზორ-უ-ე-ნ-ვედრებს") დიდი ("ნამეტნავად") ძალა აქვს ყოველთვის ("მარად") ვევედრებით შიყერის წმინდა გიორგის, რომ შეეწიოს ("მარადმცა უ-მარჯვ-ენ-ებს")

ჩვენს ვაჟაკებს ("სა-ვაჟ-კაც-ო-ს") გზაში და ომში (მითუმეტეს, რომ ასეთ მდგომარეობაში ვართ), დაგვიცვას ("გე-ო-ფრთხ-ილ-დ-ენ-მცა") ყველგან, დაგვიცვას ყველგან!

ბ. ქ. _ სვანების ("სვან-ი კაცის") გარდაც, ვისაც ("უინც") რწმენა ("ხელთ") ჰქონდეს ამ ეკლესიისა, სხვა-საც შეეწიოს ("ყველასმცა შევლის").

ა. ვ. _ ამის აშენებამდე ("ა-ვ-ებ-ამდე") მოდიოდა აქ ("აქეთ") ხალხი და ვაცხოვრებდი სუფისკვერებს.

ბ. ქ. _ ყველას ანტერესებდა ეს ადგილი, ყველას, ასე მაღალზე რომ დგას, დიდება მიუვიდეს! წმინდა კვირიკეზე მაღლაც კი არის ეს. ქართველი იყოს თუ ვინც კი იყოს, ყველას შეეწიოს ("ყველასმცა შევლის") ეს ეკლესია! ყველას უხარია, ყველას ეიბედება ეს ეკლესია! ყველას შემწე ყოფილიყოს ("ყველასად მშველელიმცა მოსულა") და ყველასთვის სასარგებლო!

ქ. მ. _ ამინ, ამინ!

ბარბლამ ი ქრისდემ

მი მასწარდ მანწმამ აღწ, ქუნი ი ღებრეთ ი ალას მამუნამ უიცათუ. ღებ-მადგნს ესტუმოდ შუანარ. ევგარე ლანა ლი ბარბლამ იხნე მგ ლიშირის კუნას ლეშირიმე ი ბარბალს ხეშირ მგ დიდამ ოთვად, ევგანუ ხაშიდ ჩი გუშგუნე მომანუგლს! გუნიში ი თემი ნარჰასნან ხეშირ მგ ბარბალს, ევგანუ გუნირჰე გუნის ი თეს! ექქანლო ეჩას ახტუი ქრისდემ. ქრისდემობ სეგუნებე ლეთ ალილოს ახტუიმს ამქუ. პლილუმე მეტმალა ღერ სეა ლანჯგენის ყორს, ლემარად ხეგუნეს უკულუნეს ევგარე ნაჰღენ ჰარანე მადე იშგერ, მადე თეთარ. ყორჰი პლილუმე მუქუნლა ლექსუმე ჩუ ევშეზგრის. ხონამდ ქა ტულის ლადარლოშ ი ევგერ ლეშეზგარდ ჩუ ცუნირეხ მეზგა. მერმას ლადედ ქრისდემ ლი ი პლილუმე მეტმალა განსაკუთრებით იქეთჰს ქრისდე ლადედ. აღ ლადედ ლიშირი ლი ი ლიფანე ლი ქუნიხან. ამე ტარდება ქრისდემ.

ანტისა ვაკვილიანი-მარგინი, 2003 წ.

ბარბალობა და ქრისტეშობა

მე ძალიან ("ნამეტნავად") მწაშს ეს, აო, სული და ღმერთი და ამას ყველაზე მეტად ("უღიდესად") ვიცავ. რელიგიურ დღესასწაულებს აღვნიშნავთ ("მიხედვეთ") სვანები. მათი დასაწყისია ბარბალობა. იწყებს ყველა ლოცვას ხმაილი სუფისკვერით და ბარბალებს ლოცულობს ("ელოცება-უ-ზორ-უებ-ო-ს") ყველა, დიდება მიუვიდა, ის შეეწიოს ("ისმცა შევლის") ყველას, ჩვენს მომავალს გულისა და თვალის სინათლიდან ლოცულობენ ("ულოცება") ყველა ბარბალებს, იმან ("უ-გ-მცა") გაგვიანათოს ("გე-ო-რიტ-რა-ფ-ე-ბ-ს") გული ("გულ-ს") და თვალი ("თუალ-ს")! მერე იმას მოჰყვება ქრისტეშობა. ქრისტეშობის წინა საღამოს ალილოთი ჩამოივილიან ("ალილო-ს მოჰყვებიან") აქ. ალილოს მიქმელები ("მომყოფლები") რომ მოგადგებიან კარს, მოშადებულნი ("მომზადებულად") უნდა გქონდეს იმათი მისაცემი არაყი, სხვა (რამ) ან არადა ფული. კარებთან ("ყორ-ს-ზე") ალილოს მიქმელები ლექსით დაგლოცავენ. კარგად იტყვიან სიმღერით და დალოცვილად დატოვებენ ოჯახს. მეორე დღეს ქრისტეშობაა და ალილოს მიქმელები განსაკუთრებით ილხენენ ("ქეიფობენ") ქრისტეშობა დღეს. ამ დღეს ლოცვაც არის და საკურთხის წადგმაც ("ლა-ფერ-ა-ც") მიცვალებულთა სულების მოსასხენებლად. ასე ტარდება ქრისტეშობა.

ამეი ხანწამს შუანარს ლიქერ

ა ვ. - მუშტან მარა, სწერთოდ ლიქერის გუნ ხაჯრაჟა ამსუაღლ ლას რე იღგარა, ზაუჩიქლ ლაფანას რე სოგეჟ, რე სორში მგ ლაყურას ლაფანამ ქერეჟ ლერექუ ეხმა რე სორი ლუღგარს, რითხნად, ეცას ჩის რე სორკინეს ლაფურათი რეარშიხ მარეში ლერექუეს. სორამლ რეადწყეს ქერეჟ, ეცეო იმეშიათე რირქუაღლ მარე, ეცა ხერ ამსუ ზაუ ჩიქლ ეცეო არი. ქამერენე ეჩას, ე სუშინ ი ქრანღუაჯად რეად არშიხ. ეშუ მუხუეს ხაგნენა ვარს ლუღგარ მახელღუათი ლაფანა ი ეჩი რორმოცის სამარაღას. რორმოცეო ქაწყენიღელი მგ ნათორთე, ჩითე ქამეშაღლის მამ ლადლ რორმოც ლე, ეჩას ერხაუ ეღმან ეშუ მარა, ეც მუხუემი ნათი ი სგა ლამხუთენა სამხედრო ლერექუაღლისგა მახელღუაე ი ლახჭუენდა 'ჯესერ ალიად მუხუათე ესლიმამ' 'ადუ ესერ' 'ადუესერ ხგუნერე ანეს, ეჩას ხესერ შეიძლება სგაშეჟუ მი ერხაუთესგა ი ეცადარს ერ შკაფეო ესერ მირ სორის ლეფანე ეცესერ რე ნოსაუ ათამღენს'. ჩეადგურანე სამხედრო ლერექუაღლისგა ლერექუ მახელღუაღლ ეც მარე ი ანად მარა შკაქუს ეცან მარა შკაქუს ანად. უაუე ლეტურაღლ რე ლეტურე ხარს ი ლოფანე სოპარას, ამქნათეჟ ეც ნათოდ მუხუათე რე ლახშეაღლ ი ლახჭუენდა ეც ქორან ზურაღს - ამქესერ ი ამეო, მიჩესერ შკაქურე ლამხუთენა ეშუ მახელღუაე ამამ ფორმა, სამხედრო ლერექუაღლისგა ლერექუ ესერ ი ეჩას ესერ ხაქუქურე 'ალ მუხუათესერ ქაწყენი იცა ეცადარ ესერ ლადი სოფანეს ლერექუ ესერ მირ სორის შოფანერქესერ, ლაფანაქესერ ეცა ნომეჟ ათამღენდას, რეჟ ანკიღს ი ლაფანს ლაყურაღლ რე ესღეს'.

ქ მ. - ტამბეო, ახა

ა ვ. - ეჩას ზურაღლ 'ახა ქექესერ მარ ბერაღ სორი ლერქემინ ქინმლ ლეფანად'

ქ მ. - ეჩი ფახეო ლერქემინ, ე

ა ვ. - ი ქაქოსკოღას რე, რეუესუღას ლაფანს ლაყურათი ი ამეო ქოთფანას ამეო ხაჯრაჟა ჩის მუშტან მარეს ლეჯერი-ლიფანე

ქ მ. - ლერქუაღლს ქე სოფანესა

ა ვ. - ალი, იმეო ლაყურას რეეცადარშიხს, ერე ქექენ ლანა ლერექუ ხეკუეს რე ხედანწყენს ეშუ წყუიღ.

ქ მ. - ა მირ მარეჟ მამ ხალატლა, ეც ლერქუაღლ.

ა ვ. - მამ ხეკუემლ, მამ ხერადლ ლერექუ, ჩი რე სოღანწყეს. ჩაფუელს ჩი ლაყურა რეკუან რე ლესიხს ი ეცეო ხეკუეს არადეს ზაუ ჩიქლ ლაყურა ლაფანამეჟ ლეთიშე ლეტურომ ხაქუ ი ლადელეშე-

ქ მ. - ლეტურაურ

ა ვ. - ლეტურაური რე ხაყა

ქ მ. - რეოჯანხი წყურ ერ იღადარაღლ, ეჩას

ა ვ. - მანკუეო ხეკუეს ეჩას პოფანეს, ე ლუღგარს, ი ხუნამ ვანხაქურეხითა. წმინდაღ ხაქურე ხეკუეს ნომადქურენს ალას მამ ხაყ, ლიქუაქეს ი ლიხსუღის ეცმელადენ ი ხეკუეს ლესე მგ წყიღიანად ი უქინად ი სუფთად.

ქ მ. - ლერქუაღლ ლეჯერი იმ ხაიქესა

ა ვ. - ლერქუაღლს რე სოჯერის, ეცდერე იმეო ამბაუესად, ქესერი ამეო ხაქუ ლერექუ ლუღგარს ქესერ ლორღე ლი ი ქესერი ლი უმხუარათე ლიხედღლ ი უმხუად ლორღე

ქ მ. - ათხე რეკუაჟა, აჟ, ერეჟის მამ ხეჟენის, აჟ, სომ ლი ეცა, ლარ ოთხად რეოჯანხისგა, ეცა რეადგან ი ლარ ერ სოფანე, ეჩას

ა ვ. - ეცას სომს საბარად სუფრა რეჟ ხრე ი სომს საბარად არი ერეხუესად, - ამეო ლი ნათქუამ ი

ამოიხარება მუშაობის მხარე, ერთიანად ალა ხანვამ, ა ლიქრა, რის მამ ხანვამ

ქ მ _ ერთხანსდ ხაიხა ქუარ იმუნი პრის იუკ პდგილს ი ამებუხანსდ ხაიხა.

ა ჯ _ ამებუხანსდ ლუდარ მარეში ლარდას ხაიხა, ამებუხანსდ ა

ქ მ _ გუშეუნი ქუეყანას, მადამ

ა ჯ _ გუშეუნი ქუეყანას ი- მექანაბლად, მამ რე ხეხუა ემდემუხე ზამთეკა, თურმე რი ქრისტიანი ელექსანდრე იქნაბუა, აღა, დეუდგორან, მიშე მეხუბეელ ი ხოლეგენდას რე ხეგურად ლაყურადი ი მოლეგენა ღურდად, მეხუბელარ, ქრეს ქრას ამგურანე მირა თელღურას

ქ მ _ ელა გუნ ხომა ქუინი მონვამ მარე ლანსე ი-

ა ჯ _ რეი ქრას ხეჭედილად მგ ამეს ლიქრინი ი ლიღურათამე _მედა- "ჯესერ რეაღგენს კიე ესერ ლატხა" (ქრეს ხოდა, დროე მამ არდა ი მეტხა კიეხ რე ცუთად მადხუამს, ერე მეგრამეგრ ქრომე ქმანტინხენს აჯად მახე კიე). რეუმიშარს ხატუნილდას მინე მეხუბარლს თათარზარს, "ეგდარხანუ ესერ ანვილ". ესე ფი, მინე ლატხა მამ ხეხუან, ეელერე უერას ხეშოქუენდა შეეელ ლიხურდენი კიეი ი ელა ლეშარაჟე ელა ელნდგურანე თელღურა "ქრანს ესერე ანვილ".

ქ მ _ ამხუდ ხაყარაჟენდაძე?

ა ჯ _ ამხუდ ხეყარაჟენ ქრას აღა, სუფთად ლეკტრი-ლიფანე ი უქუნად ლიფანე რე ხეკუეხს ნომადქუნენს ლეფანე

ქ მ _ ლატხანხანქა დიართეკა ელაამე მამ აღრინე შეეელხანქა

ა ჯ _ ეში ლეშარაჟე ხეეხან ქრას უოდ ლეღმარ ფიქანქა ლეგ, ქრეს ლეშარაჟეს დარ ხოფანე

ქ მ _ უოგანი წყურად თურწყუეის

ა ჯ _ ლურწყუეეუი ელქე აღა მეჩხმარ ხეკუეხს ნოსმა ლანხმა ათხად თამე უოსდრისხი დარ იზობდა ი ათხე მგ იზი

ქ მ _ ქრანლო ლიშარაჟელს დამ იროს ელა იმე ლე

ა ჯ _ ზურად ლას ლი ლეღმარ, ზურან ლენს იყლის მადეი ლაჯელს, მადეი ლელანქ ლას ითხი, ელას ი ლეღმარი ქუინს თან ფი ხოსხუნეს ლეტურომ ი ქრეს რემხენის ქანლო ქამარეს ზომა ხეფრას, ქი ფიქურ ქრტყებუ მამ რენდიმან, ქრქეშუ ნახუს ხეკუენეს ქიქოე ი ქრას ქა ხეკმინეს მურწყუეეუი ჭირხუფლს რე ლიშდღუენდა, ლაშარაჟელოქად, ელენე ხეკუეხს ქრანქა ქა დანხუდას ი ქანლო უკუე ლეშარაჟე ლი ჭირხუფლად ი ლეღმარი ესერ ქრანლო გარ ლი ლეშარაჟე სერ

ქ მ _ ლაშარაჟელს მახუდ ხანურლო იროს

ა ჯ _ შეუნიხეა ლაშდღუენლურლო შიშდ ხანოქუას, იდე ხაფტინს ი მადეი ცამ ხაფტინარს ხაფლანოთენსლუეას ტამე ნაფანურ. უიქმარს ლას ხეხუა ელა ლიფანე, ქრეს ხამარხე ესლუა რის უოსდრისხს ქათალს პქენი მგ გუეკენი რიქე ხაფლანოქა ქი ხოფანე მგ ი ქორსი

ქ მ _ ფუიფუეი

ა ჯ _ ქრანლო უორმოე კედნი ი ქრეს ხომა ფუიე ხაე, ზურადს ფუირს ხოშკინეს, მარეს _ კანს

ანტისა უაკელიანი-მარგიანი, 2003 წ.

ა ვ. – სვანს („სვან კაცს“) საერთოდ სულის არსებობისა („სულობისა“) ძალიან სჯერა. თუ გარდაიცვალა ადამიანი, ერთ წლამდე საკურთხის დაუდგამენ („დაუდგამს“), გაუმლის („ქე უფენ-ს“) ყველა საკურთხის („სა-ფენ-ის“) საწოლს, ტანსაცმელი თუ რამე აქვს მიცვალებულს, რაც დარჩა, იმას ყველაფერს ჩამოჰკიდებენ. საწოლზე დააგებენ („დარეცენ“) კაცი“ს“ სამოსს კარგად დალაგებენ („დაა-წყობენ“) იმაზე ისე როგორც იცვამს ადამიანი („კაცი“) და ის ამიერიდან ერთ წლამდე ასე დევს („არის“). გაამზეურებენ იმას, ე ბეგრჯერ და მერე ისევ გაძლიან. ერთ ოჯახს („მოსახლეს“) სდგამა ჯვარი („ჯვარ-ს“) გარდაცვლილი ვაჟკაცის („ახალვაიოს“) საკურთხი ტაბლა და იმის ორმოცისთვის ეშვადებოდნენ („წამზადებან“) თურმე ორმოცზე პატარებენ ყველა ნათესავს („ნა-თეს-ა-ე-ი-ბ-ის-კენ“), ყველგან ატყობინებენ რომელ („რაც“) დღესაც („დღეს“) ორმოცი არის მაშინ იქ („იქით“) მიიღიან თურმე („მინავალა“) ერთი თავისი, იმ ოჯახის“ს“ („მოსახლი“ს“). ნათესავი და შეხვედრია სამხედრო ტანსაცმელში გამოწყობილი ვაჟკაცი („ახალი ვაჟი“) და შეეკითხა თურმე („ნაკითხავა“): „შენ (‘თითიონო’) ამაღამ ოჯახში (‘მოსახლ’ს“კენ) მიდიხარო (‘მიდისო’)?“ „კიო!“ „აბა (‘აბაო’), რომ მიხვალო (‘რომ შევიდესო’), მაშინ შენ შეიძლება შემასწროო მე იქ და იმით (‘იმეხს’) რომ კარადაზე (‘შეაფხუო’) რაღაც საკურთხი („სა-ფენ-ი“) აქეთ (‘ჰყავთ’), ის არ დაეაწყედეთო (‘ისო ნუშმა დაეაწყედათ’). გააფრთხილა (‘და-არ-იფა-ა’) სამხედრო ტანსაცმელში გამოწყობილმა (‘შემოსილო’) ვაჟკაცმა ის კაცი და წავიდა თავის გზაზე (‘შუკა-ს’). ისიც თავის გზაზე წავიდა. უკვე ხანთლები ანთებული აქეთ და სუფრის კურთხევას აპირებენ, რომ (‘ასე’) მიადწია იმ ნათესავმა იმ ოჯახში, გაასხენდა და აკითხა იმ ოჯახის (‘ჭორ-ის’) ქალს – ასე და ასეო, მე (‘მასო’) გზაში (‘შუკა-ს’-ზე“) შემხვდაო (‘შეხვედრია’) ერთი მამაკაცი, ასეთი და ასეთიო (‘ამისა და ამის ფორმა’), სამხედრო ტანსაცმელში გამოწყობილი (‘შემოსილი’) და იმან მითხრაო (‘უთქვამს’), რომ: ‘ამ ოჯახში (‘მოსახლ’ს“კენ) თუ მიდიხარო (‘მიდის’) შენ (‘თითიონო’), ისინი დღეს საკურთხის აკეთებუო (‘უფენენ’). რაღაც ტანსაცმელი მაქვსო შიფონერზე, კურთხევისას ის არ (‘ნუშმა’) დაგაეწყედეთო (‘დაეაწყედეთ’), აიღეთ (‘აიღენცმაო’) და საკურთხ საწოლზე (‘საწოლ’ს“ზეშტეა“) დადეთო (‘დადეს’).“

ქ მ. – ტაბლაზე, აჰა!

ა ვ. – მაშინ ქალმა (უთხრა): ‘აჰა! იმაზე მე (‘მას’) მისთვის მოქსოვილი (‘ნა-ქნ-არი’) წინდები მაქვსო საკურთხებლად (‘სა-ფენ-ად’)!“

ქ მ. – იმის სახელზე მოქსოვილი, პო!

ა ვ. – და მაშინ აუღიათ, დაუღიათ საკურთხ საწოლზე და ასე უკურთხებიათ (‘გა-უ-ფენ-ი-ათ’). ასე სჯერა ყველა (‘ყველას’) სვანს (‘სვან კაცს’) კურთხევა (‘კურთხევა-და-ფენა’).

ქ მ. – ტანსაცმელსაც უკურთხებენ (‘და-უ-ფენენ’)?

ა ვ. – აბა, როგორ! საწოლს იმიტომ (‘იმითვის’) შლიან, რომ იმაზე ღოვინი (‘სა-ღვ-ამ-ის სამოს’) უნდა ეღვავოს (‘და-ე-წყობ-ს’) ერთი წყვილი.

ქ მ. – ა, მას რაც ყველაზე მეტად უყვარდა, ის ტანსაცმელი.

ა ვ. – რაც ეცვა (‘ეცემბოდა’), რაც კი ჰქონდა (‘ეყოლებოდა’) ტანსაცმელი, ყველაფერს (‘ყველას’) დაულაგებენ (‘და-უ-წყობენ’). ფეხსაცმელს (‘წა-ფულ-ს’)... ყველაფერს (‘ყველას’) საწოლქვეშ დადებენ და ისე უნდა იყოს ერთ წლამდე საკურთხის საწოლთან დაბით ხანთლით უნდა (‘ენ-უ-კე-ი-ს’) და დღისით...

ქ მ. – ხანთლის გარეშე.

ა ვ. – ხანთლის გარეშეც შეიძლება (‘ქე ვარგა’).

ქ მ. – ოჯახის წევრი რომ ჭამს, მაშინ...

ა ვ. – პირველად იმას უნდა დაუდგა საკურთხი, ე მიცვალებულს. გაუსინჯავად და ბევრი (‘ზუაფი’) განსაკუთრებით... წინნდად უნდა, არ უნდა წაიბიღწოს (‘და-ო-სუნ-ო-ს’). არ შეიძლება (‘ვარგა-ა’), აი, განსინჯვა (‘გა-სინჯ-ე-ა-ს’) და მოსმა (‘ხვრება-ს’) ბეგრჯერ (‘გე რიცხზე’) და ყველაფერი უნდა იყოს წინნდად (‘წყლ-იან-ად’) და წაუბიღწავად (‘უ-სუნ-ოდ’) და სუფთად.

ქ მ. – ტანსაცმლის კურთხევა რას ჰქვია?

ა ვ. – ტანსაცმელს უკურთხებენ, იმიტომ, რომ როგორც სააქაოში, იქაც ისევე უნდაო ტანსაცმელი მიცვალებულს. იქაცო ცხოვრება (‘ყოფნა’) არის და იქაცო არის ერთმანეთთან ხიარული და ერთად ყოფნა.

ქ. მ. – ახლა, ვთქვათ, აი, ვისაც არ უკეთებენ საკუროსს ("არ ეფინებ-აო"), აი, ხომ არის ისეთი, არაფერ დარჩა ("ღაურა") იჯახში, თვითონ გარდაიცვალა და არაფერ უკეთებს საკუროსს ("არ უფენ-ს"), მაშინ?

ა. ჯ. – იმას უფრო ღარიბული ("საბრალო") სუფრა უდგას და უფრო საწყვლად არის საიქიოში – ასე არის ნათქვამი და ასე სჯერა სვან კაცს, ვისაც ეს სწამს, აი, სულის არსებობა ("სულ-ობ-ა"), ყველას არ სწამს.

ქ. მ. – საიქიო, ჰქვია სული და აი, იმ ადგილს და სააქაო ჰქვია.–

ა. ჯ. – სააქაო ცოცხალი ადამიანის სამყოფელს ჰქვია, სააქაო, აი.

ქ. მ. – ჩვენს ქვეყანას, ხომ?

ა. ჯ. – ჩვენს ქვეყანას და... სულთმობრძავი, რაც კი ხდება თერთმეტ წლამდე, თურმე ყველაფერს ("ყველას") ხედავს. ალექსანდრე იყო აგონიაში, ეს, აი, დევდერიანი, ჩემი მეზობელი, და ღამეს უთევდნენ. იჯდა საწოლზე და ღამის მთევლები (რომ) მიდილიდით ("წაიდილიდით"), მეზობლები, მაშინ იმას არიგებდა, ე თავის რბაღს.

ქ. მ. – ის ძალიან ("გულად") მორწმუნე ("სულის მოწამე") კაცი იყო და...

ა. ჯ. – კიდევაც ("ქვე") ყველა იმას ეკითხებოდა სულის "ა" და რწმენის ("ღმერთობის")... იმას... "მე რომ მოკვდებიო" ("თვითონი და-დრე-ე-ს"), ცოშის საფუარი ("საბრუნებო")... (მაშინ სოდა, დროვი არ იყო და ამოსულ ("დაბრუნებულ") ცოშს ვტოვებდით ცოტადენს, რომ მეორეჯერ იმით აგვეფუებიან ("ამოგებებრუნებინოს") ისევე ახალი ცოში. ქვემოურებს ეძახდნენ თავიანთ მოძმეებს თათაოზანს ("თათაოზ-ეს-ს"), იმთგან ("იმეებისგანმცაო") მოიტანეო ("მოიტანა"). ე. ი. თავიანთ საფუარი ("საბრუნებო") არ მოსწონდა ("მიანდა"), იმიტომ ("იმისთვის"), რომ ვერამ იცოდა შრატით ("სველით") ცოშის მოხელა და ის არასამარხვოა. იმიტომ დაარიგა რბაღი: "იქიდან მოიტანეო" ("მოიტანამცაო").

ქ. მ. – ასე ("ა-მ ზომად") სჯეროდა?

ა. ჯ. – ასე ("ა-მ ზომა") სჯეროდა იმას ეს, აი, სუფთად კურთხევა ("კურთხევა-ფენ-ა") და წაუბღვრავად ("უ-სუნ-ო-დ") კურთხევა, არ უნდა წაბიღვროს ("დაი-სუნ-ო-ს") საკურთხი ("სა-ფენ-ო").

ქ. მ. – საფუარადან ("საბრუნებ-ს" კენება") პურში იმდენი რა ("ეგ ყველა") გადავა ("წავა") შრატადან ("სველ-ს" გან?).

ა. ჯ. – მაინც არასამარხვო ("ხსნილი") ერქვა იმას სანამ მიცვალებული ("და-ღმრობილი") დასაფ-ლაგებული არ არის ("ზემოთ დგას"), მანამდე ("მაშინამდე") ხსნილს არაფერ უკურთხებს ("წაუდგამს, უფენ-ს").

ქ. მ. – ოჯახის წევრები მარხულობენ ("ურწყე-ვობენ").

ა. ჯ. – მარხვის დროს ცხიმიანი არაფერი უნდა ჰჭამო, აქამდე რბის ნაწარმსაც ("უ-ჯღ-ურ-ს-ა-ც") არაფერ ჰჭამდა და ახლა ყველა ჰჭამს.

ქ. მ. – მერე პირის გახსნას ხომ აკეთებენ, ის როგორ არის?

ა. ჯ. – თუ ქალა გარდაცვლილი, დედალ ხბოს ყიდულობენ ან თხას, ანდა, თუ ცხვარი იშოვება, იმას და მკედრის სულს შესწირავენ ("შემოუტრიალებენ") სანთლით და მერე ღაკლავენ. შემდეგ გაამზადებენ კარგ სუფრას, იმისი დვიძლი რომ შეიწყება, ე, რაც ღაკლა, მაშინ ღუკმას ჩაადგებენ ჭიქაში და იმას ჩამოატარებენ ("გაუსმევენ"), მარხული ჭირისუფლისთვის ("ჭირისუფალს"). დამარხვამდე პირის გახსნამდე იმან იქიდან უნდა მოსვას და მერე უკვე პირი გახსნილი ექნება. ჭირისუფალიც და მიცვალებულიც მხოლოდ მერე ისინისო პირს ("არის გახსნილი").

ქ. მ. – პირის გახსნას ("ხსნილს") რამდენი ("რა ზომა") ხნის მერე შერებან?

ა. ჯ. – სენათში გასვენების შემდეგ უცებ ("სულად") იცან ("სწვევით"), ან შმათს, ან ზუთშმათს შმათ დღეს ("შმათ-ეს-ს") სასაფლაოზე მიაქვით ტაბლა, საკურთხი სუფრა. მარხვის დღეებში თუ ხედება ის, ე საკურთხი სუფრის წადგმა მიცვალებულთათვის ("ფენ-ა"), მაშინ სამარხვო მიაქვს ყველას სახსნილოც, ქაიაშს კოლავს ყველა, გოჭსაც. ვერ სასაფლაოზე ("საფლაო-ს" ზე) უდგამენ საკურთხის და სასლმიც ("ჭირ-ს-ა-ც").

ქ. მ. – ზვარაკითაც.

ა. ჯ. – მერე ორმოცი მოდის ("კდ-ე-ბ-ა") და მაშინ დიდი ზვარაკი უნდა ("ურწყე-ო-ს"), ქალს ძროხას ("ფურ-ს") უკლავენ, კაცს კი – ხარს.

ლექსები

ა ვ. – ალა ლი ლუშუ ლექსები. ალას სოფიშულ ლიც, ლელჰენ ხაყშხა ალ ლიცს ი. ალა ლქანუშ მ კჷალანხანქა ქა ლუქურ. სოფილდ ჰქურ ლექორლეშდ ი ევსური, სოფილისგურ ლიც ანდგრდენს კუშში ლათუნაღლ ი ანჰარდ. ალას რქქუნ ბარბელდ ხარ. ევსა ფიცარ ფიბოუ ხორიკ ბერეეშუ– ფიცარე ლეგ ბარბელდ ბარბელდ ფიქან კუერეხ ლი, ბარბელდი თხუიშ ბერეაჷ კუერეხ ხარ ფიქან. კუერეხუი ფიბე შირა ლეგ, რუბე შირა ფი ხალეჯა სგანუ ლექუერისგა. ლიც ერ სგა ხოფუმიდენი ბარბელდს, ევსა ბარბელდს ხოიხენქექე ი ლექუერი ქისხენი. ლალარ ხარ ბარბელდს, ემდოროუმდსემი ლალე, ემლოხუიშდი ხუან ი ევ ლალარს ერ ხოიხენი ლიც ამხან, ერქევქ ლექუერ სიპ ლერსგუანთე ი შირას ევსახუნე ერქანლო ამექა ხუიგუეჰდ ღლიისგა მგ სიძინდს ი მან ლეგუეჰ ნულუა. ათხე ვიში, სურნელარსი ამექა ხუიგუეჰდ ვიში მამჭირმუ, ალო რუეევსა ხოიქ რედინშუ ნაყალუ.

ქ მ – დლისგა მგ ლეგხ ლიცი ლექუერანლ, მადამ

ა ვ. – ალო, ნარპი ამეი მან ნულუა დეკეიდ, ქორლეშდ, მანენ ლექუერიშდ– ამელექქა ანდრი ლელჰენ ი ლექუერიშგა ლი ლუქურ. ალას ღარ ხაყსა, ბარბელდთე მან ლიც ესდრი. შოშიუნ შომ ხუაგუეჰდ, ერქა ამერე ანოშ ქა ხოიხუნდელ. ათხე სგა შუიდე ლეგუეჰს, ქა ფიშულე ლიცს ი ქა ხუიგუეჰ ლოსხგი, ლოსხგი, ბარბელდ იფი სიპ

ქ მ – ალ ბარბელდ ნახუნე ლექუერს ათხე იმ ხიგუეჰ

ა ვ. – ათხე ხუიგუეჰ ლუშუ ვიში. თუეთე ვიშს ხუნანდელდ სურნელარს ქირხს, შამბლიკანს, კამას, ქონდარს, მათანას, რეპანის, ერქანლო ნიურას ფიშულე მანხიქა ი ეჩას სგა ხუპიჭიჭი. . .

ქ მ – იერხამინ გაკისი ლანრედელ, მადამ

ა ვ. – ხონა გამლა გაკისი ხუნანდელდ ი ამეი მულუა ლინთუიშგა ვიში ეი მესყე

ქ მ – ვეუნაღლ ალას, ჩის, რედინშუ აყაღლან, მადამ

ა ვ. – ვეუნაღლ ჩი რედინშუ აყაღლან ლუეზერე ზურღალ. ალა ლი ქუირანუ. ამანუთესგა ფიქანუ შუიდედ სიძინდს ამერე ხარ ფიხორუხი ლაპუნდარ, ლანწყულა ი მეგრად ი ნეწუიდედ დასაყენებულ. ევსახუნე ხალეჯა ი ალას ხაყსა კაარამ ი ლუშულდ ლარყან, ალას აღუქუთუნან, ამლა ხაყშხა ლარყან. ალას ხორკინეხ ამი მუქუთუნად, ა, კაარამიშ.

ქ მ – ქერ ანშეღას სიძინდში?

ა ვ. – სიძინდ ერ ქანშეღას ევქელექუნდარქ ი ალას – ფიბე შირას ასხუნე, რუბე შირა ფი ხალეჯა ფიცარე. კუერეხი ნახიმ ლეჭირს ხარ ი ერეი ლეგ შირა, ევქ კუერეხ, ბარბელდ ი ბერეა – მედე – ხარ, ერეი ხოსლექე კუერეხ ი ევ კუერეხს ალა ხან ფიქან ი ბარბელდს ერ ლიც ასხუნექა ასხუნან, ბარბელდ შირას ი აგუეჰ სიძინდს ი სგა იმუნე ესდინე ლეგუეჰდ– ევქ ფექ ამხანუ შედან, ხარაუთესგა, ლენკირი მანუიკოესგა.

ქ მ – ალ მანუიკს ხანშხა ლენკირია?

ა ვ. – ეო, ლენკირი მანუიკ ამერე ხარ ბარბელდ ი ბარბელდ მან ფიცარე ლეგ, ევსახუნე ხან, ფიბოუ, სინოშ.

ქ მ – ფიხორუხი ლაპუნდარში?

ა ვ. – ალან ფიხორუხი ლაპუნდარ ამიშ, ა, შირამ.

ქ მ – ფიხი ღარს აღუნთხე

ა ვ. – ამეი ქერ ანშეღა ფიხიდე, ა, ერქა ქანდრი შირა ი.

ქ მ – ხოშილ მეგრად აგუეჰ, რე ჰალ რუანთხეღა . . .

ა ვ. – ალარს ქა ლიკედ ხაკუ მერხის, ა, ი ერქა ნეწუიდედ აგუეჰ.

ქ მ – ისგუეჰეში ხილეუჰერიდ ა მულეუჰერაღა არიხ?

ა. ჯ. – ნიშნუები-ნიშნუებიმზე სუიგუეპუდ, ლექურე ფიშირ ლგეს დანისგა. ალ ლექორპლუმე გარ ილგუპური მამ სიმიინდს, ა, ჭალი ლექურეშე, ლიცი ლექურე საქმსნალას.

ქ. მ. – ათხე იმშამდ ხიგუეპ ალ სიმიინდს!

ა. ჯ. – ათხე სუიგუეპ მეგრეს, ალას ჩუ სუშამტურე ი ხონგრა მან ირა, ევკა შამდ მაკუ ი.

ქ. მ. – ხონწუდა?

ა. ჯ. – ხონწუდა კუმშიდ ი ჭომდურდ. ლგეგში ქაქელდარსი სუშან სუიორდ.

ქ. მ. – სიმიინდი ი კუეცნამ

ა. ჯ. – ხონამდ ერ ანგუეპის ლექურედ, ერუამდს ხოსა ლექურე ლიმწყობლე ჩუარანუი ლექურეს ი ფი ხოკედ ალას, ა, ფიბე შირას, ქარყენე ქანანრუტ, ი ჩუაგერტენე ადლომ ნეწუიოდ ევკასი, ე ჩუბეშს ერქანლო ფოდ ხაგე ი ქამწყობლე ხონამდ ერ ანგოპას სიმიინდ.

ქ. მ. – ალას ხამშსა 'ლიყფენალი'.

ა. ჯ. – ალას ხაქმსა 'ლექურე ლიყფენალი, შინაღლე ლიყფენალი'.

ქ. მ. – გადატანით მარეთი ტულის: 'ქა რაქ ოხყუნას' – ლახე ბეგიდ აგლამის ი ხატყცი: 'მეგჰად როქ ოხყუნონ'.

ა. ჯ. – ეშხე ნიშნუეი მეზუბელს ლექურედ ხონდა ი აღზუხეს მიზე დინა ლექურე ლაწურნათე ევკა დანტერესდა ქენსერ დამ დეს იწურანლ, ლექურე? სვადსინჯუე ჩუქუანისგა ი სვანქეიჟე თხუმიდ ქანს ხონა ლუსდგუპარ ხანდა ი ლუსდგუპარ ერ ამეი ქადღოწუ ქაქა ევკარ ქადჭუენ ევენმდ, ე ბარბულდ, ერ ხადა ი სვანჭუენ ალ, დიუო, ლექურედ ი ამეი ხოყურა სვა შირას, მუდა, ბარბულდს. დესერ ანტან ქორთე, ერქა ქანანდს ი ევკუეში ამახუს ჩუაქმეჯ ლექურე, ფი მომ ესპლეს ქერ პწუენეს, უკეი ჩუ ლგეშხე ხან პილარ.

ქ. მ. – მად ფეთ ოთავადა მინა ლუსდგუპარლს ევ დიუო?

ა. ჯ. – უო, ხანარ დეთ ადვაცე ევ დიუო. ათხე ჩუ სუაგლი ლექურეს

ქ. მ. – ჩუაგელ, ალო, ლექურე ი აღჩედდ!

ანტისა ვაკვილიანი-მარგანი, 2003 წ

წისქვილი

ა. ჯ. – ეს არის სვანური წისქვილი. ამახე ('ამას') მიშეხულია წყალი ('ლიცი-ლიცი'). წყალსადენი ('არხი') ჰქვია ამ წყალს და ეს არის იქიდან, ე მდინარიდან გადმოყვანილი ('გამოედებული'). სოფელმა გადმოიყვანა ('გამოაგლო') წისქვილებისთვის ('სა-ფუქუ-აუე-ბის-ად') და ისედაც, სოფელში რომ წყალი მოდიოდეს საქონლის დასაწყურებლად. ამას ქვემოთ ბორბალი აქვს ის ფიცის ზემოთ ჰკიდა რკინით. ფიცარზე დგას ბორბალი. ბორბლის ზევით დერძია, ბორბლის თავს რკინის დერძი აქვს ზეით. დერძზე ზედა დოლაბი დგას, ქვედა დოლაბი შიგნითა დამაგრებელი წისქვილში. წყალი რომ მიეშევა ბორბალზე ('ბორბალს'), ის ბორბალს მოხვდება მამინ, ე და წისქვილიც დატრიალდება. ფრთები აქვს ბორბალს, თორმეტ-ცამეტი ფრთა, ბერეჯერ თხუთმეტიც და იმ ფრთებს რომ მოხვდება წყალი აქედან, აი, მამინ ის ე წისქვილი ტრიალებს მარჯვნივ ('მარჯვნივ-ა-ს-კენ') და ქვას ის ატრიალებს. მერე აქ ვუქვავთ დალის ხეობაში ყველა სიმიინდს და რაც საუქვავი გვაქვს. ახლა მარილსაც, სუნელესაც აქ ვუქვავთ ('ე-ო-ფუქუ-ა-ო'). მარილს სიზარმაცის გამო, თორემ სვლობს როდინით დანაყული.

ქ. მ. – დალში ყველა წისქვილი წყლისა ('დგანან წყლის წისქვილები'), ხომ?

ა. ჯ. – ამა შუქი სახლებისთვის არა გვაქვს, არამეთუ წისქვილისთვის აქ ('ამ-ის' ქვეით) ჩამოდის არხი და წისქვილშია შეყვანილი ('გდებულ-ი'). ამას ლარი ჰქვია, ბორბალს რომელი (რა) წყალიც ზვდება

(„ზორბალ-ის“-ენ რაც წყალი მიდის). როცა არ ვუძვევთ, მაშინ აქ ამით ვწყვეტთ წყალს. ახლა ჩავეყრი სა-
ფქავს, მოუშვებ წყალს და დავეძვევ შეხედვ შეხედვ, ბორბალი როგორ ტრიალებს!

ქ. მ. – ეს ბორბალი ატრიალებს წისქვილს ახლა რას ი' ფქავ?

ა. ჯ. – ახლა ვ'ი' ფქავ სვანურ მარილს. თეთრ მარილს უურევთ სუნელებს: ქინძს, ულუმბოს, კამას,
ქონდარს, წიწკაგას („ზაფრანა-ს“), რეპანს, მერე ნიორს ვატარებ ხორცსაკებ მანქანაში („მამინა-ის“-ში) და იმას
შევაზულ-

ქ. მ. – ზოგჯერ ნიგოზსაც უურევთ, ხომ?

ა. ჯ. – კარგი გემოსთვის ნიგოზსაც უურევთ და ასე გვაქვს ზამთარში მარილი გაკეთებული.

ქ. მ. – ძველად ამას, ყველაფერს, როდინით ნაყავდნენ, ხომ?

ა. ჯ. – ძველად ყველაფერს როდინით ნაყავდნენ ყოჩალი ქალები. ეს არის სვიმირა. ამასი ზემოდან
ვეყრით სიმინდს აქ აქვს ასაწევ-დასაწევი („ზევით-ქვევით მისაცემი“), დასაწერილებელი და მსხვილ-წერილად
დასაყენებელი. ის აქეთაა მიმაგრებული („აქეთ ამაგრია“) და ამას ჰქვია კრიჭა („ნი-კაბ-ი“) და (სვანურად) სა-
რეკელა („სარ-ყევი“). ამას ეს ამოძრავებს („არხევს“), აი, ამიტომ ჰქვია სარეკელა. ამას ჰკიდებენ ამის, აი,
კრიჭის („ნი-კაბ-ის“) მამოძრავებლად.

ქ. მ. – რომ გადმოყაროს სიმინდი ხომ?

ა. ჯ. – სიმინდი რომ გადმოყაროს. ის იმაში ჩადის, ე და ამას – ზედა დოლაბს ატრიალებს. ქვედა დო-
ლაბი დამაგრებულია („ამაგრია“) ფიცარზე. ღერძის ზომა ამოტვიფრულია და იმაზე დგას წისქვილის ქვა, ის, ე
ღერძი, ბორბალი და რკინის –ისა. აქვს, იმაზე არჭვია, ე, ღერძი და იმ ღერძს ეს აქვს („ა-დგა-ს“) ზემოთ და
ბორბალს რომ წყალი ატრიალებს, მაშინ ატრიალებს, აი, ბორბალი დოლაბს და ფქავს სიმინდსაც და რასაც
ჩაღებ დასაფქავად- ის, ე ფქვილი ამაში იყრება, აი, ხაროში, ალატის ყუთში.

ქ. მ. – ამ ყუთს ჰქვია ალატი?

ა. ჯ. – ჰო, ალატის ყუთი. აქ აქვს ბორბალი და ბორბალი რომელ („რა-ც“) ფიცარზეც დგას, ის აქვთ
აბია, ზევით, მავთულით („სინოთ“).

ქ. მ. – დასარეგულირებელი („ზევით-ქვევით მისაცემი“)?

ა. ჯ. – ესეც და დასარეგულირებელიც ამის, აი, დოლაბის.

ქ. მ. – აუწიე („ზევით მიეცი“), აბა, ახლა.

ა. ჯ. – ასე რომ აეწევა ზევით, აი, მაშინ ამოდის დოლაბი და...

ქ. მ. – უფრო მსხვილად ფქავს, ქვევით როგორც კი ჩაეწევა...

ა. ჯ. – ამით გამოლევა უნდა ზოგს, აი, და მაშინ წერილად ფქავს.

ქ. მ. – თქვენით ფქავთ თუ მეწისქვილეები („და-მ-ფქვა-ებ-ი“) არიან?

ა. ჯ. – ჩვენ-ჩვენით ვუძვევთ, წისქვილი ბევრი დგას დალის ხეობაში („დგ-ან-ან დალში“). მხოლოდ ამ
წისქვილებით ფქავს ყველა სიმინდს, აი, მდინარის („ჭალ-ის“) წისქვილით, წყლის წისქვილი ჰქვია ამას.

ქ. მ. – ახლა რისთვის ფქავ („ი-ფქვა-ე“) ამ სიმინდს?

ა. ჯ. – ახლა მსხვილად ვუძვევ („ვი-ფქვა-ე“). ამას გავყრი და მომსხო რაც იქნება, ის ღობისთვის
(„ღობ-ად“) მიწდა და...

ქ. მ. – მოწერილო?

ა. ჯ. – მოწერილო მჭადისთვის და ჭინღავარისთვის („წულ-ის“-პურად). რძის ფაფებსაც ხშირად
ვაკეთებთ...

ქ. მ. – სიმინდისგან და ხორბლისგან.

ა. ჯ. – კარგად რომ დაფქვას წისქვილმა, ვინც იცის წისქვილის აწყობა, გააჩერებს წისქვილს და
ამოულებს ამას, აი, ზედა დოლაბს, გადმოფერთხავს („გადმოყრის“) იქიდან, ე და დახვერტს ნაჯახით წერილად
იმასაც. ე ქვედას, მერე ისევ დაადგამს და ააწყობს, კარგად რომ დაფქვას სიმინდი.

ქ. მ. – ამას ჰქვია „გამოკვერვა“?

ა. ჯ. – ამას ჰქვია წისქვილის გამოკვერვა, დოლაბების გამოკვერვა“.

ქ. მ. – გადატანით აღმართზე („კაცზე“) ამბობენ: „გამოკვერისო“ – თუ მაგრად ეჩხუბნენ და სცემენ
მაგრად ცეცხლი („გამძლედი გაბერტყაო“).

ა. ჯ. - ერთ ჩვენს მეზობელს საფუკეთი ჰქონდა ('წიხ-ჭეიღ-ად ედო') და გააგზავნა თავისი გოგო წისქვილში ('წიხ-ჭეიღ-სანახავს' კენ). ის დინტერესდა: ხომ არ გასდის ამ წისქვილზე? შეხედა ქვემოთ და შეყო თავი. იმას კარგი ნაწინავეები ჰქონდა ('აფგ-ა') და თმები რომ გადასწია, მაშინ ისინი შემოიხვია იმან, ე ბორბაღმა, რომ ტრიალებდა და ჩახვია ეს აი, გოგო წისქვილმა და ასე ეწვა დოღაბს, იმას, ბორბაღს რომ არ დაბრუნდა სახლში, მაშინ მიაკითხეს და ისეთი ('ე-გვარო') მტერს დაასრობდა წისქვილი, რომ არ მოესწროთ რომ ნახეს, უკვე გამავებული ჰქონდა ტურები.

ქ. მ. - კინაღამ არ დაულუპავს ('არ კინაღამ დაუსოცავს') თავის ნაწინავეს ის გოგო?

ა. ჯ. - ბო, კინაღამ დალუპა ის გოგო ახლა დავუტყავ წისქვილს ('სა-ფუკეთი-ს').

ქ. მ. - დავუტყვ აბა, წისქვილი და წავიდეთ!

ქან

ა. ჯ. - ლუშნულ ხაქვსა ალას ქან შუშისხვა ათხად აღაშდა მგ სჯობდ ევლწრე ნეწუილ ღერ ოხვიდენს ქნას ხეწმადლო ევკანობი, ერე ნეწუილ ღერს ერ ჯიდა, ხედუნში მამ ჯიდა კურკუილს კაცსოლოთ ვარ ხად კურკუილი ო ქნას ერქანდო, ჩურერ იპროლ, ქინკადლას ო ნეწუილ ღერს ჩე უწინას, ა ამგ, ო ქა ხანკრას ალას, ა მგჰინდო-ლუსდოეუმალ ქასყნას, ქაგრუხას ო ერანდო ხეჰი კანუშ (ღორქის სატყუილდას) ქამდრანდას თაკურას უოთხიშდებტრიანს, იშგუიდიტრიანს, ლასუხან კეჰი ლეჯად ერ შუნ ხადუენენს ეშსუ ხანუხ ხეკუნდ უოთხიშდ თაკუ. უოთხიშდ ტაყქანდ.

ქ. მ. - მეტყე ხეუხრლდას ღო ამის?

ა. ჯ. - ამ უცისხ ქან მეტყე ღო, ალო უწინადად ხედო ტომიანოლ ერ ჯედენს, ევკან ამიმ ღის, ქანამ.

ქ. მ. - აბა, ალა მამ მიხსლდა.

ა. ჯ. - გიმამში ხორამდ ქასდებგანს უწინელ ზურღარ, ჩე იშხინდას ო ღო, ღინთუისხვა, ერხანქა ნაყენსი ასყენას - ეშსუს ხეყხან ქენამ შერმა - მუჯორ.

ქ. მ. - გუჰ, ათხე ჩიქე მამ ღი მეჰი, მანდა, ევკან კურკუილი?

ა. ჯ. - ჩიქე მამა, ათხე ვარ იდეხგი კურკუილს.

ქ. მ. - ო მანუნე ღი ლეშხერანდოთ.

ა. ჯ. - ევკან ჩე იშხინდა მგ ღინთუისხვა ოროლ, ა ზაუღადეღ ღინთურეო ლეშხირს ამურ ღარ ანვა შუშისხვა ქნას ჩე ხუყანდად ზორამდ, თაშს ხუშხერად ო ქა ხუშანად ღერეო ღეოთამ ლეშხერანდს ქუთოთეი ევკო ხუშანად, მარე ათხე ამნარ ვარ ხუღუა ჩის, ა, გაგარარდ.

ქ. მ. - ზეთს ერ ასყენეს ამხანქა?

ა. ჯ. - გ. ზეთს ერ ასყენეს ევკან მამანუნე გაგარ ღი ჩიმიშდ - ქუხუ ევკო, ა მამ, ღეწუიწუილე ევკო, ა ხეჰანუ მანდი ევკო, ა მანდო ორა, ჩინარ ზოჩა ღი ღეთრადი ზოჩა ო ღეცუშენიდა ქუხუწარეო ჩაჰ.

ქ. მ. - მარე ქა ღეწუიწუილე ეხერ ღი ვარეკ ეჩიშ.

ა. ჯ. - მასარდ მელი ღი კურკუილი ხეკუნეს მეტყად ჩეყაღო, ერქანდო ხუნში ხანს ღეწუიწუილე ხაკე თანდათან მუყუილ ღეცოდეს ხაკე ღეცოდე ერქანდო ჩე ხანქინეო ო ქა ხანწურანუი ზეთს, გიმამი ფერიშს.

ქ. მ. - სი უციწურანუიესა?

ა. ჯ. - მიწურანუა საბრალ ნინა იერ არდა ღეცოდ კანტრეუ ხესუ, ერქა ოსწურანუი ეშსუ ხანში ქიქ ქო გაგარარდ ო სვა ღეცოდეწურედ, მარე ეში ღიღო, ბოლო სტადიას ხად ო მამ ღანსმად.

ქ. მ. - კუმამ, ქეწინდოგეგუნდო ოხხისხა ალას?

ა. ჯ. - კურკუილს ერ ქა ხუშანინდუილე ო მამ მეღუ ქა ხეცუწურეო, ევკან ჩე ხუშინდინდი ო ღო

ლევმერდე კუში ჟაგარად ღონთუისგა ლეზუბეთე ხუნწედედ.

ქ.მ. – მოკუნდ სარგებ ლემარ?

ა.ჯ. – ალა მასარად სარგებ, მარე მამ ლი ლალამ, ათხე ლეფუჭათე ხოსრალსნქა.

ქ.მ. – იმლა?

ა.ჯ. – იმლა ი ჩქიმმერდე ბოფშარ ათუნიხ ი ღო ჩუაყურეხ ანომ თხუძ.

ქ.მ. – ა, მეჭანშალა ჭურ ხადეხას ეჯიარს. დალისგა ღეს პრის, სი მარე მეჭანშალა, იმხან ანეჯ?

ა.ჯ. – ეჩხელდ ხონარ გუნარ!

ქ.მ. – ლემზერალს ათხე ანომ ხონარ ხანეც, მადლა, გიმმშუმე მეჰად?

ა.ჯ. – ათხე ანომ ხუნანეც, ეჯლა მარ ალა შენარჩუნებულ დაბუისგერე ლემზერალდ გიმმშ მამკანს ი

მელე კუშიშოდ, მანძალი ჟაგარალე მეჭაფედ ალას ხუნარო.

ქ.მ. – ქუთუართე დამ ხაროხ, თაშთედსგად, ხომ ხონარ გემმს ლი?

ა.ჯ. – ქუთუართე ჩიგარ. შომამ მელეუა, ქუთის ღესა ხუნანეც ამურ. ათხე ხუნარო, მარე აშხაუ მამ

მელეუა.

ქ.მ. – ქანამ მგე სარგებ ლემარნელი – კუნკული, ბალე, ლამი, ნაყოფ ცილ მამენე ი ეჯქე ფაულდარ,

კელარ ღემარად იმარგხა?

ა.ჯ. – კელარს ბოფშარ ხემდარალს. ალას კურუ ხარ ნესგაქა ი ბოფშარ ფერიფი ამურელუას, ალა, ფაუ

მიშეუ ნიანშინს – ირაკლის ათხე სამკანს ლაკელმანს ფაულ.

ანტისა ვაკველიანი-მარგანი, 2003 წ.

კანაფი

ა.ჯ. – სვანურად ჰქეია ამას კანაფი. სვანეთში აქამდე ("ახლა-ღ") ყველა თესვად მჭიღოროდ იმიტომ ("იმიტვის"), რომ წერილი ღერო გამოეტანა ("მო-უ-ვ-ღ-ომ-ო-ს"). იმას ამისთანაც ("ა-მ ყალიბ-ო-ც") გამოერეოდა ხოლმე წერილი ღერო რომ გამოჰქინდა, რომელიც არ იკეთებდა მარცვალს. კენწეროზე ("კონცხ-ს-ს-ზე") ჰქინდა მხოლოდ მარცვალი და იმას მერე, რომ დამწიფდებოდა, აიღებდნენ და წერილ ღეროს, გატეხდნენ, აი, ასე აი, და ამას გაფუცქვინდნენ, აი, დამწიფების შემდეგ. ნაწნავით გააკეთებდნენ, დაახვევდნენ და მერე ხის ("შეში-ს") კავით ("ღორეკს" ეძახდნენ), ამოგრებდნენ თოკებს: ხუთმეტრიანს, შვიდმეტრიანს, მთილი თვის მისატანად რომ (ხელთ) ჰქინოდათ. ერთ მარხილს უნდოდა ("ენუკე-ო-ღ-ა") ხუთი თოკი. ოთხი სიგანისთვის.

ქ.მ. – მაგარი გამოლიოდა მერე ეს ("ამას")?

ა.ჯ. – როგორ არა ("ასე იცი")! კანაფი მაგარია, აბა! ძველად სქელი ტომრები (რომ) იყო ("მოლიოდნენ"), ამისია, კანაფისა.

ქ.მ. – აბა, ეს არ ვიცილი.

ა.ჯ. – კანაფის მარცვალს კარგად ამოწმენდნენ ძველი ქალები, შეინახავდნენ და მერე ზამთარში, იმისგან ("იქილანგა") შეჭამანდსაც აკეთებდნენ: ერთს ერქვა "ქინაში", მეორეს – "შუჯორი".

ქ.მ. – აბა, ახლა ვერ არ არის მწიფე, ხომ, ის, ე, მარცვალი?

ა.ჯ. – ვერ არა, ახლა იკეთებს ("იღებს") მხოლოდ მარცვალს.

ქ.მ. – და ყველაზე უკეთესია სალოცავი პურებისთვის ("სა-ზორ-უ-ელე-ბ-ს-კენ").

ა.ჯ. – იმას ინახავდა ყველა, ზამთარში იქნებოდა თუ ზაფხულში ("წელ-ღელე-ს"), ლოცვის დროს სალოცავ პურს ამის ვარეშე არაიან აცხობდა სვანეთში. იმას კარგად დანაყავლით ხოლმე, ყველს ურეველით და გამოავცხობლით საღვთო დღეობაზე ყველან სალოცავ პურებს. ხაჭაპურშიც ასე ვუშვებოდათ, მაგრამ ახლა მხოლოდ, აი, წამლისთვის ("წამლად") აქვს ყველას.

ქ.მ. – ზეთს ხომ ხლიან ("აკეთებენ < ა-წე-ობ-ენ") ამისგან?

ა. ჯ. – ჰო, ზეთს რომ ხდიან, ის ყველაზე უკეთესი წამალია ყველაფრისთვის ('ყველასად') – მუწუკი გვეჩება, თუ რამე გამოირილი ('და-წინწკლ-ული') გვეჩება, თუ შინაგანი ('შიგნით') ტკივილი გვეჩება, თუ რაც არ უნდა იყოს, ყველაფრისთვის კარგია დასალევადაც კარგია და წასასმელადც მუწუკებზე ყველგან.

ქ. მ. – მაგრამ იმის გამოხდა ('გა-მო-წურ-ეა') ძნელი ('გა-რ-ე-ა') არისო.

ა. ჯ. – მეთქმისმეტად ძნელი არის მარცვალი მაგრად უნდა დანაყო, მერე დიდხანს ('ზუჯე ხან-ს') გაწურვა უნდა ('უნ-უ-კე-ო-ს'). თანდათან ნელთბილი წყალი უნდა დაასხა ('ლიც-ლიც-ს ე-უნ-უ-კე-ო-ს სხმა'). მერე დახვდ და გამოწურავ ზეთს, კანაფი 'ს' თესლის ფერის 'ა'ს

ქ. მ. – შენ 'გამო' გიწურია?

ა. ჯ. – 'გამო' მიწურია საბრალო ხნა რომ იყო ავად ('ლევა-დ'), კაბიტოს ცოლი, მაშინ 'გამო' ვწურე ერთი ჩაის ('სა-ჩაი-ე') ჭიჭა იმის წამლებსთვის ('წამლებად') და მივაშველთ ('შო-უ-ვა-ჟა-რ-ე-ო-ს'), მაგრამ მა-რც, საწყალს, ბოლო ხტადია ჰქონდა და ვერ ('არ') უშველა

ქ. მ. – საქონელი ('კუმაში') საქონლები ('სულდგმულები') ჭაბუნ ამას?

ა. ჯ. – მარცვალს რომ გამოვაცლით ('და-უ-ბ-ე-უ-ე-ო-ს') და ჩენჩო გუცვლება, იმას შევინახათ და მერე ავადმყოფი საქონლის წამლებად ზამთარში საჭმელში ურევეთ.

ქ. მ. – როგორი სასარგებლო ('სა-რ-გ-ე-ბ-ი') ყოფილა?

ა. ჯ. – ეს მეთქმისმეტად სასარგებლოა მაგრამ ვერ ('არ') ვთესავთ ('არ არის სათესლე') ახლანდელი გაფუჭებული პატარების გამო ('პატარებისაგან').

ქ. მ. – რატომ ('იმიხთვის')?

ა. ჯ. – რატომ და გაფუჭებული ('შო-წა-ს-უ-ლი') ბავშვები ეწვიან ('ა-თ-უ-თ-უნ-ებ-ენ') და მერე იბრუნებენ ამით თავს ('თხემ-ს').

ქ. მ. – ჰო, მოკანაფეები ჰქვიათ მგონი იმას ('უ-გ-ე-უ-ბ-ს'), დღის ხეობაში ('და-ღ-ს-ს-ში') არ არიან, შე კაცო, მოკანაფეები, საიდან მოიტანე?

ა. ჯ. – იმდენი კარგი ჩვენ ('კარგი-ც გვაქვს')!

ქ. მ. – ახლაც სალოცავ პურებს ('სა-ზო-რ-ე-უ-ღ-ე-ბ-ს') ამით აცხობ, ხომ, კანაფის თესლით ყოველთვის?

ა. ჯ. – ახლაც ამით ვაცხობ; იმიტომ მაქვს ეს შენარჩუნებული ყანაში ('და-ბა-ს-ს-ში'), რომ სალოცავი პურებისთვის კანაფის თესლი მჭირდება და ჩენჩო საქონლისთვის ('კუმაში-ს-ა-ლ'), წამლების მაგიერად ('შუქაფა-დ') ამას უუკეთებ.

ქ. მ. – საქაბურებშიც ხომ უშვრებიან, ყველშიც ხომ გემრიელია ('კარგი გემო-ს-ი-ი')?

ა. ჯ. – საქაბურებში ყოველთვის როდესაც მაქვს, საქაბურს არ ვაცხობდი ამის გარეშე, ახლაც უშვრები, მაგრამ წელს არ მაქვს

ქ. მ. – კანაფის ყველაფერი სასარგებლო ('სა-რ-გ-ე-ბ-ი') ყოფილა – მარცვალი, ფოთილი, თესლი, ნაყოფი, კანი ('ცილა') ყველაზე უფრო და ის, ე. პატარა ჯოხები ('ფაენ-ჩო'), ღეროები არაფრისთვის ('არად') ვარგა ('ვარგან')?

ა. ჯ. – ღეროებს ბავშვები ეთამაშებიან, ამას ხერელი ('კურ-ული') აქვს შუაში და ბავშვები გამხმარს ('გამხმარ-ს-ს-ზე') ახრჩობლებდნენ. ეს აი, ჯოხი ჩემს შვილიშვილს ('ზა-ღ-ი-შ-ს') – ძრავლის ასლა სათევზაო ჯოხად ('სა-კალმახ-ო ფაენ-ად') უნდა.

მი აწუთუნან დღაჲ სეობას, ომარიშაჲს, ი აწუთუნან ეცენიშ ოჯახისგა, იმეში გუნ გუშაქური სეპეშდოლ
ლუშნუ ნინი ხონამდ ლიხაჲს ი ლინთხლალს მიშეუ დადას _ ასანე ჯაჭულოანს გეზღანგეზღორემდ
ხუღუნდაჲ აჲ ვერჯ ეცა ნიშგუქენხანქა ჩინად იშგომდა ხონა ლუშნუშუ ლიგვრგანლის ი ერუში ეჩხანუთესგა
ქართული სგ'ონანჩინა, ეცას დარუხუს სამშაჲნა ი ხასჲყანა მამენე ლენგუშ მდემდბჲ; ბენდუ ი ლიშდეს,
ზეტი ომარშაჲს ი ლარტმი ლიგვენეს.

ომარშაჲს ოდერ კლასუე უსგუა ლეხნი ხუშაჲ ქეჲა შოთა ქიჩიან ლასუ მიშეუ მასწაჲლებელ
ბეგიდ ლუთუერ მარე ხედუშას ხონამდ ზოხალდა გერმანულ, ისტორია, შუნიანი ისტორიაჲნი ხუშა ხონა
ანუ სიმინედ ქიშხანქა. ეცას დღეს ნათანუ ლასუ, ეშრუანგერდან ფი. მიჩა მუ მულახხან ნაჲდუ ლასუ
დღლთესგა ი ჩუიზგა ქეჩუნ. ქეჩანლო ქრტანდ კორართე უსგუთაშსთეინ მარე იზგა ეკ სოფელისგა, ათას ი
ჟოშთხუამირ ჟოჯას ი ეშრუთოხგვირ საშუალო კლას. ქანლო ჯაროშდერ. ბალტინსპირეთის ხუარდას, რიგას
განსაკუთრებით. ქეჩუნ ხუშა ხონა ასაღვარდა გაუციანდ ესტონელარ, ლიტუელარ ლასუდას, ლატუიელარ,
უკრაინელარ ი ოსარ ი დღადი მამუდ მგ. გუნ მაღატ ხნდახ ეცემარს ქართულ ხლხნიშ. ჯუინულ
შენობას ფი ხატუიორა გერმანელარე ნარდუ ერ ლასუ ქეჩუნ. ეცეარე კულტურა, ეცეარე ადათ-წესარ ი
ხუში ნუქუნიშ ხატუიორდას სგა ბალტინსპირედ ხლხის. სოციალისტურ წყობილბა ლასუ ქეჲა, მარე ემი
ქათორინდა, ერე გერმანელარ ხომა ხალტგენდას.

ხუში ოჯახისგა მიდქეჩუნ. განსაკუთრებით ესტონელარს ხელატგენდას მასარდ. ათხენ ამ მამუდ,
ანდრე ლუკა, ხონა მახელუშედ, ი მი ჰარე სნარო ჩოთყდუნედ, ლიხუბიში ი უშხუარე მაღატი გულა
მასარდ ტებილდ სუნიშეუდუნი ჩის, ეკ ჰყენტარს, ერუშაცანან ქეჩუ მი სუნიშასურდას. ჯარხან ჩე
ნაჲდუნდონ შშაყადა ჩუ ი ეშხუდორუ ზამს დემთე მოშ ოდერ უმაღლესი ლათუერთე- ქეჩანლო ჩუოდერ
ორენბურეთე ი ერხან ოდერ მოსკოლეთე, მარე კონკურსქა დემ ოდერ ი ეკ ზაუ მუქელურ, ნიგებრისგა
ჩაუიოცხე, მოსაშაღებელ კურსალეუ პატრის ლუშუმამ სახელობის ხალხთა მეგობრობის უნიტერისიტეტე ი
აღმარეცანან ბედდ ხონა ურთიერთობა მულუნდა ჩიშიშ, მასარდ საინტერესო ხალხეცანან მულუნდა
შენუედრად მოსკოლისგა, უცხოეთხანი ხუში ანდერდა. ქოთხგვირ უნიტერისიტეტი ი ურილოგამ კათედრათე
ჩუნამკურთის ორდინატორდ. მიშეუ მეცნიერხელმძღვანელ ლასუ ეშრუე უმრანე მარე, უანის აბრამი გეზალ
გემდლერ ი ხუში ხონა ოხუითურე ქიშხანქა

ჟოთხუ ზანუნლო ჩუნტტუნ აფხაზეთთე ი ჩუნათუზიგან კორარას. ქან ქათუჩიუნ. გეზღორ ჩუ მირდას,
ქერ ანბინან აჲ ლიშაჲლ.

ჩუ მამუდ, ერე სუსლოუ ჩრადგან, ქეჲას გუნ, გუნ ლუწხუაჲედ არდას აფხზარ: "მიხე მფარეველ ესერ
ჩუათადგარას" რუსულე გაულენა ლასუ, ალო ნან ი აფხზარს ლეყულე მამუთემ ნულუნდა, ლახუნამაჲლ
ხუარად მჰად, მეხუბელარ მგ აფხზარ მეყანდა ი ჰდურდ ზონამდ ხუარად უშხუარისგა. ექიმდ ერ ოდერ
კორართესგა, ქეჩანლო ჰდურდ შიგი ხუეყანდას ჩის ი ეცენი თანაჲ დეს ანად, ერე ნელაშტ მომ ოხვიდინს
მიშგოუ აფხზარს.

სურუ ხონამდ მამუდ ეშდოჟოშთხუ ავისტო, უბეი ლადად. ესხურდას ოჩამირეთე გომარენ ი
მუხური ბოგეი სგა ლამხუნდლას ტანკარ, ჯარისკაცად. საქართულემ ჯარ ანდერდა სგა ევლექერ რკინიგზა ი
მგ ჩუ ლეკოდ ლასულა ი მამ ხეშდაბდა. გ- სეუბინისგა ლასუ ფი ლემარად პროუოკაციამ, ყარალობა
ლიმბახუნალ უშხუარესგა ქეჲას მიზეზ ლჰოდანს აფხზარს, ლოსისინეს რუსულდ ი ენბინან ლიშაჲლ.
მანკეი ხან დერ ლახსვიდინაჲ აფხზარე დარდას, ტოტმუ ნასყამ ბოშებლდარ ხულუნდას ი ფი ლამბთაჲ
აზოტს ხონანდას სგა ბოთლიკართესგა, მარე ქანად ეშხუდორუ თუქე ეცემარ შდქართეთე შიეარაღებულ
ლასულდას. იმხან ანვილს აჲ დარად? დემხან ხნდახ ლეყადე რუსულდ ლახუნეს. ეშხუს ტუილდას რუსულე
თაჲთობ, მერმას ასეყადა მიჩა ხლხს.

მანკეი ნაგზაისგა შიშდ სგათუიორანდ გუარდათესგა მი, ჰიჰიკო დანდუნ, თამაშ, თეპურ გაბილიან,

ნოდარ მიბრუნებულან (ლემუნდებები, რუმუდვაცქრქანდონ ლშბანდო), უმასტანე მიბრუნან. 2- მი ექმი სუმასუ ი ხალხ ლემ მუფუმად, სუმას მეცუმად, სუმას მაგლანად, სუმას ემ მეფრებალ: 'მამ ესენ მაკე მი დარან'.

სუმას ხოლა დურემუ უსუსგინდელ. სუმას მაყალ ი სუმას ნუკუმე თითველ. მი ექმი სუმასუნდს, მძიმე ლემბერდელ, ლექანს ზომ ეშუ დემ ესესურას რუ? ახსუნდელა კუიტიკოული ლიობმანუი, სემპვილხ კონარათიმვა სემი ლექან. ემსუ ლანდელა გოგოხინალე ბეფუმე. ათხემ რუ მამიდი, ასკოლქალუმე ჟი გუმეში ხანდლა თხმინი, პინციტუმ სუიტხანს ეცვას ი ლემბერდელ მატურინელა ბეფუმე: 'ზინი, რუნესერ, ნეუე ოლავარ'. ეც ლადელ აჯად ფულტუმერქა ლექან მასელუმერ მექანდის ი ითულებულ სუმასუ, ერე ეცვარ ქამინის ორამორეთე. იმაღალი ქვინ ამცურინეს, ალო კონარას ეცდარ რუ მედგაროდანს. მუხირ ლანსუ უკუმე რუმანდუმანი ი ეცქანვალ გუმეშ, ერე ლადებარესლურდალ. ლემბარ ტუმენხდალ ა მობა, ქიმე მამუმეშ ნინაღდა მი ი მიშვე შოფველ, ტერენტო გოგუად ალამარ ქოთხუნიველ ორამორეთე გოგოხია, იმვეთ დეხან ბეფუმე, რუმუდვაცვა მარე ეც ბოლო მასელუმეს ქანსად ქვინ. ალა ნიმგუმე დამასურება ლანსუდა. მიშვე შოფვერ ძღველ გამებელუმ მასელუმე ლანსუ ი დემ დარალი ლოყდანი ხამქორდა ი დე იმგინე ლორუმე ხამქორდნდა.

იოთხოსივა დელსატ ერ გადმოსხეს ტამსუმანქა, ეც ნიქა მი სვა მეცელ სუმასუნდს თბილისთე ტერენტო გოგუა, ბორი ექმი ი ბორი ექთან დალ ქანდლხ ერანტე, იმუმე ლიბმალ ლანსუდა ეშუ გრანატამოტ ხავიდხ ი ფანბითქხ მავ ქა ხოსვიდლანს ერე გუმეშ ხოლანდ ესხერდა, მარე ექმი დემ ცუმირად ეც არემბარეს, უ იმაღ ანსუთენანდ, იმაღ ანსუცხელ ჟი ერუმედინახარ-სემუმელ ნოეზმურეს კონარა ქანკიდხ ჟახალ ლატულოდ ვარს, ალო ეცა მამ ვარ ბოლო დო რუ? – ემსუ დისე ხუნდუნდის ი ემსუ პაკვა პატრონალ, უსგუმეშ პატრონა ხუნდუნდა ემსუ ვარისკაცს – ეცა იმამ მემანლ ხემუმეს ლემბარლესუმ? ეც ნიქაშ შტახისვა ხუმედამანს მინ. საფუტინ-მისელად მულენუნდა ნავზახისვა მორიგეობა ექმენ ი მიშვე მორიგეობაჟი მახსუნინი, ეცქერე გუმუმე ვარანლ ქა ლემესვი ლანსუხ პოხიციამლოთე კონარას უსგუმე აჯახურ სოფელ ხანაღ გირიმურგუმადელ ტყუმარჩლხან ქა ლაანდ ლანსუ ქვილოურქა ქანდურდა კონარან ტერიტორიათქა შუკუმე ი ამი რე ლიბმე ხემუმედლას. ეშუ ლახ რუმდგლოლ ალ შუკუმე, ერქას ტყუმარჩლუ ვა გარ სედენდა ცალკე მეცელდე ი კუიტიკოულ მინ გარ სედენდახ ცალკეჯადელ, მარე ამქუნნი დემ მირ ოხსახთელ შუკუმე რე ლიკლი. მამა მოიქცა გუმუმეშ ვარანლი სწორად აშუმე ლადლხისვა ვანკიდხ ი რუმამიხხ. ლახე ნამ სასულურადე დაცუმას გარ ლანსუმდამორდ ი ეცვას გარ ხუდასუნურად უ მამ სპვირო ლანსუდა მამ დეუმამებულ ლანსუ თაურბინანქა, ერქას ნამ ნიმგუმეშ ადგოლეო ხუიგნორდლ ი შუკუმე რე ლეკიდ ნაროდ, მარე ამქანად კონარას ისელადლურდე ლანსუხხ ი მთლანდლ ქანკიდხ. ეშუმ, ნიმგუმეშ უბანისვა ემდოსხუმედ მარეთეთი სუმარადლ. მიშვე ქორხანქა აჯახზარე ქორითქა ხოზლა ოხუნიშდამირ მეტრა. ერუმამიციანან ვეიშდარ ნიგენდანი აშხედ, ლიმზობელ ნადლა, ლანსუ ლივდე ნინაღდა, ქორეთ პალხინე, ათხე იმვენიშენ პოხიციამლეო ხუნდალ.

ეც ლემო უ ქეთათანა ქერ პაკიდხ, ნიმგუმეშ უბანისვა, ხუიხვადლ ჩხარა მევხე შუმანარ, ჩხარა – მეგრელარ, ხანარ. ნამ ნიმგუმეშ უბან რე დეს ოცურიდ. მერმა ლადალ ჩუმერ ოდერ შტახთე კონარა მთლანდ ქა ლუქუმთუნე ლი. მანქანა მანქანას ესქმე ი ომანინ ლანსუცხე შტახთუმეგა 'შუმურჯიჯე ლანსუმე'. ოხუნიშდ სანთე, ისელადლქა უკუმე მიშვე მოგუმარდეშე ალბომა, ზინი ი შლიკო გეგანე ქორხანს ლემესგ ოხუნიშუმეხ ი მეტუმეა ადბინან რუე მსარეხანისვა ეშუმენ დემ მირ ანსუმარადლ. ზარბაზანალი არდალს, ქუმეცხარაი არდალს მარე ეცდარდ ქესუმუმენ ი ანადლს მავ, კომენდელ ხანორ მარგიანდლ ი კონარანდელ გარ კონარა დემ თაუმვიტელ. სონა მასელუმეჯარ ანსუცხეს ერქა რუ მურმან დელუმან ერქანდლხ რუ. ხუნამ სონა მასელუმე ანად კონარანხანქუმენ. ნამ ქონდურად ეც ლემო ქა ლანსუნადლ სერ ერანტე ი მერმა ლემო ქვიციო დადუმან ი ნოდარ ხარამთელ რუმანდავარს. კონარა ქანკიდხ ი რუანადლხ ერელექქა აჯახზარე უემედ ანტიხდალს ი ოხუნიშდ მეტრაჟი ხუმეცხარდ უშუმერ. ნიმგუმეშ იღბალ ლანსუ ეცქერე მეგმარს ლანსულაფრანდ ი ერხანქა ხუთიოფად, ეცდარ სუფთა შუკუმისვა ლეგდალხ. ეც ლემო, ერქანდონ ამქათუმცხირად, ერე ურმოსხუმედ მარე ადლუმამუნს ეშუ. ნამ ზავარხანქა ხოსვიდდელ, ურმოსხუმედ წუთ ემე იმეი ანდდალ ლექქიმე ი ლედგარემ ლატუტიროთუმე კამახთეჟი.

მიშვე ოჯახ შუმოდებლ ქანვალ ერხანქა, მარე მასარდ სადარდეხულ ნულუმანდეცქერე გავრას სვა ხატუიოდანს მიშვე მუხუმეც, ემდუსეჟა ლეხან ნიბანინ ი ჩიე. ეცდარ რუსეთს ხემდამას, ერხან სემანტიხდალ

ო პნჭინდას, ერე მანდუნჲმ ნანს ირა ლიშმაჲლ ერქა გავრა ფი უკიდრა ლასურდა რუსალ სგანჲანდს მზიფთესგა, მერმა ლადლე გავრა ეწანილს ი ევგან რსა ლასნადს ერხანუ. უსგუა თუე ანადლას ამფი ბზოფთესგა ტყეუობა ლასუ, ალა, მამ ლასუ ევგან გიორიბურგუაჲლ ჩიბგ აფხზარ ი ჩრქნარ არდას. მიმგუეი ნიბჲმინ ტულერეუ მიჩ ესერ სამჩქესერ ფი ხობლინა ბასაეიშიდ. მარუთინ ოთხუიას ქალღარ, ა, ბზიფულ მსხელეუაჲნ გულაუთათე ამჲინ ოთხუიას მასე ზამ სგუეობინჩუნ მიმგუ მუხუბე ი ნიბჲმინ, მარალღარ ჩოთყულურას უცუფას ი მიმგუ ნიბჲმინს სგოთჲუქარ ერუთალე მგეფხზალ პატრონალ ჯიბთუესგა ემდუსგუა ლეზამ ბეფუმს _ ხოჩა მარე ჩიბგ პრი...

ალ გოშარ მთელ მგეჭერთუელ მარეს ერ აწუხუნბუი ი ჯამრთელ მუჭქუქარი მარას ერ აწუხუნბუი, ალას გარგლა მამ ხაკუ? _ აფხაზუთი ამფი ლი! სამარაბლო ამფი ლი! გუშგუეი ქუეყანამ მამ ლი, მარე ყარაბასი ამბაჲი ამფი ლი - ეჩი ლაგას ლიგენი იგაჲ, მადამ! მი ათხე მთლიან აფხაზუთი ჩუ ლიქარბუი დეჭეი მაჯრატაჲა პწჲინ, ერე აფხაზუთის მარუ-სამ ზინსგა უეშელ ლიტხელ, ერხანუ მგეჭერთუელ მარე ქანტხენი ი ერე ლიხგანდუნდი აჯალ ევგან, ა, იმუაჲფი გუიხგანლა ათხად. მიმგუ აზრმუ, აფხზარს ჩოთლორუეს. მეფე ჩიქქა ამფი ლასურდა _ ერქაჲ ხედროუნლდას ი ათხე ხედროუნლს, მარე ხედროუნლს მარ? _ ხოჩა ქუეყანამ ზალს, რუსალ ხედროუნლს ევგანო მინე გუემუს ისეყენე ეჩიჲ.

გაცხად, აფხაზუთი ლი დეროთ ლარდა ქუეყანა ლახუნმ, ბარიმ, ბულუმჲ ი ცხეკი პაერ გუნ ხოჩამდ ლი შერწყმულ, დეშმალ ლი ამფი ქუეყანა, ზალხი ევგეი ხოჩა არდა. დღლიან სეობასან ერ ჩოტასდ ოჩაშირე რაბონიე, ერქანლო აფხზარ მეყანდას მეზუბელარდ ი მეჰალ უშჲუქარ ხუნწიკილად, პატოეს ხუნწიკილად. ნამ ქერ ონტასდ კოჩარათე, ერქა მუხანამალ ლახანანს განხანჩუნ მიმგუ მუს ი ლახგალეი ლანმარჯუეს ი მასარდ შის ნისყენას ჩი გუეშისგა.

ფოქტერ ლასჲუქარ ოთბაცეს რუსალდ აფხზარს ი ჩემდლორუმანს. ოჩაშირე რაბონისგა ხუნანს ხოთარინდი ი ხუნამ მითარინდა მი ი ხოჩამგენა ლეგერგალი ევგარე ბულეი მამგუემ მულეჲ, მარე არბინა ერ მახუმდლ ესეურდა აფხაზუთისგა, ერქანლო მასარდ პნბურღან ფი ლორდე აფხაზუთისგა. უეშგამაჲ ზამარისგა, უოხუიშიდ-უსგუა ზამ განმთულობასგა, ბოფშეი ლაირინი ფი ხგდა, ერე ქართუელ ლი აგრესორ, ხოლემი მესყენე, აფხზარე ამასე ი ერქალო პნბურღან ფი სერ მგ.

ბელდ შევლომა ნულეჲ ლეჩუმინ ერქენამ ქართუელარსი. მიმგუ აზრმუ, მამ მიჩა-მიჩა გუეშს ასყენა ი სეროთი გუემჲ ჩუნდქარუნ. ჩუ ნიხანდერე ახელუნდას მარად, აფუბას თეთრს იარალი ლეყიდ, ხოზიხდას ქანებას, ნამ შკაფარს ი ქორალს ი მეხელს ხუიისყენად ი, ა, ქა ლოსლიდ ათხე, ევგან ჩუნანსად ერქენე ი ევგ წინაღმდეგობა დეშ გაუწიეთ, იმუაჲფი ხეკუთუნოლდას. დეშ ლოხტიხდ ევგ პასუხ, მამ ხეკუთუნოლდას მანკეი ლიშმაჲლ ერ პნბინან ფი, ერქას ტოტმუ ნასყაჲ, მინე შიშე მასყაჲ ბომარ ხულუნდას. უეშგამაჲ "სუ დერუმეშიდმეფილ" იპერინდა აფხაზუთი ტერიტორიაჲა მარდ ანსეე ალა! აფხზარს დეშმან ხეყანდას დეჲ "სუ", დეჲ გრანატალ ი დეჲ მამგუეშ, მარე ერქანლო ქა ლახუნუმს რუსალდ ი ქანფანს ალა.

მამ მიზეჲ აფხაზუთი ჩუ ლიქარბუი, მიმგუ აზრმუ, ეშმარ ლამარატორია, აგუქერამ ფიზიკამ ინსტიტუტ ლი. ალადარე ლაიბობა მამ ხაკუ რუსეთს. მი რუსელე წინაღმდეგ დეშნომ ხეჲი, დეშდენში ზამ ამდლა მოსკოუს ერითოთარან ჩუ, ხუნამ ხოჩა ზალს მითარინდა, ხუნამ ხოჩა მეგობარი მეყანდა ი ხალხი წინაღმდეგ მამა ხეჲი, მარე ალ სამხედრულ გუნ ხოლამდ იქჲუინან.

ათხე მერმენიარდ ესდრი ცხოურება უკუე, მწანჭჲინ, ერე მამ ეუროპათე ჩუეშინ ფიშქე მქართუელოდ ი ამერიკათე, ალა გუნ აღიზანებთ ევგარს.

მი ხოჩელდ მამჲალ ამბაჲი, ევდერეჲი დორაშირ ზამ განმთულობასგა ბურის მოხელელდ ხოჩა მამ ანსეე საქართუელე ბედეი. ზალხდ შეიძლება ხუნამ ნუქეში ანსეე კულტურამ ი მეცნიერებამ გუემისგა, მარე სამხედრულას ეშნი მინე მიხან ი ამოკანალ ხულუნდას. ათხე იმდ მარ ერში, ერე ამერიკამ ლამურჯუე რუსეთი გუშგუეინანჩუე პნტხენი, აფხაზუთის ი სამარაბლოს სგვალტიხედ ი ოსარკასანი, რუსალკასანი - ჩნმიაკასან გუელუენი ხოჩა ლომზობელ. ალ რწენამს ხუნარი მი!

მი ათხე ხეკუეს ერე ტოკო ლამქერე: ჩილეთი ჰე მამა, ლეთომერამ ენი ინანუისგა აფხაზუთის ხუნარი, ერე ხუიხგალ ი ერე ხუნასყენე გუეშს ი დელ ხუიშიდლ. ამფი ლი მამ სემამორ ათას მგქართუელ, ერუში ერხან

ქანშედეგად აღ მეშუ ზინსეგა პროცენტულად ხალხს ეშხ მასხრად გაწყალდა, მასხრად ხელატაკეისეგა არდა ი მასხრად გარეჯ ხნდედ ლეხუშხმ ლითხელა, ლეჩუქუქ ლოქუქ ი ნატხილი ლახუქ პრობლემა

მი ჰნჭუქინ, ერე შობუქინა ლადანდ მექერათუქლ მარე მგე ეშხუ ფაუს ლახგედირინი ხეგა ი ეშხუ გუქუქს ლახყუნდი ი გუშგუქუქ-გუშგუქუქი ჯიბხ გარ ღრმ ლეხგდინდი, ერქა ქინსი გუქუქი აფხსუქთხი ქა ლიტხედ ჰამარანდლოხი ქა ლიტხედ, სოშხარკახანნი ზოჩა ურთიერთობა გუქუქუქნი ი თათრანდლახანნი ქართუქლ მარეს ლარდა ხერა მინა ქორისეგა ი ღქმ ხეფხეი მიუღ მსოფლიოხეგა თ, ქუქყინიერებას ქერ ხასგურ. აღა მუღუქე ახრანდლ მე.

ვლგუქეა გვიან, 57 წლისა
ომარინშალი - კორაჩა - ბოლნისი, 2003 წ.

ეკიქის ცხოვრება

მე დავიბადე ('გა-უ-თენ-ღო') დალი'ს' ხეობაში ('ზე-ობა-ს'), ომარინშალში ('ომარინ-შ-ალ-ს'), და გაგიხარდე ისეთ ('უ-გ-ხეის') ოჯახში, სადაც დიდი ('გულ-ად') ყურადღება ('ღა-კვირ-უ-უ-ბა') ექცეოდა სეა-ნური ენი'ს' კარგად ცოდნას'ა' და გაფორსიხლებას ბეზიანქეს ('ჩემს ღონედუ-ღა-ს') - ასანე ჯაჭვლიანს შვილიშვილებისთვის ('შვილიშვილებისად') ჰქონდა (შემოღებული) ეს ხერხი ის ჩვენგან ყოველთვის 'მო'ითხოვდა კარგი სეანურით ლაპარაკს და ვინც იმაში ქართულს შეურეკდა, იმას ორბაგად ('ორ-ზომად') ამუშავებდა და აკეთებინებდა ყველაზე სამძიმო ('სა-გუამო') საქმეს ('საკეთებელ-ს-ათობ-ს'); ნავის ('ზონდო-ს') 'გადა'ყრას, შემო'ს' ზოდვას'ა' და ბოსტინო' ('შტ-ღლი'ს') გასუფთავებას სარეველებისაგან ('განწამლვას' გან-ჭა-გე-ბა-ს').

ომარინშალში შვედი სკოლაში (ჯლახ-ს'-შო'), ექვსი წლის ვიყავი მაშინ. შოთა ქარქიანი იყო ჩემი მასწავლებელი, ძალიან განათლებული ('ხასწავლი') კაცი, რომელმაც კარგად იცოდა გერმანული, ისტორია, სეანეთის ისტორიაზე ბევრი კარგი მოვისმინეთ იმისგან, ისიც დღეში დაბადებული იყო, იქ გაიზარდა მამამისი მულახიდან იყო წამოსული დღეში და ცხოვრობდა იქ. მერე გადავედით კორაჩაში. ექვსი ათასწლეული კაცი ცხოვრობდა იმ სოფელში, ათას სუათის ოჯახში და იქ დავამთავრე საშუალო სკოლა. მერე ჯარში წავიდი. ბალტიისპირეთში ('ბალტიის-პირეთ-ს') ვიყავი, რიგაში ('რიგა-ს') განსაკუთრებით. იქ ბევრი კარგი ახალგაზრდა გაიქცინა: ესტონელები, ლიტვიელები, ლატვიელები, უკრაინელები და ოსები და დღემდე მასსოვს ყველა დიდი სიყვარული ჰქონდათ იმათ ('უ-გ-უ-ბ-ს') ქართველი ხალხის'ა'. ძველ შენობებს ეტყობოდა გერმანელები რომ იყვნენ ('ნამყოფი რომ იყო') იქ. თავიანთი კულტურა, ადათ-ჩესები და ბევრი რამ ჰქონდათ შერჩენილი ბალტიისპირელ ხალხს სოციალისტური წყობილება იყო მაშინ, მაგრამ მაინც ჩანდა, რომ გერმანელები უფრო უყვარდათ.

ბევრ ოჯახში ვყოფილვარ ('ვარ ნამყოფი') იქ განსაკუთრებით ესტონელებს უყვარდი ძალიან. ახლაც მასსოვს ანდრეო ლუქმა, სამგალითო ('სა-არაკო') გატაკემა, და მე საათებიც კი გაეცკალეთ ძმობისა და ერთმანეთის სიყვარულის ნიშნად ('გულ-ს'-თის'), ძალიან თბილად ვისწავნებ ყველას, იმ ბიჭებს, ვისთანაც იქ მე ვმსახურობდი. ჯვარიდან ჩამოსვლის მერე მამა დამეღება და ერთ-ორ წელს ვერსად ვერ წავიდი უმაღლესში ('უ-მაღლეს-ი-ს') სასწავლებელად. მერე ჩავიდი ორენბურგში და იქიდან წავიდი მოსკოვში, მაგრამ კონკურსზე ვერ გავედი და იმ წელს შემოდგომასზე ნოემბერში, ჩავიბრციე მოსაზადებულ კურსებზე პატრის ლეშუმბას სახელობის ხალხთა მეგობრობის უნივერსიტეტში და კარგი ურთიერთობა მქონდა ყველასთან, ძალიან საინტერესო ხალხთან მქონდა შეხვედრები მოსკოვში, უცხოეთიდანაც ბევრი მოდიოდა დავამთავრე უნივერსიტეტი და უროლოგიის კათედრაზე დამტოვეს ორდინატორად. ჩემი მეცნიერებლებმძღვანელი იყო ებრაელი ('ურთა') კაცი, ვანის აბრამის ძე გუმბელი და ბევრი რამ ვისწავლე მისგან.

ოთხი წლის მერე დავბრუნდი აფხსუქთში და დავესახლდი კორაჩაში ცოლიც მოვიყვანე ('გა-უ-ხოდ-ღო'). უკვე შვილები მყავდნენ რომ დანიწყო და იმი.

მასსოვს სუსლოვი რომ მოკვდა, მაშინ ძალიან შეწუხებულები იყვნენ აფხსუქთში 'შუარველი მო-

გვიკვდაო ("შ-ფარ-რულ-ოო და-დგრა-ომიათ")". რუსების გავლენის ქვეშ იყვნენ, თორემ ჩვენ და აფხაზებს "ვა" საყოფი არაფერი გვექონდა, ძმებით ვიყავით ყოველთვის. მეზობლები ყველანი აფხაზები მყავდა და არანვეულებრივი ურთიერთობა გვექონდა ("მთლად კარგად ვიყავით ერთმანეთთან"). ექიმად რომ წავიდი კორაარაში, იმის მერე მთლად ხელის გულზე ("ხელზე") ვყავდი ყველას და აღდგომა არ ჩავდიოდა ("გავიდა") ისე, რომ თიჯანი არ მოეყვანათ ჩემთვის აფხაზებს.

ნამეტანი კარგად მასსოვს თოთხმეტი აგვისტო, პარასკევი დღე. მივედიოდი ორამწირეში საქმეებზე და მუხურის ხიდზე შემხვდნენ ტანკები, ჯარისკაცები. საქართველო "ს" ჯარი შემოდოდა იმიტომ, რომ რკინიგზა და ყველაფერი ჩაკეტილი იყო და არ მუშაობდა. ჰოდა... წინასწარ იყო მომზადებული ეს პროვოკაციები, ყარალობა, მტრობა ერთმანეთს შორის. მაშინ მიხევი მიეცათ აფხაზებს, გაახლეეს ("შეუ-სი-სინ-ეს") რუსებმა და დაიწყო ომი. პირველ ნაბიჯში რომ შევეხედა აფხაზები "ს" იარაღისთვის ("იარაღ-სი"), ხელნაკეთი ბოძებით ჰქონდათ და ასაფეთქებლად აზოტს უკეთებდნენ ("უტნივედნენ") ბოძებსში ("ზოლო-კ-ებ-ს-სი-ში"), მაგრამ გავიდა ერთიოდი თვე და ისინი (უკვე) კბილებამდე იყვნენ შეიარაღებული. საიდან მოიტანეს ("მო-ი-ვლო-მ-ეს") ეს იარაღი? არსიდან ჰქონდათ მოსატანი! ეს რუსებმა მისცეს. ერთს ამბობდა ("იხანდენენ") რუსები "ს" მთავრობა, მეორეს აკეთებდა მისი ხალხი.

პირველივე კვირაში ("შ-სეფეს-ს-ა" შინა") მაშინვე ჩავეწერეთ გვარდიამ: მე ჭიჭიკო დაღვანი, თამაზი, თემურ გაბილაიანი, ნოდარ მიბრუანი (შე-ს-ან-დ-ო-ბ, დაიღუპა მერე ომში), ვახტანგ მიბრუანი. ჰოდა... მე ექიმი ვიყავი და ხალხი არ მიშვებდა, ბევრი მჩხვებებოდა, ბევრი მიწყურებოდა, ბევრიც მეფერებოდა: "არ გინდა ("ზინდა") იარაღი".

ბევრი ცუდი დრო ვიხილეთ. ბევრი შიში და ბევრი რამ გადავიტანეთ. მე ექიმი ვიყავი, მძიმე ავადმყოფს დაჭრილს ხომ იქ ვერ დაუტოვებდი? მოხდა კიბოტოლი "ს" დაბომბვა. შემომიყვანეს კორაარაში სამი დაჭრილი ერთი იყო გოგონები "ს" შვიდი, ახალაე მასსოვს, ნამსხვრევებით ("ასკალ-კ-ებ-იო") სახვე ჰქონდა თავი, პინტელთი ვიდელი იმათ და მეგრულად მუხუნებოდა ბავშვი: "ზიბია, ნუ მომკლავო!". იმ დღეს კიდევ ფილტვებში დაჭრილი ვაჟაკები მყავდნენ და იბუღებელი ვიყავი, რომ ისინი წამეყვანა ორამწირეში. როგორმე უნდა გადა-მეჩინა, თორემ კორაარაში დაბეჭდებოდნენ ("და-ში-დგრა-ებ-ო-დენენ"). სიბნელე ("ზურ-ი") იყო უკვე დაღამდა ("ზო-ი-ბურ-ა") და ისე წავიდა საქმე, რომ იქ სასიკვდილოდ მივიღოდი. ცოცხლები "და" გბრუნდებოდი თუ არა, იმის არაფერი ვიცოდით. მე და ჩემმა მძღოლმა, ტერენტო გოგუამ, ესენი წაიყვანეთ ორამწირეში ("ორამწირე-ს-კენ"). გოგონა, შვიდი წლის ბავშვი, დაიღუპა, მაგრამ ის ორი ვაჟაკი გადარჩა (იმ ორ ვაჟაკს ("ახალ-ვაჟ-ს") შერჩა სული"). ეს ჩვენი დამსახურება იყო. ჩემი მძღოლი დიდი გამბედავი ვაჟაკი იყო და არც იარაღი "ს" დაჭერა ეზარებოდა და არც სხვა "რამის" კეთება ეზარებოდა.

ივლისში ღესანტი რომ გადმოსხეს ტამიზიდან, იმ დროს მე წამოხული ვიყავი თბილისში. ტერენტო გოგუა, ორი ექიმი და ორი ექთანა, საწყალები, წასულან ცეცხლის ხაზზე ("სადაც ომი იყო"). იქ ყუმბარტყორცნი ("გრანატა-მოტო") დაარტყეს და ააფეთქეს ყველანი. ვხედავდი, რომ საქმე ტულად მიდიოდა, მაგრამ მაინც ვერ ვტოვებდით იმ არმარეს, ე სადაც დავიბადეთ, სადაც გავიზარდეთ. ოცდაცხრა-ოცდაათ ("ორ-ათ-და-ცხრა-სამ-ათ") ნოემბერს კორაარა აიღეს. სახელად ევანთი ჯარს, თორემ ის რა ჯარი იყო ("იქნებოდა")? ერთი მჭიდი ჰქონდა და ერთი კოლოფი ("პაჭკა") ტყვიები, სამოცი ("ექვს-ათი") ტყვია ("პატრონა") ჰქონდა ერთი ჯარისკაცს – ის რა ("რისი") მეომარი უნდა ყოფილიყო?! იმ დროს შტაბში ემუშავებდი მეც. შაბათ-კვირადელი – ორი დღე ემორიგებოდი ("შეინდა მ-სეფეს-ს-სი-ში მო-რე-ე-ობ-ა") იქ და ჩემს მორიგეობას ("მო-რე-ე-ობ-ა-ს-სი-ზე") დავხვებოდა ის, რომ ჩვენი ჯარები წასაყვანი იყვნენ პოზიციებზე. კორაარას ექვსი აფხაზური სოფელი ერტყა ("ე-დ-ო") ირგვლივ. ტყვარჩლიდან გამოსასვლელი იყო ჭილოურში ("ჭილო-ურ-ს"), გადმოდიოდა კორაარა "ს" ტერიტორიამდე გზა ("შუკა") და ამი "ს" დანებება უნდოდათ. იქ თუ ჩაკეტებოდა ეს გზა, მაშინ ტყვარჩლი (სთითონ) მარტო რჩებოდა ცალკე. შეგულდე და კიბოტოლი მარტოდა რჩებოდნენ ისეც, მაგრამ აქაც რაღაც ვერ მოვახერხებთ გზის ჩაკეტვა. არ მოვიცინენ ("მოიქცა") ჩვენი ჯარებიც სწორად. ერთ დღეში აიღეს და დაწვეს თუ ჩვენ მხოლოდ სახლებს და დავიკავდით ("სა-ხლებ-ებ-ი-ს" და-ც-ვ-ს მარტო ე-უ-თიბ-ებ-ო-ი-თ") და მწიფოდ იმას "ვა" ვაკეთებდით ("ე-ა-წყ-ობ-ლი-თ"), ე რაც საჭირო იყო, რაც დაუკლებელი გვექონდა მთავრობისგან, მაშინ ჩვენს ადგილზე ვიდგებოდი და გზა ჩაკეტილი გვექნებოდა, მაგრამ ასე გამოვიდა. კორაარას შუადღის მერე მუხურდნენ და მთლიანად აიღეს. იქ ჩვენს უბანში, თხუთმეტ კაცამდე ვიყავით. ჩემი სახლიდან აფხაზების სა-

ხლამდე მანძილი ხუთასი მეტრი იყო. ვისთანაც პურ-მარილი ("მარილ-პური") აგველო ერთად, მეზობლობა გვექონდა, მისტანის მიტანა ვიცოდით, ჭირში თუ ლხინში ("ლხინ-ის-ზე"), ახლა სხვადასხვა პოზიციებზე ვიყავით.

იმ დამეს, ეს ქეთავანა რომ აიღეს, ჩვენს უბანში, ვცხოვრობდით ცხრა ოჯახი სენანები, ცხრა – მეგრულენ ბი ("ზან-ები"). ჩვენ ჩვენი უბანი არ დავტოვეთ. მეორე დღეს რომ ჩავედი შტაბში, კორანა მოლიანად შებრული იყო. მანქანა მანქანას მიჰყვებოდა და რამდენჯერ მივბრუნდი შტაბში: "ლამხარე (მო-მ-მარჯვებელი) მოგვეცით-მეთქი". ხუთ საათზე შეადლისას, უკვე ჩემი მოგვარებით: ალიომა, ბიძინა და შალიკო გივანების სახლებს ("ჭორბე-ს") ცეცხლი წაუკოდეს და შეტევა დაიწყო ქვემოთა მხრიდან. იქ რაღაც ვერ ვივარგეთ. ზარბაზნებიც იყო ("იყენენ"), ქვეშეხებიც იყო, მაგრამ გაბრუნდნენ და წაიხდნენ ყველანი. კომენდანტმა ანზორ მარგანიამა და მარტო კორარულემა კორანა ვერ შევინარჩუნეთ. კარგი ვაჟაკები დაიღუპნენ მაშინ, მერმან დაღვანი მაშინ მოკლეს. ბევრი კარგი ვაჟაკი დარჩა კორაიდან იქ ჩვენ გამოვიდოდით იმ დამეს, შერჩილი იქით და მეორე დამეს ჭიჭიკო დაღვანი და ნოდარ ხარაიშვილი მოგვიცლეს. კორანა აიღეს და ჩავიდნენ ქვემოთკენ. აფხაზები უკან ბრუნდებოდნენ და ხუთ მეტრზე შევეკახეთ ერთმანეთს. ჩვენი იღბალი იყო ის, რომ ხეებს შევეფარეთ და იქიდან ვისროდით, ისინი კი სუფთა ვახაზე ("შუკა-ის-ზე") იდგნენ. იმ დამეს, მერე ასე გავიგეთ ("ვა-უცხრლდ-უ-თ"), რომ ორმოცი ("ოთხ-ოათი") კაცი დაიღუპა ("დაიღუპნენ") იქ ჩვენ ზეგანიდან ეუყურებდით, როგორ მოუდნენ ორმოცი წუთი მანც დაჭირილებისა" და დასოცილების დატვირთვას მანქანაზე ("კამაზ-ის-ზე").

ჩემი ოჯახი მშვიდობით გამოვიდა ("ვა-მო-ულა") იქიდან, მაგრამ დიდ ზღაპრულად გვექონდა ის, რომ გაგრაში ("გაგრა-ს") ჩაკეტილები ვაყენებ ჩემი ძმა, თექვსმეტი წლის ბაღიში და სიძე. ისინი რუსეთში ("რუს-ეთ-ს") მუშაობდნენ, იქიდან ბრუნდებოდნენ და ფიქრობდნენ, რომ ცოტა ხანს ("არა-ხუაკ-ხან-ს") იქნება ომი. მაშინ გაგრა აუღლებელი იყო. რუსები შემოვიდნენ მზიფში, მეორე დღეს გაგრა აიღეს და ისინი ჩარჩნენ ("შერჩნენ") იქ ექვსი თვე დავეც ასე ზოიფში. ტყვეობა იყო, აბა, რა იყო ეს? გარშემო ყველგან აფხაზები და ჩენჩები იყვნენ. ჩემი ბაღიში ამბობს, რომ მეო ("მასო") ანათი ("სამჩკა") მომიკლესა ("მოუკლესა") ბასავეისთის ("ბასავეის-ა"-ლ). ორჯერ წაუყვანათ ისენი, აბ, ბოფილი ვაჟაკები გუდალეთში. ასე წაუყვანათ ახალი წლის წინ ჩემი ძმა და ბაღიში, მაგრამ ესენი დაუცილებლათ უტბად ("უტბა-ს") და ჩემს ბაღში ვიღაცა აფხაზმა ჩაგვლო ტყვეები ჯიბეში, თექვსმეტი წლის ბავშვს – კარგი კაცი ყველგან არის.

ეს საქმეები მივლე საქართველოს ("ყველა ქართულ კაცს") რომ აწუხებს და საღად ("ჯან-მრთელ-ად") მოაზროვნე ("მო-ჭკუიან-ე") კაცს რომ აწუხებს, ამას ლაპააკი რად ("რა") უნდა?! – აფხაზეთიც ასეა ("ასე არის!") სამამბლოც ასე! ჩვენი ქვეყნისა" არ არის, მაგრამ ყარაბახის საქმეც ("ამ-ამ-ეთი") ასეა ("ასე არის") – იმის მოგვარებაც ("დე-ფომ-ის დე-ომ-ა") საჭიროა, ხომ შე ახლა მივლი აფხაზეთის დაკარგვა ("ვა-ჭრობ-ა") არაფრით არ მჯერა. ვფიქრობ, რომ აფხაზეთს ორ-სამ წელიწადში უკან დავიბრუნებთ, იქ ("იხისკენ") ქართველი კაცი დაბრუნდება და იქ ვიცხოვრებთ ისე ისე, ეს როგორც ვცხოვრობდით აქამდე ("ახლად"). ჩემი აზრით, აფხაზები ("აფხაზ-ები-ს") მოატყუეს ("მო-აღორ-ეს"). მეფის დროსაც ასე იყო – მაშინაც ატყუებდნენ და ახლაც ატყუებენ, მაგრამ ატყუებს ("ატყუებენ") ვინ? – დიდი ქვეყნის ხალხი, რუსები ატყუებენ. ისინი თავიანთ საქმეს იკეთებენ იქ.

ცხადია, აფხაზეთი არის ღმერთისა" სამყოფი ქვეყანა მთის, ბარის, ზღვისა" და ტყის ძაერი ძალიან კარგად არის შერწყმული, არსად ("არსად-ის-ა-ვით") არის ასეთი ქვეყანა, ხალხიც ისეთი კარგი იყო. დღლის ხეობიდან რომ გადავედით ("ჩავებრუნდით") ოჩამჩირის რაიონში ("რაიონ-ის-კენ"), იმის მერე აფხაზები მყავდნენ მეზობლებად და მუდამ ერთმანეთს ვებატოვებოდით ("ე-წივედ-ით"), პატვს ვცემდით ("ე-უ-ქმ-ოდ-ით"). ჩვენ რომ გადმოვედით ("გამოვბრუნდით") კორარაში, მაშინ ძმასავით დაუდგნენ ("ზო-ა-ღგ-ნენ") გვერდზე მამანგს და დასასხლების დროს მოგვეხმარნენ ("მო-გვა-მარჯვეს") და ძალიან გვიწყობდნენ ხელს ყველა საქმეში.

ოქრის მთებს შეჰპირდნენ რუსები ("რუს-ები-მა") აფხაზეთს და მოტყუებდნენ. ოჩამჩირის რაიონში ბევრი მიცნობდა და ბევრს ვიცნობდი მე და კარგის მებტი სალაპარაკო მითაზე ("ე-უ-უ-ები-ის" ბელ-ის-ზე") არაფერი მაქვს, მაგრამ არბინბა რომ მეთაურად დაჯდა აფხაზეთში, იმის მერე ძალიან ("ნამეღანი") აირია ("ა-ო-ბურ-და") ცხოვრება აფხაზეთში. ბოლო ("უკან") წლებში, ხუთი-ექვსი წლის განმავლობაში, ბავშვების სახელმძღვანელოშიც ("საწერ-ის-ზეც") კი ეწერა, რომ ქართველი არის აგრესორი, ცუდის მკეთებელი, აფხაზების მტერი და მაშინ აირია ყველაფერი.

ლიდი შეცდომა გვაქვს დაშვებული იქაურ ქართველებსაც. ჩემი აზრით, ყველა თავთავის საქმეს აკეთება და საერთო საქმე დაიკარგა ('ჩაქრა'). კი ('ქე') ვიცოდით, რომ მოჰქონდათ იარაღი, ავროუბენდნე ფულს ('თეთრ-ს') იარაღის საყილად, უზგავნიდნენ ქონებას, ჩვენ კი კარადებს ('შკაფე-ს'), სასლებსა და ავეჯს ('მებელ-ს') ვყიდულობდით ('კითვებდით') და, აი, კი ეხვდათ ახლა, ყველაფერი დაგვრჩა იქ და ის წინააღმდეგობაც ვერ გავუწიეთ, როგორც ეკუთვნოდათ, ვერ გავცევით ('დავებურეთ') ის პასუხი, რაც ეკუთვნოდათ თავიდან ('პირველად') ომი რომ დაიწყო, მაშინ მხოლოდ ხელნაკეთი, თავიანთი ხელნაკეთი ბომბები ჰქონდათ. ბოლოს ('ბოლოსკენ') კი "სუ-27" დაფრინავდა აფხაზეთის ტერიტორიაზე ('გაელით'). ვინ ქნა ეს? აფხაზებს არ ('არსაიდან') ჰქონდათ არც "სუ", არც ყუმბარები ('გზანატ-ებ-ი') და არც არაფერი ('არასაქმე'), მაგრამ მერე ('იძის მერე') კი მოსცეს რუსებმა და დამთავრდა ამით ('გა-მო-ვლ-ა ეს') ყველაფერი.

ყველა მიზეზი აფხაზეთის დაკარგვისა ('გა-ქრ-ობ-ის'), ჩემი აზრით, ემერის ლაბორატორიაში და აგუძების ფიზიკის ინსტიტუტშია. ამათი ('ამების') დათმობა არ უნდა ('ენუკვის') რუსეთს. მე რუსების წინააღმდეგი არაფრით ვარ, ცამები ('ათ-ი-სამ-ი') წელი დავყავი მოსკოვში ('მოსკოვ-ს'), იქ ვისწავლე ბევრ კარგ ხალხს ვიცნობდი, ბევრი კარგი მეგობარიც მყავდა და ხალხის წინააღმდეგი არა ვარ, მაგრამ ეს სამხედროები ძალიან ცუდად იქცევიან.

ახლა სხვანაირად ('შეორ-ნაირ-ად') მიღის ცხოვრება უკვე მე ვფიქრობ, რომ, რაც ევროპისკენ ქნა პირი ქართველი და ამერიკისკენ, ეს ძალიან ალიზიანებთ იმათ.

მე უკეთესად მჭევენება ეს ამბავი, იმიტომ ('ე-გ-ის-თვის'), რომ ორასი წლის განმავლობაში რუსმა მოხელეებმა კარგი არ ქნეს საქართველოსთვის ხალხმა შეიძლება ბევრი რამ გააკეთა, კულტურისა და მეცნიერების დარგებში, მაგრამ სამხედროებს მაინც თავიანთი მიზანი და ამოცანები ჰქონდათ. ახლა იმედი მაქვს იმის, რომ ამერიკის დახმარებით რუსეთიც ჩვენს მხარეს გადმოვა, აფხაზეთს და სამაჩაბლოს დავიბრუნებთ და ოსებთანაც, რუსებთანაც – ყველასთან გვექნება კარგი მეზობლობა. ამ რწმენით ვარ მე.

მე ახლა სიმათილე უნდა ვთქვა: ყოველ დამე თუ არა, ყოველ მორე დამეს მაინც სიხმარში აფხაზეთში ('აფხაზეთ-ს') ვარ, იქ ვეცხოვრობ ('ესახლობ') და იქ ვაკეთებ საქმეს ანდა ეობობ. ასე არის ყველა, სამასი ათასი ქართველი, ვინც იქიდან წამოვიდა ('გადმოვივიდა') ამ ათი წლის მანძილზე ('წელ-ს-ში'), პროცენტულად ხალხი მაინც ძალიან გაწვალდა, ნამეტანი სიღატაკეში იყო და ძალიან წვალობდა ('გა-რ-ვ-ა ჰქონდა'); საჭმლის შოვნა, ტანისამოსის ჩაცმა და სითბო იყო პრობლემა.

მე ვფიქრობ, რომ, როდესაც ქართველი ხალხი ერთ პოზიციაზე დადგება ('ერთ ჯოხს < სხუა ფან-ს მოჰკიდებს ხელს') და ერთ საქმეს გავაკეთებთ და მარტო ჩვენ-ჩვენ ვჯიბებუ არ ვიფიქრებთ ('ჯიბე-ს'-და არ შეეხედათ'), მაშინ ვაკეთდება საქმეც. აფხაზეთსაც დავიბრუნებთ, სამაჩაბლოსაც დავიბრუნებთ, სომხებთანაც კარგი ურთიერთობა გვექნება და თათრებთანაც. ქართველი კაცი ('ჩვენს ქართველ კაცს') იქნება ('სამყოფი ექნება') თავის სახლში და არ იქნება გაანეული მთელ მსოფლიოში, ქვეყნიერებას რომ არის მოღებული ('ახის'), ეს მაქვს აზრად მე.

ტრაგედია აფხაზეთის ი ნიშნეუი ოჯანს

მი ხუმი ქეთეუან დადუნ, ლახარე გეზალ. მიშეუ წინაპრულ მესტიან რაიონი სოფელ მელახსან ლასუნდას. ერქანდონ დანს ხუმიშდ ნალხიგუ. დალიან ხეობასან ჩუ ნატან ხუმიშდ. აფხაზეთს პათუხიგანდ, კოჩარს ოჩამირე რაიონს შვე ხუმი ნათან, ეშურნ ახურდან, ეშურნ ოთხეგიორ კლას, ერქანდონ – სოხუნ პელაგოგიორ ინსტიტუტ ხუმი მასწალებელე.

დადუნარე გუარ წარმოშობით მესტიან რაიონი სოფელ კალხან ლის. ერე ნიგ უთა ქორ, ერხან ანდრი ნიშნეუი ძირ ი ფესუ. ერქანდონ ხუმიშდ ქა ნატანუ დალიან ხეობათე მიშეუ ხომა ბაბა – ოქრეგიორ ანტან დალიან ხეობათე. აჩუ ლი ნათანუ მიშეუ მუ ათან ი ჩხარამირ ი ერუშეღიანსუშუ ზაუთერნ. ერი ლადიარულ გუჯეჯეღიანს ლასუნდას აღ ძღედ გუარ სათავეს იყვან მესტიან რაიონსან. ძღედ შტო ლემარნელიხ, მარე მიშეუ ზებას ლალ ჯეგილი დეს ხარდენა, ჯან დონე ანდოურან; მიშეუ ბაბუა დონე ნადგარუ ლო, ლიუეარისგანდრდულუ

უსვტა გეზალი ი მორავჯალი მინა უოკარ ლამამშროლარ, ევგარსი დოაშუ დოსკ ათადგანს ხუში განპირ ლი მიშუ ბეობა, მარე ეში ქუნი ანუტორ, ეში ლაგას ადგენე მინა ნანუგლი ი ლდიოთეკა ქანჯიდ.

აფხაზუთს ერ პთუეზიანდალ, ეშუნ ხონა ქუნი ლცურთა ლასუნდა ანონო, ერე ხონამ გიშს ი ლოცს ხუეზგად. აფხაზეთ გუნ ქრისდეან ლეშბერე ტერიტორია ლასუნდა ი მგ ხონამდ ხუიზგად, მარქანქანლო ანფასუნდა ლეშხიოაქ დროუელ ი ქანჯოამდ ლორდ, ხალხს ხოლა დურეუთეოთინად გუემ.

ანფას ლიშამლ, მარე ლიშამლი მამ მირ ლასუ, მამ მინა, მადლო ხეუნან ალ დრეუნს ლადიდი გაურკუეუელ ლი ხუში ნუკუეში რე ლეუტურე ნადლა ნიშგუეე ნალხიგალო ი ნაწურალაუნდა, ნაშრომ-ნაგარეჯ მგ- კოწოდ ბეფუმილდარ მკვანდა ერქა ხომა დითრელ უსვტა ლეზოდ გარ ლასუნდა, ხოსურთა _ უოშთხუე, ქონმეუნდალ ამეო შუკურათეკა ათხე ლაურათეკა ლი მეშყდე მიშუ ჩხარამლოსგუთა ლეზამ დიშთილ.

ჩუნდშიხან მგ, გიშს ესტანს ნიშგუეე ნალხიგალო, მამ მარე მამარო ლდი უკუე ცხეკდ ლი ლეზსე ნიშგუეე სოფელ. ნალხიგე კოჩარა ნალხიგედ ატანს ლიტენ ლას მირ ირა, ევგან მამნიხუნ იმთელი ხუიშიდ მეტეს.

ლანდლადლდინ ბოლნისს, იშენ ქორისგა ხუნარიდ, მარე ეში დალ მამათეუიშდ გუეი, მამ ნემდედნ აუაწეუთე ცხოურება. იშვენ შუკუე მამგუეე ნულუა.

ნამ ლანშად ალან, ნიშგუეე განათლება მიშუ კუმ ეკიმ დი ლეზგერე ხარ მოსკოუს პატრიის ლეუშუმამ სასელობის სალხთა მეგობრობამ უნურსიტეტი სამკურნალო ფაკულტეტი ქორურგ დი ერეუმედიკორუ შამ ნარ უშხედ ლარდას ი ალ დურეუი განმათელობისგა, მამ ნამდედნა, ხალხი სამსახურისგა ნირდა. გუეი, სინდის-ნამუეს ი პატრიონება იუადადედ ხულუნდა მუშუნ მარა, იშვენ შიბილუბა მგ ნაკლი, მარე გაჭირუებულ მარეში მალატ ი კეთილ გუეი მასარდ ნულუა.

მამად მენსაუ მიშუ სოფელ ი აბლა ერეი უიშუი იმუნდა უწინაულ ესნარ ეშუნ ლეშხიგ ერუნდალე ეშუ მელდედ მარე, ხედღემის ხეუნანდა კოჩა ლეფუნხუ ფესუნარ ახლუა ალ ფახეს სოფლი ნესგა მინდურეისგა ლეშგენ ხომა გაკ ხედღემის ლეფუნხუდ ხაქსა 'არა'. ალ გაკ სგონხეკრთა კოჩას ი ალ ტრიანლ მინდურეისგა ჩოთგა ხოსურთა კარაუ; მანკუი მკუეიდრ ალ სოფლიშ ლასუნდა კოჩა ი ქათანხს ალ ადგილს 'კოჩა-არა', ანუ 'კოჩამ გაკ'- ერქანდინ ნიშგუეე სოფელდ მასარდ ანცეუ ხუში ალხიგან. ათას ი ჩხარამირ ი ოსუიშიდეიდ ი იშგუეიდ ზაუეიან სანუხან ქერ ანხიგუნეს მუშუნ ხალხ ჩუაზბიგეს ოჩაშირე სოფელ კოჩარაისგა მოხდა ალმარე ყუბურ ჩასალუბა ერქა აჩურე პდხიანდ მიშუ მუე მინა ოჯანხუე. ერქამდ თაურობდ ქორანლი ჩანგვალე ი მოსახლეობა წყენარდ იხგა. ნიშგუეე სოფლისგა დირი უბან ლასუნ _ უნადელარეში ი სარხერლარე უბან ი შუანრე უბან. გუარეულობამ მისედეთი ხუიზგად მუანარ ნიშგუეე უბანს სადადეუნო ხეუნან, ლეექ უბანს _ სამარგანო, ლასუ საიოსელონო, სამიხურაო, საწიფიანო უბანარ. ხონა ურთიფერობა ნულუან უშხუნარისგა ჭირისგა ი ხინისგა, გუნ მადლიერ ხუნასუნდალ ერქა ალმარეში, ა, რე მეხუნდე ხალხიშ ალმარ ლასუნდას მეგრელარ ი ერხანიში ქართუელარ. გუნ ხონამდ პეიკდს ალ ხალხდ ნამ ი ხონა მასანდლობაი გაგუეიწიეს მიშუ მარენე მეხუნბელარ ლასუნდას გაბელილ, კუარაცხელიანლ.

ბეგი ტრაგედია გადაიტანა ნიშგუეე სოფელდ მასარდ ხუში დირსეულ მახელუნაქ ადლუაქუნან, ხუში დალ დედისერთალო, ევკალიბარ, ერე რე მამგუეე ესსადს დე ხესუ ხორდას დეე _ გეზალ, მინე დის ი მუს შოამობაუელობა ერ დეშ ესტეირხს ევგენ ანხუატს მიშუ საგუარეულოხანქა გარ ეშდეშუ ადლუაქუნან ალ უანრო ლიშამლისგა, დეშმა მესკეთე ლიშამლ ერ ლასუნდა ევკალიბა. ალ ტრაგედია მიშუ მეხუნბელდ, პარლამენტარ მუამან კუარაცხელიად ხონამდ ადრეა მინა ლანრისგა 'კოჩარას სისხლიანი ტრაგედია'.

ლანდინ მასარდ მისტური გუეი, მამქანდ ევკ ხონა ლანშობულ იმთელი ოდინდ ევგარს დექიქს მოშ ხუიშიდნე მამ მინა აჯალად ჩიქე ბოლნის მიშუ ბოლო ლალხიგა ირა აპ ხანქა აჯალად იმთე მომიწვეს ლიში. იმენ ადრენე ათხანლო საქართუელე ბედ, კერობდ, აფხაზეთი ბედ- დურბათე ოსსეურე იმუნდაქინ ათაგენს ლაგას ალან, ნიშგუეე გუეეში ი ლო სერ ნამ მამ ხუიშიად პადურდ ამენ უიშელი ი ხელანქეულ

ცხოვრებაჟინ. საერთოდ, ქართველს ალა მამ მოსდგამს, ო გულგატეხილობა, საქართველჳ ისტორია ტკიბილ-მწარე შარბათის თუ ბალღამის ნარეუი ლო.

მამ ამღანს საქართველჳ უბედურება, ხედღჳმე ღემგჳთჳმ საეჳმე მომხდურხანჳტა მოყენებულ ტკივილს ხოშოლ ჳღჳოლდ იშუშებს მარე მარე მუხუბჳმენჳტა მოყენებულ კრილობა ხოლა მოსაშუშებულ ლგმანწილი ბგვიდ. მუხბჳრ მუხბეს უშგღას ლახშგვანდ, ეხსნარ ამგნ ხოლა მამგჳემ არსებობს.

წონგური საქართველოა,
სიმები ჩჳენ უართ ყჳელაო,
ხსჳადასხჳა კუთხის შჳიღებო.
ოდელა, დელა, დელაო!

ქეთეჳან დღღღანი – გიგანი, 45 წლისა
კორარა – ბოღნისი, 2002 წ.

ტრაგედია აფხაზეთში ("აფხაზ-უთ-ს") და ჩჳენი ოჯახსი

მე ვარ ქეთეჳან დღღღანი, ლახზარეშ შჳილი. ჩემი წინაპრები მესტიიშ რაიონიშ სოფელ მულახიდან იყენენ. მერე დალში ("ღალ-ს") ვცხოვრობდით ("ვართ ნამოსახლარი"). დალიშ სეობიდან გადავედით ("ნანაბრუნები ვართ"), აფხაზეთში დავსახლდით, კორარაში, ოჩაშინიშ რაიონში ("რაიონ-ს"). მე იქ დავიბადე ("ვარ განიილინა-თენ-უბო"), იქ გაგიზარდე, იქვე დავამთავრე სკოლა, მერე – სოხუმიშ პედაგოგიური ინსტიტუტი. ვარ მასწავლებელი.

ღღღანებიშ გჳარი წარმოშობით მესტიიშ რაიონიშ სოფელ კალღანაა. იქ გვიღღას გაუყოფელი სახლი, იქიდან მოღის ჩჳენი ძირი და ფესვი. მერე გადავსახლდით ("ვართ ღანაბრუნები") დალიშ სეობაში. ჩემი ღიღი ბაბუა – ოქრობირი ვადმოვიდა დალიშ სეობაში. აქჳეა დაბადებული მამაჩემი ათას ცხრასას ოცღღეთ წელს. მისი დედღღები გუჳგუჯიანები იყენენ. ეს ღიღი გჳარიც სათაჳეს იღებენ მესტიიშ რაიონიდან. ძალიან ღიღი შტო ყოფიღაშ, მაგრამ ბებიაჩემს, საწყალს, მამ არ ჰყოლია. თვითონაც ადრე დაობღღა ("ღა-ოჯრ-ღა-ა"), ბაბუაჩემი ადრე გარდაცვლიღა ("ნა-ღგრ-ო-ბი არს"), ობლობაში ("ოჯრ-ო-ბა-ს-ში ") გამოზარღა ექესი შჳილი და ორი კიღვე თავისი ობოლი ბაღიშები. იმათაც დედ-მამა ადრე გარდაცვალათ. ბევერი ნაწჳაღღები ("გა-ნა-ჳირ-თა") ბებიაჩემი, მაგრამ მინც გამოგვზარღა ("სული შეგჳარჩინა"), მინც გზაზე ("სა-ღგ-ო-მ-ს") დღღღენ თავისი შჳიღები ("შჳიღობა") და დღღემდე მოიყვანა.

აფხაზეთში რომ დავსახლდით, იქ უკეთესი პირობები ("სუღის შჳესარჩენი") იყო იმით, რომ კარგ მიწა წჳაღზე ვცხოვრობდით ("მიწას და წჳაღს ვესახლეთ"). აფხაზეთი ქრისტიგან ძალზე ("გულად") დღღღოცილი ("ზორ-ჳილი") ტერიტორია იყო და ყველა კარგად ვცხოვრობდით, მაგრამ მერე დღღღა ეს დანაწჳიღი დღღღები და აირია ცხოვრება. საღსს ცუღღად ("ცუღღად ღღღ-ს-ჳენ") წაჳვიღა საქმე.

ღღღყო ობი, მაგრამ ობიც არ ("რღღაც არ") იყო! რა ვიცი, რა ერქჳა ამ ღღღს! დღღემდეც კი გჳურჳჳჳჳ ლია ბევერი რაჳ.

დასატოგებელი გავვიღა ჩჳენი ნამოსახლარი და ნაწჳაღები, ნაშრომ-ნაგარჯი, ყვეღღაფერი. პატარა ბაგჳეები მჳედღღენ მამინ; უფროსი გიგონა ექესი წლის იყო, უმცროსი კი – ოთხისა. ასე გამოეცჳიღით გზებზე ახლა ლოგინაღა ჩაგარღღილი ჩემი ოთხბოცღღათექესმეტი წლის დღღღამთილი.

დაიწჳე ყვეღღაფერი, მიწასთან გასწორღა ჩჳენი ნამოსახლარი, ქჳა ქჳაზე აღარ დარჩა ("არის"). დღღეს უკჳე ტჳედ არის გადაქჳეული ჩჳენი სოფელი. ამღღენი ნაწჳაფარ-ნაღღოღღაღღები კორარა ნამოსახლარეღღაღა ქჳეული. დბრუნება თჳი იქნება, ისიც არ ვიცი, საღ უნღა დავბრუნდეთ.

ღღღისღღღობით ბოღნისში, სხვის სახლში ვცხოვრობთ, მაგრამ მინც არ გავიტეხეთ გული, რაც შჳე-ვეღღო ავაწჳვეთ ცხოვრება. სხვა გზა არ გჳაქჳს.

ჩჳენ გვიშჳელა ამან, აი, ჩჳენამ განათღღებამ. ჩემი ქმარი ექიმია. დამთავრებული აქჳს მოსკოვში პატრის

ლუმუმას სახელობის ხალხთა მეგობრობის უნივერსიტეტის სამკურნალო ფაკულტეტი, ქირურგია, ოცდობით წელიწადია ერთად ვართ და ამ ხნის მანძილზე რაც კი შეგვძლება, ხალხის სამსახურში ყოფილიყავით. გული, სინდის-ნამუსი და პატიოსნება, დასაბამიდან ('ვეფს-დღო-დან') მოსდგამს სვან კაცს, დანარჩენი შეიძლება ყველაფერი გვაკლია, მაგრამ გაჭირვებული ადამიანის სიყვარული და კეთილი გული ნამდვილად უზომოდ გვაქვს.

სულ მესიზმრება ჩემი სოფელი და ამიტომ მის შესახებ ვიამბობი რამეს: თურმე ძველად იქ ცხოვრობდა ერთი შვეყსი კაცი, რომელსაც ერქვა კოჩა აფხაზური ფესვები ('ძირი') 'მო' აქვს ამ სახელს სოფლის შუაგულ მინდორში მდგარა დიდი კაკალი, რომელსაც აფხაზურად ჰქვია 'არა'. ეს კაკლის ხე შემოუღობავს კოჩას და იმ ტრიალ მინდორში დაუდგამს პატარა კარავი პირველად ამ სოფლის მკვიდრი იყო კოჩა და დაარქვეს ამ ადგილს 'კოჩა-არა', ანუ კოჩას კაკალი. მერე ჩვენი სოფელი საკმაოდ გაიზარდა, ბევრი დასახლდა ათას ცხრაას ორმოცდამეცხრე წელს ჩრდილოკავკასიიდან ('საეუთი-დან') რომ გადმოსახლეს სვანები ('სუენი ხალხი'), ოჩამჩირის სოფელ კოჩარაში მოხდა ამათი ერთიანი ჩასახლება მაშინ აქ დასახლდა მამარეიცი თავის ოჯახთან ერთად. მაშინდელმა მთავრობამ სასლბებიც აგვიშენა და მოსახლეობა მშვიდად ცხოვრობდა ჩვენს სოფელში ორი უბანი იყო – ვანულების და საქარელების უბანი და სვანების უბანი. საგვარეულოს ('გვარეულობა-ი-ს') მიხედვით ცხოვრობდით სვანები. ჩვენს უბანს სადადეურო ერქვა, ზედას – სამარეიანი, იყო ხაიოსე-ლიანი, სამიბრუანი, საწიფიანი უბნები. კარგი ურთიერთობა გვქონდა ერთმანეთთან ჭირსა თუ ღებნიმ. მეტად მაღლიური ვიყავით მაშინ ამათი, აი, დამხლური ხალხსა ესენი იყვნენ მეგრელები და გადაღმელი ქართველები. შესანიშნავად მიგვიღეს ჩვენ ამ ხალხსა და კარგი მასპინძლობაც გაგვიწიეს. ჩემი საუკეთესო მეზობლები იყვნენ ვაბელიები, კვარაცხელიები.

დიდი ტრაგედია გადაიტანა ჩვენმა სოფელმა ძალიან ბევრი ღირსეული ვაჟკაცი დაიღუპა მათ შორის დედისერთებიც, ისეთებიც, არავენ რომ არ დარჩათ, არც ცოლი ჰყავდათ, არც – შვილი, თავიანთ დედ-მამას შთამომავლობაც კი ვერ დაუტოვეს, ისე ამოწყდნენ. მარტო ჩემი საგვარეულოდან თერთმეტი დაიღუპა ამ უაზრო ომში, არაფრის გამკეთებელი რომ არ იყო, თბისთანა ომში. ეს ტრაგედია ჩემმა მეზობლებმა, პარლამენტარმა ბურმან კვარაცხელიამ დეტალურად აღწერა თავის წიგნში 'კოჩარას სისხლიანი ტრაგედია'.

დღესაც მტისმეტად მტკიცე გული, მზანება ის კარგი მეზობლობა საითაც არ უნდა წავიდეს მე მათ ვერასდროს დავივიწყებ ვერ კიდევ არ ვიცი, ბოლნისში ჩემი ბოლო სამოსახლო იქნება თუ აქედან კიდევ მომიწევს წასვლა. როგორ წარმართება ამიერიდან საქართველოს ბედი, კერძოდ, აფხაზეთის ბედი. დემოტმა ქნას, როგორმე გადაწყდეს ჩვენი საქმე და მერე ჩვენც აღარ ვიქნებით ასე უიმედონი და ცხოვრებაზე ხელგაქნეული. საერთოდ, ქართველს არ მოსდგამს, აი, გულგატეხილობა, საქართველოს ისტორია ტკბილ-შწარე შარბათისა თუ ბაღდაძის ნარევა.

არ დამთავრდა საქართველოს უბედურება, რომელიც აღარაფრის ჰგავს მომხდერისგან მოყენებულ ტკივილს უფრო ადვილად იმუშებს კაცს, მაგრამ ძმისგან მოყენებული ტრიალობა ძალზე ძნელად მოსაშუშებელი წოფილა ძმა რომ ძმას უკადრებულს აკადრებს, თურმე ამაზე საშინელება არაფერი არსებობს.

წონგრევი საქართველოა,
სიმიეი ჩვენ ვართ ყველაო,
სხვადასხვა კეთისი შეილებო –
ოღელა, დელა, დელაო!

მიშეუ ლინგ ზაურანლ ი ლირდე ზაბერნეთს

დ. დ. – ნამ სუიზგად დანლს, მარე ერუნლო ჩუ ნატანუ სუიზდ აფხაზეთუ კოჩარათ, ი მიი ერეუ ოსთენან ქა კლას ოთხეგირი კოჩარას, უმადლეს განათლება მიუიდე თბლისის ი როსტოუნს ათხე სუიზგე ბოლნისის ღლოლეუილი სტატუსუმე. ოჯახისხეგა გუნ გაგეიქორდა ი ლამდაბთე სამინ ოღერ ზაბერანეთთე. შუკურეი გაუიციანი მოსკოუელ კორაფეისორ, ხედუმანს თეთრ ხეა მეშისხე სანდა ი ღონუმეშუმე სანდურეი, გაუა მამ ოსხედლა ალ მარე ქართუელ (ერეუნლე მუშუმან) ზურანლანქა იმგანგ, უცხო ქუეყანას ალ დამახულ

სიტუაციამსგავსა ალას ი ალ სიტყვებზე ლაქტანს "ჩიტო ხნაჩიტ დორ ველიკოი გრუზიში" "ისგუ ერიში ი ისგუ ქვეყნი ადათ-წესნარს როქ მამ უდალატე", - ფანკიდ საუბოიტო ბარათი ი ქა ლამბიძე "მოსკოუს ესერ შომეშულე ქმა ხუერილი ი ქმა ეშვეზი მალე, დედ პრობლეშულ მელეშენი, მიჩ ესერ ეზარ წონა ხუღუე ქალაქისგა, ი ალ ტელეფონით ესერ დამირევე" საუბოიტ ბარათი ხომ მამ სგა ნანა!

უსგუამბირიარანშე კოლომერ ლი სალონიკანქა ათენთე უშხუბარე განეი სეგურად, მიშეუ სანდუიჩ ი ყავა მიჩა უიდეკამერაკეი ჩუ ხორდად. ხომა მარე ლანშულა ი გამომელაპარაკა. ქა უეთ პდეკიან: "იორი ინსტიტუტ როქ ვარა ლეზგერი ი მამ ესერ ვარიოა ისგუ თხუში?" "მიშეუ ოჯანსხვჯ ამიოჯ ხაწეზ, მიშეუ გეზლირსეჯ." "ამხელა მსხუერბოს რატო იღბე ესერ მიშეგუა თხუშიქვერე მიშეუ თხუშიმს ერუნლო ხუბანე ი ამხუმს ხუბანეგანეი მიშეუ თხუშიმს ი ოჯანსი გუნლა ესდერი ამხუმშში სატანჯეშელთე ამიუ ესერ ათხე მიშეუ სპეციალობით ხომ დორ მამდებუნე ი მოსამსახურედ ესერ მერა ლეშუმა". ჩუერ ორანდ ათენთე, მი ეჯამბე სუქპალ მულუნა, ეჯამბე ბარე მულუნადა, მიშეუ დეიდაშთიე ემლუნა, ერუშამშეთე ოდრინას ერინდ სეღენ ერლუნა, მერაბალ ემლუნა, რადეკ-რადეკალ, გუშეშე, ლუშეუ ვიმი ემლუნადა, კუბდარი შუნ მულუნა, მარე სემი ლადეუ შუქუქვერ ესდურდას, ჩუბადეგუტუნ ი ეშიმ მამ მულუნა, მამ ქა უნდუნამან მიწადგოლთეა ათენს ოხქანდ ომინიას ცენტრ ლი ი ეჯა დეჩა შემომათუაზა ეჯ მარედ, ერე "ხუშკას როქ ქა ვარანსგუნე" მი მამ მიხაღდა, ითიფო მად ლეზი. გადასასუღელ მადდა მერე შუქს ი ეშუ დეს მქუე ლეუქ "ქა როქ ვიბურჯი; მიშეუედ ოოქეკუქვერ: "ეშიმ ხოგეჯ ხორა მარე ლანშულა, განათლებული, მარა მურიისეჯ ეშიმ მურიის ლი" ი ამიე დამეშორილი უშხუბარ.

ჩუერ ოღასთხე ქა იმეშეთე უნდამქედელხუნუსუ, ქორედ ერხაუ. დამუბინაშელი ი მიშეუ დეიდაე ქანანდ მერმა ლადედ, მიჩა დამ ი ხიდაშეილარ. იორი ლადედ ხუიხელაღდას ოფისარისგა, ხუნამ ავის ლი ცნობალ უშხუბარა ხალხიშ, მარე სუქუ ხუნამ უშხუბარა პრი საქართველან. ბანს ლას ქათეკუქარე, ქართუელს ხეხუა თხუქუე, ეჯამბე უშხუმა პრი. იმეშეთე ობილისს ხუღუე რუსთაშელ ი თაშიისუფელამ მოედან, ეჯეჟი ჟი გუეში ლი ომინია - ეჯეჟი ცენტრალურ პდეილე. ამიუ ქართუელარი ლეგხე რუსალი, უქარიბლარი ვადუე ვადუეზად, საუტინ-მიშლადე ეშიმ ჟი გუეში ლი ერე ხალხ, ნესყე დემ შეეღნი ჩუქუნთთერე

ა. ჩ. - შუა აზიიდან?

დ. დ. - შუა აზიანნი პრის, უხბეკარ პრის ხუნამ ი ჩინან. ალბათ, მამ არსებობს მსოფლიოისგა ეჯეკლი განუითარებად ქვეყნარ, ერე ამხანუ მამ ლესუხ ჩუ მყედე ლამშათა.

ა. ჩ. - ქართველებს ცოტა ხელფასს აძლევენო, მართალია?

დ. დ. - სიტუაცია ათხანეი ლან მანკუიდ მეზის ნინ იმხან ხესელი ი ეშეუ ლი დეყოფილ ამქან ნინ ერუშანს ჩუ ხოხა, ეჩას ზუშმ ხომელ ხელფას ხუღუე ერუშანს მამ ხოხა, ეჯას - ხორხედ. მიჩე პროგრამისგა მთაურ ლი ნინი ლინალი ი განათლება, ამიე ხეკუქეს ლესუე ალა. ამჩუე ხომ ამიე ლი განათლებულ ერუშამ ლი, ეჯა ხომელ ჟიხიქა ხამდბა.

იორავითე ოდე ოფისანქა ქამხეხეხე მერი ხეხუ-ჭამთე, ბაბუა აღმოჩნდა მეცნიერმუშაკე აერუემედიოროი ლარი ხად გამოცემულ ი, ერეჩქა თანაშტორი ლი ვუთინელ ბერანულ ლექსიკონიში. მი ერ ხორხად მიხა ბერანულ (ვრამატეკულ ლიბრილიტუნანი), ალა მამ ეჯ მარედ ამთუერ. ენათმეცნიერ ლანს.

ა. ჩ. - საქართველოზე თუ იცოდ რააქ?

დ. დ. - რადეკ წარბოდგენალ ხულუნა. დერეჟე ერ ესდერადა, მანკუიდ ამფალუნინდა ეჯდენე ბეიას ჭიშხ ი ტუტე ჩუ ლეყდანე ხაღდა ი ყაურჯენეშე იხელაღდა, პარალიჩ ხაღდა ი მიშეუ ტუტეტმე ხუნანდინანს ამორიფერემდ კოლო ლანსუ ბეიას ი მიჭირდა ქრი ლიხულაღლუნე ლიბარალი, გუნ მიჭირდა, მარე სემი ლადლურელი გადაეწეწეიტე ამხან ლინი.

ჰამ ლი, ჩხარა ნათ, ი ბაბუა ილცოუნალ. ქეჩად ხორა ლადელს აქანის მამ ვიკედელა, უოლ ქა მამ პდარარლო ი ლილცოუნალს მამ ჩუემინდა. მი ოხბინ ეშეუ ლიშუმად ურშოთხე ოქტობერის ი მქუე პროფესორ: "მამ ესერ გამოაკლებს ისგუ თეოოერ ხელფასს, ალ სემი ლადლსი ესერ ჩაგითული ი ვადუნქეიერ ამდლო იმეშეიდაშორ ი ოხუშდამდ დილარ". გუნ კულტურულ მარე ლანსუ ი ხუბაქუდელდას ათხე ლოსჭეკუნა: "მამ ხუნქუე გუშეჟეი გაჭირებებს! ოჯანსხანქა ეჯდა ოდე, ერე მიშეუ აუტანელ ლიშუმეშე

შესაწირი ოსტრესა მიშვე გეზღორე კეთილდღეობას, ეცხარე ცხოურება ერ ხორწლდ აჩეს, ამი გუნდა ეშუ ზანს მი ესღური აღ მიმე ლემდაბეო, ათხე იშგნაგ ერ ეშუ სნთშე ოლ ლემდაბ მეღუნეო, სამაგიეოდეჯ აშუშ ხელფანსეჯ ეშუ მამ მეღუნეო. ხუნამარეუ ათხე მიშვე გუის "ჟ დარეჯან, ჩუნატკ იმეულაყო, უოღ-ღოღ ატკენი, შეიძლება იშგნაგ ხოშელ გარეჯ აჯაეს აჯაღ ი აშუშ ხელფანსეჯი მამ ჯღელუნეო" ჩოთტკუნ თურანდ ი მიშვე გეოღანშე ი გიორგი გუნდა დანუთანხელი აღ მიმე ლემდაბეო. "კოწოღოს მიშვე შმოზღანს ი დეღამიშეიღარსეჯი მიტუქეუე ყურადღებს" ი ჩოსღ.

ეკ, მახუნანი ლასუ, დადას ქერ სუნაზღანას უცებ ჟი მეკაფორდ ამოიფერეუმდ კიღო ზურანდ ი მეშურეჯი მიშვეტა ბედეი დარ. პროფესორი მეჩი ლასუ ი მიჩ მამგეტეშ სამეღანდ.

ნიშგეტეშ ქორ ხოსგიღდა აკროპოლისს აშხუ ლადამ მეჭუნეიდელ პროფესორე "მიჩღესერ ესა აკროპოლისს" "ხუნაჯეჯ მიჭუნდნას, მარე ნარდუეჯე მამეჯ ხუი." "ალუნესერ ქაუ ესერ ხუნეტკა მამ ესერ ლი აკროპოლისს" ქრისტედეჯე გაზოიარა ვოლგოთა ი ქირე პნშუეშ აჩუეჯ.

აღ დადა თებერტულისგა ადღრდა ლეგდ, მი ოჯანხოსგა ექმარ ერ მიო, ნესყანე ლოსყენეი ჩუ მიხა ი წუნეუშ ლიხიმი. ეცხარს ნესყე ლასყენათე ერ უნდა ოხვიღანს ექთან, სეგემდ ლოღარ უნდა ოთავიღანს, მეშდ ხიღარბეო ი ათხე გეზღორს ხუნეტკა "ნიჯე მამგეტეშეჯ მაკო, ლეიონ მეშდღორე სნთაო, ი ჰამა უსეჟუა სნთაო მარეჯე ჯღანათხე ისეგუეითე ი მიჯე ზოსყი, ემანე მენღობით." ტკიოს ექოსოსყ ნესყანდ დადას ბეგიდ ოხოზანდ, მგ ნორმალურდ ოხოსყ ი ქოხვირჩუეუ, აჩუნე აჯაღ შემმატა ძალა ექუნდო ბაბაღღრდა ლეგდ, ტიშხარ ხოსტუნედა ი მასეჟ ოხოსყ დოსე მასეჟისტი კურსანდ მან ლეზერე.

უეშეგომიღოს, მარტაპრიღანსჟა ბეზია მერ ქანვირჩუნ, უოღ ონეუეღენ, არაშოიარანშდ ეურო მუღუნშ ხელფანს მერანს ხუეცუედიღლდს, აღამაგ გაჭირეუბულ სანს ერ მან მეცურე სეკართეუელის მიშვე იმეღეო.

მიშვე ფახეს დემ ტუნეიღლას – მამ მარეჯანს მატუნეიღლას, მამ – ბადრიჯანს. ბოღოს ბერძნულ დესანე ამეანს, "ალან დეო ესერ იბნი."

პროფესორდ მინა ლამარდ ლამეუქერე ერ ონღურდს გუნ საინტერესო აუტოგრაფეუ: "იმეში ესერ ათლანე, ეცას ესერ ასკენე, ნოშიქესერე ზოღლი ნოშანსჟა ნოშეგამ, ალო, აჯე, აღამან ესერ იმედშე არი, მარე მერმეში იმედ ესერ გარ ნოსაუ ეჯარ მამ ესერ ისეუ ლი, ეცას ესერ ბეგიდ სეა ლოხეუღორ ი მერმეშიშ ესერ ნოშიქე ლოხეუღორდე. დერბეთ ესერ ჩინს ქა ხოსგიღი ნამ ესერ გუნაძალა უზარალოდ ალო, იმე არი დერბეთ, ლანდი იმარდო მისყენე სიკეთე სამაგიეოს" მარე დერბეთ ჩინს იხზორე, ქა ხოსიდი ჩინი მოქმედებას ი ექუნდო აშხუდ მიუხეღანს ჩის.

ქანად ეშხუ ზანი ი სეკართეულოთე ერ ონღურდს, ეჩი სეგებენე ლადელ მთხოუე "ამქესერ ნომაჟ ოკურ მინ, ზურანდ ესერ ჩუე ოთთიმი მიშვე შემცუნელე. დარ ესერ ჰაკო ქართეულეტკა ეჯეშე ესერ ლანლატა მი ქართეულარ." ი ტკიოს, ამეო ჩუენდ. პროფესორდ ხელფანსეჯი ოორათას ეუროი ქა დამეუქერეუ – "ალუნესერ მი დამიშასხურებია"

ამეო ლასუ მიშვე მესხე მგზაურობა საბერძნეთის ბეგიდ მადლობულ ოსდ ეჯე ხანსიში გუნ ხუნეი შრომა გაუიღეო ი გუნ ხუნეი ენერგიაი, მარე მიშვე გეზღორეშ ი ოჯანხი გუნდა დერბეთოდ ეცად შემაძლებინა, ეცადი ფანსყანეუ აღ მეჩი ხუნეტ-ჰანსი (გუნ განათლებულს ი კულტურულს) ერ ხოზანანას, ჩიგარ მიშვე დიმიუ მრეღანს თანსეგუეინჩუნ ი აძლა დემეტეშე უეკლები ეცხარს.

დარეჯან დადვანი, 43 წოღისა
კორარა – ბოღონისი, 2002წ.

ჩემი მგზავრობა და ცხოვრება საბერძნეთში ("სა-ბერძენ-ეთს")

დ. დ. – ჩვენ ცხოვრობდით დაღში, მაგრამ შემდეგ გადასული ("ზანაბრუნები") ვართ აფხაზეთში, კორარაში, და მეც იქ დავიბადე. სკოლა დავამთავრე კორარაში, უმაღლესი განათლება მივიღე თბილისს "ა" და

როსტომში, ახლა ვცხოვრობ ბოლნისში ("ბოლნ-ის-ს") ლტოლვილი"ს სტატუსით. ოჯახში მაღიან გავვიჭირდა და სამუშაოდ სამჯერ წავედი საბერძნეთში. გზაში გავიციანი მოსკოველი კინორეჟისორი, რომელსაც ფული სულ შემოლოვდა და მივაწოდე სენდვიჩი, ყავა. არ მოელოდა ეს კაცი ქართველი (ვიღაც ქვინ) ქალისგან და ისიც) სხვაგან, უცხო ქვეყანაში, ამ დამაბნეველ სიტუაციაში ასურ რამებს და ეს სიტყვები თქვა: არ წიბო წნაბრით ღარი ვეცლოვო გრუხიო!" შენი ერის"ა" და შენი ქვეყნის ადათ-წესებს არ უღალატეო" – აიღო სავიზიტო ბარათი და მომაწოდა: "მოსკოვი" ("მოსკოვის-ო") ოდესმე თუ იქნები ("ვიქნები") და თუ დაჯჭირდება ("ღამ-ჭირ-ღებო") რამე ან პრობლემები გექნება ("შექნება"), მე კარგი წონა მაქვსო ("მასო კარგი წონა აქვს") ქალაქში, და ამ ტელეფონზე დამირეკეო." სავიზიტო ბარათზე ხომ ყველაფერი წერია!

ექვსას ოთხმოცი ("ექვს-ოას-ი-ღარვა-ათო") კილომეტრია სალონიკიდან ათენამდე ("ათენ-ის-კენ"). ერთმანეთის გვერდზე ვისხედით, ჩემი სენდვიჩი და ყავა კი თავის ვიდეოკამერაზე ეღო ("ქე ჰქონდა") – დიდი კაცი იყო და გამომდლახარაკა. კინალი გავივლი "ორი ინსტიტუტი გქონია დამთავრებულიო და არ გეცოდნება შენი თავიო" წყნო ოჯახს-მეთქი ასე-მეთქი სჭირდება, ჩემს შვილებს-მეთქი." ამხელა მსხვერპლს რატომ იღებო შენს თავზე ("ყო-კიდე ჩემს თხემ-ს-ზე") თავს მეორე რიგში ("რიგ-ის-ზე") აყენებ ("ჩემს თხემ-ს იმის მერე ვადგამ") და ასე იტანჯებითო ("ამ-ზომას ეტანჯე-აე ჩემს თავს") და ოჯახის გამო მიღობარ ("გულ-ს-თვის მივლივარ") ასეთ სატანჯველზე ("ამ-ზომა სატანჯ-ველ-ის-კენ"). აქ ახლა შენი სპეციალობით ხომ არავინ გამუშავებს ("აქო ახლა ჩემი სპეციალობით ხომ არავინ მა-თიშ-ებს-ს") და მოსამსახურედ მოგიწევს მუშაობაო ("მო-სამ-სახ-ურ-ელო მექნება სა-თიშ-აე-ი"). რომ ჩაველით ათენში ("ათენ-ის-კენ"), მე იმდენი ჩანთები ("სუბ-ე-ბო") მქონდა, იმდენი ბარგი, დეიდაჩემთანაც მიმქონდა, იმის მერე ვისთანაც წავიკეოდი, იმისთვის სულგუნე მიმქონდა, მურაბები მიმქონდა, რაღაც-რაღაცები, ჩეჩენბური, სვანური მარილი მიმქონდა, კუბდარი ("ხელთ") მქონდა, მაგრამ სამი დღე გზაში რომ მივლიოდი, გაფუჭდა და მაინც, რაც მქონდა, ყველაფერი უნდა წამელო თავის ადგილზე ათენში ჩამოვედით ომონიაში (ცენტრია) და ის არ შემომთავაზა იმ კაცმა, რომ წანთას ("სუშკას-სო") წავალბინებო." მე არ ვიცოდი, სად უნდა წავსულიყავი ("ი-მ-ის-კენ მქონდა სა-გ-ზ-ალ-ი"). უნდა გადავსულყავი სხვა გზაზე ("გადასასვლელი მქონდა მეორე შუკას-ს") და ერთი არ მითხრა: "მოგესმარებო!" ("გომარჯუ-ე-ბო"), ჩემთვის გავიყოფიერე" მანც ხომ კარგი კაცი იყო-მეთქი, განათლებულიც, მაგრამ მაინც რუხ-სა-მეთქი" და ასე დავმორდიოთ ერთმანეთს.

რომ ჩაველი ახლა, სადაც ("ი-მ-ის-ცა-კენ") უნდა წავსულიყავი, წავედი იქით. დავბინავდი და დეო დანემიც ("ჩემი დეო-დაც") მოვიდა მეორე დღეს მისი მული და ბიძამელები. ორი დღე დავდიოდით ოფისებში ბევრ ადგილასა ("ადგილ-ას არის") ცნობები უმუშევარი ხალხისთვის, მაგრამ მაღიან ბევრი უმუშევარია საქართველოდან. ქვა რომ ისროლო ("ქვას თუ აისვრი"), ქართველს მოხვდება თავში, იმდენი უმუშევარი არის როგორც თბილისი აქვს რუსთაველი და თავისუფლების მოედანი, ისეა სავეს ომონია – მათი ცენტრალური ადგილი. აქ ქართველებიც დგანან, რუსებიც, უკრაინელებიც უკუფუჯ-გუფუჯ, შაბათ-კვირას მაინც ვავსებულ არის იქ ხალხი, ნეშმი ვერ ჩავარდება.

ა. ჩ. – შუა აზიიდან?

დ. დ. – შუა აზიიდანაც არიან, უზბეკები არიან ბევრნი ("ზუვაე-ო") და ყველა მხრიდან. ალბათ, არ არსებობს მსოფლიოში ისეთი ("ე-გ-კალი-ზი-ი") განვითარებადი ქვეყნები, რომ აქ არ იყვნენ ჩამოსულნი სამუშაოდ.

ა. ჩ. – ქართველებს ცოტა ხელფასს აძლევნო, მართალია?

დ. დ. – სიტუაცია ახლა ასეთია, ახ პირველად წამსველეს ენა საიდან ეცოდინება? და იქ არის დაყოფილი ასე ახ ენა ვინც იცის, იმას ოდნავ ("ზომით") მეტი ხელფასი აქვს ვინც არ იცის, იმას – ნაკლები. იმათ პროგრამაში მთავარია ენის ცოდნა და განათლება. ასეც უნდა იყოს ეს, აქაც ხომ ასეა ("ახე არის")? განათლებული ვინც არის, ის უფრო კარგ ადგილას ("ზემოთკენ") მუშაობს.

ორ ადგილას ("ადგილ-ის-კენ") მივედი. ოფისიდან გამავზავნეს მოხუც ცოლ-ქმართან. ბაბუა აღმოჩნდა მეცნიერბუშაკი. ოცდაორი ("ორ-ათი-ღარო-ი") წოინდა ჰქონდა გამოცემული და, გარდა ამისა, თანავტორია ("თან-ავტორიო არის") ძველი ბერძნული ლექსიკონის"ა". მე რომ კარგი ბერძნული ვიცო (გრამატიკული წერა-კითხვა), ეს ყველაფერი იმ კაცმა მასწავლა. ენათმეცნიერი იყო.

ი. ჩ. – საქართველოზე თუ იცოდა რამე?

დ. დ. – რაღაც წარმოდგენები ჰქონდა. დრო რომ გადიოდა, თავიდან მეშინოდა იმიტომ, რომ ბებას ფე

ხი ("კურატცხ-ლ-ი") და ხელი ("ტოტი") გააკეცილი ჰქონდა და ყვარჯნით დადიოდა, პარალიზი ჰქონდა და ჩემი ხელით ვაჭმევდი. ასოცი ("სა-ი-ლა-ორ-ათი") კილო იყო ბეზას და მიჭირდა მისი ტარება, ბანაობა, ძალიან მეცოდებოდა, მაგრამ სამი დღის შემდეგ გადაწვივტი აქლან წასვლა.

დოლაა ("დოლა არის"), ცხრა საათი და ბაბუა ლოცულობს მანამდე არ მოგესალმებოდა ("კარგ დღეს"-საღამს არ გო-კიდებ-ღ-ა"), ვიდრე და დღიანდა და არ ილოცვდა ("ლოც-უებს არ თქ-მო-ღა"). მე დავიწყე იქ მუშაობა ოთხ ოქტომბერს და მითხრა პროფესორმა: "არ გამოვაკლებს" (არო გამოაკლებს) შენს თვიურ ხელფასს, ამ სამ დღესაც ჩაგითვლიო ("დღესაცო ჩაგითვლიო") და გეტქება აწი შვილან ორმოცდაათი ("შვილი-ას-ი-ღა-ზუთ-ათი") დოლარიო, ძალიან კულტურული კაცი იყო და ვეცოდებოდი. ახლა ვიფიქრე ("ღა-უ-ს-კვენ-ი"): "რა ეუთხრა ჩვენს გაჭირვებას? ოჯახიდან იმიტომ წავედი, რომ ჩემი აუტანელი შრომით შესაწირი გავეუკეთო ჩემი შვილებს კეთილდღეობას, მათი ცხოვრება რომ უკეთესად წავიღეს, ამის გამო ერთი წლით მე მივიღვარ ამ მძიმე სამუშაოზე. სხვაგან რომ ერთი საათით ადვილი სამუშაო მექნება, სამაგიეროდ, ამდენი ხელფასი იქ არ მექნება-მეთქი ("სამაგიეროდ-მეთქი ა-მ-ზომას ხელფასი-მეთქიო"). ვაწვინარებ ახლა ჩემს გულს: "უ დარჯვარ, გაუძელი როგორმე, ვიდრემდე ("ვი-ღ-რ-ე-ვი-ღ-რ-ე") გაძლებ, შეიძლება სხვაგან უფრო გაგიჭირდეს ("დღიი გარჯ-ა მო-გ-ი-ღ-ღ-ეს კიდევ") და ამდენი ხელფასიც არ გეტქნის-მეთქი". დავსუჭე თვალები და ჩემი გუჟანს და გო ორგის გულსთთვის დავთანხმდი მძიმე სამუშაოზე. "ცლტას ჩემს შობალებს" ა' და დღემამიშვილებსაც მივაქცევ მეთქი ყურადღებას" და დავერჩი.

ეპ, რამდენჯერ იყო, ბეზას რომ გაეატარებდა უცებ წამქეციდა ასოცი კილო ქალი და მომხმარე ("მო-მარჯვ-ე") არაფერ მყავდა. პროფესორიც მოხუცი იყო და თვითონ არაფერი ("არასაქმე") შეეძლო.

ჩვენი სახლი გადაჭურებდა აკროპოლისს. ერთ დღეს მეკითხება პროფესორი: "ნამყოფი ხარო აკროპოლისში (ნამყოფი თუ ვარო აკროპოლის-ში)?" "ზეერი წამიკითხავს-მეთქი, მაგრამ ნამყოფი არა ვარ-მეთქი." "აბა, მითხარი ("აბაო, ვუთხარიმცაო"), რა არის აკროპოლისიო?" "ქრისტე გამობიარა გოლგოთა-მეთქი და შეისევნა აქ-მეთქი."

ენა ქალი თებერვალში გახდა ავად. მე ოჯახში ექიმები რომ მყავს, ნემსების "გა"კეთებაც ვიცი და წნევის გაზომვაც. იმათ ნემსის გასაკეთებლად ("გა-სა-წყობ-ნ-კენ") რომ მოეყვანათ ექთან, ოცდაათი ("სამ-ათი") დოლარი უნდა გადაეხადათ, ათი ხილარკი და ახლა მის შვილებს ეუთხარი: "შე არაფერი არ მინდა-მეთქი, შუალამისას, თორმეტ საათზე და დღის ექვს საათზე ვინ მოვა თქვენთან და მე გავეუკეთებ-მეთქი, თუ მენდობთ-მეთქი." მართლაც გავეუკეთე ნემსები ბეზას. მაგრად ("ზრგვ-ღ") მოეუარე ყველაფერი ნორმალურად გავეუკეთე და მოვარჩინე, რამაც კიდევ უფრო შემმატა ძალა. მერე ბაბუა გახდა ავად, ფეხები სტკიოდა და მასუი გაუუკეთე ადრე მასაჟისტის კურსები მქონდა დამთავრებული.

ბოლოს, მარტ-აპრილიდან, ბეზა რომ გამოკეთდა, ვიდრე წამოვიდოდი, რვაას ოთხმოცი ("რვა-ას-ი-ღა-რვა-ათი") ევრო მქონდა ხელფასი. მოხუცებს ვეცოდებოდი, ამდენი გაჭირვებული ხალხი რომ მყავდა დატოვებული საქართველოში ჩემს იმედად.

ჩემს სახელს ვერ გამოთქვამდნენ – ხან მარიჯანს მემასდნენ, ხანაც – ბადრიჯანს, ბოლოს ბერძნული დღესიდე დამარქვეს, "ესეც ღთა იწყებარ."

პროფესორმა თავისი წიგნები წამოსვლისას ძალიან საინტერესო ავტობიოგრაფიით: "რასაც დასთეს, იმას მოიპოვი" ("იმასო არ-კიდებ-ბ"). არასდროს არ ელოდო ვინმესგან რამესო ("არასდროსმცაო ეუღლებ-ა არა-ვისგან არასაქმეს"), თორემ, კი, ადამიანი იმედით არისო, მაგრამ მხოლოდ სხვისი იმედი ნუ გექნებაო ("ნუმც გაქვს"). რაც შენია, ის შეინარჩუნე და სხვისი არასდროს არ დისაკუთროო ("რაცო შენი არის, იმასო მაგრად მოჰკიდე ხელი და მეორისას ნურასდროს მოჰკიდებო"). ღმერთი ყველაფერს ხელავსო, ჩვენ უბრალოდ ვეჭვებ-რებათ: აბა, სად არის ღმერთი, დღეს რატომ არ მიხდის სიკეთის სამაგიეროსო ("მ-ი-წყობ-ს სა-მა-გ-ი-ერ-ოს-ს")? მაგრამ ღმერთი ყველაფერს იგროვებს, ხელავს ყველას მოქმედებას და მერე ერთად მოუზღავს ყველასო.

გავიდა ერთი წელი და საქართველოში რომ მოვიდიოდი, იმის წინა დღეს მიხოვ: "ანუ არ დავტოვოვო, ქალი გვიშოვე შენი შემცვლელიო. არაფერ გვენდა ქართველის გარდაო, ისე შეგვაყვარე ქართველებიო." და მართლაც, ასე მოვიქციე! პროფესორმა, ხელფასის გარდა, ორი ათასი ევროც მარქუე – "ეს შენ დაიმსახურეო" ("ესო მე და-მ-ი-მ-სახ-ურ-ებ-ია").

ასეთი იყო ჩემი მესხზე მეზავრობა საბერძნეთში. ძალიან ("ზრგვ-ღ") მაღლობელი დავერჩი იმ ხალხის"ა'.

დღი (გულად სუაი) შრომა გათვალ და დიდი ენერჯიატ მაგრამ ჩემი შეილებისა' და ოჯახის გულისთვის ღმერთმა ისიცი შემპალებინა, ისიცი გამაკეთებინა ამ მოსუცი ცოლ-ქმარს (ძალიან განათლებულსა' და ძალიან კულტურულს) რომ ეუფლიდა, ხულ ჩემი დედ-მამა ბედენენ თვალწინ და ამიტომ არაფერს ვაკლებთ მათ.

დღლიან სეობა ბურეუმალ

ქ მ - აი, აუხანეთისვა გარ მამა, აი, საერთოდ კაუკასიასვა, დღლს იქანლო ხულდა განსაკუთრებულ მნიშენელობა მდებარეობა ხულდა ეცნომ ი ეცლა, აი, ნალეიმალქარ ერ ლის ი ცისაღ, აი, იმეი ხანშინას უშხუქარ, უთქუთა, ქ შომა ანდერდა ამახუ ი იმროშ ხამეკრანას უშხუქარ

დ დ - ომარიმალს ეშხუქარდგილს ნალეიმალქარ ხანსა ალა დოუე ქექა, ათასი ოხუნიშდაშირ ხაუ სეუქებინქუმი, აი, მისიმამარ ერ ორშუნიხს, მადაი, ქექა ნაგამ ლის ხომა. ეცა ჩუ ლეკ აჯად, ძღუილ, საკენხან ლი აჯად უქინილიშქუქინელ ნაცუიერ ჩხალთას პნქინს, ერე ქექა ალა ეჩე მხარეთუ, დღლამ თხუმ ლახუ ჩუ ბეკლი ვარასხან ი იშგანხან - ალანას ხატუილდას, ქექა მოსხლდას - ალანარს.

ქ მ - ეშუე ეშხუქარდგილს ბანა ბოგი მგრამ ხადქნა ეცეო ნეწუილ აგი ლი, ე კალატარსი ხატულის ჭკალიში მარქა გარ ლი ქა ლახან ე "მანა ბოე" ხადეხა ეშუე პრი ეცეწ ნალეიმალქარ.

დ დ - ამქუ მარუ აგის ლი რამ სეგმარ, ჩუმაი სეგმარს ხომ არშუნიხს უქინიელ ბერხნალ, მეცნიერად, "სქემარი" უნდა იყოსო "სეგმარ" (თემარს გუშეუე, მიბრქან, ამეი ხსინის). ეშუე ლი ეცეწ, ხომა ციხე ძღუილ-

ქ მ - სეგმარ დღელი რახე რიგე - რიხე შექანსი გეუქება, რიხე შექანსი ნამხუორქულ გარ ცუიერ ათხე დღლს, მარე ოხუნიშდეთიე ამქალიბ - ამდე- ესერ ლეგქერ მთლანდ დღლამ ტუნიხსვა ამლეუეა ესერ ფ ლუმტუარიხს, ნიშნდ ამხუნ ლოფდილაღეშ მან უშხუქარ სოსგდის ეცეწ პღეილარ.

დ დ - გუშეუქეი საქართუელის რიგე ხომ ლამეო? ცისაღ უშხუქარ სოსგდის მან.

რ ა - ლეშესგეუშ ხახუდიდას ნიშნს უშხუქარ მრეე ხანყურიშუ. ლას ამახუ სეა ვედერ, კალდში მურყუამეო აშუხას ეხნარ ლეშესგეს ი ეცნომ ხახუდიდას ნიშნს ლახუნყურიოე ლახუნყური მურყუამხან ხანყუიერ მბეინას ვეუს ი მიელ ბელახ-მურგულ ჩუნიფდასო.

ა დ - ეშუე ხანყუიერ იღორს ანგუმბ ი მერმე - მელხან მაცხუნარისვა, ათხე მუხუეუმს პრი მესტიას.

ქ მ - ლეგქა ჰილს ესერ ლას ფ ლუმტუარიხს ქნას, ქ ამხუნ ლიედი მენშინე ლეშესგეს, უოხუნიშდ წუთუნლო ესერ, აი, დღლამ ჰოკერ უკუე ჩუ ხახუნენას.

დ დ - ეცეწუ მლოერ ლახუ შექანარისვა რქემქა, ერე ფუსტა ხანსენა ეშხუქარდგილს ეშუე, იმუნი ათხე შეყერ ლი, დღლამ ოთავდ ქუქინელ ლეკუში იმანი ლეგდა, ამქა მგრამ ლი ფუსტა, ხედუნამ ხეკუესე ლეგმარნელახუ მთაქარ ქალაქ მისიმამარეშ.

დამტრი დედარინი 50 წლის
ომარიშლი - ბორნისი - მარნეული 2025 წ.

დღლის ხეობის ციხეობაგერეტი

ქ მ - აი, აუხანეთში მარტო (ქი) არა, აი, საერთოდ კავკასიასი, დღლს ძველთაგანე ("ეგვას შემდეგ") აქეს განსაკუთრებული მნიშენელობა, მდებარეობა აქეს იმისთანა ("ეგვასის"-ხეისი) და იმიტომ ("ეგვასის"-თვისი). აი, ნასახლარები ("ნადგ-ამბეი") რომ არიან და ციხეები, აი, როგორ ანიშნებდნენ ერთმანეთს, ვთქვათ, ე როდის მოდიოდა მტერი და რთი ("ო-ში-ხით") აგებინებდნენ ერთმანეთს?

დ დ - ომარიშალიში ("ომარი-ო-ხ-ლ") ერთ ადგილს ნასახლარები ("ნადგ-ებ-ებ-ი") ჰქვია ეს მგორი,

მაშინდელი ("მაშინის") – ათას ხუთასი წლის წინანდელი, აი, მისიძანები რომ იხსენებინ, ზოპ, მაშინდელი ("მაშინის") ნაშენები ("ნა-გ-უბ-ი") არის ("არიან") უფრო. ის კი ("ქე") დავს კიდევ გულავანი ("ზღუდე"). საკენიდან არის კიდევ ჩხალთაში ("ჩხალთა-ს") 'ღა'ნატოვები ძველისძველი. ფიკრობენ ("ზოლიან"), რომ მაშინ ეს იქითა ("იმი-ს") მხარეზე ("მხარ-ს" კენ"), ე დღისი თაგში ("თხმ-ს"), იყო ჩამკები ყარაჩიდან და სხვა მხრიდან ("სხვისგან") – აღანიას ეძახდნენ, იქაურ მოსახლეებს კი – ალაგებს.

ქ. მ. – იქ ("უ-გ-ის" ქვეშ), ერთ ადგილას, ქვის ხიდიც ("ზოგაც") სადღაც იყო გადაებული თურმე ("ნა-ღ-ე-ბ-ა"). ისეთი ვიწრო ადგილი არის, რომ კალაპოტებსაც ეძახიან მდინარის"ა" ("ჭალის-ა"). ქვაზე მხოლოდ გადასაბიჯებელი ("ლა-ბ-ა-ს") არის და "ქვის ხიდი" ჰქვია. იქ არის ის, ე ნასახლარები.

დ. დ. – აქ ორ ადგილას ("აღა-გ-ა-ს") არის ზემოთ ("აღმოსავლეთით") მთავი წყლები. ქვემოთა ვეძებს ("სიშ-ურ-ებ-ს") ზომ ასხენებენ ძველი ბერძნები, მეცნიერები, "სქიპარი" უნდა იყოსო "სვიპარი" (თებრაზი, ჩენი, მიჩრუანი, ასე ხსენის). იქ არის ის ("უ-გ"), ე ციხე დიდი გულავანი ("ზღუდე").

ქ. მ. – "სვიპარი" ადგილის სახელად ყველგან – ზემო სვანეთშიც ("სუან-ეთ-ს-ა"-ც) გვხვდება, ქვემო სვანეთშიც. ნანგრევებია ("ნა-ხორ-ა-ე-ბ-ი") დარჩენილი ("რჩენილა") ახლა დღეში, მაგრამ ხუთამდე ამისთანა ("ამ კალიბ-ი-ს") – ისაო – იდგა თურმე ("ნა-ღ-ე-ბ-ა") მთლიანად დალი"ს" ხეობაში ("ტმა-ს-ში"). ამაზეო ("ა-მ-ის" ზე-მო-თ-ო") (ცეცხლს) ანიებდნენ თურმე ("ანათებან") ნიშნად მტრის მოახლოებისა. ყველანი ერთმანეთს უყურებენ ის ადგილები.

დ. დ. – ჩვენს საქართველოში ("სა-ქართ-უ-ე-ლო-ს") ყველგან ზომ არის ასე? ციხეები ერთმანეთს უყურებენ ყველა"ნი".

რ. ი. – ცეცხლით აძლევდნენ ნიშანს ერთმანეთს ან საყვირით. თუ მტერი შემოვიდოდა, კალდაშის კოშკზე ანთებდნენ თურმე ცეცხლს და იმით ნიშანს აძლევდნენ ლასუნყვირში ("სა-სა-ყვირ-უ-ს-ში"). ლასუნყვირის კოშკიდან საყვირით ატყობინებდნენ ხეობას და მთელი მულახი დაიარაზებოდა.

ი. დ. – ერთი საყვირი იღორში ნახეს და მეორე – მულახის"ს" მაცხოვრის ეკლესიაში. ახლა მუზეუმში ("მუზეუმ-ს") არის მესტიაში ("მესტ-ი-ას").

ქ. მ. – ზემოთა მხარეის ("შირ-სო") თუ ანთებდნენ თურმე ("ანათებან") იმას, ე მტრის მოსვლის მა-ნიშნებლად ცეცხლს, ხუთი წუთის შემდეგო, აი, დალი"ს" ბოლოს უკვე (ქე) სცოდნიათ.

დ. დ. – ისეთი ("უ-გ ზომა") ძლიერი იყო სვანებში რწმენა, რომ "უფალა" ერქვა ერთ ადგილს იქ, სადაც ახლა შიყერი არის, დიდება მიუვიდა ("მი-უ-ჯ-ღ-ა") ძველი ეკლესია ("სალოკაიე") სადაც იდგა, აქ ("ა-მ-ის"-ა-ზე გაელით") სადღაც არის "უფალა", რომელიც უნდა ყოფილიყო მთავარი ქალაქი მისიძანების"ა".

მიშუე ი ანდურე ლითხუნარ

ღუნთურისგულებიშ ოდე მიშუე ლმბიძართე დღუთე ომარიშღლთე ჩიგარ მექუშდღა ლნიშ ლმთხუნართე ი ეშუე მიშუე ნათი ძირიშ მახელუნად მქქუე ერე შინჯინქესერ ჯა ლმთხუნართე.

მი ი ანდრო გერლიანდ ამხუნი ჩითგერგადედ, ქოსხიდ თოფარ, მეზუმელარხანქა ქოსხდინედ დირი ჩაე ჩუ ოთლმბედ ი ოთამანდ.

შაერთოდ, მეთხუნიარ მარქესერ ქესერ ერ ესდრო, ფეჭი ლეზუმებს ესერ იყღანი შუქუეო" ი ნანი ჩიეისუყედანედ: სეღგინი, კიტრ, ამბიდორ, დინარ, ლმთხუნართე მეთხუნიარს ლელუე მამ ესდუა.

ოჩანდ ი ხუითხუნიარდ ჩიქე ხოსურა ნათხურა როქ ესამა ლაგუნოლა შუქუეო". ანდროდ მქქუეე "ამქქესერ მიჩ ლუატარ ესერ ხარ ჩუ ლუშხუნი ი ლახნესტუმტესერ ერ სგა აღდრინედ, ერქესერ ჩიქესერ ლარბიდ კალხმარს". ოთბინედ ლიეგლმანში ხოშქიშოთან ემდსემი ცალ კალხმარ ჩუადღრმე ანდროდ. მიე ხუიეგლმანდღა, მიე ოთგრმ სემორომთხუ ცალ.

ქერ ოჩანდ ლახნესტართე, ამქუ სგა ლანბურან. ჩაგარ ქოსხუმდურედ, ჩეოცურიდ ქამენრუ ი სქოჩანდ კარაუთესგა. ემქონ ანდროდ ქანთხანლქ, ლაყურაღუ, საერთოდ, მეთხუნიარშიდ ი ლახმუთე მუხიშდ

ჩოგარ პრი ერქმუნ ლეხმარ ი ამკალიბოლარ. ხეწერ ორად ზემანუ, ქობნაშუმელ ლემესე ო ანდროდ: 'აღუესერ ქვისერ ლატხებდ ათხე' ტაფინ მამ ნულუნ მამ ახლა ბროვს ხარადა ევვა კუადალს ანდროდ ერელქუა ჩუათესატლე ორო ხომა კალხმარ ო თხუმარშუ ჩოხეკედე ამქოსტყამედ სერ აღს, იემდენში ცელ კალმას ლელქოდ ლთხთიაროთ ნამზურუნ ზედში ქესელქას, ნამ ნულუნდა ქორხან ლედი ნათხუმ ჩუესგურად ნამ ოორუ გარ ო ხონამდ ლამზერან ლქქუედ, ხუმზერანლად: 'აღო, მგხმარ როქ ღერბეთ, ხონა ადგილთესგა ხეჰმამ ო ნათხურა ნათხანუ - დიდამ დალს'

ჰამს დოსე ქონაგანდ ო ორად აფრასინლე ლახუთე, ერხან თებერან თანალი იბნი, ერხან ერხანუ სერ ლამ ღემთე ლა 'ამქესერ ლუნთურესერ - ანდროდ მქქუე - მიქესერ ლამხედ ესერ ოთდაგრა ო ლეგმარად ესერუ ხეჰარას'. იმუჰეთ ღო ლამხედ, ხეწოთედ სერ აფრასინე კარათუთესგა დათიკო ქამქმუნ ჰამარს ხეგოჯალ, ვუილანს ასეჰნა ექნემ ბეგიდ ენხიდე ექ ლთ ეშუ ნარ ლესედ, ერხმოყ, ო ჰამს დოსე, სემო-ურმთხუ სთოთ, თი ლეენე ნარ - დათიკოდ ქუთურან პნაყე ურმთხუ-ოხთიხედ ცელ კალმას ნამ ქენსად, ხომა კალხმარ ლამხუ, ალად ხეწოთედელ ამხანუთესგა ჩუესგურად ო ქოთქიყუედ დათიკოდ ნამ დიდამხუ ამხანუ - ლუთამ სემი სთოთ ანდროდ ქამქენე.

მუხირ ლო, დარდ ნადლა ლეჰემ დერას ჩუქქან ჩუესუდედ ზედში ო ამეთ ოთაგანდ ანდრო მეთხმარ მახულქუე ლამხუ (ნაკალად ხუნასუდ ნამ), მარე ტუქუტქუქუე ლამხუ ო წინარ ედბე ექ ტუქუტხან. 'მიჰუე ჰომხანაგმთი ესერუ ხეგამდამს სინა ჰომხს' - მატურლად მიჯურთა ხულუნდა ო მერმასხან წინარ პდბე ქა მიჰუე ლარად ო ლანთხლას აჯად მუქურთ ლამხუ, ქუქმთესგა ხეწოთედ. ჩუესგურად ამესგა ო ხუმქუა ანდროს 'ლითთურე მკუქათხე', მარე 'ლითთურის ესერ მამ ხეყა მიშტ ესერ იყერს დუამარ ქუინს'. 'ესუნი-ორუ სინს ჩუესერ ლთუქუნიდ ათხე' - ლქქუე ანდროდ, მარე იმ ამქურალ ნათხიარე ლელქოსგა? ჩუადრგან ო ქოსხათუედ იმეჰიდ ნათხურე უშხუდ მუჰედიდე - ხომა ლემე ვა გარ არდა, მამ ხეტყუდამდა მერმალს ანდროდ მქქუე 'შესერ ლანთხურას ესერ მანქუესერ ხარალო, მიჰუეჰაგანან ო ვჯგერანს ესერ დიდამ ხექუა ო სტარეინ ესერ ქესერ ასხტარეინელ ო მანქუესერ მესერუ ოხუთაჰუმედ აღას ა დუქუმს' ქოსხტარეინელ ქოსხეი თუთე ო 'დიდამხე მიჰუე დერმათუ' აღო, ჩუქე მათხურინ აღ 'ა ნათხურა ლადი' ლეჰერენე ნომარე ომტენელხთიხედ სოფელთესგა ანდროს ხექქა 'აღო, მარე ლას დემ ოხხთინე (ღათოთუე ჩოგარ ესარ ხუნასუდამს ნამხალემი ხუე აფხთის ო ლითურე ჩუ მისალად), ერქა მერმეხეჯ ხეჯ ასაჰუმედ' დიდამ ვჯგერანს ლემეს ოხუთაჰუმედ ო ქოსხარ. ოხუთაჰუმედ მერმე ო ევვა მამ მისა, ქა ასურად ა მამ ასხურედ, მარე მანქუე (ლეგისგა) ნაყირ ხარენა თურმე ქა მერე ვუქქა ქანდო აჯად ურმთხურინ ოხუთაჰუმედ, უოდ აღანკაფოდა, ხედუმას შოხუთაჰუმედ, ერქად ანდროდ ჩუანქურთ ექნე თიქანსგა ხედუმე ლეგ მერმე ნათხურელ თი ხოგარს დარს ექქემ თემი ლირკინე დემ ოხნიხედ ქა ექქერ პოქანს მან უშხურა.

ლოხხინედ ლიდურე ნათხურალს ამხუმში დუამარს ნამ ჩუ დემ ხუნარად ო ვუი ო ყუიდე ქოსკოდ თი ლამზერად, მუქურთ ქოსკოდ ო თხთიმი ქოსქუიციდ დუამარს 'აღო, ლადი როქ დიდამ ოთაგდ დალს ჩუ როქ ოგუმარჯუნდა ლთხთუმარ' - ლოხუმარედ ო ათხე ჩუ ოხუნაგანდ ამელქუა მარე ჩუ ხოდას ლეჰედ ლო რუგხაჰად, შედარ ო მან, მამ ნულუნ ჩონჩირხედ ამელქუა, დერარე ო ნამ მუქურანლემ ოხუნამდ უემგინ. ხეწოთედ დათიკემთიხესგა ეშურ ქოსხტარედ ყუიფ-ქურმუდა დიდამხან ო დათიკოდი ჩუანმარე დერარქუქან მადამ ნიშხუნდა შედუმ ნათხუმ 'აღო, მიქ ესერ ლახუთე ესერ ხარ თი ლესხე ო მესერ ჩუესერუ ოდე სოფელი' - მქქუე ანდროდ.

მექე შუქურათი მანქუე ხეჰარდას მელხუა ლეგმარხს ერე მი გარ ერ ონდურდამს ჩუ, ლელქუმარსხანქა დინანჯად, თუქურად ლერქუე; ვუქედით დელ ლამხალდა (დიდამ ოთაგდ!) ო მარქუთიშუმედ, მარე ხეა ერ

ლამბუდელიან, ნიშნები ნათი ლამბუ, ლახუთესლერდა. ეშუნ ზონა სეგმარ ანდრი, ქოხუიკ ი, რე ერ ოდე სოფელთე მგ მტუქდილ ლითხუინარი ამბანეს, "ამეთამჟოჯ ნეთხანნ" "ალო, ჩუესერ ვედნიხ ბანი მინ მუშეურილ"

ლენბოზათესვა ანდრი ლანგან; ეცა მერმა ლახუთე ერ ანდ, ლმუდ ოთადგარა ი ეშუნ ჩოთცუნირა მელხუად ფი ოთჰორა: "ალოდ პდელს ესერ, ალო, ლმუდ სარ მიჩ ლდგარ".

სეოპან მიშუე ლამბილრე ქორთესვა სეერ ოლრე ჩემუხუინდ მიშუე დიმილ. "მად როქ ლო, ლდლამე როქ ანდრი" - ლიცუნალ ადბინე. "იორი ლუნშეჯ ოდგარდ". "მი როქ პბოთჟამა ლო, მიშუე ნადგარ ესერ ლი პა ანდროშ". "ემსხუე შოდაგარ ი ემხუ ანდროდჯე ადგარ" - "ო, დიდამ ესერ ლერბათუ"

ეცე ლუთ ქონწიბედ მეხუბელარ, მიშუე მუე ლაჯერურ გეხლორი ეშუ იხგე, ი ჩუესერუად იმუამჟი წეს ლო, ქონწმზრედ: "დიდამ მალღუ ათედა ლალს"

იორამ დადვანი, 37 წლისა
კორარა - ბოლნისი, 2002 წ.

ჩემი და ანდროს ნადრობა

შარშანწინ წავედი ჩემს ცოლოურებში დაღში ("დაღ-ს"-კენ), ოპირიშალში. ყოველთვის მინდოდა ("მ-ენუჯკო-და") წასვლა სანადიროდ ("ს"-თხველ-"ს"-კენ) და ერთმა ჩემმა ნათესავმა ("ერთი ჩემი ნათესავი") მკვიდრმა ("მირ-ის") ახალგაზრდამ ("ახალგაქამა") მითხრა, რომ "წაგიყვანი მე ("მ-ი-ახლ-ებ-ს-ო თვითონ") სანადიროდ".

მე და ანდრო გერლიანმა ერთხელ მოვილაპარაკეთ, ავიღეთ თოფები, მეზობლებისგან ვითხოვეთ ორი ცხენი, დავტვირთეთ და გაუუყვიეთ.

"საერთოდ, მონადირე ("კაციო") რომ გადისო, მშრალი საქმელი მიაქვსო ("ფიტ სა-უ-ხ-მ-ე-ს-ო იკავებს") გზაზე ("შუეკა-ს"-ზე) და ჩვენი წაველეთ ("დავიკავეთ"): სულგუნი, კიტრი, ჰამილორი, პური. სანადიროდ მონადირეს ზორცი არ მიაქვს.

წავედით და ენადირობთ "ჯერ პატარა ნადირო ("ნა-თხველ-არი") თუ რამე შეგვხვდება გზაზე". ანდრომ მითხრა: "აქი მე ("თვითონო") დიდი წუნლებიო ("ღვინთებ-იო") მაქვს ("აქვს") შენასული და სანახევრობდო რომ შევალთ, მაშინო დავიჭერთ თევზებს ("კალმას-ხ-ს"). დავიწყეთ თევზაობა ("კალმას-ხ-ობა") და უშველლებელი ("დიდისთანა") ცამეტი ("ათო-სამო") ცალი კალმას-ებ"ი დაიჭირა ანდრომ მეც ვთევზაობდი, მეც დავიჭირე სამი-ოთხი ცალი.

რომ ავედით ლახნისგებში, აქ შემოგვადამა ("შე-მო-გ-ე-ბ-ურა"). ცხენებიაუუშვით, დავტოვეთ გარეთ და შევედით კარავში. იქ ანდრომ იბოვა ეს აი, საწოლები; საერთოდ, მონადირისთვის ("მ-თხველ-არ-ის-ა"-ლ) და მთაში წამსვლელისთვის ყოველთვის არის იქ ლიბები და ამისთანები. რომ შევედით შიგნით, დავანთეთ ცუცხლი და ანდრომ: "ამაო, შეეწვათო ("აღ-ე-ატ-ე-ინ-ო-თ") ახლა" ტაფა არ გვექონდა, ამიტომ ხლჩქდა ("ორკაპს უკეთება") ის წულს. ანდრომ იქ ჩამხიზრა ორი დიდი კალმას-ებ"ი და თავებით ("თხმუებ-ოთ") ჩამაჰკიდა ასე შეეწვეთო. კიდევ ეს, აი, ცამეტი ცალი კალმასი. საღამოსთვის სანადიროდ შესაწირი ("ნა-ზორ-ავი") ზედაშუეც მოაქეთ, ჩვენ გვექონდა სახლიდან წადებული წინწანაქარი ("ნა-თხემ-ი"). დავსხვდით მარტო ორ"ნი და სადღეგრძელო კარგად ვთქვით, ვილოცებოდით: "ამა, ხეალო, ღმერთო, კარგ ადგილში შეგვიყვანე და ნადირო გვაშინებო. დიდება დაღს!"

დილით ადრე გაუდღვეით (გზას) და წავედით აფრასიძეების მთისკენ, იქით თებერდი"ს" უღელტეხილიც იწყება, მეტი სავალი არსათიკენაა. "აქი შარშანო - ანდრომ მითხრა - მეო ("თვითონო") დათვით მოვკალი ("და"-უღდრო-ომ-ი") და მომზადებულადო იყავი ("ვიყავი"). როგორც იქნა, შევალწით უკვე აფრასიძის კარავში. დიდიო გარეთ ქვებს ცახსულავება ("ე-გოჯ-ი-ალ-ებ-ო-და"), ყორიებს ("ჯოღ-ებ-ს") აკეთებდა. ის

დიდი სისარულით ("ზრგველ") შეგვხვდა იმ დამეს იქ უნდა დაერჩინილიყავით ("გვაქვს დასარჩენი"), იმასთან, და დღვას ადრე სამოთხ საათზე უნდა ავდგეთ ("ა-სა-ღ-ო-მ-ი გვაქვს"). დათიკომ ხაჭაპურები გამოვიციცო ("ღა-გ-ო-ნ-ა-ყ-ა"). ოთხ-ხუთი ცალი თევზი ჩვენც გადაგვჩრა დიდი კალმახები იყო, ესეც შემოვიტანეთ აქ ("ა-მ-ი-ს-კ-ენ-ში"), დავსხლით და ვიჭკეფით. დათიკომ ჩვენ დიღებით დავგოლა-ღა ღამის სამ საათზე ანდრომ ამაყვრა.

სიბნელეა ("მო-ზურ-ულ-ი-ა"), ღარს ("ღარ-ად") უნდა აველოცადო ("გვექონდა ასაყლი"). მყინარს ქვეშ დავდეთ ზედაზე და ასე დავადექით (გზას). ანდრო მონადირე ვაქცატი იყო "ტოლები ("წა-ცალ-ებ-ი") ვიყავით ჩვენ", მაგრამ ხელი მოჭრილი ჰქონდა ("ტოტ-ღა-ქუც-მა-ც-ე-ბ-ულ-ი იყო") და წრიაბი მობა იმ ხელზე "წები ფე-ხის დანადგამზეო დავგი ("ღღ-ამ-ღ-ი-ო") შენც ფეხი" - მეუბნებოდა. რკინის წვეტიანი ვიზო ("მუჯერო") ჰქონდა და მეორე მხრიდან წრიაბი მობა ჩემს დასაცავად და დასაფარავად კიდევ სიბნელე იყო, გამოქვაბულში ("ქუბა-ს-კ-ენ-ში") (რომ) შევადწვით ამაში და უთხარი ანდროს: "ჰაპიროსის მოწვევა-მეთი" ("თუ-თენ-ობ-ა") მინდა ახლა", მაგრამ "მოწვევა არ შეიძლება ("გარეა"), მაშინვეო ეცემო ("იორტე-ამ-ბი") ვიხვებ ("ვიხვებ") სუნი ("სუნს"). "ერთ-ორ საათს დავიძინებთ ახლა" - თქვა ანდრომ, მაგრამ რას დამეძინებოდა ვიხვის ლოდინში? გათენდა ("გა-რი-რ-ა-ტ-ღ-ა") და დურბინით დავინახეთ ("ა-უ-ა-ს-ა-თ-ა-ღ-ე-ო-თ") შვიდი ნადირი ერთად მეშვიდე - დიდი ვიხვი მარტო იყო, არ ახლდა ("ე-ტ-ყ-უ-ბ-ა") სხვებს ("მე-ორ-ე-უ-ბ-ს"). ანდრომ მითხრა: "შენო ("შეო") სანადიროდ პირველადო ხარ, აბა, ჩემთან ერთად და წმინდა გიორგისო დიდება უთხარი და პირველადო გადაიწერეთ და პირველადო შენო ("შეო") ესროლე ("ეესროლე") ამას, აი, ვიხვიც!" გადაიწერე პირველადო, ავიღე თოფი და "დიდება-მეთი ჩემს ღმერთს! აბა-მეთი, მაშინ ვინ ვიხვი, აი, ნადირი დღეს!" გაწიღე ბული-მეთი არ ("წუმაცა") დაგბრუნებულყავით ("დაგბრუნებულვართ") სოფელში ("სოფელ-ს-კ-ენ-ში"). ან-დროს უთხარი: "აბა, მე-მეთი, თუ ვერ მოვახვედრებ სროლაში ("სა-თოფ-ს-კ-ენ") ყოველთვის კარგი ვიყავი, ნაოძარცვ ვარ აფხაზეთში და თოფის სროლა ("თოფ-ობ-ა") კი ("ქე") ვიცოდი", მაშინ მეორეს შენ-მეთი ესრო-ლე!" დიდება წმინდა გიორგის! ვიხვს ვესროლე და წამოხტა ("აუფრინდა"). ვესროლე მეორე და ის არ ვიცი, მო-ხვის მტე თუ არ მოხვდა, მაგრამ პირველი (ბეჭეშ) ნასროლი ("მო-ნარტყ-ამ-ი") ჰქონდა თურემ გასული გულში იმის მთერ კიდევ ოთხეტი ვესროლე ვიდრე ეს წაიჭკედა ("მო-ი-კაფ-ე-ობ-ა"), რომელსაც მე ვესროლე მან-მდე ანდრომ ჩამოაგდო ის, ე. ზემოთ რომელიც იდგა ("ღვ-ა-ს"). სხვა ვიხვები ებებრნენ დარს რომ თვალის მოკერაც კი ვერ მოვასწარი, ყველანი ერთმანეთს აპყვნენ.

დაეუწყეთ დანაწევრება ნანადირეცს ამხელა ("ა-მ ზო-ბ-ის") ვიხვებს ჩვენ ვერ მოვერეოდით და გულ-ღვიძლი ("ფიფვი") ამოუღეთ შესაწირავად, რქები ამოუღეთ და თავიც მოვაჭერით ("თხემ-ი ა-უ-უ-ქუც-მა-ც-ე-ო") ვიხვებს. "აბა, დღესო, დიდება მიუვიდა დალს, შეგებელითო ("მო-გ-ე-ი-მ-არ-ჯ-ე-ღ-ა-ო") ნადირობა ("თხე-ღ-ს-ო") - ვილოცეთ და ახლა დავადექით ("ა-მ-ო-ე-ა-ღ-ე-მ-ი") ქვემოთ, მაგრამ ჩამოსასვლელი უფრო ცუდა ზურგანთებ ("რუგ-ზა-ე-ბ-ი"), ჭურჭელი ("ჭურჭლები") და ყველაფერი, რაც გვექონდა, ჩამოვასროლიეთ ("ა-მ-ო-ე-ა-ჩარხ-ე-ო") ქვემოთ ("ა-მ-ი-ს-ე ქვე-მით"), აი, ყინულზე და ჩვენ მუჯერობით ჩამოვეყვით უკან. შემოვედით დათიკოსთან ("დათი-კო-ს-კ-ენ-ში"), იქ შევწირეთ ("დავლოცეთ") დიდილ("ფიფვი")-ფილტვი და დათიკომაც და-გვლოცა გაყინულ თოვლს ქვეშ ხომ გვექონდა შენახული ჭურჭლით პირველნახალი არაყი! "აბა, შეო ("თვითონო") მთაშიო ("მთა-ს-კენი") მაქვს ("აქვს") ასახვევი და შენო ("შეო") ჩადიო ("ჩავდიო") სოფელში ("სოფელ-ს-კ-ენ-ს" - მითხრა ანდრომ.

მე იმ გზებზე პირველად ვიყავი. მთაში მომუშავე ადამიანები ("მემთებე") ყოფილან იქით და მარტო რომ ჩამოვლიდი, ნაწიის ტყვიან ("სანაძველან") გოგო გამოვიდა, თერთად შემოსილი; შორიდან ("შორ-ს-კენ") დალი მეგონა (დიდება მიუვიდა) და გვქმი ("არა-კ-ს-კენ") ჩავევარი, მაგრამ რომ მომიხალოვდა, ჩვენი ნათესა-ვი აღმოჩნდა ("იყო"), მთაში მიდიოდა. იქ კარგი მტავე წყლები მოდის, ავიღე და, რომ ჩავედი სოფელში, ყველა მეკითხება ნადირობის ამბავს, "ასე და ასე ვინადირეთ ("ვიმოვეთ")-მეთქი!" "აბა, ჩამოვალთო ("თვითონ") ამდამ სტუმრად!"

საღამოსკენ ანდრო მოვადავც; მეორე მთაში ("მთა-ს-კენ") რომ წავიდა, დათვი მოუკლავს და იქვე დაუტოვებია. მთაში მომუშავე ადამიანისთვის ("მემთებელ") დაუბარებია: "ამადამ ("ესადაეს") ადგილასო, აბა, დათვი მკავს ("აქვს") მე ("მას თვითონ") მოკლული."

შემოვადწვი ცოლაურების ("სა-მ-თ-ღ-ე-ბ-ი-ს") სახლში ("ქორ-ს-კენ-ში"). რომ შემოვედი, დამხვდა ჩემი სიღვრი ("ღე-ღ-ამ-თიღ-ი"). "რა არისო ("რაი არის"), დატვირთულიო მოდიხარ ("მოდის")" - სიცილი

დაიწყო. "ორი ჯინზე-მეთქი მოვკალით!" "შენ ("შეო") ესროლიე ("შისროლია"), შენი ("ჩემი") მოკლული ("ნადგრობი-ო") არის თუ ანდროს?" "ერთი-მეთქი მე მოვკალი და ერთი ანდრომ-მეთქი მოკლა"- "ო, ღიღებო ღმერთს!"

იმ საღამოს დავატყევეთ ("მო-ე-ო-წე-ე-ო-ე" ან "ღა-ე-უ-წე-ს-ე-ო") მეზობლები, მაშინდა შევიღებე ("ჩემი მამი"ს" დები"ს" შვილებიც) იქ ცხოვრობენ და (სუფრასთან) დავსხდებით როგორც წესია, დავილოცეთ: "ღიღება და მაღლი მიუვიდეს ("მაღლი-მც მი-ვი-ღ-ომ-ია") დალს!"

ნიშგუნე ოჯახი ამბებარ

ქ. მ. _ ბიცოლა ნადია, ათხე სი ლანჩხუაშვილ, ალო!

ნ. ს. _ მი ხუთი ნადია მიხილის ასული ხუთისხანი, მიშეუ ჭამ ლი პირიბე უჯჭვტილიან, ნამდუღილად განთქმული მეთხუდარ კოდორის ხეობაში, გუნ ხონა თამადა ი გუნ ხონა ანტიორიტეტი მქონე მარე.

ქ. მ. _ ლუწუღ!

ნ. ს. _ ხუთი ჰა მამა მინა საკადრის, მამ მინა, ალბათ ალუ ნიშგუნე ცხოვრება გაუატარეთ, ნიწეუო, მარე ათხე ჩოთმინანდი ი უკუე დაუბლერებულ ხუთიდ, გეხლირი ი გეხლავეხლირი მან ხონაღ ნირის, მარე ნამ ხუთიწიდი ი მამ ნამდუღა ძეგლებურად ლიშდა, ამა მასარდ ღამარულ ხუთიდ ეგერდა _ მი ი პირიბე სქმი ჭყინტი ნირი ი ეშხუ დინა. ეშხუ ჭყინტი ჩუშქარუნენ ლანჩხუა.

ქ. მ. _ გეხლავეხლირი ჟახალ ჯიხამა ჩიმიშ? ჩუშხეგლან, ალო!

ნ. ს. _ ნინო _ უფროსი ბიჭის გოგო, მეუღლად გეხალ, რადმირ, ზაური, ბესო, ია; ლეუენქ ნინო, მუხრანი, სალომე, თახო; სუეტიან: თეპუკა, ნინო ი თეა, სერ დარ. _ ბელდმ მამუკა _ ესენი არიან ჩემი შუილიშუილები.

ქ. მ. _ დეშლოხუთიდ გეხლავეხალ ჯირო, მანდა!

ა. ჯ. _ თაშნი დიუოღარ.

ნ. ს. _ ალექსანდრე დიუოღარ ხანდურ გამომჩინება ლანჩხუა სერ ამქარუნენ, ეცე გეხალ დიუოღარ _ მირანგულა ი გუანტა.

ქ. მ. _ ბიცოლა ნადია, ისგუ ი ბიძია პირიბე ოჯახს მეჰად განთქმულ ლანსუ, აი, სტუმართმოყვარეობაშიუ ი ჯიოღარშიუ. აი, ლიშმეუარაღლი იმ გაიხსენებ ეცეღად? იმხან ეცეყანდას, ძირითადად, მუშგურაღ?

ნ. ს. _ მუშგურაღ ჩინან _ მოსკოუიდან უმეტესად, სახლუარგარეთიდანაც ხუთინ, ყარახან, თბილისხან, სოხუეხან, ჩინან; ჩუენი ოჯახი ნამდუღილად ტრადიციული იყო. ამით მე მართლაც მუშაყებოდა თაუი, მაყხენდა ნიშგუნე ოჯახს ი ნიშგუნე თხუთიმ ერნოშ, ერე თოთქმის ჩიესვი მუშგური ი ჩიესვი ნაცონ მარე ნიშგუნე ქორისგა ლანსუ ნარდუ. ამხუთინ ყარახან, მოსკოუიხან ი სოხუეხან სქმი პარტიახანქა ხასგურდას აშხუ მუშგურაღ უშხუარ.

ქ. მ. _ მან ნინეი გარგალდას? უშხუარ მან ნინეი ხაგერგალდას?

ნ. ს. _ უფრო მეტად ლურუსულ.

ქ. მ. _ მუშგური ლამცაურ დეიშობა ჯიფიშუღა, მანდა!

ნ. ს. _ არასოდეს.

ა. ჯ. _ თამადა მი ხუთსუ ალდარქუ, ალ ხანდოშ.

ქ. მ. _ დეშდ-დეშდოხუთიდ მუშგური ხუთინ ჯიფიენდა ხომ, იარ ჯიფიარჯულა სუფრან ლამარას?

ნ. ს. _ უფრო მეტად მიმარჯულა მიშგუ დეიშურ. ქა მი ხუთამარას ი ქა მეჯღე ხომა ლალად დეიშურ ლანსუ ჩიგარ.

ქ. მ. _ მიგი უღროთოდ ღალ ანად ბიძია დეიშური, ეჩიშთან, აი, უჯჭვტილიანრე გუშარისგა იმუნითოდ არდა.

ასალგაზარდობახანქა ეცეყენენქამა?

ნ. ს. _ მანე მამიღ, მარახელა მიჭირს ეჩეი გარგლა, სურთოდ დეიშური ღარშიუენეი მეჰად ხუთიენი.

ქ. მ. _ გერმანიახანი ყარადენდას მუშგურაღ, ყაყყილამ ეცეღარ?

ნ. ს. _ გუნტერი ი რენატა ეცეღარე გუარაღ სგა ლეშენე მარ მართლა.

ქ. მ. _ ჭეხუთინ გარ არდას ჰა რამდენიმეჯერ?

6. ხ. _ რამდენიმეჯერ. გონზაროუ ერ ღასუ, ევას ხონვერდას ევამარ.

ქ. მ. _ ა, მოსკოუ ხანი მუშგურის ხონვერდა ევამარ.

6. ხ. _ ექიბიბი იყუნენ და ხონამდ ხოთორინს ევამარ. ეჩანლო ჩუენც გაგუეატნო და-

ქ. მ. _ მოსწონდათა ევამარს აჩრუი პდგილ?

6. ხ. _ მამ მრდე გუნ მოსწონდათ. ევკაპლიბ ხონამდ ქა ხუეაგერგულდას ევამარს გერმანულად, დამტერეულად, ღაცუნს იდგაროლდა ჩუ ევკუ გონზაროუ. 'იმხან ესერ მინა შამეი გარგელა,' _ ი ხარინ. 'აჯად ესერ გაუიბიოროუ ერ, იმქესერ მიქუქუკუ გერმანულდ იპლალდეჯუ?' 'ხოლა დარგჯ ღი,' _ ალერ ღუქუქა, ევკალოდ ჩუანდეგმაჟან ევკუ გონზაროუ: 'იმხან ესერ მინალ ალამარ მი, მიჩ ესერ ღეს ხონხალ ალა ი'.

ქ. მ. _ გონზაროუ მოსკოუელ პროფესორ ღასუ, მადამ? ათხე დლთე მამ ღიხელალ გაცირად, სოხუ მამ ჩუანდქარუნ, თანდლუ მამ ღიხელალდ, ერქანლო ევ ნაცნობარკახანს ვკულუახამა კაუშირალ?

6. ხ. _ ადუ ტელეფონარში, რა თქმა უნდა, გონზაროუიშოე ათხე მუჰად ურეკაუთ, ვამ ნავგერგული ი ნადი.

ქ. მ. _ აჭაფარას ერ ღარდად ღასუდ, ერხანქა ხიშელუნე იმუეჟმ, ბიცოლა?

6. ხ. _ უ, ერე ხონა ღარდა გუადდა ი. ხონხრა დიუოლარ ხასულ სი _ ქერი, ემა, სუეტა ი მან, ხასწაულარდ ხამარად ჩი ნუქუი ღეხუეებლეთორეს ი მუშგურის, ერუამ გუივდენდა, ხონამდ ხეხონლად.

ქ. მ. _ ევკალი კარაუისგა ღიხეგად, გერკიდ დერალ გარ გუადდა.

6. ხ. _ აშხუნ ღიე ერ აგუშგამ ხოლა დარენ, პირიბე ტომბუტარქა გუანულალუნა.

ქ. მ. _ ბიძია პირიბედ ღადღიამარისგა ღანჩინხე ი ევკეი გადაგუარჩინა. ქაღანად კელთხი ბაჟეთეი, ჭვალამს ერ ნოშოლიანდ ქა.

6. ხ. _ ალო, უენდ გარ აგუსანდ ქუინ, საბრა!

ქ. მ. _ ევკუეუხ საუდ მარ აჭაფარას ღორდემში, ერე-

6. ხ. _ უი, მი საუდ დეშმა მარ.

ქ. მ. _ იმდა?

6. ხ. _ მაყალმე, ხოლა, ხოლა ღასუ ერე მან ხოლა ღასუ ერეშ.

ქ. მ. _ უ, ბელ ღასუ, მარე ევკლა ხონა ღესდი, ხონა ღასუ მან, ე იმეი ხონა მარხუნარ, კოვარქ-

6. ხ. _ კო, ყუელაჟეთეი ღამაზი იყო, მაგრამ მე არ მოშონდა.

ა. ვ. _ კოვას ღორხუედ აშხუნ. დავართე ოდერდ მი ი საბრალ ფუფიკო. ალ სიკუ ღასუ მანად უცნაურ, ხომა კელთხი. პნჭინდა ხალს ამერეში, ერე ამექესერ ხამდლუა მირ ი უიითომ თამარ მეუენ საულაუ ესერ ღი. დანტერესდა ამერეში ხალს ი ოხბინეს ღიბერვე.

ქ. მ. _ ა, ევკლა ხეთრა ფი ნაბერჯე.

ა. ვ. _ ქეკლა ხეთრა ყელექეუა დარ, ჩუბარ ღასუ ჩუ მერდე ალა, სუიკუ, ერხან-ამხანხუ ევკა ქახუეინს, ე ევ ნანსკრი, მარე ერქანლო ახალგაზრდობად ოთღურუანე, მერხიდ, 'ალქესერ ბექ ღი', - ქათყანუნეს ი დარამ სერ, ჩუასანდ სერ ალამეი, ჩუ უცხრად.

ქ. მ. _ გირკიდ მინდურალ ღიხ.

ა. ვ. _ მინდურე ღი. ნესგაუი ხომა კელთხი ღასუ, მარე ქახუეინს ღაბერვეკეი ი პნჭინდას 'რადეი განდ როქ ხამდლუა ამერე' ოთბინეს ღიბერვე ხალსდ ი ესერ სკოდიდ ჩუქანდას. ეჩანლო ქათყანას სერ, რასან ოთღურუანეს მერხიდ.

ქ. მ. _ დორი ხუეიგუე ქურ ღი.

ა. ვ. _ პნჭინდას, მარე ეშუ დარ ღასუკუამ ღაბერვეას ი ამქანდას, ა პნჭინეი.

ნადია ხეისტანი _ ვაჭველიანი, 72 წლისა
პირიბე ვაჭველიანი, 78 წლისა
ანტისა ვაჭველიანი _ მარგანი
ომარიშალი, 2003 წ.

ქ. მ. _ ბიცოლა ნაღია, ახლა შენ ისაუბრე ('ი-ა-შე-ე'), აბა!

ნ. ს. _ მე ვარ ნაღია მიხეილის ასული ხვისტიანი, ჩემი ქმარი არის პირიბე ჯაჭვილიანი, ნამდვილად განთქმული მონადირე კოდორის ხეობაში, ძალიან ('გულად') კარგი თამადა და ძალიან კარგი ავტორიტეტი 'ს' მქონე კაცი.

ქ. მ. _ სევანურად!

ნ. ს. _ ვარ თუ არა მისი საკადრისი, არ ვიცი, ალბათ კი. ჩვენი ცხოვრება გაგატარეთ, არა უშავს ('წინევი'), მაგრამ ახლა დაგებრდით და უკვე დაუძღვრებული ვართ. შვილები და შვილიშვილები ყველა კარგე ბი გვყვანან, მაგრამ ჩვენ ვებრდებით და აღარ შეგვიძლია ძველებურად მუშაობა ('თიბუ-ა'), ამიტომ ძალიან ('მეტრისმეტად') დწაჩარბლები ვართ ორივე _ მეც და პირიბეც. სამი ვაჟი ('კინტ-ორ-ა') გვყავს და ერთი გოგო. ერთი ვაჟი დამეკარგა ომში.

ქ. მ. _ შვილიშვილები 'ს' სახელები ყველას 'ი' იცი? ჩამოთვალე აბა!

ნ. ს. _ ნინო _ უფროსი ბიჭის გოგო, ძველად 'ს' შვილი, რადმირი, ზაური, ბესი, ია; ლეოსი; ნინო, მუს-რანი, სალომე, თაზო; სვეტასი; თეგუკა, ნინო და თეა, მეტი ვინ... ბილდის მამუკა _ ესენი არიან ჩემი შვილიშვილები.

ქ. მ. _ თხუთმეტი ('ათ-ი-ხუთი') შვილიშვილი გყავს, ხომ?

ა. ჯ. _ თამაზი 'ს' გოგონები.

ნ. ს. _ ალექსანდრე 'ს' გოგონები მთლად გამოძრწინია ომში რომ დამეკარგა ('გან-მ-ი-ქარ-დ-ა'), იმ შვილი 'ს' გოგონები _ მირანგულა და გვანცა.

ქ. მ. _ ბიცოლა ნაღია, შენი და ბიძა პირიბე 'ს' ოჯახი ყოველთვის განთქმული იყო, აი, სტუმართმოყვარეობით 'ა' და პურ-მარილით ('მარილ-პურით'), აი, სტუმრიანობაზე რას გაისხენებ მაინც ('იმიტომაც')? საიდან გყავდათ, ძირითადად, სტუმრები?

ნ. ს. _ სტუმრები ყველა მხრიდან _ მოსკოვიდან უმეტესად, საზღვარგარეთიდანაც ხშირად ('სუაფ-ჯერ'), ყარაჩაიდან, თბილისიდან, სოხუმიდან; ჩვენი ოჯახი ნამდვილად ტრადიციული იყო. ამით მე მართლაც შეამაყებოდა თავი. მესახელებოდა ჩვენი ოჯახი და ჩვენი თავი ('თხუბ-ი') იმით, რომ თითქმის ყველა მხრის სტუმარი და ყველა ეროვნების ('ხაცი-ი-ს') ადამიანი ('კაცი') ჩვენს სახლში ნამყოფი იყო. ერთხელ ყარაჩაიდან, მოსკოვიდან და სოხუმიდან სამი ჯგუფი იჯდა აქ ('პარტიიდან ასხდნენ აქ სტუმრები ერთმანეთს').

ქ. მ. _ რა ენაზე საუბრობდნენ ('დარ-ღალ-ე-ბ-დ-ნენ')? ერთმანეთს რა ენაზე ელაპარაკებოდნენ?

ნ. ს. _ უფრო მეტად რუსულად.

ქ. მ. _ სტუმარი საკლავის გარეშე არასდროს გაგიშვია, ხომ?

ნ. ს. _ არასოდეს.

ა. ჯ. _ თამადა მე ვიყავი ამათი ამ ხალხის.

ქ. მ. _ ათ-თხუთმეტი ('ათ-ი-ათ-ი-ხუთი') სტუმარი ბევრჯერ მოგდიოდა ხომ, ვინ გეხმარებოდა ('გ-ი-მ-არ-ე-ჯ-უ-ბ-დ-ა') სუფრი 'ს' გაშლაში ('გამზადებას')?

ნ. ს. _ უფრო მეტად მეხმარებოდა ჩემი დეპური. მე გავამზადებდი და გამოძტანი ('გ-ა-მ-ო-მ-უ-დ-ო-მ-ი') მეტწილად ('დიდ წილად') დეპური იყო ყოველთვის.

ქ. მ. _ რა ('როგორ') უდროოდ წავიდა, საწყალი, ბიძა დეპური. არადა იმისთანა, აი, ჯაჭვილიანების გვარში იშვიათად იყო (ვინმე). ახალგაზრდობიდან გახსენდება რამე?

ნ. ს. _ ყველაფერი ('ყველა') მასსოვს, მაგრამ ახლა მიჭირს იმაზე საუბარი. საერთოდ დეპურის ხსენებაზე ყოველთვის ვტირი.

ქ. მ. _ გერმანიიდანაც გყლიათ სტუმრები, გახსოვს ისინი?

ნ. ს. _ გუნტერი და რენატა. მათი გვარები მართლა დავიწყებული ('შემვიწყებული') მაქვს.

ქ. მ. _ მხოლოდ ერთხელ იყვნენ თუ რამდენიმეჯერ?

ნ. ს. _ რამდენიმეჯერ. გონწარბი რომ იყო, იმას ახლდნენ ისინი.

ქ. მ. _ ა, მოსკოველ ('მოსკოვი-დან-ის') სტუმარს ახლდნენ ('ახლდა') ისინი.

ნ. ხ. _ ექიმები იყვნენ და კარგად იცნობდნენ ისინი. მერე ("უგ-ის მერე") ჩვენც ვაგვაცნო და-

ქ. მ. _ მოსწონდათ იმათ აქაურობა ("აქი"ს ადგა-ილი")?

ნ. ხ. _ როგორ არა ("რა არა"), ძალიან მოსწონდათ ისე ("უგ-კალიბ-ად") კარგად ველამარაკებოდი იმით გერმანულად, დამტერულად, სიცილით ყველაზედა ის, ე გონწაროვი. "საიდან იცი შენ ასეთი გერმანული ("საიდან ვიცი მე ასე ლამაზაკი"), _ და ეციხებოდა "კიდევ გაიმეორეო ("კიდევ გავიმეორეო"), როგორ თქვი ისო ("როგორო მითქვამს ის, ე") გერმანულად "ელავისო" ("ელავს-შეთქი")?" "ცუდი ამინდა-შეთქი ("დარი-შეთქი არის")," ეს რომ ვთქვი, ისე ("უგ-კალიბ-ად") გაიგნდა ის, ე გონწაროვი: "საიდან იცი ესენი შენო ("საიდან ვიცი ესენი მე"), მე არ ვიცი ესო ("მან თეთიონო არ იცის ეს") და"-

ქ. მ. _ გონწაროვი მოსკოველი პროფესორი იყო, ხომ ასლა კოდორის ხეობაში ("დალ-ს"-ქენ") რაც სი-არული ("გზობა") გაჭირდა, სიხშირე რაც დიკარგა ("ჩა-ქარ-და"), უღელტეხილით რაც დავდივართ, იმის მერე იმ ნაცნობთან გაქეთ კავშირები?

ნ. ხ. _ კი ტელეფონებით, რა თქმა უნდა, გონწაროვთან ასლაც ყოველთვის ვრეკავთ, თეთიონაც გვე ლამაზაკება და ჩვენც.

ქ. მ. _ აჭაფარაში ("აჭაფარა-ს") რომ ვიყავით მთაში ("მთად"), იქიდან გაისხენებ რამეს ("რა საქმეს"), ბიცილა?

ნ. ხ. _ უპ, იქ კარგად ვიყავით ("სამყოფი გექონდა და"). პატარა გოგონები იყავით შენ _ ქენო, ემა, სევტა და ყველა სასწაულად ამზადებდით ყველაწარ საქმელ-სასმელს ("სა-უ-შ-მ-ე-ს-თ-რ-ობ-ს") და სტუმარს ვინც მოგვივიდოდა, მშვენიერად ხედებოდით.

ქ. მ. _ ისეთ კარავში ვცხოვრობდით, ირველივ მხოლოდ ნაშუაგარი ყინულები გექონდა.

ნ. ხ. _ ერთხელ წყალი ("ლიც-ლიცო") რომ შემოგვივარდა ცუდ ამინდში ("დარ-ა"), პირიბე გუბებზე ("ტომო-ფო-ბ-ს"-გა) დავატარებდა.

ქ. მ. _ ბიძია პირიბემ იღლაში ამოვიღო ("გა-გე-ი-ჩხიბრა") და ისე გადაგვარჩინა აველით დიდ ("მალა") ქვაზე რომ მდინარეს ("ჭალა-ს") არ წაველით.

ნ. ხ. _ აბა, ძლივს ("იფ-აე") გადავრით ("ბლივსლა დავგრა სული"), საცოდავები!

ქ. მ. _ ისე შენატრება აჭაფარაში ყოფნა ("უგ-გუარო ხედა მაქვს აჭაფარა-ს ყოფნის" ა"), რომ-

ნ. ხ. _ უო, მე არ შენატრება (შე ხედა ვერ მაქვს).

ქ. მ. _ რატომ?

ნ. ხ. _ შიშით. ცუდი, ცუდი იყო იქ ყველაფერი ცუდი იყო იქაური ("უგ-ის").

ქ. მ. _ ბნელი იყო, მაგრამ იმიტიმაც ლამაზი ("კარგი შესახედავი"), კარგი იყო ყველაფერი. ეპ, რა ("რო გორი") კარგი ჩანჩქერები ("ჩა-ფ-ე-ბ"), კლდეები-

ნ. ხ. _ კი, ყველაფერი ლამაზი იყო, მაგრამ მე არ მომწონდა.

ა. ვ. _ კლდეში ("კლდე") შევჩი ერთხელ, თხებისკენ ("თხ-ბ-ს"-ქენ) წაველით მე და საძარალო ფა ფიკო. ეს გორა იყო ყოველთვის უცნაური, ძალიან ("დიდი") მაღალი ფიქრობდა აქაური ხალხი, რომ აქ ("ა-შ-ს"-ზეო) ვიღაც მარხიაო და ვითომ თამარ მუფო"ს საფლავიო ("საფლავიო არის"). დანტერენსდა აქაური ხალხი და დიწყეს ("დაუწყეს") გათხრა ("შურ-ჯ-ე-ა").

ქ. მ. _ ა, იმიტიმ ეტყობა განათხარი.

ა. ვ. _ იმიტიმ ეტყობა იქ ("იქ ქვევით") დარი, ღრმად იყო ჩასული ეს, ბორცვი, აქეთ-იქიდან ("იქთა-ქე-დან"), ის მოაცილეს ("შატეხეს, ე"), ის წვეტი, მაგრამ მერე ("იმის მერე") ასლაგაზრდობამ დაუშალა ("უ-უ-არ-ა"), ზოგად "ეს ტყუილიაო ("ესო ბაქი არის"), _ დანებებინეს (თავი) და დარჩა ასე გაურკვეველად.

ქ. მ. _ ირველივ მინდვრებია ("მინდვრები არიან").

ა. ვ. _ მინდორი არის. შუაში უფრო ამაღლებული ("შუაზე დიდი მაღალი") იყო, მაგრამ მოაცილეს ("შატეხეს") თხრის დროს ("შურ-ჯ-ე-ა"-ს-ზე) და ფიქრობდნენ: "რადაც განბი ("განბ-ო-ო") მარხია აქო ("აქ!") დაიწყო ("დაუწყეს") ხალხმა გათხრა და კარგა ღრმად ჩავიდნენ. მერე ("იმის მერე") მანებეს (თავი), რასან დაუშალეს ზოგმა.

ქ. მ. _ ორი გორა ("შურ-ჯ-ე"), მორი ("გორა თითქოს არის").

ა. ვ. _ ვგონათ, მაგრამ იქ არაინი შეეცადა თხრას და ასე დარჩა ყველაფერი, აი, გაურკვეველად ("პგონიაზე").

ლიმსუბაშელ ყარჩაღლაცხან

ქ. მ. – ჟახალ მამ ხაყჩას ევდარს, ე ისგუ ყარჩა მმაკაცრს, ერუპითე ხიხელაღღამ?

პ. ვ. – ემშუს ხეშხან მაგამეთ ჭოჭჭაეუ, მერმეს – ილიას ჭოჭჭაეუ, ბიჯიეუ, ნიაზ, ჰუსეინ, სალიღ-მასუმი, სი მარე, ქუეყანა მან ლის, ყენქა ევას ხაშიოდ ხოჩიოდ, ე მი სეა ლეშენე მარს.

ქ. მ. – ევდარ ქრისდიანალ მამ ლის, მადამ აი, მინე თხუმი ერ, აი, შუანარდ მაჩინათ, ამეყო ვიგვრგაღანამა ევდარცახან?

პ. ვ. – ჭოჭჭაეუარ ტულის, ერე მინ როქ შუანარ ლის, ნანუ ლის შუანან. ალას ამტკიცებენ ასი პროცენტით.

ქ. მ. – ე. ი, მინს ამეო ხაჯრაჟას, მადამ?

პ. ვ. – ამეო ქონადდ ნამ შუანთე, მი ი ევქე მაგამეთ იშვენ გუარალი ხომ ლის შუანისეა, დანოსეა, ერუმე ავალ ხემსუბაშელ უმხუარ?

ნ. ხ. – შერმაღ დარმა ლო ეშიე-ეშიე.

მ. ვ. – თამლიანარ – თებუეუარს, არდელთანარ – მან გუპრიშ ლის ევქე სეა ლეშენე მარს ევ გუპარ, ქურდინლე მოგუარალ ერ არის. ა, აღდარ ხემსუბაშელ ამხაჟი შუანარს.

ქ. მ. – თუითონ შუანრეშ ი ყარჩაღლე ლიშობელეო იმ ტული, აი, ლიმახუნელ ხადხამ უმხუარისეა პა მეჰად ხოჩა ურთიერთობა?

მ. ვ. – ჩანურე ლიქუთერ ღასუ ჩიგარ.

პ. ვ. – პ, ალა, ეშ ირა, სი მარქე ევას მამ ლი ლეგვრგაღლე, ლენგრიშე ჩანურე ლიქუთერ ხანს ლიშელეუაღლი ითულებოდა.

პ. ვ. – როგორც ასეთი, ჩხუბი ან მკელელობა არასდროს მომხდარა ჩუენ შორის.

ქ. მ. – ევდარ მაჰმადიანარ ლის ი ნამ ქრისტიანალ ლიშე ი ამკალიბ შუხონტუეჟა ღასუმა, უთქუათ, ეჩხან დიჟო ოხუეცხუაჰანს მადამ შუანან ოთხუინს ევდარს?

პ. ვ. – ღესა!

ქ. მ. – ალამ ღესა, მადამ ე. ი, ალ ურთიერთობალ ლიშობელეშე, მმაკაცობაშე ი ნაცნობობაშე იზგეროდდა.

პ. ვ. – სიყურულით იზგეროდდა.

პირიბე ვაჭკელანინ
ნაღა ხვისტანი – ვაჭკელანინ
მეღელუდ ვაჭკელანინ, 48 წლისა
ომარიშალი, 2003წ.

ძმობა ყარაჩაღლებთან

ქ. მ. – სახელები რა ჰქვიათ იმთ, ე. შენს ("შენი") ყარაჩაღლე ("ყარაჩა-ი-ი") მმაკაცებს, ვისთანაც ღადილი?

პ. ვ. – ერთს ერქვა მუჰამედ ჭოჭჭაევი, მეორეს – ილიას ჭოჭჭაევი, ბიჯიევი, ნიაზი, ჰუსეინი, სალიღ-რამდენი, შე კაკო, ქუეყანა არიან. დანარჩენი ("იმას გარდა") იმას ასსოეს კარგად, ე მე ღავიწყებული მაქვს ("შემოვიწყებული მეყანა").

ქ. მ. – ისინი ქრისტიანები არ არიან, ხომ? (თავანთი) თავი ("თხემი") რომ, აი, სჯანებად მაჩინათ, ამაზე გილაპარაკია იმითან ("ე-გ-ე-ი-ის-თან")?

პ. ვ. – ჭოჭჭაევები ამბობენ, რომ სჯანები ვართო ("თვითონო სუან-ე-ი არიან"), წამოსულები ("ნა-გ-ხ-

ვეი არაბი) სვანეთიდან ამას ამტკიცებენ ასი პროცენტით.

ქ მ - ე ი, თვითონ ასე სჯერათ, ხომ?

პ ვ - აი, ასეც წავედით ჩვენ სვანეთში (ზუგდიდ-უთ-ის-კენ) მე და ის, ე მუხამედი. სხვა გვარებიც ხომ არიან სვანეთში, დღემდე, ვინც კიდევ ემშობილებიან ერთმანეთს?

ნ. ს. - სხვები (შეორ-ეები) არავენ მაინცდამაინც.

მ ვ - თამილანები - თებევებს, არღვლიანები - რა გვარები (გუარის?) არიან ისინი, შემოვიწყებელი მყვანან, ის გვარი, ქურდიანები ს' მოგვარებები რომ არიან. ესენი ენათსავეებიან (ეგმობილებიან) აქეთა სვანებს.

ქ მ - თვითონ სვანებისა' და ყანაჩალების მეზობლობაზე რას იტყვი, აი, მტრობა პქორდათ ერთმანეთში თუ ყოველთვის კარგი ურთიერთობა?

პ ვ - ცხენის (ცხენების) ქურდობა იყო სშირად.

ქ მ - აბა, ეს რა თქმა უნდა (ისე იქნება), შე კაცო! ეს არ არის საღაპარაკო (საღაპარაკო), სათვალავში ჩასაგდები (საანგარიშო). ცხენები ს' ქურდობა სამეგრელოში (ზან-ს) ვაეკაცობადაც კი ითვლებოდა.

პ ვ - როგორც ასეთი, ჩხუბი ან მკვლელობა არასდროს მომხდარა ჩვენ შორის.

ქ მ - ისინი მამამილანები არიან და ჩვენ ქრისტიანები ვართ და ასეთი (ა-ბ ყალიბის) შემთხვევა თუ იყო, ვთქვით, იქნაღო გოგო მიეტყვიანთა (ე-ეს-საბე-ინ-ათ) ანდა სვანეთიდან წაეყვანათ იმით?

პ ვ - არა!

ქ მ - ესეც არა, ხომ? ე ი, ეს ურთიერთობები მეზობლობით, მშაკაცობითა' და ნაცნობობით მთავრდებოდა.

პ ვ - სიფვარულით თავდებოდა.

ლიშაალი გომარ

გ ვ - კაი პერიოდი, ხომა დღერეუ ლასუ. მგე ხომა გარ ლი ერქმე ლემედუნე- ლაცლა მგე ცოცხალ სუნსულე ი შუქრია, მაშენე ერქმე მაღლენ ცხორებუასეგა. ხომა ურთიერთობა ლასუ, ხომა უითარება ლასუ ქუეყანასეგა დეო ლიშაალ ლასუ ი დეო დენმარ მაყალ, მარე ქაღზგარან მიშეუ ბენდიერება სუთი წელი უიმემაეუ და არია ქუეყანა, ერქმელო ანტორმატურად ჩაუბებით მგე ლაშაალეო ერქმე პოლიტიკა ევგენ ლასუ მთაურბანსან ი კურხა, ერე გუო ესუნე სენსულე ი ქართუელ როქ სეო' - ლაქუნინა, ევგა ანტოლელებად იარღს იკაღდა ლლი ლაღაღმალ გარეუეული სემროლ პოლიტიკასეგა ერქმე შეიძლება მამ პსუეოდან იარღლ მარა აქა სუნე სოლსთხენიდა ერქმე.

ერას მაშენე დისციპლინა საეგე იარღს ი ამეონ ნაუცადეუდ ნაეუბა სულს უმართაუ ლასუ. ლაღაღსი სულემან ანგაღო ი სოლეში მერქემა, ხომ იცო, ამკალი შემთხენეუბეო იხელთებენ დროს ი ლიშაალ წაგებთ უდისციპლინობას დაამარაღეს.

სოსუმს ნაკოდუნეო დელ გარ აღსნად ცალეე შეანარ გარ, აქ უეუე ნაკლები იყო, აღბათ ლაღატა გყადედა ადათ-წესი გუბაქეს ჩენე, სნტ ი ვეპარ, ლეშან სუნსულე მგე ლიერთგუელო. სემი ასეულ ლასუ ლაღარეში, მი ასმეთაურ სუნასუ, ზურბა გერლიან ი ნოდარი ჩოფლიან ლასუს აჯაღ ბატალიონი უფროსნად ასეულოსეგა დასმარაღი არდას. მადურ დაღარ გარ მამ სუნსულე, მარე ძირითადე ეში ნამ ლასულე მოსახლეობა მამ ირულ, ნაანდე ვეარაღს მთაურბო გარ დემ იმსხენიდა ბინთ, საკუეებით, სულით, გუეიმ-ოდა ძირითადეი დაღარ ლასუს ეში სოთან მგეკე. სუნე უბედურებათხენიდა ერქმე ამერე, სამხედრო საეეეს მაშენე ცოდან საკე უეოდინრობიდან გამომდინარეე იყო ი უნაქუეობასანნი ერქმე სოლა ფაქტარ. რეგულარულ ვარ ლას მამ ელი, ხომ, ემშენ დისციპლინა მამ ლი გუნ სომა ი ნაქემ ლორეშიე გუნ გუამეჭირ ი მგე ეში მინა მინა ნაქემეარა ი აქედან გამომდინარეე, სუნე უბედურებათხენიდა შეიძლება ნაკლები მსხუერბლი ყოფილეო, სოწილ შეიძლებოდა ამ დღეების დასუედრა მარე მამ გუმთბქემლად ნაქემ ლორეშიე ი ამლა სუნე ჩემდლეუბენ, მარე ამასუ სომილ ანდლეაუბენ, ათასწილად სომილ შეეწირა მცდელობას დღელან ლიკეიმი მარე ეში დემ ანკიდს ი დერ ლასთორს. 'დემ როქ ანკიდს' ერქმე უეუე სწერთაშორისო ორგანიზაციად.

სამშვიდობო ძალები, გაერო ჩადგენ ამუი ე პოზიციურ ლიფეროლ მინც გრძელდება იმედ სმა ჩუნენ ეში მესაზღვრულ ლასულ ჩიგარ, მშვიდობიან დერეჟეჟი საზღუარე ლგვად. ანთებული საშიშროება ლი, ჩინან ამასუ პრი.

ქ. მ. - თანდარ გუაეცხიპ გირკიდ-

გ. ვ. - მშვიდობიან დერეჟესი ამჟი ლი, მარე ათხე ალას ჟი ხაქიბ ალკ ლიშმალი მოლოჟინ.

ქ. მ. - დღლიან ლიშმაღარხანქა მსუნე ევქვან, აა, გუთობანდმეჟი ლიშმაღ გამოჩრეჟეჟი, ევქნემ ფაქტიურად ისეჟეჟი თხუნიმეჟი გადაიარა.

გ. ვ. - ფიშირ ახალგაზრდულ ადღუაჟუნს ემუჟ მაჰრენე იემდიმეჟი ლგზანი ლასუ - გოღერძი გუეეკვან.

ქ. მ. - ქა ეშუ ისეჟი დარქურან გეხალი ადღუაჟუნს. ევქენ საშინელ ადგილარ ლიხ ემუჟ ი ევქო საშინელ ლიშმაღ ლასუ, ერე, აა, იორი-სეჟი ლადელს სიი ევქენადლ ნათიარ ი სოჟელ.

გ. ვ. - ამასუცახან ნამსეიღენ ნა მასუშუჟი ხოხრა ხუნასულ. ენანლო როგორც გაირკეჟა მოწინადმდეჟი სემაშირეჟემდ მარე შეტეჟეჟი მორქეღებანგარდა ი უთხასამდე რეჟერეჟი ჰეჟულა, ნაი ხუნასულ იერეჟემდიუსგუა.

ქ. მ. - ოი, დედა!

გ. ვ. - ბავად კოვარ ჟიქან არდას იემდიმეჟი კაციან მერეჟი ევქოჟ შეადარე ათხე ევქიარე შეიარადება ი ნიშეჟეჟი აუტობატარ. დეჟი პოზიციულ ნულუნს ხონა. ნაი ტუნელისგა ხეგანადლ ი კრუგომ ევქიარე ემუჟ ტეხნიკა ლგვად, ქ ი დანადმულ ლასუ ლაჟანდარ ამხუნს ნაი ხონაღ სათუალთუალო როჟის უნარულეჟი. ერგენქა მუკეჟი დემხან ლასუ, იმეჟინან ლასუ, ევქიარ დამიხულ ადმირდა, მარე ახლა როგორც ირკეჟეჟი, სეციალურ ხელსაწეჟულმ განადმეს ლეთმეჟი, ქანმარე ლასუ ი ლადალუმ დეჟეჟესხენ თაჟს. ემუჟ ჩუნადღუაჟუნს საწყალ, ა მიშეჟი დარქურან გეხალ, თაში ევაჭულან, ერძინე გუეეკვან ი ალანარ. ერქად ერეჟინს ნიშმაღლიან ერლექეჟა, ჩის რე ნისხლად, ერე გუნ ხოლადგილს ხეგანადლ, ტუნელ ქანმარ, ეჟინელ მუკეშეჟი ემუჟ აკრძალულ ლასუ ლიდრეჟელეჟი ლეჟ მერძათე ნიშეჟეჟი ძალაღ მამ ლგვად ი ამასუნს ხელუნს ერქა. "უთიომ დანადმულ ესერ ლი" მარა ამსუნარდ აუარეს ნადმარს ი ალ მომეტეჟინ ნირიდს მართუელ ბოჟმ. ემდიორითეჟი ხეგანადლ ემუჟ ი უთაროხილებილ ჰეგენტარს. "ამეჟი საშიშ ლი ამჟეჟი ლიარდე, სეგანრეჟეჟი ანადლ" მარე მარდ ამეჟეჟეჟი! თან მეგარ ლასუ ი ამასობაში ნირიდს ბოჟმ ამხაჟეჟესგა ინსტიტუტურად ერისხეგანან, ქა ხუნეჟელ ალას, ა მეჟელს, სნარიდს ი ქონხეჟეჟი ერხანქა. ქა ლისეჟი ქონხეჟეჟი ი ალანარს ჰერ ოსად: "ლანშადდეჟე თხუნიშ" მვე ქონხანდს მარე მსუხეჟელ ჩუნადქანანს ალანარ რე სეჟურდას, ა ჰეგენტარ, დემ მეწადს ი ამდა სეჟი ჩუნადღუაჟუნს. თამაში მძიმედ ლეჟარ სეგანდ ტუნელთესგა ხონხითი, მარა ერხანქა ქა ლაჟადი საშუალეჟა მამ ლასუ. ქა ლოსეჟიდე დარუნ-სამირ, მარე საშინელ ლთთეჟეჟი ლასუ ი ტუნელხანქა დემ ორეჟიდე ქა ამასობაში ანად უთოხთეჟეჟი თხუნიშდ სათ, ემუჟ ჰიშხ სანდურ ქა მექუცეჟი ხად ი მერეჟი - რე ლეცხრილაჟეჟი ი ზისხხანქა ქანგენვარან. ბოლოს სერ ჩუნადპურან ი ჰეგენტარს ლოსტულეჟი "ქერეჟი ოსხანდს (ქამ სანგარ ნად ლგვარეჟეჟი) ქანმინეჟი ქაჟე ადერეჟი ი რეჟე ალუჟელდ ისგად" იერეჟემდიუსგუაჟანქა უთოხთეჟეჟი ჩუნადგარ, უსგუა ჩუნადქანან ი ოსხანდ იემდუსგუა. რეჟეჟელდ ისგად ი ქონხეჟეჟი ქანთე ზენსგა, ერე ალგადსგა ნომ ოსხეჟინანდ, ადო ლეჟეჟინისგა ცხანი ნეთეჟეჟი ტუნელთესგა ნატყანდა უჟეჟი ტანქანქა სნარიადარ მსხუილი კალბორის იარანდუმ ი ჩინოჟმ, ჩი ფორმა იარანდუმ, საბრძოლო რე ექმა არდა, აჟეციან, მძიმე არტილერიანქა, მვე ნატყანდა ევქ ადგილეჟი მინამორტმეჟი ი ზმჟ - სახელეითი ევქინან ლანმაღ იარადუმ, ჩინოჟმ.

იერ ითოჟდას, ნაი ხუნატხად პასუსს, იმის ნიშნად, რო სეჟარ ნომ ოხანდუნს ი ევქი კიდე ცოცხალი ჟიარო! ი რაჟიარია ტუნელთესგა ბოჟმ ლიბეჟი (წუნეჟა გარ ქა ლი ქინიშ, ე) ი თან ზისხხანქა იცლება ბოჟმეჟი. ევქ მომენტეჟი ლანი დემთეჟი დამომეჟეჟიანქა გაწყლა ტელეფონ, სუიანი გაწყლა ი ზეჟიადის, ალას, ა კაბიტეჟი ჰეგენტარს, ევაჭულუნანს, ლოსტულეჟი "ერეჟელეჟი ადერეჟი ბჟინ მამუელთეჟი" ერე თამაზის იმეჟიდეჟი ქეჟინ ათსუნანს. ზისხხანქა დაციცალა, მარე ინჟუალიდ ანდერ, ა იმეჟილ ანდერ, მანი მნიშეჟელობა ხელუნანდ უთოჟარეჟეჟილ მთაჟარ ლასუ ქეჟინ ათსუნანს უჟეჟტარ ოსთელმირ ფოჟარქა, მარე გუნ მძიმედ ლასუ

ლაჭირილ ერე ხუშმა ზნას, ორი საათი, უიფაუთო დამომო ანად, უჩსაშელ ანდურდა ცხუმი ი იძულებულ გაუხდი, აჯად მეთხოთა ზუმიანდომე: "თამაზე იდგარი, ანერეკენ ჩქარა, ლაჭმუშ უჯარ ლუხოჯ, ემსუ მჭილ გარეჯ ესეკლამ ი აუტომატ, ერე მსუბუქად წასუიდე ი ჩუეჯ ნომშორარუნენ, ადო უჯადგარისხეჯ" ანად ზუმიადი ი დემშადარაუნ, მარე უიფაუთ ეეკეუმი ადგეან ბურღუნან. მანე ამასუე ხეთოფადა ლეჯ მერმარსან, მამუელი დარ მომ ანად, საწუაუ მამ ხულუნანდას!

იმამიელი ლასუ, ზუმიადილ ქადპი გუმგუევი ცენტრთე იმუში არტილეერია ლეკან, მარე არტილეერიად ამხუნ ემსუ ბომი დემ ათეუარუნე ჩუ – უჩსაქომანს პოზიციან. იმ ანდილას დაუმიენეს, მარე არასწორად ი ერუნლო საერთოდ ჩუაქუციც სროლა, იმლა, იედა იმმა საშუალეება მამ ხულუნანს, მამ მიხა.

ქ მ – საწუაუ მამ ხულუნანს, ა მამ ლასუ?

ს გ – საწუაუ ტენიკას მამ ხულუნან, ადო ზამპ-ს ქა ვუიდას.

გ უ – ამასობაში ჩუაქუბურან ი ნან უკუე ტყუთა-წამალი ჩუენმდას. ნულუნან ამეი გეგმა, ერე ლობრუნალ იმუშალეი თაუი შეგუენანას და ეჩანლო მუბირეი, იმეი მას გუმეხედლო, ეეკეი ჩოთხედელ– უკან დაუიხედლით ი ეჩანლო ხელასლა მუეუტუედილით ესეკ მოხდა. შექმნილი უითობარება აუტომატოურად გიქმინს ხი აზრს, მამ ხეკუეის ჩუეიენან!

თამში ლად უკუეი იქუნანულ, ბომ ესეკურილ ემსუ, თუ შეძლებდა იმის აფეთქებას– მორუდორუ მარონდურდად უსეუთა ლეკანს ი ამეი ცხეკარშუ ქონეუნად სერ, იმამიელი ლასუ. მესამე დღეს გამოუადწიეთ, ქუნი ესუში ანსად ი ეჩანლო გაუაგრძელეთ აჯად ლიშაშ ლათას. ეჩანლო ლექორუე ჩხალათუე მამუელ შეიკრება ი ლათამი აჯად გაიხსნა ცეცხლი. ხელასლა გაუმგარდით ი დემ ადბადლებ შემოტეუა.

ოცდაშვიდში აჯად ლახეკუპანს ლივედს ი უშგურიას (ტუნელარლეკა უროშხუ კელომეტრისეა) გამარდენ მასე ნაჟადე ძალალ ი– ეჩრეი მეგჰე შეტაკებანთხუნი. იმამი ეჩანლონ ანდხირან, ამირიუოხუშდითეინ ანსუტს ეეკან ი გუმგუეიხან გოგო, საწყალ, რეხესიდე აუთო სტეფულიან ი გოჩა კუიციან დაილუნენ. ანქანანს ამირან ნარსაუიდე ი ემსუ უკრაინელ, გუმგუეი მხარეხან მეშაშ – ეეკენებ კოშხ ადქარუე.

უკუეი ამხუშ მსხუერულ ერ ნახეს, ლახთირს, ერე მაყალშუ ი პანიკაშუ დემ ნარკალდას. ი ექა ქესტუენი უეშედა, მარე ეჩანლონ ლათამ ქანკილს სეა ლაჟად ლათას ხუში ხულუე ი ძალა, უჯარ საწეხ ექუე ენი დაცუეას, მარე ენი საშუალეება ჩუენ არ გუეკირდა ლათამ ჩუ ლეცურე ანვად. ერე სხუადანსხუა ეროუნების იზგანს კახაკარ, თურქალ, სომხარ ი იქაც ჰქირდა დალატს ადგილი. ინფორმაცია მაინც გადიოდა ი ლათასი ადლუაქანს მეგჰე მასელუაქარ ხარმიან გონერი, არლუელიან ომარი, კუიციან ოთარი. კუანჭიან ილიკო ტანკისტ ლასუ ი ტანკთეიასეადგარს ჩუაქუკან ფიში. ექანა შოხხუილ ალ უბერეკუბაისეა, გუმგუეი ასეულ წინა ხაზეი არდა ი მერმალ ჩხალაშ მისადგომარცხანს. მარე პირეულ დარტყმა ჩუენხე მოხდა.

ქ მ – ექა ლამი ლეგმარდელი მიშგუ უჯგლიდ.

გ უ – უო, ლამ ქა დეგეე ლასუ, შუქი ერ ადგარს "ათსუსერ მიჩა დი ლედეგარ ხეხუა ქორს".

ქ მ – ნიშგუეი მეხუბელარს ჩინს ჩუ ხახუნანს, მიშგუ დის ქა დემ ხეკუეიშდას.

გ უ – ეჩანლონ ონტს სერ ამაუ ო ქუამარას ლატულლიდ, ამერუნ ნახუეი კოჯარ ლიხ ი შუანარ გარ ოსნდ, დლით მანე.

ქ მ – ამერ ლეყნ სოფლარ უკუეი გუმგუეი გარ ლო.

გ უ – დარ იზგე სერ ი თან მეგჰე ანდილ ლი ი დლი ეჩან ლეკა იბნი წესით. დლიან შუანარ გარ ლიხედე დლიან ლამხერ ლანგუშად, ტკისდ რადაცა ძალა არსებობს, ერე დალ იმამ იბნი, ეჩენ ლეკა დემ ანვად ამასუ.

ქ მ – ო, ამეი ლო.

გია უჯაკვლიანი, 45 წლისა
სიმონ ვასუიანი, 52 წლისა
ომარიშალი, 2003 წ.

გ. ჯ. – კარგი პერიოდი, კარგი დრო იყო. ყველაფერი ("მხოლოდ") კარგი არის მაშინდელი გასასწავლებელი... თანატოლები ("ცალკე-ი") ყველა "ნი" ცოცხლები ვიყავით და შეუქრიც, არც ყველაზე მეტად მიყვარდა ცხოვრებამი. კარგი ურთიერთობა იყო, კარგი თითარება იყო ქვეყანაში, ვინც ომი იყო და არც არაფერი საშში, მაგრამ დამთავრდა ჩვენი ბენდიერება! სეთი წელი ვიმუშავე და აირა ქვეყანა, მერე ავტომატურად ჩავებით ყველანი ოშში. მაშინდელი პოლიტიკა ისეთი იყო მთავრობისგან და კურსიც, რომ გული ვისაც ექნებოდა და "ქართული ვარი" – იტყოდა, ის აუცილებლად იარაღს იღებდა ხელში. დღევანდელივით ("დღე-ის-დღე-ს-ა-ით") გარკვეული (რომ) ვყოფილიყავი პოლიტიკაში, მაშინ შეიძლება არც ადგილი იარაღი კაცს ამიტომაც ბევრი ცუდი რამ მოხდა მაშინ.

ჯვარში ყველაზე დიდი დისციპლინა სჭირდება იარაღს და ასე ნაუცბადვე შეკრებილი ხალხი უმარ-თავი იყო. დალატასაც ჰქონდა ადგილი და ცუდის გამკეთებლები, ხომ იცი, ასეთ შემთხვევაში ისელებენ დროს და ომის წაბეჭვაც უდისციპლინობას დააბრალეს.

სოხუმში "ს" ადების შემდეგ მხოლოდ დღის ხეობა დაერჩით ცალკე მხოლოდ სვანები, აქ უკვე ნაკლები იყო, ალბათ, დალბატი, გაყვდა ადამიანები გვაქვს ჩვენ, ხატი და ჯვარი, დაფიქრებული ვიყავით ყველა "ნი" ერთგულებასზე. სამი ასეული იყო დალელების "ს", მე ასმეთაური ვიყავი, ზურაბ გერგოიანი და ნოდარ ჩოფიაიანი იყვნენ კიდევ ბატალიონის უფროსები. ასეულებში დამხმარებელიც იყვნენ. მხოლოდ დალელები არ ვიყავით, მაგრამ, ძირითადად მაინც ჩვენ ვიყავით. მოსახლეობა (რომ) არ ყოფილიყო, შემოსულ ჯარებს მარტო მთავრობა ვერ შეინახავდა ბინით, საცემით, სულით, გულით... პოლ... ძირითადად დალელები იყვნენ მაინც ხეობის "ს" შენარჩუნებლები. ბევრი უბედურება მოხდა მაშინ აქ, სამხედრო საქმეს ყველაზე მეტი ცოდნა უნდა. უცოდინრობიდან გამომდინარე იყო და უწესრობიდანაც ("უნა-თქე-ამ-ომ-ი-დან-ა"-ც) მაშინდელი ცუდი ფაქტები. რეგულარული ჯარი თუ არ არის, ხომ, იქ დისციპლინაც არ არის ძალიან კარგი და დაჯერებაც ("ნა-თქე-ამ-ის-ქმ-ა-ც") ძალიან გვეზარება ("გე-უ-ჭირ-ნება"). ყველა მაინც თათათვის ნათქვამზე იყო და, აქედან გამომდინარე, ბევრი უბედურება მოხდა. შეიძლება ნაკლები მსხვერპლი ყოფილიყო, უკეთესად შეიძლებოდა ამ დღეების დასვერა, მაგრამ არ გეჩვენება ეს, აი, დაჯერება და ამიტომ ბევრი დაიღუპა, თუმცა მტერი ("მასუილ-ი") უფრო მეტი დაიღუპა, ათასწილად უფრო მეტი შეეწირა დაღი "ს" ხეობის ადების ("ა-კიდების") მცდელობას, მაგრამ მაინც ვერ აიღეს, რომ შეატყვეს "ვერ აიღეს", მერე უკვე საერთაშორისო ორგანიზაციები, სამშვიდობო ძალები, გაერო ჩადგნენ აქ და პოზიციური ყარაულობა მაინც გრძელდება ათი წელი. ჩვენ ისედაც მესახლდებოდა ვიყავით ყოველთვის, მშვიდობიან დროსაც ("დრო-ს"-ზე-ც) საზღვარზე ვიდგეთ. ანთებული საშიშროება, ყველა მხრიდანაა მტერი.

ქ. მ. – უღელტეხილები გეარტყია ირგვლივ-

გ. ჯ. – მშვიდობიან დროსაც ასე არის, მაგრამ ახლა ამას ემატება ეს, აი, ომის მოლოდინი.

ქ. მ. – დაღი "ს" ხეობის ომებიდან ყველაზე უფრო მაინც, აი, ვკვირდებით ომი გამოიჩინევა, რამაც ფაქტურად თქვენს თავზე გადაიარა.

გ. ჯ. – ბევრი ახალგაზრდები დაიღუპნენ იქ, ყველაზე უმცროსი ჩვიდმეტი წლის იყო – გოდერძი გუჯავანიანი.

ქ. მ. – ექ, იქ შენი დისშვილიც დაიღუპა. ისეთი საშინელი ადგილები არის იქ და ისეთი საშინელი ომი იყო, რომ, აი, ორ-სამ დღეს შენც დაგტროლით ნათესავეები და სოფელი.

გ. ჯ. – მტერთან შედარებით ჩვენ ბევრად უფრო ცოტა ვიყავით. მერე როგორც გაირკვა, მოწინააღმდეგე "ს" სამას ოცი კაცი შეტევაზე მოქმედებაში იყო და ოთხასამდე რეზერვი ჰყავდა, ჩვენ კი ვიყავით ოცდაექვსი...

ქ. მ. – ო, დედა!

გ. ჯ. – ბავადას კლდეებს ზემოთ იყო ("იყვნენ") ჩვიდმეტკაციანი მთელი ჯგუფი. შეადარე ახლა მათი შეიარაღება და ჩვენი ავტომატები. არც პოზიციები გვქონდა კარგი. ჩვენ გვიარაში ("ტუნელ-ს"-ში) ვიდგეთ და ირგვლივ ("კრუგოშ") იმათი იმოდენა ("გ-ზომა") ტექნიკა იდგა, გ და ამასთანავე დანადგარი იყო მტრის შემოსასვლელი ("სა-ვ-დ-ომ-ები"). ჩვენ უფრო სათავალალო როლს ვასრულებდით. იმის გარდა გზა ("შუკა")

არსიდან იყო, საიდანაც იყო, ყველა დანაშაული ("ღამინ-ულ-ი") აღმოჩნდა, მაგრამ, ახლა როგორც ირკვევა, სპეციალური ხელსაწყოებით განაღებეს დამით, გააშხადეს შემოსასვლელი და დაგვესხნენ თავს დღისით. იქ დაიღუპნენ საწყალი, აი, ჩემი ბი"შვილი თამაზ ჯაჭვლიანი, ერმინე ვუჯუჯუიანი და ესენი. მანამდე ვისაც მეუღლე იმია იქ, ყველა ("ყველას") ვიცოდი, რომ მაღიანი ცუდ ადგილას ვიქცეოდი, გვირგვინ ("ტუნელ") გარეთ, ძველ გზასთან. იქ აკრძალული იყო ყოფნა იმიტომ, რომ წყლის მეორე (მხარეს) ჩვენი ძაღვები არ იდგა და მტერს ეპყრა იქაურობა. "ვითომ დანაშაულიაო" მაგრამ მტერებმა აუარეს ნაღებებს და ამ დროს ("შომენტ-ს"-ზე") მართვადი ბოშიმ დაგვარტყეს თორმეტამდე ვიდრე იქ და ვაფრთხილებდი ბიჭებს: "ასე და ასე საშიშია აქ ყოფნა, შგნით შედიო-მეთქი", მაგრამ ვინ დაივიწყრამ თანაც შზიანი ამინდი იყო და ამასობაში ისრულეს ("დაგვარტყეს") ბოში ჩვენკენ ("აქეთკენში"). ინსტიტუტრად შემოტრიალდი, დავინახე ეს, აი, ჯგირი ("შეგზულე ამას, აი, მო-ვლო-ილ-ს") და გამოვასწარი იქიდან. გადმოხტომა ("გა-სკ-უ-ა") მოვასწარი და ამით დავეყვირე ("ზმა და-ვ-დე-ვი"): "თავს უშველო-მეთქი!" ყველა "ნი" გადარჩნენ, თუქცა მსუბუქად დაიჭრნენ ("ღა-იქნ-ც-ენ" ან "ღა-იქნ-ენ"); ესენი კი ისხდნენ, აი, ბიჭები, ვერ დამინახეს და ამიტომ სამივე "ნი" დაიღუპნენ. თამაზიც მძიმედ დაჭრილი შემოვიდა გვირგვინში ("ტუნელ-ს"-ში") სხივით, მაგრამ იქიდან გამოსვლის საშუალება აღარ იყო. ცხადვეთ ორჯერ-სამჯერ, მაგრამ საშინელი სროლა ("თოფო-ბა") იყო და გვირგვინიდან ვერ გამოვიყვანეთ. ამასობაში გავიდა ("წავიდა") ოთხი-ხუთი საათი, ერთი ფეხი მთლად მოჭრილი ჰქონდა, ხოლო მეორე დაცხრილული და სისხლისგან დაიცალა ("ღა-ი-წერა"). ბოლოს უკვე დაღამდა ("მო-ი-ბურა") კიდევ და ბიჭებს დაუბახე: "ვინც გადავრჩით (გართ სანგარი გვექონდა ამოთხრილი), გართე ვადით-მეთქი და გავიყნო შუაზე". ოცდაექვსიდან ოთხი გარდაიცვალა, ექვსი დაიჭრა და დავრჩით თექვსმეტი. შუაზე გავიყავით და გამოვავაზენ გარეთ ნახევარი, რომ ალყაში არ მოგხვედრილიყავით, თორემ ქვევდიან, რა თქმა უნდა ("ცხად-ად"), გვესროდნენ ("გე-თოფო-ებ-ოდნენ") გვირგვინში. გვირგვინმა უკვე ტანკიდან ყუმბარები მსხვილი კალიბრის იარაღით და ყველაფრით, ყველა სახის ("ფორ-ბის") იარაღით, საბრძოლო ეს თუ რამე იყო (ავიაციის "ა" და მძიმე არტილერიის გარდა), ყველაფრით გვესროდნენ ("ყველა ურტყამდა იმ ადგილზე"). მინამიოტიო "ა" და "ბმ" _ სახმელეთო ჯარი "ს" საზღვარი იარაღი, ყველაფრით.

რომ ისროდნენ, ჩვენც ვუბრუნებდით პასუხს იმის ნიშნად, რომ არ გაებედათ შემოსვლა ("შემოებედათ") და ჯერ კიდევ ცოცხლები ("ცოცხალი") ვართ. როგორია გვირგვინში ბოშის აფეთქება (მარტო წნევაც კმარა იმის, ე-ს თან სისხლისგან იცლება ზიდაშვილი. იმ მომენტში წასასვლელიც არსად (გვექონდა), დაბომბვისაგან გაწყდა ტელეფონი, კაშვირი გაწვდა და ზეიდას, ამას, აი, კაბიტოს შვილს, ჯაჭვლიანს დაუედახე: "ვინმე წადით-მეთქი მაცნე მამველთან," რომ თამაზი გადარჩენილიყო ("თამაზს სული შერჩენოდა"). სისხლისგან დაიცალა მაგრამ ინვალიდად დარჩებოდა, თუ როგორი დარჩებოდა, რა მნიშვნელობა ჰქონდა? რამდენია ისეთი! _ მთავარია გადარჩენილიყო! თასმები მოუეულები ბარდაყებზე, მაგრამ მაღალი მძიმე იყო დაჭრილი. იქ დიდხანს ორი საათი ვიყავით. ვერავინ წავიდა, წვიმასავით მოდიოდა ტყვია ("ცხა-ი") და იძულებული ვავხდი, ისევ მეთხოვა ზეიდადისთვის: "თამაზი კვდება-მეთქი, ჩაიციე ჩქარა ("ჩქარად"), სირბილით უნდა წახვიდე-მეთქი ("გაქვს სა-გ-უ-ვე-ი-მეთქი"). მხოლოდ ერთი მჭიდო დიკავე და ავტობატი, რომ მსუბუქად წახვიდე და არსად გაჩერდე მეთქი, თორემ მოგკლავენ-მეთქი!"

წავიდა ზეიდა და არცა გაჩერდა, მაგრამ უკან ისეთი ("უ-გ-გუ-არ-ი") ბული დადგა _ ყველა მტერი ("მასხული") ესროლა წყლის მეორე მხრიდან, მამველოც ვერავინ ვერ მოვიდა, საწყავი არ ჰქონდათ!

როგორც იქნა, ზეიდამა მიადწია ჩვენს ცენტრამდე, სადაც არტილერია იდგა, მაგრამ არტილერიამ მტრის ერთი ბოშიც ვერ ჩამოაგდო _ შევეშალათ პოზიციები. იმ ადგილას კი დაუშინეს, მაგრამ არასწორად და მერე საერთოდ შეწყვიტეს სროლა. რატომ ან რისი საშუალება არ ჰქონდათ, არ ვიცი.

ქ. გ. _ საწყავი არ ჰქონდათ, თუ რა იყო?

ს. გ. _ საწყავი ტექნიკას არ ჰქონდა, თორემ "ბმ"-ს მოვიყვანდლო.

გ. ჯ. _ ამასობაში კიდევ დაღამდა და ჩვენ უკვე ტყვია-წამალი დაგვიმთავრდა _ გვექონდა ასეთი ვეგმა რომ დაღამებამდე როგორმე თავი შეგვეკანას და მერე სიბნელეში, ვის როგორ შეველუებოდა ("გე-თომედ-უ-ო-ა"), ისე გავიქცეოდით _ უკან დავიხვედით და მერე ხელახლა შევეუტყვედით. ასეც მოხდა. შექმნილი ვითარება ავტობატურად გიქმნის აზრს, რა უნდა ქნა?

თამაზი, საწყალი, უკვე სულთმობრძავი იყო, ბოშიმ დაეუტრევეთ ერთი, თუ შეძლებდა იმის აფეთქებას,

ორ-ორი ქაიცი მოვეყვებოდით ("მოვდიოდით") ექვს დაჭრილს ("და-ქენც-ილ-ს" ან და-ქამ-ულ-ს") და ასე ტყვე-ტყვე ("ჩხეკებოთ") გამოვადვინეთ, როგორც იქნა! შესაძლებელია დღეს გამოვადვინეთ, ვინც გადავრით ("ვისაც სული შეგერჩა") და მერე გაავადმძღვეთ ისევ ომი ლათაში ("ლა-თა-ს"). მერე ამოვედი ჩხალთაში ("ჩხალთა-ს"-კენ"), მაშველი შეიკრიბა და ლათაში ისევ გაისხნა ცეცხლი. ხელახლა ვაგმარდით და ვეღარ გაბედეს შემოტევა.

ოცდაშვიდნი ისევ შეეცადნენ თავდასხმას ("მო-ვდ-ო-მ-ა-ს") უშგურიაში (ვეიარაბიდან ოთხ კილო-მეტრში) გამაგრდნენ ახალი მოსული ძალები და. იქაც მაგარი შეტაკება მოხდა, როგორც მერე გაიჩქარა ("გა-ო-ცხრ-ილ-ა"), ასხუთამდე დაიხილნენ ("ა-ო-ხუტ-ნენ") ისინი და ჩვენგან გოგი, საწყალი, რეზესიძე, ავთო სტეფლიანი და გოჩა კვიციანი დაიღუპნენ. დაიჭრნენ ამირან ნარსაიძე და ერთი უკრაინელი, ჩვენს მხარეს მებრძოლი – იმან ფეხი დაკარგა.

უკვე ამხელა მსხვერპლი რომ ნახეს, მიხედნენ, რომ შიშითა' და ჰანიკით ვეღარ გავერგაკედნენ. მაშინ გაბრუნდნენ უკან, მაგრამ მერე ლათაც აიღეს. შემოსასვლელი ("შე-მო-სა-ვლ-ო-მ-ი") ლათას ბევრი აქვს და დიდი ძალა, უარი სჭირდება მის დაცვას, მაგრამ იმი'ს" საშუალება ჩვენ არ გვქონდა ლათაც დანასტოვებული შევექვენა ("მო-გე-ო-ვ-და"). იქ სხვადასხვა ეროვნების (ხალხი) ცხოვრობდა ("სახლობდნენ"): კახაკები, თურქები, სომხები და იქაც პქონდა ლალატს ადგილი. ინფორმაცია მანაც გადიოდა და ლათაშიც დაიღუპნენ მაგარი ვაჟაკები ("ახალ-ვაჟე-ბო"): ხარბიანი გონერი, არღვლიანი ომარი, კვიციანი ოთარი. კვანჭიანი ილიკო – ტანკისტი იყო და ტანკში მოკლეს დაიჭრა ბერი ("ერ-ც-უ-ლი"). მაშინაც მე მოხვდი ამ უბედურებაში, ჩვენი ასეული წინა ხაზზე იყო და სხვები ("შეორებები") ჩხალთის მისადგომებთან, მაგრამ პირველი დარტყმა ჩვენ მივიღეთ ("ჩვენზე მოხდა").

ქ მ. – მაშინ ლათაც ყოფილა ჩემი ძმა

გ. ჯ. – პო, ლათა გაგიყვებოდა იყო, უქერი რომ მოკლეს "ახლა დედაჩემი მკვდარი დამხვდება სახლშიო" ("ქო-რ-ს")-

ქ მ. – ჩვენს მეზობლებს ყველას სცოდნიათ, დედაჩემს ვერ უშხელდნენ-

გ. ჯ. – მერე დაებრუნდი აქამდე აი ქვაბარას (რომ) ევძახით, აქ ეწირი კლდეება ("კლდეები არიან") და სეანები დავრით მხოლოდ, დალელები ("და-ლი-ს") მარტო ("ყველა").

ქ მ. – ამის შემოთა სოფლები უკვე მარტო ჩვენია

გ. ჯ. – აღარაინ არ ცხოვრობს ("სახლობს") უკვე და თან მაგარი ადგილია, დალის ხეობაც იქიდან ("ზე-უ-ით") იწყება წესით. მხოლოდ დალელები სეანები ვცხოვრობთ ("ესახლობთ")! დალი"ს" ხეობის სალოცავი გვიშველის, მართლა ("შ-ტ-ი-ც-უ-ელ") რაღაცა ძალა არსებობს, რომ დალი სადაც იწყება, იმის შემოთ ვერ ამოვიდა ("ა-დ-მო-ვ-და") მტერი.

ქ მ. – პო, ასე არის-

დალ ლიშაშლუნდო

გ. ჯ. – ლიშაშლი ნახვგრუნდო შეიქნა ოფიციალურ ვჯარ, ჩიქე უხელფასოდ ი ამქა, საკუთარ ძაღლშეშე. მამ ლასუე ხორაშლ დარეგულირებულ, მარე მერე დარეგულირდა, თაუდაცუთის სამინისტროდ სასახლურო ვჯარ შექნა. ამას ჩაუდუდექი სათაუემი და მოუდიუართ ოთხმოცდაათთხმეტ წლიდან დღემდე აუარის სასახლურო კომენდატურის კომენდანტ ხუი.

ქ მ. – მამ-მამე თანდარ ვჯარბარას ათხე ხვამ?

გ. ჯ. – დალხანქა ვარჩათე დალ ლი დემიშეშე თანდა, ამხანქა უხგუქა ჩაქ ი ქუნლმგენე ქა დეროქ ერჩნქა, ალპინისტრე ჭვქშხშე დაჯად ჩაქე მადაა ლო' უხგუა დალხე ოფიციალურ საგუშაგო ლი, ამჟი დატუდუდო, მარე დემე შენობა ლეკე ი დემე საბაყო, ხხუნა ქუნეჩების (საქართველშეშე) საზღურდალჟი აუტოტრასხები გადის ი მიუელი აეროპორტებია. კოეჯარისგა მამ ხეკუქეს ალგაქე ლინთუისგა პალატკაშლს ჩუ რიღუქე ქაშ. მანის პირუელ რიკხუნუალხანქა ოქტომბრი ბოლომდე ერე ხუნარდი ი ერქანდო პტხ უქემგდ – მუსი ლიეკი მიხედუთია.

ქ მ. – თანდარლე ვახნალ ჩუ ვეცხლი ცხან ჩიმიშ

გ. ჯ. – საკენი მიმართულებით თანდას დაღალ ზაუხა, ერქანლო გუანდრან თანდა ლი, ხედღუმის განდარანა ზაუხა, ერქანლო ნაპარ, ერქანლო კლუხორ, კლუხორუნლო – ტიში ი ტიშუნლო – აძგარა ი მარუნ. ალ უსგუა ადგის უსგუა ზაგუშალო ნულუა, ეშუ სარეზერუო საგუშაგოი ლი ი კომენდატურა, მმართულობის პირად შემადგენლობა – ორასოცდასამი შტატი გუაქუ. საქმის უითარებიდან გამომდინარე ზურღანრი ზამშაბან, ლიუნლო, მეკაუშირედ, მედებერსონაულდ ი შმარეულდ. მარე ექვსკლობანი ლიხ, 6, ლშმანლს ათდაგანს ლაჭმა ი ლიშააუნლო სოპან დაცუაისგა ნიშურეჯის. ექვარემდ მდილ გარ ლწა – ბოუშარ სორის ზონანდ ი უინახათი ნად ხელფანს ზუაპუდიდ, ლერეკუშულეღლისგს ი მამ ანდრი, მინე წილს ჩიგუეამ, დეპუეამ ხოთუფედ.

ქ. მ. – ალა მზუშ სარგებ ლი კომუნისტრე ჩიქქა, აა, გუშგუმეუ ნაღს მეჰად უყურადღებოდ ლანსუ, ათხე ხელფანსილარ განდა უოჯანბრთისგა მესაზღურულხანქა ი გუნ მაყუმარ ლი ხაღს აძლა.

გ. ჯ. – საქართულოისგა ეკონომიურ უითარება დღათან დემე ლი საბჭოთა კაუშირი დამუნდლო (აღჯოდ მერტე ქუქენარს). აგრინ ეშუშუ ხემდეღან გუშგუმე ქუქენარს, ჩინაგუ ლანსუ ალ უითარებას მდიდარ ხეობა ლი, ათხანაღს გარგლა მამ ზაკუ! ჩის მიჩა დაბლარე ი ქუინღებმევე ზაყა.

ქ. მ. – ქუინღებმევე გარ 6 ვაჭტურე ქუინის.

გ. ჯ. – ხილი გულუა; ათი წელია, სახელმწიფო უფასოდ გუაპუდი, ძირითად საკუმებ პროდუქტარს შაქარ, ყიმი, ფუქ, ხეი, ბურღულეულო. პრეზიდენტის ბრძანებათუ ყურელა არსებული შტატი ხეკუეს შინახულ ლეს დღდი ზამშაბაა მადე, ალა მამ ლი მიაუარ, ხელფანს ხეკუეს ხელუნდენდს ექვ ხაღს, ერე დღდ ჩუნადგიტენს ლახ ალა მამ ირა, ერქანაშუ ხაღს მამ იჩრანუი.

ქ. მ. – გუბ ევლეურე გარჯ ლი

გ. ჯ. – ამე უგზოობა ლი, მგ ჩუიკლი ლინთუისგა ი.

ქ. მ. – ლოფეღებუნედ ერქანლო თანდას.

გ. ჯ. – საფრენი საშუალება დემ ლი ექვი ქამარად ი სამედიცინო მომსახურებამ გარჯ ლქექ ქე ლკოლ ერ ლი მგ.

ქ. მ. – ემდ ზან ლი ფაქტორად საომარ ახდაისგა. ლარიდ, სომ, მდგომარეობაისგა ი ალა ხაღსი ფსიქიკაი მოქმედებს.

გ. ჯ. – გასული წლების წადარებით ეშუ-აორი ზან ლი, მამ ხოჩილ უითარება ლი. ალბათ ხოშილ გამოსწორდება, ახალგაზრდები დაქტიანდებიან ი ხოჩილ შუკეს ესვენის. მოსალოდნელ ხორა გარ ლი ი, ალბათ უკეთესობა ირა, ესე იგი ლიტეხი ირა ი ერქას დაღს მამგუმეუ ხერეუნენ!

ქ. მ. – სი ისგუ მისია შესრულებულ ვარ ი ალა ლი ისტორიულ გუმე, ისტორიულ მოუაღებობა, შომამ ქუქენარს უჭირდა, ერქარ მართლა თათუი გასწირეთ დალიან მახელუაყარდ. სოხუმენუ ლებნე, აა, ლადითისგა ლიშააღისგა ხარი ი გუშგუმეუ ხეობას ხიგუქე მეშააღ მეგობარულხანქა მარს გაისხინებენ!

გ. ჯ. – ლახუბა სტეფლანარს. აორი ჩუნდღუაპუნს ი ეშუ მძიმედ ლქქარ ათხედ ყარანას პრა, ხეხუ ხორი ერხანნიშ. თებურ ხექხან, ექვ ლანუ შტაბ უფროს აშხუ ჩიქქა.

ქ. მ. – სი ი შუქრი მთელი არა ზან კლასს ეშუ მერხეი გეურად ი, აა, ერევი იმ ხიშყლუნე?

გ. ჯ. – ზუნამ ხონან, ერქან დურეუს ვიუ ზაცხენა, მარე წაგუმწარდა ლიშააღლუ მამ. შუქრი ხორა მუთური ლანსუ ი აძლა მიჩანხანქა ხუნიდრიღან მეჰად, მარე დემ მამაა "მიშგოუმე ესერ ოხნიითურ!" აშხუდ ზუნამ ხორა მამყიდ. რი დაუეკაცვლით, მი ტურბახას ხუნიდრადან, შუქრი შიყერი ეკლესან ლაგამს ხელმძღვანელობდა. შუქრის, საერთოდ, უყურად ხონქმი ლისეი ი ერხანუ ლიუთელუდ ხაღხიშ, 6, ხორა გუმეშე მი ფიზიკურ ლამდად მამ მიფიბად, მარე ტურბახანან, მამ მემედან, ხელი შეუწეწეწე ლუსუმე, მასლა ი საწუაუ- ლიშააღ ლანსუ ი უკუმე ლატუს ლიზი ლებნე ხაღ ხაღსან აფხუთხან. ეკლესია ქა უზგარა პანდ მარე გუშგუმეუ ხომალ ემი აგებდას. ათხე ნამ მამგუმეუ გუიკუმირს, დალარ ლიშდ მამ, შუქანარ ი ჩუ გუითარ გუშგუმეუ თხებუდ, მარე მერე მესღის შეიძლება გაკუმირებოდა; მამ როქ ლატუს ესღერი ი აღმარ ქე ეკლესიას გეუმს!. ასეთი მომენტოც ხო იყო?

დალის სეობა ('დალო') ომის მერე

გ. ჯ. – ომის დამთავრების მერე შეიქმნა ოფიციალური ჯგირი, ჯგირ უხელფასოდ და ასე აი, საკუთარი ძალებით. არ იყო კარგად დარეგულირებული, მაგრამ მერე დარეგულირდა, თავდაცვის სამინისტრომ სასაზღვრო ჯგირი შექმნა. ამას სახელეუბო სათავეში და მოედითათ ოთხმოცდაათობეტი წლიდან დღემდე აჯარის სასაზღვრო კომენდანტურის კომენდანტი ვარ.

ქ. მ. – რა და რა ('რა ყველა') უღელტეხილები გაბარათ ახლა თქვენ?

გ. ჯ. – დალის სეობიდან ყაბადლო-ბალყარეთში ('ყარანა-ს'-ქენ') გადასასვლელობა ჩვიდმეტი უღელტეხილი, მათ შორის ექვსზე ცხენი და საქონელი გადის; იმის გარდა, ალპინისტების ფეხით გადმოსასვლელები ზომ ყველგან არის! ექვს გადასასვლელზე ოფიციალური საგუშაგოა, ასე ვებახით, მაგრამ არც შენობა დვას და არც საბაჟო, სხვა ქვეყნების (მათ შორის საქართველოს) საზღვრებზე კი ავტორტრასები გადის და მთელი აეროპორტებია. კლდეებში რა უნდა ავაშენოთ ('ა-ა-ა-გო-ო')? ზამთარში კარვებს ('პალატ-კუბ-ს') ანგრევენ ('და-არ-დუ-ე-ე-ს') ზავი. მისი 'ს' პირველი რიცხვებიდან ოქტომბერი 'ს' ბოლომდე იქ ვართ და მერე წაიღი უკან – თიელი 'ს' მოსელი 'ს' მიხედვით.

ქ. მ. – უღელტეხილების სახელები ყველასი გეცოდინება ალბათ ('ცხად-აა').

გ. ჯ. – საქინი 'ს' მიმართულებით უღელტეხილს დალალი ჰქვია, მერე გვანდრი 'ს' უღელტეხილია, რომელსაც ვანდარა ჰქვია, მერე ნაპარი, მერე ქლუსორი, ქლუსორის შემდეგ – 'პ'ტიში და შემდეგ – აბგარა და მარუხი. ამ ექვს ადგილას ექვსი საგუშაგო გვაქვს, ერთი სარეზერვო საგუშაგოა და კომენდანტურა, მმართველობის პირადი შემადგენლობა – ორას ოცდასამი შტატი გვაქვს. საქმის ვითარებდან გამომდინარე ქალებიც მუშაობენ, გოგონებიც, მეკაპიზირდ, მედპერსონალად, მზარეულად – მაგრამ ისეთებიც ('უ-გ კალობ-ე-ბო-ც') არიან, ე ომში რომ მოუკვდათ ქმრები და ომის მერე სეობი 'ს' დაცვაში გვეხმარებიან. იმათთვის მადლია ('მადლო-ლა არის') ეს – პატარა ბავშვები ჰყავთ და იზნახეთ ჩვენ. ხელფასს ვაძლევთ, ტანსაცმელ-ფეხსაცმელს ('სა-რ-ქუ-მ-ელ-ს-ა-დ-ე-ბ-ს') და რაც არის ('შოდის'), მათ წილს ყველაფერს არაფერს ვუკარგავთ.

ქ. მ. – ეს რაოდენ ('რა ზომა') სასარგებლოა ('სა-რ-გ-ე-ბ-ი არის') კომუნისტები 'ს' დროს, აი, ჩვენი ხალხი მუდამ უფარადლებოდ იყო ('იყვენ'), ახლა კი ხელფასები გაჩნდა ოჯახებში მესაზღვრეებისგან და ძალიან მადლობელია ხალხი ამისთვის.

გ. ჯ. – საქართველოში გეონომიური ვითარება დალის სეობისნაირი არსად არ არის საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ (თავი დაეანებოთ სხვა ქვეყნებს). ნეტავ ('ა-გ-რ-ე-მ-ც'), იმდენი ('უ-გ ზომა-მ-ც') შეეძლოს ('შეეძლო') ჩვენს ქვეყანას ყველგან ('ყველგანმცა') იყოს ('იყო') ეს ვითარება მდიდარი სეობა არის, ახლა ამას დაპარაკი რად ('რა') უნდა! ყველას საკუთარი ('თავისი') ყანა-სათიბი და საქონელი ('სულ-დ-ე-მ-ული') ჰყავს.

ქ. მ. – მხოლოდ საქონელი გარჩენს ('გიტოვებს სულს').

გ. ჯ. – ხილიც გვაქვს ათი წელია, სახელმწიფო უფასოდ გვაძლევს ძირითად საკვებ პროდუქტებს მაქარი, მარლი, ფქვილი, ზეთი, ბურღულეული. პრეზიდენტის ბრძანებით ყველა არსებული შტატი შენახული უნდა იყოს დღეს მუშაობს თუ არა, ეს არ არის მთავარი, ხელფასი უნდა ჰქონდეს იმ ხალხს, რომ დალის სეობა შენარჩუნდეს. თუ ეს არ იქნა, მაშინ აქ ხალხი არ გაჩერდება.

ქ. მ. – აბა, იმიტომ, რომ მხელია ('გა-რ-ე-ა არის').

გ. ჯ. – აქ უგზობა არის, ყველაფერი იკეტება ზამთარში და.

ქ. მ. – შეეყურებთ ('უ-ყ-ყ-ვ-ლ-ე-ბ-თ თვალებს') მაშინ უღელტეხილს.

გ. ჯ. – საფრენი საშუალება არ არის სამყოფად და სამედიცინო მომსახურებაც მხელია ('გა-რ-ე-ა არის, მაშინ, ე'), როდესაც ყველაფერი ჩაკეტილია.

ქ. მ. – ათი წელია ფაქტიურად საომარ – იმაში. ვიმყოფებით, ზომ, მდვიმარებაში და ეს ხალხის ფსიქიკაზე მოქმედებს.

გ. ჯ. – გასულ წლებთან შედარებით ერთი-ორი წელია, რაც უკეთესი ვითარებაა ალბათ, უფრო გამოსწორდება, ახალგაზრდები დაჭკვიანდებიან და უკეთეს გზას ('შუკა-ს') დაადგებიან. მოსალოდნელია მხოლოდ კარგი და, ალბათ, უკეთესობა იქნება, ე ი დაბრუნებაც იქნება და მაშინ დალის სეობას არაფერი ემეჯობინება!

ქ. მ. – შენ შენი მისია შესრულებული გაქვს – ეს არის ისტორიული მოვალეობა. როდესაც ქვეყანას უჭირდა, მაშინ მართლა თავი გაწირეთ დაღვლებმა ვაჟკაცებმა. სოხუმიდან დაწვებული, აი, დღემდე სულ ომში ხარ და ჩვენს ხეობას იცავ ('იმგრებ'). მეომარი მეგობრებიდან ვის გაიხსენებდი?

გ. ჯ. – ძმებს სტეფლიანებს. ორ 'ნ' ი დაილუბენ და ერთი მძიმედ დაჭრილი ასლაც ყარაჩაიში ('ყარაჩაი-ს') არის ცოლად ჰყავს იქაური. თებური ერქვა, იმ იყო შტაბის უფროსი ერთ დროს.

ქ. მ. – შენ და შუქრი მთელი რვა წელი კლასში ერთ მერსზე ისწეოდი და, აი, იმაზე რას გაიხსენებ?

გ. ჯ. – ბევრ კარგს მაშინდელ ('უ-გ-ი-ს-გ-ა-ი-ს') დროს გაუმარჯოს ('გაეზარდოსმცა^ა-ლ-ს-ს-მ-ო-ა-მცა'), მაგრამ წავგვარადა ომით ყველაფერი. შუქრი კარგი მოსწავლე იყო და ამიტომ მუდამ მისგან ვიწერდი ყველაფერს, მაგრამ არ მანებებდა: "შენით ისწავლეო" ერთად ბევრი კარგი მასწავლებელი, რომ დავევაჟკაციოთ, მე ტურბაზაში ვმუშაობდი, შუქრი კი შივერი-ს' ეკლესიის აშენებას ('ა-გ-უ-ბ-ა-ს') ხელმძღვანელობდა. შუქრის საერთოდ, უყვარდა კარგი 'ს' კეთება ('მო-წყ-ობ-ა') და იქით გაძლიდა ხალხის 'ა', აი, კარგ საქმეზე მე ფიზიკურად სამუშაოდ არ მეცალა, მაგრამ ტურბაზიდან, რაც შეეძლო, ხელი შეეუწყვე; ლურსმანი, მასალა და საწვავი- ომი იყო და უკვე გაქცევა ('ლ-ლ-ო-ლ-უ-ა') დაწვებული ჰქონდა ხალხს აფხაზეთიდან. ეკლესია დაუბ-თავრებული დაგვრჩა, მაგრამ ჩვენი უფროსები მაინც აშენებდნენ ('ა-გ-უ-ბ-დ-ნ-ენ'). ასლა ჩვენ აღარაფერი გვიკვირს, დავლის ხეობლები ვართ ყველა, სვანები, და ვიცნობთ ჩვენს თავს, მაგრამ სხვას ('მე-ორე მხედველს') შეიძლება გააკვირვებოდა: 'ყველა გაარბისო' ('სა-ლტ-ო-ლ-უ-ა-დ მიდის') და ესენი იქ ეკლესიას აშენე ბერო." ასეთი მომენტები ხომ იყო?

გესი ლოგებ

გ. ჯ. – ქა მამე ოხთაუან, მამე ლიშაბე ოხბნი ი მიშგორუმ დაქუთრებუა შეუძელი, ხოჩამგე ქა მანგეუ მისყა ო. ათხეს გარ ანუთე გეს, ომგუიდიე მოხუნი მდკილოუატამან გეს, მანუშ ენერგია მოუანდომე აღას? – თითქმის იორი ზამე თბილისს ოხსყანინ ნებართუა. მარ მისყიდა აღას! ამორიუოხმდემელ ათასთეი ვდება ამი ლიხსენე. კომუნისტრე ჩიქქა მამ ლანუ ამეი უფლება, თან ერქას არე დენი ჰირდა, სტაბილურ დენ ნულან. აღადრს & დეიდერიანდას კომუნისტრე ჩიქქამ შენ ხულუმანს აღა, მარე მეთეფე ლანუ. ლიშაბე ზაუ ოთგე ხოხრა, უოხუნელ კილოუატამან გეს, მარე შიმდ ჩუავან ეცქანადი ეშდოხუნელ კილოუატამანი ოხუნგედ სოფლი ძალოშ.

ათხე გამორდა ქუეყანა ორგანიზაციულ, ეშდემუსუ წერილ გარ ხორი ოფიციალურ ორგანიზაციასანქა ჩხეიბეს 'ამერიკა ესერ აფინანსებს აღ პიდროგესარს' პრეზიდენტი ბრძანებოშუ, უოცდამეთეერთმეცე ქარხანა ვერ ლი თბილისს, სააუცილო, ეცას გარ ხულუმე უფლება. ტენდერი ხო არსებობს?

პიდროგესების გაკეთება კომუნდატურას გეგმაში აქმეს ორი ათას ოთხი წლისთეის უნდა გაეკეთებინათ ზაუდიშდ, მარა მცირე ათკილოუატამან. ეცა ნანა დემ გუმარ, სოფელს, ი აძლა მი მოუინდომე ჩუენი ძალებით ო სოფლიშდ ქოხუნესყ სამ თეუმე. ამჟუ გაზრდილ უოთარ გულბან ლი ერე სანქრეუ უფროს ო მასალანუ შედრელების აპარატის ('გაზო-სუფარკანშ ო ელექტროდლეუ') თეთრ გარ ანიკი – აღა დავჯდა დემდ ათან ამყე კრან ამე მამ პრი, მარე ეშნი ლუნუნელ – ძალოშ უწინშ ქოხსყედ.

ქ. მ. – გუნ გარჯე მად იროლ!

გ. ჯ. – გუნ საინტერესო კონსტრუქციულ ხარე ლიცი ლაკილ, ლანუმდარ, დორი ყარ. კონსტრუქციულ თბილისს დაუამონტაჟე ჩონეუ ო ჩოხვენედ.

ქ. მ. – უომა მეზგეს ხეყუეს ანაკეს?

გ. ჯ. – სოფლი პირობანლისგა ეცა ქა ხარ უსტუმშდ მეზგა, ანუ მთელ გუმგუმეუ სოფელს. სოფელთეი ანჯად ტენიკა ო უომოხუნემდ მეზგა ხოჩამდ ხარ. ადრე კილოუატ ლანუ ოჯანშიშდ განკუთრილო, კომუნისტრე ჩიქქა, მამე საქმარის ლანუ მაციურბიშდ, ტელეუიზორიშდ, უთეუმდ ო ნარკიმედ. ათხად გახუმე ლანუ ფუმარ ო დავე ეცან ჩუ მამყიდ, ამანუმლი გახუმე ლანუ. ათხე დენი მოხმარება ხომილ ლი ო კილოუატ

დემ ხარ ეროვნებს, დორი კილორუპტ ი ხონილი საკუს ალა ქალაქს მარე სოფლი პირობაწლიხგა კილორუპტ ი ხენსგა კა ლა

ქ მ _ გუშეუეი სოფელ ბეგიდ ეკმზგინი ალბათ, ამი ნანსუინი.

გ ჯ _ მმზგინის, მარე პრის დერხა. ამასურ მარე მამ საგა ი დემ სანტერესო ლი ალბათ ევტო ღორღე ეშსუდორი ირას ევტალობე, ქ მამ ერ მმზგინის, მარე მინე სინდისტო ლესურ მოკლეთ ი.

ქ მ _ ალას შთამომარელობა მამ იმდენე ა ხიკეთებ ლისყენეს სოფლი გულა ი ხეობამ, ქეუეინი გულა ხეამ სანსუ ხარი ალ ისგუ ენერგიოშუ, ალ ისგუ პატრიოტულ სულისკუთებამშუ, ალ ისგუ მეომრულ სულშუ, ისგუ ეროვნებშუ.

მასარდ მავუმარ ნამშუალდერ.

გ ჯ _ ჩიგარ ხონა გარუ გუმარ ლემბულ, მამ ლი გარე-

გია უკაცულიანი, 2003 წ.

ქესი'ს' ახერება

გ ჯ _ რაც დავიბადე, რაც მუშაობა ('თიბ-უა') დავწყვე და ჩემით დავჯივება შედეგლი, კარგის მეტი არაფერი ('არა საქმე') მიკეთებია ('ში-წყეოა') და მხოლოდ ახლა ავიშენე ('ა-უ-ო-ე-ე') ჰესი, სამოცდათხუთ მეტკილოვატანი ჰესი, რამდენი ენერგია მოვანდომე ამას _ თითქმის ორი წელი თბილისში ('თბილ-ის-ს') გა ვაკეთებინე ('ა-უ-ა-წყეობი-ე') ნებათოვა ვინ გამიკეთებდა ამას! ას ორმოცდაათ ათასამდე უღებდა ამი'ს' გაკეთება კომუნისტები'ს' დროს არ იყო ასეთი რამის უფლება, თან მაშინ არც დენი ჰქონდა, სტაბილური დენი გვეზრდა. ამით, აი, დედდერინანებს, კომუნისტების დროსაც ჰქონდათ ეს, მაგრამ უკვე დაკარგული ('ზა-თაფ-ულ-ი') იყო ობის დროს ('წელს') დავდგი პატარა, სუთილოვატანი ჰესი, მაგრამ მალე გაკვდა ('ზა-ზა-ა'); მერე თსუთმეტკილოვატანიც კი გავაკეთეთ სოფლი'ს' ძაღვით.

ახლა გამორჩნდა ქვეყნის ორგანიზაციები, თერთმეტი წერილი აქვს ოფიციალური ორგანიზაციოდან ჩხებიეს 'ამერიკა აფინანსებსო ამ პილოპესებს', მაგრამ პრეზიდენტის ბრძანებით, ოცდამეათერთმეტე ქარსანა რომ არის თბილისში, საავიაციო, მხოლოდ იმას აქვს უფლება ტენდერი ხომ არსებობს?

პილოპესების გაკეთება კომუნისტურას გეგმში აქვს ორი ათას ოთხი წლისთვის. უნდა გაეკეთებინათ მომავალი წლისთვის, მაგრამ მკირე ათილოვატანი ის ჩვენ არ გვეყოფა, სოფელს, და ამიტომაც მე მოვიწოდებ ჩვენი ძაღვით და სოფლისთვის გავაკეთე სამ თვეში აქ ვაზრდილი ოთარ გულბანია იქ საამქრო'ს' უფროსი და მხოლოდ მასალის, შედლებების აპარატის ('გაზო-სეარკის'ა' თუ ელექტროდ-ების) ფული ვადა-ვახსნივინა _ ეს დავადა ათი ათასი აშე ქრანი აქ არ არის, მაგრამ მინე სვანურად _ ხარების ძალით გავაკეთეთ.

ქ მ _ რა ძნელი ('გარე-ა') იქნებოდა!

გ ჯ _ მეტად სანტერესო კონსტრუქციები აქვს წყლის საკეტი, გამოსაშვები, ორი კარი-კონსტრუქციები თბილისში დავამონტაჟე ჩამოიტანე და დავაგენეთ ('და-უ-ღ-ო-თ').

ქ მ _ რამდენ ოჯახს უნდა ეყოს!

გ ჯ _ სოფლი'ს' პირობებში ის ყოფა სამოც ოჯახს, ანუ მთელ ჩვენს სოფელს, სოფელშიც შემოვიდა ტექნიკა და ორმოც მოსახლეს კარგად ეყოფა ('აქვს') ადრე კილოვატი იყო ოჯახისთვის განკუთვნილი, კომუნისტების დროს, რაც საკმარისი იყო მაკვირისთვის ('შა-ციფრ-ის-ა-ა-ა'), ტელევიზორისთვის, უთოს-თვის, ვასანათებლად ('ნა-რიფრაფე-ის-ა-ა-ა-ა'), ადრე ვახით იყო ლემბები ('ფურ-ები') და აი, ისიც კი მასხოვს, აბაზანებც ვახით იყო. ახლა დენის მოხმარება უფრო მეტია და კილოვატი არ ყოფნის ოჯახს, ორი კილოვატი და მეტიც უნდათ ეს ქალაქში, მაგრამ სოფლი'ს' პირობებში კილოვატანსეგარაც საკმარისია.

ქ მ _ ჩვენი სოფელი განსაკუთრებულად ('ზრგვლ') გლოცავს ალბათ, ეს რომ გააკეთე ('ამი'ს' ნა-წყ-ობ-ისთვის').

გ. ჯ _ მლოცავენ, მაგრამ არიან ზოგიერთები... მტრის ვარეშე ადამიანი ("კაცი") არ ვარკვა და არც საინტერესოა, ალბათ ისე ცხოვრება ერთ-ორი იქნებიან ისეთები ("უკ კალიბო"), ე, რომ არ მლოცავენ, მაგრამ მათ სინდისზე იყო!

ქ. მ. _ ამას შთამომავლობა არ ივიწყებს, აი, სიკეთის გაკეთებას სოფლისთვის, ხეობისთვის, ქვეყნისთვის დიდხანს იყავი ("ხუაე ხან-სა-მც'ა' ხ-არ") ამ შენი ენერგიით, ამ შენი პატრიოტული სულისკვეთებით, ამ შენი მეომრული სულით, შენი ოჯახით!

ძალიან ("შეტისმეტად") დიდი მადლობა ნაამბობისთვის.

გ. ჯ _ მუდამ მხოლოდ კარგი გვექონდეს მოსაყალი ("კარგილაძე" გვაქვს სა-ა-მ-ო-ბ-ი"), არაა ძნელი ("არ არის ვარჯ-ა")...

ლიშაშლ აფხზეთ

ქ. მ. _ სამხედრო ფორმაცია იმპარ ხარო?

ს. გ. _ სამხედრო ფორმა ერქვამ მალტენდა ლბთხუიართე, მაკიროუტკალა; ალჭ, ჭვარელ ფორმალ ათხე იძულებით ხაქუ სერ ჩის

ქ. მ. _ აა, ლიშაშლ მამ ანბინან დლს, ერქანლო-

ს. გ. _ ლიშაშლ მიშგოლდ ანბინან, ერქ გულუათაქერ ლოსხაშლ ჩუ, ერქა. მი ი მიშგუ შორაშლ ოთხართე მიშგუ ბიძიშთე მეშლსემი აფუილსოს ი მეშლიტოშთხუეჩი ლიშაშლ ანბინან. დერეშეშლიჩხარა ლაშლ ანდალა სგა ხუეცხაშლ ერქერ, ერანლო გაცულოქინ აქუეაბლ- გამოგუიშუეჩი ჩუენ, ევგა ხორა მარე ლი დეურ (კიბი) უცაჭუღანნი თაობით იყო ალა მატე, ექნემ ახთიშუღანაქუე ქა ნიშგუეშ თხუეში, ადო ღარ ხუეშუეშა ერანლო ჩუ ოლუქჩხან ი მეჭუღაშლს ევგარ, ქ აფხზარი არდას ი ჩერნარი იროლს, ადო, მამ იორლ! ჩუბბ გულუათან რაბიო მელიციან ჰოსტ ლასუ. მი მამ მუეშუღანს ი მიშგუ მუს ქა ფიშუღანს. "შესერ ლიშაშლ დრუ ჩუეშ, ლითუეუ ესერ მისამა" _ ევგას მეჭუღაშლდას ი -

ქ. მ. _ იმ ხატხანს ლო?

ს. გ. _ "ტორისგაჯე მიკურაშლ, თუეუ". ევგა მამ ხოხაშლდას, ქ მეთხუიარ ხუეიროლ. ერამარხანჩუ ჩუე ოლუერ, მერმა ა მესმე ლაშლ, მუკუეშანანი ბატალიონთე ოდუ გუმისთას ი ერანლო ხუიშაშლ.

ქ. მ. _ სი გარ მამა, ისგუ მიოლ ოჯას.

ს. გ. _ აა, ჰირეული ტრაველია ჩუენთუის იყო თექუშხუე მარტს გუმისთას ლასუ მეტე შეტაკება ევ ლუთ ი მუხუბეი ეშაგარს, ბიძი, დედაშუილარი დარი, ხორაფხენგარ- დერეშეშლდეშუ მარე ხუეშაშლ ევ ლუთ ერქერ ი იშგუიდს გარ პოსაშ ქუენ, სემი-ტოშთხუ ლექარ ხუეშაშლ-

ქ. მ. _ ევცი ლუთ მი სოხუშს ხუერადს ი ჩუ მაშვიდ იმეი საშინელება ტრიალებდა.

ს. გ. _ ბაგუეაანემ უი ლეზნე ამქერ მიჩლა, ამხანაქ დემთე მერაშლხუი. იშგერ ფორმა მამგუემ მიქუა ქა ლექუ მარე "უოლოჯ ლიშაშლ ალხეგარერქალოჯ მექუენი", მარე ალხეგარამ დურეუეუი?

ქ. მ. _ ალა ლასუ საისტორიო გუეშ! მთელ აფხზეთ ჩუეშაქარუან ი დლლ ჩუაშაშლ! ალა ლი ისგუეუ წყალოშუ, აა, მეშაშლ მასელუეუეუ დამსახურება ლი!

ს. გ. _ თუეუი შირთუეი ლიკედ ერუშას ჩუ ხეშინაშლდა, მატე ანდერდა ლაშაშლთე ი ჩიეშლ ადგიჭ გუეშეუე ხეობა ათხე ამხურარ ტუღის ესნარ, მამ ესერ ხაქუღანს დლლან ლიკედ, ადუქქქესერ უი ლეშკიდუენილხ. დემგუაშხომს იკაშლდას, ადო ერქა იმლა იშაშლდას ი იშლარგარდას თხუეს ევგარ? მახაღარი უი ვუღანდას, ლათასი უი ხოქაშლას ი შერამე სოფლარსი, მეტეშლ ლას მომ ელსოშლ, ამქერ მამ დერ ლირდოლლ. ამეი ლასუ ი ეშუ-დარი მარეს გარ დას ხუეშა წუღილ ალ გუეშისგა ქერუშას ლასხეიდნი, ათხე კი დერხის შეიძლება მამ ხოშაშლან; მარე ევგა; უეჩენ მამ ლი გუეშ-

ქ. მ. _ ათხე საომარული ევგა იმეი ხაჭკუარი, აა, სი თუეითონ იმეი წარმოგედენია, იმეი

გაგრძელებდა, შომაღ ირა ამეი?

ს. გ. – ეშხუ-დარი ზნდს იერ ტულის, მი მამ მამა სწორად, დრეუ საკუ ჩის ი ჩუქსეი ზნლს, ალო, მამ ირა! გერმანამ ი საბჭოთა კავშირი ლიშაღ ერ ლასუ, ერქა მანკუიზანი იუჯარი მამ არდას უშხუარნესგა ზონამღ, მარე ათხე? სხუნა პლიადა რომ წამოუქ, ხონრა ხერ ხელუენი უშხუარნემ, რა თქმა უნდა ი ჩუქსეილას. ალო, სოხუშანი ლას ლას მამ ირა, ამხანრე იმქალუდინე? ლონთუისგა იმგუიდ თუენუს თანაღქა ლახუნაღ მდ ლი. უერტალიტიში ი "კუკურუზნიკი" ჰამარეი ამუ ლორღე შომაღ ირა?

სიონ გასვიანი, 52 წლისა.
ომარიშალი, 2003წ.

ომი აფხაზეთში

ქ. მ. – სამხედრო ფორმაში რატომ ხარ?

ს. გ. – სამხედრო ფორმა მანამდე მიყვარდა სანადიროდ, შესანიღბად ("მასკიროუკა-ის-თვის"); ეს, აი, ჭრელი ფორმა ახლა იძულებით აცვია უკვე ყველას.

ქ. მ. – აი, ომი რაც ღაიწყო დლის ხეობაში ("ღაღ-ს"), მერე-

ს. გ. – ომი ჩემთვის ("ჩემად") ღაიწყო, იქ, ე გულაუთაში რომ ჩაერჩით, მაშინ. მე და მამარეი ("ჩემი მამა") წავედით ოთხარაში ბიძაჩემთან, ცამეტ ავეისტოს და თოთხმეტში ომი ღაიწყო. ოცდაცხრა დღე დეყავით, ჩარჩენილები ვიყავით იქ, მერე გაეკლისას ანქაბად გამოგვიშვა ("გამოგვიშვეს") ჩვენ, ის კარგი კაცია. დემური (კიმი) ჯაჭვილიანის თაონობით ("თა-ობით") იყო ეს ყველაფერი, იმან დავიხსნა ("გამოაშვებინა ჩვენი თხემი"), თორემ არავინ გვიშვებდა. მერე ჩამოვედი იქიდან და მკითხებთან ისინი, ე აფხაზეთიც იყენენ და ჩქნებოც იქნებოდნენ, აბა, რა იქნებოდა? ევეით გულაუთის რაიონის მილიციის პოსტი იყო. მე არ მიშვებდნენ და მამარემ ("ჩემი"ს მამა-ს") უშვებდნენ. "შენ ალბათ იოებო, სროლა თუ იყო" – იმას მკითხებოდნენ და –

ქ. მ. – რას პასუხობდი ("შობუნებდი") მერე?

ს. გ. – "ტირში მისვრია ("შობ-კერ-ა")-მეთუ ეს, აი, თოფი". ის არ იყოდნენ, ე მონადირე ("შთხველ"-არ-ი") (რომ) ვიყავი ("ვიქნებოდი"). იმათგან როგორც კი ("ქუც") ჩამოვედი, მერე თუ შესამე დღეს, მუკებანიანი"ს ბატალიონში წავედი, გუმიხთაში ("გუმიხთა-ს") და იმის მერე ვიპობ.

ქ. მ. – მხოლოდ შენ არა, შენი მთელი ოჯახი.

ს. გ. – აი, პირველი ტრაგედია ჩვენთვის იყო თექვსმეტ მარტს გუმიხთაში იყო მაგარი შეტაკება იმ საღამოს და მძაც მომიკლეს, ბიძაც, ორი დღედაშვილიც ("ღეიდაშვილები ორი"), კარგი მეგობრები ("ამხანაგ-ებ-ი"). ოცდაერთი კაცი ვიყავით იმ საღამოს იქ და მხოლოდ შვიდი გადარჩა ("შვიდ კაცს შერჩა სული"), სამი-ოთხი დაჭრილი ("და-ქენც-ილი-ი") ვიყავით.

ქ. მ. – იმ საღამოს მე სოხუმში ("სო-ხუმ-ს") ვიყავი და მასხოვს როგორი საშინელება ტრიალებდა.

ს. გ. – ბავგადიდან დაწყებული აქ ვიყავი ("ვეოფილვარ"), აქედან არსად არ წავსულვარ. სხვა ფორმა არაფერი ("არა საქმე") არ ჩამოცემას. ნათქვამი მაქვს "სანამ-მეთუ ომი ღამთაფრება, მანამღე ("მანინაღ) მეცმევა ("მ-ერ-ქუ-უ-ე-ი-ს"), მაგრამ ღამთაფრება დროზე?"

ქ. მ. – ეს იყო საისტორიო საქმე – მთელი აფხაზეთი დიკარგა ("გან-ქარ-და") და დალი"ს ხეობა გადარჩა! ეს არის თქვენი წყალობით, აი, მებრძოლი ვაჟკაცები"ს ("ახალ-ვაჟები-ის") ღამსახურება არის!

ს. გ. – თოფის ხელში აღება ვისაც შეეძლო, ყველა მიდიოდა საბრძოლველად და ყველა დაღუღმა დაცვა ჩვენი ხეობა. ახლა მტრები ("მასუ-ილებ-ი") ამბობენ თურმე არ გვინდოდაო ("არო ენუკუო-და-თ") დალი"ს ალებუ, თორემ მაშინ ავიღებდითო ("ანა-კიდებ-ან"). ვერაფერსაც ვერ აიღებდნენ ("ი-კიდებ-დ-ნენ"), თორემ რატომ იმობდნენ და რატომ იკლავდნენ ("ადგრო-მ-ი-რ-ნენ") თავს ("თხემ-ს") ისინი? სინარულით ამოვიღოდნენ, ლაიასაც ამოსეველებდნენ და სხვა სოფლებსაც მაგრად რომ დაღვებდოდით, აქ რომ არ ვყოფილვიყავით. ასე იყო და მარტო ერთ-ორ კაცს არავის აქვს წვლილი ამ საქმეში! ვისაც კი შეხედავ ახლა, კი ზოგს შეიძლება არ უბრძოლია, მაგრამ ამაზე არაა საქმე!

ქ. მ. — ასეა სამომავლოდ მანცნ როგორ ფიქრობ, აი, შენ თვითონ როგორ წარმოგიდგენია, როგორ გაგრძელდება, სანამდე იქნება ასე?

ს. გ. — ერთორ წელს რომ ამბობენ, მე არ მიმანია სწორად დრო უნდა ('ენუკეი-ს') ცველაფერს ('გველას') და შეროდება ხალხი ამა, რა იქნება? გერმანიისა და საბჭოთა კავშირის ომი რომ იყო, მაშინ თავიდან არც იხილი იფრენ ერთმანეთში კარვად, მაგრამ ასეა! სხვა თაობა ('პლეად') რომ წამოვა იმას ნაკლები წვერა ექნება ერთმანეთში, რა თქმა უნდა, და შეროდებიან ამა, სოხუმშიდან ხავალი თუ არ იქნება, ჩვენთან როგორ ამოვალთ? ზამთარში შუად თვეს უღელტეხილზე გზა ('სა-გ-ვეი') არ არის ვერტმურენის და 'უკურუზნიკოს' ამარა აქ ვოფნა რაღებდე იქნება?

* * *

რ. ო. — ბუბა ლაზარი, ხოჩა ლადნლუ ქარ!

ლ. დ. — ხოჩამ ქაჩო ღერბეთ!

რ. ო. — ხოშა შარე ხი, ჭეხლი მალე ექკალი ამბუ ი ქანგებბუ!

ლ. დ. — დლ დონგეშო ლი შუანრე ნალზიფუ, იუნდლო ლი ნაშუან. კირი კენჯბარ ი ჭგვრანგ შეკრის ნალგომალჭარ ი მინა ძღუოდ, ჭგვრანგ აჭარანშ, ჭგვრანგ ჩხალთშ ლის ამნ მეწყმ. ტულის, ერე "თათრიაინობენ დლ რაქ სამინ ლი ვინახუბტ ი ვინახუბიტ".

შუანანან ლალზიგანდ ეჭლა ესღვრდას დალთე, ერე დალ ლი შუანრეშ, ლი ნაშუან ი ვახეი იუნდლო ხეყანას ალას დლღა ტუბიბ — შუანრე ნაყახუ. დლღისგა მანკუიოდ ალზიგნლის: — გუარინანალ, გულბანარ, ბირეულარ, გერლიანარ, აფრასიფალ... ამჩუ იუნდლო არდას ხოჩა ლნიმეი ი მეგვე მახელუაერ:

ჩის ჩუხოთარან ბათალბი წულუკიძე, ხოჩა მეთხუბარ, კოქს ხოჩა მეზი, ბგვი მებგვადლ. ბათალბმეჭა, დლღისგა მინა ჩიქა არა ნინ დანს ხანლენა: ქართული, ლუშნუ, ლუყურჩუ, ლურჩუსუ, ლუშნუ, ლგდფხაზუ, სომხურ ი ბერძნულ. ბათალბინ ჩინე ლგმარ როსტომ (როლო) ცინდილიან. ალ იორის ყარანალ ლიდგარო ლანბგვრლენ ი ჩუადგარმენ. ჩუ-სეკუნი-ოთხუიენს ჩხალთახანს სოხუმთე ი ჩუახეკეპ მარო მელეცია. ბაგად კოჭთეკა ლიქალუ მელეციალდ ესნარ უშუბარ ათგვრკლენ: "შა ესერ ხარს ალმარ სოხუმდ ლეპენე?! ქაუ-ესერ-აშიდს კოჭა, მოდგი, ეში-ეშიდ, ეშუბი თხუბი ესერაუ ადგეს ნიშანდ". ალას ერ ასნარეს, მინ ჩანგარე გუარს ი მადრატალშუ ხოცხანლის ბათალბის ი მინა ჩინე. ეჭმარდ ქა-მ-მამ-ადქუტერეს, ბათალბის ნინ სგანესმორლნო, ლგიფხაზუ ერ ჩუხესლნო. ბათალბიოდ ალა ერ მგ ეწმეკერე, სწქუე მინა ჩინე: "ე, როსტომ, ალო ათხე ესერ ხოწიუნ ლიმარგუ ი ლიმხელუაფ. ქესერ იბნი ჭიშხი ლიფორთხეს ი უითომ ჩადლ ლიუშეს, მელიციალბს ესერ ერ თე ხოშა მინაშთე ხულუნეს. ქესერ ამიამ ჩიქა აშუ ჩიქარდ ჩინე ი ჩინე, მკენე ესერ ჩქარდ მარანდ სგა-უ-ლანსრეკუბლდე, ერქანდუნესერ აქდდე მენახდ მერმე ქალესტუმარო ხარს, ალო ალ მელეციალდ ესერ კოჭა ლიშდეს ხომარეს". — ალა მგ ხოჩამდ ჩუადანსარეს ი ექ მარო მელიცია მინე მარადლუ ადგარჩუ ექვრდა.

თაურობისგა ჩუ-ერ-აცხიარს, ერე "მარო ტუსანდს ესერ მარო ლგჩე ი ლგმარდ მელეციაოდ ქოსხერა", სასქელ ე'ოხფიშგ.

ამეი ასანდ ლამარკდ ბათალბში ი მინა ჩინეში ლიმარგ ი ლიმხელუაფ.

რ. ო. — იუნასუ ხარი, ბუბა ლაზარი, შა ხოჩა ამბუ მირ ნამბუბუ!

ლაზარი დადვანი, 73 წლისა
ოპარიშალი — კობარა — ბოლნისი, 2006 წ.

რ. ი. — გამარჯობა (“კარგი დღემც გაქვს”), ბიძია ლაზარე!

ლ. დ. — გაგიმარჯოს (“კარგს გიზამს ლმერთი”)!
 რ. ი. — უფროსი (“ხ-უ-ც-ი”) კაცი ხარ, რაზე განსაკუთრებული (“ისეთი”) ამბავი გვეკოდინება და

მიაშვებ!

ლ. დ. — დალი ადრიდანვე არის სვანების ნამოსახლარი, უძველესი დროიდან (“ევასა შემდეგ, ევადან”) არის ნასვანარი. კირის კლდეები, შიყერის წმინდა გიორგის ეკლესიის ნაგებობები და მისი გალავანი (“წღღღღ”), აჯარის წმინდა გიორგის ეკლესია, ჩხალთის წმინდა გიორგის ეკლესია არიან ამის მოწმე. ამბობენ, რომ “თათრიანობისას დალი სამჯერ არის ამომწყადარი და ამოწყვეტილი (“ა-მო-ნა-ს-ვე-ტი-ო”).

სვანეთიდან საცხოვრებლად დაღში იმიტომ მიდიოდნენ, რომ დალი არის სვანებისა, ნასვანარია და სახელიც ძველთაგანვე ერქვა ამას დაღის ხეობა (“ტბა”) — სვანებისა დარქმეული (“ნა-სა-ხ-ელ-არ-ი”). დაღში პირველად დასახლებულან: გურჩიანები, გულბანები, პირველები, გერლიანები, აფრასიძეები... აქ ძველთაგანვე ცხოვრობდნენ (“იყვნენ”) კარგი საიმედო და ძლიერი (“შაგარი”) ვაჟკაცები (“ახალ-ვაჟ-ებ-ი”):

ყველა იცნობდა ბათალბი წულუკიტეს, კარგი მონადირე, კარგი მეკლდეური (“კლდეს მოსიარულე”), ძლიერი (“ბრგე”) მოჭიდავე. ბათალბის გარდა, მის დროს დაღში რვა ენა არავის სცოდნია: ქართული, სვანური, ჩერქეზული (“ყარაჩა-უ-ლი-ი”), რუსული, მეგრული, აფხაზური, სომხური და ბერძნული. ბათალბის სიძე ყოფილა როსტომ (როტო) ცინდელიანი. ამ ორს ყარაჩაელებსა მოკვლა დააბრალეს და დააპატიმრეს (“დაიჭირეს”). უნდა წაეყვანათ ჩხალთიდან სოხუმში და გააყოლეს (“ჩამოაყოლეს”) ორი მილიციონერი (“მილიცია”). ბაგადას კლდეზე სანამ მიღწევდნენ, მილიციელებმა თურმე ერთმანეთს ვადალაპარაკეს: “რად გვინდაო ამათი სოხუმამდე ჩაყვანა (“ჰყავთო სო-ხ-უმ-ად სა-ჭ-ენ-ებ-ელი-ი”)?! გადაყვართო (“გადაყვართო”) კლდეზე ან, (თუ) მაინცდამაინც, ერთისა (“ს,ხ-უ-მ-ი-ს”) თავი (“თხემ-ი-ო-მ-ც”) ჩაეიტანოთო (“წაიღეს”) ნიშნად”. ამას რომ ბჭობენ (“ა-სა-ზ-რ-ებ-ენ”), თვითონ ცხენებზე სხედან და მათარხებით ერეკებიან ბათალბის და მის სიძეს. იმათ ვერც (“არც”) იფიქრეს (*,მო-ა-ჭ-ე-უ-ს”), ბათალბის ენა (თუ) ესმოდა, აფხაზური რომ ეცოდინებოდა. ბათალბიმ ეს ყველაფერი რომ გაიგო, თავის სიძეს უთხრა: “ე, როსტომ, აბა, ახლა გემართებო (“ჰმართებთო”) სიმარჯვე (“მარგ-ობ-ა”) და ვაჟკაცობა (“ახალ-ვაჟ-ობ-ა”). მე დაგიწყებო (“თვითონ დაიწყებოსო”) ფეხის არევის (“შვართხ-ვა-ს”) და ვითომ ფეხსაცმლის (“ჩაფ-ულ-ი-ა-ს”) გახდას, რომ მილიციელებს (“მილიც-ი-ებ-ს”) თვალი უფრო ჩემკენ (“მისკენ”) ჰქონდეთო. ამასობაში (“ამ და ამ დროზე”) მე ჩქარა ჩამოვადგებ (“თვითონ ...ჩა-მო-ი-ყვ-ან-ს”) ერთს ცხენიდან, შენ კი სწრაფად (“ჩქარ-ად”) იარაღი ესროლეო (“თვითონ ...მიმცუაროსო”), შემდეგ ასევე სწრაფად მეორე უნდა გავისტუმროთ (“აქვთ გა-ს-ა-ს-ტ-უმ-რ-ებ-ელი-ი”), თორემ ეს მილიციელები კლდეზე გადაყრას გვიპირებენო (“უ-პ-ი-რ-ებ-ენ-ო”). — ეს ყველაფერი კარგად მოისაზრეს და ის ორი მილიციელი მათვე იარაღით მოკლეს (ორივე).

მთავრობაში რომ გაიგეს (“გა-ც-ხ-ი-ლ-ეს”), რომ “ორ ტუსასღ ორი ცხენოსანი და იარაღიანი მილიციელისთვის (“მილიცია-დ”) უჯობნაო (“გადაუმეტებია”), სასჯელი მოუხსნენ.

ასე დარჩა საარაკოდ ბათალბისა და მისი სიძისა სიმარჯვე (“მარგ-ობ-ა”) და ვაჟკაცობა.

რ. ი. — გამალობ (“ევას-ა-მ-ც ხ-ა-რ”), ბიძია ლაზარე, რა კარგი ამბავი მიაშვებ!

მ. ჯ. — მი ხუი მუეუინარ ქაჭუღლიან, კაპტო ქაჭუღლიანან გეზალ. ნათაუ ი ნარდუშუ ხუი დვლს. ნათორ ხუი რუსუეტა. ათხე ხუი უოშხხუეშდისენმი ლეზან. ლეწუთლე ხუი ლატლართე. მიშგუ ჭანუ ლი ამირა კუნაჭიან. მიშგუ დიმითოს ხაშხა ჰადუ, გირგუღლიან ლი გუარდ. მი მირი უოშხხუ გეზალ: ლიდე, დათო, ნინო ი მეღანო.

ქ. მ. — სი დვლს ხიზგი, ოქანსიგა ათხე ხოშილ ლემღლახუდ გარგლიდ ა ლელტალუდ, ჰა იმეი ფორმიშდ?

მ. ჯ. — მი მემღლან ხუი, მარე შიშტ ნაწუთლეღლღნლო ოტხ ლატლარე კილოთე ი ათხე ხოში მენწირდ მანგ გუარგლიდ ლელტალუდ.

ქ. მ. — უ... ალა იშლა ჩუემ დო?

მ. ჯ. — ალიარე კილო ლი ხოშილ ჩიჭარდ ასათუისებელ ი ეჭღა. ლელტალუდ გუარგლიდ ხორილდ ი ხუნცხრუნწუნეშდ ხორილდ.

ქ. მ. — ათხე... მი ჩუმიხა, ერე ისგუ დი, პიმენ ბიძია ი ალიან ოზგან ი ანერდწან ბარგმბას. მი მემღლ ხუი, მარე მი დეს მირღა ბარგმბას ეჭღურე ლიცს ერხანთე ლი, ხოლა ლეწი გუნ, მი ამეი მიხა მერმალწანქა; მი ჭუემდას ხუიზგი, ხოშილ ლეუახიდ, ოძარიშდლს. სი ლიბოფუს ხუნწან ჭერდი დადამერმოუ ბარგმბას. აი, იმეუშ ლანსუ სოფლი მდებარეობა, მან ხემთქუწნდახ, მარ მეზგან ოზგან — ალაძალა მანგ ქანწიბანუ. უილანსუქდუინ, ლინთუისგან ღენარ, მიაღლითად, ლიფანწლი. მუშუნან მარემი ოქანსიგა ახხუეშუეშე მახედღუე, ამეი ახალგაზრდა, ამეი უდროოდ ერ ჩუნდმერტწან, მი წარმოიღვენია, მიჩა დი, გიგა ნინუცა, ბიცოლა ნინა ი მიჩა ლადარუა... იმეი ასუენოლს ლიფანწლის... ერას მოხუნა ნუეუეშე მახალ საკურ ი მწუშე წესარ ხუღღა! ისგუ დადამერ იმეუშ ტაბგარს ასუენოლს ისგუ ბიძან ლაფანაეი? მანგ უილანსუქდუინ ი ალ ამბუნარ ახგმბანუ ათხე სი.

მ. ჯ. — მიშგუ ბიძია ერ აღდღუშელი, ეჩა მი ლემწარღლხუი მეშდღეშუ ლუთემა; ლიმგრიე ლადელ ადღაწუწან ბიძია ი მი დერუემდ სექტემბერს ხუნაზგარან ეშუე წანს. აშლად ერ ლიფანე, ჩი საფტინს ერ ირმეუროლს, ჩი ღვენი ტაბგარე ლიმარე ი ლინღენი, საფლანთეეა ლიწი, ეშრე ლილქანდ ი ერქანდო ნაფანუნი ქალიფანე ბიძიან უახაეი, ალა მი მამ მაშეიდ. ლიბოფუს ბარგმბათე ნანაგართე ლიზელწლ უეკუე ჩუწარი მიშგუ მაშუადისგა: ლიცქა ქანაწუნდო ბარგმბად ლანსუ ლეწი ოხუიშლაშირ მერტ კარარეი, გუნ წაფხ ადგილარეი, კოჭარეი, მანქანწ შუეკუ უენდ გარ ლანსუ. მეწუბელარ დარ ხორდას დადას ი ბაბას; მი ამეი მაშეიდ, დემა ფენის მარ ხეზგან ი დემა — ჭუემდის.

ქ. მ. — მი მან მინა ი მასმა, ბარგმბას მეზგან გუნ ნაკლებდ გარ, მარე ეჩა მეშად ლანსუ ადგილ ბეროლარეშ.

მ. ჯ. — დედე ხუნწან ტუმლდა, ერე მინე ქორ ესერ ლემგენ ეკლესიან ნაგამეი. ხუნწან ესერ ხაბგუანს ჭუაროლდარ, ხატარ“ — დიდბ ოთწანდ! ი ერქანდო, ბიძია პიმენი ნადღუაუნდო, დედა დალ ალ ნაუბანდურის, მინე ოქანსი ტრაგედიას — ჩინს ხაბარულდა ერას, უ, “ქორ ესერ ეკლესიან ნაგამეი მან სეროლს ლეგემ! ეგებ ესერ პიმენს ამეი მამ ხაყარწან!”

ჩუამ ეჭუწადგილ მირ ლანსუ, აშალღებულ, ეკლესიანდ ერ იგის, ეჭუწე, ი გირკიდ — ხორა ბუნება.

ქ. მ. — აშალღებულს ლუშენუდ “უილკლათხე” ხაშხა. ათხე, მუეუი, ემა ჭაშეიდ სი დედ ისგუ დადას — გიგა ნინუცას ხერა ნამბაუ, დედ ისგუ დის — ბიცოლა ნინას, ერე ეჭ ქორ ეჭ ადგილთე მინდ ადგე, ჰა მერმანწანქა ხადდას წაყიდღე ლანგა-ლარდა? ალა გუნ ხანტერეუს ლი ეჭღურე, ჩინს რუგუინა, შუანარ მეგჰად სერინდწლს საყდარალეშ ი ლაჭუნწიარე ნაგამეი ლილზიგწლს, გუნ უცხუდ ითუღება ი ეჭღა.

მ. ჯ. — მიშგუ დადა ი ბაბა ერ ხგვმტეხნელოხ შუანხან ლაღზიგანდ, ერქა ოხუიდახ მადხუნამ გომილდ. ი ერქანდო ძირხანუი ოთშანუნახ ი ოთგან შგ მინს. ალა მილიანდ ლგმარ ცხიკ. ექოხკაქუახუი მანკუილ.

ქ. მ. — უო... მიე ამუი მინა, ერე ბარგმბახ სოშა მენწირდ ლიხ ცხიკარ. მეგმი დაცურება ერ ლგმარ კომუნიტრე ჩიქქა — ერან სოშა მენწირდ გენწოში, ბარგმმეში ი შვათაქუარან ცხიკარხან.

მ. ჯ. — აღმარს ქალღღმე ცხიკარ ხანზღან გირკიდი ი შგვანლ — მამა. აღ ცხიკარ ხადღან ჩულგეშიე... უილგქაქუი, ქამეტუეფე, ლქქულგეგენდ უილგხანე. ხორღან აორაშირეი პეტ დაგვლ, ოხტეშდწოდთეი ფირიო..., იშგენი შგ — მანცინი ი მანგარი...

ქ. მ. — ათხაჯად მი შან მინტერეს... ბარგმბა ხომ ლი ამუი ჭუნდიას, იმუნელე ლგც ერხანთე, ამუი ჭუნდელახან ისგუ დადაშერანლ იშლა აღხუნარღან აქაფარათე, იშგენ ლახუნარ სოშილ ფედღას ხადღან... აქაფარა ლი მხურა ლახუნლ, ლეუპაილს დღლიაშ, კლუხორი თანდი ლადლთეი... ერე ითანელ ლგმლახუნინ: მართა, მიშგუ ბეზია, გიგა ელხაბედ, ისგუ დადაშერანლ... ლიბოფუეი მი ფიშარამინ მირღა ი მილხურა ერე... ალა ლახუნლ მეტრეშდ ზან სგუეზინ... ერქა უქუე სემი ქარუნულ გარ ლგვლა ი სემი მეზუე გარ ხუნლხუნარდად. მი შამ მინლდა, მარე გიგა ნინჩა, ბიძია პირბე ი აღიარ ეხუნე ადგილს ხატუნოღანს “ღენქარღე ნაკარქს”. მეტ ლიხუნედე, “ამარგ ლახუნე ექ ლენქარანლ”, ერქოცირი მანკუილ, ერე ექ ლენქარანლ ლახუნე ქაქუანარ, ბიცოლა ნინე ლამუარანლ ი ისგუეი დადაშერანლ.

მ. ჯ. — მიშგუ დადა ლახუნე გურჩინ, ეტაშა ჰახუნეში, მიშგუ ბაბა ლახუნე ჭაქუნე, ესენგი მღღენქერ, მარე შგ გარგანღან ლურჩანბარულ, ნაი, ბოფუარ.

ქ. მ. — მიჩა ხეხუნეი საბატრეცემოლოდ ჰა იშლა?

მ. ჯ. — შან მინა... ექიარე კილო ხად ლგკიდ.

ქ. მ. — აა..., ბარგმბახ სოშა მენწირდ ლურჩანბარულ გარგანღან მერეს... ი მღღენქერი ექსოროან მერეს...

მ. ჯ. — ბარგმბახ გარ მადე... დღლიხგამ შგ სოშა მენწირდ გარგლი ლურჩანბარულ.

ქ. მ. — იმეი?! გენწოში, მაგალითად, შგ ლგუნბარულ იმბუნლ, ექუი ომარაშხლ... ხუტიახი.

მ. ჯ. — აქარას, ჩხალთას ი ლექუნეი ხოფლარს შგ გარგლი ლურჩანბარულ. აღო, გუი ლახუნო ხი სორამდ!

ქ. მ. — ბახი სი ხუნა ხანს ლახუნებუნღე ი ოჩენღ-ხოჩენღ ლუმუნეში გარგლახი ჭანხუნუნენე.

მ. ჯ. — ლგუნბარულ ჩულგეშდენე მარ, საბრა... ლგლტალუ ეხარდ მაშეიდ.

ქ. მ. — უუ, ლგლტალუდი ლახუნებუნღ, ექას შან ხაქდა?

ნაღ ლიხებუნღდად ბიძია ბიმენიშეი. ხორხორს მაშეიდ, ბიცოლა ნინა სიტყუახ ექუი შან ტუნოღდ ზ საბრალე ქუნის შან ადღუნენა. ალა მინაშდ, მინე ოქახიშდ ლახუნ რადაც გუნ ლენგუნეშ გუნეშ, გუნ საშინელ ტრაგედია. მი ბიძენ იმხან მეთურანდო, მარე მაშეიდ მთელ ლიბოფუეი ერე ლიტკლებანლ ი, სი წარმოიდგინე, მატკლანბენდა ექდენ ბიცოლა ნინა ნაღ ჩის ნალბტლა გუნ ი, მაშეიდ, აღ მალატლა მიჩა ჭემლ მატკლად მი, გუნ ხორა გარ ბეფუეს, გუის ეშ მახუნტლა... ი საბრალე ქუნის ლაღუნაიუ მი მეჰად მახარდ მიყინდა ბიცოლა ნინა, მიყინდა მიჩა ქალგენკანე, ერთადერთ ჭემლ ქუნინი მულუნად. აშხუნე ექამ მაშეიდ, ლქქუნე (თერან ჭემრალუშე ხად გუნეში): “ღვიარობუი ლედუნად როქ დეშ ხუნისრას ი ნაუნბაროშუე უერბიდ როქ ეშვანდ ლესრე...”

მ. ჯ. — დედან ნამბაუე მაშეიდ ხუნა, ხადურ ხუნა... ლადიდ ექუი ქა-იმე-ვარონენე მიჩა ლადუნა ჭემლ ბედუი იმუნლანე ქა-ომ-ანგებუნენა. ჭან ლალ ანოშ გუის მერეს იქუი ი ნაღ, ბოფუარს, გეზღირს, ქალწადუ ი ჩულუთირა ბიძი მემართ ხოშილ ი ხოშილ მალატ, მერდან, მატკლად გარ ნექმენიდა.

ქ. მ. — მუნეი, ექ ამბანუგდ ემანდ გუისგა სოღანდ — ქორ ისგუ დადაშერანლ ეკლესიან ნაგანეი ერ ხანგენახ. ბარგმბახ ადგლანარგქა შან ირდოლს, იშგანგ იშლა დო ედღღზიგანდნენ?! მით

უშეცდომებ, გეზონორ მან ექ ქორისგა ლეშინს ნათანუ. სი იმყო ხაქეურან?

მ. ჯ. — მიშეუ ბაბა ლანსუ ბეგიდ, ბეგიდ მელზიგირუ მარე, გეზონორუ ლითურე მან ხანტურეკინდა, ოლოდ ხონა მეხე ლეშინსლანსუ ო ქონება ხალეშინს ხუნამ. სი კაქასმა სიამ, მონხუნამ ქონება ხელუნდალს?! ამყო მელზიგალ მარეშიოდ ლანსუ ექ ადგილ ზუსტად ნაგონო ო ნახანსუ. ხონილ ადგოლს იმე სიხონსლანს?! — ცხიკ ო უნელ გირკიოდ ქაგეუმი, მინდურანლ, ლანსი-ლალანსუ, მანინე ლალზიგალ ადგოლანს... ბარგეშახისგა გარ მადე, მთელ დანოსგაა ლანქულეგენდ ხონილს იმ ესუნდანს! ფურანს, დანას — კუშანს შამს ქანფეშედას, ნანბოზს მინოუშე სგატეინდან მანხან-მანქეურ, სერ ლილდედ ო ალა მანგეუშ ხეკუნდს. ამყო ლანსუ ალა მთელი მუელეურ ო ლუფხუის, ლახუთე ლილდედ. ლინთისგა მეკად სგახეკუმ მიშეუ ბაბა. აშხუინ დანკრე ლაქუნფხუე შა ლაგრცახეი ქიშს ოთეურინა, ო ოთეურინა ეჩეი ფორშიოდ, ერე კეელ ქუთულენო ულიანთეფა ეხბნო. ათე მამ ჩეუმიანს?! მანქელ დალ ისე ლინთისგა, მარგეშან ცხიკარისგა მადელ, დალისგა გარკ ლანსუ, ამქედელიან, ქიშს ეხბოუ სგალოსბა ეშ, ნანბოზ სნლდე, ეშხუამ მანგეუშ ოთქარეა, ეჩეი სგანსკოქუა მანგ ქორთე. ერქანლო გარ ოთქერნახ სერ ქორშანს ლანსუედლოთე.

ბაბა მოლიდოლს იქუნანდა, მარე ალა ლანსიგალისგა ექლან მან ხოშეირდა, ექლერე ექ ლენთ შიშტ მიშეუ დადას მეღენინ კარფხან ლოსდა — ბალან შირ ლი, ერე ძირლე კარფხან გუნ ხონა ხან ჩნს: ნანქინის, ნანქინის, ნანქინის.

გუნ ლექულეგენ ლანსუ დადა ო ბაბა... მაშეიდ, მიშეუ ლიბოფუქა დადა ლადელისგა ხუნან უოშთხუედლოქა სგლგინს ასენდა. მი ამოშუ თან, ამქედელ სგლგინ შეიოდება ზანსგაა დეშ ოხსეა. ლახუის მინდა დადაშერცახან, მარე ბიძა ბიმე ნადანუშენლო აჭაფარათე სერ დენს ანქანდ ლალ — ხურთან ლახუნთე ანბინე ლილხუნარო. ხურთან ლახუნს ერ ხონქერანს, მაშეიდ, ერქა მი, ხონრა გარ ბეფუშს, მაშენე მამ მამბეგენა — ფხულარ ო ტოტარ დადას ეჩეი ჩიქარდ ხელუნს, ერე თეში ლიქმინე დეშ ხონშანს, ალო ეშხუ ზურალანსუ ალამანგ ფირე ო დანგელ მოგუნამ ლეშეი ნორლს?! ხაერთოდ, დადა ერურდო გუნ ჩიქარ ო ლექუნეურე ზურალ ლანსუ. ლეგეშე გეუმი უედარანს ო ქიუნარს ო სგლგინარს ხომ ლამელან მანს ნად!

ქ. მ. — იმ ხანოლანს დო ალამანგ თანს, ჩუ-მან-ფორშიოდ-იშხუნდან, მედ აქუნდლანსმა?

მ. ჯ. — ერას გარკლა მამ ხაკუ! მუშეურის მედ მექედს მორი-სეში სგლგინურ ქა-ღალ-მარს-ანფეშედა?! ლანსუედ, მაშეიდ, სოგდან ხოშა, მეგანხანქა ლესეი ლასგლგენარ. ექანარ ლანსუ ეოლგეპურტე, ჯროდი ო გუნ სკროდი. ერქსგა ხოგდან წითხ. ლაგლმეტარანლი ზექიშ ლანსუ. ნამქარან სგლგინი ნახომ, ნაკლათხან — უედარად სოკლათხან, უშხუარეი ლეგეტოდ მეშედ-მეშედ სგლგინ ერ ხასკედდა. ლასგლგინეი ერას ლესეი ფხულენი ნანგრი ცხიბის ხონენდან; ლაქარეი მანქეიდ ცხიბის ნანქეფახ, ერქანლო სგლგინარ ხოშილ მოლდ ლეტხე ლანსუ ო აპარასგა ერხანუ, ქ, ხოშა ლაწათხე. ლაგლმეტარანლ სოგდან უოშთხუ-უოხუნეოდ, ესეგი უოშთხუედ-უოხუნეოდ სგლგინი ზოშა. მაშეიდ, აშხუინ დადად ეშხუ ნაგუნ ნანქებ სგლგინ, ლანქედლის ო ლესქექარანლის მამ ქენსანდ, ჩუადე ლანქედთე. სგლგინი ფანს ერქა ლანსუ მორი მანთ. დადა ანტან მერმა შა მენსა ლადე: „მორი მანთოდ ო მერეშეუდ კანქედ ესერ ლანსუბარია!“ — ერქანლო ლგინდე ჩულანსუ, ერე შეში მანს ნადლა.

ღენარეი ო ლიბოზის ერ ხეკუნს ჩეუმიანს მეზად, ექ ლადლარეი ლანქვანს ო ნანჭურუნს ეშხუს გარ მამა, მორის, ხუნან სემისი ხანსიარდან — ნედანტ იროლ, ფიქუ, ლუნ, შა ხაბოლ... ერანარ ჩი ლენთი ლეშინარ ანქახ ო ეიხოსლიანს. ამყო მეშინარ ოქანს იმანარ ხეკუნს ნანქან ალა?!

ქანქუნანარ ლანსუ უოხუნეოდ ლაუდილა ო ხორდან ეშხუ გეგილ — ბიმენ ქანქუნს. იზგას ბარგეშახს. მიშეუ ბიძა ლეშინელი სურუ კგლოხი, მორი მეტრ ო მეშდოსუნეოდ ხანტიმეტრ, ო ბეგიდ ხონა მეთხუნარ. მადხუნამ ხანს გარ ლანსუ შირა ლირდე ო ალ დრეუთისგა ლედგარ ნადლა უოშთხუედლოქა ლეშა.

ემსხუეშხუ ლახუნარტი ხანტარინა მიშუე მუ. ლემარ ლიმერეი ხუტუნენ ლადედ. უიერ-მინედელინ ჟოლართეი, ემსუ მიშუე მუეშედ ხოქუა: “ალო როქ სი უადერ, ლქუცურხს როქ პრახს დავარ, ექმარ როქ რახარეკელ ი მი როქ — ნახუნარინს როქ ხოსლიმან, ლუაშ? — ალ ნახუნარინს როქ რუსუნადვარი ი (დერენახნთე ლემარდელი) ექას როქ ეჩხან ქაქუიდე ი ეჩქად როქ სი რუნანდენი, ი ელო ბახსი როქ მან გუმერა უი-ლაქუცურთე-ლენი, ეჩქად როქ ვანდე-ლავარს-რუ”.

მიშუე მუ უათგენინა ლქუცურთე ი რუერ-ამედელი, ექმუნა ამახუნ — ამუნ დერე სკამეუეიერ ი მიშუე ბიძია სკამეუედე. თურმე მიშუე ბიძია დე რუადვარ, ალ ლუაშს ნიშან ნანენინა — დოშდულ. ალა ჩოთადვარა, ქამინედელი, ვილხმანარა, თხუმი ქონტინა მერმე მხარეთე, ქა-ერ-მეტხენლი (ტან ხეკუეს ოხტინანქა), ეჩქა რუათგუნება დერე ი სვანმეუედელი ი რუალადვარ ემსუ. ეჩანლო ეშდარბი მარეს უენედვარ ოხტინახსეი ლედვარ, ერხუმში ლემარნელი მიშუე ბიძია.

ბიძენიცახან ხუშა ლედენდა ლი დაკუმირებულ, ეჩანს ტუნოლახ, ერე დალ ესერ ხმთქუნა (დიდამ ოთქანდ!), ეჩნს ხანქურე ესერ მან ოთხუნა-ხონამდე, ეჩქა ეშდარ ალადუმული. მიშუე ბიძიას მარე ხორდა ლახუნა. ალმარ ერ რუალტუენდე, ერე ეშხუს ექა ლაშხინხანქა ქონტინა, დალიანს ხანქურ. მიშუე ბიძია ქუნდიას იმეულე ლემარდელი ი ეჩხანუ ოთბაქაქა, გუდ ვანდე რის. ეჩხან ლაქუმოშ ვანდედელი ი ხოქუა: “ახანლო მიშუე ლირდე როქ ხუშა ხანაშ მან ლი, ამკაცხს როქ მიშუე ლახუნა”. ეჩანდუე მარე ზან დესანმედელი ხანართოდ ლახუნართე ი, ქა-ერ-ანად (ქქ-ერ-არად), ეჩქა თურმე რუნადუმენ.

ბიძია ბიძენს ხანდენა ემსუ ხოჩა ჩანდე, ხანდურ ხოჩა. დალისგუნერ ეჩქა ექ ფორმა ჩანდე მან ლემარდელი. მეთხუნარს მარეს ჩანდე ხოჩა ხერდოლ, ალო მან ნოროლ! ბიძიან რუსუნადუმუნდო ჩანდე ჩუნქსდე აჭუვარახს ი ორმოცთეიქა საერდოდე უი-დე-უ-ოხდარახს, რუ-დნსიმო-ოთგრმა, ალო მან ფორმიშდ მუმ ლახკუეჰანს ი ლახკუეჰანს გუნ ხოჩა მერჩანე ი ბგად ლექმე მახედუაქარი. ორმოც მერმა ჰა მენსა ლადედ ლახინსანა დედახს: “უითომ მიშუეამოქ როქ ხუნარდ ქორს ი ლამტუნოლ როქ; ქაროქ-ოთხეი ი ბიძენს ჩანდე როქ სკახოქუნა — “მი ი მიშუე ჩანდე როქ ოჩანდ...” დედა ტუნოლდა, ისნაუისგუნერ მან ლახხეუდა, ბიძუნერ ერ რულუდუქაუე ლემარ. მერმა ლადედ აჭუვარახანს ესერ ვანდე ბუნენ, “ბიძე ჩანდე ესერ ლედვარ ახგუნება”; სი წარმოიდგინე, ახგუნებან თითქმის ექ ანდოლოქე, იმუნა ბიძია ანდლუმენ, ჩანდე ბღერე ლემარ მეშუდე. უი-ცხანდე-უ-ოხტინახს: “შან ახრ ესერ ხალტუნა ჩანდე ეჩხანსეი ლიტხს? მანდე მგტხეა ესერ მარ ლემარდ?”

მი ი ზაურის გუიდე მან ენოგინე, ხოშალე უქბოშ ოჩანდე ი ნახოხს, ლიშვალანდ, ქუინი მგუნდოლ გარ ოხტანდსეა კარუნოლთხეა. ექ ლადედცალ მანუმ კისდ მან მანუიდე: ჩიქეა, ამეი ქუნდიად ოჩანდე უქბოშ, ესდურად დერახლეი, კენჯბარტი, ლაცგეუილარ უენდ გარ ლახუნს, ექალი ანდოლარტი. ბღერე ლიხედიდ ი, მით უმეტეს, ამეი ქალენკანე ბიძიან ი ლგთორ მეთხუნარინ ნადუნაშ ანდოლიშ ლიქედიდ სარიკო სიხე მირ ლანშიდე. სკოდ ბღერე ლიხედო ხომ ეურთო სიხეს ხანდე მარეს! ექ ბღემი ნაკლახი, იმუნალექუნა ბიძია ვანდე, ლემარ მერუმედიოხთინიშდ მეტრა. ალა გუნ, გუნ ხოშა ხანდუნან. მანუმში უოლარ ხეკუეს ლემარნელახსე, უოშა ზანამ... უუ! — იქალანდე უქან, დერე ერ ამუნში ბდეს რუიქენე. ეჩლექუნა ლიშუედდა აქად დემის ლემანუმოლინ ბიძია ბიძე. ალამან ზანა ლგთორ მეთხუნარ, ციხეს, კოქს, კენჯბარს, უოლარს ალამან ზანელანდ, ნალთხე... ექ უიხან ი ლამარ ლემარნელი, მარე უიშტ რუნაშუდუნდო საფეთქელ ხოყრა უოლდე მან ბანუ... თხუმი ხარა სკამეუეიერ ი ეჩნოშ ალადვარ-ლალ-რუ. მერმე მეთხუიარა, უი-ერუნახ-ოხტინახს, მან ლუბტუიხინს: “ხალტუნდე ესერ მან ესკუეშენ, მან ესერ ლემადვაროლინ”.

უოხთინიშდ დარუთინსანქა დედა მანენე ხალტუნა ბიძიან. მემად ლალ ხალტუნოლ ლგთაროთხეი: “სი როქ დარუთორ მანდე, მუხუნბე როქ მირი ი, რუ-ლახ-როქ-მარ-ამდვარ, ნინა, დარუთორ, რუმინა, სი როქ რუმოქურტი”. ნადუმუნდო ლემთ ექეი მან ლემან, დედახს ქა-ერ-მამ-ლახინსანაშენ. ანუნდო დოფანლოთე (მეხუნდე ლადედ ლემარ უქუე), ხოჩა ლედენე მანუმე მარ ხალტუნა დედახს ი მახან, კუნშიქია ი მარქუნენქა. “შან დო როქ ნარა, ნინა, ნალუნანს ექლანი როქ ქალიფანე ხოჩა”

კაბტოს ნაჭრეა. დედას დემ სორბმინა: "ნაჭრე ესერ ამჟი მოლიდილან ლიფანე". ეკ ლეთ, ჰალ ესერ ჩუღლუქუნელი, დედას ქალახინანა: "ნინა (ლაბურაშხან როკ ლამაჯან გუგუდამ), დემე როკ ჩიშგურა, ბაზი როკ უდარად ამუტურ. მი როკ მეთხუარ მარე ხუმი ი გუშუ ნაჭრეშ ქვეტის გარ ლახ როკ მამინდე, ეკი როკი სორა გემელ მარცხეუ სინანქა. სგან როკ იმთხუარდი, იმ სირად, ჩიგუას როკ ქარისინე ნან, მარე ქალიწურენე უფლებეა როკ დემე ნუღდე. იმ სიმბუნად, მანგ როკ ქანესი ნან, იხვე ნარომ-ნაჭრისგ, ნან-ნამჩრედ, მანგ როკ ჩუნისა, მარე ქალიწონემ უფლებას ნან როკ დემე ნაჭრედ".

დედა ხამქანლა მიშგუ მუს: "ჯა გარ როკ იმინარ ოთფიშუდა ბიძია, იმინარ როკ ოთჯარუა. ათხად როკ მეხად უშხუდ გარ ლეშელანსიმდე, ქა-როკ-უშხუდ-ნამჩრედლის ეკ ლადედ, ქა-როკ-დეშმის-ახუტინდე, ეგებას როკ ამჟი დემე ნაჭრან".

უ... ათხანა ჩუღტეშე ი ლეშბუნადე ამსტადან ლიქტარბი ლი, ადო მამან ტარ ლად მამ როლ? ეკა მინა ნაწირდ ადემ ეჩეღდე... იმუშადუ ტუღლის, ჩუა ესერ დანს დოუ ოთნარან. სი წარმოადგინე, ხან ი დურეღუნდო მინაწუშე ექან ქანაჭრეა დედანდე, ერე: "კაბტოს როკ ნომ ხემქანლ, ქანდუნე როკ გუშგუეა ლიქმულ-ლიდჩურს! — კაბტომ ტარ როკ მამაგუემ ლანუ".

ქ. 2. — ბიძენი გეწონის სხვასს მარცხე მეთხუარბ?

ნ. ქ. — ეშხუსი დარს! ეკარბ მანგ მინე დის ათმარანსან, წანრე ყუადანუ სხვასს...

ნან მალტუნენსგას სტიოგად. ახუნე ესნარ მიშგუ დი ჰეშხუე ესერბი ლექქა, ლამეართე. აქარას ბიძია ესნარ მინა ლაცლაცანს იქეიფდა. ლიქედ ოთბირა ბიძიასი: "უშხუდ როკ აღდრადე ბარგებათე". დედას სოქე: "ნომის როკ ლანხანლა, იხვე ნამცვდილ როკ მი, მი როკ თამ-თამანდე ლური, სი როკ ექანდე სგამეჰანლ". აქარასანლექქა ბარგებად მამტარენე სემე კილომეტრ ლი ლეში. ბარგებან წაფხარე ლანდგინელი ი ბიძია ესნარ ლექქომ ანარი, ექეი ლექქომოშ, ერე დედას ქან-ამ-მამ-ლახანდეგენა. დედა ათდუქეა. ბიძე ლად უსანძგარა, ლანთხუარ თოფრე ლანხუნინარ ხნარ მეგმი ბარღუნსგა. ამჟი ქალგევე ეჩგეგა ხათხანლა მერან. ეჩანდო, თუეფ ტუეტიისგა საყდანენა, ექეი ჩუოთხონა აჯად ქორთე, მინა ლანხუნას ხანწუნანლა ი ნაცუნანლა, ხანწურიალა: "სგან როკ ლირდე ამშხუდ, მიშგუ ლირდე როკ ათმანს ი ამგნდო როკ მამტუემ ლი, მარე სორა ლნოს როკ სგან დემის ექანენე!" დედა ლად ნესგარუ ათუედა. ამბანდა ესნარ, ხემგარალდა, ხემქანანოლდა, მიწეზ ხემქედიალდა ლიხინანლუშ. ეჩქა ლანქუეშაქა დედას: "მიე სი როკ აქარას ამჟი სორა გუეი ჩუღლუღურანდ, ეჩქანდო ხენსგა სათისგა გუილ ი ტანდ როკ ლანხანდე, ერე მიშგუ ლანხუნინარისგა ერქანდე იფურთინანლა. ლანდ როკ ემეგ ხერიუ, ექლად როკ ოდურე ლექქომოშ, მარე დემეგ, მიშგუ ლირდე როკ ლანდინდე ლანხანთე სანგ".

ესნარ ამჟი ლანხუნა ჩუღტეღელის. ეშხუ, ხედუმას ბიძე ლანხუნინარ ი ეჩგეგა დანდინ ნაპოდ ლანხუნანდე ადგილ ჩუხანცენა, უსანძგარა, ქალიწურენა იარანსანქა სორა მეტელტენე მოლი ნაქერ, ხედუმას ოთცხა, ოთცხა, ექეიწერ, მინა ადგილთე სგა-დემეშიომო-ოთტინახ. ალა აქარასგა მქეიფ ბიძეს ტანდ ლანხანდე... უანჯანდ ი ამჟი ალ ამბანუ ესხუნედ. ეჩქანდო, ადრი წან, იმჟი დო ლემარ, ლემეკიბინ თხუნის ლანთხუართე უზად.

მარე წაუღონ, ლიქეზი ხემეხენე ლადედ, ექლად ქანტანდენან ბიძეს ი ჩუა-დლა-ანდარცხან. ეკა ლანხუნე მინა უეშგემიანიან ლიხთხუარ, ბოლო ნანთხუარე — ეკ ლანხუნან დედაშ. ეკ დედაშ თხუნეში ელიმეზგარე ეწინინა ი ეჩქანდო მირ ამჟი ხეყარ. ლანხუნან ეჩი ჩუმესკცხი მანდელუეარბს ი მეთხუარბასი ჩინ ამჟი ნაჭრან, ერე "ეჩქერ ლემარ დოშდულუშ ლანხუნან დედაშ ი ბიძეშდე ეკ ლადედ ესერ ოსწეზა დანს ი ჩუა-ესერ-ოთმერცხა..."

დანიან ხეობასგა მი ბიძია ბიძეშქა მასმა აჯად ჟოშთხუ-ოთხუნედ მეთხუარ, ნანხუნანდ სორა-სორა მანდელუეარბ, ერქანდე დანს ხარს ნალატუ ი ნამერცხუ.

მ. ჯ. — მე ვარ მზევინარ ჯაჭველიანი, კაპტო ჯაჭველიანი'ს შვილი. დაბადებული ("ნათენები") და გაზრდილი ("ნაცხოვრები") ვარ კოდორის ხეობაში ("დალ-ს"). ესწავლობდი ("ნასწავლი ვარ") რუსეთში. ახლა ვარ ორმოცდასამი წლის. გათხოვილი ვარ ლატალში ("ლატალ-ელ-ეპ-ს"-თან). ჩემი ქმარია ამირან კვანციანი. ჩემს დედამთილს ჰქვია პადუ, გირგელიანია გვარად. მე შეყავს ოთხი შვილი: ლიდუ, დათო, ნინო და მელანო.

ქ. მ. — შენ დალში ცხოვრობ, ოჯახში ახლა უფრო მეტად მულახურად ლაპარაკობთ თუ ლატალურად, თუ რანაირად ("რა ფორმის-ად")?

მ. ჯ. — მე მულახელი ვარ, მაგრამ გათხოვების ("ნაწულეების") შემდეგ გადავედი ლატალელების კილოსკენ და ახლა მეტწილად ყველანი ელაპარაკობთ ლატალურად.

ქ. მ. — უპ... ეს რატომ ქენი მერე?

მ. ჯ. — ამათი კილო არის უფრო ჩქარა ასათვისებელი და იმიტომ. ლატალურად ელაპარაკობ მეც უკეთესად და გაგებინებთაც უკეთ ვაგებინებ ("ე-ა-ცხრილ-ფინებ").

ქ. მ. — მე ვიცი, რომ დედაშენი, პიმენ ბიძია და ესენი ცხოვრობდნენ და გაიზარდნენ ბარუმბაში ("ბარუმბა-ს"). მეც დალეული ვარ, მაგრამ არ ვყოფილვარ ბარუმბაში იმიტომ, რომ წყალგაღმა არის, ცუდი სავალი ("საგზა-ლი") არის ძალიან — ასე ვიცი სხვებისგან; მე შორს ვცხოვრობ, უფრო ზეითიკენ, ომარიშალში. ბავშვობისას ბეგრჯერ იქნებოდი დედულეთში ბარუმბაში. აი, როგორი იყო სოფლის მდებარეობა, რა სჩვეოდათ, რომელი ("ვენ") ოჯახები ცხოვრობდნენ — ეს ყველაფერი გვიამბე. გაიხსენე, ვთქვით, ზამთრის ("თოვ-ა-ს"შიი-ს") დღესასწაულები: მაგალითად, ლიფანალი-ი (მიცვალებულისათვის საკურთხი სუფრის წადგმის კვირეული). სვანი კაცის ოჯახში ერთადერთი ეთქაცვი, ასე ახალგაზრდა, ასე უდროოდ რომ დაიღუპა ("და-მარცხ-და"), მე წარმომადგენია დედამისი ("მისი დედა"), დეიდა ნინუცა, ბიცილა ნინა და მისი დებო... როგორ აკეთებენ ("ა-წყობენ") საკურთხობას ("და-ფუნ-ა-ს")... იმას რამდენიირი ცოდნა უნდა და რამხელა ("რა ზომა") წესები აქეს! შენი დედულები ("დი-დედა-ს-ან-ები") როგორ ტაბლბეს აკეთებდნენ ბიძაშენის საკურთხხზე? ყველაფერი გაიხსენე და ეს ამბები მოჰყვირა ახლა შორს.

მ. ჯ. — ჩემი ბიძა რომ დაღუპულა ("და-შეფ-ულ-ა"), მასზე მე თერთმეტი თვის ყყოფილვარ; მარიამობადღეს დაიღუპა ბიძია, მე კი ოც სექტემბერს ვასრულედი ერთ წელს. ამიტომ მისი "ლიფანე", ყოველ შაბათს რომ აკეთებდნენ, ყოველ დღესასწაულზე სუფრების'ს გამზადება და წადგმა, საფლაამდე წასვლა ("გზ-ობ-ა"), იქ მოთქმა ("წიფი-ლი") და შემდეგ საკურთხის'ს დაფენა ბიძიას სახელზე, ეს მე არ მახსოვს. ბავშვობაში დედულებთან ("ნენა-ს"-ადგი-ლე-ბ-ს"-კენ") სიარული უკვე არის ჩემს მესხიერებაში: წყალში გასვლის მერე ბარუმბამდე ("ბარუმბად-") იყო სავალი ხუთისა მებტი — აღმართებზე, ძალიან ცივად ("წარადუ") ადგილებზე, კლდეებზე, მანქანის'ს გზა ძლიოსდა ("ოდნავაღ-ა") იყო. მეზობლები არავენ მჟავადთ ბეიბას და ბაბუას; მე ასე მახსოვს, არც ახლოს ვინმე ესახლა ("ესახლენენ") და არც — შორს.

ქ. მ. — მე რაც ვიცი და მსმენია, ბარუმბაში მოსახლეები ძალიან ("გულ-ად") ნაკლებადლა (იყენენ), მაგრამ ის მუდამ იყო ბერების ადგილი.

მ. ჯ. — დედა ხშირად ("ხუფ-ჯერ") ამბობდა, რომ "მათი სახლი ("ქორი") მდგარო ნაექლესიარ ადგილას ("ეკლესი-ის'ს ნა-დგ-ამ-ს-ზე"). ხშირად გვიპოვიო ("უპოვიათო") ჯერები, ხატები" — დიდება მიუვიდეთ ("მი-უ-ჭლ-ა")! და შემდეგ, ბიძია პიმენის დაღუპვის მერე, საწყალი დედა ამ უბედურებას, მათი ოჯახის'ს ტრაგედიას — ყველაფერს აბრალებდა იმას, ე: "სახლი ეკლესიის'ს ნადგამზე რა ასაშენებელი იყოო ("სა-დგ-ამ-ი ექნებოდათო")! ეგებო პიმენს ასე არ დამართოლო!"

(ქმ-ც) რალაც ისეთი ადგილი იყო, ამაღლებული, ეკლესიები რომ შენდება ("ი-გ-ებ-ი-ან")

ხოლმე, ისეთი, და ირგვლივ – კარგი ბუნება.

ქ. მ. – ამადლებულს სენურად “ქილუკლათხე” ჰქვია. ახლა, მზევი, თუ გახსოვს შენ ან ბებიაშენს (“შენს ბებიას”) – დეიდა ნინუცას ექნება ნაამბობი, ან დედაშენს (“შენს დედას”) – ბიცოლა ნინას, რომ ის სახლი იმ ადგილზე მათ ააშენეს (“და-დგავს”), თუ სხვისგან (“შეორის-გან”) ჰქონდათ ნაყიდი ადგილი-მამული? ეს ძალიან (“გულად”) საინტერესოა იმბრტომ, რომ ყველამ ვიცით, სენანები ძალიან (“მაგრად”) ერდებიან საყდრების’ს’ და ეკლესიების’ს’ რა’ნადგამზე და-სახლებას, ძალიან მოსაკრძალვლად (“უ-ც-ხ-ო-დ”) ითვლება.

მ. ჯ. – ჩემი ბებია და ბაბუა რომ გადმოსულან (“დაბრუნებულან”) სენანეთიდან საცხოვრებლად (“დასასახლებლად”), მაშინ უყიდათ ცოტა (“არა-ხუაეო”) მიწა და შემდეგ თავიდან (“ძირი-დან”) გაუშენებიათ და დაუდგამთ ყველაფერი მათ. ეს მთლიანად ყოფილა ტყე, ის გაუჩენიათ (გა-უ-კაჭა-ა-ო-თ) პირველად.

ქ. მ. – დანახ... მეც ასე ვიცი, რომ ბარუმბაში უმეტესად ტყეებია. ხეების დაცურება რომ ყოფილა კომუნისტების დროს, ისიც უფრო მეტად გენწვივის, ბარუმბას’ს’ და შავათკეარას ტყეებიდან (იყო).

მ. ჯ. – ამათ უღრანი (“დაღამებული”) ტყეები (“ჩხუკები”) ერთკათა (“ე-დ-ე-ა-ო-თ-ა-ბ-ე-დ-ა-ო-თ”) ირგვლივ და მოსახლეობა – არა. ეს ტყეები ჰქონიათ დამუშავებული, განეხილი (“გა-კაჭ-ულ-ი”), გაკაფული (“გადატკაფული”), საქონლისთვის (“სულ-დ-გ-უ-ლ-ის-ა-დ”) მოვლილი. ჰყავდათ ორასზე მეტი თხა, ორმოცდათამდე ძროხა..., სხვაც ყველაფერი – წერილფეხა თუ მსხვილფეხა...

ქ. მ. – ახლა კიდევ რა მინტერესებს... ბარუმბა ხომ არის ასე შორს, სადღაც წყალს იქით, ასე შორიდან შენი ბებიასანები რატომ მომთაბარებოდნენ აჭაფარაში (აჭაფარა-ს-კენ), სხვა მთები უფრო ახლოს ჰქონდათ... აჭაფარა არის პატარა მთა, დალის ბოლოს (“ზუ-და პირ-ს”), ქლუ-ხორის უღელტეხილის მხარეს... იქ ადრიდან (“გვა-ს შემდეგ”) მომთაბარებოდნენ (“იაღალბოდნენ”): მართა, ბებიანემი, დეიდა ელისაბედი, შენი დედულები (“ბებიასანები”)... ბავშვობაში მე ბევრჯერ ყოფილვარ და მომივლია საქონლისთვის (“მოილაღია”) იქ... ეს იყო ოცი წლის წინ... მაშინ უკვე სამი კარავი იდგა და მხოლოდ სამი ოჯახი ვილაღობდით. მე არ ვიცოდი, მაგრამ დეიდა ნინიკა, ბიბია პირიბე და ესენი ერთ ადგილს ებახდნენ “ლენჯერლები’ს’ ნაკარვალს”. რომ ეკითხებ, “ვინ იყვნენ-მეთქი ის ლენჯერლები”, მაშინ გავიგე პირველად, რომ ისინი იყვნენ ჯაჯვანები, ბიცოლა ნინას მამულები (მა-ზის სახლობა) და თქვენი დედულები (“ბებიასანები”).

მ. ჯ. – ბებიანემი (“ჩემი დი-დე-და”) იყო გურჩიანი, ეტანათ ასული, ბაბუანემი (“ჩემი ბა-ბუ-ა”) იყო ჯაჯვანი, ე. ი. ლენჯერელი, მაგრამ ყველანი ლაპარაკობდნენ “ბალს” ქვემოურად, ჩვენც, ბავშვები.

ქ. მ. – თავისი ცოლის საპატივემლოდ თუ რატომ?

მ. ჯ. – არ ვიცი... იმათი კილო ჰქონდა მიღებული.

ქ. მ. – აა, ბარუმბაში მეტწილად “ბალს” ქვემოურად ლაპარაკობდნენ ალბათ... და ლენჯერელმა ისწავლა (“ლენჯერელი რა’ესწავლა”) ალბათ...

მ. ჯ. – მხოლოდ ბარუმბაში არა... დალშიც ყველა მეტწილად ლაპარაკობს “ბალს” ქვემოურად.

ქ. მ. – როგორ?! გენწვივში, მაგალითად, ყველა “ბალს” ზემოურად ლაპარაკობს (“ა-მ-ბ-ო-ს”), ასევე ომარინშალში... სუტაშიც.

მ. ჯ. – აჯარაში, ჩხალთაში და ქვედა სოფლებში ყველა ლაპარაკობს “ბალს” ქვემოურად. აბა, დაუკვირდი (“გული მიეცი შენ”) კარგად!

ქ. მ. – შენ ამალამ დიდხანს ისაუბრებ და კარგი სენურით ლაპარაკსაც გასწავლი (“გაწვეები”).

მ. ჯ. – “ბალს” ზემოური სენური დავიწყებული მაქვს, საბრლო’ს’, ლატალური კარგად მახსოვს.

ქ. მ. – პო, ლატალურადაც მოყვეი (“ი-მ-ე”), იმან რა დააშავა?

ჩვენ ესაუბრობდით ბიბია პიმენზე. პატარაობისას (“უმცროსობას”), მახსოვს, ბიცოლა ნინა სიტყვას ისე არ ამბობდა, ე, საბრალოს სულს (თუ) არ დაიფიცებდა. ეს მისთვის (“მისწად”), მათი ოჯახისთვის (“ოჯახ-ის-ს-ად”) იყო რაღაც ძალიან (“გულად”) სამძიმო (“საგუაშო”) საქმე, ძალიან საშინელი ტრაგედია. მე პიმენი საიდან მეცნობებოდა, მაგრამ მახსოვს მთელ ბავშვობაში იმა-ზე სინანული (“ე-გი-ს” და-კლება”) და, შენ წარმოიდგინე, მენანებოდა იმიტომ, რომ ბიცოლა ნინა ჩვენ ყველას გვიყვარდა ძალიან და, მახსოვს, ამ სიყვარულის გამო, მისი ძმის სინანული მე, ძალიან პატარა (“უმცროს”) ბავშვს, გულს როგორ მტკუნდა (“მ-ო-ხერცტ-და-ა”)... საბრალოწ სულოწ დაფიცებაზე მე ყოველთვის ძალიან მეცოდებოდა ბიცოლა ნინა, მეცოდებოდა გამორჩეული, ერთადერთი ძმისწ სულის დაფიცებლად. ერთხელ ისიც მახსოვს, თქვა (თვალეში ცრემლებით ჰქონდა საეცე): “სიცოცხლეში დასაფიცებლად ვერ ვიმეტებდით და უბედურობით მიწისთვის (“მიწისად”) გამხიდლო გასამეტებელი...”

მ. ჯ. – დედიწ ნაამბობი მახსოვს ბევრი (“ხუაგი-”), ძალიან (“მთლად”) ბევრი... დღე ისე როგორ გავიდოდა, რომ თავისი საფიცარი ძმის შესახებ (“ბედ-ს-ზე”) რამე არ მიეყოლა (“რამეს თუ არ მოჰყვებოდა”). თვითონაც, საწყალი, ალბათ გულს იოხებდა და ჩვენ, ბავშვებს, შვილებს, უნახავი (“დაუნახავად”) და უცნობი ბიძის მიმართ სიყვარული, მორიდება და სინანული (“დაკლ-ბა”) უფრო და უფრო გვიმტკებოდა.

ქ. მ. – მხვეი, ის ამბავი ჩამრჩა გულში ცუდად – სახლი შენს დედულებს ეკლესიისწ ნადგამზე რომ ედგათ თურმე. ბარუმბაში ადგილების მეტი რა იქნებოდა, სხვაგან რატომ არ დასახლდნენ? მით უმეტეს, შვილები ყველანი იმ სახლში ყოფილან დაბადებული. შენ რას (“როგორ”) ფიქრობ (“ა-ჭკაუერ-აე“)?

მ. ჯ. – ბაბუაჩემი იყო ძალიან, ძალიან (“ზრგედ”) მეოჯახე კაცი, შვილების სწავლა არ აინტერესებდა, ოღონდ კარგი მაცხოვრებელი ყოფილიყო და ქინება ჰქონოდა ბევრი. ხომ გსმენია შენც, რამოდენა ქონება ჰქონდათ? ასეთი მაცხოვრებელი კაცისთვის (“კაცისად”) იყო ზუსტად ის ადგილი მოგონილი და გაჩენილი. უკეთეს ადგილს სად იშოვიდი? – ტყეველი ირგელიე კაცსე, მინდრებთ, სახნავ-სათვის, საუკეთესო საცხოვრებელი ადგილები... ბარუმბაში მხოლოდ კი არა, მთელ დაღლიც კი, სასაქონლედ უკეთესს რას ინატრებ! ძროხებს (“ფურუბ-ს”), თხებს, – საერ-თოდ, საქონელს დილას გაუშვებდნენ, საღამოს თავისით ‘და’ბრუნდებოდნენ მაძღრები (“გა-ბი-ზინ-ბ-უ-ღ-ე-ბ-ი”)–ამოყორილები (“-დამსკრები”), ასე რომ, მწყემსეა (“შე-დღე-ურ-ობ-ა”) და ეს არა-ფერი სჭირდებოდათ (“ენ-უ-კ-ო-რ-ა-თ”). ასე იყო მთელი შემოდგომა და გაზაფხული, მთაში წაყვანამდე. ზამთარში (“თოვ-ა-ს-ში”) ყოველთვის თან დაჰყვებოდა ჩემი ბაბუა. ერთხელ თხებიწ ნეკერის ჭრისას თუ ჩამობელებისას ფეხი მოუტეხია, თან ისეთიარად (“ისეთი ფორმით”) მოუტეხია, რომ წვივი (მუხლს ქვემოთ) ზევით გადმოკცევია (“აფენია”). ახლა რა ქნას? მშველელი შუა ზამთარში, ბარუმბას ტყეებში კი არა, დაღლიც ძნელი იყო. ფეხი ზემოთ მიუბამს, საღამომდე (“საღამოდ”) მაინც უმწყემსავს, ერთიც არ დაუკარგავს, ისე უშმოულაღავს (“შე-მო-უ-კო-ა-ე-ს”) სახლში. მხოლოდ ამის შემდეგ წაუყვანიათ ოჯახის წევრებს (“სახლიცეკებს”) ექითან (“საშველად”).

ბაბუა ცოტას კოჭლობდა (“უკარცე-ბ-ა”), მაგრამ ეს ოჯახის მოწყობაში ხელს მაინც არ უშლიდა იმიტომ, რომ იმ ღამით მაშინვე ბებიას ლაშქარას არტაშანი დაუღვია – რაღაც ბაღახია, იმისი ძირების არტაშანი ძალიან უხდება ყველაფერს: მონატებს, ამოგდებულს, ნაღრძობს.

ბევრი საქონლის პატრონი (“სულ-დგ-მ-ულ-იან-ი”) იყვნენ ბებია და ბაბუა... მახსოვს, ჩემს ბავშვობაში ბებია დღეში ხშირად ორმოცამდე სულგუნს აკეთებდა (“ა-წყობ-და”). მე ამდენი ყველი, ამდენი სულგუნე შეიძლება მთელი წლის მანძილზე ვერ გავაკეთო. დედულებთან მთაშიც ვარ ნამყოფი, მაგრამ ბიბია პიმენწ დაღუპვის (“და-შა-ე-ბ-ის”) შემდეგ აჭაფარაში აღარ მოვიდნენ

“მოკლენ” – ხუტიას მთებში დაიწყეს საქონლის წაყვანა. ხუტიას მთაში რომ ვახლდი, მახსოვს, მაშინ სრულიად პატარა ბავშვს ყველაზე მეტად რა მიკვირდა! – ბებია თითებსა და ხელებს ისე სწრაფად ამოძარაყებდა (“თითები და ტოტები დიდ-დიდს ისე ჩქარა პქონდა”), რომ თვალის მიყოლებას ვერ ვასწრებდი, თორემ ერთი ქალისთვის ამდენი ძროხა და თხა როგორი მოსაწყველი (“საჩუქებელი”) იქნებოდა?! საერთოდაც, ბებია ისეღაც ძალიან ჩქარი და დავუზარელი ქალი იყო. რბით სავსე ვედროებს და ყველის თაევებს, სულგუნებს ხომ თელა არ პქონდა!

ქ. მ. – რას უშვებოდნენ ამდენ ყველს, რანაირად (“რა ფორმით”) ინახავდნენ, თუ არი გებდნენ?

მ. დ. – ამას ლაპარაკი (“ღარ-ღალი”) რად უნდა! სტუმარს ან მომსვენელს ორი-სამი სულგუნის გარეშე ვინ (“ვის”) გაუშვებდა?! მთაში წასადებად (“მთისად”), მახსოვს, ეღათა დიდი, ხისგან გაკეთებული სასულგუნე. ისინი იყვნენ ამოღრუტნული, გრძელი და ძალიან ღრმა. იმაში ედგათ წაოხი. საკალაპოტებიც ხის იყო. სიგანით სულგუნის ზომა, სიმაღლით – სათლზე (“ვედრო-ს-ზე”) მაღალი, ერთმანეთზე დაწყობილი ათ-ათი სულგუნი რომ ჩაეტეოდა. სულგუნის კეთებისას იმას გვერდზე თითის სიმსხო ჩხირს ჩაუტნევენენ; დაცლისას ჯერ ჩხირს გამოაძრობდნენ, შემდეგ სულგუნებიც უფრო ადვილად გამოსადები იყო და ყრიდნენ იმაში, ე, დიდ საწათხეში. საკალაპოტებიც ედგათ ოთხი-ხუთი, ე. ი. ორმოცი ან ორმოცდაათი სულგუნის ზომა. მახსოვს, ერთხელ ბებიაშ ერთი კვირის ნაგროვები (“ნაგუნდავები”) სულგუნი, დასარიტებულსა და გასაჩუქებულს რაც მორჩა, წაიღო გასაყიდად. სულგუნის ფასი მაშინ იყო ორი მანეთი. ბებია დაბრუნდა მეორე თუ მესამე დღე: “ორ მანეთად და ოც კაპიკად ჩავაბარეო (“ჩაუბარებიაო!”) – ისეთი გახარებული იყო, რომ მეტი არ შეიძლება.

რელიგიურ დღესასწაულებზე და ღლოცვა რომ უნდა ჩაატაროს (“ქმნა-ს”) ოჯახმა, იმ დღეებში საკლავსა და საკურთხს (“ნა-ზორ-ე-ს”) ერთს კი არა, ორს, ხშირად კი სამსაც შესწირავდნენ – თიანე იქნებოდა, ვაცი, ხბო (“შებორი”) თუ მოხევერი... ისინი ყველა დღესასწაულზე აცხობდნენ კეკერს (სალოცავ პურს) და შესწირავდნენ. ასეთ მღოცხველ ოჯახს როგორ უნდა დამართონდა ეს (უბედურება)?!

ჯაჯვანები იყვნენ ხუთი დები და პყავდათ ერთი ძმა – პიმენ ჯაჯვანი. ცხოვრობდნენ ბურუმბაში (“ბარუმბა-ს”). ჩემი ბიძა ყოფილა ძალიან მაღალი, ორი მეტრი და თხუთმეტი სანტიმეტრი, და ძალიან (“ბრტე”) კარგი მონადირე. მხოლოდ ხანმოკლე (“არა-ხუავ-ხან-ს”) იყო მისი სიცოცხლე და ამ დროში მოკლეული პყავდა ორმოცამდე ჯიხვი.

ერთ-ერთი (“სეხუ-სეხუა”) ნადირობისას (“სა-თხეველ-ა-ს-ზე”) ახლდა თურმე მამანემი (“ჩემი მამა”). ყოფილა მარიამობის წინა დღე. რომ ასულან მყინვარებზე, იქ მამანემისთვის (“ჩემი მამის-ა-დ”) უთქვამს: “აბა, შენ ადიო, საჯიხევებში (“სა-კეი-ც-ს”) არიან თხები, ისინი ჩამორეკეო და მეო აქ (ნადირს ხედაეო, აი, ჯიხეს?) ამ ნადირს (“ნა-თხეველ-არ-ს”) მოვკლავო და (ნაშევაგო ყინულს იქით ყოფილა) ამას იქიდან გამოიტიან. მანამდე შენ ჩამოხევალო და ამ საღამოს აღარ წავაღლო (“არ გვექნება ასასელელი”) საჯიხევეში; მანამდე ჩამოიყვანო (“ჩამოიყვანს”) თხებს”.

მამანემი შესდგომია გზას საჯიხვისკენ და რომ ჩამოსულა, ისეთი მტერს! – აქ მყინვარია ჩატეხილი და ბიძანემი (“ჩემი ბიძა”) ჩავარდნილი. თურმე რომ მოკლა ჯიხვი, ამას ნიშანი პქონდა (“ქდგა”) მთვარე. ეს მოუკლავს (“ღა-უ-დგ-ომ-ია”), გასულა, იღოცა (“შეაღოცა”) თურმე და თავი გამოუტანია (“თხემი გამო-უ-კლ-ომ-ია”) მეორე მხარეს; რომ გაბრუნებულა (ტანი უნდა გამოეტანა), მაშინ ჩასწყვეტია ყინული, ჩავარდნილა და მომკვდარა იქ. შემდეგ თორმეტ კაცს ძლივს ამოუყვანიათ (“ამოურუნებიათ”) ზეით მიცვალბულნი, იმხელად ყოფილა ბიძანემი.

პიმენთან ბებერი დეგვენდა არის დაჯეშორებული, იმასაც ამბობდნენ (“იახსენენ”), რომ “ღალი (დიდესი მუყიდეის) შე(და)სრევიოა, მისი საჩუქარი არ შეუნახავსო კარგად და იმიტომ დაღუ

პულაო (“და-შაგე-ბ-ულა-”). ბიძაჩემს ორი ჰყავდა ცოლ(ებ)ი. ესენი რომ წარხუბებულან (“შე-ცილ-ებ-ულ-ან”), მაშინ ერთს ის სამალაგიდან (“შესანახაიდან”) გამოუტანია დღლი’ს საჩუქარი. ბიძაჩემი სადღაც შორს ყოფილა და იქ (“იქით”) უგრძენია, მიმხვდარა (“გულად მო-მ-კლ-არ-ა”) ყველაფერი. იქიდან სირბილით მოსულა და უთქვამს: “ამის შემდეგ დიხხანს ვეღარ ვიცოცხლებო (“ჩემი ყოფნა დიდი ხნის არ არის”); დამაქციესო ჩემმა ცოლებმა”. მას შემდეგ ორი წელი საერთოდ არ წასულა სანადიროდ და, რომ წაივია, მაშინ დაიღუპა (“და-შაგე-და”) თურმე.

ბიძია პიმენს ჰყოლია ერთი კარგი ცხენი, მთლად კარგი. “დალშიო მაშინ ისეთი (“ე-ტ ფორმა”) ცხენი არ ყოფილა”. მონადირე კაცს ცხენი კარგი ეყოლებოდა, აბა, რა იქნებოდა! ბიძიას დაღუპვის შემდეგ ცხენი დარჩენილა აჭაფარაში და ორმოცამდე საერთოდ ვერ მოუხვლეთბით, ვერაიეს ვერ დაუჭერია, თორემ რანაირად (“რა ფორმით”) არ უცდიათ (დაჭერა) და უცდიათ ძალიან (“გულად”) კარგ ცხენოსან და ძალიან (“ბრგედ”) პლიერ ვაჟაკებს. ორმოცის მეორე თუ მესამე დღეს დასიზმრებია დედას: “ვითომ ჩემთან ვიყავით სახლში (“ქორ-ს”) და დამიძახაო; გავიხედლო და პიმენს ცხენი თან ჰყავსო – “მე და ჩემი ცხენი წავედითო...” დედა ამობოდა (“იძახდა”), სიზმარში არ გამოსხენებიაო, პიმენი დაღუპული რომ იყო. მეორე დღეს აჭაფარიდან უცნობებით (“მო-მ-კლ-არ-ა ცნობა”), “პიმენის ცხენი მკედარი უპოვიათო”; შენ წარმოიდგინე, უპოვიათ თითქმის იმ ადგილთან, სადაც ბიძია დაიღუპა (“და-შაგე-ა”), ცხენიც ნაპრაღში ყოფილა ჩავარდნილი. ზემოთ, რა თქმა უნდა (“ცხადად”), ვერ ამოუყვანიათ: “რა აზრი ჰქონდაო ცხენი’ს” იქიდან ამოყვანას? ან კი ამომყვანიც ვინ იყო (“ყოფილა”)?

მე და ზაურს გულმა არ მოგვიბოძინა, უფროსები’ს ჩუმად წავედით და საღამოს, ძროხების მოწველად, სული ძლივს გვევდა, ისე დავბრუნდით კარებში. იმ დღესათვის დაღუპა მართლა არ მახსოვს: ჯერ ერთი, ასე შორს წავედით ჩუმად: მივიდოდით მყინვარებზე, კლდეებზე, საცაღლეხო გზა (რომ) ძლივს იყო, ისეთ (“ე-ტ კალიზ-ის”) ადგილებზე. ნაპრაღში ჩახედვამ და მით უმეტეს ასე გამორჩეული (“გამოცალკეებულნი”) ბიძის, ცნობილი მონადირი’ს, დაღუპვის (“და-ნა-შაგე-ბ-ი”) ადგილის ნახვამ რაღაც საარაკო ძრწოლა მოგვეყარა (მოგვეყარა). ღრმა ნაპრაღში ყურება ხომ ისედაც ძრწოლას (“შიშს”) გერის (“აყრის”) ადამიანს! იმ ნაპრაღი’ს სიმაღლე, სადაც ბიძია ჩავარდნილა, ყოფილა ოცდახუთი მეტრი. ეს ძალიან, ძალიან დიდად (“დიდი”) მიაჩნდათ თურმე. რამხელა (“რა ზომის”) მყინვარები უნდა ყოფილიყო, რამდენი წლის, უუ! – თავის დღეში (“ეგა-ს დღე-ის”) ‘და’უდნობო, მყინვარი რომ ამ ზომის ნაპრაღს გაიკეთებს! იქ (“იმის ქვეშ”) ჩავარდნის გამო კიდევ არ დაიდუგებოდა ბიძია პიმენი. ამდენი წლის ცნობილი მონადირე, ტყეში, კლდეში, კლდის ქიმებზე, მყინვარებზე ამდენი ნასიარულევი, დამენათევი... ძალიან მკვირცხელი და მარჯვე ყოფილა, მაგრამ ჩავარდნისთანავე საფეთქელი დაურტყამს ყინულზე თუ ქვაზე... თავი ჰქონია ჩატეხილი და იმით მომკვდარა საწყალო. სხვა მონადირეები, ვისაც ამოუყვანია, ყველა ამობოდა თურმე: “საფეთქელი რომ არ დაერტყა, არ მოკვდებოდა”.

ხუთი დიდან დედაჩემი ყველაზე მეტად ჰყვარებია ბიძიას. მუდამ ეუბნებოდა (“ეძახდა”) სიცოცხლეში: “შენ და კი არაო, ძმა მყავსარო და, თუ ვინმე მოკლავს, ნინა, დო, ვიცო, რომ მი-სისხლებო”. დაღუპვის (“და-ნა-შაგე-ბ-ის”) შემდეგ ღამე ისე არ გავიდოდა, დედას რომ არ დასიზმრებოდა. ერთხელ, მიცვალებულების ხსენების (“სუფრის წადგმის”) კვირეულში (მეხუთე დღე ყოფილა უკვე) კარგი საკურთხი (“სა-ფენი”) არაფერი ჰქონიათ დედასა’ და მამას, მჭადისა და მაწინის გარდა. “რა იქნებაო, ნინა, წაუდგმელობას მაინც წადგმა სჯობიაო” – უთქვამს კაბტოს. დედას არ უქნია: “მეორედებაო (“ეუკაცრავებაო”) ასე ცოტა’ს წადგმა”. იმ დამეს, როგორც კი დაუძინათ, დედას დასიზმრებია: “ნინა (სასთამალთან მომადგაო თითქოს), არ გრცხვენიაო, ამაღამ უჭმეო (“დაუბურებელი”) დამტოვე. მე მონადირე კაცი ვარ და მხოლოდ ერთ ნატეხ მჭადს თუ მაჭმევი, ისიც კარგი გემოსიაო შენი ხეღიდან. თქვენ სად მიდიხარო, რას აკეთებო – ყველაფერს გეუბრებო ჩვენ, მაგრამ დანახე’ს” (“რომ გეყვენოთ”) უფლება არ გააქვსო. რასაც საუბრობო,

ყველაფერი გვესმისო ჩვენ, თქვენი ნაქნარ-ნათქვამი, ნასიარულევი ("ნა-გზ-უ-გ-წანასვლელი"), ყველაფერი ვიცითო, მაგრამ რომ გვეჩვენოთ ("ჩვენებ'ის"), იმის ფულდება არ გვაძლევენო".

დღეა საყვედურობდა მამაჩემს თურმე: "მარტო ("მხოლოდ თვითონ") რატომ გაუშვიო ("გაუშვია") ბიძია, რატომ დაუჯერო ("დაუჯერებია"). აქამდე ყოველთვის ერთად დადროდით, იმ დღესაც ერთად წახვედით ("წახსულან"), რომ არ დაშორებოდით ("დაშორდებოდნ"), იქნებ ასე არ დამართნოდით".

ოჰ, ეს დაღუპული ("და-ქც-ე-უ-ღ-ი") და გაუბედურებული ადამიანი'ს ფიქრია ("ჭკუა-ერ-ვა"), თორემ მამას რა ბრალი იქნებოდა? ის მისმა ბედისწერამ ("ნა-წერ-მა") წაიყვანა იქ. როგორც ამბობენ, დაღმა შეიწირაო ("ქე-ც დაღ-ს უნდა შე-ე-წი-რა"). შენ წარმოიდგინე, ხან'ისა' და დროის გასვლის შემდეგ სიზმრად ("მის-ნით") ისიც კი უთქვამს დედასთვის ("დე-დ-ის-ა'-დ-"), რომ "კაპტოს ნუ საყვედურობო, ვაფიცებო ჩვენს დაძმობას - კაპტოს ბრალი არაფერი იყოო".

ქ. შ. - პიმენის შვილები მონადირეები გამოვიდნენ ("და-ფას-დ-ენენ") რომელიმე?

მ. ჯ. - არც ერთი! ისინი ყველანი თავიანთ დედას დაემსგავსნენ - მეგრელები'ს ("ზან-ებ-ი'ს") ყაიდის გამოვიდნენ...

ჩვენ იაღუცუნესგაში ვცხოვრობდით. ერთხელ თურმე დედაჩემი ფხვით მიდის ქვეით, მამულებისკენ. აჯარაში თურმე ბიძია თავის ტოლებთან ქეოფობდა. წამოსვლა დაუპირებია ბიძიასაც: "ერთად აუალო ბარუმბაში". დედას უთქვამს: "არ იჩქარო, შენ დაგენაცვლეო ("შენი ნა-ც-უ-ა-ღ-იო"), ნელ-ნელა ("თამაშ-თამაშ-ად") წავალ, შენ მაინც დამეწვიო". აჯარიდან ბარუმბამდე სულ მეტრე სამი კილომეტრია საველი. ბარუმბას აღმართებზე რომ ამოუხვდავს, ბიძია თურმე სირბილით ("ჭვინ-ებ-ით") მოდის, ისეთი სირბილით, რომ დედაჩემისთვის არც შეუხვდავს. დედაც გა(მო)ჰკიდებია, პიმენი აჭრილა ("ა-ძე-რ-ე-ბ-უ-ღ-ა"), სანადირო თოფების შესანახავი ადგილი ჰქონია ხის ფულუროში. ასე გაგიჟებული იმაში ეძებდა თურმე რაღაცას. შემდეგ, თოფი ხელში სჭერია, ისე გაქცეულა ისევე სახლისკენ, თავის ცოლებს ემუქრებოდა და ეჩხუბებოდა თურმე, იწვედა (მათკენ): "თქვენ სიცოცხლე მომითავეთო, ჩემი სიცოცხლე გათავდა ("და-ი-თ-ხ-ე-ვა") და ამის შემდეგ აღარაფერია, მაგრამ კარგ ღამეს არც თქვენ დაგიყენებ'თო". საწყალი დედა შუაში ჩაგარდნია. აფიცებდა თურმე, ვეფერებოდა, უჩოქებდა, გაბრაზების მიზეზს ეკითხებოდა. მაშინ გამოსტყუომია თურმე დედას: "მე და შენ აჯარაში ასე კარგ გუნებაზე ("გულ-ს'-ზე") რომ დაეშორდითო, შემდეგ ნახვეარ საათში გულმა და ტანმა მიგრძნო, რომ ჩემს სამალავში ვიღაც ფათურობდა ("ფურთ-უნ-ობ-და"). ეგებ მეშველაო ("საშველო თუ ექნებოდა"), იმიტომ წამოვედი სირბილით, მაგრამ არა, ჩემი ცხოვრება დღეის შემდეგ დამთავრებისკენაა ("გათავებისკენ < და-თხ-ე-ვა-ს'-კენ ა-ღ-ა-ს").

თურმე ამისი ცოლები წაჩხუბებულან ("შე-ცი-ღ-ე-ბ-უ-ღ-ან-"). ერთი, რომელმაც პიმენი'ს სამალავი იცოდა და იმაში დალი'ს მოცემული ნიშანი ეგულებოდა, დასძებრებია, გამოუჭერია იარაღიდან რაღაც პატარა მოლაბლავე ("მო-ტ-რ-ა-ღ-ი") ნაჭერი, რომელსაც მოუმატნია, მოუმატნია ("მო-უ-ს-ხ-ამ-ს, მო-უ-ს-ხ-ამ-ს") ისე, რომ იმავე ადგილას ვერაფრით ჩაუბრუნებიათ. ეს აჯარაში მოქიფვე პიმენს ტანმა უგრძნო - ამოვიდა და აქ ეს ამბავი დახვდა. ამის შემდგომ, ორი წლის განმავლობაში, როგორცაც (როგორც იყო) თურმე იკაებდა თავს სანადიროდ წასვლისაგან ("იმაგრებდა თხემ-ს თურმე სა-თხეველ'ა-ს'-კენ" უსვლელად).

ორი წლის შემდეგ, მარიამობი'ს წინა დღეს, პიმენს მაინც მოუწია წასვლა და დაიღუპა კიდევ. ეს იყო მისი უკანასკნელი ნადირობა, ბოლო ნანადირევი - ნიშნისანი ჯიხვი. იმ ჯიხვის თავი'ს (უფლისთვის) მიძღვნა ("შელოცვა < ა-მ-ზ-ე-რა ან ა-ზ-ორ-უ-ა") მოუსწრია და შემდეგ მას ასე დაემართა. მთიდან მის ჩამომსვენებელ ("მო-სა-კ-ა-ც-ე") ვაჟაცებს და მონადირეებსაც ("მე-სა-თხეველ'ე-ბ-ე-ს-ა'-ც") ასე უთქვამთ, რომ "ისო ყოფილა მთვარით ნიშანდებული ჯიხვი და პიმენისთვის ("პიმენ-ს'-ა'-დ") იმ დღესო დაღს გამოუგზავნია და დაუშარცხებია კიდევცო..."

დაღის ხეობაში მე, ბიძია პიშინის გარდა, მშენიან კიდევ ოთხი-ხუთი მონადირე, განსაკუთრებით კარ-კარგი ეპეკაცები, რომლებიც დაღს ჰყავს ნაღალატები და დანაღუპავი („ნა-მარცხ-ებ-ო“).

მიშგუ სოფელ ო გოშნარ

მ. შ. — მიშგუ სოფელს ომარიშალ ხაფხა, მერმანარად მალტუნენგასი ნუატრულიდ ექალქი ერხან-ანხანუ დორი ლიცი, დორი ჰილამ ონო — ხაკარა ო გუნადრალა. მალტუნენგას გუნ ხორა მდებარეობ სულუა. გირკიდ მთლიანდ ცხიკარ ხაცხიბ, ხომა მენწირად ცხიკარ ლის წიფრანუ, ლეწფრანლ, რიყალღექუა ლებღლუყარა ნაშქუა. ფედის ნარ ლახუნარ: დუადუა, აჟაფარა, ნაშინუ, ჩანან ლახუ, ობურადუნა, მერემ დუადუა, გუნადრან ლახუ, კლუხორი ოთანი ლახუნარ. მიშგუ სოფელთან ჰაერ დემე ვარი. ამე უშხუნარ ხარ ლუპურტინე ლახუნუ, ჰალიშ, ლიგგებინუ ო ძულუნენუ ნაპანუ ამე მკცერცხენი ჰაერალ.

სოფელისგა ათხე სუიზგედ არაშდ მეზგე. ნაშიალუნდო დროულ ეწინცადუნანს, ადო ერქად ნიშგუდთან ლისფუნლ რუ-დჰს-ხარა. ჩი მეზგა ნირი ქუილგებენლ: ჰანარ, ფურალ, ხანარ, დეკუნლარ, ლუნუნარ, მერხის დანარი ხორის. დავრე პატრონალს ხერანს ხარს მესყე ო ამე ხელდელს. ვირ ხუნა ხაკუს, მარე ლინთესგა ხორი ლეჩფე ლის. კუნფხილდარაშუ ო წუიშუ გარი ეწინარგს, თან ლეჩე მახარად მარგებელ ხარს ო ამა ექ მეზგალს, ერქანს ხუნა ლეჭმალ მამ სულუნს, სოცხან დავრე ლირდუნე. ზაულადედ ჩის ლახუნართე ენეა ჰუნლგებენე იორი-ხემი თუნე. ერე ჩუნხიკარულიდ ხოშილ ნაკ ანდგლარისგა, მეშგარს ჩუნხიკარულიდ, ეგხარანს ჰახუნუნედ ლახუნარულიდ ო ერქანლო ნაგზამგა იორიან ეთხუნწუნენედ ო რუ-მ-სუნაქუნენედ. ზაულადედ განსაკუთრებით მამ ხაყა ქუილგებენე უქმუნად. ლახუნარალს ხორად მქოლას კუნაშ, მედ დერა ხორგებინის, მედ ლაშუნად ანდგლარქა ჰაშუედინის, მედ ნადირ ხოშგობ — დანედ ო ფორცხე, ო რუაღვრეს.

ნიშგუდ ლახუნს აჟაფარა სადჰხა. მთელ ლილხუნარადელისგა ხამინ სუიციადუნედ ანდგლს — ჩუბე ლახუნს, ეთბე ლახუნს ო ნესგა ლახუნლდარს. ლაშგე მარინე ეთბე ლახუნს ლი ექალქი ერე ჩინგ მარხუნარ ო ლგლმარ ანდგუნეს. ხაერთოდ, აჟაფარან ეთბე ლახუნთან ო ლახუნართან ლესგდო მამგუნიშე ოლხიშუ. გირკიდ მთლიანდ კარარ ხაცხიბ. ტურისტალი ნუნან ანდრის. პარტეღელ მარან ხარ დომბათე ჰალიშ ო სერ კარაუნხანქა ნან, ბოფმარ ო ზურლარ, მეჰად ხოსთლიდ, იმეი ცერუნგალს ექ ხაუნტ კოქარღექუა ო ხანსარლღექუა მეთხუნარა ო მეზელალა.

ეთბე ლახუნს ჰაგუნიშე ლი ხანსარლდ ო უოლარდ — იშალადე უშა კუნარმლდ. ჩინგ ხუნ დერანლ. ხომა დერას სუატრულიდ, ერე ნაქუდი ო ნაშინარი კოლომეტრ უნე რუორა. დერანლ ხუნ ჰილამგარა. ლახუნელად ალ მუსი ბოგარ სულუა, მარე, ექუნად მახუნს, რუ-ჰუნა-ექგუნიბინი, ქუინ მედ ერენდინი, მედ — მამა.

აშხუნინ, მამუიდ, ერქა მესუთე კლასისგა გარ სურარდს, ლეშგოდ მეყანდა იეშდთეი ფური, ნიშგუდ ო მიშგუ ბიძინი. ჩი ფურალ სარკო ლეჭმალ მირ ლახუნს, გუნს ჩუმინახს. ეშუ ნაბოზს ჰა-მად-პარდხა ერხანთე?! გირკიდ ლიშე ამპარგან. იბურალდა..., ლაფერდგონე ჰა-ლალ-ოთანგ კარულ რუქუნან დერქა, ექა უკუე მახარად ლგონხელე ლახუნ ო ამა სურარდელად ერქა ოლხელალს. თანკიდ გუნ ბგადე ანდრე ერქა ჰალიშ ო მანალი მახარად სუნა ლი დერემეშ ო ჰალი ნესგა — ეშუ ერქუედ მეტრა ექალა. ლაშგალ უედროლ ო ფაულდ ლალ ტუნიტისგა მულუნს ო ამეი ლაფონენლოშ ჰა-მ-ოთანგ. დერბათხანქა მამ მერეს ხუნს ლესერ ო რადეც წაშილდარისგა გადარჩი. ჰაჰა მად ერხე მილდ ო დერა რუაშგუნს. ექალე ჰერ უნკიდ, ერე კოქარდ მანგა ლახუნის. მავალხანქა ო მახადანქა ტანიტუფდ უშხუდ აშხინე ლირკუნე. მიშგუ ხორა ჰგმლიდ (ერქა კლასთე) მამ ორელალ, უხგუა ლგონი დემ ლახუნ, მარე ლაქუნაშუნს, ზეჰე ლამარას მეჰად სგამუქარდა) დღას ერ ქამეწინდ, მახადელეშე იმ დად ლე ირად, მამ ხოსალდა, მამ ჰალიშუდ მამ მიპარან, მარე ლაშად ქოზობუნე მიშგუ დის ო მუს ო ქორთე ჰალ ონტანდ, ლიშორი არქინს.

აჭაფარა ხაუდე ამეი დალ ლამხანდ, მს ერქანდო შუკუბარი მირ ესანგომანს ი დესა მონა.

მაშენე ექლად მახხფარდ მანდუნე. ო, მამ ლესგდი მირ ლანსუ ამზუმიშო კოქა უმთხმედელ მეტრა ნაკლანსანსქა ამზუმიშო ტუმიბრა ერ ასკინა. დო ჰერ ხუდღე ერჭუმე, მუჯდამ ეშ მირ დგურფნი. ფიკილ, კოქარქა, აჟად ფიშია ადგილარღეშე ხორიკ ეშ უორლო ნანინტე ლიცვლდარ, მახხფარი გომირ ნგის ლის, მარე მარენე ექლად კარუნლ ვინანს მარხსფ ლი. კარუნალსანქა ლაკუტიარლი ქითერას. მაკლათხე ლი ემზან ლაკუტიარ. თეს ეშ-უენდე-ჯარ-ხაალღენე მარე. ემზა გუნ სოხა მეთხუბარ მირ ლემარ ი აშხუ ლიწიეი გარ ოთადგარა იშგუიდე კუიბრა. ნიშგუიდე ლახუს მიშგუ ლიბოფშე სემე კარულე გარ ლგედა ექლ ნრე სომა მენწიარ კოქარ ი ლაკუტიარლ ლის, ლარხუბარ სოხრა ლის. დუადუის, მარტის, გუანდარლ ლახუს — აეშდ ი აერუემლი ჩული ექლა, ერე ერსანუ ხუნამ აღხუბარი. კარუნლ სომა მენწიარ ზეიშ ლის, მარე აჭაფარას ექამ ქუირ ნად ი ამლა ბანან კარულსო ნიგდა.

კარაუისგა ნუღა ლამგ-ლაყელი შედმაკუიდ (შედ-ნაშედ) ი ლოგინარ. ლამგ-ლაყელს გუნ ხანს ლიხუე ი გუნ სუფთად ლიწინანი ხაკუ. მთაჟარ ლი სოხა ლალდგრ, ერქსა ოდნაუ ჩულანდამი, აედ ჩუნგაჭუე, მერდე ლი ლამგ-ლაყელი გუეშ. ლალდგრ დემ აენლი, ლახე ნაფდმას იმუელე მეტუილ არი, ამლა კარაუ გირკიდ ხუნამ ხუნღემგაროდ. ლალდგრთხგა მეჰად ხაკუ ლექიე ლალდგრ ბალარს ი ნაწრეკს. ბალარდ ხამარს ხუნერდწოდ ექლ ნრე "ლგთაშ ლემზგარლე ლანყაეი ლიშიორი რიქ ჩუნოსა-აგუდაუშას". ლალდგარ ბალარდ მარენე ლი ლგე, სოხამდ ეიმგსეუ, — დუნეშ, ნედშტელამ, უინდელამ, მადემა მანგარი დარ. ლალდგრთხგა, აეშდ ი ლი დედელ ხაკუ ლექიე ნაწრეკს. ნაწრეკდ ქიუი ნაკუთხ სოლა ლი, ექლ ნრე ბალარს ხუნკუიდ ქუირი.

ნაწრეკს ხუნასენედ ამეა: ლიფუინალე პილთე შეეღოთხგა სგახუნსხედ ლგარეს ი ენარ ხანს ხუნკუიდედ. ჩულუქუმილანდო ქახუწუიდედ, ნადებს ეხიოკედ, ქამს ხუნშდედ ი ამეი ჩუნუგემდ ლალდგრთხგა ლექიად. ჩუნაშგალუნდო ლგეი ხეკუის უცეფდ ჩუნდწოდენს ლაწუდარჩუ. ლაწუდინად მეჰად ჩუნეი სოხა, ერხაუთხგა სგახუნაროდ დორი-სემე კათხ ლალდგრს ი ხარხელშე სოხამდ ეიხუარსიდ. ჩულღელმარს ტებდი ადგილს ჩუნუგემედ. სოხა ლალდგრ ხუნგა სანთისგა ჩუნდინდე. უიღს ეიხუგემედ ლემასგუთეეი ი ეიხუარსიდ; პალ იტბიდი, თანდათან იელური თაშ ი შუეღ. ტუმიტ ხეკუის სგანჩუ კუდუნეს ი თანდათან ხაყუდელ თაშ უშხუაროე. ალა რიქე თოთ გარ ლი ი გუნ სოხა ლი თერლე მანჯიეი ეილადასგად, ამეი, ლგქარეი, — ზისხი მერჩაუიდე. აშ ლეზობდი გუნ სოხა გემეშ ლი. თოთხ ტოტარშე ხუნაქუნედ, სოთღერედ ი ერქანდო ხგახუიდე ზერდოთხგა. ექა წიქუიე მთელ ლადედ. სოხა დარანლე ჰამე ქიუს ნაბოზს უკუე ჩუნაყა ლესგლგინედ. ლახგლგინეი მთაჟარ ლი, თაშ სოხა მეჰი ლესუ ი ქადუწოლდენს, ადო ექარ ჩულაქუეშ ნამთჟა. სოხამდ მეჰი ქიუს ჩუნაბატურედ ნაქუდაეი ი სგაშუიდედ მამეშა ლიცთხგა. კიწუე ხუნამ ხანს ხუნაბოლუიდე, ერქანდო ქახუიტდედ გუმიბოლთეიხგა, მამ ქახუნაბატუნენდ, მამ ქახუნაქუიდეინდ, უეშგამბილს ეილუმურგუილეს სოხა თუალაშდ კირკატუს ქახუნაქუიდედ ი ხგახუიდედ ჩიქე მგეცხი ლიცთე აედ წითხიე, ერქანდო — კალბეტთეიხგა ი ქიშგლდს ხუნაბუნედ. სგლგინს ნაბოზს მადემა მერამა ლადედ უკუე ჩუნაყა ლეზობდი ი ლეშხენიდი. სგლგინ სოხა მეგსეე წითხიხგა ნადურ ხუნამ ხანს გეჰნი, მთელე წამხი უეთ, მადემა, ქახუნაფერედ აედ ჩუნაქუიუნედ. ლაკუთხიე მარენე ნანარხუ ლი, ექამ ბალყიარ. ლიკმუნე ხაკუ დორი-სემე ლადელს.

ნაყულუნდო შუეღ ჩუნედნე ჩუნეიხგა, ერას ზალყიარ. ლიკმუნე ხაკუ დორი-სემე ლადელს. შუეღლს ნადებს სოკედ, ერას ეიხუნაყუბედ, ერქანდო ქახუნაქარქიდე.

ტულის, ერე შუეღ ესერ უფუნინადი გუნ სოხა ხარ ჰინქლარს ი საერთოდ ორგანიშს, ჰანს, აჟად იშგენ მოლვლს.

ამეი ლი ლამგ-ლაყელამს ი ლილხუნარის გუეშარ დნლისგა.

მარიკა მარგიანი-წიფიანი, 27 წლისა
ომარიეილა-აქარა, 2006 წ.

ჩემი სოფელი და საქმეები

მ. შ. — ჩემს სოფელს ომარიაშალი ჰქვია, მეორენაირად იალცუნესასაც ვეძახით იმიტომ, რომ აქეთ იქიდან ორი წყალი (“ლიც-ლიცი”), ორი მდინარე (“ჭალა”) ჩამოედინა — საენარა და გვანდრაბა. იალცუნესას ძალიან კარგი მდებარეობა აქვს. ირავლივ მთლიანად ტყეებით (“ჩხეკე-ებო”) ავლია (“ახსხეკე-ა”), მეტწილად ტყეები წიფლისაა, წიფლისარი, ჭალაებში (“რეყე-ებო”) არყნარაც იცის. ახლოს გვაქვს მთები: ღვალვა, აჭაფარა, ნაშშიხე, ჩანთას მთა, ობურდენა, მეორე ღვალვა, გვანდრას მთა, ქლუხორის უღელტეხილის მთები. ჩემი სოფლისთანა ჰაერია არსადია. აქ ერთმანეთშია (“ერთმანეთს აქვს”) შერეული (აბურღელ-ლი) მთის, მდინარის, ნაქვანარისა¹ და ზღვის მონაბერი (“ზღვიდან მოღწეული”) ცინცხალი ჰაერებია.

სოფელში ახლა ვცხოვრობთ ოთხმოცი ოჯახი¹. ომის შემდგომ დროება შეიცვალა, თორემ მანამდე ჩვენისთანა თანასოფლელობა (“სოფლ-ობა”) არავის ჰქონია. ყველა ოჯახს გვყავს საქონელი (“სულ-ღგ-მული”): ხარები, ძროხები (“ფურ-ებო”), მოზრები, ღვეულები, ხბორები, ზოგს თხებიც აქვას. თხებიც სპატრონებს მორიგეობა (“ქერი”) აქვთ გაკეთებული და ასე მწყემსავენ (“უღღე-ებო-ან”). ბეჭვი ჯაფა (“ჭირო”) უნდათ, მაგრამ ზამთარში უფრო კარგი გამოსაკვები არიან. მხოლოდ ნეკერიითა¹ და წყაითა¹ კი ივარგებენ, თან ძალიან სასარგებლო (“მა-რგ-ებელი”) რძე აქვთ და ამიტომ იმ ოჯახებს, ვისაც დიდი სათიბები არა აქვთ, თხების ყოლა ურჩევენათ. ზაფხულობით ყველას მთაში მიგვყავს საქონელი ორი-სამი თვით. იქ დავბინავდებით (“და-ვი-კარგ-ებთ”) შედარებით ცაყ ადგილას (“ა-ღგ-ი-ლებ-ს-ში”), მეწველ¹ებს და ვიტოვებთ, მოზარდებს¹ კი საძოვრებზე ვუშვებთ, შემდეგ კვირაში ორჯერ ვინახულებთ ხოლმე და მარილ-და ვაჭმევთ. განსაკუთრებით ზაფხულობით არ ვარგა საქონელი მარილის გარეშე. საძოვრებზე ხშირად ილუშება საქონელი — ან ყინული ჩაუწყვდება, ან გადასარგ (“გადასავარდ”) ადგილებში გადაიჩეხებიან, ან ნადირი ესხმით თავს, დათვი ან ფოცხვერი, და დაგლეწენ.

ჩვენს მთას აჭაფარა ჰქვია. მთის სუხონის განმავლობაში სამჯერ ვიცვლით ადგილს — ქვემო მთას, ზემო მთასა¹ და შუა მთას (“მთებს”). ყველაზე კარგი წველა ზემო მთაშია იმიტომ, რომ იქ ყველა ჩანჩქერები და რულები მოდგაფუნებს (“მო-ღგ-ფ-უნ-ებ-ენ”). საერთოდ, აჭაფარა¹ს ზემო მთისა და ხბორების საძოვრებისთანა საცქერი არაფერია (“იქნება ალბათ”). ირავლივ მთლიანად კლდეები აკრავს (“ახხეკე-ა”). ტურისტებიც ხშირად მოდიან. სადღაც პატარა უღელტეხილი (“პორტი”) აქვს დომბამდე მისასვლელი და კარგიდან ჩვენ, ბავშვები და ქალები, ხშირად ვუყურებთ ჭოგარით (“ვუ-სა-თუა-ლებ-თ”), როგორ ფეხბურთით დადიან (“და-ცოც-ავენ”) ციციბო კლდეებზე და მყინვარებზე მონადირეები (“მე-სა-თხეველ-ე-ებო”) და მოსიარულენი.

ზემო მთა (“მთას”) საველა მყინვარებითა¹ და ყინულებით (“მყინვარებად და ყინულებად”) — მარადიულად გაულხობილი ყინულებით (“ყინულებად”). ყველაგან არის გაყინული თოვლი. დიდ “ღერეს” (ზემეუ გადებულ გაყინულ თოვლს) რომ ვეძახით, იმისი სიგრძე და სიგანე ლამის კილომეტრია (“კი იქნება”). “ღერეები” გადებულია მდინარეზეც (“ა-ჭ-ე-ს ჭალა-ს-გა”). გადასასვლელად ეს თოვლი¹ს ხიდები (“ზოგ-ებო”) გვაქვს, მაგრამ ისეთი მტერს, თუ ჩაგიწყდა (“ჩა-გ-ა-ჭ-ე-ფ-უნ-ებ-ა”), სული ან შერჩება, ან — არა.

ერთხელ, მახსოვს, მაშინ მხოლოდ მეხუთე კლასში ვიყავი, მოსაწყველად მყავდა ათამდე ძროხა, ჩვენი და ჩემი ბიძისა¹. იმისი ძროხები საშინლად (“სა-არაკ-ო”) დაწყველილი (რამ) იყვნენ, გულს მიხეთქდნენ. ერთ საღამოსაც არ გამეძენენ იქით მხარეს?! ირავლივ შემოვალა დამეზარა. ლამდებოდა (“ი-ბურ-ებ-ობ-ა”)... კანკალით გავუდგე გზას კარებს ქვემოდან ნაშვავარ თოვლზე, რომელიც (“ის”) უკვე საკმაოდ გათხელებული იყო, ამიტომ ვერიდებოდი მასზე საიარულს. თანაც ძალიან ძლიერად (“ბრჯედ-ღ”) მოდის იმ ადგილას მდინარე და მანძილიც საკმაოდ დიდია (“ზუაგ-ი არის”) ნაშვავარ თოვლსა¹ და მდინარეს¹ შორის — ოცი მეტრი მაინც. საწველი ვდრო და ჯოხი ხელში (“ტატ-სა-ში-ნა”) მქონდა და ფრთხილად (“ფანც-

¹ ოვლისხმება პერიოდი 2008 წლის აგვისტოს ცნობილ მოვლენებამდე (მ. შ.)

ფუნცი-თ“) გაფუღეტი (გზას). ღმერთისგან არ ვიყავი, ალბათ, გამეტებული და რალაც წამებში გადავარჩი. გასული არ ვიყავი (“გაუღწეველი მქონდა”) მეორე ნაბიარმდე და გაყინული თოვლიც ჩამიწყდა. ისეთი ხმა გაიღო, რომ კლდეებმა ექო გამოსცეს (“დაუბრუნეს”). შიშისგან და სიხარულისგან ტანმა და ტუყვამ ერთად დაბიწყო კანკალი. ჩემმა ბატარა ძმამ (მამის სკოლაშიც არ დადიოდა, ექვსი წლის ვერ იყო, მაგრამ საქონლის მოვლისას (“სა-კუშაშ-ოლ”), შემიღ) დამზადებისას მუღამ თან მახლდა, ეს რომ დაინახა, სიხარულისგან არ იცოდა, რა ექნა (“რას ი-ქმ-ოდ-ა”). მე გამხელას არც ვაპირებდი, მაგრამ ლამაშ უამბო (“ჩემს”) დედამას და სახლში როგორც კი დავბრუნდით, ილოცეს (“ზორ-ვა ქმ-ნ-ეს”).

აჟუფარის მონატრება (“ხეგდა”) დღემდე (“ასე”) შემრჩა, აი! შემდეგ გზებიც (“შუკ-ებ-ი-ც”) მოიშალა და აღარ წაესულვარ. ყველაზე ძალიან ჩანჩქერების ნახვა მინდა. ო, რა სანახავი იყო ამხელა კლდეებზე 40 მეტრის სიმალიდან ამხელა (“აშ ზომა”) დედე (“ტბ-ორ-ი”) რომ გადმოჩქეფდა (“ა-ხ-კ-ინ-კილ-ობ-და”). მეგრედა ხმა აქვს იმისთანა, თითქოს დგაფუნებს. ირგვლივ, კლდეებზე, კიდევ მრავალ ადგილას გადმოღის (“ჰკილია”) გაუღმნარი ყინული-ს ნაუური წყლები, ჩანჩქერებიც მრავალ ადგილას არის, მაგრამ ყველაზე კარგი კარგებს ზემოთა ჩანჩქერია. კარგებიდან საყინეებიც (“სა-კვიც-ე-ე-ე-ი-ც”) მორჩანს. ყველაზე ძალიან ეშხას საყინევა. თვალს ძლიერ ამაყვდენს კაცი. ეშხა ძალიან კარგი მონადირე (“შე-სა-თხეც-ღ-ე”) ყოფილა და (შხოლოდ) ერთ წასვლაზე შვიდი შუნი მოუკლავს. ჩემს მთავში ჩემს ბავშვობაში სამი კარავილა იდგა იმიტომ, რომ მეტწილად კლდეები და საყინეები, საძოვრები (“სა-ცოხ-ნ-ებ-ი”) ცოტაა. დედავას, პარავს, გვანდრას მთაში ათი და ოციც კია იმიტომ, რომ იქით ბევრს (“ზუაფ-ს”) მიჰყავს საქონელი. კარგები მეტწილად ხისაა, მაგრამ აჟუფარაში ისიც ნაკლებად (“მფორ-ად”) გვქონდა, ამიტომ ქვის კარგები გვედა.

კარავში გვაქვს საწველ-“მოსაყველებელი” ჯამ-პურჭელი და ლოგინები. წველის“ა” და ყველის ამოყვანას (“წველა-ყველას”) ძალიან დაკვირვება (“სახეს- მოხვედრება”) და ძალიან სუფთად მოვლა უნდა. მთავარია კარგი კვეთი. ის რომ ოდნავ გადავიჭავდეს ან გაიფუტუდეს, წასულია წველა-“მოყველების” საქმე. საკვეთი არ ჩაკვეთავს, თუ სადმე ახლოს არის ქვეწარმავალი (“მცოცავი”), ამიტომ კარვის ირგვლივ შხირად ვანთებთ კოცონს. საკვეთი ჰუბრეტშიც შხირად უნდა ჩამატება (“ქმ-ნ-ა”) კვეთის მაქიქსა“ და ნაწრეტს. დვრისათვის (“კვეთებდ”) დვრის მაქიქსი (“ღორეთლის”) ხმარებას ვკრიდებთ იმიტომ, რომ “ყველანართული სოლოცავი (“სა-ზორ-ვ-ელი”) პურების ცხობისას (“ნაყვ-ა-ს-ზე”) ლოცვა (“ზორ-ვა”) არ წავცხდინოსო”. საკვეთე დვრეტად ყველაზე კარგია კარგად გაკეთებული (“ა-წყ-ობ-ილი”) ხსენი — ხბოს, თიკნის, ბატკნის ან საქონლის უკუი. კვეთში ყოველდღე უნდა ნაწრეტს ჩამატება. ნაწრეტად ყველის (“ქილ-ის”) ჩამონაწვეთი ცუდია იმიტომ, რომ კვეთს ადრე ალბობს.

ნაწრეტს ასე ვაკეთებთ: შრატს აღუღებისას (“ა-ფუ-ებ-ი-ს” პირ-ს-კენ”) ჩავახლით კვერცხს და კარგა ხანს დავადუღებთ. ვაგრილების შემდგომ გადავწურავთ, ნაღებს მოხდით (“ა-ვ-უ-კიდ-ებ-თ”), მარლის დავაყრით და ასე დავდგამთ საკვეთში ჩასამატებლად (“სა-ქმ-ნ-ელ-ად”). მოწველის შემდეგ რძე (“სძე”) უტებად უნდა ჩაიწუროს საწურში. ყველის ჩისაყენებლად ყოველთვის ჩუწენი (საბინენძის ან თუქის ქება) სურს, იმაში ვამატებთ ორ-სამ კათხა კვეთს და სახრელით (“ილის ბორჯღლიან ჯონით”) კარგად მოვურევთ. თავდახურვებს (“და-ფარ-ულ-ს”) (კარგ) თბილ ადგილას დავდგამთ. კარგი კვეთი ნახევარ საათში შეადიდებს. დელამას შემოვდგამთ ცეცხლზე და მოვურევთ; რომ თბება, თანდათან განცალკევდება ყველი და შრატი. ხელი (“ტოტი”) ჩაყოფილი (“შიგნით”) უნდა გქონდეს და ნელ-ნელა უნდა აგროვებდე (“აგუნდავებდე”) ყველს. ეს ჭერ ჩეღია (“თო-თო არის”) და ძალიან კარგია თვალბი-ს ტყვილისას თვალბებზე დასაიდებად, ასევე კრილობაზე, — სისხლის შესაჩერებლად. საშველადაც ძალიან გემრიელია. ჩვილ ყველს ხელებით შეკვრავთ, ვუჭერთ და შემდგომ ვღებთ ჩიროში (საწურში) და წვეთავს თელი დღე. კარგი ამინდის (“და-რ-ებ-ს-ზე”) დროს დილით ამოყვანილი ყველი საღამოს უფვე ვარგა დასასუფუნებლად. სულ-გუნის კეთებისას მთავარია, ყველი იყოს კარგად მომწიფებული და იწველობოდეს, თორემ უამრავი დამქმუნება იქნის. კარგად დამწიფებულ ყველს დაკრბით სიგრძეზე და ჩაყრით მღელურად (“ა-ფუ-ებ-ულ”) წყალში. ხის კოვზით (“კოზ-ით”) დიდხანს ვხელთ, შემდეგ გადავიტანთ გომში, ხან გაგაბრტყელებთ, ხან დავკეცავთ, ბოლოს დამრგვალებულს კოხტად (“კარგი თუალ-ის-ა-დ”) მოვაჭრით (“გა-ვა-ქ-უ-ც-მა-ც-ებ-თ”) კვერს, ჩა-

ვღებთ ჭერ ცივ წყალში ან მარილწყალში ("წითლ-ს-ში"), შემდეგ — კალაობტში და მარილს მოვაბნევთ. სულგუნი სილამოს ან მეორე დღეს უკვე ვარგა საქმელადაც და შესანახავდაც. კარგად გაკეთებულ მარილწყალში სულგუნი დიდხანს ძლებს, თითქმის მთელი წელი, ან არადა გავახშობთ ან შევბოლავთ. შესაბოლავად ("შებოლავაზე") ყველაზე კარგია ნახერხი, ისიც მურყნის. შებოლავ უნდა ორ-სამ დღეს.

ყველის ამოყვანის შემდეგ ქვაბში რჩება შრატის, იმას ან დორებს ვუსხამთ, ან ავადლევთ. შრატს ნაღებს ვუხდით, მოვაგუნდავებთ, შემდეგ კარაქს ავდლებთ ("გაუ-კარაქებ-თ").

ამბობენ, რომ შრატის აუდლულებლადაც ("უფუუბლადაც") ძალიან უხდებოა ("გულად კარგი აქვს") ნაწლავებს და სიერთოდ ორგანიზმს, სახის ფერს, აგრეთვე სხვა რაღაცებს.

ასეა წველა-მოყველებისა" და მთი"ს" საქმეები დღის ხეობაში.

ქ. მ. — ხოჩა ლადელ, კოლია ბიძია, ისტუატანს შეხუებდრა ჩიშიშდ ლი გუნ ხანაამოუნო მეჰად. უოშა ლგზაა ხი? იმე ხიზგე?

ქ. გ. — ხუიზგე დწლს, ომარიშწლს, ხუი უხგუწწდოიოხუიშდ ლგზაა.

ქ. მ. — გუშგუეჲ ხოფელს იშლა ხადშხა ომარიშწლ მანდჲე მალცუნუნგა?

ქ. გ. — ლგშოგლი ამჩუ ეშუ მწრე, ომარ ხამშენა, ო მალცუნუნგა ევრა ხამშხა, ერე ქალწლ — ხაქერგა ო გუნდრგლა იტუუბწლს ამჩუ ო ეგარე ნესგა ო ალ ხოფელ.

ქ. მ. — ნაა ლიშდ დალარ ო გუშგუეჲ თხუიშ ლატუეჲ დალარს მერმწლცხანს ლაგგარწლეი. ხი მჲა ქაბჲა დალარე მარენე აიდ მადრენე თუიხებად? მერმე შუანარსწწა ომნოშ ლიშდ ნაა განსხუაუებულ?

ქ. გ. — ნაა ექნოშ ლიდ განსხუაუებულ, ერე ლუშუ წეს მჲგ ჩუეგჲე გუარ. ერგწა, დერთჲ მანწამ ნაა ლეიხწელ მამ გუარ, დანარჩენ წწლს ალა ლეიხწელი ხადდას, თბილისელარ ოროლს, ა ერუმაა დო მროლს.

ქ. მ. — აა..., ხი ათხე გულისხმობ, კომუნისტარ ეკლესიწლ ორ ადრუდწლეც ო ექ ჩიქჲა დწლისგა ჩი ლენი შელდოი მჲგ იშორდა, ნატუსუნს ატურა, ნაწურუნს: ნედწტს, დაგვლს, ფაქუს, ლუნს, ხუწმან ტანარხი ხაწწორდას. ლიშწორიშ, სწტოშ, დერთჲ მგდწლს — ჩწს მეგჲად ხანწმე ო ხერარაწწნ...

ქ. გ. — დალარ ეჩქაა იშწორდას ო ეკლესიაა ჩუადგეც. დიდაბ ოთქანდ! — ქგგრწგ შუეროშ მია თანოშ ადგე ომარიშწლ ხოფელდ. დეჲ აჲაროლდოშ, დეჲ გგწწწარდოშ ადგეც, დო სეკუწლს მასწარდ.

ქ. მ. — ლიშორეუ მარწწმდ შუანისგა ლი ჩუმიხე, ჩუღგეჲ. იმეი ლი ალა დწლისგა ლწდწ დურეუეი, იმეი ლწსუ ლწდელ, მჲა დალარ დწლს ლიზგედ, მთელ ექ ბეროიდისგა მარწწე მორეუ მარწლ მარ წარდად ათხად? მი შედარებოთ ხოწწრა თაოან წარმომადგენელ ხუი, მარე ჩუმიხწწრე დწლისგა ლწდე ეშუ-ეშუ მარწწე მორეუ მარეუ ხი ხაწწლდა. გუნ ლგზანდე გოშწ მარწწმდ მჲა ჩუქადაწწა, ერას ეშოშ ხიშუდუნე, განსაკუთრებოთ ლიშწლუნდწე... ეჩქად აჲად ეშუ მარ ლეწწდელ: ხი ისგუ თხუიშს მგეწაბრედ თელი, მურწაბირდ, ჲა უბარლოდ მგდწლდ? აიდ ისგუ გეწწორ... ექდწრე ხი დიამ გეგაბირუ ქირი, ხეწუი. ისგუ გეწწორის ხეწხგა წისწ ლგეებრუ სოგწ ო ალა-ალა მჲგ მწწუშდ აისახა ისგუ გარგლაისგა?

ქ. გ. — მი დი მუეაბირ მირდა ო მუ — მურაბირ, მარე თუიხებწლ ხოშა მჲემე ეწაბრეუ. ხოფელისგაჲ მეწწებელარ ეაბარ მირის მჲგ, ეწწარ მარწლი ეაბარ მირის ო მია ხოშა ლგეაბრეუ "ხუწაარა"...

ლაშოროჲისგა ლახე ისგუ თხუიშს მამ შეადარებ მერმეში მდგომარეობას, ისგუ ლწგანეი მამ აწგწწნე მერმა, ეჩქა სწტ სოკუწენი მორეუ მარა. მი იმ ხუიქარწდეს, ექას გარ ხუიქარწდეს მერმაა ჩიგარ.

ქ. მ. — ლაგანუი ლიგენ მერამეი ჩუღეცხრუნედ ლი გუნ გარკ... ექღერე, ალა შუანარს გარ გუამქუა...

ქ. გ. — ლომორუნიგა მასარდ გუიმი ლიპუდი ხაკუ. დლისგა ხატ ო ჩუარ ლდიდ ხანწამ ხლხს ო ალა აუტენე ხლხს, ამდად ხუნანდ სახამართლოთუქამ მამ ეხდრთა გუეუ ო ლუშნუ წესთიგა ერქამ სგაქედნი, ერა რეშეიმილის მოგეუღლ სედნი. მედამხუალას ჩუახუენენს ერსაუ-ამხაუ, ჩუადრეუეს ჩინოუშ... ლისუნანდ ხოგცხანდის, ლიმსუბს ხოგცხანდის ო გუეშ ხორამდ ღვრი, ერქანლო ხორამდ არის უშხუარისგა.

ქ. მ. — ლომორეუე ში ამეი მასმერე, მამ დო ლგზანდღე გუეშ დო სრა, რეშეიმილის იზგრი ნერთოჯღელში ხატო ლიკედში.

ქ. გ. — ლომორეუე იზგრი ლეშეიმი ექნოშ, ერე ჩუანბანის: “ალ გუეშიშ მურშუნი დარ ლი!” ო ნერთოჯღელ ხატს ხოგემს ერხან-ამხან, ერე ათხანლო ალ გუეში შორ ნორდ ანგვდას.

ქ. მ. — ლამორეუეი აუცილებელ ლის მეგენ მარწლ, ლუფხუილარ ჭურ ხამშხან. ექანარ ლის უცნად ო ლგცად... რეოშა ლუფხუილ იმარგ, ერე ადნახანს, რეოშა ხეკუეს ლეხსუ ლგცად ო რეოშა უცნად?

ქ. გ. — მარემ დაკრა მერ ხაბრალო, ერქა ლი მეშდგორი ლუფხუილ, მეშდგორისანქა უხგუა — უცნად, უხგუა — ლგცად... ჩუინანწლ მერეუშემდოეოშხუე მარე, ამშელდ ლუფხუილ. უცადანანქა ხოფხულის მორის, მორისანქა ჩუ-ეშუ-გარ-ინანსი; ხედა ხეცხენი, ერა ლანგენი ლეშეუქედის. უცნადლ ქა-მამ-ლანგენის, ერქა ლომორეუე ჩუიეუში.

ქ. მ. — ესეგი, დეუ ვნაწუღან...

ქ. გ. — დეუ ვნაწუღან, ბარლ ხედა, გუეშისგა მამ ლი სუფთა.

ქ. მ. — თხუე კონკრეტულად ერქულეში ლომორეუეს დეუ ხეშედრენა?

ქ. გ. — ხაკენს ხუარდად მორეულდ ში ო ბიკენტი დეუდერეიან, ნაცუალ ლანსუ ბიძინა მტრამა, უჩგუე ეტრამ ო შნლიკო ჩხეტინან... აღინარ თხუედეო, ხედუამდ ბოლომდე ქანდეი ალ ნახუალ ო ნი კმაყოფილ ოხანდ. მორეუე მარე კმაყოფილ ხედნი ერქას, უ შომუქამ გუეშ ქაქიდეი. გუეშ ერ მამ ქიდეი, ერქა მორეუე მარე დემეუაშუოშ ასუენე. მეშორქალა, მოხარჩეულადა მამ ხედნის მოგებულ.

ქ. მ. — ლამორეუეი რეშეიმილიანშ გადამწუეუტ ამბანუ მეხად, აშქისა, დეუემარეს ხუღუა, ზურალანს ამ ჩიქა დარ ჭურ ხაგერგალანუნი, მადეა?

ქ. გ. — ზურალ საერთოდ მამ ხედა ლამორეუეი. სარჩელს ტული მექგარდა მხარე. სარჩელი ლიშბუიჩიედ მოსიხუარს ჩუიმიანი, ერე ბქი მენგდღე მამ ლი. სიამ ჩუქანბანის, ისგუ გუი ხეკუეს ხგალანგემა ო ერეო ჩუათსამართლო. ლახე ხედუალე მხარეს ნანკდ ვანკდენე ო ხედუალეში ლიჩგარანუ ხეკუედ, ერქა ნამორეუეს სამგართლისანს დეუ ქიდე, ხატო ქახეგეუი ო, ერგუნამ ამანუ! — ხატს (დღანდ თიქანდ!) მორეუე მადენ, მუშუენ ო მანგ მგდელ მარე დემის ხედა.

მორეულ ხუქამ ლანსუ, მარე ჩიდ მარენ ლანსუ; ხალგარ გურჩიან, აკო მერლან, ტარედ ცალან... ხონა მორეუე მარულ ვანგდღად გუშეუემა სოფლი გუეშეთმასგა; ერეო ლუხუნე მდგომარეობა ლანსუ, ერე ს, ლანდ-მუნარ დარობ ხენოლოდა, მარე მორეულ მესამედ ხგალანტახს ალ გუეშს ო ნაცულარს ჩუადესუეს. ერეო ნასმერთალ ანკიდს ალ რეოშხუე მარედ, ერე ჩუადრარეუეს დამახულობაშ ო დარობან გუეშარ. ლანდ ჩიქდ ერე ნამორეუე ჩუხოგუეს ერენე ო ამხენ, ჩიხენ.

ქ. მ. — ალა ლი იშეუი-დარა ზანან ამბანუ, მადეა?

ქ. გ. — სო, სო, იშეუი-დარა...

ქ. მ. — ალა კოწოლ დრეუე მამ ლი.

ქ. გ. — თხანდო ერე გუეში მურშუნი დარ ლი, ჩულგმან ლის ექმარ.

ქ. მ. — კოლია ბიძინა, ში ამეი მასამ აქად, ერე დალარ ლგმარს გუნ ერთოჯღელ ო ხონა მუშუნე

ნაჩრდელ ამსუალდრეშ, სბრეგლეშ ჭუნალდენდორ, ეჭა მადეა, ერქე, კომუნისტრე ჩიქქაა. ერქა ესნარ ღალას გუნ ფიშირ ღადამელ ი მუშუნ სოხუნას. სი იშა ამბაჟე ჭეშედენი?

ქ. გ. — მუშუნ მარე მეჰად ლასჟ ლამუნდ ერესგერე სგაიშუნინდა ნაჩრდელ ამსუალდს. აღექანდრე ბაკელიანს ნაჟბანდური ოხუნდ თებეჟარცახან ი იბეჟუნალდა, მარე სოლამ დემგეშაშ ოიოდა. ცნობილ ლასუ მია ლანბრეგალისგა, ლიმხედურეჟისგა, სიმართლეისგა ი ჩი გუეშისგა... დლდ ექ მარე ლანშუნინ აემდღაორი ზაუ, მარე ლეშგიმ უანდროთიმეხ, ერე ათხე ჭორს სრი ი სეჟუნს ადგარმას. ალა ლასუ კომუნისტრე ჩიქქა. ღარმეჟე მელიცია გარ მადე, მერეჟე პოლკ ლგმარ უიმეჟედ. აღექანდრეს ჭორს ხარდენა მერი თანური დი, თერალ ხარა ჩულგგენ. სგალოქქა ალას მია დიეშ ხალას, ერხენ-ამხენ ღადრეუა ლახგენენას ესნარ ი სობჯახ... ეჩარას უფროსანდლ სოქქან: "ჟოდ ესერ ჭორს ლითუნეს ოხბინეს, ერქად მერი მექუნანჟლ დის ესერ მეზუნბელთექა ქაინეს". ამჟე ქა, ყორქა ი ჭიშვარქა ი ეშრე უცხე ლამხეპნელი ი ხანგრა ცხიკიე. ერხანთხეგა უცეფდ ოსოფას ექჟერე, ზანლ ოთგენას. ჩოთქანას აღექანდრე, მარე ჩუ-დემ-ოთგარმას. ერქას ჩოთონდ ეგმარს, მარე ერქანდო ჩხალთას ეგღაა ჩოთალტეხ მერმანდ, მუშუნ მარად მამა; ჩუადგრემხ (ფიშირ ლემარს)... ლექქა ოთხუიას ი ბაკადსუ კოქარმოჟ ჩოთადგარას.

ქ. მ. — ყარჩალეშ ი დალრე ურთიერთობანლეი მამ ჩასმა, მამ ჩახს?

ქ. გ. — ნამ ჭუნალდენდორ სორა დამოკიდებულემა გუნდუნ. ეგმარს ჭუნალდ სატულონას "საშინარს" ი გუშგეშემა სოშანლახანს ხალენენას სორა დამოკიდებულემა. ალიარ ესდგრდას ყარჩახენრე, ეჩარაი ანდგრდას ამხენრე.

ქ. მ. — მიშგუ დადაშერალ სომ ქაჟელთანარ ლის ი მგყარჩამა ჭეჟაეურცახანს ლიმხუბ ხუდუნდას.

ქ. გ. — აფხზარე ათხეშ შემოტრეჟუნუნდო ოყურულანრე ლიმხუბ ი ექ სორა ლიმეკო. ერქანდო ჩუაშუნდ ბოგ; დემეგ გუთელენიოხ ეჯარა..., მარე ლანდოშუნდო მამ ლასისგდ ეჯარას ნამ.

ქ. მ. — ყარჩანლ გუნ ფედოან მეზუნბელარ გუნარხ; ეხუ ლანდოა ლეზნე ლასუ, მანდა, კლუხორი თანდლქა? ქალიზის ი სგალიტეხსი უიხონშას ერხანსინ, ზაულადეჟა განსაკუთრებით...

მამ მანინტერეს აჯად? — მგდლ მარემი ლირდე ჭუნალ დერეჟეჟა სორილ ლასუ, ჰა ათხე, ლდი? სორილთე ესდრი გუეშ, ჰა სორილთე? მამუნე ჭუნელ მამ სრი სგუ მამუნდისგა მდდ სოშანლანქა ნამბაჟე მამ ჩასმა ჭუნელ დროუალეშ... მგალითად, ლილზიგლ იმჟე ირუმინოლ დანლისგა...

ქ. გ. — ჭუნელ დურეჟეჟე მამ ქაქქა ათხე? კომუნისტარ მერ არდას, ექ დურეჟეჟა სორა ლირდე ლასუ — იმთე ქანდრინას, დარ ქეჟანდა მამინ, დარ ქელენ, გინდ სგულეჟა ლემუნდლასსუ, გინდ ლირპანთე. დეჟანადება ლას პთხოლოლ შემოხეჟეჟეჟე, ადო მამ ხეხროლ ამქელი გოშარ.

ქ. მ. — აი, ეშრე, ტუნელარცახანს მერ ლასუ ლიშანლ, ერქა გუშგეჟე სოფელისგა კოწოლ გარ არდა სანლ შედარებით, მარე მი ჭორს ხუარდას ი მამეიდ, აი, კოქანა (თამში ქაქქელიან) ღალ, ტარიელ ბაკელმან ი გოდერბი დეჟერქიან, მეშიდოჟუნდ ლგუნა მოწაფე მერ ანგავადან! სი ეხუ ლადელ მამ ქიტურიბა დანლ, დეჟე ლიშანლ ჩიქდ ი დეჟე ლიშანლუნდო ი ლანდი ამრე სზგე. აი, ლიშანლე პერიოდანლანქა იმ სიშეჟედუნე?

ქ. გ. — დლ იძულებულ ლასუ მია ხეობა ერ ჩოთგეჟანს. ხუნა სორა მანდელაჟ ანდელაშან, ესდგანდა აფხზეთი ლიშანლს.

ქ. მ. — ეშდუსგუა მარტს, მამეიდ, უნშთხუ მანდელაჟ ექლთე გარ ოხსაკტედ გუშგეჟე, უნგუნდლ მეზგელ გარ ერ ლიზგედ, ექ სოფელთეგა.

ქ. გ. — ჩხარა ლგდგარ ანტიდს ახუ ლადელ გარჩშ ი გუმისთ შეტეჟუნლე ჩიქქა. მადეჟე ერქანდო უოშა ესდგან ლიშანლს! დანლამ ლემხედურეჟისანქა მამუნე ლეხანს ლასუ იმჟუნდლ

ლევნა ტარიელ პაკელიან, მაპრენე — გოდერძი გუჭეიანი, ეშვიშვილი ლევნი. მერსი ლიშინაძე
ეწეო ხედავანს, ერე უნაშთი თუეს მინე ჳირსუფანს ლევნიანად მამ სეჳანდახ შუნ ი ერქანლო
მაგონ გარ ანვიდეჲა კერქანდ... დემურ ჩაჳეულიანდ ანვიდეჲა ერე ლედგარუ.

ქ. გ. — გუნ გაურკჳეუელი ლი დანდამ გუეშ, მანდა? შომად ლირადი თანდნორე იმედვი ი
მადვი დევთო ლაჳეღჳენას — ირა ლიპერდელ, ჰა მამ ირა ლიპერდელ?! გუნ სოჩა დურეჲე ლანსუ,
შომა მორი-სემი სანთ გუერგონდ ი სოხუმს ლარდად, სამსახურან ლედუნიან ერე ი მან; აჲ, ჳეჳან-
ჳეჳან სანს იმეო ხასჳორედ?

ქ. გ. — მან გუშეჳეოთემგა მთაურბო სგანანდ, დან სოჲა კჳაჳოფილ ლი. სოჲა წესიო ლი,
მარე იმეო ქამად ეშე ლარგოჲე ლი ფრენალე ამბურ, ლითურამ გუეშ... ლანდოშლადევი
დნოსგა ლი შეიდება. მთაურბოჲე კჳაჳოფილი ხელი ი სანსი დანწარბებულ ლი. მთაურ
პრობლემა ლი შეჳე. ნამ ნინდა ეწეო მდგომარეობამგა, ერე მარე იდგარბო ი დარ მამ ლანსუ,
ერე მარობლან რეჳმეჳერლანსუ ი ეშხუ ჴურანლ ლედუნიან თანდოშო ოსჳანდ.

ქ. მ. — ი დერბედე გადარინა ერქა გაცხანად ი მახედუნიან ანთენან. აფხაზეთე ლიტეს მონ
ორა, ექანდ გარჳ ედენი თანდარე იმედვი ლირადე, მანდა?

ქ. გ. — აფხაზეთე ლიტეს მამა ირი, ერქას მან ჩაჳეჲა? ერქა გუნ გარჳ სოჳდენი სანს; ნამ,
ჩუნილანდ, ერეჲან ცუიარდ, შეიძლება ადამად ქოთხუად ექდეერე ნიშეჳეჲა ნაშრომ ამჲე არი მან,
მარე ახალგაზრდოლ ი ხობრანლ ალას დეჳე ადესგის ი ერქას სანს ქახერეჳეო მამამაჳურსი, მან
ჩუცუიარე ამჩუე ადესგის ი იმჩანდ მარ სანსეჳე ლირადეს, ერხანუ ტენსი.

ქ. მ. — მი ჩუმიხა, ერე სი ხუნამ ქუერწოლიშ სუფრაჳი ლემარნელბი თამადა; იმომ ხიშედუნი,
ესგუ ახალგაზრდობეჲე მანდ ათხე, ლანდ, დანოსგა მარს ხიშედუნი, მარ ჩაბჳა სოჩა თამადად? სი
ხედა ლუშუე ჩაბჳა ხოშილ სწორად: "თამადა" ჰა "ლითამან"? მი იეჳერდა სიტჳუას ტული,
იმჳანჳე "ლამპრობ" ი "ლიმპარი".

ქ. გ. — ლითამანდ ი ლიმპარი.

ქ. მ. — მარ ჩაბჳა სოჩა თამადან? ათხე ქუერწოლარ ბოლო ხანარისგა გუნ იშუეჲათად ლი.

ქ. გ. — ქუერწოლ გარუ ლი მეჳად ი თამადობას მანჳ ქანი. ლანდ ჩუნილანდენქეჲე მი მანჳა მარენე
თამადად ხალერ გურჩინ, ჩხალთას იზეგი, ი კაკო მერლან; ექმარ ჩანდ ლინ თამადა, ლინიჳე ი
გაჳირადხად. მიმ ხუნამ ლემარნეჲე თამადა, მარათხე სერ ჩანმროთლობ მამ მისეჳეჲე შის. ხუნამ
მითამადა გაჳირეჳეჲან სუფრანლჳე. ლინი სუფრა გაროდჳე ოთგა ჩის გუშეჳეჲე დანოსგა!

ქ. მ. — აჲ, ესგუ წინაპარლ, რთჳეჲათ, ისგუ მუ, ისგუ ბაბჳა, მან სოფელან ლინ შეჳანან ი
მან ჴანარე ლინ ნანად დანთემგა?

ქ. გ. — მიშოგოჲე ი მიშეჳე ლანდამა ლინ დანთემგა ნანედ ათას ი ჩხარაშირი ი სემიჳე
ეცერანს.

ქ. მ. — ეცერთე მერ ესერი ათხე, ექმარ მეგცერის ჩატულის, მუშუნანს, ჰა მედანს?

ქ. გ. — მეცერთოსდური, ერქას ჩუნილარ მეგცერის მატულის ი მანან — მედანს. ჩუნიელდ
ხელი ერხენქა ქანანდ ი ნიშეჳეჲე ჩუნიელ გომ, ნიშეჳეჲე ჩუნიელ მამულ, ნიშეჳე სოშოლუეჲე მან
ეცერ არი. შომანამ ამჩუე ალი, ა, აფხაზერ ბეჳარობ ათხეიდედა, ერქას მეცერანდ ქანთალსუფელე
ერეჲე გომარ, რანმარეჲე ქორანლი, ერე ერხანუ ერ სგანჩედელხუნსხედ, მარე მეცერთე მან ნეჳედენ
დანდან ნანსგადან?! სი მარე, დანდამჳე ...მედემ... მანანტ, ბან.

ქ. მ. — გუროლი ჩალანტ დანდამჳე, მანდე? აჰა! აჲ, ეცერთურ ესერერქა ლეგეცერუდ ერ მან
გარგლი, ალა სამბაჳენა?

ქ. გ. — ქალგენებ ესერ ხეი, ერას მატულის.

ქ. მ. — აჲ, დანდამ სოჩა მეხთეიარანლანქა მარს ხიშედუნი სი ათხე? ითხეიარდა მან ერქად, ᲃ
როდე მარანდ რანუქჳურეს...

ქ. გ. — ლანდოშულადანჳე მეხთეიარან დარ არი, მარანდ დანს ხედუნი დანოსგა ი!.. სოჩა

მეთხუარა ლანსუხ: მიგრან ცალან, უჩა, გოგი რეზესიძოლ, სიმონა გასუნიან, ტარმელ ბაკელიან, ბირიბე ჩაქუელიან... მარე ლანდი დარ ითხუამარ ი ნანხტროლი ჩუნიფიშანს, მარანდს ჩუნიხბიშდლანს ჩის ი...

ქ. მ. — კოლია ბიძია, ათხე დანლს ექლან მოშდ ლეგერგანლიდ: რუქუთო, მიშგუ დო მულანს ლი ნათან ი მრშდ გარგლი, მი მრშდ გუნარტული ექლრერე დანლს სუნი ნათან ი ნარდანუ. დანარ ლეგერგანლიდ მრშდ მერმე შუანარსანქა ნახუმსარ. აა, დანლს გულუა გუნ სორჩა ცხიქარ, გუნ სორჩა მდებარეობა სულუა თუითონ დანლს; საქართუელე ხედ კუთხეს შეიძლება შეადარო, მან მისა, მდ მერმე კუთხანლანქა იმეი ლი განსხუაუებულ? სი მთელ საქართულომსგა ჩუქირდა ი იშგანგა ფიშირ ანდგილარს ი, აა, დანლ იმნოშ ლი სორილ მერმე კუთხანლ?

ქ. გ. — დანლსგა ოსტუიშდ მოშმოშ ლანშედარანლ სეიმ ანდრი: ბასქასარა, ხეცქუარა... ხეცქუარას მამგუეშ სორჩა, ექკალი სეიმარ ანდრის; ამეი საქენ, ყგლგჩ, ჩანგ... დანლსგა, ხეცქე ეოლუშუნინ ლი სორჩამდ ი მარანგა არი სეობამსგა. შუკუნარ ლან ქადრინე დანლსგა, დანლ ჩუიშანუი; დანლუშლადედი კმაყოფილ ლი ხანლს ექნოშ, ერე სიტუაცია ჩულგუყნარე ლი, დეა ლითუეფ ისმი ი დეა სოლეშ ლირუმე — სოშა ლეკქიმე ლი მანგ.

ქ. მ. — მაშუნე გარე ექლან მან ლანსუ? — მეშდ ზან სგუნებინუ, აღბათ, აა, სოხუმ მერ მანე ლეკქარუე ლანსუ...

ქ. გ. — უ, ერქა მანარდ გარე ლანსუ, მანარდ...

ქ. მ. — კოლია ბიძია! სი გუნ სორჩა ოქანს მანსუმი სი, ქალგთიშდ სორჩა გეზლიარ ჩირი დანლსგა. ხუნან ნანსუ ისმი ისგუ სორჩა ჰერ, ისგუ თამადობ ი ისგუ ლიმორეუ ხუნან ნანსუ ლი სეობამსგა! ხუნან ლედანუე გოშარ სორჩამდუ ექლანუქან! გუნ მაკუმარ!

ქ. გ. — დერბათ საშულაებათ ლოპოდერე ჩუნიელ ტრადიცია ქალოქარად, ლეკქარას ხანლს ი მანხეი აღლო ოსკედანს. ფი-უ-ალგარდელის გუიშე სოხრილარ ი სორჩანდუ ესუიონან!

ქ. მ. — სორჩამდუ ხანარ! დერბეთუ ჩიპუნარო!

ნიკოლოზ (კოლია) გერლიანი, ბნ წლისა ომარიშალი, 2006 წ.

(შნშ. ყველა სხვა კოდორელი გერლიანისგან განსხვავებით, ამ მოქმელის მეტყველებაში ბალს ზემოთური — თავისი დედის სვანური — ბევრად სქარბობს ბალსკვემოურს...)

ქ. მ. — გამარჯობა (“კარგი დღე”), კოლია ბიძია! შენთან შეხვედრა ყველასთვის (“ყველასა”დ) ძალიან სასიამოვნოა ყოველთვის. რამდენი წლის ხარ? სად ცხოვრობ?

ქ. ბ. — ეცხოვრობ დალში (“დალ-ს”), ომარიშალში (“ომარ-იშალ-ს”), ვარ სამოცდახუთი წლის.

ქ. მ. — ჩვენს სოფელს რატომ ჰქვია “ომარიშალი” ან “იაცუნესგა”?

ქ. ბ. — აქ ცხოვრობდა თურმე ერთი კაცი, ომარი რქმეფია, იაცუნესგა (“ორ წყალს შუა”) კი იმიტომ ჰქვია, რომ მდინარეები (“ჭალ-გე-ი”) საკენურა და გვანდრულა ერთდებიან (“ტყუპ-დებიან”) აქ და მათ შორის არის ეს სოფელი.

ქ. მ. — აი, ჩვენ ვართ დაღლეები და ჩვენს თავს ვუწოდებთ (“ეჰახით”) დაღლეებს, სხვებთან (“მეორ-ეებ-ს-თან”) ლაპარაკის დროს. შენ რა მიგანია დაღლეების საუკეთესო ან ყველაზე უარეს (“მ-დარ-ე”) თვისებად? სხვა სვანებისგან რით ვართ ჩვენ განსხვავებულები?

ქ. ბ. — ჩვენ იმით ვართ განსხვავებულები, რომ სვანური წესები უფრო შენარჩუნებული

(“დამბარებული”, “დაცული”) გვაქვს. გარდა ამისა, მორწმუნეობა ჩვენ საქმეზე არ გვაქვს, დანარჩენ ხალხს კი საქმეზე პქონდათ, თბილისელები იქნებოდნენ, თუ ვინც იქნებოდა.

ქ. მ. - აა., შენ ახლა გულისხმობ, რომ უნისტებმა ეკლესიები რომ დაანგრეს (“დაზარდვის”) და იმ დროს დაღწი ყოველ დღესასწაულზე ყველა ლოცულობდა, საქმეველს აკევედა (“ნატუსა-ეს ანთობდა”), ზეარაკს (“სა-ზორა-ეს”); თიკანს, თხას, ვაქს, ხბოს, ბეგრჯერ ხარებსაც შეწირავდნენ (“ა-ზორა-ფი-ენ”). ლოცვის, ხატის, ღმერთის დაღელს - ყველას ძლიერად სწამდა და ეჯერა...

ქ. ბ. - დაღელები მაშინაც ლოცულობდნენ და ეკლესიაც ააგეს (“და-ღე-ეს”), - დიდება მიუვიდეს მის სახელს! - შიყერის წმინდა გიორგის ეკლესია თავისი თანხით ააგო ომარშიშაღმა. ვერც აჯარებლმა, ვერც გენწიშლებმა ააგეს, თორემ ძალიან უნდოდათ (“ენუკო-დათ”).

ქ. მ. - მეღიატორობა (“მო-უ-რა-ყო-ბა”) ყველაზე კარგად სვანეთშია შემორჩენილი, დაცული (“დამბარებული”). როგორაა ეს დაღში დღევანდელ დღეს (“დრო-ს-ზე”), როგორ იყო დღემდებრაც დაღელები დაღში (“დაღ-ს”) ვცხოვრობთ, მთელ იმ პერიოდში საუკეთესო მედიატორი (“კაცები”) ვინ იყავით აქამდე? მე შედარებით უმცროსი თაობის წარმომადგენელი ვარ, მაგრამ ვიცი, რომ დაღში დღეს ერთ-ერთ საუკეთესო მედიატორად შენ ითვლები. ძალიან დახლართული საქმეები ყველაზე კარგად (“საუკეთესოდ”) რაც მოგიგეარებიათ (“და-გი-წყ-ეთ-ათ”), იმას თუ როგორ მე გაიხსენებ, განსაკუთრებით ომის შემდგომ... მანამდე კი კიდევ ერთი (რამ) მინდა გკითხო (“მაქვს საკითხავი”); შენს თავს “ბაღს” ზემოელად თვლი, “ბაღს” ქვემოელად თუ უბრალოდ დაღელად? ან შენი შეილება... იმიტომ, რომ შენ დედაც “ბაღს” ზემოელი გყავს, მეუღლეც. შენს შეილებს ნახევარი სისხლი ზემოური უღვათ და ეს ყველაფერი რამდენად (რა ზომად) აისახა შენს დაბარაკში?

ქ. ბ. - მე დედა “ბაღს” ზემოელი მყავდა და მამა - “ბაღს” ქვემოელი, მაგრამ თვისებები უფრო მეტად მომყვება “ბაღს” ზემოელისა. სოფელშიც მეზობლები ზემოელები მყვანან ყველა, მძახლებიც (“კარგი კაცები”), და მეც უფრო მეტად ზემოელებისკენ “ეწვივარ”...

მედიატორობის დროს თუ შენს თავს არ შეადარებ სხვის მდგომარეობას (“შენს სა-ღე-ომ-ს-ზე არ დაყავებ სხვას”), მაშინ ხატი გაუტყდება მედიატორ კაცს. მე რასაც ვინდომებ ჩემთვის, იმას ვთავაზობდი სხვას (“მე-ო-რ-ეს”) ყოველთვის.

ქ. მ. - “ადგილზე” (“სა-ღე-ომ-ს-ზე”) დგომა” სხვებისთვის გასაგებინებლად ძალიან ძნელია იმიტომ, რომ მხოლოდ სვანებს გერყევიან...

ქ. ბ. - მედიატორობაში მეტი სმენი დაკვირება უნდა. დაღში ხატი და ჯვარი დღემდე სწამს ხალხს, ამიტომ იმას უჯერებს. ეს აკავენ ხალხს და ბევრჯერ სასამაროლომდეც არ მიდის საქმე და სვანურ წესში ვინც შემოვა, ის ბოლოს (“ბოლო პირ-ს”) მოგებულები რჩება. მტრებს (“მომტრეებს”) შეარბებენ აქეთ-იქით, მოაწესრიგებენ (“ჩა-ა-წყ-ობ-ენ”) ყველაფერს, დააწყობენ ყველაფერს... ნათლიამომბას უცხადებენ, ძმობას უცხადებენ და საქმე კარგად მიდის (“წავა”), მას შემდეგ კარგად არიან ერთმანეთში.

ქ. მ. - მედიატორობა, მე ასე მსმენია, რაც უნდა დახლართული (“ა-ბანძ-ღ-ელ-ი”) საქმე იყოს (“იქნება”), ბოლოს მთავრდება ერთგულების” ხატის” (“ფიცი”ს”) აღებით (“ა-კიდ-ებ-ით”).

ქ. ბ. - მედიატორობა სრულდება ბოლოს იმით, რომ დაფიცებენ (“გან-ბან-ენ”): “ამ საქმის გამხსნებელი აღარავინ არის!” და ერთგულების ხატს მიუყვანებენ (“უ-ღე-ამ-ენ”) აქეთ-იქით, რომ დღეს (“ახლას”) შედეგ ეს საქმე არავინ ახსენოს (“ამ საქმეზე ხსენება არავინ მო-ა-ვ-დ-ომ-ოს”).

ქ. მ. - მედიატორობის დროს აუცილებელია თანამდგომი კაცები, მგონი, “მითითებულები” პქვიათ. ისინი არიან უცვლელიც და შეცვლილიც... რამდენი “მითითებული” შეიძლება დაფიცონ, რამდენი უნდა იყოს შეცვლილი და რამდენი “შე” უცვლელი?

ქ. ბ. - აღამიანს კაცის სიკდილი რომ ბრალდება (“ა-ბრალ-ია”), მაშინ არის თორმეტი

“მითითებულნი”, ექვსი – უცვლელი, ექვსი – შეცვლილი... დაფიციცებს (“გან-ი-ბან-ე-ბა”) ოცდაათხი კაცი, აზღენი ამორჩეული (“მითითებულნი”). შეუცვლელთაგან დაუსახლებენ (“მითითებენ”) ორს, ორიდან მხოლოდ ერთი იფიცება; რომელიც ერიჩეება, ის დაუღება (გვერდით) ბრალდებულს. უცვლელები თუ არ ამოუღებებიან, მაშინ მედიატორობა ჩაიშლება.

ქ. მ. – ესე იგი, ვერ გაიმართლა თავი ბრალდებულმა.

ქ. გ. – ვერ გამართლდა, ბრალი ვდება, საქმეში არ არის სუფთა.

ქ. მ. – ახლა კონკრეტულად ვინმეს (“ვილაციოს”) მედიატორობას ვერ ‘გა’ისხენებ?

ქ. გ. – საკენში (“სა-კენ-ს”) ვიყავით მედიატორებად მე და ბიკენტი დედარინი, ნაჩხურები (“ნა-ციღ-ა-ე-ბი”) იყვნენ ბიძინა ეტანთი, უჯგუშ ეტანთი და შლიკო ჩეტიანი... ესენი შევარგეთ, რომლებმაც ბოლომდე შეასრულეს (“გაიტანეს”) შეირება (“მო-ნა-წყობი”) და ჩვენც კმაყოფილი დავრჩით. მედიატორი კმაყოფილი რჩება მაშინ, ჯ როდესაც საქმე გამოვივა. საქმე რომ არ გამოვივა, მაშინ მომრიგებელი კაციც ვეარაფერს (“ვერა საქმეს”) ვერ აკეთებს, მოსარჩევლებიც არ რჩებიან მოვლებული.

ქ. მ. – მედიატორობისას ბოლო გადაწყვეტი სიტყვა ყოველთვის, რა თქმა უნდა (“ქე იცი”), მამაკაცს აქვს, ქალებს ამ დროს, მგონი, არაფერს ალაპარაკებს, ხომ?

ქ. გ. – ქალი საერთოდ არ ურჩევია მედიატორობის დროს სარჩელს ამბობს (“იძახის”) ორივე მხარე, სარჩელის თქმამდე (“მბ-ობა-მდე”) მომზიანიც იფიცება (გან-ი-ბან-ე-ბა), რომ ტყუილს არ იტყვის (“ბაჟ-ობი-ს” გამრევი არაა). შენც დაფიციცებენ, შენს გულში უნდა ჩაიხედო (“შენი გული უნდა მო-ა-ზომო”) და ისე გაასამართლო. ვინც (“რომელიც”) რომელიმე მხარეს მიემხრობა (“მისაკერძოებლად აი-კიდ-ე-ს”) და რომელიმეს დაზავება ენდობება, მაშინ ნამედიატორადას სამართლიანს ვერ გამოიტანს (“ი-კვ-დ-ობ-ე-ს”), ხატიც გაუწყრება (“გადაეხრება”) და, ისეთი მტერს! – ხატს (“დიდება მიუეიდა”) მედიატორი კი არადა, სვანი და ყველა დაღვლილი კაციც, არ შეგებება (“გადააწყდება”).

მედიატორები ბევრნი იყვნენ, მაგრამ ყველას სჯობდნენ: ხალურ გურჩინი, კაკო მერლანი, ტარიელ ცალანი... კარგი მედიატორი კაცები ჩა’მო’ირიყვნენ ჩვენი სოფლის საქმეში; ისე იყო მდგომარეობა გამაძფრებული, რომ, აი, დღეს-ხვალ მკვლელია (“დგრო-ბა”) მოხდებოდა, მაგრამ ეს მედიატორები მესამედ მიუბრუნდნენ ამ საქმეს და გადაკიდებულები შეარგეს; ისეთი განაჩენი გამოიტანეს ამ ოთხმა კაცმა, რომ შეაჩერეს დამაბუღობისა და მკვლელიობის საქმეები. დღემდე ამ ნამედიატორადას ასრულებენ (“იჭერენ”) იქიდან და აქედან, ყველა მხრიდან.

ქ. მ. – ეს არის შევიდ-რვა წლის ამბავი, ხომ?

ქ. გ. – ჰო, ჰო, შევიდ-რვა...

ქ. მ. – ეს ცოტა დრო არ არის.

ქ. გ. – აწი (“ახლა-ს შემდეგ”) იმ საქმის მხსენებელი არაფერ არის, დაფიციცებული (“გან-ბან-ილი”) არიან ისინი.

ქ. მ. – კოლია ბიძია, მე ასე მსმენია კიდევ, რომ დაღვლები ყოფილან ძალიან ერთგული და კარგი შემნახავი ძებნილი (“გაქცეული”) ადამიანებისა, აბრაგებისა; ძველთაგანეც, კომუნისტების დროსაც კი. მაშინ თურმე დაღვლებს ძალიან ბევრი გადამღელი და სვანი აბრაგი დაუფარავთ (“შეუნახავთ”).

ქ. გ. – სვანი კაცი ყოველთვის იყო გამტანი იმაში, რომ შეინდობდა (ხოლმე) გამოქცეულ ადამიანს: აღექსანდრე პაკელიანს უბედურება შეემთხვა (“მო-უ-კვ-და”) თებქანთან და იმალეობდა, მაგრამ ცუდს არაფერს აკეთებდა (“ი-ქ-მ-ო-და”). ცნობილი იყო თავის აბრაგობაში, ვაჟკაცობაში, სამართლიანობაში (“სი-მართლ-ე-ს-ს-ში”) და ყველა საქმეში... დალის ხეობამ (“დალ-მა”) ის კაცი თორმეტ წელს შეინახა, მაგრამ ბოლოს შინ შეივლეს (“დარწმუნდნენ, რომ ახლა ქორ-ს ა-რ-ი-ს”) და უნდა დაიჭირონ. ეს იყო კომუნისტები’ს დროს. დასაჭერად (“დასაჭერ-ს’ კენ”) მხოლოდ

მილიცია კი არა, მერვე ლეგიონი ყოფილა ამოსული (“ამო-მ-ქ-დ-ომ-ი”). აღექსანდრეს სახლში პყლია მოხუცი ბრმა დედა (“თუაღ-ე-ბ-ი პქონია და-მ-დ-არ-ი”). ჩაუცვამს ამას თავისი დედის ხა-დალი, აქეთ-იქით დები ამოსდგომიან თურმე და ეხმარებიან (“ე-ბ-ი-ჯ-ე-ბ-ი-ან-ი”)... იმათ უფროების-თვის (“უფრო-ს-ე-ბ-ა-ლ-ი”) უთქვამთ: “ვიდრე სახლს სროლას (“და-თოფ-ე-ა-ს”) დაუწყებთ, მანამდე სულთმობრძე დედას მეზობელთან გაიყვანათ”. ასე (გასულან) კარში (“ყოფ-ს-ში”) და ჭიშ-კარში, იქ კი აღექსანდრე უცებ მობრუნებულა (“დატრიალებულა”) და შეეარდნილა (“ს-ბ-ე-რ-ე-ბ-ი-ა”) ტყეში (“ჩხეკ-ს-კენ”). უცებ აუტეხიათ სროლა (“უ-თოფ-ა-ვ-თ”) ისე, რომ “ხალხი” დაუყენებ-ათ. დაუტრიათ აღექსანდრე, მაგრამ ვერ დაუტყრიათ. მაშინ გაეცკათ (“წაუვიდა”) იმათ, მაგრამ შემდეგ ჩხალთაში მიანიც უღალატეს სხეებმა, სვანმა კაცმა არა; დაიჭირეს (ბევრ’ნი ყოფილან)-ქვეით წაუყვანიათ და ბაგადას კლდეებთან მოუკლავთ.

ქ. მ. – ყარაჩაელებისა’ და დაღელებს ურთიერთობაზე რა გსმენია, რა იცი?

ქ. გ. – ჩვენი ძველთაგანვე (“ძველი დრო-ი-დან-ვე”) კარგი დამოკიდებულება გვქონდა. იმათ ძველად ებახდნენ თურმე “საეებს” და ჩვენს უფროსებთან (“ხ-უ-ც-ე-ბ-ს-თან”) კარგი დამოკიდებუ-ლება პქონიათ. ესენი მიდიოდნენ ყარაჩაის მხარეში, ისინიც მოდიოდნენ აქეთკენ.

ქ. მ. – ჩემი დედულები ხომ ჯაჭვლიანები არიან და ყარაჩაელ ჯუჭაეებთან ძმობა პქონ-დათ და ძალიან კარგი ურთიერთობაც (“ყოფნა”) პქონდათ.

ქ. გ. – აფხაზების ახლანდელი შემოტრეების შემდეგ ყარაჩაელებთან დაგვერღვა (“გა-გ-ე-ე-ე-ე-ე”) ძმობა და კარგი დამოკიდებულება (“მო-კეთ-ე-ობ-ა”). მერე ჩატყდა (“ჩაგარდა”) ხიდი (“ბოგა”) არც ისინი გვეკარებოდნენ, მაგრამ დღესდღეობით (“დღე-ით დღე”) არ ვძულვართ იმათ ჩვენ.

ქ. მ. – ყარაჩაელები ძალიან ახლო მეზობლები არიან; ერთი დღის სავალი იყო, ხომ, ქლუ-ხორის უღელტეხილზე? გასვლასა’ და შემობრუნებასაც ასწრებდნენ ზოგჯერ, ზაფხულში განს-კუთრებით...

რა მაინტერესებს კიდევ? – დაღელი კაცის ცხოვრება ძველ დროს უკეთესი იყო, თუ ახ-ლა, დღეს? უკეთეს(ობ)ისკენ მიდის საქმე თუ უარეს(ობ)ისკენ? ყველაზე ძველი რა არის შენს მე-ხსიერებაში ან უფროსებისგან ნაამბობი რა გსმენია ძველი დროების... მაგალითად, დასახლება როგორ ხდებოდა დალში...

ქ. გ. – ძველ დროზე რა გითხრა ახლა? კომუნისტები რომ იყვნენ, იმ დროს კარგი ყოფა იყო – სადაც წახვიდოდი, მტერი (“მაგნე”) არაფერს გყავდა, არაფერს შეგცხებოდა, გინდაც შუალაშს გეელო, გინდ გათენებისკენ. დაყარალება თუკი მოხდებოდა შემთხვევით, თორემ არ ხდებოდა ასე-თი საქმეები.

ქ. მ. – აი, იქ, გვირბებთან რომ იყო ომი, მაშინ ჩვენს სოფელში ცოტა ხალხი იყო შედ-არებით, მაგრამ მე სახლში ვიყავი და მახსოვს, აი, საწყალი კოქა (თამაზი ჯაჭვლიანი), ტარიელ პაკელიანი და გოდერძი გუჯავჯანი – ჩვიდმეტი წლის მოსწავლე, რომ დაიღუპნენ! შენ ერთ დღე-საც კი არ დაგიტოვებია დალი, არც ომამდე და არც ომის შემდეგ და დღემდე აქ ცხოვრობ. აი, ომიანობის პერიოდებიდან რას იხსენებ ხოლმე?

ქ. გ. – დალი იძულებული გახდა (“იყო”), თავისი ხეობა დაეცვა. ბევრი კარგი ვაჟაკი და-იღუპა (“და-შა-გ-ა”) სოხუმში, კოჩარაში და შეაკედა (“და-ა-დ-გ-რ-ა”) აფხაზეთის ომს.

ქ. მ. – თექვსმეტ მარტს, მახსოვს, ოთხი ვაჟაკი მხოლოდ იმ დამეს მოვასვენეთ საკაცით ჩვენს სამოც მოსახლიან სოფელში.

ქ. გ. – ცხრა გეამი (“მე-დ-გ-არ-ი”) მოასვენეს (“მო-ა-ვ-დ-ომ-ეს”) ერთ დღეს გაგრისა’ და გუ-მისთვის შეტრეების დროს! ან მერე რამდენი შეეწირა ან ომს! დალის ვაჟაკებიდან ყველაზე (უფ-რო) ხნიერი იყო სამოცდაათი წლის ტარიელ პაკელიანი, ყველაზე უმცროსი – გოდერძი გუჯავჯ-ანი, ჩვიდმეტი წლისა’ – ზოგი ომს ისე შეეწირნენ, რომ ოთხ თვეს ჭირისუფალს დასატირებლად

არ ჰყავდათ (ხელთ) და მერე მხოლოდ მათი აზრდილიდა (მსგავსიდა) გამოიტანეს შემოვლით... დემურ (კიმი) ჯაჭვლიანმა გადმოასვენა ("გამოიტანა") ის მიცვალებულები.

ქ. მ. - ძალიან გაურკვეველია დალის საქმე, ხომ? როდემდე ექნებოდა უღელტეხილები? იმდღე ცის ყურებაში ("თვალ"-და-ყვლა-ე-ა-ს") - იქნება ფრენა თუ არ იქნება ფრენა?! ძალიან კარგი დრო იყო, როცა ორი-სამი საათი გვეტრდებოდა ("გე-ა-გვიან-დებოდა") და სოხუმში ვიყავით, სამსახურები გაქონდა იქ და ყველაფერი; როდემდე იქნება ასე?! აი, ჭკვიან-ჭკვიანი ხალხი როგორ ფიქრობთ ("ა-სკენ-ით")?

ქ. ბ. - რაც ჩვენი მთავრობა შემოვიდა, დალი უფრო კმაყოფილია. მეტი წესრიგია, მაგრამ მაინც მოსაგაგრებელია ფრენების ამბები, სწავლის საქმე- დღესდღეობით ("დღე-ს-დღე-ობა-ა-ს-ზე") დალის ხეობაში არის მშვიდობა. მთავრობის კმაყოფილიც ვართ და ხალხიც დაწვანარებულა. მთავარი პრობლემა არის გზა. ჩვენ ვყოფილვართ ისეთ მდგომარეობაშიც - კაცი კვდებოდა და ამინდი არ იყო, რომ თვითმფრინავი ჩამოფრენილიყო, ერთ ქალს კი მშობიარობა უღელტეხილზე მოუხდა.

ქ. მ. - დემურმა გადაარჩინა მაშინ სწორედ და ეპეკაციც დაიბადა. აფხაზეთში დაბრუნება თუ არ იქნება, მაინც გაძენილება ("გა-რჯა-ე-ქ-დ-ომ-ბა-ა"), ხომ, უღელტეხილები? იმდღე ყოფნა?

ქ. ბ. - აფხაზეთში დაბრუნება (თუ) არ იქნება, მაშინ რა გითხრა? მაშინ ძალიან გაუჭირდება ხალხს; ჩვენ, ძველებმა, ვინც დაერჩით, კიდევ შეიძლება გადავიტანოთ იმიტომ, რომ ჩვენი ნაშრომი აქ არის ყველაფერი, მაგრამ ახალგაზრდები და უმცროსები ამას ვერ აიტანენ და მაშინ ხალხი გადაჩევევა მამაპაპურსაც, ყველა დატოვებს აქაურობას და ვინც სად მოიწყობს ცხოვრებას, იქ გადავა ("დაბრუნდებიან").

ქ. მ. - მე ვიცი, რომ ბევრი ქორწილის სუფრაზე ყოფილხარ თამადა; თუ გაიხსენებ, შენს ახალგაზრდობაში ("ს-ზე") ან ახლა, დღეს, დაღში ვის გაიხსენებ, ვინ მიგანია კარგ თამადად? შენ რომელი სენური მიგანია უფრო სწორად: თამადა თუ ლითამა? მე ორივე სიტყვას ვამბობ ("ვითახი") ისე, როგორც ლამპრობ და ლიმპარი ("ლამპრობა").

ქ. ბ. - ლითამად და ლიმპარი...

ქ. მ. - ვინ გგონია კარგი თამადად? ახლა ქორწილები ბოლო ხანებში ძალზე იშვიათად არის.

ქ. ბ. - მხოლოდ ქორწილი ყოფილიყოს მუდამ და თამადაობას ყველა გასწევს ("გაიტანს")! დღეს ძველებისგან საუკეთესო თამადად მე მიმანია ხალურ გურჩინი, ჩხალთაში ცხოვრობს, და კაკო მერლანი; ისინი ყველგან არიან თამადა, მათ შორის ჭირშიც. მეც ბევრჯერ ვყოფილვარ თამადა, მაგრამ ახლა უკვე ჯანმრთელობა აღარ მიწეობს ხელს. ბევრჯერ მითამადა ჭირის სუფრებზე. მხოლოდ ღვინის სუფრა დაეღვას ყველას ჩვენს დაღში!

ქ. მ. - აი, შენი წინაპრები, ვთქვით მამაშენი, ბაბუაშენი, სენეთის რომელი ("რა") სოფლიდან არიან და რომელ ("რა") წლებში არიან მოსული ("ნა-ქ-დ-ომ-ი") დაღში?

ქ. ბ. - მამაჩემი და ჩემი ბიძები არიან დაღში მოსული მათს ცხრაას სამში ("სამ-ს") ეცვრიდან.

ქ. მ. - ეცვრში რომ მიდიხარ ახლა, ისინი ეცვრელს გეძახიან, სენს თუ დაღელს?

ქ. ბ. - ეცვრში რომ მივდივარ, ძველები ეცვრელს მეძახიან და ახლები - დაღელს. ძველად ვართ იქიდან გამოსული და ჩვენი ძველი მიწა, ჩვენი ძველი მამული, ჩვენი უფროსების ყველაფერი ეცვრშია. როცა აქ აფხაზების არეულობა მოხდა, მაშინ ეცვრლებმა გაგვიეთავისუფლეს მიწები, გაამზადეს სახლებიც, რომ იქ შეესულიყავით, მაგრამ ეცვრში ("ეცვრ-ს-კენ") რა გვენდობებოდა დაღელს ("დაღ-ის") შედარებით?! შე კაცო, დაღის -ოსიც- მიყვარს, ქვეც.

ქ. მ. - ეკნტოც გიყვარს დაღის, არა? აჰა! აი, ეცვრში რომ მიდიხარ, მაშინ, აი, ეცვრულად რომ არ დაპარაკობ, ეს უკვირთ თუ არა?

კ. გ. - გა"ბალს"ზე მოვლებული ხარო, იმას მეუბნებიან.

ქ. მ. - აი, კოდორის ხეობის ("დალი-ის") კარგი მონადირეებიდან ვის გაიხსენებ შენ ახლა? ყველა ნადირობდა მანამდე, ე, სანამ იარაღი ჩამოართვეს ("მოიგროვეს").

კ. გ. - დღესდღეობით ("დღეს-ის დღე-ს-ზე") მონადირე არავინ არის, იარაღი არავის აქვს დაღში და!.. კარგი მონადირეები იყვნენ: მიგრან ცალანი, უჩა, გოგი რეზესიძეები, სიმონა გასვიანი, ტარიელ პაკელიანი, პირიბე ჯაჭვლიანი... მიგრამ დღეს არავინ ნადირობს და ნადირებიც გამრავლდნენ, იარაღი ჩამოართვეს ყველას და...

ქ. მ. - კოლია ბიძია, ახლა დაღში მანც თავისებურად ვლაპარაკობთ: ეთქვათ, დედაჩემი მუღასხში დაბადებული ("ნა-თენ-ები") და სხვანაირად ლაპარაკობს, მე სხვანაირად ვლაპარაკობ იმიტომ, რომ დაღში ვარ დაბადებული და გაზრდილი. დალელები ვლაპარაკობთ სხვანაირად, სხვა სვანებისგან განსხვავებულად. აი, დაღში გვაქვს ძალიან კარგი ტყეები, ძალიან კარგი მდე ბერეობა აქვს თვითონ დაღს, საქართველოს რომელ კუთხეს შეიძლება შევადარო, არ ვიცი, ან სხვა კუთხეებისგან როგორ არის განსხვავებული? შენ მთელ საქართველოში ყოფილხარ და სხვაგანაც ბევრ ადგილებში და, აი, დაღი რითია უკეთესი სხვა კუთხეებზე?

კ. გ. - დაღში ხუთი სხვადასხვანაირი სამკურნალო ვეძა ("სიმ-ურ-ი") მოდის: ბასქასარა, ხეცქვარა... ხეცქვარას არაფერი სჯობს, იმისთანა ვეძები მოდის; ასევე საკენში, ყულურში, ყველგან - დაღში ხეტყე დაცულია კარგად და მარაგიც არის ხეობაში. გზები რომ (თუ) გავიდოდეს დაღში, დაღი აყვავდება; დღესდღეობით ემყოფილია ხალხი იმით, რომ სიტუაცია ჩაწყნარებულია, არც თოფის ხმა ("თოფ-ობა") ისმის და არც ცულის ქმნა - უფრო დამშვიდებულია ("გაგროლებულია") ყველაფერი.

ქ. მ. - ყველაზე ძველი ("სა-გარჯ-ო") მანც რა იყო? - ათი წლის წინ, ალბათ, აი, სოსხეში რომ ახალი დაკარგული იყო...

კ. გ. - ო, მაშინ მეტად ჭირდა ("გარჯა-იყო"), მეტად...

ქ. მ. - კოლია ბიძია, შენ ძალიან კარგი ოჯახის მახეში ("უ-ხ-უ-ც-ე-ს-ი") ხარ, გამორჩეულად კარგი შეილები გვაქვს დაღში. დიდხანს ისმოდეს შენი კარგი ხმა, შენი თამაძობა და შენი მდიატორობა დიდხანს იყოს ("ხუაე ხან-სა-მც არის") ხეობაში ბევრი გასაკეთებელი ("და"სა"წყობი") საქმეები კარგად მოგეგვარებიანოთ ("და"-გ-ე-წყ-ო-თ)! ძალიან დიდი მადლობა ("გულად *მ-ტუ-მ-ე-ლი!")

კ. გ. - ღმერთმა საშუალება მოგვცევს, რომ ძველი ტრადიციაც დაცვას ხალხმა და ახლაც ადლო აუღოს გაზრდილიყონ ჩვენი პატარები და კარგებისთვის მივბაძოთ ("კარგებადამც მიუბაძაეთ")

ქ. მ. - კარგად იყავი ("კარგადამც ხარ")! ღმერთმა გისმინოს ("ღმერთი-მც გ-ი-სმენ-ს")!

ქ. მ. - ხოჩა ლადელუქი ქარ!

ე. გ. - ხოჩილი ხიუქი ქარ!

ქ. მ. - ძარ ხი ხი, უოშა ლეზნა ხი?

ე. გ. - მი ხუი ედოშერ გულბან, ტარიელან გეზალ, უოსტუშდიეშდისენმი ლეზნა.

ქ. მ. - იმე ხი ნათანე ი ნარდნე?

ე. გ. - ნათან ხუი ამჩუ, ოპარიშანს. ამჩუ ნათან ლი მიშუე მუა. შირა ხოშალ შუანანან ათან ი ჩხარაშირ ი მეშდოხთუილ ზაუქეი ლის ქამეძდე. შირი უოსტუშდე გეზალ ი სემი ნიბანან.

ქ. მ. - იხუე ქორშანლ (მუ, ბაბუა...) ფიშიარ ანდგილს ენერ ლის ნალზიფე, იმლა იცანდუნრლს ანდგილანს?

ე. გ. — ალბათ ხოჩილ-ხოჩილს ხეოხლდას ი ხოშილ გიძს, ხოშილ მოსაუწლ ერ ზეჲდნწროლს. აღიარ ლის სეგი ვდგოლს ნალზოგალუ: ლეჲქუჲ გვწოჲ, ლეჲქუ გვწოჲ — ლერთანთე, ათხე გირგოლ ჭაჲქულიანს ოჲს იზგე ეშუე. ნალზოგუ ლის, ათხე იზგეს ხაფო ჭაჲქულიანს გეჲწო, ერერუი. ლის ნალზოგუ ლეჲქუჲ ოპირიშაღსი, ათხე მარგინალ იზგეს, ერერუ... ი უნეშეგოპიდას ვჲგედს ამხან, ლეჲა. ალ ფაფალეი მიშგუ ბაბა წყიოჲს ლგმფხიეთინს ერხანუ-ამხანუ, “მი ოოჲ სგახუჲეჲინანდას” ი შერა-ამჲედს, ამრუ გუნ ხოჩა ლანბაჲეს: “უ, ამრუ ოოჲ ეწარ ლალზოგალ ლი” ი ოთხინას ლეჲქუჲი ამოშ, ლიმულე. ერქა უარლამ ჭაჲქულიანს რულგუზოგ ერხანთე. ჰამს ესერ ხასმონას კადჲ ჰერ, ერქა ლგმტუღინს: “ალ კოდლალ მამ ესერ ანუღასხე”. უოღ მერმალ ჟიღგეჲინანს, ერქად მიშგუ ბაბა ეშხუ ხოშია წიფრას რულგეჲარინე, სგალგეჲიდეინს ი უინხბდინა ლჲკირად.

ქ. მ. — ამეჲა ცხიკ ი ტურერ გარ მგარეს ლანსუ...

ე. გ. — ალა მანგ ნამოლ ხარ ბაბას. ცხიკ ლგმარ, ლეჲფფერ ი, მამ მინა, ათასს ნუკუეიშ მირ.

ქ. მ. — ისგუჲეჲე ჰანგუჲანქა თერა მთელ სოფელ. გუნ ხოჩა ჰანგუჲაგამ ჭულდენდას ი მუშგუერი სგა-ერუჲეჲე-ჲედენდა დლთე, მირუღელ ისგუჲეჲე ოჲსხთესგა ახუნდას, მარე მერ შეადარო ათხე მერმე-მერმე ვდგოღარს, ისგუ ლანთოშუ ლანს რია, იმე ხითოიდას ლალზოგალდ?

ე. გ. — ლალზოგალდ დემგუაშ ხუითოიდას ამგნქა. ამრუ ლას მამ ხუიორდი, ერქა დლთე სანეროად მამ ჲეჲედნი.

ქ. მ. — იმლა?

ე. გ. — ჩიქეჲე ვდგოღ ლი ხოჩა, ცხიკ ფედიას ლი, ლიც მგეცხანდრი, ნიადგ ი გიმ ხოჩა ლი, ლერთანსან ათჲუნენე, ლერსგუჲანსან ანდრი-მანგ-უი.

ქ. მ. — ისგუ ბებია მიდ რუამუჲი.

ე. გ. — ელსახედ ჲალდან მგჲდნი ლანსუ ი ნიბაჲინ ლანსუ გიგანრეშ.

ქ. მ. — ლინანის ჲირდამა?

ე. გ. — მირდა.

ქ. მ. — ჰანდიში სახარებაჲეი ჲასმა ესმა?

ე. გ. — ჰანდიში სახარებაჲეი ხუნამ მასმა. მი ჰანდიშე ეჲა ოდე, ერე ჲყინტ გეჲელ მამ მირდა; ერხანუიშ ლანბანსას ჰეკუთუნის ლნოჲ ერხანუ, ლიმოჩი ჰეკუთუნის ი... ტატოა ერხანდუჲე ნათან ლი ი მირიანი; ერხანდო ჰეკუჲეს ჩი ზაუ ხიზეღლადედ სემი ზამს ეშე. ეჲაჲ უოხრუნსუ მი. ლანსას ხუიყიდლად მირა ფანდ, ზედმეტდ მამ ჲანუიდას. ერხანუ ყუიჲუჲე ესდგარდას, ძლუენსუ, უინხზორდას, ერხანდო რუნსცენდას ყუიჲეს ი ჲანტუჲარას; ლერსგუჲე მარჯ, სგესგა ლელდას ი ტუფს ჲანჯახას, ერქაჲ სგადესგა საერო ლგლდენთედასგა.

ქ. მ. — მი ამზაუ ჰუარდას ლიგურკეს; ერე ჩიქე ეჲ ჲანი შეჲწირაჲს ხუეჲელ, დიდან ოთჲანდ! საოცრება ლანსუ კისლ! ერხანდო თუითონ ნალსდ, აი, ამირ ნელაშტი ი დუნ ეჲღან სგანჯიდ ი ლგლდენსი ერქა ხუეჲელ მანჯუი.

ე. გ. — ლინანის მანკუი ზაუ ადჲიანს უსგუჲეჲეოარა ლანცა, მერმა ზაუ — უოხრუნდენდოშოჲოშხუ, მესმა ზაუ — უოშთხუნეჲილარა. ერქანდო, სამწუხაროდ, დეს მირდა. მეჲუნდ ამზაუ ლნოჲ, ლუნთჲერიჲე მეჲუნდ..., მარე დემეი მოშ ოსსანთ. ლინანის — ალა ლი ჰანდიშე ძირითად ლიმოჩი, აჲაღანარეშ ი ჲალდანრეშ. ეჲა ლგგ თუენდელდოჲ ძირისგა. ალ დორი თემთესგა მერჲანას ოხვად ნიბანისს, ჰეკუჲეს არეს მანგ ი იმზირადღეს სგემხანს. ლინანის ლი ლიმოჩი სგემხანს, სგეი უანაჲეი, ლიმსგამჲუნს. ერქანდო ერას ჲანსგურენეს, ე, ხანტს, სამ ვდგოღს ეშმოჩირს ი ერჲანს ჲყინტ ჲახეთინი, ერას ერერჲეშარს ხოსყენეს კგლთხი ლუატს ი ხაბემს ლარანქს, ეჲა ჰეკუჲეს სი ათხია, მამ მოშ ხოჩა ლესდი — დურჲანას ხატუღის ალას. მანგ სგახეჲედორნი მირა-მირა ლუატს, ლი უღამაშეს ლესგდი!.. ფიშირ ანდრი ერხანუ... “უერტალტოში” ჲანსკილდ ალამანგ,

ულამაზესი მირა ლი ო უცხუ.

ქ. მ. — სი ჭირდა ჟოშთუ დიუო ო ჰაღიშთე ნაზელაღუნლო, ნაჭერაღუნლო ნჯთენწნ ჰეინტ. ამლა გუნ მაქუშმარ სირა. ჭაშიდღუ ღერბეთ მეჰაღ!

ე. გ. — მაქუშმარ გარ მადემ, მი ჟოთლი მიშგუ თხუემის უღადებულდ, ერე რიზაუ ერხანუ სუიზეღანღედ, ჰეშოშუ ხუასხათენი.

ქ. მ. — ისგუ ნაჭეღლის, რის, ო ისგუ სგემს ხაშიდღუთ ეჩი ძალა მეჰაღ!

ე. გ. — ამენუთ ლი!.. თან ერნოშ სუი ბედიერ, ერე ნიშგუთა ქორისგა რის ხალატს ლიშორი, მით უმეტეს, მირაანს; ა, რუანწვად მირიან ო უასნეუ ლამიზერ ადგილ, კუთხ. თბილისს ხადურს ეოლგუჰად ხარ მანგ ხატარშუ, იზეღანღ ეკლესიათე, მირა მოდღუარ ხაყა.

ქ. მ. — მირაღუღ ქრისტიან ქართულ მეფემი უახე გეზღანღ სი ანთოშ, ჰა ძარდ?

ე. გ. — მირა ბიძამად ესუან მირიან. ოღონდ ჰეინტ ამთენწნ ო უახე სანეროთლ მამ მაქუშმარღნდა ერქა. მირიან ათხე თურქეთს არი, ფეხბურთისგამა გუნ წარმატებულ სულაუ, ერხარდ არი, კმაყოფილ სუი, მირა გუნდი უფროსი კმაყოფილ ლი, მირა მენეჯერ კმაყოფილ ლი.

ქ. მ. — სი ჭიცხა, ერე სპორტიშ, ფეხბურთი ხაწით არეს, ჰა მალე იშგენ პროფესია ხადუნწან?

ე. გ. — ათხე სპორტი ქალიყეჩი უარობა ლი. შოშუმა სპორტხან ქადრინე პენსიათე, ერქანღ სეკუნეს ხუღუნდუნდეს სპეციალობა, ერე გააგრძელოს მირა ბიხნეს. ეშესწახა, რა თქმა უნდა, განეი სუეგნი, მოდეა... მი მიშგუ ლესეენე უიონუსე.

ქ. მ. — ლირწინიშლა აჯად ესმა ჩეშედენი?

ე. გ. — ლირწინიშთე ერქანღო მიმ ოთვერის ეშხუ-მორი... ო ერქარი მამ ლის უქმაყოფილო, მარე ერქარი უახანღს მამ ტუღი ათხე მი, მერე თემიშარ ლანსუხ.

ქ. მ. — სი იმუშაეი ნიბაშინდ ჰადღერეშ, ერეი ათვერის, მო?

ე. გ. — მაგალითად, მერაბ დადუნ ოთვერის, ერქანღო ანთენწნ ერას ო მერიკოს ჰეინტ, ადო ოსუიშდ დიუო გარ ხორდახ, აჯად ლის ამკლიბარ...

ქ. მ. — ო ჩეჭუნწინიშხა ერქარ ერქანღო?

ე. გ. — შეჭუნწინიშხა გარ მადემ, მერაბ, ჟოშუმადღის ქამეწედენდა, შუინდბანუ ხარ, ქალსრუენე ხადღა მიშგუთე: “მიშგუ გეზღორის ესერ ისგუ უჯრ ლი მანგ”.

ქ. მ. — გოგა ეღსახედ გუნ ხორა ზურანღ ლანსუ კისდ.

ე. გ. — სინამდღეიღიგეა, მიშგუ ბაბას ჰეშოშუ ხორანდა... მიშგუ ბაბა მგუშა მეგეე ლანსუ; ეჩი ნაშღახანქა ლი მანგ ალა, ადო ერანღო ეშიეში გემარს მანგუთუ სანქმენა. მინდღერხან სემი-ჟოშთუ ტონა ქართობილ გარ ახდუნენა, ერეი მგუშა ლანსუ, მამ ირარაჟოლ ლეთ ო ლადღ... რა თქმა უნდა, მიშგუ მუხი ნაშრომ-ნაგარეჟუ სუნა ხუღაუ, სუნა ნაოფლარ ლი ალ დეცეგიმ. მიშგოთუ ამი ჩუღიციტერ ერას აწწინი, ერე დღლხანქა ქაორე საერთოდ. ამჟუ ეჯდა სუნარი, ერე ამჟუ ნაშრომ-ნაგარე-ნაოფლარ ერ ლი, ადო ლას ნაყიდუ რა, თეთრშე რა შექენილ, ერქა ხორა შეტკაბოლ.

ქ. მ. — აშ ჭინა, ისგუ წინამარღუშ ალაძე ნაოფლარ ჩუ-იშეი-ხეკუეს-ატურა?

ე. გ. — ლწის ერ ტუღის, მადემ ერუნღემი ლიციტრეს მიშგუთა ქორისგა მგუნანიღ, წარმოუღდენელ ლი მიშგოთუღ.

ქ. მ. — აშ ჭინა, ღერბეთუ ჩაქანუნე!

ე. გ. — ლიბოფშს მი, ძირითადად, სოხუეს სურადანს, კლას ერე ოთგეგირ ო ამხანუ ონღურდანს ერქანუ, არღადგანღუ.

ქ. მ. — ლანსუთე ჭიზელაღამა ლიბოფშეა?

ე. გ. — იშეი მამა! აქაფარას გუნეწანდა ერქა კუშაშ. ერუნღო სერ ამხანუ, კლუხორი პერეწული მხარეთე.

ქ. მ. — “პერეწულს” ტუღი ჰა “თანანს”?

ე. გ. — “თანად”. “მეგრე ბანი” ხაფხაფი ერე ერხაჲ ლახჲს ო ერე ხუარდად. ლიბოფჲშუნდო ყარჩათე ლიზელჲლ მაჲუილ ხუჲა, თებერდათე ხუიზელადად; ბანჩაჲუჲრ ლახჲს — დორი ლახჲბა. სორა ხალს ლახჲს. ქულგმგენლ ანჲნდა ერხან, სორა ფირჲ ო სორა კან მან ჩულურდენლი ნიშგჲნი ქორისგა, მან ერხან ნანდელჲ ლი. ერხანდო გონდორამ პერეჲულქა, ერე ნორდან მძაცარ (საფაგაროჲლ, აღიშ ო შირა ოჲან, მავამელ ო შირა ოჲან).

ქ. მ. — ურთიერთობა იმჲნი ლახჲს?

ე. გ. — ურთიერთობა მანარ ტებდი; კუმაჲ ლახ ანჲნდა (ოჲ, საჲყალ ისგუ ჲგმილ შუჲრია ნინგერდა), თეთრჲრ ქანაჲჲდელახ ო შერმაჲი ესტინდს, ქათგინდს სგჲნიხე ნაჲილჲი ნაფხს. ქჲნილგმგენე კოჲელ მამა, სემელ ო უოშთხუელ ქჲინ აჲხუჲე. აჲი ნდობა ლახჲს ო აჲი ლიმატარ ლახჲს. საერთოდ ეჲჲი მამ ხუდჲნდახ, ე ალიარ როჲ თეთრს მამ ნანდილხ. ერქანდო სერ მან ჩუათჲან.

ქ. მ. — უეშგომპილს მან ჲაჲჲი ხარდახ, ხიშუდუნემოშ?

ე. გ. — უეშგომპილს ხუარდახ მინარჲლ ჲაჲჲი. ლიშალი ბანდჲ დეჲნილარ დერ ესდგარდახ, ერქა ბარჩაჲუე ბაიშგარა ო ბეჲმგარა ანჲნდსგა მიშგუ მუე ლამუნგჲნიმთე. ნანბოხს ლანგანხ-ამერჲ-სგა ო ახდჲნდახ მან, იმჲნი დორი მარე ახჲინდა.

ქ. მ. — თანადისგა იმჲნი ახჲინდახ, მო?

ე. გ. — ბერალ, ხანარ, სიგარეტ, სემი-ჲოშთხუე კილო შოკოლად ო შაჲარ — “გაჲირება როჲ ხერას”. ხოსჲრა ბოფჲარ ჲილმარე მადდახ ო ნიბარან თანადქა ლიხ, მარე აღმარს ერ ხუეჲლ, იმთე ოდრინანს? დაჲგელ ოჲიშ ერ ლთე ო შერმა ლადანდ სორა პნტიჲ ხუჲარ მუეშგარალს, მამან სასაფლოთე ჩუანად ერჲ, ბაიშგარა, ეშჲუ შინეშგარად ადლეჲე. იშჲილ ნოეშგარე ათუბგარდგ ქორსნქა. გურამდ ო მალხაზდ ლეჲა ადგენხ მერა ბანდ. ერხანდჲ მად ოთხნახ: “შინდჲჲუე ესერ ჲგარის”. ჲიშმარე “პერეჲულთეჲი” ო ბაიშგარა ლალ გჲი ათბეჲქაჲ.

ქ. მ. — დედე, ქანუიგჲ!

ე. გ. — ბეჲმგარას ერ ლთე მუსისგა ჩოთდჲლჲა მუსჲბე; შერმა ლადელ ჩუანჩედელი, მესკაცხლა ოხჲერნაჲი. შერმა ლადელ გარ ოთხნიანჩჲ თებერდათე ო, წარმოიღჲინე, ლამუნგჲნიმთე მამ შერდელი ედჲიერ, ო ბაიშგარა ლალ მიშგუ მუე ლიმუნგჲნიმის ესდგანდაჲი. აი, ერჲუმ სორა ნარდჲ ხუჲასჲლ უშხუარნგსგა.

ქ. მ. — ერქანდო დეე მან ჩიხა ეჲიარჲ, მადა?

ე. გ. — მამაგჲეჲ მინა ერქანდო.

ქ. მ. — იშა? ლემჲლ ლი ო ერქაჲ?

ე. გ. — ლემჲლი ლი ო მანანისგა რუსან ლგჲ. ერხან დეჲ ჲგრი, ამხან დეჲ ჲგრი, ჩულგკილ ლი მან. მუსურმან სი ა ქრისტან, ჩითე ლაზელლ ჲიმეშთხე ლი, ადო ათხადიშანდ მგჲარ ლახ ირლ, დეჲლინ ქამერე ხუჲასჲ. იმთე?! — ბაიშგარა საფლჲთეჲი მამ ოდრინანსა! შირა ნანქჲარჲ საათ ათხე თბილისს შირი.

ქ. მ. — ოჲანარჲჲე ჲულჲნდახმო აჲი სორა ურთიერთობა?

ე. გ. — უოხჲიშჲ სორად ლადჩერა. ეშჲუ კლახან დირეჲტორ ლახჲ. ლუფხუნს ანდგარდახსგა. შირა მუე მეჲდჲე ამხაჲ, შირა დია, სოხუთეე ჩუხლგარდახ, ერე იშჲინან. ეშჲუ ქორშანდ ხუარდად. ნან ერ ესდგარდად, მეშხე დულიანქნქა დემგჲუმ ნიცენდა. მანენე საპატრიუციმლო ხეჲანხ ერე მეშხე დულიანქ ლიძენი.

ქ. მ. — მეშხე იშა, ჲითომ, ნახუშან?

ე. გ. — სორილ ლელჲ ესერ ხარ, ერეჲ ლგჲეე ესერ სორილ ლი. უშხუარ ეჲ ხუეჲქარდად პნტიუციმისგა ო ლიმატარისგა... მავალითად, ქაჲჲეჲარ ტჲილდახ, ერე “შინ ესერ ლიხ ჩაჲულიანარ”, ყარჩახან ნანდელჲ ესერ ლიხ ჲითომ ჩაჲულიანარ.

ქ. მ. — ამჲლიბ მესხეობ სორდა მარ ისგუა გუნარს?

ე. გ. — მეხშიბდ დარ, მარე მეხშიბდ ხოშილ მალტენს ევიარ, ერჷმჷმეო ალაშჷგა ჯემჷშულდას.

ქ. შ. — შაწუშ ხეჷტუხ აოტკლებანს ბიძია ტარიელ ყარინაშ, ერე ყარინაეშ, თან ხოშერობა მუხიხგა, აღ ვაგანია ლიშინლიხგა თანაღჷა ქაწჷვედღანსუხს ოჷანხდ მანგჷამ სოქჷტუნს?!

ე. გ. — თანაღჷა მუხს ხსერ ლეჷქჷთიციხს... დანსან რეშგდ ლატანსეი ეშუე მეჷგერანას გჷო ერ ათბეჷქჷა, ალა მერმა ზაუე გარ ოციხი მთიბიხს, ასლამბინ ჷყინტგლდღ მჷქჷინ.

ქ. შ. — ასლამბინ ოჷანს ყარინას ოზგა, მადღა?

ე. გ. — უ, ექამარს ხოშილ კაუშორ ხუდუნანდას, დი ხომ მეჷგერანა ხორიხ! "ამჷაშჷმეხერ", — ეჩსანქოციხი ო ეჩრა ხანარ შიამ რჷანშაჷქჷუ გჷო მინე სგჷნიხინო. მეგჷვდ ვანუიციადღ!

ქ. შ. — აჷ ჯიხა! ათხე, მეღე, აი, ბიძია ტარიელაშეი მაკურ, ერე ლანსჷუანდუნა მალეგჷეშ...

ე. გ. — ტარიელაშეი ლეშუდუნე შამა ლი? სოფელ სგჷნიბდ ცხჷანდა მეჷად, ჩის ხანარა ლანსჷგანლიხგა მინა ფიშეჷტარ შიამოშ. შუკჷ ო ზეზ მეჷად ჩულანსუ ერქა; ამეღეჷანდგრდას მანქანაღ, მეტრეშე კუბაშეტრა მეგეშ ერ ეხღუნანდას ო ათხე "ჷოჷოღ" შინდ გარ ანდრი. შუკჷ ო ბოგს მად ხაჷა, მარე მარ ხსჷე? ჩუნასანდ ამეი. საერთო გჷეშ ნაკლებდ გარ ხაჷუიდა. "ტარიელ ერე არღაგარლი ო შუკჷი ხსერ ჩჷაღღაგარლი" — დეჷდარინანს ტრულიხ.

ქ. შ. — ში მაჷჷიდა, ა, ფოთოლა გურჩინანდ, გუშჷეი ექიბდ, ცხგჷანე: "ისგუ დაგროშ ერე სოფელს თხშიმ აწჷქჷუ".

ე. გ. — ეჷა ხუამან სოქჷას, ფოთოლა ათხეა ტრული ალახ. ტარიელაშეილ დარმოშ ასჷენე სოფლი ბედჷი. საერთო გჷეშ დანს ხასკორა. ეჷა მინა ქორაშდ ერ ასგრაწჷღა, ეჩი მორმაგს ასგრაწჷღა სოფლი გჷეშეი. ფეჷ იროლ ლეღეღ ლინთუხგა, ზეჷ... შაგ ფორმა საერთოდ, ჩუ-შამ-ხეკჷანდ სოფელს, ჩითაღღესღგრა ხგჷნიხ ო ეჷრა ლანსუ ხორამდ გჷეშ. ლანდი შაგ მინა-მინა გჷეშს აქჷჷარ, მინა-მინა ლიზგა ხაჷდბა შაგ, სოფლი გჷეშ დანს ხასკორა..., აქედან ვამომდინარე, ხოშა დაიძაბა მღგომარეობა სოფელიხგა ო ლიამახეი ხოშანანდ, ალა შაგ ლიშინლდ ანეიდ, ხამწუხაროდ, უშხუნანდესგა დაგრობი ხუეა ხანჷეინა...

ქ. შ. — სი სტუდენტობა აოტარ მოსკოჷს, ერქა დალარ მადღეა შუანარო გუნ მერხალდ გარ იარღოლ სტუდენტარ ერე.

ე. გ. — ში იმჷამა სურარდას, ერქჷნე არდას გენო ცალან ო სერგო, გურჩინან გერმანი გეზღ. გენოს ხორამდ ხოხალდა ლუშუხ, სერგოს ლუშუხ შამ ხოხალდა. მოსკოჷს ერქა ვანთქჷულ ლანსუ ეშუე გურჩინან, თებეჷრე, ჷახე შამ მაჷუიდა, ჩუადგან ლალ ეჷა; ერანლო ანგანდ სლაჷი ო როენ გურჩინანლ (პოლოკონიე მარე) ო დადუნას გიჷე. აი, ალმარ მითრონდას, ალმარ არდას ერქა ერე. ათხე ხანს აოქჷანე, მუშუნანს ხეხუა მოსკოჷს, ხოფშიარარის, რა თქმა უნდა! ათხე ლგრაგდოღ ეშუე მეტრეშე ო იშგეიდ ზანსეიხინო ამბჷანს...

ქ. შ. — ლათჷრეღ იმანარ ანცენს მოსკოჷ, თბილისთე იმაღ დო ადე?

ე. გ. — იმაღ ო მიშგუ მუ ლანსუ მეტრეჷე, მინა დღე და მოსწარბა ცხეკიხგა ხეშდბა ო შიამ ვადჷწუეოტი, ერე ლგმარხუნანსუ მეტრეჷე.

ქ. შ. — ლუშუნდ იმჷარა "მეტრეჷე", ათხე ლალქჷურად ში ო სი უშხუდ — "ცხეკი მარე"...

ე. გ. — "ცხეკი მარე" ხოლა ლი, პირდაპირ ვადათარგმინილ ხოლა ლი;

ქ. შ. — "ცხეკი მენთხლან" ხოშილ, ალბათ.

ე. გ. — "ცხეკი მენთხლან", რა თქმა უნდა, "ცხეკი მენთხლან". მოსკოჷს ხორდა მიშგუ მუხს ნანცობარ, ეღდაროჷარ; ექამარ ამანუ ჩი ზაუე ოზელანდას დასახუნებლად ო ექამარდ მიაწოდეს იდეა: "ანგეს ხსერ მოსკოჷთე". ეჷა ექიმ მარე ლანსუ, სტალინს ხოფგერიდა ლიშინლი ჩიქა; კალინინი პროსპექტი ოზგას, მერეშეღეშხე ხართულე; ხორა ხანლ ლანსუხ. მორი თეჷ ექამარმეჷ ამადღა ბინად ო ერანლო სურადღს საერთო ხაცხოურებელიხგა ინსტიტუტი. არსედ ზაუეი დაჷიციჷი დიბლომ ო ოღეჩინანქა. ერხლოდ ხუამდბა მეჷად სატყეოხგა. მეცხოჷეღეღან

მეურნეობადაცა ხუთეშადანს ოშთხუ წამ დირექტორდ. მეჰად მიშდბუნა ეჯ სამსახურანლისგურე
ლადი ჩიქდ "პერატ" დწს ზოჟურუნანაუ, ლადი ჩუამჟურანენ ეჯღერე სატყეო მეურნეობას ესეხანწ
ათხე "სეშო აფხაზეთის უბანი", უბნარდ ვდსიანწ სატყეო მთელ საქართუელომსგა. "სატყეუმი
დირექტორ" მამა ლი ცალკე, "უბნის უფროს" ხაუსა, უბნარ ეჩანლო შეაერთეს ო სამმართუელოარე
დამორჩილებამსგა პარი მანგ ათხე. დწლ მაშენე მდიდარ ლი ცხეკარსჟე, ალბათ, მთელ
საქართუელომსგა: სემეშდიდორ ათას ო სემაშირი ო არწმდ გექტარ ლი, მილიონ უსგუნაშირი ათას
კუბამეტრი მარანგჟე.

ქ. მ. — მამა ჩიშარ ლის განსაკუთრებით?

ე. გ. — ნენწ, ლუშირი ო წიფრა ჰარბობს. წიფრა მაშენე სპვირო ლი აუეჩიშდ, ეჯას ხოშოლს
ხენთხწწლს. ცალკე ლენწარირი პარი ერჟეშდიდორათას ო ერჟეშდიდიშგუილ ჰექტარჟე, ათას ო
ერჟეშდიდუსგუაჟე ლი ლუშირი, ნენწ ხოშა ლი. წიფრა ლი ერჟეშდიდარწათას ო იშგუილ აშირი ო
იშგუიდეშდ გექტარ.

ქ. მ. — მი ხოშოლი მამანტერეს, აი, ეჯენეშ ჩიშარ ესმა პარი ცხიკისგა, იშგანგ მამ მამ ხნა?

ე. გ. — ათხამჟეუ ნენწ, წიფრა, ლუშირი ო... ჩიშარამ ხუნამ ხნა, გუიქრა ხაგ ჰანდურ ხუნამ,
არწმდ იშგუიდეშდიდ გექტარჟე. სემაშირი ო იშგუიდეშდიდარჩარა გექტარჟე ლი ჩიშარა. აჯაცია მამ ხნა ხუნამ,
სემი გექტარჟე გარ ლი.

ქ. მ. — ლობრეშდ მარენე იშა ცხიკი ლი?

ე. გ. — ლობრეშდ ფარა, ფარა! ფარამ ხუნამ ხაგ, სემაშირი ო ოსჟეშდიდმეშდიდოშთხუ გექტარ
ლი; ამხანწა ლეგეჟე, ლედუბური ხორა ლი დწლისგა. დწლიშთან თჟე დეშარო სანერთოდ. ამერიათე
ლი მერდე ამე ანალიზ, ჩულგეშჟმანე ლი ო მეტხე ლი ეჯწლი პასუხ, ერე სერთიფიკატით
ადირებულ ლი მარენე თჟიდ. იშე ცხიკი მალატ, ეჯეი მალატ ლეუბი, ეშოშ ხოშოლ; ლეუბს მინა
მიდგომა ხაკუ ო ცხიკს — მინა. ჩუ ერქვდა უგერგალა ლის, მარე ეშუე ეწე ლი, მამა ლო ირა, ქჟინ
ხრგ; ამ, ცხიკანწქანდუა ფუტკარის ადამიანი სიკეთე მანგ, დინდგელს ხატჟლის, ერთან მანგჟეშ
ლი...

ქ. მ. — ლუშნუდ მამ ხაუსა დინდგელს? — "დიდგეილიამ" მანდა?

ე. გ. — ამი გადათარგმნა დეჟე მისა: ეი-ხეჟეხს-ახჟოხა ამე ესხე მგრანმ. ჰემოშ ხუნდს
ათხუნიე ო თჟის ეწხედენე, იშეი სპვირო ლეგეჟე, ლეუბსანწა მარენე ხანკა სემეშდიდოხჟიშდ
კილო. ზაუხისგა ამჩუ ეშხუნ გარ იწურანჟე, იშგანგ მარუნ აწურანჟეს — მისი თჟის ხატჟლის
ო მჟედჟერეში თჟის... გუშჟემამჟეი თჟის ხაუსა "ბუკეტ", წამა შემოსანულ მამ ლი, მანგ იწურანჟე
აგუხიტომსგა, ეშდოხჟიშდიდქედ. ერუნდო ლიკედ ლი მანარდ ცოდ. დეშ ხიკედ, შერანლ მამ ჩამხეს,
უშხუარ ხოდეშგის თჟის ერქა ო ლიშდამ ლი ძნელ. ბუნებანწქე მამ ანდრი, ერქა ლიწურანჟე ძნელ
ლი ო ქალკედო ძნელ ლი, მამ ჩამხეს ფუტკარალ. შოშმანა ბუნებამსგა ჩუწარი, ერქეჩინას ახლანს
ნექტარი ო ამჩუ ხონრანმ ყურადღებას აქცეუენ. ხორილ ლიკედ ლი ო ლეშდამი ხორილ ლი. მი მარჟ
ათხურე შოლა ფორმისდ ოთფიშარა, ამზაჟე მეშდ ნარშეინ მანდა მეთჟეი ო ეჯმარხანწა მაკარ, ერე
იმჟელაჟე ოსჟეშდიდმეშდიდოჟეი ეწოთგენა. ოსჟეშდიდმედანწა ეშხუ-მორი ტონას ესხუიკედ, ეჯა ქამარ
ლეშჟედდ. აშირხანწა ხორა მუდუბურიდ ხეჟეხს ქანკედას სემი ტონა ო ხენსგა, ჟოშთხუ
ტონათეჟა. გაანწია, იშეი მოსაჟულიანობა ირა, დარანლ იშეი ლაჰეუდენე ყუაჟილს მიჟს — მამ
წშხინე, უჩანლ იშჟურა... შოშმანა უჩანლ ლის ო ამდჟეი გუიქ, ეჯა ჩუაშჟედი ყუაჟილს ო
შემოსანული ხოსურანდრი. უჩანს ფარა ხორანდ მანგსგა, ეჯღე ჩუბანჟე ხარ ყუაჟილარ. უჩანს ფარას
ხოსგუთ, ხოსრანმ აშჟედი. უჩანლუნდო ხორა დარ ლან ლი, ნექტარის გამოყონუა ხორილდ ხდება ო
ხორილდ ახლანს.

ქ. მ. — ფუტკარალე ნინ გქსმამა?

ე. გ. — ფუტკარალე ნინ მეფუტკარეს ჩის ხეჟეხს ხესმოდდე! ხეჟეხს ჩიხალდენდს, იშეი

ხეკუებს ოხუენანა, მამ დურეუქა მამ ხეკუებს ლახნდა; შოძუამ დუებს საკუ ლისდი, ლიშდამ დუებსხეკუა ხეკუებს ქალასტურა მამ, ნომგუამ ლოსხიდედ — ნომ ლიქუმეს, ნომ ქულგმენა, ნომ სამსახურს. ფუტკარს ხონა მირა დურეუქ. ეშუ ლადანსი დააგუიანებ, ექასი მნიშუნელობა ხულა, მირა დურეუქი საკურ მამ, ერქა ქამდე შემოსაუნს.

ქ. 2. — “ფუტკარს” ხატული, მამ “ლაღუმან მერს”?

ე. გ. — ლაღუმან მერან ლონანის მიოქუ ხონა; იმეი ნარკომანალ ნარკოტიკულ დეშ იგინ, ამნ ნახუნსარ მეფუტკრე მერურ დეშ იგინი. ლონანის ხუნამ საკურ, მარე შემოსაუნელი ჩული.

ქ. 2. — ქაჭუდეი ათხე ი ქახუნედეი, იმეი ხონანის, მარე ცხუის მატყვის ექამარ ი ექა...

ე. გ. — ცხუის ემა ქამდე, ექა მამედ ლი, მადურ ხონა ლი.

ქ. 2. — იმშუ ლი მამედ?

ე. გ. — რემატიზმადედ! სპეციალურდ იყრუნეს რამოდენიმეს: ეშხუნენუბინეს დეშდოსუნედთეი, ერუნლო დეშდოსუნეშხანრუ ჩუნანტისხ ეშხუთერუ. ეშხუ ლადან — ეშხუს, მერმე ლადან — დორუს, მესამა ლადან — სემის, მემდოსუნედ ლადან დეშდოსუნედს ხეკუებს ხუნურხა, ერჩუ, იმუნამ ქეზგი, ერანლო ჩუნანტენი უმედ, ალა ლი ეშხუ კურს.

ქ. 2. — ექამარ იმეი ჰედნის გუდ, ერე მი მაკურ ცხუიმი ლეყრუნუნენ?

ე. გ. — ქაქუნედის, ერქა ქაქატყვის; ნომამა ქაქულენი, კაბერჩისგა ხეკუებს ოსგულირდედ, უნესგენა ამუნ, ი უცბათ ქაქატყვი.

ქ. 2. — ათხე ლუნუნე უხანლ მექამ; მადალითად, თენიმი ლაწურაუნელ თანშუ მამ მიწუა მი, ამ, ექა იმუნე ლი, იმხანქა შედეგება?

ე. გ. — თუიმი ლაწურაუნელ ლი ბოქკა ი სგამენრუ ლეგხ “სეტკალ”; ლი დორკასეტან, ურშხუნეკასეტან, უოსუდდეშ კასეტან ლაწურაუნელ, მარე უოსუდდეშკასეტანანარს მურნობანსგა გარ იქმარის, დენთუნგა ჩართუნენ ი მატორ სსახუნე ექას, ადო სუნამ ლისახუნე საკურ. კასეტალს სგუნდინე ი ექას ხანახუნე ი თუი ქამდედნი ერხანქა, “გუნედანს” ხატულის ექას..., მერ იმხანქანდოქამ, ლეგრეს იმუნამ დი, ექამარ მამ ლის ჰატეი. ქამ-ერხანუბედნი ერქე, თუი. ჰოდა, ალა ლი ძედდ მეცნიერება, ამშუმ მეცნიერება მამ არხეობხ. მედიცინასთან შედარებთ, მეფუტკრეობა ხოშილ ძენდ ლი: ლეგმერდე ქაქატული, მამ ხეზგი, ალა დემგუნაშოშო ქატული, ისგოშუ ხეკუებს ანქე გუდ, ექლა ლი ძენდ.

ქ. 2. — აი, იმეი ჰედნი სი გუდ?

ე. გ. — მირა ნიშან ხულა ჩინ. შოძუამ პად ხარხ აშლილ, ერქამ სგამენრუ უიგიბეს ჩინ. ექას უარანლ საკურ მირა დურეუქი. ამერიკული “სილამონეც” არის, ქაუპინდა ლეგრე იბნე ლიქუმერს ი ქუინის ხოლა ხოქან ექას, მარეექამ, იმეი ადამიანისშ კიბო, ექუი ლი ექამ ი ერი მკურნალობას ხონა, ერე გააუქმო მადურ დუებს, მოსპო ი ერნ ადგილეთ მერმე ნაყარ ესგენა, ხოშილ მოგებულ სედნი, ერქუმ უარანლ საკუ ერი მკურნალობას, ერქუმ ქაკუ, ერე ხონამახე “მაკეტ” ესგენა ერი ადგილეთ.

ქ. 2. — სი მოგუნამ ექიმ ლემარენდისი, ბიძია ედიშერა?!

ე. გ. — დუებს ხუნაშდამ ერქუმდოხოშუმდ ზაუ, მარე აშორ ზაუ ხეშდბი დუებს, აშორიმუნუნე ზაუ შეიძლება ერქალბი შეგხუდეს, ერე აშორ ზანსგამ მამ ქანხუიენა. აი, ამეი ქაუშხუნენა მეცნიერება ლი მეფუტკრეობა. მამად ლი ბოლომდე გამოყილულ ფუტკარ. ერქალბი მანდემშ ლი ი ერეი რთულ ლერე... ურგანამ მწერ ლი, ისგოშუ ხეკუებს ოსქე ჩინუქუიშს.

ქ. 2. — გუნ ლეუნეზერანდე მად ლისა?

ე. გ. — უო! ექლა ლი ნაქუ, შენი ჰირიმი, “ფუტკარიუთი მუშამ ხარო”, ლუნეზერ დექუნერადე მამ ლი, ოლონდ ქალახო ლეშდამ ი ხაშდამხ.

ქ. 2. — აი, დაახლოებთ მშუმ ქუნედათე იუნის ჩილადან?

ე. გ. — დორი კილომეტრი რადიუსისგა ხანდამხ ხონამდ, ამ ესსრის ოხუიშდი-იშუიდე

კილომეტრები ი მამამო სომა ჭრეშდამანან ახლუნს ნექტარ, ერზეშ სომა ხარისხან ლი თუი. ბუჭულს ხარ მარუ კუიჭ. ეშუ — ლაშაბა, მერმე — ლანდა. იშუთილ თე ხარ ი ახლუა ერქა, ლან ხოშდენი ლაშაბა კუიჭისგა, ერხანქა უშობი, უ მერმე კუიჭხანქა ი ერგვა ხოშურა ხანს სედნი.

კუიჭისგა მანუშ სომა ხანს არი ნექტარ, ერზეშ სომა ხარისხან ლი, ექლერე ერრუ ხონრა აორთქლება ხაწცხ. კუიჭუშ სუანავლ — ერა თუი მამ ლი, ერამსა ხუნსა ლიც ლი ი ერზეშს არკალიხქა ლიცს სკახანქერე ეშდარა-ერრეშდ პროცენტუნე ხეკუეს ლიც მამ არდელს თუიამსა, თუ არადა, ანალიზ ერას ქანწუნენე. სემეშიდოხუშდ პროცენტ გულკოზა ლი (“ფრუქტოზას” ხატულის). სუფთა გუიჭი თუის იშმარის დიაბეტისანარ ექლერე სომა ფრუქტოზა ლი ერამსა. რამოდენიმე პროცენტ ოქური არი თუიამსა; ლიც ეშდარა-ერრეშდ პროცენტ ლი; ოხუშდემეშდოხუშუა შემაღვენლობა არი თუიამსა, ეშხუ-ეშხუ ამქალიბ ანალიზ ანვად ამერიკანან. ხსუთა შორის რიში მანუშდ ლი თუი.

ქ. მ. — მერეშეშიდოხორი ხანის უტამინ არსებობს ჭურ...

ე. გ. — მერეშეშიდოხორი მადემა, სემეშდოხუშდ არსებობს, რეშო ქენო.

ქ. მ. — მერხიში თუი ლი ხეელ, აა, მაგალითად, ისეუმა, დადაშერლემ. იმევი ლი ალა დამოკიდებულ?

ე. გ. — მამამო გუიანდ ახწურანუნი, ერზეშ სომა ინსგლი. მამამო ჭრეშდამანან ახლუნს, სომა ხარისხან ლი, ქა-ხომ-ერქა? დანარჩენს მინი ხომ ქანკალიხ ერას, უ, ჰაერს ერხანქა ი... ჰაერს მადე, ალას ა, ლიცს სომა ი ერხანქა ლი ხეელ თუი. ამრუ ალბურ ხაქოქრან სომა ფედიახ ლის აჯალ ი ერას ხუშა მნიშუნელობა ხუდუა. წუიუ ლი ფედიახ, წუიუხი გუნ მნიშუნელობა ხუდუა; ლანდრიქდ დამუტკიცებელ ლი, აშვი არომატ იშდა ლო ხუდუა ამრუ თუის. განსაკუთრებულ არომატ ხუდუა, მარე დემ ოხითხ ერ ყუაუილ... აა, ერ ქუნი მინცდამაინც იშხან ანდრი ამრუ თუიამსა. მანაუ თუიამ მითამსკაუხე ეშხუ ყუაუილ, მარე...

ქ. მ. — სი ათხე მამ ხონხანნუი ლობარს, ერჯრ მამ ქამდელა.

ე. გ. — გამორიცხულია! ლინთუისგა მარ გარჯ, ერქქ მამ ერ ლი ლემუბან, ერქა მარ გარჯ.

“შომჯ ანკდენი ლუფხუ”, — ერას ხუიქახე.

ქ. მ. — ერე ხოხანდემე, მადეა?

ე. გ. — რა თქმა უნდა! მასარდ მიშხიდუელ ლი.

ქ. მ. — ხაერთოდ გუნ ხორა ლუშხუ ქახლენა; სი ტუილდანს, ერე სოხუმს ი მოსკოუს ნათორ მარა ლუშხუ მამ ესერ ერეი ხორამდ ქიხა, მარე... ათხე, აი, ურეგემილს ყარჩაშუ აღზგარადქა ლიშბუბულ.

ე. გ. — ყარჩაუი, იმუ ლუმბუი, აშვი ხუშა ხორქი ლიქუისგ მაკუი ი მამდედა, მარე დურეუ მამ ლი რიშ. ადილ საბატაროუს სემი რწუ ხადდა ქალგე მიშუე მუხუნქანქა ი ნაცვლდ ხეკუეს ლოხოლანს ფურანლ. მიშუე მუე ნადგარუნლო ქანანდს ერხანუ ამარან ქაქუელიან ი მერაბ გულბან, ადილდ შიშდ ქანზგუე ერ ფურანლ. მერმა ზაუ ქამ ანვად ეშხუ-ეშხუ რწუშუ. ოხუმბუბუ აღნ: “მიშუე მურ მემეშერანლდა ინხანუისგა, რწუჯერ ერ მამა ნირდა”... ერდა მამერე ერას რწუ ლოპოდანს, მარე ანვად ი მინა ჰენგირიან-ხანდურიანანდ რუბერეი რწუ: “ალა რექ საჩქერუ ხადდა ბიძა ტარეილს”, აშვი ლქუი: “ეტა ბადაროქ ატ მენია, დეად ტარეილს!”

ქ. მ. — ბიძა ტარეილ ქმანხანოლდა ლდგარუნლო, მო?

ე. გ. — სამინ ლამპისტამ. ეშხუინ ამევი, ფელტოე, ანდგრა ი ხაწყალ დედე ლახხუილდსა; ხანდური ტუეტისგა ხუდუა, ფაუე რუშედე ხარ, უეგ ხაგ. “იშხანჯე ანდრი?” ი: “რეპარ ესერ დემე ახგუება”.

ქ. მ. — მადემა, მთელი ცხოურება ხეუანდა ხორა რამუ...

ე. გ. — ძროხი-სემეო ჩნებ შეპაღ ნორდა; ჩნებარ მეგჳად ხალტუნდა ო თან ხორა ჩნებარ ხორდა მეპაღ.

ქ. მ. — ჟახე მამ ხეუხან ეგ ჩამესო?

ე. გ. — ეგას ხეუხანდა “რეიგან”. მანკუნანგანდ მოსკოუნან რეიგან, ეჩქა სნთენან, ეგდა ესუენხდ “რეიგან”, ერნ ლიქედი სამახსოუროდ; მამ ესერ ორ’ეგ’ე ლიგერგალი — “შომ’ანთენან? შომ’ანთენან?”, ხედ პოლიტიკოსს ესერ ლანჭუედნი: “შომ’ანგანდ რეიგან მოსკოუთე?” “ალ ზაუ-როქუ”, — შომედ ქანტხე ო ეგ ლადლ სნთენან ეგ ჩნებ.

ქ. მ. — მოგუნამ ჩნებ სხფასდა?

ე. გ. — ხორა, ხორა! გუნამიდ ძლიერ ლი რეიგან, პოლიტიკოს მამ ლი ერშალ, მარე აშ ხორა ლესდი ლი.

ამეო ლანსუ ნიშგუედი ო ყარჩანლე ლიმქეთ. ჰანდურ ხორა სწლს ლის. ემა გულ აჭედენს ლნურდგუედი, მადეა, იჟალადლ მამ გილლტლას ყარჩანლ. მეგჳად გუნილგჳუედ ლის, ხორამდ ათერუენ-ჩიქე-ჩუ მარას ო ერუნდო გარ ობნეს ძმაკალობას, ფედიათე ლითლე გუნ ხამჭირს მარეგეშ, ლან მამა ხოთრას. ჩუგუთერს, ერქანდო — ნდუ, მარე ჩულითორალ ჩიქე ეოქოთერის... უმადლეს სწლს, უმადლეს.

ქ. მ. — ათხე გუნი ქეზეგეო, ერე ურთიერთობა ერ მამ ქულუან?

ე. გ. — მეგჳად, მეგჳად გუნი მწყედება. დომბამს ბათრეიქუნარ, ლახუბა, ჟი-მამ-ხუნიბენდელ, ერეო მანქანწლს ჩუბტუიორთანუდან ქუნილგჳეგენოშ, ათხე ერ რუსულ ლგეს, ერსნუ ლეჟა გილას ო ნატულდას: “ღად ტარეიდ, სკოტ უჟე ტამ, პაეხალი!” ერქად ნამ ხუნიქეიფად — მირა მუ პანტიუს ნჩომდა ო... საუტხო სწლს! ნიშგუენიდ ამეო ლანსუ ო ათხე მერმალეშდ მამ მისა... დწლისგა მეზგეს თითქმის ჩის ხორდა ხორა მეგობარ ო მუხხუბედ ლულუერ. პაკელიანს ყარჩას ლახუბად ლულუერ ხორდა ო ბიძა პირიბეს ლულუერ სწლ ეგ’ე, ბაგამედ. ფიშირს, ფიშირს მასარლ ტუბედი ო მასარლ ფედია ლორდე ნულუენ ყარჩანლცახან, ჟოდ ალ ნაუბანდერი ათხროლ, ა, ჩუ-მამ-გუნიხა... ლიშინლრიქდ გუნ ხორა ლორდე სწლდა ო მერხიეო ლანყაულ გარი ესდგრდა მარე ერხანუ. ჰამს ეწხეგენოლ ო ისგლადლქა ყარჩას ხარდას. ქუნსდგრდას ო გუნიშს ჟინახეუნანს ო მერმა ლადედ სგატხეენდას. ჰანდურ ხორა ლანსუ.

ქ. მ. — აი, დწლისგა თითქმის თანაბარდ ოზგეს ენბარ ო ჩუნბარ, მარე ლურუნბარუ გარგლა კოწელ ეგლა მის ქანორიქს, ხომ? აი, სი — მამა. იმდა?

ე. გ. — მერხას ხოშა უხუნარნესგა შეხება სულუან ო ხოშარის უშულე, სამსახურ ქაკუდა... ექური, სოფელესგა; თან ჩუნბარ ხოშილ არის დწლისგა ო ეგა, ალბათ, ლი მანდუნამ მიზეუ.

ქ. მ. — მამა, მიზეუ მამ ლი, ქინამა? ლგუნბარუ ხოშილ ძნელ ლეუთერი ო ლეგერგალი ლი.

ე. გ. — ო, ჩუნამეი ლალა!

ედისერ გულბანი, 53 წლისა
ოპარიშალი, 2007 წ.

ქ. მ. — გამარჯობა (“ყარეი დღემც გაქეს”)!
ე. გ. — გაგიმარჯოს (“უკეთესიც შენმცა გაქეს”)!
ქ. მ. — ეინ ხარ და რამდენი წლის ხარ?
ე. გ. — მე ვარ ედიშერ გულბანი, ტარეილი’ს’ შვილი, ორმორცდაცამეტი წლის.
ქ. მ. — სად ხარ დაბადებული და გაზრდილი?

გ. გ. - აქ ვარ დაბადებული, ომარიშალში. აქ არის დაბადებული მამაჩემიც. მისი წინაპრები ("ხუ-ცურბი") სენათიდან ათას ცხრაას თხუთმეტ წელს ("წელსზე") არიან გადმოსულები. მყავს ხუთი შვილი და სამი შვილიშვილი.

ქ. მ. - შენი სახელულები ("მა-მა, ბა-ბუ-ა...") ბევრ სხეადანსა ადგილას არიან ნაცხოვრები, რატომ იცვლიდნენ (ნეტაე) ადგილებს?

გ. გ. - ალბათ უკეთეს ადგილს ეძებდნენ და მეტ მიწას, დიდი მოსავალი რომ მოსვლოდათ. ესენი სამ ადგილას არიან ნაცხოვრები: ქვემო გენწიშში, ზემო გენწიშში - მარცხნივ, ახლა გრიგოლ ჯაჭვლიანი'ს' ოჯახი ცხოვრობს იქ. ნაცხოვრები არიან, ახლა საფო ჯაჭვლიანი'ს' შვილები რომ ცხოვრობენ, იქაც. ქვედა ომარიშალშიც არიან ნაცხოვრები, ახლა მარტიანები (რომ) ცხოვრობენ, იქ- და ბოლოს ამოსულან აქ, ზევით. ამ გორაკზე ბაბუაჩემი წყავს ("წყაყუბ-ს") ყრიდა თურმე აქეთ-იქით, "მეც ხელჩაკიდებული მიეყავდიო" ("გახლდიო") და რომ ამოსულან ზევით, აქაურობა ძალიან მოსწონებიათ: "კარგი საცხოვრებელი ადგილიაო" და დაუწყიათ ამის გაკაფვა ("გა-კაჭ-ვა"), ახლების კეთება ("გა-მოლ-ვა"). მაშინ იქით ვარლამ ჯაჭვლიანი უკვე ცხოვრობდა. დილას რომ ესმოდათ ნაჯახის ხმა, ამობოდნენ თურმე: "არ ამოწყდნენ ("და-თხ-ე-დ-ენ") ეს კოდალებიო". სანამ სხვები ადგებოდნენ, მანამ ბაბუაჩემი ერთ წიფელს მოჭრიდა თურმე, შემოიტანდა და (ეოცონს) დაანთებდა საკირედ.

ქ. მ. - როგორც ჩანს, აქ მხოლოდ ტყე ("ჩხეკი") და ტყერი იყო...

გ. გ. - ეს სულ ბაბუას განაწმენდია ("ნა-მოლი აქეს"). ტყე ყოფილა, წიფლნარი, და, რა ვიცი, ათასი სხვა რამ.

ქ. მ. - თქვენი ეზოდან ჩანს მთელი სოფელი. ძალიან კარგი კარ-მიდამო ("ეზო-ადგ-ილ-ი") გქონდათ და თუ ვინმე სტუმარი მოდიოდა დალის ხეობაში ("დალ-ს'-კენ"), პირველად თქვენს ოჯახში მოჰყავდათ ხოლმე, მაგრამ რომ შეადარო სხვა ადგილებს, შენი არჩევანი რომ იყოს ("თუ იქნება"), სად აირჩევდი სამოსახლოს?

გ. გ. - საცხოვრებლად არაფერს ავირჩევდი, ამის გარდა. აქ რომ არ ვიყო ("ვიქნები"), მაშინ დალში არ მოვიდოდი ("მოვალ") საერთოდ.

ქ. მ. - რატომ?

გ. გ. - ჯერ ადგილია კარგი, ტყე ახლოსაა, ცივი წყალი ("ლიც-ლიც-ი") მოდის, ნიადაგი და მიწა კარგია, მარცხნივ (რასაც) გადააგებდ, მარჯვენე ამოდის ყველაფერი.

ქ. მ. - ბებიაშენი ("შენი ბე-ბი-ა") ელისაბედი მეც მახსოვს.

გ. გ. - ელისაბედ ქალდანი ჰადიშიდან იყო და გიგანების ბადიში იყო.

ქ. მ. - "ლიჩანიშ"-ში ყოფილხარ?

გ. გ. - ვყოფილვარ.

ქ. მ. - ჰადიშის სახარების შესახებ გსმენია რამე?

გ. გ. - ჰადიშის სახარების შესახებ ბევრი მსმენია. მე წავედი ჰადიშში იმიტომ, რომ ვაეიშვილი არ მყავდა; ვინც იქაური ბადიშები ვართ, იმათ ეკუთვნით იქით წასვლა, ლოცვა ეკუთვნით და... ტატოც იმის შემდეგ გაჩნდა და მირიანიც; ყოველ წელს უნდა იარო იქ სამი წელი მაინც. ისიც გავაკეთე ("გა-ვა-წყ-ე") მე. საკლავს ვეიდულობდი თავის ფასში ("ფას-ად"), ზედმეტად არ მოგვიდნენ. იქ ზეარაკით ("ჟიინიზიო") მიდიოდნენ. ძვენით, ილოცებდნენ ("შეალოც-ე-დნენ"), შემდეგ დაკლავდნენ ზეარაკს და გაატყავებდნენ, მარჯვენა მხარს, ნახევარ ხორცს'ა' და ტყავს დაგობრუნებდნენ, დანარჩენს ჩადებდნენ დიდ (ხარის მოსახარშ) საერთო ქებაში.

ქ. მ. - მე წავლს ვიყავი კვირიკობაზე; იქ ჯერ იმ ხარის შეწირვა ენახე, დიდება მას ("მი-უ-ქ-და")! საოცრება იყო მართლად! შემდეგ თვითონ ხალხმა ასი თიკანი და ხბო მაინც შემოიყვანა და "ლულდენ"-იც მაშინ ენახე პირველად.

გ. გ. - "ჩანიშობაში" პირველ წელს დაიკლა სამოცდარვა საკლავი, მეორე წელს - ორ-მოცდათოთხმეტი, მესამე წელს - ორმოცდარვა. შემდეგ, სამწუხაროდ, არ ვყოფილვარ. მინდოდა

ამ წელს წასვლა, შარშანაც მინდოდა... მაგრამ ვერაფრით მოვახერხე. ჩანიში არის პადიშელების ძირითადი სალოცავი, ავალიანებისა' და ქალღაწეებისა. იგი დგას თეთნულდის ძირში. ამ ორ თემში ვისაც (ბადიშს) წილი აქვს, ის უნდა მივიდეს ყველა და ლოცულობდეს თავისი შთამომავლობისთვის ("მ-შუ-დან"). ჩანიშობა - ეს არის ლოცვა პეონისთვის, მემკვიდრის' სახელზე. შემდეგ იმას გამოაბრძანებენ, ე ხატს, სამ ალაგას მოლოცვას და ვისაც ვაგი ("კინტ-ურა") ყველგა, იმას იქაურები უკეთებენ გრძელ ("მაღალ") კეტს და მოაბამენ ლენაქს, ის შენ უნდა წაილო, რაც შეიძლება ლამაზი ("კარგი შესახედავი") - "დურშას" ეახიან ამას. ყველა ხელს მოჰკიდებს თავ-თავის კეტს და არის ულამაზესი სანახავე... იქ ბევრი მოდის... ვერტმფრენიდანაც გადაიდეს ეს ყველაფერი, ულამაზესი რაღაცაა და უცხო.

ქ. მ. - შენ გაყავა ოთხი გოგო და პადიშეში სიარულის, ლოცვა-ვედრების შემდეგ გყოლა ვაგი. ამიტომ ძალიან მადლობელი იქნები. ღმერთმა გიშველოს მუდამ!

ე. გ. - მხოლოდ მადლობელი კი არა, მე ჩემს თავს ვაღდეგებულად ვთვლი, რომ ყოველ წელს ვიარო ("დავიდოდე") იქ, თუ მოვახერხებ.

ქ. მ. - შენს შეილებს, ყველას, და შენს მემკვიდრეს შევლოდეს მისი ძალა ყოველთვის!

ე. გ. - ამინ იყოს!. თან იმით ვარ ბედნიერი, რომ ჩვენს ოჯახში ყველას უყვარს ლოცვა, მით უმეტეს მირიანს; აი, ჩამოვიდა ("ჩა-მო-ჰ-და") მირიანი და გააკეთა ("მო-ა-წყო") სალოცავი ("სა-ზორა-ვი" ან "სა-მ-ურ-ი") ადგილი, კუთხე. თბილისში მთლად აკვილილი აქვს ხატებით ყველაფერი, დღის ეკლესიაში, თავისი მოძღვარი ჰყავს.

ქ. მ. - პირველი ქრისტიანი ქართველი მეფის სახელი შეიღისთვის ("შვილისად") შენ შეარჩიე, თუ ვინ?

ე. გ. - ბიძამისმა დაარქვა მირიანი. ოღონდ ვაგი მყოლოდა და სახელი საერთოდ არ მედარდებოდა მაშინ. მირიანი ახლა თურქეთშია. ფეხბურთში წარმატებები აქვს, მშენებრად არის, კმაყოფილი ვარ, მისი გუნდის უფროსიც კმაყოფილია, მისი მენეჯერიც კმაყოფილია.

ქ. მ. - შენ გირჩენია, რომ სპორტის, ფეხბურთის ხაზით წავიდეს, თუ სხვა რამე პროფესია აქონდეს ("აქონდა")?

ე. გ. - ახლა სპორტის მიტოვება უაზრობაა. როდესაც სპორტიდან გავე პენსიაში, იმ დროისთვის ("შაშინისად") უნდა აქონდეს სპეციალობა, რომ გააგრძელოს თავისი ბიზნესი. თუ დასჭირდა, რა თქმა უნდა, გვერდით დაეუდგები, თუ არადა... მე ჩემი გასაკეთებელი გვაკეთე ("მო-სა-წყო-ბი მო-ვა-წყე-უ").

ქ. მ. - "ჩანიშობაზე" თუ კიდევ გაგონდება რამე?

ე. გ. - "ჩანიშობაზე" შემდეგ მეც წავიყვანე ერთ-ორი... და ისინიც არ არიან უკმაყოფილო, მაგრამ იმათ სახელს არ ვიტყვი ახლა, სხვა თემისანი იყვნენ.

ქ. მ. - შენ, როგორც პადიშელების ბადიშმა, ისე წავიყვანე?

ე. გ. - მაგალითად, მერაბ დაღვანი წავიყვანე, შემდეგ ყვოლათ იმას და მერიკოს ვაგი, თორემ ხუთი გოგო ჰყავდათ მხოლოდ, კიდევ არიან...

ქ. მ. - გემადლიერებოდნენ თუ არა ისინი ამის შემდეგ?

ე. გ. - მხოლოდ მემადლიერებოდნენ კი არა, მერაბი, რამდენჯერაც მნახავდა, შენდობა აქონდეს, გაგიკუბული იყო ჩემზე: "ჩემი შეილები შენი წყალობაა ("ნა-წურ-ი არის") ყველაო".

ქ. მ. - დეიდა ელისაბედი ძალიან კარგი ქალი იყო მართლაც.

ე. გ. - ნამდვილად, ბაბუაჩემზე უკეთესიც იყო... ჩემი ბაბუა ძალიან გამარჯე ("შუშა") იყო; იმის ნაშრომიდან არის ეს ყველაფერი, თორემ მის შემდეგ მიწებს მინცვამანაც არაფერი მიმეტბოდა. მინდვრიდან სამი-ოთხი ტონა მხოლოდ კარტოფილი მოჰქონდა თურმე, ისეთი მშრომელი იყო, არ ჩერდებოდა დღე და ღამე... რა თქმა უნდა, მამაჩემსაც ნაშრომ-ნაწვალები ("ნა-გარჯე-ი") ბევრი აქვს, ბევრი ("ხუბაგი") ნაოფლარია ეს მიწა-წყალი ("ცა-მიწა"). ჩემთვის აქაურობის მიტოვება იმას ნიშნავს, რომ დალის ხეობიდან წავიდე საერთოდ. აქ იმით ვარ, რომ ამდენი ნაშრომ-

ნაწყალებ-ნაოფლარია, თორემ ნაყიდი რომ იყოს (“იქნება”), ფულით რომ იყოს შექმნილი, მაშინ ნაკლებად დამენანებოდა.

ქ. მ. — რა თქმა უნდა, შენი წინაპრების ამდენი ნაოფლარი როგორ უნდა დატოვო!

ე. გ. — წასვლას რომ ამბობენ ანდა ვინმეს დატოვებას ჩემს სახლში მომეფელადა, ეს წარმოუდგენელია ჩემთვის.

ქ. მ. — რა თქმა უნდა, ღმერთმა დაგიფაროს!

ე. გ. — ბავშვობაში მე, ძირითადად, სოხუმში ვიყავი, სკოლა იქ დავამთავრე და არდადეგებზე ამოვდიოდი აქ.

ქ. მ. — მთაში გივლია ბავშვობისას?

ე. გ. — როგორ არა! აჭაფარაში გვეყავდა მაშინ საქონელი (“კუმაში”), მერე უკვე აქეთ, ქლუხორის გადასასვლელის (“პერეველ-ის”) მხარეს.

ქ. მ. — “პერეველს” ამბობ თუ უღელტეხილს?

ე. გ. — უღელტეხილს. “მეგრე ბაჩ” (“შსხელი ქვა”) ჰქვია იქით მთას და იქ ვიყავით. ბავშვობის შემდეგ ყარაჩაიში ხშირად სიარული მახსოვს. თებერდაში დავდიოდით, ბაჩჩაეები იყვნენ — ორი ძმა. კარგი ხალხი იყო. საქონელი მოგვეყავდა იქიდან; კარგი ძროხა და კარგი ხარი, რაც კი ყოფილა ჩვენს ოჯახში, ყველა იქიდან არის მოყვანილი. შემდეგ გონდორის უღელტეხილზე (“პერეველ-ის-ზე”), იქით, გვეყავდა ძმაკაცები (საფაგაროები, ადნობი და მისი ოჯახი, შავამელი და მისი ოჯახი).

ქ. მ. — ურთიერთობა როგორი იყო?

ე. გ. — ურთიერთობა ძალიან თბილი; საქონელი რომ მოგვეყავდა (ოჰ, საწყალი შენი ძმა — შექრც გვახლდა!), უფულოდ გვაძლევდნენ და მეორედ რომ დაბრუნდებოდი, მაშინ მიუტანდი წინა ნაყიდი-ს? საუფასურს. საქონელი ცოტა კი არა, ოცდაათი და ორმოცი სული ერთბაშად. ასეთი ნდობა იყო და ასეთი ურთიერთობიყვარული იყო. საერთოდ ეგვადაც კი არ ჰქონდათ, “ესენი ფულს არ მოიტანენო”. შემდეგ ყველაფერი დაიკარგა.

ქ. მ. — ბოლოს რომელ წელს იყავი, ვერ გაიხსენებ?

ე. გ. — ბოლოს ვიყავი ოთხმოცდაათ წელს ომის გამო დევნილები რომ მიდიოდნენ, მაშინ ბაჩჩაევი ბაიმურზა და ბექმურზა მოვიდნენ მამაჩემის სამიძიარზე (“სა-გლ-ოვ-ელ-ის-კენ”). საღამოს მოგვადგნენ აქ და მოჰქონდათ ყველაფერი, რასაც ორი კაცი მოერია.

ქ. მ. — უღელტეხილზე რასაც კი მოერიენენ, არა?

ე. გ. — წინდები, საპნები, სიგარეტი, სამი-ოთხი კილო შოკოლადი და შაქარი — “გაჭირვება ექნებათო”. პატარა ბავშვები გამზადებული შეყავდა და უღელტეხილზე გადასვლას ვაპირებდით, მაგრამ ესენი რომ დავინახე, საღდა წავიდოდით? თხა დაკალი იმ დამეს და მეორე დღესაც კარგად გაუმასპინძლდით სტუმრებს. მამას საფლავზე ჩავიდა ის, ე. ბაიმურზა და თავიანთებურად დაიტორა. შეიდ ნოემბერს გაეცვილე სახლიდან. გურამმა და მალხაზმა გააცილეს “მეგრე ბაჩ“-ამღე იქიდან კი არ წაუყვანიათ: “ჩვენით წავადითო (“თავისით წავადეთო”). ასულან უღელტეხილზე და საბრალლო ბაიმურზას გული გასკდომია.

ქ. მ. — დედა, გავგიჟდები!

ე. გ. — ბექმურზას იმ დამეს თოვლში დაუმარხავს ძმა; მეორე დღეს ჩასულა, მაშველები (“მე-სა-კაც-ე-ე-ე-ი”) ამოუყვანია. მხოლოდ მეორე დღეს ჩაუსვენებიათ თებერდაში და, წარმოიდგინე, ედიშერი სამიძიარზეც არ წასულა, საწყალი ბაიმურზა კი მამაჩემის სამიძიარს დააკედა. აი, ამდენად კარგი ურთიერთობა გექონდა (“ნამყოფი ვიყავით”) ერთმანეთში.

ქ. მ. — შემდეგ არაფერი იცით იმათი, არა?

ე. გ. — არაფერი ვიცი იმის შემდეგ.

ქ. მ. — რატომ? საშიშია და იმიტომ?

ე. გ. — საშიშიც არის და აქედან რუსები დგანან. იქიდან ვერ წახვალ, აქედან ვერ წა-

ხვალ, გადაკეტილია ყველაფერი. მუსულმანი ხარ თუ ქრისტიანი, ყველგან წასასვლელი დამთავრებულია, თორემ აღინდევლივით ("აქამდევლივით") დია რომ იყოს ("იქნებოდა"), ათჯერ ვიწნებოდი წასულე. როგორ? – ბაიმურზას საფლავზე არ მივიდოდრი? მისი ნაჩუქარი საათი ახლაც თბილისში მაქვს.

ქ. მ. – ოჯახებით გქონდათ ასეთი კარგი ურთიერთობა?

ე. გ. – ხუთი და ჰყავდა. ერთი სკოლის ("კლას-ის") დირექტორი იყო, ზაფხულობით მოდიოდნენ. მაშამისიც არის აქ ნამყოფი ("ა-მო-ვლ-ომ-ილ-ი"), დედამისიც, სოხუმშიც ჩადიოდნენ, იქ ისვენებდნენ. ერთი ოჯახით ვიყავით. ჩვენ რომ ჩავდიოდით, შავი ცხვრის გარდა, არაფერს გვიკლავდნენ. იქ ყველაზე საპატრივცემულოდ მიაჩნდათ შავი ცხვრის დაკვლა.

ქ. მ. – შავი რატომ, ვითომ განსაკუთრებით?

ე. გ. – უკეთესი ხორცი აქვსო, იმისი რძეც უკეთესიაო. ერთმანეთს ვეჯიბრებოდით პატოვისცემაში და ურთიერთსიყვარულში... მაგალითად, ჯუჭუკაევიც ამბობდნენ, რომ "ჩვენ ჯაჭვილიანები ვართო", ყარაჩაიდან მოსულები არიანო ვითომ ჯაჭვილიანები.

ქ. მ. – ასეთი ("ა-მ კალიბ-ის") მოძვე ჰყავდა ვინმე შენს გვარს?

ე. გ. – მოძვე არაინ, მაგრამ მოძმეზე ("მოძმედ") უფრო მიყვარდა ისინი, ვისზედაც ამდენს გიყვებოდი ("გ-ე-ა-მ-ბ-ე-ბ-ო-დ-ი").

ქ. მ. – როგორ უნდა დანანებოდათ ("და-ჰ-კლ-ე-ბ-ო-დ-ათ") ყარაჩაელებს ბიძია ტარიელი, რომ ყარაჩაიდან, თან უშეველებულ თოვალში, ამ გაგანია ომში, უღელტეხილზე გადმოსულიყვნენ და ოჯახისთვის ("ოჯახ-ად") სამძიმარი ("გლ-ა") ეთქვათ?!

ე. გ. – უღელტეხილზე თოვლს კვალავდნენო ("ჭრიდნენ" < "ა-ქუც-მა-ც-ე-ბ-დ-ნენ")... დალის ხეობიდან უკან დაბრუნებისას ერთ-ერთ ყარაჩაელს გული რომ გასკდომია, ეს მხოლოდ მეორე წელს გაიგეთ თბილისში, ასლამზის ვაჟმა მითხრა.

ქ. მ. – ასლამზის ოჯახი ყარაჩაიში ცხოვრობდა, ხომ?

ე. გ. – ჰო, იმათ მეტი კავშირი ჰქონდათ, დედა ხომ ყარაჩაელი ჰყავდა! "ასე და ასეო", – იმისგან გავიგეთ და მაშინ კინაღამ მეც გამისკდა გული იმათ თვალწინ, ძლიერ განვიცადე!

ქ. მ. – რა თქმა უნდა ("ასე იცი")! ახლა, აი, ბიძია ტარიელზე ("ტარიელ-ის-ზე") მინდა, რომ გაიხსენო რამე.

ე. გ. – ტარიელზე გასახსენებელი რაა? სოფელი წინ მიჰყავდა ყოველთვის, ყველას სჯობდა ("ასწრებდა") ცხოვრების მოწყობაში თავისი ფიზიკური შრომით. გზა და წასასვლელი მუდამ იყო მაშინ; აქ ამოდიოდნენ მანქანები, ოცი კუბმეტრი ხე (რომ) მიჰქინდა და ახლა "ვიკული" ძლივს ამოდის. გზა და ხიდი არ ვარჯა, მაგრამ ვინ აკეთებენ? დარჩა ასე. საერთო საქმე ნაკლებად ახსოვთ. აი, "ტარიელი მოკვდაო" ("და-ღ-გ-ომ-ილ-ა-ო") და გზაც მოკვდაო – ამბობენ დედარიანები.

ქ. მ. – მე მასსოვს, აი, ფოთოლა გურჩიანმა, ჩვენმა ექიმმა, დაატირა: "შენი სიკვდილით სოფელს თავი ("თხემ-ი") მოეკვთაო".

ე. გ. – ეს ბევრჯერ უთქვამთ, ექიმი ახლაც ამბობს ამას. ტარიელივით ვერავინ აკეთებს ("ა-წყ-ობ-ს") რამეს სოფლისთვის ("სოფ-ლი-ის" ბედ-ის-ზე). საერთო საქმე არავის აფიქრებს. ის თავის ოჯახს რომ ახარჯავდა, ორ იმდენს ხარჯავდა სოფლის საქმეზე. ვქვილი იქნებოდა მოსატანი ზამთარში, შეშა... ყველაფერი ("ყველა ფორმა") საერთოდ, რაც კი სჭირდებოდა სოფელს, ყველგან ეს მიდიოდა წინ და იმიტომ იყო კარგად საქმე. დღეს კი ყველა თავ-თავის საქმეზე ფიქრობს, თავ-თავის საცხოვრისზე მუშაობს, სოფლის საქმე არავის აღარდებს... აქედან გამომდინარე, უფრო დიაბაბა მდგომარეობა სოფელში და მტრობაც მეტი შეიქნა ("მო-ვლ-ა"); ეს ყველაფერი ომმა მოიტანა, სამწყურსად, ერთმანეთში მიკვლელობაც ბევრჯერ ("ხუა-ე-ი") მომხდარა ("შე-ხედ-რო-ი-ა")...

ქ. მ. – შენ სტუდენტობა გაატარე მოსკოვში, მაშინ დაღვლები კი არადა, სვანებიც ბაღიან

იშვითად იქნებოდნენ სტუდენტები იქ.

ქ. გ. — მე სადაც ვიყავი, მაშინ იქ იყვნენ გენო ცალანი და სერგო, გერმან გურჩიანის შვილი. გენომ კარგად იცოდა სვანური, ხოლო სერგომ სვანური არ იცოდა. მოსკოვში იმ დროს სახელგანთქმული იყო ერთი გურჩიანი თებეკეძისა, სახელი არ მახსოვს, მოკვდა საწყალო; შემდეგ იქ მოვიდნენ სლავიკ და რონი გურჩიანი (პოლკოვნიკი) და გვიმ დადგინა. აი, ამათ ვიცნობდი, ესენი იყვნენ მაშინ იქ. ახლა ქვა რომ გადააგდო, სვანს მოხუცება მოსკოვში, უფრო ბევრნი არიან, რა თქმა უნდა! ახლა ჩვენ ვეყვებით ოცდაშვიდი წლის წინანდელ ამბებს.

ქ. მ. — სასწაულებლად რატომ აირჩიე მოსკოვი, თბილისში რატომ არ წახვედი?

ქ. გ. — რატომ და მამაჩემი იყო მეტყვევ, თავისი დღე და მოსწრება ტყეში მუშაობდა და მეც გადაწყვიტე, რომ მეტყვევ ვყოფილიყავი.

ქ. მ. — სვანურად როგორ იქნება “მეტყვევ”, ახლა ვიფიქროთ მე და შენ ერთად — “ტყის კაცი”?..

ქ. გ. — “ტყის კაცი” არ ვარგა, პირდაპირ გადათარგმნილი ცუდია;

ქ. მ. — “ტყის მომვლელი (“გა-მ-ფრთხილ-ვ-ელ-ი”) უფრო, ალბათ.

ქ. გ. — “ტყის გამფრთხილებელი”, რა თქმა უნდა, “ტყის მცველი”. მოსკოვში მამაჩემს ნაცნობები ჰყავდა, ელდაროეები; ისინი აქეთ ყოველ წელს დადიოდნენ დასასვენებლად და იმათ მი-აწოდეს იდეა: “წამოვიდეს მოსკოვში”. ის ექიმი იყო, სტალინს მკურნალობდა ომის პერიოდში; კალინინის პროსპექტზე ცხოვრობდნენ, ოცდამეერთე სართულზე; კარგი ხალხი იყო. ორი თვე იმათთან დავაყავი ბინად და შემდეგ ვიყავი ინსტიტუტის საერთო საცხოვრებელში. ოთხმოც წელში დავეცავე დიპლომი და წამოვედი ჩქადიან. მას შემდეგ სულ ემუშაო სატყეოში. მეცხოველეობის მეურნეობაში ემუშაობდი ოთხი წელი დირექტორად. მუდამ მიმუშავია ისეთ სამსახურებში, რომ დღემდე ბეჭედი არაგის დაუღებინებია, დღეს კი დამაგდებინეს იმიტომ, რომ სატყეო მეურნეობას დაერქვა ახლა “ზემო აფხაზეთის უბანი”, უნებად გადაიქცა სატყეო მთელ საქართველოში. “სატყეოს დირექტორი” აღარ არის ცალკე, “უბნის უფროსად” იწოდება, უბნები შემდეგ შე-ერთეს და სამმართველოების დაქვემდებარებაში (“დამორჩილებაში”) არის ყველა ახლა. დალის ხეობა (“დალი”) ყველაზე მდიდარია ტყეებით, ალბათ, მთელ საქართველოში; ოცდათორმეტი ათას სამას ოთხმოცი ჰექტარია, მილიონ მეტასი ათასი კუმბეტრი მარაგით.

ქ. მ. — რა ჯიშებია განსაკუთრებით?

ქ. გ. — ნაძვი, ფიჭვი და წიფელა ჭარბობს. წიფელა ყველაზე მეტად არის საჭირო ავეჯისთვის, იმას უფრო უფრთხილდებიან. ნაძვნარი არის ოცდარი ათას ოცდაშვიდ ჰექტარზე, ათას ოცდაექვსზე ფიჭვია, ნაძვი უფრო მეტია. წიფელა არის ოცდარვა ათას შვიდას სამოცდაათი ჰექტარი.

ქ. მ. — მე უფრო მინტერესებს, აი, ისეთი ჯიშები თუ რამე არის ტყეებში, სხვაგან რომ არ გვეხვდება (“რაც არ ადგა-ს”)?

ქ. გ. — ახლა აქ ნაძვი, წიფელა, ფიჭვი და... მუხაც ბევრი დგას, წაბლი დგას ძალიან ბევრი, ოთხმოცდაშვიდ ჰექტარზე. სამას სამოცდაცხრამეტ ჰექტარზე არის მუხა. ესეც ძალიან ბევრია. აკაცია არ არის ბევრი, სამ ჰექტარზეა მხოლოდ.

ქ. მ. — ფუტკრისთვის (“ღობის-ა-დ”) ყველაზე კარგი რისი ტყეა?

ქ. გ. — ცაცხვი! ცაცხვიც ბევრი დგას, სამას ორმოცდათოთხმეტი ჰექტარია; ამიტომაც კარგი საფუტკრე დალში. დალისთანა თაფლი არსად არის საერთოდ. ამერიკაშია გაგზავნილი ამისი ანალიზი, შემოწმებულია და მოსულა ისეთი პასუხი, რომ სერთიფიკატით აღიარებულია საუკეთესოდ. როგორც ტყე მიყვარს, ისე მიყვარს ფუტკარი, მეტადაც კი; ფუტკარს თავისი მიღება უნდა და ტყეს — თავისი. ისე, ორივე უენრა (“უღარ-ღაღ-ა”), მაგრამ ერთიც არის, რაც გინდა იყოს, სული უდგას; აი, ტყიდან გამოაქვს ფუტკარს ადამიანი სიკეთე, დინდგელს ემახიან, იმისთანა არაფერი არ არის...

ქ. შ. - სვანურად რა პქეია დინდგელს? - "დიდუნდგილა", ხომ?

ე. გ. - ამი"ს გადათარგმნა არ ეციც: უნდა მოეძებნო ესეც, უნდა ეიპოვო სადმე ამი"ს სახელი... თუ ხერხს იხმარ და თავფლს ისე გამოიღებ, როგორც საჭიროა, ერთი სკიდან ("დობი-დან"), სულ მცირე ("უ-მ-რ-წ-ე-მ-ი"), ამოღებულა სამოცდახუთი კილო. აქ წელიწადში ერთხელ იწურება მშობლოდ, სხვაგან ორჯერ იწურება - "მასის თავფლს" ეძახიან და "შემოდგომის თავფლს"... ჩვენებური თავფლის სახეობას პქეია "ბუკეტი" ("თაიგული, კონა") - ყველაფერი, მთელი წლის შემოსავალი, იწურება აგვისტოში, თხუთმეტამდე, შემდეგ უკვე ამოღება არის ძალიან ცოდეა. ვერ ამოიღებ, ფუტკრები არ დაგანებებენ, ერთმანეთს ართმევენ თავფლს მაშინ და მუშაობაა ("თობ-ვა არის") ძნელი. ბუნებიდან როცა არ მოდის, მაშინ ძალიან ძნელია "გამო"წურავც და გამოღებაც ძნელია. როდესაც ბუნებაში არის ყვავილი, მაშინ ნექტარი იქიდან მოაქვთ და აქ ნაკლებ ყურადღებას აქცევენ. უკეთესი "ამო"საღებია და სამუშაოც უკეთესია. ახლა მე მინდა რადაცნაარად გაეამბრაელო ("რადაც ფორმის-ს"-დ გა-ვა-გრც-ე-ლო"); ამ წელს ათი განაყარი მქონდა დაკარგული და იმათგან მინდა, როგორმე ორმოცდაათამდე ავიყვანო. ორმოცდაათიდან ერთ-ორ ტონას ამოვიღებ, ის მეყოფა საჭმელად ("სა-უ-ზ-მ-ე-დ"). ასიდან კარგმა მეფუტკრემ უნდა გამოიღოს სამტონა-ნახევარი, ოთხ ტონამდე. გააჩნია, როგორი მოსავლიანობა იქნება, ამინდები ("დარე-ბი") როგორ მისცემენ ყვავილს მზეს - თუ არ დაწვავს ("ა-ც-ი-ს-უ-ნ-ე-ბ-ს"), წვიმები როგორ იქნება... როდესაც წვიმებია და ყვავის წაბლი, მაშინ ის "ჩა"რეცხავს ყვავილს და მოსავალიც ნაკლები მოდის. წვიმას ("უ-ც-ი-ხ-ე-ლ-ო-ს") ცაცხვი უფრო იტანს იმიტომ, რომ ყვავილები ქვემოთ აქვს. წვიმა ცაცხვის უხდება, ნაკლებად რეცხავს. წვიმების შემდეგ რომ კარგი ამინდია ("დარი არის"), ნექტრის გამოყოფა უკეთესად ხდება, მაშინ უკეთესად გამოაქვთ.

ქ. შ. - ფუტკრების ენა გესმის?

ე. გ. - ფუტკრების ენა ყველა მეფუტკრეს უნდა ესმოდეს! უნდა იცოდეს, როგორ უნდა მოუარო, რა დროს რა უნდა მისცეს; როდესაც ფუტკარი მოსავლელია ("სკას უნდა მიხედვა"), მაშინ ყველაფერი უნდა მიატოვო, სხვას არაფერს არ უნდა მიხედო - არც თიბვას, არც საქონელს, არც სამსახურს. ფუტკარმა იცის თავისი დრო. ერთი დღეც რომ დააგვიანო, იმასაც მნიშვნელობა აქვს, თავის დროზე უნდა ყველაფერი, მაშინ გაძლევს შემოსავალს.

ქ. შ. - "ფუტკარს" ეძახი, თუ "სკის" ("საფუტკრის") მწერს?"

ე. გ. - ფუტკარმა ("ფუტკრი"ს მოვლაში) მიჩვევა იცის; როგორც ნარკომანები ვერ ძლებენ ნარკოტიკების გარეშე, ისე მეფუტკრეც ვერ ძლებს ფუტკრის გარეშე. ბევრი მოვლა უნდა, მაგრამ შემოსავალიც არის.

ქ. შ. - მოვალ ("მო-ვ-ქ-დ-ე-ბ-ი") ახლა და ენახავ, როგორ უვლი, მაგრამ დამნებტრევენ ("ისარს მა-ტაკ-ც-უ-ნ-ე-ბ-ენ") ისინი და ეს...

ე. გ. - თუ დაგნებტრევენ, სასარგებლოა, მთლად კარგია.

ქ. შ. - რისთვის არის სასარგებლო?

ე. გ. - რეგმატიზმებისთვის ("რეგმატიზმ-ე-ბ-ის-ა-დ-ე-ლ!") სპეციალურად ინესტრებიან ("და"იკრავენ", "ირტყამენ < "ი-ურ-ი-ან") რამდენიმე ფუტკრისაგან, დაეუშვათ, ერთიდან იწყებენ თხუთმეტამდე, მერე თხუთმეტიდან ჩამოვლენ ერთამდე. ერთ დღეს - ერთს, მეორე დღეს - ორს, მესამე დღეს - სამს, მეოთხუთმეტე დღეს თხუთმეტს უნდა აკბენინო, იქ, ე, სადაც გტკივა, შემდეგ ჩამოხვალ უკან, ეს არის ერთი კურსი.

ქ. შ. - ისინი როგორ მიხედებიან ("გულ-ად ქ-დ-ე-ბ-ი-ან"), რომ მე მინდა დანებტრევა?!

ე. გ. - რომ დაგინახავენ, მაშინ დაგარტყამენ; ნუ გეშინია, ფრთაში უნდა მოჰკიდო ხელი, დააუქრო ("და-ა-დ-გ-ა") ასე და უცბად დაგარტყამს.

ქ. შ. - ახლა სვანური სახელები მითხარი; მაგალითად, თავფლის საწური თვალთ არ მინა-

¹დინდგუ პქეია ბალსქვემოურ დიალექტში (ა. ჩ.).

ხავს, რანაირია, რისგან შედგება?

ე. გ. – თაფლის საწური კასრია, რომელშიც არის ცხაურები (“სეტკუბი”), არსებობს ორ-
ჩარჩოიანი(“კასეტ-იანი”), ხუთჩარჩოიანი(“კასეტ-იანი”), ორმოცდაათჩარჩოიანი(“კასეტ-იანი”) საწუ-
რავი, მაგრამ ორმოცდაათკასეტისგან მხოლოდ მეურნეობებში ხმარობენ, დენში ჩართავენ და
ძრავა ატრიალებს იმას, თორემ ძალიან ბევრი ტრიალი უნდა. ჩარჩოს რომ ჩადენ, დაატრიალებ
და თაფლი გადმოიღვრება იქიდან; ბუდეებს (“გნეზღებს”) ევახიან იმას... მწერი საიდანაც გამო-
დის, კვერცხს სადაც დებს; ყველა არის ცერად, იქით იღვრება ის, ე, თაფლი. პოდა, ეს არის დი-
დი მცენიერება, ამხელა მცენიერება არ არსებობს. მედიცინასთან შედარებით, მეფუტკრეობა უფ-
რო ძნელია: ავადმყოფი გეტყვის, რაც სტიკია, ეს კი ევრაფერს გუებნება, შენით უნდა მიხვდე,
იმიტომ არის ძნელი.

ქ. მ. – აი, როგორ ხედები (“ჭედები გულად”) შენ?

ე. გ. – თავიანი ნიშანი აქვს ყველაფერს. როდესაც კუჭი (“მუცელი”) აქვთ აშლილი, მაშინ
შეივთი დასვრიან ყველაფერს. იმას წამალი უნდა თავის დროზე. ამერიკული “სიღამონეც” არის.
გამოსუვლელი კვერცხი იწყებს ლპობას და ცუდი სუნი უდის იმას, მაგრამ ის, როგორც ადამი-
ანისთვის კიბო, ისეა და იმის მკურნალობას სჯობს, რომ გააუქმო საერთოდ სკა, მოსპო და იმის
ადგილზე სხვა ნაყარი დააყენო, უფრო მოგებული დარები. იმდენი წამალი უნდა იმის მკურნა-
ლობას, იმდენი დაგიჯდება, რომ სჯობს ახალი “პაკეტი” დააყენო იმის ადგილას.

ქ. მ. – შენ როგორი ექიმი ყოფილხარ, ბიძია ედიშერ?

ე. გ. – ფუტკარს ვაშენებ ოცდახუთი წელია, მაგრამ ასი წელი რომ ‘გა’აშენო (“ეთიბ-უ-
ოდ-ე ღობეს”), ასმევრთე წელი შეიძლება ისეთი რამ შეგხედოს, რაც ას წელიწადში არ შეგხვედ-
რია. აი, ასეთი ამოუცნობი მცენიერება არის მეფუტკრეობა. არც არის ბოლომდე გამოკვლეული
ფუტკარი. ისეთი რადაცაა და ისეთი რთულია, რომ... უტყვი მწერია, შენით უნდა მიუხვდე ყველა-
ფერს.

ქ. მ. – ძალიან (“გულად”) გამრჯენი (“უზარ-ე-ლ-ე-ბი”) არიან, ხომ?

ე. გ. – ჰო! იმიტომ არის ნათქვამი, შენი ჭირიმე, “ფუტკარივით მუშა ხარო”; მუყაითს მუჯ-
ლუბუნი (“ჯიკაბი”) არ სჭირდება, ოღონდ მიეცი სამუშაო და მუშაობენ.

ქ. მ. – აი, დაახლოებით რამდენად შორს მიდიან ყოველდღე?

ე. გ. – ორი კილომეტრის რადიუსში მუშაობენ კარგად, ისე მიდიან ხუთ-შვიდ კილომეტრ-
ზე და რაც უფრო შორიდან მოაქვთ ნექტარი, იმდენად უფრო ხარისხიანია თაფლი. ფუტკარს
(“ბუზს”) აქვს ორი კუჭი, ერთი – სამუშაო, მეორე – მოსატანი (“მო-სა-ვ-დ-ომი”). შვიდი თვალი
აქვს და ოცდა მთაქვს, თუ უთავდება სამუშაო კუჭში, მაშინ სესხულობს მეორე კუჭიდან და იმა-
ში ნაკლებ ხანს რჩება. კუჭში რაც მტე ხანს არის ნექტარი, მით უფრო ხარისხიანია იმიტომ,
რომ იქ ნაკლები აორთქლება სჭირდება. კუჭით შემოტანილი არ არის თაფლი, იმაში ნახევარი
წყალი და იმდენს განდევნიან (“ერეკებიან”) წყალს სკიდან, რომ თვრამეტ-ოც პროცენტზე მტე
წყალი არ უნდა იყოს თაფლში, თუ არადა, ანალიზი აჩვენებს ამას (“იმას”). ოცდათხუთმეტი პრო-
ცენტი გლეუროზა არის (“ფრუქტოზას” ევახიან). სუფთა წაბლის თაფლს ხმარობენ დიაბეტიანები
იმიტომ, რომ მტეი ფრუქტოზა არის იმაში. რამდენიმე პროცენტი ოქროც არის თაფლში; წყალი
(“ლიც-ლიც-ი”) თვრამეტ-ოცი პროცენტი; ორმოცდათექვსმეტი შემადგენლობა არის თაფლში,
ერთ-ერთი ანალიზი ასეთი მოვიდა ამერიკიდან. სხვათა შორის, ყველაფერს მკურნალია თაფლი.

ქ. მ. – ოცდარეი სახის ვიტამინი არსებობს, მგონი...

ე. გ. – ოცდარეი კი არაა, ოცდათხუთმეტი არსებობს, ჩემო ქენო.

ქ. მ. – ზოგი ‘ს’ თაფლი არის სქელი, აი, მაგალითად, თქვენი, დედულები (“დი-დე-და-ს-ან-
ე-ბი-ს”). რაზეა ეს დამოკიდებული?

ე. გ. – რაც უფრო გვიან გამოწურავ, იმდენად უფრო სქელდება. რაც უფრო შორიდან მო-
აქვთ ნექტარი, მით უფრო ხარისხიანია, ხომ გითხარი? დანარჩენს თვითონაც ხომ განდევნიან

“გარეკაევენ” იმას, ვ. პავროს იქიდან და... პავროს არა, ამას, ა, წყალს უფრო, და იქიდან არის თაფლი სქელი. აქ აღბურთი საძოვრები უფრო ახლოს არის კიდევ და იმას დიდი მნიშვნელობა აქვს. წყაივი არის ახლოს, წყავსაც დიდი მნიშვნელობა აქვს. დღემდე დაუმტკიცებელია, ასეთი არაომატი რატომ აქვს აქაურ თაფლს. განსაკუთრებული არაომატი აქვს, მაგრამ ვერ ვიპოვე ის ყვავილი... აი, ის სუნი მაინცდამაინც საიდან მოდის აქაურ თაფლში. წელს ვითომ მზეამგავსეც ერთი ყვავილი, მაგრამ...

ქ. მ. – შენ რომ არ უვლიდე ფუტკარებს, ისე არ შეგიძლია.

ე. გ. – გამორიცხვლია! ზამთარში მიჭირს (“თოფა-ს“-ში მივის გარჯა-ა”), როცა არ არის საშუაო, მაშინ მეძნელება. “როდის მოვა-მეთქი გაზაფხული”, – იმას ენატრობ.

ქ. მ. – რომ უვლიდე, ხომ?

ე. გ. – რა თქმა უნდა! მეტიმეტად მიმზიდველია.

ქ. მ. – საერთოდ ძალიან კარგი სვანური ცვოდნია; შენ ამბობდი, რომ სოხუმში და მოსკოვში ნასწავლმა არ ვიცი სვანური ისე კარგად, მაგრამ... ახლა, აი, ბოლოს ყარაჩაით დავამთავროთ საუბარი.

ე. გ. – ყარაჩაზე, როგორც ფუტკარზე, ასევე ბევრი კარგის თქმა მინდა და შემიძლია, მაგრამ დრო არ არის. ადილ საბატაროეს სამი ცხენი ჰყავდა წაყვანილი მამანემისგან და იმათ ნაცვლად უნდა მოეცა ძროხები. მამანემის დაღუპვის შემდეგ იქ წაყვინდნენ ამირან ჯაჭველიანი და მერაბ გულბანი, ადილმა მაშინვე გამოგზავნა ძროხები. მეორე წელს თვითონაც მოვიდა ერთ-ერთი ცხენით. მოუყვები: “მამანემი სიზმარში (“მისნობა-ს“-ში) შემოწმიოდა-მეთქი, ცხენი რომ აღარ გეყავდა” – იმიტომ არა, რომ იმას ცხენი მოეცა, მაგრამ ადგა “მოვიდა” < მო-ქლა-ა) და თავის უნაგირ-აღვირანად დატოვა ცხენი: “ეს საჩუქრად ჩემგან ძია ტარიელსო”.

ქ. მ. – ბიძია ტარიელი გვისზმრებოდა, ხომ, გარდაცვალების შემდეგ?

ე. გ. – სამჯერ დამეისზმრა. ერთხელ აქ, აღმართზე, მოდიოდა და საწყალი დედა შეხვდა; ადვირი ხელში (“ტოტ-ს“-ში) უჭირავს, ქუდი მოხდილი (“აქიდ-ებულ-ი”) აქვს და ოფლიანია (“ოფლი ადღა-ს”). “საიდან მოდიხარ-მეთქი” და: “ცხენები ვერსად ვიპოვე”.

ქ. მ. – არადა, მთელი ცხოვრება ჰყავდა კარგი ცხენი...

ე. გ. – ორი-სამი ცხენი სულ გეყავდა; ცხენები ძალიან უყვარდა და თან კარგი ცხენები ჰყავდა ვოველთვის.

ქ. მ. – სახელი რა ერქვა იმ ცხენს?

ე. გ. – იმას ერქვა “რეივანი”. პირველად რეივანი რომ ჩამოვიდა მოსკოვში, მაშინ დაიბადა, იმიტომ დავარქვეთ “რეივანი”, მისი ჩამოსვლის სამახსოვრედ; რომ არ იყოს იმაზე ლაპარაკი – “როდის გაჩნდა? როდის გაჩნდა?”, ნებისმიერ პოლიტიკოსს ჰკითხავ: “როდის ჩამოვიდა რეივანი მოსკოვში?” “აჰა და აჰა წელსო” – მაშინვე გიპასუხებენ და იმ დღეს დაიბადა ის ცხენი.

ქ. მ. – როგორი ცხენი გამოდგა (“დაფას-და”)?

ე. გ. – კარგი, კარგი! ძალიან (“გუამა-ად”) ძლიერია რეივანი, იმასავით პოლიტიკოსი არ არის, მაგრამ ლამაზია.

ასეთი იყო ჩვენი და ყარაჩაელები“ს” მეგობრობა. ძალიან კარგი ხალხია. თუ შეგატყობდნენ ერთგულებას, თავის დღეში არ გიღალატებდნენ ყარაჩაელები. ძალიან დაკვირვებული არიან. კარგად გაიცნობენ ჯერ კაცს და მხოლოდ შემდეგ იწყებენ მძაკაცობას, ახლოს მიკარება ძალიან უჭირთ კაცის, თუ არ იცნობენ. რომ გაიცნობენ, შემდეგ – კი, მაგრამ გაცნობამდე ჯერ შეგისწავლიან. უმაღლესი ხალხია, უმაღლესი.

ქ. მ. – ახლა გული გწყდება, რომ ურთიერთობა არ გაქვთ?

ე. გ. – ძალიან, ძალიან მწყდება გული. დომბაიში ძმები ბატარაელები, ვერც კი ვაპირებდით, ისე დატვირთვად მანქანებს საქონლით, ახლა რუსები (რომ) დგანან, იქამდე ამოიტანდნენ და გეგეტყობდნენ: “ძია ტარიელ, საქონელი უკვე იქ არის, წაყვით”. მანამდე ჩვენ ექვიფობდით – მამა-

მისი პატივის გვეცემდა და... საუცხოო ხალხი! ჩვენთვის ასე იყო და სხვისთვის არ ვიცდი... დალის ხეობაში მაცხოვრებელს თითქმის ყველას ჰყავდა კარგი მეგობარი და მძაღნაფიცო ყარაჩაიში. პაკელიანს მძაღნაფიცები ჰყავდა და ბიძია პირიბესთან შეფიცული იყო ბაგამედი. ბევრს, ბევრს ძალიან თბილი და ძალიან ახლო ურთიერთობა გვექონდა ყარაჩაელებთან, სანამ ეს უბედურება მოხდებოდა, რაც ვიცით... ომამდე ძალიან კარგი ცხოვრება გვექონდა და ზოგჯერ მხოლოდ თავშესაქცევადაც კი მიდიოდა კაცი იქ. დილას ადგებოდი და შუადღისას უკვე ყარაჩაიში იყავი. წახვიდლოდი ("გადიოდი"), საქმეს გააკეთებდი და მეორე დღეს დაბრუნდებოდი. ძალიან კარგი იყო.

ქ. მ. — აი, დალში თითქმის თანაბრად ცხოვრობენ ზემოურები და ქვემოურები, მაგრამ 'ბაღს' ქვემოური ლაპარაკი თითქმის ყველამ იცის ("ყველას გა-კრ-ავს"), ხომ? აი, შენ კი — არა, რატომ?

ე. გ. — ზოგს ერთმანეთთან მეტი შეხება აქვს, უფრო არიან ერთად, ვთქვათ, სამსახურში... ისედაც, სოფელში; თან ქვემოურები მეტნი არიან დალში და, ალბათ, ესეცაა მიზეზი.

ქ. მ. — არა, მიზეზი, იცი, რა არის? 'ბაღს' ზემოური დილავეტი უფრო ძნელი სასწაველი და სალაპარაკოა.

ე. გ. — ჰო, ეს ასეც არის!

ქ. მ. — მალხაზ, ხოჩა ნაბუზუ ჭარ!

მ. კ. — ხოჩაშ ჭაროხ ღერბეთ!

ქ. მ. — მამა გუწარიშ ხი ი ომა ლეზამ ხი?

მ. კ. — აჰ, ეჩას მამ ხაყა ლექუდამოდ, ჭ ზამარს ი გუწარს ქასტუიქუშე, კორძაია ხტუი,

დელხანნიშ კორძაია.

ქ. მ. — ათხე ლეწუნილე ხიმაქ მამზ'ერე, ზამარს ხიშტუმიდნდ...

მ. კ. — ე, ლეჩიყე ხტუი ი...

ქ. მ. — აღუერქა მამ ზამეი ხი დაბადებულ?

მ. კ. — ოსტუშდნშდიოხტუიშდეო.

ქ. მ. — იმე ხი ნათან?

მ. კ. — ნათან ამ'ა, დელს, აჩარახ... ნარდწუი ამჩუ.

ქ. მ. — კორძამალ, აი, მარგაიანლეშ დო ლესტუ, დალისგა ფეშირ მამ ხიზგედ, ხომ?

მ. კ. — მიშგუე ბაბა — ხოჩა რუსილ, ხომა რუსილ — ოფარსან ლი ნავადუ ამხატუ, ა,

დელთნსგა, ი მწნკუი ხუტაის აღზიგელხტუიშდ. ერუნდო ამ'ა, ომარშიშლს, ათხე სგამ ხიზგედ, ერჩუ. ბაბას ტიტოტუნარხან ხარ ნწყიდ ალა, დეცეგამ, აჩარახ. ტიტოტუნარ ლანსტუ ყოფილ თაქადარ, ეჩქაშ, მარამხატუ ქანალზიგუე რადაც რეჩოლუეციური წარსული ბნდწუე. აღმარხანქა მარტუ ნწთიდ ნწყიდხ აღ'ა, ნიშგუეშდ დეცეგამი. ნიშგუეშდ ნწთიე აღმარ იზგეს ათან, თაქრობ; ჩიქე კომუნისტარდ ვნღეხ ი ათხე აღ თაქრობ ხატკცაეო.

ქ. მ. — თუთიონ შტუნს მამ სოფელხან ხიშდ?

მ. კ. — ბოვარეშხან; ოფარს ჩგერანგეშ (დიდამ ოთვან!) მკეილ ნიშგუეშდ გუწარ ლანსტუ, ნიშგუეშდ ხანსტუ; ეჩქაქაშ, ამ'ა, წუთირმის ხტუიზგედ, წუთირმის თარგნეზელ ნიშგუეშდ გუწარი ნავამ ლი ი აჩად ლამარნიშ (ეშხუ ეჩას ხარ გუმბან შტუნისგა ლაქუმის) ნიშგუეშდ ხოშემ — ითანე კორძაიშ ნავამ

ლი, ბაბ ლასტე ერიშ. მორი მურყუამ ნიკ შუანისგა, ეშუ — წუირისი ო მერამე — იფარს. წუირისში ვიშეჩე დეო ხარ, მარე იფარისო ხოჩამდ სიდ ო ეოლგუნანემ ლი...

კორძაძალ ზანს იზგეს ო აჭარასი იზგეს, იმერეთისი წარსი ო...

ქ. მ. — ხემსუნბლდმა ექარს?

მ. კ. — ანუ, ხემსუნბლდ; ათხე... დეცხანუ რუმოხუ ნაყუირ ეშუ ფორმშ დემხანმოშ შეედნი ო დეე ეშუ მეგანს ხემსუნბლდ ეშუ ფორმა ნათი ო დეე ნათმოშ ხოშედნი მეგანს ეშუ ფორმში, მამ დო იმეი ხოჩამდ ქოსხეთხენ ეშუენარდ... ეშუ ძირ ნუდუა ო ეშუ მგდე ხუირად, ადო მამ ორა, მარე ჩუ ლუნუს ხაჭუ ალ, გუპრ ო ეჩე იზგეს, აბაშას, კორძაძალ; მიშუე ბაბა ლიშგენლქა იბრეგლდა. რუსილ ხუამ ნაბრეგალ ლასტე ყარჩას ო ზანს. მახედუე ლასტე, იმუდგე ხეკუთნი მუშუნს. ეჩე იზგეს, ექარს ხარს ლემბუე, ეჩე კორძაძალ მარანს ლემზიგეს, აბაშ რანდონს, მარე სამტრედიან საზღუარე; ჭალი ამხან მარანისკარ ლემპრ. საჰილოო ლემპრ განხანუ სოფელ ო ჰილოაი ლემპრ ეჩა მოურაუ თაუნდ დადიანაშ — ეგრკ მარე ეჩე, მარე სარგო თაუნდოშ; ეტყობა, უახუნადხე ეჩე ლიშხო ო ჩოთდაგარს ნიშუეე გუპრისშალს ო ეჩა ლის ქალგებანტი; ეშუ ლი მესდე ეჩე, ეჩა ლემპრ ჰილოაილ რეუე. მორუ ლახუნბანხეა — ეშუს შუანთ რეუეგრა, მერამე ეჩანუ ქაშედე, უ, ჩუნსედედელი, უ, იმერეთისი, ო ეჩან ნაშუ კორძაძალ აჭარას იზგეს ფიშირ. ფაქტიურად ნაწილი მუსულმანი ოყო, ესეც ოყო, კი, ბატონო; ორთაბათუ ლი სოფელ, ალა ბათუმიქდე ლი, ოშუდიწდილუგუა მეზგე იზგეს ნიშუეე გუპრისშალ... ჩუხაშედხე ექარს ალ ხიტორია. გუპრ დეე ახვანდუნხე თურქალდე ეჩა ო ჩინა-ოლდი ესუნხს, ე. ო. ჩინიანებ; ამუერე, კორძაძალს გუპრ დეე ნივალა, ჩინგ ნიშუეე გუპრ ნუდუა, იმუამ ხუპრიდ, დესა ნიშუერ.

ქ. მ. — იმ ქეშუერისი, სი მარე, იმეეი ლი გარგლა?! ათხე... აი, შუანთი ლიში ექლა დანსლოებით მამ საუკუნემაგწანოლოლ?

მ. კ. — ზუსტად მამ მაშედე, იმანხანეოქოლდან ალა, დრეუე “ქართული სამართლის საფუძვლებში”, ეშუდიმეხუშედე საუკუნე წყარუნლისგა გუპრისი ლი ლერხუეე ნიშუეე რადეა ხაკოფლიქტო ლიშორეუ გუეშისგა. ე. ო. მეშდიმეუხუშედე საუკუნემაგა უაუე ნიშუეე გუპრ შუანისგა ორა... ო ეჩა, აშ ჩინა, ექ ლადლ მამ ანბინოლ, შომდინა რუადიანეგეს.

მურყუამდე ლიგე იფარისგა, მიანლოეობით, მეშდიმეუხუშედე საუკუნემაგა ადზგარანქა. ეჩუნლო დესა ლი ლეგე მანე მურყუამ. მუშუნდ მეშდიმეუხუშედე საუკუნემაგა მურყუამ ჩუემნდეგე, ქუედეამან ნაჯად მარა ეშუ საუკუნექლა უახუედე ეჩუ ამი ლამარალს ო ამი ლაქურს.

ქ. მ. — უფლებე მოპოუებამ ხეკუდოლ, მადამ? ლათ ნაჯანს ლანი მურყუამს დარ ხანგუნე.

მ. კ. — უფლებე მოპოუებას ეჩუ მდურეუე მამ ხეკუდოლ შუანისგა, მწუშამ ლითურის ეჩიშ, უ ლეგეში. ფაცხ ნაჯამ მურყუამს შიდე დეე გემდა ო... ათხე... კოჩისგა ბანს დარ მოშ ხოლურუნდა შუანისგა მარა...

ქ. მ. — ალას ბგე მხალ ხაქუდეჩა. ათხე... სი ექამ ქალგეუდანი ჩერა, ეჩე ეკლესიას ხოშა მეწარედი უინარას გეგეო გუპრ ო უახე. ეჩე შეწყალეებას, ეჩე ქუინი შეწყალეებას დერბეთს ხაქურუნ ო ამდა უინარა ხოლმე. მეათე-მეთერთმეტე საუკუნელე ეშუ ქიგლისგა აღმონდა: “ცხისა ამისა აღმაშენებელს პორტის და ფრანგი მარგიანსა შეუნდოს დემერთამ”. ისტორიოსლე აზრეუ, მარგიანალ ხეკუე ლემპრენლასუნს ოსტატ-საეციალისტარ ლიგეშიშ.

მ. კ. — ალა აშხუდეშუე ამბუე მამ ორა, ექდრე მთელ შუანისგა, მარგიანალ დეე ადგენას, ადო ეჩას კალატორე გუპრდ ხიროლდ ცნობილ.

ქ. მ. — შუანიან არსაკიმლდ ხეშუდე ცნობილ, ალას დეე უარყოფ!

მ. კ. — შენს სოფელ ქაშენისკა შტორ ლასუ მერმეში ლიწისი ლაშდაბთე; სი მომ ჭემდელად, ეკა იშეგენს ჩუსხმედან შენისკა. მურყუმი ლიგემ თემი გუემ ლასუ თსუმი, ერქანლო — გუპარიშ. მირა-მირას მანგ უასანთა, ნოღუ ლასუ ი...

ქ. მ. — დადეშქელიანსრე ეშუ ცისწერ მარგინლე ნაგამ ლი, ეკა ზუსტად ნამრა ექ ძეგლისკა.

მ. კ. — დადეშქელიანსრეშე შეიძლება, ექღერე აღმარ რარგალ ლასუბე ი მინ მამ ხეშდაბდას. მინე გუპარ უშუნარ ზისისი მენწერად ხეჩღელას, ექღერე აღას ჩუ-დეშ-ყუელას, ა, ნთოს.

ქ. მ. — ძირითადად, აი, მამ იროლ მიზეზ შენსანქა ისკუ ბაბქ ქალიკედში ი დანთე სგალიკედში ი მამ ზანყირრლ?

მ. კ. — ათას ი ჩხარაშირი ი ეშვიშგუნიდ ზაფეი რეყოლუციონსუმიდ. ერქა ლასუ ერქა, საქართუელი ქწერ ანთიშენ აღმარს. მიშუე ბაბა ანქერქა ლაშდალოთე, მეშვიდემოშონსუმი იმპერიალისტურ ლიშაშლ ერ ანბინან, რუსეთ-გერმანიშ, ერჩაუ ადჭერს... კაუაღერიულ დიუიზია ხეშან ი ეშჩუ იშაღლას. მირა ნაქუ მაშუიდე: "იმღერე ხეკუეს ლახდაგრენს მუშუან მარე რუსეთში ი გერმანიშ ხელწიფრე ლიეპირელს?" მორი გამორგე მეღე ხელღუნდა, ქუპარ, ლეკიდ. მამ ლასუ აღან, სოლა მეშაშლ, მარე ლმაცუე მირა თუეფ, ახსურდა მირა ჩწეს ი ანეირ ამხანუ, ა, შენთე ი უცეფ ანფასდა რუსეთი მოღალატე. ერქა მუშუან მირა იშგანგ, აღბათ, სოშილ ჰაში საბუენ ლირდე ი ხედენსი ხუშა. ლამკალი მომენტ, ერე... მი, მაგალითად, უუგოროდ ოთვრ კუბერინანარ, ამკალი გუპარ დემწარი შენისკა.

ქ. მ. — კიბოლან ჩუპარი, მარე ეკა იშგენ ლი, აშ ჩინა!

მ. კ. — დეს, კუბერინანალ სუფთა ნახოლარ ლის, გუშუემა მამგუემ ცატუმან, მარე ჭინანლან მერეს ანდგრად აღ წეს — მწაქუი ქიქსი იკაღდას ჩაგრანგეში ი ერქანლო "ბუღ ზღაროუს" ტულიდას ლურსულ. შემთხუეუთი სრულიად ამხუილ ამკალი ფაქტ... აშ შუშუშა მიშგუე მუ ქონჩად ლაშაღლან (ერქა დეზერტირობა ლასუ), შენთესტანს ი მირა ნამხუბი ქალგაჭუიდე ესხუიდა ექღერე ალა უაქუი სერ მამქ, მეტეს; გემრე მეღდაბ სომა მუხუბე ლასუ... მანგ უჩიოა ესხუიდას.

ქ. მ. ს. — ლახუბად ოთხუედსა ნთი, ლო?

მ. კ. — მაღო მარდ?! მარე ჩუანდუიდე ნიშგუემა მესუბე მარედე, იშგანთე მამა, სამხუბისგანუიდედს ჩუ, ცხამ; ლიშაშლენლო დეზერტირის ხეთხენლდა მანგ, თაურობი ხეთხენლდა ი, ქორს ერ ლარდა მამ ნად, მიშგუე დაღანდცხუაქა (გაგუა ქალღანრე ჰასუმი, ჩუღენშან ნანდ კახინანარს, ბააშერს), კახინანარ ქალანდუაქს, ალო მამ იროლ?! სიმაქ სორა ლასუ მიშგუე დადა, ლიმჩრეთე სორა ლესდი ლასუ, ეკი ახალგაზრდობაქა მ იროლ!

ქ. მ. — ანსუიამ, მადლა?

მ. კ. — ლაღუაჭუთესკა ჩუაქარ ექმარ, ა, მეღუაქ, მიშგუა ბაბად. მად ხეკუნდს მირა ლამთილს ჩიუად, ექღერე ნამხუბი ქალგაჭუიდე ხად, მარე მართლა მეგვე ბგეი მარე ლასუ, ეკთან მამგუემ არდა; წუთირმის (ციფიანშა ლაქურას ხატუნილდას ექ ადგილს, იფარხენეი წუთირმითეუერ ელღრიდ)ანუიდე მირა ნაქიმშუე გიმ, მარე ლასთირ, ერე დეშ ხად ეშჩუ მირა საშუალება ი მამედა ი ერქა აცხირს, ერე დლოთე უაქუე მეღდე ლასუჩ ნიშგუემა ნთმარო ი ანგანს ამხანუ. დარჟირ ნად სომა ერქა ქალგაჭუიდე სუტათე, მირა დარჟირ ლამთილ ქამეკდე ლასუს ამხანუ. სუტიას მ იროლ? — მამგუემ ი... ერჩუნლო, სგამ ერ ნარად, აღ დეცე-გომ ადუიდე. ამერე მანაღარ სეკებენდას, მარე სოფელისკა სურუ უშუნარე ნაუჭარი ლასუ. "მად'ენერ მიჩ ადგარის ამჩუ, მად'ენერ მიჩ ხერა ერტუნდე ლიდგარი" — ეკა ლაქუე, ოქანე ი ამხანუ ანტან, ა, აქარათე...

ეკას ხოსროინა დანს, უ, მიშგუა ბაბას! დერმეთონ, ჰარაკდ არდა ოდი ეჩქად. ერუნლო აპერუ მინა ნაზრომუშუ წყიდ მავ. ლანდი ჩუნუდუ საბუთ მავ, ნიშგუეი ჰანდურანლ იმხენ იმანუ ლი, აღო მამ, ბეჟედლეჯიკი მავ, მარე ალა ლანდი დანს ხანანტერესი.. უსჯუა გეზალხანქა სემი პოტაცდარუ, ხონა მახელუაქარ, ეკამარ ჩუნერდროლს (მი მამ მაჟიედს, ცხამ, მარე...) ხონა ჩქიმ ნეგნოლ. ნამ ნიშგუეი მანდანშობიგა დემი კინჩი ნიქუთიგა, დემი შგუერი ნიმა დემე, დემი ლანშაღისგა. მანდანშობ ნანდ, მარე ეკას ოსქიმდ, უ, იმანუდუთინ ნეკუთინი. ალა ქორს ნათორ ნინა, ხონა მამ ნინა.

ქ. მ. — ათხე რანტანჯ ბიძიანუთი მაკუ ერ ლანგერგლა, ეკა ხეკუეის ლანშუანდუნა აუცილებლად. რანტანჯ კორძიანუ ი დოლი ჩაქუთლიანან ოქან ბრწყინანუდა კისდ დანლისგა; ლექსანის პარდა, ზომ, რანტანჯ ბიძია? ისტორიკოს ლანსუ ისჯუ მუ, კლასან დირექტორ ლანსუ, აი, ერეი ლანშუანდუთინ მანდეგუეშ!

მ. კ. — მიშგუ მუ ერ ადემე ეჩქა, ფინეთასან ლანსუ ლიშანლ, ტიუბნა ლანსუ აღან, გერმანიან ლიშანლ ი მიშგუ დი ნანდ ჩუღენშან. ჩის ჩუხაშუიდ, მთელ დანს, მიშგუა დიე ბაბუა... ლეჟან ი ზაქარ ჩაქუთლიანანე ლიმსუბ, საერთოდ, ლანსუ სამაგალითო მთელ დანლისგა. მიშგუა ბაბან მუხუბებს, ზაქარს, მარე ლანდაგან შუნანისგა ი ქალეტუ ნანდ. ხონანდ აწყობილ ლორდე ჩუაცუთირ მიშგუ ბაბად, სვალოსქერდა მინა მუხუბებს ამანუ ი დანლისგანდოგან ექდერე მუხუბემი განანანუ ლემანდელეს. მინე ლიმსუბ სამაგალითო ლი მთელ დანლისგა ათხედ. უთაღად ასანდ, ეშუქ ქორდ იგან, უოღარდას ი ძორი ხეხუ-ქანუ აშხუდ ირანდლან უშუანარე გეზლირს.

ქ. მ. — "ისჯუ ი მიშგუ" ეკამარს მამ ხანხენას ი დემი მინე ლანსუანს...

მ. კ. — წამ ბუბა მინდა ეშუქ ი წამ გიგა, მიშგუა დიე ქემილ ი წუდელი; მერემ გიგა ღალ დოსჯ ანდაციან უშუთქორილო. ერუქამს გეზლირ ოთხანდ, მიშგუა დიე წამ ბიძია გეზლირ, იმანუდუ წამ ქემილ-დარჩორ, ექერანდს უშუქდ ი ერეი ხუნარილ მინე ნანჯელი ი ნამ ათხე. სოსურანდეშდი ალა ნაკაფ ი ალას ემოს ოსთუერინდ, ეშერ ირა. მამ მოშ სოჭუდამთე ლინანთუს მარე ქალხანსუქენ, ერენ ხორილ მანგუეშ ხეგუბენი ისგუანლო მექედს.

ქ. მ. — ქეთინო, იმა დიედაშუილ ლი მალხაჯ, ჩინამა? — ლელა მარგინანუშ.

მ. კ. — მინა მუ ლი მიშგუ წამ დეიდან გეზალ. ლელა მი მუხუბემი გეზალ მარ (გიგან გეზლან გეზალ). ჰადუ ი მიშგუ დი ლანსუ წამ ლაუდილა — ქემილ ი მი ხეშედ ლაუდილიან გეზლირ. ათხე ხურარანს თბოლისს, რუმინუთა ქემალ ი მეგქად ამხიდენ ერნ ლიწედ; მამ ლანსუ, ეკა ლი: მართანლ, სპეტაკ ი წესიერ ამხუნლდ. გუედო მარგინან გეზალ, მაღო, მან ორა? აღმარე ქორს უარლამ თოფურია დამ ითორდა ლუშუნ ნინს მესტიას?! ქემალ ითაღადანდ დესა ლანსუ მანთი მარე, ეკა ლანსუ ი ლი ლიმსუნლანს მარე.

მიშგუ დი ეჩქანამ თუალან ზურანლ ლანსუ, ერე მეჭირი ხუნან სორდა, მარე ალა ლანდცხონან, მიშგუ მუ; საერთოდ მიშგუ დი, აი, პრაგერესულ ზურანლ ლანსუ ი ჩუხოსხალდა, ერე მუშუნან მარემ მომანულ ლუთურობისგა გარ პრი... ალა საბუენ სარკდ, ნათორ მარე მუშუნან ჩინარდ სოცხან, მინა ამანუ იროლ, მამ ხუდუნან ალას მინანუენლობა, ოღონდ ჩოლთორეღანსუ. ლანდი მინა ნათორ ერუან ჩულო, ამეშუდუნენ მინა ნაფაშგუალს ი მინა ნაცუღელსი ადო... მანხადეშუ ი მალატუშ. მიშგუ მუ ი მიშგუ დი ერუნლო აშხუდ ითორდას პედაგოგიურ ტენიკუქს, ეჩქა ლანსუ გორკის სახელობის, სოსუქს. ტენიკუქ ლანსუ მანკუ, ერუნლო უნივერსიტეტდ წანსყან. უოდედო ფინეთი ლიშაღდე აუთაციათე ადინან, ეჩქად სგონანსუ, ქუერწილ ჩემიქს ი დანანუ ოთხანდ აღან, მიშგუ დი. თამაჯ, მიშგუ ხომა მუხუბენეჩქა წანსყან ი მიშგუ მუს ჩუ-დეს-სოთონან. იშგუიდ წამ დეს სოწუნან. ბლოკადას ათხუდიდა, წამ ი რმთხე თუე წერილ დეს სოკოდანს ი ლგდარს ხოხან უკუე მიშგუ მუ, ლგბცე. წერილს წერილეს აზიზდა, აღო მან იროლ?! ი ენალუქუერელი იმანულე ი აშხუდ აბეგუბაქა წერილანს; ჰოდა... ეჩქა შუანარ ჩი დეს ხოსხეღადან. მუშუნან მარე გუნ ზარხუანგინან

ლანსუ. ეგრემ მამ ხუდუნს საშუალება, გომ ეგრემ მამ საშუალება, ე, მაზუმამ რეფეს ხანდა ექას. ხუნენახგა, დარბანსე, ღენი შელღვი ხონხიანს ალას, ა, ჰარანს. ქალგშელღანე ხაღს ქრისტოანულ ღენარ. გუშუენიდ ხომა ქრისტოანე ქუენანაჟი დარ მახეა ღო, კისლ! ლაქუმინარ ატუეომეხ, ალო ნამ ექამ მამ გუამბაჟე ო მამგუენ. მიშგუ მუენ წირლარ ღენ ლახბაუნს ო ერქადღუნს მიშგუ ბიძამ ღალ, ლეშუნდუენი, მუშენი ხეუნს, ჰარხი ლანდათე; ეგრემ ლანსუ, ესეგე, მანხად, დარბანსო'ოდ ქადინა, გუი ოთბანკუ.

ჩუანენდ მიშგუ მუ ღალ ო ამრუ ჩულენგსგუნსუნდღან მირა ლახუბა, დორი უკუენ მამ ღალ ხეუნდ ო მესემი ერუნდუნდაცადა მირა ამრუ ლარღამგა. ხოფსახუენ თაქრომარე ლანსუ, მარე ლათუერთე ანდ ო ჩაირიგხა სოხუმს პეღაგოგოურ ინსტიტუტოე. მაშენე ქა ხერგდლა კურსეი, მაპრენე — ეშხუ მენგარე ჰეინტ. აღ მორი გარ ხერგდღან ფრადოსანლ. მეგუენი ნიქიერ მარე ლანსუ მიშგუ მუ. მი ქალილ გავეთარ მიშხუნს, ოდენ ლამალთადარგნა, ერქვს — მერუეშიდამეშიდუენი, მეშადარა, მეშდარა ზაუნე ნახუეტ მირა ლექსარ მიქუენდნა ერქვს მოწინაჟე ქართული გავეთარე. ლიშამლუნდო ლანსუ ათას ლეშუნდ, დანს ხოფიბდა ლექსარდ; მენებლობა, ხუთწლიდარ ლანსუ, მთელი ამბები... ესუ მეღ ზაუნე მამგუენს სომარა ო, ა, უკუენ პენსიონარ აჟორ, ერქვდბინე აჯალ ლექსარე ლიძარი. მიშგუ მუ ნიშუენიდ მარენე ლანსუ. მირა-მირა დო ო მუ ხალატ რის ო ამეი ხეკუენს ლენსუ რუი; ღირსება ერქვამს ხალატ, ექას მამ სოკდენი ღირსება იშაღადლ. ამერუ, უეშგომიძილან ლიშამლსი ძღვე მუბე ლანსუ მიშგუ მუ კისლ, ნიშგუენა გარ მამა, ცხან. იქუენდღალდახ: "უახტანგ ესერ არიბა ამრუ?" იმეღ ხადღან ხალს: "უახტანგ კორამა ესერ მრმ ესღარი ო მირა ქორ ჩუბარი ამრუ, ერქა მამგუენს ესერ ლი ლემყალ". ლემყალ მამ მრდ იროლ ჩიმიშდ, მარე...

ქ. მ. — ათხე ლიბოფუნანქა ლანსუენდუენ მალეგუენს.

ქ. კ. — ოს, მიშგუათან ლიბოფუნანქა მარეში გეზალს დანს ხალენეა ქუენანაჟი; ერქა ლანსუ მალატ, ერქა ლანსუ ნამრთუელი, ერქა ლანსუ კისლ ლიქმელ-ლიდარე, ლიშხუბ, მარე ერუნდო ეგრემ ანეოშენ მანგ, ერე... მერხის სოხრობეი ხეთის ხოლა ო ალა ერუნდო უხიქმარგ. ნამ ეგრუ სორა ლიბოფუნანდ, ერე შოპუნამ ლიშამლ ათხუნდღა, გუდანდ გარ ოთგარეუდ, გუდანდ გარ ოსმარგანდ, ერე როსხუდეღანდ აღ ნაქმადრეის. სოდრა ერქვამს ჩუხოწუა სოხრობენდორ, ერა ხგალგოქუენ ხარ, ერა ჩოდლ ლემარად არი. ნამ კისლ დემეშა მყალ ნად დემეშა, მანგ მუხუენი ნიხალდა, სი მარე, მეშხე ო თუენი, ჰერელ ო ყუთიელ, მურის ო ქართული..., — ერე ო ლიდენ ლანსუ. რუ, ცხან, ხანცანან ანდარამი გარქუენი ო უკუენ ხიდა გუდ პენდ, ესუელა ისგუ მანდ მამ ხალატ ო ისგუ ნი მამ ხესგუენ, მარე ლიშამლ უხვასლო, ღალს კისლ დემეი ონდენდანს! გუდ რენდ, ერე მამ ხეყანდა ამურ ო ყოლდეღ მად ერქ, თუენე, ალო მუ რუენ? რუმიხანდ'ე ჩოსგუორ ქორს, ექღამ მამ მანარახ, დეი მიშგუ ფენდამს, ნათის დანს აზარახ... უნერ-ანკედენე, ქანუთილენ თუენეს, ერუნდო უეშდ ლატან მამა ლი. ამერე, ხუნამ ცოდ ანდრუქმანს, მარე მიშგუ ტარ მამ ლანსუ მამუნე, აჟ მიშგუაური მამ ათხუნდ.

ქ. მ. — ათხე იმეშიდ სოხგდი დანდამ დღენუანდღლობას ო მგხრი ლადანს?

ქ. კ. — ათხე იმუნამ სოხგდი, ამუნდ სოლა დენა მისღინა ჩიქე. მამ ლანქუენს ხოშად ო სოხარად, ალა მართლა ტკისლ ძღვე ლეშუგედ ლანსუ, მარე შოკურ სიტუაციამგა ჩუნდურონს მანგ; მანგ ლეგორი, ჩულგბერე ლანსუ, ამნ პახუის დარდ მო ლანქე ო ლექსარდ ხუნამ ლიშამლანს. შოპუნამ მადარენე დერეუი ლანსუ ო ერქა ერქვამს მამ ლიშამუნდანს ნიშგუენა ამერუ ჩულდეტორ, ექამარ ხანგანს ალ თარეობს ო ლანდ ნიშგუენა უახუენი ნიშგუენი ლექსიგხ ტრლის უითომ. დარ არი ნიშგუენი ლექსიგხ მუქუისგ დალისგა, ექ მუშუნანქა, ერქვამს ამრეარდა ო ერქვამს განხანს ნანგა ერქა ო ერქვამს ამრუ არი ლანდამ. სერ დარ არი ო დანს ხუდუა უფღობა მორალურ, იშგანდა ჩუორა, ალა თანამდებობარე უფღობანსე მამ ლი გარგლა, ალა სკამ უენიარ ლემარ, ბაჟ ოცოი

მეგუბრებს, მამ დო ბერჟა ლახგურა სერა, ექლამ ყინებერნი, მამ დო ნაშკანდ ნრა, ექლამ. ათხე
“პატრიოტულ” ანკანდ ამდღეჟემ ო ტრედუიზორქა ანწუენეს ეშხუნ: “ქართუელს რა არ დაუდგია
ფხეხი, იმისთანა ადგილას ჟარათო ჩუენო”, ესე ოგი, ნამ ქართუელს მამ ლიშდ, ესე ოგი, ნამ
იცგეშარ ლიშდა?! ნამ ლიშდ ამსგიშ, ოჟალადლ ამსგიშ ლანსჟდ! მინ ლის ეცგეშარ ერქა, ამჟემა
ტრულის, ამჟემა საბჟას, ერქა მინ ლგმარს ეცგეშარ... ჟოდე ომ ჩიქად აღ თაჟრობ სწლსცანან
ჟწთუენენე ლიგვრგანლის ო სწლსცანან ურთიერობას, ერქად მამგუემ ხაშიდ ამერუ ლიარდეს. ომ
დო ანჭვროლს, ომ დო ანგემნეს, ომ დო ანმურჟუმის, მამგუემ ნრა მინე მასედ ო დე გუშგუემ. ნამ
დანს გუჟე ლიშმანლ, მარენე ქართუელსარ გუჟაბჟა თხუემ, ექლა მამ, ერე ნამ კოჟარისჯა ლემანდ,
ექლერე ნამ დარ ლანსინდ ამხაჟთემსჯა.

ხოში დედუფად სორდა საქართუელოს, თამარითან დარ სორდა. დანს სოცეს, იმე დო არა
ექლერე ჟოდე-ინთხლას ო ექვადკიჟენხე, ექა გარ სორდას ლემორდ ო ექლა. აღას გუჟარობ
ლანდო, დანს ხაჟე ლგამედ მეგვრთუელ, ხაჟე რის უშხუნარე მეხმინე, უშხუნარე ბანკო მეგემ, მარე
ანკედენე დურქე ო ნამ ოწლმეკრიდ იმჟელაჟე აშხუდ ლიარდეს! ჟირ ო ლხინისგა მუშუნ მარაზუმ
დარ ლი ლამარე უშხუნარე ბედჟე! აღა ქუეყანას ჩუხოსა. ნამ ლარდად უშხუნარე მალატუმ ო
მაკასუმ ო უშხუნარე ნანწუელანის ნაშხუმ მამა, ზისხუმ ლიკუცნდად ო ამლა დო ექჟ, მერხის ერ
ლახუდ დემნარდ. ექლა გარ, ერე მინ აღას დეშ იმედდეს; მინ მანთი გულა ჩუატყცანის უშხუნარ,
ნამ აღას დემჩიქს ლიარდ. ნამ გუშგუემ ლუშხუს დეშ ლიჟუმედ დემაშომ მაჟალუმ ო დემამომ
დემაშ მალაჟუმ.

ლუშხუ ზედანს ნამ ნამშიმ (კუეენემიშ ო ჟემნიშ) გარ გუჟისა ექლა, ერე ყურძენე გუშგუემიჟე
დესა იმი, ამნომ ნამზგარლ მინ მარენე მახჟა. აღო, ლგმზგარეჟე ხიშდ მანკ!

ქ. მ. — ხონამდუ ხარ! უი, სი ლიმზგარლი გაცხანად სოჩა ჟესლი!

მ. კ. — ლიმზგარლი მამ მოდ მეხლი, მარე ლიმზგარლი ამბაჟუმ გარ მანდ ლი, გუჟუმ ლი.
მიშგუ გუჟის მანწუმანს ისგუემ თხუემ ლანდამჩე სხამამდედეს ო მანწუმანს დერბათ მთელი მუშუნან
მარეში ნანდობის ხუემგარლდედ, ექრუმ აღმარე ამმზგარნას, ა, მიშგუ უახტანგ ო მიშგუ ანა!

ქ. მ. — მალხაზ, ნამ აღ პროექტს დეშ ხუნარგანუდად, ლახე მონა ნიშგუემ
მეცნიერხემდელუანელ პროფესორ ოჩა ჩანტლაჟე... ექას შუანარ გუნ ხალანტ, აი, დეშ ჩატრლი,
ექრუმედ, შუნან ხალანტ ერეში, ლუშხუ გუჟიშგემდ სოჩილდ სოსა, ჩულოჟედ გუნ ხეკუნად ამხაჟ, მარე
ხეიოზულ მიშგუნარ ხუდუნანდა. ათხე, სი ამეი სოჩა ლუშხუ ერე ჟიხა, მალო ლგვანბრულ ჩუათმანარ!
ჟიხამა, მამანლი თჟალანს ზურალ ლი?

მ. კ. — ოჩა ჩანტლაჟე?

ქ. მ. — ოჩა ჩანტლაჟე, ჟო, გუნ სოჩა თჟალანს ზურალ ლი...

მ. კ. — ო, სი მარე, თჟალს დეშ ხომზგარი ამეი, ა, უწადდ... ეტრანს მუშუნან სწლს
ხალტენდედს (აღ მალატ ...მედონო... მამ ანდარი!), შუნანან ლანზგარ მანგუჟე ხაშიდ ჩინჟეში
გაჟირბასიჯა! მეჟად ლგვანარჟუმ ლი მინა გუჟი ო გუნანბ, ჟახე, ზისხი ო ზენე. ჟოდ ლიარდე ლემუმ,
ერქადუ არი მინა ნახარწე; ჩინჟე ხალანტ შუანარ მინა მოდგამიჯა!

მილხაზ კორძია, 52 წლისა
აჟარა — სოხუმი, 2007 წ.

- ქ. მ. – მაღბაზ, საღამო მშვიდობისა (“კარგი საღამომც გაქვს”)
 მ. კ. – კარგს გიზამთ ღმერთი!
 ქ. მ. – რა გეგარის? ხარ და რამდენი წლის ხარ?
 მ. კ. – აჰ, ამის კითხვა არ შეიძლება (“იმას არ ვარგა საკითხავად, ე. წლების”) და გეგარს ვიტყვი (“გამოუტყდები”), კორძიაა ვარ, დაღელი (“დაღი-ოღანის”) კორძიაა.
 ქ. მ. – გასათხოვარი (“გა-სა-წულ-ე-ბე-ლი”) ქალიშვილი არ ხარ, რომ წლებს მაღავედე...
 მ. კ. – პო, ცოლსათხოვი (“გა-სა-სიძი-ე-ბე-ლი”) ვარ და...
 ქ. მ. – აბა, მაშინ, რომელ წელს (“წელზე”) ხარ დაბადებული?
 მ. კ. – ორმოცდათხუთმეტში...
 ქ. მ. – სად ხარ დაბადებული (“გა’ნაჩენი”-“ნა-თენ-ბე’-ი”)?
 მ. კ. – დაბადებული აქ, აი, დაღში, აჯარაში- გაზრდილიც აქ.
 ქ. მ. – კორძიებში, აი, მარგინაგებისა? არ იყოს, დაღში ბევრი არ ცხოვრობთ, ხომ?
 მ. კ. – ჩემი ბაბუა – კარგი ვასილი, ღლი ვასილი – იფარდიდან არის მოსული (“მო’ნა-ქღ-ომი”) აქეთ, აი, დაღში, და პირველად, აი, ხუტიაში დაესახლებულევართ. შემდეგ აქ, აი, ომარი-შალში, ახლა თქვენ (რომ) ცხოვრობთ იქ. ბაბუას ტიტოვებისგან აქვს ნაყოფი ეს ადგილ-მაშული (“ცა-შიწა”) აჯარაში. ტიტოვები იყვნენ ყოფილი თავადები, მაშინდელი, მაგრამ აქეთ გადმოსახლებული (“გადმონასახლები”) რაღაც რევოლუციური წარსულის გამო. იმათგან ორ ნაწილად იყიდეს ეს, აი, ჩვენი მიწა-წყალი. ჩვენს წილზე ესენი ცხოვრობენ ახლა, აი, მთავრობა; ჯერ კომუნისტებმა წაგვართვეს და ახლა ეს მთავრობა ეპატრონება (“ა-მტკიც-ია”).
 ქ. მ. – თვითონ სვანეთში რომელი (“რა”) სოფლიდან ხართ?
 მ. კ. – ბოგერშიდან, იფარში წმინდა გიორგის ეკლესიის (ღი-ღ-ე-ბა მი-უ-ქ-და!) მეკლიტული ჩვენი გვარი იყო, ჩვენი საძმო; გარდა ამისა, წვირშიში (“წვირში-ს”) ვცხოვრობთ; წვირშის (“წვირში-ს’-ში”) მთავარანგელოზის ეკლესია ჩვენი გვარის აშენებულია და ლამაზიას ეკლესია (სვანეთში ერთადერთი გუმბათოვანი ეკლესია) ჩვენი წინაპრის (“უფროსის” < “ხუ-ც-ის”) – ივანე კორძიას აშენებულია (“ნა-გ-ე-ბი არის”), მღვდელი იყო იმისი. ორი კოშკი გვიდგას სვანეთში – ერთი წვირშიში (“წვირში-ს”) და მეორე – იფარში (“იფარ-ს”). პირველი დაზიანებულია (“თითქმის და-ქ-ე-უ-ღი-ა”), მაგრამ იფარისა? კარგად არის დარჩენილი და მოვლილიც არის...
 კორძიები სამეგრელოში ცხოვრობენ და აჭარაშიც ცხოვრობენ, იმერეთშიც არიან და...
 ქ. მ. – ენათესალებით (“ემშობით”) იმათ?
 მ. კ. – კი, ვენათესალებით; ახლა... ციდან ოთხი ერთნაირი (“სხუა ფორმი-ს”) ნატეხი არსაიდან არ (გერ) ვარდება და არც ერთ ხეს ასხია ოთხი ერთნაირი ნაწილი და ვერც ნაფოტი გაუვარდება ხეს ერთნაირი, რაც არ უნდა კარგად მიატრევა ერთნაირად... ერთი ძირი გვაქვს და ერთი... ის... ვიქნებით, აბა რა იქნება, მაგრამ მეგრულს ჰგავს ეს გვარი და იქ ცხოვრობენ, აბაშაში, კორძიები; ბაბუაჩემი ახალგაზრდობისას (“მ-შუ-ე-ბა-ს”) აბრაგობდა. ვასილი ბვერი ნაყანადარი (“ნა-ამბრ-ა-ღ-ი”) იყო ყარაჩისა? და სამეგრელოში. ვაჟეცაი იყო, როგორც ახასიათებს (“ე-კუთ-ენ-ი-ს”) სვანს. იქ ვინც ცხოვრობენ, იმათ აქეთ მოვლილი, რომ კორძიები მარანში ცხოვრობდნენ თურმე, აბაშის რაიონში, მაგრამ სამტრედიის საზღვარზე მდინარის აქეთ ყოფილა სოფელი მარნისკარი. საჭილაო ყოფილა გვერდზე სოფელი და ჭილაია ყოფილა მაშინ მოურავი თავად და-ლიანისა? – გაუთლელი კაცი, მაგრამ სასარგებლო თავადისათვის. ეტუბა, მოსწყინდათ იმისი უფროსობა და მოუკლათ ჩვენს გვარის? ანებს... მაშინ არიან გაფანტულები; ერთია დარჩენილი იქ, ის ყოფილა ჭილაიების სიძე. ორი ძმიდან – ერთს სვანეთისკენ გამოუწყვია, მეორე იქით გასულა, ე. იქ დარჩენილა, ე. იმერეთში, და იქიდან წასული (“წა’ნასვლელი”) კორძიები აჭარაში

ცხოვრობენ ბევრი. ფაქტიურად ნაწილი მუსულმანი იყო, ესეც იყო, კი, ბატონო; ორთაბათუმი საოფელი, ეს ბათუმამდე, სამოცდათექვსმეტი ოჯახი ცხოვრობენ ჩვენი გვარისგან... ახსოვთ იმათ ეს ისტორია. გვარი ვერ შეაცვლევინეს თურქებმა მაშინ და ჯინა-ოღლი დაარქვეს, ე. ი. ჯინიანები; ასე რომ, კორბაიბის გვარი არსად შეგვიცვლია, ყველგან ჩვენი გვარი გვაქვს, სადაც ვართ, და არ გვრცხვენია.

ქ. მ. - რა შვებულებათ, შე კაცო, რაზეა ღაპარაკი?! ახლა... აი, სვანეთში წასვლა მაინც დაახლოებით რომელ საუკუნეში მოხდებოდა?

მ. კ. - ზუსტად არ მახსოვს, საიდანღაც ამოვიკითხე ეს, მგონი "ქართული სამართლის საფუძვლებში", მეთხუთმეტე საუკუნის წყაროებში გვარიც არის ნახსენები ჩვენი რაღაც საკონფლიქტო, მედიატორობის საქმეში. ე. ი. მე-15 ("ათ-ღა-მე-ხუთე") საუკუნეში უკვე ჩვენი გვარი სვანეთში არის... და ის, რა თქმა უნდა, იმ დღეს არ დაიწებოდა, როცა დაწერეს.

კოშკების აშენება ("ა-გ-ე-ბ-ა") იფარში დაახლოებით მე-15 საუკუნეში დამთავრდა. მას შემდეგ არ არის აგებული ახალი კოშკი. თუკი სვანმა მე-14 საუკუნეში კოშკი ააშენა, შორიდან მოსულ კაცი ერთი საუკუნე მაინც მოუხდებოდა იქ ამის' მომზადებას და ამის ფიქრს.

ქ. მ. - უფლები'ს' მოპოვებაც ენდომებოდა, არა? გუშინდელ მოსულს დღეს კოშკს არაინა ააშენებინებს ("ა-ღ-მ-ე-ი-ნ-ე-ბ-ს").

მ. კ. - უფლები მოპოვებას იმდენი დრო არ ენდომებოდა სვანეთში, რამდენიც იმის, აი, აშენების ქვას ვერაინ ვერ დაუშლიდა სვანეთში კაცს...

ქ. მ. - დიდი ("მაგარი" < "ბრგე") ცოდნა სდომებია. ახლა... შენ ისიც წაიკითხული გექნება, რომ გელესიებს უმეტესად აწერიათ ამშენებლი'ს' გვარი და სახელი. იმი'ს' სულის შეწყალებას ღმერთს ავედრებენ და ამიტომ აწერია ხოლმე. მათე-მეთერთმეტე საუკუნეების ერთ ძეგლში აღმოჩნდა: "ციხისა ამისა აღმშენებელს პორტის და ფრანგი მარგვიანსა შეუნდოს ღმერთმან". ისტორიკოსები'ს' აზრით, მარგვიანები უნდა ყოფილიყვნენ მშენებლობის ოსტატ-სპეციალისტები.

მ. კ. - ეს ერთადერთი ამბავი არ იქნება, რადგანაც ყველგან, მთელ სვანეთში, მარგვიანები ვერ ააგებდნენ ("და"-ღ-გ-ამ-ღ-ნენ") კოშკებს, თორემ მაშინ კალატოზების გვარით იქნებოდათ ცნობილი.

ქ. მ. - სვანეთის არსაკიბეებად ვართ ცნობილი, ამას ვერ უარყოფ!

მ. კ. - სვანეთში ("სვან-ეთ'-ს") სოფლის გარედან სირცხვილი იყო სხეისი ("მე-ო-რ-ის") დაძახება სამუშაოზე ("სა-თიბ-ს'-კენ"); შენ თუ არ შეგებლბოდა, ის სხეას შეებლო სვანეთში. კოშკის აგება თემის საქმე იყო პირველ რიგში, შემდეგ - გვარის. თავთავისას ყველა ახერხებდა, ნაღით იყო და...

ქ. მ. - დადემქელიანები'ს' ერთი ციხე რომ მარგვიანები'ს' აშენებულა, ეს ზუსტად წერია იმ ძეგლში.

მ. კ. - დადემქელიანების შვილება, იმიტომ, რომ ესენი თავადები იყვნენ და თვითონ არ მუშაობდნენ. მათი გვარი ერთმანეთის მოსისხლე მტრებად ("სისხლ-ი'ს' 'გამო'-მ-წურ-ა-ჯ-ად") იყვნენ ერთმანეთში დარეული იმიტომ, რომ ამას ვერ იყოფდნენ, აი, წილს.

ქ. მ. - ძირითადად, აი, რა იქნებოდა მიზეზი ბაბუაშენის სვანეთიდან გამოსვლისა' და დღეში შემოსვლისა' და რომელ წელს იქნებოდა?

მ. კ. - 1917 წელს რევოლუცია მოხდა. მაშინ იყო, ის, ე, საქართველო რომ გამოეყო ამათ. ბაბუაშენი გამოიძახეს საომრად, თოთხებტში იმპერიალისტური ომი რომ დაიწყო, აი, რუსეთ-გერმანიის, იქ გაიწვიეს... კავალერიული დივიზია ერქვა და იქ იბრძოდნენ. მისი ნათქვამი მახსოვს: "რატომ უნდა შეკედომოდა სვანი კაცი რუსეთისა' და გერმანიის' ხელმწიფეთა ჩხუბს ("ა-ჟ-ა-ლ-მა-ჟ-ა-ლ-ს-ს')?!" ორი გიორგის ის პქონდა, ჯვარი, მიღებული. არ იყო ეს, აი, ცუდი მეთადარი, მაგრამ

მოიკიდა (“ა-ი-ცუა”) თავისი თოფი, შეაჯდა თავის ცხენს და გამოსწია აქეთ, აი, სვანეთისკენ, და უცებ გამოვიდა (“შე-ფას-და”) რუსეთის¹ მოღალატე. მაშინ სვან კაცს, ალბათ, უფრო ადვილი (“მსუბუქი”) ეგონა ცხოვრება და რუსეთში რბობოდნენ კიდევაც. ბევრჯერ არის ისეთი მომენტი, რომ... მე, მაგალითად, უგეროდში გაუციანი კუბრიანები, ასეთი გვარი არ არის სვანეთში.

ქ. მ. — კიბოლანი კი არის, მაგრამ ის სხვაა, რა თქმა უნდა!

მ. კ. — არა, კუბრიანები სუფთა ხახოლები არიან, ჩვენი არაფერი სცხიათ, მაგრამ, ალბათ, ძველთაგან მოდიოდა ეს წესი — პირველად წმინდა გიორგის საღვთისმშობლის სვამდნენ და შემდეგ “ბუღ ზდაროე”-ს იბახდნენ რუსულად. სრულიად შემთხვევით შემხვდა ასეთი ფაქტი... როდესაც მამაჩემი გამოიქცა (“გამოქცათ”) ომიდან (მაშინ დეზერტირობა იყო), სვანეთში დაბრუნდა და თავისი სამშო წილი გაყიდული დახვდა იმით, რომ ეგონათ, უკვე აღარ დაბრუნდებოდა (დამბრუნებელი); მიწაზე მომუშავე იყო უფროსი ძმა... ყველა დაუპოვინებელი (“გა”-უ-სიძე-ე-ბელი”) და ხვდა.

ქ. მ. ს. — ძმებმა გაუყიდეს?

მ. კ. — აბა ვინ?! მაგრამ იყიდა ჩვენი სამშოს კაცმა, სხვაგან არა, სამშოში გაყიდეს, რაც მართალია; ომის შემდეგ დეზერტორს ეძებდა ყველა, მთავრობაც ეძებდა და, სახლში რომ არ დავდგომებოდა, ბებიჩემი (გაგუანთ ქალდანის ასული, მღვდლიანთ კახიანების მიერ აკენაში დანიშნული) გაიტაცა (“ა-სხაპა”). კახიანები დაედევნენ, აბა რა იქნებოდა?! კარგი ქალწული იყო ბებიჩემი, სიბერეშიც (რომ) ღამაში (“კარგი შესახედავი”) იყო, ახალგაზრდობაში რა იქნებოდა?!

ქ. მ. — ანუსია, ხომ?

მ. კ. — დევნაში დაჭრა ისინი, ე. მღვერები, ბაბუჩემმა. არ უნდოდა ცოლოურს (“სა-მა-მა-მთილ-ო-ს”) სიძედ იმით, რომ მისი სამშო წილი უკვე გაყიდული ჰქონდათ, მაგრამ მართლა ძლიერ მაგარი (“ბრგე”) კაცი იყო, იმისთანა არაფერ იყო; წვირები “ყოფიანების ფანჯარას” (“კურ-ელ-ს”) ებახდნენ იმ ადგილს, იფაროდან წვირში რომ ავიდებართ” იყო! მაგრამ შეატურა, რომ არ ჰქონდა იქ საშუალება და შექცევა; მაშინ გაიგეს, რომ დაღლი უკვე მოსულები იყვნენ ჩვენი ნათესავეებიც და გამოემართნენ აქეთ. უფროსი და ჰყავდა ხუტიაში გამოთხოვილი, ე. ო. მისი დი²ს ქმრულები გადმოსულები იყვნენ აქეთ. ხუტიაში რა იქნებოდა? — არაფერი და... შემდეგ, თქვენ რომ ხართ, ეს ადგილ-მამული (“ცა და მიწა”) იყიდეს. აქ სიხარულით ‘გა’ჩერდებოდნენ (“და-ი-ტ-ე-პ-ნ-ე-ბ-ო-დ-ნენ”), მაგრამ სოფელში ერთმანეთის მეტისმეტი დაუნდობლობა იყო. “ან მო-მკლავებო აქ, ან მე შემექმნება ვინმე მოსაკლავიო” — ეს (“ის”) თქვა, აყარა (“აიტერითა”) და აქეთ გადმოვიდა (“გამობრუნდა”), აი, აჯარაში...

იმას ვერაფერი აჯობებდა (“გადამეტებდა”), ე. ჩემს ბაბუას! დმერთს ფეიცაც, სამაგალითო იყო გარკვეულ დრომდე. შემდეგ აქ თავისი ნაშრომით იყო და ყველაფერი. დღესაც გვაქვს ყველა საბუთი, ჩვენი საზღვრები საიდან სადამდეცა, აბა რა, ბეჭედდარტყმული ყველაფერი, მაგრამ ეს დღეს არავის აინტერესებს... ეჭვი შეიღიდან სამი დღეა, კარგი ვაჟაკები, ისინი რომ გვეყოლოდა (მე არ მახსოვს, მართალია, მაგრამ...), კარგი ღაზათი გვექნებოდა. ჩვენ მარტოხელობაში არც კისერი (“კინჩი-ი”) მოგვიტრია, არც სირცხვილი გვიტამია სადმე, არც ომში. მარტო ვიყავით, მაგრამ იმას მიყვებით, ე. როგორც გვეუთვნის. ეს ოჯახში გვაქვს ნასწავლი, რაც კი კარგი ვიცით.

ქ. მ. — ახლა ვახტანგ ბიძიაზე მინდა ისაუბრო, ის უნდა გაიხსენო აუცილებლად. ვახტანგ კორძაიას და დოლი ჯაჭვლიანის ოჯახი ბრწყინავდა მართლაც დაღლი; ლექსებს წერდა, ხომ, ვახტანგ ბიძია? მამაშენი ისტორიკოსი იყო, სკოლის (“კლასი-ს”) დირექტორი იყო, აი, იმაზე გაიხსენე რამე!

მ. კ. — მამაჩემი რომ წაიყვანეს, მაშინ ფინეთთან იყო ომი; ჯერ არ იყო დაწყებული გერმანიის³ ომი და დღეაჩემი ჰყავდა დანიშნული. ყველას ახსოვს, მთელ დაღს, დღეაჩემი⁴ს ბაბუა... ლევან და ზაქარია ჯაჭვლიანების ძმობა, საერთოდ, სამაგალითო იყო მთელ დაღში. ბაბუაჩემის

ძმას, ზაქარას, კაცი შემოაკვდა სვანეთში და იძულებული გახდა, გამოქცეულიყო ("გამო-სა-ვლტოლი-ი შექნა"). კარგად აწყობილი ცხოვრება დატოვა ჩემმა ბაბუამ, გამოჰყვა თავის ძმას აქეთიკენ და დალში დასახლდა იმიტომ, რომ ძმის გვერდით ყოფილიყო. მათი ძმობა მთელ დალში სამაგალითო ახლავ. ეს უწყურელად ("გაყოფილად") დარჩნენ, ერთ ოჯახად ცხოვრობდნენ, სანამ იყვნენ, და ორი ცოლ-ქმარი ერთად ზრდიდა ერთმანეთის" ("სხუ-ბი-ის") შეიღებეს.

ქ. მ. - "შენი" და "ჩემი" იმათ არ სცოდნიათ და არც მათ ცოლებს...

მ. კ. - დეიძლი ბიძა მყავდა ერთი და დეიძლი დეიდა, დედაჩემის ძმა და და; მეორე დეიდა ადრე გარდაიცვალა უშვილოდ. ვისაც შეიღები დარჩა, დედაჩემის დეიძლი ბიძაშვილები, როგორც დეიძლი და-ძმები, ისე იყვნენ ერთად და ისე ვართ მათი შვილები და ჩვენ ახლა ახალგაზრდებისთვისაც ასე მიგეგანია და ამას თუ შეგებლებ ("ვასწავლით"), კარგი იქნება. რაც უფრო შორს გაგარებლებ ნათესაობას, იმაზე უკეთესი არაფერი დახვედება შენს შემდგომ მომსეულს ("მო-მ-ქ-დ-ომ-ს").

ქ. მ. - ქეთინო, ვისი დეიდაშვილია მალხაზი, იცი? - ლელა მარგინის.

მ. კ. - მამამისია ჩემი დეიძლი დეიდაშვილი. ლელა ჩემი ძმისშვილია (დეიდაშვილის შვილი). პაუ და დედაჩემი დეიძლი დები იყვნენ - ჯემალი და მე ვართ დები"ს" შვილები, ახლა ვიყავი თბილისში, ენახე ჯემალი და ძალიან გამიხარდა იმის ნახვა; რაც იყო, ისევე ის არის: მართალი, სპეტაკი და წესიერი კაცი. გველო მარგინის შვილი, აბა, სხვანაირი როგორ იქნება? მაგათ ოჯახში ხომ ვარლამ თოფურია სწავლობდა სვანურს მესტიაში? ჯემალი არასოდეს არ იყო მანეთის კაცი, ის იყო და არის კაცური ("დადამიანობის") კაცი.

დედაჩემი ისეთი ლამაზი ("თულა-ის") ქალი იყო, რომ მთხოვნელი ბევრი ჰყავდა, მაგრამ მამაჩემი აირჩია. საერთოდ, დედაჩემი, აი, პროგრესული ქალი იყო და იცოდა, რომ სვანი კაცის მომავალი განათლებაშია ("ნასწავლობაშია") მხოლოდ - ეს მიაჩნდა სარკედ, ნასწავლი სვანი ყველაფერს ერჩია, მისი მტერიც რომ ყოფილიყო, არ ჰქონდა ამას მნიშვნელობა, თორღნ ვსწავლა. დღესაც მისი მოსწავლე ("ნასწაველი") ვინც არის, მის მონაფერებსაც და დატუქსვასაც კი სიხარულითა' და სიყვარულით იხსენებენ. მამაჩემი და დედაჩემი იმის შემდეგ ერთად სწავლობდნენ უნდაგოგიერ ტექნიკუმში, მაშინ იყო წორიკის სახელობისა' სოხუმი. ტექნიკუმი იყო ჯერ, შემდეგ პენსიონატად გადაკეთდა. სანამ წაიყვანდნენ ფინეთის ომის ავიაციაში, მანამდე მოსწრო ჩამოსვლა ("შემოსასწრო"), ქორწილი გადაიხდა და დედაჩემი ფეხმძიმედ დარჩა. თამაზი, ჩემი უფროსი ძმა, მაშინ განჩნდა და მამაჩემი არ იცნობდა. შვიდი წელი არ ენახა. ბლოკადაში მოხვდა, წელიწადი და ოთხი თვე წერილი არ ჰქონდათ მიღებული და მამაჩემი მკედარი ("დგრ-ომ-ილ-ი") ჰგონიათ, უკვე დაღუპული. წერთეს წერილზე გზავნიდა, აბა რა იქნებოდა?! სადაღაც შეგროვებულან და ერთად მოაწყდნენ წერილები; ჰოდა, მაშინ სვანები ყველა საღვთო დღესასწაულს იხდიდნენ. სვანი კაცი ძალიან მოჭირნე იყო. იმდენი არ ჰქონდა საშუალება, მიწა იმდენს არ აძლევდა, ე, რამდენსაც ოფსი ა'ღვრიდა. დარბაზის სხვენში დღესასწაულის რაოდენობის მიხედვით ინახავდნენ ამას, აი, არაყს. წინასწარ გამოთვლილი ჰქონდათ ქრისტიანული დღესასწაულები. ჩვენზე მეტი ქრისტიანი ქვეყანაზე არ მგულებდა მართლაც! ეკლესიები მოგიშალეს, თორემ ჩვენ არ გვიკვირს არაფერი. მამაჩემის' წერილები დღესასწაულად მიიჩნიეს და მაშინ გაგზავნეს ცხონებული ("შესანდ-ობა") ბიძაჩემი, მუშნი ერქვა, არყის მოსატანად; იმხელა იყო სიხარული, დარბაზამდე სანამ მიადწვედა, გული გაუსკდა.

ჩამოვიდა საბრალო მამაჩემი და აქ განახევრებული დახედნენ თავისი ძმები, ორი უკვე აღარ ჰყავდა, მესამე კი დაეღუპა ("და-უ-ტო-ც-ა") მის აქ ყოფნაში. სოფლის საბჭოს' თავმჯდომარე იყო, მაგრამ სასწავლებლად წავიდა და ჩაირიცხა სოხუმში, უნდაგოგიერ ინსტიტუტში. ყველაზე უფროსი ის იყო ("ერია") კურსზე, ყველაზე უმცროსი კი ერთი მეგრული ბიჭი. ეს ორი იყო მხოლოდ ფრიადონები. მამაჩემი ძალიან ნიჭიერი კაცი იყო. მე ძველი გაზეთები ჰქონდა შინახუ-

ლი, სანამ ომში წაიხილვოდა, მაშინდელი – ოცდაჩვიდმეტ, თერამეტ, ცხრამეტ წელს დაბეჭდილი ლექსები წამიკითხავს მამარქმისა“ მაშინდელ მოწინავე ქართულ გაზეთებში (“გაზეთი-ე-ს-ზე”). ომის შემდგომ ათასი საქმე იყო, არაგვის ცვალა ლექსებისთვის; მშენებლობანი, ხუთწლედები იყო, მთელი ამბები... ერთი ათი წელი არაფერი დაუწერია და აი, პენსიას რომ მიუახლოვდა (“პენსია-ს-კენ რომ გამეართა”), მაშინ კელავ დაიწყო ლექსების წერა. ჩვენთვის საუკეთესო მამა იყო. თავისი დღე-მამა უყვარს ყველას და ასეც უნდა იყოს. ღირსია ვისაც უყვარს, იმას არ აებდება დირსება არასოდეს, ვინც უყვართ, არც იმას აებსდება (“უ-ე-ი-დ-ე-ა”). აქ, ბოლო ომშიც, ძალიან დიდი გამამხნეველები ძალა იყო მამა მართლაც, მხოლოდ ჩვენთვის კი არა. კითხულობდნენ: “ვახტანგი აქ არისო?” იმდელ ჰქონდა ხალხს: “ვახტანგ კორძია თუ არ მიდის და მისი ოჯახი აქ არის, მაშინ არაფერია საშუალო”. საშუალო როგორ არ იქნებოდა ყველასთვის, მაგრამ...

ქ. მ. – ახლა ბავშვობიდან გაიხსენე რამე.

მ. კ. – ოპ, ჩემისთანა ბავშვობა არაგვის არ ჰქონია ქვეყანაზე! მაშინ იყო სიყვარული, მაშინ იყო ერთგულება, მაშინ იყო მართლაც დამპრობა, ძმობა, მაგრამ ყველაფერი ისე მოიშალა მერე, რომ... ზოგს პატარაობისას შეხედება ცუდი რამ და ეს შემდგომ გამოადგება. ჩვენ ისეთი კარგი ბავშვობა გექონდა, რომ, როდესაც ომი მოხდა, გვიან დავიჯერეთ, გვიან ვივარგეთ, რომ დახვედროდით ამ უბედურებას. უარესი ვისაც უნახავს ბავშვობიდან, ის შტეგულია, ის ყველაფრისთვის მზად არის. ჩვენ კი მართლა არაფრის შიში არ გექონდა არასოდეს, ყველა ძმა გვეგონა, შე კაცო, შავი და თეთრი, ჭრელი და ყვეთელი, რუსი და ქართველი... – ისეთი ცხოვრება იყო. რა თქმა უნდა, ასაკს მოაქვს გამოცდილება და უკვე ხედები, რომ ვიღაცას არც ფერი უყვარს შენი და არც შენი ენა ესიამოვნება, მაგრამ ამას ომი თუ მოჰყვებოდა, ნამდვილად ვერ წარმომედგინა მიხევიდი (“გულად მო-ე-კ-დი”), რომ არ ივარგებდა უამისოდ და ხელში უნდა ამეღო (“სა-კიდ-ე-ბ-ელი მქონდა”) თოფი, აბა რა უნდა მექნა? ვიცოდა, შინ რომ დამეფლადარიყავი, მაინც არ დამინდობდნენ, არც ჩემს ახლობლებს, ნათესაებებს დაინდობდნენ... რომ გამოჰკრავ ჩახახას (“თოფს”), შემდეგ უკან დასახვევი გზა ადარაა. ასე რომ, მრავალი ცოდვა დატრიალდა (“ო-ქ-ნ-ა”), მაგრამ ჩემი ბრალი არ იყო, თუმცა არც მთლად უჩემოდ მომხდარა.

ქ. მ. – ახლა როგორ უყურებ დალის ხეობის დღევანდელობას და ხვალინდელ დღეს?

მ. კ. – ახლა რასაც ვუყურებ, ამაზე ცუდი არ მინახავს ჯერ. რაც თქვეს დიდმა და პატარამ, ეს მართლაც ძალიან შეურაცხველი (“უადრებელი”) იყო, მაგრამ შოკურ სარტუციაში ყველა დაიბნა; ყველა გაბრუებული, გაოგნებული (“გარკინებული”) იყო, ამი-ს“ პასუხი ვერაინი თქვა და საფიქრალად კი ბერს ექვა (“მიეცა”). როდესაც ყველაზე ცუდი (“მ-ღარ-ე”) დრო იყო და ვისაც არ შერცხვა ჩვენი აქ დატოვება, სწორედ ისინი შემოჰყვნენ ამ მთავრობას და დღეს ჩვენი სახელით ჩვენს სათქმელს ამბობენ ვითომ. არაგინ არ არის ჩვენი სათქმელის მთქმელი დალის ხეობაში იმ სენის გარდა, ვინც აქ იყო და ვინც გვერდში გვედგა მაშინ და ვინც აქ არის დღესაც. სხვა არაგინაა და არაგვის არა აქვს მორალური უფლება, სხვას რომ თავი დაეანებოთ, ახლა თანამდებობრივ უფლებებზე არ არის ლაპარაკი, ეს სკამი უცეფეთი (“უ-ქ-ლ-ე-წი”) ყოფილა, მაგრამ იმაზე მეტოფის, რაც არ უნდა რკინის საჯღრბი ჰქონდეს, მაინც მოუცვდება, როგორც (“რა”) ნაკვიციც არ უნდა იყოს. ახლა “პატრიოტები” მოვიდნენ აქ და ტელევიზორში აჩვენეს: “ქართველს რომ არ დაუდგამს ფეხი, იმისთანა ადგილას ვართო ჩვენი”, ე. ი. ჩვენ ქართველები არა ვართ, ე. ი. ჩვენ უცხოები ვართ?! სწორედ ჩვენ ვართ აქაურები, უხსოვარი დროიდანაც აქაურები ვიყავით! თვითონ არიან გადამთიელები (“იქაურები”), რადგანაც ასე ამბობენ, რადგანაც ასე ჰგონიათ, თვითონ ყოფილან გადამთიელები (“იმ მიწისანი”) – სანამ მთავრობა არ ისწავლის ხალხთან დაპარაკს და ხალხთან ურთიერთობას, მანამ არაფერი უმეგობრა აქაურ ცხოვრებას. რაც გინდა და ააჭრელონ, რაც გინდა ააშენონ, რაც გინდა კოშკები ააგონ (“ააკოშკონ”), არ იქნება არც მათი საშეუღლი და არც ჩვენი. ჩვენც არაგვის გვინდა ომი, საუკეთესო ქართველებად მიგვანინა თავი იმით რომ კი არა, რომ კლდეებში ვიყავით დამალული, იმიტომ, რომ ჩვენ არაგინ მოუვშვით აქამდე.

დიდი დელოფალი პყავდა საქართველოს, თამარისთანა არაეინ ჰყოლია ("ჰყავდა"). არაეინ იცის, სად არის (დაკრძალული), იმიტომ, რომ ვერ დაიცავდნენ და ისე გააქრეს, ისლა ჰყავდათ საფიცრად და იმიტომ. ამას გვიკეთებენ დღესაც, არაეის უნდა ძლიერი ქართველი, უნდა ყველას ერთმანეთის დამსმენი, ერთმანეთის წამრთმევი, ერთმანეთის დამბიჯებელი ("ბაქ-ი-ს" მდგ-მ-ელ-ი"), მაგრამ მოვა დრო და ჩვენც როგორმე ვისწავლით ("მიხედვებით") ერთად ყოფნას! ჭირ"შიც" და ლხინშიც სვანი კაცივით გამოსადგვი ("სა-მა-რგ-ო") არაეინაა! — ეს ქვეყანამ იცის. ჩვენ ვივა-ვით ერთმანეთის სიყვარულითა' და იმედით, ერთმანეთის სიწმინდეს ღვინტლით კი არა, სის-ხლით ვიწმინდდით და ამიტომ არის, რომ ვიდაცებს არაფრად მივაჩნივართ. მხოლოდ იმიტომ, რომ თვითონ ამას ვერ შეძლებენ; ისინი მანეთის გულისთვის ერთმანეთს დახოცავენ, ჩვენ კი ამას არასდროს არ ვიზამთ. ჩვენს ენას ვერ მოეშლით ვერაეის შიშით და ვერაეის რიდით.

სვანური ზედაშე ჩვენ მარცვლეულის ("ხორბლის ან ქერის") ვიცით მხოლოდ, იმიტომ, რომ ყურძენი ჩვენთან ვერ ასწრებს დამწიფებას, ამით დანალოცი ("ნა-მ-ზ-ერ-ი") მე ყველაზე კარ-გი მგონია. აბა, დალოცივილი იყავით ("ნა-მ-ზ-ერ-ი-მც ხართ") ყველა!

ქ. მ. — კარგად ყოფილიყავი! უი, შენ დალოცვა მართლაც კარგი გეცოდინება!

მ. კ. — დალოცვა როგორ არ მეცოდინება, მაგრამ დალოცვა მხოლოდ სიტყვით ("ა-მ-ით") კი არ არის, არამედ გულითაა. ჩემს გულს დღეს რამდენად თქვენი თავი აქ ესიამოვნებოდეს და რამდენადაც ღმერთს მთელი სვანი ხალხის მშვიდობას ვევედრებოდე, ისე ესენი დამლოცოდეს ("ესენიმც დამლოცეა"), აი, ჩემი ვახტანგი და ჩემი ანა!

ქ. მ. — მაღაზა, ჩვენ ამ პროექტს ვერ განვახორციელებდით, რომ, აი, ჩვენი მეცნიერხელ-მძღვანელი პროფესორი იზა ჩანტლაძე არ ყოფილიყო... მას სვანები ძალიან უყვარს, აი, ვერ გადმოგცემ ისეთ დონეზე ("ე-ზ ზომად"), სვანეთი უყვარს, სვანური ჩვენზე კარგად იცის; ძალიან უნდოდა აქ ჩამოსვლა ("ჩა-მო-ვ-დ-ო-მ-ა"), მაგრამ სერიოზული მიზეზები ჰქონდა. ახლა შენ ასეთი კარგი სვანური რომ იცი, მოდი, ამ "ზალს" შემოური მეტყველებით დალოცე! იცი, რა ლამაზი ქ-ლია?

მ. კ. — იზა ჩანტლაძე?

ქ. მ. — იზა ჩანტლაძე, დიას, ძალიან ლამაზი ("კარგი თუალ-ის") ქალია და...

მ. კ. — ოჰ, შეე კაცი, სიღამაზეს ("თუალ-ს") ვერ დაგულოცავ ასე, ა, უნახავად!.. ვისაც სვა-ნი ხალხი უყვარდეს (ეს სიყვარული — იმით — არ მოდის), სვანეთის ყველა სალოცავი შესწოლეს ყოველგვარ გაჭირვებაში სულ განათებული ჰქონოდეს გული და ფიქრი ("გუნ-ებ-ა"), სახელიც, სისხლიც და ზნეც. ქვეყანაზე ვიდრე სიცოცხლე იქნება ("იყოს"), მანამდე ყოფილიყოს ("მანინადამც არის") მისი შთამომავლობა ("ნა-ბარტყი")! ყველას პყვარებოდეს სვანები თავის მოღვაწის!

ქ. მ. — დეიდა ფოდა, სოჩა ლადელუქ ქარ!

ფ. ქ. — სოჩა ლადელს ჩაჩო ღწრბეთ!

ქ. მ. — დეიდა ფოდა, ეჭვუნა მანაად, ლადი ერ ისგუ მუშგუთრი სწი...
ფ. ქ. — სოშა მ მანაად ისგუ ლიქედ მიშგუთთე, სწიღწენ ჩის...

ქ. მ. — თოშა ლგუნა სი ათხე?

ფ. ქ. — მი სწი არაშდირი ლგუნა.

ქ. მ. — სიადწი, თოშთიშდ გეზლან დი! სენსგა საუკუნეთი მეტ აწადლა განათლებან

ხსტკეპისგა ლაშქარს, ეშუ კლასისგა გარ — გვწვი კლასს. ათხე... მი მინტერეს ზაქარიშ ი ლეუან ჩაქულიანრე ისტორია, ექლმეღე ლიბოფშეს, გვწვი კლასს ერ სუითეურდას, მეჭად მესმოდ ექიარე ფაშედ.

ფ. ჯ. — ოდ, სი შაჰ ჩეშუდი, სი ხონრა გარ სანს!

ქ. მ. — ხოშლანსქა რომ მეჭად მესმოდ? ექლა რუმიხა ექიარე დამსახურება მთელ დანლად ბედუო.

ფ. ჯ. — ლეუან ი ზაქარ ლანსუხ სანიმუშო უთბე შუნსხი ი დანსიგამ ენროშ, ერე ამეო უელურა ლახუბას უშხუდ დარს სორდა, დარ ლეჩეღი, დარ ლედეგარლი...

ქ. მ. — ლეუან ი ზაქარ აქეჩრდა ლეშარს გუნ ლეთორ მოჩეუ მარანლ, ერუშას შაგ სოქარბუდა.

ფ. ჯ. — ხუშა თუეფ ი ხანარს სოქუქლახ, ხუშად სოქდას დეგრობ, ხუშად სოქდას ციხე. ექას ტუეზილა ბუბა ლეუან, ერე “განს ლეჩეუცე ენერ კადოშ ლეჩუცად ხეაუეს ნომანსხა”. ენრეილდ ხორაუ ჩანყრა სიდა, ნამ ი ამრე რე ერუშად ლარდ, ერე უოშუშად დეგრობ სოქედენს ნანლდ!

ქ. მ. — ათხე, დეიდა ფოდა, ლანსუხადრეინ შაგ ექანეს, უ, შაჰ ზაუეო ნოროლს სგანაგვადრე შუნსანს.

ფ. ჯ. — ნავადრე ლანსუხ გუნ დრსგ. სემედ ი ორი ლეშარს ოქანსიგა, ამშედლდშ ქუინი ლიციურე მეუარ ძნელ ლი, ექა აჯად შუნსან პირობანსიგა, გიშარ სონრა გარ სუდეუნდას. გეშრე ნაუკუადოშ ანვანდ-ალიბარ-ქა, შამ ადუელურანს. მინს ი მინე ლანსუხას “ისკუ-მიშეუ” შამ სონალდას — ამეო ადტარეს მთელ ცხოურება.

ქ. მ. — ჩაქულიანარ მოშ-მოშ თემარ შად ლისა? სვა ბადრიშა სიშდ, შადა?

ფ. ჯ. — ბადრი ნარდენა ხოშა ი ექლა ნამუხა ნამ ბადრიშა. ჩაქულიანარსიგა შაშენე თემ ალა ლი. მერშლ ლის სასუეა, გიორგიშა... ნამ ნარდენა მეშუ ბადრი ი ენე ნაბარჩუე სუიუდ. ნიშგუეი მოშლ ლის: ბუბა ტრიფონ, ბუბა უანსილ, ბარახსაო, გუეა...

ქ. მ. — აღმარ ბადრიშა წინაპარლ ლისშო შაგ?

ფ. ჯ. — უო, სემედლითოშთ ლეშარდს ქორისგა ი ექ ოქანსი ხოშლ ექლა ანვანსქა ამსანუ, ერე ქუინ ოთციურინს. ბუბა ლეუან ლანსუ მეგე მეგეი, მიშეუ შუ ხომარბუდა მეჭად — ური მეგეი მეჭად მიშეუ შუ ლანსუ. ლუშუე ფერარს აშკადდას, ხოშა ფერარს; შადურ ხოშათგა ხოშა გუეი ხორანშდ სგახსკედლა ი ხორანშდ უნტეპბოლდა. ამეშე ფერს ჰუედელას ეშუე ფირბუდ. წარმოგადგენიამა, იმეი ძეირ ლი! ენროშუე ანსეიხ ალიბარ ლიშე-ლიბრე დანსიგა, ალო მანკეი ხონრა ქოხელდ მირ ლეშარდ... ენუნლო ექ გიპ ანეიხს ამნოშ, ა, ფურალშე, ალო თეთრ შამ სუდეუნს. ექანდო არანდ ლახუბა ცხეკეთ, ეჩე აღმოლეს ი მოლდ ანსეიხ გიშარ, უთბე მოლარს ხუატულიდ ათხე... ჰარეაუე უეკუეი ლის ექ მოლარ, ნიშგუეი გარ შამა, გვწვიშარეიშ ი მერმანლიშო. გუნ ხორა ლანსუდ ადგილარ ლის.

ქ. მ. — ჩაქულიანარ ხოშა მეწიორდ იგეხ ოპარეშლს, მი მთელ მეშდ შაჰ ხუაკლანდს გვწვიშთე ი გუნ ხორანშდ მისა, ერე ხოშა მეწიორდ ამხე გვწვიშისგა იგეხ იფარანლ ი კალარ: პირბუდარ, გულბანარ, ხარზიანდო. ბუბა ლეუან ი ბუბა ზაქარ — მელხარ, იშლა ადზიგანს ეშო-ეშო გვწვიშ?

ფ. ჯ. — მანკეიდ დანლთე ანვანდ აღმარ მინე ბიძაშეილი იმედშე, ზაქარიშ ი ლეუანი დი წამ შამიდაშეილ ლანსუ სოფრომა ი კაკი პირბუდარშე, ექნედ ლანსუთინ აღმარ სენსგა შანს. ათხანარს მინეში ხუდეუნდას, ლეშეუბ-ლეთრეს მინოტუე ასეუნას, შარე ბინა ექლამ ხომ ჩაკუ?! ექიარე ლანსუდელისგა ადზიგანს ეშრე; წამ ბიძაშეილ, ხომ ჩუქისა, ლეშუანისგა იმეი გუეაბუა! თათაშა ხაუხას ექ გულბანარს, ა, ბუბა სიმონ ერ ლანსუ! სიმონ გულბან ლანსუ პირბუდ ინეინერ დანსიგა.

ქ. მ. — ი შაჰ ექლამ შამ ლექა! დანსლოებით შამ შაჰეი ნოროლ დანლთე ლიქედ?

ფ. ჯ. — ალა ბრწოლ ათას ო ჩხარაშორი ო არაშელ ზაუნარქა, ჰე ხუნკეტიდ მრძა!

ქ. მ. — ჩხარაშორი მამა, დეიდა ფოლა, ათას ო არაშორი არაშელ ზაუნ, მეცხრაბეტიე ხაუკუნე ერ ოზგაროლ, ხოშა ლაღლად ერქაშ ნაჯადუ ლის დანთიე.

ფ. ჯ. — ადუ, ამეი, გაცხადე ამეი!

ქ. მ. — ესეგი, ძირნეშ მინოღეშე შეიქმენს მანგ.

ფ. ჯ. — ჟო, მინე ში ო ქიშხი ნაქთუნეშე. იმუნა მანგარჩნას, იმუნა მანგარჩნას, ერას ქაჰედედას. მანკეტი ქოხელდ ერ ოხეიდას, ერეხგა მამ ხეკუნეს ათსკედენს ალიანრას, ხოხრა ლგეფეშეხეგა? ლეჟანს ხორდა ჟოშა გეზალ? — უხგუა. დანთიე ნაქედუნდო ესანდს ალიანრ, ა: ჰადუ, დეი, ხაფო... თინა ღალ ახალგაზრდობეი ჩუთადაგანს, ჰადუ ღი ისგუეიე ჩემალი დეი, აი, ლელეშ ერ მექუდილიდას, ერი ბეზა. მიშგუ მუნ დესა ხორდა ჰეინტეგეზალ, ნამ გარ ხორდად, დეიშელ. ზუნა მინე ღალ ჰადადან, მარე ეშიე ეუნსეხეც ცხოურება, დორუ ხოშეგობა ლარდელ ადგეხ მინე ნაშრომეშე, მინე ნაგარქეშე, კეთილისინდისიერდ ხეშედაბდას, ზუნამ ოქორას, ოჯგარქას ო ამეი ასეუნას გუეშხ.

ქ. მ. — დეიდა ფოლა, მინ მამ ახაქისგა ირდოლს, ჟოშა ლგუნა ბრწოლს ერქე, დანთიერ ატანს?

ფ. ჯ. — მიშგუ მუ ხოხრა ლანსუ ბუბა ლეჟანიშე, მიშგუ მუ ჩუნეროლ ამე, აერეშეშედიდორო ლგუნა, ო ბუბა ლეჟანს ხოშა, მარე ზუნაშეი მამა. ექმარ ლუნთუიერ მორუნელ ლანსუხ. ნანდგარინალუს ერეი ასეიდახჩუ, ერე შეშეგიმეილს "მიშგუ ლადეღეშე" იეღელურანლს. მანგ მანკეშორ ლანსუხ ო მანგარინას ადუ. ზუნამ დურეე შექარაშოლს, მარე მამ ფეშინიდან ექალ, ოლონდ გეეშ ლაგას ოთგენეს. მამ თინარდი-მორე-მარე-სგა, მადამ, ერქა დარგობთექა ესდრი გუეშ. "ცოდან ლექუტეი გუნ მადლიან გეეშ ლი". ეიმგარ თეეე, ეიმგარ ხანგარ ფეშორდ ჩუხოდანსგუნას — ალას მანგე მინეშენელობა ხუღელა!

ქ. მ. — ლიმორეხეგა ხოშოლს ხენჩადელს ლგუნან ლეჟან, ლეჟანდ ო ზაქარდ, აეღარჩხარა-აერეშეშე ლგუნა მანგელეჟანდ, დანთიეგა უცეფდ ადბინეს ლიმორეე ო გუეშერი ლიდაწუნელი, ჰა ხან-დურეეშელო გარ? ალას ხომ გარკეეუღე გამოცდილიბა ხაეუ!

ფ. ჯ. — უცეფდ ადბინეს ო ეახეი უცეფდ გაითქეხს. ნაშრომ-ნაგარქეშე მანკეტი ერას შეეცადინე, ერე ლიზგე-ლირიდე ოხეუნს. ბუბა ლეჟანს ხოშა მგეედი ლანსუ, ფერანს ჰეედელას ო ამნოშ ადგეგანსჩუ; ზეე ერქა მადეი, ათხეი მანსარდ არი დანთიეგა. ხე-ტეე ხონამდ არდა ო ხოშა ფერე ლისუნელი ერ ადბინეს, სერ ერეხგა ატეხას ჩინს — გოჭარს, ნელეტარს,... ო ამლა ძედდ ზოქონდა ხანლს.

ქ. მ. — ეშეუ ფერი ლახუნას მანგე ხანს ხეკუნედან?

ფ. ჯ. — ფერი ლახუნას მამა ხეკუნედ ზუნა ხან, მახალა ლან შუნ ხუღელუნს, ერხან მამ ჰეეშედოლს დაბრკოლება, ფერი დორი-ხეიო ლადეღისგა ბზათ ლანსუ.

ქ. მ. — იმუნამეი ში მანსა, ლანგეღეშ ათხეი ჩუნსოგ, მადამ, დეიდა ფოლა?

ფ. ჯ. — ლანგეღეშ ათხეი ჩუნსოგ, მარე ერქე ლანგელ ლანგეღეშე-ანქარუნს... დარადლ ნანელი ჩუნარის, მარე ჩუი ზუნამ ადგეღეგანს, დერხს ქან-ადქეიითს...

ქ. მ. — ლანგეღეშ ბარგელ შეუნანს ანტიდს ჰა ამერიუ ადთემეს?

ფ. ჯ. — ამერიუ ადთემეს.

ქ. მ. — ლეჟანს ო ზაქარ მინოღეშე, მინე სურეილეშე ლგარდას ლამოროთე ო მეგეგლს ჩუახუნას, ჰა ეიანრ ხეთხანლდას ო ხატუნოლდას: "ალა ქაროქ-ანმანეშე, ჩუ-როქ-ანანსე"?

ფ. ჯ. — მინე სურეილეშე ზუნამ ლგარდას, ერშელდ სორან ჰანგარ სიე, ნამ — ჩინს! ექამ ჩუმაშეი, მიშგუ გოგა ღალ ერ ხეკუნელდა ბუბას: "ათხეხერ ეშიე დარ აქთხანლ, მარე ეშიე ერეხ ერხაე ქანუნეი, ამურ ერეხ მამ ქანამდ". ერქა ლანქე ბუბა ლეჟანდ: "ეი, ოლია, გარეშე ლექუტეი

კანონი ღეჭუცად ერ სომანგეს, უეჭლა როქე ღური". სომა მენწირდ ოქანარ, გუარანლ, ხეგვრალდას: "ლანმარკტე, მადილ ჭერა, იმუალაჟი ღანმმარკტე!" — დერ გუნამოქუა ღეშენუდ ღიგვარანლ; მოხუნან ეკამ მაჟედი, უ, კანკოლარს სორკანან ზურელანლ: "ადო, ღანენუდ ესერ, ღანენუდ!"

ქ. მ. — ღანბანალთეკა ზურალს, აჟ ჩისა, ერე დარს ოხნი, მარე სი ესმა ჩეჟედენი ეკიარე ნამბაჟე?

ფ. ჯ. — ოგან ამბანუს ნაკლებდ გარ ამბანუდას, მარე უშენარისგა გარგანლდას, ასანარას, ბუბა ღეჟან ხეჭუტადანლ ხუნან ბაბას: "ზაქარ, უ, ამრუნესერ იჟეი ჩუნენინას, ამჟესერ ღი გუნეშ" ო: "ხუნადინას, ხანტ ესერ ნოსა ღანგინენს, შეხესერ ღას ხუნეს, მი, ერქამ ესერ... მამ მოშ ესერ ჩემადენს, სწორდ ესერ ადე. ამრუნესერ სათრ-მართ მამ შეიძლებამ, სატარ სგუნებინენ, ო სწორდ ესერ მამ მოშ ადრი, ექვესერ გარ ღი ხოჩა. მადილ ესერ ხერა ო ნოსესერუ ნოქადლა..."

ქ. მ. — ღამორაჟეჟი მე მგონი, მანკეჟილ მინ, მორაჟულ, ოკედხ ხანტ.

ფ. ჯ. — "სარხელ ესერ აჟუნარეჟი ო ერი მინედღეთ ესერ სწორდ ესერ ადე!" — აღას ო აღას მინ უშენარისგა სჯა-ბაასობდენენ, უშენარ ხეჭუტადანლ, უშენარე აზრს ოთუალისწინებდენენ ო ამჟე განსაზღურაჟდენენ გოშარს.

ქ. მ. — ათხე შეიძლება ჩუდ-მამ-ჩაჟედდენლს, მარე დაახლოებთ ექლაჟ უოზა ზამ ასადღას აღ ღამორაჟუნლისგა?

ფ. ჯ. — უოდ არდას, ერქად. მიშგუ მუ გუიშე ადგან ო ბუბა ღეჟან ღალ — ოშგენ ღეგლირდენუშე, ერას ღალ ნალგუნარი აჟქონან გუის.

ქ. მ. — ყოჟედ შემოსხუნეჟიშე, სემეშდ-უომოსხუნედ ზამ ქონგანდ აღ ღამარუნლისგა, გოშრე ღალაწყაისგა.

ფ. ჯ. — ადუ, სოშილ ჰეჟ მომა! აღიარე ნექუნესგა, თუ გინდა სოლამდ ღანქუნინას, ეშიჟ სოჩამდ ხეხუნან 'ხ' ხანდეს, ექუმდ დაქერებულ ღანსუნ აღიარე სისწორამესგა, სისბეტაკემესგა, გულითადობისგა... მეგვად სამერთლიანარ ღანსუნ ო ექლა.

ქ. მ. — ეშუე გუნეშა, ა, მაგალითად, დაგრობან გუნეშა (ამხუნეშ!), აღიარს, იმუნამჟე მორაჟუნლს, უომამინ უწენუდათ ღიზი?

ფ. ჯ. — ფიშარამინ... ხუნამ ექდენე, ხენჩედროლდას მგხმინლა, ნინი მეტხანანლა... მარე სგალგანე გუნეშს ნესგა შუკეჟეი ეშიჟ მამ ცუიარს.

ქ. მ. — შუნან სოშილ ფედ-ფედის ღიხ სოფლარ, დანლ ღიზელანლ გუნ გარჯ ოროლ... ამანეშ, უთქუათ, ჩხალთად, ბგეგგარ, ღაჟად ღიზი, ამჟე მერმე სოფლართე გუნ გარჯ ღი, ერქამ ამჟე ოროლ. ერგნეჟამ, მეზგუნანქა მეზგეთეკა შეიძლება აგრი კილომეტრი ქანსზღედლს. ტრანსპორტ ექჟეი მამა ერქა, აღბათ...

ფ. ჯ. — ჩამჟარ ღანსუნ. აღმარ ერ ოთორდას, ა, დაე ო ჰადუ, მიშგუ მუ წებელდთე ჩამჟეჟე აგნა. შუკეჟარ მამა ღანსუნ ო ჩამჟარს ოგნეგრა. ერქანლო წებელს სგანხარამა ჩამჟარს ო აღმარს ქანგნა. დაე მედაგოგიურ ტენესკუმს ოთორდა, ჰადუ — "შუფეკს" (კოქორს ღეშარ ალა). ბინად საერთო საცხოურებლარ ხუდუნან, ადო იმარდა ერქა ერი თეთრ, ერე ბინა აჟქირამან? სგანგა ერხაჟთესგა, ჯა ე'ანდგარდა წებელდთე ო ერხან — დანლთე. უეშედ ჩამჟეჟე ანდგარდა სერ ქორთე. წებელდთეჟეი ე'ანდგარდას მანქანანლ.

ქ. მ. — ჰეჟა ჩეჟედენი ერუნანლემი გუნეშ, ხედუნამ ღეჟანდ ო ზაქარდ დეშ აღდაწყებხე, უთქუათ, გუნ გარჯ გუნეშ.

ფ. ჯ. — ფიშირ დაგრობანლ მად ხეხუნას, ნაჟბანდროშე.. მაჟედი აღიარ, ა, გულიბანარ ო ჩხეტიანარ დეშ ადსეჟ ბუბად.

ქ. მ. — იშგენ, სგა-იმუწა-ოზრგანს, ლაგას უგნად ი უდაწყად მამგუეშ ოსანდსმო?

ფ. ჯ. — სგა-იმუწა-ოზრგანს, მან ლაგას ადგენენ... ეჲ, დედასა, ერქვ სომალი იშგენ ლანსუხ ჰანდურდ... ათხე პარი მან ერგარე მარგო?

ქ. მ. — ერქა სოშლი მენათური ი სოშლი ჭურილი გივან ხანს იზგადა?

ფ. ჯ. — მან მომა! ისეუ ბეგია ი მინა ჩემილ — ზაქარ ფირცხელიან ხორცილარ ღალ ამხედელიხ ოტრილარ, მიშგუ დი ჩუმაშყიდ, ქემარალშუ ღალ იშყდუნა ერგარე ლიუქარასუ.

ქ. მ. — ალა მია ჩუმისა, მშობლარ ექერდა დოსგ ათდაგარას; ერქა მეშხე ჭირ ჭურ ლგმან შუანს გაურცხელებულ, ჰა ყანა...

ფ. ჯ. — ყანს (აბნუსე!) ჰამს ერ სგალგმბაყუენ ამხუნლდ, ნანოზს ქალგვანთუე ლგმარ.

ქ. მ. — ერგა ტულიხ ათხე ლაფანათი მეჰად, "ერუწა როქ ნიშგუეა შინანქა ნაშინდობს ჟინიკედღეღ, ჟამიქედ ი ნაყამუნღეუე (ნადგარუ), ჩინ შუინდბანუ ქარას!"

ფ. ჯ. — მაშყად ჩომიშუნლო იმე ღალ მუღუა?! ლიქინანდელ ათხეიდ გენწიშისგა. მგქინი მიშგუ ბეგი ლანსუ, მარკოზა. ხანჯარ ხავიდ ამელიქუა, ჰაყბალექუა, წარმოგიდგენია? უ... ათხანქემ ხეკუეხ ადგარის ერქ, მარკოზა. აღმარ მიშგუ ფედიას იზგას, შიშტ ათნარღანსსგა, სი მარე, ერეჟი

ქამად, უ, პეპიობჟე, დედეს კუიღარ ნად ერგარ. ეჩი დი ლანსუ თამლიანრე წამ ნიბანსინ, მიშგუ დია წამ ნიბანსინ ლი თამლიანრეშ ი ამხანქა ხენწათა ბეგიდ, ათნარღანს-ათხე-სგა ი ქათქანდს დარგობ, აღო ადგარდას ერას, უ, მარკოზას. აღიარდ, ა, მიშგუ ხოშლდ ლეთ ი ღალდეღ აღნარდენხუ, ერე

იმუნლაჟე დარგობ ქოტაქადენს. ერეჟი ხოჩამდ ადღაწყეხ გუეშ, ერე ფაუ დეს ოხსიპეხ ერქანლო, ლისწყანა ი აღაღ ანსეჟე უშხუარისგა ამნოშუ უკუე გუეშ ჩუადარიგუეხ, ჩუადღაწყეხ ბოლომდე.

ქ. მ. — ჩუ-ერ-ასყენას, ერქანლო, უეშგეიმბილს ეშე-ეშეა ხეკუეხ ოსკრდენსა ნეერთგულმ ხატ?

ფ. ჯ. — აუცილებელდ ჩუანტიდას, ერე ამი ბედჟინ ამუნლო ქუინი მგკედ ღარ ლგმარლანსუ.

ქ. მ. — დეიდა ფოღა, ათხე ნამ ლანსიმბუნლად გენწში კლასეჟი, ხედუწა ლი სოფლი ნაგამ, ამეი მაშყიდ.

ფ. ჯ. — მია ხუნამ მია ერხანუ ხანდილ მგუშმართუ. მგუშარ ანტიდხ ჟიბე შუნანსან, მგვალა; დანს ალა მამ არდას, ა, ბანა მგეგმ ბელტანარ, ალა მერმე სპეციალობა ლი. უოშა მარე ლანსუხ, ჩინამა? — რთხეშედ. აღიარს კოჟოლ ლეზუეხ ხეკუანდასა? სოფელს ხერას ნადღა ლგხეჟე: დადგენილ ხანდ, ერე ლანდი მი ხუი მესდილე ერგარეშ, მგხარ ლი ერქ, მგხარჩინან ლექქ... ი ამეი.

ქ. მ. — მია ზანარჟე ნიროლ ალა, დაანლოებით, მეღ მანუშ ხანს აგამდას?

ფ. ჯ. — ლუფხუს ერ ვანინენ, მუეღუეჟი უკუე ქადსურლეს კლას. მამ ხუღუნდას, დეშ ახნდას მასალა, ბან ი ფიცარი, აღო ერქა შიშტ აზგარას. ნამ ნიშგუეა ქორანლანქა ახუნარზორედ ფიცარ. ბგედი ლუეუშუ ხად ხანსხ, ოღონდ სოფელისგა ლგმარდელანსუ კლას, ერე ბოფშარს

ჩუედიღეი ნომ ხანანს ლეწი. აა, აქარას ლანსუ კლას მაგალითად, მარე ერხანუ ხუნამ ხანსუ ერხანუ ხორხა ბოფშარს დეშ ხამუნდენდას. ამღა გუნ გუეშუ ახად ხანსხ, ერე მინე ბოფშარ ლგმარდელანსუხ ადგილჟენ. ერქა ამეი მამა ლანსუ, თხერალ გუნ ფედის არდას, ყორთეჟი ანდგარდას

მერხიჟი. უოშა მაშყიდ, მუეღუნდას "კუიარას" ტუნილდას, ერეჟი მიჰმანს ხანდას ეშჩიქ, ყორჟი. გუნ ხაუელნიდას, ერე შუეკუეჟი ბოფშარს ნომე ლანსხანენს თხერე, ლინთუისგა, მუხისგა მით უმეტეს.

აშხუენ, სოშა მუხობჟე, ჩოკელ კლას ეშხუ ნაგოზოშუ. ალა ქამიშჩიულეს რანონი განათლებამ განყოფილებამ გამეცანან. იბროღდა გუნ დოსგ, უოშთხუ-უოხუნიშდ საათეჟი. ბოფშარ მანუნანბენს ამეი ქრდი შუეკუეჟი, ნადირს ნომ ლოსმამანს. "ადუ, მარე, დამლაგებლარდ გისი რან

ემქნმა ხელფას მირა უჭუდინდინდ?" "იმდა, ერქვ ფერარჯ ნო, ზეკსჯ ლომარე, ლიჯდე, ლირუდი ხაკუ, ფერარჯანქა ტეტს ჩილადედ ქალაყედ ხაკუ, ქალიშდე... ალას ი ალასჯჩ რის სიბინძურე ხუდეა ი ეჯ დამლაგებლარ ალას რის ხონამდ ქანკროთლი. ალაშეჯ ჩაფისხა ევიარჯი ლეფრო ლის. ამრუთე ი ერქ დამლაგებლარე ჩაფა ი გარჯაქ ეშუ მამ ლი, ამრქ ეშუ ტილოს ქანქმინდი ი ქალეზგერე... ერქ ცოცხარშუ წარს ლეკელუწლი ი ლეწმინდარწლი". მგ ერ დარუხახუთე, ერანლო დეშ პნკიდ ქუდის სერ. ამეი რუთორთე ამიარ, დესმა მოშ მწქუინს ი დესმა ზომა მოშ მწქუინს მიშგუთე, ექდ'ერე ტიკე ხუნქსუ ი სწორ ხუნქსუ..., ალო ეჭურდ მერდამ მამ ლახეროლს მიშგუ, მარე სამართლიანად გუარგაღდას.

ქ. მ. — ათხე დეიდა ფოდა, პირუელ დორექტორ მარ ნროლ გენწოი კლასშ, ჩაშეიდმა დედ ქესმი ექლამ?

ფ. გ. — ბიშენ პირუელ... მი ერ ოთხგერი უმაღლეს ომთხუედიხეში ზამეი, ექნემდ ამქოი ამჩუ სამსახურთე. მი ხუთიანარეი მადლა ლეზგერე. პირუელ სემი თუეს ხუარდას გუინდრან კლასეი, დარეყეთითისგა. ერანლო ბიშედ ქანქმინს ამხაუ, გენწოიში, ი ერანქა ამადლო ოხუნქანწლი რუშთხე ზამ, ცნობანლი შუე მუდედა. ოხუნქანწლიროშთხე ზამ მექად ალ კლასისგა გარ ხუნქმადანს. გერმანელარცანან ლიშამდ ერ ლანხუ, რეტმერენ ანდერდა იშუათხე ი გენწოი გულბანრე მინდორ ერ ლანხუ, ეშუ ხეგნოლ. "კუკურუნია" ოხელალ, ოშენ მამეშე, ო პროდექტ ახლქანს (ამხან ხომ გუაყუდინდ, ყარახანს), ერე ჩარისკაცულ ნომ ამხუეტქლანსხუე მამდშე. ეშუ ფირუ მიამ ქალოხო ჩარს. შტამ ლანხუ ნიშგუე ქორს, დორი პოლოკოუნიქარ არდას ეშუ მექად...

ლათხურთე მამ მუფუშუდან ქორხანქა; დედედ (რე, ხონა ლაქუნუ ხარ დედეს!) მწქუე: "შიშტ ესერ ათხე ახგა ო ადე! მიშგუ შინრუ გარ ესერ ჩუქათური, მიშგუ შინრუ..." ფაყურარს ორწუნდა, ბერანს, ზედვარანს... კულის ოქოშდა. გამოცდეი ქართულისგა ხუთიან მეყუთუნოლ, მარე: "სურუ ხუნამ ესერ ამირა, ამრუშ ესერ მამ ლემარ სპეირო" ი ერწამიარეს ომთხუინ. ოთხიან მადეი, სამიანს ლახ ოხილანს, ექლაი კმაყოფილ ხუნოროლ ექდ'ერე კლასან ნაზგერუნდო დორი ზამსგა ძალუენებურად ექლამ სგალეშენდ მად. სჯერ ლოსბარამ, ათხე ხოლო სინლს ი რუსუგ კალიდორისგა. ათხე ეშუ-ეშუ ლექტორ ქამეწად ო, ამეი დო სანცხე მიშგუ გუნარ, გეწლირს ხუილენე, ათხე მამამე: "ჩაქუდინდი, ომ ესერ ხოლო ი ამეი? მამ ესერ ხუია მეგრე სოფელთე?"

"მამა, ალასჯ ხოლო, ა, სინლს." "დურე ესერუ ქორთე, ჩარიცხულ ესერ ხუნარა; საერთო საცოურბედელ ესერ პენამ მაკუ, ერქა ალ ო ალ რიცხუეი ოდუე, მომა მაკუ, ერქა პირუელ სექტემბერს ესერუ ხუარდას ამჩუ". უი! — ათხელა მამ მოდ მეხადი! — წებელთეი ოჩანდ მანქანოშე, მარე ერგნეი ქეშეშე ექდ'ერე სამანქანო შუქუნარ მამ ლანხუ... არწმდ კილომეტრ ექლამ ოჩანდ ქეშეშე, ქუინი მეწლენბოლ ოჩანდ ჩხალათესგა, ეშუ გალექტიონ გულბან ლანხუ სატყეოშ უფროს ო ბინა ხუდეწან. ალიარ, ა, ნადია ო ეთერი სგამინქრის ო ექ ლეთ ეშუ ხუარდად. მერმა

ლადალ ქანდ-ოთხანდ გენწოიშე ქეშეშე... სერ ექეი რე მანად, მამ მოდე, ერე ჩარიცხულ ხუი ინსტიტუტთე... ლიქმალ ლი ო ხომურკი მიშგუ დის ო გიგა ოლიას ლიფცხის... ეშუ წუთს მარ ესუედ ალწ, ლეშდექ, ო შიშდ ემქუნლ ბუბად: "იმ ესერ ხუინო, ლიხუეშდბუ ესერ..." "ა, ექლამ მერეს ლოსბარამ მი უმაღლესთე, აქადჯ ხუიფცხუნი ო ხუინბერგუნია?" "ა, ბუბამ, მამ სპეირო ლი!" — ექა ჩუამ სწორ მწქუე ერენე, მამ ხეკუეს ჩუჩიხალენდ: ლიბერგეი, ლიფცხიამ, ექამ, ალაამ... მამ ემქუნენ ერანლო: ლიბერგეი მად, ლიფცხიამ, ექამ, ალაამ... ქოთხგერი ო მანქანულებელდ გამანწილეს აჯართე. აჯარას სათარ ხოშა ლანხუ. გენწოი ერქა რუწლიან გარ ლანხუ ო სათარ ნაკლებ, აშ ჩინა! მარე ექეი ანყეს, ერე მი გენწოიშე ამზუხე ო აჯართე დეთერ გულბან ადზუხე — ერქა გალექტიონდ ლალ ხოლამდ ჩუემინ. მი სერ ერანლო მთელ ალ ოხუილწმინდოშთხე ზამ ერთი დო იგორე კლასისგა ამადლა — ა, მეწარ ემწად... ცნობამ ამჩუ მუდედა.

ქ. შ. — ათხე... დედა ფოდა, გუნ სონამდ მაშვიდ მიშვე ლიბოფშისგა, განსაკუთრებით ბოლო პერიოდულქა, კლასისგა ვნბინნ მეგვე ქრთამლეშ ი ამი ლიპლედი. ნიშნს ქრთამურ მამ პირდას. ხე მეხად ხსნუ ცნობილა, იმუშაჲი მეგვე პრინციპულ. გამორიცხულ ლხსუ, ერე ნიშნლა ქრთამ ოსკიდინს ოსვე კლასილა.

ფ. ჯ. — მიშვე გეზლირი ეშრუ დამ ითუერდას!.. აშნეი ქ'ოგაცხად პელსაბუჲო: "ერუწამეტ ნიშნს ოთხრე მიშვე გეზალს მიშვე ხათრუშ, ეჯას ერანლო სასჯელს ხუაპლედი!" ოქმთესგამ ოთხანგინ ალა. ანვად კომისია, თბილისხანი ანვად ო რაფონხანი, უსგუა მარე. მეშუიდე კლასისგა ხუტარას გაკუთილს, "თეუზთა კლას" მადლა ასახსნელ. აღამესგა მირი, ა, ცოცხლ კალმას, გაზეთუშ ქალუქუნი. "ჩუენ თქუენთან უარო!" — დორი მარე ლხსუ; "შობრძანდიო-მეოქი!" უეშეი ერუწამ სგურდას, უეშეი პარტაქა, ეჯარ სგუებდ ოხუიტს ო კომისიწ წუერალ ჩუესგურალ უეშეი. ბოფშარს ქ'ოხუოდელ მუგ, ჭუინელ ო მახე, თემალე ნესგა კაუშირ დაუამყარბ, ბოფშარს ხონამდ მიხუთებულდას, წარმოადგენია? — მამ ადუალუნს. ათხე, დერ ხეკუეს აუხსნა ო გადაუიდე თეუზთა კლასთე, ათხე გარ ოფეშე გაზეთ, აღწ, კალმას, ბლონუშ ჩამოუტარე მერხალ ნესგალექუა, ჩის ქალოხუწუნი: "გუიქ ლახუმელ ამე აგებულედას, იმეიქ იქოუნლ, ეჯსჯეი ლახუმელ გუი!.." ათხლა გუნ ხონამდ ლახბაუენდას ო ბგეიდ ხონამდ შემოფასეს. ეჯა მადეი, ერქანლოა უოშა ზამს ხაშვილდას: "ეჩეერ იმეი ლემარ, უ, "თეუზის გაკუთილზე" რომ გესწრებოდითო ო ლემარ მახალა ესერ მადუნა?"

მალხაზ პატარაიას დაესწრენ, მარე, ერქანლო, პატარაია ერ ქანვად კლახსნქა, დორი ჩუასანდ ბოფშარცხან. ხექუდელინს ესნარ მოწაფხლს: "ადლო იმეი მასწაულეებელ ლი, გაკუთლარს მაგუმად უხსნის, იმეერის ჰა მამა ამე ახსნას, მოგუმად მეთოდ ხუდუა..." ალას ჩის ამოწმებდენ. მერმალსი დაესწრენ ამეი, უსგუა ხომ ლხსუ ო დორი-დორიდ ადუალუარხს. ათხე მი ჩუხგურს მახსწაულეებლობესგა; ხოშა სტოლ ერ ლეგდა ნესგასგა, ხომ ჩუეშუდი, ერხნუთესგა სგანვად მუგ კომისიწ წუერდას; ო ხონამდ შეგუიფასეს ნიშნუეა საქმიანობა. პატარაიანუი ბოფშარს ერ მუგ ხონა გარ ხოქუას, ალა განსაკუთრებით ხონამდ ლახბაუენდას ეჯარს.

ქ. შ. — დეილა ფოდა, მალხაზ პატარაია ეშუო ზამს მათუერდა მი. ხონამექა, კიხდ, მამ ხეკუეს ხოქუნს ერეშეი მოწაფეს, მარ დო ორლო, იმეიშ მოწაფე დო ორლო. ეჯა მადეი, მი დაუალებულდ უტარძობ თხუიმს ერი სგუებიხნუ, ეჯუშედ ხონა მასწაულეებელ ლხსუ, ექეი ხონა მეთოდარ ხუდუნდა ო ეჯამანს ხათუერდა ბოფშარს. მი ლადითესგა მალხაზ პატარაია მუა მიშვე ხაუეთეისო მასწაულეებლარეშ ო დექტორლე სიასგა. იმუშად ჩუარდელდას, ჩიანგ ხონამდელუ არი!

ფ. ჯ. — აშნეი ესლურდად გენწიშხან ჩუ, სოხუმთე. ამწ, ბაგადას (ბაგადა ხომ ჩუეხსა?), მაშენე კოჯარ იმუშად ლის, ამე ანთოფენ ჩუქუანუთ, აფხზარდ, რა თქმა უნდა! ალო ერქა — ათხ ო ჩხარაში ო ჩხარაშდისემი ზამეი — მერმე დარ არდა!.. ექეი ლალ ერქანდგარს. აუთო ლხსუ მანქანწ შოფერ ო ანენე მი "კარაბნკათესგა" ეისგურე... აუთოსი ახეიშუდს, მანქანას ერ ამერათუდა, ამესგანგომუდს, ა, მეგარისგა. ალა განთე ლხსთხანგ, ა, ტუმეტ, მარე მი ლალ ეჯლამ მატულო: "მამიდა ფოდა, ქუსთეი იმუშაჲეი, ქადე!" მერუალ მუგ ჩუანვანდს, კარბიკაისგა ერუშად სგურდას — მაია ლხსუ, ოთარ გულბანს ხეხუ, აჯად ლხსუ ო აღმარ ქანადს მუგ. მი ჩაფელ ქამედა, კიშხ დეშ ოსიქეი დემეიშოშ, ლოხო გუი ო ზისხი ტომბისგა მრე აღწ, კიშხ. "უი, აუთო, მრეი ლექარ ხეი, მამიდა, მრე ლექარ ხეი!" ერქანლო ხერ ჩუანდენწენარწ აღწ, ლითოფ, ერქანმეხესკა კახიკახსქა. ამეი ლექანხან, გენწიშხან, გია ო დემურ ანვანდ დასაცაუად. სგუნსგურეს გიწ მანქანათესგა ო ჩუანვანდს სოხუმთე, მარე გოსპიტალიესგა ადგილ მამა ლხსუ, ეჯამუგ არდას ლექარ! ლალი ო გია

მიბჭვის, სერ გულრიფშეთ ამავ. ინი: "ქვესერ მანქმეც ალას, ქუთუქქა, კიშხს!" — ქირურგადლ. ოთბინ ლიგუნნი, მარე მამა: ხადლურ დემგუაშ ხუიკედ, დეი უაგარს, დეი ლეზუნიებს. მამ მაკუ ლგამარ თხუმი, კიშხს ქამქმეციებს. ჰოდა, ამეინ ანვად ბექსტონ ქალდან, გულრიფში აღმასკომისგა ხეშაბდა ერქა. ბექსტონ მატრული ლუშნუდ: "მამ ჩაგუნნი დინა, იმდა ხიგუნნი?" "კიშხსგე ქამქმეციებს, ერქაქ ამრუ ხუიდეგარი თხუმიხს, ა, ალ პალატისგა". სეგერ არხდს ალიარ, ერხან ანვზეხს სემი ქირურგ... ბეგიდ მაკემარს ხუი! ალიარდ ექვი გულუნიად ჩუამისინჯაუებს, ერე სოჩილ მამ ხეკუად სერ. ქახვიდეუნებს ერქა, გამოკუდეუეა მამ ხუდეუნდახ მიშგუეუი ჩატარებულ ი მქმეცხ: "ნომაჟე ესერ გარ მაყლენი, მანგ ესერ ეზარდ ორა, კიშხს ესერ დემის მანქმეცხ". დედემა!.. იმე'ოთმანორ ერქარ, იმე'ოთმანორ... მოკლეთ, მამ მიხა! ერქანლო სერ კიშხსი ლიქმეციევი მანგუემ სორშენახს.

ქ. მ. — ალ ტყუია ერქანხუიდედაა?

ფ. ქ. — ტყუია ტერფი ჩიქუნხუი დემევი მოშ აქვიდეხეი, ათხეი ამეი მუდეჟა დადარ, სამ ადგილს მად ჩაპრილ ტერფ ჩუქუნხუი. დაბომბუა ესდგარდ, ამვიდს ლეუა ი ამხანკა პირდაპირ მესტიათე ამბერნებს. ექა ჩუალდაგვარლი ღალ, სოჩა ქირურგ ლახუ, თამლიანრე ნიბშშინ, ლატლიხან ლახუ ექა. ერემე: "ალამგ უნა ესერ ხარ ქირურგდ ლამშეას — უოხუიშდ საათხს ხუაჟურახს მი ხაოპერაციოთე — ი აქვლი ოპერაცია ესერ მამ სოხუა, ამზუშაში მარე ესერ ლი ი ამზუშ ხანინს სტაჟ ესერ ხუდეჟა, ჩიქე ამეი გარე ესერ მამ ხანდა".

ქ. მ. — უოშა თუეუნლო აქვიდეხეი ტყუია?

ფ. ქ. — ჩხარა თუენლო.

ქ. მ. — ჩხარა თუენი ამეი სგაჩინვადამო ალ ტყუია?

ფ. ქ. — ალერ უნაქვიდს, ერხუნლო თი-შალ-ოხუიშუმი.

ქ. მ. — ლაშელაღლს ი ალას ჭეშუტირინოდ, ცხამა?

ფ. ქ. — მამ მოდე! მეუარ მიშუტირდა. მატრულიდას: "ფაუ როქმუ ლოხედეწინ!" "ერქანკი მამ ხეიყდეწინი, საბრა, ფაუს, ე ჩუქ-ლახ-ხუიშგარლონი!"

ქ. მ. — დემ ლახნიშგდამო ფაუი ლიყდეწინი?

ფ. ქ. — მამა, მამა ლოხუიშგდ, ჰოდა, ამეი ლახუ, ერხუნლო უნაქვიდს ი...

ქ. მ. — ჭიენელ ლიშაღლი ჩიქქა გუნდარათხსგა ლახუხს სგამეგდე გერმანელარ, მადმა?

ფ. ქ. — ომარეშალე უნაჟე სოფელთეიგა.

ქ. მ. — კლუხორი თანდასგა ანვადხ, მადმა?

ფ. ქ. — უხ, მამ ამბანუ ერქა ლახუ! დედე, დედე! გუშგუეი სოფლი ხანლს, ბეფშუ ი ზურანლ — მანგ გახინულ ლახუხს ცხეკეთე ი აერ ანდგარდა თუითმფრინაჟ, დაბომბუა აერ ხეკუად, ეშვიევი ერას ხატუცდა, ა, იმუშა კუნამ ანდგარდა ცხეკისგა.

ქ. მ. — ერანუ გერმანელრე თუითმფრინაჟ აპიდაა?

ფ. ქ. — გერმანელრეშ, ალო, გუშგუემა? ერქა მადმა, ამრუნ, გუშგუეი სოფელს, გენწიშისგა, ალწ, პლატონ, ესდგარდა ქორთე ი ექვინ ახხუიდედა... დადამ, მარკოზი მუა, ერქა ადქანწინ, ერქანდგან.

ქ. მ. — დადამ დუაჟმარევი უახე ლი, მადმა?

ფ. ქ. — მარკოზ ი სამსონ ჩოფლიანრე მუს ხეჟხან... ქანად ხანლს ცხეკეთე, მაყალშუ ხუიტიხს. ხუშამ ადგანხს ერქა, საწყალ პიშეი ერქა ადქანწინ, ლესგისგა ხანდა ნაყირთე ი გუთის პირდაპირ ი ჩუადგან ერქა — კლახან დირექტორ ლახუ. ამეი ფიშირი, ფიშირი ადგანხს ერქა. ქამერდე ლახუ ცხეკეთე მანგ, ლაპანუთე უითოი. გერმანელარს სოშა კვლოხი ადგილარ მანგ დაკაჟებულ ხანდს ი

ერხანო ითოფდას, მამ გარჯ ხეროლს! ტუმიტელღეჲა ესღერღა გუმიშგე ქარს ი ხუმიტას ი ხუმიტას. უმეგომილის სერ ქაშუჲამ გუშგუეღა ქარს თანაღს. მთაჲნარ ეჯა ლანსუ, ე სოფელთესგა მანქანაღ მამ იხელღანს. ხანს იხელღან ჳეშუხუ მეღე რამჲარსუე წებელთე. ეჯ ლეშიღლუნღო ლანსუ ეჯწ, შუკუ ერ აფიშგ. სტუდენტარ ერჲამ ლანსუ, აღიარს ჳეშუხუ სანღას ლეხელანღ ი გუნ წუთლობდენს. ეჯარს გარ მამა, ჳ, გეზღორ, მშობღარი წუთლობდენს.

ქ. მ. — მანსუ მანს სკჲანღს ალას, ა, შუკუი ლასენნას?

ფ. ჳ. — ემინეო ხუამ ხანსი მამა!.. ჩანერგილ იმუამ ლანსუ, ეჩე ტრაქტორანღ ხეჲანს, ერნოშ აწმინღანღას ი ერნოშ ანღერღან სერ ლეჲა; ბაგადანანღეჲა ხოშა გარჯ ანანღს, ეჯღერე ჩანერგილარ ლანსუ.

ქ. მ. — შუკუ ერ ჩუაფაშგ, ერანღო აჲტობუხს ადნიშანსმა უცებ სოხუმიტეშ?

ფ. ჳ. — უცეფღ მამა... ეჩას ქანთარგენღე, აჲტობუხის დანიშუნას, მარე, ერ დანიშნა, გენწომ ლანსუ გარჲე ერნოშ, ტარსის ი ჲანო ბირჲელარე ქორს. ნანოზს დამ ვინანღენ აღღ, აჲტობუხს, მერმა ლადღე, ჰამს, ესღერღა ერხანქა ი ალა ჩუხოხალღა სანსის; მერს ქახენოღ ადგილ ი მერს მამა!.. ამჲიღალ იწუღალაჲალღა სანს.

ქ. მ. — ერქანღო ომარისანღი ჲესქამ, ალბათ.

ფ. ჳ. — ერანღო ლეჲანანღ უკუე ომარისანღთე, თანდათანობით; ეშხუ საკენთე მამგუეშ, ადო ომარისანღთე შისტ არანღ.

ქ. მ. — დეიღა ფოღა, ალამგ ჲამ აჯანღა კლასს ლანსუღას. მერ შუადარო განათლების სისტემა ერქანსოშ ი ლანსოშ...

ფ. ჳ. — ათხე მანსუ რანქუა? ერქას იშგენ სისტემა მირ ლანსუ, ბეფშუს ლანსა ხეჲარუნოღ, ჲწოთორღა, მამა ი — მამ ითორღა.

ქ. მ. — ათხე დარ ხეჲარ.

ფ. ჳ. — ერქა მი "სტროგს" მატრინღდას... ნოდარღალ (ჩუღლჲიშელი ლიცისგა!), გიგაშა, ბოლისკეშ ი Სანღიკეშეშ, მატრინღდა: "მამიღა ფოღა, იჲჲი მამ მალტენღანს სი, მერ სუითორღანს, ერქა! მარე მუნსერ ლას აჲჲერუნა, ლანდი ესერ იროღ უმადღეს განათლებოშ. სწესერ ლმპარსი მიშგუ მერთგუიღ, ეჯარს ესერ მამა, ერჲამ ესერ თხუმიქა მაფაშგუა..." უჲუ, უჲუჲუ, ლო ერქა თუთნი გეგმანს ნაჲჲეღდას! აგიტატორანღი ხეკუხე მაჲენანს, დეჲუტატ ერ სჲანსუ რამინეშ, სტეციღლერ ნიშანს ჲომიღა... ხუამ დაჲუღებანღ ნუღუნანღა.

ქ. მ. — კლასს ხეშუღდაღანს, ჲოხუიშღ გეზღალს ხირდიღანს ი აჯალ თუთნი გეგმა ჲუღუნანღა?

ფ. ჳ. — ადო?! გეგამა ლამეშხ, მარე ეშხუ ჲაუ მუღუნანღა ი ერანღო მანღ ოხიკ: "იმჲამგჲ ჲიცხენს, ეჩე მშიხიღღელღ. მამგჲ მამღღა!" იჲჲი, სი მარე, Სჯანს მოლიღ გარ ხაკუჲა? ჰამს რამღ ხუიგანღღანს, ლამბოშე, რგჲი-ბურე რწუეჲღღარა ლანსუ, ლამგეგართე ეჯწესღღერღანს. ერანღო ლეხუეშხს ხუამარანს, ერე ბოფშარ კლასხანს ანღენს, ერქა ლეხუეშხ მუნ ხალღუნანს. ერუნღო ლეშუღღელღი ი მანღე მამ ჩაჲუჲა?! ეჯა ჲოშო მანსუიღ, ე ჲუჲარ ტრინღღანს, რამღ, ერქა ხუათოფჯარს თეთრეულს, კლასთე ეჯეღ ლღერღანს. ჲი, დეღეღა! დანუ ხუანსუ, მიშგუ დი ამჲი მატრინღღა, ა: "შრომას ესერ დარ ხოღგარა!" აშ, გეზღორ ჲი-მიშგუ-ღიღამგჲარღღუნე, ცხანა! ეჩი იმეღუე ხუარღანს ჩიგარ...

ქ. მ. — მიშგუ დიამ ამჲი ლი, სხუათა შორის.

ფ. ჳ. — ჲიღიარ ეშხუ ბარტია ლის ი! Სოღა, ამჲი ლანსუ, მგჲერი მარე დარ მეჲენს.

ქ. მ. — კოლექტიუ მოგუნამ ჲეჲანანღა კლასს?

ფ. ჳ. — ხარა, მარე იმ იროღანს, ჲიხანა? სგამიჯღანს ანგარისუ... ეშხუ ბეფშუს Სონგღღანს

აშუთინ ი იშგუთიდ უორიან სულუნს. ჩუ-ო-ოთსოჲან ი მასწაულებელს სუჲქა: "სიგჯ იმ ხაშუდბა? ექასგჯ მამ სეკუთუთინ ორიან, სიჯ ჩეკუთუთინი, გუჲკუთირჯ ერ მომ ხაჲქა!" ამჲე მამ ლი, სი მარე, კამაშა ხაჲქა, ერე ლამთუერის ბეფუშედ, აღო თხუშქა ლიფაშგუჲე ეზარ ლი...

ქ. მ. — ნაბდ ლიფუშედეს მამ ხაჲა!

ფ. ჯ. — მამა, მამა! ში დეი გეზალ მიფუნიშუდა ნაბდ ი დეი მოსწაულე. ამჲე მიჲტუნანა ში პედაგოგიამსგა, მეოოდეკამსგა: ბეფუშეს შომუჲა ხეპრი, უთუთრი. მამ ერ სოხა ი სი ეშნ ხორა ნოშანს სოგნე, აღას სგახემოქუთი ბეფუშე. მეჲთეი მამ მეკუნდ ერ მარდან, ხაშემოდგომოს ხუჲაჲედიდას... მთელ ზაჲულადელ იმჲულამ ექადამ ქაიჲტუნანდა! დერხიჲე ბეფუშე დეჲე ითუერი ამჲაჲე, მაგალითად, მარე ზაჲედ შეიძლება ექანედ ოთხიანარჲეი ლამთუერის. ლი ამჲკლიბ შეშთხუენულო, ეხსენბა ბაჲუშეს გონება, ოშამინ ლგმარლი ამჲკლიბ! ამლა ლასჲე ექჲ, ში ხაშემოდგომო გამოდან მომხრე ხუჲასჲე სოშა, უედრე კლასისგა ჩულიცტურემიშ.

ქ. მ. — დეიდა ფოდა, აღო ჰეშა ჩაჲეიდე, მარ ჩაჲენა მარენე მოწაჲე ამჲედელ ზანბგა? ხგნსგა საუკუნე აჯადდა კლასს, აღა გაცხანდ საისტორიო ლი!

ფ. ჯ. — აი, სი ხორა მოწაჲე ხასჲე, მანანა ფალიან ხორა მოწაჲე ლასჲე, ისგუ უუდოლ — მარეკა მარგიან, უუჲუნა პირუდელ, უენერა ოფლიან, უაჲა უხსუნან...

ქ. მ. — დეიდა ფოდა, ზაქარსი ი ლეჲუნანს მამ ხადღას ლგზარე? კლას იმე ხადღას ლგლიე?

ფ. ჯ. — იმე ხადღას ი მეღასს. იჲანი ერ ოხურუშენ ში, გუქეჩიან, ექა ლასჲე ძდედ განუითარებულ მარე, ხორა მარე, მასარდ ლგხალ, ექასი ტულის, ერე "შელახთე" სგუხეირ სწაჲულება-განათლება ერას ოხჲიდა".

ქ. მ. — შეიძლება, მარე თუითონ კლას პირუდელ გიორგი მარგიანს ოთფოშა მეღასს. პირუდელი ორკლასიანი სასწაულებელი, აღა ერქა ხადურდ, ჰ გუნ დოხგ... მეცხრაშეტე საუკუნემსგა...

ფ. ჯ. — ოშთხუ კლასს ხატუნელანს ერქა გიმნაზიას. ლურსულ, მაგალითად, დეი ში, დეი დარბოშ ნირდა, ექანერ ერ ნირდას. გუნ ხორამდ ნირდას ლურსულ — გადამშით. დერქედას გიმნაზია ხადღას ლგზარე, ექლა ლასჲე ექჲ, ბუბა ლეჲანს ერანლო საბჲუჲე თაჲეშდომარედ ნთიშს, აჯარჲე.

ქ. მ. — დეიდა ფოდა, აღა, ა, ისგუ ხგნსგასაუკუნოჲან პედაგოგიურ მოღუაწეობა იმჲე ლი ლგლგონე სახელმწიფოსხანქა მადეი, საერთოდ, ლიმა ფილგლგონე?

ფ. ჯ. — სახელმწიფუჲე მანჲემარ ხუი ერნოშ, ერე, აი, უოშანარე ჭილდო მულჲეა ში, ხოშამი მეკუთუთოლდა, მარე...

ქ. მ. — ოჲ, აღამჲგ მედლარ ი ორდენანლ! ში ჩუი-დეჲე-ხუჲეთინანლი ოლიანრს... იმჲა-იმჲაი ლინ, აღო, თუით-თუითჲე იმჲიმანჲე!

ფ. ჯ. — აღა დირსებან ორდენ ლი, აღა სოცეჲეობისგა გამარჲუებანჲე, აღა წარჩინებულ პედაგოგიშ. დირსების ორდენ ლამემს დორათას ი დროი ზაჲუი. ერქად პერსონალურ პენსაჲეი ხუჲასჲე წარდგენილ. საბუჲარე მჲგ სგალგბრამე მადდა, მარე ერქად აღ ფისრან ლიშამლ ერ ათხუილდა, იმჲა ხერდელ დიდ ხადდა ერქა მარეს, პენსიანჲე მადდე!.. პენსია დანიშნულ მულჲუნდა აშირ ი ხემეშედ ლარ. "მამგჯე მაკუ, აღანჯ ერ ოთქარჲა, ქანჯ-ამჲეიშუდელ პენსიათე". დეიშე ჩუემინს, მამ ამჲეიშედს.

ქ. მ. — ერდერე ნაცნდ დარ სეჲანანა?

ფ. ჯ. — უო, მამ ამჲეიშედსქა, აღო ათხე აშ მედლუნლო აშირ ი ხემეშედ ლარ ი ჩუ ხემეშედიარა მულჲეა, ჩინ მამ ხულჲეა, ექა. საპენსიო განუფილგბამსგა ქახუჲქა: "ადჲეოკატხგჯ აჲიჲუნან ი ერანჯ ქანჯ-ანსტირნე ჩინ, იმდნჯ ამბირს ი იმდნჯ მანჲედის აღას გარ". ჩინს აღა ხულჲეა — რიგითსი, უმსახურასი, მეჩისი — ეხენგი, მიშგუ დამსახურებამ დემე თერა ამჩუ... მარე ადჲეოკატს იმჲე, თეთრ ერ მამ მულჲეა? აფხაზეთიშ ი საქართუელჲე დამსახურებულ პედაგოგ ხუი. ეშხუ ხაათს

დეს ხუდუბს ნამსახურს ი ნაშობად, ექარს იმხანს ხუდუბს სოშა პენისილ?..

ქ. მ. — დეიდა ფოდა, გვწინშარს ლიმზობედელ მოგუშა პარს?

ფ. ჯ. — სორია, ჰნდურს სორია...

ქ. მ. — იზგეს სოშა მენწორად იფარალ — პირტეულარ.

ფ. ჯ. — იფარალ ი მგლხარსი სუერად.

ქ. მ. — იფარალ, კალარ, მგლხარ... ერხე გვწინო მარ არის?

ფ. ჯ. — ერხე გვწინო სოშა ლენგედე ლი — უნბარსი იზგეს ი რუბარსი. ლიმზობედელ, ოპ, სურუ სორია მაშეიდე. მაგალითად, მეზგეს ლაჰალ სარ ლივნი მადეა ლიმბერგე... — ერას სჯანაშედენდას მეზუბედელარს ი ლარარლოშუ გარ ნადახეი ლუხეიუს, უი-ადენს-ხეფუშენდას. ამეი სორია ლიმზობედელ ნადეა, ჟირისგამ ჩიგარ უშხუარე განეი სუგად...

ქ. მ. — ლინათუ?

ფ. ჯ. — ლინათუ ლი მთაჰარს, ლინათუხანქა ანდრის სწორად აღწ, ამეი სორია ლიმზობედელ, ამეი სორია ლისუფანლუ. ნათი ერქა გუნ ხანწუმენს ჩინს, ხნდურს გუნ. მი მასარად მეზგეი გუნი, ერე ლნდო ანდ აღწ, ლინათუ, მარე ნამ ეშე, ერუნამ ჭუინლარს ხუიშედ, ხეკუხეს ჩოთგჰად აღწ, ლინათუ.

ნიშგუნი დი ლნსუ ბეგიდე მენწორის ი ნამ ამეინ ანგარდალე. მი ამეი მასმა მიშგუ დიწუნანქა, ერე: "ლინათუ ესერ ქაფუშ ესერ დარს ხეცუა, მარე ქუინ-ლიდუს ესერ ლმზგარ ხანგ. მერუნამ ესერ ლინათუ ხანწამ, ერას ესერ ლმზგარ ხანგ ი ერქინერ ხეცუბედ ესერ დგარი". შამ მისა, მანუშ ტკიც დო ლი, მარე მი ამეი მისა მიშგუა სოშლანქა.

ქ. მ. — ათხე დეიდა ფოდა, იშა ლიქუდამელ მაკუ აჩად! — სი თელდრა ხი ფალიანრე ი ფალიანარ დარსიგა მამ იზგეს, მადეა, ფიშირ? ამა შომუნლე, ერუალემიმხანქა, გოგარქუნია ესმა უცხო დამოკიდებულეა მადე მალეგუეშ?

ფ. ჯ. — დეიშობა, დეშუნანქა!

ქ. მ. — პირიქით ჟურ, — გუნ ხანლტდა ჩინს ბიძია ფილო ი მანგ აფსენდა სოფელიგა...

ფ. ჯ. — ნდუ, ნდუ, შამ შოდე... ი მიშგუაურ, მაგალითად, მადეა, გვწინისგა ალას მამ ფხიყას, ა, სუფრას... გულბანარს ხოჯდენდას ხუნამ მუშგური; ერქა გალქტიონ სატყეო მეურნეობან დარექტორ ლნსუ. შიშტ აზიზდახეი მიშგუათე ბეფუხს ი მატრეოდას ლამურჩითე. ამეი ლნსუ ქუერწლარეი, ლიპრისდალარეი, ლანხადალარეი, ლაშდელუალარეი (მანგ სორანუ გარ ლი ისგუნი ქორანისგა!), ერქა პროდუქტ ადგილეი მამ ითხოდეა, სოხუმს ხუიყიდედა ჩიგუაშ.

ქ. მ. — ჩიგისგა აქტიურს ხანსუ, მადეა?

ფ. ჯ. — ერქანშალეუ ხუარანს ათხეა, სურია, ჰა დედას! ჩიგისგა მონაწილეობას ხუიყადანს ი მაფსენდაა დეუ მანგ, ბანქ სოლა ლი!

ქ. მ. — ხილარლანსი სორამდ, მადეა, ანალგარდობეი?

ფ. ჯ. — სორამდ ხუიღარლანს.

ქ. მ. — ინსტიტუტი ანსამბლისგა ხარდანს, მადეა?

ფ. ჯ. — ნდუ, გუნდი მეყანს, აჰარას ერ ხუიოთორდანს, ერქა გუნდისგა ხუარდანს. ახუნდ კომისია ანვად ნიშგუნი ლამოწმანთე ი მიშგუ გუარს სგანდირეხ. სამსონ ლნსუ გუნდი ხელმძღვანელ ერქა, ჩოფლიან, ი ერას ხანქუინ თურმე: "ქანუადგერნე ჩაქუილიანი მშობლართე..." სამსონდ კისდ ლეეა ანგერნე გვწინოთე მუშგურალ: "ჩუიესერუე-ამეიშუდს ქალექთე ი ბინას ესერ მინ მიქრანს, საათარსი ესერ მანქუდის კლასს". კონსერვატორიათე ამეი, ა, უგამოცოდ მაწუბოდა ერ მარე, ერეი ლახლატენდა მიშგუ ჰერ. ეპ! მი ლახ კონსერვატორიას ოთზგარონს, კისდ ზურანლ ხუიროდ, მარე მარდ ამეიშუდ თბილისთე! დედეს ი ბაბასგე ნოს ათზიგუნენს გუნი, თან დეი ჩემოდ მირდა ი დეუ ოცურ ერმარ მინ გარ, მარე სემი ზნაუნდო ეში ოდერ ლათურითე. ინსტიტუტი ერ ქოთგეი, კლასს გუნდი ჩამოუყალიბე... დონისიფებანლ ერ ტარდებოდა, აჰართე ემყანდა

გუნდ ი ეჩე ვჭუიღასქა, ამეი ამჩუი, გენწში კლუბისგა.

ქ. მ. — ალო, დეიდა ფოდა, გუნ მაჭუმწარ! იჟასუე ნარბი, სოჩა ლიმარუე ქარ, გეზლირეშ ი გეზლანგეზლირეშ მვგ სოჩაე გარ ნჯგოდნა!

ფოდა ქაჭელიანი-ფალიანი, 82 წლისა
გენწვიში — სოხუმი, 2007 წ.

* * *

ქ. მ. — დეიდა ფოდა, გამარჯობა (“კარგი დღე-მც გაქვს”!

ფ. ჯ. — გაგიმარჯოს (“კარგ დღეს გი-ქმს ღმერთი”!

ქ. მ. — დეიდა ფოდა, ისე (“ეგ გუარ-ად”) მიხარია, რომ დღეს შენი სტუმარი ვარ!

ფ. ჯ. — უფრო მეტადაც მე მიხარია შენი მოსვლა ჩემთან, ვეფიცავარ ყველას...

ქ. მ. — რამდენი წლის ხარ ახლა?

ფ. ჯ. — მე ვარ ოთხმოცდარი წლის.

ქ. მ. — გენაცვალე (“სი-ხარ-ულ-ო”), თანაც ხუთი შეილის დედა (ხარ)! ნახევარ საუკუნეზე მეტია, რაც განათლები'ს' სისტემაში მუშაობ, მხოლოდ ერთ სკოლაში (“კლას-ს'-ში”) — გენწვი-ში'ს' სკოლაში (“კლას-ს"). ახლა... მე მიინტერესებს ზაქარ'ის' და ლევან ჯაჭელიანები'ს' (ცხოვრების) ისტორია იმიტომ, რომ ბაეშეობაში (“ბაეშეობა-ს”), გენწვიშის სკოლაში რომ ესწავლებოდი, მუდამ მესმოდა იმათი ქება.

ფ. ჯ. — ოი, შენ რა უნდა გახსოვდეს, (მაშინ) მხოლოდ პატარა იყავი!

ქ. მ. — უფროსებისგან (“ხ-უ-ც-ი-ნ-ის-გან-გა”) ხომ სულ მესმოდა? ამიტომ ვიცი იმათი დამსახურება მთელი დალი'ს' წინაშე (ბედ-ს'-ზე)...

ფ. ჯ. — ლევანი და ზაქარი იყენენ სანიმუშოები ზემო სვანეთშიც და დაღშიც იმით, რომ ასეთი განუყრელი ძმები ასე ტკბილად შეაბერდნენ ერთმანეთს (“ასე გა-უ-ყრ-ველ ძმებს ერთად არავის უმყოფია, არაეინ დაბერებულა, არაეინ დგრო-ილა”...)...

ქ. მ. — ლევანი და ზაქარი ყოფილან ძალიან ცნობილი მედიატორები, ვისაც ყველა უჯჷრებდა.

ფ. ჯ. — მათ ბევრი (“ხუაფი”) თოფი და ხანჯალი გაუცივებიათ, ბევრისთვის (“ხუაფად”) მკვლელობა (“დგრო-ობა”) აურიდებიათ, ბევრისთვის აუცილებიათ ციხე. ბიძია ლევანი იმას ამბობდა (“იძახდა”), რომ “დანით გასაჭრელი (“სა-ჭუ-ც-მა-ც-ე-ულ-ი”) ნაჯახით გასაჭრელი არ უნდა გა-ხადო”. იმდენი კარგი დაგემართოს შენც, ჩვენც და აქ ვინც ვართ, ყველას, რამდენი მკვლელობა აუცდენიათ ხალხისთვის (“ხალხად”!

ქ. მ. — დეიდა ფოდა, გაიხსენე იმ დროიდან ყველაფერი, ე, რომელი (“რა”) წლიდანაც (“წელ-ს'-ზე”) იქნებოდნენ ისინი შემოსული (“შე-მო-ნა-ვლ-ობი”) სვანეთიდან.

ფ. ჯ. — ჩამოსულან (“ნა-ვლ-ობი იყენენ”) ძალიან ადრე. ოცდათოთხმეტი ყოფილან ოჯახ-ში. ამდენის სული'ს' შე'რჩენა ძალიან ძნელია, ის'იც' კიდევ სვანეთის პირობებში. მიწები ცოტა პჭონდათ. მიწები'ს' სიმცირის გამო, გადმოვიდნენ (“გა-დ-მო-ვლ-ენ”) აქ ესენი, ერთმანეთს არ და-შორდნენ (“გა-ი-ყენ-ენ”). მათ და მათმა ცოლებმა “შენი-ჩემი” არ იცოდნენ — ასე გაატარეს მთელი ცხოვრება.

ქ. მ. — ჯაჭელიანები ხომ სხედასხვა შტო-გვარებია (“თემ-ები-ა”)?! თქვენ ბადრიანი ხართ, არა?

ფ. ჯ. — ბადრი გეყოლია უფროსი და იმიტომ გეჭკვია ჩვენ ბადრიანი. ჯაჭელიანებში ყველა-ზე დიდი თემი ეს არის. სხვები (მე-ორ-ე-ები) არიან: სახონი, გიორგიანი... ჩვენ გეყოლია შავი

ბადრი და იმისი მოდგმა ვართ. ჩვენი წინაპრები არიან: ბიძია ტრიფონი, ბიძია ვასილი, ბარახსათი, გუგა-

ქ. მ. - ესენი სულ ბადრიანთ წინაპრები არიან?

ფ. ჯ. - კო, ოცდაათობეტი ყოფილან ოჯახში და იმ ("ე-გ") ოჯახის'ს უფროსები იმიტომაც გაემოიღენ აქეთ სულის შესარქენად. ბიძია ლევანი ძალიან კარგი ("მაგარი") მჭვლელი იყო. მამაჩემი ეხმარებოდა ყოველთვის - უროს დამტყმელი სულ მამაჩემი იყო ხოლმე. ჰვლადუნენ სვანურ ლუმელეს ("ფერ-ბ-ს"), ძალიან დიდებსაც, რომლებშიც დიდი გოჭი ეტკოდა და კარგადაც იწვებოდა. ასეთ ლუმელს ერთ ძროხად ("ფურად") ყიდდნენ. ხომ წარმოგიდგენია, რა ძვირია! იმით შეიქმნეს ამით ცხოვრება დაღში, თორემ პირველად მხოლოდ პატარა ქოხი მდგარა.. მერე ის მიწა იყიდეს ამ ძროხების ფასად, თორემ ფული არ ჰქონდათ. ძმები შემდეგ წავიდნენ ტყეში და გაკაფეს ახო ("შოლად მოაწყუეს მიწები"), ზედა ახოებს ("შოლ-ბ-ს") ვეძახით ახლად პირის გზაზეა ის მინდვრები, მარტო ჩვენი კი არა, გენწვიშელებსიცაა და სხვებისაც. ძალიან კარგი მოსაღლიანი ("სა-ვ-ომ-ი") ადგილებია.

ქ. მ. - ჯაჭვლიანები უფრო მეტად ცხოვრობენ ომარიაშალში ("ომარ-ი-შალ-ს"). მე მთელი ათი წელი გენწვიშის სკოლაში დავდიოდი და ძალიან კარგად ვიცო, რომ აქეთა გენწვიშში უფრო მეტად ცხოვრობენ იფარლები და კალელები: პირველები, გულბანები, ხარძიანები. ბიძია ლევანი და ბიძია ზაქარი - მულახლები, რისთვის დასახლდნენ მაინცდამაინც გენწვიშში?

ფ. ჯ. - პირველ რიგში დაღში მოვიდნენ ესენი თავიანთი ბიძაშვილის იმედით. ზაქარის'ა და ლევანის დედა მკვიდრი მამიდაშვილი იყო სოფრომა და კაკი პირველების'ა. იმან შეიფარა ("შინახა") ისინი ნახევარ წელს. ახლა ამათ თავისიც ჰქონდათ, საჭმელ-სასმელს თვითონ იყვებდნენ, მაგრამ ბიძა მაინც ხომ გინდა?! იმათ იმედზე დასახლდნენ იქ; მკვიდრი ბიძაშვილი, ხომ იცი, სვანებს ("სუან-ობ-ა-ს-ში") როგორ მიგაჩნია! თათაეშა ჰქვიათ იმ გულბანებს, აი, ბიძია სიმონი რომ იყო! სიმონ გულბანი პირველი ინეინური იყო დაღში.

ქ. მ. - და წელი მაინც არ თქვი! დაახლოებით რომელ წელს მოვიდოდნენ ("იქნებოდა მო-ვ-ომ-ა") დაღში?

ფ. ჯ. - ეს იქნებოდა ათას ცხრაას ოთხმოც წლებში ("წლებს'გა").. თუ უფრო ადრე არა!

ქ. მ. - ცხრაას არა, დეიდა ფოდა, ათას რვაას ოთხმოც წელს, მეცხრამეტე საუკუნე რომ სრულდებოდა.. უფრო მეტად მაშინ მოსულები ("მო-ნ-ვ-ომ-ებ-ი") არიან დაღში.

ფ. ჯ. - დიახ, ასე'ა, მართლა ("ცხადად") ასე'ა!

ქ. მ. - ე. ი. თავიდანვე ("ძირ-ი-დან") თავისით შექმნეს ყველაფერი.

ფ. ჯ. - დიახ, თავისი ხელ-ფეხის განძრევით ("ხელი და ფეხის'ს განძრევით"); რასაც მოიმოქმედებდნენ, რასაც გაირჯებოდნენ, იმას გაყიდდნენ. პირველად, პატარა ქოხი რომ უყვიდათ, იმაში რა უნდა დასტკოდათ ამათ, პატარა ბაეშევიანებს ("ბაეშე-იან-ს'-ში")?! ლევანს ჰყავდა რამდენი შვილი? - ექვსი. დაღში მოსვლის შემდეგ დარჩათ: პალე, დატ, საფო.. საწყალი თინა ახალგაზრდა მოუყვდათ, პალე არის თქვენი ჯემალი'ს დედა, აი, ლელაზე რომ მკითხებოდი, იმის ბებია. მამაჩემს ბიჭი ("კინტ-ურ-ა შვილი") არ ჰყავდა, მხოლოდ ჩემი ვყავით, გოგოები. ბევრი გაჭირვება ("ჭორ-ი") ჰქონდათ საწყალებს, მაგრამ მაინც აიწყვეს ცხოვრება. ორი უზარმაზარი სახლი ("სამყოფები") ააშენეს ("და-დ-ეს") თავიანთი შრომით, გარჯით, კეთილსინდისიერად მუშაობდნენ ("უ-თი-ბ-ობ-დ-ნენ"), ბევრს იჭირებდნენ, შრომობდნენ ("ი-გა'-რ-ჯ-ებ-დ-ნენ") და ასე აკეთებდნენ საქმეს.

ქ. მ. - ფოდა დეიდა, ისინი რა ასაკში იქნებოდნენ, რამდენი წლის იქნებოდნენ, დაღში რომ მოვიდნენ ("დაბრუნდნენ")?

ფ. ჯ. - მამაჩემი უმცროსი იყო ბიძია ლევანზე, მამაჩემი იქნებოდა ასე, აი, ოცდარო წლის და ბიძია ლევანი - უფროსი, მაგრამ ბევრადაც ("ზევრითაც") არა. ისინი ცნობილი მღლა-

ტორები იყვნენ. მოსისხლეებს ("ნა-დგრ-ომ-ალ-ებს") არიგებდნენ ისე, რომ ბოლოს "შენ გენაცვა-ლეთი" "ჩემი დღე შენ (შეგებატოს)" იყრებოდნენ. ყველა მადლობელი იყო და ლოცავდნენ კოდევც ამათ. ბეერი ("ხუაე-ი") დრო ეკარგებოდათ ("უ-ქრ-ბო-და-თ"), მაგრამ არ ნადვლობდნენ ამაზე, ოღონდ საქმე მოვეგარებინათ ("სა-ალ-ა-გ-ე-ს და-ე-დ-ა-თ"). თუ არ ჩაერევა მედიატორი, მაშინ მეველობამდე მიდის საქმე. "ცოდვის გადატრა ("და-ქუ-ც-მა-ც-ე-ბა") ძალიან მადლიანი საქმეაო". ზეაწეული თოფი, ზეაწეული ხანჯალი ბეერჯერ დაუდებინებიათ – ეს რამდენად მნიშვნელოვანია!

ქ. მ. – მედიატორბაში უფრო მეტად მონაწილეობენ ასაკოვანი კაცები. ლევანმა და ზაქარმა, ცხრამეტი-ოცი წლის ახალგაზრდებმა, დღეში უცბად დაიწყეს მედიატრობა და საქმეები-ს' მოგვარება ("და-წ-ე-ბ-ა"), თუ მხოლოდ რაღაც დროის შემდეგ? ამას ხომ გარკვეული გამოცდილება უნდა!

ფ. ჯ. – უცბად დაიწყეს და სახელიც უცბად გაითქვეს. ნაშრომ-ნაგარჯით პირველად იმას შეეცადნენ, რომ თავი დაემკვიდრებინათ ("ცხოვრება-ყოფა მო-ე-წ-ე-ო-თ"). ბიძია ლევანი კარგი მჭედელი იყო, ღუმელებს ("ფი-ნ-ებს") ყიდდნენ და ამით ("ქე") დასახლდნენ; შემს მაშინ კი არა, ახლაც ბლომად არის დღეში. ხეტჩე კარგად იყო და, დიდი დღემღის'ს კეთება რომ დაიწყეს, იმაში წვაებდნენ ყველაფერს – გოჭებს, თიკებს... – და ამიტომ დიდად უღირდა ხალხს.

ქ. მ. – ერთი ღუმლის გაკეთებას რა ("ზომა") დროს ("ხან-ს") ანდომებდნენ?

ფ. ჯ. – ღუმლის გაკეთებას არ უნდოდა დიდი დრო, მასალა თუკი ხელთ პქონდათ, იმ მხრიდან (თუ) არ ეძლეოდათ დაბრკოლება, ღუმელი ორ-სამ დღეში მზად იყო.

ქ. მ. – როგორც მე ვიცი ("მ-მ-ენ-ო-ა"), სამჭედლო ახლაც უდგათ, არა, დეიდა ფოდა?

ფ. ჯ. – სამჭედლო ახლაც უდგათ, მაგრამ ის, ე, საბერველი სადღაც დაიკარგა, სამუშაო იარაღების ნაწილი არის ("არიან"), მაგრამ ბეერიც დაიმსხერა ("განადგურდა"), ზოგი კიდევ მოიპარეს...

ქ. მ. – სამჭედლოს ხელსაწყოები სევანეთიდან მოიტანეს, თუ აქ იშოვეს?

ფ. ჯ. – აქ იშოვეს.

ქ. მ. – ლევანი და ზაქარი თავიანთი სურვილით მიდიოდნენ სამედიატოროდ და ოჯახებს არიგებდნენ, თუ ისინი ეძებდნენ და ეძახდნენ: "აბა, გაგამართლო, შეგვარეგო?"

ფ. ჯ. – თავისი სურვილითაც ბეერჯერ მიდიოდნენ, იმდენი კარგი დაგემართოს შენც და ჩვენც – ყველას!.. ისიც მასსოვს, საწყალი ჩემი ბიცოლა რომ ეჩხუბებოდა ბიძიას: "ახლო მამინც არაეინ მოგებნაო, მაგრამ მამინც იქ გსურს წასვლა, ამის გარეშე არ შეგიძლიაო". პო, სწორედ მაშინ თქვა ბიძია ლევანმა: "ეე, ოლია, დანით გასაჭრელი ნაჯახით გასაჭრელი რომ არ გახდეს, იმიტომ მივედივარო". უფრო მეტად ოჯახები, გერები ვედრებოდნენ: "მომხმარე ("მო-მი-მ-არ-ჯე-ე"), მადლი გექნება, როგორმე მომხმარეო!" – რომ გეტყვია სვანურად შევედრება; რამდენჯერ ("რა ზუა-ე-ად") ისიც მასსოვს, ე, ნეკა თითებს ("კან-ე-ებს") რომ აჭლობდნენ ("კვილებდნენ") ქალები (ვედრების ნიშნად): "აბა, გვიშეულე, გვიშეულე".

ქ. მ. – ხატზე დაფიცებისას ("გან-ბან-ე-ა-ს'-კენ-გა") ქალს, როგორც იცი, არაეინ უშუებს, მაგრამ რამე თუ გაგონდება იმათი ნაამბობი?

ფ. ჯ. – სხვი-ს' ამბავს ნაკლებად ჰყვებოდნენ ("ა-მ-ბ-ო-ბ-დ-ნ-ენ"), მაგრამ ერთმანეთში ლაპარაკობდნენ, ბჭობდნენ ("ა-სა-ზ-რ-იან-ე-ბ-დ-ნ-ენ"). ლევან ბიძია ხშირად ეკითხებოდა მამას: "ზაქარ, ე, აქო როგორ ექნა, ასე არის საქმეო" და: "იცოდე, ხატი არ გაგიწერეს ("გა-და-გ-ე-წ-ე-ო-ს"), მეც რომ ვიყო, მაშინაც... რამდენადაც შეგებლოს ("რაც რომ შეგებლოს"), სწორად განსაზღვრეო ("წა-დ-იო"), ხათრი-მათრი არ შეიძლება, აი, ხატების წინაშე და რაც სწორად გადაწყვეტ ("წახეალ"), მხოლოდ ის იქნება ("არის") კარგო. მადლი გექნებო და არ შეცდოო..."

ქ. მ. – მედიატორობის დროს, მე მკონი, პირველი როგორ თავი მომიტყებლები იღებენ ხატს.

ფ. ჯ. – "სარჩელი უნდა მოისმინო და იმის მიხედვით თავი სწორად წაიყვანო ("წადი")" – ამას და ამას ერთმანეთში მსჯელობდნენ და ბაასობდნენ, ერთმანეთს ეკითხებოდნენ, ერთმანე-

თის აზრს ითვალისწინებდნენ... და ასე განსაზღვრავდნენ საქმეებს.

ქ. მ. - ახლა შეიძლება არც კი გახსოვდეს, მაგრამ დაახლოებით მაინც რამდენი წელი იმედიატორებს ("დაეყეს მო-ურ-აე-ობა"-ს"-ში).

ფ. ჯ. - სანამ იყვნენ ცოცხლები. მაშინვე გულით მოკვდა ("და-ღვრა-ა") და ბიძია ლევანი - სხვა ავადმყოფობით, იმას სიმსუქნე მიაწვა ("შემოყვებია") გულზე ("გულ-ს").

ქ. მ. - ყოველ შემთხვევაში ოცდაათი, ორმოცი წელი გამოუვიდათ მედიატორობაში, საქმეების მოგვარებაში ("და-წყობა-ა"-ს"-ში).

ფ. ჯ. - კი, მეტი თუ არა! ამათი ნათქვამი, თუ გინდ ცუდადაც რომ ეთქვათ ("იტყოდნენ"), მაინც კარგად მიაჩნდა ხალხს ყველაფერი, იმდენად ("ე-გ ზომად") დაჯერებული იყვნენ ამათ სისწორეში, სისპეტაკეში, გულთადალობაში... ძალიან ("მაგრად") სამართლიანები იყვნენ და იმიტომ.

ქ. მ. - ერთი კონკრეტული საქმისთვის, აი, მაგალითად, მკვლელობის საქმისთვის ("მტრისას!"), ამით, როგორც მედიატორებს, რამდენჯერ უწევდათ წასვლა?

ფ. ჯ. - ბევრჯერ... ხშირად ("ხუაჯად")... იმიტომ, რომ გამოჩნდებოდნენ ("გამოეროდნენ") დამზღვრებლები ("და-მ-სმენები"), ენის მიმტანები ("დამბრუნებლები"),... მაგრამ დაწყებულ ("შე-მ-ღვარ") საქმეს შუა გზაზე ("შუა-ს"-ზე) მაინც არ ტოვებდნენ.

ქ. მ. - სწავნით ახლო-ახლოს არის ("არიან") სოფლები, დაღში სიარული კი ძალიან ძნელი ("გარჯა-ა") იქნებოდა... აქედან, ვთქვათ, ჩხალთამდე ("ჩხალთა-დ"), ბუჭუგურამდე, ლათამდე წასვლა, ასევე სხვა სოფლებში, ძალიან ძნელია, მაშინაც ასე იქნებოდა. გარდა ამისა, ოჯახიდან ოჯახამდე ორი ცილიმტრის კი შეიძლება იყოს. ტრანსპორტი ძნელად იყო მაშინ, ალბათ...

ფ. ჯ. - ცხენები იყო. ესენი რომ სწავლობდნენ, აი, დაე და პადუ, მამაჩემი წებულდაში ცხენით აცილებდა... გზები ("შუკბი-ბი") არ იყო ("იყვნენ") და ცხენებს "ი"კახმაედა. მერე წებულდაში ჩააბარებდა ცხენებს და ამით გააცილებდა. დაე სწავლობდა პედაგოგიურ ტექნიკურში, პადუ - მუშგაქში (კოჯროში ყოფილა ეს); ბინად საერთო საცხოვრებლები ჰქონდათ, თორემ სად იყო მაშინ იმის ფული, რომ ბინა გექარავა?! მიიყვანდა ("შე-ა-ღვ-ამ-და") იქამდე, თვითონ ამოდიოდა წებულდაში და იქიდან - დაღში. უკან ცხენით მოდიოდა სახლში. წებულდამდე ამოდიოდნენ მანქანები.

ქ. მ. - თუ გახსენდება ვინმეს საქმე, რომელიც ლევანმა და ზაქარმა ვერ მოაგვარეს, ვთქვათ, ძალიან ძნელი საქმე.

ფ. ჯ. - მკვლელობები ხომ ხდება, საუბედუროდ?... მახსოვს, აი, გულბანები და ჩხეტიანები ვერ შეარტა ბიძიამ.

ქ. მ. - დანარჩენი ("სხვა"), რასაც კი შეუდგნენ, მოუგვარებლად ("სა-ღვ-ომ-ს უ-ღვ-ომად") და დაუწყობლად არაფერი დარჩათ?

ფ. ჯ. - რაც წამოიწყეს ("რასაც შე-უ-ღვ-ნენ"), ყველაფერი მოაგვარეს ("სა-ღვ-ომ-ს 'და'-ა-ღვ-ეს")... სულ სხვა პიროვნებები იყვნენ... ახლა არის ვინმე იმათი მსგავსი?!

ქ. მ. - მაშინ უფრო მონათესავე და რკული"ს გამტანი ხალხი ცხოვრობდა?

ფ. ჯ. - როგორ არა! ბებიაშენი და მისი ძმა - ზაქარ ფირცხელიანი პატარები დარჩენილან ობლებად, დედაჩემი, მახსოვს, ცრემლებით იხსენებდა იმათ ობლობას ("ოკრ-ობ-ა-ს").

ქ. მ. - ეს მეც ვიცი, მშობლები ორივე ადრე მოჰკვდიოდათ ("და-ს-ღვრ-ომ-ი-ათ"). მაშინ, მგონი, შავი ჭირი ყოფილა სვანეთში გაგრცვლებული, თუ ჟამი...

ფ. ჯ. - ჟამს (მტრისას!) დილას რომ იგრძნობდა აღამიანი, საღამოს უკვე გათავებული ყოფილა.

ქ. მ. - იმიტომ ამბობენ ახლაც სულის ხსენების ("და-ფენის") დროს მუდამ: "ვინც ჩვენი ხელიდან შენდობილს მიიღებდეთ, ჟამამდელი გარდაცვლილი ("ნა-ღვრ-ომ-ი") თუ ჟამის შემდეგი, შენდობამც გაქვთ!"

ფ. ჯ. - მე, საწყალს, მესხიერება ჯიშის შემდეგ სადღა მაქვს? გენწიშში წაკამათების ნი-
ადაგზე დაჭრა კაცმა კაცი. ვინც დაჭრა, ის ჩემი ნათლია იყო, მარკოზა. ხანჯალი დაარტყა ამა-
ზე, ლოყაზე, წარმოიღვინა? ახლა ამან უნდა მოკლას მარკოზა. ესენი ჩემ ახლოს ცხოვრობ-
დნენ; იმ წუთში ("ხელად") ჩაერივნენ, კაცი! ნათლიობაზე დამატებით დღეამისი მკვიდრები იყ-
ვნენ ისინი. იმის დედა იყო თამილიანების მკვიდრი ბადიში, დღეამისიც მკვიდრი ბადიშია თამილი-
ანებისა" და აქედან ენათესავებოდა ძალიან ("ბრტყე"), ჩაერივნენ და გადაარჩინეს მკვლელისა-
გან, თორემ კლავდნენ იმას, ე. მარკოზას. ჩემმა უფროსებმა ("ხუცი-ებმა") დღე და ღამე გააერ-
თიანეს ("შეურვის"), რომ როგორმე მკვლელობა აეცილებინათ. ისე კარგად მოაწყვეს საქმე, რომ
ჯოხიც არ მოუქნევიათ შემდეგ, არათუ იარაღი. ნათლიობაც ("სეინა-ობა-ც") კი ქნეს ("მო-ა-წყ-ე-
ეს") ერთმანეთში, რითაც საქმე მოაგვარეს ბოლომდე.

ქ. მ. - საქმეს რომ მოაგვარებდნენ ("მო-ა-წყ-ობ-დ-ნენ"), ბოლოს, აუცილებლად უნდა აე-
ღოთ ("ა-ტყიდ-ებ-ინა-თ") ერთგულები"ს" ხატი?

ფ. ჯ. - აუცილებლად, ხატზე დაფიცებდნენ ("ჩა-ა-ხატ-ებ-დ-ნენ"), რომ ამის მერე ხმის
(სული"ს") ამომღებოდა არავინ არ უნდა ყოფილიყო.

ქ. მ. - დეიდა ფოდა, ახლა ჩვენ ვისაუბროთ გენწიშის სკოლაზე ("კლას-ს"-ზე), რომე-
ლიც სოფლის აშენებულა ("ა-ნა-გ-ებ-ი არის"), ასე მახსოვს.

ფ. ჯ. - მეც ბევრჯერ წამილია იქ სადილი მუშებთან. მოიყვანეს ზემო სენეთიდან კალა-
ტოზები. დაღში ქვის ხელონები ("ქვი"ს" ა-მ-გ-ები ეკლ-ო-ან-ებ-ი") არ იყვნენ, ეს სხვა სპეცია-
ლობაა. რამდენი კაცი იყო (იყვნენ, იცი? - ხუთი. ამათ ცოტა ჰამა უნდოდათ? სოფელს მორიგეო-
ბა პქონდა შემოღებული ("მო-წყ-ობ-ილ-ი"): დადგენილი პქონდათ, რომ დღეს მე ვარ იმათი დამაუ-
რებელი ("მ-სა-დილ-ებ-ი"), ხეალ ისა, ზეგ ისა... და ასე ერთი წყება რომ ეიმორიგებებოდათ,
მერე ისევე თაიდათ ("ახლად") იწყებდნენ. აბა, იქ სასაბილოები არ იყო და რა უნდა გექნა?!
რამდენჯერ წამილია მე, საცოდაუს, ძლივს რომ ეწვევი, ისეთი მიძიმე ჩანთები ("სუმი-ებ-ი")!

ქ. მ. - რომელ წლებში იყო ("იქნებოდა") ეს დაახლოებით ან რამდენ ხანს აშენებდნენ
(დგ-ამ-დ-ნენ)?

ფ. ჯ. - გაზაფხულზე რომ დაიწყეს, შემოდგომაზე დაასრულეს სკოლა. არ პქონდათ, ვერ
ეყოთ მასალა, ქვა და ფიცარი, თორემ უფრო სწრაფად ("ხელად") დაამთავრებდნენ. ჩვენ ჩვენი
ოჯახებიდან მივაშველეთ ("შეგაგროვეთ") ფიცრები. ხალხი ძალიან ("ბრტყე") იყო მონდიკობული
(შე-გ-ულ-იან-ებ-ულ-ი), ოღონდ სკოლა ყოფილიყო სოფელში, რომ ბავშვებს შორს არ ევლით
("პქონოდათ 'წა'სასვლელი"). აი, აჯარაში იყო სკოლა, მაგალითად, მაგრამ იქამდე ხომ დიდი
მანძილია! იქ პატარა ბავშვებს ვერ უშვებდნენ ("ენ-დ-ობ-დ-ნენ"). ამიტომ გულით მოინდომა
ხალხმა, რომ მათი შვილები ყოფილიყვნენ ადგილზე. მაშინ ასე არ იყო, მგლები ძალიან ახლოს
იყვნენ, ჭოშკრამდე მოდიოდნენ ზოგჯერ. რამდენი მახსოვს, თითქოს "ეკირიას" ამბობენო, ისე გა-
ჰეშუოდნენ იქ, კარზე. ძალიან ეშინოდათ მშობლებს, რომ ბავშვებს გზაზე არ შეხვედროდათ ("წა-
სწყდომოდათ") მტელი, თოვლი მით უმეტეს.

ერთხელ, დიდთოვლობას, დაეპეტე სკოლა ერთი კვირით და მიჩვილეს განათლების განყო-
ფილების გამგესთან. ძალიან ადრე ბნელებოდა ("ბ-ბ-ტ-ებ-ობ-და"), ოთხ-ხუთ საათზე, ბავშვებზე
ედარდობდი ("შე-ტ-უნ-ებ-ებ-ობ-დ-ნენ"), ასეთ გრძელ გზაზე ნადირს რომ არ შეეჭამა. "კი, მაგრამ,
დამლაგებლებს რატომღა მოუმატეო ხელფასი ჩემს უკითხავად?" - მკითხა გამგემ. "რატომ და იქ
დუშმლები გვიდგას, შეშას დამზადება უნდა, მოტანა და შენთება უნდა, დუშმლებიდან ნაცარს
ყოველდღე გამორება უნდა, გადაყრა... ყველაფერი ბინძურდება და დამლაგებლები ასუფთავებენ.
ამდენ ჯაფოთს ისინიც ცოდვები არიან. აქაური და იქაური დამლაგებლების ჯაფო და გარჯა ხერ-
ში არ არის-მითქო, აქ ერთ ტილოს მოუსლაშენ და გათავაღა... იქ კი ცოცხებით აქეთ გამოსახვერტი
და გამოსაწმენდი-მითქო". ყველაფერი რომ დაეუსაბუთე, ვეღარ ამოიღო ხმა ("სული"). ასე გეგაჟე-
მე ესენი, ვერაფერი ვერ მითხრეს. ვერაფერი ზომა ვერ მიიღეს ჩემზე იმიტომ, რომ მართალი ("მ-

ტაო-ე) ვიყავი და სწორი ვიყავი... თორემ ისე კი არ მომერიდებოდნენ ("მო-რიდ-ება არ შეექნე-ბოლათ ჩემი"), მაგრამ სამართლიანად ვლაპარაკობდი.

ქ. მ. – დეიდა ფოლა, პირველი დირექტორი ეინ იყო ("იქნებოდა") გენწეიში'ს' სკოლის'ს', გახსნო ან გაიგვია მაინც?

ფ. ჯ. – პიმენ პირველი... მე რომ უმაღლესი დავამთავრე ორმოცდასამში, იმან მიმიღო იქ, სამსახურში; ხუთიანეზე მქონდა დამთავრებული. პირველი სამი თვე ვიყავი გედანდრი'ს' სკოლაში, დაწყებითში. შემდეგ პიმენმა დამაბრუნა აქ, გენწეიშიში, და იქიდან შემისრულდა მუშაობის ორმოცდაათობმეტი წელი, ცნობებიც ხელთ მაქვს. ორმოცდაათობმეტი წელი მთლიანად იმ სკოლაში ვიმუშავე ("ემუშაობდი"). გერმანელებთან ომი რომ იყო, შეეუღლებინი მოდიოდა ძალიან იშვიათად და გენწეიშიში ქვემოთ, გულბანების'ს' მინდორი რომ იყო, იქ ჯდებოდა. "კუპურზნიკი" დადოდა, მეტი არაფერი და სურსათი მოჰქონდა (აქედან ხომ გვეშინოდა, ყარაჩაიდან), ჯარისკაცები რომ არ ამოწყვეტილიყვნენ შიშიშილით. ერთი ძროხა მეც მივეცი ჯარს. შტაბი იყო ჩვენს სახლში, ორი პოლკოვნიკი ყოველთვის იყო... ოჯახიდან არ მიშვებდნენ უმაღლესში სასწავლებლად, დედამ – ოი, ნათელში ამყოფოს უფალმა ("კარგი სასულეთიმც აქვს დედა-ს")! – მითხრა: "ახლავე აღექო... და წადი... ჩემი ხელებით გასწავლიო – ჩემი ხელებით"... ქუდებს აკეთებდა, წინდებს, პატიჯებს'ს' და შალს ქსოვდა. გამოცდაზე ქართულში ხუთიანი მეკუთვნოდა, მაგრამ: "ძალიან ბევრი დაიწერიაო" ("დამიწერიაო"), ამდენი არ იყო საჭიროო" და ამიტომ ("ნიმტომ") დამიწერა ოთხიანი. ოთხიანი კი არადა, სამიანს თუ მივიღებდი ("ა-ფი-კიდ-ებ-დ-ი"), იმითაც კმაყოფილი ვიქნებოდა იმითომ, რომ სკოლის დამთავრების შემდეგ ორ წელიწადში ძალაუნებურად მაინც დამავიწყდა რაღაც. რომ ჩავბარე, ველოდები სიებს და ედგაგარ დერეფანში ("კალიდორ-'ს'-ში"). ერთ-ერთმა ლექტორმა დამინახა და, როგორ დაიმახსოვრა ჩემი გვარი, შვილებს ვეციცავარ, ახლაც მიკერს: "ჯაბულიანი, შენ რას უცდი აქ? არ წასულხარო სოფელში?" "არა, ველოდები-მეთქი სიების გამოკვრას". "წადიო სახლში, ჩარიცხული იქნებიო; თუ საერთო საცხოვრებელი გინდა, მაშინ ამა და ამ რიცხვში ჩამოდიო, თუ არ გინდა, მაშინ პირველ სექტემბერს აქ იყავიო". უი! – ახლა ეს როგორ მიხარია მე ("არ გამიხარდება")?! – წებულდამდე წავედიო მანქანით, მაგრამ იმის ზეით ფეხით იმითომ, რომ სამანქანო გზები არ იყო... ოთხმოცი კილომეტრი მაინც ვიარეთ, სულს ბლიც ვითჰამდით ("სულამომდინარე"), ისე მივედი ჩახლავში. იქ გალაქტიონ გულბანი იყო სატყვის უფროსი და ბინა ჰქონდა. ნაღია და ეთერიც თან მახლდნენ და იმ დამეს იქ ვიყავით. მეორე დღეს კვლავ გაუდუქით ფეხით გენწეიშისკენ... მეტისმეტად მიხარია, რომ ინსტიტუტში ჩარიცხული ვარ... თიბების დრო იყო და ევხარები დედაჩემს'ს' და ბიცოლა ოლიას ფარცხვაში ("ფარცხვა-ს")... ერთი წუთით ჩამოვეცი ეს, აი, ფარცხი ("კიბიანა") და მაშინვე დამიყვარა ბიბიამ: "რას აკეთებო, იმუშავეო"... "იმითომ ჩავაბარე უმაღლესში, რომ კიდევ ვფარცხო და ვთოხლო-მეთქი?" "აი, ბიბისავ, ყველაფერი საჭიროა". – ეს სწორი მითხრა იმან. ყველაფერი უნდა იცოდე: თონხაც, ფარცხვაც, ისიც, ესეც... ყველაფერი დამპირდა შემდეგ: სათონიცი მქონდა, საფარცხიც, ისიც, ესეც... დავამთავრე და მასწავლებლად გამანაწილეს აჯარაში. აჯარაში საათები მეტი იყო, გენწეიშიში მაშინ მხოლოდ რეწლიანი სკოლა იყო და საათები ნაკლები, რა თქმა უნდა! მაგრამ ისე გააკეთეს, რომ მე გენწეიშიში გამიშვეს და აჯარაში ეთერ გულბანი გააგზავნაგს – მაშინ საწყალი გალაქტიონი ცუდად მოიქცა ("გალაქტიონ-მა ქნა-"). მთელი ეს ორმოცდაათობმეტი წელი ერთსა და იმავე სკოლაში გაატარე – აი, წარბი ("შკარ-ი") დამემოწმა... და ცნობაც აქ მაქვს.

ქ. მ. – ახლა... დედა ფოლა, ძალიან კარგად მახსოვს ჩემს ბავშვობაში, განსაკუთრებით ბოლო ხანებში, სკოლებში დაიწყო მაგარი ქრთამების მიცემა, ნიშნის ქრთამის გარეშე არ წერდნენ. შენ ყოველთვის იყავი ცნობილი, როგორც ძალიან პრინციპული. გამორიცხული იყო, რომ ნიშნისათვის ქრთამი აეღოთ შენს სკოლაში.

ფ. ჯ. – ჩემი შვილებიც ხომ იქ სწავლობდნენ! ერთხელ პედსაბჭოზე გამოვაცხადე: "ენც

ჩემი ხათრით ჩემს შვილებს მაღალ ნიშანს დაუწერს, იმას დაეხჯი ("სა-სჯ-ელ-ს მიეცემ")-მეთქი". ოქმშიც შევატანინე. მოვიდა კომისია, თბილისიდანაც მოვიდა და რაიონიდანაც, ექვსი კაცი. მე- შვიდე კლასში გაკვეთილს ვატარებდი, "თევზთა კლასი" მქონდა ასახსნელი. ამაში მყავს, აი, ცო- ცხალი თევზი, გახვითით შეხვეული. "ჩვენ თქვენთან ვართო" - ორი კაცი იყო. "მობრძანდით-მე- თქი!" ვინც იხსდნენ უკანა მერხზე, ისინი წინ გადმოიყვანენ ("მოვანარუნე") და კომისიის წევრები უკან დევსები. ბაეშებს გამოეკითხე ყველაფერი, ძველი და ახალი, თემებს შორის კავშირი დავამ- ყარე. კარგად მასუსობდნენ, წარმოგიდგენია? - არ უნერვიულიათ ("შემინდნენ"). რომ უნდა აეუხსნა და გადავიდე თევზთა კლასზე, მხოლოდ ახლა გაეხსენი გახვითი, ეს, აი, კალმახი ჭილით ჩამოვატარე მერხებს შორის, ყველას ვარჩენე: "აი, ყურადღება მიაქციეთ ("გულ-ი მიეცით") ამის აგებულებას, როგორ მოძრაობს, ახასაც დაუკვირდით-მეთქი". ეს ძალიან ("გულ-ად") მოეწონათ ("კარგად მიიჩნიეს") და ძალიან ("ბრგედ") კარგად შემიფასეს. ის კი არადა, შემდეგ რამდენ წელს ახსოვდათ... როგორ იყო, ე, "თუების გაკვეთილზე" რომ გესწრებოდითო და ცოცხალი მასა- ლა რომ გქონდათო ("მქონდათ")?!

მაღლაზ პატარაიასაც დაესწრნენ, მაგრამ შემდეგ, პატარაია რომ გამოვიდა კლასიდან, ორ- ნი დარჩნენ ბაეშებთან. ეკითხებიან თურმე მოწაფეებს: "აბა, როგორი მასწავლებელია, გაკვეთი- ლებს როგორ გიხსენით, გებულობთ თუ არა ამის ახსნას, როგორი მეთოდი აქვს და ა. შ." ყველა- ფერს ამოწმებდნენ. სხვებსაც (მე-ორ-ე-უ-ბ-ს-ა-ც) დაესწრნენ, ექვსი ხომ იყვნენ და ორ-ორად გაიყ- ვნენ. მე გზივარ სამასწავლებლოში; დიდი მაგიდა ("სტოლ-ი") რომ იდგა შუაში, შენც გემახსოვ- რება, იქ შემოვიდნენ ყველა-ნი - კომისიის წევრები და კარგად შეგეიფასეს ჩვენი საქმიანობა. პატარაიაზე ბაეშებს რომ მხოლოდ ყველაფერი კარგი უთქვამთ, ეს განსაკუთრებით მოეწონათ იმათ.

ქ. მ. - დეიდა ფოლა, მაღლაზ პატარაია ერთი წელი მასწავლებლა მე. კარგის მეტი, მართლა რა უნდა ეთქვა იმაზე მოწაფეს, ვინც არ უნდა ყოფილიყო, როგორი მოწაფეც უნდა ყოფილიყო! ის კი არადა, მე დავალებულად ვგრძნობ თავს მის წინაშე, იმდენად კარგი მასწავლებელი იყო, ისეთი კარგი მეთოდები ჰქონდა და იმდენს ასწავლიდა ბაეშებს. მე დღემდე მაღლაზ პატარაია მყავს ჩემი საუკეთესო მასწავლებლებისა' და ლექტორების' სიაში. სადაც იყოს, ყველგან კარ- გად იყოს ("კარგადამც არის")!

ფ. ჯ. - ერთხელ მივიდიოდთ გენწვიმიდან სოხუშში. ბაგადაში (ბაგადა ხომ იცო?) ყველა- ზე დიდი კლდეები სადაცაა, იქ გვესროლეს ქვევიდან, რა თქმა უნდა, აუხაზებმა! აბა, მაშინ - 1993 წელს - სხვა არავინ იყო!. საწყალი ჯეკი მაშინ მოკლეს. აეთო იყო მანქანის მძღოლი ("შოფერი") და ამან მე კაბინაში ჩამსეა - აეთოსაც ესროლეს, მანქანას რომ მართავდა, მკლავში ("მკარ-სა ში-ნა") ესროლეს. განზე გადაუვარდა ("გა-და-ე-ფინა") ხელი ("ტოტ-ი"). თვითონ ხომ დაჭრილი იყო, მაგრამ მე მაინც მუუზნება: "მამიდა ფოლა, გადახტი როგორმე, გადადი!" სხვები ყველანი ჩამოვიდნენ, კაბინაში ვინც იჯდა - მია იყო, ოთარ გულბანის ცოლი. კიდევ იყვნენ და ესენი გადავიდნენ ყველა. მე ფეხსაცმელი გამხდია, ვერაფრით ვერ ავიე ("ავიღე") ფეხი, დავაქ- თირი ("მივეცი გული-ი") და სისხლი-ს' გუბეში მიდგას ფეხი. იყო, აეთო, მეც დაჭრილი ვარ-მე- თქი, მამიდა! მეც დაჭრილი ვარ-მეთქი!" შემდეგ უკვე მიწყნარდა სროლა და გადამიყვანეს კაბინი- დან. ამ დროს ("ასე") ზევიდან, გენწვიმიდან, გია და დემური (კიმი) მოვიდნენ დასაცავად. ჩა- გესვეს გია-ს' მანქანაში და ჩავიყვანეს სოხუშში, მაგრამ პოსპიტალში ადგილი არ იყო, იმდენი დაჭრილი იყო! ღალი და გია შემიდნენ მხრებში და წამიყვანეს გულრიფში. "მოვაჭირეთ ("მო- თი-ო-ქუც-მა-ც-უ-ბ-ე-მ") მუხლთან შეიხს" - ქირურგებმა. დავიწვე ტირილი, მაგრამ რა (დავიწყო!) საერ- თოდ არაფერს ვიღებ, არც წამალს, არც საჭმელს. აი მინდა ცოცხალი თავი, ფეხს (თუ) მომაჭ- რიან. პოდა, ამ დროს ("ასე") მოვიდა ბექსონი ქაღლანი. გულრიფში ადმასკომში მუშაობდა მა- შინ. ბექსონი მუუზნება სვანურად: "რა გატირებს, გოგო, რატომ ტირი?" "თუ ფეხი მომაჭრეს ("ფეხს მომაჭრინ"), აქვე მოვიკლავ თავს-მეთქი, ამ პალატაში". იქიდან გამოგზავნეს სამი ქირურ-

გ. ძალიან ("ზრგუჯ") მაღლობელი ვარ! ამით ისე გულისანად გამსინჯეს, რომ უკეთესი არ შეიძლება ("უნდა")! მოატანინეს ჩემზე ჩატარებული გამოკვლევა და მითხრეს: "ნუ გემშინითო ("მეშინია"), ყველაფერი კარგად იქნება, ფეხს არ მოგაბჯროთო". დედა!.. როგორ დაელოცე ისინი, როგორ დაელოცე— მოკლდე! არა ვიცი! ამის შემდეგ უკვე ფეხის მოჭრაზე აღარაფერი უხსენებიათ.

ქ. მ. — ეს ტყვია მაშინ მოგხვდა?

ფ. ჯ. — ტყვია ტრფის" ძვილიდან ვერაფრით ამომიღეს, ახლაც ასე მაქვს დაღები, სამ ადგილას მქონდა ჩატრილი ტრფი ქვეშოდან. დაბომბებები მაინც მიდიოდა აქ ამომიყვანეს ზემოთ და აქედან პირდაპირ მესტიაში გადამაფრინეს. ის მომიკედარა, საწყალი, კარგი ქირურგი იყო, თამლიანების" ბადიში, ლატალიდან იყო. იმან (თქვა): "ამდენი წელია ქირურგად ვმუშაობო ("წელიო აქვს ქირურგად მუშაობ-ა-ს") — ხუთ საათს ვიწევი საოპერაციო მაგიდაზე — "და ასეთი ("ამ კალიბისო") ოპერაცია მე არ ჩამიტარებიაო ("მოუწყვი-ა-ო"), ამ ხნის კაცი ვარო და ამდენი ხნის" სტატი მაქვსო, ჯერ ასე მე არ გამძნელებიაო ("გა-რ-ჯ-ა-ო არ ქლ-ო-მ-ია")"

ქ. მ. — რამდენი თვის მერე ამოგიღეს ტყვია?

ფ. ჯ. — ცხრა თვის მერე.

ქ. მ. — ცხრა თვის განმავლობაში გედო ტყვია?

ფ. ჯ. — ეს რომ ამომიღეს, იმის მერე ცოტა მოვისვენე.

ქ. მ. — სიარულს გიშლიდა ალბათ?

ფ. ჯ. — როგორ არა! ძალიან მიშლიდა! მუუბნებოდნენ: "ჯოხი ("ფაენ-ი") დაიკავეო". "მაშინაც არ დაეიკავებ ჯოხს, სულიც რომ გამძერეს-მეთქი!"

ქ. მ. — არ იკადრე ჯოხის" დაკავება?

ფ. ჯ. — არა, არ ვიკადრე, ჰოდა, ასე იყო, მერე ამომიღეს და—

ქ. მ. — ძველი ომი"ს დროს გვანდრამდე იყვნენ შემოსული გერმანელები?

ფ. ჯ. — ომარიშალი"ს ზემო სოფლამდე.

ქ. მ. — ქლუხორი"ს უღელტეხილით შემოვიდნენ, არა?

ფ. ჯ. — ოპ, რა ამბავი იყო მაშინ! დედა, დედა! ჩვენი სოფლის ხალხი, ბავშვი და ქალი — ყველა გახიზნული იყვნენ ტყეში და რომ მოდიოდა თვითმფრინავი, დაბომბვა რომ უნდოდა, მაინცდამაინც იქ დაარტყამდა, სადაც კეამლს დაინახავდა ("კეამლი ამოდიოდა") ტყეში.

ქ. მ. — გერმანელების" თვითმფრინავი იქამდე აღწევდა?

ფ. ჯ. — გერმანელების, აბა ჩვენი?! ის კი არადა, აქ ჩვენს სოფელში, გენწეიშში, პლატონს, სახლში რომ მოდიოდა, მაშინ მოხვდა ის წყეული ("ფის-იან-ი") ტყვია; დადაიც, მარკოზის" მამა, მაშინ დაიჭრა, მაშინ მოკვდა ("და-დგ-ა").

ქ. მ. — დადაი მამაკაცის სახელია, არა?

ფ. ჯ. — მარკოზ და სამსონ ჩოფლიანების" მამას ვრქვა— გავიდა ხალხი ტყეში, შიშით წყდობოდნენ ("ე-ხეეტ-ბო-დ-ნენ"). ბევრი დაიღუპა მაშინ, საწყალი პიმენიც მაშინ დაიჭრა, გერმანელები მონარტყამი, პირდაპირ გულში (ჰქონდა ტყვია) და მოკვდა ისიც — სკოლის ("კლასის") დირექტორი იყო. ბევრი მოკვდა მაშინ. ტყეში იყო გასული ყველა, ვითომ დასამალავად. გერმანელებს ყველა მაღალი ადგილები ჰქონდათ დაკავებული და იქიდან ისროდნენ ("ო-თოფ-ბო-დ-ნენ"), რა გაუჭირდებოდათ! მოშიშვლებულ ("ტიტველ") ადგილას მიდიოდა ჩვენი ჯარი და ელმტდნენ და ელმტდნენ. ბოლოს გააყვა ჩვენი ჯარი უღელტეხილს. მთავარი ის იყო, რომ სოფლამდე მანქანები არ დადიოდნენ. ხალხი ფეხით დადიოდა ან ცხენებით წებელდამდე. იმ ომის შემდეგ იყო, გზა რომ გახსნეს. სტუდენტები ვინც იყვნენ, ამათაც ფეხით უწევდათ სიარული და ძალიან წვალობდნენ. მხოლოდ შეიღები კი არა, მშობლებიც წვალობდნენ.

ქ. მ. — რამდენი დრო მოანდომეს ("რამდენ ხანს მოუნდნენ") ამას, ა, გზის" გაკეთებას?

ფ. ჯ. — არც მაინცდამაინც ბევრი დრო!.. ჩახერგილი სადაც იყო, იქ ტრაქტორები ჰყავდათ,

იმით წმინდნენ და იმით ამოდირდნენ ზევით. ბაგადიდან (ზევით) უფრო გაუმწიფლათ იმიტომ, რომ ჩახერგილი იყო.

ქ. მ. — გზა რომ გააკეთდა (“გაიხსნა”), თუ დაინიშნა მაშინვე ავტობუსი სოხუში?

ფ. ჯ. — მაშინვე არა... დაავიანდა, ე. ავტობუსის’ დანიშვნას, მაგრამ, რომ დაინიშნა, გენწვიშში იყო იმისი გარაგი, ტრასის და ვანო პრეველები’ს სახლში (“ქორ-ს”). სადამოს რომ ამოვიდოდა ავტობუსი, მეორე დღეს, დილას, მიდიოდა იქიდან და ეს იცოდა ხალხმაც; ზოგს შეხვედებოდა ადგილი და ზოგს — არა!.. ასე წვალობდა საბრალო ხალხი!

ქ. მ. — შემდეგ ომარიშალიც დაემატა, ალბათ.

ფ. ჯ. — შემდეგ კი ავიდა უკვე ზემოთ, ომარიშალში, თანდათანობით, საკენისკენ არაფერი (ჩანს), თორემ ომარიშალში მაშინვე (“ხელად”) ავიდა.

ქ. მ. — დეიდა ფოდა, ამდენი წელი გაატარე სკოლაში. რომ შეადარო განათლების სისტემა მაშინდელი და დღევანდელი...

ფ. ჯ. — იცი, რას გეტყვი (“რამცა გითხრა)? მაშინ სხვა სისტემა იყო, ბავშვს თუ მოსთხოვედი, ისწავლიდა, არ მოსთხოვდი, არ ისწავლიდა.

ქ. მ. — ახლა არაეინ სთხოვს.

ფ. ჯ. — მაშინ მე მკაცრს (“სტროგ-ს”) მეძახდნენ... საწყალი ნოდარი (წყალში დამხერხალა), დეიდაანთი, პოლისკას’ნი და ვალიესონ’ნი, მეუბნებოდა: “მამიდა ფოდა, როგორ არ მიყვარდი, მოსწავლე რომ ვიყავი (“როცა ვსწავლობდი”), იმ დროს! მაგრამ შენთვის რომ დამეჯერებინა, ახლა უმადლესი განათლებით ვიქნებოდით. მარტო შენ იყავი ჩემი ერთგული, ისინი კი არა, თავზე რომ მისჯამდნენ ხელსო”... ოჰ, ოჰ, ოჰ, მაშინ თამბაქოს (“თუთუნ-ის”) გეგმებს გეაძლევდნენ... ავტობუსებზეც უნდა მყოლოდა, რადგანაც რაიონის დეპუტატი ვიყავი, სპეციალური ნიშანიც მეკეთა... ბუერი (“ხუაე-ი”) დავალებები გეკონდა.

ქ. მ. — სკოლაში მუშაობდი, ხუთ შვილს ზრდიდი და კიდევ თუთუნის’ს გეგმაც გქონდა?

ფ. ჯ. — აბა?! გეგმაც მომცეს, მაგრამ ერთი წელი მქონდა და შემდეგ არ ავიღე. “სადაც გინდოდეთ, იქ მიიჩივლეთ, არ შემიძლია-მეთქი!” როგორ, კაცო? ოჯახს ცოტა უნდა? დილას, გათეგნბამდე, ვდგებოდი ლამფით, რიურაგამდე (“ნათელ-ბური გაყრილი არ იყო, ისე”); მივიდიოდი ბოს-ლაშდე. შემდეგ საჭმელს ვაშხადებდი, როცა სკოლიდან ბავშვები მივიდოდნენ, სადელი რომ ჰქონოდათ. არ გინდა მერე რეცხვა და სხვა ათასი რამე?! რამდენჯერ მახსოვს, მამლები რომ ყიოდნენ, იმ დროს (“მაშინ”) ეფენდი თეთრეულს, სკოლაში ისე წავიდოდი. ბრიყვი (“დეფი”) ვიყავი, დედარემი კი ასე მეუბნებოდა: “შრომას არაეინ მოუკლავსო”. ისე, შვილები დედარემმა გამაზრდევინა, რა თქმა უნდა! ყოველთვის მისი იმედი მქონდა (“იმედით ვიყავი”)...

ქ. მ. — დედარემიც ასეა, სხვათა შორის.

ფ. ჯ. — ჰო, ესენი ერთი “პარტია”. ჰოდა, ასე იყო, შემბრალებელი არაეინ მყავდა.

ქ. მ. — სკოლაში როგორი კოლქტივი გყავდა?

ფ. ჯ. — კარგი, მაგრამ რას შერებოდნენ, იცი? შემომიტანდნენ ანგარიშს... ერთ ბავშვს დავუთვალე ერთხელ შვიდი ორიანი. უი, გავეფიდი კიდევ და მასწავლებელს ვუთხარი: “შენ რას შერებოდი-მეთქი? იმას კი არ ეკუთვნის ორიანი, შენ გეკუთვნის-მეთქი უყურადღებობისთვის (“დაკვირ-ვება რომ არ უქენი”) ორიანი!” ასე არაა, კაცო, აიძულე (“მალა უქენი!”), რომ ისწავლოს ბავშვმა, თორემ თავზე (“თხემ-გა”) ხელის გადასმა კარგია...

ქ. მ. — ნებაზე (“ნებად-ლ”) მიშვება არ ვარგა!

ფ. ჯ. — არა, არა! მე არც შვიდი გამიშვია (თავის) ნებაზე და არც მოსწავლე. ასე წამიკითხავს მე პედაგოგიკაშიც, მეთოდიკაშიც: ბავშვს როცა სთხოვ, ისწავლის. (რომ) არ იცის და შენ მაინც კარგ ნიშანს უწერ, ამას ეწევა ბავშვი. მაწყვეარიც არ მინდოდა მყოლოდა, საშემოდგომო გამოცდას გამოვაყოლებდი (“ვაძლევდი”)... მთელი ზაფხული რაღაცას მაინც ხომ წაიკითხავდა! მაგალითად, ზოგჯერ ამ წელს ბავშვი ვერ სწავლობს, მაგრამ მომავალ წელს შეიძლება იმან

ოთხბუცე კი ისწავლოს. არის ასეთი შემთხვევებიც, ესხნება ბავშვს გონება. რამდენი მაგალითია ამისი ("რამდენჯერ ყოფილა ასეთი")! იმიტომ იყო, რომ მე საშემოდგომო გამოსცდი"ს" მომხრე უფრო ვიყავი, ვიდრე კლასის ჩატოვებისა".

ქ. მ. - დეიდა ფოდა, აბა, თუ გახსოვს, ვინ გყავდა ("გყოლია") საუკეთესო მოწავე ამდენი წლის განმავლობაში? ნახევარი საუკუნე გაატარე სკოლაში, ეს მართლაც საისტორიოა!

ფ. ჯ. - აი, შენ კარგი მოსწავლე იყავი, მანანა ფალიანიც კარგი მოსწავლე იყო, შენი და - მარიკა მარგინი, უჭუნა პირველი, ვენერა ჩოფლიანი, ვაჟა უშხვანი,...

ქ. მ. - დეიდა ფოდა, ზაქარსა' და ლევანს რა პქონდათ დამთავრებული? სკოლა სად პქონდათ დამთავრებული?

ფ. ჯ. - სად პქონდათ და მულახში. ივანე რომ ვახსენე მე, გუფუჯიანი... ის იყო განვითარებული კაცო, კარგი კაცო, ბევრის ("მეტად") მცოდნე; იმასაც ამბობენ, რომ "სწავლა-განათლება იმას შემოუტანიაო ("უ-ჭდ-ომ-ებ-ი-ა") მულახში".

ქ. მ. - შეიძლება, მაგრამ თვითონ სკოლა პირველად გიორგი მარგინს გაუხსნია მულახში, პირველი ორკლასიანი სასწავლებელი, ძალიან ადრე, XIX საუკუნეში, არა?

ფ. ჯ. - ოთხ კლასს ეძახდნენ თურმე მაშინ გიმნაზიას. რუსულად, მაგალითად, ვერც მე და ვერც ვერავინ ვერ წერდა ისე ("იმათსაგით"). ძალიან კარგად წერდნენ რუსულად - გადამბით. ორივეს გიმნაზია პქონდათ დამთავრებული. იმიტომ იყო, ის, ე, ბიბია ლევანი შემდეგ აჯარის საბჭოს" თავმჯდომარედ აირჩიეს.

ქ. მ. - დეიდა ფოდა, შენი ნახევარსაუკუნოვანი პედაგოგიური მოღვაწეობა როგორ არის სახელმწიფოსგან დაფასებული ან, საერთოდ, არის დაფასებული?

ფ. ჯ. - სახელმწიფოს" მადლობელი ვარ იმიტომ ("იმით"), რომ, აი, ბევრი ("რამდენნაირი") ჯილდო მაქვს, მეტიც მეკუთვნოდა, მაგრამ...

ქ. მ. - ოჰ, ამდენი მედლები და ორდენები! მე ვერც ვარჩევ ერთმანეთისგან ამათ, რისი და რისია, აბა, სათითაოდ მიაბეჭე!

ფ. ჯ. - ეს ღირსების" ორდენია, ეს - სოცშეჯიბრში გამარჯვებისა', ეს წარჩინებული პედაგოგისა. ღირსების ორდენი მომცეს ორი ათას ორ წელს. მანამდე პერსონალურ პენსიაზე ვიყავი წარდგენილი. საბუთები ყველაფერი ჩაბარებული მქონდა, მაგრამ ეს წყველი ომი რომ მოხდა, რისი ჯავრიღა პქონდა მაშინ კაცს, პენსია კი არადა... პენსია დანიშნული მქონდა ას ოცდაათი ლარი. "არ მინდა, ეს რომ დაეკარგო-მეთქი ("გან-ე-ა-ქარ-ე-ო"), გამიშვით-მეთქი პენსიაზე". არაფრით არ ქნეს, არ გამიშვეს.

ქ. მ. - იმიტომ, რომ შემცველელი არავინ იყო?

ფ. ჯ. - ჰო, არ გამიშვეს, თორემ ახლა (ხელთ) მექნებოდა ას ოცდაათი ლარი, მაქვს კი ოცდათუთამეტი, რაც ყველას აქვს, ის. საპენსიო განყოფილებაში ვუთხარი: "ადეოკატს ავიყვან-მეთქი და ის გაარკვევს ყველაფერს, რატომ დამაკლეს ან რატომ მაძლევენ ასე ცოტას-მეთქი". ყველას ეს აქვს - რივითსაც, უმუშევარსაც, მოხუცსაც - ე. ი. ჩემი დამსახურება არსად ჩანს აქ-თუმცა როგორ ავიყვან ადეოკატს, ფული რომ არ მაქვს?! აფხაზეთის(ა) და საქართველოს დამსახურებული პედაგოგი ვარ. ერთი საათი რომ არა აქვთ ნამსახური და ნამუშევარი, იმათ უფრო დიდი პენსიები საიდან აქვთ?

ქ. მ. - დეიდა ფოდა, გენწვი შელებს როგორი მეზობლობა გაქვთ?

ფ. ჯ. - კარგი, ძალიან კარგი...

ქ. მ. - ცხოვრობენ მეტწილად იფარლები - პირველები.

ფ. ჯ. - იფარლები და მულახლებიც ვურევივართ.

ქ. მ. - იფარლები, მულახლები, კადელები... იქითა გენწვიშვი ვინ არიან?

ფ. ჯ. - იქითა გენწვიში უფრო შერეულია - ზემოურბებიც ცხოვრობენ და ძიმოურბებიც.

რამ, ძალიან კარგი მეზობლობა მახსოვს. მაგალითად, რომელიმე ოჯახს ექპარება (“საჩქარო აქეს”) მოხენა ან გათონხ... – იმას შემოესეოდნენ მეზობლები და სულ სიმღერით გაიტანდნენ სერელს, არც კი იღლებოდნენ. ასეთი კარგი მეზობლობა გეკონდა. ჭირშიც ყოველთვის ერთმანეთის გვერდით ვიდექით...

ქ. მ. – ნათესაობა?

ფ. ჯ. – ნათესაობა არის მთავარი, ნათესაობიდან მოდის სწორედ ასეთი კარგი მეზობლობა, ასეთი კარგი თანასოფელელობა. ნათესავეი მაშინ ძალიან სწამდა ყველას, ძალიან. გული მწყდება, რომ დღეს გაქრა (“წაივდა”) ეს ნათესაობა, მაგრამ მაინც ჩვენ, ვინც ძველები ვართ, უნდა შევინარჩუნოთ იგი. დედაჩვენი იყო მეტად ნათესაობის მოყვარული (“მონათესავე”) და ჩვენც ასე გაგზავრდა. ასე მსმენია დედაჩემისგან: “ნათესაობა ტვირთად არავის ჰკიდიაო (“ეკიდება”), მაგრამ მძორ-ხორცი, ნათლობავად უღვასო (“სა-მზორი ა-ღვ-ა-ს”). ვისაც ნათესაობა სწამს, იმას სალოცავეი ადგას და წინ მიდისო (“წავაო”)”. რამდენად მართალია, ვერ გეტყვი, მაგრამ მე ასე ვიცი ჩემი უფროსებისგან (“ხ-უ-ც-ე-ბ-ის-გან-გა”).

ქ. მ. – ახლა, დეიდა ფოდა, რისი კითხვა მინდა კიდევ? – შენ ფალიანების რძალი ხარ და ფალიანები ბეერნი არ ცხოვრობენ დალში, ხომ? ამის გამო როდისმე თუ გივრძენია რამე უცხო დამოკიდებულება ვინმესგან?

ფ. ჯ. – არასოდეს, არავისგან!

ქ. მ. – მგონი, პირიქით, – ძალიან უყვარდა ყველას ბიძია ფილო და ყველა აფასებდა სოფელში...

ფ. ჯ. – კი, კი, როგორ არა... და ჩემ გარეშე, მაგალითად, გენწვიშში სუფრას არ შლიდნენ... გულებანებს მოსდიოდა ბეერი სტუმარი; მაშინ გალაქტიონი სატყეო მეურნეობის დირექტორი იყო. იმ წუთში (“ხელად”) გამოგზავნიდნენ ჩემთან ბაუმეს და მებახდნენ კისახარებლად. ასე იყო ქორწილებში, ნათლობებში, ლხინებში, გასვენებებში (ყველაფერი მართალი ყოფილიყო თქვენს ოჯახებში), იმ დროს პროდუქტი ადგილზე არ იშოვებოდა და სოხუმში (“სო-ხუმს”) ვყიდულობდით ყველაფერს.

ქ. მ. – ყველაფერში აქტიური იყავი, არა?

ფ. ჯ. – მაშინდელივით ვიყო, ნეტავი, ახლაც, ჰაი დედას! ყველაფერში ვიღებდი მონაწილეობას და კიდევ მაფასებდა ყველა, ტყუილს არ ვიბრუნებ (ტყუილი ცუდია!).

ქ. მ. – მღეროდი კიდევ კარგად, არა, ახალგაზრდობაში?

ფ. ჯ. – კარგად ვმღეროდი.

ქ. მ. – ინსტიტუტის ანსამბლში იყავი, არა?

ფ. ჯ. – კი, გუნდიც მყავდა. აჯარაში რომ ვსწავლობდი, მაშინ გუნდში ვიღებდი მონაწილეობას. ერთხელ კომისიაც მოვიდა ჩვენს შესამოწმებლად და ჩემი გვარი ჩაიწერეს. სამსონი იყო გუნდის ხელმძღვანელი, ჩოფლიანი, და იმისთვის უთქვამთ (“უთხრეს თურმე”): “მივიყვანეთო ჯაჭულიანი” მშობლებთან...” სამსონმა მართლაც გენწვიშში ამოვიყვანა სტუმარი: “გამოუშვიო ქალაქში, ბინასაც ჩვენ ვუქირავებთ და საათებსაც მიეცემთო სკოლაში (“კლას-ს”); კონსერვატორიაში მაწყობდა უგამოცდოდ, ისე მოეწონა ჩემი ხმა. ეჰ, კონსერვატორია რომ დამემთავრებინა (“თუ კონსერვატორიას დავათავრებდი”), მართლა ქალი ვიქნებოდი, მაგრამ ვინ გაიშვია თბილისში? არ მინდოდა, ჩემს მშობლებს ენერვიუვიათ (“დედას და მამას გული არ ეტკინოთ-მეთქი”), თანაც არც ძმა მყავდა და ვერ დავტოვე ისინი მარტო, თუმცა სამი წლის მერე მაინც წავედი სასწავლებლად. ინსტიტუტი რომ დავამთავრე, სკოლაში ჩამოვეყალიბე გუნდიც... ჰოდა, ღონისძიებები როცა ტარდებოდა, აჯარაში მიმყავდა გუნდი და იქ გამომყავდა, აგრეთვე აქ, გენწვიშის კლუბშიც.

ქ. მ. – აბა, დეიდა ფოდა, ძალიან დიდი (“გულად”) მადლობა! დიდხანს ყოფილიყავი (“ეკას-ს-ა-მც ხ-ა-რ”), კარგი სიბერე გქონოდა, შეიღებინა და შეიღიშვილები ყველაფერი კარგი განახოს მხოლოდ!

ქ. მ. — სილენე ბიძია, ხოჩა ლადღუ ჯარ! ხოჩა კუთმტარუ ჯარ! — ლდი კუთმტ ლი.

ს. წ. — კუთმტ ამირუ აჯჷნა ნაშღუბოშ სი, ისგუ ლემკასხ, ისგუ ერთგული მწრას, ისგუ დიუწლხ, ისგუ ლდაწარს... თუეთნალუ ხწარი!

ქ. მ. — ხოჩამღუ ხწარი! "კუთმტ" იმლა ხადუხა, იმ ნიშნაუხ ი მამ ხეკუეხ დაუთცუთო აღ ლადღუ?

ს. წ. — კუთმტლადაღ ლიშღაბხ მამ ხაყა.

ქ. მ. — ლისგურეშ ლი.

ს. წ. — ხოლა ზენერ ხულე, ეკას ხატულხ: "ზოლა კუთმტ როკუ ჯარ".

ქ. მ. — ლიშმაში ზომხა ლადღ გუწმოქუ, მადლა? იმუი ლი ეკა?

ს. წ. — სინ ხაკუ, კამეტარ ხაკუ, მუჭხუი ხაკუ, მარსუ ხაკუ ეშუ ჭიქ, უარხილ, თეთრ ხაკუ... — აღამგ სანშუ ხეკუეხ შუნ ჟულუნდღუხ...

ქ. მ. — ნამ ნემოქუნ ფუსხნა მუუდღუ... კამეტარ მამ არღას, ერქა იმ ხიროღად, მუჭხუი მამ ჟულუნდახ?

ს. წ. — შაქარ.

ქ. მ. — აჯად მი მაშუდ ფუსხნა მუუდღუე წერექუი არღა.

ს. წ. — ნაქუხუნუწარს, მუჭხუარას ი წერექულხ იუღწდახ ი ეკუი ესღჯრღას-ლანქუხითე-სგა.

ქნდრგხს, ერქეშრუნ ხეკუეხ აჯკრღან გუწო, შდგხნინდი არშალ — აღა ძირქა ხეკუეხ ქანსუერა, ხგანჯგა ი რაქუა: "ზანი ყერი მგცღდი, ხოჩა ზამუ ეკცღდა: ქონებოშ, ჭანმართელობოშ, ნაფუიროშ, ხოჩა დურეუე, ხოჩა ამბაშუე. ზანი ყერი მგცღდი ხოჩა ზამსუ კიცღდი ხოშამ, ხოხარამ, ზურარლხ ი დუაუმარეს — ჩის!"

ქ. მ. — ერქანლო შინი ლიფმუდღე ლი, მადლა?

ს. წ. — ერქანლო ხეკუეხ ჩუათშინშა.

ქ. მ. — აღ ლაშინაშეი აჯად იმ ხატულიდ?

ს. წ. — "აშირ ზამუ აჯჷნა ნაშღუბოშ!" — ამზაუე მორათას ი იშგუიდ ზამ ლი, მადლა?

"იშგუიდაშღე ი იშგუიდ ზაუ აჯად თუეთნალუ ხწარი, ჭანმართელდ, ბედინარღ ი ნაშღუეხი ლამუარაშ ი ლამილ ნესგა, დუაუმარეს ისგუ გუწარისგა, ისგუ ლემკასხას — ხოჩა დურეუე! ხოჩა ზამუ ჯარ!"

ქ. მ. — ზომხა ლადღ ლიშმაშის ერ იბენეს, ლაშმაშოშ ხომ ვსაბენეს ლერსგუანთე თამათშორღდ ი ტულახ: "ზანი ყერი მგცღდი აღო ხოჩა ზამსუ კიცღდი: ტან — შინდური, გუი — ხნრული, აზრ — ნათელ!" აი, "გუი ხნრული" — აღას განსაკუთრებით ხაზს მირ უხაშამენ, ეკღტრე მამუნე მათარ მთელ ზამსგა აღა ლი.

სილენე ბიძია, ათხე დღლხ ხიზგე ი მგდაღ ხი, დაღარ გუაფხას, მარე დღლხ ეწარ ხანს უშენარ ლემგეიხინ ლიმლახუე. მასონ წოფიანს ხულღა ნაქუისგ ამკალი მოღეგუე: "ლიმლახუე ესერე ესღაგრა-ჯა-უი!" ერქვანგბაშუ ერქა მალეგუეშ.

ს. წ. — ეკა, ხაერთოდ, ლანქუდინღო მარე ლანსუ. ნამ ერ ქორ ნიგ, მარსართულინ, ეკა ოთგედ მგლხარ ლამარჯოშუ. გაღდაშ ნეეწას: ლეშუნდღეხი ოქრეხირ დაღუნა ჭაკუმა, ისგუ მუ ი ისგუ ლაბაძამა მანგ. ეკმარ მანგ ნიშურჯღას ი ერქა კირ ონქუიდღ ომარიშღლხან. ერხან ანქიდეს ეკმარღ აერტუდღ უღღა ჯან, აერტუეშიდარო, აერტუეშიდისეგი, აერტუეშიდოხსუიშღთეუე. ერხულო ქუიშე ნად ლეძღე — ქუიშე გაღდაშ ჩუემინდ მანგ მგლხარღ, ერხულო — ბარ... — ი ამუი ჩოთგედ ქორ.

ქ. მ. — ნათუ იმე ლანსუ ისგუ მუ?

ს. წ. — შუანს.

ქ. მ. — დღლთე მამ ზაუთე ლანსუ ნაქადღე?

ს. წ. — მწკუი ოცდასამე, ოცდაროში...

ქ. მ. — ათასი ი ჩხარაშორი ი მერაშეშდიმარაშე ზაურეი. ათხე ლიმლახუეი ლანსჷყანდინ მანლე, მაგალითად, ისგუ მუეი ლიყანრიელ...

ს. წ. — ლეშუნდები ლეჷან, ზაქარ ი მიშგუ მუ — აღმარ ლანსუხ მელხანარ (მეტო ზურებიან აქად), განთქმულ, სოჩა ნალხ ლანსუხ.

ქ. მ. — აი, მელხანარ, მანკეი ზამარისგა, დანლთერ ატანსქა, ერქანლო, ლიმწუნარი ხანმთქუნანხ უშხუარისგა, განეი ლიგენე.

ს. წ. — ლიგერგამელს ჯანს ლანცენდად მთელ მულახ. ერქანქამ ლიმწუნარი ცალკე გუემთქუნანდა ი, საერთოდ, მელხანარს განსაკუთრებით სოჩა ლორდე გუნად უშხუარისგა.

ქ. მ. — სი თუეითონ დანლს სი ნათან.

ს. წ. — მი დანლს ოხთენან ათასი ი ჩხარაშორი ი სემეშდიმარაშეშდიმარაშე.

ქ. მ. — ერქანლო შუანთე, ისგუა სოფელთე (ლექქან მელახანს ხი, მადამა?) ხიმა მერდე?

ს. წ. — ნლე, აშორინ, აღო მანა?! დუებრათე... ნათანარ წურამის ი ერქანუ ჟოშა ნიზგეს! დედა ნირდა დელის, ერქანუი ოშამინ მერდელხუეი. მიშგუა მუსუბუს მანინა ხეყან ი რთეი ესხგარდა, ლხინ იროლ ა ქირ.

ქ. მ. — სი რუანბრე რნეი ხი, მადამა? აი, ისგუ გეზღინს სოშოლ ლგერუნბუეი სოხან ა ლგუნბუეი?

ს. წ. — ლგერუნბურე სოხან სოშოლ.

ქ. მ. — აღა იმნარ რუემ ლო სი?

ს. წ. — მი ქორს დეს ზუარდანს, ხუემსახურდანს. სიდედრ მურუნბორ მირდა, ხენსუ მურუნბორ მირდა, რუანბარცანან ხუეზგანს ი ამლად აღა გარ ნთურეს. მი ქორს დემჩიქს ზუარდანს ი ექლა.

ქ. მ. — უშხუარ იმეი ხანკერანუნეი?

ს. წ. — ოჰ, სი მარე! ექამანგ დესმა ლი განსხუაუეიბა.

ქ. მ. — მი, მაგალითად, “ლუფურთხუენე ლუმუ” მიეხა, ა, მაგალითად, ისგუ რომან ერ გარგლი — ლგერდად.

ს. წ. — რომან ათხე დანლს არი, დანლს. აღო მამ რუემნა, დანლს ქუინლგემენარ, ლიზგე-ლიორდე ნულეი,... ლანს მი ლეგად ხუარაი,...

ქ. მ. — ოშამინ მირ ქარ ინფარქტ გადატანეი?

ს. წ. — სუმინ.

ქ. მ. — უეშეიმილის ერ გადაიტანე ინფარქტ, ერქა უოლდერ ლაწანდეი ი რუ-დეშამგორ, მარე ერეი სოჩადან ნქამექეს გეზღინდ ი მამგუეშ აქანლინე, მამგუეშ. იმლა ქეყარ?

ს. წ. — იმლადო მეყან მი თუეითონ მამ მისა. ლიოცანლ ჩანგ მალანტ, ზუალანტ რის ი მალანტ მანგ. სალა მალანტ, სალა. აღას ხუეზობდანს სოშა მენწორდ. სალა ლი მარე მგვეცე.

ქ. მ. — ოშა ზანა ქარ, უეშეიმილის ერ ინფარქტ გადაიტანე, ერქანლო?

ს. წ. — მესემე ზანისგა ზუარაი... აშხუინ ლანსუხ ზუარაი ი ჰარანე ამზუზგეს ქორხან. ქონტულ აღას, ა, უალოდია ნარსაუიქეს, მეზუბელ ლი. ერნემ სემე ქიქ ლანე ი მი — ეშხუ გარ. მერეი ლადლ შაიად ლგერანლ ი ქართუბილ ანტუაბე სალაისგა ი სოლანლ ემველ აღა ი გუიხს ვითილ. ერუნლო ქორთონდერ, ქონტარან ი მანან მეყან გუეიმი შეტეი.

ქ. მ. — ლამსახურის დანლისგა გუნ ფიშორ ზანა აქანდა, მადამა?

ს. წ. — სემეშდიმარაშე.

ქ. მ. — მამ ხეყანს ისგუეი სასახურს?

ს. წ. — მი ხუანსუ ლედუეი დამზადების პუნქტის გამეცე.

ქ. მ. — იმ სასყენად გუეი?

ს. წ. — იმ ი კუმანს ხუეიბრადლად კომბინანტს.

ქ. მ. — ათხე იშედუნე ნალხ, ერე სი სასახურის ესერ დანს ხოწუა ლგერინე ედ ერუანდეი მეტეულ. მეჰად ლალგაცალეშე, მეჰად სოჩა ხანსითინ ფიშედანსქა რის, ერუან ივდანსოლს. იმეი

ხაჭეშია ერქა ლედუ? კომუნისტრე ჩიქვა ხეშდბოლ, აღბათ, სი, აი, შედარებს იმჟი ხასუენე?

ს. წ. — კომუნისტრე დიტრეჟე შამ ტენი, ეკგუამა ხონა ლასუ. შამა ლის აღმარ ათხე? ერქა კომუნისტობას გაუმარჯოს აჟალ.

ქ. შ. — შურამელ ხალს ხალტენას ესერ!

ს. წ. — შურამელ გლხს ხალტენდას ი მეშამ ხალტენდას. ერქა შამ ლანშედაბოლო, ჩუქარმიდას. ათხე ლეშედაბ დეშარი.

ქ. შ. — ქეჟილი ლიშედაბ, ლეშედაბ დეშარი. ათხე კომუნისტრცანან ერ ასხუა, უთქუათ, შედარება, ლანდ მდგომარეობა იმჟი ჯაბუა დანისგაშ?

ს. წ. — დანისგაშ — ათხე შამგელ ხოჭორ. ერქა დარ ანვად თბილისსან, ერე ქა-როქ-ხაქუე ტკიც-მეკუანდ ტკიც გარგლა. დანლ განთქმულ ლასუ გერმანიან ლიშედაბენ. ერქა გმირანლ ხუნანდ, ერქა ოხუიშე წგრინი უარსკულაუი ხუნამს ხულუნდას...

ქ. შ. — მარ ქეჟედენი ევლაი ისგუ ახლობლარისგა, ესუნამს ხულუნდას ერ მენდლარ?

ს. წ. — ბანდ მარგანს ხულუნდა, უქიტორ გერლიანს, სპირილონ გუქეჯანს, ალექსანდრე გასუინს, ცალანს (ჩუერ-ადღაუშენ).

ქ. შ. — ცალანარ ტიშს იხგეს. ევმარ შამშერად გარგლის?

ს. წ. — ლურუნბურულ, ჩუნბარ ლის აღმარ.

ქ. შ. — ტიშს ხომ იხგას აჟალ კუნკინანარ, წერედანანარ... — ევმარ?

ს. წ. — ევმარ შაგ — ლურუნბურულ. შაგ მეტეპირ — ომარიშალს არი. გენწიშ ლენგედე ლი.

ქ. შ. — ჩუნბარ გარ ერ იხგეს, ერ ხოფლარ ხედა ლის? აჟარას უნბარი ხიზგედ ი ჩუნბარი, შადა?

ს. წ. — ერე ხანდორ ჩიმ ფორმიშ იხგე.

ქ. შ. — გუშეჟეი ბებეაღლ ი ბაბუაღლ ერ ანდგრდას, ერქა ჩუსოხალდას, ერე დანლო უსხგრდას ი ერქანდორ “დანლს” ხატუილდას.

ს. წ. — დანლს ხატუილდას.

ქ. შ. — შენანს ერ ბინანს ლიმზირის, ხემზირდას შეგრი ჯგერანგს ი ამხუე იროდას უიშქის.

შედად ლატუილდად ნამა “დანლს” ი ათხანლა ერ ათეანს, ა, “ზემო აფხანეთი”, ალა იმჟი ჯაბე?

ს. წ. — ალა დემიქ ლი! დანლის ხეობა, დანლ ხაფხა — დიდებ ოთვანდ! მეთხუიარო მგლჩე ზურანლ, ერუნა იორე, ერე ჟახე ხაფხა. ერუნლე ქა-მ-ხეწად ალას, ა, ზურანლს...

ქ. შ. — ალა, სი ჯიცხა, ერე დანლ ხეჟენის ხეობასა?

ს. წ. — უო, სი შარე!.. მეურენობას გუიმტკიცებდენე თბილისს ი ორანდ ქალაქთე. მინისტრ შამ ენსუედ ეშჩო ი მინისტრის შოადგოლე ლასუ იოსელიანს, ხონა ლემხედუეჟუ შარე. შიშეჟ გუიარ ერ ანქოდე: “მინან ესერ ხი სი?” “ამჟინ-ამჟინ”. “იმჟი სოლუნსერ ხუი მი? ქუეყანუნსერ ქაეცებე შარ ი შენანთესერ დეს მანან”. ლეშედად ქაგარგლდა, ხონა მახედუეჟე ერე ლასუ.

ქ. შ. — ერერ ლასუ; ა, თაუდაცუის მინისტრ ერ ლასუ ამი ჩიქედ? ექამ ხომ ნიბანშინ ლასუ შენანრეშ, იოსელიანრეშ, თეუზაქე?... სოშა ოქანს ჯაყა სი ბგეიდე; გეზლონ ფიშორ ჯაყა, გეზლაგელონ; ლანთლანრა მაგუნა ჯირი?

ს. წ. — ხონილ დეშეი ხაჟუ!

ქ. შ. — აჟარას ლიმზობელ ი ალა მაგუნამ წამთქუანს უშხუარისგა?

ს. წ. — ში ხომ გენწიშ ხუიზგას! სემედიოხთეშდე ოთგედ ქორ, ერ ზაუე ამდაგან დი. იშეჟილ ლანტუა ხუნანდ ი ეშუე დარუიარ. სერ დი დემა შაშეიდე, ოქარანდ ოხურდინდ ნამა შაგ. ოხუიშე ზანს ზურანლ დეს ნირდა ქორისგა, შამიდამა ქალგეჟილე ლასუ... ერუნლო ანკიდ შიშეჟ მუდ ზურანლ, შარე ხონა ზურანლ ანმარქუნ, ო, უმაღლეს ზურანლ.

ქ. შ. — დიუთრა ჯირდადა სი?

ბ. წ. — იუღია ხეყნან ი ერგ სოჩა ზურალ მამ ხეკუანდ. ეყნემ ანგრდლდე ნამ. მაჟიდე, ეჩქა ირირსნლდა მანგ ი ალაამანგ შალბარ ი არსუილ იმარდერქა? — ეშხუ შალბარგლ მანგა ი ეჩამ ჩუმიცლენდა ხტუან... ეჩა ჰამს ლუშუყუდე ი ჟიღებანდე მენოლ, მი გარ მამა, მიშგუ ლახტუბასი. ო, სოჩა ზურალ ლანსუ, სოჩა ლაქუნუ ხარ!

ქ. მ. — მი, დიუთრა, დერბეთდე ამქადის, მარე ბებიაუთრა მირდა, მგუნან ლანსუ ექწე, ბებიაუთრა. ათხერ მატულის: “მეგრელართქსერ აშვად იმხან?” “იყი მამ აშვად, ბებიანაცუიღვქ მირდა მგუნან”. ექწე, გოჯის ერ ხეყანდა ერგნლო, შურა ჩხაპელია. ხტუამ ხანს მამ მაჟიდე, მარე ბებიან მაღატ მი ერნსუი მაჟიდე, სხეთაშორის, ერღე მიშგუ ბებიანლ მამ მაჟიდეჩუ. ათხე სი სოშა ოჯან ჭუღუა გუნ ი ხიშდი გუნ სტუშართმჟუყარე ოჯან. მთელი ზაჟულადდე ხალხურადდე “სგომარს”ერ ლატუიდე, ეჩ ლახტუს, სომ? აღერქად, კომუნისტრე ჩიქქა, სომ კურორტშალ ლანსუ ი მთელ აფხაზეთ ი სოხუმ ეშრუ იშუქინან.

ბ. წ. — ჩუ-ჟ-მარდ-ემგენე ეშრუ ზაჟულადდე!.. მამკალნადგილ დი, მინდურე, სოჩა სგომ, სოჩა ლარდა! ათანს ი იორაშორ, ათანს ი ოხუნიშლაშორ ანდგრდა მუშუქინე.

ქ. მ. — ლიშაღლ ჩიქდე, მადმა?

ბ. წ. — აღო? ჟიგუქეში ლანსუ ჩიგარ.

ქ. მ. — სგომ ეშხუნადგილს გარ ანდრი, მადმა ეშრუ?

ბ. წ. — ეშხუ ადგილს ანდრი, მარე დორი — თუეთხე სგომ ი წგრან.

ქ. მ. — ერე მანსუმ ხანს ხალხურადდე ხოლმე?

ბ. წ. — ეშხუ თუქე ლუფხტუს ხტულხურადდე ი ერხნლო ლეჟა ჰუქინდე.

ქ. მ. — ეჩ სგომ იმშაღლ დი მაშედე?

ბ. წ. — კუიჟიშდე ი ჰაქვლდრეშდე ი ჩინარდე. აბეტიტს ჭაჟუდი.

ქ. მ. — ეჟუანს დეს მირდა. ერე მდებარეობა იმჟიშ დი?

ბ. წ. — მინდურე, მინდურე, ეშხუ კილომეტრ გარ მად ორა. ნენსგალიქუა ჰაღამ ანდრი ი ერხანთი ლარხტურ ხარ ი ამხანთი.

ქ. მ. — ჟახე ლუშინუ ირა ჰა?..

ბ. წ. — ლეღფხაზუ... შარა, შარა ი აჟაფარა — ალაამანგ ლეღფხაზუ დი.

ქ. მ. — აი, ახალგაზრდობეჟი ხოშილ ლუქლუქენ სიროლ; მაშენე ოშა ჭარდენა?

ბ. წ. — ხოშელ მირდა, სამსახურს ერ ქოთეერ, ერქა.

ქ. მ. — სამსახურს ერ ქოთეერ, ერქა?

ბ. წ. — ე, ქოთეერ, ლიშაღლ ერ ანბინან, ერგნლო... დერეშუდი იმჟიდე-დერეშუდი დორათეჟი

ჩუმირდა.

ქ. მ. — ამსუმ ქუთინლგმენეს ლინთუისგა იმნოქ ჩიფან?

ბ. წ. — ხოქუფხილანს, კანარ მამად ცხიკს ნირდა ლინთუისგა, ექწე ნად ლუშოქუქე.

ქ. მ. — ჟიბე შუანთე, მგლანთე ხიზეღლამა?

ბ. წ. — ჩიგარ მენანა, ათხე ლიშაღლუნდო დეს მირდა.

ქ. მ. — ჩუბე შუანთე?

ბ. წ. — ჩუბე შუანთე დეს მენანა.

ქ. მ. — იმლა, ჩუბე შუანს დარ ჭაყა?

ბ. წ. — დარ ნაყა, მამ მინა, მამ მირ მეჩღელხუი.

ქ. მ. — ისგუ ოჯანხანქა მერმალ იზეღლანს მარ დედ ისგუ სოფელხანქა ჩუბე შუანთე?

ბ. წ. — როდამ ი როდარ შაშინაშუ მამად ეშრუარის.

ქ. მ. — სამხედრო გუქმარდა იზეღლანდან, ეჩლა ხადდან ლეზი. ათხე ლიბოფხტანქა

ლანსუანდუინ მნლღეჟე.

ბ. წ. — მამ ლოსჟანდუნა სერ? ლიშაღლზაჟე ეშდოხუიდე-ეშდოხუიდე ლეზან ხტუანსუ.

ქ. შ. — გერმანელარცხან ერ ლხუ ლიშაშლა?

ბ. წ. — მარე ერქა აჰიე ლიშაშლ მამა ლხუ, ერქა ლხუ ნამდუი ლიშაშლ; ათხე ლი ფინი, ხოლა ლიშაშლ. ეჩუშა წესიოგ ხუდუხანს, ხორა დემიე ქეკუშადა. ათხე პრის მილიციოლარც ი დერხი სეგელტიკანლხ ხანსხ. ერქა მარა აღბანდუხ?

ქ. შ. — ერქა ხამხედრო მარე ერქაშა ლხუ, ერქა ლხუ მოწესრიგებულ. მოსახლეობას დემგუშა მარც ხომანუინა.

ბ. წ. — ბოდიშს გარ ქატუნილდახ ჩნდად.

ქ. შ. — ერქა ხტალინ ლხუ ლგამარც ი ერქას ხალტენა წესიოგ.

ბ. წ. — ერქა ამტუენენე ლხუ შუკუულ, აღწ, ლაცგევე გარ ლხუ. გუინდრახ მორუ

გენერალ ჩუადხუტიტაჟე ბერიად ი მურამე ლადნდ ეოლგეიდ ლხუ ბოგ, ეწანკიდხ გუშუეიად. ერქა ანვანდ ჩარკუინ... ი შუანარც ეწანუეაბე შაგ. დემე მაშუიდ, ეშდიშუიოდ ლხუტხ ა მერეუედიეშუ, — მანგ მეთხუინარ, ეშხუ ლადუშა მებთეი ლხუ. ერქაარე ლგამარც ლიტეს დწარ ანდელდა. შუს ხწუდა მეტრეი მეტ, მარე ქწანად, — დიდაბ დწარბათუ! — ქწანდხ ერქანწრუ. ერქა აღმარც ჩხს წგარხი შარსკულაჟარც ლახუშხ.

ქ. შ. — ერქამარც შტაბ მიშგუ დიე ბიძაშე — ჟარლაშ ქაჟუელინან ქორისგა ხწარენახ, ხომ? ერქანუთხგა ხგამეადე ლგამარც გერმანელარც... კაჟუკახიისგა ერქა ეშხუ-ეშხუ ადგილ ლხუ, ხედუშანს რეშად ატხხ; ნიშგუეა ხოფლი რეშგემპილხ, აი, ერქა იზგარი ნიშგუეა ხოფელ, ბოგეჟე წგარხი შარსკულაჟ ლხუ, ერქანუთხგეხერ აშქედელიხგა გერმანელარც ი ერქანწქესერ ოთტხახ რეშად, აი, ერქეუხმა ქახსა, ერქე შუანარც ხომ მეშად ხორა აღბინიტარც გუეეხნდა, კოქს მეწინარ, ი ერქამარც გერმანელარც დროშა ერქა ჩუახფიშხ?

ბ. წ. — აშ ქახსა, მახსა. ერქამარც ლხუტხ ბანდ მარგინან ი ოლექანდარც უდესინ!

სილევან წიფიანი, 75 წლისა
აჭარა-გენწეში, 2007წ.

* * *

ქ. შ. — სილევან ბიძია, გამარჯობა (“კარგი დღემც გაქეს”)! კარგი დღესასწაული (“კვიმატობა”) გქონდეს! — დღეს კვიმატობაა (“კვიმატი არის”)

ბ. წ. — ასი კვიმატი მოგსწრებოდეს (“ასიმც მოგსწრებია”) მშვიდობით შენ, შენს საიმედოს, შენს ერთგულ კაცს, შენს გოგოებს, შენს დედულებს... თეთრად ყოფილიყავით (“თეთრადამც ხარ”)

ქ. შ. — კარგად ყოფილიყავი (“კარგადამც ხარ”)! “კვიმატი” რატომ ჰქვია, რას ნიშნავს და რა უნდა დავიცვათ ამ დღეს (“დღე-ს“-ზე)?

ბ. წ. — როცა კვიმატი დღეა, მაშინ საქმიანობა არ შეიძლება (“ეარგა”).

ქ. შ. — უქვია (“ჯდომისა” არის).

ბ. წ. — ვისაც ცუდი ზნე აქვს, ეუბნებიან: “ცუდი კვიმატი გქონდეს”.

ქ. შ. — ლიშაშე (სანოვაგიანი ხონრით დალოცვის რიტუალი) ახალი წლის დღეს გეჩევივია, ხომ? (ის) როგორ ხდება?

ბ. წ. — თეფში უნდა, კანფეტები უნდა, ტკბილი უნდა, არაყი უნდა ერთი ჭიქა, ფული (“გერცხლი”), ფული (“თურა-ი”) უნდა... ეს ყველაფერი თეფშით (“საინით”) უნდა გმჯიროს ხელში.

ქ. შ. — ჩვენ გჩვეულა სეფისკვერი (“უფლის წინაშელოლი”)... კანფეტები (რომ) არ იყო (“იყენენ”) მაშინ, რას შერებოდით, ტკბილი რა გქონდათ?

ს. წ - შაქარი.

ქ. მ. - კიდევ, მე მახსოვს, სეფისკვერზე თომიცი ("წერ-ეკო") იდო.

ს. წ. - სამეკვლეოს, ტკბილეულს და თომებზე დაიკავებდნენ და ისე მიდიოდნენ მეკვლეოდ ("სამეკვლეოდ"). (რომ) მიხვიდოდო, უნდა ავლო იქ ჩიჩილაკი, თხილის ტოტი - ამას ძირზე უნდა წაატეხო, შინ შემოიტანო ("შემო-იკლო-მო") და დაილოცო ("თქვა"): "წლიწ" გამომცველელო ძაღვად, კარგი წელი ჩაგენაცვლებინოს ("წელიმც ჩაგინაცვლებია"): ქონებით, ჯანმრთელობით, სიმრავლით ("სი-გრ-ცით"), კარგი დროით, კარგი ამბით. წლიწ" გამომცველელო ძაღვად კარგ წელს გინაცვლებდეს ("წელსამც გინაცვლებს"): დიდს, პატარას, ქალსა' და მამაკაცს - ყველას!"

ქ. მ. - შემდეგ "ხელის ახსნაა" ხომ?

ს. წ - შემდეგ უნდა ტკბილით დალოცო.

ქ. მ. - ამ დალოცვისას კიდევ რას ამბობთ ("ეუბნებით")?

ს. წ. - "ასი წელი მოგწერებოდეს მშვიდობით!.." წელს ორი ათას შვიდი წელი არ არის? "სამოცდარჩეიმდემტი ("შვიდი ათი და შვიდ") წელს კიდევ თეთრად ყოფილიყავი, ჯანმრთელად, ბედნიერად და მშვიდობა (მოცეც) მამისეულსა' და ქმრისეულ ოჯახებში ("შორის")! მამაკაცს შენს გეარში, შენს საიმედოს - კარგი დრო!!! კარგი წელი გეკრებოდეს ("წელიმცა გაქვს")?"

ქ. მ. - ახალი წლიწ" დღეს ტკბილით მილოცვას ("ხელის ახსნას") რომ იწყებენ, დასალოც ხონჩას ხომ ატრიალებენ ნელ-ნელა მარჯვნივ და ამბობენ: "წლიწ" მცველელო ძაღვად კარგ წელს გინაცვლებდეს ("წელსამც გინაცვლებს"): ტანი - მრთელი, გული - მხიარული, აზრი - ნათელი" აი, "გული მხიარული" - ამას რაღაც განსაკუთრებით უსვამენ (ხაზს) იმიტომ, რომ ყველაზე მთავარი მთელი წლის განმავლობაში ეს არის.

სილევან ბიძია, შენ ახლა დაღწი ცხოვრობ და დალეული ხარ; დალეულები გექვია, მაგრამ დაღწი კარგა ხანს ერთმანეთს ზურგს უმაგრებდნენ თურმე მულახლობით. იასონ წიფიანს აქვს ასეთი რაღაც ნათქვამი: "მულახლობას დაეკედვო მე ("მულახლობასმცაო დაკედვობია თეთონ")" ამის შესახებ მოყევი რამე!

ს. წ - ის, საერთოდ, ჭკუის საკითხავი კაცი იყო - ჩვენ რომ სახლი ("ქორო") გვიდგას, ორსართულიანი, ის ჩვენ ავაშენოთ ("და-ე-დგო-თ") მულახლებიწ" დახმარებით. დიდი ნაღი გეყავდა: ის, ცხონებული ("შე-სა-ნდ-ობი") ოქროპირ დადვანი გინდა თუ მამაშენი და შენი ბიძები ყველა. ისინი ყველანი გვეხმარებოდნენ ("გე-ე-მ-ა-ჯ-ე-უ-ბ-ო-დ-ნენ") და მაშინ კირი მოვიტანეთ ომარიშალიდან. იქიდან მოიყვანეს იმათ ოცი უღელი ხარი, ოცდარორი, ოცდასამი, ოცდახუთამდე. იმის შემდეგ ქეშა უნდა მოგვეტანა ("გეკონდა მო-სა-კ-დ-ომი") - ქეშის ნაღობა მოვაწყვეთ (გქვინთ) სულ მულახლებმა, შემდეგ ქეა... და ასე ავაშენოთ ("და-ე-დგო-თ") სახლი.

ქ. მ. - დაბადებული ("ნათენ-ები") სად იყო მამაშენი?

ს. წ - სვანეთში ("სუან-ეთ-ს").

ქ. მ. - დაღწი რომელ წელს ("რა წელს-ს-ზე") იყო გადმოსული?

ს. წ - ოცდასამში, ოცდარორში...

ქ. მ. - ათას ცხრაას ოცდარორ წელს. ახლა მულახლობაზე გაიხსენე რამე, მაგალითად, მამაშენიწ" ჩხუბი...

ს. წ - ცხონებული ღვეანი, ზაქარი და მამაჩემი - ესენი იყვნენ მულახლები (მეტო ზურებიანი კიდევ), განთქმული, კარგი ხალხი.

ქ. მ. - აი, მულახლებს პირველ წლებში, დაღწი რომ გადავიდნენ (მიბრუნდნენ), იმის შემდეგ, შეწვენა სჩეყოდათ ერთმანეთში, გვერდით ("გან-ს-ს-ზე") დგომა.

ს. წ - გიორგობას ხარს ეკლავდით მთელი მულახი, ასევე შეწვენა ვიცოდით ("ცალკე გეგვოდა") ერთმანეთში. მულახლებს განსაკუთრებით კარგი ურთიერთობა ("ყოფა") გეკონდა ერთმანეთთან საერთოდ.

ქ. მ. – შენ თვითონ დაღში ხარ დაბადებული?

ს. წ. – მე დაღში გაენდი ათას ცხრაას ოცდათხუთმეტში.

ქ. მ. – შემდეგ სვანეთში, შენს სოფელში (ქვემო მულახიდან ხარ ხომ?) თუ წასულხარ (“ხარ წასული”)?

ს. წ. – ღიახ, ასჯერ, აბა რა? ღვებრაში... ნათესაეები ცხოვრობენ წვირში და იქით რამდენი გეყავს (“გეისახლია”)! დეიდა გეყავდა ივლიში, იქითაც რამდენჯერ წავსულეარ. ჩემს ძმას მანქანა (“მაშინა”) ჰყავდა და ყველგან მიდიოდა – ღხინი იქნებოდა თუ ჭირი.

ქ. მ. – შენ ‘ბალს’ ქვემოელბის’ სიყ ხარ, ხომ? აი, შენმა შეილემმა (“შენს შეილეს”) უფრო (“უმეტესად”) ‘ბალს’ ზემოური იციან თუ ‘ბალს’ ქვემოური?

ს. წ. – ‘ბალს’ ქვემოური იციან უფრო.

ქ. მ. – ეს რატომ ქენი მერე შენ?

ს. წ. – მე სახლში (“ქორ-ს”) არ ვიყავი, ემსახურობდი. სიღვდრიც ‘ბალს’ ქვემოელი მყავდა, ცოლი ‘ბალს’ ქვემოელი მყავდა, ‘ბალს’ ქვემოელბთან ეცხოვრობდი და ამიტომ მხოლოდ ეს ის წაელეს. მე სახლში არასდროს ვიყავი და იმიტომ.

ქ. მ. – ერთმანეთს როგორ აგებინებთ?

ს. წ. – ოჰ, შე კაცო! იმდენი განსხვავება არაფერია!

ქ. მ. – მე, მაგალითად, “ათქვეფილი (“ა-ფურთ-ულ-ი”) სვანური” დავარქვი (“მ-ი-სახ-ელი-ი”), აი, მაგალითად, შენი რომანი რომ ღაპარაკობს – შერეულად.

ს. წ. – რომანი ახლა დაღშია (“დაღ-ს არის”), დაღში. აბა, რა ექნა, დაღში საქონელია (“სულ-ღ-მ-ულ-ი”), ყოფა-ცხოვრება გეაქვს... თუ მე ავიდ ვარ...

ქ. მ. – რამდენჯერ გაქვს ინფარქტი გადატანილი?

ს. წ. – სამჯერ.

ქ. მ. – მაშინ ამოვედი სანახავად და ვერ მიცანი, მაგრამ კარგად გიქვიმეს შეილემმა და არაფერი არ დაგაკლეს, არაფერი. რატომ დაგემართა?

ს. წ. – რატომ დამემართა, მე თვითონ არ ვიცი. ხუმრობა (“გ-ც-ინ-ებ-ა”) ყველგან მიყვარს, ვუყვარვარ ყველას და მიყვარს ყველა. ღორი მიყვარს, ღორი. ამას გჭამდი მეტწილად. ღორი (“საღა”) არის კაცის დამღუპველი.

ქ. მ. – რამდენი წელი გაეიდა (“გაქვს”), ბოლო ინფარქტი რომ გადაიტანე, იმის მერე?

ს. წ. – მესამე წელში ვარ... ერთხელ მთაში ვარ და არაფი გამომიგზავნეს სახლიდან. დავუბახე ამას, აი, ვალოდია ნარსაიძეს, მუზობელია; იმან სამი ჭიქა დაღია და მე – მხოლოდ ერთი. მეორე დღეს მზაიმ კვერცხები და კარტოფილი შეწვა ღორში; ამან ცუდად გამხადა (“მო-მო-ქ-ღ-ა”) და გულზე მომიჭირა. სახლში მოვედი, დაეიბანე და კიდევ დამემართა გული’ს’ შეტევა.

ქ. მ. – მრავალი წელი იმსახურე დაღში, ხომ?

ს. წ. – ოცდათექვსმეტი.

ქ. მ. – რა ერქვა თქვენს სამსახურს?

ს. წ. – მე ვიყავი ხორცი’ს’ დამზადების პუნქტის გამგე.

ქ. მ. – რას აკეთებდით იქ?

ს. წ. – საქონელს ვიბარებდით კომბინატში.

ქ. მ. – ახლა ისვენებს ხალხი, რომ სამსახურში არავის უნახიხარ გაბრაზებული ან ვინმესთან მოჩხუბარი (“ვინმე’ს’ შე’-მ-ცილ-ებ-ელ-ი”). ყოველთვის ხუმრობით, მუდამ კარგ ხასიათზე უშვებდით ყველას, ვინც მოვიდოდნენ. რა (როგორ) ღირდა მაშინ ხორცი? კომუნისტების’ ღროს მუშაობდი, ალბათ, შენ, აი, შედარებას როგორ აკეთებ (“ა-წ-ო-ო”)?

ს. წ. – კომუნისტების’ ღრო არ მობრუნდება, ისეთი კარგი იყო. რა არიან ესენი ახლა? მაშინდელ კომუნისტობას გაუმარჯოს კიდევ.

ქ. მ. – მშრომელი ხალხი პყვარებითო!

ს. წ. – მშრომელი გლეხი უყვარდათ და მუშაც უყვარდათ. მაშინ თუ არ იმუშაებდით, და გოჭყრდნენ. ახლა სამუშაო არსად არის.

ქ. მ. – რომ გინდოდეს მუშაობა, სამუშაო არ არის. ახლა კომუნისტებთან რომ გააკეთო, ეთქვათ, შედარება, დღეოს მდგომარეობა როგორ მოგწონს (“მიგანჩია”) დალში?

ს. წ. – დალში (“დალ-ის-ში-ის”) ახლა კიდევ არა უშავს. მაშინ არაეინ მოვიდა თბილისიდან, რომ ეთქვათ სიმართლე (“მ-ტიცე-ე”). მინდოდა სიმართლის ლაპარაკი. დალი განთქმული იყო გერმანიასთან ბრძოლის დროს. მაშინ გმირები ვიყავით, ხუთი წითელი ვარსკვლავიც ბევრს (“ხუაგ-ს”) პქონდა...

ქ. მ. – მაინც ვინ გახსენდება შენს ახლობლებში, ვისაც პქონდა ის მედლები?

ს. წ. – ბადი მარტიანს პქონდა, ვიქტორ გერლიანს, სპირიდონ გუჯევიანს, ალექსანდრე გასიანს, ცალანს (რომ დაიღუპა).

ქ. მ. – ცალანები ‘პ’ტიშში ცხოვრობენ. ისინი როგორ (“რანიარად”) ლაპარაკობენ?

ს. წ. – ‘ბალს’ ქვემოურად, ქვემოურები არიან ესენი.

ქ. მ. – მაგრამ ‘პ’ტიშში ხომ კიდევ ცხოვრობდნენ კვანჭიანები, წერდიანები... – ისინი?

ს. წ. – ისინი ყველა – ‘ბალს’ ქვემოურად. ყველა ზემოური – ომარშიაღშია, გენწიში შერეულია.

ქ. მ. – მხოლოდ ქვემოურები რომ ცხოვრობენ ის სოფლები რომლებია? აჯარაში (“აჯარა-ს”) ზემოურებიც ცხოვრობთ და ქვემოურებიც, ხომ?

ს. წ. – იქ მთლად ყველანაირი (“ყველა ფორმის”) ცხოვრობს.

ქ. მ. – ჩვენი ბებები და ბაბუები რომ მოდიოდნენ, მაშინ იცოდნენ, რომ დალში მიდიოდნენ, იქიდანვე “დალს” ეძახდნენ?

ს. წ. – “დალს” ეძახდნენ.

ქ. მ. – სვანეთში რომ იწყებდნენ ლოცვას, ლოცულობდნენ (“ე-ზორ-ე-ბო-დ-ნენ”) შიყვირის წმინდა გიორგის და აქეთ შერებოდნენ პირს. ყოველთვის ეძახდით ჩვენ “დალს” და ახლა “ზემო აფხაზეთი” რომ დაარქვეს, როგორ მიგანჩია ვს?

ს. წ. – ეს არაფრად ვარგაი დალის ხეობა, დალი პქვია – დიდება მიუვიდეს (“ში-უ-ჯ-და-ა”)! მონადირის მფარველი (“მ-ცი-უ-ელ-ი”) ქალი, ვინც იცავს, იმის სახელი პქვია. ვიდაცამ ნახა კოდევ ეს, აი, ქალი...

ქ. მ. – აბა, შენ გირჩეენია რომ დალი ერქვას ხეობას?

ს. წ. – პო, შე კაცო! მურნეობას გვიმტკიცებდნენ თბილისში და წავედით ქალაქში. მინისტრი არ დაგეხვდა იქ და მინისტრის შოადგილე იყო იოსელიანი, კარგი ვაჟაკური კაცი. ჩემი გვარი რომ წაიკითხა: “საიდან ხარო შენ?” “ასე და ასე-მეტოქი” – ვუთხარი. “როგორი ცული ვარო მე? ქვეყანა შემოვლილი (“გა-სხე-მი-ილ-ი”) მაქვს და სვანეთში არ წავსულვარო” – სვანურად ლაპარაკობდა, ვიდაც კარგი ვაჟაკი იყო.

ქ. მ. – ის რომ იყო, ე, თავდაცვის მინისტრი რომ იყო ამის წინ? ისიც ხომ ბადიში იყო სვანებისა, იოსელიანებისა, თევაბე?... დიდი ოჯახი გყავს შენ ძალიან (“ბრგე-დ”); ბევრი შვილი გყავს, შვილიშვილები. რძლები როგორი გყავს?

ს. წ. – უკეთესი არ შვიძლება (“უნდა”)!

ქ. მ. – აჯარაში მეზობლობა როგორი გრევეით ვართმანეთში?

ს. წ. – მე ხომ გენწიშიში ვცხოვრობდი! ოცდათხუთმეტში ავაშენეთ (“ა-ფ-ა-გ-უ-თ”) სახლი, იმ წელს მომიკვდა (“და-მი-დგრა-ა”) დედა. შვიდი მძა ვიყავით და ერთი და. ასე რომ, დედა არც მახსოვს, ობლებად (“ოქრ-ე-ბ-ად”) გაეიზარდეთ ჩვენ, ყველანი. ხუთი წლის მანძილზე (“წელს”) ოჯახში ქალი არ გყავდა, მამიდაც გათხოვილი იყო... მერე მოიყვანა მამაჩემმა ქალი, მაგრამ

კარგი ქალი გამოგვადგა ("მოგვი-მარჯვედა"), უმადლესი ქალი.

ქ. მ. - დედინაცვალი ("დედა-უცნობი") გყავდა შენ?

ს. წ. - იულია ერქვა და იმაზე უკეთესი ქალი არ შეიძლებოდა ("ენუჯო-ოდა"). იმან დაგზარდა ჩვენ. მასსოვს, იმ დროში ციკაობდა ("იჩარხ-ებ-ოდა") ყველა და ამდენი შარვალი და საცვალი სად იყო მაშინ? - ერთი შარვალი მეცვა და ისიც დამეხვოდა ხოლმე. ის დილას გარეცხილი და გაკერილი ("გა-ბანდ-ული") მხედებოდა, მარტო მე კი არა, - ჩემს ძმებსაც. ო, კარგი ქალი იყო - კარგი სასუფეველი ("სასულეთი") პქონდეს!

ქ. მ. - მე, დედინაცვალი ღმერთმა დამიფაროს, მაგრამ ბებიანაცვალი მყავდა, მეგრელი ("ზან-ი") იყო ის, ე, ბებიანაცვალი. ახლა რომ მეუბნებიან ხოლმე: "მეგრელებისა ხომ არ მოგდამსო საიდანმე?" "როგორ არ მომდგამს მეგრელების, ბებიანაცვალი მყავდა-მეთქი მეგრელი". ის, ე, გოჯის რომ ჰყავდა მერე (ცოლად), შურა ჩხაპელია იყო. დიდი ხნით არ მახსოვს, მაგრამ ბებიას სიყვარული იმით ("მისით") მახსოვს, სხვათა შორის, იმიტომ, რომ ჩემი ბებიები არ მახსოვს. ახლა შენ დიდი ოჯახი გაქვს ძალიან ("გულად"); ხართ კიდევ ძალიან სტუმართმოყვარე მთელი ზაფხული საქონელი მიგაყავთ მთაზე - "ვეძებს" ("სიზ-ურ-ე-ბ-ს") რომ ვეძახით, ხომ? ის მთა ხომ ადრე, კომუნისტების დროს, კურორტებით იყო და მთელი აფხაზეთი და სოხუმი იქ ისვენებდა.

ს. წ. - ნეტავ იქ დამსვას ვინმემ ("და-მ-დგ-ა-მცა ვინ") ზაფხულში! რა ადგილია, მინდორი, კარგი ვება, კარგი სამყოფი ათას ორასი, ათას ხუთასი მოდიოდა დამსვენებელი.

ქ. მ. - ომამდე, ხომ?

ს. წ. - აბა? საესე იყო ყოველთვის!

ქ. მ. - იქ ვება ერთ ადგილას მოდის მხოლოდ, ხომ?

ს. წ. - ერთ ადგილას მოდის, მაგრამ ორი - თეთრი ვება და წითელი.

ქ. მ. - იქ რამდენ ხანს ხართ ("იალალობთ") ხოლმე?

ს. წ. - ერთი თვე ვართ ზაფხულში იმ მთაზე და შემდეგ ამოვდივართ ზემოთ.

ქ. მ. - ის ვება რისთვის ("რისად") არის სასარგებლო ("შეველელი")?

ს. წ. - უკუისთვის ("უკუ-ის-ა-დ"), თირქმელებისთვის ("ჭაჭ-ე-ბ-ის-ა-დ") და ყველაფრისთვის ("ყველაფრად"). მადას ("ამეტრ-ს") გაძლევს.

ქ. მ. - ყვანში ("ყვან-ს") არ ეყოფილვარ; იმის მდებარეობა როგორია?

ს. წ. - მინდორი, მინდორი... ერთი კილომეტრი კი არ არის მხოლოდ! შუაში მდინარე ("ჭალა") მოდის და იქითაც საძოვრებია ("სა-ციხე-უ-ე-ბ-ი აქვს") და აქეთაც.

ქ. მ. - სახელწოდება სევანური იქნება თუ? -

ს. წ. - აფხაზური - შარა, შარა და აჭაფარა - ეს ყველა აფხაზურია.

ქ. მ. - აი, ახალგაზრდობაში მეტი გვეყოლებოდა საქონელი ("საქონლიანი იქნებოდი"); ყველაზე ბევრი რამდენი გყოლია?

ს. წ. - მეტი მყავდა, სამსახურს რომ დავანებე თავი, მაშინ.

ქ. მ. - სამსახურს რომ დაანებე თავი?

ს. წ. - დავანებე, ომი რომ დაიწყო, მას შემდეგ - ოცდაშვიდ-ოცდარვაამდე (სული) კი მყავდა.

ქ. მ. - ამდენ ("ა-მ ზომა") საქონელს ზამთარში ("თოფ-ა-ს-ში") რით გამოკეებავდი?

ს. წ. - ნეკერსაც ეუკაფავდი ("ე-უ-კუფხ-ლ-ა-ფ-დი"), ხარები კი ზამთარში მუდამ ტყეში ("ჩხეკ-ს") იყვნენ, ისე გყავდა დაჩვეული.

ქ. მ. - ზემო სევანეთში, მულახში, თუ დადიხარ ხოლმე?

ს. წ. - ყოველთვის წავსულვარ, ახლა ომის მერე არ ვყოფილვარ.

ქ. მ. - ქვემო სევანეთში?

ს. წ. - ქვემო სევანეთში არ წავსულვარ.

ქ. მ. — რატომ, ქვემო სვანეთში არავინ გყავს, ხომ?

ს. წ. — არავინ გეყავს და, რა ვიცი, არ წავსულეარ რაღაც.

ქ. მ. — შენი ოჯახიდან სხვები (“მე-ორ-ე-ბი”) დადიან ვინმე ან შენი სოფლიდან ქვემო სვანეთში?

ს. წ. — როდამი და ნოდარი მანქანით ხშირად (“სულ”) იქ არიან.

ქ. მ. — სამხედრო საქმეებზე დადიოდნენ, იმიტომ ჰქონდათ წასასვლელი... ახლა ბავშვობიდან გაიხსენე რამე.

ს. წ. — რა გაეხსენო კიდევ? ომი რომ დაიწყო (“ომის” წელს”) თხუთმეტ-თექვსმეტი წლის ვიყავი.

ქ. მ. — გერმანელთან რომ იყო ომი?

ს. წ. — მაგრამ მაშინ ასეთი ომი არ იყო; მაშინ იყო ნამდვილი ომი, ახლა ცუდი (“ფინთი”) ომი. ისეთი წესრიგი ჰქონდათ, უკეთესი არ გინდოდა. ახლა არიან მძლიერიანები (“მძლიერი-ები”) და ზოგი ეწინააღმდეგება (“ჯიბრში უდგება”) კიდევ ხალხს, მაშინ ვინ გაბედავდა?

ქ. მ. — მაშინ სამხედრო კაცი ვინც იყო, ის იყო მოწესრიგებული. არავინ არაფერს უშავებდა (“უ-მა-ენ-ებ-და”) მოსახლეობას.

ს. წ. — ბოდიშს გეუბნებოდნენ ყველაფერზე.

ქ. მ. — მაშინ სტალინი იყო ცოცხალი და იმას ჰყვარებია წესრიგი.

ს. წ. — მაშინ ამტკყელიდან იყო გზა; ეს, აი, ბილიკი (“სა-ციგაო”) იყო მხოლოდ. გვანდრაში ორი გენერალი დახვრიტა ბერიამ და მეორე დღესვე აღებული იყო ხიდი, აიღეს ჩვენებმა. მაშინ მოვიდა ჩარკიანი... და სვანები შეკრიბა (“ააგუნდავა”) ყველა. არ მახსოვს, ჩვიდმეტნი იყვნენ თუ ოცდაერთნი, — ყველა მონადირე (“მე-სა-თხველ-ე”), ერთი ნაღმიწა (“კლალუმიწა”) ამფეთქებელი (“მ-ბუთქე-ბ-ელ-ი”) იყო. იმათ ცოცხლად დაბრუნებას არავინ ფიქრობდა. თოვლი იდო მეტრზე მეტი, მაგრამ გავიდნენ, — დიდება ღმერთს! — ჩავიდნენ იქით მხარეს. მაშინ ამათ ყველას წითელი ვარსკვლავები მისცეს.

ქ. მ. — იმათ შტაბი დედაჩემის ბიძის, ვარლამ ჯაჭვლიანიწა, სახლში ჰქონიათ, ხომ? იქამდე მოსული ყოფილან გერმანელები. კაკასიაში ის ერთ-ერთი ადგილი იყო, რომლიდანაც უკან გააბრუნეს; ჩვენი სოფლიწა ბოლოს, აი, რომ მთავრდება ჩვენი სოფელი, ხიდთან (“ბოგა-წა-თან”) ერთი წითელი ვარსკვლავი იყო, იქამდე მოსულან გერმანელები და იქიდან გაუბრუნებიათო უკან — აი, იმაზე თუ გსმენია რამე, სვანებს ხომ ყოველთვის კარგი ალბინისტები გეყავდა, კლდეზე ამსვლენი, და იმათ გერმანელებიწა დროშა რომ ჩამოხსნეს?

ს. წ. — რა თქმა უნდა, მსმენია. ისინი იყვნენ ბაღი მარგინი და ალექსანდრე უდესიანი!

* * *

გ. მ. — წარმოშობით ხუთი მელახენ, ოსთაუნე ყარჩას, ეჩქანდუე ხუთგად გუანდრას; ლიშაალი ჩიქქა გუანდრას მი გარ ხუარჩას ო ლაშალოთე ხუთხელაღას, ეჩქა ახუარჩუ ალ ქორ ო ლექქა ლიტეს მალდა ამხანუ, ა, გენწითე, ხუარჩამჩუ ათხე.

ქ. მ. ს. — მან ჯაშხა, მან გუარჩო ხი?

გ. მ. — მი ხუთი გენადი მარგინ, უოსხუდამუღიუღითხუ ლგზამ, ალ გენწითე სოფელისგა ებაბრი იხგეს ო ჩუაბაბრი ო ამეჩუ ხალს ლუპურტინად გარგლის, ლგუბარუდი ო ლგნაბარუდი, ჩიმი ფორმიშელ.

ქ. მ. — ნიბაშინ იშა ხი?

გ. მ. — ნიბნშინ ხუი სორგუნანლეშ, ჰეცრანლეშ. ...ჰოდა... მიგუელ დადაშა დიჟო ვლწუთილან მელახთე იოსელიანთე ი დეცერს, ქუერწლს ერ ხუარდას, ერჩუ მეცხიდალს ჰეცრალს: "მან ლი, ნაუ, იშა ლეჰნბრუდ როქ რაგდი, გუბარდ?" "ეი! მეჰაბიორიქ ხუი, აღუე იმჟიჟ მადგარგალენდე?" ერქანდუე, ჟერ ოინდლ მელახთე, ერჩუ — მელხნარ: "სი მარე, იშა ლგნბრუდ ესერ გარგლი?" "ჩუბარბე ნიბნშინიქ ხუი, მამქ ჩუენა აღუე! ბოლო-ბოლო მედლიქ ხუი ი დანსიქ ამჟიჟ გარგლიხ, ა, ლუპურტინადიქ, ი მამქ ჩუენა აღო სერ! ერეიქ ნარდანუ ხუი სონრობენდირ." ჟოხუშუდ ლგუნანდუე ხუი დანს ნარდანუ. ერქანდუე უარჩას ხუარდად...

ქ. მ. — ი უარჩასჟ ქაშეიდ ესმა?

გ. მ. — იცნაჟშალ, ა...

ქ. მ. ს. — მი ჰანდურ მამგუეშ მაშეიდ, აღო! — შიდა ერე ხუი ნათან.

გ. მ. — კოწ-კოწრლ რუმაშეიდ. ჟოხუშუდ ლგუნანდ ხუნსუ, ქერ-ონტანდ, ერქა. მაშეიდ, ლობნარ ნიგდახ ფიშირი ი სონა ბად ნადდა.

ქ. მ. — იმე ხიგად?

გ. მ. — სოფელ უშკუნლანს, კლუხორი რანონს.

ქ. მ. — ერე, აა, ბიბია ბანდი ნანდბენა ოქურან წარმოებამახა.

გ. მ. — მამა, ოქურან წარმოებამახა შენანს ხეშდაბდა ი უარჩას განთქმულ მეფუტკრე ლანსუ. მეორე ხართულეი სოგდა "ფლმაგანლუე" თუი ი მი ი ნური აღუმიხი ყოშნარს ხუაყურადსგა თუითეიმსგა, ერჟი სგელ თუი ლანსუ ი ხუნსუ.

ქ. მ. — მალო, ათხე თუიხ მამ ხეყურერი ყოშნარ, ლიცშალ ლი, დგთხელ. იმდა ლ'ალა?

ქ. მ. ს. — ტექნოლოგია ლი მგარეს მრშ...

გ. მ. — ტექნოლოგია რა შუაშია, ალბათ ჰენერი ჟანცადუნან, ბუნებამ.

ქ. მ. — ხარისხუი მრშ ლი.

გ. მ. — შთის თაფლი უფრო სქელია.

ქ. მ. — ლუშნუდ ლანგარგალ, გენად, ხადა!

გ. მ. — ჟო, სოშილ სგელ ლი ლანსუ თუი ი უარჩა ლანსუნი ანდგილ ლი. ამჩუ, მაგალითად, ლანსუთადე ერშუ მარედ დუბე ლაკუშურად, ჟიბი თუი სიმქურითუი სოშილ ლანსუ ი ნანგუბანი სოშილ, აშ ჩუ სონარ ანჯანდ.

ქ. მ. — ლანსუმა განსხუაჟება?

გ. მ. — ერჟი მარგებელ ლანსუ, ერე ხუნანსუე განსხუაჟებულ ანანდ — ჟაგარდ ჰეკუნდ ა იმნარ — ჩინარ სონა ლანსუ ლანსუ თუი.

ქ. მ. ს. — ლობნარ ისგუე ლანსუხ, სახელმწიფოშ, ა იმჟი?

გ. მ. — ხენსგა ნიშგუემა ლანს, ხენსგა კოლმეურნიეობაშ ი ხუნანბრანდად გეკმას...

ქ. მ. — ყოშნარს ერ სგახყურად, ჰეცუნლდან ესა მშობლარ?

გ. მ. — ერხამენ ნიტყულდას: "ქეხერი ლიქუიხგ ხაკუ ი დუე ქეხერი ჰაჰუდიდ, უშილო ლიკედს ესერ მამ ხაყა".

ქ. მ. — ათხე ჟოქურან წარმოებანანქა ლანსუყადუინ მანდგუეშ.

გ. მ. — მიგუელ შუ ჟოქურან წარმოებანს ნანდბენა დელის კაკი სამხანანცანან უშხუდ, მამა სამხანარე ნიბნშინ ლანსუ ი კაკი — განთქმულ მეწარმე. ერქანდუე დაიბარეს მოსკოთუე, სტალინიდ დაიბარა ი კალინიდ ლანსუე მინა შიუშ მედლარ მერქედას. ერჩუ ბანკეტი ოსსყახ ი, აღმარგქა, აჟად მერმშილ ლემარდს, მარე შუანარ — აღმარ გარ. დასარჟურებულ მედალოსნარდ ანფიშდუქა. ერქამდ მედლან ნიშნაჟდა ერქანდუეშ შრომის გემარს — აღა ლანსუ სემეშიდუეშუდიდუე ა სემეშიდარაჟი,

¹ სიტყვის მასალა ბალსქვემოურ დიალექტში; გიოცებას, შეცხიდეხას გამოხატვის, ზოგჯერ სიმკაცრის, კატეგორიულობის ნიუანსი შეიქვს კონტექსტში (ქ. მ. ს.).

მამ მამუიდ სორამდ, ლიშამდ ჩიქდ.

ქ. მ. — ო ბიძია ბადი ლანსუ ნაშმანი მერე მსოფლიო ლიშამდისგა, მადამ?

გ. მ. — ბადი მარგამან იშმანლა ამექა, კოდროი პერეუმეღა, ეშუ შეტაკებაუი ეშდმორი გერმანელ აღირქა: კოქთეი ლანსიგა ქოსერ ჩის ო ქვანჩუ სცანდა ო უშნარ მიყოლებით მანგ ქოსწეებ თანქუს, უშნარეი ესდგან ეშდმორი მანგ; ერქად გუშეუმერდი უნკადს სერ ერ მწერტალ.

ქ. მ. — გენწონარხენქა მასმა, ერე “ჰარტა ესერ ბიძია ბადე ნანქე ლი”.

გ. მ. — ჰარტის აფსწარ სეცლაუმელდას შუნანარს. ნანი სიგანდ ერსაი ო ერლა მიშგუ მუდ ქადრეკლე მანგ აღმარ, მარანდ ჩუათშიდენ ჩის აფსწარს ო ლმარეკლე სტუბინ... ერქანდრე სერ ნიშეუმეი უქმდამალად დეშ ანდგრდას ლანსუთე.

ქ. მ. ს. — ლალანსუდ იცლანსუიელსა აფსწარ?

გ. მ. — სოშა ლანსუ ლი. აფსწარს კორარანენი ახუნს, ტუქარჩელსენი ო ჩინენ ახუნს ქუწუნდმეგენე. გენწონარ ერას მეზად ქატულის: “ალა როქ ლი ბადე ნანქე”.

ქ. მ. — მერ ონდურდას დანსთე, ერქა ოთგერ დოდო მარგამან, ლამბუნლისგა, აი, ეშნეში უცებ ბადი ლანსუქად: “შირა მუს ესერ, გუედო მარგამანს (ალა ლი ერ გუედო, თუითონ აკაცი შანიძეს ო უარლამ თოფურისა ერ საყან ფიშირამენ ლმარისგა დამოწმებულ), ბადი დერბათშელ ესერ მირ საბუენა, აი, ერსუმდ, ერე ჩუ-ესერ-მან-ნაშმანსანა ერეი ლემბუი”. მი თუითონი სომ სორამდ მამუიდ ბიძია ბადე? ერქა კელას მოწაფე გარ ხუნსუ ო ათე ეშ მაკლი გუიშისგა, ერე ბიძია ბადე ლგამარ მამ სრი. ერა ეშუ მემდ ინფორმატორი გუწერ ეშმ ჩუიბრლ, აღბათ, ერამანგ სოხალდა ო ერეი სორა გარგლა სოხალდა, თან ამეი სორა თუალმ მარე, აღან, თეთენ ნებგუა ეშ სორანბედა მთელ სახეს... ერას გეხლირი დეშ ხაქუმდ, აქლანდდეს სუმა...

გ. მ. — ბიძია გუედო სდგაცდა, ერქა ქანანდ მამა ერსანუ ლაშდრულთე... ოსკლეთქა, მამდო ლანსუ, სხედდენ მესტიათეისგა, მარე, აღან, ჰიშკარ — ჩუმეკილ... ჰალანისგა სგ როსინა; სგ სმჩედ, ლდგარ იმან სტუექდა, ერ ოთანთეისგა ო ერქალი ლიგუნე ქორბინა..., ქორშელ დაფეთებულარ ახპერახეი ოსკლეთქა ო ქერსანუდან — ბადე იგუნე მირა მუსხუბეს ამერე, ხმარ აღიგუქლისქა. მამ ოსდელდას, ერე დანსენ როქ მარ ენდდენრლ მესტიათე, მარე ეშუმ მალატ სულუნს უშნარნესგა...

ქ. მ. — ბანდის ო გუედოს გუნ აფსენდა მიშგუ მუ, მეზად არშინიდა ერმარს. ბიძია ბანდის, აი, ოცნებდ სულუნდა, ერე მირა სამხუბ ჩოთუჟაბენს: მანკუო ჩინემდ ახსეე ყრილობა, მარგამანლემ.

გ. მ. — შუნანარისგა მარგამანდ ახსეე მანკუ ალა ო ერის ხელმძღუნელობდა მიშგუ მუ. დედა, მიშგუ დამ, გუშეუმეი სამხუბლა გადამკურდარ ლანსუ, ჩის იროდა, ესე ერ სომანს სამხუბ; ლამბანსა ბგეიდ აფსენდას მიშგუ დის.

ქ. მ. — მამუიდ, ერე ბიცოლა მარუსია ლანს გუნ დერთ მონწამ ზურანლ: “მიშგუ გეხლირი როქ მიშგუ ნამზერს როქ სოგუბ, ადო მინე როქ ლიგუჟანლე ბატურენ როქ ქუნ მან სეგინი!” აჯად მამუიდ მგდე, შუქურის სალბტდა გუნ ბიცოლა მარუსიან ნანაე ქუთ; ტომშინ დედას სატურინლა, ერე: “დედა, სია როქე ეზარ ქუთის ხანეე, მარე ბიცოლა მარუსამშინს ევლამ დეშ”.

გ. მ. — მიშგუ დის ხემოქუნან გიმბში ქუთარ, ცხამ, სორა გამაშ ლანს.

ქ. მ. ს. — ზუსტად ლანდ ლონსუმდ ნამ.

გ. მ. — აშსუენ სტარდად ლამდაბს სორას მი, მიშგუ მუ ო გიუი, მიშგუ მუსხუბე, ო ნიშეუმეი ნთი ქყინტ ლანს, ბაკელიან; ტელეგარამა ანვად ქართულ რუსულ ასორსუი ო ჩუ-დეშ-ოთცხერას. ერქა ლან დანაუ მიშგუ თელდგრა — ლილი ო ამბანუს ოსდელდად. ჩოსგუხედ უილანქერეი გიუი. მიშგუ მუ — ქალგუე: “შამბანუ ესერ ლი”? ჩუანტანს გიუი ო: “შამ, ქყინტ ესერ სორი სურის ო ბანდო ესერ ოთახას!” მიშგუ მუდ თუით ბოთლიე ჩუნსეე ჩის ნიბანსუან ესახეი ო სორამდ ქოთქედედ ერე

ლეთ.

ბ. შ. — აღო ღწონსგინდოდ, მწუშუ გჷმარტოღობს ბადო მინა ბაბუწ სოჩა ესეს!

ბ. შ. — აშწუნ ლეგდ სურადსჷ ო მიშუღ დედე მირ მატულო: “ჩუადუო, ჩუადუო როქ”, მარე მამ სწუეუნლდანს, დეშ მინკიდას, ერქა ბაბუა ქწწწად ო მწქქინ: “ბაბუა, ჩუ-როქ-წთუეო ო ეი-როქ-ღუოო ლასწუეო ო ჩწს როქ ქიბდე!..” ჩ’ოთგრანუ ბაბუას ო ჩ’ოთუეო ო კისდ ამეი მეჩი მარედ ჩწუშვიდ ლასწუნან აღწ, ჩწე, ო ამბანუ მამ ანეოშე. ალა დემჩიქს მეშდნი ო მთელი ცხოურება ჩუშეშუეო ეჩი მარეშო ლიმწარ სწუამ მასმა, ერე ბწდი ახალგაზრდობეო ამქალი ძლიერ მარე ლეშმწარ, მეშწარეუ მარე ო ჩწს წკგწდეა, ეწუეო სიტუტუა-ძასუს ხადუენას... მინა ქუერწოლეო წმჩედ მერწუე ხართუღთეი ჩწუშუ ო ეწუეო ლოსწუა ლწმწგრანლწრ...

ბ. შ. — გენადი სონჩგდე ლაგგრგწლისგა ლგწანბრუს ო სი სოშილ ლგეწბრუდ გწრგლი. ნიბწწინ ოშა სი, ბადო, სი?

ბ. შ. — ოწწარღეშ.

ბ. შ. — აა, დწლეი ომ ტუღი?

ბ. შ. — დწლეი ათხე ლიგგრგწალი ერ ოღობინად, შეიძღება ჰამდ დეშ აღწგწრად. მწგ სოჩა გარ მასმა დწლეი, დწლამ წწლსეო, მარე ათხე ექწალი დრეუ აწწად, ერე ამჩუდ წწლს დეშ მირ წწრწს ყურადღეძას. ეწამ მამ სოცწრას, ერე ცხუი იმეო შუედენ ამჩუ ო ატტომატს იმეო სკაუ ლიეუდწნი, მარე ეწმარ იმწუეშ ლწდი ო ალა სოლამდ მამეა.

ბ. შ. — ათხე, ნამ თითქმის მწგ სოფელ მოღუიარეო დწლისგა, ალაამწგ წდგილს სწუარდად ო წწლს განწყოზა ამეშო ლი სხუათა შორის; აა, წწლს ლი მეგქად გუიშეიქუშეი, მწდეა, ქეთინო?

ბ. შ. ს. — ადუ, ადუ!

ბ. შ. — ნწშამღ მახედუაწმარს, მეშამღ წწლს ლუგუენ მამ წწწს ო მერწმალ იმწუეშს...

აღუე, გუნ მატუშმწარ, სოჩა ბწდი მარგინწწ ესწმეო მატარებელდ ო მინა ლიმწედუაეო გამგრქიღებელდ სწუანწსუ წწარდ!

გენადი მარგინი, 54 წლისა, გენწვიში
ბადრი მარგინი, 32 წლისა, სოხუმი, 2007 წ.

* * *

ბ. შ. — წწრმოშობით მუღახიდან ვარ, დავიბადე ყარაჩაიში (“ყარაჩაი-ს”), შემდეგ ვცხოვრობდით გეანდრაში (“გეანდრა-ს”); ომის დროს გეანდრაში მარტო მე ვიყავი და ვმონაწილეობდი საბრძოლო ოპერაციებში (“საბრძოველად დავდიოდი”), მაშინ დანიგრა (“ა-ხორა-ე-და”) ეს სახლი და უკან დავებრუნდი (“დასაბრუნებელი მქონდა”) აქეთ, აი, გენწვიში, და ვარ ახლა აქ.

ბ. შ. ს. — რა გქვია, რა გვარი?სა? ხარ?

ბ. შ. — მე ვარ გენადი მარგინი, ორმოცდაათოხმეტე წლისა. ამ (გენწვიშის) სოფელში ‘ბალს’ ზემოელებიც ცხოვრობენ და ‘ბალს’ ქვემოელებიც და აქ ხალხი შერეულად (“ა-ფურთუღად”) ლაპარაკობს, ‘ბალს’ ზემოურადაც და ‘ბალს’ ქვემოურადაც, ყველანიარად (“ყველა ფორმისა-ა-ღ”).

ბ. შ. — ეისი ბადიში ხარ?

ბ. შ. — ხორგუანების ბადიში ვარ, ეცერლების. ...ოდა... ჩემი დედულების გოგო გათხოვდა (“გა-წუღ-და”) მუღახში იოსელიანზე და, ეცერში ქორწილში რომ ვიყავი, იქ შენიშენას მაძღვედნენ ეცერლები: “რა არის, ბიჭო? რა ზემოურად ლაპარაკობ?” ”ეე! ზემოელი ვარ-მეთქი. აბა,

როგორ ვილაპარაკებთ“მალაპარაკებთ“-მეთქი?” შემდეგ, რომ ავედით მულასში, იქ – მულახლები: “შე კაცო, რა ქვემოურად ლაპარაკობო?” “ქვემოურები” ბადიში ვარ-მეთქი, რა ვენა-მეთქი, აბა! ბოლო-ბოლო, დაღელი ვარ და დაღში ასე ლაპარაკობენ-მეთქი, აი, შერეულად, და რა ვენა, აბა-მეთქი! იქ გაზრდილი ვარ-მეთქი პატარაობიდან”. ხუთი წლიდან დაღში ვარ გაზრდილი. მანამდე ყარაჩაიში ვიყავით...

ქ. მ. – ყარაჩაის გახსოვს რამე?

გ. მ. – სიზმარივით, აი!..

ქ. მ. ს. – მე მთლად არაფერი მახსოვს, აბა! – მეც იქ ვარ დაბადებული (“ნა-თენ-ებ-ი”).

გ. მ. – ცოტ-ცოტა (“კოტა”) რაღაცები მახსოვს. ხუთი წლის ვიყავი, როცა დავბრუნდით, მახსოვს, ფუტკარი (“ლობე-ებ-ი”) გვედგა ბევრი (“ვრც-ი-ლი”) და კარგი ბაღი გვექონდა.

ქ. მ. ს. – სად ცხოვრობდით?

გ. მ. – სოფელ უშეკლანში, ქლუსორის რაიონში.

ქ. მ. – იქ, აი, ბიძია ბადი მუშაობდა თურმე ოქროს’ წარმოებაში.

გ. მ. – არა, ოქროს’ წარმოებაში სვანეთში მუშაობდა, ყარაჩაიში კი განთქმული მეფუტკრე იყო. მეორე სართულზე ედგა ბიდონებით (“ფლიაგ-ებ-ით”) თაფლი და მე და ნური ალუშინის’ კოვზებს (“ყოშ-ებ-ს”) ჩავამტერვედით ხოლმე თაფლში, ისეთი სქელი იყო და ბევრი (“ხუაგ-ი”).

ქ. მ. – აბა, ახლანდელ თაფლს არ ჩავმტერვეა კოვზები, წყალივით არის, თხელია’. რატომ (“არის ეს”)?

ქ. მ. ს. – ტექნოლოგიაა შეიძლება განსხვავებული–

გ. მ. – ტექნოლოგია რა შუაშია, ალბათ, პაერიც შეიცვალა, ბუნებაც.

ქ. მ. – ხარისხითაც სხვანაირია.

გ. მ. – მთის თაფლი უფრო სქელია.

ქ. მ. – სვანურად ილაპარაკე, გენადი!

გ. მ. – ჰო, უფრო სქელია მთის’ თაფლი, ყარაჩაი კი მთიანი ადგილია. აქ, მაგალითად, მთაში წაიღო (“წაიყვანა”) ერთმა კაცმა სკა (“ლობე”) საცდელად, იქაური (“ხევი-თ-ის”) სიმკერვიტაც უფრო (მკერვი) და სიმძიმითაც უფრო (მძიმე) იყო, თუმცა ნაკლები კი გამოვიდა.

ქ. მ. – იყო განსხვავება?

გ. მ. – ისეთი მარგებელი იყო, რომ ბევრით განსხვავებული გამოვიდა – სამკურნალოდ (“წამლად”) გინდოდა თუ რისთვის – ყველაფრისთვის კარგი იყო მთის’ თაფლი.

ქ. მ. ს. – სკები თქვენი იყო, სახელმწიფოსი, თუ როგორ?

გ. მ. – ნახევარი ჩვენი იყო, ნახევარი კოლმეურნეობისა’ და ვაბარებდით გვემას–

ქ. მ. – კოვზებს რომ ჩამტერვედით, გეჩხუბებოდნენ (“გ-ეციღ-ებ-ოდ-ნენ”) მშობლები?

გ. მ. – ხანდახან გეჩხუბებოდნენ: “გეთქებათ და მოცემდითო (“თქმა უნდა და მოცემ-დითო”). არ შეიძლებოდა ჩუმად აღება (“ა-კიდ-ებ-ა”).

ქ. მ. – ახლა ოქროს’ წარმოებიდან გაიხსენე რამე.

გ. მ. – მამაჩემი ოქროს’ წარმოებაში მუშაობდა თურმე იელიში (“იელი-ს”) კაკი სამსიანთან ერთად, მამა სამსიანების’ ბადიში იყო და კაკიც – განთქმული მეწარმე. შემდეგ დაიბარეს მოსკოვში, სტალინმა დაიბარა და კალინინმა თავისი ხელით მისცა ორივეს მედლები. იქ ბანკეტიც ჰქონიათ (“მო-უ-წყ-ო-ა-თ”) და, ამით გარდა, (“კიდევ”) სხვებიც (“შე-ორ-ე-ებ-ი-ც”) ყოფილან, მაგრამ სვანები – მხოლოდ ესენი. დასაჩუქრებულები მედალოსნებად გამოუშვეს. მაშინ მედალი ნიშნავდა შემდეგდროინდელ შრომის გმირს – ეს იყო, ოცდაჩვიდმეტში თუ ოცდათურამეტში, კარგად არ მახსოვს, ომამდე.

ქ. მ. – ბიძია ბადი ნაომარიც იყო მეორე მსოფლიო ომში, ხომ?

გ. მ. – ბადი მარგიანი იბრძოდა აქ, კოდორის უღელტეხილზე (“ვერე-ვალ-ს-ზე”), ერთ შეტაკებაზე თორმეტი გერმანელი მოკლა (“შოაშორა”); კლდეზე ასვლაში აჯობა (“გადაამეტა”) ყველას, ზემოდან დაუარა და ერთმანეთის’ მიყოლებით ყველა ჩამოკიდა თოკზე (“აპკიდა თოკ-ს”), ერთმანეთზე დააკლა თორმეტივე (ყველა); ამასობაში ჩვენებმაც დაიპყრეს (“აიღეს”) მწვერველი.

ქ. მ. – გენწვიშეღლისაგან გამიფრინა, რომ “პარვა ბიძია ბადის შენარჩუნებულისაო”.

გ. მ. – პარვას აფხაზები ედავებოდნენ სვანებს. ჩვენც წოდი ვეპქეს იქ, ამიტომ მამაჩემმა გაყარა (“გარეკა”) ყველა (ესენი), იარაღი აყარა (“დააყრეინა”) ყველა აფხაზს (“აფხაზ-ებ-ს”) და წინ გაირეკა.– შემდეგ ჩვენს უკითხავად უკვე ვეღარ ამოდიოდნენ მთაზე.

ქ. მ. ს. – საილაღოდ გვეცილებიან აფხაზები?

გ. მ. – დიდი მთაა. აფხაზებს საჭონელი კოჩარდინაც მოჰყავდათ, ტყვარჩელიდანაც და ყველა მხრიდან– გენწვიშეღლი ხშირად ამბობენ: “ეს არის ბადი”ს შენარჩუნებულისაო”.

ქ. მ. – რომ მოვდობოდი დაღში, მაშინ გავიცანი დოღო მარგიანს; საუბარში (“შბ-ობ-ა-ს-ს-ში”) უცებ მინცლამინც ბადი გაახსენდა: “მამაჩემსო, გვეღო მარგიანს (ეს ის გვეღოა, თვითონ აკაკი შანიძეს და ვარლამ თოფურას რომ ჰყავთ წიგნებში ბეერჯერ დამოწმებული), ბადი ლამის ღმერთად ჰყავდაო მიჩნეული, აი, იმდენად, რომ არ ელვოდაო იმაზე სასაუბრო (“სა-ა-შბ-ობ-ი”); მე თვითონაც ხომ კარგად მახსოვს ბიძია ბადი? მაშინ სკოლის (“კლას-ი-ს-ს”) მოწაფე ვიყავი მხოლოდ, ახლა კი გუგუს მაკლია, რომ ბიძია ბადი ცოცხალი აღარაა, ის ხომ ათ ინფორმატორს მაინც უდრიდა “ათ-ი ინფორმატორ-ის’ ტოლი (“გუარ-ი”) მაინც იქნებოდა”, ალბათ, იმდენი რამ იცოდა და ისეთი კარგი მოსაუბრე იყო (“ღარ-ღალი იცოდა”), თანაც უღამაზესი (“კარგი თუ-ღ-ის”) კაცი იყო, მივლ სახეს უნათებდა თეთრი შუბლი (“ნა-ბა-გ-ე-ი”)... შვილები ვერ ჰგავხართ მას, არ გეწყინოს...

გ. მ. – ბიძია გვეღო რომ გარდაიცვალა, წავიდა მამა დასაფლავებაზე.– შუალამისას, როგორც იქნა, მიადწია მესტიამდე, მაგრამ ჭიშკარი დაკეტილი დახვედრია და ღობეზე გადამხტარა (“აღაგე-ს-ზე უ-ს-კ-უ-ნა-ა”); შესულა იმ ოთახში, სადაც მიცვალებული ესვენა და ისეთი (“ე-გ კალი-ბ-ის”) გოდება (“გლა”) დაუწყია, რომ ოჯახის წევრები დაფუთებულები წამომხტარან შუალამისას. როცა დაუნახავთ, ბადი დასტიროდა (“დასტირის”) თავის ძმას, კინაღამ გაგიყვებულან. არ ელოდნენ, რომ დალიდან ვინმე ავიდოდა მესტიასში... მაგრამ ისეთი (“ე-გ ზომა”) სიყვარული ჰქონდათ ერთმანეთში!..

ქ. მ. – ბადისა’ და გვეღოს ძალიან აფასებდა მამაჩემი, ხშირად ახსენებდა მათ. ბიძია ბადის ოცნებად ჰქონდა, შეეკრიბა თავისი სამომ: პირველად მან მოაწყო მარგიანების თავყრილობა.

გ. მ. – სვანებს შორის პირველები მარგიანები შეიკრიბნენ (“შო-ა-წყე-გ-ეს ეს”) და იმას მამაჩემი ხელმძღვანელობდა. დედაჩემიც ჩვენს სამომზე იყო გაღამკედარი, ყველაფერს გააკეთებდა, სახელი რომ მოეტანა (“ეჭმა”) სამომსთვის (“სამომლ”); ბადიშებიც ძალიან (“ზრგედ”) აფასებდნენ დედაჩემს...

ქ. მ. – მახსოვს, რომ ბიცოლა მარუსია ძალიან (“გულ-ად”) ღვთის’ მორწმუნე ქალი იყო: “ჩემი შვილები ჩემი ლოცვით არიან (“ჩემს ნა-ზორ-ა-გ-ს უკავიათ”), თორემ ამ თავკარიანებს (“გიფ-ობ-ებ-ის’ პატრონი”) სული როგორ ედგმებათო”. კიდევ... ის... მახსოვს, რომ შუქრის ძალიან უყვარდა ბიცოლა მარუსიას გამომცხვარი (“ნა-ნაყ-ი”) ხაჭაპური; დედაჩვენს ეტყოდა (“რამდენჯერ ეუბნებოდა”) ხოლმე: “დედა, შენც კარგ ხაჭაპურს აცხობ, მაგრამ ბიცოლა მარუსიასთანას მაინც ეყარო”.

გ. მ. – დედაჩემმა იცოდა (“დედაჩემს სჩეყოდა”) კანაფი’ს ხაჭაპურები. მართლაც ძალიან გემრიელი (“გემო-ს-ი”) იყო.

ქ. მ. ს. – სწორედ დღეს მივირთვით (“ეჭამეთ”) ჩვენ.

გ. მ. – ერთხელ სამუშაოდ ვიყავით სოჭში მე, მამაჩემი, ჩემი ძმა – გივი, და ერთი ჩვენი

ნათესავი ბიჭი, გვარად პაკელიანი. დეპუტა ("ტელეგრაფი") მოვიდა ქართულად რუსული ასოებით და ვერ გაუგიათ ("გა-უ-ცხრ-ილ-ა-უ-თ"). მაშინ ვეხმობივდი იყო ჩემი რძალი - ლილი და ახალ ამბავს ველოდებოდით. გაეგებნენ ამბის გასაგებად გვი. მაშაჩემი ნერვიულობდა: "რა ამბავიაო?" დაბრუნდა გვი და: "რა და, ვაჟი ("კინტ-ურა") პყავსო ნურის და ბაღო დავარქვითო ("და-უ-სახ-ელ-ე-ბ-ი-ა-თ-ო")." მაშაჩემმა თითო ბოთლი ჩამოგვიდგა ყველას ბადიში" დაბადების აღსანიშნავად ("სახელზე") და კარგად ვიქვიფეთ იმ დამით.

ბ. მ. - ერთხელ ავად ("ლეგ-ად") ვიყავი და დედაჩემი მეუბნებოდა: "დაწეკი, დაწეკიო", მაგრამ არ ვწევბოდი, არ ვუჯერებდი ("ვერ მითანხმებდნენ"). მაშინ ბაბუა მოვიდა ("გან-მო-ვ-და") და მითხრა: "ბაბუ, დაიძინეო და ავად მთაში და ცხენს ჩამოგიყვანო..." დაეუჯერე ბაბუას და დაწეკი. და მართლაც, ასეთმა მოხუცმა კაცმა მთიდან ჩამომიყვანა ეს, აი, ცხენი, სიტყვა ("ა-მ-ბ-ა-ე-ი") არ გატეხა. არასდროს დამავიწყდება ეს ამბავი და მთელი ცხოვრება მემახსოვრება იმ კაცის კაცობა! ხალხისგან ბევრი მსმენია, რომ ბადი ახალგაზრდობაში ძლიერი კაცი ყოფილა, მენიატორობდა ("მო-ურ-ა-ე-ი კაცი") და ყველაფერს კარგად აწესრიგებდა ("ა-რი-გ-ე-ბ-ა"), ისეთი სიტყვა-პასუხი ჰქონდა. თავის ქორწილში მეორე სართულზე ასულა ცხენით და ისე დაუღვინა სადღეგრძელოები ("სალოცავეები < სა-ზორ-ა-ე-უ-ბ-ი").

ქ. მ. - გენადი ურევეს ლაპარაკში "ბალს" ქემოურს, შენ კი უფრო "ბალს" ზემოურად ლაპარაკობ. ვისი ბადიში ხარ, ბაღო, შენ?

ბ. მ. - იფარლებინა'ა'.

ქ. მ. - აი, კოდორის ხეობაზე ("დალ-ს'-ზე") რას იტყვი?

ბ. მ. - დაღზე ლაპარაკი რომ დავიწყით, შეიძლება დილაშდევ ვერ დავამთავროთ. ყველაფერი კარგი მსმენია დალის შესახებ, დაღლებზე ("დალ-ის' ხალხ-ს'-ზე"), მაგრამ ახლა ისეთი დრო მოვიდა ("მო-ვ-და"), რომ აქაურ ხალხს ვეღარ აქცევენი ("უ-ქ-მ-ი-ი-ან") ყურადღებას; ისიც კი ვერ გაუგიათ ("უ-ცხრ-ილ-ა-უ-თ"), ტყვია როგორ ვარდებოდა აქ და ატომბატს როგორ უნდა ხელში დაკაეება, მაგრამ ისინი უფროსობენ დღეს, რაც ცუდად მიმანია.

ქ. მ. - ახლა, აი, ჩვენ დალის თითქმის ყველა სოფელი მოვიარეთ, ამდენ ადგილას ვიყავით და ხალხი"ს" განწყობაც ასეთიევა, სხვათა შორის; ხალხი ძალიანაა გულდაწყვეტილი. ხომ ასეა, ქეთინო?

ქ. მ. ს. - დიას, დიას!

ქ. მ. - ნაომარ ვაჟკაცებს ("ახალ-ვაჟებს"), მეომარ ხალხს ფასი არ ადევთ და სხეები უფროსობენ ("ხ-უ-ც-ო-ბ-ენ").-

აბა, დიდი მადლობა, კარგი ბადი მარგინის"ს სახელი"ს მატარებლად და მისი ვაჟკაცობის"ს გამგრძელებლად დიდხანს ყოფილიყავით!

* * *

რ. ბ. - ში სუმი რუსუდან პირველი; "ნაბ, პირველარ, იფარხან როქ სუმილ", - ამჟი მინა მიშგუ დაღაშხანქა ი ბაბაშხანქა. მიშგუ დი ვალდენან ლანს'უ; ბაბა ვალდენ ვაცობს მეჭად მეშბაღლად: "დემნა ბატონიშუილ როქ ლანს'უ თამარიშ ბიასუილ; შომნა როქ ეჭა თამარიშ წინაღმდეგ აშხედრდა, სჯადატარს ორმოთუგა ი თერარ როქ ქონგებრეს, ეჩქა როქ თამარს ლოხენდა ეჭი ი იფართე როქ ანვიდს. ეჩნემ მუშუან ზურალ როქ ანვიდ სეხუდ ი ანთაუნან როქ ოშთხე გეზალ - ნალუფურარ; ეშხუს ეხუნს ჭაუნს, მერქეს - გუნენ, მენსეს - კორშა ი მენთხუნეს - ჩიტანა ი ეჭლა როქ ლიშელ ნაბ ათხე ჭაუნსა, ამჟი გუაესა, მერქე თემანს გუნენშა როქ, ჩიტანაშა

ო პირველნარ როქ ხაზხან — ამეო მათურიდას ერქას ო, არა კლას ერ ქ'ოთზგვირ, ჩემუქვერნეს ლათურიოთე სოხუმეთე. ბაბუშერას ნეზგა ნწთი ზურანლ. ერხანუ ამვერნეს ო მეგრელნარცანან ოთზგვირ ხაშუალო კლას. ერქანლო თბილის პუშკინისუ ხანელობის ინსტიტუტთე ჩაწიარცხე რუსულ ფილოლოგიურთე. ერქანლო ქამცხენას ო ქ'ოწწილიან ჩუბანრთე მუყანბირ. მიშგუ დამთოლ მეცხილადა: "იმდა როქ გარგოლ ლეგაბუდ, სი როქ ათხე მუჩადირ სი ო ლიურბაბუდ როქ გარგოლდას", მარე მანკუიდ ვანბურტინან: ეშხუ სიტყუას ლურბაბუს ტუულდას ო მერმეს — ლეგაბუს. ათხე აღარემ ლუშნუ მისა. შომაჲ ქ'ოთზგვირ ინსტიტუტ, მასწაულბებელ ოხუბინ ლიშდაბ. უხგუნშდს ქალგქანბ ხუნარ ათხე; უხგუნშდოეშხუთე ქოდეირ, ოდა, ერქემუდ ო იშგუიდ ზამ დირექტორდ ხუნაშდა, მასწაულბებელ ერქად ხუნეშდადას კლასს.

ქ. მ. — ო, ხიადულ!

რ. ბ. — ოდა, ა, შომაჲ ერე აფხაზნარდ ნბინეს ლიბურტინანლ, ერი ხგუბენაუ მი კლასხან მოწაფულ ოთვერინ, ამექ'ონანდ, ა, ყარან თანანდე ო ქ'ონანდ ერხანრუ "ხეუერნი ო პრიუტთე". ერერუ ანდგარდას სანუბარ: "ბასპორტ როქ ლოგწუენუ, სი როქ მუშუან სიმა, მამ როქ ლი აღა, გარუხენია" როქ იმდა ჯიარა?" — ლურხულ შეუსებულ ლას საბჟოთა კაუშირი ბასპორტ.

ქ. მ. — ყარანლს ესნარ გამოქამა ხულდას: — "ებზენე თაუთიი მააჲ, ჩერქეზენ სუთიი მაგ" — "შუანარს ესერ კოჯარი დეშ აკუენის ო ჩერქუნალს — ლიც".

რ. ბ. — ერქანლო ვანვერნეს ეშხუ სოფელთე (ყახე ჩულგუდენ მარ), ერერუ ლას'უ' სომა მურყუამ ო "ალას როქ ხაზხა "თამარ ყულა". სომა ქალმა ანდრი ერელექეჲა, "მუხუ" ესერ ხაზხა", ო ერერუ დორისართულიან ქორ სოჯან ეშხუ მეჩი მარეს, არდულიაიონუს, ესეგა, მუშუან არდულიანს. მიშგუ გეწლიორ — მარინა ო გია ხგამინკერდას. "ამრუ როქ სი მასწაულბებელ ვხბინ ლიშდაბ ო აღ ქორს როქ სი ქოცურე, მი როქ ყარანლდ ამდაგარს გეზალ" — მქქუე. ხორამდ მამ ხოხალდა ლუშნუ, ლერბაბუდ გარგოლდა: "წარმოშობით მინა მუ ესერ ცხემარსხან ლემარ." მი ამყალინდა, ბოფშარგქ ქანოსამდას ო შიშდ ქ'ონხამ ერხანქა.

ერქანდუნბინან აღა, არეულობა, ო ერქას აფხაზნარდ ვნვირეს: "სგამ როქ შუანარს ხიშდ, სგამ როქ ვანთეგანდ; ზანარს ო ქართულნარს ნამ როქ ლაგას ხუნანდე. აღა როქ ნიშგუეჲ გუეშ ლი ო შუანარს ამხათესგა ნუშ ვანარდენდ". ჩანდსოყან მან: "იმ როქ ხაზხა, "შუანარს ხიშდ"?! — ნამ როქ ქართულნარს ხუნეშდ ო იმეო როქ მამ ლონხუნარდიდ აღ გუეშთესგა?!" ერქანლო აფხენეთი უნვერსტატხან ანკანდ დორი მარე (გუარანლ ათხე ჩულგუდენ მარ), მი დირექტორ ხუნასუ ო ექმარდ მქქუენ: "მუშუან როქ ემა სი, ნამ როქ ლახუნბა ლიშდ — აფხაზნარ ო შუანარს. აღ ძირქუელ ადგი ოსგუეი ექეი ლი, იმეო როქ ნიშგუეჲ. დარს ო აუნდარს მასწაულბებლარ როქ ხანსყიდ ამერუნ. ქაროქ-აფუ აღმარ, ა, ოსგუ მასწაულბებლარ, დანთე, დანოსგა ჩიანგ ო შუანარს როქ ექეგურდად ოსგუეჲ ადგილეთი ო ჩუბორუ როქ ნუშანკედ, ნიშგეჲ გუეშს ერერუ როქ ნამ თუეთონ ხუნასყიდ. ნამ როქ ლასუნდ ლახუნბა ო ჩუ-როქ-ლირიდ ლახუნბა". რა თქმა უნდა, მი ჩ'ოსოსყან: "აღასგქ დეშ ხუნიოდ ნამ, შუანარს, იტალადდეგქ!"

ერქანლო მამ ათხუიდა, ექა ჩის ჩუქინას: ამეო სემაშირ ათას ქანატუ ერხან ერ ანდგარდას, კლასეო ო ოთანარისგა ჩიანგ აღმარ მყუერას ო ლეზუნებს ხუნაბუდიდად. ამხანლექეჲა ქვერტარ ანანდ მანკუეი ჩინთე ო მანკუეი ლიდგარეღ ერერუ ათხუიდა: ეშხუ გუშგუეჲ ბუენტ ადგარს ო ერქანლო მამ ათხუიდა სერ ჩის ჩუგუნიხა. ქერ ანდგარან ერქანდუეკქ, ამერუ ლიშდალ ო გუშგუეჲ უშხუარენსგა რუსულ ერ ეხგანდას, ანკანდ მიშგუათე აღმარ, ა, უანო ბაკელიან, ანერ ბაკელიან, დიანოზ ფარქუნელიან, კაკო გერლიან ო მქქუენ: "მამ როქ ლურქმინად ათხე, ამუნდო როქ ნამ მამ

გუბარ ლერჩემ? მან რაქ ქანდა, ნამ რაქ დემა აფხუნეთი ლიშედი ო დემა თბილისი ლიშედი ო დემათი
რაქ ლიშედი. ნამ რაქ ამჟნ, მანდემ გარ ყილგუნტინიდი ამერუნ". ერქა მი სუბატილდას: "ლეთმინე
გუბარ ალა, მან დო ირა, იმლა? — ამჟნუ ქუად ესაგუნადლა ნამ, ალაამაჟ მარინე მახელუაჟსარ
ჩოლშედიდუდი ო ათხე ლასფლაჟას ნამ დემ ლოცურედი ექმარს, ა, იშეგენ ნალსს! ნამ ჩილადგქ ამერუ
გუბარ ლერდე, მან დო ირა! ესე-გუთიხინ, შომა დო ირა, ეჩანნემ ქართუელარს ესეგუთიხინ,
ესეგუთიხინ, შომა დო ირა! გუშეგუემა ალ გიმელ მანდუნამ დო, მარე ალა კარკ ლი ყარჩათე,
შუნსთე ო ამხაჟ ჩითე. ალ კარკშე, ჩუ-შად-ხოსიდა, ქანგენი, უსგუნა სნთისგა თებერდას ნარა? მი
ზუსტად თებერდას მანწინას პასპორტარს ო ექმარ მატულდას, ერე "ნამ რაქ იშაღაღად სოხუმს
მამ ნირდა" ო დერ მშედილობის ქურაჟე ხედარან, დერს ორახელაშეილის ქურა სოდარან, დერს —
ტურბანის ქურა ო ამჟი... "ამჟი რაქ ახაჟა მინე თაურობას". ალას სუბატულდას მი შუანარს,
სუემებულდას, ერე "ამჟიჟ ლი გუემ ო ლახეჟ ნამ ამერუ ესოლქეფინიდი, ერქას ექმარ, ყარჩანლ,
ეჩანნისგა მანგ სგანედინს, უსმუარგქ სგანენედინს აფხუნარ ო ყარჩანლ ო ალ გუშეგუემა გემარჩანქა,
გუშეგუემა კოქარჩანქა ო გუშეგუემა ხეშეარჩანქა იშაღაღადგქ ექმარს ქან-დემ-ლი-ოფტანინდი ო ქან-დემ-
ელდარდე. ერქა, იმჟიჟ დო ირა, მან დო ირა, გუშეგუემა ლდგარუ ქუგეტარს ხეკეის ნომშენლოცარა-
დგქმარს ნამ მანტიუ ლეყრიდი ო მანგქ ლეთმინე გუბარ. ქუეცენ მამ გულარ, შაქარ მამ გულარ, მარე
სიმიდი ო ლობიო სომეგქ შუნ გულარ?! ო ჩუქ-ხარდად ამერუნ, ჳიშხეგქ ნომთ'თგად სუნდინას! იმჟიჟ
დუნდარიდი, ამგენ ხორა ლარდასგქ დემე მოშ ხითხელიდი, ა, დანლგქ ერ ხაჟსა, მან ეგუნტარუნე
დერთემ".

მიშეგუ სოშნლ ალას მანამდ ამჟი გუბატულდას: "ნამგქ გესგამ დუაშარ ლიშედი, ერე კოქარჩისგა
ელთაჟილდე?" "ქართული ნამარუნლსგქ ხეთხელიდას, მარე ამანუ ამანუგქ დემ ქედილიდა; ამანუ
ამჟიჟ ანჯად ო ლო ერხნეჟ ერხნეჟ ეხდგარდაჟა, შუნსთე, ო ერხნეჟ ამრუ ხედინდას ო ამჟიჟ ანჯან შუნს.
მალოქ, ექლაამქლამ იმლა მანს ხეცხანოლ კოქარჩისგა ლორდე? იმესგამ დუაშარ ლიშედი ნამ, შუნსარ,
ერე დანს სოხა, იმანნ დუაღანდე ნამ? დერთემ ექლა აგუნწეხე ნამ ამერუნ, იმან ლარდი, ერე ამერუ
ლარდედი, ალას ელბეგენიდი ო ჩუ-ჟ-ჩიხალდედი, ერე ალ გიმს ფანს ყინედა". ათხე სომ ქალოსგადიდი,
ერე ეშუო კამინ გომიშ უმეგლ ლიტხე იმჟი გარკ ლი. დემა თურქეთ გუნტხე, დემა აზერბაიჯან, დემ
სომხეთ, დემ რუსეთ ო დარ გუნტხე გიმს. ალა, მართალია, ხორვა გომ ლანსუ, მარე მნიშუნელიობა
ძდგლ სულა. იმჟი თხერეს ჩიჟუ ხეცხტა კარკლექა, ამჟი ათხატანს აფხუნარს ო რუსანლს
კარკლექა გუშეგუემ დანლიან ხეჟ. ალა ნამდედიდი მისა, სერ იშეგენ მან ლანქაჟა!

მორი ნამ ექს'ანდა, ერე ნამ, კლასნ დირექტორარ, მოხსილ სუნსულ სერითოდი, მთელი
საქართული დირექტორარ. დემა დირექტორარ სუნსულ ო მანდო სუნსულ, ექამ მამ ნიხილდა, მარე
ხეშეღადად, ნახუმარ დემომა მიჟურდა ერნარ, ა, ლიშედად... ექჟი ძენლ ლანსუ კლასეჟი ლიშედას,
ექჟი ძენლ ლანსუ, ერე... ერქას კლასარისგა აუტომატარ სულანდას ბოფშარს ო ექჟი სგურდას
პარტალჟი. ერქას, ა, მახე ლეზგარე ერ ლანს ლიშედას, აუტომატ სულანდა ჩის ო ამლა მი გარკ
მადლა ლიშედას. სოლა ნიშანს ოთირა მანწინელიბელი ო აუტომატში ერშელდინ ლანქარალ ო ალა
რანდ ეხლანდას მანგ, თუეფიშ ძეგლი ო აუტომატიშ ძეგლი ჩულგანდა კლასისგა. ომანინ ემდეჟ მი
გახსილი ბომბ ჳიშანსეჟი ბოფშარდ! ლახე შიდიხ ოსლუქინსანს, ერქა ჳანდურ სოდარამ ლანსუ გუემ!
ჟოშელდეჟი დაბომბუა იროდი, კლასნ ერშელდინ ნიშინდას! ჩიქარარ ერ არდას, ერქას ლეჟარუ სუნამ
ანკილს ერხაჟეთსგა, საუადეყოფისგა აჟურას ო ამანნი აჟურას. ბეგიდი გარკ ნანდა. "მან მეშხე
რაქ ლი ალ ხეობა ო მან წგარნი რაქ ლი ალ ხეობა" — ტუნილდას. "ნამ გუშეგუემა გუემ ლერმინიდი ო
ალა მეშხე ირა ა წგარნი ირა, ალა მანგქ ლი მთაჟარ!" ექლად ექსუმს ხეშეღადანს მანწინელიბლარ ო

ნაი, ერე ეშუ ბეფშე დეშ ანკანს ო დეშ ანდაგანს. მასწავლებელ შაგ გადაუარინეთ... ერქანლო ექა ლანტე, უ, ლომიტარ ერ ანკანდ ო ბოფშარს შუკუ ათკარანს აფხაზეთიშ ო თბილისი უნივერსიტეტულთე. ლომანლე ჩიქა კლას ჩუწდრუშულან, ლაქურა მად ხად, პოლან მად ლანტეს. ოსტეშდანიარ ქარ ლგანდა კლასისგა. მანკუი ლტოლნილან არდას, ერქანლო გუშგუეი ლაშქარ, ერქანლო ახალციხე ლაშქარ ლგანდა, ერქანლო რუსლე ქარ ანკანდ: "ალას როქ ნამ ჩიგუეშ უციხეიდ, მარე სი როქ ექა, ნიშგუეი დროშა ამევი, კლასეი როქ უქსაქლ". ში ხტექა: "ჩისჯე ქანციდი, ნიშგუეი თაურთბჯე ანკანდ, ექამარ, ო სგამჯე ნანუშე ატანდ ო ისგამჯე მამგუეშ მაკურ"; ამუატანს ექამარ უეშგად.

მანკურსიხეა ქანრგსენს თბილისხან: "ქა-როქ-ალე სასწარფოლ! გამოცდლ როქ ქარ ლებარე (ხამართალ, კონსტიტუცია, ლოცია, უერბალურ ნაწილ, მათემატიკა, უნარ-ჩუეშულ, ფუნქციური წერა). ამეგ გამოცდლთე. ამეგ გამოცდლთე კომაროთი სახელობის კლასთე. ბგვიდ მგცხი ლან; ალან, შუბა ქანმადეს, სუქა უქანკიდ ო ბლატუკი უქანკიდ, მობილურ ო ექა შაგ ვანტანდეს ო დურეუ უქანსენს — ეიდ ხანუენხინან ჰამს ო ნაბოზს არა ხანუეი ქამფიშდეს. ალა მიშგუ ლანტეს ა მამა, ჰგუშარ, მამგუეშ მიხალდა მგცხოშ. "ნუშთე გამოცდა როქ ნარ ლებარან". "ლახგე მამ ჩეკუდლად ნამ, ქარ-უ-ნანქუეიდ ო ღო ჩუ-ჩ-ოსგუროლდ ქორს. ერლაქ მად ჩაკუდა ნამ, ერე ჩუინლარ ერ ხტეშიდ? უსგუეშდ ლგანამ ხტე ო რადგან ჩუინელ ხტეი, ერლაქ სერ ათხე ქრთამი მგკიდ ო ლგუეაუეჩ ხტეი?"

ქ. შ. — მერეუშდ ლგანამ ბოფშარ ხორილდ ხოფეუდეს გუეშარს, მადმა?

რ. ბ. — ტესტარე ლანარამეი "სკორამოშარდ" სემი ზურალ ადამეს ხანუადყოფოთე ო დორუ ხოლამდ ადგრა ნერეულობანქა ო ეშუ ჩადგან ნაბოზდრიქდ. უაგარი ლან მეროლ ლტორე, ლცილდ დეს მულუნანდა; ტუალეტთე ოსლურად, ერქას ექ დრეუხ ქანანბანს. მერეუ გახაუბრებაეი ჩიხგურდან საქართუელიშ განათლებამუ ხამინსტროშ, არახამათურობანლე ო აფხაზეთი მთაურობან წარმომადგემლარ; ერეჩუე ქონუებამუ გუშგუეი მდგომარეობა. ეშუ ზურალდ აშხინრუ გუე: "ინტერნეტ იმდა როქ დო ჩუდუნან?" "ინტერნეტ აღმარსგე მამ ხუდუნან, ა, აფხაზეთი მთაურობას, ნაიქ ამხან ნელუნენ?"

ქ. შ. — შუკუნარგე ნუდუნესა, ექასგე იმდალო ხიქუდამელ?

რ. ბ. — კლასს ათხე ლუნთური ქონცადეს ლაქურანლ, მარე ექამარ, უ, უტრუშულ ერ ხარ ლაქურან ო ქუადან უშუნარ ნესგა, გუეიქ ქანსაკდა, ექეი ლიხ. ექამარი მამ ლიხ უილგსეე. ათხე ამზამუ მატულის, ერე "აუცილებლად როქ უინისეის". კომპიუტერანლ ამერე, ა, ქორს მიგ, გახაუბრება ლან, ერქასი ქანტექა ალა. იმ ოსგანლო?

ქ. შ. — ერე მამ იმუნდი, მადმა?

რ. ბ. — დემე იმუნდი! ხად ოთან ლი ღო ექე, ყორ ჩუნარ ო ლაქურა ჩუნარ? უნუშთე ოთან ლი ჩუქუნან ო დეი ყორ ხარ, დეი ლაქურა, დეი პოლ, ქუადარ გარ სიდ. აგუისტო-სექტემბერ ანდრი ო იმეი ოხბინედ ლითურის ამეი? შომად ხტირდიდ ამეი ლაციუდილაღუე, ამეი ლარქოუნალუე? ხელფასანარ, ჩის ჩუქინან, შამ ნუდუნა, ჩის ხოშილ ხელფასანარ ხუდუნა ნიშგუეიდ. გალ ხელფასენს ქამა ჩი მასწავლებელს ო დირექტორს ხუდუნა აშირ ო მერეუშდ ლარ, ჩი მგკელუნლის — არანდ ლარ ო ნამ საერთოდ მამგუეში! ამეილდ ზაუნისგა მათხოუნარდ იმეი ხეკუნეს ხუნე! ჩილადად თერ მარ ლეთხელი, იმეი დო ლანს, ამამუ ქონუნან ო ამეი ოთიგე კლას. სოჩა მახედუნაუარცანან აშხედ კლასანარდ ანგოქს დან. კლას ლი სოფლიშ უემნარჩუნებელ! იმუნამ კლას ლი, ერეჩუ ლი ლირდი!

ქ. შ. — ბგვიდ ამხიდგანდა, აი, ამეი წარმატებულდ ერ ლანბარამ გამოცდლ.

რ. ბ. — ჩხალთაში ი გვეწვი კლასარს დეკემბერისაგა ხარს სგალებრამ გამოცდა.

ქ. მ. — აჰა, დურერეუ სოშილ ლახუნებ... დედადა ფოდას კლასს ლიშდბიში ორმოცდაათოთხმეტ წლიან, ესეგი, ხენსაგა საუკუნეეი მეტ ლიშდბი სტაე ხულუა ი ლოსჭუეი: “ამშეილდ ზნამ განშაჟლობაისაგა მარენე მოწაფეჟ მარ ქეშუდენი?” მანკუი ისგუ თხუიშ ანურშუენ. ლიბოფხსანქა იმ ხიშუდუნე, თუნდაც მოწაფეობხსანქა? მერმალხსანქა მასმა ისგუ სოჩა თუნალ ბედუი. ათხუი ახლგარდლ დეუ სოშილ ისგუდეთან. მალეგუეუ ლახსუადუი სოჩა. მანამ ლიშდბილთე დეუ დამ ლიგვარგაღნიდ?! აი, კომპიუტრთე ესუნამ ხარს სგაღეი აღ მასალულ გუშგუეა ხეობან ბედუი, ეგმარ ჩილადლ მირსკენეს, ერე “მეჰად გუნ მძიმი თეშალს გარ ნუმაჟ გარკლიდ!” დერბათუ სოჩუშინა, ერე სოჩილთე შეიცუალოს დალიან ცხოურება. აი, ათხე ისგუ ახალგარდობხსანქა მალეგუეუ სოჩა ლახსუადუი.

რ. ბ. — ბეგიდ სოჩა ლიდრანლ მიხალდა ი ხუნამ ონდურდას კონცერტანლუი. ლექსარსი მანქუნანუნას ი ლიდრანლსი მანქუნანუნას მანამ, ლანარლ ამანდა ჩინან, ლექსარს მიმარდას, მეხუნალდას ჰეუნტარ, ერე ხესუნდ დემის ოთქემნი, თხუიშს ჩუნადგარის აუცილებლად. ეშხუდ ყარანლ გაცხანად რულანში ი ემშუანბს ეგმარე ქორშარ... მერეუ კლას ეყაროზგარ, ერე მექუილ მექუილთუნდგარა. მატრლის, “ხორწუერ თუნალშ ლეშარხუი”, მარე ათხე სოლა მანუა თხუიშ. სოჩანლ მანქუილას, ლიდრანლ სოჩა მიხალდა ი სუითორდასი სოჩამდ. სილამაზე, აღბათ, ზურანლ ამახუ ლი.

ქ. მ. — ხუნამ შემთხუეუნიასგა აღუ!

რ. ბ. — მიშგუ შემთხუეუთეი ამუნანლ აღა. ერქანდურეი სუითორდას, ჩუნბ, ი ოჩამირიენეშ ანდერდას, სოხუნეშ, ლარდა მამა მადდა. მოკლედ, ეჩხან აჯად ქალექანბი მადდა, მან იმთე სუიქანბილას ი მან — იმთე!

ქ. მ. — ათხე... გენწვი სოშილ სუნკუილ ლი ჩუნანლიგ, უიდრე გუშგუეა სოფელ, ომარინეშ. აი, შუანხან ერ ანდერდას ლანლიგალთე, უკუე რუსოხალდახა, ერე რეიზგოლნ გენწვიშისგა? მანკუილ მარ ანლიგოლ გენწვიშისგა?

რ. ბ. — მანკუი გიერე ი დანამ ჩოფლიანარს ი პაჟლე მარგუელან. ბოგს ამხანთე ლეშვიგს, ეჩუნლო კიმოთერ აღლიგლი, აი, ეჩერე.

ქ. მ. — ათხე, სი თუითონ მანუნე იმანარ გუქარ ლანდრლადღეი?

რ. ბ. — სურთილარ ხუნამ მუდუა: მეშდმორუ ზნამ სგუებინ, შოშამ გუშგუეა ლან დანლ ი უკუე ლიშდბლ მამა ლან, ერქა დურერეს ლან უნანდენ აფხანეთი თაურობა ი ამერე ლან ესგურბოლს, ათხე მრე ლირდე ნოლო, მრეშ ნოლო მან. შეიძლება პანდურდ რუმერდემ ლინოლდ ერხანუ, ჰ, სოსუთეი! ხუნამ სოჩა მანელმუნ ლადი ლეშარ გუნეანოლს! აღუნარ ლი, ერე გუშგუეა პრეზიდენტს ხაკურ გაცხანად სოჩამდ ნსუენს მან, მარე ამერეუ ხანს, რაღაც მამა ლი ემყოფილ. ხანს ამუე აქუქარერე მინს მინე ლანშდანუ პანტუს მან ხანოს, მუგუნდამ ჰუნგლარისგა ლიშგედ! ეჩუი შობაბეჟილდება იქმნება, ერე, ხანსიშ ამუეშეი დამსახურება დანლამ ლანქაისგა მამ თერა ეჩუი. ბეგიდ ნანუენ ლი ხანს ამნ ბედუი. ხანსს ბეგიდ გარქ სარ, აღა სოჩა ლი, ა, ლეშუეხს ახნო, მარე უახეჟ ხაკურ ამერეუ ხანსს! ქალანქს ნიშგუეა ეშხუ ბეჟუმს (კუციან ლი, სტუიას ოზგე) ხატრლის: “ჩუ-როჟ-ათირ ისგუ გუნარ ი უახე ი მუე უახე!” “მუე უახე იმეი როჟ ადირას, ბაგდას როჟ ადგარს ექა!” ერქას ერარ (ქალანქი ხანს) გარკლიანს ეჩერე: “თურე ლსუანი აფხანბიც ყოფილანო! აღბათ რუნეს ქუეყანაში, სადღაც ტუეში, შეკრება არბინამ ეს ბაჟუშუეი და გამოგუეიგანუნიო”. ექამ დეს სოხალდას, იმხანლო ლი კოდორის ხეობა, მარ დო ლეშდ ი მან ლეშდ?! განათლებიშ საშინისტროთე ერ ოჩანდ, “ახმეტანან როჟ ხუიშდა?” — ლანქუედდას. აღერად ლერე გუშგუეა ხეობას მინა ლანშდანუ უახე მამ ლეშოდან იჟულადან! ამხანუ საქართუელოშ ისტორიაში მანე ლანდარლ ერ ანდრის, უჩხუიკედ შიშდ ი ხუნბინ ლიქუნანს,

ჩულგმბე ხუნარი, მამ საყადა, ეშხუნინ იმუნდლე ნამ აგურმუნენახ?! ნამ შუნანარ მად ლიმდა?! თბილისხან სორამდ მამ მგრეს თერა გუშგუნედა ხეობა! კუნეცენს ქაზუნხ, მარე ამეო მათხორუნანხ, უღაძარად მეკუნარდელ ხანლხს ჩუნდგანრენ თბილისხსგა! ამ დირს გარ ლიმდა ი ხერ დრემშადა?

ქ. შ. — ქაშამა-მა-ლექა, მანგ ტკიც ლი! იუნასუ ხნარი! ისგუკალი ქალბატონარცახანს შეხუნდრა ი ლიგერგალი გუნ ლულგუნენ ლი ნიშგუნედა, განსაკუთრებით, ახალგაზრდულეშდ. მაკურ, ერე ხუნამ ხანინ სიცოცხლე ექუნდი. იმეო ლამან ზი, ამეო ლამანუ ლი ისგუ ლირდუ საერთოდ. ხუნამ ენერგიათ ქულუა, თუნდაც ექ სოშა გუნეშიშდ, ხედუნამ ალამანგ ზამხ სოხტემი!

რ. ბ. — ათხეგახ ხუნეშახე, შომანქ ირა, ქა-ქ-ლანტიხენ ქორანლს: ლიას — ხოხუმს, მი — დრანდას?

ქ. შ. — ღერბეთუ ქიშუნარი! ღერბეთუ ქიშუნარი!

რ. ბ. — ამენ!

რუსულან პირველი-აღრასიძე, 60 წლისა
გენწეიში — დრანდა — აყარა, 2007 წ.

* * *

რ. ბ. — მე ვარ რუსულან პირველი; ჩვენ, პირველები, იფარიდან ვართო, — ასე ვიცე ჩემი ბები- ისგან და ბაბუისგან. დედამეო ხალდედან იყო; იმისი ბაბუა ხალდეშ' დაღუპვის ("ვოც-ვა-ს") ამ- ბაეს სულ მიუგებოდა ("*მ-გ-ა-მბ-ე-ბ-ო-ღ-ა-": "დემნა ბატონიშვილი იყოო თამარის ბიძაშვილი; როცა ის თამარის წინააღმდეგ ამხედრდა, ჩაადგეს ორმოში და თვალევი გამოსხარესო, მაშინო თა- მარს შეეცოდა ის და იფარში მოიყვანესო. იმან სვანი ქალი შეირთოო ცოლად და გაურნდათო ("გა-უ-თენ-და-თო") ოთხი შვილი — ბიჭები; ერთს დაარქვეს ჯავახი, მეორეს — გვენე, მესამეს — კირმა და მეოთხეს — ჩიტაი და იმითმო ვართო ახლა ჩვენო ჯავახანი, ასე გექვი, სხვა ("მე-ორ- ე") თემებს — გვენეანი, ჩიტაანი და პირველები პქეიათ". — ასე მასწაველიდენ მაშინ და, რვა კლა- სი რომ დაეამთაერე, ჩამიყვანეს სასწავლებლად სოხუმში. ბაბუშერაში გვეყვდა ("გვესახლა") ნა- თესავი ქალი. იქ წამიყვანეს და მეგრელებთან დაეამთაერე საშუალო სკოლა ("კლას-ი"). მერე თბილისში ("თბ-ილ-ის"), პუშკინის სახელობის ინსტიტუტში, ჩავირიცხე რუსულ ფილოლოგიურზე მერე მომიტაცეს და გაეთხოვედი "ბალს" ქვემოელებთან "ბალს" ზემოელი. ჩემი დედამთილი მიჯაე- რდებოდა: "რატომ ღაპარაკობო "ბალს" ზემოურად, შენ ახლა "ბალს" ქვემოელი ხარო და "ბალს" ქვემოურად იღაპარაკეო", მაგრამ პირველად ერთმანეთში ამერია ("ა-მ-ე-ბ-ურ-და-": ერთ სი- ტყვას "ბალს" ქვემოურს ვამბობდი და მეორეს — "ბალს" ზემოურს. თუმცა ახლა ამათი სვანური ვი- ცი. როცა დაეამთაერე ინსტიტუტი, მასწავლებლად დაეიწვე მუშაობა. სამოცს ("ექვს ათ-ს") გადა- ცილებული ვარ ახლა; სამოცდაერთში ("ექვს ათ-და-სიხუ-ა-ს-კენ") გადავედი, პოდა, ოცდაშვიდი წელი დირექტორად ვმუშაობ, მასწავლებლად მანამდე ვმუშაობდი სკოლაში ("კლას-ს").

ქ. შ. — ო, ყორად ("სი-ხარ-ულ-ო")!

რ. ბ. — პოდა, აი, როცა აფხაზებმა დაიწვეს არეულობა ("ა-ბ-ურ-დ-ე-ა"), იმის წინ მე სკოლი- დან წაიყვანე მოსწავლეები, ამაზე გა'და'ვედით, აი, ყარაჩაი'ს' უღელტეხილზე და გავედით იქით, "სვეერნი პრიუტში". იქ მოდიოდენ "საგები". "პასპორტი გეაჩვენეო; შენო სვანი (თუ) ხარო, რა არისო ეს, აი, "გრუზინკა" რატომ გიწერიანო?" რუსულად შევსებული იყო საბჭოთა კავშირის პასპორტი.

¹ ჩრდილოკავკასიელი მუსულმანები (ა.ა.)

ქ. მ. — ყარაჩაელებს თურმე გამოთქმაც აქვთ: “სვანებს კლდეებიც ვერ აკაეებთ, ჩერქეზებს კი — წყალი”.

რ. პ. — მერე წაგიყვანეს ერთ სოფელში (სახელი დაგიწყებული მაქვს), იქ იყო დიდი კოშკი და “ამას ჰქვიაო “თამარ ყელა”. დიდი მდინარე ჩა’მოდის იქ (“იქ ქვეითო”), “მუხუ ჰქვიაო”, და იქ ორსართულიანი სახლი ედგა ერთ მიხუც კაცს, არღვლიანოვს, ე. ი. სვან არღვლიანს. ჩემი შეილები — მარინა და გია თან მახლდნენ. “აქ შენ მასწავლებლად დაიწყეო მუშაობა და ამ სახლს (“ქორ-ს”) შენ დაგიტოვეო, მე ყარაჩაელებმა მომიკლეს (“და-მი-დგ-რეს”) შეილიო” — მითხრა. კარგად არ იცოდა სვანური, “ბალს” ქვემოურად ლაპარაკობდა: “წარმოშობით მამარემი ცხუმარიდან იყო”. მე შეემშინდა, ბავშვები არ წამართვან-მეთქი და მაშინვე (“ხელად”) წამოვიყვანე იქიდან.

შემდეგ დაიწყო ეს, აი, არეულობა და მაშინ აფხაზეებმა შემოგვითვალეს: “თქვენ(ო) სვანები ხართ(ო), განზე გადაქითო; მგერელებსა” და ქართველებს ჩვენ მოუუვლითო (“ა-ლა-გ-ა-ს და-გ-ა-დგ-ამ-თ”). ეს ჩვენი საქმეა და თქვენ ამაში ნუ ჩაურევითო”. გაგიუღა ყველა: “რას ჰქვია სვანები ხართო? — ჩვენც ქართველები ვართო და როგორ არ ჩავერევითო ამ საქმეში?” მერე აფხაზეთის ს’ უნივერსიტეტიდან მოვიდა (“მოვიდნენ”) ორი კაცი (გეარები ახლა დაიწყებული მაქვს), მე დორექტორი ვიყავი და ჩემს კაბინეტში შემოვიდნენ. იმათ(მა) მითხრეს: “სვანი თუ ხარო, ჩვენო ძმები ვართ — აფხაზეები და სვანებიო. ეს ძირძველი კუთხე თქვენიც ისე არის, როგორც ჩვენო. დარსა’ და აუდარს მასწავლებლები ქმნითო (“ა-წყობ-თ”) აქ გაუშეო ესენი, აი, შენი მასწავლებლები, დაღის ხეობაში, ყველგან. სვანები იყავით (“დააჯექით”) თქვენს ადგილებზე და ქვემოთ არ ჩამოხვიდითო, იქ ჩვენს საქმეს ჩვენ თვითონ (გა)ვაკეთებთ. ჩვენ ვიყავითო ძმები და სულ ასე ვიქნებითო ძმები”. რა თქმა უნდა, მე კინაღამ გაგვიყდეს: “ამას-მეთქი ვერ ვიზაბთ ჩვენ, სვანები, ვერასდროს (“ეგას დღეს ს’-მეთქი)”

მერე რაც(ც) მოხდა, ყველამ იცით: სამასი ათასი ლტოლელი (“გამონაკცევი”) იქიდან რომ მოდოდნენ, სკოლაში (“კლას-ს-ზე”) და ოთახებში ყველგან ესენი მეწინენ და საკვებს ვაძლევდით. პირველად აქედან ბიჭები წაიხდნენ ჩინში და პირველი მეკვლელობაც იქ მოხდა. ერთი ჩვენი ბიჭი მოკლეს და მერე რაც მოხდა, უკვე ყველამ ვიცით. რომ დამთავრდა აქ ომი და ჩვენ შორის რუსები რომ ჩადგნენ, მაშინ ესენი მოვიდნენ ჩემთან, აი, ვანო პაკელიანი, აინერ პაკელიანი, დიანოზ ფარჯველიანი, კაკო გერგლიანი და მითხრეს: “ჩვენ რა ვქნათო ახლა ამის მერე ჩვენ რა გვექნებაო გასაკეთებელი (“სა-ქმ-ნე-ლი-ო”)? ყველა წავიდაო, ჩვენო არც აფხაზეთისკენ ვართო, არც თბილისისკენ ვართო და არსაით ვართო, ჩვენო ასე, აი, შიმშილითა ამოვწყდებით აქო”. მაშინ მე ვუბნებოდი: “უნდა მოვითმინოთ (“სა-თ-მ-ენ-ი გვაქვს”), რაც უნდა მოხდეს! რატომ? — ამხელა (“ა-მ ზომ-ი-ს”) ზარალი (“კუ-ღ-ობ-ა”) დაგვედო ჩვენ, ამდენი საუკეთესო ვაჟაკი დაემარხეთ და ახლა საფლავებს ვერ დავეტოვებთ ამოთ, აი, სხვა ხალხს! ჩვენ აუცილებლად აქ უნდა ვიყოთ (“გვაქვს სამყოფი”)-მეთქი, რაც უნდა მოხდეს! გვიპოვიან, როცა იქნება, დანარჩენი (“იქითური”) ქართველები გვიპოვიან, დაგვებნანან, როცა იქნება! ჩვენს რა მცირეა (“რა-ს-ხუა-ვი არის”), ცოტაა, მაგრამ მე გასასვლელია (“ვა-ჰ-ა არს”) ყარაჩაისკენ, სვანეთისკენ და აქეთ, ყოველ მხარეს (“ყოველ ს’ კენ”). ამ გასასვლელით, ხომ ხედავთ, რომ გაუდგატ ვქვს საათში მივადგებით თებერდას (“თებერდაში ხარ”)? მე წწორედ თებერდაში მაჩვენებდნენ პასპორტებს და მეუბნებოდნენ, რომ “ჩვენო თავის დღეში (“ეგას დღეს ს’”) სოხუმში არ ვყოფილვართო” და ზოგი მშვიდობის ქუჩაზე იყო ჩაწერილი, ზოგს ორახელაშვილის ქუჩა ეწერა, ზოგს ტურაბაზის ქუჩა და ა. შ. “ასე მოისურვაო ჩვენმა მთავრობამ (“მოსურებია მათ მ-თაფ-რო-ბ-ა-ს”).

წწორედ ამას ვუბნებოდი მე სვანებს, გუამბობდი, რომ “ასე არის-მეთქი საქმე და თუ ჩვენ ავიყრებთ აქედან, მაშინ ისინი, ყარაჩაელები, იქიდან ყველანი შემოვლენ, ერთმანეთს შეერევიან აფხაზეები თუ ყარაჩაელები და ამ ჩვენს მიწებიდან, ჩვენი მთებიდან, ჩვენი კლდეებიდან და ჩვენი

ხევებიდან თავის დღეში იმათ ვერ მოვიცილებთ-მეთქი. ამიტომ, როგორც უნდა იყოს, რაც უნდა იყოს ("იქნება"), ჩვენი მკვლარი ("მკვლარ-ვები") ბიჭები არ უნდა მივატოვოთ. იმათ დიდი პატივი უნდა ვცეთ და ყველაფერი უნდა მოვითმინოთ ("სა-თმენ-ი გვაქვს"). ხორბლით არ გვაქვს, შაქარით არ გვაქვს, მაგრამ სიმირად და ღობით ხომ გვაქვს?! იყავით-მეთქი აქ, აი, ფეხი არსად გადაღათ-მეთქი, იცოდეთ! სადაც არ უნდა წახვიდეთ, ("წახვალთ"), ამაზე უკეთეს საცხოვრისს ("სამყოფს-მეთქი") ვერსად იპოვით, ე, დალი რომ ჰქვია-მეთქი, რაც დაგვანათლა ღმერთმა".

ჩემი წინაპრები ("ხ-უ-ც-ე-ბი") ამას ყოველთვის გვეუბნებოდნენ: "ჩვენო განა ჯიხეები ვართ, რომ კლდეებში დაბადებული ვიყოთ?" "ქართულ ხელნაწერებს ეძებდნენ-მეთქი, მაგრამ მტერი აქამდე ვერ ამოლიოდა-მეთქი; აქამდე ასე მოველით-მეთქი და შემდეგ ზოგი (-მეთქი) იქით (-მეთქი) გადიოდა, სვანეთში, და ზოგი აქ რჩებოდა და ასე შეიქმნა სვანეთი. აბა, მანინცდამანინც ვის რატომ ერჩივებოდა-მეთქი კლდეებში ყოფნა?! განა ჯიხეები ვართ ჩვენ, სვანები, რომ არავინ იცის, საიდან მოვედით?! ღმერთმა იმითმე გაგვარჩინა ჩვენ აქ, რომ, აი, სადაც ვართ, იქ ("აქ") ვიყოთ, ამას დავემკვიდროთ ("დავემბაროთ") და იცოდეთ-მეთქი, რომ ამ მიწას ფასი დაეცება." ახლა მანინც ხომ ვხედავთ, ერთი მტკაველი მიწის უკან დაბრუნება როგორ(ი) ძნელია ("სა-გარჯ-ო არის"). არც თურქეთი გვიბრუნებს, არც აზერბაიჯანი, არც სომხეთი, არც რუსეთი და არც არავინ გვიბრუნებს მიწას. ეს, მართალია, პატარა მიწა იყო, მაგრამ დიდი მნიშვნელობის მქონე. როგორც მგელს ეჩხიბება ძვალი ყელში ("ჭა-ჭა-ს'-ში"), ასე გაეჩხიბათ აფხაზებსა' და რუსებს ყელში ჩვენი სხობა. ეს ნამდვილად ვიცო, მეტი სხვა რა ვთქვა?!

ორი წელი ისე გავიდა, რომ ჩვენ, სკოლის დირექტორები, მოხსნილი ვიყავით, საერთოდ, მთელი საქართველოს დირექტორები. არც დირექტორები ვიყავით და რა ვიყავით, ისიც არ ვიცოდით, მაგრამ ვმუშაობდით, არასდროს მომიკლია იმისთვის, ე, მუშაობისთვის ("თიბ-ჭა-დ")-ისე(თი) ძნელი იყო სკოლაში ("კლას-ს'-ზე") მუშაობა, ისე(თი) ძნელი, რომ... მაშინ კლასებში ავტომატები ჰქონდათ ბავშვებს და ისე ისხდნენ მერხებზე. ახალი დამთავრებული (რომ) იყო ომი, ავტომატი ჰქონდა ყველას და ამიტომ მე მივირდა ("გა-რჯ-ა მქონდა") მუშაობა. ცუდ ნიშანს რომ დაწერდა მასწავლებელი, ბიჭები ავტომატით იმდენჯერ ფანჯრებს ამსხვრევდნენ ("რა-ხ'-უნ-ად გაქონდათ ყველაფერი"). თოფის ხმა და ავტომატის გრიალი იდგა სკოლაში ("კლას-ს'-ში"). რამდენჯერ დამადეს გახსნილი ბოძი ფეხებზე ბავშვებმა! თუ ყურს აუწვევდი ("დაუესრესდი"), მაშინ მთლად უარესად ("მ-დარ-ე-დ") იყო საქმე! რამდენჯერ იყო დაბობბვა, სკოლას გვიწვადენენ! ჩვენები რომ იყვნენ, მაშინ დატრიალები ბევრი მოიყვანეს იქ ("იქვენ-ს'-ში"), საავადმყოფოშიც იყვნენ და აქეთაც იყვნენ. ძალიან გვივირდა. "ხან შავი არისო და ხან წითელიო ეს სხობა" - ამბობდნენ. "ჩვენ ჩვენი საქმე გავაკეთოთ ("ე-ქმნა-თ") და ეს შავი იქნება თუ წითელი იქნება, მთავარი არაა-მეთქი". მაინც იმდენს ("ე-გ ზომას") მუშაობდნენ მასწავლებლები და ჩვენც, რომ ერთი ბავშვიც ვერ დაგვიტრეს და ვერ მოგვიკლეს. ყველა მასწავლებელი გადავარჩინეთ... მერე ის იყო, რომ ლიმიტები დაწესდა ("მო-ს-კ-ე-ა") და ბავშვებს ზა ("შუკა") გაეხსნათ აფხაზეთისა' და თბილისის უნივერსიტეტებში. ომის დროს სკოლა სულ დაირღვა, ფანჯრები ("სა-ჭურ-ელ-ო") აღარ ჰქონდა, იატაკი ("პოლ-ე-ბი") აღარ იყო. ხუთნაირი ჯარი იდგა სკოლაში. პირველად ლტოლვილები იყვნენ, მერე - ჩვენი ლაშქარი, შემდეგ ახალციხის ლაშქარი იდგა, მერე რუსების ჯარი მოვიდა: "ამასო ჩვენ ყველაფერს გაგიკეთებთ ("მო-გ-ი-წყ-ი-ბ-თ"), ოღონდ შენო ჩვენი დროშა გააკეთე ("დაარტყეო") სკოლაზე". მე ვუთხარი: "ყველაფერს გამოგიცვლის ჩვენი მთავრობა-მეთქი, (რომ) მოვა, და თქვენ თქვენს ნაკვალევზე ("ნა-გ-ზე-ს") გაბრუნდით, თქვენი არაფერი მიხდა-მეთქი"; ასე გაბრუნდნენ ისინი უკან.

ინავარში დავეთრეკეს თბილისიდან: "სასწრაფოდ ჩამოდი, გამოცდები (სამართალი, კონსტიტუცია, ლოგიკა, ვერბალური ნაწილი, მათემატიკა, უნარ-ჩვევები, ფუნქციური წერა) გაქვს ჩასაბარებელიო". წამოყვანეს გამოცდებზე კომაროვი'ს სახელობის სკოლაში. საშინელი სიტყვე

იყო; ეს, აი, ქურჭი გამხადეს, ჩანთა ("სუმქა") აიღეს ("ა-ი-კიდ-ეს") და იქიდან ცხვირსასოციც ("პლატუკი") კი ამომიღეს, მობილური და ყველაფერი განზე დადეს და დრო დაამინშნეს – ათ საათზე დაიწყო დილას გამოცდა და სადამოს რვა საათზე გამომიშვეს. ჩემი იყო თუ არა ფეხები, ვერ გეტყვი, ისე გავიყინე. "ოთხი გამოცდა გაქეთო ("გვაქელო") ჩასაბარებელი". "თუ არ გინდო-ლით-მეთქო, გეთქვათ და დავსხდებოდით-მეთქი სახლში. იმიტომ არ გინდოვართ, რომ ძველები ვართ? უკვე სამოცი წლის ვარ და რადგან ძველი ვარ, ამიტომ მექრთამეც ვარ და ყოველმხრივ გაუჭებულე?"

ქ. მ. – ოცი წლის ბავშვები უკეთ უძღვებიან საქმეებს, არა?

რ. პ. – ტესტები'ს ჩაბარების დროს სასწრაფო დახმარების მანქანებმა ("სკორომომოშე-მა") სამი ქალი წაიყვანეს საავადმყოფოში: ორი ცუდად გახდა ნერვიულობისგან და ერთი მოკვდა სადამომდე. წამალიც ("მო-ძა-გ-ე-ც") რომ მქონოდა ("შექნებოდა") დასაბრევი, წყალიც არ მქონდა; ტუალეტში რომ მივდიოდი, იმ დროსაც კი გვაკლებდნენ. მეორე გასაუბრებაზე ისხდნენ საქარ-თელების განათლების სამინისტროს, არასამთავრობოებისა" და აფხაზეთის მთავრობი'ს წარმო-მადგენლები; იქ მოყვები ("ე-უ-ა-შ-ე") ჩემი მღვდმარობა. ერთმა ქალმა გამიწყალა ("გამიხეთქა") გული: "ინტერნეტი რატომ არ გაქვსო?" "ინტერნეტი იმათ არ აქვთ, აი, აფხაზეთის მთავრობას, და ჩვენ საიდან გვექნება-მეთქი?"

ქ. მ. – გზები თუ გვაქვს, იმას რატომ არ კითხულობ-თქო?

რ. პ. – სკოლას ("კლას-ს") შარშან გამოუცვალეს ფანჯრები, მაგრამ ისინი, ე, ხერელები რომ აქვს ფანჯრისა' და კედლი'ს ("ერთმანეთს") შუა, გოცი გატევა, ისეა. ისინიც არაა ("არო-ან") გაკეთებული. წელს ("ამ წელს") მეუბნებიან, რომ აუცილებლად გაგაკეთებთო. კომპიუტერები აქ, აი, სახლში ("ქორ-ს") მიდგას, გასაუბრება (რომ) იყო, მაშინაც ეუთხარი ეს. სად დაედგა, აბა?

ქ. მ. – იქ არ ინდობა, ხომ?

რ. პ. – არ ინდობა! რომელი ოთახია ისეთი ("ის, ე"), კარი ("ყორე") რომ აქვს ან ფანჯარა ("სა-ჭურ-ვ-ე-ე")? ოთხი ოთახია ქვეით და არც კარი აქვს, არც ფანჯარა, არც იატაკი, კედლები-დაა დარჩენილი. აგვისტო-სექტემბერი მოდის და როგორ დაიწყებთ სწავლას ასე? სანამდე ვიქნე-ბით ასე ცოდვილობით, ასე დარეკებით?! ხელფასები, ყველამ იცით, რაც გვაქვს, ყველას ჩვენზე ("ჩუენად") მეტი ხელფასები აქვს. ვალში დანამატი აქვს ყველა მასწავლებელს'ა" და დირექტორს ას ოცი ლარი, ყველა დამლაგებელს ("მხეეტავს") – ოთხმოცი ლარი და ჩვენ საერთოდ არაფერი! ამდენი წლის მანძილზე მათხოვარი როგორ უნდა იყო?! ყოველდღე ფული საძებარი მაქვს იმის-თვის, ამისთვის... როგორც იქნა, აქამდე მოვიყვანე და ასე შევინარჩუნე სკოლა. კარგ ვაეკაცებთან ერთად სკოლებმააც შეინარჩუნეს დალი. სკოლა ხომ სოფლის შემანარჩუნებელია! სადაც სკოლაა, იქ არის სიცოცხლე!

ქ. მ. – ძალიან გამიხარდა, აი, ასე წარმატებით რომ ჩააბარე გამოცდები.

რ. პ. – ჩხალთისა' და გენწვიშის სკოლებმა დეკემბერში უნდა ჩააბარონ ("კლას-ებს ჩა-სა-ბარ-ებ-ე-ლ-ი აქეთ") გამოცდა.

ქ. მ. – აბა, დრო უფრო მეტი მისცეს... დეიდა ფოდას სკოლაში მუშაობის ორმოცდათო-თხმეტწლიანი, ე. ი. ნახევარ საუკუნეზე მეტი მუშაობის სტაჟი აქვს და ვკითხვ: "ამდენი წლი'ს განმავლობაში საუკეთესო მოსწავლე-მეთქი ვინ გახსენდება?" პირველი შენ დავასახელა ("შენი თავი ახსენა"). ბავშვობიდან რას გაიხსენებ, თუნდაც მოწაფეობიდან? მსმენია სხვებისგან ("მე-ორ-გ-ე-ბ-ის-გან") შენი სილამაზის შესახებ. ახლანდელი ახალგაზრდები ვერ ვართ თქვენისთანა. რამე გაიხსენებ კარგი, ყოველთვის ომზე ხომ არ ვილაპარაკებთ?! კომპიუტერი ვინც უნდა შეიტაროს ("ვისაც აქვს შესაძანი") ჩემი ხეობი'ს ყოფის ამსახველი მასალები, ყოველდღე მივრეკავ, "მხოლოდ ძალიან მძიმე თემებზე ნუ საუბრობთო ("დარ-ღა-ღ-ე-ბ-თ") სულ!" ღმერთმა ქნას, რომ უკეთესობისკენ შეიცვალოს დალი'ს ცხოვრება! აი, ახლა შენი ახალგაზრდობიდან რამე კარგი გაიხსენე.

რ. პ. – ძალიან კარგი სიმღერა ვიცოდი და ხშირად გამოვდიოდი კონცერტებზე. ლექსებსაც მათშევიყენებდნენ და კიდევაც მამღერებდნენ ყოველთვის, წერილები მომდიოდა ყოველი მხრიდან, ლექსებს მიწერდნენ, მემუშქრებოდნენ ბიჭები (“კინტ-ურები”), რომ თავს მოიკლავდნენ აუცილებლად, თუ ცოლად არ გაეყვებოდი. ერთმა საწამლავეც (“საბაგ-ლები”) კი დღაღა და მომიცვივდნენ მისი ოჯახის წევრები (“ქორის-ა-ნ-ი”)... მერვე კლასი ისე გავეთავებე, რომ მოციქული მოციქულზე მომდიოდა. მეუბნებიან: “ძალიან ლამაზი იყავიო (“კარგი თუალ-ის ვყოფილვარ მე”), მაგრამ ახლა ცუდი მგონია თავი. კარგად მაცმევედნენ, კარგი სიმღერა ვიცოდი და კარგადაც ვსწავლობდი. სიღამაზე, ალბათ, ქალის მტერია.

ქ. მ. – ბევრ შემთხვევაში კი!

რ. პ. – ჩემს შემთხვევაშიც ასე გამოვიდა. მერე იქ ვსწავლობდი, ქვევით, და მოდიოდნენ ორამხრიოდან, სოხუმიდან, არ მასვენებდნენ (“სამყოფი არ მქონდა”), მოკლედ, იქიდანაც გასარიდებელი (“გან-სა-ქაბ-ნი”) შემექნა და ხან საღ გავერიდებოდი (“გან-ე-ე-ქაბ-ნ-ე-ბ-ო-დ-ი”) და ხან – საღ!

ქ. მ. – გენწვიში უფრო ადრე არის დასახლებული, ვიდრე ჩვენი სოფელი, ომარიშალი. აი, სუნეთიდან რომ მოდიოდნენ საცხოვრებლად, უკვე იცოდნენ, რომ ჩასახლდებოდნენ გენწვიში? პირველად ვინ დასახლდებოდა გენწვიში?

რ. პ. – გიორგი და დადაი ჩოფლიანები და პაველ მარგველიანი, ხიდს (“ბოგა-ს”) აქეთ ცხოვრობდნენ თურმე (“ნაცხოვრებან”), მერე კიმოთე რომ დასახლდებულა, აი, იქ.

ქ. მ. – შენ თითონ ვეველაზე მეტად რა სურვილი გაქვს დღევანდლებით?

რ. პ. – სურვილ’გებ’ი ბევრი მაქვს: თორმეტი წლი’ს’ წინ, როდესაც უკვე ჩვენი იყო დაღის ხეობა და ომი აღარ იყო, მაშინ დროზე რომ მოსულიყო აფხაზეთის მთავრობა და აქ რომ ყოფილიყვნენ (“ღამსხდარაიყვნენ”), ახლა სხვანაირი იქნებოდა ცხოვრება. სხვანაირად იქნებოდა ყველაფერი. შვიძლება უკვე ჩასულვებიც კი ვყოფილიყავით სოხუში! ბევრი კარგი ვაჭყაცი გვეყოლებოდა დღეს ცოცხალი! ეს კარგია, რომ ჩვენს პრეზიდენტს უნდა, მართლა (“ცხად-ად”) კარგად გაკეთდეს (“შო-ე-წყო-ს-”) ყველაფერი, მაგრამ აქაური ხალხი რაღაც არ არის კმაყოფილი. ხალხი ასე ფიქრობს, რომ მათ საკადრის პატივს არ სცემენ, თითქოს ჯუნგლებში ვცხოვრობი! ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, რომ თითქოს ხალხის ამოღენა დამსახურება არ ჩანს ხეობის შენარჩუნებაში. ძალიან ნაწყენია ხალხი ამის გამო (“ბედ-ს-ზე”). ხალხს ძალიან უჭირს (“აქვს გარჯ-ა”). კარგია, რომ საჭმელს აგზავნიან, მაგრამ სახელიც უნდა აქაურ ხალხს! ქალაქში ჩვენს ერთ ბავშვს (კეოციანია, ხუტიაში ცხოვრობს) ეუბნებიან: “დაწერე შენი სახელი, გვარი და მამის სახელიო!” “მამის სახელი როგორ დავწერო (“დაწეროს”), მამა ბავადაში (“ბავადა-ს”) მოკლესო!” ქალაქელები ლაპარაკობდნენ: “თურმე სვანი აფხაზეთიც ყოფილანო! ალბათ, ჩვენს ქვეყანაში, სადღაც ტყეში შეკობა არძინბამ ეს ბავშვები და გამოგვიგზავნაო”. ისიც კი არ იცოდნენ, თუ საით არის კოლორიის ხეობა, ვინ ვართ ან რა’ნი ვართ! განათლების სამინისტროში რომ შევედი, “ანმეტიდან ხართო?” – გეკითხეს. ეს იმტომაა, რომ ჩვენს ხეობას შესაფერისი სახელი არ მიეცა არასდროს (“გვა-ს დღე-ს-”)! აქ საქართველოს ისტორიის ახალი სახელმძღვანელოები (“ისტორიები”) რომ შემოდის, მაშინვე ხელში ავიღებ და ვიწყებ კითხვას; გაცემული ვარ, ნუთუ არ შეიძლება ერთხელ მაინც ჩვენც გავასენონ?! ჩვენც ხომ სვანები ვართ?! გტყობა თბილისიდან კარგად არ ჩანს ჩვენი ხეობა! პურის ფქვილს (“ხორბალს”) კი აგზავნიან, მაგრამ ასე ხომ მათხოვრებსაც, უჭმელად მოხეტიალე ხალხსაც კი აჭმევენ თბილისში! მარტო ამი’ს’ ღირსი ვართ და მეტი არაფერი?!

ქ. მ. – რაც კი რამ თქვი, ყველაფერი მართალია (“მტკიცე-ე”)! დიდი მადლობა (“გვა-ა-მე-ხ-ა-რ”)! შენისთანა ქალბატონებთან შეხვედრა და საუბარი ძალიან ძვირფასია (“დაფასებულა”) ჩვენთვის (“ჩუენად”), განსაკუთრებით ახალგაზრდობისთვის (“ახალ-გა-ზრდ-ე-ბ-ის-ა-დ”). დიდი

("ხუაი") ხნი"ს" სიცოცხლე მინდა (რომ) გისურვო. როგორი ლამაზიც ხარ, ასეთი ლამაზი ყოფილიყოს ("ლამაზობაც არის") შენი ცხოვრება საერთოდ. დიდი ენერჯია მინდა გქონდეს ("ენერჯიაც გაქვს") თუნდაც იმ კარგი საქმიეთის ("საქმი"სად"), რომელსაც ამდენი წელი უღვახარ სათავეში ("უთხემობ")!

რ. პ. — ახლა იმას ვნატრობ, როდის იქნება-მეთქი რომ დავგიბრუნონ სახლები ("დავიბრუნებენ ქორ-ებს-ს"); ლიას — სოხუმში ("სოხუმ-ს") და მე — დრანდაში ("დრანდა-ს")?!

ქ. მ. — ღმერთმა გისმინოს ("ღმერთიმც გისმენს")! ღმერთმა გისმინოს!

რ. პ. — ამინ!

* * *

ი. ხ. — ხოჩა გუფიქ მივდენი ისტუმრს თხუმი ჩივარ, ბედინარდ, ქამრთელ! ჩი ხონამ ქიუდო ცხოვრებაისგა!..

ლოთხუდარო ღერბთ ილჩა აღ ხეობას. დანა ლანჭირი ჩივარუ ლახუდა ამჩუ მერდე მარას, ხოშამ ი ხონარამ. ჭკუაუ ლახოდენა ჩინ, ხონა განათლება, ხონა გაგება. ჩივარ ხონა გუფიქ ხოვდენიდ აღ ოქანს ი ისტუმრდენსგა ხონა დურეთუი გარუ მარ ლიქედ! აღ ხეობან ბედუი მეწხუაუწლ მანგ ხონამდუ არი ხოშა ი ხონარა, დანუებულ პრეზიდენტანსუი, დამთავრებულ მაქრენეთესგა, ერანამ ცდილობდეს, დანს ხონა ანსენს, ხონამ მოქმედებდეს, მანგ ხონამდუ ხორო, დანა ლანჭურუ ხაშიდ ექ ადამიანს ჩის!..

ქ. მ. — ხონამდუ ხარო.

ი. ხ. — მი ხუი ემზარ ხუისტან, ისილორე გეხალ, ათან ი ჩხარანორო ი ოთხხუეშიდუეშუ წანხ ხუი ლგთენ, ეშდოხუეშიდ აგუისტოს. არა კლას ოთხგეგორი ი ერქანდონ ქალეერი მადდა კლახდ, მამ ლანტუ ხაშუალება: დარჩირი კლახისგარდა, მუხუბე — ინსტიტუტს. ხუეშობადან ფიზიკურდ. ერქანდონ არად დურეთუი... საშოფრო ქოთხგეგორ, ერქანდონ, ეხგეო, ათან ი ჩხარანორო ი უსტუმრდენსუ წანი დერეთუშიდისეში მარტს, ოხუიქ "ლეხპრომხოზო" მანქანა ი ერეფი ხუეშობადანს, მან მემდენდან. ხუეში აგის მიშდუნა გეგმლე ლასრულუო, დემენგა ხუეხუ ჩამორჩენილ, მარე მშრომელ მარე ერქამ მამ იფხენროლ ი ერეშიე ემეში ათხენ დან იდგარი თხუემს.

ქ. მ. — ამეი ლი, ხამწუხაროდ.

ი. ხ. — ექ ადამიან, ე, ხედუში ხონამ ასენენ, მამ იფხენი, ხონემ ნარომ ერ მამ ესდრი, დარ ერ ჩიფხენი — სასოგადობაისგა რარა, სოფელისგა რარა, ხონამ სასენენ, ხონემ ლირთუე ქაკუ, ხონამ ხათრი ხოშამ, ხონარამ — "ანორინ ეხერ უანხომ ი ეშხუენ ეხერ ჩუაქუც". ალახ ძდგდ ლიქქუარო ხაკუ, ძდგდ მოფიქრება ხაკუ. დიდან ხოშა დერბათუ ი გუშტუემ გამჩენს!

ქ. მ. — ხონამდუ ხარო!

ი. ხ. — ხონამდუ ხარიდ! ისტუმრს თხუემუ ოთმზარა ხოშა დერბათუ ი ისტუმრს გამჩენს, ამხთუესგა ერ ანვანდ ი ჩანხუეშითს გუეშ, ხიზელანდ ხეობაისგა... ალა გუნ მიდწუა ლი...

ქ. მ. ს. — ხონამდუ ხარო!

ი. ხ. — ჩივარ ხონამდუ ხარიდ ი ქამრთელდუ ხარიდ!

ქ. მ. — იუასუ ხარო ბიძა, იუას!

ი. ხ. — მან ხონამთექა ოდუე უკუე, ჭკუათქერ ოდუე, ლიშდან ი ამქლიბარ მეურა მალტენდა, დედეცანან გარგლა, მამცანან ლორდე, ხოშა დარჩირცანან, ხოშა ლახუბაცანან ი მანად ხუაქუიადანს ლიშდანს ხოშა ლადლ. ლიბოფუისგა ხუეში წუალება მიწუა: უისიანუ ხუეხუ ხეგროდ, ხოდა, ხუეთხანლანს ფოტანქს. ჰამუნდუე ნანოზდ მამ ეთერ შებენდოდა, მამ —

ქალოდა, მამა — ძაბრ — ძაბრ.

მეტიდ ღვწამ ხუბსუ ერქა... ხოდა, ხარყი პანდუნლ ნადდა ცალკე, ბანოშ, ბანხანქა ლასუ ღვგე; ამი ურო ოთქარჩუ, სკ'ლდე, უ'ოხუიკ კაფსულარს ი ხოსგდი ალას, ა, ამანწლს. სგწინუ ხუისგდი, წვრინ ლი. ამგმბაუგნდა, სოჩა თუალაშ ერ ლასუ; ბეფშუს ერწუშ გაგება მამ მულწინდა ი ამანწლს ხოჩოროდას. შუიდას ფერთესგა, "უიგ-ემ'ანბილინი". ლინთუ ლასუ, მეტრდ ხოშა ხწწა მუს; ქ'ლდე ქორხანქა ეშხუ ელ მეტრაუი; ოდა, ოხუიკ ლუშუ მუგუნლ ი სანჩა, უ'ოხუბილინი ი სკალრუხლ პირდაპირ ალ კაფსულს წვრინხან... უწმბბთქ ალა ი მუსისგა უ'ოსგებან; ჩულგლგერე მადლა ფხულარს, ქალუქარულე, ამესგა მადლა "ასკოლკა" ნაყორი ი შლიმს. სგახოგუნდური ამეი ტუტიკ, ა, ი ონდური ეყეი. ხოშა დარერი სგალამხინდდა, ეთერ, ი ადბინე ლიკრლი. იმე არდერქა ბინტ ი ედ მადე! ძეწარს ი ამპალიბარს ადგლღერე, ჩუამქუტინ ტუეტი იმეი დო ლასუ — ზისხ ი ბერს ანდერდა, ბოდეშ ოსგუნდცასან.

გასაქან დემშა ლასუ, შუეუი მამ ლასუ, ერქა მერმე ქორს ხუიზგად, ეშრუ ლი მამშ მანქუი ნალზიგე; შუანხან ერ სგწინად, ანზიგან უბბ; ერქა ხოლა შუეკუნარ ლასუ ი ამეი საწყალ ლადო გურჩინან, მიშეუ გიგბეწალ, ერალწწლი უიქანდექუა შუეკუნს ი ლიკრლერ ლახსგმდა, ჩუანგბბ ერედექუა, უწმუგთხე ი ლექუნამდე გულბანართე, თათაუშერთე; გიგა მაგარფინეშმეგე არდა მიშეუ დი ი ერხანუთდექუნამერჩე ლაქთხუშ. დედე ქამეწად, "შამ ესერ მანქრა", ადბინე ლიკრლი ი: — "კადჯ ხუიერ ფხულევი", — ექა ხუქუა. ანვილს ჩწე ი უქმსგურეხ. საწყალ ლადო დემშამქუეულ; ცხონდეშე შოო პირუელ ლასუ ექიმ ერქა ლექუნამ გენწეწ, კისდ მეგბად უურადღება მანქერ, მამ მისა, მამ მოდ მანქერ, ჩუამქუტინ ალ ტუტიკ, ქამფიშუელ ი მიშეუ დედე ლიდრე ეთწმთე ლექუნად. ერწონად ერ ლეუ, ლექუნამ გენწეწ. ლადოე უშრუხანად, ნიშეუეცასან. ოხლემთქა გარჯ ამწად მირ... დეი გუი ხოა ჩუქისა! — ლახგერან ლერბათე ი ამნემ მიშეუ გონება შეიყურო მერტეს, შუამ მირ ლოტინიხე ი გარგლა ერ ოთბინ: "აქადჯ ლახგერან ლერბათე, დედე" — ალა ხოჩამდ მანქეილ ი ხეგერალ ლალ ექა, ხეგერალ, მარე მასტრუნად ეშე მეგბად აშოლღერე ი უ'ამგენეს აქადღე. ლადო განწან სქამეი სგურდა; დემ ჩუამდუედა, დემ ჩუადუერდა... იროლ ლეითი ოშთხუ ხწთ ი ლექუნამ ამტისხ აქად თათაუშერთე, ათხე მამწარი შოო, ერე ქრისტეუ სოკლანთხი ლაქუნს; ხუწამ მიშეუკალი გაჭირუბულს ლახწად ერ დურეუეი ი ერქანდონი. უწერ ოხუიციხ, მანინაეი ხუეშადაბდას ი ხუწამ აგთე მადლა ლენვრინე ექიმ; იმუწათე მანქანოშ ლასუ ლასუ, მანქანოშ ემგერდა, იმუწათე ჩწეუი ლასუ ლასუ, ჩწეუი ემგერდა ნწითარე ი ხუწამს ლახწად მიშეუკალი გაჭირუბულს შოო ექიმ. ერანლო ლექუნამტისხ აქად, ჩულ-ამფიშგ ლუქუეი, აქად ნესყალ ი მამ ხულწინდა საშუალგბა, მამგუეი ამქუნდნე. ამეი, ხუწამ წუალგბ'ოხუბამ. ერქანლო პირუელ კლახისგა ლერთანხან ხუბარდას ი ეწარ ხანს მისტრინდა, ეშდ წამთესგა მეუარს მანწუამუდა.

ქ. მ. ს. — ათხეი ლერთანშ ხანდრია?

ე. ხ. — ათხეი ლერთანშ ხუამრი, ლერსგუნანხანი, მარე მამ ჯარ?! გინდა ლერთენშ ხუბარდელ, გინდა ლერსგუანუშ მამ ოთბინა? იმდო ათბინე, დემგუაშ ხულუა მნიშუნელოდა. გინდა ხორწორს ი სოლემი მეგრი... მუშუან მარას მამ ოსგად ერხანუ...

ქ. მ. — ლიშოიწარ ი ლიდლანტი მამ გუაწნა!

ე. ხ. — ხოშაღე ნახუს ერ ალუეუმენდე, ექა მამ გუეხგუეი ნამ ი ამქალიბარს დემ ლიჩოდ. მი დლახსგა დარს მიცხ სოლემი მურუმე, მარე ნაუბანდურის მან ახლუა. ხოლა მამ ისეი, ალა ლი ქანქ ი ეშმამ, მარე ალას ხაკუ ლიშედ დურეუეი, დურეუეი ხეკუეის აფემ. ეშხუ ხეკუეის უ'ანწანუა, მერეუეი აწწანუა ი მან ხეკუეის აწწანუნეს, ერე ეშხუ ხოხრა ლურჩიმინ გუეშს ხოშა ნუშწახსადგელს ი ხოლა ნოშწახუიდედს, ადო იშგენ ათხე, მარეს ერ მარე ხესგეი, ექკალიბ მი დარს მიცხ, მარე ლიშამლს ახლუა ნაუბანდური, ლიშახსარტი ი ამქალიბარს.

ათხე ქუინელ გოშარსი მანქეილ... მიშეუ მუ ხოშა გუინდ აწწად ამწათუნესგა, მარე

მარგინალ ამჩუნ მამჷ ჩიქდ არდახ. გულბან ანტონ არდა, ლეუნან ი ზაქარ ქაქუელიანსარ, შენ ხარ ჩემი ბატონი, ფილფემ ი აღმარე ოქან, უარლამ ქაქუელიან, მასონ წიფინან, გოდო წიფინან; დანუთ ჩოფლიან მამჷშუნდო ლი ნანვადუ, მარე ექამ მერი მარე ლანუ მიშგუა პერიოდქა. აღმარ მემორტეუ ხალს ლანსუ მემკვე. გიგოდო ქაქუელიან ი ირაკლი მარგინან — ჩიგარ ტიცეს გარ ერ ტუნილდან — სორემი მომქმედ, სორემი მურემ, სორა გეწოდან სანგარდლებ; კისდ სორა წრეთესგამ ანანდხ, სორა ნანგელდო ატურიხ ი ლანდო მანიად ალა. სორა ჩანადო ი სოლა, ლელონან გუემუ ჩი ხალა.

ქ. მ. — ემზარ ბიძია, მამა წამუწანდენ ისგუ მუ დანთე ლანლზიგანდ?

ე. ხ. — ათან ი ჩხარაშირი ი ძორეშდინჩარასეშემუდ წამარეო. ნამ სთიმუდ წეგანხან, მესტამ ჩამონი სოფელ იფუარხან.

ქ. მ. ს. — სთისტანარ კალხი მადამა იზგეს?

ე. ხ. — კალხი არიხ, სომა — წეგან ი იფარ. ბოგრემ პირუელარ არიხ, დადამა. მიშგუ დეი წამ ქემილ ლი თანო პირუელ.

ქ. მ. ს. — ჩუბბართე დემხან ჩიგანდა?

ე. ხ. — ჩუბბართე ხეხუნან ამგად.

ქ. მ. ს. — ნიბანშინ უაბრეუ ხი.

ე. ხ. — ო, უაბრე ნიბანშინ, პირუელარე ნიბანშინ ხუი.

ქ. მ. ს. — ხეხუ იმსგუო ჩირი?

ე. ხ. — მგადერ გერლიან.

მიშგუ მუს ლამორტეუსგა ხუნამ გუემუ სოფმგრა, ალა მთელ დანს სოხა! ხუნამ ხანჩარ ი გარ სოქუელა, ხუნამ სორა სოსუა. ალა ჩის ხუდუა ლეგერგანდი ი ლამგერგანდენხ, ალბათ. სიმართლე დემე იქარაუი ი დემ სორემი ნარომ. ალბათ ლამგერგანდენხ, იმუწამეო მი მუდუა ლეგერგანდი, ამუი ხელუნენიხ ექამარსი.

ჩუინელ დერტეუთინ თუთინ ასეანს ამჩუ. მემკვე გაქირტუბაიხანარდა ხალს. ექამ ჩუმაშუილ მი, იმუი ხუნანცოლანს თუთინს ზესუარეუ გუემუი “კაზარმაისგა”. ხალს ემჩუ ხუნეტენ მამხ ურკად თუთინი ლახურის, ბოფმარ იწემლატორლხ ამხანქა. უემგომბილს სერ მამა იძულებულ ლანსუ, სგანანდ თბილისთე ი მთელ დანს მოუსხანალ, თუთინი ამბანუ. თუთინს ერ უნუქარახ, ბოფმარ ხეცეგერადლადხ ერხანუ; ლანდარალთე დემე იუბენდა დემ დი, დე დარბოი ი იწემლატორლხ ამხანქა. ფარდულ ლელფარო მამ ლანსუ. ისგლადექა, ყაყჩირისგა ჩიქე ხეკუეს ქანქან ი დო სგანქანდენ აღ, თუთინ. შომუნამ საშუალედა ლანსუ, ანდგანს ჩულგლფარე ფარდულარ, მარე ემე გაწუალებულ ლანსუ ზურალ ი დუაქმარე, მან, ანაზლაურება ხუნამ მამა ლანსუ — კამეკარ, ი ექასი შომანსკანდანს...

ქ. მ. — ხალს მამა ამზგარნოლ, ერუნად ალ გუემუ ჩუადსეკოე?!

ე. ხ. — ადუ, ადუ! ხუნამ ტუნილდა, ერე “იშალადიშდ ეხერ ასდენი საისტორიოდ ალ გუემუ”. ლადია ხაშუილხ ი გარგლის მამჷშუი ჩუინელ ხალს...

ამჩუ ხუნამ სორემი ლისეუნე იმგაროლ, მარე ალ ლიშამლუნდო ექეი ხუი ლემდენე, ერე... მამ ჩუმხალდა ი მემ მისხალდა, მან ჩუმანშდენდა. ათხანდო მუთურე დემშა ხუი უკუე მი, ექეი მარ ტუნი აბნეულ ალამანგ გაქირტუბანს ნანსიდუ. ჩუ-ლან-ანანბოლ მიშგუა მუხუბა, წუენრე ქარხანა ლისეუნედ გუნად, ნამდუილდ სუფთა წუენარ ერ ლემანჩენლანსუ, რადაცა იროლ ამჩუნ მომალეიშდ. მი სომ ჩუმისა, მიშგუ მუხუბე იმ აქუქარდა ი იმ მატუნილდა, იმმა ლისეუნე ხეკუნად! უანსუე მანგ თბილისხანს მანქანალე ბედუი ი უემგომბილს ექურსუეს, ერე რამაკომი მდოქან ი მილიციან უფროს ოთოგანს კანამ ავ ცუვიდ. ერუნამ სათაუქუნისხი, სორამ ერ ასეუნე, ექას დარ სომურჩი. ალა გუნ სოლა წეს გუდუა. გუშგუნანის ხეკუეს ში ლოლხუად, შომუნამ დარწმუნებულ ლიშდ, ერე ექა სორამ ასეუნე. ერქანდონ სემი დირექტორ ნანცადუნე ალ მეურნეობად, მარე

მამკუთუ მსხუან აგუნქა, დერ ლოსდიდ ლადი. ეკამ ჩუარანდუ, ჭ, ჭუნერე ქარხანა; ვდბინენ მირ, მარე მამკუთუ მსხუან. მიშუე სინდის სუილუნე ი მიშუე ლიპარუს, ჩიმდ ლახოდას გუი, ერე ალაპაგ ხანსიგა ეშუე გასართობ მალი, კლუბულდ ეში ერ ჩუალგენასუ, ედ ბიბლიოთეკა, ახალგაზრდა ერ სკადგინე, იმუნლა ლანშდარი, ლანარს ადქუედინე, გაზეთს ადქუედინე!.. ადუ, არეულობა ლანსუ, უბედურება ლანსუ, მარე ეიმგუე სეკუეის სვალანშუნა, ქა-სეკუეის-ნუშ'სოცერციათა! ლანარ სეკუეის ჩუ-ნუშ'სოცერცია! სერ ლომ ვაშარკი, მომაჟალ სემპარ, ერუნლე ადქოდინინე. მსხუეს მსოქოდინე, მსხუეს მსოქოდინე, ერსუე ქანა ცსოქოდინე. მამკუთუ მსხუან ი მამ რულგგა ეკამ ჩუარანდუ, ჩუარანდუ. ეილასუნა ად ექახ, ლახ მარ ვუშენ. ახალგაზრდას კოტროლ სვალანს ერ სერა, ერეკა ლახ ენენინე, იმუნლერ სეკუედენსუე გასართობს, ერქა ხოლამ ვაითე მამ ღერი, შეიძლება ეს'სქონას ი იმუნა ლუეუაბდ არახ, რადაცა ხონამ ერ ასუნენე, შეიძლება ერსნუთესგა არე, ერქა ხოლა შუკუს ქანოქამ ეკა. აპკლიბარ ასუე აგის გარ სეკუეის ნუმა ლესუ. გენწიშისგამ სეკუეის ჩულესუ, ომარიშალსი სეკუეის ჩულესუ, საკენსი — ჩინა; აპკლიბ სეკუეის ჩულესუ მომაჟალ თოანშედ. აპკლიბარ სეკუეის არსებობდეს. ათხე ათან სელმმდინელ ჩუარა, ესუნუნაბ ისუე ხალხ, რადაცა ლანგერგალ, რადაცა ლექა. აი, მთაჟარ ესე ლი რწუნენებულ, საბჟოს თაუქდომარე, გამგებელ; კაცო, წანსიგა ესუნენე ესე ესუნუნაბ ისუე ხალხ ი ესუნენარუნენ, ხოლამდ ლი გუეშ, ჰა ხონამდ ლი გუეშ, აღწლსყად, მადე ერწლსყად, მადე იმთწლერე, ლეეწლერე ჰა ლექუნლერე?! სეკუეის ხომ სწყრემუნლათე თხუიმი? სათაუეისგერტუნაბ არახ, ექმარს ხალხთე ჩინად ხომა ყურადღება სეკუეის სულუნენს, ერქა ხალხს ხონა გუი სრუ.

ათხე დელან სეობა ერ გაჭირებულ ლი, აპკლი ნაუბანდერი დემჩიქს სოწუა! აღმოსაუღეთ საქართულოს ერ სუენოლი, დერსინანქა მესმი, ერე "სოწუმს ესერ ი აფხაზეთ კისდ ესერ ლიშამდ ლემარნელი, კოდორის სეობასი ესერ ლიშამდ ლემარნელი ი ლიბომბანთი". სი მარე, ლიშამდ-ლიბომბანთი იმეო მომ ლანსუ? ა, მიშუე ქორს, სვანენე, სვანადდ ი ქანგწადდ — ლეკარ მვგ რანდ ი ტრანდ ლეგა, — ალა ნაბომბანთ ლი მვგ, ლექუნსიგა ქუადუნარ ჩულგცარილე ლის — ალა ნათოფ ლი მვგ. სერ ალას მი მამ სუეთოფდანს, ა, მიშუე ქორს, მვგ ერ ბილდოდე ლეგა?! აღუმიდ ერ ოთთიმ ი რადაცა, ამე უნდ ათხედ შუნ მუდუე, ჩიქე მამ მარ ქალგმუგუნენე. ათწლას ფიცარ საკუ, მასალა საკუ! "დემ ესერ ერე ლიქე შეიძლება, დემ ესერ ამე ლიქე შეიძლება", ესეგი, მამ ჩემინას გლენარდ, მსოქოდელ? უსგუწადიეშუე წანანქა მანქანათე სუაშაბადანს. ნებისმიერ მუშუნა მარედ ლქუნინას, ერე მი ში მამ მისყა — მეზე ლესუ, ადამიან ლესუ, ზურალ ლესუ, დუაქმარე ლესუ — მედ მსქანარისა, მადე ერწლადეს სუადუქარინა! "ანემ როქ აპუშე აპკიდ" — დარმომ ტუნო! ექახ ლქუნინე ერწლადე, მერ ლადედ სუადესგა გიმეო თხუიმი. მიშუე სიმართლეს დერბათ ჩუქუნა ტული, დინაბ ოთუნდ! — ალა ლი აშარ პროცენტი.

დანარჩენ დერბათ სესმოდდეს! — კოდორი სეობამსგა სეკუეის ადგილობრიუ საშუალება მამ ჩუ ლი, ესუნეშუნენს. სუნამ გაჭირებულ არი ამჩუნ, მიშგუნან სოშილი. მი დარმორ ინუილიდ მირი — ფიქიურად დაუადებული, სომა მუნუბაცანან არი სენაკს. ერე გეზალ, ელგუქა, ამჩუ არდა ლიშამდერექქა, მიშუე ლანსუბა ამჩუნ არდახ: ულოდია ი გარიშა. ეშუე უბრალი, მუდუეია მამ მუდუე, ქორსანქა მამკუთუ მშია. ესუე დედანად ამანქა ი ეკამ ჩუადგან სენაკს, ეშურ საუდლუა ი სვამ-დემამბეობა ჩიქე. ამეო მუდუეა გუეშ. ოდა... მუნუბე ჩუამდაგან, სეხუნ ი გეწლირ ინუილიდარ სორი, ეშუე დერმოდ არეშურ, შია, — ერე სონანან ექმარს. საუადმყოფოსიგა ლინ ჩაქტილ, ეშუე ოთან სუდუნაბ ალაპაგ ლეგერარდეს თლობის მეცსერე საუადმყოფოსიგა, ქრინელ კორბუს ლო... ამდა სუი გაჭირებულ. მირსკნენ ტედიფონეი, სვალური ი მამ მუდუე, სვანოდე. სერ მამ ნანუშმარ ლი, მი მერა გაჭირებუბა მა ექმარს სერან? — ალა მიშგოე ესუე ლი. ლიშხუი ამეო ნადდა ნამ ი ათხედ ამეო სუიშედ. მიშუე ლანსუბან გეწლირ ლის ი, მამ მემდედ, დემგუნა

ხუთკლინი. ამეწი ღი ცხობრება! ეშუტეკა დემე მუღუქი, მაგალითად, რო იმუნაწგის როქ ყრბ ჩოთკარა. მიშგუ გეზალ თაუიდან ბოლომდე ლაშაღს არდა; ათხე მანე ეწუოქმან. ეშდიშგუიღ თუენ ხელღვან (ამეო მუხისგა ნაგანუ) ჩოთოთუნგ. დოლ მამ ლანუ სინამდუიღიღისგა, ერხი-ერხი ერ გარკლიხ — ცუიღდ ნებერ ეხსარხ; შეიძლეზთხე მართლა ხეჩრდღან ერტუნღე, მარე ეშრე ცუიღდ ღარ არდა. იშგენ ე დონმა, მადმა, ისგუ თხუიმ ეში ჩაჭკერა. ეშრე ლაუთმ დურბუ მამ ლანუ ეჩქა. ოწამინ ანჯანდ ო ოწამინ უეშგად ატხ ამახუ, ოწამინ უბედურება ათხუიღდა! ერწუღდ ნორანუ ხანყრა გუშგუენი ხორენიშ ო სიმართლენ მეჭუისგა! ეშრე მამ ლანუ ამეო ლიმდარწლ, ა, აერხი ერ აწჳინ! ამეო დარ ჭკერე — იშდა ბოლოს და ბოლოს?! მუხისგა ხუთუნღელღად, გასწორებულ ნადღა ლეო ო ლადღდ ო იშდა ხეკუენს მომ იყურადღებონ ალა, ხელღვან ხეკუენს იმღწღქარტუნენს, იშდა?

ქ. მ. — მიშგუ ქგილ ნუკრისი ამეო ოთოთუნგ ხელღვან. მეღმიშგუიღ თუენ ხელღვან კოწიღდ გარ ლიო?! ოწოხსუ გეზალ ხაყა ო მოგუნა ლი ალა ეჩიშდ!

ე. ხ. — ჩუმიხა, ისგუ ეწა ქგილ — შუჭირ ოწამანღისგანღღუაქუნან. დღან ხეობახან ლაშაღლისგანღღრუნან ჩუადგანს, ექმარე ოწახანარს გუწაკუირ ხაკლის. სი მარე, ერხი ექასი ტუღლი, “ს’ესერ იშღადღუნდაგან!” — ექმარს ამეო იღბღლ ხუღუნანდას! მანე აწხუეო ხომ მამ აწხორღ ფინდინჩუქუნან?! ერტუნან ლაშაღლს ჩუადგანს, ექმარს აგისო ქრისტიღ-ღერბბეთო ხოკლანთხი ლაქუნს! ეშრე იშდა დონს ხრქუახ ექწ, ეღ როქ სასაფლაოს ოხწუნენწღღმარეო ო მანღე მოღე ყურადღებახ როქ ხუნჩო იმუნაღოშ. ერ ანღრხი, ქალამქუიღდღენ, ქანწუიღდღენღახ, იშდა ხეკუენს აწქარტუნენს დღან ხეობახისგა მაცხოტრბებელს გუმორბო? ჩუადგანს ო ანღან ექ ქუეყანათე მახელღუაქარ, აღ კუთხიშ ო აფხუნეთი ლიგქეს ესდაგანს ექმარ, მადმა? იშღადღო ხეკუენს ლანამქუიღდღენ მანღა ერტუნღე?! სია ეში აღქუიღდინს, კოტრღ ყურადღება მამ ხეკუთუნინახ ექ მახელღუაქარს ო ექმარე შგარდი დეღღღარს?! ამქალიბანარისგა მაკუიშ გუი. ხეკუენს ჩუიღდათე აწღგიღღდ. “სიმართლე თხერაქუესერო ქანუღ-წქუინ მარად, თხერაქუი” — ამეო მასმა. იმუნაშო ლისყენე შეიძლეზა, ალახ ხეკუენს მანე უახყენდეს, მანე ხეკუენს მაცადინ ლესუ ამიშ... ამყწხსრაღწ, ცხოტრება.

ღერბათე დიღბან ოთჯანდ! მი ექას მამ ხუთთხენღწ, მანე მანს ხუღუა, ხოშენღუ ხუღუა ჩონ, მარე ხუნა გაჭირბებულ ერ არი, აღმარს ყურადღება ხაკუს... ხუნა ლის ექალიბანარ, ე ხენხუი ლანდა მამ ხანარს. ბოღიშ ისგუნამცახანს, მიშგუ ლადღე სგამ, იშეო მიშგუ ლახუნან გეზღორ, ამეო ბოღიშს ჩიღღე: ხენხუიშ ლანდა მამ ხარხ, ეღღე ეშხუ ოთახისგა ალამანე ხანკელახ. იშდა დორ იხო ამი ყურადღებან? ინუალიდიშდ ხეკუენს ნანკად გამყოფოღ ლესუ მალე.

მი, მაგალითად, მეღმიენ სგანმტის თბილისთე, მეღმიენ! ლაწიუი ჩოთუღე... ო ალახ დეი ობერკია ხაშიდი ო დეი მამტუენი. ობერკიას ეში დარ მისყენე მი, საშუალებება ლახ ნრა.

ქ. მ. — ალა ლაშაღლეო ქეყარ ჰა აშ?

ე. ხ. — ჟო! მი ოწუღდ მეღდ მეტრა ნაკლათხანსანქა, ბაგადა ერ აწკიდს, კოქხანჩრე ოწუყუღ. სამხედრო პენსიას ხუიკადღანს ო ერუნღო ხეკუენს ლოპზღენს პლასტიკატ, “ყოღოღე კარტოკაქ” ესერ ლე; ოწამინ ოღერ თბილისთე! მეგჯად ამწულაუენს. ოხხინან ო ქოთუეჩ. პირტულე ჩგუფო ინუალიდიბან სახუო ქალამენს ო ცუიღდ მუღუა. ხუნაღღღღღენჯახ ლეყა-ღექუა ო დეი ექა ო დეი ალა.

ქ. მ. ხ. — პენსიას ჩაჭუდიხმა?

ე. ხ. — პენსიას მამტუდინს ალახ, ა, — სემედიარა ლარს ხუიკედ. აგრტუემდიმორუ ლარ ღამინოწენს სიღარბენიშ. მეკუთუენი ამეო, მარე ეწმეოშგან ათხე ალა, ა, აგრტუემდიმორუ ლარ, ხელუნან მეკუთუნწღღდა თერღე ბანღუე. ჩერე სგონდერ, თბილისს, წ, მგდათე, ლეონიძის ორწო: “ჩინს

ენერ უმბრახუნენიდე ი სგაჯიზნიდე". ამჩუ სუიჭუბედმელი ი მამგუეშ ანზუგენ. სუბარ'ათს'ამეი. ჩუხუნამარი განცხადებას, მარე მამ მაკუ სიღარიბენ დანმარება! ქალამრდას ეჭუ, — სემეშდიარა ლარ ი მერეშეშედიაროუ აჯად თერლეშ. ალა ლი ი ალა! ლნდ'ამე'ნიოს, მეხარ ეჭუ'ნიოს. ამკლმარე ტარშე, ბგეიდ მარ გუი მეკუშე. ამა სერ ადგილობრიუ ხელმძღუნხელომა ხეკუნეს ფეშნიდენდს, მარე მამ მას ხაჭკარა? შიშუგუკლობარ სუნიამ არიხ აჯად, ეჭმარსი ამეი სეკუშის გუი.

ჩის ხაჭეს სამეშენებლო მასალა. ათს'წლას უბოლუ ლამფა ხაკუ, პოლ ხაკუ, კუნადარ ხაკუ ი ეშუხ სემი-ოშთხე ოთხ სგალექემე მარ, ბეფუშუ ხეხუნს პნდე, იმუნალაეი ქ'წდრითი, ალა მამ რა? ხეკუნეს ცლექე ლარდა ნუშა ხნცენა? ალას მასალა ხაკუ, მანგ აკარალეს ი იმეი ხეკუნეს ლესუ ამეი? "არა კუბამეტრ ენერ მეგუაენ" — ალო იმეი ხეკუნეს აჯადედს ალა? ამჩუნ ფაქტიურად მამ არი რესურსანლ, მამ არი საშუალება, ალა მანკუილ ხეკუნეს მოხმარედს ალ ხეობას ამჩუნ. ამჩუ ხეკუნეს აშენედს რადეი ეჭკალბე, ერე ხედუნამ ხემარგე მომარულ თაობას, ხოშწლისი პმარგე, ხოსურწლისი პმარგე ი გამდიდრედება ხნლხ. რადეი რა შომუნდე ეშე, ხორა ცლოურემაი ეჩქა ხეფსი. ალა ხეკუნეს უფროსნლდ ანსუახ ი, მამ მინა, იმეი დო რა, მამ გადარეუტილემა დო ირა. ჩის ხაჭკარა, მანგ ჭკარე ალ გუეშლა. უნახოთ, იმეი ირა!

ქ. შ. ს. — ბგადას ლიშწალი გოშარ აჯად ხოშწლდ ლუნწუდად.

ე. ხ. — ბგადა ერ პნიდხ, ერე გუნ ხორა ახალგაზრდლ იშმალდახ ი ვდლუამუნხ: გოგი რეხესიძე, გონელი ხარძინ; მეჩი, ლეხან მარე — ტარმელ ბაკელიან. გუშგუნამ ხნლხლ ეშჩუნ ერ გმირობ ჩუემინ, ექას იშალადედ, იშალადედ დარ მოშ აღწერს!

ქ. შ. ს. — ეშვარ ბიშმა, ბირეულირე ნიბშინს, ჩუეჩინდამა იფარს?

ე. ხ. — იფარ'თლდე, ზუსტად ემდუსგუა ლეზამ ხუნსუ, ეჩქა. ამჩუ ლიმორეუ ლანსუ, გენწიშ, ი შუნხან ლანსუ მეტდე მამ დადაშა — სუიბლიანარ. შიშუგუ ბიშიმ გეზალ არდა შიშა ხუისტან, წუშ ბიშიმ — პარილან გეზალ. ათხე კრწანისი იზუე. ერე მამ აცტიორს შინე პდგელ, იფარსი არიხ ი კრწანისი. ეჩქა აღმარცახან ოდე ჩუიძელ, დანს ხოსხლდა, ექლერე მამას ხომ მარე ლახდაგანდა...

ქ. შ. ს. — სგამეტდე ექად ხიშლა?

ე. ხ. — უო... ნიშგუნამ მოგუნარ ლანდაგანდა უბიშულდ — ეშუხ ქორან ნაყარ სუიშდ, ბექნუშა, მახე ხეუნხან, საწუალს... ბოფშარ ლემჩინხნლლის ი... ექას ახფასტე ლიკამათლ, პსფასდა ხოლარობ. მახეს სგამეჩხტუტე ხარენა მანგ, თხუიშ მეტქეუტე ხარენა... კაუნარ ახანდ ეჩქაშ, ამკალი უბედურებერ ოხანდ ი სერ ეჩქა სგ'ანგნდ ერხანისგა.

ქ. შ. ს. — სგ'ანგნდ სერ მთელ ქორა?

ე. ხ. — მამა, ჩუაცტიორ მანგ ეშჩუნ.

ქ. შ. ს. — დი ი მუ?

ე. ხ. — მანგ ჩუაცტიორ ერე ი ბორჩალოს ლემშიგ, დო სოსუშთ'ანგნდ; ერ'არდა ეშარ ხანს ი, ალ'ერ აცტიორ სერ, პ, დლიან ამბუ, ეჩქა ამხანუ პმედელ ი ამჩუ ოთმროლა ალა. ათხემ ჩუსიდე ეშუხუ-დრო ხოშა ძირ ეჩქა ნამოლ. ლემშლიან, ძირითადად, ტოტუ ი კადოშ. მანად მანეტერესდა, მეკუნად მეგჰად ლიწედ კოშკარე ი ქორაშ, იმ'არდა შიშუგუ მუ ი ხოშა მუხუბე იმ'ანთენხან... ალა მანგ მანეტერესდა.

ქ. შ. ს. — ხოშა მუხუბე ერე ნათან ლია?

ე. ხ. — გროშა ი ნარბიან ერე ლიხ ნათან. გროშამ ლდეგარ ლი ი ხოშა მუხუბემა, ამჩუნ ადგან. ნარბიან თბილის ადგან. პ, აღმარს ოთვე ჩუიძელ, დანს ხოსხლდა მამგუეშ. უ'ოსგა ი ოდე-ჭუბურსინქს ხუარდად ნათარმეუ, ნარბიანი ერ'არდა. უ'ოსგა ი ქ'ოტაბ აღმარს ი ჩოსხუიდე ზუგდიდი აეროპორტს, კაკარაშუილენ ოსტიკ ბილით ი უ'ოსხუე ალ თუიითმფრინაშუქა,

იმუშაოთუ ალმარ აჩადს, ა, მიშგუ მამს დადაშა ი მიშგუ ბიძაიგეზალ. ჩუსგურ ათხე ი... ალმარ ნათუნ ღვსუბს ი გუინად გარ ლამუმს გუი: "ეი, ს'ესერ მამ ესერ ჯაჟუამჩუნ, იმთუნსერ ესხრო?" "იმუშაოთუ სგამ ესხრიდ, ერხანუქ ონდური მიდ". სერ მამგუეშმოშ მწქუნს. სგუბნანუ ქა-ლახ-ხუტქუნიანს, მამ მინვარგანს, დარწმუნებულ ხუვსუ.

მესტიას ჩონგუნად თითფრინაუნანჩუ ი, "ატლანს" ხატულის, ერეუოთგანდუი პირდაპირ. ერჩუ ხონა ლიც ანდრი, მგცხი, ექალი ლიც მამ მიშუა მი ჩიქე. უჩინად, მელოთესგა ღვსუბე ლი უკუე. მი ი გრიშა ხუბლიან ჩოსნად ეშუ. დანარჩენალ სგანდს ი ლიბურეს სოდელდას, ერქა გარ მინვარგანსგა. სი მარე, კულუნარდ ამწახუბს მეუარ ი გრიშას ხუტქა: "ემარ მამდესგოდ, სგამდედ, მადეი ხოტუნეი ი უეშგადჯე ესუტის, მადეი ქალამონს უეკუ ი ღურინე მიშგოტუშ". ესუნგანდ მართლა ლიბურად. მეტუნდე ვანარს ხელდნდას: "აუ, ალმარ ესერ ჩუგუოერს, ექა ლი ი ალა ლი..." ოხუიქ ლაჟუნალ მართლა, მელდლად ვანარს ჩუაუტისხ ი აჩადს. ერქანდონ მელის ერ ხუარდად, ხუითრად ეშრინს ი მედიდობრო ხნთუი ესუნგანდ მეღინანქა უეკუნს. უჩინად იფარეი ერ ნახუბს ი უეშგად ლატახუი ტუილდას: "უჩინად ესერ ამკედელის სოფელთემსგა". მელის თადლა ხუვსუ... ერწიდო მურყუამთეერს ოდე, მწკუი სართულ ქაჟუეში ლი ქიჟუშ. მიშგუ ბიძაი გეზალი უჩინად, კლაჟედა... მურყუამანქა ხუატუნელდას ჩუტუნს მეტდნდას, უანლს კლაჟედა მატუნელდა დიუნდეუ, ჰეგნტრეუ... ი ალმარ იფრანდას: "მარ ესერ იგვარგანსი". მერეჟე ფრენოშ ანად მიშგუ ბიძაი ი, ალერ აცხირ, ა, მიშგუ ეშუ ლირდე, ლაჟურათსგა ლამგანსგა ი ქალამაჟუნა, მარე მი დღესა ოხუიბე. უჩრ ოხე, ფრმეჟ სურდა ი ამდელ ქემარლს აგურანდა, სგახასურდა ფრის ი იგუნდა მიშგუ ბიძაი, მანდალმე, ცხამ, შერ ოდე, შერ მეწად ეშუ.

ქ. მ. — ლლზიგალდ ერ შეადარო იფარ ი დლ?

ე. ხ. — იფარი პირობალ ხოშა გუნში ლის, ექდრე მარ ჰუნდმანს ლი ლეჟდე. ლანქალ ჰუნდმანს ლის, შექ ჰუნდმანს ლი, აშ ჰაერ ი ბუნება მეგვად მომეწონა. განსაკუთრებით კოშკრე ლისდი გარ ხაჟედა. მარე ლანქრა დლს ხონრა ლი, ოდონდ ალა ლი, ა, ჩაჟეტილდ ლარიდ, ქადემგუა-შ-მოშ-ხანგსეი, მამ შუნ ჰედუნეი, მაგალითად, ლეჟდედ. მადეი ქანთხეი ი მარ ტრანკდ ჰეგნი.

ქ. მ. — თანდექა ლანგაურალუი.

ე. ხ. — გაკს ათხეი ი სგაჟეფრხერი მარ, ეშუ გინდ ტტე აჟრდა ი გინდ ალა. მადე ხეჟუმს მარეჟე უქდუნს, ერე საშუალემა მამ ლი. მეშოკუ ათხეი ი მარ ეჩას ხასურ უოქნეი, მადე სუჟალს თუშეი რატუცის, მარ ჰედელეუ, მარ იმ ჰეჟედელ. ჩაჟეტილ ლარიდ, დემშა გასაჟან ლი.

ქ. მ. — სგამ ხონა ლაჟაკარ ჰურ ჰარს, აი, ოშა მეშოკუ მანდას გაკ ხონა მოსაჟლიანობუი?

ე. ხ. — სემე-ოშთხუ შამ ლი, ადჟეიდ ი ადჟეიდ, მამ მისა, იშმა ბედ დო ლი.

ქ. მ. ს. — ლობარ ჰირისმა?

ე. ხ. — სემეშირ ლარ ოთიქ, სემი ცალ ოხუიედ. მი დეშომა მინანა ლეჟედ, მარე ეშუ მარედ ლანქდედე: "შესერ უჩესერ ხონანს ალმარს" ი: "კი, ბატონო, მარეშე იხუჟი ლუნსუ ი მიშგუა, ოდონდჯე უჩინგანს". ლეჟუნად აშხინ, ჩუადკარე ი უჩინგანანე, მარე ლუფხუს მერეჟეი ბუშულარ ხეჟუნანს, მი მისხლდა, ხეშდბლს, ექა; ოთკარედო ი იმე მამ არი სგანჩუ? — ჰარი ლანსუ.

ქ. მ. — ამრე ბეგი კუარამოზ ერ ხანთქა, ექდა ირლდა?

ე. ხ. — ჩუნგოჯ ლეჟე კუარემისგამ, მარე უარეჟ პოტუნდნან მედ მალე, ადო ბალშარ ი ალა მარ უჩინგანანს ზინას, მარე...

ქ. მ. ს. — კუმამ ჩუჟერდი?

ე. ხ. — ანდუ, კუშაშ მირი, მარე იშგუნიდ ფირუ ამდაგან... ქოთლონთინ ი ლუფხუს ჰეშხარ ხეკუშდუროდლადსგა ი რუადგან. დეა ეჯა ნხუსერგებედ ი დეა ალა. უაგარ ჩულოხუშდ, მარე...

ქ. მ. — ეშხარ ბიძა, ადგილრე უახალ მინტერეს, აი, გაილარ ერ ლეჩა ამი სგუეზინ, მი იმადუ მისა, გაილ ზურანონ უახე ლანსუ, მადა?

ე. ხ. — გაილ ლანსუ ბაურნიშ ი ლადუე დი; ბეკო ხეხუნ მირა მუს. ჯა ბირუელ ლი, წამ ჰემილ-დარურ გეზონ ლის მიშგუ დი ი გაი.

ქ. მ. ს. — მამ გურარისლ ლის?

ე. ხ. — დლიან გურჩინანლ ლის, დი ბირუელ ლი.

ქ. მ. — ერქანდო მეზგეს ათუახანა გაილარ?

ე. ხ. — გაილარ ი ბეკოარ, ბეკო ხეხუნ მუს. დერ ბეკოარს ტუელი, დერ გაილარს. ნამ ნაუნა ისიდორეშლ.

ქ. მ. ს. — ისგუ მუ ნიბაშინ იშა ლანსუ?

ე. ხ. — ხუბლიანრეშ. დელიხუნ ლის.

ქ. მ. ს. — მურჩუბირ დარ ჯირა ნათსანუსგა?

ე. ხ. — მურჩუბირ ხეხუ მირი, სერ — დარ.

ქ. მ. — ხეხუმი გარგლათე მამ ატხ, მადა?

ე. ხ. — ხეხუ ჯა ხეკუეის ანტეს მიშგუ უნიდათე.

ქ. მ. ს. — ჯა ლურჩუბარუდ იგერგალნი ი?

ე. ხ. — ლეჟნბარუდ გარგლი, ლეჟნბარუდ. ლეჟნბუა ხეკუეის ჩუჩისალდელს ი ლერჩუბუა. ერქა ლეჟნბარე ხი!

ქ. მ. — ათხე, აი, გუნ სამზადისარ ლის ამრე: “პრეზიდენტ ესერ აგუშვი”. აი, ამეუი მამ აზონი ხი სი?

ე. ხ. — პრეზიდენტოშ, მაგალითად, მი მეგუე კმაყოფილ ხუი. იმლა? იმლა, მიშგუ ჰეკოშ, მი იშა ხეკუეშარ, ხუნა ხორანსუე ი ხუნა ჩუხოკლი ლესენად, მარე ეშხუ ალ, ქამერ ხაშიდ ლეხეშუ ზურელარ, ალა მამ მახუა ხორამლ.

ქ. მ. ს. — ლტოლუილარა ჯარა?

ე. ხ. — ლტოლუილარამ მარ ი ერუდო; ა, ტელეფიზორქერ ხოსგადი. დეცრუქუნ ცუირეს ხალხ ლეგოფუდ, აგუნის, იტუეფანლხ, ჩულგსბარაღე ლის, ალა მახუა გუნ სოლამლ, ალო, იშგენ... ნოლენ არდა მგ, ნოლენ, ი სააკუშეილდ ჰეშხენ ესგენე საქართუელი, სი მარე! ჯარ ჯარს ათქონე, ხალხისგა იზედლ უბრალო მარაშლ ი ძალო, მამ ჩუემინას სერ?! ჰერ ლი ლუგუეშ, ამეი ლახე მირა გერკანდ მერდუ ხალხ ირა, ერქა მანდურდ ხორენლდ ირა გუეშ. მარე ჩიქ დეშ მერეს ხორენას, დეშ ხეჰას ჩიგუაშ. მი მეგუე კმაყოფილ ხუი, ალო მიშგოშ მამგუეშ ხოსუა ნახუშარ. ლესენადი ხუნა სოკლი ჩიქე. მეგუად მახად, ამნე ერ ანდრი ი ამეი ყურადღება ერ ხარ გუშგუემთე, მარე “ზემო აფხაზეო” ერ ათუნ, ალა მალა სინამდუილეისგა. ალას ხეხუნდა “დლიან ხეობა”. ალას ხეკუეის დერთხ უახე ნუმა ათტუნას ნოდა თაურბდ ი ნოდა ხალხლ. ალა ლი დლამ ხეობა, მამგუეშ კოდორ! ალა დეა კოდორი ხეობა ლი, დეა სამეგრელი-ზემო სუნანეთ... ალას ხეკუეის ნუშთქარტუნს მირა უახე. ალა ლი ნაგუე ხალხი ძალოშ. ოშამინ ლი ალ ხეობა ზისხუ ნაკიდუ!..

დერბეთუ ინთსლე ჩიგარ ამრე მერდუ მარას, ამსნუთესგა მეგედს ი ხორემი მესენა ჩის!

შუნარ ბეგიდ ჰალლ ხალხ ლიშდ, მეგრელარ — ხოშა ეშმკ, ამლად ხუნამ გუეყრენი კურიონლ:

ეშხუ მუშუნ თისასგურ ხორამლ ფილემწყობილ ჩნუეი. ეშარ აგის ანად, ხოსგადი, ეშხუ მეგრელ ჩულგე, ურედ ლუურეს ი სგაბჟინე ი რუადუგე. სგაბჟინე, ქა-მამ-ხოთლე ი რუ-დ-დესე მირა ადგიოე. სგალხხედლიან ი:

— იმ ესერ ხირო?

— აჰ, თსუშე დაგარესერ მაკუ, თსუშიმ ლიდგარესერ მაკუ!

— შამ ესერ ჟიშური?

— შამ მამ ხუიდაგარესერ.

ესედე აქიდ აქად, სგალამბეჟგ ი მამჟედ ესთუილ, ჩუ-ღ-ანფიშუდე ამჟი. ჩუანსკინე ეჩქა მუშუენდე ჩუხსანჩი ი:

— ამჟესერ მამ ხაკუ, ქესერ ლამო ლუშერ!

ქალახტემ ეგრემ (ალა თილეგმარე ლასტ), ლამბეჟგ ამნემ, ოსთუილ ი ქის გარ ანკიდ ი ენკაფან ალან, ისგუ მუშუენ. ლახსგურდა მგზან ჩნეს ი ანად; ჩაცუიორ ალანშინ. მეუარ მეზგი გუი ამლა ი მახგრა ალა ლანდიდ, მარა შამ ჩუემინა?! — ამჟი იმჟუნდლორუნენ?!
ქ. მ. — ჰანდურ ამჟი მამ იორლ, იმალე! სოსროს მარ ჟიმბანულა ცგანარს — ისგუ მუ ჰა ისგუ ეო?

ე. ხ. — სოშა ნადლდე მიშგუ მუ მიმბუნლდა ცგანარს, მარე ათხე კისდეშ ამბანეს ჟემბუი, შუანარს ერ ანკვად ზანს; ხუნარიდე ქატრ ლანკად სენაკს ში, სილეჟან წიფიან, ეორა ქორჟინ ი ჰამლეტ ქორჟინ. სოშა "ოჩერდე" ლი, მანქანა მანქანას საბიჟგ ი ნამ დარ სისგადი. მთელი ლეო ამჩუ ხუნარიდე ი აგარუზანუის აღმარს, ა, მამინელს ი ნამ ხოსდიდე უშუნარ. დემემომო ესქის აღმარ,

ა, მამინელ. ესნარ ეშუ მემგარელ ანდრი, ბუნეკარ ხეყანდა აღას, ხბეციალურ ქატრემ ლანდა. აღას ესგუშიდე ი ესდრი, ნამ ჩუსუგდე. უეშემამილს სერ ქესტოდინდე: "შამ ამბანეჟგ ლი ჩუნბ?" შოფრანდე ქანდტის მერდე — უეშდე, მერდე — ერხანუ ი, იმჟანდე ლასტ, სგამ-ოთჰა ქატოთედასგა. ამჟი ეჩამ ანდრეჩინსისგა: სანთლარ სგახან, სოშა ლი, მეგრე, თუეორე შამკა სგახანქუ, დიდარდე ჩუსუგ მანქანამსგა. ანდრი ჟა ი ოსქის შიამ, ხამარ სგალოხბეჟგანდე უშუნარ. ონეორ — ედე ქანტხენი უეშდე, მანდე მ; ამლეტ ი ეორა ამჩუ ლგეს, სილეჟან ხომ ჰანდურდე დემთე მეფცხენი: "დერბეო ესერ ირა ისგუ მუშურჟი!" ბუფერს ბუფერ ხეკრეს ლოხბეჟგად უშუნარ, ამჟი ქანქან უეშდე ი: "ლანგარგლინდე ესერ ში ი ხა". მამინა ბუნეკარ ჩუქანეს ჩოსგენ ი შიდეგ აღას, ა, ქატოხ. ქორდეგ

ი: "ამჩუჟგ ლარიდე, ა, ესმანჟ ჟაქეჟარა!" თხუიის აქუთუნე. ამლეტს გარ ოსკოდა (ღარტყლექუა ხორი), ლახ მა იორლ. ათხე გუნარკოდე, კოწელ ხან ქან-ღანად ი ჩუნსარუზანუეს მანქანელ. მგზანდე ქანქის მანქანა ი მორი სიტყუა გარ ლანქუიხ, სერ იშგენ მამგუემ: "შომშხერ ლალხუიდედე ში ი ხი უშუნარ?" "ლანდეჟი ამჩუ ლარიდაამ, აშ, შომამგჟ მომიწუეს ამხან ლიხედე, ეჩქა იმე ხორდი, ეჩქა ქალანქუინად ი ეშჩუჟგ ლანლოლად უშუნარ" — უბრალოდ ამე ხუეჟა. სერ ეჩქა აღმარი ქანკვანდ მანგ უკრე ი ჩუნდწუენარან ალ ამბანუ — დეამ ეჩა ი დეამ ალა. ესტრუიორთაუნდე ი ონკუნადდე ბედინარდე, მამ ანად ლიყარმელოთეჟა გუემ.

ამკლიმბარ ხესხუს. სილეჟანს დანთხე ასანულ-დახანულ (შრომოშ ირა, ადამიანობოშ ირა), მამ ხესლი, ეჩქაწლიმ მამგუემ არსებობს. დეამ ლურჩინელი მა ი დეამ ანდრეჟინი მა, ჩიგარ ხორანდედე ში, ხუნამ ხორა სოსყა გუშგუედა ხეობად. ქუილეგმენელს იბრანდა ი მერხი ტრეოლდახ, უითომ ში ესერო ხესდენი. ეჩა მანდე, ჩუერს აქცანდახ, მანდა, ხგნსგა წონა მამ სედენს ერანუ, ა, სგა-იშამ-იბრანდახ. ლეჟერი ლი მარე ბანქი ლებრანდე! აშხუიხ, ბეგდე ბოდეშ, ხამარ ოთხუიდე, ესნარ ხგუებნანუ ესხბიქუახს შუიდედე. ქალგებელდე ხამარ მერ ჩუადგანს, დემ ოთგანკ. პირუელ ხარისხუადრგე მა მეორე ხარისხეი, სილეჟანი კინჩქანსდრი მანგ. ოშამ აგის მანდე მამ გარგლა ამლა სილეჟანს ი შინა ნანგუელის ხორანგქა მამგუემ სოსყახ ხეობად. მანქანოშ ქაკუ, ადამიანობი ქაკუ, ლიმარისგა ქაკუ — ში, საერთოდ, ალ ოქან მუდემა ლანდუშდმანდე. აქარისგა გარ მანდე, მთელ ხეობაისგა. მიშგუ ლადედე ესქემას! ჩამოყალიბებულ ოქან ლი მთელი შემადგენლობით.

თამროს უნებაცუაღე, მაღაზიასგა ხემდაბდა, — სიღუენი ხეხუ, ეგამ ბეგიდ ხორა ლხსუ მამად. ნახური ლაგერავლდ სედნი ჩიწკ. მაშენე მნიშუნელობა ხუღუა ხოხრემი მოქმედებას ხომაცახან, აი, უბრალოდ ლუწურისგურ ახალგაზრდა სგალამხროლა ი ჟა ქურ-ანჭდენი მიშგუთოეჟა (მურ ოდრი, ეჟას ხორა მნიშუნელობა ხუღუა) ი ქალამყამი: "ემზარ ბიძია, მაგუნამდ-როქუ ხარი, იშვი ხარი", შის აბბიში, ეგა ხოშუნე მამად მი, უიღრე მოლა ერ მასრუქურინე. თუ გინდა ოქურან ფაჟუ ამჟა, ეჟას ეგა მიცხენ უბრალოდ სგალამხუდი ი ტიცი ქამეჟა, ლგმსუნადლუ მამ ლი.

ქ. მ. — ისგუეჟა ოჟახისგა ხატ სგუნეჟა, მადმა?

ე. ხ. — დიდამ ოთვანდ, ჟგერანკ მგრანუ სგუნეჟი ამრუნ, ლამპრია სგუნეჟი. ხუნამ ლქედ, ეკლესიად ერ ლანსურქურან, მარე ათხე, მამა ერ რუადგან, დეჟ მირ რუემინდ, იმლა ი მირა ნსგუქინ ლიხ ხატარ ამხანუთესგა. ბერძნადე გადასახლებდა ერ ლხსუ აზანთას, ერქანანდ ამხან მამა, დანთი ჩოფლიან... იშგუიდა-არა მარე ლხსუნ მერდე ამხან ი ერქა ბერძნადე ქორანლხანქა ეშ ლგმშიდენლიხ ხატარს, დიდამ ოთვანდ! ოთარდ, ნიშგუემ, ხუისტანდე, ხოხუთნობარდერე ი ვახსუნე ლგუჟანდე მამ ლხსუ.

ქ. მ. — აზანთას კომუნისტარდ ანშიდხ, აღბათ, მადმა?

ე. ხ. — უო! ბერძნად ზომ ბეგიდ მორწმუნე ლიხ, მეგვე ხატო მეგადი!.. აღმარე ქანაშიდე მამას უოხკიდა ი ვანსგუეჟენ ქორთე.

ქ. მ. — დაახლოებით ოშა ზამ ორა, მამ ხატარ ისგუემ ქორისგა სგუნეჟინ?

ე. ხ. — არანაკლები, ერუემლიოხხუემდ ზამ ეში. ათხანრე მამ დო ირუმიწოლდა, ლიმრრეჟ ლხსუ, ჰა იშგენ..., ლუხუე წესეჟი მად იმრრეჟა მანკ — ლუხუე წესეჟი იდეწეჟი მანკ! — ჩიგარ გუშგუემ ნალ გარ პარი; დიდამ ოთვანდ, ხოშამ ლაქარანდე თერა, ამნოშ ერუემ იმბანლ. ამნოშ თხუიმს ლანდოეჟა ქანდე, ერნე ჩის ხაქრაჟა, ამეჟ ლი! ამეჟ მარქრაჟა მი. ლამოროჟუენ ხოშა ნადლდე მანკ ამნოშ ინბანლ.

ქ. მ. — ხუნამ ლუბურდე გოშარი ადლანწოლხ.

ე. ხ. — ხუნამ გუემ ლი ლგდანწამნოშ ი ადლად მია ხოშა მარქრაჟა.

ქ. მ. — ლისგუეჟინე იმეჟ ჟიკეჟარა?

ე. ხ. — საყდართე, ჟგერანკ შიყერთე, დიდამ ოთვანდ! უცხუ ადგილ ლი ჩიწკ, იმუნამ საყდარ ლგე ი იმეჟ დო ათგუეჟენე, ალა დერბათ რუქუნან სუღერთია ლი ექღერე რქემენა, გუისგა მამ ჟუღუე, ეშხუ ლი.

ქ. მ. ს. — მანკეჟი მეგედ მარ იროლ დლთე, ამიშ ჟინესამა, ჟანმესამა?

ე. ხ. — დანწურთილებით მამა... ძირითადად, დრუე, მასონ წიფინან... მიშგუე ლმთილარი დნსგ აბტენს ამხანუ ი მერმლი.

ქ. მ. ს. — ერქად უდბური ცხეკ იროლ ი ქადმოლანს. იმლა მადეჟ იმნოშ ითუნინუხ ადგილარს? დლიშ ხეობა იმლა ხაჟე?

ე. ხ. — ათხე ეშხუ ერანდე ზომ სგანანდ დნსგ ი რინეზა!

ქ. მ. ს. — ერქად ირითმა ნალზიგუე ამე?

ე. ხ. — ათხე ალას გარკლა მამ ხაჟე! ნალზიგუე იმეჟ მომ იროლ? "ლანსრე ნადანუ ტობს" ხუატულიდ ნამ ამრე: ხოლა ლინთე ლგმარელი, ეჟამ აშკედელი, ლანსარ ჩუალდუბაჟელის, ჩუალდანუშელის ი ეშხუ მარწოესგა. ერუნდო ათჟანან ალ ვახე. ტობ ლგე ერე, ექანრე ზუაჟისებურ მირ ლი ი ჩიგარ ლემეჟლ ლი ეჟამ ლიკედლ. შუკუნარ ერ ენსსენს, ერქანდონ ამეჟი, "ლეხბაროხოზ" ხემდაბდა. ერქადანუ მამგუემ მისა. პანდურ მანკეჟი აშკედ ერნე ლგმარ ბაგარტი ლახუ, ერუნდო აშკედელი ბაგარტი სამსონ. ერანდონ უკუე ადბინეხ ჩიემ ამრე ლილზიგლ. ვიხილ ლი ლახუ პარეჟა. ლანსარ ერხანრე ადგილ უკუე ბარემბათესგანდრი, ალა ლი აღიქუასტ ლახუ, ხუარანუ ამხენ ლან. ექეჟი ვანლ ლიხ, ერე ლგდგნაზუხი ხაჟეშ. დარჩუნ ლახუ ლანჯად. ომარინად ერ ლი, მაგალითად, ეშრე ომარ მარშანია ლგმზიგლი. დანსამ ხადუნენა ერას ექვლიბ, ერე

ლემწმინდაუნიც იცხად ოსუქილა მინა თხუმი. ხუმა ხან მამ ლი მერდი, ...მგდე... ერ ანბანუ, ა, ლექტორი ბარო ლანსაუნა, აქალიბ, ა, ბერუშ, კურერეს ერ ლატულიდ ნამ. აშხუნანოშ ქამექეუმიც ხარ ი ხუნსეკა ჩოშუნ. უერისგა მბანგუ. მარეში ტუეტუშ ნანურნ ლეგა ი კუნთხუშ ლი ლესეცე-ხეობახგა გუენინს ბარარ, რადეცა ნადრუქან ზეთარს ერხის, ერხის მამგუეშ ზეთარა. აღ ბარარ ნავამ ლი იმალეში, ნალზოვანს საქეშს. სოხუშუშ თეატრისგა ხუეშდაბანს მანქანაუი ი ერქა ჩიანგ მადლა ლეზელან, მარე აფხზარე ნალზოვანარ დემე მიწუა. ჩიანგ ხუელუხა გალუანარსუ ლესეცე. ნამ გრ გუამთქუა შუანს, ეყუე ბანარ გალუანარ ხუელუხა მანად. ერხნ ლირიო ხანგ ეყენ, ერე დანლა ხეობახგა ნარდუ ლის აღმარ, აფხზარ, ფაქტიურდ. ათხე ერ აბაზგარს ტულის, გუშგუეა ხოშულ, ლანდელი ლერე ამრე არდას ი ამრე იგვან აღმარ.

ქ. მ. — ათხე ლიმპარითი ლანდგარკლად, ლამპარლს სი თუთიონ ხასყუნო.

ე. ხ. — ლამპარლს ხუასყენედ ადგომ ლემ, ადგომ — ალა ლი ქუნრე ლადან, ერხამინ ქრდი ლიფანლ ლი, ერხამინ — მექეშდე. ადგომ ლემ ოქინ ლამპარლ. ოშუშად ლუაქმარე არი ქორისგა, ფაყუშ მგეგმ ოშელდ არი, ექმელდ ლამპარ ზეკუეცე ანსყენს ი ანტუარენს, ეშუ ლი ჭგარანგო ლამპარ. ოშგენ დურეუთენ ლამპარ იტური აქად ლგდგარენი, ალას მინა წეს ხუელუა.

ქ. მ. ს. — უაჭურს ლამპარ ჭადუნა შომა სი?

ე. ხ. — მარუინ-სამინ ჩუმიენდა ცხეკან.

ქ. მ. — ერე ხორილ ბიდნამ ლი აღბათ, ხომ?

ე. ხ. — ბიდნამ ხორელ ლი ი “ღერთაშვი ხორელ ესერ ლი” — ხოშლხანქა ამეი მასმა — “უაჭურს ლამპარ ექლენსერ ხორა, ერე ღერთა ნამზურ მეგამ ესერ ლი უაჭურ. მერხუშლ მადე, მანად ესერ ერ კანკარი!” ექასი ტულის, ერე აშხუინ უჩხანენ ზურანლ ესერ მან ესერ ლოხშხუნა ი “ამქენერე კანკეუ მინა იჟალადან, ა!” — ჩ’ოთქმუნა მეგამ.

ქ. მ. ს. — არიმა ამე უაჭურს?

ე. ხ. — უაჭურს ჩუარო ლახუხ, ჭუნდმას, ი ნაშდუთუნლო ერხანუ დემე ღერი.

ქ. მ. — ლიმპარინლო შიშტ ანდრი, ლილაობს ერ ლატულიდ, ექ ღენ. ლილაობს ხოშილ ამრე გუამთქუა, დანარს, უილრე შუანამ უბარს.

ე. ხ. — მიუაქითხანუ ლანსუშას, ოგლუა ლილამ ი ამხანუ მოაკითხანენ მინე მასუიშს ლამურარ ი ესლრი ამეი ლიმზგარლდი, პურ-მარდი.

ქ. მ. — სი ლემპარხიმა მოლლან? ჭივილამა ლილამ ისგუეა ლანსუშად?

ე. ხ. — მი მამ მივილა თუთიონ, მარე ამხანუთესგა, მიშუე ოქანთესგა, მიშუე ხეხუნდ ხოვინას მინა ლამურარლს.

ქ. მ. — მამ ერ აჭვიდეც, ერქა ხისრინიმა?

ე. ხ. — მამა, მამა! ეშუ ლი ლისრინლ ი მერმე ლი — გუთესგურ ესლინე, გუიხგა ერ ჭელუენი მანად ხინჯდ. სი ხეკუეს ეცადო, ნამ ერხანუ ახსირინა, ნამ ამანუ ახსირინას, მარე ეშეში ერ ათხროლა ამქალიბ, ერქა ხოლა ხეკუეს ნუშანქეცს აღას...

ქ. მ. ს. — ლიგერიც მორინ გუამთქუა.

ე. ხ. — ო, მაისისგა ი ნოემბერისგა.

ქ. მ. ს. — ხედა ლი ხოშილ ძლიერ?

ე. ხ. — ათხე ლუშუ წესისგა, მი დე ეშუს მომ ხუატული ხოშა მოლს, დე — მერუას. მი მექეკლა ძლიერდ მამუას — გინდა მექელურეში ლესუ, გინდა ლუფხინაში. ჩის მინა ...მგდე... ხუელუა მიშუე გუხანქა, დილამ ოთვან!

ქ. მ. — მახე ზომხა ხოშა ჩანწამ მამ ჭუინელ?

ე. ხ. — ათხე, მიშუე ვაგებოშ, ეშუ შამ გუებრენი, ხომ? ხეკუეს ლახხუიდედ ხირულდ ეშე ექლენრე მახე შამ ანდრი. აშ, ტრადიციულდ ჭუინელ კანდა გუის ხოშა ხანწამ.

ქ. შ. — აი, ზომხას ეგვესწავროს ხი იმეო სართში?

ე. ხ. — მიშგუ ...მედახანაქა..., მწუშის სოშელ მნიშვნელობას ლახუნდენი, ეგრეშე სოდრა ლი. ხორაშდ ესხუნდი, ერტუშა წაქედნი ი ეშენში ზედმეტი ნუმა ჩუემინა! აშ ერტუშა სპეედნი, სორა გუერტუ ლაშქედა შინა თხუმი, ჩუესხნოლა ი ლოხგვარგლინდი, ერხნაუაშნაუ... შწა ირდი ქორისგა, შწა სტაზარა კიხდი. ში შწა სტაშტედალახ ეშენში ძღვდი ...მედახ..., აშ მერხი-მერხის კიხდი ხოლა ქიშხ სარს.

ქ. შ. — ქითხუარა შომა ხი?

ე. ხ. — საერთოდ, ხუნწა შიამ ნათხუშარს. აი, აშხუნ ტრაქტორში ესღურდახ ლინთუისგა, ლაქუნწალი შუღუნწადა ი შწა. ხუნწად შილუნწახ შინა ბელიანად. ტრაქტორი ჰერ ერ ლახსეშდა, თხცხა. ლაქაშ ლახუ, ტრაქტორ ტუნდი გარ ემყწნადეი. შილუ ჩუიორაბურღი, მეხედინოლი ი ღო ქადგრა, ხოჭურდა ეჩახ, ჰ შინა ნელშტელს ი ესყწ. შალხაზის ხუილუნე, კიხდი აშეი ლახუ. იმეოღვარინა?! ქამეგდინოლი, სტამეშტორაბურღადა, თან ტრაქტორი ჰერ ხამბეუნდა: — ბაჰ, ბაჰ, ბაჰ, ბაჰ! — ღო ჩუიორაბურღა... — “შამეგ ხუი ისღუ შაუნებელი ი ადი!” — თანწუ.

ქ. შ. ხ. — ჩუაფუდა კიხდი?

ე. ხ. — შალხაზის ხუილუნე ი ხინდის-ნამუსხ ხუილუნე! ხუნებინ შიედა თხუიშდ მეტრაბსგა. ლენწ ჩუქუნთესგერ არად, ში თუითონ ტუიარქინი, ერე ესაბოლუნა. ქ'ოქაჰა, ერეეი შ'ოღერი შიშგუა გუეში ლახუნწაეი ი ეჩა ჩ'ოკურ ერჩუნ.

ქ. შ. ხ. — ჩუეჩხუიდა ჩუშალიდი?

ე. ხ. — ერანლო დეი შიწუა.

ქ. შ. — დღისგა შაშენე ცხიკარ აშეი ლიხ, შადმა, ისტუეი შიქანეინ?

ე. ხ. — ტუბრწაშარხუნეი შილგბენე, აშეილუეა ჩიხა ლი მეშხე ლენენა ი ლეგვბი!

ქ. შ. — შამ ნადირ ხუნწაუა აშხაუ?

ე. ხ. — დაშდუ, თერჩ, შალ, შილუნდარ შარხ... შილუნდარ ფიშარშინ ითნის საერთოდ, მორხი კუშახ სანკარინენახ აშხაუნესგა, ალო! აშრე ლეშარდენლის, კალუისგა. აღმარ ხუნწახ, ა, ზურედლ, ი ქერ ლახსეგდინენახ, იმ შდარარტოლს? — შულ გარ ანკიდხ, არანდ. კალუთესგამ მეტდენლის შილუნდარ.

ქ. შ. — დაშდუნარ სოდაარახმა აღ ცხიკიხგა?

ე. ხ. — ეშხე შიშგუ შუხუნბედ — გარიშად ადგარ, შერმე — შალხაზიდ — შიშგუ ქუინტად. ენარ ხან ლი ერუნდო. ხამხედურწალს ლახჩუქურე ტუფ ი გარიშახ ქორს სორა.

ქ. შ. — დაშდუნ ლედუ სორა ლი, შადმა, მეგაშ ლედუ?

ე. ხ. — აწუ! შამ სორა ერი კუბდარს?!

ქ. შ. ხ. — კუბდარდი სორა ლი ი მეგაშბი. ქუნახ იმ ხაროდ?

ე. ხ. — შეგარლს ასუნენე აბეშ — “ფილტუნარხ ერეჩა ხარ სორა”, — ქუნახ, კარაქ ი ყაწა ლენჩედე.

ქ. შ. — დაშდუნ ქუნახ ი კაკო ი ალოე...

ე. ხ. — აღახ შ'აქაშხ ი იმუშადეი შოკოლად, ერეეი ისეი.

ქ. შ. ხ. — ლათხუართე ერ ესხრის, ერქა დახ საგვარგალისქა, შამხ უფშგოე ესხრის, აღა იშდა ირა?

ე. ხ. — ლათხუართერ ესხრი შარე, იმზირ... უშკუშუე ესხრის, ხუფთად ესხრის, “დიდაბ როქ წაქადა!” — იმზირს ი ესხრის ჩუიშდი, ნორდი ერ ლოხმანუინახ.

ქ. შ. ხ. — ლეზიდ შე ესღუნდა შეთხუნარ შარა?

ე. ხ. — ხეკუეხ ათხია ქომ ი კუნწა ი აშქალიბარ. გავირტუებულდი ხეკუეხ არე.

ქ. შ. — დალხინებულდი ერ ანე.

ე. ხ. — ხოშუნერ ხოფრი ღერბათე ერქა შარე.

ქ. მ. ს. — ი ერქვა ჩუ ქაბანე ნათხუიარს, მადმა?.. მითხუარას ესლუნენას ლეცერეუი ფეკი ფეტურეაშ, ალა ქასმეუსა?

ე. ხ. — ალუ! ფეტურა, საერთოდ, განსაკუთრებულ ლი.

ქ. მ. ს. — ლასგრებეი სოშა ლი.

ე. ხ. — ექვანლიბ გემ სულეშ, რაღაცა, ი ჩუ ნეწუილ ლი ამეუ, სოსურლილარ. ლმუნანია სუნამ ხაკუ ი მერხი-მერხი ათხეი ასეუნეს. ალას ხულუნდა მჰჰად, ა, ბურნ ღის, ფეტურაჰ ჰიშელურ, ჩილაღლ ანუა ქულთურს ი ჰიშელურასლ.

ქ. მ. ს. — მინქანოშ ერ სიწელაღლად, ერქა რაჰეუ ი ამქალიარ ჭიდგარუნსა?

ე. ხ. — ში, უალოღია — მიშგუ მუხებე, ი კოღია — მიშგუ სანუნ, ოსღურდად სოსუმთე ი აქარას ანსკინე რაჰეულ. ხეცქეუარას ბოგთისგა ნარჰის სოტურას-სოღუგას, სოტურას-სოღუგას, ოღეღო ბოგთეი უადრგნა, ერჩუ უკეუი ლერთენ ბარბილდუშე ურხეიკა...
ქ. მ. ს. — ქათაკურა?

ე. ხ. — ქაშეუდ... ქაშეუდ... ერანლო ქანანდ ალმარ ი უნთხეხ, ჩუხეკურასნდა ერჩუ-ჩოთხეუდ სოსუმთე. "გრუტ" ემღუნდა ი ოღეღო ჩონშედეს (ლეჰედმარ შირ ესლუნენს გაგართე), "ერქად ესერ ნამ ესერ უხებუტებედ ალას". უია ქრხხანედ ი ჩოთხეუი... ლმუნტერ ერქანლო ი: "შამგე ხაყერდ?" "ო, ქწხერ ხუნასჩუქერედ, სი მარე, მარ ესერ ხეპოტინალუნეჩას".
ქ. მ. ს. — ლიტფურე მერეს ლახმჰურინდას.

ე. ხ. — მამ მინა, ში ონუღელდას, ჩუემხუნინას მტეუახს, მარე ღწარდ ემხეიე, ქწხერ ხუნასჩუქერედ. ერჩუნლო ბადმარანი შუკეუი აქად რაჰეულ ლამხეიდ, შოკოლადი ფერდ სოშა მგწარან; ოთხუნამ მიშგუ მუხებუბათესგა, მარე ნარბანდ მჰქეუი "ჩუმინა, გია ესერ უქესერ-ინჩინი ი მწხერ მამ მულუნამ თხეიშ". ერქანლო ჩონტრეს ი შუკურას ერ აწმინდაუნლის, ალმარს ლოსო.
ქ. მ. ს. — ბადმარანს შუანარს იზგახ, მადმა?

ე. ხ. — ხერღლდას.

ქ. მ. ს. — სორგუანარსი.

ე. ხ. — ალუ, ნატო სორგუან ი მერმჰლი, აშ სოშელ ბადმარანს მეგრელარს ი სომხარს იზგახ.

ქ. მ. ს. — აფხუნარ?

ე. ხ. — აფხუნარ მამა.

ქ. მ. — ემზარ ბიძა, მადო, იუახს სარს! მასარდ, მასარდ, მასარდ მატუმარ.

ე. ხ. — მიშგუ ლაღლუ ექქემას, ჩიგარ სოჩა გუჰეუი სიწელღლ! ხუნამ ხასიკეთოჰე აქსუახ ი სგამ მანგ სოჩამელუ აქტეხას, ღწრბათუ ოთრინა ისტუმედ სოჩამეშე, ჩინოჰეუი ერ კმაყოფილ ხესულ ცხოურებუბისგა ი ისტუმეი დამფახებელ სოშა ღწრბათს დაეფახებინოს, თქუნე შემოგეჰულთო ჩემი თაჰი!

ქ. მ. — ლემზერეჰეუი ხი!

ეზარ ხვისტანი, 66 წლისა
გენწვიში, 2007 წ.

ე. ხ. — კარგ გუნებაზე მომსვლოდეთ ("გულ-ს"-ზე-მც "მო"-მი-ვლ-ე-ბა თქუენი თხემი") ყოველთის, ბედნიერად. ჯანმრთელად! ყველაფერს კარგს გისურვებთ ცხოურებაში.

ნადირობის ქალღმერთი იცავდა ამ ხეობას. დილიწ სალოცაი ყოველთის("მცა") შეეწიოს ("შესწეია") აქ მცხოურებ ("მყოფ") კაცს, დიდს'ა და პატარას. ჰკუა("მც") მისცემოდეს ("მისცემა") ყველას, კარგი განათლება, კარგი გაგება. ყოველთის მხოლოდ კარგ გუნება(-განწყო-

ბა)ზე მოსვლოდეთ ამ ოჯახს და თქვენთანაც მხოლოდ კარგ ამბავზე მქონოდას ("მხოლოდმცა კარგ დრო-ს"-ზე მივიწ)" მოსასვლელი! ამ ხეობის" ბედზე მოფიქრალი ("შე-წუხ-ებულ-ო") ყველა კარგად ყოფილიყოს, დიდი და პატარა, პრეზიდენტიდან დაწყებული - ყველაზე უმცროსით და მთავარებულს; ვინც ცდილობდას, რომ დღეში კარგი გაკეთდეს, კარგს მოქმედებდეს, ყველა კარგად ჰყოლოდეს, დალი"ს სალოცავმა ("სა-ზო-რ-ე-ლ-მა" ან სა-ზ-ერ-მა") უშველოს იმ ადამიანს ყველას.

ქ მ. - კარგად ყოფილიყავი.

ქ ხ. - მე ვარ ეშვარ ხეივანი, ისიდორქ"ს შვილი. ათას ცხრაას ორმოცდაერთ წელს ვარ დაბადებული, თხუთმეტ აგვისტოს. რეაწლელი ("რეა კლასი") დაეამთავრე და შემდეგ იძულებული გაგხდი, დამენებებინა სკოლისტიუს ("დასანებებელი მქონდა კლას-ად") თავი, არ იყო საშუალება: და სკოლაში იყო, ძმა - ინსტიტუტში. ემუშაობდი ფიზიკურად. გაეიდა დრო... საშოფრო რომ დავამთავრე, იმის შემდეგ, ქ. ი. ათას ცხრაას საშოცდაერთი წლის ოცდასამ მარტს, ჩავიბარე მანქანა ხეტეის მრეწველობისა' და იმაზე ემუშაობდი, რაც შემეძლო. ბევრ ადგილას მიმუშავია ("შოთბა-ეს") გეგმების" შესრულებით, არაფერში ვიყავი ჩამორჩენილი, მაგრამ მშრომელი კაცი მაშინაც არ ფასდებოდა და იმისთვის მაინცდამაინც არც ახლა იკლავს თავს ვინმე ("არავინ").

ქ მ. - ასე არის, სამწუხაროდ!

ქ ხ. - ის ადამიანი, ქ რომელიც კარგს აკეთებს, არ ფასდება. კარგის" 'გა'ნაკეთები რომ არ ჩანს ("მიდის"), არავენ რომ არ გიფასებს - საზოგადოებაში იქნება, სოფელში იქნება, კარგს აკეთებ, კარგის გაკეთება გინდა, კარგს ასწავლი დიდსა და პატარას - "ასჯერ გაზომე და ერთხელ გაჭერიო ("და-ა-ქუ-ც-მ-ც-ე-ე)". ამას ძალიან ყურადღება უნდა, ძალიან მოფიქრება უნდა. დიდება დიდ ღმერთს და ჩვენს გამჩენს!

ქ მ. ს. - კარგად ყოფილიყავი ("კარგადამც ხ-არ")!

ქ ხ. - კარგად ყოფილიყავით! დაჯლოცით ("თქვენი თხემი-მც დაულოცავს") დიდ ღმერთს და თქვენს გამჩენს, აქ რომ მოხვედით ("მო-ქ-დ-ით") და გაწუხებთ საქმე, დადიხართ ხეობაში... ეს დიდი ("გულ-ად") მიღწევა არის...

ქ მ. ს. - კარგად ყოფილიყავი!

ქ ხ. - ყოველთვის კარგად ყოფილიყავით და ჯანმრთელად ყოფილიყავით!

ქ მ. - დიდხანს გეცოცხლოს ("ვეა-ს-ამც ხ-არ"), ბიძია, დიდხანს ("ვეა-ს")!

ქ ხ. - უკვე ცოტა რომ წამოვიზარდე და ჭკუაში ჩავვარდი ("ჭკუა-ს-კენ-გა მოვედი"), მუშაობა და ასეთი რამეები ძალიან მიყვარდა: დედასთან საუბარი, მამასთან ყოფნა, უფროს დასთან, უფროს ძმებთან და მეტწილად სულ ვცდილობდი მემუშავა ("თიბ-გ-ას"). ბევრი წვალეა ბავშვობაშიც მინახავს: ცელქი ვიყავი საერთოდ, პოდა, ვეძებდი ფათერაკს. დილიდან საღამომდე ხან ეთერი დამეყვებოდა, ხან - ვალოდი, ხან - ვინ და ხან - ვინ.

შვილი წლის ვიყავი მაშინ... პოდა, არაყის სარდაფი გვექონდა ცალკე, ქვისგან იყო აშენებული ("და-ღ-მ-ულ-ი") ამის" კარი გაუვადე, შევედი, ავიღე კაუსულები და ეუქურბე ამას, აი, ამონალს. შიგნით ვიყურები, წითელია. გამიკვირდა, ღამაში ("კარგი თუაღ-ის") რომ იყო; ბავშვს იმდენი გაგება არ მქონდა და ამონალს ვუჩიხიქინებდი. ღუმელში ვყრიდი, "თუ მოეკიდება-მეთქი". ზამთარი ("თოფ-ღ-ობა") იყო, მეტრზე მეტი იღო თოვლი; გამოვედი სახლიდან ათი მეტრის მოშორებით; პოდა, ავიღე სვანური კვარი და ასანთი ("საბიკა"), მოუეკიდე და მივეუშვირე პირდაპირ ამას, ამ კაფსულს, წითელი მხრიდან... ამიფეთქდა ("ა-მ-ე-ბ-უ-ტ-ა") ეს და თოვლში ჩავემხე; სულ დაგლაჯილი ("და-გ-ლ-ი-ლი") მქონდა თითები, წაჭრილი ("გა-ჭკორ-ი-ლი"), აქ ("ამაში") მქონდა ნამსხვარი ("ასკოლაქა") მონახვედრი და ყურში. ხელი მიკიდა ხელზე ("ტორ-ს"), აი, და მოვიღვარ ისე უფროსი და შემომხვდა, ეთერი, და დაიწყო კივილი. სად იყო მაშინ ბინტი ან რამე? ზეწარი და ასეთი რამეები ("ა-მ კაღბ-ებ-ი") დახია, შემიხვია ხელი როგორც - სისხლი და ქათვი ("პერი") გამოდიოდა, ბოდიში თქვენთან.

არაფრის გასაქანი არ იყო, გზა ("შუკა") არ იყო, მაშინ სხვა სახლში ("მეორე ქორს-") ვცხოვრობდით. იქ არის მამის ნასახლარი; პირველად სენათიდან რომ გადმოვიდა, დასახლდა ზეით; მაშინ ცუდი გზები იყო. საწყალი ლადო გურჩიანი, ჩემი დეიდაშვილი, მოდიოდა თურმე (გახზე) ზემოდან და, კივილი რომ მოესმა, გამოიქცა ("ჩამოკალა თოვლი") ქვეით, ამიყვანა ხელში და წამიყვანა გულბანეთან, თათავანებში; დეიდა მაგრაფინასთან იყო დედაჩემი და იქამდე წამიყვანა ხელში აყვანილი. დედაჩემმა რომ დაინახა, "ეს რა დაგემართაო ("დამემართაო")", დაიწყო კივილი და – "ნაჯახი ("საკლდი") დაეირტვი-მეთქი თითზე" – ვუთხარი. მოიყვანეს ცხენი და შემსვეს. საწყალი ლადო არ მომშორდა; ცხონებული შიო პირველი იყო ექიმი მაშინ ქვემოთა გენწვიშში, მართლა დიდი ("მაგარი") ყურადღება მომპყვია, რა ვიცი, რა არ გამოიკეთა, შემისვია ეს ხელი ("ტოტი-"), გამომიშვა და დედაჩემის გაზრდილ ვეამდე მოვადწეით. იმ დამეს იქ დავერჩით, ქვემო გენწვიშში. ლადოც იქ დარჩა, ჩვენთან. შუალამისას გამოიჭირდა ("გარჯა- მომო-ქლდა") რადაც... დედიქს" გული ხომ იცი! – შევედრა ღმერთს და, ალბათ, ამან ჩემი გონება შეიპყრო, შეგბა ვიგორქანი და ლაპარაკი რომ დაიწყო; "კელაე შევედრე-მეთქი ღმერთს, დედა!" – ეს კარგად მახსოვს. საბრალყო, ევედრობოდა, ევედრობოდა, მაგრამ ტკივილმა მაინც ძალიან შემაწუხა ("მომიჭირა") და ამაყენეს კიდე. ლადო გვერდით ("განო-დან") სკამზე იჯდა; არც დაიძინა, არც დაწვა... იქნებოდა ღამის ოთხი საათი და კელაე ჩამაბრუნეს ისეე თათავანთთან, ახლა აღარაა შიო (ცოცხალი), ღმერთმა აცხოროს ("იქ ქრისტემც უმაღლესს სასულესს!") ბევრ ჩემისთანა გაჭირვებულს უშველა იმ დროს და შემდეგაც. რომ გაეზიარდა, მანქანაზე ვმუშაობდი უკვე და ექიმი ბევრ ადგილას მყავდა მისაყვანი; სადაც მანქანით იყო მისასვლელი, მანქანით მიმყავდა, სადაც ცხენის გზა იყო, ცხენით მიმყავდა ნათესავეებთან და ბევრს უშველა ჩემისთანა ("ჩემი კალიბის") გაჭირვებულს შიო ექიმში. შედგენ ჩამიყვანეს ("ჩამაბრუნეს") კიდე, ისეე გამოხსნა ნახვევი, ისეე გემსე-ბი, და, რაც ჰქონდა საშუალება, არაფერი დამაკლო. ბევრი წვალება გადავიტანე. პირველ კლასში (რომ) დავდიოდი, მარცხენა ხელით ("მარცხნიდან") ვწერდი და კარგა ხანს მტკიოდა, ათ წლამდე ძალიან მაწუხებდა.

ქ. მ. ს. – ახლაც მარცხენათი წერ?

ე. ხ. – ახლაც მარცხენათი ვწერ, მარჯვენათიც, მაგრამ რად გინდა?! გინდ მარცხენა ხელით ვწერდე, გინდ მარჯვენათი, რა დავწერო?! რაც გინდა დაწერო, არაფერს არა აქვს მნიშვნელობა. გინდ კარგი დაწერე და ცუდიწ" დამწერი... ცუდი სვან კაცს არ შეჰფერის ("მოსდგამს").

ქ. მ. – ჩივილი და ღაღატი არ გეჩქევია!

ე. ხ. – უფროსებიწ" კვალს თუ მოვშლით, ის არ შეგოფერის ჩვენ და ასეთ რამეებს ვერ გაგაკეთებთ. მე ღალის ხეობაში ("დალს-") არ შეგულეება ცუდიწ" გამკეთებელი, მაგრამ უბედურებას ყველაფერი მოაქვს. ცუდი რაც კეთდება ("იწყობა-"), ეს არის ქაჯი და ეშმაკი, მაგრამ ამას დროზე უნდა შეეგლა, დროზე უნდა მიაქციო ყურადღება ("გაო-სარჯო"). ერთიც უნდა შეაწუხო, მეორეც უნდა შეაწუხო და ყველა უნდა შეწუხდეს, რომ ერთ პატარა ჩადენილ საქმეს დიდი არ მოჰყვეს და ცუდი არ მოხდეს, თორემ დანარჩენი ახლა, კაცს რომ კაცი ეძულება, ისეთი ("უბ კალიბი-") არავინ შეგულეება, მაგრამ ომს მოაქვს უბედურება, სიძულვილი და ასეთი რამეები.

ახლა ძველი საქმეებიც მახსოვს... მამაჩემი უფრო გვიან გადმოვიდა ("მო-ქლდა-"), მაგრამ აქ მარგიანები იყვნენ მამაჩემამდე. ანტონ გულბანი იყო, ლევან და ზაქარ ჯაჭვლიანები, შენ ხარ ჩემი ბატონი, ფილიპესწ" და ამათი ოჯახი, ვარლამ ჯაჭვლიანი, იასონ წიფიანი, გოდო წიფიანი; დავით ჩოფლიანი მამას შემდეგ არის გადმოსული ("ნა-ქლომი-"), მაგრამ ესეც მოხუცებული კაცი იყო უკვე ჩემი პერიოდში. ესენი კარგი ("მაგარი") მედიატორი ("მო-ურ-აუ-") ხალხი იყო. გრიგოლ ჯაჭვლიანი და ირაკლი მარტოანი – ყოველთვის სიმართლეს ("მტკიც-უს") რომ ამბობდნენ – კარგიწ" მოქმედი, კარგიწ" გამკეთებელი, კარგი შვილები გაზარდეს; მართლა კარგ წრეში

შევიდნენ, კარგი შთაბრძანება ("ნაშეიცი") დატოვეს და დღეს ეს მიხარია. კარგი გახარება, ცული, საწყენი საქმე კი ყველას სწყინს.

ქ. მ. - ეშხარ ბიბია, რომელ წელს გადმოვიდა ("გა-დ-მო-ქ-დ-ე-ბ-ო-დ-ა") მამაშენი დალში სა-ცხოვრებლად?

ე. ხ. - ათას ცხრაას ოცდაცხრა-ოცდაათ წლებში ჩვენ ვართ (გადმოსული) ზეგანიდან, მე-სტიის'ს რაიონის'ს სოფელ ივარიდან.

ქ. მ. ს. - ხეისტანები კალაშიც ხომ ცხოვრობენ?

ე. ხ. - კალაშიც ("კალა-სა-ც") არიან, უფრო ზეგანში ("ზეგან-ს") და ივარში ("ივარ-ს"). ბოგრეშში ("ბოგრეშ-ს") პირველები არიან, დედულები. დედაჩემის'ს ღვიძლი ძმა არის ვანო პირველი.

ქ. მ. ს. - ქვემოურებს არსაიდან ენათესავენ ("ქვემოურებს'ს კენ გიდევეს წილი")?

ე. ხ. - ცოლის მხრიდან.

ქ. მ. ს. - ბადიში ზემოურების ხარ.

ე. ხ. - ჰო, ზემოურების'ს ბადიში, პირველები'ს ბადიში ვარ.

ქ. მ. ს. - ცოლი სადაური გყავს?

ე. ხ. - ეცერელი გერლიანი.

მამაჩემს მედიატორობაში ბევრი ("ხუაფი") საქმე გაუხსნია, ეს მთელმა დალმა ("დალ-ს") იცის! ბევრი სამტრიაო საქმე ("ხანჯალი და დანა") გაუნელებია ("გაუგრილებია"), ბევრი კარგი გაუკეთებია ("მო-უ-წყ-ო-ა"). ეს ყველას აქვს სალაპარაკოდ და ილაპარაკებენ, ალბათ. სიმართლე არსად არ იკარგება ("ი-ჭ-რ-ბ-ა") და არც კარგი საქმე ("ნა-ქ-მ-ნ-არ-ი"). ალბათ ილაპარაკებენ, როგორც მე მაქვს სალაპარაკოდ, ასე ექნებათ იმათაც.

ბევრ დროში თამბაქო მოჰყავდათ აქ. დიდ გაჭირვებაში იყო ხალხი. მე ისიც მახსოვს, როგორ ვაცემდები (ძაფზე) თამბაქოს ფოთლებს ("თუ-თუნ-ს") რწყილებით სავსე ფარდულში ("კახარ-მა-ს'-ში"). ხალხი წყდებოდა ("ე-ხუეტ-ე-ბ-ო-დ-ა") დიდალეთენია ("უ-რი-ტ-ა-ტ-ო-დ") თუთუნის'ს კრეფით ("*სა-ხორ-ა-ე-ს"), ბავშვები იწამლებოდნენ ამისგან. ბოლოს და ბოლოს მამა იძულებული გახდა ("იყო"), თბილისში ჩასულიყო და მთელ დალს მოუხსნა ეს, აი, თამბაქოს'ს პრობლემა ("ა-მ-ბ-ა-ე-ი"). თუთუნს რომ დაკრეფდნენ ("მოტეხდნენ"), ბავშვები ძვრებოდნენ იქ; ჭამის დროს ვერ მოიცილიდა ვერც დედა, ვერც ვერაინი და ბავშვები იწამლებოდნენ ამისგან. ფარდული გადახურულიც ("და-ფარ-უ-ლი-ც") კი არ იყო. შუადღისას, პაპანაქება სიცხეში ("ყ-ა-ჩ-ო-ს'-ში"), ჯერ უნდა გაგეტანა და მერე შემოგეტანა თამბაქო. როცა საშუალება იყო, ააშენეს ("და-ი-დ-გ-ნ-ენ") გადახურული ფარდულები, მაგრამ მაინც გაწვადებული იყო ქალი, კაცი და ყველა, ანაზღაურებაც ბევრი არაფერი იყო - უმნიშვნელო რაღაც კაბიკები და იმასაც როდის აიღებდი (ცინ იცის)??

ქ. მ. - ხალხი, ალბათ, როგორ ლოცავდა იმას, ვინც ეს საქმე მოაგვარა ("გა-ა-სი-კეთ-ა").

ე. ხ. - კი, კი! ბევრი გაიძახოდა, რომ "სამუღამოდ ("გვა-ს'-დ-ღ-ის-ა'-დ") დარჩებოო საისტორიოდ ეს საქმე". დღესაც ახსოვთ და ლაპარაკობენ მამაჩემზე ძველი ხალხი...

აქ ბევრი კარგის გაკეთება შეიძლებოდა, მაგრამ ამ ომის მერე ისე ვარ დათრგუნული, რომ... რაც ვიცოდი და არ ვიცოდი, ყველაფერი დამავიწყდა. აწი, აბა, მე ველარაფერს ვისწავლი ("შემსწავლელი არაფრის არ ვარ"), ისე მაქვს ტვინი აბნეული, ამდენი გაჭირვების'ს გადამიკრე ("ნაყურები"). რომ დასცლოდა ("და-ნ-ე-ბ-ე-ბ-ო-დ-ა") ჩემს ძმას, წვენიების'ს ქარხნის'ს ამუშავებას აპირებდა ("ა-წყ-ო-ბ-ა-დ გული კქონდა"), ნამდვილად სუფთა წვენიები რომ ყოფილიყო, რაღაც იქნებოდა აქ სამომავლოდ. მე ხომ ვიცი, ჩემი ძმა რას ფიქრობდა ("ჭკუ-ე-რ-ო-ბ-ა-დ-ა") და რას მეუბნებოდა, რისი გაკეთება უნდოდა! გააკეთა ყველაფერი თბილისიდან მანქანების'ს თაობაზე და ბოლოს ისე მოუწყვეს, რომ რაიკომის'ს მდივანი და მილიციის'ს უფროსი გადაეკიდნენ (ჩაუდგნენ კრიჭაშ/ "და-უ-დ-გ-ნ-ენ ბიჯგ-ს") ტყუილებრადოდ. ვინც სათავეში მიდის, კარგს რომ აკეთებს, იმას არავინ

ეხმარება (“ე-მ-არ-ე-უ-ბ-ს”). ეს ძალზე (“გულ-ად”) ცუდი წესი გვაქვს. ჩვენთან ხელი უნდა შევუ-
წყოთ, როცა დარწმუნებული ვართ, რომ ის კარგს აკეთებს (“ა-წყობ-ს”). მერე სამი დირექტორი
გამოიცვალა ამ მუშურნობამ, მაგრამ არაფერი არ გაკეთდა ამის გარდა, რასაც დღეს ვხედავთ.
ისიც დაიშალა (“და-ორღვა”) ე. წ. წიგნები-ს კარხანა; დაიწყეს რაღაც, მაგრამ არაფერი არ გაკეთ-
და. ჩემს სინდისს ვფიცავ და ჩემს კაცობას, ყველა დამოკიდებულს (“ყველა მისცეს გული-”, რომ
ამდენ ხანში ერთი გასართობი რამე, კლუბი მაინც რომ აშენებულყო (“და-ღ-მ-უ-ღ-ი-ყო”) ან ბიბ-
ლიოთეკა, ახალგაზრდა რომ შეეა, რაღაცას გაერთობა, წიგნს წაიკითხავს, გახეთს წაიკითხავს!..
კი, არეულობა იყო, უბედურება იყო, მაგრამ გაკეთებული უნდა შეინახო, კი არ უნდა გაძარცვო!
წიგნი არ უნდა დახიო! შენ თუ არ გამოგადგება (“გ-ე-მ-არ-ე-უ-ბ-ა”), მომავალს ‘გამო’ადგება, ვინ-
მე წაიკითხავს. რამდენს-აც (“რა ზომას-”) წაიკითხავ, რამდენს-აც ისწავლი, იმდენი (მგტი) იცი
ცხოველბაში. არაფერი გაკეთდა (“მო-ე-წყო”) და რაც იღვა, ისიც დაინგრა (“და-ორღვა-”, დიოშა-
ლა (“და-ორ-ე-ც-ა-ა”); ამის გაკეთება შეიძლებოდა, ვინმეს რომ ეზრუნა. ახალგაზრდას ცოტაოდენი
(“კოტა”) გასაკანი (“შესასხლელი”) რომ ექნება, იქ რომ გაიყვას, რამე გასართობს რომ დაინა-
ხავს, მაშინ ცუდ ადგილას არ წავა, შეიძლება მობრუნდეს (“მოტრიალდეს”) და სადაც არიან შე-
კრებილნი (“მოგუნდავებულად”), რაღაც კარგს რომ აკეთებენ, შეიძლება იქ შევიდეს; მაშინ ცუდ
გზას (“შუკა-ს”) ასცდება ის. ამისთანები მართო ერთ ადგილას არ უნდა იყოს. გენწვიშშიც უნდა
იყოს, ომარიშალშიც უნდა იყოს, საკენშიც – ყველგან; ამისთანა რამ მომავალი თაობისთვის უნ-
და იყოს. ასეთები უნდა არსებობდეს. ახლა თათს ხელმძღვანელი არსებობს, შეკრიბე შენი ხალ-
ხი, რაღაც ილაპარაკე, რაღაც თქვი: აი, მთავარია მაინც რწმუნებული, საბჭოს თავმჯდომარე,
გამტერელი; კაცო, წელიწადში ერთხელ მაინც შეკრიბე შენი ხალხი და გააგებინე, საქმე კარგა-
დაა თუ ცუდად, ეს გაგაკეთოთ, თუ ის გაგაკეთოთ, ან საით წავიდეთ – აღმოსავლეთისკენ თუ
დასავლეთისკენ, ზევით თუ ქვევით? მიმართულება ხომ უნდა მისცე (“თხემი- ხომ უნდა უქნა სა-
ითკენმე”)?! სათავეში ვინც არიან, მათ ხალხისკენ მგტი ყურადღება უნდა ჰქონდეთ აუცილებლად,
მაშინ ხალხიც კმაყოფილია (“კარგი გული- უ-ქ-ე-ს”).

ახლა დღის ხეობა რომ გასაჯირშია, ასეთი უბედურება არასდროს უნახავს, არა!!! აღმო-
საველთ საქართველოში რომ ვხვდები, ზოგერთისგან მესმის, რომ “სოხუმსა და აფხაზეთში მარ-
თლა ომი ყოფილა, კოდორის ხეობაშიც ომი ყოფილა და დაბომბვანი”. შე კაცო, ომი და დაბომ-
ბვა როგორ არ იყო! აი, ჩემს სახლზე, შეგვიყვან შეინიო, შედინო და ნახეთ – სახურავი (“ყავარი”) მთლიანად დაფლეთილია, დამტერეულ-ჩატეხილია – ეს ყველაფერი დაბომბვის შედეგია, დასაე-
ლეთის მხარეს კედლებია დაცხრილული – ეს ნატყვიარებია (“ნა-თოფი არის”) სულ. აბა, მე ხომ
არ ვესროდი, ა, ჩემს სახლს, ყველაფერი რომ დაფეხვილია?! ძლიერ აღუშინი რომ ვიშოვე და რა-
ღაც, ამისი ეალი ახლაც მაქვს, არ გამისტუმრებია ჯერაც. ახლა ამას ფიცარი უნდა, მასალა უნ-
და! არც იმი-ს’ მოჭრა შეიძლებაო, არც ამის მოჭრა შეიძლებაო, ე. ი., რა ქნან გლეხებმა, მშრო-
მელებმა? სამოცდაერთი წლიდან მანქანაზე ვმუშაობდი. ნებისმიერმა სვანმა თქვას, მე თუ ხელი
არ შემეწყვიტა მისთვის – ოჯახი (“შოსახლე”) იყოს, ადამიანი იყოს, ქალი იყოს, მამაკაცი იყოს –
ან არ წავეყოლივარ, ან ვინმეს შევეატურებოვარ! “ამან ამდენი გადამახლევიანო”, – ვერავინ ვერ
იტყვის! ვინმემ ეს რომ თქვას, იმ დღესვე მიწაზე ვახლი (“ე-ა-ღ-ე-ბ”) თავს. ჩემს სიმართლეს გან-
გების ძალით (“ღმერთ-ის ქვეშ”) ვამბობ, დიდება ღმერთს (“დიდ-ე-ბა მი-უ-ჭ-და-!”) – ეს არის ასი
პროცენტო.

დანარჩენი ღმერთს ესმოდეს! – კოდორი-ს’ ხეობაში უნდა ამუშავდეს ყველა ადგილობრივი
საშუალება, რაც კი რამ არის. ბევრი გაჯირგებული არის აქ, ჩემზე უფრო მეტადაც კი. მე ინვა-
ლიდი და მყავს – ფსიქორადა და დაეადლებული, უფროს მძასთანა სენაკში. იმისი შეილი, ელგუ-
ჯა, აქ იყო ომის დროს, ჩემი მძებიც აქ იყვნენ: ვალოდია და გრიზა. ერთი უბრალო რამ, მაქვს
თუ არ მაქვს, სახლიდან არ გამიტანია (“წამილია”), ერთადერთი დედანემი წავიდა აქედან და
ისიც მოკვდა (“და-ღ-გ-ა-”) სენაკში, იქვეა დასაფლავებული და ჯერაც ვერ გადმოვასვენე. ასე

მაქვს საქმე პოდა... მძა მომიკვდა, ცოლ-შვილი ინვალიდი ჰყავს, ერთი გოგონა ჰყავს კიდევ. შიბა, - ის უკვლის იმათ. სააგადმყოფოში არიან ჩაქეტილნი, ერთი ოთახი აქეთ ამდენ აგადმყოფს მე-ცხორე სააგადმყოფოში, თბილისში, ძველი კორპუსი... ამიტომ ვარ გაჯირვებული. დამირეკავენ ტელეფონზე, ჩავაღ და რაც მაქვს საშუალება, რაც რამ მამბაღია, ჩამაქვს... რა მნიშვნელობა აქვს ("განსხვავება არის"), მე მექნება გაჯირვება თუ მათ? - ეს ჩემთვის ერთია. ძმობაც ასე გეპონდა ჩვენ და ახლაც ასე ვართ. ჩემი ძმისშვილები არიან და, რაც შემძლება, არაფერს დავაკლებ. ასეთია ცხოვრება ერთი ოთახიც კი არსად გამაჩნია ("ის არსად მაქვს"), რომ სადმე კარი შევადლო. ჩემი შვილი თავიდან ბოლომდე ომში იყო; ახლა ხომ ყველაფერი აირ-ღაირია. ჩვილები თვის ხელფასი (იმისთანა თოვლში ნადგომი) დაეკარგათ. ოლი არ იყო სინამდვილეში, ზოგ-ზოგიერთე რომ დააპარაკობენ - ტყუილად ("ცულად") მიდიანო; შეიძლება მართლა ერია ვიღაც, მაგრამ იქ ტყუილად არაფერ არ იყო. სხვა თუ არაფერი, შენი თავი მაინც გეპარდება. იქ მაშინ ძლიერ დრო არ იყო. რამდენჯერ გამოვინდინე, რამდენჯერ უკანვე გააქციეს მტერი, რამდენჯერ მოხდა უბედურება! იმდენი კარგი დაემართოს ("კარგიმც დამართონა") ჩვენზე კარგისა" და სიმართლის მთქმელს! იქ არ იყო თამაში, აი, ზოგიერთს რომ ჰგონია! ამაზე არაფერ ფიქრობს ("ჭკუერობს") - რატომ, ბოლოს და ბოლოს?! თოვლში დადიოდით, გასწორებული გეპონდა დღე და ღამე და რატომ არ უნდა იღონ ეს ყურად ("რატომ არ უნდა ი-ყურად-ღ-ღ-ღ-ღ-ღ"), ხელფასი რატომ უნდა დაეკარგოს ("გან-ქარ-ღ-ღ-ღ"), რატომ?

ქ. მ. - ჩემს ძმას - ნუკრისაც ასე დაეკარგა ის ხელფასი. - ჩვილები თვის ხელფასი განა ცატა?! ოთხი შვილი ჰყავს და მისთვის, აბა, როგორია!

გ. ხ. - ვიცო, შენი უფროსი ძმა - შუჭრი ომში დაიღუპა. დაღის ხეობიდან ომში დაღუპულთა ოჯახებს ყურადღება აკლავთ. შე კაცო, ზოგი იმასაც ამბობს, "შენ რატომ არ მოკვდიო!" - იმათი ბედისწერა იყო ასეთი ("იმათ ასეთი ბედი ჰქონდათ!") ყველა ერთად ხომ არ მოხვდებოდა ტყვის ("ფინთის-ის") ქვეშ!

ვინც ომში დაიღუპა, იმათ იესო ქრისტე-ღმერთიმც უმადლებს სახულეთს! ერთი რატომ არაფის უთქვამს ის, რომ ან სასაფლაოს მოვიანახლებე მათსა ან ცოტაოდენ ყურადღებას მივაქცევო ჩამეთი. აქ რომ მოდიან, იკითხონ, გამოიკელიონ, რატომ უნდა დაეკარგოს დალინს ხეობაში მაცხოვრებლებს გმირობა? დაიღუპნენ და წავეინდენ იმქვეყნად ვაჟაკები, ამ კუთხისისა და აფხაზეთის დაცვას დააკვდნენ ისინი, ხომ? რატომ არ უნდა იკითხონ ვინმემ რამემ? სია მაინც წაიკითხონ, რაღაც ცოტაოდენი ყურადღება მაინც არ ეკუთვნით იმ ვაჟაკებს და იმათ გომზრდელ დეებს?! ამისთანების გამო ("ამისთანებში") მწყდება გული. შორს უნდა გავიხედოთ, ასე გამოვინა, "სიმათლვე კაცმა მგელზეც კი უნდა თქვასო, მგელზეც". რისი გაკეთებაც ("მოწყობა") შეიძლება, ამას ყველა უნდა აკეთებდეს და ყველა უნდა ცდილობდეს ("შე-ცადინი იყოს ამის"). ასე მიდის ეს ცხოვრება.

ღმერთს იღვება ("შიუვიდა")! მე იმას კი არ ვეძებ, ვის რა აქვს, უფრო მეტიც ჰქონდეს, ნეტავ, ყველა, მაგრამ ბევრი გაჯირვებული რომაა, ამათ რაღაც ყურადღება უნდათ... ბევრია ისეთი, ცოლი რომ ვერ მოჰყავს ("ცოლის მოსაყვანი რომ არ აქვს"). ბოლიში თქვენთან, თქვენ გუნაცვალეთ ("ჩემი დღე თქვენ")! როგორც ჩემს ძმისშვილებს, ისე გიხდით ბოლიშს: ცოლი ვერ მოჰყავთ იმიტომ, რომ ერთ ოთახში იმდენი ("ეს ყველა") არიან გამომწყვედილნი. იქნებ ვინმემ მოაქციოს ასეთებს ყურადღება ("რატომ არაფერ არ იქმს ამის ყურადღებას")? ინვალიდისათვის ("ინვალიდის-ად") ცალკე უნდა იყოს გამოყოფილი რაღაც.

მე, მაგალითად, ათჯერ მაინც დამაბრუნეს თბილისში, ათჯერ! თვალის ჩინი ("სინათლე") დაეკარგე და... ამას არც ოპერაცია შეეღის და არც არაფერი. ოპერაციას მაინც არაფერ არ გამოკეთებს მე, საშუალებაც რომ იყოს.

ქ. მ. ს. - ომში დაგემართა თუ ისე?

ე. ხ. - პო! მე ჩამოვევარდი ათი მეტრი'ს' სიმაღლიდან, ბაგადა რომ დაცა, კლდიდან ჩამოვევარდი. სამხედრო პენსიას ვივლებდი და მერე უნდა მოეცათ პლასტიკატი, "ყვითელი ბარათი" არისო; რამდენჯერ წავედი თბილისში! ძალიან გამაწვადეს. გაებრაზი და მიეანებე თავი. პირველი ჯგუფი'ს' ინვალიდობი'ს' საბუთი მომცეს და ტყუილად ("ცუდად") მაქეს. დაავატარებ იმას ზეით-ქვეით და არც ის (მაქეს) და არც ეს!

ქ. მ. ს. - პენსიას გაძლევენ?

ე. ხ. - პენსიას მაძლევენ, აი, ამას - ოცდათვრამეტ ლარს ვლებულობ. ოცდაორი ლარი დამინიშნეს სიღარიბის (დახმარება). მე კი მეკუთნის ასე, მაგრამ ახლა მომიხსნეს ეს ოცდაორი ლარი, რომელიც მეკუთნონდა თვალების გამო. იქ თბილისში, ე. იმაში, ლეონიძის ორ ნომერში, მივედი: "ყველაფერს გავაკეთებთო და გამოვოგზავნითო". აქ ეკითხულობ და არაფერი გამოავზავნენ. ვარ ასე ახლა. დაეწერ ცხადებას, მაგრამ არ მინდა სიღარიბის'ს' დახმარება! მომცეს ის, ე. - ოცდათვრამეტი ლარი და ოცდაორიც თვალნაკლულობისა. ეს არის და ეს! დღეს ასე ეკეთებენ, ხელდასაცემებენ. ასეთების გამო ("აშ კალბ-ბუბის' ბრალით"), საშინლად ("ბრტუდ") მაქეს გული დაწვეტილი. ამაზე უკვე ადგილობრივი ხელმძღვანელობა უნდა ზრუნავდეს, მაგრამ ვის რა ადარდებს ("ა-ჭკუურ-ებს-ს")?! ჩემნაირი ბევრია კიდევ. იმათაც ასევე ექნებათ გული დაწვეტილი ("ეტკიებათ გული").

ყველას სჭირდება სამშენებლო მასალა. ახლა ამას ზემოთ ჭერი ("ღამფა") უნდა, იატაკი ("პოლი") უნდა, კედლები უნდა და სამი-ოთხი ოთახი უნდა მივამატო კიდევ ("შესა-ქმნ-ელი" მაქეს), ბიჭი ("ბავშვი") ცოლს მოიყვანს, როგორმე დაქორწინდება ("გა-სიძ-ღ-ება"), აბა რა იქნება? ცალკე ყოფნის საშუალება ("სამყოფი") არ უნდა პქონდეთ? ამას მასალა უნდა, ყველაფერი კი აკრძალეს და როგორ უნდა იყოს ასე? "რვა კუმბეტი მოსახლეუო" - აბა, რაში უნდა გეყოს ეს? აქ ფაქტიურად რაც არის რესურსები, რაც არის საშუალება, უპირველეს ყოვლისა, უნდა მოხმარდეს ამ ხეობას. აქვე უნდა აშენდეს რაღაც იმისთანა, რაც გამოადგება მომავალ თაობას, უფროსებსაც გამოადგება ("ხ-უ-ც-ე-ბ-ს-ა-ც ა-შ-ა-რ-ე-ბ-ს"), უმცროსებსაც გამოადგება და გამდიდრდება ხალხი. რაღაც ოდესმე მაინც იქნება, კარგი ცხოვრებაც მაშინ დადგება ("და-ფას-ღ-ება"). ეს უფროსებმა უნდა გააკეთონ ("მო-ა-წყონ") და, რა ვიცი, როგორ იქნება, თუ რა გადაწყვეტილება იქნება (მიღებული). ყველას ადარდებს, ყველა წუხს ამ საქმეზე. ვნახოთ, როგორ იქნება!

ქ. მ. - ბაგადაში ბრძოლის ეპიზოდები ("საქმეები") მოყვი უფრო დაწვრილებით.

ე. ხ. - ბაგადა რომ დაცა, იქ მაშინ ძალიან კარგი ახალგაზრდები იბრძოდნენ, რომლებიც დაიღუპნენ: გოგი რეზესიძე, გონერ ხარბიანი; მოხუცებული, ასაკოვანი კაცი - ტარიელ პაკელიანი. ჩვენმა ხალხმა იქ რომ გმირობა ჩაიღინა, იმას ვერასოდეს ვერავინ აღწერს, ვერასოდეს!

ქ. მ. - ემზარ ბიძია, პირველები'ს' ბაღიში ("ბაღის"), თუ ყოფილხარ ივარში?

ე. ხ. - ივარში წავედი ზუსტად თექვსმეტი წლის ასაკში. აქ იყო მედიატორობა, გენწვიშში, და სენათიდან იყვნენ ჩამოსულიები მამა'ს' დედალები - ხიბლიანები. ჩემი ბიძაშვილი იყო მიშა ხვისტიანი, მკვიდრი ბიძი'ს' - არჩილი'ს' შვილი. ახლა კრწანისში ("კრწანის-ს") ცხოვრობს. იქაც არ დატოვეს მამაბაბური ("თავიანთი") ადგილი, ივარშიც არიან და კრწანისშიც. მაშინ ამათთან ერთად წავედი მალულად ("ჩუმა-დ"), არავინ არ იცოდა იმიტომ, რომ მამას იქ ხომ კაცი შემოაკვდა...

ქ. მ. ს. - შემოსული ("შე-მო-ვ-ღ-ომ-ილ-ი") იმიტომ ხართ?

ე. ხ. - პო... ჩვენი მოგვარე შემოაკვდა უნებლიეთ - ერთი ოჯახი'ს' ("ქორ-ი'ს") განაყარი ვართ, ბექუნსანი, ისევე ერქვა საწყალს... ბავშვები ციგაობდნენ ("ნა-ჩარხ-ა-ჯ-ან") თურმე და... იმას მოაყოლეს კამათი, ეს გადაიზარდა ცუდ ამბავში. ისენ ჩამტერეული პქონია ყველაფერი, თავი გატეხილი პქონია... დარჩა ხინჯად იმდროინდელი ამბავი, ასეთი უბედურება რომ შეემთხვა და წამოვიდა იქიდან.

ქ. მ. ს. - მთელი ოჯახი ("ქორი") გადმოვიდა?

ე. ხ. - არა, ყველა იქ დატოვა.

ქ. მ. ს. - დედ-მამაც?

ე. ხ. - ყველა იქ დატოვა და თურმე ცხოვრობდა ბორჩალოში ("ბორჩალო-ის ნაცხოვრება"), მერე სოხუმში ჩამოვიდა; იქ იყო კარგა ხანს და რომ შეიტყო დალი'ს ამბები, მაშინ აქ ამოსულა და გაუკაფავს ("და-უმოლა-ავს") ეს. ახლაც კია შემორჩენილი ერთი-ორი ვეებურთელა ძირი მაშინდელი განაკაფი. კაფავდა თურმე, ძირითადად, ხელითა' და ნაჯახით. სულ მაინტერესებდა, ძალიან მინდოდა კოშკებისა' და იმ სახლის ნახვა, სადაც მამაჩემი ცხოვრობდა, ჩემი უფროსი ძმა სადაც დაიბადა... ეს ყველაფერი მაინტერესებდა.

ქ. მ. ს. - უფროსი ძმა იქ არის დაბადებული ("ნა-თენ-ბი")?

ე. ხ. - გრიშა და ნარიშანი იქ არიან დაბადებულინი. გრიშაც მკედარია ("დგრ-ომილი არის") და უფროსი ძმაც, აქ გარდაიცვალა ("და-დგრ-ა"). ნარიშანი თბილისში გარდაიცვალა. აი, ამათ გაეყვიე მალულად, არავენ არაფერი არ იცოდა. ავდექი და წავედი. ჭუბურხინჯ'ში ვიყავით ნათესავებთან, ნარიშანიც იქ იყო. ავდექი და გავერიდე ("გაეგსწარი") ამათ და ზუგდიდი'ს აეროპორტში დახვდი, კაკრიაშვილის გვარზე ავიღე ბილეთი, ჩა(და)ვჯექი იმ თვითმფრინავში(ზე), რომელზეც ესენი ავიდნენ, აი, მამაჩემის დედულები და ჩემი ბიძაშვილი. ვზივარ ახლა და... ესენიც დანსაგებები იყვნენ და გვიან შემაშინეს: "ე. შენ აქ რა გინდა, სად მიდიხარო?" "სადაც თქვენ მიდინართ, მეც იქით მოვიდვიარ-მეთქი". ევლარაფერი ევლარ მითხრეს, წინასწარ რომ მითქვა, დარწმუნებული ვიყავი, არ წაიშვებდნენ.

მესტიაში ჩამოვედით თვითმფრინავიდან და, "ატლასს" (რომ) ეძახიან, იმ აღმართს დაგადექით პირდაპირ. იქ კარგი ცივი წყარო ("ლიც-ლიც-ი") მოდის, იმისთანა წყალი მე ჯერ არ დამილევია. ავედით, 'იელი უკვე ჩანს ("იელი-ს'-ში საყურებელია"). მე და გრიშა ხვილიანი დავრჩით იქ. დანარჩენები შევიდნენ და დაბნელებას ("და-ბურ-ვა-ს") ელოდნენ, მხოლოდ მაშინ შემიყვანდნენ. შე კაცო, კოლოებმა შემაწუხეს ძალიან და გრიშას ვუთხარი: "თუკი მიგაყვართ, შემიყვანეთ, თუ არადა მოგტრიალდები და უკან გბრუნდები-მეთქი ანდა მაჩვენე გზა ("შუკა") და წავედ ჩემი-მეთქი". გაუდექით მართლა დაღამებამდე ("და-ბურ-ვად") ვიღაცები ხარებს მწყემსავდნენ ("მედლე-ურ-ოდ-ნენ") და: "აუ, ესენი გვიცნობენო, ეს არის და ის არისო..." ავიღე მართლა'ც' თოცა ("სასროლი"), მწყემსებმა ("მედლე-ურ-ებ-მა") თურმე ხარები დატოვეს და წავიდნენ. მერე იელიში რომ ვიყავით, იქ ვსვამდით და თორმეტ საათზე გაუდექით იელიდან გზას. იფარში ავედით იმ საღამოს და უკან დაბრუნებისას ამბობდნენ: "ყანალები შემოვიდნენო ("მო-ვდ-ომი-ლან") სოფელში". იელიში თამადა ვიყავი... მერე კოშკზე ავედი, პირველი სართული საგსვა ძვლებით. ჩემი ბიძაშვილი ამოვიდა, კლავდია... კოშკიდან ვეძახდი ქვევით მყოფებს, სახელებს კლავდია მკარნახობდა ("მეუბნებოდა") გოგოებისას, ბიჭებისას ("კინტ-ურ-ე-ბი-ს'-ა'-ს")... ესენი დაბნეული იცქირებიან ("ინებეიან"): "ნეტავ, ვინ ლაპარაკობსო?" მომდევნო რკისით ("ფრენით") მოვიდა ბიძაჩემი და, რომ გაიგო ჩემი იქ ყოფნა, საწოლში მომადგა, მაკოცა თურმე, მაგრამ მე არ გამოვიტარაფერი. როცა ავდექი, დუმელთან ("ფეჩ'-ს'-თან") იჯდა და ამოედნა ცრემლებს ღერიდა ("ა-გორ-ებ-და"), რა თქმა უნდა ("ცხად-ად"), სიხარულისგან, მე რომ ჩავედი, მე რომ დამინახა იქ.

ქ. მ. - საცხოვრებლად რომ შეადარო იფარი და დალი?

ე. ხ. - იფარი'ს პირობები უფრო მძიმეა იმიტომ, რომ ყველაფერი შორიდანაა მოსატანია. სათიბები ("სა-ლელ-წაშო") შორსაა, შეშა შორსაა, ისე კი პაერი და ბუნება ძალიან მომეწონა. განსაკუთრებით კოშკები'ს ყურება ღირდა, მაგრამ საშრომი ("გა-სა-ჭირ-ი") დაღში ნაკლებია, ოღონდ, აი, ესაა, ჩაკეტილად ვართ, ვერაფერს ვერ გაიტან (რაც კი ბეჭენბა ხელთ), მაგალითად, გასაყიდად ანდა გაიტან და ყველაფერი დაგულწყება.

ქ. მ. - უღელტეხილზე, მგზავრობისას.

ე. ბ. — ნიგოზს წაიღებ და შემოგვყვებოდა ყველაფერი; რომ ჩაიტან, გინდ ნაცარი (“ტუტ-ო”) გქონია (“გადმოგიღია”) და გინდ ეს. ანდა, ყუთებით უნდა წაიღო (“მიტკონდეს”), მაგრამ იმიწ’ს საშუალება არ არის. ტომრით (“შეშოკით”) წაიღებ და ყველა იმას აზის ზემოდან, ანდა ჩანთებს (“სუშკე-ბს”) თავში გვესერიან (“თხემ-ს-ში გ-იტკე-ც-უნ-ებენ”), ვინ გიცდის, ვინ გეკითხება რამეს? ჩაკეტილი ვართ, არაფრის გასაქანი არ არის.

ქ. მ. — თქვენ, მგონი, კარგი კაკლნარი გაქვთ, აი, რამდენი ტომარა კაკალი აგცერეფიათ (“მო-გ-ჯღ-ომ-ი-ათ”) კარგი მოსავლიანობისას?

ე. ბ. — სამოთხი წელია, დაიკლო და დაიკლო, არ ვიცი, რისი ბრალია.

ქ. მ. ს. — სკები გყავთ?

ე. ბ. — სამასი ლარი გადავიხადე, სამი ცალი ვიყიდე. მე არასდროს მომივლია სკისთვის (“ლობედ”), მაგრამ ერთი კაცი შემპირდა (“და-მ-ა-იმე-და”): “მე ამათ მოუვლილი” და: “კი, ბატონო, ნამატი შენიც იყოს და ჩემიც, შენ ოღონდაც მოუარე-მეთქი”. ამოვიდა ერთხელ, გახსნა და მოუარა, მაგრამ გაზაფხულზე სხვისი ფურტკები (“მე-ორ-ი” ბუ-უ-ბი”) ეხვია, მე კი მეგონა, მუშაობდნენ; გავხსენით და არის რამე შიგნით? — ცარიელი იყო.

ქ. მ. — აქ მაგარი ყინვა რომ იცის, იმიტომ ხომ არა (“იქნებოდა”)?

ე. ბ. — სკა უდგათ ყინვაშიც, მაგრამ წამალი დააკლდა (“სა-ძა-გი-მო-კულ-ა”) ან სხვა რამ, თორემ ბალიშები და ეს ყველაფერი შეეკერინე (“აღ-ე-ჩხიბ-ე-ინ-ე”) ზინას, მაგრამ...

ქ. მ. ს. — საქონელი (“კუმაში”) გეყოლებათ, ალბათ?

ე. ბ. — კი, საქონელი მყავს, მაგრამ შეიდი ძროხა (“ფური”) მომიკვდა... გამოვაზამთრე (“*გა-მო-ვა-თო-ვ-ე”), ოღონდ გაზაფხულზე ფეხები ეკეცებოდათ და დაიხოცნენ. არც ის ვისარგებლეთ და არც ეს. წამალი (“სა-ძა-გი”) კი დავალეერეთ, მაგრამ...

ქ. მ. — ეშვარ ბიძია, ადგილებიწ’ს სახელები მინტერესებს; აი, გაილიანი რომ ახსენე ამას წინათ, მე როგორც ვიცი, “გაილი” ქალის სახელი იყო, არა?

ე. ბ. — გაილი იყო ბაჭისა’ და ლაღოს დედა; ბექო ერქვა მამამისს. თვითონ პირველია, მკვიდრი და-ძმის შეილები არიან დედაჩემი და გაი.

ქ. მ. ს. — რა გეარწ’სები არიან?

ე. ბ. — დალიწ’ს გურჩიანები არიან, დედა კი პირველია.

ქ. მ. — ოჯახს დაერქვა გაილიანი მას შემდეგ?

ე. ბ. — გაილიანი და ბექოანი (“ბექო-ები”), ბექო ერქვა მამას. ზოგი ბექოანს ეძახის (“ა-მ-ბ-ობ-ს”), ზოგიც — გაიანს. ჩვენ, მაგალითად, გექვია ისიდორესანი.

ქ. მ. ს. — მამაშენი ვისი ბაღში იყო?

ე. ბ. — ხეიბლიანებისა’, იელიდან არიან.

ქ. მ. ს. — ‘ბალს’ ქვემოელი არავინ გყავს ნათესაობაში?

ე. ბ. — ქვემოური ცოლი მყავს, დანარჩენი — არავინ.

ქ. მ. — ცოლის საუბარზე არ გადახვედი?

ე. ბ. — ცოლი თვითონ უნდა გადმოვიდეს ჩემს ყაიდაზე.

ქ. მ. ს. — თვითონ ხომ ‘ბალს’ ქვემოურად ილაპარაკებს?

ე. ბ. — ‘ბალს’ ზემოურად ლაპარაკობს, ბალს ზემოურად. ზემოურიც უნდა იცოდეს და ქვემოურიც, მაშინ ხარ კაცი!

ქ. მ. — ახლა, აი, დიდი სამზადისებ’ია აქ, “პრეზიდენტი ჩამოგედისო”. ამაზე რა აზრისა’ ხარ შენ?

ე. ბ. — პრეზიდენტისა’, მე, მაგალითად, ძალიან კმაყოფილი ვარ. რატომ? რატომ და, ჩემი ჭკუით (“ჭკუ-კუ-ერ-აფ”) მე როგორც ვფიქრობ, ბევრი (“ზუაფი”) კარგი გააკეთა, და ბევრიც გასაკეთებლად დარჩა (“უ-კლ-ი-ა მო-ს-ა-წყ-ობ-ად”), მაგრამ გარეთ რომ ყრიან ბავშვიანი ქალები, ეს არ

მიმართა სწორად ("კარგად").

ქ. მ. ს. - ლტოლვილებს გულისხმობ?

კ. ხ. - ლტოლვილებსაც და ისედაც; აი, ტელევიზორში რომ ვუყურებ, ღია ცის ქვეშ ტოვებენ ხალხს ბავშვებიანად, ტირიან, იტანჯებიან, გასაცოდავებულები არიან, ეს ძალიან ცუდად მიმაჩნია, თორემ დანარჩენი... ნულზე იყო ყველაფერი, ნულზე, და სააკაშვილმა ფეხზე დააყენა საქართველო, შე კაცო! ჯარი ჯარს დაამსგავსა, ხალხში დადის უბრალო კაცოვით და მეტი რა ქნას, აბა? თვითონ რომ არის მონდომებული, ასეთი რომ მის ირგვლივ მყოფი ხალხი იყოს, მაშინ საქმე მთლად უკეთესადაც იქნება. მაგრამ ჯერ, ალბათ, ვერ მოასწრეს ("მოუსწრაიოთ") ყველაფერი, ვეღარ სწვდებიან. მე ძალიან კმაყოფილი ვარ, თუმცა ჩემთვის არაფერი გაუკეთებია განსაკუთრებით. ჯერ კიდევ ბევრი რამ უნდა გააკეთოს ("უკლდო-ა"). ძალიან მიხარია, აქ რომ ჩამოიღის და ასეთი ყურადღება რომ აქვს ჩვენკენ, მაგრამ "ზემო აფხაზეთი" რომ დაარქვა, ეს სინამდვილეში მწყინს. აქაურობას ("ამას") ერქვა "დალი"ს ხეობა". ამას ღმერთი"ს სახელი არ უნდა წაართვას არც მთაწარობამ და არც ხალხმა. ეს არის დალი"ს ხეობა, არაფითარი კოდორი ეს არც კოდორი"ს ხეობაა და არც სამეგრელო-ზემოხევის... ამას არ უნდა დაეკარგოს ("გან-ე-ქარ-ე-ო-ს") თავისი სახელი. ეს არის შენარჩუნებული ("ნაძლები") ხალხი"ს ძალით. რამდენჯერ არის ეს ხეობა სისხლით ადებული (ვინ იცის)!

ღმერთი იცავდეს ყოველთვის აქ მყოფ კაცს, აქ შემომსვლელს ("მო-მ-კლ-ომ-ს") და კარგის მოქმედს ყველას!

სვენები ძალიან ალალი ხალხი ვართ, მეგრელები კი - ძალიან ეშმაკი, ამიტომ ხშირად ("ხუაჯეერ") მოგვდის კურობები:

ერთი სვანი ამხედრებულია კარგად შეკაზმულ ("მოწყობილ") ცხენზე. კარგა მანძილი ("ალაგა-ს") რომ გაიარა, ხედავს, ერთი მეგრელი დგას, აიღებს რევილიერს, მიიბჯენს და დიდებს მიიბჯენს, (ჩახმახს) არ გამოჰკარავს და ისევ ჩადებს თავის ადგილას. მიუახლოვდა და:

- რას შერებო?
- ე, თავი"ს მოკვლა მინდაო, თავი"ს მოკვლა მსურსო!
- და რაღა გიშლისო?
- რა და არ ეკვდებიო.

აიღო ("ა-ი-კლ-ა") კიდევ, მიიბჯინა ("შე-ი-ბიჯ-ა") და კვლავ არ გამოჰკარა (ჩახმახს), კვლავ ასე ჩამოუშვა. მაშინ სვანი ჩამოხტა ("სუან-მა-ი-ს-უ-პ-ა") ცხენიდან და:

- ასე კი არ უნდაო, მომეციო რევილიერი ("ლიეერ-ი")!

მისცა მეგრულმა (ეს გამზახებული იყო), მიიბჯინა ამან, გამოჰკარა, გაადინა ჭახანი და წაიქცა ეს შენი სვანი, მეგრელი კი მოახტა ცხენს და წავიდა; დატოვა სვანი აქ. დღემდე ძალიან მტკივა ამაზე გული, ბრაზი მახრჩობს, მაგრამ რა ექნა?! - ასე როგორ მოტყუვდა ("მო-ღორ-და-უ")!

ქ. მ. - შეიძლება მთლად ასეც არ ყოფილიყო! პატარაობისას ვინ გიყვებოდა ზღაპრებს - დედაშენი თუ მამაშენი?

კ. ხ. - უმეტესად მამა მიყვებოდა ზღაპრებს, მაგრამ ახლა ნამდვილ ("მტკიც-ის") ამბავს მოგიყვები ("გ-ი-ა-მ-ო-ბ"), რომელიც სვენებს შეგეგმთხვა ("მო-გ-ე-ო-კლ-ა") სამეგრელოში:

ქატოსთვის ვართ სენაკში მე, სილვეან წიფიანი, უორა ქოჩიანი და პამლეტ ქოჩიანი. დიდი რიგია ("ორგრედი არის"), მანქანა მანქანაზე მიჯრილი ("ა-ბიჯ-გ-ო-ა") და ჩვენ ზედ არაფერ გეყურებს. მივლი ღამე აქ ვართ და ტვირთავენ ("გრუზ-ა-ფენ") ამათ, აი, მანქანებს ("შაშინ-ებს"), ჩვენ კი ვუყურებთ ერთმანეთს. ვერაფრით ვინ ვერ იწვიან მანქანები. თურმე ერთი მეგრელი მოედის ხოლმე, ბუნკერი ჰყავდა, ქატო"ს საუციალური სახილდავი. ამას გააყენებს და მიდის, ჩვენ კი ვდგავართ. ბოლოს და ბოლოს ვეითხებ: "რა ამბავი-მეთქი ქვემოთ?" შოფრებმა გადაწვიეს (მანქანები), ვინ - უკან, ვინ - იქით და, როგორც იქნა, მივალწვი ქატომდე. ამასობაში ის მეგრელიც

მოღის იქიდან: სათვალეები უკეთია (“ა-ბ-გ-ს”), დიდია, ტანსრული, თეთრი მაისური (“მაიკა”) აცვია, ამაყად (“მ-დიდრად”) ზის მანქანაში. მოღის ის და მიეღიარა (მივიწვევ) მეც და თითქმის მიეგზინეთ ერთმანეთს. ვიქორბო – ან თვითონ ჩაიწვევა (მიბრუნდება) უკან, ანდაც¹ მე; ჰამღლები და გრაა აქ დგანან, სიღვეანი ხომ საერთოდ არ შორდება: “ღმერთო იყოს შენი შემწეო” (“მო-მარჯუე”)!” ის-ის იყო, მანქანის წინა ნაწილები (“ბუფერები”) უნდა მიბჯვონდეთ ერთმანეთს, რომ ჩაიწია უკან და: “მე და შენ ვილაპარაკებო...” ბუნეკრის ქვეშ დაფაყენ მანქანა და იქიდან უკვე ყრიან ამას, ქატოს. მივედი და: “აქ ვართ-მეთქი, თუ რამე გაწუხებს (“გა-ტკუერებს-ს”) მეთქი”. თავს აქნებს. ჰამღლებს დანა აუღია (“სა-რტყელ-ს-ში აქეს”), თუკი რამე მოხდებოდა. ახლა ვარჩევთ საქმეს (“ვლაპარაკებო”)... ცოტა ხანიც გაეიდა და დაგვიტვირთეს (“და-გვი-ტრუხეს”) მანქანები. მებრელება გაწია მანქანა და ორი სიტყვა თქვა მხოლოდ, მეტი არაფერი: “როღის შევხედეთო მე და შენ ერთმანეთს?” “დღესაც აქ ვართ-მეთქი, ისე კი, როღესაც მომიწევს აქეთ ჩამოვივლა, სადაც იქნები, ისიც ვეძებო და იქვე შევხვდებით ერთმანეთს-მეთქი” – უბრალოდ ასე უთხარა. ამასობა-ში უკვე ჩვენებიც გამოვიდნენ (“გა-მო-ქედნენ”) ყველანი და ჩაწანარდა ეს ამბავი – არც ის და არც ეს. დაეიტვირთეთ და წამოვედით მშვიდობით (“ბედ-ი-ერად”). არ მივიდა საქმე ჩხუბამდე.

ასეთები ხდება. სიღვეან წიფიანმა დალი² ასავალ-დასავალი (შრომით იქნება, ადამიანობით იქნება) რომ არ იცოდეს, ისეთი (“ე-გ კალიბ-ი-ს”) არაფერი არ არსებობს. არც მომხდარა არაფერი და არც მოხდება. ყოველთვის კარგად იყოს (“კარგადმეც არის”), ბევრი კარგი გაუკეთებია ჩვენი ხეობისთვის. ზოგიერთები იახუნენ, საქონელს (“სულ-დგ-მულ-ს”) რომ იბარებდა, ერთიმ (“სარტყელ”) რჩებაო თვითონაც. ის კი არადა, დაკვირვებულ საკლავის წონისგან ნახევარიც აღარ გამოიღობდა (“რჩებოდნენ” იმის³ ე, რასაც იბარებდნენ. ცოცხავა ადამიანი ტყუილად⁴ (“ბა-კა-ბუ-ქი-ს”) დასაბრალებლად! ერთხელ, დიდი (“ბრტყელ”) ბოღში, და ღორები წაიყვიანეთ, წინასწარ მაგრად მიუძლიათ შრატისთვის (“სველად”). გაბერილი ღორები ზოგი დაიხოცნენ, ვერ გაუბლეს. პირველ ხარისხზე წავა თუ მეორე ხარისხზე, სიღვეანს კისერზე (“კინჩ-ს-ს-ზე”) გადაღის ყველაფერი. რამდენ ადგილას მქონდა მე ამაზე ლაპარაკი! სიღვეანს და მის ნაშიერს კარგის მეტი არაფერი გაუკეთებიათ ხეობისთვის (“ხეობად”): მანქანით გინდა, ადამიანობით გინდა, კაცობაში გინდა – მე, საერთოდ, ეს ოჯახი მაქვს სატრახხოდ, მარტო აჯარაში კი არა, მთელ ხეობაში. იმათ შემოველე (“ჩემი დღემც დამატებიათ”) ჩამოყალიბებული ოჯახის მთელი შემადგენლობით. თამროს⁵ ვენაცვალე, მაღაზიაში მუშაობდა – სიღვეანის ცოლი. ისიც ძალიან კარგი იყო ყოველთვის. სიკეთე სანიმუშოდ (“სალაპარაკოდ”) რჩება ყველგან. ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს უმცროსის მოქმედებას უფროსთან. აი, უბრალოდ, ხალხის თავყრილობაში ახალგაზრდა (რომ) შემხედება, ჩემთან რომ მოვა თვითონ (მე რომ მივალ მასთან, ამას ნაკლები მნიშვნელობა აქვს) და გადამოცინის – “ემზარ ბიძია, აბა, როგორ ბრძანდებითო”, ხელს ჩამომართმევს, ის უფრო მიხარია მე, ვიდრე რამეს რომ მაჩუქებს. თუნდაც ოქროს ქული დამახურო, იმას ის მიჩვენებია, რომ უბრალოდ შემხვდე და სიმატლე (“მტკიცე”) მითხარა, ადამიანური რაც არის.

ქ. მ. – თქვენს ოჯახში ხატი იყო დაბრძანებული?

ქ. მ. – დიდება მიუვიდა! ცხენოსანი წმინდა გიორგი არის აქ დაბრძანებული, ღვთისმშობელია დაბრძანებული. ბერძენი (“ხუა-ჯერი”) გადაწვევით, ეკლესიისთვის (“ეკლესიად”) გერძუქმინა, მაგრამ ახლა, მამა რომ გარდაიცვალა, თავი შეეკავეთ (“ვერ გქნით”), რადგანაც (“რატომ და”) მისი მონაბრძანებია ხატები. ბერძენის⁶ გადასახლება რომ იყო ახანათში, მაშინ წავიდნენ აქედან მამა, დავით ჩოფლიანი..., შეიღობა კაცი იყო აქედან წასული და მაშინ ბერძენის⁷ სახლებიდან პირდაპირ ყრიდნენ თურმე ხატებს, დიდება მიუვიდათ! ოთარმა, ჩვენმა, ხვისტანმა, სოხუშში გაატანა (“და-ა-ბარა”) და შეაკეთებინა (“გა-ა-წყობინა”) მათი დახიანებული ადგილები

¹ თამარ გერლიანის დაკრძალვის დროს (2008 წლის 10 აგვისტოს) დაიბოზა კოდორის ხეობა. ძლივს მოასწრეს ქალებისა და ბავშვების გახიზნა კუბურის ხეობაში (ი.მ.).

(“რაც გაფუჭებული იყო”).

ქ. მ. - აზნათში, ალბათ, კომუნისტებმა გადმოყარეს, არა?

ქ. ხ. - დიას! ბურძინები ხომ ძალიან მორწმუნეები არიან, ძლიერი დამცველები ხატ-რჯული-სა! ამით გადმოყრილი მამას აუღია და ამოაბრძანა სახლში.

ქ. მ. - დაახლოებით რამდენი ხანი იქნება, რაც ხატები თქვენს სახლშია დაბრძანებული?

ქ. ხ. - არანაკლებ ოცდახუთი წელი მინიმ. ახლა აქ რაც კი რამ “მო”ხდებოდა, მედიატორობა იყო თუ სხვა, სვანურ წესზე ხომ განისჯება (“მო-მო-ურ-ა-ე-უ-ა”) ყველაფერი? - სვანური წესით ლაგდება (“ლა-ო-წ-ობა”) ყველაფერი! ყოველთვის მარტო არის ჩვენი ხალხი; დიდება მიუვიდა, მეტი დამაჯერებლობა აქვს (“სა-ჯერ-ბ-ლ-ად ჩანს”) იმას, ვინც ამ ხატზე დაიფიცებს (“იბან-უბა”). ამით თავს რომ ბოლომდე წმინდად გამოიყვანს (თავის სიმართლეს რომ დაამტკიცებს < “თხემს-სა-ვ-ღ-ომ-ს”-კენ-გა-გა-მო-ი-ვ-ღ-ომ-ბ-ს”), იმ კაცის ყველას სჯერა. ასეა ეს! მეც ასე ვიცი (“მ-ჯერ-ა”), რომ მედიატორობისას მეტწილად ყველა ამ ხატზე იფიცებს.

ქ. მ. - ბევრი არეული საქმეებიც დაწყოხილა, ალბათ.

ქ. ხ. - ბევრი საქმე დალაგებულა ამით და ამიტომ მეც უფრო მეჯერა.

ქ. მ. - გადაბრძანება სად გიფიქრია (“გი-ჭკუ-ერ-ებ-ი-ა”)?

ქ. ხ. - საყდარში, შიყერის წმინდა გიორგის სალოცავში, დიდება მიუვიდა (“მი-უ-ჭკ-და”) წმინდა (“უ-ც-ხო”) ადგილია. ყველგან, სადაც საყდარი დგას, და სადაც უნდა გადააბრძანო, ეს ღმერთის ძალით სულ ერთია იმიტომ, რომ რწმენა, რაც გულში გაქვს, ერთია.

ქ. მ. ს. - პირველი მომსვლელი (“პირველად მო-მ-ჭკ-ღ-ომ-ი”) ვინ იქნებოდა დალში, ამაზე იცი რამე, თუ გსმენია რამე?

ქ. ხ. - დაწვრილებით არა... ძირითადად, ალბათ, იასონ წიფიანი... ჩემი ცოლეურობიც (“სა-მა-მა-ში-თ-ი-ლ-ო-ე-ბ-ი-ც”) ძალიან ადრე ჩამოსახლებულან (“დაბრუნებულან”) და სხვებიც.

ქ. მ. ს. - მანამდე აქ უღაბური ტყე (“ჩხეკი”) იქნებოდა და, ალბათ, გაკაფეს (“ა-მო-ღ-ე-ბ-დ-ნენ”). რატომ ან რის მიხედვით ირჩევდნენ ადგილებს? დალის ხეობა რატომ ჰქვია?

ქ. ხ. - (ახლა) ერთი ვიღაც ხომ შემოვიდა (“შე-მო-ჭკ-და”), ძალიან ადრე და აქ ცხოვრობდა!

ქ. მ. ს. - მანამდე იქნებოდა ნამოსახლარ’ები აქ?

ქ. ხ. - ახლა ამას ლაპარაკი (“ღარ-ღალ-ი”) რად უნდა! ნამოსახლარი როგორ არ იქნებოდა? “ლაშხელთა დანადგუპე (“ნა-შა-გ-ებ”) ტბას” ვეძახით ჩვენ აქ: ცუდი ზამთარი ყოფილა, ზეაგი ჩამოსულა და ლაშხელები დადგუბულან, მხოლოდ ერთი კაცი გადარჩენილა. იმის მერე დაეჩქვა ეს სახელი. ტბა დგას იქ, ზემოდან (“რალაც”) ზეაისებური რელიეფია და ყოველთვის მოსალოდნელია, ჩამოვიდეს ზეაგი (“საშიში არის ზეაგის” მო-ვ-ღ-ომ-ბ-ად”). გზები რომ გაკეთდა (“ა-ე-წ-ე-ნენ”), მერე აქ, ზემოთ, ხეტის დამამზადებელი მუშრობა მუშაობდა. მანამდელი არაფერი ვიცი. ზეობაში პირველად ანტონ გულბანი მოსულა. მისი ყოფილა ბაგრატი’ს მთა, მერე კი იქ მოსულა ბაგრატ სამსიანი. შემდეგ უკვე დაიწყეს ყველამ აქ ჩასახლება. ზემოთ არის მთა ჰარეა. ლაზარეს იქითა მიწა (“ადგილი-ი”) ბარუმბაში შემოდის, ეს უკვე ალიქვასტი’ს მთა არის, ხვარაში კი აქეთ მხარესაა. ზოგი ისეთი სახელ’ებ’ია, რომ აფხაზურს ჰგავს. დარჩვის მთა არის კიდევ. ომარისშალი რომ არის, მაგალითად, იქ თურმე ომარ მარშანია ცხოვრობდა (“ნაცხოვრება”). დაშნა ჰქონია იმას იმისთანა, რომ წმენდდა თურმე და შუაზე გაუპია (“გაუყვია”) თავისი თავი. დიდი ხანი არაა მას შემდეგ გასული, რაც აღმორჩა წისქვილი’ს დოლაბი’ს (“ქვი’ს”) საბრუნებელი რკინისა, “კეერუს” რომ ვეძახით ჩვენ. ერთი მხარე მოტეხილიც აქვს და ნახევარი შევინახე. მიწაში ვიპოვე კაცი’ს ხელთია (“ტოტი-თ არის”) ამოტიფრული და ჩაქუჩითაა (“კეერ’ოსხ-ით”) გაკეთებული. ხეობაში “მო’იოხება ჰქვია, ნაწერები ემჩნევა ზოგიერთს, ზოგსაც არაფერი ატყვია. ეს ქვები ეო-ღაცის ნამოსახლარს ჰგავს. სოსუმის თეატრში ემუშაობდი მანქანაზე და მაშინ ყველგან მიხედ-

ბოდა მისვლა-მოსვლა, მაგრამ აფხაზები¹ს ნასახლარები არსად მინახავს. ყველგან აქვთ გაკეთებული გაღაგენები. ჩვენ რომ გეჩვენოდა სვანეთში, ისეთი ქუჩის² გაღაგენები აქვთ სულ. ზოგ წიგნში წერია ისე, რომ აბი, დალი³ს ხეობაში ნამყოფი არიან ესენი, აფხაზები, ფაქტურად. ახლა რომ აბაზებს ამბობენ ჩვენი უფროსები, როგორც ჩანს, აქ იყვნენ და აქ ცხოვრობდნენ ესენი.

ქ. მ. - ახლა ლამპრობაზე ეილაპარაკეთ. ლამპრებს, ალბათ, შენ თვითონ აკეთებ ("ა-წი-ობ").

ქ. ხ. - ლამპრებს გამზადებთ ნათლისღების⁴ს ("ა-ღ-გ-მ-ა-ს-ს") ღამეს⁵. ეს არის სულების⁶ს⁷ დღე. კურთხევის კვირეული ხან გრძელდა, ხან - მოკლე. სწორედ "ადგომა" ღამეს იჭრება ლამპრები. რამდენიც მამაკაცია, ქულის დამხურავია ("მ-დ-გ-მ-ელი") ოჯახში, იმდენი ლამპარი უნდა გაკეთდეს და აინთოს. ერთი წმინდა გიორგის⁸ს ლამპარია. სხვა დროს ლამპარი ინთება კიდევ გარდაცვლილისთვისაც. ამას თავისი წესი აქვს.

ქ. მ. - არყის ხის⁹ს ლამპარი თუ გქონია ოდესმე?

ქ. ხ. - ორჯერ-სამჯერ ჩამომიტანია ტყიდან.

ქ. მ. - ალბათ, უკეთესად იწეის ("მ-ბ-ღ-უ-ნ-ე-უ-არ-ე არის"), არა?

ქ. ხ. - უკეთესად იწეის და "ღმერთისთვისაც უკეთესიაო" - უფროსებისგან ("ხ-უ-ც-ი-ე-ბ-ი-ს-გან") ასე გამოიგია - "არყის¹⁰ს ხის ლამპარი იმიტომაც არის კარგი, რომ ღვთის¹¹ს დალოცვილი ხეო არყი. ვერხვს კი არ მტავს, სულ რომ კანკალებს". იმასაც ამბობენ, რომ წვიმაში ვერხვმა ქალი არ შეიფარა თურმე და "ანემც კანკალებდე სამუდამოდო ("ევა-ს¹² დღე-ღ¹³"), აი" - დაუწყველია ხე.

ქ. მ. ს. - მოიპოვება ("ა-რ-ი-ს-ა") აქ არყის ხე?

ქ. ხ. - არყის ხე არის მთაში, შორს, და რომ მოთოვს ("ნა-თო-ვ-ს შემდეგ"), მერე იქ ვეღარ წახვალ.

ქ. მ. - ლამპრობის მერე მოდის, "ლილაობს¹⁴" რომ ვეძახით, ის დღესასწაული. ეს დაღულებს უფრო გეჩვენოდა, ვიდრე ზალს¹⁵ზემოველ სვანებს.

ქ. ხ. - მივაკითხავთ ჩვენი ოჯახებიდან გათხოვილ ქალებს და მიგვაქვს "ლილაი", აქეთაც მოაკითხავენ თავიანთ ასულ¹⁶ებს¹⁷ს მამისიანები და მიდის ასე სადღეგრძელოები, პურ-მარილი.

ქ. მ. - შენ თვითონ თუ ყოფილხარ "ლილაის¹⁸" მიმტანი ("მო-ლილა-ე-ე") თქვენი გვარის ასულებისთვის ("ასულ-ე-ბ-ად") თუ მიგიტანია საჩუქარი - სასმელი ან სხვა რამ?

ქ. ხ. - მე თვითონ არ მიმიტანია, მაგრამ აქ, ჩემს ოჯახში, ჩემი მეუღლისთვის ("ცოლად") კი მოუტანიათ მის მამეულებს.

ქ. მ. - თუ არ მოუტანენ შენს მეუღლეს, გაბრაზდები?

ქ. ხ. - არა, არა! ერთია გაბრაზება და მეორეა - გულში რომ ჩაიდებ, სულ გულში რომ გეკნება ხინჯად. უნდა ეცადო, არც იქით გააბრაზო ვინმე და არც აქვთ გააბრაზონ, მაგრამ, თუ მაინცდამაინც მოხდა ასეთი რამ ("ა-მ კაღბი-ი"), მაშინ არ უნდა მოჰყვეს ამას ცუდი რაღაცები.

ქ. მ. ს. - გიორგობა ორჯერ გეჩვენოდა.

ქ. ხ. - დიახ, მაისში და ნოემბერში.

ქ. მ. ს. - რომელია უფრო ძლიერი?

ქ. ხ. - სვანური წესის მიხედვით, ვერც ერთს ვერ დაეარქმევი იოლს და ვერც - მეორეს. მე ორივე ძლიერად მიმიანია¹⁹ნ, გინდ შემოდგომის²⁰ა იყოს, გინდა - გაზაფხულის²¹ა. ყველაფერს

¹ ამ დღეს, ტრადიციულად, გათხოვილ ქალს ყურადღების ნიშნად აკეთხავენ მამისეული სახლიდან და მხატვრობაში მიაქვთ სასმელი (2-3 ლიტრი არაყი, ღვინო...), რომელსაც ლილა²²ს ეძახიან (ბოლო დროს ქალისთვისაც მიაქვთ რამე საჩუქარი, თუმცა საკვლადებულო არ არის); ოჯახს, რომელიც ვადღებულა ეს წესი შეასრულოს, ასევე პირს, რომელსაც მიაქვს ასულთან ლილა, "მოლილავე" (მოლლა) პეტია. ენგურის ხეობაში ეს ტრადიცია მხოლოდ ბაღს ქვემოთაა წარმოდგენილი, კოდორის ხეობაში კი, როგორც ჩანს, ბაღსზემოვლებშიც მოიხიდა ფეხი (ძა, ქმ-ს).

თავისი ...ისა... აქვს ჩემი გულიდან, დიდება მიუვიდა!

ქ. მ. ს. - ახლით ახალი წელი უფრო გწამთ, თუ ძველით?

ქ. ხ. - ახლა, ჩემი გაგებით, ერთი წელი გვაკლდება ("გე-უ-ბრ-ე-ბა"), არა? მაინც მხიარულად უნდა შეხვდე იმიტომ, რომ ახალი წელი მოდის. ისე, ტრადიციულად, ძველით ახალი წელი გულთან უფრო ახლოსაა.

ქ. მ. - ახალ წელს შეკვლევებს რა ნიშნით ირჩევ ("ა"-თი-შე-ა)?

ქ. ხ. - ჩემი ...იმით..., რაც მეტ ("რა ზომა") მნიშვნელობას მისცემ, მით უფრო ("ე-გ ზომით") ცუდია ("უ-მადარ-ეს არს"). კარგად დახვედი, ვინც მოვივა ("მო-გ-ო-ქ-დე-ბა") და მაინცდამაინც ნუ გამოიღებ თავს ("ზედმეტიც არ ქმ-ნა!") ისე, ვინც მომივა, მშვიდობით მომსვლოდეს ("კარგ გულ-ს"-ზე-მც მო-მ-ქ-დ-ო-მ-ი-ა მისი თხემი"), დაეხვედები და დავილაპარაკებთ იქითურ-აქეთურს... რაც სახლში შექნება, ნამდვილად არ დავიშურებ ("და-ფ-ი-ზარ-ებ"). მე არ ვაძლევ ამას მაინცდამაინც დიდ ("ზედუდე") იმას. ისე, ზოგ-ზოგიერთს ნამდვილად აქვს ცუდი ფეხი.

ქ. მ. - თუ ვინადირია ("გ-ი-სა"-თხემ-ლ-ი-ა") ოდესმე?

ქ. ხ. - საერთოდ, მეც მინახავს ნადირი ("ნა-თხემ-ლ-არ-ს"). ერთხელ ტრაქტორით მივიღოდი ზამთარში, თოფიც ("სასროლიც") თან მქონდა და ყველაფერი. შემხვდა ("დავინახე") შეველი ("ვირ-ი") თავის ნუკრთან ერთად ("ზელ-იან-ად"). ტრაქტორის ხმა რომ გაიგონა, შეკრთა. თოფი დიდზე იყო გასაკვალავი. ტრაქტორი ძლივს მიმყავდა. შეველი გაჩერდებოდა, შემომხედავდა და ისეუ წინ წავიდოდა, თავის ნუკრს ("თი-ჯან-ს") წაეშველებოდა ხოლმე ("წა-უ-ჯი-ტ-ა-ე-ბ-და") და მიმყავდა; მაღხაზს ვფიცავარ, მართლაც ასე იყო. აბა, როგორ მოეკლავდი?! შემომხედავდა, მომავტერდებოდა, თან ტრაქტორის" ხმაც უყვირდა: - ბაჰ, ბაჰ, ბაჰ! მერე გაჩერდებოდა... "არა ვარ-მეთქი შენი მავნებელი და წადი!" - თვალით ვანიშნე.

ქ. მ. ს. - მართლა ("მ-ტ-ი-ც-უ-დ") გაუშეი?

ქ. ხ. - მაღხაზს ვფიცავარ და სინდის-ნამუსს ვფიცავარ! თვალწინ მედგა ხუთ მეტრში, ფიჭვის ქვეშ რომ შევიდა, მე თვითონ ვიგრძენი, რომ ესიაშვენა. გვერდი აუვარე, მაღლა ავედი ჩემი საქმის" მოსაგვარებლად ("მო-სა-წყ-ობ-ად"), ის კი დაეტოვე იქ.

ქ. მ. ს. - აქეთობას თუ დაგხვდა, სადაც დატოვე?

ქ. ხ. - მერე არც მინახავს.

ქ. მ. - დალში ყველაზე უღრანი ("უდიდესი") ტყეები აქეთ მხარესაა, არა, თქვენს ზემოთ?

ქ. ხ. - ტუბრაშერიდან დაწყებული, აქ, ზემოთ, ყველგან არის შავი ნაძენარი და ფიჭვნარი.

ქ. მ. - რომელი ნადირი იცის ამ მხარეს?

ქ. ხ. - დათვი, მგელი, მელა, შეღებიც არიან... შეღები საერთოდ ხშირად ჩნდებიან, ორჯერ საქონელსაც კი შემოჰყვნენ აქეთკენ, აბა! აი, აგერ ყოფილა, საკარმიდამოში ("კალო-ს"-ში), ამათ ნახეს, აი, ქალებმა და როგორც კი შეამჩნიეს, რას გაჩერდებოდნენ! - იმ წამსვე გაქანდნენ ("თუილი ა-ი-კიდ-ეს"). შეღები ეხოშიც კი შემოსულან.

ქ. მ. - დათვები თუ მოუკლავთ ("უ-დ-გ-რ-ო-მ-ი-ა-თ") ამ ტყეში?

ქ. ხ. - ერთი ჩემმა ძმამ - გრიშამ მოკლა, მეორე - მაღხაზმა - ჩემმა ბიჭმა. კარგა ხანია უკვე, სამხედროებს არუქა ტყავი, გრიშას კი სახლში აქვს.

ქ. მ. - დათვის ხორცი კარგია არა, მოხარშული ხორცი?

ქ. ხ. - აუჰ! რა სჯობია იმის" კუბლარს?!

ქ. მ. ს. - კუბდარადაც კარგია და მოხარშულიც. ქონს რას უშვებთ?

ქ. ხ. - წამლებს („სა-ქა-გ-ე-ბ-ს“) აკეთებენ ამის"გან", "ფილტვებს შეველისო", - ქონი, კარაქი და ყავა, ერთმანეთში არეული.

ქ. მ. - დათვის ქონი, კაკაო და ალოე.

ქ. ხ. - ამას წამოად-დედებენ ("მო-ა-გ-ბ-ო-ლ-ა-ე-ენ") და როგორც შოკოლადი, ისე კეთდება ("ი-წყ-ობ-ა").

ქ. მ. ს. - სანადიროდ რომ მიდიან, ხმას არ სცემენ არავის, დილას შეუძნეველად მიდიან; რატომ?

ე. ბ. - აი, სანადიროდ (რომ) მიდის კაცი, ლოცულობს... უსიტყვოდ მიდიან, სუფთად მიდიან, "დიდება მოგივიდაო"! - ლოცულობენ და მიდიან ჩემად, აი, ხელი რომ არავინ არ შეუშალოს ("ა-ენ-ო-ს").

ქ. მ. ს. - საგზლად რა მიქონდა მონადირეს ("შე-სა-თხველ"-ე კაცს)?

ე. ბ. - უნდა წაიღო მარილი, მჭადი და ამისთანები. გაჭირებულად უნდა წახვიდე.

ქ. მ. - დაღბინებულად რომ წამოხვიდე.

ე. ბ. - უფრო ეცოდებო ღმერთს მაშინ კაცი.

ქ. მ. ს. - მაშინ გაშოვინებებს ("შეგახვედრებს") ნანადირევს, არა?.. თურმე მონადირევებს მი-ქქონდათ ხოლმე მოხალული ფეტვის ფქვილი, ეს თუ გსმენია?

ე. ბ. - კი! საერთოდ, ფეტვიანი ხაჭაპური განსაკუთრებული რაღაც არის.

ქ. მ. ს. - სასარგებლოც უფროა.

ე. ბ. - იმისთანა გემო აქვს, რაღაცნაირი, ისე კი წერილია, სულ პატარაა. მოვლაც ბევრი უნდა და ზოგ-ზოგიერთებს ახლაც მოჰყავთ ("ზოგ-ზოგიერთები ა-წყობენ"). აი, ამას ქქონდა ყოველთვის, ბაგნი"ს" დედას, ფეტვის ჭიშკარი, ყოველდღე აცხობდა ხაჭაპურებსა" და ჭიშკვარებს.

ქ. მ. ს. - მანქანით რომ დადიოდი, მაშინ კურდღელი ან რამე ამისთანა თუ მოგიკლავს?

ე. ბ. - მე, ვალოდია - ჩემი ძმა და კოლია - ჩემი ცოლისძმა, მივედიოდი სოხუმში და აჯარაში ამოვარდა კურდღელი. ხეცქვარი"ს" ხიღამდე ("ზოგა-ს"-ზე) სინათლეს ვუნთებდი-ეუქრობდი, ეუნთებდი-ეუქრობდი, სანამ ხიღზე ავიდოდა, იქ უკვე მარცხენა საბურავით ავიყვანე და...

ქ. მ. ს. - გადააგდე?

ე. ბ. - გადავარდა... გადავარდა... მერე ესენი გადავიდნენ და იპოვეს, ვგლო იქ. წავიდეთ სოხუმში. ტვირთი მიმქონდა და სანამ ჩამოყვრიდი (რაღაც-რაღაცები მიმქონდათ გასაყიდად გავარაში), "მანამდე ამას შეეწვავით". ყელი გამოვჭერთ, ჩავიტანეთ... მიგბრუნდი მერე: "რა უყავით-მეთქი?" "რა და სხვას ვარუქეთო, შე კაცო, იმი"ს" სისხლში ხელი ვერ გავისვარეთო".

ქ. მ. ს. - ალბათ გატყავება დაეხარათ.

ე. ბ. - რა ეიცო, მე მოველოდი, რომ შემწვარს დამახვედრებდნენ, მაგრამ არავინ დამახვედრა, "გაეარუქეთო". მერე ბაღმარანი"ს" გზაზე ისევე კურდღელი შემხვდა, შოკოლადი"ს" ფერზე უფრო მოწითალო; მივიტანე ჩემს ძმასთან, მაგრამ ნარიმანმა მითხრა: "გია, ვიცო, გაბრაზდებო და მე ამის თაფი არ მაქვსო". მერე დაგბრუნდი და გზებს რომ წმენდნენ, იმათ მივეცი.

ქ. მ. ს. - ბაღმარანში სევანები ცხოვრობდნენ, არა?

ე. ბ. - შერეულად ("ერიგენ").

ქ. მ. ს. - ხორგუანებიც.

ე. ბ. - დიას, ნატო ხორგუანი და სხვებიც. უფრო მეტად კი ბაღმარანში ცხოვრობდნენ მერელები და სომხები.

ქ. მ. ს. - აფხაზები?

ე. ბ. - აფხაზები არა.

ქ. მ. - ემზარ ბიძია, აბა, დიდხანს იცოცხლე ("ევა-ს"-მც ხ-არ"); ძალზე, ძალზე, ძალზე დიდი მადლობა.

ე. ბ. - თქვენ შემოგველეთ ("ჩემი დღე-მც შეგმატებიათ-~~შე-გ-ქმნ-ია-ო~~"), მუდამ მშვიდობით გველოთ ("კარგ გულ-ით-ა-მც გივილიათ!"); ბევრი სასიკეთო გაგაკეთებინათ და თქვენც ყველაფერი სიკეთით დაგბრუნებოდეთ! ღმერთს სიკეთით გადახედოს თქვენთვის, ყველაფრით რომ კმაყოფილი იყოთ ცხოვრებაში და თქვენი დამფასებელი მალალ ღმერთს დაუფასებინოს! თქვენ შემოგველოთ ჩემი თაფი!

ქ. მ. - დალოცვილი ყოფილიყავი ("ზორ-გი-ილ-ომც ხ-არ")!

ქ. მ. — ხოჩა ლადედ!

გ. გ. — ხოჩაჲმ ქაჩო ღერბეთ!

ქ. მ. — მანა ჯაფხუხ, მანა გუწარიჲმ ხი ხი ი ოშა ლეწან ხი?

გ. გ. — მი რხასილ (ერა) გასუინან მახუხა ი უსგუჲშედიიშგუჲიდ ლეწან ხუი.

ქ. მ. — ხი ღანლს ხიმა ნათან? იხგუ ხოშწლ შომა იროლს დანლთე ნაჯანდ?

გ. გ. — ო, მიშგუ ხოშწლ, ათხე ზუსტად მან მახუჲიდ, ბაბუა ჩუმაჲუჲიდ, მარე ერნ დი ი მუ მან მახუჲიდ. ახუჲე საუკუნედ ხოშა ლი, მან სგამეკედე ლიხ ალმარ დანლთესგა. მანკუი აჲკვედღლიხ: ჩოფლიან დადან ი გიორგი, მარკოზ, ლეჲუან ჯაჲუჲლიან, ხოჩა მარე, მერჲე მარე მან ნთონი ერითან. ხუწან ხოჩა დანდარობ ხოღწუეკას, ხოჩა მუჲუჲან ღანსუ კისლ! ეშდგორო მარათეჲეიყუბანლს ერჲა ლამროოჲუი.

ქ. მ. — ლეჲუან ჯა გარ მამა, მინა ღანსუბად ლეჲმარნეღლიხ.

გ. გ. — ო, ზაქარი ღანსუ, მარე ლეჲუან, განსაკუთრებით — მანსუი ღანსუ ი მეჲად ლას სოჲრანუღან. კისლ ხოჩა მარე ღანსუ. მარკოზიჲმ ი ალმარე მუღანრუ ღანსუხ დადან ი გიორგი, ჩემო ბატონო, ალმარ ლეჲმარს მანკუჲე ნაჯანდუ ი ბადა გურჩინან, ნიშგუჲემ ჩიჲე, აკოფ ალან, ქორჲიან, როსტომ დეჲუღარიან.

ქ. მ. — ა, ლამხერანლ.

გ. გ. — დეჲუღარიან ი მიშგუ ბაბა გოგინო, ეჲამ ეჲამარცანან ლი ნაჯანდუ.

ქ. მ. — აჲა, გუჲეგინოშა ეჲაჲა ჯაფხუხანა?

გ. გ. — ამი მუს გეგე ხუჲუნა ი ამლა გეგეშას ნატჲუღიხ.

ქ. მ. — მერჲე თეჲრე უანლ რანამა გასუინანრისგა?

გ. გ. — ნან ხუწან თემდ ხუიშდ მეჲუჲლე: გეთიშა, გოგაშა ი გეგეშა.

ქ. მ. — ხოშა მეწწირდ იმე იზგეს გასუინანარ?

გ. გ. — ათხე ღალ სერ ჯალდეს დარ იზგე, აშ ერანან ღიხ ნაჯანდუ. ჯალდეს ოშთხუ გუჲარ გარ არდა, იშგენ დარ: გასუინანარ, ჩეგინანარ, ჯონანლ ი ჩოფლიანანარ. ათხე ხოშა მეწწირდ ოთხარას იზგეს, გუღალთო რანიონს, გაგარანან ქანჯანდ (ღტოღღღღღღღ ათხუღღღღღღ), აღო ერე ხუწან იზგას. უესხუხუჲე მან სერ, მან მიხანთხე, მერ იმარო ი მერ — იმე.

ქ. მ. — ჯალდე ჯაცობუი მანა ჯანმა?

გ. გ. — მთაჲარ ლი, ერჲან დურეჲუჲეი დემ ერ სოტმან ჯალდეჲმარ ამახუს ი რუსნოხ ხეშამლღან. ერ შეუტეიხ ალას, ა... ლუშნუ მურჲუჲმანლ ლეგმეგნ მორერეჩუ, მანგუჲეშოშო საყერს. “ა, მან როჲ ორა აღა ამკალიბ?” — ...მგღა... დემ სნჲცხინან... ერჲა სერ ჯალდეჲმარდ ბეჲეშუ ი ზურანლ ქადიტუნეს რანუი ი ლერხუშთე ი ერხანისგა ხუწარიდ ნან, აღო მერ ჯა-მ-ოთცეჲმგარან. მეგჲად ესხუღღღა ჯალდეჲერჲა რუსანლს. უანწწინოლს, აღო მან იროლ? გერმანიას უანწწინდან ი ჯალდეს დემ სწწინოლსა?!

ბან ესერ ოსჲარაჲთი ბუღღოზერს, ერე, გარდენაეს, დარსმომ ოსჲოღანანაჲა, უოღღო მუჲუჲან ოსჲერანან. ერე სანდრანა: “ამჲუ ლუშნუ ლი”. ერჲუ ლეგმარ შუანრეჲე ტერეიტოროია, მარე ერანლო, სამჲუხაროდ, ერ ბან უტებ ჩუ-ჲერანმთე-ოთთეიფას. ხუწან ნანშამლ ი ნანჲორ ღანლან, შუწან. მუჲუჲან მარაცლ შგუჲორ ი უახე, სინდის-ნამუს, პანტეიციემა დემსგი ხანლს ხუღღა. ერჲანლ ლემჲულ სნარ, გუშგუჲემოლმან ლამჲუჲე, უილიანდღად მუშგუჲერის ლუშნუღ, იმეი ძირი ნითის.

ქ. მ. — ჯალდეჲმარ მან ხოჩა მეთხუიარა ლეგმარნეღლიხ.

გ. გ. — ხოჩა მეთხუიარა ოროლს, აღო მან! ერე კოჲარ გარ ლი!

ქ. შ. — ხი რუ ჭუნნი.

გ. გ. — ფიშრაშინი. ერხან კალ ამხან ღარ ანღარ, ო ჰალღშარ ლინთუისგა კალთეჟა დეშ ეხღარიდან, ლაჟაჰ სარ ეჭეო.

ქ. შ. — ქორანლ იმე ხოგხ რუ?

გ. გ. — ქორანლ კოჭარს ხაგხსგა ევღერე, ა, ქურე იყვინი, ეჭრუშ მამა იყუბი, მარე ეშე ერხან-ამხან ღარანლ ეშგუშუილის სერ.

ქ. შ. — ათხე კოჭარე ბედ გარ მამ ირა, ნიჰ ზეკუეს ხუღუნანდენხ მარა; ჩი გუშეს ხაკუ ნიჰ ო ლითხუიარო ამეო ლე! დანლთე ხგამევედ ერუამ ხიშე, ერუამ ხიზგედ აღწ, ჰალღშარ, ამრუამ ქაჰაჰიშხეო ლითხუიარო ნიჰ? ხიმონა გარ ქაჰარს!

გ. გ. — ათხეამ, მეღმარეთეო ეიღონალ ამხანუ ლი ჰალღე ლჰკუცირ, ა! ჰალღეშარ აშირედნლის, გენწიშ ლეშნიგხ ერქა აღმარ — მიშგუ ბიამა იღაროი ო მარკოზ, — ერქა შეთხუიარა. აღმარ აშირედხ ერხანუ ო ჩ'ოთდაგარან ლეშუ ჰალღე ლჰკუცირს. ერე კოჭარ ლის ო ნათხუიარანლ არის, ლჰქმალ ლის ლეჟანუ, ფერმა ლგანდა, წგრანაშხ ხატულის, ერე ხგეშარო ლის. ჰალღეს თოქქმის კალ ლჰქმა ხუღუნე; ათხე ქამეტე ლის კალხანქა. ჩინალღ ჰალღეშარ ეშეუბანლხ (დიდაბ ოთჰად ჰალღე მაცხუშარს!), მარე ქანანდ მინ ერხანქა... მან ნათარ ო მედე ლის ო ერე აჰმან. გუშეუნიმ დეცეგომი ლი, კოლრეშ — მამა. კალარს ხუღუნხ ლექმალ, მარე კოჭოლუდ გარ. ალა მან ჰალღე ტერიტორია ეი. დიდაბ ოთჰად! — ლანგურკას ერ ლეგეშინს ჩინალღ, ერქა უნჯეა ხანანარ ოხუიღუნახეო, ათხე ხი გუე ლანო, ალა ჩაქარაჰამადა, იმუამ აჰგებუინე? ამეო ლეგმარ, კისდ ამეო ლეგმარ ალა! ლონუბახ აღწ, მეკუშდე მეგამ, უნჯეა ხანანარ ო: "ადუიგერ (დიდაბ ოთჰად ლანგურკას ო მინა ძალას!), აღწსერ იმუამ ახგუბინს — ეშრეხერ ერე ლიგეშ, ა ლანუმიშ ო აღმარე რუღოძეცენი ერერე!" ხანანტერესო ლი ალა! ხომ რუ ჩინდა ლანგურკას, მამაქლი ეშბარ ლი? იმეწდრინან ერეეო ხანანლ, ხოლა ლეგარბუე მად ლიო? ო ერანგუბახ, დიდაბ ოთჰად!

ქ. შ. — ამინ, დიდაბ ოთჰად!

გ. გ. — შაღღე ჩანო ღერბეთ! ერერე ოთგახ სერ ეკლეხია ო ჩ'ოთძისხან ხანანარ. ათხ'ალა მად ლანუა, ა, ბუბახ ხალანტ, ა, კომუნიისტურ პარტია მად ლანუა? ერე ხოჩა ეკლეხია ლეგენ ო ჩ'ოთძიღუნეს, მარე, ხამწუხაროდ, ჩი ხოლანდ ოსტან (ერგუამ გუშეუნიმ ამანუხ!), ერუამ ალას ხგალანდუენ! ათხე მი ესანლ მამ მაკუ ერმარეშ!.. დერ იმეწდგან ო დერ — იმე! დერ ხანდუ ხანოზღარდ! ბგეიდ გუალანტ შუანარს ლიდგარბანთე, შუანანლ ნატ დეშე ხანუბახ, დიდაბ ოთჰად! ჩუბ, იმუამ სეშაშორ ზაჰე იმხოშხ ესნარ თურქანლ, ერე მიშლაღლ აბარბი ო: "ხანგე თურქანლ ლეგარბანდ, ქართუღლერეგე მამგეტეუ ჩარს!" დერს ო მეგარბუდახ ო მიშლაღლ ლიშდებხ დეშ იხოდას. "ხანანტერესო ხანლ როქ ლიშდ ნამ, შუანარ, კისდ, ხოშა ო ხოჩარ როქ მან იმეო ლოგეიდ აღას?!" ჩინალღ ხაკურცხუიღეო ჩუნსგურთლ ქორან მანუში ო ნანოზხ ჩუნსგეგამაჰდეგა, მეხანარ როქე მამ გუზარ ლერეშე. ერქა ფიშარ ბოფშარ ხეჰანდა... ზურან კისდ ზურან ლანუ ერქა, ლეჟამარე ლეჟამარე ლანუ, ამბუ ამბუ ლანუ, ქურე ლანუქინან, ეგა ხეხურლ, მერმა ხიტეუახ ერეეო ღარ მოშ ხანქმა. "სტროგი" ლანუ აღწ, გუშეუნიმ ლუშენუ წეს ო აღთ. ეგა ჩუნსგურლ, ა, მანუში ო ქატუნღლა: "მგხანარ მეთხუიარ ლანთუიაროთანეს, მეგეშე ლანუმათანეს, მეგარბანღლ ქანგარბანღლას, ბოფშარე მეგხანანდ გ'ონოზხანას!" — ხანთალ დეგეგომო ლანუ მან, ეჭეო მადე, ა...

¹ ერთი შეხედვით, ამ კომპოზიციის პირველი კომპონენტი ნაენციტივარი ფორმაა (დეკუშ გიმ "ცის მიწა?"), მაგრამ ხოლურულ მეტაფორებში გვაქვს დეცე ო გიმ "ცა და მიწა" (ლუპარტელიანი, 1994, 94) — ი.ა.

ათხე, სამწუხაროდ, აქად ნამდებ გუმიკი აღა, გუშუენი სოშლიე ტრადიციანლ, მარე მერმანლ!

ქ. მ. — ხემეშდ-ოშთხუეშდთეი არდახ სოშა ლუშნუ ოქანარისგა!

გ. გ. — მურეაბირ ქაქულიანარ, ყახბღლათარ, ა, ისგუ ლელდინერი, ოშთხუეშდთეიკა ლემარდნობი ო მუშგურანლ ახედახ; ოხტრულახსგა მუშგურანლდ. აღამაგ მარა ო ბოფმარს ერ ხაწდახ, სოქუახ ათხეჩარს: “ე-როქ-დამ-დეს-აქუუეშენედ, იშა მედე როქ ჩარს, ქეიფ, ბაზი?” ერქა მახუშობი სოქუეჩარ: “ერქხერ მამგუეშ, მიშგუ ჩალაბ როქ ლიხ აღმარ: მიშგუ გეზღორ, ექმარე გეზღორ, ექმარე ლახხუა ო აღმარ, ნამ როქ ეშუ ქორ ხუიშდ”. აღა ლი ხანტერსო, ბუბახ ხალატ, გურ სორა წესარ მადლა ლემარდელი? — ლანდი თელღვარს ერ ვნდე, მერმა ლადლ ცალკე ლნო ხაკუ. დერბეთ მად ხეხდინოლა ჩღლანშელ აწყობილ ოქანს? — ექას ექა ხარ ლერეში, აღახ — აღა. მანუშ სინდის-ნამუს იროლ ერქა?! ერეი სოქარაშელა ერქა სოხურა სოშამ! ზურანლ ზურანლ ლახუ ო ლეიჟმარე — ლეიჟმარე. მერმე სიტყუა მამ არსებობდა სერ ერჩუნ.

ქ. მ. — სი ლეიჟან ო ზაქარ ახერეშენ, ქაქულიანარ, გურ სორა მორეშე მარალ, ექმარ უთა ლახუბა ლახხუ თურმე.

გ. გ. — ექმარ სორა ბაბლ ლახხუ. დერთ ტრეღ მარე ლახუ ერქ, ლეიჟან ო ზაქარი ნაკლებ — მამა. ლანდი ეშუ-მარო სნოს ათქარუნინქა ხამქირს ოშგან გუეშლა ლნო — “ქორს როქ მარ ლეშდებ...” მაგუამ ლი? — აღამაგენ ჩნუ ვიღებგერეს ვინახგურონლა! სორა “ზღაროშე” მარე ლახუ, ჩუმაშეიდ! ო, მამ მარე ლახუ, მამ? სოფელს ერზუ მონამ ასეიდა, ერზუ მადილს აღანშელა! გუშგუეშ წეს ო ადნთ სოშ ოშგენ ლი? — მიჩა ოქანს ქახცურა, ბუბა ზაქარი ოხელანდერი მქეაფ ერუ. ეშლიდორუ მარე ჩუიუბანლ, ექას მედიატორანლს ხატრულის ათხე. აღა ხუნამ ეშუ ნაგზამ ოქუდორ, ერეი უცბად დეშ ისერლ გუეშ, ო ეში ჩუასენა.

ოშლიდორუ ზამადლა ჩუბე შუნან... სოშ ლახე “ჩუბელიშუნან”, “ეშბელიშუნან”, “უბატონო ბნღენერეშ”-ს ერ გუატრულის ნამ ჩუნარ! — ლატონიე ბატონ მამ ოთხენახ, ერეი მეგუად აღუეუბელი ო ვიღენელი მამ. გარდაფხამლ ლახხუ ჩუბე შუნანი ბატონარ. ნამ უბატონო გუაქხა, ლატონი ო ნამ: მელან-მეჟანლს, ქალდეს, უშგულს, მესტახს, ცხამ...

ქ. მ. — სორა მეთხუიარა მარ მედე... დღლისგა, ჩახმა?

გ. გ. — სორა მეთხუიარა ლახხუ: სუმა უშხუნან, კოსდა არდელინან, ეუეგენ ხამხინან, პირიბე ქაქულიან, ასლანბი, ხალიბე, არსენა გერლიანარ, ბუბა მარკოხ, ჩოფლიან, ისამაგ, მუშინი, ლადო, უნლიყო, ამირან არდელიანარ, ყულია გასუიან — მიშგუ მუხუბე...

ქ. მ. — სიმონაი ნაკლებ მამა ლი, მინა გეზალ.

გ. გ. — სოხარლისგა სიმონა გასუიან ო როლანდ გუქქეიან.

ქ. მ. — ათხე ლახუშეადინი მალეგუეშ ისგუ ლიბოფუხანქა: იმეში ბეფუშ ხასუ, იშაცანან ხიცულადან, მამ ლიშდრალლ ქემთქუნან, მადეი მარინ, მისანს ერ ლუტულიდ ამქალიანარ ხასუდმა?

გ. გ. — მი სურუ მისინ ბეფუშ ხუნასუ, ქახუიეუე. აღან, თათაოხ დეიუდარიან მერი მარე ლახუ, პეტრეშ ო ბაქლენ მუ. პეტრე ჩიეე ხანდ მიშგუ ლადმარანლს. ამეი ქალოხეგდ ამი ფაუხ, ჩუეულებერიუდ ო ოხოქუფ-აღა-ქა... მადეი, ქა ქამქუე: “უ, ბუბახ ხალატ, სუმა ლახეგდდერ, ჩუესერ შეედნალა”. ექა ხგალამანშდგენ ო ქალოხეგდ ო ჩუ-მანდანშენდა აღან, თათაოხ?! ამექა ლახუ ერქა შუკუ გენწოშეი, მამ ამექა ოხელანლ; ოხოქინ ამექა ო მი აღანშდრუპ, ა, მიშგუ დი, ლაყარს ათხე, ექას ვედ ახდრუპ, ა, მიშგუ დის, ვედს ბაბლინიე ახდრუპ, ბაბლინიე პეტრე ო... “ფუ, ფუ, ქაქ ერს ხარდენა, ქაქ” — ხატრეშელა თათაოხ მიშგუ დის. ორმოცადერთინ ხუი მი, კახხულარ ო ამანლ, ამექა შუკუ ერ ადმეს, თანაქა, ერქა ოთიქუთ ო... ჩუხუიროლ ერქა ოშთხუ-ოხუეშდ

ლგზამ ი რუმაშეიდ, ხალდათარდ ამეღევა ადმეს ყარჩათე შუკუ, მწკუმი ნიკალბი შუკუ ლგმწარ, ნიკალბი შუკუ.

ქ. მ. — აჰა! ყარჩათე დეს მიზნა მი, მარე ყიმეზნა, რუმეწუთა ეჲ შუკუ კოჲისგა. მერმაღე ლიმსანაღარ ქისა იშა? იშაცანან ნიცალაღანს ნოშა მენწორდ დნოსგა?

გ. გ. — დემურ ლანსუ ჩაქუღიან, ხაბარად დემურ. ოი, მამა პატკლები! ეჲა ნამდუილ, სორა მანდღუშუ ლანსუ. უშხუდ ოხურდანდ ამერუ. კაპიტოს გუ ხნადა ისგუ გიგა ნინწუდ. აშხუტენ ლანსუბ არდა ისგუ დედა, აჭაფარას, ნინუცა ხეჲენს ნინწ დის, ნინა ლეშუნდუბი, მამა სორა სნამაქ ლანსუ! დემურ ანჯადუ: “მეცტუმიწალ გესერ სონჯრის ი ჟორას ესერუ ხაქუტეხჲა ლიდურეუი ამეშ”.

ქ. მ. — ა, ბიცოლა ნინა ჩარხა ქალედურეუი?

გ. გ. — უო, უო! ანჯადუ ი: “ხეჲუტის ნუმა ხეწეს ნინუცა, აღ'ესერ ვეჲი ნარ ქალედურეუი, ა...” ნინა ლანსუინდა მირ რაღაცა, მარე დემურდ: “მადუნე როქ, ერე ალა ლესეი ხარს აუციღებულდ. უხერხულ როქ ლი, სგ'ონშეგბინს ი დი ამერუ...”

ქ. მ. — აჰა, დეი შინარხანჲა ლიდი მამ ხეკუწანბ.

გ. გ. — უო, აღო! “იმეჲეჲ ალხყად?” ელისაბედდ ი აღმარდ: “უითომ ესერ კუმეშ რულეი ლის რუბე კარუწლოთ”. ამრუნ აღმარ ვრის, ა, ნესტორ ი პირიბე ჩაქუღიანარ, გერონტი დადუნს, აჲთო, ცხამ, დემურ. ამეი ჩ'ორანდ ამხანურეუ ი სგამახუხიუბეს აღას, ა, ისგუ ნინას. კარაჲთე ერ ოტს, გუდ აჲად ეჲა შიშდ, უ, ნინუცა: “დიუო როქ მადან?” “მანჯე აღან ი ქანჯ-აჲჲეჲეჲ”, — ქანტუქა ტკი, ეჲა მამ ხუტეჲე, ადცხანაჲს. უი, ადბინე სოლა ლიკოლი, ანკაფან ალა უამრან, ახშეღდასგა ზურაღწ, უანგენეს.

ქ. მ. — ერ ხაგერგანდა, ეჲა სოხალდამა ნინცუას ერქად?

გ. გ. — რულეზლო, აღო, მამა ორ! ნამ რუნახალდა, მერმანლს ი მინს მამ ხესლოლსა? ბედნიერ ლანსუბ, ეჲ! ათხე დეხდწარის ღალ, ნინას სორა ზურანლ ახფას, სორა ბოღშარ სორის.

ქ. მ. — მიშგუ საყურარელ ბიცოლა ლანსუ. თუნლდი ამეი სორა ლანსუ ი აშე ჩინარდ სორა ზურანლ ლანსუ.

გ. გ. — კაპიტომ სორა ლანსუ, ისგუ ბუბა, ლეშუნდუბი! ნამ ჩიჲე უშხუდ ნიშდბუნა, ნამდუილად სორა ლანსუ კაპიტო. ლითრეჲ სორა სოხალდა ი შინარი სორა ხნადა, მელზოგანლ, მელზოგანლ.

ქ. მ. — ეჲა ჭუბარდდ მეგჲად ანლაგუნეს... “ამეი ლუწურეჲ მარ'ესერ ჭუბერთესგა სგა-მამ-მეგჲელი”. ერეჲ ქორ ერ ადგე ამეი შიშტ, ეჲა ხანადაღანს გუ.

გ. გ. — რულეგბეჲე ხუი, ათხე ხანარისგა ერ ხესოლა... ამეი მამა ლანსუ ერქად, მანჯ ხეციწალად, უშხუდ ხეჲეღად, ლანსუბ უშხუდ ხურად, ლანსუბ ხეიღემალად, ერქა ლგანუდ სომარჩუდად უშხუარ — “გალდაჲს” ლატულოდ ლუწუნდ, სორამ მაშეიდ ლინდი მი. ათხე ლირდე ი ერქანშ მასარდ მრე-მრე ლი, მარად მამ ხაქუშ ერქანს ხუინდ ი ნამუხს ი ლირდე ათხეშს.

ქ. მ. — ლიშმანდი ხუხამ ნუკუიშ შეცუალა.

გ. გ. — აშ ჩინა!

ქ. მ. — ამეღედ ზამ სტრეისისგა ლიზგედ, დაჰაბულობ ლი!

გ. გ. — ამეი დარ ხეღედლ ხატარს. აღას ინთლანდა მანჯ ი, დიდან ოთჲანდ, ალა ლაშდარანლ მამა ლი! ერეი ლიშუნდ ლანსუ, ბუბან ლადან სი, ერეი უშხუარე მალატ ნუღუნს, ლიმზობელს ი ღენი, წარმოადგიხე, ომარისმანლს ეჲბ ი რუბან უშხუდ გუწადდა ზომხა. ახალგარდაღლ აღილოხ ხეჲაჲიდად, აღილოხ, დიდან ოთჲანდ! ესხეიუტანლად ამერან, დემურეციანან, ლეშუნდუბი, ჩანჲარ ნეჲან, მერ იმ ნამუღელა ი მერ — იმ.

ქ. შ. — დემურ ჩაჭულიან გუნდს ანუ გუნდს, პრეზიდენტ ანუ დემურს ენიშნა ლაშქარს.
გ. გ. — მაღალი მამა, სი მარე? ოჰა შინა ლაშქარს დირექტორს. ქორალ ანუ გუნდს, ტერიტორია ნაშ
ოთხდაბუნედ. ერქა მედღენა არუბა ლაშქარს ტურბაზას დირექტორს სოხუმს ი ამერე ალა, დემურს ლაშქარს
მოადგილე ენიშნა.

ქ. შ. — კისდ, აშ მირს ნეთშინ ჩინს ი ჩინსისა...

გ. გ. — დემურ (ქმ) ჩაჭულიანს დირექტორს, ბოფშარს ნეთილენე, გამოსადეგ მარე ში მამ
მიწისა!.. დო რუსულ მამაკალიდ სოხალდა ექას!

ქ. შ. — მარენამდ ექას ხანლენა დალისა. ერქა მთელ რუსეთი წარმომადგენლარს ანდერდას
ტურბაზათ ენიშნეთ.

გ. გ. — გენერალარს ი მინე ლანსუა ი მინე გენერალარს, ლაშქარსინად.

ქ. შ. — ქმ ეშსუ ლაშქარს დსერ ქალაქიშინა დამ, ექმარს მეგუე შობაქვილეშინა...
მეგაშე... ესდერდას ამანს.

გ. გ. — ალო მამა! ოჰა მეგუე სორდა! ლაშქარს ჩუნსაცანსენა: "ათენ რაქ მუშგერალს ამენდს".

ქ. შ. — ბიძა დემურიშისა მამა მალტენდა, ჩინამა? — ნომ ამეი სოხა ლანსუ, მარე თან
"სტროგოი" ჩულანსუ გუეშისა თან იუმორს ხუდენს სოხა. ექალს ლაგეშე ლანსუ, ერე ჩინ
ხალტენდა, ენი ლიბენარის მამა ხონს სუფრათი ი საერთოდ საზოგადოებარისა...

გ. გ. — აშსენ დემურს ი რაშის ი სოსოს ლამსხარლდ წელდ ლოსთუნას ალა, "შოტკა"...

ო, სი მარე! გუნ მატკლებს! ეჩნსუ ერ ლანსადს ლაშქარს, რ, გუდაუთათი, ექას ითულად მამ
ამშდენე? ერქა დემურდ ანუ ერე ალმარს მამენე ლაშქარს ი ერჩნსუ ლანსადს... "ეი-როქანსიბეს
ეორსთეთი..." მიშგუათი ეუნსიბანს განახლებას (მერქა ლადლ ათხუნიდო ალა, ქალქარე
ჩულიკლი ი შეტაკება), ერქა სერ ამანსუ ხენდენდას.

ქ. შ. — მანსუ მანსისა მოხერხდა ალმარე ქალიტე?

გ. გ. — ეშსუ-მორუ ნაგუიშე მეტკურს ანდა. საბარალ ეულია დალ დემურდ ანუ დემურდ.

ქ. შ. — ერქანდო, ლიბენარს ლადლ, ოშსუ ადამიანს ერ ადლუაშინს!.. ოშსუ თუეგენდო გარ
ანუ დანსქა, ერქამ ბიძა დემურდ ანსუ მამ.

გ. გ. — ოშსუ თუენდო დანსენს საწყალ ტარდელ პაკლიანს, გოდერძი გუქეჩინს, ი ერმინე
ი თამაზ ჩაჭულიანს, პირიბეშ... დემურს ხუნამ ხონამ ანსუ ქართულირეშინ ი აფხარეშინ,
მიშგუან მარე ზაქსუ ლანსუ სოხა, ლედგარს მამ ირსოლ?!

ქ. შ. — ამეშე ადამიანარს ნეთიბეს ხუნამ ხანს არდელს, მარე ალამამ ტარდელიად გუე
ოთხიბეშ!

გ. გ. — სოხა ხონამშე ირსუნი, ბუბას ხალატ, სოლა — სოლამშე! პირიბეშ სოხა მარე ლანსუ,
მარე დემურს სოხილ ლანსუ, ალა პილარისა ქამქეშა ში, დემურს სოხილ — ძდელსუ.

ქ. შ. — ლაშქარს დავრა ხომ გვირობა ლი!

გ. გ. — ოჰა ლედგარს არდა აშსუდ ამერე? საწყალ დალ ერქა, ბადური, ნესტორის, ი ერმინე
ჩაჭულიანს, ნოდარ ქალდან — ლარტენტი ჰეინტი, სოსლანი, ნიშგუე, — სოხა მახედლუარს.

ქ. შ. — ალმარს მამ თექუსმეტ მარტს ადლუაშინს, ალა გუშგუე სოფელისა გარ.

გ. გ. — საწყალ ისეუ გეშილ, მთელი დლდ ხაქონდა შუქარი მარგინს, სოხამ ირსკლი გეზალ.

ქ. შ. — გელა ქალდანი თექუსმეტ მარტს ადლუაშინს.

გ. გ. — ხუნამ, ხუნამ, სამწუხაროდ, ხუნამ ადლუაშინს!

ქ. შ. — ალ ლიშმადლ ეანცადლენ მამ...

გ. გ. — სი მარე, მარენე მახედლუარს დანს დენსანსდს ი! მამ მინა, მუშუნ მარას, მამ იმეი
დო ხემამსუ! ჩიქე ლედენე მამ ხარ ფუნსან დერბათ, სტიქიად მანსუ დანარალა შუნს, ერქეშე მამ

ლანსუ ლიშმაწლი! — ომა ადღუაჲე დალ ენად უშეუოს, მელანს, ჩუბე შუნანსო...

ქ. მ. — ათხე სოჩა ამბუნართლტენდ, ქაგუნარ ალაშაგ ნაუნბანდურამ ლიშუნანრო! სოჩა თამადა მარ ლანსუ ისგუ ახალგაზრდობქა დანლისგა?

გ. ზ. — არხენა გერლიან მეტქე თამადა ლანსუ, ლირდეა სოჩა სოხალდა, ლეშუნდრუბის. ბირიბე ჯაჭუელიან სოჩა თამადა ლანსუ, ტარადელ გულბან, ლეშუნდრუბი, უმადლეს თამადა — მამგუეშუ ხეუეშოლ მამდმარქია, აღო! ეპ! სოჩა სოშლ გუიარდახ...

ქ. მ. — ომაროშანლისგა მამა ლიცხუბინწლ ლუშჩუეშნოლიან, ერას ჩინგისგა ხარგდან აბესალა ქალდან ო მიშგუ მუ — ირანკლი მარგინან.

გ. ზ. — ირანკლი ძლიერ მარე ლანსუ. აღმარ აღმწლის კანტორანან, ა, მიშგუ მუე ერჩუ ლგმარდ ო მერმწლი ხუნამ. ათხე, ბიძინა, ლეშუნდრუბი ჩუესხეიენა კანტორან მეშმარს: “იმ ესერ ახფურთონენას ამერჩუ?” ერჩა ისგუ მუს დალ, ლეშუნდრუბი ირანკლის: “აღუესერ აღას მამ ხადეშინლე ამეო!” სგა ერჭამ სონკერდას ეშჩუ, ეიარ მეჰად იმბუნწლ: “ერჩა ესერ ირანკლი მარგინან დანლამ მთელ ლეეხად გუნ ეახე ლოსწუნა”. ლირდეა სოჩა სოხალდა ო ლიდრწლი. აბხალა სოშა “გარუბ” ლანსუ, ეჩა სოჩილ ლანსუ, ე, ირანკლი; სოჩა ლგმერ მარე ლანსუ ო იშალადან სოლამ მამ ასეენა, ლგმარუ მარე ლანსუ! ხოფლიშდ სოჩამ ერ ასეენე, ეჩა ჩოდლ სოჩამდ ირშუნი. სოჩა დურეუუ გარ ლამოდენა ჩის, სორემ ო მგესის!

ისგუ მუ ჩინ ხანწრა, ბგე მებგარამელ ლანსუ. აშხუნი ისგუ მუ ო ბიძინა ადყარამელწან, ჩუ-უნენდ-გარ-ოთყულურედ, ბიძინა იმ ოთგეეენ ირანკლის! ისგუ მუდ ათხე დალ ადკეიოდ, ა, აღო გუნ ლგმამშ ლანსუ. მიშგუ სოშა ბაბა მარგინანლე ნიბწინ ლგმარ წამ, აღო?! ჩუნბ აღოთენელი ბუბა ორსიმე, ეჭუემ წამ ნარდ სგამ. მიშგუ დეი ბაბა — წამ ნიბწინ ისგუნი, მერამე ნიბწინ — მიშგუ ბაბა ოლსიმე, მიშგუ დეი ჯარს მუნსე ნიბწინ. “მანწმუნერ ლი მუნსე ნიბწინ” — ამეი მანსა. ნიშგუემარდ ეშუე მარგინანს ჯან ლოხდამანა ო ჩუათყურქენას ლანკანსეი. ბაბა გუნ სოჩა მარე ლანსუ, მართანლ, იშალადან ბქის დესა ტუნლდა! ათხე აწჩედ ო: “ამეიამეესერ ლგმარ, ამეი გუეშუ ესერ ხანწრა, ჯან ესერ ათყურქენა ო მირა ჯანს ესერ ლაჭუნდენე”. ჯანს მადე, მარგინანლ დანგლს დანს ხანტურეს, მარე: “უტატრატად როქ აღო, კინჩს ესერ ადქეიოდეა, ჯანს ესერ ახეიდუნია მინს?!”

ე. ო., ნიბწინდ ნადიქ მამ ოხკიდა. ლოსხეი, შომწ ნამბაუს შომა იმბუნწლ მარე! აღა დემ თუეფნი, ა, სიკეთე ნასეუნუ, ბუბას ხალატ! დერბეთ ექანჩუ გუისგდი ნამ, მარ იმ ლიროდ. იშალადან დანს გაუნხარია სოლემი მურეემს! ცოდ მამ ჯარ!

ქ. მ. — აშ ჭინს! აღო, გუნ მატუმარ, იშასუ ხარე ჭანმრთელდ ო ბედნეირდ!

ვასილ (ეროა) გასვიანი, 67 წლისა
ომაროშალი, 2008 წ.

ქ. მ. — გამარჯობა (“კარგი დღე!”)

გ. ზ. — გაგიმარჯოს (“კარგს გ-ო-ქმ-ს ღმერთ-ი!”)

ქ. მ. — რა გქვია, რა გვარიწ? ხარ და რამდენი წლის ხარ?

გ. ზ. — მე ვასილ (ეროა) გასვიანი მქვია და სამოცდაშვიდი წლის ვარ.

ქ. მ. — დალის ხეობაში (“დალ-ს”) ხარ დაბადებული? შენი წინაპრები (“ხუ-ცუ-ე-ბი”) რო-დის გადმოვიდოდნენ დალის ხეობაში (“იჩქეოდნენ დალ-ს-კენ მო-ა-ვდომ-ი”)?

გ. გ. - ო, ჩემი წინაპრები, ახლა, ზუსტად არ მახსოვს, ბაბუა კი მახსოვს, მაგრამ იმიწ' დედა და მამა არ მახსოვან. ერთ საუკუნეზე მეტია, რაც გადმოსულები ("შე-მო-მ-კლ-არ-ები") არიან ესენი დალის სეობაში. პირველად შემოსულან: დადაი ჩოფლიანი და გიორგი, მარკოზი, ლევან ჯაბუგლიანი, კარგი კაცი, სხვა ("შე-ორ-ე") არ დაიბადება ისეთი. ბევრი დავეიდარაბა მოუგ-ვარებია ("და-უწყ-ვი-ა") იმას, კარგი სევანი იყო მართლა! თორმეტ კაცამდე გროვედებოდა ("გუნდავედებოდნენ") მაშინ მედიატორობის დროს.

ქ. მ. - მარტო ლევანი კი არა, მისი ძმებიც ყოფილან.

გ. გ. - პო, ზაქარიც ("მ-ტკიც-ედ") იყო, მაგრამ ლევანი განსაკუთრებით - უხუცესი იყო და ყოველთვის ამას უჯვებდნენ. მართლაც რომ კარგი კაცი იყო. მარკოზისა' და ამათი მამები იყვნენ დადაი და გიორგი, ჩემო ბატონო, ესენი ყოფილან პირველი 'გად' მოსულები და ბადა გურ-ჩიანი, ჩვენი სიძე, აკოფი, აი, ქოჩქიანი, როსტომ დევდარიანი.

ქ. მ. - ა, ლამხერლები.

გ. გ. - დევდარიანი და ბაბუაჩემი ("ჩემი ბაბუა") გოგინო, ისიც იმათთან ერთადაა მოსული.

ქ. მ. - აბა, გეგიანი იმიტომ გქვიათ?

გ. გ. - ამიწ' მამას გეგი რქმევია და ამიტომ გეგიანს გეგეპახიან.

ქ. მ. - სხვა ("შე-ორ-ე") თემებიწ' სახელები იცი გასვიანებში?

გ. გ. - ჩვენ ბევრ თემად ვართ დაყოფილი, ჩემო ბატონო: გეთისანი, გოგასანი და გეგისანი.

ქ. მ. - მეტწილად სად ცხოვრობენ გასვიანები?

გ. გ. - სამწუხაროდ, ახლა უკვე ხალდეში ადარაგინ ცხოვრობს, ისე იქიდან არიან წამო-სულები. ხალდეში ოთხი გვარი იყო ხალდეში, სხვა არაიან: გასვიანები, ჩეგანები, ჯოხაძეები და ჩოფლიანები. ახლა მეტწილად ოთხარაში ცხოვრობენ, გულაუთის რაიონში, გაგრიდან წამოვიდნენ ("ლტოლ-ვილ-ობა მოხდა"), თორემ იქ ბევრი ცხოვრობდა. გაიფანტა ყველა, არ ვიცი ახლა, ზო-გი სად არის და ზოგი - სად.

ქ. მ. - ხალდეს დაქცევაზე ("მ-ვეც-ობა-წ'-ხე") რა გსმენია?

გ. გ. - მთავარი ისაა, რომ მაშინდელ დროშიც ("დრო-წ'-ხე-ც") კი სევანები არ ემორჩილე-ბოდნენ ("უ-თმ-ობ-დნენ") მტერს და რუსეთს ეომებოდნენ. რომ შეუტეეს იმას, აი, იმას... სევანური კოშკები მდგარა ("მდგარან") ორი იქ, ვერაფერი დააკლეს. "აი, რა არის ამისთანაო ("რაო იქნება ეს ასეთი")?" - ნამცევს ვერ აცლიდნენ თურმე... ხალდელებმა მაშინ ბავში და ქალი ტყვიდან რა-ჭა-ლერხუში გახიზნეს ("გა-ი-ლტოლ-ეს") და იმათგან ვართ ჩვენ, თორემ ზოგი გაუცემიბიებით კიდევ. მაგრად დახვდა ხალდე მაშინ რუსებს, მაგრამ მოერეოდნენ, აბა, რას იზამდნენ, გერმანიას მიერიდნენ და ხალდეს ვერ მოერეოდნენ?!

ქვა ამოუგდიაო ბუღლოზურს, იქ, გარდენაჟში ("გარდენაჟ-ს"); ვერაგის წაუკითხავს, ვიდრე სევანი არ მოუყვანიათ. თურმე იქ გწერა: "აქამდე სევანების ("სეუნ-ური") არისო". იქამდე ყოფილა სევანების ტერიტორია, მაგრამ მერე, სამწუხაროდ, ის ქვა უცებ სადღაც დაუკარგავათ ("გა-უ-თაჟ-აჟ-თ"). ბევრი ნაომარია და ბევრი დანაჭირი ეს, აი, სევანეთი. სევანი კაცითი სირცხვილის გრძნო-ბა, სახელი, სინდის-ნამუსი და პატივისცემა არავის არ აქვს. ვისაც რაიმე საფრთხე ემუქრებოდა, ყველა ჩვენთან მოდიოდა თურმე თავშესაფრისთვის, მივიღებდით ("ა-ვ-ი-კიდ-ებ-დ-ი-თ") სტუმარს სევანურად, როგორც ახლო ("ძირიწ") ნათესავს.

ქ. მ. - ხალდელები ყველანი კარგი მონადირეები ყოფილან.

გ. გ. - კარგი მონადირეები იქნებოდნენ, აბა რა! იქ მარტო კლდეები!

ქ. მ. - შენ ნამყოფი იქნები.

გ. გ. - ხშირად. კალას აქეთ ღარი ჩამოდის და ხალდელები ზამთარში კალამდე ვერ მიდი-ოდნენ, ზეგასაშიში ადგილია ("სა-ზუგაჟ აქვს ისეთი").

ქ. მ. - სახლები სად უდგათ?

გ. გ. - სახლები კლდეზეა მიდგმული იმიტომ, რომ, აი, ზევეი რომ ჩამოდის, იმდენი არ გროვდება, მაგრამ მაინც აქეთ-იქით ღარები ამოივსება ხოლმე.

ქ. მ. - კლდეები'ს ბრალი ("ბედი") მართო არ იქნება, ნიჭიც უნდა პქონდეს ადამიანს; ყველა საქმეს ნიჭი უნდა და ნადირობაც ასე! დალის ხეობაში ("დაღლ-ს'-კენ") შემოსულხა, ვინც ცხოვრობთ, აი, ხალდელები, აქაც მოგდევთ ნიჭი ნადირობის! მართო სიმონა გეყოფათ!

გ. გ. - ახლაც, ვიდრე ჭაობებამდე მივალთ, იქ არის ხალდე'ს საჯიხეები ("სა-კვიც-ცე-ბი"), აი! ხალდელები წასულან; თურმე გენწიეში ცხოვრობდნენ ("ნაცხოვრებან") მაშინ ბიძაჩემი ილარიონი, მარკოსი და სხვა მაშინდელი მონადირეები, - ესენი წასულან იქით და მოუკლათ ჯიხეი ხალდე'ს საჯიხეში. იქ კლდეებია ("არიან") და გარეული ცხოველები ("ნადირი") არიან, ზემოთკენ სათიბებია ("არიან"), ფერმაც იღვა, წურნიაშს რომ ეძახიან, იქ მგავე წყლებიც არის ("არიან"). ახლა ხალდეს თითქმის კალი'ს სათიბი ("სა-ლელ-წაიმე") აქეს, რადგანაც ზოგი გადასულენი არიან კალიდან. ადრე ხალდელები შეიკრიბებოდნენ იხლენ (დიდება მიუვიდა ხალდე'ს მაცხოვარს!), მაგრამ გადავიდნენ თეთონ კალელები ხოლმე... ყველანი ერთმანეთის ნათესავეები არიან და იქ თობადნენ. ჩვენი სახნავ-სათესი ადგილია ("ცა და მიწა არის"), კალელების კი - არა. კალელებს პქონდათ სათიბები, მაგრამ მხოლოდ ცოტა ("ცოტადა არის"). ეს მთლიანად ხალდე'ს ტერიტორიაა. დიდება მიუვიდა! - კვირიკეს ეკლესიას ("სა-კვირიკე-ს") რომ აშენებდნენ ძველად, მაშინ შეუბამთ უღელში ("ა-უ-უღელ-ებ-ია-თ") გაუხედნაეი მოზრები. შენ დაუკვირიდი ("გულ-ი მიეცი"), ახლა რასაც მოგიყვები, დაიჯერებ? მართლა ასე ყოფილა! რომ მიუბამთ ეს, აი, მოკლე მორი, გაუხედნაეი მოზრებისთვის ("ჭბო-ებ-ად") და: "აბოა (დიდება მიუვიდა კვირიკეს და მის ძალას), ეს სადაც აღმორწმდება ("ამასო სადაც იპოვება"), იქ ის ("იმი-ს") ავაშენოთ ("ა-გ-ებ-ა"), ე. ეკლესია ("ეკლესიის") და ესენი დაეკლათ ("ამათი დაეკლა") იქო". საინტერესოა ეს! - ხომ ნამყოფი ხარ კვირიკეს ეკლესიაში, რა მალაზუა, არა? როგორ ავიდოდნენ მოზრები იქამდე, ხომ დაუჯერებელია?! და სწორედ იქ უპოვიათ, დიდება მიუვიდა!

ქ. მ. - ამინ, დიდება მიუვიდა!

გ. გ. - შეგაწიოს ("შეველეს გიზამს") ღმერთი! იქ აუშენებიათ ეკლესია და დაუკლათ მოზრები. ახლა ეს ხომ იყო, აი, ბიძია გენაცვალოს ("ბიძიას უყვარხარ"), აი, კომუნისტური პარტია ხომ იყო? იქ კარგი ეკლესია მდგარა და დაანგრივენი ("და-არღვე-ინ-ეს"), მაგრამ, სამწუხაროდ, ყველას ცუდად მოუბრუნდა უკან (იმგვარი ჩვენი მტრები, ვინც ამას შეეხო! - ახლა მე არ მინდა იმათი დასახელება ("სი-ახ-ე-ლები")!.. ზოგი როგორ მოკვდა ("და-ღ-გ-რ-ენ") და ზოგი - როგორ! - მთლად საზიზრად. ძალიან გიყვარს სვანებს ღმერთი ("ღმერთობა"), სვანეთზე მეტი ხტი არსად უპოვიათ, დიდება მიუვიდა! ქვევით, სადაც სამას წელს ბატონობდნენ ("უფროსობდნენ") თურმე თურქები, კვირა დღეს ბარავენ და: "თქვენ-მეთქი თურქები ყოფილხართ, ქართველების არაფერი გაქეთ-მეთქი". ზოგი მიჯერებდა ("მი-ჯერ-ებ-დნენ") და კვირას აღარ მუშაობდნენ ("თიბ-უ-ას არ ი-ქმ-ოდ-ენ"). "საინტერესო ხალხი ხართო ("ვართო) თქვენ ("ჩვენ"), სვანები, მართლა! დიდ-პატარა ყველა რთვორ ინარჩუნებთო ("იჭერთო") ამ ტრადიციას? ძველად ცხალ-საკარცხულზე დაჯდებოდა ოჯახის უხუცესი ("მა-ხეშ-ი") და საღამოს დაგეგმავდა, ხვალ რა გვაქვს გასაკეთებელიო ("სა-ქმ-ნ-ელ-ი"). მაშინ ბევრი ბავშვები ჰყავდათ და ქალი მართლა ქალი იყო, მამაკაცი - მამაკაცი ("ვაჟ-კაცი"), სიტყვა - სიტყვა ("ა-მ-ბ-ა-ი - ა-მ-ბ-ა-ი")... რასაც იტყვდი, ის ხდებოდა და იმაზე სიტყვას ვერავინ დაამატებდა. მკაცრი ("სტროგი") იყო ჩვენი სვანური წესი და ადათი. დაჯდებოდა, ე. უხუცესი და იტყვდა: "ხვალ მონადირე სანადიროდ წაივდეს, მთიბაეი სათიბად წაივდეს, ხაბაზმა გამოაცხოს, ბავშვებს მომელელმა (ქალმა) მიხედოს!" - საათივით დაგეგმილი იყო ყველაფერი, ისე კი არა... ახლა, სამწუხაროდ, სვანები კიდევ ვინარჩუნებთ ("გვიჭირავს") ჩვენი მამა-პაპა'ს ("ს-უ-ც-ე-ბ-ი-ს") ამ ტრადიციებს, მაგრამ სხვები?!

ქ. მ. - ოცდაათ-ორმოცამდე სული იყო დიდ სვანურ ოჯახებში!..

გ. გ. - "ბალს" ქვემოელი ჯაჭვლიანები, ყასბულათიანი, შენი დედულები, ოროცამდე ყოფილან და სტუმრები მოსვლიათ; შვემოუპატიუებით ("დაუძახიათ") ისინი. ამდენი ადამიანი ("კაცი") და ბავშვები რომ დაუნახათ, უთქვამთ ახლა იმათ: "ხელი ხომ არ შეგიშალეთო" ("შეგაწუხეთო"), რა ღბინი ("ქეიფი") გაქეთო ამდღამ? მაშინ ოჯახის უფროსს უთქვამს: "ერთ არაფერია, ჩემი ჯალბახია: ჩემი შვილები, იმათი შვილები, იმათი შვილები და ესენი, ჩვენ ეთოთ ოჯახი ("ქორი") ვართო". ეს არის საინტერესო, ბიძია გენაცვალოს შენ, ძალიან კარგი წესები ხომ ყოფილა? - დღეს რძალს რომ მოიყვან, მეორე დღესვე ცალკე გასვლა უნდა. ღმერთი არ გადმოხედავდა სამეთხოზო მარცვლებით ("ჯღელა-ს'-ავით") აწყობილ ოჯახს? - იმას ის აქვს გასაკეთებელი, ამას - ეს. რამხელა ("რა ზომა") სინდის-ნამუსი იქნებოდა მაშინ?! ისე უჯერებდა მაშინ უმცროსი უფროსს! ქალი ქალი იყო და მამაკაცი - მამაკაცი. სხვა სიტყვა არ არსებობდა იქ.

ქ. მ. - ლევანი და ზაქარიას ახსენე, ჯაჭვლიანები, ძალიან კარგი მედიატორები ("მო-ურ-ავი კაცები"), ისინი გაუყოფელი ძმები იყვნენ თურმე.

გ. გ. - ისინი კარგი ბაბუები იყვნენ. ღმერთი'ს' ტოლი კაცი იყო ის, ე. ლევანი, და ზაქარიც ნაკლები არ იყო. დღეს ერთ-ორ საათს რომ დაკარგავ, მაშინ ეზარებათ სხვი'ს' საქმეზე წასვლა - "სახლში მაქვს საშუალო..." როგორია? - იმდენჯერ მოაჯღებოდა შეკაზმულ ("ა-უნაგირებულ") ცხენს! კარგი ახოვანი ("ზადაროვი") კაცი იყო, კი მახსოვს! ო, რა კაცი იყო? სოფელში ("სოფელს-") იმდენ კარგს აკეთებდა ("ა-წყობდა"), იმხელა მადლს თესავდა! ჩენი წესი და ადათი ხომ სხვა არის? - თავის ოჯახს მიატოვებდა, ბიძია ზაქარიც დადიოდა იმის მაგიერად ("შუქაფა-და-ც") იქ თორმეტი კაცი შეიკრიბებოდა, იმათაც მედიატორებს ეძახიან ახლა. ეს ხშირად ("ხუაჯჯერ") ერთ კვირასაც ("მ-სეფეს-ს'-ა'-ც") გრძელდებოდა, ისე უცებ ვერ კეთებოდა საქმე და მაინც შეარიგებდა.

შვიდი წელი დაეყავი ქვემო სვანეთში... ახლა ხომ არის "ქვემოსვანობა", "ზემოსვანობა"... უბატონო ბალსზემოელებს რომ გეგვძახიან "ბალს" ქვემოელები! - ლატალის ზემოთ ბატონი არ მიუშეოთ, ისე მაგრად დახვედრიან ("შეგროვილან") და დამდგარან ყველანი. გარდაუხამებები იყვნენ ქვემო სვანეთის ბატონები. ჩვენ უბატონო გექვია, ლატალს'ა' და ჩვენ: მულახ-მუჟაღს, ხალდეს, უშგულს, მესტიას, რა თქმა უნდა ("ცხადი-ა"), და...

ქ. მ. - კარგი მონადირეები ვინ... ისა... გსმენია დალში?

გ. გ. - კარგი მონადირეები იყვნენ: სუმა უშვანი და კოსდა არღვლიანი, ეგვენე სამსიანი, პირიბე ჯაჭვლიანი, ასლანბი, არსენა და სალიბე გერლიანები, ბიძია მარკოზი, ჩოფლიანი, მუშნი, ისმაგი, ლადო, ამირანი და ვალიკო არღვლიანები, ყულია გასვიანი - ჩემი ძმა...

ქ. მ. - სიმონაც ნაკლები არ არის, იმისი შვილი.

გ. გ. - უმცროსებში სიმონა გასვიანი და როლანდ გუჯეჯიანი.

ქ. მ. - ახლა გაისხენე რამე შენი ბავშვობიდან: როგორი ბავშვი იყავი, ვისთან მეგობრობდი ("ცალ-ობი"), რომელი ("რა") თამაშობანი იცოდით ("გჩევიდათ"), ანდა, ცვლქს ("მისანს") რომ ვეძახისთ, ასეთები იყავით?

გ. გ. - მე ძალიან ცვლქი ბავშვი ვიყავი, არ დავმალავ ("ვაძხვლავ"); ეს, აი, თათაოზ დედარიანი მოხუცი კაცი იყო, პეტრეს და პავლეს მამა, პეტრე სიძე იყო ("ჰქონდა") ჩემი დედულე ბის'ა'. მიეყვდუ მის ჯოხს ("ფანეს-ს") ჩვეულებრივად და გამოვაცალე. არადა, მითხრა: "უი, ბიძია გენაცვალოს ("ბიძიას უყვარხარ"), ნუ მიეყრდნობიო, ჩამოვარდებდა ესო". (შემო)მაეიწყდა, მიეყრდენი ამ ჯოხს და არ ჩამოვარდა თათაოზი?! მაშინ აქედან იყო გენწეიშში გზა ("შუკა"), ყველა ამაზე დადიოდა; გამოვიქცევი და გამოშევიდა, აი, დედაჩემი, საცემად; იმას ძაღლი გამოევიდა, ე დედაჩემს, ძაღლს ბაბილინა გამოევიდა, ბაბილინას პეტრე და... "ფუი, ფუი, ქაჯი გყოლიათ, ქაჯი" - ეუბნებოდა თათაოზი დედაჩემს. ორმოცდაერთიანი ვარ მე, კაფსულეები და ამონალები, უღვლტეხილზე გზა რომ გაიყვანეს, მაშინ მოვიპარე ... მე ვიქნებოდი მაშინ ოთხი-ხუთი წლის და მას-

სოფს, ჯარისკაცებმა ამაზე რომ გაიყვანეს ყარაჩაისკენ გზა, ეს იყო ნიკოლოზის გზა.

ქ. მ. — აბა, ყარაჩაიში არა ვარ ნამყოფი, მაგრამ ზევით ავსულვარ და მინახავს ის გზა კლდეში. სხვების ეშმაკობები (“მისნ-ობები”) იცი ეინმსი? ვისთან მეგობრობდი მეტწილად და-ღში?

მ. გ. — დემური იყო ჯაჭვლიანი, საბრალო დემური. ოი, როგორ მენანება! ის ნამდვილი ეაქაი იყო. ერთად გაეიზარდეთ აქ. კაპიტოს უნდოდა დეიდაშენი ნინა ცოლად (“გულ-ი ქონდა ნინად”). ერთხელ აჭაფარაში (“აჭაფარას”) მთაში იყვნენ დეიდაშენი და ნინუცა (ასე ერქვა ნინას დედას). ნინა, ცხონებული, რა კარგი ქალი იყო! დემური ამოვიდა: “შობტაცებლები (“მე-სხაპე-ები”) გვახლავსო (“ახლავთო”) და ყორას უთხარითო (“უთხარაო”) გამოტყუება (“გა-მო-ღორ-ება”) ამისი”.

ქ. მ. — ა, ბიცოლა ნინა უნდა გამოიტყუოთ (“გაქტე გა-მო-სა-ღორ-ებ-ელი”)?

მ. გ. — ჰო, ჰო! ამოვიდა და: “ნინუცამ არ უნდა დაინახოს, ისე უნდა გამოეიტყუოთო, აი...” შემეცოლა ნინა რაღაც, მაგრამ დემურმა: “გაფიცებო, ეს აუცილებლად უნდა გავაკეთოთო (“მო-სა-წყობი აქეთ”). უხერხულიაო, შემოუყარდებიანო და დედა რომ აქ დახვდეთო...

ქ. მ. — აბა, დედიწს ხელგებოდა წართმევა არ უნდოდათ.

მ. გ. — ჰო, აბა! “როგორ მოეცქეთ (“მო-გა-წყობი”) მეთქი?” ელისაბედმა და ამათმა: “ეითომ საქონელი (“კუმაში”) ჩასაყვანიო ქვედა კარვებისკენ. აქ ესენი არიან, აი: ნესტორ და პირიბე ჯაჭვლიანები, გერონტი დაღვანი, ავთო, რა თქმა უნდა, დემური. ასე ჩაედით აქამდე და უცებ სტაცეს ხელი ამას, აი, შენს ნინას. კარავში რომ დაგებუნდი, მიხვდა (“გულად მო-ჭდა”) ის მაშინვე, ე ნინუცა: “გოგო რა იქნაო?” “რა იქნა-მეთქი და (ცოლად) გაყვამეთქი,” ვუთხარი სიმართლე (“მ-ტიცე-ე”). ის არ მითქვამს, ე, (რომ) მოიტაცეს. უი, დაიწყო (“ცული”) კივილი, წაიქცა (“მო-ი-კაყო”) აქ, აი, და მისცივიდნენ ქალები, აყვიენს.

ქ. მ. — რომ თხოულობდა (“ედარ-ღად-ებ-ოდა”), ის იცოდა ნინუცამ მანამდე?

მ. გ. — ეცოდინებოდათ, აბა, რა იქნებოდა?! ჩვენ ვიცოდით, სხვებმა (“მეორე-ებს”), და მათ არ ეცოდინებოდათ? ბედნიერები იყვნენ, ე, ახლა არც ერთი აღარ არის (“არიან”), საწყლები. ნინა კარგი ქალი დადგა (“და-ე-ფას-ა”). კარგი შეიღები (“ბაეშე-ები”) ჰყავთ.

ქ. მ. — ჩემი საყვარელი ბიცოლა იყო, სიღამაზითაც (“თულად-ა-ც”) ასე კარგი იყო და ისევედ ყოველმხრივ კარგი ქალი იყო.

მ. გ. — კაპიტოც კარგი იყო, შენი ბიძა, ცხონებული (“შე-სა-ნდ-ობი”)! ჩვენ ყველგან ერთად (“სესუად”) ვმუშაობდით (“ე-უთიბ-ობ-ოთ”), ნამდვილად კარგი იყო კაპიტო. კარგი დაღვავაც (“თრობაც”) იცოდა და ხელებიც კარგი ქონდა, მეოჯახე, მეოჯახე.

ქ. მ. — ის ჭუბერელებმა ძალიან დააფასეს... “ასეთი ყოჩალი (“და-უ-ზარ-ელი”) კაციო ჭუბერში არ შემოსულაო”. იქაც სახლი რომ ააშენა (“და-დგა”) ასე უცებ (“ხელად”), ძალიან უხაროდათ.

მ. გ. — გაოგნებული ვარ, ამ ბოლო დროს რაც ხდება. ასე არ იყო ადრე, ყველანი ვემეგობრებოდით (“ე-ე-ცად-ებ-ობ-ოთ”) ერთმანეთს, ერთად ვმუშაობდით, მთაში ერთად ვიყავით, სახლს თუ ვაშენებდით (“ე-ა-გ-ებ-ობ-ოთ”), მაშინ მარხილებიანად ვეხმარებოდით (“ე-უ-მარ-ჯუ-ებ-ობ-ოთ”) ერთმანეთს — “გაღღამს”-ს ვეძახით სვანურად, კარგად მახსოვს ნაღობა მე. ახლანდელი ცხოვრება და მაშინდელი ძალიან განსხვავებულია ერთმანეთისგან. სრულებით არ ჰგავს (“ნამეტნავად ცალკე არის”) მაშინდელი სინდის-ნამუსი და ცხოვრება ახლანდელს.

ქ. მ. — ომმაც ბევრი რამ შეცვალა.

მ. გ. — რა თქმა უნდა (“ასე იცო”)?

ქ. მ. — ამდენი წელი სტრესში ვცხოვრობთ, დაძაბულობა!

მ. გ. — ასე არაეინ ეხებოდა ადრე ხატებს, უფრთხილდებოდა ყველა, დიდება მიუეთ- ა,

სათამაშო ("სა-თრ-ველე-ი") არ არის! ისეთი რწმენა იყო, ბიძია გენაცვალოს (ბიძია"ს" დღე შენ), ერთმანეთი"ს" სიყვარული გექონდა მეზობლობას და დღესასწაულზე, წარმოიდგინე, ომარიშალში, ზევით და ქვევით, ყველას ერთად გექონდა ახალი წელი. ახალგაზრდები ალილოს ჩამოუყვლი-ლით ხოლმე, ალილოს, დიდება მიუვიდა! შეეიკრიბებოდით ("აგეუნდავებოდით") აქ, აი, ცხონებულ დემურთან, ცხენები გეყავდა, ზოგი რას გეაძლევდა და ზოგი – რას.

ქ. მ. – დემურ ჯაჭვლიანი ძალიან დაფასდა, პრეზიდენტიც კი ჩამოვიდა მის დაკრძალვაზე.

გ. გ. – აბა რა, კაცო?! რამდენი წელი იყო ჩვენი დირექტორი. სასალები აგვაშენებინა, ტერიტორიაც ჩვენ დავაგუმავეთ. მაშინ აფხაზი არშა იყო ტურბაზი"ს" დირექტორი სოხუმში და აქ ეს, აი, დემური იყო იმის მოადგილე.

ქ. მ. – მართლაც ყველასგან გამორჩეული იყო...

გ. გ. – დემურ (კომ) ჯაჭვლიანზე ("ჯაჭვლიანი-ი"ს") უკეთესი, გამოსადეგი კაცი, ბავშვებს ვუცადავ, მე არ მინახავს!. მერე რა რუსული იცოდა!

ქ. მ. – ყველაზე საუკეთესოდ იმას სცოდნია დღეში. მაშინ მთელი რუსეთი"ს" წარმომადგენლები მოდიოდნენ ტურბაზაში მასთან.

გ. გ. – ბენერლები და მათი ცოლ-შვილი ("ცოლები და შვილები") დასასვენებლად.

ქ. მ. – კიმი ერთ სადღეგრძელოს ("სალოცავს") რომ იტყოდა ხომ, ისინი დიდი ("მაგარი") შთაბეჭდილებით და... იმით... მიდიოდნენ აქედან.

გ. გ. – აბა რა, რამდენი მეგობარი ("მო-კეთე") ჰყავდა! საკლავს დაგვაკვლევინებდა: "სტუმრები უნდა მოვიდნენო".

ქ. მ. – ბიძია დემურში, იცი, რა მომწონდა? – ხომ ასეთი კარგი იყო, მაგრამ მკაცრიც ("სტროგ-ი") იყო საქმეში, თან იუმორი ჰქონდა კარგი. ისეთი ხუმარა იყო, რომ ყველას უყვარდა. არაფერი სჯობდა მის მოსმენას სუფრაზე და, საერთოდ, საზოგადოებაში...

გ. გ. – ერთხელ დემურს, რამზის"ა" და სოსოს უმასხრიათ და ვირისთვის დაუღუგინებიათ ("წალი დაუთერ-ია-თ") ეს, აი, არაყი ("ვოტკა")... ო, შე კაცო, ძალიან, ძალიან მენანებია! იქ რომ ჩარჩნენ ომის დროს, ე, გუდაუთაში, იმას ჩემს დღეში ("ვეა"ს" დღე"ს") რა დამავიწყებს? მაშინ დემურმა მოიყვანა ესენი ყველაზე გაცხარებულ ომში და იქით... შერჩნენ: "ყორასთან შევიართოთ..." რომ შემოველოთ განახლებაში (მეორე დღეს მოხდა ეს, აი, ქალაქები"ს" დაკეტვა და შეტაკება), მაშინ აქეთ შერჩებოდნენ.

ქ. მ. – რამდენ ხანში მოხერხდა ამათი გამოხსნა ("გაბრუნება")?

გ. გ. – თითქოს ერთ-ორ კვირაზე მეტ ხანს იყვნენ. საბრალო ყულია დემურმა გამოაშვებინა.

ქ. მ. – იმის მერე, გიორგობა ("გიორგობა-ი"ს") დღეს, ოთხი ადამიანი რომ დაიღუპა!.. ოთხი თვის ("თუე-ს") მერედა მოხერხდა იმათი გამოყვანა, მაშინაც ბიძია დემურმა გააკეთა ("მო-ა-წყო") ყველაფერი.

გ. გ. – ოთხი თვის შემდეგ დაიხსნეს საწყალი ტარიელ პაკელიანი, გოდერძი და ერმინე გუჯაყიანები, თამაზ ჯაჭვლიანი – პირიბის... დემური ბევრ კარგ საქმეს აკეთებდა ქართველებისთვისაც ("ქართ-უელ-ბი-ს"ა-დ") და აფხაზებისთვისაც, ჩემზე ("ჩემდ") ორი წლით იყო უფროსი, სასიკვდილო როგორ ("რა") იქნებოდა?!

ქ. მ. – ასეთი ადამიანები უნდა დიდხანს ცოცხლობდნენ, მაგრამ ამდენმა ტრაგედიაზე გაუხეთქა საბრალოს გული!

გ. გ. – კარგი კარგი იხსენიება, ბიძია გენაცვალოს ("ბიძიას უყვარხარ"), ცუდი – ცუდიო პირიბეც კარგი კაცი იყო, მაგრამ დემური უკეთესი იყო. ეს პირშიც მითქვამს მე, დემური ბევრად უკეთესი იყო.

ქ. მ. – ომში სიკვდილი ("ღვრ-ობა") ხომ გმორობა არის!

მ. გ. - რამდენი მკედარი ("მედგარი ან ღვრთმილი") იყო ერთად აქ? საწყალი ნესტორის ბაადური, ენეერ ჯაჭველიანი, ნოდარ ქალდანი - ლაერენტი'ს ბიჭი, ჩენნი სოსლანი... - კარგი ვაჟაკები.

ქ. მ. - ყველა'ნი თექსმეტ მარტს დაილუნენ, ეს მარტო ჩენს სოფელში.

მ. გ. - საწყალი შენი ძმა, მთელ დალად ღირდა შუქრი მარგინი, კარგი ირაკლი'ს შვილი.

ქ. მ. - გელა ქალდანიც თექსმეტ მარტს დაილუბა.

მ. გ. - ბეერი, ბეერი, სამწუხაროდ, ბეერი დაილუბა!

ქ. მ. - ამ ომმა შეცვალა ყველაფერი, ერთიანად გაგანადგურა ყველა.

მ. გ. - შე კაცო, საუკეთესო ვაჟაკები დალში აღარ დარჩნენ! რა ვიცი, სვან კაცს ყველაფერი როგორ ემტერება! ჯერ დავიწყებულიც არ აქვს უფალ ღმერთს, სტიქიამ რამდენი დაახარა სვანეთში, იქ მიანც არ იყო ომი! - რამდენი დალუბა ზეგება უგულში, მულახში, ქვემო სვანეთშიც...

ქ. მ. - ახლა კარგ ამბებზე გადავიდეთ ("დაბურუნდეთ"), გვეყო ამდენი უბედურების მოსვენა! კარგი თამადა ვინ იყო შენს ახალგაზრდობაში დალში?

მ. გ. - არსენა გერლიანი ძლიერი თამადა იყო, მოლხენაც ("ყოფნაც") კარგი იცოდა, ცხონებულმა. პირიბე ჯაჭველიანი კარგი თამადა იყო. ტარიელ გულბანი, ცხონებული, უმაღლესი თამადა - არ ეშლებოდა არაფერი სიმთვარელშიც კი. ეპ, კარგი წინაპრები ("ხ-უ-ც-ე-ბი") გეყავდნენ...

ქ. მ. - ომარშიაღში რაც მოტაცებები ხდებოდა, ყველგან მონაწილეობდნენ ("კრიენენ") თურმე აბესალა ქალდანი და მამაჩემი - ირაკლი მარგინი.

მ. გ. - ირაკლი ძლიერი კაცი იყო. ესენი მიდიოდნენ თურმე კანტორიდან, მამაჩემიც იქ ყოფილა და ბეერიც სხვა. ბიძინა, ცხონებული, დახედრია კანტორი'ს მუშებს: "რას შემოგვესიეთ "შეპ-ფურთ-ე-ი-ა-ა" აქო?" მაშინ საწყალ მამაშენს, ცხონებულ ირაკლის: "აბა, ამას არ მიეუშვებ ნებაზე" ("ვანერჩებტ < "გ-ა-ღეგე") ასეო" და ვინც იქ ახლდნენ, ისინი ყოველთვის ჰყვებიან ("ი-ა-მ-ბ-ო-ენ"), რომ მაშინ ირაკლი მარგინის დალი'ს ხეობის ყველა ზემოური ოჯახი უსახელებია ("დალი-ის" მთელ სა-ზ-ე-ა-ღ გულად სახელი უნახებია"). ცხონებულ კარგი იცოდა და სიმღერაც. აბესალა უფრო პირქუში ("გრუბი") იყო, ის უკეთესი იყო, მ. ირაკლი; კარგი, გაგებული კაცი იყო და არასდროს ("გვა დღე-ს") ცუდს არ გააკეთებდა, კაცური კაცი იყო. სოფლისთვის ("სოფლ-ის-ა-ღ") კარგს ვინც აკეთებს, ის ყოველთვის კარგად მო'იხსენიება. კარგად იყოს ყველა ("მხოლოდ კარგი დრო-მცა-ლა მისცემია ყველას") სიკეთის მკეთებელი!

მამაშენი ყველას ვეროდა, მაგარი ("ბრგე") მოჭიდავე იყო. ერთხელ მამაშენი და ბიძინა წაერხუნებდნენ ერთმანეთს, ძლიერ გაეაშველეთ, ბიძინა რას გაუბლებდა ირაკლის?! საწყალი დასუსტდა, აი, ბოლოსკენ ("ახლა"), თორემ ძალიან ძლიერი იყო. ჩემი დიდი ბაბუა მარგინები'ს მკვიდრი ბაღიში ყოფილა, აბა?! ქვეითი დაბადებულა ბაბუა ორსიმე, იმხელა მკვიდრი ხართ თქვენი ჩენნი. დედაჩემი'ს ბაბუა მკვიდრი ბაღიში იყო თქვენი, მეორე ბაღიშია ბაბუაჩემი ორსიმე, დედაჩემი კი - მესამე ბაღიში ("გაქეთ თქვენი"). "ყველაზე ახლობელია მესამე ბაღიშიო" - ასე გამიგონია. ჩვენებისთვის ხარი უთხოვებია ერთ-ერთ მარგინს და დამტყვევით მუშაობის დროს. ბაბუა ძალიან ("გულად") კარგი კაცი იყო, მართალი, არასდროს ტყუილს არ იტყოდა! წასულა და: "ასე და ასე ყოფილაო, ასეთი ამბავი ("საქმე") დამემართაო ("დამართნია"), თქვენი ხარი დამემტყვრაო ("დამტყვევიაო") და (სამაგიეროდ) ჩემს ხარს მოგცემო". მარგინები ხარს კი არა, თავს არავის შვარჩენენ, მაგრამ: "უკაცრავად, აბაო, ახლა თავს მოვიტყვო" ("კინჩის მო-ი-ქუ-ც-ე-ბ-ს") და ხარს გამოგართმევო თქვენი ("მათ?") ე. ი., ბაღიშისთვის ("ბაღი-შ-ად") სახლდარი არ გამოურთმევია. აბა, უყურე, როდინდელ ნათქვამს როდის იმეორებს ("ი-ა-მ-ბ-ო-ს") კაცი! არ იკარგება, აი, სი-

კეთე ("სი-კეთ-ის" ნა-წყობი"), ბიბია გენაცვალოს ("ბიბიას უყვარხარ!") ღმერთი ზვევიდან გვიყურებს ჩვენ, ვინ რას ვაკეთებთ. არასდროს გაუხარია ცუდი"ს" მკეთებელს! ცოდეა რად გინდა?!

ქ. მ. — რა თქმა უნდა ("ასე იცი")! აბა, დიდი მადლობა, დიდხანს იყავით ჯანმრთელად და ბედნიერად!

* * *

ქ. მ. — ხოჩა ლადღლე ჭარ!

დ. ქ. — ხოჩაჟ ჭარ სიჲ!

ქ. მ. — ისგუ გუწარ ი ჟახე ქამქა ი ოშა ლგზამ სი?

დ. ქ. — ქალდანი დოდო, იშგუთიდაშდ ლგზამ.

ქ. მ. — იმე სი ნათან ი ნარდჟუ?

დ. ქ. — ნათან სუი დლს, ნარდჟუი აძრუ, ომარშალს. გერმანელარცხანს ლიშამლჟი სუნი მაყალ მაჟიოდ; ამღელჟა ჭარ ერ აჩად ერქას, ეჟა ხოჩამდ ჩუმაჟიოდ, ხალდათარდ ერ მაყულინდა.

ქ. მ. — ხოხრა ბეფჟუ სიროლ.

დ. ქ. — ხოხრა სუნი, ევდ ნირდა, ქურციკ ხაჟხან, აშხანს ეჟა ისკან, მერმანსთე — მი, ხალდათს ქურ-სუეწოდენდს ერქას. მიშგუ მუ ერ ჭარხანს ანჯად, ერქა ოთქკუწარ: "ხალდათჯე ანჯად ნიშგუთი" ი ლაყურა ჩუქჟან ოთეჟე. მიშგუ მუ ლმშაღს ოხუთიშდ ზამს არდა ი ლიშაღლე ქანაზგარგნლო შიშტ მამ ერ ანტახ, ლგქარაჟე ნიხალდა.

ქ. მ. — გარგლა ლი ტარსი ქალდანს ბედჟი, მადაა?

დ. ქ. — ადუ! ოხუთიშდ ზამუნლო ანტახ ბერლინსან, ერე იშიაღდა. მეღხადეჟე გულბან ანჯად ნიშგუთი ი მექუდილი: "ისგუ მ'ესერ იშარა?" "მიშგუ მუ ჭარსგე არა". "ანჯად ესერ ეჟა!" — ჩხალთანიშ ანჟიმა ხალს — დორაშირ-სემაშირ მარე ეში სჯასონგერდა. მი ი ბაბა გარ სუარღად ქორს, ნესტორ ლნსუ ლგდვარ ი მჟე ერარდა. ელიშმუგთხე: "ხალს ესერ ანდრი ი აწყალინდღეს ესერ ნოხა". ანჯადს ი მი ჩ'ოთეჟე ლაყურა ჩუქჟან, მეთხელიხ, მეთხელიხ, ბეფჟუ დემარა. მჟე ქამქამი, მარე ქა-დემ-სუთინი, მაყულინი. ერქანდონ მიშგუ მუ გულ ანჯად: "ალას ესერ ხაყულინი ხალდათარდ!" — ფორმა ქ'დიდე ი სამოქალაქო ლერქუწალ ადქუე. დორა ნაგზის უენდგარ შშითქუესკა.

ქ. მ. — ოშა ლგზამ სიროლ?

დ. ქ. — ოხუთიშდ-ღესგუა ლგზამ სუიროლ. მიშგუ დი დეს მაჟიოდ. ალა მაჟიოდ, აი, მიშგუ მუს ერეჟე სუთიშქუწასკა, ერე მეჟად სუეღუწიანღდს, შინაშურ დემთ'ესხურდსქა. მიშგუ მუ ლგქარ ანჯად ლმშამლსან.

ლალგენე ხორდახ ლანსუ, ქ'ოთეშიშდღს ერქა უსხუნად (ეჟა ხეზნანდახ ერქას) ი ერი ლათანლოე აჩადს. ჟანსთე დარჯეს ერისტო გიგანდ. ლანსხთე ოთფიშუდანქა ი ერი-დემ-ირმიდახ თურმე. თაქუნარ ადგეხ, ყუთირყუ ლოხბახ ი ერჟი ეწარგემეს. სგა-ერ-ანვიდს ქორთე, ხეურმაღლა ალა ხალსხ, ლატუს ქა-უენდ-გარ-ოთინდს. ქალგნტყარე ლანსუ. ეშღოსუთიშდ მარე სოგუდირდახ, ჩუ-უენდ-გარ-იგუჟახ. ეჯნო მიშგუ მუე ლიტხალღე ლანხაღალ ჩუემინს. ერქანდონ მიშგუ მუღ მერჟე ხეხუ ანჯოდ ი აშღორუხე: "ისგუ დი ესერ მერღე ლანსუ ი ანჯად ესერ ეჟაჲ". ოშა ზამს ამჟი მისხალდა, ერე ალ ზურად მიშგუ დი ნირღ, ექღ'ე მი მაჰარენე ხუნსუთ ი მამ მაჟიოდდა მიშგუ დიე დავრა. მანდღენდა: "მერღეჟ ლანსუ დედა ი ანტახგე!" მიშგუ მუს ფხულარ დესა ხადდა. ბებია ხექუდღალდა: "ჩ'იწესერ ესა მერღე მეშაღლა?" მარე ეჟა ბერლინს არდა ი ალმარ — ქერჩხს ი იმე ხეწყანოლ.

ქ. შ. — ბებია მარ ლანუ?

დ. ქ. — ორდა უდღისიან. ერუნლო მი უსგუწუშდარა ზამთინ ლიშდამ ოსუბინ სოსუმს, დერუეშდოუსგუა ზამს სუეშდამდამს ერე მერმე ლიშმაალად. ერქანლო ქუთაისს მირდა მანკ. ათხე, მერმე დედა ერ ანკიდ მიხვდ მუდ, მიჰად ერას სუეღუქინალდამს მი ო რის სუახენას ბოფშარს: “ათხად სკამდ გარჯე ჩირად დედა ო ათხე მიშგუ დედაქო ანკად!” ექა ერ ლეგდ ადგარდა (კობო ხეყარ), მიგჰად განუიციადე ერქას.

ქ. შ. — ისგუ მერმე დი — ეუა ხამსიან გუნ სორა ზურალ ლგმარნელი, მადამ?

დ. ქ. — ერნემ დამტანჯა მაშენე. ოსუიშდ ზამს სოსუნანდამს, ილქილდა მამად, გარჯ ნადდა გუნ.

ქ. შ. — ერხანქა ლანუდილა ჩირი, ჭებილი ჩირდა.

დ. ქ. — უდილ მაშენე ლანუ ო აღმარ — ხოსურა (ბა^აუ^აისგა არდახ), ა, მერმულ, მარე მინე დი ერ ილქანლდა, ერქა ზურიი ოგუნანდა ო გუმი მაზოგ ნაკიდ ერხანქა. ერქანემ სეზგოლდა გუი.

ქ. შ. — ციური ლანუ მაჩარენე, მადამ?

დ. ქ. — დედა ერ ადგანდა, ერქა დედადამს ციური დულარეი სოსგურდახ. კლასანს ერ ანკად, ექა იქუნანუღდა ო ძალომ ანფირ თერანლ. დამარდ ერ ლიკილდედ ნდბინეს, ჩინედი ლიგუნანდბინე. მიშგუ მუ ხეშდამდა მალაზიასგა ო ერხანუ ოთხგუედ ლეუა ო ლექუნანკად მიშგუ მუ ო ექამ ეწანბუ.

ქ. შ. — დედას სატუილდამს დიუთრას, მადამ? ბუბა ტარასის დანურცილებით ხემბუწალი, ერქან ლიშმალე გოშარ.

დ. ქ. — დედას ხუატუილდამს... მიშგუ მუ ნიშბანუდა: “გოსბიტალისგა ლგქანარ ლმარანლს ესერ ჩუხბუდაროდად, მარე მამ ესერ აზოხანს ნიშგუეა ლმარანლს”. უსგუა თუენე მამ ოსკიდა დედეს ლმარ ო აშდად ლგქარანუ სოსლდა მიშგუ მუ. “ლიშმალე მომგუე ესერ ლი დისციპლინა, ლას ესერ დისციპლინა მომ ლი, ლიშმანლ ესერ წაგებულ ლი” — მამად აჰეი ტუილდა მიშგუ მუ. ლიშმანლუნლო სერ მამად ხეშდამდა ექა. ქა-ერ-არანდ ჩართე, ოსთხუ გეზალ აცუიო ო ხეხუ. სგა-ერ-ანტან, დედა ო მიშგუ ჭებილ ლგდგარ ესხუიდა. ექამარს გარ იქუდმალდა ო სანლს ერ ჩუნდარუმან, გუდ ანკად სერ. მიშგუ ჭებილი — ლეუენტი ეშხუ ლგუნამ ლგმარელი, ერქა ექიმობა მამა ლანუ ო ფილტუარე ანთებოშ აღდაგარ. მიშგუ დი თხუმე მანკიშე ადგან, წინეუად მგარეს საკიდ.

ქ. შ. — ნიბანუინ იშა სი? მამ გუნაროშ ლანუ ისგუ დი?

დ. ქ. — მიშგუ დი ხამსიან ლანუ. ეშხუ ჭებილ ქარს ათქარუნან, სილიბისტრო ხაქანან; მერმე — აბო ჩოთდაგარან, ერასი გეზლიო ოსანდ — დორუ დიუნლ ო ეშხუ ქუენტი.

ქ. შ. — სერ მარ იშმალდამს დალარ ო შუენარ, უშუალოდ ტარანსიციანან? ათხე კოწოლ გარ ლის მესდე მერეე მსოფლიო ომი მონაწილანლ.

დ. ქ. — ბანდი მარგაიან, დანიელ — მიხდონ პირუელიშ მუნუბე, ექა დეშ ანტანს. სილიბისტრო ხამსიან ჩანქარუნან, ხო პირუელ ქანტანს, მარე ეწანეომან. ულოლია ფიცარეი ელსგურელი ო ერნოშ გადარჩა.

ქ. შ. — ფიცარეი იმეი?

დ. ქ. — ჩუ-ერ-ნუმა-ალყიმელანუ.

ქ. შ. — ჩუ-გერმანელარს-ოთინდა?

დ. ქ. — ექა ქერჩას არდა, მიშგუა მუეშდ სუნკუილ ანკად. მიშგუ მუს ფრონტი სოწუნანდა ერქა, გაბრიელ ბიუელი, “მარე ერქანდუესერ ჩანულორე ო დეამოშ წერილს ოსუთხედ უშხურაე ოსუიშე”.

ქ. შ. — ათხე, მი ჩუმაშეიდ ბუბა ტარანსი, იმეი ფიცხ მარე ლანუ, — “ბერლინდ ესერ მონანა ლშმალოშ”.

დ. ქ. — “უგუხტუშ ესერ აწრედელის ბერლინდ”.

ქ. მ. — ერქა ცხიკარი ოთბომბაუხს, მაღაა? თანდართესგა სგამევედ ლგმარნელის გერმანელსრ.

დ. ქ. — სგამ ჭულუხს გიმ, ეშუ “აკოფარ” გათხრილ ლსნუ. ერმარ ჩაფარშუ ანდგრდან. დან დემგუაშუ სეჟუდიალდახ, მგდანქა: “იმესერ ლი ქლუნხორი პერეუალ?” ო ქერ-სათუერდან, ერქა ერხი ლიგუნის ოხნახ: “ერესერ ოხგერი მინე ცხოურება”. სუნა... თხუშარ ლნდი ჩუშარის ერე. ერქა ნამ ნირდახ ოშთხუშედ მარე უფროსნლ ო დედედ ხოშა “წალა” ლახუშე ერმარს, ერესგ არდახ. ერეო ქამელსერდალდახ, მამ ხულუნდახ — კამპეტ ო პერენია, ჩუხოხალდახ, მიშგუ მუ ერ ლწშაალს არდა. ერამეგ სორამ ქანაშუდიდახ, მინს მასარდ ხულუნს პროდუქტ. რუსნლ ლსნუხ, ქართუენლარი. ერ ლწქუეხ: “რუსი ქარ ესერ ანდრი”, ლატუეე ანდ მან ცხეკუე, მარე ბაბა მამ ანდ, ჩუასნდ.

ქ. მ. — ცხიკარისგა ხორილ ლეშმანლდ ლი ო კლუნხორ მთლიანდ ტიტამ კოქ ლი, კოქარ, ხაშტ კოქარ.

დ. ქ. — გუშგუეიდ ეში მოიგეს ერქა. ერ მოგება მართლა მოგება ლსნუ! ქორს ესმა ხორდა ბაბას, მეგ ჩუშმიპ, ერწუშ ათხიდგნდა მეთუფე გეზლ ლიტეს ბერლინსნს. ქოწოწინალედ თელ დნლ ო ლსხადალ ჩუემინდ.

ქ. მ. — აღო მამ იროლ?!

დ. ქ. — ერქა ყარანლ გადაახსნლა სტალინდ ერღა, ერე ერმარდ ესუელატეს გუშგუემარს — “თანდს გერმანელარ ესერ სგოხფიშუდან ო სგამუფუშუდე ესერ ჩოხხურიტაუახ”. შუანარ ადოგანს ერმარე ადგილარეო, მარე ერქანდრო, ნამ ლახუემხ ყარანლს სგალიტესიშ, ერქა შუანარს სგანტახს ამხაუ, მინე დეცევიშთე.

ქ. მ. — ეში იმეო პრინარტე “სალდოთ” ისგუ მუდ სი?

დ. ქ. — მანად ერას მიმბაუდა: “შესერ ამახუს ესერ ერღა სუეშაალდს ო ამხაუ დემ სუიხინდს, ერე ისგუეიდ ესერ ნოსმა ოხმანინს, ადო, ლახ ესერ სგოხხინს, ბოფუშარს ესერ დს ჭუცურახ ესერ ლგმარს. იმდესერ ჭაყლუნი? სესერ დემგუაშუ ქანო ო დე დს ესერ სეროოდ. შესერ ლწშაალთე ერღოდე, გერმანელარ ესერ ამხაუ ნუშაფიშუდან ო მამ აშქეველლახსუ სნლ.” ო, ო ერქას ლამწუნე ლგქარ მევარ: “მანკუესერ ლნარს დემ სუნიარდს ო ერქანდუესერ ერ ლმარ ლიარო უოხრბინ, ერას ესერ ერმარ იკუნახ შენთე, ქ, გერმანელარ ო ლმარ ესერ ერღა მამ ანდგრდა ამხაუ”.

ქ. მ. — ა, ერღა იქრათუოლდა. მანდგლაშლ გიგა ორღამ ჩუმაშუიდ. გუნ საყურარელ ზურალ ლსნუ, თან სორა ლისუბი ხახლენა. მანკეშ შეხუედრა დე-გეზლსუ (დის ერ ლგქარტე სოხალდა გეზალ ო ალერ ანვანდ) ჭაშუიდ ესა?

დ. ქ. — შესუედრა იმეო მამ მასუიდ?! — ნესტორ ო ბესო ადყიმანს ლიცისგა მეგმ დაცურებაეო ო ლაშდლუალს არდახ მან, აღმარ ლამარქუს, მი ო ბაბა გარ სურადად ქორს. დედე დეშეო იქრანუდა ჩუშეთუფე გეზლ ლიტეს. ერქა მიშგუ მუდ ამეო ბარქალქა საკიდ ტოტარ ო ეწკიდ სნდურდ ამეო ო ქა ჭრეველა მანიალშე ო ერჟინ სუეხალდა დედეს. ბაბას ერეო სანადგნდა, ნელი გულბანდ ერ ლახხენე: “ანდრესერ მიჩა გეზალ!” მანხადშე ლისუბი ანბინე. სოსდო: “მანუშ ლისუბიქ ოთორა ბაბას, ათხადგქ ლისუბიქ დეს სოხალდა!” — სუაჭყურდანს მიშგოედ ჩულგმბეუ-ბუბა ჭიკიკო ო ბუბა ბაურე იგუნდახ მანხადშე, ერმარსი ლგქარტე დამ სოხალდახ, ლმარ ერ მამ ანვანდ! დეე ბუბას სოხალდა ლისუბი, ერქანთუერ, მიშგუ მუ ერ ანვანდ. ერქანდო სოწინახ მან: “ბარქალს ესერ გარ ხაქუთუნს ო ქვშარს დეშ”. ამზუემში მანუისგა ჭიკარდ სგურდა სნლ, ერწუშ ლსხადალ არემინს დედედ ო ბაბად.

ქ. მ. — მამ სეკუთუნოლა?! ერქად მთელ დნლ ჭე ახკიმიდახ.

დ. ქ. — ჰანარ ძორი წიქს, ეხსურეწ, უხსნამს ერ ხატულის — ქამეფშუდე ერ ხადღას მიგუა მუე ეახენ. დედეს ხატუილა მამა: “ისგუეა ნამზურდ ი აღ უხსნამდ რაქ ამცუორ მი ქუინ”.

ქ. მ. — ნაშაალუ მარა ხსნამთ ხეცადუნე; ისგუ მუცახან იმეი ლხსუ?

დ. ქ. — მანკუი მასნარდ ნერუინს ლხსუ ი ერუნლო ზემზემეი რინდწყენარან: ბოფშარ ხუნსადღენდად, ლახსუბა ერ რესხუილდას, მუ რესხუილდა — გუნ ახხიდენდა — ჩიმიშ სანულ ხადღა: “ბანრი ესერ მწწუდინდა ნიშგუეა სოფლისგა” — ახხემდ რინდწყენარე. ხუნამ ტუნილდა: “გერმანელარდ ესერ მამ ესერ აღნარეს დეა რუსან, დეა ქართუელარ ი დარ. რუსან ესერ პირუელ ხაზუე ლემგენს რიგარ”. მიშგუ მუ ერ რინქანს, ლაყურანანქაა სემოთღაგარ. ერქას უფროს ერუმა ლემარ, ექაა რულემუეინ მირიანანს გოსპიტალისგა ი “ერნემ ესერ ლამემ აღ ქეების სიგელარ”. დედედ რამკათმსგუესღანუე ერ ქეების სიგელარ, მარე, სამწუხაროდ, რინქარქანს, ადო უმადღეს ბენსიას ხახუილდას. ბენსია მამგუემ სულანს მიგუა მუს, ექადაღან.

ქ. მ. — ალა მემად გარჯ ლი ლემუდუნად, მით უმეტეს ერქანლო ამეი ხაშინელიებან წკჷმდღა. ისგუ ცხოურებანანქა სოშილ მხიარულ ესმა ჩაშუილ, ერ პერიოდ ლხსუენდუინ. იმე ხეშობადანს ი იმეიშ თანამშრომლარ ჩეყანდა?

დ. ქ. — ერჩიქა ქალქს სგაურად საერთოდ დხს ხაშდუნახ. ლიზიო კორძიად ამირესგა მი მირა ბინათე. მურის ლხსუ სონუშს საპასპორტო გაყნოფილებადსგა, მი ლურსუ მამ მინალდა ი ეო-რინდ-გარ-რხმეკარან, ლიშდამს ლიბნე ერ მექულ, ექა. უფროსანლ მანგ ქართუელარ ლხსუეს ი ლიშდამს შიშდ აუითუიხე. “რეტერან ტრულა” ხუნსუ, ბენსია ექაა აწინენს აშორ ი ერრუმელ მანათ (ერჩეფი შახტიორანლს გარ ხულუნდას), მარე ირი ლიკედ მი ქა-დეშ-ოხორშ, ლიშდამლ აწინანს. ერრუმელ ი უსგუა ზამს ხუნეშობადანს კომბინანტს, კონტროლიორ ხუნსუ. დაზგაქა ჩაფგლ ანდგარდა ი მი ხეკუეხე რინამშრომლარ, ბრანქ ლია მომა.

ქ. მ. — მანგუმა კონტროლიორ ხსსუ, რუქუათ, მამ ლხსუ სონამდ გუმე მგხეყ.

დ. ქ. — კონტროლიორ ერზარ ხუნსუ, მარე კონფლიქტ მულუნდა “შახტიერანლცანან”, ხუნამს ლახე ქოთილანს, მად სოცხანდას, გამოშუებუ ხონრა ლხსუ.

ქ. მ. — ერმარ ერ ჩაშუმიინანს შეღაუნთს, ითუალისწინებდომე?

დ. ქ. — უხარისხო საქონელ რუმელ ტენენდა ი ერქა ნამ ნეშგუმედანს პახუსს, ი მახტიერანლს მად სოცხანდას ერქ, მინე გამოშუებულ ჩანდებრკაჟოლ. “ამშოიყი ამშოქ” ლგგაა ი ერქა ხელფასანარ იერი მიხედუით ლხსუდა, უ, მარ სოშილს ლახხარანს.

ქ. მ. — აფხზარ ჩეყანოლს თანამშრომლარ.

დ. ქ. — ადუ! აფხზარი ნეყანს; ერმარს მანად უპირატესობას ხახუილდას. დეკუტატ იროლ ლეთში, აფხზანს ითიშდან ჩიგარ. იმლო აწცხინდანს აღმარ აღ ცხოურებას?! ბინა “ურერდისგა” მანგ მად ხუგადადა! ქორან ლიკემს რხუილდელად: “ქესერ-ხეკუეხე-ანდზგარენს ათხე, ბინას ესერ ჩაპუილდ” — ნატუნილდას ი ლეთში ფიშუილან აფხზარს; ნამ იჩას გარ ხუიბეხენდად, აფხზარ ერ სგალგფიშუდ ხადღას ერ ქორთე. “სოსდიმა, ქართუელარ მწუშუს გუაუიწროებენ ესერ” — ერ ტუნილდას, პირიქით, ამხანუ გუაუიწროებდენ.

ოთხმოდცატარაში რეკუა ერ აღვარს, ერქას მი საფტინს ეოლდე ქორთე ი მიშლადალ რუმელ ლიტეს მაკუ. ხუნამ ხალხს არი ი ეხსუ სომეს ზურალდ ლქუე: “შაუტრაო უყას ბუდიტო!” — ერმარს საპარალას, მარე ნამ მამგუემ გუიხალდა. მერმა ლადედ, მიშლადალ, სოლდო ისგალადლი აუტობუსს: “ადუიშდოშ პირუელ სენა ხუი ი ეო-რხორშე”. ჩუხუგე ი ზური აწანდა, მიშგუ რინე, ი მატული: “იმშა აუტობუსს, მამ აუტობუსს, ლიშდამლ ესერ აღბინელი! ქესერ ექაა ამზგუნეს ერე ეო-რხმეკარანს ესერ ამრუი ხალხს, ლაშაალთე ესერ ხარს ლეში”.

როდამ ქორს არდა, ლაშაი ამრუ მეყნადა, აღ'ამბანე ენსარ აჯარას რაციოშ გაღასცეს ო იმეო
მას ხეთხო, ერქესხრო მანგ (ერქა მარანდ მას ხულეშნადა!) — მერ კაღლ'ოშუ, მერ — იმნოშ, მერ —
იმნოშ. მაღაზნალთესგა ვშიდელის ო ეშრუ ლადარანდ ლუშპოლოლინს. აღ'ოხვიდასქა
ქართუელნარს, მარე ათხე უშხუარ დეშ თერს თურმე, უშხუარე თხუიმი ოთქარან; ერქა
ოთრთილდალა ერუალეს: "ისგან ვიმაუ ეხე ქ'წლგაღენდ ო რუ-ესერ-გუშეხი, ერე აღ'ენერ
ქართუელ ლო". ვიბოლქ'წადღელანს თურმე ო ამჟინ ლეშქიანლინთ. ერქანდონ, დელანს ერ ანქე,
ერქა ეშხუ ვ'წმინდელი კამათეი ო ერხანქა ლოსტუილდალა: "შუანარ ესერ აშქედს ო ათხ'ენერ
ლიზი!" — ერქას გარ ადითრედასხუ ერმარ, ე, აფხზარ. ბოფშარ სომ გამოცდალს ხანბრამდას ერქა?

ოლეგია ხანბრამდა: "რუ-ესერ-იროლ უსგუშ'ად ლეზან, ერქესერ აშლუპუ ში". ერუალე ქართუელს
ღონჩარქა "შაშინა" ო: "სე ესერ-ესეღე ამხაუ ო იშქერ სიხეგე, წან ესერ", — ო ოთხთია ერას.
ერქანდონ "შაშინა" დესა ანქად ო ეშხუ ნაგუი რუშპეღიანან, დეშ ოლე ლაშუდაბთე. უფროს ოს ღანსუ
ო აფხზარე მხარეთე ლეგდა. ათხ'ალა მეცუალ... "შაშინაქ დეს ანდერდა ო ქეშხეშუგქ ონქედენა აშორ
კილომეტრსგე?" "ერქას ესერ ეხარდ ლეშქელანს მანინან, ე, "ნაბალიო ნა ნასო" ო ათხ'ენერ მამ
ესერ ოხელანა?" — ეშხუ მედფხანდ მანქე. "სიქ მარგქ ჩქედედელ ერას?! ნიშქეშქმარგქ
ანქენოლს ღანშალთე, ერქალო იმგქ ხუიროდად? ნანაგქი ქართუელნარ ხუიშდ, მერმე
ქართუელნარსგქ ოსწენოლდ შუანარ, მარე იმეი?" ოხფასედ, ოხფასედ ო ალაობისგა ქართუელ
ოსტანო ანქუნანდა ო ერქა ში აშქადლა ო ოს — ერმარს. ერქად ერასი ღანქედელდა ერ მედფხანს (აღმარს
ხან ხადლას, ხამარლას ო დეშეი აწქინდას, ერე შუანარ შინე მხარეს მამ ელგეოლდ): "ნან ესერ
ეშხუ ლიშდ, ლას ესერ ლიშმად ირა, ს'ესერ იშა ინტერესს დაიცაუ?" "მარგქ ლის აფხზარ, მიქ
ქართუელ ხუი ო ჩიგარგქ ქართუელარე ინტერესსგქ დაიცაუ! იმშაშდგქ მაწუხდ აფხზარ!" ქა-ღ-
ოხფასედ ერქას. ერქანდო აქად ოცუოდ აღ თემაქ, უნქერსტეტს ერ აწფასდა, ო ერქა ღანსუენე:

"მასმარტიტო, სკორო რაში დუხ ზდეს ნე ბუდიტ!" ერმარს თხუშენე რუხონხლდას მანგ.
აშხუ ლადან, ეშხუ მედფხანს სორამდ არდა მიშქეცანან, ერქემედ გამაფრთხილა: "ქ'ანუ ესერ
ნოს ოთუიშს ო ხედუნა ქორანლისგა ესერ წერნი ღამპოქქალ ხეტურიხეი, ერმარ ესერ აფხზარ ლის
ო დანარჩენს ესერ მამ აზარეს". აფხზარს ლეთშე ხეკუნანდ ღალატ, ამლა წერნი ღამფოქქალ
ანთიშს ნიშანდ.

ქ. მ. — ნოდარ ღალ ერ ადღუაქუნან, ერ ლეთ შიდა სოხუმს სურადანს, თექუნმეტ მარტს.
მანქეი ბიძია ენუერი ლიდუბაუი ამბანე ანქად. ში თბილისხან ონდურდანს. ერქა ნან უკუე რულგანც
ხუნსუდ, შუქრი უკუე რულგუდაბუე ღანსუ, ორმოცო ქამერდე ღანსუ. ჰამს ურქად ანქად ამბანე, ერე
"ენუერ რუ-ესერ-ოთდაგარას". შიშდ ოთუიშინ, რუ-მ-მამ-მინალდა, იმთე დო ოსქომანს. ერქანდო
ჩ'ოცხორ, ერე ენუერ გულირიფში ხაუდამყოფოს ხეყანდას ლეგდარ, — სახეი ალა მანგ ვილეჯუშე
ხადლა. ეანა ღალ, შიჩა ხესუ, საერთოდ მომხმარ, სანქუდილდ ილქალდა; ეშრუ ხუნარიდ მანგ ო ერას
ხუნაბედ, ბიძია ლაურენტთი ეშრუ არი ო ანქად უცებ ამბანე, ერე ნოდარი ესერ ლეგდარ ლი. ჩის
გუნ გარქ ნად, დარდომოშ ხუნქედ შიჩა მუს ალა. ბიძია დეშური ეშრუ არდა (კომ ჩაქუელიან) ო ბიძია
ლაურენტის ერქემ ხანქე: "ლექან ესერ ლი ნოდარ", — ოლდაროშე. ბიძიაღალ ეშხუ-დორის
ეწხანინან — ს, ჰამბერდე სახე მაშეიდ ერიშ. ქ'ანად რამდენიმე სანთ ო ანქად ამბანე, ერე გელა
ქალდას ო სოსლან გასთიანი ესერ ჩ'ოთდაგარას. მამ სოლა ლადან ერქა ღანსუ!.. ნოდარი ფაქტიურად
ისგუ ნარდუე ღანსუ, სომ?

დ. ქ. — დანს სურადანს, მიშგუ მამილა არდა ლეგდ ო ერხანუ ოლე ლეთა. უცებ მესმი
სოლემიშთან ლიკილი. "ანხა! აღ'ენერ ეუგენე ქორისგა ლი", — ჰამლეტდ, ო ლეთა, ლაქმუშ.

ქ. მ. — ო, მაშეიდ, ლიჩანსთე ოპქედსგა სოფელითე.

დ. ქ. — ენუერ ჩიქე მანინანხანქა ქაუკიდა ხარს ო ხუიგუნანე ალას ო ეანაა ერ'არდა ო ნონა

დალ. შეხატუნებს ქორთე ჩარისკაცოდ, ისგუ ბუბან გეზალი ლანსუ, ეგრე ზაქარი გეზალ — ვერლო. მერმალ ქან ლეგხ ო ამეი უნად ეხატუნე: “უეშინ ესერ ნოდარ ასქინს!” ბიძია დემურ ეგრე აქუპირდა, ერე: “ასეი ამშელდ ლეგდარ ლი ლევედ ამეფი, ხალხ როქუ მანდურდ ჩუნეშდესოუნს, თანდათან როქუ აღვდად”. მამ იზგრგოლ ლირანუი ო ნაი შიშდ ოსხატუნდაქა სოსუშხანქა.

დ. ქ. — ბადურთი შიშდ მოასუნეს. ექ ლადლ ოსხატუნდ ლეგდარ გუიგდა სოფელისგა ო ქირსუფულ ლანსუ ეშხუ — დლ მთლან... “სგამ როქ ესმა ჩემწუნინადედ, ისგუე მუქაჲ როქუ ჩიმიშ მიუ სუი!” — ამეი იგუნა მან ლეგდარო პატრუნე. ალა რიგრიგობით ლანსუ ა, ლაშდელულ. ეულიად ო ლაურენტიდ ლანსუ: “ეშხუ ნაგუხეგ გუარ ხარს ესერ ლუტულიდ ო ლანდესერ ჩგვრანუი ლუტულიდ, დო ქუნს ესერ ნოსედინს იმულაე, ახსეგერ ლეგარ პრის, ეგმარს”. მთელ ხალხ კოდლა ეგრარე მაცუნდოლს.

ქ. მ. — გუნ გარ ლი ექ საშინელ დროულე ლიშეღუნე... ოგენ მა ლლმობუნლად — ცხიკი მაშინს ლანსურთე ჩიზელალაშა ლიბოფუქა?

დ. ქ. — ადუ, დედე მინკრინა მეგმელდთე. აშხუინ ცხეკს ჩოთქარუნს ო დეშ მეღკოლდასეი, სორამდ ერ ზეშანდა, ეგას ერ ოთელი, დედე ლალ მატუნოლა ო მატუნოლა... ერუნდო სერ დეს აქერნე. ექ ლადლ შუნლ ოდაარე მი ო ბოფშარდ ამლორუე: “ალახ ესერ ბეზინ დეგრა სოხა” ო სეიგუნდანს, უოდ დედე ცხეკანს ანკდენ.

ქ. მ. — ასეი ეგამ ლანსუანდინ, უშხუდ ერ გუმეშქუნს დენარ ო ფიშრობანლ. ლეგმინინს ესერ ლისუბის გიჯა ორდა ო გიჯა მინა.

დ. ქ. — ერქას ლიმპარის დადა მარინო ო გიჯა მინა სუიბდას, მეღრანლ, ცხამ, მარი ზურებიანს ხეყანს. გიჯა მინასი სოჩა ლიდრანლ სოხალდა!

ქ. მ. — გუნ სოჩა ზურლან მად ლანსუნა? ასეი იშრის აქლმარს?!

დ. ქ. — ოუშ, კისდ სოჩა! დედეს ლისუბი მამ სოხალდა, მარე ეში სუიბდა ო მიშგუ მუ ხეშხარალ: “ხეგერ ლიდრანლ ესერ ჩინა ო ხიდრალდანს ესერ, ნომა სოქუშქესერ აღმარს, ა, სოჩა მესუბალას”.

ერქერ ლირდე ლანსუ, ექა ლახ ორა ასეი, ერქა მამ გუიქორ?! მიშგუ ბაბა ჩიგარ აშზერდა სოფლი ფაყუნ მგემს ო მეცხან-მეგანლსი. ნიშგუე ქორისგა ჯათა მამ ლეგარლი ითულადლ!

ქ. მ. — ლიმზირ ბუბა ტარანსი სოჩა სოხალდა, ექა პარტიულ სომ ლანსუ, მარე ეში ცდილობდა, ერე მინა მუე ...მგდე... დეცეუ, წესჩუეულებანლ ო ტრადიციალ.

დ. ქ. — აღმარ ლანსუნ სოჩა მპაკატრ, ა, აღექანდრე დეუდარინს ო ბაბა, აშხუ ლეთი ნათანლ ო ერქვდა გუნ მორწმუნე. შუნს ეგეი ლეგოხეგუშელ, ე ქუნდ გარ ნუყულა თურამე ო ლიბოფუ აშხუდ ხადს ლეტარე. ამერუა სომ უშხუდ სეიზგად ო უერულად, უშხუარცანს. ბაბას სეიშხარალად: “ექა როქუ დეს ანდრი ისგუ ლაწადოე ო ხი როქუ მანად ქესხრი”. ეგას გარქ სნდ ლიზელანლ ო ბაბას მამ ხეამედანს, ქა-მომ-ადრგნა ლაწადოე.

ქ. მ. — დენარს მან აღექანდრეს სანქუდალა.

დ. ქ. — ლმარ სულუნდენიას. ექა მანარდ მორწმუნე ო მან ექას ხექუდალდა. ასეი ჩის ჩუსოხა მან, ეკლეიყო მგდე ქამეფუშუდე ლი ო ერქა დანმა სოხალდა, მან ერხაუ ესხერდა ლანსუდალთე: “ღენ შომა ლი ო მან ლი?” ბაბას სოჩარ სოხალდა ამქლიმარ.

ქ. მ. — ასეი ...მგდე... კლასობ ლანსუანდინ.

დ. ქ. — შომა ქორქინ — ისტორი მანწაულდებლ მაწანა ფათუნარს, ლან იმუნლა ოთადუნანს ო ბიძი სუიბტან (მათემატიკა მანწაულდებელ) ნატუნცდა ეშ ბოფშარს. მარე შოთაშდ ნაყულინდა ეში დესა, ბიძიშდ ნაყულინდა; ქეთო ლანსუ, გურჩიან, კლას დირექტორ ერქა, ნადია

გულბან ი გრამტონ გურიანი — მასწავლებლებარ.

ქ. შ. — აი, ლომსანაღ ი ალა ჭემოქმუნდაცმა?

დ. ქ. — ეჲა მანარდ. ხემიქარაღად მანად, ბომ'ეჲდა მანციდა. მიშგუე აფხნეგარ ლანსუხ ალმარ, ან ეორა დეჲდერიან, უარდენ გუქეჲიან, უოლია გასუიან, ბარის გიგან ი გიუი ეორუოლიან.

ქ. შ. — მაღეგუემ ღენარ ლანსუქანდუინ ალო!

დ. ქ. — ღენარს ხემიქანს ხიღად, ელიობს, ამე ბან დერ ლ', ლიც ერ აჯანის სგამ, ამე ანცენდახ ხიღად ლანცას. აშხინ ხოშა ჯან მირ ხეჲანდახ ი ქ'ოთანდახ, ერუხლო ამრუნგარმეხ, ა, უჯგუეში ...მეღამსგა..., დანბსგა.

ქ. შ. — ზომხას იმეჲ ლანსუქ?

დ. ქ. — ზომხას ხიღად ისგუ მუ ლანსუ ამეჲა ჩიმი მექმსი. ირანკლი მარგინანს ხორა ნანეიშხუ ხაღდა ი ნალსუმი ხორა ხაღდა. სგა-ერ-პეღედენდა, ჩ'იგურანოღდა: "ზანად ესერ ეგჯურინეს ხორა მოხანულდ ესერ..." დედე "ანდაღას" ხორშიდარო... ერქანლო ჩუისგუროღდა ი იბნას ლიდარულს, ალას ხორა ლიდარულ ხოსაღდა, ისგუ მუს, ჭივიკუქმუ, უჯგუეში ი ერან ლიმიქნარის მამ ხორანდა!

ქ. შ. — ეშხუინ ქა-დგარამ-ანსუღლდენხ ი ზომხას ეღლიოშხუ მეგუეთე ლანსუ მექმსიღ ნანსუ.

დ. ქ. — უ, გუგუემე სოფელქა მოლიანდ ეჲა ლანსუ. ნალსუმი ეგჲე ხაღ ეჲას. ლახუთე ლახ ეხსურდად, დედე სეციაღურად ქაჲედენდა, ირანკლი სგა-ერ-ღანსუიან. ნალსუმი ხორა ხაღ ი ნანსუღ. ზომხა მერმა ლადან, კუმიტარ ერ ხეჲა, ჩიხ ქალუქმუე ნადდა, ერე სეკუმეს ჩიხე ქანტეხელლანსუ ნიშგუემე ჩიან ქორალთე.

ქ. შ. — სტუღენტარ ერ ხუნსუღ, ერქა ნემოქმუნს, ამჩუ, ჭიშკარეჲე ხეკუმეს სგალანსუიენან, ერეჲე ჩ'ოთანსანდა... ერეჲე ხოღამდ ემხანდ გუმსგა ეშხუ ლადან: უკუმე ოთხმოცდათეროთმეტში, ერქა ხურადან მეხუთე კურსიჲე, ლიმიქარი ლადან, მამად მერქემდ ადგა-თუიოთინ-ქა მინა შიუშ ლამპარ, თანსუ ში ესხურე თბილისთე. ჭიშკარეჲე სგალამხუიღდა ი ჩუამანსურე, ერქა ლახუემ სიტუჲა უეშეჲემიღ: "მამიშ, მინსერ მამ თერა..." ერქანლო ჭემალადედ ჩულეჲეჲე ხარენას საჲადმეჲოფოს. მორი ნაგჯის მიშგუ დი ი შუქარი თხიხაღახ, ერქანლო ჩუადგან. გუიღ იმეჲე ოთბანუ!.. ლიმიქარი ლადან მინა შიუშ ადგეჲა ლამპარ ი მერმა ლადან, მამხ, ამეჲე მანქემე!.. მიშგუე მუე ხოშა ლანსუხა უარას იგჯას ი ამჩუ მიშგუე მუ გარ ანსიდელი. ხოზნა ერხანუ ფიშრამინ ი მიშგუე დისი, ცხამ.

დ. ქ. — ერხან მიშგუე ბუბალარი იგჯას ი ეგმარ ჭედენდახ დანთე. მიშგუე მუე დეღად გეზალ — კუკური ხორგუანს ჩან ხეჲანს. ანჯად აშხუინ ი სგანჯიდ "ზალათესგა" ი ჩანს ანსუინა ერეხგა; ში ხოხურა ხუნსუ, მაჲულინდა ი მიშგუე მუს ხუბატუიღდას: "ერუღლე გიჲეგ ანჯად, ჩანჯე ადგესგა ქორთე ი ანსუინეგ სგანსუ".

ქ. შ. — მოგუნად ხეიბდა ლო ჩანდ?

დ. ქ. — ალო! ვოლუმოქმუე ხაღდახ, უარჩანან ნანციღუ ხაღდა, ქამ ერე იგჯა...

ათხე ჭიმბუი აშხუ ხასწაულ ამბანს:

ეღდინსუღ ლეგუმეღ ლანსუ ქოინი, ჰაკუნანსუჲუნა თურმე დედა ი ერეჲინ ლოსტულახ ერტაღეს: "ნეზუ ესერ არი დანბარისგა". დეღას ჩინჩუიღ ქ'ოხკიღა ჰაკუნანსანქა, სგანსუქ აღან, ხოსრა კაბღლდ ...მეღემეში... ჩიითეჲე ი ჩუესგენე ამეჲინ ჰაგარ პოღეჲე. აღან, ბეფუში დეღ ხეჲანდ, მინა დი იმთე ლო არანდ ი ერათგენინა მოღართე შუკუმარს, უითომ მინა დის ათღეჲე. სგა-ერ-ანტან აღ ზურანდ, ხეთხელი ბეფუშს ი ბეფუშუ დემარს, ხეკუმედელ ჩიხ — დემე. ეი! — ესხუნე მთელი სოფელ მანგ ერესხხეჲე ი ისგუ ბებიან მართა თანური ლანსუ, მარე ფაუ ხუღუნდა ი ერნოშ იბგუნულა ლეკმეისგა, ლიქმულ ლანსუ. ამეჲე ხეჲანდ, შუნანსან უარჩათესღგარდახ ლანქამთე, ოხსუშანსუღ მარე ჩულანსუხ. ეგმარღი ჩინემ ჩუესღდეს აღან, "არუგაკალ" ი ეგმარი ხეთხელის; ლიქმუნდინეს

ლარალემ: "იქნებ ესერ ჩუთაფუნენა". ჭა ჭაიხელალდა, მარე გარგლა მამ სოხალდა. მანგ ხეთხელი, მანგ ხეთხელი ი... მერ ტურისტულს ათღუნჷ, "შეიძლებ'ესერ ტურისტულს ათგერნოლ", მერ ნიცს ესჷმ, მერ — იმ, მერ — იმ; დოსია ი ძაძუ — აღმარ ერქვლა დანაუ ლანსუხ ი "ჭუეღდათ'ესერ დემ დერის" ი ჟ'ათგინენას უხებ ნაქართე. ბეფუშე სომ ჭავარ ლანსუხ ი ტომობოლისკა ლემშდირანლ ი ჭიშხილდარა ნანომ ხანგენა. ამჷე კუარტორ ჩანჷმ ხეთხელი თურამე, სობრკაუნა, ი ეგრარ სოქუქას: "ჭიშხი ნანომ ესერ ხაგ ბეფუშეში". ი ამჷე ლახსემდა ხანსას: "უიშხ ესერ ახგუებახ" ი ანდბინან ლიკილამელ, სეძგარ-მანგ-უი ი... ბეფუშეილს მეგმელდ ჭანოზ თურამე ჭალარ, ჩიქე ჩუთაფუნენა, ჟერ-ომდეც ცხეკისკა, ათუალინდა მერეს. აღმარ ხატულის: "ქიონი, ქიონი!" ესნარ ბეფუშეს იმუალანან ხესმი, მარე აღმარ ხაწინაადმდეგოდ ფოყთე ესხრის. ერქანლო მერამე ფოყთე ამჩედელი; ათხე ერი ფედმას მერამე არის, მირ ოხჩიშა-თე-ეი ი ლოხბინა ლიკედ აღმართეჷა.

ლუტუფურე ხადდა ქუთულარ ნარანლჷ ი ღო ნანგალ, ცავარს ექა ჩოხცელგარ, კაბელდ... მიშგუე შუ მექქუილდ ერარად, ე, მაგატოს იშგომდა მედ, ჩამბუ. ბეფუშე უილგოხე ნადდა, ერქა ანანდ, ჭა-უთე-ანდგინან, კუკურიდ უენდ გარ ოთხადლე ქალიქუისკ. ერუნლო ევგუამ ნანხადგენ აღნ, ბეფუშე ერ ჟანთხან, ერე ხანლ ჩუ-დარ-აფხიე, ევგუამ ლანხადანლ ჩუემინ. ქიონი სკა-დ-ოთუენიდ ჰაკუნთე, ბუბა პლატინ ჩუ-უთე-ანდსოყან: "ალ'ესერ კალინდა, იმნემ ესერ ადამე ჩინჩუილ ცხეკოთე?"! ერქანლო კილდა მანჷად, კილდა, კილდა ი ექსა აუალიანს სოხალდა ლიქუდი, ერნაუ ოთხუიედ ი ექა ლანსუდ. ბეფუშე მაყალუმარ არდა. ექუი კილდა, ექუი კილდა, ერე ფთუარს მამ იცურა. ერუმამ უილანჷიოთხანა, ერასი მედე, ხაწანა ფთუარს, ხაკანქურა.

ქ. მ. — ხოსლდია?! ჭა-მარენენ-ანგესდა ერანლო. დედანანქა ჩუმასმა ალა, მარე ამჷე დანუთიოლებით მამ მიხალდა... ათხე... ისგუ გუარჷე მამგუეშე მიქუდიმალა, მეღსი ქალდანსი, მადამ?

დ. ქ. — უო! ქალდანარ ცხემარსი იზგეს, კუბერსი ი ჩუბე შუნანსი.

ქ. მ. — ჰანდო ლი მთაურარ... ამჩუ, გუშგუემა სოფელისკა იზგეს ფიშორ ქალდანარ, ხოშა მენწირდ ჰანდომ ქალდანარ, ერჩან ლის მანგ... მედე, მაქსიმე ქალდანანში ჰენმა ჩასმა სი?

დ. ქ. — მაქსიმე ქალდან ჩუმისა, ბგეიდ ნათორ ლანსუხ ი თბილის იზგა, მარე შერკალ ლანსუ თუ...

ქ. მ. — ენათემცნიერ ლანსუ, გუნ სორა ენათემცნიერ. ნამ ერ ხუაშდბად ათხე პროექტუი, ერე მეცნიერ-ხელმძღვანელ ერუმ ლი, პროფესორ იზა ჩანტლამე, ექამ გუნ სორა ზურალ ლი, ექამ გუნ აფსენდა მაქსიმე ქალდანს. მანკემ სტატია დლიან ბედჷეი ერი ნაირჷ ლი. ამჩუ შომა ირლოდ, ერეშ ქისა ესამა სი?

დ. ქ. — მამა! ალა მასმა მიშგუა მუეშხანქა ი ბუბა ბაურეშხანქა, ერე ბგეიდ ესერ ლუთუერ მარე ლი.

ქ. მ. — მურაბირ ქალდან ლანსუ. ბუბა ბაურის გუნ სორა ლიმბუნლ მად სოხალდამა?

დ. ქ. — ბუბა ბაურის — იცოცხლე! ჩუტედენდა ი: "ათხ'ესერ ღური დადა მარინოშიე ი მახე ამბანუს ესერ ჩივდე!" — ექას ტუილდა ი თან ხარონ.

ქ. მ. — დადა მარინოს თერანლ ჩულგენ ხადდა.

დ. ქ. — უიბნა მახ'ამბანუს ი გალაკ ხარქიანდლ, გუშგუემა ჩიუე, ერეშიე... აშხუ ჩიქქა მედე გულუნ ლაცგანალდ: "გუანდარ რანდოს როქ ოხგაცხდა". ბგეიდ ხალტენდა ა, მანანა ი ნონა. ნონას სომ სორა ფათურს ხაგდა? — სკ'ათბ'ანსუ ლანლ უშხუარ: "ხედუმე ესერ ანწინიდ!" ფელტუე არდას. ალა ხოშა ჩქარ ლანსუ ა, ნონა. ბუბა ბაურის ხარონდა: "იმჷესერ ექურქუანამელ მანანა!" — ექა ლუგუბარილ ლანსუ. ჩუიმბ ...მედე... მირ არდა, მეგამ, ბაური ჩუისგუროლდა ერჩუე ი ჩის ჩუარჩანულდ ლეჷა-ლექუა მეზის, ბოფმარ ხალტენდა გუნ. ათხე აშხუ ლანლ ბუბა ბაური ტული

ენხნარ: “თხერე-გაბუ ესერ ანდრო ი წდიტუდახუ ესერ შანგ, — ქიონის ათჷს თხერე-გაბუ, — ათიტუდად ესერ, ადო ჩადგარის ესერ თხერე-გაბუ!”

ქ. შ. — ლანდი იმჷ დოსხდ ანჷანხგა ექჷ, შიპერდჷლ... დორი ლეთ ლი უქჷ, დაძაბულობა შირ ლი, მაყლუნიდ ადუ, სხუათა შორის. ამჷი დოსგ ექჷანდრის, ქ, მალეგუმიშ შგდ'ერ ლი. ალ ლადღარქა შიქად დაძაბულობან ლის.

დ. ქ. — ბგეიდ გუანგერზე ბალაფუ, მარე...

ქ. შ. — შუიდაბუ ჩუ-რ-ლი! ალ მასალანს ერ ხუიძირი, შანად ექას ხუიუდი, ერე “ათხე ჩუ-რ-უ-ლანსუ ლგანს ბანდი მარგან ი ბაჷრი ქალღან”. შიან ხონი ლიშბუნალ ხონხლდან! შთელ ლადან ქემბუილოლს, ეი-შამ-ქაჷარდა!

დ. ქ. — ბუბა ბაჷრი ჩუ-ერ-ესგუროლ, შანგ ხგახეჷურქოლდა; ექჷი გარგლა ხონხლდა, ხაშდირდა შარე.

ქ. შ. — ალო, იჷახუ ხარი, ნანი ეხარლ ლელიშბუნაღელ!

დ. ქ. — ხონამღუ ხარი!

ქ. შ. — ხონი ლიშანუ ჩარ ი დანღან ხეობადხგა ნაშუღებიუ ლი!

დ. ქ. — ალა ნოსანუ ლი ხერ, ა, ლიშანლ!

ქ. შ. — შანად ერ დაძაბულობა ლი, ალა ქა-რ-ალზგერელი, ხაქართულია გამთლიანებული-იყოს, ისტორიულად ერ ლანსუ, ექჷი ხაზღურანდისგა, ექ ფარგლანდისგა გამთლიანებულიყოს, აღმდგარიყოს ი გაძლიერებულიყოს! ხონამღუ ხარი!

დ. ქ. — ხონამღუ ხარი!

დოდო (დოკა) ქალღანი, 70 წლისა
ომარიშალი, 2008 წ.

* * *

ქ. შ. — გამარჯობა (“კარგი დღეჷმც გაქეს > კარგი დღე გქონდეს!”)

დ. ქ. — შენდ გამარჯობა (“კარგიმც გაქეს > კარგი გქონდეს!”)

ქ. შ. — შენი გეგარი და სახელი მითხარი და რამდენი წლის ხარ?

დ. ქ. — დოდო ქალღანი, სამოცდაათი წლისა.

ქ. შ. — სად ხარ დაბადებული და გაზრდილი?

ქ. დ. — დღაშე ვარ დაბადებული, აქეჷ, ომარიშალში. გერმანელებთან ომის დროს ბეერი (“ხუაგი”) შიში მახსოვს; აქ რომ ჯარმა აიარა მაშინ, კარგად მახსოვს, რომ ჯარისკაცების მეში ნოდა.

ქ. შ. — პატარა ბავშვი იქნებოდი.

დ. ქ. — პატარა ვიყავი; ძალი გეყავიდა, ქურციკი ერქვა, ერთ მხარეს ის გახტებოდა, მეორე მხარეს — მე, ჯარისკაცს რომ დავინახავდი. მამანეში რომ ჯარიდან ჩამოვიდა (“მო-ქლ-ა”), ვიფიქრე: “ჯარისკაცი მოვიდა ჩვენთან-მეთქი”, და საწოლის ქვეშ დავიმაღლე. მამანეში ომში (“საბრძოლველს”) ხუთი წელი იყო და ომი ს’ დამთავრების შემდეგ მაშინვე რომ არ დაბრუნდა, დაკარგული (“გან-ქარ-გუბუ-ლი-ო”) გვეგონა.

ქ. შ. — ტარასი ქალღანი ს’ შესახებაა (“ბედ-ს-ზუ-ა”) საუბარი, არა?

დ. ქ. — კი! ხუთი წლის (“წელს”) შემდეგ ჩამოვიდა ბერლინიდან, იქ იბრძოდა. მეღქისედეგ (მელსადეგ) გულბანი მოვიდა ჩვენთან და მეკითხებოდა: “მამაშენი სად არისო?” “მამანეში ჯარში არის-მეთქი”. “ჩამოვიდაო” — ჩხალთიდან მოჰყვებოდა ხალხი — ორასი, სამასი კაცი მაინც ახ-

დღა. მე და ბაბუა ვიყავით მხოლოდ სახლში, ნესტორ ქაღდანნი იყო გარდაცემილი ("დგრო-მილი") და ყველა იქ იყო. ხელში ამიყვანა: "ხალხი მოდიხო და არ შეგეშინდესო ("ყამი არ გქონდესო)". მოვიდნენ და მე დავიმალე საწოლის ქვეშ, მეძებენ, მეძებენ და ბავშვი არსად არ არის. ყველაფერი მესმის, მაგრამ არ ჩნდები, მეშინია. მერე მამაჩემი მიხვდა, "ამას ეშინიაო ჯარისკაცების ("საღღათობად")". - ფორმა გაიხადა და სამოქალაქო ტანსაცმელი ჩაიცვა. ორი კვირის განმავლობაში ძლივს შემიჩვია.

ქ. მ. - რამდენი წლის იქნებოდი?

დ. ქ. - ხუთი-ექვსი წლის ვიქნებოდი. დედაჩემი არ მახსოვს. ეს მახსოვს, რომ მამაჩემს ისე შევეჩვიე, სულ უკან დაეფევი, არსად მივდიოდი უმისოდ. მამაჩემი დაჭრილი ჩამოვიდა ომიდან.

მთაში პყავდათ შესაწირავი ("ღამ-ღვარ-ი"), მოხვერი გაუშვიათ ზუარაკად ("უსხად"; - ეს სწეოდნენ მაშინ) და იმის საძებნელად წავიდნენ. იპოვა დარჯვეში ("დარჯვეს") ერისტო გიგანმა. საბოვარზე ("სა-ცოხნ-ს-კენ") გაუშვიათ და ვერ იჭერდნენ თურმე. თოკები წაიღეს, მარყუვი ("ყორა-ი") შეუბამთ და ისე დაიჭირეს. სახლში რომ მოიყვანეს, იწვედა ხალხისკენ, ძლივს გაექცნენ. გატყუებულნი იყო. თხუთმეტი კაცი ეჭიდებოდა, ძლივს იკაიებდნენ. იმით მამაჩემის დაბრუნების სამხიარულო სუფრა გადაიხადეთ. შემდეგ მამაჩემმა სხვა ("მეორე") ცოლი მოიყვანა და მომატყუეს ("მო-მ-ა-ღორ-ეს"): "დედაშენი წასული იყო და ისიც მოვიდაო". რამდენი წელი ასე ვიცოდი, რომ ეს ქალი დედაჩემი იყო ("იქნებოდა") იმიტომ, რომ მე ყველაზე პატარა ვიყავი და არ მახსოვდა დედაჩემის გარდაცვალება. ისე მიხაროდა, "წასული იყო დედაჩემი და დაბრუნდა-მეთქი!" მამაჩემს თითები აღარ ჰქონდა. ბებია ეკითხებოდა: "თუ გინახავსო სხვა მეომრები?", მაგრამ ის ბერლინში ("ბერლინ-ს") იყო და ესენი - ქერაში ("ქერა-ს") და სად ნახავდა ("ენახებოდა")?

ქ. მ. - ბებია ვინ იყო?

დ. ქ. - ოღლა უდვინანი. მერე მე სამოცდარვაში მუშაობა დავიწყე სოხუმში, ოცდაექვსი წელი ვიმუშავე იქ მეორე ომამდე. შემდეგ სულ ქუთაისში ვიყავი. მეორე დედა რომ მოიყვანა მამაჩემმა, სულ იმას დაეყვებოდი და ყველას "მი"ვახარებდი ხოლმე ბავშვებს: "აქამდე მხოლოდ თქვენ გყავდათ დედა და ახლა დედაჩემიც მოვიდა-მეთქი" ის რომ ავად ("ლეგად") გახდა (კიბო დაემართა < "მე-ყარა"), ძალიან ("მაგრად") განვიცადე მაშინ.

ქ. მ. - შენი მეორე დედა - ევა სამსიანი ძალიან კარგი ქალი ყოფილა, არა?

დ. ქ. - იმან დამტანჯა ყველაზე მეტად. ხუთი წელი ეუფელიდი, სულ მოსთქვამდა, ძალიან ("გულად") უჭირდა ("გარჯ-ა ჰქონდა").

ქ. მ. - იქიდან დები გყავს, ძმაც გყავდა.

დ. ქ. - და ყველაზე უფროსი იყო და ესენი - პატარები ("ნაკლებად იყვნენ ჭკუაში"), აი, სხვები, მაგრამ მათი დედა რომ მოსთქვამდა, ზურიც ტიროდა და გული" ავადმყოფობა დაემართა ("ა-ი-კიდა") იქიდან. იმის მერე სტიკოდა გული.

ქ. მ. - ციური იყო ყველაზე პატარა, არა?

დ. ქ. - დედა რომ გარდაიცვალა, მაშინ ციური დეიდებს მუხლებზე ეჯდა. სკოლიდან ("კლასი-დან") რომ მოვიდა, დედა სულს ღაფავდა ("სული ამოსდიოდა") და ძალიანძალით გაახილა ("ა-ფახ-ულა") თვალები. ამათ რომ კივილი დაიწყეს, თვითონაც ატირდა.

ქ. მ. - დედას ეძახდი დედინაცვალს ("დედა უცნობს"), არა?.. ბიძია ტარასის დაწვრილებით ეწინააღმდეგებოდა მაშინდელი ომის" ეპიზოდები ("საქმეები").

დ. ქ. - დედას ვეძახდი... მამაჩემი წვიამბობდა: "მოსპიტალში დაჭრილები წერილებს კი ეწერიდი, მაგრამ არ გზავნიდნენ ჩვენს წერილებსო". ექვსი თვე არ მიუღია ბუბიას მისი წერილი და ამიტომ დაკარგული იყვნა. "ომის" მომენტები არისო დისციპლინა. როცა დისციპლინა არ არის, მაშინ ომი წავებულობო" - ყოველთვის ასე ამბობდა მამაჩემი. ომის ("ომს") შემდეგ სულ მუშაობდა. ჯარში რომ წავიდა, ოთხი შვილი დატოვა და ცოლი. რომ დაბრუნდა, ჩემი ძმა და დედა

გარდაცვლილი დახვდა. სულ იმათ კითხულობდა, მაგრამ ხალხი რომ გაჩუმდა, მიხვდა ყველაფერს. ჩემი ძმა – ლეონტი ერთი წლისა' ყოფილა, მაშინ ეჭირობა არ იყო და ფილტვები'ს' ანთებით მომკვდარა; დუღანეში თავის ტკივილით მოკვდა, ალბათ, წწევამ დაარტყა.

ქ. მ. – ვისი ბღინში ხარ შენ? რა გვარი'სა' იყო დედაშენი?

დ. ქ. – დედაჩემი სამსიანი იყო. ერთი ძმა ჯარში დაეკარგა, სილიბისტრო ერქვა, მეორე – აბო მოუკლეს, იმასაც შეიღებო დარჩა – ორი გოგო ("გოგოები") და ერთი ვაჟი ("კინტურა").

ქ. მ. – კიდევ რომელი ("ეინ") დაღუღები და სვანები იბრძოდნენ ტარასისთან? ახლა ცოტანილა არიან დარჩენილები მეორე მსოფლიო ომი'ს' მონაწილეები.

დ. ქ. – ბადი მარგინი, დანიელი – მიზღონ პირველის ძმა, ვერ დაბრუნდა. სილიბისტრო სამსიანიც დაიკარგა ("გაჭრა"), საო პირველი დაბრუნდა, მაგრამ ჰკუიდან შეიშალა, ვალოდია ფიცარზე დამჯდარა და ისე ("იმით") გადაჩრა.

ქ. მ. – ფიცარზე როგორ?

დ. ქ. – რომ არ დამხვრალდიყო.

ქ. მ. – გერმანელებს გაექცა?

დ. ქ. – ის ქერჩში იყო, მამაჩემზე ადრე ჩამოვიდა. მამას ფრონტზე ნანახი ჰყავდა ის, ე, გობრიელ პირველი, "მაგრამ შემდეგ დაგვაშორესო და ვერც წერილით ვერ ვიპოვეთო ერთმანეთი ("სისუხა-ეი'ს' თხემი")".

ქ. მ. – მასსოვს ბიძია ტარასი; როგორი ფიცხი კაცი იყო! – "ბერლინამდე ("ბერლინად") ვარ ბრძოლით ჩასულიო".

დ. ქ. – "ფეხით ჩავედიოთ ბერლინში".

ქ. მ. – აქ მაშინ ტყეებიც ("ჩხეკე-ბი-ც") დაუბომბავთ, ხომ? გერმანელები უღელტეხილამდე ყოფილან მოსულები.

დ. ქ. – თქვენ (რომ) გაქვთ მიწა, იქ სანგრები ("აკოფუ-ბი") იყო გათხრილი. ისინი ცხენებით მოდიოდნენ. არავის არაფერს ეკითხებოდნენ, გარდა ამისა: "სად არის ქლუხორი'ს' უღელტეხილიო ("პერევალი-ოო")?" და რომ მიასწავლიდნენ, მაშინ ზოგი ტირილს იწყებდა: "იქ მთავრდებო ჩემი ცხოვრება". ბუერი... თავები ("თხემ-ე-ბი") ახლაც კი ყრია ("არინან") იქ. მაშინ ჩვენთან ცხოვრობდა ოთხმოცი კაცი, უფროსები. ბებიაშ დასატუმრო ოთახი ("ზალა") მისცა იმათ. დიდ ყუ. რადლებას მაქცევდნენ, სულ ჩემთვის უნდოდათ, რაც ჰქონდათ – კანფელი და ნამცხვარი, იცოდნენ, რომ მამაჩემი ფრონტზე იყო. იმდენ კარგ რამეს გვაძლევდნენ, თვითონ ბუერი ჰქონდათ პროდუქტი. რუსები იყვნენ, ქართველებიც იყვნენ, რომ თქვეს, "რუსი'ს' ჯარი მოდისო", ტყეში გაიქცა ყველა, მაგრამ ბაბუა არ წავიდა, დარჩა.

ქ. მ. – ტყეებში უფრო კარგი საბრძოლველია, ხოლო ქლუხორი მთლიანად შიშველი ("ტიტ-გული") კლდეებია, სალი კლდეები.

დ. ქ. – ჩვენებმა მაინც მოიგეს მაშინ. ის მოგება მართლა მოგება იყო! შინ თუ რამე ჰყავდა ბაბუას, ყველაფერი დაკლვა, ისე უფხარდა დაკარგული შევილი'ს' ბერლინიდან დაბრუნება. დაეპატივეთ მთელი დალი და ღხინი გადავიხადეთ.

ქ. მ. – აბა რა იქნებოდა?!

დ. ქ. – მაშინ ყარაჩელები გადაასახლა სტალინმა, რადგანაც თურმე იმათ'მა' უღალატეს ჩვენებს – "გერმანელები შემოუშვიათ უღელტეხილზეო და შემომშევი დაუხვერეთათო". სვანები ჩასახლდნენ იმათ ადგილებში, მაგრამ შემდეგ, როცა ყარაჩელებს უკან დაბრუნების ნება დაართეს, სვანებაც დაბრუნდნენ აქეთ, თავიანთ მიწა-წყალზე.

ქ. მ. – მაინც როგორ შეიჩვია ("მო-გი-შინა-ურა") "საღდათმა" მამაშენმა?

დ. ქ. – სულ იმას მიახმობდა: "შტერს იმითომ ვეომებოდი და აქეთ არ ვუშვებდი, რომ თქვენთვის ("თქვენად") არაფერი დაეშავებინათ, თორემ, რომ შემომეშვა, ბაეშვებს არც ერთს არ დაგტოვებდნენ ცოცხალსო. რატომ გეშინიაო? არც შენ და არც არავის არაფერს დაგიშვებთო

საერთოდ. მე ომში იმიტომ წავედი, რომ თქვენთვის არაფერი დაეშავებინათ, გერმანელები აქეთ არ შემომეშვა და ხალხი არ ამოწყვეტილიყო". მაშინ მაჩვენა დაჭრილი ("დაქენცი-ილი ან დაქა-ულ-ი") მკლავი: "ჯერ წერილს ვერ ვწერდი და შემდეგ წერა რომ დაევიწყე, წერილს ისინი, ე, გერმანელები, იღებდნენ ხელში და იმიტომ არ მოდიოდა აქეთო".

ქ. მ. — აბა, იმიტომ იკარგებოდა ("ქრ-ებოდა"). მოლანდებდასავით ბებია ოლღაც კი მახსოვს. ძალიან საყვარელი ქალი იყო, თან კარგი ცეკვა სცოდნა. დედა-შვილის პირველი შეხვედრა (დედას რომ დაკარგული ეგონა შვილი და ეს კი მოვიდა) თუ გახსოვს?

დ. ქ. — შეხვედრა როგორ არ მახსოვს?! — ზემოთ იყო. ნესტორი და ბესო დაიხრჩენენ წყალში ხე-ტყის ("ხი"ს") დაცურების დროს და გასვენებაში იყო ყველა იმით დასახმარებლად, მე დეა ბაბუა ვიყავით მარტო სახლში. ბებია არაფრით იჯერებდა დაკარგული შვილი"ს" დაბრუნებას. მაშინ მამაჩემმა დედამისს მხრებში მოჰკიდა ხელები ("ტოტ-ებ-ი") და ზეით ასწია, თეთრო ტრია-ლებმა სიხარულისაგან და ისე უცინდა ბებიას. ბაბუაჩემს ისე უხაროდა, რომ, როცა ნელი გულბანამ ახარა: "აგერ შენი შვილი მოდისო", ცეკვა დაიწყო აღტაცებისაგან. "როგორი ცეკვა უსწავლია ბაბუას? აქამდე ცეკვა არ იცოდა-მეთქი" — ვფიქრობდი ჩემთვის გაოცებული. ბიძია ჭი-ჭიკო და ბიძია ბაენი სიხარულისგან ტიროდნენ, იმათაც ხომ დაკარგული ეგონათ, წერილი რომ არ მოვიდა! არც ბიძიამ იცოდა ცეკვა, მაშინ ისწავლა, მამაჩემი რომ ჩამოვიდა. შემდეგ აჯაგრებ-დნენ ყველანი: "მხოლოდ მხრებს ამოძრავებდიო და ფეხებს ვერაო". ამხელა ("აჰ ზომის") ეზოში ღეშქრამდე იჯდა ხალხი, ისეთი ღვინო გადაიხადეს ("ქმ-ნეს") ბებიამ და ბაბუამ.

ქ. მ. — არ ეკუთვნოდა? მით უმეტეს, მთელი დღი თუ მოჰყვებოდა.

დ. ქ. — ორი ხარი დაკლეს, ერთი ის, აი, "უსსს" რომ ეახიან — მთაში გაშვებული რომ ჰყავდათ მამაჩემი"ს" სახელზე. "თქვენმა ლოცვამ და ამ ზვარაკმა ხარმა ("უსხ-მა") გადამარჩინესო ("შემაჩინეს სულიო") — ეუბნებოდა ბებიას მამა.

ქ. მ. — ნაომარ კაცს ხასიათი ეცვლება; მამაშენი"ს" შემთხვევაში როგორ იყო?

დ. ქ. — ჯერ ძალიან ნერვიული იყო და მერე თანდათან დაწყნარდა: "ეუხაროდით" ბავშვები, ძალიან გაიხარა, ძმები რომ დახედნენ, მამა რომ დახვდა — ყველა ენატრებოდა: "ქვაც კი შენატრებოდაო ჩვენს საფელში" — ამან დაამშვიდა ("და-ა-წინარა-ა"). ხშირად ამბობდა: "გერმანელებმა არ დაწოგეს არც რუსები, არც ქართველები და არც არავინ. რუსები ყოველთვის წინა ხაზზე იდგნენ. მამა რომ დაჭრეს ("და-ქაჩ-ეს"), წაქცეულსაც ("წოლიდანაც") კი სამი მოუკლავს. მაშინ უფროსი ვინც ყოფილა, ისიც იწვა თურმე მასთან პოსპიტალში და: "იმან მომცაო ქების სიგელები". ბებიამ ჩარჩოში ("რამკა-ს'-ში") ჩაადებინა სიგელები, მაგრამ, სამწუხაროდ, დაგვეკარგა, თორემ უმაღლეს პენსიას მისცემდნენ. არანაირი პენსია არ ჰქონდა მამაჩემს, ისე მოკვდა.

ქ. მ. — ეს ყოველთვის ძნელია გასახსენებლად, მით უმეტეს, შემდეგ ასეთი საშინელებანი გადაგზდა. შენი ცხოვრებით უფრო მხიარული თუ რამე გახსოვს, ის პერიოდი გაიხსენე, სად მუშაობდი და როგორი თანამშრომლები გყავდა.

დ. ქ. — მაშინ ქალაქში ჩაუწერლად, საერთოდ, არავის ამუშავედნენ. ლიხიკო კორძაიამ ჩამიწერა თავის ბინაში. რუსი იყო სოხუმის საპასპორტო განყოფილებაში, მე რუსული არ ვიცოდი და ძლიერ გავაგებინე, მუშაობი"ს" დაწყება რომ მიწოდდა. უფროსები სულ ქართველები იყვნენ და სამუშაო უცბად ("ხელად") აეთთვისე. შრომის ეტერანი ვიყავი, პენსია იმიტომ დამინიშნეს ას ოცი მანეთი (ამაზე მეტი მხოლოდ მეშახტეებს < "შახტ-იორ-ებ-ს" ჰქონდათ), მაგრამ აღება ვერ მოვაწვარი, ომი დაიწყო. ოცდაექვსი წელი ვმუშაობდი კომბინატში. კონტროლიორი ვიყავი, დაზღაზე ფესხაცემელი ("ჩაფ-ულ-ი-ებ-ი") მოდიოდა და მე უნდა შემემოწმებინა, წუნი ჰქონდა თუ არა.

ქ. მ. — როგორი კონტროლიორი იყავი? ეთქვათ, არ იყო საქმე კარგად გაკეთებული ("მო-მ-წყუ-არ-ი").

დ. ქ. — კონტროლიორი კარგი ვიყავი, მაგრამ კონფლიქტი მქონდა ოსტატებთან. ბერს თუ

გადაუყურდი, არ მოსწონდათ, გამოშვება ნაკლები იყო.

ქ. მ. - თუ ისინი გთხოვდნენ შეღავათს, ითვალისწინებდი?

დ. ქ. - უჩარხისო საქონელი უკან ბრუნდებოდა და ჩვენ გვთხოვდნენ პასუხს, ოსტატებს ("მასტერებს") კი არ უნდოდათ, რომ მათი გამოშვებული ფეხსაცმელი დაეწუნებინათ ("დაბრაკულ-იყო"). ყუთი ("იამოკი") ყუთზე იდგა და მაშინ ხელფასები იმის მიხედვით იყო, აი, ვინ მეტს ჩააბარებდა.

ქ. მ. - აფხაზები გეყოლებოდათ თანამშრომლები.

დ. ქ. - კი! აფხაზებიც გვყავდნენ, იმათ ყოველთვის უპირატესობას აძლევდნენ. დეპუტატი იქნებოდა ასარჩევი, აფხაზს ირჩევდნენ ყოველთვის. რა დაუწუნეს ამათ ამ ცხოვრებას, ნეტავი? ბინის¹ რიგში ("ოჩერედ-ს-ში") ხომ ყველა ვიდექით! სახლის აშენებას ("აგ-ება-ს") ველოდებოდით, "როგორც კი დამთავრდება, ბინას მოვცემო" - გვეტყოდნენ და ღამით შეუშვებდნენ აფხაზებს; ჩვენ კი მხოლოდ იმას ვეგვედით, აფხაზები რომ უკვე შემშვებული ჰყავდათ იმ სახლში. "უყურე, ქართველები რამდენს გვაფიწროებენო" - რომ გაიძახოდნენ, პირიქით, აქეთ გვაფიწროებდნენ.

ოთხმოდცახრაში ვეკუა რომ მოკლეს, მაშინ მე შაბათს ამოვედი სახლში და კვირას უკან დაბრუნება მინდა. ხალხია უამრავი ("ხვაგი"). ერთმა სომეხმა ქალმა თქვა: "ხვალ საშინელება მოხდებაო" ("ზაგტრაო უჟას ბუდიტო")! - ესენი ემზადებოდნენ თურმე, ჩვენ კი არაფერი ვიცოდით. მეორე დღეს, კვირას ("შხის დღე-ს"), ველოდები შუადღის² ავტობუსს: "ორშაბათს პირველი ცვლა ვარ და მოუასწრებ-მეთქი". ვედავარ და ჩემი სიძე - ზური მოდის და მეუბნება: "რისი ავტობუსია, რა ავტობუსი, ომი დანიჭოთ! მე იმიტომ გამომგზავნეს, რომ ვაცნობო ეს ამბავი აქაურ ხალხს, ოში უნდა წავიდნენო" ("აქეთ საგზალ-ი").

როდამი სახლში ("ქორს-ს") იყო, ლაშაც აქ მყავდა, ეს ამბავი თურმე აჯარაში რაციით გადასცეს და ვისაც რა მოუპოვება, ისე მოდის ყველა (მაშინ იარაღი ვის ჰქონდა) - ზოგი ნაჯახით, ზოგი - რით და ზოგი - რით. მღაზიებში შესულან და იქ ტარები იყიდებოდა. ეს გამოუტონით ქართველებს, მაგრამ ერთმანეთს ვეღარ ცნობენ თურმე, ერთმანეთიცი კი დაუტრიათ ("სხუა-ციბი-ს თხე-იცი და-უ-ქინცია-აფთ"); მაშინ დაუბახია ვილაცას: "წელს ზემოთ გავიხადოთო და გერე-კოლინება, ქართველი ვინ არისო". გაუხდიათ წელს ("შუა-ს") ზემოთ და ასე ომობდნენ თურმე. შემდეგ დაიღვან რომ ჩამოუღწევიათ, მაშინ ასულა ერთი ვილაც კამაზზე და იქიდან დაუბახია: "სვანები ჩამოვიდნენო და ახლა კი უნდა წავიდეთო ("წასვლა")!" - მხოლოდ მაშინ გაქცეულან აფხაზები. ბავშვები მაშინ გამოცდებს ხომ აბარებდნენ? ოლეგიც აბარებდა: "ერთი სამოც წლამდე ასაკის კაცი გამომიკიდო". ვილაც ქართველს გაუჩერებია მანქანა ("მაშინა"): "ჩაჯექი აქ და, სადაც ცხოვრობ, იქ წავიყვანო", - და წაუყვანია იმას. შემდეგ მანქანა არ მოვიდა და ერთი კვირა ("შ-სტეფსი") დამაგვიანდა, ვერ წავიდე საშუაოზე. უფროსი ოსი იყო და აფხაზების³ მხარეზე იდგა. ახლა ეს მერხუბება... "მანქანა არ მოდიოდა და ფეხით ხომ ვერ გამოვივიდი ას კილომეტრს-მეთქი?" "მაშინ კარგად დადლოდნენ მანქანები, როცა თავს დაგვეხიბო და ახლა არ დადინო?" - მითხრა ერთმა აფხაზმა. "შენ ვინ გაითხავს-მეთქი ამას!? ჩვენები თუ ჩამოვიდოდნენ ხაობრად, აბა რას ვიზამდით? ჩვენც ქართველები ვართ და დანარჩენ ქართველებს გამოვექომაგებოდით სვანები, აბა, როგორ-მეთქი?" შეეყვიით, შეეყვიით და ამასობაში ქართველი ოსტატიც გამოჩნდა, მე მომიდგა, ოსი კი იმათ მიუდგა. მანამდე იმასაც შემეკითხა ის აფხაზი 'აფხაზები რამდენი ხანია ("ხანი კქონდათ"), ემზადებოდნენ და არაფრით ელოდნენ, სვანები მათ მხარეს თუ არ დაედეგებოდით": "ჩვენ ერთნი ვართ, ომი თუ იქნება, ვის ინტერესებს დაიცავო?" "ვინ არიან აფხაზები, მე ქართველი ვარ და ყოველთვის ქართველები"⁴ ინტერესს დავიცავე. რაში მჭირდებოთ აფხაზები-მეთქი". კიდევ შეეყვიით კამაზს, შემდეგ კიდევ ვიჩხუბეთ ამ თემაზე, აი, უნივერსიტეტში ("უნივერსიტეტ-ს") რომ მოხდა, და მაშინ დამემუქრა: "ნახავო, მალე თქვენი ხსენება ელარ იქნებაო აქ!" იმათ თავიდანვე იცოდნენ ყველაფერი.

ერთ დღეს აფხაზმა, რომელიც ჩემთან კარგად იყო, გამაფრთხილა: “არ გამცეო და რომელ სახლებშიც წითელი ნათურები (“ლამპოჩკები”) იქნება ანთებული, იქ აფხაზები არიანო, და დანარჩენსო არ დაზოგავენო”. აფხაზებს ღამით უნდოდათ ღალატი, ამიტომ წითელი ნათურები აირჩიეს სანიშნად.

ქ. მ. - საწყალი ნოდარი რომ დაიღუპა, იმ ღამით მეც სოხუმში ვიყავი, თექვსმეტ მარტს. პირველად ბიძა ენვერი'ს¹ დაღუპვის² ამბავი მოვიდა. თბილისიდან მოვიდოდი. მაშინ ჩვენ უკვე განადგურებული (“დაქცეულ-ი”) ვიყავით შუქრის დაღუპვის გამო, ორმოციც გადახდილი გეჰონდა. დილაუთენია (“უ-რთ-რაჟო-ლ”) მოვიდა ამბავი, რომ “ენვერი მოუკლავთო”. იმ წამსვე გავიქეცი, არც კი ვიცოდი, საით გაერბოდი. შემდეგ გავიგე (“გა-ეცხრ-ი-ღე”), რომ ენვერი გულერფში³ საავადმყოფოში ჰყავდათ, უკვე მიცვალებული – სახე და ყველაფერი დასაზიარებული ჰქონდა. საწყალი ჟანა, მისი ცოლი, საერთოდ მომსპარსო იყო, საშინლად მოსთქვამდა; იქ ვართ ყველა მის საწებეშებლად, ქალი თუ კაცი, ბიძია ღვარჯიშვიც იქ არის, და უცებ მოვიდა ამბავი, რომ ნოდარიც შედარიაო (“დგრ-ომ-ი-ი-არის”). ყველას ძალიან გეიჭირდა (“გარჯ-ა გეჰონდა”) და ვერავინ ეუთხარით მამამისს ეს. ბიძია დემურიც იქ იყო (კიმი ჯაჭვლიანი) და ბიძია ღვარჯიშის მან უთხრა: “ნოდარი დაჭრილიაო” – მოატყუა (“მო-ა-ღო-რა”). საბრძლო მოხუცი ერთი-ორჯერ შემოტრიალდა – აი, გაფითრებული სახე მახსოვს მისი. გავიდა რამდენიმე საათი და მოვიდა ამბავი, რომ გელა ქალღანი და სოსლან გასვიანიც მოუკლავთო. ღმერთო, ეს რა საშინელი დღე იყო! ნოდარი ფაქტიურად შენი გაზრდილი იყო, ხომ?

ღ. ქ. - დაღში ვიყავი; მამიდარემო იყო და იქ წავედი. უცებ მესმის საშინელი კივილი. “აჰ, ეს ენვერი'ს⁴ სახლშიაო”, – ჰამლეტმა და გავიქეცი თუმით.

ქ. მ. - ოჰ, მახსოვს, გათენებისას ძლივს მოვადწივით სოფელში.

ღ. ქ. - ენვერი ჯერ მანქანიდან (“მაშინ-ი-დან”) არ ჰყავდათ გადმოსვენებული და დავტრინ ამას, ჟანაც იქ იყო და საწყალი ნონაც. შესვენებს სახლში ჯარისკაცებმა, შენი ბიძაშვილიც იყო, ზაქარი'ს⁵ შვილი – ეერლო. სხვები გარეთ დგანან და უცებ ენამ დაატრია: “უკან ნოდარი მოგვევებო!” ბიძია დემურმა ასე გადაწყვიტა: “ახლა იმდენი მიცვალებულია ამოსასვენებელი და ხალხი სულ რომ არ გადავდივს ჭკუიდან, თანდათან ამოგასვენოთო”. არ შეიძლებოდა დაყოვნება და ჩვენც მაშინვე გამოვუდგით გზას სოხუმთან.

ღ. ქ. - ბაადურიც მალე მოასვენეს. იმ დღეს ხუთი მკვლარი გვეყავდა სოფელში, ჭირისუფალი კი მხოლოდ ერთი იყო – მთელი დალი – “თქვენ თუ რა(მე) გეშეულებათ, ყველას სანაცვლო მე ვიყოო” – ასე მოსთქვამდა ყველა მიცვალებული'ს⁶ პატრონი რიგ-რიგობით იყო დაკრძალვა. ეულამ და ღვარჯიშიმ თქვეს: “ერთი კვირაა, ზარს ვაბმობთ, დღეს კი “ჯგრჯგო”⁷ ეთქვათო (“წმინდა გიორგის'ა-ს ვიტყვით”), რომ (“მერე”) იქნებ ისინი მაინც გადარჩნენ (“იმათ... სული შერჩეთ”), ვინც ახლა ცოცხლები არიანო”. მთელი ხალხი კიოდა მათი ცოდვით.

ქ. მ. - ძალიან ძნელია იმ საშინელი დრო'ები'ს⁸ გახსენება! გაავარძელოთ საუბარი – ტყი'ს⁹ ხილი'ს¹⁰ საკრეფად თუ გივლია ბავშობაში?

ღ. ქ. - კი, მიწის მოცივის საკრეფად დაეყავი დედას. ერთხელ ტყეში დავიკარგე და ვერ მპოულობდნენ. კარგად რომ ესხა, იმ ბუნქს წაეაწყდი; საწყალი დედა კი მეძახდა და მეძახდა. მერე აღარ წამიყვანეს. იმ დღეს ხელიკი მოკალი და ბავშვებმა მომატყუეს: “ამან ბებიას სიკვდილი იცისო” და ვტროდი, სანამ ბებია ტყიდან არ მოვიდა (“მო-ქ-დ-ე-ო-ღ-ა”).

ქ. მ. - ახლა ისიც გაიხსენე, ერთად რომ გგვევოდა საუფლო დღესასწაულები და თავყროლობები. იწყებდნენო თურმე ცეკვას დედა ოღლა და დედა მინა.

ღ. ქ. - მაშინ ლამპრობას ცეკვავდნენ ბებია მარინო და დედა მინა, მომღერლად, რა თქმა უნდა, მარი ზურებიანი ჰყავდათ. დედა მინამაც კარგი სიმღერა იცოდა!

ქ. მ. - რა კარგი ქალები იყვნენ, არა? ეჰ, სადღა არიან ახლა ასეთები?!

დ. ქ. – მართლა კარგები! ბუბია ცეკვა არ იცოდა, მაგრამ მაინც ცეკვადა და მამანები ემასხრობოდა: “შენ სიმღერა იცი და იმღერო, ამ კარგ მოცეკვავეებს კი ხელს ნუ შეუშლი”.

მაშინ რომ ცხოვრება იყო, ის ცხოვრება რომ იყოს ახლა, რა გეჭირდა?! ბაბუაჩემი ყოველთვის ღოცავდა სოფლიოს ქუდიის დამხურავსაც და მოზარდ-მომწერებსაც. ჩვენს ოჯახში წვევლა არ ყოფილა არასდროს!

ქ. მ. – ლოცვა ბიბია ტარასიმაც კარგი იცოდა. პარტიული ხომ იყო, მაგრამ მაინც ცდილობდა, რომ მამამისის ...ისა... წესჩვეულებები და ტრადიციები დაეცვა.

დ. ქ. – ალექსანდრე დევიდარიანი და ბაბუა კარგი ძმაცები იყვნენ. ორივე ერთ ღამეს იყო დაბადებული (“ნათენებო”) და ორივე დიდი მორწმუნე. თურმე სუნეთში ისე ვცხოვრობდით, რომ კედელი გეყოფდა მხოლოდ და ბავშვობა ერთად ჰქონდათ გატარებული. აქაც ხომ ერთად ვცხოვრობდით და განუშორებლად, ბაბუას ვემასხრობოდით ხოლმე: “ის არ მოდის შენს სანახავად და შენ ყოველთვის მიდიხარ”. იმას უჭირდა სიარული და ბაბუას არ შეეძლო, სანახავად რომ არ მისულიყო.

ქ. მ. – დღესასწაულების წესებს თურმე ყველა ალექსანდრეს ეკითხებოდა.

დ. ქ. – (სპეციალური) წიგნი ჰქონდა. ძალიან მორწმუნე (იყო) და ყველა იმას ეკითხებოდა. ახლა ყველამ იცის ყველაფერი, ეკლესიური ცხოვრება ნებადართულია და მაშინ არაფერი იცოდა, ყველა იმასთან მიდიოდა საკითხავად: “ესა თუ ის დღესასწაული როდის არის და როგორ არისო?; ბაბუაჩემმა ნაკლებად იცოდა ასეთი რამეები.

ქ. მ. – ახლა... სკოლის პერიოდი (“კლასობა”) გაიხსენე.

დ. ქ. – შოთა ქორჩიანი – ისტორიის მასწავლებელი მწიწკინდა ხოლმე თმებს, თუ რამეს დავაშავებდი, ბიძი ხვისტიანი (მათემატიკის მასწავლებელი) კი გეცემდა ბავშვებს. მაინც არ გეგმონოდა შოთასი (“შოთა-ს-ა-ლ-”), მაგრამ ბიძის გეგმინოდა; ქეთო გურჩიანი იყო სკოლის დირექტორი მაშინ, ნადია გულბანი და გრამიტონ გურჩიანი კი – მასწავლებლები.

ქ. მ. – აი, ენატანიობა (“და-სმენა”) თუ გჩვეოდათ?

დ. ქ. – ძალიან. ვჩხუბობდით ხშირად, ბიძი იმიტომაც მცემდა. ჩემი ამხანაგები იყვნენ ესენი, აი: ყორა დევიდარიანი, ვარდენ გუჯაგუიანი, ჟულია გასვიანი, ბორის გიგანი და გივი ყორულიანი.

ქ. მ. – რამე რელიგიური დღესასწაულები გაიხსენე, აბა!

დ. ქ. – რელიგიურს სიხარულით ველოდებოდა ყოველთვის. ელიობას, აქ ქვა რომ არის, თქვენი წყალი (“ლიც-ლიცი”) რომ მოდის (“მოგდით თქვენ”), საკლავს აქ კლავდნენ ყოველთვის. ერთხელ დიდი ხარი ჰყავდათ და გაეცათ, მერე აქ დაიჭირეს, აი, უჯგუშისი... იმაში... ყანაში (“დაბა-ს-ში”).

ქ. მ. – ახალ წელს რა ხდებოდა?

დ. ქ. – ახალ წელს ყოველთვის მამაშენი იყო ყველაწი შეკვლე. ირაკლი მარგიანის კარგი ფეხი ჰქონდა და შენახვედრიც კარგი ჰქონდა. რომ შემოვიდოდა, წამოგორდებოდა და: “კარგი მოსავალი წელიწადმა შემოგიგორათო!” ბუბია პლედს (“აღვალა-ს”) დაუფენდა (“უ-რეც-და ქვეშ”)– შემდეგ დასხდებოდნენ და იწყებდნენ სიმღერას. ძალიან კარგი სიმღერა იცოდა მამაშენმა, ჭიჭიკოს, უჯგუშისა და იმის მოსმენას არაფერი სჯობდა!

ქ. მ. – ერთხელ გამოთვალეს კიდევ და ახალ წელს თოთხმეტ ოჯახში იყო შეკვლე (“შეფხველ”) ნაყოფი.

დ. ქ. – პო, ჩვენს სოფელში ყველგან ის იყო. შენახვედრიც არაჩვეულებრივი ჰქონდა. მთაში რომ მივიდიოდი, დედა სპეციალურად გამოვიდოდა გარეთ, რომ ირაკლი შეგახვედროდა. შენახვედრიც კარგი ჰქონდა და მონასველელიც (“ნა-ქდ-ომ-ი-ც”). ახალი წელიწადში მეორე დღეს, “კვიმბატი” რომ ჰქვია, ყველას ნათქვამი გექონდა, რომ აუცილებლად უნდა შემობრუნებულიყო (“ჩვენს”) ყველას ოჯახებში.

ქ. მ. - სტუდენტები რომ ვიყავით, მაშინ გვეუბრებოდა, აქ, ჭიჭიარზე, უნდა შეგხვედროდა და ისე დაგველოცათ... ისე მწარედ ჩამორჩა ერთი დღე: უკვე ოთხმოცდაათერთმეტში, მაშინ უკვე მეხუთე კურსზე ვიყავი, ლამპრობა დღეს მამამ ლამპარი თავისი ხელით წაიღო. სამშაბათს მე მივედივარ თბილისში. ჭიჭიარში ("ჭი-ჭიარ-ს-ზე") შემხვდა და (რომ) დამლოცა, მერე მიაყოლა ბოლოს: "მამა გენაცვალოს" ("მა-შ-ს-ა-ვ"), ჩემი (ყოფნა-არყოფნის ამბავი) არ ჩანსო". ოთხშაბათს საავადმყოფოში დავსაწვენი გაუხდათ ("შეგნათ"); ორ კვირას დედაჩემი და შუქრი თავზე აღგნენ, მერე კი გარდაიცვალა. გულმა როგორ უგრძობო!.. ლამპრობა დღეს თავისი ხელით წაიღო ლამპარი და მეორე დღეს, რიყარაზე, მანძვ ასეთი რამ მითხრა!.. მამაჩემის უფროსი ძმები ყარაჩაიში ცხოვრობდნენ და აქ მხოლოდ ირაკლი დარჩენილა. ბევრჯერ არის იქ ნამყოფი დედაჩემიც, რა თქმა უნდა.

დ. ქ. - იქით ჩემი ბიძებიც ცხოვრობდნენ და ისინი მოდიოდნენ ხოლმე დაღში. მამაჩემის დედაშვილს - კუკური ხორგუანს ცხენი ჰყავდა. მოვიდა ერთხელ და შემოიყვანა სასტუმრო ოთახში ("ხალა-ს-ში") ცხენი და იქ აცეკვებდა; მე ძალიან პატარა ვიყავი, მეშინოდა და მამაჩემს ეუბნებოდი: "ვიღაც გიყ მოვიდა, ცხენი შეიყვანა სახლში და აცეკვებს შინით-მეთქი".

ქ. მ. - როგორ ცეკვავდა მერე ცხენი?

დ. ქ. - აბა! გაწერთილი ჰყავდა, ყარაჩაიდან მოყვანილი იყო, თვითონაც იქ ცხოვრობდა... ახლა მოგიყვები ერთ სასწაულ ამბავს:

თხუთმეტი თვის იყო ქიონი, აკვანში აწვევდა თურმე დედაჩემი და ამ დროს დაუძახია ვიღაცას: "დედალორი ("ნეზი") არის ყანებშიო". დედამ ჩილი გადმოიყვანა თურმე აკენიდან და დააყენა იატაკზე ფეხშიშველად; აცვიდა ეს, აი, ჩითის პატარა კაბა. ამ ბავშვმა ვერც დაინახა, დედა მისი სათი წავიდა და დასდგომია მინდერებისკენ ("მოლ-ე-ს-კენ") გზას. ვითომ დედამისს გაეკოდა. ქალი რომ დაბრუნდა, ეძებს ბავშვს და ბავში არ არის, კითხება ყველას. ეე?! - გაიშალა მთელი სოფელი, ყველა გაიფანტა და ბებიაშენი მართა უკვე დაბრმავებული ("უ-თუალო") იყო, მაგრამ ჯოხი ("ფაენი") ჰქონდა და იმით ეძებდა სათიში (ლელ-წაბ-ს-ში"), თბების დრო იყო. უცვებ დაინახეს, რომ სენეთიდან ყარაჩაიში მიდიოდნენ სათიზე, ორმოცდაათი კაცი მანძვ იყო: იმათაც ყველამ დადო, აი, ზურგჩანთები ("რუჯა-ტუბი") და ისინიც ეძებენ. გათიბვა დაიწყეს მინდერების, "იქნებ ბავშვს სადმე ჩაემინაო". სიარულით კი დადიოდა, ლაპარაკი არ იცოდა. ყველა ეძებს, ეძებს და... ზოგი ტურისტებს გაეკიდა: "იქნებ ტურისტებს გაჰყავა" ("გაჰყვებოდა"), ზოგი წყალს მისდევს, ზოგი - რას და ზოგი - რას; დოსია და ძაბუ - ორივე ფეხმძიმედ იყო, "შორს ვერ წავაღოთო" ("წაუღენო") და გაემართნენ ზემო გაკეებისკენ. ბავში ხომ ფეხშიშველა იყო! - გუბუში ("ტომბო-ო-ს-ში") თამაშობდა თურმე და ფეხები'ს' ნაკვალევი ეტყობოდა. კუკური ცხენით ეძებს თურმე, ხორგუანი, და იმისთვის ("ე-ის-ა-დ") უთქვამთ: "ფეხი'ს' ნაკვალევი ჩანსო და"... ასე მოესმა ხალხს: "ფეხი იპოვესო" და ატყდა ("დაიწყო") წვილი-კვილი. გაიქცა ("ე-ტგერ-ბა") ყველა ზვეით და... ბავშვს ხისთვის ("ხედ") შემოუხვევია მკლავები ("ქელ-ე-ბი"), ჯერ დასძინებია, მაგრამ რომ გაუღვიძია ტყეში, შემინებია. ესენი ეძახიან: "ქიონი, ქიონი!" თურმე ბავშვს ხმა საიდანდაც ემისი, მაგრამ ემისი საწინააღმდეგო მხარეს მიდიან. შემდეგ სხვა მხარეს წასულან, ახლა უკვე იმის'ს' ახლოს არიან, თვითონ მოუკრავს თვალი და დაუწყია ამათენ სვლა. მუხლები გადატყავებული ჰქონდა, წანაქცევი ("ნარდუევი") და ანადგომი, ეკლებს პატარა კაბა ჩამოეფხრიწათ... მამაჩემი მოციქულად იყო წასული - მაგატოს თხოულობდა ჯამბუ. ბავში ნაპოვნი გვეავდა უკვე, მამაჩემი რომ მოვიდა, კინაღამ გაგიჟდა, კუკურიმ ძლივს გაუბედა (ამის) თქმა. ისე უხაროდა ბავშვის პოვნა, რომ ხალხი არ დაშალა, იმისთანა ლხინი გადაიხადა. ქიონი კვლავ აკვანში ჩაგაწვინეთ, ბიბია პლატონი კი კინაღამ გაგიჟდა: "ესლა გეკვლავა, რამ წაიყვანა ჩვილი ტყეშიო?" შემდეგ ქიონი ხშირად კიოდა. კესო ავალანმა იცოდა შელოცვა. იქ წაიყვანათ და იმან უშველა. ბავში შემინებული იყო. ისე კიოდა, ისე კიოდა, რომ თმებს აღარ იჩინებდა. ვინც ხელში

აიყვანდა, იმასაც თმებს აგლეჯდა, კაწრავდა (“*ა-კანჭ-ა-ედ-ა”).

ქ. მ. – ხედავ?! ყველაზე კარგი კი დადგა. დედასგან გამიგონია ეს, მაგრამ ასე დაწერილ-
ბით არ ვიცოდი... შენი გვარის შესახებ არაფერი მიკითხავს, მულახელი ქალდანი ხარ, ხომ?

დ. ქ. – ქალდანები ცხოვარშიც ცხოვრობენ, ჭუბურშიც და ქვემო სვანეთშიც.

ქ. მ. – აღიშნა მთავარი.

დ. ქ. – აღიშნიც ცხოვრობენ.

ქ. მ. – აჰ ჩვენს სოფელში, ცხოვრობენ ბევრი ქალდანები, მეტწილად აღიშნი ს ქალდანები,
იქიდანაა ყველა... მაქსიმე ქალდანის შესახებ თუ იცი რამე?

დ. ქ. – მაქსიმე ქალდანი კი ვიცი, ძალიან (“ბრტე-დ”) ნასწაველი კაცი იყო და თბილისში
 (“თბილ-ის”) ცხოვრობდა, მაგრამ მწერალი იყო თუ...

ქ. მ. – ენათმეცნიერი იყო, ძალიან (“გულ-ა-დ”) კარგი ენათმეცნიერი. ჩვენ რომ ახლა ვმუ-
შაობთ პროექტზე, იმის მეცნიერ-ხელმძღვანელი ვინც არის, პროფესორი იზა ჩანტლაძე, ისიც ძა-
ლიან კარგი ქალია და ძალიან აფასებდა მაქსიმე ქალდანს. დალი ს ხეობის შესახებ (“ბედ-ს-
ზე”) პირველი სტატია მისი დაწერილია. აქ როდის იყო, იმის შესახებ ხომ არ იცი რამე?

დ. ქ. – არა! ეს მსმენია მამამისიგან და ბიძია ბაგისგან, რომ ძალიან განსწავლული კა-
ციოა.

ქ. მ. – ის ‘ბალს’ ქვემოელი ქალდანი იყო. ბიძია ბაგისი რა კარგი საუბარი იცოდა, არა?

დ. ქ. – ბიძია ბაგისი – იცოცხლე! ჩამოვიდოდა და: “ახლა მივიდვიარ (“წაყავლ”) ბებია მარი-
ნოსთან და ახალ ამბავს მოგიტანო” – ამბობდა და თან ეცინებოდა.

ქ. მ. – ბებია (მარინო) ბრმა იყო (“თუ-ა-ღ-ები და-მ-ღ-არ-ი ჰქონდა”).

დ. ქ. – დაიწყებდა ახალ ამბებს გალაკ ხარშიანზე, ჩვენს სიძეზე... ერთ დროს სამასხროდ
გეჰქონდა: “გვანდრი ს რადიოს გამოუცხადებიაო”. ძალიან უყვარდა, აი, მანანა და ნონა. ნონას
ხომ კარგი თმები ჰქონდა? ჩაკიდა ერთმანეთს: “რომელი მოერევიოთ”; ფლატე-ქ იყვნენ. უფრო
ჩქარი იყო ნონა. ბიძია ბაგისი ეცინებოდა: “როგორ დაგორგოლაობს (“ა-მო-ქურ-ქ-ნ-ულ-ო-ა”) მანა-
ნაო” – ის მსუქანი (“მ-რტუ-ა-ლი”) იყო. ქვემოთ რაღაც მორი იდო, დაჯდებოდა ხოლმე ბაგის იმა-
ზე და ყველას არერედა, ზეგით-ქვეგით წამსვლელს, ბაეშებზე უყვარდა ძალიან. ერთ დღეს ბიძია
ბაგისი იძახდა თურმე: “მგელი-გაბუ მოდის და გაიქეციო (“ი-ვლტ-ო-ლ-ეს-მც-ა”) ყველანიო, თორემ
მოგკლავთ მგელი-გაბუო”, – ქონის დაარქვა მგელი-გაბუ...

ქ. მ. – რა დილაუთენია შემოფრინდა დღეს ის, ე, ‘ვერტ’ მფრენი?! ორი დამეა უკვე, რაღაც
დაძაბულობაა, მეშინია, სხვათა შორის. ასე ადრე მაშინ მოდიან ხოლმე, ე, როცა რაღაც ხდებ-
ამ დღეებში გამუდმებით მეტი დაძაბულობაა.

დ. ქ. – ძალიან (“ბრტე-დ”) გემუქრება ბალაფში, მაგრამ...

ქ. მ. – მშვილობა იყოს, ნეტავ! ამ მასალებს რომ ვიწერ, სულ იმას ვნატრობ, “ნეტავ ახლა
ცოცხლები იყვნენ ბაღი მარგინი და ბაგის ქალდანი-მეთქი”. რა კარგი საუბარი (“მბ-ობა”)
იცოდნენ! მთელი დღე რომ ესაუბრათ, არ მოწყყინდებოდა!

დ. ქ. – ბიძია ბაგისი რომ დაჯდებოდა, ირგვლივ ყველა შემოხეხეოდა; ისეთი ლაპარაკი
იცოდა, ერთობოდა კაცი.

ქ. მ. – აბა, დიდი ხნის სიცოცხლე გქონდეს (“ევა-ს-ა-’-მც ხ-არ”), ჩვენც კარგად ვისაუბრეთ.

დ. ქ. – კარგად ყოფილიყავი (“კარგადამც ხ-არ”)?

ქ. მ. – კარგი სიბერე გქონოდა და დაღის ხეობაში მშვილობა ყოფილიყოს!

დ. ქ. – აღარ განმეორებულეიყოს ომი!

ქ. მ. – სულ რომ დაძაბულობაა, ეს დამთავრებულეიყოს, საქართველო გამთლიანებულეიყოს,
ისტორიულად რომ იყო, იმ საზღვრებში, იმ ფარგლებში გამთლიანებულეიყოს, აღმდგარიყოს და
გაძლიერებულეიყოს! კარგად იყავი!

დ. ქ. – კარგად იყავი!

ქ. მ. — სოია ნაბუჭუ წარ! ისგუ გუწარ ი ვახე ქანქა ი ოშა ლგწა ხი?

ნ. გ. — მი ხუი ნანული გასუიან. ხუი ოშთხუეშდილუგა ლგწა. ხუიზგან ოთხარას, ერქანლო ქ'ოწუილან დწლთე, საკენთე, მახე აორი ჭყინტ ი აორი დინა.

ქ. მ. — შაა გუწარიშაღე თელღგრა ხი?

ნ. გ. — მი ხუი დუარლიანრე თელღგრა. ეშუ ბეფუდ ქაღგგარე სამხედრო აკადემია ი ხაშობა. მერმე სამედიცინოთე ითური, სტომატოლოგიურთე, მესამე კურსი სტუდენტ ლი; დინა ლი მოთხილაპურე, ინსტრუქტორ; მეწუთხუე გეზალ ნადურე ლი ი მეათე კლასთე ატან.

ქ. მ. — ათხე ისგუ ლიბოფშანქა ლანშეაღუენ მალეგუეშ, მარე კლასთიღ ლანგგარგან! ესე იგი, ლიბოფუ ...მგდას... წარ გატარებულ, ოთხარას. მამგუეშ ქეშეღინია ლიბოფშანქა?

ნ. გ. — შაგ სოიაგარ.

ქ. მ. — ხედ გუწარიშაღ ხიზგად ერე, ოთხარას?

ნ. გ. — ერერე ხუიზგად: ჩოფლიანარ, გასუიანარ, ხარძიანლ, ნიჟარაძანლ, ქელიძანლ, დუარლიანარ, ხუიშა გუწარიშაღ.

ქ. მ. — ესე იგი, სოია მენწირდ უშეგლარ, კალარ ი ჭალდუწარ. ჭირთე ი ლხინთე იმეო ხანხუდ უშეწართე?

ნ. გ. — განხან ლიგენ მასარდ ნემოქუნ ჭირთე ი ლხინთე მეზად. ღენარ ერ ლანხუ, შაშად უშეღ ხუარდად შაგ გუწარლ.

ქ. მ. — თუითონ ისგუ ოჯანს დანს ხომ სოლზიგანლა?

ნ. გ. — ადუ, ალა ლანხუ დონგ, მარე მი შამა მაშეიდ. მი მადე, მიშგუ მუსი ემა ხეშეღოლ, შაა მიხა. ერქანლო ქანაზე ხუიშად ამხანქა, გადმოცემით გარ მისალ ალა ში.

ქ. მ. — შაა ადგილს ლის ნაშეიგუ?

ნ. გ. — ნაშია გასუიან ერ ოგა, ერერენ.

ქ. მ. — აშა, ომარიშაღი ლეუბაილს. გაგრა ერ ჩუბღქარტუნ, ერქანლო ხარე ამრე შა ერქადი ამრე ხარდან?

ნ. გ. — ერრეშად ლგწაა ხუიანხუ ქერ-ოწუილან ი ერქანლო ხუარი ამრე. არეულობა ერ ლანხუ, ქოტანდ თბილისთე. ბოფშარ ერერენ ითორდან, ხომ დეუ ათუქანდნას კლასეს?! ხიტუაცია ერ ჩუ-შალ-ანდუენარან, სგ ონტუანდ ამხაუ.

ქ. მ. — ათხე ისგუ ლანთილართე, დუარლიანართე, იმ ხამბუი? აღმარ იმხანთე ლის ი ოშა მეზგე ოგეგხ დწლისგა?

ნ. გ. — აღმარ უშეგულხან ლის ი სემი მეზგე გარ ოგეგხ ამერე, საკენს.

ქ. მ. — ალა, ლიჭგარი-ლიფანთე ამბუარ ნანმბუ.

ნ. გ. — შომაა ლიფანლ ლის, ერქან ჩუეუღებრითუდ, ვიხუამარედ ჩან, მარს იმეო ხამმედა, ერერენ. ამერე სოშილს ლოხმითქუნ, ალა ერე ეჭლა-ეჭლა იმეო შაა ხოხლდას. ჩუ იჩოდას, მარე მოშად ი ამერე სოშა ეჭლაა ლურუაბურუ წესთენ ისეი.

ქ. მ. — საკენ ბალხარშუ გუნ მდიდარ ტუიბ ლი ი საპურნალო ბალხარ ი მედ ვახანლ ერეიშ ქიხ'ესმა?

ნ. გ. — ჩანიდ ნუღუა, ყუითელ ბალან შირ ლი, შაა საყხ'ერას? არის ზურლანლ, ესუანა ჩუხოხან საპურნალო ბალხარ. შინერალურ ლიციარ ერ ლის, სგემარ, ერე ხუიან არის ამკალიბ ბალხარ. სგემარ მერხი კუჭიშად ლი სოია ი მერხი — ყუიევიმოდ.

ქ. მ. — ლეთრე ლიცი მგქაფდ სგომ აქღუანმა მეზად?

ნ. გ. — ადუ.

ქ. მ. — კლას იმეო წარ სი ლგგარე?

ნ. გ. — კლას „პიცუნდას“ ოთზგიორ. ერუნლო სუითორადან სოსუეს, გორკის სახელობის ინსტიტუტს, უცხო ენაღე ფაკულტეტეე. აჟალ ლგზგერე მარ საქონელმცოდნეობან ინსტიტუტ.

ქ. მ. — საშედა იმე?

ნ. გ. — რიჟე-რიჟე დეში, ათხე განცხადება ოთხუნამ, საეინს ესერ ფიშგეს საბაჟუშო ბაღს ი ერერე მეკუნდ უცხო ენაღე მასწაჟლებელდ. ათხად გერმანული მასწაჟლებელ ფატიმა ლანსუ, მარე გერმანული მეჟაჟ ინგლისურანლ ანჟანდსგა ათხე.

ქ. მ. — ათხად, ალბათ, სონრა ბოფშარ ჭეეუნ ი ეჟდა მამ სამშანს, ათხე სერ რუჟიფიბ ი ამუნლო ლანსუდან... შვეერთე რინანა? ლიმზირ ჩანწაშა?

ნ. გ. — აღო! რიღად სუიშორდ, ამეე მრმა?! ეკლებანლთე ლიზუნდლ ათხეგარ ოსუბინ, ა, ეჟდა ერე დელოჟელარე სეჟტაისგა სუარდანს. აღ რწუნათეამგა ერ სგადარი, ერუნლო ერანსჟა ჟალიტეს გარჟ ლი. ხილუნლ მულუნანდა ი, აი, ეჟთეჟა ოდერ, ერე ჟუთაისთე მეკუნდ კონგრესთე ლიზი ი ეჟმარეშგარად ლიბრისტე, ჰოდა, ამ რიჟა აშჟანდ ლახუთე ლეზი. ერე მულუნანდა მართლმადიდებელურ სონრა ლოცუნან. თბილისს, სამგორს, მოსკოჟი პროსპექტეე, მანად მატულილანს მიშგუ მეწუბებლარ: „ოთეერე ამის, ოთეერე“ მარე ერწუშ მიზიდულობა რულეა იჟჟოჟას, ერე დეშ სუერენე ამეე ანდუილდ. აშხუინ აღ ლოცუნლს ერ სუიჟუნდანანს ლახუს, რ'ოთეე ი თერანლ ჟამგუხირ მულუნანდა. ამეე მოღე ზანზარ ლამგეშდა ი უანშერან. სამინ მდღდა ხილუნლ: ჟრისტეს სუენლ.

ქ. მ. — თაუდიან დელოჟელარანსჟა ჟალიტედ ამეე გარჟ აჟადღა ი თან აღა ათხუიღდა ერი სგუებინერე, ერე შოშად სი სეჟუეს ჟალბრისტელანსა?

ნ. გ. — უო!

ქ. მ. — აღმარე სეჟტათესგა სგალნიზი იმნემ განაპირობა?

ნ. გ. — აი, თბილის ერ სუარდანს, ნიშგუემათე იზელაღდას აღმარ, ა, დელოჟან მოწმანლ.

ქ. მ. — ამეე ხატულის ეჟმარ შინე თხუიშს.

ნ. გ. — პიონერანლ ხაფხან ეჟარს, ერეჟან იზელანლს ჟორთე. მან შიხა, მოღე მომეწონა აღ სეჟტა. დესო ჟრისტედ ჟადაგებაშუ იბნეს. ერანლო ამირ ი დორდეშლიოხსუიშდ კითხუა-პასუხ, აღიი ე'ონითერე მეჟკად ი მამენე ერჟა მომეწონა, შომეჟან დესო ჟრისტედ ლანდარ აშჟილს. ეჟა რიღ მაშუნე მარე მად ლანსუა, ერეჟან ამჟუნენად ანჟანდ. კრებანლთეე სუიზელაღდას ეჟმარეშ.

ქ. მ. — ათხე ამეე ლი ეჟმარე ლიბრისტე?

ნ. გ. — აღა მან რუბიხა გუნ სონამდ: ეშუშ დელოჟელ სგაჟანი ლიცთემგა, მერმე სეჟუეს სგალანჯუდირდელს ი სეჟუეს ჟ'ერთუფას ლიცს, ერუნლო ერანსჟე სეჟუეს ჟ'ანჟე. აღა ეჟას ანშანს, ერე ხადგარო აღ სამეარეშუშდ, აღ ბუნებანშდ... ეე-მად-ჟიტხეა ლიცანსეი? — გარჟ მარ ლუშუნდ ამი ლიბრეი! — ესე იგი, სიცოცხლანუ აღ მახე სამეარეშუშდ. მარე ლახუს, მაროღმადიდებელურ ლოცუნაღე ლაჟუნდანი, ჰანდურ მერმე სამეაროთე ოტუხე, უითომ, აი, იშგანგ სუარდანს... აბბინე ლოგორანუ ი ერჟად დეჟ ჟალგჟმინდარე ლანსუ. მუგუნდამ დედამიწა იბრძოდა. ლოსსგა ყობოჟ ი თეოთე რანჟე სგურდა ჟრისტე, მარე აღა ეწუშდ ლანსუ, ერე მიღაონ მანერ ერ ლანსტეუბილ უშხუნარ, ამჟუშ. ეჟცანლ თერანლ ნანდა! ანდრიდა უითომ აღი მიშგუათე... ი ეჟეე თერანლშ მისგდიღ'ე უითომ ლიზუებდ გუ ხად მიშგუ, უიღჯრინე ლანსუ უითომ მიშგუათე. მი გულ ოჟუნდ სერ, ოღდა ოროდა აღას რის — დელოჟელარე სეჟტამგა ერ სუარდანს, ამღად ანჟანდ მიშგუათე. ლჯრინე ლანს ეჟეე, ერე დროსგ სეჟუეს რ'ოთდაგარან. მი როჟარჟინე ესუნენ ი ბირჟუარი გაღაუიწეერე, სუებგარანლ უითომ: „რუ-ნომაჟ-ამღაგრა, მანდღმუჟ ჟებგარლ, ჟ'ან-ღამეშდ იმჟალაჟი ი ცუბირეჟ აღ რწუნანს“... ერუნლო ანჟანდ ჟრისტე ი მიშგუ სგუებინ, აი, ამცანლ ოჟუნარ ჟუნარ ადჟუნარ. აღა ეჟეე გრა, ერე ჰამს მეე ირეკლება, ამენდ სოშილ.

ქ. მ. — დედა! ესე იგი, ეშ ატელტგინედა.

ნ. გ. — ეშ ატგლტენედა... ნეიჟენინდის ო ნეიჟგარდანს: "ნემაჟ ამდარგო!" ნოშა მენწირდ ენანარდ მავუთლინდა, ერე ქერ მამ ოთხუინან აღ მართლმადიდებლურ რწმენათე. ნეიჟგარდ აღას, ნეიჟგარდ ო უცეფ ჭუნარ ერ რეიფოსუნან მიშგუ სეჟეინიზუნ... ალა ექვი იცეხე, ეწაშუ ანცეხე, ერე მთელ დედამინას ესდანსუი. ეშ მიჟგენედა მანგ... ათხე აღო მამბაჟდ ამეი ლი, ოშა წანა ლი ერუნდო! ეწეოჟაჟუნს, ერე ტუეიტს დეშ ნეიჟფდე ეგარე შურნალარს.

ქ. მ. — აი, ოშა წანა ხანსუ ეგარე მეწუმ, მანშუმ ხანს ადრინინან ალა?

ნ. გ. — ოშთხე-ოხთიშდ წანას.

ქ. მ. — ამწუმ დერეჟე სანჟირო ლია ლიპარისტალეშდ?

ნ. გ. — ნეკუეს ვახდე ეგარე ბიონერ, ერუნდო კრებანთე ნეკუეს ხიზელალდედ. ეგარე ჭეჟუდედელს, ეგას სი ნეკუეს ქალოხპასუნა. ჩინუკუიშდ გამოცდიან, უნიუერსიტეტს ერ ლი, ერენდ უარესდ. ალო, მანა ჭინა?! ბიანინო მირ ნუდუხან ო მოლე მუსიკა ისმი ეშწუ. ეგარე მასწაჟუდედლარს "უხეცუნარ" ხანხან. სეგრა-ანდრის, ეგარს უფროსანდ ირეჟუნ. ეილგარისტანს უფლება სულუხან, ერე ოხელანდედს ოქსხანსეჟა ოქსთეგეჟა, ერე სეფშირა მარეს ათგჯრუხან აელოჟა. ოშას გადაბირებე ისეჟათე, აი, ერწუმ პატრე მოგენიჟეჟა ერერუნ... ამირ ო ჟორაჟეშდ კითხუა-პასუს ნეკუეს სგალახპარა, ადრეილდ მამ ჭიპარისტეტ. მი ერ ნეიჟელალდანს ეგარე ეკლესიათე, ეკლესიათე მადე, აი, ოჯანარისეჟა ხარს კრებანდ, უხეცეს მორეწონე: "ნორამდ ესერ ერკუეში სი ამესგა". ჩიჟე იმე ლანსუ მიშგუ ლიპარისტეში დერეჟე! ნეშა ხანს ნეიჟელალდანს ო მეჟუდედალს, მანჟუდედალს ო შიე ნეშანსას პასუნარს. "ჩიჟე ბიონერდ ესერ ჭიკედელ ო ერუნდო ესერ ეშმარგ ისეჟ ლიპარისტე" — ალა მანჟეს. ლახთეჟ ერ ოდე, ერუნდო უკუე გადაჟერეჟე ამის. ერუნდო ბაპარ არდახ ამერუნ. ებისკოპოსს ქ'ოხუმბანუ აღი ო ერენდ ლანჟეჟე: "ბეგილ ესერ ნეაღტენა დერბათე, პანდურდ ესერ ჩუ-დეშ-ოთლორუა ეშმანს!" ლეოთეჟ ხილუნან მუდუნან ერკალიბ, ერე უი-უეთ-ოხეოშან ბოლო ლადარისეჟა. ბიბლია მუდუნდა ეგარეჟე. ერთნანარ ბიბლია გუდუჟე ნანა, ოლორდ ეგარეჟე ჭუნარ მამ ხარ. ხატ ო ჭუნარიშ მამა ხანწანს. ნანა ერ უწირაჟეჟე უთეის (დუნუნარს, ჭანარს ო ამკალიბარს ლანხენიდ), აღი მამა ხანწანს.

ქ. მ. — ლეტურესი ჭურ მამ ატურეს.

ნ. გ. — ლეტურესი მამ ატურეს. სანტ ო ჭუნარ მად ხაკუს ეგა, ერე "ალესერ ამსულანდანს ხანსეჟე ლი, ნანა ნეკუეს პატრე ესერ მიჟაგოთ, აი, ლგმარ ესერ დერბოს, დერბათეჟ ესერ". ჭრისტეს დერბათედ მად თელიან, თელიან ნოშა დერბო გეზალდ.

ქ. მ. — აელოჟა ანარ ლი რე?

ნ. გ. — აეჟოჟე, აი, "მამა დერბოთ"-ს ერ ლეტულიდ, ნოშა დერბოთს, აი, ერა თახე ლი... მართლმადიდებლურ ეკლესიაჟეჟა მი უკუე მიშგუ ცოდუნულ ქალოჟა.

ქ. მ. — მოძღურა ჭაჟა, მადაჟ?

ნ. გ. — მოძღურაი რეჟაჟე, ამერუნ, ა, აჟარას.

ქ. მ. — ბარეჟეჟა?

ნ. გ. — არის დედალარ ერე; ცოდუნულ ეშმეჟეჟე ერერუნ ეშწუ ბაბდ, ერხაჟე ანანდ.

ქ. მ. — მანგ ქ'ოხუმბანუ, მადაჟ?

ნ. გ. — მანგ ქ'ოხუმბანუ. ერქად ამერეჟა სომ ეილგარისტე ნეშანუ მი! ერხაჟე ოდე, ნეიჟელანდ ეკლესიათე. მანკუი გუნ მანსგენ ეკლესიათე ლიწი ეგა, ერე ერქად ნეიჟელალდანს აელოჟელარე კრებანთე ო ერწუმ ჩამითრია ამნემდ. ეშდგორი საათუნდო ნეიჟედანანს ეგარე ლანარას, ბიბლიას, ო უეშგომილი სერ ეგარეშურად ლიპარისტე ერ მეჟუნდ, ჭუდედახანს მესმოლდა ჭერანდ, ნოშა ჭერეჟე მესმოლ: "ომშა ბაჟარს ესერ ხეჟუნანო."

ქ. მ. — დედეჟ!

ნ. გ. — ერეჟალე უითომ ანანდ ბიჟუშალ ო მიშგუ ლანარს ლოხუდირდა, აი, ერქა ამჟალინდა მანენე. ერენდ სგანხეხეჟე ლანარს ო ქანდუტარ, მარე მი დემეჟეჟეშეჟე ნეიჟედ. იმეი ამჟუნდ ლანარ,

ჭინაბა? — ვიბოლოვო ჩუბოლო ხეყარო ი ეშუო მეტრო ირხაუ აშუაღ. ეჭვინ ამჟალინდა, ერე მერმა ლაღანდ ტუეიტ დეშო ლოხოფი. ეჭ ლეთ ჩუეჩ-ოთუე, ჩოღეგ ნარჰი ი ქრისტეს სუეწედ, ჩაჯარუამა? შეიძლედა ერხიდ მამ პღეჯრუას!

ქ. მ. — მან მარჯარა, გუნანქა სემბუბლო ი ევღ.

ნ. გ. — ქრისტეს სუეწედ; ღერბათუეფინ მამ ხაყა ბაქარს. ქრისტე მინა სემი მოწაფეს სოტარა ლოცუბლს, ალას სოსგდიღანს ამეწ, კინოს ერ სესგდინი.

ქ. მ. — აჰა, კადრანლო ჩაიარა.

ნ. გ. — მამ მართლმადიდებლობათეღასგა სგ'ოდერ, ეჩუნლო სილუა უეწედ დემ მარა.

ქ. მ. — გუნ მად ვსუეუმენასა?!

ნ. გ. — მეკუბდ მართლმადიდებლურდ ლიბრისტე ი სუესკორას, ერე “ქრისტეჭ დემ ამბირსტენა?” აი, სილუა მუღუნანდა ეშუო სათეო მეტ: უითომ სგახოგუდური ტეტს მიშუო გეზალს — ლაშას, ესსურდი ი სუესკორე გუნებაისგა: “მი ი ალა — ერქედა ქრისტესეჭ შე-ს-სუნანბრისტუნედ თხუემ”. ესსურდი, ესსურიდი ი, გამყერლიძალ იზგან ეჩერუნ, ბიცუნდას, ეჯარე ყორთეგა სუბაღად. მიშუო გეზალდ შედუბომენ უითომ, — ალის სოსგდი სილუასგა ჩის, — შედუბომენ ი სუნედ, აღმარე ლარაისგა ჩულეგ ქრისტე, აი, შეუეკარაუ კუართ ერ სანქედა, ამეი ფორბიშდ, ფერად. მიშუო გეზალდ სუედქინე უითომ, მარე მი დეშო ოსორე ერხაუთეგა ლიზი. ათხე ეჯარე უითომ უწანბრისტე ი ბირჯარა ვადარეა ი ამშუმ ...მედე... სოყდანან, ა, შინ, იმეი ცნარც, ამეი ფორბიშ, ი ჭურე ვადასასა. მი ჭუნედისანქა ქამეწედ ი გუღ აწად, ერე მინა ლიბრისტე ერ მეკუბდ. “შენც მონათლუეი სარ ესერ” — ქართულდ მანქუე ქრისტედ.

ქ. მ. — მანუემ ხან ჯარ, მამ ქამეტხე სი მართლმადიდებლურ სარწმუნოებათე?

ნ. გ. — სემი წამ ლი უეწე.

ქ. მ. — მამ ვნცადუნან?

ნ. გ. — ჩარაუამა სი, ერე ირა მერმეთ მოხულა, ბიბლიასგა მანამ ნამარა? მი, მავალითად, ჩუმაჯარა, ევლა ერე ეშუო ლეთ ჩუესჩოქუე ღერბათს ი სუნან, ერე მიშგატუდ ისნაუსისგა, იმეი გამოცხადებაისგა, ლოხწონან, ირა ა მამა მერმეთ მოხულა. ევლაძეჯად ეჭ ლეთ ლამიცნაუ, ერე მი ი მიშუო სოშილ გეზალს უითომ ლემსი ნანწკუეწარ ნაშედენ დეცხანჩუ. ამეი ვნბინან ი ერუნლო ეჭუნოჯრენან უსუნარისგა მან, აი, იმეინ ლამარლეთ ხანტაუა მერმესობ. ათხე ლოხუეგუდორ მიშუო გეზალს უითომ ი: “ამეჭ ადე, დედა, ადო ნამეჭ დეშო ლოსდენიდ ალას ქა!” ესსურიდი ი გომ ჩულუბუეკურე ლი ჩინგ, სგახოგდური ბეგუმეს ი გომ ჩულუბუეკურე ლი ეჭუშუმ, ერე ნამ დემა ნამედეა ქერ-ოთსკინად ეჩექა. ესღურიდი, ესღურიდი ი უითომ რადაც ლახუთეფი ორანდ; აღ გორანთეფი უოდ ოდრინად, უცეფ სოხურა შუეკულდ ანწუნანდა ყუთუილნარსუე. უ'ორანდ ამხაუთეფინ ი უითომ ერუალე ამერუნან, დანლიშ მარე (ათხე უი-ი-დეშ-ს-სუეშუდუნე, მარ ლანსუ), ოქურან სკამეი სეკურდა; სკამ ლანსუ იმცად, ჭინაბა? — სტოლარ ერ ლის, ამენდ სოშილ. მარეს ოქურან ლერქუმულ სანქედა მანგ ი ეჯარ სუღუნანდა ჭუინელ, აი, შოთა რუსთაფელი ლამარ ერ ლანსუ, მოლე ეჭუეი სოშა ნანარუ.

ქ. მ. — გრანლომე?

ნ. გ. — გრანლო სუღუნანდა ი ეჭუე ფორბიშ აჯად კალამ, მარე ოქურანშ მანგ. ეჩერე არღა სუნამ სანს ი ალა ვთშიუე სანს — მარ ვადარჩებოდა ი მარ — მამა. მი სგახოგუდური მიშუო გეზალს ი: “სგამ ესერ ერქედას სგაწად ი ქესერ-ხოხიდდ ისგუმე ოჯანინანად, — მიშუო ქანსეი მამეუმე ლანქე, — ი ეწარდ ესერ ჩინრმინა ამხაუ ქალიძედ”.

ქ. მ. — ნამ ეწარ ხანს ლეგერგულდად რელიგიურ თემალეი ეჯარე ათხე დანლისგა მოქმედ ეკლესიულ მამ ლის ფიშირ, მადამ?

ნ. გ. — სეკუმეს ლესეს ფიშირ მოქმედ ეკლესიულ ჩიღად!

ქ. მ. — სი ლეჟა, ერე მელოწეღორე ბიბლია ესერ ჯარენა ნაჭუღან, მესამად ესერ სუიჭუღანდას. მართლმადიდებლურ ბიბლია ჩიჭუღანამა?

ნ. გ. — ალო იმეჟი?! მართლმადიდებლურ ბიბლია სუჰინ მიჭუღანა, ანალი ადოქმა და ფსალმუნები ეშსუინ ბგვიდ გარკუეუთი, "შისეს რჯული", ძეველი ადოქმა.

ქ. მ. — მელოწეღორე შეერებანლთე ერ ხიწელაღდს, ალა ისგუ ჰნუს სოხალდამა მედ ისგუ შობლარს?

ნ. გ. — ადუ. ეჯწუმ სუნსუტ გადაბირებულ, ერე ბოფშარს ესეჰმდას უჯუე მელოწეღორე რწმენას. ში შნგ ჩუშულთა ათხეა ეჯმარე ლწირანლ, მარე დეშ სუიჭუღანს ეჯლა, ერე ერ ხილწუნლუნლო მახლუნო.

ქ. მ. — დლსისგა ვარხმა მელოწე მონწმალ?

ნ. გ. — გუნ იშუიათად, ირდის ოსტინშად-უსგუა მერმე-მერმე სოფლწარისგა.

ქ. მ. — ამერუ შეერებანლ სანშუქასმა?

ნ. გ. — ეჯწუმ მამა, მარე ჟურნალწარ ასღუნდას, სათაურ ხადლა "კოშკი", აჯად იშგენწარსი აურცეღლებდენ. წინასწარმეტყუელწარ ერ არდას — ესნია, ზაქარია, ერემია — ეჯმარე წინასწარმეტყუელეებას ქადაგებდა იესო ქრისტე. ეჯმარე ციტირება პირდაპირ სეკუენს ნომა სცირია, ეჯას გუნ სუნმა განმარტება ხაკუ. შნგ სეკუენს ჩუქინხალდედს, ალო ბიბლიას ადწილდ დეშ სცცარი.

ქ. მ. — ალა მსოფლიოისგა (განსაკუთრებით ამერიკაისგა) გუნ პოპულარულ ი ლგჰმან სექტალი.

ნ. გ. — დაფინანსებადა გუნ მეგჰე სულუას. მეგჰე განვი ლიგენ სოხას, აი, ჯემილ-ღარწირის ხატულის უშნუარ. სჯერ-ადრი ეჩხაუთმასგა, ერქა სერ სი ხი შინეშ მუსუბე მედ ღარწირი. დეშეი, დეშეი სულუას ეჯმარს უფლება, დინა სჯა-ერ-ადრი ეჩხაუ, ეჯ სექტაისგა მერმეს ერ ათჰემნი ხეხუდ. ეჯ სექტას სეკუენს ათჰემს აუციღებლად.

ქ. მ. — იალოწეღორე სეკუენს იალოწეღორე გარ სეკუენს ათჰემს შო?

ნ. გ. — მალო?! მეგჰე დაფასება სულუას; მისღმეშეი გაჯირებაისგა მამ ჰნცუტრეხქა. ერემსგა შნა ლი, შნგ ლი ქრისტე ქადაგება, მარე მამა ხანწამს სნტ ი ჰწარს, ხანთელი ი პირჯუარის გადაწერა. ლგჰენათე შეიღლება ქარჩეს, მარე გუშგუეი ათსხწირ ცერემონია მამ ხალატს. ჩუ-მამ-ხოშუნღებთის ლგდგარი ქუინს.

ქ. მ. — თუითონ ისგუ გეწლირის ხაყასმა მოღღარანლ?

ნ. გ. — დინა ხადღორ ეკლესიურ ლი, სტომატოლოგიურეი ერ ითჰრი, ში ეჯწუმ წესწარს იშალადლ დეშ დაწიეცაუ, ალბთ; ეჯა ეკლესიანისგა არჰე ლეთარს, პარაკლის ერ ლი, ერქას. შირა მოღღარ ხაყა სამებამასგა. ქაშუეითი ეკლესიათეა იწელანლ, მარე სომა მგწწარ სამებათე, ეჯლა, ერე ერე ილია მერეი ატარე პარაკლისანლ — გუშგუეი უწმინდეს ი უნეტარეს პატრიარქ. ეკლესიათე ერ ესწრის, ერქა გარ შეიღლება სულღანდედს, ერუზამ ანცენი, ეჯას, ალო ერურ მამა ხაყა ალის, ა! ეკლესიათე იმეი სეკუენს ათხია მარანლ?! ერქა ლერბეთ დემის იკედ ნანწგარეს! ამერუ ოშპინ ხანწამნ სოლა გოშწარ! ახალგაზრდალ ჩუ-ერ-იშმმის, ერუნლო უშნუარ სეფურთინის. ერუნლო ღერბეთ ჩის მად განსჯისა ალას! ერუშეღ წანთე მეტ ლი ერუნლო — მახე ლღწიღე სუნსუ ი ერუღლე ადგან ამერუნ, მარე სგუტენანუ, ოდელია ჩუნდადგაროლ, ერქად ღრქა ამეი შნ. სგუტენანუ მატრული შირ გუი. სუნან ბოფშარს სგუტენანუ სუბატული ერას, შნა ერუნლო ქაისრული. "შნა ესერ ლი, — შიშგუ დინანლ მატრული, — უბოზურ ესერ სია?"

ქ. მ. — ამეუი მოღღარად ჰიქუამა? რელიგიურ ასხნა იმეიშ ლი ამეუი?

ნ. გ. — ებისკოპოსის ში შნგ ქანწუქა, აჯად სეკუენს ლოსწინდედ, მარე თბილისის სუარდას ი ეჯლა დეშ ოდერ. ბეფუშ უჯუე ხაბრამდა გამოცდალს. რელიგია ეჯუი მალანტ, ერე ლეთ ი ლადლ ამეი სუისკორე.

ქ. შ. — ისევე წინაპარლისგაა ოსვე ოჯახისგა ღერონ მონწამარ ჩუარდას, მადდა?

ნ. გ. — აღუ, რა თქმა უნდა, მიშვე დი ო მიშვე მუ... ნამ მადდა ვალდეშ მაცხუარს სუეკუთუნოდ, მიშვე დი მკვლ ლი, ფანგან, ბაკუ ფანგან ბიძაშუილ. კალე ლნგურკანან ლის გეძარ.

ქ. შ. — მიშვე ხებიამ ზომ ფანგან ლი, ირანნი მგრეს ინათლს აღმარ... ვალდეშ მაცხუართე გუნამა?

ნ. გ. — მესტეას ჩუმიჩა, მარე ებობუ — მამა!

ქ. შ. — ერ ხომწირ, ეჩქა, ალბათ მამად ვალდეშ მაცხუარს სარშუნი მანკუი, მადდა?

ნ. გ. — გ! კალნ ლნგურკან ო ვალდეშ მაცხუარს.

ქ. შ. — მი ამენ, ა: “შვერი ჩგგარნგ, ვოლში ჩგგარნგ, მგლს მაცხუარ!” — ექლერე ნამ მგლს მაცხუარს სუეკუთუნოდ.

ნ. გ. — ამეი ხეკუეი ლუტუმოდდე: “მესო ქრისტეს მეშუეობით გთხოვ, ღმერთო გადაპარინე!” ომეი სოლა ხიტყუა ლი, ღერმათეს ერ სატული: “ღმერთო, შენი ჰირი მე!” ალა სეკუეს ნომჩიქს ლნქუა: მამ ხაყა ექლერე ღერბეთს დემჩიქს სულუა ჰირ, მანგ. აი, ამეი ხაკურ, ღერბათე ერ ხეშირ, პირუელ ალა სეკუეს ლნქუა: “თეოს ქება-დიდედა ცახა და დედამიწაზე!” ო ბირქუარ ხეკუეი ათიძრა. “ღმერთო, შენ გენაცუალე!” ნოსა სეკუეს ლნქუა ღერმათეი ნომჩიქს, ექლერე სი ღერბეთს დემჩიქსოშ ხეცნადი, მამ ხაყა ამი ლიქუესგს დემეი ხაყალას, ღერბეთ ჩის სეკუეს ხანწმენდედს, ჩის! აი, მი ამეი მახუა, ერე მამდო უფსკრულისგა შეედნანუნი მარე, ღერბეთს ერ ხანჩინე, ჩეი ქაქოილ. მიშვე დი მეგვე ექლესიურ ლი ო აშხ ლადლ ღუნულდარს არკლიდა, ნამოზ ლნხუ მეგვე. ერე მხარეთე ნამ ქორ ნიგდა, ცხეკ ლი ეჩქა. მეგვე სოლა დარ ლნხუ ო დლსგ იჩჩინლ. ექას სორი ილია მეორე ნაკურთხ ქუარ ო ღუთისმშობლი ხნტ. ცხეკქა ერ ანღარა, ეჩქას მოლე მეშე მენჩალშალ გადაუარა სგუმბინქა. შიშდ ქუარს ო ხნტ — ერქვდამ სგლოსგუდორდა ო შლიმისგა ლესგმდა ხოშა ჰერე: “ოხ, სი!”

ქ. შ. — დიდამ მიჩა ძალახ!

ნ. გ. — მერხან ბოქუმარ ერ მანჩინეს ო კოქოლს მერ ხეკუეი, შიშდ ღერმათ ხეგეგარლ: “ღმერთო, გადაპხედე სიხნელიდან სინათლისაკენ!” ღერმეთ ჩიგარ ხამართლიანდ გაახამართლებს ჩის, მი ალა მაქრაჟა! უოშამინ მანდა, ლახმა გარჯ მადდა. ზებუნებრიუ ძალოშ ლი მანგ. ხამწუხარო, ჩიქე-ჩიქე ალ სამყარუე მამდღმერთი ლი ეშამამ, ექლა ლაროდ ცოდნ ქუეყანასგა. მი ჩუმაქრაჟა, ერე ბიბლიასგა მანგ ხანგა, მანგ ჩუხენუა. ღერონ ჰკუა ო გონება ლი უხასრულო. ამხუალდამ, გინდაც მეცნიეროშ — პირობითად ეში სასრულ...

ქ. შ. — ძღვდ მექუარს!

ნ. გ. — მიშვერე გუნ სასიამოუნო ლნხუ ისგუაცანეს გარგლა, ქენო!

ნანული გასვიანი-ღვარლიანი, 46 წლისა
ოთხარა — საყენი, 2008 წ.

* * *

ქ. შ. — საღამო მშეიდობისა (“ქარგი საღამომცა გაქეს!”) შენი გვარი და სახელი გვითხარი და რამდენი წლის ხარ?

ნ. გ. — მე ვარ ნანული გასვიანი. ორმოცდაექვსი წლის ვარ. ოთხარაში (“ოთხარა-ს”) ეცხოვრობდი. შემდეგ გაეთხოვი დამში, საყენში, მყავს ორი ბიჭი (“კინტ-ურ-ა”) და ორი გოგო.

ქ. შ. — ვისი (“რა გვარ-ის-ეზ-ის”) რძალი ხარ?

ნ. გ. — მე ვარ ლეჩქიანები“ს“ რძალი. ერთმა შეიღმა (“ბავშვმა”) დაამთავრა სამხედრო აკადემია და მუშაობს. მეორე სამედიცინოზე სწავლობს, სტომატოლოგიურზე, მესამე კურსი“ს“ სტუდენტია; გოგო მოთხილაშურვა, ინსტრუქტორი; მეოთხე შეილი ვაჟია და მეთექვსმეტე კლასში გადავიდა (“ღაბრუნდა”).

ქ. მ. — ახლა შენი ბავშვობიდან გაიხსენე რამე, მაგრამ ხმაშაღლა ილაპარაკე. ე. ი., ბავშვობა ...იმამ... გაქვს გატარებული, ოთხხარაში. არაფერი გაგონდება ბავშვობიდან?

ნ. გ. — ყველაფერი მხოლოდ კარგი.

ქ. მ. — რომელი გვარის“ები ცხოვრობდით იქ, ოთხხარაში?

ნ. გ. — იქ ეცხოვრობდით: ჩოფლიანები, გასვიანები, ხარძიანები, ნიჭარაძეები, ჭელიძეები, ლეჩქიანები, ბევრი გვარის“ები.

ქ. მ. — ე. ი., მეტწილად უშველკები, კალელები და ხალდელები. ერთმანეთის ჭირში და ღზინში როგორი დამოკიდებულება ჰქონდათ?

ნ. გ. — გეგრძე (“გან-ო-დან”) დგომა მეტისმეტად გეჩეუდა ჭირში და ღზინში ყოველთვის, დღესასწაულები რომ იყო, ყოველთვის ერთად ვიყავით ყველა გვარები.

ქ. მ. — თვითონ შენს ოჯახს დაღში ხომ უცხოვრია (“უმოსახლია“)?

ნ. გ. — კი, ეს იყო ადრე, მაგრამ მე არ მახსოვს. მე“გი არა, მამამესმაც თუ ემახსოვრებოდა, არ ვიცი. შემდეგ გადანასივლები ერთ აქედან, მხოლოდ გადმოცემით ვიცი ეს მე.

ქ. მ. — რა ადგილას არიან ნაცხოვრები?

ნ. გ. — ნაზია გასვიანი რომ ცხოვრობდა, იქ.

ქ. მ. — აჰა, ომარიშალი“ს“ ბოლოს (“ზედა ნაპირზე“). გავრა რომ დაიკარგა (“გან-ქარ-და“), იმის შემდეგ ხარ აქ თუ მანამდეც იყავი?

ნ. გ. — ოცი წლის ვიყავი, რომ გაეთხოვდი (“გაე-წულ-დი“) და მას შემდეგ ვარ აქ. არეულობა რომ იყო, გადავედი (“გაებრუნდით“) თბილისში. ბავშვები იქ სწავლობდნენ, ხომ ეერ გავაცდენინებდი სკოლას?! სიტუაცია რომ დაწინარდა, მერე შემოვედი (“შე-მო-ე-ჭლ-ო-თ“) აქეთ.

ქ. მ. — ახლა შენს ქმრისეულებზე (“სა-მა-მ-თილ-ო-ს“-ზე“), ლეჩქიანებზე, რას გეუტყვი?! ესენი სადაურები არიან და რამდენი ოჯახი ცხოვრობს დაღში?

ნ. გ. — ესენი უმეტესოდ არიან და მხოლოდ სამი ოჯახი ცხოვრობს აქ საქვში (“სა-ქვს“).

ქ. მ. — აბა, საკურთხის სუფრის წადგმის“ს“ წესები (“ა-მ-ე-ბ-ი“) მოგიყვიე (“გე-ო-ა-მ-ე-ე“).

ნ. გ. — როცა სუფრის წადგმის დროა, მაშინ ჩვეულებრივად ვამზადებთ ყველაფერს, ვის როგორც“ შეუძლია, ისე. აქ უფრო შეეჩვიე, თორემ იქ მაინცდამაინც კარგად არ იცოდნენ. გაკეთებით კი აკეთებდნენ, მაგრამ განსხვავებულად, აქ უფრო “ბალს“ქვემოურ წესზე კეთდება.

ქ. მ. — საკენი მცენარეულობით ძალიან მდიდარი ხეობაა და სამკურნალო ბალახები ან მათი სახელები თუ იცი?

ნ. გ. — ჩაისების (“ჩაი-ღ“) ეხმარობთ (“გეაქვს“) რაღაც ყვითელ ბალახს, რა ჰქვია იმას? არიან ქალები, რომლებმაც კარგად იციან სამკურნალო ბალახები. მინერალური წყლები რომ არის, მთავე წყლები (“სი-მ-ურ-ე-ბ-ი“), იქ ბევრია ასეთი (“ა-მ კალიბ-ის“) ბალახი. ევებები ზოგი კუჭისთვის (“კუჭ-ის-ა“-ღ“) არის კარგი და ზოგიც“ — ღვიძლისთვის.

ქ. მ. — სასმელი (“სა-თრ-ობ-ი“) წყლის“ს“ მაგიერად მთავე წყალი მოგაქვთ ყოველთვის?

ნ. გ. — კი.

ქ. მ. — სკოლა (“კლას-ი“) სად გაქვს დამთავრებული?

ნ. გ. — სკოლა ბიჭვინთაში (“პეტუნდა“-ს“-ში“) დავამთავრე. მერე ვსწავლობდი სოხუმში, გორკის სახელობის ინსტიტუტში, უცხო ენების ფაკულტეტზე. დამთავრებული მაქვს კიდევ საქონელმცოდნეობის ინსტიტუტი.

ქ. მ. — სადმე მუშაობ?

6. გ. - ჯერჯერობით არსად, ახლა განცხადდება შევიტანე, საკენში საბავშვო ბაღს ხსნიანო თურმე და იქ მინდოდა უცხო ენების"ს" მასწავლებლად. ადრე გერმანულის მასწავლებელი იყო ფატმა, მაგრამ გერმანულის ნაცვლად ("შუქაფად") ახლა ინგლისურ"ეში" შემოვიდა.

ქ. მ. - აქამდე, ალბათ, პატარა ბავშვები გაყავა და იმიტომ არ მუშაობდი, ახლა უკვე გცალია და აწი იმუშავებ... შეიერში თუ ყოფილხარ ("წასულხარ")? ლოცვა ("ზორ-ვა" ან "მზე-ობა, მზე-რა") თუ გწამს?

6. გ. - აბა! ყოველთვის ელოცულობო, როგორ არა?! ეკლესიაში სიარული მხოლოდ ახლა დავიწყე, აი, იმიტომ რომ იელოველები"ს" სექტაში ვიყავი. ამ რწმენაში რომ შეხვალ, იქიდან გამოსვლა ძალიან ძნელია. ხილვები ჰქონდა და, აი, იქამდე მივედი, რომ ქუთაისში მინდოდა კონგრესზე წასვლა და იმათებურად მონათვლა, პოდა, ამ დროს მომიწია მთაში წასვლა. იქ მქონდა მართლმადიდებლური პატარა ლოცვანი. თბილისში, სამგორში, მოსკოვი"ს" პროსპექტზე, ყოველთვის მუშაობდნენ ჩემი მეზობლები: "მოეშვი ამასო, მოეშვიო", მაგრამ იმხელა მიზიდულობა აქვს იელოვას, რომ ვერ ეშვიკი ასე ადვილად ერთხელ, ამ ლოცვებს რომ ვკითხულობდი მთაში, დავწყე და თვალები გახვლილი მქონდა. უცებ რაღაც ზანზარი შემომესმა და მოიღორბლა. სამჯერ მქონდა ხილვები: ქრისტე ვნახე.

ქ. მ. - თავიდან გამოსვლა გაგიჭირდა და თან ეს მოხდა იმი"ს" წინ, როცა შენ უნდა მონათლულიყავი ("გაქრისტე-იან-ე-ბულ-იყავი")?

6. გ. - პო!

ქ. მ. - იმათ სექტაში შესვლა რამ განაპირობა?

6. გ. - აი, თბილისში რომ ვიყავი, ჩემთან დადიოდნენ ესენი, აი, იელოვა"ს" მოწმეები.

ქ. მ. - ასე ეძახიან ისინი თავიანთ თავს.

6. გ. - პიონერები ჰქვიათ იმათ, ვინც დადიან სახლში. რა ვიცი, რაღაც მომეწონა ეს სექტა. იესო ქრისტე,ს ქადაგებით იწყებენ. შემდეგ ას ოცდახუთი კითხვა-პასუხი შევისწავლე კარგად ("შაბრად") და ყველაზე მეტად მაშინ მომეწონა, როცა იესო ქრისტე"ს" წიგნი მომიტანეს. ის ხომ ყველაზე დიდი ადამიანი იყო, ვინც ამქვეყნად მოვიდა. შეკრებებზეც დავედი იმათთან ("ე-ე-ე-ბის").

ქ. მ. - როგორ ხდება იმათი მონათვლა?

6. გ. - ეს ყველაფერი ვიცი ზედმიწევნით კარგად: ერთ იელოველს შეჰყავხარ წყალში, მეორემ უნდა მოგკიდოს სული და უნდა ჩაგკიდოს წყალში, მერე იქიდან უნდა ამოხვიდე. ეს იმას ნიშნავს, რომ, აი, შენ კედლები ამ სამყაროსთვის, ამ ბუნებისთვის... ხომ ამოჰყავხარ წყლიდან? (მეტირს სგანურად ამი"ს" მზობა)... ე. ი, ოცხლდები ამ ახალი სამყაროსთვის. მაგრამ მთაში, მართლმადიდებლური ლოცვების კითხვისას, გადავედი სრულიად სხვა სამყაროში. ვითომ სხვაგან ვიყავი... დავიწყო გრგინა, მანამდე კი ეს მოწმენდილი იყო. თითქოს დედამიწა იბრძოდა. ავიხვე ხვეით და, აი, თეთრ ცქენზე იჯდა ქრისტე, მაგრამ უზარაზარი ("ე-ე ზომა") იყო, მილიონი კაცი რომ შეიკრებოდა ("შე-გტყუბ-ე-ბო-და") ერთად, ამხელა იყო. იმოდენა თვალები ჰქონდა! თითქოს ჩემთან მდოიოდა... და ისეთი თვალებით მიყურებდა, ე, ვითომ ჩემი შეჭმა უნდოდა ("უ-ზმ-ე-ბად გული პქონდა ჩემი"), ნაწყენი ("გაბრაზებული") იყო ვითომ ჩემზე. მე მიხვდი უკვე, რატომ აკეთებდა ("ი-ქ-ო-და") ამა ს ყველაფერს - იოღველები"ს" სექტაში რომ ვიყავი, ამიტომ მოვიდა ჩემთან. ნაწყენი იყო ისე, რომ, საცაა უნდა მოვეკალი. მე დავუწოქე ("ჩოქე-ბ-ს-ზე და-ე-უ-დე-ქი") და პირჯვარი გადავიწერე, ვეხვევები ვითომ: "არ მომეკლა-მეთქი, მადლით გვედრები, როგორმე გადა-მარჩინე ("მიშველე") და უკვე მივატოვე ამ რწმენა-მეთქი"... მერე მოვიდა ქრისტე და ჩემ წინ, აი, ამხელა ("ა-მ-ის-ცა-ფ-ი") ოქრო"ს" ჯვარი დააგდო. ეს ისე ირეკლებოდა ("ქ-ო-ა-ლ-ე-ბ-ა"), დილით მზე რომ ირეკლებდა, ამაზე მეტად.

ქ. მ. - დედა! ე. ი, ლაპლაპებდა ("ა-ტან-ტან-ე-ბ-ა").

ნ. გ. - ლაპლაშებდა... გტროვი ("გი-გლ-გი-დი") და ვეხვევებოდი: "ნუ მომკლავ-მეთქი". უფრო მეტად იმის მეშინოდა ("ყამი მქონდა"), რომ არ წავტყვევებდი მართლმადიდებლურ რწმენისკენ. ვევედრები, ვევედრები და უცებ ჯვარი დავსო ჩემ წინ... ისე იხრებოდა ("ი-ს-ხ-მ-ე-ო-დ-ა"), იმხელა მოიმატა ("მო-ი-ს-ხ-ა"), რომ მთელ დედამწიწას მოვლო. მიბაძვავდა ყველაფერი... ახლა მოყოლა ადვილია (მო-ა-მ-ე-დ ასეა?). რამდენი წელია მას შემდეგ! ისე შევშინდი, რომ ხელს ("ტოტ-ს") ველარ ეახლებე იმათ ყურნალებს.

ქ. მ. - აი, რამდენი წელი იყავი იმათი მოწმე ("მო-წამე"), რამდენ ხანს გაგტყვევდა ეს?

ნ. გ. - ოთხი-ხუთ წელს.

ქ. მ. - ამდენი დროა საჭირო მოსანათლავად ("გა-ჭრისტიან-ე-ბ-ის-ა-ლ-ე")?

ნ. გ. - უნდა გახდეს იმათი პიონერი, შემდეგ კრებებზე უნდა დადიოდე, ისინი კითხვას და გისვამენ, შენ პასუხი უნდა გაცე. ყოველმხრივ გამოუცდიანი, უნივერსიტეტში რომ არის, იმაზე უარესად. აბა, რა გგონია ("იცო")?! პიანინო აქეთ და რაღაც მუსიკა ისმის ერთი. იმათ მასწავლებლებს უხუცესები ჰქვიათ. რომ შემოდინა, იმათ უფროსები ირჩევენ. მონათლულებს უფლება აქვთ, (რომ) იარონ ოჯახიდან ოჯახში, რათა უფრო მეტი აღამიანი დაარწმუნონ იელოვას უპირატესობაში ("და-ჯერო-ნ იელოვა"). რამდენს გადაიბრებ შენკენ, აი, იმდენი პატივი მოგნიჭება იქ... ას ოცი ("ას-ი და ორ-იათი") კითხვა-პასუხი უნდა ჩააბარო, ადვილად არ მოგნათლავენ. მე რომ დავდიოდი იმათ ეკლესიაში, ეკლესიაში არა, აი, ოჯახებში აქეთ კრება, უხუცესს მოვეწონე: "კარგად ერევიყო შენ ამაში". ჯერ სად იყო ჩემი მონათელი'ს' დრო! დიდ("ხუაე")ხანს დადიოდი, კითხვებს მისვამდნენ ("მა-წოდებ-დ-ნენ") და მეც ეპასუხობდი ("ეუბრუნებდი პასუხებს"). "ჯერ პიონერად აგიყვანათ და შემდეგ შეიძლება ("ი-ვ-არ-გ-ე-ბ-ს") შენი მონათელია" - მითხრეს. მთავარი რომ წავიდო, მეგრე უკვე გადაეწევიო ამას. შემდეგ მღვდლები ("პაპები") იყვნენ აქ, ეპისკოპოსს მოუყუყვი ეს და იმან თქვა: "ძალიან ჰყვარებიხარო ("ვევარებივარო") ღმერთს, ბოლომდე რომ არ ჩავითრიაო ("მო-გ-ა-ღო-რ-ა") ეშმაკმა". ღამით ხილვები მქონდა ისეთი, რომ კინაღამ ჭკუიდან შევიშალე ბოლო დღეებში. ბიბლია მქონდა იმათი. ერთნაირი ბიბლია გვაქვს ჩვენ, მხოლოდ იმათსას ჯვარი არა აქვს. ხატის'ა' და ჯვრის არ სწამთ. ჩვენ რომ ვწირავთ ზეარაკს (ხბოებს, ხარებს'ა' და ასეთებს ეკლავთ), ეს არ სწამთ.

ქ. მ. - სანთლებსაც მგონი არ ანთებენ.

ნ. გ. - სანთელს არ ანთებენ. ხატიც და ჯვარიც არ უნდათ იმიტომ, რომ "ესო აღამიანი'ს' გაკეთებულიაო ("ა-ნ-ა-წყობი არის"), ჩვენ პატივი უნდა მივაუთო, აი, ცოცხალ ღმერთსო. ქრისტესს ღმერთად კი არ თვლიან, თვლიან დიდი ღმერთი'ს' შეილაღ.

ქ. მ. - იელოვა ვინ არის?

ნ. გ. - იეპოვა, აი, "შამაღმერთს" რომ ვეძახით, დიდ ღმერთს, აი, იმის სახელია... მართლმადიდებლურ ეკლესიაში მე უკვე ჩემი ცოდვები ვოქცი.

ქ. მ. - მოძღვარი გყავს, არა?

ნ. გ. - მოძღვარიც მყავს, აქ, აი, აჯარაში.

ქ. მ. - ბარუშბაში?

ნ. გ. - არიან დედები იქ? ცოდვები უკვე მომიხსნა ერთმა მღვდელმა, იქ (რომ) მოვიდა.

ქ. მ. - ყველაფერი უამბე, არა?

ნ. გ. - ყველაფერი ვუამბე. ადრე აქაც ხომ მონათლული იყავი მე! იქაც წავედი, დავდივარ ეკლესიაში. პირველად მძულდა ("მ-ე-ზი-ზ-ე-ბ-ო-დ-ა") ეკლესიაში წასვლა იმიტომ, რომ მანამდე დავდიოდი იელოველთა კრებებზე და ძალიან ჩამითრია იმან. თორმეტი საათის შემდეგ ვკითხულობდი ("გი-წოდებ-დი") იმათ წიგნებს, ბიბლიას და ბოლოს, უკვე იმათებურად მონათელა რომ მიხნოდა, შორიდან მესმოდა ხმები, დიდი ხმით მესმოდა: "რა სიცრუეს ("პაპა-ქ-ს") კითხულობო".

ქ. მ. - დედა!

ნ. გ. - თითქოს ვიღაც მოვარდა ("მო-ქ-და") ქარივით ("ბუქ-ს-ა-ვით") და ჩემს წიგნს მო-

პკიდა ხელი, აი, მაშინ შემეშინდა ყველაზე მეტად. მან ხელი სტაცა ("მო-ა-ფხაჭ-ნა") წიგნს და გადაადლო, მაგრამ მე ვერაფერი ვერ დაეინახე. როგორ გადაეარდა წიგნი, იცი? – დაპირქეაედა ("ხედა ნაწილი ქვევით მოქცა") და ერთ მეტრზე იქით გადაეარდა. ისე შემეშინდა, რომ მეორე დღეს ხელი ("ტოტ-ი") ვერ ვახსლე. იმ დამეს რომ დავეწკიე, სინათლე ჩავაქრე ("ჩა-ე-გდო") და ქრისტულ დავინახე, გავჯირკე? შეიძლება ზოგმა არ დაიჯეროს!

ქ. მ. – ყველაფერი მჯერა, გულიდან საუბრობ ("ი-ა-მზ-ობ") და იმიტომ.

გ. გ. – ქრისტე დაეინახე ("ქრისტეს შეგებდე"); ღმერთზე არ შეიძლება ტყუილების თქმა ("არ ვარგა ტყუილებს"). ქრისტე თავის სამ მოწაფეს უტარებდა ლოცვებს, ამას ვხედავდი, აი, კონოს რომ უყურებ, ისე.

ქ. მ. – აჰა, კადრებივით ჩაიარა.

გ. გ. – მართლმადიდებლობაში (რომ) შევედი, შემდეგ ხილვა არც მქონია.

ქ. მ. – ძალიან ("გულ-ად") არ მოისვენებდი?!

გ. გ. – მინდოდა მართლმადიდებლურად მონათეულა და ეფიქრობდი, "ქრისტე არ მომნათ-ლაგს-მეთქი?" აი, ხილვა მქონდა ერთ საათზე მეტ ხანს: ვითომ ხელი მიკიდია ჩემი შეილისთვის – ლაშასთვის ("ტოტ-ს ვუჭერ შეილს – ლაშა-ს"), მიედევართ და ეფიქრობ ("ვა-სკენი") გუნებაში: "მეც და ესეც – ორივენი ქრისტეს მოვენათელნივით-მეთქი" ("ხე-მეთქი-მო-ვა-ქრისტ-იან-ე-ბ-ინ-ე-ბ-თ თხემს"). მიედევართ, მიედევართ და, გამყრელიძეები რომ ცხოვრობდნენ იქ, ბიჭვინთაში, იმათ კარამდე ვაღწევდი. ჩემმა შეილმა აირბინა ვითომ მალღობზე, – ამას ვუყურებ ხილვაში ყველა-ფერს, – აირბინა და დაეინახე ამათ მინდორში დგას ქრისტე, აი, შეუკერავი კვართი რომ ეცვა, ამ ფორმით ("ფორმის-ა-ად"), ფერადად. ჩემმა შეილმა შეირბინა ვითომ, მაგრამ მე ვერ მოვასწარი იმაში შესვლა. ახლა ვითომ ისინი მონათელა და პირჯვარი გადასწვრა და ამხელა ის ეჭირა, აი, ნახშირი, როგორც ცარცი, ამ ფორმის, და ჯვარი გადასახა. მე შორიდან დამინახა და მიხედა ("გულ-ად მო-ქ-და"), რომ მინდოდა, მას მოვენათელე. "შენც მონათელული ხარო" – ქართულად მი-თხრა ქრისტემ.

ქ. მ. – რამდენი ხანია, რაც გადმოსული ხარ მართლმადიდებლურ სარწმუნოებაზე?

გ. გ. – სამი წელია უკვე.

ქ. მ. – რა შეიცვალა შენში?

გ. გ. – გჯერა შენ, რომ იქნება მეორედ მოსვლა, ბიბლიაში რაც წერია? მე მაგალითად, მჯერა იმიტომ, რომ ერთხელ დაბით დაუწოქე ღმერთს და ვთხოვე, ჩემთვის ("ჩემად") სიზმარში ("შისან-ს-ში"), როგორც გამოცხადებაში, ეჩვენებინა, იქნება თუ არ იქნება მეორედ მოსვლა. მა-ინცდამაინც იმ დამეს მესიზმრა, რომ მე და ჩემს უფროს შეილს ცეცხლი-ს ნაპერქველები გვა-ცი-ვიოდა ციდან. ასე დაიწყო და შემდეგ ისე აირია ერთმანეთში ყველაფერი, აი, როგორც წიგნში ხატია მეორედ მოსვლა. ახლა ხელი მოკედი ჩემს შეილს ვითომ და: "წამოდი, დედა, თორემ ჩვენ ვერ გადავრჩებით-მეთქი". მიედევართ და მიწა დამსკლარია ყველგან. ხელი მიკიდია ბიჭვისთვის და მიწა დახეთქილია ("და-ჭო-რ-ი-ლ-ი-ა") იმდენად, რომ ჩვენ არც შეგვიძლია, გადავხეტო ("ე-ი-ს-კ-უ-ო-თ") იმაზე. მიედევართ, მიედევართ და ვითომ რომელიღაც ("რალაც") მთაზე ავედი; სანამ ამ გორაკზე ავიდოდით, უცებ პატარა გზა ("შუკა") გამოჩნდა ყვაილნარით. ავედი ამაზე და ვითომ ვიღაც აქუური, დალელი კაცი (ახლა ვერც ვიხსენებ, ვინ იყო) ოქროს სკამზე იჯდა; სკამი იყო რამოდენა ("ი-მ-ის" ცაღ-ი), იცი? – მაგიდები ("სტოლ-ე-ბ-ი") რომ არის, ამაზე დიდი. კაცს ოქ-როს სკამის ("სა-ჩქ-უ-მ-ელ-ი") ცეცა მთლიანად და იმას პქონდა ძველებური, აი, შოთა რუსთავე-ლის წიგნი რომ იყო, ისეთი, რალაც დიდი ნაწერი.

ქ. მ. – გრავნილი?

გ. გ. – გრავნილი მქონდა და იმ ფორმის კიდევ კალამი, მაგრამ ყველაფერი ოქროს-ი. იქ იყო ბეერი ხალხი და ეს პჩრევედა ხალხს – ვინ გადარჩებოდა და ვინ – არა. მე ხელი მიკიდია

ჩემს შვილზე ("შვილს") და: "თქვენ ორივეს შემოგვიყვანეთ და გადარჩებით თქვენი ოჯახიანადო, - ჩემს ქმარზე ("კაც-ს"-ზე") არაფერი უთქვამს, - კარგად გიქნიაო აქეთ გადმოსვლა".

ქ. მ. - ჩვენ კარგახანს ვლაპარაკობდით რელიგიურ თემებზე იმიტომ, რომ ახლა დალში მოქმედი ეკლესიები არაა ბევრი, ხომ?

ნ. გ. - უნდა იყოს ბევრი ("ვრცელ-ი") მოქმედი ეკლესიები აუცილებლად!

ქ. მ. - შენ თქვი, რომ იეღოველები'ს ბიბლია გქონია წაკითხული ("ნა-წოდ-ები"), უკვე მესამედ ვკითხულობდი. მართლმადიდებლური ბიბლია წაკითხხავს?

ნ. გ. - აბა როგორ?! მართლმადიდებლური ბიბლიაც სამჯერ წამკითხხავს, ახალი აღთქმა და ფსალმუნები ერთხელ ძალიან ("ზრგუძლ") გარკვევით, "მოსეს რჯული", ძველი აღთქმა.

ქ. მ. - იეღოველები'ს შეკრებებზე რომ დადიოდი, ამის შესახებ შენმა ქმარმა იცოდა ან შენმა მშობლებმა?

ნ. გ. - დიახ. იმდენად ვიყავი გადაბირებული, რომ ბავშვებიც მისდევდნენ უკვე იეღოველები'ს რწმენას. მე ყველაფერი მიქვს ახლაც იმათი წიგნები, მაგრამ ვერ ვკითხულობ იმიტომ, რომ იმ ხილვების შემდეგ მეშინია.

ქ. მ. - დალში არიან იეღოვა'ს მოწმეები?

ნ. გ. - ძალიან ("გულად") იშვიათად, იქნებანი ხუთი-ექვსი სხვადასხვა ("მეორ-მეორ-ე") სოფლებში.

ქ. მ. - აქ შეკრებები სჩვევიათ?

ნ. გ. - იმდენი არა, მაგრამ ჟურნალები მოჰქონდათ სათაურით "კოშკი", კიდევ რაღაცებს ავრცელებდნენ მოსახლეობაში. წინასწარმეტყველები რომ იყვნენ - ესაია, ზაქარია, ერემია - იმათ წინასწარმეტყველებას ქადაგებდა იესო ქრისტე. მათი ციტირება პირდაპირი მნიშვნელობით არ უნდა გაიგო ("გა-ცხრო-ილ-ი"), ამას ძალიან დიდი ("ხუაფი") განმარტება უნდა. ყველაფერი უნდა იცოდეს, თორემ ბიბლიას ადვილად ვერ გაიგებ.

ქ. მ. - ეს მსოფლიოში (განსაკუთრებით ამერიკაში) ძალიან ("გულად") პოპულარული და ძლიერი სექტაა.

ნ. გ. - დაფინანსებაც ძალიან ძლიერი აქვთ. ძალიან იციან გვერდით ("გან-ს"-ზე) ამოღობა, აი, და-ძმას ეძახიან ერთმანეთს, რომ შეხვალ იქ, უკვე ხარ შენ იმათი შმა ან და. არავითარ შემთხვევაში იმათ არ აქვთ უფლება, გოგო იქ რომ შევა, იმ სექტაში, სხვას რომ გაჰყვებს (გაჰყვება) ცოლად. იმ სექტაში უნდა გათხოვდეს ("გ-გ სექტას უნდა გაჰყვებს") აუცილებლად.

ქ. მ. - იეღოველი იეღოველს უნდა გაჰყვებს, არა?

ნ. გ. - აბა?! ძალიან დაფასება აქვთ; არასდროს გაჭირვებაში არ მიგატოვებენ. ქრისტე'ს ქადაგებაა ეს ყველაფერი, ოღონდ არ სწამთ ხატი და ჯვარი, სათელი და პირჯვრის გადაწერა. დასაფლავებაზე ("სა-გლ-ოფ-ს"-კენ" ან "სა-გლ-ელ-ს"-კენ") შეიძლება წავიდნენ, მაგრამ ჩვენი ათასწიერი ცერემონია არ მოსწონთ. შენდობას არ უგზავნიან ("არ შე-უნ-დობენ", ე. ი, ჰიქას არ წაშქცევენ) მიცვალებული'ს ("დგრო-მი-ილ-ი-ს") სულს.

ქ. მ. - თვით შენს შვილებს თუ ჰყავთ მოძღვრები?

ნ. გ. - გოგო მთლად ეკლესიურია, სტომატოლოგიურზე რომ სწავლობს, მე იმდენ წესებს ვერასდროს ("ევა-ს" დღე-ს") ვერ დაეიცავა, ალბათ; ის ეკლესიებში ათენებს ("ა-რიტორა-ფე-ბ-ს") ღამეებს; პარაკლისი რომ არის, მაშინ. თავისი მოძღვარი ჰყავს სამებაში. ქაშუეთი'ს ეკლესიაშიც დადის, მაგრამ მეტწილად სამებაშია, რადგან იქ იღია მეორე ატარებს პარაკლისებს - ჩვენი უწმინდესი და უნეტარესი პატრიარქი. ეკლესიაში რომ მიდიან, დანა შეიძლება ჰქონდეს (იმახ), ვინც კლავს (საკლავს), თორემ ისე არ შეიძლება ეს, აი! ეკლესიაში როგორ უნდა წაიღო იარაღი?! მაშინ ღმერთი არ მიიღებს ღოცვას ("ნა-ზო-რ-ე-ს")! აქ რამდენჯერ მომხდარა ცუდი ამბავი ("საქმეები")! ახალგაზრდები რომ თერებიან, შემდეგ ერთმანეთს დაევეიან ("ე-ფურთ-ებ-ი-ან")

ხოლმე. მეგრე ღმერთი ხომ ყველაფერს განსჯის ამას! ოც წელზე მეტია მას შემდეგ – ახალი გა-
თხოვილი (“გა-წულე-ბუ-ლი”) ვიყავი და ვილაც მოკვდა აქ. მაგრამ, სანამ მოკვდებოდა, მანამდე
ვთქვი მე ამის შესახებ, აი! რაღაცას წინასწარ მქარანხობს (“მაძახებს”) გული. მე რამდენჯერ
ბაეშეებს წინასწარ ვეუბნები იმას, რაც შემდეგ აღსრულდება. “რა არისო, – ჩემი გოგოები მეუბ-
ნებიან, – კულიანი (“ოზური”) ხარო?”

ქ. მ. – ამაზე მოძღვრისთვის გითქვამს? რელიგიურად როგორ იხსნება ეს?

ნ. გ. – ეპისკოპოსს მე ყველაფერი ეუბამე, კიდევ უნდა შევხვდე, მაგრამ თბილისში
 (“თბილის-ს”) ვიყავი და იმიტომ ვერ მივედი. ბაეშვი უკვე აბარებდა გამოცდებს. რელიგია ისე მი-
ყვარს, რომ დღედაღამ ამაზე ვფიქრობ (“უ-სკენ-ი”).

ქ. მ. – შენს წინაპრებში და შენს ოჯახში ღმერთის მოწამენი ხომ იყვნენ?

ნ. გ. – კი, რა თქმა უნდა, დედაჩემი და მამაჩემი... ჩვენ ხომ ხალდეს მაცხოვრის ეკლესიას
ვეკუთვითი, დედაჩემი კი კალელი ფანგანია, ბაჯუ ფანგანის ბიძაშვილი. კალიის ლაგურკადან
 (“სა-კვირიკო-ღან”) არიან ისინი.

ქ. მ. – ბებიანემიც ხომ ფანგანია? ალბათ, იქიდანაც ნათესაობენ ესენი... აი, ხალდეის მა-
ცხოვრის ეკლესიაში (“მა-ცხ-ო-გ-არ-ის-კენ”) თუ წასულხარ?

ნ. გ. – მესტიაში კი ვყოფილვარ, მაგრამ ზემოთ – არა!

ქ. მ. – როცა ღოცულობ, მაშინ, ალბათ, ყოველთვის ხალდეს მაცხოვარს ახსენებ პირველ
რიგში, ხომ?

ნ. გ. – დიახ, კალიის კვირიკეს (“სა-კვირიკო-ს”) და ხალდეის მაცხოვარს.

ქ. მ. – მე ასე, აი: “შეყრის” წმინდა გიორგი, ჭოლაშიის წმინდა გიორგი, მულახის მ-
ცხოვარო!” – იმიტომ, რომ ჩვენ მულახის მაცხოვარს ვეკუთვითი.

ნ. გ. – ასე უნდა ვთქვათ: “იესო ქრისტეს მეშვეობით გთხოვ, ღმერთო, გადამარჩინე!” რა
ცუდი სიტყვებია, ღმერთს რომ ეუბნებიან: “ღმერთო, შენი ჭირი მე! – არასდროს არ უნდა თქვა
ეს! არ შეიძლება იმიტომ, რომ ღმერთს ჭირი არასდროს არ აქვს. აი, ასე უნდა, ღმერთს რომ
ვევდრები (“ელოცები”), პირველად ეს უნდა თქვა: “იესო ქება-ღიდება ცასა და დედამიწაზე” და
პირჯვარი უნდა გადაიწერო. “ღმერთო, შენ გენაცვალე!” – არასდროს არ უნდა თქვა იმიტომ,
რომ შენ ღმერთს ვერასდროს ვერ შეენაცვლები. არ შეიძლება ამის თქმა! არაფრით არ ვარგა ეს,
ღმერთი ყველას უნდა სწამდეს, ყველას! აი, მე ასე მგონია, რომ რაც უნდა უფსკრულში ვარდ-
ბოდვ ადაშიანი, ღმერთს რომ შესთხოვ, აუცილებლად გადაგარჩენს. დედაჩემი ძალიან ეკლესი-
ურია. ერთ დღესაც ხბორებს ვერკეპოდა; საღამო იყო გვიანი. იქითა მხარეს ჩვენ სახლი გვედგა. იმ
მხარეს ტყვა (“ჩხეკი არის”). ძალიან ცუდი ამინდი (“ღარი”) იყო და მალე გაწვიმდებოდა. იმას
აქვს იღია მფორის ნაკურთხი ჯვარი და ღვთისმშობლის ხატი. ტყეში რომ მოდიოდა, რაღაცამ
შავი (“მო-სი-ცხ-ო”) ჩრდილივით გადაუარა წინ. მაშინვე ჯვარისა და ხატს – ორივეს ხელი მო-
ჰკიდა და ყურში მოესმა დიდი ხმით: “ოჰ, შენც!”

ქ. მ. – დიდება მის ძალას!

ნ. გ. – ხანდახან ბაეშეები რომ გამაბრაზებენ და ცოტას მივაწყველი, მაშინვე ღმერთს ვე-
ვდრები: “ღმერთო, გადამახვე სიბრელიდან სინათლისაკენ!” ღმერთი ყოველთვის სამართლიანად
განსჯის (“გა-ა-სა-მართ-ლე-ბ-ს”), მე ეს მჯერა! რამდენჯერ გადაეურჩინეივარ, ძალიან რომ მიჭირ-
და (“გარჯა- მქონდა”). ეს ზებუნებრივი ძალით ხდება (“არის”) ყველაფერი. სამწუხაროდ, დღეს
ჯერჯერობით ამ საბუაროს მამაღმერთი არის ეშმაკი, იმიტომ ვართ ცოდვიანნი “ს” ქვეყანაში. მე მჯე-
რა, რომ ბიბლიაში რაც წერია, ყველაფერი ახდება. ღმერთის ჭკუა და გონება არის უსასრულო,
აღამიანის, თუნდაც მეცნიერისა – პირობითად სასრული...

ქ. მ. – დიდი მადლობა (“მადლობელი”)?

ნ. გ. – ჩემთვის (“ჩემად”) ძალიან (“გულად”) სასიამოვნო იყო შენთან საუბარი, ქენო!

რ. ი. — მამა ჭაუხა, მამა გუნპროში ხი ი ოშა ლეზნამ ხი?

ზ. ჯ. — ზაუერი ჭაჭუღლიანი, ორმოცდაცხრა ლეზნამ ხუი.

რ. ი. — ლუშნუდ იმეო ლი “ორმოცდაცხრა”?

ზ. ჯ. — დორეტიუე შდირხარა.

რ. ი. — ალა ლექუნუეშგარად, მარე ლექუნუეშარ ლუტუნლიდ ამჟო: “ლშთსტუე შდირხარა”. იმე ნათან ხი ი ოშა ზნამ ხი ზგანს ერე?

ზ. ჯ. — დანლს, ომარიშანლს, ი ხტიოზგანს ეშდოხხუიშდ ზნამს.

რ. ი. — დანლხანს იმეო ატანდ?

ზ. ჯ. — სოფელ დანახლებათე.

რ. ი. — ერე შუანარ იზგახმა ისგუნდცახანს?

ზ. ჯ. — ხუნამ იზგახ, ჩუნაბბარი ი უნაბარი; სოშინლ ლატლარ ლანსტუ. ტიშს ერ ათხუიდედა მიწისძმურა, ერჭუ ქანატანსტურ იზგახ, მთლიან სოფელ ქნახტუნამ ი ერჩუ აღზიგეს.

რ. ი. — ჩუნადლეაბუენ ძარ? ქორალ ჩუნადრულუნან ი ქატანა ხანლ? ახანდ მარ ტიშს?

ზ. ჯ. — ჩუ დარშინლ აღლეაბუენლი. ქორალ ახანდ ძგიდართე, ტიშს ახტუნამ ეშხუ ადგილ, ქალამს ერხანსთე ჩუნასანდ, რეკუა ხაუხა — აძგარან მხარე ლი, ქურდიანანლ ი არლელიანარ იზგახ.

რ. ი. — ქიერ-ატანდ, ერე ქორალ ეჩხუნდედახმა ლგალე, ლაქუნეშმა ქორალ?

ზ. ჯ. — ნამ ოხუიდედ ერქას ქორ, დანლხანს ქოტანდ ი ჩუიბ ოხუიდედ. ერხის ქალახუეშს გემარ. მანკუო კლუბისგა ლეშარდელის ი ერქანლო ადგეს მინეშ. სახელმწიფოო ქალოხმარჩუნა, ალბათ.

რ. ი. — ერე მეხუბეღლარ მარ ჭეენს? ხოშა ლადლ ლექუნუეშარ ლანსტუ ა ლექუნუეშარ, იმუნამ ხი ზგანს?

ზ. ჯ. — შერმე-შერმე კუთხანს ლანსტუ: ზანარ, აფხზარ, სომენარ... ოღლია იზგა ეშხუ.

რ. ი. — ეშჩუ ჩუ-ერაუნამ-იზგა, ლუშნუ ჩინს ჩუხონალდახა?

ზ. ჯ. — უო! შუანარს.

რ. ი. — ჭუბერთე იმხან ადე?

ზ. ჯ. — ლტოლუი ოლობუნლო; დედა იზგა ამჩუ ი ერას შენეკედედეო, ეშდუსგუა ზნამსგა ხემი ქორ ოხტანდ. საწყალ მიშუე მუ ხორა მარე ლანსტუ ი ხელონსოზ ხონალდა. ეჩანლო ხგონტანდ ამხანუ ი ალ ადგილ ოხუიდედ ი ქორ ოთგედ.

რ. ი. — ათხე ამჩუ ლტოლუიღარ მამ პრის ეჯო დანლხან. უოშა მეზგე ირღო?

ზ. ჯ. — ლეჟაუე პრის; სემო-ოშთხუ მეზგე ჩუმიხა ი მერმანლი პრის. აშ თამ-თამშდ ეხსრის-ათხე-ჟა...

რ. ი. — ათხე რ ლანსტუ ლიშინლ დანლს, ერეჟო იმშა ლექუნისგა ჭამდედა? მამ ათხუნდედა? იმეო ლანსტუ?

ზ. ჯ. — მამ მიხა, ათხე მამ ლიშინლ ლანსტუ. — რუსუნლ ადბომაბუნს დანლ ი ხგანტიუდა ხანლ ერხანს. აჯად ეზერ, ე დეჟე ლანსტუ ლიშინლ, ადო რუსეთს მარ ოთგეკენს! ათანს ი ჩხარანორ ი ოშთხუერტიუე შდოდე შდოდეორუ ზაუეო ალაამანგ ხანლ ადლეაბუენს ი აჯად იჯოუე განმეორდებოდა, ერქადი ლეჟუნდურე ხანლს აჯად მანსლ ესქემენს, რუსეთ ეში მირას უნსუიდა — უიკანდედა დანლს.

რ. ი. — ერქა დალარდ ეზარდ ადგიჟს ხეობა ი ათხე იმნარ ლანსტუ ამეო, ერე წინააღმდეგობა მამ ხაყერს? აზრ მამ ხუდეუნს, ა მამ ლანსტუ?

ზ. ჯ. — ეჟ!

რ. ი. — იშა ნიბანშინ ხი სი?

ზ. ჯ. — ჭაჭუანრეშ.

რ. ი. — ლექუნუეშარად გარგლი ჰა ლექუნუეშარად, ა ექგარა ჩუჩინა?

ზ. ჯ. — ხედუნამ მეშედენი ხომილ ხუნკუილ.

რ. ო. — ხედა ჩეშედენი ხომილ ხუნკუილ?

ზ. ჯ. — ექვრდა, იმეი მარჩუ ლი, მე მგონი, ექუი. აღის დე ხუნაჰედი გუის, ხედუნამ ხორილ მარჩუდ ლექუნესე მარ...

რ. ო. — ხედა ხომილ მარჩუ ლი?

ზ. ჯ. — ძირითადად, ლეჟაჰეშურუ.

რ. ო. — ხორილ ლეგვარგალი ლია ლეჟანჰეშურუდ?

ზ. ჯ. — ლეჟანჰეშურუასგაა ლი ხორა სიტყუნალ ი ლექუნაჰეშურუასგაა, ხედუნამ ხორილ ლი, ექუი უიყენებ.

რ. ო. — ისეუ დი ლექუნაჰეშუ ლანსუ, მადმა?

ზ. ჯ. — დეს, მელგნეჩერ ლანსუ.

რ. ო. — ლელგნჩარუს ხონჩედემა?

ზ. ჯ. — ლელგნჩარუ განხუნაჰეშეულ ლია?

რ. ო. — ზუშულდუშე, ლექუნაჰეშურაცანან ერ გარგლი, ერქა ხონჩედესა ლეჟანჰეშურუს?

ზ. ჯ. — აჰე ჩახა, იმეი მი ლუშოქუე ხუნარ, ექუი. მერჩუნაბორცანან ლურჩუნაბურუდ ლორანგდენი ი ლეჟანჰეშურაცანან ლეჟანჰეშურად — ამეი დეჰე.

რ. ო. — ერხი ლექუნაჰეშურაცანან ლექუნაჰეშურუდ გარგლის ი ლეჟანჰეშურაცანან — ლეჟანჰეშურუდ. სი ერქვდას ხომვარგა?

ზ. ჯ. — მერქვდას, ხედუნამს ხორილ მარჩუ მივდენი.

რ. ო. — ლანდი პარპოლდანუ ლი, ხუნაჰე აქჰენა! ჰუბერის იმეი ხომიორდი ი ერე იმეი ხომიორდად, ჰე ათხად იშამ ხიზგად?

ზ. ჯ. — ძირითადად, ათხე, ლანცა იძენი პარპოლანუ ლადანდ ი ლემგვარალ ინეი, იმეი გუეშოქუნან ჩუნიხალდ, ექუი. ქორს ლეტურნალს ხუნატურედი ი ხუნიორდი. ლანდი ლანჰეშოქუნან ორანდ.

რ. ო. — ლანცანს ქორს ხანცენილ, მადმა?

ზ. ჯ. — დეი. უშხუდ ხუნეჟანდდეი მეშელ-მეშელდორი მარე. ლიგერგის, მავალითად, ოხეიდლ დუნ. მორი მარე ნადდა სგუნებანუ შელგთიშ ამნარდ, ა, ლანცან მგთამად. ლემგვარალს ი ლეთერეს ვინჰანჰეშურად ლანგვარდ მანგ, ვინჰანგვარი ი ჩუხუნისგურედილ უშხუდ.

რ. ო. — მეშელდორი მარე იმეი ანთიშდეი?

ზ. ჯ. — ამერუ, ცენტრისგა, ერუნამ ხუნგვად, ჰალამ ამანთეშარ ხუნეშელ უშხუდ. ჩუბე მარსს აჟალ ცალკე ინჰურანლხეი ო... ამეი სოფელ-სოფელ...

რ. ო. — მანჰე მან ლი, ამერუ მან ხიზგე?

ზ. ჯ. — იშეუდი ზან ლი, მან ამერუ ხუნარ. მერმე-მერმე ქორანლისგა მილზიგანლა. მორი ზანს ვიბე მარსს ხუნარდად, მორი ზანს აჟალ იშგანგ — სამ მეგვამსგა ხუნარდად, მან დანლანს სგონჰუნად ჰუბეროთემსგა.

რ. ო. — ხანელმეიფო ჩიურჩინამ იმუნლამ?

ზ. ჯ. — დანმარემა ლი ერეშემდარა ლარ. ერქად ხონუნარ ლანსუ. კოწელ სგანდრი პროდუქტალ... ათხე ანჰანდ ბრინჯ, მაკარონ ი ამკალიბარ.

რ. ო. — ისეჟეი ხომალ იმან ლინ ნანდელ?

ზ. ჯ. — მელახანან (ჰოლანშან). მეცხერე კლასისგა ლემვარდ მიშეუ მუ, ჰა-მერ-ანტანს ამხანუ ა, დანლთე.

რ. ო. — იმლა ანდენს?

ზ. ჯ. — მიშეუ ხომამ მამიდა ოლწილეილ დანლთე, მარე ერხანუ ესტინდან ერქა ექლა, ერე ერე ხორილ ჰუნი ი ლანტურა ლემვარლი, ხომილ მეფხეჟე ანდლიან, შემოსაჰელიანს ხეობა, მდიდარ

ცხიკარ... ერგნჯა დალ შუანრი ნალზოგუთ ლასუ ი მინე წინაპარულ ნალზოგუთე თთაილდას ლიტენს.

რ. ი. — შაგ ქანტანხა ერხნაუ?

ზ. ჯ. — სემი ლახუბა სგანად დლთე, ეშუ მუხუბე — დიმიტრი ქაქულიან ჩუასად ქოლას, მასწაულღებულ ლასუ ეჩე; ჩუქეთურნი სიი ერე გეზლირ.

რ. ი. — შაგ ზაფუი ნორლ ალა დაახლოებით?

ზ. ჯ. — დერუეშდირხარამეი ჰა დერუეშდელისუგუმეი, მამ მაშეიდ ზუსტად.

რ. ი. — ქა-ერ-ანენად, ეჩე შაგ ესხუილდას, დლს? ქორ ლეგე მინადა სეროლს?

ზ. ჯ. — ნდუ, მარე დლს სოშილ დოლ ლასუ ლილეიშლ. ცხიკარ მასარდ ფედმას ლასუ ი სოშილ ხელსაყრელ ჩინაძარდ. სოხუმ აშეი ფედიას ლასუ. ბერძნულ იხელნადას, შიი ჩუმაშეიდ, ლეჭედმარ ი აქკლმარ ახლუნდას. ერგნჯა, ყარს ხეშდაბდას, ყარს სოჩა გასაუალ ხუდუნდა. აი, მიშეუ მუ, შაგალითად, გუნ ხუნას ი გუნ სოჩა ყარს აყარა. გიპარ ჩის ხუნას ხუდუნდა, შემოსაუალ ცხიკარხანი ლასუ, ამეურე, ამნოშ სოჩილ ქუინი ლცურა ლასუ დლს. ერქა თუთინ წარმოება ლასუ ი ერე ლაფრა „კაზნარშლს“ ყარს გეშეიდ. სოხუმ მიმდებარე სოფლარს (განახლებას ი ამე, სოშა სოფლარს) ჩიანგ ლასუ თუთინე ი აბრეშეი წარმოება, ლიშდას ლასუ მეგეე. ერანლო აქად „ლეპაროშოზ“ ანენად ი წიფრაჟი ლასუ მეგეე ლიშდას დლს.

რ. ი. — ხუნა ხაქეშ, მადა?

ზ. ჯ. — აშ ჩიხა! ერას ამუშაუბდენ „შებელიშლ“ ი ალა შაგ თითოეულ ოქანს შემოსაუალარს ხეჭენდა. ტურიზმი ლასუ მეგეად განუთარებულ. ტურბანულ დორი ლასუნ დლს, ეშუ ომაროშლი ლეენპილს, კლუზორი შუკუეი. ტურბანულს გუნ ხუნა მგაღლ ლასუ დასაქმებულ. ერგნჯა, ეშრუ ნაშეუ, ხილ ი ხასოფლო პროდუქტალ გუნ სოჩამ იშედრლდა. ტურბანოთე ათსობით დამსუენებელი ი ტურიტ ანდერდაქა კლუზორქა, ამეი სოხუნენანი, მთელ აფსუნთხანი.

რ. ი. — ხოჩა ლორდე ლასუ, მოკლო!

ზ. ჯ. — აშ ჩიხა! ხოჩა ლორდე ლასუ. ლიშდას სო შემოსაუალ ხეკუეს ხუდუნდელს? მიშეუ მუე ნაშეუ მეშედენი: ისკლექა, უოშთუ ნათეი ესერ ლეგენლს ქოლასს ი ელმანხ პანდოში ლახუნარე სემი-ოშთუ მარე, ნაბოზ მეშდდორი ნათეი რექ შპახსგა ი ეხსუ-დორი გარ სანუ ქემს გილას ქორთე. წარმოიდიენი, მწუშე ქორ ხეკუენად! ამეი ლიქორე ათხეი გრძელღება შუნსისგა, ი დლს ლექმელ ი ცხიკარ ალა გიკიდ ნაწ-ჩი-მეზგეს-სგა.

რ. ი. — ამეი ჩუნდიას იმნარ ხედუნოლს ლახუნარ?

ზ. ჯ. — ეჩე ლასუნ, ძირითადად, ლახუნარ. ჩუბოუ სოფლარ ლასუნ. მასარდ სკიბ მოსახლეობა არი ათხეი მულახისგა.

რ. ი. — ქა-ერ-ატანხ დლთე, ერანლო ქეაყოფილ ლახუნარ?

ზ. ჯ. — ერე შედარებით დლს სოჩილ ლალზოგად ლასუ. ჩინემ ჩუნდგე ქორალ.

რ. ი. — იმეხიდ, ხედ სოფლარს?

ზ. ჯ. — ომაროშლს ადგეს ჩემედ. ეი-მანეიდე გიპარ, მიშეუ ბაბას ი შინა გეზლირს დადუნარხანქა ოხეილას. ეშრუ, ერუნა ხუნეტიდ ლასუნ ნაშუ დლთე, ერმარს გიპარ სოშილ ხუდუნდას ი ჰუეილდას. ხუნა შაგ არდას, ალბათ, ოქანარისგა ი მაწუხენ ჰუეილდას გიპარს. სემი მუხუბე შაგ ერე ადზოგანს. დორი მუხუბებს ჰალანგ გარ ყუთილა ი მაშენი მუხუბე ლეეხილ იზეა, ლეცენჩანთე.

რ. ი. — ში ჩუნარდას ერე ლუნთური, ლაშა მარგინან ოქანისგა.

ზ. ჯ. — ალინარ ლეეხილ იზეად, ლეენ ომაროშლს.

რ. ი. — დლს სოშა ქორად ლეენლი მამ ხამექუენას, შუნას სოშილ ქორალს აგაღის.

ზ. ჯ. — სოშა მგნქორდ ზეი ქორალ ლიხ, მარე დერხის ბანაში ხოგ. ზეი ქორალს ხუნეტიდ აგაღდას. მიშეუა ბაბასი ბანა სოჩა ქორ ხოგან, მარე მიშეუ მუ ქერ-ოლჩეილი, ცალკე ომტენილის მიშეუამუ ი მიშეუადი ი ზეი ქორ ოთგას, ერე შიი ჩუმაშეიდ. ფედმას ლასუ მიშეუა ბაბან ქორცანან.

- რ. ო. — ეს უნდა, ისევე აზრებუ, შენად ხოშილ მდიდარ ლიოპ დან?
- ზ. ჯ. — აჲ ჯიხა, ხოშილ მდიდარ ლანუ ო ლი. ეჩე ხატყეო ო იშგენ მეურნეობან ლანსუტ ერქა... თითქმის ექვალო მეზუე მამ არდა, ფუტკარ ერ მამ ხეგნოლ... ქალაქთეა ამეი ახლოხ ლანსუ.
- რ. ო. — ერქა სოხუმთე ხიხელანოლდე? დურეუ მანუშ ხეკუნად?
- ზ. ჯ. — დორი-სემი სანთ.
- რ. ო. — ჩილადედ იზეოლადასა?
- ზ. ჯ. — ატობუს ლადანისგა დორიხ ესდერდა. ერქეა, სემი-თოშთხუ ატობუს ტურისტდემ გარ ესდერდა ჩილადედ დანსან სოხუმთე. თანადქა ქავედენდახ კლუხორიშ ო ტურბანას დორი-სემი ლადელს ჩუიგნოლხ. დამსუენებლარი ანდერდახ აფხზეთი ჩი მხარეხან, სგემარ ანანუდა, სოჩა ბუნება, სოჩა ჰაერ, სოჩა პირობანლ.
- რ. ო. — ტურბანან ჟოშა ლეგდა დანს?
- ზ. ჯ. — ეშუხ სამედერო, ეშუხ სამოქალაქო.
- რ. ო. — სოჩა სემარ ლიხა ერე?
- ზ. ჯ. — სოჩა ლიხ, მარე შენთან დემ. აჲ ხუნამ ანდრიხ.
- რ. ო. — ამჩუ სოჩილ ჯაბუა, ჯუბერს, ჰა ერე სოჩილ ლანსუ, ე, დანს?
- ზ. ჯ. — დანს, აჲ ჯიხა, მამ შედარება ლი! ამჩუ, ქახოხადი, იმეი ნახუწი ხეობა ლი, ერეჩუ ქამეფხუე ვდგილარ ლანსუ. ალი სურუ ჩაკეტოლ ტუბი ლი ერე ნანსგიდან.
- რ. ო. — ლანსუარ იმეი ლი ამჩუ?
- ზ. ჯ. — ლეჟანუ სოფლარს ლანქოლიმეი ო ალი სოჩა ლი, მარე სურუ ჯირ ხაკუ ჩინ. მი ამხაუ ჩუქაროლდურ, მახისგა ხადანს მაშენე გარჯ. აღმოსაუღეთ საქართუელოს თებერულისგა ქუილგმენე უმეი ქამ იყედ ლანსუნს ო ამჩუ მანუ ხაკუ, ერე ქარგუა ქუილგმენე ამშედლ თემე განმანულობაჲსგა! ექლამ ალახ ხენქირანლ ნანს ექლქერე იშგენ შემოსაუტლ მამგუტუ შარი, მიო უმეტეს ხე-ტყემე გადამუშაუება მამ ჩუაკილხ...
- რ. ო. — იშლა მამა ლი ლიშდაბ ამე?
- ზ. ჯ. — ტულის, ერე აგუისტომსგა ესერ უნბინ, მარე...
- რ. ო. — შეიძლება ქაშოლან ესერ შენამ ცხიკარ.
- ზ. ჯ. — ტულის, მარე ალახ იმეი ანდრიხ?!
რ. ო. — ქუემო ქართლთე მამ ურთიერთობა ჯუდუა? ერე მად იზგეხა დალარ?
- ზ. ჯ. — ქატანს ერხანუ, ფიშირ ატანს. წინწყაროს, კრწანისს, დმანისს, წალკას... — ჩამგ აღზიგენ თითქმის დალარ.
- რ. ო. — დერხი თბილისს შარი, დერხი შენამ სოფლართე ატანს... წინწყაროს, მაგალითად, მაგუნამ ხაბუან, ერუნამ ერე ადზიგანს?
- ზ. ჯ. — მი ჩუხურადანს ერე, იმუნამ მიშუე ბიძამ გეხალ ადზიგან. ბავალთე არდა. უახუნდა ერე ო... ერანოლ წინწყაროს ლახუნეს ქორ, უანსყენ ბოსტან ო მოლანლ სოფლი წესუო... დანლ ნარდდედ მეცხერე სართულთე ლორდე დემ ადემ... ათხე წინწყაროს სოჩილდ ილზიგანლხ.
- რ. ო. — მაგუნამ ქორ ლანსუნეს? სიც ო ცხეკ არიმა ერე?
- ზ. ჯ. — უდაბნე მანსგიდან, მაგალითად, წინწყაროს ხილი სოჩილ ანდრი, ლიცარი სოჩილ ლიხ, წინწყარო ჩინარდ სოჩილ ლი. აშვალანუ წალკაჲ უქანისგა სანუ... მეურნეობან ლიხუი ქეკუდი, ფედის ლი მან. მუხდურე იმეი დოსდ ანდრი მუს შენანს, ერე მუს ეშუხ თუემი მად სანუ ო ექამ კოწოლ. მანუ გამოკუნება ხაკუ მთელ ლინთუ ამსუოლდხ ო ქუილგმენამ.. მაშენე გაჭირუნება ქამიშანლ ლი, ო ერეჩუ თებერუალუნოლ თითქმის მამ ხაკურ ლმენე ქუილგმენეს. მანუ ზედმეტ ლიგერჯე გუარ ამჩუ!.. ო დო მოგუნამ ადგილარ ლიხ, კოწარქა ლეკმე ო ერხან საუნარსუ ლემდე გუნ გარჯ ლი! წინწყაროს ალა მანგ ადუილ ლი. ტრაქტორ სემე ჰექტარს ერუნემდ ლარდა... ლიე იმუნამ ქანდრი, აღმოსაუღეთს ჩამგ სოჩა ლი.

რ. ი. — სი ჭიბირა ესა ერხნაჲ ლიტენ?

ზ. ჯ. — მი თითქმის ქამეტენ ხუი, კარწანის ხუიზგე.

რ. ი. — აღ ქორს იმ ხარო ერქა?

ზ. ჯ. — ამერუ სოშა ჭყინტ ირდი!

რ. ი. — ეშხუ ჭყინტ ამრუ ჭერდის ი სგამ ერე ხირდი.

ზ. ჯ. — ამერუნ ხალატ მეგჳად... ათხე ითური ზოოუეტს, სგანტხენი, ქა-ჰალ-ადზგგარინე.

რ. ი. — ესეგი, დალარ ჩუ-ერ-ანტანს ამხნუ, ამრუ სორა ლახბაუენხა? ჩუეულებრიოდ ირდის ამრუ, აღაშუინის, კუშაშუ სერდის?

ზ. ჯ. — აშ ჩინა! ერტუშა სოფელს ლაწიგანლოე ლანტუ ლუშოქუე, ერხმდ სორა ლი მერხი ჩუ-მ-დემეგ-ადრარტუნს ქალაქს, შიშდ არანდ სოფლართე. ეშხუ-მორიდ ქუინიგენწლი ქანდმეხ ამხან, ქა-შამ-აპტედხ, ეჭყინ ი შიშტ სნბინენ ერე ლილზიგალ.

რ. ი. — ათხე იმ ტულის ექმარ, შამ სოცხანა დანლოე ლიტენ?

ზ. ჯ. — ლიტენ იმეი შომ სეცენენს, ერას რაგად შანა საკუ?! აშ ჩინა, იმუშა ხი ლგონე, ეჭ დგოილი მალატ ეშია მრუ ლი, ეში ერხნუ ჩიბიდ გუი.

რ. ი. — შან ამეი აქტუპარი მგდალ, მადმა?

ზ. ჯ. — აშ ჩინა!

რ. ი. — დანლს ქორანლ შანა ჩულგგდახ, ექმარ შან ჩულგგხმა ათხე? დესა ადრულუდენ, სნდულო, აფხზარდ ი რუსანლდ, ჩუ ჩუაქუთურტახ...

ზ. ჯ. — ლუქუთურე — მე, ეთბოთუი ჩუბოუ ესერ ხარ ჩინ... ბოფშარ არდახ ლუნთური, ექმარ მეშბუნლდახ. ში დემა მირდა..., "უშხუნა ესერ ხარხა შან... ტექნიკა ი ელექტროაბარატურა, ტელევიზორანლ, მაციურანლ — ჩი ოქანხანქა ქალგე ესერ ლი".

რ. ი. — ჩუ-ერ-ალქარუედ დანლ, შან ქანწანდ, ეშხუ-მორი მერი გარ სმეღეღლი, სნდულო.

ზ. ჯ. — ეშხუ-მორი გარ ერქა, შარე მერხიდ ერანლო ანსახთენ სგალწი...

რ. ი. — უოშა შარე ირდი შან ათხე მუშუნ დანლსგა?

ზ. ჯ. — ბოფშარ ნაქუისგ მისა (გრკლიანრე ქუნტარ ლანტუ): ამხან თანლიმსგა ომრედელის, ერჩრუ, საქენს, ეშხუ ქორისგა აფხზარს ბოსტ სულუახ ენანარ, აღმარ ბირდაპირ ლანშეცენახსხაგა...

რ. ი. — ი მამგუე ოსმანუინენხე?

ზ. ჯ. — ერქა მამგუეშ, ქანოქუახ: "თანლიმსგა როქ ონტუნდლ"... აშ ქორანლ მეგეკ ნათოფ ი ჩულგგდღეღე როქ ლის... ლინთუისგა ლამენგარანლს ულდაჰად ფიშირს ათქუეხბასგა.

რ. ი. — ათხე ერე მერდე შუანარს სოსუმთე ლწი სმამდლანხა?

ზ. ჯ. — ადლ, ჩუესდრის ი ყიანტის...

რ. ი. — სი იმეი საქუეპარი, ჭარმა ერი იმედ, ე დანლს უეშედ ზლტხედ?

ზ. ჯ. — მე მგოინ... შან მინა... რუსეთ დეშედ სტხენი, ხეკუენს ანტენს! აღი უკუე ეჭ დონეფი წყდება, ერე... ხოსდმი, დანაჟლეთე გააქტიურდა... უტეუხს ი უტეუხს.

რ. ი. — დათმობხმა რუსეთ?

ზ. ჯ. — ლტოლუილარ ეშია ხეკუენს სგანდტხანს, გარჯლის, ერე "საერთაშორისო პოლიციო ესერ ხეკუენს ჩაყენონ ი ლტოლუილარ ესერ ხეკუენს სგანდტხანს". დემე ქუეყანას ლი ამჟინ გენოციდ, იმეი აფხზეთ — ქართუელარ ქართუელობდა ხეკუენსე აწამონა?! ერე მერმარ ი ბოფშარი შამ აღზარეხ, შგნლგჳმდ ანტეიუს შან, ერტუშა მინე მხარეს შამ არდახ ი ერტუშა მინე ქაშუშ შამ ლანტუ.

რ. ი. — დანლ ერ ჩუადქარტუნს, ერქად მარტუ ნაგზა სგუეხინ სურადდ ნამ ერე ლამშიას. ლიშამლუნლო აფხზარს სატუნილდახ შუანარს, ერე: "სგა-უ-ენერ-ატანს დანლოე ი ჩუ-ენერ-უ-არდახ ერე ეჭყი, ში, იმუშაჟი ესერ ათხად, ოდონდ აფხზეთე მოქალაქანლდუ ესერ ათირანს".

ზ. ჯ. — ტერიტორიას უოდ ოლტისედ, ერქად ეში ამეი ხენუხა... პასპორტთეხგა ერე

მერდლა მან აფხაზეთის მოქალაქედ წამარს, მე მგონი...

რ. ო. — ღო ალას შტანარ ირომა?

ზ. ჯ. — შეუძლებელ ირა ამხაუ ლინეკუ.

რ. ო. — ეჩქა უარ ლქვეფხ, ჯ, მამ ატახსსგა!

ზ. ჯ. — ადამიან მან განსხუაუბებულ ლი მოშ-მოშ აზრში ი რწინაუშუ. ეჩერუ ქართულ დროშა მამ იფრიალბეს ი ქართულ რწმენა მამ ირა, ეჩქა ში, მაგალითად, მამ ტუენსი! ათხე ეჩხან ქამეტხანლა გარგლის, ეჩე "დეგუშუ მარს ესერ სოშქინენს რუსანლ, დანლს ერუნიამ არის, ეჩამარ სოჩა ხანლს ესერ ლის" ი ეჩის დეშე ხოსდის, ჯ, მამ ოგუტყეფხ ი მანუ ტერტიტორია ოგუთუთფინენს. ში დეშელად, მადლო სოჩა ხანლს ირის, დეა ხუისგური ეჩარცახანს, დერხი გუშეგუნიამარ ეჩამარცახანს ქამ ქამეჩეფხ...

რ. ო. — ალა ეჩლა მერეს, ე ეჩე, შინე ქორს, ხარდენუნენ...

ზ. ჯ. — ხარდუნენს, მარე ერუნიამ შიჩა სიამაეე ი შიჩა ქუეენი რწმენა ხუდეუა, ეჩენე ხეკუენს ჩუადეკერნას! შერმარ შიერის მასანდ, შიშუე შამიდა მანუს ინერტიოულანლ!.. ეჩხაუ იზუარიენლ: "სგა-როქ-დუროი", ლაშაილს ნადგარტ გეზლან ხაფლანთუთეეი ხაკუ ეილნეი, დეშ იშუშინე (შუქრი მარგინს შიშუე შამიდა გეზალ ლანსუ).

რ. ო. — შერმარს მანდ ფიშუდედ ეჩხანუ, მადლა?

ზ. ჯ. — მამ აზრ ხუდეუა?! იმეი ხეკუენს ანდუტარან-ეჩე-ქუენ-ქა?! ლიშდებ შინს მანდ ხანმედეახ ი მამგუეშუ! ნიშეე ნათი გოგი ქალდან ლანსუ ათხე დანლთე სგამერდე... ში შიწუა ქანატახუ: "დეგუა როქ მოშ ხანსეიდეანს... წარმოიდგინე, მთელ სოფელისგა გორო მარე გარ ესერ ერ არი..." აფხანარს ი რუსანლს ქონენდეან ხანქალ, კონსერანულ, მოაქირანლქა ჩუოთქეკარანს ი შირდაპირ ქორთე ლოხბინან ლინშინლ, ლითუეფ... ყორანლ ი ქუადარ — მან ჩულეცხერლე ლი. იხელანლს ესერ, შორიგეობენ ეჩერუ, შტაბ ხუდეუან ომარიშლისგა...

რ. ო. — დროს მარე გარ ერ არდან სოფელისგა, იმლა დოშ ხანშედაბდან? გუენს დეშ ხოდანსგადა ხეუენს?..

ზ. ჯ. — წარმოიდგინე, ათხე... აფხანარ იხელანლს... შომა მარდო ჰედნი, მანს ხოსა?!. იმეა გუე ჩედო?! ფედის დარ არი, აშ ჩიხა, გუენს დეშ ხოლი ლიშდებს. ოჩანსგა ბეფუე ი ზურანლ არი, ეჩქა ჩარ ლიშდებდ გუე, ადო მთელ სოფელისგა ი მთელ ხეობამსგა სიციარიელე ლი, ეჩქა მამ ხეკუენს ჩუენინა?!

რ. ო. — ლუნთოი ერ ანქანდსგა რუსანლ ი აფხანარ ი მთლანს ხეობა ერ ქანშარანუ ქართუელარხანქა, ეჩქა ისეუათე ანქანდსგა ლტოლუილარ?

ზ. ჯ. — ანდუ, შიშუე ძირიშანლ — შამიდაშუილარ, ბიძაშუილარ — დერუეშდიოშგუენილთეეი მარე.

რ. ო. — ალამან მუშეური ჩირდამა?

ზ. ჯ. — მუშეურინარ მან ლის, ახლობლარ ლის.

რ. ო. — მანუე შანს არდან?

ზ. ჯ. — უ, დეშე ლადედოთეეი. უოდ ლნეი ლაგას ათაგან, შუეუე ხომ ჩულეკილ ლანსუ ეჩხან?!
რ. ო. — ი მთეე აჩანდ?

ზ. ჯ. — მანქეი ქუთაისთეეა, ქუთაისხან — ბორჯომთე, ბორჯომხან — თბილისთე...

რ. ო. — ხანუ მანს ესდერდან, მადლა? შრობლეშლ შირ ხუდეუნს!

ზ. ჯ. — სეში ლადედლს არდან ქუთაისს, დერხი — ხოშილის... ოხუიშელ ლადედლს ესდერდან შუეუენს, უოდ ჩუადპიენ თბილისთე.

რ. ო. — შერმე შუეს მერანშანს მად აჩანდს თბილისთე?

ზ. ჯ. — ბორჯომხან... ეჩხან დეშ მონა ში. ბორჯომხან — ბაკურიანთე, ეჩხან წალკათე, წალკანს ჩუ, თბილისთე. შობილურანლშე ხუარგანდლად შუეუეი... შიშუე ნათიარს დანლს

ლოშაღლე ლიბნე ჩიქვა მუშგურანლ ხარდენახ, ექმარი (მიშგუ სკახნშარი თითქმის მანგ) ხონურა ბოფშარში ლანსუხ...

რ. ო. — ალაშგ მუშგური იმე ათსკედინ, იშაუყუინლ ო მამ ხანინ?!.

ზ. ჯ. — ლაყურანლ ვიბე სართულუთი ჩულახ. ოთახანსკა ჩამგ ზურღან, ო ბოფშარ აყურახ, ნამ, ლეჩანარ — ქამ, მანქანლახსკა... მარ იმე მოთაშდებოდა, ენი მისედუთი ზურღადლე ექ მეშდე ლადელ... ქეთინო მარგოან ისტუნი თანაშაროშელ შად ლია? ენი ბეფშუილდარ იგუნდახ, მამ ხეგუნდლ ჭუბერხანქა ლიზი, ნჭირდახ, შიშდე ატხენს ომარიშაღლე. ნინო ესნარ ტული თბილისთე შუკვი: "ოი, რა ცოტა ხანი ესერა ვიყავი კოლორში!"

რ. ო. — ლეზუბეში ეში ჭომურჯიდა მარ? ჩიზიზდახმა? ისტუნი ლტოლუილარს გარ მამა, შერაშლი ხეშამ არდახ ეჩქა ჭუბერ, დანლამ მეშდეშუიდე სოფელ ამრე დამ არდა?!.

ზ. ჯ. — ძირითად ნაკად ლტოლუილარე არდახ ჭუბერი კლახისკა ო ერხაუ ახლუნდახ მოლე-მოლან ამრე სოფლარხან, მანგ დალარს ხომურჯიდა. ნაკარხანი ანვიდლ პროდუქტლ, მესტახან — კუეცნა ფექ... ლეთინოლადლე მან ხეშუედა ლაშას (გამგებელ დამ ლი!), ეჩქა ახანთქუნეს რუსანლდე ზუგანლდე ლაზ ბოგ, დალარ ერ დოშ ამრედელანსუხ ქუთაახ-თბილისთე...

რ. ო. — კლახსტესკა ერ აფიშუიდე ლტოლუილარ, ეშრე იმე აყურახხე, ლაყურან ლერქუნლ მამ ხედუნლარლ?

ზ. ჯ. — ოთახანსკა არდახ უბრალოდ..., მგეცი მამ ლანსუ ო მინე სკალექუმე ლერქუნლ ხორშინდახე.

რ. ო. — ისტუნი ნაშამარდე, ამრე ერქამ არდახ, ანვიდლ-ესხა-ქა დანსან?

ზ. ჯ. — დესმა!

რ. ო. — ლერქუნლდე დეშა?

ზ. ჯ. — ხაერთოდ მამგუმე! ერ მექუნდამალანს, "იშადლო ესერ ლიხეშინლან?" — ლიხეშინლან შადემა, წარმოიდეინე, ოსტუიშადეშირკილომან ბომბ ერ ჩუნსუყდენი ეშხუ ხონურა სოფლიდისკა (თან ექ ჩიქვა მანგ ლახელანსუთი არდა — თამრო გერლიანს აშდედუიდახ) მანსუმ უბედურობ ზანტულ, ჩახანაშა?.. შეიძლება ზისხდე ანსკინახ შდგმარლქა. ლერქუმე ლიყედ შადემა, იმე დო ნანდ ლექინე, ერახ დეშ პედენდახ გულ!.. ათხე ლექუმესკდე დოლ ლი! — დარმომ იშაშლ ამეომ მომენტისკა. გაშლილ ადგილარისკა ბომბი ჰერ ქაიანსტი, ო დანლ ამსუმეში კოქარ გირკად გუნ შადლე წუნეახ ქმნიან. ბომბი ჰერ ჭუბერითე ერ ქაისმიდა, წარმოიდეინე, ეშრე მამ ამბანუ იარლ?!.

რ. ო. — ქაქვისმარლხა ამხან?

ზ. ჯ. — ადო, მამ! ამხანუ ქაისმიდა ლიბომბანუ, დანლ ერ ხატყეიდახ! ჩულგუდა გგარმგნ ო გურბუნ.

რ. ო. — ქორანლ ექვი მამ დებომბეს, ლაშა მარგოან ეჩე არდა ბოლომდე..., ცხიკარ ო კოქარ ესერ ოთბომბაშახ.

ზ. ჯ. — მამ კოქარს ხენოლდა ო მამ — ცხიკარს; ერანლო ქორანლი ანბითქ. ათხე, ალა იმეო ლანსუ, ჩახანა? — ერქამახ სახედარო გუმე ჩუნსოხ, ადრეილდე გუნის ხაპუდე: ალმარს, ეტყობა, ერნარდე ხაყულინდახ, ე, მანუნდე ო ამეო პირდაპირ შიდახ ბომბარს ხალონარხანქა, მინსი ვიხიქა სოცონდახ ლიპერ ლახურქა ო აშლა დეშ ხანსუიან მეზგანლს, ადო აზარახ დემე. გგნეში, მაგალითად, პირდაპირ გულბანარე ქორს ხაჯილ.

რ. ო. — ვიანბითქანა?

ზ. ჯ. — ნენსკა მანსუისკა ხაჯილ! დორი-ხემი ქორს ლეკარ მამ ლახცუვირ ხაერთოდ, ბომბი ვინაყარტუმეო სოშერება ორმო ალსყელი.

რ. ო. — ქორს დარ არდახ მგარეს?

ზ. ჯ. — ქამეკდე ლანსუ, აგარი. ამხანუთესკა ანვერინეს ზუსტად ექ ნანოზს გიუმე გულბან. ქადემა-ლმეშ ო ძალიოშე ოსტერნაქა მიჩა გეზლანგეზალს. აუთო სახედაროთესკა ხეშადხა ო ძალიოშე ოსტერნაქა მიჩა ბაბა ო, მამ დო ლანსუ, მიშგუათესკა ანვერინესკა. ზუსტად ექ ლეთ მინე ქორდე

ხოყენარს ბომბ. ძირითადად, იმუშა სამხედროა არდას, ეკ ქორალს აბომბანუდას, სკუნიბინო ხოსალდას-მანგ-ჩო.

რ. ო. — სამხედრო ბატალიონ ი ქარ ჩო-მად-ლგგადაა გუშგუნი?

ბ. ქ. — რუსულ აგენტარ არდას ჩინგ ი იმე მან სამხედრო წერტილ ლანსუ, ეკი მან ქალგუნიდ ლანსუ, იმეი ეჩქან ლიშინლს, ექო ათხენ.

რ. ო. — მი ამეი მისა, ერე ხოჩა შეიარაღება ხადუნენას დანლს. სითბურ რაკეტალი შუნ ხადუნენას ი ექნოშ თუთმფრინანულ ჩუანკუწარს...

ბ. ქ. — მან მისა, ათხე, მან დო ხუდუნენას! სკუნიბინო მან გათუალისწინებულ ხად ექმარს... ექუშუდ შეხიქა იმერიალდას, ერე გუშგუნი მუქუნანლა ეი-დეშ-აპიდას ეჩაუდ. კელთხინეშ ეშ შიდას ბირდაპირ, ექო მანა, უ, კახეტურ ბომბარ ერ ხატუციხ. ერთეეი მანგუეშ სითბურ რაკეტაშო ღერო.

რ. ო. — თუთმფრინანულე ჩულიკუნენ დეშ ანსახთესა?

ბ. ქ. — დეშ, ექარს გუშგუნი თუთმფრინანულ ელო ანკუნანას, ადო იშენ ეჩნ მუქუნენე მანგუეშ არდა, ექო შეხიქა ანდერდას... ლახლანუეი ხოყენარს რამდენიშე. ამეი მერ სომწუნიენს, ეჩა ლი ზუსტად შედეგეი გათულო. მიშგუ მუხუბეი ეჩენ მანდა არდა? თელერაი... ექ ლადელ ლაშდელუალს ლგმარდენის: "ნან როქ ესუქინედად, ექო როქ შდენდას ბომბარ... ეჩას გარ როქ ხუაქუწარდად, ერე: ა, ათხე როქ მიხენი ბომბ". ამენდ სერეშ დეშ მარ აღზარეხ ეჩეჩო! დარ ოთზარას, ნანდ ლგგარს ჩულიშდელეი ხანწაულდ მირ ოხჩიშას. ოხუშდაშორ მარაქენ ქამეფხე სტოლარ ვმხედელიჩო.

რ. ო. — ეშუე კიქი ქალეშუნდუბეი დალ დეშ ოხჩიშახეი, ექო ვმხედელის-მანგ-ქა: მერ — ცხიკთე, მერ — ქალმათე... ლაგუნან ტაბანგ მურის მფრინანულს ესხედენს! — ეჩენ ხოშ ლირს მან ლანსუ, ლაგუნან მეტომბანუ ხანლს!..

ბ. ქ. — ლიბომბანუისკა, ო წარმოიდგინე, შდემარლანსქა ზის ერ ანდარ, მანუშ წენუა ხეკუეს ლესუ ეჩო? — ეჩა ნერუანლს ი ფსიქიკას იმ ხანო მარეშიშს ი იმეი ატუშეეი ჩის?! ოხუშდაშორკილოგარამინ ბომბ, ხოშა "გრუზაუიკ" ერ შეხეთუფენი, ექუშუშში ორმოს ასენე, იმუშა შეხომენი.

რ. ო. — ალ ლიშინლეი გუშგუნი ქარ არდამა ეშო?

ბ. ქ. — შინაგან ქარ არდა, მარე ექალი მანგუეშ, ხოჩამდ როქ ქარ იშინლდა!

რ. ო. — ლუნთიო, ნან ერ ხუარდად დანლს, ჩი სოფლი ლანამეე ჩულგგადს სამხედურანლ ი ნამოწანულას, ეჩად, ეოდ ლიშინლ ვნბინოდ. ატუისტოისგა მად ვნბინანა ი იუნისისგა ხუარდად ნან ეჩე. ეჩქა ხოსიდად, ე სამხედურანლ ნამდელიდ ერ ხუარდას ეჩე, ლიშინლ ერ ლანსუ, ეჩქა მერსი საკენ-ქუბერი თანანანს ვმხედელისქა. ჩოთუენარს მარად, ტექნიკა; ჩის შუკუეი ეხერ ლუშტეირინს ი, მერ — ქიშხუე, მერ — მანქანოშუ, დანლანქა როქუ ესუომას.

ბ. ქ. — ჟილუეეი ლანსუ მანგ, თხუეშ დემთეეიშ ლგმომინს, მერსი ლეეა ოლმანენელის, მერსი — ლექუა, ჟილუეეი მანგ ამუ ლიბომბანუნანქა.

რ. ო. — სამხედროს ხეკუეს ჩო-მად-ხოსალდენლს, ქარისგა ლირდე იმლო ნიშნანს?! "ბრძანება ეხერ მან ხადუნენას ლიშინლეშ ექდ'ერე სურუ მსხუერებლ ეხერ ხეკუენდა..." — სი იმეი ხეკუენარს ამე ბელეი?

ბ. ქ. — მან ხეშინლ? თუთმფრინანულენქა, ეშო ლეშინლ დარ არდა. სემი ლადელ ამეი უწუეეიდ აბომბანულას დანლს. სემი ლადელდენო, მერ დარწმუნდენ, ერე ხეობა ქალგარე ლანსუ, ეჩქანლო გარ ომედელი რუსლე ქარ ლეეა. ამნოშ ახუდისქა გუშგუნი მეომარლე ფსიქიკა ი ხანლსეი. ბარისპირ ლიშინლ ნაროდ, ეჩქა მროდ იროლ!.. ალ ლიბომბანუეშ ახუდისხ, დარგუენე, ანმარექა ხეობა — მეომარს ი მაცხოვრებ — მანგ ქანვანდ ეჩანქა. ეჩქანლო გარ ომხედელი სერ ქარ დანლთე.

რ. ი. — მდებარეობა დღემდე ვერა ლი, კოჭანისა მამ ხემდენსა გუშუენი მემორანს ხულიბევი ი ერქანლო ლაბუხენსა ხაროდან წინააღმდეგობას ი ხარაღსი ხეშამ ლახენსან. უი-მად-იმერკოლადაა ამკალიბ მალი?

ზ. ჯ. — არა მგონია! ჩუ-ერქან-ანდენ, დან ცუირას ლეგარს, ინს ჩუადგარდას. წარმოდგენი, შედგენითევი ლეგარდ რუსლე ქან! პატრულირებდენნე შერტალიოტარ, "კრაკილინარს" ერ ხატულის. წინააღმდეგობას იმუშა ადგილხანსა ხაროს, ეგარს ექ ადგილს ჩუშის მთლანდ, დემეტრე ცუირეს. ჩინარს იშაღლან, მარე პარტიზანულ ლიშაღლ ლანუ, თანაც ინს ხომ მინა-მინა მოშაღდება ხაკუ?

რ. ი. — დაღარს იშეგნ გამოხატულ მამ ხულენსანამ?

ზ. ჯ. — გამოხატულ მამეტე... დაღარდ დეუდენში ზამ კისდ გემირულ ადგიეს ხეობა, უოშა მახელენი ლირდემი ფანდ!.. ერქანლო მარანს ინს ჩუანბოღლან... ეშხუ ატრიაბი დემე ატუირს დენხა ოქნარს... ალ განმარადენანლო მირი ზანსა ზულ ჩუენქარენ. დაღარე ამევი უმარადე ერუ ჩულისდეს მამ აზრ ხულენსა? რუსეთს მინა მინან ხულეა, ძალა ხულეა ი ერ მონან აღვეუს.

რ. ი. — ათხე ჰუბერს ხანდურ კოწელ გარ არს დაღარ. სოფელ-სოფელ ხუიზელაღლ ი ამევი ხუთხნლიდ ლუნთრის ნანდენსან.

ზ. ჯ. — მამეტე აზრ ხულეა ამევა ლიღლის ი ეგლა. ერნან, აღმოსაუღეთს, იმუშა ჩანასხლეს დაღარ (შია ჩუმიწუა!), ენარ ქორან ლიხ... ეოთევი აშხენი ლაშას, დაღარ ერ ესენდა. შუანს ი დაღს ხონა მარე არს, მარე ლილზოგან ი შედეგარ ერქან სოფლარეუ ხუნამუ ხანსრე. ლიტენი ი ეგლა მამეტე თერა ი ეგლა ეოლისკებ ი ლილზოგანევი ეოლიხნე გარ ხონა. "ლიტეს როქ ორა აფხაზეთე" — ამოა ლაღლიმსა ფიშირ ქანს ანქეგარანს; ერქამ, მანქევი ლტოლუილობევი, ერქამ ლიტენი ლანდლიმსა ჩუ-მამ-ესგურდა ი უცეფდ ანბინევი ლილზოგან, მოგებულ ახანდ. ეგარდ უევი მანამდ მან შეიქმნეს ი მან შუნ ხულენს, ი ერქამ ლიტეს სოფელა, უეშეღ ახანდ. ათხევი ევა გამეორდება. უი-ამ-ახსენე, ევი ჩუ-დემის-ქექარე... ბინლეთი ლიღლის ევა ხონა, ე, ქადრინე სოფელი მარე სოფელთე ი იმუნლა ანსენე. ლაშასი ალას გარ ხუარგადანს: "წომან ათარეუდ ალ ხანს ქალქისგა, მანამო ლახანთ ხანს, ქანტერენდექ შიშტ სოფლართე!" ერქამდ დაღარან ქევილმგენდე ქალიბევი ენანსათეს ი ქალქს ათხეიდას, ეგარდ მან ქანქენდ ი ჩუანანდ მარიდ. ათხე კომპენსაცილევი ამევი ხეყრენის, ევამ სგახეგარენის. სოფელი ერქამ უცეფდ ჩანსანდა ი ენბინევი ლილზოგან, ეგარდ მალევემ უევი შეიქმნეს.

რ. ი. — ხოშა ლაღლად, მერირას ხოშილ გარქ ხარს.

ზ. ჯ. — აშ ქანს! — გარქ ლი მთელი ცხოურება ნარობ-ნაგარქევი აშხუ ლადელისგა ჩულიცურე... ბინლეთი ი კორპუსანლეთი დაღარს გარქ ოხანდ, ალო მამ!.. ქენის ლიცურედა გარ მამ ლი! — ჰანუისგა ლიშან-ლიბორკან აღვენარე ხერქანს.

რ. ი. — ში ი ლაშასი ნიგურგალა ამევი. ევამ ალას ტუნდლა: "სოფელს ნარდანე მარე ესერ ქალქს დემე გეჰნი". ეგლა ერასი ხეკუნან, ერე სოფლართე ოთხეზან ხანს, მარე ლტოლუილარს ინს მამ ხეკუნან ალა ევი-ევი, თბილის ხოცხანს.

ზ. ჯ. — უ, მამ ხაკუ ი ნუმა ხაკუ! — ძალო დამ დემ ათხევი?

რ. ი. — ლტოლუილიბან გამოცდილება შუნ ჭულუან დაღარს. ხეუბინ შეცდომან მამ ლანს, ერას ქანხურანენდე ი ათხე ხოშილ სწორ შუკუს ესენიდა.

ზ. ჯ. — აშ ქანს, ქეუიანარ ხონილ შუკუს ადრის ი ერქამ სოფელ მამ ხაკუს, ეგარს ერანლო იღდარინს. აღმოსაღეთი საქართულის მან ხონამდ არს შუანიან ნამსიდან. ბოჭურე მომუღლიდ გარ იმევი ხონა ლი, უოშანანარ პირობან ი შესაძლებლობან არსებობს! მიშეუ ჰეგენტარ მერქელა იუარქიშლს... ხოშა ჰეგენტ — ლეუანი მოეწევი უმადლესევი. ჩუშანად კისდ... ითურის ხონამდ ი იუარქიშლს ი ანლო მინე-მინე მინანარსი მიაღვეუენ, ამერე მამეტე ლი ბოჭურეშ.

რ. ი. — ეშოა ქალქთე ხოშილს იბიდ მარე.

ზ. ჯ. — ამერე ლირდე გუნ გარქ ლი, განსაკუთრებით — ლინთისგა; მიშეუ ლანთილ ენბ

ოგვან, ფანს, ეჩრუ ჰანდურ მამგუეშუ მირობანლ არი ბოფრეშუშ.

რ. ო. — ჭუბერხანს ეშვი ხოშა ანდული ლი ქალაქთე ჩულეშო.

ზ. ჯ. — ამან ხოშილ ფედაა ლი, მარე... ათხად ამჩუ ლიშდებ ხოშილ ლანსუ, ჩუხათანს მნლა, ლეჭუე ჩიგარ გუნ ხოლა პირობანლ დანსუ... ოქანს, მირა მეურენეობანქა, შეშოსაუბლ — მამგუეშუ. ამოაუე ჭუბერ ხოლა დარალ ლანსუხ ო აგუისტომსგამ მამ ლანსუ თიმეგდე ლანსუხ. ამიქქა მამ ხეკუეს ხანა ქუინელგამევა ეკალიბ, ერე მოგება ნკურას ეჩნეშ? წარმოიდგინე, მეშდ ლარ ამეჩუ ხაჭეშდა "ტუკ" ჭეშიშ, ოშთხუ ლარს ჩუბოუ ერე მამ ანად, ჯ, აღმოსაუღელეს. თილიგდე რეკა ათხე სი ეჩნეშ?

რ. ო. — ლარალ ჭულენამა? მეჩ ხუისერდარალ-გიორკიდე-ქა, ცხეკ ო კოვარ გარ თერას.

ზ. ჯ. — ამჩუ, მანდო ხორა მეზგე ორი, თოხთუშდ ფირთუდ ხოშილს დეშ იხსუნი, ხორანდ ერ არგვას. წარმოიდგინე, იმეი მქირ ლი მანგ ო რხუიშდ ფირთუ დედ ნკერი, დედ — დეშ, ოქანს ერ თილანსხუნა

რ. ო. — ამჩუ ძირითად ლიშდებ ალა ლი, ა, ცხეკი ლიქჩე, მადამა?

ზ. ჯ. — ალამ ერ მანგ ჩუეკილს?... ტულის, აგუისტომსგა ესერ თი-ღ-იბნი, მარე...

რ. ო. — ეჩასი ტულის, ერე ქა-ესერ-ჰუედის ალას, ა, შუნანან ცხეკარს, აუქციონეში.

ზ. ჯ. — ქანქანდინეს, ლო მამ მნიშუნელობა ხულეა?... მეშდებ ამეჩუ ეჩღამ აღმარ ლის, ა, მეწარმანლ, მთაურ ლი, ლიშდებ ლესუ! ათხე ექალი ანდგილარს ლის ამე, ერე ჩულეჩე მეგმარგნქა მამგუეშუ არი ო ამეშე მეგემ უკუე თილექჩე ლი. მახე მად ანდრია ო ეჩას ვასაქან ხედუენი ჩუინელარხანქა, ეჩქა ხორანდ ხესდენი ქუინ. ტრაქტორლე ნახელალარქა ჩუნაშიდ ლანსინანქა მახე მეგემ ანდრი, ლანს მანგ გეგმაწომიერდ თუნესლინი... მანსუ მან ლი, "ლეხსოზ" დეშე ხაშდბა, ადო ჩიდ მანქუი საქარო ლი "მარნიკერ" ლისეი... ამე საუკეთესო ნერგალ ჭედნი... ქუეშო ქართლს ერ ოთხუედინელ, ამირ ლართეი ხაჭეშდა ეჩქ, "სერბერისტი ფიჭუშ" ერ ხატულის.

რ. ო. — ათხე, მუანარ ერ აქჩას, იცაუნდენმა ალას, ა, ცხეკი კანონარს, ანუ, მეჩის ხაქურას ო მახეს ცუირასმა?

ზ. ჯ. — ადო, იმეი? ხატევე ალას ჩი ჩუანომრიდა — ხედა ლექუეცე ლანსუ ო ხედა ლეცურე-ათხე გარემოს დაცუამ ქა-მამ-ესდრი ცხეკართე... მოხუნამ გუეშ ლი ეჩე ლესეი, მარე...

რ. ო. — ირო მარ იმეგუაშ ათხე?

ზ. ჯ. — დარ იმეგუაშ ირო, ალა ლი გუეშ... ათხე, მაგალითად, ხანერგეპარ ერ ანსეის, ეჩი მანგ ქალენდე ლი, ჯ, ჭუინელ ცხეკ მამ ლი... თინიქა ცხეკართე ამჩუ მეწარმანლს შუკუარ მინე ხანსარულეშ ხანს თინასუე... მედე ჩიხამა, მეჩუალედ ლანსარქე მედ ხანელმწიფოდ ხანსარლ გამოუე ეჩ კეჩანარე შუკურე ლანანა? მანგ მინოშუ ჩუეჩინს, ლეშდებ ერ ჩუარდელს ო გუეშ ერ შუნ ხულენანდელს, ეჩი გუნდა. ლის ექალიბარს, შუკუ ერ ანსეის, ეჩი ხანჩი დეშ ხანს თილკიდე... ლეშა ლიქჩე დეშ ოხჩიშს, მისან ჩიქე აჯად მამ ლგზნელი.

რ. ო. — ჭუედიათე ლია თილესეე შუკურა?

ზ. ჯ. — უ, ბოლომდე, ეჩანან-ამანს ქა-იმ-ხოსგდი, ეჩი ანდგილართე ბოლომდე.

რ. ო. — ო ქა-იმთე-ესდრუხ მენამ?

ზ. ჯ. — ხანერხანლ ამუშაუებენ.

რ. ო. — ფიცარს იმთე აიდას?

ზ. ჯ. — ზუგდიდთე ო მრე-მრე მემართულეებით, ალბათ.

რ. ო. — თურქეთთემა?

ზ. ჯ. — თურქეთთე — დოუ მანა, ერე ხოშა წიფრა ხანტერესხ.

რ. ო. — ათხე ხორა ჩიში მეგმარ მამ ხანგ ამე ცხეკარს?

ზ. ჯ. — მამგუეშ ექალი... წიფრა დეშ ცუირ ო ძირითადად გგებ ო ნენს არი. გუეჩრამ არი,

მარე ერის ათხე დარ აქრე, მამ არი ზუნა ი ექდა.

რ. ო. — მეშხე მეგამ? ეჯა ზუნა მად ხაქეშა რუა? მეშხე მეგამ მაკაონ ლი ეხა?

ზ. ჯ. — მაკაონ ამრუ დემა ხარობს. მეშხე მეგამ ლი გგავი ი ნენს.

რ. ო. — აშ იმქანდ ლესდი ლი აღწ, ცხეკარ!.. ცოდ მად ლია? — ლექჩად მასარდ მატკლებ.

ზ. ჯ. — ჩივჩა ნაკკორ ლი ამექა, მარე ხეთრამა? — ანდრი ი ანდრი მანე-მანე. ამექა ლექკურე მამკურე ცუბორ, მანგ ახალგაზრდა ლი. ხოსგდობა, მანუ ლი აშხუდ მეგდე? ექმარ ათხე რუ-მეა-ჰომ-ნდუულურის, უშხუნარ მინ თუითონ აფრეხრუ. ამლა სანერგერ ხეკურეს წსხუნეს ჩიდად, ერე მანგ თუით-თუითუნენ ქანდერგატუნეს. ჩულგფრეს ექი მად ხორწ, გამოსშირა ცხიკ ო, იმეი წეს ლი, ექუი გადარგო? ამნოშ მორი გურე ისუი, ცხიკი ხორილ გედნი ი ფხი თხხედა.

რ. ო. — ქა-ურ-ანდჰუდის ალ ცხიკარ, ექა, იმეი ხაკკურბი, შუანარს ახბინუნისმა ამრუ ლიშდბს?

ზ. ჯ. — აღო იშგენ მარბოშ ხაშდბა?! აღ კენგზბისგა, მუშუნენქა, დარბოშ ხაშდბა! მერმე ანგდენი ი ხეშდბი, ამერუშ უდმარად ირდი, აღი იმეი იშარგ? ეშია ამერუშ ხეკურეს დახაქმდეს. მარ ხეკურეს ანგეს?! ჩინელარ ახბირეს ლეჰნა, მარე ეჩანლო...

რ. ო. — ი შუანარს ხუდუნაშა ექრუშ თეთრ, ერ ანუგდას ალ ცხეკარ?

ზ. ჯ. — ამეეი ლანხე რაგად!.. მეწარბოლ ოხუიშდუნამან უადოშ ლას ენწყიდენს, ოთხხურეშუდ ათას დოლარ ხაკუ აღი ცხიკს, მარე აღის ეშხუ გარ დეშ მად ათჰოლადა? ამლა დეშ მეზგედ ხეკურესე ადნაწილას...

რ. ო. — აღა ჩიეი ეწარ ლი ისგუქმად.

ზ. ჯ. — აშ ჯინა! ცუბიდ ლირდეს ლიშდბა მად ხორამა? ლეშდბი ი შემოსაუნლი ხედუნეს.

რ. ო. — ითახუ ხარის აღო, გუნ მაქუმწარი ექაწახუნედ..., ითახუ ხარი! დანთე ლერბათუ ხორქმინა, ხგა-უ-ამტენელნიშდ დრსგ!

ზ. ჯ. — ხორამდუ ხარი!

ზაურ ქაქელიანი, 49 წლისა
ომარიშალი — განახლება — კუბერი

* * *

რ. ო. — რა გქვია, რა გუარი'სა? ხარ და რამდენი წლის ხარ?

ზ. ჯ. — ზაურ ჯაჭელიანი, ორმოცდაცხრა წლის ვარ.

რ. ო. — სევანურად როგორ არის "ორმოცდაცხრა"?

ზ. ჯ. — "ორი ოცი და ცხრა".

რ. ო. — ეს "ბალს" ქვემოურად, მაგრამ "ბალს"ზემოელები ვამბობთ ასე: "ოთხი ათი და ცხრა". სად დაიბადე ("ნათენები-ი ხარ") და რამდენ წელს ცხოვრობდი იქ?

ზ. ჯ. — დაეიბადე დალში ("დალს-ს"), ომარიშალში, და თხუთმეტ წელს ვცხოვრობდი იქ.

რ. ო. — დალიდან საით გადახვედით ("დაბარუნდით")?

ზ. ჯ. — სოფელ განახლებაში.

რ. ო. — იქ სევანები თუ ცხოვრობდნენ თქვენთან ერთად?

ზ. ჯ. — ბევრი ცხოვრობდნენ, "ბალს"ზემოელებიც და "ბალს"ქვემოელებიც; უფრო ლატა-ლელები იყვნენ. "პ"ტიშში რომ მიწისძვრა მოხდა, მაშინდელი გადასახლებულები ("განაბარუნები") ცხოვრობდნენ, მთელი სოფელი მოწყდა ("მო-ტოფ-და") და იქ ჩაასახლეს.

რ. ო. — ვინმე დაილუპა? სახლები დაინგრა ("და-ი-რღვა") და ხალხი გადავიდა? ვინმე და-რჩა "პ"ტიშში?

ბ. ჯ. - მე მგონი, არავინ დაღუპულა სახლები დარჩა განაპირას ("ბგიდუგუბ-ს"-კენ);
"პტიში ერთი ადგილი მოწყდა, მდინარის ("ჭალა-ს") იქით დარჩნენ, რეკვა პქეია - აბგარის"
მხარეა ("მხარე არის"), ქურდიანები და არღვლიანები ცხოვრობდნენ.

რ. ი. - რომ გადახვედით, იქ სახლები ("ქორ-ებ-ი") დაგხდათ აშენებულები ("აგ-ებ-ულ-ებ-
ი")? მოგცეს სახლები?

ბ. ჯ. - ჩვენ ვიყიდეთ მაშინ სახლი, დალიდან გადავედით და ქვეით ვიყიდეთ. ზოგს მი-
სცეს მიწები. პირველად კლუბში ცხოვრობდნენ ("ყოფილან") თურმე და მეტე აშენეს თავიანთი.
ალბათ, სახელმწიფოც დაგხმარებოდა ("მი-უ-მარჯუ-ებ-და").

რ. ი. - იქ მეზობლები ვინ გყავდა? მეტწილად "ბალს"ზემოელები იყენენ თუ "ბალს"ქვემოე-
ლები, სადაც ცხოვრობდი?

ბ. ჯ. - სხვადასხვა ("მე-ორ-ე - მე-ორ-ე") კუთხიდან იყენენ: მეგრელები ("ზან-ებ-ი"), აფხა-
ზები, სომხები... ოდელიც კი ცხოვრობდა ერთი.

რ. ი. - იქ ვინც ცხოვრობდა, სვანური ყველამ იცოდა ("იცოდნენ")?

ბ. ჯ. - სვანებმა პო!

რ. ი. - ჭებურში საიდან მოხვედრი?

ბ. ჯ. - ლტოლვილობის შემდეგ; დეიდა ცხოვრობდა აქ და იმას შევეკედლეთ, 16 წელი-
წადში სამი სახლი გამოვიცვალეთ. საწყალი მამაჩემი ("ჩემი მამა") კარგი კაცი იყო და ხელისნო-
ბა იცოდა. მეტე გადმოვედით ("დაებრუნდით") აქ, ეს ადგილი ვიყიდეთ და სახლი ავაშენეთ ("და-
ვუღგ-ით").

რ. ი. - ახლა აქ ლტოლვილები იმდენად არ არიან დალიდან. რამდენი ოჯახი იქნება?

ბ. ჯ. - ზევითკენ არიან; სამოთხი ოჯახი კი ვიცი და სხვებიც არიან. ისე ნელ-ნელა
("თამაშ-თამაშ-ად") მიდიან ("გადიან") უკვე-

რ. ი. - ახლა რომ იყო ომი დაღში, იმაზე რის თქმა შეგიძლია? რა მოხდა? როგორ იყო?

ბ. ჯ. - არ ვიცი, ახლა რა ომი იყო - რუსებმა დაბომბეს ხეობა და ხალხი გამოიქცა
("შე-მო-უღტო-ლ-და") იქიდან. კიდევ კარგი, რომ არ იყო ომი, თორემ რუსეთს ვინ გაუბლებდა?
1992 წელს სომ ამდენი ხალხი დაიღუპა და ისევ იგივე განმეორდებოდა, ძველ გაუბეღურებულ
ხალხს ახლებიც დაემატებოდნენ ("*ე-ქ-მ-ო-დ-ენ"), რუსეთი კი შინიც თავისას იზამდა ("მო-ა-წყ-ო-ბ-
და") - აიღებდნენ ("ა-ი-კიდ-ებ-დ-ენ") დაღს.

რ. ი. - მაშინ დაღულებმა შეინარჩუნეს ("კარგად შეიბაგრეს") ხეობა და ახლა რატომ იყო
ასე, რომ წინააღმდეგობა არ გაუწიეს? აზრი არ პქონდა, თუ რა მოხდა ("იყო")?

ბ. ჯ. - ეეჰ!

რ. ი. - ვისი ბადიში ხარ შენ?

ბ. ჯ. - ჯაჯუანებისა'.

რ. ი. - "ბალს"ზემოურად ლაპარაკობ თუ "ბალს" ქვემოურად, თუ ორივე იცი?

ბ. ჯ. - რომელიც უწინ მახსენდება.

რ. ი. - რომელიც გახსენდება უფრო ადრე?

ბ. ჯ. - ორივე, როგორც მისახერხებელია ("მარჯუ-ე-ა"), მე მგონი, ისე. ამას არ ვაკვირ-
დები, რომელიც უკეთესად მომიხერხდება ("მარჯუ-ე-დ სა-თქუ-მ-ელი-მ მაქვს")...

რ. ი. - რომელია უფრო მოსახერხებელი?

ბ. ჯ. - ძირითადად, "ბალს"ზემოური.

რ. ი. - უკეთესი სალაპარაკოა "ბალს"ზემოურად?

ბ. ჯ. - "ბალს"ზემოურშიც არის კარგი სიტყვები და "ბალს"ქვემოურშიც, რომელიც უკეთ-
ესია, იმას ვიყენებ.

რ. ი. - დედამედი "ბალს" ქვემოელი იყო, არა?

ზ. ჯ. - არა, ლენჯერელი იყო.

რ. ი. - ლენჯერულს ურევ?

ზ. ჯ. - ლენჯერული განსხვავებულია?

რ. ი. - ოდნავ. "ბალს" ქვემოელელებთან რომ ლაპარაკობ, მაშინ ხომ არ ურევ "ბალს" ზემოურს?

ზ. ჯ. - რა თქმა უნდა, როგორც ვარ შეჩვეული, ისე. "ბალს" ქვემოელთან "ბალს" ქვემოურად (რომ) ვლაპარაკობდე და "ბალს" ზემოელთან "ბალს" ზემოურად - ასე არა.

რ. ი. - ზოგი "ბალს" ქვემოელელებთან "ბალს" ქვემოურად ლაპარაკობს და "ბალს" ზემოელელებთან - "ბალს" "ბალს" ზემოურად. შენ ორივეს იყენებ?

ზ. ჯ. - ორივეს, რომელიც მომიხერხდება ("უფრო მარჯუენ მომი-ქდება").

რ. ი. - დღეს პეტრეპავლობაა, მრავალი მოგესწროს ("ზუაგი-მც მოგსწრებაი")! ჭუბერში როგორ ლოცულობით და იქ როგორ ლოცულობდით, ე, აქამდე სადაც ცხოვრობდით?

ზ. ჯ. - ძირითადად, პეტრეპავლობის დღეს საკლავი იკვლება და შესალოცი კვერები ("სამზურები") ცხება ("ინაყება"), როგორც გვევოდა ადრე ("ჭეღაღ"), ისე. სახლში სანთლებს ვანთებთ და ვლოცულობთ. დღეს ეკლესიაშიც ("სალოცავს" კენ") წავდივით.

რ. ი. - საკლავებზე სახლში ("ჭორს") კლავთ, არა?

ზ. ჯ. - არა. ერთად ეიყრით ხოლმე თავს ("გუგუნდადებით") ათი-თორმეტი კაცი. გიორგობას, მგაღლითად, ეიყიდეთ ხბო, ორი კაცი წინასწარ გვეყვდა ამორჩეული ამისთვის, აი, საკლავის მშოენელად. სეფისკვერებსა და სასმელს შეეგვროვებთ ყველანი სალოცავად, ვლოცვებით ("შევალოცავთ") და დავახლებით ერთად.

რ. ი. - თორმეტი კაცი როგორ ამორჩიეთ?

ზ. ჯ. - აქ, ცენტრში, ვინც ვცხოვრობთ, მდინარის აქეთ მხარეს მცხოვრებნი ვართ ერთად. ქვედა მარღში კიდევ ცალკე იკრებიან და... ასე სოფელ-სოფელ...

რ. ი. - რამდენი ხანია, რაც აქ ცხოვრობ?

ზ. ჯ. - შეიდი წელია, რაც აქ ვარ. სხვადასხვა სახლებში მიცხოვრია. ორი წელი ზედა მარღში ვიყავით, ორი წელი კიდევ სხვაგან - სამ ოჯახში ვიყავით, რაც დალიდან შემოვიდით ("შემო-ე-ქვით") ჭუბერში.

რ. ი. - სახელმწიფო გეხმარებათ რამეს?

ზ. ჯ. - დახმარება არის 28 ლარი, მანამდე უფრო ნაკლები იყო. ცოტა შემოიღის პროდუქტები - ახლაც შემოვიდა ბრინჯი, მაკარონი და ასეთები ("ამ კალბებში").

რ. ი. - თქვენი წინაპრები ("უფროსები < ხ-უ-ც-რები") საიდან არიან მოსულები ("ნა-ქვ-ომები")?

ზ. ჯ. - მულახიდან (ჭოლაშიდან). მეცხრე კლასში ყოფილა მამაჩემი, რომ გადმოვიდნენ აქეთ, აი, დაღში.

რ. ი. - რატომ მოვიდოდნენ?

ზ. ჯ. - ჩემი უფროსი მამიდა გათხოვილა ("გა-წულ-ე-ულა") დაღში, მაგრამ მაშინ იქ მიდიოდნენ იმიტომ, რომ უკეთესი საცხოვრებელი პირობები ("სული"ს შესარჩენი") ყოფილა, უკეთესი გაშლილი ადგილები, შემოსაელიანი ხეობა, მდიდარი ტყეები... გარდა ამისა, დალი სვანები"ს" ნასახლარი იყო და თავიანთი წინაპრები"ს" ნასახლარზე ცდილობდნენ დაბრუნებას.

რ. ი. - ყველა"ნი" გადმოვიდნენ („დაბრუნდნენ“) იქით?

ზ. ჯ. - სამი მამა ("მამები") დაღში წავიდნენ, ერთი მამა - დიმიტრი ჯაჭულიანი, დარჩა ჭოლაში, მასწავლებელი იყო იქ, ალბათ, იცნობ შენც იმის შეიღებს.

რ. ი. - რომელ წელს იქნებოდა ეს დაახლოებით?

ბ. ჯ. - 1929-ში თუ 1926-ში, არ მახსოვს ზუსტად.

რ. ი. - იქ რომ გადავიდნენ ("გა-მო-ქ-დ-ენ"), რა დახვდათ დალში? სახლი ხომ ასაშენებელი ("სა-გუ-ბ-ი") ექნებოდათ?

ბ. ჯ. - კი, მაგრამ დალში უფრო იოლი იყო მშენებლობა ("ა-გ-უ-ბ-ა"). ტყეები ("ჩხეკე-უ-ბ-ი") ძალიან ახლოს იყო და უფრო ხელსაყრელი ყოველნაირად. სოხუმი ასე ახლოს იყო. ბერძნები დადიორდნენ, მეც მახსოვს, გასაყიდები და ასეთები მოჰქონდათ. გარდა ამისა, ყაერის გამოხდაზე მუშაობდნენ ("ყავარ-ს ეთიბ-ე-ო-დ-ენ-ს")... ყავარს კარგი გასაყავი ჰქონდა. აი, მაშინვე, მაგალითად, ძალიან ბევრს ("გულად ხუა-ს") და ძალიან კარგ ყავარს ამზადებდა ("ყავარ-ა-დ-ა"). მიწები ყველას ბევრი ჰქონდა, შემოსავალი ტყეებიდანაც იყო; ასე რომ, ამით უკეთესი "სულის შესარჩენი" იყო დალში. მაშინ თამბაქოს წარმოება იყო და იმის სახმობ "ყახარმებს" ყაერით ხურაყდნენ. სოხუმი"ს მიმდებარე სოფლებში (განახლებებში და დიდ სოფლებში) ყველგან იყო თამბაქოს" და აბრეშუმის" წარმოება. მუშაობა ("თიბ-ჯ-ა") იყო მაგარი. შემდეგ კიდევ „ლესპრომზოზი" მოვიდა ("მო-ქ-და") და წიფელაზე იყო ძალიან დიდი მუშაობა დალში.

რ. ი. - ძვირი ("ხუაფი") ღირს, არა?

ბ. ჯ. - რა თქმა უნდა! იმას ამუშავებდნენ ავეჯისათვის ("მებელ-ის-ა-დ") და ეს ყველაფერი თითოეული ოჯახის"ს შემოსავლებს ემატებოდა. ტურისშიც იყო ძალიან განვითარებული. ტურბაზები ორი იყო დალში, ერთი ომარისშალი"ს ზემოთა მხარეს ("პირ-ს"), ქლუსორის გზაზე ("შუკა-ს-ს-ზე"). ტურბაზებში ძალიან ბევრი დალელი იყო დასაქმებული. გარდა ამისა, იქ რძის ნაწარმი, ხილი და ყველა სასოფლო პროდუქტები ძალიან კარგად იყიდებოდა. ტურბაზაში ათასობით დამსვენებელი და ტურისტი მოდიოდა ქლუსორზე, აგრეთვე, სოხუმიდანაც, მთელი აფხაზეთიდანაც.

რ. ი. - კარგი ყოფა იყო, მოკლედ!

ბ. ჯ. - რა თქმა უნდა ("ასე იცო")! კარგი ყოფა იყო. მუშაობას ხომ შემოსავალი უნდა ჰქონდეს? მაშინვე"ს ნააზობო მაგონდება: თურმე შუალამის ოთხ საათზე დგებოდნენ(ო) ჭოლაშ-ში ("ჭოლაშ-ს") და მიდიოდნენ აღიშის მთებში სამი-ოთხი კაცი, საღამოს თორმეტ საათზე თუ მიღწევდნენო და მხოლოდ ერთ-ორ მარხილ თივას თუ მოიტანდნენ შინ. წარმოიდგინე რამდენი შრომა ("ჭირ-ი") უნდა! ასეთი გაჭირება ახლაც გრძელდება სევანეთში, დალში კი სათიბები და ტყეები ყოველ ოჯახს გვერდით აქვს ("ა-ჭ-ე-ს").

რ. ი. - ასე შორს, ნეტა, რატომ ექნებოდათ მთები?

ბ. ჯ. - იქ იყო, ძირითადად, მთები. ქვემოთ სოფლები იყო. საკმაოდ მჭიდრო მოსახლეობა ახლაც მულახში.

რ. ი. - და რომ გადავიდნენ დალში, შემდეგ კმაყოფილები იყვნენ?

ბ. ჯ. - იქაურთან შედარებით დალში უკეთესი საცხოვრებელი იყო, ყველამ აიშენა ("ჩა-ი-დ-გ-ე-ს") სახლები.

რ. ი. - სად, რომელ სოფლებში?

ბ. ჯ. - ყველამ ომარისშალში აიშენა. იყიდეს კიდევაც მიწები, ბაბუაჩემს"ა და მის შვილებს დაღვანებისგან უყიდათ. იქ, ვინც უფრო ადრე იყო წასული ("ნავალი"), იმათ მიწები მეტი ჰქონდათ და ყიდდნენ, ბევრი არ იყენენ, ალბათ, ოჯახებში და საჭიროების ("მუ-წუხ-ს-ს-ზე") დროს ყიდდნენ მიწებს. სამივე ძმა იქ დასახლდნენ. ორ ძმას მხოლოდ ღობე ("ალაგე") ყოფდა, უფროსი ძმა კი ოდნავ ზემოთ ცხოვრობდა, წყალგაღმა.

რ. ი. - მე ვიყავი იქ შარშან, ლაშა მარტიანის"ს ოჯახში.

ბ. ჯ. - ესენი ზემოთ ცხოვრობენ, ზედა ომარისშალში ("ომარ-ი-შალ-ს").

რ. ი. - დალში დიდი სახლები"ს აგება არ სცოდნიათ, სევანეთში უფრო დიდ სახლებს აშენებენ.

ბ. ჯ. - უფრო მეტად ("მომრეგავდ") ხი"ს ("შეშის") სახლებია, მაგრამ ზოგს ქეისაც უდგას. ხი"ს სახლებს უფრო ჩქარა აშენებდნენ. ბაბუაჩემსაც ქეი"ს კარგი სახლი ედგა, მაგრამ მამაჩემს ცოლი (რომ) შეურთავს (გა-სიძუ-ებ-ულ-ა), ცალკე გასულან (დაბრუნებულან) მამაჩემი და დედაჩემი და ხი"ს სახლი დაუდგამთ, ის მეც მახსოვს. ახლოს იყო ბაბუაჩემი"ს სახლთან.

რ. ი. - ე. ი., შენი აზრით, სვანეთზე უფრო მდიდარია დალი?

ბ. ჯ. - რა თქმა უნდა უფრო მდიდარი იყო და არის. იქ სატყეო და სხვა მეურნეობები იყო ადრე- თითქმის ისეთი ოჯახი არ იყო, ფუტკარი რომ არ ჰყავდა ("ს-დგ-ომ-ო-და")- ქალაქთანაც ასე ახლოს იყო.

რ. ი. - მაშინ სოხუმში დადიოდით, ალბათ? დრო რამდენი უნდოდა იქ ჩასვლას?

ბ. ჯ. - ორი - სამი საათი.

რ. ი. - ყოველდღე დადიოდნენ?

ბ. ჯ. - ავტობუსი დღეში ორჯერ მიდიოდა. გარდა ამისა, სამი-ოთხი ავტობუსი მხოლოდ ტურისტებისა' მიდიოდა ყოველდღე დალიდან სოხუმში. ქლუხორის უღელტეხილზე გადმოდიოდნენ და ტურბაზაში ორი-სამი დღე გაჩერდებოდნენ ("და-დგ-ე-ბ-ო-დ-ნენ") ხოლმე. დამსვენებლებიც მოდიოდნენ აფხაზეთი"ს ყოველი მხრიდან, მინერალური წყლები ("სიმ-ურ-ებ-ი") იყო ("მოგვიღო-და"), კარგი ბუნება, კარგი ჰაერი, კარგი პირობები.

რ. ი. - ტურბაზები რამდენი იყო ("რ-დგ-ა") დაღში?

ბ. ჯ. - ერთი სამხედრო, ერთი სამოქალაქო.

ე. ი. - კარგი მტავე წყლები არის იქ?

ბ. ჯ. - კარგებია, მაგრამ სვანეთისთანა ვერა, ისე კი ბევრი მოდის ("მოდიან").

რ. ი. - აქ, ჭუბერში, უფრო მოგვონს ("უკეთესი გგონია"), თუ იქ სჯობდა ("უკეთესი იყო"), ე. დაღში?

ბ. ჯ. - რა თქმა უნდა, დაღში, რა შედარებაა აქ, ხედავ, როგორი ვიწრო ხეობაა, იქ გაშლილი ადგილები იყო. ეს ძალიან ჩაკეტილი ხეობაა ("ტბა არის") იმასთან შედარებით ("იმი"ს შემხედვარე").

რ. ი. - საძოვრები ("სა-ცოხ-ნ-ებ-ი") როგორია აქ?

ბ. ჯ. - ზემო სოფლებში კარგი სასაქონლე პირობებია, მაგრამ დიდი გარჯა ("ჭირი") უნდა ყველაფერს. მე წელს რომ ჩამოვედი, მისში უჭირდათ ყველაზე მეტად. აღმოსავლეთ საქართველოში თებერვალში საქონელი ("სულ-დგ-მ-უ-ლი") უკვე გარეთ მოეს ("ი-კიდ-ებს-სა-ცოხ-ნ-ს") და აქ რამდენი ჭირი უნდა, რომ გამოკვეთო საქონელი ამდენი თვი"ს განმავლობაში! ვინც ამას ეწეალება ("ე-ჭირ-ე-ბ-ა") ხალხი იმიტომ, რომ სხვა შემოსავალი არაფერია, მით უმეტეს მას შემდეგ, რაც ხე-ტყეი"ს გადაშეშევა დაკეტეს...

რ. ი. - რატომ არაფერია სამუშაო აქ?

ბ. ჯ. - ამბობენ, რომ აგვისტოში დაიწყებაო, მაგრამ...

რ. ი. - შეიძლება გაყიდონ სვანეთი"ს ტყეები.

ბ. ჯ. - ამბობენ, მაგრამ ამას როგორ იზამენ?

რ. ი. - ქვემო ქართლისკენ რა ურთიერთობა გაქვს? იქ ხომ ცხოვრობენ დაღელები?

ბ. ჯ. - გადავიდნენ იქით, ბევრი გადავიდა, ცხოვრობენ წინწყაროში, კრწანისში, დმანისში, წალკაში... - ბევრ ადგილზე, ყველგან ჩაასახლეს თითქმის დაღელები.

რ. ი. - ზოგი თბილისშია, ზოგი სვანეთი"ს სოფლებში დაბრუნდნენ... წინწყაროში, მაგალითად, როგორ მოსწონთ, ვინც იქ დასახლდა?

ბ. ჯ. - მე ვიყავი იქ, სადაც ჩემი ბიძაშვილი დასახლდა. ბაგაბაღის შენობაში იყო. მოსწყინდა იქ და... შემდეგ წინწყაროში მისცეს სახლი, გააკეთეს ბოსტანი და რაღაცენი სოფლის წესზე... დაღში ნაცხოვრებმა მეცხრე საართულზე ყოფნა ვერ აიტანა... ახლა წინწყაროში უკეთ ცხოვრობენ.

რ. ი. - როგორი სახლი მისცეს? ტყე და წყალი არის იქ?

ბ. ჯ. — უდაბნოსთან შედარებით, მაგალითად, წინწყაროში ხილიც უკეთესი მოდის, წყლებიც უკეთესია, წინწყარო ყველანაირად უკეთესია. ამხელა (“ა-მ ცალის”) წალკაც მის ზემოთაა (“ზემოდან ა-ბე-ს”) — მეურნეობი’ს მოწყობა თუ გენდომება, ახლოსაა ყველაფერი. შემოდგომაზე რა ადრე მოდის თოვლი სვანეთში, იქ ერთ თვესაც კი არ დევს და თანაც ცოტა. რამდენი გამოკვება უნდა მთელ ზამთარს აღამიანსაც და საქონელსაც! ყველაზე დიდი გაჭირვება აქ გაზაფხულზეა, იქ კი თებერვლის შემდეგ თითქმის არ უნდა ტყვევა საქონელს. რამდენი ზედმეტი შრომა გვიწევს აქ! — მერვდა, როგორი ადგილებია, კლდეებზე სათიბი და იქიდან მარხილებით ჩამოტანა (“სა-ქდომი”) ძალიან ძნელია! წინწყაროში ეს ყველაფერი ადვილია. ტრაქტორი თიბავს პეკტარს ოც ლარად (“ლარ-ს-თვის”)... სადაც წყალი არ ჭირს (“გამოდის”), აღმოსაველეთ საქართველოში ყველგან კარგია.

რ. ი. — შენ აპირებ იქ გადასვლას?

ბ. ჯ. — მე თითქმის გადასული ვარ, კრწანისში ვცხოვრობ.

რ. ი. — ამ სახლს რას უზამ მაშინ?

ბ. ჯ. — აქ უფროსი ბიჭი (“კინტურა”) იქნება!

რ. ი. — ერთი ბიჭი აქ გეყოლებათ და თქვენ იქ იქნებით.

ბ. ჯ. — აქაურობა უყვარს ძალიან... ახლა სწავლობს ზოოვეტერინალურ ინსტიტუტში (“ზოო-ვეტ-ს”), მაშინვე დაბრუნდება, როგორც კი დაამთავრებს.

რ. ი. — ე. ი. დალულები რომ გადმოვიდნენ (მობრუნდნენ) აქ, აქაურობა მოეწონათ (“კარგად მოეყნათ”)? ალბათ, ჩვეულებრივად არიან (იქნებიან) აქ, თესვენ, საქონელი (“კუშაში”) ეყოლებათ?..

ბ. ჯ. — რა თქმა უნდა! ვინც სოფლად ცხოვრებას (“სოფელ-ს მოსახლეობა”ს) კენ) იყო შეგეული, იმისთვის კარგია. ზოგი არც გაჩერდა (“გაჩერდნენ”) ქალაქში, მაშინვე წავიდნენ სოფლებში. ერთმანეთს საქონელიც წაიყვანეს აქედან, არ გაყიდეს და მაშინვე (“ხელად”) დაიწყეს იქ ცხოვრება (“დასახლება”).

რ. ი. — ახლა რას ამბობენ ისინი, არ ურჩევენიათ დალში დაბრუნება?

ბ. ჯ. — დაბრუნება როგორ არ ენდომებათ (“ეჩიენებათ”), იმას ლაპარაკი რად უნდა?! რა თქმა უნდა, სადაც ხარ დაბადებული, იმ ადგილი’ს სიყვარული მაინც სხვა არის, მაინც იქით გეწევა გული!

რ. ი. — ყველა ასე ფიქრობს (“აჭკუერებს”) დალულები, არა?

ბ. ჯ. — რა თქმა უნდა!

რ. ი. — დალში (“დალ-ს”) სახლები რაც იდგა, ისინი ყველა დგას ახლა? არ დაანგრის, (“და-არ-ღო-ეს”) მგონი, აფხაზებმა და რუსებმა, გაქურდვით კი გაქურდეს...

ბ. ჯ. — რეკონსტრუქცია, გადმობრუნებული არისო ყველაფერი. ბიჭები იყენენ შარშან, ისინი მიყვებოდნენ. მე არ ვყოფილვარ... “ერთმანეთშია ყველაფერი არეულიო, ტექნიკა, ელექტროაპარატურა, ტელევიზორები, მაცივრები — წადებულიაო ყველა ოჯახიდან”.

რ. ი. — რომ დაეკარგეთ (“გან-გა-ქარ-გეთ”) დალი, ყველა წამოვიდა (“გა-მო-ვდა”), მხოლოდ ერთი-ორი მოხუცი დარჩენილა მგონი.

ბ. ჯ. — მხოლოდ ერთი-ორიდა მაშინ, მაგრამ ზოგიერთებმა შემდეგ მოახერხეს შესვლა...

რ. ი. — რამდენი კაცი იქნება სულ ახლა სვანი დალში?

ბ. ჯ. — ბიჭები’ს (“ბაეშე-ბი-ს”) ნათქვამი ვიცი (გერლიანები’ს) ბიჭები იყვნენ): აქვან მთით წასულან... იქ, საკენში, ერთ სახლში აფხაზებს საფუშავო პქონიათ, ესენი თურმე პირდაპირ მათ მიადგნენ...

რ. ი. — და არაფერი დაუშავეს?

ბ. ჯ. – მაშინ არაფერი! უთქვამთ: “აქ მთიდან მოვედითო”... ისე “სახლები ძალიან ნატყვი-რი (“ნა-თოფი-”) და დანგრეულიაო (შელახულიაო)”... ზამთარში ბოსლებს (“სასაქონლეებს”) გადაუთოვლადად ბევრს (“გრც-რელ-ს”) ჩაენგრა (“ჩა-ტბიბ-ე-ი-ა”) სახურავი.

რ. ი. – იქ მყოფ სვანებს სოხუმში წასვლა შეუძლიათ?

ბ. ჯ. – მიდიან და უკანვე ბრუნდებიან...

რ. ი. – შენ როგორ ფიქრობ, გაქვს იმი’ს იმედი, რომ დალს უკან დაეიბრუნებო?

ბ. ჯ. – მე მგონი... რა ვიცი... რუსეთი თუ უკან დაიხვეს, უნდა დაბრუნდეს! ეს უკვე იმ დონეზე წყდება, რომ... ხომ უყურებ, დასაველით ეეროპა გააქტიურდა..., უტევეს და უტევეს.

რ. ი. – დათმობს რუსეთი?

ბ. ჯ. – ლტოლვილები მაინც უნდა მიიბრუნონ (“შეაბრუნონ”) ლაპარაკობენ, რომ “საერთაშორისო პოლიცია უნდა ჩააყენონ და ლტოლვილები უნდა დააბრუნონ”. არც ერთ ქვეყანაში არ არის ასეთი გენოციდი, როგორც აფხაზეთში – ქართველები ქართველობისათვის ასე აწა-მონენ! იქ არც მოხუცები და ბავშვები დაზოგეს, ერთი ხელის მოსმით გაანადგურეს ყველა, ვინც მათ მხარეს არ იყო და ვინც მათი ჯაშუსი არ იყო.

რ. ი. – დალის ხეობა რომ დაიკარგა (“გა-ქ-ა-”), ორი კვირით ადრე ეყავით ჩვენ იქ სამუ-შაოდ. ომის მერე აფხაზები ეუბნოდნენ სვანებს: “დაბრუნდით იქ, დალში, და იყავითო იქ ისე, როგორც აქამდე, ოღონდ აფხაზეთის მოქალაქეებად ჩაეწერთო”.

ბ. ჯ. – სანამ ტერიტორიას დაეიბრუნებო, მანამდე მაინც ასე მოხდება... პასპორტში იქ მყოფები ყველა’ნი აფხაზეთის მოქალაქედ წერიან, მე მგონი...

რ. ი. – მერე ამას სვანები დასთანხმდებიან (“ი-ქ-მ-ან”)?!

ბ. ჯ. – შეუძლებელი იქნება ამაზე დათანხმება!

რ. ი. – მაშინ უარი თქვეს, ე, არ დაბრუნდნენ!

ბ. ჯ. – აღამიანი ყველა განსხვავებულია სხვადასხვა აზრითა’ და რწმენით. თუ იქ ქართული დროშა არ იფრიალებს და ქართული რწმენა არ იქნება, მე მაგალითად, არ დაებრუნდები! ახლა იქიდან და(გამო)ბრუნებულები ლაპარაკობენ, რომ “არავის (“ვინმეს”) არაფერს უშეგებენ (“უ-ენ-ე-ბ-ენ”) რუსები; დალში ვინცაა, ისინი კარგი ხალხიაო” და იმას აღარ ხედავენ, ე, რა გაგვიკეთეს (“მო-გ-ე-ო-წ-ყ-ეს”) და რამდენი ტერიტორია დაგვაკარგვინეს! მე არაფერით, რაც არ უნდა კარგი ხალხი იყონ (“იქნებიან”), არც დაეჯდები იმათთან, ზოგი ჩვენიანი კი იმათთან ერთად ქვიფობს...

რ. ი. – ეს, ალბათ, იმიტომ, რომ იქ, თავიანთ სახლში, უნდათ ყოფნა...

ბ. ჯ. – ყოფნა უნდათ, მაგრამ ვისაც თავისი სიამავე და თავისი სამშობლოს რწმენა აქვს, იმან უნდა მოთმინოს! ძალიან მეცოდებიან მოხუცები, მამიდარემი რამდენს (“რა ზო’მა’ს”) ნერვიულობს!.. იქით იწვეს: “შევალო”, ომში მოკლული (“ნა-დგ-რ-ომ-ი”) შვილი’ს საფლავზე უნდა ასვლა, ეერ ისვენებს (შუქრი მარგიანი ჩემი მამიდაშვილი იყო).

რ. ი. – მოხუცებს არ უშევთ იქით, არა?

ბ. ჯ. – რა აზრი აქვს?! როგორ უნდა შეირჩინონ იქ სული?! მუშაობა მათ არ შეუძლიათ და არაფერი! ჩვენი ნათესავი – გოგი ქალღანი იყო ახლა დალში შესული... მე ენახე (“შინახავს”) მობრუნებულ: “გერაფერს ვაკეთებდით... წარმოიდგინე, მთელ სოფელში მხოლოდ ორი კაცი რომ არისო”... აფხაზებს’ა და რუსებს გამოუტანიათ ქილები (“ბანკ-ე-ბ-ი”), კონსერვები, მოაჯირებზე ჩა-უმწკრივებიათ და პირდაპირ სახლისკენ დაუწყიათ ნიშანში სროლა (“თოფ-ობ-ა”)... კარები (“ყორ-ე-ბ-ი”) და კედლები (“წიგ-დ-ე-ბ-ი”) – ყველაფერი დაცხრილულია. დადიანო, მორიგეობენ იქ, შტაბი აქეთ ომბრიშალში...

რ. ი. – მხოლოდ ორი კაცი რომ იყო (“იყვნენ”) სოფელში, რატომ ვერ მუშაობდნენ (“ა-თიბ-ა-დ-ენ-ენ”)? გულს ვერ უდებდნენ საქმეს?..

ბ. ჯ. - წარმოიდგინე, ახლა... აფხაზები დადიან... როდის ვინ მოვა, ვინ იცის?! რისი გული გექნება? ახლოს არააინ არაა... რა თქმა უნდა, გულს ვერ დაუდებ მუშაობას ("თიბ-ეა-ს"). ოჯახში ბავშვი და ქალი რომაა, მაშინ გაქვს მუშაობის სურვილი ("სა-თიბ-ად გულ-ი"), თორემ... მთელ სოფელში რა მთელ ხეობაში როცა სიცარიელეა, მაშინ რა უნდა ქნა?!

რ. ი. - შარშან (რომ) შემოვიდნენ დაღში რუსები და აფხაზები და მთელი ხეობა დაცა-ლა ქართველებისგან, მაშინ შენთან მოვიდნენ ღტოლვილები?

ბ. ჯ. - კი, ჩემი ახლობლები ("ძირ-ის-ა'-ნ-ი") - მამიდაშვილები, ბიძაშვილები - ოცდაშვიდ კაცამდე.

რ. ი. - ამდენი სტუმარი გყავდა?

ბ. ჯ. - სტუმრები არ არიან, ახლობლები არიან.

რ. ი. - რამდენ ხანს იყვნენ?

ბ. ჯ. - ჰო, ათ დღემდე, სანამ წასვლა არ მოგეარდა ("სა-დგომ-ს და-ა-დგ-ა"), გზა ხომ ჩაკეტილი იყო იქიდან?!

რ. ი. - და სად წავიდნენ?

ბ. ჯ. - ჯერ ქუთაისში, ქუთაისიდან - ბორჯომში, ბორჯომიდან - თბილისში...

რ. ი. - დიდხანს მიდიოდნენ, არა? პრობლემები ჰქონდათ!

ბ. ჯ. - სამ დღეს იყვნენ ქუთაისში, ზოგი მეტსაც... ხუთი დღის განმავლობაში მიდიოდნენ გზაზე, სანამ ჩააღწეოდნენ თბილისამდე.

რ. ი. - თბილისში რაღაც სხვა გზით არ წავიდნენ?

ბ. ჯ. - ბორჯომიდან... იქიდან არც ვყოფილვარ მე საერთოდ. ბორჯომიდან - ბაკურიანში, იქიდან წალკაში, წალკიდან - თბილისში. მობილურებით ველაპარაკებოდით გზაში... ჩემს ნათესავებს ომი'ს დაწყები'ს დროს დაღში სტუმრები ჰყოლიათ, ისინიც (ჩემი ახლობლები თითქმის ყველა) პატარა ბავშვებით იყვნენ...

რ. ი. - ამდენი სტუმარი სად დაატყე, სად დააწინე და რა აჭამე?!

ბ. ჯ. - საწოლები ზედა სართულზეც დგას. ოთახებში ყველგან ქალები და ბავშვები იყვნენ, ჩვენ, მამაკაცები, კი - გარეთ, მანქანებში... ვინ როგორ მოთავსდებოდა, იმის მიხედვით ვცხოვრობდით იმ ათ დღეს... ქეთინო მარგარიანი ხომ თქვენი თანამშრომელია? მისი ბავშვები ტოროდნენ, არ უნდოდათ ჭუბერიდან წასვლა, ეგონათ, მაღვევ დაბრუნდებოდნენ ომარიშალში. ნინო ამბობდა თურმე თბილისისკენ მიმავალ გზაზე: "ოი, რა ცოტა ხანი ვიყავი კოდორში"...

რ. ი. - საკმლით მაინც თუ გეხმარებოდათ ვინმე? გიგზანდინდენ? მხოლოდ თქვენს ღტოლვილებს კი არა, სხვებიც უამრავი იყვნენ მაშინ ჭუბერში, დალი'ს ხეობის 17-ვე სოფელი ხომ აქ იყო?!

ბ. ჯ. - ძირითადი ნაკადი ღტოლვილების'ა ჭუბერი'ს სკოლაში იყო და იქ მოქონდათ რაღაც-რაღაცები აქაური სოფლებიდან, ყველა დაღლეებს ეხმარებოდა ("უ-შარ-ჯუ-ე-ბ-ა"). ნაკრიდანაც მოიტანეს პროდუქტები, მესტიიდან - პური'ს ("ხორბლი'ს") ფქვილი... დღევდამ არ ეძინა ლაშას (ის ხომ გამგებელია!), ტელეფონზე სადალაპარაკოდა კი არ ეცადა, ისეთი ამბავი იყო აქ. რუსებმა ზუგდიდისკენ მიმავალი ხიდიც ააფეთქეს, რომ დაღლეები არ გადაადგილებულიყვნენ ქუთაის-თბილისისკენ...

რ. ი. - სკოლაში რომ შეუშვეს ღტოლვილები, იქ სად იყვნენ, საწოლი'ს ქვეშაგები რა ექნებოდათ?

ბ. ჯ. - ოთახებში იყვნენ უბრალოდ... არ ციოდა ("სი-ცხ-ე არ იყო") და თავიანთი ტანსაცმელი ეგოთ ქვეშ.

რ. ი. - შენმა ნათესავებმა, აქ ვინც იყვნენ, გამოირჩინეს რამე დალიდან?

ბ. ჯ. - არაფერი!

რ. ი. - ვერც ტანსაცმელი?!

ბ. ჯ. — საერთოდ არაფერი! რომ მეკითხებოდი, “რატომ არ იომესო?” — ომი კი არადა, წარმოიდგინე, ხუთასკილოიანი ბომბი რომ ჩამოვარდება ერთ პატარა სოფელში (თანაც იმ დროს ყველა სასაფლაოზე იყო — თამარ გერლიანს კრძალავდნენ), რამდენ უბედურება დატრიალდება, იცი? შეიძლება ყურებიდან სისხლმაც კი იჩქეფოს. ტანსაცმლის აღება კი არა, საით გაქცეულიყვნენ, იმას ვერ ხედებოდნენ!.. ახლა სათქმელად იოლია! ვერაინ ვერ იომებს ასეთ მომენტში! გაშლილ ადგილებში ბომბის სმა იფანტება, დაღში კი ამხელა (“ამ ზომას”) კლდეები ირგვლივ ძალიან მაღალ წნეეას ქნინან. ბომბის სმა ჭუბერში რომ ისმოდა, წარმოიდგინე, იქ რა ამბავი იქნებოდა?!

რ. ი. — გესმოდათ აქეთ?

ბ. ჯ. — აბა, რა! აქეთ ისმოდა დაბობნება, დაღს რომ არტყამდნენ (“ატყა-უნ-ებ-დნენ”)! იდგა ერთი გრგვინება და გრუხუნია.

რ. ი. — სახლები იცო ძალიან არ დაბობნებს, ლაშა მარგიანი იქ იყო ბოლომდე... ტყეები და კლდეები დაუბობნავეთო.

ბ. ჯ. — ხან კლდეს ხედებოდა და ხან — ტყეებს; შემდეგ სახლებიც ააფეთქეს (“ა-ბუთქეს”). ეს როგორ იყო, იცი? — ვინც სამხედრო საქმე იცის, ადვილად მიხედება: ამით, ეტყობა, იმისი ეშინოდათ, ე, ზიანისა! (“მა-ენ-ედ”), და პირდაპირ ყრიდნენ ბომბებს საღონებიდან, თვითონაც მაღალზე ერჩით ფრენა მთებში და ამიტომ ვერ ახევედრებდნენ მოსახლეობას, თორემ კი არ უფრთხილდებოდნენ (ზოგავდნენ)... გენწვიშში, მაგალითად, პირდაპირ გულბანები ს სახლს მორატყეს.

რ. ი. — ააფეთქეს?

ბ. ჯ. — შუა ეზოში ჩამოვადეს (“დაარტყეს”)! ორ-სამ სახლს სახურავი არ შეარჩინა საერთოდ; ბომბის ჩამონადგებ ადგილას (“დანაცემს”თან) უზარმაზარი ორბო გაკეთებულა.

რ. ი. — სახლში ალბათ არავინ იყო?

ბ. ჯ. — გამოსულები იყვნენ, კიდევ კარგი! აქ მოიყვანეს ზუსტად იმ საღამოს გივი გულბანი. თურმე არ მოდიოდა და ძალით წამოუყვანია თავისი შეილიშვილს. აეთო სამხედროში მუშაობდა და იძულების წესით გამოუყვანია ბაბუა და, როგორც იქნა, ჩემამდე მოიყვანა. ზუსტად იმ დამეს მათი სახლისთვის (“ქორ-ად”) დაურტყამთ ბომბი. ძირითადად, სადაც სამხედროები ცხოვრობდნენ, იმ სახლებს ბომბავდნენ, წინასწარ იცოდნენ ყველაფერი.

რ. ი. — ჩვენი სამხედრო ბატალიონი და ჯარი ხომ იდგა?

ბ. ჯ. — რუსების ს აგენტები იყვნენ ყველგან და სადაც რა სამხედრო წერტილი იყო, ის ყველგან გაყიდული იყო როგორც ადრინდელ ომში, ისე ახლაც.

რ. ი. — მე ასე ვიცი, რომ კარგი შეიარაღება პქონიათ დაღში. სითბური რაკეტებიც კი პქონიათ და იმით თვითმფრინავები ჩამოვადეს!..

ბ. ჯ. — რა ვიცი ახლა, რა პქონია! წინასწარ ყველაფერი გათვალისწინებული პქონდათ იმათ... ისე მაღლა დაფრინავდნენ, რომ ჩვენი ჩამომგდებნი ვერ აღწევდნენ იქამდე. მაღლიდან ისროდნენ პირდაპირ, ისე არა, ე, კასეტურ ბომბებს რომ ურტყამენ. იქამდე ვერც ერთი სითბური რაკეტა ვერ ააღწევს.

რ. ი. — თვითმფრინავები ს ჩამოვადება იქ ვერ მოახერხებს?

ბ. ჯ. — ვერა, იმათ ჩვენი თვითმფრინავები თუ ჩამოვადებდნენ, თორემ ისე მაღლა მიფრინავდნენ, იმათი ჩამომგდები სხვა არაფერი იყო... სასაფლაოზე ჩამოვადებით (“დაურტყამთ”) რამდენიმე. ასე რომ დაუმიზნებენ, ის არის ზუსტად შედგეოვ გათვლილი. ჩემი მამა ხომ იქ იყო? რძალიცო — იმ დღეს გასვენებაში ყოფილან: “ჩვენ გაავრბოდითო და ისე ცვილილი ბომბები, მხოლოდ იმას ვფიქრობდით (“ვა-ჭკუებ-დ-ით”), აი, ახლა დამეცემა ბომბიო. არავინ (“არც ვინ”) დაინდეს იქ! არავინ დაუზოგავთ! — ხაღხმა მიცვალებული ს დაკარგულა სასწაულად მოასწრო”.

ხუთასკაციანი მაგიდები ("სტოლ-ები") გაწყობილი ("გაშლილი") დარჩენილა.

რ. ი. — ერთი ჭიქის წაქცევაც ("შენ-დობა") კი ვერ მოუსწრიათ, ისე გაფანტულან ყველანი: ზოგი — ტყეში, ზოგიც — მდინარისკენ... ქელების სუფრა, ალბათ, რუს მფრინავეებს დარჩათ — მეტის ღირსნი არც იყვნენ სამეგობოთა პროცესიის დამომბავები.

ზ. ჯ. — დაბობვისას, შენ წარმოიდგინე, ყურებიდან სისხლი რომ გადმოდის, რამხელა წნევა უნდა იყოს იქ?! ის ადამიანის ნერვებსა და ფსიქიკას რას უზამს და როგორ შეშლის ("აშლის") ყველას?! ეს ხუთასკაციანი ბოზი, დიდი სატიერთო მანქანა ("გრუზაეიკი") რომ ჩამიძვება, იმხელა ორმოს აკეთებს ("აწყობს"), სადაც დაეცემა.

რ. ი. — ამ ომის დროს ჩვენი ჯარი თუ იყო იქ?

ზ. ჯ. — შინაგანი ჯარი იყო, მაგრამ ისეთი არაფერი, აი, კარგად რომ ვიპოვო ჯარი!

რ. ი. — შარშან, ჩვენ რომ ვიყავით დალში, ყოველი სოფლის შესასვლელში იდგნენ სამხედროები და გამომწმენდნენ მანამ, სანამ ომი დაიწყებოდა. აგვისტოში ხომ დაიწყო და ივლისში ვიყავით ჩვენ იქ. მაშინ ვუყურებდით, რომ სამხედროები ნამდვილად იყვნენ იქ, ომის დროს კი ზოგი საკენი-ჭებურის უღელტეხილიდან გადმოსულა. თურმე მიატოვეს იარაღი, ტექნიკა; "ყველაფერს გზაზე ტოვებდნენ და ზოგი — ფეხით, ზოგიც — მანქანით დალიდნენ გარბოლად".

ზ. ჯ. — ყველა გონებაარეული (შეშლილი) იყო და დაბნეულან ("თავს ვერსაით შერებოდნენ თურმე"), ზოგი ზევით მიდიოდა, ზოგი — ქვევით. ყველა არეული (იყო) ამდენი დაბობვისგან.

რ. ი. — სამხედრომ ხომ უნდა იცოდეს, ჯარიში ყოფნა რასაც ნიშნავს?! "ბრძოლის ბრძანება არ პქონიათ იმიტომ, რომ ბევრი მსხვერპლი მოჰყვებოდალ" — შენ როგორ ფიქრობ ამის თაობაზე ("შედ-ს-ზე")?

ზ. ჯ. — ვის ეომები?! თვითმფრინავების გარდა, იქ საომარი არაფერი იყო. სამი დღე განუწყვეტლივ ბომბავდნენ კოდორის ხეობას. სამი დღის შემდეგ კი, როცა დარწმუნდნენ, რომ იქაურობა დაცარიელებული იყო, მხოლოდ მაშინ ასულა რუსები ის ჯარი. ამით მოსაგეს ჩვენი მეომრების ფსიქიკა და მიყელი ხალხისაც. პირისპირ ბრძოლა (რომ) ყოფილიყო, მაშინ (ყველაფერი) სხვანაირად იქნებოდა ამ დაბობვით დათრგუნეს, დაცარიელეს ხეობა — მეომარი და მცხოვრები — ყველა გამოვიდა იქიდან.

რ. ი. — დალის მდებარეობა ისეთია, რომ კლდე-ღრეებში შეეძლოთ ჩვენს მეომრებს მიმალვა, შემდეგ კი საშალავიდან გაუწყვედნენ წინააღმდეგობას და ზარალსაც დიდს მიაყენებდნენ. ხომ შეიძლებოდა ასეთი რამ?!

ზ. ჯ. — არა მგონია! ვინც კი დარჩებოდა, არაფის დატოვებდნენ ცოცხალს, ყველას დახოცებდნენ. წარმოიდგინე კბილებამდე შეიარაღებული რუსები ის ჯარი! პატრულირებდნენ ვერტმფრენები, "კრაკადილებს" რომ ეძახიან. წინააღმდეგობას რა ადგილიდანაც უწყევნენ, ისინი იმ ადგილს წვავენ მთლიანად, არაფერს ტოვებენ. ჩეჩნებიც ომობდნენ, მაგრამ პარტიზანული მოიზად იყო, თანაც ყველაფერს ხომ თავ-თავის მომზადება უნდა?

რ. ი. — დალელებს სხვა გამოსავალი არ პქონდათ?

ზ. ჯ. — გამოსავალი არაფერი! დალელებმა ცამეტი წელი მართლაც ("მ-ტიკი-ედ") გმირულად შეინარჩუნეს ხეობა, რამდენი ვეჟაციონ სიცოცხლის ფასად!.. შემდეგ იარაღი ყველას ჩამოართვეს. ერთი ავტომატიც კი არ დატოვეს არც ერთ ოჯახში... ამ განიარაღების შემდეგ ორ წელიწადში დალი დაიკარგა ("გან-ქარ-და"). დალელები ის დარჩნენ ასე უიარაღოდ რა აზრი პქონდა?! რუსეთს თავისი მიზანი აქვს, ძალაც აქვს და იმ მიზანს აღწევს.

რ. ი. — ახლა კუბერში ძალიან ცოტა არიან დალელები. სოფელ-სოფელ დაედვიართ და ასე ვეებით შარშანდელ გამოსულელებს ("ნ-კ-დ-ომ-ებ-ს").

ზ. ჯ. — არაფერი აზრი არა აქვს აქ დღოდინს და იმიტომ. იქ, აღმოსავლეთ საქართველოში, სადაც ჩაასახლეს დალელები (მეც მინახავს), კარგი სახლებია... ავეყვი ერთხელ ლაშას, დალელები რომ მიჰყავდა. სვანეთში და დალში კარგი ჰაერია, მაგრამ საცხოვრებელს უარობები და

შედეგები იქაური სოფლებისა“ ბევრად სჯობს. დაბრუნების მიანიც არაფერი ჩანს და ამიტომ სჯობს დაფუძნება და დასახლება“ს“ დაწყება. ”აფხაზეთში დაბრუნება იქნებაო“ – ამის ლოღინში ბევრი გზას ასცდა; მაშინაც, პირველი ლტოლვილობისას, ვინც დაბრუნების“ს“ ლოღინში არ გაჩერდა (“დაჯდა”) და უცებ დაიწყო დასახლება, მოგებული დარჩა. იმათ უკვე ყველაფერი შეიქმნეს და ყველაფერი ხელთ აქვთ, ხოლო ის, ვინც დაბრუნებას ელოდა, ჩამორჩა. ახლაც იგივე განმეორდება. რასაც გააკეთებ, ის არ დაგეპარება... ბინებში ლოღინს ის სჯობს, რომ გავიდეს სოფლის კაცი სოფელში და რაღაც შექმნას. ლაშასაც სულ ამას ვეუბნებოდი: “არ გააჩეროთ ეს ხალხი ქალაქში. რაც შეიძლებოდას ჩქარა (“ხელად”) გაიყვანეთ სოფლებში-მეთქი!” – ვინც დალიდან საქონლის გაყვანა მოახერხა და ქალაქში მოხვდა, იმათ ყველაფერი გაყიდეს და დარჩნენ ცარიელი, კომპენსაციებიც მალე შემოეხარჯებოთ, ხოლო ვინც სოფელში დაიწყო დასახლება, იმათ უკვე შექმნეს რაღაც.

რ. ი. – მეტწილად მოხუცებს უკითრ უფრო.

ბ. ჯ. – რა თქმა უნდა! – ძნელია (“გარჯა არის”) მთელი ცხოვრების მიანძილზე ნაშრომ-ნაჯაფის (“ნა-გარჯ-ის”) ერთ დღეში დატოვება... ბინებში და კორპუსებში დაღვლებს გაუჭირდათ (“გარჯა მო-უკდა-თ”), აბა რა.. მხოლოდ სული“ს“ შერჩენაზე არ არის საქმე – ეზოში საქმიანობა და ფუსფუსი (“და-ბორკუა”) აწყნარებს ნერვებს.

რ. ი. – მე და ლაშასაც გეისაუბრია ამაზე. ისიც ამას ამბობდა: “სოფელში გაზრდილი კაცი ქალაქში ვერ გაძლებსო”. ამიტომ იმასაც სურდა, რომ სოფლებში გაეგზავნა ხალხი, მაგრამ ყველა ლტოლვილს ეს მიანიცდამინიც არ უნდოდა, თბილისი ერჩიათ.

ბ. ჯ. – არ უნდა და ნუ უნდა! – ძალიან ხომ ვერ დაასახლებ?!

რ. ი. – ლტოლვილობის“ს“ გამოცდილება კი გაქვთ დაღვლებს. წინა შეცდომები რაც იყო, იმას გამოასწორებთ და ახლა უფრო სწორ გზას დაადგებით.

ბ. ჯ. – რა თქმა უნდა! ჰკვიანები უკეთეს გზაზე წავლენ და ვისაც სოფელი არ უნდა, ისინი შემდგომ ინანებენ. აღმოსავლეთ საქართველოში ყველა კარგად არის სვანეთთან შედარებით. ბავშვების მომავლისათვისაც როგორი კარგია, რამდენნაირი პირობები და შესაძლებლობები არსებობს! ჩემი ბიჭები ორივე ვარჯიშობენ... უფროსი ვაჟი – ლევანი მოეწყო უმაღლეს სასწავლებელში. ათოთლა რომ მიხარია... კარგადაც სწავლობენ და ვარჯიშობენ კიდევ, რითაც თავიანთ მიზნებს მაუწყებლად მიაღწევენ, აქ კი არაფერია ბავშვებისათვის (“ბავშვებ-ად”).

რ. ი. – მაინც ქალაქისკენ უფრო იწევეს კაცი.

ბ. ჯ. – აქ ყოფნა ძალიან ძნელია, განსაკუთრებით ზამთარში; ჩემი ცოლოურები (“სამთილო”) ზემოთ ცხოვრობენ, ფარში, იქ მთლად არანაირი პირობები არაა ბავშვებისთვის.

რ. ი. – ჭუბურიდან მაინც უფრო ადვილია ქალაქში ჩასვლა.

ბ. ჯ. – აქედან უფრო ახლოსაა ქალაქი. ადრე აქ მუშაობა უფრო იყო, რაღაცას იშოვიდა კაცი, ზემოთ კი ყოველთვის ძალიან ცუდი პირობები იყო... ოჯახს, საკუთარი მეურნეობის გარდა, არაფერი შეცოლადალი არ ჰქონდა. წელს ჭუბურში ცუდი ამინდები იყო და აგვისტოშიც კი საძოვარზე ბალახი (“სა-ციოხ-ნი”) ჯერ არ იყო ამოსული. ასეთ დროს რა უნდა აჯამო საქონელს ისეთი, რომ მოგება დაგიტოვოს?! წარმოიდგინე, აქ ათი ლარი ღირდა თივის შეკერა (“ტუკი”), იქ კი ოთხ ლარს ქვემოთ არ ჩავიდა, ეს აღმოსავლეთში. მოტანა იკითხე შენ ახლა იმისი?

რ. ი. – მიხდებოდა გაქვთ? რომ ვიყურები ირგვლივ, ტყე და კლდეები ჩანს მხოლოდ.

ბ. ჯ. – აქ, რაც გინდა კარგი ოჯახი იყოს, ხუთი ძროხაზე მეტს ვერ არჩენს, თუ კარგად გამოიკვება. წარმოიდგინე, როგორი ძვირია ყველაფერი და ხუთი ძროხა ან გეყოფა, ან – არა, ოჯახი რომ არჩინო (“შეინახო”).

რ. ი. – აქ ძირითადი სამუშაო ტყის ჭრა (“ქნცე-უა”) არის, არა?

ბ. ჯ. – ეს ყველაფერიც რომ ჩაქვტეს? ამბობენ, აგვისტოში ისევ დაიწყებო, მაგრამ...

რ. ი. – იმასაც ამბობენ, სვანეთის“ს“ ტყეებს აუქციონზე გაყიდნაო.

ბ. ჯ. – (თუ) გაყვილიან, რა მნიშვნელობა აქვს?... მუშები მაინც ესენი არიან, აი, მეწარმეები, მთავარია, მუშაობა იყოს! ახლა ისეთი ადგილები არის აქ, რომ გადაბერებული ხეების მეტი არაფერია, ასეთი ხე კი უკვე მოსატრეულდა... ხომ ამოდის ახალიც და მას გასაქანი (თუ) ექნება ძველებსაგან, მაშინ კარგად იხარება. ტრაქტორები'ს! ნასიარულეცუ დაყრილი თესლიდან ახალი ხე ამოდის, რომ ყველაფერი გეგმაზომიერად კეთდებოდეს... რამდენი ხანია სატყეო მეურნეობა ("ლეს-ხოზი") აღარ მუშაობს, თორემ პირველ რიგში საჭიროა სათბურების ("პარნიკები-ის") გაკეთება... აქ საუკეთესო ნერგები გამოვა... ქვემო ქართლში რომ გაეკითხე, ას ლარამდე ღირდა ის, ე. "ვერცხლისფერ ფიჭვს" რომ ემახიან.

რ. ი. – სვანები თუ იცავდნენ ტყე'ს კანონებს, ანუ ბებერ ხეს ტრიდნენ და ახალს ტოვებდნენ?

ბ. ჯ. – აბა, როგორ? – სატყეო ყველას დანომრავდა – რომელი იყო მოსატრეული და რომელი დასატოვებელი ("ა'-სა-წყობი"). ახლა გარემოს დაცვაც კი არ გადის ტყეებში... რამდენი საქმეა იქ გასაკეთებელი, მაგრამ...

რ. ი. – აკეთებს ("იჭმს") ეინმე ახლა რამეს?

ბ. ჯ. – არაფერს მრავლავს აკეთებს, საქმეც ეს არის... ახლა, მაგალითად, სანერგეები რომ გაკეთდეს, ყველაფერი გამოსატანია, ე. ძველი ტყე რაც არის... ზემოთა ტყეებისკენ მეწარმეებს გზები თავიანთი სახსრებით აქვთ გაკეთებული... ხომ არ გგონია, ეინმე დაეხმარა ან სახელმწიფომ სახსრები გამოუყო პიტლოებზე გზები'ს! გასაყვანად? ყველაფერი თავისით გააკეთეს, სამუშაო რომ იყოს და საქმე რომ ჰქონდეთ, იმისთვის. არიან ისეთებიც, ვხა რომ გააკეთეს, იმი'ს ხარჯიც ვერა აქვთ ადებული. შარშან მოჭრა ვერ მოასწრეს, წელს კი ტყის ჭრა ჯერაც არ დაწყებულა.

რ. ი. – შორ მანძილზე არის გზები გაკეთებული?

ბ. ჯ. – ზო, ბოლომდე, აქეთ-იქით რასაც უყურებ, იმ ადგილებამდე.

რ. ი. – და სად მიაქვთ შორ'ები'?

ბ. ჯ. – სახერხები ამუშავებენ.

რ. ი. – ფიცარს სად წაიღებდნენ?

ბ. ჯ. – ზუგდიდში და სხვადასხვა მიმართულებით, ალბათ.

რ. ი. – თურქეთშიც ხომ არა?

ბ. ჯ. – თურქეთში არა მგონია, იქ უფრო წიფელა აინტერესებთ.

რ. ი. – კარგი ჯიში'ს ხეები რომელია ამ ტყეებში?

ბ. ჯ. – არაფერი ისეთი... წიფელა აღარცაა დარჩენილი და, ძირითადად, ნაძვი და ფიჭვია, წაბლიც არის, მაგრამ იმას ახლა აღარაფერს ჭრის, ცოტაა და იმიტომ.

რ. ი. – შავი ხე? ის ხომ ძვირი ღირს? შავი ხე მაკაგონი ხომ არ არის?

ბ. ჯ. – მაკაგონი აქ არც ხარობს. შავი ხეა ნაძვი და ფიჭვი...

რ. ი. – რა მშვენიერია ეს ტყეები!... ცოდეა არ არის? – მოსატრეულად ძალიან მენანება.

ბ. ჯ. – აქ ყველგან განაკაფია ("ნა-ტყორ-ავი არის"), მაგრამ ეტყობა? – ამოდის და ამოდის ახალ-ახალი. ამ ადგილას მოსატრეული აღარაფერი დარჩა, ყველა ახალგაზრდაა. ხედავ, რამდენია ერთად ამოსული? ისინი თუ არ განცალკევდა, ერთმანეთს თვითონვე გაახმობენ... ამიტომ სანერგეები უნდა გაკეთდეს ("მო-წყობა-ს") აუცილებლად, რომ ყველა სათითოდ გადაირგოს. გახმობას ის არ სჯობს, რომ გამოზშირო ტყე და, როგორც წესია, ისე გადარგო? ამით ორი საქმე კეთდება, ტყეც უკეთესი გამოვა და ფასიც დაედება.

რ. ი. – რომ გაიყვილოს ეს ტყეები, როგორ ფიქრობ, სვანებს დააწყებინებენ აქ მუშაობას?

ბ. ჯ. – აბა სხვა ეინ იმუშავენს?! ამ კლდეებში, სვანის გარდა, ვერაფერს იმუშავენს! სხვა რომ მოვიდეს და იმუშაოს, აქაური უკმეხლად იქნება, ეს როგორ შეიძლება?! მაინც აქაური უნდა დასაქმდეს. ეინ უნდა მოვიდეს?! ჩინელებმა დააპირეს შარშან, მაგრამ შემდეგ...

რ. ი. — სვანებს აქვთ მდენი ფული, რომ იყიდონ ეს ტყეები?

ზ. ჯ. — ამაზე იყო ლაპარაკი!.. შევარამებმა ხუთწლიანი ვადით რომ იყიდონ, 80 ათასი დოლარი ჯდება ეს ტყე, მაგრამ ამას ხომ მხოლოდ ერთი ვერ გასწვდება?! ამიტომ ათმა ოჯახმა უნდა გაინაწილოს...

რ. ი. — ეს ყველანაირად კარგია თქვენთვის.

ზ. ჯ. — რა თქმა უნდა! უსაქმოდ (“ცუდად”) ყოფნას მუშაობა (“თიბე-ვა”) არ სჯობია? სა-მუშაოდ ექნებათ და შემოსავალიც...

რ. ი. — მადლობთ, აბა, დიდი მადლობა (“გულად *ბ-კუბ-ელ-ი”) შეგაწუხეთ... დიდხანს იცოცხლე (“ევა-ს [დრომდე] იყავი < ევა-ს[ა]-მც ხ-არ”)! დალში, ღმერთმა ქნას, მალე დაბრუნე-ბულიყავით!

ზ. ჯ. — კარგად იყავი (“კარგადამც ხარ”)!
* * *

რ. ი. — ისეუ გუპარი უახე მქა, ალო!

ქ. მ. — მი სწოე ქეთუან მარგიან, ანთიმოზ მარგიან გეზალ, საბუთარისგა სოამრან ანტონ. მიშუე მუ კორარასგა ჩის სორამდ სოთორნ. მიშუე ბაბა იზგა მელასს ი ერხან სწიშდ ქანაზუ რიქე უარჩათე, ერწინლო დანლოე ი ერხან აფხუწთთე, კერძოდ, კორჩათე, ოჩამჩირე რამონთე. ალა ლანსუ გუნ, გუნ სომა სოფელ, მდიდარ, ლამქანდამან, შემოსაულთან. კორჩადასგა ასობით მუშუქან იზგა. მარე ვიორკიე აფხუწურ სოფლარ ნაცხიბდას ი ევლა დალ ლანსუ ექა, რუსეთ-აფხაზეთცახან ლიშამდლიე ქისტუ-ეშუე მანკურე პირტულ მსხურეკოდ კორჩაა ნსხუნ, ჩუანისხ ი ჩუადგვრამუნეხ ერე მანგ. ამგუნამ ქორანლ ნიდაა ი უგვრამაულად ეშხუამ მამ ოთტურჩას. ერქანლო ნიშგუნეა სოფელი პარტიზან ჰეგენტარ რამდენიმედ უანგვრეხ ერხაწუთსგა სვალაქუნგე ი თერანლ ეხერ ქვმარანლშუ სვანუშილორლანს, უოშუამადინ ეხერ ამეო ლგვინტლაუე, უიმეხურე ქორანლს ი ნალსიგუნტას სვანანგნოლანს. ამქალი ლესგდი ჰაზუნას ი ბადარ ნადაა ჩის ერე, მარე ლანდი მანგ ტურერდ ი უდუმიბირი ანდვილარდ როქ ლის ლესბე.

რ. ი. — უოშა ლგუნამ ხო, ჩიქე ექა მქა!

ქ. მ. — ოხუიშდიეშდიარა.

რ. ი. — სი იშა თემიშ ხო?

ქ. მ. — მი სწიე გიოშა მარგიან, მარე ტვიც რქქა, მამტეშე განსხუაუნება ალ თემარ ნესგა ნამ, მარგიანანლს, მამ ნაბუა. სამუხუს, ჩურელო ლიგქეს, გუაროში ი მეხუიბი უახეს ნამ მეგვად სოკლურიდ ი სწილჩიედ. ამაღ მეჰად ტულოდ: „მარგიან ლი მარგიან!“ მამ სერდე ლი, გიოშა ირა, გუდუშა ჰა მენაშა... მეხუიბს ხაკუ განუე ლიგენე ჰიორე ი ლისხეი...

რ. ი. — მიზეგ მამ ნოლოდ მელანსანქა ქალიგედოშ?

ქ. მ. — მასმა, უითომ დორი გუარს ეხერ ათბეკენა უშხუნარ — ბერიანალ ი მარგიანანლ. შუნისხგა ნამ „ხორა მარგიანანლ“, ხორა გიოშას“ ნატულის.

რ. ი. — ხორა მარგიანანლს იმად ჩატულის?

ქ. მ. — იმად ი გუარ მარგიან უთბე შუნისხგა სწერთოდ ლუთრობცახან ირშუნი. მანკურე კლას მელანისგა ვიორგი მარგიანს ეხერ ოთფიშუა, დოსდ, ალა გუნ დოსდ ლგმარ, შამ ი საუკუნე მი ზუსტად მამ მაშუიდ. ერგქა ბაპარ მულან-მევალისგა რწინალოდნორ მარგიანანლ ლგმარნელიხ. სოშა ვიორგი ბაბ გუნ ლგთირ ლგმარ, აჯად ბაბ ზაქარ, უოშამინ მასმა მიშუე მუქუნან ი მერამანსანქა...

რ. ი. — მწერლარ ი პოეტარ ჩუჭირდას... მოკლეთ, გუნ ხოჩალ ხიშდ! ათხე მარგიანანლ ფიშირ ლისა ქამენადე მელანსანქა?

ქ. მ. — მანკურიე კისდ ფიშირ აჩანდქა უარჩათე.

რ. ო. — ენე უოშა ზანს ხიზგად, ე, ყარჩას?

ქ. მ. — ათხე მი ყარჩა ამჟს, მანდღლად გარ მაშუიდ. ოშთხუ-ოხტიშდ ლეზილ ამქერენესგა ერხან, აშ ნათანუ ენე სუი. ყარჩანან შუანარ სოშა მენჭირდ მანგ ატანს კოჩარათე.

რ. ო. — ქუინელ ამბანუ ლანსუქადუინ მანდე ისგუ გუნჯარო.

ქ. მ. — სოშლანსქა ნამბაუ მასმა მიე ეშხუ ამბანუ: ნიშგუეა გუნჯარს ბეკარობ ახვედა მერმე გუნჯარცანს, მელანარ ლის ეჯარსო. ეშხუინ, მორის ეჯარს წორდ გეპარ ოთხუიას ნიშგუემანსქა. მესამეინ ეჯარე სოშლანს ოსმაქუელას: „ალო, წორს ესერ მამ იყედს, ჰემა ესერ ნიშგუეა გუნჯარი ჰასტუშს, ნინას, მინეშეო ქანსუწურღიდ“. ათხე ალა ნიშგუეა სოშანლს ოთხუშგდას, ეჯლა ერე ეჯა, ლეკუშგრი, დეშ ლეშარ ნინს შესაფერის.

რ. ო. — თან იდგარანლდას ი თან დინას იშგომდას მო?

ქ. მ. — უ, ეჯა ლალ ნაუშბულოშ ათხუენინა; ამა სოჩამდ მემორტე ი მესანჯრე ი სოჩა სოშანლს გუეში სოჩანდ ოთგენას ლაგას. ნინას ლალ ყაბულს ამქედელი სერ ლაქმილს გუნანბლა, ლამუარან ლინთსლანლა ი გუეში სოჩამდ რუალდაწყენლი.

რ. ო. — ნინა გეზალ იშა ლანსუ?

ქ. მ. — რაუდენი გეზალ, ბათუე დარჩირ. ექს, ბათო ხამტრედისა იზგა ი გუნ სოჩა მარე ლანსუ. მოკლეთ, ნინად ეჯეი სოჩა ლიზურალუ ვნქუენი, მორი გუნჯარ ნესგა ლიმანსტულ რუქაქუენი, მიჩენუ უსგუა გეზალ ვიანჯარდე (სენში დინა ი სემი ჰეინტი), ნინს თხუეი ლანდეთეგა ლანდუნად სულუნდას ლამუარსი ი ლანთილისო.

რ. ო. — დანლს მამ სოფელისგა სიზგად?

ქ. მ. — ომარიშანლს. ლოშიალე ლიბანლდ უოშთხუ ზანს სეშებინ ოთხგარედ მი ი მიშგუ ქანდ აფხუთ, ანალდაბას მორისართულიან სოშა ქორან ლიგემ, ჰაზუე, ბად, ქორ — მაგ ეოხანწყუბულედ: „ალა როქ ერქად ოლრეშად, უოდ როქ ბოფშარ სტუდენტარ ირას“. გაცხანდ, რიქე მანგ აკლანდას, სოჩამდ ნულუნდა რინოუშუ გუეშ, ერქა ვანბინს ლიშანლ ი რინოუშ მანგ სოლამიე ი უეშგად ი უეშგად გარ ოჩანდ. მი მუ ენე ვანხვარტაუეს, შაუ მი!

რ. ო. — უი! მან ზაუეი ლანსუ ალა?

ქ. მ. — ოთხმოცდაცაეტი... აგუინტომსგა დამ ვანბინს ლიშანლ, მეშდეშხუ ნოეშბერს კოჩარა ვანციხეი, დეკემბერისგა მუ ვანხვარტაუეს.

რ. ო. — იშოლდამა ისგუ მუ?

ქ. მ. — მამა, უკუე მამამჩენე ლგანს ლანსუ, მარე მთელ ცხოურებანს ნაგარქენანჭირთო ლიციურე ზაგარქენ: „თხე ერ ლახსრეტენე რიგუაშ...“ ი მეშდე ლადელურლო რუადხვარტაუეს.

რ. ო. — ჯა გარ არდამა?

ქ. მ. — ჯა გარ მამა! მიშგუ ხოსურა ჯემილ, ტაო, ლენინგარადს ითორდა. ლოშანდ ერ ვანბინს, აშ ქიას, შიშგუ რუანჯანდ. მიშგუ მუს ერის მახენე რიდ სანდა ი ერის მიედ ნადლა, მარე ენას ეში რ'ოთჯარტინა. წარმოიდგინე, ლენინგარადსანს ნანჯანდუ მირდაპირ მოწიციანლთე ვანქედ. ნანს, სოფელ ერ ონდურდალქა (უკუე ნანოზ ლანსუ), შუკუეი სგალოსხუილდად ი რუ-ერ-ანცხირ, „მამა როქ რუანსად“, „ალო მი მამშურს როქ დეშ კუედენი,“ ნანს უანსუარ ტრაქტორთეი (იშგენ ტრანსპორტ ერქა მამგუეშარდა!) ი ჰი უეშგად ატანს. ერქა აფხვარ უკუე ერ ტერიტორიალთე სეამეკედ ლეშარს, იშუამ ნიშგუემ ქორ ლგდა. ესნარ უცეფდ ლახვიშდუეს ტაოს ატომოპტი ჯერ. ალას ეწოხვარტა ი შიშდ კანაოთესგა ალყუინელისგა. კოჩარამსგა აჯად ლანსუშ მესდე ნიშგუემ ბიამუილარ, ქერ-ლახსემას ატომოპტრე ჰერ: „მამა, ტარიელ ესერ ოთდგარანს!“ — ლოსკოარას. ხენსგა სათოე მეტ ანარა მიშგუ ჯემილ კანაოისგა. ერქანდო, რუ-ერ-ამქუეცელი ლოთიუე, ქანთეგენა ქორთო; სკერ-ანქრედ, მიშგუ მუ ლალ დიუნსეი რულუეშუინ. ტაოს სოქუე: „მამა, ათხე როქ წინააღმდეგობა ნოსა მუყარი, სერ როქ დედრიდ!“ ქანსგენინას, მარე უკუე პერიოდ ერქეშ, ერე დერქელდა რუანდგელანს, კოჩარა უკუე მთლიანდ ალყაისგა არდა ი სგალანსანდს ერქანუ. აშეი

წილებში ქანაჩას მიემდ ლადელ ო მემღეშუხე ლადელ მიშგუშუ რუადგარტაუხე. მიშგუ ჯგომლ ტუხედ ოთხუანდ აფხზანს. ალა ერ ჩოცხირდ, ამხან შუქრი უკუე აფხზ ტუქწლსიგა ქლოცანდის ხეშდაბ ო ამი ბედღი ხად ეშუე მიპხან.

ტარიელს, იმუწადე დო ლანსუ, შუქრიდ ჰერ ლანდი, ერე აფხზ ტუქუეო ლიცანდის ოქმურადლ. იმუწად ალმარ ჩულგმარხხ, შუანრე თელღრა ლანსუდა მგაფხზ, ერე ქორისგა ლემარდღლის ო ერ ზურალ ალმარს მეგქად ხელია ესნარ.

რ. ო. — შინ გუმარის ლანსუ დო ერ ზურალ, ჯაშუედი ესა?

ქ. მ. — ეჩი ტუქუ ლანსუ კუიციან, შირ აფხზურ გუმარ ხად, მადე მისა. ხუწად ლანსუხეი ერ ზურალდ. ეხეგი, ლანსუხე როქ ხაქუენდა ქიშხარქა ო ერეი როქ ხეგერალდა აფხზარს: „ნომა როქ ამდად ალმარ შინარხანქაქა“. აღ წეს ხუღუხან ო ალს ემორჩილებიან. შუქრიდ ლესხანთ ო უსხათა მანგ ადხურაუე, უწანთე ხეხუ-კუშე მერედ ტუქულ (ტუქუ — მგაფხზ, ხეხუ — მემგარელ), ხეში გეზალ სორდახ. ალმარე ქირსუფლანდ ხაქუენ შუქრის: „ალო, ხეხერ ჰემოშ ალმარს ქანტხე, ერქა ნანო ესერ ქანატხე ტარიელს“. ერქა შუქრის ეგმარემდ სურათლ ოხუად ლეწუენე, ერ სგოთჯარდუნ, ერე ნამდღილდ უწანთე მიქნემ ალმარ. ამე გუნდად შუქრის გუნ ხუნდ ლეზელლ ოხუად. ერქანლო, მარინე გუმიანს ხამხულა ერუალე ექარე ნანთი ზურალ თბილის: „ტუქულე ლაციადუნაეი შეხუდერა შუქრის ო ეგმარე ესერ ლემარ იმუწადე სოფელს ო ერუ ერ ახლგარდას ერწუე შობეჟილიემა ესერ მოუნდენია, ერწუე, ერე უცეფდ ესერ მოუბოტებია აფხზარე ნდობა ო ამი წყალობით ესერ ოსხეას უშხარდი“. შუქრის გაცხადე სოხლდა ერეი სორა გეშე, სორა, ერეი დამაქერებელ, ერეი მომხიბულე გარგლა... უაი, დედი, ერ ლეჰით ლიმამლდ მგუწად მახედღუე ამქარუე...

რ. ო. — ტარიელ გარ არდადა ტუქუედი ერე?

ქ. მ. — შინა, მარე ქალიგეშუღუნუენე ტარიელიშ გარ სნეკერან. კუიდო გოჯან გეზლერ, ბიძაი გეზლერ... კუიდო მამიდაშელი... ლანსუ აქად — მანგ ჩინანგარტაუხე. ფეშირ ღალ ლანსუ ამეი ხერ. ტარიელ ო ქანდეა ლანგარტაუხე. სგერ-ლოხვენანს ქუეღოე, ერქა ოთოჯარუე შინა ყოფილ მოწაფეს — მგაფხზს. ტარიელს ლენინგარდს, ახეი მეტერბურკს ხატულის, ერე ხად ლეზგერე ისტორიულ ო აფხზარე ბოფშარს რუსულს ხათურედა ხეში ხანს სოფელ ბედიას, ოჩამჩირე რანდის.

რ. ო. — ჩუხოსხლდადა აფხზურ?

ქ. მ. — აფხზურ მამ ხოსხლდა, რუსულს ხათურედა ერე ო ალ ქუინტს ოსქუელა: „ომა, ალა როქ მიშგუ მასწაულღებელ ლანსუდა!“ ო ერ მომენტისგა ერე ლანსუად. ღერბოთუე უკოილე ერას მეჰად ქართულერი ნაშუედალღეშე! მიშგუ ჯგომლ ქინემ დეშ ათირ ერ ბეფუშე. მოწაფელ ხუნდა ხეყენ, ერგენქა ერ მომენტეი იმეი განერუინებულ ბროლ?! ლანგარტაუხეი ადიხ ო იმუა მოწაფელეი აქუარინოლ?! ლიმამლ ერ სხინან, ერ ლით მი ახლდაბას ხუარდახ, მარე იმუწადეი უოხგერე, ერე ტუქუედი მამ ოსქუედ... ო მიშგუ ერწინან ახლობარ ო ეგმარ მანგ ტუქუედი აშუანდ.

რ. ო. — ჩუადგან მარ ღალ ალ ლაბომბუეი?

ქ. მ. — დავარად უარეს მად ლანსუა ერე — ზურალდე გაუმატიურება სხინენ. ახეი, ნან უხუარათე ოყირდ, მარე დღე ხეიკუთუდე, ერე შუანარს ერ ხუნსუდ ექად, ერე ჩუნაკუარ ხადდახ ტუქარჩილხან მეწე უერტალიოტ ლათას შუანარს. ალა „პარიაზ“ ხადს ლუქუედი მთელ ფრონტეი: „ხუნანი — ადგილზე დახურეტა!“ მახპორტალ ო ხაბოთ მანგ ჩოცხირდ. ლუქუედ დეშ გუმარგლიდ. მანგ ლემგარალდე გუმარგლიდ, მანგ — ლურსუდ უხუარ ნენსა, ერე ნომა როქ აგუქენ გულ ლიშუანს.

ახლდაბას მიშგუ მეზუბელდ ოხგას მიშგუ კუშე ბიძაშელიან. მანგ, უსგუა დინა ო დი, ტუქუედი აშუანდ; უსგუა ლუთეი ჩინუილ ხეყენდახ. ეგმარ ლის გუმარმიანალ გუმარდ. ლიმამლჩქედ გუმარმიანალს ო გუმარამიანლს ხანუბობ ხადდახ, ყრილობაშლს ატარახ. აი, ერ გუმარამიანლ ვანტისხ ო სნლერჩხ ალ დიუთლ, ალო დემიდად ახარახ. ადიხ კინდღთე, ერხან ტუქარჩილთე, ტუქარჩილხან, იმეი დო ლანსუ, ზუგადღთე. მარე ერწუე მჟეაღ ო განცდად სხინენ, ერე ეშუედ ეგმარხანქა

პირველ კურსუნდო დემ ლამთურ, ერქნ ნერაქილოზობად ეჩუბ კელ ოსცვირ. მეშდ ლადელს არდან ტუვედ ო იმე მომ ხაპენახ! ნამ ერუნდო ანკერნეს ფოთოე, ურშოხუ ლთ ო ლადან ალყასგა ერ სურადად, ერუნდო ოხხუდიდად გემეო. ტუბტიდ, ჰაგარ, ტანეი ლერეკეშ ო ალა მანგ სგალგეინძლათე, სგალგელტრე ნარ. მერმა ლადელ ქალგკეპარ ნარფულუნარ მებუამ მამ არად, ერნოშ ოთლაფრედ ქიმნარ ო სერ ამეი ხუტიტრტანინალოდად.

რ. ო. — ლტოლჟილობენდო ამჩუ ხარიდ სერ მო, ა, ქუბერს?

ქ. შ. — ერანდო ამჩუ ხუარიდ. ოხუიშდ გეზალ მირი. აღმარდ ჩიემ სახელმწიფო უნივერსიტეტანლ აღზგარეხ. ეშხედ — სამედიცინო. ერქა უმადლესთე მეზი ბოფურემედ ლანსუ ლიმიტო. ერნსკა მართლა მაქუმარ სუი სახელმწიფოშ.

რ. ო. — მამ გუარიაშალთე ო ლუწურლე?

ქ. შ. — გუარიაშალთე სუი ლუწურლე. ოხუიშდ გეზალ მანგ ლაგას ლგანე მარ.

რ. ო. — გეზლანგელორ უოშა ჩირი?

ქ. შ. — გეზლანგელორ — ჩხარა მირი, ღორი თელდგრა ო სემი ჩიყე.

რ. ო. — შუანარ ჩირიხამ ლანყა ო ლთლანდრა?

ქ. შ. — შუანარ ჩირიხ ლანყა ო ლთლანდრა — ეშხუ გურულ ლი რუსთათუნან ო მერმე თბილისედ მგნგარელ ლი.

რ. ო. — ისეუ ქვან მამ ხანსა?

ქ. შ. — თიულერ.

რ. ო. — ათხე ნამ ლარიდ გარიშა ო ლეილა მარგიანლე ქორისგა. აღმარეი ამგებანუ მანდე.

ქ. შ. — აღმარე მიშუე ლამეარ ლიხ, მიშუე სოშა იმედ! ოპ, მიშუე გარიშა ბიძია! მიშუე მიმთოდ ჩინად ტუმილა: „ღუშანდე როქ მანარბ თელდრა, ეჩუენამ თეხანსკა როქ მირი ო თელდრა“. გარიშა ბიძია ნადგარუნდო თხუმი ოჭარშოდ მახუა, ეჩუენამ თეხანსკად ლანსუდა ეჩა მიშგოჟედ! გარიშა ბიძია ხეხუ — ლეილა დედისერთა ლანსუდა, ულამაზეს ზურანლ, კისდ. ამი თუალთე ერქნ ხალხ ზღაპარლხ იმბუნლხ... გუნ სოჩა პედაგოგი ლანსუდა, კისდ განუთერობედ. მეოჩახე მეტე, ლეუზერე, მანანარ ხოდ ხადდა ჰანსუისგა, დანს ხად ამინარ ენო. ყუთილარ ხალტრად მეურ... აღმარე გეზორ მანგ ხონლ, მანგ საამაყო — ნთი-მენთიშდ. გორად ლალ მანარდ დანგუწუთიბა გუი, სურუ დნსგ აჩად... გორა... ოხ, გორა... ეჩა ერ მოგოკითხანუდა, გადგეხნოიდა ო ჰალარს ქანქინა, ეხეგი, ლერბეთ ჩიხანდა ისეუ თხუმი! მანურარი ლიწედს ჰანდურ მამგუეშ სორა! ქა-იმჟამ-ოწუენი, ჩინგ ჩქიმს ხანტე, განსაკუთრებთი ქუბერს!

რ. ო. — ო გარიშა ბიძია დიუთეი ერ მამგუეშ ჩქეჟა? ეჩა ხანდურ სორა ლი!

ქ. შ. — ქეთინო კისდ ჩინ სორა მიშუე ნთიობისგა, მარე ქა-ერ-ანდწუენილან, ამეი ბეგიდ ინერუიანა გარიშა ბიძიად.

რ. ო. — იმად, მდლათან ქვან სორი!..

ქ. შ. — მე, გუნ სორა, მარე ქეთინო ლანსუდა თითთ ხარუნენებელ მთელ სკოლამხა ო დნსგ დანწურლან. აღმარ, უამბო ერ ლანსუდა ქუბერს, ერქანდო ატანსქა თბილისთე ძირითადად. შუანისგა აღ სოფელ მაჭურენე მალაღმთან ლი, რუხა მეტროზუა ზღუის დონიდან. მეცხოშე ო კურამობუშ გუნ მამ ხუთუქუნინდ, მარე მუს მანარდ სოხა ო აშხუინ სტიქაჰა ათხუიდა, უან ერ ანკანდ. გარიშა ბიძია ო ლეილა ბიცოლა ქა-ერ-ესტინდახ, მამ მანსუშს მატუნლდახ: „აშხუ ათთე როქ აღჩედ“, მარე ერქა მიშუე დიმილი ო მიმილი აშ არდან ო ეჩარ დემ დანუპორჩილეთ, თეიუსანდ ერანდო ქუბერს, მარე ლეი ხუთადგარედ. ამჩუ ლირდეს მამგუეშ სორა!

რ. ო. — ამჩუ ეჩკალი სორა ლარად ლი, მამ მანარარ სუენი!

ქ. შ. — ქუბერ კისდ გუნ სორა ლი, სორემი ლანარკ ნე-ტყე ნუდუა, მარე ალას, სამწუხაროდ, დნსგ დრუე იშეენ ესფუსდან... ანშო სუიშდ ლუწხუთუე. ხე-ტყე იშგანსუ რია ო ამჩუნარ, ქუბარლ მუს მეგლიდ გარ ხაკუდა გუშგუე თურობს?! აღ ხალხ მამ სოფრია?! ლეჰუდი ამჩუ მამგუეშ რი! ნიშგუეშ შრომოშ, ლაგარკოშუ გარ სუიცურედ ქუინს! ქალალსთად ო უამა

ლწყიდდ ნაწგს ალ ხე-ტყე. ლუნთორი შეზღუდუა ლსსუ ამევი, მისნამხ — უარეს ო...

ქ. ო. — გომპარ ამრუ ხუნამ მამ ჭულუნახ.

ქ. მ. — მერს — სულუნა, მერს — მამა.

ქ. ო. — ლსჰქმალ, ათხე მერ სოსგდი, ეჭუმ მამ თერახ.

ქ. მ. — ლეუანუ ხარს ლწეი. აი, ხე-ტყეში ლიშდამბ ერ ლსსუ, ერქა ერევი აცადლახ ქემს, აღმოსაულეთსან ნაჰანდუქარცანან.

ქ. ო. — აშ ეი მსგ უანდრი ამე, ქა-იმჰამ-ხალსშიდ, ხილი მსგ ჩუიში ხორამდ. სოშილ ტებდი კლიმატ ლი ამე. ლინთეი ხოსრილ ხანს ლი შედარებით.

ქ. მ. — შედარება მამ ლი... შეწანისგა ლილზიგალ მასარდ რთულ ლი, მი, მაგალითად, ქუბერტე ლეუანუ ლილზიგალ დემომო წარმომიდგენია. ერე ცხევი გარჯ ხარს.

ქ. ო. — ცხიკარ ერეა ჩული, თათარ, მარე ლაჰეიდდ მამ სულუნა.

ქ. მ. — ზეჰი ლივდე გარ ექვი გარჯ ლი... მთელ ზაფხულ ერას ნეჰონწლს.

ქ. ო. — ერე ხოშა გარჯ ლი, ლინთეი ხუნამ ხანს ლი.

ქ. მ. — ზეჰი — ქემ ჭუნედიანან ხარს ლეჰედე... ხაწუაჰი ფხად აჯად უანცხე. იმეი ნდცურახ, კაცო, ალ ხალსდ ქეჰინ? ათხე აჯად აღმინისტრაციულდ გაგუაერთიანეს ზანთე! მეგრელნარ ო შეანარ მწუმმ ხან ლი, ჩუნდეუულურანს, შთამომაჰულობას დეი ხაშეიდ ექლ'ერე ნამ რეჰეჰეიდდ ნიცხონ! სედმდელუნედდ შეწანისგა მეწნის მამ ხაკუ, სი მარე? ნამ იმსგამ დემე ხუნარდ ერე!

ქ. ო. — პროტესტ მაგჰეჰე ლსსუა ამლა?

ქ. მ. — უანწად გოროზია ნიშგუჰეი გაჰეგებელცანან აშხუდ ო: „ამ თუის ათში, თქუნე რომ გახიხარდებთ, ისეთი პირობები იქნებაო!“ — ზუნახოთ! წუთი წუთზე ელლედება აქაური მოსახლეობა სიხლედებს, უმეუშეჰარია ხალხი. უჰირს ხალხს მეგჰად... მაგალითად, ეშხუ მსმეუ მეზუბელს, გუნ ზორა ზურალს კაბეჰ შემოსაჰუნდ მამ სულუნა — არა ეენსია, არა სელფასი — მაგჰეჰე სავროთა. ათხე საკელისრა სარ ლეჰესეი ო დარ სოსეი უფახოდ. მამ რეჰემინახ, ინერჰეიულოსა?! ინერჰეიულებს, ექლა მამ ხეჰემინი?! მაგჰეჰე ხაშიდ ექმარს, თუ ხე-ტყეში არ ამუშაუნეს იმისი ქმარი.

ქ. ო. — ო ძირითად შემოსუნდ ამრუჰე ალა ლიამა, ხე-ტყე?

ქ. მ. — ალ ხე-ტყეში მამ ირა, ერქა მამ მარს ხეჰედი სერ ამრუ?

ქ. ო. — მსგ ოჯანს ამევი ხაშდაბდაამ?

ქ. მ. — შომჰამ ხე-ტყე წარმოება ჩულანსუნა, ერქა მსგ პრობლემა გაჰორიცხულ ლსსუ. ფეჰი, შაქარი, ჯიმი — მსგ შუნ სულუნანდა.

ქ. ო. — ქა-იმთე-ესლწანს ხე-ტყე? ამრუ ამუშაუბდენნა?

ქ. მ. — ამრუ ჩუიხერსოლ ო მერსიეი ამხაჰი უანდრი კლიენტ.

ქ. ო. — იევიდლახ ო ესლწანდახ. ამრუ მარგაინალ ოზგენ მარა, ქუბერს?

ქ. მ. — ამწაჰეჰე ანდრიხ გარიშა ბიძიჰ გეზლიორ; ოზგენ დარ ოზგე ამრუ მარგაინ, აღიწარგქა, ო ჰასჰეჰი ში გარ ხეი.

ქ. ო. — ერხანუ, ქ, ერე მარგაინალთე მამ ხითიწლდა?

ქ. მ. — კორარწლ ათხე ხოშა მეწწორდ ჰაზიანს პრის... ხაერთოდ, ყარჩათე ერჰუჰამ ლსსუ ქამერდ, მსგ აფხაზეის ლსსუ დასახლებულ, რუსხან ყილგზე დრანდათეჰგა, ო ლანდი მსგ ლტოლუილლი, ნწათ-მგნსთი.

ქ. ო. — შეწანგქა იმე ხიზგედ მარგაინალ ძირითადად: ჰაზიანსა?

ქ. მ. — ჰაზიანს, თბილისს, დოსგენეჰ ერ ლის ნწუ; ათხე ბოლნისის ოზგენ, გარდაბანს, ჯანდარახ, სამტრედიას. მეგტიას გუნ ფიშორ მარგაინ პრი. ხაერთოდ, ნიშგუჰეი ხოშალ მგლახთე მეგტიახან ლის ნწუ, ერე ეთნოგრაფიულ მუზეუმი ჩული, მარგაინლე მუზეუმს ერ ხატულის... ჰოდ ლიშამლ ნანბინროლ, ნიშგუჰეი გუწარი ყრილობაჰი ნაცხხადუ მაშეიდ, ერე ერჰეშედიწარა მეზგე ოზგე, ალა გიოშერ გარ, თბილისს. ოზგედიწლ მეზგე — კორარას. ალა მსგ ეხსუ თემიშ.

რ. ო. — ლეფშობილი! ჩუ-ჩუ-ლეფშობილიმდე აჯალ ო აჯალ!

ქ. შ. — ქუთაისი წიხი, ხოხუმი მედი მეზუგი იზგა, გავრასი იზგას მარგინანა, დანლი... იმი მომა?

რ. ო. — ხეწდენიდა უშუხარ?

ქ. შ. — იმი მომა! — მუდღურიეო ლიგნარკის კანს ხეიყდიდ ხოლომი ო ეხინუაშუგრიდ გუწარანს ო ნიშუევი ლეშხედუაჰანს... ამენქა ლიწედურანლ სოშა მენწირდ ქირგი დალ ხეხუა ექლა, ერე ღურიეუ ანქანდ ექეშე, ლქეიფდ მამ მანს სოეიბ, ო ქირგი დალ აუცილებელ ლი ლიწი ო განეო ლიგნე.

რ. ო. — ისგუ სოშალი თანსლ ქაშეიდ ესა?

ქ. შ. — მოსებ ო მართა.

რ. ო. — მართა შამ გუწარიშ ლანსუ?

ქ. შ. — გოვან.

რ. ო. — მოსებო მუხ, ისგუ სოშა ბაბას შამ ხეშენს?

ქ. შ. — ბექამ. მოსებ დალ დროგ აღდაგარ ო მიშუე მუ ო შინა ლანსუბა დალ შანდ ლაქეპარისგა ლის ნარდუ, მარე ბექამ ლეშარ სორა ლენთორ ო ლათხენლ, მორეუ მარე.

რ. ო. — ო ეჩი ხეხუ იშა მასუმი ლანსუ? დინანსი ხოშნლ მარ ქირად?

ქ. შ. — ანალიანრეუ ქურ. მაკოფ ო ხალიმ დადუანარ ლანსუხ მიშუე დეი შუობლარ.

რ. ო. — ხალიმ შამ გუწარიშ ლანსუ?

ქ. შ. — სოგოშა გულბან. მელსარ ლანსუხ ექმარო, ყარჩათე ქამეტხე.

რ. ო. — ხოშნლ სერ მარ ქეშეიდენი?

ქ. შ. — ფურჩა, ამბაკო, არდეუან, ფილიფე, რუბენ, უნატანგ, ჭიჭიკო, შანლიკო... შანდ გიოშა.

რ. ო. — ათხე აქად აფხაზეთეი აღტენდ. იმი ქიგდაგო ახალდაბას ქორ?

ქ. შ. — ოი, იმი გარქ მარ, ერნ ლიშეიდენი! იმედულსგუა მეტრო ხანდა ქუბერის მუხ. ექ ლინთუ ხაშინელიბა ლანსუ ამქ! ხანს ქანდიეხ უნეტალიოტარსუ მელახანს, უბზუხან, მარე რამოსნ ერ ჩოტცხარან, შამ ამბანუ ლანსუ ქუბერის, ერნ საშუალეუბამ შამ ნულდუნ. ანქანდ ენქ ო რუთხუ ამსუალდ აშხუ ქორისგა დიგან, რუთხუ — მეტრამაგა. მაშენე მუხ ერქნ სტოქიეი ქუბერის ანქანდ. იმი დო ლანსუ, შამ მიწაწინდინთ რამოსნ ო გადაწყუა ქუბერანლე ქალიტხე დმანისთე, მარე მი ალა მად მექედ — დანს ო აფხაზეთის ხეხუნდ ნარდუ, მიშუე ლამქარ შანდ იზგას კორჩარქა ო ერჩაუ მიამინან ლიწი. მალურ ოხუიმდ მეზუგედ ლოხუეეუდ განცხადება ეჩი აფხაზეთის მიწით დაუეკაყოფილებინთ. წინააღმდეგობამ შამ ლანსუ. დეი დეიდე ნად მა, ნიშუევიშუ ხეიღვიმალდად ო ახალდაბას ექეშე ქორ ოთგედ, ერე ეშდოიშთხუ ოთხან ლანსუდა, “კრასკა” დეი ხეცუშენ ო შალიერ დეი ხენტუნ. ექ ჩიქქა მი ბეზიქალდ ხეეშდაბდანს სამშობიაროს, მიშუე ქეე ეკონომისტ ლანსუ, სორა ხელფასარ ნულდუნდა, ქუნლმეგენე მანარდ ნირდა ო ლეწუბან ენად ქორისგა შამ ლანსუ. კამეიკ ლახ შამ ნწეწინოლ, ჩიგუამ ლანსუილას ხეაქმარდად. ოსტერგედ თბილისს ბინალე რიგეი ჩადგომა. ერქა ალა გუნ გარქ ლანსუ თბილისს; უაეო-ფეშუელის მეტროსთან მშენებარე კორპუსში ჩაურთიკეთ სამოთახანს ბინა თეთრ. კრანს ჩეეწეგენეს ო ამ ჩიქქა ედბინანს ხოლა ლიწილ. ხეაქმარდად, ერე უოდ როქ ბოფშარ ხოსჩანლიის, ერქად როქ თბილისს ბინა ო ახალდაბას ქორს ლიწარე გოლჩეშანდ, მარე ნანბინან ლიწილ ო ექენს ათხუიდად, ერე დეი ახალდაბა ლანსუ ო დეი თბილისს ბინა — ოსანდ ბირეულ კატეგორიან ლტოლუილანარ.

რ. ო. — რთულ ლი, აშ ქისა!

ქ. შ. — ძაძუ ხამშხა მიშუე ეშუე ბიძაშეილს, დანლ ერ წვიდხეი ლენთური, ძაძუ ო შინა გეწლერი ო ლანსუშხა, აშეი მერე ბიძაშეილარ — ოცდასამი სული შეეიფარე ერქა მი დალარ.

რ. ო. — მწეუ მანს არდას?

ქ. შ. — ეშუე ნაგზი, მერხი — მორისი... ერქანდო აქტობუსარ ოსტეგენ ო...

რ. ო. — ალაშე მარეს იმ მანსან?

ქ. შ. — ერქა მარანგო შუნ მულდუნ... მისანს კისდ დანსიმოშ ხუნდინარე, ექეშე მდგომარეობა

ლი. ხე-ტყევისან შემოსახულ მამგუეში ო გუნ გარჯ ნარ, კარტოფილს ხუბიბერჯედ, თაშ ქორისგა ჩიგარ ჩუბარ, მარე ფეკ ერ მამ ხუდუა, ალა ლი უბედურობა ამე. ფეკ ზუგადიდნან ნარ ლეკვე. ჩიქეა იმეი ძეირი ლი ერუნდო ეჩი ფილიძე რეკა სი!

რ. ო. — ამჩუ მამ იპუდია?

ქ. მ. — მამ წუა, მამა! ორმაგ გუიჯდება თითო მეშოკ.

რ. ო. — ათხე, დელხანქა ქე-ერუმა-ანჯვდ ერქა, მანჯ ანჯვდ ქუბერთე, მანდა? მთელ დანლ ამჩუ არაღ.

ქ. მ. — ჩი ოჯანს სორდა თითქმის ლეხეფუში ო ლეგმერდე ლტოლუღარ. მან მარდუ ჩუემინ?!

რ. ო. — ერქა მია ფიშრანის ხუარეკანუდანს ამანუ, ხუიბუდიდლანს ჩიმე ამბუბარს ო უმეგომილის ერქა მანქინის, ერე ლეზუდე ესერ მამა ეტორ ჭუბერისგა.

ქ. მ. — მამ ეტორდა, მამა. მედლდ ექიმ — ერეშ გინეკოლოგ ათხუიდა მისეგუმეკ. დეი მითრონ, მარე: „შემიშუებო ოჯანსო?“ — ალას ერ ლანქუდედა, გული დამეწუა: „რას ჰქუთა, სტუმარს როგორ არ შემოგომუბე-მეთქი!“ — ლოხატ, ადო მერეშდისემი ლტოლუილ უკემ ჩუემირდა ქორს. მეშდ ლადედუნდო გარ ანკერკე დან ლიზი ფოთთე, ახლობლართე.

რ. ო. — მერმე ფედიო სოფლან რიმორჯიდასმა? მესტაანს ლეშეზინს ფეკ!

ქ. მ. — ნიშეუეი ოჯანსრე მარანჯ ერ ქანშდანს, ერგნლო ლანსუ ალა.

რ. ო. — ლტოლუილარ ერ ანჯდ ამხანქა, სგამ სდენდ ცარიელ-ტარეილ, ისეგუეა ლეზუბე ერქანდს ესამა?

ქ. მ. — ლტოლუილარს მეგვად ხალკვადან, ერუბან შ'ანკერკა, ესდერდა ქალქართე ერდა, ერე ნაუზი ხათრ ხადდან, მარე ლიზიდა გუნ გარჯ ლანსუ, ზუგადიდთე ლან ბოჯ ლიბთქუნე ბანდუ.

რ. ო. — ერგნლო მამ ჩუემინდ სერ, მამგუეში ერ ჯატორიდან, ლანქურკენ ესა სახელმწიფოდ?

ქ. მ. — თორმეტკილოგარამანს ფეკი ყუთარ დავუთორიგეს, მგონი, იტალიოდა. ეში რადაცა შუებდა ლანსუ. ფედიო სოფლანისანს ანდერდან, ჩეუარსუე ახლუნდან დიარ, ნამცხვარან, ლეშარე ლეშუბარ. მანჯ ოჯანს თიანდო, ერე მალე წულოლ შეეტანა დეუნილოთა ყურადღების საქმეში. ოა, ერქან მდგომარეობან ადწერა შეუძლებელ ლი! მეგვე ტრაგედია გადაუიტანეთ ალ მეკუშდე დურეუისგა — ლიშმანდ, ლტოლუილობ, ალაამჯ ნაუბანდური.

რ. ო. — ათხე, იმეი ხაქუეზარი, ატხენიდ-მოშ-სგა, დანთე?

ქ. მ. — გუნ გარჯ ნარა ლო, ჩინალდენს! აი, უკემ ერეშდე ზან ლი, ამეი ამბანუ ლი... მიშეუ თაობა მთლიანად წაღეკა ალ ლიშმანდ. ათხე სერ გეზლიორე გარ ხუაქუეზარი, ამჩუ ერდა ხუიჩარუიდე, ერე გეზლიორს მამ ლობიო ოთხეზა, მამ კარტოფილ, მერხეი თაშ, შეიძლება — ლედეი... ერეშდე ზან ლი, ამეი ტანჯამასგა ხუარო! მთელი თაობებია დაუძლურებულო... ნიშეუეა გეზლიორს მამ დო ნიქს გამომეღაღუნებენ, გასაქან მამ ხეპუდის ერდა, ერე ლის უძლურ ოჯანსრე გეზლიორ. რადაცას რომ მიადწო, ყ-ხეკუეხან-ანჯვდეს ერეშდე, მარ ჩიბიდე, ხი მარე! შუან ჰანდურ უბატრონდ ლი მესდე, ამენ ხოშა საცოდაუ, მე მგონი, ლანდი მერმე კუთხ მამ პრი საქართეილოისგა!

რ. ო. — ეში ბეგიდ ლარიდ შუანარ, ნომა ქაეღუნე!

ქ. მ. — გუბერნატორ გუნჯეირის მამ ნარო, ჩუღემანდუნე ხანს საწაულს ო არგაგონილს მირ ირო!

რ. ო. — ხორა ლუშნუეში ამგებანუ, ადო, ისეუ ამბუბარ ო მანჯ ლექა ლუშნუდე.

ქ. მ. — სი ეხარდ მად ჩინადა ლუშნუ გუბარ! კორარს კლანს ნახგერუნდო მი ოთხგეირ ხამწლიანი საბებიო სასწაულებელ თბილისს ო, როგორც კი დავამთარე, შიშდ ქაოხწუილანს ქუბერთე. ამეჩუ ალამარე კილო ხანდურდ მშო ლანსუ მიშეუ გარკლან ნანსვიდან ო მიცხონდა ქართუილდ ირგანდნოლს, უიღრე ლუშნუდე. ერეშუ ლანსუ სხუობა ალამარე კილენეში ო მიშეუნი ნესგა, ერე მიშეუ თხუმი მინალდა იმეგულეგ... ამერიკას. ერქად შუან სანგთოდ დეი მიწუნდა, ამჩუ დეი დაბადებულ ხუი, დეი ლგარდე. რომ გაუთხოვდი, ერქა ხუენდ მანქეილ შუანს ო მიშეუ გუისგა ხუაქუეზარი, ერე: „ეუ, მი ამეჩუ დეშ ხუილზიგან!“ მიშეუ ქან დედისერთა ლანსუ, მარე ეში

მატყვილდა: იქვე იროქ დემის ხეირო, ვრე ნამ თბილისს ბინა დემის გულშენდრეს — ამნოშ მარყენარა. რაკორც კი შუილები გამინდა, იმაზე დათქვე ზრუნა და ფიქრი. სტუდენტარგ ვრ მრან მიშე ვეზღვი, თბისეგ ბინა შუე ხუდუნდრეს. ჩაურიცხეთ 96 ათას. ხეშითსან ბინა ხეკუეს ხადუნენა შეუაფშაილან მერტომე, მარე ლიშაღუნელ სეა-მამეშეშ-ლანსად.

ო. ჩ. — ნო ლუშუნად გარგლა მამ ჩინაა? სვანურად ილაპარაკე, თორემ გამოვრთავ ვიდროს!

ქ. შ. — გამორთაუ და დარჩებთ ინფორმაციის გარეშე.

დწლხ, იმარიშაღლხ, ეჩქად რუაწლიან კლას გარ ლანსუ, საშუალო ლანსუ აჩარას, მარე აჩარათე ხოზი იმარიშაღლხან ემდგორი კილომეტრ. კოჩარას საშუალო კლას ყორცი ნად. ამა მერევე კლახენლო მიშეუ თბაშუილ — შუქრი ნიშეუთეოთ იოტინდ. ეჩქეუ კლას ლანსუ ეჩა, იშეუდამირთევი მოწაფე ითორად ჩი ზაუ. შუქრიდ ეჩეუ ანენზრინე, ერე პირველ სეტრემბერს მოწაფანს მასწავლებლარ ამევი ულოცაუდენე, აი: „შუქრი მარგანან წარმაცებანს როქ გიხურებთ სგან!“ შუქრი ერ ლაშაღისგა ჩუნდლუაბაშან, ეჩქა ნიშეუთეოთ დეც ვანსარჩეუ მი ეწარ ხანს დარმოშე მიბდუნდა ამე ლიქვისეს... თა, იშევი მავარქ ეჩ ლადღარე ლიშეღუნე! — ეხღური საუადმეყოფოთ ი ესნარ... თა, ...შუქრი ლაგუნა ლი ეჩ ლადე! თანსისგა თანს გუეშ ვარი ი საშახურათე მიხად დავუიანებთ მემოქუნდა ლიხი. ეჩ ლადღე მირ დრსე ოდერ. ათხე ამრე ტრეხილ, ერე: „ლადღე უერტალიოტ როქ ლი მეკედ თბილიხან ი დწლოთ ლი მეწი ლაშაღისგა ლეღვარ გუჩქეიანი მუხბუე ვეერ ლი სგამეწი“. აღ გუჩქეიანი ი მიშეუ შუქრი ესნარ შუხუდ ნდღუაბანს ი ლაშდღუნელი აშხუ ლადღე ლი — თორმეტ იანსარს. თა, ლეხისეგ ეჩ ლადღარქ.. მერმა ლადღე ზოხა ლი ი აღ ლაშდღუნელი ეჩღა ათხეუნა უშხუარ. მი ათხე შუქრი დავარქ ლიქვისეგ ქა-ღალ-მარ-მოშ-ლანსადღე, მარე აღ გუჩქეიანი მიყრი ეჩქალიდ, ერე — შუქრი მამა! „ხახარა მარე უერტალიოტე სგანდო, მარე ეშხუ-მორი სათოღდგე გარ ხოვდენი ლეღვარ მუხბეცანს, გუიხეგ ი იშევი ადქუნიდ!“ ამი მადერ გუის ეშ მანსტე ი ეჩა მამ მისალდა, ერე ამ ლადღე ამიშეუ შუქრიდ იშდღუნელ... თა!.. მარე წინათგარნობა მად არსებობს? უერტალიოტე ზერ ერ ანხედა, საუადმეყოფი მანსტეიქა ქაოღეურ ი მიშეუ გუისგა ხეცხარაღლ ლი ათხე აღ გუჩქეიანს. ხეგუნე ლადღე, ქორს ერ ხეარანს, მეხუბეღლარ მშეღდღილს ესნარ მიშეუთეოთ მანსტეიქა ლიქვისეგ ი მიშეუ ვაშდ მავ უეშგად ატის: „ნადილე როქ ხეჩას, ნოსამე ლანთეხე, მამეშეშ როქ ხოსან; ამერე ალას შუქრი ამბანს როქ დეშ გაღაუატანინებ ი მიცხა, ერე მირა დეშე ი მიწეშარცანს ნეცხრენე“.

იანუარისგა ხეუმარანღ მამან ორმოცს. კოჩარანს, თაწისთაუად, მავ ქალგეშიდ ლი ეჩღა, ერე კოჩარა მანკუილ ნდქარუნს, ამაღ ორმოცს ქუბურხინეჩს, მიშეუ ქგმღს ქორისგა, ხეუმარანღ. მი ამრე, ქუბურს, ყიხმანს მავ შეძლებიხადგაუარად ი ოდერ. სეა-ერ-ოდერ მანსტეიქაგა..., თა... მანკუილ აღას, ა, შუქრი მანქანას ოთბინ ლიოტრეშლი. თან მამბაუ: „თა, შუქრი იშევი მამ ლი მეკედ!“ ესნარ ნიშეუთეოთ ამრეუ იშდღე ჩუღუნდაუე ლი! მანსტეიქა მიშეუ ქგმილ ლანსაღდქა, მარე ეშე ლეშან ლი წინათგარნობა!.. რად მიშეუ ქგმილს ქაღოხეპიღანს, „შუქრიქ იმე ვარი“ — ლოქუეღ. აღას ჩირუარ მოღდრიცა მირ... აღაღ ამგმაუეღდა, მარე გონებასგა ათხე უცებდ აღა ოხუიქ ლინდურეღე ეჩღა, ერე უკუე მორი ლადღისგა ლი ორმოც ი, აღბათ, ხოშილ განევი ლიგნეგქ ეკუნაღდა. ხეკუილ ლანსეგქ ოპრიდა ნიშეუთეიანქა. მია ათხე გარ ეხღური, შუქრიდ მამ ლი მეკედ ი ამღაქ მერეს ნენდურეღე ერქგდას“.

ო. ჩ. — იმა მამ ჩინა შუქრი ამბანუ?

ქ. შ. — ლარმოშ მიბდუნის ქალქეისესგ ი ეჩღა. სურათანლ ი ალა ჩ'ოხგდღარას ი ჩუოთხუნანს მავ. ამ ლთე ჩუნდღურანს. ხოლა გუევი ჩუნარის მავ, მარე აღა იმ მეშევი, მათამაქუღელი ლიშაღლ ეხღარი, მიშეუ მუ ლი ნადგარე, თანაც ამევი ხაციღაუდ, ეშ ლეხეცრატაუე, კუბურ ჩუღუნდღე — კოჩარას მეხუბელი მანსტეიქა. მერმა ლადღე, უკუე ჩუ-ერ-ანდგუან, მი ლეგემევე ხეაშდბა მერანს ი აშხუან მიშეუ თელღრა ლანსეღდარდა, მერმანს — მიშეუ დი. აღქეკურხ მერეს, ერე მერი დეი მერდანს როქ ხოშილ ლანსეგა. ათხე მიშეუ დიდ ნდბინე ლიოქვან: „შუქრი როქ დეშე გუიარი...“, მი

ციხეში: „მეტი იმედი, გუბარა, ალ ზურაბი, ვი-გა-ანგომოლა!“ მი მამ სკოლაში მიხვევ ჩემს ქორთვას, ეხუნდა წითელი თხილი დაღლილი შუქრი ლიწუნებს. ახე მიხვევ ჩემი: „დედი, ლექსი როქ ლი, ლექსი როქ ლი შუქრი“. „სი მარე, ერქა იმეა ორმოცი წებოვქ გუბარ, ერხავექ აღნიდ, ლექსითე...“ ახე ამი ლიციხე გარ მიცხა აქად, ლექსი ერ ლესე, ოღონდ ლღვარს — ნომა.

ი. ჩ. — ორმოცი „ოკონის“ მამ ხატულია?

ქ. მ. — მამა, ორმოცი „ტული“ ნამა. ახე ამბინა მი ლიცილი ი ლიწუნე. ესნარ მაკუ ლნეი შუქრითე დაღლიე... უნდე გარ ამბრემ... მიხვევ დი ჩუანკაუნს ი ლანკურანს: „ნუკუ როქ ანგე სერ, ლაშქითე როქ გადაიტანე გონება, ერნევი როქ ლახკურან. ჩუ-როქ-ანდრის ექმარ ორმოცი, ანტისაა როქ ანდრი, ლაშა, მარია, ქენო — მან, მან ესერ...“ ალა ახე მიხვევ ლაშარად პერეს ანტეუნს, ადო იმთე მეგანდ დალ ნრდონს ექმარ?! ცოცხალკეული დალ ლემარს ერქა ალმარ მან. მარია, ქენო ი ანტისას კაპარს ვი-უნდ-გარ-ხაპინას, ნესულო გარ ხაუნას. ნიშევედე ერ იმე გარ ლანსე, ექმარედე მეგანდ გაანსა ორლო?! ო, ერ ხანედე ლიწუნე აქად ფიშირ დალ ანდრეაუნს მედალ ი დილარე ესნარ იმე სეღუნს მინე გეზონის: „ო, შუქრი დედეს როქ ჰეი ქუნი სგანგ, ერქა როქ მინ მით უმეტეს ქაიციტეს ქუნი“. ანტისა ბიცილა ლი გუნ ჰეიქინს ზურაბ... მერმე გეზონი ერ ნოშარეგარეუნს, მანუმი ლიგე ქაკუ ამუშ ტრეგედას! ერქა ხონრა გეზონი მან სტუდენტარ... ექმარე ქუნი ლიციტევი მეკეუს მირ გარ ლიწუნარს. შუქრი ნომ მისი უმეტესი და-მეხისთის იყო მამე და მამე.

მი ერ ოცხირი სხევი ამჩუ ლიარე, მანარ ლამსამენ ი სპეციალურე ოღურე სხევითე — გუნ, გუნ მანუამ ლანკურანე, ერწადე შუქრი მარკიანს გემარბნ ბედე ლმარი ლიწუნედე მი გეშევიდას ამუშეში წუთლილ ახიდე... სიტყუნი დეშ მარ, მიხვევ განცდალ, აზრალ ი მადლიერება მერ სონამდ გადმოგეცე. მი ერ ლმარი ლაქუნდენე სუნამ სოლამ ლურდუნელსე, ალა მიხვევ გეზონი რეამსუნინს საერთოდ. აშ ლადე დალ ექვი იმე ადრენეკა, ერე შუქრის ეშხინ ქამომ-ლოზომბუნე? ქადური ცალკე მი გარ, ძვირთე, ქანუბეშეშე ი ერნომ გუთის ჩუხევიტე.

ი. ჩ. — ისევი შეიხა ანგარან, მადამ?

ქ. მ. — ელი ქუნიდა ლემარეხელსე მარკიანს განსაკუთრებით ნიქიარალ, შუქრი ი ალბათ ექმარს ათმარენს. სუნამ სტატინოლანს აშ: „ანთენეკა ისევი შეხაფერის სმამა? პროფესიოვქ ექვი მაკუ, აშ იშგანდგე ისევი შეხაფერის აუცილებელე“ — ნარნ...

შუქრი იმე ლმარი რედაქტორალს (სგამ, ქალბატონო იზა ი ბატონო ჩანი კაშია) რაშიდსე დალამ, შუნამ ი სქართედე მედე სალოცარე! ჩიანგე ჩინთხელე, ქიმიტეუნინს დიხსა, ლადელსევი რეკრედე!

ი. ჩ. — ახე ლეილაში ლანგერალ.

ქ. მ. — ლეილა ბიცილა, გრომა ბიძი ხეხე, ხუნკეი დო ქეკა, ლემარ მართლა გუნ ლამან სიმაქ. ალ სეობამსა ტუდე ფიშირ მამ ხარდენა. ალმარი ყარჩას ოგას, კლუხარს (უშკუნლანს) კლასარ ხეხეინ, ერე მამ რეამაშედე, ექლა, ერე ერქა ონიშე-ღუხევა ლგუნა ხუნსე ი ალა, ქეთინო, ხედურდ სხორილ გარ ლანსედა ი ნამ სუნშარად. ყარჩანს ერ რეშედე ანტანს შუანარ, ერქა გრომა ი ლეილა ქუბერს ანგეანს. გრომა ბიძი ი ელილა ბიცილი ოქანს ამჩუ, ალ სეობამსა, ერევი ხალტგ ჩინ, სოშილ ერ მამ შექილანს! მამ ექლა ათუბადანე ამხე ლიწუნელს, ერე გრომა ბიძი მიცხენდა ამჩუ. ემ, მი ერ ამჩუ ბატურენალ მირდას!

ი. ჩ. — მამ გუბარეში ლანსე ლეილა?

ქ. მ. — შამფრიან. ბგე მალატ ხადდა მოპოვებულ ხანსისა ი მოწაფლისა... ნამ მან გუნ სეაფსენილ სამხუბისა ლეილა ბიცილას. გრომა ბიძი მერ ხანსთეკა ქავედენ, ერნ ლისდის მამევეშე სონანდა! სომა მენწირდ ლაგუნალოდე მად ლიწუნელადევი რეშევი თანადგომალა? ნიშევე ბიძაშეილი მარო ტუნილდა: „გრომას როქ დედე სხელი, გრომა როქ იმე არა? ლეთხელი როქ იმე ლი, ექნეშე როქ ნათა მემად ჩინსქა!“ — სომა ლესგე, ლემარ ი კვლთხი მარე ლანსე.

გრიშვიძე ლიხეილი უნდა ესწავლა ლეტარე, მართლა მამ პნელდლი!

ო. ჩ. — მასწავლებლარ ლანსუბს...

ქ. მ. — გრამა... ო ლიხეილი... უშხუდ ესდგრდას, უშხუდ ანდგრდას... გეწლირი სანიმუშო ანგრდალეს — ქეთინო, გორა ო მანუჩარს... მარე გამწარებას დალი მეგქეს ხეწანდს. გეწლან სიმწარეს ქა-მარს-ხანსა? ალო, მწწუმ ხანს ხეკუტეს ათგეკუნს ექ სიმწარეს?! ევლა დალ შოშდ ლანსუბს მინი დერქვდა... გუნ ხორა მეუდლე ხორი გორას. გორან აუტორიტეტს აფახებს მეგქად ო ამა ნიშეუქანსა, აშ ქანს, მეგქე დაფახებას იმსახურებს! მინე მუშალ ნიჭიერად ლის მინა გეწლირი — ლელი ო ლეჟან. სუნკუი დო ლეჟეჟა, ნიჭიერება ო ლითურბი მალატ ანჭიმ გუნარსუე.

ო. ჩ. — გორა იმე ხაშდლუა?

ქ. მ. — გორა თაილის აშდიდუბს. სამსახურუნდო დალ უცებ გახდომია გული ცუდად, დეშ დალ ლანსუბს, ხურუ ძლიერ ინფარქტ ლანსუბა.

ო. ჩ. — იმე ხორიდ ლარდა ლანსუ — ყარჩას, დანს ჰა კორარას?

ქ. მ. — ლიბოფში ო რატომდაც მამ მალტუნდა დალ ხოლა შუკურე ბანდში, მარე ათხე დერ ხეჟანდი გუის, ურწმუნდები, ერე დასაუღეთი ხეობლისგა მარენი ლეგმარ დალ, აი, კორარად ხორიდ ლი დანს: სხოშეკანან ფედის ლი, გუნ ლანსუბან ლი, ცხიკარსუ მელიდარს, ... ყარჩას მი გუნ ხორბორილ ხუნსუ, მარე ეწარდ მაშეიდ, ერე კარტოფილს ერ უწადდას, ჩუამდას ერხანუ ჰ, „რუდისკა“ ხატუნდდას, ო ერხან მეშეკარსუ ფეჟმარ ანდუნდას, კარტოფილს ქაცვდას ფეჟმარს. ლანსუ გუნ ხოლა თხუშარი მაშეიდ... ხოლა უისგუნარ... ჰვალა მაშეიდ აქად, ხოლა ო მაშარი...

ო. ჩ. — ათხე აქად ახგებანუ ისგუ ტუწუეობან ამაბუ.

ქ. მ. — ო, ექ დროსუნ!... ომთხუ ლეთ ო ლადელ ანდალა ალყამსა. ანდალა ექუე ნანუ მამ ნიწუა, ჩუ დალ მან ხეკუდენ, მარე ეშე... ზურღან ო ბოფშარ უშხუნარ ხუნეკიმბანდ. ქა-უნდ-გარ-ხეჟეთუნანდად, ექვი ხეურდადრუ. ქამ ლიშინლ ლანსუ გურხუნ, გერმუნ, ლიბომბანუი, მარე ალ ქორს, ნამ იმეჟან ხურარდად, სტადონ ხან ფედის, ხედუნამ შემოლობილ ლანსუ სინკარანლში, ო ალმარ ოცაუნდენი ქორს. ერხუნდო ერხანა ტუალეტო ო კანალიზაციან არს ლანსუ, ერხანთეფსა ანუქინესგა. ბოფშარ ოგუნის... მერინ ოწუნეუანდ... დერს ცავარს ანდალ, დერს — მამ, ო დერს — მამ... მერი ზურღანსანქა ეშხუ ლანსუ ცალან, ხედუნამ ჰქვილ ხორდა ფიზიკოს ჰა მათემატიკოს. უცეფ ალ ჰქვილ ქვადეხ, სგალახენეს ჰუნედს ო მიახურბიტეს ექვი, ერე ჩინ ქანსგადინ: მერი დარხური, ხეხუ, გეწალ ო ერი საშეალება მამ ხედუნას, ერე მინე ლედგარბთეჟა ქარჩეს ო ბოლო წამარისგა ჩახეტონ... ამეში ხაშინელებანლ უოლა მოხდა!

ხან ო დურბერუნდო ლაწუნალაუბროშ, ლაქუმოშ ოხვრებელ კინდთეჟა ქალიშენი. ამე ძულენამსა დორი წურბილ ანწუნდა; ესნარ თეწუნსაჟერ ნამარს ხატუნებან ეშხუ ნანუულდ. გემარ ექვი ჩუნდას არდას, ერე თხე უენდ გარ ხუნანლუნედ! გაბართე, აშ ქანს, დეშ ანდრიხ ექვა, ერე ეშო ხომ ბორტ მამ ლანსუ... ამა ქანსინ ნანუულდს ნამბორთეჟა, ნიშეუეა ქალანკარინდა. ამრე ხაშენი მვე ალას, ყობანუე ჩუბანუ ხეერენი ნანუულდს ო ხანს სგაშენი ძულენათე. ექმარე დუნაქარ ო ახალგაზრდალ გუნ ფხეგელდ არდას ო შობტ უნტახს ქალგშიდარს, ალო ეჩქა დალ მარს მამ ლანსუედენ?! ათხე ალ ობერაციანლს ერ ხოსგადდ, მაყალში ეშ ხუნაფერდენედ. „ნიშეენ შუკურე მამ გულუა, ხეკუტეს უწარედ ალ ნანუთეი ო ჰემა ანუესდენი ქუინ ო ხორა, მანდეა ხეკუტეს ალხედ კინდლისგა ო გუანდარბი აფხუნარ“ — ხუნეჟა ზურღანლს. ექ ლადელ აფხუნარდ მარე ანწუნეს: „დედ რაქ დაგუეშორბილი, მანდეა რაქ ჰუნტედ“. კინდლისგა ეჩქა მოლო ჩუნსცურიდას გუშეუენარს ტუწუა-წამალ ო ლანსუალ ხაშეალებანლ ო ამადა, თაუისთაუად, უარ ოთჭირეს. ალ ობ ო დურბერუნსა ერ ხუნარდ, ეშხუ ზურღალდ ანდბინე ლიდრანლ — „შაქლეგოს“ იღრანლდა მუშუნან უშხუნან, ანეიდ გაგუამხენუა. იმეი დო ლანსუ, უწარედ ნანუთეი, მარე ექამვე ხუნოშდ, ექამვე, ერე ალ ნანუულდ ეშ ექანსუნლ... მე ხუნსგამდ ნანუსგა ხუნარი ო ხუნსგამდ ლიცისგა, დემა ნანუულდ ხუი ო დემა ნამბორდ... ჩული ეშხუ კელმეჟილ... იმეი დო ლანსუ, უწარედ გემთეჟა, მარე უნარეს ამბანუ ამერუ ლი! დეშეშეშე ხანგუტეს გემთე ნანუს, ჰენდრე ძულენამსა... ჰენდრე... ალმარ, ა, ნიშეუეა გადამყუნანარ

ნეგროზებს: „ათხე როქ ლიმპარგ, ადო ათხე როქ ჩუოშუდენიდ, ერქა როქ შამგუტუე ნაშოდ!“ ნიშგუედად შარესდ აღმარ იწუაღააშუბლს, გემი კაპიტნარს...

ო. ჩ. — გემი კაპიტნარ ქართუელარ ლასუნხა?

ქ. შ. — ადუ, კაპიტნარ ქართუელარ ლასუნს. იმეიდო ლასუნ, უოთჰედ. სგა-ერ-ოთგე ბანკ გემონსგა: „ოპ, გაღაურჩიგა!“ მარე სგა-ერ-ოდერ ერხაუთემაგა, იმ სოსგდი: ამხაუთესგა ნიშგუემაჩედ მეკღალას ეგჯუნაბ სნარს გულის რეუა, საშინელ საშინელ!..

ო. ჩ. — ქეთინო, შომა ლასუნ ალ ამბუნე?

ქ. შ. — სოხუმ ერ ანკიდს, ჩხარაშუდი სემეიო... ათხე ქანუაპარად ნაი ამექა, გემი ბალკონქა ი სუნატხუნედ, ძულუაუნესგა სუნატხუნედ, მარე იმეი?! მედ ლეტხუნე შამ ლუღა?! — ნამ სომ უოშოხუნე ლადლი ნამადღუნ სუნასუნდ! ნადუელს გარ ტუხედ. უიანდრის ჭინელარს ი ღო ჩუ-გღ-ესტისხ... ლერქეშე შანგ სგალგპინტლაუე ნარ. ძაძან კაბ სგალანმცელგარან, ძგვიარაქა ნაპომ სგალანშინძლაუნს. შანგ ჰაგარ სუნეშდ, ძულუად ანდე ჩაფლარ. ნაპირ გუეში ლასუნდა ჩაფლარშუ, მარე ეშუსუნამარს იმე ახთხუნას? მეჟ ერ სეპურასლ, ამდურეუქა ანპეხეი ეგ ზურღარდ, ში ერ მინვერდახ. ალა ამხნდუნ მეგუად, მარე აჯად უნ-ღანბინან ჩის ლიტხუნე. ჩუსგურდ თეუესაქერ ბადეჟი, შთლანდ მეჟეირ, თან ტალღულ დროადარო ნატყვიდახ ტანეი, ვამა ქამერდე ნარ ალაშანგ ნატხუნ, თერაღსი უენდ გარ ფხურეიდქა... კაპიტნარდ ნანქუნს, ერე: „სგამენრუ ესერ სოჩილ ლი ი სგაუ ოჩადღ“. ოთაგანდ-ათხე-ჩუ კიჩნარს... ესდურაიდ, ესდურაიდ... ჩუაშდახს კიჩნარს ი სერ ლაზ დემეჟე ლი. იშუა სოჩილდე?! ლიბურანდე პილთე ათაგან გემ ამხანქა ი ლთეო დორი სთჟეი სურადად ფოთს. ნამ ნინგერ ეშუსუ ჩინრულიდ, დორი ლგთუილ, ხედუნაბ უანკუნარს ეშ ალ გემთეჟე — მეჟეირ, მეტიტყე; შირა შოშობლარდ ღალ დეშ ოჩჩიშხ გემთეჟე ლიგედ... ალ ბეჟუშეილდს კაპიტნარდ ხაყერს გუეჟეირ ეგ ლთე, ჩამს ხათრახ. შერმა ლადელ ანგესკენს ერი შოშობლარდ, სასწაულდ ესპიდდახ ლგმარს!..

ბოფშარ სომ შინე დილარუს ლეზუებხ სესემწალხ; „დიარ, დიარ... შამად, შამად...“ — ალა გარ ისმოდ გირკიდ. გუიანდ ნიშგუედათექა ანპე დიარდ. ზუსტად ეშუსუ ნაგჷო ანადლა მეტმად. სასტუმრომაგა ჩამი ანსყეხ... ეშუო უცეფდ შურნალისტარი ანგანხ: „მადო მარს როქ ნამადღა იშუალემი ლიმბუნა?“ ი ნიშგუემახანქა სიტყუნ ლიქუმსგ დარდომოშ ანმედე. ერქა შამდე, ათხე ამეი გარქ მარ ი მიწყდება აზროუნება, ლიშმალხ ერ სთეშეღუნე; ერქა მით უმეტეს, მარმომ ანმედენა, ადღაწყანა სიტყუნალხ!?

ალ ლიშმალდ ნამ ჩინოშუე ჩუანკაცე... მაშენე აქტიურ ზამარ ნიშგუედა ლორდემიშ, მთელ დორეშდ ზამ არანქა წამებამაგა. ათხე სერ ხანთემაგა ოდე, ში იმ ღალ ოხმედენე ამუნდო, დარანქა!?

ო. ჩ. — იშა ტარ ლასუნ ალ ლიშმალ? აფხზარეშა?

ქ. შ. — იშა ლი აფხზარეშე გარ? აფხზარცანან ნამ ჩიგარ გუნ სოჩამდ სურადად. რუსანლს ხაკუს საქართუილო ი ლაშინლდ ნამ ლეყანდ. შოხდ ხანს უიავუშუანსანს, სი შარე!

ო. ჩ. — ადო, გუნ მაქუშმარ ი იშასუ ხარი!

ქ. შ. — იშასუ ხარი ი გუნ სოჩამდუ ხარი, ლუშუნე მეჩ ამეი სოჩამდ ქიხა!

ქეთევან მარჯანი-გვარამიანი, 58 წლისა
ომარიშლი — კოჩარა — ქუბერი, 2009 წ.

რ. ი. - შენი სახელი და გვარი მითხარი, აბა!

ქ. მ. - მე ვარ ქეთევან მარგიანი, ანთიმოზ მარგიანი'ს შვილი. საბუთებში ანტონი ეწერა. კორაჩი მამაჩემს ყველა კარგად იცნობდა. ბაბუაჩემი მულახში ("მულახ-ს") ცხოვრობდა და იქიდან ვართ გადასული ჯერ ყარაჩიში, შემდეგ ღალში და მერე აფხაზეთში, კერძოდ, კორარაში, ოჩაჩი'ის რაიონში. ეს იყო ძალიან, ძალიან დიდი სოფელი, მდიდარი, მოსავლიანი, შემოსავლიანი. კორარაში ასობით სენი ცხოვრობდა, მაგრამ ირგვლივ აფხაზეთის სოფლები გვეკონდა გარშემორტყმული ("გე-სხაა-ედენენ") და ამიტომ რუსეთ-აფხაზეთთან ომის დროს ერთ-ერთი პირველი მსხვერპლი კორარა გახდა, გადაწვეს ("გა-ა"-ცოდეს) და გადაბუტეს იქ ყველაფერი. საუკეთესო ("ა-მ-გუარი") სახლები ("ქორები") გვედგა იქ ყველას და გადაბუტავდა ერთიც კი არ დაუტოვებიათ. შემდეგ ჩვენი სოფლის პარტიზანმა ბიჭებმა ("კინტ-ურ-ებ-მა") რამდენადმე მოახერხეს იქ შეღწევა და თვალები ცრემლებით ევსებოდათ თურმე, რამდენსაც ასეთ გატიალებულს'ა და ჩამონგრეულ ("ა-ხორ-აგებულ") სახლებს'ა თუ ნასახლარებს მიაღებოდნენ. ზღაპრული ("ა-მ კალიზის" შესახებაც) ეზოები და ბაღები გვექონდა იქ ყველას, მაგრამ "დღეს ყველაფერი თურმე ტვერად და უდაბურ ადგილებად არისო ქვეული".

რ. ი. - რამდენი წლის ხარ, ჯერ ის მითხარი!

ქ. მ. - ორმოცდათერთმეტის.

რ. ი. - შენ ვისი თემის'ა ხარ?

ქ. მ. - მე ვარ გიონათ მარგიანი, მაგრამ, სიმართლე ("მ-ტკიცე") გითხრა, ჩვენ არ მიგვაჩნია, რომ ამ თემებს შორის არის რამე განსხვავება. საძმოს, რჯულის დაცვას, გეარის'ა და საძმოს სახელს ჩვენ ძალიან ვუფრთხილდებით და ვიცავთ, ამიტომ ხშირად ვაპბობთ: "მარგიანი არის მარგიანი!" რა მინუნელობა აქვს, გიონათი იქნება, გულუანთი თუ იენანთი?... საძმოს გვერდში დგომა უნდა ჰიორშიც და ღხინშიც...

რ. ი. - მულახიდან გადმოსვლის მიზეზი რა იქნებოდა?

ქ. მ. - მსმენია, თითქოს ორი გვარი გადაქიდებია ერთმანეთს - ბერიანები და მარგიანები. სვანეთში ჩვენ "კარგ მარგიანებს" და "კარგ გიონანებს" გვეძახიან.

რ. ი. - "კარგ მარგიანებს" რატომ გეძახიან?

ქ. მ. - რატომ და გვარი მარგიანი ზემო სვანეთში "განსწავლულობასთან" იხსენიება: "მულახში პირველი სკოლა გიორგი მარგიანს გაუხსნიაო" - ეს ძალიან ადრე ყოფილა, წელი და საუკუნე ზუსტად არ მახსოვს. გარდა ამისა, ძველთაგანვე მულახ-მუჟალში მღვდლები ("ბაბები") მარგიანები ყოფილან. დიდი გიორგი მღვდელი ძალიან ცნობილი ყოფილა, აგრეთვე მღვდელი ზაქარია, რამდენჯერ მსმენია მამაჩემისგან და სხვებისგანაც...

რ. ი. - მწერლები და პოეტებიც გყავდათ... მოკლედ, ძალიან კარგები ხართ. მარგიანები ბევრი არიან მულახიდან გამოსულები?

ქ. მ. - პირველად მართლაც ბევრი გადავიდნენ ყარაჩიში.

რ. ი. - იქ რამდენ წელს ცხოვრობდით, ყ. ყარაჩიში?

ქ. მ. - ყარაჩი მე ახლა ღანდაღდა მახსოვს, ოთხი-ხუთი წლის'ა წამომიყვანეს იქიდან, ისე იქეთ ვარ დაბადებული. ყარაჩიდან სვანები მეტწილად გადავიდნენ კორარაში.

რ. ი. - რამე ძველი ამბავი გაიხსენე შენი გეარის შესახებ.

ქ. მ. - ჩვენს გეარს შუღლი მოსვლია მეორე გეართან, მულახლები არიან ისინიც. ერთხელ-ორჯერ სისხლის საფასურად მიწები წაულიათ ჩვენგან. მესამეჯერ იმათ უფროსებს შემოუთვლიათ: "სისხლის საფასურს არ ავიღებთ, თუ თქვენი ("ჩვენი") გეარი'ს" ასულს, ნინას, გაათხოვებთ ("გა-ა-წულ-ებ-თ") ჩვენს ("იმათ") გეარში". ეს ჩვენს უფროსებს უუკადრისებიათ იმი-

ტომ, რომ საქმრო არ ყოფილა ნინა'ს შესაფერისი.

რ. ი. - ერთმანეთს ხოცავდნენ და თან ქალს თხოულობდნენ?

ქ. მ. - ჰო, ეს უნებლიეთ მომხდარა; ამიტომ საქმის კარგად გამარჩევს'ა ("მო-ურ-ა-ეს") და მომფიქრებლად ("მ-სა-ხ-რ-ე-ბ-ელ") უფროსებს კარგად მოუგვარებიათ ("სა-ღ-ო-მ-ს და-უ-ღ-ა-მ-თ") ეს საქმეც. საწყალი ნინა დათანხმებულია ("ყაბულ-ს მო-ქ-დ-არ-ა") ძებნი'ს დარღობით ("გუნ-ე-ბ-ა-ს-თვის"), მამისეული სახლის მოსაფრთხილებლად და საქმეც კარგად დაწყნარებულია.

რ. ი. - ნინა ვისი შვილი იყო?

ქ. მ. - რაჭდენი'ს შვილი, ბათოს და. ბათო სამტრედიიაში ცხოვრობდა და ძალიან კარგი კაცი იყო. მოკლედ, ნინამ ისეთი კარგი ქალობა გამოიჩინა, რომ ორ გვარს შუა მტრობა შეწყდა ("შე-ქ-უ-ც-მ-ა-ც-დ-ა"), თვითონ ექვსი შვილი გაზარდა (სამი გოგო, სამი ბიჭი) და ნინა ("ნინა-ს თხემ-ი") საფიცრად ჰყავდათ ("ჰქონდათ") ქმრისეულ და მამისეულ ოჯახებს.

რ. ი. - დაღში რომელ სოფელში ცხოვრობდით?

ქ. მ. - ომარიშალში. ომი'ს დაწყებამდე ოთხი წლით ადრე დავამთავრეთ მე და ჩემმა ქმარმა აფხაზეთში, ახალდაბაში, ორსართულიანი დიდი სახლის აგება. ეხო, ბალი, სახლი - ყველაფერი მოვაწყვეთ: "მოვასწოროთ, სანამ ბავშვები სტუდენტები იქნებიანო". მართლაც ჯერ ისევ სკოლაში იყვნენ, ყველაფრით კარგად გეჰქონდა საქმე, რომ სწორედ მაშინ დაიწყო ომი და ყოველმხრივ სულ ცუდისკენ და უკან-უკან წავედით. მე თვითონ მამა იქ დამიხვრიტეს, ვაი ჩემს დღეს!

რ. ი. - უი! რომელ წელს იყო ეს?

ქ. მ. - ოთხმოცდაცამეტში... აგვისტოში ხომ დაიწყო ომი! - თერთმეტ ნოემბერს კოჩარა აღდეს, დეკემბერში კი მამა დამიხვრიტეს.

რ. ი. - ომობდა მამაშენი?

ქ. მ. - არა, უკვე საქმოდ ხნიერი იყო, მაგრამ მთელი ცხოვრების'ს ნაჯაფ-ნარშომის ("ნა-გარჯა-ნა-ჭირ-ე-ბ-ი-ს") დატოვება ეძნელებოდა: "თელაყურს მივაღვენებ ყველაფერს"-ო და ათი დღის შემდეგ დახვრიტეს.

რ. ი. - მართო თვითონ იყო?

ქ. მ. - არა! ჩემი უმცროსი ძმა, ტაო, ლენინგრადში სწავლობდა. ომი რომ დაიწყო, რა თქმა უნდა, მაშინვე ჩამოვიდა. მამაჩემს იმისი ყველაზე მეტად ერიდებოდა ("უდიდესი რიდი-ჰქონდა") და იმედი გეჰქონდა, რომ იმას მინც დაუჯერებდა, მაგრამ, წარმოიდგინე, ლენინგრადიდან ჩამოსული პირდაპირ პოზიციებზე წასულა. ჩვენც, სოფელი რომ გამოვდიოდით (უკვე საღამო იყო), გზაზე შემოხვდით და, რომ გააგო ("გა-ც-ხ-რ-ი-და"), "მამა დარჩაო", "მე მამის გარეშე ვერ წამოვალო", ჩვენ აგვყარა ტრაქტორზე (სხვა ტრანსპორტი მაშინ არ იყო!) და თვითონ უკან გაბრუნდა. მაშინ აფხაზები უკვე იმ ტერიტორიაზე ყოფილან შემოსული, სადაც ჩვენი სახლი იდგა. თურმე უცებ დაუშინეს ტაოს ავტომობლის ჯერი. ამას მოუხვრებია და წამსვე ("ხელად") არხში ("კანაო-ს'-ში") ჩაწოლიდა. კოჩარაში კიდევ იყვნენ დარჩენილი ჩვენი ბიძაშვილები. რომ გაუგონიათ ავტომობლის ხმა, "ტარიელი მოკლესო" - უფიქრიათ ("და-უ-ს-კენ-ია-თ"). ნახევარ საათზე მეტი გაუტარებია ჩემს ძმას არხში. შემდეგ, რომ შემწდარა სროლა ("თოფ-ობა"), წასულა სახლისკენ და საწყალი მამაჩემი დივანზე იწვა თურმე. ტაოს უთქვამს: "მამა, ახლა წინააღმდეგობა არ გამოვიწყო, მივიღივართ უკვეო". წამოსულან, მაგრამ უკვე ისეთი პერიოდი იყო, რომ ორივე ჩაიკეტა, კოჩარა მთლიანად ალყაში იყო და შერჩნენ იქით. ასეთ წვალებით გაუტარებიათ ათი დღე და მე-თერთმეტე დღეს მამაჩემი დახვრიტეს, ჩემი ძმა კი ტყვედ აიყვანეს აფხაზებმა. ეს რომ გავიგეთ, აქედან შუქი უკვე აფხაზ ტყვეებში გაცვლას ცდილობდა - ამი'ს თაობაზე ("ბედ-ს'-ხე") ჰქონდა ერთი გაწამაწაწა.

ტარიელს, როგორც იქნა, შუქრიმ ხმა მიაწვდინა, რომ აფხაზ ტყვეზე გაცვლისთვის და-

რობდა. ესენი სადაც ყოფილან, აფხაზი იყო - სვანების" რძალი იმ სახლში და ის ამით ძალიან მზარეველობდა ("ეცეებოდა").

რ. ი. - რა გვარი"სა" ყოფილა ის ქალი, გახსოვს?

ქ. მ. - მისი ქმარი იყო კვიციანი, თვითონ აფხაზური გვარი ჰქონდა, არ ვიცი. ჩვენინი ბერი ("ხუაგი") შეგარდა ("შინაზა") იმ ქალმა, ლეჩაქს შემოახვევდა ფეხებზე და ისე ევედრებოდა აფხაზებს: "ესენი არ წამართათ ხელ"ებიდანო". ეს წესად აქვთ და ამას უკვე ემორჩილებიან... შუქრიმ შესაძლებელი და შეუძლებელი ყველაფერი სცადა ("გაა-სწორა"), იპოვა ტყვედ მყოფი ცოლ-ქმარი (ქმარი - აფხაზი, ცოლი - მეგრელი), სამი შვილი ჰყავდათ. ამათმა ჭირისუფლებმა უთხრეს შუქრის: "აბა, შენ თუ ამით დაგიბრუნებო, მაშინ ჩვენ ტარვილს დაგიბრუნებთო". მაშინ შუქრის იმათთვის სურათების ჩვენება მოუწია ("გუგუე-ბის"ა"-დ სურათები მოუჭიდა სანახებელი"), რათა დაეარწმუნებინა ("შეუჯგუე-ბინა"), რომ ნამდვილად მან იპოვა ესენი. ამის" გამო ("გულ-ის-თვის") შუქრის ძალიან ბევრი სიარული მოუწია. შემდგ მარინე ვაგრიანს უყვებოდა თურმე იმათი ნათესავი ქალი თბილისში: "ტყვეთა გაცვლის თაობაზე შეხვედრა შუქრისა და იმით შორისო შედგა რომელიღაც სოფელში და იქ იმ ახალგაზრდას ისეთი შთაბეჭდილება მოუხდენია, ისეთი, რომ უცნად მოუპოვებია აფხაზების" ნდობა და ამის" წყალობით მიუღწევითო ურთიერთ შეთანხმებისთვის ("შეუ-წყე-ათ ერთმანეთად"). შუქრიმ მართლაც იცოდა ისეთი სასიამოვნო ("კარგი გემოს"), ისეთი დამაჯერებელი, ისეთი მომხიბლავი საუბარი... ვაი, დედა, იმ წყევულმა ომმა როგორი ვაჟაკი დამაპარგვინა!..

რ. ი. - მხოლოდ ტარიელი იყო ტყვედ იქ?

ქ. მ. - არა, მაგრამ მხოლოდ ტარიელის გამოხსნა მოხერხდა. დიდილი დედაშვილი, მკვიდრი მამიდაშვილები, ბიძაშვილები იყვნენ კიდევ - ყველა დაგივიხრტეს. ბერი იყო ასე. ტარიელიც წაიყვანეს დასახერტად. თურმე კედელთან რომ მიაყენეს, მაშინ უცნია ყოფილ მოწაფეს - აფხაზს. ტარიელს ლენინირადში (ახლა რომ პეტერბურგს ეძახიან) ჰქონდა დამთავრებული ისტორიის ფაკულტეტი და აფხაზების" ბავშვებს რუსულს ასწავლიდა სამი წლის განმავლობაში სოფელ ბედიასი, ოჩაშირის" რაიონში.

რ. ი. - იცოდა აფხაზური?

ქ. მ. - აფხაზური არ იცოდა, რუსულს ასწავლიდა იქ. ამ ბიჭს უყვირია ("უ-ჭყვიღ-ია"): "ო, ეს ჩემი მასწავლებელი იყოო" იმ მომენტში იმ მოწაფემ გადაარჩინა. ღმერთმა სიკეთე მიავსოს ("ღმერთ-იმცა აკეთებს") იმ აფხაზს ყოველთვის ქართველის" გადაარჩენისთვის! თვითონ ჩემმა ძმამ ვერ იცნო ის ბავშვი. მოწაფე ბერი ჰყავდა, თანაც იმ მომენტში თვითონ როგორი განეროულებული იქნებოდა? დასახერტად გაიყვანეს და რისი მოწაფეები ეფიჭებოდა ("ა-ჭკუ ერ-აფ-და")? ომი რომ დაიწყო, იმ ღამეს მე ახალდაბაში ვიყავი, მაგრამ როგორღაც მოუახერხებ, რომ ტყვედ არ ჩავეარდი, ჩემი იპაური ახლობლები კი ყველანი დაატყვევეს.

რ. ი. - ვინმე დაიღუპა დაბომბვისას?

ქ. მ. - სიკვდილზე ("დგომად") უარესი არ იყო ის, რომ დაიწვეს ქალები"ს გაუპატიურება?! ჩვენ ერთმანეთისკენ გავიქეცი, მაგრამ ვერ ვამხედლით, რომ სვანები ვიყავით იმიტომ, რომ ტყვარჩვილდან წასული ვერტყრენი ლათაში ჩამოგდებული ჰყავდათ სვანებს. ამიტომ ბრძანება ჰქონდათ გაცემული მთელ ფრონტზე: "სვანი - ადგილზე დახერტა!" პასპორტები და ყველა დოკუმენტი დაეწვით. ვეღარ ვლაპარაკობდით სვანურად. ხან მეგრულად ვლაპარაკობდით, ხან - რუსულად ერთმანეთში, რომ არ შეგეტყობოდა სვანობა.

ახალდაბაში ჩვენს მეზობლად ცხოვრობდნენ ჩემი ქმრის ბიძაშვილები. ყველანი - ექვსი გოგო და დედა - ტყვედ ჩაეარდნენ; ექვსი თვის ჩვილი ბავშვი ჰყავდათ. ისინი გვარად გვარშიანები არიან. ობამდე გვარშიანების"ა" და გვარამიებს ძმობა ჰქონდათ, ყრილობების"ა" და მთელ შეხვედრებს ატარებდნენ. აი, ამ გვარამიებმა დაიხსნეს და დაიცვეს ეს გოგოები, თორემ არფრის-

თვის არ დაზოგავდნენ. წაიყვანეს კინდღში, იქიდან ტყვარჩელეში, ტყვარჩელიდან, როგორც იქნა, ზუგდიდში, მაგრამ იმდენი შიში და განცდა გადაიტანეს, რომ ერთ-ერთმა მათგანმა პირველი კურსის შემდეგ ველარ ისწავლა, მაშინდელმა ნერეიულობამ ისეთი კვალი დაუტოვა. ათი დღე იყვნენ ტყვედ და სად არ იყვნენ დამალულნი! ჩვენ მერე ფოთში წაგვიყვანეს. ოთხი დღე და ღამე ალყაში ვიყავით. შემდეგ მოვხვდით გემზე ტიტველი, ფეხშიწველა, ტანსაცმელი შემოძვინილი, შემოხუებული გეჰონდა. მეორე დღეს, გადადგებული ფეხსაცმელები (“ნაჩაფულ-არ-ებ-ი”) თუ სადმე იყო, იმით დაგიფარეთ ფეხები და ასე დატანტალვდით.

რ. ი. – ლტოლვილობის შემდეგ აქ ხართ, ჭუბერში?

ქ. მ. – იმის მერე აქ ვართ. ხუთი შეილი მყავს. ყველამ სახელმწიფო უნივერსიტეტები და ამთავრეს. ერთმა – სამედიცინო. მაშინ კოდორელი უმაღლეს სასწავლებელში შემესვლელი ბავშვებისათვის (“ბავშვების-ა“-დ”) იყო ლიმიტები. ამაში მართლაც მაღლობელი ვარ სახელმწიფოს.

რ. ი. – რა გვარის ებში ხარ გათხოვილი?

ქ. მ. – გვარმიანებში ვარ გათხოვილი. ხუთივე შეილი დაოჯახებული (“ალაგას დაყენებულ”) მყავს.

რ. ი. – რამდენი შეილიშეილი გყავს?

ქ. მ. – ცხრა შეილიშეილი მყავს, ორი რძალი, სამი სიძე.

რ. ი. – რძლები და სიძეები სვანები გყავს?

ქ. მ. – სვანები მყავს სიძეები; რძლები – ერთი გურულია რუსთაიდან, და მეორე – თბილისელი მეგრელი.

რ. ი. – შენს ქმარს რა პქეია?

ქ. მ. – ჟივლეტი.

რ. ი. – ახლა ჩვენ ვართ გრიგოლ (გრიშა) და ლეილა მარგინანების ოჯახში, ამათზე მიამბე რამე.

ქ. მ. – ეს “თავისსახლობაა” ჩემი, დიდი იმედი! ოჰ, ჩემი გრიშა ბიძია! ჩემი მამამთილი სულ ამას ამბობდა: “არავისი რძალი არ მეხარბუბა, იმისთანა თემიდან მყავს რძალიო”. გრიშა ბიძისა” გარდაცვალების შემდეგ თავი ობოლივით მგონია, ისეთი დასაყრდენი (“ზურგი”) იყო ჩემთვის! გრიშა ბიძიას ცოლი – ლეილა დედისერთა იყო, მართლაც უღამაზესი ქალი. ამის” სიღამაზეზე იმდროინდელი ხალხი ზღაპრებს პყვება... მართლაც განუშეორებელი პედაგოგი იყო. ძალიან მეოჯახე, შრომისმოყვარე (“და-უ-ზარ-ე-ვლ-ი”). ყველანაირი ხილი პქონდა ეზოში. ასე ღამაზად ეზო არავის პქონდა მოწყობილი. ძალიან უყვარდა ყვავილები... ამათი შეილები სამიენი ძალიან კარგები, სამივე საამაყო იყვნენ მთელი ნათესაობისთვის (“ნათესა-ობის-ა“-დ”). ეჰ, საბრალო გორამ ძალიან დაგვწყობტა გული, ნაადრევად წავიდა (იმქვენად)– გორა, ოჰ, გორა! ის რომ მოიციტოხავდა და გადაგვხევეოდა, მკლავებს რომ შემოგხევედა, დმერთი გეგონა შენი თავი! მანუჩარის” ნახეას ხომ არაფერი სჯობს! სადაც გამოჩნდებდა, ყველგან ამშვენებს იქაურობას, განსაკუთრებით ჭუბერს!

რ. ი. – და გრიშა ბიძისა” ქალიშვილზე რომ არაფერი გითქვამს? ის ხომ მთლად კარგია!

ქ. მ. – ქეთინო მართლაც ყველას სჯობს ჩემს ნათესაებში, მაგრამ რომ გათხოვდა, ამაზე ძალიან ინერვიულა მაშინ გრიშა ბიძიამ.

რ. ი. – რატომ? ძალიან კარგი ქმარი მყავს!..

ქ. მ. – ჰო, ძალიან კარგი, მაგრამ ქეთინო თითო საჩვენებელი მოსწავლე იყო მთელ სკოლაში და ცოტა ადრე გათხოვდა. სტიქიური უბედურება (“ზუჯა-ობა”) რომ მოხდა ჭუბერში, ესენი იმის მერე გადავიდნენ, ძირითადად, აქედან. სვანეთში ეს სოფელი ყველაზე ნაკლებად მაღალმთიანია, რვაასი მეტრია ზღვის დონიდან. სიცივით და ყინვით არ ვწუხდებით მაინცდამაინც, ოღონდ თოვლი ბევრი იცის და ერთხელ სტიქიაც მოხდა, ზევაი რომ ჩამოვიდა. გრიშა ბიძია და

ლეილა ბიკოლა რომ გადადიოდნენ, მეც რამდენს მეუბნებოდნენ, “ერთ ადგილზე წაიდელო”, მაგრამ მაშინ ჩემი დედამთილი და მამამთილი ცოცხლები იყვნენ და ისინი ვერაფრით ვერ დავი-
მორჩილეთ, დაერჩით მას შემდეგ ჭუბერში, მაგრამ არც ვნანობთ. აქ ცხოვრებას არაფერი სჯობს!

რ. ი. - აქ იმისთანა მშენიერი სამყოფა, მეც სიხარულით დავრჩებოდი.

ქ. მ. - ჭუბერი მართლაც ძალიან კარგია. უღამაზესი ტყეები გვაქვს, მაგრამ მათ, სამწუხაროდ, ალბათ, სხვა დაეუფლება... ამით ვართ შეწუხებული. ხეტყე თუ სხვისი იქნება, აქაურები, ჭუბერლები, მხოლოდ თოვლის საყურებლად უნდა ჩვენს მთავრობას?! ეს ხალხი არ ეცოდებათ?! გასაყიდი აქ არაფერია! ჩვენი შრომით, გარჯით ვირჩენთ მხოლოდ თავს! გამოსაზამთრებლად და ფქვილის საყიდლად გეჭირდება ხეტყე. შარშან შეზღუდვა იყო ამაზე, წელს - უარესი და...

რ. ი. - მიწები აქ ბევრი არ გაქვთ.

ქ. მ. - ზოგს აქვს, ზოგს - არა.

რ. ი. - სათიბები, ახლა რომ ეუყურებ, იმდენი არ ჩანს.

ქ. მ. - ზევით უწევთ ასელა (“აქეთ ასასელები”). აი, ხეტყის წარმოება რომ იყო, მაშინ მასზე ცვლიდნენ თივას აღმოსავლეთიდან ჩამოსულებთან (“ნა-ვლ-ომ-ებ-ის-თან”).

რ. ი. - აქ ყველაფერი ამოდის, რასაც დათესათ, ხილი და ყველაფერი კარგად მწიფდება. უფრო თბილი კლიმატია, ზამთარიც - შედარებით ხანმოკლე.

ქ. მ. - შედარება არ არის. სვანეთში ძალიან რთულია ცხოვრება და მე, მაგალითად, ჭუბერის ზემოთ ცხოვრება ვერც კი წარმომიდგენია. იქით ტყეც უჭირთ.

რ. ი. - ტყეები კი არის, მაგრამ გასაყიდად არა აქვთ.

ქ. მ. - შემიწ' მოტანა ისეთი ძნელია, მთელი ზაფხული იმას დასტრიალებენ თავს.

რ. ი. - იქ უფრო ძნელია, ზამთარიც დიდხანს არის.

ქ. მ. - შემა და თივა შორიდან აქეთ მოსატანი, საწვავის წასმა კიდევ მოიმატა. როგორ შეირჩინოს, კაცო, ამ ხალხმა სული, როგორ უნდა იარსებონ ასე?! ახლა კიდევ, ადმინისტრაციულად გაგაერთიანეს სამეგრელოსთან! მეგრელები და სვანები რამდენი ხანია, გამოიყვენენ ერთმანეთს, შთამომავლობას არც კი ვგახსოვს იმიტომ, რომ ჩვენ ჩვენთვის გვერჩივნა! სვანეთში ხელმძღვანელად მეგრელს რა უნდა, შე კაცო?! ჩვენ არ გვეყვანან თავკაცები, თუ რაშია საქმე?!

რ. ი. - პროტესტი არ იყო ამაზე?

ქ. მ. - ამოვიდა გოროზია ჩვენს გამგებელთან ერთად და: “ამ თვის ათში თქვენ რომ გავიხარდებოთ, ისეთი პირობები იქნებაო” და ვნახოთ! წუთი წუთზე ელოდება აქაური მოსახლეობა სიახლეებს. უმუშევარია ხალხი. ძალიან უჭირს ხალხს... მაგალითად, ერთ ჩემს მეზობელს, ღირსეულ ქალბატონს არსაიდან კაიკი შემოსავალი არა აქვს - არა პენსია, არა ხელფასი - არაფერი საერთოდ. ახლა “საკეისრო” ოპერაცია აქვს გასაკეთებელი და უფასოდ არაფერი უკეთებს. რა ქნას, ინერვიულოს?! რომ ინერვიულოს კიდევ, შედევი რა იქნება?! არაფერი უშველის იმათ, თუ ხეტყეში არ ამუშავენ მისი ქმარი!

რ. ი. - აქაური ძირითადი შემოსავალი არის ხეტყე?

ქ. მ. - ეს ხეტყეც რომ არ იქნება, მაშინ ვის რა უნდა აქ?

რ. ი. - ყველა ოჯახი ამაზე მუშაობდა?

ქ. მ. - როცა ხეტყის წარმოება იყო, ყველა პრობლემა გამორიცხული იყო... ფქვილიც, შაქარიც და მარილიც გვექონდა.

რ. ი. - სად გაქონდათ ეს ხეტყე? აქ ამუშავებდნენ?

ქ. მ. - აქ იხერხებოდა, ზოგჯერ აქაც მოდის კლინტი.

რ. ი. - იყიდდნენ და მიქონდათ! მარგიანები ცხოვრობენ ჭუბერში?

ქ. მ. - ზაფხულობით მოდიან გრიშა ბიძიას შვილები; სხვა არაფერი არაა აქ მარგიანი, ამათ მეტი, ხოლო ასული მხოლოდ მე ვარ.

რ. ი. - იქაურ მარგიანებსაც არ ცდილობო ურთიერთობას?

ქ. მ. - ვაზიანში უფრო მეტად კორარელი მარგიანები არიან... საერთოდ ყარაჩაიში ვინც იყო გადასული, ყველა აფხაზეთში იყო დასახლებული, რუხიდან დაწყებული... დრანდამდე, დღეს კი ყველა ლტოლვილია, ნათესავიც - ახლობელიც.

რ. ი. - სენეთის გარდა, სად ცხოვრობთ მარგიანები ძირითადად, ვაზიანში?

ქ. მ. - ვაზიანში, თბილისში, ადრინდანვე რომ არიან წასულები; ახლა ბოლნისშიც ცხოვრობენ, გარდაბანში, ჯანდარაში, სამტრედიისში... მესტიაში ძალიან ბევრი მარგიანია. საერთოდ, ჩვენი წინაპრები მულახში მესტიიდან არიან წასულები, იქ ეთნოგრაფიული მუზეუმიცაა, რომელსაც მარგიანები 'ს' მუზეუმს ეძახიან... სანამ ომი დაიწყო, ჩვენი გვარი 'ს' ყრილობაზე გამონაცხადები მახსოვს: 29 ოჯახი ცხოვრობდა თბილისში მხოლოდ გიოსანები, 70 ოჯახი კი კორარაში ცხოვრობდა.

რ. ი. - გამრავლებულიყავით კიდევ და კიდევ!

ქ. მ. - ქუთაისშიც არიან..., სოხუმში 10 ოჯახი ცხოვრობდა, გაგრაშიც ცხოვრობდნენ მარგიანები, სად - არა?

რ. ი. - თუ ნახულობთ ერთმანეთს?

ქ. მ. - როგორ არა! შუმოდგომი 'ს' გიორგობაზე ხარს ვყიდულობთ ხოლმე და დავლოცავთ გვარს და ჩვენს ახალგაზრდობას... გარდა ამისა, ნახვა უფრო მეტად ჭირის დროს ხდება იმიტომ, რომ დრო მოვიდა ისეთი, საქეიფოდ არავის სცალია, ჭირში კი აუცილებელია წასვლა და გვერდში დგომა.

რ. ი. - შენი წინაპრები 'ს' ("ზ-უ-ც-ე-ბ-ი-ს") სახელები თუ გახსოვს?

ქ. მ. - იოსები და მართა.

რ. ი. - მართა რა გვარი 'სა' იყო?

ქ. მ. - გიგანი.

რ. ი. - იოსები 'ს' მამას, ანუ შენს დიდ ბაბუსა რა ერქვა?

ქ. მ. - ბექა. საწყალი იოსები ადრე მომკვდარა და მამაჩემი და მისი ძმები ობლობაში ("ოკრ-ობა-ს-ში") არიან გაზრდილები, მაგრამ ბექა ყოფილა ცნობილი და რჩეული ("საძებარი") კაცი, მედატორი.

რ. ს. - იმი 'ს' ცოლი ვისი ასული იყო? დედის მხრიდან წინაპრები ვინ გყავდა?

ქ. მ. - მგონი, ავალიანების. იაკობი და სალემ დაღვანები დედაჩემი 'ს' მშობლები იყვნენ.

რ. ი. - საღვამი რა გვარი 'სა' იყო?

ქ. მ. - ხოგოსანთ გულბანი. მულახლები იყვნენ ისინიც და ყარაჩაიში გადასულები ("განაბრუნები").

რ. ი. - უფროსები კიდევ ვინ გაგონდებ?

ქ. მ. - ფურჩა, ამბაკო, არღვანი, ფილიპე, რუბენი, ვახტანგი, ჭიჭიკო, შალიკო... - ყველა გიოსანი.

რ. ი. - ახლა ისევე აფხაზეთში დაებრუნდეთ! - სად გეგდა ახალდაბაში სახლი?

ქ. მ. - ოჰ, როგორ მიჭირს ("გა-რჯ-ა მაქვს") იმი 'ს' გახსენება!.. 1987 წელს თექვსმეტი მეტრი იყო ჭუბერში თოვლი. იმ ზამთარს საშინელება მოხდა აქ. ხალხი გაიყვანეს შვეულმფრენებით მულახიდან, ზვეიდან, მაგრამ მესტიის რაიონს რომ გაეგო, რა ამბავი იყო ჭუბერში, იმის საშუალებაც კი არ გექონდა. მოასკდა ზეაეი და ოთხი ადამიანი ერთ ოჯახში მოკლა, ოთხი - მეორეში... ყველაზე დიდი თოვლი მაშინდელი სტიქიური უბედურების დროს ჭუბერში მოვიდა. როგორც იქნა, ხმა მივაწვდინეთ რაიონულ ცენტრს და გადაწყდა, ჭუბერლები გადაეყვანათ დმანისში, მაგრამ მე იქ არ მიწოდოდა - დაღში და აფხაზეთში ვიყავი გაზრდილი, ჩემი "თავისახლობა" ყველა კორარაში ცხოვრობდა და იქ ვაპირებდი წასვლას. სულ ხუთმა ოჯახმა მივეცით განცხადება, რომ აფხაზეთში მიწით დავეკმაყოფილებინეთ. წინააღმდეგობაც არ ყოფილა. არც გადასახადი

გეკონია, ჩვენ თვითონ ვმშენებლობდით და ახალდაბაში ისეთი სახლი ავაშენეთ (“და-ფდგ-ოთ”), რომ თითოთ საჩვენებელი – 14 ოთახი იყო, საღებავი არსად ესვა და შპალერი არსად იყო გაკრული. მე ბებიასკვლად ვმუშაობდი სამშობიაროში, ჩემი ქმარი ეკონომისტი იყო, კარგი ხელფასები გეკონდა, საქონელი ბლომად გეყავდა და საკეები ოჯახში არ ჰქონდა. თუ რამე კაპიკი გამოწნდებოდა, ყველაფერს მშენებლობას ვახმარდით. მოეახერხეთ თბილისში ბინები“ს რიგში ჩადგომაც, მაშინ ეს დიდი პრობლემა იყო თბილისში; ვაჟა-ფშაველას მეტროსთან მშენებარე კორპუსში ჩავრიცხეთ სამოთახიანი ბინი“ს ფული, დაგვიყენეს კიდევ ამწე “კრანი” და ამ დროს დაიწყო საშინელი ომი. ვფიქრობდით, რომ სანამ ბავშვები პატარები არიან, მანამდე თბილისში ბინის და ახალდაბაში სახლი“ს დათავრება მოგვესწრო, მაგრამ დაიწყო ომი და ისე მოხდა, რომ არც ახალდაბა შემრჩა და არც თბილისი“ს ბინა – სულ ნულზე დაერჩით, პირველი კატეგორიი“ს ლტოლვილად.

რ. ი. – რთულია, რა თქმა უნდა!

ქ. მ. – ძაბუ ჰქვია ჩემს ერთ ბიძაშვილს, დალი რომ აიღეს შარშან, ძაბუ და მისი შვილები თუ შვილიშვილები, ასევე მისი ბიძაშვილები – 23 სული შევიფარე მაშინ მე დალევები.

რ. ი. – რამდენ ხანს იყვნენ?

ქ. მ. – ერთი კვირა, ზოგი – ორიც... შემდეგ აეტობუსები გამოუზაანეს და...

რ. ი. – ამდენ ადამიანს რას აჭმევდი?

ქ. მ. – მაშინ მარაგიც მქონდა... წელს მართლა ვერავის ვერ ვაჭმევ, ისეთი მდგომარეობაა. ხუტყიდან შემოსაედი არაფერია და ძალიან დიდი ბაჭირებვა გვაქვს. კარტოფილს ვთხრით, ყველი ოჯახში ახლა ყოველთვის არის..., მაგრამ ფქვილი რომ არ გვაქვს, ესაა უბედურება აქ. ფქვილი ზუგდიდიდან უნდა მოვიტანოთ. ჯერ რა ძვირია და მეგრე იმი“ს ამოტანა თქვი შენი!

რ. ი. – აქ არ იყიდება?

ქ. მ. – არ იყიდება, არა! ორმაგი გეიჯდება თითო ტომარა.

რ. ი. – ახლა დალიდან ვინც გამოვიდა მაშინ, ყველა ჭუბერში მოვიდა, ხომ? მთელი დალი აქ იყო.

ქ. მ. – აქ ყველა ოჯახს ჰყავდა თითქმის ბავშვიანი და ავადმყოფი ლტოლვილები... ვის რა უნდა ექნა?!

რ. ი. – მე მაშინ ხშირად ვრეკავდი აქეთ, ვკითხულობდი ყველას ამბავს და ბოლოს ის მოთხრეს, რომ საჭმელი აღარ დარჩა ჭუბერშიო.

ქ. მ. – არ იყო, არა. დალელი ექიმ-გინეკოლოგი მოხდა ჩემთან; საერთოდ არ ვიცნობდი, მაგრამ: “შემიშვებო ოჯახში?” – რომ მკითხა, გული დამეწვა: “რას ჰქვია, სტუმარს როგორ არ შემოგიშვებ-მთქი?” – გუბასუხე, თუმცა 23 ლტოლვილი უკვე მყავდა შინ. საწყალმა ათი დღის შემდეგდა მოახერხა წასვლა ფოთში ნათესაებთან.

რ. ი. – ახლომასლო სოფლები თუ გეხმარებოდნენ? მესტიიდან აგზავნიდნენ თურმე ფქვილს!

ქ. მ. – ჩვენი ოჯახები“ს მარაგი რომ ამოიწურა, ამის შემდეგ იყო ეს.

რ. ი. – ლტოლვილები რომ წავიდნენ აქედან, თქვენ ხომ დარჩით ცარიელ-ტარიელი, თქვენ გამოსაკეები საჭმელი (“სა-უ-ზ-მ-ე”) დაგრჩათ?

ქ. მ. – ლტოლვილებს ძალიან ერიდებოდათ, ვინც ახერხებდა, მიდიოდა ქალაქებისკენ, რადგან წაუსვლელობა ერიდებოდათ (“წაუსვლელი“ს ხათრი პქონდათ”). თუმცა მაშინ წასვლაც ძნელი იყო ძალიან, ზუგდიდში წასასვლელი ხიდის აფეთქების გამო.

რ. ი. – შემდეგ რა ქენით, აღარაფერი რომ აღარ გქონდათ, დაგეხმარათ სახელმწიფო (“შო-გი-მ-არ-ჯუ-ათ სახელმწიფო-მ“)?

ქ. მ. – 12 კილოგრამიანი ფქვილის ყუთები დაგვირიგეს, მგონი იტალიური. მაინც რაღაც შეება იყო. ახლომასლო სოფლებიდანაც ჩამოდიოდნენ, ცხენებით მოჰქონდათ პური, ნამცხვრები,

გამზადებული სადილები. ყველა ოჯახი ცდილობდა, რომ რაღაც წვლილი შეეტანა დევნილთა ყურადღების საქმეში. ოპ, მაშინდელი მდგომარეობის აღწერა შეუძლებელია! ძალიან დიდი ტრაგედია განიცადეთ ამ მოკლე დროში – ომი, ლტოლვილობა, ამდენი უბედურება...

რ. ი. – ახლა როგორ ფიქრობ, დაბრუნდებით დალში?

ქ. მ. – ძალიან ძნელი ფიქება! აი, უკვე ოცი წელიწადია, ასეთი ამბებია, ჩემი თაობა მთლიანად წალეკა ამ ომმა. უკვე მხოლოდდამხოლოდ შეიღებზე ვფიქრობთ (“ე-ა-ტკუერ-ა-თ”), აქ იმიტომ ვართ გაჩერებული (“გზერდებით”), რომ შეიღებს ხან ლობიო გაეუზზავნო, ხან – კარტოფილი, ზოგჯერ – ყველი, იქნებ – ხორციც.

რ. ი. – მოვა ოდესმე უკეთესი დრო!

ქ. მ. – თითქმის ოცი წელი ვიტანჯებით! მთელი თაობებია დაუძღვრებული... ჩვენს შეიღებს, რაც არ უნდა ნიჭი გამოამჟღავნონ, გასაქანი არ ეძებათ იმიტომ, რომ არიან უძღვური ოჯახებიც” შეიღლები. რაღაცას რომ მიადწიო, ვიღაცამ უნდა ამოგქაჩოს. ვინ ამოგქაჩავს, კაცო?! სენათი სულ უპატრონოდაა მიტოვებული, მასზე უფრო საცოდავი, მე მგონი, სხვა კუთხე დღეს არ არის საქართველოში.

რ. ი. – მაინც მაგრად ვართ სვანები, მაინც ვმავრობთ, ნუ გეშინია!

ქ. მ. – თუ არ მოგესხება გუბერნატორმა, დამშეული ხალხი სასწაულებსა' და ჯერ არგაგონილს ჩაიდენს!

ი. ჩ. – კარგი სვანურით მიაბზე, აბა, შენი ამბები და ყველაფერი თქვი სვანურად.

ქ. მ. – შენ რა კარგად იცი სვანური?! კონარის სკოლის (“კლასი-ს”) მერე დავამთავრე საშუალო საბავშვო სასწავლებელი თბილისში და მალევე გაეთხოვედი ტუბერში. ამათი კილო მთლად განსხვავებული (ცალკე) იყო ჩემი ლაპარაკისგან და მერჩია, ქართულად ვლაპარაკათ, ვიდრე სვანურად (“შელაპარაკებოდნენ”). იმდენი იყო სხვაობა ამათ კილოსა და ჩემსას შორის. მეგონა ჩემი თავი სადღაც – ამერიკაში. მანამდე მე სვანეთი საერთოდ არც მენახა. აქ არც დაბადებული ვარ და არც გაზარდილი. რომ გაეთხოვედი, მაშინ ვნახე პირველად სვანეთი და ჩემს გულში ვფიქრობ: “ეჰ, მე აქ ვერ ვიცხოვრებ!” ჩემი ქმარი დედისერთა იყო, მაგრამ მაინც მეუბნებოდა: “ისე არ ვიზამო, რომ თბილისში ბინა არ გექონდისო”. ამით მაწინარებდა. როგორც კი შეიღები გამიჩნდა, იმაზე დავიწყე ზრუნვა და ფიქრი, “სტუდენტები რომ იქნებიან ჩემი შეიღები, თბილისში ბინა (ხელთ) ჰქონდეთ-მეთქი”. ჩაერცხეთ 96 ათასი მანეთი, სამოთახიანი ბინა უნდა გექონოდა ვაჟა-ფშაველას მეტროსთან..., მაგრამ ომის შემდეგ არაფერი შეგერჩა.

ი. ჩ. – შენ სვანურად ლაპარაკი არ იცი?! სვანურად ილაპარაკე, თორემ გამოვრთავ ვიდვოს!

ქ. მ. – გამორთავთ და დარჩებით ინფორმატორის გარეშე...

ადრე დალში, ომარშიშალში, მხოლოდ რვაწლიანი სკოლა იყო, საშუალო იყო აჯარაში, მაგრამ აჯარაზედ ომარშიშალისა და არის (“უ-ბ-ე-ს”) 12 კილომეტრი. კონარაში საშუალო სკოლა კარზე გექონდა. ამიტომ მერვე კლასის შემდეგ ჩემი ბიძაშვილი – შუქრი ჩვენთან გადავიყვანეთ. იმხელა სკოლა იყო ის, 700-მდე ბავშვი სწავლობდა ყოველ წელს. შუქრიმ ისე კარგად, ისე გვასახელა, რომ პირველ სექტემბერს მოსწავლეებს მასწავლებლები ასე ულოცავდნენ, აი: “შუქრი მარგინის” წარმატებებს გისურვებთ თქვენცო!”

შუქრი ომში რომ დაიღუპა, მაშინ ჩვენთვის ცა ჩამოინგრა. მე კარგა ხანს ვერაინ მიბედავდა ამი”ს თქმას... ოპ, როგორ მიჭირს იმ დღეები”ს გახსენება! – მივიღვარ საავადმყოფოში და თურმე... ოი, ...შუქრი”ს დაკრძალვაა (“სა-გ-ღ-ო-ე-ა”) იმ დღეს! ოჯახში ათასი საქმეა და სამსახურში ყოველთვის დაგვიანებით მიველოდა წასვლა. იმ დღეს რაღაც ადრე წავივი. ახლა აქ ამბობენ: “დღეს შეუღლებურენი (“ვერტალ-ო-ე-ი”) მოვიო (“არის მო-მ-ქ-ღ-ო-ი”) თბილისიდან და დალში წავაო (“არის წამსვლელიო”), ომში დაღუპული გუჯეჯიანის ძმა მოდისო. ეს გუჯეჯიანი და ჩემი შუქრი თურმე ერთად დაიღუპნენ და დასაფლავებაც ერთ დღეს არის – 12 იანვარს; ოი, სა-

ბულიკელი ის დღეები!.. მეორე დღეს უკვე ძველით ახალი წელია და ეს ორი დასაფლავება იმიტომ დამთხვევია ერთმანეთს. მე ახლა შუქრის" სოკედილი"ს თქმას ვინ გამოიბედავს, მაგრამ ეს გუჯუჯიანი მეცოდება ისე ("ე-ჯ კალიბ"-ად"), რომ მეტი არ შეიძლება: "საწყალი კაცი, შეველმფრენით შევა სოფელში და მხოლოდ ერთი-ორი საათი იქნება გარდაცვლილ ძმასთან, გულს როგორ მზო-ობებს-მეთქი?" ამი"ს სიბრალული ("ცოდ-ე-ა") გულს მიყოდავს ("მი-ხურეტ-ს") და ის კი არ ეიცოდი, რომ თურმე ამავე დღეს ჩემი შუქრი იმარხება... ოი!.. მაგრამ, ოი, წინათგარძნობა ხომ არსებობს?.. შეველმფრენი"ს ხმა რომ მოისმა, საავადმყოფო"ს ეზოში გამოვედი და ჩემს გულში ვწუხვარ ("ე-გებრად-ე = მებრალება") ახლა ამ გუჯუჯიანს. წინა დღეს, სახლში რომ ვიყავი, მეზობლები მოვიდნენ თურმე ჩემთან სამიძირი"ს ("გლ-ო-ე-ის") სათქმელად და ჩემმა ქმარმა ყველა გააბრუნა: "მადლი გეგნებათ ("მადლიმც გაქეთ"), არაფერი შეიშინითო, არაფერი არ იცის; აქ ამას შუქრის ამბავს ვერ გადავტანინებო და მირჩევინია, დედამის"თან" და თავისიანებთან გაიგოსო ("გა-ცხრილ-ო-ს")."

იანვარში ვეზადებით ჩემი მამაჩემის ორმოცისთვის ("მა-მა-ს ორმოც"ს). კოჩარადინ თავის-თავად ყველა გამოყრილია, რადგანაც ის ყველაზე ადრე დაიკარგა, იმიტომ ორმოცს ჭუბურხინჯ-ში, ჩემი ძმი"ს ოჯახში, ვაზაზადებით ("ვეზაზადებოლით"). მე აქ, ჭუბურხინჯში, მოვაზაზადე ყველაფერი შეტლებისდაგვარად და წავედი. რომ შევედი ეზოში... ოი... პირველად ამას, აი, შუქრი"ს მანქანას დავეუწვე თვალთვლით. თან მიკვირს: "შუქრი როგორ არ არის მოსული-მეთქი?" ამ დროს თურმე ჩვენი ამხელა იმედო დაღუპულია! ეზოში ჩემი ძმა მომეგება, მაგრამ მაინც საოცარია წინათ-გარძნობა!.. სანამ ძმას გადავკოცნიდი, "შუქრი სად არის-მეთქი?" - ვკითხე. ამას სახე ("წინა-გ-ი") რაღაცნაირად მოეღრცა. კი გამიკვირდა, მაგრამ ახლა ვთვებამი ეს მივიჩინე უკმაყოფილებად ("და-მღრუ-ბ-ა-დ") იმიტომ, რომ "უკვე ორ დღეში იყო ორმოცი და, ალბათ, ჩემი ძმა მეტად ითხოვს გვერდზე-დგომას, უფრო ადრე მისვლას ("წასვლას") მოითხოვს ჩვენგან. მე მხოლოდ ახლა მოვედი ("მედივიარ"), შუქრიც არ არის მოსული და, ალბათ, იმიტომ გვემდურის ორივეს-მე-თქი."

ი. ჩ. - რატომ არ იცი შუქრი"ს ამბავი?

ქ. მ. - ვერაინ მიხედავს თქმას და იმიტომ. სურათები ჩამოულიათ და ყველა შეუნახათ. ეს დამეც მიილია ("და-ბურ-დ-ა"). მწუხარედ არის ყველა, მაგრამ ეს რატომ გამიკვირდება?! - ძმა-თამკელელი ომია, მამაჩემი მოკლულია ("ნა-დგრ-ომ-ი არის"), თანაც ასე საცოდავად, დახურეტო-ლი, კუბოს გარეშე დამარხული - კოჩარაში, მეზობლი"ს ეზოში. მეორე დღეს, უკვე რომ გათენ-და, მე საკურთხის წასადგემელ სუფრასთან რაღაცას ვაკეთებ და... ერთი მხრიდან ჩემმა რძალმა მომიკლა ხელი, მეორედან კი - დედაჩემმა. იფიქრეს ("ა-ჭკურ-ე-ეს"), ალბათ, რომ მოხუცი დედი"ს რიდი მეტად ექნებო. ახლა დედაჩემმა დაიწყო მოთქმა: "შუქრი აღარ გეყავსო..." მე დავიბნე: "რას შერბება-მეთქი, ნეტავ, ეს ქალი, ხომ არ შეიშალა-მეთქი?" რაც შევედი ჩემი ძმი"ს სახლში, მის მთავ წუთი წუთზე ველოდები ("ე-ე-დ-ლ-ე-ბი") შუქრი"ს გამოჩენას. ახლა ჩემმა ძმამ: "არა, და-ჭრილიაო ("და-ქა-ე-ე-ლი-არ არის"), დაჭრილიაო შუქრი". "შე კაცო, მაშინ რისი ორმოცი"ს დარდი ("წუხი-ლი") გეაქვს, იქ წავიდეთ-მეთქი, დაჭრილთან..." ახლა ამის გაგებალა მირჩევინია ისევე, და-ჭრილი რომ იყოს, ოღონდ მეკვდარი - არა.

ი. ჩ. - ორმოცს "კონჩხს" არ ეძახით?

ქ. მ. - არა, "ორმოცს" ვამბობთ ჩვენ. ახლა დამიწყია მე კივილი და სირბილი... თურმე მინდა შუქრისთან წასვლა დაღმ-ბ ძლივს დამიჭირეს... საწყალი დედაჩემი წაიქცა ("ჩა-ი-კაფა") და შემევედრა: "გეყოფა ("სინდისს მოუხმე < "მო-ა-ჯ-დ-ომ-ე")" აწიო, ლაშასკენ გადაიტანე გონ-ბა, იმაზე იფიქრო. ისინი მოდიანო ორმოცზე, ანტისაც მოდისო, ლაშაც, მარიკაც, ქეთინოც - ყველა, ყველაო..." ეს ახლა, ალბათ, ჩემს დასამშვიდებლად ითქვა, თორემ სად მოსასვლელად ("მო-ა-ჯ-დ-ომ-ად") იქნებოდნენ საწყლები?! ცოცხალმკედრები ყოფილან მაშინ ყველანი: მარიკას,

ქეთინოსა' და ანტიხას დამაწყნარებელ წვეთებს ("კაბლე-ბ-ს") ასმევდნენ და ნემსებს უკეთებდნენ ("მხოლოდ ნემსებზე ჰყოლიათ"). ჩვენთვის რომ ასე ძნელი ("გარჯ-ა") იყო, იმათთვის როგორი გადასტანნი იქნებოდა?! ოი, იმ საშინელ დროს ომში კიდევ ბევრი დაღლილი დადილუბა და მათი დედები თურმე ასე დასტორდნენ თავიანთ შვილებს: "ოი, შუქრის' დედას თუ სული უღვას, მაშინ ჩვენ მიუ უმეტეს ვიცინებდითო ("შევიჩრებთო სულს")". ანტიხას ბიცოლა ძალიან ჭკვიანი ქალია... სხვა შვილები რომ არ დასჩაგვროდა, რამხელა გაძლება უნდა ასეთ ტრაგედიას! მაშინ უმცროსი შვილები ყველანი სტუდენტები (იყვნენ)... იმათი სიცოცხლისთვის ("სულინ'ს" შერჩენისათვის") მხოლოდ მას უნდა ეფიქრა. შუქრი ხომ უმცროსი დაძმებისთვის იყო ძმაც და მამაც!

მე რომ გავიგე თქვენი აქ ყოფნა, ძალიან მესიამოვნა და სპეციალურად მოვედი თქვენთან ძალიან, ძალიან დიდი მადლობის' სათქმელად, ვინც შუქრი მარგინის' გმირობისადმი მიძღვნილი ("გმირ-ობ-ის" ბედ-ის-ზე") წიგნის' გამომცემის' საქმეში ამხელა წვლილი შეიტანათ... სიტყვები არ მყოფნის, ჩემი განცდები, აზრები და მადლიერება რომ კარგად გადმოვცეთ. მე იმ წიგნის' კითხვისას ("წილ-ბ-ა-ს-ზე") ბევრჯერ ცუდად გაემხდარავი, ამიტომ ჩემმა შვილებმა დამიძალეს საერთოდ. ისე დღე როგორ გაეა, რომ შუქრის ერთხელ მაინც არ ვესაუბრო ("უ-უ-ა-მ-ბ-ო")?! გავალ ცალკე მხოლოდ მე, სადმე კუთხეში ("ბიდე-ს-კენ"), ვესაუბრები და იმით გულს ვიოხებ.

ი. ჩ. - შენს ხელში გაიზარდა, არა?

ქ. მ. - დიას! ძველად ვყოფილვართ მარგინები განსაკუთრებულად ნიჭიერები, შუქრიც, ალბათ, იმათ დაემსგავსა. ბევრჯერ ვუბნებოდი: "დაიბადება-მეთქი შენი შესაფერისი ქალი? პროფესიით ექიმი მინდა და, სხვა მხრივ, აუცილებლად შენი შესაფერისი-მეთქი" - ვიცინოდი ხოლმე...

შუქრის წიგნის რედაქტორებს (თქვენ, ქალბატონო იზა, და ბატონო ჯანრი კაშია) შეგეწიოთ ("გიშველითცა") დალის, სვანეთისა' და საქართველოს მთელი საღოცავეები! ყველგან დაგიცავენ, ხელს მოგიმართავენ ყველაფერში, დღევრძელი იყავით!..

ი. ჩ. - ახლა ლეილაზე ილაპარაკე.

ქ. მ. - ლეილა ბიცოლა, გრიშა ბიძია'ს ცოლი, როგორც გითხარით, ყოფილა მართლა ძალიან ("გულად") ლამაზი ქალი. ახალგაზრდობაში მას ტოლი ბევრი არ ჰყოლია! ესენიც ყარაჩაიში ცხოვრობდნენ, ქლუხორში (უშველანში), სკოლის წინ, მეც მახსოვს იმიტომ, რომ მაშინ 5-6 წლის ვიყავი, ქეთინო კი ძალიან პატარა იყო და ჩვენ ვართობდით. ყარაჩაიდან რომ უკან დაბრუნდნენ სვანები, მაშინ გრიშა და ლეილა ჭუბერში დასახლდნენ. გრიშა ბიძია'სა' და ლეილა ბიცოლა'ს ოჯახი აქ, ამ ხეობაში, ისე უყვარდა ყველას, მეტი რომ არ შეიძლება. მეც იმიტომ გპებდე აქეთ გა'მო'თხოვება ("გა-წულ-ბ-ა"), რომ გრიშა ბიძია მეგულებოდა აქ. ეჰ, მე რომ აქ პატრონები მყავდნენ?!

ი. ჩ. - ლეილა რა გვარის' იყო?

ქ. მ. - შამფრანი. დიდი სიყვარული ჰქონდა მოპოვებული ხალხში და მოსწავლეებში...

ჩვენ ყველა ძალიან ვაფასებდით საძმოში ლეილა ბიცოლას. გრიშა ბიძია რომ ხალხში გაეიდოდა, იმის' ყურებას არაფერი სჯობდა! მეტადწილად გასვენებებში ("სა-გლო-ვებ-ს-ში") არ ვიკრიბებოთ ერთმანეთის' თანადგომისათვის? ჩვენი ბიძაშვილი - მარო იტყოდა ხოლმე: "გრიშას, ვერ ვხედავ, გრიშა სად არისო?! საძებარი რატომ არის, იმდენად გამოირჩევა ("ათიში-ა") ყოველთვის ყველასგანო!" ძალიან ლამაზი ("კარგ სანახავი"), ძლიერი და მაღალი კაცი იყო. გრიშა'ს მსგავსი ("რიგ-ი") ვაქცავოდა თუ ექნება ვინმეს გატარებული, არ მგონია!

ი. ჩ. - მასწავლებლები იყვნენ...

ქ. მ. - გრიშაც, ლეილაც... ერთად მიდიოდნენ, ერთად მოდიოდნენ... შვილებიც სანიშნო გაზარდეს - ქეთინო, გორა და მანუჩარი, მაგრამ გაწარებაც საშინელი ნახეს. შვილი'ს სიმწა-

რეს ვინ გადარჩენილია? აბა, რამდენ ხანს უნდა გავეძლოთ ამ სიმწარისათვის? ამიტომაც მალევე მიაკითხეს გოჩას სასუფეველში ("სასულეთის"ში). კარგი მეუღლე ჰყავს გოჩას ძალიან, ნანა მოისწრაფო შეიღო, გურული ქალი, ქმრი'ს ავტორიტეტს დიდად აფასებს და ამიტომ ჩვენგან, ცხადია ("ასე იცო"), დიდ დაფასებას იმსახურებს. მაშისნაირი ნიჭიერები არიან მისი შეიღებიც - ღელა და ლევანი. არაერთხელ ვთქვი, ჩვენ ნიჭიერება და სწავლი'ს სიყვარული გვაერთი მოვკვდამს.

ი. ჩ. - გოჩა სადაა დასაფლავებული?

ქ. მ. - გოჩა თბილისში დაკრძალეს. სამსახურის შემდეგ უცებ ცუდად გახდომია გული. ვერაფერი უშველა, ძალიან ძლიერი ინფარქტი იყო...

ი. ჩ. - სად უფრო კარგი საცხოვრებელი იყო - ყარაჩაში, კოდორში თუ კონარაში ("ყარაჩა-ის, დაღეს თუ კონარა-ს")?

ქ. მ. - ბავშვობისას რატომღაც არ მიყვარდა დალი ცუდი გზების გამო, მაგრამ ახლა რომ ვუკვირდები, ვრწმუნდები, რომ დასავლეთი საქართველოს ხეობებში საუკეთესო ყოფილა, აი, კონარაზე უკეთესიც კია დალი: სოხუმთან ასე ახლოსაა, ძალიან მოსაგლიანია, მდიდარია ტყეებით... ყარაჩაში მე ძალიან პატარა ვიყავი, მაგრამ კარგად მახსოვს, კარტოფილს რომ ამოიღებდნენ, წაიღებდნენ იქით, აი, "რუდნიკს" ("მადარის") რომ ეძახდნენ, და იქიდან ტომრებით ("შეშოკებით") ფქვილი მოჰქონდათ - კარტოფილს ცელიდნენ ფქვილში; კომბოსტო'ს ("ლა-ხან-ა-ს") ძალიან დიდი თავებიც მახსოვს... დიდი ვაშლი'ს ხეები'... მდინარე მახსოვს კიდევ, დიდი და ფართო...

ი. ჩ. - ახლა მოყვები შენი ტყეეობი'ს ამბავი.

ქ. მ. - ოჰ, ის დროები!... ოთხი დღე და დამე გაეატარეთ ალყაში. ისე ვიყავით, რომ ღუკმა არ გვინახავს, ვის ვნდობოდა, მაგრამ მაინც... ქალები და ბავშვები, ერთმანეთზე მიკრულები, ძლივს ვინძროდით, ისე ვისხვდით. გარეთ ომი იყო, გრუხუნი, ბრახუნი, დაბომბვა, მაგრამ ამ სახლს, ჩვენ სადაც ვიყავით, სტადიონი ჰქონდა ახლოს, რომელიც სინკარებით იყო შეღობილი, და ისინი იცავდნენ სახლს. მევე იქიდან ტელეტეხისა და კანალიზაციო'ს არხში ჩაგვაწვივნეს ბავშვები ტირიან... მოხუცები წუხან... ზოგს კვლები შეეკრუ, ზოგს - რა და ზოგს - რა...

მოსუცი ქალებიდან ერთი იყო ცალანი, რომელსაც ძმა ჰყავდა ფიზიკოსი თუ მათემატიკოსი. უცებ ეს ძმა გაიფანეს, კედელზე ("წიკენ-ს") მიაყენეს და მიახვრიტეს ისე, რომ ყველაფერს უფურცლებს მისუცი და, ცალანი, შეიღო და იმი'ს საშუალებდა არა აქვთ, რომ მიცვალებულამდე მივიდნენ და ბოლო წამებში ჩაეხუტონ... ასეთი საშინელებები რამდენი მოხდა!

დროისა და ხანის შემდეგ რის ვაი-ვაგლახით წვალებით, სირბილით მოვახერხეთ კინდამდე მიღწევა, სადაც ზღვაში ორი წერტილი გამოჩნდა. თურმე თევაზასაჰერ გემებს ჰყავთ ერთი ნაწილი. გემები ისე შორს იყვნენ, რომ თვალს ძლივს ვაწვდენდით! ნაპირზე, რა თქმა უნდა, ვერ მოიძინა, რაკი იქ პორტი არ იყო... ამიტომ გამოვაგზავნიან ნავს ნაპირამდე ჩვენს წასაყვანად, მივსევთ ყველა ამას, ამოყრავდნენ ნაწი და ხალხი იყრება ზღვაში. მათი კაცები და ახალგაზრდები ძალიან ფიზიკურად იყვნენ და სწრაფად ამოჰყავდათ გადაგარდნილები, თორემ მაშინ ვის რა ვუწევდებოდა?! ახლა ამ ოპერაციებს რომ ვუყურებთ, შიშით ვკანკალებთ. "სხვა გზა-მეთქი არ გვაქვს, უნდა ავიღეთ როგორმე ამ ნაწი და თუ გადავარჩებით ("შვეგრჩება სული"), ხომ კარგი ან არადა უნდა დავრჩეთ კინდლში და [და]გვიცოცავენ ("გეგდგრო-ომ-ა-ვენ") აფხაზები" - ეუთხარი ქალებს. იმ დღეს აფხაზებმა კაცი გამოვიგზავნეს: "ან დაგემორჩილდითო, ან გაგწყვეტთო!" კინდლში მაშინ ცოტა დარჩენილი ჰქონდათ ჩვენებს ტყვია-წამალი და სხვა საომარი საშუალებები, ამიტომ უარი შეუთვალეს. ამ დღეში ("დრო-ის-ში") რომ ვართ, ერთმა ქალმა დაიწყო სიმღერა, "შაგელგოს" მღეროდა სვანი უშხვანი, რამაც ყველა გაგვაშინნევა. როგორც იქნა, აუვდით ნაწი, მაგრამ იმდენი ვართ, იმდენი, რომ ეს ნაწი ტორტმანებს... მე სანახევროდ ნაწი ვარ და სანახევროდ წყალში, არც ნაწი ("ნაფ-ის-ა-დ") ვარ და არც ნაპირას ("ნა-პირა-დ")... არის ერთი წივილი-კივილი... როგორც იყო, მივაღწიეთ კინდამდე, მაგრამ აქ უფერის ამბავია! - ვერაფრით ამბავებენ ნავს გემზე,

ურავსად ტორტმანებს ზღვაში... ტორტმანებს... ესენი, აი, ჩვენი გადამყვანები გვეხვევებიან: “ახლა სიმარჯვე (“სი-მარჯ-ე”), თორემ ახლა თუ ჩავვარდებით, აღარაფერი გვიშველისო” – ჩვენზე მეტად ესენი წვალობენ, გემი“ს” კაპიტნები...

ი.ჩ. – გემის კაპიტნები ქართველები იყვნენ?

ქ. მ. – კი, კაპიტნები ქართველები იყვნენ. როგორც იყო, ავალწიეთ ზევით და რომ შევდგი ნაბიჯი (“ბაჟ-ბაჟი”) გემზე: “ოჰ, გადავრიო-მოქოი!” მაგრამ იქ რომ შევედი, რას ეხედავ? ჩვენამდე მისულებს საშინელი გულისრევა აქვთ, საშინელი!

ი. ჩ. – ქეთინო, როდის იყო ეს ამბავი?

ქ. მ. – სოხუმი რომ აიღეს (“ა-იღ-ეს”), 1993 წელს... გამწკრივებული ვართ ჩვენც გემის ბორტის გასწვრივ (“ბაღკონ-ს-გა”) და ვაღვინებთ (“ვაბრუნებთ”), ზღვაში ვაღვინებთ, მაგრამ როგორ?!-ან საღვინებელი რა გვაქვს?! – ჩვენ ხომ ოთხი დღი“ს” ნაშომილვეი ვიყავით! მხოლოდ ნაღველს ვაღვინებთ, ამოდინა ნაწლავები და შემდეგ კვლავ ჩადიან... ტანსაცმელი დაფლეთილი გვაქვს, ძაძი“ს” კაბა შემომგება, ეკლებზე ნარბენი შემომგებდა. ყველა ფესშიშველი ვართ, ზღვამ წაგვართვა ფეხსაცმელები (“ჩაფ-უ-ღ-ებ-ი”). ნაპირი სასვე იყო ფეხსაცმელებით, მაგრამ ერთნაირს ხომ ვერ იპოვიდი? მზის ჩასვლისას მოაღწიეს იმ ქალებმა, მე რომ მახლდნენ. ეს ძალიან გამიხარდა, მაგრამ კვლავ აგვიტყდა ღვინება. ესხედვართ თვეზსაჭერ ბაღზე მთლად სველები (“ნა-ეურ-ებ-ი”), თან ტალღები დროდადრო გეარტყამდნენ სხეულზე. ძალაგამოლეული ვართ ამდენი ნაღვინებით, თვალებსაც ძლივს ვახელო (“ე-ა-ფა-ხ-უ-ღ-ებ-ი”)... კაპიტნებმა გვითხრეს: “შიგნით შედი, იქ უკეთესიაო”... დაეადგეთ ახლა ქვემოთ კიბეებს... მივდივართ, მივდივართ, მაგრამ გათაფდა კიბეები და წასასვლელი არაადა. რისი უკეთესობა?! გადაამების (“და-ბურ-ე-ი“ს”) პირზე გაუღბა გემი აქედან და ღამი“ს” ორ საათზე ვიყავით ფოთში. ჩვენ გვახლდა ორი თვის ჩვილი, რომელიც ამოადგეს გემბანზე – სველი, გაწუმპული (“გა-ტიტყ-ი-ი-ი”); მისმა საცოდავმა მშობლებმა ვერ მოასწრეს გემზე ამოსვლა... ბავშუს კაპიტნებმა მიხედეს იმ ღამეს, ჩაის ასმევდნენ. მეორე დღეს ორამზირიდან დარეკეს იმის“მა” მშობლებმა, სასწაულად მოუსწრეს ცოცხალს...

ბავშვები თავიანთ დედებს საჭმელს ეხვეწებოდნენ: “პური, პური... მშია, მშია...” – მხოლოდ ეს სიტყვები ისმოდა ირგვლივ! მოგვიანებით ჩვენამდე მოაღწია პურმა... ზუსტად ერთი კვირა ვიყავით უჭმელ-უსმელი. სასტუმროში ჩაი გააკეთეს... იქ უცებ გურნალისტებიც გამოჩნდნენ (“მოქედ-ე”): “აბა, ვის შეგიძლიათ რამის მოყოლაო?” და ჩვენგან სიტყვი“ს” თქმა ვერავინ შეძლო. მაშინ კი არადა, ახლაც ისე მიჭირს (“გა-რჯ-ა მაქვს”) და მიწვდება აზროვნება, ომს რომ ვიხსენებ; მაშინ მით უმეტეს, ვინ შეძლებდა, ვინ დაალაგებდა (“და-ა-წი-ო-ბ-ა”) სიტყვებს?!

ამ ომმა ჩვენ ყველაფრით დაგვღუპა... ყველაზე აქტიური წლები ჩვენი ცხოვრებისა, მთელი ოცი წელი გავიდა წამებაში. ახლა უკვე ხანში შევედი, მე რას შევძლებ აწი, სიკვდილის გარდა?!

ი. ჩ. – ვისი ბრალი იყო ეს ომი? აფხაზების?

ქ. მ. – რატომ არის მხოლოდ აფხაზების? აფხაზებთან ჩვენ ყოველთვის ძალიან კარგად ვიყავით. რუსებს უნდათ საქართველო და საომრად ჩვენ ვყავით. ცოტა ხანს მოგვასვენონ, შეკაცო!

ი. ჩ. – აბა, დიდი მადლობა და დიხანს იცოცხლე (“გვა-ს-მცა ხ-არ”)?!

ქ. მ. – ევას დრომდე იყავი და ძალიან კარგად იყავი, სვანური რომ ასე კარგად იცი!

II - ბალსკვემო სვანეთიდან ჩასახლებულთა მეტყველების ნიმუშები

* * *

თ. გ. — ნნ ხშილ ეცერხენ ქამეგდე დწლთე, ხუიზგად გუანდრას, სოფელ გუანდრას, ერხენლექუა ლექუონგად აჯარათე, აჯარას ოხყიდლ ადგი, ერერუ ხუიზგად. ერქანდღე ქ'ოწუილენ წიფიან სილღუნანსთე... სილღუნან წიფიან იზგა გგწოწი, ლასტუნ სოშა ოჯან, მირდას ლანყარ, გიგა ო ლანსმუნა ქორისგა, მიშგუ თხტიმს ერიარ იღუნანს ო მინე თხტიმს მი ხუილღუნანს, ერეო მალტარ ხუნსტუ, დეშომა ნიციულა ო დეშომა ნიკამათალა. ერქანდღე ქ'ანწყესანს ბოფშარ, სემი დინა ზედიზედ აწყესან. ათხე მიშგუ ჭანს ლახყალინდა — “ადლილ ათხანდღე დინა როქ ირი”. მაყუალა, მაია, მადონა — მანკუშ დინოლ აღიარ ლიხ. ერქანდღე აწყესან როდამი, ნადღუურ. ჰისტამ მუღუნანდა სოჩა ო ერია იმედ მად, ერე ნადღუურ იროლ. ერქანდღე ილორთე ოჩანდღე აშხუნ მიშგუა უიღღაშ გიგა ო მი ო ერერუ ლეტუროლ ოხტურარდე; ლეტურეს ერგუარ სეზიდა, ერე ერეო ხუღუნანდა ჰელ, ჭ, ეშუს განსაკუთრებით. ათხე იმედ ლამად, ერე ნადღუურიჯ ირი. აწყესან ო ტახიდ ნადღუურ, როდამი!

ერქანდღე აწყესანს ნადღუურარ — როდამი მანკუ, ლღე რომანი ო ლღე ნოდარი; ხათუნა ო ნონა — დინოლ...

არა გეზალ მირი ო მიშგუალი მანარდს მიმარქუთუ ლარდიმგა. ერქანდღე გგწოწიშენ ლექუა ოჩანდღე აჯარათე ო ოხყიდლ ადგი. ერერუ სოჩა ოჯან ნუღუნანდა ტახიდ, ბოფშარი სოჩამთე გარ ესღერდან ო სოლამ დემგუაშ ირმუდან. მიშგუ ჭანს ო მი, ...ეგი..., ერგუან სოჩამდ ხუარდად უშხუარენსგა, ერე ეშუ უბარლო კამათ ნიშგე უშხუარენსგა დემეგ საფს'ენა; ლან ბოფშარ მანარინან, ...მედეს... ხუაყლან: ისგე მუეშრიოჯ დაროჯ ხიდ სგა.

ქ. მ. ს. — გუნ ჭანტენა ისგუ ჭანს, აღღე! გარჯ მაზუ აჯად გეზლირიშ ლირდი, ამჟელდე?

თ. გ. — ერღამ-ერღამ დემა ტიტუელ ლანსტუ ო დემა ხანადგენს ო დემა ხაკლიდან მაგუთე ერიშგ, მარე ათხე ამერუ სოსდ მიშგუ ლანბანსანს, ამჟე ცელქ დემეგ ლანსტუნ ო სოშა წყენარ ბოფშარ ლანსტუ... არა გეზალს არა ჩაფღელ ო არა ჩოლექ, არა მანგ ხაკურ, მარე მანარდ საქმიან ლანსტუ მიშგუ ჭანს ო მიამ მანარდ საქმიან ხუნსტუ.

ქ. მ. ს. — ერქანდღე ჩუათორმოშ გეზლირი?

თ. გ. — ეშუს დარ ლიხ, ერე სპეცილობა დემე ხელღუნინს; მეს უმადღეს ხარს მგლი ო მეს ხამედიცინო ტენსიკუშ, დინოლს; ნოდარგლს საშოფროთე ოთენებ, ლითური დემე ხეჭუნდ, ხამინარეგარ ითურიდა, ერერუ ადამდ დემეგ ადგენე ლაგას, ოდერ ერქანს მელთერი ო:

— ამჟე ო ამჟიოჯ, ამჟე-ამჟიოჯ...

— ჩუ-როქანტენ ო შუკუნს ქაროქ-ხანჟელი ...მედეს...

ქ. მ. — თამრო დეიდა, მადონას ო რომანის ხომ მოსკოვს ხარს ნაზგერ ო ერქანდღე დურეუთე ოლა გარჯ ლანსტუ მეგუად, აი, მოსკოვთე სტუდენტ ჯამეღუნ.

ქ. მ. ს. — იმჟე ანსანთელ ამჟე? ეკონომიური დე გარჯ ირიუ ალი ო ერურდი, ლესყიდი.

თ. გ. — ათხე მამბათ, ათხე ხუიხკორე, იმჟიოჯ ხეჭელილუდ მოსკოუქა... ლღე მი ოშამგნ ოდერ ლაწადღე!..

ქ. მ. ს. — შუკუ მარდ ოთხყენქა, მოსკოუ'ს' ჭირდას მარ ა იმლა...

თ. გ. — ჭომლანგეზალ მირდა, უბედურ გენადი, ერე სოჩა ნადღუურ ლანსტუ ტახიდ, მთედ

დწლისგა ხორა უანე ხუღუნანდა.

ქ. მ. ს. — მან ხეყარ ეჯის ლუე?

თ. გ. — ჩუადგარს ერეუ. ერქანღუე სერ, ა, ლანღირქედ ონღუროდ აჟი, ა, რ'ოთმიზგარენ შიდა ო მიშუე უნში ჩუნღდმიზგარან... მარე გეზლიორ ი ლანბანშნა ლახა ხორამდ, შუიღდებდ ჩუენსედნი, ერქას ოშგენღა მარ ფეშნი.

ქ. მ. ს. — სი მურუბაბური ხი, მარე ქაშუემ ლეჟაბურუ ჰედღურდ ღემეგ ადრეკა ღედა ლარგანღისგა, ღედა...

თ. გ. — ში მადე ი მიშგუ გეზლიორს დან ხონალს.

ქ. მ. ს. — ნიბანშინ ოშა ხი?

თ. გ. — ფარის ნარსაუიძოღე.

ქ. მ. ს. — გეზღანგეზლიორ ოშა ჯირი?

თ. გ. — ეშდიოშთხუ.

ქ. მ. ს. — ა, უიოდ აჯრდენახ.

თ. გ. — ო... მარე ღემე მახუან ...მგდღედ... ში, ეშხუ ზურალს გარ, არა შირი ო არა გეზალხენქა ეშდიოშთხუ შოღე გარ ლი.

ქ. მ. ს. — შან ლაგას ლგენე ქარმა გეზლიორ?

თ. გ. — შანგ ღემეგ მარ ლაგას ლგენე, ნაღუეურ ლ'ეშხუ ლერიფე ო დინადა.

ქ. მ. ს. — ათხე ქალგპანტი ლის ისგუ გეზლიორ, ა შანგ ამერუ ფეღია-ფეღიას ხიზგედ?

თ. გ. — ამერუჲ პარის ო ერხენი ნარის.

ქ. მ. ს. — ჩუსიღდ დწლს, მადეა? ამერუ ხგან... იღლა აჯგადს ამხაუ ლეგედ, იღლა ხიზგედ ამერუ, დწლს იღლა ღემე...

თ. გ. — შომა აფხზარდ ქანგენეს შანგ, ერქას ნან ქ'ონგუნდღ ღუეშგომიღლს. ერქად... ღუეშგომიღლიქედ ღემეგ ონგუნდღ, ღუეშგომიღლ ანუალინდა სერ, შანგ ანღჯრდა ო ნანა ქ'ონგუნდღ.

ქ. მ. ს. — ქუბერქანკადღა? მაზუ გარჯ ლანხუ ერქა ლიგედ, მადეა შან თუეისგანკადღდ სგა თანღის? შიღეშღღუე ხადმა, ქუბერ ჩუნღღარაუნდმა?

თ. გ. — იე, ხორა პანტიუ ნეყერს ო უი-დანშუემინაუნეს ო მასნარდ ვნუჟანანს... ში რიგარ მალკანჟ ქუბერარდ, ოღო ეშხუ ლეფგენქა ღემე შიღეთა ერეიუ, მარე ეჯ ღრეჟქა ნიშგეშენიუ ნალხდ ერზუ ვღღელაღეს ო შანგ, ერე ში პირადღა მალკანჟ ეჯმარდ მასნარდ.

ქ. მ. ს. — ჟგუნხუე ანკდენიუღდ ერქა ჩიშალ, აღუე შან ირიუ! შამუნღუე ნებოზდ ანღჯრდაღა, ლეღეთი აჯგადს თანღიფი, ა მჟეი?

თ. გ. — ღემეგ, ნან ვერტალიოტუე ონგუნდღქა.

ქ. მ. — ეშხუ სტუღენტ მეყან — ირმა ირემაძე, აი, ერესე გამოცდაჟი ლიგუნანღბინე; სოსუე მანე მეტურე ლანხუ ი პირობანღ ო ალა მამ ხუღუნან. ლანხუანღუნე, ერე "რომანი წიფიანი ესერ ლახ მამ იროლ, შინს ესერ ქუინ მამ ხანღანანს... ოხუიშღღმღეთეი მარესერ ლემარდ ო რომანის ესერ ოთცურნარ-ქუინ-ქა ერნოშ, ერე მანქანოშ ოხგნღდა. თან ერესერ ომანს ხადღუნანს ერქა შინს, მეღ ქირანდ... საერთოდ ესერ მამეჟუეშ ო ქუინ ესერ ერნოშ ათხღღახ-შინს-ქა, ერე, აი, რომანის ერქას მანქანა ხეყანდა ო ერნოშ ქესერ ოხგნღდა".

თ. გ. — ნან შუეჟანუე ძგიდს ხუიზგედ ო მასნარდ ანღჯრდა ნიშგეშთე, ლეზებს იპირდას. აშხულადღდ ოთსგიქა ო დინოღდ არღას ჩუბე ჰანუისგა ო: "ისგუ დინანუ ესერ ქუერწიღლს, მადღანაშ ქუერწიღლს ესერ ხურარდღდ ამერუ ო ქორ ესერ ჩუოთჯრ ო ანხღღენ ესერ, ამეი ესერ ჰანრიდ ღემის ნგუშუღედ..." ნან დატუირთულ ოფიშუღედ... დანღემ ხანღს შანგ ხომარჯუღა ეჯარს. ამექა,

პერეუალკა, ჩუხედინიდან ექმარ... შუანხენ, ზუგადიდენ ო ჩინეიშ ნავედ ხალს ლასუბ ექმარ ო დუმეშეიშხილს ექლამ დალეშარ ლასუბ ხოლემ ლებარალი. დალეშარ ხორამ ზუპსუილად ო მავ ლეცთემს ენჰარტეს. ხომარქუილად მასარდს, მან ნემედენ, მანგუეშ ოთქანლიდ.

შუკუთისგა ხუგადან... ეშუ მარეს ხოშა მანქანა ხეყად, ჩულგვან შოფერ ო იგუნეულა.

— მან... იმდამჟ ხიგუნი, მამჟ ...ქამდენი... ლამდ ამეი, ქაწუნუბუნი?

— მანეი ო ალი მანშინაშ ესერ ადგის დემ ესერ ხუთიხსენეს, იმეგ ესერ ოსგა. მ'ესერ იმეგ ხუიზეგ?

— მ'ამერუ, — ქალოხთონ ამერუ.

— აღუო, ხოშა ჰანუე ესერ ქულუეხ ო ჩუ-ესერ-ემგანმენდ.

— უო-იჟ-ოლრიდ, ლოლქედინიდიჟ ზანუინს ო იმეოჟ გუექინე...

უ'ორანდ, ლოხქედლად ო ამნემ:

— უ'ესერ-ანგე.

უ'ანვიდ ო ჩ'აცუიერ ეჩერუ.

ქ. მ. ს. — შოფერ მარ ლასუ?

თ. გ. — ხონუმხენიშ ლასუ ვერჟალიე...

ქ. მ. ს. — გუმარ დემეგ ჭხლი...

თ. გ. — დემეგ მინალ გუმარ.

ქ. მ. — ეჩქანლო ჩუ-ერ-ანდლუფხოლ, ეჩქა ჩუნადტიხა, ხომ, მირა მანქანას?

თ. გ. — დემ ადტიხ.

ქ. მ. ს. — დლხენ ქ'ანვადლ ამხაუ, ეჩქანდუმე მანკუეშ კანდა იმეგ ათტარედ მადეა იმეი ხანსაოთეი ხარდად? ხოლა ხანსაოთეი ხირდიუდ, აღუე, მან ირიუ, მარე... იმეი ლასუ მანკუეშ კანდა ო ათხე ხორილ ლი ა იმეი?..

თ. გ. — მიშგუ ჩიმილს ო მიშგუა გეზლირს ბერუითანტედეგანანს. ჰუბერთექქ'ონტუნადლ, ეჩქას ლოხსკორ, ერე "სო'ი ეჩხაუ ადერ". ეჩერუ ჩიმილან გეზალ მიწუილა.

ქ. მ. ს. — მან გუმარეშ ლი?

თ. გ. — გერლიან. ეჩხაუ ორანდ.

ქ. მ. ს. — იშეშე ლი ლეწუილე, მან გუმარეშარ ლის ბერუის ისეგ ეხერმაროლ?

თ. გ. — თენგეხ სორგუანხე ხეხუ ლი მიშგუ ნიბანუნი ო ეჩხაუ ორანდ ნანი ო ეჩერუ ხუარადლ ეშუ სემი თეუხ. სემი თეურდუმე ქალიგედ ნეკუნად, მარე შუკუნარე ლემჟალ ლასუ ო დემ ონდურდად. ეჩეი ხუიგუნდუს, ეჩეი ხუიგუნდუს!.. მიშგუ გეზლირ, ჰუშ ო ალმარ, მიშგუ უდლან გეზლირ — მავ დანს არდახ მანუე ხოლა ჩიქქა... აშხუ ლადედ ქ'ონგანდ... ბერუისენქა ო მესტიათე ორანდ ლეეა, ვეროპორტუე: „ფრენანეი ლი“. ამერუ ეჩხანსოგა ხალს ჩამგინესგა, მარ იმეგ აუურე, მარ — იმეგ. იმგან ფრენა, დინა? დუმედიდ ოტანდ. თან აგცანდის, ერე „ლათანესერ ოსკიდახ“, — ქა-ღეთ-ოხსოყან.

ეჩქანდუმე არად ხან ო დრეუ, ეჩქას ოხგანდ აღამდ მახად ო ნეხელის-ალმარ-ჩუა, ყარულარ ლასუხ, ნიშეგ ტყარაბურა ბარგიდლარს ათანგე ჩუნაკდუნანუნეს, ათანგე ...ნამდენეს... “დემის ესერ ნუფშედეს ამექა ლგარს ესერ...” “აფხზარდ ქა-იჟ-ანგიშედის ო სგან დემიჟ ნეფშედედა?”

ქ. მ. ს. — ალმარ მარ ლასხუ, ქართუმლარა?

ს. წ. — ხომარ, ქართუმლარ...

თ. გ. — მანდ ლასუ, სგოპიედ ქუთამათე. ქუთამასან წყალტუბოთ'ორანდ. ეჩერუ ოტხირ, ერე წყენოს ესერ ბინოლ ჩუ-ესერ-წუბან. ეჩხენ ჩ'ონტუნადლ აშთე, ეჩქას ამეი დემეგ ოხელადახ

აქტობუსნარ, ჰეშხეშე ონტუნდლ... ხეიზეელაღ, ხეიზეელაღ ჩაგ ო მგ ბინას ხეთხელიუ... ეშეგე კუციონ ლანხეიღდა ო ექის ხეიქარ: „ღემეგეჟ ჩიცგხა ბინა?“ აღ ჰაზეუთემაგა ლანთონე, ჩოა აღ ჰაზეუსეგაზარი.

ქ. მ. ს. — ჩოა დანლხენიშ ლია?

თ. გ. — დემეგ, ჩი შეუანხენიშ, ბერეიხენიშ ლი. ამერეუ ყორ ...ისე ოსმდღენდ... ჩ'ოთყარედ ო სე ონტუნდლ. მი ო მიშეუ თელღერა, მიშეუ ჩომლან ხეხუ, ჩუანციური ო მერმოლეუ აჩანდ, ბარგვარს ესერ ვანდღეს; ათხე ჩუხუნარიდ ამერეუ მი ო მიშეუ თელღერა ო ეშეუ პარო ბოთლიე ანხეიდ. ეჭეპარ ანხიდღეს: „აღი როქ ლიცეი შედ გუერი“. მამაგუეშ ნულღუ. წყენეთიშ გამგეობად მასარდ ში ლოსხეუ გუეშეგ ლტოლუიღარს. ერქას ლიცე დემეგ წუანდა ო ლიცეი ნაუღუენიშ ხეიუმიდაღ. მანკუეშენ მასარდ გაჭირებ ოპიედ... ერქანდო ე'ოხეგე ო ქ'ოდე დანღუ.

ქ. მ. ს. — იმეი ასახანთ ამეი ხოლა დრეუქა, ვერტალიოტუშა?

თ. გ. — ვერტალიოტ საკენს ესაგან ო საკენხენ აჯართე ჰეშხეშე ოდე. მეწანდ აღმაჩ, ლიხადანშ მეგაფღ'დ ათხდიგენს: „შა'ღერ მანკედ'ათხე ამესგა მანეწესე ხოლა დრეუქა“. მერმა ლადედ სემი-ოშხხედეთ ქარ ანვან დანღეთემაგა ენბხენ. ათხე მინ მი მამარეს ქალაქადთე: „ქ'ონტუე, ქ'ონტუე, ქ'ონტუე!“ მი დემ ხეირო, ხეიგუნი: „დემეგეჟ ლერი, სგამჟ მან ჩეყერინის, ეჭომჟ მეყერინი შიამ“ სგალამბგერგან ნოდარ, ხოსრა ნაღუერი ო „მადრეჩა“ ლანღე ო ეჭე'ლექუნამერენე ვერტალიოტთე ძალოშ.

ქ. მ. ს. — მანუ ლანსუ ერქას ნოდარ?

თ. გ. — ნოდარ... ხორამთეჟა მექდე, იშიაღდა, სოხუმს ანბინე ლიშიანლ ო...

ქ. მ. ს. — ქ'არადნმა ისეუ გეზლირი ლანშაღთე ო მადეი იმე ოსხადქა შეიდედბე! დერმათ დიდანბ!

თ. გ. — სოხუმს არდა ნოდარ, ერქას ოდე მარუე ლანწადთე; აშხენ ეი დემ ოხითს ო მერმანეშე მიშეუ ეზერმარე, ჩულღდგვარ ლ'ათხე, ხორა ლაქუნუ ხარ, ოთარ ხეიტანს, მიშეუ მადონანშ მამათილ ლანსუ, ანმენ ამთხეუნე...

ქ. მ. ს. — ბიძის მადე ლეყლეღდა ნა?

ს. წ. — დესა, ნამ მიმთილს, ენბარ.

ქ. მ. ს. — სგან იე, მარე აღი მერეაბური მადე ლია?

თ. გ. — ანვერენე ო ანვან ნოდარ მიშეუათეჟა ო, დია, მიშეუ ცოდ! ლესდიდ დემეგ ხეყად, ლესდიდ! ერერე ეშეუ სომეს ანვადდა ადამდ, ზურალ, მიშეუათეჟა ო: „ხოსდო როქმა, იმერეუ როქ ლგვ აფხზარ? ერხენქა როქ ხეთეფხ ადამარს, ა, ო ისეუ როქ გეზალ მაგუნარ ანღვის ჩირი?!“

ქ. მ. ს. — ეჩა ში ჩეკუადა?

თ. გ. — ნოდარი ოთვერენე ოთარიშ ქორთე, ქალაქთე. ერერე ოსონანხე გუნშიდ ო... ლეზებ ლახემს, მან ლახემს ო ერხენქა ქა-დ-ოთგენედ ნებოზს. მიშეუ უიღლან გეზალ დემეგ ანუანდ აღმარს მიშეუ ბოღურე გონანბმუ... ეღღუჯახს აღი... კურტკა ხაქუდა ტუფიშ ო ამეი ეთმეჭეუბე ხად აღი ამეი, ა, ეჭეი ასლოს ...მდღე... ცხეი...

ქ. მ. ს. — ერქანდლე ქ'ანვად ო მოიდ ქ'არაწუდ ქაქარისგა, ერქანდლე იმეი ხიშეღუნე ეჭ ზანმარს?

თ. გ. — ო, მასარდ ხორამდ... აფხზარ ო ნან ჩიგარ ხორამდ ხეარად ლეხუნარენსგა.

ქ. მ. ს. — ხორამდ, მადეა?

თ. გ. — ჩიგარ. ლანშემინად... ეჩმარს აღი ხალტენსა, საკნიშ სგიმარ... ერერე არდას აშემად, ერერეუ შემინან ო ეშეუ ოჯანარშალ ხეარად. გ... აღის დემეგ ონენიდად მინეშენქა.

ქ. შ. — ათხე, თამრო დეიდა, რუმეცურე ხომ მამა ჯარს? ლაქიქათე სი ქამედე, აღო აღ
ლუფხუქამ დანს ხარდას ი ჩი ლინთუქა, სანროთოდ.

ქ. შ. ს. — ათხე, ეჩრე, ბირადად ისგუ ქორე, მარ ვარი, ლახ ამეჩუ ხარად ეჩქას?

თ. გ. — როდამი ი მირა ხეხუ ი ხონრა დინა მიშუე, სათუნა, ექმარ მან ეჩხენ ვარი.

ქ. შ. ს. — შუქანს... ჰეცერ ხარადეუ სი, მადეა, სი? ა დანს გარ ხარადეუ სი?

თ. გ. — მი დანს გარ...

ქ. შ. ს. — მარე ჩუ ჩუ-მადე-ქირადუნა ჰეცერ? ხედა ჩიცხა, დანს ჩიცხა ა ჰეცერ?

თ. გ. — დანსოგ დემეგ წუა ქუეუანამსგა...

ქ. შ. ს. — ისგუ დის ი მუს ხედა ხოცხონს? ექმარი შუქანსენ ნაზუ ირიხს, მადეა?

თ. გ. — მიშუა დი აშემად ხორამდ იშუედუნა ბეჩრის. ბეჩრისნ ნანედეუ ლი მიშუა დი.
მიშუა დადამ ეჩხენ ლო.

ქ. შ. ს. — მან გუხარო ლანსუ ისგუადია?

თ. გ. — ხარსავიქი, კუიციანჩე, ძალუ შე ნიბანინ.

ქ. შ. ს. — სეუდ ხადამ ექმარე?

თ. გ. — სეუდ ხარ ი, შომა ბეჩრის ხეხარად, მიშუა დედა ი აღიარ, ეჩქას ლექარად ეჩხაუ,
მირა ხარადეუ... ბუბა ბანიდერ ემა ქასმა, ერა ხარადეუ ლი მიშუა დი. მანენე საბრალ ერუა
ლექარდს კუიციანჩე ეჩრე, ექმარ ოსიპანას მინე ლანსგა.

ქ. შ. ს. — ა, მანდი ლი. კუიციანჩე ხომა ქალატ ათხე სი ა ხარსავიქოდ?

თ. გ. — ექდა მალატს ექმარ, მარე მიშუადეუ ...მედანარ... ხომა.

ქ. შ. ს. — შესმე ლანსგ ხომესერ მალატ ხაყა, მარე ექმარ მერმე გარ ლანსგ ლის.

თ. გ. — აშხუ ლადედ ლოხსგიდ, ა, ყორქა, ი აღარ ქანარ უილუეღუნე, სანს სგახობს, ანდრის
ამეღეუა ნიშეგუთე, იმგუა ნან ხეხარად, ეჩხაუ. მარდო ლის, მანგუეუ ნიხალ. ანგანდსგა ექ
ბეჩრეღარ, ე, მიშუადი იმგუა არად! — იშეღიდ მეშოკ კარტოფილ ანვიდს, ესუა ლანსგა ესტეირს,
ეჩორად... გუნ პანტიუ ნაყერს. ქანაწესე ლიგერგის ი ხარქუარ ლახემს მიშუადის; მანარ
კმაყოფილ ლანსუ ბეჩრემს.

ქ. შ. ს. — სი ექდა ჩიდ დანს ჩიცხა, ესე იგი.

თ. გ. — მი ექდა დანს მიცხა ჩიდ.

ქ. შ. ს. — სეუდ ქეჩენიმა, წუნეთს ხარი ეჩქას?

თ. გ. — ო, აშ ქიხალ! მანენე ჰაზუხარე სეუდ მიცდენი.

ქ. შ. ს. — ხიწელალ ფიშირამენ, მადეა? ლინთუისგა ხომა მენწირად ამხაუ ხარად ა ეჩხაუ?

თ. გ. — მი ექდა ხუხარი ამხაუ, ერე ლეგმერედ ხუი ი ექიმარე დემეგ მახა. აღიარ
ბოფშარ ხაყას კლანს ამეჩუ.

ქ. შ. ს. — ეჩრეუ ქუინიმეგენე ჩირისმა? ჩუქერდის...

თ. გ. — აშ ქიხალ!... როდამი ხეხუ ხანდბა ი მიშუე დინოლი, ხედა ვარი ქორს ხომა
მენწირად. მადეა მისახუირს ექდა.

ქ. შ. ს. — მუს დანს მანარდ ნანქუქა ი მეღლანსი ი ...მედენ... მარ ლი?

თ. გ. — რომანი. ლანდი არსკენე ი "ყარე'ესერ ხუხარი".

ქ. შ. ს. — შდუე, მადეა?

თ. გ. — იე!

ქ. შ. ს. — ამეჩუ ჩირისმა ქუინიმეგენე?

თ. გ. — დემე!

ქ. შ. — თამრო დეიდა, ომა ლანსგ სი ათხე სი?

- თ. გ. — ოცდაათობმეტანა ხუი.
- ქ. მ. — უსტუწმდომეშდესეში ლგზაჲ კედნი, ხომ? ლგრუბარულ იმეი ტულიდ ალას?
- თ. გ. — სუშინ ერუეშდესეში.
- ქ. მ. ს. — ჭუბერ ეგ ღრუეჭა ჭირღუნა, ეგნქა დემეგ ჭირღუნა ერქად, მადეა, დეშომა?
- თ. გ. — დეშომა!
- ქ. მ. ს. — მაწუ ლაჭლატენ? იმ ოხნიშად ერა ლისგნაჲსი, ერა გუეშარ ჭერიტუნა?! ათხე დწლთე ქატტენი ი ...მგდე..., ექას ნახუნსერ მოშდ ლგსეე ჭესელიმა ისგუ ჩუნწტუიორ, ხედ ხოჩილთე, მადეა ხოლილთე, მოლეგუეშ?
- თ. გ. — ხოჩამთე გარ; ხოჩა ლწლელღრა მირი...
- ქ. მ. ს. — იშა ლმასუშა ლის?
- თ. გ. — ეშუსე მარგიანრე — ქენოშ უიდილ ლი, მარკა; მერმე დეუდერიანრე ჰასუეშ ლი.
- ქ. მ. ს. — ეგ დეუდერიანარ უაბარ ლის, მადეა?
- თ. გ. — რუაბარ.
- ქ. მ. ს. — ლათა მაწუ სგანხი ჭარხ?
- თ. გ. — ოშა კილომეტრო ლი ლათათე?
- ს. წ. — ხემი.
- ქ. მ. ს. — ლათას შამფორიანარ იზგახ, ეგმარ მიშგუ ლანაგ ლის.
- თ. გ. — მარ ხორღან ოქსისგა, იშა გეწლიორ ლასუნ?
- ქ. მ. ს. — ნალუშ. მაგურარ ხწლან ჭითარა, აღუე?
- თ. გ. — გალმანწირი მირა ცწლ დემეგ არღა ასალგაწრღობისგა, გუნამიდ შემართებულ ი ხოჩა წურალ...
- ქ. მ. ს. — შეთხუნარ ლანტე, მადეა, ნალუ?
- თ. გ. — იე!
- ქ. მ. ს. — ლითხუნარ შუნანს ჩიგარ გუნ მოღამსგა ლანტე, მადეა, ი დწლს მითუშეტეს? ათხე ლიმა ერქადიშშალ?
- თ. გ. — ათხე დემეგ!
- ქ. მ. ს. — ათხე იმღა, დემეგმანს ხოუიბ, ა დემეგმანს ხანტერეს ერქადიშშალ, ა იმღა?
- თ. გ. — დემეგმანს ხანტერეს.
- ქ. მ. ს. — ათხეუ კანდაჟი, ამეჩუ, ლუშნუ წესარ ი ...მგდე... იმეი შუნანს გუნშოქუა ი დწლს ჭამოქუნას, ეჭუი ჩემინდმა? მაგალითად, მგუშხინუ წეს ...
- თ. გ. — იე, ქორასუ მგუშხინ სილეუნან ნად ი ჭამშხინისგა მგუშხინ მიშგუ უიდილწ გეწალ გოგი ლი, ქორქიან, ეჩი ანწვდ...
- ქ. მ. ს. — შუნანს მანს ლიცოშ ლიგდე ხამოქუა, ლგცემ, ჰამს, უედროშ, ი ათხე სგან იმეი ჭამოქუნას?
- თ. გ. — ზ, ლიც ანწიდ.
- ქ. მ. ს. — აღუე, ეშხუნანიარდ ხამოქუნანას შუნანს ი დწლს, მადეა?
- თ. გ. — ზ, აშ ჭიხა, ეშხუნანიარდ!
- ქ. მ. ს. — ირი მაგუეშ მოლიდ განსხუაუება, ემაგუეშ ჭეშუდენი?
- თ. გ. — მამაგუეშ, მამაგუეშ!..
- ქ. მ. ს. — ლარგანდიჟი, აი, ლანწერისგა, ყორისგანღრი მგუშხინ, ერქას “ყორ მიკარ, სი ბედინარ!” — ამკწლიბარ ჭამოქუნასმა?
- თ. გ. — იე, იე...
- ქ. მ. ს. — აღუე, იმეი რაქუე ქორასუ მგუშხინდ მადეა ჭამიშ?

თ. გ. — “ანდრესერ, ახლანდერ ნაშდრეებო, ხორერება, ყორ ესერ ათყარედ, სგა ბედნიერ!”
“ხგაროქანედ, სი ბედნიერ!” ყორს რუხუბყარედ ი სგაქედნი ი ჟიბებნი ამერუ, ექსპუნე
ლერსგუნთე ი ქიბერანელ...

ქ. მ. ს. — რუიქანეი, მადეა? სგა იმ ხოცნდიდ ამხენისგა, ყორაშ მგერქ?

თ. გ. — ხგაროქანედ, სი ბედნიერ, ნა როქ რუქხელდიდ ამერუ ხორამდ...

ქ. მ. ს. — ათხე, ლეშერანსი ი აქანლიბანსი ქანახედ ამერუამ, ამერუ ხნირდი, ერქას,
ლეკლანდ ა დემეგ ქამქუბან ათხე ხერ?

თ. გ. — ამერუ დემეგ, ოდო დანს ნემოქუნ.

ქ. მ. ს. — ამერუშ ლაქუმითე ხიხელანდმა?

თ. გ. — თე!

ქ. მ. ს. — შომა ხიშირდი, ერქას მანერად ხიშირდი, ლაქუმისხგა ლერმათ მანერად ხაბიცი?

თ. გ. — ლუშნუდ.

ქ. მ. ს. — სი ლერუბურუდ ი... ქართულდ დეშომაია?

თ. გ. — ქართულდ დემეგ!

ქ. მ. ს. — გეზლიერ მანუ ლერთემ მონწამ ქირი?

თ. გ. — ო, ექვუნარ, ერქ... ხორა ნადურა რომანეშ ი მარეკაშ... აშხუ ლადედ, რუხუბყარედ,
ი... ჰამს, გუნშიდ დოსდ, მერუალე იშირ. ოთხექა ი... ლერუნი სქამთეე რმრედ, ლანარ ერსკიდა ი
იქუდი, ლეტურე ოსტურა ი იშირ.

ქ. მ. ს. — მანუ ლი ლერუნი?

თ. გ. — მერეკლასიელ...

ქ. მ. ს. — ათხალის სგა ხათურდი ა მინოქუ ლის ამეიშ?

თ. გ. — მინე მუ ექვუ მოყუნარ ლი ლერთემ, ერე ემს ხოსდის.

ქ. მ. ს. — მანუდოდ ქარს ნანერე ი გუნშიდ მანქუნარ, მან ხორამდ ანქემანუ მანგორმანუ ხორა
ლირდოდ აქიდა ისგუა ქორშანტანან!

თამარ გერლიანი-წიფიანი, 73 წლისა
აქარა-გენწვიში, 2007 წ.

* * *

თ. გ. — ჩვენ ვართ ეცერიდან გაღმოსული (“გამომოქდარნი”) დალის ხეობაში (“დაღ-ს-
კენ”), ეცხორობდით სოფელ გენდარაში (“გენდარა-ს”), იქიდან ჩამოვედით აჯარაში (“აჯარა-ს-
კენ”), აჯარაში (“აჯარა-ს”) ვიყიდეთ ადგილი და იქ ვცხოვრობდით. მერე გაეთხოვედი (“გა-ე-წულ-
დი”) სილვეან (“სილვეან-ის-თან”) წიფიანზე... სილვეან წიფიანი ცხოვრობდა გენწვიში (“გენწვი-
ში”), დიდი ოჯახი იყო (“იყენენ”), მუაედა შილები, დედამთილი და მულები ოჯახში (“ქორ-ს-
ში”). ისინი მე (“ჩემს თხემს”) მთიცივებდნენ (“ციცულობდნენ”) და მათ (“თხემს”) მე ვიცივებდი,
ისე (“ე-გ-ის-ზე”) გეიყვარდა (“მოსიყვარულე ვიყავით”) ერთმანეთი, არასოდეს გეინხუბია და არა-
სოდეს გეიკამათია. შემდეგ ბავშვები შეგვეძინა (“და-გე-ი-წეს-და”), სამი გოგო ზედიზედ გვეყოლა
ახლა ჩემს ქმარს (“კაც-ს”) შევშინდა (“ყამ-ი ვქმნა”) — “კიდევ (“ამის შემდეგ”) გოგო იქნებათ”.
მაყვალა, მაია, მადონა — პირველი გოგოები ესენი არიან. მერე გვეყოლა როდამი, ბიჭი (“ნა-ვა-ე-ე-
ი”); სიზმარი მქონდა კარგი და იმისი იმედი მქონდა, რომ ბიჭი იქნებოდა. მერე ილორში წავედით
ერთხელ ჩემი დის დედამთილი (“დეიდა”) და მე და იქ სანთლები ავანთეთ; სანთელს ისეთი ალი

ჰქონდა (“ცეცხლი ეკიდა”), რომ იმაზე აღიოდა (“ჰქონდა”) აღი, ე, ერთს (“სიხუხუ-ს”) განსაკუთრებით. ახლა იმედო მომეცა, რომ ბიჭი იქნება-მეთქი. გაჩნდა და მართლაც ბიჭი, როდამი!

შემდეგ (“მაშინს მერე”) გაგვიჩინდნენ ბიჭები (“ნაფთეფეებო”) – ჯერ როდამი, მერე რომანი და მერე ნოდარი; ხათუნა და ნონა – გოგოები...

რვა შვილი მყავს და დედამჩემი ბევრს მუხმარებოდა (“ში-მა-რჯუ-უბ-და”) მათ გაზრდაში. მერე გენწივშიდან ჩამოვედით აჯარაში და იყიდეთ ადგილი. იქ კარგი ოჯახი გექონდა ნამდვილად (“მ-ტიცი-უ-ღ”), ბავშვებიც მხოლოდ კარგ გზას ადგნენ (“კარგისკენა მიდიოდნენ”) და ცუდს არაფერს აკეთებდნენ (“ო-ქმ-ოდ-ნენ”). ჩემი ქმარი და მე, -ისა..., ისე (“ე-გ გვარ”) კარგად ვიყავით (“ვიმყოფებოდით”) ერთმანეთში, რომ ერთი უბრალო კამათი ჩვენ შორის არ ყოფილა (“და-ფას-ე-ბ-ულ-ა”); როცა (“თუ”) ბავშვები მამრანებდნენ, ...იმას... ვუუბნებოდი: მამათქვენისთანა (“თქვენი მამის”-რც-ის”-მეთქი”) არავინ-მეთქი ხართ თქვენი.

ქ. მ. ს. – ნამეტანი გყვარებია შენი ქმარი, აბა! რამდენად გაგიძნელდა (“გარჯა-ა რა ზომა გეყო”) ამდენი შვილების გაზრდა?

თ. გ. – მაინცდამაინც არც ტიტულ“ები იყვნენ და არც შიოდით და არც აკლდით რამე (“ის ყველა”), მაგრამ ახლა აქ (რომ) ვუყურებ ჩემს ბაღიშებს, ასეთი (“ა-მ-ის”-ზე”) ცეკლე“ები არ იყვნენ და უფრო წყნარი ბავშვები იყვნენ... რვა შვილს რვა ფეხსაცმელი და რვა წინდა (“ჩუღქი”), რვა ყველაფერი უნდა, მაგრამ მეტიმეტად საქმიანი იყო ჩემი ქმარი და მეც ძალიან საქმიანი ვიყავი.

ქ. მ. ს. – შემდეგ (“მაშინს მერე”) ასწავლე შვილებს (“გაანათლე შვილები“)?

თ. გ. – არც ერთი (“სიხუხუ არავინ”) არიან, რომ სპეციალობა არ ჰქონდეთ (“ექნებათ“); ზოგს (“ვის”) უმაღლესი აქვთ დამთავრებული და ზოგს (“ვის”) – სამედიცინო ტექნიკუმი, გოგოებს; ნოდარიცოს საშოფროზე ჩაბარების ნება დაერთო (“და-ფანებ-ე“), სწავლა არ უნდოდა (“ენუკო-და“), სამიანებზედა სწავლობდა, იქაც (რომ) ვერ მოაბა თავი (“ვერ და-ა-ღ-ა ალაგ-ა-ს“), მაშინ მკითხავთან წავედი და:

– ასე და ასეთეთქი, ასე და ასეთეთქი...

– ჩამოვიდესო და გზას (“შუკა-ს”) მივეცემო (“მისცემსო”) ...იმას...

ქ. მ. – თამრო დედა, მადონას და რომანს ხომ მოსკოვში (“მოსკოვ-ს”) აქვთ დამთავრებული (“ნამთავრები”) და მაშინდელ დროში ეს ძალიან ძნელი (“გარჯა-ა”) იყო, აი, მოსკოვში (“მოსკოვ-ს”-კენ) სტუდენტი (რომ) დაგეკმაყოფილებინა (“სტუდენტ-ად გა-გ-ე-ქ-ი-ღ-ა“).

ქ. მ. ს. – როგორ მოახერხებ ასე? ეკონომიურადაც ძნელი იქნებოდა ეს და ისედაც (“მის გარეშეც“), გასაკეთებლადაც (“ა-სა-წყობ-ა-ღ-ა-ც“).

თ. გ. – ახლა მივირის, აი, ახლა ვუიქრობ (“ე-ს-კენ-ი“), როგორ ვწედებოდით მოსკოვში-მეთქი... მერედა მე რამდენჯერ წავედი სანახავად...

ქ. მ. ს. – გზა ვინ გაუკაფა (“გა-უ-წყ-ე-ს“), მოსკოვში (“მოსკოვ-ს”) გყავდათ ვინმე (“ვინ”) თუ რატომ (“რისთვის“)?...

თ. გ. – ძმისშვილი მყავდა, უბედური გენანი, ის კარგი ბიჭი იყო მართლა, მთელ დაღში კარგი სახელი ჰქონდა.

ქ. მ. ს. – რა დამართა იმას მერე?

თ. გ. – მოკლეს იქ. მას მერე მოკლედ, აი, დღემდე მოვიღივართ ასე, ა... მეც დავევადდი (“დატყვილიანდი”) და ჩემი ქმარიც დაავადმყოფდა... მაგრამ თუ შვილები და ბაღიშები კარგად და მშვიდობით დაგვრჩება, მაშინ სხვა რამეზე (“სხვისთვის”) ვინ იდარდებს (“ი-ფს-ი-ბ-ა“)?

ქ. მ. ს. – შენ “ბალს”ქემიორი ხარ, მაგრამ ქმარის “ბალს”ზემიორი სულ არ გამოგყოლია (“მოგდობა“) არც ლაპარაკში, არც...

თ. გ. – მე კი არა და ჩემმა შვილებმა (“შვილებს”) არც ერთმა არ იციან (“არავის იციან“).

ქ. მ. ს. - ბადიში ვისი ხარ?

თ. გ. - ფარის ნარსაიძეები'ს'.

ქ. მ. ს. - შეილიშვილები რამდენი გყავს?

თ. გ. - თოთხმეტი.

ქ. მ. ს. - გაგეზარდით ("გაგზარდითმცა")!

თ. გ. - პო, მაგრამ ვერ მიმანჩია ...იმად... მე, მარტო ერთ ქალს, რვა მყავს და რვა შეილიდან მხოლოდ თოთხმეტი ცოტაა ("ცოტა არის").

ქ. მ. ს. - ყველა დაოჯახებული ("ალაგას დადგ-მ-ული") გყავს ("გიყის") შეილები?

თ. გ. - ყველა არ მყავს დაოჯახებული, ბიჭია ერთი დასაქორწინებული ("გა-სა-სიძი-ებ-ული") და გოგოც.

ქ. მ. ს. - ახლა გაფანტული არიან შენი შეილები თუ ყველა აქ ახლო-ახლოს ცხოვრობთ?

თ. გ. - აქაც არიან და იქითაც არიან.

ქ. მ. ს. - დარჩენილი ხართ დალში ("დალ-ს"), არა? აქ თქვენ... რატომ ჩამოხვედით ("შოგ-ი-ქვდათ აქეთ სა-ქვდომ-ი"), რატომ ცხოვრობთ აქ? დალში რატომ ვერ...

თ. გ. - როცა აფხაზეზმა გამორეკეს ("გად-მო-დგ-ეს") ყველა, მაშინ ჩვენც გამოვედით ბოლოს ("ბოლო პირ-ს"). მანამდე... უკანასკნელ წუთამდე ("...პირ-ამდე") არ "გა"მოვედით, ბოლოს შეგვეშინდა უკვე, ყველა მოდიოდა და ჩვენც გამოვედით ("გა-მო-უ-ქვდ-ით").

ქ. მ. - ჭუბერზე "გად"მოხვედით? რამდენად ("რა ზომა") ძნელი ("გა-რჯ-ა") იყო იმაზე "გად"მოსვლა ანდა რომელ ("რა") თვეში გადმოხვედით უღელტეხილზე? დათოვლილი იყო ("ქონ-და")? ჭუბერი გაჩერდა?

თ. გ. - კი, კარგი პატივი გეცეს ("დაგემართეს < შე-გე-ყარ-ეს"), 'ქმეც' დაგეასვენეს და მეტისმეტად ("ბლომად") შეწუხდნენ... მე ყოველთვის მერიდება ჭუბერლების ("ჭუბერ-ღ-ე-ბ-ად"), თორემ ერთი ღამის მეტი არ გამითევია ("შიდამებიან") იქ, მაგრამ მაშინ ("უ-გ დრო-ს") ჩვენმა ("ჩვენ-ისღანის") ხალხმა იმდენი იარა ("იარეს") და ყველაფერი, რომ მე პირადად იმათი ("უ-გ-უ-ბ-ად") ბალიან მერიდება.

ქ. მ. ს. - მაშინ ფეხით ("კუარცხ-ლით") მოხეიდოდით 'ალბათ', როგორც ყველა ("ყველა-საერთი"), აბა რა იქნებოდა! და დილიდან ("დილის მერე") სადამომდე მოდიოდით, ღამის თვეა ("სა-ღამებელი") უღელტეხილზე მოგიწიათ ("მო-გ-ი-ქვდა-თ") თუ როგორ?

თ. გ. - არა, ჩვენ ვერტმფრენით ("ვერტალიოტ-ით") გამოვედით.

ქ. მ. - მე ერთი სტუდენტი მყავდა - ირმა ირემაძე, აი, იმან გამოცდაზე ტირილი დაიწყო; სოხუმი ახალი 'და'ტოვებული იყო და პირობები და ეს არ უკონდა; გაიხსენა: "რომან წიფიანი რომ ("თუ") არ ყოფილიყო (იქნებოდა), ჩვენ ("მათი") ვერ გადაგერჩებოდითო ("სული არ შერჩებო-დათ") - ორმოცდაათამდე აღამიანი ("კაცი") ვიყავითო ("ყოფილან")... და რომანმა გადაგაგარჩინაო იმით, რომ მანქანით წამოგეყვანაო. თან ის სად გექონდაო ("ქქონიათო") ჩვენ ("მათი"), ან ქირა-საერთოდ არაფერიო და იმით გადაგერჩითო, რომ, აი, რომანს მაშინ მანქანა ჰყავდა და, იმით გადმოგეყვანაო ("გა-მო-უ-ქვდ-ომ-ებ-ია").

თ. გ. - ჩვენ გზის პირას ("მეიდგ-ს") ვცხოვრობთ და ბევრი მოდიოდა ჩვენთან, საჭმელს ("სა-უ-ზ-მ-ეს") ითხოვდნენ. ერთ დღეს გავიხედე და გოგოები იყვნენ ქვედა ეზოში და: "შენი გოგოს ქორწილში ("ქორ-წილ-ს"), მადონას ქორწილში ვიყავითო აქ, სახლი ვიცანითო და გაგეხარდაო, (რომ) ასე ცარიელს ("ცარიელად") არ გაგეიშვებდითო ("გაგეიშვებთ")..." ჩვენ დატვირთული 'გა'უშვით... დალის ხეობის ხალხი ყველა ეზმარებოდა ("უ-მა-რჯ-უ-ბ-ე-და") იმათ. აქ ("ამაზე"), უღელტეხილზე ("პერეგალ-ს-ზე"), რჩებოდნენ ისინი... სვანეთიდან, ზუგდიდიდან და ყოველი მხრიდან ("ყოველიდანის") მოსული ("ნა-ქვდ-ომ-ი") ხალხი იყვნენ ისინი და ბოლოს მანც ცუდი დალელეებს დაპბრალდათ ("დალ-ის-ე-ბ-ი იყვნენ ცუდის 'და'სა-ბრ-ალ-ე-ბ-ე-ლი"). დალელეები კარგს

ვაკეთებდით ("ე-წყობ-დ-ით") და ყველაფერი წყალში ("ლიც-ლიც-ს-ში") ჩაგვიყარეს. ვეზმარე ბოლით ბევრს ("ზღობადს"), რაც ("რა") შეგვეძლო, არაფერი ("არასაქმე") დაეკავლით.

გზაში ვიდექი... და ერთ კაცს დიდი მანქანა პყავდა, იღბა მძღოლი ("შოფერი") და ტიროდა ("იგღ-ო-ე-და").

- რა... რატომ ("რისთვის-მეთქი") ტირიხარ, რა... იმას გიშვება... მთლად ასე, გაწუხებს-მეთქი?

- რაო და, ამ მანქანის ("მანქანის") ადგილს ვერ ეპოულობ, სად დაეყენო ("და-ე-დგა"). შენ სად ცხოვრობო ("შე-ო სად ესახლობო")?

- მე აქ, - ვაჩვენე ("მივათითე").

- აბა, დიდი ეზო გაქეთო და დამაყენებინეთო ("და-მა-დგ-მ-ე-ინ-ეთო").

- ავიდეთ-მეთქი, გკითხავთ-მეთქი ოჯახის უფროსს ("ხაზინს") და როგორც გვეტყვის-მეთქი...

ავედით, გკითხეთ და ამან:

- ამოიყვანეო ("ა-მო-ა-ვ-დ-ო-მ-ე")!

ამოიყვანა და დატოვა იქ.

ქ. მ. ს. - მძღოლი ვინ იყო?

თ. გ. - სოხუმიდან ("სოხუმი-დან-ის") იყო ვიღაც...

ქ. მ. ს. - გვარი არ გეცოდინება...

თ. გ. - არ ვიცი გვარი.

ქ. მ. - შერე რომ გაზაფხულდებოდა, მაშინ ჩაიყვანდა ("ჩააბრუნებდა"), ხომ, თავის მანქანას?

თ. გ. - ვერ წაიყვანა ("დააბრუნა").

ქ. მ. ს. - დალიდან (რომ) გადმოხვედით აქეთ, შერე პირველი ახალი წელი ("კალანდა") სად გაატარეთ ანდა როგორ ხასიათზე იყავით? ცუდ ხასიათზე იქნებოდით, აბა, რა იქნებოდა, მაგრამ... როგორი იყო პირველი ახალი წელი და ახლა უკეთესია თუ როგორ?...

თ. გ. - ჩემს ძმას და ჩემს შეილებს ბეროსკენ მოუხდათ წასვლა. ჭუბერში ("ჭუბერ-ს"-კენ-გა") (რომ) გადმოვედით, მაშინ ვიფიქრე ("და-ე-ა-ს-კ-ე-ე-ნი"), რომ "მეც ("შენც-მეთქი") იქით წავსულიყავი ("წადი")". იქ ძმისშვილი მყავს გათხოვილი ("მი-წულ-ია").

ქ. მ. ს. - რა გვარია ("რა გვარი'ს' არის")?

თ. გ. - გერლიანი. იმასთან ("იქით") წავედით.

ქ. მ. ს. - ვისზეა ("ვისისკენ არის") გათხოვილი, რა გვარ'ის'ები არიან თქვენი მოყვრები ("კარგი კაცები")?

თ. გ. - თენგიზ ხორეჯანიანს ცოლია ჩემი ძმისშვილი ("ბადიში"); იქ წავედით ჩვენ და ვიყავით სამ ("სამი") თვეს. მერე გამოსვლა გეინდოდა, მაგრამ გზებზე საშიში იყო და ვერ მოვიდოდით. ისე ეტიროდი, ისე ეტიროდი!... ჩემი შვილები, ქმარი და ჩემი დისშვილები - ყველანი დალის ხეობაში იყვნენ ყველაზე ცუდ დროს... ერთ დღეს გამოვედექით ბეროდან და მესტიაში ავედით ("ზევით"), აეროპორტისკენ: "ფრენა არისო". აქ მოფენილია ("ა-ბ-რო-გ-ია") ხალხი ყველგან, ზოგი ("ვინ") სად წევს და ზოგი ("ვინ") - სად. სადაური ფრენა, გოგო? (ისევე უკან დაებრუნდით. თან აცხადებენ, რომ "ლათა აიღესო ("ა-უ-კ-ი-დ-ე-ბ-ი-ა-თ")", - კინაღამ გავეგიდო.

მერე დრო და ხანი ("ხანი და დრო") (რომ) გავიდა, მაშინ კიდევ ხელახლა ("ახლად") გამოვედექით გზას და გეხვდებიან ესენი, აი, ყარაულები რომ იყვნენ, ჩვენს წერილმან ბარგს ათასჯერ ჩამოგვადებინებენ, ათასჯერ... იმას გვაქწევინებენ... სინჯავენ... "არ გაგიშვებთო ("გა'გვიშვებენ") აქედან ("ა-შ-ა-'ს'-ზე") ცოცხლებს!..." "აფხაზებმა გა'მო'გვიშვეს და თქვენ არ გვიშვებთ-მეთქი?"

ქ. გ. მ. - ესენი ვინ იყვნენ, ქართველები?

ს. წ. - სომხები, ქართველები...

თ. გ. - როგორც იყო ("რაც იყო"), რეჟიმოვალწიეთ ქუთაისში. ქუთაისიდან წყალტუბოში წავიდეთ. იქ გაივით, რომ წყნეთში ბინები იშოვებოდა ("მოიპოვებინა"). იქიდან ამოვედით ("ამო-ფ-ქ-დ-ით") აქ, მაშინ ასე არ დადიოდნენ ავტობუსები, ფეხით მოვედით... დავდიოდით, დავდიოდით ყველგან და ყველა ბინას ეძებდა... ვეგენი კვიციანი შეგვხვდა და იმას ვუთხარა: "ბინა არ გეგუ-ლებამეთქი?" ამ ეზოში მოგვასწავლა, თვითონაც ამ ეზოში არის.

ქ. მ. ს. - თვითონაც დალიდან არის?

თ. გ. - არა, თვითონ სვანეთიდან ("სვანეთი-დან-ის"), ბეროდან ("ბერო-დან-ის") არის... აქ კარი ("ყორე")... შემოიმახსენებინოთ... გავადეთ ("გა-ფ-ა-კარ-ეთ") და შემოვედით. მე და ჩემი რძალი, ძმის ცოლი, დავგეტოვეს და სხვები ("მე-ორ-ე-უ-ბი") წაყიდნენ, ბარგებსო მოვიტანთო ("მოიტან-ნო"); ახლა ვართ ამ მე და ჩემი რძალი და ერთი ცარიელი ბოთლი ვიპოვეთ ("გვეშოვა"). ისე გ-გეიხარდა: "ეს წყლის ჭურჭლად გვექნებაო". არაფერი გვაქვს... წყნეთის გამგეობამ ძალიან ("შეტისმეტად") შეუწყო ხელი ჩვენს ლტოლვილებს. მაშინ წყალიც არ იშოვებოდა და წყლის უქონლობით ვიხრჩობოდით. თავიდან ("პირველისკენ") ბევრი გაჭირდება ვიწვინეთ... მევე ავდექი და წავედი ("გავედი") დალისკენ.

ქ. მ. ს. - როგორ მოახერხე ასეთ ცუდ დროს, ვერტმფრენით?

თ. გ. - ვერტმფრენი საკენი დაჯდა ("საკენს და-ა-ღ-გ-ა") და საკენიდან აჯარაში ფეხით წავედი. ამათმა ("ესენი") (რომ) დამინახეს, და გახარების მაგივრად ("გეჭაფ-ად") ეწვინათ ("ი-ს-სტიკ-ეს"): "რა გინდოდაო ("მნდომებია") ახლა აქ ("ამაში"), ყველაზე ცუდ დროსო ("დრო-ზე")" მეორე დღეს სამი-ოთხი ("ო-დე") ჯარი შემოვიდა დალის ხეობაში ("დალ-ს-კენ-ში"), ზემოდან. ახლა თვითონ მე მამზადებენ, წამოსასლელად: "წადი, წადი, წადი!" მე არ ვშერები, ვტყვი: "არ წავალ-მეთქი, თქვენ რაც დაგემართებათ, ის დამემართება-მეთქი მეც!" ხელი მომიკადა ნოდარმა, უმცროსმა ბიჭმა და ხელკავი გამიყარა ("პოდრუჩ-ი გამომოღო") და ისე ძალით ჩამომიყვანა აერო-პორტში.

ქ. მ. ს. - რამხელა ("რა ზომა") იყო მაშინ ნოდარი?

თ. გ. - მოზრდილი იყო ("კარგამდე მო-მ-ც-დ-არ-ი"), ომობდა, სოხუბში ("სო-ხუბ-ს") დაიწყო ომი და...

ქ. მ. ს. - წაყიდნენ ("გაყიდნენ") თუ არა შენი შეილები ომში, ანდა როგორ გადარჩნენ მშვიდობით?! დიდება უფალს ("ღმერთ-ს")!

თ. გ. - სოხუბში (რომ) იყო ნოდარი, მაშინ წავედი ორჯერ სანახადად; ერთხელ ვერ ვიპო-ვე და მეორედ ("მე-ორ-ის-ა-") ჩემმა მძახალმა ("კარგი კაცი"), ახლა გარდაცვლილია ("და-ღ-გ-ო-მი-ლ-არ-ს"), ნათელში ამყოფოს უფალმა ოთარ ხვისტიანი ("კარგი სასულეთიმც აქვს ოთარ ხვისტი-არ-ს"), ჩემი მადონას მამამთილი იყო, ამან მაპოვინა...

ქ. მ. ს. - ბიძის ხომ ეძახიხო ("ვამბობოთ") ჩვენ?

ს. წ. - არა, ჩვენ მიმთილ-ს, ბაღს ზემოელები.

ქ. გ. მ. - თქვენ კი, მაგრამ ეს ხომ ბაღს ქვემოელია?

თ. გ. - წამიყვანა და მოვიდა ნოდარი ჩემთან ("ჩემამდე") და, დედა, ჩემი ცოლვა! საშინელი შესახედაე იყო, საშინელი ("საყურებლად არ ვარგოდა, საყურებლად!") იქ ერთი სომეხი ქალი მოვიდა კიდევ ჩემთან: "ხელაო ("უყურებო"), სად დგანანო აფხაზები? იქიდან ესვრიანო ამათ, აი, და შენი შეილი როგორ ("რა გვარ") ადგილას გყავსო?"

ქ. მ. ს. - ეს გინდოდა კიდევ ("იმისი ხელი გენუგო-და")?

თ. გ. - ნოდარიც წაყივანეთ ოთარის სახლში, ქალაქში ("ქალაქ-ს"). იქ ძალიან კარგად მოუარეს ("გუამად ი-ზ-რ-უნ-ეს") და... საჭმელი ("სა-უ-ზ-მ-ე") მისცეს, ყველაფერი მისცეს და იქი-

დან ისევ გავაცივლეთ (“გავეყვანეთ”) საღამოს. ჩემი დისშვილი არ მოსცილდა (“გა-მო-ე-ყო”) ამით ჩემი ბავშვებიც”ს” დარღობით (“გონ-ებ-ით”)... ელგუჯას ეს... ქურქი (“ქურტაჟი”) ეცვა ტყავის და ამაზე ამოგლეჯილი (“ა-მო-მ-გ-ი-ფ-უ-ღ-ი”) ჰქონდა ეს ასე, აი, ტყვიამ (“ცხა-გ-მა”) ისე ახლოს...

ქ. მ. ს. - მერე აქ (რომ) გამოხვედით და ცოტა მომძლავრდით (“გაიზარეთ წელში < ჭაჭ-ე-ბ-ს-ში”), მერე როგორ იხსენებ იმ წლებს?

თ. გ. - ო! მეტისმეტად კარგად... აფხაზები და ჩვენ ყოველთვის კარგად ვიყავით ერთმანეთთან (“ერთმანეთს” შორის”). იმათ ეს მოსწონდათ (“უყვარდათ”), აი, საკენის მუავე წყლები (“სიმ-ურ-ებ-ი”); იქ იყვნენ მუდამ, იქ ისვენებდნენ და ერთი ოჯახ”ებ”ივით ვიყავით. ჰო... ამას არ ველოდით მათგან...

ქ. მ. - ახლა, თამრო დეიდა, მიტოვებული ხომ არ გაქვთ (სახლ-კარი)?! სამკურნალოდ (“სა-ექიმ-ო-ს-კენ-”) ხარ გამოსული (“გა-მო-მ-ქ-დ-არ-ი”), თორემ ამ გაზაფხულზეც დალში იყავი და ყოველ ზამთარს (“თოფ-ა-ს-გა”), საერთოდ.

ქ. მ. ს. - ახლა, იქ, პირადად შენს სახლში (“ქორ-ს-ზე”), ვინ არის, აქ როცა (“თუ”) ხართ, მაშინ?

თ. გ. - როდამი და მისი ცოლი და უმცროსი გოგო ჩემი, ხათუნა, ისინი ყველანი იქითკენ არიან.

ქ. მ. ს. - სვანეთში... ეცერში (“ეცერ-ს”), გაზრდილი (“ნაზარდი”) ხარ, არა, შენ? თუ მხოლოდ დაღის ხეობაში ხარ გაზრდილი?

თ. გ. - მე მხოლოდ დაღში.

ქ. მ. ს. - მაგრამ ხომ ყოფილხარ ეცერში? რომელი გირჩევნია, დაღი გირჩევნია თუ ეცერი?

თ. გ. - დაღისთანა კუთხე (“დაღ-ის” რიგ-ი”) არ არსებობს (“არ ჩანს, არ იშოვება”) ქვეყანაზე (“ქუე-ყანა-ს-ში”).

ქ. მ. ს. - დედაშენს (“შენს დედა-ს”) და მამაშენს (“შენს მამა-ს”) რომელი ერჩიათ? ისინიც სვანეთიდან გადასული (“ნა-გ-ზ-ე-ვი”) იქნებოდნენ, არა?

თ. გ. - დედაჩემი მუდამ კარგად იხსენებდა ბეროს. ბეროდან ჩამოსულია (“ნა-კ-დ-ომ-ი არის”) დედაჩემი, ბებიაჩემი (“ჩემი დი-დე-და-ც”) იქიდან არის.

ქ. მ. ს. - ნარ გეარი”ს” იყო დედაშენი?

თ. გ. - ნარსავეიძე, კვიციანები”ს”, ძალუანთ ბაღში.

ქ. მ. ს. - ისინი ენატრებოდა (“სეჟდა ჰქონდა ე-გ-ე-ბ-ი-ს”)?

თ. გ. - ენატრებოდა... როცა ბეროში ვიყავით, დედაჩემი ავიდა იქითკენ, თავის ნაცხოვრებ ადგილას (“ნამყოფს” კენ)... ბიბია ბაიდერი თუ გსმენია, იმის გაზრდილია დედაჩემი. ყველაზე უფრო ღარიბი (“სა-ბ-რ-ა-ღ-ო”) ვინც ყოფილან” კვიციანები იქ, იმათთვის (“ე-გ-ის-ა-ღ-ი”) გადაუღოცათ (“შემოუყლიათ”) თავიანთი საცხოვრისი (“სამოსახლო”).

ქ. მ. ს. - ო, მადლია! კვიციანები უფრო გიჟვარს ახლა შენ თუ ნარსავეიძეები?

თ. გ. - ორივე მიყვარს (“მიყვარან”), მაგრამ დედაჩემის... ისინი... - უფრო.

ქ. მ. ს. - მესამე დედულები (“ნე-ნა-ს” ა-ღ-ი-ლ-ს”) უფრო მეტად უყვართო (“მეტი, დიდი სიყვარული აბია”), თუმცა (“მაგრამ”) ისინი მხოლოდ მეორე დედულები არიან.

თ. გ. - ერთ დღეს გავიხედე, აი, გარეთ (“ყორ-ს-ზე-გა”), და ესენი ხარებშემბული მარხილით (“ხარ-ებ-ი და-უ-ღ-ღ-ე-ბ-უ-ღ-ი, სეღ-ი შუ-ბ-მ-უ-ღ-ი აქვთ”), მოღანი აქვთ (“ქვემოდან ზემოთ”) ჩვენკენ, სადაც ჩვენ ვიყავით, იქითკენ... ვინ არიან, არაფერი ვიცით. შემოვიდნენ ის ბეროელები, ე, დედაჩემი სადაც იყო! - შვიდი ტომარა კარტოფილი მოგეტიანეს, ვისაც სამოსახლო დაუტოვეს, იმათ (“ე-გ-ე-ბ-მა”). დიდი (“გულ-ად”) პატივი გეცეს (“ღაგვიმართეს < შუ-გ-ე-ყ-არ-ეს”) - გადაგვიპატიოვეს (“მი-გ-ე-ი-წეს-ეს”) გიორგობას და საჩუქარი მისცეს დედაჩემს; ძალიან კმაყოფილი იყო ბერო-

ს"ი".

ქ. მ. ს. – შენ მაინც დავლი გირჩევნია, ესე იგი, ყველაფერს ("ყველაღ").

თ. გ. – მე მაინც დავლი მირჩევნია ყველას.

ქ. მ. ს. – როცა წყნეთში ხარ, მაშინ გენატრება ("სევდა გექნება")?

თ. გ. – ო, რა თქმა უნდა ("ასე იცი")! ყველაზე მეტად ეზოები მენატრება ("ეზო-ებ-ი"ს სევდა მე-კვდ-ომ-ებ-ა").

ქ. მ. ს. – ხშირად დაღიხარ, ხომ? ზამთარში უფრო მეტად აქეთ ხართ თუ იქით?

თ. გ. – მე იმიტომ ვარ აქეთ, რომ ავიად ("ლეგ-ად") მყოფი ვარ და ექიმების გარეშე ("უ-ექიმ-ებ-ოდ") არ ვვარავიარ. ამით ბავშვები ჰყავთ სკოლაში აქ.

ქ. მ. ს. – იქ მსხვილფეხა საქონელი ("სულ-დგ-მ-ულ-ი") გყავთ?

თ. გ. – ცხადია ("ასე იცი")! როდამის ცოლი უფლის ("ამუშავებს") და ჩემი გოგოებიც, რომლებიც არიან შინ ("ქორ-ს") მეტწილად. არადა მუშაობენ ("მსახ-ურ-ობ-ენ") ორივე.

ქ. მ. ს. – თოვლი დაღის ხეობაში ("ღალ-ს") ბლომად იცის და გადმომთოვლელი და ...ისა... ვინ არის?

თ. გ. – რომანი. დღეს რეკავს და "სახურავზე" ("ყავარ-ს"-ზე) ვარო".

ქ. მ. ს. – თოვს, ხომ?

თ. გ. – კი!

ქ. მ. ს. – აქ გყავთ საქონელი?

თ. გ. – არა!

ქ. მ. – თამრო დეიდა, რამდენი წლის ხარ ახლა შენ?

თ. გ. – ოცდაათობმეტიანი ვარ.

ქ. მ. – სამოცდაცამეტი წლის გამოღიხარ ("ა-გა-მო-კვ-დ-ებ-ი"), ხომ? 'ბალს' ქვემოთურად რო-გორ ამბობთ ("იბახით") ამას?

თ. გ. – სამოცდაცამეტი ("სამ-ჯერ ორ-ი ათ-ი და ათ-სამ-ი").

ქ. მ. ს. – ჭუბერში ("ჭუბ-ერ-ს") იმ დროს (რომ) ყოფილხარ, იმის გარდა მანამდე არ ყო-ფილხარ, ხომ, არასდროს?

თ. გ. – არასდროს!

ქ. მ. ს. – როგორ ("რა ზომა") მოგეწონა ("შეგიყვარდა")? რას მოასწრებდით იმის 'და'თვა-ლიერებას ("სინჯ-ე-ა-ს"), იმის თავი ("საქმეები") გექნებოდათ?! ახლა დაღის ხეობაში ("ღალ-ს"-კენ") რომ ბრუნდები ხოლმე ("გაბრუნდები") და ...ისა..., მაშინ შეცვლილი ("სხვანაირად შებრუნ-ებულ") გხედება ხოლმე შენი დანატოვარი, ან უკეთესისკენ, ან უარესისკენ, რამე?

თ. გ. – მხოლოდ უკეთესისკენ; კარგი რღლები მყავს...

ქ. მ. ს. – ვისი ასულები არიან?

თ. გ. – ერთი მარგიანები'ს – ქენოს და არის, მარიკა; მეორე დეედარიანები'ს ასულია.

ქ. მ. ს. – ის დეედარიანები 'ბალს'ზემოელები არიან, არა?

თ. გ. – 'ბალს' ქვემოელები.

ქ. მ. ს. – ლათა რამდენად ახლოა თქვენთან ("ახლოს გაქვთ")?

თ. გ. – რამდენი კილომეტრი არის ლათამდე?

ს. წ. – სამი.

ქ. მ. ს. – ლათაში ("ლათა-ს") 'რომ' შამფრიანები ცხოვრობდნენ, ისინი ჩემი დედულები არიან.

თ. გ. – ვინ ჰყავდათ ოჯახში, ვისი შვილები იყვნენ?

ქ. მ. ს. – ნალუსი... როგორ ("რა-გუარ") ხალხად იცნობ, აბა?

თ. გ. – გაღიასთანა ("გაღიას-რიგ-ის") ქალი ("თავის-ცაღ-ი") არავენ დადიოდა ("იმყო-

ფებოდა" ახალგაზრდობაში, ძალიან ("გუამად") შემართებული და კარგი ქალი...

ქ. მ. ს. - მონადირე იყო, არა, ნაღუ?

თ. გ. - კი!

ქ. მ. ს. - ნადირობა სენათში ყოველთვის ძალიან ("გულად") მოდაში იყო, არა? - დალში მით უმეტეს! ახლა არის წინანდებურად ("მაშინდელსავე")?

თ. გ. - ახლა არა!

ქ. მ. ს. - აღარაღის ("არა ვინმეს") სცალღია, თუ აღარაღის აინტერესებს წინანდებურად, თუ რატომ?

თ. გ. - აღარაღის ("არა ვინმეს") აინტერესებს.

ქ. მ. ს. - წლებანდელ ("ახლის") ახალ წელს ("კალანდარ-ს-ზე"), აქ, სენათში წესები და ...ისა... როგორც სენათში გმწვევია და დალში გმწვევიათ, ისე გააკეთეთ ("ქმ-ენ-ით")? მაგალითად, მკეკლის ("მეფესურის") წესი და...

თ. გ. - კი, შინათური ("სახლის") მკეკლე სიღვეანი იყო ("გეკონდა") და გარეთა ("გარედანის") მკეკლედ ჩემი დისშვილი, გოგი ქონქიანი, შოვიღა...

ქ. მ. ს. - სენათში ზოგს ("ვის") წყლის მობანა სწევევია, წყლის ("ლიც-ლიც-მა-ის"), დიღას ვედრით და ახლა თქვენ როგორ იცით?

თ. გ. - ჰო, წყალი მობიღანა ("მო-ა-ვღ-ომ-ა").

ქ. მ. ს. - აბა, ერთნაღრად ("სისუ-ნაღრად") სცოღნით ("წნაწვევით") სენათში ("სენათ-ს") და დაღის ხეობაში ("დაღ-ს"), არა?

თ. გ. - ჰო, ცხადღია ("ასე იცი"), ერთნაღრად!

ქ. მ. ს. - იქნება რამე ცოტაღრენი განსხვავება, თუ რამე გახსენდება?

თ. გ. - არაღფერი, არაღფერი ("არა საქმე")!..

ქ. მ. ს. - ღაპარაღისას, აი, ღოცეღისას ("სა-ზოღრ-აღ-ს-ში"), კარში (რომ) შემოღის მკეკლე, მაშინ "კარი გაშიღღ, შე ბენღიერო"! - ამისთანა რაღაცები ("ამ კალიბ-ბ-ი") გმწვევიათ?

თ. გ. - კი, კი...

ქ. მ. ს. - აბა, როგორ თქვა შინათურმა ("ქოღრ-ის") მკეკლემ ან გარეთამ ("გარეთის")?

თ. გ. - შოვღიღვარო ("მოღისო"), მომაქესო ("მოაქესო") მშოვიღობა, სიკეთე (ქონება, კეთიღი), კარი გაღღვთო, თქვე ბენღიერო! "შემოღღო ("შე-მო-ვღ-ო-ო"), შე ბენღიერო!" კარს 'გა'ღღღღღღ, შემოღა მკეკლე, შემოტრიღღღღა მარჯენიღ და გაღორღება ("გა-ი-ღოღრ-აღ-ბ-ს") (ძიღს)...

ქ. მ. ს. - თქვენ რას ბასუხობთ ("უ-ცვ-ღ-ო-თ") აქეღან, კარის გაღღღღღღ?

თ. გ. - შემოღღო, შე ბენღიერო, ჩვენ დაღიხეღღღღითო აქ კარგად...

ქ. მ. ს. - შესაღოცავ კეღრებს და ამისთანებს აქაც აცხოობთ ("ღან-აღ-აღ-თ"), აქ (რომ) ხართ მაშინაც, საახალწლოღ ("სა-კაღღან-ღ-ღ"), თუ არ გმწვევიათ ახლა უკვე?

თ. გ. - აქ არა, მაგრამ ("თორემ") დაღის ხეობაში გმწვეოღა.

ქ. მ. ს. - აქაღურ ეკღესიაში დაღიხართ?

თ. გ. - კი!

ქ. მ. ს. - როცა ღოცუღღობთ, მაშინ რომელ ენაზე ("რაებურად") ღოცუღღობთ, ეკღესიაში ღმერთს რა ენაზე ("რისებურად") ევეღრებით ("გაჯებით")?

თ. გ. - სენათურად.

ქ. მ. ს. - შენ ბაღსქვემოღურად და... ქართულად არასოღღეს?

თ. გ. - ქართულად არა!

ქ. მ. ს. - შვიღღები რამღენად ("ღმერთ-ის") მოღწმუნე ("მო-წამ-ე") გვავს?

თ. გ. - ოო, იმისთანა ("ის-გუაღრ-ი"), რომ.. რომანის'ა' და მარღიას უმცოღოსი ბიჭი... ერთ ღღღღ, ეწვეართ, და... დიღღას, ძალიან ("გუამად") აღრე, ვიღაც ღოცუღღობს. გაეიხეღღ და... ღღღღ-

ნო აქ სკამზე ასულა, წიგნი აუღია და კითხულობს, სანთელი აუნთია და ლოცულობს.

ქ. მ. ს. — რამხელაა (“რა ზომა არის”) ლევანი?

თ. გ. — მეორე კლასელი...

ქ. მ. ს. — ამას თქვენ ასწავლით თუ თვითონ (“თავისით”) არიან ასეთები?

თ. გ. — მათი მამა იმდენად (“ეგ-ზომა”) მოყვარულია ღვთისა (“მოყვარე არის ღმერთ-მამის”), რომ იმას უყურებენ.

ქ. მ. ს. — შეგეწოთ ნალოცი (“მშველელადმცა გივისთ ნა-ზორ-ავი” ან “ნა-მზ-ერი”) და დიდი (“მძიმედ”) მადლობა ასეთი კარგი საუბრისთვის (“რა კარგად გე-ო-ა-მზ-ე ყველა-ფორმის!”) კარგი ცხოვრება გაგეტარებინოს (“ყოფამცა გაგიტარებია”) შენი ოჯახის წევრებთან ერთად (“ქორ-ეულ-ებ-ს-თან”)?

(2008 წლის 10 აგვისტოს, ამ საცოდავი ქალბატონის დაკრძალვის დროს, დაიბომა აჯარა და ხალხმა სასწრაფოდ მიაშურა ჭუბერის ხეობას – ხელუხლებელი დარჩათ მიცვალებულის სულის მოსახსენიებელი სუფრა.)

* * *

ჩ. ც. — მი ხუი ჩეფხან ცალან, ხუიზგე ტიშ სოფელს, ამერუ ნათაუ ხუი, ალი სოფელისგა, ათას ი ჩხარააშირ ი მურინერუეშდიუსგააა წააფი. მიშუე დაბადების თუე ლი მარტ. მიშუე მშობლარ ეთბე შუანხენ ნაწედ ლის, ფარ სოფელხანან, ათას ი ჩხარააშირ ი ეშდოხუედ ზაუეი.

ქ. მ. ს. — ერქას უშუართე მეგდე ლეშარხმა ისგუ მშობლარ?

ჩ. ც. — დემე, ერქა მიშუეა დი ი მიშუომუ დემეგ ლეშარხ უშუართე მეგდე. ბაბა ი დადა ჩ'ომეგდეს, ერქანდუე ამერუ მიშუომუს ლახალატა ნაფერიანრე ჰასთუი ი უშუართ'ომეგდეს. ერქანდუე აწენსანს მეშდ გეზალ; უსგუა ჩუხუარიდ ი თუოშთუ ჩუმეთუფე ლის. მი პირუელ კლასთე ამუზეეს ამერუშ კლასს ი ალი სოფელისგა ოთზგიარ არაწლედ, ერქანდუე ლითური გაუაგრძელე აქარაშ ხაშუალო კლასს, ატესტატ ერერუ ოხიკდ. ერქანდუე ამაეს ქართე ი ქარუნდუე ოთლი სისუშიშ გორკიშ სახელობიშ პედაგოგიურ ინსტიტუტ. ერქანდუე ხუაშბაბა მასწაულეხილედ ამერუ ი ტიშხი ხუაშბაბა.

ქ. მ. ს. — იმეშ მასწაულეხილ ხე?

ჩ. ც. — მი ოთლი გეოგრაფიულ ფაკულტეტ, მარე ამერუ რახან დაწყებით კლასარ ლის სოფლარს, ევლა ამერუ ხუათური დაწყებით კლასარს (თუოხწლედ ლი ამერუ) ი შეთაულებით ხუათური ჩხალთას გეოგრაფიულ საგნარს. ალი სოფელ ცენტრხანქა ქანხი ლი, ამლად მოღე უეურადლეხილ ხუარიდ. ხეგა ქახეწად, შუე ხოლა ლი, ნარჰი დემე ნუდუა. ლის მერხი თუქანარს, ერე ლიცე დეფეციტ ხარს. ალი ტკისდ საგანგაშო ლი ი ამლად გუშმიდ ხოლა დრეუხისგა ხუარიდ.

ქ. მ. — ათხე... მი მეგდლ ხუი, დლხ ხუი ნათან ი ნარდაწუ ი ამნოშ გუნ თუიწონებ მიშუე თხუიშ, მარე ალ სოფელს პირუელ ხუარხი ლანდი ი ეჭუშაბ მანხად, ერე ამერუ ერ ხუარხი! მეგად მომეწონა მდებარეობა, გაკაშ ცხეკარ, აა, მთელ შუეყუეი...

ჩ. ც. — აა, გეოგრაფიულ ფონზე ლოლსგიდნიდ, მადეა, ზემო აფხაზეთის ხეობასგა ბუნებით ლი დაჭილდოებულ ჩიფორსმშად ალი სოფელ: ლიც, ჰანერ, მინერალურ ლიცარ — თუოშთუ ანდგის ანდრი სგამ. ლაქუენარ ცხეკ ლი, კალმასშუ მდიდარ ლი, ნადირშუ მდიდარ,

კალმას ი წუთერა მანარდ ნულუა. ეშუ ალი, ერე გარიყულშალ სურირი ი ყურადღება ნაკლი; ყურადღება ხოშილ ლესესე, ერქა ტკისდ აყუაუღება და თითოი სარუნენბელ ირი ალი სოფელ.

ქ. მ. — უომა მეზგე ხიზგედ ათხე ალ სოფელისგა?

ჩ. ც. — ამერუ სურეზგედ დორერტუმედოედ მეზგე, მარე ლგანტრად სურეზგედ, თაგნიოთაგნ, ი ერლა ლი გაჯირტება. ეშუ სოფელისგა ეშუ მეზგე გარ იზგე, მერამეს ბოგ დემე სულუა ი ერერუ იზგე უსგუა მეზგე.

ქ. მ. ს. — მან ხაშხა ერ სოფელს?

ჩ. ც. — მარჯუნა პტიოი. ბოგ დემე სულუას ი იცრდილალ ნალს! აა, ბოგ ნაუდუმენოშ ერე ეშდოსუდ-ერტუმედ კილომეტრ ხეკუმეს ანსეს “კრუგ”; ერე სგანვეს ცენტრთემსგა. ლაშყად ლი, ბოგ დემე ხაზ ი ჩინოშუ სოლამდ ვრის. გუნარდ, ლეგდ ადგრადის, — დერათ ნომოდ ოხსეა, — ედო განწირულ ლის. ბოგ დემე ხაზ ი აშხტუმეშუ საშუალება რერტმფრენ ლი. ერე ედო ანვედ გაჯირტებულს.

ქ. მ. ს. — ათხე სი ამერუშ მან რუჯისა, მოლეგუმე სანტერესო ისტორია ლანშყედუმინ ისგე, აა, შუიდა ლანსუ, ერ დრეტქანშ, ლარდაა სოჩა ჭერითს.

ჩ. ც. — აშ რისა! შომა შუიდა ლანსუ, ჩხალთაშ ბოგლეყაუ ლანსუ კოლმეურნეობა ი იზგა აშირ კოლდ, მეზგე, ხოშილ ადამდ, მარე სუშინერტუმედისემეიო ათხეოდ შიწისქურა ი ეშხუ-დორი გარ ანდ უოჯანს ამერუ. მეგუმე ზარალ სანერე ხალსხ: სამოსახლოარ რუადლაფრე, ერის რუადლ ადმე ი ამეი იძულებულ ლანსუ მოსახლეობა, ერე ომრედლანს ამანქა. ერქანდუმე ოშთხერტუმედოედდორი ზაუ აფხაზეთიშ ლიშმალ ათხეოდ ი, ერქა ერუა ამერუ იზგა, ძირქედლდ, ევარ ლეჟანტანსხ ი ლანდი ამერუ ლანბინეს ლილზოგანდ, ოდა, ერქანდო ი ერქანდო მოიმატა ალი სოფელდ ი გახდა დორერტუმედოედ.

ქ. მ. ს. — ლიშმალუნდუმე ხოშილ ოლგამშელი ტიშ!

ჩ. ც. — უო, ერდა, ერე ლეჟანტანსხ ევარ, ქ, ერდუა ამერუ იზგას შიწისქურაჩქედ. ათხე ამ სოფელისგა ფიშირ გუნარ ვარი: ცინდელმანარ, თაძლიანარ, კუიციანარ, კუნწიანარ, გურიანარ, იუერიანარ, ფირცხელიანარ, წერედანარ, ფანგანარ, ცალანარ — ამიპლ დემე სოფელს ვარი. ვაბარ ი რუაბარ მანგ ჟილუპურტინე ლის. კლანსი ამეი ლი, მარე ერეი სოჩამდ სურირიდ სოჩამდ სურირიდ მანგ უშხუნარენსგა, ერე იმეი ეშხუ გუნარ.

ქ. მ. ს. — ერე ადუმე მან ირი? მანგ შუანარ ხიდ, ვაბარი ი რუაბარი, მარე რაგანდისგა იმ ხნთერ?

ჩ. ც. — შომა ლატლარცანან სურარი, ლელტალულ რუაგეი, რუაბარცანან ლან სურარი, ლერაბულ რუაგეი, შომა ვაბარცანან შიწუნეს ლირდე, ლგვარულ რუაგეი. ვიბე შუანა წესს ნან ამერუ რიგუაშ სურასრულედ. მაგალითად, ლგნარს (ლაპარობ, ლიგერგი, ლიბრეი...) ჩილად ხუნსუიდ, იმეი ვიბე შუანს ირის, ამეი ფორმად. ერერუ ლიმზგარს ირმულას, ყუიფს ხანდუნდიანს, — აა, ამერუა ამეი სურიროდ.

ქ. მ. — ყუიფდ იმ ხანდუნდიანს?

ჩ. ც. — ვანს, ხაზნას, ფიკუმარს, გიცრარს ი ამკლიბს... აა ერჩანქა მოყოლებით, იმ ერერუ ასყიდას გუიშგე ხოშალ, ერის რუაგრქედებო ლანდი ამერუ.

ქ. მ. — ლამპარლცანან იმეი ხანშგარიდ?

ჩ. ც. — აა, ლამპარცანან იმეი ი, უქელდრიდ, ერქა უქელდუა ზედანშ ი ლემზირარ ი ვისტუმშგარიდ. მანკუი სურეკედლ ხოშა დერთემ ლანშგარლის, ერქანდუმე თარგლეზეროშ, ერქანდუმე ჭგარაგოშ, ერქანდუმე დანლ-ხეობაშ ლანშგარლისი სურეკედლ ი ერქანდუმე ოსკიმდ, ხედუმე სკართისგა სგანატყუბანს, ევარე რუაჯანარს სუმშგარიდ ი ერქანდუმე ამეი ხერასსუ: მუშგური ი მოყუნარ ნომა ხეკუმეს ლანდისქა, ერეი ხეკუმეს უ'ოხმეზრა.

ქ. მ. ს. — მთელ სოფელ უშხუდ ხინოდ სკარსა?

ჩ. ც. — აჲ ჩინა, მთელი სოფელი, ეჭდ'ერე ეშხუ გუწარ ეშხუ-მორი გარ ხუწაროდ. ლალეშპარითე შაგ აშხუდ სგ'ონდურიოდ, შაგ სგაქუიდედ ლამპარს, ერერე შაგ თხუწანშგერიოდ, შა ლემზგარი ნულუა, ერის ი ერქანდუე ოსხურიოდ.

ქ. მ. ს. — ეშხუ მეშზირ ქა-დემე-თერაჲაა ერქაღე?

ჩ. ც. — აუცილებლად!

ქ. მ. ს. — მარ ლი სოჩა მეშზირ, სია? აჲ, შა სიტყულოშუ სიშზირ? ათხე, სი სოჩა მეშზირდ ლეშპარსე ქამექუქე, აჲ, სოშა ღერმათ იმეი ხაბიც, იმეი ნიშზირ შერმოლუე ი სხგუა ნაშხა ჩიბი, ალი უ'ამპუნრაჲინ.

ჩ. ც. — დიდბუ აქვედა, შაღლუ აქვედა, დამბადებელ სოშა ღერმათ დიდბუ აქვად! დამბადებელ სოშა ღერმეთ, შაგ სხგუ ნაწეს ლი, სოჩა გარ ახწეს აღუე, დიდბუი ლეკვე! ალი სოფლიშ, ალი მოსკარსიშ, მთელი ხეობაშ ი მთელი საქართუელოშ სოჩა გარ შთთაღ, შადილუე გუეში, შაღლიან! შუიღბა, ჩანმართელობ, სგებდ ლიზი, ცხემა, ქემა, ბედნიერება და ნაფშირი, შადილუე გუეში, შაღლიან, ათჲამაშ, ათფიშირი შგლეშპარსი ალი სოფელისგა, ხეობასგა, მთელი საქართუელომგა. აშირ ათს ლწდი ლადედ თეთნად, ბედნიერდ, ძლიერდ, ლეკვაშედ! — დიდბუ! ნცხემ-ნაქემ ჩხელიდედ, ეჩი დრეუ ქენიბდ, თეთნე დამბადებელ სოშა ღერმეთ, ზაუშერმან ნცხემ, ნაქემ ლამპარს იტურიდეს ამერე, ეჩი დრეუ ღო ნა ქანარქუწარ, შადილუე გუეში, შაღლიან, ი სხგუ დიდბუს ნაღ დემის ხუიშდენედ. სხგუ განხენ ლიგენ ნოშომა ლანშადუნა, დიდბუ აქვად, დამბადებელ სოშა ღერმეთ!

დიდბუ აქვედა, შაღლუ აქვედა, თეთნე თარგლეზერს! თეთნე თარგლეზერ, სი სი სოშა ღერმეთ შუწირ, სი სი შოაწარ ანგლეზ, აღუე, შადილუე გუეში, შაღლიან, ი სოჩა გარ ენუეშირ, ნიშეღ ლასკარს ცხემა-ქემა ლახო, ნიშეღ შგლეშპარსი, ნიშეღ მოსკარ ათჲამაშ ი ათფიშირ, დიდბუ აქვად! ნცხემ-ნაქემ დრეუ ღო ნა ლანო, ამეი მთელ ხეობას ლახო, დიდბუი ლეკვე! მთელი საქართუელო ნცხემ-ნაქემ ჩხელიდედ ლამპარობას ზაუედ ამიქედ, ეჩი დრეუ აღო ნა ქანარქუწარ, თეთნე თარგლეზერ, ჩაბიც ი ჩაბგრა, სხგუ ლირდე ნა ნაწვამ ი სხგუ ცხემა-ქემა, ლიფშირი, ლილქმეში სოშა ლანშადუნა, შადილუე გუეში, შაღლიან!

თეთნე ჭგერაგს დიდბუ აქვად! ჭგერაგ, აღუე, ლწდი სხგუ ლადედ ლი, აშირ ათს სხგუ ლიწან-ლიტდწლ შაგ სოჩა გუეი, დიდბუი ლეკვე! აშირ ლამპარობ ანბი სოჩა გუეი, დიდბუ აქვად! ფაუწუშ მგემე ანფიშირ ი ანწამაშ ქორანსგა, ერქანდუე ხეობამგა ი მთელ საქართუელომგა, დიდბუ აქვად!

ჩუხურიოდ, აღამარ ლიმარუდ შერდე, ბედნიერის, თეთნამგა გარ ნარდუინ ი ლეწეს ს'ახწეს ლიმარუდ შერდე, ბედნიერის, ეახრან, დიდბუ აქვად! სხგუ ფაუწუშ მგემე ნცხემ-ნაქემ ხუესედ ზაუშერმან ი ხინოუშ ნაქემ ხუესედ, ეჩი დრეუ ღეუე ნა ქანარქუწარ! თეთნე ჭგერაგს ჩაბიც ი ჩაბგრა, აშირ ათს ლამპარობ ანბი სოჩა გუეი, ჩანმართედ, ბედნიერდ ი ნცხემ-ნაქემეშუ, შადილუე გუეში, შაღლიან!

ქ. მ. ს. — ა, გუაშიდოღუ ჭგერაგ!

ქ. მ. — ლწდიდ გუინთხლე ი გუიმურსგუენი ჩაგ ნაშზგარ-ნაწგარაღ!

ჩ. ც. — სხგე ნეფუე ჩიგარ თეთნეუ ნიწუა, ლეზურალაშ! სხგე დამარ, სხგე ლემზირ, ხეფსკერე ჩიგარ ლამზგარსო სხგაუე აწმარას! ლემზგარის ლამპარია მექუშდად თეთნამგა ი ბედნიერებამგა ი სოჩას გაროდ ჩაბუდედ აწმადილუე გუეში ი შაღლიან!

ქ. მ. — ამჩუ ლინთუისგა გარჯ ირა, აღბათ, შადეა?

ჩ. ც. — ლინთუისგა გუეშიდ გარჯ ლი ამერე, მოწუეეტილ ხუიდე ჩიგუაშ. შუქუ ღემე ნულუა, ნარსი ღემე ნულუა, ლიც ქუედამას ნულუა ი გუნ გარჯ ნარ ლიცთე ლიზი, აჲლად გუაშიდ

გაპირებულიდ სუპარიდ ლინთუისგა; აშაუისგა, აშ ჭისა, გუშმოდ სოჩა ლი ამერუ. შამერ სოჩა ლი, ბუნება სოჩა ლი ო შაგ სოჩა ლი. შამუნე გაპირებუბა ნად ლიშმალი პერიოდქა. ამერუ შოლმანდ სოფელ დაცლილ ლანტუ, ქამერდე ლანტუ შაგ; შეშაღალა ეშსუ-აოჩი გარ სუპარდად ო ნიშგე შურალსი ეშსუ-აოჩი გარ არდას. ეშდ ლადი სერასშუ ლურდად ლექუა ო ონტისნუდად ლეშა, ზეცნი ქორპროდუგაგა, ლეზებ შადე, ლეორე შადე... შოკლეთ, მეგვე გაპირებუბა ოპადე. ერქანდღე ანად დრეუ ო სოჩილეთ ოსუიარ. ლანდი სოჩილ შირიბანარ ლის, შედარებუბი. აშეი სუიშკანედ, ერე ადამდ სოჩილეთ ოლუერდ ო ერეუ გაპირებუბაგა დეშე სუირიდ, ერე იშეი სუპარდად.

ქ. შ. — მოწაფაშლს ჭუედდახანს სარს ლეზელაშ, შადა?

ჩ. ც. — იე, ჭუედდახანს სარს ლეზელაშ; ამერუ ლეშა გარ ადგან კლას, ერქად ამერუა მოწაფეს დაწუებით კლასთე ლეზი ხად ჩხალთათე, აჯარათე, ქუთათათე შადეა თბილისთე. ჩიქი დაწუებით კლას გარ ლი ამერუ, შარე იმედ ნარ, ერე ადამდ სოშილ ო სოშილ კლასარ აწუგენის, ერე ამერუ შოგუშარს დეშე სერას ჭუედდათე ლეზი ო ადგიოი აწკელს განათლებას.

ქ. შ. ს. — ათხე, ისგუ ლობოფსუენქა ო ს შიშუდღენე?

ჩ. ც. — ეშსუ ლადდე ეშსუ მასწაულლებელ კლას შოლმანდ ანტუეცენე ო ათხე ოთარაგდენედ, ერე “ალ მასწაულლებელს როქ გაუაშქარებთ, დეშის ლანტურედ”. ერერუ კოჭოქეი ლიც სოჟოქუნა; ალი კოქქიწანდღქა ო ერერუ ჩ’ოსგურდად გაკუეთილრე ჩიქქა. ნეთხელის, ნეთხელის, ნეთხელის... ანუზეს ბეფშუ; ერე ქანეწად, ერე ერერუ კოჩისგა სგახუნაწურად. ათხე, შ’ანად ო შაგ ქანსქუე მასწაულლებლარს. ქანანად მასწაულლებელ ო ათყალინდა: “ქანანად ო ჩი სუთმანს ესერ ჩიგნე” — ნესწობანლ. ქ’ოშუდენდ ო “რისიო” — ნიშგე გუეშ მერდე ლი, შარე ერქამ შამაგუეშ ლანქამ, დეშად ონტუანდ. ერქა ჩუანანად დირექტორ ო მასწაულლებლარ შაგ ო ნესწობანლს. ლოშგომ სერ ლანსგუნდა ო ქ’ონტუანდ, ჩუ ტუისდ ნამ ათყალინდა, ლანგლაყენ ბოლოდაბოლო ო ქ’ონტუანდ.

ქ. შ. ს. — ათხე, სი სი მასწაულლებელ, ერქას?

ჩ. ც. — ათხე იე, გუდ ოპუნედ, ერე მასწაულლებელს მეგვე ნერტუარ საკუ. ჩი მასწაულეს შირა სხანთ სუდუა, შირა პრინციპ სუდუა, ჩი სეკუეს ერეი შიუდღე, ერე ნოა ეშსუს ათლონდეს, ნოა — შერმა, ნოა — შესმა. მასწაულლებელ მასწუ ლეჟრი ლგმარ, მოწაფეი, ცხამ, შარე ერე ბეფშუ ლი ო ჩიგუაშ ეგუება ო ჩიგუაშ ათისგ.

ქ. შ. ს. — დადაა ბაბა ჩუჯაშუიდემა?

ჩ. ც. — აშ ჭისა! დადა სოჩამდ. შუნანს ერქა თათარყან დადერქელმანისშ ლიფუსდ ლგმარ ჩუბაუ — ფარს. ერქანდღე თაუადარ ჩამოაქუეითეს, ერქა შიშგუა ბაბას სოჩა წულილ ოთხუია ალ გადატრილბანაშ ამბანუისგა ო ამლად ერერუ ცენტრ ადგი ლოხოდას ფარისგა.

ქ. შ. ს. — შან ნეშხენ ისგუა ბაბას?

ჩ. ც. — დანუთ ცალან. ერქანდღე, ალბათ, სეთხელიდა შაგ სორანდგის, იმეგ სოჩილ საშუალემა ირიუ ლილზიგანლიშ. ოპედეს ამხანუ ო გუშმოდ ლახლატას.

ქ. შ. ს. — ფარს ჩუქესღის ნათმარ?

ჩ. ც. — ფარს გიმი ჩუნუდღე ო სახუბი ჩუნორი.

ქ. შ. ს. — ქუბრიშ ცალანარ?

ჩ. ც. — ერქარი ნიშგე მესუბი ლის, ნან სუიდ ეშსუ ოქანსენქა. შოლე გარ სუიდ ო ეშსუ ტოქანსენქა ნათალ სუიდ შაგ, ეცერხენქა სუიდ ქანანედ.

ქ. შ. ს. — ქუბრიშ რაუნს ცალან, ნექეშერ, ქამეკუეშ მეთხუნარ ლანტუ... შაბან ო ჩუაბანარ ამერუ, ცხამ, აშსუდ სიზგედ, შარე უბედ შუნანს აშე დეშე ლი: ჩუაბანარ შაგ აშსუდ არის ო შაბანარ — აშსუდ. ათხე სი, იშეი მასწაულლებელს, შომა შაბარე რაგანდისგა ლგრაბურუ სერდა ო ჩუაბარეგა ლგრაბურუ, ჩიშუდამა გუი ამნარ ამერუ?

ჩ. ც. — აჲ ჩინა! მაგალითად, ცალანარ, გურჩინარ, კუანჭიანარ — თითზე ჩამოსათუღელ გარ ზუნარდ ი ამლა, შომა აშხუდ თხუნინჭურიდ, ხედ ლგარბრუდ ნეჲდი რაგანდ, მადემა ლგვარბრუდ ი ამლად ლუჩნჭტურად რუგადიდ.

ქ. მ. ს. — მოწოვად სონორილარ გარ ლინ, ეგვარისგა ემა ლი ამუიშ პროცეს?

ჩ. ც. — შომა აშხუდ არის, ერქა ევარო ხემოქუთინ უშუნარო რაგანდს, ლგვარბრუს ერე მგარბურს ითურს ი ლგარბრუს — მგვარბური.

ქ. მ. ს. — სომა შიდიქიშარ ჩახიდს მარ ამერუ სგან?

ჩ. ც. — სუმინერჩუშდიქიშდოლსუშდ ლგუნს ვიბოჲ ამერუ უკუე დარ არი. მერმარ “სუფთად” რაგდის; მგლტალი ლგლტალუდ რაგდი ი მურაბირ — ლგარბრუდ; ევარს სოშილ ლგვიჲ ხარს ერე ნინ ი წესარ, ხედუნამ ვიბე შუნს ხუდუნანდს, მარე ათხე, სონორილარ, მომაჲუალ თაობა, აღმარ უკუე აშხუდ გარ რანან არის, ლგვარბრუ ი ლგრუბრუ რაგანდ ჩულუპურტიხე ხარს, იმეო ჩხატურა ლი, ამუი.

ქ. მ. ს. — რუბანშ მანმა ისტორიოლ, რუთომ ლახუნარისგა დანს ხეწოდინს მეთხურა. ამკალინარ ჩახმა მაგუნე?

ჩ. ც. — რუინელ მეთხურარშ ნამბულად ქამანმა, ერე დან — ალი ლი მეთხურარშ ლერმეთ, ხედუნამ ნად, სომა მეთხურარს შიდილგება ქალახწუნანდეს ი მოლოლუშ ნიშან ლახომეს, ერე “ამ, შიროქ ხუი ზლი ხეობანშ პატრონ”.

ქ. მ. ს. — დანს ხემზირდამა?

ჩ. ც. — აჲ ჩინა! მესხე ჳიქუნდლუე ხუიკედდ დან ლერთემიშ ლანჭარანს — მეუშთხე ჳიქუშ.

ქ. მ. ს. — დან მეთხურანშ პატრონ ი მგნთხლე ლი, მარე მაჲინ დემა ლია?

ჩ. ც. — ბირიქით, ამ, ნამ შომა მირა ჳიქს თხუნეკედდ ლანჭარალიდ, ერქა ჩიგარ ხუეჳირდ: “ისგუ თეთხე კალან ენლაფარ ი ვილანნიშხუნ როქ, ერუბამ ლირს ხუეხედ”.

ქ. მ. ს. — სგან ხეგვარად, მარე ფიშირ მეთხურარ მადე სოდუაშამა დანს?

ჩ. ც. — აჲ ჩინა! ფიშირ მეთხურარ იმლა სოდუნაშ, ჩინამო? ერე გავროთხილგებს, “შიშგუ ძალას დემეგ ოხნეკუნი ი მერმათხეერ, ერქა განწირულ ხი”. დან ჩუჯაშგურანნი ი ჩახრუქუნარს მოლა ნიშანს; ამ, ერე ნიშან ხეკუეს ჩუნთხუნე ერე, ერე ნან ხანდუნა, ნან ხანქუა. სი ერუალეს ქახეკინე ამიშ ბედეს მადე ერუალე ქახეწოდინი, ერქა ლანსკორ, ერე ისგუ გუეშ მერდე ლი.

ქ. მ. ს. — სოშოლხუნეჩა ემაგუე ჩახმა სი დანარდა, მადემა ნაცადეს ერე სატულის, ერეი? შუნანს ფიშირამგნ რაგდის ამკალინარს ი დანს იმბუნანს იმგუნაშ ამილა?

ქ. მ. ს. — დანსი ნანმა. ში მირდა სგანოქანშ მირან კუანჭიან. ერე ლახუნს ლგვარბრუდ: “უხეერ სგალანხელი დან, ერეხ ხუეერო, ამეო ხუეერო, ჩუ-ესერ-ხუეერუე, ხუატუცო, ჩუ-ესერ-ხუეერუე!” ომრედ აშხუ ლეთ, ნებოზთე, დანართე ი სგალახხუა სონარ ბეფშილდ ი შუკუს დემ ხაჳიდუნა. ათხე სოქუა ალის: “განთხეერ ადელო ვხეერ ჩანჭეკუე!” სგანოფხეა ერის, ჩოხუეინა ჩუქაჳ, სოყირა მეგვად ი მირანს ბაჲ ქახეკედა. ერქანდლუ ომრედან ამი ლათხელითე ი ალი თურბე ჩუნაკურა შუკულისგა. სგ ოთხუნამას კარანთე ბაჲ ქამეკედა, “პერს ესერ ლგმპურინ ბილარქა”; ეშხუ-ფორი ხანთუნდლუე ოხვილანს ბაჲდ ი ესნარ ალი ამბუი ათხე: “უხეერ სგალანხუილდა სონარ ბეფშილდ ი განთხეერ ლოხგურ — შუკუს ესერ დემ მახუილდა ი ერქა სგ უხეერ მანგხეჲ ერინემ, ჩუ-ესერ-ანდლუე ი მეგვად ესერ ამვიდ. ამგნქეხერ მანგუეშ მაშუილ”.

ბოდოშ ამერუ ი ლაცანდარსუ გარ ლგმარდ, შირა ლერქუნარ ერე სომა მეგემი კანცხა ხარკენა შირა ლანტრუე ი ერქანდლუე მეგემ ვოქაჩახ, ოლო ჩუ-დემ-ოხკილან. ერქანდლუე ლიმჭარ სოჩუნანს.

ანად ხან ი დრეთე ი მირან უკუტირ ქორისგა ჩ'ოლუყინელი (ალი ლანსუ უოშონტერაქეშდისამე-
ყოშონტე) ი, უ'ოლგენელი, ერქას მან რანდ სანენა. ქომვედ მიჩა მეწუბელთე, ეშუ-დორი ამბ
ქანქეა, ბაჟ ქანკედა ი ჩ'ოლდავარ. ერქანდუე ლაგუნან ჩუსტაყერდ, ჩ'ოშდილუე ი ევი ლეთ მიჩა
საფლანუე კილმპიკლენქა მანგუე ისმედა.

ქ. მ. ს. — ძარდო კილით, დან ხოსა.

ჩ. ც. — საფლანუე ლეჟა ღურდად ი დარ არდა ერერუ, ლექუა ტუენდინდად ი კილიდა,
მოლე ლანსივარ ლანსუ ი ერქანდუე ამეთ ოთგენედ ლაგას, ერე, დიდამ ოთვად მიჩა ძალას! —
მეწუშოე დლდ აღმარცხე ი მეჭაჟ ათცხ ნწუშუდმალორ.

ქ. მ. ს. — “ნაცადუ” იმ ხაყხა?

ჩ. ც. — “ნაცად” ლუშნოსიგა ლი ქანმერდე, მარე “ნაცად”, მიშუე გაგებით ლი: ქაითანუ
ბეფშუ, ერის ესერ სგახოცნდი მოლეგუეშ...

ქ. მ. ს. — ამეთ მანსა მია.

ჩ. ც. — აა, ამკალიბ, დერმეთეშ წუჯლობით, დარ ნერდა ი ნომოლე ახრედა!

ქ. მ. ს. — მესტოას ხარედას, მარ'ერე ხოშა ჭუნალდ, ამერუ, ჰეურდ, სოშილ მახე ნალზიგ
ხიდ ი...

ჩ. ც. — ამერუა ხერედ ეშუ: ზურალ ლანსუ, კუნქმან; უიგნალდა ქორს, ისგლეთქა
ქადვარა ცხეტე ი მიროუშ რაგდიდა, იდრალდა, დაბგლდარს ახუიდა ცხეტარისგა, ერქანდუე ქან
ანდ, ლითთუი პეროოდ ლანსუ... ბატრონ ჩუსორდა, მარე დან სოქარბუიდა, მიჩა უმადაჟი გარ არდა,
მიჩა უმადაჟი. აშსუ ლეთ არანდ... გუნშიდ მეცხი, კურმარობ ლანსუ ი უი-უნედ-ანთხენ, სგ'ანვიდს
ქორთე, სგ'ენგანენს ჰგუნარ ტებდი ლეტეიხგა ი ფხურსკურარ ჩუბაჟ ჰგუნარ ჩუნანდს ტაშდისგა.

ქ. მ. — უახე მან ხეუხან ეჭ ზურალს?

ჩ. ც. — მაკრინე კუნქმან. ჰგუნარსურ იზელალ ერქანდუე, ქუთულარსუე; ფიშორ ზაჟ არდა
აშ ი ქუთულარსუე ხეშდაბ.

ქ. მ. ს. — ლესდიდ ნორმალურ ლანსუმა?

ჩ. ც. — ლესდიდ ერგუნ ლანსუ ხორა თუალანსუ, მარე, აა, ამკალიბ ...მედნარ... ხედუნანდა,
საქციელარ.

ქ. მ. ს. — ფარს ხედა ლანტუის ხემზირდ ისგე გუნარ?

ჩ. ც. — ნ წგვარან სუფიფის ხუემზირდ. ამერუ ლანტუი დემე ლგე, მარე სნერთოდ ნულუა
ლანზვარ ადგი, სოფელს ხოსდი, ჩულგლფარ ი ვილუყურყუე ნარ. უთუეს ერხან უხუნანდედ,
ჩუსუნანდინდე, უხუნანზვარი; ლეტურე, ლემზვარ, სეფისკურე ი ზედანს — ნაკურთხ ლი მან.

ქ. მ. ს. — ძარდ გიკურთხათ?

ჩ. ც. — მამაოდ.

ქ. მ. ს. — მერმე გუნარარ?

ჩ. ც. — მერმე გუნარარ ერსი თარგლენურიშ ლის, ერსი — ჭგვარან, ერსი — განბრეიშ ი
ამეთ, მარე ლიმზვარს მანგ აშსუდ სუიროდ.

ქ. მ. ს. — ფართე უომა ესდრიდ, ექას ისგე ლანზვარ ადგიეთე ჩილად ღვრიდ, მადეა?

ჩ. ც. — აშ ჩინა! ჩილად ვილურთი ი ერერუ სუიმზირდ.

ქ. მ. ს. — გუნ სუიროდ ბადარ ქარენას ამერუ...

ჩ. ც. — შედარებით ხორა ბადარ ნარ: “ადესა”, უისგე, ატამა, ქირუნლდ, ბარყენ... მარე
მანდარინ ი ლიმონ დემე ნულუა ტუისდ — მეცხი ლი ამერუ.

ქ. მ. ს. — მანუ უისქა ირი ზღუის დონიდან?

ჩ. ც. — ზღუის დონიდან ალი ლი ოსუშლაშორ ი მურინერტეშდისოხუშდ, უსგუაშორთევი

მეტრ. ჭუბერ მწუფი ლი?

ქ. მ. ს. — არაშირჟი, მარე ჩუ ამერუ მან ხილ ანდრი, ათხე იმ ხოსდი — ზუსტად ამეში ბუნება ლი.

ჩ. ც. — უუნზელ იპიმარუ?

ქ. მ. ს. — მან მადე? “ადეხაშუ” ეიფრეში ლი, მარე თეთნე ყუნზელი ფიშირს ხარ ათხე, ეჩა ლიშდებ დეი ხოსახ... ამერუ ათხე მან ანდრი ხოშილ, მანან იმეშ ლი ხოშილ ლეჰამაშდ?

ჩ. ც. — ამერუშუ კაკ საქართელომგა დეშე ვდგის ანდრი. ეშნუ-ეშუ ქირითად შემოსაშულ ამერუშ მოსახლეობიშდ კაკ ლი. უობან შირი ამერუ ექალიბე უოჯანან, ერე პენსიასი დეშე იკედხ, დეი დანმარებას. ნიშე სოფელუ კაკ ალი ხეობამგა დეშე ხაგ, აჲ, პლანტაცია ლი ხმაროლო გაკიშ.

ქ. მ. ს. — ჩი ზაუ ხარმა მანანა?

ჩ. ც. — ჩი ზაუ დეშე ხარ მანანა. ათხე, მაგალითად, ლეჰანა, ეშნუ-დორი ემა ხეშნიე ი მისახ, სტარიან ხერა, ხონა ხეშან.

ქ. მ. ს. — თუი წუამა ალ სოფელისგა?

ჩ. ც. — აშ ჩინა! ტიში სოფელი თუი ლი, აჲ, ლაბორატორიულად ჩულეშეშენე ი მანანე მაღალხარისხოშან ლი. ერელექუა ჩუ ლი მანანეშან თუი. შურან თუი ჩხალთაშ ბოგ ლექუა ლი, ბოგლეუა — ტიშს, აჲგარას, — იმეგ დო ლანხეზენე, მან უოჯანანსგა დო ლანხეზენე, მანუხ დო ლანხეზენე — გარანტირებულ ხი, ერე ალ ლეგლირდე დეშე ჩეყრენი. მანანა შენიერარდი დეშ დამატაციცხ იმეშ ლეგლირდე დო ლი ი ათხე ში იმეშ დამატაციცო ალი?

ქ. მ. ს. — მელხენქა ირია?

ჩ. ც. — მელხენქა, აშ ჩინა, ექდე რე ლაღუბან მერს ყუატილხენქა ახლუა ნექტარ, ხედუნამს ყუატილ გამოყვას. ეჩი ყუატილ ამელეჲა დეშე წუა ი ექდე დეშე ლი ამ სოფელისგა მანანეშან თუი.

ქ. მ. ს. — თუი დეშე შემოსაშულს ხეგდუნი ხალხს.

ჩ. ც. — აშ ჩინა! ესტან ლობარ ხოგ, ეჩი უოჯანან შილგკითლ ხარ.

ქ. მ. ს. — ჩი დეშე ხოგა?

ჩ. ც. — ჩი დეშე. ალის მახალ ხაკუ ი ჩი დეშე ხოსა. მერს ხაყდენი, მანდე როქ, აჲლა ჩი დეშე ხოგ, ესუნამ ხონამდ ხოგ, ეჩი მანგ ხონამ იზგე.

ქ. მ. ს. — გომიშ მალაშა?

ჩ. ც. — გომიშ მალაშა ხოშა მენწირდ ლი ამერუ სიშინდ ი კარტოფილ, ერენქა, ქა-იმ-ალანუნი, მანგ ანდრი. ლეჰანარ გომ ლი.

ქ. მ. ს. — ჰარტამისგა მანგ ჟინორშეა?

ჩ. ც. — მანგ ანდრი, ქა-იმ-ალანუნი: პამიდორ, კინტურის, ხანუ, ნორ, უოსრახუშ, მან ჩეკედენი. შის ი ჰიშხს ერე ქადქუთისგა, ეჩი უდარად დემის ხედნი.

ქ. მ. ს. — ისგე ჰალანს, ათხე ამელექუანდრი, ალის მან ხანსა?

ჩ. ც. — ტიშ.

ქ. მ. ს. — სოფელის ი ჰალანსი — ექდას ტიშა?

ჩ. ც. — უო, ალი იკედ სათავეი ყარჩანუ ი აფხაზეთიშ თანდინენქა, თებერდათემგა.

ქ. მ. — აჲ, გუნ მურსკუნა ლიც მად ლია?

ჩ. ც. — ამეშ ლი! კოქხენქანდრი ბირდაბირ ი ერქანდუე ხანსარქუაქა ესდრიქა; ეშუშ მეგე დეშე იზგე ალი ჰალანდეა. ექუნანარ სკიმ ესდრი აშთემგა, ერე ჩუნისოვი, ლეთორე ლი გუნ ხონა; ეშუ ქამად-ლანსოგრა, ერქანდუე ჩაკუ, ერე ლახეშე ი ლახეშე, ექუშ ხონა ლი.

ქ. მ. — ტიში თანანდ სოფელხანნი უოშა კილომეტრ ლი?

ჩ. ც. — ამხენლევთა ხეწინი ავრუტეშდ კილომეტრ.

ქ. მ. ს. — სამანქანო შუკუტ დემეგ ლი?

ჩ. ც. — სამანქანო დემეგ! — ლაშუკუტ გარ.

ქ. მ. ს. — სტიმარ ჟომ'ანდროს სოფელისგა?

ჩ. ც. — სოფლირა სტიმარ ამერუ ანდროს აძგარაშ, მარუხეშ ხეობანენ.

ქ. მ. ს. — ფედმას ქარხნა სტიმ?

ჩ. ც. — ჟოხუშდ კილომეტრისგა სონა ხეშ ანდრო. ავშდ ანდროს ევრდამ ანდროს ამელევთა ხეობარ, ანდრო ადამად ბასქასარაშ თანლიჟი, მარე ლადი აფხზარს ხულუბს, უებარ ლიც ლი, ჩიგუბს ხაშილ: კანში, კუტიშ, გუმი ლეგლირდეს, წულულს, ჰინკლარს, ყუბიჟეს, ნადუღიშ ბიშტუს.

ქ. მ. ს. — ჰუბერხენ ფიშირამენ ესდგრდან ი ახლუნადან ევ სტიმ.

ჩ. ც. — სონა დრეჟე ლასუტ ერქას! ჟოთარ ჯაჰულმანს ჟოშამენ სომნა ევ ლიც, ევქალო მარგებელ ლი, მარე, ნაჰუბედურაშ, ლადი აფხზარე შიხგ'ანო.

ქ. მ. ს. — ამხაჟიშ სტიმარ იმეშ მანუშდ ირის?

ჩ. ც. — ამხაჟიშ, აძგარაშ სტიმ, ლი კუტიჟიშ უებარ ყავარ, ამ, ჩუ-მად-ადდირია, ქალანზორე, ეშხუ ხანათუნდჟე უკუშე ადამად ჯაკუ ლეწებ.

ქ. მ. ს. — ხიწელანდმა სტიმთე?

ჩ. ც. — აშ ჯინა! ჩი ნაგ'ზამსგ'ანდჟა ევი ლიც.

ქ. მ. ს. — მაწუქა გეჟნი?

ჩ. ც. — პლასმასიშ ხოხრა ბოთლიკარაშუ ხუგემდ ი ეშხუ თეუნდჟე აწუგე, ხოშილ გავ ხულუა მანკუთიჟიშდ.

ქ. მ. ს. — ბერჟიხენ ახლუახ თბილისთე, მარე ეშხუ-აგორი ლადელისგა გამ დემე ხარ. ლალფუნალი სტიმარ ანდროსმა?

ჩ. ც. — იე, მაგალითად, ამ, მკუშოლს ი ჰაჰერე მანუგს ხონა ხარ.

ქ. მ. ს. — ნიბაშინ იშა ხი სია?

ჩ. ც. — ნაჟერიანარე, ყაბრე ნიბაშინ ხეი.

ქ. მ. ს. — ისგუადი მუჟაბურერ რაგდიჟმა?

ჩ. ც. — მანკუ რაგდიჟ, მარე ერქანდჟე — დემეგ, გადაჩრეიხი.

ქ. მ. ს. — ისგუადი მგლახს იშედუნამა? შირ თუითონ ხორდუნანმა მგლახს?

ჩ. ც. — ამერუ ნათაჟ ლასუტ შიშგუადი. დუებრახენ ლასუტ ი ერერუ ხორდუნან: "ევგუარ ესერ ხონა ლი, ხონა თე... ამ, სირბისტო ნაჟერიან, ჰიჟიკო ი შირა ლახუბა..."

ქ. მ. ს. — ხი ჯირდუნამა მგლახს?

ჩ. ც. — ში დემეგ შირდუნა, მარე შიშგოშ რაგდილ: "ფარს ესერ გარჯ ლი ცხორება, ხოშილ ჰირ ესერ ლი, გუამიდ ესერ დემეგ აწჰირისგე, ევრე ესერ მანგუშ პედნი. გიმი შოლე ესერ წეა, ჰირ — ხოშა: ლახხუნენ ესერ ახლუნან ჰემ, წეჟ ესერ გუამიდ გარჯ ლგმარ; ამჟ'ერე, ხოშილ ესერ წეაღება ლგმარ ამერუშდ. დალს ხოშილ ადუილ ლი ცხორება შუნანეშდ.

ქ. მ. ს. — ალი ლასუტ შიწეჟ ქალიგედიშ... შუნანთე ი შუნანარცახან ფიშირცახან ჰელდუნენ სი ურთიერთობა — ნახუნენერს იმ ხოსლდ ისგე ი ევმარე უშუნარენსგა?

ჩ. ც. — ნახუნენერ სხუაობა მანგუშ ლი, აშ ჯინა, ნა უშუნარი თხუმი ნალატ გუამიდ, ეშხუ რჟელიშ ხუდი ი ეშხუ ზისიშ, მარე იმეგ ხარი, ერერუ, გინდა ნათი დემე ჰადეს, ევიცახან ხოშილ ურთიერთობა ჰულუა.

ქ. მ. ს. — ეშდანხი ჟოთარ ჯაჰულმანს ხარშონ ხი, მაჟუშლი, ჯალტგენ გუამიდ.

ჩ. ც. — ჟოთარ ლასუტ უნიჟერსალურ მახედუჟე, ხონა მუშუნან, ჩინოშ დაჰილოდებულ ი ტკისდ ლეჟს.

ქ. შ. ბ. — ჩაჭულღანანარ ვაბანარი ლის ი ჩუბანარი.

ჩ. ც. — ვაბანარი ლის ი ჩუბანარი; ძირითადად დოღუე ალმარ ცხეშარხენქა ლანსუბ ი ერქანღუე ერხენქა დერ მელახსთარად ი დერ — ჭუბეროე.

ქ. შ. — ნიბანსინ ოთწორას ი ამა ცხეშარხ ჩაჭულღანანარ სმეიდღლიბ ლეერა, მელახთე; მი ჭროლში ჩაჭულღანარე ნიბანსინ სუი, მიშუღ დია ჩაჭულღან ლი.

ქ. შ. ბ. — “ცალანარ” სოფელი ლი თიბე შუანს, ჰეურდ ცალანარ გარ იხვას.

ჩ. ც. — ამ, ერხენქა ნავედ სუიოდ ნა, რუ!

ქ. შ. ბ. — კიკორია ცალან ჩესმანმა?

ჩ. ც. — მე.

ქ. შ. ბ. — კიკორია ი ნა სუანსუდ ჰედურდ ფედმა მეზუბელარ, ხმარ ყორარ დეთ ნიბან. კიკორიაშ დოდო ლდ (ცაროი ხეცხენ), მიშგუანდ ხოშილ ლანსუ, — ჩუადგან, ეკა ი მი გუანშიდ მეგობარ სუანსუდ, ეჩენქა მინა ჩიმილ გიუი ი მი პირუელ კლასთეამხა უშხუდ ორადდ. მერამ ჩიმილ — გენო, ათხე გუანშიდ ხონა ადრუკატ ლი, გუანშიდ ნიჭიერ მარე ლი. მანგ უშხუდ ნარდუე სუიოდ.

ჩ. ც. — გენოს ამერუი ჩუხორდუნა, ბასასარას აშხუდ სუარდად. ადრუკატ ლი გუანშიდ ხონა.

ქ. შ. ბ. — კიკორია კლანსი დირექტორ ლანსუ.

ჩ. ც. — დირექტორდ ხეშდაბ.

ქ. შ. — ციქულიდ ცალან ლას შომ ჩეჭეციინიბ კინჩხს, აშ ხონა თემ ხიშდ. შახე მინა მახუა მირ ხეხუნა. ერქად ხომ რურეგანანარ ლანსუბ თაუადარ შუანსუ, ერქანდო ურეცებდ სნთენანს მგრანსხან დადეშქელღანანარ... ექმარ დეშ სუიტან ჩეგანანარ ეშხუ ლეთისგა, ციქულიდ ლას მან ოთლატს.

ჩ. ც. — ნამ უღალატო სუიოდ, კაცო! იმხან ანჯად ეკა ციქულიდ ექმადეჯამ ამჟიშ, იმხან სნთაუნ ამქლიბ ამსუალდ?

ქ. შ. — ქალაღბანტიუად ათხე, ალა მეთხუთმეტე საუკუნეში ამბაშ ლი.

ჩ. ც. — ლერთემ ლახბანტიუას მინა ხოლა ლიშსულდ!

ქ. შ. — ხონა მეთხუდარა ჩერდის ამრუ, ტიშისგა.

ჩ. ც. — ოჩადდ აშხუნ ლანსუდართე სუითარქა (ჭუქუე ლი სუითარქა!), ხე'ოსპურტინანდ ცხეიშარს, ჩეგუე სარდახ, ურინერტეშდეიშდეთეი იმა დემ! სუეფშუდედ, კაცო, ჩუნარ ბითქ. თიბაუ, ჩუბაუ — ჩითალმარ ესქინეხ, მარე სნერთოდ ეშხუ დეშ ოდგარდ. ათხე შანამთუნან ი აფხენგარს სუექა: “ცხეიშარია დეშ ოლდაგარდ ი “ზაგარია” ექმად ოლკედედ”. ქოთშუყურანდ დგარენ თიბოუ ი ალმარ შიშდ ჩუატყურდის ი ჩანთუდახ. მი, სი მარე, დემ მეუთუნე, დემ მანუნალნიოუ. ქალხეჯედ ამჟი ი უითომ მაკუ, ერე ჩოთუყედ მოლენ ხანს, ამჟი, ა, ამჟი უცებ მიშუღ სგებინ სემი მერტისგა ცხეიშ სგამაგ, სოშა უითმათარ, ი მისდი. მი თერარ ჩუმიტყუნა ი ქონფხერ: ქოთუთნი, ალი ქაისენე ი ამჟი ალარს სუექა: “უი-იქ-ანგანდ, ამერუაქ სარი გუიშგე მეგამდი”. “ჩუ-ესერ-ოთყუ, მადე მანსინ ესერ ფაუს თხუმიჩუ ი ლუერორ'ესერ მანდისგ ამერუ!” — ემხუნეხ. “ჩეგარანგოიქ ვერდო, ამერუაქ მაგ მანდ!” ცხეიშ მი მისდი, დე მინაუ აქუთუნე თხუმიხ, დე — ამხაუ სნერთოდ. შანგან მიშუღ ხონარ მუხუბე, შანკიდ “გეკო”, ათღანე ტყუიფ ი... შ'ოსგ'ათხე, ლოც ჩემე: “დიდბიჭოლუ ლაქედა, ჩეგარა, ერე უჭირ-მანჭირდ სგალანენდ ალი ამერუ ი ქანაკერქ ნანსურა!” ეჩი ფორმა ხასწაულ მიშუღ ცხორებამხაგ მანგუე მიწუა.

ქ. მ. ს. — ნაწრომ მად'ახვედამა?! მნ ხეკუად?

ჩ. ც. — ხნეებგარლდ ჭგერავს: “ლღხმად ანგ, ჩიქე შუიღბა ნაწრ ი ეჩქანღმე, ისღუ ტუშუფისგა ჩუჯირდეს ნთხნურა, ეჩი ქანაკერქ ი ლღხმად როქ ანფუ ქორთე!”

ქ. მ. ს. — ჰამს ქა-ღანს-ხეწუენიდ, აღის იმღა ხიროდ?

ჩ. ც. — შეეღება ესუღლა ხოღა ნსხგიდ ხარ, ხოღა ნახოღ ხარ, ხოღა ამსუღლდ ლი, ბოროტ ლი, შეეღება ჩუამქათენას: “ხოღა ლიტხნღ როქუ ქარ!” ი მოღე ამქნღბ... ამღად ამიშ მახუღმუშ მამმოშ ტუშღდიღდ ი მამმოშ ტუშუკუშუნ ადრი!

ქ. მ. ს. — მოშ ამბზარშუ რაგდიღ ლნთხურაგი!.. ა, თეფს იმ ხატუღიღ, მაგალითად?

ჩ. ც. — “ტარხანს”.

ქ. მ. ს. — იმღა?

ჩ. ც. — “უახემ ლიქუთისგ ესერ ხოღა ლი”. მი აფხნეგ ერ მინგრი ლნთხუღარეი, ეჩის უახეს ღემე ხუაქღე, “ნეპოღს” ხუაქღე, თუეფს ხუაქღეღ “ტარხანს”, აღვის — “ტუშუფს”, ლიფუშუღეს — “ლიტგრხნეს”, პატრონს — “ქუქას” ი ამეი...

ქ. მ. ს. — აღმე, გუშამიღ მკუტმზარი დრეუ მასნარდ აჭთუფდ, მარე ხოჩა გუეშ ოღსუეღ — ობზუ მსგ ოხთერდ ისგუაჩენქა.

ჩ. ც. — ხოჩა გუეუიუ ლამქეღად ჩიგარ ხგამ! ღერმეთ ხოჩამღუ ქარღუნეს, მთეღი ხაქართუეღოშ მგუაჩანოღ ხიღ ი გამარკუუ ქარს!

ქ. მ. — იუასუ ხარი, იუას!

ქ. მ. ს. — ა, იცოცხღე, გუშამიღ მკუტმზარ!

ჩეფხან ცაღანი, 67 წღისა
‘კ’ტიში, 2007 წ.

* * *

ჩ. ც. — მე ვარ ჩეფხან ცაღანი, ეცხოვრობ სოფელ ‘კ’ტიში, აქ ვარ დაბადებული, ამ სოფელში, ათას ცხრაას ორმოცდაექვს წღეს. ჩემი დაბადების თევა მარტი. ჩემი მშობლები ზემო სვანეთიდან არიან გადმოსულები, სოფელ ფარიდან, ათას ცხრაას თხუთმეტ წღეს.

ქ. მ. ს. — მაშინ დაქორწინებული (“ერთმანეთ-ს“-კენ მო-მ-ქღდარ-ი”) ვყოფიღან შენი მშობლები?

ჩ. ც. — არა, მაშინ დეღაჩემი და მამაჩემი არ ყოფიღან დაქორწინებული. ბაბუა და ბებია (რომ) ჩამოსუღან, მერე აქ მამაჩემს შეკუყვარებია ნაეერიანები’ს’ ასუღი და დაქორწინებულან. შემდეგ ვყოღათ ათი შეიღი; ექვს’ნი ცოცხღები ვართ (“ქე ვიმყოფებით”) და ოთხ’ნი ომში არიან დაკარგული (“ღა-თაფ-უღღ-ი”). მე პირეღ კღასში აქაურ სკოღაში (“კღას-ს“-კენ”) შემიყუანეს (“გამაგზავნეს”) და ამ სოფელში დავამთავრე რეაწღეღი, მერე სწავღა გავაგრკეღე აჯარის საშუაღო სკოღაში, იქ ავიღე ატესტატი. შემდეგ ჯარში გამიწვიეს (“წამიყუანეს”) და მერე დავამთავრე სოხუმის გორკის სახეღობის პუღაღოგიური ინსტიტუტი. შემდეგ აქ ვეშუაობ მასწავღებღღად და ტიშშიც ვეშუაობ.

ქ. მ. ს. — რას ასწავღი (“რისი მა-სწავღღ-ეღღ-ი ხარ”)?

ჩ. ც. — მე დავამთავრე გეოგრაფიის ფაკულტეტი, მაგრამ რახან აქ დაწყებითი სკოღებია

სოფლებში, ამიტომ ვასწავლი დაწყებით კლასებს (ოთხწლედია აქ) და შეთავსებით ვასწავლი ჩხალთაში გეოგრაფიულ საგნებს. ეს სოფელი ცენტრიდან დაშორებულია ("ოფნავ იქით არის"), ამიტომ ცოტა უყურადღებოდ ვართ, თქვენც კი ნახეთ: გზა ცუდია, სინათლე არ გვაქვს. არის ისეთი ("ზოგიერთი") ოჯახებიც, რომ წყალს დეფიციტიც აქვთ. ეს მართლაც საგანგაშოა და ამის გამო ძალიან ცუდ დღეში ("დროში") ვართ.

ქ. მ. - შე დავლენი ვარ, დაღის ხეობაში ვარ დაბადებული და გაზრდილი და ამით ძალიან ვიწონებ (ჩემს) თავს, მაგრამ ამ სოფელში პირველად ვარ დღეს და ისე მიხარია, აქ რომ ვარ! ძალიან მომეწონა მდებარეობა, კაკლის ტყეები ("ჩხეკეები"), აი, მთელ გზაზე...

ჩ. ც. - აი, გეოგრაფიულ ფონზე (რომ) გადახედოთ, ხომ, ზემო აფხაზეთის ხეობაში ბუნებით არის დაჯილდოებული ყოველმხრივ ეს სოფელი: წყალი, ჰაერი, მინერალური წყლები - ოთხ ადგილას მოდის მჟავი წყალი ("სიმ-ური"). გადასარევი ("საქაჯო-ო") ტყეა, თევზით ("კალმახით"), ნადირით მიღვარისა, კალმახი და წვერა ბევრი გვაქვს. ერთი ესაა, რომ გარკვეულივით ვართ და ყურადღება გვაქვია; მეტი ყურადღება რომ იყოს, მაშინ მართლაც აყვავდება და თითოთ საჩვენებელი იქნება ეს სოფელი.

ქ. მ. - რამდენი ოჯახი ("მოსახლე") ცხოვრობთ ახლა ამ სოფელში?

ჩ. ც. - აქ ვცხოვრობთ ორმოცდაათი ოჯახი, მაგრამ გაფანტულად ვცხოვრობთ, აქა-იქ, და იმიტომ არის გაჭირვება. ერთ სოფელში მხოლოდ ერთი ოჯახი ცხოვრობს, მეორეს ხიდი ("ბოჯა") არა აქვს და იქ ცხოვრობს ექვსი ოჯახი ("მოსახლე").

ქ. მ. ს. - რა პქვია იმ სოფელს?

ჩ. ც. - მარჯვენა პტიში. ხიდი არა აქვთ და წვალობს ("ცოდ-ვილ-ობ-ს") ხალხი! აი, ხიდის უქონლობის გამო, თხუთმეტი-ოცი კილომეტრი უნდა მოუარონ ("მოა-წყო-ნ") წრეზე, რომ ცენტრამდე მოვიდნენ. გადასაგარდნია, ხიდი არ აქვს და ყველაფრით ცუდად არიან. ვთქვით, ავად ("ლევად") რომ გახდნენ, - დმერთმა ("დმერთ-ს") არ ("ნუ-მცა") ქნას ("გაუკეთებია"), - თორემ განწირულები არიან. ერთადერთი საშუალება ვერტმფრენია. ის თუ გამოიყვანს გაჭირვებულს!

ქ. მ. ს. - ახლა შენ აქაური ყველაფერი იცი; რამე საინტერესო ისტორია გაიხსენე თქვენი, აი, მშვიდობა რომ იყო, იმ დროის, ცხოვრებაც ("სამყოფიც") ალბათ კარგი გქონდათ ("გექნებოდათ").

ჩ. ც. - რა თქმა უნდა ("ასე იცი")! მშვიდობა (რომ) იყო, ჩხალთის ხიდს ზემოთ იყო კოლმეურნეობა და აქ ცხოვრობდა ასი კომლი, მოსახლე, მეტიც კი ("კიდევ"), მაგრამ სამოცდასამში მოხდა მიწისძვრა და ერთი-ორი ოჯახიღა დარჩა აქ. ძალიან დიდი ("მაგარი") ზარალი მიაყენა ("შეჰყარა") ხალხს: სამოსახლოები დაფარა, ზოგიერთი მეწყერმა ("შუაგ-მა") წაიღო და იძულებული გახდა ("იყო") მოსახლეობა, რომ წასულიყო აქედან. შემდეგ ოთხმოცდათორმეტ წელს აფხაზეთის ომი მოხდა და მაშინ ვინც ადრე ("პირველად") აქ ცხოვრობდა, ისინი ზევით ამობრუნდნენ და ისევ აქ დაიწყეს ცხოვრება, პოდა, შემდგომ და შემდგომ მოიმატა ამ სოფელმა და გახდა ორმოცდაათოჯახიანი.

ქ. მ. ს. - ომის შემდეგ უფრო გაძლიერებულა 'პ'ტიში!

ჩ. ც. - ჰო, იმიტომ, რომ დაბრუნდნენ ისინი, ვ, ვინც აქ ცხოვრობდნენ მიწისძვრამდე. ახლა ამ სოფელში ბევრი გვარია: ცინდელიანები, თამლიანები, კვიციანები, კვანჭიანები, გვიჩიანები, იეგინიანები, ფირცხელიანები, წერელიანები, ფანგანები, ცაღანები - ამდენი არც ერთ სოფელში არ არის. 'ხალს' ზემოელები და 'ხალს' ქვემოელები ყველანი ერთმანეთში არიან ათქვეფილი. სკოლაშიც ასეა, მაგრამ ისე კარგად ვართ ყველანი ერთმანეთთან, როგორც ერთი გვარი.

ქ. მ. ს. - აბა რა იქნება? ყველანი სვანები ხართ, 'ხალს' ზემოელებიც და 'ხალს' ქვემოელე-ბიც, მაგრამ ლაპარაკში რას ატყობ?

ჩ. ც. - როცა ლატალელებთან ვარ, ლატალურად ვლაპარაკობ, 'ხალს' ქვემოელებთან თუ

გარ, "ზალს" ქვემოურად ვსაუბრობ, როდესაც "ზალს" ზემოფლებთან მიწვევს ყოფნა, მაშინ "ზალს" ზემოურად ვლაპარაკობ. ზემოსეანურ წესებს ჩვენ აქ ყველაფერს ვასრულებთ. მაგალითად, საღვთო დღესასწაულებს (ღამპრობა, გიორგობა, მარიამობა...) ყოველთვის ვაკეთებთ ისე ("ა-მ ფორმა-დ"), როგორც ზემო სეანეთში აკეთებენ. იქ (ხომ) ლოცულობდნენ ("ზორ-უ-ა-ს ი-ქ-ო-დ-ენ"), ზეარაკს სწირავდნენ ("უ-ძღენ-ი-დ-ნენ"), - აი, აქაც ასე ვაკეთებთ.

ქ. მ. - ზეარაკად რას სწირავდნენ?

ჩ. ც. - ხარს, მოზეერს, ვაცებს, ყორებს და ასეთ რამეებს... აი, იქიდან მოყოლებული, რასაც იქ ჩვენი უფროსები ("ხ-უ-ც-ი-ე-ბ-ი") აკეთებდნენ, დღესაც იმას ვგერძელებთ აქ.

ქ. მ. - ღამპრებთან როგორ ლოცულობთ?

ჩ. ც. - ღამპრებთან როგორ და, (რომ) აუდივართ, მაშინ აბუაქვს ზედაშე, სალოცავი პურები და ელოცულობთ ("შევალოცავთ"): პირველად ვიღებთ დიდი ღმერთის საღვთგერძელობს ("სა-ლოცავს"), შემდეგ მთავარანგელოზის, წმინდა გიორგის, მერე დამის¹ ხეობის სალოცავსაც ვოდებთ და შემდეგ მიყვებით, ვინც ("პომელიცი") ჩვენს ლხინში (თავჯირილობაში) მონაწილეობს ("შემონა-ტყუ-ი არიან"), იმათ ოჯახებსაც ელოცავთ და მერე ასე მიყოლებით ("მორიგეობით"): სტუმარი და მოყვარე არ უნდა გამოგრჩეს, ისე უნდა დალოცო.

ქ. მ. ს. - მთელი სოფელი ერთად ნადირობთ ("ი-ქ-თ თავჯირილობას")?

ჩ. ც. - რა თქმა უნდა ("ასე იცი!") მთელი სოფელი იმტობ, რომ აქ ერთი გეარისა თითო-ოროლა ვართ მხოლოდ. ღამპრობაზე ყველა²ნი ერთად მოვიდვართ ("შემოვიდვართ"), ყველა²ნი შემოვიტანთ ხოლმე ღამპარს, იქ ყველა²ნი დავილოცებით, რაც დასალოცი გვაქვს, იმას, და შემდეგ მოვიდვართ.

ქ. მ. ს. - ერთი მლოცველი არ გყავთ გამორჩეულად ("არ ჩანს ვინმე")?

ჩ. ც. - აუცილებლად!

ქ. მ. ს. - ვინ არის კარგი მლოცველი, შენ? აი, რა სიტყვებით ლოცულობ? შენ კარგ მლოცველად ყოფილხარ თურმე ცნობილი, აი, დიდ ღმერთს როგორ ევედრებ, როგორ ლოცულობ სხვებზე ("მე-ორ-ე-ბ-ი-ს") ან საკუთარ თავზე ("შენს სა-ხელ-ზე ყველასი"), ეს მომასმენინე.

ჩ. ც. - დიდება მოგსგლოდეს ("დიდებ-ა-მც მო-გ-ქ-დ-ომ-ი-ა"), მაღლი მოგსგლოდეს ("მაღლი-მც მო-გ-ქ-დ-ომ-ი-ა"), დამბადებულ დიდ ღმერთს დიდება მოგსგლოდეს ("მოგივიდა") დამბადებულ დიდ ღმერთო, ყველაფერი შენი შექმნილია ("და-წეს-ე-ბ-ულ-ია"), მხოლოდ კარგი რამე შექმნი ("და-ა-წეს-ე-"), დიდება მისასგვლებ, ამ სოფლის, ამ მონადიმის, მთელი ხეობისა³ და მთელი საქართველოს სიკეთე ეცადე, მაღლით საესვე, მაღლიანო! მშვიდობა, ჯანმრთელობა, წინსვლა, ზრდა ("სხ-მ-ა") მატება ("ქ-მ-ა"), ბედნიერება და სიმრავლე, მაღლით საესვე, მაღლიანო, გააძლიერე, გაამრავლე მოღამპრე ამ სოფელში, ხეობაში, მთელ საქართველოში. ასი ათასი დღე-ვანდელი დღე თეთრად, ბედნიერად, ძლიერად, ღონიერად! - დიდება! ნამატი-გაზრდილი ("ნა-სხ-ამ-ნ-ქ-მ-არ-ი") გხვდებოდეთ, ის დრო მოგეიტანე, თეთრო დამბადებულო დიდო ღმერთო, ყოველ წელს უფრო მეტი ღამპარი ინთებოდეს აქ ის დრო გვაჩუქე ჩვენ, მაღლით საესვე, მაღლიანო, და შენს დიდებას ჩვენც არ დავივიწყებთ. შენი გვერდით დადგომა არასდროს დაგვაშადალო, დიდება მოგივიდეს ("მო-გ-ი-ქ-და"), დამბადებულო დიდო ღმერთო!

დიდება მოგსგლოდეს ("დიდებ-ა-მც მო-გ-ქ-დ-ომ-ი-ა"), მაღლი მოგსგლოდეს ("მაღლი-მც მო-გ-ქ-დ-ომ-ი-ა") თეთრ მთავარანგელოზს! თეთრო მთავარანგელოზო, შენ ხარ დიდი ღმერთის ვეზირი, შენ ხარ მთავარანგელოზი, აბა, მაღლით საესვე, მაღლიანო, მხოლოდ სიკეთე მოითათბირე ("ი-ვეზირ-ე") ჩვენთვის, ჩვენს საღვთო ნადიმს მატება-ზრდა მიეცი, ჩვენი მეღამპრე, ჩვენი მონადირე გააძლიერე და ამრავლე, დიდება შენდა! ("მო-გ-ი-ქ-და") ნაზარდი-ნამატი სულ ("დრო მერე")

¹ რასაკვირველია, გადაჭარბებულია მოქმედის შეფასება (კოდორის ხეობაში ერთდროულად ორივე ღალაქქტზე თითქმის არაინ. ღამპარაკობს, თუ მხედველობაში არ მივიღებთ ცალკეულ ინტერფერენტულ მოვლენებს) - ა. ლ.

მოგვეცი ჩვენ, ასევე მთელ ხეობას მივცი, დიდების მისასვლელო! მთელი საქართველო გაზრდილ-მომბატებული გხვდებოდეთ მომავალი წლის ღამპრობამდე, ისეთი დრო გეაჩუქე, თეთრო მთავარანგელოზო, გვედარები და გეხვეწები! შენი არსებობა ჩვენ გეწამს და შენგან (მინიჭებულ) ზრდა-მატება, სიმრავლე და სიძლიერე არ დაგეამადლო, მადლით სავსე, მადლიანო!

დიდება მოუსვლოდეს თეთრ წმინდა გიორგის! წმინდაო გიორგი, დღეს შენი დღეა, ასი ათასი შენი წასვლა-მოსვლა ყველაფერი სიხარულით ("ქარ გულ-ს'-ზე") ყოფილიყოს დიდების მისასვლელო! ას ღამპრობას მოგვასწარი კარ გულზე, დიდება შენდა ("მო-გი-ქდა-ა")! ქუდის და მხურავე გაგამარავლე ("ა-გა-უ-ც-ე-ლ-ე") და გაგაძლიერე ოჯახებში, მერე ხეობაში და მთელ საქართველოში, დიდება შენდა!

(ვინც ცოცხლები ვართ, ესენი სიბერემდე მხოლოდ თეთრად, ბედნიერებაში გვაყვოფე და დასაბადებელი ("სა-წეს-ებ-ე-ო") შენ გააჩინე სიბერემდე მყოფი, ბედნიერი, სახელიანი, დიდება შენდა! შენი ქუდის და მხურავე გაზრდილ-მომბატებული ვიყოთ ყოველ მკორე წელს და ყველაფრით ნამატი ვიყოთ, ისეთი დრო გეაჩუქე ჩვენ! თეთრ წმინდა გიორგის გვედარები და გეხვეწები, ასიათას ღამპრობას მოგვასწარი სიხარულით, ჯანმრთელად, ბედნიერად და ზრდა-მატებით, მადლით სავსე, მადლიანო!

ქ. მ. ს. - აი, გვიშველოს წმინდა გიორგიმ ("გეშველისმცა წმინდა გიორგი")!

ქ. მ. - დღემდე გვიცავს ("გი-ფრთხილ-დ-ე-ბ-ა") და გეამარჯვებინებს ("გე-ი-მა-რჯ-უ-ენ-ე-ს") ყველგან ნალოცავ-ნავედრებში.

ჩ. ც. - თქვენი მანდლი ყოველთვის თეთრი გვენახოს, საქალებოსი! თქვენი პური, თქვენი სეფისკეერი, ყოველთვის სალოცავში გამოგეცხოთ ("გაგემზადებინოთ")! დასალოცი წმინდა მარიამმა სულ მალე ("მოკლედ") სითთრეში, ბედნიერებაში (მოგცეთ) და მხოლოდ ("მხოლოდმცა") კარგი ("კარგს") მოეცეს ("კარგსამცე გაძლევთ") მადლით სავსე, მადლიანო!

ქ. მ. - აქ ზამთარში ძნელი იქნება ალბათ, ხომ?

ჩ. ც. - ზამთარში ძალიან ძნელია აქ, მოწყვეტილი ვართ ყველაფერს. გზა არ გვაქვს, სინათლე არ გვაქვს, წყალი შორს გვაქვს და ძალიან გვიჭირს ("გარჯა გვაქვს") წყალზე წასვლა, ამიოომ ძალიან დაწვალბებული ("გაჭირ-ე-ბ-ე-ლ-ა-ლ") ვართ ზამთარში. ზაფხულში ("ამ წელ-ს-ში"), რა თქმა უნდა ("ასე იცი"), ძალიან კარგია აქ. ჰაერი კარგია, ბუნება კარგია და ვეფლაფერი კარგია. ყველაზე დიდი გაჭირება გექონდა ომის დროს ("პერიოდ-ს-ში"), ძალიან დიდი გაჭირება გექონდა. აქ სოფელი მთლიანად დაცლილი იყო, ყველა წასული იყო; მეომრები ერთ-ნულევი ვიყავით მხოლოდ და ჩვენი ქალებიც თითო-ოროლა იყვნენ. ათი დღის მორიგეობით ჩავდოოდით და გბრუნდებოდით უკან, ცოცხალბეში, არც საჭმელი, არც სასმელი... მოკლედ, ძალიან დიდი გაჭირება ენახეთ. შემდეგ გავიდა დრო და უკეთესობა დაგვეტყო. დღეს უკეთესი პირობებია შედარებით. ასეც ვიმედოვნებთ, რომ კიდევ უკეთესობისკენ წავალთ ("გაეწეეთ") და ისეთ გაჭირებაში არ ვიქნებით, როგორშიც ვიყავით.

ქ. მ. - მოწაფეებს შორიდან აქეთ სასიარულო, ხომ?

ჩ. ც. - კი, შორიდან უწევთ სიარული; აქ მხოლოდ შარშან აშენდა სკოლა ("კლასი"), მანამდე აქაურ მოწაფეს დაწვებით სკოლაში ჩხალთაში, აჯარაში, ქუთაისში ან თბილისში უწევდა სიარული ("სასვლელი ჰქონდა"). ჯერჯერობით აქ მხოლოდ დაწვებით სკოლა, მაგრამ იმედი გვაქვს, რომ კიდევ უფრო მეტი და მეტი სკოლები გაიხსნება. აქაურ ბავშვებს აღარ ექნებათ შორის სასიარულო და აქ, ადგილზევე, მიიღებენ განათლებას.

ქ. მ. ს. - რას გაიხსენებდი შენი ბავშობიდან?

ჩ. ც. - ერთ დღეს ერთმა მასწავლებელმა მთელი კლასი გეცემა ("გა-გ-ტ-ი-ც-ა") და მოვილაპარაკეთ, რომ "ამ მასწავლებელსო გავამწარებთ, არ შევარჩენთ". იქ კლდისკენ წყალი ეხეთქებოდა; ამ კლდეზე გადავდივით და დაესხვით გაკეთილების დროს. გვეძებენ, გვეძებენ, გვეძებენ-გამოგზავნენ ბავშვი; მან დაგვინახა, რომ კლდეში ვართ შეყუჩულები. ავიდა და ყველაფერი

უთხრა მასწავლებლებს. გამოვიდა მასწავლებელი და შეეშინდა: “გამოდით და ყველას ხუთიანებს დაგიწერთო (“გი-დე-ამ-თ-ო!”) – გვეხევეჭბა. გადაეციედედობით და მორჩა (“ესიო”) – ჩვენი საქმე წასული იყო, მაგრამ მაინც არაფერმა არ გაჭრა (“არაფერი შეემატა < შე-ე-ქმ-ნ-ა”), არაფრით გამოვედით. მაშინ ჩამოვიდნენ დირექტორი და მასწავლებლები ყველა და გვეხევეჭბინა. ბოლოს უკვე შეგერცხვა და გადმოვედით, ისე სინამდვილეში ჩვენც შეგვეშინდა, თან მოგვერიდა ბოლოს და ბოლოს და გადმოვედით.

ქ. მ. ს. – ახლა შენ რომ ხარ მასწავლებელი?

ჩ. ც. – ახლა კი მივხვდი, რომ მასწავლებელს მაგარი ნერვები უნდა. ყოველ მოსწავლეს თავისი ხასიათი აქვს, თავისი პრინციპი აქვს; ყველას ისე უნდა მიუღებ, რომ არც ერთს ეწყინოს, არც – მეორეს და არც – მესამეს. თურმე მასწავლებელი როგორი საწყალობელი (“ნა-ჟუ-რი-ი”) ყოფილა, მოწაფეც, რა თქმა უნდა, მაგრამ ის ბავშვია და ყველაფერს ეგუება, ყველაფერს იტანს.

ქ. მ. ს. – ბუბია და ბაბუა თუ განსოვს?

ჩ. ც. – რა თქმა უნდა! ბუბია კარგად. სვანეთში მაშინ თათარყან დაღეშქელიანის ბატონობა ყოფილა ქვემო მხარეს – ფარში. მერე თავადები რომ ჩამოაქვეითეს, მაშინ ბაბუაჩემს კარგი წელილი შეუტანია გადატრიალების ამბავში და ამიტომ ცენტრი ადგილი მიუციათ ფარში.

ქ. მ. ს. – რა ერქვა შენს ბაბუას?

ჩ. ც. – დავით ცალანი. შემდეგ, ალბათ, ყველა ექებდა კარგ ადგილს, სადაც უკეთესი საშუალება იქნებოდა დასახლებისთვის. მოსულან (“მო-მ-ჭ-დ-არ-ან”) აქეთ და ძალიან (“გუამად”) მოსწონებიათ (“შეჰყვარებიათ”).

ქ. მ. ს. – ფარში ზევათ ნათესავეები დარჩენილი?

ჩ. ც. – ფარში მიწაც გეაქვს და საძმოც გეყავს.

ქ. მ. ს. – ჭუბურის ცალანები?

ჩ. ც. – ისინიც ჩვენი მოძმეები არიან. ჩვენ ვართ ერთი ოჯახიდან. ცოტა ვართ და ერთი ოჯახიდან ვართ ყველა გამოსული (“განაყოფი”), ეცერიდან ვართ გადმოსულები.

ქ. მ. ს. – ჭუბურელი ჯავახ ცალანი, ნექანთი, განთქმული მონადირე (“შე-სა-თხველ-ე”) იყო – “ბალს”ზემოელეები და “ბალს”ქვემოელეები აქ. მართალია, ერთად ცხოვრობთ, მაგრამ ზემო სვანეთში ასე არ არის: “ბალს”ქვემოელეები ყველანი ერთად არიან და “ბალს”ზემოელეებიც – ერთად, ოღონდ სხვა ადგილას. შენ, როგორც მასწავლებელი, როცა, “ბალს”ზემოელთა ლაპარაკში “ბალს”ქვემოური ურევია და “ბალს”ქვემოურში “ბალს”ზემოური, დაჰკვირვებისხარ ამას აქ?

ჩ. ც. – რა თქმა უნდა! მაგალითად, ცალანები, გურჩიანები, კვანჭიანები – თითზე ჩამოსათვლელი ვართ მხოლოდ და ამიტომ, როცა ერთად ვიკრიბებით ხოლმე, ან “ბალს”ქვემოურად წამოგვცდებმა ლაპარაკი, ან “ბალს”ზემოურად და ამიტომ შერეულად (“შე-ჩხუტ-ურ-ე-ბ-ულ-ად”) ვლაპარაკობთ.

ქ. მ. – მოწაფეები პატარები არიან, იმათ შორის არის ასეთი პროცესი?

ჩ. ც. – როცა ერთად არიან, მაშინ ისინიც ეჩვევიან ერთმანეთის ლაპარაკს, “ბალს”ზემოურს “ბალს”ქვემოელი სწავლობს და პირიქით, “ბალს”ქვემოელი – “ბალს”ზემოურს.

ქ. მ. ს. – ხნიერები (“დიდი კბილისანები”) გევათ ვინმე აქ დარჩენილი?

ჩ. ც. – სამოცდათხუთმეტი წლის ზემოთ აქ უკვე აღარავინაა. მოხუცები “სუფთად” ლაპარაკობენ; ლატალელი ლატალურად ლაპარაკობს და “ბალს”ქვემოელი – “ბალს”ქვემოურად; იმათ უფრო აქეთ შენარჩუნებული ის უნა და წესები, რომლებიც ზემო სვანეთში ჰქონდათ, მაგრამ ამჟამად (“ახლად”), პატარებს, მომავალ თაობას, რაკი სულ ერთად არიან, ცხადია, ერთმანეთში ისე აქეთ მარეული “ბალს”ზემოური და “ბალს”ქვემოური მტყვევლება, როგორც (“როგორ”), “ჩხაბადი” (ერთმანეთში შეხვლილი ყველი და მტყვადი) არის.

ქ. მ. ს. – ბევრი გადმოცემა მსმენია, თითქოს მთებში დაღს ნახულობენ (“დაინახავენ”) მო-

ნადირეები. ასეთი რამე თუ გაგიგონია (“გ-ს-მ-ენ-ია”)?

ჩ. ც. – ძველი მონადირეების ნაამბობი (“ნა-ა-მბ-ობ-ად”) მსმენია, რომ დალი მონადირის ღმერთია, რომელიც ნადღ, კარგ მონადირეს შეიძლება გამოეცხადოს (“დაენახოს”) და რაღაცით ნიშანი მისცეს, რომ, “აი, მე ვარ ან ხეობის პატრონი”.

ქ. მ. ს. – დაღს ევედრებით?

ჩ. ც. – რა თქმა უნდა! მესამე ჭიქის შემდეგ ვიღებთ დალი-ღმერთის საღვებრძელოს – მე-ოთხე ჭიქით.

ქ. მ. ს. – დალი მონადირეთა პატრონი და მფარველია, მაგრამ არავეს ვნებს (“მა-უნ-ე არა-ვისი არის”)?

ჩ. ც. – პირიქით, აი, ჩვენ როცა მის საღვებრძელებელ ჭიქას ვიღებთ (“ე-ი-კიდ-ებ-თ”), მაშინ ყოველთვის ვთხოვთ: “შენი თეთრი კალთა დაგვაფარე და შეგვიჩაბხო, ვინც ღირსი ვიყოთ”.

ქ. მ. ს. – თქვენ ევედრებით, მაგრამ ხომ ბევრი მონადირე დაუღუპავს (“და-უ-შა-ფ-ებ-ია”) დაღს?

ჩ. ც. – რა თქმა უნდა! ბევრი მონადირე რატომ ჰყავს დაღუპული, იცინი? ის გაფრთხილებს: “ჩემს ძალას თუ არ დაემორჩილები და გალაუხევე, მაშინ განწირული ხარ”. დალი დაგარბებს ხოლმე და რაღაც ნიშანს გზუქნის; აი, ის ნიშანი უნდა შეინახოს ისე, რომ არავეს აჩვენო, არავეს უთხრა. შენ თუ ეინმეს ეტყვი ამის შესახებ ან თუ ეინმე დაინახავს, მაშინ ჩათვალე (“და-ა-ს-კე-ენ-ი”), რომ განწირული ხარ (“შენი საქმე წასულაია”).

ქ. მ. ს. – უფროსებისგან თუ გსმენია რამე დევებზე ანდა “ნაცვალს” რომ ეძახიან, იმაზე? სვანეთში ძალიან ხშირად (“მრავალჯერ”) ლაპარაკობენ ასეთ რამეებზე (“ა-მ კალიბ-ებ-ს”) და დაღის ხეობაში თუ ჰყვებიან (“ი-ა-მ-ბ-ობ-ენ”) რამეს ამაზე?

ჩ. ც. – დაღშიც გაგიგონია: მე მყავდა ახლობელი მირან კვანჭიანი. ის მთაში ტრაბახობდა თურმე: “მე რომ შემხვედეს დალი, ასე ვუზამ, ისე ვუზამო, წავაქცევო (“წამოვიწვევო”), ვცემო, დავახრჩობო”. წასულა ერთ ღამეს, საღამოსკენ, თხების მოსარტყად. შეხვედრია პატარა ბაე-შეი, რომელიც თურმე გზას არ უთმობდა (“მინაცვამა”). ახლა ამას უთქვამს: “განზე გაიწიეო (“წა-ღი”), თორემ ძირს დაგახეთქებო!” უტყვი (“შე-უ-ფხაჭ-ნ-ია”) ხელი იმას, წაუქცევია (“დაუწვევია”) ძირს და უცემია მგარად-მირანს გული წასვლია. შემდეგ წასულან ამის საქებნელად და ეს უნახავთ თურმე გზაში დაგდებული. შეუყვანიათ კარავში გონწასული, “ქაფი (“პერ-ი”) გადმოსდიოდაო პირიდან”. ერთი-ორი საათის შემდეგ გონს მოუყვანიათ და ეს ჰყვება თურმე: “პატარა ბაე-შეი შემხედო და განზე გაწიეო (“ე-უ-ჯი-ე-ე”), რადგანაც გზას არ მითმობდაო და მაშინ ხელი მტაცაო მან, ქვეშ მომიტლოო (“ჩა-მო-მ-ი-ღ-ო-ო”) და მგარად გამლახაო. ამის გარდა არაფერი მახსოვსო”.

ბოდიში აქ და საცვლებით ყოფილა მხოლოდ, მისი ტანსაცმელი (“სა-რტყ-მ-ელ-ებ-ი”) დიდი ხის კენწიროზე ეკიდა თურმე მისივე ქაშირით (“ლა-რტყ-ით”). შემდეგ მოუტრიათ ხე, თორემ ისე ვერ ჩამოუღიათ. მერე ლოცვა ჩაუტარებიათ. დრო რომ გაეიდა, მირანი უკაცრიელ სახლში დაწოლიდა (ეს იყო ოთხმოცდასამშობო-ოთხში) და, რომ ამდგარა, მთლიანად (“ყველა”) დაბეგვილი ყოფილა. გამოსულა თავის მეზობელთან, ერთი-ორი სიტყვა (“ა-მბ-ა-ე-ი”) უთქვამს, გული წასვლია და მომკვდარა. შემდეგ სატირალი (“სა-გ-ღ-ო-ე-ი”) გადაეუხადეთ, დაეკრძალეთ და იმ ღამეს მის საფლავზე წვილი-კივილის მეტი არაფერი ისმოდა.

ქ. მ. ს. – ვინ კიოდა, არავეს იცის.

ჩ. ც. – საფლავეზე ავიღოვით ხოლმე და არავეს იყო იქ, ჩამოვიღოვით და კიოდა, რაღაც საშინელად იყო და შემდეგ ასე დავასკენით (“აქეთკენ და-გ-დ-ე-ო-თ აღაგა-ს-ს”) დიდება (“მ-ი-უ-ქ-და-”) მის ძალას! – “აღბათ დაღმა დაამარცხა და სამაგიერო გადაუხადა (“დაუბრუნა”) ტრაბახისთვის.

ქ. მ. ს. – “ნაცვალი” რას ჰქვია?

ჩ. ც. – “ნაცვალში” სვანურში ტყეურს (“გარეთ მყოფი”) ნიშნავს (“არის”), მაგრამ, ჩემი გაგებით, ეს არის: “ბავშვი რომ დაიბადება, იმას წაიყვანს და თავისას ჩაუნაცვლებსო რაღაც ძალი (დალი, დევი...)”...

ქ. მ. ს. – ასე მსმენია მეც.

ჩ. ც. – აი, ასეთი, ღმერთის წყალობით, არავის გვირეკია და არც გამოგვრეოდეს (“გამორეულიყოს”)!

ქ. მ. ს. – აი, მესტიაში ყოფილა (“ერიათ თურმე”), მაგრამ ის უფრო ძველად; აქ, ეტყობა, უფრო ახალი დასახლებული ხართ და...

ჩ. ც. – აქაც იყო ერთი: ქალი იყო, კვანჭიანი, ადგებოდა ხოლმე სახლში, შუალამისას გავიდოდა ტყეში და თავისთვის (“თავისით”) ლაპარაკობდა, მღეროდა, პატარა ყანებს (“ღაბებს”) აკეთებდა ტყეებში, შემდეგ გარეთ დარჩა, ზამთრის (“თოფი-ს”) პერიოდი იყო... პატრონი კი ჰყავდა, მაგრამ არავის უჯერებდა, თავის ყაიდაზე იყო მხოლოდ, თავის ყაიდაზე ერთ ღამეს(აც) წავიდა... ძალიან ციოდა, ყინავდა და ძლივს (“ოდნ-აე”) იპოვეს, მოიყვანეს სახლში, ჩაადგმევინეს თბილ წყალში ფეხები და კოჭებს ქვემოთ ფეხები ტაშტში დარჩა.

ქ. მ. – რა ერქვა იმ ქალს?

ჩ. ც. – მაკრინე კვანჭიანი. მერე უფეხებოდ დადიოდა, მუხლებით; დიდხანს იცოცხლა (“მრავალ წელს იმყოფებოდა”) და მუხლებით საქმიანობდა (“მუშაობდა”).

ქ. მ. ს. – შესახებავად ნორმალური იყო?

ჩ. ც. – შესახებავად ისეთი ლამაზი (“კარგი თუაღის-ა”) იყო, მაგრამ, აი, ასეთი საქციელი ჰქონდა.

ქ. მ. ს. – ფარში რომელ ეკლესიაში (“ეკლესია-ს”) ლოცულობთ (“ელოცებით”) თქვენი გეპირი?

ჩ. ც. – ჩვენ სვიფის წმინდა გიორგის ეკლესიაში (“სვიფის-ა-ს”) ვლოცულობთ. აქ ეკლესია არ დგას, მაგრამ საერთოდ გვაქვს სალოცავი ადგილი, რომელიც სოფელს გადაჰყურებს ზემოდან, გადახურული და შემოღობილი გვაქვს. ზვარაკი იქ აგეყავს ხოლმე, დაეკლავთ და შეეწირათ (“შეველოცებთ”); სანთელი, სალოცავი პური, სფისიკერი და ზედაშე – ყველაფერი ნაკურთხია.

ქ. მ. ს. – ვინ გიკურთხათ?

ჩ. ც. – მოძღვარმა (“მამაოშ”).

ქ. მ. ს. – სხვა გეპარები?

ჩ. ც. – ზოგი მთავარანგელოზის ეკლესიისაა, ზოგი – წმინდა გიორგის, ზოგიც – წმინდა გაბრიელის და ასე, მაგრამ ყველაწინ ერთად ვლოცულობთ (“ზორ-გას ყველა ერთად ე-ო-ქმ-თ”).

ქ. მ. ს. – ფარში როდესაც მიდიხართ, მაშინ თქვენს სალოცავ ადგილას ყოველთვის მიდიხართ (ხოლმე), არა?

ჩ. ც. – რა თქმა უნდა! ყოველთვის ავდივართ და იქ ვლოცულობთ.

ქ. მ. ს. – ძალიან დიდი (“სრულ-ი”) ბაღები გქონიათ აქ...

ჩ. ც. – შედარებით კარგი ბაღები გვაქვს: “ადესა”, ვაშლი, ატამი, ქლიავი, ტყემალი... მაგრამ მანდარინი და ლიმონი ნამდვილად არ გვაქვს – აქ სცივება.

ქ. მ. ს. – ზღვის დონეზე რა სიმადლეზე იქნება?

ჩ. ც. – ზღვის დონიდან ეს არის ხუთას ორმოცდახუთი, ექვსასამდე მეტრი. ჭუბერი რამდენზეა?

ქ. მ. ს. – რვაასზე, მაგრამ აქ რა ხილიც მოდის, რასაც ახლა ვუყურებ, ზუსტად ასეთი ბუნებაა.

ჩ. ც. – ყურძენი მწიფდება?

ქ. მ. ს. – როგორ არა? საესეა “ადესა”, მაგრამ თეთრი ყურძენიც ბევრს აქვს ახლა, იმის

მოვლა არც იცინა... აქ რა უფრო მეტად ხარობს ("მოღის"), მსხმოიარე ("მ-ცენ-არ-ე") ხილი რა ისხამს ყველაზე მეტად ("ძლიერად")?

ჩ. ც. - აქ რომ კაკალი მოდის, იმდენი საქართველოში არც ერთ ადგილას არ მოდის. ერთ-ერთი ძირითადი შემოსავალი აქაური მოსახლეობისათვის არის კაკალი. აქ ბევრია ისეთი ოჯახები, პენსიასაც რომ ვერ იღებენ, ვერც დახმარებას. ჩვენს სოფელში რომ არის, ამდენი კაკალი მთელ ("ამ") ხეობაში არ არის ("არსად აღდგ-ას"). კაკლის პლანტაცია ლამის.

ქ. მ. ს. - ყოველ წელს ისხამს ("აქვს მსხმოიარობა")?

ჩ. ც. - ყოველ წელს არა აქვს მსხმოიარობა. ახლა, მაგალითად, შარშან, ერთი-ორი თუ ესხა და წელს, ჯვარი სწვრია, კარგად ასხია.

ქ. მ. ს. - თაფლი არის ("მოიპოვება") ამ სოფელში?

ჩ. ც. - რა თქმა უნდა! 'პ'ტიში სოფლის თაფლი ლაბორატორიულადაა შემოწმებული და ყველაზე მაღალხარისხოვანია, იქ (ქვემოთქენ) კი არის მათრობელა ("მაზა") თაფლი. მაწყნარი თაფლი ჩხალთას ხიდს ქვემოთ არის, ხიდს ზემოთ კი - 'პ'ტიშიში, აბჯარაში, - სადაც არ უნდა ჭამო ("შეჭამ"), რომელ ოჯახშიც არ უნდა ჭამო, რამდენიც არ უნდა ჭამო - გარანტირებული ხარ, რომ ეს ავადმყოფობა არ დაგემართება ("შეგ-ე-ყრ-ება"). "მანზაუ" მეცნიერებმაც კი ვერ დაამტკიცეს როგორი ავადმყოფობაა და ახლა მე როგორ დაეამტკიცო ეს?

ქ. მ. ს. - ბალახიდან იქნება?

ჩ. ც. - ბალახიდან, რა თქმა უნდა, იმიტომ, რომ ფურტკარს ყვავილიდან 'გა'მოაქვს ის ნექტარი, რომელსაც ყვავილი გამოყოფს. ის ყვავილი აქ არ ხარობს ("მოიპოვება") და ამიტომ არ არის ამ სოფელში მათრობელა თაფლი.

ქ. მ. ს. - თაფლიც კარგ შემოსავალს აძლევს, ალბათ, ხალხს.

ჩ. ც. - რა თქმა უნდა! ვისაც სკები ("ღობე-ები") უდგას, ის ოჯახები გამდიდრდნენ ("აკეთილ-ებ-ული აქვს").

ქ. მ. ს. - ყველას არ აქვს ("უდგ-ას")?

ჩ. ც. - ყველას არა. ამას ცოდნა უნდა და ყველამ არ იცის. ზოგს გშინია, დამნებტრავსო ("დამბრტყამსო"), ამიტომ ყველას არ აქვს, ვისაც ბევრი ("კარგად") აქვს, ის ყველა კარგად ცხოვრობს.

ქ. მ. ს. - მიწის მოსავალი ("თესლი")?

ჩ. ც. - მიწის მოსავალი, ძირითადად, არის აქ სიმინდი და კარტოფილი, გარდა ამისა, რასაც დათესაჲ ყველაფერი მოდის. მაღლიანი ("ჯერ-იან-ი") მიწა.

ქ. მ. ს. - ბოსტანში ("მ-ტილ-ს-ში") ყველაფერი ასწრებს დამწიფებას?

ჩ. ც. - ყველაფერი მოდის, რასაც დათესაჲ: პამიდორი, კიტრი, ხახვი, ნიორი, ოხრახუში, რაც გინდა. ხელ-ფეხს ვინც გაანძრევს, ის დაუპურებლად არ ღარჩება.

ქ. მ. ს. - თქვენს მდინარეს, ახლა ამაზე (რომ) ჩამოდის, რა პქვია?

ჩ. ც. - 'პ'ტიში.

ქ. მ. - სოფელსაც და მდინარესაც - ორივეს 'პ'ტიში?

ჩ. ც. - ჰო, ეს იღებს ("ი-კიდ-ებ-ს") სათავეს ყარაჩაისა და აფხაზეთის უღელტეხილიდან, თებერდამდე.

ქ. მ. - აი, ძალიან კამკამა ("წერ-ილ-ა") წყალი არ არის?

ჩ. ც. - ასე! კლდიდან გამოდის პირდაპირ და შემდეგ მყინვარ ("ხაშარ") ქვეშ გადის; ერთი ოჯახი ("მოსახლე") არ ცხოვრობს ამ მდინარესთან ("ჭალა-ს-ზე"). იმდენიარე მუავე წყალი ჩადის ამაში, რომ გაგიჟდები, არაჩვეულებრივი ("გულ-ად კარგი") დასალევია; ერთხელ ("სხუა") რომ დალევი, მერე კიდევ გინდა, რომ შესვა და შესვა, იმდენად ("ე-ტ ზომა") კარგია.

ქ. მ. - ტიშის უღელტეხილამდე სოფლიდან რამდენი კილომეტრია?

ჩ. ც. - აქედან არის, ალბათ, ოცი კილომეტრი.

ქ. მ. ს. — სამანქანო გზა არ არის?

ჩ. ც. — სამანქანო არა! მხოლოდ ბილიკები.

ქ. მ. ს. — რამდენი მკავეე წყალი (“სიმ-ურ-ები”) მოდის სოფელში?

ჩ. ც. — მკავეე წყლების უმეტესობა აქ მოდის (“მოდიან”) აბარისისა და მარუხის ხეობიდან.

ქ. მ. ს. — ახლოს გაქვე მკავეე წყალი?

ჩ. ც. — ხუთ კილომეტრში კარგი მკავეე წყალი მოდის. ათ ადგილას მაინც მოდის (“მოდიან”) აქ (“ა-ში-ის” ზეით) მკავეე წყლები; კიდევ მოდის ვეპა ბასქასარის უღელტეხილზე, მაგრამ დღეს აფხაზებს აქეთ — უებარი წყალია, ყველაფერს შეეღის: კანის, კუჭის, გულის ავადმყოფობას, წყლულს, ნაწლავებს (“ჭაჭ-ებს-ს”), ღვიძლს, ნადგლის ბუშტს.

ქ. მ. ს. — ჭუბერიდან ხშირად მიდიოდნენ იქ და მოჰქონდათ ის მკავეე წყალი.

ჩ. ც. — კარგი დრო იყო მაშინ! ოთარ ჯაჭველიანს რამდენჯერ წაუღია ის წყალი, ისეთი მარგებელია, მაგრამ, საუბედუროდ, დღეს აფხაზები“ს” ხელშია.

ქ. მ. ს. — აქუერი მკავეე წყლები, ნეტავ, რისთვისაა კარგი (“რისი მაშველი იქნებიან”)?

ჩ. ც. — აბარისს მკავეე წყალი კუჭის უებარი წამალია (“არის მ-მა-ე-ე”); აი, დანაყრებულზე რომ დალევ, ერთი საათის შემდეგ ისევ გინდა საჭმელი (“გ-ე-ნუ-ე-ის სა-უ-ზ-მ-ე”).

ქ. მ. ს. — დადინხართ მკავეე წყალზე?

ჩ. ც. — რა თქმა უნდა! ყოველ კვირაში მოგეპქეს ის წყალი.

ქ. მ. ს. — რამდენ ხანს ძლებს?

ჩ. ც. — პლასტმასის პატარა ბოთლებით ვინახავთ (“ე-დ-გ-ამ-თ”) და ერთი თვის შემდეგ (რომ) გახსნი, მეტი გაზი აქვს, ვიდრე თავიდან ჰქონდა.

ქ. მ. ს. — ბეროდან ჩამოაქვეთ თბილისში, მაგრამ ერთ-ორ დღეში ისეთი გემო აღარ აქვს... სააბაზანო (“სა-ო-ფ-ლ-ე”) მკავეე წყლები თუ მოდის?

ჩ. ც. — კი, მაგალითად, აი, რვემატიზმისა და წელის (“ჭაჭ-ები-ის”) ტკივილს უხდება.

ქ. მ. ს. — ვისი ბადიში ხარ?

ჩ. ც. — ნავერიანების, ბალსზემოელები“ს” ბადიში ვარ.

ქ. მ. ს. — დედაშენი ბალსზემოურად ლაპარაკობდა?

ჩ. ც. — ადრე ლაპარაკობდა, მაგრამ შემდეგ — არა, გადააჩვიეს.

ქ. მ. ს. — დედაშენი მულახს იხსენებდა? თვითონ თუ იყო ნამყოფი მულახში?

ჩ. ც. — აქ დაბადებული (“ნა-თ-ენ-ები”) იყო დედაჩემი. ღვებრადან იყო და იქ იყო ნამყოფი: “ისეთი კარგიაო! კარგი თემი... აი, სიღობისტრო ნავერიანი, ჭივიკო და მისი ძმები...”

ქ. მ. ს. — შენ თუ ყოფილხარ მულახში?

ჩ. ც. — მე არ ყოფილვარ, მაგრამ მამაჩემი ლაპარაკობდა: “ფარში ჭირს (“გარჯ-ა არის”) ცხოვრებაო, მეტი შრომააო (“ჭირი არისო”). თუ ძალიან არ იშრომებ (“გუზამად არ გა-ი-ჭირ-ე-ებ”), ისე არაფერი მოდისო. მიწაც ძალიან ცოტააო, ჯაფა (“ჭირი”) მეტი: მთიდან მოგეკონდაო (“მოჰქონდათ თურმე”) თევა (“ღერ-ვაში”), შეშა ძალიან ჭირდაო”. ასე რომ, ამაზე მეტი წვალეება ყოფილა. დაღში უფრო ადვილია ცხოვრება, ვიდრე სვანეთში.

ქ. მ. ს. — ეს იყო მიზეზი გადმოსვლის... სვანეთთან და სვანეთთან ბევრთან გექნება შენ ურთიერთობა, რა განსხვავებას ხედავ თქვენსა და მათ შორის?

ჩ. ც. — განსაკუთრებული სხვაობა არაფერია, რა თქმა უნდა, ჩვენ ერთმანეთი ძალიან გიყვარს, ერთი რჯულის ვართ და ერთი სისხლის, მაგრამ, სადაც ხარ, იქ გინდაც ნათესავი არ იყოს, იმასთან მეტი ურთიერთობა გაქვს.

ქ. მ. ს. — წვლან ოთარ ჯაჭველიანს ახსენებდი შენ: როგორც ჩანს, ძალიან გიყვარდათ!

ჩ. ც. — ოთარი იყო უნივერსალური ვაჟკაცი, კარგი სვანი, ყოველმხრივ დაჯილდოებული და მართლაც რომ საამაყო.

მ. ს. — ჯაჭველიანები ბალსზემოელებიც არიან და ბალსქემოელებიც.

ჩ. ც. — ესენი ცხუმირიდან იყვნენ და შემდეგ იქიდან ზოგი მულახში წავიდა და ზოგი —

ტუბერში.

ქ. მ. - ბადიში ისიხლეს თურმე და ამიტომ ცხუმარი'ს' ჯაჭვლიანები წასულან ზევით, მულახში; მე ჰოლადელი ჯაჭვლიანები'ს' ბადიში ვარ, დედანემიც ჯაჭვლიანია.

ქ. მ. ს. - ცალანები სოფელია ზემო სვანეთში, სადაც, ეტყობა, მხოლოდ ცალანები ცხოვრობდნენ.

ჩ. ც. - აი, იქიდან გადმოსულები ("ნა-კედ-ომი") ვართ ჩვენ, დიხსი

ქ. მ. ს. - კიკორია ცალანი გაგონილი გქონდა ("გ-სმენ-ოდ-ა")?

ჩ. ც. - დიხს.

ქ. მ. ს. - კიკორია და ჩვენ ვიყავით მთლად ახლო მეზობლები, ლამის კარები ერთმანეთზე გქონდა მიბჯენილი ("მი-ბაკუნ-ებ-ულ-ი"). კიკორიას საბრალლო დოღო (ცაროც ერქვა) ჩემზე უფროსი იყო, - გარდაიცვალა. ის და მე ძალიან ახლო მეგობრები ვიყავით; გარდა ამისა, მისი ძმა, გივი, და მე პირველ კლასში ერთად შევედით. მეორე ძმა - გენო ახლა ძალიან კარგი ადვოკატია, ძალიან ნიჭიერი კაცია. ჩვენ ყველანი ერთად ვიზრდებოდით ("ნაზარდი ვართ").

ჩ. ც. - გენო აქაც ნამოფოია, ბასქასარაში ერთად ვიყავით. ძალიან კარგი ადვოკატია.

ქ. მ. ს. - კიკორია სკოლის დირექტორი იყო.

ქ. მ. - ციქვლიდ ცალანი რომ არ გარცხვენდეთ, სხვა მხრივ კარგი თემი ხართ. სახელიც შესაფერისი პრქმევია! მანამდე ხომ რურეგიანები იყვნენ სვანეთის თავადები და შემდეგ უცბად გაჩნდნენ დადეშველიანები... ისინი ვერ ამოწყვეტდნენ ("ამო"-ხვეტ-დ-ნენ") რურეგიანებს ერთ ღამეში, ციქვლიდს ("ციქვლიდი") რომ არ ელაღატა ("უ-ღალატ-ებ-ს") მათთვის ("იმათ").

ჩ. ც. - ჩვენ უღალატონი ვართ, კაცო! საიდან მოვიდა ის ციქვლიდი მაინცდამაინც ასეთი, საიდან გაჩნდა ასეთი ადამიანი?

ქ. მ. - გაბატონი ახლა, ეს მეთხუთმეტე საუკუნის ამბავია.

ჩ. ც. - ღმერთმა შეუნდოს მისი ცული ადამიანობა!

ქ. მ. - კარგი მონადირეები გეყოლებათ აქ, 'კ'ტიშში.

ჩ. ც. - წავედით ერთხელ სანადიროდ ხეთიარზე (ჭიუხია ხეთიარი), დავეერიეთ ტყიურებს, ჯოგად იყვნენ, რატომ რომოცდაათამდე არა! ვესერით, კაცო, გაგაქვს ბათქაბუთიკი. ზევით, ქვევით - ყველგან ესენი გაჩნდნენ, მაგრამ საერთოდ ერთიც ვერ მოგაკალით. ახლა დაცხა და ამხანაგებს უთხარი: "ტყიურები ვერ მოგაკალით-მეთქი და ნამშურეი ("ხალარი") მაინც მივიღოთ-მეთქი". პოდა, გაეხადეთ ტანზევით, ესენი მაშინვე ("ხელად") დაწვენენ და ჩაეძინათ. მე, კაცო, არ მეძინება, არ მინდა დაწოლა; წამოეწეკი ("წავეყუდე") ასე და ვითომ მინდა, რომ ცოტა ხანს დავიძინო; უცებ ჩემ წინ, სამ მეტრში, არჩვი მომადგა ("შ-ა-დგ-ა-ს"), ვეება, უცხო რამ, და მიყურებს. მე თუალები დახუტული ("და-უ-კუნ-ებ-ულ-ი") მაქვს ასე და გაეახილე ("და-უ-ა-ფახ-უ-ლ-ე"): "რომ გავიძირე ("გავიძირევი"), ეს დედაცევა ("გახტევა")" და ვუთხარი: "ადეკით-მეთქი, აქ არის-მეთქი ჩვენი გამხარებელი". "დაწეკიო, თორემ თავში ჯოხს ჩაგარტყამთო ("შირტყამენ") და გაბრუნებულს დაგადებთო ("დაბებენ") აქ!" - დამეპურქნენ. "წმინდა გიორგის მადლმა, აგერ მიდგას-მეთქი წყაღობა!" არჩვი მე მიყურებს, არც იქით ანარეხს თავს და არც - აქეთ საერთოდ. ადგა ჩემი უმცროსი ძმა, აიღო "გაკო", ისროლა ("გაადინა ჭახანი") და... ავედეკი ახლა, პირველარი გადავიწერე ("ლოცვა-ე-ქ-ბ-ი"): "დიდება მოგივიდეს-მეთქი ("დიდ-ებ-ა-მცა მოგსვლია"), წმინდა გიორგი, რომ უწაღებლად არჩვი აქ მოგვაყენე და გვაშოენინე ნანადირევი!" იმნაირი ("იმიხი ფორმა") სასწაული ჩემს ცხოვრებაში არასდროს მიხანავს!

ქ. მ. ს. - წერას არ აუტანია?! რა უნდოდა?

ჩ. ც. - ვევედრებოდით წმინდა გიორგის: "გახარებული დაგებარუნე, ჯერ მშვიდობა მოგეცი და მერე შენს მიწაზე თუ ნანადირევი გვაგვებს, ის გვაშოენინე და გახარებული გავგიშვი სახლში".

ქ. მ. ს. - დილით რომ არავის ენახებოდა 'მონადირეები', ამას რატომ აკეთებთ?

ჩ. ც. - შეიძლება ვინმეს ცული თვალი აქვს, ცული ფეხი ("შენახვედრი") აქვს, ცული ადამი-

ანია, ბოროტია, შეიძლება დაგწყველოს: “ცუდი დაბრუნება გქონდესო!” და რადაც ამგვარი... ამიტომ ამის შიშით რაც უფრო მალულად და რაც უფრო პირუწუმრად წახვალ, ის სჯობს.

ქ. მ. ს. — ტაბუირებულ (“სხვანაირ”) სიტყვებს რომ ხმარობთ ნადირობისას!.. აი, თოფს რას ეძახით, მაგალითად?

ჩ. ც. — “ტარხანს”.

ქ. მ. ს. — რატომ?

ჩ. ც. — “სახელის თქმა ცუდიაო”. მე რომ ამხანაგი მახლავს ნადირობისას, იმას სახელს არ ვეუბნები (“ვეძახი”) — “ნეპოლს” ვეძახი, თოფს ვეძახით “ტარხანს”, ადგილს — “ტყეფას”, სროლას — “ლიტერხნეს”, ტყვიას (“პატრონს”) — “ჭკეას” და ასე..

ქ. მ. ს. — აბა, ძალიან დიდი მადლობა! დრო ბევრი დავიკარგეთ, მაგრამ... კარგი საქმე გავკეთეთ — ბევრი რამ ვისწავლეთ თქვენგან.

ჩ. ც. — კარგ გუნებაზე მოსულიყავით (“მომსგლიხართ”) ყოველთვის! ღმერთმა კარგად გამოყოფთ (“ღმერთი კარგადამც გამყოფებთ”), მთელ საქართველოში სასახელო ყოფილიყავით (“საქართველოს მასახელებელიმც ხართ”) და გამართლება გქონოდეთ (“გამართლებ-უებ-ამცა გაქეთ”!

ქ. მ. — დიდი მადლობა, დიდი (“ვეა-ს-ამც ხარ”!

ქ. მ. ს. — აი, იცოცხლე, დიდი მადლობა!

* * *

მ. გ. — ში ხეი მანანა გურიან, ბარისიშ გეწალ. ოხთაუნე აჟარას. ერწეშედიშედარა ღღუნა ხეი. კლას ოთხგეორ, ერქანდრე სოხუშს ხეითორ სავაჭროფი. ერქანდრე კლასეფი ხეიშედაბდნს, ღღუნეხი შირდუნა;

ქ. მ. — ოშა გეწალ ჯნობი?

მ. გ. — ში შირი სეში გეწალ, დორიდ ქადზგარენ შინს უშადღეს.

ქ. მ. ს. — დინოლ ლის ა ნადრეურან?

მ. გ. — სოშილ ბოფშარ თბილის შირის. ში ო შიშეუ ჯანუ ო შადანა — სოხრა დინა — ქორს ხუნარდ, ამერუ. შიშეუ ჯანუ კლასეი ხაშდბა. ათხე სოშილარდ ქემზგარენ ლათერიაარან ო შაკუ შოლე ხაშხაშორ ოხთნა ალ ბოფშარს — შაკას ო ბექას.

ქ. მ. ს. — ნადრეურს შან სხეციალოხა ხუღუნა?

მ. გ. — ეკონომიურ, დინას — იურიდიულ; ხექტემბერისხა ლის დიბლომრე ეიმგედ. ლეშდნს ეშგუამოშ ოხთხენე, შადე ერქას დღლს ლირდე დეა ხაკუნ, უშდაბდ შანსეას ამერუ ბოფშარდ?!

ქ. მ. ს. — ლეშდნბ რუხედუნინს, ერქას?

მ. გ. — ლეშდნბ რუხედუნინს, ექას ამერუ რუხედინს ო შადეა დემე სოპირას ამერუ ლისედ. ხერ სოხრა დინილი ქადზგარის კლასს ათხე, ერქა ეჩაა ლიფშედე-შაკურ-ქა, თბილისთე ო ერქალარ, ა, სოშოლუ ამერუ, შიშეუცაანს, ირდის, ექი შიქას.

ქ. მ. ს. — სოხრილს იმთე ხაკუ ლიბრეუი?

მ. გ. — ში შან შინს, ხან იმეუი ტრული ო ხან იმეუი, შარე უფრო ექი ხანდტერეს, ე, კომპიუტერან, ო ქაფიშედე ეჩეუი, კომპიუტერანრე. შიშეუადი ო შიშეოშე ლექდა აჟარას შირი ში,

ხოფშირამენ ეგრათე სტიზელანლ ი ექა... აღმარ, ა, სოშილარ ამერუ ირდის.

ქ. მ. ს. — იშა ჰასტიში ი ნიბაშინ ხი ხი?

მ. გ. — ში თუითონ გურჩიან სტი. ნარსაუქიმოლ მარხ ნანაგარ დინენ. შიშგომუ ლი გერლიანრი ნიბაშინ, გ, მერში ნიბაშინ ში სტი გერლიანრი. ათხე ლახუს პრის შიშგუა დი ი შიშგომუ, ხგამარჟი. ბოფშარი მასკორახ — ერეკა ერ არის; ნამ ქორს ერ სუპრიოდ ი ამჟი მდგომარეობა გულუა ამერუ, ლაგახ ერ დემთე ხაგ ამერუ მარე, ერქა ჩიგუა ხასკორე. ში ამერუ შიციხას, შიშგუ განხენ, ბოფშარ; ერეკა სოშილ მავნებს აღმად.

ქ. მ. ს. — აშ ჩინა! თან ამჟი სორა ლიზგი-ლირიდე ჟულუახ, გუნ სორამდ ქარხ მშე ლუშდბუნე. ხგ თუითონ დეშომა ჩისკორახ ქალიქენ ამხენეკა, მადეა?

მ. გ. — ქა — დემეგ! ნ წლიშინლუნდუე ამერუ სუპრიოდ, დემთე სტიდ შერდე. ბოფშარ ითურის იშგანგ, ედო ამერუ ნამ ში-დემეგ-სუპრეჟად ლწლწიგაღს. დეა ერქას მაყლენიშ დემნარ ი დეა ათხე მაყლენი; ერქასი ხამასტურარისგა სტარდად, შიამ სტეშდაბდს ერქა, მარე ერქანდუე დემე სტაშდბა ი, აშ ჩინა, ეშუშ მარეშიშ ხელფანსეი გა სოშილ გარჯ ხარ მარა, აღის ში რაგად ხაკუ! აშ ერქადი დემეგუშ სტინდროლუდად, დეა ბოფშარ ი დეა ში ი დარ სნერთოდ. ლას შოლეგეშუშ ექაქლი მდგომარეობა ნელუნიოლ, ერქა დემე სტირდოლდ ამერუ. ქ'ანდხ ერხი, მარე ნ წლიწიგაღლდ, დემეგ ოსქაფდუე.

ქ. მ. ს. — ქუინ ატუტიორდ ი დემეგ ატუტიორდ ამერუ.

მ. გ. — დემეგ ოტუტიორდ ამერუ ეშუშ ლადედი, ექლ'ერე დემე ნაყლენიდა დემნარ. იმე'ათხე იზელანლ მშე, თანდლს ესხრო-ანდრი, ამჟი ლას ერქასი. სტიწელაღლდად ექა ი ათხეამ ამჟი ლი. ათხენდუე... სოხუშთე იხი ოლახ, აშ ჩინა, ერქა სორიოდ ირი, აღდუე ში ირი?!

ქ. მ. ს. — მადეა ამხენიშ შუკუ ექადლ ისეი ათხე.

მ. გ. — ამხენი შუკუ ენსეი, ექამ სორა! ამერუ ერქა იშლა მარ ოსქეფენი? შუკუ დემეგ ირი, ერქას ჩის ხაგარქ ამერუ, თანდლქა ბოფშარ ჩაგნებ, ესლრის, ანდრის, ერქას, ედო ამერუ იმჟი მად შიციხენი?! ერეკა იწლოშ ოთკურედ ქუინ?

ქ. მ. ს. — ჰეცერს ჩირდუნამა... ჩიგად დიხენი, მუხენი.

მ. გ. — ნ წლიწერხენ სტიდ. ერერუ ჩუმირის, იმჟი მადე, მე! ბაუპარ იზგეხ.

ქ. მ. ს. — ჩირდუნამა ხი თუითონ ჰეცერს?

მ. გ. — ჰეცერსი ჩუმირდუნა, ეშუშ შირდუნა, ი ბერჟისი შირდუნა.

ქ. მ. ს. — ბერჟის მარ ჩირი?

მ. გ. — ლემინიშ ქუერწილოთე სუპსუდ შერდე.

ქ. მ. ს. — ისგუა დი ი მუ, ხეთელალხმა სოშილ?

მ. გ. — ჩიგარ! შიშგომუ ჰეცერხენიშ ლი, ერხენ სორი მშე, ი შიშგუა დი — ფარხენ.

ქ. მ. ს. — ისგომუ ერერუ ნათაუ ლიშა, ჰეცერს, ა ამერუ?

მ. გ. — ექი ამერულა! ეზე ხანიშ ქამეჯდე ლის აღარ ამხაუ, შიშგუა ბაბაშ ჩიქქა. ერხენქა ნაბარწუ, ერხენქა მეჯდე, აღარ ამერუშ ნათაუ ლის. ჰეცერს გიმ ერქას ჩუხუდუნანს.

ქ. მ. ს. — დერხის ათხეა ჩუხუდუნახ გიმ შუანს, ამერუშარს.

მ. გ. — ათხე... ში ქალდანართე სომ სტი ლგწუილიე? აღარსი ჩუხუდუნახ გიმ მგლახს, ქოლანს.

ქ. მ. ს. — შაბარს ი რუაბარს ჩადნმა უშწუარხენსგა ლიცლაუილ ხედ ლალყაფალშუ, მადეა ტახიდ...

მ. გ. — ობაშენარ რაგად შიხეფხი ამელიეა ათხე, შაბარი არშენის ჩუაბარს ი ჩუაბარ — ებარს, ერქას შიამ ჩიგარ შიხეწუენანლ ჩუაბარს...

ქ. მ. ს. — ისგუ ბოფშარს ათხე... ლგუაბარუ სოცხან ა ლგუაბარუ რაგად?

მ. გ. — ღვექდას რაგდის, მარე სოშილ მენწირდ ლურჩაბურდ რაგდის მიშგუ ბოფშარ.

ქ. მ. ს. — დიემ ნინ სოშილ ანთერს ექლამ.

მ. გ. — თუ, მიშგუ ნინს სოშილ რაგდის აღმარ, ბოფშარ.

ქ. მ. ს. — დემ ააწინდა აღმამგ წანს ჟაბარცანან ლირდ, მადეა? ექლამ ლერჩაბურდ რაგდი. თოშა წან კარ, ჟაბარე თელღერა სი, ექის?

მ. გ. — ერჭეშედიოხუშდ.

ქ. მ. — ათხე ლანშეაღმინ ლილხუარი ისეჟეა.

მ. გ. — ლილხუარი სოხრობენღირ... მეოთხესგა სუარდ, მანკუი ლანხეს სუარდს, ერქას. სოხროლე ზენსდ ერქას 'ს' ი სგიმარჟი ი სუარაშუ ნან გა სუანგნად ლაგას, ათხე სოშა დინოლი ჰედლე დემ ღერის ლანთოე ი დეა ესღერის.

ქ. მ. — დეა სოხან ლიშგანლი.

მ. გ. — რუ რუიშგალიხ, მარე ერქა ნან სუიშგალითედ, ექჟი დემ აგნეს ლაგას. სუარაშუ მოლე წანს გარ სუიგნიდურუ ი ერქანდემ სგიმარჟი ნეჟდ რიგარ მანარდ წანს, სემი-ოშონთ თეჟ ექლამ ერერუ ნივდენიშ ლირდ. სგიმარს აფხზარს არდან ერქა, სოშნარი არდან, ეშუ სემარო მარე რიგარ ჟინჟურიდა.

ქ. მ. — დამსუნენებლარმო?

მ. გ. — ლალახუ კარტარს აწირაშედა გუიშგე ხანს ერქას, მანე "პალატკოლისი" გვამდან, მინს სგიმ რუესდენადან. აღ სგიმიშ ქუინ სოგდან აფხზარის ი სომხარს; მერმარ ჟი უენდ ახჟანდ მანქანოშ, ექჟი სოლამდ არდან ი რუ — ქიშხეი ლგდან, ექჟ ესღერდან. ლალფუნალ სგიმ ნანკდ ლი ი მერმე სგიმ — ნანკდ; კუიქიშ მადეი ქაპრე მანოგ ესუა ხადდა, ექ მერმე სგიმიშუ იშედურთხეჟი. ათხეა აჟეი, ერქამშ სგალუმთჟეჟე ჰედურ დემ სუიგნიდ სგიმურ. დამსუნებლარ რუარდან იჟლის-აგუისტოსგა, კლან ერ იზნიდა ერქად არდან ი ერქანდემ ესღერდან, სგიმი ესდენადან, ლანჟარხენ რან მან რუმეკდ ხადს აფხზარს, სომხარს, ლანჟაშ რან წუა, ექი. ლეტხად ბურდემ ესდენადან აჟელქეჟა სომხარს ტონობთ. ერერუ მალაზია ლანს ი მი მალაზიასგა სუეშდაბდან. ბურდემს შიე სუიტხე, ექი ლანხანად სორილ ლი, ედო სოდრილ დემეგ. სგიმარ კურორტ ლანთუ, აღემე მან?! აფხზარსუ ი შუანარსუ გუეში ლანსუხ ი რის სორი ლირდ ნადდა, უშნუარაშურ რუ-დემეგ-იდარალ მედფხანს ი მუშუენ. დორაშორ მარე ნაცნობ გარ სორდა მიშგომუს, მედფხანსი. რიმეცანან სორა ურთიერთობა ნულენად ტუილ! ათხეა აჟეი სუაშეიდლ ექარს, ა; რიგარ იჟედელხ: "ქუინ ესერ სოგმა მიშგომუს"?

ქ. მ. — გუარან ჟეშედენიმა ექმარემ?

მ. გ. — სარაძიოლ ლანსუხ, ჟოკუოლ ლანსუხ, მარ მადე!

ქ. მ. — რიჟე მედფხანს რნარი, სომ, თუდლან ქანშ?

მ. გ. — რიჟე მედფხანსი მირი, ფარულა ლი, მარე დი მურუსი სორი ემს, ლენინგარდხენიშ.

ქ. მ. ს. — ისგუ უიდილ ერერუ არი ათხე?

მ. გ. — მიშგუ უიდილ ერერუ არი, მარე აღარ თითქმის გაქართედლებულ ლანსუხ, ქართულდ გარ რაგდიუნ ბოფშარ ი მინი, ათხეა აჟეი რაგდის, ა. ირინა დანლთე ერქად იზელადდა, მარ ათხე დეა იზელანდ ი დეა ურთიერთობა ნულენა მანგუმე.

ქ. მ. ს. — დემ იზელანდ ა იმდა, ექმარ სესდიკანსა?

მ. გ. — ეშხუ-დორი წანა ლი, დეა მეკდემ ლი ი დეა კაჟუიჩი ნულენა ი მანგუმე, მან აღ დამახულობ ანბინან.

ქ. მ. — მინა ლიშუნდა აფხზარცანან ურთიერთობამსგა პრობლემანდ ხადენეხეამა?

მ. გ. — მანგუე.

ქ. შ. — ი გეზალ უოშა სორი?

მ. გ. — გეზალ დორი სორი, ექარ სორას ითურინ, დინაი ი ნაღუუური...

ქ. შ. — სტუდენტარ ლისა?

მ. გ. — დინა სტუდენტ ლი ი ნაღუუური მეთისგა ჭური პრი მისას.

ქ. შ. — ათხე აჯალ, აჲ, სურარაშთე ალტენდ! ...მგდე..., სგემარს ჩუშირდა, ულამაზეს ბუნება ლი.

მ. გ. — სურარაშთე ლახუ მანგუეში ლი სნერთოდ; ლანახუდი სორა ლი ი თუალდი. ჩუინაღდ ...ეჲ..., ლაშმაღთე ერეჲა ოლმანინს ალარ, ა, გერმანელარ. ერქამუ ჩუინელ მურუეშარ ამთე ლგეს. ერქანღუე ერეჲა აფსზარ ილახუდახ, აფსზარი ილახუდახ ი ზანარი. ათხეა ჩულგეს ბარში კარტარ, ჩუნგემ სურარაშ; მთლიანდ ნაკ ლი ი ათხე ალ ლახუქა სომ ხაკუს ...მგდეშ... ლისყი, ამიშ, ა, დლითალიშ. მისას ყურნალისტარი არდახ ამერუ, ალაური ზონას, ი ბანაკი ჩუაფიშგს.

ქ. შ. — ლდი ლი ერი ჯახსნა, მადმა? პრეზიდენტი ანდრი.

მ. გ. — პრეზიდენტი ანდრი ი მთელი სწლს მანგ მერდე ლი ლეჲა. ას ორმოცდაათი პატრიოტ ხარს ხგალგნტინე. მაგო ი მანრო ესპანეთთე ადგეს. ამხენქა ათხე პატრიოტულ ბანაკთე, ბათუთე, ხაკუს ლინტრინე ბოფშირე, ერუეშდოხოხუშდ ბეფუთეთე ქანტრინეს. ყურადღებას ჩიქი მამა სოჭირ ი ერქადი დეჲე სურადად უყურადღებოდ; ერქად ნა ლახ უყურადღებოდ სურადოდ, ერქას დლისგა დარ ირდოდ სნერთოდ, ადამინს გეზალ, მანგ ქალგმანტე იროლ.

ქ. შ. — მით უმეტეს ერი ლმუდნე მან შიქილგება, ერე ალ სწლსდ ალ ხეობა დაციტუა ლგთიშ მახელღუაჲე სიცოცხლის ფასად ი ათხე ამიშ ჩიშიშ ჩულიქარაშთე მან ირა სწორ, სომ?

მ. გ. — რე, ერქას ქადარანდ ამხენქა, მანენე ლიშამლ ლას ი მანენე ლიბომბანუ ლას, ი ათხე ხეკუეს ეოხგენდე ი ქორედა, სორამთე ლი მანგ, ერქას?! ქანანდს ერხი ამხენქა, მარათხე ხგანტინს. ერქა ლახ ამთე მახუე ნეროდ, ერქას ეშუ ლადედ დეჲე სურინიდანს ამერუ. დეჲე ჩიში საშუალგება ნულუნდა, მარე დეჲე ლეზბე ნაკლიე ი დეჲე ლთარი. ლედე ოთურდოდ ი ყურადღება ჩუხადლას ი მანგ. ლერმთ ხგებინჩუ ჩის სოლა ხარ უსამართლო ლიარგად, ელო მ, მან ლი ექის ტული! ლი ლიშამლგნდირ სურარი ამერუ ი შიქილგება მახალი უობანუ მინა, მარე ექლა დეჲეჲე ორანდ ამხენქეჲე იმედ ნადდა მახელღუაჲე ამერუ ი ექარე იმედ ნარ ათხეი.

ქ. შ. — ექ მახელღუაჲე ლუაწლი ჩულიქარაშთის მან ხახა! ექა ხეკუეს აჯალ სოშილ ადფანეს სიტორინახგა!

მ. გ. — ნიშეგ ხენსგა მახელღუაჲე მანგ ქანსუტ დლისგა ლიშამლზაჲე, მარე ნან ნიშეგ სოშოლუე იმედ ნადდა, ექინოშუ სურადად ამერუ, დეჲე ნახუენიე. ერქას თანადი ჩუნდკლან, შუქარ დეჲე ლას... ამთე ფრენოლს მარ ნეჲედუნოლ, ათხე უენდ ლის ფრენოლ! ექის ტულიდად: "სგებინ როქ ქანარს ფუეშდედ ი ზურღარს როქ ექეი ლმანედ", ექეი მდგომარეობა ლას. ჩი სოფელისგა იმუეიდარა მახელღუაჲე ახუანდ ბაგადახენ ლგდგარ; ნაშმაღ მახელღუაჲე ქანსუტს, ახლგარდა დარ ასანდ ამერუ ი ნან ქორდრანდ, მანგნდენიე? ჩინემ ქორქაბე, ჩუბოთი ლას ლიშამლ, ჩამგ ლას, მარე დლმან სწლს, ზურალ ი ლუაჲემარე, მანგ ეშუფ ფაუს აბგდგარან ი ქადარანდ ამხენქა, ექინოშუ აგანუ დალ. დარ არდა ამერუ, მუშუენ მარენქა, ლნდითეგსგა. ამლა ამერუშ სწლს ჰედარ მერმე ლგგენ ხეკუეს ნანდეს, ნან ი ნიშეგ მახუეისი! უნახოთ, ათხენღუე იმთე ირი, ნან, ერქამუ ნერარ ჩულუღუაშე, ათხეა დეჲე სუიდე ბაჲე შექდე! ქორისგა შიქილგება ნან დარ ანდარგენეს, მარე მიშგუ ყორან მეზუბელერე — ნოდარ ქალდანის ი შუქარი მარგინიშ ლაშმაღს დაგარად ხენსგა სიცოცხლე ჩის რანართეფნაშენე — მიშგუ უოქანსი წერტარად მეტუნეს; ამქალიბარ

ყოშია ლის! გოგი რეწისიძე, მიშეუ მაიოდან გეწალ, ბაკადას ტუნელარისგა ადგარს. მიშეუა ბიძი ი მიშეუადა მექდა ტუხედ სეყანს კოჩარას აფხვანს ი ერქანდუე მოლე ხასწაულდ ქანჯანდს ერხენქა.

ქ. შ. ს. — ჩუქისხალდმა სგვ ალი?

მ. გ. — მე, მარე ნამ ი ოთროლია?! თანდქა ლწეღალ ჩულგკილ ლსუ ი მხოლ ნირმინან?! მინე ნიბაშინ — გელა, ბეფუ გა ლანს ერქას, მარე ექდა ექინემ ანახთე ექმარე ქალიტხე. ექანდუე აფხვანდ ტუხედ ადამე ეკი ბეფუში ი ეხე ხანს სეყანდას ერჩუ; ერქანდუე ქანფიშუეს, ერქას უწეწიოდ ამხაუ. ამერუ, დანს, არდა ეშხუ-გორი თეუს. მიშეუ გიგას ჭიშხ ხად ნანგუნ, ერქა კოჩარას სგვანანანს ი მოლე ხანს გარ არდა ექანდუე აშ. ნიშეუ სოფელისგა ეშხუ-გორი-სემი ზურალ გარ ასანდრუ ერქას: ანტისა, დოსია ი დუშა. ჩი ლწეღალს ხადს ნადგარ გეწლირ. აღარსი სომარქიუთხე ნიშეუ დუაქარს, ერუქარდას ქორს, ლეზბემ ლამარას ი აღარს. ქადგარდას, ლგარ ქენიუთხე ა ლდგარს, დანს სოხალდა! ათხე სოხრა ბოფშარდი ქანდცხეს ი ექმარ ამხაუ არის, ერქას სოშილიდ ნაყლენი, ლეოშუი დემე მეუჟე წესდ...

ქ. შ. — ახალგაზრდა ლწეღალისგა ალ სოფელისგა ხი მაშენე სტუმაროთხეურე ზურანდ თიულები, ექდ'ერე მუშეგური მექად სუნამ ჩინი. შუკუი პილეი ხიწეგდ ი ამეღეუა ერხანუ-ამხანუ ექუე დარმოშ იწეღანლ, ერე სი ყაუთიე მამ წაწსი ი ყაუას ქუთუარს ი ნამცხუარ მამ მოყლო! იმეი სორში ალაშანს? ხოშერება თოქანს ჭულუას ი ამეჟი ქანად ლობარს ჭიხე. მანუშ თუი ჭულუა შანსგა? აა, ლანდი ლაპარანს აყვირდა ი იშეგნ გუემი სუნამ ჭულუნს, მარე ქანყვირდ ი ნიშეუი დანდამ ამბუარს.

მ. გ. — ლიპარანს მანარდ მამქირენ, ჩუ-ლან-ქენსო; ექურ მიშეუ ჭეშ აპარანს, მარე ლანდი გოგი ქორს დემეგ არი ი...

ქ. შ. — იმეა ჰარანს ლი?

მ. გ. — უიცხიშ, ბაბანის ჰარანს ჰეპარანს ათხე; მანარდ მამქირე ამი ლიპარანს, მარე იმ სწირო? სოფელისგა ხარს, ექა შეგ ლინემ ქარ...

ქ. შ. — უიცხი ჰარანს მარენად თიულები, მანდა?

მ. გ. — უიცხიშ ჰარანს მარენ ლი სწეროთ, მაშენე ხალტხ, მარე ჩუ მანე ლუთუერ მარ ლიპარანს ი მან მინა, მაგუნ დო ქედნი.

ქ. შ. ს. — იმეი ხაკუ ათხე უიცხიშ შარანს ლიპარანს?

მ. გ. — უიცხის სგანუნსქედ რაყთეისგა ი ეშთეისგა ბარანუნს სწეროთ. ეშხუ ნაგანდუე ქალეპარანს ლი უკუე. ათხე ნან ჩუენგუთანან, დემედ ტეხსი ი დემე ქედნი-ერქა-ქა სორა ლეგმანს. შიშედ ხაკუ ალის, ბაბანის, ეშხუ ნაგანდისგა; ბაბანის ხარ ლეგმანლ, ელო მერმე უუცხანს დემე ლის ამეი.

ქ. შ. ს. — ბაბანის ლიპარანს იმდა ლი ნახუნსერ?

მ. გ. — ბაბანის ერხი ქაპარანს დემეგ, ერხი ჰედლე დემე აპარანს ბაბანის.

ქ. შ. ს. — მედოსდ უიცხ ლი ალი, მადეა?

მ. გ. — მედოსდ ლი.

ქ. შ. ს. — ბარანსიშ ლიქმე აუცილებელ ლია?

მ. გ. — აუცილებელ ლი. სგუნუნანუ ნეკუნს უანგბი ი ევი ნეკუნს ნეკრი ეშთეისგა.

ქ. შ. ს. — ბაბანისგარ, ა მერმე უუცხანსი?

მ. გ. — ბაბანის გარ, მერმე უუცხანს დემე ხაკუ, ალი ბაბანს ლი ამეჟი, ტეხილ ლი ი სოლა ლეპარანს ლი, სოლა მ ტეხნიუი.

ქ. შ. ს. — შეგუნე ჭულუას ლეპარანს სწეროთ?

მ. გ. — წან, ეკი, ე, ზარანს, ექაქა ერ ხაგ, ი სტუიო.

ქ. მ. ს. — ეჩის მან ხაუნა, ე, ლიც ლგე სგანშენ?

მ. გ. — ეჩის — უეკნანტუ. უეკნანტუთედაგა ლიც ესარი ი ერემაგა სტუორ სოგ ეჩის.

ქ. მ. ს. — ი ზანს ი ზარანს ჩუ-იონოშ-ხალწოდ?

მ. გ. — ჩუ-იონოშ-ხალწოდ, ქერ-ნომანტეს. ზან ლგე ერეეო, ე, კერანთო. ეჩი ლი კერან, სემო

ქიმს ხარ ალის აშნუნ ი ერეეო ლგე ზან. ალის, მანკუ ერ ქანტაპარანეოდ, ერქანდუე ქანტატანნიდ, უტხანად დეი ხაყა ალის, სეკუეის ქანტატხნა ი ერქა მუშურიდ დეიეგ ლი ი სორა ჰარანყ ხეფსი, ლგემანშ, ათხე ქანწარ ლი ალი.

ქ. მ. ს. — ალი ლი სომა შარდ ანარანყ.

მ. გ. — ალის დარ გორე ათხე. ქუინალდ უტხანად გორახ, მარანთხე დეიეგ, უტხანა ჰარანყს, სოშური მარა.

ქ. მ. ს. — ზექდ მან ჭუდუნს ლანდარანეო?

მ. გ. — ზექტნქა მან წუა? ჩინენ ზექ ანდუა.

ქ. მ. ს. — მნიშუნელობა დეიეგ ხუდუა, მან დო ზექ ირი, მადეა?

მ. გ. — დეიეგ! ეშუ ჰემ ი ზაყალ სეკუეის ნომეგ აშხენ ევლერე ხატარ ჰემბარხენქა ლის, დიდან ოთქანდ! “ჰემ დერმეთიშ ხეარ ლი” ი დეიეგ ხაყა. ამეო ლი ზაყალი, ლატუმიარისგა ლანშგარ ლი ი ნანგანდ სეკუეის ნომეგ ახყა. მეგმარცანლ ზაკლარ წუან დანლისგა.

ქ. მ. ს. — ყარჩასი ლუშწუენ სომა მეგმარცანლ ზაყალ.

მ. გ. — ამერეო ამეო ლი, გგწოილეეა წუა მეგბად, მარე ერხის დეიეგ სოხალდ, ნანგანდ ხუდუნან; ალი სეკუეის ნანგანდ ნომანკგედ.

ქ. მ. ს. — ქანწარს იმნოშ ხატხანდირე?

მ. გ. — სუფთად ხუატხანდ მინ გარ, ლიცს ხუნქმედ მოლა ი ეჩეო ხუატხანდქა, ერქას ანდრი სორა ჰარანყ.

ქ. მ. ს. — ახე, რომ ლეთრე ისგე ჭუდუნს ჩიგარ! მან ყუნწელ ქარ?

მ. გ. — ადესად მარ ი კატეო; მორინანდრ-სემინანდ მარ, თეთრეო მარ.

ქ. მ. ს. — ამა, ად, სორა ლუწუერე ზურალ ი დუაემარე, ექას ლეყდი მანგუნეო ხარ მეგა! თუი იმხენ ჭუდუა?

მ. გ. — ეშუ-მორი ზან ლი, მანხე ლობარ გა'რ' ნოგ, ერქად დეიეგ ნოგდა, ალარ ათხე გარ ოხეიდ.

ქ. მ. ს. — მორ ზანესგა ათფიშრედმარე?

მ. გ. — ჩ'ოთფიშირედ, იე! ლიშდებო ჩუმიხა, მარე მი სოშილ მაცლენი ი ნადუეურს — დეიეგ ბექა სორამდ სომარქუი მინომუს ი მუ-გეწალ ხანდებან. მიდ სომარქუი, მარე...

ქ. მ. ს. — ადგის სოცადუნედმა ლობარს?

მ. გ. — მისანს ე'ოხცადუნედ ადგო.

ქ. მ. ს. — ლანტუე ეჩეანსა?

მ. გ. — ათხე დეიეგ. ეჩხანუ მენწარინ ხაკუ. ლექანა სოლა ლობობ ლანტუ. ლექანაშ ლობარს ლოხუერი თუითმფრინანტარდ, უერტალიოტარდ, ფიშირს ოხსუიტხეო, ამემაგა ერ ანბერდან, ერ ბედუე. აქარალექქუა თითქმის ჩის ე'ოხსუიტხე ლობარ, დანს ოთხანდ. მი მორი გარ ამდაგან. იმეკა უერტალიოტ ხეგურეო, ალარს სოშილ ოხსუიტხე ლობარ ეო. ალი მანს სოხალდა ერქას?! ლექანა თუიობ დეიეგ ლანს ი მისანს თუითმე მოლდე სორილ ჩული. თუი ანანის სორა ქუბანჩარას; ხემუნ აწურანუნს ი ამელეეა ეშუსუ გარ ხეაწურანუიდ.

ქ. მ. ს. — შომა ყუწუილრე ხეზონ ი ...მედე... დეიეგ ლი, ექას ლიგმარი ხაკუმა?

მ. გ. — მარტისგა ხაკუ, მანკუთშეი, აღნარს სეკრეშ ლეწებ, შაკრის სირობ, ქალაქოდე შინა
ეგარნარცანს, ერქანდუე მანგუე ხაკუს, მინოტუ საშდბახ, მარე ლინთეშუა ხეკუეხ მოუარო, ტებდიდ
ჩუათუნურაო ი ეყფი ჩუაღურე მარტრეიქლ...

ქ. მ. ს. — ლინთეშუა დემეგ ანდრისქა, მადეა?

მ. გ. — ქა დემე ანდრო ი ნეი ხეკუეხ ჩუათეარა დებ. ერქანდუე მარტისგა ადამად ეოლეწონე
ჯარ, ეგარნარ ი მოლე სირობ ჯარ ადამად ლეშუდი.

ქ. მ. ს. — ეშუ ლებხენქა დაახლოებით მანუ თუი გედნი?

მ. გ. — ეშუ ლებხენქა, ლახ სოჩა ნაშდაბ ხუდუა, ერქახ ეშუ ერუეშდემეშდლიტრანს
ხეკუეხ ქანაწურანუიდე, მადეი ერუეშდოხოხუშდინს — ექლამ, ზაუხსგა ეშუნ. ქუბანარახ ბახუცა ი
ტარეიდ წერედიანარ ხემუნ აწურანუიხ, ერერუ სოჩა ლადობ ხარს ი ეგარნარ სოჯხი მანარდ,
ტონობით აწურანუიხ. მანხიშ თუიხ ნს ამიდეეა დემე სოკედდ ათხე, ლექუაშუ ქასოკედხ, მარე
ლექუაშუ მინს ქოხეიდხ, მანაუიან ლახ. ქანაარეხ მანაუიან თუი.

ქ. მ. ს. — ესეგი, მანაუი ხერი, ექ თუიხ ქანარეხი?

მ. გ. — ქუბანარახ, ედო ამერუ — დემე; ამერუ თუიხ მარ იმარეხი?! თუი მანგუარ ძუიჩ ხაქეშ
ი... ჩინეშ მანგ ქადძეიორე ი თუიხი ეოხცხეხ ფახ, ოხუშდ თუიშენ ხაქეშლა დუეხ ი მინს იშუიდე
თუიშენ ლი, მანგ ისგუ ჯულუა, მანოკრაქოკოლ, ეყფი. ხეში ოხიუდე მინ მინს, ხეში ნანგერ ადამ
ხგალოხუიქში.

ქ. მ. ს. — ი თოშა ჩიგ ათხე მედურად?

მ. გ. — ეშდორო.

ქ. მ. ს. — აღმარ მანგ იშვარინეხმა მერმა ზაუ?

მ. გ. — ეშუდ ქემშეგარ მინს, ეშუს გარ ოხშეგარნედ; ნს სოჩა ლობარ ნიგხ; ზაუდ ლახ
სოჩა თუიობ ირი, აღმარდ ხეკუეხ ქენშეგარის, აღ ეშდოროიდ ი ეშდოროინექა ერუეშდოხოხუშ
ხეხეხ ერქახ.

ქ. მ. ს. — სოჩა ი ხობრა ლობარ იმ ხაქეხ?

მ. გ. — ლიხ, ეშდორო რამქა სოჯხ, სოჩა დებარს ეშდარა სოჯხ, მუშგარინდ ეშდორომან სოჩა;
ეშდარა რამქას თოდ უმგუერაშდენ, ერქად ლეწები შდენს ი სოლა ლეშგარინი ხარს ერქანდუე,
ქახოხი ი ამლა მუშგარინდ ეშდორორამქიანარ სოჩა.

ქ. მ. ს. — ნაშეშუშ იმეი ჩიხალ სი, მადეი ისგუ დინოლხ?

მ. გ. — ათხე, შუანარს მან გუიხახ, მან ლი წეხ, ექი მანგ რუხოხან მიშუ დინოლხ.

ქ. მ. ს. — ლანუელითეი შერდ იმე მანოქაშუა?

მ. გ. — ათხალდ მეგემე შერდარს ასეუიდან ი ათხე ში, მანგალითად, აღუშინეშ მუდუა, სოჩილ
მარკუ ლიხ აღმარ მეგემეშდ. ლახუს ერუეშარის, ეგარნარ სოჩა ლაშგ ხარს ი ათხე სოჩა ლაშგ დემე
ჯარ, ერქახ ექ მეგემეშითეიხგა ლედიდდ დემეგ ხაქეშ, სოჩა ხახედა ეშთეიხგა ნაშეშ. ში ხობრე
ხუნხუ, ერქა მეგემე შერდ ნულუანდა ნან ეოლესეე ი ექი მთლამანდ ეოქერეშლიდა. ათხე ნან ლახთე
დარ ოხდურეიდ ი დემეგ ნარ ეყფი ლაშგ.

ქ. მ. ს. — ლიხეგუგინიხ სირიმა?

მ. გ. — აღდუე? სოჩა ლაშგ ნარ ი მუშეურეიარობ სობრა, ერქა ხუახეგუგინდ.

ქ. მ. — ნარჩუს სიზრუიმა? იმეი ხანდისდ?

მ. გ. — ძაძთეიხგა ხეურეიარობ ნარჩუს ი ერქანდუე წუნს ხუნდისდ ექიქა, ბანხ. მანკუთ
ძაძიხგა ხეკუეხ ჩუადგენწვარინეხ ლეშუიქე თაშ ი ერქანდუე, მანოკ ნულუა, ეშთეიხგა აღიხ
ხგანუნდისდ ი ექიქა მარლახ ხუაღურეიდ, ერქანდუე მანოკ წუნ ესდი.

ქ. მ. ს. — მანუ ხანს ჩიხ ძაძიხგა?

მ. გ. — სემი-თეოსტუ ლადელ, წივი უი ნიზ, ერქანდრე მანკიკთე სუნდისდ, რუიდ სუნანიდ ი ერქას რუდემის-იდუნაში ი სორა ნარჩუ ხეფსი. ბოქკილარ სულუნანდს ჩუნიენლდ, ათხე ფიცრიშ მანკიკარ სულა.

ქ. მ. ს. — გ, ბუეუინს სუნატულიოდ ნანჭუბერს'.

მ. გ. — გ, ეჩი ათხანერუ დანს სულა. ჩუინალდ სოშილ ლეგუზერე ლანს. ერანთხე ლალდერიშდ სულუნ. სელგანარს ათხელდ მეგემე ბოქკოლოთემაგა სუნდისდად, მარე ათხე ჩინემ ალი ადბინე, მლასმასიშ ბოქკოლ სულა ი ეშთემაგა სუნდისდ.

ქ. მ. ს. — წანთ ჩოგხა ერემაგა?

მ. გ. — ალუშინიშ კასრულუდარისგა მადეე მალიროფანი... ობანუ ლაშე ათხე დანს ნარ. ეშდორი კალბეტ სოგდა მიშგუა დის, ეშდორი სელგინ ესხრი ეშხუ კალბეტთემაგა, ერმარს უბუნგუერშლად ი ერქანდუნანდ ჩუენარშუე ი ათხე დანს ხარ ეჩუი ლაშე ი ეშდორი კალბეტო დანს სულა. კასრულარ ქანარს ათხე.

ქ. მ. ს. — ნაშუგუნენა მანჩანთქუა ხოშა მენწირდ ქორისგა, ქუთ ჩი გუნანთქუა, მარე იშგენ?

მ. გ. — გ, მანგ, მარენენ ი ლეგეე ი ქუთუნარ... მეგანდ დირილდარ ხალანტ მიშგუე ბოფშარს ათხე ი ალის სშირდ სუნსეი.

ქ. მ. ს. — ალი იმეი ისეი?

მ. გ. — იმეი ი ხინკალშდ ფორმად, თანს სუნდის ი უიქაქა შაქარს სუნაშდ, მეგანდ დირილდარს სუნატულიდ.

ქ. მ. ს. — შაქარ თანთემაგა ხაკუა?

მ. გ. — საფურ სომ ლუბერდ ჩელენენი, ერის, ხინკალს ერ ლეროდ ამ ფორმიშ მუქუდარ, თანს ესდინე ეშთემაგა, სორილარს უნანბინე ი მეგანდუნდრე შაქარს ესშიდეეი ი ლეცტეი შენანდ ექაქა, უნინი ეჩი, სორა ლი ერქას ხერ. სოშილ მენწირდ ნანქეთქუნ, ლერჩაბას, ამიშ ლისეი.

ქ. მ. — შიე მალანტ გუნ, მარე შაქარურ, კარანჭუე გარ სუნასეენე.

მ. შ. — ჭიშდურარსი ჩიგარ სუნანეე, კუეცენე ჭიშდურარსი მანთქუა ში.

ქ. მ. ს. — დემე მასმა დეამეშუნექა. მიშგუა დი ანეე ობანუნ ი შიე მალანტ გუნაშიდ.

მ. შ. — ალიე ლერჩაბას ნანთქუა; კუეცენე ჭიშდურარს ლეეაბას იშუინთოდ გარ ნანთქუას. ერმარ სიშინდიშ ფექეშს გარ ანეე.

ქ. მ. ს. — ი ...მედე..., ფეტურანუ?

მ. გ. — ფეტურანუ ი გიმბში ქუთარსი ჩიგა სუნანეად ი ჭიშდურარსი ჩიგა ნემთქუნ.

ქ. მ. ს. — ჩულუნანსა ათხე?

მ. გ. — გიმბანუ რუნულუნანდ ათხელდ ი ათხე დემე სულა, გიმბანუს დარ ალჩი ათხე ხერ.

ქ. მ. ს. — ფეტუ დემე ჩილაშასა?

მ. გ. — ფეტუ შუნანენე ანდუნანდა. გიმბანუ ანტიას ჩიგა რუხოსდა, ამექა ჩი ზურალს დემე ხოზ ალი... ათხე ეშხუ-მორი წან ლი, შიე დემე მულა, ედო გიმბანუ ი ფეტურა ჩიგარ რუმიდა.

ქ. მ. ს. — გეგ, გუნ სორა ლი განსაკუთრებით ლემზირართე ი ...მედე... ლეგუნე?

მ. გ. — ლეგუნე ნანთქუა...

ერელექუა ცხეე ლანსუ ერქად ი მიშგუნადის ი მიშგომუს ოთშანუნას. უსგუნა გენალ სორდად, ურუნულ დინა ი ეშხუ ნალურთე. ნან მანგ ლაგას ანგენეს, დინა ი ნალურთე მანგ... ათხე მანგ ლაგას ლეგუნე სუნად ი მინ გარ არის, მარე უურადლემა მანარდ სულა, ხან ნან სუნაროდ, მიშგუე ჩიშილ ლანს ქორს დემეგ არი.

ქ. მ. ს. — ურუა ლეგუნ ლის ისეეა დი ი მუ?

მ. გ. — უსგუნემიდაარა ირი მიშგომუ ათხე, მიშგუნა დი ხოსრა ლი ურუთსუ ზანუ

მიშგომეშ. მიშგომე ათხე ლახუნს სარი, მასწარდ ნწყუიდ ლი, მარე ამიშ ქუინს სოგხ, ა, სგომარეი ერ სრის. ათხეი ეჩრეუ სრის, სგომარეი; ნაჲ განხენ სხუად. მიშგუე ჩიმილს სემი გეზალ სორი, ექარო ითურის; თელდგრა მირი არღულოანრე ჰასუიშ.

ქ. შ. ს. — ხედა არღულოანრე ჰასუიშ ლი?

შ. გ. — ჩანრიკრე. სორა თელდგრა მირი ტკისდ. უოხუშდ ლაწდილა სხუიდი ი მეუსგუნიდ ექო ნიშეილა.

ქ. შ. ს. — სგაჲ სორა ლანსმუნა სიდი.

შ. გ. — უოხუშდ დინამსგა მიშგუე დის ი მუს ექი სოცხას ექლამ ნიშგემდ.

ქ. შ. ს. — შან ხაუნა?

შ. გ. — მარინა. ერა ბოფშარდი ქადზგარე უმადლეხ, დორიდი, ი მესემ ითური უკუნი. ექარო დემე ხარს თიმქევი ამერე, ეშუხ ლადედ დემე ლის ქამერდი დლახენქა ლიშმალუნდრე.

ქ. შ. ს. — ათხე ისგუადი აღ ლილგომლოშ გუნიშარს იშუდუნემა? მანუ სექიარი!

შ. გ. — მასწარდს იშეერალ, მანკუ ფიცარისგ ეხერ ოხურდად.

ქ. შ. — გეზლანგეზალ უოშა სორის ისგუე დის ი მუს?

შ. გ. — ეშდსემი.

ქ. შ. ს. — აშირდოღუ ათგენენან! გუნიშდი ბედნიერ დადა ი ბაბა ლგმარს. მერემ ქორ ფიტარიშ ჩიგხმო?

შ. გ. — ეშუხ სოშა ქორ ფიტარიშ სიგ ი მერემ — შეგემ ქორ ი კუნხა.

ქ. შ. ს. — უო, მასწარდ ლგლგომალე ლგმარეხიდი.

შ. გ. — მასწარდ სხუიდი ნა ი ლუმშგუნიარი მასწარდ სხუიდი ჩიგარ.

ქ. შ. ს. — სორა მენხელის აშ საჲუნა ნალს. ქახსლდი, სოშა მენწირდი ჩი ფიტარიშ ქორარ სოგ ი იმხენ სანდუნეიშ ბან?

შ. გ. — ნიშგე სოშოლუხენქა მისა, ერე ერქას აშ სჲქმას ჩამგ რიყიშ ბანს კაჲკოლშუ ი ამნოშუ ილგომალდახ.

ქ. შ. ს. — სურეუ გარჲ მად ირიუა?

შ. გ. — გარჲ იშვი მად'ირიუ? ათხე ლახ ქაიტყვი ქორ, ექის დემე სხუაცუმიდ-ნა-ეი, ერა ლიცუმი ნარ გარჲ ი ამიცვლ ქორარს მარ აღგემ? უოყალ სულწანდახ ერქახ ი ექნოშ იცუმიშხ კირიშ მჲქაფ. ცემენტიშ მჲქაფდ. მეგემს ერ შ'იგამდახ, ერქანდრე უოყალშუ შ'იცუმიდახ.

ქ. შ. ს. — თუითონ ბანს იმნოშ ოგმუნეიშ?

შ. გ. — კირშუ, კირზაჲოლ ლანს სოფელ ჩინს.

ქ. შ. ს. — აჲა, კირიშ ბან წუანდა, მანუშლი, ერჩრე.

შ. გ. — უო! კირი'ოშ ბან წუანდა ერხენ ი ერქანდრე კირ დემე წუა დლახსგა. ამერეუ ანხეხ ლანკირ, მარე მასწარდ ჰირ საკუ ექი ლანკირს, ჩიქი ლიგემს ი დრე ლიშხის კირიშ.

ქ. შ. ს. — უობაშ ლილმესგი ი უობაშ ჰირ ი ლიშდამ საკუ.

შ. გ. — ეშუდორი ლადედ სეკუეხ ლემესგ ჩუ-ნომეგ-ადგე ეშუ წუთს.

ქ. შ. ს. — ლიშხის სხინისგ, ერქახ, მადეა?

შ. გ. — სგა-სეკუეხ-ნახგურდი, სანდმესგიდი, ერქა გარ ისეი კირ, ექუხ ჰირ საკუ ერქა ქალიშხის.

ქ. შ. ს. — სონგუჲა ირია კირშუ ნაგემ?

შ. გ. — ქორს ნაშინუ კირშუ ნაგემ სონგუჲა ი სორილ ეხერ დი. ერქა ჩინი კირზაჲოლხენ ახდუნდა ჩის ი ათხე, ლიშმალუნდრე, მარ აღრგენ ერსაჲ?

ქ. შ. ს. — ჩინ ათხე ექმარე ლი, მადეა?

შ. გ. — ლანდი ჩინ აფსწარს სულწან.

ქ. მ. ს. — შუანარცხა აშ ერეჩუ?

მ. გ. — მე, რინ მერხეულუნდუე ლი შიშღ. ჰედითხ ერქა კირს ამერუ, შუაუან ძვიდს ლანსუ "კირწაუოდ" იყდიდა მანგ. ერქა აუტობუს რეჩარანუიდა; ეშხუ მეშოკს უწხუციდნანს, ეხე ნანს ქაქად. ჰამს რეადრგანს რინთე ი ნებოზს კირს ქორთე ვიდანს, ათხე კირ მადეი...
ქ. მ. ს. — სგა დარ გუინინ, მადეა? აშუ სუიოდ ბად ქარს, ამედაგა მანგ ფორმა ხილ ანდრი, მაუშლი, მადეა?

მ. გ. — მანგ ფორმა ანდრი. ჰებ ი მანგ რუნოგ ნან ხილარ. ათხე მისანს დემე ხეშან ალის, ა, "შამანსკის", ედო ტონობით ხეშანდა, ტონობით რისგ ნედრუანში ამეი, ა, მან ხეშანრიდ, ქა-დემ-ჰედიდ. სერ ლიპარეხისი უინაუარ; ალიმანგ ქორთულად, ალიმანგ ხილ, მანგ ამეი იდრუანში უჰუდიდა.

ქ. მ. ს. — ერქად რეჩელუნდანს ბანართე დეჰუდიდ?

მ. გ. — სოხუთერქა ნიშეგ სოშოლუს რეხედუნდანს, მადეა მანქანოდ ანდრადან ი სგაობრედიდას ბარუენს, ქორთულდს, რისგს — რიგუაშ, ი ათხე რის ამეი ხედრუანში ამერუშ მოსაუბლ მანგ... ამეი ლი, მან მისა, ხეწეულაუეილდ ი...
ქ. მ. ს. — დლისგა ლიცხუბადე ი ამქალიბ რიგარ ხემთქუნს ი ათხე იმეი ლი გუეშ?

მ. გ. — ათხე ეხე ხან ლი, ამერუ ლიცხუბადე დემე ხანსუა ი აშ მი ხეშედადანს სოხუმს, ერქას დედხუბანს ეშხუ დინა იურა რიფლიანდ, მი რუმიორანდა, ეჩი. შიშეგუა ხეშედადანს, უიქაქა იზგა, მეორე სართულუე; ეჩი მიშეგუაცანან სორამდ არდა ი ექლა აშხუ ლადედ მანქეი ამნემ, იურად: "ხე ეხერ ლამხუ ლარგადიდ ესერ ი ლგდრიდ ესერ იმთუალე მანქანოშ". აღ დინა ჩი გარ არდა ქორს ი სგ'ოსგურდად ამიშ, იურაშ, მანქანათე ი უ'ონტუნდდ ამხანუ, ა, მერხეულთე; ერგნ უიბოშ ლივდს მი დემ ხეჩიოდანს, მარე ალი თურმე ვილგმარე ლგმარელი, ა, ამიშ ლანათე.

ქ. მ. ს. — ლანარგდინემა ერქად?

მ. გ. — ერქად ხარგადიდა, მე, მარე დინას დემე ხეკუნდა. ერქანდუე უ'ონტუნდდ რინთეი, აღ მარა რულგეგემაუე ხარენა ლიცხუბი ი მუცხუბა სგანანერინა დორი მანქანა ადამდ.

ქ. მ. ს. — ა, ნანკდ ქეჰამსა ექმარ?

მ. გ. — ნანკდ ნანქმინანს დეშეგი. აღარ პირდაპირ ლეჰუნანდს დნლთე. ერქა მი მახე მერდე ხუნს სოხუმთე, ბეღუშ გარ ხუნს, კლას მახე ლგზგარე მად ი მანოდ რეხემნ? ამეი ენცხუნანს ერქა ნანა შუბლაქე. იურა სოშილ ლანს ერანდ ი ეჩი ჰედუ სოხრა გა დინა ლანს, ი პირდაპირ უ'ანვიდს ეჩი ლეთ; მამ იმთ'ამგუშუდაქა?! ნანა მი მებურგან, დინად სოშამ მი ხეხისდოკალ, ეჩა შუობლარდ მუელენიდა. აუთო პირთელის ქორთედაგა ანვიდს-ალ-დინა-სგა, მი დემდად ოთიგნ ეჩი ლეთ, თხუმიდეთ ოდაგარ; მიშეგუ დედადშეგუ ხეარად, შანგს. მთარობისგა ქალგრიულე ხადს მისა ქორშარს; უარეი ლგდანს, მარე ერქანდუე სერ ნანა უ'ანნანქუ ი ექალი სორა ჰანუ ათმარქუნ, ნათორ მარე ლი, უმადლეს განათლებულ ლი, რინარ სორა ი ი ლადი ქიამ კმაყოფილ ლი.

ქ. მ. ს. — ლეჰდგარად მან დემეგ ოხვად!

მ. გ. — ლეჰდგარად მადეა ლანდუნად სულუას ლანდი ეჩა თხუმი მირა ჰანუშეი ქორშარს.

ქ. მ. ს. — გეზად უოშა სორის?

მ. გ. — დორი სორის. ერქას მი მუელ ოპი! ერანდ სოლა მანგუეშ მიპია მიშეგ ლირდემსა!.. დინა მიშეგ ნანვრის ლანს ქორხენქა ი...
ქ. მ. ს. — მარე სიამ დემეგ რანლენა-სგეხანაუ-რუ.

მ. გ. — მი დემე მისალდ, ედო ერქა დემის ხეატილიდანს-ეჩი-დინანს-ქა. ერქანდუე მირა ქორშარს მანთელინანს, მეხუნანდანს; მანარდს ისდიკალდანს, მანარდს, მარე ათხე სორამდ სულუას გუეშ ი...
ქ. მ. ს. — ათხე მანქმარს ირის.

მ. გ. — ხოჩა ხეხუ-ჰვამ ლის.

ქ. მ. ს. — იმეგ იზგეხ?

მ. გ. — თბილისის პრის ათხე. იურა ჩოფლიან იმე ხეხუდბო ათხე, დეე მისა კანდლად, ერქად ბაზანუ უფროს ლან დანდრას.

ქ. მ. ს. — ჯაშვიდ მარ დანლისგა ექვომ ნაცხუაბ, ერე ქ'ოთინდინიუნ დინა?

მ. გ. — ათხ'ამქალიბ ფიშირაბენ ლი, მარე ლიშუანისგა — ხოხრა. ჯანაცხუაბს ქორთე დემე ლიტხედსგა, შგუთირდ გუბაჰალი. მუშუან მარე მავინე სბეტაკ ამნარ ლი, ს, ეშხუ, ნაცხუაბს ქორთე დემის ლგბადეე ი მერამე, ნაწილს დემის ლგბადეე თელღჯრად. მერმად ლიწილანლ შგუთირ გუბაჰა ნა.

ქ. მ. ს. — ისგუა დი ლგნშან ირიბა?

მ. გ. — მიშგუა დი ლგნშან ლანს, მიშგომუ ერ ქართ'ანად, დორი ზანს ხოლლით. ქუერწილ ერქანლდე ხადს.

ქ. მ. ს. — მოლე თბანუ ხანლს დემე ხოსდი მი ლანო ამერუ.

მ. გ. — ათხე, ლიშმანლდე, ჩის ხამქირ ლიქედ დანლთე, თანანლისგა ლიქედ ხამქირს ჩის.

ქ. მ. ს. — ნანი ემხუ წუალება ოხფასედ ლათ.

მ. გ. — მასნარდ გარქ ლი ექლამ! ქეყლინნი ა მად ქეყლინნი, ექლამ გარქ ლი თანანლისგა ლიქედ.

ქ. მ. ს. — ათხე ამელექქუა ამგუნ თუალანუ ყუაუილარ ქიგ კერკანდ, აღმარ ისგუ ნაშდაბუ ლის ა ისგუ დინოლე?

მ. გ. — აღ ყუაუილარ მიშგუე ი მიშგუე ხოხრა დინილანუ, მაგლანუ, ნაშდაბ ლის. მიშგუე ჰვანსი მასნარდ ხალანტ ყუაუილარ, მანუან ყუაუილ, უოთანსი ყუაუილ.

ქ. მ. ს. — ათხ'ალის მან ხაფხა, აღ ყუაუილს?

მ. გ. — ციცინათელა. მოლდარეთხენ ემვიდხ აღ ყუაუილ.

ქ. მ. ს. — მარდ ნქვიდ, მოლდარეთხენ მარ ქირი?

მ. გ. — მიშგუე ბიძაშვილ ლი მოლდარეთხენ ი ერინემ ემვიდ. მან მისა, ყუაუილარ მანგ ჩუმალანტე...

ქ. მ. ს. — გუნ ხოჩა თუალანუ ქარ ჰანუ-აგამ, ბანქ ხოლა ლი.

მ. გ. — ლესყიბ მასნარდ ნარ. რემონტ ხეკურეს ოხბინად, მისან დეე, მარე ზაუდ რემონტ მაკურ ი ნადრუურს ქახუნჩიდე.

ქ. მ. ს. — გუი ხარ იშეშდ, ხორი მარ ექკალიბ?

მ. გ. — ხერდი... მაკუ, დერ ქ'ოთიბუ, ეშხუ ალი მირი ნადრუურ ი...

ქ. მ. ს. — ნახუნსერ ქარმა მუშნი ირი ა დემეგ ირი მუშნი?

მ. გ. — მი ლემქედნი, მუშუნგენქა დარ მაკუ ი ათხე, ქი დემე ნორი, ერქა მირ ერუა ხეკუდი, ექას ნანდე, მარე მი მუშუნ მიცხა, მუშუნხე მუშუნ ხოჩა ჩიგარ; ჩიყე მუშუნ მიცხა ი თელღჯრად...

ქ. მ. ს. — ხოშამ ხოსყის უშხუარ. გუიშგე წესარს მასნარდ ლისყი ხაკუ, ეტყობა ი... ქი იმყე ტული დეე, ხაკუ როქმა მუშუნ?

მ. გ. — "ერუა მაკუ, ექის ეხერ ჰვიდეე", — ექის ტული ი აღარს, ბოფშარს, ერექაშარს ხოშილ ხალანტ ათხე, ქალანქიშ დინოლ.

ქ. მ. — იშახუ ხარო, ხად! მასნარდ მაქუმარ!

მანანა გურჩიანი-ქალდანი, 38 წლისა
აჭარა, 2007 წ.

მ. გ. - მე ვარ მანანა გურჩინი, ბორისის შვილი. დავიბადე აჯარაში, ოცდათვრამეტი წლის ვარ. სკოლა (რომ) დავამთავრე, სოხუმში ვსწავლობდი საეპატროზე. მერე სკოლაშიც ვმუშაობდი, მთაშიც ("მთასაც") ვყოფილვარ.

ქ. მ. - რამდენი შვილი გაყავს?

მ. გ. - მე მყავს სამი შვილი, ორმა წელს დაამთავრა ("დაამთავრეს") უმაღლესი.

ქ. მ. ს. - გოგოები არიან თუ ვაჟები ("ნა-ვაჟებნი")?

მ. გ. - უფროსი შვილები ("ბავშვები") თბილისში მყვანან. მე და ჩემი ქმარი და მაგდანა, უმცროსი გოგო აქ ვართ, სახლში ("ქორს-"). ჩემი ქმარი სკოლაში ("კლას-ს"-ზე) მუშაობს. ახლა უფროსებმა დაამთავრეს ("დამამთავრეს") სასწავლებლები და მინდა რაღაც სამსახური ვუშოვო ("მოუშებნო") ამ ბავშვებს - მაკას და ბექას.

ქ. მ. ს. - ვაჟს რა სპეციალობა აქვს?

მ. გ. - ეკონომიური, გოგოს - იურიდიული; სექტემბერში უნდა აიღონ დიპლომი ("არიან დიპლომები-ის" ა-მ-კიდებ-ულ-ი"). საბუშაოს თუ რამეს ვუშოვი, თუ არადა მაშინ დალში ცხოვრება ("ყოფნა") არც უნდათ, უმუშევრად რა უნდა აკეთონ ("გაა-წყონ") აქ ბავშვებმა?!

ქ. მ. ს. - საბუშაო ("სა-თიბი") თუ ექნებათ, მაშინ?

მ. გ. - საბუშაო თუ ექნებათ, მაშინ აქ დარჩებიან და თუ არადა არ აპირებენ ("უ-პირ-ი-თ") დარჩენას. აწი უმცროსი გოგონაც (რომ) დაამთავრებს სკოლას, იმის გაშვებაც მინდა თბილისში და მაშინ ესენი, აი, უფროსები აქ, ჩემთან, (რომ) იყონ ("იქნებიან"), ის მირჩევნია.

ქ. მ. ს. - პატარას სად ("საით") უნდა ჩაბარება?

მ. გ. - მე რა ვიცი, ხან რაზე ამბობს და ხან რაზე, მაგრამ უფრო ის აინტერესებს, ე, კომპიუტერები, და გაუშვებ იმაზე. დედაჩემი და მამაჩემი ორივე აჯარაში მყავს მე უფრო ხშირად მათთან დავდივარ და მაშინ ესენი, ა, უფროსი შვილები ("უფრო დიდები") აქ იქნებიან.

ქ. მ. ს. - ვისი ასული და ბაღიში ხარ შენ?

მ. გ. - მე თვითონ გურჩინი ვარ. ნარსავიძეები არიან ჩემი დედულები. მამაჩემი არის გერლიანები-ის ბაღიში, ჰოდა, მეორე ბაღიში ვარ მე გერლიანები-ისა. ახლა მთაში არიან დედაჩემი და მამაჩემი, მინერალურ წყლებზე ("სიმ-ურ-ებ-ს"-ზე). ბავშვების დარღვი გაქვს ("ბავშვები-იც მს-სკენ-იან") - იქით ("ი-მ-ის-ზე") რომ არიან; ჩვენ რომ სახლში ვართ და ასეთი მდგომარეობა გაქვს აქ, გაურკვეველ სიტუაციაში რომ არის ("ალაგას რომ არასკენ ადგას-ს") აღამიანი ("კაცი"), მაშინ ყველაფერს ფიქრობ. მე აქ მირჩევნია ბავშვები, ჩემ გვერდით; იქით კიდევ უფრო მაღარდებს ("მა-გუნ-ებ-ებან").

ქ. მ. - რა თქმა უნდა ("ასე იცი")! თანაც ასეთი კარგი ცხოვრება ("სახლობა-ყოფა") გაქვთ, ასე კარგად ხართ მოწყობილი ("გულად კარგად გივისთ ყველაფერი დამუშავებული < გა-თიბ-ულ-"). თქვენ თვითონ არასდროს არ გიფიქრიათ ("და-გ-ი-სკენ-ია-თ") აქედან გადასვლა ("გაწე-ვა"), ხომ?

მ. გ. - გა-დასვლა-არა ჩვენ ომის შემდეგ აქ ვართ, არსად წავსულვართ ("ვართ წასული"). ბავშვები სხვაგან სწავლობენ, თორემ ჩვენ აქედან არ აფერილვართ ("ხელი არ აგვიღია სამოსახლოს"). არც მაშინ შეშინოდა არაფრის და არც ახლა შეშინია; მაშინაც სამსახურებში ვიყავით, მეც ვმუშაობდი მაშინ, მაგრამ მას მერე არ ვმუშაობ და, რა თქმა უნდა ("ასე იცი"), მხოლოდ ვრთი კაცის ხელფასზე უფრო უჭირს ("გარჯა აქვს") აღამიანს, ამას რა ლაპარაკი უნდა! ისე ნამდევ არ ვემდუროდით ბედს ("ე-მ-დურ-ებ-ო-დი-თ"), არც შვილები ("ბავშვები") და არც მე და (არც) არაფინ საერთოდ. რამე განსაკუთრებული ("უ-გ-კალი-ზი-ი") მდგომარეობა რომ გექონოდა ("გვექნებოდა"), მაშინ არ ვიქნებოდით აქ. ზოგიერთები გადავიდნენ, მაგრამ ჩვენ ვაგრძელებთ

ცხოვრებას ("გმოსახლეობთ"), არ ავიყარეთ.

ქ. მ. ს. - თავი ირჩინეთ ("სული დაიტოვეთ") და არ დატოვეთ აქაურობა ("აქ").

მ. გ. - არ დატოვეთ აქაურობა ("აქ") ერთი დღეც კი იმიტომ, რომ არ გვეშინოდა არაფრისა'. როგორც ახლა დადის ყველა (უღელტეხილზე გადადიან - გადმოდიან), ასე იყო მაშინაც. დაფიქროდით და ახლაც ასეა. ამის შემდეგ - სოხუმში თუ იქნება შესაძლებელი წასვლა ("საგზაო"), რა თქმა უნდა ("ასე იცი"), მაშინ უკეთესი იქნება, აბა რა იქნება?!

ქ. მ. ს. - თუ არადა აქედან ("აქედანის") გზა მაინც კეთდება ახლა.

მ. გ. - აქედანაც თუ გაკეთდება გზა ("მო-უწყობა შუკა"), მთლად უკეთესი! მაშინ რატომ აიყრება ვინმე? თუ გზა არ იქნება, მაშინ ყველას გაუჭირდება ("გარჯა ექნება") აქ, უღელტეხილზე ბავშვების დარდი გაქვს ("გეგუნებ-ა"), როცა მიდი-მოდიან, თორემ აქ როგორ არ მიჩვენია ("მერჩივნება")?! იქ ერთი ვირჩინოთ თავი ("დატოვოთ სული")?!

ქ. მ. ს. - ეცერში თუ ყოფილხარ - დედი'ს მხრიდანაც გვეალება და მამის მხრიდანაც.

მ. გ. - ჩვენ ეცერიდან ვართ. იქ მყვანან (ნათესავეები), როგორ არა, დიას! ბავარში ("ბავარ") ცხოვრობენ.

ქ. მ. ს. - შენ თვითონ ხარ ნამყოფი ეცერში?

მ. გ. - ეცერშიც ვყოფილვარ, ერთხელ ("სხუა") ვყოფილვარ, და ბეროშიც ვარ ნამყოფი.

ქ. მ. ს. - ბეროში ("ბერო-ს") ვინ გაყავს?

მ. გ. - ლემინის ქორწილში ("ქორ-ის-წულს") ვიყავით წასული.

ქ. მ. ს. - დედაშენი და მამაშენი დადიან ("ეკარებიან")?

მ. გ. - ყოველთვის! მამაჩემი ეცერიდანაა, იქით ("იქიდან") ჰყავს ყველა, და დედაჩემიც - ჟარიდან.

ქ. მ. ს. - მამაშენი იქაა დაბადებული ("ნათენები არის"), ეცერში ("ეცერ-ს"), თუ აქ?

მ. გ. - ის აქ! ესენი დიდი ხნის გადმოსულები ("გად-მო-მ-ქ-დარ-ო") არიან აქეთ, ბაბუაჩემის დროიდან. იქიდან არიან მოსული მისი შთამომავლები ("ნაბარტყი"), ესენი აქ დაბადებულები არიან. ეცერში მიწა მაშინ კი ("ქე") ჰქონდათ.

ქ. მ. ს. - ზოგს ახლაც აქეთ მიწა სვანეთში, აქაურებს.

მ. გ. - მე ქალდანებში ხომ ვარ გათხოვილი? ამათაც აქეთ მიწა მუღასში, ჭოღაშში.

ქ. მ. ს. - ზემოურებსა' და ქვემოურებს თუ გქონდათ ერთმანეთში დავა ("ცილა-აობა") ან ხუმრობით ("ლაყაფით"), ანდა მართლა ("მტკიც-ეღ")...

მ. გ. - ხანდახან ლაპარაკი მოწყებდა ხოლმე ამაზე, ახლა, ზემოურებიც ახსენებენ ქვემოურებს და ქვემოურები - ზემოურებს, მაშინ მეც ყოველთვის ქვემოურებს ვეკომბავები ("შე-ე-ე-ე-ე-ე")...

ქ. მ. ს. - შენს შეილებს ახლა... "ბაღს" ზემოური ლაპარაკი ურჩევნიათ თუ "ბაღს" ქვემოური?

მ. გ. - ორივეს ლაპარაკობენ, მაგრამ მეტწილად "ბაღს" ქვემოურად.

ქ. მ. ს. - დედის ენა უფრო ისწავლეს მაინც.

მ. გ. - ჰო, ჩემს ენაზე ("ენა-ს") უფრო ლაპარაკობენ ესენი, ბავშვები.

ქ. მ. ს. - ამდენ ხანს ბაღსზემყოფელებთან ყოფნამ ვერ გადასწონა ("გოგორია"), არა? მაინც "ბაღს" ქვემოურად ლაპარაკობ. რამდენი წელია, "ბაღს" ზემოელების რბალი ხარ?

მ. გ. - ოცდახუთი.

ქ. მ. - ახლა გაისვენე თქვენი მთაში ყოფნის ამბები ("მთობა").

მ. გ. - მეოთხე კლასში ("მე-ოთხ-ე-ს-ში") ვიყავი, პირველად რომ წავედი მთაში. პატარები ვიყავით მაშინ და მუავე წყლებზე და ხეარაშში მხოლოდ ჩვენ ვაწერებოდით ("ვა-დგ-ამ-დ-ო-თ სა-დგ-ომ-ს") ყველაფერს, ახლა დიდი გოგოებიც ვერ მიდიან მთაში და არც მიდიან.

ქ. მ. - არც იციან წველა ("ჩიგ-ვა").

მ. გ. - მოწვევლით კი მოწვევლიან, მაგრამ მაშინ ჩვენ რომ ვწვევლიდით, ისე ვერ აგვარებენ ყველაფერს ხვარაში ("ხვარა-შ") მხოლოდ ცოტა ხნით ვწვევლიდით ("ე-ღ-გ-ებ-ო-ღ-ით") და შემდეგ ყოველთვის მთავრად წყლებზე გვეყავდა დიდხანს (საქონელი), სამი-ოთხი თვე მაინც გვიწვევდა ("მოგვლივს") იქ ყოფნა. მთავრად წყლებზე აფხაზებიც იყვნენ მაშინ, სომხებიც იყვნენ, სამასი კაცი ყოველთვის იკრიბებოდა.

ქ. მ. - დამსვენებლები?

მ. გ. - სამთო კარგებს აქირაგებდა ჩვენი ხალხი მაშინ, ახალ კარგებსაც ("პალატკებს-ა'-ც") დგამდნენ, თვითონ ("მათ") მთავე წყალი ჩაქონდათ. ამ მთავე წყლის სული ედგათ აფხაზებსაც და სომხებსაც; მოხუცები ამოჰყავდათ მანქანით, ისე ცუდად იყვნენ, მაგრამ უკან ფეხზე (რომ) იდგნენ, ისე მიდიოდნენ. აბაზანების მისაღები ("სა-ოფლ-ე") ვეძა ცალკე არის და მეორე - ცალკე; კუკის ან თირკმლების ("ჭაბ-უ-ის") ტკივილი ვისაც ჰქონდათ, იმ მეორე მთავე წყლით იკურნებოდნენ. ახლაც ასეა, მაშინდელი შეწვევლით სულ ვერ ვწვევდით ("ე-ღ-გ-ებ-ით") ვეძის გარეშე. დამსვენებლები იყვნენ ივლის-აგვისტოში, სკოლა ("კლას-ი") რომ იწყებოდა, მანამდე იყვნენ და შემდეგ მიდიოდნენ, მინერალური წყალიც მიჰქონდათ. მთებიდან ჩაი მთლიანად ჩამოტანილი ჰქონდათ აფხაზებს, სომხებს, მთის ჩაი რომ არის, ის. დასამწინებლად ("ამოსაბრუნებლად") ბუერა მიჰქონდათ ქვემოთ სომხებს ტონობით. იქ მალაზია იყო და მე მალაზიაში ვემუშაობდი. ბუერას მეც ვამწინებდა, ის კომბოსტოზე უკეთესია, თორემ უარესი ("უ-მ-ღ-არ-ე-ს") არ არის. სტიმბარი კურორტი იყო, აბა რა?! - აფხაზებითა და სვანებით სადღე იყო ("იყვნენ") და ყველას კარგი ცხოვრება გვექონდა, ერთმანეთის გარეშე საჭმელს არ ჰამდნენ ("დაპურდებოდნენ") აფხაზი და სვანი. ორასი კაცი მაინც ჰყავდა ნაცრობი მამაჩემს, აფხაზი. ყველასთან კარგი ურთიერთობა გვექონდა ნამდვილად! ახლაც ასე ვახსოვართ იმათ, აი; ყოველთვის კითხულობენ: "ცოცხალი თუ არისო მამაჩემი ("სული თუ უღდა-სო მამაჩემს")?

ქ. მ. - გვარები თუ გახსენდება მათი?

მ. გ. - ხარადები იყვნენ, ჯოკუები იყვნენ, ვინ არა!

ქ. მ. - სიძე აფხაზი გყავს, ხომ, დის ქმარი?

მ. გ. - სიძე აფხაზი მყავს, ფარულაია, მაგრამ დედა რუსი ჰყავს იმას, ლენინგრადელი.

ქ. მ. ს. - შენი და იქ არის ახლა?

მ. გ. - ჩემი და იქ არის, მაგრამ ესენი თითქმის გაქართველებულები იყვნენ, მხოლოდ კართულად ლაპარაკობდნენ შვილები და თვითონაც, ახლაც ასე ლაპარაკობენ, აი, ირინა დალში მანამდე დადიოდა, მაგრამ ახლა აღარ დადის და არც არანაირი ურთიერთობა არ გვაქვს.

ქ. მ. ს. - ეერ დადის თუ რატომ, ისინი უშლიან?

მ. გ. - ერთ-ორი წელია, არც მოსულა ("მო-მ-ქ-ღ-ომ-ი არ არის") და არც კავშირი გვაქვს, რაც ეს დაძაბულობა დაიწყო.

ქ. მ. - სვანობის გამო აფხაზებთან ურთიერთობაში პრობლემები თუ ჰქონია რამე?

მ. გ. - არაფერი.

ქ. მ. - შეილი რამდენი ჰყავს?

მ. გ. - ორი შეილი ჰყავს, ისინი სოჭში სწავლობენ, გოგოც და ვაჟიც...

ქ. მ. - სტუდენტები არიან?

მ. გ. - გოგო სტუდენტია და ვაჟი, მგონი, მთავრად კლასშია წყლს.

ქ. მ. - ახლა ისევე, აი, ხვარაში დადებურდეთ! ...ისა... მინერალურ წყლებზე ვყოფილვარ, უღამახესი ბუნებაა.

მ. გ. - ხვარაშისნაირი მთა არ არსებობს საერთოდ; საძოვრადაც ("სა-ციოხ-ნ-ად-ა'-ც") კარგია და სილამაზითაც ("თუალ-ად-ა'-ც"). ძველად საომრად იქიდან გადადიოდნენ თურმე ესენი,

აი, გერმანელები. მაშინდელი ძველი კოშკები ისევ (“ასე”) დგას (“დგანან”), შემდეგ იქ აფხაზები აღიორნენ სამთოდ. აფხაზებიც იყვნენ მთაში (“მთობდნენ”) და მეგრელებიც. ახლაც დგას ქვის კარები, ხვარაში ატებული (“ნა-გებნი”); იქაურობა მთლიანად ვაკეა და ახლა ამ მთაზე ხომ უნდათ...მის... სათიხლამურო (“სა-ღებუბო”) ბაზის გაკეთება. წელს ჟურნალისტებიც იყვნენ აქ. ალაურ ზონაში, და ბანაკიც გახსნეს.

ქ. მ. - დღეს არის იმის გახსნა, არა? პრეზიდენტიც მოდის.

მ. გ. - პრეზიდენტიც მოდის და მთელი ხალხი ზევითაა წასული. ას ორმოცდაათი პატრიოტი ჰყავთ წაყვანილი. მაგო და მანჩო ესპანეთშიც წაიყვანეს (“წაიღეს”). ახლა აქედან ბავშვები პატროტულ ბანაკშიც უნდათ წაიყვანონ ბათუმში, ალბათ, ოცდახუთამდე ბავშვს წაიყვანენ. ყურადღებას უფრფერობით არა უშავს და არც მანამდე ვიყავით უყურადღებოდ; ჩვენ რომ უყურადღებოდ ვყოფილიყავით, წაღეს დაღის ხეობაში (“დალ-ს-ში”) არაფერ იქნებოდა საერთოდ, ალა-მინის“ შვილი, ყველა წასული (“გა-ფანტ-ულ-ი”) იქნებოდა.

ქ. მ. - მით უმეტეს იმის დაღიწვევა არ შეიძლება, რომ ამ ხალხმა ეს ხეობა დაიცვა გამორჩეული ვაჟაკები“ს” სიცოცხლის ფასად და ახლა ამ ყველაფრის დაკარგვა (“გან-ქარ-ეუბ-ა”) არ იქნება სწორი, ხომ?

მ. გ. - მაშინ არაფერ წასულა (“წაიღა”) აქედან, (როცა) ყველაზე დიდი ბრძოლები და ყველაზე მეტი დაბომბვა იყო, და ახლა უნდა ავდგეთ და წაივდეთ, უკეთესობისკენ (რომ) არის ყველაფერი?! წაივდნენ ზოგიერთები აქედან, მაგრამ ახლა ისევ ბრუნდებიან აქეთ. ასეთი შიში (“ყამი”) რომ გექონოდა, მაშინ ერთი დღეც არ გაეგრძელებოდი (“და-უდგებ-ო-დი”) აქ. არც მთლად ყველაფერი საშუალება გექონდა, მაგრამ არც საჭმელი (“სა-უ-ზმ-ე”) გვაკლდა და არც სასმელი (“სა-თრ-ობ-ი”); ავად გავდებოდით და უყურადღებასაც ვვაქცევდნენ (“შკონდათ”). ღვთის წინაშე ყველასთვის ცუდია უსამართლოდ დაპარაკი, თორემ მე, რაც არის, იმას ვამბობ იმის დროიდან ვარ აქ და შეიძლება შიშიც ბევრი გადამიტანია, მაგრამ იმიტომ არ წავედი აქედან, რომ იმედი გექონდა აქაური ვაჟაკები“ს”, იმათი იმედი გვაქვს ახლაც.

ქ. მ. - იმ ვაჟაკები“ს” დეაწლის დაიწვევა არ შეიძლება (“ვარგა”) ის კიდევ უფრო უნდა დაფასდეს ისტორიაში!

მ. გ. - ჩვენი ვაჟაკების ნახევარზე მეტი ამოწვდა (“ამო-ი-ხვეტ-ა”) ომის დროს (“წელს”) დაღის ხეობაში, მაგრამ ჩვენ ჩვენი უფროსების იმედი გექონდა, იმით ვიყავით აქ, არ გეშინოდა. მაშინ უდელტეხილიც ჩაიკეტა, გზებიც არ იყო... ახლა ძლიერ არის ფრენა და მაშინ თვითმფრინავს ვინ მოგეცემდა?! იმას ვამბობდით: “წინ ხარებს გაუშვებთო და ქალებს ისე წაიყვანთო”, ისეთი მდგომარეობა იყო. ყოველ სოფელში შეიღირვა ვაჟაკი მოჰყავდათ ბავადიდან მკედარი (“მე-დგ-არ-ი”); ნაომარი ვაჟაკები ამოწვდნენ, ახალგაზრდა აღარაფერ დარჩა აქ და ჩვენც რომ წავსულიყავით, რა გამოვიდოდა? ყველამ თავი აარიდა აქაურობას! ქვევითაც იყო ომი, ყველგან იყო ომი, მაგრამ დაღელები (“დაღ-ი-ს” ხალხი”), ქალიც და კაციც, ყველანი ერთად დადგნენ (“ყველა ერთ ჯოხს-უფან-ს მოეცილა”) და არაფერ წავიდა აქედან, ასე (“ი-შით”) გადარჩა (“გა-მლო”) დაღის ხეობა. არაფერ იყო აქ სვანი კაცის გარდა დღემდე, ამიტომ აქაურ ხალხს სულ სხვა ფასი უნდა გვედოს, ჩვენც და ჩვენს უფროსსაც (“ხ-უ-ც-ს”) ვნახოთ, აწი როგორ იქნება! მაშინდელი ნერვებადწვეტილები (“და-შაე-ბ-ულ-ი”), ახლაც ვერ მოვსულვართ გონს! ჩვენ ოჯახში შეიძლება არაფერ მოგვეკიდოდა, მაგრამ ჩემი კარის მეზობლების ნოდარ ქალღაღისა და შუქრი მარტიანის ომში დაღუპვამ ნახევარი სიცოცხლე დაგვაკარგვინა ყველას - ჩემი ოჯახი“ს” წვერებად მიმარბდნენ; ასეთები რამდენია!... გოგი რეხვისძე, ჩემი მამიდაშვილი, ბაგადის გვირაბში (“ტუნელ-ბ-ს-ში”) მოკლეს. ჩემი მამამთილი (“ბიძა”) და დედამთილი (“დეიდა”) ტყვედ ჰყავდათ კორჩაში აფხაზებს, და შემდეგ რაღაც სასწაულად გამოვიდნენ იქიდან.

ქ. მ. ს. - იცოლით თქვენც ეს?

მ. გ. - კი, მაგრამ ჩვენ რას გავაკეთებდით?! უღელტეხილი ("უღელტეხილ-ს"-ზე სასიარულო") ჩაკეტილი იყო და რა უნდა გვექნა?! მათი შეილიშვილი - გელა, პატარა იყო მაშინ, მაგრამ მაინც მოახერხა ბებია-ბაბუას დახსნა ("დაბრუნება"). შემდეგ აფხაზეზმა ბავშვიც ტყვედ წაიყვანეს და იქ კარგა ხანს პყავდათ; მერე (რომ) გამოუშვეს, აქ ამოვიყვანეთ, დალის ხეობაში. ჩემს დელამბოლს ფეხი პქონდა ნატკენი, მაშინ კოჩარაში ჩაიკეტენდ და იმის მერე მხოლოდ ცოტა ხანს იცოცხლა. ჩვენს სოფელში ორი-სამი ქალიდა დარჩა: ანტისა, დოსია და დუშა - ყველას ომში პყავდათ შვილები დაღუპული ("ნა-დგრ-ომ-ი). ესენიც ესმარებოდნენ ("უ-მა-რჯ-უ-ე-ბ-დ-ნენ") ჩვენს კაცებს, ვინც იყვნენ სახლში, საჭმლის მოშადებაში და ამისთანებში. რომ წაიდგოდნენ, არაფერი იცოდა, ცოცხლები დაბრუნდებოდნენ თუ მკვდრები ("დგრ-ომ-ი-ღ-ი")! ახლა პატარა ბავშვებიც გაიზარდნენ და ისინი რომ აქეთ არიან, მაშინ კიდევ უფრო გვეშინია, ლამითაც არ მშინავს წესიერად-

ქ. მ. - ახალგაზრდა ძმებში ამ სოფელში შენ ყველაზე უფრო სტუმართმოყვარე ქალად ითვლება იმიტომ, რომ სტუმარი ყოველთვის ბეკრი ("ხუაფი") გყავს. გზის პირას ცხოვრობ და აქ ისე ვერაფერი ჩაივლის და ამოივლის, რომ ყავაზე არ დაპატიო ("ა-წი-ო") და ხატაპურები ან ნამცხვარი არ მოაყოლო! როგორ ასწრებ ("უ-წი-ვე" ე. ი. "უ-წი-ვე-ი") ამდენ რამეს? უზარმაზარი ოჯახი გაქვთ და ამაზე დამატებული სკებიც ("დობე-ბე-ი") გიდგათ. თაფლი რამდენი გაქვს წელიწადში? აი, დღეს არაფერი გამოხდას ("არაყო-ბა-ს") თავი მიგანებებინეთ და სხვა საქმეც ბეკრი გქონდა, მაგრამ მიგატოვებინეთ და გიყვები დალის ამბებს.

მ. გ. - არაყის გამოხდა ძალიან მეზარებოდა ("მე-ჭირ-ე-ბ-ო-დ-ა"), რომ იცოდეს; საერთოდ ("ისე"), ჩემი ქმარი ("კაცი-ი") ხდის არაყს, მაგრამ დღეს გოგი სახლში არ არის და...

ქ. მ. - რისი არაყია?

მ. გ. - მსხლის ("ბაბანის") არაყს ვხდით ახლა; სოფელში (რომ) ხარ, ყველაფერი უნდა გააკეთო-

ქ. მ. - მსხლის არაყი საუკეთესოდ ითვლება, ხომ?

მ. გ. - საერთოდ, ყველაზე მეტად უყვართ, მაგრამ ახალი ნასწავლი მაქვს არაყის გამოხდა და რა ვიცი, როგორი გამოშვია.

ქ. მ. ს. - როგორ უნდა მსხლის არაყს გამოხდა?

მ. გ. - მსხალს ჩავერით ("ჩა-ე-თქე-ე-უ-თ") ხის დიდ კასრში და იმაში ტყემალს ეუმბატებთ ("ე-ე-ქმ-ნ-ე-ბ-ი-თ"). ერთი კვირის ("მ-სგეფს-ს") შემდეგ გამოსახდელია ("გა-სა-არა-ყ-ე-ბ-ე-ლი-ი არის") უკვე. ახლა ჩვენ დაგვიგვიანდა, ამიტომ უკან ბრუნდება და არ გამოდის მაგარი არაყი. ერთ კვირაში უნდა გამოხადო ბაბანი ("ხელად უნდა ამას, ბაბანის"), თორემ სხვა ("მე-ორ-ე") მსხლები არ არის ("არიან") ასე.

ქ. მ. ს. - ბაბანის გამოხდა რატომ არის განსაკუთრებული ("განსხვავებული")?

მ. გ. - ბაბანის ზოგი არც ხდის არაყად, ზოგი საერთოდ ვერ ხდის ბაბანის არაყს.

ქ. მ. ს. - საადრეო მსხალია, არა?

მ. გ. - საადრეოა.

ქ. მ. ს. - ტყემლის ჩამატება ("ქმ-ნა") აუცილებელია?

მ. გ. - აუცილებელია; წინასწარ უნდა მოხარშო და უნდა შეურიო ("ა-ა-ყარ-ო") იმაში.

ქ. მ. ს. - მხოლოდ ბაბანის თუ სხვა მსხლებსაც?

მ. გ. - მხოლოდ ბაბანის, სხვა მსხლებს არ უნდა. ბაბანი ტკიბილია და ცუდი გამოსახდელია, ცუდად ფუვდება ("ამობრუნდება").

ქ. მ. ს. - რა გაქვთ საარაყედ საერთოდ?

მ. გ. - კარდალა, ის, ე, ზარაფი (ზემოდან რომ ადგას), და სტვირი.

ქ. მ. ს. - იმას რა პქვია, ე, წყალი რომ დგას შიგნით?

მ. გ. - იმას - საწნახელი. საწნახელში წყალი შედის და იმაში მილი ("სტვირი") უდგას.

ქ. მ. ს. - კარდალას და ზარაფს რით ღვებავთ? ("წებავთ")

მ. გ. - ცომით შევღვსავთ ხოლმე, რომ არ გადმოვიდეს ქვაბი ღვას იმაზე, ე. კერიაზე. კერიას სამი ფეხი აქვს ერთი მხრიდან, იმაზე ღვას საარაყე ქვაბი. პირველად რომ გამოვხდით არაყს, შემდეგ გადავაბრუნებთ ხოლმე, გადავბრუნებლად არც ვარგა ეს ("ამას"), უნდა გადააბრუნო და მაშინ მაწყინარიც არ არის და კარგი არაყი გამოდის ("ეფას-ეპა"), მაგარი, ახლა რახია ("ერთნახალი") ეს.

ქ. მ. ს. - ეს არის უფრო სუსტი ("შშიდი") არაყი.

მ. გ. - ამას არაყინ სვამს ახლა, ძველად გადავბრუნებლად სვამდნენ, მაგრამ ახლა არა, გადავბრუნებელი არაყი სწყევს კაცს.

ქ. მ. ს. - შეშად რა გაქვთ არაყის გამოხდის დროს?

მ. გ. - შეშის მეტი რა იშოვება ("შოიოვება")? ყველა მხრიდან შეშა მოვაკეცს.

ქ. მ. ს. - არა აქვს მნიშვნელობა, რომელი შეშა იქნება, ხომ?

მ. გ. - არა! ოღონდ ბალი და ბზა არ უნდა დაწვა ("ა-ცხ-ელ-ო") იმიტომ, რომ ხატები რომ ბლისგან გაკეთებულია ("დიდ-გ-ა მი-უ-ქ-და!") "ბალი ღვთისააო" და არ შეიძლება ("ვარგა"). ასეა ბზაც, ეკლესიაში სალოცავი (მცენარეა) და არც ცოცხად ("სა-ნა-გ-უ-ქ-დ") არ უნდა გააკეთო ("ა-ა-წყ-ო")! ხეების ხელა ("ცალი") ბზები არის ("შოიოვებინ") დაღში.

ქ. მ. ს. - ყარაჩიშიც ყოფილა ("ნაშოვება") ძალიან დიდი ბზის ხეები.

მ. გ. - აქაც ასეა, გენწვიშში იშოვება ("შოიოვება") ბევრი, მაგრამ ზოგმა არც იცოდა, ცოცხისთვის კჭონდა; ბზა ცოცხად არ უნდა იხმარო ("ა-ი-ქ-ი-ღ-ო").

ქ. მ. ს. - რახს რით გადააბრუნებთ ხოლმე?

მ. გ. - სუფთად, მხოლოდ მას გადავაბრუნებთ, წყალს ცოტას ვამატებთ ("ე-ა-ქ-მ-ნ-ე-ვ-თ") და ისე გადავაბრუნებთ სუფთად, მაშინ გამოდის კარგი არაყი.

ქ. მ. ს. - ასე რომ, თქვენი სასმელი ("სა-თ-რ-ო-ბ-ი") ყოველთვის გაქვთ! რომელი ("რა") ყურძენი გაქვს?

მ. გ. - ადესაც მაქვს და კატიკიც, ორნაირი-სამნაირი {ყურძენი}, თეთრიც მაქვს.

ქ. მ. ს. - აი, კარგი გამრჯე ქალი და კაცი! არაფერი აქვს ოჯახს საყიდელი! თაფლი საიდან გაქვს?

მ. გ. - ერთი-ორი წელია, ახალი სკები გვიღვას მხოლოდ, მანამდე არ გვედგა, ესენი მხოლოდ ახლა ვიყიდეთ.

ქ. მ. ს. - ორ წელიწადში თუ გაამრავლეთ?

მ. გ. - ჰო, გაემრავლეთ, კი! მოვლაც ("მუშაობა < თიბ-უ-ა") ვიცო, მაგრამ მე უფრო მეშინია და ბიჭს ("ნა-ფ-ა-ე-ვ-ს") - არა. ბექა კარგად ეხმარება ("უ-მ-არ-ჯ-უ-ბ-ს") მამამისს ("თავის მამას") და მამა-შვილი მუშაობენ. მეც ვეხმარები, მაგრამ...

ქ. მ. ს. - ადგილს უცვლით სკებს?

მ. გ. - წელს შევეუცვალეთ ადგილი.

ქ. მ. ს. - მთაში მიგაყავთ?

მ. გ. - ახლა არა. იქ გამყოლი უნდა. შარშან ცუდი "სკობა" იყო. შარშანდელ სკებს ("ღობ-ე-ბ-ს") თვითმფრინავებმა და შეეულმფრენებმა აწყინა, ბევრს გაუწყვიტა, აქ რომ მოფრინავდნენ, იმის წყალობით ("ბედით"). აჯარაში ("აჯარა-ს ქვემოთ") თითქმის ყველას გაუწყვდათ ფუტკარი, არავის დარჩა ("დაურჩათ"). მე მხოლოდ ორი (ბუკი) ჩამიქრა ("და-მი-ღ-გ-რა"). სადაც შევუღმფრინე ჯდება ("ეჯდება"), იმათ უფრო ამოუწყვდათ ფუტკარი. ეს ვინ იცოდა მაშინ?! შარშან თაფლის მოსაგავლი ("თაფლ-ო-ბ-ა") არ იყო და წელს ვითომ ცოტათი უკეთესია; კარგი თაფლი აქვთ ("მოსდით") ქებაზარაში ("ქუაბ-ჩარა-ს"); სამჯერ წურავენ და აქ ("ა-მ-ი-ს" ზემოთ) კი მხოლოდ ერთხელ ვწურავთ.

ქ. მ. ს. - როცა ყვავილები 'ს' სეზონი და ...ისა... არ არის, მაშინ ჭმევა უნდა?

მ. გ. - მარტში უნდა, პირველად, ამბო საჭმელი ("სა-უ-ზ-მე"), შაქრის სიროფი, უნდა მისცე თავიანთ წამალთან ერთად. შემდეგ არაფერი უნდათ, თავისით მუშაობენ ("ა-თიბ-ა-ე-ენ"), მაგრამ ზამთარში უნდა მოუარო, თბილად უნდა შეუფთო და ისე დატოვო მარტამდე--

ქ. მ. ს. - ზამთარში გარეთ არ გამოდინა, არა?

მ. გ. - არ გამოდინა ("გამოდის") და არც უნდა გააღო სკა. შემდეგ მარტში კიდევ უნდა ნახო ("სანახავი გაქვს"), წამალი ("მო-ძა-გე") და ცოტა ("რადაც") სიროფი უნდა მისცე ("გაქვს მისაცემი") კიდევ.

ქ. მ. ს. - ერთი სკიდან დაახლოებით რამდენი თაფლი {გა}მოდის ("მო-ჭ-ე-ბ-ა")?

მ. გ. - ერთი სკიდან, თუ კარგი ნაშუშეგარი ("ნა-თიბი") აქვს, მაშინ ოცდაათლიტრიანს უნდა წურავდე ანდა ოცდახუთიანს ("ორ-ათ-და-ხუთ-იან-ს") მინც წელიწადში ერთხელ. ქვაბჩარაში ბაბუცა და ტარიელ წერვილიანები საშვერ წურავენ, იქ კარგი საფუტკრე აქვთ და ბლომდაც უდგათ, ტრობობთ წურავენ. მაისის თაფლს ჩვენ აქ არ ვწურავთ ("ეულებთ < ვ-უ-ი-ე-ვ-ბ-თ"), ქვე მოთ წურავენ, მაგრამ წელს ქვემოთ (რომ) გამოწურეს, მათრობელა გამოდგა ("იყო"). არაყი გამოხადეს მათრობელა თაფლისგან ("გა-ა-არა-ყ-ეს თაფლი").

ქ. მ. ს. - ესე იგი, მათრობელა (თუ) იქნება ("ექნება"), იმ თაფლისგან არაყს ხდინა ("თაფლ-ს გა-მო-ა-არა-ყ-ებ-ენ")?

მ. გ. - ქვაბჩარაში, თორემ აქ - არა; აქ თაფლისგან არაყს ვინ გამოხდის?! თაფლი როგორი ("რა გუარო") ბიერი ღირს და... ახლა ყველამ ყველაფერი გააძვირა და თაფლსაც მოუმატეს ფასი, ხუთი თუმანი ღირდა სკა და წელს შედი თუმანი ღირს ("არის"), ყველაფერი (რომ) შენი გაქვს, ყუთი, ჩარჩოები, ისე სამი ვიყიდე მე წველს, სამი ნაყარი ("ნა-ლა-შქრ-ი") კიდევ დავიმატე.

ქ. მ. ს. - და რამდენი გაქვს ("გ-ო-დ-გ-ა-ს") ახლა სულ?

მ. გ. - თორმეტი.

ქ. მ. ს. - ესენი ყველა გამოიყრის ("გა-მო-ი-ლა-შქრ-ებ-ენ") მეორე წელს?

მ. გ. - ერთმა იყარა ("გა-მო-ი-ლა-შქრ-ა") წელს, მხოლოდ ერთს გამოვაყრევიანთ ("გა-მო-ვა-ლა-შქრ-ებ-ი-ე-ნ-თ"); ჩვენ დიდი სკები გვიდგას; გაისად თუ კარგი თაფლობა იქნება, ამათმა უნდა გამოუშვან ნაყარი ("გა-მო-ი-ლა-შქრ-ო-ნ"), ამ თორმეტმა, და თორმეტიდან (ბუკიდან) ოცდაოთხი გამოდის.

ქ. მ. ს. - დიდი და პატარა სკები რას პქვია?

მ. გ. - არის (სკები), {რომლებსაც} თორმეტი ჩარჩო უდგათ, დიდ სკებს თვრამეტი უდგათ; ნაყარის გამოშვებად ("გა-მო-ი-ლა-შქრ-ებ-ლ-ად") თორმეტიანი სჯობს; სანამ თვრამეტი ჩარჩოს გაავსებენ, მანამდე საჭმელიც თავდება და ევლარ იყრებიან მერე ("ცუდი გა-მო-სა-ლა-შქრ-ებ-ელ-ი აქვთ"), ფუტკარი გაეძევათ ხოლმე ("წაუვათ") და ამიტომ გამოიყრება თორმეტჩარჩოიანი სჯობს.

ქ. მ. ს. - წველის ("ნა-ჩუგენ-ის") წესები როგორ იცი შენ ანდა შენმა გოგობმა ("გოგობს")?

მ. გ. - სვენებმა რაც ვიცით, რაც არის წესი, ის ყველაფერი იციან ჩემმა გოგობმა.

ქ. მ. ს. - ყველის ამოყვანისას რისი საწური გაქვს ("გზევი")?

მ. გ. - აქამდე ხის საწურებს აკეთებდნენ და ახლა მე, მაგალითად, ალუმინის მაქვს, ხის საწურებზე ("ხისად") უფრო კარგი ("უკეთესი") მოსახმარია ("მარჯუ-ე არიან"). მთაში ვინც არიან, იმათ კარგი წველადობა აქვთ. კარგი წველადობა თუ არ გაქვს, მაშინ ყველი ხის საწურში ("ხისს" კენში) ჩასადებად არ ღირს, მეტი ეტევა იმაში ("ნაწველი"). პატარა (რომ) ვიყავი, მაშინ ხის საწური გვეძინდა გაკეთებული ("წა-ყ-ო-ბ-ი-ლი") და ის მთლიანად იესებოდა. ახლა მთაში აღარაინ მივიღივართ და არ გვაქვს ისეთი წველა.

ქ. მ. ს. - სულგუნს აკეთებ?

მ. გ. - აბა? როცა კარგი წველა გვაქვს და ნაკლები სტუმრიანობა, მაშინ ვაკეთებთ სულგუნს.

ქ. მ. ს. - საზამთრო ყველს ("ნორჩ-ს") აგროვებ? რაში დებთ?

მ. გ. - ნაჭრის ტოპრაკში ("ძაბა-ს"-კენ-ში) ვაგროვებთ საზამთრო ყველს და მეგრ ზემოდან სიმძიმეს ("წონა-ს") ვადებთ, ქვას. ჯერ ("პირველად") ტოპრაკში უნდა დაიწრიტოს დაჭულეტილი ყველი, შემდეგ, ყუთი (რომ) გვაქვს, იმაში ჩავდებთ ხოლმე და ზემოდან მარლას ვაფარებთ; რაც შეიძლება მეტი სიმძიმე ("წონა") უნდა დადოს ("და-უ-დებ-ა").

ქ. მ. ს. - რამდენ ხანს გიდევთ ტოპრაკში?

მ. გ. - სამი-ოთხი დღე, სიმძიმეც ზედ გვიდევს, შემდეგ ყუთში ვდებთ, ისევ სიმძიმეს ვადებთ. ასე არ გაფუჭდება და კარგი საზამთრო ყველი ("ნორჩ-ი") გამოდის; პატარა კასრებში ("ბოჭკებში") პქონდათ ძველად, ახლა კი ფიცრის ყუთები გვაქვს.

ქ. მ. ს. - პო, ბუჭუნის ვეძახდით ჩვენ ჭუბერში.

მ. გ. - ის ახლა აქ არავის აქვს. ძველად უფრო გამრჯენი ("უ-ზარებ-ელნი") იყვნენ. ის ახლა კეთისთვის ("საკეთისად") აქვთ. სულგუნებს აქამდე ხის კასრებში ვდებდით, მაგრამ ახლა ყველამ პლასტმასის კასრები დაიწყო და იმაში ვდებთ.

ქ. მ. ს. - მარილწყალი ("წათხი") გაქვთ ("გ-ი-დ-ა-თ") იმაში?

მ. გ. - ალუმინის ქებაში ("კასრულა-ს-ში") ან ემალირებულში... კარგი ("ვეება") წველა ახლა არავის გვაქვს. თორმეტი ყალიბი ("კალაპოტი") პქონდა ("ყ-დ-ა") დედარემს, თორმეტი სულგუნი ჩადის ერთ ყალიბში; იმათ ავაგებდით ხოლმე და ცხენებით მოგვქონდა. ახლა არავის აქვს ისეთი წველა და თორმეტი ყალიბიც არავის აქვს, ქებაბიც ("კასრულე-ბი-ც") პყოფნით.

ქ. მ. ს. - რძის ნაწარმისგან ("ნა-ჩუგენი-დან-გა") რისი გაკეთება გჩვევია უფრო მეტად სახლში, ხაჭაპური ყველამ ვიცით, მაგრამ სხვა?

მ. გ. - დიას, ყველაფერი: მაწონი, რძე და ხაჭაპურები... მოხარული ("მ-გ-ბ-არ-ი") პურები უყვართ ჩემს ბავშვებს ახლა და ამას ხშირად ვაკეთებ.

ქ. მ. ს. - ეს როგორ კეთდება ("ი-წ-ყ-ობ-ა")?

მ. გ. - როგორ და, ხინკლისნაირად ("ფორმა-დ"): ყველს ვდებ ("ცომში") და ზემოდან შაქარს ვაყრი, მოხარული პურებს ვეძახით.

ქ. მ. ს. - შაქარი ყველში უნდა?

მ. გ. - საფუარი ხომ გექნება მოზულილი! ხინკალს რომ ვაკეთებთ, ამ ფორმის, მოგრძო, ყველს ჩადებ იმაში, პატარებს მოხარულა, და მოხარულის შემდეგ შაქარს დააყრი. კარაქი ("ცმ-ელ-ი") დაადე ზემოდან, ის რომ დაადნება, მაშინ უკვე კარგია. უფრო მეტად ჩვენ გვჩვეოდა, 'ბალს' ქვემოელებს, ამის გაკეთება.

ქ. მ. - მეც ძალიან ("გულ-ად") მიყვარს, მაგრამ უშაქრო, მხოლოდ კარაქით ვაკეთებ ("ე-ა-წ-ყ-ობ").

მ. შ. - ჭიშდვარებსაც ხშირად ვაცხობ ("ე-ა-ნა-ყ-ა"), ხორბლის ფქვილის ჭიშდვარებიც მიყვია.

ქ. მ. ს. - არ მსმენია არავისგან! დედარემი კი აცხობს ზოგჯერ და მეც ძალიან მიყვარს.

მ. შ. - ესეც ქვემოურებმა ვიცით; ხორბლის ფქვილის ჭიშდვარები ზემოურებს იშვიათად სჩვევიათ. ისინი მხოლოდ სიმინდის ფქვილისას აცხობენ.

ქ. მ. ს. - და ...ისა... ფეტვის?

მ. გ. - ფეტვისა' და კანაფის თესლისგულიან ხაჭაპურებსაც ყოველთვის ვაცხობდით და ჭიშდვარებიც ყოველთვის გვჩვეოდა.

ქ. მ. ს. - ახლა გაქვთ?

მ. გ. - კანაფის თესლი გეპონდა აქამდე ("ახლა-ღ") და ახლა არ გეაქვს, კანაფს აღარაინ თესავს ("რგავს") უკვე.

ქ. მ. ს. - ფეტვი არ გითესიათ?

მ. გ. - ფეტვი სვანეთიდან მოგეპონდა. კანაფის თესლი ანტისას ყოველთვის პქონდა ("ეღო"), აქ ყველა ქალს კი არ აქვს ("უჭიკე-ს") ეს... ახლა ერთი-ორი წელია, არც მე მაქვს, თორემ კანაფის თესლი და ფეტვი ყოველთვის მქონდა ("მ-ეღო").

ქ. მ. ს. - დიახ, ძალიან კარგია განსაკუთრებით სეფისკეერებისთვის ("სა-ზორ-აგი პურე ბისკენ")- და ...ისა... ჭლაკიანი?

მ. გ. - ჭლაკიანიც ვიცით...

წინათ ქვემოთკენ ტყე ("ჩხეკი") იყო და იქაურობა დედაჩემსა' და მამაჩემს გაუშენებიათ. ექვსი შვილი ეყავდით, ხუთი გოგო და ერთი ვაჟი. ყველა გზაზე დაგეაყენეს ("ა-ლა-გ-ა-ს' და' გ-ე-ა-ღ-ე-ინ-ეს"). ახლა თითონ მარტო არიან, მაგრამ ყურადღებას ძალიან გაქცევთ ("გეაქვს"), ხან ჩვენ ვართ, თუ ჩემი ძმა სახლში არ არის.

ქ. მ. ს. - რამდენი წლის არიან შენი მშობლები ("შენი დე-და და მამა")?

მ. გ. - სამოცდარვა წლის იქნება მამაჩემი ახლა, დედაჩემი ოთხი წლით უმცროსია მამა ჩემზე. მამაჩემი ახლა მთაშია, საკმაოდ მოტყედა ("მოკლებული არის"), მაგრამ ამისი სული უღვათ, აი, მჭავე წლებზე რომ არიან. ახლაც იქ არიან. ჩვენც გვერდით ("გან-ი-დან") ეუღლევათ. ჩემს ძმას სამი შვილი ჰყავს, ისინიც სწავლობენ; რძალი მყავს არღვლიანები'ს' ასული.

ქ. მ. ს. - რომელი არღვლიანები'ს' ასულია?

მ. გ. - ჯანჩიკები'ს'. ნამდვილად კარგი რძალი მყავს. ხუთი და ვართ და მეექვსედ იმას ვთვლით ("ის გეთვლია").

ქ. მ. ს. - თქვენც კარგი მულები ხართ.

მ. გ. - ხუთ ქალიშვილში ის ურჩენიათ მინც დედაჩემსა' და მამაჩემს ჩვენს თავს ("ჩვენისად").

ქ. მ. ს. - რა პქვია?

მ. გ. - მარინა. იმისმა შეილებმაც ("ბაეშე-ებ-მა-ც") დაამთავრეს უმაღლესი, ორმა, და მესამე უკვე სწავლობს. აქედან ("აქ") ისინიც არ არიან აყრილი ("ატიერთული"), ერთი დღე არსად წასულან ("არ არიან გასული") დალის ხეობიდან ("დალი-ი-დან") ომის შემდეგ.

ქ. მ. ს. - ახლა დედაშენი ამ მშენებლობის ("და-ღ-ე-ი-ს") საქმეებს იხსენებს? ეინ იცის, რამდენი ("რა ზო'მა") უშრომია ("ეჭირ-ე-ებ-ა")!

მ. გ. - ბევრს წუწუნებს, პირველად ფიცრულში ("ფიცარ-ს'-ში") გაგზარდეთო ("გაეუზ-რდეთართ").

ქ. მ. - რამდენი შვილიშვილი ჰყავთ შენს მშობლებს ("დე-და-ს'-ა' და მამა-ს'-ს")?

მ. გ. - ცამეტი.

ქ. მ. ს. - ასად ექვთო ("ას-ად-მ-ცა და-ს-ღ-ე-ომ-ი-ათ")! ძალიან ("გუამ-ად") ბედნიერი ბებია და ბაბუა ყოფილან. მეორე სახლი ქეთიკირის გაქეთ ("გი-ღ-ე-ა-თ")?

მ. გ. - ერთი დიდი სახლი ქეთიკირის გეაქვს, მეორე - ხისა' და სამზარეულო ("კუნა").

ქ. მ. ს. - ჰო, ბევრი ნაგებობა გქონიათ ("შეტისმეტად' და' დ-გ-მ-უ-ლი ყოფილხართ").

მ. გ. - ბევრნი ვართ ჩვენ და სტუმრიანობაც ძალიან ხშირია ("სტუმრიანიც ყოველთვის ბლომად ვართ").

ქ. მ. ს. - კარგ დამხვედრს ახვევია ხალხი. ახლა ვხვდავ, რომ უფრო მეტად ყველას ქეთიკირის სახლები უდგას და საიდან მოქქონდათ, ნეტავ, აი, ქვა?

მ. გ. - ჩვენი უფროსებისგან ვიცი, რომ მაშინ ურიკებით ("კაჭკებით") აგროვებდნენ თურმე ("დასედედნენ") ყველგან რიფის ქვას და ამით მშენებლობდნენ ("ი-ე-ებ-ოდ-ნენ").

ქ. მ. ს. – ძალიან ძნელი (“გარჯ-ა”) არ იქნებოდა?

მ. გ. – ძნელი როგორ არ იქნებოდა?! ახლა რომ ირღვევა ხოლმე სახლი, იმას ვერ ვიღვსავთ ჩვენ, იმის შედეგება გეიჭირს და ამხელა (“ა-მ-ი-ს” ცალ”) სახლებს ახლა ვინ ააშენებს (“და-დგ-ამ-ს”)?! აყალო მიწა ჰქონდათ მაშინ და იმით ლესაფინენ კირის მაგივრად (“შუქაფა-ლ”), ცემენტის მაგივრად. ხით (“ხეს”) რომ ააშენებდნენ (“ა-ი-გ-ე-ბ-დ-ნ-ენ”), შემდეგ აყალო მიწით შელესავდნენ.

ქ. მ. ს. – თვითონ ქვას რითი აშენებდნენ?

მ. გ. – კირით, კირის ქარხანა (“კირ-ზაფოდი”) იყო სოფელ ჩინში.

ქ. მ. ს. – აბა, კირქვა იყო ეტყობა იქ.

მ. გ. – დიახ! კირქვა (“კირი-ს” ქვა) იყო (“იშოვებოდა”) იქით და მას შერე კირი არ იშოვებოდა დალში. აქაც გააკეთეს (“მო-ა-წყ-ე-ეს”) საკირე, მაგრამ ძალიან დიდი (“ბლომად”) შრომა (“ჭირ-ი”) უნდა იმ საკირეს, ჯერ აგებას და შემდეგ კირის გამოწვას (“ცხ-ელ-ე-ბ-ა-ს”).

ქ. მ. ს. – ბეერი ცეცხლის შენობა, ბეერი წვალება (“ჭირ-ი”) და შრომა (“თიბ-ე-ა”) უნდა.

მ. გ. – თორმეტი დღე ცეცხლი არ უნდა ჩააქრო (“ჩა-დგ-ა”) ერთი წუთით.

ქ. მ. ს. – გამოწვას რომ დაიწყებ, მაშინ, არა?

მ. გ. – მიმჯდარი უნდა იყო და ცეცხლს უნებდე, მხოლოდ მაშინ კეთდება კირი, იმდენი წვალება უნდა იმის გამოწვას.

ქ. მ. ს. – უფრო გამძლე იქნება კირით აშენებული (“ნა-გ-ე-ბ-ი”)?

მ. გ. – სახლში გამომწვარი (“ნა-ცხ-ელ-ე-ბ-ი”) კირით ნაგები უფრო გამძლე და უკეთესიაო. მაშინ ჩინის (“ჩინ-ში”) კირი-ს” ქარხნიდან მოქონდა ყველას და ახლა, ომის შემდეგ, ვინ წავა იქ?

ქ. მ. ს. – ჩინი ახლა იმათია, არა?

მ. გ. – დღეს ჩინი აფხაზებს აქვთ.

ქ. მ. ს. – სვანები თუ ცხოვრობდნენ იქ?

მ. გ. – დიახ, ჩინი მერხეულის შემდეგ არის იქვე (“ხელად”). ყიდდნენ მაშინ კირს აქ, გზის პირას (“შუკი-ს” ძვიდეს”) იყო კირის” ქარხანა, და ყველა ყიდულობდა. აეტობუსი აჩერებდა; ერთ ტომარას (“შეშოკ-ს”) (რომ) იყიდდი, კარგა ხანს გეყოფინდა. დილით ჩახვიდოდი ჩინში და სადამოს კირს სახლში ამოიტანდი, ახლა კირი კი არადა...

ქ. მ. ს. – არც კი გეიშეებენ (“არავენ გეიშეებს”), არა?.. ამხელა (“ა-მ-ზომა სრულ-ი”) ბალი (რომ) გაქვთ, ამაში, ალბათ, ყველანაირი (“ყველა ფორმა”) ხილი მოდის, არა?

მ. გ. – ყველანაირი. ბალი და ყველაფერი გვაქვს (“გე-ი-დგ-ა-ს”) ხილ-გ-ბ-ი. წელს არ ასხია ამას, აი, “შამანსკის”, თორემ ტონობით ესხა, ტონობით ვაშლი გეიშეებდა ასე, არ, რა ვუყვით, ვერ ვყიდით. უკვე არაყის გამოხდაც მოგებებრდა (“მოგვყინდა”), ამდენი ქლიავი, ამდენი ხილი, ყველაფერი ასე ფუჭდება (“და-შაფ-დ-ე-ბ-ა”) გაუყოფად.

ქ. მ. ს. – მანამდე ჩაქონდათ ბაზარში გასაყიდად?

მ. გ. – სოხუმში მაშინ ჩვენს უფროსებს (“ხ-უ-ც-ე-ბ-ს”) ჩაქონდათ ან მანქანები მოდიოდნენ და იბარებდნენ ხოლმე: ტყემალს, ქლიავს, ვაშლს – ყველაფერს, და ახლა კი ყველას ასე უფუჭდება აქაური მოსავალი... ასეა, რა ვიცო, ვწვალობთ და...

ქ. მ. ს. – დალის ხეობაში გოგოს მოტაცება (“სხაბ-ე-ა”) და ამისთანა რადაცები ყოველთვის სჩვეოდათ და ახლა როგორაა საქმე?

მ. გ. – ახლა დიდი ხანია, აქ მოტაცება არ მომხდარა და ისე, მე რომ ვმუშაობდი სოხუმში, მაშინ მოიტაცა იურა ჩოფლიანმა ერთი გოგო, რომელსაც ვიცნობდი. მე სადაც ვმუშაობდი, (იმის) ზემოთ ცხოვრობდა, მეორე სართულზე; ის ჩემთან კარგად იყო და ამიტომ (“იმისთვის”) ერთ დღეს მითხრა ამან, იურამ: “შემახედრეო სალაპარაკოდ და სადმე წავალთო მანქანით”. ეს გოგო მარტო იყო სახლში, ჩაგხედით ამის, იურას, მანქანაში და ამოვიდით აქეთ, აი, მერხეულ-

ში; იმის ზემოთ ამოსვლას ("შო-ქლ-ომ-ა-ს") მე არ ვშვრებოდი ("ე-ო-ქმ-ოდ-ი"), მაგრამ ბიჭი თურმე მომზადებული ყოფილა, აი, ამის წასაყვანად.

ქ. მ. ს. - მანამდე თუ დავლაპარაკა?

მ. გ. - მანამდე ვლაპარაკებოდა, დიხხ, მაგრამ გოგოს არ უნდოდა. შემდეგ ამოვედით ჩინამდე, ამ კაცს დავეგმილი ჰქონია მოტაცება და მომტაცებლებიც თან ახლდა თურმე ორი მანქანა კოდეგ.

ქ. მ. ს. - ა, ცალკე მოგვეგებოდნენ ისინი?

მ. გ. - ცალკე მოგვეგებოდნენ თურმე უკან. ესენი პირდაპირ ამოვიდნენ ზევით, დალის ხეობაში. მაშინ მე ახალი წასული ვიყავი სოხუმში, სულ ბავშვი ვიყავი, სკოლა ("კლასი") ახალი დამთავრებული მქონდა და რა უნდა მექნა?! ასე მოიტაცეს მაშინ ნანა შუბლაძე. იურა უფროსი იყო იმაზე (ის სულ მთლად პატარა გოგო იყო) და პირდაპირ ამოიყვანეს ("აღ-შო-ა-ჭ-ომ-ის") იმ დამეს; მეც სად გამიშვებდნენ?! ნანა ხელჩაკიდებული იყო ჩემზე, ნაგოზე მეტად მე გობარობდი ("უ-სასტიკობ-ი"), იმის მშობლების მეშინოდა. აეთო პირველის სახლში მიიყვანეს ეს გოგო; მე არაფრით არ დავრჩი იმ დამეს, კინაღამ თავი მოვიკალი; დეიდაჩემთან ვიყავი, შაბში. მთავრობაში უკვე ნაჩივლები ჰქონდათ მისი ოჯახის წევრებს ("ქორ-ის-ან-ს"); უარზე იდგნენ, მაგრამ შემდეგ ნანა დასთანხმდა. იურა ისეთი კარგი ქმარი გამოადგა ("შო-ე-მ-არჯუ-ა"), ნასწაველი კაცია, უმაღლესი განათლებით, ყველანაირად კარგი და დღეს თვითონაც კმაყოფილია.

ქ. მ. ს. - კიდევ კარგი, სანანებლად რომ არ გაუხდა.

მ. გ. - სანანებლად კი არადა, საფიცრად ჰყავთ ("აქეთ") დღეს ("ე-გ-ი-ს" თხემ-ი") მისი ქმრის ოჯახის წევრებს.

ქ. მ. - რამდენი შეილი ჰყავთ?

მ. გ. - ორი ჰყავთ! (რაც) მე მაშინ შიში ეჭამე! იმაზე ცუდი არაფერი მომსწრებია ჩემს სიცოცხლეში ("ყოფა-ს" ში)! გოგო ჩემი გამოყვანილი იყო სახლიდან და...

ქ. მ. ს. - მაგრამ შენც არ გცოდნია წინასწარ.

მ. გ. - არ ვიცოდი, თორემ მაშინ არ დავეუბახებდი იმ გოგოს. შემდეგ მისი ოჯახის წევრები კიდევაც მეძებდნენ თურმე და მემუქრებოდნენ; ძალიან ბრაზობდნენ ("ი-სასტიკ-ებ-დ-ნენ"), ძალიან, მაგრამ ახლა კარგად აქვთ საქმე და...

ქ. მ. ს. - ახლა მადლობელი იქნებიან.

მ. გ. - კარგი ცოლ-ქმარი არიან.

ქ. მ. ს. - სად ცხოვრობენ?

მ. გ. - თბილისში არიან ახლა. იურა ჩოფლიანი სად მუშაობს, ნამდვილად არ ვიცი, მანამდე ბაზის უფროსი იყო დრანდაში.

ქ. მ. ს. - გახსოვს ვინმე ისეთი მოტაცებული ("ნა-სხაპ-ი"), რომ გოგო გაქცეოდით?

მ. გ. - ასეთი რამ ბევრჯერა, მაგრამ სენებში ("სუფან-ობ-ა-ს"-ში) - ნაკლებად. მონატაცებს სახლში არ ვიბრუნებთ, ეს სირცხვილად მიგვაჩნია. სხანი კაცი ყველაზე უფრო სპეტაკი იმიტომდა, რომ არც განატაცები მოგვყავს სახლში და არც განათხოვარს ("ნა-წულ-ებ-ს") მოიფივანთ ("ე-ო-ჭ-ომ-ებ-თ") რბლად. მეორედ გათხოვება სირცხვილად მიგვაჩნია ჩვენ.

ქ. მ. ს. - დედაშენი დანიშნული იყო?

მ. გ. - დედაჩემი დანიშნული იყო, მამაჩემი რომ ჯარში წავიდა, ორ წელს ელოდა ("ე-დ-ებ-ოდ-ა"). ქორწილი მეცე ჰქონდათ.

ქ. მ. ს. - რაღაც ბევრ ხალხს ვერ ვხედავ დღეს აქ.

მ. გ. - ომის შემდეგ ყველას ეზარება დალის ხეობაში ("დალ-ს"-კენ") მოსვლა, უღელტეხილზე გადმოსვლა.

ქ. მ. ს. - ჩვენც იმდენი ვიწვალეთ გუშინ.

მ. გ. — ძალიან ძნელია (“გა-რჯა არის”)! გეშინია თუ არ გეშინია, მაინც ძნელია უღელტეხილით გადმოსვლა.

ქ. მ. ს. — ახლა აქ (“ა-მის-ქვემოთ”) ირგვლივ (რომ) ასეთი ღამაზი (“თვალადი”) ყვავილენი გაქვს (“გ-იდგ-ას”), ესენი შენი გაშენებულია (“ნა-თიბ-ია”) თუ შენი გოგოები’ს’?

მ. გ. — ეს ყვავილები ჩემი და ჩემი პატარა გოგოს — მავლას მოვლილია (“ნამუშევარი არიან”). ჩემს ქმარსაც ძალიან უყვარს ყვავილები, ეზოს ყვავილები, ოთახის ყვავილები.

ქ. მ. ს. — ამ ყვავილს რა ჰქვია?

მ. გ. — ციცინათელა, მოლდავეთიდან ჩამომიტანეს.

ქ. მ. ს. — ვინ მოგიტანა, მოლდავეთში ვინ გყავს?

მ. გ. — ჩემი ბიძაშვილია მოლდავეთიდან და იმან მომიტანა. რა ეიცო, ყველა ყვავილი მიყვარს და...

ქ. მ. ს. — ძალიან ღამაზი ეზო-გარემო (“შიდამო”) გაქვს ნამდვილად!

მ. გ. — გასაკეთებელიც ბევრი გეაქვს. რემონტი უნდა დაეწყოს, წიქს ვერა, მაგრამ გაიხად (“წიქსად”) რემონტი მინდა და ვაჭიშვილს ცოლს შევერთავ (“გა-უ-სიძ-ებ”).

ქ. მ. ს. — მოსწონს ვინმე (“გული აქვს ვინმესად”), ჰყავს (“უვის”) ვინმე ისეთი (“უკ-კალიბი-ი”)?

მ. გ. — ყოვლად... მინდა, რომ ცოლი შევერთო (“გა-უ-სიძ-ი”), ეს ერთი ვაჭიშვილი მყავს და...

ქ. მ. ს. — მნიშვნელობა (“განსხვავებული”) თუ აქვს შენთვის (“გაქვს”), სვანი იქნება თუ არ იქნება სვანი?

მ. გ. — მე (თუ) მკითხავს, სვანის გარდა, არაფერი მინდა და თვითონ (თუ) არ იზამს, მაშინ, მას ვინც ენდობება (“ე-უ-უკ-ო-ს”), იმას მოვიყვანს, მაგრამ მე სვანი მირჩენია, სვანისთვის (“სუან-ის-ა-ად”) სვანი სჯობს ყოველთვის; სიძეც სვანი მირჩენია და რძალიც...

ქ. მ. ს. — უფრო ეწყობიან ერთმანეთს. ჩვენს წესებს ბევრი გაგება (“უ-წყობ-ა”) უნდა, როგორც ჩანს (“ეტყობა”) და... თვითონ რას ამბობს (“როგორ იძახის”) მეტე, “მინდაო (“უნდაო”) სვანი”?

მ. გ. — “ვინც მინდა (“ე-უ-უკ-ო-ს”), იმას მოვიყვანო”, — იმას ამბობს და ამათ, ბავშვებს, იქითურები უფრო უყვართ ახლა, ქალაქელი (“ქალაქის”) გოგონები.

ქ. მ. — დიდი მადლობა (“გვა-ს-ცა ხარ”), სიხარულო! ძალიან დიდი მადლობა (“მეტისმეტე მლოცველი < * მ-ჭ-უ-მ-ელ-ი”)

* * *

ქ. მ. — მამ ჩაშხა, მამ გუბაროშ ხი, იხენიშ ხი, უოშა ლგზამ ხი?

თ. გ. — მი ხუი თენგო გურიანი, თენგიზი მაქხა ი თენგოა, მისოშ (მიშშ) გეზალ ხუი. ძირქუელურად, წარმოშობით, ხუი ეცერხენ. სანუის ხუიზგად, აალობუს. ლადიშ დამარშალ მაშუილ მგ ზუსტად. ოსთაჟენ ურინერტეშლიეშოშხხუი; მი ეცერს ოსთაჟენ ი ჩინრულიდ ამდგუქა ერხენ.

ქ. მ. ს. — სანუის ხიზგად ა ყარჩას?

თ. გ. — სანუი ი ყარჩა ეშსუ ლი...

ქ. მ. ს. — იმეგ ხიზგად?

თ. გ. — სოფელ ბავშალში. ერჩერე ახწესანს მიშგუადის ი მიშგომუს უოშოხტუ ნალუურ ი ეშსუ დინა: თენგო (მაშენე მი), ერშალო, დთიკო, გურამ ი მერა.

ქ. მ. — დთიკო მიშგუ მასწაულეხელ ლანუ.

თ. გ. — სანუინენ ურინერტეშლიეშგუილ ზაჟუი სგ’ონტახუნდ ეცერთეამგა ი ერჩერე ხუიზგად ხემი ზანს; ურინერტეშლიეშდინჩარა ზაჟუი ონტუადლ დალთეამგა, ერქანდუე ხუიზგად ამერულა;

მშობლარი ამერე, გვწიშ, იზგან. ში მერეშეშე შანს სოხუმს სეიზგანს ი ლტოლჸილ სეი. შიშეუ მუხრე გაკრას იზგა, ღათოკო; მერმალო რუხეთს იზგე, შაკრენე მუხრე რენეშეშეშე, გურამი, ღეშ გეშალ ოთხანდ ი შაკეშე. ექანდჸე სოხუმ რ'ოგთეშე ი ამხაე ორენეშე, ამერე ღი ი შე შირღან, ექან რენეშეშე ი შიშე შიშეუ რეოანობა სენიოდ ამერე. შიშეუ ნადჸეურგეშალ ეშესუ თბილის იზგე, შერამბი ხაუხა, ქალღიეუ ლი ი ღინა ი ნადჸეურ სოხი. შერმე ნადჸეურ სტატორამლის იზგე, ექისი ღინა ი ნადჸეურ სორი, მურუსი სორი ხეხე; სოშა ნადჸეურს ქამბურ ხაუხა, სონრას — შერამბ. შეშეშეშეშე ქანბარი შაუხა, რენეშე, გუნეშე ხონა ურთიერთობა სეღე.

ქ. შ. ს. — ში გუნეშეშე სიზგედ, აღე, სამეზობლომგა?

თ. გ. — შარგუნელიანარ, შარგეანარ, სემსიანარ, როფლიანარ, ქორქიანარ...

ქ. შ. — შაგ რეშა ოქან სიზგუნედ ამხე გვწიშ?

თ. გ. — ამხე გვწიშ, გამოდმა, სეიზგედ რეორინერეშე რეოანთეე. ნიშე მეზობლობას, უშეუ ლორღეს, შაგ შენატრის, გეფიცები, უბატონოდ შერს ღეშე რენატული რეშეურ, ეშესუ შინს შად ლღეოდ, ეშესუ ლეჸარადე დარ ლი, ლეკამთელ რეოგერ რეოანეშე სეღე, ამ, ერ ტულეს: "ქინეშეშე რეოქი ორხენალს ვადჸესგა".

ქ. შ. ს. — გურჩიანარ ში გუნეშე ნათი შარს; გუნეშე ხონამდ შითრას ეცერიშ გურჩიანარ ი გუნეშე შალატ.

თ. გ. — შიშეუ ლადელ სი, მარ ქითრას? ში ეცერისგა შაგ რეშითრა ქამექთუნალ.

ქ. შ. ს. — ში თეშეშე შარს სგანეშე.

თ. გ. — რე, ნიშე ლეშარეში ჰედურდ! სი იშა გეშალ ხე?

ქ. შ. ს. — ალის სურე რეედი ხეფსი ოხე. ში ლემინ შამფრინიშ გეშალეშეშალ სეი.

თ. გ. — შიშეუ ლადელ ექამ, ქლარენსიშ ი ამარე ხია? რე, ამერე იზგეს... სეიზგედ შაგ ეჩა ახლომარ.

ქ. შ. ს. — რე, ექანრე რეშეურდ, შარე ში თეითონ შარეანი სეი, ექი ღინენ შარ; გურჩიანარ გუნეშე ლეშეღეშეუ ხანლ ლინ ი რეშეშე ისტორიოდ სეღე.

თ. გ. — შანარდ, შანარდ! იშალადელ ნიშე ხოლემ ნარომ დანს ხაშეიდ; ნან ერ გუნეშეშე ლეშეუ ლეშეურ-მეშეურ, ნან რეგარ ლეტხელი ნარ, ნიშეშეშე დანს ხარ ლეტხელი. ეს'ეგი, შამ ხეოდ ხოლემიშ შეხე. მესეა ქეცხენეს, ექის ლანეშეიდელ, ერე შიშეუ სახუბისგა რეგარ ეჩან რარ ლეშეურ-ლეშეი, ეღო ნიშეშეშე დანს ხარ ლეტხელი. დარ ქანტერ ხოლემ ნარომს, შიშეუ აზრ ამე ლი.

ნან სეიოდ რეშეშე ფიშირ, მუგურჩიანი, შარე ერხი ლეშეილანს ი ლირიქანს გუნეშეშე ირეს, ამე უფლეშა ღეშე სეღე. შერმე ნიშეშეშე ღემი ქეიდედ ი ამე რეოგეედ ლინათს, ლინეშე, ამე ისტორია სეღე. რარეშეშე სეი ეცერხენეა მუგურჩიანი შარე შაგ; რხარა თეშე სეიოდ ჰედურდ: დეტურ, თეშეშე, მეშეშე, ღალარ, გერგურ, შოთაშერ, რომილარ, ეტაშერ ი ქანეშეურ; გურჩიანარ საგურჩიანისგა თეშეშე დეაუფილ სეიოდ ი ეშესუ რენე ქადრენე, ექანდჸე ქეიდედი ი რენეშეურანდ... სეუდ ქარ, სეუდ შარ. შოლეგეშე სახუბისგა ხეფსი, ერეშე ერეშეურ ხენდრე, ექარს რეშეურსეი ი ამე ცხორენა, ამე თაშეადასაშე სეღე ნიშე გუნეშე. ნიშე გუნეშეშე იშეშე იზგეს, ყარჩასი იზგეს; რენეშე შოლეგეშე სეიდეურ შენისგა, ექანს იშეშეშე გადანსეშეშე — ამქლბანარ შანარდ ნირის, შარე...

ქ. შ. — ყარჩას შაგ გუნეშე შარის ექანარ?

თ. გ. — ექანარ კურჩიანოლს შარის, ექანარ ლანეშე რეშითრა. სინამდეილეშე, ძირქული გურჩიანარ ლინ. კანათსი იზგეს ნიშეშე შეშეურანარ; ორბელს გურგურჩიანოლარ იზგეს, ღინეშე იზგეს ი შანსი.

ქ. შ. ს. — ქლან იმეგ ქარ სი ნალმასე?

თ. გ. — მეცერს. ქამექენ ონტანედ, ექანდჸე რ'ოხედ ში მეცერს' ი ქლან ეჩერე ოღი,

ამერუ დემე მირდუნა კლანს, სანუის ო ეცერს გარ მითურა.

ქ. მ. — ალ, ამ, “ლადცერუ ლიმფხანაგს” ჩნს ლოსქუედი ო მუგუდამ მამ ხოსნლანს ო ჩუ ჩუსოსნლანს, მარე დემ ტულის. ამ, სი ომშა ლოქუისგ ჩამდელა ამ ბედეთ?

თ. გ. — ალის, სი მარე, ილყაფელს ო ილაგაცელს, ელო მამაგუემ ნახუნსერ ოშეშ, ეჩანდ ჟარესან ლის ლურქუმინ, მარე დან არშენი.

ქ. მ. ს. — ეგამა მადელ ლია ლუქუმე: “ჩამგ ესერ უჩხე, ჩამგ შადუე, თეთნ ჰეცერს მთე ხაწედა...?” ნიბანინ ოშა სი სი?

თ. გ. — მი ნიბანინ ჰუი უეზდენრე, მახერთე, ბერუილრე.

ქ. მ. ს. — ბერუის ქიტარამა ლიბოფუ?

თ. გ. — მასარდ გუუშ, მახერ ო უშხუნანარ ო დოღესუიფ მანგ მიშგუ ნათამარ გარ ოზგეს, მანგ ჩუმიოთა თითქმის, ათე... ახალგაზრდოლ შეიძლება დემ მითრონეს, ელო ეჭურ მანგ მანგ ჩუმიოთა ეჩრუ. დალისგა ნებისმიერ გუემ (ხუიფშუდეღელ დემეგ!) მი დემეგ ხუეტყუბი, ეჩი გუნ ნაკლებდ გარ ლი. ა, ლოლქუმედდელ გენადის, სგა-ლან-იმგუ-ხუეტყუბი, ეჩრუ (ჩარგანდი, ამეო მიშგუ

ლაღრურას) გუეშს, ეგუტარ-ამგუტარ მან ორი, ხოსყი; ამეო, ა, ლათ გარ ონტენუ ქორთე ჰედურდ;

ლანდი ადამ ყორს ლამაგანს მამინოშე: “აშ ანვედ, ისგუაურ დემეგ ოგნი ლაგას!”

ქ. მ. ს. — ლათ იმხენ ანტეს, ეჩი ლაგას ლგანე გუემ ლიმა?

თ. გ. — ეჩი დაგუირგუინებულ ლი, ამეო სანქირო ლი, ეჭუ.

ქ. მ. ს. — ალი ლი ისგუ ჩიქი-ჩიქიშ უკანასკნელ გუემ, მადლა?

თ. გ. — ლათერხენ ოთზგარედ ეჩი...

ქ. მ. ს. — ამიშ ლიშბულ ჩამედამა?

თ. გ. — მან ორი მიზეფ?!

ხენდროშუდს უშხუნარ ოორი ზურალ: გურჩიანრე ჰასტეშ ო ხაქუნანი, ძირაქედელურად ჩუბე მუშუნ — ამერუ, აჯარას, ხაწეღლა. გერლიანრე თელღგრა ლი ეხუე ო მერამე — მდიუნარე თელღგრა... მანქუიშე მდიუნან ლემბანდ გარ ემვად მი დალისგა; მდიუნარ ლერხუემელარ ლის. ზონა, წესიერ, შოჯანს ლის. ხგებლეთ ონვენდ გუიანდ ქორთე, კაცო, ბეფუშილდარ ამერუ მირის, შუილიშუილარ, ო, გეფიცები, წუთს მერარ დემ თუიფე ო: “ამეო-ამეო, თენგრო, ხუაწხეს ესერ მი!” ეჯარ იცლაშელს მალაზიას: “მი სი ქალამბერანუ მალაზია, კლან ქალაქო, ექ კლანარს ქა-იმლა-დემ-მანტე?” — ერუამ ლახბერტე, ეჩი ხატული ვხუნ ლახბერტე, ეჩის. ამხენ ალი ხატული: “სი დრეუ დემეგ მექარ, ერე ამ დრეუქა მარ ლოშდ ლეტხე...”; ამამ დრეუისგა ექ დინა ქანდწუილან... კლან, კაცო, ჰარანქ ხანქერ დემეგ ამნემ, ა, გურჩიანრე ჰასტეშდ, ეჭუ, მიჩა სიეფთეშუ ლახქარეფ:

“მანგ ხონამდ ესერ ჩინა ბუღალტარულ გოშარ, საუაქრო გოშარ”. ერაცანან სოცხა მარა გუემიშ ლირმი, ესუა ხონამდ სონა ო ერუა მომზადებულ ლი ჩისგა. ამასობაში ეჯარს ხლაფორთარ ოხუნანს რადაც, ეჩი მეზგეს, ოშგენ გუემიშგა... ქანანდ ამედაგა დრეუ ო ახსალის ხანქერ კლან, კაცო: “მეო, ერქანდუე ექესერ ოხსყა, ალ’ოხსყა ო ახლა ერეშედიოშოხუე ტენდეროშ ლიშდარლენ ესერ ლი ო, იმესერ ქაქურ, ე, გამეილდეღელ ესერ ჩინადიგნ;” ამის შოშხუნერტეშდემეღემღისარა პროცენტუშ იმედ ხარ ტენდერო გამარქუმანს, ალ გურჩიანს, მესე ხარ გუემ იტრიდოულდ. საბუთარ მანგ რიგეი ხუღლუა ო ახლა იმედ მამა ხერი, თხუიშს იმ ხედროშაღნი, ა, მიშგუ ლადრურა? “ო, ისგუ გამეილდეღელ როქ მი დემ ხუიგინ!” — ამნემ, ხაქუნანდ. “ამსულანს როქ ნანდუმეგამს გულა, მიშგუ ლადრურა, წაბ როქ ოდურტუა” — ჰარანქ ზე, ელო მანგუნ ლერტუე ლი წაბ?! წაბიშ ლირტუე

...მგდე... დემე ლი, ლეშედიშ ლირტუეი, მარე სოლა დემის აზვასი, ეჩა გუდა უშხურცაცანს მოლე ლოშდ ლიქეს ჩუ გუეკოუთინი! ეშუ მამა ლიდ შუნანარ ო ლანდ ჩიდად ცგემედშალ ჟილუბუწე ლირდე დემეგ ლი სწორ. ერქას დეა ლიმორეუ ხეფსი, დეა სტ ო ქუწარ.

მალანანს ლიქუდი ო ლიტხე ალისი ეუხერხულება, კაცო; „იქ ტენდერიო“ და ანლა იურადიოულად გოშრე ლანსყამსა ეჩის შოადილ დაუქდა, მარე ათსამერუ მაროლ შომონხედ, ერქას ამეოდგენედ ლაგას: „გელანს ათხე სი ეჩის ქანტუხუნის, ტენდერიჩქედ, ტენდერიე ეჩი მოიგებს ო ამხენქა მამაგუეშ ქიდენი სი ლასტრგებ, ჰანრიეი სედნო“. ეჩის მი ხუქქარ: „ალიაქ შემხეიდა, ა, მალანია ეჩა ლი ათხე. მანგ გუეშ ლაგას ლგენე ხარ. ათხე სი მამაქ ჩემს, ჩინამო? ეშუ ხექცია ქალახო, ექ ზურალ ერქად იმემსაგ ხეშდაბ, ეჩა“. მარე კასოლე უშხუდ ლიგემ ადამდ დემეგ ოხუნარე ერჩუ: „თუთ-თუთი კასესგედ ო ისგე გუეშ სგან ქხლეს!“ ათხე, ერტეშდოიშხუე, ტენდერიშ ლიშდრალენე ლი ო ბხენე ამეი ლიშდანს, იმეი ნან ლაგას ოთგენედ, ექეი. მეტუუბან ზურაბ არდულიან, აჯარანენიშ ლი, მგცხმარა.

ქ. მ. ს. — ათხე ალი ქანთშლახა, ალ გუეშ? კმაყოფილ ლინმა?

თ. გ. — ათხე ჩუესგე, მინა ნაცანდ მი! სგებნაუ ქანტუქარ: „ჰარპად ზე, რისგს ჟი-მად-ანკედა, ეჩის, მან დო გუთანთდის, მუგუდ კანდ დეშ ბიჭუე მარე, ხედუალეშეი სოხრა ნანბიჭუ ხეფსი, თხუემს სგალანდარინე, ექდა“. გერლიანრე თელღრა ხაჭუნანს დუეჟმარე დანრ სორი ქორისგა, ალ გურჩინანს ჰუნს ხუამანანიდ ლიურდგულეი, უშხურეშიშ ლოლმატარეი, ო მან ნან ანკაფენ, ამეიეი ჟიმესკებუე; სომ ქხმის ხორამდ ლუშუე ლიმორეუ?! მარე მარათე უჩიამ მეთხელი, ა, ერქა ხეკუე ჩუნამგერუა, ამის დემის ადრო, ერქა იმლა მეთხელი? მან, ბეფუე ხუი ისგა? დუეჟმარე ექ ქორისგა დანრ არი, ექას ჩინე რაქუე: „ჩიუეს ესერ ანდე ლამანთე“. მინა გეზლანს ჰუნს ცალან ლი; ეჩი ხორამდ ჩუმითრა, მარე ცალანარს ხატთემსაგ ნან დეშ გუიდედ, დემ ხუირო ალის, კაცო. ლუშუე ლიმორეუ ლანდ-ბანო იმლა თუეფნი, ჩინამა, მიშგუ ლადრურა? იმეი მანს ხაკაფ, ექეი ირო მანგ, ექლა. ალი იმეი ლი, სი მარე, ცალანდ იმლა ხეკუეს ანციტუნს ალი?! ჩიუე იგიუე რეკანსიშ წიქერ ლი, მიშგუ ლადრურა, მარე გუარ იმგენ ხუდუა, გუარ გუარ ლი! მანგ დემეგ იმარგ! გუნ მეგუე ლი ლუშუე ლიმორეუ ო ამემსაგ მანგ დემეგ იმარგ! ექას მი ო მიშგუ აფხენგედ ხუნაქუედ უშხურა: „ადუე, ხელწერილანრ ოლიმარად ჩუ, ეშუ ეშუს ლოლომედ, მერმე — მერმა ო ერქად ო ერქად აშხუნდუე მინა ლანთილანრი ანწიქუნის მეზანანლდ (ათხესერ ქორს დემეგ არის), დექქანდდენის ო ჩუნდნანის. ალი რეობაშ გუანო გუეშ დემეგ ლი, გარქ დემეგ ლი!“ ში უჩოხუიძარუნედ (იმემ მაუნ ლი შეი ოლიმარი — ლეზუეებს გუეპარი, ა ლეთეს?!), ერქანდუე ჩოთუჩრულანდ, შუკუთერე ჩონწუად ო ამერე ემხუედ გია ჩაქულიან მინა მანინოშ, ალი ლანსუ სგებლადედ: „აუ! მიშგუნაქა დანრ ესერ ხაკურ!“ მარე ისდ დეშ მადე ოქუეცენია?! მან ჩუემინე, მოლე შიამ მადე მეკუდეი ქორისგა? ამეი მადე ლია, კაცო?

ქ. მ. ს. — აშ ქხხა!

თ. გ. — „დეშეი ქაპუდი ამიშ პირობს...“ ო ლანი ექდად ყორს ლამაგან, მარე დეშ ოდერ, მიშგუ ლადედ სი! „კაცო, ნადრეურს ოხდელი რუსეთხენ, გუეშ მუდუა ო ნომა მანდროთა, ათხეაქ დეშ აქმარგო, ლემორეუიქ ლაქიდე დემე ლი, მარე მერმეშეი ჰარპა ჰუბერთეიქი სგაქეცად, ეცერთეიქი...“ — ო დეშ ოდერ.

ქ. მ. — ათხე მანრ შეიძება, ერე გიად ანგერნას? გუნ ფიშირი მან ხანრიდ დანლისგა მორეუ მარანლ!

თ. გ. — ნოდარს ესერ იხვრინე, ჩოფლიანს, მუშინო გეზალს, ო ადამად ადკარქის ესუთლა...

ქ. მ. ს. — ათხ'ალი, შედარებით, სამოქალაქო გუემ ლეშარ ო ხოშილ ლეგარჭ ლანსუყედუნს, აღუე, ხოშილ ჭუინელხენქა მოლეგუემუ...

თ. გ. — ხოშილ ლეგარჭ ლის ნადგარალიშ გოშარ, მარე ექაძარი ჩუმიხეგთა... კლემენტ დეჟდარიან გუნ სრია მანელეჟე ლეშარ, გუნშიდ სრია, დირექტორ მარე აჭარაშ საშუალო სკოლაშ. ში ერაცანან დემე შითურა, ურინერუმედიეშდინარამეი ონტუედ დანლოთეასკა ლანლოგოდ. ექო ირთუ ურინერუმედიეხინარამეი მაღედა ხოშილ სონსი. ათეე ში უზარ დემე მაშუად ზუსტად...

კინონენქა ქ'ომედელო, ამერუ, ა, აჭარას, ო კლუბ სეგებინუ რ'ოთდაგარას. ალი ექატუნ მეგეჟ გუემ ლანსუ, ერე დანსომო სორგაჟა ლანდირიქედ. სი მარე, მურინერუმედიეშდელ ზან ქამერედ ლანსუ თითქმის ო ში იმეო სეკუტის აპრიოგუნეს ალი?! ექლად სე'ონენგ: "სგაოქ ლონგენი ო დეშოქ ოსხყენე — დემე ოსხყენე ო ერე ირი. ხანტოქ ...ეი... დეჟაო სი მოშ ქოწუნანი ო დემე მიშგომეუ (შესო სეჟუნ ხაწყალს), დემე მიშგუ ლიო გეზალს მოშოქ სოწუნანი! იმეჟ ქ'ოთხოლი, ერეხეგა მიშგუ მახალს ო ქუას დემეხიქ ქანკლინე, მარე ოთხოლი, ერის ხანტოქ სეგამანტიუე, დერმეთიქ სეგამანტიუე!" — ნალუს სეჟეჟარ. ამერულა ერუმედიეოთხოშე შეგნათეეე ანად გუემ, ლემბანლ ხარს!

ქ. მ. ს. — ეშდამორიდ ხოშილი ლია წეს?

თ. გ. — ა, ხოშილი ლანსუ, ამეო გუემედა — მერუმედიეოთხოშე; ო, ერხაჟ-ამხაჟ, ო, მანდო ლანსუ, უშნუაროთ'ონტუიდედ დეჟდერიანარ ო შამფრიანარ. ლანდო ათეე ლანდ ერუმედიეოთხოშე ხანთ უშნუედ დემეგ ოზბუნის ო ითრუნის, მარე უშნუარ ლესხოლის, სრია ლადედს ქახატულის უშნუარ, მაარანლ დარ ოკედხ უშნუართე. ერერუ ქიმ ო დინარ, ამერუ ქიმ ო დინარ, უნატანგურად ლითრე, ლიყხანლ ო რუ-მად-ქიხამა ერქანდუმე გუიშეგ ლექემდ, ლიდარანლ ო ლომეშპარი... ამეო ჩოთუურულანდ, ქ'ეთშად ლიამახუ დევედედერიანარე ო შამფრიანარე უშნუნენსკა.

ქ. მ. — აა, უოშამინ ექვზხენდახ ლიყუბანლ, ალ გუემე ერ ქ'ექდაწყანანს?

თ. გ. — სე'ონბურგანდ ალ გუემს, ერქა მოლე ექატუნ სრია დოშდულს ოხბინედ, ერე დემეგ ანარაგენ უობანს, მერემ ლიყუბანლეო ლიმბანელიშ რიცხუ ლაგას ოთგენედ. სნერთოდ, დემედიშარს გუიცხა ლიმბანელ, ხანტ ო ქუარ, დემედიშ გარ ლი ლიმბანელ. დემედილადედ მანდო გუემე ქედუმეი, ექო ქარ განთე ლეცუმე. "ნიშგემედ ესერ ხოშილ მაროლ ო სრიალ მაროლ ესერ ოლუნეჟურედინ..." "სოჩილ ირთუნ, ერქას ნამჟ დემეგეჟ ერხენდუმე, ჰენწისგაჟა სეჟაურად, ერე ბოფშარს, ლესყიდ".

ქ. მ. — სწორ ქექუთა სი.

თ. გ. — დემეგ ენწვზენ უობანს დრეჟე, ო, ქვარანგ შეყარის დიდანოდე ათგედა! — ამერუ ლატუმე სეჟეჟარი, ჟიმ, ერერუ ჩუნანანანს ო ქ'ოთშდისდ გუემუ...

ლუნუნე წესეო ქ'ადარენე, ექას მერხის ნანდუმარი იმხენ სოჯდინე, კაცო?! სრია მანელეჟე სრია სიმაქს სეოთხელი, აღუმე ში ირი?! მარე რიგარ სერიდის მესხინალიარ, გუემეშე მუდეჟა; მერემე შმარსუმე ცხენდარ სრია ლეკედ ლის! ათუ ლი ო ექად სი დემე სეფდალ, მერემე შმარსუმე ცხენდარ ლეკედ მოლ ლი, ისეჟე შიუმე ახიკდ ათუ ცხენდარ, მანელეჟე ემა ხი! სი მარე, სოლა ლი ა სრია ლი, მიშგუ გუტის ერეჟა ხანწან, ერის სეჟიპრი ო ში ისეჟე გუემე ლი?! ისეჟე გუემეშეგა სი გაემარქოს, მიშგუ გუემეშეგა ში გაემარქოს!

ქ. მ. ს. — მარე ლიცხეჟაბელს დარგობ დემე ახფანსი, ექლად ექლამ რუმეხყე სრია.

თ. გ. — ექლამ რუ-სეკუტის-ოთხყად, მე მგონია, ექლად ლადანლ, ერე გეზოლის სოლა ნან-ნამჩედ ნომე ესსე.

სუნაროდ ამეო ამერუ დანომარ ო მანგ ეშუ სუნედ. მამაგუმე სეხოლოლინე ერე სრია რუ, მარე რუხენულე, ერის, სრია მარე იმა ხიე, სეკუმე ბენწანს ნომა ხანგუმედე ო ნანფოს, სეკუმე სოლას

ჩუბოვ ხოჭობრიდოე ი ხოჩამ ხეკუმეხ ეხსობოდდე ეობოვ.

ქ. მ. ს. — ეზერ ლი, ამევი მაროლ სგახერდად დწლისგა, ალი!

თ. გ. — ყოქ'ოსხური, ამეი ხევიშირ: "ღერმეთ ისგუა ჰამარს, მან გუეშთ'ოსღური, ევი ლაგახ აშეგენიოე ი ე'ამსუანეოე!" ნანხერე ეხუა სოხს უხსუარენისგა, ევამარ მინოუშ იუაღადდე დემიხ ისუალხ, ამა ლი ხოჩა ლუშუ ლიმოროუ. ეიხეთელი მარა, ევი მარემ ხეკუმეხ გუეშ გაარჩიოხ ი ჩუადსუახ, თემ ი თემ იოი, ზურად ა ლუაქმარე. ზურახლ დარ ამბანი გუეშგე ლიმოროუისგა, ამიხ ჩუხიო, ევა სერ უაქე თეიფე ლუშუ ლიმორეუხ; ათხე გუ სოლა ნომ'აქადდეხ, მიშეუ ეშუ ღარეორშალ ქარგანდი ალის...

ქ. მ. — მამ გუეშ ხუდეა ხატცანან ზურახლ, დიდამ თგანდ! ათხე, ისგუედი ლიმზოხელისგა დგნ ჰენმა ჩამთქუან უშხუდ?

თ. გ. — ღერმეთლო, პარპოლან უშხუდ ნამთქუა, დელოხ უშხუდ, ათხე ჩი ქ'ოდეჩარ ი ლეჰნა დწლეშ ალ ლიმზერ ოხღულადე ამ ლტოლუილოხუი, ამ ლიმამლუენღე. ეშდ ზან იოი მერდე, ალი ოხღულადე: უშხუდ ნარდეხი, ლიმზერ-დიდამ გაროღე გუარ გუეშგე ქორარისგა, ლიმზერ-დიდამ, სოფელისგა იოი ა ქორისგა; დემეგიმეგ ლი მანუინ, ღერმეთლო. ჩუ ლაყხალმუ ხეიურულანდე. მოლე-მოლე ლენქეიოღე, მან დგნარ ლი, ალიმარ, ოღო ხუნბარე დემეგუაშ; ათხე... ლამპარობს ლატულიდ, ალი უოხუშდ ი უსგუა მეზგე ხუნატუხუბად, ამეი ნამთქუა ი ამეი ხასოფლო დგნ სოფლორად აუნღენიშნაუთ ჩიდად.

ქ. მ. — ლამზერ ადგილი იმე ქარხ, აა, მთელ სოფელ ერ ხეიუბანდე?

თ. გ. — სოფლიშ ძვიდხ, ლერთანთე ლი, ჩუბაუ.

ქ. მ. ს. — იმნოშ ახთიშდ ათხ'ეჩ ადგი?

თ. გ. — ლანლატენ... ევი ადგი ჩუ ლექუაუ ლი, მარე ეიხიქა ლი ი ამილა ლიმზერ-დიდამიშ ადგიდ ე'ოსხუერდ ჩემე.

ქ. მ. ს. — დწლეშ ნაშხა, მადეა? იმეი ხიმზირდ ეჩ ლადდე?

თ. გ. — დწლეშ ფუხდოშ, დწლიშ ლიმზერ ოხღულადე, ყუთედ ხანანს ხუნამღენიდე, დორო დუნსი ხუიედოდე, ოღონდ, ხანანქა, იშგენ დემეგ იმარე, ჩუქისხალდეხ! ამხენ შუნან ქოდიან ლი ი ხუიშირდ ამეჩუ ნიშგე ხეობან გადარჩენას: "დწლი ფუსდე! აღეუ, ხოჩემიშ კალთა ანლაფარ, ნიშგე მარცხს ნომეგუაშ ამახსუნა ნიშგე შეიდიხგა, ნიშგე ლეღეგეიდეხს ხოჩა ბეტე ოხოთლ, ლეხუარდ ნომა ხადეხ ლემეწლ, ბექედ ნომა ნადეხ ლემეწლ, ყანდე ნომა ნადეხ ლემეწლ ი ამახუნს ნიშგე შეიდიხგა ნომა ახედდენა!" ღერმეთ ხოჩა გაროღე ოხღულადე ნიშგე ბედეი!

ან, ამხენქა ერუეშდ კოლომეტრეი პარხ აფხზარ; ალი ლიმინდე დემეგ იოიუ ი ლტოლუილოხ, ექახ შეიძლება დემეგ ენღულადენს. ალი გუეშიდე ხოჩა ლანსუეანდ სოშოლუხ. გურჩიანარს ჩი უშხუდ ნარ ლიმზერ, ერუეშიდისეში ნოემბროშ ლიეგრეო. ლეჰნა აქარახ ნად, მინიშ ხაკენს ხერო.

ქ. მ. — გუნ მაკუმარ, მამ ხოჩა ლიმბუწლ ჩანღენა!

თ. გ. — ა, ხოჩამღოღე ხაროდე!

ქ. მ. — იუახუ ხარო, იუახუ ხარო, გუნ მაკუმარ!

ქ. მ. ს. — თენგო გურჩიან ეშუ ჩუმიოთა თბილის, გუეშიდე მალანტ ი გუეშიდე ხოჩა ბეგე ლი; ათხე გუეშიდე ხოჩა მარე თოჯარ ადამდე, მერმე თენგო გურჩიან, ი გუეშიდე მაკუმარ.

თ. გ. — თენგო ნიშგე დეტუმარე ქობემ გეწალ ლი...

თენგიზ გურჩიანი, 63 წლისა
გენწვიში, 2007 წ.

ქ. მ. - რა გქვია, რა გვარი'ს ხარ, სადაური ხარ, რამდენი წლის ხარ?

თ. გ. - მე ვარ თენგიზ გურჩიანი, თენგიზიც მქვია და თენგიც, მიხოს ("მიშა-ს") შვილი ვარ. ძირძველურად, წარმოშობით, ვარ ეცერიდან. ყაბარღო-ბალყარეთშიც ("საგეთ-ს-ა-ც") ვცხოვრობდით, იალბუზის მიდამოებში ("იალბუზ-ს"). დღევანდელი პურივით მახსოვს ყველაფერი ზუსტად. ორმოცდაათხში დაიბადე ("გა-ე-თენ-ლი"); მე ეცერში დაიბადე და ჩიელი წამიყვანეს იქიდან.

ქ. მ. ს. - ყაბარღო-ბალყარეთში ცხოვრობდით თუ ყარაჩაიში?

თ. გ. - "სავეთი" და ყარაჩაი ერთია-

ქ. მ. ს. - სად ცხოვრობდით?

თ. გ. - სოფელ ბაგაილში. იქ შექმნიათ ("ღა-ე-წეს-ათ") დედაჩემს'ა და მამაჩემს ოთხი ვაჟი და ერთი ქალიშვილი: თენგი, უფროსი (მე 'ვარ'), ერმალო, დათიკო, გურამი და მერი.

ქ. მ. - დათიკო ჩემი მასწავლებელი იყო.

თ. გ. - ყაბარღო-ბალყარეთიდან ორმოცდაჩვიდმეტ წელს დაებრუნდით ეცერში და იქ ვიცხოვრეთ ("სახლობდით") სამი წელი; ორმოცდაცხრამეტ წელს გადავივედი ("შო-ე-ქლი-თ") დალის ხეობაში ("დალ-ს-ს-კენ-ში"), მერე ("მაშინს მერე") ვცხოვრობთ აქ; მშობლებიც აქ გენწვიებში, ცხოვრობდნენ. მე ოც წელს სოხუმში ვცხოვრობდი და ლტოლვილი ვარ. ჩემი ძმა გაგრაში ცხოვრობდა, დათიკო; ერმალო რუსეთში ცხოვრობს, უმცროსი ძმა დაგვედუბა, გურამი, არც შეილი დარჩა და არაფერი. შემდეგ სოხუმში დაგვეკარგა ("ღა-გე-ი-თაფ-ღა") და აქეთკენ ამოვედი, აქ დედ-მამა მყავდა ("მყენდნენ"), ისინი დამეხსოვნენ ("ღა-ში-დგრ-ენენ") და მე და ჩემი ოჯახობა ვართ აქ. ჩემი ვაჟიშვილი ერთი თბილისში ცხოვრობს, მერაბი პქვია, ცოლიანია ("გა-სიძი-ე-ბ-ული-არის"), და ქალ-ვაჟი ჰყავს. მეორე ვაჟი სტავროპოლში ("სტავროპოლ-ს") ცხოვრობს, იმასაც გოგო და ბიჭი ჰყავს, რუსი ჰყავს ცოლი; უფროს ვაჟს დამზებია პქვია, უმცროსს - მერაბი. მეზობლები 'ბალს'ზემოკლებიც მყვანან, 'ბალს'ქვემოკლებიც, ძალიან ("გუაშ-ად") კარგი ურთიერთობა გვაქვს.

ქ. მ. ს. - რა გვარ'ის'ები ცხოვრობთ, აბა, სამეზობლოში?

თ. გ. - მარგველიანები, მარგიანები, სამსიანები, ჩოფლიანები, ქორქიანები-

ქ. მ. - სულ რამდენი ოჯახი იქნებით ("ცხოვრობდეთ იქნება") აქეთა გენწვიებში?

თ. გ. - აქეთა გენწვიებში, გამოღმა, ვცხოვრობთ ორმოც ოჯახამდე. ჩვენს მეზობლობას, ერთად ყოფნას, ყველა შენატრის, გეფიცებთ, უბატონოდ ხმას არ ვცემთ ("გეგახით") ერთმანეთს, ერთი სისხლი არ არის დაღვრილი, ერთი ნაჩხუბარი ("ნაცემ-ნატყეპი") არავინაა, თუმცა კამათი ზოგჯერ ოჯახშიც ხდება, აი, რომ იტყვიან: "ნაწლავებიც გრუხუნებენო მუცელში ("ჭაჭ-ე-ბ-ი-ც-ო რა-ხ-უნ-ობ-ენ ღენ-დ-ე-რ-ს'-ში")".

ქ. მ. ს. - გურჩიანები ჩემი ძალიან ახლო ნათესავეები არიან; ძალიან კარგად ვიცნობ ეცერის გურჩიანებს და ძალიან მიყვარს ("მიყვარან").

თ. გ. - შენი ჰერიმე ("ჩემი დღე შენ", ვის ("ვინ") იცნობთ ("გიცენიათ")? მე ეცერში უკლებლივ ყველას ვიცნობ ("ყველა მოძრავი მიცენია").

ქ. მ. ს. - მე ახლობლები თებეკაანი ("თებეკე-ბი") მყვანან.

თ. გ. - უჰ, მთლად ჩვენი ყოფილხარ! შენ ვისი შვილი ხარ?

ქ. მ. ს. - ამას ძალიან ("სრული") გრძელი ამბავი მოჰყვება ახლა. მე ღემინ შამურიანის შვილიშვილი ვარ.

თ. გ. - შენ გენაცვალე ("ჩემი დღე გ-ე-ქმ-ნ-ა"), კლარენის და ამათი ხარ? ჰო, აქ ცხოვრობენ... ვცხოვრობთ ყველა იმისი ახლობლები.

ქ. მ. ს. - ჰო, იმათთან ("ე-გ-ე-ბ-ს'-თან") ("ქე") ვიყავი, მაგარამ მე თვითონ მარგიანი ვარ,

ის დღეში მხრიდან არის (ჩემი ნათესავი); გურიანები ძალიან ვაქცეურო ხალხია და ბევრი ("ვეება") ისტორიები აქვთ.

თ. გ. - მეტისმეტად, მეტისმეტად! თავის დღეში ("ევა-ს" დღე-ს") ჩემი ცუდი ("ცუდის ნაქმნარი") არავის ახსოვს; ჩვენ რომ ვიცით სვანური წესით სისხლის აღება, სამაგიერო ყოველთვის ჩვენ გვაქვს გადასახდელი ("საბრუნებელი"), ჩვენი ("ჩვენთან") არავის აქვს სამაგიერო გადასახდელი ("საბრუნებელი"). ე. ი. არ ვართ ცუდი(საქმი) და მწყები. ვისაც გინდათ, იმას პკითხეთ, რომ ჩემს სამშოში ყოველთვის იქით გვაქვს სისხლი ასაღები ("სა-თხევა-რი"), თორემ ჩვენთან არავის აქვს რამე საქმნი. არავინ შეგარჩენს ცუდის გაკეთებას ("ნა-ქმნარი-ს")! - ჩემი აზრი ასეთია.

ჩვენ ვართ საკმაოდ ბევრი, გურიანები, მაგრამ ზოგი რომ გვარის შიგნით ქორწინდება ("გა-წულე-ბა-ს და გა-სიძე-ება-ს გვარიშ ი-ქმან"), ამის უფლება არ გვაქვს. მეორე ბაღისადაც არ ვთხოვლობთ ("გი-ვიდ-ომ-ებ-თ") და ასე ვინარჩუნებთ ("ვიმარჩუნებთ") ნათესაობას, მკვიდრობას ("მო-წამ-ე-ობა-ს"). ასე მოგვდება ("ასეთი ისტორია გვაქვს").

წარმოშობით გურიანები ("მო-გურჩიან-ე კაცი") ყველანი ეცერიდან ვართ; სულ ცხრა თემი ვართ: დეტვანი ("დეტვები"), თებეპანი ("თებეები"), ემუხანი ("ემუხები"), დალანი ("დალეები"), გერვანი ("გორგ-ის-ები"), შოთანი ("შოთა-ს-ები"), ჩომილანი ("ჩომილ-ები"), ეტანი ("ეტა-ს-ები"), ქაეზანი ("ქაეზა-ს-ები"). გურიანები საგურჩიანოში თემებად ვართ დაყოფილი და ერთი წელი რომ გავა, მეგრე ავღებთ ხოლმე ("მო-ე-ქ-ე-ბ-ით") და შევიკრიბებით... შენ გენატრება ("სვედა გივის"), მე მენატრება... სამშოში თუ რაღაც მოხდება ("ე-ფას-ე-ბა"), ვილაცა ვილაცას დაემღერება, იმათ შევარიგებთ ("შე-ე-ე-ე-ობ-თ") ხოლმე და ასე"თი ცხოვრება, ასე"თი თავგადასავალი აქვს ჩვენს გვარს. ჩვენი გვარისანები სხვაგანაც ცხოვრობენ, ყარაჩაეთშიც ცხოვრობენ; ძველად სვანეთში რაღაც რომ შემთხვევით ("ე-ქ-ა-დ-ე-ბ-ო-და-თ"), მაშინ სხვაგან გადაიხიზნებოდნენ ხოლმე - ასეთები ბლომად გვყავს ("გეყვანან"), მაგრამ...

ქ. შ. - ყარაჩაეთში რა გვარით ("გუარ-ს-ზე") ცხოვრობენ ("არიან") ისინი?

თ. გ. - ისინი კურჩიანებს წერენ, იმათ საცხოვრებლებიც ვიცი ("მცნობა"); სინამდვილეში ("შირ-ჰე-ლე-ურ-ად") გურჩიანები არიან. კახათშიც ცხოვრობენ ჩვენი მომეები; ორბელში გურჩიანები ცხოვრობენ, ლეჩხუმშიც ცხოვრობენ და სამეგრელოშიც.

ქ. შ. ს. - სკოლა სად გაქვს შენ დამთავრებული ("დამთავრებული")?

თ. გ. - ეცერში. ქაშუკიდან რომ დაბრუნდით, შემდეგ ეცერში დავრჩი მე და სკოლა იქ დაამთავრე, აქ არ ვყოფილვარ სკოლაში, მხოლოდ ყაბარდო-ბალყარეთში და ეცერში მისწავლია.

ქ. შ. - ამ, აი, "ეცერულ ამხანაგობაზე" ყველას ვკითხე ("მი-ე-ე-ე-ე-ე") და თითქოდა არ იცოდნენ, თუმცა ცოდნით იცოდნენ, მაგრამ არ ამბობენ. აი, შენ რისი თქმა შეგიძლია ამის შესახებ?

თ. გ. - ამას, შე კაცო, ხუმრობენ (და-ყა-ფ-ო-ბ-ენ) და მასხრობენ ("გა-ი-ც-ინ-ე-ბ-ენ"), თორემ არაფერი (არა აქვთ სხვისგან) განსხვავებული, იმაზე უარესები არის ჩადენილი ("ნა-ქმნარი-ი"), მაგრამ არავინ ახსენებს.

ქ. შ. ს. - ისიც ხომ არის ნათქვამი: "ყველგან წვიმს ყველგან თოვს, თეთრ ეცერს (კი) მზე ადგასო"? ბაღიში ვისი ხარ?

თ. გ. - მე ვუბრუნების ბაღიში ვარ, მაზერში ("მაზერ-ს-კენ"), ბეროვლები"სა".

ქ. შ. ს. - ბეროში გაგიტარებია ბაეშეობა?

თ. გ. - რა თქმა უნდა ("მეტისმეტად გულ-ით"), მაზერში, უშხვანარში და დოლესვიფში სულ ჩემი ნათესავები ცხოვრობენ. თითქმის ყველას ვიცნობ, ახლა... ახალგაზრდებს შეიძლება არ ვიცნობდე ("ახალ-გა-ზრ-დ-ებ-ი- ვერ მიცნია"), თორემ ისე იქ ყველას ვიცნობ. დაღში ნებისმიერ საქმეში (არ ვიტარაბახებ) მე რომ არ ვერიო ("ე-ე-ე-ე-ე-ე-ე-ე-ე-ე-ე"), ის ძალიან ნაკლებადლა არის.

აი, გეითხოვთ გენადის, სადაც კი ჩავერგევი, იქ (გელაპარაკებით როგორც ჩემს დებს) რაც არ უნდა მოხდეს (“ე-გ-გუარ-ო-ა-მ-გუარ-ი რა იქნება”), საქმეს ვაკეთებ (“ე-უ-წ-ო-ბ”); ასე, აი, გუშინ დაგებრუნდი მხოლოდ სახლში. დღეს ისევე კარს მომადგნენ მანქანით (“მაშინ-ით”): “წამოდი, უშენოდ არ მოგვადრდება (“ი-დ-გ-ე-ბ-ა სა-დ-გ-ო-მ-ს”) ეს საქმეო”!

ქ. მ. ს. – გუშინ საიდანაც დაბრუნდი, ის საქმე მოგვადრებულება?

თ. გ. – ის დაგვირგვინებულება, როგორც საჯიროა, ისე.

ქ. მ. ს. – ეს არის ჯერჯერობით შენი უკანასკნელი საქმე, არა?

თ. გ. – გუშინწინ დაეამთავრეთ ის...

ქ. მ. ს. – ამის მოყოლა შეგიძლია?

თ. გ. – რატომაც არა (“რა იქნება მიზეზი-ი”)?!

ერთმანეთს ემდურებოდნენ (“ე-მ-დ-ურ-ო-დ-ნ-ენ”) ორი ქალი: გურჩინების¹ ასული და ხაჭვანი, წარმოშობით (“ძირ-ძველ-ურ-ად”) ქვემო სვანი – აქ, აჯარაში, არის გათხოვილი, (“ა-წ-ულ-ო-ა”), გერლიანების რძალი არის ერთი და მდივნების რძალია... პირველად მდივანი მე ძალიან გამოიკვირდა (“გასაკვირადლა მო-მ-ი-ქ-და”) დაღის ხეობაში, მდივნები ლეჩხუმელები არიან. კარგი, წესიერი, ოჯახია (“არიან”). გუშინწინ დამე გვიან მოვედი სახლში, კაცო, ბავშვები აქ მყავს, შვილიშვილები, და, გავიცეცი, წუთს უქმად (“ტყუილა”) ვერ ვეკარგავ დე: “ასე-ასე, თენო, გვეკირდებიო (“ე-ა-წ-უ-ბ-ე-ი-არ მე”) შენ (“ვეკირდებიო მე”)!” ისინი ვედავებიან ერთმანეთს (“ცილ-ა-ო-ბ-ენ”) მალაზიას: “მე შენ ჩაბაბარე მალაზია და კლიტე მოგაცი, იმ კლიტეს რატომ არ მიბრუნებო?” – ვინც ჩააბარა, ის ვეშვება ვისაც ჩააბარა, იმას. აქედან ეს ვუნებთ: “შენ დრო არ მითხარი, რომ მიინცადამზინც ამ დროს დაემბრუნებინა (“დრო-ს-ზე მაქვს უკან საბრუნებელი”)”; ამასობაში ის გოგო გათხოვდა... და კლიტე, კაცო, არც კი უთხოვია ამას (“არაკად სთხოვა არა ამან”), აი, გურჩინების ასულს (“ასულ-მა”), ისე, მისი კეთილი გულით (“სი-კეთ-ით”) შესთავაზა: “ყველაფერი კარგად იცო, ბუღალტრული საქმეები, საეკსპო საქმეები”. იმასთან ურჩევნია ადამიანს საქმის დატერა, ვინც კარგად იცის და ვინც მომზადებულია ყველა საქმეში (“ყველაფერ-ს-ში”). ამასობაში იმათ არეულ-დარეულობა (“ხლაფორთ-ე-ბი”) შექნათ რაღაც, იმ ოჯახს, სხვა საქმეში. გავიდა ამაში დრო და ახლა ამას სთხოვა გასაღები, კაცო: “შეო, შემდეგ ის გააკეთო (“გ-ა-უ-წ-ე-ი-ა-ი”), ეს გააკეთო და ახლა ოცდაოთხში ტენდერის გათამაშება არისო და, თუ გინდაო, მე გამეიდევნე დადექიო”. ამას ოთხმოცდაცხრამეტი პროცენტით იმედი აქვს ტენდერში გამარჯვების, ამ გურჩინანს, საქმე იურიდიულად აქვს გაკეთებული. საბუთები ყველაფერი წესრიგში (“რიგ-ს-ზე”) აქვს და ახლა იმედი რომ არ ჰქონდეს, თავს (“თხეზ-ს”) ხომ რას მოიტყუებს (“ე-დ-ო-რ-ე-ბ-ო-დ-ე-ს იქნება”), ა, ჩემო დებო? “ო, შენს გამეიდევნე მე ვერ დავედგებიო”! – ამან, ხაჭვანმა. “კაცსო (“ადამიანსო”) მშვიდობის გულისთვის, ჩემო დებო, სამართებელი გადაუყლაპავს” – ნათქვამია (“არაკად ბე-ე-ს”), თორემ როგორი გადასაყლაპია სამართებელი?! სამართების გადაყლაპვა –ისა... არ არის, ელარჯის გადაყლაპვა, მაგრამ ცული (რომ) არაფერი მოხდეს, იმის გულისთვის ერთმანეთს რაღაც უნდა დაუეთუმოთ (“ერთმანეთთან რაღაც უკან გაწევა ქვ გე-უ-კუთვნის”); იმდენი არ ვარც სვანები და არც მშვილდ-ისარიით მუდამ მომართული (“დაჯიშული”) ცხოვრება სწორი. ასეთ შემთხვევაში (“მაშინ”) არც მედიატორობა (“მოურაფ-ო-ბ-ა”) დაგვეკირდება (“მოწყვება”), არც ხატი და ჯვარი.

მალაზიის დაბრუნება ამასაც ეუხერხულება, კაცო; “იქ ტენდერიო” და ახლა იურიდიულად საქმეების გაკეთება (“ა-წ-ე-ბ-ა-ს-ს-ში”) იმასაც რაღაც (“ცოტა”) დაუჯდა, მაგრამ როდესაც აქ კაცები ჩავერგეთ, მაშინ ასე გადაეწყვიტეთ: “შენ რომ ახლა იმას გასაღები გამოართვა, ტენდერამდე, ტენდერზე ის მოიგებს და შენ აქედან სარგებელს ვერაფერს ნახავ (“არფერი” “გ-ი-ქ-დ-ო-მ-ბ-ა შენ სა-რ-გ-ე-ბ-ელ-ი”), ცარიელზე დარჩები”. ამას მე ვუთხარი: “ეს შეისყიდო-მეთი და მალაზია ახლა იმისია-მეთი. ერთი სექცია მიეცი, ის ქალი მანამდე სადაც მუშაობდა, ის”. თორემ იქ

საღაროების ("კას-ეზის") ერთად დადგმა არ ვურჩევ: "თითო-თითო საღარო დაიდგით და თქვენი საქმისა თქვენ გეტკონინებთ-მეთქი." ახლა, ოცდაოთხში, ტენდერის გათამაშებაა ("თრ-ევა არის") და ისე დანიშნებენ მუშაობას, როგორც ჩვენ მოვგებართ. ჩემთან ერთად იყო ("მ-ე-ტყუებ-ო-და") ზურაბ არქელაიანი, აჯარიდანა, ცხუმბარელი.

ქ. მ. ს. - ახლა ეს საქმე დამთარდა ("გათავდა")? კმაყოფილები არიან?

თ. გ. - ახლა, მოიცა, გენაცვალე ("მისი ნაცვალ-ი მე")! წინდაწინ ვუთხარი: "ნათქვამია ("არაკად ბეგ-ს"), ვაშლს რომ ("ხომ") აიღებ, იმას, რაც არ უნდა მოინდომო ("გულ-ს"-კენ ჩაიღებ), თანაბრად ვერაფრით ვერ გახლქს ("ზიხე-ს იქმ-ს") კაცი, რომელიმე მხარეს ("რომელიმესკენ") ნაკლები ნაკერი ("ზიხე-ი") გამოვა, თავი რომ შუაკლა ("შუაკლაე"), მანინც". გერლიანე ბი"ს" რძალს, ხაჭვანს, მამაკაცი არაეინ ჰყავს სახლში, ამ გურჩინის ქმარს კი ვაფიცებთ ("გან-გან-ბან-თ") ერთგულებაზე, ერთმანეთის სიყვარულზე, და რაც ჩვენ მივიჩნიეთ სწორად, ამაზე უნდა დათანხმებულიყო; ხომ გვსმით კარგად სვანური მედიატორობა?! რაკი მედიატორად მირჩევ ("ორ კაც"ს"კენ თუ დამბეძობი" მ-ე-თხე-ვ-ლები"), მაშინ უნდა დამიჯერო, თუ ამას არ გააკეთებ ("იქმ"), მაშინ რატომ მებეჭებ? რა, შენი ბავშვი ვარ? რადგანაც მამაკაცი იმ ოჯახში აღარაეინ არის, მაშინ თვითონ თქვა: "სიბეს გამოვიყვანო ხატზე დასაფიცებლად". მისი შვილის ქმარი ცალანია; იმასაც კარგად ვიცნობ, მაგრამ ჩვენ ცალანებს ხატზე არ დაეაფიცებთ ("ხატ-ს"-კენ-ში არ ვა-ვ-დ-ო-მ-ე-ბ-თ"), არ ვშურები ამას, კაცო. სვანური მედიატორობა დღე-დღეზე ("დღ-ე"ს"ამაღამ") რატომ იკარგება, იცი"თ", ჩემო დებო? ეის როგორ მოეპიანება ("სურს"), ისე იცევა ("ი-ქმ-ს") ყველა. ცალანმა რატომ უნდა აიკიდოს ("ა-ი-ც-უ-ა-ს")?! სიბე ხომ იგივე ოჯახის წევრია, ჩემო დებო, მაგრამ სხვა გვარი აქვს, გვარი გვარია! ყველაფერი არ შეიძლება! ძალიან მაგარია სვანური მედიატორობა და ამაში ყველაფერი არ შეიძლება! მაშინ მე და ჩემმა ამხანაგმა ვუთხარით ერთმანეთს: "აბა, ხელწერილი დაეწეროთ, ერთი ერთს მიეცეთ, მეორე - მეორეს და ამასობაში ("მაშინად და მაშინად") მისი ქმრისულებიც ("სა-მა-მა-მთილ-ო-ე-ბ-ი-ც") გამოჩნდებიან დამფიცებლად (ახლა სახლში არ არიანო"), ჩამოვლენ და დაიფიცებენ (ხატზე). ეს ძალიან ძნელი ("ეგება გუამი") საქმე არ არის, ძნელი ("გარჯ-ა") არ არის! ხელი მოვაწერინეთ, რას გვიშლის ("რისი მანე არის") ხელის მოწერა, საჭმელს გეხოფს თუ სახმელს? შემდეგ ერთმანეთს დაეშორდით, გზამდე ჩამოვდით და აქ დამხვდა გია ჯავლიანი თავისი მანქანით, ეს იყო გუშინწინ ("წინა დღე-ს"): "აუ! შენს მეტი არაეინ მინდაო ("უნდა")! მაგრამ შუაზე ("შუა-დ") ხომ ვერ გაეიტრები ("და-ვ-ტ-უ-ც-ე-მ-ა-ც-დ-ე-ბ-ი")?! რა ექნა, ცოტა რაღაც მეც ხომ მინდა ("შენდომება"), სახლში? ასე არ არის, კაცო?"

ქ. მ. ს. - რა თქმა უნდა ("ასე არის, კაცო")!

თ. გ. - "ამის პირობას ვერ მოგცემ-მეთქი ("გაძლევ")..." და დღეს მაინც კარს მომადგა, მაგრამ ვერ წავედი, შენი ზირიმე ("ჩემი დღე შენ")! "კაცო, ვავს ველოდები ("ე-ე-დ-ე-ბ-ი") რუსეთიდან, საქმე მაქვს და არ დამემდურო, ახლა თუ ვერ გამოგადექი-მეთქი ("გ-ი-მ-არ-გ-ე-ბ-ი"), მედიატორობა ("სა-მო-უ-რ-ა-ე-ე-ბ-ე-ბ-ი-მეთქი") სანატრული არ არის-მეთქი, მაგრამ სხვა დროს ("მე-ო-რ-ის-ა-ზე არაკად") ჭუბერშიც კი გაგებზავნებ-მეთქი ("შე-ე-ც-უ-ა-ლ-ე-ბ-ი"), ეცერშიც-მეთქი..." - და ვერ წავედი.

ქ. მ. - ახლა ვინ შეიძლება, (რომ) გიამ წაიყვანოს? ბეერნი ("გულად ვრც-ვ-ლი") არ ხართ დღეში მედიატორები ("მო-უ-რ-ა-ე-ი კაცები")!

თ. გ. - ნოდარს წაიყვანო ("ი-ა-ვ-ლ-ე-ბ-ს"), ჩოფლიანს, მუშინს შვილს, და კიდევ იშოვის ვინმეს...

ქ. მ. ს. - ეს სამოქალაქო საქმე ყოფილა და უფრო რთული ("სა-გ-არ-ჯ-ო გაიხსენე, აბა, უფრო ძველიდან რამე...

თ. გ. - უფრო რთულია მკვლელობის საქმეები, მაგრამ ისინიც, მკვლელობის საქმეებიც, მომიგვარებია ("გ-ა-მ-ი-ს-ი-კ-ე-თ-ე-ბ-ია")... კლემენტ დევიდარიანი ძალიან კარგი ვეჟაკი ყოფილა, ძ-

ლიან კარგი, დირექტორი (“კაცო”) აჯარის საშუალო სკოლის. მე იმასთან არ მისწავლია, ორმოც-დაცხრამეტში “გად” მოვედი დალის ხეობაში (“დალ-ის-კენ”) საცხოვრებლად. ეს იქნებოდა ორ-მოცდაცხრამეტი ანდა უფრო ადრე. ახლა მე წლები არ მახსოვს ზუსტად... კინოდან გამოსულა (“გა-მო-მ-ქედ-არ-ა”) აქ, აი, აჯარაში, და კლუბის წინ მოუკლავთ. ეს ისეთი მძიმე საქმე იყო, რომ გერავის მომუგებარებია დღემდე. შე კაცო, თითქმის ორმოცდაათი წელი იყო გასული და მე როგორ უნდა მომუგებარებინა ეს?! მაინც შევეუბნე: “ხელს მოეკიდებ-მეთქი, თუ ვერ გავაკეთებ (“გა-ე-ა-წყ-ობ”) და ის იქნება-მეთქი. ხატს ვერც შენ შეგწირავ-მეთქი და ვერც მამარემს (მიხო ვრქვა სა-წყალს), ვერც ჩემს ორ შვილს! ჩემი ცოდნა როგორც გასწვდება, რაშიც გასწვდება (რასაც მი-ვხედები), იმაში გამოცდილებას (“ცოდნას”) და ჭკუას არ დაგაკლვებ-მეთქი, თუ ვერ მივხვდი (გა-ვიგნე სიმართლისკენ გზა), იმას ხატიც მაპატიებს და დემთოც მაპატიებს-მეთქი!” – ნაღუს ვუ-თხარი. აქ ოცდაოთხ კაცამდე (“მ-ღ-ე-ო-მ-ს-ს-ზე”) ავიდა საქმე, უნდა დაიფიცონ (“გან-სა-ბან-ი-აქეთ”).

ქ. მ. ს. – თორმეტზე მეტიც შეიძლება (“არის წესი”)?

თ. გ. – ოჰ, უფრო მეტიც იყვნენ, ასეთ მძიმე საქმეზე – ოცდაოთხი. იქითური, აქეთური (“იქით-აქეთ”)... და, როგორც იქნა (“იყო”), შეეყარეთ (“ერთმანეთთან მო-ე-ა-ჯედ-ო-მ-ეთ”) დევდარიანები და შამფრიანები. დღეს ახლა ისინი მთლად ოცდაოთხი საათი ერთად არ იქნებიან (“ჭამდნენ და სემდნენ იქნება”), მაგრამ, ერთმანეთს (რომ) შეხვდებიან, გამარჯობას ეუბნებიან და იარაღს არ იღებენ ერთმანეთის დასახოცად (“ერთმანეთს” კენ). იქ პურ-მარილი (“მარილი და პური”), აქ პურ-მარილი, ვახტანგურად დაღვევა, გადაკოცნა და, ხომ იცი მერე ჩვენი ქვიფი, სიმღერა და ცეკვა (“შუშმარო”)... ასე დაგეშორდით ერთმანეთს და დამთავრდა (“გათავდა”) მტრობა დევდარიანებსა და შამფრიანებს შორის.

ქ. მ. – აი, რამდენჯერ დაგვირდათ შეკრება (“შე-წუხ-დ-ით გუნდად”), ეს საქმე რომ მო-გვეგვარებინათ (“გა-მო-ე-ა-წყ-ო-თ”)?

თ. გ. – ხელი (რომ) მოეკიდეთ (“შევეჭიდეთ-ე-ბოროტ-ეთ”) ამ საქმეს, მაშინ რაღაც ისეთ კარგ მთვარეზე დავიწყეთ, რომ არ დაგეგვიანდა ძალიან, მეორე შეკრებაზე უკვე დაფიცების დრო (“რიცხვი”) დავადგინეთ. საერთოდ ორშაბათობით გვირჩენია დაფიცება, ხატი და ჯვარი, მხოლოდ ორშაბათობით ხდება ხატზე დაფიცება (“გან-ბან-ე-ა”). ორშაბათს რაც გინდა საქმე გქონდეს, ის გვერდზე უნდა გადადო (“გან-ს-ს-ზე გაქვს მისატოებელი”). “თქვენზე (“ჩვენის” ად)” კარგი და დიდი კაცები შეიკრებილანო, მაგრამ... “უკეთესები (რომ) ყოფილიყვნენ, მაშინ ჩვენ არ დაგვრჩებოდა-მეთქი მოსაგვარებლად (“მო-სა-წყ-ობ-ად”), აქვანში რომ ვიწქვით-მეთქი, იმ ბაე-შეებს?”.

ქ. მ. – სწორი ვითქვამს!

თ. გ. – არ დაგვირდა ბუერი დრო და, დიდება შეყვრის წმინდა გიორგის (“წმინდა გიორგის” შეყვრის-ს-ა-ს დიდება-მც მი-ქედ-ო-მ-ო-ა”), აქ (რომ) ეკლესია ბრძანდება, ზევით! იქ დაიფიცებს და დავამთავრეთ (“გაგათავრეთ”) ეს საქმე...

სევანური წესით (“წეს-ს-ს-ზე”) თუ მიუღებ (“გახეალ”), მაშინ ზოგიერთს დანაშაული სა-იდან მოუვა, კაცო?! კარგი ვაჟკაცი კარგ გოგოს ეძებს, აბა რა იქნება?! მაგრამ ყოველთვის გაპო-ერვეიან ხოლმე წამქეზებლები (“და-მ-ს-მ-ენ-ბ-ი”), საქმის გამუშუებლები; სხვისი ხელებით ნაკვერ-ცხლები კარგი ასადებია! ცხელია, ცხელია და ამიტომ შენ არ კიდებ ხელს, სხვისი ხელებით ნა-კვერცხლების აღება იოლია; შენი ხელით აიღე ცხელი ნაკვერცხლები, თუ ვაჟკაცი ხარ! შე კა-ცო, ცუდია თუ კარგია, ჩემს გულს ვინც მოსწონს, იმას ვთხოვლობ და რა შენი საქმეა?! შენს საქმეში შენ გაგიმარჯოს, ჩემს საქმეში მე გამიმარჯოს!

ქ. მ. ს. – მაგრამ გოგოს მოტაცებას რომ არ მოჰყვეს მეკლელობა, ამიტომ მაინც შერიგე-ბა სჯობს.

თ. გ. - მინც უნდა შევარიგოთ, მე მგონი, ორივე მხარე, რომ შეილება ცუდი საქმე ("ნაკველვე", "ნაგ-ზეუ"-ნავალი) არ დარჩეთ... ასე ეცხოვრობთ აქ დაღლები და ყველანი ერთნი ვართ. ცუდი (რომ) არაფერი ხდებოდას ჩვენ შორის, ის სჯობს, მაგრამ, თუ მინც მოხდება, იმას, თუ კარგი კაცი ხარ, ბუნისისა' და ნათეს არ უნდა ასხამდე, ცუდს დაბლა უნდა აწეებოდე და კარგს ზევით უნდა ეწეოდე.

ქ. მ. ს. - კარგია, ასეთი კაცები რომ ურევიხართ დაღის ხეობაში ("დაღ-ს"-ში)!

თ. გ. - გართ ("კარში") რომ გაედივარ, ასე ელოცულობ: "ღმერთო, შენს იმედად ("ამბრა-ს") ვარ, რა საქმეზეც მივდივარ, ის მომამგარებინე და გამაკეთებინე"! ეინც ერთმანეთს მკელე-ლობის გამო მტრობენ ("ეისაც ხინჯი უდევთ ერთმანეთ შორის", ისინი თავისით არასდროს ("გვა-ს" დღე-ს") შერიგდებიან, ამიტომაც კარგი სვანური მედიატორობა ("მო-უ-რ-ა-ე-ო-ბ-ა"). თუკი და-ბეზნი ადამიანს ("კაცს"), იმ ადამიანმა საქმე უნდა გააჩიოს და შეარიგოს, თემი და თემი, ქალი თუ მამაკაცი. ქალს არაფერ აფიცებს ხატზე ჩვენი შუამავლობის მიხედვით; თუ ამას იზამ, მაშინ უკვე კარგავ სვანურ მედიატორობას; ახლა არ გეწყინოთ, ჩემს ერთ დასავით გელაპარაკებით...

ქ. მ. - რა საქმე აქვს ხატთან ქალს, დიდება მას ("მი-უ-კლ-ა")! თქვენს სამეზობლოში, აი, რელიგიური დღესასწაული თუ გჩვევით რამე ერთად?

თ. გ. - ღმერთმანი, პეტრეპავლობა ერთად გემგეგია, ელიობა ერთად... ახლა ყველაფერს თავი გაანებეთ და შარშან დაღის სალოცავი შეექმენით ("ლოცვა შეეუთქვით, აღეაღლინეთ") ამ ღტოლელობისას, ამ ომის შემდეგ. ათი წელი იქნება გასული, ეს რომ შემოვიდეთ: ერთად ყოფ-ნა გეინდა, მუდამ მხოლოდ ღოცვა-დიდება გეჭონდეს ჩვენს ოჯახებში; ღოცვა-დიდება, სოფელში იქნება თუ ოჯახში, არსად არ არის მანებელი, ღმერთმანი: ყოველთვის ხეენა-კოცნით ვიშლუ-ბით. ცოტ-ცოტა მიგვემატებინოს კიდევ იმ დღეობებისთვის, რაც არის, თორემ მოკლებით არა-ფერს არ ვაკლებთ; ახლა... ღამმარობას რომ ეძახხით, ხუთი ან ექვსი ოჯახი ვართ გაერთიანებუ-ლი ("ვა-ტუ-უ-ი-ფ-არ-თ"), ასე გემგეგია და სასოფლო დღეობას ასე სოფელურად აღენიშნავთ ყო-ველთვის.

ქ. მ. - სალოცავი ადგილი სად გაქვთ, აი, მთელი სოფელი რომ იკრიბებით?

თ. გ. - სოფლის ბოლოს ("ბედიღ-ს"), მარცხნივ არის, ქვემოთ.

ქ. მ. ს. - როგორ ("რით < ი-მ-ა-ს-ით") შეარჩიეთ ("გა-მო-თი-შ-ეთ") ახლა ის ადგილი?

თ. გ. - მოგვეწონა ("შეგვიყვარდა")... ის ადგილი ქვემოთ არის, მაგრამ ამაღლებულზეა და ამიტომ ("ამისთვის") სალოცავ ("ზორ-ვა-დიღ-ებს") ადგილად ამოვირჩიეთ ("ვარჩიეთ") ყველამ.

ქ. მ. ს. - დაღის სახელზე, ხომ? როგორ ელოცულობთ იმ დღეს?

თ. გ. - დაღის მფლობელის, დაღის სალოცავი შეექმენით ("შეეუთქვით"): ზეარაკად მოზვერს ვუძღვნი, ორ ხბოსაც ვყიდულობთ, ოღონდ, მოზვერის გარდა, სხვა არაფერი ვარგა, იცოდე! აქედან სვანეთი შორსაა და ელოცულობთ აქ ჩვენი ხეობის გადარჩენას: "დაღის" მფლო-ბელო! აბა, შენი კეთილი ("კარგის") კალთა გადაგავარგე, ბოროტი არ მოუშვა ჩვენამდე ("ჩვენს მარცხს არაფერს მოაღწევინო ჩვენამდე"), ჩვენს სახლს ("ა-გ-უ-ულ-ს") სიმბარე მიეცი ("კარგი საღეტე მოუტანე"), (რომ) დანგრევის ("და-ხორ-ე-ბ-ად") საშიშროება არ ჰქონდეს, ქარის ("ბუჭად") რომ არ გვეშინოდეს, ზევის რომ არ გვეშინოდეს, მტერი ჩვენამდე არ მოუშვა ("მოაღწევინო!") ღმერთს მხოლოდ კარგი მოეტანოს ("მხოლოდმცა აღ-უ-ღლ-ენ-ი-ა") ჩვენთვის ("ჩვენს ბედ-ს"-ზე)!

აი, აქედან ოც კილომეტრზე არიან აფხაზები; ეს ომი რომ არ ყოფილიყო და ღტოლეო-ლობა, მაშინ შეიძლება არც დაგვეთქვა დღესასწაულის დღე. ეს ძალიან ("გუამად") კარგი რამ გაახსენდათ უფროსებს. გურჩიანებს ყველას ერთად გეაქვს ოცდასამი ნოემბრის გიორგობა. შარ-შან აჯარაში გეჭონდა, წლევეანდელი კი საკენში გეიქნება.

ქ. მ. - ძალიან დიდი მადლობა, რა კარგი საუბარი ("მბ-ობ-ა") გცოდინია!

თ. გ. - კარგად იყავით ("კარგადმცა ხართ")!

ქ. მ. — მადლობა (“გვა-ს-მცა ხარ”), მადლობა (“გვა-ს-მცა ხარ”), ძალიან დიდი მადლობა!

ქ. მ. ს. — თენგი გურჩიანს ერთს კი ვიცნობ თბილისში, ძალიან მიყვარს, ძალიან კარგი ბიჭია; ახლაც ძალიან კარგი კაცი გაეციან კიდევ, მეორე თენგი გურჩიანი, და ძალიან დიდი მადლობა!

თ. გ. — თენგი ჩვენი დეტუნათ (“დეტუბ-ი-ს”) ჯობეს შეილია—

* * *

ბ. გ. — მი ხეი ხალგარ, მეზნარე მენხაღ გეზალ, გურჩიან; ოსთაჟენ მესტამშ რამონს, სოფელ ეცერს, ათხს ო ჩხარაშიორ ო ერტეშდეშვიშვიშვიდ ზაჟეფი. ეჩერუ ოდზგვირ არა კლანს, ერქანდჟე შეცსრემსგა ბერტის ხეითორიანს. ქალგზგვრე შარ სატყეო ლათურიაარ ბორჯომს. ათხს ო ჩხარაშიორ ო სუშინერტეშვიშვიშვიდ ზაჟეფი კოდორის ხეობათონჟეჟეჟეჟე ლანლზეოაღდ ო ერქანდჟე ამერუ ხეჟარი. მურჩინერტეშვიშვიშვიდ ზან სატყეო უფროდ ხეჟეშდ ჩხალთიშ სატყეოამსგა, ლანდირიქდ.

ბ. ს. — ხეხუ იმხენიშ ჟირი?

ბ. გ. — ხეხუ ჩხეტიან ლი, ამერუშ, ა, ადგილობრიუ; ალ ეშხუ დინაგეზალ გარ ხორდახ, ნადჟეურ დემე ხორდან შირა დის ო მუს. მი ტონშუდ გეზალ შირდა, შარე მორი რქამდაგანს ო სემი გარ შირს აშ. ეშხუს მორი ნადჟეურ ხორი ო კუნჟიანრე ჰასუშო ხორი ხახუდ მესტიახენ. მერმე დემე ლი ქალგრიოჟე.

ბ. ს. — დინა ჟირიმა?

ბ. გ. — ეშხუ, რინა ხაშხა ო ქალუწილე ლი ფერცულიანართე, თბილის ოზგეს; მორი გეზალ ხორი — დინა ო ნადჟეურ.

ბ. ს. — სი ჰეცერხენ ხი ო ჰეცერი გოშარ ანუშბაჟე, აჰ, კასლეთილეჟი, ქანცლანეჟი, მან ჩახმა...

ბ. გ. — შომა შუანს ხად შეკრება ხემი ზაჟისგა აშხუნ, უშხუართე ჰედნიჟ მთელ შუანს, ეშხუ-ეშხუ სამამასხლოთ'ესდგრა ო ერერუ ესდგრა ლიმბუნდ პოლიტიკური გუაშეჟი, მეზგემ ო მეზგემ უშხუარენსგა ჩუუსკეთა გოშარეჟი, თემიშ ო თემიშ უშხუარ ნენსგაშ გოშარეჟი... ალის ლატულიდ ნან ლუხორს, ლალხორს; ეს'ეგო, ალხერტიონ გუაშე. ალი ათხუიდ ჰეცერთე ო მთელ შუანს სგანჯად ეშთემსგა, სამამასხლოხენქა იშვიდ, არა, ეშდ მახედჟეჟე ესდგრა, ლგთიშ მახედჟეჟე, გუაშეშ ლანკეთთე, ხეკუხე ლაგას ოთგენანს გუეშარ ო ხეკუხე განხენრუ ლახგენანს მთელ შუანს. ათხე, ნაჟედუ ხანდ ჩულიღეთი კასლეთი კასლეთიანიშ ლანგამსგა ლახხირეს, შარე: “შირ ესერ ბანო ბოლშარ დემე ხორი ქორს ო ჩ'ოლჟეუსერ-არანდს ქანცლან ქანცლანშთე!” — ონშირე კასლეთილდ.

ქანცლან ქანცლან ...ეჟი..., ამე ლი ლუქჟე, ერე გუაშეიდ რობურ შარე ლგმარ, ალის მორი შუკუ ხარენა მგხეჟე ქორთეჟი ო ჰეილიშ ლაბამ ჩუბ ხარენა, დაბისგა. აღარ ანდრის შირეშ'ერქას ჰეილიშ ლანხუასგა, ბაშლგეშუ თხეშირულგეჟენ, ო ხოქუა აღმარ: “შირ'ესერ ხეხუ მადე ხორი ქორს, ჟი ესერი ლეგდ არი ო ბან'ესერ კასლეთილანშთეოლუ არანდ ო მგხარ ო მგხარჩინენ ქ'ესერი ირი ამიშ ლაგას მგენე”. აღმარ უჟედალინდ შარანდ კასლეთილანშთე, ქუნიამგენე ჩუანისხ ო ედბინეს ლიქეჟე. ერქას კასლეთილდ ანდე გუთე: “ამიშ ესერ მგქაფს ჟი ქანსტე მთელ ჰეცერს!”

აღმარდ მინე გუმიე უ'ანსუეს, ერქანდუე რუბტანტანს, ანდს მინე-მინე შუკუის. კახლეთილდ მინა ხემი ნადუეურ ნპერ სგა ი ეშუს დააჟალა: "ჯურარხენ ესერ ნპოდუე სპტ ესერ თარკლეუერისგ'ესერ სუეიქა, აღ'ესერ უ'ოლუენკიდ ჰინემ, სოშა მუხუბედ, ი ქ'ოლუ-ადდე თანდი-ლატფარქა მესტახენ". მერმეს სპქუე: "თარკლეუერის ესერ ლაქუმითემდგ'ანდრი ლნრუ, იმგუა ესერ ლენახდ ი უფლიშაქდ პრუენ ნეკუდს, ექ'ესერ რ'ოლუ-ადგარ, ნეკუდ ესე ერერუ სსდენი ი ლილცოქულ ესერ რუანდუემი დუე". ხოსრას სპქუე: "ზარშისგა ნენსგამდგ'ესერ ანდრი სგომ, ემს ესერ ჩუუფილა ლექუერის შირა უ'ოლუ ხაქიდ, დუე სგომ რუ-ესე-თუეფენი ი შ'ესეროუ დრეუ ოსქეს ჰეცერს"!

ნაშურან შიგ უ'ანსუეს გეზლირდ... სპტ ხედად ადდე, აღ მუხუბეს ადბურან რუ (კალთელეუა ჰეცერხენ მასარდ სოხი!); თულუუუ სპცუეი, აღის ქა-დემეგ-იდრე ჰარსკ ლადარალეი. ათს'ალი ინტერესთემდგ'აშუედ, შურალ: "იმდა ესერ დემ გემ-აღის-ჩუ, ა, თულუუუ სპცუეი, აღის?" ლიქულალ ლოსბინე, მარე დემგუაშ იკუშექა მემცერი კახლეთიან. შომა ლეთრე ლანსუ, ერქას ამნემდ სპქუე: "ამუ'ესერ ი ამეი, მინ ესერ ამიშ ქალწუშგა დემეგ ხარ". მეროქულ შურალდ რ'ოდლორუე ლათროში ი მარეს რუანდუედა, ერქას ერქემ სპტ თულუუუხენეი უ'ანკიდ ი ფიცარ ქალუქონადე აღი სგ'ოსდე აშთემდგა.

ჰამს აღი მარე უ'ანგვან ი ანდ მინა შუკუის. კუიროკეუ ეკლესიას ლატულიდ ნა, ლგუიოკახ, ამერუ ესეგრუ. ამეი სოქუნს დარ უშქუარ ი ქანტუეც ბავ. ათხე... ერუა იზგან უდუანს, ქურანს, ფხეტრერ — აღარ ქ'ოსხანდ, მერმოლუ... რუალ თამთაშუდ ანდრი, ერეი დემეგ, ე, უანშალ, უცბახ. ესქინე სხლს ერხაუ-ამხაუ ი შომა ლანტელის ლახანდ (ჩუქესლი სი, ერერუ შუკუნ რუბოქ ლი ლანტელი), ამერუ კატშანრე (აღარ იშაღალდომ ნალზოგ ლის ერერუ, მარე მოლე გარ ხიდს ათხე) სოშას უფლიშაქ რისხსუ სარდენა, თეთნე უან, ამნარ ...ერეი... ლეტუროლ ლოსლწა მგუარისგა ი აღი ლოსხუა სგემინხენ რუანდლ: "დიდბ ესეროლუ ათედა, სოშ'ესერ ლერთემ დემზირ ლ'ალი ი აღის ესერ ქ'ემმა-ხედი, ე, ერქას ესერ შაქაროლუ ხარ ი ლიმზერ ესერი მანგუეუ დემარელი!" რუალს ფუე ოსსიბა ი სოფლიშ მგუაფ რუბოქ, ლეცტ'ოთსეკინა... ამეი ოსხადქა ლანტელი.

ბ. ხ. — კალაშს ონრაქმა?

ბ. გ. — კალაშს სერ დემეგ, ვანხენრუ ანდრეუ ამეი, ა, რუანდგნწარანს... ჰელიორ ებდე ძვილიშ ლი, ერქანდუე სუიფ ლი, დუე ბარს, დუე სეკარ, დუე — ლანტელი, — აღარ ოსხადქა, დანარენ აღი რუადლაფრე. რუანდუენ ლქქანენ მემედ გუიშეკ სოშოლუ ანტისის ესნარ ი ექარ სეწადს ძვიდთექა ქამემდე მინე ი ლანტლარე კიბდონარს: "ა, უ'ესერ მესუბტე ლი ჰეცერ!" ამერუ სხლს ერხაუ-ამხაუ ქამერდე ლი ი ნენსგალექუა ლიც ანდრი, ლეღიმაღე მამაგუეუ წუა ი ერქანდუე, შომა რუალ რუანდრარუენ (ათხეა გუდ ლაქუნდ ხარ ერის, ბავს, იმეი ნანტუეც ლი, ლახსენჯაქის, ათხეა გუდ პედნე), ერქანდუე მახად რუანდლეღიმაღს ადამად აღარ, რუანდზიგანს. ერეი ანკუანს, ერე "თურქარ ესერ ანდრის შუანეშ ლაქადთე". ტკიდ სგ'ანგანდს ექარ ფართემდგა, მარე ათხე ლამდ სოშა არშია დემეგ ლ'ალი, აღარ ლის მგუარქე, მეცერცუეი, მარე შუკუე რუანდბანტანს ი ფარის ი ეცროს უშქარინენსგალექუა ანდრი ლიც, ამეი ანკანდხეი ი ჰელიორს რუქუაქამდგა ანცქუიფენქა; ამერუ შუანარ ესხუიდს ი ადბინან ლიშამლ. ნალშვარ ხაშს'ათხე ერ ადგის, მარე აღი დანს ხარაჟა:

“ალეგერ შემთხვევით ხეშაპეო, ელო მ'ეხე ლიშაძლ იროლ ამერუ?” ათხე აპიშ მემტკიცაშიდ ანვად ჭალამ კედარგლა ი ვანიბეკა დაბართე (ერქას ში მესამე-მეოთხე კლასისგა ხუარდ). აღის სგ'ახშედ ხალხ ი ადამდ სგ'ადუწარს შირა კალმეტოემსგა. შომა ჭალამ ჩინდწყუნარან, ერქას ლოსხენჯაჲედ ი ამილექა, “ტურსენიშ” ცხუი ხეშხენ, ლუშუ თეფიშ, აღამარშუ ლი ჟიგუეში.

მ. ს. — “ტურსენიშ” თუ “ტურსერიშ”?

მ. გ. — მეშალაღე ფაჟურეო ქესპანტანს დაბარლექა, ერქას ადმიტცაჲუნსუ, ერე ამერუ ტკისდ ლემარ ლიშაძლ. აღი ბირთედ ნაგნოჲ ლი თურქერე, ა, კაჟმან თეფს ლატულოდ, აღი, მემედუსგუე საუკუნემსგა, ერქას ლახტ ერერუ ლიშაძლ. საკუეს თეფ დემე წუანდა ერქას.

მ. ს. — აღუ'ათხე დადემქელიანარეო მან ლამუეს, სორა ი სოლა, მანგ ჭარეკა.

მ. გ. — უფლილადად ...ეჩი... დადემქელიანარეო სიდ მიეჲედ ლის თურემე ი ლიტაკელ ლამერე: ლისკენლ, ლიბერგელ, ლეჲინე, ჩაჲერ ლიტაკენლ ი დემემბილს, თეფიშ ლიფშედ-ემსუ-ემსუ ნიშგე ხოშა, მგწარე როზანგლს ხატულინან, სურიოლ ტანეო ლემარ; ითეფს ათხე ი ამის ლამბიოშუ თეფთემსგაშუ ლედისგ ცხუმარ ჩ'ოთთუფ. გელა ხაჲხენა აღარე თაჲანდს, ა, ოთარშერ, ი ამნარ სოქეა: “ემსხეგერ თოსუედ ცხუი ლახშედბოდუ, დუე ქა'სერ-ხატხე ერქანდუე”. ამნემ ვდუშუგედე აღი, ძაძისგა ხანდენა ცხუმარ მახარდ, ვანიარინე ი ხაჯიდ მუჲედისგა როზანგლს ი ამნემდ ზისხ ანტბენე ყაჲეო. ჟ'ოხკიდ'ალი ცხუიარ ი სოქეა: “აღის ესერ თეფიშ სტუიერქა ხატხე, ხუნდინას, შირ!” ერქას ცენტრ ბერეის ლახტ, მესტიას — დემეგ, ი ხაშტინლადად ბერეითანდარი გელა დადერქელიან ი ისკართეჲე ჟ'ანვად, ერერუ ამნემ, ა, როზანგლდ, მუჲედისგა ხაჯიდ ი ჩუანკუარ ჩაჲუხენჩუ: “ათხე აშთერე ნაროდუ ანვად აპიშ ჟიმეგეგ, ლეგდარიშ, ელო ეახ ესერ აპიშ ჰარას სოჯედი!” ნებოზდ ესნარ ამერუ ზე აღი, ნენსგა შუკუესგა, ი ქა-ღან-ხანბე როზანგლ. დედე ხაჲხენა მარშანიოლე ჰასუიშს სოხუშხენ, ეჩი ხარდენან თელდგარდ, სორა ზურალ ლემარელი, აღის ნეფუ ლოსოდარე: “ალ'ესეროჲ ოსდეს სგებინქა ი ექ'ესერ ჟინანბხე ერქას ლეგდარს”.

ათხე ათუშუგედღენს აღარს! მან ხეკუეს ჩემენე?! — ანვანდს ი ჩუანოგუნენ ლემედერთე, ერერუ ლაჲეში ლეგ ი ეჩა მოულა-პატრონობა, ეჩა ლისიბ, ლოსოდან ნიშგეშუდ. აღარს ლეჲემე ი ლეგნი მოლე გარ ხანდენას, ლახტთე შუკუარ ოხსყახეო ჳემიშ ლანდად; ეჩადა ხაჲს'ათხე მგრწაშუ შუკუარ. მარ'ათხალი ნიშგეშს ხაჲუშუგედს. ერერუ ეშუ მურყუამ ლეგ, სგ'ახშენ სორის ჳუინიბეგენე ი მანგ, ლექუერე ეჩი ძდუიღს სოგხგა. ანვანდს აშხუ ლეთ ნიშგე სოშოლუ ი შიროდ ადკუარხეო, სგ'არანდს ი ჳუინიბეგენა ჩი ჰაკუანდ ქადჲეიცი. თაჲანდ თენგიზ ესნარი მურყუამჲ'აჲურე ეთბ, აღ'ოლხიღენლი ი ფამლიდ სოქეა: “იმ ესე სოდლის, ჳუინიბეგენ'ესე ხეხტუნე მანგ უშუარ!” — ახუიშუდ, მარე ქადჲანდ, ლამკელთხე მუბირისგა ი დემე ხაჯიდ; არანდს აღარ. ერქანდუე ლი შინე უშუარენსგა ლიამახტ (ნან ქალუზგუნე სუიდი ი ნიშგე გიმარს აღარ იმეი სოცხან, ეჩეი ათანდს).

ლახტახხეო ადამდ ნიშგეშ ლითელისგა ი სემი მარე ჩუადგარს. ათხე თენგიზს სოქეა: “აღარ ესერ ამეი ხეშგებურალნის ჩიგარ ამეჲე, ერქას ესერ შინე ცხოურება ამეი ბანქ კედანი. აღარ ესერ შერემე თაჲადართე ლის ქამერდე ი ერისოჲ ესერ შინს უფლება დემე სუდუენ ი ჟ'ოდუ-ანტისხნ ჰგრეჲითე ი ჩ'ოდუ-ანდხანს”. ჟუნტისხ ერქას ნიშგეშ გუალდგერთე ი უსგუა თეუნდუეჲი — ლაშხარერთე. ერქანდუეჲი... ლაშხარერ ნიშგე სოშოლუს, შინე ნიბანინდ — კორამანდ ოთტუირახჩუ ი შინ ქანტახხნ ბარშოე. ბარშოე ჟუნტისხ, ეჩი მომსწრე ლახტ მიშგუა ბაბაშ მუ ვალობენ, ხედუამს

გელათს ხსენს ქაშვილი სასულიერო (სამღვდელი) ლათურძარს ო ჰეცერ-ცხვებში ბაბ ლგმარელი. ამჟი ლნსუ ნიშგე გუემარს ო ერქანღუე ათხეა სუწსისვღ დადეშქელიანარს.

ბ. ხ. — მისარღ სოღამი ინიშღს.

ბ. გ. — სოღამ ინიშღს, მარე ათხე კომუნისტარ რაგდიშხ, ექღმეგღამ ექემი სოღამ დემგუაშ ინიშღს აღარს; ნა გუესსაგუე, ერქანღუეშ თაობას, ექღა ფიშუღან ამჟიშ ჰერარს.

ბ. ხ. — ლამდ ამჟი ლანწორ დემე ხერიშხ შუანარს.

ბ. გ. — დემე იწწინას. ათხე, მაგალითად, გუქეგინარე თელღგრა ლნსუ ო კუიციანრე ჰასუემ (მი სოჩამდ მასუიდ ერ ზურალ), ექიღა სოქუა თათარყანს: “ალ’ეხერ სიმაქ გუწამიდ სოჩა ლი, ალ’ეხერ მიჩ’ეხერ ხაკურ”. ექის ოსღხეგა ღორეკდ ო ტურემ ოსკიდნა ოსუშღქუა; ეადღუ დემეგ წკიდ თაწად, მარე ექღა დემე ქადწიგუწენს ო დემე მამაგუემ.

ოთარშერ ოწარს ეიღღმგრდაწენლის, ქაღმჩიხენლის, ქაღმწუწილენლის, ერქანღუე გიპს თისწდღუნას ო ჩულგუშოგენლის; ამჟიშარ ლგმარელის აღარს.

ერ დრეწუა ლეგარიდ სუფრას ლგმარენლისეო ო ერეეი უოქრემ უარჩხილ¹ ხეკუმს ლგმდწლწხუ; აშხუნ მიშგუა ბაბა გოღობენს მიშგომემდ სოქუა: “ბაბაჯო, ეწოდუანწად ო თათარყანს როქ ხწქუე: “ლეგარიდ ესერ უარჩხილოდ ლასწონე”. ეწომჩედელი: “შა ლი, ბაბაჯო, შა როქ ჭაკუ? იშღა ხი მეგდე?” — თათარყანს სოქუა. “ბაბას ესერ ოსთონა, უარჩხილ ესერ ხაკუ ლეგარიდ ო ქოდ ლასწონე”. “ჰა, ბაბაჯო, ათხე უოხუშდ მანათ შა ლეწონე ირი, ა, ხეგებდოღუ აძრეღას ექი, მწ სწპირო ლი!” — ო ქახორქუარა უოქრემ უარჩხილ. ამჟი ლგმარელი.

ფარხენ ზურალს სემი ლგარე ოსკიღა თათარყანიშდ. ექი ლგარეს გარ ლგმწებინ, თაშუმს დემგუაშ ხწთოღონა. ათხე ალ ზურალს სოქუა: “ამიდ’ეხერ უარჩხილ დემე ხაკურ მიჩ”. “ალ’ეხეროღუე ქინემდ ადემე, მიჩემდ ესერ სოშილ ხაბარლ ლია ჭი, ერე მიჩ ესერ ჰიღს ო ძღუნეს სოჯდე?” — უარჩხილი ხგ’ოსღა ცხინკთემგა ო ლგაროლი დემდ ლასტის.

ათას ო ჩხარაშირ ო იშგუიდ ზაუეო ლნსუ აღარე ქაღწი შუწანსქენწამ; ერქას მიშგომეუე დარეშორ — შუშანა ლუბტულენელი (ექის მარშანია ზურალ ხათურუნა ლიქუდილი-ლიღარის): შომ’აღარ, დადერქელიანარ, ოღმწახს, ერქას სოქუას, ერე “ქუთამშთ’ესერ ქაინწრინენ ბოფშარს, ერქანღუეხერ ...ექი... მიწესერ ლმაროღარსუ დემდ ესერ ტიხენს აღარს მიწ”. ქწდვერნეს, მარე დემდ დემეგ ანტახს... დემეგ თერგწ ამიშ მამაგუემ, შმღო ხეუწარს ბოფშარს. მიშგომუს ჩიგარ გუე ხეზეიშ. ერქანღუე ოცხორ, ერე ემეგრაცია ერქას თურქეთხენ ომჩრედ გუწამიდ გაჭირწებოშ პარისთე. ათხენის ეშხუ დიწესღგრდა პარისთე, ექის ხწუეკარ: “ამჟი-ამჟიქ ლი მიშგუე გუემ: ნიკალოშიქ დარეშორს, შუშანა გურჩიანს, ამ ო ამ ზაუეიქ წთვედგწქა პარისთე ო ლღიჩიქდექ მანგუემ ნიცხერა, გარეუთიქ ჩუადიღარ აღი ო ერეეიქ შა სწპირო ირი, ექისიქ მი ქახწიჯდე ჩიგუაშ”. ჩუაწად აღი ერწოშ ო გარეუთი გამოაქუეყნა ო აწწადწს აღარს, მიშგუამგა ო მიჩა უოშოშ დინა... მიშგუა გიგა ქომჩედელი პარისთე, ერქანღუე ქოღწუიღელი ქართუელთე, დათუაშუიღთე. ათხე, უოღო ამწემ უწწანთუნე მწგ, ერქად ...ექი... უკუე უშიშროგამგა ეწწწწხე მწგ გუემ ო ქაღწიო ნეკუწად, მარე ლიშმალ ათხუიდ ო ექროსუე ჩ’ოსწად ამჟი. მიშგუა გიგაშ ჩიეე ლი ეწორე შერქაშიქი, კაუქახიოლოგ ლი, ქართუელოლოგ, პრაფესორ. სოღა, ერქანღუე ტელეფონსუ ხწარგწადიღანს მი ო მწქუეს, იმჟი გაჭირწებოშ აწწდწქა ო იმჟი ათხუიღს ერეჩუ, მწხუ

¹ უოქრემ უარჩხილ დღეს თთიქოს არაბუნებრივი სინტაგმაი (“ოქროს ვერცხლი”?), მაგრამ უარჩხილ თავდაპირველად სურალ ფურს აღნიშავდა, აღბათ (გ. ჩ.).

ხან თურქეთს ახადს ი ერქანდღუე შუკუბარგი მაზუ ადწუაღაღუანს — ჩუღკვილ ლგმარელი ხაზღუარ.

ერქანდღუე მიშგომუ ჭართაჩანდ, ამერუ, ა, გენწიშ ლგმზიგლი, ერქას. ჭარხენ სგანტანს, ერქანდღუე მიშგუა დი ხორგუანანარდ ქა-მად-ანფიშდღუე ამხაუ. ნიკლოზს სგაღეტეს ოხენდ ჰეცერთე. ექუი კატი ომქედ, თათარუანიშ დარუიტი, ი მიშგომეშდ სოქუა: “უღღუ-ოთვეტიშ მინე ლანგათეჟი”. ჩაუ ხაყანდა ი მან ირით მიწე? კატიდ ათსგნაჟაღე ი მიშგომეშდ სოქუა: “მინ ესერ უშხუნართე იმა გედნიხ, ჩუ-ესე-იმა-იგურტგუინალს, ლედასურის ჩუ-ემა-ცუბირე, ჩუ-ესე-სედნი ი ამერტეე ირდის მინ”. მიშგომუ ეგი დრეუშდ ლენტუიტი მარე ლანსუ, მან მადე, უღოთხე წან ახად მეუროპას, იშაღღეჩერე ი სემუნ ხად ლგვიდ გიორგოშ ჭურბ. „ან, მინ ესერ დანიშნულ ესერ ხარ სირმანან ხორგუანი, ი მინერ ჩემნეს, ეღო...“ აღუქერე ერქა მინ სერ გუეშ დემე ხუღუა ამერე ი აშხუ წამს ჩოღუ ოსდელიუ! უჩანდ ი ძად ესერ ოხენდა, აღ ჩაუთეეჟესერ ჟი-უენდ-გა-ლოხოდა, მოღე გუეში როქ ლგმარ. ჰოდა, სერ ერქანდღუე ჰეცერთელისგა დარ ლი ლუწონე დაღეშქელიანიშ გუბაროშ.

მ. ს. — ესეგო, ათხეა დარ ოზეგ დაღეჩქელიან სვეროთდ, სომ?

ს. გ. — დარ.

მ. ს. — დეა ცხემარ.

ს. გ. — დეშგიმპიღე ემიგარცია ლანსუ, ერუნდღე ცხემარ — დარ, ბერუის არდას.

მ. ს. — ცხემარიშ თაჟადარს დარ ხონჩლიუ სვეროთდ.

ს. გ. — დემე ლანსუ ექმარ ლენჩლი, დეა ჰეცერიშ ლანსუ ლენჩლი.

მ. ს. — ფაროშარ სოშილ ხონდრილ ლგმარ.

ს. გ. — ფაროშარ მთაურარ ლანსუ. ქა-მად-ჩიქუდააა მერზაყან დაღეშქელიანიშე? — ეგი დემეგ ანფიშდღესგა ი ერის ესდავან.

მ. ს. — უო, ბოროზდინს ხოდრა: “შეფე როქ ხანღენა მურზაყანს შუანაშ მინა თხემე ესერ”. ლანსუა იხენ ახყანდას, ათხე, უარგარს, აფხაზეთხენა?

ს. გ. — აფხაზეთხენ, დანდიანარხენ, წერეთელარხენ, ჰაუჰაჟაჟოლხენ.

მ. ს. — ი რუბე შუანხენ? ერერე გარდაფხაჟოლ ი გელოჟანარ მადე ოხგახა?

ს. გ. — ექარცანან მანგუე სვეროთ ხუღუანდას, ჩიგარ მანსგარ ლანსუ.

მ. ს. — სოშილ ვიხიქა აღარ ლგვანს ა ექარ?

ს. გ. — უარგ უარგ ლი, მარე მდღარ ექარ ლანსუ სოშილ, ვიბე შუანს მანგუეშ წუანდა, ალი ლანსუ გუეშ.

მ. ს. — მიშგუა დი მიქიან ლანსუ ი მინე ხოლოღე ნამბუალ ამე ლი, ერე მიქელაჟოლ როქ ლგმარელიხ, ჰეცერს ლგმზიგ ი ჰეცერხენ ...ეჩი... დაღეშქელიანარს ოღზოჟნახერე უართე.

ს. გ. — მიქელაჟოლ დემე, აღარ ლანსუ მიქიანარ.

მ. ს. — აღარდ უქინთხეს საბუთარ სარქიუისგა ზუგდიდ.

ს. გ. — გ, ლანვირის ლი. ათხე, მაგალითად, ნან, გურერიანარ ლგმარეხუილ.

მ. ს. — უუ, გუარარს იცუღეზოღა ი...

ს. გ. — მაგალითად, გურერიანარ სემი ლანსუა ლანსუ ი თაჟადარცანან ოხენდ უბედურება სოფელისგა; აღარ ლედგაროდ ხთხელინას, ეღა უჩანგანს ი ქარანდ ერხენქა. ეშხუ ზუგდიდ ადწოგან, მერმე — ლერხუმს, ორბელს ი მესმე ჩუასანდ ამერე. აღარ გურერიანარშე არდას ერერე. შომა ეკატერინე ჰაუჰაჟაჟიე ვანდა ზუგდიდიშ მთაურეშ მეუღლე, ერქა კახაძე სიმაქს ლანლატგნ აღ მახედღუე ი ბერ: “მინა ამაღამგანშდ ესეროუ ადნებექა”. ერქას, ამენდ, ჰაუჰაჟაჟიე რაქუე: “იმე ესერ ალი ხეკუეხ ლუწუნ გუბარშე არდეს, ამკლიბ მახედღუე?” — უოხცად გუბარ ი

ერქანდუე ლის ერძარ გურგუზიოლ... თაჷნდ ხანდუდუ გუწარს სანეროლ ჩი, შირეშეი ლანჷ დამოკიდებულ გუწარში ლიცადი, თუითონ გლეს დემეგ იცადუ გუწარს.

მ. ს. — ალი შიე ამეი შანა, გლესარს დემე სოცადიუხ გუწარს. ჭუნენელ სორა გუწარს, დაწინაურებულარს, სოცადიუხ გუწარს თურმე. ში ნიშე გუწარეი შარ კულენუა ჩატარებულ: მეთორმეტე საუკუნეხგა, აა, ცხემარს, ხატარეი ხანარა “სადირისმე”, ერქანდუე, მეთურამეტე საუკუნეხგა, “სადირელიან” ხანარა ი ერქანდუეშ გარ ლი ხალდიან.

მ. გ. — “სადირელიან” სორილ ლექუისგ ლი ა “სადლიან”?

მ. ს. — შუალი დახტუეწა ერქანდუე, შარე ფაქტ ლი, ერე ნან “სადირიოლ” ხუნსუდ; შიშეგუაბა — შუნლიკო ხალდიან, ჩიდად ტულიდა: “ცხემარსგა რაჷ ...ერე... ჭაჷშლიანარ ი ხალდიანარ გარ რაჷ ლეშეიგხუდ, ნიშე რაჷ ლეშარ მთელ დეცე-გომ”. ჰეცერისგაშ ეშიესტრე გუწარს შანა?

მ. გ. — კასლეთიანარ ი დემეტრიანარ (შოთარშერ ლანშანა). ნანლიგ ჩუ-შადე-ჩინახლა ერქარე შუნეს, ებ, გორაჷე? ერერე ლეშეიგლის ი ლეშარს ლეშანს ხანს; ერქან ნალეკეში ლანჷ ლიბიშალიშე, ლიდეშგანშე, ერეა სანარა უშხუარ, ერნოშ. დემაჷ დრეე ლანჷ. დემეტრიანარ ხეშდაბ ამერე ლექუნიშგენს, შარე ანოშ იმერეწარს ქუინს! შადეი ლექუნიშგენ შან წუა ამეა, გომ შადე ზე ი შამაგუეშ. აღარს ხანდუნანს უსგუიო ი ადამდ ყარჩას ი ხანის ხანდუნანს გომარ ი, ა,

ერერე ამშიოხ... აღარ ებ, ჩანარს, ჩუნეშგანის ქუინიშგენოლს, შადეა? ჩუნაგუეშ ი, ა, შოთარშერთერე არხფენერე სტუიორშე ალი, ა, ლეჷე, ი ამერე შიეულის, ერეი ხანდინან მესეე. აღარ ექანსუტ, დეშეი ახანდ გორგოლ ი ბექერბი. ერძარ მერჩარს ლანეს შოთარშერდ, — შოთარშე ლანგა ნან შადე ნულენე? გორგოლ ი ბექერბი ერეცალ სუიოილ ლეშარელის, ერე, ჩუადაგანს, ერქანს, ერეშედ შარე რაჷ ხოგანს ტუონარშე. ეი, შოლთ'ოდმას ი ერერე ხაშხანა.

ჭუნინად ხოშილ კგლთხი ხანს შან შადე ირდიუხ?! ბექერბი ი შირა მუხუნბე შორი მეტრა ი დეშდარა ხანტიმეტრ ლეშარელის ნაკლანთხი, ჩან რაჷ დემთემომ შახგუ ერქარს, შარე... დანურ.

მ. ს. — შო, ალი ლი, ნაკლანთხი ჩუნულუნანდ, შარე ნალდენი?

მ. გ. — ში ხორამდ მაშეიდ, შაგალითად, შაბერგა ანთუყულ, ხორგუან, ბერეის იზგა, გულს (შიშეა ნანგ ლის ერქარ); “ახანახა” გუნეშქუა ლიქმანქა, ერქანს ნოდარშიაქდ ფიკუნს შანდინუხ; ა, ნაქადს ლატულიდ, ალის შირეშედ ექანბდა ი, ცხინკშალ ხად ამეი, ა, შილგუნტ, ეშეიგა ხანდასგუ; ლეთრეს ხეში ქიქეჷა დემის გორა ხანეროლ. ერეცალ ლანჷ, ერე ნაქადს ჩუიზბუდ ი შამს ნენცელიაქდ გარ ცუიარა.

შაბერგა კანდელაკ ლანჷ ჩუშეკდ ამხან, ა, ბერეითე, ერქანს ერე ხანდა ალის, ანთუყულს, ა:

“შირ'ენერ ლიბერგელ ესერ ხაკუ იმეა შირა?” — ლანჷდნა ანთუყულს. “იმდ'ენერ შადე?” — ამის ლოტინა. კანდელაკ შის ახბოდა ი ერის ...მედე... ხანქულ, შიშიუ სგალითორღე, ი ანთუყული ოხთერღე. “ალის ესე ტინეია ჩუნხელი ლიბერგელიშ, შურა დანდუს ესერ ჩუაცრღე”, — კანდელაკ სოქუა, ერეცალ კამშა სულუნდა ანთუყულს. აშუნ გომ ესდუნად, შიე ერერე შუარდ, მესამე კლანსგა შუარდ ერქანს. ბერეიხენ გულთე ხად ლეინე კანარსუე, შარე კანარდ დეშ ოთხილქა. ერქანს ეშუე შაქარა ექანკიდ ი ხანდულანში ლანდუყერე; შიითომ ფაყუ სოცყერა, ერეი ხოხანლიუ კანარს ი ერეჩანდ გულთე იშეუიდ კილომეტრს. შამაგუეშ სულუნანდს ერქარს ლეჷეგერე,

ბუნება იმ ხაზბრღიშ ახსუალდს, ეკი გარ ზულღუნდას — თაშიშ ნაწარმ ლანსუ, ლგქემ ნაწარმ ლანსუ ა ლეღუ ლანსუ... ათხე ჩუმიქურე კალმასუშ ნარღეშ ხანხენქა მან კედნი?! მადეღ ლუკურემე ქათალ ახღუახ, ქადემის-იპუღი ი ლეშდ იტხეს ჩუმიქურეს, ერქანღეშ ადამდ მახად ჩუად აკურემის ი ადამდ სგად-დკედანი მადახათე ი ეკის იზბი ახსუალდ, ერქას სორა მან ხეყრენი?! ათხე უოშხერეშდ შაუთეიშ სიცოცხლე გუშმოდ გარქ ანენდ. ერქა მის, ბეფეს, ერ მითურეშ, მადეღ, ლწყინღლითე ეცერისგა, ჩი მეღემე უარეი სგურდა მორი-სემე ბაბა, უოშხერეშდ მდემდოხსუშდ ი ამირ ლგუხე. მაშენე მი ხუნარი ათხე ამერუ, ა, ალ სოფელისგა.

მ. ს. — ად, ნიშგე სოფელისგა ლექუღალ მარე მორი-სემე გარ ასადს, მანგ ჩუადგანს... მი ლაფსუალდარღა მახმა ადამდ, ერგუშ როქ ლგმარღის ლგმანს, ერე ლეღუს როქ უქბად ლუშოხინს; ტანდი სომა ლუაქარ სარღენას.

ბ. გ. — ლაფსუალდ დემე ხაყსა ალი სოფელს!

მ. ს. — ალო?

ბ. გ. — შომა შუნანსგა მოლეგუშდ ლისუალ ირიუ, ჟგარანგ სუიფიშს, ლანგუირკას, თარღლეზერს, გულან გაბრელს, მადეღ, ხატულეშ უხუნარ: "ათხესერ, აღუე, ლანსუალდ ოღრედ".

მ. ს. — უოა, ალი გუშმოდ სორა მოლეგუშდ მექა ათხე სი მი — ალ სოფლიშ ვახე "ხანსიხენქა" როქ ანღრი, ალი ზულღუახ ენათმეცნიერარს ლგარ.

ბ. გ. — ალი ლი მანგ ბანქ. შომა იშგანგ დემემეგომე ისუალდას, ამხანუ ანღრდას ლანსუალთე, ერქას ეთჟანან ალ ადგის "ლახსუალდ". ალი ლი ლუშნულ ლუქუე ერქანღეშ ("ლახსუალდ"). სუმიერეშდ მეზგათეიშ იშგახ ერქას ამერუ... ამანქ მარეს თეინე ბან ნანღუანსუეი ლოსცეყრარ ჩუბი, ტუიბერ, ი უადდე ლაფსუალდთე ლათოფეშ ნიშანდ.

მ. ს. — ლაქუშმანს შუნანსგა ში, მოად ჩუხიქა.

ბ. გ. — მოდა, ეკი უანჯდეს ათხე მორი მახედუნუდ ი უემოშ აბს ეშთეი!

მ. ს. — სტრახონს სოდარა, ერე "ლახსუალდ როქ ლგმარ ქალქიშ ტიპიშ დასახლება".

ბ. გ. — ეცერ-ცხემარისგა მარენი დასახლება ლანსუ ი ლახსუალ ადგი ლგმარ ლაფსუალდშ თარღლეზერისგა. ამეი ლი ლუქუე, ერე "შგუსყელდ'ხერ სგალიმელი ი ჩუადმერის, ტკახდ ხორ'ხერ ზგარობ ქარ; ალარ ესერ მართალ სანლ ლის ი ჩუ-ესე-ნოშათჟათუნა ისგუ თხუმი, ეღო სოლა ესე ზგარობ ქარ".

მ. ს. — მი მახარდ მალანტ ალ სანლ. ნან ექლამ ექურდი ლანბანა სუარდ. ალარს ათხე უარდენ გუგუსიან სორის მაშენე ი ეკი ლი ლაქუშმანს მოკოლ.

ბ. გ. — უარდენდ ადკუარქა საბრალ სონიკანს ნანღუ ქიმილ.

მ. ს. — უო, ჩუმიხა, მარე ალი უარდენიშ ბედ დემე მად ლანსუ?! ხერიოთა ნიშგე ლანსუ ი გუნ ანკალითე სახუბს; ატოს გეზად ეკი გარ სორდა ი ერა ნადგარუნღეშ მეზგე უანსუატ. ლანდი მინე ნანღოგუი, ნანსუთირარგენქა, მამაგუეშ სიდ. ათხეღ ერა ქუინის იღუნე მანგ ნიშგე სახუბისგა...

ად, დენარ მანდტერეს! ათხე, ლიგერგის ი ალის მანგ ირო, მთელ შუნან, მარე, ად, იშგენ ლენ მან ჩემოქუნს ექრეშ, ერე მერმა დემე სემოქუიშ?

ბ. გ. — ლიგერგის მთელ შუნან ირო ი, სანეროდ, საქართუელომსგა ჩანგ იროს, მარე ლიჩედურალ ლ'ეკი, ნიშგეშგენქა, დანს ხანსოქუა. მანკუშს ბოფერე ლიჩედურანლს ხუატულიდ, ერქას ეკი მეზგანენქა ეშუ ლამმარ ად, ეკი ლეო. მერმა ლადედ ...ეკი... უომა ფაყუნ მგეგმ არი მეზგამსგა, ერშელდ ლამმარ იტურეშ, მარე ალი დგნ გარ დემეგ ლანსუ. იმლა ლ'ალ'ეკი ჩინამა? შომა სგ'ანსგებახ შუნანარს ლეოთუ, ერქას იშგენ ხაშუალეღა დემემ სანღუნანს ალარს ი ოდუგუნანს

ლაშქარს ო აღარ ოსტუტარახეო. ამნოშ ადოტუტექა ექმარ. ქუინ ნოსადხ, ერქა შუანარდ რაქუტეხ, ერე: “აღუე, ღერმათ ესერ ალი ხალხტ, ა, ლაშქარ, ხედუამდ ქუინ ოგუტორ”, ამდა ანჯადხ ო ლაშქაროშე ღღნ ნადხინეხ. ღერმათდ ლოხქარეახ შუანარს: “თეთნესე კან ხოცხა მა მგზიდ ლაშქარ ლაშქარდ?” ღერმათ ერე ნიშან ლოშოდა... ერქანდუე სერ ლაშქარს ლატურედ ო ლიშზირდ.

მ. ხ. — იმეშ ნაშხა ლი ლიშზირ?

ხ. გ. — ხოშა ღერთემ ნაშხა.

მ. ხ. — ო ლითოდური, ლაფხუალდარგნქა, ხაშთქუა ლან?

ხ. გ. — ლითოდური ჩი ხეშთუნ სნერთოდ.

მ. ხ. — ლადიშლადედეო ლაფხუალდარ გარ იჩოხ აღ ღღხს.

ხ. გ. — ათხე ლაფხუალდხ გარ ხიდ.

მ. ხ. — ერერე გალობს ტულის, ექის სვა-დემდამოშ-ხომარო, გუნ გარჯ ლი. ერემგა ხიტუროდ დემე ლიხ.

ხ. გ. — ნა გუშოშთუნ უფლოშ: უხსუნარ იახენიუნხ. კანარს ნაშუახნო, ეშხუ ხოფლოშდ ...ერე... ეშხუ ურუფ იახენიუნ, მერამეშე — მერამე, მესამეშე — მესამე ო ამეო... ლატაკალშე ლანსუ ალი, იშა უისხუ ხორა ირთუ, ესტამშე ადწინიუნ (უფლოშ სგებნე ლადედ ჩუაჰგვარლანას აღარს), ერის ხაქლუნიუნ მანკუ. უფლოშ ეშხუ ნაგზი ლანსუ, უობაშუნ ნაგზის მადე, თუტს ლანსუ თითქმის: ეშხუ უფლოშ, მორი უფლოშ, სემი უფლოშ ო უოშთხუ უფლოშ... დარამგუაშ ხეშდაბ ლიოცოტულ ო ლიშზირგნქა; ქაგელი ხად ჩი ლიქნი ო ლილაშე, ო აღის მანჯ ლაგახ აგნა, ერქანდუე ერე ლიქედო ო დრეუნი ლიტარენქა მამაგუეშ ხოწინუდახ სერ.

ლაქუდეოშ მორი “სუტკას” ლანსუ. მეზგე ლი მეხელ ხოფლოშ; ლეხკარს კიდა, მეზგახენქა ერქანდარი ხოშა, ექი. ლეხკარს თაშ ხონხა ხემი-უოშთხუ კილო. ამეო ხოშა ლეხკარ გვარჯახეო ხელქანეო ო ხემი ლადელხ ექი ჩუხოზდახ. ერქანდუე, ხედა მეხელ ქორ ლი, ექი ადამდ მიჩას ხაქმა, ლედუ ო არაყ მანარდ ხუდუანდახ. ლაქუდეოშ მერამე ლადედ ლანსუ ლიგუნაშეღ. ჩუოგნიუნ მანკარა-მანკაროშე ო ჩიხ რუგუნაშადახ, ხეკუტეხ ქუინოლგენე მარე ნარ ომხედლანსუ უგუნაშადა.

მ. ხ. — იშა ხდებოდა ალი, ლიგუნაშეღ?

ხ. გ. — მინე მახალშე, მამოშ ესერ ხოშოდ ლიგუნაშეღ ირი, ექიცადლ ესე ხორა მოსაშულ ხოქდენი ხოფელს ო მეზგა.

მ. ხ. — ალი წარმართულ ლ'იმეგ?

ხ. გ. — ათხ'ამეშ მამა მიხა ტისდ. იშგანჯ ბერიკობა ხემთქუნს ო ნა, ხოშა მგწორდ,

ლატუდ ო ლაყანდ ალი გუდუანდა, ა, ლიგუნაშეღ. ისგლადარე აღის ხესდენიუნ ო ერქანდუე ჩი მეზგახენქა სემი ლიტრა არაყ კედნიუნ. ალი მანჯ კეცთემგა ოგუშეშხგა, ერქანდუე იბნიუნ ლიქედო.

მ. ხ. — ეზე ლირდე მად ირითა?!

ხ. გ. — სნერთოდ მანკუეშ ხუდუანდახ სანერტიულო.

მ. ხ. — ლადე ტელეუზორდ ო ციუილიზაციად მანჯ ჩუადდარეშე, მანჯ ჩუათუიუნ შუანისგა.

ხ. გ. — მანკუე ხესკორან დან. მიშგომუ, მაგალითად, ქაიშეღდა: ამშეღდ ო ამშეღდ კუიოდო კუიუცენ, ამშეღდ — ფეტუ, ამშეღდ — ქემინ, ამშეღდ — როგ, ამშეღდ — ლედარ, ქირს... “აღარ მანჯ ქაგუარ, მადეა?”

მ. ხ. — ქირს მამ ჩუმიმა.

ხ. გ. — ქირს მან მადე ქემი! — ეშხუ ლიფიანე ქახარ, ლგზნარდ ისეო, მარე ამერე დემე ხონალდახ ო ჩუადუაშეშე აღის.

მ. ხ. — მიშგომეშხენქა ფიშორს ხუმიარდანხ ექეში ღგზარს, ერე ლანდი სნერთოდ დარ იხო.

მერმე ხოშოლუხი ხუეკუშედალდანს, მარე მანგ დემე სახუიდახან. ამ, ეშუხ ლანსუ ერეშე, ერე, ცხემანარ ი ლატლინქა, დემემეგ მიმარა: ლატლის ერის "კასანპოლან ჩემანს" ხატულიხ, ცხემანარ (ლეზგერას) — "კოსდანტბელს". ალი ჩემთქუნსმა სგან?

ბ. გ. — ამ, "კოსტანტილობას" ხატულიხუნს ნიშგეშარ. "კოსდანტბელობას, კოსანპილობას" ხატულიხუნს ჰეცერ.

ბ. ს. — შომა ლანსუ?

ბ. გ. — უთახალი დემე მასუიდ სინამდღეიღემსგა, ხედადო რიცხუნს ხეხელით.

ბ. ს. — ერე ლადლიშდ თანს იზურითუნს.

ბ. გ. — ერე ლადლიშდ, ...ერე..., თან ლგანს ნანკდ ლუზერ ი ერქას ინეიუნს ლემზორარ, ნიშანს ხგან, ერეშე.

ბ. ს. — ზურალარ იმზერდან ა ღუაფარ?

ბ. გ. — ღუაფარ. ეშუხ უნებოშ ლანსუ ქამიზალიშ, ერქა "ღულობს" ხტატულიუნდ, ამემსგ ერე ზურალ გარ არდა, ზურალ. დემედოშე თანს ინეხსქა ხეხუნარ, მარეშეთემსგა ღუაფმარა დემის ინეიუნს, ერის მინ გარ უიმზერდან ი მინოშე ირმუდან ჩიგუან.

ბ. ს. — ხერ ამეიშ ჩემეთეფე ღენ ჩანმა მავუნეშ?

ბ. გ. — ხონარა, ამიცალ ლემზერგლარ ინეიუნსქა, ქუთარ, ი ქუთინმეგენეშ შელდ მეზგამსგა, ერქანდღე ბეფეშ ი ხოშა თეთთ ალის გრემიუნს ი სგახესგურითუნს კანარს, ფურარს ი ერერე, ლალდმარმე, იზბოუნს ალის. ლუხუნუ ქორს ქემიშ ლაპრა მად ხადდამა ნენსგარე, უქამუხუნენრე, მადეა? ერეღექუე აპრარე ლემზორარს ქორანს ხოშა ი ჩუქუქამამსგა იღეშგალს ალის — ერეუა ხოფეორას ნდღენა, ერქანდღე ერეგინე ლლდმარმე. ალის ხეხუნ "უბილ-ჩუნბილ". თაუნიებურ ლიმზერი ხადს ერქა ი ალი დემე ლთახე.

ბ. ს. — მიშგუაუბა დთიკო შიქიანდ ამირუნენ ადამდ ეშუხ ღენ, ფარს ხამთქუნენახ, "სკერბანს" ხანსუნენა: ეშდორო კან, ეშდორო გიცარ ი ეშდორო მამილ ლემარ ლემსენი, მარე ალი გუარე მინდღეთი ინანწილით — ეშუხ გუარს დათქმულ მანუ ხერიუ, ერე მინდღეთი ამხინიუ.

ბ. გ. — ალი "სკერბანს" მადე, ალი ლანსუ "ლუზორ", ხედას ირმულ შეძლებულ მეზგე. ახხე, მაგალითად, მიშგუა მასუადისგა შეშეგრდ, გუჩერეიანარ ჩემინს ქელიარ. დემიტრიდ ჩემინ ერერე ი ეშდორო კან ანოხს. ალი ქაკუეპინიუ ჩამგინენსგა ი ესუა ნამთილი ხად, მანგ ესღერდა, ერღ'ერე ჩი ხეპდღე ამხენქა, ა, წილ. მერმე ლუზორ ნიშგეშარდ, გურიანარდ, ჩემინს. ეშდორო კან ერარდ ანოხს. ალი, ყუიე, უხერკინიუ აშხნ ადგის ი მავუნარ ლანსუ მეზგ'ერე წილ ახხან.

ბ. ს. — იმხენ ხუღუნანდახ ამიცალ ნალკმანეშ?

ბ. გ. — ნან, უოდე დემედერეთე ქანზოგუნენ, ერქად ერე უოთარე ხენსგა ნანდუნა გომ, ერქანდღე ანვანდ ალარ ი ნიშგე გომარე მერმე ხალს ესოხგენ ი ახხემ ჩუხუღუნან ერარს ნიშგე გემარ. ესუა გომ მანარდ ხუღუნანდ, ერის ქუთინმეგენე მანარდ ხორდა, მარე ქუთინმეგენენ გასაუღალ მამავუნეშ ხუღუნანდა ამიქენქა, ა, ლიმსენი ი იმ ეღვმერასუნს — ხორა, ი ერქანსუ ჰედითუნს დემე ი მამავუნეშეშე. ალი გარ, ა, მირა თხემემ სიამუნენბა, ამ, ალი ლანსუ. ლადუნქარისგა, მაგალითად, გომს ხიპდინ, ერქას კანარ ი ფურარს უიერმარგ, ამეი წორისგა, ჩუ-დემე-იწურითუნს, ერქას წორს იღა მეზგე ამემსგა.

ბ. ს. — ზურალარ შუნსხენქა ქა-დემეთე-მომ-ესღერდახ, ყორქა უზუნა ირითუნს სნეროთდ, მადეა?

ბ. გ. — იმეთ ხადს ლაზ? ზურაღარ მადე, ღუაჲარი ერეგ-ამეგ გარ ესღერდას. მანგ სგანრუ ლანხუ ერეგუ ერქას. კულამჲ სახრუშორ, კულამჲ ბულუზა, კულამჲ ზეთჲარ, კულამჲ ბერ, კულამჲ ფაჲუ, ალი მანგ სგანრუ ისეიუ ი იშგანხენ მანგრეშემო ახღუანდას, რულგეილ ლანხუ მანგ რადგინენსგა. ზურაღს ლანხულთე ლერქჲარ სომ საკურ, ერის იჯიშღას სგურის. ქანენქა ლგსეჲ ქის ტტისგა ჟ'აჯბხ, ერქანღეჲ აშ ლეჲფზე ლანხუ ალი, ჟ'ადანხუნ ბანრუჲი, რუაჲფუნანს ი ქაითთენიუ, იმეჲ თეთე აბრუშემ, ამეჲ. ამეშ ლაცადარ ლგმარეღის შუანსისგა.

მან მადე ირეჲ სოილ დრეჲ! ხენსუ ისეუ გარ ლანხუ, სგ'ანვიდ. ათხე მამა თერა, იშადო ლი, ლეჲურკე ლი. ერქას ქალგეშეილე ზურაღს, კანშენქა, დარ ხეჲწიდეიუ, ათხე ინტერეს მანგრეშე ახად ხერ.

მ. ს. — ლმარისგაჲ ქამეჲრეჲ, ზურაღარ რეჲ უშხურარ ხაჯღაჲანს ერქას: “სი რეჲ მან ზურაღ ხი, ლელატ რეჲ დემე ჯირი!”

ბ. გ. — ალი ნინ ჯოდი ხარ, ერა ლეჲქეჲ ლი! ალი იჲლაადე ლესეჲადურ დემე ლანხუ შუანსისგა. ლილქადელ ხაჲს'ალის ი ალი გუნშიდ სანჲდირ ლანხუ რიად. ამღა რეჲადგარეჲთ ზურაღარს, ქანგანს ქორსენქა ი მარკდ ცურისას.

მ. ს. — სოშა ქორისგა იმეჲ ხადს მანგ რულგთაღე (ლგანწილე)? ლეჲსეჲ ქორისგა იზგას დორერეჲშეიდეჲდ მარე ი ერანდ სოფშირა ადაჲდ. რის რეჲ მირა გეჲუ სნდრეჲნა ქორისგა.

ბ. გ. — ნიშეჲ ქორისგა ეშდორი თჲეჲჲ ხარკენა კანსაშეი, მარე ნებოზს რეჲისგურეჲთ ხოშოღეჲ ი მინა-მინა დაჲუღება რის რუხოხალდა ჰამანშე, სერ ერქანღეჲ მამს ლერგანდი მამაგეჲე, მინა-მინა გუაშთესღერდა მანგ. ერეჲ მერბელ ლანხუ, ერის ეჲი გარ ხეშეღდან, ხედა მგეგანლი ლანხუ, ერის ლიშგანლი ხეშეღდან... სოშა ეშხუ თეს ქონსაჲცას, ეშთესქინა მანგ; ათხე თუ გინდა თხეჲი ადაგარ ი ყოა ჟანსიცხეჲ, დარ ჯერო ნაქჲს ი დარ ჯიჯარეჲი.

მ. ს. — ათხე ხოხრა ბოფშარი დემ ირის სოშემ ნაქჲს. “მინე რეჲ უფღებოღ სუღუანს”, — რაგდეს...

ათხანღეჲ, ეშხუ ცინგოღის მემბუღამის?

ბ. გ. — ათხე ცინგოღს, ტყარაბურა ცინგოღს დემე სეჲიმბუღან ი ათხე სოშა ცინგოღს ლიმბუღანდა ბანეშე?

მ. ს. — ეშხუ ცინგოღს ლანს ქ'ემუმბანუის, ეზერ ირი, ერღ'ერე დარ ნემბუღალ ი ექანღეჲ ნიშეჲ ხელმმღუანელ — ქალბატონ იზა რანტლაჲე სანჲდირს ნექინე: “იმღა რეჲ დემ ეთიადრესგა?”

ლიღმესარი ჯემთჲუნსმა ჰეცარს?

ბ. გ. — ლიღმესარი რი მინა-მინაშეღად ხემთჲუნს; რიტუღანარ შოშ-შოშ სუღუანდა რი. ლემესარ ისეიუ ღრესახენქა, ამეჲ კუბდარ ისეიუქა ი ალი ლანხუ ლემეზორ. ლიღმესარიჲე ლემესარ ხეკჲეს ლიღმემეს ქორან წეურს გარ ი მერმოღუს — დემე. ლიღმესარიშაქდ სანციაღურდ ირანჲე ზედანშაქდ სუფთა ნამშანქა.

მ. ს. — ი ლამერგარეჲ, ნენით'ერღუანდასმა?

ბ. გ. — აშ ჯიხა! ეშღერდას დარბანუთეჲე ი იშღერდას ერეგუ, ნენიჲე, იშღერდას ქჲინიშგეჲე, მგეგანღამ, მგნამან ი ამარე ლიფშირისენქა ი ნანღრეჲბიენქა. ერეგუ რუიზბულდ ლემეზორს ი რუტენსიუნს სგირითე...

ათხე ეშხუს ჯემბუღან: ნაცადს ლატუღიდ ნან, დანლ ესე ლემეცადნელიჲ ბეფშს ჰენწენქა; ამეჲ აშხუნ ნიშეჲ, მერზარე, ბეფშს ოხცადაქა ი დანლს ესე სოქჲა: “ბეფშს ესე ეი-ნომოღე-

ანარსდენს!” ექის ანფასა გუწმოდ სორა მანდელუჲ. ფაროშ თაჲადარს სარდენას ბუღუა; აღის ქალგფიშდღინელიხ, ერქა მანგ ჩუნსპეოლნა, ედო ბანდ ეხდუნეა მანგ. ნადუჲურს სოქუა მირომეშდ: “ჩუჲე-ღგრი, ბუა, ო ფაროშ ეხე უოთარეშერს ხაბნილ სორის, ექის ეხე სეზგრაგელ ჯი ლანდო”. “ბუჲე ეხე თერადო, ჯი სოლა ფათარეს ჳიდე ლანდი ქორთემაგა, ნოჲან’ეღო!” დემეგ ლანდღემბრე მირომეშ ნაქუ, ჩუანანდ ო ჳიუიწს, ა, ისგუა ნანანგ ოგგეს, ამხენქა ლანგუჲ: “ქოდ ანფიშდღუხ მინე ხაბნილ!” აღარს ათგმბაჲენს, კაცო: “იმჲერე ხაბნილს ხატული აღის?” ქანფიშდღუხ აღი ო ქა-ღ-ხეწად ო ქა-ღ-ანდწულიანან მიჩეუთე. ამნეგ სგანანგუჲ ო კინჩს ქადუჲიჩ. ლანგენჯანუხ ო გუწმოდ სორამდ ლანბაჲენს, ამგუწარ მახედღუჲ დემე სოწუხას ჩიჲი მინს, სგანანწსხეს, აღ ენო ქადტუშურეს ო აღის სქედფენს ამერუ. ერქად რანგ სოფელს ქანგჳამ, ეშდორო მახედღუჲ ქანთიშ ო ხანქუე: “აღის მგნარ ეშდორო ლუჲუთ თეფიშ ცხუმიმ ნწყორ დემე ხერი, ერქას ეხე მინს ჩი ქანგუნეს ამხენქა!

ჳამს ანდრ’ამეჲა ნაქედფ აღ მახედღუჲ, ამჲი ადღანეს ჳერხენ ო ეშდორო ხაჲიხდ ლუჲუთ თეფ-ამნემდ ჯიჳარს ტყენ სნქუიციჲი ო ეშდორო მახედღუჲ მანგ უშნუარ ლახდე ო ლანტუილ: “ბოფშარსოდღუ გუი ლახემს, ჩუ-ეხე-ნოშანდმაცნენეს ამერუ!” Ბსანგან ჯი ო ფხეტრერთეჲი ანდგრა, მუხ ყიათეჲი ო ჴისხდ Ბენსრუფე გიმთერუ. ეშთერუ ჩოჲრედელი სოფელი ო მირომუს სოქუა: “ქენერს მად სოქუაჲა, ბუაღო, ქენე აღის ლგჳიდღინელი ქორთემაგა!” ერქას მირომუს სგალანტგუან ო აღიმანგ ნაშდოლუნდღუე ექლან ლესგომ ქიჳარ ქადუჲურერ, ექუ ლგჳმან მარე ლგჳარ.

მ. ს. — ომხენ ლანტუხ ამჲი ლგჳმან?! ათხე მანგ ლგჳგარე ლი ო მან ლემბანუ!

მ. გ. — ერქას აღიმანგ დემე ხეჲუანდ ბეფუს. უუცხარეი სორკანს ლაშდობისგა თუღუწარმუ მადეჲ ჳენწარსუ ბოფშარ ლანდმას, მინ აბორღანუიუხ. ათხეშდოლ მოშმომ ჩუღანუწა იმეგ წუიანდა ერქას?! მარე ჯანმრთელ ანდგრდახ. მი, მაგალითად, უოდე გუწმოდ Ბენმაცნენიუ, ერქად ჩაფულს მარ მანდღაგუ, ჳაგარ ხუიქინალ, მარე სგალოხესდ ლანდორიქდ ექლან.

მ. ს. — ტყებერარს ჯიღამა?

მ. გ. — ტყებერარგენქა, აღუე, მან მიდა იშგენ? მანდო მჲერი ჳერიოთ, ექლან, წერქუა სგაქენსიო, ერქას ტეზდოდ ქად ჳგუშარ.

მ. ს. — მიშგუ ბუბა — კარლო ხადღიან ხატულიდა: “ბუბაღო, ბერუჲაშ როქ კლასეი ეშუხ დრეჲუა მიჩეურისე როქ ლურქიქუ დარ ლგჳარ”. “მანგ ქანქუდა, ბუბა?” “მან როქ ო ხანუშორეი, ქუთულარეი, სორა ტკინარს როქ სანგენა ო ტყებერარს როქ სანდენა”. “ღუიქიოქ სორა ლანტუ?” “ბუბაღო, მერმოდღუს აღი როქი დემე სანდენას”.

მ. გ. — ამჲი ლანტუ. ერგქენქა... გუიშგემაგა ტუფან ლანტუიქალიღ ლანტუ ერქა, ჳერანბს კოქს იქუიანს (ერე ლადღმარს იჲოლადედ დემის ხედარენიქა), ემნოშუ ჩუიქუიქალიღ ო სერ ამნოშ არდა ხანს მანგ.

მ. ს. — ო ჴეტჳარარს?

მ. გ. — ჴეტჳარარს კულიხენქა ლანტუხ მგსეუ.

მ. ს. — უიბოტუიშ ლერქუწარს მან სეჲენს?

მ. გ. — უოსნარ ო კაბ.

მ. გ. — უოსნარ ლგდენდაგე ლანტუ, შომა მუქუიღენენ მგესი ხადს, ერქალის უიხობდღს ო ამექა ოიხფას, ა! ათხე დემა ხოსანს უოსნარ იმამქოდ ლი; ჩი თბილისქა ხაკუ. მუსისგა ხეფუენიოხ, ერქას

ჩუხიანობის, მადლი, ალის უკუაპირისპირის ი ჩუქაქამსა იხიან, ექლა დანს ხად ნაღულოში მწიკი ი დეი იმცხანით.

მ. ს. — ლუშუ ფაყუს როქ, აა, ლაშაღად როქ ლეგეგმინს, ალი ლანშემა?

ბ. გ. — ლაშაღად დემე! ლუშუ ფაყუს შომა ლაშაღათე ესღერდას, ჩუიქადს ი “დიღბოღუ ააქედა დერმათ!”-ს ტულოუბ...

ჭინიანდ მეშხე ზულუთეიდასა ჩაანინესა შუანარ იზგას, მეშხე ზულუნიშ ძვიდს იმგუა ახხუიღს ექ ბან, ე, “ააუესერ ლი გუიშეგ”, ექგუე. ყუბანს ამხანუში ტერიტორია გუიშეგ თაუადარს ი ერისთაუარს ხულუნდას. ეჩეჩუ ლანსუ გუიშეგ ეკლესიაი. მი ექ ეკლესიოლოთეისა სგამიზნა. ყუბან ამხანუ მანგ გუიშეგ ლეგმარელი, შუანარე თაუადარე — დემეტრიანრე, ექმარს ეჩეჩუ ხადუენას ლარხანარე დადეშქელიანრე ზეგაუღენით.

მ. ს. — მურყუამრე ნანგემარო როქ ლის ყარჩაქა.

ბ. გ. — იმეჲ მადე ლი?! — ჩაანინესა ლის ი ექუი ლის ნანგემ, იმეჲ შუანს.

მ. ს. — მაშენე ჭინელ მურყუამარ იმეგეჲ ირის ათხე, ბანღენუბოთუში ა ბანღენუბოთუში?

ბ. გ. — მაშენე ჭინელ მურყუამარ ლის ბანღენუბოთუში ექღერე მაშენე ლემყალ ეჩხენ ლანსუ, ეჩეჩუ ადბინან მანკუ მურყუამარე ლიგემ.

მ. ს. — ლექუოუ სოსრა ლემყალ ლანსუ, ადბათ.

ბ. გ. — ლექუოუ, აჲ ჭინა, სოსრა ლემყალ ლანსუ; სგამემდ ეჩემსა გედნიუ ჩიგარ. ზუგადიღენ დეჲ გედნიუ, ეჩხენ დარ წუანდა მეგედ; ყობშხენ ესღერდას მუსულმანარ. ათხე ლექუოუ ჰედუირ მურყუამ ეშუ ბერეს ლგე ი მერმე — ჰეცერ, ექლა დადერქელიანრე.

მ. ს. — ცხემარსი ლგეს, მარე ზგნსა გარ სიდს, ექიჲ უოთარეჲ ლი. ნაი ჩუნიკ, ხადლიანარს, მარე ჩუმეხურე ლის. ნიშეგ სოფელისა ლი სემი მურყუამიშ ნანსურე: ეშუ ლეგმარ ნიშეგ ხახუბან, უნლიკოჲ ი მიშეგომეჲ. სი ჯანსამა ალი?

ბ. გ. — იმეჲ მადე მანმა!

მ. ს. — აღუე, ახუმბანუ.

ბ. გ. — ბეგარა უოსდას ეშუ ისეგ ხოშემ ლეგმანუ მეზგედ ი ხოქუას: “იმხენ ესერ ახლუას ალი მინს?” უომრედელინ ფუთაშთე ი: “მირ ესერ ლანსუმარ სოგ” — ლანსუმარს ხატულიანს შუანარ, ნალბური რითოჲ მოღეგუეჲ. ათხე ექი ისეგ ხოშას ხოქუა: “სგ’ოღუ-ანანდს ი სგ’ეჲგ ხოკდე ეჲ ლანსუმარს”.

მ. ს. — სინამღულიედასა ჩუნადენა, მარე ქენქეთითს.

ბ. გ. — ისეგ ხოშა, ალი, ფუთა, გუნამდ ჰქუმან, ლგხან, ლეგმანუ მარე ლეგმარ. ქომრედელი ი მარღუე უოსნიტა მანწად ი სგ’ოქედა: “აღ’ესე ლი მინა ლანსუმარ, ალის ესერ გუნამდ ნანდისგ დაბარს ი დუე ხოკდენი ესერ მირ”. ესუა ჭი ოსუნძლუა, ამნარ ფაჲ ხორჩხა თხუმღექუა ი ხოქუა: “ათხე ჩ’ოღუ-ანანდ ი უ’ოღუ-ანანდ უღუა განარ ი ფუთასოღუ ნაქქუარე!”

მ. ს. — ლაღარაჲ ქოქუარა მურყუამხენქა. ალი მადე ნიკა ეჩეჩუ, ნენსგამსა, მურყუამ; ჩუბ, დურქუშხანსი ქორ იმა ჭინალდა, ეჩა მანუისა მურყუამიშ ძირ გარ სიდ ი ეჩა ჩუქაქა ჩაგაჲ მურყუამ ლი ადამდ. აღ სემი მურყუამ მანგ უშხურ სოსდის, უშხურეჲში ნანსურეჩე ლგეს.

ბ. გ. — აღ მურყუამარს ეშუ მეზგე გარ ი ექი ადამდ საბარლ დეჲ გგამ.

მ. ს. — დეჲ, ტკიხდ! ნანარდენა სოს სანლიან; დადეშქელიანარდ ადღარუნენ შან ჯაფარან ქუთაშ. აა, იმეჲ მურყუაყან დადეშქელიანდ ჩემინ, ამეჲ ჩემინ სოსდი, მარე ექი ჩუადგარს, სოს ხადლიანს, სგა-დეჲ-მიღდას ი სგ’ანტას შუანთე ლგარ. დადეშქელიანარს ქუთაშში

გუბერნატორი ნადვარერ სოლა ლადედ ესცადანს. სოხიშდ ლოპოდანს ჰანდნანჲმ როქ ნალქომ ცხუადიშ, ცხუპარ, მარ'ათხე დემე ნულუა ნან ეკ გიმ, ჩუნეთიჲფ.

ბ. გ. — აშხუნ უშხუართანჲვად ლატლი: "ჩარქუიანარ ესერ ეილეხტეტ ხარხ", — გიმერ მაკლა ემჲუ ლხსუ, ერე მუხტებე მუხტებეს ადგარით ლატლიმხგა გილა. "ადლე, ამერუ მანკუ ესერ ერტა ადდაგარი, ერე ლანჯახს ესერ ხაჲრდის სემი ცხუადიშ გიმს, მერმეს — დორი ცხუადიშ ი მესმეს — ემჲუ ცხუადიშ". ემჲუ ნალქუერ ხარდენა მგლტანდის, ეას ხოქუა: "დიდბიშ ესე ლეჲდმაჲ მაცხუარ! აღლე, მანკუ ნაკუარ ესერ მირიხე გეზალსოლე ათხუე!" — ემჲუ ნამთილი ხარენახ. ი მანკუ ნაკუარ ტყისდ ეჩის ნებგუამხგა ათხუა ი სემი ცხუადიშ გიმ მაცხუარაშისგა ეჩარდ ლოსოდანს.

ლუზრობ გუმეთქუნ შუანს. მიშგუა ბაბა გელათიშ აკადემიას ნათორ ლხსუ ი ლხჲქედენენახ: "იმჲ'ესე სორე, ბაბა გალობენ, შუანისგ'ესერ ლიფშირ ნორმალურდ ესხრი ი გიმეშ ესე ლაცხან დემეგ ლი ი ხეხტენი ესერ მჲგ უშხუარ ი მანჯუხერ სნახათი ამე ბედელია?" "ადლე ამე ესერ დემეგ იმარგ! — ჩი ხამამსახლოსენქა ემჲუ მარ'ოლე ქ'ოლე-ნათიშს ი ეჩარ ქ'ოლე-ოთვერითჲს ქუთამხთე ი გუბერნატორს ესერ ხეჲინეს მინე გაჲირებას, ეჩ'ესერ იმ პასუსხ ლახტისე, ეჩის ესერ ლაგას ადგენისხ".

შუანდ ე'ოსხერ აღარს ლეხგარქე უარჩხილი ი მიშუე სომა ბაბა ქ'ოტვერით გუბერნატორთე. "ახ'ესერ აღის ესერ ჲი დეუ აგნე ლაგას, მარე აღის ესერ მეფიშ ნაცუალთე ხაჲრდ-ჲი-ქა, ჲ'ესერ მერმახნე თხსარო განცხადებას, ერე მინს მჲ ამეეი ჩულგარ ხარხ, აღი ჩ'ოდემოქმანა მირ ი სინამდეილე ლი", — გუბერნატორდ ე'ოსიარე მირა რეზოლუცია გუმეგე სოშოლე განცხადებას ი: "ამჲელდ ესე მარე თბილისქა დეუ გედნის მინ!" — სემი მარე ლამჯერნეს, გუბერნატორიშ დასტორი შენ ლადეს ი ანანდ მეფიშ ნაცუალთე, უარანტოჲითე. ეჩნემ სორამდ ქანდედ, გაეცხო გუმეშ, ერე შუანისგა ამეი ლი ი გიმერ მდგომარეობა: "ახ'ესერ აღლე მინ ქ'ორთ'ოლე ატანს; აღის ესერ დრეჲუ, ჲ'ესე ხაკუ, ერე იმერატორდ ანჯედეს. ერქანდე'ესერ პახტუხეს სგ'ესერ-ხოჲე გუბერნატორს ი ეჩ'ესე მინს ქ'ესე-ხანჲინე, მ'ესე ხერის ლერემ, ეჩის."

ემჲუ ზაუნდლე მასუს სგ'ანტანს, ერე კოდორიშ ხეობა ლლზიგალდ ი ქალამჲარდ შუანარს ქალაჲოდენს. ნიშგე არქიუისგა ე'ამხუიდ აღ დოკუმენტაცია მჲგ ი ქალოხო აღ ხაკითხრე მქულეჲარს ი გუმეიდ იმედ მარ, ერე ჩიგუაშ სორამდ გამოიქულეჲს... ერქანს მიშგუა ბაბაშდ ხოქუახ: "ჲ'ესერ იმლა დემ ესხრი დლოთე?" "მირ ესერ უოთარშერ ხენსგ'ესერ ხულუა გიმ, მანარდ ესერ ხულუა ამერუ გიმ ი მ'ესერ ხაკურ მირ ერერე?"

პირეილდ ანჲანდს დლოთემხგა ფანჯანარ ი ჩოფლიანარ, ა, გიჲეშ ი დადაშეშ სოშოლე, ერქანდეუ ანბინან შუანარე ლიჲედ აშთე, აღი ათას ი არაშორ ი დურინერტუდ ზაუნდლე... ი ერქად მთელ შუან ლემოიგელი ამერე.

მ. ს. — ჲუბერ სოშილ გუმინდ ედზიგანა?

ბ. გ. — ჲუბერ დემე, გუმეგედ სოშილ სოქი. ერქად ჲუბერ ი ნაკრა მარუნ-ხამუნ როქ ლი თიხეხტეტ მულუმანარხენქა. თანდიმხგა ანდგარდახსგა. ერქახ ეჩი ჲუბერთე ჩუბეჲეჲარ ანანდს, ლეჲოჲეშარ დარ იზგეს ჲუბერლეჲქა.

მ. ს. — ფილფანარ ი მარგიანარ არის დლე?

ბ. გ. — აღარ ათხე ლი, ა! მანკუ ალზიგანს: ცინდელიანარ, ქალდანარ ი ჩხეტანარ —

აღარ, ა, ფარარ ი ღენგერაშ ხალხ ერეღეჭეჭა, კინხგღღაშ ი თაურარ ი აღარ...

მ. ს. — ათხე მადე ხეხოლიხა რუინელ ნალზიგურარ! ჩიღად ღასუ ი ლი გათხოლო, კუბერს.

ბ. გ. — კუბერს არქეოლოგიურ გათხოლო ღასუხ, სუინიღად ცინდელიანს ხანუა ერერუ ოქრ. აშხუნ ოღმანხ ერერუშარ მინე ღასუხენ, უფთხუმაღ ათრეღადხგა ცხეკეთე ი ჩაურაშუ სგადეჭახ, ჩაურ აშუხ ადგის ნალარს უ-ღეშ-იყედხ, კუშნარს უ-ღეშ-იყუფურეხ. ათეძბაფუნს აღარს ი ღამგნაურეს ი რუედ! აღარ ჩუანგანდს კუბერთრეუ, მადეა, აღის ხაქუხ, აღ მარა, სუინიღადხ. აღი მეჩა ღადედ ნაზუხ ადეჭა; არად აშუემხგა ი აღი რუმეხტრე ლი ამერუ, ეკღეხია; ამხენქა, უ-შანციუ, აღი ანვიღ უოქრ. თეფ ესერ ღეძედენ ერემხგა უოქრეშ, ექუეერ ოხკიდერქახ ესერ უახზღა გორგარს ჩაგ, ერქახ უოსტინა ეჩი ღეშ. ადამდ როქ ონტხტუნი, ექა ანვად ი შუკუს კაპღოშ უოსკუ ჩაგინესგა მეგმარს, მარე ერქანღე ექღა დემღადღოშ ატახ ნაზუხ ი დეშ ანთხეუ ექ ნაშსტირარ. ღადი მგ ექის ხეთხელი, მარე ღასოშ სოთხეუ.

მ. ს. — მანაუხა ექ ადგილს?

ბ. გ. — უბე მარღ.

მ. ს. — ხალკუბერიშ ხატულის, ეჩი დეშე ლია აღი?

ბ. გ. — აღი ხალკუბერიშ, დიდახ ოთვად!

მ. ს. — მამეო მასერე რუინალდ კუბერს “ხალ” ხაუხენა ი ნაკრახ “ფაუ”...

ბ. გ. — ერქანღე აღ გეშე ქანდცხგან, ექ მარე უოქრ ჩუ რუანვიღ, მარე ჩუახხიღე აღი, ა, ფარარ მთაურარ. ერქანღე ექის ჩუახხიღე ი ღადიჩიღ ხეთხელი მგ ექ ადგის, მარე დარღოშ ანთხე.

მ. ს. — აღი დერმეთს უოდ ეხკაფი, ერქად დაროშ ითხი.

ბ. გ. — დიდახ ოთვად!

მ. ს. — ფოთრ ადგის როქ ხაშხენა განდ ი ხატარ შუანისგა, მარე...

ბ. გ. — მასარდ! მადალითად, გიორგი მესუთეშ (ბრწყინთალენ ვრ ღატულოდ) ჩიქქაშ ეშხუ ნაკად განთულოხა აღი მგ ზემას, ერეღეუა კირიშ კოჯისგა ესერ ზე მან, მარე დარღოშ ანთხე ღადიჩიღ. აღიმგ ხანისგა ეჩი რუეშლაშაშე, უხეცადი ფოუ ი ექღა დაროშ ხეთხი ექ განზარს.

მ. ს. — ეცერს მან ღაკუშემიხგა ხაშხენა ძურეფახ ხატ?

ბ. გ. — ქურაშ ღეგ ჩეგრავიე ეკღეხია, ხორგუანარს ხეკუთუნი. მკუღეურარ ბონღო გურჩინდ მანჭერ: “მამაღეშე ესე ხაკურ მიჩ, ოღონდ სურახ ესერ ქოთეღდეს, ერეჩქა”.

მ. ს. — მე, მარე ხატარს დარ აშხუნი ი ერერუ იმღაშხენის?

ბ. გ. — ამეო ღახემს მინე ხოშოლუდ ი ამუქღარი შინქეა შითექა.

მ. ს. — აა... ხაუღენის, ერე ნომაგეუ ხევერეს ი ექღა ეღო აბუღუნეს! წესუე, აღი ხეკემს ნომახუმაუი, აღ საიდუმლო!

ბ. გ. — მიშგუა ბუბა აღექანდრე ღასუე მოკილ. აშხუ ღადედ რი სგარად ხგანრუ. მანკეუ მი ქანშხენ ამტუორ, ერქანღე სგამეშე ი ქალაშონე, მასარდ დიდებულ ი ძლიერ უოქრეშ რუარ, დიდახ ოთვად! — ჰებარაშ კალბეტისგა ლი მესეე, ი რუამეაშალენ აღი ი: “ათხე ქოღე ოტეს მი”. სგაშენ აღი აშ ტუარდა. მან ღამეგაროშ მადეა იმეგ აშხენის?! ჰეცერ უოშანვად ეშთეღა თბილისხენ, ერარსი ჩუნოხაღადახ, ერე მოღე ამეშე ზე, მარე ხორგუანარ დანს ხაწონეს. შინქეა შითექესხარერქახ ამეო უშხურარ რუამხანის, ერე სი აღი ხეკემს ნანს ღასწონა.

მ. ს. — ი ღედოღო როქ ხანდენახ მეზოღს?

ბ. გ. — მიშგულ სოშოლუს სეჭრაუნანს ი შიხ მარაბა, ლედილ რულანსუნ, სინამდღითლემაგა... ში, მაგალითად, მარაბა, ლიქუნი რუმარაბა.

მ. ს. — ალი შიხ რუმარაბა.

ბ. გ. — აშხუნ შერხეულ სურად ი შიშგომუ ლემპისტამ: “ბუაქო, ეჩი სურალს ნომოდ ლონდემგალ ლასტურას ი შ'ესერ იშგენი ქამეგრქი!” ქონტუედ ჰამს ცენტრთეჟა ი მანქამ ანვანდ; ამეი სურალდ ანქინე მალაზმახენქა: “შიჩ ესე ლეჰამლ ესე ხარ!” “ეჭერიჭ, ჟი-აქ-ახსტურდ”.

მ. ს. — ჰისტამ ლემგეჟადმა?

ბ. გ. — ეჭწამეი ჰისტამ დემე მეშუანდ, მარე ექლამ: “ჟი-იქ-ახსტუ”, — ეჩი სტუქარ. ამეი შერმე მანქანანვანდ ი ანოშ ლეჟონტუნად. შან ათხედ, ჰინამა? ალი აურარის ათხუა ი სურალს შერგა ქამეჟეტე ხარ, ა! ერქას გუდ ოვედ, ერე იმა მქუდე ლეღვარ მიშგომუდ ჰისტამეში...

ლტოლღითლომ ლანსუ ი უნეტანშელ ეშუად ჭუბერთე: “ქაიჭ ოშუდინე ი ლეჭუნეიჭ ხელუნინს ბოფშანს”. გუგუსიანანრი მინვროიუნ. ი ვანდთეჟა მესლი სუმიწერტუედ მეტრა, ამეი ლამეშ გუოდ “პრისტტუ” ი ათხე უბოლუ დეშ ი უ'ოშქონ, უ'ოშქონ ი რუბოლუ, ამერუ ბანჟი რ'ოსტურდ ი ხეიდგარო... ამეი მიშგომუ ანსგიდითე ვარქა: “ხალგარ, ბუაქო, უ'ოლუ ონტუედ აშთეჟე, ნომოდუ მაყლენი, ჭ'ესერ ამერწუბარი, ა!” უ'ოგე ი უ'ოდერ. მიშგომუ ათხე ამერუ მისალ. უ'ონტუედ, კაცო, ამერუ მიშგომუ დემეგ არი, მანგურე არი ი ლეღვარ მახელუნე სტუეიშე ერერუ. მიშგომუ დემის ლამთურინა, ერერუ სტუნსუ მედგარო, მარე, ალბათ, საბარალშ ქუინდ გადამარჩინა.

ფუთა გერლიან ლემარ, ეჭგურაიშ სელოსან ი ეჭგუნ მახელუნე სწეროთ დემე ლემარდელი. სკამ, ტაბაგ, ჰასკამ, სოშა ლარბალ ვარ — ალი რუბეკუნს ი ჰეცერ-ცხეშარისგა შაგ ერე ნატაბ ლი. ფუთა ლანსუ ცხეშარხენ, ალი ნიშეგ ნობანინ, დუგებალდხენ, ალი ლუბტულან: “იმეშ ესერ ლიქუნს რაგდი ალი, მადე მოლეგტეშ? აღუ'ესერ შირ'ესერ თეფ, კაჟან, უ'ოლუ ანსყენ ი შოშ'ესერ შირ'ესერ ლიქარეღ ლადეღ იჭარუნი ბაბ, ერქ'ესერ თეფ ქ'ემე'აშუეს, ერქ'ესერ რ'ოტუნდგარუნენ ლიქუნ”. ი...მგდე... მადე გუნშოქუადა, ლეგემეგე ნახანს ლეგამდ (ათხე დარ გემე).

მ. ს. — ში დემე მაშუიდ ალი.

ბ. გ. — სი დემე ჭეშუდი, მარე ში ხორამდ მაშუიდ. დუაჟმარეს კაბ ი უოსნარ ი ხანვარ ხგანბგდ ი ალი შაგ უიმეხეე, ქანაჭედლა ამეი...

მ. ს. — ლეგ ლესლი ირიტუ, ტკისლ, ლემეშე ეჭლამ.

ბ. გ. — უო, ლეოთუე ხაყლენიშე მარა!.. უათხე ანვანდ ბაბე ი ალი აჭარიტუ, ერქას თეფ რ'ოშუეღ ი ქ'ოშუეღ; “ათხე რუხეის ოლეშდენელი, ეღო შაგ ესერ ერე მომსწერ ლემარ, ერე იმე'ესერ ნიშან ლოსოდა ფუთას”, — მიშგუა დი რაგდით.

ფუთა უოთარშერის ხანსგენან ბგეიდ, შინე ტოუედ შანდელაჟ ლანსუ, ექიდა. აშხუნ ესნარი ლანარ ლახემ თენგიზდ: “ქ'ოჟადდე ლათათე — მარშანიოდ იზგან ამერუ, — ი ერინე ესერ პასუნ ხგ'ოლუ-ოხვიდ ამიშ!” ახაგანქა ერხენქა ი, ჰეცერხენ, სგანპიე აშთეგა ნებოზს, ა, ლათათეგა; ამერუ სიმაქ ესხტიდ: “შიჩა ვანე ესერ სოსუმდექეშარი”. ფუთად ქალახტეშე წერიდ ი: “ალ ესერ წერილი მგვდე შიშდ წანეშე სტამბულთ'ოლუ აღუხეხეა ი ნომოდუ ანგეშიდესგა ლგარ”, მარე ალ სიმაქდ ხანქუე: “ჭ'ესერ ცოდ ესერ ლი ანანარ, ამეი ესერ შან ხანარა; შინა ვანე ესერ დემე არი ქორს, ერ'ესერ დერმეო ახარა შირ! ათხ'ესერ ატანოლუ ქორთე, იმ'ესე ხანედა, ეღო ალი ესერ ი ალი ხანარა ამეი”.

ჰამს ერეგულეატიც ადამად, ცხემარლეთა, ო ოსუყულა თენგოზს: “დემეგ ესერ ომჩედელია ჭი, დემეგ ესერ ოდოდა ღმარ?” ამჟო მუთურქუმი მახერგომქედელი, კაუკასია ხარ ქალგუნელაღე ო ნირზღაჟიე იხერგელ. ომჩედ ფუთა ქორთეი ო... მინა ქორხენუ მუგ რ’ოხვიდას, მანგუნე ოთციტირას — ჰარაჟ თენე სქელ, ყნარე ბარ, ალიდ რ’ოხვიდას, მამაგუნე ოთციტირას. ამჟო ანვლდჟი ფუთაჟიე ო: “ამჟი ესერ ო ამჟი, მახერგა ლი მეტდე ო ეჩინარ ესერ ხარ ლებერგელ!” დემ ესდგრა, მარე კამშოე რიადიე ო ქანკილ ათხალი ლახერგალთე. თურმე მინა მახერგას კემ ხქუ, მოტმანულ ალი მეგვიად, ო ფუთას სოქუა: “ლეტურ’ესეროლე ესქემს შინარე მინ!” მუთურქუმის ოსქოდრალა: “იმღ’ესერ ხადუაშენე ამგუნ ლესდი მანხედუნეს მინ?” “ალ’ესერ მინა გუნე დემეგ ლი, — თენგოზს სოქუა, — ნირზღაჟ ესერ ნირზღაჟ ლი!” უშხუარ სოფტჰას ო მუთურქუმიდ ალი შიშდ წამეთ ენკიდ ჰერეთეი, ა, ფუთა, ხოხიბ, მარე ეჩეი ხასტენახგა, ვრე რულიდისხგ დემ ახსთი ო დეშეიმ, შომა უ’ოსხუილა ჩულადასთე, ერქას ჭახარარ ხგალახცვრლე, მარე ათხე მინა, ფუთაჟი უორჩრედ ლი! — ღმარხემ თუიჩქ, ანკიდ უიქამახგა ო კემ ნენსკალექუა რიხაბჟქუ, ეგუნ ლგქმანდ ხაიდეი. უ’ოლგენელი ო: “ათხ’ესერ მინ უკუნე ლიხერგელ რ’ოსდა, მინა ლახგურა რეჟ როქი მინოლე ხად ო მანგ!” ჩაჟიე ქალახბიშდა თენგოზ ო სემი კუიდილო როჟუ ლოხოდა ო სემი კუიდილო კემინ: “ათხ’ესე რ’ოლე ანდოიან ჭი, ლახ ესერ ამგუნ სორა მანხედუნე ლი”...

ლაქუმის ანმთქუნენა “პიტონ”, თურმე ბოფშარს ჰენწხენქა ჟიეჟუფე, ქანახ ო რ’ურტუეი. დემგუნაშოე სოხსნათხ, დემგუნაშოე, ერქას სოქუნს: “უ’ოლდუარანდ ო ფუთასო ლახმეშარალეს ალ გუნე, ედო მინ ესერ ეხსურტინს!” რიხანვანდ ამხაჟ ო, გ, ფუთას სოქუა: “ჩუ’ენე-ედეინ ჭი, მარე, უნახოთ, იმუ’ესერ გაამართლებს”. რ’ომჩედ ო ალი თურმე რუზე უოლუგურიხე ო რუსეჟიე. “ათხ’ესერ, აღუე, მისეჟიე ლადედ სი, მანგუნს ახმარგო, ედო ალი ნიშეე მუხხუიტან ლი ხუნდინახ, ჭინალდეს!” — ხქუეჟი ფუთას. “აღუე მინ განთ’ოლე ანდხ ათხე, ალის ესერ ჭი ლაუქათემგა დემის ხეკუესგენი ო უ’ესერ ადცხუნე, ერქანდუ’ესერ ახერის მინს!” “დე, სი მარე, ალის ეხსანდცხუნე, ხსურტუნეა ჰედურდ ნიშეე თხუა?” აღარ აღუხე, ერქას სალქერუმ უ’ახხიდეინ... ლაუქათემგა ხგანთქუნახ ო უ’ესდამეჟი, ა, გუიჩეი, პიტონს, ღმარჟიეჟ სატეჟარ ო ანდურტიანხხუ ო რიხადწინდა ფუთა. ალი სგადქუნარ რადეთე ო რადე ...ეჩი... რიგინდურიში ფერიშდ ოლმან, ეჩიცილ ლემარ, აღუე მან ორჟი, ბოფშარს რ’ურტუეიუ ეჩი! ფუთა ადოარებულ მანხედუნე ღმარ, მარე ღმარ სგალანეშდგე რი.

მ. ხ. — უო, ალი გუნ მახდიკ, ხგაიშდენე ამჟომ გმირულ გოშარს, ეჩი! ა, ექლა ლი ხგალიმარ სორა; უოლოდ ესუალა ხაჟიე, ერქად ხეკუმეს ალი მანგ სგაედიმარ მარედ.

ემა ჭიბჟდა გუნი, ა, ლახმელარს სურუ სოლაიმდ ხერგედან ბანდენრუბოჟიშარ, აღ’იმემ ბედ ღმარ? მი გუნშიდ სორა ხალდ მახუას აღმარ, მანარდ მითრას, გიგაჟ გეზლირი მირის ერეჩეშარ.

ს. გ. — მი აღარცხან რიგარ უმეგობრობდი ო გუნშიდ სორა ურთორთობა მულჟინდა. ლახმელარ იჟი ლის ისგუაქედ, ეჩეიშ ემა ხირი სიამ მინეშაქედ, ერქას ისგუა ბედჟი თხუე რიხახენის, მარ’ალის გუდ აქედინის, ვრე სი ღმარ ეჩეი დემ ხერდა, ერქას დოუნდობედ ლის, დემის ჭახარეს. ექურდ, ათხე, წეს-წეობილება მოე ხულჟინდან აღმარს.

მ. ს. — იმემ ბედ ირით, ისეუ ლალთარშუ?

ბ. გ. — იმემ ბედ ი აღარ ერხენეი ლის ნაზუნ, უ, ჳკადუნშენ; აღარ დადეშქელიანარს გუნშიდ ეწინააღმდეგებოდნენ თურმე, გუნშიდ მეგჳად სოგანს. ლახა გუნიშგე მთაჳარ დემ იკად ერარს, ერქას სოქჳან დადეშქელიანდ: “ამელიეჳაშ ადგილ ქ’ოღუ ლახემ აღარს”.

მ. ს. — ეს’ეგო, ჴანარს ლის.

ბ. გ. — ჳკადუნშენ ლის აღარ, ჳკადუოლ. ნა ერქას შუეჳ ერქა გუად, უ, ლატფარხენ. ამელიქჳა დემე ლემარ შუეჳ, ჴუგადითე, ამელიქჳა თაჳარშუ ი კაჳარშგა ლანსუ ლაზეღალ. გუნიშგე მთაჳარდ ლანსკორე: “ამელიეჳა როქ ოგხოლი გუნიშგე მეზ-მეჩედს, ოგმარგის როქ მოლად, ხედ ჳეადინი, მადეა ლიც ჳეფნი ი მოლე”... ი ალი ადგე ლახმგლოღეჳა გუნიშგე თაჳადარს ლოჳოდან ი ერქანდუე შედის ადზიგანს ი ტობარს ი თოთან ი ლალურს ი ტანშ ი ჩანგინესგა...

მ. ს. — მასნარდ განსხუაჳებუბა ოლ ლგლხაშლუე ი გუნიშგე უშხუარნესგა რაგანდისგა.

ბ. გ. — აე, აღაშეი ლი! აღარს მინეშგრა ნინ ხუღეს. მინე ლუშუნ ი გუნიშგე გუნშიდ განსხუაჳებულ ლი. ათხეშარ, ერჳა შუეჳუნშ ძგიდს იზგე, აღარ ხაჳეიშს ლგრბეჳეჳეუ რაგანდ, მარე დეშ! ათხე, მი, მაგალითად, მადეა, ლანმგლარცახან ბგეიდ ლგლხამლუს ე’ოხბინის, მადეა, დეშ ტული ერის, ერე ალი როქ მგლხამლი დემე ლი, ეჳეო მარ ჳოღეჳეიორე ამარე რაგანდ, მაგალითად, “ბანგეჳ”, “ბუა” ი ამკანობარ.

მ. ს. — მუს ნაბ ბუას მადე ლატულიდა?

ბ. გ. — აე, მარე მოლე გუნიტუნი, ერქას ნა “ჳამ, დია, ჳამ, დიას” ლუტულიდ ი აღარ “ჳამ, ბუა, ჳამ, ბუას!”

მ. ს. — აა, აშირანიშ ცინგლოშ ლუშუნუ ჳარიატარ ფიშორ ლის ი სი ხედა ჳიხა?

ბ. გ. — იე! აშირან ანარინა დერმათ, დიდაბოღუ ათჳედა; ეჳილა კაჳკახიონს ჩუათაბ ი ეჳიბ მახშერე “იმგჳეხერ ეჳი ნაბ, კაჳკახიონქა, ერქა ესერ ლიც ანდრი, ერეჳეხერ ჩეჳეჳე მთუღა ლემარელი ი ერემგხეხერ ხეჳეჳეს ხაბდეს აშირან, — აღის გუნიშგე ხოშოლუ ტულიოჳს, — ეშთემგხეხერ ანდაჳ ესერ ათჳაღა ეშხუ” — აღ ჳარიატარს ლის, მარე ათხე ტჳიც ლი ა მადე, მას სოხალ?! ალი ლეგენდა ლი, მით ლი...

მ. ს. — ჩუბე შჳანს, ჳახუნდერს, მეზბუალდა ეშხუ (ჳიონიან) მარე: “ეშხუ როქ მეთხჳარ ათხანენა ეოღებე აშირანს ი აშირან როქ ლახჳეღენდა: “ჴურალშ როქ ჳერ კჳირაშჳითეჳეი როქ ისმიჳა?” “კჳირაშჳითეჳეი გარ როქ მადეა ჩითე როქ ჳახიმში”. “აღო, ლეგდ როქ ლემარელი გუნიშ!” — აშირანს ლოხტისა.

ბ. გ. — აე, აჳეი ლი. “ჳეიციხემ ესერ ითჳ ჳოჳამდ ლი ლებჳეჳე, ერე ჳარჳარე ჩუადსკდდელს ლეჳეჳეიოშ?” — ლახჳეღენა აშირან. “ჴუ, ლებჳეჳეჳეხერ მანერ ირი, ათხე ეშხუ ფაჳუ გუნიში როქ ლგრი ერელიქჳა!” “მიჩ ესერ ერხოჳ ლიტეს დემეგ ესერ ხაჳონა!”

მ. ს. — იმდა ჳითთომ, ალი იმდა რაჳეჳე?

ბ. გ. — ალი იმდა რაჳეჳე ი ჴურალს ამიცალ უფლება დემე ხუღეჳე, ერა ლეკილი ი ერა ჳერ ჳეჳეჳანას ხესმიდეს! ერქას დემეგ ხუღეჳანდს აჳეიშ უფლებოდ ჳუნიანდ, აა, გუნიშგე მეხსიერებახაგა, დემე იკადს კგლოხს ჳერს, დჳაჳეჳარე ჩუარდ’ეჳ ჳორისგა.

მ. ს. — ათხე ლანს ხალკაჳეჳე!

ბ. გ. — ათხე დანს! ჳა-მადე-ხოხლია, ამირანიშ ჩიქჳა ეჳეიშ ლემარელი მოხაჳუნლ, ერე ითჳ მეგრე ანდგრდა.

მ. ბ. — ცხნამ! მუშუმი, კუეცენ ო ალი მანგ ხოშილ იცხამ ერქას! ჭუნიელ დრეუ მანტერეს, მარე მარ ლამწონის?

ბ. გ. — შუანარს მანგუემ ხოხალდახ ერე, ერე დადუქელიანარს ო დადიანარს, თაუადარს, საფრანგეთემ კულტურა ჩულგეთორ ხადლ... ერქას შუანარს ლიქუდილი-ლიმარი დემეგ ხოხალდახ ო იმხენ ხეჭუეს ოთცხერენს ამკლიბარ? ჩუდ ამეო ხოცხონს თაუადარს!

მ. ბ. — მანგუე ხეხლიუხ, ერე.

ბ. გ. — ჩუხესლიუხ, ერქას მინე წინააღმდეგ დგარდახ! ო იმლა ხოცხონს, ერე გაჭირებახგა ო უბედურ ლადელისგა ორლიუ მუშუნს მარე, ერე!

მ. ბ. — მარე, ამ, ერქამე გლეხნარს ხოხალდახ, ერეცლ ლნდი ერხე ლოთუერს დემე ხოხა.

ბ. გ. — ნიჭირ ერქას ხოშილ ლნსუ მანგ! ტენხიკა დემ ლნსუ ერქას განუითარებულ, მარე ხნლხდ პირამილოლ ადგე.

მ. ბ. — მურყუამი დემ ლგემდ ახს'ერქუხს.

ბ. გ. — დემ!

მ. ბ. — კურპი როქ ხარ მირ, მადეა, მურყუამს? — ლგერემ როქ ფორმა ხუდუა!

ბ. გ. — ე! ო ერქნეა გათჟალისწინებული ლნსუ, მანუ კელთხი ხეჭუეს ლგემარლნსუ მურყუამ, ერეუ სკოდიდ გგამხ. მაგალითად, ნიშგეშარს, ეტაშერს, ლეჟოუიშარს ხანგმუნახ მურყუამს, ერე მურყუამ ათხეი ჩულგე; ჟანარსუე ესლუენახუი მასალა. გალტუნარ, ალარდ ფანს ჟალახემს, ერქას ქ'ომჩედელის, ფურულდს ჩუადურდარს ეხნარი ო დემთ'ესლარის. "მ'ესერ ხეჭუედის, გუნარდ, ალარს?" — ლახემახენახ ნიშგეუხ. შომა ქორს მადეა მურყუამს ჩუგუიგამს, მადეა, ერქას ნამზერგნდ ნანკლ ფანს ჟად ლეჭუდი, ნანგუმიერ ქამინუ. ერქარს ალ კანარჯნეა მანგუემ სკოედლენახ, იმლა ო მურყუამს თხუთუეი ესლუენახ ჟანარსუე, ჟაუარგნარსუე. ჟაუარგნარს ხაუხან ალარს, ეშოეო ლახ კაუნარს.

მ. ბ. — ჩის ხამბაუ, ამიცლ როქ მარნარ მურყუამთეი იმეო როქ ესლუენახ?

ბ. გ. — ამ, ამეო წუალებოშ ესლუენახეი მასალა ო ლამდხარარ მანგ, მარე ერე ჟაუარგნარსი მახალ ხაკური ო გუდუქლდა! ჟემანს ხნლხ ერქა ხოშილ არდა. ათხე დრეუდ უმადლეს ტენხიკა მად ანეიდა, მარე დემიომ ტენხიკოშუ გგემს ათხე მურყუამარს ო პირამილოლს.

რ. ო. — ფალანგარ ჩახმუნა?

ბ. გ. — ფალანგარ ჟაუარგნარ ლინ. ა, ნიშგე ქორარს ერხის სგახანიდხ ფალანგარ ნაყირარ. ეტაშერე მურყუამს ათხეი სგახარ ალარ. ქუიოე ო გორწყულ ო ალი მანგ ერეიომუე ესლუენახეი.

მ. ბ. — ჭუნიელ ლუშუე ქორისგა ქრისტიანულ გახლაგება ლი სგანუ, მადეა? უთქუთ, ლალცოჟალ კუთხ ერეო როქ ლი ლგხეი, იმეო, ეკლესამახგა.

ბ. გ. — ერე დრეუიშდ გუიშგე არქიტექტურა ლნსუ უმადლეს დონეი, იმლა? — ერქას ლიქუთორ ლნსუ, ძალადობა ლნსუ, ჩუნაწრა საბრალ მეხგეს ლგემამუ მეზგე, ერეა ხოსდა ჰექ ყორს. ლაქუერილარ — ხოხრა, ერე ნომათსკედელისგა ხოლემ მურქემ, ერეიო ჰექ ხადდა. ლოლქარს სგამუნე, უთხემულ სგამუნე, ფურარს სგამუნე, ლნნი სგამუნე, ითქიშ შედ სგამუნე, ლალცოჟალ კუთხდ სუანიორ ხუდუნდა ("სუანიორს" "შარეიბის" სატულის ლეჟოუიშარ), ერეიო ლნსუ ლალცოჟალ, კირუენიშ ლატურა, ზედამუი ლაშუნდები ო ამეო.

მ. ბ. — მეხირიშ ლნდისგს მან ხეხუნ?

ბ. გ. — "გემტურარ".

მ. ბ. — ო "შეადანს" იმ ხატულიდახ ერე ქორისგა?

ბ. გ. — ქორს ჩუქამხხეი ტელეფ ხაგან, ტელეფომქ ერე მადან, ამეო, ა, უილენეკუ ჟად.

ერეო ჩად ქალღებელ ი კიბ სოგან ქორხენქა.

მ. ს. — ლაპუნქმარკო ამეო მადე ოგიუნა? ეიონქუნაღ ქა-ღეშ-შეღინო.

მ. გ. — მოწინებით ჰედნიე მუშეური ოხგუნათემსგა ი ქა-ღა-ამეო-ეხღერღა ერხენქა.

მ. ს. — ათხე მანგ ოსტინქილღქან ოხელალ, დეცე კანქალანქა სულქან ოსტინქ!

მ. გ. — ოსტინქიე ადამად მანუე სოზი!

მ. ს. — ტულის, ერე „თამარ მეფის როქ შინა ლარტყ დაღეშქელიან ლგვამოდ ლოსხანქურა“, — ეჯი ჩახსამა? მადან ექ ლარტყ ერქანღე? უითომ დადიანარს როქ ოთქურარს შიე?

მ. გ. — რე, ოშეგან დარბოშ იქუნა შიე; ერქას შუნანარს დეშე სულუნდან ექეო გაქანება, ერე ლაპუნქიე ადამასხე.

მ. ს. — ჰეცერს ერისი ტულის, ერე ჰეცერს როქ ხაშთხა თამარ მეფე.

მ. გ. — ეჩერე, ნიშეგეშე, აკლამა ქ'ოხტხეღ, მარე მანგუნე ხეშთხუნ სგანჩე; თამარ მეფის ამხაუ დემის ჰილან.

მ. ს. — მი სოშილ უშეგულს მახეა.

მ. ს. — რე, მარე ერისი ტულის, ერე „ეშხე-ეშხე ახალგარდ'ესე მეფეს დორო მანდილოსან ოსტინქიე, აღარ ეშხე თამარ ლანსე ი მერამე — რუსუდანი; ერქად სოღლიე ალი, ა, რეოლო რუსუდანი რეადანი; ერქანღე ეხერ ახსუნას ექლა...“ შუნანღეა დემის ჰილან ერქას. მანგ ლეღე ირე ერქას ლგვარ ალ ლგვლენეურე უქუნარშე? რეოქრე ეხერ კუბთემსგა სგ'ოთუნან ო ერქანღე ქუდიოთემსგა ეხერ ოსგას, იშალადეღ უღუნა ლი. დერსი რეამე კუბხი ტულის, ერე ამეო იშალადეღ ლი. ლგვარს ეშდორო ბერ ხანერინახა ი ჩი ჩოთდარას ოხუნე თამარ მეფე რუნაშდულღლო. ერქას რქმენა ამეო ლანსე, დერთე ი ხანტე ხგუბინჩე ომ ქარქინან, ერის ეახსეიუნ...

მ. ს. — აღე, იშახოღე ხარი, მანარდ ამწუნუნ!

ხალურ გურჩიანი, 70 წლისა
აგარა, 2008 წ.

* * *

მ. გ. — მე ვარ ხალური, მუხანანთ („მუხე-ე-ი-ს“) მიხეილი-ს შეილი, გურჩიანი; დავიბადე მესტიის რაიონში, სოფელ ეცერში, ათას ცხრაას ოცდანიეღმეტ წელს. იქ დავამთავრე რეა კლასი, შემდეგ მეცხრე კლასში („მე-ცხრე-ე-ს“-ში) ბეროში ესწავლობდი. დამთავრებული მაქვს სატყეო სასწავლებელი ბოროჯომში. ათას („და“) ცხრაას („და“) სამოცდანიეღმეტ წელს კოდორის ხეობაში „გად'მოევი („მო-ე-ვი“) საცხოვრებლად და მას შემდეგ აქ ვარ. ორმოცდასამი წელი სატყეოს უფროსად ვმუშაობდი ჩხალისის სატყეოში, დღემდე.

მ. ს. — ცოლი სადაური გყავს?

მ. გ. — ცოლი ჩხეტიანი, აქაური, აი, ადგილობრივი; მხოლოდ ეგ ერთი ქალიშვილი ჰყავდათ, ვაჟი არ ჰყავდათ თავის დედ-მამას. მე ხუთი შვილი მყავდა, მაგრამ ორი გარდამეცვალა („ღა-მი-ღერ-ენ“) და მხოლოდ სამია („ცოცხალი არიან“). ერთს ორი ვაჟი („ნა-ვაჟ-ე-ვი“) ჰყავს და კვანჭინების ასული ჰყავს ცოლად მესტიიდან. მეორე არ არის დაქორწინებული („გა-სიძე-ე-ბული“).

მ. ს. — გოგო გყავს?

ბ. გ. – ერთი, როცა პქეია და გათხოვილია ფერცულდანიანებში, თბილისში ცხოვრობენ, ორი შვილი ჰყავს – ქალი და ვაჟი.

მ. ს. – შენ ეცერიდან ხარ და ეცერის ამბები მოგვიყევი, აი, კასლეთილზე, ქანცლანზე, რაც გსმენია–

ბ. გ. – როდესაც სვანეთს შეერება პქონდა სამ წელიწადში ერთხელ, იკრიბებოდა (“ერთმანეთს” კენ “მო”-ქედებოდა”) ხოლმე მთელი სვანეთი, ერთ-ერთ სამამასახლოში მიდიოდა და იქ იმართებოდა (“მიდიოდა”) საუბარი (“შე-ობა”) პოლიტიკურ საქმეზე, ოჯახსა და ოჯახს შორის მოურთობებელ (“უ-სა-სი-კეთო”) საქმეებზე, თემსა და თემს შორის ურთიერთობებზე (“საქმეებ”-ს”-ზე)– ამას ვეძახით ჩვენ “ლუხორს”, “ლალხორს” (“შესაყრებელს”); ე. ი., არჩევდნენ საქმეებს. რიგმა მოუწია ეცერს (“ეს შეხვდა ეცერ-ს”-ქენ”) და მთელი სვანეთი მოვიდა (“შემო-ქდა”) იქ (“ე-ი-ს-ქენ-ში”), სამამასახლოდან შვიდი, რვა, ათი ვაჟაკი (“ახალ-ვაჟი”) მიდიოდა, რჩეული (“გა-მო-თო-შული”) ვაჟაკები, საქმის მოსაგვარებლად (“სა-სი-კეთო-ს”-ქენ); საქმეები უნდა მოეგვარებინათ (“სა-დგ-ომ-ს და-ე-დგ-ათ”) და მთელ სვანეთს გვერდში (“გან-ს”-ზე) უნდა დასდგომოდნენ. ჩამოსულმა ხალხმა ღამის გათევვა კასლეთ კასლეთიანის ოჯახში დააპირა (“და-აპირეს”), მაგრამ: “შე ამაღამ ბიჭები (“ბავშვები”) არ მყავსო სახლში (“ჰყავს ქორ-ს”) და ჩადითო ქანცლან ქანცლიანთან!” – შემოუთვალა კასლეთმა.

ქანცლან ქანცლიანი, როგორც გადმოგვცემენ (“ასე არის თქმ-ული”), ძალიან ეშმაკი (“გუ-ამად ობურ-ი”) კაცი ყოფილა; ამას ორი გზა პქონია სახლამდე გაყვანილი (“მო-წყობილი”) და ჯორის დასაბეჭელი ადგილი ქვემოთ პქონია, ყანაში (“ღაბა-ს”-ში). სტუმრებს (“ესენი მოდიან მის-კენ, მაშინ”) ჯორით შეხვედრია, თავზე ყაბალახ (“ბაშლიყ”) შემოხვეული, და უთქვამს ამათთვის (“ესეებად”): “შე (“მასო”) ცოლი არ მყავსო (“ჰყავს”) სახლში, მეც (“თვითონ”) ავად (“ღებვად”) ვარო (“არის”) და ამაღამ კასლეთილთან წადითო (“წაივინენ”), ხვალ და ზეგ კი მე ვიქნებიო ამ საქმის მომგვარებელი (“სა-დგ-ომ-ს მ-დგ-ომ-ი”). ესენი უკითხავად (“მო”-უ-წყობილებად”) ავიდნენ კასლეთილთან, საქონელი (“სულ-დგ-მ-ული”) დაკლეს და დაიწყეს ქვიფი. მაშინ კასლეთილმა გულში ჩაიდო: “ამის სამაგიეროს (“შუქაფა-ს”) მე (“თვითონ”) გადაეუხედიო (“დაუბრუნებს”) მთელ ეცერს!” ამათ“მა” თავიანთი საქმე გააკეთეს, შემდეგ დაიფანტნენ და წაივინენ თავთავის გზაზე (“შუკა-ს”). კასლეთილმა თავისი სამი ვაჟი დაიბარა და ერთს დაავალა: “ჯვარიდან წამოდებული ხატი მთავარანგელოზის სახელობის ეკლესიაში ბრძანდებაო, ეს აიღეო შენ (“აიღომცა თვითონ”), უფროსმა ძმამ, და გადაიტანეო (“წაიღომცა”) ღატყარის უღელტეხილზე მესტიიდან”. მეორეს უთხრა: “მთავარანგელოზის ეკლესიაში (“სალოცავს”-ქენში”) მოდიო სირემი, სადაცო საადღგომოდ და საუფლისოდ ძუძუს აწოვებსო (“აჩუგ-ე-ნ-ი-ს”) თიკანს; ის მოკალიო (“მოკლამცა”), თიკანი იქ დარჩებაო და მერე ლოცვა ჩაიშლებაო”. უმცროსს (“პატარას”) უთხრა: “შუაგულ ბარში მოდიო ვემა (“სმ-ურ-ი”), იმას გაუხურებავი (“ჩა-უფიტ-ავი”) წისქვილის დოლაბი დაამხეო (“და-არტყამცი”), მინერალური წყალი დაიკარგებაო (“ჩა-თაფ-დებ-ა”) და ნახავ, რა (“დრო”) მოუვიდესო ეცერს!”

ყველა დავალება (“ღანარიკები”) შეასრულეს (“ა-ა-წყ-ე-ეს”) შვილებმა. ხატი რომელმაც წაიღო, ამ ძმას დაუღამდა [“(და-უბურ-ა”) (კალამდე ეცერიდან საქმით მანძილია)]; ზურგზე (რომ) გუდა პქიდა, ამას ჭამის დროსაც კი (“არაკ-ად”) არ იშორებს. ახლა ეს დაინტერესდა (“ინტერეს-ს”-ქენ-ში ჩაეარდა”) მასპინძელი ქალი: “რატომ არ დებსო (“დგ-ამ-ს”) ამას, აი, გუდა რომ პქიდა (“ა-ცე-ი-ა”) ზურგზე? გამოკითხე დაუწყო, მაგრამ არაფერს ამხელს ეცერელი კასლეთიანი. სასმელი (“სა-თრ-ობ-ი”) როცა დაადგენია, მაშინ ამან უთხრა: “ასე და ასეო, მე ამის მოხსნა

¹ ალბათ, მხოლოდ ზემო სვანეთი (ა. მ.).

² აღიერებს ინტენსივობას, ეტიმოლოგიურად “არაკ”-ს ნიშნავს, თუმცა სემანტიკური კავშირი ბუნდოვანია (შდრ. რუსული *железо*; ქ. მ.-ს).

არ შემძლილო ("მოსახსენელი არა აქვს"). ცვირმა ("მ-ლორ-ე-ბ-ე-ლი") ქალმა სასმელით მოატყუა და როდესაც კაცს ჩაეძინა, იმან ხატი გუდიდან ამოიღო ("ა-ი-კი-და") და შიგ ("ამაში") გახვეული ფიცარი ჩაუღო.

დილას ადგა კაცი და წავიდა თავის გზაზე. წმინდა კვირიკეს ეკლესიას რომ ვეპახით ჩვენ, "ლაგურკას", აქ შეჩერდა ("და-დგ-ა"). უეცრად საშინლად გაავრდა ("ცვა დარი ერთმანეთს"), ბახის მთა მოწვდა ("გა-ტატ-ც-უნ-და") და ვინც უღვალში, ქურაში, ფხორტერში ცხოვრობდნენ, გადარჩნენ, დანარჩენები ("მე-ორ-ე-ბ-ი") კი... მეწყერი ნელ-ნელა მოდის, ისე არა, ე, ზეავეით, სწრაფად. ხალხი მირბის აქეთ-იქით ("იქეთ-აქეთ") და როცა ლანტელს მოადგა (კი გეცოდინება შენ, გზის ქვემოთაა ლანტელი), აქ კატშანები'ს [ესენი დიდი ხნის "გვა-ს-დ-ის-ს"] დასახლებულები არიან იქ, მაგრამ ცოტანილა არიან ახლა დარჩენილი] წინაპარს ("ხ-უ-ც-ს") საუფლოდ სამსხვერპლო ხარი ("უს-ხ-ი") პყოლია, თეთრი ხარი; ამისთვის სანთლები მიუწებებია რქებზე ("რქებ-ს"ში) და ეს დაუხვედრება წვილიდან მეწყრისთვის: "დიდება შენდა ("დიდ-ე-ბ-ა-მ-ც-ა მი-ჭ-დ-ო-მ-ი-ა") დიდი ღმერთის სალოცავიო ჩი და ამას თუ გადაუელიო ("გა-უ-ფ-ე-ბ-ი"), ე, მაშინ შეკრად შეგერგოსო ("შაქარ-ი-მ-ც-ა აქვს"), და ლოცვაც ფუჭი ("არაფერი") ყოფილო!" მეწყერს მხარი უცვლია და სოფლის ნაცვლად ქვემოთ, წყალში, გადაეშვა თურმე ("ლიც-ლიც-ს-კენ უ-ს-კუ-ბ-ი-ა"). ასე გადარჩა ლანტელი.

მ. ს. - კალაშს გადაუარა ("გა-მო-ე-კ-რა")?

ბ. გ. - კალაშს არა, გვერდით ჩაუარა ასე, აი, ჩიწრიტა ("ჩა-ი-წ-ურ-ა"). ჭელირი ზემოთ ("ზემო ძვიდ-ის") არის, შემდეგ სეფია, მეგრ ბარშია, ისკარია და შემდეგ - ლანტელი, - ესენი გადარჩნენ, დანარჩენი დაფარა "მეწყერმა". ქვემოდან საშოვიდან ("სა-ჭ-ნ-ე-ლი-დან") მომაველი ("შ-ქ-დ-ო-მ-ი") ჩვენეი წინაპრები ბრუნდებოდნენ ("ბრუნდებიან") თურმე და იმათმა ("ისინი") შეეხდეს თურმე ნაპირზე ("ძვიდ-ს-კენ-გ-ა") გამონანილ თავიანთ და ლანტელები'ს კიღობნებს: "აჰ, ამოწყვეტილიო ("ა-მო-ხ-უ-ე-ტი-ლი არის") ეცერი!" ხალხი გაფანტულია ("გასული არის") აქეთ-იქით და შუაში წყალი მოდის, ნაგებობანი არ ("არა საქმე") ჩანს და შემდგომ, როცა მეწყერი გაჩერდა [ახლაც ეტყობა ("გულად სა-ქ-დ-ო-მ-ი აქვს"), იმას, ბახს, როგორი მონარევევია, რომ დააკვირდე ("გა-სინჯ-ო"), ახლაც მიხედების, ისე ("მაშინს შერე") ხელახლა ააგეს ამოტმა'ს სახლები ("ესენი") და დასახლდნენ. ამ დროს ("ე-გ-ზე") ხმა გაერცვლდა, რომ "თურქები მოდიანო სვანეთის ასალებად". მართლაც შემოვიდნენ ისინი ფარამდე, მაგრამ მთლად დიდი არმია არ არის ეს, ესენი არიან მშოუნელ'ებო, მძარცველ'ებო, მაგრამ გზა დაენათ ("შუკა გა-უ-ფანტ-ა-თ") და ფარს'ა და ეცერს ("ფარის და ეცერის") შუა წყალი (რომ) მოდის, აქ ამოვიდნენ და ჭელირი ამოყვეს თავი ("ჭელირ-ს ქვემოდან შემოაღვიეს"); აქ სვანები დახვდნენ და დაიწყო ბრძოლა. ნალაშქრევი პქვია ახლა იმ ადგილს, მაგრამ ეს არაეის სჯერა: "ეს შემთხვევით პქვიაო, ალბათ ("ერქვევა ასე"). თორემ რა ომი იქნებოდაო აქ?" ამის დამამტკიცებლად გადმოვიდა ("შო-ჭ-და") მდინარე კერძულა და გადმოუხვია ყანებისკენ (მაშინ მე შესამე-მეოთხე კლასში ვიყავი). დაესია ("შემოესია") ხალხი და ისე თავის კალაპორტში ჩააყენეს ("ჩააგდეს"). როდესაც მდინარე ("ჭალა") დაწვნარდა, მაშინ დაეაყვრდით ("გა-ე-სინჯ-ე-თ") და აქაურობა "ტურსენის" (სვანური თოფის) ტყვიით იყო ("არის") საესე.

მ. ს. - "ტურსენის" თუ "ტუსერის"..?

ბ. გ. - მებრძოლთა ქულებიც რომ მოიფინა ("და-უ-ფანტ-ნენ") ყანებში ("დაბ-ე-ს' ქვემოთ"), მაშინ დამტკიცდა, რომ აქ ნამდვილად ყოფილა ბრძოლა. პირველად ეს არის თურქების გამონაგონი, აი, კავიან თოფს რომ ვეპახით, მეთქვსმეტე საუკუნეში, მაშინ იყო იქ ომი. საკვეთი თოფი არ იშოვებოდა ("მოიპოვებოდა") მაშინ.

მ. ს. - აბა, ახლა დადემქელიანებზე რაც გაგახსენდეს, კარგი და ცუდი, ყველაფერი თქვი.

ბ. გ. - უფლისობა დღეს დადემქელიანები ორად ("შუად") არიან თურმე გაყოფილი და

შეჯიბრია (“შეტაკება არის”) აქ: ხტომა (“სკუპი”), ჭიდაობა (“პორტუგა”), სირბილი (“გაქანება”), ჯირითი (“ცხენები”ს“ შეტაკება”) და ბოლოს, თოფის სროლა. ერთ-ერთი ჩვენი უფროსი, მუზანთ როზანილს ეძახდნენ თურმე, ძალიან დიდი (“სრულ-ი”) ტანის ყოფილა; თოფებს ისერიან (“ი-თოფებ-იან”) ახლა და ამას დასატყვეო თოფში ჩასადები ტყეებით დაეკარგა თურმე. გელა რქმევი ამათ თავადს, აი, ოთარაინთ (“ოთარ-ის-ებ-ს”) და ამისთვის (“ა-მა-ს-ა-დ”) უთქვამს: “ხუთოდ ტყეა მასესხო (“ასესხამცა”) და მერე დაგიბრუნებო (“დაუბრუნებოსო”). ამან იუკადრისა ეს, თოფრაში ჰქონია ბლომად ტყეები (“ცხაგებ-ი”), მოიქნია და მკერდში მოარტყა როზანილს, რომელმაც პირიდან (“ყელ-ს-ზე”) სისხლი ამოაფურთხა. აუღია ეს ტყეები და უთქვამს: “ამას თოფის ლულით (“სტირი-ი-დან”) გადაგიხდით (“უბრუნებს”) შენ (“მას”), იცოდე!” მაშინ ცენტრი ბეჭოში იყო, მესტიაში – არა... შაბათ დღეს ბეჭოში შოღის გელა დადემქელიანი და ისკარში (რომ) ამოვიდა, იქ ამან, აი, როზანილმა, მკერდში ესროლა (“დაარტყა”) და ცხენიდან ჩამოაგდო: “ახლა აქ არაივი ჩამოვიდესო ამისი წამლები (“ამტანი”), თორემ იმასაც იმავს ვუზამო (“ამის არაკ-ს უჭლომ-ებს”)!” საღამომდე თურმე აქ ბევს ეს, შუა გზაში, და არაივის ანებებს როზანილი. დედე რქმევი სოხუმელი მარშანიების ასულს, ის ჰყოლიათ რძალად; კარგი ქალი ყოფილა, ამას თავსაფარი მიუცია: “ეს დაუდევითო წინ და მაშინ დაგანებებოთ ის მიცვალებულს (“დგრო-ი-ილ-ს”)”. ახლა ეს იუკადრისეს ამათ რა უნდა ექნათ?! – ადგნენ (“მო-ვ-დ-ენ”) და ჩაგვასახლეს ღემ-ღერში, იქ ეკლესია დგას და იმის მოვლა-პატრონობა, იმაზე მზრუნველობა გამომუციათ (“მოიცო-ათ”) ჩვენთვის (“ჩუენის-ა-დ”). რადგანაც ამათ სათიბი (“სა-ელე-წამ-ე”) და სახანავი ცოტა ჰქონიათ, მთავი გზები გაუყვანიათ (“ა-უ-წყე-ი-ათ”) თივის ჩამოსატანად (“სა-ვ-ლო-მ-ად”); ამიტომ (“ი-მ-ის-თვის”) პეკია ახლა მირზას გზები, მაგრამ ეს ჩვენებს სწყვით (“ეუკადრისებათ”). ბარშიში ერთი კოშკი დგას, შიგინთ ჰყავთ საქონელი (“სულ-დ-გ-მ-ულ-ი”) და ყველაფერი, წისქვილი ზედ ზღუდეზეა მიდგმული (“ზღუდეს-უ-დ-გ-ათ-შე”). ერთ საღამოს ადგნენ ჩვენი წინაპრები (“ს-უ-ც-ე-ბ-ი”) და დოლაბები ააგდეს ზემოთ, შევიდნენ და ყველა საქონელს კუდები დაატყვეს (“გა-ა-ჭ-ე-მ-აც-ეს”). თავადი თენგიზი თურმე ზევით, კოშკში, წევს; ამას გამომოხედავს და შინამოსამსახურისთვის (“ფან-დ-ელ-ად”) უთქვამს: “რას ელოდებითო, საქონელი აწყდებოთ ერთმანეთს!” – ესროლა, მაგრამ ააცინდა, ზემოთ მოუვიდა სროლა (“ამაღლა”) სიბნელეში (“ბურ-ს-ში”) და ვერ მოარტყა; ესენი წავიდნენ. მას შემდეგ არის მათ შორის მტრობა (ჩვენ გადასახლებულები ვართ და ჩვენს მიწებს ესენი როგორც უნდათ, ისე ანაწილებენ).

მკის დროს ისევ მიუცვივდნენ (“მიუბრუნდნენ”) ჩვენები და სამი კაცი მოკლეს. ახლა თენგიზს უთქვამს: “ასე რომ დავეესხანო ესენი ყოველთვის თავს, მაშინ ჩვენი ცხოვრება ტყუილიაო (“ბაჰი” მო-ვ-დ-ება”). ესენი სხვა თავადებთან არიანო გადასული და იქით ჩვენ არანაირი უფლება არ გვაქვსო, ამიტომ ისევ დავაბრუნოთო (“ამოაბრუნესმცა”) საცხოვრებლად ახლომასლოში და შევირგადეთო (“შე-ვ-წყენ-მ-ცა”). მაშინ ჩვენები გეაღდერში ამოიყვანეს (“ამოაბრუნეს”) და ექვსი თვის შემდეგ – ლაშხრეში; მერე ლაშხრეში ჩვენს წინაპრებს თავიანთი ბაღიშისთვის (“ბაღიშ-ად”) – კორპაიასთვის (“კორპ-ა-ი-ას-ა-დ”), და იმისთვის დაუტოვებიათ, თვითონ კი ბარში ამობრუნდნენ. ბარშიში რომ დააბრუნეს, იმის მომსწრე იყო ბაბუაჩემის მამა – გალონისი, რომელსაც გელათში ჰქონია დამთავრებული (“გა-ლ-ე-ულ-ი”) სასულიერო (“სა-მღვდელ-ო”) სასწავლებელი და ეცერ-ცხუმარის მღვდელი (“პაპ-ი”) ყოფილა. ასე იყო ჩვენი ამბავი (“საქმეები”) და იმის შემდეგ ახლაც ვთუღვართ დადემქელიანებს.

მ. ს. – ბევრ ცუდსაც აკეთებდნენ (“ი-ჭ-ო-დ-ენ”).

ბ. გ. – ცუდს კი აკეთებდნენ, მაგრამ ახლა კომუნისტები (რომ) ლაპარაკობდნენ, მაინცდამაინც იმდენ ცუდს არაფერს აკეთებდნენ ესენი; ჩვენ რომ ვგძულებოდა, მომდევნო თაობას, იმ-იტომ (“ი-მ-ის-თვის”) აფრცვლებდნენ (“ა-ფ-უ-თ-ე-დ-ენ”) ასეთ ხმებს.

მ. ს. – მთლად ასე ადვილად მოსარევი არ იქნებოდნენ სევანები (“ქენებოდათ სევან-ებ-ს”).

ბ. გ. - არც ემორჩილებოდნენ ვინმეს. მაგალითად, გუჯუჯუნიანების¹ რძალზე, კეციანიების² ასულზე (მე კარგად მახსოვს ის ქალი) უთქვამს თათარყანს: "ეს ძალიან ("გუამად") კარგი ქალია ("ქალიშვილი არის") და მე მიწდაო". იმას დაუვლია ხელი (კანაფის თოკის გამოსაყვანი) ჯოხისთვის და ჩაურტყამს ("ბრაზიანი გა-უ-ღ-უ-ბ-ი-ნ-ე-ო-ა") თავში; ძალდადაც არ ჩააგდო თურმე თავადი, მაგრამ ამის გამო არც ვადასახლეს და არც არაფერი.

ოთარისანი ობოლს ("ოც კარს") გაზრდიდნენ თურმე, დააქორწინებდნენ ("გა-ა-ს-ი-მ-ი-ე-ბ-დ-ნენ"), გაათხოვებდნენ ("გა-ა-წ-უ-ღ-ე-ბ-დ-ნენ"), შემდეგ მიწას აძლევდნენ ("ა-უ-თ-ი-ღ-ე-ბ-დ-ნენ") და დაასახლებდნენ თურმე; ასეთები ყოფილან ესენი.

იმ დროს საკურთხად სუფრას გაამზადებდნენ თურმე და იმაზე ოქროს ფული ("ვერცხლი") უნდა დებულყო; ერთხელ ბაბუა გალობენს მამაჩემისთვის ("ჩემი მ-ა-მ-ის-ა-ღ") უთქვამს: "ბაბუას მზევე, ადი ("ავიღამცა") და თათარყანს უთხარო ("უთხრა"): საკურთხისთვის ფული ("ვერცხლი-მცა") მათხოვო ("ათხოვო")". ასულა: "რა არის, ბაბუა გენაცვალოს, რა გინდა, რისთვის ხარ მოსულიო"? - უკითხავს ("უ-თ-ქ-ე-მ-ს") თათარყანს. "ბაბუამ გამომგზავნაო ("უსწავლეთ ბი"), ფული მჭირდებაო საკურთხად და მათხოვო". "აჰა, ბაბუა გენაცვალოს, ახლა ხუთი მანეთი რა სათხოვენელია ("სათხოვენელი იქნება"), წინ ("წინმცა") წავსვლოდეთ ის, რაც ("რა") საჭიროაო!" - და უჩუქებია ოქროს ფული.

ფარიდან ქალს სამი (ცალი) კვერცხი მოუტანია თათარყანისთვის ("თათარყანის-ა-ღ"). ის მხოლოდ კვერცხს ჭამდა თურმე, ყველის ნაწარმს ("ყველის-ას") არაფერს ეკარებოდა ("ნაკარება"). ახლა ამ ქალს უთქვამს: "ამისთვის ფული ("ვერცხლი") არ მიწდაო მე ("უნდა მას"). "ესეც შენ წაიღეო ("თეითონმცა წაიღო"), მე რა, შენზე ("მისად") უფრო ღარიბი ("საბრალო") ვარო, რომ ჩემთვის მოსაკითხი და ძღვენი მოგაქვსო ("მას მოსაკითხს და ძღვენს უ-ქ-ღ-ო-მ-ე-ბ-ს")? - ფულიც ჩაუდეთა კალთათაში და კვერცხებიც უკან დაუბრუნა.

ათას ("და") ცხრაას ("და") შვიდ წელს ("წელს-ს-ზე") წავებდნენ დადგმევიანები ("იყო ამათი გასვლა") სევანეთიდან; მაშინ მამაჩემის და - შუშანა ჰყვებოდა თურმე (იმას მარშანიას ქალი ასწავლიდა წერა-კითხვას): როცა ესენი მიდიოდნენ თურმე, მაშინ უთქვამთ, რომ "ქუთაისში წაიყვანთო ("იახლებენ") ბავშვებს და მერე თავიანთი წიგნებით უკან გამოუშვებთო ("აბრუნებენ") ჩვენ ("თეთონ") ამათ". წაიყვანეს, მაგრამ უკან აღარ დაბრუნებულან. გაუგებარი იყო ("არ ჩანდა ამისი არაფერი"), რა დაემართათ ბავშვებს. მამაჩემს გული სტკიოდა ყოველთვის. შემდეგ გაიფიქრა რომ ემორგაცია მაშინ ძალიან დიდი გაჭირვებით წასვლა თურქეთიდან პარიზში. ახლახან ერთი გოგო მიდიოდა პარიზში და იმას ვუთხარო: "ასე და ასე არის-მეთქი ჩემი საქმე; ნიკოლოზის დას - შუშანა გურჩიანს ამა და ამ წლებში მოუწია-მეთქი წასვლა პარიზში და დღემდე არაფერი გაგვიგია-მეთქი, გაზეთშიც დაწერა-მეთქი ეს და რაც საჭირო იქნება-მეთქი, იმას მე გადავიხიბო-მეთქი ყველაფერს". ჩავიდა ეს იქ, გაზეთში გამოაქვეყნა და შოიდიცენ თურმე მამიდაჩემი და მისი ოთხი გოგო... მამიდა (რომ) პარიზში წასულა, გათხოვილა ქართველზე, დათუაშვილზე. სანამ იმან ამოქექა ("ა-ფურთნ-ა") ყველაფერი, მანამდე მე უკვე უშიწროებაში ყველა საქმე მოგავარეო ("ა-ე-თ-ა-წ-ე-ბ-ი") და წასვლა გინდოდა, მაგრამ ომი დაიწყო ("ჩოხდა") და ამის გაიპო ("იიბო") და-ერთათ ასე. მამიდაჩემის სიძეა ყოფილ შერვაშიძე, კაკასილოვარი, ქართველოლოგი, პროფესორი. პოლად, შემდეგ ტელეფონით ვედაპარაკებოდი მე და მიტხრეს, როგორი გაჭირვებით წავიდნენ აქედან, როგორ მოხდნენ იქ, რამდენი ხანი დაყვეს თურქეთში და შემდეგ გზებზე ("შუქე-ბ-ს-ზე") როგორ ("რა ზომა") გაწვალდნენ - საზღვარი დაკეტილი ყოფილა.

შემდეგ მამაჩემი ჯარში წავიდა, აქ, აი, გენწეში, ცხოვრობდა თურმე ("ნასახლება") მაშინ. ჯარიდან (რომ) დაბრუნდა, დედამეი ხორგუანებმა აქეთ არ გამოუშვეს. ნიკოლოზი იძულე-ბული გახდა ეცერში დაბრუნებულყო ("ნიკოლოზის შესაბრუნებელი შეექმნა"). ამასობაში ("ე-გ-ის-ზე") კატი მოსულა, თათარყანის და, და მამაჩემისთვის ("ჩემი მ-ა-მ-ის-ა-ღ") უთქვამს: "ამყე-

გიო ("აბახლამცა") ჩვენს ("მათ") სამოსახლომდე". ცხენი პყავდა და რატომ ეტყოდა უარს ("რა იქნებოდა მოხეზო"? კატომ დათავალიერა ("მო-სინჯ-ა") თურმე იქაურობა და მამარმისთვის უთქვამს: "ჩვენ თუ შევეუღლებითო ("ერთმანეთთან თუ მო-ქდე-ბი-ან"), ჯვარს თუ დავიწერთო ("ი-გვირ-გვინ-გებენ"), საცოლეს თუ მიატოვებო ("ტოვებს"), მაშინ დაგვრბითო და აქ ვიქნებითო ჩვენ ("თვითონ"). მამარმე იმ დროისთვის ("დრო-ის-ა"-დ) ცნობილი კაცი იყო, რა თქმა უნდა ("რა არა"), ოთხი წელი გაატარა ("დაყო") ევროპაში, იქ იბრძოდა და სამჯერ პქონდა მიღებული გიორგის ჯვარი. "აჰ, მე ("მასო") დანიშნული მყავსო სირმახან ხორგუნანი, და რა გქნაო, თორემ..." "აბა, მაშინ მე ("მასო") საქმე აღარ მაქვსო ("აქვს") აქ და ერთ წამს დამელოდო ("და-ე-ღა-ღა-ა"). ასუ-ღა ("ავიღა"), თოფრა 'ჩა'მოუტანია და ცხენზე ძლიეს აუწოდებია ("მოუცია"), რაღაც ძალიან მძიმე ყოფილა. პოდა, უკვე იმის მერე ეცერში დადემქელიანის გუარის'ა' არაეინ გამოჩენილა.

მ. ს. - გ. ე. ახლაც არაეინ ცხოვრობს დადემქელიანი საერთოდ, ხომ?

მ. გ. - არაეინ.

მ. ს. - არც ცხუმარში.

მ. გ. - ბოლო პერიოდში ("უკან პირ-'ს'-კენ") ემიგრაცია რომ იყო, მერე ცხუმარში აღარა-ეინა, ბჭოში კი იყვენ.

მ. ს. - ცხუმარის თავადებს არაეინ ემდუროდა ("უ-ჩი-ო-ღა-ა") საერთოდ.

მ. გ. - არ იყვენ ისინი დასამდურებელი ("სა-ჩი-ე-ღ-ე-ღ-ი"), არც ეცერის 'დადემქელიანე-ბი' იყვენ დასამდურებელი.

მ. ს. - ფარელები ("ფარ-ის-ე-ბი") უფრო უარესები ("უ-მ-ღარ-ეს-ი") ყოფილან.

მ. გ. - ფარელები მთაერები იყვენ. ხომ წაგაკითხავს მურზაყან დადემქელიანის შესახებ? - ის არ შემოუშვეს (სვანეთში) და იმას დააკვდა.

მ. ს. - პო, ბოროზდინს უწერია: "მურზაყანს თავისი თავი სვანეთის მეფე ეგონაო" - ცოლუ-ბი საიდან მოჰყავდათ თავადებს, აფხაზეთიდან?

მ. გ. - აფხაზეთიდან, დადიანებიდან, წერეთლებიდან, ჭავჭავაძეებიდან.

მ. ს. - ქვემო სვანეთიდან? იქ ხომ გარდაფხაძეები და გელოვანები ცხოვრობდნენ?

მ. გ. - იმათთან არაფერი საერთო არ პქონდათ, ყოველთვის ერთმანეთის მოპულენი იყვენ.

მ. ს. - უფრო მაღლა ესენი იდგნენ თუ ისინი?

მ. გ. - თავადი თავადია, მაგრამ უფრო მდიდრები გარდაფხაძეგელოვანები იყვენ; ზემო სვანეთში არაფერი იშოვებოდა, ამაში ("ეს") იყო საქმე.

მ. ს. - დედაჩემი მიქიანი იყო და, მათი წინაპრების ნამაზობის მიხედვით ("ნა-ა-მზ-ობ-ი ასე არის"), ისინი მიქელაძეები ყოფილან, ეცერში ცხოვრობდნენ თურმე და ეცერიდან დადემქელიანებს გადაუსახლებიათ ფარში.

მ. გ. - მიქელაძეები არა, ესენი მიქიანები იყვენ.

მ. ს. - ამათმა ზუგდიდის არქიმში იშოვეს საბუთები.

მ. გ. - პო, მოსალოდნელია. ახლა, მაგალითად, ჩვენ გურჯიანები ვყოფილვართ.

მ. ს. - პო, გვარები იცვლებოდა და...

მ. გ. - მაგალითად, გურჯიანები სამინი ძმანი იყვენ და თავადებთან მოუვიდათ უბედურე-ბა სოფელში; ესენი მოსაკლავად ეძებდნენ თურმე, ამიტომ ადგნენ და გადავიდნენ იქიდან. ერთი ზუგდიდში დასახლდა, მეორე - ლეჩხუმში (ორბელში) და მესამე დარჩა აქ. ესენი გურჯიანის გვარით იყვენ იქ. როდესაც ზუგდიდის მთაერის მეუღლე გახდა ეკატერინე ჭავჭავაძე, კახაძის ქალს შეეყვარდა ჩვენს ვაჟკაცი და 'მო'ითხოვა, "ჩემი ამაღისთვის დამითმო" ("მ-ის-ი ამაღა-შ-ის-ა"-ღ-ო და-ა-ნებ-ა"); მაშინ, ამან, ჭავჭავაძემ, თქვა: "ამისთანა ("ა-მ კალიბ-ის")" ვაჟკაცი სვანური გვარით რატომ უნდა იყოსო?" - გამოუცვალა გვარი და იმის შემდეგ არიან ისინი გურგუნიები...

საერთოდ თავადი აძლევდა ყველას გვარს, მასზე იყო დამოკიდებული გვარის შეცვლა, თეთონ გლეხი არ იცვლიდა გვარს.

ბ. ს. – ეს მეც ასე მსმენია, გლეხებს არ უცვლიდნენ გვარს. ბეგელ კარგ გვარებს, დაწინაურებულებს, უცვლიდნენ თურმე გვარებს. მე ჩვენს გვარზე მაქვს კვლევა ჩატარებული: მეთორმეტე საუკუნეში, აი, ცხუმმარში, ხატვბზე აწერია “სადირისძე”, შემდეგ, მეთერამეტე საუკუნეში, უკვე “სადირელიანი” წერია და მხოლოდ შემდეგდროინდელია “სადლიანი”.

ბ. გ. – “სადირელიანი” უკეთესი სათქმელია თუ “სადლიანი”?

ბ. ს. – ეს დაიხვეწა შემდეგ, მაგრამ ფაქტია, რომ ჩვენ “სადირისძეები” ვიყავით; ბიძაჩემი – ვალიყო სადლიანი, ყოველთვის ამბობდა: “ცხუმარში მხოლოდ ჯაჭულიანები და სადლიანები ვცხოვრობდითო, ჩვენი ყოფილა მთელი მიწა-წყალი (“ცა და მიწა”) – ცეცერში ამოწვეტილი (“ა-ხვეტილი-ი”) გვარები რომლები (“რა”) გსმენია?

ბ. გ. – კასლეთიანები და დემეტრიანები (ოთარიანთ ბადიშები). იმათი ნამოსახლარი ხომ იცი გაშლილ ადგილას, ზემოთ, გორაკზე? იქ ცხოვრობდნენ თურმე და ყოფილან ძლიერი ხალხი; მაშინ სიძლიერე განისაზღვრებოდა (“იყო”) წართმევით, წაგლეჯით, ვინ ვის მოერკოდა (“ვინც ერგოდა ერთმანეთს”), იმით. უუარგისი დრო იყო. დემეტრიანები მისდევდნენ მესაქონლეობას (“სულ-დგ-მ-ულ-ობ-ა-ს”), მაგრამ ამით როგორ უნდა ერჩინათ თავი (“იტოვებდნენ სულს”)? ანდა საქონლისთვის (“სასაქონლე”) რა იზოვება აქ (“ამაზე”), მიწა არაა (“არ ბეგ-ს”) და არაფერი. ამათ ჰქონიათ მიწები უსგვირო, ასევე ყარაჩაიანი და ყაბარღო-ბალყარეთში (“საფეთ-ში”). აი, იქ ამა შეებდნენ ესენი ზემოთ, ჩაბრაშში; რომ ჩამოწველიდნენ (“ჩამოწველიანი”) საქონელს, იქ ჩაასხამდნენ თურმე და, ე, მილით (“სტვირით”) ოთარიანანადე (“ოთარ-ის-ან-ად”) მოჩქეფდა (“ა-შხეფ-ებ-და”) თურმე ეს, აი, რძე, და იქ (“აქ”) ამოჰყავდათ ყველი (“ამო-იყველე-უნ”), ისე ჰქონიათ გაკეთებული. ესენი ამოწვედნენ, ბოლოს დარჩნენ გრიგოლი და ბექურბი, მირზაანებს “გად” მოგვეცეს ოთარიანმა, – ოთარიანთ საცხოვრებელი ხომ ჩვენ გვაქვს? გრიგოლი და ბექურბი რომ დაიხოცნენ, ისეთი ზორბები (“სრულ-ი”) ყოფილან, რომ ოცი კაცი ედგა თურმე კეტებით (“ტყე-ვით”); ზემოთ, მოღისკენ, აუტანიათ და იქ არიან დამარხული.

აღრე უფრო მაღალი ხალხი როგორ არ იქნებოდა (“იქნებოდნენ იქნება”)? ბექირბი და მისი ძმა ორი მეტრი და თვარამეტი სანტიმეტრი ყოფილან სიმაღლით, ცხენი ვერ (“ვერსაითყენ”) ეზიდებოდა თურმე (“მიპქონდა”) იმათ, მაგრამ... კრეტინები (“დეგ-ბი”) იყვნენ.

ბ. ს. – ჰო, ესაა, სიმაღლე კი ჰქონდათ, მაგრამ დებილობა (“ნადეგ-ბი”)?

ბ. გ. – მე კარგად მახსოვს, მაგალითად, მოჭიდავე (“მზორგა-გი”) ანთუყ ხორგუანი; ბეროში ცხოვრობდა, გულში (ჩემი დედულები არიან ისინი); ნადობა (რომ) გეჩვენებია თიბვისას, მაშინ ნადისთვის ვაცს კლავდნენ; აი, “წალს” (ორი წლის თხა) რომ ევახბით, ამას თავისთვის (“მისად”) მოხარშავდა (“ა-გ-ბ-ობ-და”) და, აი, კალათასავით (რომ) ჰქონდა მოწნული, იმაში ჩადებდა ხოლმე; სასმელს, სამი ჰუიქის გარდა, არ დაღვედა საერთოდ. იმხელა იყო, რომ წალს (“ნაცდენს”) < “ნა-ქად-ებ-ს” შეჭამდა ხოლმე და დილას სახემსედ ცოტას ‘მო’ იტოვებდა მხოლოდ.

მოჭიდავე კანდელაკი (რომ) იყო აქ (“აქეთ”) ჩამოსული, აი, ბეროში, მაშინ იმას დაუნახავს ეს, ანთუყი, და: “შენ (“მას”) ჩემთან (“მისიო”) ჭიდაობა ხომ არ (“სად”) გინდაო (“უნდა”)? – შეეკითხა (“მო-ა-წო-და თურმე”) ანთუყულს. “რატომაც არაო?” – უპასუხია (“დაუბრუნებია”) ამას. კანდელაკს ხელი ჩამოურთმევია, იმას სჩეოდა ხელის მოჭერა და ანთუყულმაც მოუჭირა. “ამან (“ამასო”) (რომ) ჭიდაობის ტექნიკა იცოდესო (“ჭე ეცოდინება”), მურა დათვისაც დაგლეჯსო (“ჩა-ცნ-ც-ა-გ-ს-ო”), – უთქვამს კანდელაკს, იმხელა ღონე ჰქონდა ანთუყს. ერთხელ მარილი მიპქონდა, მეც იქ ვიყავი, მესმას კლასში ვიყავი მაშინ. ბეროდან გულში ჰქონდა საბოთი წასადები, მაგრამ ხარებმა ვერ ზოდეს (“გასწიეს”). მაშინ ერთი თოფარი აიღო და იღლიაში ამოიწარა; ვითომ ქუდი ჰქონდა (“აქვს”) ამოჩრილი, ისე ერეკებოდა (“უ-ახ-ბ-და”) ხარებს და ისე ავიდა გულში შეიდ კი-ლომეტრს.

არაფერი პქონდათ იმათ მოწამლული ("მოძაგებულნი"), ბუნება რასაც აძლევდა ადამიანს, მარტო ის პქონდათ – ყველის ნაწარმი იყო, რძის ნაწარმი იყო თუ ხორცი იყო... ახლა დაბალი თევზით ("კალმახით") გაზრდილი ღორისგან რა გამოვა? ანდა გაყინული ქათამი (რომ მოაქვთ, არ იყიდება და უკან აბრუნებენ დამპალს, შემდეგ ისევ თავიდან ("ახლა-აღ") ყინავენ და ისევ შემოდის ("შემოვა") მალახიაში და იმას რომ შევამს ადამიანი, კარგი რა დავმართება? ახლა ოთხმოც წლამდე სიცოცხლე ძალიან ძნელი გახდა ("გუამად გარჯა მოვდა"). მაშინ მე, ბავშვს, რომ გამაგზავნიდნენ ეცერში ხალხის მოსაწყევად, ყოველი ოჯახის კართან ("ყოფრ-ის-ზე") იჯდა ხოლმე ორი-სამი ბაბუა, ოთხმოცდათხუთმეტი და ასი წლისა¹. ყველაზე უფროსი მე ვარ ახლა აქ ამ სოფელში.

მ. ს. – აი, ჩვენს სოფელში (ჭკუის) საკითხავი კაცი ორი-სამიღა დარჩნენ... ყველა²ნი¹ დაიხოცნენ ("მოკედნენ")... მე ლაფსყალდელებზეც მსმენია, ისეთი ღონიერები ყოფილან, რომ ხორცს უმად ("უგობად") ჭამდნენ თურმე; ტანდაც დიდი კაცები ("გაფეობი") პქოლიათ.

ბ. გ. – ლაფსყალდი არ პქვია ამ სოფელს!

მ. ს. – აბა?

ბ. გ. – როცა სევანეთში რამე შერიგება იყო ("იქნებოდა"), სვიფის წმინდა გიორგის, წმინდა კვირიკის, მთავარანგელოზისა³ და გულის გაბრიელის სახელობის ეკლესიებში, ერთმანეთს ეუბნებოდნენ: "ახლა, აბა, შესარიგებლად წავიდეთო".

მ. ს. – ეს ძალიან კარგი რამე ("რადაც საქმე") მითხარი ახლა შენ მე – ამ სოფლის სახელწოდება "მარწყვიდან" მოდის, ასე ("ეს") აქეთ ენათმეცნიერებს დაწერილი – ლაბასე "სამარწყვეს" ნიშნავს.

ბ. გ. – ეს ყველაფერი ტყუილია⁴. როცა სხვაგან ვერსად მორიგდებოდნენ ხოლმე, მაშინ აქეთ მოდიოდნენ შესარიგებლად, სწორედ მაშინ დაერქვა ამ ადგილს ლასყალდი. ეს არის შემდეგ ს ვ ა ნ უ რ ა დ ნ ა თ ქ ე ა შ ი (ლაფსყალდი). სამოც ოჯახამდე ცხოვრობდნენ მაშინ აქამათ კაცს თეთრი ქვა იღლაში ამოწრია ქვემოთ, ტიებურში, და თოფის სროლის სამიზნედ ("სანიშნედ") აუტანია ტიებურიდან ლაფსყალდში.

მ. ს. – ეკლესიის ეზოში დევს, ცოტათი ქვემოთ.

ბ. გ. – პოდა, აბა, ახლა აიღოს ის ორმა ვაგაკაცმა და თუ აიტანს იქამდე!

მ. ს. – სტრაბონის აზრით, "ლაფსყალდი ქალაქის ტიპის დასახლება ყოფილა".

ბ. გ. – ეცერ-ცხუმარში ყველაზე უკეთესი დასახლება იყო და შესარიგებელი ადგილი ყოფილა ლაფსყალდის მთავარანგელოზის სახელობის ეკლესიაში. ნათქვამია: "ლაფსყალდელი რომ შეგხდება და დაგლოცავსო, მართლაც კარგი მგზავრობა გქენებაო ("გაქეს"); ესენი მართალი ხალხიაო და ("შენი") თავი ("თხემი") არ უნდა დააწყველინოო, თორემ ცუდი მგზავრობა გქენბაო ("გაქეს")⁵.

მ. ს. – მე ძალიან მიყვარს ეს ხალხი. ჩვენ ისედაც ბადიშები ვართ. ამათ ახლა ვარდენ გუგუსიანი ჰყავთ ყველაზე უფროსი და ის არის ეკლესიის მცველი ("მე-კლიტ-ული").

ბ. გ. – ვარდენმა გადააღო⁶ საბრძოლო სონიკას შეილი – ნახევარძმა დღეს: მხრიდან.

მ. ს. – პო, ვიცე, მაგრამ ეს ხომ ვარდენის ბრალი ("ბუდი") არ იყო?! სერიოზა ჩვენი იყო და ძალიან დაგვაკლდა სამოს; ატოს მხოლოდ ეს ერთი შეილი ჰყავდა და იმის დაღუპვის შემდეგ ოჯახი ამოწყდა. დღეს მათ ნასახლარზე, ნანგრევების გარდა, არაფერია დარჩენილი. ახლაც იმის სულს იფიცებს ყველა ჩვენს სამოში...

აი, საუფლო დღესასწაულები მაინტერესებს! გიორგობას და ამას ყველა იხდის ("ი-ქმს"), მთელი სევანეთი, მაგრამ, აი, სხვა ისეთი დღესასწაული რა იცოდით ("გჩეოდით"), სხვას ("მეორ-

¹ ბატონი ხალური სრულიად უსუფთვლოდ უარყოფს ენათმეცნიერებაში ცნობილ ეტიმოლოგიას (ი. ზ.).

² ავტორიტატისტროფის გულისხმობს მოქმედი.

ქს“) რომ არ სცოდნოდა (“სწევოდეს იქნება”)?

ბ. გ. – გიორგობას მივლი სვანეთი იხდის და, საერთოდ, საქართველოში ყველგან იხდიან (“იქმან”), მაგრამ ლიჩხეღურალ (“გაქცევობანა”) რომ არის, ის, ჩვენ გარდა, არავინ იცის (“არავის სწევია”). პირველ დღესასწაულს (“თავდაპირველს”) ბავშვების “ლიჩხეღურალ“-ს ევახიხით; იმ დღეს ოჯახიდან ერთი ლამპარი გადის (“წაიღება”). მეორე დღეს – რამდენი კაციც (“ქულის მღვ-ომო”) არის ოჯახში, იმდენი ლამპარი ინთებოდა ხოლმე, მაგრამ ეს მხოლოდ რელიგიური დღე-სასწაული არ იყო. რატომ არის ეს (წესი შემოღებული), იცო? – როცა სვანებს თავს დასხმიან ღამით, მაშინ სხვა არაფრის საშუალება არ ჰქონიათ ამით, ლამპრები დაუჩქქავათ (“და-უჭმეათ”) და ესენი აუნთიათ. ამით გააქციეს (“აო-ტეს”) ისინი. (რომ) გადარჩნენ (“სული დარჩათ”), მაშინ სვანებმა თქვეს: “აბა, ღმერთს ეს უყვარსო, აი, ლამპარი, რომელმაც გადაგვარჩინაო (“სული შეგვარჩინა”), ამიტომ ადგნენ (“მო-ვდენ”) და ლამპრობის დღესასწაული შემოიღეს (“დაიწვეს”). ღმერთისთვის (“ღმერთად”) შეუთავაზებიათ სვანებს: “თეთრი ხარი გირჩენიაო თუ ანთებული (“მზღუ-ინ-ვარე”) ლამპარი შესაწირავად (“სა-ზორა-გად”)” ღმერთს ნიშანი მივციცა... მას შემდეგ ლამპარის ვანთებთ და ელოცავდით.

მ. ს. – ვის (“რის”) სახელზეა ლოცვა?

ბ. გ. – დიდი ღმერთის სახელზე.

მ. ს. – თვედორობა, ლაფსყალდელების გარდა, სწევია ვინმეს?

ბ. გ. – თვედორობა ყველას სწევოდა საერთოდ.

მ. ს. – დღესდღეობით (“ღღე-ინ-ღღე-ს-ზე”) მხოლოდ ლაფსყალდელები მართავენ (“იქმან”) ამ დღესასწაულს.

ბ. გ. – ახლა მხოლოდ ლაფსყალდეშია დარჩენილი.

მ. ს. – იქ რომ გალობენ (“გალობ-ას ამბობენ”), იმას ევარაფრით ვერ ჩაიწერ (“იწერ”), ძალიან ძნელია (“გულ-ად გა-რჯ-ა არის”), მასში სიტყვები არაა.

ბ. გ. – ჩვენ გეჩვენოდა “უფლისობა”: სამსხვერპლო ხარები (“უსხე-ბი”) იკვლებოდა (“იკვლებოდნენ”). ხარებს გაასუქებდნენ (“ამ-სუყუ-ბ-დ-ნენ”); ერთი სოფლისთვის ერთი ზვარაკი იკვლებოდა, მეორისთვის – მეორე, მესამისთვის – მესამე და ა. შ. შეჯიბრით (“და-ტაკებ-ით”) იყო ეს, ვისი უსხიც უკეთესი იქნებოდა, ვისიც მოერგოდა [უფლისობის წინა დღეს შეაჯიბრებდნენ ხოლმე (“და-ა-ტყერ-ებ-დ-ნენ”) ამათ], პირველად იმას შესწირავდნენ. უფლისობა ერთი კვირის მანძილზე გრძელდებოდა (“იყო”), ზოგჯერ კვირა კი არადა, თითქმის ერთი თვე იყო: ერთი უფლისობა, ორი უფლისობა, სამი უფლისობა, ოთხი უფლისობა... არავინ არაფერს არ აკეთებდა (“ეთი-ბ-ო-და”), ლოცვისა და დალოცვის გარდა; დამთავრებული (“მო-ღ-უ-ლი”) ჰქონდა ყველას ხენა და თეგა. აბას (რომ) ყველა მოაწესრიგებდა (“აღაგ-ას ა-ღ-გ-ამ-ღ-ა”), შეძღვე, ქეიფისა და დროსტარების გარდა, მეტი არაფერი აწუხებდათ (“მართებდათ”).

ლიქტიღში ორ დღე-ღამეს (“სუტკას”) გრძელდებოდა (“იყო”). ერთ-ერთი ოჯახი არის მთელი სოფლის დამხედური. ოჯახის უფროსი (“მოსახლიდან ვინც მოდის ხ-უ-ცი-ი”) სანადირო დიდ საღოცავ პურს “შემოიტანდა ხოლმე, რომელსაც სამი-ოთხი კილო ყველი უტნევია. ასეთი პური სამეფა მაგიადაზე (“გორჯ-ოლ-ს-ზე”) იყო დამატებული და სამ დღეს ედოთ (ხელუხლებლად). დამხედური ოჯახი კიდევ თავისას (პურ-მარილს) ამატებდა, ხორცი და არავი ბლომად ჰქონდათ. “ლიქტიღში“-ს მეორე დღეს იყო ლიქუნაშელ (“გამურიანება”). დადგებოდნენ ხოლმე ჯბუფ-ჯგუფად (“პარტი-პარტი-ით”) და ყველას გამურავდნენ, არც ერთი ადამიანი (“სულ-ღ-გ-მ-უ-ლი კაცი”) არ უნდა დარჩენილიყო გაუმურავი.

მ. ს. – რატომ ხდებოდა გამურავა?

ბ. გ. – მათი ზრით (“ცოდნით”), რაც უფრო მაგრად გაიმურებოდნენ (“გამურიანება იქნება”), იმდენად (“ე-გი-ის-ც-ად-ი”) უფრო კარგი მოსავალი მიუყვდიოდა (“მო-უ-ქ-დ-ებ-ო-და”) სო-

ფელს'ა' და ოჯახს.

მ. ს. - ეს წარმართული ხომ არ არის?

ბ. გ. - ნამდვილად არ ვიცი. სხვაგან ბერიკაობა იცოდნენ და ჩვენ, მეტწილად, სასაცილოდ და სამახსოვრად ("სა-ლა-ყა-ფო-ლ") ეს გვექონდა, აი, გამურვა. შუადღემდე ამით ერთობოდნენ და შემდეგ ყველა ოჯახიდან სამი ლიტრა არაყი მოდიოდა. ეს ყველაფერი ქვევრში ("კეც-ს'-კენ-ში") ისხმებოდა და მერე იწყებოდა ქეიფი.

მ. ს. - რა კარგი ცხოვრება იქნებოდა!?

ბ. გ. - საერთოდ არაფერი ჰქონდათ სანერვიულო.

მ. ს. - დღეს ტელევიზორმა და ციფლიზაციამ ყველაფერი გააფუჭა ("და-ა-შა-გა"), ყველაფერი მოსპო ("ჩა-თა-ფა") სვანეთში.

ბ. გ. - არავის არაფერი ადარებდა. მამაჩემი, მაგალითად, დაითვლიდა ხოლმე ("დაიანგარიშებდა"): ამდენი და ამდენი გოდორი ხორბალი, ამდენი - ფეტვი, ამდენი - ქეი ("წინ-ოლი"), ამდენი - ცერცი ("გოგე-ელა"), ამდენი - ბარდა ("ქონდ-არა"), ოსპი ("ქორცა") - "ეს ("ესენი") ყველაფერი გვეყოფა, ხომ?"

მ. ს. - ოსპი მეც მიჭამია.

ბ. გ. - ოსპი როგორ არ გეჭნება ნაჭამი! - ერთი მოხარშვა ყოფნის, წენიანად კეთდება, მაგრამ აქ ეს არ იცოდნენ და აფუჭებდნენ ამას.

მ. ს. - მამაჩემისგან ბევრს ვიწერდი ისეთ დღეობებს, დღეს რომ საერთოდ არაფერი აკეთებს ("ი-ქს-ს"). სხვა გეკითხებოდი, მაგრამ ყველაფერი არ ასლოვდა. აი, ერთი იყო ისეთი, ცხუმარისა და ლატალიის გარდა რომ არსად ჩამიწერია: ლატალია იმას "კანსპოლის ოთხშაბათს" ეძახიან, ცხუმარში (ლევზარაში) კი - კოსდანტელობს. ეს იცოდით თქვენ?

ბ. გ. - კი, "კოსტანტილობას" ეძახდნენ ჩვენები. "კოსდანტელობას, კოსანპილობას" ეძახდნენ ვერში.

მ. ს. - როდის იყო?

ბ. გ. - ახლა ეს ნამდვილად ("სი-ნამდვილე-ს'-ში") არ მახსოვს, რომელ რიცხვში იყო ("რიცხვს ხვდებოდა").

მ. ს. - იმ დღისთვის ("დღ-ის-ა'-დ") ყველს აგროვებდნენ ("ზუერ-ფი-დენ").

ბ. გ. - იმ დღისთვის ყველი იდგა ცალკე მოგროვილი ("ნა-ზუერ-ი") და, ნიშანი (რომ) ჰქონდა გაკეთებული ("ა-დგ-ა"), ისეთი სალოცავი პურები ცხვებოდა ("ი-ნა-ყ-ე-ბ-ო-დ-ენ").

მ. ს. - ქალები ლოცულობდნენ თუ კაცები?

ბ. გ. - კაცები. გაზაფხულის პარასკევს, რომელსაც მაშინ "დულობას" ეძახდით, მხოლოდ ქალი ლოცულობდა. ორშაბათის ყველს გამოიცხობდნენ ხოლმე ქალები, მაგრამ იქ ("იმა-ში") მამაკაცს არ უშვებდნენ, მხოლოდ თეთით ალავეჯდნენ ღოცვას და თავად აკეთებდნენ ("ი-ჭი-ო-დ-ენ") ყველაფერს.

მ. ს. - ასეთი გამჭარლი ("ჩა-თა-ფ-უ-ლი") დღეობა გსმენია კიდევ რამე?

ბ. გ. - პატარა სალოცავი პურები ცხვებოდა, ხაჭაპურები, იმდენი, რამდენი სული საქონელიც ("სულ-დგ-მ-უ-ლ-ის რაოდენობა") იყო ოჯახში, მერე ბავშვი თუ დიდი თითო-თითო სუფისკერის დაიჭურდნენ ხელში, მიუსხდებოდნენ ხარებს, პროხებს ("ფურ-გ-ს") და იქ, ბაგასთან, ჭამდნენ ამას. სვანურ სახლს თვის ჩამოსაყრელი ხომ ჰქონდა შუაში, ზემოდან, არა? იქ ყრიდა ოჯახის უფროსი სუფისკერებს და ქვემოთ ეცილებოდნენ ერთმანეთს - ვინც უფრო მეტს ჩაიდებდა ხელში ("დაიტაცებდა"), ის დგებოდა ბაგასთან. ამას ერქვა ფაბილ-ჩუბაბილ ("ზეით-ქვე-ვით"). თავისებური ღოცვაც ჰქონდათ მაშინ და ეს აღარ არის ახლა.

მ. ს. - ბიძაჩემმა, დათიკო მიქიანმა, ჩამაწერინა კიდევ ერთი დღესასწაული, რომელიც ფარში სწავლიდათ თურმე, სკირბაჟ რქმევია: თორმეტი ხარი, თორმეტი ვერძი და თორმეტი შაილ.

ყოფილა შესაწირავი (“დასაკლავი”), მაგრამ ეს გვარები¹ მისხვედით ნაწილდებოდა, ვთქვით, ერთ გვარს რამდენი ექნებოდა შეთქმული, იმის მიხედვით კლავდა.

ბ. გ. - ეს სკირპაში კი არა, ეს იყო ლუხორი, რომელსაც შეძლებული ოჯახი იხდიდა (“იქმ-ოდა”). ახლა, მაგალითად, ჩემს მახსოვრობაში შეშანთ, გუჯუჯიანებმა, გადაიხადეს (“ქმ-ნის”) ჭკელიში. დიმიტრიმ გადაიხადა აქ და თორმეტი ხარი დაკლეს. ამის შესახებ ყველგან გავარდებოდა ხოლმე ხმა და ვისაც გატირებდა (“ნა-თმ-ენი”) ჰქონდა, ყველა მიდიოდა, რადგანაც (“იმიტომ, რომ”) ყველას ეძლეოდა აქედან, აი, წილი (“ულუფა”). მეორე “ლუხორი” (“თაყვრილობა”) ჩვენებმა, გურჩიანებმა, გადაიხადეს (“ქნეს”). თორმეტი ხარი იმათ²მა დაკლეს. ეს, ზეარაკი, ერთ (“სუხუა”) ადგილას დაიკიდებოდა ხოლმე და მადლობელი იყო ოჯახი იმისთვის, რომ წილი წაიღე.

მ. ს. - საიდან ჰქონდათ ამდენი (“ა-ში³ს-ცალი”) შეძლება (“სიძლიერე”)?

ბ. გ. - ჩვენ, სანამ ღეშდერში გადმოგვასახლებდნენ, მანამდე ოთარიანთ ნახევარი მიწა გექონია, შემდეგ აღგენ (“მოვიდნენ” < “მო-კლ-ენ”) ესენი და ჩვენს მიწებზე სხვები (“მეორე ხალხი”) დაასახლეს. ახლაც აქეთ იმათ ჩვენი მიწები. ვისაც ბევრი მიწა ჰქონდა, იმას საქონელიც ბევრი ჰყავდა, მაგრამ საქონელს გასავალი არაფერი ჰქონდა, ამის გარდა, აი, დაკლავდნენ (“დაკლავა”) და რასაც მოიხმარდნენ ხომ კარგი, დანარჩენს კი ვერც ყიდდნენ და ვერც ვერაფერი. მხოლოდ ეს, აი, საქუთარი თავის სიამოვნება, აი, ეს იყო და, ვაჭრობაში, მაგალითად, მიწას როცა ყიდდი (“ყიდვე იქნება”), მაშინ ხარები და ძროხები გამოგადგებოდა (“გუ-მა-რე-გუ-ბი-ან”); ასევე სისხლის საფასურშიც, როდესაც შურს ვერ იძიებდნენ (“ისისხლებდნენ”), მაშინ სისხლის საფასურს იხდიდა ოჯახი ამით.

მ. ს. - ქალები სვანეთიდან ვერსად ვერ გადიოდნენ, არსად არ იქნებოდნენ ნამყოფი ალბათ (“კარში გაუსვლელი იქნებოდნენ საერთოდ”), არა?

ბ. გ. - სად (“საით”) უნდა წასულიყვნენ (“ჰქონდათ სავალი”? ქალები კი არადა, კაცებიც აქაიქ მიდიოდნენ მხოლოდ. ყველაფერი შიგნით იყო მაშინ. შალის შარვალი, შალის პერანგი (“ხლუზა”), შალის პაკიჭკები, შალის წინდა, შალის ქუდი - ეს ყველაფერი სვანეთში (“შგნთ”) კეთდებოდა და გარედან ვერაფერი მოჰქონდათ, ჩაეტილი იყო ყველგან ყველაფერი. ქალს გათხოვებისას ტანსაცმელი ხომ სჭირდება? - იმას სვლით იქსოვდნენ: კანაფისგან გაკეთებულ (“ა-წკობ-ილ”) ძაფს ნაცარში (“ტუტ-ს-ში”) მოხარშავდნენ ხოლმე (“ა-ა-გ-ბ-ო-ბ-ენ”), შემდეგ გამოსაყვანი იყო ეს - დადებდნენ ქვაზე, დაბეგავდნენ და ისე გათეთრდებოდა, როგორც თეთრი აბრეშუმი. ამის საცვლები ყოფილა სვანეთში.

კარგი როგორ არ იქნებოდა ის დრო! ცოლს რომ მოიყვანდი, მხოლოდ შენი იყო. ახლა არ ჩანს, ვისია, საეჭვოა. მაშინ გაშიშვლებულ ქალს ქმრის მეტი ვერაფერ ნახავდა ხოლმე, ახლა ინტერესი აღარ დარჩა უკვე.

მ. ს. - წიგნშიც წამიკითხავს, ქალები ერთმანეთს დასცინოდნენ თურმე მაშინ: “შენ რა ქალი ხარ, საყვარელი არ გყავსო”!

ბ. გ. - გრძელი ენა ვისაც აქვს, ეს იმის ნათქვამია! ეს წამოსაძახებელი (“სა-სა-ყვედ-ურ-ო”) თავის დღეში (“გვა-ს⁴ დღე-ს⁵”) არ იყო. სვანეთში მრუშობა (“შეცდენილობა”) ჰქვია ამას და ყოველთვის სამარცხვინო საქმედ ითვლებოდა (“გუამ-ად სა-ყვედური იყო”) და ამისთვის კლავდნენ ქალებს, სახლიდან აგდებდნენ, საარაკოდ ტოვებდნენ.

მ. ს. - დიდ ოჯახში როგორ ჰქონდათ ყველაფერი განაწილებული? სვანურ სახლში ორ-მოდლათ კაცამდე ცხოვრობდა (“სახლობდნენ”) და ზოგჯერ - მეტიც (“უ-გ-ის-ად მრავალი კიდევ”). ყველას თავისი საქმე ჰქონდაო ოჯახში.

ბ. გ. - ჩვენს ოჯახში თორმეტი თოფი გქვია თურმე კერის წინ, მაგრამ საღამოს დასხდებოდნენ უფროსები და თავ-თავისი დავალება დილისთვის ყველამ იცოდა; მეორე დღისთვის სა-

ლაპარაკო აღარ იყო არაფერი, ყველა თავთავის საქმეზე მიდიოდა. ვინც მცხოვრელი იყო, იმას მხოლოდ ის ვეალებოდა, ვინც მწველაი ("მჩუგ-ნ-აეი") იყო, იმას წველა ("ჩუგ-ნ-აეა") ვეალებოდა. ოჯახის უფროსი ერთს რომ ანიშნებდა თვალთ, იქითკენ გარბოდა ყველა; ახლა თუ გინდა თავი მოიკალი ("ადგორ-მ-ე") და ყელი ჩაიხლირე ("ამოიგლიოჯე"), მაინც არავინ გიჯერებს ("ნა-თქვამს არავინ გი-ქმ-ს").

მ. ს. - ახლა პატარა ბავშვებიც კი აღარ ასრულებენ უფროსის ნათქვამს. "ჩვენი უფლებები გაექვსო" - ამბობენ ("ლაპარაკობენ")-

აბა, ახლა, ერთ ზღაპარს თუ მომიყვები?

ბ. გ. - უბრალო ზღაპარს ვერ მოყვები და ამაღამ დიდი ზღაპრის მოყოლაში ხომ არ ვიქნებით?

მ. ს. - ერთ ზღაპარს თუ მომიყვები, კარგი იქნება იმიტომ, რომ არავინ გიყვება და ჩვენი მეცნიერხელმძღვანელი, კალბატონი იზა ჩანტლაძე, საყვედურს გვეტყვის: "რატომ არ ჩაიწერეთო?"

ლიღმესარი თუ გჩვეოდით ვცერდებოდა?

ბ. გ. - ყველამ თავისებურად იცოდა; ყველას სხვადასხვანაირი რიტუალი ჰქონდა. ღემესარი ცხვებოდა ("ი-ნაე-ბო-და") მუცლის ქონისგან, ამის კუბდარი ი'ცხვებოდა ხოლმე და ეს იყო სალოცავი. ლიღმესარობის დროს ღორის ბადეკონიანი პური უნდა ეჭამა მხოლოდ ოჯახის წევრს და სხვებს ("მე-ორ-ე-ბეს") - არა. ამ დღისთვის სპეციალურად იხდება ზედამე-არაყი სუფთა მარცაქელისგან.

მ. ს. - და გომურში ("სა-მან-გ-ბ-ს'-კენ"), თივისკენ მიგქონდათ?

ბ. გ. - რა თქმა უნდა ("ასე იცი")! აღიოდნენ და ლოცულობდნენ დარბაზში საქონლის, მწველაის, თივის დამყრელისა' და ამათი ("ა-მე-ბ-ი-ს") სიმრავლისთვის და მშვიდობისთვის. იქ შეგაძნენ ("ი-სა-უ-ზ-მ-ბ-დ-ენენ") სეფისკვერს და ჩამობრუნდებოდნენ სვანური სახლის პირველ ხართულზე ("შინა-ს'-კენ")-

ახლა ერთ რამეს გიამბობ: "გამონაცვალს" ვეძახით ჩვენ, დალი რომ შეცვლიდა ხოლმე ბავშვს აკვანში; ერთხელაც ჩვენი, მუზანანების', ბავშვი გამოუცვლია და უთქვამს: "არ მონათლოთო ("ნუ-მცა მო-ა-ჭისტი-იან-ეს!")" ის ძალიან ("გუჰამად") კარგი ვაჟკაცი დამდგარა ("და-ფას-ბ-ულა"). ფარის თავადებს ჰყოლიათ მოზვერი ("ვ-ბ-ო"); ამას რომ გამოუშვებდნენ, მაშინ ყველა იმალებოდა, თორემ გლჯჯდა თურმე ყველაფერს ("ნაფლეთებად მიქონდა ყველაფერი"). ბიჭს უთქვამს მამამისისთვის ("შ-ის-ი მამ-ის-ა'-დ"): "ჩაველო, მამა, და ფარის ოთარისანს რომ პატარა მოზვერი ჰყავთო, იმას დაგვეტვიდებო ("ე-ბორ-გ-ბ-ა") მე ("თვითონ") დღეს". "მამა გენაცვალოსო ("მა-შ-ის-ო თუა-ღ-ე-ის მუჰმ"), ფათერაკს გადაეყრებო დღეს ("მო-ი-ვ-დ-ომ-ე-ბ-ს დღე-ს' ქორ-ს'-კენ-ში") შენ ("თვითონ") და არ წახვიდო!" მაგრამ ყურად არ იღო მამის ნათქვამი, ჩავიდა და პეიწში ("პეიწ-ს"), აი, სადაც შენი დედულეთი ("ნ-ენ-ა-ს'-ად-გი-ლი") ცხოვრობენ, აქედან დაუძახა: "გამოშვითო თქვენი პატარა მოზვერი". ამით გაუკვირდათ, კაცო: "ამას პატარა მოზვერს როგორ ეძახისო?" გახოუშვებს ეს და როგორც კი დაინახა, გაქანდა ("გა-ი-წი-ღ-ეს") მისკენ, სტაცა ხელი და კისერი ("კინზი-ო") მოურჩია ("მოატყვა"). ნახეს ("გა-სინგ-ეს") და ძალიან ("გუჰამად") მოეწონათ ("მინინეს"), ჯერ ასეთი ვაჟკაცი არ ენახათ; შეიპატოვეს ("მი-ი-წ-ე-ი-ეს" ან "შე-ი-წ-ეს-ეს"); ეს ხარიც გაატყავეს და ამას აქეთიუბენ აქ. მანამდე თავადმა ("ვარგ-მა") სოფელი დაიარა ("სოფ-ელ-ს შემოურა"), თორმეტი ("ათ-ორ-ი") ვაჟკაცი შეარჩია და უთხრა: "ამას ხვალ თორმეტი სვანური თოფის ტყვიის ("ცხაგი-ს") ნარტყამი (რომ) არ ჰქონდესო, თქვენ ყველას გადაგასახლებთო აქედან!"

დილას მოდის აქ ("ა-მა-ს'-ზე") ეს ვაჟკაცი ნაქეიფარი, უცებ ("ასე") ატყდა სროლა ("გა-დინეს ჭახანო") და თორმეტი ტყვია ("სუან-ური თოფი") მორატყეს. ამან მუხის კეტი ("ტყე") მო-

ჭრა, თორმეტი ვაჟკაცი ერთმანეთზე მიაწვინა ("მი-ა-ღ-ო") და დაუძახა: "ზიკებს მიხედეთ ("ბავშვ-ებ-ს-მცა გუელი მისცეს"), არ გაცივდნენო აქ!" თვითონ კი გამოუდგა გზას. ფხუტერებზე რომ ამოდიოდა, თოვლი ყელამდე (სწვდელობა) და სისხლმა მიწამდე ჩააღწია ("ჩააღწია"). იქამდე ჩასულა მთელი სოფელი. მამამისს უთქვამს: "ხომ გითხარო, მამა გენაცვალოს, რომ შენ ამას მოიტანდარი სახლში!" მამის მამამისს ჩაეხუტა და ამდენი პრძოლის შედგე მანც ნეკნები ("გვერდის ძაფები") ჩაუშტვრია, ისეთი ძლიერი კაცი ყოფილა.

მ. ს. - საიდან იყენენ ასეთი ძლიერები?!

ბ. მ. - მაშინ ამდენი რამე არ უნდოდა ("ენუკე-ო-ღ-ა") ბავშვს. დედებს მუშაობისას ("სა-თბ-ს-ს-ში") ბავშვები აბავებით ან აკენებით მსხლის ხეებზე კეიდათ, თვითონ კი თონხიდნენ. ას-ლანდელებით ნაირ-ნაირი ჩასაწვინი საღ იშოვებოდა მაშინ? მაგრამ ჯანმრთელები გამოდიოდნენ. მე, მაგალითად, სანამ ძალიან არ აცივდებოდა, მანამდე ფეხსაცმელს ("ჩაფ-ულ-ია-ს") ვინ ჩამაც-მედა ("მი-ა-ღ-ებ-ღ-ა"), ფეხშიშველა დაგებოდი, მაგრამ შემოვარი მანც დღემდე.

მ. ს. - ქალამნები ("ტყუბ-ერ-ე-ბ-ი") თუ ჩავიცვამს ("ღა-გი-ღ-ე-ს")?

ბ. გ. - ქალამნები გარდა, აბა, სხვა რა 'ჩა'მიცვამს? რაც არ უნდა სველი ("ნა-ფურ-ი") გქონოდა ფეხები, თომი ("წერე-ქ-ო") თუ გქონდა ჩაფენილი, მაშინ თბილად გქონდა ფეხები.

მ. ს. - ბიძაჩემი - კარლო საღლიანი მეუბნებოდა: "ბიძია გენაცვალოს, ბეროს სკოლაში ("კლას-ს-ს-ში") ერთ დროს ჩემისთანა ("მისნაირი") ჩაცმული არაინ იყო ("ყოფილა)". "რა გც-ვა-შტოტი, ბიძია?" "რათა და შარვალზე, მუხლებზე, კარგი საკერებლები ("გა-ტკეც-ი-ღ-ე-ბ-ი") მქონდაო დაკერებული ("ს-ღ-გ-მ-ია-ო") და ქალამნები მეცეაო ("ს-ღ-ღ-ე-ბ-ია"). "შერე ის კარგი იყო-მე-თქი?" "ბიძიას მზემ, სხეებს ესეც არ ცეცათო".

ბ. გ. - ასე იყო. გარდა ამისა, ჩვენთან ტყავსაც აკეთებდნენ ("ტყავის სახელიც იყო"). სე-ციალურ საღებავ მინერალს კლდეში 'ი'ტესდნენ [ის საღებავი თავის დღეში ("ევა-ს-ს" დღე-ს-ს") არ მოშორდება], გამოქინდნენ ტყავს ("დაიზულდნენ"), და ამით არსებობდა ("იშოვებოდა") ხაღ-ხი.

მ. ს. - და პატივები?

ბ. გ. - პატივები ხამი შალისგან იყო გაკეთებული.

მ. ს. - ზემოთა ტანსაცმელს ("სა-რქუბ-ე-ღ-ე-ბ-ს") რა ერქვა 'თ'?

ბ. გ. - ჩოხა ("ახალ-ი") და კაბა.

ბ. გ. - ჩოხა დალიანდაგებულ იყო, როდესაც მეკრდის მხრიდან სციოდათ ("სიცვე პქონ-დათ"), მაშინ ამას ამორეკვდნენ ხოლმე და აქ ("ამაზე") გაეაიფუნდნენ, აი! ახლა არც იციან, რის-თვის გამოიყენება ჩოხა; ყველას თბილისში უნდა (ცხოვრება). თოვლში სიარულის დროს რომ დაიღლებოდნენ, მაშინ ხომ დასხდებოდნენ ხოლმე, ამას ამოკცავენდნენ ("დააგორგოლავენდნენ") და ქვემოთ დაიფუნდნენ ("იტენინდნენ < ი-ნ-ა-ფ-ღ-ენენ"); სწორედ ამიტომ ("იმისთვის") არაგის არ აწუხებდა ("პქონდა") ნაღველი ("ნაღველის ავადმყოფობა") და არც ცივებოდნენ.

მ. ს. - სვანურ ქუდს ომის დროს საომრადაც ხმარობდნენო, ეს მართალია ("იყო")?

ბ. გ. - საომრად არა! სვანურ ქუდს, როდესაც ომში მიდიოდნენ, მოხიდდნენ ("ჩა-ი-კიდ-ე-დ-ნენ") ხოლმე და "დიდება" ("დიდება-მცა მო-გ-ჯ-ღ-ო-მ-ია") დემეტროსო! - ამბობდნენ...

ბეჭდვად შავ ზღვამდე ყველგან სვანები ცხოვრობდნენ, აი, იქამდე, საღაც, შავი ზღვის პი-რას ("ბეჭდვ-ს"), წარწერიანი ქვა იპოვეს - "აქამდე არისო ჩვენი". ყუბანს აქეთა ("აქეთის") ტერი-ტორია ჩვენს თავადებს 'ა' და ერისთავებს პქონდათ. იქ იყო ჩვენი ეკლესიაც. მე იმ ეკლესიებში შვესულვარ. ყუბანს აქეთ ყველაფერი ჩვენი ყოფილა, სვანები 'ს' თავადები 'ს' - დემეტრიანები 'სა', მათ იქ პქონიათ საძოვრები ("სა-ციოხ-ნ-ე-ბ-ი") დაღმეჭქლიანების ზეგაელებით.

მ. ს. - კოშკები 'ს' ნანგრევებიც ("ნაღვ-ამ-ე-ბ-ი-ც") არისო ყარაჩაში.

ბ. გ. - როგორ არ არის? - ყველგანაა და ისეთივე ნაშენებია, როგორც სვანეთში.

მ. ს. - ყველაზე ძველი კოშკები რომლებია, ნეტავ ("საითის იქნებიან ახლა"), ბაღსკვემოთა თუ ბაღსზემთათ?

ბ. გ. - ყველაზე ძველი კოშკები არის ბაღსზემთათა იმპტომ, რომ ყველაზე მეტი საშიშროება ("სა-ყამო") იქიდან იყო, იქ დაიწყო პირველად კოშკების აშენება ("ა-გ-ე-ბ-ა").

მ. ს. - ქვემოთ ნაკლები ("პატარა") საშიშროება იყო, ალბათ.

ბ. გ. - ქვემოთ, რა თქმა უნდა, ნაკლები საშიშროება იყო; მომხდური ყოველთვის იქიდან შემოდოდა. ზუგდიდიდან ვერ შემოდოდნენ, იქიდან არც არავინ იყო ("მოიპოვებოდა") შემომსვლელი; ზემოდან მიდიოდნენ მუსულმანები. ახლა ქვემოთ (ერთი) მთელი კოშკი ბეჩოში დგას და მეორე - ეცერში, ორივე დადგეშქელიანები'სა'.

მ. ს. - ცხუმარშიც დგას ("დგ-ან-ან"), მაგრამ მხოლოდ ნახევარია დარჩენილი ("რჩენილან"), ისიც ოთარისანისაა. ჩვენც გვიდგას, საღლიანებს, მაგრამ დანგრეულია ("ა-ხორ-ა-გ-ე-ბ-უ-ღ-ი-ა"). ჩვენს სოფელში არის სამი კოშკის ნანგრევი ("ნა-ხორ-გ-ე-ი"): ერთი ყოფილა ჩვენი სამხოს'ი - გავლიკოს'ი და მამანგემის'ა. შენ თუ გსმენია ეს?

ბ. გ. - როგორ არ მსმენია!

მ. ს. - აბა, მოჰყევი ("ა-ამბ-ე")!

ბ. გ. - ბეგარა დაუღვიათ ერთ-ერთი თქვენი წინაპრის შეძლებული ("ძლიერი") ოჯახისთვის ("მოსახლედ") და უთქვამთ: "საიდან მოგაქეთო ("მოაქეთ") ეს თქვენ?" ასულან ფუთასთან და: "შენ თილისმა ("საბოვენლა") გაქვსო ("უ-დგ-ა-ს") - "ლახუიარ"-ს ეძახდნენ თურმე სვანები ჯადონობას ("ობურობა"). ახლა თქვენს წინაპარს ("ხ-უ-ც-ს") უთქვამს: "შემოდით და შემოგიტანთო ("შემოუტანს") მე ("თეთონ") თილისმას".

მ. ს. - სინამდვილეში გვქონია ("ქე გედ-ე-ბ-ი-ა"), მაგრამ მოგეპარეს ("გა-გ-ე-ქურდ-ეს").

ბ. გ. - თქვენი წინაპარი, ეს, ფუთა, ძალიან ჰკვიანო, გაგებული ("მცოდნე") და ძლიერი ("ღონიერი") კაცი ყოფილა. ასულა და ხის ფიწლით აუღია ნაკელი და შემოუტანია: "ეს არისო ჩემი თილისმა, ამას ბლომად ვაყრიო ("ა-დ-ე-ბ-ს") ყანებს ("დაბ-ე-ბ-ს") და მეგრე მომდისო (მოსავალი)". ვისაც გაუხელებია, იმისთვის ამას (თავადს) ჯოხი ("ფაენ-ი") ჩაურტყამს ("და-უ-ც-ი-ც-ი-ხ-ან-ე-ბ-ი-ა") თავში და უთქვამს: "ახლა ჩადიო, ამოიყვანე ("ხე-მ-ც-ა-ვ-დ-ომ-ა") უღელი ხარები და ფუთას ("ფუთა-ს-მ-ც-ა") არუქეო!"

მ. ს. - დიდი საბუზღადაყე ("საგორაფო") საარაყე ქვაბიც გადმოუგდია კოშკიდან. ეს ხომ გვიდგას იქ, შუაში, კოშკი; ქვეით, დურმიშხანის სახლი თუ იცოდი, იმის ეზოში კოშკის მხოლოდ საძირკველია ("ძირი არის") დარჩენილი და იმის ქვეითი ციფე ჩაგას კოშკია. ეს სამი კოშკი - ყველა ერთმანეთს უყურებს ("უყურებენ"), ერთმანეთის პირდაპირ დგანან.

ბ. გ. - აი კოშკებს მხოლოდ ერთი ოჯახი და ისიც ღარიბი ("სა-ბ-რ-ა-ღ-ო") ვერ ააშენებდა ("დგ-ამ-დ-ა").

მ. ს. - ვერა, ნამდვილად ("მ-ტ-ი-ც-ე-დ")! ჩვენ გვევლია სოხ საღლიანი, რომელსაც დადგეშქელიანებმა მოაკვლევინეს შახ ჯაფრანი ქუთაისში. აი, როგორც მურზაყან დადგეშქელიანმა ქნა, ასე გააკეთა სოხმაც, ოღონდ ის მოკლეს, სოხ საღლიანს კი ვერ დაეწინენ და ცოცხალი დაბრუნდა სვანეთში. დადგეშქელიანებს ქუთაისის გუბერნატორის მოკვლისათვის შავი ("ცუდი") დღე დაადგათ. სოხისთვის ("სოხ-ის-ა-დ") ცხუმარში მიუციათ ჭანდანის მიწის ნაწილი, მაგრამ ახლა არ გვაქვს ჩვენ ის მიწა, დაგვეკარგა.

ბ. გ. - ერთხელ შეგროვდნენ ლატალელები ("ერთმანეთთან მო-ვ-და-ლა-ტ-ა-ლი"): "ჩარკიონები უნდა ამოეწვიტოთო ("ამოსაწვიტო აქეთ")", - მიწების ნაკლებობა იმდენად დიდი იყო, რომ მბა მბას კლავდა ლატალეში მიწისთვის. პოდა... "აქ პირველად ვინც მოკვდებო, იმის ოჯახს გადაეცემთო ("აძლევენ") სამ დღიურ მიწას, მეორეს - ორს და მესამეს - ერთს". ერთადერთი ვაჟი პეოლია ლატალელს, რომელსაც უთქვამს: "დიდება ("დიდ-ე-ბ-ი-ს-ო მი-ს-ა-ვ-დ-ომ-ო") მაცხოვარო!"

აბა, პირველი გასროლილი ტყვია ჩემს ("მისო") შეიღს მოახვედრეო ("მოახვედრა")! – ისეთი ("გ-ზომა") გაჭირვებულები ("გაჭირვება") ყოფილან ("ჰქონიათ"). მართლაც პირველი ნასროლი ტყვია იმას მოხვედრია შუბლში და სამი ტყვეა მიწა მაცხვარიშში იმათთვის მიუციათ.

თავყერილობა გერყეოდა სვანეთში. ბაბუჩანები გელათის აკადემიაში იყო ნასწავლი და ჰკითხეს თურმე: "ბაბუა გალობენ, სვანეთში ადამიანის გამარადება ნორმალურად მიდისო, მაგრამ მიწის მომატების საშუალება ("სა-სხამი") არ არისო და აწვდება ("ე-ხუტრება") ყველა ერთმანეთს, ნუთუ არაფერი არ მოხერხდებაო ("არა საქმეო მოხერხდება ამის ბედ-ს'-ზე")?" "ანუ არ იყარგებსო! – ყოველი სამამასახლისოდან ერთი კაცი ავირჩიოთო ("ამორჩიესცა"), ისინი გამომყენონ ("გახლენმცა") ქუთაისში და გუბერნატორს ვეტყუთო ჩვენს სატკივარს ("გაჭიორ-ეება-ს"), ის რასაც გვიპასუხებს ("რა პასუხს დაუბრუნებს"), იმას გადავწყვეტო".

სვანეთმა შეუგროვა ამათ სახარჯო ფული ("ვერცხლი") და ჩემი დიდი ბაბუა გაჰყვა გუბერნატორთან: "ახლა ("თვითონ") ამ საკითხს ვერ გადავწყვეტო ("გადაწყვეტს"), მაგრამ ამის მეფის ნაცვალთან გაგატანო ("მისცემს"), მე მეორე გვერდზე ("მეორედან") მივაწერო ("მიაწერს") განცხადებას, რომ თქვენ ("მათ") აქ რაც დაწერილი გაქვთ ("აქვთ"), ეს შემოწმებული მაქვს ("შე-უშოწმებია") და სინამდვილეს შეესაბამებაო ("სინამდვილე არის"), – გუბერნატორმა თავისი რეზოლუცია დაადო ("დააწერა") ჩვენი წინაპრების განცხადებას: "ამდენი კაცი თბილისში ვერ წამოვალთო ("მოვლენ თვითონ!")" და სამი კაცი იახლეს, გუბერნატორის დასტურიც თან ("ხელს") წაიღეს და წაიღინენ მეფის ნაცვალთან, ვორონცოვთან. იმან ყურადღებით ("კარგად") წაიკითხა, საქმეს გაეცნო, რომ სვანეთში მიწების მხრივ ასეთი მდგომარეობაა: "აბა, ახლა თქვენ სახლში ("ქორ-ს'-კენ-მცა") დაბრუნდითო ("დაბრუნდნენ"), ამას დრო ("წელიწადი") უნდაო, რომ იმ-პერატორმა მიიღოსო. მევე პასუხს გაეუბნავითო გუბერნატორს და ის თქვენ შეგატყობინებთო, რა უნდა გააკეთოთო ("რა ექნებათ საქმ-ნელი, იმას")."

ერთი წლის შემდეგ მოვიდა ("დაბრუნდა") პასუხი, რომ კოდორის ხეობა სამოსახლოდ და გასაფართოებლად სვანებს გადასცემოდათ. ჩვენს არქივში ვიპოვე ეს დოკუმენტაცია, გადავეცი ამ საკითხების მკვლევარს და ძალიან დიდი იმედი მაქვს, რომ ის ყველაფერს კარგად გამოიკვლევს... მაშინ ბაბუაჩემისთვის ("ჩემი ბაბა-ს'-ად") უთქვამთ: "შენ რატომ არ მიდიხარო დაღის ხეობაში ("დალ-ს'-კენ-უ")?" "მე ოთარისანის" ნახევარი მიწა მაქვსო ("აქვს") და რა მინდაო ("უნდა") იქ?" – უპასუხებია.

პირველად დაღის ხეობაში მოვიდნენ ("მო-კედნენ") ფანჯანები და ჩოფლიანები, აი, გივისა¹ და დაღაშის წინაპრები, შემდეგ დაიწყო სვანების მოსვლა აქეთ, ეს ათას რვაას ორმოცი წლიდან¹ ხდება, მანამდე კი მთელი სვანეთი ცხოვრობდა თურმე აქ.

მ. ს. – ჭუბერი უფრო გვიან დასახლდა?

ბ. გ. – ჭუბერი არა, ჩვენზე უფრო ადრე. მანამდე ჭუბერი და ნაკრა ორ-სამჯერ არისო ამოწყვეტილი მუსულმანების მიერ, უღელტეხილიდან გადმოდიოდნენ. მაშინ ჭუბერში ქვემო ხეობელები წავიდნენ, "ბალს" ზემოელები არავინ ცხოვრობენ ჭუბერში.

მ. ს. – ფილფანები და მარგიანებიც რომ არიან?

ბ. გ. – ესენი ახლანდელები ("ახლის") არიან, აი! პირველად დასახლდნენ: ცინდელიანები, ქალღანები და ჩხეტიანები – ესენი, აი, ფარელები და ლენხერის ხალხი, კინხილდაში, თავარარი და ესენი...

მ. ს. – ახლაც ხომ პოულობენ ძველ ნამოსახლარებს! ყოველთვის იყო და არის არქეოლოგიური გათხრები ჭუბერში.

ბ. გ. – ჭუბერში არქეოლოგიური გათხრები იყო ("იყვნენ"), სვინილდ ცინდელიანს უპოვია

¹ მოქმედი შეცდომაა უშვებს – სვანები ჩასახლდნენ კოდორის ხეობაში ადგილობრივი აფხაზების მუპაჯირებად თურქეთში გადასახლების (1867 წ.) შემდგომ პერიოდში, ისტორიკოსთა გამოკვლევების მიხედვით (ი. ა.).

იქ ოქრო. ერთხელ იკაურები მოდიოდნენ თურმე თავიანთი მთიდან; საქონელი ("ოთხ-მა-გალო") გაქცევიათ ("წასვლიათ") ტყეში და ცხენებით შეყვანენ; ერთ ადგილას თურმე ცხენებს ნაღები ეფლობათ მიწაში და ფეხებს ვერ ამოძრავებენ ("იყვლეფუნენ"); გაუკვირდათ ამათ, გასინჯეს და (აღმორდა) ცუდი. მათ ამის შესახებ უთხრეს სეინრილდს, რომელიც მეორე დღესვე ნაკვალავს გაყვდა, მივიდა იმ ადგილამდე ("ა-მ-ის-კენ-ში") და აქ ნახა დანგრეული ეკლესია ("ეს ა-სორ-ილ-ი-ა აქ ეკლესია"); რისი ზურგზე მოკიდებაც შეპლო, იმდენი ("ეს") ოქრო წამოიღო ("მოიტანა"). იქ ყოფილა თურმე ("ნა-დ-ე-ბა") ოქროს თოფი და ის რომ აუღია, ირგვლივ გორაკებს მთლიანად ცეცხლი მოკვიადა თურმე, მაშინ ის უკან დაუბრუნებია. ისევ აპირებდა იქ მიბრუნებას, ამიტომ ადგა ("მო-ვ-და") და გზადაგზა ნაჯახით ყველგან ჭდებები გაუკეთა ხეებს, თუმცა შემდეგ მაინც ვერაფრით მიაგნო ("დაბრუნდა") თავის კვალს ("ნა-გ-ზ-ე-ს") და ვერ იპოვა ის ნანგრევები ("ნა-ხო-რ-ა-ე-ბ-ი-ნი"); დღესაც ყველა იმას ეძებს, მაგრამ ვერაივს უპოვია.

მ. ს. - რა პქვია იმ ადგილს?

ბ. გ. - ზედა მარლი.

მ. ს. - სალტუბრისის (რომ) ეძახიან, ის არ არის ეს?

ბ. გ. - ღიახ ("ეს"), სალტუბრისი, დიდება მის სახელს ("ში-უ-ვ-და")!

მ. ს. - მე ასე გამოიგონია, რომ ძველად ჭუბურს "სალი" ერქვა თურმე და ნაკრას "ფაი"...

მ. ს. - შემდეგ ეს ამბავი გახმაურდა ("გა-ც-ხ-რ-ი-ლ-და"), იმ კაცმა ოქრო კი ჩამოიტანა, მაგრამ ჩამოართვა ფარის თიავარმა. მერე იმასაც ჩამოართვეს და დღემდე ეძებს ყველა იმ ადგილს, მაგრამ ვერაივს იპოვა.

მ. ს. - ამას ("ეს") სანამ დღემდე არ ინებებს, მანამდე ვერაივს იპოვის!

ბ. გ. - დიდება მის სახელს!

მ. ს. - ბევრ ადგილას არისო თურმე შენახული განძი და ხატები სევანეთში, მაგრამ...

ბ. გ. - მეტიმეტად! მაგალითად, "გიორგი მეხუთის (ბრწყინვალეს რომ ვეძახით) დროინდელი განძეულობის ერთი ნაწილი ("ნა-კ-ად-ი") ზუმაში არისო, კირის კლდეში დევსო ყველაფერი", მაგრამ ვერაივს იპოვა დღემდე. ამდენი ხნის განმავლობაში იმ იშვლამება, ადგილი ("გვერდი, თე-ძო") შეეკვლება და იმითომ ვერაივს აწვდება ("ეძებნება") იმ განძეულობას.

მ. ს. - ეცერში რომელ ეკლესიაში ინახება ძვირფასი ხატი?

ბ. გ. - ქურაშში დგას წმინდა გიორგის ეკლესია, ხორგუანებს ეკუთვნით. მკვლევარმა ბონდო გურჩიანმა მთხოვა: "არაფერი არ მინდაო ("უნდა"), ოღონდ იმ ხატს სურათი გადაეუღო".

მ. ს. - კი, მაგრამ ხატებს არაივს მალავს და იქ რატომ მალავენ ("ინახავენ")?

ბ. გ. - ასე უნდებოქეს წინაპრებმა და ასე გადადის თაობიდან თაობაზე ("ხელიდან ხელში")!

მ. ს. - ა, ეშინიათ, რომ არაფერი დაემართოს ("შე-ე-ყ-არ-ო-ს") ხატს და, ალბათ, ამიტომ ინახავენ! ჩემი აზრით, ეს ტრადიცია ("საიდუმლო") არ უნდა მოიშალოს!

ბ. გ. - ბობაქრში აღექსნადრე იყო ეკლესიის მცველი ("მე-კლ-ბ-უ-ლ-ი"); ერთ დღეს თითონ შევიდა შიგნით, მე ჯერ ვართ დამტოვა, მერე კი შემოყვანა ("შემიხმო") და მაჩვენა, ძალიან დიდებული და ძლიერი ოქროს ჯვარი, დიდება მის სახელს! - ბლის ყალიბშია ("კალაპოტ-ის-ში") გაკეთებული ("ა-წ-ე-ო-ბ-ი-ლ-ი"); მამთხვევინა ("მაკოცინა") და: "ახლა გადიო ("გაბერუნდიმცა მე)". შიგნით ეს ბრწყინავდა ("ასე ანათებდა"). რა არის ამისთანა ან სად ინახავენ?! ეცერში მაშინ რამდენი ვინმე მოვიდა თბილისიდან! იმთავც იცოდნენ, რომ რაღაც ასეთი არსებობს ("ჭ-ე-ს"), მაგრამ ხორგუანები არაივს აჩვენებენ ("ანახებენ"). როდესაც ხელიდან ხელში გადადის, მაშინ ერთმანეთს დააფიცებენ ("გან-ბან-ენ") ხოლმე, რომ არაივს აჩვენონ ("შენ ეს არაივს უნდა აჩვენო").

მ. ს. - თილისმები ("სა-დ-ე-ბ-ი") პქონდათო ("ნა-დ-ე-ბ-ა-თ") ოჯახებს?

ბ. გ. - ჩემს წინაპრებს ("ხ-უ-ც-ი-ე-ბ-ს") სჯეროდათ და მეც მჯერა, თილისმები ნამდვილად პქონდათ ("ქე იყვნენ")... მე, მაგალითად, მჯერა, სულის არსებობაც მჯერა.

მ. ს. — ეს მეც მჯერა.

ბ. გ. — ერთხელ მერხუელში ვიყავი და მამაჩემი დამეისოზრა: “მამა გენაცვალოს, იმ ქალს სკაში (“დასაჯდომს”) ნუ შეეცილები, შენ (“შეო”) სხვაც გემოეგბაო (“მეშოეგბაო”). დილით ცენტრამდე გამოვედი და მანქანაც მოვიდა; უცებ (“ასე”) ქალი გამოიქცა (“შორიბინა”) მალაიხიდა: “მალაი მერქარებაო (“მასო სარქარო აქესო!”) და: “კარგი, დაჯექი-მეთქი”.

მ. ს. — სიზმარი გაგახსენდა?

ბ. გ. — იმ წუთას სიზმარი არ მახსოვდა, მაგრამ მაინც “დაჯექი-მეთქი”, — ვუთხარი. ამასობაში (“ასე”) მეორე მანქანა მოვიდა და ამით წამოვედი (“ზემოთ”). იცი, რა მოხდა? — ის მანქანა ავარიში მოხვედრილა და ქალს ხელი მოჭრილი აქვს! აი, მაშინ მივეხვი (“გულად მო-ე-ქედი”), რატომ გამაფრთხილა გარდაცვლილმა (“დგრო-ილ-მა”) მამაჩემმა სიზმრით...

ლტოლივილობა იყო და საქონელი (“ოთხ-მაგალი”) მიმავდა ჭუბურში: “გაეყვიდი და საჭმელი ეწებებო-მეთქი ბაეშეებს”. გუგუსიანებიც მახლდნენ თან. და ხალამე (რომ) მიკლდა სამოცი მეტრი, გულმა შეტევა მომცა, აღმართში ვეღარ ავედი (“ზემოთ ვერა”; გამოვტრიალდი და ქვევით (ჩავედი); აქ ქეაზე დაეჯექი და მექვები... უცებ უღელტეხილიდან (“ვოკ-“ს-ზე”) მამაჩემმა გამოიხვდა: “ხალურ, მამა გენაცვალოს, ამოდი (“ამოვედომცა”) აქამდე, ნუ (“ნუ-მცა”) გეშინია (“შეშინია”), მე აქ ვარო, აი!” — ადექი და ავედი. მამაჩემი ახლა აქ მგონია. მოვედი, კაცო, მაგრამ აქ მამაჩემი არ არის, არაინ (“არაფერი”) არის და ვიღაც გარდაცვლილი ახალგაზრდა ესვენა (“ბრძანდებოდა”) აქ. მამაჩემს რომ არ გაეფურთხილებინე (“მიმასწავლიდა”), ალბათ, იქ უნდა მოემქედარევიყავი, მაგრამ საბარალოს სულმა გადამარჩინა.

ფუთა გერლიანის მსგავსი (“იმიოსანა”) ხელოსანი და ეკაყი (საერთოდ) არსად ყოფილა. სკაში, ტაბლა, საკარცხელი, სახაბო ვარცილი — ეს ყველაფერი ჩუბეხეხა და ეცერცხუმარში იმისი გამოთლილია (“ნა-ტა-ფ-ა-ე არის”). ფუთა იყო ცხუმარიდან, ჩემი ბადიში ღებბაღდიდან, ეს ამბობდა თურმე (“ნაბახება”): “რომელ სულის არსებობაზე საუბარიო (“რისო სულობას ლაპარაკობს ეს”) აბა, ჩემი კათიანი თოფი, გააწყვეთო (“გააკეთებოცა”) და როცა ჩემი (“მისი”) სულის კრთხევის დღეს აკურთხებო მღვდელი, მაშინ თოფი თუ გაგარდება (“გავარდეს”), დაიჯერეთო სულის არსებობა”. ჩვენ ხომ ის გეჩვევია, მიცვალებულის საკურთხე მადიდასთან ადამიანის გამო-სახელებს (“ნა-ხა-ზ-ს”) რომ ვეგამოდით (ახლა არაინ ღებამს).

მ. ს. — მე არ მახსოვს ეს.

ბ. გ. — შენ არ გემახსოვრება, მაგრამ მე კარგად მახსოვს. გარდაცვლილ მამაკაცს ჩოხა-ახალუხი (“კაბა და ასალა”) ეცვა და ხანჯალი შებმული ჰქონდა, ეს ყველაფერი გაკეთებული (“ა-წყობილი”) იყო და მიყუდებული იყო ასე...

მ. ს. — ცუდი საყურებელი იქნებოდა ნამდვილად (“მ-ტყი-ე-დ”), საშიში.

ბ. გ. — ჰო, ღამით ეშინოდა ადამიანს (“კაცს”)!. და, აი, მოვიდა მღვდელი (“პაპი”) და როცა აკურთხებდა, მაშინ თოფი ჩამოვარდნილა და გაგარდნილა: “ახლა დაეწყებას მიეცაო (“დაე-წყება”) უკვ, თორავ ყველა იმის შესწრე ყოფილა, როგორ მიუცია ნიშანი ფუთას,” — დედამეტი ამბობდა (“ლაპარაკობდა”).

ფუთა ოთარისნას ძალიან (“ბრგე-დ”) სტულდათ თურმე, რადგანაც მათი ტოლი ვაჟაკი იყო, ამიტომ ერთხელ თურმე წერილი მისცა თენგიზმა: “ლათაში წაიდო (“გაიტანამცა”), — მაშინ მარშინები ცხოვრობდნენ აქ, — და იქიდან ამის პასუხი ჩამოიბიტანეო (“შემოუტანამცა”)!” ეს გამოუდგა იქიდან (გზას), ეცერიდან, და აქამდე საღამოს მოაღწია, აი, ლათაში; აქ ქალი დახვდა: “ჩემი (“მისი”) ქმარი სოხუმშიაო”. ფუთამ გადასცა წერილი და: “ამ წერილის მომტანი სასწრაფოდ სტამბოლში გაავაზანეთ და აქ არ (“ნუ-მცა”) გამოუშვითო (“შემოუშვებს”) ცოცხალი”, მაგრამ ამ ქალმა უთხრა: “შენ ამისთვის ცოლდა ხარო, რაც აქ (“ა-მა-ს-ზე-ო”) წერიაო; ჩემი (“მისი”) ქმარი არ არისო სახლში და ამან გადაგარჩინაო (“იმისო ღმერთო აღმართია მას”)! ახლა შინ

“ქორ-ს-კენ”) დაბრუნდი (“დაბრუნდამცა”), თუ შეგიძლიათ (“ეიმედ-ე-ა”), თორემ ესა და ეს წყრიათ ამაში”.

დღილით იქ (“ზევით”) მოიხსნა თურმე (“ბრუნდება”) ცხუმარში და დაუყვირია (“და-უ-ჭყიფ-ლია”) თენგიზს: “არ წახვედით (“წასულა”) შენ, წერილი არ წაიღეო (“წაულია”)” ამ დროს იქ თურქი მოვიდავე (“შპორგ-ავი”) მოსულა, მთელი კავკასია აქვს შემოვლილი და სანაძლეოზე ზედაობს (“პორგ-ავ-ს”). ფუთა ასულა სახლში (“ქორ-ს-კენ-ზე”) და... (რას ხედავს!) – მისი სახლიდან ყველაფერი ჩამოუტანიათ, არაფერი დაუტოვებიათ – წარმოიდგინეთ (“არკად”), სახურავის თეთრი ქვაც (“სა-ქოლი”) კი ჩამოუხიდათ (“ჩამოუტანიათ”), არაფერი არ დაუტოვებიათ. ამ დროს (“ასე”) ამოვიდნენ ფუთასთან და: “ასე და ასეო, მოვიდავეა მოსული და იმას უნდა დაგვიღოო (“აქვს საკიდაო”)!” არ მიიღოდა, მაგრამ ძალით ჩაიყვანეს და გამოიყვანეს ახლა ეს საკიდაო. თურმე მის მეტოქეს (“მოჭიდავეს”) ტყაპუჭი აცვია, მაგრამ შემობტანსინილი; ფუთას უთქვამს: “სანათელი წამისებით ხელაღებ!” თურქს უთითხავს: “რატომ მფუჭებინებთო (“და-ა-შეგებინებენ”) ასეო ღამაზ (“ა-შ-გუარ” შესახებ) ვაჟაკს?” “ეს შენი საქმე არ არისო, – უთქვამს თენგიზს, – სანაძლეო სანაძლეოაო!” ერთმანეთს დაეცანენ თურმე (“უ-ფხაჯ-ენ-ს”) და თურქმა მაშინვე (“ხელად”) ასწია (“აიღო < ა-ი-ი-ღ-ა”) პაერში, აი, ფუთა: უტრიალებს, მაგრამ ისეა ჩაფრენილი (“ხაციბუღია”), რომ წაქცევას (“და-ღ-ე-ბ-ა-ს”) ვერ ახერხებს და ბოლოს, როცა წასაქცევად (“და-სა-ღ-ე-ბ-ად”) მოუქნევია, მაშინ ბანდულები (“შაბ-ურ-ე-ბ-ი”) შემოახიან თურმე, მაგრამ ახლა ფუთას რიგია (“ორჩერდი არის!”) – მოიქნია (“თხაპ-ანი გა-ა-ღ-ენ-ინ-ა”) თურქი, გადმოიტანა ზემოდან და ტყაპუჭი (“კეში”) შუაზე გასკდა, ისე ძლიერად დაახეთქა (“დაარტყა”). ამდგარა და: “მე უკვე ჭიდაობა შეეწყვიტეო (“და-უ-ღ-ო-ა”), ჩემი (“დასაჯდომელი”) ცხენიც შენ (“მასმცა”) გქონდესო (“აქვს”) და ყველაფერი!” ცხენიც გახოვრომებია თენგიზს და სამი გოგორი ცვერცვი (“გორე-ელ-ა”) და ქერი (“წინ-ო-ღ-ი”) მიუცია: “ახლა კი დასახლდით შენ (“დასახლდამცა”), რადგანაც (“თუო”) ასეთი (“ა-შ-გუარ-ი”) კარგი ვაჟაკი ხარო (“არის”)”...

ეკლესიას შემოსრევეია თურმე (“შემონაჩვევა”) პიტონი, რომელიც ბავშვებს იტაცებს (“ამოიძრობს”) აკნიდან, გაიტანს და ჩაყლაპავს. ვერაფერს უხერხებენ, ვერაფერს და მაშინ უთქვამთ: “აეიდეთო (“აეიდენმცა”) და ფუთას შეეჩვილეთო (“შესჩვილეს”) ეს საქმე, თორემ ჩვენ ამოვწყდებითო (“ა-მო-ი-ხუტ-ე-ბ-ი-ან-ი”)! ჩამოვიდნენ აქ (“აქეთ”) და ფუთას უთქვამს: “ჩამოვალო (“ჩამოვაო”) მე (“თვითონ”), მაგრამ, ენახოთ, როგორ გაამართლებსო”. თურმე პიტონი დევს დახვეული (“ღაგრუ-ხული”) და სძინავს. “ახლა, აბა, შენ გენაცვალე (“ჩემი დღე შენ”), როგორ ივარგებ, თორემ ეს ჩვენი ამომგდებია (“ა-მო-მ-ხუტ-ი”), იცოდეთო!” – უთხრეს ფუთას. “აბა, ახლა თქვენ განზე გადითო (“წაივინენ”), ამას მე ძიღში არ მიეეპარებო, გავადვიებო და მერე ჩვენ ვიცითო (“მოუწყეთ მათო”)!” “შე კაცო, ამას (რომ) გამოადვიებო (“გ-ა-ც-ი-ო-ფ-ღ-ე-ბ-ს”), მთლად აწყვეტინებ ჩვენს თავს?” ესენი (რომ) გაუშვა (“გაგზავნა”), მერე კევსით ცეცხლი მოუკიდა (“მო-უ-ბ-ღ-უ-ინ-ე-ა”)– ძიღში მიჰპარა, დაადო ამაზე, აი, თხემზე (“გვიზ-ის-ზე”), პიტონს, ამოიღო (“ი-ში-შელა, ი-ყფ-ლი-ფა-ა”) სატყერი, დაერიგნენ ერთმანეთს და ფუთა მოერია. ეს ჩააგდო ენგურში (“რიონ-ს-ში”) და მდინარე ჭარხლისფრად მიდიოდა თურმე, იმხელა ყოფილა, აბა, რა იქნებოდა, ბავშვებს რომ ულაპავდა, ის! ფუთა აღიარებული ვაჟაკი იყო, მაგრამ დღეს ყველას მიაიწიყდა.

მ. ს. – დიხს! ეს ძალიან მწყინს (“გულად მა-სა-სტიკებ-ს”), რომ იგიწყებენ ასეთ გმირულ საქმეებს! აი, ამიტომ (“ე-გ-ის-თვის”) არის კარგი ჩაწერა; სანამ ვინმეს რამე ახსოვს, მანამდე უნდა ჩაიწეროს ყველაფერი ადამიანმა (“კაცმა”).

თუ დაჰკვირვებინებ, აი, ლახამულელებს ძალიან ცუდად ექცეოდნენ (“ჩა-ერეოდნენ”) ბაღს-ქვემოელები, ეს რის გამო (“ზედ-ი”) იყო? მე კარგ ხალხად მიმაჩნია ისინი, ბევრს ვიცნობ, დეიდაშვილებიც კი მყვანან იქაურები.

ხ. გ. – მე ამათან ყოველთვის ვემგობრობდი და ძალიან კარგი ურთიერთობა მქონდა.

ლახამულელები როგორებიც არიან შენტვის, ისეთი თუ იქნები შენც მათთვის, მაშინ შენ გამო თავს მოიკლავენ ("დაკლავენ"), მაგრამ ამას თუ მიგიხედებიან, რომ შენ მთლად ისეთი განწყობით არ ხარ მათდამი ("ვერ ურევიხარ"), მაშინ დაუნდობლები არიან და არ დაგზოვავენ ("გაზარებენ"). ისე თავისებური ("სხვანაირი") წეს-წყობილება კი ჰქონდათ ამათ.

მ. ს. - რა იყო მიზეზი და ესენი იქიდან არიან გადმოსახლებული, ე. ჭკადუაშიდან; დადემქელიანებს ძალიან გწინააღმდეგებოდნენ თურმე, ძალიან ("გუჰამად") მაგრად ედგნენ, რადგანაც ჩვენი მთავარი არ იღებდა იმათ; მაშინ უთქვამთ დადემქელიანისთვის ("დადემქელიანად"): "ეს ("ა-მის ზემო-თ") ადგილი მიეციო ("მისცამცა") ამოთ".

მ. ს. - ე. ი. მეგრელები არიან.

მ. გ. - ჭკადუაშიდან არიან ესენი, ჭკადუები. ჩვენ მაშინ გზა იმაზე გეტყვოდა, ე. ლატფარიდან. აქეთ არ ყოფილა გზა, ზუგდიდისკენ, ქვემოთ მხოლოდ თოკებითა' და კავებით იყო სასიარულო. ჩვენმა მთავარმა ითქვა ("და-სკენ-ა"): "გზაზე ("ა-მის ზემო-თ") დახედებინო ჩვენს წამსვლელ-მომსვლელს, რამეში ("რამედ") გამოგვადგებიანო ("გე-ო-მარ-გუ-ენ-ო"), ან გეშიბა, ან წყალი მოგწყურდებო და რადაც..." და ეს ადგილი, აი, ლახამულამდე, ჩვენს თავადებს მიუციათ, შემდეგ კი ევეღშიც დასახლდნენ, ტობარში, თოთანში, ლაღერში, ხაიში და ყველგან-

მ. ს. - მეტისმეტი განსხვავება ლახამულურსა და ჩვენს ლაპარაკს შორის.

მ. გ. - დიახ, ეს ასეა! ამოთ თავიანთი ("მათებური") მეტყველება ("ენა") აქეთ. მათი სვანური და ჩვენი ძალიან ("გუჰამად") განსხვავებულია. ახლანდლები, ვინც გზის პირას ("ბედიგ-ს") ცხოვრობენ, ცდილობენ ჩუბეხეურად ლაპარაკს ("საუბარს"), მაგრამ ეეს! მე, მაგალითად, ლახამულელებთან მატარ ლახამულურს (რომ) დაეწივებ, ვერ იტყვი იმას, ეს ლახამულელი არ არისო", ისე მაქვს დაზეპარებული ამათი ლაპარაკი, მაგალითად: ბიგეშ ("არაფერი, ვერაფერი"), ბუა ("მამა") და ამისთანები.

მ. ს. - მამას ჩვენც "ბუა"-ს არ ვეძახით?

მ. გ. - კი, მაგრამ, როცა რამე გეტყვია, მაშინ ჩვენ "ვაი, დედა, ვაი, დედა!"-ს ვიძახით და ესენი - "ვაი, მამა, ვაი, მამა!"-ს!

მ. ს. - აი, ამირანის ზღაპრის სვანური ვარიანტები ბევრია ("ერცყელი არიან") და შენ რომელი იცი?

მ. გ. - დიახ! ამირანი აბრაზებდა ღმერთს, დიდება მის სახელს ("დიდებამცა მი-ჰდომო-ა")! ამიტომ კაეკასიონზე მიბაბა ("და-ა-ბა-ა"). ისიც მსმენია, რომ "სადაც ის აბიარ, კაეკასიონზე, წყალი მოდისო; იქ ცხენების თავლა ყოფილა და იმაში უნდა იყოსო დაბმული ("ე-ბა-ს") ამირანი, - ამას ჩვენი წინაპრები ამბობდნენ, - იქ შემთხვევით ერთი მწყემსი შევიდო ("და-ქაღ-ებ-ი-ა"), - ესენი ვარიანტებია, მაგრამ სიმართლეა თუ არა, ვინ იცის?! ეს ხომ ლეგენდაა, მითია...

მ. ს. - ქვემო სვანეთში, ვახუნდერში, მიყვებოდა ერთი (ონიანი) კაცი: "მონადირე ("მე-თხე-ელ-არ-ი") გადააწყდოა თურმე ("გადაჰყრია") დაბმულ ამირანს და ამას უკითხავს: "ქალის ხმა მეორე სართულის ასასვლელამდე ისმისო?" "მეორე სართულის ასასვლელამდე კი არა, ყველგან ისმისო". "აბა, ცუდად ყოფილაო საქმე?" - ამირანს უპასუხნია ("დაუბრუნებია").

მ. გ. - დიახ, ასეა! "ხორბლის მარცვალი ("ი-ფქ-ლი-ი") რამდენად უნდა დაიმტერესო ("არის გასახეთქი"), რომ წისქვილის ხეიმირში ("ვორკ-ს-ს-ში") ჩაეტიოსო ("ჩა-სე-ღ-ე-ს")?" - ჰკითხა ამირანმა. "რა დამტერევა უნდაო ("გასახეთქიო იქნება"), ახლა ერთი საეცე ქული ჩადისო ("წავა") იმაში!" და: "ჩემი ("მისიო") იქ დაბრუნება არ ღირებულაო!"

მ. ს. - რატომ ვითომ, ეს რატომ თქვა?

მ. გ. - ეს იმიტომ თქვა, რომ ქალს ამხელა ("ა-მის-ი-ცაღ-ი") უფლება არა აქვს, რომ მისი კივილი და ხმა ქვეყანას ესმოდეს! მაშინ არ ჰქონდათ ასეთი უფლებები, ე. ძველად, აი, ჩვენს მესხიერებაშიც, არ უწევდნენ ("იღებდნენ მაღალ") ხმას, მამაკაცი ("გეყაკი") სადაც იყო, იმ ოჯახში.

მ. ს. – ახლა ვის ერიდება?!

ბ. გ. – ახლა არავის! ხომ ხედავ, ამირანის დროს ისეთი მოსაყალი ყოფილა, რომ მარცხვალ მსხვილი იზრდებოდა (“მოდოდა”).

მ. ს. – ნამდვილად! ეტყობა, ხორბალი და ეს ყველაფერი უფრო იზრდებოდა მაშინ! ძველი დრო მაინტერესებს, მაგრამ ვინ მაჩვენებს?

ბ. გ. – სვანებმა არაფერი იცოდნენ იმის შესახებ, რომ დადგენილებები (“და-დ-ე-შ-ქ-ელ-იან-ებ-ს”) და დადიანები (“და-დი-ან-ებ-ს”), თავადები (“თავ-ად-ებ-ს”), საფრანგეთის კულტურას (“კულტურა”) იცნობდნენ (“გაცნობილი ჰქონდათ”)... მაშინ სვანებმა წერა-კითხვა არ იცოდნენ და საიდან უნდა გაეგოთ (“გა-ე-ცხ-რ-ი-ლ-ა-თ”) ასეთი რაღაცები (“ა-შ-კალიბ-ებ-ი”? თუმცა (“ქუც”) ასე ერჩიათ თავადებს!

მ. ს. – არაფერი (რომ) არ სცოდნოდათ!

ბ. გ. – (რომ) სცოდნოდათ, მაშინ მათ წინააღმდეგ გაილაშქრებდნენ (“წაიედონენ”)! და ამის გამო (“ა-მ-ი-ს-თეის”) ერჩიათ, რომ გაჭირვებაში და უეღუო დღეში ყოფილიყო (“იქნებოდა”) სვანი კაცი.

მ. ს. – მაგრამ, აი, მაშინდელმა გლეხებმა რომ იცოდნენ, იმდენი (“ე-გ-ი-ს-ცალი-ი”) დღეს ზოგმა ნასწავლმაც არ იცის.

ბ. გ. – მაშინ უფრო ნიჭიერი იყო ყველა! ტექნიკა არ (“ვერ”) იყო განვითარებული, მაგრამ ხალხმა პირამიდები ააგო.

მ. ს. – კოშკსაც ვერ ვაშენებთ (“ე-ღ-ამ-თ”) ახლა ისეთს. მრგვალი აქვსო ძირი, არა, კოშკს? – კვერცხის ფორმა აქვსო!

ბ. გ. – ღია! გარდა ამისა, გათვალისწინებული იყო, რა სიმაღლისაა უნდა ყოფილიყო კოშკი და ამის მიხედვით ღრმად აშენებდნენ. მაგალითად, ჩვენებს, ეტასანებს, ზემოურები უშენებდნენ თურმე (“ნა-ღ-ამ-ან”). ის კოშკი ახლაც დგას; ხარებით აქონდათ თურმე ზევით მასალა. კალატოზები, ამათ’მა რომ კოშკის აშენების საფასური გადაუხადეს (“მისცეს”), მაშინ ფურულდში წამოწნენ თურმე და არსად მიდიან. “ნეტავ რა უნდათო (“ენდომებათ”) ამით (“ესე-ებს”)?” – გააკვირვებით ჩვენებს. როცა სახლს ან კოშკს აგვიშენებდნენ ხოლმე (“და-გ-ი-ღ-ამ-დ-ნენ”), მაშინ დასალოცად ცალკე უნდა გადაგეხადა (“გკონდა მისაცემი”) საფასური (“ფასი”) დამატებით (“ნა-ღ-ამ-ურ-ის” გარეთ). იმათ ამ ხარების მეტი არაფერი მო’ინდომეს (“უ-ნ-უ-ე-ბ-ი-ა-თ”), რადგანაც (“რისთვის”) კოშკის თავამდე აქონდათ თურმე მასალა ხარებით, კაეებით. “ჭა-ე-არ-გ-ნ-ებ-ი” პქვი(თ) ამით, აი, იქ ასახელებულ კაეებს.

მ. ს. – ყველას უკვირს, ამხელა ქეები კოშკზე როგორ აქონდათო?

ბ. გ. – აი, ასე წვალებით აქონდათ თურმე მალლა მასალა და ყველა სამშენებლო (“სამუშაო”) იარაღი, მაგრამ იმ კაეების ხმარებასაც ცოდნა უნდა და მიხედვრა! ჭკვიანი ხალხი მაშინ მეტი იყო. ახლანდელმა დრომ უმაღლესი ტექნიკა “შე’მოიტანა, მაგრამ ვერც ტექნიკით ვერ ააშენებენ (“ა-გ-ე-ბ-ენ”) ახლა კოშკებსა” და პირამიდებს!

რ. ი. – ფლანგები გსმენია?

ბ. გ. – ფლანგები იგივე “ჭაეარგნებია”. აი, ჩვენს სახლებს ზოგს შემორჩენილი აქვთ ფლანგების ნაკეალევი (“ნარტყამ-ებ-ი”). ეტაანთ (“ეტა-ს-ან-ი-ს”) კოშკს ახლაც აქვს ესენი. ქვიშა, დულბა (“კირ-წყალი”) და ეს ყველაფერი იმით აქონდათ თურმე.

მ. ს. – ძველ სვანურ სახლში ქრისტეანული განლაგებაა შიგნით, ხომ? ვთქვით, სალოცო-ვი კუთხე ისე არისო გაკეთებული, როგორც ეკლესიაში.

ბ. გ. – იმ დროისათვის ჩვენი არქიტექტურა იყო უმაღლეს დონეზე. რატომ? – მაშინ ქერ-დობა იყო, ძალადობა იყო, ღარიბ (“სა-ბ-რ-ა-ლ-ო”) ოჯახს ძლიერი ოჯახი ერეოდა, იმიტომ აქონდა (“ე-ღ-ე-ა”) ურდული კარს გაყრილი. ფანჯრები პატარა (იყო), შიგ რომ არ (“ნუ”) შეტეულიყო

("შეგბოს") ხელმწიფი ადამიანი ("ცულის მ-ქმ-ელი") და იმასაც ურდული ჰქონდა გაყრილი. ცხერები შიგნით, საქონელი ("ოთხ-მა-გალი") შიგნით, ძროხები ("ფურ-ები") შიგნით, სათიფე შიგნით, მარცვლის ჭურჭელი ("სათაესო") შიგნით, სალოცავი კუთხედ "სეანირი" ჰქონდა ("სეანირს" "მარუბსაც" ეძახიან "ბალს" ზემოვლები); იმაზე იყო სალოცავი, სანთლის ("კერგონის") ასანთები, ზედაშეს შესანდობარი (ადგილი) და ასე...

მ. ს. - კუარის დასადებს რა ერქვა?

ბ. გ. - "გემტვარი".

მ. ს. - და მეიდანს რას ეძახდნენ იმ სახლში?

ბ. გ. - სახლს ქვემოდან დერეფანი ჰქონდა მიშენებული ("ე-დგა"), დერეფანამდე კარი ("მო-ვლანი") იყო, ასეთი, აი, უნდა მოხრდილიყავი ("მო-სა-კაკე-ვ-ელი გქონდა"), ისე უნდა გამოსულიყავი, კიბე ედგა სახლიდან.

მ. ს. - ეკლესიებიც ასე არ შენდებოდა? თუ არ მოიხარე ("მო-უ-კაკე-ვ-ლად"), ისე გარეთ ვერ გამოხვალ.

ბ. გ. - მოწიწებით შემოდოდა ("მო-კვ-დ-ებოდა") სტუმარი შენთან და უკანაც ასე ბრუნდებოდა ("შიდიოდა") იქიდან.

მ. ს. - ახლა ყველა თავაწეული ("თემ-ა-კანზ-ული") დადის, ცამდე აქეთ თავი აწეული ("ზეცი-ის" ქან-ქარ-ა-ს-ზე აქეთ თხემ-ი)!

ბ. გ. - თავამდე კიდევ რამხელა მანძილია!

მ. ს. - ამბობენ, "თამარ მეფესო თავისი სარტყელი დადუშქელიანების" ქალბატონისთვის ("ბანოვანად") ურუქებია" - გსმენია ეს? რა იქნა ის სარტყელი მერე? ვითომ დადიანებს ჩაუგდიათო ხელში?

ბ. გ. - სხვა ვერაინი ვერ ჩაიგდებდა ხელში; მაშინ სეანებს არ ჰქონდათ ისეთი გაქანება, რომ გასაყვიად წაეღოთ.

მ. ს. - ეცერლები იმასაც ამბობენ, რომ ეცერშიაო დაკრძალული ("ასაფლავია") თამარ მეფე.

ბ. გ. - იქ, ჩვენთან, აკლდამა კი ვიპოვეთ, მაგრამ არაფერი არ იყო შიგნით დამარხული ("ემარხა"); თამარ მეფეს აქეთ არ გადმოასვენებდნენ ("მო-ა-ქვ-დ-ებ-დ-ნენ").

მ. ს. - მე უფრო უშეუღლში მგონია.

ბ. გ. - დიახ, მაგრამ იმასაც ამბობენ, რომ "ერთ-ერთ ("სხუ-სხუა") ახალგაზრდა მეფესო ორი მანდილოსანი ჩამოუყვანია, ამათგან ("ესენი") ერთი თამარი იყო და მეორე - რუსულანი; მანამდე უცდიდა ეს, აი, სანამ რუსულანი არ გარდაიცვალა; მერე უპოვიათო ორივე..." იმათ სეანეთში არ ამოიყვანდნენ. როგორი ასატანი იქნებოდა მაშინ ცხედარი ("დგრ-ომ-ილ-ი") ამ ოღროღროდო გზებზე ("შუკ-ებ-ით")?! "ოქროს კუბოში ჩაუწვენიათო და შემდეგ ცვილში ჩაუდგამთ," რაც მუღმივია ("ევა-ს" დღე-ს" და-უ-შა-ე-ვ-ელ-ია"). ზოგი სპილენძის კუბოსაც ამბობს, ისიც სამარად-ჟამოა ("ევა-ს" დღ-ის არის"). ცხედარს თორმეტი ბერი ახლდა თურმე და თამარ მეფის დაკრძალვის შემდეგ ყველას მოუკლავთ თავი. მაშინ ასეთი რწმენა იყო, ღვთისა და ხატის წინაშე აღ-თქმულს ("რასაც იტყვოდნენ თურმე"), იმას ასრულებდნენ ("ა-ა-წ-ე-ბ-დ-ნენ") კიდევ-

მ. ს. - აბა, დიდი მადლობა ("ევა-ს-მ-ცა ხარ), მეტისმეტად შეგაწუხე!

მ. ც. — მი ხუი მზია ცალან, ყაზბეგშერი, ლეწუილე ხუი გურჩიანართე, თებექართე. ხუი ურინერტემდიეშდორი ლეზნ. ერტემდიეშუხუი ქ'ოთწუილენ, სემი ზაუ მიპირიდან უნაო გურჩიან ი უსგუა თეუ დანიშულ ხუნასუ. ოსთაუნ ტიშს, გულრიფშის რამონს. ტიშ დნლიშ სოფელ ლი, ჩხალთახენეი მოად უხი ლი ლეზი, არა კილომეტრ სოზი. ერხე ტიშს ათხე ეშუ მეზგე ვარ იზგე, მიშგუ ბუბა. ერქად გუნშიდ სოჩა სოფელ ლანსუ.

ქ. მ.-ს. — ათხე იმლა იზგე ეშუ ვარ მეზგე?

მ. ც. — ლიშმალუნდუე ქ'ანვად ერხენქა სნლს; ერქადი სოლა პირობან ლანსუ ერჩუ. ცენტრენქა მასარდ სოზიდა, არა კილომეტრ ჭიშხუშ სოვდენიუნ ლეზი ი, მან მისალ, თანდათან ქ'ანვანდ მზგ. ჩუანად მიშგუ ბუბა. სომა მეურნეობა ხუდუა ი დეუ ოხსანდ ერჩუ.

ქ. მ.-ს. — ტიშთე იმენ ხიდ სვანაზუ, ისგუადი ი ისგომუ?

მ. ც. — მიშგუ ბაბა ბერუიხენ ლი მეჩდე ტიშთე ლანსოგად.

ქ. მ.-ს. — ისგუა ლანსვი ბერუის იზგენა?

მ. ც. — იე, ტებიშ იზგეს ლანდი...

ქ. მ.-ს. — ისგუა დი ი ისგომუ ექდა დნლს ლიხმა ნათაუ?

მ. ც. — დეშეგ. მიშგომუ ბერუის ლი ნათაუ ი ერტემდ ლეზნ ლანსუ, ბერუიხენქა ერ ანვანდ.

ქ. მ.-ს. — იმლა ხეცხენიუნ დანთე ლიბედე?

მ. ც. — სომა ლანსუ. ქორსვა მასარდ ლეშარდელის ი ამქ'ახხუენჩს, მან მისა, მიშგუა ბაბას ლანლატენ დანლეუ ადგილ-შდებარეობა. მიჩა ნანავშ აფრასიქ დანთიკო ლეშვიგ ამეჩუ, ათხ'ერ ნან ხუიზგედ, ექ ადგიო. ერის შუნანთე სოცხონ ი მიშგუა ბაბას — დანთე, ამლა ჩუნდცადუნანს ქორსარს. დანთე ნანედუნდუე ადგიოან მიშგომუ.

ქ. მ.-ს. — აშ ნანპერ ხარ ა აშ ნაცხუბ, იმეი ხარ ისგუა დი მეკდე, ჩიხალ მაგუეშ?

მ. ც. — თითქმის აშ ნაცხუბ. აშ ნანპერ — დეშე... მიშგუა დის ლიშმალსაუ ჩუთდაგან მანკუიშ ჭვშ, ჩ'ოთთავ გერმანელარცახან ლანსალეი. მიშგუა დი გუნშიდ სოჩა თუანლანს ლანსუ, ლანლატენ მიშგომუს ი ქ'ადიე.

ქ. მ.-ს. — მან ხეშხენ ისგუა დის?

მ. ც. — მარო სუბელიან, კურატთე ლანსუ ლეწუილე. ერჩუ ომთხუ გეზალ სორიდან.

ქ. მ.-ს. — ათხე ისგუ ლაუდილანს ი ლაქმილანს უახლო ჩუნამშელდ.

მ. ც. — არა გეზალ სორდა მიშგუა დის ი მაშენე ლანსუ ლენა, ეჩა ნარდუე ხუი დან მზგ. ერქანლო ლანსუ ნიშგე ჩიბილ დორო, ეჩი ნუდუნდა ლანდუნად ჩის, დორო ლანსუ ნიშგე ლანდუნა ხნტ. ერქანდუე ლანსუ შურა, შურანსუნდუე ნადია, ნორა, ეთერი — ტუინიშ სიმსიუნე ხეყარ, ჩულდგარ ლი (ბექაურარს სორდას), ყანა — მაპრენე უიდილ.

ქ. მ.-ს. — დოროს მან ხეყარ?

მ. ც. — დოროდ ერქას გუნშიდ მასარდ ნერტუილობა ი ჭირ ანპიე, სოხუე ერ ჩუათუხუ, პერეულაქ'ანვანდ. ანემ ჩინემ იმქამედა მიჩა ჩანმართელობაჟი ი კუიტიშ წელულ ერქადი ჩუხუდუნდა, მარე ექანდ ნერტუილობა კუქიშ მაშენე მანუნებელ ლი, სოლამდ ადგარდა ი ჩუერ-ანვანდ, ჩუანანდ ამერულა ოპერაციად, თბილის. უსგუა თეუისვა ჩუნადვაცან. გუნშიდ ადწუილაუნ დმანის. ალი ლანსუ ათას ი ჩხარ'აშირ ი ომთხუერტემდიეშდუესგუაჟი, ომთხუერტემდიეშდ-ონსუდღეი.

ქ. მ.-ს. — ათხე... ბერწიშაშ ბედოი იმ შემბუნალ აღუე? შიამა ექამარე ნიბაშინ ხუი ი ხოშა შინტერეს.

მ. ც. — ბერწიოთე ხუი მარუნ შეჩდე, სერ დემეგ. მანკუ ბაბა ბატარგლანშ ლაგუნანათ'ოდერ, აშირ ი ეშდარა ლგუნ ლანსუ შიშგუნა ბაბანშ წამ მუხტებე, მაშენე მუხტებე. ლეგუხეს დემეგუაშ იზბიუ, მარწენ ი რძის ნაწარმენქა, ლედუნს საერთოდ დემეგ იზბიუ; ლაგუნანათე რუ-რ-ოდე, ლგმბეე გარ ოხედ, ეგტუნ წერინი ჰაჰბარს ხად, ეშუე ნაოჰ დემე ხადლა სახეილა, აშირ ი ეშდარა ლგუნ ბაბას, ეჭვი ხორა ჩქიმ საგან.

ქ. მ.-ს. — ბაბას გეწლირ ოშა სორდა მადდე ხესუე იშა ჰასტუე სორდა?

მ. ც. — კუიციანრე ჰასტუე სორდა ლეშემ, ერქად იშა დო ჰასტუე — შმა მინა; მანკუეშ ხესუნენქა სორი სეითბე, ლანდი ი ა შარი, გეწლირ ხორი. ალიარი ეაზბეგეშერ ლის, ტემბი ი გეგენ.

ქ. მ.-ს. — ტუებიშ შინრათე ფედიას ლი, უშბან შირისგა.

მ. ც. — უშბა იწუნეი ერხენქა გუნშიდ სორამდ.

ქ. მ.-ს. — სი გეწლირ ოშა ჭირი?

მ. ც. — ოშთხუე გეწალ შირი, ქ'ოწუილიენ, ერქანდუე დორი ზაუნდუე ამწესან მანკუ დინა, დო აღმად დინა ი ერქანდო დორი ნადუე: ქეთეუან, თეა, მუხრან ი მამუკა.

ქ. მ.-ს. — მუშენერ ხოხალხმა ბოფშარს?

მ. ც. — იე, ჩი, ჩი... დანლს ნარდუე დემეგ ლის აღარ, მარე ექდაე ჩუნოხალს. ქეთი ერ აწესან, ერქანდო ქ'ონგუნდდ ოჩიშირირეს ხუიზგად. ერჩეუ ანერდანს ბოფშარ. შიშგუ მელდდე, სნერთოდ, გუნშიდ ტრადიციულ მარე ლანსუ — აკრძალულ ლანსუ ოქანსიგა იშგენ ნინეი რაგად.

ქ. მ.-ს. — ი ათხეი მუშენერ გარ რაგდიდა?

მ. ც. — ათხე მუშენდერ გარ! აი, ლანბანა ერ აწესანს, ერქანდუე ოთბინედ ხოშა ქართულ რაგად, ბოფშარს ერ ხუარგადდიდ, ადო ლუშნუდ გარ რაგადდიდ.

ქ. მ.-ს. — ლანბანა ოშა ჭირი? თელდგრა მარ ჭირი?

მ. ც. — დორი ნიბაშინ შირი. თელდგრა ლი მელტანლი, რობერტ გირგულიანიშ გეწალ.

ქ. მ.-ს. — შირ ჩუნოხალ მუშენერ, მადეა, სათუნას?

მ. ც. — გუნშიდ სორამდ ხოხალ მუშენერ.

ქ. მ.-ს. — ლატლარე მუშენერ შოადილ მოშ ლი, ლამდ ლგუაბურუხი დემე ხაჰეშ, თითქოს ლგრუაბურუხი ხერიდა. ალის ხიმა გუდმეგადე?

მ. ც. — აშ ჭინა! ალის იმეე დეშ ოკუდევი გუდე?! კილო ხუდეას მოშ, ოდო სიტუციოლ — გუნშიდ დემე.

ქ. მ.-ს. — ათხე ქართულდ გარ რაგდინა?

მ. ც. — ჩიქი ქართულდ გარ რაგდინ, ერქანდუე ჩიდად შინუათური მუშენერს, რუ-ე-დემეგ-ოთდარო.

ქ. მ.-ს. — შინე დი ქართულდ იმლა ხარგადი?

მ. ც. — ამერეუ, თბილის, საურთიერთოდ ქართული ხოხას.

ქ. მ.-ს. — ოხეუ ჭანს შხეჰარ?

მ. ც. — სემი ზან ლი უკუე, ჩულდდგარ ლი. ასთმა სათმენ ი გუი ჩ'ოთბანქეუ. ამერეუ, თბილის ხაშდდეა. შან ლუშნუდ ხუნჰერდ. ქი ხელოუან მარე ლანსუ, მომდერალ მარე ლანსუ ი ზანსუე აწანდს დმანისელარ, შიშგუ ეშერმაროლ, აღმარ, ა, სათუნანშ ლამუარ, ი ჰამუნდუე ნებოზდ ზარ ლანსუ ლუშნუ წესეი.

ქ. მ.-ს. — ლაგუნანაუი ნან ლედუე დეშომა გუემოქენ ი დეა ათხე გუნამოქეა, მარე ნან გუნამოქეა ქენსუ, ეჩი ჩემინდმა?

მ. ც. — ქვენაშ დემე!

ქ. მ.-ს. — დემე ქუდუნანდ, მადეა? იმლა? აკრძალულ ლი ათხ'ეკლა ა დემეგ წუა, ეკლა?

მ. ც. — ათხე შერხალდ ლი, ერე ქვენაშუშე ლაგუნანას ადრო ერჭიალე. შუანს აუცილებელ ლი, ამერე ღარ ირო ქვენაშ.

ქ. მ.-ს. — ხოსრიღარ შილგპრისდე ქარმა? მადეა სი ხიმა ლგპრისდე?

მ. ც. — აშ ქინა! ბოფშარ ი შიდა მანგ შილგპრისდე სუიდე.

ქ. მ.-ს. — იმეგ ანპირსდენ, მადეა მარდ ანპირსდე?

მ. ც. — ში ონპირსდენ სოხუმს, კესემან გუქეკიან ლანსუ შიშგუ პანპი.

ქ. მ.-ს. — ილორს ქირდუნამა?

მ. ც. — იე, ლაშზგართ'ონადდ, ორამჩირეს ერ სუიზგად.

ქ. მ.-ს. — დანს მან ლატუმინარ ლგეს?

მ. ც. — ეშსუ ნეკუად ლატუმითე ლიზი, მარე... დეშ ორანდდ შევეერთე ქიშსუშე, სურუ ვისიქა ლი.

ქ. მ.-ს. — შუბარ ხოშილ იზგეს დანს ა ჩუბარ?

მ. ც. — ჩუბარ.

ქ. მ.-ს. — ხედა სოფლარ ლის ჩუბარ გარ იზგეს ექეთი?

მ. ც. — ჩუბარ გარ იზგეს შიბე ზემას, ერხე ტიშს, ამხე ტიშს ჩუბარა იზგეს ი ლატლარი, ხაკენს მანგ ჩუბარ იზგეს.

ქ. მ.-ს. — შუბარ გარ იზგის, ექეთი სოფლარ ხედა ლის?

მ. ც. — ნოდუე, ომარისშარ ი ამხე გენწიშ. ჩუბანე გენწიშ შერეულდ იზგეს. შიშგუ ლანსოილ ეჩერე იზგას.

ქ. მ.-ს. — რაგად გუნშიდ განხსუაუბებულ ლიმა ერხე ტიშ ი ამხე ტიშ?

მ. ც. — განხსუაუბებულ ლი, მარე რაგადდ დეშ აცხრინე, ექეთ დემე.

ქ. მ.-ს. — ისგუა გოგა ი ბიძი იმეო ირიუბე უშნუართე ნანვედუ, ექო ანგეშანუ.

მ. ც. — შიშგუ ბიძი — მაქსი გურჩიან ეცერხენ ლი, შიშგუ დედაშითილ — ქაქა უშნუარ დანს ლგეზი. ამერე ნათე ი ნარდემე ლი, ჩუ ბერუხენ ლის ნანვედუ, დანქერეწილ შიშ ლის უშნუართე ნანვედუ დანს. შიშგუ ქანუ ერ მესამე კლასს არდან, ექეთ ჩუადგან შიშგუ მამაშითილ ი შიშგუ გოგად ანირდ აღარ, ა, ოშთხუ გენალ ოპარდ, მარე გუნშიდ სორამდ...

ქ. მ.-ს. — ლანთიდარაშდ მაგუნ გოგა ლანსუ?

მ. ც. — გუნშიდ სოჩა, გუნშიდ სოჩა ზურალ ლანსუ!

ქ. მ.-ს. — კლანს იმეგ სითორ სი?

მ. ც. — ოშთხუ კლანთეკა ტიშს სუითურიდას, ეჩქანდუე ორამჩირეშ რაიონთე ოდუერდ, ონვერდელქა ლალზიგალდი ი ერერე სუითურიდას. კუიტოულს სუიზგად. ტიშს შიწისქურა ათხუდან, სუშინერტეშდეშუეშუე ლანსუ ა სუშინერტეშდეშამეო, დემე მაშუილ ზუსტად, ი ეკლა ონვერდელქა ერხენ.

ქ. მ.-ს. — მარ ლანსუნ ისგუ მასწაულელბარ?

მ. ც. — ტიშს არსენა სიდიან მათურიბუ რუსულს. ქართულს მათურიბუ ქათე წერედიან; ლატლიხენ ერქას ჩუშეკდე ლანსუ ი ერქანდუე ქა-ილა-ატან ლატლითე.

ქ. მ.-ს. — მაზუ ჩაიბუეს კლანსთე?

მ. ც. — უი, კლანთე მან მად ნეხნიუ! ამხე ი ერხე ტიშში უშნუარ ნენსგა ლანსუ ბოგ. ერხენ მორი კილომეტრო ნეხნიუ, სერ დემეგ, მარე სოჩა ლიც ერ პედენიდა, ქანანა ქალან ბოგს ი ევლორი კილომეტრი სუიზგალად კლანსთე, ადუე! უსგუა კილომეტრი სოჩი ი ლადელიხგა ნიქდენიუ

დემდრო კილომეტრ.

ქ. მ.-ს. — დღე ლინთისგა იმ ხინმოდ?

მ. ც. — ლინთისგა ამხენ შუკ ერ დემეგ ლანტ ლეკბა ი გუნშიდ მუს ერ ვედნიუ, ერქას, მიშეუ მაშიდა იზგა ამხენ ტიშს ი ბინად ერერუ ნურადად. მერმოლუსი ნათამარ სორდას ი ბინად ერერუ იგნიდან. მესამე კლასს ნურადასუ, უერანცხე ჭალამდ ი ბოგ ქადე. მერმე ტიშქა ანდგრდა აღამდ მერმე ჭალამ. ამქეა ჩათე მასწაულეებელდ ეშუ პარტია მოწაფოლ ქანდგრენე ი მერმოლუს ნაქე: “ნა როქ ამხენ რუ-ოდ-ოსდელითუდ, ოდე აღამარს ესე ქანდგრენისე ამქე.” აღამარ ქა-ადადე ლეკმერმათე ი მოიდ გა სოკლიტნ მერმათეჯე ონქუდ ი მი ქადერ-ოთგნა ჭალამქა! ლოსკორ: “იმიჯ ამამენ ათხალი!” აქეფე ი... წერედლიან ჩათეუ გადარჩენილ ხეი. ეზარდ ამდე ლიცდ, ლექუმამდე. მოადილ ლექუმასქა სომა ბან ლეგან; ექ ბანს მანხასგა ლიც, ექუ იმანგექ დეშეგმხენისგა ჩათედ ი ქეინ ამცურ.

ქ. მ.-ს. — მან ხაშხა ექ ლიცს?

მ. ც. — ტიშრუღას ხატულის...

ქ. მ.-ს. — კლანუნდღე იმეგ ხითორ?

მ. ც. — შიშდ ქ'ოწქუდენ ი დეიმეგ მითურა.

ქ. მ.-ს. — გეზღორს მან ხარს მგლი?

მ. ც. — თეას სოხუმში ფილიალ ხარ ლეზგერე, ეკონომიურ; ქეთენას ერე ჩათხინიშეილიშ უნიურსიტეტ, იურდიულ ფაკულტეტ, სოხრა ნადურდ კლას ქანდლე ი შიშდ ქანდრეან; მერმე ნადურდ უცხოეთთანად ი მანე ნანედ ლი ერხენ. ამეი ერე, ნადურარს კლას გარ ხარს მგლი.

ქ. მ.-ს. — დინოლ იმშამხა?

მ. ც. — დეხდა იმშამხ. დარ ხეიმშამდ! ქ, სოხრა ნადურდ ქარს არი, ხასხდურო პოლიცია ლი.

ქ. მ.-ს. — იმეი ხაბუა დღე?

მ. ც. — უ, ათხეუ დრეუთე ლეშდბ გუნშიდ გარქ ლეკარქე ლი ი... ოხუმდაშორ ლართეუ ხაშდღის ჩი თეუისგა.

ქ. მ.-ს. — იმ რაგდი ერერუ ბირობრე ბედეი?

მ. ც. — დემე სოქორ ექეში; ლილოს არის, ლეზებ ი ლერქეუ ხეჭედის... ათხე სემი თეუ ლი, დემე ლი ქორთე მენდე, ექურდ ობანშენ ქორთანდრი.

ქ. მ.-ს. — დანლთე ხიხელანდლა?

მ. ც. — ამ ლიშინდუნდღე აღ პერეულქა დეუ ოხხურიდ, ოდო ჩიგარ ხეიხელალდ, ათხენსი ნურად ში, დეკემბერისგა, ერენქა მგტიში დარ ლი მერდე. მიშეუ ქორ რუმეხურე ლი; მიშეუ მაშიდანშორანდ.

ქ. მ.-ს. — იმლა ლი ისგუ ქორ მენურე?

მ. ც. — მუსხენქა. ფედლიან დარ იზგე, ქამენდე ლი მანგ ერხენქა. ქორ მანგ რუმეხურე ლი, ექეი სომა მუსს ნანდის, ერერუ მან ქორ ხოგქენი?! ხექმენი ი ხექმენი ერას ქაულდაპა...

ქ. მ.-ს. — იმნოუ ქადხ ქორარ ლეშე?

მ. ც. — ლეშუნუ ყარშუ.

ქ. მ.-ს. — ლეშუნუ ყარ იმ ოთგეკინიუ, აღდე? ლალდგრარსი მექურე ირის...

მ. ც. — აუ ჩიხა! ომა შამ ლი, ნან დანხენქ'ონქუნდ, ჩიხამა? ერუმი დეოუსგუა.

ქ. მ.-ს. — ერერუ ბარგს დემის აცურად?

მ. ც. — ჩ'ოცურად ი ქ'ადგი ჩიემ ერხაუ-ამხაუ, ჩუესხალს მანგ მეზუბელმარს.

ქ. მ.-ს. — დანლ იმადლო ხაშხა გუნიშე შენისი ალ ნაწილს, ჩინალ მაგუტუშ ლეგენა?

მ. ც. — ლითხუარის ღერმეთ სომ დანლ ლი, მი ამჟი მასმა, ერე ექ დანლიშ (დიდაბ ოთვან!) გამენს ხაშხა ამერუ დანლიშ ხეობა.

ქ. მ.-ს. — დანლიშ ი ბეთქილიშ ბედჟი ჩასმა მაგუტუშ მეთხურანენქა?

მ. ც. — მი მასმა შალიდ აფრასიქი, მიშგომეშ ლანგ ლიხ ერმარ, აფრამშერ. შალიდ ლანსუ განთქმულ მეთხურ; ოშა ლანთხურთე ესდგრდა, დანს ხასმა, ექი ჰარიდ ანგდენი. ჩი ხამბუენ: “ლანდ როქ ამჟი იმჟი ითხურა?!” შალიდიშ სოშა მუსხე ლანსუ იბან, ექ იბანიშ ხეშუ ლანსუ მგდუხანსი, გოგოცა ხეუხენ. აშუნ ლაყურას ერ ადაწყა, შალიდიშ თხუმარაშქა ახსუიენა სიჩქაშ კაროკაშალ კოლფვდ, ჩუადკარე ი ამხენქა ქაფანგ თაუშულ. ათხე ზურალ უაჟი გუდ აჰად მოლა, რადაც ექუთემაგ აშენდ, ხაკუ ათხურე შალიდდ სოშა ახბანის, ექი ალი ხგ ესწკეტას აშთემაგა. იმჟი მადე ანკუეშდ, იმჟი მად ანკუეშდ, მარე კანდ დემეიომე ესდენგა კოლეფთემაგა, ჩილად ქანოწხანდა ერხენქა. ნებოზს ქორთ'ომენდელი შალიდ, ლოსხგნაჟა ალი ი დემეგ ლახლატა, გუნშიდ ათისიტკენ, გუი ლახსიგდ: “მიშგუ როქოტ ცოდ ჩარ ი იმლა როქ ათფეგირ ალი?!” გუნშიდ სოლა გუთე ოლურდუნელი. ერქანდუე აჩად ლანთხურთ ი დემეგ ანტან, ქაშენდ კოქქა.

ქ. მ.-ს. — ესე იგი, ალ ლაქუცანი დანლიშ ნაჰოდ ირითა?

მ. ც. — ლითხურთიშ ღერთემ ნაჰოდ ლემარ, ერის სანტენ'ალი, შალიდ. ამჟიშ ნაქუ მასმა სოშოლუხენ, ერე, დანლს ერეა ლანსლ'ტიუ, ერის ლიჩიულში უფლენა დემე ხუდუნდა. ქანდრითუ, მინა ძალოშ ჩუადუნშიუ. დემე მინა ნაჰოდს ხეკუენს ნარ სანწდენს ი სოშ ოხგმბატენს.

ქ. მ.-ს. — მაშენე მეკუტე მეთხურა მარ ჩამუიდი სი?

მ. ც. — შალიდ აფრასიქი, მიშგუ ჩიმილ — დორო კურატ გუნშიდ სოშა მეთხურს ლანსუ, რუსლან აფრასიქი, შალიდიშ მუსხემე გუნალ, ხალგრ გურჩინან, პირიბე ჩაქუტილიან — აი, მერეა მასმა.

ქ. მ.-ს. — ლათანენ ჩასმა მარ?

მ. ც. — იე, ნალუ შამგრიან — გუნშიდ მეკუტე მეთხურ!

ქ. მ.-ს. — ერა ნათხურ დანშდუნს ტუფ ნიხ ნან ქორს, ჰუბერ. ათხე აშგმბანუ, შომა სიშირი ი ხანყე ლემიზინარს, ლუშნუდ სიშირი ა ქართულდ? იმჟი სიშირი ისგუ ქორანს ბედჟი, მაგალითად, კანდას?

მ. ც. — ლუშნუდ ხუიშირი: “ზან მგცადი, სოშა კანდოტე ოგცადენა, ნან ი გუნიშე სოშა ერთგული, გუნიშე ლემკახე ჩუ-იმგაუ-გუიცხენეს, ჩი..., ზან მგცადი, სოშა კანდ'ოგცადა, უიბანს ხუაჟი ი ბარაქოდ აქვიდა...”

ქ. მ.-ს. — ი თანაფს?

მ. ც. — “დიდაბოდუ ათჟედა ღერმათ! დიდაბოდ ათჟედა ექ ღერმათ, ერე მან ღერთემ ლალქუმის შუიდებდ მანგ სგალოგანს ი თანაფს მან შუიდებდ მანგ ქოგფუშდურე!” — ამანდ სოშა ბედნიერება მან ლი? ათხე გუნშიდ სოშა მუშნეიერ მი ი დემე მინა, მარე ექანდ ლუშნუდ ხუიშირი, ლემიზინარს ხუანყე ი ლეტურეს ხუატურე ი ნატუსუნს სოტუსე.

ქ. მ.-ს. — საფლანუთ'ესხრიდ, ექას ერჩერე იმჟი რაგდი ი იმ სოფანე?

მ. ც. — საუბედუროდ, თანაფ მერმა ლადედ ანდაც მიშგუ ქანს... ქოსხურიდ ლანფლაჟინითე ი ერჩერე თიხოფანედ, იმჟი წეს ლი. შუნსი, იმჟი მთელ საქართუელოსიგა, თანაფ მერმა ლადედ სვერთოდ ლიჭგრელ ლი ი მანგ ესხრი ლანფლაჟინითე, მი — მით უმეტეს, ედ ლადედ

აღტაც მიშგუ ჭიშ; ქ'ოსხტირიდ ი ერეჩუ ხუბარიდ ეზერ ხანს.

ქ. შ.-ს. — მან ლეზუბანს ედღუას?

მ. ც. — მან, ჩუ-მამ-ნულუა: ქუთ, კუბან, ჭიშდუბარ, ლეცუმარ... ლეცუმარს იშუმათად გარ ხუხუდი... გ, უ-მი-ხუბანსუდი, მანგ ქ'ენდუა. ქუთ ი კუბანდ აუცილიბელ ლი, ლუინანლი...

ქ. შ.-ს. — რანგ ჩემთქუნს შომა დანს?

მ. ც. — ზედანშ ნანთქუა. რანგ დემე მინა... ზედანშ — ლუინანლი, მეშხე ლუინანლი ნანთქუა ლანსურტი.

ქ. შ.-ს. — დანს მან ყუნზელ წუა?

მ. ც. — ხოშა მუნწირი — “ადესა”, თენი ყუნზელი ანარი, გუნამიდ ხოშა განშ ლი.

ქ. შ.-ს. — გომიშ მალაშ მან ანარი?

მ. ც. — სოფლის მეურნეობახან კარტოფილი, სიმინდი, კუეცენსი ალანის ერსი, ჭემინს დემეგ ალანის, ედო ანარი იე. მიშგუა ლანგ კულაკარ ლემარტოს, მიშგუა დემე ლამუარ; ეჯარს შიელი დანლემ მარგ კუეცენს ი ჭემინს ხალაშენას.

ქ. შ.-ს. — ეჯარ მან გუნარიშარ ლინა?

მ. ც. — სუბელიანი, ბაუთგარშერ.

ქ. შ.-ს. — კულაკარ ემა ლანსუხე, ა, კომუნისტარ ანგანს, ბოლშეუიქარ, ექანდუე მან სანყერს?

მ. ც. — კომუნისტარ ერ ანგანს, მანგ ჩართ'ადეგ ი ჩუათუნუხს...

ქ. შ.-ს. — ი ქონება? კულაკარს ხოშა ხუდუნანდანს ი...

მ. ც. — აშ ჩინა! ქუინიშგენოშ გუეში ლემარს, დაბ ი გომ მანარდ ხუდუნანდანს. ერქანდუე ალი ლანყას ესხანდს.

ქ. შ.-ს. — ი ეჯარ მან, გლენანს ლანსუხე, ევლა ესხანდა, სახემწიფოდი იმდა დემეგ ადაე?

მ. ც. — ადაე, კოლმეურნეობანშ ლანსუ გომ, ნორმა (აორ'ათხს ი ოხუშდაშორ) ესცუბერს, ერქანქა მანგ სახემწიფოდი ადაე.

ქ. შ.-ს. — მაზუ ხერდიუნს ერ დრეუქა ქუინიშგენე?

მ. ც. — მანარდ... ლეკემე ბეტკუმე გარ ლი მიშგუა დი ნარდუე. მანგ ერის ტულიე: “ლეკემე ესერ ბეტკუმე ნარდუე მარო, მან ლემბანე, ერე ამქ'ესერ თუალანშ ლი!”

ქ. შ.-ს. — ლენა ხაქეშა ისგუა დის?

მ. ც. — შიდი გარ. შირიშუს ხაქეშ.

ქ. შ.-ს. — ათხე მაზუ ხორი ისგე ქორს ქუინიშგენე?

მ. ც. — მიშგუა ბუბანს მანარდ ხორი. სუმინერტუმეშდიეშდიევი რუხერდის, ალბათ.

ქ. შ.-ს. — უ, ამან ხოშა ერქანს დემე ხერდიუნს ადუე, კულაკარს! ნანთურანშ ლედუე ჩედოე ფიშირამენ ქორს, მადეა? იმ ხერმულად ერის?

მ. ც. — ჩიგარ ნიზდა ი აშ ხუაჩაბდად. მიშგუა ჩიმილ აშხუნ არად ლათხარტი ი ეშხუ ლეკქაუნე უდერა გუეში ნანთურანშ ლედუე აშვიდ...

ქ. შ.-ს. — მან ნანთურა ლანსუ?

მ. ც. — კუიცარანშ ლედუე ანკიდ. ერხანდო ამქ'უ, თბილისს, საწყალ მიშგუ უშიდილ ერ ადგანდა, ერა ორმოცთე ლეგარ, ქუინს შიდი სგანგანდა, ექუეში კუიცარანტიდ მიშგუა ჩიმილად, ლარგანდიდ ხუდუნანდა... ჩუადგანენს ორმოცლადედ.

ქ. შ.-ს. — კუიცარანშ ლედუეს ჩიმს ხერმა? შირიშუმი ლეკემე მადე ხაქეშა?

მ. ც. — შიდი ჩიმ ხერი, ამქუეში ლია.

ქ. შ.-ს. — ი აშ გარ ხაჩანდა? კუბანდ დემე ჩინყაბა ერა დეშომა?

მ. ც. — მინუა ი დანდუქუ კუბანდი რუმიმა.

ქ. მ.-ს — კუბანდარს მაგუპარს ხანუე სი? იმ ხერო კუბანდთემაგა, იმუი ხანარგე?

მ. ც. — გუამოდ სოჩა ნალღუპარს ხანუე. მანკუი რუსუაქუტრე ლედუეს; მანგრემიშ ლედუეშ კუბანდ ნალღუპარს ოქანსიგა. მინა ნალღუპარის ხურეო, ხანხან, ნიურას, უცხო სუნელს, ქინხს, ჯგ... ამერო ძირას ხურეო გიცრულდუშ მკეაფ. გუამოდ სოჩა კუბანდარს ჰედნი.

ქ. მ.-ს. — ძაფანას იმ ხერო, მეუხეს ა წგრანის?

მ. ც. — მეუხესი ხურეო მოიდ ი ლეკმანის ხურეო.

ქ. მ.-ს. — ლიცხ ხერომა ლედუთემაგა წურენიშ ლანდა?

მ. ც. — გაანია, ლედუ გუამოდ ფიკუი ლ'ერქა — იე, მადეა — დემეგ.

ქ. მ.-ს. — ჰეც მანუ შეტხე ხაკუ ლანტფაფი?

მ. ც. — გუამოდ შეტხე დემე, ლანტფაფის ლატულოდ, ამეი.

ქ. მ.-ს. — ჰეშდუპარს სიმინდიშ გარ ხანუე ა ფეტუიშისი?

მ. ც. — ფეტუ დემე მუდუა ი სიმინდიშ ხუანუე ხომა მენწორდ, წგრან სიმინდიშ ჰეშდუპარ ლი სოჩა, თან სოჩამ წუა წგრანისიგა.

ქ. მ.-ს. — თან იმეო სოჩა ჰეშდუპარიაქდ ი მანუ ხაკუ თან ი მანუ — ფექ?

მ. ც. — თან გუამოდ მგვი ხეკუეს ნომა დესეს. მანოშ სომა, ეჩი სოჩა თან, სოჩილ გუამოდ ლი; მანუ ჰეც ლი, ამინდლ ექლაი ხაკუ თან, სოჩა სოშილ, მარე რუ რუმიპარგ ამეიმა.

ქ. მ.-ს. — ხედა ჰეცხა ათხე სი, ჰეშდუპარ ა კუბანდ?

მ. ც. — კუბანდ. ლედუეს ხურეო ნიშე ოქან სანერთოდ მანგ.

ქ. მ.-ს. — დანდუქუ ლედუდა ყელეს, ანუენე ესერ მარა, ეჩი ჰანამამა?

მ. ც. — მანამ იე, მარე ში დემე მიწუა ამიშ ნანუენე მარე.

ქ. მ.-ს. — ი დანდუქუ ჰეპან კუთულრე მანკუეხან ესერ სოჩა ხარ?

მ. ც. — ათხეა რუმიშ, მანკუეოლე მანკუეოშ ლექმინე ეგვარ ალი ხულდუე რიგარ გუიშე ნალხს.

ქ. მ.-ს. — ი იმეი ფორმიშდ?

მ. ც. — ტუბდის ხეკუეს ლახხელი, გუამოდ სოჩამდ ხეკუეს ჰეხეკემე, ერხანდუე შალ ხეკუეს ლანჰენი ი რუთუურდე ეჩეი; მანს სოჩა ჰეჭეი.

ქ. მ.-ს. — ი ფილტუარ ესეა ხანუხუანუი?

მ. ც. — ეჩამარ ასეიხ; ლეგარეშე, კაკაოშე ი დანდუქუ ჰეპანშე, ერხი თუიხი ხეროს ი გუამოდ ეხე სოჩა ლი.

ქ. მ.-ს. — დანდუქუ თუი ჰამეკუჰე მადე ლია ი სოფლარშე თერამა ნახუნსერ?

მ. ც. — ში ამეი მიხალ, ომარაშაროშ თუი ლი მანენე. ეჩერუ არი გუიქრა ი წიფრა. თან ლაროლ ლის გუამოდ. სოშილ ხუფთა ლი, მანქანოლ ი აღმარ სოხრამ იზელანლხ ი ეჩილა ირი სოჩილ, ელო ეჩურ მან ხანუნსერ ხეკუეს ლესეს.

ქ. მ.-ს. — ეჩარარდ იმარგხ ეჩეიშ მელარ მან წუა დანლს?

მ. ც. — ბურდუე კუიქოდ გუამოდ სოჩა ეჩარარ ლი. მოწამლულ ირი მარე, ერხი იზბენი, გუამოდ სოჩა ხარ. დეპის სემლიტრანთემაგა შიდა მიშგუა დი, მაშეიდ, ხენსგათეჟილა, ერქანდუე არანუე შეგუერშლა, ეჩიშ მოიდ ხანს რუგვამ ი ლადარალე ხენსგა ჰექს, მადეა ეშხე ჰექს ჰეგთრა...

ქ. მ.-ს. — ალი იმიაქდ?

მ. ც. — ჰანდოდ ი კუიქოდ — რიშიდ გუამოდ სოჩა ლი. განჰუი გუამოდ სოჩა ეჩარარ ლი, ერჩა "ნალიტუა" ათხეა რუმიგ ჰორს. კუნკულარს ჰანუხურეოდად ი ხანსუადისგადად ხენსგათეჟი ბანკათე, ხენსგას ეჩი შაქარს ხუნქამად, ნალიტუაჰაქ. მანკუეოლედ განჰუიშ არანუე გუამოდ სოჩა ლი.

ლითრეა გუნამიდ სორა ხარ ო ლიქმინეა, ლითრე, ეშუ ქვიქმ, სგანრუ გუნამიდ სორა ხარ.

ქ. მ.-ს. — წონწოფ ჩასამა, მადეა ანდრეა ადერუ?

მ. ც. — იე, წონწოფ ჰანწიხგა ნაღდა, მიშგუა ლმთილანქ ქორს. შდიმარე მსკუშემიშდ ლი გუნამიდ სორა, სოსგუტ ლიწქუნე. მელენი წუა ადამდ გუიშგეშეც, დლს, ნაყუის საშიდ. ექის რუამურქეღენის, რუაყალს გუნამიდ ო ექ ნაკუიშა სგანწდის. ეგუნამს სოქქეცე. — მი მეტროთიყე აშუნ ო ერა ...მედე... იმედეს, მარე დეშ ოთეცე. მიწანდეთი ტიხე ნაყუიხ ო აჭრი.

ქ. მ.-ს. — ოფლანდ ოქინლა?

მ. ც. — იე, მარე იმეშიშ დო ლი სორა, დემე მისა. გუნამიდ სორა ლი მერხელუშ ლიენინსე; ფთოში ლაბარდი ოქმარითხ ერა ნანკუეშდს, გუნამიდ სორა ხარ ფთოშს.

ქ. მ.-ს. — ლეზობდ სიქმარითდმა?

მ. ც. — იე, ჩარქუ აუცილებელ ლი ამზაუქა. ქამიზანქა ჩარქუ ხეკუეს ჩინემ ლანემეს. გუნამიდ ჩეჩქ ხეკუეს ლეხეს, გუნამიდ ხეკუეს ქაშუქდი ო ეწანწამი ო ერქანდო რუ-ხეკუეს-ადგარხე. შიოდ ხეკუეს მგნსგლე ხაყრი — სიმიდლიშ ფეჩ, ერქანდუქ ქათგანწორისც, შიოდლი კაცს ხერო ო გუნამიდ სორა ნაყუნ სოსა.

ქ. მ.-ს. — მარწუენშუ დემეც ჩამოქუანა სგა?

მ. ც. — იე, მარწუენშუი ნამოქუა. ადამ ხუნსყიდ მერსგულას მარწენშუ.

ქ. მ.-ს. — განბრუ დემე ჩამოქუანა მადეა ქაგუ?

მ. ც. — განბრუ დემე! ქაგუ ნანწიშ ბალეს ხაგუშ, მარე სოსრა მგწიბ ლი ო ერა ქუთარს ნამოქუა, ერა ქუთარს მანგუეშ სორა.

ქ. მ.-ს. — ქუთართიხგა, ქაგუგენქა, მან ჩამოქუანა?

მ. ც. — ქაგუგენქა ნამოქუა კარტიფლიშ ბალე, ქაგუშალ ხუაქუარედსგა ექის, ჩიგინდუიროშ ბალე, გიმბანშ...

ქ. მ.-ს. — დენარე, მაგალითად, ლიგერგის, ამერუ ხაროდ, ერქას იმ ხიროდ?

მ. ც. — დოლქს ხუნამსენიდ ო უხუნამზგრიდ, ჩიგარ, ჩიგარ! დლს ხუნარად, ექას უშხუდ ხუნორად, ლუწურობ ნაღდა ლგხეე სოფელს, აშხუ წაუ აშხუ მეზგამსგა იმენი ლმსა ო მერმა წაუ — მერმა მეზგამსგა, ო ე დემეც ლი ლგხეე ლგწურობ, ერქას მეზგე ქი ირო. წანსგა ხომ მარუნ ხუნელ ოლიგერგი, ქამიზალანშ ო მუეღდერიშ! — მეზგე მეზგეს სოქქემი ო ამეი, სოფელს ქანსქემენი კგრკანდ.

ქ. მ.-ს. — ისგუ სოშა უიდილი, ლენა, ქუბერთე ლანუ ლგწუილი, ექი, ქუბერა იმ ეგლა?

მ. ც. — გუნამიდ ხალტგენ, ქუბერ გუნამიდ სორა სოფელ ლი, ლანდი მანარდ არის ერერულა ნიშგე ხალს. ლენა გუნამიდ კმაყოფილ ლანუ შინა ცხოურებანშ, გუნამიდ სორა გეზლიორ აწწესან. თაში ცინდელიან გუნამიდ სორა მარე ლანუ ო გუნამიდ სორა ჩიეც. მიშგუე დის გუნამიდ ხალტგენ.

ქ. მ.-ს. — ლენა ისგუ ნადიუ უიდილი ლი, კურატ ხარ გუნარ; ეშუ მეზგე გარ ლანუა დანლს კურატ? შუანს დეი მასმა, მერხალდ ლი ალ გუნარ...

მ. ც. — მორი მეზგე სიდს ლანდი, რუსლან ო ფალერ კურატარ — შუნანარ ლის, აშ ქინა!

ქ. მ.-ს. — მინე გუნარა ქინალ მაგუეშ? შოამანდგარ დო იზგენ დანლს?

მ. ც. — წარმოშობით ბერჩიხენ ლის. ნიშგე მეზგუელარ ლგმარს ტებეშ. ერქანდუქ მიშგუა ბაბან ჩიქდ ლგმარს ქამეცდე დანთე,

ქ. მ.-ს. — ოშა წან ირი ქამერდე ერქანდუქ?

მ. ც. — ეშუ საუკუნე ჩიდალ!

ქ. მ.-ს. — ბერჩიხის ნათიარ ჩახიდნმა სერ?

მ. ც. — იე, მიშგუა დიეშ წან ბუბან გეზალ — სეითბე ცალან ო ერა გეზალ.

ქ. მ.-ს. — სგან სოშილ დანლიმარდ ჩაბეახ თხუმი ა ბერჩილიარ?

მ. ც. — დღეს ნათესარს დღლიშარდ ნახე თხუმი, ეჭურ ბერუილარ სუმიდ. ნიშეე ოჯან გუნიდ სომა ლეგარ — მიშეუა ბაბა ერ სპედეელი ამეკა, ერქა ეშხუ ქორისხეა წან ლახუბა ო ექარე გეზლი ო ექარე გეზლი ო გეზლი, ერუეშდეშიშეუდი ლეგარდელი. ლეგაროთე შუანსხეა ჩუჭრუა-იხე, ხეკუეს ჩის ქანწისი, ქუერწილშალ სოშა სუფრა ხეკუეს ოხსეა. ო, მიშეუ ლამუარს ოხსეას, „სალახეშერხენქა, ამივლ დან-როქ ხოსეა“, ეჭურ ლეგამშ მეზეე ლანსუ. გელა დადერქელიანიშ ლეგარისდე ლანსუ მიშეუა ბაბა.

ქ. მ.-ს. — გელა იშა გეზალ ირიტ?

მ. ც. — ნოდუე თენგიზიშ — მი მაშეიდ, ბაბა მეშხუალ...

ქ. მ.-ს. — დანს იხეა მარ დადერქელიანი?

მ. ც. — ხეროთოდ დარ.

ქ. მ.-ს. — ათხე, ხგა, მაგალითოდ, ლანსუდე ქედის, ერქას დანსთე ტენსიდ ა შუანთე?

მ. ც. — დანთე, აშ ქისა!

ქ. მ.-ს. — თუელდ შუან ო დან უშხუარ ხაქეშხეა?

მ. ც. — დეშეგ, დეშეგ, ჰედურ!

ქ. მ.-ს. — აღდუე, ხედა სოიოდ ლი?

მ. ც. — ცხეკენ ო ბუნეიოშ დან სოიოდ ლი ო დასახლება შუანს სოია. შუანს ქორარ ლეგს, ეჭეშ ქორარ იშუნიოდ გარ ლეგს დანს.

ქ. მ.-ს. — აფხარა იმ ტული, აღდუე?

მ. ც. — მიშეუ მაშიდშ ქუშ ლანსუ მედგანწი, შარდანია კოლია, გუნიდ სოია მარე, გუნიდ სოია! მიშეუ ცხოვრებახეა ესუალეშენ სიკეთე ემა მაშეიდ, მაშეიდ ერხენქა სითხო ო მალატ. ერერუ ათხე შირა ნათობა შუგ გუნიდ იშუდედ ნიშეე. კუციანიოლცანან, ტარბოლცანან გუნიდ სოია ურთიერთობა ნუდუნდა, იშეუა სუიზად, ერერუ გუნიდ სოიაშდ სუარდად აფხარცანან. მიშეუ მარენე მეზუბელ ლანსუ ბიგუაუა უიქტორ ო შირა ხენუ დიანა.

ქ. მ.-ს. — ო შინს შუანარ ხალტენმა?

მ. ც. — ქართუდარისხეა მაშენე შუანარ ხალტენს. ერქა ხაქუეს შუანარს, ერე „სგაროქ ნიშეე შხარეს ათგანდ ო იშეი როქ ჩიგარ სოია ურთიერთობა გუდუნდან, ეჭეი როქ ლეხედ ო ნომა-როქოქ უთხედად ლანსუალთე“. ექი დერი, გუნიშეე შუანარდ თხუმი ქანდეს ალ ლიშინლსხეა, მაშენე აღმარ იშოალდას ო ათხე მაშენე შუანარ ლანსხედ აფხარს; მიშეუ მაშიდა მარუნ ანანდ ერხენქა: „ათხე მაშენე შუანარ-ეხერ ხანსხეს“.

ქ. მ.-ს. — ბიგუაუოდ, შარდანიოდ, კუციანიოდ — აღმარ, გუნიდ წანარ ლის, მარე ქურდ — აფხარ... აღმარ შანარ ქად მარ? ქრისტინარ ლანსუშეა?

მ. ც. — მარ ქრისტინარ ლანსუ, მარ — დეშე...

ქ. მ.-ს. — ათხე ისეუ მაშიდშ გეზლიცანან ექამა მადე ქედუენია ურთიერთობა?

მ. ც. — აშ ქისა! მიშეუ მაშიდშ გეზლი ხეში ლეგარ ლის ალ ლიშინლიშ დრეშქა, ეშხუ ნალეუერ ჩუარო, სოხუს იხე, სუარგადიდ უშხუარ ტელეფონშე. მიშეუ მაშიდა ერ ანთუფ, ერქა მიშეუ უიდედ ლოლას სოწუა მაშიდშ გეზალ, ერგენქა დეშე ნიწუა, ამედედ წან ლი, შან ლიშინლ ანინან. მაშიდშ ლეგუანთე დეშე ოანდ, შირა ლანსუილარ ნიშეე უსაფრთხოებას შინე თხუმიე იკადდას, მარე მად ანფეშუდს ნიშეე გეზლიდ.

ქ. მ.-ს. — ათხე ქუერწილარა ლოლარანდინად: შუანს, მაგალითოდ. „უორიოხოშ“ ოგუა წუილ, მადეა? დანს ამეი ქანთქანსმა?

მ. ც. — დანსი ამეი ნანთქა ო ში ამეი მად ლეგაროქ ერე ლუშხუდ ანტუდინან თელღარას „უორიოხოშ“. საუბედუროდ, დეშეგ ამინდა ალი...

ქ. მ.-ს. — დედო მარ ჯად სი?

მ. ც. — მიშგუ ქუერწილი მიშგუ ქაშუენ მამიდა ლანსუ დედო ი ამენ მიშგუ დეიდა ცაბუ. ერენი გუნშთქა დედო ი ამენი.

ქ. მ.-ს. — ვეუ ირი, დეუშუათ, ვეუიშ, ეკი იმარკმა, დედო? ნთი ირია მადე, ეკის დეუე სულაჟაჟა მინშენელითა?

მ. ც. — დემაგ... სი ერუა რეკედენი დედოდ, ეკი ირი. მიშგუ უიდლან გეზალ — ფორუნიდ ერ ხეხუ ანვიდ, მი სეკუეს ომინდხუნსუ, მარე რალაც ბრობლემჟაჟა დეუ ოდერ...

ქ. მ.-ს. — ისგუ უიდლან გეზალ მან გუნარო ლი ი იმენ ანვიდ ხეხუ?

მ. ც. — ჯაქულიან ლი. დინა აფხაზეთენიშ ლი, მარე ამერუ ანვიდოლან.

ქ. მ.-ს. — ჯურისწერას დანს იმეი სინმუდ?

მ. ც. — ერერუ ეკლესია დემაგ ლანსუ ი ერ დრეუქა ჯურისწერას ჰედო დარ იმუდ. ამეი, რეუდებრიუ ქუერწილ ლანსუ.

ქ. მ.-ს. — აღეუ მანგ უილგარისდე სიდე?

მ. ც. — სოხუმში ეკლესიას ხუბირისდალ. მადეა უახუანს დანთე პაპ ი ერერუ ლიბრისდალს ირმუდას. ლინინალი გუნამიდ მეგჟად გუნშთქა ნ... მიშგუ დრეუქა ამეი ლანსუ ი ათე — დემაგ სერ.

ქ. მ.-ს. — ლინინალი მან ანდუნადანს ხარქუნარ? მადალითად, მან ანვიდს სი?

მ. ც. — ოქრეუ სეში მეგჟად ანვიდ, ოქრეუ სანთ, ათან მანთ, ლერქუნარ ანვიდ... აღიარ აუცილებელ ლანსუ, ხარუქარ...

ქ. მ.-ს. — ისგეუმეუ მან ლი მანენ სუირილ ლიც?

მ. ც. — მანენ ლი კოდორ, კოდორიშ ლიც.

ქ. მ.-ს. — კოდორს ხანთქაჟა კალმან? მანუ კალმანს ხანთქაჟა?

მ. ც. — კალმანს ხანთქაჟა გუნამიდ სოხა. მიშგომუს სემთუნ ემსუ ლიდე, მანუიდე...

ქ. მ.-ს. — ინოშ სირმიდ კალმანს ხომა მენორ?

მ. ც. — ანკესუ. ანკემანუის, ეკი ხეხეი, მარე გუნამიდ ვაფრთხილებულ ლანსუ. მიშგომუს ამეი დეუომა სორამა, ჩიკარ აშ ოკლმანთი. გუნამიდ სოხამ სუნელარს ხერმუდას კალმანს, ლეუშუ რამ ხომ სურნელარშე ლი ლესე. ქალგუდებენ, რამ ხანქმინა, ექუი ჰედური კალმანის ქუთ ი კუბანშულ ქანატფან ვიცს ი ქანუას ფერისგა. ერა გან დემის მეუდნი. ექუი ნომოდ ოლდარსხეი, ერე ეკი ნომა ლონუემე! ქანატფან, იმეი კუბანს, ი ქანუას.

ქ. მ.-ს. — ისგე თხუიშს დალარს ხატულიდ, მადეა?

მ. ც. — გუი მისტუნი, შომუნა მესის ხედი “კოდორის ხეობა” ი მადეა “ხეიმი აფხაზეთი”, ათხერ ათუანს. მან ოხთაუნენ, ლანთიხეგა დან ლანსუ ი დალის ხეობა სეზუნდა... ათე მან მინა, იმდა დო ათუანს ალი?! მიშგუ წინაპარს იმეი ხატულიუნ, ექეი მაკურ, ხატულიდედ ათეი. დან ლანსუ იწალადე, ოხთაუნანდ მანგ ერერუ ი მიშგუ გეზორის ამეი ხუათური, ერე დანს ხატულიდეს.

ქ. მ.-ს. — ისგუ გეზორის ხალატმა დან?

მ. ც. — დანს შოიდ გარ სორდუნანს, მარე ევლან გუნამიდ ხალატს.

ქ. მ.-ს. — დანეშარ ჭუბერის მარე ჩინალს ადამდ, თანდექა მანენ ფედის ალ ხეობა ლი, ევლან ჭუბერ შეიძლება არდე დანეშარ ფიორ.

მ. ც. — ქეთინო მარკიანიშ ნანან — ჯაქულიანარ, მიშგუა დეიშ ბუბან გეზალ — ლეო ხუბელიან... ლეო ხეხუ, გიულარ, მიშგუ მექურე ლი, დანენიშ ლი, სალომე გურჩიანიშ გეზალ.

ქ. მ.-ს. — იმ ტულის ეკმარ ჭუბერა?

მ. ც. — ქუენიშ ლტოლნილ უანკიდ ჭუბერ ი სოხანჯა — დემაგუა.

ქ. მ.-ს. — დაწვევით ნაშრომის ხაზსა დასაყრდენად?

მ. ც. — ჩემი მიზანმიმართული ჯიხაბი ხოცა. აწინააღმდეგებ დემოკრატიულ პროგრესს, მარტო იმეორებს ოსტატიანდ ოსტატიანდ, ენერჯი ნიკა ჩი.

ქ. მ.-ს. — გუნდში მკურნალი! ანაღდ ოღწედურაღიღ, აშირ ზაუოდ საროდ შუიღებღ!

მზია ცალანი-გურჩიანი, 52 წლისა

‘პ’ტიში, 2007 წ.

* * *

მ. ც. — მე ვარ მზია ცალანი, ყაზბეგანთ შტო-გვარისა. გათხოვილი ვარ გურჩიანებში (“გურჩიანებ-ს-კენ”), თებეჭიანთ (“თებეჭე-ს-კენ”) თემში; ვარ ორმოცდათორმეტი წლის. ოცდაერთისა გათხოვილი (“გა-უ-წელ-ღ-ი”); სამი წელი მთხოვლობდა ვანო გურჩიანი და ექვსი თვე დანიშნული ვიყავი. დავიბადე ‘პ’ტიშიში (“პ’ტიშ-ს”), გულრიფშის რაიონში (“რაიონ-ს”). ‘პ’ტიში დალის ხეობის სოფელია, ჩხალთიდან ოდნავ (“ცოტა”) ზევით არის ასასველელი (“საგზაო”), რვა კილომეტრია (“უ-პ-უ-ს”). გაღმა (“იქითა”) ‘პ’ტიშიში, სადაც ჩვენ: ცხობრობდით, ახლა მარტო ერთი ოჯახი (“მოსახლე”) ცხობრობს (“სახლობს”), ბიძაჩემი (“ჩემი ბიძა”). წინათ (“მანამდე”) ძალიან (“გუამად”) კარგი სოფელი იყო.

ქ. მ.-ს. — ახლა რატომ ცხობრობს მხოლოდ ერთი ოჯახი?

მ. ც. — ომის შემდეგ გადმოვიდა იქიდან ხალხი; მანამდეც ცუდი პირობები იყო იქ. ცენტრიდან ძალიან შორს იყო (“ბლომად უ-პ-უ-ღ-ა”), ფეხით რვა კილომეტრი უნდა გაეგლოთ (“უ-ქ-ღ-უ-ღ-ა-თ სა-გ-ზა-ღ-ი”) და, რა ვიცო, თანდათან გადმოვიდნენ (“გა-მო-ჭ-ღ-ენ”) ყველაწი. დარჩა ბიძაჩემი, დიდი მუწუნეობა აქვს და ვერ შეეღია იქაურობას.

ქ. მ.-ს. — ‘პ’ტიშიში საიდან ხართ თქვენ მოსული (“ნა-გ-უ-ე-ი”)?

მ. ც. — ბაბუაჩემი ბეროდანაა წასული სამოსახლოდ.

ქ. მ.-ს. — შენი დედულეებიც ბეროში ცხობრობენ?

მ. ც. — კი, ტყეებში (“ტყე-ბ-ში”) ცხობრობენ დღესაც...

ქ. მ.-ს. — დედაშენი და მამაშენი ორივე დალის ხეობაში არიან დაბადებული (“ნა-თენ-ებ-ი”)?

მ. ც. — არა! მამაჩემი ბეროშია (“ბერო-ს”) დაბადებული და ოცი წლის იყო, ბეროდან რომ გადმოვიდა.

ქ. მ.-ს. — რისთვის ვერჩიათ (“ერჩიენებოდათ”) დაღში წამოსვლა?

მ. ც. — უფროსი იყო. ოჯახში ბლომად (“მეტისმეტად”) ყოფილან (“ნამყოფან”) და ასე ამჯობინეს, რა ვიცო; ბაბუაჩემს მოეწონა (“შეუყვარდა”) დალის ხეობის ადგილმდებარეობა. თავისი დედულეების (“ნუ-ნა-ს” ადგილ-ის”) დათიკო აფრასიძე ცხობრობდა თურმე აქ, ახლა ჩვენ რომ ცხობრობთ, იმ ადგილზე. იმას სვანეთში ვერჩია და ბაბუაჩემს — დალის ხეობაში, ამიტომ გაცვალეს სახლები. დაღში მოსვლის შემდეგ დაქორწინდა (“ნა-სიძე-ღ-ა”) მამაჩემი.

ქ. მ.-ს. — ნათხოვი ჰყავს (“აქვს”) თუ მოტაცებული (“ნა-სხაპ-ი”), როგორ ჰყავს მოყვანილი დედაშენი, იცი რამე (“რა საქმე”)?

მ. ც. — თითქმის (“ასე”) მოტაცებული, ნათხოვი — არა... დედაჩემს ომის წლებში მოუკვდა (“და-უ-ღ-გ-რა”) პირველი ქმარი (“კაც-ი”), გერმანელებთან ომში დაეკარგა (“ნა-უ-თაფ-ღ-ა”). ძალიან

(“გუამად”) ლამაზი (“კარგი თვალისა”) იყო დედაჩემი, შეუყვარდა მამაჩემს და წაიყვანა.

ქ. მ.-ს. — რა ერქვა დედაშენს?

მ. ც. — მარო სუბელიანი, კურატზე იყო გათხოვილი (“გაწულე-ბული”). იქ ოთხი შვილი ჰყავდა.

ქ. მ.-ს. — ახლა შენი ძმებისა? და დების სახელები ჩამოვთვალე.

მ. ც. — რვა შვილი ჰყავდა დედაჩემს და ყველაზე უფროსი იყო ლენა (იმისი გარდღილები ვართ ყველანი), მერე (“მამისის მერე”) ჩვენი ძმა — დორო, რომელიც გყავდა (“გეკონდა”) ყველას საფიცრად, დორო იყო ჩვენი საფიცარი ხატი. მერე იყო შურა, შურას მერე ნადია, ნორა, ეთერი — ტენის სიმსივნე დაემართა (“შეეყარა”) და გარდაცვლილია (ბექაური ჰყავდა ქმარი), ჯანა — ყველაზე უმცროსი და.

ქ. მ.-ს. — დოროს რა დაემართა?

მ. ც. — დორომ მაშინ ძალიან ბევრი ნერვიულობა და წვალება (“ჭირი”) გადაიტანა, სოხუმი რომ დაიკარგა: უდელტეხილზე (“პერეველ-ს-ზე”) გადმოვიდა; ყველაფერმა ამან იმოქმედა მის ჯანმრთელობაზე. კუჭის წყლული მანამდეც ჰქონდა, მაგრამ მაინც ნერვიულობა კუჭისთვის (“კუჭისა-დ”) ყველაზე მავნებელია, ცუდად გახდა და რომ ჩამოვიდა, დარჩა აქ საოპერაციოდ, თბილისში. ექვს თვეში დაიღუპა (“გაი-ტოცა”), მეტისმეტად გაწავალდა დმანისში. ათას ცხრაას ოთხმოცდათექვსმეტში (“ათასი და ცხრაასი და ოთხმოცი და ათექვს-ს-ზე”), ოთხმოცდა-თხუთმეტში (“ოთხმოცი და ათ-ხუთ-ს-ზე”).

ქ. მ.-ს. — ბეროს შესახებ (“ბელ-ს-ზე”) რას მომიყვები, აბა? მეც იმათი ბადიში ვარ და უფრო მაინტერესებს.

მ. ც. — ბეროში ორჯერ ვარ ნამყოფი (“წასული”), მეტად არა. პირველად ბაბუა ბათურის გასვენებაში წავედი. ასთერამეტი (“ახი და ათრა”) წლის იყო ბაბუაჩემის (“ჩემი ბაბა-ს”) მკვიდრი (“მო-წამე”) ძმა, ყველაზე უფროსი. საჭმელს არაფერს არ ჰაზდა, მაწინისა? და რძის ნაწარმის გარდა; ხორცს საერთოდ არ ჰაზდა. გასვენებაში რომ ჩავედი, გაკვირვებულა დაერჩი, ისეთი წითელი ღოყები (“ყბები”) ჰქონდა, ერთი ნაოჭი არ ჰქონდა სახეზე ას თვრამეტი წლის მოხუცს (“ბაბა-ს”), ისე გამოიყურებოდა (“გ-ის-ზე კარგი იერი < ცუტადი ადგა”).

ქ. მ.-ს. — ბაბუას შვილები რამდენი ჰყავდა, ან მისი ცოლი ვისი ასული იყო (“ჰყავდა”)?

მ. ც. — კეციანები“ს” გვარის ჰყავდა ბოლოს (“უკან”), მანამდე ვისი ასული — რა ვიცო; პირველი ცოლისგან ჰყავს (“უვის”) სეითბე, დღესაც ცოცხალია (“ასე არის”), შვილები ჰყავს. ესენიც არიან ყაზბეგისანი, ტეები“ში ცხოვრობენ.

ქ. მ.-ს. — ტეებში შიხრასთან ახლოს არის, უშბის ძირში.

მ. ც. — უშბა ძალიან კარგად ჩანს იქიდან.

ქ. მ.-ს. — შვილები რამდენი გყავს?

მ. ც. — ოთხი შვილი მყავს, გათხოვებიდან ორი წლის შემდეგ მყოლა (“და-მი-წეს-და”) პირველად გოგო, მერეც — გოგო და მერე ორი ბიჭი (“ნა-გა-ფე-ვი”): ქეთევანი, თვა, მუხრანი და მამუკა.

ქ. მ.-ს. — სვანური იციან ბავშვებმა?

მ. ც. — დიას, ყველაში, ყველაში... დაღის ხეობაში გარდღილები არ არიან ესენი, მაგრამ მაინც იციან. ქეთი რომ დაიბადა, მერე ოჩაშორეში ვცხოვრობდით. იქ გაიზარდნენ ბავშვები. ჩემი მუდლგ, საერთოდ, ძალიან (“გუამად”) ტრადიციული კაცი იყო — აკრძალული იყო ოჯახში სხვა ენაზე ლაპარაკი (“რაგადი”).

ქ. მ.-ს. — ახლაც მხოლოდ სვანურად საუბრობთ (“რაგად-ობ-თ”)?

მ. ც. - ახლაც მხოლოდ სვანურად! აი, შეილიშვილები რომ გაგვიჩინდნენ, ბადიშვიდი, მერე უფრო დავიწვეთ ქართულად საუბარი, თორემ (ისე) მხოლოდ სვანურად ვსაუბრობთ.

ქ. მ.-ს. - რამდენი შეილიშვილი ("ბა-დიშვიდი") გყავს? რაძალი ვინ გყავს?

მ. ც. - ორი შეილიშვილი მყავს. რაძალი ლატალელია ("ლატალელი-ი არის"), რობერტ გირგვლიანის შვილი.

ქ. მ.-ს. - თვითონ იცის სვანური, ხომ, ხათუნამ?

მ. ც. - ძალიან ("გუამად") კარგად იცის სვანური.

ქ. მ.-ს. - ლატალელების სვანური ცოტა სხვანაირია, მთლად 'ბალს'ზემოურს არ ჰგავს, თითქოს მასში 'ბალს' ქვემოურიც ურევია. ამას დაჰკვირვებისხარ ("ხარ გულად მო-ქდ-ომილი")?

მ. ც. - რა თქმა უნდა ("ასე იცი")! ამას როგორ ვერ მივხედები ("მო-ე-ქდ-ები გულად")?! კილო აქვთ სხვანაირი, თორემ სიტყვები ძალიან არ განსხვავდებიან. ჯერჯერობით პატარები არიან შეილიშვილები, მირიანი ოთხი წლის გახდება აპრილში და სამი წლისა' - ვატო.

ქ. მ.-ს. - ახლა მხოლოდ ქართულად საუბრობენ?

მ. ც. - ჯერჯერობით მხოლოდ ქართულად საუბრობენ, მერე აუცილებლად (სოფელ-ლთვისა'დ) ვასწავლი სვანურს, თუ არ მოგეკედი ("და-ე-დგერ").

ქ. მ.-ს. - თავიანთი დედა ქართულად რატომ ელაპარაკება?

მ. ც. - აქ, თბილისში, საურთიეროდ ქართული იციან.

ქ. მ.-ს. - შენს ქმარს ("კაც-ს") რა დაემართა?

მ. ც. - უკვე სამი წელია, რაც გარდაცვლილია ("და-დგ-ომილი-ია"); ასთმა სჭირდა და გული გაუსკდა. აქ, თბილისში, მარხია. ყველაფერი სვანურად გაუუკეთეთ. თვითონ ხელოვანი კაცი იყო, მომღერალი, და ზარით მოვიდნენ დმანისელები, ჩემი მოყვრები ("კარგი კაცები"), აი, ხათუნას მამისელები. დიდიდან საღამომდე ზარი იყო სვანური წესით ("წეს-ს'-ხე").

ქ. მ.-ს. - გასვენებაში ("სა-გლო-ს'-ხე") ჩვენ ხორცი არასდროს გეჩვეოდა და არც ახლა ვიცით, მაგრამ ჩვენ ვიცით კანაფის შეჭამადი, ის გააკეთეთ ("ქენ-ით")?

მ. ც. - არა!

ქ. მ.-ს. - არ გქონდათ, ხომ? რატომ? აკრძალული რომ არის ახლა, იმიტომ, თუ რომ არ იშოვება?

მ. ც. - ახლა ძალიან იშვიათად ("ცოტაოდენია"), რომ კანაფის შეჭამადით ვინმემ გაასვენოს მიცვალებული ("სატირალს ი-ქმ-ს"). სვანეთში აუცილებელია, მაგრამ აქ არაეინ არ აკეთებს ამას.

ქ. მ.-ს. - პატარები მონათლულები ("გა-ქრისტი-ან-ებ-ული-ი") გყავს? ან შენ თვითონ თუ ხარ მონათლული?

მ. ც. - რა თქმა უნდა ("ასე იცი")! ბავშვებიც და მეც - ყველა მონათლული ვართ!

ქ. მ.-ს. - სად მონათლევ ან ვინ მოგნათლა?

მ. ც. - მე მოვინათლე სოხუმში ("სო-ხუმ-ს"). კესუმხან გუჯეჯიანი იყო ჩემი ნათლია ("პაპ-ი").

ქ. მ.-ს. - ილორში ("ილორ-ს") ყოფილხარ?

მ. ც. - სალოცავად ("სა-ზორ-აე-ს'-კენ") წავედი, ოჩამჩირეში რომ ვცხოვრობდით.

ქ. მ.-ს. - დალის ხეობაში ("დალ-ს") რომელი ("რა") ეკლესიებია ("სალოცავები დგანან")?

მ. ც. - ერთხელ ("სიხვა") გვიწავდა ("გუ-ენ-უკო-და") ეკლესიაში წასვლა, მაგრამ... ვერ წავედი შიყერში ფეხით, მეტიხებდა მაღალზეა.

ქ. მ.-ს. - 'ბალს'ზემოელები უფრო მეტი ცხოვრობენ დალის ხეობაში თუ 'ბალს' ქვემოელეები?

მ. ც. - "ბაღს" ქვემოვლები.

ქ. მ.-ს. - რომელი სოფლებია ("არიან"), მხოლოდ "ბაღს" ქვემოვლები რომ ცხოვრობენ ("სახლოდნენ იქნება")?

მ. ც. - მხოლოდ "ბაღს" ქვემოვლები ცხოვრობენ ზემო ზუმაში, გაღმა ("იქითა") 'პ'ტიშში; აქეთა 'პ'ტიშში ცხოვრობენ "ბაღს" ქვემოვლებიც და ლატაღლებიც. საკენში კი სულ "ბაღს" ქვემოვლები ცხოვრობენ.

ქ. მ.-ს. - მხოლოდ ბაღსზემოვლები რომ ცხოვრობენ, ისეთი სოფლები რომლებია ("რომელი არიან")?

მ. ც. - მე მგონი, ომარიშადი და აქეთა გენწიში. ქვედა გენწიშში შერეულად ცხოვრობენ. ჩემი ქმრისიანებიც ("სა-მა-მა-მთილ-ო") იქ ცხოვრობდნენ.

ქ. მ.-ს. - ძალიან ("გუამად") განსხვავებულია იქითა და აქეთა 'პ'ტიშის მეტყველება ("რადად")?

მ. ც. - განსხვავებული არის, მაგრამ ლაპარაკს რომ ვერ გაიგებ ("გა-ცხრილ-ავ"), ისე - არა.

ქ. მ.-ს. - შენი დედამთილი ("დე-ი-და,...") და მამამთილი ("ბი-ძი-ა") როგორ შეუღლდნენ ("როგორ იქნებოდნენ ერთმანეთს" ს'კენ ნა-ქ-დ-ომ-ი"), მომიყვიე ("მი-ა-მ-ბე-ე").

მ. ც. - ჩემი მამამთილი - მაქის გურნიანი ეცერიდანაა, ხოლო დედამთილი - ჯაჯა უშუხანი დალის ხეობაში ("ღაღ-ს") ცხოვრობდა თურმე. აქ დაბადებული ("ნა-თენ-ები") და აქ გაზრდილია ("ნა-ზარ-დი არის"), ისე ბჭორდან არიან მოსულები. ქორწილით არიან შეუღლებულები ("ერთმანეთს" ს'კენ ნა-ქ-დ-ომ-ი") დალის ხეობაში. ჩემი მეუღლე რომ მესამე კლასში იყო, მაშინ ("ე-გ-ის"-ზე) გარდაიცვალა მამამთილი და დედამთილმა გაზარდა ესენი, აი, ოთხი შვილი ობლად ("ოქრად"), მაგრამ ძალიან კარგად-

ქ. მ.-ს. - რძლებისთვის ("რძლების" ა'დ") როგორი დედამთილი იყო?

მ. ც. - ძალიან კარგი, ძალიან კარგი ქალი იყო!

ქ. მ.-ს. - სკოლაში ("კლას-ს") სად სწავლობდი შენ?

მ. ც. - ოთხ კლასამდე 'პ'ტიშში ("პ'ტიშ-ს") ვსწავლობდი, მერე ოჩაშირის რაიონში 'გაღ'მოვედი საცხოვრებლად და იქ ვსწავლობდი. კვიტოულში ვცხოვრობდით. 'პ'ტიშში მიწის-ძერა მოხდა, სამოცდაერთში ("სამ-ჯერ ორ-ოც-და-სიხუა"-ს'-ზე) იყო თუ სამოცდასამში, არ მახსოვს ზუსტად და იმიტომ გადმოვედი იქიდან.

ქ. მ.-ს. - ვინ იყვნენ შენი მასწავლებლები?

მ. ც. - 'პ'ტიშში არსენა სიდიანი მასწაველიდა რუსულს. ქართულს მასწაველიდა ჯათე წერელიანი, მაშინ ლატაღლიდან ჩამოსული ("ჩა-მო-მ-ქ-დ-არ-ი") იყო და მერე ისევე გადავიდა ("გაბზუნდა") ლატაღში.

ქ. მ.-ს. - რა მანძილი იყო ("გი-ბ-ე-დ-ა-თ") სკოლამდე ("კლას-ს"-კენ)?

მ. ც. - უი, დიდი ხნის სავალი იყო ("რა არ გე-ო-ბ-ე-და!") აქეთა და იქითა 'პ'ტიშს შორის ("ერთმანეთს შუა") იყო ხიდი ("ბოგა"). იქიდან ორი კილომეტრი იქნებოდა ("გე-ო-ბ-ე-და ალბათ"), მეტი არა, მაგრამ დიდი წყალი რომ წამოვიდოდა ("წო-ქ-დ-ე-ბ-ო-და"), მიჰქონდა ხოლმე ("გაიტანდა") მდინარე ("ჭაღა") იმ ხიდს ("ბოგა-ს") და თორმეტ ("ათ-ორ-ი") კილომეტრს დავედი-ოდა სკოლაში, აბა! ექვსი კილომეტრი იყო და დღემე გამოგვიდოდა თორმეტი კილომეტრი.

ქ. მ.-ს. - მერე ზამთარში ("თოვლ-ობა-ს"-ში) რას შერებოდით ("ი-ქ-მ-ო-დ-ი-თ")?

მ. ც. - ზამთარში აქედან გზა ("შუკა") რომ არ იყო გაკვალული ("და-წი-ე-ბ-ი-ლ-ი") და მეტისმეტად ბევრი ("გუამად") თოვლი რომ მოდიოდა ("მო-ქ-დ-ე-ბ-ო-და"), მაშინ, მამიდარემი ("ჩემი

მაში-და”) ცხოვრობდა აქეთა ’პ’ტიშში, და იქ გბინაღებოდით (“ვიყავით ბინა-ღ”). სხვებსაც (“მე-ორ-ე-უ-ბ-ს-’ა-’ც-”) ნათესავები ჰყავდათ და იქ ჩერდებოდნენ (“ღე-ე-ბ-ო-ღ-ნ-ენ ბინა-ღ”). მესამე კლას-ში ვიყავი, რომ აღიღდა მდინარე (“ა-ი-ს-ხ-ა ჭალა-შ”) და ხიდი წაიღო (“გაიტანა”). მეორე ’პ’ტიშზე ჩამოდიოდა კიდევ მეორე მდინარე, ჯათე მასწავლებელმა ამაზე ბავშვების ერთი წყება (“პარტია”) გადაიყვანა და სხვებს გეითხრა: “თქვენ (“ჩვენო”) აქეთ დამელოდეთო (“და-ფ-ე-ღ-ღ-ე-ბ-ი-თ-მ-ც-ა”), სანამ (“ვი-ღ-ღ-ე”) ამათ გადავიყვანო წყალზე.” მეორე ნაპირამდე ცოტადა უკლდათ, როცა (“ისე”) ადღექი (“მო-გ-ჭ-ღ-ი”) და გაეუდღექი მდინარეზე (“ჭალა-’ს’-ზე”). ვიფიქრე (“და-ფ-ა-ს-კ-ე-ნ-ი-ი”: “რას წამიღებს-მეტქი ახლა ეს!” ამისხლ’იტა (ფეხი) და- ჯათე წერედიანის გადაჩენილი ვარ. კარგა მანძილზე (“კარგად”) წამიღო წყალმა, ჩამიტანა (“ქვემოთ წამიღო”). ოდნაე ქვემოთ დიდი ქვა იღ-გა: იმ ქვას რომ მახეტქებდა წყალი (“ლიც-ლიც-ი”), იმ დროს (“ე-გ-’ის’-ზე”) მტაცა ხელი უკნი-დან ჯათემ და ასე გადამარჩინა (“სული შემატოვა”).

ქ. მ.-ს - რა ჰქვია იმ წყალს?

მ. ც. - ’პ’ტიშრულას ებახიან...

ქ. მ.-ს - სკოლის („კლას-’ს’“) მერე სად სწავლობდი?

მ. ც. - მაშინვე (“ხელად”) გაეთხოვდი და აღარსად მისწავლია.

ქ. მ.-ს - შეიღებს რა აქეთ დამთავრებული?

მ. ც. - თვას სოხუმის ფილიალი აქეს დამთავრებული, ეკონომიკის ფაკულტეტი; ქეთეენს - ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი, უმ-ცროსმა ბიჭმა (“ნა-გა-ფ-ე-მა”) დაამთავრა სკოლა (“კლას-ი”) და მაშინვე ცოლი მოიყვანა (“გა-ს-ი-ბ-ღ-ა”); მეორე ბიჭი უცხოეთში წავიდა და ახალი ჩამოსულია (“ნა-ჭ-ღ-ო-მ-ი არის”) იქიდან ასე რომ, ბიჭებს მხოლოდ საშუალო სკოლა აქეთ დამთავრებული.

ქ. მ.-ს - გოგოები მუშაობენ?

მ. ც. - არც ერთი არ მუშაობს. არავინ არ ემუშაობთ ე, უმცროსი (“პატარა”) ბიჭი ჯარ-შია (“ჯარ-ს არის”), სასახლერო პოლიციაა.

ქ. მ.-ს - როგორ მოსწონს მერე?

მ. ც. - ახლანდელ დროში საშუალო (“სა-თიბ-ი”) ძალიან (“გუამა-ღ”) ძნელი საშოენელია (“გარჯ-ა არის”) და- ხუთას ლარამდე აბღევენ ყოველ თვეში.

ქ. მ.-ს - რას ლაპარაკობს იქაური პირობები ’ს’ შესახებ (“ბედ-’ს’-ზე”)?

მ. ც. - არა უშავს (“უჭირ-ს”); ღიღოში არიან, საჭმელი და ტანსაცმელი ებღევათ- ახლა საში თევა, სახლში (“ქორ-’ს’-ში”) არ მოსულა („არის მოსული“), ისე კი, ზოგჯერ მოდის სახლ-ში.

ქ. მ.-ს - ღალის ხეობაში დაღიხართ?

მ. ც. - ამ ომის შემდეგ უღელტეხილზე (“პერეველ-’ს’-ზე”) ვერ გადავიღვართ (“შვიდ-ი-ვართ”), თორემ ყოველთვის დავდიოდით. მე ახლახან ვიყავი, დეკემბერში, სხვა ’პ’ტიშელი არავინ არ არის წასული. ჩემი სახლი დანგრეულია (“და-ხორ-ა-ე-უ-ღ-ი არის”) და მამიღარემთან წავე-ღით.

ქ. მ.-ს - რატომ არის შენი სახლი დანგრეული?

მ. ც. - თოელისგან. ახლოს არავინ ცხოვრობს, ყველა გადმოსულია (“გა-მო-მ-ჭ-ღ-არ-ი არის”) იქიდან. სახლი ყველა დანგრეული არის, ასე დიდ თოელს (რომ) დებს (“ა-ღ-ე-ბ-ს”), იქ რა სახლი ’გა’უბღებს?! ემატება და ემატება გადმოუთოვღავი...

ქ. მ.-ს - რით გქონდათ სახლები გადახურული?

მ. ც. - სენური ყავრით.

ქ. მ.-ს - სვანური ყვარარი რას გაუძღვებდა, აბა? დირეებიც ("სა-დირე-ბე-ი-ც") დამბალი იქნება ("იქნებინა")-

მ. ც. - რა თქმა უნდა ("ასე იცი")! რამდენი წელია, ჩვენ დალის ხეობიდან გადმოვედით ("მოუქვდი-თ"), იცი? ოცდაექვსი ("ორ-ათი და ექვსი-ი").

ქ. მ.-ს. - იქ ავევს ("ზარგ-ს") არ დატოვებდით?.

მ. ც. - დავტოვეთ და გაიტანა ყველამ აქეთ-იქით ("იქით-აქეთ"), დარჩათ ყველაფერი მეზობლებს.

ქ. მ.-ს. - დალი რატომ ("რისთვის") ჰქვია ჩვენი სვანეთის ამ ნაწილს, იცი რამე ღვევინდა?

მ. ც. - ნადირობის ("თხევ-ლ-ის") ღმერთი ხომ დალია და მე ასე გამოიბა ("მ-სმენ-ია"), რომ იმ დალის (დიდება მიუვიდა!) გამო ჰქვია იქაურობას დალის ხეობა.

ქ. მ.-ს. - დალის'ა' და ბეთქილის შესახებ ("ბედ-ს'-ზე") გაგიგონია ("გ-სმენ-ია") რამე ("რა საქმე") მონადირეებისგან ("მ-თხევ-ლ-არ-ებ-ს'-გან გაელით")?

მ. ც. - მე მსმენია შალიდ აფრასიძე, მაჩაჩეშის დედულები არიან ისინი, აფრასიანი. შალიდი იყო განთქმული მონადირე; რამდენჯერაც ("რამდენი") სანადიროდ ("სა-თხევ-ლ'-ა-ს'-კენ") წავიდოდა ("მიდიოდა"), არაგის არ სმენია, (რომ) ის ცარიელი დაბრუნებულიყო ("მოვა"). ყველას უგვირდა: "მთლად ასე როგორ ნადირობსო?" შალიდის უფროსი ძმა იყო იბანი, რომლის მეუღლე იყო აფხაზი, გოგუცა ერქვა. ერთხელ ლოგინს ("სა-ყოფ-ს") რომ აღაგებდა ("ა-წყობ-და"), შალიდის სასთუმლის ქვეშ უპოვია ასანთის ("სპირკის") კოლოფიეთი ("კაროკა-ს'-ავით") ყუთი, გახსნა ("გა-აკარ-ს") და აქედან თავშალი გამოიშალა. ქალი ახლა უკვე რაღაცას ("ცოტას") მიხედა, რაღაც ეჭვში ჩავარდა, უნდა ("ენ-უკვი-ს"), რომ შალიდმა არ მოუსწროს ("მოუსწრებს"), ისე ეს ჩაეცვოს ("ჩააწყოს") ამაში. როგორ არ დაეცა თავშალი, როგორ არ დაეცა, მაგრამ ვერაფრით ვერ ჩადო კოლოფში, მაინც ჩანდა იქიდან. საღამოს შინ ("ქორ-ს'-კენ") მოსულა შალიდი, გაუსინჯავს ეს და არ მოეწონა ("შეუყვარდა") თურმე ძალიან ეწონა ("ო-სა-სტიკა"), გული მტკიანა: " ჩემი ცოდვა გქონდესო ("ცოდვა-მცაო გივის") და რატომ გახსნითო ("და-ფრინ-ე") ეს?" - ძალიან ცუდ ხასიათზე ("გულ-ს'-ზე") დამდგარა ("გამხდარა"). მერე წავიდა სანადიროდ და აღარ დაბრუნდა, კლდეზე გადაეარდა.

ქ. მ.-ს. - ესე იგი, ლეჩაქი დალის მიცემული იქნებოდა?

მ. ც. - ნადირობის ღმერთის მიცემული ყოფილა, ამას ჰყვარებია ეს, შალიდი. ასეთი ნათქვამი მახსოვს უფროსებისგან: დალს ვინც შეუყვარდებოდა, იმას ცოლის მოყვანის ("გა-სიძუ-ბ-ის") უფლება არ ჰქონდა. ცოლს თუ მოიყვანდა, თავისი ძალით დაღუპავდა ("და-ა-შავ-ებ-და"). არც მისი მიცემული არაგის არ უნდა ენახა და არც უნდა მოეყვანა ("ე-ა-შინ-ა").

ქ. მ.-ს. - ყველაზე უფრო სახელგანთქმული მონადირეები ვინ გახსოვს შენ?

მ. ც. - შალიდ აფრასიძე, ჩემი ძმა - დორო კურატი ძალიან ("გუამად") კარგი მონადირე იყო, რუსლან აფრასიძე - შალიდის ძმისშვილი, ხალურ გურჩიანი, პირიზე ჯაჭკლიანი - აი, მე ვინც მსმენია.

ქ. მ.-ს. - ლათადან გსმენია ვინმე?

მ. ც. - კი, ნალე შამფრიანი - მეტად ("გუამად") განთქმული მონადირე.

ქ. მ.-ს. - იმის ნანადირეები ("სა-თხევ-ლ'-არ-ი") დათვის ტყავი გვაქვს ("გე-ი-ძე-ვ-ს") ჩვენ სახლში, ჭუბერში. ახლა მიაბზე, როცა ლოცულობ ("პ-ზორ-ავ") და აცხობ სალოცავ კვერებს ("სა-ზორ-ავ-ებ-ს"), სვანურად ლოცულობ თუ ქართულად? როგორ ლოცულობ შენი ოჯახის შესახებ ("ბედ-ს'-ზე"), მაგალითად, ახალ წელს ("კალანდა-ს")?

მ. ც. - სვანურად ვლოცულობ: "წლის მომყვანო ("მ-ცვლ-ელ-ო"), კარგი ახალი წელი ("კა-

დანდამცა“) გაგვიოთენე (“შეგეცვილია“) ჩვენ და ჩვენს ერთგულს, ჩვენი ახლობელი (“საიმედო“) თუ სადმე გვეგულებოდეს, ყველას... წლის მომყვანო, კარგი ახალი წელი (“კანდა“) გავგეთენებოდეს ბერი (“ვეება“) ხვაი დე ბარაქა მოგებანოს (“მოგ-იკლ-ომ-ია“)...”

ქ. მ.-ს. – აღდგომას?

მ. ც. – აღდგება (“დიდება-მცა მიკლ-ომ-ია“) ღმერთს! დიდება იმ ღმერთს, რომელმა („რა“) ღმერთმაც მარხავაი (“უჭმე-ლო-ბას“) მშვიდობით შეგვინახა ყველა“ნი“ და აღდგომას მშვიდობით გავგათავისუფლა (“გამოვიშვა“)? – ამაზე დიდი ბედნიერება რა არის? ახლა ძალიან (“გუზამად“) კარგი სვანური არც მე ვიცი, მაგრამ სვანურად ვლოცულობ, სალოცავ პურებს ვაცხობ (“უნაყაჟე“), სანთელს ვანთებ და საკმეველს (“შენ-ატრუს-ს“) ვუკმევე (“ეტრუსაჟე“).

ქ. მ.-ს. – როდესაც სასაფლაოზე მიდისარ, მაშინ იქ როგორ ლაპარაკობ და რას უკუ-როთხებთ („უფენ-თ“)?

მ. ც. – საუბედუროდ, აღდგომის (“თენ-ება“) მეორე დღეს დაიღუბა (“და-ი-ვოც-ა“) ჩემი ქმარი (“კაცი-ი“)... გავდივართ სასაფლაოზე და იქ საკურთხის წაყვდამით (“და-ფ-უ-ფენ-თ“) ხოლმე, როგორც წესია. სვანეთშიც, ისევე, როგორც მთელ საქართველოში, აღდგომის მეორე დღეს, საერთოდ, კურთხევაა და ყველა მიდის სასაფლაოზე, მე – მით უმეტეს, იმ დღეს დაიღუბა ჩემი მეუღლე; გავდივართ და იქ ვართ („ვიმყოფებით“) კარგა ხანს.

ქ. მ.-ს. – რა საჭმელები (“სა-უ-ზმენ-ი“ ან “სა-ზემ-ნი“) მიგაქვთ?

მ. ც. – ყველაფერი, რაც კი გვაქვს: ხაჭაპური და კუბდარი (“კუბატ-იანი პური“), შემწვარი ყველი (“სა-ცმ-ელ-ი“)... ამას იშვიათად ვაკეთებთ... ჰო, რასაც გავაკეთებთ (“გა-ფ-ა-წყობ-თ“), ყველაფერი მიგვაქვს. ხაჭაპური და კუბდარი – ეს აუცილებელია, ღვინოც...

ქ. მ.-ს. – რანგი გჩვეოდით ოდესმე დალის ხეობაში?

მ. ც. – ზედაზე გეჩვეოდა, რანგი არ ვიცი... ზედაზე – ღვინო!, შავი ღვინო გეჩვევია ხოლმე ლოცვისას (“სა-ზორ-ა-ფ-ი-ს-ზე“).

ქ. მ.-ს. – დაღში (“დალ-ს“) რომელი ყურძენი ხარობს (“იშოვება“)?

მ. ც. – ძირითადად, “ადესა“ და თეთრი ყურძენიც მოდის. ძალიან გემრიელია (“კარგი გემო-ს-ი არის“).

ქ. მ.-ს. – მიწის მოხაველი (“სათესი“) რა მოდის?

მ. ც. – სოფლის მეურნეობიდან: კარტოფილი, სიმინდი, ზოგი ხორბალსაც თესავს (“თესავენ“), ქერს (“წინ-ოლ-ს“) არ თესავენ, თორემ კი ხარობს (“მოდის“). ჩემი დედულები კულაკები ყოფილან, დედაჩემის (“ჩემი დე-ღის“) მშობლები (“მა-მისეული“); მათ მთელი დალის ხეობის მარაგი ხორბალი და ქერი ეთესათ თურმე.

ქ. მ.-ს. – ისინი რა გვარისები არიან?

მ. ც. – სუბელიანი, ბაყათურისანი.

ქ. მ.-ს. – კულაკები თუ იყვნენ, კომუნისტები რომ მოვიდნენ, ბოლშევიკები, მერე რა უქნეს (“დამართეს < შეპყარეს“)?

მ. ც. – კომუნისტები რომ მოვიდნენ, ყველა“ნი“ ჯარში წაიყვანეს (“წაიღეს“) და დაიკარგნენ (“ჩა-ი-თაფ-ნენ“).

ქ. მ.-ს. – და ქონება? კულაკებს მეტი პქონდათ და...

მ. ც. – რა თქმა უნდა (“ასუე იცი“)! საქონლით (“სულ-ღგ-მ-უღლით“) საცხე ყოფილან, ყანა

¹ სვანეთში დღეს ზედაზედ მხოლოდ არაყს იყენებენ, მაგრამ დალის ხეობაში ღვინო იხმარება (ისევე, როგორც მთელ საქართველოში), თუმცა სვანეთშიც რომ იგივე ვითარება იყო, ამაზე მიუთითებენ ძველი საღებო სიმღერები: მეშა ძულაბ ზერაღ ზეზემ, ღვინა-ზედაშ ენხან იშუშინ შირანგულად – შავ ზედაზე ბერეი სახლობენ (“ზედას ესახლებიან“) ღვინო – ზედაზე იქიდან მოითხოვა შირანგულად (“სვანური პოეზია, I, 199, კალა) – ა. მ.

(“ღაბა”) და მიწა ბლომად ჰქონდათ; მერე ეს დარჩათ სიძვებს.

ქ. მ.-ს. – და ისინი რა, გლეხები (რომ) იყვნენ, იმიტომ დარჩათ? სახელმწიფომ რატომ არ წაიღო?

მ. ც. – წაიღო. კოლმეურნეობის იყო მიწა, ნორმა (ორი ათას ხუთასი კვ.მ.) დაუტოვეს, დანარჩენი (“იმის გარდა”) მთლიანად (“ყველა”) სახელმწიფომ წაიღო.

ქ. მ.-ს. – რამდენი (“რა ზომა”) ეყოლებოდათ, იმ დროში (“დრო-ს-ზე”) საქონელი?

მ. ც. – ბევრი... მხოლოდ რძის ნაღვებით (“ბუტკით”) არის გაზრდილი დედაჩემი. ყველა იმას ამბობდა (“იძახდა”): “რა არის გასაკვირი, რომ ნაღვებით გაზრდილი მარო ასეთი ლამაზიაო (“თუალის არისო”)?

ქ. მ.-ს. – ლენა ჰგავს დედაშენს?

მ. ც. – ოდნავ (“ცოტა მხოლოდ”), მამამისს (“თავის მამას”) ჰგავს.

ქ. მ.-ს. – ახლა რამდენი საქონელი ჰყავს თქვენს ოჯახს (“ქორ-ს”)?

მ. ც. – ბიძაჩემს (“ჩემს ბიძას”) ბლომად ჰყავს. სამოცდაათამდე ეყოლებათ, ალბათ.

ქ. მ.-ს. – აბა, ამაზე მეტი მაშინაც არ ეყოლებოდათ კულაკებს! ნანადირევის (“ნათხევ-ლ-ის”) ხორცი ხშირად (“ვრცლად”) გექნებოდა (“გუდებოდა”), ალბათ, სახლში, ხომ? როგორ იყვნებდით (“რას ეჭმნეინებოდით”)?

მ. ც. – ყოველთვის (“ყველას მხოლოდ”) გექონდა და ეხარშავდით (“უაგებოდით”). მახსოვს, ჩემი ძმა ერთხელ (“სხუად”) სანადიროდ წაივიდა და ერთი მომინანქრებული (“მოჭიჭული”) ევდრო ნანადირევის ხორცი მომიტანა...

ქ. მ.-ს. – რომელი ნადირი იყო?

მ. ც. – შუნის ხორცი მოიტანა. მერე აქ, თბილისში, საწყალი ჩემი და რომ გარდაიცვალა, იმის ორმოცზე თითქმის ცოცხალი (“ცოტა სული რომ ედგა, ისეთი”) შუნი მოიყვანა (“მოიტანა”) ჩემმა ძმამ; სალაპარაკოდ ჰქონდათ... ორმოცზე (“ორ-მოც დღეს”) დაკვეს.

ქ. მ.-ს. – შუნის ხორცს მარილს თუ უშერები? თავისთავადაც მარილიანივით არ არის?

მ. ც. – ცოტა მარილიანივით არის.

ქ. მ.-ს. – და მხოლოდ (“ასე”) ხარშავთ? კუბდარი არასდროს გამოვიცხვია?

მ. ც. – გამოვიცხვია და დათვის კუბდარიც კი მიჭამია.

ქ. მ.-ს. – შენ როგორ (“რა გვარ”) კუბდარს აცხობ (“ნაყავ”)? რას უშერები, როგორ ემაზავ (“ანერგავ”)?

მ. ც. – ძალიან კარგს ვაცხობ. ჯერ დავკეპავ (“დაუჭკორავ”) ხორცს: მსხვილფეხა საქონლის (“მანგუს” ან “მაგარ-ის”) ხორცის კუბდარი (“კუბატი”) გეიყვარს ჩვენ ოჯახში. მისსავე ქონს (“სიმსუქენს” < “ნამრგულად-ეს”) ეუშერები, ხახვს, ნიორს, უცხო სუნელს, ქინძს, აქ ძირას ვუშერები კვლიავის (“ჭაცვის”) მაგიერად (“შუქაფად”). ძალიან (“გუამად”) კარგი კუბდარი გამოდის.

ქ. მ.-ს. – რომელ (“რა”) წიწაკას (“ზაფრანას”) უშერები, შავს თუ წითელს?

მ. ც. – ცოტა შავსაც ვუშერები და მწარესაც (“ბლიერსაც”) ვუშერები.

ქ. მ.-ს. – წყალს („ლიც-ლიცს“) უშერები ხორცში წვეწის მოსაყენებლად?

მ. ც. – გააჩნია, როდესაც ხორცი ძალიან მშრალია, მაშინ – კი, თუ არადა – არა.

ქ. მ.-ს. – აი, ცომი როგორი („რა ზომა“) ამოსული („დაბრუნებული“) უნდა ცხობისას (“შემოკანვისას”) < *სა-ტაფ-ავ-ს-ზე“)?

მ. ც. – ძალიან ამოსული – არა, გამოსაცხობად რომ ვარგა (“სახაბაზოს ეეძახით”), ასეთი.

ქ. მ.-ს. – ჭიშდვარს მხოლოდ სიმინდისას აცხობ თუ ფეტვისასაც?

მ. ც. – ფეტვი არ მაქვს და სიმინდისას ვაცხობ მეტწილად, წითელი სიმინდის ჭიშდვარია კარგი. ყველი კარგად ჩანს წითელში.

ქ. მ.-ს. - ყველი როგორი სჯობს ჭიშღვარისთვის ("სა-წულ-პურ-ოდ") და რამდენი და ფქვილი - რამდენი?

მ. ც. - ყველი ძალიან მწიფე არ უნდა იყოს; რაც მეტი ყველი აქვს, ის სჯობს, უფრო გემრიელია („უკეთესი გემოს-ნი არის“), რამდენი ცომიც არის, იმდენივე („ა-ში-ს' ცაღი-ი“) მინც უნდა ყველი; სასურველია უფრო მეტი, მაგრამ ასეც შეიძლება („ქე ი-ვარგ-გუ-ს“).

ქ. მ.-ს. - რომელი გირჩევნია ახლა შენ, ჭიშღვარი თუ კუბდარი?

მ. ც. - კუბდარი. ხორცის მოყვარული ვართ ჩვენი ოჯახი.

ქ. მ.-ს. - დათვის ხორცზე რომ ამბობენ, „კაცს აძინებსო“, ეს გაგიგონია („ის გ-სმ-ენ-ია“)?

მ. ც. - კი, მსმენია, მაგრამ მე არ მინახავს ამისი რაწაძინები კაცი.

ქ. მ.-ს. - დათვის ქონი („ჭყან-ი“) მუხლებს უხდებოა („მუხლები-ს' ტეხასო კარგი აქვს“)?

მ. ც. - ახლაც მაქვს („ქე მი-ბე-ს“), (სახსრების) ტეხებები-ს' პირველი წასასმელი წაძალი ყოველთვის ესაა („ეს აქვს ჩვენს ხალხს“).

ქ. მ.-ს. - რანაირად („როგორი ფორმ-ის-ა-დ“)?

მ. ც. - სითბოს („ტფილ-ს“) უნდა მიუშვირო, ძალიან კარგად („გუამად“) უნდა წაისვა, მერე შალი უნდა შემოიხვიო და ისე დაწვე („ჩა-ყოფ-დ-ე“); დილით ნაკლებად გტკივა.

ქ. მ.-ს. - და ვისაც ფილტვები აწუხებს?

მ. ც. - ისინი აკეთებენ („ა-წე-ბ-ენ“): კვერცხით, კაკაოთი და დათვის ქონით; ზოგი თაფლსაც უკეთებს და ძალიან კარგიაო.

ქ. მ.-ს. - დალის ხეობის თაფლი ხომ განთქმულია და სოფლების მიხედვით თუა განსხვავებული?

მ. ც. - მე ასე ვიცი, რომ ომარიშალის თაფლია ყველაზე უკეთესი. იქ არის წაბლი და წიფელი და თან სათიბები. უფრო სუფთა პაერია, მანქანები და ესენი ნაკლებად („პატარას“) დადინ და მე ასე მგონია („კვიცი“), რომ იმტომ არის უკეთესი, თორემ ისე („უ-ტე-ო-დ“) რა განსხვავება უნდა იყოს?..

ქ. მ.-ს. - ბალახები („მოდ-ებ-ი“) წამლად რომ ვარგა, ისეთი რომელია დალის ხეობაში?

მ. ც. - ბუერა კუჭისთვის („კუჭ-ის-ა-დ“) ძალიან კარგი წამალია („სა-ძა-გი არის“). მოწამლული რომ იქნება ადამიანი („კაცი“) და იმას შეჭამს („სა-უ-ზ-მ-ო-ბ-დ-ეს იქნება“), იმას ძალიან უხდება („გუამად კარგი აქვს“). დუცს სამლიტრიან ქილაში ჩაყრიდა დედაჩემი, მახსოვს, ნახევრამდე, მეჩუ არაფერი გააკვებდა ხოლმე, იმას ცოტა ხანს გააჩერებდა („და-დ-გ-ამ-და“) და ჭამის დროს ნახევარ ჭიქას ანდა ერთ ჭიქას დალედა ხოლმე..

ქ. მ.-ს. - ეს რისთვის („სა-ი-მ-ა-დ“)?

მ. ც. - მუცლისთვის („დენ-დ-ერ-ის-ა-დ“) და კუჭისთვის - ყველაფრისთვის ძალიან („გუამად“) კარგი არის. ანწლიც ძალიან კარგი წამალია, იმისი ნაყენი („ნალიფკა“) ახლაც კი მაქვს („ქე მი-დ-გ-ა-ს“) სახლში. მარცვლებს მოეკრეფდით ხოლმე და ჩავდებდით ქილაში („ბანკა-ს-ში“) ნახევრამდე და ნახევარს ..ისა.. შექარს დაუმატებდით „ნალიფისთვის“. (სახსრების) ტკივილისთვისაც ძალიან კარგია ანწლის არაფი. დალევაც ძალიან უხდება („გუამად კარგი აქვს“) და წამაც. ერთი ჭიქის დალევა შეიძლებოდა („შიგნით“) ძალიან უხდება.

ქ. მ.-ს. - ძახველი გსმენია ანდა ხარობს („მოდის“) აქ?

მ. ც. - კი, ძახველი ეზოში გვეკონდა ჩემი მამათილის („სა-მა-მა-თილ-ო-ს“) ოჯახში. ყურები-ს' ტკივილისთვის („ტეხვის-ა-დ“) არის კარგი, უხდება ჩაწეთება. კიდევ ლაშქარა მოიბოვება ჩვენთან, დალის ხეობაში, მონატეხს შეუღის; იმას დაჭეჭავენ, მაგრად დანაყავენ და მოტეხილზე დაადებენ. ისე („ე-გ-გ-არ-ს“) უჭერს! - მე მკლავი („მჭარ-ი“) მოვიტეხე ერთხელ და დამდგეს იმისი ..ისა.. (არტახი), მაგრამ ვერ გაუშუქელი. თავის ადგილას აბრუნებს მონატეხს და ამთვლებს („აერ

თებს < "აჭარ-ე-ბ-ს") .

ქ. მ.-ს. — ხურტკმელი ("ოფა") იცი?

მ. ც. — კი, მახსოვს, მაგრამ რისთვისაა ("რისი არის") კარგი, არ ვიცი. ძალიან კარგია ჭინჭრით დასუსხვა ("და-ცოცხ-ე-ა" ან "და-შუშე-ა"); თმის დასაბანადაც ხმარობენ იმის ნახარშს; ძალიან უხდება ("კარგი აქვს") თმას.

ქ. მ.-ს. — საჭმელად ხმარობდით?

მ. ც. — კი, დარჩენილი ჭინჭრის შეჭამადი აუცილებელი იყო ზაფხულში. გაზაფხულზე ჭინჭრის შეჭამადი ყველამ უნდა ჭამოს. ძალიან ქორფა ("ჩიჩქე-ო") უნდა იყოს, ძალიან კარგად უნდა გარეცხო, მოხარშო ("აღ-ა-ბო-ო") და მერე ათქვიფო ("და-არ-ხ-ი-ო"). ცოტაოდენი გამასქვლე-ბელი უნდა უქნა ("დამართო < ა-ყარ-ო") — სიმინდის ფქვილი, მერე გაწურაფ, ცოტაოდენ ნიგოზს ("კაქალ-ს") უზამ და მეტისმეტად კარგი შეჭამადი იცის.

ქ. მ.-ს. — მაწვნით არ გრევიათ თქვენ?

მ. ც. — კი, მაწვნითაც ვიცი. ეაკეთებთ ("ე-ა-წ-ე-ბ-თ") ნაცარქათამასაც მაწვნით.

ქ. მ.-ს. — ჯიჯლაყა არ იცით ან ჭლაკეი?

მ. ც. — ჯიჯლაყა არა! ჭლაკეი ხახვის ფოთოლს ჰგავს, მაგრამ ნაკლებად ("პატარა") მწარე და იმის ხატაპურები გწვევია, ჭლაკეიან ხატაპურებს არაფერი არ ("არა საქმე") სჯობს.

ქ. მ.-ს. — ხატაპურში, ჭლაკეის გარდა, რას უმატებთ?

მ. ც. — კარტოფილის ფოთოლს, ჭლაკეივით ჩაეპურდით ("შე-ე-ა-ტ-ე-რ-ე-ბ-ი-თ") ხოლმე, ჭარხლის ფოთოლს, კანაფის თესლს...

ქ. მ.-ს. — რელიგიურ დღესასწაულებზე, მაგალითად, გიორგობას, როდესაც აქ ხართ, რას აკეთებთ ("ი-ქ-მ-თ")?

მ. ც. — ცხეარს ეკლავთ და ზეარაკად შეეწირავთ ("აღ-ე-ზორ-ავ-თ") ხოლმე ყოველთვის, ყოველთვის დალის ხეობაში (რომ) ვიყავით, მაშინ ერთად ეაკეთებდით ("ე-ი-ქ-მ-ო-დ-ი-თ"), შეკრე-ბა გექონდა ("მო-წ-ე-ბ-ი-ლ-ი") სოფელში. საკლავი ერთ წელს ერთ ოჯახში ("მოსახლე-ს-ში") იკ-ვლება და მეორე წელს — მეორე ოჯახში, თუ არ არის შეკრება ("ზორ-ე-ა") დადგენილი ("ა-წ-ე-ბ-ი-ლ-ი"), მაშინ მოსახლე თავად აკეთებს. წელიწადში ხომ ორჯერ იმართება ("ხედება") გიორ-გობა, გაზაფხულის-ა და შემოდგომისა! — ოჯახი ოჯახს გადაულოცავს ხოლმე — ასე შემოიჯ-ლის ("ირგვლივ გაჰყვება") სოფელს.

ქ. მ.-ს. — შენი უფროსი და, ლენა, ჭუბერში (რომ) იყო 'გამო'თხოვილი ("წულ-ე-ბ-ულ-ი"), რას ამბობდა ჭუბერის შესახებ?

მ. ც. — ძალიან ("გუამად") უყვარდა იქაურობა. ჭუბერი ძალიან კარგი სოფელია, დღესაც ბლომად არიან იქ ჩენები, ლენა ძალიან კმაყოფილი იყო თავისი ცხოვრების, ძალიან კარგი შვი-ლები გაუჩნდა ("და-ე-წ-ე-ს-ა"). თავნი ცინდელიანი ძალიან კარგი კაცი იყო და ძალიან კარგი სიძე-დღაჩემს ძალიან უყვარდა.

ქ. მ.-ს. — ლენა შენი ნახევარდაა ("ნა-ღვდ-არ-ი და არის"), კურატია გვარად. მხოლოდ ერ-თი მოსახლე იყო დაღში ("დალ-ს") კურატი? სვანეთში არც გამოგია, ამ გვარის ვინმე ცხოვრობ-დეს, ძალიან იშვიათი გვარია...

მ. ც. — ორი ოჯახისა დარჩენილი დღეს, რუსლან და ვალერი კურატები, რა თქმა უნდა, სვანები არიან!

ქ. მ.-ს. — მათი გვარის შესახებ იცი რამე ("რადაც საქმე"? როდღიდან ცხოვრობენ დალის ხეობაში?

მ. ც. — წარმოშობით ბეჩოდან არიან. ჩენი მეზობლები ყოფილან ტყეში. ბაბუაჩემამდე ყოფილან გადმოსული ("გა-მო-მ-ტ-ე-ლ-ი-მ-ი") დალის ხეობაში ("დალ-ს"-კენ);

ქ. მ.-ს. - რამდენი წელი იქნება გასული იმის მერე?

მ. ც. - ერთი საუკუნე მაინც ("ყოველთვისად!")

ქ. მ.-ს. - ბეროში ნათესავეები კიდევ გყავთ დარჩენილი?

მ. ც. - კი, დღეაქამის ადალი ("მო-წამე") ბიძაშვილი სვითებ ცალანი და იმისი შვილი.

ქ. მ.-ს. - თქვენ უფრო დაღვლებად მიგაჩნიათ თავი ("თხემი") თუ ბეროვლებად?

მ. ც. - დაღლის ხეობაში დაბადებულ "ებ"ს ("ნა-თენ-ებ-ს") დაღვლებად მიგაჩნია თავი, ისე ბეროვლები ვართ. ჩვენი ოჯახი ძალიან დიდი ყოფილა - ბაბუაჩემი რომ "გად"მოსულა ("მო-ტდ-ომილა") აქ, მაშინ ერთ დიდ ("ხუ-ცა") ოჯახში მკვიდრი ძმები და იმათი შვილები, შვილთაშვილები ოცდაჩვიდმეტი ყოფილან. საკრებულო ადგილას, სვანეთში ვინც კი ცხოვრობს, ყველა უნდა დააბატოო ("ყველას განა-წესო"), აი, ქორწილივით დიდი სუფრა უნდა გაუშალო ("გა-უწყო"). პოდა, ჩემს მამისეულ ოჯახს რომ მოუწყვია, "სალაბეგისანიდან ამხელა ("ა-მ-ის" ცალ-ი) არაეის გაუკეთებიაო", - ისეთი ("ე-გ-ის"-ზე) ძლიერი ოჯახი იყო. გელა დადუშქელიანის ნათლული ("გა-ქრისტიან-ებ-ულო") იყო ბაბუაჩემი.

ქ. მ.-ს. - გელა ვისი შვილი იყო ("იქნებოდა")?

მ. ც. - მე მგონი, თენგიზის იყო, მე მასსოვს, ბაბუა მიაბობოდა...

ქ. მ.-ს. - დაღლის ხეობაში ცხოვრობდა ვინმე ("ვინ") დადუშქელიანი?

მ. ც. - არავინ, საერთოდ არავინ!

ქ. მ.-ს. - ახლა, თქვენ, მაგალითად, ასარჩევად (რომ) გქონდეთ ("გა"-სა-თიშავად გ-ქდ-ებ-ათ"), მაშინ დაღლის ხეობაში დაბრუნდებით თუ სვანეთში?

მ. ც. - დაღლის ხეობაში, რა თქმა უნდა!

ქ. მ.-ს. - სიღამაზით ("თუალად") სვანეთი და დაღლის ხეობა ერთმანეთს ჰგვანან?

მ. ც. - არა, სულ არა!

ქ. მ.-ს. - აბა, რომელია უკეთესი?

მ. ც. - ტყის მხრივ ("ჩხეკი-დან") და ბუნებით დაღი უკეთესია, დასახლება სვანეთში სჯობს. სვანეთში (რომ) სახლები დგას, ისეთი სახლები იშვიათადაა ("დგ-ან-ან") დაღლის ხეობაში.

ქ. მ.-ს. - აფხაზების შესახებ რას იტყვი?

მ. ც. - მამიდაჩემის მუდღე იყო აფხაზი, კოლია ვარდანია, ძალიან კარგი კაცი, ძალიან კარგი! ჩემს ცხოვრებაში თუ ვინმესგან მასსოვს, ე, იმისგან მასსოვს სითბო და სიყვარული. ახლა იქ იმისი ნათესაობა ყველა ძალიან ("გუაზად") კითხულობს ჩვენს ამბავს. კვიცინიებთან, თარბუ-თან ძალიან კარგი ურთიერთობა გექონდა. სადაც ვცხოვრობდით, იქ ძალიან კარგად ვიყავით აფხაზებთან. ჩემი ყველაზე უკეთესი მეზობელი იყო ვიქტორ ბიგვაგა და მისი მუდღე დიანა.

ქ. მ.-ს. - და მათ სვანები უყვარდათ?

მ. ც. - ქართველებს შორის განსაკუთრებით სვანები უყვარდათ. იმათ ადრე უთხრეს სვანებს: "ჩვენს მხარეს გადმოდიეთო ("და-დექით ") და როგორც ყოველთვის გექონდა კარგი ურთი-ერთობა, ისე ვიყოთო და არ გაერიოთო ომში". ის კი არადა, ჩვენმა სვანებმა განსაკუთრებით გამოიღვეს თავი ამ ომში, ყველაზე მეტს ესენი იბრძოდნენ და ახლა ყველაზე მეტად სვანები ვე-ჯავრებით აფხაზებს; მამიდაჩემი ორჯერ გა"ღმოვიდა იქიდან: "ახლა ყველაზე მეტად სვანები სძულთო".

ქ. მ.-ს. - ბიგვაგები, ვარდანიები და კვიცინიები გვართ ("გუარად") მეგრელები ("ზან-ებ-ი") არიან, მაგრამ ისე - აფხაზები... ამათთან ნათელ-მირონი თუ გქონდათ რომელიმესთან? ქრის-ტიანები იყვნენ?

მ. ც. - ვინ ქრისტიანი იყო, ვინ - არა...

ქ. მ.-ს. - ახლა მამიდაშენის შვილებთან მაინც არ გაქვს ურთიერთობა?

მ. ც. — როგორ არა! ჩემი მამიდაშვილები ამ ომის დროს სამწინი დიხოცნენ (“ღვრ-ომილ-ო არიან”), ერთი ვაჟი (“ნა-ვაჟე-ე-ი”) ცოცხალია (“ქე ა-რ-ი-ს”). სოხუმში ცხოვრობს, ვესაუბრებით (“ე-ურ-ა-ბ-ა-დ-ე-ბ-ი-თ”) ერთმანეთს ტელეფონით. მამიდაჩემი რომ გარდაეცეცაღა (“დაგეჟკარგა”), მაშინ ჩემს დას, ლოლას, უნახავს მამიდაშვილი, (იმის გარდა) ამდენი წელია, რაც ომი დაიწყო, არ გინახავს. მამიდის დასაფლავებაზეც (“სა-გ-ლ-ო-ე-ს’-კ-ენ-ც”) ვერ წავედით. მისი მეუღლის ნათესა-ეები (“სა-მა-მა-მ-თილ-ო-ე-ბ-ი”) ჩვენს უსაფრთხოებას თავიანთ თავზე იღებდნენ, მაგრამ არ გაგვიშ-ვეს ჩვენმა შვილებმა.

ქ. მ.-ს. — ახლა ქორწილების შესახებ ვისაუბროთ: სვანეთში, მაგალითად, “ორიოხოთ(ი)” მოგეყვას პატარბალი (“წულ-ი”), ხომ? დაღის ხეობაშიც ასე იცით (“გჩევეიათ”)?

მ. ც. — დაღშიც (“დაღ-ს-ა’-ც”) ასე ვიცით და მე ასე მქონდა მოფიქრებული, რომ სვანუ-რად მოეყვანდი რბალს “ორიოხოთი”. საუბედუროდ, არ ამიხდა ეს...

ქ. მ.-ს. — მდაღე ვინ იყო შენი (“გქონდა შენ”)?

მ. ც. — ჩემს ქორწილში (“ქორ-წილ-ს’-ზე”) ჩემი მეუღლის მხრიდან მამიდა იყო მდაღე და აქეთ — დეიდაჩემი ცაბუ. იქითა მხრიდანაც ვიცით მდაღე და აქედანაც.

ქ. მ.-ს. — უცხო რომ იყოს, დაეუშვათ, უცხო (“ჭევის”), ის შეიძლება (“ვარგა”) მდაღედ? ნა-თესავე იქნება თუ არა, იმას არ აქვს მნიშვნელობა?

მ. ც. — არა... შენ ვინც გენდომება მდაღედ, ის იქნება. ჩემმა დისშვილმა — ფირუშმა რომ ცოლი მოიყვანა (“მო-ი-ქ-დ-ო-მ-ა”), მე უნდა წავსულიყავი, მაგრამ რაღაც პრობლემა გამომიჩინდა (“მო-მ-ი-ქ-და”) და ვერ წავედი.

ქ. მ.-ს. — შენი დისშვილი რა გვარი ს’აა და საიდან მოიყვანა ცოლი?

მ. ც. — ჯაჭვლიანია. ქალი აფხაზეთიდანაა, მაგრამ აქ გათხოვდა.

ქ. მ.-ს. — დაღის ხეობაში ჯერისწერას როგორ ატარებდით (“ი-ქ-მ-ო-დ-ი-თ”)?

მ. ც. — იქ ეკლესია არ იყო და იმ დროს ჯვარს არავინ იწერდა (“სულ არავინ ი-ქ-მ-ო-და”), ჩვეულებრივი ქორწილი იყო ხოლმე.

ქ. მ.-ს. — აბა, ყველა რომ მონათლული ხართ?

მ. ც. — სოხუმის ეკლესიაში ვინათლებოდით. ან ამოწყავდათ დაღში (“დაღ-ს’-კ-ენ”) მღვდელი (“პაპი”) და იქ ინათლებოდნენ (“გა-ქ-ის-ტ-ი-ან-ე-ბ-ა-ს ი-ქ-მ-ო-დ-ენ”). ნიშნობაც ძალიან კარგი (“გუშა-მ-ად ძლიერად”) ვიცით ჩვენ... ჩემს დროს (“ღრო-ს’-ზე”) ასე იყო და ახლა უკვე — არა.

ქ. მ.-ს. — ნიშნობაზე რა მოქონდათ საჩუქრად? მაგალითად, შენ რა მოგიტანეს?

მ. ც. — ოქროს სამი ბეჭედი (“მო-ჭე-დ-ი-ლ-ი”), ოქროს საათი, ათასი მანეთი, ტანსაცმელი (“სა-რ-ქ-უ-მ-ე-ლი-ი”)... ესენი აუცილებელი იყო (სოფენენ)...

ქ. მ.-ს. — თქვენთან რომელი მდინარეა (“წყალი < ლიც-ლიც-ი არის”) ყველაზე უფრო დიდი („სრულ-ი”)?

მ. ც. — ყველაზე დიდია კოდორი, კოდორის წყალი.

ქ. მ.-ს. — კოდორში იცის თევზი (“კალმახ-ი”)? როგორი („რა გვარი”) თევზი იცის?

მ. ც. — კალმახი იცის ძალიან კარგი. მამაჩემმა იცოდა იმდენის (“ის ზომა”) მოტანა, მახ-სოვს...

ქ. მ.-ს. — რით იჭერთ კალმახს მეტწილად?

მ. ც. — ანკესით. რომ წამლავენ, ისიც ხდება, მაგრამ ძალიან გაფრთხილებული იყვნენ. მა-მაჩემს ასე არასდროს დაუჭერია, ყოველთვის ანკესით თევზაობდა (“კალმახ-ობ-და”). ძალიან კარგ სუნელებს უშერეოდნენ კალმახს... სვანური მარილიც ხომ სუნელებით არის შეზავებული

“გა-წე-ობილი-ი”. გაწმენდილ და მარიდწასმულ მთელ-მთელ თევზებს ხაჭაპურივით და კუბდარი-ვით შემოაკრავდნენ ცომს და გამოაცხობდნენ (“და-ნაყა-დ-ნენ”) ხოლმე ღუმელში (“ფეჩ-ის-ში”). იმის გემო არ დამაიწყვდება! ნეტავ, ისე არ მოგეკედვ, რომ ის არ ეჭამო! ცომს შემოაკრავდნენ ხოლმე, როგორც კუბდარს და ასე გამოაცხობდნენ.

ქ. მ.-ს. — თქვენს თავს („თხემ-ს“) დალღელებს ეძახით, ხომ?

მ. ც. — გულე მტკიევა, როდესაც მესმის “კოდორის ხეობა” ან “ზემო აფხაზეთი”, ახლა რომ დაარქვეს რაც დაეობადე, დღემდე “დალი” იყო და “დალი” ერქვა... ახლა რა ვიცი, რატომ დაარქვეს ეს?! ჩემი წინაპრები როგორც ეძახდნენ, ისე მინდა, რომ ვეძახდეთ ახლაც. დალი იყო ყოველთვის (“ვეა-ს” დღე-ის”). ყველანი იქ დავიბადეთ და ჩემს შვილებსაც ასე ვასწავლი, რომ დალი დაუბახონ.

ქ. მ.-ს. — შენს შვილებს უყვართ დალი?

მ. ც. — დალში იშვიათად ყოფილან, მაგრამ მაინც ძალიან უყვართ.

ქ. მ.-ს. — დალელები ჭუბერში ეინ იცით კიდევ, უღელტეხილიდან ყველაზე უფრო ახლოს ეს ხეობაა და ამიტომ (“ე-გ-ის-თვის”) ჭუბერში შვიდლება მრავალი (“ვრც-ი-ელ-ი”) იყოს (“იმყოფებოდნენ იქნება”) დალელი (“დალ-ის-ე-ბი”).

მ. ც. — კეთინო მარგიანის დედულები — ჯაჭვლიანები, დედაჩემის (“ჩემი დე-დ-ის”) ბიძაშვილი — ლეო სუბელიანი... ლეოს მეუღლე, გიულარი, ჩემი მეჯვარეა, დალიდანაა, საღომე გურჩიანის შვილი.

ქ. მ. — რას ამბობენ ისინი ჭუბერის შესახებ?

მ. ც. — ქვეყნის ღტლოელი მიიღო (“ა-ი-კიდ-ა”) ჭუბერმა და კარგის მეტს — არაფერს.

ქ. მ. — დალის ხეობასთან შედარებით ხომ არ იწუნებენ (“ე-წუნ-ე-ბ-ათი”)?

მ. ც. — ყველას თავ-თავის სახლში (“ქორ-ს”) ურჩევნია. სხვა ადგილებს არ იწუნებენ, მაგრამ სადაც დავიბადეთ და სადაც გავიზარდეთ, იქ გვირჩევნია.

ქ. მ.-ს. — ძალიან დიდი (“გუამად”) მაღლობა! ისევე ეინახულებთ ერთმანეთს, ას წელს ყოფილიყავით (“წელსამც ხართ”) მშვიდობით!

* * *

ქ. მ. — თანა ბიცოლა, მამა გუნარიშ ხი, ოშა ლგუნა ხი ი იხნან ხი?

ქ. ც. — მი ხუი თანა ცალან, ურინერუმედიარა ლგუნა, დანს ხუი ნათან ი ნარდამ, წარმოშობით — მგბერუ.

ქ. მ. — ათხე ქუნგებანუ ისჯუ ი ბიძა ენურეიშ უოჯახი ბედგი. ლეშედუნე ხუნა ედუნენი...

ქ. ც. — მი ი მიშგუ ქუნს — ენურე ჩაქულთანს მასარდ ბედნიერე ოჯახ ნულუნანა, მოუნედაუნად ერეშ, ე ნაცუნამ ხუნსუ. არა გეზალ ხორდას მიშგუა გიგას ი ბიძის, მარე დი ი მუდოსდ ათაგანს ი ლიშქარისგა ანგრდანს, მარე უბრალო ტაფ მანგუმეშ ხორმინანს ი ხოლა დეიშემდ ხოყრახ. ლუშნუდ ერ ტულის: “უიცხ ჩუქაქა უიცხ დემე სოკიდან”. შეიძლება ობანუნ ნამდგნის, ხუნაინ მგცხიხ ხადს, მარე დანს აწუნუნაუნუნ; აღმარე თიქაქა ოზგა არაჩუნეულებრითე პირთუნება, რიონ ჩაქულიან, აღმარე ალაღ ბუბან გეზალ, ეჩნემ ნამდგილდ ლოსპატრონე ალი ბოფშარს; ნიშგე უშუნართე ნაქედუნდუმე მოლე დრეშუნდუმე ლანლზიგალდ ქოტანდ ქალქთე. ენურედ დარანდამ კომბინატისგანხინე ლიშუნა, ხორა თანამშრომელ ლანსუ, ატორიტეტ ხულუნანა ი

ომთხუ წაუთხვავ სემოთხონინ ბინა ნწკიდ სოხუშხ. ლწთშიდ ოსდგხ: "ღრანდას ოხუშდოთხონინ ესერ ჭიცხა და სოხუშხ სამოთხონინ"? — ო ენწურდ წდცხონე სამოთხონინ ბინა სოხუშხ.

ქ. შ. — ალ ბერიოდს სჯამ იმეგ ხიწგად, ხი ო ბოფშწრ იმეგ ხარდად?

უ. ც. — ღრანდას, საშწენებლო კომპინატს ხუღუნანდან საერთო საცხოტურებელ ო ეჩემსგა ხუარდად. ეჩწანლო შირა ლახუბამ ლგახ ათაგწან ხოჩამდ, ბადრიდ ო შურმანდ ლწახუა აწვიღხ, გიადი ლიშდამ წდბინე, გიამ ხოჩა ატტორიტეტში სარგებლობდა, იმგუამ არდა, ხოჩა ურთიერთობა ხუღუნანდ ჩიცახწან ო ტურბაწან უფროსდ ადგენეხ ომწარიშწრ¹ ლეწწან ო, კლუხოროში შუკუწი. ეჩწურ უხოხუშდამირმარინს სერონურ ტურბაწა ლწახუ, ქამიწწლს ბინიწუ, შინისხვა, ო ჟტომბერ-ნოემბერჩიქდ ლწახუ, ტურისტარს უემსახურებოლით, ჩი ლადეღ ოხუშდამიორ-უხგუაშირ მარე ნეწადდან. დედამამიშილწარ წწბინეჩ ეჩწურ ლიშდამ, შიამ ექმარცახწან ხუწახუ, შწგ ხოჩამდ აწითუთისეთ ო ხოჩამდ ეწყადდან გუწამიდ გუწუ, მარე ეჩწანდუე ლიშდამ წდბინან ო...

შწგ იშოალხ ლახუბა: აუთო, აუთოწ ნადუურ, გია ო ჭეირან. ეწურეს ომთხუ გეწალ ხორდან ო ეწდა დემეგ ადიეხ. აწხუნ თბილისხენწურ შუემეღდ ბოფშწრცახწან ოხუწდ კამათ, მანწანლო ოსღურდად, ბოფშწრ ნისგურდან... "წ როქ ეჩწენწრ¹ ოწწად ო სგ როქ ამეჩუ ხიგულაწუილდ", — ეწურეს ხწქწუე ერწალე გუარადეილდ... ოდა, ექუი ხოლამდ ახწუიდდ გუთს, ერე ქგმარწრ აწგან თერწრს, ქორთე ერ აწწად, ეჩწას რწქწუე: "იარწლ როქ ხუიკედ ო ხუიშოწლ". შიამ დემეგ უწუწუიდი წწინაღმდეგობას, აწ ჭინა, ეწდამ დემის ოგნიწუ. იმთე შად აწწდ, შწ შად ჩემინ, მარე დემეგ ოკადდას: "ომთხუ როქ გეწალ ჭიირ ო დემეგ როქ ჭიკედდ ლწშალოთ". ალაობისგა თეწ ქწანდ. აწუშგ მახე რწიონს მეორე ბატალიონ. აწწდ ეჩწახუ ო სგწთიარწან. ეწუხ ნაგწაუნდუე წწწინე, შიამგა წწწილწრ ხუღდუე აწტომბატიწ, ლეხიადე ჩეხესგურდა ო აწწო აწტომბატ, წწწილ-წწწილ წდკარქე, ეჩწად მარწდ დემეგ ხუღუნანდა.

ოდე ლიშდამ წწბინიწუ, ეჩწად სოხუშხ რაიონის დეპუტატ ლწახუ კომ ქაქწულიან, არაჩუეულებრიუ ბიროუწება, ბირობეუ მუხუბე. კომ ქაქწულიან ო ეწურდ ო ადწამდ ეწუხ მარედ (ერა ეახე ო გუწარ დემე მაწუილ) საბუთარ აწუწუურეს სოხუშიწ მეწგემ. ლიშდამ დემე ლწახუ ჩიქი, მარე აფხწწარს წადდას ეიღებხე ლიშწეწალ ნიშგეუდ, შწ შიტინგ წწწომეხ, შწ — შწ ო შწ — შწ... ჩუნინალ, ერე შოლე ხეხელი. აღმარდ წწბინეს სიოლე ოსიყ ო, "შედამისს" ერ ლატულიდ, აღიამ გაიარეს ოფიციალურდ; ექუიწ წწლწიწ საბუთარ აწმარეს, ეწუწამ ტელეფონწრ სოგწან ქორწრისგა ო ლწახუეს სოხუშიწ მაცხოტურებლწრ. ერწუეშდოხოხუშდ ზაუნ ჩუბოწუ დწრ ლწახუეს; საბუთ შწგ მიშგუ ქორისგწასწდ ეჩწანლო, ლიშდამ წწბინან ო ქწხოტიუღად, ეჩწა. ეწურე ო კომ ქაქწულიან ჩწანწდხ თბილისთე "წიწოწ", კიტოწუნას ლახხუიდდას ო ხწქერს, ერე "ალ ჭუფ როქ შეწუქწნათ, ჩის როქ ქორისგა ტელეფონ სოგ. იმგუა როქ ადბედაწუნეს აფხწწარ, ეჩწას როქ უწუწუწარ უცბას გაადურეკაწუთ როქ ო სგანწუ როქ ამეწი შემარადებულ წწლხ ჩუხწირიდდ"... ამეწი რაგად ლწახუ, ერე უითომ "აფხწწარს მგრუი ნათუროდ ხუღდუეს ო შინე ქორწრისგა ექწარს ატურეს. მგრუი ნათურა იმგუამ დემეგ ორდ, ექ ქორწრს ესერ ჩი ჩუწწიწს". კიტოწუნდ ლაცუდ გარ წწკიდ აღი. მარწდ ეწდა დწს ხუღუნანდა, ერე ეჩა სგბინწუ ლომინაქედ ჩწრეკა ჩაატარა ქართუელწრე ქორწრისგა ო ემა მწს მარწდ ხუღუნანდას, ჩის ჩუწწიწშიდით.

მწუწერაწუ ლწახუ მიშგუ წწწე მეორე ბატალიონის ო მარწდ ქალახემს. შწ გუდაუთათე ფიშუდას დასაწურედ, შწ — იმთე, შწ — იმთე. ექ ბერიოდქა რაგადიდა: "სოხუშხ როქ ჩუთუეფწი, მარე წწამ

¹ სოფელს ომაროშდ ჰქეია, რადგანაც ის, ბირითადად, "ბალს" წემოეღებითა დასახლებული. ომაროშწრ "ბალს" ქეემოელი შოქმელის ფორმამ (ამ დიალექტში რაე დისინილაციას არ განიცდის, როგორც ცნობილი) - ი. ჩ.

დემეგ ნოდუა უფლება, ერე სოხუმს ნიშეგ შიშუ სგალოხბერჟიდ". ში ერე გუი მეზგოჟ, ერე ფიშორამენ მეგერი ანდრიშლა ჰალაქა ქანაჟი ო ქანატხე. "ტეხდი ლიცნიჟ ევლად ოსხუიუნე ქორს" — ხეხიკორ ო დემეგ ოცურ. ერქანლო ოშიხე მახელჟიჟ ლანჟი თბილისთე ჩუმეგდე მერე ბატალიონის ბოფშარ, მჟუჟაჟ ჟი იმსახურგდა. ო... ჩანხბიშდან ევამარს მარადარს ო ჩუანტანდ აჟეი. მუკბანიან ლანჟი ბატალიონიშ უფროს ო ერეშე ხანჟერ ენუერს: "ჩუ-როჟ-ადე თბილისთე ო ევ მარადარჟი როჟ აქტ ევლან შუადგინეთ; ქა-როჟ-ეშა-ლაამტიხენ (მარე ალი დემეგ როჟ მარაჟა), ჩუ-როჟ-ანტდე". ნიშეგ მახენე ლელატ ნიბანჟან — შუქერი მარგინიშ ორმოც ხეკუეის ლგმარენს სემი მანჟარს, ერხანჟ ხეკუეის ომრედელხენჟანჟიდ. ენუერ ლაგუჟანასი დემეგ არდა შუქერიშ, ერეშ მდგომარეობა ლანჟოდან: ევ დრეჟიჟ გუდაუთა უკუეი ჩუმეთუჟე ლანჟი. გავრელარ არდას მერე ბატალიონისგა ო გუდაუთელარ ო გავრელარ ო სოხუმელარ ვადუალდას. გავრელარ ო გუდაუთელარ აბრიდას, ერე "ნან როჟ ამერე ხეიშინლდ ო ნიშეგ ხეხე ო გუხლიორ ერხენ როჟ შარს, შეტეჟათე როჟ გადაჟიდეთ, ო ევამარ როჟ დაჟინსნათ." სოხუმელ მეშაალას დემეგ ახვანდან ალი, კამთ ახვანხე ო სოხუმელარდ ხანჟეის: "ხვან როჟ მან მაროლ ხიდ, ხვან როჟ ამერე ხანრიდ ო ოხგე ხეხე ო გუხლიორ როჟ აფხანარმეჟ ქორის. ერეჩუ როჟ დეშ დაციჟით ო ათხე ამხენ როჟ ჩაჟუნხა დაციჟ? ჩის როჟ შიჩა წეს ხუდუა". ო... გაიფიცენ გავრელარ ო გუდაუთელარ. ენუერდ სგანსკინე ქორთე უცბას ო: "ოსხუიოდ როჟ, ჩქანდ, ჩქანდ!" ქანცანდ ლერქუჟარ ო: "სოხდი-როჟ-მა? ში-როჟ-დეშ-ოსხუიო შუქერიშ ლაგუჟანათე, გუდაუთელარ ო გავრელარ როჟ გაიფიცენ. ოორი-სემი მარე გარ ესერ ლგე წინა ხანჟი. ეშუ როჟ ჩგუჟ ცენტრალურ შტაბთე როჟ ანანდ ხანლხიშ როჟ ლანტრინათე, ნან როჟ, ერჟან ამერე ხანრიდ, ევამარ როჟ ხეკუეის ჩაჟუნცაცილოთ ათხე, ჩუ-როჟ-თხედ, ოლო ალი როჟ აფხანარს ჩუხენლდ, ლანდ როჟ სოხუმს ეიციკედ". ერხანჟ აქეინე ო ერეშ ლაგუჟანათე დეშ ანანდ.

ნან მჟე ხეჟეშარლდ შუქერიშ ორმოცთე ლაჟთე. ეშუ ნაგან სგებინ ლანჟი ლამპრობ ო ენუერიშ დარჟიორ — ლუარა შიჩა ლამჟართე ლანჟი მერდე; ამხანლიდ ერე ანდგარდა, ერქა ბოფშარ ხანგჟერინა შიშეჟ მულს კალთჟი, ტრაქტორიშ ანდგარდას (ნიშეგ ტრანსპორტ მამაგუეშ წუჩანდა, ერეჩუ შუკუჟარ, ხომ ჩუქინა, იმეი ლის!) ო ხრამთეხგა აჟუანდ — ლუარა ჩუანდლაჟუნან. ბოფშარს ქალანჟად, მარე შიჩა თხეში დეშ ანმარგე — შუქერიშ ორმოც სგებინჩუ, მორი ლადეღუშ სგებინ ადგან ლუარა. ორმოც ხეკუეის ლგმარლანჟი ეშდარამეი, ეშდუსგუამეი შეტეჟა ანბინან სოხუმს, მარე ერქას დეშ ანკიდხ. ერჟეშდორა მუშუჟან ანდვადან ერქა. ერეჩუ არდა ანანდ ეშუ ბეჟე, ნოდარ ქალდან, გუარდიამგა დემეგ არდა, მარე, შომა ხოქუჟახ, ერე "შუანარ ეხერ იშინლ ო იციკის", შიშდ აქეინე ო ექიამ ერეჩუ ანდვად, ომარინარხენ დალ ლანჟი. დემე გურჩიან ლეჟანო, მანდინანჟ ო ოლიან გუხალ, დემეგ არდა გუარდიამსგა, ნოდარიშშალ, მარე ქანოქუჟახ: "შუანარ ბოფშარ ეხერ იღუშანჟი", — ო ექიამ ომრედელი. ალი შიჩა დის ოთცხგარ, ექიხ ოთქინა, მარე ზურალი ტუჟიდ ადეს ბადჟალთეხგა, თურმე მეგჟად აწუჟანჟინ, ჰედურდ ჩულგეჟენ ლანჟი აჟეი სიგარეტიშ ნანშინარ ხად. ლეჟანს ხაქალაჟინან: "ხიტულალ როჟ, ხიტულალ, ლეჟანუდ როჟ ხიტულალ: ლანშად, ლანშად როჟ!" — შუანარ ლადრეჟიოდ, მარე ექის კანდ მად ოხკიდა ჰერ, ერე შუანარ ნომეგ ანკენსგა აშთეხგა. ეშუ მუჟინ მარეს ქუინ ოთქითა; რითომ ლგდგარ ლი, ევ ბადჟალისგა ო ქოსხანდ. ერხენქა ქანჟედს ოხგეშაჟა, ერე ლეჟან გურჩიანს როჟ ხაქალანჟიჟ როჟ ლეჟანუდ ლიმჟერანლხ...

მაჟენე შეტეჟა ლანჟი სოხუმთეხგა თეჟუნსმეტ მარტს. ნიშეგ სოფელხენქა ჩიდ მანკეი ადგან ენუერიშ ბიამა — გელა ქალდან, ლექტორ, კათედრიშ გამეგ სოხუმში უნიუერსიტეტს.

გუმბელ სომა პიროვნება. ეკ ლეთ ადგარს ენუერის დედამგუზალი — სოსლან გასუბან, ბადურ ჯაჭულიან ადამად, ნიშეგ მესუბი...

ეშუ ხნლს არდა გულრიფვის საუბატყოფოს!.. მი მად ამფიშუდესგა, რადეც კითხუბი ნიშენ ექვამ ლსნუ მიშეგუბისგა, ხუბისკორას: “ლანქნლინუიჭი ი...”, ექიმე მანუბიქეგა, სგალანქურინე: “ნომი როქ აჩე, ექვიშ როქ ჭეშეცხ, იმევიშ როქ ლსნუ იხეუ ჭეშ...” ერქა გუდ ოვედ, ერე ლესდიდ დემეგ ხეყად ო დედა მეკუად, ერე ქახუშედილოლ. ერეო ლანხუილ ნაცნობ ექიმ გულრიფვის, სომეს, ანდრეი (ტურბანას ერ ხუშეშადად, ერქა ერეო იშეშინა) ო იმეო შირა ლახუბას, ექვი ხეგუნანა გუშეგეო მახედუაქვარს, იყულალ ო ხეწრალ აფხზარს: “რანდებს ესერ გუბიკლათენ, იმ როქ გუბეროხ?” მიშეუ ჭეშუ დემე ხეყად უკუე ლერჩანუილ. მეკრა სგალახანდებს, ქამეჭეუბე ხად; ნაცნობ ექიმ ანმარჯუნდა, ექნემ სახე აუწყო: “გეზლირი როქ ქა-ემოშ-ხეწედინის, ჰედურდ როქ რუ-ნომ-ანდსოყენეს”.

ეი-ერ-ოთხიედ ნიშეგ სოფელთე (ლირქანლთ'რანდ...), მან ეშუ ქორისგა იბნიუ ლიკილი, მან — მერმეხგა... ოთხნუ ლედაგარ არდა ექ ლადედ ეშუ ხოფელისგა გარ, აღ ხონრა სოფელისგა. ეშუშეშეგ ერ კილიუნ, ექი მერმათე ქაბსიშე ო ერეო ლიკილის იბნას. საშინელედა ლსნუ! ენუერ ჩ'ოშდილედ შირა დეიშ ო მუეშეცანან. ორმოცქიედ ერეო ხუარდად. ორმოცუნდემ ჩ'ონდლ სიხუშეთ, მარე ნიშეგ ქორს დემ ოთგანდ ექდა, ერე გუმისთას ხოსდი ქორ პირდაპირ ო იშეგუილ ჭურუ ხადდა ლგხუიე. ორანდ დრანდათე, ჰარო ბინა ოთხედ, ო ერეო მეყადდა ბოფშარ. სექტემბერისგა, შომა სოხუ მ ჩუათუან, დმანისხენ ჩუანვად მიშეუ უდილი — მზია ო ქამიე ლებოფედ ერხაუ.

ქ. მ.-ს. — მზია ხონკი ლსნუა ქამეკდე?

ე. ც. — იე, ხონკი ლსნუ მეკდე. დმანის მიშეუ მერმე ხემანშ დაგრა ოცხირ, შემბთნუეთით ტყუთა ათხუილ ნონას, დორი გეზლანშ პატრონს... დარდმოშ აშეიქუე ო ორანდდ დნლოთე. ლაგუნანუნდემე მი უილისშე ამუხენ მიშეუ ლსმუნად, დეშდლადედ მი ონუეერეო თბილისთე ო თასლადედ აღმარ ხეკუბის ანვენ მან, ს, მიშეუ ლსმუნა. ედ ლეთ ექვი ხოლა ჰისტამს ხუარდას, ერე ჰამს გიჟშალ უ'ოხებარ ო ხოდლი: “იმლა იგუიანის ალიარ, ნიშეგშარ?” ლადლანშ პირუელ სანთ ირთუ, მიშეუ ჭეშუიშ დეიდაშეილმეგ ხუარდად ო ლატურანხისგა ლანტუილს, მოლე ხეკუბენ ო ამნემ ლიკილ'ანდინე: “ქეირან როქ ადგან!” — ენუერის მეშუთხუე დედამამიშეილ. ალი ხურუ სიმწარე ლი! ეი-ოდ-ოდანდ ომარისშართე, უ'ოთხიედ, მანდო ლსნუ. ქეირანი გაუბახუენეთ... ერქანდემე ონუენდ დრანდათე. ერქანდემე შოშდესი მეფხზანო მამიდაშეილარს ანდაგანს. უარდანიშე ლაგუნანისგა თედლერად მერმე ოთხთე ამტუილ ო მანდილშე ლანქვარს: “ლურდადოშე ამხენქა, ედო ეშუ ნაგზამგ'ესერ სოხუს ეიოკედ”. ნან დემეგ ოთგერეუდ ო ეშუ ნაგზამგა მადედა, ეშდსმეიე ალი ოშედუიდეუდ ო ეშდუსგუაეო ლიშმანლ ანდინენ აფხზარდ ო ქანრეკლეს სოხუმენქა.

ლირქანლთე ანდინან ხოლა ლიშინლ ო მარანდ გუიშეგ გუარდიელარს დემე ხუდუნადას, ერქად განაიარადეს. ეშდუსგუა მარტს ლსნუ დეკემბელ სოხუმიშ უილიკედ, მარე აღ ქართუელ მახედუაქვი თაუდადებოშ დემ ანკიდესე. ერქანდო ხელშეკრულება ხომ ესდეს შეურადნაქედ ო ელცინდ ო ანდქუან, ერე უითომ ჩუ-ესერ-ისყანს, ლისყანლ მადედა, ხელშეკრულება შიშდ უანყომენ ო გუიშეგ ერქიქვეშ თაურობდ მარანდ მან ქანდედ თბილისთე, სნერთოდ მამაგუეშ აცუიბს, ლეგუაუე ტანქარქეა. ერქანდო შემოგუბიეის აფხზარდ. ერქას ეშდორო ლადედ იშოალს ატრმატარსშე ო გადაჭრილ თოფარსშე გუიშეგ გუარდიელარ. ეშდორო ლადედ ლგან ქარ სოხუმს, ეშდორო ლადედ! თურმე აშ ხეპრანს ქართუელ ლედაგარ მახედუაქვარ, საცუდილი. ექანდემე

ქობალიად გადაკეტა შუკა ი მან ათაგან შუკას კოდორის ხეობით (“კოდორისკი უშელი”) აღარ ათუნხ, ა, აფხზარდ ი რუსზარდ).

ბერეულაშუ ონტუად, თანაღა ქონტუნად ი ჭუბერ მიშგუ უიღლან — ლენაშ ქორთემაგ’ონტუნად. ხლხშუ შოტეში ლანტ ექდა სართულ, ლასკვდ დემე ლანტ. ჩიმი ქორისგა ამეი ლემარ ერქას. ნ აშუ ნაგა ხუარდად ერერუ, ერქანდუე ოსგურდად უერტალიოტს ი ონტუნად; ჩუანშიდს ქუთამას. ესნარი დმანის მელჭალხ მიშგუ ლაუდილა. შემთხუეით მიშგუ დის ნაწდახ ტლეუიზორქა, დეუნინლარს ერ აწონას, ი ერქა ლოსსკორას, ერე ნაღ ლგარ ხუიდ. ქუთამას უერტალიოტხენრუ ჩუანშიდს, მუბირ ლი... “იმთ’ოჩედ, იმთ’ოთხიად აღიმანგ ბეფუშუ?” ანგურეს ატობუსს, ანიეს მცხეთათე, საგურამოთე. მიგდებულ ტენიკუმ ლანტ მოლეგუშუ, ერერუ ხუარდად ეშუ ნაგვის, მარე დეშ ოგაქდ ი ერქანდუე ოსუნჭურედ მოიდ-მოიდ, მ ნაწუნადა, უარჩხლიდ ი... მი ი მიშგუ ჭიმილ, მიშგუ უიღლანგეზლირ (ხუიროლდ ეშდ-ეშდოსუშდ მარე) უ’ონტუნად დმანისთე. ლენა ერერუ იზე ი ერხაუ ოჩანდ მანგ.

დმანის ხუარდად ეშუ ზაუ ი ერქანდო ჩ’ონტუნად თბილისთე. ბოფშარს ლითუბი ხეკუნად ი... ათე ითურის მიშგუ გეზლირ, ხუიზგედ საუატყოფოშ შენობახსგა შეკედლებულ. ადგო დემეგ ლანტ. იმეგ მად ხუარდა!.. სამინისტრო ჭაკუ, გამგეობა ჭაკუ... — დემეგ ლანტ მიშგუ ადგო ხუერთოდ. ერქანდუე მერას ჩხატარაშეილდ, უადრესად ხორა მარედ, მინაილოუიშ საუატყოფოშ უფროს ექიმდ უანქიდ ი ეანემ ლამემ ოთახ. ერერუ ხუარო ლანდიდ.

ჟანა ცალანი-ჯაჭვლიანი, 48 წლისა
“პ” ტიში, 2007 წ.

* * *

ქ. მ. — ჟანა ბიცოლა, რა გვარი ‘ს’ ხარ, რამდენი წლის ხარ და საიდან ხარ?

ქ. ც. — მე ვარ ჟანა ცალანი, ორმოცდარვა წლისა, დალში (“დალ-ს”) ვარ დაბადებული (“ნა-თენ-ები”) და გაზრდილი (“ნა-ზარდი”), წარმოშობით ბეროელი.

ქ. მ. — ახლა გვიამბე შენი და ბიბია ენვერის ოჯახის შესახებ. გასახსენებელი ბევრი გექნება...

ქ. ც. — მე და ჩემს ქმარს — ენვერ ჯაჭვლიანს ძალიან ბედნიერი ოჯახი გექონდა, მიუხედავად იმისა, რომ მომიტაცა (“ნა-სხაბი ვიყავი”). რვა შეილი ჰყავდათ ჩემს დედამთილსა და მამამთილს, მაგრამ მშობლები (“დედა და მამა”) ადრევე დაეცოცათ (“და-დგერ-ენ”) და ობლობაში (“ოკრ-ობ-ა-ს-ში”) გაიზარდნენ, თუმცა უბრალო უკუდმართობა არაფერი ჩაუდენიათ (“უ-ჭხ-ი-ათ”) და ცუდი არავისთვის (“არავისა-დ”) არ გაუკეთებიათ (“და-უ-ყრ-ი-ათ”). სვანურად რომ იტყვიან: “შისხლის ქვეშ მისხალი არ აუღიათ”. შეიძლება ზოგჯერ შიოდათ კიდევ, ბევრჯერ (“ხუა-ად”) სციოდათ კიდევ, მაგრამ არავის აწუხებდნენ; ამათ ზემოთ ცხოვრობდა არაჩვეულებრივი პიროვნება, როენ ჯაჭვლიანი, მათი ალალი ბიბაშეილი, მან ნამდვილად უპატრონა ამ ბავშვებს. ჩემი ოჯახის შექმნიდან გარკვეული დროის შემდეგ საცხოვრებლად ქალაქში გადავედი (“გებრუნ-დით”). ენვერმა დრანდის კომბინატში დიპლო მუშაობა, კარგი თანამშრომელი იყო, ავტორიტეტი ჰქონდა და ოთხ წელიწადში სამოთახიანი ბინა მიიღო სოხუმში (“სო-ხუმ-ს”). არჩევანი (“გა-სა-

თიშ-ად” შეესთავაზეს: “ღრანდაში (“ღრანდას”) ხუთოთახიანი გირჩენია თუ სოსხუმში სამოთახიანიო” – და ენეგმი იჩრია სამოთახიანი ბინა სოსხუმში.

ქ. მ. – ამ პერიოდში თქვენ სად ცხოვრობდით, შენ და ბაეშეები სად იყავით?

მ. ც. – ღრანდაში სამშენებლო კომბინატს ჰქონდა საერთო საცხოვრებელი და იმაში ვიყავით. შეშედე უმცროსი ძმებიც წელში გაიმართნენ (“სადგ-ომს და-ადგ-ნენ კარგად”) – ბაღრიმ და მურმანმა ცოლები მოიყვანეს, გაიმაც მუშაობა დაიწყო, ისიც ყველგან ავტორიტეტით სარგებლობდა, სადაც იყო, კარგი ურთიერთობა ჰქონდა ყველასთან და ტურბაზის დირექტორად დანიშნეს ომარიშალის ზემოთ, ქლუხორის გზაზე. იქ ხუთასკაციანი სეზონური ტურბაზა იყო – გაზაფხულზე იწყებოდა და მაისიდან ოქტომბერ-ნოემბრამდე ტურისტებს ვემსახურებოდით, ყოველდღიურად ხუთასოქექსასი კაცი გვყავდა. დღემამიშვილებმა დაიწყეს იქ მუშაობა, მეც მათთან ერთად ვიყავი, ყველაფერი კარგად ავითვისეთ და კარგადაც მიგვყავდა საქმე, მაგრამ ომი დაიწყო და...

ყველაწინ ომობდნენ ძმები: ავთო, ავთოს ბიჭი, გაა და ჯეირანი, მაგრამ ენეგრს ოთხი შვილი ჰყავდა და ამიტომ არ წაიყვანეს. ერთხელ თბილისიდან ჩამოსულ ბიჭებთან (“ბაეშეებ-ს-თან”) კამათი მოვივდა (“მო-უ-კლ-ა”), მანქანით მივდიოდით, ბაეშეები გვესხდნენ და... “ჩვენ იქიდან ჩამოვედითო და თქვენ აქ “გულაბოთო”, – ენეგრს უთხრა ვიღაც გვარდიელმა... ჰოდა, ისე საშინლად მოხვდა ეს გულზე, რომ ცრემლები მოადგა თვალგაზე; სახლში რომ მოვიდა, მაშინვე თქვა: “იარაღს ავიღებ (“ა-ე-ი-კიდებ”) და ვიომებო”. მეც არ ვუწვედი წინააღმდეგობას, რა თქმა უნდა, მაინც არ გაჩერდებოდა. სად არ მივიდა, რა არ იღონა, მაგრამ არსად იღებდნენ: “ოთხი შვილი გყავს და საომრად არ მივიღებთო”. ამასობაში თვე გავიდა. ახალ რაიონში მეორე ბატალიონი გაიხსნა. წავიდა იქ და ჩაეწერა. ერთი კვირის შემდეგ მოიბრინა (“მო-უ-კანა”), ხელში ავტომატის ნაწილები ეჭირა; გახარებული დაჯდა და ააწყო ავტომატი, ნაწილ-ნაწილ იშოვა, მანამდე იარაღი არ ჰქონდა.

სანამ (“ვი-დ-რე”) ომი დაიწყებოდა, მანამ სოსხუმში რაიონის დეპუტატი იყო კიმი ჯაჭვლიანი, არაჩვეულებრივი პიროვნება, პირიბეს ძმა. კიმი ჯაჭვლიანმა, ენეგრმა და კიდევ ერთმა კაცმა (მისი სახელი და გვარი აღარ მახსოვს) სოსხუმის მცხოვრებთა საბუთების შეკაროვეს. ჯერ ომი არ იყო, მაგრამ... აფხაზებს უკვე დაწყებული ჰქონდათ მიჯნობა ჩვენთან, ხან მიიტინებდნენ ჩვეულებას, ხან – რა და ხან – რა... უცდით, რომ რაღაც აუცილებლად მოხდებოდა. ამათ დაიწყეს სიები“ს” კეთება (“ა-წყობ-ა”) და სამედიცინო აღრიცხვა – “მედპოსის” რომ ეგახიხთ, ესეც გაიარეს ოფიციალურად; ისეთი ხალხის საბუთები გაამზადეს, ტელეფონები რომ ედგათ სახლებში (“ქორებ-ს-ში”) და იყვნენ სოსხუმის მცხოვრებნი, ოცდახუთ წელს ქვემოთ არ იყო არც ერთი; ჩემს სახლში დარჩა შემდეგ ყველა საბუთი, ომი (რომ) დაიწყო და გამოიქცეით. ენეგრი და კიმი ჯაჭვლიანი ჩამოვიდნენ თბილისში “ნივით”, კიტოვანს შეხვდნენ და სთხოვეს: “ეს ჯაჭვლიანი შექმნათო, ყველას აქვს (“უ-დგ-ა-ს”) ტელეფონი სახლში და თუ რამეს გაბედავენ აფხაზები, მაშინ უცბად გადავურთავთ ერთმანეთს და შიგნით შეიარაღებულნი ხალხი ვიქნებითო”... ასეთი ლაპარაკი იყო, რომ “აფხაზებს მწვანე ნათურები აქვთ და თვინათ სახლებში იმათ ანთებენ. მწვანე ნათურა სადაც არ იქნება, იმ სახლებს ყველას გადაწვავენო (“ჩა-ან-ა-ხ-ში-რ-ებ-ენ” ან “და-ცხ-ე-ლ-ებ-ენ”). კიტოვანმა სასაცილოდ და აიგდო (“აიღო < ა-ი-კიდ-ა”) ეს. ხეობაში იარაღი იმიტომ არ ჰქონდა არავის, რომ ლომინაძემ წინასწარ ჩხრეკა ჩაატარა ქართველები“ს” სახლებში და ვისაც იარაღი ჰქონდა, ყველას ჩამოართვეს.

მზვერავი იყო ჩემი ქმარი მეორე ბატალიონში და იარაღიც მისცეს. ხან გულაუთაში უშეებდნენ დასახვერავად, ხან – საით და ხან – საით. სწორედ იმ პერიოდში ლაპარაკობდა: “სოსხუმი დაიკარგებო, მაგრამ ჩვენ არ ვგაქვს უფლება, რომ სოსხუმი ჩვენთვის ხელით ჩაებაროთო!” მე გული მტკიოდა, რომ ხშირად (“გრცო-ლ-ად”) შინ სველი მდილიდან მდინარეზე (“ჭალა-ს-გა”)

აქეთიქით ნასიარულევი (“გადანასულელი და გამონაბრუნები”); “თბილ წყალს მიინც დავახვედრებ-მეთქი სახლში” – ვფიქრობდი (“უ-სკენ-ი-ღ-ი”) და არ დავტოვე. შემდეგ თოხი ვაჟყაცი იყო თბილისში ჩამოსული, მეორე ბატალიონის ბიჭები (“ბავშვები-ი”), სადაც თითოეულ მასხურობდა, მათთვის ჩამოურთმევიათ იარაღი და უკან ჩამოვიდნენ. ბატალიონის უფროსი შეკბანინა იყო და მან სთხოვა ენევეს: “ჩაიღო თბილისში და იმ იარაღებზე აქტი მინც შევადგინეთო; თუ დაგიბრუნებენ (მაგრამ ეს არ მჯერაო), ჩამოიტანო”. ჩვენი ყველაზე საყვარელი ბადიშის – შუქრი მარგია-ნის ორმოცი უნდა ყოფილიყო სამ იანვარს, იქ უნდა წავსულიყავით. ენევერი ვერც გასვენებას ვერ დაესწრო, ისეთი გამოუვალი მდგომარეობა შეექნა: იმ პერიოდში გუდაუთა უკვე დაკარგული (“ჩათაფულა-ი”) იყო. გაგრელები იყვნენ მეორე ბატალიონში და გუდაუთელები, გაგრელები და სოხუმელები წაიციკლადნენ (“იციკლა-ეს”). გაგრელები და გუდაუთელები მოითხოვდნენ: “ჩვენ აქ ვომოთ და ჩვენი ცოლ-შვილი იქ არიანო, შეტევაზე გადავიდეთ და ისინი დავიხსნათო”. სოხუმელი მეომრები არ დაეთანხმნენ, შელაპარაკდნენ (“კამათი და-ფას-ეს”) და სოხუმელებმა უთხრეს: “თქვენ რა კაცები ხართო, თქვენ აქ ხართო და თქვენი ცოლ-შვილი აფხაზელებთან გყავთო. იქ ვერ დაიცივითო და ახლა აქედან გინდათ დაიცვათო? ყველაფერს თავისი წესი აქვსო”. და... გაიფიცნენ გაგრელები და გუდაუთელები. უცბად ენევერი შემოვარდა (“შე-მო-ს-კ-უ-ა-და-ა”) სახლში და: “შვიდივართო, ჩქარა, ჩქარაო!” გამოიციკლა ტანსაცმელი: “ხედავო? ვერ ავდივარო შუქრის გასვენებაში, გუდაუთელები და გაგრელები გაიფიცნენო. ორი-სამი კაცი დგას მხოლოდ წინა ხაზზეო. ერთი ჯგუფი ცენტრალურ ხაზზე წავიდნენო ხალხის წამოსაყვანად. ჩვენ, ვინც აქ ვართ, უნდა ჩავენაცვლოთო ახლა, უნდა ჩავიდეთ, თორემ ეს რომ აფხაზებმა გაივარა, დღეს სოხუმს აიღებენო!” – და იქით გაიქცა, ამიტომ ვერ წავიდა სატირალში (“სა-გლო-ფ-ს-კენ”).

ყველა ვემზადებოდი თუქრის ორმოცზე წასასულელად. ერთი კვირის წინ იყო ლამპრობა და ენევერის და – ლუარა მამისეულ სახლში იყო წასული; აქეთ რომ მოდიოდა, მაშინ ბავშვები ეჯდა ჩემს მულს კალთაზე, ტრაქტორით მოდიოდნენ (სხვა ტრანსპორტი არ იყო, იქ გზები, ხომ იცი, როგორია!) და ხრამში გადავარდნენ – ლუარა დაილუპა. ბავშვები კი გადაარჩინა, მაგრამ თავის თავს ვეღარ უშველა. შუქრის ორმოცი თვრამეტში უნდა ყოფილიყო, მაგრამ თექვსმეტში შეტევა დაიწყო სოხუმში, თუმცა მაშინ ვერ აიღეს ქალაქი. ოცდარვა სვანი დაიღუპა მაშინ. იქ იყო კიდევ ერთი ბიჭი, ნოდარ ქალღანი, რომელიც გეარდიაში არ ირიცხებოდა, მაგრამ, რომ უთქვამთ, “სვანები ომობენ და იღუპებიანო” (“ი-ჭო-ც-ბ-ი-ან-ო”) – მაშინვე გაეარდა (“გა-ე-ჭან-ა”) და ისიც იქ დაიღუპა, ომარიშალიდან იყო საბრადო. არც ლევან გურჩიანი, მაკინდას და ილიას შვილი, იყო გეარდიაში, ნოდარის მსგავსად, მაგრამ უთქვამთ: “სვანი ბიჭები (“ბავშვები-ი”) იღუპებიანო”, – და ისიც წასულა. ეს რომ დედამისს გაუგია (“გა-უ-ცხ-რ-ი-ღ-ა-ეს-ს”), მაშინვე იქით გაქანებულა, მაგრამ ქალიც კი ტყვედ წაიყვანეს სარდაფში (“პადვალ-ს-კენ-ში”) და თურმე საშინლად აწვადებდნენ, სულ დაფხაჯნილი იყო, სიგარეტის ამონაწევები ჰქონდა. ლევანს აძალბებდნენ თურმე – “იყვირე, იყვირე! სვანურად იყვირე: “მიშველეთ, მიშველეთო” – სვანები-ს” მისატყუებლად (“მო-სა-ღო-რ-ე-ბ-ღ-ა-ღ”), მაგრამ იმას არაფრით არ ამოუღია ხმა, რომ სვანები არ მისულიყვნენ იქ. ერთ მგერელ კაცს თავი მოუშვედარუნებია (“სული მოუპარაეს”) იმ სარდაფში და გადარჩა. იქნებ გამოსულა მოუხლოდა, რომ ლევან გურჩიანს აიძულებდნენ (“ე-უ-ბ-ე-ბ-ო-ღ-ნ-ენ”) სვანურად ეყვირა (“და” ეჩივლა)..

ყველაზე დიდი შეტევა იყო სოხუმში თექვსმეტ მარტს. ჩვენი სოფლიდან პირველი დახიოცნენ (“და-ღ-რ-ენ”) ენევერის ბიძა – გელა ქალღანი, ლექტორი, კათედრის გამგე სოხუმის უნივერსიტეტში, ძალიან კარგი პიროვნება. იმავე დამეს მოკლეს ენევერის დეიდაშვილიც – სოსლან გასეიანი, კიდევ ბადურ ჯაჭვლიანი, ჩვენი მომხე..

უამრავი (“იმდენი”) ხალხი იყო გულრიფშის საავადმყოფოში.. მე არ შემიშვას. რაღაც კრთხვის ნიშანი მაინც იყო ჩემში, ვფიქრობდი: “იქნებ შეეშალათ-მეთქი და...” ეკიმემა მტაცა (ხელი).

ჩამიხუტა ("შემიყუება"): "არ მიხვიდეთ, ისეთი გასსოფდესო, როგორც იყო შენი ქმარი...", მაშინ მიხვდი ("გულად მო-ფე-დი"), რომ შესახებავად აღარ ვარგოდა და არც მინდოდა, ისეთი დამე-ნახა. იქ შეგვხვდა გულრიფშელი ნაცნობი სომეხი ექიმი, ანდრეი (ტურბაზაში რომ ვმუშაობდი, მაშინ იქ ისვენებდა ხოლმე) და როგორც თავის ძმებს, ისე დასტობდა ჩვენს ვაჟაკებს, ყვირო-და და ავინებდა აფხაზებს: "რანდლებს გეიკლავებო, რას აკეთებენო ("გეიშვებინან")?!" ჩემი ქმრის გვაში აღარ ვარგოდა უკვე გასაჩრებლად. მკლავი მიაკერეს ("შე-ა-ბან-დე-ს"), გამოგლეჯილი ("გა-ბე-ფუ-ფუ-ლი") ჰქონდა; ექიმი ნაცნობი აღმოჩნდა ("შო-გე-ი-მარ-ჯე-და") და იმან სახე აუწყო: "შე-ღები რომ შეხვდებენ, მთლად არ გაჯაიჩირონო". რომ მიეღწიეთ ჩვენს სოფლამდე ("გათენებისას < "რიტ-რა-ტ-ს"-კენ" ავედით)"... ხან ერთ სახლში იწყებოდა კივილი, ხან - მეორეში... ოთხი მიცვა-ლებული იყო ამ დღეს მარტო ერთ სოფელში, ამ პატარა სოფელში. ერთთან რომ კიოვდნენ, მეო-რესთან ისმოდა და იქაც კივილს იწყებდნენ. ეს საშინელება იყო!

ენერგი დაეკარგა და თავის დედასთან და მამასთან. ორმოცამდე იქ ვიყავით. შემდეგ ჩა-ვედით სოხუმში, მაგრამ ჩვენს სახლში ("ქორ-ს") ვერ გაეჩრდილეთ ("და-ფე-ქი-თ") იმიტომ, რომ სახლი პირდაპირ გუმისთას უყურებს და შეიდი ჭურვი ჰქონდა მოხვედრილი. წავედით ღრანდაში, ცარიელი ბინა მოეძებნეთ და იქ მყავდა ბავშვები. სექტემბრის თვეში, როცა სოხუმი დიკარგა, დმანისიდან ჩამოვიდა ("ჩა-მო-ვ-და") ჩემი და - მზია, და წამოყვანა ბავშვებიანად იქით.

ქ. მ.-ს. - მზია ადრე ("უწინ") იყო გამოსული ("გა-მო-მ-ვ-დარ-ი")?

ჟ. ც. - დიახ, ადრე იყო გამოსული. დმანისში ჩემი მეორე მულის სიკვდილი შევიტყვე. შე-მთხვევითი ტყეა მოხვდა ნონას, ორი შეიღის პატრონს ვერაინ დამაპაჟა და ისევე წავედით დ-ღში. გასვენების მერე მე "ვიღისით" გამომიშვეს ("გა-მო-მ-გ-ა-ე-ნ-ეს") ჩემმა მახლებმა; ორშაბათ დღეს მე ჩამოვედი თბილისში და სამშაბათ დღეს ესენი უნდა ჩამოსულიყვნენ ყველა, აი, ჩემი მახლები. იმ დამეს ისეთი ცუდი სიზმარი ენახე ("სიზმარს ვიყავი"), რომ დილით გავივით წამო-ვხტი და ველოდებო: "რატომ იგვიანებენ ჩვენები?" დღის პირველი საათი იქნებოდა, ალბათ, ჩემი ქმრის დედაშვილთან ვართ და ფანჯრიდან ("სა-ჭურ-ელ-ი-დან-ში") დაუძახეს, რაღაც უთხრეს და ამან კივილი დაიწყო: "ჯეირანი მოკვდაო!" - ენეერის მეოთხე დღემამიშვილი. ეს დიდი სიმწარეა! კვლავ დაებრუნდით ომარშიშალში, ავაღწიეთ, როგორც იქნა. ჯეირანიც გაგასვენეთ... შემდეგ მთვე-ლით დრანდაში. მერე მალევე აფხაზი მამიდაშვილებიც დაგვეხრანო ("და-გე-ო-ღე-რ-ენ"). ვარდანი-ას სატირალში რძალმა მეორე ოთახში გამიხმო ("დამიძახა") და შემევედრა ("მადლით შემეხვე-ვა"): "წადით აქედან, თორემ ერთ კვირაში (მ-სეფ-ს-ში") სოხუმს აიღებენო". ჩვენ არ დავიჯე-რეთ და ერთ კვირაში კი არადა, ცამეტში ეს დაგვეკრძალეთ, თექვსმეტში კი ომი დაიწვეს აფხაზებ-მა და გამოგვერეკეს სოხუმიდან.

გათენებისას დაიწყო საშინელი ("ცუდი") ომი და ჩვენს გვარდიელებს იარაღი არ ჰქონდათ, ადრევე განაიარაღეს. თექვსმეტ მარტს იყო დაგვემილი სოხუმის აღება, მაგრამ ქართველი ახალ-გაზრდების ("ახალ-ფა-ფე-ის") თავდადებით ვერ აიღეს ("ა-ი-თი-დ-ეს"). შემდეგ ხელშეკრულება ხომ დადეს შევარდნაძემ და ელცინმა და ითქვა, რომ ვითომ შერიგდებინაო ("შე-ე-წყ-ო-ბ-ი-ან-ო"); შერი-გება კი არადა, ხელშეკრულება მალევე დაარღვიეს, ხოლო ჩვენმა მაშინდელმა ხელისუფლებამ მთელი იარაღი თბილისში წამოიღო ("გა-მო-ა-ვ-დ-ი-მ-ა"); საერთოდ არაფერი დატოვეს, გაუშვეს უ-ლი ტანკების გარდა. შემდეგ შემოგვიტყეს აფხაზებმა. მაშინ თორმეტი დღე ამაოდ იბრძოდნენ ა-ე-ტომატებით^ა და გადაჭრილი თოფებით ჩვენი გეარდიელები. თორმეტი დღე იღვა ჯარი სოხუმში, თორმეტი დღე! თურმე საცოდავად ეყარნენ ქართველი გარდაცვლილი ვაჟაკები. შემდეგ ქობალი-ამ გადაკეტა გზა ("შუკა") და ყველა გაუღდა გზას კოდორის ხეობით ("კოდორსკოე უშწიელი") ამათ დაარქვეს, აი, აფხაზებმა და რუსებმა).

ულერტეხილი ("პერკვალთი") წამოვედით, მთაზე გადმოვედით და ჭუბერში ჩემი დის - ლენას სახლში მოვედით. ხალხით სავსე იყო ორივე სართული, ტყეა ("დასატევი") არ იყო. ყვე-

ღას სახლში ასე ყოფილა მაშინ. ჩვენ ერთ კვირას ვიყავით იქ. მერე ჩავესხვეით შევეუღმურენში ("ვერტალიოტ-ს") და წამოვედით; ჩამოგვეარეს ქუთაისში. თურმე დმანისში მოთქვამენ ჩემი დები. შემთხვევით დედამიწა დაუნახავთ ტელევიზორში, დევენილებს რომ აჩვენებდნენ, და მაშინ უფიქრობათ ("და-უ-ს-კ-ნ-ი-ა-თ"), რომ ჩვენც ცოცხლები ვართ. ქუთაისში ("ქუთაის-ს") ვერტმფრენიდან რომ ჩამოგვეარეს, დამაგა ("მო-ბურ-ულ-ი-ა"), "სად წავიდეთ, სად წავიყვანოთ ამდენი ბავშვი?" და გვესვენა ავტობუსში და წავიყვანეს მცხეთაში, საგურამოში. მიგდებულნი ტექნიკუმი იყო რაღაც, იქაც ვიყავით ერთი კვირა, მაგრამ ვერ გავძვლით და მერე შევაგროვეთ ცოტ-ცოტა, რაც გაგვანდა, ფული ("ვერცხლი") და... მე და ჩემი ძმა, ჩემი დისშვილები (ეიქნებოდით ათი-თხუთმეტი კაცი) ამოვედით დმანისში. ღვინა იქ ცხოვრობს და იქ წავედით ყველა.

დმანისში ვიყავით ერთი წელი, შემდეგ ჩამოვედით თბილისში. ბავშვებს სწავლა უნდოდათ... ახლა სწავლობენ ჩემი შვილები, ვცხოვრობთ საავადმყოფოს შენობაში შექცეულულები. ადგილი არსად იყო. სად არ ვიყავი. — სამინისტრო გინდა, გამგეობა გინდა... — არსად იყო ჩემი ადგილი საერთოდ. შემდეგ მერაბ ჩხატარაშვილმა, უაღრესად კარგმა კაცმა, მიხანილოვის საავადმყოფოს მთავარმა ("უფროსმა") ექიმმა მიმიღო და იმან მომცა ოთახი. იქ ვარ დღემდე.

* * *

ქ. მ. — ხოჩა ლადელუ ჭარს!

ქ. შ. — ხოჩა ლადელუ ჭარს, ხოჩა გუჟიუ ლამქედად! გუშამიდ ამხიდენ ისგე ლიქედ. მი მანანა ხუი შამფრიან, ნადლუ გეზად. ნათაუ ხუი აჯარას ათას ცხრაას ორმოცდაჩვიდმეტი წლის ოცდაათ ნოემბერს. ხუიზგად ლათას. კლას ჭუბერს მარ ლეზგერე, გუშამიდ ტუბილდ ხუიშედუნე ეჭ ზაუნარს. ქეთინოშ დი — ლეილა შიშგუ მამიდა ლი, აღმარე უოქანსისგა ძორი ზნ ამადდა, ერქანლუე სგ'ონტენხუ დნლთე; ჩუბ ხუიზგად, უარჩეს, გულირიფში რამონს, დრანდნ ფედის. აჯარანს ერ ლათათე ოტანდ, ერქა მი მეექმუნე კლახელ ხუნსუ, მეექმუნე კლახანსუე მერაუე კლანთევი ლათას ხუითუერანს, ერქანლუე ეჩა ლანსუ, ქ, მეცხრე-მეათე ჭუბერს ოთხგვირ... ერქანლუე ქ'ოთწუილენ ეჭ ზაუ შიშდ წამენ; უარჩეს უსგუა ზნ ამადდა, ერქანლუე ჩულეცურე სად ჩის აფხაზეთ ი ნან ჩ'ოცუიოდ. ერქანლუე უი-ოდ-ონტანხუდ ი ხუნარიდ ამეჩუ, ა, გენწიშ.

ქ. მ.-ს. — ლათას უოშა კლანდან კლან ლანსუ?

ქ. შ. — საშუალო კლანსისგა რუსულ სექტორი ლანსუ ი ქართულ სექტორი.

ქ. მ.-ს. — აფხზარ რუსულ სექტორს არდახა?

ქ. შ. — აფხზარ, მაგალითად, შიშგუ წმ დეიდაშუილან ლათას იზგას. ექმარს ქართულ კლან ხარს ლეზგერე, შიშგუაცანს სჯურდან კლანსისგა. "ტატია აშუბა ათხეა მაჭარკას ესერ იზგე" — ამეი მანმა, ი ეჩა გეზლირსი (ეჩარსი დი მუშუნს ხორის, დეუდარიან) ქართულ კლან ხარს ლეზგერე. უოქანსისგა ლეფხნაზუდ, ქართულდ ი ლუშუნუდ რაგდის ათხეა.

ქ. მ.-ს. — მერამე აფხზარ მინეშთე ხოშილ აგრესიულ ირისმა? ხოშილ პრობლეგოლ ხერისმა?

ქ. შ. — შიშგუ დეიდაშუილრე უოქანთე მეგვე აგრესია ლემარს ათხელდ ი ათხე დემე მისა სერ.

ქ. მ.-ს. — გუშამიდ წესიერ ბოფზარ როქ ჭირი, მგ ამეი რაგდი, ი მნ ათხუილ, იძლა პრის ნანუბაქუნ?

მ. შ. — თბილისს არდას. ეკ პერიოდქა ლექმელ ლანსუთი ი ჩილადედ ზუარსკენას: “სგ’ანჰად, სგ’ანჰად ი დუე ლანსპარჭინედ...” აორი ლადლიშ მევედ ლანსუთი ქორთი, ეჭვი სოფელთემაგა “სპეცნაზ” ანჰად. მოლევგუმე ლითუეფ ათხუნა, მარე ნან მამაგუმე ნიცხერა — “ოპარისპარლექეხერ ლემარლი”; სემი ლადელუნდუმე ანჰანდ აშთემაგა მინ ი ლანსპარლენ მჰე მიშგუ ბოფშარს. ჩიმაგა მაწუდი ლის მიშგუ ბოფშარს. მარად სგალგბრეუმე ნადდა, მარე საბუთ მამაგუმე ენცუთირს ერქას, მანკუშ სგამევედ პარტია საბუთს დემე ლგცუთირან. საბუთ მამაგუმე ნულუნდა ევი წაშეი ი ლექქუადეხ აქარათე, თუთონ მინდ ოსდეს ანტომატარ მანქანათემაგა ი ეჭვი ქადზუზენს ი ერქანდუმე ქა-დარანფიშდუნს. სასპართლო ლანსუთი სემი წან ლახეს უკანონო იარაღის შექენა-ტარებადა. ეშუხ წან ეთსურლან მერუმეშდინარა იულის.

ქ. მ.-ს. — ქადრინე ალ მორი წან, მან სოჩა, აღუმე? ამანდ სოდრისპარი ხეყრენის... დათოდ ქადზუზერე უნიფერსიტეტ, მადეა?

მ. შ. — დათოს დემე ხად ქალგზუზერე. გიამ მესამე კურსეი პარი, სატყეფო ი თურქი.

ქ. მ.-ს. — ჭუშ მაგუმე ჩირი?

მ. შ. — გუმეშიდ სოჩა.

ქ. მ.-ს. — ჩოფლამანარ მან სოფელსენ ლის წარმოშობით?

მ. შ. — ვალდესენ ლის აღარ, მარე ჩ’ოტცუთირას მჰე ერჩუ, მინე დეცე-გიმ, ქორარ, ჩულგე; ათხე მამა იგნის.

ქ. მ.-ს. — ვალდეს ჩულგეს ქორარ ათხე, მარე... ჩუ-შომა-მარ-ანდენიუ, რამეში მუ ა ბაბა?

მ. შ. — რამეში მუ ლი ქამევედ ორმოცდახუთში, რამეში ორმოცდაოთხმან ლი ი ერქას ხალთუშ სარენას ლეცუმე, აჰ, ერჩოშუ ლი რამეში თანდექა ქანანდე... მორი სემუნ მირი, მესმე ლგდვარ ლი, ლანშალთე ადგან, ბაგადა ანკიდეს, ერქას ტყუედ აღიეხ აფხვარად ი სოხუმს ჩუადვარს... კაბუ ხეშუნ. მულარი სემი მირი — მანდინა, არეთა ი ნატა. მანდინა ლათას იზგა ი ათხე ლტოლული ლი ქუთამას. არეთა ამერუ იზგე, პ, კლამეჟე, შიშე ცენტრისგა, ერქა ანდენიუდ სგან.

ქ. მ.-ს. — შაბარ ი რუბარ ლათასი ლუპურტინად სიზგადა?

მ. შ. — ერჩრუა ლუპურტინად ზუიზგად. ლიბოფუმუნდუმე ამეი ლანსუთი, ლგვაბურუ ი ლგვაბურუ უშხუარისგა ლუპურტინე ნადდა.

ქ. მ.-ს. — ექადამ იმ სთერდ? — შაბარ სოშილს იყედ ლგვაბურუს ა პირიქით? ჰეურდ, ხოფშირა ზედა ირის, ერჩოშ ლი, მადეა?

მ. შ. — ნოდუმე ამეი ლანსუთი!

ქ. მ.-ს. — მანწაქულეზღარ მარ ჩირდას?

მ. შ. — ლათას სოშა მგწორდ შაბარ ლანსუთს, სიდიან კოსტა ლანსუთი სასწაულო ნაწილის გაგე, კოტე (კოტე) თამლიან ლანსუთი ფიჭულტურაშ მანწაქულეზღარ. ზანარი ლანსუთი — კლანსუთი დირექტორ, მაგალითად, მერხეულსენ ნირდა, ქოიათა გიორგი (ერა) ლანსუთი ერქა კლანსუთი დირექტორ.

ქ. მ.-ს. — პირადად ისგუ გუმარიშ ბედეი ჩინალ მაგუმე? შამფრანარს მოლე გარ იმლა ირის?

მ. შ. — ნანშალ ლის არდელმანარცანან. სადღაც მეთურამეტე-მეცნარამეტე საუკუნემაგა; სოშილ ამსხად დემე ექადამ. რუინალდ არდელმანარს უოსხუიტან შამფრანარს, მარე ათხე ლთელდრამ ფიჭორ სორის არდელმანარს ო აწეშირის შამფრანარს, ალი გუნამიდ სოჩა ლი!

ქ. მ.-ს. — ექანდუმე იმხენ ანკადად აღუმე შამფრანარს, უ-ე-მა-ანხუიტსე?

მ. შ. — ოჩამჩირიშ რამონს იზგეს შამფრანარს, ექარ ერქამე ქანაზუარ ლის ერჩაუ ი ერჩეკა ტკისდ დემე მისა.

ქ. მ.-ს. — თედღჯრა სარდენან არღუღმანარს შამფრთანრე მასწუმე, ეგრის ემწუ ბეფწუმეღღ ქ'ობლა აღმარდ ი ქ'ომმესღუნა; ერსენქა ოღფმეშრეხეღ ერქანღწუმე, მარე მიშგწუა დის სორიღღ სობსალ. ისგე თემს მწ ხაშხა?

მ. შ. — კობოღანარს ეხერ სწუმე — ამჟი ტუმეღე მიშგომუ; ამჟი ნისალ ნამ.

ქ. მ.-ს. — კობოღან გწმარ ლი ა ჟახე?

მ. შ. — ჟახე იროღ ი ერქანღწუმე თემს ესხედნეღ აღი ჟახე. შამფრთანარსენქა დწღამწუ ხეობამსგა ემწუ აღ მეწგე გარ სწუმეზგად, ბაბა ი დადა შწმანწენ ლის ნწვეღ ი აღმარ ამერუ აწწენენახ, ცწამ, ა, გეწლიარ მწგ, მიშგომე ი მირა ლახწუბა, ემწუ დარწირ სორღახ. დადა ი ბაბა

აქარახ იზგახ თხუმენდორ ი, ა, ლწდიღ ამჟი ანღრი აღმარე ჟოქანს. მიშგომუს ერქად ნაწბედღწრო ოწწად — უმწბულერ ლახდგანდა მოსე აფრახისძე, საბჟუმე თაწქდღომარე. ცისხეწენქა ნწტრესუნღწუმე აღმად აქარახ ხარ ლიწგე-ღირღე გგარძეღღებულ.

ქ. მ.-ს. — აღღე, ლათათე შომა ლწსტახ?

მ. შ. — მე სორამღ მაშუეღ, პირწუმეღ კღახსთე ოღე, ერ წაწ აქარახ ქალღეწუმეღ ნადდა ლწზგა, შწმანარს გწმამწქუა, ლიამახწუმე გამენს. უკწმე ბოფშმარდ ჟწანცხეს ი ფეღიახ სწუმეზგად ერერუ მწგ უშწმარ; მიშგომე სერიღალ ერ ჟოქანს, ერ ბოფშმარს, რადგანაც მირ ამკწლიბ გწუმე ლწსწრუმენან ნაუმბულღმე. მიწმეღ სორიღ ლწსწ, მწგ რ'ოთცუმირან ი ომწეღეღლწსწ. ქაბწუმეღ ერერუ ლწზგა ემწუ-მორი კამეიკა ი ქაქანს რიქი მერხეულღე, მარე ერერუ დეწ ლახსთორ, დეწ ხეთხანს სორა ლწლწოზგალ ი ლათა სორა ქწინეწმ ლახწდ ლწსწ გღეს მარემიშდ; ლათახ ნწთმარ სორდა, ა, კწმიციან ფრიღონ ი ბიქტორიშ ჟოქანს, თამღმანარ, ი ჭინემღი ერსაწ აყირეი. მიშგომე ლწსწ გწმამღ სორა ხწანსთიშ. ამჟი ლგწან მარე ლწსწ ი გწმამღ თანამეღღრეწუმე, სორა თწმისებოღ სწულწმანდა მწგ. ლუწმწუ ლიმორეწმ სორამღ ხესმიდა, მწრომეღ მარე ლწსწ, პურმაროღმანს... ქამეკწუმე მეთხწმარ... — მთეღ დღლს სობსა.

ქ. მ.-ს. — ბოფშმარს მარს ჭგგწღდიღლახ სოშიღ? ისგწა დი ა ისგომე?

მ. შ. — მიშგწუა დი ლწსწ სოშა მკაცრ ი მიშგომე — გწმამღ ქამეკღე გეწლიორე რიგარ; ამეი რიგარ ლიკწენტღლ ხადს, დოხთე ჟაბრე. მგრწუმე ლწსწ სორა, მიშგომეწუმე რწე, მიშგომეწუმე ჟეღ ი იარწდ რიგარ ქამეკწუმე ლწსწ.

ქ. მ. — იმეი დაწმეცაწუმეღთ აღ ხეობახ, იარწდ მწმ ნეღწმწროღ ერქა!

ქ. მ.-ს. — ლუწმწუ წწესარს ისგწა დი გწმამღ იგწმე, სიამ ამჟი სირიომე, ისგწადამეწ ნწრდემწ ხეკწმე ნომა ქეწმეღეღს, მარე ერღამ მახოღღე ერეი დეწ ლიროღ...

მ. შ. — მიშგწმანგენ გწმამღ სწუკწმიბ, ლიღღჯრამთ მწ ლი (დიღმბ ოთჯად დერმათ!) ი ლიქწინე, მწ სწმეირო ლი, ქა-იმ-სწმეხეღი, სწმასყი რიგწუა შ...

ქ. მ.-ს. — ლუწმწულ ლუტრულიღ, "გეგნეთეღ წურაღლშად", მადეა? იმეიშ წურაღლს ხაგხა გეგნეთეღ წურაღლ, ჭიხალ მაგწუმე?

მ. შ. — მიშგე გგეგბით, გწმამღ გამოცდიღღება სეღღწმეი ი გწმამღ ლგწანღ ირი, მწგ რუხეხეღი, ერის.

ქ. მ.-ს. — სი სიმა, მაგალითად, გეგნეთეღ წურაღლ?

მ. შ. — დემე! დეწ მამჟა თხწუმ ლწმად გეგნეთეღღ.

ქ. მ. — აღ გეგნეთეღღობათემსგა ალა ესღრეიმამა, ტწნ-ლაგენ?

მ. შ. — მწგ ესღარი, ალა ლი, მიშგე აწრეწმ, დარბამეღღ წურაღლ, სორა ტწმწმანგნიშ ი სორა სიტყწუა-მასწუნეშ.

ქ. მ.-ს. — უნდაა ბეჭეტი ხსნივთა? ან ჩინიანა მასწავლებლარ?

მ. შ. — უნდაა ჩუხუხა. მათემატიკოლ ჩიგარ გარჯ მადლა, უნაო გუიჩიან ლანუ მასწავლებელი ი ექის ალბათ ჩიგარ ხუბარინან ალ საკითხისგა. მაშეოდ, “შატალო” ოხსევი ი მანქოთქანდ გაკუიეთილარ.

ქ. მ.-ს. — ჭუბერს საშატალო ალგი მანთხედ?

მ. შ. — ოხბინედ ჩუბე მარდს, ქ, სააუტყოფო ლანუ, ეჩედეფა ი ჩანგინენსგა ხუიყუელიფალდ ეკო ლადედ ლანუეუნალს: “ქაროქ-ნარ-გუიქე მასწავლებლარ”. ახსუთე ისგუადამედ მაყლენიუ, ქოროთ ონუქლენოლ; ალის ჩუბცხინა, ალუე მან იროლ? ამეო შატალო ოთარედ ჰამუნდუე მანადარ. ლეილა მამიდას მანგუემ სოხალდა ეკო ლადედ ი ეჩანდუე მორი ლადედლენუე ჩოთცხერა, შეიძლება, ხონკო ოთცხერან, მარე ეჩანდუე გა მანქუე მი. მეგჰადი დეიმეგ ანუცუდდა: “შერმანუე ეტერ ნომეგ ჩემინე სერ”, — ალის ხუიშეუდუნე ჩიგარ...

ქ. მ.-ს. — ანარ ლანუს ისგუე აფხენგარ?

მ. შ. — ლამარა ცინდელიან, ნათელა ჩხუმიან, ზიარა უბლიან (შეშდნალს უქუე ფიშირ), ჩხეტიან ნოდარ, თენგო ჩხუმიან, თამაზ უბლიან ლანუ, კოტეშ. თამაზის ი მიშგუე სოხრა ნადურის — გიას გაუცნიათ უშხუაროშ თხუმი თბილისს მორი ზან სგებინჩუ. ახსუ ლადედ არსკენე თამაზი. მანკუ უცებ ბათე დეო ონუქლედ ი ეჩანდუე ეჩგუარ ამიღენ ერე... გუნამიდ სოჩა ხანლს არდა ეჩქას ჭუბერს, ჭუბეროშ მან მალანტ, სოჩა ახალგაზრდობა არდა, მან სოჩა გა მუდლუე ეჩერეშ ლეშეუდუნე, მარე კინჩ მარ ჩიცანან შექუე — ეშხუ ოხსერი დეამეშეოთეოშ, დეა ლხინეო ი დეა ქირეო...

ქ. მ.-ს. — ჭუბერ, ლათა, გენწუემ (ჩუმიბი ლგეზიხი) — ალიარ შეადარე უშხუარ, მარენე ლანუიგალ ხედა ჭაბუა?

მ. შ. — უარევი გუნ სოჩა ლანუ, სოხუდ ფედიას ლანუ. ეჩანდუე ლათარეგ ლანუიგალ დეამეგ ლი.

ქ. მ.-ს. — მან წუანდა ექანა ლათას, ამერე დეიმეგ იწუენი ექეოშ?

მ. შ. — ჩიქი ლანუ ი სოხუმიოქა უხგუანუდ კილომეტრ გარ სოხი, ჰამს აუტობუსეშე ჩუხედგარდანს ი ნებოზს აუტობუს უიქიტხა; მანუემ სეკუდოლ მარა, ჩიგუაშ ვიანსედა. რამონ ექას გულიორიფუს ლანუ ი ქალანქს ლეპუდი იმანუემ ქედუნოლ, ბანართე ქანანანს, ქანუედიდანს, ლეყდის უიხიყდიდანს ი ვიტენხინანს. ლათას გუიქ წუანდა მანარდ ი ლადობ ალგი ლანუ სოჩა, ხანს ლინთისისგა ლეზებ დევი სეკუნდ, ტონობით ხანს ხუბარეუიდად სახეშეფიოს, ტონობით თუის ხუიქედლად ი ექის ხანბარეუიდად გლხმარე მანგ, ცხეკარი სოჩა ლანუს ეჩქას. სახერხარ ხუდლუანდა ხანლს ი, ცხანა, მეგემ ქალანდარიშუ ლანუ ი უარჩინილს სიქდანს, მარე ხანსედიანს ლანუიგალ მანალანს. ქუინეო ლანუცხერა ლანუ სოჩა. ლანუიგალ ამერეო ჩულო, მარე ლათას მუს დევი სოხალდა, სემი-ოშთეუ თევი გა ლანუ ლინთეო ი ექეო ამეო, ა, ლეშეუდუნად გარ, მან ზაუ სოჩა ანმუსე. ალო, ქენოს ექერი ჩუ-მად-სოხამა, ხუიყმიდ ჭუბერშალ, შენანს ხანმექუა, ექეო, უხგუან-მანუი დევი ლინთისისგა ხანრი, ხევი მუსისგა — ლიშემა სოშილ ქარ ი შემოსანუელ დევი ქუდუა.

ქ. მ. — გენწუარ მოგუნა ხანლს ლინს?

მ. შ. — გუნამიდ კულტურულ ი შეგნებულ ხანლს არი ალ სოფელისგა...

ქ. მ. — ხსუათა შორის, გუნ ტრადიციულ სოფელ ლი.

მ. შ. — ახალგაზრდობა სოჩარო, სოჩილი ირდოლ, მარე ალ სოლა ლიშემალდ სგალიშდის. ლხინეო ი ქირეო გუნხენჩუ ლიგენ სოხან, ორგანიზებულ სოფელ ლი.

ქ. მ. — ლენი თხუმი ლი ბარბლანუ, მანდა? იმეო ხანსენედ?

მ. შ. — ლამზგერ ადგილად ნა რუოქანს გამოყოფილ ნარ ბარ, კკლთსიქა ბარ ლგკ, ექი. მიშგუ მამამთილს ერეჩუ ხადდა ლამზგერ ო ნაი ალი ნარ...

ქ. მ. — ლემზგერანს ქახანეემა ქორისგა?

მ. შ. — ლემზგერარცანს ხეფსკურ ნამოქქუა, ქურარ, დიდანბოლ აოქედამ ლატუსა ტაფამ ნულქუა, ერეშდ გარ, ოშგენიშდ დემე, ერეჩუ ნიზ, რისგევი ნორკა, რისრამდ ღერარანს, ერეჩუ რისრატუსედ ნატუსუნს ო ალის ჩიგტუაშ რისრამზგერიდ. ერეჩუ ნამოქქუა ლიმზგერი.

ქ. მ. — ნატუსუნდ მამა ქულქუახ, აჰ, ეკლესიასანქა კიდედ სბეციალურად, ჰა...

მ. შ. — ქორს ჩულგტანბე ქეიოდ... ლაქუმითე, შგევერთე, — დიდანბ ოთქად! — ოსდურთიდ ლამზგერთე, ლიგერგის ო თანაფს ხოშა მენწორად ერხაშ ოსდურთიდ. ლიგურკეს — დიდანბ ოთქად! — შუნათეა ნიზნა, კალთე. სამ ზაშუ ხეიზელალდად ჰანდიშთე ო ლენქვართე, მიშგუ დედამთილ ჰანდიშენიშ ლი ო ლინანიშთე რამზი სამ ზაშუ ოზელალდა. ათხე ამეჩუ ხუნსუდი...

ქ. მ. — ლინანიშს ლიმზგერ ძირითადად იმანს ლი?

მ. შ. — სგეისენ ლი ალ ლიმზგერ...

ქ. მ.-ს. — აღქე, დოსდ ქორსოდქე ქირი ისგუ მანხედქუაქარ! გუნშიდ მაქუმარ!

მანანა შამფრიანი — ჩოფლიანი, 50 წლისა
ლათა — ვარჩე — გენწვიში, 2007 წ.

* * *

ქ. მ. — გამარჯობათ (“ქარგი დღემც გაქეთ”)?

მ. შ. — ქარგი დღე გექნეთი ქარგ გულზე მომსვლოდეთ (“გულ-ნს-ზე-მც მო-მ-კლ-ომ-ი-ხართ”)! ძალიან (“გუამად”) გამიხარდა თქვენი მოსვლა (“მო-კლ-ომ-ა”). მე მანანა ვარ შამფრიანი, ნაღუს შვილი. დაბადებული ვარ აჯარაში (“აჯარა-ს”), ათას ცხრაას ორმოცდარჩვიდმეტე წლის ოცდაათ ნოემბერს. ვცხოვრობდით ლათაში (“ლათა-ს”). სკოლა ჭუბერში (“კლასი-ი ჭუბერ-ს”) მაქვს დამთავრებული, ძალიან ტკბილად ვიხსენებ იმ წლებს. ქეთინოს დედა — დეილა ჩემი მამა-დაა, ამათ ოჯახში დაეყავი (“შქონდა”) ორი წელი. მერე დაებრუნდი (“შემოებრუნდი”) დაღში (“დალ-ს-ქენ”), ქვეით ვცხოვრობდით, ვარჩეში (“ვარჩე-ს”), გულრიფშის რაიონში, დრანდის ახლოს. აჯარიდან რომ ლათაში გადავედი (“გა-ებრუნდი”), მაშინ მე მეექვსე კლასელი ვიყავი, მეექვსე კლასიდან მერე კლასამდე ლათაში ვსწავლობდი, მერე ის იყო, ე, მეცხრე-მეათე ჭუბერში დავამთავრე — შემდეგ ვავთხოვდი (“გა-ე-წულ-დი”) იმ წელს მაშინვე (“ხელად, წამ-ს-ზე”); ვარჩეში ექვსი წელი დავეყავით (“გექონდა”), მერე დასატოვებელი გაუხდა (“შქონდა”) ყველას აფხაზეთი და ჩვენც დაეტოვეთ. მერე ისევე ამოებრუნდით და მას მერე ვართ აქ, აი, გენწვიში (“გენწვიშ”).

ქ. მ.-ს. — ლათაში რამდენ კლასიანი სკოლა (“კლასი-ი”) იყო?

მ. შ. — საშუალო სკოლაში რუსული სექტორიც იყო და ქართული სექტორიც.

ქ. მ.-ს. — აფხაზები რუსულ სკოლაში იყენენ?

მ. შ. — აფხაზები, მაგალითად, ჩემი მკვიდრი (“მო-წამე”) დეიდაშვილები ლათაში ცხოვრობდნენ. იმთ ქართული სკოლა აქეთ დამთავრებული, ჩემთან ისხდნენ კლასში. “ტატია აშუბა ახლაც მაჭარკაში ცხოვრობსო” — ასე მსმენია, და იმის შვილებსაც (იმათაც დედა სვანი ჰყავო, დედაჩინი) ქართული სკოლა აქეთ დამთავრებული. ოჯახში აფხაზურად, ქართულად და სვანურად ლაპარაკობენ ახლაც.

ქ. მ.-ს. — სხვა (“მე-ორ-ე”) აფხაზები (მათკენ) უფრო აგრესიულები ხომ არ იქნებიან? მეტი პრობლემები ექნებათ?

მ. შ. — ჩემი დეიდაშვილების ოჯახზე მაგარი აგრესია ყოფილა აქამდე და ახლა არ ვიცი უკმა?

ქ. მ.-ს. — თურმე ძალიან წესიერი ბიჭები გყავს, ყველა ასე ლაპარაკობს, და რა მოხდა, რატომ არიან ციხეში?!

მ. შ. — თბილისში (“თბილის-ს”) იყვნენ. იმ პერიოდში თიბგა (“ლელ-წამი”) იყო და ყოველდღე ვერკავდით: “ჩამოდით, ჩამოდით (“შე-მო-ვდი-თ”) და დაგვეხმარებით (“მო-გე-ი-მ-არ-ჯუ-გებ-თ”).” ორი დღის მოსული იყვნენ სახლში (“ქორ-ს-კენ”), რომ სოფელში შემოვიდა “სპეცნაზი”. რაღაც სროლა (“თოფ-ობ-ა”) ამტყდარა (“მომხდარა”), მაგრამ ჩვენ არაფერი გავგივია — “ომარი-შალ ზეით ყოფილაო”; სამი დღის მერე მოვიდნენ აქ (“აქეთ-ს-ში”) თვითონ და ყველაფერი დააბრალეს ჩემს ბიჭებს (“კინტ-ურ-ებ-ს”). ყველაფერში მართალი არიან ჩემი ბიჭები. იარაღი ჩაბარებული გექონდა, მაგრამ საბუთი არაფერი დაგვიტოვეს მაშინ, პირველად შემოსული ნაკადი (“პარტია”) საბუთს არ ტოვებდა (“ტოვებდნენ”) თურმე. იმათი საჩვენებელი საბუთი არაფერი გექონდა იმ წამს (“წამ-ს-ზე”) და წაიყვანეს აჯარაში, თვითონ მათ ჩაუდეს ავტომატები მანქანაში და ისე გააგზავნეს, მერე კი არაფერი გამოუშვეს... სასამართლო იყო და სამი წელი მისცეს უკანონო იარაღის შექმნა-ტარებისათვის. ერთი წელი შესრულდა ოცდაცხრა იელისს.

ქ. მ.-ს. — გავა ეს ორი წელი, რას იზამ (“რა სჯობს”), აბა?! ამაზე უარესებიც ემართებათ. დათომ ახლა დაამთავრა უნივერსიტეტი, ხომ?

მ. შ. — დათოს ვერ ქჷონდა დამთავრებული. გიაც მესამე კურსზეა, სატყუოზე სწავლობს.

ქ. მ.-ს. — ქმარი (“კაცი-ი”) როგორი გყავს?

მ. შ. — ძალიან (“გუშა-ად”) კარგი.

ქ. მ.-ს. — ჩოფლიანები რომელი (“რა”) სოფლიდან არიან წარმოშობით?

მ. შ. — ხალდედან არიან ესენი, მაგრამ იქ დაუტოვებიათ ყველაფერი, თავიანთი მიწა-წყალი (“ცა-მიწა”), აგებული სახლები; ალბათ, ახლა აღარ იქნება (“დგ-მ-ებ-ა”).

ქ. მ.-ს. — ხალდეში ახლაც დგას (“დგან-ან”) სახლები, მაგრამ... ვინ და როდის ჩამოვიდოდა, რამზის მამა თუ ბაბუა?

მ. შ. — რამზის მამა არის ‘გა’მოსული (“გან-მო-მ-ქ-დ-არ-ი”) ორმოცდახუთში, რამზი ორმოცდაოთხიანია და მაშინ ხალთით ჰყავდათ ასაკიდებელი (“ად-სა-ცუმ-ელი”), აი, იმითია რამზი უღელტეხილზე გამონაყვანი (“გა-მო-ნ-ა-ქ-დ-ომ-ი”). ორი მაზლი მყავს, მესამე მკედარია (“დგ-რო-მი-ლი არის”), ომში (“საომარ-ს-ზე”) მოკვდა, ბაგადა (რომ) აიღეს, მაშინ ტყვედ აიყვანეს აფხაზებმა და სოხუმში (“სოხუმ-ს”) მოკლეს... კაბუ ვრქვა. მულეებიც სამი მყავს — მადინა, არეთა და ნატა. მადინა ლათაში ცხოვრობდა და ახლა ლტოლვილია ქუთაისში (“ქუთაი-ს-ს”). არეთა აქ ცხოვრობს, აი, სკოლის გვერდით, (“ხელად”) ცენტრში, გამოივლიდით თვედ.

ქ. მ.-ს. — ‘ბალს’ზემოელები და ‘ბალს’ქვემოელები ლათაშიც შერეულად (“ა-ფურთ-ულ-ად”) ცხოვრობდით?

მ. შ. — იქაც შერეულად ვცხოვრობდით, ბავშვობის მერე ასე იყო, ‘ბალს’ზემოური და ‘ბალს’ქვემოური ერთმანეთში გმქონდა არეული (“ა-ფურთ-ულ-ი”).

ქ. მ.-ს. — მინც რას ატყობთ? — ‘ბალს’ზემოელები უფრო იღებენ ‘ბალს’ქვემოურ კილოს თუ პირიქით? ალბათ, უფრო ბევრი ვინც (“რომელი”) იქნება, იმის მიხედვით, არა?

მ. შ. — მე მგონი, ასეა!

ქ. მ. ს. — მასწავლებლები ვინ გყავდათ?

მ. შ. — ლათაში მეტწილად ‘ბალს’ზემოელები იყვნენ, სიდიანი კოსტა იყო სასწავლო ნაწილის გამგე, კოტე (კოტიკ) თამლიანი იყო ფიზიკულტურის მასწავლებელი. მეგრელებიც იყვნენ —

სკოლის დირექტორი, მაგალითად, მერხეულიდან გვეყვავდა ჩვენ, გიორგი ქოიავა იყო მაშინ სკოლის დირექტორი.

ქ. მ.-ს. - პირადად შენი გვარის შესახებ თუ იცი რამე? შამფრიანები ცოტა'ნი რატომ არიან ("იქნებთან"), ნეტა?

მ. შ. - ნაომარი არიან არღვლიანებთან, მგონი, სადღაც მეთრამეტე-მეცხრამეტეზე საუკუნეში; წარსულში არღვლიანებს ამოუწყვეტიათ ("ა-მო-უ-ხვეტ-ი-ა-თ") შამფრიანები, ახლა კი რძლე-ბიც ბევრი ჰყავთ არღვლიანები, რომლებიც ამრავლებენ შამფრიანებს და ეს ძალიან კარგია!

ქ. მ.-ს. - საიდანღა განდიოთ ("მო-ვ-დ-ი-თ"), აბა, შამფრიანები, თუ გაწყვიტეს?

მ. შ. - ოჩამჩირის რაიონში ცხოვრობენ შამფრიანები, ისინი მაშინდელი წასულები ("წა-ნასვლელები < გან-გ-ზ-ა-ე-ნ-ი") არიან იქით.

ქ. მ.-ს. - რძალი ჰყოლიათ არღვლიანებს შამფრიანების' საული. იმას ერთი ბავშვი წაურ-თმევია ("წარ-უ-ღ-ი-ა") ამათთვის და გადაურჩენია; იქიდან გამრავლებულხართ ("გა-ფრც-ი-ვ-ლ-ე-ბ-ულ-ხარ-თ") მერე, მაგრამ დედამემა უკეთ იცის. თქვენს თემს რა პქვია?

მ. შ. - კიბოლანები ვართო, - ასე ამბობდა მამაჩემი; ასე ვიცით ჩვენც.

ქ. მ.-ს. - კიბოლანი გვარია თუ სახელი?

მ. შ. - სახელი იქნებოდა და მერე თემს დარჩებოდა ეს სახელი. შამფრიანებიდან დალის ხეობაში მხოლოდ ეს ერთი ოჯახი ვცხოვრობდით, ბაბუა ("ბა-ბა") და ბებია ("ღო-ღე-ღა") სვანეთიდან არიან მოსული და, ცხადია, ესენი აქ გაუჩნდათ ("ღა-უ-წყ-ს-ღ-ა-თ"), აი, შეილები ყველა, მამაჩემი და მისი ძმები, ერთი და ჰყავდათ. ბებია და ბაბუა აქ, აჯარაში, ცხოვრობდნენ თავიდან ("თხმ-ი-ღან") და, აი, დღემდე ასე გრძელდება ("შოდის") ამათი ოჯახი. მამაჩემს ადრე უბედურება შეემთხვა - უნებლით შემოაკვდა სოფლასტოს თავმჯდომარე მოსე აფრასიძე. ციხიდან დაბრუნების მერე ისევე აჯარაში აქვს ყოფა-ცხოვრება გაგრძელებული.

ქ. მ.-ს. - აბა, ლათისკენ როდის წავიდა ("მიუბრუნდა")?

მ. შ. - მე კარგად მახსოვს, პირველ კლასში რომ წავიდი, იმ წელს აჯარაში გასაყიდი შეგექნა ("გეკონდა") სახლ-კარი ("საცხოვრისი"), სვანებს (რომ) გეგვევია, იმ მტრობის გამო. უკვე ბიჭები გაიზარდნენ ("ბავშვებ-მა ა-ი-ს-ხ-ს") და ახლოს ვცხოვრობდით ("ეეახლებთ") ყველა იქ ერთმანეთთან ("ერთმანეთს"). მამაჩემი ვრიდებოდა იმ ოჯახს, იმ ბიჭებს ("ბავშვებ-ს"), რადგანაც მას ასეთი ("ა-მ კალიბ-ის") საქმე მოუხდა ("შე-ე-ქმ-ნ-ა") უნებლიეთ ("ნა-უ-ნებ-ღ-ი-თ"). მისთვის უკეთესი იყო, ყველაფერი დაეტოვებინა და წასულიყო. გავიდა სამოსახლო ერთ-ორ კაპიკად და გადავიდა ("გადაიწია") ჯერ მერხეულში, მაგრამ იქ ვერ შეატყო, ვერ იშოვეს ("ეშოვათ") კარგი სამოსახლო, ლათა კი კარგი საარსებო ("სულის სარჩენი") იყო გლეხკაცისთვის ("კაცისად"); ლათაში ნათესალები ჰყავდა, აი, ფრიდონ კეციანი და ბიქტორის ოჯახი, თამლიანები, და თვითონაც იქით ("ზევით") გასწია. მამაჩემი იყო ძალიან ("გუამად") კარგი ხასიათის'ა'. ასეთი ხნიერი კაცი იყო და ძალიან თანამედროვე, კარგი თვისებები ახასიათებდა ყველაფერი. სვანური მედიატორობა კარგად ესმოდა, მშრომელი კაცი იყო, პურმარილიანი,.... განთქმული მონადირე ("მთხვე-ღ-არ-ი")... - მიუღმა და მოიხს.

ქ. მ.-ს. - თქვენ, ბავშვებს, იცნ უფრო გიწყებოდათ ხოლმე? - დედა თუ მამა?

მ. შ. - დედაჩემი იყო უფრო მკაცრი და მამაჩემი - ძალიან დამთმობი ("გამღები") შეილუბი'ს' მიმართ ყოველთვის. ამაზე სულ კინკლაობა პქონდათ, ზემოურების არ იყოს! ცხენოსანი იყო კარგი, მამაჩემის ცხენი, მამაჩემის ძაღლი და იარაღი ყოველთვის განთქმული იყო.

ქ. მ. - როგორ დაეცავდით ამ ხეობას, იარაღი თუ არ გეკვებოდა?!

ქ. მ.-ს. - სვანურ წესებს დედაშენი ძალიან იცავს. დედაშენის გაზრდილს არაფერი არ უნ-

¹ მთქმელი კომენტარში გულისხმობს ბალსზემოური ლექსების (ლიკენტალ - "კინკლაობა, დაეა") გამოყენებას, ნაცვლად ბალსვემოურისა (ლიცლაჟელ) - ქ. მ.-ს.

და გეშლებოდეს, მაგრამ ახლები ისე ვერ ეაკეთებთ და...

მ. შ. - ჩემი მხრიდან ძალიან ვცდილობ, საღვთო. ჰაც .არის (დიდება. მიუვიდეს ღმერთს) და სულის მოხსენიების საქმე, რაც საჭიროა, რასაც კი მივხვდები, ვაკეთებ ("ე-ა-წყობ") ყველაფერს...

ქ. მ.-ს. - სვანები რომ ვიტყვი ("ვიძახით"), "გეგნეთელი ქალივით", არა? ხომ არ იცი, როგორ ქალს პქვია გეგნეთელი?

მ. შ. - ჩემი გაგებით, ძალიან დიდი გამოცდილება რომ ექნება და ძალიან მცოდნე რომ იქნება, ყველაფერი რომ ეცოდინება, იმას.

ქ. მ.-ს. - შენ ხარ, მაგალითად, გეგნეთელი ქალი?

მ. შ. - არა! არ მიმართია თავი მთლად "გეგნეთელად".

ქ. მ. - გეგნეთელობაში თუ შედის ტანი, აღნაგობა?

მ. შ. - ყველაფერი შედის, ეს არის, ჩემი აზრით, მღალღი, დარბაისელი ქალი, კარგი აღნაგობითა ("ტან-ა-გ-ე-უღ-ე-ბ-ით") და კარგი სიტყვა-პასუხით.

ქ. მ.-ს. - ცეკლი ბავშვი იყავი? ვინ გაგიბრაზებია მასწავლებლები?

მ. შ. - ცეკლი კი ვიყავი. მათემატიკური საგნები ("მათემატიკები") ყოველთვის მიჭირდა, ვასო გეირიანი იყო მასწავლებელი და იმას, ალბათ, ყოველთვის ვაბრაზებდი ამ საკითხში. მახსოვს, "შატალო" მოვაწყვეთ და ყველა გაკვეთილი გავცდინეთ.

ქ. მ.-ს. - ჭუბერში საშატალო რა ადგილი იპოვეთ?

მ. შ. - დავიწყეთ ქვემო მარღში, სააგადმყოფო რომ იყო, იქით. ყველგან ჩვენ "დაეტრიონობდით", ვიმაღებოდით ("იმ დღე-ს" სამალავს") - "არ დაგინახორო მასწავლებლებმა". ჯერ ერთი, დღეაშენის ("შენი დე-ღ-ის-ა-ღ") მეშინოდა, სახლში რომ მოვსულიყავი; ამას გაიგებდა ("გაცხრილ-ა-ე-ღ-ა"), აბა რა იქნებოდა? აი, ასეთი "შატალო" გაეტარეთ დიდიდან მშვიფრებმა. ღვილა მაშიდამ არაფერი იცოდა იმ დღეს და ორი დღის შემდეგ გაუგიათ, შეიძლება ადრეც გაიგო, მაგრამ მე ვივან მითხრა. ძალიან არ მეჩხუბა: "შეორეჯერ აღარ გააკეთო"-ო, - ამას ვისხენებ ყოველთვის...

ქ. მ.-ს. - ვინ იყვნენ შენი ამბანაგები?

მ. შ. - ლამიარა ცინდელიანი, ნათელა ჩხვიმიანი, ზაირა ვიბლიანი (მავიწყდება უკვე ბეურთი), ნოდარ ჩხეტიანი, თენგი ჩხვიმიანი, თამაზ ვიბლიანი იყო, კოტესი. თამაზსა და ჩემს უმცროს ვაჟს - გიას გაუცენიათ ერთმანეთი ("სხუ-ე-ბ-ის თხემი") თბილისში ორი წლი-ს" წინ; ერთ დღეს რკაავს თამაზი. ჯერ უცხად გონს ვერ მოვედი და შემდეგ ისე გამიხარდა, რომ - ძალიან კარგი ხალხი იყო მაშინ ჭუბერში, ყველა ჭუბერელი მიყვარს, კარგი ახალგაზრდობა იყო, ყველაფერი კარგი მაქვს იქაური გასახსენებელი, მაგრამ კისერი ("კინჩხი") მაქვს ყველასთან მოჭრილი - ვერაგისთან ვერ მივიღივარ, ვერც ლხინში და ვერც ჭირში...

ქ. მ.-ს. - ჭუბერი, ლათა, გენწვიში (ქვეითაც გიცხოვრიათ) შეადარე ერთმანეთს, საუკეთესო საცხოვრებლად რომელი მიგაჩნია?

მ. შ. - ვარჩე ძალიან კარგი იყო. სოხუმთან ახლოს იყო - იმის შემდეგ ლათასთანა საცხოვრისი არსად არაა.

ქ. მ. ს. - რა იყო ("იპოვებოდა") ლათაში მინც, აქ რომ არ არის, ისეთი?

მ. შ. - ლათაში ყველაფერი კარგი იყო. ჯერ იყო და სოხუმამდე მხოლოდ სამოცი კილომეტრია, დიღას აეტობუსით ჩადიოდი და საღამოს აეტობუსი უკან ამოგაბრუნებდა; რაც ენდომებოდა ("ენ-უ-ე-ო-ღ-ა") ადამიანს, ყველაფერს გააკეთებდა ("ა-ა-წყობ-ღ-ა"). რაიონი მაშინ გულრიფში იყო და ქალაქში გასაყიდი თუ რამე გექნებოდა, ბაზარში წაიღებდი, გაყიდდი, საყიდელს იყიდდი და უკან დაბრუნდებოდი. ლათაში წაბლი იყო ("იპოვებოდა") ბეური და საფუტკე ("საღობ-ე") ადგილი იყო კარგი, ღორს ზამთარში ("თოფ-ღ-ობ-ა-ს-ში") საჭმელი არ უნდოდა. ტონო

ბთ ღორს ვებარებდით სახელმწიფოს, ტონობით თაფლს ვივლებდით და იმას აბარებდა ყველა გლეხკაცი. ტუვებიც ("ჩხეკუბო-იც") კარგი იყო მაშინ. სახერხები ჰქონდა ხალხს და, რა თქმა უნდა, ხეტყვე გამოწერით იყო, ფულს ("გერცხლ-ს") იხდიდი და აკეთებდი სამშენებლო მასალას. თავის ("სულის") სარჩენი იყო კარგი. სასაქონლო (პირობები) აქაც არის, მაგრამ ლათაში თოვლი არ იცოდა, სამი-ოთხი თვე იყო მხოლოდ ზამთარი და ისიც ასე, აი, გასახსენებლად მხოლოდ, რომელ წელს მეტი მოთოვა. აბა, ქენომ ისედაც ხომ იცის, ვიხრჩობით ჭუბურევით, სვანეთში რომ იცის, ისე, ექვის-შეიდი თვე ზამთარში ხარ, იხრჩობი თოვლში – მუშაობა ("თიბ-ფა") მეტი გაქვს და შემოსავალი ნაკლები.

ქ. მ. – გენწვიშელები როგორი ხალხია?

მ. შ. – ძალიან ("გუამად") კულტურული და შეგნებული ხალხი არის ამ სოფელში...

ქ. მ. – სხვათა შორის, ძალიან ("გულად") ტრადიციული სოფელია.

მ. შ. – ახალგაზრობაც კარგი არის, უკეთესიც იქნებოდა, მაგრამ ამ საშინელმა ("ცუდმა") ომმა იმსხვერპლა. ღვინში და ჭირში ერთმანეთის გვერდზე ("განი-დან-ქვეშ") დგომა იციან, ორგანიზებული სოფელია.

ქ. მ. – რელიგიური დღესასწაულების დასაწყისი ("თხემი") არის ბარბალობა, ხომ? როგორ აღნიშნავენ?

მ. შ. – სალოცავ ("სა-ზორ-ავ") ადგილად ჩვენს ოჯახს გამოყოფილი გვაქვს ქვა, რომელიც მაღალზე დგას. ჩემს მამამთილს იქ ჰქონდა სალოცავი და ჩვენც ეს გვაქვს...

ქ. მ. – სალოცავ პურებს აცხობთ ("ღანაყ-ავთ") სახლში?

მ. შ. – პურებს ვაცხობთ, სალოცავ პურებთან ერთად ჯერის ფორმის სეფისკვერიც ვიცით, დიდება მიუვიდა! საქმევი ("სა-ტრუსი") ტაფაც გვაქვს, მხოლოდ იმისთვის, სხვა რამისთვის არა. ტაფა იქ გვაქვს, ვაშლის ხეზე გეკიდია; ავიტანთ ნაკვერცხლებს, იქ ვაკმევთ საქმეველს და ამას ყველაფერს შევადგებთ დმერთებს. იქ გმწვევია ლოცვა.

ქ. მ. – საქმეველად რა გაქვთ, აი, ეკლესიიდან მოგაქვთ სპეციალურად თუ...

მ. შ. – სახლში გვაქვს ჩამოთლილი ("ჩა-ტაფულ-ი") ცვილი... ეკლესიაში, შიყერში, – დიდება მის სახელს! – მივიფიქრებ სალოცავად, გიორგობას და აღდგომას მეტწილად იქით მივიდევართ. კვირიკობას, – დიდება მიუვიდა! – სვანეთშიც წავსულევართ, კალაში. სამი წელი დავდიოდით პადიშაში და ღენჯერში, ჩემი დედამთილი პადიშიდან არის და ღინანისში რამზი სამი წელი დადიოდა. ახლა აქ აღვნიშნავენ...

ქ. მ. – ღინანისშობა, ძირითადად, რას ეძღვნება?

მ. შ. – მემკვიდრის ("მ-შუე-ს") სახელზეა ეს ლოცვა...

ქ. მ.-ს. – აბა, მაღე სახლში გვიღოდეს ("ქორ-ს-მცა გივის") შენი ვაჟიშვილები ("ახალგაფებ-ი")! დიდი ("გუამად") მაღლობა!

* * *

ნ. მ. – მი სწემ ნათელა შიქიან, ღვთაჲ ათას ცხრას ოზნადცხრაშეტ წელს, თოთხმეტ მარტს. ოთლი აქარაჲ საშუალო კლანს, ერქანდუე – სოხუმში ინდუსტრიულ ტექნიკაში ენერჯეტიკულ ფაკულტეტს. სწეშდაბდჲს არა ზაჲ აქარაჲ გესლისგა, ელექტროსადგურს, ერქანდუე ლოხბერაჲ გამოცდოლ თბილის სამშენებლო საინჟინროთე, ერეჲო ჩაუბირაცხე ათას ცხრას სამოცდათერთმეტ ზაჲ (ზანას დეჲ ტული ლუშნუდ)... ზოდა, სამოცდაჩუიშმეტ წელს ქოთლი პოლიტექნიკურ ინსტიტუტ ი ერქანდუე სწაშდაბდჲს სოხუმს საპროექტო ინსტიტუტლისგა. ეჲ დაწესებულებას სწეხენ "აფხაზეთის არქიტექტურისა და ტექნიკის ცენტრი".

ლიშმალ ერ ენბინან, მიშუე უილდლშ გეზალ — ქამბული ანანთე ედქანან ი ერის სუადანს თბილისს თხუშეი, ბანლიცას. ერქას მიშგუა დიე ქოტეგირი ერე ლაწადთე. ზუსტად ერე დრეუქა ენკიდს სოხუმ ი ჩ'ოსედ აშეი ეშუე ში ლერქუბარშუ. მიქიანრე ლედუქმარ ჩუ-ერე-არდა შუნანიშ ი დანლიშ ნენსგა, მანგ სგ'ანანდე: მიშგუე უოხუშედ ქიმილ, ბიძაშეილარ დორი, მინე გეზლიორ, ახალგაზარდოლ.

ლეწურალ ერხაუ სუარდად, დმანისს, ერქას აღმარ ესდგრდას საქართუელოხენ, ა, თათარან ი, მან ხაუნას? — ბერძნარ, ი ჩ'ოტანე ეშუე ბინა; "ზორჩერე დრეუ ირი, ერქას უითომ სგ'ენტენინს" — ბერძნარდ. სუამშამდანს გიმს: კარტბილ, სივინდ, ლებია ი ალი ამყადლა, თან კლანს მათემატიკაშ მასწაულეებელ ოხბინ ერეჩუ ლიშდან; დორი ზან სუარდანს დმანის. ერქანდუე მიშგუა დიე გუნშილ ხოლამდ აღდრდა, სკლეგროს ხევერ ი ქორთე იწურალდა ი იგნულა გარ; ამლა სგ'ოხენკირინ ამხაუ; დორი ზან აშ არდა. ერქანდუე, მიშგუა დიე ნადგარუნდუე, აქარან კლანსიგა ანწუნანდა ფიზიკან მასწაულეებლიშ ედგი ი მანქერს ი ე'ოხბინ ამერე ლიშდან, ლანდილ სუათური ფიზიკას ი ქიმიას.

მ. ს. — უოშა მოწაფე ჭირის?

ნ. მ. — აშირ ი უოშთხუ მოწაფე ნირი ლანდილადილეი. ხაყლენის, უოხან ქამერდე ლინ, ლინთქა ერხენ არის, ამზაუქა — ამერე. ჩილად ამერე ლირდე გარჯ ლი, ლიბომბან ლი ფიშირენ, თან ათხე მაშენე ერინარ ხაყლენი, ერე ამერე ქუინალდ თაურობდ მარანდ ჩის ქალახემს, ერქანდუეი... აღ თაურობ სგ'ანანდე, ერქას მარანდ ქალახეშეილენს ი ათხე აღგილობორიუ მეზგოლს მარანდ დეშე ხუდუას, ხუილ დამოკიდებულ ქარეი გარ. აღ ქარს, ახალგაზარდოლს, დეშ სოხას, დეშ ედგი სოხას ი დეშ მამაგუეშ ი მინ ლის თუითონ ლეგენბ! ი შუანარს მანგ ჩუხოხას, მანგ შუკუ, მანგ ლაცგეგუე ი ჩუნანმედას თხუშემ ლიგეშ! აღარ თუითონ ლეგენბ ლინ, ათხე მქარისქაცარ, უცრობ ედგის! ზოდა... ამილ მასარდ ხაყლენი...

მ. ს. — მიშგუე ლალთარქუე, ათხე, სოშილ დამაბულ სიტუაცია ლი ამერე.

ნ. მ. — აშ ჭინან! ჩიქი აპრილისგა მადე ანბომბაუენას! — ეშუე ზურალ ჩუადგარს ერქა, უდანაშაულო ზურალ.

მ. ს. — აფხან ლანსუ, მადეა, ერე ზურალ?

ნ. მ. — იშლა აფხან? — მუშუნან, გერლიან ლანსუ, ი დი ცალან ხორდა, მიშგუე ახლობელ გუნშილ; ერე შერმა ლადელ ლიანანშ ორმოც ნადდა ნან ი ერის სუემარალად, მარე ამერეშ ნანლ დეშეგ ანფეშელენს ქარდ, ხაყლენილანს ი დეშეგ ხაზელალანს, დეშე ხუდუნანდა დანს ამიშ უფულება! ათხე ნაყლენი, რა თქმა უნდა, ჩი ლადელ იხუნანლს: "თორმეტ აგუისტოს ესე სუიბინელ ლიშმანლს" ი ნეკუენს ერე დანუ ხესე, ერე ნომა ჩაყლენიდიეს. ლეშეშუ მასარდ ლი, მარე დერმეთო გუაშიდ შუანარს!

მ. ს. — ჰამენ! აღუთხე ისგუ გუნარეი ჩუ-მან-ქინალდეს სანტერესო, მანგ ქარექა.

ნ. მ. — მასარდ სოშა გუნარ დეშეგ ხუილ, სოხრა გუნარ ლი: მიშგუა ბაბან მუს ხეხენ მანცი, ერის ხორდა უოშთხუ მანხელუენე ი დორი სიმაქარ — ეშუე გერლიანარე ლანსუ ლუწუილე, შერმე — კუციანართე. ექარისგა ნანსეი ჩუხორის ი ნათმარ ი ლანმანან ჩუგური, მარე გუნარ იშეგენ ხარს, რა თქმა უნდა. ბადი, ალექსი, შუამა, ამანი, სუმთა ი ელზა — აღმარ ლანსუ მანციშ გეზლიორ.

მ. ს. — ისგუა ბაბან მან ხეხენ?

ნ. მ. — მიშგუა ბაბან ხეხენ ალექსი. მაშენე თხუიშეგზალ დინა ბერეის შემთხუეუით ერქალე ნიუარასედ ოთადგარ... ერქად ახალგაზარდა ბოფშარ დორი ხადგარა ადამდ ი აშ ხორდა დორი მანხელუენე ი ეშუე სიმაქ. მიშგუე მამილან დეშედ გეზალ ხორდა (ჰან არდულიან ხორდა),

მიშგომუს — ეშდეშუ გეზად ი ერასტოს — უოშთხუ. აღარ ათხე ერხი თბილისს იზგეხ, ერხი — დმანისს, ერხი სოხუმს სტიზგად...

მ. ს. — უნარაქა ჭიზგანმა?

მ. მ. — უნარაქა მიშგომეშ ბიძაშეილარ იზგახ (ესტათე, ისლამ, ლეუნანტი, უენერა ი ეენია).

მ. ს. — მიშგუა დიხი ზორდუნა ერქას უნარჩას, შიჩა ლაბბაჟუას ოთვერჩანახ.

მ. მ. — ისგუა დი ამერუა არდა აშხუ ზაუ, ამერუა ითურიდა კლანსს.

მ. ს. — ტყისდა?

მ. მ. — უო, ამერუა არდა მერტე კლასისგა ა მეცხრეს, დემე მაშეიდ, ერქას ფარს დემე ლგმარელი კლას ი მხაჟ ენვერჩე ისგუა ბაბა პაულეიდ, მარე დეშ აგაჟ ბოლომდე. შუანს ზაგარან გუაშხა თუ ქობალიშერ?

მ. ს. — ქობალიშერ.

მ. მ. — ნა ქობალიშერ ნაჟხა, ნა ნაბარწყხ. სარაპიონ იზგ'ადამ, სარაპიონიშ მუს (ეჟახე დეშ სტიშედუნე), შიჩა ბუბას ჯაჟუთხ ხეფხე.

მ. ს. — წამ მეხუბარარ ლიხ, მადეა?

მ. მ. — მიქიან მეხანდლშ მუს სურამ ხეფხე ი ეშუ მეხანდლ გარ ლანსუ, ესუა ლადრურა ი ლახუბა დემე სორდა, ეჯი გუიშგე ლანსუ. ჰოდა... ბანშერს ნატულიხ, სემი ლახუბა ლანსუ, ...მგდ..., შა ნაჟხა ერხი, გალანქიონიშ მუს?... უუჟ, სგალემეშდენ ეჩა ეახე. უუ, სემი ლახუბა ლანსუ ი ეშუ ღარჟირ სორდახ — უენერა. სემი ნაყარ ხუნანსუდ, ა: ზაგარარ, ქობალიშერ ი ბანშერ, მარე რაგდის, ერე უითომდა იმერლარ ესერ ლგმარეხუიდ. ამიშ დამადასტურებელ ფაქტად ლახ ჩაითულება, ში მიწუა... სარაპიონიშ დი, მანანდლ ხეფხე, კუნანქიან, ევარ იზგახ ლათას ი მიქიან გუარს დემეგ ამარიჟხ, ამარიჟხ მიქელაძეს ი შაგ სახუბ ხეცუალდა: “სგან როჟ მიქიანარ ხიდ ი მიქელაძოლდი როჟ იმდა ეთიარანდ?” აშხუნ, სტუდენტ ხუანსუ, ერქას ოთსიბ შინეშთე ი დადად კობლონხეიშე ექეციდ საბუთ: “ნა როჟ მიქიანარ როჟ დემე ლიდ ი სინამდელიდმსგა მიქელაძოლ როჟ ლიდ”, ერეჟი ტყისდ მიქელაძე ხეგარანდა; ეშუ საბუთ ათას რუას ოზღათორმეტ ზაუშუ ლანსუ ი ერეჟი ხანდარანდა, იმეო ოთუთალახ შუანს ნიშგე გემარ. მანკუ აღარ შაგ აშხუდ იზგახ, ერქანდუე ფარხენქა მანკუ უუბერთე არანდ ი ერქანდუე დლთე ანვანდ. მიშგუა ბუბა ერასტო სანვშე ონვიდან.

მ. ს. — იმნოშა?

მ. მ. — სანვშე, ამეო უინარქენახ, ა, სუმიკილშე, ჰოდა, ამეო ფორმანდ ანვანდ ამსაჟ. ერასტო ათას ცხრას უოცადექუშუხ ლანსუ ლგათე ი ეჯი სანვშე ანვიდხ, დორი ლგან ირიჟ. ჰოდა... ში ეჯი ქაშკოლენ დადად, მარე ერხი “ფერანტ” დემე ხადდა, ერხი ხადდა რუარარ ი “ცემ” ი ფარიშ პაპაშ ანაბექდარ ი ერეჟი ხეგარან, ერე: “ალი გემ როჟ ათხუიდეხ დეშდერ...”.

აონადამ ერერეშ გომრე ეახოლ დემე მაშეიდ ი ერეჟი უინანდარანდა, ხედი გემ ლანს ხანსუიდ, სარაპიონიშ მუს ხედი ხანსუიდ, მიშგუა ბაბას ხედი ხანსუიდ, აღარ უინანარახ. ათხე შაგ განადგურებულ ლი ერერე. ერქანდუე ევარ სოხუმ იზგახ. ბოფშარ გერმანიახ არხი ი სარაპიონლალ ლგდგარ ლი.

მ. ს. — ი საბუთარი დემეჟე წუა.

მ. მ. — იმენ იწუენი? ეჯი ქორ ი ეჯი შაგ რუათუნაფ.

მ. ს. — ცოდაშ კალანა?

მ. მ. — შეიძლება კატიახ ხედუნეოლ, კატია ლათას ადგან დეშემი, რ'ოთხედნიჟხ, აღუე შა ირიჟ, მარე მაშენი ძჟირფანდ ხეგეიჟხა, შაგ რ'ოთთუნაფხ, რუ-შან-ხაწუნანდხ.

მ. ს. — უუ, ალი მია მასმა, მიქიანარ როქ მიქელაძოდ ლემარდოს; “ლატლის როქ ლემარდოს მანკუ, გუბერნატორ როქ ლემარ მიქელაძე შუნიშ, ერქანდუმი როქ ეგი ეცერთე გადასახლებულა ი ეცერენენ ...ეგი... დადეშქელიანარს როქ ოთხოვუნახუ ფართე”. ქასმამა სი ალი?

ნ. მ. — ალი დემე მასმა, მარე საბუთ ჩუმიწუთა.

მ. ს. — ი გუპარი ჩამოუქუთეთებიათ.

ნ. მ. — უუ, ჩამოუქუთეთებიათ, “ქე”-ზე ერქუ იზგერით, ჰეურდ დიდგუაროუნდ ითულებოდა.

მ. ს. — აღუთხე ლიანაშეი მაკუ, ერე ესრგდინა.

ნ. მ. — ლიანა ლანუ გუპარდ სოჩა წანამთი ბეფუმი, “მაცუნიას” ნუბატულით — მანგ საცუნით ჩილად, ლიგუნი დემე ხემთქუნი ი დედა — დიციულ, ერქალე ხეცუალინი, ქი ტეტს აქია, ესეგი “ქაროქ-ქარ სერ”. ეშუ ბერიოდქა, მოგომეშ ლიდგარელჩიქდ, დრანდუშ სკოლა-ინტერნატ ლანუ, ზაურდ, გაუბად, აფსაზეთიშ საოლქო კომიტეტოშ ბირუელ მდიუნდ, აფიშგ სპეციალურდ უშნარეშე სკოლა-ინტერნატ ი ერემსგა ითურთიდა ლიანა. სამოცდაშუნიშე ადგან მიშგომე, ერქანდუმი დედა ადგვანს ბოფუპარ ჩუბ ი უოტისდ, ქორს ნირდა ლიანა; სოჩა მუთური ლანუ. ლისტაშული ჩილად ხალტენდა, ლიდრალი, ლიშუპარელი... მეგობარს ხალტენდა ბგვიდ, ხოსრობენდერ მეგობარსი ლანუ გადაყოლილ.

აქარაშ საშუალო კლას ქედელიე ი შიშდ ექ ზაუ მიშგუადიდ ქედვარე თბილისთე ი სგალახბერუმი თოიშიშ სამხატვრო სასწაულბელთე, ეგია წარმატებით აღზგერე. ერქამე დრეუმი სოხუშს ლანუ სუნიენირე ფაბრიკა ი, ა, ერერე ლემბინე ლიშდან. სანტერესო სუნიენირს

ანყიდა. ეგი დრეუქია ადამდ ლემბინე კერძოდ ლიშდანი; ანყიდა ი ჰუმიდიდა “ჩივანკილარს”, აფსაზეთიშ მხატვართა კაუშირს წანბრეუმი, ერერე ნაშუნიშ სურუ ფანს წანდანდ: სამოც პროცენტ მხატვარს ხეშუდიმი ი ორმოცი მალაზის ხეხდენიმი. ფომარაგენ ქორსი ხეშუბ, ფაბრიკაშ გუმიშ ქაილიახუ, ერქანდუმი მიჩას ხეშუბ. ჩი სამტრ-მეშუადიდ უონდურად ქორთე, მია სოხუმი ხეშუბად ეგი დრეუქარქა საბარექტომსგა, ჰოდა, შარჩხილ ჩუხუდუნდა, დინას მანუ ხაწუხ ეციულ ექლამ; ერქანდუმი სოხუმთანუდ ეშუ გერმანაშ გემ, ხეხუნ “ტაქიკია”. იმდლო ხეხუნ გერმანაშ გემს “ტაქიკია”, ალი დემე მიხა ლანდი. კაბიტანს მიჩა ეშუ ნამუშეუარ ოხყიდა ეგი მალაზიახგა: “დედა ბაუშუმიბით”, ერერე მიშგუადის ეშუ ბეფუმი შიხგა ხაყა ი მერმე ხეფორცხალ კალთუმი. კაბიტანს ხოქუა, ერე “ამიშ ესერ მესეა ქუმიდამთხერ ლგარ”. ჰოდა, მან მიხა, მოეწონა, ჰეურდ მხატვრობაშ ი “ჩივანკოლე” ხესმიე. ი ეგის მისამართ სოპრა ერერე, მალაზიახგა, ი ნიშგეუთე ანუდ ბინათე, მარე ლიანა დემეგ არდა ქორს. რუსულდ რაგდიდა ი მანქუმი, ერე “ამუქესერ ი ამუქე, ალესერ ოხყიდა”, — შიხგა ხუდუნდა ეგი, — “ადამდ ესე ხაკუ ი ეგი ანუდ ესერუ მიჩეუთე, მიჩა გემთე”. ში ანხიდენ, “ზაკაზარსიქ ენკედ”, თხუმი ოსქუთინ ი ქანქუქა იმედ. ლიანა ნებოზს ანუდ ლაშუბახენ, ერქას მერმე უიდილი — ბელამ სგალოხუნერდა ი უშხუდ არანდ ერჩაუ. ალ მარე ჩუესხუენას ეგი გემმეგ ი სგოთგერჩა კაიუტოლთემსგა, ჩუათხენაუნე მანგ ი ერჩი კაიუტოლემდ “ზაკაზარი” ლანუმე, თან წანკერ: “ესკიზარს როქ ლამწონ ისგუ”. “დელ გამოქუთახულისგა” ი ადამდ მოლე-მოლე იშენ ზაკაზარს ლოზოდა: “ალარ ესერ უი-როქ-უმიხე ი მერმეშუმი როქ ონტუნენი, ერქას შარჩხილს ქაროქ-ქანუმი”. ფაბრიკაშ მთაურ მხატვარ ლანუ ტარედლ ამპარ (ალი, ათხე გამოფენა ლანუ თბილისს, ერქასი ქანქუქა თეა გულდანს, მარქერს “ლაამპარ” ოთიარა უურნალე). ჰოდა, ტარედლს ათლონ ექლა, ერე

კონკურენციას უწევდა, ამოე ნამუშევრბარ ქაბჟდოიუბჳ ო მინა — დემე. ათხეა “ზაკაზ” აღის ლახემს ო მინ დემე, აღოა ათხერგნდა ო ქანბქუე მინა აფხზნარს, ევარს, მხატურათა კაუშორიმ წეჭერარს, ერე “ალ დინაზ ნამუშევრბარს ნომ ესერ ოკედს, ალ ლლაპდ ესერ უარჩხოლ ანხუას ო მი როქ მბადარ სურადეა?” ლიანას აუკრბალეს ნამუშევრბარე ლიბჟდო ო ამიხ გუი ეღკუშჳ. ერერუ ხელფას ერზუ დემე ლზხუ ო კერბო შეკუეოოლშუ გარ ოღურბა ქუინის.

მ. ხ. — ო ეკი კაბიტანს ოხსუემა “ზაკაზ”?

ნ. მ. — დემე, ევღერე ერინემდო აღო ქენუშბაჟე ათხე აფხენგარცახანს ო აფხზნარდო ჩუბცხორს...

მერბე შემთხუეუბო ლზხუ: სოჩაშ ფედმას, დაკომისხ, გგამდახ ერქნაშ დრეუეო სბორტულ კომბლექს, ევარდო “ზაკაზ” ლახემს, მარე ერქას ესეიზარ ქოღქუეოთხ; ენხორინან გუბამიდ, გუიოდ ეღკუშჳ ო: “შოსკოუთესერ ღერო, ბარემ სურბოკოუთჳ სამხატურო ინსტიტუტოთე როქ სუბბერეუთ”. მოსკოუთხ მიშგუბა დემე წჳმ ბობაშუილარ ოზგას ო ევართბანდ, აღუე, ოშა ომედ ხეროლ?! — ქორხენჳ ლიბარქუე დემე ნემედგნ, ევღერე უოვარბ სუბხუნდ, მი ო მიშგუბა დო გარ სუეშდობად (მერბოლუ ხოხრილარ ლზხუხ) ო ნიშგე უარჩხოლ, ნიშგე ნამხასურ ლერექუედ ო ჩაფულდ გა დემე ხადხ, მბ ეგუბ ხელფასარ ნად, ერე... ლიანას ბინა ნიშგეშარბგე ხადდა ო ერერუ ფიზბოკურდ ლიშდბ ლეიბინე — მარბალადოი ეცხ სულუნდა ბესიკ ხუნითელანს ო ეკიციხან ლეიბინე ლიშდბ. თან, ბარალელურდ, მიშგუბადეუთ ბობაშუილ — ჰენრი გურბიან ლზხუ “შოსლიფტოშ” დორექტორ, მინა მგეობარ ლზხუ ბესიკ ხუნითელან, შობა ერერუ დემე ხეშდობდა ლიანა, “შოსლიფტ” არდა მეთუნელურედ ო დორი ხელფასს ოკადდა. გუიშგე ბოფშარ სწდუნახ ლიას “ჩიგანკოლმაქ” ევარს, ე, “ლისტარს”, ოდო მანარდ ხაქეშდა ლითონ. ამეო გაქბორბუბამგარდა, რუსული დემე ხოხალდა ლმად ევგუბარდ ო ამდა დემე ადბედაჟე, “ჩიგანკოლე” ლზხუას ლზსტენიუ, ეკი. თან ქალბზუდორან ლაშდბახს.

ჩი ამჳჟე, ლიბბორგლაჟელქა, ჩუეედინდა, მინაფხენგვარს ინტრინა, დინოლხ, მოსკოუთენ, ლიბბორგლანუესგა “ზაკარს” ოკადდა ო: “შოსკოუთხ ესერ ჩუნდეროჟუნლ, ერე მენე ზღუეოთე როქ ოსუიკდ ალ ზაკარ”. ხინამდუოლიესგა ლიბბორგლანუესგა შდეკ ჩუნადდა. ერქა კოლმეურნეობა ლზხუ ო ამიშ ნორბა ნულუნდა უოქანს, მიშგუ ლაქმილა ო ლაჟდილა მბგ ოთურბიდას — თბილისქარდას ო სოშა მგწორდ ლიანას ო მი ნივდენიდა ლეშდბ, მიშგუბა დის დემე ხეშედგნ... ზუსტად ექ დრეუქაბთხიდდა თბილისს ცხრა აბრილიშ ტრაგედია, საუბედუროდ; ამნემ ეზუ ომოქმდა ლიანაშეო, ერე ლექსარი ადობრე ამიდა, ერქანდუე გუბამიდ მბგე “ჩიკანკაჳ” ოხსუა ცხრა აბრილდა, ჩუქწუთინ ო ეკი.

მ. ხ. — დე, ჩუმიწუა!

ნ. მ. — ჰოდა... ქართულ სათუისტოო ლი მოსკოუთხ უახტანგ მეექვსეშ დრეუენდორ, არბატო, ქართულ ეკლესია ლგე ერერუ გუიშგე თაჟადრე ო მეფეპარი, აა, ერერუ ანხეუ გამოფენა, ერერუ ქართუილარი უობაშ ლგმარდელიხს: ტელიეუიზია ოკადდა, ერქანდუე “ახალგაზრდა კომუნისტოჳ” ეხნბარანდა ხოჩა ...მგდნარ...; ამერიკელ უურნალიხტარი ლგმარდხ, ევარსი ქოთიდას ო ამერიკას მოლე გაზეთისგა ადბექდეს. ერქანდო ლიანად ხოჩა ბინა ანკედ სოჩა ანდგბ, ნიშგე ბობაშუილდ ლიხმარქუე. ცხრა აბრილუნდუე უკუე გუი დემე სოსკბენიუ ერერუ. თბილისს ოზგა ერეჟალე მურუსი ო ეკიხ ლოხცვდ მინა ბინა ერერუშ, მარე ამერუ დემე ლი ლმად ხოჩა ანდგბ,

“აფრიკას” ლი, მარე ჯი თანხმად ლანსუ, იმეგდო ირინუ, ოღონდ ქოთცადან.

ბ. ს. — ეღაძალე ერქას ლიანად, ედო ხოილ ბინა ბაცს ხადდა, მოსკოუ მანუ ქური ლი ბინოლ!

ნ. მ. — ეგჷნ ხანუნიდასგა, დემე სემედგნ ერერუ ლირდე! თუითონ რუსარ ბგადი ხალტგნდა, აფხნეგარ, მურუსი დინოლ, მასარდ სორდა; ეგი მადე ი ეშუ ლექსი სომარა ერქალე აფხნეგ მურუსიდა, გეზალ ლეგდ სარდენა ი ჯიდა ლეგდ ლგმარდელი ექ ზურალ ი ექლა ლექსი სომარა: “ღმერთო, აღარ მანარდე ეხე ნაწუალებ ლის, მანარდე ეხე სოლა სოპიან ი ექლა როქ სპირო ლესეს სედუალემ დეგრა, ერქა მი როქ ამან ლარე მეგჷე, აღარ როქ ცოდ ლის, დეგჷალ, ლეერულად. აღის როქ გუხენქა ჯემრი, ლამარა!” — აღი სომარა ექ ლექსისგა. ერქანდუე რანჯანდ ი სოსუმ, მ’იმგუა სენუშდ, ერსაჷ მენქარენიდა ერეგ-ამეგ. მი ლოშგმ საპროექტოს დემე სენუშდ, კერძო სექტორთე ოტენ, საპროექტორ ჩუნდკლანს, სახელმწიფო სტრუქტურალ უკემ დემე სენუშდბან ი ათხე, უხედფასოდ იმეი ხირდი, კაცო! გონელი მიქელაჷ ლანსუ მიშგუ მამიდანუშელიშ მეგობარ, ერის ხადდა ტუაჷ-ფესხაცმლის სამქერალე მეფუგე ი ერცანან ოსბინ ლიშდბ. მანქანაჷ ლიშხბელი სოჩამდ მამარქუნდა ი ერცანან ოსბინ ლიშდბ. გონელი ქორს გგამდა მამაკს, მანე ქორს, სოსუმს სუღუნანდა მირა ხაკუთარ სომა ქორ ი ერის გგამდა ი, ათხე, ლიანაჷ ნამუშეურარს ერ სენად, ნაწუ მირეშთე ქორთე ი “ზაკანარ” ლახემ.

ბ. ს. — ოხსეჷმა?

ნ. მ. — დემე ოხრიშ... ჯემარ ხადდა ლეკიდ მოსკოუხენ, მირა ნანყეჷ ჯემარ ი აღი შესწირა სოსუმეშ ეკლესიას. ერქანდუე აგუქერას გგამანდ ეკლესიას, ერეა ყორარ ანუქად მიშგუ უიდილდ მიშგუ სომა უიდილდ ქორს, მერხეულს, ერეა მამამთილს სოჩა სახელოსნო სუღუნანდა ი ერერე ანუქად ექ ეკლესიასჷ ყორარ, ერხენ-ამხენ წმინდანარ ლის ი ნენსგამგა ჯი ლი. ათხეჷ რუხო ეგი ...მეგდეს, თბილისი, ექლა, ერე ეგი ეკლესიად ლანსუ ლესე; დერმე თო, ქალკოტუტინი აფხანეთ ი ლახა ლაქუმი რუმესხერ დემეგ ირ... ეკლესიასგა სუღდაბდა, გუნად ქაჷყოფილ ლანსუ ერერე. ამანდ სოშილ უოთან ლანსუ, იმგუა აბტაჷლიდა, ეგი, კელანჷ პირდაპირ ლანსუ ი ერეგგა სომა სტოლარ სოგდა. კერკანდ სიმუშედე ლანსუ, ეშუ ზურალ არდა, მარამ, მირა ნანუქინქა, მინ დორი გარ არდას... ერის აშხეთე სუღუნანდა უოთან ი მირ მერმთე, ნენსგამგა კალიდორულ ხადდას ი...

ბ. ს. — ეგი მანარდ ხალტენ.

ნ. მ. — დე! სოჩა ამსულად ლი. ერინემ ემრესენე მი. ერერე სეშდ მანქა, ერქას ქორთეჷ იხელაღდა, მირა ბინათე, ლეეშუ, მარე სეფუშენიდა. ერერე სატრე ლისეი დააჷალეს ი ერქად მითოლოგიას მადეჷ რომანტიკულ მოღერარ სსეიდა, მარე ეკლესიათე ერ სგანანდ, ერქანდუე ექარს ქედერ ი სერ “ზაკანარ” ეკლესიანჷ მამარარ ი ექარ გა ხაჷუდიდას. ისგუ ჯიმილდ — ანტონა ხალდიანდი ლახემ “ზაკანარ” ი ანსეჷ ჯგერგავიშ სანტ (ერე ხალდიანარს მანედუ სარ!) ი ხამებანჷ ტამარლისგა სტუქეი. ერგენქა ადამდ სემი სანტ ზე ერერე. იმ ლანქარენიან ჯარჩხილს, ერის გარ იყეღდა ი ჯი ითუღადიდ ფანს დემე სატულიდა; დეშგემ მანარდ მორწუმედე ენსუან. ოდე სოჩამდ ქედაროლ, ერქად სგადემის-ხეფადღდა სატარს. მანქე უ’ემარღდა ჩინარდ, ლოცუნს ჯილიასდა, ჯიციხენალ, ჯიბარლ ი ერქანდუე გა იბნა სატრე ლისეი: “ამურ როქ დემეგ იმარ, სატარს როქ სნასტანუი”, — ერის ტულით. შუანარ მოჷ გავებეშ ლი: მი აჷე მისა, ერე ეკლესიათე ესდარი ამსულად ერქა, შომა ხედ მოღე დანაშაულ სუღუნა დერთეჷ სეგბინოჷ ი სეკუქეს გამოისყოსი, მადეჷ მოწოდება სუღუნა, ხანწამ ეძუ სოსორგენდერ, ექლა, ი მადეჷ მირა მოგებან სეთხელი, ერე მოღე გამორჩენა სუღუნანდეს. ნიშეჷ ქორისგა ცალკე უოთანს ...ეგი... სოსარა

ლაჭურბოლ ხადდა (მიშგუთა დადანუ ი ბაბანუ ნანგემ ქორ ლქეი), ერქა დადა ი ბაბა ილცოვალადან ჩილად, იმზირადან, აღი, სობრა დინილი, სგახეგინიდა გუნენ ი ქიბ ილცოვალ. სობრობენდერ ედბტარინან აღი ლიანან. ქი ედლელუბაუნ, ერა სგებენ ლადელ მირა ქუინელ ნაუტუ ლანდრ ამხუილდა შემთხუეუთ ი მახადიდ ოხუიქუდ. ლოხსკორ: "ქეთო ანსიანსი ქა-იგ-ხუაქუდონე" — ერქდერ ჩილად გუნამიდ ხანტერეხდა, იმდა არად ლიანა საქართუელოხენ.

მოსკოტხენ ნატხუნლრეე ეშხუნ გარ ოხსეხე გამოფენა.

მ. ს. — ჟი, მინ ჩუ ხუარადან.

მ. მ. — ამერე ეშდორი წან ხეშადბდა, ოხუიმი ვიბაჟ დემეგ ოკადდა ი ერქდა დან ლანსუყად... ჟიშელდ ლურდან, ხუატულიდან: "ამხუსიქ ხაშდბა, ეშხუ გამოფენადჟ ხატკლებან?" პილანგ'ერე... ტიტ ლამაფრე: "ნომ ესერ ტული ამჟე, ეკლესიას ესერ მასარდ გუეშ სოწიუ ათხე...", ი ლაყანგუე შექსიმ, ჰეურდ დერთემ ახანქენე: "ჩუ-როქ-ოთდაგარი, ერქანდრე როქ ემსეენებ გამოფენან".

მ. ს. — სოსდმა, იმეი წინათგარძობა ხანდუნა?!

მ. მ. — ერქანდრე დედამამიშვილარდ ი ლანსუშნილარდ მოუბით ოხუიმი, უარჩხილ ოხუნქურდ ი ერეო ოხსეხე გამოფენა. ლიანად მანკუ ასთუერ ბესოს მინანქარიშ ლისეი ი ხანქარ: "ჩიგანკა როქი ვანსითურ!" მარე ხაჰირა ნადრეურს. ლიანა ერ ადლელუბაუნ, ერა სგებენ ლადელ ეშხუ სოშა ნანქიე ოსკიდა ი სორამდ ვოხსეა, ჩოთცოხრა ერე ი ქი ოჩრედ. მერმა ლადელ ლიანა ოძვედ, ქანსწა ი გუდოძვედ, ერე აღი ბესოშ ნანსეუე ლანსუ ი ერქას ხოქუა: "ტკიდ ესე სორა ხეციალისტიშ ლგხე ესე ლი!" ბესო ოძვედელი მერმა ლადელ ლაშადბთე, ერქას ნეგეუეო ლანსეხენა: "ო, ათხე როქ მანქმარ, ათხე როქ იმედ როქ მარ ისგუ!" თეა გულედანსი შურნალეი ვინანრა ბესოშ ნაქუ: "ხისტამუეი როქ მიმარქეი ი იოლად როქ მიკედნი მანგ, აღბათ როქ ამიშ ქუინ მიმარქეი".

მ. ს. — იმეგ აშდისხუ ი იმეი დააფასა ლიანა ლალ ხაბატრიარქო?

მ. მ. — ლიანანუ ლიშოხუი ნეკუნად მიშგუადიეიშ ი მიშგომეუე გუნენჩრე, მარე ხაბატრიარქოდ მცხეთას სამთაურსო მონასტრიშ მანსუისგა აღშედლრე, წმინდა ნინოშ მაცულლოთანისგა. აღ აუარია დემ ნახოლიუ, მერმა ლადელ ხეკუეხ ერე ეკურთხათ მონაზონდ. ერ ლადელი ეშხუ მახე ნანსეუე ეკლესიასგა წირუა ხეკუეხ ოთტარენს ი ერხანუ ესდგარდან მირა მამაოშ მანქანოშ, მარამი სგანსტარინან. მიი, მერმე მონაზუნარშალ, გუნამიდ უბარალო ხაფლანუ ხარ, ჭუარ ხაგ ი ...მგდე... ხანდრა: "შაცოუნე, უფალო, არა ხაქმითა ჩემითა, არამედ მოწყალებითა თქვენითა!"

მ. ს. — ათხე ხიზელაღდმა ფიშირენ ერხანუ, ხახაფლაოთე?

მ. მ. — ათხე, მი ზაულისგა მარუნ გა მეკედნი თბილისთე. გამოფენათე მანგ ოჩად, მირა დალუბეიშ ლადელს ერ ლანსუ. გუნამიდ მასარდ ხანლს არდა, ჩიემ მასარდ ანფანს მირა ნანქარ. ლენა ოჩად ხახაფლაოთე, ერქას ეშხუ ახალგაზრდა დინა ი ნადრეურ ენხუილდან ერჩრე ი მანქამ ხუეჟა. ლეტუროლ სოტურანს: "ნინო კახანიშ როქ გეზლიარ ლის". ლანდო ლი ნინო კახან, დემე მინა.

ქ. მ. — თუნდც ლიანანუ ეშხუ ნამუშეუარს ერქამა ქანგწად, ერქამ მანგ ლანსუ აღდგროუანებულ, მერხის ჩუდ მან სოთარანდა, რა თქმა უნდა.

მ. ს. — ნათელა დეიდა, გუნამიდ მანქმარ! სურუ ამწუხუაჟიედ. ლიანანუ ნამზგროლქ ქაშიდს ხე ი ისგუ ნათი-ნათხანსუ ჩი!

ნათელა მიქიანი, 68 წლისა
აგარა, 2008 წ.

6. მ. — მე ვარ ნათელა მიქიანი, დაბადებული ათას ცხრაას ოცდაცხრამეტ წელს, თოხმეტ მარტს. დავამთავრე აჯარის საშუალო სკოლა, შემდეგ — სოხუმის ინდუსტრიული ტექნიკუმის ენერგეტიკული ფაკულტეტი. რვა წელი აჯარის პესში ვმუშაობდი, ელექტროსადგურში, მერე ჩავაბარე გამოცდები თბილისში სამშენებლო საინჟინროზე და ჩავირიცხე ათას ცხრაას სამოცდათერთმეტ წელს (წლებს ვერ ვამბობ სვანურად...). ჰოდა, სამოცდათერთმეტ წელს დავამთავრე ("გაგლოიე") პოლიტექნიკური ინსტიტუტი და შემდეგ ვმუშაობდი სოხუმის საპროექტო ინსტიტუტში. იმ დაწესებულებას ერქვა "აფხაზეთის არქიტექტურისა და ტექნიკის ცენტრი".

იმი რომ დაიწყო, ჩემი დისშვილი — ჯამბურ ანანიმე დაიჭრა ("და-ოქცენ-ა" ან "და-ოქაზ-ა") და იმას ვადეკი თავზე თბილისში, საავადმყოფოში. მაშინ დედაჩემიც თან წაიყვანე ბადიშის სანახავად. ზუსტად იმ დროს აიღეს სოხუმი და დაერჩი ასე ერთი წყვილი ტანსაცმლით. მიქიანე ბინა მამაკაცები ("სა-ვაჟ-კაცო"), ვინც კი იყო სვანეთსა და დღის ხეობას შორის, ყველა ჩამოვიდა ("შე-მო-შე-და"): ჩემი ხუთი ძმა, ორი ბიძაშვილი, მათი შვილები, ახალგაზრდები.

ქალები ("საქალეთი") იქით ვიყავით, დმანისში; მაშინ ესენი მიდიოდნენ საქართველოდან, აი, თათრები, და რა ჰქვიათ? — ბერძნები, და დავიკავე ერთი ბინა; "კარგი დრო რომ იქნება, მაშინ, ვითომ, დავებრუნდებითო ("შემობრუნდებიან") — ბერძნებმა. ვამუშავებდი მიწას: კარტოფილი, სიმინდი, ლობიო და ეს მომყავდა, თან იქ, სკოლაში, მათემატიკის მასწავლებლად დავიწყვე მუშაობა; ორი წელი ვიყავი დმანისში ("დმანის-ს"). შემდეგ დედაჩემი ძალიან ("გუჰამად") ცუდად გახდა, სკვეროზი დავმართა და თავისი სახლისკენ იწვედა, სულ ტიროდა; ამიტომ წამოვიყვანე აქ ("აქეთ"); ორი წელი იცოცხლა ("ასე იყო"). დედაჩემის გარდაცვალების ("ნა-ღვარ-ომის") შემდეგ აჯარის სკოლაში გამოსცხდა ფიზიკის მასწავლებლის ადგილი და დამიბახეს — დავიწყვე აქ მუშაობა, დღემდე ვასწავლი ფიზიკა-ქიმიას.

მ. ს. — რამდენი მოწაფე გყავთ?

6. მ. — ას ოთხი მოწაფე გყავს დღესდღეობით ("დღე-ის-დღე"-ს-ზე). ეშინიათ, ბევრი წასუღია, ზამთრობით იქით არიან, ზაფხულობით — აქ. ყოველთვის აქ ყოფნა ძნელია ("გარჯა არის"), ხშირად გეგომბავენ ("ვრცო-ლად დაბობმუ-ა არის"). ყველაზე უფრო იმის გვეშინია, რომ აქ ძველმა მთავრობამ იარაღი ყველას მისცეს, შემდეგ კი, ეს მთავრობა (რომ) შემოვიდა, იარაღს ართმევდნენ და ახლა ადგილობრივ მოსახლეობას ("მოსახლეებს") იარაღი არა აქვს ("აქეთ"), მხოლოდ ჯარზე ვართ დამოკიდებული. ამ ჯარმა კი, ახალგაზრდებმა, არაფერი ("ვერ") იციან, არც ადგილები ("ადგილი") იციან და არც არაფერი და თვითონ არიან სადარდებელი ("საგონ-ებელი")! აქაურმა სვანებმა ყველაფერი იციან, ყველა გზა ("შუკა"), ყველა ბილიკი ("სა-ცივა-ა-ე") და შეუძლიათ თავის დაცვა, ესენი კი თვითონ არიან დაცვაი, ახლანდელი ჯარისკაცები, უცნობ ადგილას! ჰოდა... ამიტომ ძალიან გვეშინია—

მ. ს. — ჩემი დაკვირვებით, ახლა უფრო დაძაბული სიტუაციაა აქ.

6. მ. — რა თქმა უნდა ("ასე იცო")! აპრილში ხომ დავგვომბეს! — ერთი ქალი მოკლეს მაშინ, უდანაშაულო ქალი.

მ. ს. — აფხაზი იყო, ხომ, ის ქალი?

6. მ. — რატომ აფხაზი? — სვანი, გერლიანი იყო და დედა ცალანი ჰყავდა, ჩემი ახლობელი. მეორე დღეს ლიანას ორმოცი გექონდა ჩვენ და იმისთვის ("იმას") ვეზადებოდით, მაგარამ აქაური ხალხი ჯარამ არ გამოუშვა ("გამოუშვას"), ეშინოდათ, ხეობაში არავის არ ატარებდნენ, არავის არ ჰქონდა ამის უფლება! ახლაც გვეშინია, რა თქმა უნდა, ყოველდღე იმუქრებიან: "თორმეტ აგვისტოს ვიწყებთო ომს!" და სულელი ("დღეე") უნდა იყო, რომ არ გეშინოდეს ("ყამი ბქონდეს"). დიდი საშიშროებაა ("საშიში ბლომად არის"), მაგარამ ღმერთი გვიშველის ("ღმერთ-

ო-მცა გეშევილი”) სვანებს!

მ. ს. – ამინ! აბა, ახლა შენი გვარის შესახებ რაც კი იცოდე საინტერესო, ყველაფერი თქვი.

მ. მ. – ძალიან დიდი გვარი არ ვართ, პატარა გვარია: ბაბუაჩემის მამას (“ჩემი ბაბუის მამა-ს”) ერქვა მაცგი, იმას ჰყავდა ოთხი ვაჟი (“ახალგაფი”) და ორი ქალიშვილი – ერთი გერლიანებში იყო გათხოვილი, მეორე – კეციანებში. იმათი შთამომავლობა, ნათესავეები და ბადიშები კი გვყავს, მაგრამ სხვა გვარი აქვთ. ბადი, ალექსი, ვამა, ამაიზი, სუმთა და ელზა – ესენი იყვნენ მაცგის შვილები.

მ. ს. – ბაბუაშენს რა ერქვა?

მ. მ. – ბაბუაჩემს ერქვა ალექსი. პირმშო (“თხემი-ის” შვილი”) გოგო შემთხვევით ბეროში ვილაკ ნიუარაძემ მოუკლა... მანამდე კიდევ ორი (ახალგაზრდა) ბავშვები ჰყოლია გარდაცვლილი (“ნადგრომა”), ცოცხალი ჰყავდა ორი ვაჟი და ერთი ქალიშვილი. მამიდაჩემს (“ჩემს მამა-ის”-დას”) ათი შვილი ჰყავდა (ქმარი არღვლიანი ჰყავდა), მამაჩემს – თერთმეტი შვილი და ერასტოს – ოთხი. ესენი ახლა ზოგი თბილისში ცხოვრობენ, ზოგი – დმანისში, ზოგიერთები კი სოხუმში ვცხოვრობდით...

მ. ს. – ყაბარდო-ბალყარეთში (“ყარაბა-ი-ის”-ში) თუ გიცხოვრიათ?

მ. მ. – ყაბარდო-ბალყარეთში მამაჩემის ბიძაშვილები ცხოვრობდნენ (ესტატე, ისლამი, ლეონტი, ვენერა და ვენია).

მ. ს. – დედამეტიც ნამყოფია მაშინ ყაბარდო-ბალყარეთში, თავის ბიძებს წაუყვანიათ.

მ. მ. – დედაშენი აქაც იყო ერთ წელს, აქაც სწავლობდა სკოლაში (“კლას-ს”).

მ. ს. – მართლა (“მტკიცედ-ე”)?

მ. მ. – ჰო, აქაც იყო, მერვე კლასში თუ მეცხრეში, არ მახსოვს, მაშინ ფარში არ ყოფილა სკოლა (“კლასი”) და აქ (“აქეთ”) მოიყვანა ბაბუაშენმა (“შენმა ბაბუა-ა”) – პავლემ, მაგრამ ვერ გაძლო ბოლომდე. სვანეთში ზაგარაგები გვექვია თუ ქობალისანი?

მ. ს. – ქობალისანი.

მ. მ. – ჩვენ ქობალისანი გვექვია, ჩვენი განაყარს. სერაპიონი ცხოვრობდა კიდევ, სერაპიონის მამას (სახელს ვერ ვიხსენებ), ბიძამისს ჯაკეთი ერქვა.

მ. ს. – მიკვიდრი მოძებები არიან, არა?

მ. მ. – მიხეილ მიქიანის მამას სურამი ერქვა. ერთადერთი იყო მიხეილი, ვისაც დები და ძმები არ ჰყავდა, ისიც ჩვენი იყო. პოდა... ბაისანს ეძახიან, სამნი ძმანი იყვნენ, ...ისა..., რა ჰქვია იმას, გალაქტიონის მამას?... უჰ, დამაიფიცდა (“შემომავიფცდა”) იმის სახელი. პო, სამნი ძმანი იყვნენ და ერთი და ჰყავდათ – ვენერა. სამი განაყოფი (“ნა-ყარა-ი”) ვიყავით, აი: ზაგარაგები, ქობალისანი და ბაისანი, მაგრამ ამბობენ (“ლაპარაკობენ”), რომ ვითომ იმერლები ვყოფილვართ. ამის დამადასტურებულ ფაქტად ვერ ჩაითვლება, მე მინახავს... სერაპიონის დედა, მანაილი ერქვა, კანჭიანი, ისინი ცხოვრობდნენ ლათაში (“ლა-თა-ს”) და მიქიანის გვარს არ ატარებდნენ (“მიქიან გუარს არ წერდნენ”), მიქელაძეს წერდნენ და მთელი სამშო ერხუბებოდა: “თქვენ მიქიანები ხართ და მიქელაძეებად რატომ ჩაეწერეთო?” ერთხელ, სტუდენტი (რომ) ვიყავი, მაშინ შევიარე იმათთან და ბებიამ კიდობნიდან ორი საბუთი ამოიღო: “ჩვენ მიქიანები არა ვართ და სინამდვილეში მიქელაძეები ვართო”, იმათზე მართლაც მიქელაძე ეწერა; ერთი საბუთი ათას რუბლს ოცდაათორმეტი წლისა იყო და იმაზე ეწერა, როგორ გადაუნაწილებიათ სვანეთში ჩვენი მიწები. თავდაპირველად მიქელაძეები ყველანი ერთად ცხოვრობდნენ, შემდეგ ფარიდან ჯერ ჭუბუერში წავიდნენ, მერე კი – დალის ხეობაში (“დალ-ის”-კენ მო-გდენ”). ბიძაჩემი ერასტო ღვედით ჩამოუყვანიათ.

მ. ს. – რით?

მ. მ. – სამხრე ჩანთით, ასე ეკიდათ თურმე (“ნაკიდებათ”), აი, პატარა ჩანთით (“სუმიკიო”), პოდა, ასეთნაირად მოვიდნენ აქ (“აქეთ”). ერასტო ათას ცხრას ოცდაექვსში იყო დაბადებული და

ამიტომ პატარა ჩანთით მოიყვანეს, ორი წლის იქნებოდა. პოდა... მე საბუთი წამაკეთხა ბებიაშ, მაგრამ იმას ბეჭედი ("ფეხბატი") არ ჰქონდა, იმას ჰქონდა ჯვრები და ძეწკვი ("ცეპი") და ფარული ("ფარის") მღვდლის ("პაპის") ანაბეჭდები. იმაზე ვწერა, რომ "ეს მიწა შეხედესო ლეშდერში" - ახლა იქაური მიწები" სსახელები მერე აღარ მახსოვს. რომელი მიწა ვის შეხვდა, სერაპიონის მამას რომელი შეხვდა, ბაბუნიჩის რომელი - ესენი წერია ("აწერიათ"). ახლა ყველაფერი განადგურებულია იქ. შემდეგ ისინი სოხუშში ცხოვრობდნენ. ბიჭები ("ბავშვები") გერმანიაში არიან და საბრალე სერაპიონი კი გარდაცვლილია ("დგრომ-ილი არის").

მ. ს. - და საბუთებიც არსად ჩანს.

მ. მ. - საიდან გამოჩნდება? ის სახლი და ის ყველაფერი დაიკარგა.

მ. ს. - აფსუს ("ცოდვის კანონი")!

მ. მ. - შეიძლება კატისა ჰქონოდა ("ქენებოდა"), კატია ლათიაში გარდაიცვალა. ბოლოს დარჩებოდათ, აბა რა იქნებოდა?! მაგრამ ყველაზე ძვირფასად ამას ხომ არ ჩათვლიდნენ, როდესაც ყველაფერი დაიკარგეს, რაც კი ებადათ.

მ. ს. - პო, ეს მეც გამოიგონია ("მ-ს-მ-ია"), მიქიანები რომ მიქელაძეები ყოფილან; "ლატალი გიცხოვრიათო" ("ნაცხოვრებხართ") თავდაპირველად, სვანეთის გუბერნატორი ყოფილათ მიქელაძე, შემდეგ ის ეცერში გადასახლებულა და ეცერიდან დადემქელინებს გადაუსახლებიათო ფარში". გხმენია შენ ეს?

მ. მ. - ეს არ მხმენია, მაგრამ საბუთი კი მინახავს.

მ. ს. - და გვარიც ჩამოუქვეითებიათ.

მ. მ. - პო, ჩამოუქვეითებიათ, "ძე"-ზე ვისი გვარიც მთავრდებოდა, ალბათ, დიდგვაროვნად ითვლებოდა.

მ. ს. - ახლა ლიანაზე მინდა ისაუბრო ("ილიაპარაკო").

მ. მ. - ლიანა ძალიან ("გუამად") კარგი ხასიათის ბავშვი იყო, "მოცინარს" ვეძახდით - ყველაფერზე ეცინებოდა ყოველთვის, ტირილი ("გლოვა" ან გლა") არ იცოდა და არც - ჩხუბი ("ცოლა-ობა"); ვინმე თუ ვჩივებოდა, თვითონ ხელს ასწვევდა, ე. ი. "საკმარისიაო". ერთი პერიოდი, მამაჩემის გარდაცვალებამდე ("დგრომ-ამდე"), ზაურ გაუბამ - აფხაზეთის საოლქო კომიტეტის პირველმა მდივანმა - სვანებისთვის ("სუან-ების-ა-ლ") გახსნა საქცილური სკოლა-ინტერნატი დრანდაში და იქ ("ეფ-ის-ში") სწავლობდა ლიანა. სამოცდაშვიდში დაიღუპა მამაჩემი და მერე ქვემოთ აღარ გაჩერდნენ ბავშვები და დაეაბურნეთ, ლიანაც სახლში გვეყავდა; კარგი მოსწავლე იყო. ხატვა ყოველთვის უყვარდა, სიმღერაც, ცეკვაც ("შუშპაროც") - ძალიან უყვარდა მეგობრები, ბავშვობიდან მეგობრებზე იყო გადაყოლილი ი.

აჯარის საშუალო სკოლის დაამთავრების შემდეგ დედარჩემმა ლიანა იმ წელსვე წაიყვანა თბილისში, სადაც ჩააბარა მოსე თოძის სამხატვრო სასწავლებელში და ისიც წარმატებით დაამთავრა. მაშინ ("მაშინდელ დრო-ს-ზე") სოხუშში იყო სუვენიერების ფაბრიკა და, აი, იქ დაიწყო მუშაობა. საინტერესო სუვენიერებს აკეთებდა. კერძოდ მუშაობაც დაიწყო; აკეთებდა და ყიდდა პატარა ჭედურობებს ("ჩეკანკებს"), აფხაზეთის მხატვართა კავშირს აბარებდა, სადაც ნახვლავს ძიროდა აფასებდნენ ("შეტიხმეტე ფასს-ა-დ-ედ-ენენ"); სამოცი პროცენტი მხატვარს ეძლეოდა და ორმოცი მაღაზიას რჩებოდა. ხშირად სახლშიც მუშაობდა, ფაბრიკის საქმეს რომ დაამთავრებდა, შემდეგ თავისას აკეთებდა ("ეთიბებოდა"). ყოველ შაბათ-კვირას ამოვიდიოდით სახლში, მეც სოხუშში ვმუშაობდი იმ დროს საპროექტოში, პოდა, ფული კი ჰქონდა, გოგოს რამდენიც სჭირდება იმდენი მიანც; შემდეგ სოხუშში შემოვიდა გერმანიის გემი "ტაჯიკია". რატომ ვერკვა გერმანიის გემს "ტაჯიკია", ეს დღესაც არ ვიცი. კაპიტანს იმ მაღაზიაში მისი ერთი ნაშუშეარი უყიდა, რომელსედაც დედარჩემს ერთი შვილი ხელში ჰყავს აყვანილი, მთავრე კი კალთაზე ეტლავტება ("ეფორთხილ-ებო"). კაპიტანს უთქვამს, რომ "ამის გამკეთებელი შორს გაითქვამს სახელსო ("წავა")". პოდა, რა ვიცი, მოეწონა, ეტყობა ესმობა მხატვრობა ("მ-ხატ-ერობის") და ჭედურობა

(“ჩვენაკეუბოსი”). იმას მისამართი უთხოვია მაღაზიაში და ჩვენთან მოვიდა ბინაში, მაგრამ ლიანა არ იყო სახლში. რუსულად ლაპარაკობდა და მითხრა, რომ “ასე და ასე, ეს ვიყიდეო” (“უყიდა”), – ხელში ეჭირა ნახატი, – და “კიდევ მინდაო და ჩემთან მოვიდესო” (“მო-ვლ-ამცა”), ჩემს (“მის”) გემზე”. მე გამიხარდა, “შეკვეთის” (“ხაკა-ზეს”) მიიღებ-მეთქი”, თავი დაუქუქიდა და თანხმობა (“იმედო”) ეუთხარია. სიღამოს ლიანა (რომ) მოვიდა საშუალოდ, მეორე პატარა და – ბელაჟ თან გაჰყვა და ერთად წავიდნენ იქ (“იქით”). ეს კაცი დახვედრიათ იმ გემთან და კაიუტებში შეუყვანია, დაუთვალეებინებია (“გა-სინჯ-ინა”) ყველაფერი და შეკვეთებიც მისცა რამდენიმე კაიუტისათვის, თან სთხოვა: “შენი ესკიზები მანახეო”. “დალი გამოქაბულში” და კიდევ რაღაც (“ცოტა-ცოტა”) სხვა შეკვეთებიც მიუცია: “ესენი გამიკეთეო და მეორეჯერ რომ დავბრუნდები, მაშინ ფულს მოგცემო”. ფაბრიკის მთავარი მხატვარი იყო ტარიელ ამპარი (ეს, ახლა რომ გამოფენა იყო თბილისში, მაშინაც ეუთხარია თვა გულედანს, მაგრამ იმას “ლაშქარი” დაუწერია ყურნაღში), რომელსაც ეს ეწყინა იმიტომ, რომ კონკრეტციას უწყება ლიანა – ამისი ნამუშევრები იყიდებოდა, იმისი კი არა. ახლაც შეკვეთა ამას მისცეს და იმას – არა; ესეც ეწყინა და უთხრა თავის აფხაზებს, მხატვართა კაეშირის წვერებს: “ამ გოგოს ნამუშევრებს ნუ იღებთო, ამ ღლამაზ ფული (“გერცხლი”) აკეთოს და მე მშვიერი ვიყოო”? ლიანას აუკრძალეს ნამუშევრები“ს” გაყიდვა და ამასაც გული გაუტყდა. იქ ხელფასი იმდენი არ იყო და კერძო შეკვეთებით ირჩენდა თავს (“იტოვებდა სულს”).

მ. ს. – იმ კაპიტანს გაუკეთა შეკვეთა?

მ. მ. – ვერა, იმიტომ, რომ იმან ამის შესახებ უამბო თავის ამხანაგებს და აფხაზებმაც გაიგეს–

მეორე შემთხვევაც იყო: სოჯთან ახლოს, დაგომისში, აშენებდნენ იმ დროს სპორტულ კომპლექსს, იმათაც შეკვეთა მისცეს ლიანას, მაგრამ მაშინ ესკიზები მოჰპარეს; საშინლად გაბრაზდა, ერთხელ კიდევ გაუტყდა გული და: “მოსკოეში წავალო, ბარემ სურიკოვის სამხატვრო სასწავლებელში ჩავაბარებო”. მოსკოეში დღღამების მკვიდრი ბიძაშვილები ცხოვრობდნენ და იმათთან წავიდა, აბა, ვისი იმედი ექნებოდა?! – სახლიდან დახმარება (“მო-მა-რჯუება”) არ შედეგებო იმიტომ, რომ აზღენი ობლები ვიყავით, მხოლოდ მე და დედაჩემი ვმუშაობდით. სხვები (“მეორეები”) პატარები იყვნენ და ჩვენი ნამუშევარი (“ნამ-სახ-ურ-ები”) ფული ტანსაცმლისა (“სარკე-შ-ელ-ად”) და ფეხსაცმლისთვისაც (“ჩაფ-ულ-ად”) კი არ ჰყოფინდათ. რა ისეთი ხელისი გექონდა, რომ!... ლიანას ბინა ჩვენებთან ჰქონდა და იქ ფიზიკურად დაიწყო მუშაობა – მარმალის საამქრო ჰქონდა ბესიკ ხვინთელანს და იმასთან დაიწყო მუშაობა. დედაჩემის ბიძაშვილი – პერი გურჩიანი იყო მოსკოვის ლიტურგების დირექტორი. მისი მეგობარი იყო ბესიკ ხვინთელანი. როცა იქ არ მუშაობდა ლიანა, მაშინ პარალელურად “მოსლიტში” იყო ხოლმე მეთვალყურედ და ორ ხელფასს იღებდა. ჩვენი ახალგაზრდები (“ბავშვები”) თურმე მოუტანდნენ ჭედურობისთვის ლითონის ფურცლებს (“ლისტებს”), თორემ მაშინ ძალიან ძვირი ღირდა ლითონი. ასეთ გაკირვებაში იყო, თან რუსულიც არ (“ვერ”) იცოდა მთლად ისე კარგად (“გ-გ-გურ-ად”) და ამიტომ ვერ გაბედა, ჭედურობას დაბრუნებოდა. თან გაერთო მუშაობაში.

ყოველ ზაფხულს, თოხნის პერიოდში, ჩამოვიდოდა, თავის ამხანაგებს ჩამოიყვანდა ხოლმე მოსკოვიდან, გოგონებს, თოხნაში გაირუჯებოდა (“ნამუშევრს მიიღებდა < ზაგარს ოკიდებდა”) და: “მოსკოეში მოვატყუებ, ზღაპრე გავირუჯეო”. სინამდვილეში გამწარებული ეთოხნოდით (“თოხნაში ბრავანი გექონდა”). მაშინ კოლმეურნეობა იყო და გარკვეული ნორმა გექონდა ოჯახს, მშობი და დები – ყველანი სწავლობდნენ, თბილისში იყვნენ და მეტწილად მე და ლიანას გვიღებოდა მუშაობა, დედაჩემს არ შეეძლო. სწორედ (“ხუსტად”) მაშინ მოხდა თბილისში ცხრა პარლის ტრავედია, რამაც ისე იმოქმედა ლიანაზე, რომ ლექსებიც კი დაწერა (“ამისთვის”), შემდეგ საოცარი (“გუამად მაგარი”) ჭედურობი ნამუშევარი გააკეთა თურმე (“მო-უ-წყე-ია”) ცხრა პარლის თემაზე, გექნება შენ ის ნანახი.

მ. ს. - კი, ნანახი მაქვს!

მ. მ. - პოლა... ქართული სათვისტომოა მოსკოვში ვახტანგ მეექვსის დროიდან, არბატზე და ქართული ეკლესია დაგას იქ ჩვენი თავადებისა' და მეფეებისა', აი, იქ გააკეთა გამოფენა, ქართველებიც ბლომაღ ("ვეება") ყოფილან: ტელევიზია იღებდა, მერე "ახალგაზრდა კომუნისტშიც" ეწერა კარგი რამეები; ამერიკელი ჟურნალისტებიც ყოფილან, იმითაც გადაუღოთ და ამერიკაში რომელიღაც გაზეთში დაბეჭდეს. შემდეგ ლიანამ კარგი ბინა მიიღო მოსკოვში კარგ ადგილას, ჩვენი ბიძაშვილი დაეხმარა ("ბიძა-ს"-შვილ-მა უმა-რჯუ-ა"), მაგრამ ცხრა აპრილის მერე უკვე გული აღარ უჩერდებოდა იქ. თბილისში ვიღაც რუსს გაუცვალა თავისი იქაური ბინა; აქ არ არის მთლად კარგ ადგილას ბინა - "აფრიკაშია", თუმცა თვითონ თანახმა იყო, სადაც უნდა ყოფილიყო, ოღონდ თბილისში გაეცვალა.

მ. ს. - იქპარა მაშინ ლიანამ, თორემ უკეთეს ბინას მიიღებდა, მოსკოვში როგორი ძვირია ბინები!

მ. მ. - ისე ძალიან უნდოდა გადმოსვლა, არ შეეძლო იქ ყოფნა! რუსი ამხანაგები ბევრი ჰყავდა; ის კი არაღა, ერთი ლექსიც აქვს დაწერილი ვიღაც რუს გოგოზე, რომელსაც შვილი ჰყოლია ავად და თვითონაც ავად ყოფილა. "ღმერთო, ესენი მეტისმეტად ნაწვალები არიანო, ბევრი ცუდი აქეთო გადატანილი ("გადაუტანიათ, მიუღწევიათ") და (თუ) მანაც საჭიროა ("იყოს") რომელიმეს სიკვდილი, მაშინ მე წამიყვანეო ამათ მაგიერად, ცოდეა არიანო ედღა-შვილი დასაშორებლად. ამას წმინდა გულით ("გულ-ოდან") შეგთხოვო, წმინდაო მარიაშ!" - ეს უწერია იმ ლექსში. შემდეგ ჩამოვიდა და სოხუმში მომყვებოდა ხოლმე ხანდახან ("აქა-იქ"). მე ბოლოს საპროექტოში აღარ მუშაობდი, კერძო სექტორში გადავედი ("დავბრუნდი"), საპროექტოები დაიხურა ("ღა-ო-კეტ-ა"), სახელმწიფო სტრუქტურები უკვე აღარ მუშაობდნენ და ახლა უხელოვანად როგორ იქნები, კაცო! გონელი მიქვლამე იყო ჩემი მამიდაშვილის მეგობარი, იმას ჰქონდა ტყავ-ფეხსაცმლის სამკერვალო გახსნილი და მასთან დავიწყე მუშაობა - მანქანაზე კერვა ("ჩიხბ-უ-ა") კარგად მესხერებოდა ("მე-მარჯუ-ებო-და"). გონელი სახლს აშენებდა მაიკში, ახალ სახლს, სოხუმში ჰქონდა საკუთარი დიდი სახლი და, ლიანას ნამუშევრები რომ ნახა, თავისთან მივიპატიო, შეგვეთუებიც მისცა.

მ. ს. - გაუკეთა?

მ. მ. - ვერ მოასწრო... ჯვარი ჰქონდა მოსკოვიდან ჩამოტანილი, თავისი გაკეთებული ჯვარი და ის შესწირა სოხუმის ეკლესიას. მერე აგუმერაში აშენებდნენ ("აგ-ებ-დნენ") ეკლესიას და იმის კარები გამოჭედა ჩემმა დამ მერხეულში უფროსი დის სახლში ("ქორ-ს"); იმის მამამთილს კარგი სახელისნო ჰქონდა და იქ გამოჭედა იმ ეკლესიის კარები, აქეთ-იქიდან წმინდანები არიან და შუაში თვითონ არის. ახლაც დევს ის კარი თბილისში იმიტომ, რომ ის ეკლესიისთვის ("ეკლესიის-სა-ღ-დ") იყო გაკეთებული; ღმერთმა ("ღმერთ-ი") ქნას ("ი-ქმ-ს"), დაგვიბრუნდეს ("და-გვიბრუნდება") აფხაზეთი და თუ ეკლესია დანგრეული ("მო-ხორ-ა-უ-ებ-ული") არ იქნება... ეკლესიაში რომ მუშაობდა, ძალიან ეჩხუფილი იყო იქ. ამაზე დიდი ოთახი იყო, სადაც ხატავდა ხოლმე კელიის პირდაპირ იყო და იქ დიდი მაგიდები ("სტოლ-ები") ედგა. ირგვლივ სიმშვიდე სუფევა და ("იყო"); ერთი ქალი იყო მის პირდაპირ, მხოლოდ ორნი იყვნენ... მარიამს ერთ მხარეს ჰქონდა ოთახი და ამას - მეორე მხარეს, შუაში დერფანი ("კორიდლორ-ი") ჰქონდათ და...

მ. ს. - ღიას ძალიან უყვარდა მარიამი.

მ. მ. - ღიასი იქ ხატვარა ("ხატ-ები-ს" კეთება < ა-წუ-ობ-ა") უყვარდა, მანამდე მითოლოგიას და რომანტიკულ სიუჟეტებს აკეთებდა, მაგრამ ეკლესიაში რომ შევიდა, მერე ამათ შეეშვა. შეკვეთებს მხოლოდ ეკლესიის მამები აძლევდნენ. შენი მშის - ანტონ საღლიანის შეკვეთით, ღიამ გააკეთა წმინდა გიორგის ხატი ("შევიოთ მისი მადლი საღლიანებს - "ის საღლიან-ებს-ს მაშ-ველადმცა აქეთ"), რომელიც ახლა სამების ტაძარშია დაბრძანებული ("ბრძანდება"). გარდა იმისა, კიდევ სამი ხატია ("ბ-ე-ს") იქ. რასაც შესთავაზებდნენ ფულს ("ფერცხლ-ს"), მხოლოდ იმას

სჯერდებოდა ("იღებდა") და თვითონ არასდროს ("ვეა-ს" დღე-ს") ფასს არ ეუბნებოდა ("ეძახდა"); ბოლოს ძალიან მორწმუნე გახდა ("გაკეთდა < მოუწყაო"). სანამ ძალიან კარგად არ დიბანდა, მანამდე ხელს არ ახლებდა ხოლმე ხატებს. ჯერ ("პირველად") ყველანაირად მოეზადებოდა, ლოცვას მოილევდა, დაივარცხნიდა, დაიბანდა და მხოლოდ შემდეგ იწყებდა ხატები"ს კეთებას: "ამის გარეშე არ შეიძლებაო ("ივარგებ-ს"), ხატებს ეხატავო", - იმას ამბობდა. სვანები სხვანაირი გაგების ვართ: მე ასე ვიცი, რომ, ეკლესიაში მიღის ადამიანი მაშინ, როდესაც ან რამე დანაშაული აქვს ღვთის წინაშე და უნდა გამოისყიდოს იგი, ან მოწოდება აქვს, ისე სწამს ღმერთი პატარაობიდანვე, ანდა თავის მოგებას ეძებს, რომ რამე გამორჩენა ჰქონდეს. ჩვენს სახლში ცალკე ოთახს პატარა სარკმელი ("საჭურველი") ჰქონდა [ბებიანემისა და ბაბუაჩემის ანაშენები ("ნაგები") სახლია ის], სადაც ბებია და ბაბუა ყოველთვის ლოცულობდნენ; ეს პატარა გოგოც გვერდში ამოუდგებოდა ხოლმე ("მო-აღგებოდა გან-ს-განო") და თვითონაც ლოცულობდა. ბავშვობიდანვე ("პატარაობიდანვე") დაბეჭდა ეს ლიანას. თვითონ რომ დაიღუპა, იმის წინა დღეს მისი გამოგზავნილი ძველი წერილი ვიპოვე შემთხვევით და ხელახლა წავიკითხე. ვიფიქრე: "ქეთო ანხინასაც წვაკითხებ-მეთქი", რადგანაც იმას ყოველთვის ძალიან აინტერესებდა, რატომ წავიდა ლიანა საქართველოდან.

მოსკოვიდან დაბრუნების შემდეგ მხოლოდ ერთხელ მოუწყვეს გამოფენა.

მ. ს. - ჰო, მეც ვიყავი.

მ. მ. - აქ თორმეტი წელი მუშაობდა, თავის ზემოთ არ იღებდა და მაინც არავის გახსენებია... რამდენჯერაც მივიღოდი, (სულ) ვეუბნებოდი: "ამდენს მუშაობ-მეთქი და ერთი გამოფენა ენებათ-მეთქი?" პირზე ხელი დამაფარა: "ნუ ამბობო ასე, ეკლესიას ბეჭერი საქმე აქვს ახლა...", და ხუმრობით დამატა, ალბათ, ღმერთმა ათქმევინა: "რომ მოგვედები, მეტე მომწვებენო გამოფენას".

მ. ს. - ხედავ ("უყურებ"), როგორი წინათგარძნობა ჰქონია?!

მ. მ. - მეტე დღემამიშვილებმა და ბადიშებმა მოვებით თავი, ფული შეგატაროვეთ და ისე გაუუკეთეთ გამოფენა. ლიანამ პირველად მინანქრის გაკეთება ასწავლა ბესოს და სთხოვა: "ჭკდურობაც ("შეკანაო-ც") ისწავლეო!" მაგრამ ბიჭს ეზარებოდა. ლიანა რომ დაიღუპა, იმის წინა დღეს (ლითონის) ერთი დიდი ნაჭერი აუღია, კარგად გაუკეთებია და თვითონ კი წასულა. მეორე დღეს ლიანა მოსულა, უნახავს და მიმხედარა, რომ ეს ბესოს გაკეთებული იყო. მაშინ უთქვამს: "მართლა კარგი სპეციალისტის გაკეთებულიაო!" მეორე დღეს, ბესო (რომ) მოსულა სამუშაოდ, ლიანას შუბლზე უკიცინა: "ო, დიდი მადლობაო, ახლა კი მაქვს შენი იმედო!" ლიანა გულდასის ყურნალშიც წერია ("ყურნალ-ს"-ზეც აწერია) ბესოს სიტყვები ("ნა-თქვამი-ი"): "სიზმარშიც მე ხმარებაო ("მი-მარჯუებ-ს") და იოლად გამომდისო ყველაფერი, ალბათ ამისი სული მესმარებაო".

მ. ს. - სად დაკრძალეს და როგორ დააფასა საპატრიარქოში საბრალლო ლიანა?

მ. მ. - ლიანას დაკრძალვა გეინდოდა დღეაქემის"ა და მამაჩემის გვერდით, მაგრამ საპატრიარქოში სამთავროს მონასტრის ეზოში დაკრძალა, წმინდა ნინოს მაცელოვანში. ეს აფარია რომ არ მომხდარიყო, მეორე დღეს იქ მონახუნდა უნდა ეკურთხებინათ. იმ დღესაც ერთ ახალშენებულ ("ნაკეთებ < ნაწყობ") ეკლესიაში წირვა უნდა ჩატარებინათ და იქ ("იქით") მიღოდნენ თურმე მამაოს მანქანით, მარიამიც თან ახლდათ თურმე. დანარჩენი მონახუნების მსგავსად, მასაც ძალიან უბრალო საფლავი აქვს, რომელსაც ამშვენებს ("ა-დგა-ს") ჯვარი და აწერია: "მაცხოვრებულო, არა საქმითა ჩემითა, არამედ მოწყალეობითა თქუენითა"!

მ. ს. - დადიხართ ხშირად სასაფლაოზე?

მ. მ. - მე წელიწადში მხოლოდ ორჯერ მიწვეს თბილისში წამოსვლა; გამოფენაზე ყველანი წავედით, მისი დაღუპვის დღეს რომ გაიმართა ("იყო"). ძალიან ("გუზამად") ბეჭერი ხალხი იყო, ყველამ მტკინმეტად დააფასა მისი ამაგი ("ნაჭირ-ეები"). შარშან (რომ) სასაფლაოზე წავიდით, მაშინ ერთი (ახალგაზრდა) გოგო და ბიჭი დაგვხედნენ იქ და მადლობა ეუთხარო. სანთლები ერთოთ: "ნინო კახიანის შეილები ვართო". ვინ არის ნინო კახიანი, არ ვიცი...

ქ. მ. — ვინც ნახა ლიანას თუნდაც ერთი ნამუშევარი მაინც, ყველა აღფრთოვანებული იყო, ზოგი მათგანი არც იცნობდა, რა თქმა უნდა.

მ. ს. — ნათელა დეიდა, დიდად გამადლობთ (“გუამად მლოცველი < ‘მკუმე-ლი’”). ძალიან (“შეტად”) შეგაწუხეთ. ლიანას ნალოცავი (“ნა-ზორ-ვე-მც ან ნა-მზერ-ი-მც”) გიშველით შენ და შენს ნათესაობას, ყველას!

* * *

ა. მ. — მი ხეივანი ანზორ მიქიანი, ოხთაშენ ათას ო ჩხარაში ო მურიანიერეშედიარა ზაუ, ღერეშედიარა იულისს. ოხურდენ ამერე, ჩუაბე აქარას, კერძოდ, ბარკმას. სოსობენდორ ჭიპარ სუნსუ, ლილასუ, ლიბირგლამუი, ლიქმე, ლიქნი, ჩიმი ფორმეშ ლიქმას მიქია. ოდლი აქარას ხაშუალი კლას, ერქანდუოდერ ქართე. მორი ზნ ნახევეანს ხეიმხასურ.

მ. ს. — იმხენიშ სიღ წარმომობით?

ა. მ. — მი ამეი შისა, ერე მიშეუ ზომა ბაბა ლასუ ფარხენ, ზაგარხენ. ლი რაგად, ერე უითომ ნნ მიქელაქოდ ლეშარხენუოდ ო ერქანდუ ოხსუას გუარ მიქიანდ, მარე ალი შისალ მი ლაშურკაშუშ გარ.

მ. ს. — ათხ'ამერე ხეივალდამსა სი ო იმეგ?

ა. მ. — იმეგ ო ლათას. ეშ, ლათა ჩ'ოლთუიფდ, ერქას ერერე სუარდად ნნ, ლასუბა, თითქმის შეგ. მიშეუ სოხურა მუსხუბე პატა ფაქტოურად ბატალიონს ხელმძღვანელობდა. ერერე ოგუთუაფხ დანდუშ მეტახანნი მახედუაქარ.

მ. ს. — მარ ადგანს?

ა. მ. — ომარ არდულიან ადგან, ხარქიან, შ'ოლუ ხეხენ ექის, დეუ ხეიშედეუნი; ონერ კუიციან... ლათა გუნშიდ ჩუადბომბუიხ, ერქანდუ ლევესი ონტანდუ, ქუაბარათე, ო ერერე ოხსუედ ხანგრარ ო ერერე ოხსუიდედ ამახუს.

მ. ს. — ხეხუ ო გეზლიორ იმე ქარი?

ა. მ. — ხეხუ ო გეზლიორ ათხე კრწანისს შირის, ედო ერერე ამერე ხნარასხა. მი თბილისს ოთხდრენ უოშთხურეშედიხეში ზაუი ბინაშ გუდა, სუაშდაბდს ლანგიმალისხა ო ზუსტად მი ბინას ოხდედდს, ექ დრეუქა ნნბინან ალ ლიბურტინალ ო ბინაშ ლიკედ დეუ ოხორშ, ერეუქა ჩუახურ გუიშეგ ქუიეანა ო ხვალეტეს მად დანდუ. ერქანდუ ლიშინლ ნნბინან, ჩართულ სუნსუ ალ ხნახისხა. ხეხუ ო გეზლიორ ქ'ოფუ ერხაუ, ხაშუიდედობით უითომ, ო ერქანდუ მახად ადამდ ხვად-ოხუიტეს, ამერე შირდას ბოფშარ კლასს. ნნ ეშარაშ ბატალიონისხა სუნსუდ გაწეურეიანებულ.

მ. ს. — ათხე ლემა ლემეულ ამერე, იშ ხნთერ?

ა. მ. — გუნშიდ სომა კითხუეშ ნიშან ლი. ლემეულ ჩიდად ჩული, ექდა, ერე ამხენისხა, ჩრდილოეთისხა, სომა რუხეთ ლი...

მ. ს. — ერერე აღუე ო იშუასუ ხარო?

ა. მ. — “იშუასუ ხარო”ს ლეგებარუდ იშლა რაგდი ხი?!”

მ. ს. — იშლა ლი ალი ლეგებარუდ?!”

ა. მ. — აღუე მნ ლი?!”

ანზორ მიქიანი, 60 წლისა
აქარა, 2008 წ.

¹ ბალს ქვემოთ „მკე“ ნაწილას გამობატავს როგორც „ოდ“უ, ისე უ > უ. მაგრამ პირველი მითვანი უფრო გაზრდილებულია. იმან გამოიწვია მოქმელის ეს შეცოხვა და ჩამწერის გაცოცხალ (ა. ზ.).

ა. მ. - მე ვარ ანზორ მიქიანი, დაეიბადე 1948 წელს, ოცდაცხრა ივლისს. აქ გავიზარდე, ქვემო აჯარაში, კერძოდ, ბარუმბაში. პატარაობიდანვე ჯაფაში ("ჭირიანი-ი") ვიყავი: მთაში ყოფნა ("მთობა"), თოხნა, თიბვა, ხენა, ყველა სახის ("ფორმის") სამუშაო "მო"მსწრებია. დავამთავრე აჯარის საშუალო სკოლა ("კლასი-ი"), შემდეგ წავედი ჯარში. ორი წელი ნახჭევანში ემსახურობდი.

მ. ს. - საიდან ხართ წარმოშობით?

ა. მ. - მე ასე ვიცი, რომ ჩემი დიდი ბაბუა იყო ფარიდან, ზაგარიდან. ამბობენ ("არის ლაპარაკი"), რომ ვითომ ჩვენ მიქელაძეები ვყოფილვართ და შემდეგ მიქიანებად გადაუკეთებიათ გვარი, მაგრამ ეს ვიცი მხოლოდ ეჭვის დონეზე ("ურტყევა-ად, სა-რტყევა-ით").

მ. ს. - აქ თუ ომობდი შენ და სად?

ა. მ. - სად და ლათიაში ("ლათა-ს"). ეჰ, ლათია (რომ) დაეკარგეთ, მაშინ იქ ვიყავით ჩვენ, ძმები, თითქმის ყველა ჩემი უმცროსი ძმა - პაატა ფაქტიურად ბატალიონს ხელმძღვანელობდა. იქ დაგვეღუნენ ("დაგვეკარგენ < 'და-გვი-თაფ-ღ-ნენ'") დალის ხეობის სახელოვანი ("მო-სახე-ლ-ე") ვაჟაკები.

მ. ს. - ვინ დაიღუნენ ("და-ღგ-ენ")?

ა. მ. - ომარ არდელიანი, ხარბიანი, რა ერქვა იმას, ვერ ვიხსენებ; ონერ კვიციანი... ლათია (რომ) ძალიან ("გუამად") დაბომბეს, შემდეგ ოდნავ ზემოთ ამოვიწით ("ამოვბრუნდით"), ქვაბხარისკენ, იქ გავთხარეთ ("გავაკეთეთ < მო-ე-ა-წყ-ე-ო-თ") სანგრები და დაეხვდით შტერს.

მ. ს. - ცოლ-შვილი სად გყავს?

ა. მ. - ცოლ-შვილი ახლა ერწანისში მყავს ("მყვანან"), თორემ ისე აქ არიან ჩაწერილი. მე თბილისში ("თბილ-ის-ს") ჩავეწერე ოთხმოცდასამ წელს ბინის გულისთვის. მშენებლობაზე ("ნა-გ-ე-ბ-ო-ბ-ე-ს-ს-ში") ვმუშაობდი. მე (რომ) ბინას ველოდებოდი, ზუსტად იმ დროს დაიწყო ეს არეულობა ("ა-ფურთ-ე-ა") და ბინის მიღება ვერ მოვასწარი, მანამდე დაინგრა ("ა-ხო-რ-ა-ე-ღ-ა") ჩვენი ქვეყანა და იძულებული გაეხდი, დალში დაგებრუნებულიყავი ("შემოსაბრუნებელი მქონდა დალ-ს-ს-კენ"). მერე ომი დაიწყო, ჩართული ვიყავი ამ აღლიქოთში. ცოლი და შვილები გაეშვეი იქ, ვითომ სამშვიდობოს, და შემდეგ ისევ ხელახლა დავაბრუნე, აქ მყავდნენ ბავშვები სკოლაში ("კლას-ს-ს-ში"). ჩვენ ემზარის ბატალიონში ვიყავით გაწვევიანებული.

მ. ს. - ახლა არის აქ საშიში, რას ატყობ?

ა. მ. - ძალიან დიდი ("გუამად") კითხვის ნიშნის ქვეშ დგას აქაურობა ("კითხვის ნიშან-ი არის"). საშიში მინც ყოველთვის ("ყველასთვისა'ღ") არის იმიტომ, რომ აქედან, ჩრდილოეთიდან, დიდი რუსეთია-

მ. ს. - აბა, კარგი და დიდი მადლობა ("მუდამ იყავი < ევა-ს-მცა ხარ!")!

ა. მ. - "დიდ მადლობა"-ს "ბალს"ზემოურად რატომ ამბობ ("ლაპარაკობ")?

მ. ს. - რატომ არის ეს "ბალს"ზემოურად?!

ა. მ. - აბა რა არის?!

ქ. მ. — ხონია ლადეღუ ქარ!

მ. დ. — ხონილუ ქარ! მი ხუი მარკო დეუდერიან, ნათან ათას ცხრას ორმოცდამეტ წელს.

ქ. მ. — ლუშნულ იმეი ტული ალას, “ათასცხრას ორმოცდამეტს”?

მ. დ. — ათას ი ჩხარაშირი ი უოხუშდეშდისეჲმი. უოხუშდეშდოშოშხუ ღუზა ხუი.

ქ. მ. — “აღურიერუეშდოშდოშოშხუს” მამ ტულია მერაშლშა?

მ. დ. — ამეი ხოშილ ადუილ მარ. აღი ხოშილ ლუეაბრუ ლი, ადუილდ ლექუისგ ლი. ამეიუ ოხთაუნ, აჯარას, საშუალო კლასი ამეიუ ოთზგირ, დაწყებოთ კლასს ხუითორღას ომარიშარს. ნაშ, სნერთოდ, ფარხენ ხუილ, მესტამშ ლექუოუ. ჩუაბარ ნაჟხას, ჩუაბარ ხუიშდ. ნიშგუნე თემს ხაჟხა ლამხერან; ში ნიშგუნე გუნარიშ ისტორია მინალ: ნა ლგმარელხუიშდ ფაროშ ქგვარანგ ეკლესიას მგკილ ი ამხანაჟა ანჟიმ, ერე ხონა ნაშგირი ნარ ი ხოლა ნაჟათი. დომ ლოსტანედ, ექლად, ხოლას ერუაშ ნერი, დოშდ ხეტხენი მაგ, ეძუშდ ერთგული ლგმარეხუიშდ აღ ეკლესიან ი ეძუ ხონა ხოლუნა ნიშგუნე გუნარს. მიშგომუს ხემოქუნდა ამიშ ლიმბუნდ. ლიმხედუნედ, ითულებოდა თურმე, მარ ხოშილ უეთხუშმალს ედქუითნა ყარჩას ი მარ ხონილდ ადწიგოლ ამეიუ. მიშგუნა ბაბა გუნშიდ ლგმხედუნაჟუ მარე ლგმარელი.

ქ. მ. — ულადიმერ დეუდარიან, ხომ?

მ. დ. — დემა! როსტომ, როსტომ, ხოშა ბაბა — ულადიმერი ბაბა. ჰოდა, ერქანდუე ანჟად სერ მიშგუ ბაბან თაობა, ომანაი თაობა. ომანაშ ლენთერი ი ლუთეულ მარე ლგმარ, “უთურა ლუთერი” ერ ხატულინას, ექჟეშ. მთაურობაცანანი ხონა კაჟური ნაღუნა. ალარ, ა, ჭუინელ ბოლშეიქარ, ხონამდ ლგმარდელის ჩიმიცანან ი ხოშა ბაბა როსტომ ხატუნალა: “ათხეშ ესერ ახალგაზრდოლს ესერ თხუიშ ესერ მახედუნაჟარ ესერ ხოხას — ეშუ დავგლს ესერ ადქუითინგ ი ცხემამგ ესერ სგურს, მიჩ ესერ ჭოვარ ესერ ახუენა”. აღ სოფელისგა მანკუ ნაღწიგუ ლი ნიშგუნე ოქანს.

ქ. მ. — ზაშ ხომ მამ ჭაშუე?

მ. დ. — მიშგუ მუ ტუილდა: “ქესერ ლგმარელი სემი ღუზა, შომესერ ამხაჟ ოხერჩანას”. მიშგომუ ლანს ათას ი ჩხარაშირი ი ეშდოშოშხუე ლგმანუ, ესეგე, ათას ი ჩხარაშირი ი ეშდოშოშხუილი ომტესნ ფარჩან ამხაჟ. ამ, ნიშგუნე სამოსასლოს ხაჟხა ლამხერ, თემი ჟახ ლი. ამ, მაგალითად, მიშგუ დადაშერს, არდულიანარს, ხაჟხას “ფეტუე ყუაბარ”. ამჟელი მოლდეუეშ ლგმარ, ზედმეტ ჟახან ლგმარელის, ლალყაფალშე ლანჟ ი იმეი ლანჟ, მამ მინა.

ქ. მ. — ამ, ბებილ მამ გუნარიშლ ქირდას?

მ. დ. — ბებია მიშგუ დამუშან კორამა მირდა, ერნ დედე ლანჟ ფილღან ი ერნ დი აჟად — გულღან.

ქ. მ. — ესეგე, ლგმარუ ჩინგდა ექლამ.

მ. დ. — თუითონ ალარ, ა, მიშგუ ნანაგარ, კორამაშლ, ეცრან ლანჟს, მგადერი ლანჟ მიშგუ დადა. მიშგუ მუეშან ნირკა ლგმარუ. მიშგუ მუე დი ლანჟ მუეჟაბირ, მესტაიანანიშ, გუნშიდ იშუეაო გუნარ ხარ — სოქელანან ლის.

ქ. მ. — ისგუ მუე ამეი ლგმარად გარგაშდა, მნადა? ამ, ლგმარუდ ი ლგმარუდ?

მ. დ. — მიშგომუ ხოშილ “სუფთა” ლგმარუს გარგაშდა.

ქ. მ. — ისგუ გარგლამსგა მანს მიაწერ გაუღენას, ამ, სოფელისგა ხოშილ ეაბარ ერ

სწიშვედ, ერას, ა ბებმალ ჩაყა ვაბარ, ერას?

მ. დ. — სოფლიშ გაუღენა ლი, ალბათ. ეშინ ლიბოფშ სომ ამჩუ მარ ლტარე ი კლასის ამერუ სწიშველადღანს! მი თუთიონ დემ სწიშველადღანს, მარე ესდურადღანს, მაგალითად, ნანაგვართე, ერქა ექმარ მატულიდას: “ჟუ, იმე მგუბარერ ესერ რაგდო!”

ქ. მ. — ათხე, ამ, ისგუ სოშლე ცხორებანანქა ესმა ჩეშედენი, ისგუ მუე ნამბურელ?

მ. დ. — მიშგომუ სოშინა ჩილად: მანარდ ნანს ლგებრდელინ დადა ი ბაბა, როსტომ ი ბარბალან. ბარბალან ეძუ ნანს ლგებრდელი, ერე სოშა გეზალ დეა სწიშველადღა, აშირ ზნახ ქალგებ ლანსუ, ი მერ ხატულიდას: “კატე ესერ ომჯედელი, მიჩა მაშენე გეზალ”, — ხაჭუდიელი: “მარ ესერ ლი ჩი?”.

ქ. მ. — მარინო, მიშგუ მეწებელ, ულანდმერეშ მამილა ლანსუ, მადეა? ერა ლანსუ როსტომიშ ი ბარბალან გეზალ, ამ, მარინოა აშირ ი ურთხურ ლგუნა ადგან.

მ. დ. — ჟო! ამეი გენარ ნუღენს მიშგუ მუეშენ.

ქ. მ. — ჟოშა გეზალ სერდოლს როსტომს ი ბარბალანს?

მ. დ. — უსგუა, ეშუ ნადურდ დოხ ოლდაგრელი შუენს — ხაროლ სწიშენა. დედამამეშინლარს ჩის ფიშორ ბოფშარ სორდას. უსგუა გეზალგენუ დანს სორდას.

ქ. მ. — მარინო, ამ, მიშგუ მეწებელს ჩხარა გეზალ ხარდენა. იუდიოთე?

მ. დ. — იუდიოთე ჩხარა. ნუნუს უსგუა სორდა, კატინეი უსგუა სორდა. სერ მარ ლანსუ?

ქ. მ. — ეზარ დოხ ლოს შუენსან სგანაკენ, ამ, ლიჭელიშ მიწეშ მამ იროლ ეგრან, ამ, იმლა გაღწეუტდენე ერხან სგალიკენ? მიშგუა ლანდელშუ, ჩიშიმდ ეშუ პარობლემა ლანსუ, ერე კოწილ გიშარ გარ ხუღენდას ჩის.

მ. დ. — ქა-მამამ, მარე სოშოლ ონჭირ, ერე მიშგუ ბაბან მუსუბეს სარენა დაგრობ ეჩერე ი ომანამ ნადურდ ჩაგარ სორდას დადას ი ბაბას, ხაგუნებდას ი ევლა ქანჯილს ამხაუ.

ქ. მ. — ათხე თუთიონ ისგუ ლიბოფშანანქა ლანსუენდინ მალე.

მ. დ. — ომაროშალი დაწყებოთ კლასის შორეი, ბაჭერი ი სოლომონ ლანსუ მიშგუ მანალეზლარ ი მანარდ მალატუშე მეშედენი ჩიგარ მან.

ქ. მ. — მანკუე მანწაულებელს ევლა მოშ მატოეცემა ხუღენა, მადეა?

მ. დ. — მიშგუ მანკუე მანწაულებელ ლანსუ სონია, მანარდ ლგუთე, მარე სორა გუიმი. მეზან ლანსუ, მარე შუანრე ბოფშარ ბგვიდ სუალტგენდა. ლიცუნლი ხალტგენდა.

ქ. მ. — ვი-ხორანდ-ჩათურდა.

მ. დ. — სანერთოდ, მანარდ ტბოლ ზურალ ლანსუ ი ბოფშარ ხალტგენდა, თუმცა მინ თუთიონ დეს სორდა გეზალ. შორეი მანარდ მკატრ მანწაულებელ ლანსუ, მარე რუსულ ჩის სორამ ნიხალდა, ნაყუღენიდა, დემის ოხთურენდა. აჯარან კლასის სორამდ მეშედენი, ჩინოტუ სორა პედაგოგარ არდას; სანერთოდ, ერქა მოშ ლირდ ლანსუ ამერუ, უშხურეშიშ სორა სანხადდა ჩის, ათქეა...

ქ. მ. — ვილცადუნედ ჩაბუა ამ მსორი, მადეა?

მ. დ. — მანარდ სან ლი, ამერუ დეე მირდენა ი, ათხე ერ სოსდი, სანლხს, სორემ მგაჟ სოლამ ანსუენს, ერა სოცხან უშხურეშდ, იმლა დო ლი, მამ მიხა, მარე მანარდ ნაცად ლი სანლ. სამხანურარისგამ, აფხნეგრე უშხურენსგამ ექალი დაძაბულიდა ლი, რადაც მან უშხურ ამხურშალ სოსდე. ამეი სეკუეს ნომ ლეს, მამ მიხა, იმლაღო ლი ამეი, ამაღ ფიშამანგ სწიშკორე, მარე დემ სუი გუდ მეგედ, იმლაღო სწიშკოლი ამეი...

ერქანდო იქანე ჩაუახაშული უნიურისიტეტე ჩაჭირიცხე, ეკონომიკურ ფაკულტეტე. მი ერ სწიშორადღანს, ერქა ჩიარცხა უნიურისიტეტე ისგუ ჩიმილ — შუჭირი. ერქანდო ერქათხუიდა,

ერე მი უკუთვ ნუემდობანს, შომა ჯა ვანაწილეს. ლაშქარბიგია იშუენდ-არა წანს ეშხუ სისტემამხვა
ხუემდობად. ეგი ერ ათქადა, ეგი ლადელ შიდა სოხუმს ხუარდანს, ჩუ-ერ-ოცხირ, ბეგიდ
აქსიდგენდა. ჩინარდ სამგალითო ლანსუ; ლიშხანაგისგა, ჩიხგა ვანსხუამუბულ ამხულად ლანსუ.

ქ. შ. — ლიშინლე პერიოდლანსქა შანს ჭეშედენი აქად?

ქ. დ. — შილე ლიშინლ სოხუმს ხუარდანს; მანს ნაწილად ლანსუ ხუნსუ, მარე ექლა დემთე
ოდე ექლა, ერე ემი მხელ დემე ნადლა, ერე სოხუმ ჩუნდქარხულ. ნიშუედა თაობა, როგორც ჩანს,
ბეგიდ შიამიტ თაობა ლი. სოხუმს აფხვანს ი ჩინარდ არდანს ი ნან აქად ნაქრაუნდა, ერე სოხუმ დემეგ
დაეცემოდა...

ქ. შ. — ლანდი მდგომარეობა აქად დანსიგა ი გუნ ლემუნლ ლი.

ქ. დ. — მანარდ!

ქ. შ. — იმეი წარმოგადგენიათ მგხრი ლადელ?

ქ. დ. — ლემდ ლიტენ ემა ირა, უშაღად დემ ლეტენინდ. ოსეთს შეხაძლებელ ლი ალი
ექლა, ერე თუითონ ოს ხანს მამა ლი განწყობილ ქართულ ხანსიმდ სოლამდ. ში შირდა
შლადიკაუჯოს ლიშინლენო. ერხაუ ლანსად ესხრის ცხინული ჭოსანს ი ექანს ხანსანს, ერე
საქართულეო ჭოსანს ლიხ. ამეჩუ, სოხუმს, ალბათ, მანარდ ხანს ლი, ახუშაუნდენდ აფხვანს,
რუსეთში პროპაგანდა ი ვანეთარ ასეენახ ჩიხ. მანკუ ნამ შამ ლანოლად ყურადღებას, დემანარ
გუნებუნდა ალა. გუნ სოლა როლ ადმირალე ამეშდ ჩინემდ. ში თუითონ ათხეა მულა
ურთიერთობა აფხვანცახანს, აფხენგვარი შირდას აფხვანს, თანამშრომლანს ი მეგობარს, ლანდი ერ
სოლა ურთიერთობა მულა, ექალი. ერქა იმ მატულიდან, ექა დემ ოდქვანს, ათხეა მატულის,
მარე ექლამ დემ ხუეგრანს, მარე იმ მატულის, ექა ხდება; ერქა მატულიდან, ლიშინლ ერ ლანსუ:
“სოხუმს ესერ ეთიკედლ!” ი დემ მულეშუნდან ქალანსქენქა (ჩხარსუდიოროი წაუეი, ოქტომბრი
თემეგა, ში მოსკოუს ხუარდანს). ჩუათხუიდა, შანს თხუიდა, ეგი.

ქ. შ. — აა, ათხე იმ ტულის?

ქ. დ. — იუალადლ მამ იხინს ესერ ქართულანს. მიშუე აფხენგვარ სემი ლაშქარი ლიხ, ჩიხ
ქართულანს სორის ლაქა; ჩი წაუ იხელანს სოხუმთე, ჩუ რუსეთს იხეგ; ეში პარდაპირ
მატულის: “სგან ერხაუ მამა ჭულეშედენს!” სოჩასი ერ ხუეგანს დორი წანს, ერქა ფიშირცახანს
მულანდა ურთიერთობა აფხვანცახანს, ჭუინელ ნაცონანცახანს, მანოლი ოთგრ. გუნშიდ სოლამდ
ლიხ განწყობილ ერეჩუ სომხარი გუნიშეშე. აფხანეთი სომხარს ნამ გუანბანლის (ლაბარანლად
ხულანს) ლიშინლი ლიხენს, მარე ლიშინლიქდი სომხარს ჩილად ხულანდანს ინტერეს, ერე
ჩუალეშირელანსუ აფხანეთ ი დეა იშუმიდან ამის. გუნშიდ ფიშირგან იხელალდანს ერშიამინ
მისიონერარ სოხუმთე. უოქანართეა იხელალდანს. მეწუბელანს ნირდან სომხარს ი ექანსქენქა შიხა.
ალბათ სპეციალურ პროგრამა ხულანს! შეიძლება შინს საკუნ შაუზღუნსპირეთში დაქყობა.
რუსეთი მხარე (არაოფიციალურ მონაცემარშუ) ხემერეშუდიეშდ პროტენტუეი,
შაუზღუნსპირეთ, სომხარეშ ლი, ტუაფსეგენ ლებენ სოხუმთეგა. შინს ძულა დემე მადლა ხარს
შინე ქუეყანას! მოკლედ, დეაშა ინტერესარისგა ლანდი ნამ, დეა რუსეთში, დეა აფხვანეში ი დეა
სომხარეში. ში ექლამ ხუესკორე, ერე უშაღად დემ ლიტენდგა ნამ აფხანეთს, მარე ჩიქი ხეკუნს
ერე რუსეთ არექა აფხანეთხენს; ერქანლეუ ხერ რაღაც დონეზე ექლამ მოგუნიწუნს ლიშინლ, რუსეთ
ქადრი, ექლამ, მარე დემე სომხარი ლიო? იმეი გუნიშარქუი ნამ ნატო აფხანეთი ლიტხანდა, დემე
შინს, პასუხ ჩიქირიქი დემ ოხუნარ დეაშეშენ. მალაშხია საკუნი, მოლორეშ აგუნსინანს სიტუაცია,
მარე ში დემე ხუნსცხირი ა ჩი დემე ტული, მამ შიხა.

ქ. შ. — ნატუე ინტერესანლენსგა სანეროდ მამ ესხრი, აფხანეთს ქალაგუტისქენ ა მამა. “სგან
თუითონ ესერ ლანსინდ”, მარე ლანსინლემე ნანთუნს უშაღად დანს ქანტე, დანს ქანქუარი. აშ ჩიხა,

გუნ სუმა შედგომილ ლასტე პოლიტიკამგამ, მეცნიერებაზამგამ თუითონ ხალხი ცხოვრებაზამგამ...

ბ. დ. — პროფესიოშ ეკონომისტ სუმი, აფხაზეთის სუეშდაბდეს მიშგუ სპეციალობით, ერქანდო ექვანსუიდა, ერე ლიშაღრიქდ სუეშდაბდეს მი პოლონელარცანს, ჰოდა, ნაშაღუნდლუ ბელარუსიათე აპერენე ანსორდ, ერერე მუღუნდა ერთობლიუ ფირმა. მიწუდა ლიშეი პოლონეთის, რუსეთის, ბელარუსიასი. სემი ზაუს სუეშდაბდეს ექარცანს ი ერქანდო, ბეფუს კლასთე ლიშე დარეუ ერ ოსტად, ექლამ გადაწუწუითეთ საქართუელოთე ლიპედ, ერე ბეფუს ქართუილ კლასს ერ ლოსორანს.

ქ. მ. — შაზუმი ჩაერეუი ისუა გეზან პროფესიამ ლითითე ზეა ი, საერთოდ, პირად გუეშე გადაწუწუეიტათესა?

ბ. დ. — ათხე მიშგუ გეზალ მეცხრე კლასთე ატან, ეშდოშითე ლეზან ლი დოსდ, მარე იმეი ლოსანდი მინა გუეშართეზა? მიშართულებას ედო ლოსუნდენე... იშა ნიჭ სუღუა, ეჩი განუთარებაზამგა გარ სოშორე. ძალოშ დეგუაშეშე სუნაწუნუნუნე უკუე. მასარდ შაკუ, ერ სორამ ლანთუერის, მარე მინ შამ ხალატ, ეჩი ხანარს გარ ითური, ერეჩა — დეგუაშე.

ქ. მ. — ისუ გეზალ შამ გუანოშ ლი ი ხოსამა ლუშუნე?

ბ. დ. — მიშგუ გეზალ აქირათაჟა ლი, მეზან ლი, მარე დარე ლუშუნე ხოსა ი დედა ლუშუნე, ქართულ გარ ხოსა.

ქ. მ. — ლიშაღრიქდ დან ლი ნაშაღუნდლუე — აჲ, ამი შედარება ერ ახსუა, შამ ანდენე?

ბ. ა. — ლიშაღრიქდ, ჩიქია, ხალხს სოშილ საშუალება სუღუნდა ი შამა ლასუ აჟეი გაბორტებულ. ათხე სორა საშუალება სუღუა ი მასარდ სიშვარეს სეწანს. ეშდოშეილ შამ აჟეი ფსიქოლოგიაშე ლირდე გარჯ ლი. სოშამს ი სოსრამ — ჩის მარანდ სუღუნდა ერქად ი ლეშენდ ლასუ ნებოზს ყორქა ლიხ; აჟეი სიტუაციაზამგა ლირდედ ხალხ მასარდ ანცადუნე. ათხე მი შიშუე კლავდარს ერ ხოსდი, ეშუ ეშდ შაშე სოშილ იწუნენს შამ.

ქ. მ. — მარანი ტარ გარ შამა ლი! აჲ, შომა დეც ათხრეი ი შომა ანშდეხ ბომბარს, დან ხოსა!

ბ. დ. — გუნშიდ გარჯ ლი ამერე ლირდე, სეობა მოწუწუეიტოლ ლი ჩიგუაშ. სნერთოდ, მარე ცხოვრება შედგება: ლიშდაბხენქა, ლიშეშინეხენქა ი გართობახენქა; ამერე ლიშდაბ, ლიშდაბ ი ლიშდაბ გარ ლი. ალი შეიქლება ეშუ შამს ქადა, მორი შან, სომ შამ ხაჟა ეშდოშეილ შამს სიტენქაშოლდე? სოფლის მეურნეობა იმე ლი საერთოდ?! ერთდაიგიუეს სუნასუი ჩილადედ, სომ! ჰამს თხიანალ ი უკუე ჩუქსა, შამ ჩარ ლერე, ნებოზრიქად; მთელი ამშაუე ხაშდბა, ერე ლინთექა მოლე ჩულანხეშე. ხალხს სგალანსითეშენ აჟეიშ ლირდეს, მარე ხაჟამა აჟეი?!

ქ. მ. — ისუ მუეშხენქა შამ ჭასმა დანდ ბედეი?

ბ. დ. — შიშგომე ლასუ მასარდ სანტერესო მარე, მარე გუნშიდ მოკრძალებულ, შამ ხეშოქუნდა სუმა ლიგერანლი. შიშგომეს სადა ლეზგერე სოხუმიშ რუჟთა გიმნაზია ი ბიძია კლეშენტი. შიშგომეს ხარნა მასარდ სორა კალიგრაფია, აშდა ეჩი ესეენახ თურქე ხახამართლოართე ი ხანარუნს ოქმარს. სემეშდოშეილ შაშეი ოთხგერტაშან ლაკობა ი აფხარე ფიშირ ლიდერანდ. შიშგომეუ ხანარ ლასტე ექ ოქმარ შამ, აშდად ალ გოშარ ხოსალდა შამ სორამ ი აშდა დეშ იტანდა კომუნისტარს. ჩილად ნაშეურანიადა: “კომპარტიათეხერ ნომ ოჩედ ი ერეჩა შან ნიცხანს ეჩა ეხერ ჩუქმინდ”. შიშგუ ხამასხური ბანდუე პარტიათე ერედა სგოდე ი ქერ-ინქედ პარტიახენქა, ერქა გარ ატხირ ალ გუეშ, ეშდ შან ჰეშეშეილ შიშგუ კომუნისტობს.

ქ. მ. — კლეშენტი კლახი დირექტორ ლეშარენლი, აჲ, ერას შამ ფაკულტეტ ხადა ლეზგერე?

ბ. დ. — სოხუმიშ პედაგოგიურ ინსტიტუტიშ ფიზიკა-მათემატიკა ფაკულტეტი ი, შამ შიხა, შიშგუ ლანქირეშე, აჲ, მანკუშ რეჟოლუციამ აბზარს შეეწირა ეჩი. ერქანს ესდგარა გაკულაკება.

წაღბოე იწელოლდან ი ხებიშდიდან ჩიგუაშ. ლაღბი დემე შინა ზუსტად, მაღრ დორ ადგარ.

ქ. შ. — გუნ ნიჭიერ მარე ლეშარწელი ხაერთოდ. უოშა წაღ ლაწუ აჟარან კლასან დორექტორ?

მ. დ. — ეშდ-ეშდოხუშდ ზაუთს.

ქ. შ. — უოშა ლეწაღ იორღო, აღ, ჩუ-ერ-ადგარან?

მ. დ. — ღორერუშდ დეშ ლაწუ.

ქ. შ. — ესწეო, კლემენტ ლაწუ, აღ, უღაღმერიო ი ნიკოლოზი მაჰარენე მუხუბე ი აღმაღარ მაგ — ომანაღ გეწლიორ. ომანაღ ერ “უთურად ლუთურეც ესერ ლეშარწელი”, აღ, იმესგა გაიოხსატებოდა ალა?

მ. დ. — იმემაგა ი ნამორეშ მარე ლაწუ. ჩიმი, მეცუალაშ მესეი, ხორა მეგერგალი, ოტარლე მუშარჭეი. ლეერიდ ღალ ოღვაცელი — მიშგომე ბათუმს ხაყენან კურსაღე, მიშგუა დი, ბებია, მაშიდა ი ომანა ეჩა ლაწაღს ლეშარდელის ბათუმს; ეჩენე ერ ანღერდან, ჩ’ოხგენა ზურღარ მატარებელხანჩუ. ეჩა მატარებლარ ღორი-სეში წუთს გარ ლეშარწოლინს სადგურარე. ჩინემდ დეშ ოხჩიშ ჩუღიკედ ი მატარებელდ ჩუადღეკენე. ოფიციალურდ უთურა ლაწუ, მარე ლუთურეც წაღცაწან ხუღეწანდა ურთიერობა ჩიგარ; გეწლიორს ხორა განათლება ლაწუმე — ჩის გიმანაზია ათგერაწუნე. მიშგომუს გერმანიაცაწან ლიშაღ ოხჩაშ ინსტიტუტს ი ქა-დეშ-ადგერგარე. ბაბას ი მიშგომუს ქუინელ ტრადიციაღე მეგეე უოჟანარ ხაღდას.

ლუშნუდ გარჯ მარ ლორგაღი, ჩიქი ხუისკორე, შა ხეკუეს რაწეა ი ეჩანღო გარგუღი.

ქ. შ. — შაშა, ეწარდ გარგლი, გუნ ხორამდ გარგლი! რაღაც პერიოდაღ, უთქუათ, აღ, ეშდ-ეშდოხუშდ ზაღ, აწაღ დაღურ ლორღე, მაღეა? აღ, შაწუდ აწიბან აღ ხანისგა იხეღ ლუშნუ?

მ. დ. — სემერუშდეიღეღე ოთზგირ კლას, ეჩანღო ოშუმათდ გარ შირდა ამერუ, სემეშდიშეღე ზაღ ლი მერღე.

ქ. შ. — ში ოღღენღელბეი, ეჩა აწიღღელბეი დაღღანქა. აღო, ხორა ლეღეუ გარ! მასარდ მაქუმარ! ისეღ კაღიბარ ხეშაღუ არის ი აჯაღე აღთენღელის ი აღფიშარღელის დაღღისგა!

მ. დ. — ხორამღე ხარ!

მარიკა დევედარიანი-აქირთავა, 54 წლისა
ომაზიშალი-სოხუმი, 2009 წ.

* * *

ქ. შ. — გამარჯობა (“კარგი დღე გეონდეს < კარგი დღეშე გივის!”)

მ. დ. — გაგიმარჯოს (“კარგი გეონდეს < კარგიშე გივის!”) მე ვარ მარიკა დევედარიანი, და-ბადებული ათას ცხრაას ორმოცდაცამეტ წელს.

ქ. შ. — სვანურად როგორ იტყვი (“ა-მბ-ობ”) ამას, ათას ცხრაას ორმოცდაცამეტს?

მ. დ. — ორმოცდაათოხმეტი (“ხუთი ათი და ოთხი”) წლის ვარ.

ქ. შ. — ორმოცდაათოხმეტს (“ორ-ჯერ ორ-ათი და ათ და ოთხ-ს”) არ ამბობ სხეებიეით (“მე-ორ-ე-ბე-ი-ეით”)?

მ. დ. — ასე უფრო მეადვილება. ეს უფრო “ბაღს” ზემოურად არის, ადვილად სათქმელია. აქ დავიბადე, აჯარაში (“აჯარა-ს”), საშუალო სკოლაღ აქ დავამთავრე, დაწყებით სკოლაში ვსწავ-ლობდი ომარიშაღში. ჩვენ, საერთოდ, წარმოშობით ფარიდან ვართ, მესტიის ქვეშეთ, “ბაღს” ქვე-მოვლები ვართ. ჩვენს თემს პქეია ლამხერგები; ჩვენ ვყოფილვართ სოფელ ფარის წმინდა გიორგის ეკლესიის მცველი (“მე-კლიტ-ულ-ი”) და აქედან მოგვევება, რომ კარგი ნაღოცავიეც გეაქეს და ცუ-

დი ნაწყველიც. რომც არ დაწყველოთ, მაინც, ცუდს ვინც გაგვიკეთებს, უკანვე უბრუნდება ყველაფერი, იმდენად ერთგული ვყოფილვართ ამ ეკლესიის 'ს' და იმდენი კარგი მიუბღვის ჩვენს გვარს. მამაჩემს სწევოდა ამის მოყოლა. მაშინ ვაქცავობად ("ახალ-ფაჯობ-ა-ღ") ითვლებოდა თურმე, ვინ უფრო მეტ საქონელს ("ოთხ-მა-ვალ-ს") მოიპარავდა ყარაჩაიში ("ყარჩა-ს") და ვინ უფრო კარგად დასახლდებოდა აქ. ბაბუაჩემი ("ჩემი ბაბუ-ა") ძალიან ვაქცავური კაცი ყოფილა.

ქ. მ. – ვლადიმერ დედარიანი, ხომ?

მ. დ. – არა! როსტომი, როსტომი, დიდი ბაბუა – ვლადიმერის ბაბუა. ჰოდა, იმის მერე წამოვიდა უკვე ბაბუაჩემი 'ს' თაობა, ომანა 'ს' თაობა. ომანა ცნობილი და ნასწავლი კაცი ყოფილა, "უსწავლელ ნასწავლს" რომ ეძახდნენ, ისეთი. მთავრობასთანაც კარგი კავშირი ჰქონია. კარგად ყოფილა ყველასთან ჩემი დიდი ბაბუა როსტომი და დასცინოდა თურმე: "ახლანდელ ახალგაზრდებს თავი ვაქცავები ჰგონიათ – ერთ თხას მოიპარავენ და ციხეში სხედანო, მე ("თეთრონ") კიდევ ჯოგები გადმომჟავდარო ("მო-ჰ-ყ-ა-გ-ა თურმე)". ამ სოფელში ყველაზე უწინ ჩვენი ოჯახი არის დასახლებული.

ქ. მ. – წელი ხომ არ გახსოვს?

მ. დ. – მამაჩემი ამბობდა: "მე ("თეთრონო") ვიყავიო ("ყოფილა") სამი წლის, როდესაც აქ ("აქეთ") წამომიყვანესო ("წამოუყვანიათ")" მამაჩემი იყო ათას ცხრაას თოთხმეტში დაბადებული, ესე იგი, ათას ცხრაას ჩვიდმეტში გადმოსულან ("დაბრუნებულან") ფარიდან აქ ("აქეთ"). აი, ჩვენს სამოსახლოს პქვია ლამხერი, თემის სახელია. მაგალითად, ჩემს დედულებს, არღვლიანებს, პქვიათ "ფეტვი" გუნდები". ასეთი ("ა-მ-კაღ-ი-ის") რაღაც ყოფილა, მეტსახელები ყოფილან, ხუმრობით ("ლა-ფაფით") იყო თუ ერთ იყო, არ ვიცი.

ქ. მ. – აი, ბებიები რა გეპარის 'ან'ი გყავდათ?

მ. დ. – ბებია დედაჩემის მხრიდან კორძაია მყავდა, იმი 'ს' დედა იყო ფილფანი და იმი 'ს' დედა კიდევ – გულედანი.

ქ. მ. – ე. ი., 'ბალს' ზემოური გირეგია მაინც.

მ. დ. – თეთრონ ესენი, აი, ჩემი დედულები, კორძაიები, ეცერლები იყვნენ, ეცერელი იყო ბებიაჩემი. მამაჩემისგან გეირეგია 'ბალს' ზემოური. მამაჩემის დედა იყო 'ბალს' ზემოელი, მესტიიდან; ძალიან იშვიათი გვარი აქეს – ხოჯულანები არიან.

ქ. დ. – მამაშენიც ასე შერეულად ლაპარაკობდა, ხომ?

მ. დ. – მამაჩემი უფრო "წმინდა" 'ბალს' ქვემოურს ლაპარაკობდა.

ქ. მ. – შენს მეტყველებაში ვის მიაწერ გავლენას, აი, სოფელში უფრო 'ბალს' ზემოელები (რომ) ვცხოვრობთ, იმას, თუ ბებია რომ 'ბალს' ზემოელი გყავს, იმას?

მ. დ. – სოფლის გავლენაა, ალბათ. მაინც ბავშვობა ხომ აქ მაქვს გატარებული და სკოლაშიც აქ დავდიოდი! მე თეთრონ ვერ ("არ") ვამჩნევდი, მაგრამ (რომ) მივიდიოდი დედულებში, ისინი მეუბნებოდნენ: "უი, როგორ 'ბალს' ზემოურად ლაპარაკობო!"

ქ. მ. – ახლა, აი, შენი წინაპრების ("ხ-უ-ც-ი-ბ-ი-ს") ცხოვრებიდან თუ გახსენდება რამე მამაშენის ნაამბობი?

მ. დ. – მამაჩემი აჯაერებდა ხშირად: თურმე მეტისმეტად დიდხანს უცხოვრიათ ("ნამყოფან") ბებიას 'ა' და ბაბუას, როსტომს 'ა' და ბარბაქლას. ბარბაქლას იმდენ ("ე-გ-ზო-მან") ხანს უცხოვრია ("ნამყოფან"), რომ უფროსი შვილი აღარც ახსოვდა; ას წელს გადაცდლებული იყო და როცა ეუბნებოდნენ: "კატი მოვიდაო, შენი უფროსი შვილი", – ეკითხებოდა თურმე: "ვინ ხარო ("ვინო არის თეთრონ")?".

ქ. მ. – მარინო, ჩემი მეზობელი, ვლადიმერის მამიდა იყო, არა? ის იყო როსტომის 'ა' და ბარბაქლას შვილი, აი, მარინოც ას ოთხი წლის გარდაიცვალა.

მ. დ. – ჰო! ასეთი გენები გვაქვს მამაჩემის მხრიდან.

ქ. მ. – რამდენი შვილი ყოვლობდათ, ნეტავ, როსტომსა' და ბაბაბლას?

მ. დ. – ექვსი, ერთი ვაჟი ადრე გარდაცვილია სვანეთში – ხაჩილი რქმეცია. ყველა დღემამიშვილს ბევრი ("ვრცა-ელ-ი") შვილი ჰყავდათ. ექვს შვილზე ნაკლები არც ერთს არ ჰყოლია ("ჰყავდათ").

ქ. მ. – მარინოს, აი, ჩემს მეზობელს, ცხრა შვილი ჰყოლია. იედითეს?

მ. დ. – იედითესაც ცხრა. ნუნუს ექვსი ჰყავდა, კატინესაც – ექვსი. კიდევ ვინ იყვნენ?

ქ. მ. – საკმაოდ ადრე არიან სვანეთიდან გადმოსული ("შე-მო-ნ-ჯ-დ-ომ-ი"). აი, გადმოსვლის ("მო-ჯ-დ-ომ-ი-ს") მიზეზი რა იქნებოდა მაინც, აი, რატომ გადაწყვეტდნენ იქიდან გადმოსვლას? მე მგონი ("მოლოდინით < და-ღღ-ით"), ყველასთვის ერთი პრობლემა იყო, იქ ყველას მცირე მიწები ჰქონდათ'.

მ. დ. – გამიგონია ("მ-ს-მ-ნ-ია") კიდევც, მაგრამ უფრო მგონია, რომ ბაბუაჩემი'ს ძმას ჩაუდგინა ("ჰქონია") იქ მკვლელობა ("დგ-რ-მ-ა"). ვაჟი მხოლოდ ომანა ჰყავდათ ბებიასა' და ბაბუას, ეღარდებოდათ ("ე-გ-უნ-ე-ბ-ე-ბ-ო-დ-ა-თ") და იმიტომ გადმოიყვანეს აქეთ.

ქ. მ. – ახლა თვითონ შენი ბავშვობიდან გაიხსენე რამე.

მ. დ. – ომარიშალი'ს დაწვებით სკოლაში ჟორჯი, ბაჭი და სოლომონი იყვნენ ჩემი მასწავლებლები და დიდი სიყვარულით მახსენებდნენ ყოველთვის ყველა'ნი.

ქ. მ. – პირველ მასწავლებელს მაინც სხვანაირი პატივისცემა აქვს, ხომ?

მ. დ. – ჩემი პირველი მასწავლებელი იყო სონია, საკმაოდ მკაცრი ("ფეთ-იან-ი"), მაგრამ ძალიან კეთილი ("კარგი გულ-ის"). მეგრელი ("ზან-ი") იყო, მაგრამ სვანი ("სვან-ე-ბ-ი-ს") ბავშვები ძალიან გუყვარდით. გაწყრომაც ("ციღ-ა-ობ-ა-ც") უყვარდა.

ქ. მ. – სწავლით კარგად გასწაველიდა.

მ. დ. – საერთოდ, ძალიან ტკბილი ქალი იყო და ბავშვები უყვარდა, თუმცა თვითონ მას არ ჰყავდა შვილი. ჟორჯიც ძალიან მკაცრი მასწავლებელი იყო, მაგრამ რუსული ყველამ კარგად ვიცოდით, შეეშინოდა ("ყამი-ი გეჭონდა"), რომ არ გვესწავლა ("ესწავლიდით"). აჯარი'ს სკოლაც ("კლას-ი-ც") კარგად გამახსენდება, ყოველმხრივ კარგი პედაგოგები იყვნენ; საერთოდ, მაშინ სხვანაირი ცხოვრება იყო აქ, ერთმანეთის კარგი ყველას უხაროდა, ახლა კი–

ქ. მ. – შეცვლილი გეჩვენება ამ მხრივ, ხომ?

მ. დ. – დიდი ხანია, აქ არ მიცხოვრია ("ყოფილვარ") და, ახლა რომ ვუყურებ, ხალხს ურჩევნია ერთმანეთს ცუდი გაუკეთოს, ვიდრე კარგი, არ ვიცი, რატომ, მაგრამ ძალიან შეცვლილია ხალხი. სამსახურებშიც, ამხანაგებს შორისაც ისეთი დაძაბულობაა, რადაც ყველა ერთმანეთს მტრებდით უყურებს. ასე არ უნდა იყოს! რა ვიცი, რატომაა ასე? ამაზე ხშირად ვფიქრობ ("ვრცა-ელ-ად ე-ა-ს-კენ-ი"), მაგრამ ვერადავერ ამიხსნია ("ვერ ვარ გულად მ-ჯ-დ-ომ-ი"), რატომ ხდება ასე– შემდეგ ივანე ჯავახიშვილი'ს უნივერსიტეტში ჩავირიცხე, ეკონომიკურ ფაკულტეტზე. მე რომ ესწავლობდი, მაშინ ჩაირიცხა უნივერსიტეტში შენი ძმა – შუქრიც. შემდეგ ისე მოხდა, რომ მე უკვე ვმუშაობდი, როდესაც ის გაანაწილეს სამსახურში. შეიღირვა წელი ერთ სისტემაში ვმუშაობდით. ის რომ დაიდუბა, იმ დღეს მეც სოხუმში ვიყავი; რომ გაეიგე ("გა-ფ-ც-ხ-რ-ი-ღ-ე"), საშინლად მეწყინა ("ა-მ-ი-ს-ა-ს-ტი-ჯ-და"). ყველაფრით სამაგალითო იყო, ამხანაგობაში, ყველაფერში განსხვავებული ადამიანი იყო.

ქ. მ. – ომის პერიოდში რა გახსენდება კიდევ?

მ. დ. – მთელი ომის პერიოდში სოხუმში ("სოხუმ-ს") ვიყავი; ახალი გათხოვილი ("ნა-წულ-ვე-ი") ფეხმძიმედ ვიყავი, მაგრამ მაინც არსად წავედი, რადგანაც იმისი შიში ("ყამი") არ გექონდა, რომ სოხუმში დაიკარგებოდა ("გან-ი-ქ-არ-ე-ბ-ო-დ-ა"). ჩვენი თაობა, როგორც ჩანს, ძალიან მიაბიტი თაობა იყო. სოხუმში აფხაზები და ჩერნები იყვნენ და ჩვენ მაინც გვეჯეროდა, რომ სოხუმში არ დაეცემოდა...

ქ. მ. - დღევანდელი მდგომარეობაც დაღში ძალიან საშიშია ("გულ-ად *სა-ყამო-ა"). როგორ წარმოვიდგინოთ ხვალინდელი დღე?

მ. დ. - უკან დაბრუნება თუ იქნება, უომრად ვერ დაგებრუნდებით. ოსეთში შესაძლებელია ეს მიიტოვო, რომ თვითონ ოსი ხალხი არ არის ცუდად განწყობილი ქართველი ხალხისადმი. მე ნამყოფი ვარ ვლადიკავკასიის ომის შემდგომ. იქ საცხოვრებლად მიდიან ცხინვალელი ოსები და ვამაყებთ, რომ საქართველოს ოსები არიან. აქ, სოხუმში, ალბათ, დიდი ხანია ამუშავებდნენ აფხაზებს, რუსეთის პრობაგანდა და გაზეთები აკეთებდნენ ყველაფერს. თავიდან ჩვენ არ ვაქცევდით ყურადღებას და არაფრად ვაგაფხვდით ამას ("მიგვაჩნდა < გვეგონებოდა ეს"). ძალიან ცუდი როლი ითამაშა ყველაფერმა ამან. თვითონ მე ახლაც მაქვს ურთიერთობა აფხაზებთან, ამხანაგები მყავდნენ აფხაზები, თანამშრომლები და მეგობრები, დღემდე რომ მაქვს კარგი ურთიერთობა, ისეთები. მაშინ რასაც მუშებნობდნენ, ის არ დაეუჯერებ, ახლაც მუშებნობიან, მაგრამ მაინც არ ვუჯერებ, თუცა რასაც მეუბნებიან, ის ზღაბებ; მაშინ მუშებნობდნენ, ომი რომ იყო - "სოხუმს აიღებენო" - და არ მიშებდნენ ქალაქიდან (ოთხმოცდათორმეტში, ოქტომბრის თვეში, მე მოსკოვში ვიყავი). მოხდა ის, რაც მოხდა.

ქ. მ. - აი, ახლა რას ამბობენ?

მ. დ. - თავის დღეში არ შემოვუშვებთო ("უშეგებენ") ქართველებს. ჩემი აფხაზი ამხანაგები არიან სამი დები და ყველას ქართველი ქმრები ჰყავთ; ყოველ წელს დადიან სოხუმში, ისე რუსეთში ცხოვრობენ; მიუხედავად ამისა, პირდაპირ მუშებნიან: "თქვენ იქ არ შეგიშვებენო!" სოქში რომ ვცხოვრობდი მე, ორ წელს, მაშინ ბევრჯერ მქონდა ურთიერთობა აფხაზებთან, ძველ ნაცნობებთან, ახლებიც გავიცანი. ძალიან ცუდად არიან განწყობილი იქაური სომხებიც ჩვენ მიმართ. აფხაზეთის სომხები ჩვენ გვაბრალებენ ("და-სა-ბრალებ-ლ-ად აქეთ") ომი ს დაწყებას, მაგრამ ომამდეც სომხებს ყოველთვის პქონდათ დიდი ინტერესი აფხაზეთში მომრავლებისა ("რომ გაეცრულებულ-ო-ყენენ") და არც მალაგდნენ ამას. ძალიან ზშირად ჩამოდიოდნენ გნმობინელი მისიონერები სოხუმში. ოჯახებშიც დადიოდნენ. მეზობლები გეჟავდა სომხები და იმათგან ვიცო. ალბათ საეციკალური პროგრამა აქვთ! შეიძლება თვითონ უნდათ დაპყრობა. რუსეთის შავიზღვისპირეთის მხარე (არაოფიციალური მონაცემებით) სამოცდაათ პროცენტამდე სომხებისაა, ტუაფსუდან დაწყებული სოხუმამდე; მათ ხომ ზღვა არა აქვთ თავიანთ ქვეყანაში! ერთი სიტყვით, არავეს ინტერესებში არ ვართ ჩვენ, არც რუსეთის, არც აფხაზებისა. მე მაინც ვფიქრობ, რომ უომრად ვერ დავიბრუნებთ აფხაზეთს, მაგრამ ჯერ რუსეთი უნდა გავიდეს აფხაზეთიდან; შემდეგ უკვე რაღაც დონეზე მაინც მოგვიწევს ომი, რუსეთი რომ გავიდეს, მაინც, მაგრამ რომ არ აპირებენ წასვლას?! როგორ გვეჩხარება ("გე-ი-მარჯუ-ე-ბ-ს") ჩვენ ნატო აფხაზეთის დაბრუნებაში, არ ვიცო, ამაზე პასუხი ჯერჯერობით ვერ მოვისძინე ვერავისგან. მალაშხია ცდოლობს, რადაცნაირად ავიხსნას სიტუაცია, მაგრამ მე ვერ ვგებულობ ("უ-ცხრ-ი-ლ-ა-ე"), თუ თვითონ ვერ ამბობს, არ ვიცო.

ქ. მ. - ნატოში ინტერესებში საერთოდ არ შედის, აფხაზეთს დაგიბრუნებენ თუ არა "თქვენ თვითონ დაიბრუნეთ", მაგრამ ომით დაკარგულს უომრად არავეს დაგიბრუნებს, ანაჟინ გაჩუქებს. რა თქმა უნდა, ძალიან ბევრი შეცდომები იყო დაშეგებული პოლიტიკაშიც, მეცნიერებაშიც და თვითონ ხალხის ცხოვრებაშიც...

მ. დ. - პროფესიით ეკონომისტი ვარ; აფხაზეთში ვმუშაობდი ჩემი საეციკლობით, შემდეგ პოლონელებთან. ომის შემდეგ კი ბელორუსიაში წამიყვანა ანზორმა, იქ მქონდა ერთობლივი ფორმა. მიწვევა მუშაობა პოლონეთშიც, რუსეთშიც და ბელორუსიაშიც. სამი წლის მანძილზე ვმუშაობდი ("ე-უ-თიბ-ე-ბ-ო-დ-ი") იმათთან და შემდეგ, ბავშვი სასკოლო ასაკის რომ გახდა ("კლას-ს-ს-ქენ გ-ზ-ა-ენ-ის დრო რომ მო-უ-ჭ-დ-ა"), გადავწყვიტეთ საქართველოში ჩამოსვლა, რათა ბავშვს ქართულ სკოლაში ესწავლა.

ქ. მ. – რამდენად ჩაერევი შენი შეილინ'ს პროფესიის არჩევაში და, საერთოდ, პირადი საქმეები'ს გადაწყვეტაში?

მ. დ. – ახლა ჩემი შეილი მეცხრე კლასში გადავიდა (“დაბრუნდა”), მაღე თოთხმეტი წლის გახდება, მაგრამ როგორ ჩაეერევი მის საქმეებში? მიმართულებას თუ მიეცემ, თორემ... რისი ნიჭიც აქვს, იმი'ს განვითარებაში დავემხარებო მხოლოდ. ძალით ვერაფერს გავაკეთებინებ უკმაძლიან მინდა, რომ კარგად ისწავლოს, მაგრამ თვითონ რაც უყვარს, მარტო იმ საცნებს სწავლობს, სხვას – არაფერს.

ქ. მ. – შენი შეილი რა გვარი'სა' და სენაური თუ იცის?

მ. დ. – ჩემი შეილი აქირთაგაა, მეგრელია, მაგრამ არც მეგრული იცის და არც სენაური, რაც ძალიან ცუდია! ქართული იცის მხოლოდ.

ქ. მ. – ომამდელი დალის ხეობის'ა და ომის შემდეგდროინდელის შედარება რომ გააკეთო, რა გამოვა?

მ. დ. – ომამდე, ჯერ ერთი, ხალხს მეტი საშუალება ჰქონდა და არ იყო ასეთი გაბოროტებული. ახლა ნაკლები საშუალება აქვს და ბევრი სიმწარე ნახეს. ჩვიდმეტი წელი ასეთი ფსიქოლოგიით ცხოვრება ძნელია. დიდს'ა და პატარას – ყველას იარაღი ჰქონდა მანამდე და საშინო იყო საღამოს გარეთ გამოსვლა; ასეთ სიტუაციაში ცხოვრებამ ხალხი ძალიან გამოცვალა. ახლა ჩემს კლასელებს რომ ვუყურებ, ათი წლით უფროსად გამოიყურებიან ყველა'ნი.

ქ. მ. – მხოლოდ იარაღის ბრალი არ არის! აი, როდის გაიძობა ზეცა და როდის გადმოყრიან იქიდან ბომბებს, არავენ იცის!

მ. დ. – ძალიან ძნელია აქ ცხოვრება (“ყოფნა”), ხეობა მოწყვეტილია ყველაფერს. საერთოდ, ადამიანის ცხოვრება შედგება: მუშაობის, დასვენების'ა და გართობისაგან. აქ კი მუშაობა, მუშაობა და მუშაობაა სულ. ეს შეიძლება ერთი წელი გადაიტანო, ორი წელი, ხომ არ შეიძლება ჩვიდმეტი წელს იტანჯო?! სოფლის მეურნეობა სად არის საერთოდ?! ერთსა და იმავეს ვაკეთებ ყოველდღე, ხომ? დილას ადგები და უკვე იცი, საღამომდე რა უნდა გააკეთო (“რა გაქვს საქმენელი”); მთელი ზაფხული მუშაობ, რომ ზამთარში რაღაც ჭამო. ხალხიც შეეჩეა ამგვარ ცხოვრებას, მაგრამ ასე შეიძლება (“ვარგა”)?!

ქ. მ. – მამაშენისგან რა გავიგონია (“გ-მ-ენ-ია”) დალი'ს ხეობის შესახებ (“ბედ-ს'-ზე”)?

მ. დ. – მამაჩემი ძალიან საინტერესო კაცი იყო, მაგრამ მეტად (“გუამად”) მოკრძალებული, არ სჩვეოდა ბევრი ლაპარაკი. მამაჩემს სოსუმის ვაჟთა გიმნაზია ჰქონდა დამთავრებული და ბიძია კლიმენტსაც. მამაჩემს ჰქონია ძალიან კარგი კალიგრაფია, ამიტომ ის მიპყავდათ თურმე სასამართლოებზე და ოქმებს აწერინებდნენ. ოცდაჩვიდმეტ წელს დახვრიტეს თურმე ღაკობა და აფხაზების ბევრი ლიდერები. მამაჩემის დაწერილი იყო (“იყენენ”) ის ოქმები ყველა, ამიტომაც (“ა-შ-ად”) კარგად იცოდა ეს საქმეები და ვერ იტანდა კომუნისტებს. მამა ყოველთვის გვაფორთხილებდა: “კომპარტიაში არ შეხვიდეთო და სხვა დანარჩენი რაც გინდათ, ის ქენითო”. ჩემი სამსახურებორივი მდგომარეობის გამო (“ბედით”) პარტიაში მაინც შევედი და, რომ გამოვედი პარტიიდან, მხოლოდ მაშინ გაიგო (“გა-ცხ-რილ-ა”) ეს ამბავი, ათი წლის განმავლობაში ვმალავდი ჩემს კომუნისტობას.

ქ. მ. – კლიმენტი სკოლი'ს დირექტორი ყოფილა, აი, იმას რომელი ფაქულტეტი ჰქონდა დამთავრებული?

მ. დ. – სოსუმის პედაგოგიური ინსტიტუტის ფიზიკა-მათემატიკის'ს ფაქულტეტი და, ჩემი ვარაუდით (“ნა-ჭირ-ვ-ებ-ით”), კლიმენტი პირველი რევოლუციის'ს ამბებს შეეწირა. მაშინ ხდებოდა (“შიდოდა”) განკულდაკება. ოჯახებში (“ხალხ-ს'-ქენ”) დადიოდნენ და ყველაფერს ართმევდნენ. დღესაც არ ვიცი ზუსტად, ვინ მოკლა (“და'-ადგრო”).

ქ. მ. – ძალიან (“გულ-ად”) ნიჭიერი კაცი ყოფილა საერთოდ. რამდენი წელი იყო აჯარის'ს

სკოლი“ს” დირექტორი?

მ. დ. — ათ-თხუთმეტ წელს.

ქ. მ. — რამდენი წლის იქნებოდა, აი, რომ მოკლეს?

მ. დ. — ორმოცის ვერ იყო.

ქ. მ. — ე. ი., კლიმენტი იყო ვლადიმერისა“ და ნიკოლოზის უმცროსი ძმა და ესენი ყველა-ნი — ომანას შვილები. ომანა რომ “უსწავლელად ნასწაველი” ყოფილა თურმე, აი, რაში გამოიხატებოდა ეს?

მ. დ. — რაში და ნამედიატორები (“ნა-მო-უ-რ-ა-ე-ბ-ი”) კაცი იყო, მოჩხუბართა შემრიგებელი (“მო-ცი-ლე-თ-ა” “მო“-მ-წყობ-ი”), კარგი მოლაპარაკე, ობლები“ს” (“ო-ვ-რ-ე-ბ-ი-ს”) დამხმარე. საცო-დავად დაღუპულა (“და-ვ-ო-ც-ი-ლ-ა”) — მამაჩემი ბათუმში ჰყოლიათ კურსებზე და დედამეტი, ბებია, მამიდა და ომანა მის სანახავად წასულან ბათუმში; იქიდან რომ მოდიოდნენ, ჩამოუსვამს (“ჩა-მო-უ-დ-გ-ა-მ-ს”) ქალები მატარებლიდან. მაშინ მატარებლები მხოლოდ ორი-სამი წუთით ჩერდებოდნენ თურმე სადგურებში. თვითონ ვერ მოასწრო ჩამოსვლა (“ჩა-მო-ვ-დ-ო-მ-ა”) და მატარებელმა გასრი-სა (“გა-ჭ-ყ-ლ-ი-ტ-ა”). ოფიციალურად უსწავლელი იყო, მაგრამ ყოველთვის ნასწაველ ხალხთან ჰქონ-და ურთიერთობა; შვილებს კარგი განათლება მისცა — ყველას გიმნაზია დაამთავრებინა. მამაჩემს გერმანიასთან ომმა მოუსწრო ინსტიტუტში (“ინსტიტუტ-ს”) და ვეღარ დაამთავრა. ბაბუასა“ და მამაჩემს ძველი ტრადიციები“ს” დამცველი ოჯახები ჰყავდათ.

სევანურად მივიჩნის (“გა-რ-ჯ-ა მივის”) ლაპარაკი, ჯერ ვფიქრობ (“ე-ი-ს-კ-ე-ნ-ი”), რა უნდა ვთქვა, და მერე ვლაპარაკობ.

ქ. მ. — არა, კარგად ლაპარაკობ, ძალიან კარგად ლაპარაკობ! რადაც პერიოდებში, ვთქვით, აი, ათ-თხუთმეტი წელი, მოგიწია (“მო-გ-ი-ქ-დ-ა”) დალის გარეშე ყოფნა, არა? აი, რამდენად შე-იცვალა (“შოტრიადლა”) ამ ხნის განმავლობაში შენი სევანური?

მ. დ. — სამოცდაათში დაეამთავრე სკოლა, შემდეგ იშვიათად ვყოფილევარ აქ, ოცდაჩვიდმე-ტი წელია გასული.

ქ. მ. — შე რომ დაებადებულევარ (“გა-ე-თ-ე-ნ-ე-ბ-უ-ლ-ე-ვარ”), მაშინ წასულხარ დალიდან. აბა, დამე მშვიდობისა (“კარგი ღამემცა გაქვს”)! ძალიან დიდი (“შეტისმეტად”) მადლობა! შენნაირები (“შენი კალიბები”) ბევრ“ნი ყოფილიყვენ (“ხუაფი-მ-ცა ა-რ-ი-ან”), კიდევ დაბადებულყვენ და გამრავლებულყვენ დალის ხეობაში (“დალ-ს-ში”)?

მ. დ. — კარგად იყავი (“კარგადამც ხ-არ”)?

* * *

ო. კ. — მი ხეი ირბა კოჭბიან, ქუჩაქიმ გეზალ, წარმოშობით ჩუბე შუანხენ, ლენტეხიშ რამონ, სოფელ ლედუნხან. აღე ხოშა სოფელ ჟახუნდერათედაცა ესდრი. დაუბიდაე ქუთაშ, უხუჟა ხუიდე დედამამიშვილარ, ქუთაშ მიშგუი ლითუნლდე იზგედა მიშგუი შუე ი ლუშნუე ი ქართულ უშხუდე ოხბიან ლექდა, ლექდას ეშხუნაბარდ რუბადეი. კლასისი ქუთაშ ხუითურის. კლასი ლიზგერალუნდო დორი ზაუნდო მოტუწყეი თბილისს, იჟანე ჰაუბახიშვილი უნივერსიტეტიცა დასაჟლეთეშრობულ ენებზე. ერხო ხან იმე ხუამშაის ი მამ იმე ხუამშაის, ბოლოს ქოთუილენ დალიშ ხეობათე, ათხე ამჩუ ხუამშაიდ მასწავლებელდ.

მ. ხ. — იმ სათური?

ო. კ. — დაწყებით კლას ლი გუანდრას. პირველდ ონტუედ ამხაუ, საერთოდ დეუ ხუიშგერის აღმარე რაგადს ი მი მიშგუი ლუშნუს დეუ ხუამგერალუნინ აღმარს, ათხე მოტუეცეი აღარე ნიჟი. ლაშხთე ოსხური, მიშგუი ხალხს დეუ ხუამგერალუნე მიშგუი ლუშნუს ი რუბადეიდ ქართულდ.

დემგუაშმოშ იპეტრის ეკმარ.

ბირუელდ ნამ, კოკბიანარ, ლეგარელსთიმდ ანჩაბამლ აფხაზეთსენ, ერსო ალი გუშუე გუაროშ ხალსს მოლეგუეშ შეემოსნუა (მაჲ ლას, მამ მისხლ!), ეშუ გუშუე ხოშა იჭულებულ გახდა, გამოქცეულიყო ლედუანში ი გუარო მოშდ გადაუკეთებია. იშლა დარქუა კოკბიანი, ზუსტად დემე მისა (მგკლი ლემარ ლოქ, მახუა). ათხე ალი გუარ ოგხად ი გუშუე ხოფელისგა გარ არის გუშუე გუაროშ ხალს, იშგენ — დემე. უითომ ქლიერ გუაყენა მერწულე ხოშა, ექგუარ ქლიერ, ერე მირა მგწორ ლოქ დარ ლემარ. ეშუ ლადელ ლათუმარს ლემარდ ი ერხენ ოლმანინ, ერქა ლანხანა ცხეიშ მარე. ჩოლბერგელის ი ეწახინა ადე, გუშუე წინაპარ, ი ერის სოქუა: “ქა-ლოქ-ონფუ ი ისეუ კალიბ ბედნიერ ლოქ დარ ირი, დეცოევი ლოქ ოფშუდე ისეუე ხიმდიერეს ი ქონებას, დემეგ ლოქ ამფშუდე, ერქა ლოქ ნომ გამარულებულიყოთი ლოქ ი ნომ გადაშენებულყოთი ლოქ”. ალე წყენლასაუთი ოსქიმა ი ზუსტად ამეიდენ ლი: დეგ ხეიფშირიდ ი დერბეთდ დეგა გადაგუაშენა; ალი ეშუე-ეშუე ხოხურა გუარ ლი თელ შუანისგა.

მ. ს. — უოშა ხიდ გუარისგა? მერხალდ გა მადე ხიდა? — ში ამეუ მასმა.

ო. კ. — გუშუე გუარისგა დუეჲმარე მიშუე ლაქმილა გარ ლის ი ეშუე ჯუმილს ხაყა მერუ ნადუეურ აჲად (ალე სიტყუა “ნადუეურისი” ამეურანშ ტუელი უაქუე, გუნ მოახინა გაუღენა აფხაზეთის სუანურმა მიშუე გარგლაუი).

მ. ს. — ქართულდ ნომ ტული! ჩუბე ლუშნული ნომ რაგდი, ამეურ მან ენითურ, ექუი რაგდიღანს.

ო. კ. — აჲ, მი ლუფურთინად რუაგდი. ასე რო, ამეურაშდ გარ დემ რუაგდი.

მ. ს. — შუნიკო ბებია დჲეს როქ ხაწდა სოხრობს, ალი ისეოუდი ქალუშბუალე სერი ი ალი ახუბმჲუ, მარ ლ'ეკ შუნიკო, აშირ ზაუთევი მადე ლია? შუნიკო მან ქარ სი?

ო. კ. — მიშუე მუეშ მამიდა ლი.

მ. ს. — დანქ როქ სოქუა სოხრობს, ალი დემე ხომბუალაა ისეოულდ?

ო. კ. — დემე, დემე მუაჲე, შეიძლება დემე ოხუბმჲუ.

მ. ს. — სერ, აჲ, ცინგილ ქეხლი მოლე, ბოფშარს ხომ ხემბუალ?

ო. კ. — გუნ მიჭირს ლუშნუ რაგანდ; მი ჩიდად, ხოშა მენწორ, ქორს ბოფშარცახან ქართულდ გარ რუაგდი.

მ. ს. — ხათურიდად ბოფშარს ლუშნუს!

ო. კ. — ბოფშარს ხესმის, მარე...

მ. ს. — დემე რაგდის, მადეა, ლუშნულდ? დემე იმეო ჯახუა სი, ხოჩა ლია ალი?

ო. კ. — ლუშნუს ეგლაჲ ეთურის.

მ. ს. — ხედ ენთერინეს, მადეა — დემეგ! იშლა ხი ამეი დარწმუნებულ?

ო. კ. — იმ ხეუ, ჯიხალმა, დეკუირუებულ? კლახისგა ერ სუაშუამ, ბოფშარ მარ ლუშნულდ რაგდის, გუნ უჭირთ ლითური, კლახისგა დემე ითურის ხოჩამდ.

მ. ს. — იშლა ჯახუა ამეო? ში, მაგალითად, კლახთე ლიწოდ ლუშნულდ გარ რუაგდიღანს ი ქართულ ბაღს ოხუითურ, ერქად ხოჩამდ დემე მისხლდა, მარე დემე აშადდა გარქ ლითური.

ო. კ. — მოსწაულე მევენდა ეშუ, გადასარეუ ბოფშ ლახუ, გუნ მონდომებულ ი გუნ ხოჩა ბოფშ; კლახთე ლიკდალდ ქართულ დეგა ხოხალდა, ამეუ ენბინე ქართულიშ ლითური ი, იმეო უცხო ენას, ექუი ლუშნულდ უხსნიდა პირელ კლახი მასწაულებელ გაქუეთილარს, ქართულ სიტყუოლს უხსნიდა ლუშნულდ, ერე აწრ ოცხიარს.

მ. ს. — ალი გუნ ქურიდ გარ სეხლი, დემე ხარს გარქ მუშუნან ბოფშარს კლახს ქართულდ რაგანდ, დეგა მი ი დეგა მიშუე კლახელარს დემე ნიჭირა, მაგალითად, მარე ლუშნულდ ხოჩამდ ნისხლდა.

ო. კ. — აღმარისი ჩუხოსალს, მარე, მა მისა, მი აშვი მიცხა, ერე ჭერ ქართული ისწაულონ და ხუანურს მაინც ისწაულოან.

მ. ს. — დემ ითურის ლუშნუს ერქანდუე.

ო. კ. — თითურის. მიშგუაშალ ევლაი ენთონენს.

მ. კ. — თოშა მოწაფე ჭირი კლასისგა?

ო. კ. — ექვსწლედიხგა მთლიანად უხგუა გარ ლის... თუთ-თუთ ბოფშ არი გუანდრაშ დაწყებით კლასისგა.

მ. ს. — ჭიბირამა საბოლოოდ ამერუ ლილზიგალ?

ო. კ. — მა მისა, დრო გუანწუნენი ჩიგუაშ.

მ. ს. — გარქ ევადამა ამერუ ლილზიგალ?

ო. კ. — მეგუად! კლასს დაგუითხოლდენი, ერქ'ოსხურის შუანთე არდადაგებოლეს გახართობდ ი ლაშდრანლ, მერე უკუე უმადლეხს მოუეწყუე, ერხა ნაკლებდ გარ ხუიზელალის, ქალაქენ პირდაპირ ამხუე ონწუედ, შუანთე, ი ამერუ მალატ, ევგუა დიშთილ მაე'ერე... ჩიგუაშ ხოშა მენწირდ ეჯი ირო, მარე შიხ ხომარჭუე. პირწუელდ ამერუ ოხუიშგ ფურ.

მ. ს. — ლახწუე იზელალხმა ამერუ?

ო. კ. — დე, ლახწუს არის ათნე.

მ. ს. — სი ჩინა შოშა?

ო. კ. — ეშუე ი დერუ ნაგზაწუეშუ ხუარდ.

მ. ს. — მაგუან ლარდა ლახწუე?

ო. კ. — ოო, გუნ ხოჩა! დერუ ლახწუე ლი გუშგუე ერელევა, ჩიქ'ეშუე ადგილთ'ისყახ ქუნგმენე, ერჩუ ხოჩა კარწულ ლგგხ, გაწყობილ ხოჩამდ.

მ. ს. — შინ ხაყხა ექ ლახწუე?

ო. კ. — ლახწუს "შინდორს" ხატრულის — კისდ მეფხეე მინდორ ლი, მდინარეი ანდრი ერელექუა ი ხოჩა მდებარეობა ლი; მერმე ხოშა ლახწუე ლი, "ბეცინამშ" ხაყხა, ერე, ალბოთ, ცინცილისგამ დემ ხეწდენი, ევგუარ სილამაზე ლი. იშგუოდ ტობ ლი ერელევა ი "დალიშ ტუიბარს" ხატრულიდას, ექ ტრბარისგა ლიქნალ ლოქ დემე იმარე, ერედასგა, ერეა ერეჩუ ქედექანი აუცილებლად ჩუაუჩხე ლოქ. გუნ ხოლა, სასწაულ ხოლა დარ ლოქ ხეწხს ი ერის დემ ხეწდენი, მამა ხაყა! ულამაზეს ადგილარ ლის! ალე ტუიბარ უშხუარ ევქი ხეტრუბალხ, იმხენ ანდრის, ხათაუეს დემ ხითის, ტუიბარ ლის ანკარა, ანკარა, დეცე ფეროშ, გუნ ლამაშ. ერე ხუარდ დერუ ნაგზაწუეშუ, მიმარჭუდა მიშგუ ჭაშ, ედო ში იმ ხუიჩმუედას?! — ხუნსგახს ერე იშგიდა, ხუნსგახს — ში. ეშუენ მიშგუ დინილ მეწუბელი კარაწუე ხაწდა მეგმი ჩუარხ. სემი ლგზამ გარ ლახ, ერ ანჯიდ დერუ ფაწულდარ, ეწხდე უშხუარეინ ი ჟილანსუქადე შინაწუე. მოლე ხანუნდო ქ'ოსხგი ი, კადო, ქუარ ხარ ლგშუქადე.

მ. ს. — ხოჩა ლგბზე ბეფშუე ლგშარ.

ო. კ. — ევგუა კობტად ოხსეე გუშგუე კარაწუს, ერე... ლეჰნა ლახ ა ხუნკუი ლეჰნა, ჟამ ანჯიდ მეგეე ი ალი მინდორიშ კარწულ დერუ-სემი დემეგ აცურის, მაგ ჟამდ ადმე, ერუნდო მახად ლახ ლემეშ, გუშგუე კარაწუს მაშაგუე ხეყარ.

მ. ს. — ძარ ხიზელალდ ლახწუე?

ო. კ. — ხოშა მენწირდ მიშგუ მუშთილ.

მ. ს. — ექ იშგაწლია?

ო. კ. — ზ, იშგაწლი, ასგლგენი, იყელი ი ჩიგუა.

მ. ს. — თოშა ლგზან მარე ლი?

ო. კ. — იშვუთედეშლიოხუშედ.

მ. ს. — ისგუ დიშთილ?

ო. კ. — ათხე მი რუბე ლუშუნდ ტულო ციფრალს: “იშვუთედეშლიოხუშედ”, აღმარ ტულის, “სუშინერტუემდიეშლიოხუშედ”. მი გუშვუემ, რუბე ლუშუნ, თულის სისტემა სომა მომწონს, ამერუ რადაც გართულეზულ ლი.

მ. ს. — ალი ლი ოცობით სისტემა, ჭუინელ ქართულესგამ ამჟი ლანტუ.

ო. კ. — გუნ, გუნ გართულეზულ ლი.

მ. ს. — ისგუ სტუდენტობახენქა გახსენე მოლე, მასწარ გუინელალა აშუნდ, მასწარ გუინდუნა უშუნდ, სოჩა ლირდეე ოლტარედ.

ო. კ. — გუნ სოჩა, ნამდუილდ. ანტონაშ ო ნატოშ ქორწილი მახსენდება ჩიდ სომა, ქეროხსკინ მანქანახენქა.

მ. ს. — ერქას ეზარ გადარჩი.

ო. კ. — გუნ სოჩამდ მაშუიდ მიშვუე სტუდენტობა, სოჩა პერიოდ ლას, სტუდენტობა ჩინამდრ სოჩა ლი, აღბათ. განსაკუთრებით მაშუიდ ეროუნულ მოძრაობა, ცხრა აპრილ...

მ. ს. — ხარდსმა ექი ლეთ ერერუ? სი მან განიცადე ექი ლეთ?

ო. კ. — უჰ, ხაშინელემა!

მ. ს. — მან ჩინვარიუ?

ო. კ. — თელდ გუშვუემა სტუდენტობა ერერუ არდა უნივერსიტეტიშ, აშუნდ ონტუად. ერერუ მოშიშმილოლს სგალენტუებანს გუშვუემა ბოფშარ. ახლოზარ შიშვილოზდუნე ო მხარდაჰერდ ჩონტუად. განსაკუთრებით მაშუიდ ილია მერერეშ ლიჰედ. ნეტუე ჩოგვარუნს ეჩანშ! ექის ჩუნხონლდა უკუე, მად მოხდებოდა ო გუენწობანლდა: “სგალოქოჩად ო ეკლესიანამგა ლოქ ჟილოცეთ!” გუშვუემა ადტკინებულ ახალგაზრდოლ დემეგ იქრანდახ. ილია მერერე სიტუენქლს ირაკლი წერეთელიშ შექანილარ მოყუე: “მამო ჩუენო” ენბინე ო ხალხიც აუუა უცებ. მი თუითონი ეშერ ექი წუთისგა ნამდუილდ რასაც უგარნობდი (მეც კათალიკოსს არ ურუქერებდი ექ წუთში), აღბათ ეშეკ ლას ალიე.

მ. ს. — ჭაყლენიუმა?

ო. კ. — მაყალ დემე მად საერთოდ, დემეგ ონინდად, მად მოხდა ექის, ქარები რო გამორნდა, ალის მიშვუე თუეშუ ხუისდის პირდაპირ. გაარდუიეს ხალხი, ხატუცდვან აღმარს ო მი მიშვუე თუეშუ ხოხდის ჩინს. სბორცმენ ნალტუურალ სგუებინ ხეგნიუხ აღმარს, ერე ქემიედგონა ხალხ ო ეშუელა თხუმიშედ. რუსთაშელი მხარეხენ გაარდუიეს ალე ალყა; ჩიდ ხოდრულდ მად მაშუიდ, მიშვუე რუქან ქედისიანდახ ლაქინაჟი ერუალიგარ ო ჟინქა მია ჟოხ... მიშვუე რუქან დინა იყმროლ, ექი ხოლამდ არდა, “შიშუელიეს” გარ ტუილდა. ეჩხო მია ეი-უნედ-ოხგა ო ექომედუნ ექი დინას. ამხენისა ხეკუელელ ხალხ მილიციონლს: “მოშიშვილალ ლოქ ექდად სგადდენ თაურობაშ ქორთე!” ერხო ოცხირ, ერე მილიციას მაგ ჩუნხონლდა, ერქა მილიციად გადაჰუარჩინა მართლა! სომა მეტ დემეგ ადგან, ალიმაგ ერქუე მილიციან დამსახურება ლას. ერქად მილიციას სტუდენტარ ჩილად ხუენწარლდად შუეჰარისგა, მარე იმის მერე უკუე გუშვუემა ლესხენ ესგანს მილიცია ჩინოტუ. ამჟი გადარჩა ხალხ — ეშუე მხარე, რუსთაშელიშ მხარე, გაანგარიეს იქით. ბოლოს უკუე ულესბელდ ექოგუენეს, მოგუეშუელიენ. ეშუე ჩაფგლ ქალგკად მარ, მერებე ხგამაზ ო ამჟი ოსქინად ეშუე ჩაფულშუ.

მ. ს. — რუმეთაჟა?

ო. კ. — რუმეთაჟა ო ლაქურჩინიშუ ოსქინე... ლოშვიმ მთელდ ფედისას ხოხდი მიშვუე, ად, იმჟი

ხაწიცი “დუბინკოლს” საცოდაუ სალხს! დემეგ აზარდას. ნიჩაბ დემეგ მიწუა, ნიჩაბე მე რე გამოუყენებიათ. პირუელდ “დუბინკოლ” ხუდუნს. გაზისგან ძალაც არ მქონდა ი დარსმომ ხუწედ ერუ მიშგუნიანს. აღე უქუელტუმსგა მამ ერხნუ ამე ქალხი ტალდად, შამა — ამხნუ. მი გარ ხუჩარი ამრუ შდამდუდ ი მაგ თხუმი საშუელთ’ესქინა. თეატრალურ ინსტიტუტი დარაჯდ ოგკარე ყროალ: “ამხნუ ლოქ, ბრფშარ, ამხნუ ლოქ ახქენედ!” სე’რგოეს სგამთე, თეატრალურ ინსტიტუტთე, ი ყობოუ, დარბაზთე, ოსქენად მაგ; ღოშგომ დერ გუედრუაჰეს ი ამდა ყროალ რუადგვლე დარაჯდ, მარე აღე ბარბაროს მურის ჭარისკაცალდ სე’ნტკუეშურეს შიტრინოლ ი სე’ნკუტარს ცრემლხადენ გაზი ბლონარ. აღე გაზ ყობოუ დერ ეხდრი, აღი დემე მოუთფეჭრეთ, ერე ყობო მუშა ოსქენედ! ხუნამ ხუნახდ ი მაგ ყობო ოსქენად კიბარლეყა. ამ დროს ჟიდაცამ იყურია: “ყობო ლოქ ნრმა, ეჩი გაზ ლოქ ყობოუ ეხდრი!” მარე უკუმი ცრემლები ყუნელახ მოგუდოიდა, ხაშინლად ხუთგნუდად მაგ; “აღო, ბადუნლთე ლოქ ათხე ღნუბი, გაზ ლოქ ერე დემეგ ირი” ი სასწაულ თეატრ სადუნენახ ბადუნლახი ალარს, ინსტიტუტს თუთონ, ი ერე დარბაზთეხგა ოგოეს, ერრუ სკამარ ხუნამ ლას ი მთელ ლეთ ერეხგა ხუნარდად. ერქანდო ანჯად ერტუნდე ი: “ქამთე ლოქ დემე ლგდრიდ, კომენდანტი ნთ ლოქ გამოუცხადებიათ ი ამეგა ლოქ ხეკუმი ლარდედ!” სერ ემრუნენ ოლტარედ მთელ ლეთ ი ა, უცეც მი სტუდუქალაქიმ მეზუბელარს ხუწედ, ნაცნობ დინილარს ი ერეც ამხიდენ ექდა, ერე დემე მინლდა მეთუფე მიშგუნი თხუმი. მთელ ლეთ ერრუ ხუნარდად ი ჰამს, არა ნთთეი, ქ’რგგენეს ქამთე... ხაშინელ ხიტუაცია ლი, ჩამირუმი, ჰეაქენება ადამიანიმ დემე ისმი. ქ’ონდურდიდ ი აღე, ხედი ჭარნდ დეგუარბიეს, უკუმი გამწადებულ ლასუნ უკან დასაბარუნებლად, მიტკალიშ ფერ ნახდა ჩნს, ემუნადარ, რადაც სასწაულ ლესდი ლახს, ხაშინელ. აღბათ, შიამ მეწუწინდლ ამეო ხლოამდ, გუახგა რადაც ხაშინელ ბრან ერ მუდუნანდ ი უცეც იმხენილენ, უთთომ დეცხენრუ ანდრი ჰერ, ისმი ქართულ ომანთან ღიარდა: “ქართულიო ხელი სმალს იკარ!”

2. ს. — იმხენ ისმიუ?

ი. კ. — სადღაც კორბუსხანქა, მარე ექგურარ ჰერ ლას, ერე უთთომ დეცხენ მოწოდებაულ ისმრლ.

2. ს. — სპეციალურდ ათშიმე ეტყობა ერრუაღედ.

ი. კ. — შეკრებოლ ლას იმუნდე, აღბათ, ხალხს ი თუთონ ხალხს იდრალდა, მაგინტაფონიმ ჰერ დემე ლას, ხალხს იდრალდა იმეჟინდე, ქორისგა, ი უფრო ჰეკო ხაშუდიდა მოლენეუმე ჰერს ი რადაც სასწაულად იხმოდა აღე ჰერ. ჭარისკაცალდ ერხნუ-ამხნუ იხვიდრალს ი დემე იმენრის, იმენ ანდრი აღე ჰერ; შამა ერხნუ ეხდრის, შამა — ამხნუ, გიყარშალ იჩმენრლს ი ერეც გუისხგდას, ერე ეგერ-აგერ ბრძანებლს იკედს გუშუგემ ლაქჰეთე (აღბათ აღ ბრძანებლთე დამროგარამებულ ლახს, ედო უცეც გუიეგმოდენენ ი ჩ’ოგყმინახ). ამ დროუთე პოლიციელ ანდრი ემუნე ი: “ემ ლოქ ხუნაშდბად ნამ ამერუ ათხე, შუკუთისგა შამა ლოქ გუაჰუ, ჰეკუა ლოქ გუდუმამა? დემე ლოქ გუარა ჟო-ლოქ-იონხუტან აღამაგ გუშუგემ ხალხს ეჩა ლოქ?!” ერქა ოთცხირედ, ერე ცხრა აპრილი ტრაგედიას მსხუერბლ ანქემა ი ო ღოხბინედ ლიგუნე, ამეო ლაგუნეშიუ გავუაცილეს პოლიციელდ სასტუმრო “თუერათე”. ამრუ უკუმი ხალხს ამეო ერხნუ-ამხნუ ესკომენ ი თურამე უნიფერსიტეტკასან აჯად ინჟურანლს სტუდენტარ, აქციოლ ლი, მაგ ყილუნჰურე ლის, მიშგუნი აფხნეგარ მაგ ერრუ არის, უნიფერსიტეტის პირუელ კორბუსთან ი მი დემეთე თერა. “არქა, ლგდგარ ლოქ ლი, აღბათ!” — მანონი (უდილ მანდა) ი თორნიკე მორგანისგა მეთხენლი თურამე. უთთომ ლგდგარ ოხვეთე, ექე’ათხიდგნდას მიშგუნი ლიწედ. მსხუერბლ ლას, რა თქმა უნდა, ი აღე გულდახაწურუმტ

ლი, მარე, აშ დერმათშუე, მიშგუე ახლობლარს დნს ესმა ხეყარს, მაგ გადარჩა. ჩიდალ მატრულდას (დარი ლასს ათხე თაურობაშუე მომხრე, დარი — ერქაში კომუნისტრე მომხრე): “აა, ისგუეა ლიდერალდ მაგ ლოქედ, ჩიემ ქ'ედაქაბეხ, მაგ არადს, მაგ გადარჩა, სგა, ახალგაზრდოლ, შეგატოშეს რუსახლს ყიღეხნუტად; ექაძარდ, ჩიემ, თხუემის უშუეღეს ო გაიქცენენ!” ერქაა ო, აღბათ, ათხეა ამჟი ხუირიშის! ერქაა ამჟი ტრულის: “ქააგხუეწედენოლ, ერე ზუიად გამახაზრდოა ლას თუ ირაკლი ბათაშუილი ჰა გია ჰანტურია, უინც არ უნდა ყოფილიყუნენ ესენი, ტყუიას უინემ ესროდა, შეიძლება მი გადაუეფარებოდი და ნებისმიერი ერქა...”

მ. ს. — ექჟი იჩმუდ მაგ.

ო. კ. — ამჟი იჩმუდ მაგ, ექლ'ურე თხუმ ექარ ლასს ჩიმიშ ერქა. გუნ ხოლა ამბაუ დატრიალდა ერქა საქართუელოს, გუნ ხოლამდ არად მაგ ო, მა მინა, დმერთის იმედი გუქენება, ამანდუე ექაძად ლეს მშუილობა, ხოლა სერ მანგტე ხოწუა საქართუელოს! იშგანთე გარ ზეკუნს ნომა ხისდგდე, აღე, რა თქმა უნდა, ხოლა ლი! აღბათ, ეშუე დერმათიშ იმედი, აქად დერმეთ უშუეღეს საქართუელოს!

მ. ს. — ათხე, აღდე, ისგუე ლიწუილალიშ გუეშ ახუმბაუ.

ო. კ. — თუ, ალას დეშ ტრული! ბედ ლას, აღბათ, ეღო მი თუითონ დემე მაქრაუნ, ამჟი ქ'ოწუილოლ.

მ. ს. — იმჟი მოხდა?

ო. კ. — მიშგუე ათხეშ მაზლ ხოთარან მიშგუე დეიდაშუილიშ ქაშს. ეშხუნ გუშგუედიოე ანკად ო მაზლს მოუეწონე. ერხო სერ ტრუინ ეშკიდქა ო ამდე.

მ. ს. — ლადროჟალშა?

ო. კ. — დემე, ლადროჟალშ დემე! ათხე სემი გეზალ მაყა: მერუ დინა ო ეშხუ ნადუყურ.

მ. ს. — ალი ლი მთაჟარ!

ო. კ. — რაც მთაჟარია, ჯანმრთელ ბოფშარ ლინ დერმათშუე...

მ. ს. — ჩუბე შუანთე ხიზელალიშა?

ო. კ. — ნაკლებდ გარ.

მ. ს. — უოშა ზან ლი დემე ჭინა?

ო. კ. — ონ, უოშა ო დეშლ.

მ. ს. — ტკისდა? მი ისგუე ჩიმილთე ლედუანს ტელევიზორიშ ლანსდთე ხუიზელალიანს. ხონა ბოფშარ ხორი ო ხონა უოქანს ხარ, თელდგარა ხონა ჩირი. დემე ქარა ლედუანიშ ხეუდ?

ო. კ. — უბ, ექგუარ, ერე...

მ. ს. — ხონა ხოფელ ლი ლედუან.

ირმა კოჭბანი-გუეყვიანი¹, 40 წლისა
ლელვანი (ლენტეხის რაიონი) — გვანდრა
2009 წ.

¹ დალში დედადასტურეთ მხოლოდ ერთი კონკრეტული შემთხვევა ბალსქევიმოლ-ლაშური ინტერფერენციებისა. მიუხედავად ერთადერთობისა, ლინგვისტური თვალსაზრისით მაინც საინტერესო აღმოჩნდა ბალსქევიმოლ გუეყვიანთა ლაშელი რძლის შტაქველება, რომელიც ჩვენი დავალებით საგანგებოდ შეისწავლეს საგარანტო ჯგუფის წევრებმა, სვანური ენის იმავე დიალექტების წარმოადგენლებმა (იხ. მ. სალიანი, ე. გაზდელიანი, სვანური ენის ლაშური და ბალსქევიმოლ დიალექტთა ინტერფერენციის ერთი კერძო შემთხვევისათვის კოდორის (დალის) ხეობაში, ქართველურ ენათა სტრუქტურის საკითხები, X, თბილისი, 2009) — ო. ჩ.

ნ. კ. - მე ვარ ირმა კოჭბანი, ქუჩუკის შვილი, წარმოშობით ქვემო სვანეთიდან, ღენტეხის რაიონის სოფელ ლელვანიდან, რომელიც შედის დიდ სოფელში, ვახუნდერში. დავიბადე ქუთაისში, ექვსწინ ვართ დედმამიშვილები. მამაჩემი ჩემს დაბადებამდე ქუთაისში ცხოვრობდა და სვანური და ქართული ლაპარაკი ორივე ერთად დავიწვე, ორივე ერთნაირად ვიცი. სკოლაშიც ("კლას-ს"-ა-ც") ქუთაისში ვსწავლობდი. სკოლის დამთავრებიდან ორი წლის შემდეგ მოვეწყვე თბილისში, ივანე ჯავახიშვილის უნივერსიტეტში, დასავლეთეფროპულ ენათა ფაკულტეტზე. შემდეგ ხანსად ვმუშაობდი და ხან - სად, ბოლოს გაეთხოვდი ("გაე-წულ-დი") დალის ხეობაში, ახლა აქ ვმუშაობ მასწავლებლად.

მ. ს. - რას ასწავლი?

მ. კ. - დაწყებითი სკოლა არის გვანდრაში. პირველად რომ ჩამოვედი აქ, საერთოდ ვერ ვგებულობდი ამთ საუბარს და ვერც ჩემს სვანურს ვაგებინებდი ამათ, ახლა კი ამათი ენის გავლენის ქვეშ ("ენა-ს"-ზე) მოვექცევი. ლაშხეთში რომ მივდივარ, ხალხს ვერ ვაგებინებ ჩემს სვანურს და ვლაპარაკობ ქართულად. ვერაფერს ვგებულობენ ისინი¹.

პირველად ჩვენ, კოჭბანები, ვყოფილვართ ანჩაბაძეები, აფხაზეთიდან, შემდეგ ჩვენი გვარის ხალხს რაღაც შემთხვა (რა იყო, არ ვიცი!) და ერთი ჩვენი წინაპარი ("ხ-უ-ც-ი") იძულებული გახდა, გამოქცეულიყო ლელვანში და გვარიც სხვანაირად გადაუკეთებია. რატომ დავრქვა კოჭბანი, ზუსტად არ ვიცი, კოჭლი ყოფილაო, მგონი. ახლა ეს გვარი დაგვრჩა და მხოლოდ ჩვენს სოფელშია ჩვენი გვარის ხალხი, სხვაგან - არსად. თითქოს ვიღაც წინაპარი გეყოლია ისეთი ძლიერი, რომ მისი მომრევეი არავინ ყოფილა. ერთ დღეს სანადიროდ ("სა-თხველ-ას") ყოფილა და, იქიდან რომ მოდიოდა თურმე, წასწყლომია ტყვის ("ჩხეკას") კაცი. დასჭიდებიან ("დაბორგ-და-ან") ერთმანეთს და მორევეია ეს, ჩვენი წინაპარი; იმას უთქვამს: "ახლა გამიშეო და შენნაირი ("შენი კალიბ-ის") ბედნიერი არავინ იქნებაო, ცამდე ავიყვან შენს სიმდიდრეს"ა და ქონებასო. თუ არ გამიშვებ, მაშინო ნუმც გამარავლებულიყავით ("ვტრ-ელ-დ-უბო-თ") და ნუმც გადაშენებულყავითო" ეს წყველასაგით დაუყოლებია და ზუსტად ასეა: არც ვმარავლებით და არც გადაგვაშენა ღმერთმა; ეს ერთ-ერთი პატარა გუარია მთელ სვანეთში.

მ. ს. - რამდენი ხართ გვარში? ცოტანილა ("შეჩხერ-ად-ლა") ხართ, მე ასე გამიგონია ("მ-სმ-ენ-ია").

ნ. კ. - ჩვენს გვარში კაცები ჩემი ძმები არიან და ერთ ძმას ჰყავს კიდევ ორი ვაჟი (სიტყვა ნაღუერსა² აქაური ენით ვამბობ უკვე, ძალიან დიდი გაუგენა მოახდინა აფხაზეთის სვანურმა ჩემს მეტყველებაზე).

მ. ს. - ქართულად ნუ ამბობ! ნურც ქვემოსვანურად ლაპარაკობ, აქ რაც ისწავლე, ისე ილაპარაკე.

ნ. კ. - აი, მე შერეულად ("ა-ფურთ-ულ-ად") ვლაპარაკობ. ასე რომ, მხოლოდ "აქაურულად" ვერ ვლაპარაკობ.

მ. ს. - შაშკო ბებიას დევი უნახავს პატარაობისას, ეს შენთვისაც ექნება ნამბობი და ეს მოყვე; ვინ არის შაშკო, ას წლამდე ხომ არის? შაშკო რაა შენი?

მ. კ. - მამაჩემის მარიადა.

მ. ს. - დევი რომ უნახავს პატარაობისას, ეს არ უამბვია შენთვის?

ნ. კ. - არა, არ მახსოვს, შეიძლება არც უამბინა.

¹ ცხადია, გადაჭარბებული შეფასება: სვანური ენის არც ერთი დიალექტის წარმომადგენლებს ერთმანეთის გაგებინება არ უჭირთ (ნ. ზ.).

² ნაღუერს ვეღვან იხმარება ზემოსვანურში როგორც ენგურის, ისე კოდორის ხეობაში (ნ. ზ.).

- მ. ს. – რამე ზღაპარი გეცოდინება, ბავშვებს ხომ უყვები ხოლმე?
- ი. კ. – ძალიან მიჭირს სვანურად ლაპარაკი; მე ყოველთვის, მეტწილად, სახლში ბავშვებთან მხოლოდ ქართულად ვლაპარაკობ.
- მ. ს. – ბავშვებს ასწავლეთ სვანური (“ასწავლიდით ხოლმე სვანურს”)?
- ი. კ. – ბავშვებს ესმით, მაგრამ...
- მ. ს. – არ ლაპარაკობენ სვანურად, არა? მერე როგორ ფიქრობ (“მიგანინა”), კარგია ეს?
- ი. კ. – სვანურს მაინც ისწავლიან.
- მ. ს. – ან ისწავლიან, ან – არა! რატომ ხარ ასე დარწმუნებული?
- ი. კ. – რას ვარ, იცი, დაკვირვებული? სკოლაში რომ ემუშაობ, სვანურად ვინც ლაპარაკობს, იმ ბავშვებს ძალიან უჭირთ სწავლა, სკოლაში ვერ სწავლობენ კარგად.
- მ. ს. – რატომ გგონია ასე? მე, მაგალითად, სკოლაში წასვლამდე მხოლოდ სვანურად ვლაპარაკობდი, ქართული ზღაში (“ზაღ-ში”) ვისწავლე, მანამდე კარგად არ ვიცოდი, მაგრამ არ გემიტირებია (“მქონდა გარჯა”) სწავლა.
- ი. კ. – მე ამას ასე ვარ დაკვირვებული. მოსწავლე მყავდა ერთი, გადასარევი ბავშვი იყო, ძალიან მონდომებული და ძალიან კარგი; სკოლაში შესვლამდე ქართული არ იცოდა, აქ დაიწყო ქართულის სწავლა და, როგორც უცხო ენას, ისე უხსნიდა გაკეთებებს პირველი კლასის მასწავლებელი, ქართულ სიტყვებს უხსნიდა სვანურად, რომ აზრი გაეგო.
- მ. ს. – ეს ძალიან (“გულად”) იშვიათადღა (“ჭეირადღა”) ხდება! არ უჭირთ სვან ბავშვებს ქართულად ლაპარაკი, არც მე და არც ჩემს კლასელებს არ გვიჭირდა, მაგალითად, მაგრამ სვანურიც კარგად ვიცოდით.
- ი. კ. – ამითაც კი იცინა, მაგრამ, რა ვიცი, მე ასე მიჩვენია, რომ ჯერ ქართული ისწავლონ და სვანურს მაინც ისწავლიან.
- მ. ს. – ვერ ისწავლიან სვანურს მერე.
- ი. კ. – ისწავლიან. ჩემსავეთ მაინც ისწავლიან.
- მ. ს. – რამდენი მოწაფე გყავთ სკოლაში?
- ი. კ. – ექვსწლეულში მთლიანად ექვსნი არიან მხოლოდ. თითო-თითო ბავშვი არის კლასში გვანდრის დაწვევებით სკოლაში.
- მ. ს. – საბოლოოდ აპირებ აქ დასახლებას?
- ი. კ. – რა ვიცი, დრო გვაჩვენებს ყველაფერს.
- მ. ს. – გაგიბნებდა (“გარჯა მოგ-ი-ქდა”) აქ ცხოვრება (დასახლება)?
- ი. კ. – ძალიან (“მაგრად”)! სკოლიდან რომ დაგვითხოვენ, მაშინ მივიდიოდი სვანეთში არდადეგებზე გასართობად და სათამაშოდ (“სათ-ეველად”), მერე კი, უკვე უმაღლესში რომ მოვეწვიე ნაკლებადღა დავდიოდი და ქალაქიდან პირდაპირ აქ წამოვდი, სვანეთში. აქაურობა მიყვარს, ისეთი დედამთილი მყავს, რომ... ყველაფერს მეტწილად ის აკეთებს (“ი-ჭმ-ს”), მაგრამ მეც ვეხმარები (“ე-უ-მარჯუებ”), პირველად ძროხა აქ მოვწვევლა.
- მ. ს. – მთაში დადიან აქ?
- ი. კ. – კი, მთაში არიან ახლა.
- მ. ს. – შენ ყოფილხარ როდისმე?
- ი. კ. – ერთხელ ვიყავი ორი კვირით (“მ-სგეფს-ით”).
- მ. ს. – როგორი სამყოფი იყო?
- ი. კ. – ოო, ძალიან კარგი! ორი მთაა ჩვენი იქ (ზემოთ), ჯერ ერთ ადგილას მიჰყავთ საქოვნი, იქ კარგი კარგები დგას (“დგ-ან-ან”), კარგად გაწყობილი.
- მ. ს. – რა პეკია იმ მთას?
- ი. კ. – მთას “მინდორს” ეძახიან – მართლაც გაშლილი მინდორია, მდინარეც მოდის იქ და კარგი მდებარეობაა; მეორე დიდი მთაა, “ბეერარი” პეკია, იქ ალბათ, ზღაპარშიც ვერ ნახავ ისე-

თი სილამაზეა. შეიდი ტბაა იქ, დალის ხეეს ("ტბა-ს") ემახდნენ: "იმ ტბებში ბანაობა ("გა-ქან-უბა, გა-ქნ-ევა") არ ვარგაო, იმაში თუ ვინმე ("ვინც") იბანავენს, აუცილებლად ჩამოწვიმისო". ძალიან ცუდი, სასწაულად ცუდი ამინდი ("დაბ-ი") დგება ("ე-ფას-ე-ბა"), მაგრამ "ტობარი" რომ არ ნახო, მართლა არაფრით არ შეიძლება! უღამაზესი ადგილებია. ეს დედეები ("ტბ-ებ-ი") ერთმანეთს ისე ერთიან ("ე-ტყუ-ე-ბ-ი-ან"), საიდან მოდიან, სათავეს ვერ იპოვი; დედეებია ანკარა, ანკარა, ცი'ს-ფერი, საოცრად ("გულად") ლამაზი. იქ ვიყავი ორი კვირით, ჩემი ქმარი მეხმარებოდა ("მ-ი-მ-არ-ჯუ-ე-ბ-ა"), თორემ მე რას ვიზამდი ("ე-ი-ქ-მ-ო-დ-ი")?! - ნახევარს ის წველიდა ("ი-ჩ-გ-უნ-ა-ე-და"), ნახევარს - მე. ერთხელ ჩემს გოგონას მეზობლი'ს კარავზე უნახავს ხი'ს ჯვარი. სამი წლის იყო მხოლოდ, რომ მოიტანა ("მ-ო-ი-ქ-ლ-ო-მ-ა") ორი პატარა ჯოხი ("ფაენ-ი"), დაადო ერთმანეთზე და თაეისით დააჭედა. ცოტა ხნის შემდეგ შევხედე და, კაცო, ჯვარი პქონდა გამოჭედილი!

მ. ს. - გონიერი ("კარგი გონ-ე-ბ-ი-ან-ი") ბავშვი ყოფილა.

ი. კ. - ისე კობხად დაუკეთა ("მ-ო-უ-წ-ო") ჩვენს კარავს, რომ... შარშან იყო თუ შარშანწინ, ძლიერი ზეაფი წამოვიდა ამა მინდვრის კარები ორი-სამი არ დატოვა, ყველა ზეავემა წაიღო, შემდეგ ახლად იყო ასაშენებელი ("და-ს-ა-დ-გ-მ-ე-ლ-ი"), ჩვენს კარავს კი არაფერი დაემართა ("შე-ე-ყარ-ა").

მ. ს. - ვინ დადიხართ ახლა მთაში?

ი. კ. - მეტწილად ჩემი მამამთილი.

მ. ს. - ის წველის?

ი. კ. - კი, წველის, სულგუნსაც აკეთებს ("ა-ს-ულ-გ-უნ-ე-ს-ა'-ც"), ყველი ამოჰყავს და ყვე-ლაფერი.

მ. ს. - რამდენი წლის კაცია?

ი. კ. - სამოცდათხუთმეტი.

მ. ს. - და შენი დედამთილი?

ი. კ. - ახლა მე ქვემოსვანურად ვიტყვი ციფრებს: "შეიდათიდახუთი", ესენი ამბობენ: "სა-მ-ჯერ ოცდათხუთმეტ". მე ჩვენი, ქვემოსვანური, ათელის სისტემა უფრო მომწონს, აქ რაღაც გარ-თულებულია.

მ. ს. - ეს არის ოცობითი სისტემა, ძველ ქართულშიც ასე იყო.

ი. კ. - ძალიან, ძალიან გართულებულია.

მ. ს. - შენი სტუდენტობიდან გაიხსენე რამე, ბევრი ("მეტისმეტად") გვივლია ერთად, ბევ-რჯერ ვყოფილართ ერთად, კარგი დროც გავატარეთ.

ი. კ. - ნამდვილად ძალიან კარგი. ანტონის'ა' და ნატოს ქორწილი მახსენდება ყველაზე უფრო, მანქანიდან რომ გადმოვხტი ("ე-ი-ს-კ-უ-ბ-ე"). ძალიან კარგად მახსოვს ჩემი სტუდენტობა, კარგი პერიოდი იყო, ინტეროდა საბჭოთა კავშირი. სტუდენტობა ყოველმხრივ ("ყველა-ნაირად") კარგია, ალბათ, განსაკუთრებით მახსოვს ეროვნული მოძრაობა, ცხრა აპრილი...

მ. ს. - იყავი იქ იმ დამით? რა განიცადე ცხრა აპრილის დამეს?

ი. კ. - უპ, საშინელება!

მ. ს. - ვინ გაახლდა?

ი. კ. - მთელი ჩვენი უნივერსიტეტის სტუდენტობა იქ იყო, ერთად მოვედი ("მ-ო-გ-ვ-დ-ი-თ") და იქ მოშიშვლილებს შეუერთდნენ ("შე-ე-ტყუ-ა-ნ-ენ") ჩვენი ბიჭები ("ბავშვ-ებ-ი"). ახლობლები შიშ-შილობდნენ და მხარდამჭერად ჩამოვედი. განსაკუთრებით მახსოვს ილია მეორის მოსვლა. ნეტ-ვი მისთვის დაგვეჯერებინა! - ის გრძნობდა უკვე, რაც მოხდებოდა და გვეხვეწებოდა: "შეიითო ("შეედიითო") ეკლესიაში და ილოცეთო ("ე-ი-ლო-ც-ო-თ-ო")". ჩვენი აღტკინებული ახალგაზრდობა არავის უჯერებდა. ილია მეორეს სიტყვებს ირაკლი წერეთლის შემახილები მოჰყვა, "მამაო ჩვენო" დაიწყო და ხალხიც აჰყვა უცებ. მე თვითონაც იმ წუთში ნამდვილად რასაც ვგრძნობდი (კათალო

კოსს არ ეუფერებდი იმ წუთში), ალბათ, ესვე ეშმაკისეული რამ იყო.

მ. ს. — გემინოდა?

ი. კ. — “შიში” (“შაჟი”) არ მქონია საერთოდ, არ ველოდი, რაც მოხდა იმას. ჯარი რომ გამოჩნდა, ამას ჩემი თვალით ვუყურებდი პირდაპირ. გაარდვიეს ხალხი, ამათ სცემდნენ (“ნატკაცუნებდნენ”) და მე ჩემი თვალით ვუყურებდი ყველაფერს. სპორტსმენი ბიჭები (“ნაგაუკუნო”) წინ ეღობებოდნენ (“უდგებოდნენ”) იმათ, როგორმე ხალხს რომ გაესწრო და ეშველა თავისთვის (“თხმის-ა-დ”). რუსთაველის მხრიდან გაარდვიეს ეს ალყა; ყველაზე ცუდად რაც მახსოვს, ისაა, რომ ჩემს ფეხებთან წაიქცნენ ვიღაცები სირბილის დროს (“გაქანება-ს-ზე”) და მე ზემოდან მოექცევი. ჩემ ქვემოთ გოგო იხრჩობოდა, ისე ცუდად იყო — “შიშველეს” იძახდა მხოლოდ. შემდეგ მე თვითონ ძლივს აედექი და მაინც მოუახურხე იმ გოგოს დახმარება. აქედან მილიციას უყვიროდა (“უჭყიოდ-ა”) ხალხი: “მოშიშნილები მაინც შეიყვანეთო მთავრობის სახლში” (“ჭორ-ს-კენ!”) მერე გავიგე (“გაუცხრილეთ”), რომ მილიციას ყველაფერი სცოდნია (“იცოდ-ა”). მაშინ მილიციამ გადაგვარჩინა მართლა! უფრო მეტი რომ არ მოყვდა (“დადგრა”), ეს ყველაფერი მაშინდელი მილიციის“ს” დამსახურება იყო. მანამდე მილიციას სტუდენტები ყოველთვის ვლანძღავდით გზებზე (“შუკებ-ს-ზე”), მაგრამ იმის მერე უკვე ჩვენ გვერდზე დადგა მილიცია ყველაფრით. ასე გადარჩა ხალხი — ერთი მხარე, რუსთაველის მხარე, გაანგრის იქით. ბოლოს უკვე წაქცეულები აგაყენეს, მოგვეშველნენ. ერთი ფეხსაცმელი (“ჩაფულა”) გახდილი (“აკიდებულ-ი”) მაქვს, მეორე მაცვია და ასე გაერბოდი (“ში-ე-ქან-დ-ებ-ოდ-ი”) ცალი ფეხსაცმლით.

მ. ს. — დაგეპარგა (“ჩაგეთაფა”)?

ი. კ. — დამგეპარგა და კოჭლობით (“მოკუნცხულ-ი”, “დაკანხხულ-ი”) გაერბივარ. ბოლოს მივლად ჩემ ახლოს ვუყურებ, აი, როგორ სცემენ ხელკეტებით (“დუბინკებით”) საცოდავ ხალხს! არაივსი კარ ინდობდნენ (“იზარებდნენ”). ნიჩაბი არ მინახავს, თუმცა ნიჩბები შემდეგ გამოუყენებიათ, პირველად ხელკეტები პქონდათ. გაზისგან ძალაც აღარ მქონდა და ჩემიანიც გერავინ ვნახე იქ, ჩემიანი. ამ ჭყელტაში ხან იქით წაიძლო ხალხის ტალღამ, ხან — აქეთ. ვიყავი იქ მარტოდმარტო და ყველა თავის საშველად გარბოდა. თეატრალური ინსტიტუტი“ს” დარაჯმა გაგვიღო (“გაგეთკარა”) კარები (“უღრებ-ი”): “აქეთო, ბავშვებო, აქეთ გამოიქეციეთო”. შევფიქვანეს შიგნით, თეატრალურ ინსტიტუტში, და ზემოთ, დარბაზისკენ, გაიქეციეთ ყველა; უკან მოგვდგუნდნენ და ამიტომ კარები დაკეტა დარაჯმა, მაგრამ ამ ბარბაროსმა რუსმა ჯარისკაცებმა ჩატეხეს ვიტრინები და შემოგვივლეს ცრემლსადენი გაზის ბლონები. გაზი ხომ ზევით მიდის და ის ვერ მოვიფიქრეთ, რომ ზემოთ არ გავექცეულიყავით! ბეგრ“ნი ვიყავით და ყველა ზევით ავრბოდით კიბეებზე. ამ დროს ვიღაცამ იყვირა: “ზევით არა, გაზი ზემოთ მიდისო”, მაგრამ ყველას ცრემლები მოგვდიოდა უკვე, საშინლად ვტიროდით ყველა; “აბა, ახლა სარდაფში” (“პდვალ-ს-ში”) ჩასვლამ იქ გაზი არ იქნებაო”. სასწაული თეატრი პქონიათ სარდაფში ამათ, ინსტიტუტს თვითონ, და იმი“ს” დარბაზში შეგვიყვანეს. იქ ბლომად (“ხუაე-ი”) იყო სკამები და მთელი დამე იმაში ვიყავით. მერე ვიღაც მოვიდა და: “გარეთ ვერ გავალოთ, კომენდანტი“ს” საათი გამოუცხადებიათო და აქ უნდა ვყოფითო” მოკვლედ, იქ მთელი დამე გაეატარეთ და, აი, უცებ რომ სტუდენტალაქის მეზობლები დავინახე, ნაცნობი გოგონები, და ძალიან გამიხარდა იმიტომ, რომ ამ მეგონა თავი დაკარგული (“დათაფულ-ი”). მთელი დამე იქ ვიყავით და დიდას, რვა საათზე, გამოგვიშვეს გარეთ. საშინელი სიტუაციაა, ჩამიწიბო, აღამიანის ჭკუანება არ ისმის არსაიდან. გამოვდივართ და ეს ჯარები, რომლებმაც დაგვარბიეს, უკვე გამზადებული იყო უკან დასაბრუნებლად, მიტკლის ფერი ეღო ყველას, ერთნაირი, რაღაც სასწაული შესახედავები იყვნენ, საშინელი. ალბათ მე შეგვენებოდა ასე ცუდად, გულში საშინელი ბრაზი რომ მქონდა და უცებ საიდანღაც, თითქოს ზეციდან მოდის ხმა, ისმის ომახიანი ქართული სიმღერა: “ქართველო ხელი ხმალს იკარ”

მ. ს. — საიდან ისმოდა?

ბ. კ. – არ, რომელიდაც კორპუსიდან, მაგრამ ისეთი ხმა იყო, რომ თითქოს ციდან მოწოდებასავით ისმოდა.

მ. ს. – სპეციალურად დაუკრა ალბათ, ეტყობა, ვიღაცამ.

ბ. კ. – შეკრებილი იყო ხალხი სადღაც და თვითონვე მღეროდა; მაგნიტოფონის ხმა კი არ იყო, ხალხი მღეროდა სადღაც, სახლში. უფრო ეჭო აძლევდა რაღაც ხმას და რაღაც სასწაულად ისმოდა ეს ხმა. ჯარისკაცები აქეთ-იქით იხედებიან და ვერ გებულობენ, საიდან მოდის ეს ხმა; ხან იქით მიდიან, ხან – აქეთ, გიჟებივით იქცევიან და ისე გვიყურებდნენ, რომ აგერ-აგერ ბრძანებებს მიიღებდნენ ჩვენს გასაუღებლად (ალბათ, ამ ბრძანებებზე იყვნენ დაპროგრამებული, თორემ მოულოდნელად გვეცემოდნენ და ღაგაზხრობდნენ). ამ დროს ერთი პოლიციელი მოდის და: “რას აკეთებთ აქ გზაში რა გინდათ, ჭკუა არ გაქვთო! არ გვეყოფა, ამდენი ხალხი რომ ამოგვიწვიტებო!” მაშინ გავიგეთ (“გა-უცხრა-ილ-უ-თ”), რომ ცხრა აპრილი”ს ტრაველიას მსხვერპლი მოჰყვა და დავიწყეთ ტირილი (“გლ-ო-ა” ან “გლ-ა”). ასე ტირილით გაგვაცვილა პოლიციელმა სასტუმრო “ივერიამდე”. აქ უკვე ხალხი აქეთ-იქით გარბის და თურმე უნივერსიტეტთან ისევე იკრიბებიან სტუდენტები; აქციებია, ყველა შეკრებილია, ჩემი ამხანაგები ყველანი იქ არიან, უნივერსიტეტის პირველ კორპუსთან, და მე არ ვჩანვარ. “არიქა, მკედარია (“ღგრო-მი-ილ-ო-ო არის”), ალბათო” – მანონი (“ღა-ღ მერგებოდა”) და თორნიკე მორგებში მშებდნენ თურმე. თითქოს მკედარი ავდექო, ისე გაუხარდათ ჩემი დანახვა. მსხვერპლი იყო, რა თქმა უნდა, და ეს საშინლად გულდასაწყვეტია, მაგრამ, ღვთის (“ღვთით”) წყალობით, ჩემს ახლობლებს არავის არაფერი დაემართა (“შე-უყარა”), ყველა გადარჩა. ხშირად მეუბნებოდნენ ხოლმე (ვინც იყვნენ ახლანდელი მთავრობის მომხრე, მაშინდელი კომუნისტები”ს მომხრე): “აი, თქვენმა ლიდერებმა მიგატოვეს, ყველანი წავიდნენ, ყველა გადარჩა, თქვენ, ახალგაზრდები, შეგატოვეს რუსებს ამოსაწვევტად (“ა-მო-სა-ხუტ-ად”); იმათ, ყველამ, თავს უშველეს და გაიქცნენ” მაშინაც და, ალბათ, ახლაც ასე მოვიტყვიოდ! მაშინ ასე ვამბობდი: “თუ დაინახავდი, რომ ზვიად გამსახურდიას, ირაკლი ბათიაშვილს”ა თუ გაია ჭანტუიას, ან ვინც უნდა ყოფილიყო ესენი, ტყვიას ესროდა ვინმე, შეიძლება მეც გადავფარებოდი და ნებისმიერიც მაშინ”...

მ. ს. – ასე გააკეთებდა (“ი-მ-ო-ლ-ა”) ყველა.

ბ. კ. – ყველა ასე მოიტყვიოდა იმიტომ, რომ ისინი იყვნენ ყველაფრის თავი (“თხემი”) მაშინ. ძალიან (“გულ-ად”) ცუდი ამბავი დატროიდალდა საქართველოში, ძალიან ცუდად წავიდა ყველაფერი და, რა ვიცი, ღმერთის იმედი გვექნება, აწი მაინც იყოს მშვიდობა, ამის შემდეგ მაინც ცუდი არაფერი ენახოს საქართველოს! მხოლოდ სხვისკენ არ უნდა იყურებოდე, ეს, რა თქმა უნდა, ცუდია! ალბათ, მარტოოდენ ღმერთის იმედი თუ გვექნება, ისევე ღმერთი თუ უშველის (“შე-უწყ-ა”) საქართველოს!

მ. ს. – აბა, ახლა შენი გათხოვების (“გა-წულ-ე-ბის”) ამბავი (“საქმე”) მოყვები.

ბ. კ. – ოჰ, ამას ვერ ვიტყვი! ბედი იყო, ალბათ, თორემ მე თვითონ არ მჯეროდა, ასე თუ გავთხოვდებოდი.

მ. ს. – როგორ მოხდა?

ბ. კ. – ჩემს ახლანდელ მზულს იცნობდა დეიდაშვილის ქმარი. ერთხელაც ჩვენთან მოვიდა და მზულს მოვეწონე. იმის მერე ტინი ამომიღეს (“ა-მო-მი-იკლ-ეს”) და წამომიყვანეს.

მ. ს. – მოტყუებით (“მო-ლო-რ-ე-ბ-ით”)?

ბ. კ. – არა, მოტყუებით არა! ახლა კი უკვე სამი შვილი მყავს: ორი გოგო და ერთი ვაჟი.

მ. ს. – ეს არის მთავარი!

ბ. კ. – რაც მთავარია, ჯანმრთელი ბავშვები არიან, ღვთით...

მ. ს. – ქვემო სვანეთში დადიხარ?

ბ. კ. – ნაკლებადლა.

მ. ს. – რამდენი წელია, რაც არ ყოფილხარ (“გიეღია”)?

ი. კ. — ოჰ, რამდენი და შეიდი.

მ. ს. — მართლაც? მე შენს ძმასთან, ლევანში, ტელევიზორის საყურებლად დაუდიოდი. კარგი ბავშვები ჰყავს და კარგი ოჯახი აქვს, რბალიც კარგი გყავს. არ გენატრება ლევანი ("ლევანის სეგდა არ გაქვს")?

ი. კ. — უჰ, ისე ("ე-გ-გუარ-ად"), რომ...

მ. ს. — კარგი სოფელია ლევანი.

* * *

მ. ს. — ხორა ლადელ!

შ. ა. — ხორა ლადელუ ჩარ!

მ. ს. — მან ჩაშხა, მან გუპროშ ხი ი იმხენი ხი?

შ. ა. — შანლიკო არღელიან ხუი ში, ჩაგუშ გეზალ, წარმოშობით ცხემარხენ ხუი, ძირითადად, ი ერქანდუე ხუიზგან კოდორის ხეობას, დღეს, გულირიფშიშ რანონს, სოფელ ხუტიას.

მ. ს. — მან ზაუთი ეხთაუენ?

შ. ა. — ში ათას ი ჩხარ'აშირ ი მორერუე შდიე შდხემე ზაუ, ეშდონუშდ იანუარს, ხუტიას.

მ. ს. — უოშა ლეზნ პედენი?

შ. ა. — მორერუე შდიე შდუსგუა.

მ. ს. — მაშენე გეზალ მანუ ჩირი?

შ. ა. — ეშდარა ლეზნ.

მ. ს. — ეს'ეგი, გუშანდ ოლიფენი?

შ. ა. — ერუე შდიე შდიე შდუი დეზნ ხუას, ოლიფენ, ერქას.

მ. ს. — იშა ათქენი?

შ. ა. — ჩიუეგუიანან, მან მისა, იშადლო ემგუიანან! საშუალება შუნ მუღუნდა ი ქალგცხი მად მან, ოსღურდან მან — იმთე, მან — იმთე.

მ. ს. — ქალბრდააა ლიზელა?

შ. ა. — ტურბაზოლთეა ხუიზელაღან, მან — იმთე, მან — იმთე, ერქა ქახეკხენი მარა, ზანარს მან ხერანგინ? დრეუ უცხას ესქენე.

ესტონკას ხუიზგან ეშდონუშდ ზაუ ი ერქანდუე შ'იდ-ონტუეხუ შშობღარე ქორთე, ხუტიათე, ი ერერუ ხუარდან ათხელდ, ა, უორო ალი ლანკიდს, ა, დან; შიშაააა უოზუშდ-უსგუა ზაუ ექაა. ერქანდუე ბეფუშ ლეგად ემგრადან ერერუ, ფრენოლს სოლიდად სემი-უოშხუ ნაგა ი აშა ბეფუშ ინუალიდად ესხად.

მ. ს. — მან ხეუარ?

შ. ა. — შეშლილიშ დიაგნოზ ხუღუნდა ი მიუტარა იაშუილიშ ვახაუეშ საუადმეოფოს, ა, დილოშ. ერქანდუე ჩერნარ ერ ნკერენხ დლოთე, ერქა ლიბობხუი ათხუიდა ი ახს მერმე ბეფუშ ქახოსდიდა ჩიუტაშ ი მაყალხენქა ნკიდ ზისხიშ გათერება, ჩხარა თეუ ნიუარდა ექამა საუადმეოფოს, დილოშიდ, ი ლიფგარი შედეგან ანკანდ. დახხუეხათე ოთხდად ონკოლოგიურთე ი ეშუ თეუ ერერუ ანადდა. ერქანდუე, დიღან ოთხად ღერმათ, სგ'ოსტხედ ამერუ ი ჩიქ-ჩიქი... ეშუ ზან ანალიზართე ხუიზელაღან ზუგდიდთე, მარე ხორა შედეგარ ლანს ი ერქანდუე ლეტხე დემე ნადდა სერ. ათხე, დიღან ოთხად ღერმათ, ქამესღე ხარ დინილ ი ლეხდაღე ხუი.

მ. ს. — ი მერმე ბეგშუ?

შ. ა. — ეგი ხოილიდ ჩუბარი მოადილშუ, რაგადი ეზნბინე ი ლიზელწლი ეზნბინე, მოადილ-მოადილს შინოტუ ჩუიდაარალ, ეჯეფ ფორმამაგზარი.

მ. ს. — მასარდ გავირუბეზრმა.

შ. ა. — მასარდ, ჯა! გუმიშეგე ლიქშილ-ლიდჩურდო, მასარდ გავირუბემა ოში ალ ლეშიალუნდრე ჩიქერჩურ, დწლს: დწლსენ ადამდ ელდექეფ ნეროლ, ეჯის დემეგ ოწინდს ი სგაშო ეჭდწონუდ, მარე გაფორმებულ ერეჩუ სწუსწუ ი სგა-მანდგრდა დახმარება, ედს ჩიგწუაშ ერეჩუ სწიკადწს, ჟარწხილს ერეჩუ სწიკადწს; ჟა-ეჭდა-ონწუდ ამეჩა, ერსენ დემემ საშუალეზა ლწსწუ ჟალიქედოშ ლინთუიხგა, სემი ნაგზა სოლიდად ეშსუნ ფრენას ი ჟა-წინდ-გარ-ონწუად.

მ. ს. — იმე ხეშიალწს?

შ. ა. — იმეგ ი ბაგადას, ლათაში, ქუბაბჩარას. ლათა ჩ'ოლთუიფდ, ერქანდრე ქუბაბჩარას პოწიციოლთე ხეწიწელადად; მონადირეთა ბატალიონისგა სწუარდწს. ალ ბატალიონს ჩ'ოლგეჭად, ლწდი მეთუფე დემეგ იროლ კოდორის ხეობა.

მ. ს. — იმეჟ ჯაბეწალი, ე, ლეშა თუეფ დემეგ აშუად ი ეჯეფ ოლთუიფდ დწლ?

შ. ა. — ალი გუწმილ სოლამდ მამბუა. ალიმწგ ხწს ჩ'ოლგეჭად ნწ, შუწანარდ, ი დრეშეგომილს ალიმწგ სოფელ თუეფუკურად ეწწკოდან.

მ. ს. — ს'იმე ხარდწს ეგი დრექუა?

შ. ა. — ერქა ში ამეჩუ სწუარდწს, ეუბერს!

მ. ს. — მწწუს ინერწიულებდი!

შ. ა. — ადრე მწ, ხი მარე! სოწუმიშ ლითუეფ დემეგ ოსმეჭირ ეჯეფ, ე, იმეჟ დწლიშ. ხამშობლო ეჭდად ეგი ლწსწუ მიშგუ, ერეჩუშ ნათაწუ სწი ი მიშგომუ ცხემწარსენ ლი ძირითადად მეპად.

მ. ს. — იმდწწად ცხემწარსენ?

შ. ა. — იმლა ი წდგოლწრ ერსენი სოჩა ნუდწანდა, დწლს, ი მიჩა მუეშ მუხწმემ, ემგზა არდწლიანდ, წოვერწეჩა. ერქანდრე ერეჩუ არდწლიანწარ გარ სწიწგად ეშსუ სოფელიისგა, სწუთას, იშეუდ-არა მოხსლე, დანარჩენ აწარას ი აძგარასი სწიწგად.

მ. ს. — ემწარ მწ ჯად არდწლიან?

შ. ა. — ბუბწმეწალ.

მ. ს. — ცხემწარ მაშენდ სგწნიშ ლწარ ჭირი?

შ. ა. — მაშენდ სგწნიშ — მესტორიშ ბწრტია ი, ჯაგწარ ერწა ჩუხწუწაროდ, მწგ, რაედენიშ ბწრტია ი მაიწერ არდწლიან, ლაწწარიშ (წწმ ბუბა მადდა), ი კამუთლალ, დედა მაშეიდ ში, ეგი დოხდ ოლდაგწარ, ჰედურდ დეე მაშეიდ მექი.

მ. ს. — არდწლიანწარს შუწწთე იმწენ ეჯვედწწს?

შ. ა. — ცხემწარჩიქდ თაწურწარს ესერ ლეშწიგწნიდ, — ბიძია მამარბიდ მწწწე. მიშგუ ბუბა მამარბი, დაწითიშ გეწალ, დწლს იწგა ი აშირ ი უოწუშდ ლეწწ ადგანჩუ. სოჩა ლიმწუბ ნუდწა ნწ, ლიმწერ დემე ნწმოქუა უწწწარწწწგა. მასწიშ-ნიბწწწინ ნალწტ, ჩიფე ნალწტ... სოჩა ლიმწუბს მანგწე სოჩა, ლიმახწწწი სოლა ლი!

მ. ს. — სგწ შამფრიანწარცანწწ (კიბოლანცანწწ) ბეკარობ ერ ქწრწანწ?

შ. ა. — ნამბუალდ მასმა, მარე დეე მაშეიდ სოჩამდ ათხე, მწ რაგწდ საკუ!

მ. ს. — ერი-ოქ-ეჯწიბტას არდწლიანწარს კიბოლანწარ, მწამეჟ მასმა ცხემწარისგა.

შ. ა. — მამარბის დევე სომბულა ალი. შამფრიანარცანს ნაწდა, მარე ერქანდუე როლსყენტიდ; მი ჰედუ დევე მაშყიდ, მიშგომუსი უნდგა ხეყიდ, ელო შ'მხენ?

მ. ს. — სიწელალმა სი ცხეპართე?

შ. ა. — მე, სტიწელალ, მარე დრეუ დევე მეჰუდი, იშგუდიდ გეზლანუ პატრონ სტი ი მანტემენ?

მ. ს. — ადფიშრინაოდ!

შ. ა. — დორი ლეგმერდილანორ ლის. ა, მაშენე ეშდარა ლეზნად ლი ი რიქი ხაშუალო დევე ხარ ქამელი. ათხე ლანუს მირი ი სტიწულაუელ.

მ. ს. — ხეხე იმხენიშ ქირი?

შ. ა. — ხეხე ქაჰულიან ლი, კუბერხენ, მესტიანუ რანონხენ, რობიკო გეზალ ლი, ტარიელიშ გეზლანუგეზალ.

მ. ს. — იმეუთრეიენ?

შ. ა. — მირომუ გურჩინარე ნიბანინ ლან, რობიკო, დანთემ. ა, ლიმცოქულ ლოხბინ, ერქანდუე ნიშან სგ'ოთხან, მან სანქირო ლ'ეჩი მანგ.

მ. ს. — შ'ოთოჯდ?

შ. ა. — მესკდარ ი ცეხ, უოქრეშ, ხაყურენარ ი დორათხ მანთ ერქამუ შარჩხოდ.

მ. ს. — ლერქუპარ?

შ. ა. — ლერქუპარ თაჰისთაჰად ი ჩამადან, ალი, ა, ლუშუ ჩამადან გუემთქუნ ერქახ. ათხე ჩამადანარ დევე წუან, ათხე "სუნკოლ" გარ წუა. დევი ნიშნობ ნამთქუას ათხე. მობილურარსუ თერს უხსუარ ი ეჩვი იწუილაღს, ეჩვი ირივალს. ალი დევიქ ლი, მარე მან — ათხე დრეუ ეილგხბე ლი, ერქამუ ი ათხეუ დრეუ დევე ლი ეშხუ; თაობა იტუღედა, ნიშგე თაობად მერამე ...მედე... ოხსგიდნედ ი ათხეუ თაობა ხედურ მერამე იხგიდნე, თაჰრობანუ ბედ ლ'ალი მანგ, მთაჰრობდ ხეჰუიხ ნომ'აფუშდესქა ხანლ ნანბ.

მ. ს. — ქუინელ დრეუ ხორილდ ქაბუა თუ ათხეუ?

შ. ა. — მი კომუნისტრე დრეუ მიცხონ, მაგალითად, დევი ყარადობა ლანუ ექ ჩიქა, დევი — ეჩვი ი დევი — ალი. ათხე?! — იმევი მარ ხორე ლიცრცაჰუიხ, ამხულდხ დან სოსა. ჩიგუაჰ ქაჰიდეშგდახ, უითომ მამაგუეშ, ეჩვი.

მ. ს. — ბაგადან იმევი სიშიალად?

შ. ა. — ხეარადად პოზიციოლუევი, ნაწულიდახ ერხენისგა გრანატამიოტარს, მარე ნან ბაგადათემაგა სუბეუენიდადრეუ, ერქანდუე ნან სუნტსად ამხენისგა ი ერქანდუე, ბოლოდაბოლო, ეშუ ანჰად ერხენისგა ხანლ ტენიკოშ, ერე ტანკილხ. ერეუ ხაბრალ ლალ გოდრევი გუჰეჩიან, ტარიელ პაკელიან, თამაზ ქაჰულიან ი ერმინე გუჰეჩიან სგალანდაგარს შინართემაგა ი ნან ერქანდუე ქა-უნედ-გარ-ოხსად.

მ. ს. — სი ეთქარენმა ერქანუ ლანუილუევი?

შ. ა. — მოლე ოთქარენ ერქა ბაგადან, "ასკოლკა" მეუხა გრანატამიოტოშ.

მ. ს. — ჩუხაყურანსმა ხაჰატუოფოს?

შ. ა. — მე, ჩუხაყურანს ერეუ, ადგილობრიუ ხაჰადყოფომაგა.

მ. ს. — უოს, მანუ სოლა გადაიტანა ერქახ ხანლდ!

შ. ა. — ეჩვი სორა გაროდუე ქანყა მანგ! აჰ, ექლან დემანარ ხაბუან, უოსუშდამირ მარე ანანდ, მარე ხეობა ექლან ჩ'ოლთოფდ; ეჩვი ლახბერუეხ, თუეფ დეშეგ აშუანდ. ნან ხეარადად, ერქახ დევე

ლანსუ ამჟი, ერქა დეშუ სწკიდან ო ათხე მგხყე ლი აღბათ სპეციალურად პოლიტიკას იმჟი აწყობს ეჩყი.

მ. ს. — სგა-იმღ'ეთვერნეს ქარ, ეჩი ევღან დეშუ ოცხირ.

შ. ა. — შინ შინა, იმღადლორ ათვერნეს! ამჟი ხოსყიუ, მაშული, მინე პოლიტიკას!

მ. ს. — იარანდ შანგ ჩ'ოლცუიორდ რუსნარს ო აფხზარს.

შ. ა. — იარანდ ჩაკუ ა აღიმანგ კოტექარს ო ბანკ, აღიმანგ საწუაუ — შანგ ჩ'ოლცუიორდ, ბოვანდ შანგ მან'ოთდედ, ელექტროგაყუანინლობა, შანგ, ამჟი, კაბიტალურ ბოქარშუ, ბერყე "სტოლობულშუ", სემი ანდგილობრიუ გესნარ — ბარგმბას, საკენს ო მესმე — უომარინშარს. იმღადლორ ხუგამდ ნან, აფხზარეშდ ოლსყედა ევიმანგ სნარქ, აღიმანგ ქანდაბა ო ქარხანა? აღტე შან ლალი! აღიმანგ შადაზიოლი აფიშგ, შანგ უანსყან ერერე ო სწლხდ ჩუანდჭგრეუე სერ, ერე "უი-როქ-დეშე-ლოქყენინდ..." თჟითმფრინანჟარ ბომბარს აყუანახ, სერ ერქა სწლხდ იძულებულ ლანს, ერე უ'ოლგენლანსუხ ო ოპედელანსუხ სერ, აღო, ხესდინოლხა დაბომბუანს!?

მ. ს. — მარანდურ არდას ო...

შ. ა. — აღტე?! იარანდ ჩუანსეუდნეს ერერე ადგილობრიუ მოსახლეობას ო მინდ ესყედნეს! ადგილობრიუქარს ეშუხ აუტომატ დანს ესტუიორს ო ხტუარდად ამჟი, ა, ედო მარანდ შუნ ნუდტუანდა, ერქას დეშუ სწკიდან დან — ნან ოთგეღრე, შუანანდ, უოხუშდაშირილ ხტუარდად ერქა, ეშუხ ა მორი ბატალიონ არდა.

მ. ს. — ა, კამანს შუანარე ზურალარი ლემშიაღინს.

შ. ა. — მერი პაკელიან ერერე შად ადგარხან, სი მარე?! მეშუდარა მარე ადგარხან ერქას შუანარ ერერე. უშხუდ ადგარხან შანგ, შახს ერეშუ შუანარ ოზგან. უიუკიდა ლანსუ ერქას სოხუმ ო ევარდ ათყერს ლაგუანა. უშხუდ ოხსყეხ სასაფლაო ეშუდარას ჩი. მორი ზურალი ხერჯდლან ევარხან — მერი პაკელიან, ლაზარეშ გეზალ, ო ლოლა მურდულეიან.

მ. ს. — ს'იმე ხარდანს, აღი ათხეუდ კამანს, ექა?

შ. ა. — ში ერქას ესტონკას ხტეიზგანს ო კოდორიშ ბოგს ხტეივარულდად ნან დანს.

მ. ს. — ესტონკას ლარ ოზგან?

შ. ა. — ერქა ერერე გურამ ლანსუ ნიშეე მეთაურ, დადტუან, ერე ბატალიონისგა ხტუარდად, ერქანდტე მესუთე ბატალიონს'ოტეს. ესტონკას ფიშირ ხტეიზგად შუანარ: ბიძინა გუიჩიან, აუთო გუიჩიან, უაჟა გურჩიან, საწყალი, აუთო უიბლიან, ზაქრო ცინდელიან, კარლო ლტანლიან, უალოდია სტეფლიან, უაჟა, კოლია, ტრისტან, ტიტოკო ო უასო გერლიანარ.

მ. ს. — შანგ შახე ნანოზიგ ხანსუდა?

შ. ა. — ნანყიდ ნადდა ლანგა-ლარდოლო.

მ. ს. — ო ერქად ქართულარ შადე ოზგანს ესტონკას?

შ. ა. — მე, იმერლარ, თერჯოლახენ ბერიშუ ჩიქქანს ჩახანლებულ.

მ. ს. — ლანშაღი ტუჟედ აშუად ლარ მუჟუან?

შ. ა. — შიშეუ ...მედამსგა... დარ ხანსტენა ტუჟედ. ზისნიშ გათეთრება სწკიდ შიშეუ მუხტეშე გეზალდ, ბარეუ არდულეიანდ, კოდორს; ეშუ დამაბულ სიტუაციამსგა ხტუარდად, ერე ზისს თთეთნან ნანერეჟიულად, მაყალხენქა.

მ. ს. — შინ სოფლარ ლინ სერ დანს?

შ. ა. — ლათა ცხანდ ევარე ლანს ერქა, მარე ქუანჩარა, ჩხალთა, ტიშ, ზგმა, აგარა, ჩუბე აგარა, ცენტრ აგარა, ეთბე აგარა, ნაპარ, ბარგმბა, ბეძგგერ, გენწუიშ, ამხე გენწუიშ, ერხე გენწუიშ,

ხუტია, ტუმიბრაშერა, გუანდრა, ყვლეჩა, ბუჩუყურ, ომარიშარა, სანენ — აღიმავ სოფელ ლანს გუმიშეგ.

მ. ს. — ლათა ჩილად ექანრე ხო დემე ლანსუ?

შ. ა. — ჩილად დემე, ეჩი დეშემ ოლთუიფდ.

მ. ს. — ო დემე იზგიუ, ეჩუიშ სოფელ მან ლანსუ?

შ. ა. — ჩამავ ჩუიზგან, ტუმიბრაშერას იზგა სემი მეზვე: პალიცო ჩხუმიძიან, შანლიდ აფრასიძე ი შოთა გულელიან.

მ. ს. — ქამშერდე როქ სანსტუდენა შანლიდს, მავ იმბუალ ო...

შ. ა. — მავ იმბუალ, მარე მი პირადად დემე მასმა აღ რავად ო ბანქს დემე ტულო. მინა ნალეყურ — ფრიდონ ერხენ ნარი ათხე, ჩუასად ერხენ, დანს.

მ. ს. — იმდასად?

შ. ა. — შოთა გულელიანი ჩუასად ეჩერე ო ეციანან ნარი ტუმიბრაშერ.

მ. ს. — დემეგუაშ ხატულიხა დემე?

შ. ა. — დემეგუაშ ესერ ხატულიხ. “ზოჩამდ ესე ხუანდ, მარე მან როქ აზრ ხუდელა ამჟო როქ ლირდეს?” — ეჩის ნანუინენ. ეშხუ გა მეზვე მთელ სოფელისგა, მაგუან ლერდე ოიო?

მ. ს. — სი ხიჯანიშის ათხე, უთქუათ, ხუტიას?

შ. ა. — ლუბეფუშ მარე ხუი, ელო მიშუე თხუიმ გა მესკორი, ეჩქა ჩუხუიგნი.

მ. ს. — მი ლან ხუიტი, დემის უენდობი ათხე აფხანარს.

შ. ა. — დეა ლინ ლამუნდ! მაგუან ლემუნდ ლი?! — ეჩნაუ-ამხანე მანუ გუიდეგარა?! ნან ლდეგარს ლიდე ო ექარი. მაგუან ურთიერთობა გუიდეუნე უშუანარენსგა? გუამგა ხინჯ ამჟო მადე გუასიდეა?

მ. ს. — აღი მავ რუსანრე ბედ გუარ.

შ. ა. — აღემე, აფხანარ ო ნან მანარდ მალტარს ლანსუდ.

მ. ს. — ჭითონდამა აფხანარ?

შ. ა. — იმჟო დემე მითრონდას, მეგობარს მირდას, აფხანეგარ მირდას.

მ. ს. — მან გუანარიშარ?

შ. ა. — ხაგბა... ქეცბა ქანრე აფხანეგ ლანს მიშგუ, ნამბა, არქემბა... ხორა მბაკაცარ ლანს, ქარისგაა უშხუდ ხუარად!

მ. ს. — მუშეგურდე ჩიხელალამა აღანრთე?

შ. ა. — აღემე იმჟო? შანს ნამოქუან, შანს ო კამჩონი დელანს ლელე. შანს მანარდ ხოსუი. აფხანრე ლეზებ ლემე პირუდელ!

მ. ს. — შანს როქ მოშდ ასყის?

შ. ა. — შანს მუხუიგუშ დემეგ, ამჟო, ა, მავუათეამგა სგაშიდეს უცბას აღის, ა, ფექს, ო ჩუენდ თხიოგს ქანს სპეციალურდ, სერ ფეჩო დემეგ ასყის, ჩუენდინგა უცბას უანდინენ ო უოხუშდ-უხგუა წუთისგა უილეგარე ხარს. ინდოურს ჩიამენის შიშდ. მინე მანენე პატიუცემა ინდოურ ლი მადემ დელანს ლელე.

მ. ს. — ზარმაც როქ ლინ, აღი ლიმა?

შ. ა. — გუიშეგუშალ მგუანდ დემე ლინ, მარე მინე ქამარა შუნ ხუდუან, ზედემეტი — დემეგ.

მ. ს. — ო პატიუისცემა როქ მანარდ ნამოქუან, იმჟო მასმა.

შ. ა. — მანარდ! სგოთგენდნი, ფეჩეცუმიხ, ეჩუიშ პატიუცემა ნამოქუან, ხორა წეს ხუდუან ერხენ, ხოშემეშ ლუგუნე ნამოქუან. ანტობუხისგა ახალგაზრდოლ ჩულუსგურდ ო მერანარ კარ ლგეს, აღი ეჩანარცანან გამორიცხულ ლი! ეჩანარ მერის ქანეწდინის, შიშდ თხიოპარენის ო

ჩუასგუტრებს შიშღ.

მ. ს. — ბუფშუ სგ'ადრგენ მუშგუტიოდ, ეჩისი ჭიშხუი სეგნისუია?

შ. ა. — ალო მან, სი მარე! ჭიშხუი სეგნის ჩის, მუშგუტიოაშუ პატრუტემა, ერანდ სორა მან მისა სერ. აფხზარს სოშაი სოთრას ი სოსრად.

მ. ს. — ლედიფხაზუ ჩისალდამა ხედუ?

შ. ა. — ა, დედეგ, მოადილ! „აძგ“ ლიცს ხაფხა, „ამბუ“ — ბურთის ი ამკლიბზარ... სვალგუდენე მარ ათხე, ეშდოხუშდეშდუსტუა ზან ლი მერდე უტუნი, ჭუბბერ სტუარი ი უნობაშინ ქართული სვამეშდნი.

მ. ს. — ქორისგა მან ნინუი რადიოდ ათხ'ამერუ?

შ. ა. — ქართულდ, სოშა მგნწირდ.

მ. ს. — იმლა? ლუშნუ დედე ჩისახა?

შ. ა. — მან მისა?! საუშგედხ. მიშგუ აზრშუ, ქართულ კლასს სეკუენს ვნთუერის მარემ ი ამერუ, ქორს, სეკუენს ლუშნუ ათუერა ბოფშარს.

მ. ს. — ლუშნუდ სეკუენს რადიდე შუნიანისგა!

შ. ა. — აღმე მან, სი მარე? აუცილებლად ამეი ლი სანქირო! მანგ ქართულდ ირგადნი, ერქა ლუშნუ ჩუთუეფნი. ქალწქისგამ დედეგ იშგადეს ერხი-ერხი ალის, ა, ლუშნუხ. მი დედე მამუშგედ ალი, ამ თანადეებლო, ქა-ესხა-სხუეწდენი, ლუშნუდ სტარგანდი; ერხი მუშუნი ქართულდ გარ რადი, ლუშნუ უითომ უნერხულ ხაბუახ, მან მისა! იმლა ლი უნერხულ ლიშუანა!

მ. ს. — ზანარ ჩამგ ლუზნუდ რადიხ.

შ. ა. — ეშხუ-აორო მგუნ ჩუირდი ი აშირ იშგენ, მინ ექლამ ლუზნუდ რადიხ. ნან დედეგ გუბამთქა ამეი ი ალი გუბამოდ სოლა ლი! სეკუენს ლუშნუდ ლგრგანდიდედ ჩამგ, იმეგდო ლირდიდ ი სეკუენს ლენთხლადდედ გუბამეგ ჭენწუნენეში ნინს. აშხუნ სოხუმ ლუშნუდ ოსრანგდინ ი: „ჩენანარ ესერ სვამეგდე ლხს უტუნი!“ ხმარლო ანცხგრლათუენ ერერუ მი ი შალუა რეზესიძე, ტანკარშუ ი ბეტეერარშუ სვალანშგდლახ. აშ დერმათშუ, ერერუ შემთხუეუით ადმოჩნდა გორა თამლიან: „ალარ ესერ შუანარ ლხს ი იმეგ ესერ ჩენანარ?“ — ედო ჩუნადგვარიტხ ეჯი წანშეი.

მ. ს. — ქითრონ ლარ ჩერენ?

შ. ა. — დარ მითრონ. ტუნელქ'ომკედეელი ეშხუ, მარე შიშდ ერერუ ოთდაგრახ. ამეი, ა, „ნახალუ“, აშ ლეგქუარინ. კანდ დედე მანუეი, მარდ დორ ადგარ. ლენტ სანბენა ამექა ი უისამარენა „იზ ჩენია“.

მ. ს. — ა, დანლთე იმდ'ანვადხ ჩენანარ, ლარდ ეთგერენ?

შ. ა. — ჩენანარ ლარდ ვთგერენე ი შაუარდნამეშ პოლიტიკად: „სოხუმს ესერ უ'იკედხ ი აფხაზეთს ესერ სვალიტხედ“. მან მისა?! ნან ამექა დეკანტიუდად ი მინ დანლქა აფხაზეთთე სგ'ჩადხ. ერქა რუსნარდ ლიბომბანდ ლამბინეს, ჰარაკ შუეერისი სომწუინახ. ნიშგე თეუშ სოსდიად, სოფელენქა მოად გარ სოში ეშთექა. ერქანდრე სანკენ ი აძგარა ადბომბათუენ, იმგუა ჩენანარ სოცხენდახ, იმგუა ალარს იმგენახ, ა, იმგუა ჩენანარ იბინაშუიტხ, ერერუ ხაწცილახ შიშდ ბომბარს რუსრე თუითმფრინაშარ. ერუა ქ'ოსხადხ, მარარქა ი ბზიფქა აჩანდხ ი ჭურგიშ ლახუნენ აჩადხერ ჩენეთთე.

მ. ს. — ჭურგ ლუშნუ ხახე ლია?

შ. ა. — დედე მისა, ლედიფხაზუ დოდედე ლანსუ. სანერთოდ, ამერუშ ლახუნარს აფხზარე ეახოლ

ხატება: ანუცუბო, ხეცქეშარა, აჭაფარა, აკუაკუა, ჭურჯ, ბარგმბა,...

მ. ს. — ალბრ ექანდღე ადუანს, ეტუობა.

შ. ა. — უო, ეჩქანდღეშ ნაუხ ეახოლ ლიხ.

მ. ს. — დლლ სომ სოშილ მახე ნლწოგ ლი, მარე ეჩქადი სომ იზგახ შუანარ დლლს?

შ. ა. — ადღე?

მ. ს. — ქორარე ნაგემარ ლიხმა?

შ. ა. — სოშა მენწორდ რუსრე ნლწოგალარ ლიხ.

მ. ს. — დე, მარე რუსარე ჩიქდ სო იზგახ შუანარ ჭუინალღე?

შ. ა. — ჭუინალღე შეიძლება ლემზოგლანსუხ, მარე ეჩქანდღე რუსარ ეხცადენახ, ეჩქანდღე თურქარო ლემზოგლიხ, ლემჟარინხ ი რუხდღენახ თურმარშუ, ჩაუარშუ. ეჩქარე გემს ფილუმტუირ-თაუინხ ი ეკონოშუ ეხდღენახ ყარ თურქეთი. “თურქარე ლაყარა” ესახუხა ეჩქარე ადგოლარს ცხეკარისგა.

მ. ს. — იმგუა შეყერიშ ლაქუმი ლგე, აჩქარე სო ჭუინელ ნალქუამ ლანსუ? ალი სომ შუანარე ლანსუ?

შ. ა. — დე, შუანარე ლანს, აჩქარე ჭგვარახ დიდბო თოჯალ — ეჩქო გუიშეგ ლანს. მესტოახ ჩუ-დემე-ხასკედლა ხლლხ ი მანგ ერხაუ აჩად, მგუაბური ჩაკუ ა მურუაბური... ეშუ მგლხამლი დემეგ იზგე ეჩქარე, ედო ეჩქარე ჩი კუთხენიშ არი — ფარხენ ეილგბენ, უშეულშუ ქამგლი.

მ. ს. — „შუანარ რაქ ეჩი შეყერთე რაქ ლემსგადინხ, შომა შუანს ლემმეზარინხ“, ესეგო ჩუხაშუდენახ ჭუინელ ლანსუჯარ.

შ. ა. — ადღე მან?

მ. ს. — აი, მისიმიანარი სომ იზგახ დლიშ ხეობას? ეჩი გუიშეგ ლი ისტორიულდ, მარე...

შ. ა. — ისტორიულდ, გუიშეგ ლი, ცხამ!

მ. ს. — ი ლანსურთე სო ილანსუდახ ჩიჯარ აფხარინ?

შ. ა. — აფხარინ ი ზანარინ ანდვარდახ გუიშეგუთე თაუხუფლად! ლანსურს მარ ხამდუნა, გუმარდ? სოჩა ურთიერთობა გუდღანდა უშეუარინსგა. კურორტარ ლანს გუიშეგუთე, სგამარ ანდვარდახ, სოჩა ლიცარ ანდვარდახ ი ეჩქარე “მალატკოლს” გვამხ; ნიშეგ კარუარისგამ არდახ ჰარან, ყხბ ტურბაზა ლგე, ეჩქარე იშუმიანახ, სომხარ ჩაკუ, აფხარ ა ზანარ, — მარ მადე იშუმიანახ ი უბარალოდ შეხლა-შემოსლა დეშომა ნარენა. სოჩა ურთიერთობა ნულღანდახ ი დლლ ჩუათფენოლ, ეჩის მარ ნწეინდა იშალაადღე? შუანარს ფილემქეფ ოხქედინიშ ი ჩულეცურე ოხქედინიშ ალიმანგ ქონება მანგ, ალის მარ ნწეინდა?!

მ. ს. — ხაქინო სგამარს ჩუხარდახ, ომარინარს ხარდახ, მარე სგომ დემეგ მიწუა.

შ. ა. — გახუიანარ იზგეხ, ეჩქედეფა ლი ლეზი, აჭაფარე ტუმითილდეფა. სოფეღხენქა ტურბაზათე ხოზი ეშდოხუშდ კილომეტრ ი ეჩქარე ლი სგომ.

მ. ს. — მარენე საკურნალო სგომ იმეგოშ ლანსუ?

შ. ა. — კუიშეგ ხეცქეშარეშ სგომს მანგუე სოჩა. ჩაუარშუ ლურდად ი ანდღანდა.

მ. ს. — ნიშეგ სგომი ბგვიდ ლგემოშ ლი, ლეზგარაშ. დეშ ხეთრე ბოლომდე, ეჩქარე ცანცხალ ი ლგემოშ ლი. ეჩქარეშდ სოშილ მინერალს შეიციანს. სგომურ დემე ხამედა ეჩქარე ხლლხ ლორდე. მარან ბეზია ჭითრონმა?

შ. ა. — მარან იმეგ დემე, ნიშეგ, არდღელიანრე, ჰახუმი ლანსუ.

მ. ს. — აშორ ი ეშდოხუშა ლგენ ადგან.

შ. ა. — უოხო! მალადეც მარამ! სოჩა ზურალ ლანსუ... სო თობილხ იმხახურ, მადეა?

მ. ს. — უო, ნან ინსტიტუტხენ სუილ ენათმეცნიერეგეშო ი ლუხუნ ნინს უიქელდეფო. ს’იმე ხეშდებანს აფხარეხთ?

შ. ა. — ლომანლიქედ ტურბაზას ხუეშდაბდჸს ინსპექტორად...

მ. ბ. — შჸ ჭარ მელო?

შ. ა. — ხაშუალო კლასუნლო ღორინჸან სამშენებლო ტენსიკუმი ოთხგეგორ ო ჭართ'ოდე, ერერუ მიშუო სპეციალობოშუ ხუეშდაბდჸს: ხუილგომალად ო "პარაბს" ერ ლატულოდ რუხულოდ, ეჸი ხუჸსუ. ერქანდუე ბრიგადორდ ხუეშდაბდჸს ერერუ, ჳემჸარს ხუეშპარად ო ბრიგადო მეყად უხუსუა-იშგუოდ მარე.

მ. ბ. — ათხამერუ იმე ორინთ თხუიმს, ჳუბერს?

შ. ა. — ა, დანმარებთილჸრს ხუიკედდ მოლა-მოლა, ფულად დანმარება ერუეშედიარა ლარ ლო მარე ჳუნუე, ერნოშ ხუჸაროდ. ერქად ხანერხსხგა ხუეშდაბდჸს ო ეშხუ-ღორი კაბეიკ იხეიუ, მარე დეშეგ ნაშდაბნე ათხეშ მთაურთ: "შეგეიშ ესერ ლიქერ დეშეგ იმჸარგ!"

მ. ბ. — ო რინელარუდ უ'იმჸარგ, მადეა?

შ. ა. — რინელარუდ უ'იმჸარგ ო შუჸარუდ დეშეგ იმჸარგ! ცხეკისგა ხუიზგედ ო ცხირიშ უფლება დეშე ნუდუა. ეშხუ-ღორი კუბამეტრს ონქინედ, ხეშამორი ლარ ლო ჭარიშა. ეშხუ ძირს ონქინედ ო უ'ენთენეს გარემო დაცუაშ მადეი სატყეოშ ხუნს, "აბეშეიქარ" ხაუხან ერქარს.

მ. ბ. — "აბეშეიქ" ლუშხუ სიტყუა ლოა? იმ ხაუხა?

შ. ა. — ტყის მცუეილს, "აბეშეიქ" მიშგომეშხენქა ნათორ მარ. მიშგომე დაცურებჸშ უფროს ჸს აშხუალგჳა; ერქა მეგეშ შიუშ აქრახ, ჳ'აკდურიტხ ო ლგცთეხგა შიდანსგა.

მ. ბ. — აშერუ ა დუნს?

შ. ა. — დუნსი ხოშდაბს, ჳუმფერირიშ ტუბბლეყად ო რაგ — შუჸანისგა.

მ. ბ. — შჸ ხეხუნ?

შ. ა. — ჳაჳო არდულოან აღექსანდრეშ ძე. გეგმოსს რიგარ ასრულა ო ერქანდუე სტენანოჳედ მარე ჸს; მოლოტოშიშ შილგდრ ჳებბისიკელარუშ ჸს დაჯილდოეხულ.

მ. ბ. — იხგომე ჸსუ დუნთე ნაშუ თუ იხგუა ბაბა?

შ. ა. — მიშგუა ბაბაი რულგემარ ერქიქჳა, მარე მიშგუა ბაბჸშ მუხტბე — ემგზა არდულოან ომრედელი სოფელ ხუტიათეხგა შანკუ.

მ. ბ. — გომ დეშ ხადდან, ერტუბა, ცხემარ.

შ. ა. — უო ო თან ხორა ლადგელ ლგმარ ერერუ ო ჸმჳემინგენი, ლინთუ სგ'ესყენახ დუნთე ო ჳამიუნლს ჳახყენახ ცხემართე. ამეი ლგმარ ერქანდუე დრერუ.

მ. ბ. — სერ დარ ლგმზიგა?

შ. ა. — სერ დარ ლგმზიგ. ერქანდუე დუნთე არდულოან ომრედელი, ჳანრიკრე, ერქანდუე კოსდა არდულოან ო ამეი რუნდფიშრახს იშგუიდ-არა მეზგე, ერქანდუე მაჳარბი არდულოან აჳარათე ომრედელი, მერმე სოფელთე.

მ. ბ. — ამეი უიწუედ არდულოანარ გარ იზგახა ხუტიას?

შ. ა. — მეზუბელ სოფელისგა, ერისი ხუტია ხაუხა, იზგახ: ჳალდანარ, უეზდენარ, კუიციანარ, სამიანარ, გიგანარ, ფიშორ გუნარ ხუიზგად ერე სოფელისგა, მარე ეშხუ კუთხისგა ნაგა ხუიზგად.

მ. ბ. — იმეი ლორდ ექდუნანდას ხუტიას?

შ. ა. — ხუტიას ხორა ლარდა ჸს, ხორა ლიშოზბულ ნადდა, უშხურ თხუიმს ჳახოცდინედ. აღიმგ ბოროტ ხუნს დეშეგ არდა ერქიქჳა; ჳუნალდ ლახუნს იშგუიდ-არა მეზგე ეშხუ კარუნისგა ხუიქარუნდ, ერქანდუე დრერუ ენსიბან ო ეშხუ-ეშხუ ხუიქარუნანდ კარუნისგა; დარმოშ ხოსყე სერ

რუსტიანისგა, პირობებზე ზედმეტ.

მ. ს. — ექვ ხოია დრეუ ქაშეიდიმა?

შ. ა. — დე! ერქა ამჟი, ა, რუსუშდ-უსგუა ლგზა ხუიროლ.

მ. ს. — ღვრდსმა ლახუთე?

შ. ა. — მინტრინახ სოშოლუ. ბეფშეილდარ (გუქა გუგუხიან, გონერ არღულიან, მამუკა კუიციან...), ერტა ერერუ რუსტიანგად, უბხ სუარდად უფესუმღელ მეკუანად. ნიშგე სოფელსი ხუტია ხაჟხა ი ლახუსი, ლგდფხაზუ ეახე როქ ლალო.

მ. ს. — ლუშუ “ლინტეხეჩა” ენიზინი იმეგ?

შ. ა. — “არადა უაკუაკუ” ხაჟხა ...მგდა..., წელიშ ლაცგეუიხ, ე, წელ ლგლან პადგრი, ექიხ

ხაჟხა ლგდფხაზუდ “არადა”.

მ. ს. — ეტყობა, უკუე მინე ეახოლ ეხუხს აფხზარდ ი ლუშუ ეახოლ რუმეთუფე ლიხ.

შ. ა. — აფხზარს გერგენენ, კუტოლუხენ ი ჩინენ ახუანდახ ქეგ ჯანრე, ღუნრე ი დარე, ერეღეეა იკარუდახ, უესჟანს მინე ეახოლ ლახუარს ი უესხად ექიარ. ერხაუ ნაპარიშ თანდი ეხდრი დომბანთე, ყარაჩანჟი მხარეთე. სოფელ ლი დომბანა ი კლუხორიშ მერეუალთადრგენ, ერქანღეუ თებერდათერუ ქეგდენი, ერერუა ტურბაზა ლგ.

მ. ს. — ჩინა იმეგ ერქა?

შ. ა. — იმჟი მადე მიზნა!

მ. ს. — ლქმათე ჩინა იმეგ?

შ. ა. — აჰ! ლქმათე რუსეთეა სუარდს, კალუგახ, მარე მანგუეშ სახეარო ოხსეედ ერერუ.

უსგუა მარე სუარდად ი ჩი ლეთ რესტორანისგა ხგურდად. ქორარს ხუგემდად, ა, ფინურ ქორარს, მოლა-მოლა უარჩხილსი ხუანსეიუდ, მარე ღეუშგომ ხგა-უენდ-გარ-ოშიუდ. თჟიო ოხუშდაშირ მანათ ოხიოდ, ერქანჟი უარჩხილ, ი ექინოშე ონტუადღსგა დეკემბრიშ ბოლოს, სახალწლოდ. ქუინელ კანდახ ქორს სუარდად.

მ. ს. — კანდა იმეგ ცხემარს ხემოქუნს ისეგ სოშოლუს, ექჟი ხირმუდადმა დანს?

შ. ა. — აღეუ?! “კუნხანსგა” ლახ სუარდად, ერქა ჯანს კუიდადსგა მგეშხიდ. მიშგომუ კიდასგა ი ლახუბა ღეუშგომ სუაჟიშდად. კომარ ხეჟხენ ექი ჯანს... სმეციალურდ ლერსგუენ ჰიშხს გგამსგა მიშგომუ, კერკანდ უხსუანსუუნად ჯანს, უედრა ლიც ი ნენშიშ აშხალ შუნ ნულუანდა, კუიოდო უინცუღა, ერემაგა ნიზა ფექ, სმიშ თხეიმ, ქუთარ, კუბდარ, ლეთრე — ღეინანლ, ნარჟუ — ამკალიბარ მანგ ნიგან ერემაგა, ერქანღეუ ლერსგუანთე სამუნ უხსუანსუუნეიუდ ი ჰახუანდად ჯანს ჰამაუ, სორა პატრის სუერმუდდ, ერქანღეუ ნ რუსხესგურეიუდ ... “ყორ მგერს ხი ბედნარ!” — ალის ტულიუდ ყოროე სამუნ, ერქანღეუ ქორს ნიცადრე: “შან აქღა, ხი ბედნარ?” “შან ი მარემ ნაშდემი ი ეშდორო კუიოდ კუიციენ ეხერ მუღაუ ი ეშდორო განგ გუეში ლგქე როქ მუღაუ!” “ხგა-როქ-ანეღე ხი ბედნარ!” — ქორს მერედე ნატულიუ.

მ. ს. — ი ექი ქანშანსუიუხა?

შ. ა. — სგატუენდიად ი სამუნ უხსუანსუუნეიუდ ლერსგუანთე ქორისგა, ერქანღეუ რუსხესგურეიუდ ი: “იშა შიმი ნაწეშუდ როქ ჩიცხა ბუალო ი დიადო?” “ისგუ...” მადეა მუნსუბემ, მადეა დარტრემს ხეჩინანს ი შის უხსუანსუუნეიუდ. შიმი ლიფშუდდ ნად ექ ლადედ.

მ. ს. — ექანღეუ ხეთრად, აღბათ.

შ. ა. — ხუთრად, ერქანს ხემედიუ, სოშოლუ გორახ, ხორილარ ლიმონთილარს, ა, წვენარს

o ამკლიბანის o ტაბილეულს ხუნიზბიდე.

მ. ს. — ეშხუხმ ჭემოქუნსმა?

მ. ა. — აღუე? დელ ეშხუხმს ხუნიზგრიდე o ყერს ხუნიმენიდე, „კერ ესერი ეჰიმარგ, მარე ყერ ესერ ხორილი“, მან მისა, ამეი აცურიხს სოშოლდე ანდერძ.

მ. ს. — „კერუბიშ“ ხინოზადმა?

მ. ა. — „კერუბიშ“ კერარს ხუნიმენიდე, ერქად ეშხუ ნაგზა ლედუ დემე ნიშდენ ნა, სამტინიქად, „კერუბიშ“ ხუნიმენიდე კერს, ეა ლადედ დემე ნიშდენ ლედუ. კერარს სამტინ ლადედ ხისხუნიზგრიდე, დიდანს ოთჰად, o ჩუნიხგუბრიდე.

მ. ს. — ა, კერუბიშ ამეი გუნიშო ლადელს იმარგმა?

მ. ა. — შუ, ლუშნუ წესეი ამეი ლას. სი მარე, ამეი ხანოქუნენას ლუშნუდე ჭუნიხალი, მარე ეგი ლადედ ლედუს ჰედუ დემე ხუნიზბუდე, უნიშოლადედ. ჩუგა-ხუნიმენიდე. სამტინიშად დემე ნიშდენ ლედუ, ქათლანში o ხამეი; ჭუნიხმეგენე — მე.

მ. ს. — ქათალს შომა ხანენიდე?

მ. ა. — ლლარს ერ ლატულიდე, ერქას მამლან ნემოქუნ ქორას ნაშხა o ესუბა ნაშხა ლიმზერ ნეკუდედე, დიდანს ოთჰად, ერარს მამილს მადეი სემი ლეგარეს ხუნიმენიდე. მამლანში მქაჰე როქ ლეგაროლ უნიშარგ, მამილ ლას დემეგ ჭერდიუ. ქორანში ნაშხა ეშხუ მამილ ჩოგარ ნემოქუნ, ხისხუნიზგრიდედე ეგი ლეო, მარე უწონანში ხემოქუნენს ერქიქა, ქორანარგქა, მერმე სეკუტეს ნომეგუბ ხანადან. მერმე სგანდენოლ, შემოსხუეოთ, ერის დემე ხემედენ ერა დეი ლისდი o დეი ლიზებ ექ ქათლანში მადეი კერიშ. „უწონანში“ ხაჰხა ერის.

მ. ს. — ხანოთოლ დემის ხამნადა ერის მუშგურიხ?

მ. ა. — დემე, დემე! იშგენ ლეზუბარს სოვადედ, ემს დემე.

მ. ს. — ათხე დარ ირო ალის, მე მგონი.

მ. ა. — ათხე დარ ირო.

მ. ს. — იმეი ხოფანე ხოლმე, აა, მან სიტყუოლს ტულიო?

მ. ა. — მან ი: „დიდანს ოთჰად ქუნს o დერმათ! მან ქალგუნიხენიდე ჭარს მარემ ქუნდა, ნიშე ლასგარებუ ხორუბინა დერმათ, ხორა ქიშხ სგანვიდედე, ხორა — ჩუნიხციურიდე! ჭუნიხლიში გარ მუშუნდუბი ხუნიდე o მანემიშდ უდროოლ ლეშუნდუბი ნომოლუ გუარ, აშირ ხანს ერხენჩუ გაროლუ გუარ ლეშუნდუბი! დიდანს ოთჰად ქუნს o დერმათ! ხორა ქიშხ სგანვიდედე o ხორა ქიშხ ჩუნიხციურიდე!“ o ხისოვდედე ჭიქს გიმოჩეი, დმარს ხისხუნიზბუდედე ამეი ლერსგუბანოთეი o მოლეგუბეი ჩუ-მან-იდე ერეი, ხანანს ირო ა მან ი, ლერსგუბანოთეი ხისხუნიზბუდედე ერის o ხისოშუნდუბიდედე ლუშნუდე.

მ. ს. — ფარს ხანოქუნენას სკარბანში, ალი ლეგარ ჭუნიხლ ღენ o მიშგუა ნანანგ, მიქიანანს, ხანოქუნენას... ჩხარა ვან, ჩხარა ლენ o ჩხარა მამილ ხანენას ლემენი — ეშხუ მეზგა. ალი ამეი ეოლუდედე ხანენას. აღიმეგ ვან იშხენ ახყანდახ ექა, ეგი მამბაუ!

მ. ა. — მთლანდ სოფელ ედო იორიუ, ალი ეშხუ გარ მეზგე იმეი ხეხელოლოლ, გუარდე!

მ. ს. — უერქას, მან მისა, ჭუნიხმეგენოლ როქ მასარდ ხანდენას!

მ. ა. — ჭუნიხალი შექლბული უოქანარ მასარდ ლანს!

მ. ს. — ესეე ძირითად ლანშერ ლაქუმი მან ლი?

მ. ა. — ცხემრიშო მაცხურარ.

მ. ს. — მაცხურარს ხარუნიხენიდედე დანს?

მ. ა. — ჩოგარ ხუნიშუნენიდე, ლაფსყადანში ოარგლეხერს, გულან გაბრელს — დიდანს ოთჰად! მიშგომუ მემზორ მარე ლას o საყდარს უბბუხენ სეკემენიუ ჩუნიშხესთედედექა o ჩი ლანშერს ეარუნიდედე — მგალითად, დიდანს ოთჰად ლამარია უშგულანში! მიშგომუ ეშხუ ლიმზერს ქა-დემე-ფიშელა: ხელი ფიქუს ნამენიუ, მადეი ლუნს, მადეი გიცარს, მადეი ეჭურდე ლემზგარარს ხისხუნისა

— დიდებო ოთავად! — ზედამს, მეშენ ღუინანლ, მადეღ ლუშუნუ მარაჟე ზემოქუნ — ჳემინს მარაჟე.

მ. ს. — სი ჩიარაჟეა?

შ. ა. — ჳინგეში ო ხილიში მირაჟე, მადეღ ეჩქად დმარს ოეღიჟს (ჳემინს სომ დემეგ წუნანდა დანს!) ო ეჩხენქა მარაჟეჟს ზედამს სორა სუფთად; მიშგუა დი ლალ ქანომარა ლემზგარს. მიშგუა დისი ზემოქუნ ლემზგარ. ეჩქ ბერჳინგენიშ მანჳეში ლანს, კუციანს, ჳანაშე.

მ. ს. — ერმენტოს მან სად?

შ. ა. — ბუბანჳე გეზალ, წან ლანტუბანჳე გეზლირ ლანს ერმენტო ო მიშგუა დი. ეჩქანღეღ ლეგად მდურდდა... დემიღლის დამულა სეჟარ ო ეშხუ-მორი ჳაჳინგა ჩქადგან. ლიშმალ ჟოღებენ ლანს, ეჩქიქა ნადდა ლაგუანა. ჩ'ოდე სოსჳეთე ო ჩუ-ჳენდ-გარ-ოთქარქ ეჩქეჳ ალი, ა, მან სპეირო ლი, ლაგუანას მან ხაწგხ, ეჩქი მანგ.

მ. ს. — იმე ხაშთხა?

შ. ა. — დანს, ნიშგე სოფელს ხაშთხა, უშხუდ ხაშთხანს ჩი ო მიშგომჳ.

მ. ს. — ხაფლაჳარს ჩ'ოთთეჟიჟს ხანს.

შ. ა. — ეჩქი ლი მანჳენ ლესკორე. ქორანო მიერინ, მარე ხასფლაოარს მიერინს მანჳენ...

მ. ს. — სი ბერჳილღე ნიბანჳინს სი, გულან განბრეღთე ჩინანა?

შ. ა. — დიდებო ოთავად! — გულან განბრეღის ხაბიგხ მანგ, სოშა ო ხოსრა, გუი ო ბგნანბენ, ად, სოლა მანჳეში ერჳეა ლი, ეჩქანაჳ-მანაჳ ლიფგორეჟი ესჳეა ხანჳეჳა. გიციარს ჩეჳენი ა დუნ — მანგ ჳ'იმანგ, მარე მანჳენ ლი გიციარს. მიშგუ ლანტუბანსი სოზანს, მად მიზნა, დიდებო ოთავად გულან განბრეღის, დიდებო! სორა გუიჟი გაროდღე გუიღისგ, დერმეო-ხამერთან!

მ. ს. — ჳამენ! ჳოშა გულან თანჳოღე ხანჳეჳანს?

შ. ა. — სემი: თანაფუნღეღე თანჳე, მერმე ნაგზამსგა უფლიშ სომ გუიანჳეჳა? — ეჩქი თანჳე ო მესმე ნაგზამსგა ადამდ. დიდებო ოთავად! მერმე როქ ლი მანჳენ უცხჳ, დიდებო ოთავად, ჩუ მანგ უცხჳ ლიხ, პირჳეღ ორი, მერმე ორი ა მესმე.

მ. ს. — სორანღგის როქ ლი ლანჳემი?

შ. ა. — დემე ჩინანა სი?

მ. ს. — დემე!

შ. ა. — სორა მდგილი, კიხი!

მ. ს. — ო მიჳერთე ჩინანა ლანჳერთე?

შ. ა. — შგჳერთე დემე მიზნა, მგერანგ აჩარანჳეთე — დე. ეჩქას ქამერეღ ხანს ლანჳეოღად დანსენქა ო დეშ მანჳეღენ, ეჩქ ჩიქქა მანგ გა ლგეღ ლანს ეჩქი.

მ. ს. — მარდ ადგე?

შ. ა. — ჳუღია გასჳიანდ, მოსეშ გეზალდ, სომარქჳინჳ გიჳი გუჩერქიან ო შუქჳირი მარგან. ომარშარს ჩუ-ერჳე-მანგე, ჩის სორდან. მთლიანდ დანლი ოკადდდა მონაწილეობას ლანჳემიანჳ ლაგამისგა.

მ. ს. — ეჩქ ბოფშარს მანგ ლგარს ლისმა, შუქჳირიშენქა?

შ. ა. — ეჳ, საბრალი მანჳეღეჳარს! ჳუღიაღალი ლგეღარ ლი.

მ. ს. — ეჩქას ფიშორ როქ ლგეღარს ოსჳიდან დანღთეღსგა, ლანჳეოღად, მადეღ?

შ. ა. — გუმიხტას ერ ოთხიღდა ლიშინღ, ეჩქა, ე, გუმიხტან ლიცი ეჩქანჳ ენდაგარს ენჳერს ქანჳეღიან, ჳომარს არღეღიან ბაგადან ლანდაგარს შმართეღსგა, ჳოთარს კუციანს, ეჩქი ბაგადანს, ცენტრისგადგარს.

მ. ს. — სურუ სოლა ჩიჳანს ეჩქანჳ ხანს.

შ. ა. — აჳ, მანარდ, მარე მან ჩემინეღ, თხჳემი ჩ'ოდგარსენდ, ეჩქი დემეჳემოშ ხანოღ, ეჩქი ლიბგაღიღ სოსეი ადამ.

მ. ხ. — ლიბგალ ზონა, გეზლირს ლირდი ხაკუს!

შ. ა. — აღუე! იშგუილ გეზალს ლიდარს ხაკუ, ლირქუმი ხაკუ, კლასთე ლიზი ხაკუ, ლანდარს მგდამალ მუირ ლის ათხე, უხხეხიდხ.

მ. ხ. — “კოსდანტბელ” ჩასმამა, ღენ?

შ. ა. — “კოსტანტბელ” — ალი ლეშაბურუდ ედო ირის!

მ. ხ. — დემე! ნა, ცხემარას, ნემოქუნ.

შ. ა. — ცხემარასა? ა, აჲ, მასმა მიშგომეშხენქა, მარე მანო რიცხუთე ლი, დეე მინა კანდ. ეზარდ მინა, სი მარე, კანდა, თანაფ, დიდამ ოთვად! უფლიშერ გუნამოქუა სორამდ, ელობ, პარბოლანშ... გუაშიდოლუ ჩიგარ! ლანდილადედს ნა ლიმზერ ნამოქუა, დიდამ ოთვად! დანლს ერუა ხუარდად, მანგ უხხეხიურითუდ ი ხედი ღუნს ხუნამენიუდ, მადეა ფიკუს ხუნამენიუდ ი ხუიმზერდად. მთელი სოფელ უხხეხიურითუდ მელობს, დორი აგუიტოს ხეხელი, ერქამ ლიმზერ ნემოქუნ; მთელი ხუტია, ეშდნარა-ერუმიუდ მეზგე ხუნანდ, ლანას ხუიუდითუდ ი უხხეხიურითუდ ზედამეშუ, ლემზირარსუ ი ჩინოშუ, მან ნელდუენიუ; ერქანდუე ადამდ გულან გამბრელოდე ხუიმზერდად, ბერჩილარს ერუან ჩუიზგხ ერხენ, დანლს, ევარს უიუდითუ ლანას: აშხუ ზაუ ეშუ ლანს, მერამე ზაუ — მერამე, ხერასუე ხადღას კუიციანარს, უნეზღენარს, უშხუნანარს. აღარს უინუტრითუ (ერუეშდითუდითუე მეზგე ჩუიზგას), ლანას უიუდითუ, ი ერქანდუე ლანამუნა ი ესუნან ხეკუდითუ ლიმზერ, ფიკუნარს ხგუნდახ, ჩუადღახენასუხ ი უილახმეზარასუხ. იშგენ ხანლსხი ხგახინიუხ ეშთემგა ლანამზერთე, დიდამ ოთვად! მემზერად ევარს ნეყადხ სოშა მენჭირად, ე (დიდამ ოთვად), ბერჩილარს, გულან გამბრელოხენიუ ნანქედ ხანლს ნიცხონ მემზერად, დიდამ ოთვად მინა ყერს!

მ. ხ. — მაშენე უუცხუ, ლგემან ლანუმიდ მან ჩაბუა შუნანისგა? მანგ ლგემან ლი, მარე ხოშა...

შ. ა. — მანგ ლგემან ლი, დიდამ ოთვად! ლაფხეალდამ თარგლოშერ, ჩგერან სუიფიშ, უშგუილ ლამარია, ჩგერანგ ბოგეშ მანუანს მაშენად ი მაშენე უცხუ ლის, დიდამ ოთვად! ჩიგაროლუ გუაშიდ მინე ლიმზერ-დიდამ! ჩიგარ მაშუილ მი ი ჩიგარ ხუიმზერ, მემზერ მარე ხუი. ეკლესიათე დეშ ხუნანისგ, მარე ქორს ექლამ ხუიმზერ, დიდამ ოთვად! — ლიდგრამათ მალანტ!

მ. ხ. — ლანდი ხიმზერდადმა?

შ. ა. — ლანდი აჲ, უილახმეზირ: „დიდამ ოთვად ლანდი ყერს! პარბოლანშ ლი ლანდი ი დიდამ ოთვად, მი ი მიშგუ ბეფუშილდარს, მიშგუ ლახუნბას, მიშგუ ერდგუილ მარა შუიბიბან-ნაშდებო ლანო, სორა დრეუ ი სორა მანგ! ლანდი უი-მან-ლანმეზირენეს, მანგ ნიშგე მანუილ ჩუემ, მაშენე უხხეხიუხ, მაშენე ლგხან ლანმზერად მიშგუ ნამზერ ათხიბ აღუე, დიდამ ექვად! დიდამ ოთვად პარბოლანშ!“

ელობ ლი უჩხახენ ი დარხენ ლიმზირ, ელ დეცეს დიდამ ექვად, ელ დეცეს!

მ. ხ. — ცხემარის მამ კოსდა ჩაშუილმა?

შ. ა. — მამ კოსდა დეე მაშუილ, მიშგომუს სორამდ სოთრონდა.

მ. ხ. — ბეფუშუ ხუნანსუ, ერქას ეჩი ლგარ ლანსუ ი სორამდ მაშუილ.

შ. ა. — სი უოშა ლგან სი?

მ. ხ. — დორერუეშდისემი... ანაფორა ხანქუდა, ყაბ ხაგდა.

შ. ა. — ნიშგე ახმათი მაშუილ დანლს, ევამ მამ ლანს, ჩაგუნარს არღულთან ლანსუ, შალუა არღულთანშ მუ.

მ. ხ. — აღუათხე ითასოლუ ხარსი, გუნამილ მანქემარ, მასარდ ამწუხუნანუილ, მარე გუნამილ სორამდ რაგადი.

შ. ა. — სოლუ მირი შუიდედბ! მანქემარ ბგვიდ, ერე ხგალანშგვიდ მისგუ დარსი მუოქანთემგა ლანქედ, მერამე ქორსი ხუნარს ჩიქი ადამდ, ამჟიშ გუეშ უხხეხი, შუკუნარსი ხუნამილ მთელი დანლ.

მ. ს. — ა, დოსდოღუ ომტენხიდე აფხაზეთოე!

შ. ა. — ეჩისოდუ იჩო აღუე ღერმეთ-სამერთან! გუიშგე ხაუდარას დიდამ ოთვად! შუანიშ ლანზერს ხოგიჟა დანდ ითუალადელ ო ათხენღუმეი ეასოდუ ხორუმინა მჰგ ხოჩა გარ!

მ. ს. — ითუასოდუ ხნარი!

შ. ა. — ხოჩა ლადელს ემცანენს ღერმეთ! ჩიგარ ხოჩა გუფი გაროდუ ხიზელალდ სი ო ისგუ აფხენგარ, ისგუ ქორასუ მერღე — მჰგ!

შალვა არღვლიანი, 56 წლისა
ხუტია — ქუბერი, 2009 წ.

* * *

მ. ს. — გამარჯობა (“კარგი დღე”)!
შ. ა. — გაგიმარჯოს (“კარგი დღემც გაქეს > დღე გქონდეს”)!
მ. ს. — რა გქვია, რა გვარი'ს ხარ და სადაური ხარ?
შ. ა. — მე ეარ შალიყო არღვლიანი, ჯაგუს შვილი, წარმოშობით ცხუმარიდან ვარ, ძირითადად, და შემდეგ ვცხოვრობდი კოდორის ხეობაში, დალში, გულრიფშის რაიონში, სოფელ ხუტიაში.
მ. ს. — რომელ წელს დაიბადე?
შ. ა. — 1953 წლის თხუთმეტ იანვარს, ხუტიაში.
მ. ს. — რამდენი წლის გამოდიხარ?
შ. ა. — ორმოცდათექვსმეტი'ს.
მ. ს. — უფროსი შვილი რამდენი წლის გყავს?
შ. ა. — თერამეტი წლის.
მ. ს. — ე. ი. გვიან შეგირთავს ცოლი?
შ. ა. — ოცდარეიდმეტი წლის ვიყავი, ცოლი რომ შევიერთე.
მ. ს. — რატომ დაიგვიანე (“გაწეღე”)?
შ. ა. — დამაგვიანდა, რა ვიცი, რატომ დამაგვიანდა! საშუალება მქონდა და შემოვლილი მქონდა ყველაფერი, ხან სად მივდიოდი და ხან — სად.
მ. ს. — გიყვარდა სიარული?
შ. ა. — ტურბაზებშიც დავდიოდი, ხან — საით და ხან — საით, მაშინ გიგვიანდება ადამიანს (“კაცს”), წლებს რა აგვიანდებათ? დრო უცხად გარბის!
ესტონკაში ვცხოვრობდი თხუთმეტი წელი და მერე ისევ დაბრუნდი მშობლები'ს სახლში, ხუტიაში, და იქ ვიყავი აქამდე, აი, სანამ ეს აიღეს, აი, დღეს; მიომია ხუთი-ექვსი წელი მაინც. შემდეგ ბავშვი ავად გამიხდა, იქ ფრენას (“ფრენებს”) ვუცდიდით სამი-ოთხი კვირა და ამიტომ ბავშვი ინვალიდად დამჩრა.
მ. ს. — რა დაემართა?
შ. ა. — შეშლილის დიაგნოზი მქონდა და იაშვილის სახელობის საავადმყოფოში მეწვინა, აი, დიღომში. შემდეგ ჩენრები რომ მოიყვანეს დალში (“ღალ-ს'-კენ”), მაშინ დაბობგვა მოხდა: ამას მეორე ბავშვი უუერებდა, ყველაფერს, და შიშისგან მიიღო სისხლის გათვორება, ცხრა თვე გვეწვინა ისიც საავადმყოფოში, ისევე დიღომში, და მკურნალობა შედგენიანი აღმოჩნდა. მერე დასხივებაზე წავიყვანეთ ონკოლოგიურში და ერთი თვე იქ დავყავით. შემდეგ, დიდება (“ში-უ-კლა-”) ღმერთს, აქ დავაბრუნეთ (“შემოვაბრუნეთ”) და ჯერჯერობით... ერთი წელი ანალიზებზე ვატარებ-

დით ზუგდიდში, მაგრამ კარგი შედეგები იყო და მერე უკვე დასაბრუნებელი აღარ გაგვიხდა. ახლა, დიდება ღმერთს, გადარჩენილია გოგონა და გახარებული ვართ.

მ. ს. – მერე ბავშვი?

შ. ა. – ის ცოტათი უკეთ არის, ლაპარაკიც დაიწყო და სიარულიც, ცოტ-ცოტას თავისი ტუპის ("დაპურდება"), ისეთ ფორმაში არის.

მ. ს. – მეტიხმეტი გაჭირვება გაგივლია ("მოგსწრებია").

შ. ა. – ბევრი, ღმერთმანი! ჩვენს დაძმობას ვფიცავ, ბევრი გაჭირვება გავიარე ამ ომის შემდეგ ჯერ იქ დალში: დალიდან თუ ისევ ასაყრელი გვექნებოდა, იმას არ ველოდი და აქ იმიტომ შემოვედი, მაგრამ გაფორმებული იქ ვიყავი და რაც დახმარება შემოდიოდა, იმას ყველაფერს იქ ვიღებდი, ფულს ("ვერცხლს") იქ ვიღებდი; აქ ("ა-მა-ს-ზე") იმიტომ მოვედი, (რომ) იქ ("იქით") არაფრის საშუალება არ იყო ზამთარში წამოსვლის, სამი კვირა ველოდეთ ერთხელ ფრენას და ძლივს გამოვედით.

მ. ს. – სად ოშობდი?

შ. ა. – სად და ბაგდაში, ლათაში, ქვაბჩარაში. ლათა (რომ) დაეკარგეთ, შემდეგ ქვაბჩარაში პოზიციებზე დავდიოდით; მონადირეთა ბატალიონში ვიყავი. ეს ბატალიონი (რომ) შეგვენარჩუნებინა, ალბათ, დღეს დაკარგული ("და-თა-ფ-ულ-ი") არ იქნებოდა კოდორის ხეობა.

მ. ს. – როგორ მიჯანნია ეს, ე. შარშან თოფი რომ არ გაეარდნილა ("გაეარდა") და ისე (რომ) დაეკარგეთ კოდორის ხეობა?

შ. ა. – ეს ძალიან ცუდად მიმანია. ამდენ ხანს შევინარჩუნეთ ჩვენ, სევანებმა, და ბოლოს ამდენი სოფელი თოფის უსროლელად იქნა აღებული.

მ. ს. – შენ სად იყავი იმ დროს?

შ. ა. – მაშინ მე აქ ვიყავი, ჭუბერში!

მ. ს. – რამდენს ინერვიულებდი!

შ. ა. – აბა რა, შე კაცო! სოხუმის დაკარგვა ისე არ მიტრძენია, ე. როგორც დაღის. სამშობლო მაინც ის იყო ჩემი, იქ დავიბადე. მამაჩემი ცხუმარიდან არის მოსული.

მ. ს. – რატომ წამოხვედით ცხუმარიდან?

შ. ა. – რატომ და ადგილები იქითაც კარგი გექონდა, დალში, და მამამისის ძმამ, გუზა არღვლიანამ, წაიყვანა. შემდეგ იქ მხოლოდ არღვლიანები ვცხოვრობდით ერთ სოფელში, ხუტიაში, შეიღირვა მოსახლე, დანარჩენები აჯარაში და აბგარაშიც ვცხოვრობდით.

მ. ს. – ემზარი რა იყო შენი, არღვლიანი?

შ. ა. – ბიძაშვილი.

მ. ს. – ცხუმარში ყველაზე ახლობელი ვინ გყავს?

შ. ა. – ყველაზე ახლობელი – ნესტორის მხარე ("პარტია") და ჯაგუანი, ვინც ვართ, ყველა, რაყდენის მხარე და მაიხურ არღვლიანი, ლაზარის (მკვიდრი ბიძა იყო), და საწყალი კამუთი, ის ადრე მომკვდარა, სულ არ მახსოვს მე ის.

მ. ს. – არღვლიანები სვანეთში საიდან აღმოჩნდით?

შ. ა. – ცხუმარამდე თვარარში ვცხოვრობდით თურმე ("ნაცხოვრებვართ") – ბიძია მაპარბი მითხრა. ბიძაჩემი, დაეთის შვილი, დალში ცხოვრობდა და ას ხუთი წლის მოკვდა. კარგი ძმობა გააქვს ჩვენ, დამოყვრება არ გეჭვევია ერთმანეთში. ასული და ბადიში გვიყვარს, სიმე გვიყვარს-კარგ ძმობას არაფერი სჯობს, მტრობა ცუდია!

მ. ს. – თქვენ შამფურიანებთან (კიბოლანთან) მტრობა რომ გქონიათ?

შ. ა. – გამიგონია ("ნა-ა-მბ-ო-ბ-ად მსმენია"), მაგრამ კარგად არ მახსოვს ახლა, რა თქმა უნდა!

მ. ს. – ამოგიწყვეტიათო ("ა-მო-გი-ხვეტ-ა-ეთ") არღვლიანებს კიბოლანები, მე ასე მსმენია ცხუმარში.

შ. ა. – მაპარბის არ მოუყოლია ეს. შამფრიანებთან გეკონდა (“შოგველია უსიამოვნება”), მაგრამ შემდეგ შეერიგებულვართ; მე სულ არ მახსოვს, მაშაჩმისაც ძლივს ემასხორება, თორემ მე საიდან?

მ. ს. – დადიხარ ცხუმარში?

შ. ა. – დავედიარ, მაგრამ დრო არ მაქვს (“შეძლება”), შეიდი შეილის პატრონი ვარ და რა კენა?

მ. ს. – გაგმრავლებოდეს!

შ. ა. – ორი ავადმყოფია. აი, უფროსი თერამეტი წლისა და ჯერ საშუალოც არა აქვს დამთავრებული. ახლა მთაში მყავს და ვწვალობ.

მ. ს. – ცოლი სადაური გყავს?

შ. ა. – ცოლი ჯაჭვლიანია, ჭუბერიდან, მესტიის რაიონიდან, რობიკოს შეილია, ტარიელის შეილი შეილი.

მ. ს. – როგორ დაქორწინდი (“გა-სიძე-დი”)?

შ. ა. – მამამისი გურჩიანების ბაღში იყო, რობიკო, დაღლების. აი, მოციქულობა დაეუწყე, შემდეგ ნიშანი მიეუტანე, რაც საჭიროა, ყველაფერი.

მ. ს. – რა მიუტანე?

შ. ა. – ბეჭდები და ძეწკვი (“ცეპი”) ოქროსი, საყურეები და ორი ათასი მანეთი მაშინდელი ფული.

მ. ს. – ტანსაცმელი (“სარქუმ-მეღე-ბი”)?

შ. ა. – ტანსაცმელი თავისთავად და ჩემოდანი, ეს, აი, სხანური ჩემოდანი გეტყვოდა მაშინ. ახლა ჩემოდნები არ იშოვება, მხოლოდ ჩანთებია (“შოიოვება”). არც ნიშნობა სჩვევიათ ახლა. მობილურებით გაიცნობენ ერთმანეთს და ისე თხოვდებიან („წულ-ღებთან“), ისე ქორწინდებიან (“სიძე-დე-ბიან”). ეს ძალიან ცუდია, მაგრამ რა! – ახლა დრო შეცვლილია, მაშინდელი და ახლანდელი დრო არ არის ერთნაირი (“ერთი”); თაობა იცვლება, ჩვენმა თაობამ სხვა რამე ვნახეთ და ახლანდელი თაობა სხვა რამეს ხედავს, მთავრობის ბრალი (“ბედი”) არის ეს ყველაფერი, მთავრობამ არ უნდა მიუშვას ხალხი თავის ნებაზე.

მ. ს. – ძეველი დრო უკეთესად მიგაჩნია თუ ახლანდელი?

შ. ა. – მე კომუნისტები ს’ დრო მერჩია, მაგალითად, არც ყაჩაღობა იყო იმ დროს და არც – ის და არც – ეს. ახლა?! – ვინ ვის ასწრებს მარცვა-გლეჯა, კაცმა არ იცის. ყველაფერს ისე წაგართმევდნენ, როგორც – არაფერი.

მ. ს. – ბაგადაში როგორ ომობდით?

შ. ა. – ვიყავით პოზიციებზე, გვესროდნენ (“გე-წი-ოდ-ნენ”) იქიდან ნადმტყორცნებს (“გრანატა-მოტე-ბა-ს”), მაგრამ ჩვენ ბაგადაში ვიმალებოდით, შემდეგ ჩვენც ვასუსხობდით (“უბურუნებდით”) აქედან და მერე, ბოლოს და ბოლოს, იმდენი მოვიდა იქიდან ხალხი ტექნიკით, რომ აიღეს იქაურობა – საწყალი გოდერძი გუჯეჯიანი, ტარიელ პაკელიანი, თამაზ ჯაჭვლიანი და ერთ-მინე გუჯეჯიანი ხელში ჩაგვკაღეს და ჩვენც ძლივს გადავარჩით.

მ. ს. – შენ დაიჭერი მაშინდელი ომის დროს?

შ. ა. – მსუბუქად დაეიჭერი მაშინ ბაგადაში, ნადმტყორცნელის ნამსხვრევი (“ასკოლკა”) მომხედა.

მ. ს. – საავადმყოფოში იწეკი?

შ. ა. – კი, ვიწეკი ადგილობრივ საავადმყოფოში.

მ. ს. – ოჰ, რამდენი ცუდი რამ გადაიტანა მაშინ ხალხმა!

შ. ა. – ისე კარგი დაგემართოს ყველაფერი! აჰ, მინც არაფრად მიაჩნიათ, შარშან ხუთასი კაცი წავიდა საომრად, მაგრამ ხეობა მანც დაეკარგეთ; ისე ჩაბარეს, თოფი არ გაეარდნილა. ჩვენ რომ ვომობდით, არ იყო ასე, მაშინ ვერ აიღეს კოდორი, ახლა კი, ალბათ, სპეციალურად

არის გაკეთებული ისე, როგორც პოლიტიკას უნდა.

მ. ს. – რატომ შეიყვანეს ჯარი, მინც ვერ გავიგე.

მ. ა. – რა ვიცი, რატომ შეიყვანეს! ასე აწყობდა, ალბათ, მათ პოლიტიკას!

მ. ს. – იარაღი სულ რუსებსა და აფხაზებს დაეუტოვეთ.

მ. ა. – იარაღი გინდა თუ ამდენი კოტეჯები და ბანკი, ამდენი საწვავი – სულ (“ყველა”) დაეუტოვეთ, ხიდები სულ ახალი გაედეთ, ვიდეოკამერა გაყვანილობა, ყველაფერი, ასე, აი, კაპიტალური ბოძებით, რკინის სვეტებით (“სტოლბე-ბით”), სამი ადგილობრივი ჰესი – ბარუმბაში, საკენში და მესამე ომარშიაღში. რატომ ვაგენებდით (“ვა-გ-ებ-დით”) ჩვენ, აფხაზებისთვის გავიღეთ ამდენი ხარჯი, ამდენი ჯანდაბა და ჯარხანა? აბა რა არის ეს? ამდენი მაღაზიები გახსნეს, ყველაფერი გაკეთდა იქ და უკვე ხალხმა დაიჯერა, “აღარ ავიყრებითო”; ბოლოს თვითმფრინავები (რომ) ბომბებს აგდებდნენ, მაშინ უკვე ხალხი იძულებული გახდა, აყრილიყვნენ და გადმოსულიყვნენ, აბა, ეყურებიანთ დაბომბვისთვის?!

მ. ს. – იარაღის გარეშე იყვნენ და...

მ. ა. – აბა?! იარაღი ჩამოართვეს ადგილობრივ მოსახლეობას და თვითონ დაიკავეს! ადგილობრივებს ერთი ავტომობილი არავის შეაჩინეს (“დაუტოვეს”) და ვიყავით ასე, აი, თორემ იარაღი როცა ხელთ გექონდა, მაშინ ვერ აიღეს დალი – ჩვენ შევინარჩუნეთ, სვანებმა, სულ ხუთასი მეომარი ვიყავით მაშინ, ერთი თუ ორი ბატალიონი იყო.

მ. ს. – აი, კამანში თურმე სვანი ქალებიც იბრძოდნენ.

მ. ა. – მერი პაკელიანი იქ არ მოკლეს, შე კაცო? თერამეტი კაცი მოკლეს მაშინ სვანები იქ. ყველა ერთად მოკლეს, შაბში ვინც ცხოვრობდნენ (“სახლობდნენ”) სვანები. სოხუმი მაშინ აულეგბელი იყო და იმათ (“ე-გ-ე-ბ-მა”) გადაუსადეს გასვენება (“სატირალი < სა-გ-ლ-ე-ლ-ი”); ერთად გაუკეთეს სასაფლაო შაბში თერამეტივეს, ორი ქალიც იყო მათ შორის – მერი პაკელიანი, ღაზარეს შვილი, და ლოლა მურღელიანი.

მ. ს. – შენ სად იყავი მაშინ, ეს რომ მოხდა კამანში?

მ. ა. – მე მაშინ ესტონკაში ვცხოვრობდი (“ესახლობდი”) და კოდორის ხიდს (“ბოგას”) ვიცავდით (“ვა-გ-რა-ულ-ობ-დ-ით”) დალის ხეობაში.

მ. ს. – ესტონკაში ვინ ცხოვრობდნენ?

მ. ა. – მაშინ იქ გურამი იყო ჩვენი მეთაური, დადვანი, იმის ბატალიონში ვიყავით, მერე მესხეთე ბატალიონში გადავედი (“დაბერუნდი”). ესტონკაში ბევრი (“გრც-ი-ელ-ი”) ვცხოვრობდით სვანები: ბიძინა და აეთო გვირჩიანები, ვაჟა გურჩიანი, საწყალი, აეთო ვიბლიანი, ზაქრო ცინდელიანი, კარლო ღვაჩლიანი, ვალოდია სტეფელიანი, ვაჟა, კოლია, ტრისტანი, ტიტოცო და ვასო გერლიანები.

მ. ს. – ყველა“ნი” ახალი ჩასახლებული იყავით?

მ. ა. – ნაყიდი გექონდა სახლ-კარი (“სამოსახლო-სამყოფები”).

მ. ს. – მანამდე ქართველები ხომ ცხოვრობდნენ ესტონკაში?

მ. ა. – კი, იმერლები თერჯოლიდან, ბერიას დროს ჩასახლებულნი.

მ. ს. – ომის დროს ტყვედ ხომ არ ჩავარდა ვინმე სვანი?

მ. ა. – ჩემს...მაში... არავინ მოხვედრილა ტყვედ. სისხლის გათეთრება მიიღო ჩემმა ძმის-შვილმა, ბაჩუკი არღელიანმა, კოდორში; ისეთ დაძაბულ სიტუაციაში ვიყავით, რომ სისხლი გაუთეთრდა ნერვიულობისგან, შიშისგან.

მ. ს. – კიდევ რომელი სოფლებია დაღლი?

მ. ა. – ლათა ხომ იმათი იყო მაშინ, მაგრამ ქვაბჩარა, ჩხალთა, “კ”ტიში, ზუმა, აძგარა, ქვემო აჯარა, ცენტრი აჯარა, ზემო აჯარა, ნაპარი, ბარუმბა, ბუჟუგური, გენწვიში, აქეთა გენწვიში, იქითა გენწვიში, ხუტია, ტვიბრაშერი, გვანდრა, ყულუჩი, ბურჟუკური, ომარიშალი, საკენი – ამდენი სოფელი ჩვენი იყო.

მ. ს. – ლათა ყოველთვის იმათი ხომ არ იყო?

შ. ა. – ყოველთვის არა, ის ბოლოს დაკარგეთ.

მ. ს. – დაუსახლებელი სოფელი რომელი (“რა”) იყო?

შ. ა. – ყველგან ცხოვრობდნენ, ტვიზრაშერში ცხოვრობდა სამი ოჯახი: პალიკო ჩხევიანი, შალიდ აფრასიძე და შოთა გულედანი.

მ. ს. – შალიდზე აესული (“გარეთ მყოფი”) იყო დაპატრონებული, ყველა ამას ჰყვება და...

შ. ა. – ყველა ჰყვებოდა, მაგრამ მე პირადად არ მსმენია ეს ლაპარაკი და ტყუილს ვერ ვიტყვი. მისი ეაყი – ფრიდონი იქით არის ახლა, დაღში.

მ. ს. – რატომ დარჩა?

შ. ა. – შოთა გულედანიც დარჩა იქ და იმასთან არის ტვიზრაშერში.

მ. ს. – არაფერს ეუბნებიან მერე?

შ. ა. – არაფერს ეუბნებიანო. “კარგად კი ვართო, მაგრამ რა აზრი აქვს ასეთ ყოფასო?” – იმას გეტყობინებენ. მხოლოდ ერთი მოსახლე მთელ სოფელში – როგორი სამყოფი იქნება?

მ. ს. – შენ გაჩერდები ახლა, ეთქვათ, ხუტიაში?

შ. ა. – ბავშვებიანი კაცი ვარ, თორემ მხოლოდ ჩემი თავი რომ მეფიქრებოდეს, მაშინ კიდევ გაეჩერდები.

მ. ს. – მე რომ ვიყო, არ ეენდობი ახლა აფხაზებს.

შ. ა. – არც არიან სანდო! როგორი სანდოა?! – აქეთ-იქით (“იქით-აქეთ”) რამდენი მოგეიქლავს?! ჩვენც ვართ დახოცილები და ისინიც, როგორი ურთიერთობა გეუქნება ერთმანეთთან? გულში ხინჯი ხომ გვაქვს (“გვგრჩენია”)?

მ. ს. – ეს ყველაფერი რუსები’ს ბრალია (“ბედი გვაქვს”).

შ. ა. – აბა, ჩვენ და აფხაზები ძალიან მოყვარულები ვიყავით.

მ. ს. – იცნობდი აფხაზებს?

შ. ა. – როგორ არ ვიცნობდი, მეგობრები მყავდა, ამხანაგები მყავდა.

მ. ს. – რა გვარ’ისები?

შ. ა. – ხაგბა, ქეცბა ჯვარის ამხანაგი იყო ჩემი, ნაგბა, არძინბა... კარგი ძმაკაცები იყვნენ, ჯარშიც ერთად ვიყავით!

მ. ს. – სტუმრად დადიოდი (“გივლია”) ამითთან?

შ. ა. – აბა როგორ? ღომი იციან და შებოლილი თხის ხორცი, ღომს ძალიან უხდება. ეს აფხაზების პირველი კერძია!

მ. ს. – აფხაზები ღომს რომ სხვანაირად აკეთებენ?

შ. ა. – ღომს ღერძილით კი არა, ასე, აი, მდუღარეში უცბად ჩაყრიან ფქვილს; კარდალა (ცეცხლზე) უდგათ გარეთ სპეციალურად, ღუმელზე კი არ აკეთებენ! კარდალაში უცბად ამოურევენ და ხუთ-ექვს წუთში უკვე მზად აქვთ. წამსვე (“ხელად”) ინდაურს გიქვავენ, მათი ყველაზე დიდი პატივისცემა ინდაურია ან თხის ხორცი.

მ. ს. – ზარმაცები არიანო, მართალია (“ეს არის”)?

შ. ა. – ჩვენსავით მშრომელები არ არიან, მაგრამ თავიანთი სამყოფი კი აქვთ, ზედმეტი – არა.

მ. ს. – პატივისცემა ძალიან იციანო (“სწევიათ”), ასე გამოიგონია.

შ. ა. – ძალიან! რომ მიხედავ (“მი-ე-ჯ-ე-მ-ე-ბ-ი”), ზედ დაგაძნებებიან (“წა-ე-ც-ე-მ-ე-ბ-ი-ან”), ისეთი პატივისცემა იციან. კარგი წესი აქვთ ამ მხრივ (“იქიდან”). უფროსის დაფასება იციან – აუტობუსში რომ ახალგაზრდები სხედან და მოხუცები ფეხზე დგანან, ეს იმათთან გამოიციხულია! ისინი მოხუცებულს რომ დაინახავენ, მაშინვე წამოხტებიან და დასვამენ.

მ. ს. – ბავშვი რომ შევიდეს სტუმრად, იმასაც ფეხზე წამოუდგებიან?

შ. ა. – აბა რა, შე კაცო! ფეხზე წამოუდგებიან ყველას, ამაზე უკეთესი პატივისცემა სტუმ-

რის, მე რა ვიცი. აფხაზეთმა უფროსიც იციან (“იცნობენ”) და უმცროსიც.

მ. ს. – აფხაზური იცოდა საერთოდ?

შ. ა. – აჰ, არა, ცოტა! “აბჯ” წყალს ჰქვია, “ამბუ” – ბურთს და ასეთი რამეები... შემოვიწყებულნი მაქვს ახლა, თხოვეთ-თქვემბეტი წელია უკვე გასული, (რაც) ჭუბერში ვარ და ხანდახან ქართულიც მაიწყდება.

მ. ს. – სახლში რა ენაზე ლაპარაკობთ ახლა აქ?

შ. ა. – მეტწილად ქართულად.

მ. ს. – რატომ? სვანური არ იცით?

შ. ა. – რა ვიცი?! ვუკადრისებათ. ჩემი აზრით, ქართული სკოლაში უნდა შეისწავლოს კაცმა და აქ, სახლში, სვანური უნდა ასწავლო ბავშვებს.

მ. ს. – სვანეთში სვანურად უნდა ლაპარაკობდე!

შ. ა. – აბა არა, შე კაცო? აუცილებლად ასე არის საჭირო! ყველა რომ ქართულად ლაპარაკობდეს, მაშინ სვანური დაიკარგება. ქალაქშიც არ კადრულობენ ზოგ-ზოგები სვანურს. მე არ მუუკადრისება ეს, გეოციები, ვისაც ენახა, სვანურად ველაპარაკები; ზოგი სვანი მხოლოდ ქართულად ლაპარაკობს, სვანური ვითომ უხერხულად მიაჩნიათ, რა ვიცი! რატომ არის უხერხული სვანობა?!

მ. ს. – მეგრელები (“ზან-ები”) ყველგან მეგრულად (“ზან-ურ-ად”) ლაპარაკობენ.

შ. ა. – ერთ-ორი მეგრელი რომ იყოს და ასე სხვა, თვითონ მაინც მეგრულად ლაპარაკობენ. ჩვენ არ გეჩვენია ასე და ეს ძალიან ცუდია! სვანურად უნდა ველაპარაკობდეთ ყველგან, სადაც არ უნდა ვიყოთ, და უნდა ვუერთხილდებოდეთ ჩვენი აკენის ენას. ერთხელ სოხუმში სვანურად დავილაპარაკე: “ჩვენები შემოსულან უკეო...”. კინაღამ დაგეცხრილეს იქვე მე და შალვა რე ზესიძე. ტანკებიოა” და ბეტეერებით შემოგვესინენ. კიდევ კარგი, რომ იქ შემთხვევით აღმოჩნდა გორა თამლიანი: “ესენი სვანები არიან, სადაური ჩვენებიო!” – თორემ დაგეცოცავდნენ იმ წამსვე.

მ. ს. – ვინმე ჩვენს იცნობდი?

შ. ა. – არაგვის ვიცნობდი. გვირაბში გამოსულა ერთი, მაგრამ მაშინვე იქვე მოუკლავთ, პირდაპირ გვირაბში ხელდახელ ისროდა თურმე. ზუსტად არც კი მახსოვს, ვინ მოკლა. ლენტი ეკეთა თურმე და ზედ ეწერა: “იზ ჩენია” (“ჩენ-ეთ-ი-დან”).

მ. ს. – აი, დღეში რატომ შემოვიდნენ ჩენები, ვინ შეიყვანა?

შ. ა. – ჩენები ვინ შეიყვანა და შევარდნაძის პოლიტიკამ: “სოხუმს აიღებენ და აფხაზეთს დაეებრუნებთ”. რა ვიცი?! ჩვენ აქ პატივს ვცემდით და თვითონ დაღის გავლით აფხაზეთში შევიდნენ. მაშინ რუსებმა დაბომბვა დაიწყეს, წარმოდგინებ, შიყერის წმინდა გიორგისაც კი დაუშინეს. ჩვენი თვალთ ვუყურებდით, სოფლიდან მცირე მანძილია იქამდე. შემდეგ საკენი და აბჯარა დაბომბეს, სადაც ჩენები ეკულვებოდათ, სადაც ამათ მოხელეთებდნენ, აი, სადაც ჩენები დაბნავდებოდნენ, იქ მაშინვე დაარტყამდნენ ხოლმე ბომბებს რუსების თვითმფრინავები. ვინც გადარჩა, მარუხისა” და ბზივის გავლით, ჯურგის მთიდან გადავიდნენ ჩენეთში.

მ. ს. – ჯურგი სვანური სახელია?

შ. ა. – არ ვიცი, მგონი აფხაზურია. საერთოდ, აქაურ მთებს აფხაზური სახელები ჰქვიათ: ანუყვა, ხეცქვარა, აჭაფარა, აკვაკვა, ჯურგი, ბარუმბა...

მ. ს. – ესენი მერე დაარქვეს, ეტყობა.

შ. ა. – პო, შემდეგ დაარქვეული სახელებია.

მ. ს. – დალი ხომ შედარებით ახალი დასახლებულია, მაგრამ მანამდეც ხომ ცხოვრობდნენ სვანები დალიში?

შ. ა. – აბა?

მ. ს. – ნასახლარები (“ქორ-ები-ის” ნა-გ-ები-ობა-ან-ი”) არის?

შ. ა. – მეტწილად რუსების ნასახლარებია.

მ. ს. – კი, მაგრამ რუსებამდე ხომ ცხოვრობდნენ სვანები ძველად?

შ. ა. – ძველად შეიძლება ცხოვრობდნენ დაღში სვანები, მაგრამ შემდეგ რუსები ჩაანაცვლებიან, მერე თურქებიც ცხოვრობდნენ თურმე (“ნაცხოვრებან”), ყაგარს ხდიდნენ და ჩაპქონდათ ურმებით, ცხენებით. იქ ექვს დატვირთავდნენ და იმით მიპქონდათ ყაგარი თურქეთში. “თურქების ყაგარსახედლი” პქვია იქ ადგილებს ტყეებში.

მ. ს. – სადაც შეიყვრის ეკლესია დგას, იქ ხომ იყო ძველი ნაეკლესიარი? ეს ხომ სვანები ს’ იყო?

შ. ა. – კი, სვანები ს’ იყო; აჯარის წმინდა გიორგის დიდება! – ისიც ჩვენი იყო. მესტიაში ვედარ ეტოვდა ხალხი და ყველა დაღში წავიდა, ზემოური გინდა თუ ქვემოური – ერთი (“სხუა”) ლახამუღელი არ ცხოვრობს იქ, თორემ, იმის გარდა, სხვა ყველა კუთხიდან არიან – ფარიდან დაწყებული უშუალოდ დამთავრებული (“გაღ-ეული”).

მ. ს. – “სვანები შეიყვრის მხარეს იცქიერებოდნენო, როცა სვანეთში ლოცულობდნენ”, გ. ი. ხსოვებიათ ძველი სალოცავი.

შ. ა. – აბა რა?

მ. ს. – აი, მისიმიანები ხომ ცხოვრობდნენ დაღის ხეობაში? ის ჩვენია ისტორიულად, მაგრამ...

შ. ა. – ისტორიულად ჩვენია, რა თქმა უნდა!

მ. ს. – და მთებში ხომ მოდიოდნენ აფხაზები?

შ. ა. – აფხაზებიც და მეგრელებიც მოდიოდნენ ჩვენთან თავისუფლად! მთებს ვინ დაამადლიდა?! კარგი ურთიერთობა გექონდა ერთმანეთში. კურორტები იყო ჩვენთან, მინერალური წყლები მოდიოდა, საუკეთესო წყაროები იყო და იქ კარგებს დგამდნენ; ჩვენს კარგებშიც კი იყვნენ. ზემოთ, ტურბაზა (რომ) დგას, იქაც ისვენებდნენ, სომხები გინდა, აფხაზები თუ მეგრელები, – ვინ აღარ ისვენებდა და უბრალო შეხლა-შემოსლა არასდროს გექონია. კარგი ურთიერთობა გექონდა და დაღი რომ დაიკარგებოდა, ამას ვინ ელოდა როდისმე?! სვანებს ასაყრელად რომ გაუხდებოდათ საქმე და დასტარებელი გაუხდებოდათ ამხელა ქონება, ამას ვინ წარმოიდგენდა?!

მ. ს. – საკენის მთავე წყლებზე (“სიმ-ურ-ებ-ს”) ვარ ნამყოფი, ომარიშალშიც ვიყავი, მაგრამ ეება (“სიმ-ურ-ი”) არ მინახავს.

შ. ა. – გასვნიანები რომ ცხოვრობენ, იქ უნდა ახვიდე (“არის ასახველი < სა-ჯ-ზე-ი”), აჭაფარის ხეობამდე. სოფლიდან ტურბაზამდე თხუთმეტი კილომეტრია და იქაა მთავე წყალი.

მ. ს. – ყველაზე კარგი სამკურნალო ეება სად (“სადაური”) იყო?

შ. ა. – კუჭისთვის (“კუჭ-ის-ა-დ”) ხეცქეარის მთავე წყალს არაფერი სჯობს. ცხენებით მიდილობით და მოგვექონდა.

მ. ს. – ჩვენი ეებაც ძალიან (“ბრგუ-დ”) ძლიერია, დღეგარისა, ბოლომდე ვერ დაღვევ. ისეთი შუშხუნაა (“ცინცხალ-ი არის”), ოცზე მეტ მინერალს შეიცავს. მთავე წყლის გაერმე არ შეუძლია ხალხს იქ ყოფნა. მარიამ ბებიას იცნობდი?

შ. ა. – მარიამს როგორ არა, ჩვენი, არღვლიანების, ასული იყო.

მ. ს. – ას თექვსმეტი წლისა? გარდაიცვალა.

შ. ა. – ოჰ, ყოჩად, მარიამ! კარგი ქალი იყო... შენ თბილისში მსახურობ, არა?

მ. ს. – ჰო, ჩვენ ენათმეცნიერების ინსტიტუტთან ვართ და სვანურ ენას ვიკვლევთ. შენ სად მუშაობდი აფხაზეთში?

შ. ა. – ომამდე ტურბაზაში ვმუშაობდი ინსპექტორად...

მ. ს. – რა გაქვს დამთავრებული?

შ. ა. – საშუალო სკოლის მერე ორწლიანი სამშენებლო ტექნიკუმი დავამთავრე და ჯარში წავიდი, სადაც ჩემი სპეციალობით ვმუშაობდი: ვმშენებლობდით (“ე-ი-გ-ებ-ღ-ით ბეგრს”) და “პრა-

რაბს" ("სამუშაოთა მწარმოებელს") რომ ვეძახით რუსულად, ის ეცეკა. შემდეგ ბრიგადირად ემუშაობდი იქ, თივას ვამზადებდით, ექვს-შვიდკაციანი ბრიგადა მყავდა.

მ. ს. - ახლა აქ, ჭუბერში, როგორ ირჩენთ თავს?

შ. ა. - ცენტრალ დახმარებებს ვიღებთ, ფულადი დახმარება ოცდარვა ლარია სულზე, იმით ვირჩენთ თავს ("ე-ით ვართ"). ადრე სახერხში ემუშაობდი და ერთი-ორი კაპიკი კეთებოდა ("იწყობოდა"), მაგრამ ახლა აღარ გვაქვსაფხველებს ახლანდელი მთავრობა: "ხის მოჭრა ("ქენცი-უა" ან "ქაჩ-უა") არ შეიძლებაო ("ივარგ-უბს")".

მ. ს. - და ჩინელებისთვის შეიძლება, არა?

შ. ა. - ჩინელებისთვის შეიძლება და სვანებისთვის არ შეიძლება! ტყეში ვცხოვრობთ და ჩხირის (მოჭრის) უფლება არ გვაქვს. ერთი-ორი კუბამეტრი რომ მოგვტრათ, სამასი ლარია ჯარიმა. ერთი ძირი რომ მოგვტრათ და რომ იპოვოს გარემოს დაცვის ან სატყეოს ხალხმა, "აბეშიკები" პეკითა იმათ.

მ. ს. - "აბეშიკი" სვანური სიტყვაა? რას პეკია?

შ. ა. - ტყის მცველს, "აბეშიკი" მამაჩემისგან მაქვს ნასწავლი. მამაჩემი დაცურების უფროსი იყო ერთ დროს; მაშინ ხეს ხელით ჭრიდნენ, "დამორადენენ" და წყალში ყრიდნენ.

მ. ს. - აქ თუ დაღში?

შ. ა. - დაღშიც უმუშავიათ, ხუმფრერის ხეობაშიც ("ტბა-ს ზე-ით") და ყველგან - სვანეთში.

მ. ს. - რა ერქვა?

შ. ა. - ჯაგუ არღვლიანი აღექსანდრეს ძე. გეგმებს ყოველთვის ასრულებდა და მაშინდელი სტახანოველი კაცი იყო; მოლოტოვის ხელმოწერილი ქების სიგელებით იყო დაჯილდოებული.

მ. ს. - მამაშენი იყო დაღში გადმოსული ("ნა-გზე-ი") თუ ბაბუაშენი ("შენი ბა-ბა")?

შ. ა. - ბაბუაჩემიც ყოფილა მაშინ, მაგრამ ბაბუაჩემის ძმა - ემუზა არღვლიანი შესულა სოფელ ხუტიაში თავდაპირველად.

მ. ს. - მიწა არ ჰყოფნიდათ ცხუმარში, ეტყობა.

შ. ა. - დიახ! თანაც თხებისთვის კარგი სამყოფი ("სა-თხ-ე") ყოფილა იქ და საქონლისთვისაც ("სა-სულ-ღმ-ულ-ე-ც"), დაღში ზამთრობით მიჰყავდათ თურმე და გაზაფხულობით გადმოჰყავდათ ცხუმარში. ასეთი ყოფილა მაშინდელი დრო.

მ. ს. - სხვა არაფერ ცხოვრობდა ("ნაცხოვრება")?

შ. ა. - სხვა არაფერ ცხოვრობდა. შემდეგ ჯანჩიკაანთ დაგით არღვლიანი წასულა, მერე კოსდა არღვლიანი და ასე გამარაგლდა შეიდი-რვა ოჯახი, შედეგე მაჰარბი არღვლიანი აბგარაში ჩასულა, მეორე სოფელში.

მ. ს. - ასე მუდმივად ("უწყვეტ-ად") მხოლოდ არღვლიანები ცხოვრობდნენ ხუტიაში?

შ. ა. - მეზობელ სოფელში, იმასაც ხუტია პეკია, ცხოვრობდნენ: ქალღანები, ვეზდენები, კეციანები, სამსიანები, გიგანები, ბეგრი გეპარი ცხოვრობდით იმ სოფელში, მაგრამ ერთ უბანში ("კუთხე-ს-ში") მხოლოდ ჩვენ ვცხოვრობდით.

მ. ს. - როგორი ცხოვრება გქონდათ ხუტიაში?

შ. ა. - ხუტიაში კარგი სამყოფი იყო, კარგი მეზობლობა გექონდა, ერთმანეთს თავს ("თხემ-ს") ვანაცვალავდით. ამდენი ბორცვი ხალხი არ იყო მაშინ; ადრე მთაში შეიდი-რვა ოჯახი ერთ კარავში ვცხოვრობდით ("ე-კარავ-ობ-ღ-ით"), მერე დრო შებრუნდა და თითო-თითო ვცხოვრობდით; ვერაფერ ვეყოფა უკვე ერთმანეთს ("ერთმანეთის-ში") მძიმე პირობების'ს გამო ("ბეღ-ით").

მ. ს. - ის კარგი დრო გახსოვს?

შ. ა. - დიახ, მაშინ ასე, აი, ხუთი-ექვსი წლის ვიქნებოდი.

მ. ს. - მიდილი მთაში?

შ. ა. - მიეყავი ("შიახლბდენენ") უფროსებს. ბავშვები (გუჯა გუგუსიანი, გონერ არღელიანი, მამუკა კვიციანი...), ვინც იქ ეცხოვრობდით, ზევით ვიყავით საქონლის ("ოთხ-მა-ვალ-ის") გამომრეკავად ("გამომგდებად"). ჩვენს სოფელსაც ხუტია პქვია და მისაც, აფხაზური სახელი არის ეს.

მ. ს. - სვანური ლი-ხტრ-ტ("ამო წყვეტა, რა ქვლტა")-დან ხომ არ მოდის, ნეტავ?

შ. ა. - "ანადა ჟაკაკჟ" პქვია ...ისა... სახედრის საცალფეხო საეალს, ვ, სახედარი საპალ-ნით (რომ) გაივლის, იმას პქვია აფხაზურად "ანადა".

მ. ს. - ეტყობა, უკვე თავისი სახელები დაარქვეს აფხაზებმა და სვანური სახელები დაკარგულია.

შ. ა. - აფხაზებს გერგედან, კვიტოულიდან და ყოველი მხრიდან მოჰყავდათ ჩვენთან ჯოჯი ხარები'ს', ხბოები'სა' და თხები'ს', ცხოვრობდნენ კარებში, დაარქვეს თავიანთი სახელები მთებს და შერჩათ. იქითა ნაპარის უღელტეხილი მიდის დომბაიში, ყარაჩის მხარეს ("შხარ-'ს'-კენ"). დომბაი არის სოფელი და, ქლუხორის უღელტეხილზე (რომ) გადახვალ, მერე თებერდაში მიხვალ ("გ-ე-ქ-ღ-ო-მ-უ-ბ-ა"), იქაც ტურბახაა ("ღგ-ა-ს").

მ. ს. - ყოფილხარ ("წასულხარ") იქ?

შ. ა. - როგორ არ ყოფილვარ ("წავსულვარ")!

მ. ს. - საშოვარზე ("სა-ქმ-ნ-ელ-'ს'-კენ") ყოფილხარ სადმე?

მ. ს. - აჰ! საშოვარზე რუსეთში ვიყავი, კალუგაში, მაგრამ სახირო ვერაფერი გვაკეთეთ ("ა-უ-ა-უ-ყ-ე-უ-თ") იქ. ექვსი კაცი ვიყავით და ყოველ ღამე რესტორანში ვისხედით. სახლებს ვაშენებდით ("უ-ა-გ-ე-ბ-დ-ი-თ"), აი, ფინურ სახლებს, ცოტ-ცოტა ფულსაც ეშოულობდით ("ვაკეთებდით"), მაგრამ საბოლოოდ ძლიეს ჩამოვადწვიეთ. თითომ ხუთასი მანეთი ავიღეთ მაშინდელი ფული და იმით მოვედი დეკემბრის ბოლოს, საახალწლოდ. ძველთი ახალ წელს ("კალანდა"-ს) სახლში ("ქორ-ს") ვიყავით.

მ. ს. - ცხუმაარში როგორც სწეოდათ თქვენს უფროსებს ("ხ-უ-ც-უ-ბ-ს"), ისე თუ აკეთებდით კალანდას დალშიც?

შ. ა. - აბა?! სამხარეულოში ("კუნა-ს'-ში") თუ ვიყავით, მაშინ ხარი შემოგყავდა მეკელედ. მამაჩემს მოჰყავდა და ძმები უკან მოეყვებოდით. კომარი ერქვა იმ ხარს... სპეციალურად მარჯვენა ფეხს ("კუარციხ'ლ'-ს") შემოდგამდა მამაჩემი, ირგელიე შემოვატრიალებდით ხარს, ვედრო წყალი და სოჭის ("ნა-ძუ-ის") ტოტი ("შხოლი") ხელთ გვეონდა, გოდორი ("კედ-ომ-ი") ზურგზე გვეკიდა, იმაში გველო ფეხელი ("იფქლ-ი"), ღორის თავი, ხაჭაპურები, კუბდარები, სასმელი ("სა-თ-ო-ბ-ი") - ღვინო, არაუთ, - ასეთები ("ა-მ კალიბ-უ-ი") ყველაფერი გვედგა იმაში, შემდეგ მარჯვნივ სამჯერ შემოვტრიალდებოდით, გაგყავდა გარეთ ხარი და კარგ პატივში გვყავდა ("პატივ-ს ე-უ-ქ-მ-ო-დ-ი-თ"), შემდეგ ჩვენ დავსხდებოდით და: "კარი გამიღე ("ყოფე რა-მ-ო-კარ-ე"), შე ბედნიერო!" - ამას ვამბობდით სამჯერ კარზე, შემდეგ სახლიდან გეპასუხობდნენ: "რა მოგაქვს, შე ბედნიერო?" "რა და: "კაცის მშვიდობა, თორმეტი ("ათ-ო-რი") გოდორი ხორბალი მაქვსო და თორმეტი გობი რძით სავსე მაქვსო!" "შემოდოო ("შე-მ-ო-ვ-დ-ი-ო"), შე ბედნიერო!" - სახლში მყოფი გუუნებოდა.

მ. ს. - და ის გიხსნიდათ ხელს (რამეს მოგაწოდებდათ და დაგლოცავდათ)?

შ. ს. - შემოვდიოდით და სამჯერ შემოვტრიალდებოდით მარჯვნივ სახლში, შემდეგ დავსხდებოდით და: "ვისი ხელი'ს' განახსენი ("ანაშევი") გირჩევიანო, მამისავ და დედისავ?" "შენი"... ან ძმის, ან დისას ეტყოდი და ხელს გაიხსნიდით ("ავიშევიდით"). ხელი'ს' გახსნა გექონდა იმ დღეს.

მ. ს. - შემდეგ სვამდით, ალბათ.

შ. ა. - ესვამდით, ვისაც შეეძლო ("შეეძლებოდა"); უფროსები სვამდნენ, პატარები ლიმონა-

თებს (ესვამდით), აი, წვენებსა' და ასეთებს... და ტკბილედულს შევექცევოდით ("ე-სა-უ-ზ-ო-ბ-ღ-ო-თ").

მ. ს. - "ეშხაში" გჩვეოდით?

მ. ა. - აბა?! ეშხაშის დაღს ელოცავდით ("ე-ზორ-ე-ბ-ღ-ო-თ") და დედალ ღორს ("ყვერ-ულ-ს") ეკლავდით, "ტახიც ("ქორ-ბ-ი-ც") შეიძლებაო ("ვარგ-ა"), მაგრამ დედალი ღორი უკეთესიაო", რა ვიცი, ასე დატოვეს ანდერძი წინაპრებმა ("უფროსებმა").

მ. ს. - "ტახების" პარასკევს აღნიშნავდით ("ი-ქ-მ-ო-ღ-ო-თ")?

მ. ა. - "ტახების" პარასკევს ტახებს ეკლავდით, მანამდე ერთი კვირა ("მ-ს-გ-ე-ფ-ს-ი") შაბათამდე არ შეიძლებოდა ხორცი. ტახებს შაბათ დღეს შევეწირავდით ხოლმე ("აღვაყენდით ღოცვას") - დიდება მის სახელს! - და დაეცხდებოდით.

მ. ს. - "ტახების" პარასკევს რიტუალი ასეთ მძიმე ("გუამ-ი") დღეს შეიძლება ("ვარგ-ა")?

მ. ა. - დიახ, სვანური წესით ასე იყო. შე კაცო, ასე სწევოდათ თურმე ძველადაც! იმ დღეს ხორცს სულ არ ეჭამდით, პარასკევს, მხოლოდ ეკლავდით. შაბათ დღიამდე ("წაშად") არ გეჭონდა ქათმისა' და ღორის ხორცის (ჭამის) ნება, საქონლისა - კი.

მ. ს. - ქათამს როდის ეკლავდით?

მ. ა. - "ღწლჩა"-ს ("სა-ც-ი-ა-ფ-ს") რომ ვეძახით, მაშინ მამლები გეჩვეოდა ოჯახისს ("ქორ-ი-ს") სახელზე და ვის სახელზეც ღოცვა გვენდომებოდა - დიდება მიუვიდა! - იმათ მამალს ან სამ კვერცხს შევეწირავდით ("ე-უ-ძ-ღ-ე-ღ-ი-ღ-ო-თ"). მამლის მაგივრად ("შუქაშად") კვერცხებიც ("გ-რ-ო-ბ-ი-ღ-ი-ღ-ი-ც") შეიძლებაო, თუ მამალი არ გეყოლებოდა. ოჯახის სახელზე ერთი მამალი ყოველთვის გეჩვეოდა, შეგალოცავდით იმ ღამეს, მაგრამ "უნახავი" ვიცოდით იმ დროს, ოჯახის წვერების გარდა, სხვას ("მ-ო-რ-ე") არ უნდა დაენახა რამე. სხვა თუ შემოვიდოდა შემთხვევით, იმას არ შეელო იმისი არც შეხედვა და არც ჭამა, იმ ქათმისა' თუ ტახისა'. "უნახავი" პქვია იმას.

მ. ს. - იმას საერთოდ არ აჭმევდით სტუმარს?

მ. ა. - არა, არა! სხვა საჭმელებს მივუტანდით, იმას - არა.

მ. ს. - ახლა არაინ აკეთებს ("ი-ქ-მ-ს") ამას, მე მგონი.

მ. ა. - ახლა არაინ აკეთებს.

მ. ს. - როგორ წაუდგამ ხოლმე საკურთხის სუფრას, აი, რა სიტყვებს ამბობ?

მ. ა. - "დიდება (მი-უ-ჭ-ა-ა) სულსა' და ღმერთს რაც შესახებებული გაქვთ ადამიანისათვის, ჩვენს სასარგებლოდამც უმწინა ღმერთს, კარგი ფეხი შემოიტანეთ, კარგი დაგვიტოვეთ! მართო ძველი (მიცვალებულების) ჭიქის დამქცევი ("მ-მ-ნ-ღ-ო-ბ-ი") ვყოფილიყავით ("ვართ") და ახალი ("ახლისთვის") უდროოდ შესანდობარი არ გეჭონდეს ("ნ-უ-მ-ც გვივის") მხოლოდ ას წელს იქით გეჭონდეს ჭიქა დასაქცევი ("გაქვს შე-ს-ან-ღ-ო-ბ-ი")! დიდება სულსა' და ღმერთს კარგი ფეხი შემოიტანეთ და კარგი ფეხი დაგვიტოვეთ!" - წაუქცევთ ხოლმე ჭიქის მიწაზე, პურს შემოგატრიალებთ მარჯვნივ და რაც რამე იღება იმაზე, თეფში იქნება თუ რაც იქნება, მარჯვნივ შემოგატრიალებთ და შეუწოდებთ სვანურად.

მ. ს. - ფარში სწევოდით თურმე სკვრბაშ, ეს ყოფილა ძველი დღესასწაული და ჩემს დედულებს, მიქიანებს, სკოდნიათ ("ნანყევათ")... ცხრა ხარი, ცხრა ხო და ცხრა მამალი უნდა და ეკლათ თურმე ("ჰქონიათ დასაკლავი") ერთ ოჯახს. ეს ასე ჰქონიათ შეთქმული. ამდენი ხარი საოდან მოჰყავდათ მაშინ, ის მივიკრს!

მ. ა. - მთლიანად სოფელი თუ იქნებოდა, თორემ ერთი ოჯახი როგორ შეძლებდა ამდენს!

მ. ს. - მაშინ, რა ვიცი, საქონელი ბლომად მყოლიათო ("ნაყოლებათ")!

მ. ა. - ძველად შეძლებული ოჯახები ბლომად იყვნენ!

მ. ს. - თქვენი ძირითადი საღოცავი ეკლესია რომელია?

მ. ა. - ცხუმარის მაცხოვარი.

მ. ს. - მაცხოვარს ახსენებდით დალში?

შ. ა. - ყოველთვის ვახსენებდით, ლაბაყაღდის მთავარანგელოზს, დიდება მიუვიდა, და გულის გაბრიელს - დიდება მიუვიდა! მამაჩემი მლოცველი ("შ-ზორაგი" ან "შ-ზორაღი") კაცი იყო და საყდარს ზემოდან მოჰყვებოდა და ყველა სალოცავს ახსენებდა - მგავალითად, დიდება მიუვიდა უშუალოდ ღამიერიას! მამაჩემი ერთ ლოცვას არ გამოაკლდებოდა ("გაუშვებდა"): ან ვაცს კლადა, ან ხბოს, ან ერკემალს, ან ისე სალოცავ პურებს შესწირავდა - დიდება მიუვიდა! - და ზედაშეს, შავი ღვინო ან სვანური არაყი სჩვეოდა - ქერისგან ხდიდა ("წინ-ოღს ა-არაყებ-და").

მ. ს. - შენ გამოგიხდია არაყი?

შ. ა. - ვაშლისა' და ხილის გამომიხდია, ანდა მანამდე პურს ყიდულობდნენ (ქერი ხომ არ იზოვებოდა დალში) და იქიდან ხდიდნენ ზედაშეს ძალიან სუფთად; საწყალი დედაჩემი ეკურებს გამოუცხოვდა. დედაჩემსაც სჩვეოდა (სადიდებელი) ლოცვა. ის ბჭოვლების ასული იყო, კვიციანი, ბაბასანისა'.

მ. ს. - ერმენტოსნი' რა იყო ("ჰქონდა")?

შ. ა. - ბიძაშვილი, მკვიდრი ძმების შვილები იყვნენ ერმენტო და დედაჩემი. შემდეგ ავად ("ლევაღ") გახდა... ღვიძლის დაშლა დაემართა ("შეუყარა") და ერთ-ორ წელიწადში გარდაიცვალა ("და-დგრა"). ომი რომ დაწყებული იყო, იმ დროს გეჰონდა დაკრძალვა ("სატირალი" < "სა-გლოვი" ან "სა-გლოელი"). ჩავედი სოხუმში და ძლივს ვიშოვე იქ ეს, აი, რაც სატირალს სჭირდება, ყველაფერი.

მ. ს. - ხადა დაკრძალული ("სად ასაფლავია")?

შ. ა. - დალში, ჩვენს სოფელში მარხია, ერთად მარხიან ის და მამაჩემი.

მ. ს. - საფლავებიც დაუკარგეს ხალხს.

შ. ა. - ეს არის ყველაზე მეტად საფიქრებელი. სახლებიც მეცოდებიან ("შეუჭრა-უჭოან"), მაგრამ სასაფლაოები მეცოდებიან ყველაზე მეტად...

მ. ს. - შენ ბჭოვლების ბაღში ხარ, გულის გაბრიელში ყოფილხარ ("წასულხარ")?

შ. ა. - დიდება მის სახელს! - გულის გაბრიელს ემუდარებიან ყველანი, დიდი და პატარა, გულიწა' დაავადებისა' და ეპიდემიისგან მორჩენას, აი, ცუდი ზნის ("შანკის") ვინც არის, აქეთ-იქით ფათერაკი ვისაც სჩვევია. ვაცი გეჰოლება თუ ხბო - ყველაფერი გამოდგება ("ვარგა"), მაგრამ საუკეთესოა ვაცი. ჩემი ძმებიც ყოფილან ("წასულან"), მეც ვყოფილვარ, დიდება გულის მთავარანგელოზს, დიდება! სულ გვამხიარულოს ("კარგ გულს-ღამც გვი-ღებს"), ღმერთო-სამართალო!

მ. ს. - ამინ! რამდენი "გულის სამშაბათი" სჩვევიათ?

შ. ს. - სამი: აღდგომის შემდეგი სამშაბათი, მეორე კვირაში უფლისობა ხომ გეჩვევია? - იმისი სამშაბათი და მესამე კვირაში კიდევ, დიდება მის სახელს! მეორეა ყველაზე საპატიო ("უცხო") - დიდება მის სახელს! - თუმცა ყველა ძლიერია, პირველი იქნება, მეორე თუ მესამე.

მ. ს. - კარგ ადგილზეო ეკლესია?

შ. ა. - არ ყოფილხარ?

მ. ს. - არა!

შ. ა. - კარგი ადგილია, მართლა!

მ. ს. - შიყერში ყოფილხარ სალოცავად?

შ. ა. - შიყერში არ ვყოფილვარ, აჯარის წმინდა გიორგის ეკლესიაში - კი. მაშინ გადასული ვიყავი დალიდან საცხოვრებლად და ვერ მივედი, იმ დროს სულ ახალი აშენებული იყო ის.

მ. ს. - ვინ ააშენა?

შ. ა. - თუღია გაცვიანმა, მოსეს შვილმა, ესმარებოდნენ გივი გუჯეჯიანი და შუქრი მარტიანი; ომარისაღში ვინც ცხოვრობს, ყველას უღვეთ წილი, მთელი დალი იღებდა მონაწილეობას ეკლესიის მშენებლობაში.

მ. ს. - ის ბიჭები ყველანი ცოცხლები არიან, შუქრის გარდა?

შ. ა. - ეჰ, საბრალო ვაჟაკები! საწყალი ქულიაც გარდაცვლილია ("დგრ-ომ-ილ- არს").

მ. ს. - მაშინ ბევრი მიცვალებული მოუყვანიათო დალში, ომის დროს, არა?

შ. ა. - გუმისთაში რომ მოხდა ომი, მაშინ, ე, გუმისთის წყალს იქით მოგიკლეს ენვერ ჯაჭვლიანი, ომარ არღვლიანი ბაგადაში ჩიგეკლეს ხელეებში, და ოთარ კეციანი ბაგადის ცენტრში მოკლეს.

მ. ს. - ბევრი ("ნამეტანი") ცუდი ამბავი 'მო'გსწრებით იქაურ ხალხს.

შ. ა. - აჰ, მეტისმეტად, მაგრამ რა ექნათ, თაეი რომ მოეიკლათ, ეს ვერაფერს უშველის ("შეეღის"), ამიტომ ისევე მოთმინება ("გამაგრება < *გა-ბრ-ე-ე-ე-ა") სჯობს.

მ. ს. - მოთმინება სჯობს, შეიღებს გაზრდა უნდათ!

შ. ა. - აბა! შეიღ შეიღს დაპურება უნდა, ჩაცმა უნდა, სკოლაში სიარული უნდა, წიგნები ისეთი ძვირია ახლა, ცეცხლი უკიდია ("ე-ბ-დ-უ-რ-ე-ბ-ა-თ").

მ. ს. - "კოსტანტბელი" გსმენია, დღესასწაული?

შ. ა. - "კოსტანტბელი" ბალსზემოურად თუ იქნება!

მ. ს. - არა! ჩვენ, ცხუმარლებს, გჭევეოდა.

შ. ა. - ცხუმარლებს? აჰ, დიას, მსმენია მაჩაჩემისგან, მაგრამ რომელ რიცხეშია, არ ვიცი ნამდვილად. კარგად ვიცი, შე კაცო, ახალი წელი ("კალანდა"), აღდგომა - დიდება მის სახელს! უფლისობა გჭევევია კარგად, ელიაობა, პეტრეპაელობა... მუდამ გეშველოდეს ("გეშველისმცა")! დღევანდელ დღეს ჩვენ ღოცვა ვიცით, დიდება მის სახელს! დალში ვინც ვიყავით, ყველა მოეიყრით თავს და ხბოს ეკლავით ან ვაცს და ელოცულობით. მთელი სოფელი შევიკრიბებოდით ელიობასაც, ორ აგვისტოს ხედება, მაშინაც ღოცვა გჭევეოდა; მთელი ხუტია, ცხრამეტ-ოცი ოჯახი ვიყავით, საკლავებს ყიდულობდით და ვაქურთხებდით ("შევალოცავდით") ზედაშეთი, კვერებით და ყველაფრით, რაც გეჭეპებოდა; მერე კიდევ გულის გაბრიელის სალოცავისკენაც ელოცულობდით, ბეროელები ვინც კი ცხოვრობენ იქ, დალში, ისინი ყიდულობდნენ საკლავს: ერთ წელს ერთი იყო, მეორე წელს - მეორე, მორიგეობით ჰქონდათ კეციანებს, ვეზდენებს, უშხვანებს. ესენი შეიკრიბებოდნენ (ოცდაათამდე ოჯახი ცხოვრობდნენ სულ), საკლავს ყიდულობდნენ, მერე ბაღებში და ვისაც ენდომებოდა ღოცვა, ვაცებს შემოიყვანდნენ, დაკლავდნენ და აქურთხებდნენ. დანარჩენ ხალხსაც უშეებდნენ იქ სალოცავად, დიდება მის სახელს! მლოცველებად ისინი გეყვანდნენ მეტწილად, ე, ბეროელები, გულის გაბრიელიდან ("დიდ-ე-ბ-ა მ-ი-უ-კ-და") მოსული ხალხი გვერჩია მლოცველებად, დიდება იმის ძალას!

მ. ს. - ყველაზე საუცხოო, ძლიერ ეკლესიად რა მიგაჩნია სვანეთში? ყველა ძლიერია, მაგრამ უფრო...

შ. ა. - ყველა ძლიერია, დიდება მათ! ლავსყალდის მთავარანგელოზი, სვიფის წმინდა გიორგი, უშგული'ს ლამარია და ზოგრუშის წმინდა გიორგი მიმარჩია ყველაზე დიდად, ყველა ძლიერია, დიდება მათ! ყოველთვის გვახსოვდეს მათი ღოცვა-დიდება! ყოველთვის მახსოვს და ყოველთვის ელოცულობ, მლოცველი კაცი ვარ. ეკლესიაში ვერ მივდივარ ("ვალწვე"), მაგრამ სახლში მაინც ელოცულობ, დიდება მიუვიდა! - ღვთის რწმენა მიყვარს!

მ. ს. - დღეს ელოცულობდით?

შ. ა. - დღეს კი, ელოცე: "დიდება დღევანდელი დღის ძალას! პეტრეპაელობაა დღეს და დიდება უყალს, მე და ჩემს შეიღებს ("ბაეშეებს"), ჩემს ძმებს, ჩემს ერთგულ ხალხს მშვილობა მოგვეცი, კარგი დრო და კარგი ყველაფერი! დღეს რაც კი შეჭირულ იქნას, ყველაფერი ჩემი მშველელი ჰქონს, ყველაზე უეციო თუ ვიყო, ყველაზე მცოდნის ნალოცავივით შეგევეწვი ("ნალოცავად აქცეა"), დიდება შენდა! დიდება პეტრეპაელობას!"

ელიობა არის წვიმის'ა და დარის სალოცავი, ცის ელიას დიდება, ცის ელიას!

მ. ს. - ცხუმარის მღვდელი ("პაპი") კოსდა გახსოვს?

შ. ა. — მღვდელი კოსდა არ მახსოვს, მაშინ კარგად იცნობდა.

მ. ს. — მე (რომ) ბავშვი ვიყავი, მაშინ ის ცოცხალი იყო და კარგად მახსოვს.

შ. ა. — შენ რამდენი წლის ხარ?

მ. ს. — ორმოცდასამის... ანაფორა გეცა, წვერი ("უბა") პქონდა.

შ. ა. — ჩვენი ახმათიც მახსოვს დალში, ისიც მღვდელი იყო, ჯაგუანთ არღელიანი იყო, შალვა არღელიანის მამა.

მ. ს. — აბა, ახლა დიდი მადლობა ("გვა-ს"-მცა ხარ"), მეტისმეტად შეგაწუხეთ, მაგრამ ძალიან კარგად საუბრობ.

შ. ა. — შენ ("შენმცა") მყავდე ("მყავს") მშვიდობით! დიდი მადლობა იმისთვის, რომ თქვენ იკადრეთ ჩემს ღარიბ ოჯახში მოსვლა ("მო-ვლ-ო-მა"), სხვის ("მე-ო-რ-ის") სახლში ვარ ჯერ კიდევ ასეთი საქმე გაგვიკეთეს ("მო-გე-ი-წე-ე-ს"), გზაზე ვერვივართ მთელი დაღი.

მ. ს. — მალე დაბრუნებულიყავით აფხაზეთში!

შ. ა. — იმასამც იქმს ("შერება") ღმერთი-სამართალი! დიდება ჩვენს საყდრებს! სვანეთის ლოცვამ შეინახა დაღის ხეობა ყოველთვის და აწიც იმას ექნას ყოველგვარი სიკეთე!

მ. ს. — დიდი მადლობა!

შ. ა. — კარგი დღე მოგცეთ ღმერთმა (დღეს "გ-ი-ცე-ლ-ი-თ ღმერთი")! ყოველთვის მხოლოდ კარგ ხასიათზე ("გუ-ლ-ს"-ზე) გველთ ("მხოლოდმცა დაღისხართ") შენ და შენს ("შენი") ამხანაგებს ("ამხანაგებ-ი"), შენს ოჯახში მყოფს — ყველას ("შენი ჭო-რ-ის მყოფ-ი ყველა")!

* * *

ქ. მ.-ს. — ათხე მექარ, მან ჩაშხა, მან გუწარიო ხი, შოამამუ ნათაუ ხი ი იმეგ ნათაუ ხი?

ფ. ვ. — უიბლიან მარ გუწარ ი ფერენდუ მაშხა, იულადლიშ ჩუნიელ ეახე. დაბადების რიცხუ დემეგ მაშვიდ.

ქ. მ.-ს. — ზან ჩაშვიდმა?

ფ. ვ. — სუმიწერუეშედიშეღუშუღეთ ლეზან ხუი.

ქ. მ.-ს. — იმეგ ნათაუ ხი?

ფ. ვ. — იმეგ ი ჭუბერ.

ქ. მ.-ს. — აღუე, დალთე მანგუეშ ამაგად?

ფ. ვ. — დალთე მანგუეშ ამაგად ი, ეშდუსგუა ლეზან ხუანსუ, ექა ქ'ოთწუილენ დალთე მურღუმიანართე.

ქ. მ.-ს. — დაღს ხოშილ ჩირდუნამა ჭუბერად?

ფ. ვ. — დემა ხოხრა. დაღს ხუიზგანს მი. ერქანლო მიწისქურ'ათხუილ ი ერქანს რ'ოქანსლ ათარაფხაზოთერუ.

ქ. მ.-ს. — ხედა სოფელს ხიზგად დაღს?

ფ. ვ. — ხედა სოფელს ი ტიშს.

ქ. მ.-ს. — მიწისქურად ტიშ მაშენე ადდაუშეა?

ფ. ვ. — მიწისქურად გუწამილ ადდაუე მანგ, მანგ უშხურა ლანმანტყ ი ქალეცეად ნად ერხენქა. ჩხალთას ხუარდად ბარაკარუი.

ქ. მ.-ს. — მანუ ხანს?

ფ. ვ. — მანუ ხანს ი ზანდეთ, ეშხუ ხანს. აფხანარ მგუთარ ხანდენა მიშგუ მამათილს ი ეშხუ

ზაუნდზე ათარაფხაზიკენ ანკვდხ ი ერხაუ ენკერენხ საცხოურებლად.

ქ. მ.-ს. — „მამათილ“ რეკარ, ალის ათხე ნჲ იმუე ლაყუღედ, რუბაბარ?

ფ. ვ. — მამათილხ იმ ლაყუღედ ი „ბიძის“.

ქ. მ.-ს. — მჲ გუწარიშარ ლჲსტუხ აფხზარ, დემე ჭაშუიდა?

ფ. ვ. — კუიწინიოლ ლჲსტუხ ევარ შაგ. ეშუ შუმი კუიწინიოლ ლჲსტუხ ი მერმე შუმიშ ალკოსმოლ ლჲსტუხ. აღმარდ ანკერენხ საცხოურებლად. ერქამშ ეშდ ათჲს მჲ ლჲსტუ, ეკიშაგ მანგუე ლჲსტუ, ეკიდა ოსყიდდ გიმ, ერევილა ნჲ რ'ოთელგიმალანდ ი ერევი სტიზგად. ერერუ ნათაუ მარხ ბოფშარ. დჲლხენრუ რ'ორადდ, მიწისმურ'ათხუიდ, ერქახ, მარე ერერუ ლიშამლ მად ანკვდა? ი ერქამშ ნჲვედ ხუი მი ამხაუ ი ამერუ მარ ათხე ეშდუხგუადეთ ზჲ; მიშგუ ჭამილ აშ არდ'ერქახ, ამიცახან... ალი რუადგან, ექანდუე აღარცახან, მიშგუა თელდგარჲშ ი ლანბაშნაცახან, სტარო, ლტოლუილ ხუი.

ქ. მ.-ს. — ეკი მთელ ჭუბერხ ხალტუნ.

ფ. ვ. — ერა ლიქდალოღუ ხარი! ალი რი ხალტუნ, ალის ხეკენი, ეკი მანგუეშ პარი. უიდილი ხორა მირდა ი მჲგ რუამდაგანხ. ათხე აშიშ გეზალ თემურიშ მანტუმარ გუნ ხუი. ხეხუ ხორი ხორა. ალი მიშგუ თელდგარ ლი ი გუჲშიდ ხორამდ მაშდბახ ში, საბარალ ზურაალხ.

ქ. მ.-ს. — რიგარ ხორა ხალხ ლჲსტუხ აღმარ. საბარალ იმდა ხი?

ფ. ვ. — იმდა ი მჲგ რუამდაგანხ, ექდა. გეზლირ ...ეკი... მინე მუ ერქანდუე რუსეთ იმჲმდა ი ქჲთერენ ერხაუ მიშგუ გეზლირ. ხოშა, ლეო ხეხუნ, ეკი რუამდაგან ერერუ ი ალი ხოლამდ არდა, ერქამშ ნადგარ ლ'ერე. ხერ ერქანდუე ნიშგე ბოფშარ ქ'ანდხ ერხაუ ლჲკვდათე, მარე შირა მურუსი ხეხუდ მად ათხებუ; უოშთხუ გეზალ ხორი ერის. მერმე გეზალხ ერერუ ქორ ხოგ, ხეხუ ხორი მურუსი ი დემის ჰედნი. მესმე დჲლხ იზგა ი ერხენქა ქამეკვე ლ'ერეი, ათხე მჲგ ქამეკვე მადე ლია დჲლხენქა!

ქ. მ.-ს. — მჲ ხაყხან ისგუ გეზლირს?

ფ. ვ. — ლეო ხაყხა ხოშახ, ნენსგჲშ — დიმა ი მაპარენეხ — რეუაზი.

ქ. მ.-ს. — რეუაზ ქალგერიე ქარმა?

ფ. ვ. — ქალგერიე მარ, მარე ხეხუნჲ ქამეკველ ხარ.

ქ. მ.-ს. — იმგომ ხორდა ხეხუ?

ფ. ვ. — ნოდარიშუილ ხორდა ხოსუმიშ ი დემ ოხსყენ უშუნარ.

ქ. მ.-ს. — გეზლირ ხორიმა?

ფ. ვ. — ხემი დინა ხორი. მინე ბებინაშცახან არდახ. ქალუწუიღე ლიხ მორი ი მესმე უწუილა ლი.

ქ. მ.-ს. — ჭუბერხენქა დჲლთაქენ, ამჲუ გა დინა ხჲსტუ, ერქახ მაგუმარდ ლჲსთითქუიღე დჲლხ, ქალტუნმა?

ფ. ვ. — ერგუმარ ამხუიდ ხორა დედამთილ, გიგა, ერე დემეგ მაგარქნობინა დიურ ლირდე ი დემ მანგუეშ, ერეო ხორა ზურაალ. სუბელიან ხად ერის გუმარ, ხორა მორიეუ ზურაალ ლჲსტუ.

ქ. მ.-ს. — მჲ ხეხუნე?

ფ. ვ. — ჰჲშიდა.

ქ. მ.-ს. — მჲ თემიშ ირიტ?

ფ. ვ. — ჰეხუდხენ ლჲსტუ, ერხენქამ ნჲვედ ლჲსტუხ ევარ ლჲლზიგალდ. გუნ ხორა ზურაალ კისდ. ში ამჲუშ ხუნჲსტუ, ა, ქახუეკუიღელ ექლამ რიგუაშ, მოღე-მოღე შიამ რუმიხალდა, მარე ექლამ ქანუეკუიღელ ერის, წეს მუღუნად ამჲუ ი ერეი ეგუმ ხაბუნ: „ერხ'ესერ ქახუეკუიღელხ ი ექლამ ესერ

ქ. მ.-ს. — ჩეფხან ცალან იზგა ადამად ტიშს, მადეა? ერეშევე მასალაშ ლამარის დორი ზაუე ხეგებინუე ზურადად ნა, ალ სოფლარ მავ ქ'ოთზელალიდე, მარე ლეჰნა დეშ ოხრიშდ მერმად ლიტენ — ოხლურადად, ეილემარე ნად ბარგ ნამ ნიშეჰ ხელმძღვანელს — ბროფესორ იზა ჩანტლაძეს, ათეჰ ამერუ ნინტრი, ექუი ალი ათხუიდე, მერმა ლადედ მეზე ხუშხუდე ო ექ ლეი ლიშმაღ ნბინან.

ფ. ვ. — მიმ ლიზი შიპირან ნადუქუთი ო ექუი ლიშმაღ ნბინან.

ქ. მ.-ს. — ათხე ირდი მარ მუშნი ერერუ?

ფ. ვ. — აჲ, პარის შუანარ კისდე! გურამიან დინა ხაწუილან ერერუ, ბეფუშ ხონკრიუ, ექუი ქაჩად, ბარგარ სგანტიდე მავ. შირა ლაუდილა ხეგუიშ ო ლახამს იზგეს. ქაჩად ხერ ...მეღათე..., ფუიერ ესერ ათხედა, ექის ხგახერ-ვიდე. ქატან მავ ო ასუად ჩი.

ქ. მ.-ს. — დარ ხოდერტუაჲ ქალიძეს?

ფ. ვ. — დარ ხოდერტუა, დეჲ ტაფს მარ ხეჩმუდა. ქატან ო ათხე "ერქად როქ კაუშირ ლანსუ ტელეფონე ო ათხე დეჲე როქ ლი" — გონანბუე იდეარის შირა ლაუდილა. ან დეჲ ფიშუდეჲს, ან, რა უიცი, რა არის? ო ექურდ წითელ ქუარ ანვად ამხაუ. ექარდ რაქუეხ: „ნა როქ დვლს ზურადად, ერერუ როქ ქა-ერუ'ატან მუშნი მარე, ყუელიამ წითელი ქუარი აიდეხო, — იმეჲ ამერუ ლი, ამეჲ, — ექარ მეშბულან, — ერტეშდ ესერ ზურალ ოთშელიდე“. ექარ ამერუ არდას ო ქატანს, ხორა ზურალარ ლის, საყენენ, დანდეშარ, ქანავედე ო შინე ლავუად ქუინიშევე ქანვიდს, ნიშეჰ ლახუს ხორდას ქუინიშეველი. ერქანდეჲ ქუინიშეველი ქანდტის; შანკუ დუარარ აჩადს ო ერქანდეჲ ზურალარ. ექარ დეჲეჲ ლის ერხენ მეტხე. "ერერუშ მასპორტარს ესერ ანკედს, ერქა დეჲეტუაჲ ესერ ხერის".

ქ. მ.-ს. — დეჲე იროხმის ექმარე მასპორტიშ ლიკედს გუიშეჲ შუანარ?

ფ. ვ. — მან შინა, შეიძლება!.. ქონება ხუდექის ხაშვირ, დინა! შაშენე გარჯ ალი ლეშარელი, ისეჲ ცხოურებახენქა ტიტუელ-შეშუელ შუკუთექაოხკინის. ამიძალ გარჯ მანგუე ლი, დავრა ხორა.

ქ. მ.-ს. — ათხე ლანგად ჩუატანდე, ერერუ იმეჲშ ლანსუიკალ ლანსუ ო იმ ხეშდაბდე? ხორილდე ხიციურადა ქუინის ტიშეშ ნამსვიდინ?

ფ. ვ. — ხორილდე! ში, მავალითად, დამლაგებელდე ხუეშდბ კლანსე, ჩანთეჲ ქადერგანს, ამეჲ ხარდა, ა! შიშეჲ ვაშ ერერუ ამწონ ლანსუ ჩანსუ ო ესუან ხეშდეღან, ჩანთე ლერდას, შიშეჲ ქორხენქა.

შიშეჲ დედაშთილ ბეფუშთილდარს ხელჩინიდა ო ერერუ არდა. ში ...ეჲ... კლანსე ხუეშასხურდას, მერტეშდ ზან აჲად, მერტეშდითოშთხუ ზან აჲად ერერუ ლაშდახს, ლეგფსაჲუ კლანს.

ქ. მ.-ს. — ქართული კლან ლანსუშა ხეგართოდ?

ფ. ვ. — დეჲეჲ!

ქ. მ.-ს. — მურუსერ?

ფ. ვ. — მურუსერ, აჲ! ექიდა იტერნატს ანდეჲს საშუალარს შიშეჲ ბოფუშარდე. ლეგფსაჲუ ექუი ანთონეს, ერე აფსწარდ ხორილდე.

ქ. მ.-ს. — ქორ იმეჲშ ქიგანს ერერუ?

ფ. ვ. — დორისართულან. ნან ოჩად, ექას ხორა ქორ ლეგან, ხერ მავტუეჲ, გიმ ხორა კისდე, ხილ — ხორა ო ერქანდეჲ ნან დორისართულან ქორ ოთიდე. შიშეჲ ვაშ ჩანსეჲ ხეშდაბ, ბოფუშარს ლინტრი ხეშდეღან ო ფარხილს ექარი ოკადდას. შიჲ ერერუ ხორა ხელფანს მუდეუნდა ო, ერა ქანინუ, შარტქუნარს ხუანსხელიდასუ ო ერეგსაჲ ხორას ივდას.

ქ. მ.-ს. — ხოჩა ლიმწობელ ჯადს ი ხოჩა ლირდე.

ფ. ვ. — ხოჩა! ეჯიბ უნწეომან, ამილა ოდაგნ-მი-ჩუ. ათხე ხაყლენ რაჟ ნალწუურს — აფხზარს ხომ წარს ეჩერუ, რუსარს... (აორი-ხემიღეთ ხოწნახ ეჯი ნალწუურს ლაწადთე), ეჩერუ ნინახ მატულონ: „ნინახ რაჟ ლაწადთე ნწ ქა-როჟ-ლგდრიდ“, ეჯეი ხოჩა ნწლხ...
ქ. მ.-ს. — მწ გუწარიშარ ლწხუხ იხგუ მუწუბელარ, ემა ჯაწვიდ?

ფ. ვ. — მიშგუ მუწუბელარ ლწხუხ კუიწინაოლი ი აკუსბოლი.

ქ. მ.-ს. — სგწ ერწად ქწამტერინეს, ეჯმარ ჯადხა მუწუბელარ?

ფ. ვ. — ეჯმარ ნადს მუწუბელარ, კუიწინაოლი. ნიშგე მგწკრინე ნატულინ: „გომს რაჟ ჯაჰუდიდ, ქორს ჯაჰუდიდ“, — კისდ ხოჩა ქორ ხოგან ეჩერუ, მარე ნწ ცალკე ოთცხონედ.

ქ. მ.-ს. — მწატუწ ლიმკეთ ხედღენიწხ ლწად ამგუწარიშ?

ფ. ვ. — მინს მიშგუ ბიძიშ უახეა უხსოჟწწწ ი მიშგუ ბიძიშ მუხუბემი. მიშგუ ჯწწ ერწახუ ლწხსად ი მი „სამწლოატუშ“, ჰწეროლწწწუშ ქწონუედ ამხაუ. მიშგუ ჯიმილ ჰწრობორტეი ეხსუდიდ, მიშგუ გეწლწწ დინილწარი მინწკრიწხ, ხოხრილწარ ჰედუდრიდ ი ეჯეი ოწწუწადღეა ნწ ამხაუ. მიშგუ ჯწწ დწლწხწწა მად ანდრიწუქა, ქალიტეს ხომ შეიძღებოდა ი ქწატწხ დწლთე. მი ამხენწეა დეწ ოტეს ი რწსწდღ ამეი. ეჩერუ რწუდ აწკუწარ, ხერხემალს ხეწარ მოლიე ი რწადგან.

ქ. მ.-ს. — იხგუ ჯწწ მწ სოფელს ხაშთხწა?

ფ. ვ. — ტიშს. მიშგუ დედამთილი ეჩერუ ხაშთხწა.

ქ. მ.-ს. — ი ბიძია?

ფ. ვ. — ბიძი დედეგ, ეჯი ერქას ათუაფჩუ, ჯუინელ ლწშიალეი, გერმანელწარცაწწ ლიშამღ ლწხუ, ერქას. ერქანდღე მწწუ საქებარ ლწმარ აღუწეხ, მარე... მეწუხე ...მედღწარ... ბარათარ ხეტხენილახ. მიშგუა ბიძი ი დორი სემუწ, აღწარ ერქას ათუწუხ, სემი მარე ქორხენქა; ხ სგწწწწარ ხოშა კალწწ წირი, აღწარ, ბიძინა ი აღწარ წარს ხოშილ წწმ, კალწწწწქა სწვედ ლიხ აღწარ.

ქ. მ.-ს. — საკენს უბიღიანწარ იზგეს, ეჯწარი იხგუ ლამუარ ლიხა?

ფ. ვ. — მიშგუ ლამუარწარ ლიხ, მენწუბარწარ ლიხ ნიშგე ეჯწარ.

ქ. მ.-ს. — შუწწწენ ნაწუ ირის ეჯმარს, აღღე მწ ირი?

ფ. ვ. — აღღე, იმეი? შუწწწენ ნაწუ ლიხ მწგ კისდ, ბაბა რაგდღიწუ, ედო მი დედეგ დაწესწარს ეჯის, მაგალითად, აფხზარ იზგეიწხ ერეჩუ, ეჯის, მარე ბაბა აშირ ლგწწ ლწხუ, მი ოდირ, ერქას, ი ერქანდღე იშგუდიდ ზაწუ აღწადღ აწ არდა. ეჯი ჰუწირს უწწკად, ერა ლიშტწწარის მანგუე ხოჩონ. ამხაუ გუედღენ, ჰუბერთე, ერქა ხუიბმუალ ბაბაშ ნამბუალწარს. უღექსანდრე ხეწუგწ, ათხე ლწმუყად ი მირა მუხუბეს — გიორგო.

ქ. მ.-ს. — აშირ ი იშგუდიდ ლგწწ ადგან, მადღეა?

ფ. ვ. — აშირ ი იშგუდიდ ზაწუ არდა, აშირ, მი ოდირ, ერქას ლწხუ, სგახოდრან. ეჯგუწ ლწხუ ბაბა, ჯარწგონ, ერე ეჯილა მანწარდ ხუიკილად რწუადგან ერქას.

ქ. მ.-ს. — ათხე, სგწ ნოდწარიშერ ხიდ, მადღეა? საკენს ერწუა იზგეს ეჯმარია?

ფ. ვ. — ეჯწარი ნიშგე მენწუბარწარ ლიხ, მიწროწ უბიღიან იზგა ერეჩუ, ათხე ლგდგარწ ლი, ეჩა გეწალ თბილისს წარ.

ქ. მ.-ს. — ვერა მი გუწწმიდ ხოჩამღ მითრა, იხგუ თელიღწრა, მაწუ უდრგგარაწუან ამგუწ დათუწაწ თუეფოწ! ათხე მანწარდ გარჯ ლი ამიშ რაგუდ... მიწამ მაკლი ჯიმილ, ერეწუემღეიწუღესწუა ლგწწ ამღაგან მეწუდ ზაწუ სგებინწუ ი რუმიხა, მაწუ გარჯ ლო... ექანდღეი ემწუს გუხენქა დეწ ლუმცუწწლ მარე, ჯიმილ რუთეიეფწი ერქანდღეი...

ათხე, გიგა, ...მედე..., აჲ, ლეწუწუწროლიე ბედეი ლამარწგდინ, ჰუბერიშ, დწლიშ ი აფხზარე ლეწუბუროლ ნახუსნერ მოწ-მოწ ლწხუწ ა ეწხუწწარ?

ფ. ვ. — აფხზნარს გუწამიდ სორა ლეზუბურა ნწმტქუანს, სოშა მგწწწორ — შამ. მწდო ქუთ ხედის, მწდო კუბწდ... კუბწდ მიშგუწანგწა ნწთონეს, მინ დემეგ აწყას, ლედუს მიგდას ი მი მანყუწანს. „ამგუწარ ესერ მანგუწე მი“, — აღის ტუღის. გუწამიდ ოთმიტქუწანდ ნწა შწმს, მარე ლწდდ აწმეიდ დეწუ იზბი მარე. ლადედ დემის ღგრი, ერე შწმს დემის ნწრის.

ქ. მ.-ს. — იმ ხწყის?

ფ. ვ. — ჭარწგონ, ლგგრეს ი სგღგინს... ჩწდთ'ოსღურდად, ექა ეწუზ ლგგრე ხუღწანდას, ეწუზ შწმ დირიწ მიგწაწუღალ. ქ'ოსსედნის, ეწტბიდეს. ნწეროთღ შწმურ დემის იგნის. დმწარს გუწ მერსწლდ გარ აწყეს მადეა მგწწყს იყდის — დემეგ ექმწარის რიწბწწს დმწარს.

ქ. მ.-ს. — ხწმომ ლედუს იზბიწუწმა ისგუ აფხზნარ?

ფ. ვ. — ნწ გა ნირღას ხამწარ, მინს — დემეგ, მარე ნიშგეწმეგ გუწამიდ სორამდ იზბუღეს, კუბწდთე ხუწარწინასგუ ი ჩუზბუღეს, მარე ხამწარს დემის ირღწწანს. ნწ ხამწარ ჩუწირღა ჩიგარს, გოჭწარს ჩუწრწწწყასტუ ი ჩუწრწამგწწწანსტუ, ეწი ეგუწ ხამბუღწწს... ხალათოღ სწალწტს ი ამეი ტყარაბურტიღწარ. ტბიღ სწალწტს გუწამიდ კისდ ი გუწამიდ აწყეს.

ქ. მ.-ს. — ქუთ ჩუ ჩუხეწლიწ?

ფ. ვ. — მე, მარე გუწეშგე ქუთთექა გუწ სოზი ეწის; შაქწარს ხეწრის ი თაწიღღს ერეგ-ამეგ გა ხეწრის.

ქ. მ.-ს. — ლუფტრეწორ ი ამკწლიბ?

ფ. ვ. — აღწარ დემე ხაწმტქუანს; ნიშგემეგ ლასა იზბუღეს ლუფტრეწორს ი ჭიწდწწარს, ეგუწ ნაღტგწწს მწგ: მოწ ესე სორა გაწმწ ლი გუწიშგე ნანყ. გუწიშგე „ბლუღა“ კისდ მწგ სორიღ გაწმწ ლი. ჩიღად მალტგწწა ქუთ ი კუბწდ ი ჭიწდწწარს ი საფუარისწ დინარ, ტბიღ სოწრა მალტგწწა, ათხე ბწქს დემის რაყელე. ეწჩაბს ექწს გა ხუწანყასტუ, ეწგწა, იშგან დემეგუწა ხუწანყასტუ ი დეა მისწლღა.

ქ. მ.-ს. — შუშას ლაყელედ, აღის ხწხყიმა?

ფ. ვ. — შუშას მე, კისდ, კარტეწიღიწ შუშას ი მერმე შუშას, ხიმიწდომ ფექწუ, — აღი ჩიღად ხგამიწინწანს.

ქ. მ.-ს. — სორა მგბიღ თაწ ჭეწმტქუწუნს. ათხე... ნწ ლებიადი მანწარ ლგგეწ გუწიზ.

ფ. ვ. — ლებიასი გუწამიდ სორამდ ლაშდბგწედ ი სორამდ ლწხყიდ.

ქ. მ.-ს. — ექმწარს ხაღწტბმა, აფხზნარს?

ფ. ვ. — ექმწარ ლებიარე დემის იწრის, მარე გუწიშგეწითეღსაგა ეწე სოზის. ნწ იშგეწ ნარგწარს ლეწრღდ ი ეწარ ძაფწანას ხეწრის ეწერე, ერე უინწანდინეს. მი მექუწდღღს: „მიშგუ რიქ იშღა ლი სორიღ გაწმწ?“ გუწიშგე ლუწუნე რიწ სომ გუწამიდ სორა გაწმწ ლი! დწღს ნწრქსი სორას ამარას, კისდ, დედებუღს, ქუთ ირეწუ ა კუბწდ ირეწუ ა... გუწამიდ სორა „ბლუღოღ“ ხეწმტქუწუნს. მწტიწურ დემის ფიშტღდაწ დწს, ეწწუ მწტიწუწი ლწსტუს. ჩიდ მარეწე ლწღწეგაღ წღგი ლი, ჩიხეწაწა ნაყოფ რეღდენი, გუწარდ, დწღს. ათხე დწღხეწაწა ქანწანდს, აღწარ გუწ ლეერე ლის კისდ, მინე ამგუწარ ცხოწრებასეწაწა. ნიშგე თელღგრა ხაშა ჩიგა კედწინღა ამხაწუ: „ღეთ ი ლადედ რიქ ხეწიგუწი, შომაღე რიქ დწღთე ლიტეს ირე, მადეა, ერეწუ ლირღე უ'ემარგოღნი, რწხეწიქა ქაღგრი, დემის ესერ სოპწწწარს ნადწუწურს ი ქეწხეწარ-ღგრი“.

ქ. მ.-ს. — ქორწარს ხეწთმის მგგუწეწ?

ფ. ვ. — ეწუზ ქორგწაწა დეღმა ქორს მანგუწე ხაოგმ. ეწუზ ქორს გარ ხაოგმ გეწწწუწიწ, ერეწუ ბოგმ აწკუწარს, მარე სბეციღალურდ დემე ოთმწწინეს. დწღეწუ ზურაღწარ არღას, აღწარ ტუღიწუწ: „ხგა-როქ-მეღწინის ი ისიგდარწლის ი ზეწ დემე სოზს, ერქა ზეწს რიქ სოღდეს ი ხეწუწდღეს რიქ: „ხიღწარს რიქ ოხსორეღისდ, იმწარგ რიქმა“?

ქ. მ.-ს. — რუსსარკ ვროსა ათხ'ერერე?

ფ. ვ. — რუსსარკ ი აფხზწარკ. აფხზწარკ მარკუმარ სოშოლ ლოს. მუშნმარკ ქალიტედ ესე ხასდოქ ერხენქა, მარე ვოლგოდ ლო ერერეშ უდგო ი ექლამ ხაბოლოოდ, სომ იცო, რილად ამჟო სო დემეგ ირო? ხედო დოგინადმარკენ მადემ მოლა ქეროს ი ლამუნდ დემე ლოს, ედო მო აფხზწარკ გუმშიდ მარკუმარ სო.

ქ. მ.-ს. — ათხე ს'ემ ვწკორ ექლამ, აფხზწარკ ბედ ირომა ალი? ამჟო სორა ლომეო ქულმინდს ი...

ფ. ვ. — აფხზწარკ შუნანარ დემეგ ლახსოდ ექლ'ერე გუმშიდ ლარქედ უშწორ წესისგა ი რიხგა. მინს გუმშიდ კარეშო სულმინდს შუნანარცახანს ი გუმშიდ ხალატს შუნანარ. დემე იმლა დემ ანდარგარს ნს ერერე აფხზწარკ? მანგუმე ვწმამინეს ნს. მისეუ ნადუმეუროშ ლარწადემ სუმინ არხდ, იმლ'არხდ? ხწქუმეს ერერე აფხზწარკ, ერე „ალის ნომა ლოსმამინას ი ექის ნომა ლოსმამინას“. ხაყლუნან ნადუმეურს: „ჩო როქ ქარკუმედუნედ ერხენქა“. დემეზოდარ სორო ექის ერერე ი ეშუ შუმე მარტოა ქანტიდ, მახე ნწყოდ ხად ტელემეზორო ი ბარგარ მახსარდ ანტიდ მინა.

ქ. მ.-ს. — იმექა ლო ლწდა?

ფ. ვ. — ტარიელ ერერეშარდა, მარე ერხენქა ქანრეკლეს, ახოფეს. მინა დომემე რიქო ერერე ვროს, რეკუმას.

ქ. მ.-ს. — რეკუმა აფხზწარკე ლო სოშოლ ა დწლს ლო?

ფ. ვ. — დწლემ ლო.

ქ. მ.-ს. — დწლემ ლო, მარე შუნანარ ვროსმა, ათხე აღ ლომამლიქედ არდახმა?

ფ. ვ. — აღ ლომამლიქედ, აშ ქინა, ერერე არდახ.

ქ. მ.-ს. — რეკუმა ტომეშ ფედოას ლოა?

ფ. ვ. — ტომეშ ფედოას ლო, ვიბაჟ, არა კილომეტრს ლო ვილემე. ერხენერე რუმხანინი, ერქას ამჟო, ა, ხემე კილომეტრს ქწწდენი, ერერე ლო რეკუმა. მანქანოშ დემე ლო ლარ.

ქ. მ.-ს. — მერხალდ იზგა, მადეა?

ფ. ვ. — ცალან მუმინი ი მისეუ გეზალ იზგახ, სერ დარ, ტრუს.

ქ. მ.-ს. — გოგა, ბოფშოკ ლორდო გარჯ აქადმა? ქემარკუნინე ისგუა გოგა.

ფ. ვ. — გარჯ ამადეა ექლ'ერე ინუმლიდ სო.

ქ. მ.-ს. — იმლა, მწ ქათემ?

ფ. ვ. — ნამშის სო სოსრობქა.

ქ. მ.-ს. — ქაშყიდმა ლომსურე დემე?

ფ. ვ. — ლომსურე დემე მარეოდ ი ექანდემე ვბერაციოდ ოსუმესე, ექო მარეოდ, ერქას მემარ ალის, ა, ქოქუმს, ცალკე არხდ. მესტიას ოსუმესე.

ქ. მ.-ს. — მარდ წაყე ობერაცია, ვდილარდა?

ფ. ვ. — ვდილარდ მადე, მერმედ, სორა ხირურგ ლწსუ ექო. ...გარიშად... მწ გუმარეოდ ლწსუ? ა, გორგულიანს...

ქ. მ.-ს. — ობერაციანდემე შედემე მოლემემე სორილ ლწსუმეა? ერქად იმეო ქად? ობერაციანდემე ფხულე ვწამგუმინანა?

ფ. ვ. — დემეგ, ფხულე რუმადემეშანს. ი გარჯ მახსარდ მად, ბოფშარს მო სუმარკუნსგუმე გარ, ერქენქა, დედამთოლს ხაგანისგა ლარუმარხგა ბოფშარ ჰენწუმე, ვქენინე ი შომას ხამდგენს, ერქა ვმამცხუნა: „ლახჩოქუმინ როქ, გოგარო!“ ერე ნწარდემე ლოს ექმარ კოსდ.

ქ. მ.-ს. — ცინგლწარს სემბჟულდმა სი მადემე ისგუმე გოგა ბოფშარს?

ფ. ვ. — დე, მიშვეტა გიგა ჩილად ხემზუალ ცინგლარს ბოფშარს. ამ დემ ხათურით ბოფშარს მიშვეტაგა. მიწა ობაშინარ, მან მექედღენ.

ქ. მ.-ს. — ცინგილი მამაგუემ ქეშუედენია?

ფ. ვ. — დემე მასუილი ჩუამდარისხ ექლამ! დინა, მიშვე ქიმლან ნადგარუნდემ მეყარ, ელო მი მანგ თილადალიმდ მეშუანდ. ამიშ ნადგარუნდემ ქალური მიშვე ჟოთახთექა ო იმდალო ლური, დემე მასუილი, ქატუნენი ო უნიეშუდენი, სგალური ო ჩემეშდინი... ჩეკო დემეგ ირთე, ათხე ლგდგარ ხუიროლ, დერუმედ გადასხმა ანსუე.

ქ. მ.-ს. — ჩეკო ანს ხაშხა?

ფ. ვ. — ანში ჩიუტხ, ა, დათუშაშ. ხმარ ჩ'ოდაგენ. მიშვე გეზალი (მიშვე ნიბაშანაშ — თემურიშ მეშედქი ლი) ეჩქას ლგმარდელი ხოლამდ ო ჩუადგან. არა თეღე დემე მანქენს ეჩა დაგრა.

ქ. მ.-ს. — გუნ ხონა თუალაშ დინა ხირ ხი, ათხე ამეი ხონა თუალაშ ხო.

ფ. ვ. — ათხე დემე ხუი ეჩეში, ელო მიშვე სურანთხ ლამწინსიგ... ალი მატეშ, ა, მარიამ, ეჩქამდ მიშვე სურანთხ ო ამის ხეწუდენი უშხუდ, მიჩა სურანთხ ჩინალ.

ქ. მ.-ს. — ეშუდუსუეა გა ლგუნს იმხენ აქთხანანს იხგუ ქანშ?

ფ. ვ. — გოცინამშეე მად არდაჟა ეჩი, ეჩგუნარ ლანსუ ლესდი, ხონა, მარე სეუტარულით დემე მალტენდა, იხგუ თერალო ო ბოფშარე! კალანსხენ ლანსუ, არეთა ხეშხენ, ჩხეტიან, ეჩი მიჰრიდა ეჩქას.

ქ. მ.-ს. — ეჩი მაროლუმე ჩიჰრიოთე ო ალი აშ ჩარგადიუნა?

ფ. ვ. — უთ, მარე ამნემ ქანდლორუმე, ქანდლორუმე ო უემგუტურხ მანინას ო ქანსტუნაშ. მარგადიუმე, ეხე ხან ახადადა, მარე ეჩი წანში დემე ონეინდეს ეჩის; არეთა ჩარგანუიდა ალ გუნეშს. რაცხა ეჩი მიცხონ, მან მინა, იმდალო.

ქ. მ.-ს. — ეჩქანდემე ჩხეტიანარდ ანფასენ მამეუმე ალის?

ფ. ვ. — მამაგუემე! ქოჟ ქანჩიანს ო...

ქ. მ.-ს. — ლიმორეუმე ო ალი მამაგუემე, მადეა?

ფ. ვ. — ლამდ ეშთექა დემეგ ორანდ... ეჩქანდემე კალანთ'ოლი, დადა ადგან ეშხუ კალან, ნიშეი, ო ტანდისკანშეეკ ხუარდ. ჰეცერე მადე ონგაჟა მიშვე უიდილი! ეჩხენჩუ კალანთეურ მანწეს ო ჩ'ოდორ ეჩხანუ, ეჩი დადა მიშვე შიმაგადგან. ათხე არეთად რანქუმე: „გუნ როქ ათთილ ტანრიელითე, მარე ეჩი როქ ლგდგარ ლი ო მი როქ აშ ხნარა“. „ალი მანგ ბედშუოქ ო იღბანსუ ლგმარ, ელო, შოშაჯ ლამარგდინ, ექას ქა-მჩ-იმლა-დემ-ანქეკმ, ტანჯ მიშვე ბედ“. „მი როქ მაროლუმე ო ლანშანისუმე როქ მეკუნად ო ამეი როქ დემე მეკუნად, მარე ბედშუ როქ ლგმარელი კისლ, მართლ როქ ხი“.

ქ. მ.-ს. — მიჩ მამეუნ ხეხუ ხორი?

ფ. ვ. — გუნ ხონა, ქან, მანწაულებელ ზურალ ლი, ხონა უოკანს ხუდუა.

ქ. მ.-ს. — კლანს ხითორმა ხი ეჩი დრეუმეა?

ფ. ვ. — არა კლანს გა მილია, ხერ დემეგ.

ქ. მ.-ს. — იმეგ ათლი?

ფ. ვ. — ამეჩუ, ჰუბერს, სგურის. სოზარ იმა ჩასუილი, ეჩი ლანსუ მანწაულებელ. ადამდ ნათურიუნ: ჩანჩიკერე შუშანან, კიკორია, სადარეფ, კლანსი დირექტორ ლანსუ ალექსანდრე ჩხუმიან. ალი მალტენ, ა, ნესუე ო ქიბ ო ამა დემე ხუითორ ხონამდ, ათხე ხუიპდგრე, მარე დემე ხუაშიდ.

ქ. მ.-ს. — შარტქინარე ლიშხიგნქა, მან ჩემარქუმე?

ფ. ვ. — ჩიგუაშ უხუნეშხიდანს, ქა-იმ-ხუნეწდენიდასგუ.

ქ. მ.-ს. — ჩაფლარს აშხიბიხმა ეჩ დრეუმეა?

ფ. ვ. — დე! ჩაფლანს — გუთუნ ღვლანროლს ხუნასყუე, ერე მადილ გა ღასჷ, მარე ათხე დემ ხუნასყე.

ქ. მ.-ს. — ლიქერგამ ი ლიყუნწყი?

ფ. ვ. — უე, აღმარ, ქა, ჩაბადან გუემე შიზღა. მაგუნ ლიქერგამ ღასჷ ერქას? ქა-იმაგუა-ხუნეღენიღას, ჩანგ ერის ხუნტოხასჷქა... ქოღანრე სორკინას „ღაროშკოლს“, ჩაშეიღმა?

ქ. მ.-ს. — ღაროშკოლ იმა ხეშხიუ, ღერმეთლო? ლიყუნწყიშუ იმ ხაყუნწყიუდ?

ფ. ვ. — ჩიგუაშ: ზეწარას, სტოლსაფრანს ი ამკალიბანას, ერხენქ სეტკოშუ, მაგალითად...

ქ. მ.-ს. — ერის მ'ოღუ ხაშხა, ხეტკოშუ ხასყიუდ, აა, ქგბანს ქასოკადს, ერის?

ფ. ვ. — ერის, სეტკა. ეშუ ნაქერგაუ ზეწარ ჩუმიზ, მარე იმეგლო ზი, ღერმეთ ხენლო.

ქ. მ.-ს. — ისგუა დი ღასჷმა ხორა შირეშ? ერხენქა აიქუანდიმეგ ხორა შინარ??

ფ. ვ. — ამკალიბ დემეგ ღასჷ, ათხე ბანქ დემეგ ყულე. დემა ქიბს მაჰუდითე ი დემა ნესყეს. ხედი აჷ ხუნტოქთარ ი მადემა, მაჰიდა მირდა ხორა, ნინა ხეშხენ, გუნ ლუნწუდე ზურალ ღასჷ, ერხენქა ხუნთორ კისდ.

ქ. მ.-ს. — ერე იშა თელღგრა ღასჷ?

ფ. ვ. — სუბელიანრე, ელყანრე, მარე უგზელა ღასჷ. მინა მეყერუას ჩუთადგან კანთანდარქა იმაგულეგ ი უსგუა ღვთეუ ნალუჟურულ სორდა ჰენწისგა, ერეი ქანღწუთიღან. ალი სემი გეზალ — ძორი დინა ი ალ ნალუჟურ, უსგუა ღვთეუ, მანკ მიშგუ გიგად სნირდ — ერის ჩოსხნდ ღერდიდ აღმარ, მარე მასნარ ნაფსენის ერე დინოლ ი ერე ნალუჟური, ჩი ნაფსენის.

ქ. მ.-ს. — ერ ზურალ ექანღუე მინა გეზლირს ხეთელინეშუმა სერ?

ფ. ვ. — იე, ქალახანტიოუხ.

ქ. მ.-ს. — ერქასან სხთაუნმა გეზლირ?

ფ. ვ. — ჟოშთხედეთ... მიშგუ გიგა, მაგალითად, მიტკალს ი ქიბს ი ალის — ჩიგუა მაჰუდიდა: „ხელიობარეგ მან ლი ზურალანღ“? მი ლითური მაჰინდა ი აშთე გარ ემიზიდა ში. ხორა შარტქინარს ხუნასყეუ. მეზნი სორდახ ყანსაჟურის თელღგრა, შარტქინარს სყიუე ერე, მარე სგლგან თოქოქთ ქორშარს ი თოქოდ, დემდად ამთონე, ნესყეს იმეი სორკინა შარტქინის, ერე მოშდ ხაყუ მოლე. ექღმა დემეგ ამთურ, ერქას თობინ ლინყაჟელ: „ჩუ-მჯირი ალ სგლგინდა“ — გუმსგა ხუნისკორ ი ხოსლი ათხე იმეი სორკინ'ერის უშდილ... ქორთ'ონუნუდ ი ქანშვად ერეი.

ქ. მ.-ს. — იმა დემ ქათურიი?

ფ. ვ. — იმა ი ისყუნე როქ შარტქინარს, ყანცხემ, ერქას.

ქ. მ.-ს. — ათხე... შარტქინარს ...მეგა... მოშ-მოშ უზორარს იმეი ხერმუდდ?

ფ. ვ. — ალი ჟიღმარე ნუღუნად, ა, ქარსთიშ, ქალუტბურე.

ქ. მ.-ს. — მარ'ერღმა გუნ გარქ მადე ირია ამეი ხორა მუგულ ლირემ?

ფ. ვ. — მი მანსხე ყილიშხბი ი ყილიდისგ ბამბიშ, უზორ — ხოსრა. აჷ გუნ გასაჟულ ხუღუნდა მიშგუ შარტქინარს აფხზარმეყ. ერქარს ჟოქრს თოქიღას, ერანდ შარტქინის თოქიღასჷ, ერე სოცხონს. ერერე, ქან, ეშუხ ერეჟემდ გა მადე მია ათარაფხანსკის სარქჟურად.

ქ. მ.-ს. — ერქას ატლანსი ხოსრა ხაჯონ.

ფ. ვ. — სემი მანათ ხაჯოდ. მადემა მინს ხუნეშხბუნოლ, ქარანგო, კასრულ გუეში კამბშიმ მარწე ქაჟურ, ქუთ ქაჟურ, ჟოტკა ქაჟურ, შდის ქაჟურ ა მან ქაჟურ, ჩიგუაშ ქიღდეს ი ჟარჩხილსი ქაიღდეს. ამუნანდენიუნ ლანყაჟეთე, ეშუხ სარქჟურარ დემის ჰენდენიუნ კისდ.

ქ. მ.-ს. — ესე'გა, ხორა ლიმზობედ ხოსალდს.

ფ. ვ. — ხოლამ ქერო, ექას სიმა ხოლამ მანტხე, მადემა? მინ გულ ნამდენის, ერე ალი როქ ერდგუილ გურ, ღვტეი სგანსკენს ისგუა ბედეი.

ქ. მ.-ს. — უშხურანენსგა ლიბრისდალ ჩაშეიღმა, ხუნდინას? ხედი შუანარ სნარისდასჷ,

მადეა მინ ანპარისდასსტუ შუანანარს?

ფ. ვ. — ალი დემე მასუილი.

ქ. მ.-ს. — ქრისტიანარი დემეგ იორუნ, მასუილი, ეკმარ.

ფ. ვ. — მი სტაყელ ეშუსუ: „ჟი-მჟ-ანპარისდ მიშგუ გეზალ“, დეჟან ლანსუ ეგი, აკუსბა, მიშგუ ნაწილდექუა იზგა, სორა ზურალ ლანსუ, მარე დემეგ რანქუე, ერე ჟი-როქ-სუიპარისდი“. ქრისტიანარ დემეგ ლანსუხ ი ევლა.

ქ. მ.-ს. — მუსუნის ადამასგუნ, მადეა ნან ოლდეად ამთე?

ფ. ვ. — მუსუნი, დე, სომახ.

ქ. მ.-ს. — ალი, ლანსუედინ, ერსაჟ-ამხაჟ ლიამერ იორი, ეკუეშ.

ფ. ვ. — ნიშგე მასუიშ ცაცას სორი მდამხანო თელღერა, ზური ხანსა ერა ჭანს.

ქ. მ.-ს. — ქუერწილ რაჟიდემა ეკარე?

ფ. ვ. — ქუერწილ დემეგ ხად, აშ ათჰამ ი ერქანდე ირანდ ნან ლაწადთე, ქუერწილშალ რემინს.

ქ. მ.-ს. — გუიშგე ნახუნსერ, აფსზეთ მან სმთქუახ ეკმარს?

ფ. ვ. — ქუერწილთე უშხუდ დემეგ სგურდახ ხესჟ-ჭანს. დინა ოთანსიგ'არდა, ნადუჟურ — ქან.

როდ ეგი ქუერწილ ქანთუდენსი, ექად ეშთემსგ'ადრანს ლაწადთე.

ქ. მ.-ს. — ნადუჟურ დემეგ სგურდაჟა სუფრაჟი?

ფ. ვ. — სუფრაჟი, დე! ერქანდე, ხან არან, ერქას უშხუდ ისგურაჟხ. ეგი ერქანდე ანბინეს, უკუე გუიშგე წესარ ანკილს... მიშგუ სემნან დინა გაკრას ადმე მდამხანოდ, სუეტა აშ ადცხუანს კისდ, მარე გუამიდ სორა ქუერწილი სწყერს. რუინალდ ქუერწილთე სოშოლს დემეგ სანსიჟხ ი ერქანდე სანსიჟხ. ერქას ზურალანარს რის მესკადარ ნარქუარხ. მი ეგი დინას მორი შაროქუინ ი მორი ლეხ ი მიშგუ ნაქერგაჟ ზეწარ ლოსსარქუარ. მანგ ერ შაროქუინარს იქმაროქ ერქას გაკრას.

ქ. მ.-ს. — ი გუიშგე დინოლ ლან იწუილალს მინეშთე, ექას ხერაჟხმა სოლა ლემთქუე?

ფ. ვ. — სუეტა, მაგალითად, მიშგუ სემნან დინა, დემეგ ინლით, სომა მენწირდ ეგი მიშგუ გა ნარდეჟ ლი — სარძიან სორდა ეგის დი ი რუადდეგან. ნიშგე მასუიშ სორი, ცაცას, ეგი მდამხანო ლი, გუამიდ სორა ამსუალდ ლი, ნან გუამიდ გუიწენან, მაგალითად, ეგი.

ქ. მ.-ს. — დემეგ ლანსიგდ, მადეა?

ფ. ვ. — დემეგ, რან! მიშგუ სუიზგან, ათარაფხანსუკის, რითე მანსიჟხ. სარქუაროქ იმჟანდენოლს მიშგუ გეზლირთემსგა ი მიშგუთემსგა! შგური ი ჟახემი გუამიდ ლის, ნან გუამთქუა, ამთე.

ქ. მ.-ს. — ისგუ ქორ ერერე მან სულა?

ფ. ვ. — რარდ ქადდე ნიშგე ქონება მანგ ი ქორ რანსიხ, მორისართულიან ქორ ნიგან, ეგი. ერქანდე მიშგუ ნადუჟურს სოზნა სოსუთე, მეზუბედლარდ ნიშგე ადგოთემსგა სგანოქერინს ი „ქორანუ ეხერ, ლისჟ'ეხერ ჟ'იმარგ“, მარე მარე ანსეი?

ქ. მ.-ს. — სგალიტეს იმა ირი, ერქას ადგი ეკლამ რუქუდეჟხ.

ფ. ვ. — აშ რინალ? ერერე ადგილ მანდარინ ნად, ყურძენი ი მანგ, მარე ეკლამ ნადუჟურს დლთე გა სოცნა, ლანსა...

ქ. მ.-ს. — კისდა? გუნ მადე ხალატხა დლდეშარს მინე ადგი!

ფ. ვ. — დლდეშარიგ ლანსოგალ დემეგ ლი.

ქ. მ.-ს. — სი მუჰბერი ი სი ი ამთე ტული, მინე მან ლემან ლი?

ფ. ვ. — ეკგუან მიურის ბოფშრე თერალო, ემსუ მიგუნა. ერხენ ანდეანდა ნადუჟურს თუი ამხაჟ ლეჰუდიდ, მანგ დეშად აჰუდინა, მი არამდ ჰუედიდანს. შომა ეშოლსუშად ჰუედიჟხ, მი დეშად ჰუედიდანს.

ქ. მ.-ს. — ი თან მაგუან თუი!!!

ფ. ვ. — ეჭვნიარ ნაშთილი ხარს! მიშგუ წამ რიდლამ თელღგრა ლანსუ, ზაირა, იშაღადღე ეწი
ოგინუღა: “ჩაღღანეღეღე რაჟ ვანად ტაშღღარისგა რაჟ ქინზ ი უცხო სუნელი ი ქართებოლი ი მანგ,
იმეო რაჟ გაღღეიტან, გუნარდ, ამის? ამეო რაჟ ვმღღარუნეს, დინა... “ხემი ლეტუნღღე რაჟ
ხგაღღეტხენიღ”, ეღო ერხენქა რაჟ ონტუნღღელღა? ჩუ-რაჟ-ხუნადღღაროდანს ერერუ თხემის“. მანგ
ნაღღასუ ქორ ი მანგ, ქუნიმგენე, მარე ნაღღურ სგანად ი წელღღაროქა მანგ ქანვიღ. დემეგ
ოხმანინეს აფხზარდ ი რუნარდ, მანგ ქანვიღ, მასარდ აშუღდს ამერუ, ზუგდიდი მასარდ
ღახბერუნეს.

ქ. მ.-ს. — ფასარო ხოხრა იროტხ ამერუ.

ფ. ვ. — ამეო ლანსუ.

ქ. მ.-ს. — ეშუ ალი ქამექარ, ა, ამეო სოჩა შირეშ ხი ი ლიწინღღამ ქინღღამა?

ფ. ვ. — ისგუ თერაღო, ლიწინღღამცალ იშგენ მანგუეშ მალტგენღა...

ქ. მ.-ს. — ისგამუს მან ხეღხენ?

ფ. ვ. — ხისანუ. ლუტურჩხიღ მარე ლანსუ, მარე, დეშლი ლაღღე რარჩხიღს ხანკრინანს: “მგხარ
ანტედ ი მანუ რეჟუღი, ეჭუს რაჟღეღი, ლანდი რაჟ დემის რაჟღეღი!” სოღამდ არდ ერქას რაჟღეღი:
„ბუნუ თერაქონ, დეშლიმ რეგეღეღს, ალი ქუნიმგენაღა ლი, ქონებღაღა ლი, მგშღაღღეღ დაბოქა
ნოშანე — ეშუ ლაღღე ისგუ ლანსუმიინად ნამ რატკღღებ. დეშლიღღაღღე ესერ ნანს მანგუეშ ლახოღე,
ერქებ სოჩა; ლანსუთე რეოხნუმაღს ლანსდ, ეღ ლაღღეღი ესე ნანს მანგუეშ ლახოღე“. სოღამდ არდ,
ერქას რეოხნუღდ ათან ახსუნეღ ლამემ ი რეოხნუღდ მერმანსუღი, ეშუ ბეღსუღი ლახემ ი მერმამ. „ამხენქა,
ბუნუ თერაქონ, ერრუღღე მანანო ჩიგარ ჩუქინსუნენეს მიშგუ ნაქუღო, ეღწესი, ბეღსუ რეღღაროღნი,
ეწი მომენტე რარჩხიღს დეშ ათქარქისგა, ბეღსუ ერქას ჩუქედგარო. ალი ჩუღსუნს ი ამის ლანსუღე,
სოჩა ლი, მადღე ეშუ ერრუღღეღ ლარ ექღამ ხეღღეღი ჩუზგსდეს მეზგამსა!“ ქისდ, ეწი ჩოთოქე მღ,
მიშგუღღე ქუინღო!

ქ. მ.-ს. — ლიშხბერი რაჟ დემეგ იმარგ დეშლი ლაღღეღ?

ფ. ვ. — აჰ, დემის ხუნსხბელი დეშლი ლაღღეღ.

ქ. მ.-ს. — ხერ მან მადღე შიღ, აღღეღ?

ფ. ვ. — ათხე ლისგურემ გუნ მოღდ გა ხოგოქე ჩი, მარე ერქარე ლიგეღე გუნშიღდ სოჩა ლი, ერქას
მანგ იგუა ი ექღარად მანგ სოჩამდ.

ქ. მ.-ს. — ნახურუნღღე მოღღემ ლიხტეღი იმარგმა?

ფ. ვ. — ცან-თანანუ დემეგ იმარგ მგეღემ ნაშტარუნღღე ხანციქუღე ლიხტეღი.

მ. ხ. — ნაშტარუნე ჰედღე დემეგ იმარგ.

ფ. ვ. — ლანსდარ სი ქაღღაღა რერი, ერეო ესრღაღა ქაღღაღღენე, სი სოღა რეღღენე ი მინ სოჩა
სოღღენე. ახსუნ მგდფხანოღღე ლამემ ლებანს ლანსუ, მერმანს ლახემ, მარე სემი ითქ ...ეჩი...
ქანსცერუნე ი ეწი ხგაღღსინიღენე, ერეო ქაღღახემ. „მანგ ლაღი?“ „მან ი შის რაჟ ქანღე ი ათხე მი
რაჟ დემის მინსტენი ი მინ რაჟი ქოხტენი, აღღეღ რაჟ მან ირი?“

ქ. მ.-ს. — ალი მგდფხანოღღე ჩემინ, მარე ერქად რანსამა სი ალი გუნიშგემსა?

ფ. ვ. — დემეღ!

ქ. მ.-ს. — ერმარს ნაშტარუნე ხანსოქუნანა გუნიშგეშღაღღე დეშლიღღაღღე ნაშტარუნეღი?

ფ. ვ. — მიშგუანენქა ეღო ანთონანს, ეღო ნახუნხერ დემეგ მინს. ალი ხანსოქუნან, ა, ნერგხ
ხანკრინე, კანდ დემის რაჟღეღის შიღსგა, მიშგუღღეღე ქუინღო, ქანციღენეს მალღღაღა ი: „ათხე, იმა რაჟ
ჩაქუ, ე, მანგხე ერხენრუ რაჟ ახიღდ ისგოღღეღ, მი რაჟ დემის რაჟღეღი! მან ესე ჩუიღუთიღი, მან ესე

ჩემი დედას, ალი ესტე მანგ ჰარტაშენქენს ლიპინდლანს ბედ ლი, — ამეი მატულით.

ქ. მ.-ს. — ჭაგუნდამ ამეი მასმა.

ფ. ვ. — გ, ჭაგუნდამ ამეი ლი! — ხოლა შირემს ქალაპუნდენი, ხი ვიჯინტენი.

ქ. მ.-ს. — ტიშისგა ჩუბანარ ი ვებანარ მქედა ხიზგად, მადეა? მგუნარ ლიმზობელ ქადხ უმხუნარენსგა?

ფ. ვ. — გუნშიდ ხოჩა, ჩან!

ქ. მ.-ს. — გუნშიდ მგუნშარ, ხოჩამდოდუ ხარ, მან ხოჩა ზურალ ხი, ამირ ზაუთეფი ცხა ნომოდუ ლამზოგენენა ი ჩუ-ერტა-ჯიჩი, აღმარე მანგ ხოჩა გაროდუ ნქოია!

ფერენდუ ვიბლიანი-მურღელიანი, 71 წლისა
ქუბერი — 'პ'ტიში — ქუბერი, 2009 წ.

* * *

ქ. მ.-ს. — ახლა მიტხარი, რა გქვია, რა გვარი'ს ხარ, როდის ხარ დაბადებული და სად?

ფ. ვ. — ვიბლიანი მაქვს („მივის“) გვარი და ფერენდუ მქვია, ძველისძველი („ფვა-ს“ დღ-ის“) სახელი. დაბადების რიცხვი არ მახსოვს.

ქ. მ.-ს. — წელი გახსოვს?

ფ. ვ. — თითქმის სამოცდათერთმეტი წლის ვარ.

ქ. მ.-ს. — სად ხარ დაბადებული?

ფ. ვ. — სად და ქუბერში.

ქ. მ.-ს. — აბა, დალის ხეობაში („დალ-ს“-კენ“) რა წილი გაქვს („რა საქმე გვეალება“)?

ფ. ვ. — დალის ხეობაში რა წილი მაქვს და, თექვსმეტი წლის (რომ) ვიყავი, მამინ გაეთხოველი მურღელიანებში („მურღელ-იან-ებ-ს“-კენ“).

ქ. მ.-ს. — დალში („დალ-ს“) ქუბერზე („ჭუბ-ერ-ად“) უფრო დიდხანს გიცხოვრია („ყოფილხარ“)?

ფ. ვ. — არც ნაკლები („პატარა“). დალში ვცხოვრობდი მე, შემდეგ მიწისძვრა მოხდა და მამინ ჩავდილით („ჩავიწიეთ“) ათარაფხაზეთში.

ქ. მ.-ს. — დალში რომელ სოფელში ცხოვრობდით?

ფ. ვ. — რომელ სოფელში და 'პ'ტიშიში.

ქ. მ.-ს. — მიწისძვრამ 'პ'ტიში ყველაზე მეტად დაზარალა („და-ა-შავა“)?

ფ. ვ. — მიწისძვრამ ძალიან („მომედ-გუაშ-ად“) გააფუჭა („და-ა-შავა“) ყველაფერი, ყველაფერი ერთმანეთში აზილა („შეაწება-შე-ა-მატყ-ლ-ა“) და წამოსსვლელი („გა-მო-სა-წ-დ-ომ-ი“) გაგვიხდა იქიდან. ჩხალთაში („ჩხალ-თა-ს“) ვიყავით („ვიყოფებოდით“) ბარაკებში.

ქ. მ.-ს. — რამდენ („რა ზო-მა“) ხანს?

ფ. ვ. — რამდენ ხანს და თითქმის ერთ წელს. ჩემს მამამთილს აფხაზი („აფხაზ-ები“) მეგობრები („მო-კეთ-ებ-ი“) ჰყოლია, ერთი წლის შემდეგ ათარაფხაზეთიდან მოვიდნენ და იქით წავიყვანეს საცხოვრებლად.

ქ. მ.-ს. — „მამამთილი“ (რომ) თქვი, ამას ახლა ჩვენ როგორ ვეძახით, „ბალს“ ქვემოვლები?

ფ. ვ. — მამამთილს რას ვეძახით და „ბიძი“-ს.

ქ. მ.-ს. — რა გვარები („გვარ-ის-ები“) იყვნენ აფხაზები, არ გახსოვს?

ფ. ვ. — კვიწინები იყვნენ ისინი ყველაწი. ერთი წყება („სახეობა“) კვიწინები იყვნენ და მეორე წყება („სახეობისა“) ალკოსმები იყვნენ. ამათმა წაგვიყვანეს საცხოვრებლად. მაშინდელი ათი ათასი რა ფული იყო, იმდენი („ის ყველა“) არაფერი იყო, იმით („ე-გი-ს“-თვის“) ვიყიდეთ მიწა, იმაზე სახლი ავაშენეთ („ჩვენ ვიმშენებლეთ“) და იქ („იმაზე“) ვცხოვრობდით. იქ გაჩენილები არიან ჩემი შვილები („ნა-თენ-ები მყვანან ბავშვები“). დალის ხეობიდან („დალ-ს“-კენ-ქვე“) გადავდით („ჩავედით“), მიწისძვრა რომ მოხდა, მაშინ, მაგრამ იქ ხომ ომი დაიწყო („მო-ვ-და“)? მაშინდელი წამოსული („ნა-ვ-დ-ომ-ი“) ვარ მე აქეთ და აქ ვარ („მაქვს“) ახლა თითქმის თექვსმეტი წელია; ჩემი მამა ცოცხალი იყო („ასე იმყოფებოდა“) მაშინ და მასთან ერთად („ამასთან“) ვიყავი... ეს რომ გარდაიცვალა, მეჩუ ამათთან — რაღათან — არაღმებთან ერთად (ვარ), ლტოლვილი ვარ.

ქ. მ.-ს. — ის მთელ ჭუბტერს უყვარდა.

ფ. ვ. — იმის მოსვლამდე იცოცხლე („მო-ვ-დ-ომ-ად-მ-ცა ხა-რ“) ეს ყველას უყვარდა, ამას (რომ) ჰგავდეს („ემსგავსება“), ისეთი არავინ („არაფერი“) არის. დაც კარგი მყავდა და ყველა მომიკვდა („და-მი-ღ-გ-რ-ნენ“). ახლა ამისი შვილიწ, თემურის, ძალიან („გულ-ად“) მადლობელი ვარ. მეუღლე ჰყავს კარგი. ეს ჩემი რძალია და ძალიან („გულამ-ად“) კარგად მივლიან საბრალო ქალს.

ქ. მ.-ს. — ყოველთვის კარგი ხალხი იყვნენ ესენი. საბრალო რატომ ხარ?

ფ. ვ. — რატომ და ყველა (რომ) გარდამეცვალა („მომიკვდნენ“), იმიტომ. შვილები ...ისა... მათი მამა მეჩუ რუსეთში მუშაობდა და იქ წაიყვანა ჩემი შვილები. უფროსი, ლეო ერქვა, იქ მომიკვდა და, ეს რომ ცუდად იყო, მაშინდელი გარდაცვლილია („ნა-ღ-გ-რ-ომ-ი არის“) ის. მეჩუ კი ჩვენი ბიჭები („ბავშვ-ები“) წავიდნენ („გავიდნენ“) იქ („იქით“) გადმოსასვენებლად („მო-სა-ვ-დ-ომ-ად“), მაგრამ რუსმა მეუღლემ არ დაანება; ოთხი შვილი ჰყავს იმას. ჩემს მეორე შვილს იქ სახლი აქვს („უ-ღ-გ-ა-ს“), რუსი მეუღლე ჰყავს და არ დაბრუნდება („მოგა“ < „მო-ვ-დ-ე-ბ-ი-ს“). მესამე დალის ხეობაში („დალ-ს“-ში) ცხოვრობდა და ისიც წამოსულია („გამოსული არის<გარ-დ-მო-ვ-დ-ომ-ი-ლ არს“) იქიდან; ახლა ხომ ყველა წამოსულია დალიდან („დალ-ს“-გან-გავლით“)?

ქ. მ.-ს. — რა ჰქვიათ შენს შვილებს?

ფ. ვ. — ლეო ჰქვია უფროსს, შუათანას — დიმა და უმცროსს — რევაზი.

ქ. მ.-ს. — რევაზი დაქორწინებული („გა-ს-ი-ძ-ე-ბ-ულ-ი“) გყავს?

ფ. ვ. — დაქორწინებული მყავს, მაგრამ მეუღლესთან გაცილებულია.

ქ. მ.-ს. — სადაური მეუღლე ჰყავდა?

ფ. ვ. — სოხუმელი („სოხუმ-ის“) ნოდარიშვილი ჰყავდა და ვერ შეეწყვიტე ერთმანეთს.

ქ. მ.-ს. — შვილები ჰყავს?

ფ. ვ. — სამი გოგო ჰყავს. თავიანთ ბებიასთან იყვნენ. ორი გათხოვილია („გა-წ-ულ-ე-ბ-ულ-ია“) და მესამე გაუთხოვარია.

ქ. მ.-ს. — ჭუბტერიდან (რომ) დალის ხეობაში („დალ-ს“-კენ“) გადახვედი („გაიწიე“), ასეთი (პატარა) გოგო იყავი, მაშინ როგორ შეგეგუე („შეეჩვიე“) დალს, მოგწონდა („გოყვარდა“)?

ფ. ვ. — იმისთანა („ე-გ გუარ-ი“) კარგი დედამთილი („დეიდა“) შეხვდა, რომ არ მაგრძობინა არც უღელბობა და არც არაფერი, იმისთანა კარგი ქალი იყო. სუბელიანი იყო („ჰქონდა“) იმისი გვარი, კარგი მედიატორი („მო-უ-რ-ავ-ი“) ქალი იყო.

ქ. მ.-ს. — რა ერქვა?

ფ. ვ. — ჰამილა.

ქ. მ.-ს. — რომელი („რა“) თემიდან („თემ-ის“) იყო („იქნებოდა“), ნეტავ?

ფ. ვ. — ებუდიდან იყო, იქიდან გადმოსულები იყვნენ ისინი საცხოვრებლად. ძალიან კარგი

ქალი ნამდვილად. მე ასეთი ვიყავი, აი, ყველაფერს ვეკითხებოდი, რაღაც-რაღაცები მეც ვიცოდი, მაგრამ მაინც ვეკითხებოდი იმას, ასეთი წესი მქონდა და ეს („ის“) ისე სიამოვნებდა: „ზოგიერთები შემეკითხებიანო („შეეკითხებიან“) და მაინც მისებურად აკეთებენო („მისას შერებთან<->ჰმ-ან“), — მეორე რძალს გულისხმობდა („ჰქონდა“).

ქ. მ.-ს. — იშვიათად გამოერევიან ხოლმე მედიატორი ქალები („ცოლები“).

ფ. ვ. — იშვიათად იყვნენ, მაგრამ ის ძალიან კარგი მედიატორი ქალი იყო, ძალიან კარგი.

ქ. მ.-ს. — სვანურ საქმეებში რევდენენ იმას?

ფ. ვ. — ჩაერეოდა ხოლმე სვანურ საქმეებში, გოგო თუ იქნებოდა გასარიტებელი.

მ. ს. — მურღვლიანების გვარზე რა გსმენია, ის მოყვები („ა-ა-მბ-ე“); სხვა გვარი ჰქონიათო მანამდე მურღვლიანებს?

ფ. ვ. — ლაპარაკობდნენ, მაგრამ დამტკიცდა თუ არა, არ ვიცი. ერთ დროს გამოიცვალეს კიდევ იოსელიანზე ...ისა..., მაგრამ მერე ისევ ამაზე რატომ დარჩა, არ ვიცი.

ფ. ვ. — ჩემი მამამთილი („ბიძ-ია“) და მისი მამა, დიდი ომი (რომ) ყოფილა ძველად, მაშინდელი დაკარგულები არიან, ჩემი მეუღლის ორი ძმაც, და იმათ გარეშე ვერ გააკეთეს. კალაშინო ხომ ცხოვრობდნენ მურღვლიანები, მხოლოდ იმათი ხათრით („იმით“)... ისევ ასე დარჩა, თორემ იქ იოსელიანი უნდოდათ („ენ-უჯვ-ოდ-ა-თ“).

ქ. მ.-ს. — რატომ? რა საბუთი ჰქონდათ ამის, ტყუილად ხომ არ ენდომებოდათ? ეტყობა რამე იცოდნენ, არა?

მ. ს. — მულღვლიანები ყოფილან პირველად, ასე იყო?

ფ. ვ. — ის არ მსმენია, ახლა ტყუილს („ზაჰ-ს“) არ გეტყვი, შეიძლება იყო („იქნებოდა“).

მ. ს. — მე ბიძინა მურღვლიანისგან მაქვს ეს ჩაწერილი.

ფ. ვ. — ის ჩემი მეუღლის მკვიდრი („მო-წამ-ე“) იყო.

მ. ს. — მაშინ ჩემი ნათესავებიც არიან („მე ნათესავი მყვანან“).

ფ. ვ. — კი, შენი ნათესავებიც არიან („გაჰვთ“)?!

ქ. მ.-ს. — დეიდა, ახლა აქედან, ჭუბერიდან, დალის ხეობაში დაებრუნდეთ...

ფ. ვ. — ყველაფერი უკეთესი იყო აქ, ნამდვილად, ბუნება და ყველაფერი. პირველად რომ წავედი, მაშინ... 'პ'ტიშე (რომ) უკეთესია აქ, ამას ლაპარაკი რად უნდა! სხვა სოფლებში კი, მაგალითად, ჩხალთაში, აჯარაში, გენწვიშში, რა თქმა უნდა („კანენრო“)! ძალიან კარგია ყველგან დალის ხეობაში, მაგრამ ჭუბერზე უკეთესი არ არის.

ქ. მ.-ს. — თვითონ როგორ მიაჩნიათ დალევებს?

ფ. ვ. — დალევებს ჭუბერი ძალიან მოსწონდათ („კარგად მიაჩნდათ“). ჩემს მეუღლეს, მაგალითად, აქ („აქეთ“) რომ გადმოვსულიყავით („გარ-დ-მო-ვ-დ-ომ-ოდ-ით“), იმას არაფერი ეჩრია. გადმოსვლა („გადმოწევა“) ეჩრია; 'პ'ტიშში რვა კილომეტრი მხოლოდ აღმართ-აღმართ არის ასასვლელი, ამის გამო („იმიტომ“) მეც მიზარებოდა და მასაც უფრო ვზარებოდა, იმიტომ ვადავედით („გადავიწიეთ“) ათარაფხაზეთში.

ქ. მ.-ს. — ათარაფხაზეთი დაბა იყო თუ სოფელი?

ფ. ვ. — სოფელი, რა თქმა უნდა („ასე იცი“)! ათარაფხაზეთი დიდი სოფელია ნამდვილად, ოჩამჩირის რაიონია.

ქ. მ.-ს. — სვანები კიდევ ვინ ცხოვრობდნენ იქ?

ფ. ვ. — სვანები, მაგალითად, ჩემი მეუღლის ბიძაშვილები ცხოვრობდნენ: შაქრო, კაკო, ტრისტანი, ესენი ყველანი მურღვლიანები არიან. ჩემი მეუღლე და ისინი არიან მკვიდრი („მო-წამ-ე“)

ძმების შვილები; რაუდენის შვილები ისინი არიან და დიმიტრის შვილი ჩემი მეუღლეა. მურღვლიანები ვცხოვრობდით, ძირითადად, და მერე ვინ ცხოვრობდა, იცი? რეზესიძეები ცხოვრობდნენ, ნარსაიძეებიც ცხოვრობდნენ, ჩხეტრიანები ცხოვრობდნენ.

ქ. მ.-ს. — ეს აფხაზები, აი, ვინც გამოგყვანეს („თან გახსლეს“), შენი მამამთილის („ბიძი-ის“) მეგობრები („მო-კეთ-ეები“), ძალიან კარგი ხალხი ყოფილან... იმათზე (“იმათთვის”) მოგვიყვირ ახლა.

ფ. ვ. — ახლა ომი ხომ იყო დალის ხეობაში, ყველა ხომ წამოვიდა („გა-მო-ვ-და“) დალიდან! ჩემი შვილი პირველად ვერ გამოვიდა და ისინი სამჯერ წავიდნენ ‘პ’ტიშში ჩემი ვაჟის (“ნა-ვაჟ-ეის“) სანახავად.

ქ. მ.-ს. — ესე იგი, ახლაც ასე მეგობრობთ („მო-კეთ-ეობთ“).

ფ. ვ. — ახლაც ასე ვმეგობრობთ; ამას არ ემტერებიან, ათარაფხაზეთში გვაიჩინე („ნა-თენ-ეობი მყვანან“) მე ესენი და მათ აფხაზებზე (“აფხაზ-ებ-ად“) უკეთესი აფხაზური იციან.

მ. ს. — შენი შვილები (“ბავშვები“) სად ცხოვრობენ?

ფ. ვ. — რევაზი დალის ხეობაში (“დალ-ს“) ცხოვრობდა; ახლა ყველა გადმოვიდა და თვითონაც გადმოვიდა (აბა, რას იზამდა!?) და თავის ძმასთან წავიდა. გოგოს (რომ) ვამბობ („ვიძიბი“), ის რუსეთში ცხოვრობს, ომსკში; (რომ) მომიკვდა, ისიც ომსკში ცხოვრობდა; თავიანთ აშენებულ („ნა-გ-ებ“) სახლებში ცხოვრობდნენ („იმყოფებოდნენ“).

ქ. მ.-ს. — სანამ იქით გადახვიდოდით („გაიწვედით“), სანამ ‘პ’ტიშში იცხოვრებდით, მანამდე თავის სარჩენი („სულის სატოვებელი“), ძირითადად, რა იყო იქ?

ფ. ვ. — საქონელი („სულ-ფა-შულ-ი“) გვეყოლებოდა და კაკალი ბლომად იყო, კაკლის ტყე (“ჩხეკი“) იყო.

ქ. მ.-ს. — გასაყიდი ადგილი იყო?

ფ. ვ. — სოხუმში მივიდიოდით, ჩავიდიოდით ჩხალთაში, იქ ავტობუსი იღდა სოხუმის. საღამოს უკან ვბრუნდებოდით, ვყიდიდით („გა-ვა-ბა-ზარ-ებ-დ-ით“), როგორც ახლა ზუგდიდში წავალთ, ასე.

ქ. მ.-ს. — ოდესმე წარმოიდგენდით, რომ ეს მოხდებოდა აფხაზებსა და სვანებს შორის?

ფ. ვ. — თავის დღეში („ეფა-ს“-იღღე-ს“) არა! მე (რომ) გავთხოვდი, მაშინ ჩემი დედამთილის (“ღეო-ღის“) მამა ასი წლის კაცი იყო, თვალებში ვერ იხედებოდა, შვიდი წელი იცხოვრა („იმყოფებოდა“) ჩემთან.

ქ. მ.-ს. — რა გვარი’ს კაცი იყო?

ფ. ვ. — სუბელიანი იყო... ისე („ე-გ-აჟარ-ს“) უკრავდა ქიანურს და იმისთანა სიმღერა იყო, რომ იმასთან ყოფნას არაფერი სჯობდა („გერჩინა“). ეს რას ამბობდა, იცი? “ყოველთვის არ არისო, ბაბუა გენაცვალოს, ამბების მოყოლის დრო („სა-ა-მბ-ობ-ი“): მე ვცხოვრობდიო პებულში და პებულიდან აქ მოვიდიოდითო საჩუქრებით, აქ რომ ცხოვრობდნენო აფხაზები, მათთან“.

ქ. მ.-ს. — რა ერქვა ამ ბაბუას, თუ გახსოვს, ასი წლისას?

ფ. ვ. — გიორგი. ჩვენ რომ მოვიდიოდითო აქ, საჩუქრით მოვიდიოდითო, ან იარაღი („აარა-ღ-ს“) მიგვეტანდაო („მივეტანდით-ე-უ-ვ-ღ-ომ-ებ-დ-ით“), ან, შეკაზმული („უნაგირ-იანი“) ცხენი მოსწოდანთო („უყვარდათ“) და ის მიგვეტანდაო. თვითონაც ისე გვასაჩუქრებდნენო, ნაბადს და ყველაფერს გჭუქნიდნენო, კარგ იარაღს, შაშხანას (“ვინტოვაკა-ს“). ასე ერთმანეთთან („იქით-აქეთ“) დიდი („ძიძიმედ-გუჟამ-ად“) კავშირი გვეტანდაო ყოველთვის, უძველესი დროიდან. მერე ასე და ასე დავეკავშირდითო ამათ და ნელ-ნელა („სომა-ზომა-ს“-ზე“) თვითონ მიდიოდნენო და ჩვენ გვიტოვებოდათ „თუ გინდათ („გინდოდეთ“), აქ დასახლდითო („მოსახლეობთ“). ჩვენ მოგვეწონათ („შეგვიყვარდა“) იქ.

უკეთესი თავის სარჩენი („სულის სატოვებელი“) იყო („ყოფილა“) და მაშინ დაესახლდითო ჩვენ.

ქ. მ.-ს. — სვანეთიდან რატომ მიდიოდნენ, ნეტავ, („მიდიოდნენ იქნება“), უკეთესი თავის სარჩენი რატომ უნდა ყოფილიყო იქ („იქნებოდა იქით“), რას ფიქრობ შენ? მაშინ ტყე („ჩხეკი“), მე მგონი, გასაკაფავი („სა-მოლ-ავი“) ჰქონიათ?

ფ. ვ. — რა ვიცი! ტყე ნამდვილად ძალიან გასაკაფავი იყო, მე რომ წავედი მაშინაც, რა თქმა უნდა („ასე იცი“)! მერეც ბლომად გავიკაფავს და ბევრი მოგვიმატებია („შე-გვი-ქმ-ნი-ა“) ყანებისთვის („დაბ-ე-ბ-ის-ა-ლ“). თავის სარჩენი ძალიან კარგი: რასაც დათესავდი, ყველაფერი კარგი მოგდიოდა, საქონელი გეყოლებოდა და ერთი საქონლისგან ერთ სავსე ვედრო რძეს წველიდი. იქ რომ სათიბია („მოიპოვება“), იმდენი („ისე“) აქ ჩვენ არ გვაქვს, თაფლი და კარაქი, წმინდა გიორგის მუხმე, ვედროებით გვედვა, იმდენი წველადობა და ისეთი („ე-გ-ზო-შა“) კარგი თავის სარჩენი იყო.

ქ. მ.-ს. — მერე იქ რომ გადახვედით („ჩაიწიეთ“), როგორ ცხოვრობდით?

ფ. ვ. — მიწისძვრის მერეც იქიდან ისევ ვსარგებლობდით ჩვენ კაკალს, ჩამოვებერტყავდით („ჩა-მო-ფ-ფერტ-ხ-ავ-დ-ი-თ“) ხოლმე. იქ სვანები დარჩნენ, ცალანები; ახლა მუშნი გარდაცვილია, რა დასანანია („ცოდ-ფ-ის-კანონ-ი“)! აქედან ქუთაისში გადასულან და უყვითა (სახლ-კარი). საქონელი („სულ-დგ-მ-ულ-ი“) იმათ რომ ჰყავდათ, იმდენი ვის ჰყავდა, კაცო („გვარ-აღ“)! ღორი და ეს — ყველაფერი ჩაუბარებიათ. გადასულან და ამას გული გაუსკდა თურმე, აი, მუშნას; მეორე დღეს მის და'ს' — შაშას გაუსკდა თურმე გული. მუშნი მეორედ (რომ) დაქორწინდა, იქიდან ჰყავს ხუთი შვილი, თორემ პირველად რომ გუგუსიანი ჰყავდა, იმისგან არაფერი ჰყავს. მერე იმასაც ვერ შეეწყვიტნენ და ისიც წავიდა („გავიდა“) იქიდან. მათ ნამდვილად კარგი ცხოვრება ჰქონდათ. იმისი მეზობელი იყო ჩემი შვილი.

ქ. მ.-ს. — ჩეხხან ცალანი ცხოვრობდა 'კ' ტიშში, არა? მისალის ჩასაწერად ვიყავით მისთან ორი წლის წინ; ეს სოფლები ყველა დავიარეთ, მაგრამ შარშან ვეღარ მოვასწართ ხელმეორედ ჩასვლა — გამოხადებული გვექონდა ბარგი ჩვენ და ჩვენს ხელომდევანელს, პროფესორ იზა ჩანტლაძეს, ახლა რომ გვიხლავს აქ, მეორე დღეს უნდა წაესულიყავით („მე-გ-ზ-ურ-ი ვიყავით“) და იმ საღამოს ომი დაიწყო.

ფ. ვ. — მეც წასვლას ვაპირებდი ბიჭთან და ომი დაიწყო.

ქ. მ.-ს. — ახლა იქნება იქ ვინმე სვანი?

ფ. ვ. — კი, ნამდვილად არიან იქ სვანები! გვარშიანის გოგო იყო იქ გათხოვილი, ბავშვი თან ახლდა, ისე წავიდა 'და' ნივთები („ბარ-გ-ბ-ი“) ყველაფერი ჩამოიტანა („შემოიტანა“). მისი დები სკურნიშში და ლახაშში ცხოვრობენ. წავიდა („გავიდა“)...იმისთვის..., (რომ) ძროხა („ფურ-ი“) დამარჩაო („დარჩენია“) და იმას ჩამოვიყვანო. ყველა უკან გაბრუნდა და ყველას მოჰყავდა საქონელი.

ქ. მ.-ს. — არავინ უშლიდა გამოყვანას?

ფ. ვ. — არავინ უშლიდა, ცუდსაც არავინ უკეთებდა. „მანამდე კავშირი იყო ტელეფონზე და ახლა არ არისო“ — მისი დები დარდით („გონ-ებ-ით“) იხოცებიან („კედებიან“) — ან არ უშებენ, ანდა, რა ვიცი, რა არის? წითელი ჯარი რომ მოვიდა აქ, მათ თქვეს: „ჩვენ დალის ხეობაში ვიყავითო და იქ ვინც დაბრუნდა სვანი („კაცი“), ყველამ წითელი ჯარი აიღესო, — როგორც აქ არის, ასე, — ისინი მიყვებოდნენ, — ოცი ქალი დავითველეთო“. ისინი აქ იყვნენ და უკან დაბრუნდნენ, კარგი ქალები არიან, საყვრიდან. იქიდან წამოსულმა დაღლელებმა და მათმა ქმრებმა საქონელი გადმოიყვანეს, ჩვენს მთაში ჰყავდათ. მერე საქონელიც უკან დააბრუნეს; ჯერ მამაკაცები წავიდნენ და შემდეგ — ქალები. ისინი არ არიან იქიდან დაბრუნებული. „თუ იქაურ პასპორტებს აიღებთო („აიღებენ“), მაშინ არაფერს გიზამთო („უშვრებთან“)“.

ქ. მ.-ს. — მერე აიღებენ იმათ პასპორტს (იზამენ პასპორტის ალებას) ჩვენი სვანები?

ფ. ვ. — რა ვიცი, შეიძლება!.. ქონება ვისაც აქვს, იმას ეძინება (“ეზარება”), გოგო! ყველაზე უფრო ძნელი ეს ყოფილა, შენი (კარგი) ცხოვრებიდან ტიტულ-შიშველი ქუჩაში რომ აღმოჩნდები (“გადანტები-ნი-სკუ-ებ”). ამაზე უფრო ძნელი („ა-მ-ი-ს“ ცალ-ი გა-არ-ა“) არაფერია, ხიკვდილი სჯობს.

ქ. მ.-ს. — იქ, სადაც საცხოვრებლად გადახვედით („ჩაბრუნდით“), როგორი საცხოვრებელი იყო და რას აკეთებდით? უკეთესად ირჩენდით თავს “პ”ტიშთან შედარებით?

ფ. ვ. — უკეთესად! მე, მგალითად, დამლაგებლად ვმუშაობდი სკოლაში („კლას-ის“-ზე“), იმის გარდა, ჩაიში რომ ვახვიდოდი, ასე იყავი, ა! ჩემი მეუღლე იქ ჩაის მწონავი (“ა-მ-წონ-ი“) იყო და, ვისაც შეეძლო ჩემი ოჯახიდან, ჩაიში მიდიოდნენ. ჩემი დედამთილი ბავშვებს დარაჯობდა („ედარაჯებოდა-ნი-ც-ავ-და“) და იქ იყო. მე ...ისა... სკოლაში ვმსახურობდი, ოცი წელი დაეყვავი, ოცდაათი წელი ვიმუშავე („მეყო მუშაობას-სა-თბ-ს“) აფხაზურ სკოლაში.

ქ. მ.-ს. — ქართული სკოლა იყო საერთოდ?

ფ. ვ. — არა!

ქ. მ.-ს. — რუსული?

ფ. ვ. — კი! ამის გამო ინტერნატი დამთავრეს (“გა-ლი-ი-ს“) საშუალოები ჩემმა შეილებმა (“ხავეშე-მა-ს“). აფხაზური ისწავლეს აფხაზებზე უკეთესად.

ქ. მ.-ს. — როგორი სახლი გეძგათ იქ?

ფ. ვ. — ორსართულიანი. ჩვენ რომ წავყვიდით, მაშინ პატარა სახლი იდგა, მეტი არაფერი, მწვანამდვილად კარგი (იყო), ხალი — კარგი და მეტე ჩვენ ორსართულიანი სახლი ავიშენეთ („ა-ვ-ი-გ-ე-თ“). ქმარი ჩაიში მუშაობდა, ბავშვებს კრეფა („ა-ზორ-ება“) შეეძლოთ და ფულს ისინიც იღებდნენ. მეც კარგი ხელფასი მქონდა და, იმის გარდა, საბნებს ვკერავდი (“ვ-ჩ-ი-ბ-ავ-დი“) და იმაში კარგად („კარგს“) იხდიდნენ.

ქ. მ.-ს. — კარგი მეზობლობა გქონდათ და კარგი ცხოვრება („ყოფა“).

ფ. ვ. — კარგი! ისიც რომ მოიშალა, ამის გამო მოვიხვე („მოგვედი“). ახლა ეუბნებიან თურქე (ჩემს) ვაჟს („ნა-ვა-ფ-ე-ს“) — აფხაზებიც ხომ არიან იქ, რუსებიც... [ორ-სამეჭერ არიან მისულები („სულიათ“) ბიჭის სანახავად], იქ ნინას შეძახდნენ: „ნინას სანახავად წავალთ“, ისეთი კარგი ხალხია...

ქ. მ.-ს. — რა გვარისები იყვნენ შენი მეზობლები, თუ გახსოვს?

ფ. ვ. — ჩემი მეზობლები იყვნენ კვიწინები და აქუსბები.

ქ. მ.-ს. — თქვენ ვინც წამოგიყვანათ, ისინი იყვნენ („გქონდათ“) თქვენი მეზობლები?

ფ. ვ. — ისინი იყვნენ („გვეყონდნენ“) მეზობლები, კვიწინები. ჩვენი წამომყვანი გვეუბნებოდა: „მიწას მოგცემთ, სახლს მოგცემთ („გადლევთ“), — მართლა კარგი სახლი ედგა იქ, მაგრამ ჩვენ ცალკე ვიჩრჩით.

ქ. მ.-ს. — ნეტავ, ამისთანა რა მეგობრობა („მო-კეთ-ე-ობა“) ჰქონდათ („მეძებოდათ“)?

ფ. ვ. — მათ ჩემი მამამთილის („ბიძ-ია-ს“) სახელიც კი ერქვათ (“ჰქონდათ დარქმეული“) და მამამთილის ძმისაც. ჩემი მეუღლე იქით დარჩა („შერჩა“) და მე თვითმფრინავითა („სამალოტით“, „ჰაერობლანით“) წამოვედი („გამოვედი“). ძმა აეროპორტში დამხვდა, ჩემი შვილის გოგონებიც მახლდნენ, სულ მთლად პატარები და ისე გადმოვედით ჩვენ აქ. ჩემი ქმარი დალის ხეობიდან არ გადმოდიოდა, იქ დაბრუნება ხომ შეიძლებოდა და დალის ხეობაში დაბრუნდა. მე აქედან ვერ დავბრუნდი და ასე დავჩრჩით. იქ ცხენმა გადმოაგდო, ხერხემალზე დაემართა („შე-ე-ყარა“) რაღაც და გარდაიცვალა.

ქ. მ.-ს. — შენი მეუღლე რომელ („რა“) სოფელში მარხია?

ფ. ვ. — 'პ' ტიპში. ჩემი დედამთილიც იქ მარხია.

ქ. მ.-ს. — და მამამთილიც?

ფ. ვ. — მამამთილი არა, ის ძველი ომის დროს დაიკარგა („ჩა-თაფ-და“), გერმანელებთან ომი რომ იყო, მაშინ. მერე რამდენი მოსაძებნი წერილი გააგზავნეს, მაგრამ... უკან შავი („მო-ცხ-ელ-ო“) ...ისეები... ბარათები უბრუნდებოდათ. მამამთილი და ორი მზალი დაიკარგნენ, სამი კაცი ოჯახიდან. ჩვენ ახლობლები კალაშნიკ გვყავს, ბიძინა და ესენი არიან უფრო მკვიდრები („მო-წამ-ე-ები“), კალაშიდან არიან გადმოსული („ნა-ჭედ-ომი“) ესენი.

ქ. მ.-ს. — საკენში რომ ვიბლიანები ცხოვრობენ, ისინიც შენი ნათესავეები („მა-მ-ე-ული“) არიან?

ფ. ვ. — ჩემი ნათესავეები („სა-მა-მ-ე-ები“) არიან, ჩვენი სამო არიან ისინი.

ქ. მ.-ს. — სვანეთიდან გადასული იქნებიან ისინიც, აბა რა იქნება?

ფ. ვ. — აბა, როგორ? ნამდვილად სვანეთიდან გადასულები არიან ყველანი, ბაბუა ამბობდა („ლაპარაკობდა“), თორემ მე არ მოვსწრებივარ („და-ფ-ტ-წარ-ი“) იმას, მაგალითად, აფხაზებს რომ ეცხოვრათ („იცხოვრებდნენ იქნება“) იქ, მაგრამ ბაბუა ასი წლისა იყო, მე რომ წავიდე, მაშინ და მერე შვიდი წელი კიდევ იცხოვრა („ასე იმყოფებოდა“). ის რომ ჰიანურს აიღებდა, იმის მოსმენას არაფერი სურდა. აქ რომ მოვიდიოდი, ჰუბერში, მაშინ ვუვებოდი ბაბუას ნაამბობებს. ალექსანდრე ერჭვა, ახლა გამახსენდა, და მის ძმას — გიორგი.

ქ. მ.-ს. — ას შვიდი წლისა გარდაიცვალა, არა?

ფ. ვ. — ას შვიდი წელი იცოცხლა („იმყოფებოდა“), მე რომ მივედი, მაშინ იყო ასის — ჩაწერილი ჰქონდა. იმისთანა ბაბუა იყო, წმინდა გიორგის გეფიცები, რომ, როცა გარდაიცვალა, მის გამო ბევრი ვიკიდევ („ომისთვის ბლომად ვციოდი“).

ქ. მ.-ს. — თქვენ ნოდარისანი ხართ, არა? საკენში ვინც ცხოვრობენ, ისინიც?

ფ. ვ. — ისინიც ჩვენი მოძმეები არიან, მირონ ვიბლიანი ცხოვრობდა იქ, ახლა გარდაცვლილია, იმისი შვილი თბილისშია.

ქ. მ.-ს. — მე ვერას ძალიან კარგად ვიცნობ, შენს რძალს, როგორ („რა-ზომა“) დაიხარა ასეთი კარგი დავითის დაქარავით! ახლა ძალიან ძნელია ამაზე ლაპარაკი... მეც მაკლია ძმა, ოცდათექვსმეტი წლისა გარდამეცვალა ათი წლის წინ და ვიცი, როგორი ძნელია („რა ზომა გა-ჩა-ა არის“)... თურმე ერთხელაც („ხ-ს-უ-ს“) გულიდან ველარ გაიციენებს („ნა-ცი-ნ-ე-ბა“) ადამიანი („აკაცი“), ძმა რომ იკარგება, მერე...

ახლა, დეიდა, აი, საჰმელების შესახებ („ბედ-ს-ზე“) შელაპარაკე, ჰუბერის, დალისა და აფხაზები ს'აკეები („სა-უ-წამ-ე-ები“) განსხვავებული იყო თუ ერთნაირი?

ფ. ვ. — აფხაზებს ძალიან კარგი საჰმელები სჩვევიათ, უფრო მეტად ღომი. რაც არ უნდა ხაჭაპური ჰქონდეთ („ექნებათ“), რაც არ უნდა კუბდარი... კუბდარი ჩემგან ისწავლეს, თვითონ არ აცნობდნენ („ან-ა-ყ-ა-ვ-დ-ნენ“), ხორცი მოჰქონდათ („ხორცს მომიტანდნენ ხოლმე“) და მე მაცნობინებდნენ. ამისთანა არაფერი იქმევიათ, — ამას ამბობდნენ. ძალიან შევეჩვიეთ ჩვენც ღომს, თუმცა ყოველთვის ღომს ვერ ჰუმს ადამიანი („აკაცი“). დღე არ გავა, რომ ღომი არ ვააკეთონ.

ქ. მ.-ს. — რას აყოლებენ?

ფ. ვ. — წმინდა გიორგის გეფიცები, კვერცხსა და სულგუნს... ჩაიში რომ მივილიოდი, მაშინ ერთი კვერცხი ჰქონდათ და ერთი ღომი პურის მაგივრად („მუჭაფა-ს-ა-ვით“). (რომ) მორჩებათ, გაათობენ. საერთოდ ღომის გარეშე არ ჩერდებიან („დგ-ე-ბიან“). პურს იშვითად აცნობენ ან გამოიმცხვარს ყიდულობენ — არ ხმარობენ ბევრ პურს.

ქ. მ.-ს. — ლორის ხორცს ჰამდნენ შენი აფხაზები?

ფ. ვ. — მხოლოდ ჩვენ გვყავდა ღორები, მათ — არა, მაგრამ ჩვენთან ძალიან კარგად ჰამდნენ, კუბდარში ვურევდი და ჰამდნენ, თუმცა ღორებს არ იყოლიებდნენ. ჩვენ ღორები ყოველთვის გვყავდა, გოკებს ვავასუქებდი და ვკლავდი, რაც ძალიან უკვირდათ... სალათები უყვართ და უბრალო რაღაცები. ტბილი ნამდვილად ძალიან უყვართ და ბევრს აცხობენ.

ქ. მ.-ს. — ხაჭაპური (“ცოდნით კი”) ეცოდინებათ!

ფ. ვ. — კი, მაგრამ ჩვენი ხაჭაპური სჯობს („ხაჭაპურამდე ბევრი უკლია“^{გულ-ით უ-ქ-ვეს იმას}); შაქარს უტეებენ და ყველს მხოლოდ ცოტას („იქი-აქ“) უშვებდნენ.

ქ. მ.-ს. — ფეტვიანი და ამისთანა?

ფ. ვ. — ესენი არ სჩვევიათ; ჩვენთან როცა ჰამდნენ ფეტვიანს^ა და ჰინდვარს, ისე უყვართ ყველაფერი: „რაღაც უტეთესი გემოსი არისო თქვენი (ჩვენი) გამომცხვარი“. ჩვენი კერძები ნამდვილად უფრო გემრიელია („კარგი გემო-ს“ არის“). ყოველთვის მიყვარდა ხაჭაპური, კუბდარი, ჰინდვარი და საფურის პური, ტბილი ნაკლებად („პატარა“) მიყვარდა, ახლა ტყუილს არ გეტყვი. მაშინაც მხოლოდ კექსს ვაცხობდი, იმის გარდა, სხვა რამეს არაფერს ვაცხობდი და არც ვიცოდი.

ქ. მ.-ს. — ელარჯს რომ ვეძახით, ამას აკეთებ?

ფ. ვ. — ელარჯს კი, ნამდვილად, კარტოფილის ელარჯს და მეორე ელარჯს, სიმინდის ფქვილით, ყოველთვის ვაკეთებდი (ეს ყოველთვის გარეული მქონდა“).

ქ. მ.-ს. — კარგი წელავი („გა’შწვევი“) ყველი გჩვეოდათ, ალბათ... ახლა... ჩვენ ლობიოსაც დიდად ვაფასებთ („ლობო-და-ც ბლომად ფასი გვი-ქ-ვეს“).

ფ. ვ. — ლობიოსაც ძალიან („გუშა-მად“) კარგად ვაზაფებთ („ვამუშავებთ“) და კარგად ვაკეთებთ.

ქ. მ.-ს. — იმათ უყვართ, აფხაზებს?

ფ. ვ. — ისინი ლობიოს გარეშე არ ჩერდებიან („ი-ქ-მ-ან“), მაგრამ ჩვენნიარად ვერ აკეთებენ („ჩვენამდე კარგი უ-ქ-ვეთ“). ჩვენ სხვა სუნელებს („ნარგ-ებს“) ვუშვებდით და ისინი წინაას („ზაფრანა-ს“) უშვებდნენ ისე, რომ ცეცხლს უკიდებენ. მე მეკითხებოდნენ: „შენი („ჩემიო“) რატომ არისო უფრო („უკეთესი“) გემრიელი („გემო-ს“)?“ ჩვენი სვანური მარილი ხომ ძალიან გემრიელია („კარგი გემო-ს“ არის)! დალის ხეობაში საჭმელსაც („ხარჯ-ს-ა-ც“) კარგს ამზადებდნენ, ნამდვილად დიდებულს, ხაჭაპური იქნებოდა თუ კუბდარი იქნებოდა თუ... ძალიან კარგი კერძები (“ბლუღ-ები“) იცოდნენ. უპატივემლოდ („პატავის გარეშე“) არ უშვებდნენ არავის, ისეთი სტუმართმოყვარეები („პატავ-ის“) იყვნენ. ყველაზე უკეთესი საცხოვრებელი ადგილია, ყველაფრისგან ნაყოფს იღებ („მოგოვა“), კაცო („გუზარ-ად“), დალის ხეობაში. ახლა დალიდან, ასეთი კარგი ცხოვრებიდან (რომ) გადმოვიდნენ, ესენი ძალიან ცოცხად არიან ნამდვილად. ჩვენი რძალი საშა ყოველთვის მოდიოდა აქ: „დღე და ღამე ვტირივარო, ოდესმე თუ დალის ხეობაში დაბრუნება იქნაო („იქნება“), იქ ცხოვრების საშუალება თუ იქნებაო („ყოფნა ი-ვარგ-ებს“), მეც („თვითონაცო“) წავალო („წავა“), არ მოვუსმენო („უსმენს“) ბიჭს („ნა-გა-ფ-ვეს“).

ქ. მ.-ს. — სახლებს სჭირთ, ნეტავ, რამე?

ფ. ვ. — ერთი სახლის გარდა, არავის სახლს არაფერი არ სჭირს. მხოლოდ ერთი სახლია დაზიანებული („ხხუა ქორ-ს სჭირს“) გენწვეშში, იქ ბომბი ჩამოაგდეს, მაგრამ სპეციალურად არ უენიათ („ავენს“). დალის ხეობის ქალები იყვნენ (წასული), ესენი ამბობდნენ: „ჭარისკაცები შემოდიანო, გაიხედ-გამოიხედავენო და თუ შეშა არ გვაქვს („უ-ღ-ვეთ“), მოაქვთო („მოტანენ“) და გვეკითხებიანო („ეკითხებიანო“): “ხილი („ხილ-ებს“) რომ“ მოვაგაროვთ („მოვაგაროვებთ“), შეიძლებაო“?

ქ. მ.-ს. — რუსები არიან ახლა იქ?

ფ. ვ. — რუსებიც და აფხაზებიც, აფხაზების მაღლიერი („მაღლობელი“) უფრო არიან — სვანების („სვან-ის“) იქიდან გადმოსვლა სწეინთო, მაგრამ იქნება იღებულა და მიანც საბოლოოდ, ხომ იცი, ყოველთვის ასე ხომ არ იქნება? ან დაგინაზავენ ან რაალას გიზამენ და არ არიან სანდო, თორემ მე აფხაზების“ ძალიან მაღლობელი ვარ.

ქ. მ.-ს. — ახლა რას ფიქრობ მიანც, აფხაზების ბრალი („ბედ-ი“) იქნება ეს? ასეთი კარგი ურთიერთობა („მო-კეთ-ობა“) გქონდათ და...

ფ. ვ. — აფხაზებს სვანები არ ვძულვართ იმიტომ, რომ ძალიან ვგვართ ერთმანეთს წეხებში და ვგულაფერში. მათ ძალიან დიდი კავშირი ჰქონდათ სვანებთან და ძალიან უყვართ სვანები. რატომ არ დაგვბოცეს („მოგველეს“) ჩვენ იქ აფხაზებმა? არაფერი დაუშავებით („გვა-ვნ-ეს“) ჩვენთვის („ჩვენ“). ჩემი ვაჟის სანახავად სამჯერ წავიდნენ, რატომ წავიდნენ? იქ აფხაზებს უთხრეს: „ამას არაფერი დაუშავთ („ა-ვნ-ოთ“) და იმას არაფერი დაუშავთ“. ჩემს ბიჭს ეუბნებოდნენ თურმე: „ველაფერს გამოგატანინებთო იქიდან“. სკები ჰყავს იმას იქ და ერთი წყება („პარტია“) გამოიტანა, ახალი ნაყილი ჰქონდა ტელევიზორი და თავისი ნივთები („ბარგებ-ი“) ბევრი გამოიტანა.

ქ. მ.-ს. — საიდან არის გამოსატანი?

ფ. ვ. — ტარიელ გურიჩიანთან ერთად გამოიტანა. ტარიელი იქ იყო, მაგრამ იქიდან გამოავლეს („გამო-რეკ-ეს“), ესროლეს. მისი დედ-მამა ჯერჯერობით რეკვაში არიან.

ქ. მ.-ს. — რეკვა აფხაზებისკენ არის, თუ დალის ხეობაში?

ფ. ვ. — დალის ხეობისაა.

ქ. მ.-ს. — დალის ხეობისაა, მაგრამ სვანები თუ არიან, ამ ომამდე იყვნენ?

ფ. ვ. — ამ ომამდე, რა თქმა უნდა („ასე იცი“), იქ იყვნენ.

ქ. მ.-ს. — რეკვა „პ“ტიშის ახლოსა?

ფ. ვ. — „პ“ტიშის ახლოს არის, ზემოთ რვა კილომეტრია ასასვლელი. იქიდან როცა ჩამოდიხარ, მაშინ ასე, ა, სამ კილომეტრს რომ გამოივლი, იქ არის რეკვა. მანქანით ასასვლელი არაა.

ქ. მ.-ს. — ცოტანი („მეჩხრად“) ცხოვრობდნენ („ცხოვრობდა“), არა?

ფ. ვ. — ცალანი მუშინი და ჩემი შვილი ცხოვრობდნენ, მეტი არაფერ, „პ“ტიშში.

ქ. მ.-ს. — დეიდა, შეილებს ვაზრდა გაგიძნელდა („გა-რჩ-ა გეყო“)? ღელამთილი გეხმარებოდა, ალბათ.

ფ. ვ. — გამიძნელდა იმიტომ, რომ ინვალიდი ვარ.

ქ. მ.-ს. — რატომ, რა გჭირს?

ფ. ვ. — ბავშვობაში დავეწვი („და-ნაწვაი“ < „ნა-ც, ზ-უნ-ებ“-ი ვარ პატარაობაში“).

ქ. მ.-ს. — მერე გახსოვს დაწვა („ც, ზ-უნ-ებ“-ა“)?

ფ. ვ. — დაწვა არ მახსოვს და მერე რომ ოპერაციები გავიკეთე, ის მახსოვს, მაშინ დამემართა ეს, აი, ძვალზე, ცალკე გავიდა. მესტიიაში გავიკეთე („მო-ვო-წყ-ე“).

ქ. მ.-ს. — ვინ გავიკეთა ოპერაცია, აღილარმა?

ფ. ვ. — აღილარმა არა, მეორემ, კარგი ქირურგი იყო ის... გრიშამ... რა გვარის იქნებოდა („გუარ-ის-მცა იყო“)? ჰო, გირგლიანი...

ქ. მ.-ს. — ოპერაციის მერე იყო რამე უკეთესი შედეგი? მანამდე როგორ გქონდა? ოპერაციის მერე თითი ავიძუშავდა?

ფ. ვ. — არა, თითი გამოიფუჭდა და ძალიან მიჭირდა. ბავშვებს მე მხოლოდ ძუძუს ვაწოვებდი, ღელამთილს ედგა საწოლთან აკვნები, არწვედა და როცა შოიდათ, მაშინ მავიძებდა ხოლმე: „ძუძუ მოაწოვეო, გენაცვალე („ღელამთილის მუშე“)!“ იმისი ვაზრდილები არიან ისინი სინამდვილეში.

ქ. მ.-ს. — ზღაპრებს უყვებოდი შენ ან შენი ღელამთილი ბავშვებს?

ფ. ვ. — კი, ჩემი ღვინოთილი ყოველთვის უყვებოდა ზღაპრებს ბავშვებს. რას არ ასწავლიდა ბავშვებს ჩემი ღვინოთილი. მეც ზოგჯერ, რაც შემეძლო.

ქ. მ.-ს. — ზღაპარი არაფერი გახსენდება?

ფ. ვ. — არ მახსოვს რომ მომქალა მინაქ! გოგო, ჩემი ძმის გარდაცვალების მერე დამემართა, თორემ მე სამუდამოდ („ევა-ს“ ღვინო-ად“) მახსოვდა. ამის გარდაცვალების მერე გავალ ჩემს ოთახში და, რატომ მივდივარ, არ მახსოვს, გამოვბრუნდები და გამახსენდება, შევივალ და დამავიწყდება... ჯეკო რომ არ ყოფილიყო („იქნებოდა“), ახლა მკვლარი ვიქნებოდი, ოცი გადასხმა გამიკეთა.

ქ. მ.-ს. — ჯეკო ვის ჰქვია?

ფ. ვ. — ამის სიძეს, აი, ჩემი ძმის, დათუშასი! კინაღამ მოკვდი. ჩემი შვილიც (ჩემი ძმისშვილის — თემურის კბილა) მაშინ ყოფილა ცუდად და გარდაიცვალა კიდევ. რვა თვე („თვე-ს“) არ მითხრეს იმის გარდაცვალება.

ქ. მ.-ს. — ძალიან („გულ-ად კარგი“) ლამაზი („თვალ-ის“) გოგო იქნებოდი შენ, ახლა რომ ასეთი ლამაზი („კარგი თვალ-ის“) ხარ.

ფ. ვ. — ახლა ვერ ვარ ისეთი, თორემ ჩემს სურათს განახებ... ეს მგავს, აი, მარიამი, მაშინდელ ჩემს სურათს და ამას რომ დანიხავ ერთად, ამისი სურათი გგონია.

ქ. მ.-ს. — თექვსმეტი წლისას საიდან ვადაგაწყდა შენი ქმარი („ქაცვი-ი“)?

ფ. ვ. — გოციასთან ხომ („არ“) იყო ის, იმისთანა შესახებელი იყო, კარგი, მაგრამ სიყვარულით არ მიყვარდა, შენს თავს და ბავშვებს ვფიცავარ („შენი და ბავშვების თუალ-ებ-ის მზემ“)! კალაშიდან იყო, არეთა ერქვა, ჩხეტიანი, ის მოხულობდა მაშინ.

ქ. მ.-ს. — ის კაცების გამოგზავნით („კაცებით“) გთხოულობდა და ეს ისე („ასე“) გელაპარაკებოდა?

ფ. ვ. — ჰო, მაგრამ ამან გამიტყუა („მო-მ-ა-ღორ-ა“) და ჩამსვეს მანქანაში („მაშინ-ას“) და მომიტყა. მელაპარაკებოდა, კარგა ხანს („კარგი ხანი დაყო“), მაგრამ იმ წუთას („წამ-ს-ს-ზე“) არ მოველოდი ამას („იმას“); არეთა გააკეთებდა („მო-ა-ჩივ-ებ-და“) ამ საქმეს. რატომღაც („რა-აცხა“) ის მერჩია, არ ვიცო, რატომ.

ქ. მ.-ს. — მერე ამას ჩხეტიანებმა მოაყოლეს რამე?

ფ. ვ. — არაფერი! თვითონაც დაქორწინდა („გა-ს-ი-მ-და“) და...

ქ. მ.-ს. — მელიტატორობა („მო-უ-რ-ავ-ობ-ა“) და ეს არაფერი, ხომ?

ფ. ვ. — მთლად აქამდე არ მივსულვარ („მო-ვ-ქ-დ-ით“)... მერე კალაშიში წავიდი, ჩვენი ერთი ბებია გარდაიცვალა კალაშიში და ვარდისკასთან ვიყავი. ეცერში ხომ ცხოვრობდა ჩემი და! იქიდან კალაშიში დამპატივეს („მი-მ-ი-წვი-ი-ეს“) ან „და-მ-ი-წვი-ეს“) და იქ ჩავიდი, ის ბებია ჩემს ხელში გარდაიცვალა. ახლა არეთამ თქვა: „ძალიან ეცადეო, რომ ტარიელს გაჰყოლოდი, მაგრამ ის გარდაცვლილია და მე ცოცხალი ვარო („ასე ვარ“). „ეს ყველაფერი ბედით არის-მეთქი და იღბლით ყოფილა, თორემ, როდესაც დამელაპარაკე-მეთქი, ნეტავ („ვა-მ-მეთქი ჩემი ბედ-ი“), მაშინ რატომ არ გამოგყევი-თქო“. „მე შუამავლობითა („კაცებით“) და ნიშნობით მინდოდაო, ასე არ მინდოდაო, მაგრამ ნამდვილად ბედით ყოფილა, მართალი ხარო“.

ქ. მ.-ს. — თვითონ მას როგორი მეუღლე ჰყავს?

ფ. ვ. — ძალიან კარგი, წმინდა გიორგის გეფიცები, მასწავლებელი ქალია, კარგი ოჯახი აქვს.

ქ. მ.-ს. — იმ დროს სკოლაში („კლას-ს-ში“) სწავლობდი?

ფ. ვ. — მხოლოდ რვა კლასი მაქვს დამთავრებული („მი-ღ-ე-ვი-ა“), მეტი არა.

ქ. მ.-ს. — სად დამთავრე?

ფ. ვ. — აქ, ქუბერში, სტურიში. სოზარი თუ გახსოვს, ის იყო მასწავლებელი. კიდევ

გვასწავლიდნენ: ჯანჩიკიანთ შუშანა, კიკორია და სადარეფი. სკოლაში ღირეკტორი იყო ალექსანდრე ჩხვიშიანი. ეს მიყვარდა, აი, ნემსი და ძაფი და ამიტომ არ ვსწავლობდი კარგად, ახლა კი ვნანობ, მაგრამ ვეღარ ვშველი.

ქ. მ.-ს. — საბნები“ს“ კერვის („ჩხობ-ვა-ს“) გარდა, რა გეხერხებოდა?

ფ. ვ. — ყველაფერს ვკრავდი, (რასაც) დავინახავდი.

ქ. მ.-ს. — ფეხსაცმელს („ჩაფულ-უბ-ს“) კრავდნენ („ჩხობ-ვი-დ-ენ“) იმ დროს?

ფ. ვ. — კი! ფეხსაცმელს — ძირიანებს ისეთს კერავდი („ვაკეთებდი-ვა-წყობ-დი“), რომ უკეთესი რა გინდოდა („მაფლ-ი მხოლოდ იყო“), მაგრამ ახლა ვერ ვაკეთებ.

ქ. მ.-ს. — ქარგვა და ყაისნალით ქსოვა?

ფ. ვ. — ნუ, ესენი, წმინდა გიორგის გეფიცები, საცემ ჩემოდნით („ჩემოფან-ი საცემ“) მქონდა („მე-ე-ლო“). როგორი ქარგვა იყო მაშინ სადაც კი დავინახავდი, გადმოვოღებდი („გამოვაბარუნებდი“)... კედლებზე რომ კიდებდნენ ფიანდაზებს („ფააროშკ-უბ-ს“), გახსოვს?

ქ. მ.-ს. — დაროშკები რატომ ერქვა („ერქმეოდა“), ნეტავ, ლმერთმანი? ყაისნალით რას ქსოვდით?

ფ. ვ. — ყველაფერს: ზეწრებს, მაგიდის გადასაფარებლებს („ხტოლ-სა-ფრ-უბ-ს“) და ამისთანა რაღაცებს; გარდა ამისა, ბადით („ხეტკით“), მაგალითად...

ქ. მ.-ს. — იმას რა ჰქვია, ბადით რომ აკეთებდით, აი, ძაფებს რომ გამოუღებდნენ ხოლმე?

ფ. ვ. — იმას „სეტკა“. ერთი ნაქარგი ზეწარი ახლაც მაქვს („მე-ი-დ-ე-ს“), მაგრამ სად დევს, ლმერთმა უწყის („ღმერთ-ს ეცოდინება“).

ქ. მ.-ს. — დედაშენი ვისი ასული იყო?

ფ. ვ. — გურჩიანების, ემუზანთი, ეცერიდან.

ქ. მ.-ს. — დედაშენი იყო ხელმარაჭვე („კარგი ხელების“)? იმისგან ხომ არ გამოიყვანა ხელსაქმის უნარი („კარგი ხელები“)?

ფ. ვ. — ასეთი რამე არ იყო, ტყუილს ვერ ვიტყვი. არც ძაფს მძღვავდა და არც ნემსს, ვიპარავდი ხოლმე. ან არადა, მაშინდა მყავდა კარგი, ნინა ერქვა, ძალიან დახვეწილი ქალი იყო, იმისგან ნამდვილად ვსწავლობდი.

ქ. მ.-ს. — ის ვისი რძალი იყო?

ფ. ვ. — სუბელიანები“ს“, ელყანები“ს“, მაგრამ უშვილო იყო. მის მახლისცოლს სადაღაც უღელტეხილებზე გარდაეცვალა მუღლუ, იმას აკვანში ექვსი თვის პატარა ბიჭი ჰყავდა, ისე გათხოვდა. მისი სამი შვილი — ორი გოგო და ეს ბიჭი, ექვსი თვის, ყველა ჩემმა დედამთილმა გაზარდა — იმას დარჩა ესენი გასაზრდელად, მაგრამ ძალიან გვაფასებენ გოგონებიც და ბიჭიც, ყველას გვაფასებენ.

ქ. მ.-ს. — ის ქალი მერე თავის შვილებს ნახულობდა („ეკარებოდა“)?

ფ. ვ. — კი, აბატიეს.

ქ. მ.-ს. — მასთან ეყოლა შვილები?

ფ. ვ. — ოთხამდე... ჩემი დედამთილი, მაგალითად, მიტკალს და ძაფს და ამას — ყველაფერს მძღვავდა: „ხელობისთანა რა არისო ქალისთვის“? სწავლა მეზარებოდა და მხოლოდ ამისკენ გამიიზბოდა ხელი. პატარა საბნებს კერავდი („ვა-წყობ-დი“). მეგრული ჰყავდით ყაისაფისანს რძალად და საბნებს აკეთებდა. რამდენი სულგუნე მოვაბარე ოჯახის წევრებს („ქობ-ი-ს-უბ-ს“) და მივუტანე, მაგრამ არაფრით არ მასწავლა, ნემსს როგორ არქობდა საბანს, ის რაღაც სხვანაირად უნდა. რომ არ მასწავლა, დავიწყე სტუმრად მისვლა. „ჯანდაბა ეს სულგუნე-მეთქი“, — გულში ვფიქრობდი და ჩემად ვუყურებდი, როგორ ამოჰყავდა იმას ნემსი. სახლში რომ მოვედი, ზუსტად ისე გამოვივიდა.

ქ. მ.-ს. — რატომ არ გასწავლიდა?

ფ. ვ. — რატომ და საბნებს შეეკრავსო (“გააკეთებსო”), რომ გაიზრდება („ა-ი-ხ-ხ-ამ-ს“), მაშინ.

ქ. მ.-ს. — საბნებს სხვადასხვა ნაყმებს (“უზორებს”) როგორ უკეთებდით?

ფ. ვ. — წინასწარ გამზადებული გვექონდა, აი, ქალღმერთისგან გამოჭრილი.

ქ. მ.-ს. — მაგრამ მინც ძალიან ძნელი იქნება სწორად გაკეთება?

ფ. ვ. — მე მეყავრება შეეკრვა და ბამბის დადება, უზორი — ნაკლებად. ჩემს საბნებს ძალიან დიდი განავალი ჰქონდათ აფხაზეთთან. მათ საბანი ოქროსაც კი ერჩიათ. წმინდა გიორგის გეფიცები, რატომ ერთი ოცი მინც არ მიმიტანია საჩუქრად “ათარაფხანსკიაში”!

ქ. მ.-ს. — მაშინ ატლასიც ნაკლები ღირდა.

ფ. ვ. — სამი მანეთი ღირდა. მათთვის რომ ვკერავდი („მათ ვუკერავდე იქნება“), საცხე ქვაბი კამფირი მაწონი გინდა, ხაჭაპური გინდა, არაყი გინდა, თხილი გინდა თუ რა გინდა, ყველაფერი („ყველაფერი“) მოჰქონდათ („მოგიტანენ“) და ფულსაც იხდიდნენ. ისე რომ მოსულს იყვნენ, თავშესაქცევად, მაშინაც კი საჩუქრის გარეშე ნამდვილად არ მოვიდოდნენ („მოდიოდნენ“).

ქ. მ.-ს. — ესე იგი, კარგი მეზობლობა იცოდნენ.

ფ. ვ. — ცუდს რომ გაგიკეთებ, მაშინ შენც ცუდს მიბრუნებ, არა? თვითონ თუ მიგიხვებიან („გულად მო-გი-ჯდ-ომ-ებ-ენ“), რომ ეს ჩვენი ერთგული არისო („გვაქვს“), წყალში გადახტებიან შენი გულისთვის („ბედ-ს“-ზე“).

ქ. მ.-ს. — ერთმანეთში ნათლობა ხომ არ გახსოვს, როცა სვანები მონათლავდნენ იმათ, ან თვითონ მონათლავდნენ სვანებს?

ფ. ვ. — ეს არ მახსოვს.

ქ. მ.-ს. — ქრისტიანებიც არ იქნებოდნენ, ალბათ, ისინი.

ფ. ვ. — მე ვეუბნებოდი ერთს: „ჩემი შვილი მონათლემეთქი“, ექთანს იყო, აკუსება, ჩემ ქვემოთ ცხოვრობდა, კარგი ქალი იყო, მაგრამ არ თქვა, „მონათლავო“. ქრისტიანები არ იყვნენ და იმიტომ.

ქ. მ.-ს. — სვანი („ხვანს“) რომ წაიყვანათ („წილებდნენ“) რძლად ან ჩვენ რომ წამოგვეყვანა („მოგიტანდით“) აქეთ?

ფ. ვ. — სვანი წაუყვანიათ (რძლად).

ქ. მ.-ს. — აბა, გაიხსენე, აქეთ-იქით მოყვრობა რომ ყოფილიყო („იქნებოდა“), ისეთი რამ.

ფ. ვ. — ჩვენს ცაცის ჰყავს აფხაზი რძალი, ზური ჰქვია იმის მეუღლეს.

ქ. მ.-ს. — იმათი ქორწილი გახსოვს?

ფ. ვ. — ქორწილი არ ჰქონიათ, ისე გაჰყვა და მერე ჩვენ წავიდით სტუმრად, მისალოცად, ქორწილით სუფრა გააკეთეს.

ქ. მ.-ს. — ჩვენთან შედარებით აფხაზეთში რა იყო განსხვავებული?

ფ. ვ. — ქორწილში ერთად არ იხსდნენ ცოლ-ქმარი. გოგო ოთახში იყო, ბიჭი — გარეთ. სანამ ქორწილი დამთავრდებოდა, იქ უნდა შესულიყავი („წახვიდოდი“) პატარაძლის სანახავად.

ქ. მ.-ს. — ბიჭი არ იყდა სუფრასთან?

ფ. ვ. — სუფრასთან კი! ხანი რომ გავიდოდა, უკვე ერთად სხდებოდნენ. ეს მერე დაიწყეს, უკვე ჩვენი წესები მიიღეს...

ფ. ვ. — ჩემი მამის ქალიშვილი გაგრაში წაიყვანეს აფხაზეთში, სვეტა. ნამდვილად მოიტაცეს, მაგრამ ძალიან კარგი ქორწილიც გადაუხადეს. ადრე ქორწილში უფროსებს არ ეპატრებოდნენ („წესებდნენ“), მოგვიანებით დაგვაპატრებდნენ. მაშინ ქალებს ყველას ბუქლები გვაჩუქეს. მე იმ გოგოს ორი საბანი, ორი ლეიბი და ჩემი მოქარგული ზეწარი ვაჩუქე. ყველა იმ საბნებს ათვალიერებდა („სინჯავდა“) იქ მაშინ, გაგრაში.

ქ. მ.-ს. — ჩვენი გოგოები როცა თხოვდებოდნენ მათთან, მაშინ როგორ ეგუებოდნენ, ნეტავ (აქნებოდათ ცული შესახვევი)?

ფ. ვ. — სვეტა, მაგალითად, ჩემი მანლისშვილი, არ წუწუნებდა („ჩიფ-ლუბ-და“), უფრო მეტად ის ჩემი გაზრდილია — ხარბიანი ჰყავდა იმას ღედა და მოუკვდა. ჩვენი ახულის — ცაცის რაშიც აფხაზია, ძალიან კარგი ადამიანია, ჩვენ ძალიან გვიცავს, მაგალითად, ის.

ქ. მ.-ს. — არ ვტოლვართ, ხომ?

ფ. ვ. — არა, ნამდვილად! ათარაფხაზეთში, ხადაც მე ვცხოვრობდი, ყველგან შეპატივებოდნენ. საჩუქრის გარეშე როგორ მოვიდოდნენ ჩემს შვილებთან და ჩემთან! სირცხვილ-ნაშუსიც („სახ-ელ-ი-ც“) ძალიან იცოდა, ჩვენ რომ გვჩვევია, ახე...

ქ. მ.-ს. — იქ შენი სახლი ვის აქვს?

ფ. ვ. — ჭარმა გაიტანა მთელი ჩვენი ქონება და სახლი გადაწვეს („ჩა-ა-ც, ს-ელ-ეს“), ორსართულიანი სახლი გვედგა. მერე ჩემი შვილი იყო წასული სოხუმში და აფხაზმა მეზობლებმა ჩვენს მამულში („ადგილ-ს“-კენ-ში“) შეიყვანეს, „სახლის შეკეთება შეიძლება“, მაგრამ ვინ გააკეთებს?!

ქ. მ.-ს. — დაბრუნება თუ იქნება, მაშინ ადგილი მაინც ვაქვთ.

ფ. ვ. — რა თქმა უნდა! იქ მანდარინიც გვქონდა, ყურბენიც და ყველაფერი, მაგრამ ბიჭს მაინც დალის სეობაში ურჩევნია, თუ...

ქ. მ.-ს. — მართლა? როგორ უყვართ დაღილებს თავიანთი ადგილი!

ფ. ვ. — დალის სეობისნაირი საცხოვრებელი არხად არ არის.

ქ. მ.-ს. — ქუბერელი ხარ და შენც ასე ამბობ, მათი რა ვასაკვრია?

ფ. ვ. — ისე შეტოვდებიან, ბავშვებს გეფიცები, იმდენი შიტირია. იქიდან მოჰქონდა ბიჭს თადელი გასაყიდად, ყველა რომ ათად გაყიდა, მე რეად ვყიდდი. როცა თხოვდებოდა ყიდდნენ, მე ათად ვყიდდი.

ქ. მ.-ს. — და თან როგორი თადელი!!!

ფ. ვ. — ისეთი შეწუხებული არიან! ჩემი ალალი დის რძალი იყო, ზაირა, ის ტირიდა: „აივანზე დამარჩაო ტაშტებში ქინძი და უცხო ხუნელი, კარტოფილი და ყველაფერი, როგორ გადავიტანო ამას? მომატყუენო, „სამი ღამის შემდეგ დავბრუნდებითო“. ახალი დამთავრებული ხასლი და ყველაფერი ჰქონდათ, საქონელიც ჰყავდათ, თუმცა ბიჭი შევიდა და ვირბიცი კი გამოიყვანა. აფხაზებმა და რუსებმა ხელი არ შეუშალეს. ყველაფერი გამოიტანა, ბევრი გაყიდეს აქ, ზუგდიდშიც ბევრი ჩააბარეს.

ქ. მ.-ს. — ფასები ნაკლები („მკირე“) იქნებოდა აქ.

ფ. ვ. — ასე იყო.

ქ. მ.-ს. — ერთი ეს მითხარი, აი, ასეთი კარგი ხელების პატრონი ხარ და ქსოვა („წინდა-ობა“) თუ იცი?

ფ. ვ. — შენს თავს ვფიცავარ („შენი თუალ-ების მზემ“), ქსოვავ უფრო მეტად სხვა არაფერი მიყვარდა...

ქ. მ.-ს. — მამაშენს რა ერქვა?

ფ. ვ. — სისავი. ფულიანი („ვერ'ც, სლ-იანი“) კაცი იყო, მაგრამ, ორშაბათს („მთვარ-ის ღღეს“) რომ ფულს („ვერ'ც, სლ-ის“) სთხოვდი: „ზვალ მოდი და რამდენიც გენდომება, იმდენს („ე-გ ზოშა-ს“) მოგცემ, დღეს არ მოგცემო!“ ცუდად რომ იყო, მაშინ თქვა: „მამას ვაფიცებ, ორშაბათი დაიცავი („გემგაროს“), ეს საქონლის („სულ-დგ-მ-ულ-ის“) სახელზეა, ქონებაზეა, კვირას („მზ-ის" დღე-ს“) ყანაში („დაბ-ს-კენ-გა“) არ გახვიდე — ერთი დღე შენი დახვეწებისთვის ნუ გუნანება („და-გ-ა-კლ-ებ-ა“). ორშაბათ დღეს რომ არავის არაფერი მისცე, ის სჯობიაო; მთაში რომ საქონელი („ოთხ-მა-ვალ-ს“) მიგვყავს („წავიღებთ“), იმ დღესაც არავის არაფერი მისცეო“. ცუდად რომ იყო,

მაშინ ხუთი ათასი ერთხელ („სიხუა-ს-ზე“) მომცა და ხუთი — მეორედ („მე-ორ-ის-ა-ზე“), ერთ ბავშვსაც მისცა და მეორესაც. აქედან, მამას გაფიცებ, ოცი მანეთი ყოველთვის შენახული გქონდეს ჩემს სახელზე („ნა-თქუ-ამ-ზე“), რომ დაგპირდება, ბავშვი (რომ) გიკვებდობდეს, იმ მომენტში ფულს (თუ) ვერ იშვია, ბავშვი მოგიკვდებაო. ეს შეინახე და ამას (რომ) დაამატო („ჰ-ჰ-ჰ-ნი“), უკეთესია („კარგი არის“), თუ არადა, ოცი ლარი მინც უნდა იდოს ოჯახში!“ მართლაც, ეს შეეასრულე („გავიმადგრე“), დედაჩემის სულს ვფიცავარ!

ქ. მ.-ს. — კერა („ჩიბ-ვა“) არ შეიძლებაო („ი-ვარგ-ებს-ს“) ორშაბათ დღეს!

ფ. ვ. — აჰ, ორშაბათ დღეს არ შეეკერავ.

ქ. მ.-ს. — მეტი რა არ შეიძლება, აბა?

ფ. ვ. — ახლა უქმე დღეებს („ქლომისა“) ძალიან („გულ-ად“) ნაკლებადლა იცავენ („უმადრით“) ყველა, მაგრამ იმათი დაცვა („გამადრება“) ძალიან („გულ-ად“) კარგია, მაშინ ყველა იცავდა და იმიტომაც იყო ყველა კარგად.

ქ. მ.-ს. — დაღამების („ნა-ბურ-ე-ს“) შემდეგ რამის მიცემა შეიძლება („ი-ვარგ-ებს-ს“)?

ფ. ვ. — ხუთშაბათსა და სამშაბათს მზის ჩასვლის შემდეგ არ შეიძლება საციველის გაცემა.

მ. ს. — რძის ნაწარმის („ნაწველის<ნა-ჩ-უნ-ვის“) გაცემა სულ არ შეიძლება.

ფ. ვ. — თესლი („თესლები“) თუ შენთვის დათესილი არ გქენება, ისე თუ ვინმეს მისცემ, შენ ცული ამოვივა და იმას — კარგი. ერთხელ აფხაზმა მომცა ღობიოს თესლი, სხვასაც („მე-ორ-ეს“) მისცა, მაგრამ სამი მარცვალი ...ისა... მოხალა და ის რომ გაურია, ისე მისცა. „ეს რა არის-მეთქი?“ „რა და ხელს გაყოლებსო („გაიტანს“), ახლა კი მე არ ამომიწყდებაო („ა-მი-ხუეტ-ღებ-ა“) და მასაც აღმოუცნებდებო, აბა, რა იქნებო?“

ქ. მ.-ს. — ეს აფხაზმა გააკეთა („ქმ-ნა“), მაგრამ მანამდე გსმენია შენ ჩვენთან („ჩვენში“)?

ფ. ვ. — არა!

ქ. მ.-ს. — მათ სჩვევიათ ჩვენსავით რძის ნაწარმის ორშაბათ დღეს გაუცემლობა?

ფ. ვ. — ჩემგან თუ ისწავლიდნენ, თორემ რამე განსხვავებული არ სჩვეოდათ. ეს სჩვევიათ, აი, ნერგს (რომ) სთხოვ, არაფრით არ მოგცემენ ხელში, დედის სულს ვფიცავარ, გადაადგებენ ღობეზე და: „ახლა, თუ გინდა, ე, ღობის („ალაგ-ს“) იქით შენით აიღეო, მე არ მოგცემო („გაძლევ“)! ხან („რა“) რომ გაყვითლდება ან რომ გაფუჭდება („და-შავ-ღებ-ა“) რამე, ეს ყველაფერი ბოსტნიდან გაცემის ბრალაო („ბედი არის“), — ასე მეუბნებოდნენ.

ქ. მ.-ს. — ქლაკვის შესახებაც ასე მსმენია.

ფ. ვ. — ჰო, ქლაკვეც ასეა! — ცული ხელის პატრონს („ხელებისა“) რომ მისცემ, შენ ამოგიწყდება.

ქ. მ.-ს. — „პ“ ტიპში ბალსქვემოელები და ბალსზემოელები ორივე ცხოვრობდით, არა? როგორი მეზობლობა გქონდათ ერთმანეთთან?

ფ. ვ. — ძალიან კარგი, წმინდა გიორგის ვფიცავარ!

ქ. მ. ს. — ძალიან დიდი მადლობა, კარგად იყავი („კარგადამც ხ-ა-რ“)! რა კარგი ქალი ხარ, ას წლამდე ფრჩხილი („ფრცხ-ილ-ი“) არ („ნუ-მცა“) გტკენოდეს („ტკენია“) და ვინც კი გყავს, ამათ ყველაფერი მხოლოდ კარგი მოგსწრებოდეს („მხოლოდმცა მოგსწრებია“)!

მ. ს. — გოგა, ისგუ ესხე ო გუწარ რეკა!

ო. დ. — ინგლისხან დეუდერიან.

მ. ს. — ოღონდ კვლთხიდ გარ რაგდინან! უოშა ლგზან სი?

ო. დ. — ათხე ში ხეი უოშთხეურეშედიოხოშედ.

მ. ს. — ომეგეშ ნათაუ სი ო მან სოფელისგა?

ო. დ. — დანლს, ყვლგჩს.

მ. ს. — ფუარს ჩიზგაშა?

ო. დ. — ნიშგეშ ოზგან ო ში დეშე შიზგა, შიშგომუს ო შიშგუა დის გა...

მ. ს. — შან საუხანდან ისგუა დის ო ისგომუს?

ო. დ. — მესტორ ო ტაცი.

მ. ს. — უოშა ხანსუდ ლაუდილა ო უოშა ჩიმილ ჩირდან?

ო. დ. — ძორი ლაქმილა ო უოშთხე ლაუდილა ხუნსუდ.

მ. ს. — შაგ დანლს ეხგრდანდა?

ო. დ. — შაგ, შაგ!

მ. ს. — ათხ'ალუე ლიშმანლიშ გუეშარ ასუშბანუ დანლიშ, მან ლეშეშე მანგ ქარეკა, ოღონდ კვლთხიდ!

ო. დ. — უოშთხე გეზალ მანგ ლანშალს შირდა, ნაღუეურარ, ო უეოშხეშალ ო ქონება მანგ ამუხანსადრუ, ა, ქორს, ო ქონუნდელ მანგ ეჩხენქა.

მ. ს. — ყვლგჩეი ომ გახსენებ, მან ჩეშედენი? შილეგეშე ასუშბანუ. ომეშ სოფელ ლანსუ, შაგუნე ლირდე ჩადე?

ო. დ. — გ, ლირდე ხორა ნად, გუნშიდ ხორა.

მ. ს. — შან გუნარიშარ ოზგან?

ო. დ. — შანგფორმეშ, ალარ, ა, კუციანარ ო შარგუელიანარ ო ალარ.

მ. ს. — ყვლგჩე ომლა საუხანდა სოფელს?

ო. დ. — ყვლგჩე ლანშილ შირდა ში ო მანკუ ერერუ ხუარდ, შარე შიწიხქურ'ათხუიდ, ლიქუთუნანდ ათხუიდ, ერქა შარხეულთ'ორანდ ო შარხეულ ოთხეგანდ.

მ. ს. — ჩუჭაშეიდა შიწიხქურა?

ო. დ. — მანკუთეშ ჩუ.

მ. ს. — ო მან'თხუიდდა, ახურიშა ქორარ?

ო. დ. — ქორარ ეშხუს გარ ოთხუირ, ე, შარხუს ხაულებ, ეჩხენ ...შედე... ანდგრდა, ტუგრ ანდგრდა ო უ'ოხქანუ ხანლს მანგ ერქას ო ძერ ომთ'ანანდ ო ძერ ომთ'ანანდ; ერქანდლე ძერსი სგ'ატანს ო ძერსი — დეშეგ. ნან შარხეულ ოხყიდლ ქორ ო შარხეულ ხეშეზად. ერქანდლენ ალ'ათხუიდ, ა, ლიშმანლ ო მან'აქ ლი? ჩიქი ამშელდგნ ჩულიზი ყვლგჩენ შარხეულთე, ერჩენ უ'ონქუნდელ, შარხეულხენ, ადანდ ო ერერუ უეოთხეშალ, ეშდოხოშედ მანგარ, ერა ქონება მანგ, უოშთხე ლანგა-ლარდა, მანგ ამეი ოცუირდ, ა, ამეი, შამანგეშე ონტუიდლ, ექეი ექარს ოსფოთხენდ ქონება მანგ. ეშუე გეზალს ქორ ხუდრუანდა ო ძორის, ხემის ო მეუშთხე ნან ხუნსუდ. უოშთხე ქორ ამე'ოცუირდ, ა, ამეი ო ქუნიმეგენე მანგ, მანუ მანგ, ინდაურ ლანსუ ა ქათალ ლანსუ ა ხან ლანსუ ა ლუნ ლანსუ, მანგ

ჩუღეცერქენვანდ ი შიარ ლერეგენ ქონტუნდლ ი ამერუ ხუნარიდ, ა, უოშთხუ ქორ მიცადა, უოშთხუ, ამერუ, ჭუბერ.

შ. ს. — ათხე იშა ქორეი ხარი?

ო. დ. — ათხე ჩხეტანარე ქორისგა.

შ. ს. — ლარ ჩხეტანარე?

ო. დ. — დმანისს იზგეს ი მან მისა?

შ. ს. — ლაიწონესა ქორ?

ო. დ. — ალ ქორ ამერუ სოგანს ი მინ ერხენ იზგეს ი ნან ჰარიდ სუგანდ ი სგ'ონტუნდლ ამერულა ი ამერუ ხუნარიდ. უოშა ზან გუარ ათხე? უოხუშდ ზან ნარ.

შ. ს. — ხი ლეჰნა ლიშიალერი ანტედა ამხან, ა ერქად ანტედა?

ო. დ. — ლეჰნა ლიშიალერი ონტუნდლ.

შ. ს. — იმნოშ ანტედა დალხენ?

ო. დ. — თანლიქა. ტონარს ხაყლეხ, ეშთეილა მანქანოშუ ი ერხენი — ქეშხუშუ ონტუნდლ.

შ. ს. — გუწუალდითმა შუკურეი?

ო. დ. — მან მაღე, დინა? ხონრა ბოფშილდარ ნეყანს, მანგ ქეშხუშუ ონტუნდლ.

შ. ს. — იმუ'ანტედა დეჟე, დემეგ ერქაშა, იმეი შექელი ლიქედა?

ო. დ. — ერქა ხონარდ ხუნარდ, მარე ათხე ხუნარი სოლაშად.

შ. ს. — ხურუ ინერეიოლე ეტყობა.

ო. დ. — მან მაღე ხუნარეიოლეოლა?! ოშთხუ მანდელეჟე ლეშიალისგ'არდას ი ჰელ ჩულგან, ლიბობხანდ ი ლითეჟეში ი ჩიბიში, ი ერეიუ მაგუნ ლარდა მეროლ? ამხუ ლედეგარუ ახლუნანს, ერქარს სოხიოდ, ერეიუ მაგუნ ლეხიგირალი მეროლ? მიშუ გეზლირ ერქე'არდას, ლეშიალს.

შ. ს. — უოშა გეზალ ჩირი მანგ?

ო. დ. — ეშდეშუ მირდას მანგ ი ეშუ ქანხუნარალ.

შ. ს. — ნადეჟურა? იმლა?

ო. დ. — თეჟე ათხეიოდლა ამერუ ი, ა, ერქას...

შ. ს. — ამერუ ა დალს?

ო. დ. — დალს, ჰედურდ პირეჟე ლიშიალ ლანსუ, ერქას.

შ. ს. — ა, აფხუნარე შინქე'ადგანა?

ო. დ. — დემეგ ი ერქარ.

შ. ს. — შუნარეა?

ო. დ. — დემე, მინ, მინ ოთხენ.

შ. ს. — ერქის ოთხადმა გეზლირ? იმეგ იზგეს?

ო. დ. — მორ დინა ი ეშუ ნადეჟურ. თბილისს არის ერქარ ათხე.

შ. ს. — ისეგ გუნარე, დეჟედარიანარეი, მანგეჟე ქასმადა ქუნიელ გეჟეშარ? ასუმხანდ მოლე!

ო. დ. — მან, მანგ ჩუნშთუნს ხონოლე ი ხონოლე ათხე ჩანარს, მარე...

შ. ს. — სოლერას როქ ოხუნტა დეჟედარიანარ ეშუ დერეჟა, ალი ლიმა?

ო. დ. — აჰ, ალი დემე მანმა!

შ. ს. — შიშეჟა დადა ტაცი ქაშეიდემა?

ო. დ. — ისეგეჟე დი ჩუმაშეიდე.

შ. ს. — ტაციჟე ჩუქეშეიდე, მინა შეიდე.

ო. დ. — ტაცი დემე მაშეიდე, მარე ჩუ ჩუმიხალ, ერხენ ხუნარდ, ერქა ჩუმეშეიდე, ადჟე მან ირს,

ჩემი წიგნი.

მ. ს. — მიშგომუ დანლს არდა კლასს, ეჩი ჩაშეიღმა, კლემენტ დეჟუდარიანიშმგუ?

ო. დ. — ა, ცხანა, ჩუმაშეიდ, ჩოფეშმგუ არდა. ეჰ, რაჟდენ ჩანთუნუ, ტარბელ ჩანთუნუ ო მიშგუა ბაბა ო მშგ; სიორ ო ილარბიონ... ტარასი ჰედურდ ლეჯაჩედ ნანთუნუ.

მ. ს. — მასამეთ ლეგარ ლი. გერმანი... ჩუნიელ ლეგებარს, გოგა, იმ ნასყიდანს ეჩეშის, ეჩე ათხე დეჟე ლისყუნდი? ლეგეშედიანს მოლე!

ო. დ. — სოშა მგნწირდ ქუთ ო ქიშდუნარ ნუღუნდ ო ლედუ, ლანა მანარდ არდა ო ლაშგ ხონა ლანსუ ო ქუთარს სუნანყად, ქიშდუნარს სუნანყად ო აღმარს.

მ. ს. — ბეგენი, ცანურ, ლემბარი ო ამეიშ ლეგებარს ჩაშეიღმა?

ო. დ. — ეგარ დეჟე მაშეიდ, მარე ქენაშს ასყიუნ, ეჩი მაშეიდ.

მ. ს. — აღის იმეო ნასყიდანს?

ო. დ. — იმეო ო ჩუნანყად გომბანს ...მგდემგა..., ერხენა ზეთს სუნამდენიქ ო ეჩა ქუთარსი სუნანყად.

მ. ს. — ამეიშ აღჯი ლარ ქანს?

ო. დ. — მან მინა ამეიშ, დეჟე ეჩი მინა ო დეჟე — აღი.

მ. ს. — დანლს სორილ ლანწიგად ლანსუ ა ქუბერს, იმ სთერ?

ო. დ. — უნა, დანლ მან მადე ირიდა, დანლს ო ამეიშ ეშუ ირია?

მ. ს. — სორილ ლია დანლ?

ო. დ. — თან, იმ რაგდი?! ეჩეიშ ლანქიმინგენი ჩაკურ ა ლაშგ ჩაკურ ა დაბ-ღარა ჩაკურ, მან სორანდგარა ეჩეიშ. ამეიშ მან ლი? მამაგუეშ! ქუნიმგენემ ლარდუნა მად ლი ო მამაგუეშ, მანქ ლი? ეჩეიშეჟა, უ, ყარლეჟა, ეშერ ლი, მარე ამეიშ მამა ლი.

მ. ს. — ამეიშ დეჟე ჩანანს?

ო. დ. — აჰ, ამეიშ — დეჟე, დეჟე ეჩი ო დეჟე აღი!

მ. ს. — დანლს ისგე დაბარს ო ლაროლს ო ლანტარს მან საუნანდას, ჩაშეიღმა?

ო. დ. — ლანტარს ეშუს სეცქარა ო მერმეს ტიშიშ ტუიბს სუნაყად. ეჩურდ ლაროლ მანარდ ნუღუნანდას ლამუარმგუ ო ლანთილმგუ.

მ. ს. — მან საუნანდას ეჩი ლაროლს, დეჟე ჩაშეიღმა?

ო. დ. — დეჟე!

მ. ს. — მან ლანტუე სიზელაღანს?

ო. დ. — მანკუ ტიშიშ ო ერქანდუე აღი, სეცქარანს, ლანთილემ ქორდერ, ერქანდუე.

მ. ს. — ათხე ეჩი ასუბანუ, ლანტუს იმეო ხილანტუნს, იმ ნასყიდად, იმეო ლორდე ჯადს, დეჟეს იმეო ხატარად.

ო. დ. — ეჩეიშულა სუიქუთარდ თანარს, მეკარანს სოქუთარდ ო მერმა ლადედ ...მგდა... სუნასყიდ, ხედ ლეცქუმარს, მადეჟე შუშას, ამკლბანს.

მ. ს. — უშუნარ სოქუთარდადა?

ო. დ. — უშუნარ სოქუთარდადა, მერმა ლადედ როქ ხონა ლარდა ნერი, ეჩდა.

მ. ს. — ლეთუშუ ჩაყალუნანა, ლეჟალუე სიმა ლანტისგა?

ო. დ. — ამეიშ დეჟე ო ტიშიშ ლანტუს ლეჟალუე სუი.

მ. ს. — ლარდ აყყალუე?

ო. დ. — მან მინა მარდო ლანსუ?

მ. ს. — ქან მერდე ირიტმა? მან ჩასმადუე ქან მერდოლუე?

ო. დ. — მამაგუეშ!

მ. ხ. — იმლა, დანს ხო ხაფხუდანდას ერხის?

ო. დ. — მან მინა, მი დემე მინუა, იბანქ!

მ. ხ. — სი დემე, მარე შნლიდ აფრასიძეს როქ სანთქუნა, მანმა.

ო. დ. — მან მინალ?

მ. ხ. — დემე სიქუმე.

ო. დ. — მი დემე მინა ო...

მ. ხ. — სერ მოლე ლენშეიდინ აღუე ისგუ ლიბოფშენქა.

ო. დ. — მან ლენშეიდინა სერ, რანქუნეც მანგ ო...

მ. ხ. — იმეო ლიბოფშე ჯადდას, ერქანშე ლიბოფშე სოხოლე ლანსუ ა ათხეშე?

ო. დ. — ერქანშე, თან, ერქანშე ო ათხეშელალ ეშუე ირია? ლერქეშე სოხოლე ლი მანგ ო ლელდესგ, მარე მანქ ლი? რანდლაშენ ახალგაზრდა მანგ, მანგ რულგდლაშე ლი. მანგ აღის სოსდი, ა, კინანარს ო ჯანდაბას.

მ. ხ. — კინოშ ლისდი იმლა ლი ლულაშე?

ო. დ. — ან, დემეაქ ლი, დემეაქ!

მ. ხ. — ერქას იმნოშ ერთობდით, აღუე, იმნოშ სიშდრად თანშის?

ო. დ. — იმნოშ ო ჭენირ ო ფანდურ, აღნარ სოკან რი ო იხირულდას მანგ ო იღრალს მანგ ო აღო დემე ლანსუ, ა, ტელეუზორ ო ამქალიბარ.

მ. ხ. — სი ჭინალდამა ლიშე?

ო. დ. — ფანდურიშ მინალდა ო გიტარანშე — დემეც.

მ. ხ. — ათხე ჯაშეილმა?

ო. დ. — ან, დემეც! უკუე რულგარ სუი. ან, დია-დია მიშგუ ცოდ, ნიშეც გუეშს ჩიგუაშ ლემბუნლ დემე ხაყა, რიქი ე'ოსქანფდ ყდღერს, ერქანდუე მარხეულთე, მარხეულხენ ამხაუ ონტუნდ ო, ა, შუქარეი სენარიდ. უოშთნუ ნაღუეურგენალ მანგ ლანშიალს მირდა.

მ. ხ. — ოხრაკს ლან მანგუეშ ლანშიალისგა?

ო. დ. — დანს მანგუეშ ოხრანს, ერხენ დანს მანგუეშ, აშ დერმთუშე, ეანოშე იღბანლ ლანშიალან, ედო ექურ რიქი ეშუე ანდუნდას, დუე — მერმე ლეღგარს ო მანგუან გუი მედოლ მი, მიშგუ გეზლირ ერქე'არდას ლანშიალს, ერქა? ნერტარს ო გუი რანშაუშენს ო ერქანდუე ქ'ონშეანდ ო ამქეა, თანდეა, მანგუე ლემედ ირი ჭეშეშე?

მ. ხ. — მთარობა დანმარებას ქერიოს იმგუაშ?

ო. დ. — ა, დერმეთონ, მანგუე მანგუე ნერიოს, ბანქ სოლა ლი, მინა დრეუეშე დეი ექი ლი ო დეი — აღო.

მ. ხ. — დარ გაკთხანთა, ერე მოლა ისგე გუეშენს გაითუალისწინებს, ისგე ცხოურებას?

ო. დ. — ეშხუ დემე მანმა, ბანქ სოლა ლი!

მ. ხ. — ჭუბარარ იმე'ერხეიდდას?

ო. დ. — ათხე, ჭუბარარს მამა სოქინდას, ხურეა, ექარ სოჩამდ ენხეიდდას.

მ. ხ. — სერ დემეგუე სიშეუდუნეა, ისგე გუნარეი მანდტერეს სოშილ?

ო. დ. — მან მანდტერეს სოშილ?

მ. ხ. — მან მანდტერეს ო მესტაბ ო მულანს ოზგეს ექი დეუდარიაანარ იმეი ნანთი ჭარხ?

ო. დ. — მენტუბარარ სუი, მენტუბარარ. სომა ძირიშარ ლამხერ ნიშეც მიშგომეშ ო ექურ მანგ ...მედე... სუი, მენტუბარარ.

მ. ხ. — ფარხენ ლისა ექარო ნანსუ?

o. დ. — ეჩა დეე მისა, აშ ძირ ლამხერს ხარს!

მ. ს. — ღუნარ მან ჩამოქუანდას დანს?

o. დ. — უფლოშ ნემოქუნ, ლიგერკო ნემოქუნ, ლიხედურან ნემოქუნ, ჰელიო, მანგ, ღუნ მან ჩულო, მანგ ნიხალდა ი ლანახოლს სუნამენიოდო ი ლემზერარს სუნახად ი მანგ შუნ სულუანდა ი ამეო.

მ. ს. — კანაშობს ჩირდუნამა ფარს?

o. დ. — აე, ლანშერო'ოჩანდ. მორინ ნინა ფართე ლანშერთე, ლოლქო ოთხად, გოდარ. ეჩენქა ლემზერარს ი მანგ ლანემს, ფარსენქა.

მ. ს. — ლიფანანლის ხირმუდდმა დანს?

o. დ. — გუნამოდ.

მ. ს. — აღმე, იმეო სოფანანს, ეჩი რექა.

o. დ. — იმეო სოფანად ი ჩიგუნაშ სუნახად, ჩიგუნაშ, ქუთარ იროლს ა ჰეიმდერარს იროლს ა ლეღე იროლ ა მადო ჩუნედლეუნოლ, ჩიგუნაშ სოფანად, ი ჰარე ი ლეცუმარს ი ამკალიბარ...

მ. ს. — ქა-იმეო-ხაბერდანგოდანს ქუნარს?

o. დ. — ამეო, ა, ჰეი შინ სულუნად, ეჩეო სოშუნდებოდო ი სუნამოდად.

მ. ს. — იმ ხატულიდანს?

o. დ. — „სოჩა ჰეიშს როქოლე მადუნარან“, — ეას სუნატულიოდ ი ქახაბერდანგოდო ქამოლე, ჰარეხეო ჩუბოდოდო ი ნამქუნარს ...ეჩი... ედარს სოქუნად.

მ. ს. — ედელს სოქუნანდა ნამქუნარს?

o. დ. — ...მედად... სურმიოდ, ლანდაეო, ეჩიხ ეჩანდლე ედელ სოქუნად.

მ. ს. — ჩუნიელ ლაგუნანა ჩაშეოდმა, იმ პლისგდან ტაბგარეო, იმე'ირმუდანს?

o. დ. — ჩუნიელ მან? დერლიო ი დმარ, იშგენ მამაგუნე.

მ. ს. — იშგენ მანგუნეშა სნერთოდ?

o. დ. — ეჩქა, მანკეოშხენ დემეგ ი ეჩანდლე პდბინანს აღარ, ა, ლანანა ი ამკალიბარ, ლეგია ლგხეო ი ქენაშ, სოშა მენწორად.

მ. ს. — ი ედარს როქ ნანკად ხანყუნას დმარს ლაგუნანეო, ეჩი ლანტუმა?

o. დ. — ლაგუნანეო? დეე მამეო!

მ. ს. — ცხუნილიარს თუ ცხუემლარს ხატულიშს?

o. დ. — ეჩი დეე მისა! ნიშგეს სუნახად, ეჩქახ ედარეხი ქახუნახად.

მ. ს. — მარე'ეჩი დმარსიო შახე ხეხუნ.

o. დ. — შახე მან მისა? ნან ედელი დმარს სუნახად ეჩიხ, მარე დმარ ცალკე ლანტუ ი ედელი — ცალკე.

მ. ს. — აჰა, ეხე'გო, ედარსიო წილ სულუნდას.

o. დ. — ა, ედარსიო ტეხად, ეჩქახ, მადეე თეთო ბოქს ექანა მანგ ქახოთიუ მინა ...მეღახენქა..., ლეზობხენქა.

მ. ს. — მარე მ როქ ნახანს ლგხეუთინს ი ლეგემევე როქ ლგმეგენ, ეჩი ლანტუმა? იმხენქანსეოდანს?

o. დ. — იმხენქა ი ჟოთილს ნდისდან ი ლერქუნარს ხაქუამდან ი სკამელია ლერქუნარ, მინს მან ხექუმიშს, ექარს სოთხფახ, ხაქუამს ჟოთილს.

მ. ს. — ლეგ ლეხდი ირიო.

o. დ. — ათხე კრანტუი სორშის ლერქუნარს.

მ. ს. — ათხეშ სორილად ჩახეა მა ეჩქამა?

o. დ. — აღო სორილად მახეა, სორილ ლეხდი ექანა ლი.

მ. ს. — ეჭო ხისგ ხემდუნეთ მარა, ჭეყლინნიუ ეჭინარ.

ო. დ. — მჰაალუ ეჭღა იმნარ ირით, მარე სნერთოდ ალი ხოილ ლამაზ ლი ო ეჭი — დემ ამგუტარ.

მ. ს. — ლიქუნთ ქაქრაქამა?

ო. დ. — დე!

მ. ს. — ისგუ ჭაშ ლიმა ლგარ?

ო. დ. — რქადგან ლალ ეჭი.

მ. ს. — მნ გუტართ ლი?

ო. დ. — რეხესიძე.

მ. ს. — ფარხენ ირი. ხომეუდუნე იმგუთმომ სერ, ად, ფარიმ ქგვრანგ სუთფიშეთი, მაგალითად, ხგა მნ ...მგდე... ჭუდუნანდ ეშოთესგა, ად, წილ, დეუდარიანარს?

ო. დ. — მიშგუ ლამუარ ედოდ ლამპარს ქადანან, ერქად ექარ ლამპარს დემ ატურას.

მიშგუ ლამარ ქადანან ლამპარს, ერქას ფარითარი ეატურენ, ერქად დემეგ ატურენ.

მ. ს. — იმღალი?

ო. დ. — ამით დემ მინა.

მ. ს. — ბინთ მგტაბე ლარ ლანსუ?

ო. დ. — ნა.

მ. ს. — ჩი ზაუ ლია ლეტაბე?

ო. დ. — დემ მინა კინდ. ალი ჩუმიხალ, ერე ედოდ მიშგუ ლამუარ ქადანან ლამპარს, ერქად ფარე ლემხედუდე დარმთ ატურას ო ერქანლუმ სერ მნ მინა? ალი მანმედო მი დლემ ნათაუ სუთ ო ერეჩუ დემეგ.

მ. ს. — ეჭი ჩანამერე ქგვრანგ სუთფიშით ...მგდე... ხამირენან როქ თათარს ო ზურალს როქ ლამენწალი ნანგუთ როქ ხოყირა ქგვრანგთ ქუმედ: „არიქა, ქგვრანგ, ისგუ როქ ლანსუთათანდარს!“ — ო ქაროქასტეცო ერეღემქი?

ო. დ. — ათხე, ალი დემ მანმა სინამდუთლემსგა. მი დლხენიშ სუთ, ერეჩუ ნათაუ, ო ფარით დემე.

მ. ს. — ო შეყერეთი ჩანმა მაგუმე დლს?

ო. დ. — ეჭი რქანსუთარს ერქად, ხოშა ლაკუმე ლგან ქუინელ ო ერქანლუმ ალაღინენ.

მ. ს. — დლ როქ ნლზოგ ლემარ, ეჭი ჩანამა?

ო. დ. — ერქად ლემარ ნლზოგ შუანრე, ერქანლუმ ერეჩუ რუსარ ოლზიგელის ო აღარ, ა, ბერილდარს ქურ ლემარდს.

მ. ს. — ერქარე ჩიქდ შუანარს ხო ოზგას, მანკუ?

ო. დ. — ერქად, დე, მარე ერქანლუმ რუსარ ოლზიგელის, რუსარუნლუმ ადამდ შუანაროდ.

მ. ს. — ყლღარს მაგუმე ქუნემ ლანსუთა ლანსუ?

ო. დ. — ხოჩა. ხილ ქემუნდ ა კაკ ქემუნდ, მანგ მანარდ...

მ. ს. — ო მერხელუს?

ო. დ. — მარხელუს ექალბე მანგუმე წუნადა.

მ. ს. — მნ სოფლარ ლის დლს, ეჭი ესშელდ.

ო. დ. — ყლღარ, ტომ, ჩხალთა, ნაპარ, ბეჭეგერ ადამდ, ჩუაბე აქარა ო თაბე აქარა, ბარემან, გენწომ — ერხე ო ამხე, ომარითალს ხაყლეს, ეჭი, საკენ, გუანდარა, სუტოა ო ბურეყურ, ათე ჩხალთახენეთი თობოჟ ლი ლეზი.

მ. ს. — ბეჭეგერს ჩუნარდლს, აშ ბურეყურ ხომილ ქოდიას ლი. ბარემანს ო გუანდარასი...

მაინე სოფელდ მან ჯაბუგნდა დანს?

ო. დ. — მან ეზერ ლანს, სურთიამ, ქ'ოწ-ანთნებან სანსს, ე, მამა ზოვინდას, მან ზონა ლანს ხინამდუილემაგა, მარე ჩიქი მანკუშ ლიშამლეი ოსქანუ სანს ო ათხეი ამე'ათხუიდ.

მ. ს. — სი მანკუშ ლიშამლეი ანკედა ერხენქა?

ო. დ. — ში ერქამშ ნანკედ ხუი.

მ. ს. — აღო, იფასოლუე სწარი, სურუ ამწუხუანუედ. მიშგუ ბუბა ჟანოს ხაქეუ სი, ათხე ანკუნედ გუდ.

ო. დ. — ითილანლა მერხანუ?

მ. ს. — მე, ანდრი ობანშინარ თბილისთე. აღო, იფასოლუე სწარი

ინგლისხან დევედარიანი-რეზესიქე, 85 წლისა
ყულური-მერხეული-ჰუბერი, 2009 წ.

* * *

მ. ს. — მამიდა, შენი სახელი და გვარი თქვი!

ო. დ. — ინგლისხან დევედარიანი.

მ. ს. — ოლონდ ხმამალა ისაუბრე! რამდენი წლის ხარ?

ო. დ. — ახლა მე ვარ ოთხმოცის.

მ. ს. — სად ხარ დაბადებული („ნა-ფენ-ებ-ი“) და რომელ სოფელში?

ო. დ. — დალში („დალ-ს“), ყულურში („ყულურ-ს“).

მ. ს. — ფარში („ფარ-ს“) გიცხოვრია?

ო. დ. — ჩვენები ცხოვრობდნენ და მე არ მიცხოვრია, მხოლოდ დედაჩემს'ა და მამაჩემს...

მ. ს. — რა ერქვათ დედაშენს'ა და მამაშენს?

ო. დ. — მესტორი და ტაცი.

მ. ს. — რამდენი და („დები“) იყავით და რამდენი შა გყავდათ?

ო. დ. — ორი შა და ოთხი და ვიყავით.

მ. ს. — ყველანი დალის ხეობაში გაიზარდეთ?

ო. დ. — ყველა, ყველა!

მ. ს. — აბა, ახლა დალის ომის ამბები („საქმეები“) მოპყევი, რაც გაგახსენდეს, ყველაფერი თქვი, ოლონდ ხმამალა!

ო. დ. — ოთხი შვილი ყველა ომში („ომ-ს“) მყავდა, ვაჟები. საქონელი („ოთხ-მა-ვალი“) და ქონება ყველაფერი დაგვრჩა, აი, სახლში, და ყველანი გადმოვედით („გად-მო-ვ-ქ-დი-თ“) იქიდან.

მ. ს. — ყულურზე რას გაიხსენებ, რა გახსენდება? რამე მოპყევი. როგორი სოფელი იყო, როგორი ცხოვრება („ყოფა“) გქონდათ?

ო. დ. — ცხოვრება კარგი გქონდა, ძალიან („მძიმედ“ < „გუამად“) კარგი.

მ. ს. — რა გვარები („გვარ-ის-ები“) ცხოვრობდნენ?

ო. დ. — ყველანიირი („ყველა ფორმ-ის-ა“), ესენი, აი, კვიციანები და მარგველიანები და ესენი.

მ. ს. — ყულური რატომ ერქვა სოფელს?

ო. დ. — ყულურში ქმრისიანები („სა-მა-მა-მ-თილ-ო“) მყავდა და პირველად იქ ვიყავი, მაგრამ

მიწისძვრა (რომ) მოხდა, მიწა (რომ) იძრა, მაშინ მერხეულში წავედით და დავსახლდით მერხეულში („მერხეულ“).

მ. ს. — გახსოვს მიწისძვრა?

ი. დ. — პირველი კი!

მ. ს. — და რა მოხდა, დაანგრია („ზორ-ა-ა“) სახლები?

ი. დ. — სახლები მარტო ერთს დაუნგრია, ე, მარუხს რომ ეძახიან, იქიდან ტალახი მოდიოდა; მთელი („ყველა“) ხალხი მაშინ აიყარა („ა-ი-ჭა-ა“) და ზოგი — სად წავიდა და ზოგი — სად; მერე ზოგიერთები დაბრუნდნენ და ზოგიერთები — არა. ჩვენ მერხეულში ვიყიდით სახლი და იქ ვცხოვრობდით. მერე ეს მოხდა, აი, ომი და რა („რისთვისაა“)? ჭერ ამდენჯერ ჩასვლა ყულუჩიდან მერხეულში, იქიდან ისევ ამოსვლა, იქ თხუთმეტი მსხვილფეხა საქონელი („ოთხ-მა-გაღი“), მთელი („ყველა“) ქონება, ოთხი სახლი („სამოსახლო-სამყოფი“) — ყველაფერი ასე დავტოვეთ, აი, ასე, არაფერი არ გამოგვიტანია („მოვიტანეთ“), იმათ დავუტოვეთ („და-ვა-ფეროხ-ეთ“) მთელი ქონება. ერთ შვილს სახლი ჰქონდა, მეორეს („ორ-ს“), მესამეს („ხამ-ს“) და მეოთხე ჩვენ ვიყავით. ოთხი სახლი ახე დავტოვეთ, აი, ახე, და რამდენი რამე: ინდაური, ქათამი, ღორი თუ ხბო, ყველაფერი დასატოვებელი შეგვექმნა. ხელცარიელი გამოვედით და აქ ვართ, აი, ოთხი სახლი მაქვს გამოცვლილი („მი-ცვლი-ა“), ოთხი, აქ, ქუბერში.

მ. ს. — ახლა ვის სახლში („ქორ-ს“-ზე) ხარ?

ი. დ. — ახლა ჩხეტიანები ს სახლში.

მ. ს. — ვინ ჩხეტიანები ს?

ი. დ. — დმანისში ცხოვრობენ და რა ვიცი?

მ. ს. — გათხოვეს („გაჩვენეს“) სახლი?

ი. დ. — ეს სახლი აქ ეღვათ, თვითონ კი იქ („იქით“) ცხოვრობენ. ჩვენ უსახლკაროდ („ცარიელ-ად“) ვიყავით („ვი-დექით“) და აქ შემოვედით („შე-მო-ვ-ტ-დით“). რამდენი წელია („წელი გვაქვს“) ახლა, რაც აქ ვართ? ხუთი წელია.

მ. ს. — შენ შარშან ომის დროს მოხვედი აქ, თუ მანამდე მოხვედი?

ი. დ. — შარშან ომის დროს მოვედი.

მ. ს. — რით ჩამოხვედი დალის ხეობიდან?

ი. დ. — უღელტეხილით. ტობარს რომ ეძახიან, იქამდე მანქანიტ და იქიდან ფეხით გადმოვედით („მო-ვ-ტ-დით“).

მ. ს. — გაწვალდით გზებზე?

ი. დ. — როგორ არა, გოგო? პატარა ბავშვები გვახლდნენ („გყავდნენ“), ყველანი ფეხით გადმოვედით.

მ. ს. — როგორ წამოხვედი მერე, არ დაიღალე? როგორ შეძელი წამოსვლა?

ი. დ. — მაშინ კარგად ვიყავი, მაგრამ ახლა ვარ ცუდად.

მ. ს. — ძალიან (მეტი) ინერვიულე ეტყობა.

ი. დ. — რას არ ვინერვიულებდი? ოთხი ვაჟკაცი ომში მყავდა. ალი იღვა დაბომბვის, სროლისა („აოფ-ობის“) და ყველაფრის, იქ როგორ ვიქნებოდი („რა გუარ-ი სამყოფი მექნებოდა“)? ამდენ („ამდენი“) მიცვალებულებს („აღგა-ომ-ი-ღ-ებ-ი“) მოასვენებდნენ („მოჰქონდათ“), იმათ რომ ვუყურებდი, იქ რა დღეში ვიქნებოდი („რა გუარ-ი საყურებელი მექნებოდა“)? ჩემი შვილები იქ („იმაზე“) იყვნენ („იმყოფებოდნენ“), ომში.

მ. ს. — სულ რამდენი შვილი გყავს?

ი. დ. — თერთმეტი („აო-ი ერო-ი“) მყავდა („მყავდნენ“) და ერთი გამოაკლდათ.

მ. ს. — ვაჟი? რატომ („რისთვის“)?

ი. დ. — თოფი მოხვდა აქ და, აი, მაშინ...

მ. ს. — აქ თუ დალის ხეობაში?

ი. დ. — დალის ხეობაში, სულ პირველი ომი რომ იყო, მაშინ.

მ. ს. — ა, აფხაზების ხელიდან მოკვდა?

ი. დ. — არა, ისე.

მ. ს. — სვანების?

ი. დ. — არა, თვითონ გაუვარდა.

მ. ს. — იმას დარჩა შვილები? სად ცხოვრობენ?

ი. დ. — ორი გოგო და ერთი ვაჟი. თბილისში არიან ახლა ისინი.

მ. ს. — თქვენს გვარზე, დევდარიანებზე, არაფერი გსმენია ძველ ამბებში („საქმეები“)? მოკვები

რამე!

ი. დ. — ეჰ, კარგები ყველა დავკარგე („დამეკარგენ“) და პატარები ცოცხლები არიან, მაგრამ...

მ. ს. — ხოლერამ ამოწვევითა („ამოლუწვევით“) დევდარიანები ერთ ღროს, ეს სიმართლეა („არის“)?

ი. დ. — აჰ, ეს არ მსმენია.

მ. ს. — ბებიარემი ტაცი გახსოვს?

ი. დ. — მამაშენის დედა მახსოვს.

მ. ს. — ტაციც გემახსოვრება, მისი და.

ი. დ. — ტაცი არ მახსოვს, მაგრამ ისე კი ვიცი, იქ („იქით“) რომ ვიყავი, მაშინ... მემახსოვრება ალბათ, აბა, რა იქნება, ნანახი მეყოლება.

მ. ს. — მამარემი რომ დალის ხეობაში იყო სკოლაში („კლას-ს“-ში“), ის თუ გახსოვს, კლიმენტი დევდარიანთან?

ი. დ. — ა, რა თქმა უნდა, მახსოვს, ჩოფესთან იყო...

ეჰ, რაედენი დავკარგე! — ტარიელი დავკარგე, ბაბუარემი („ჩემი ბა-ბუა“) და ყველა; სიორი და ილარიონი, ტარასი საერთოდ („ძოჯალ-იან-ად“) დავკარგე.

მ. ს. — მახამეთი ცოცხალია. გერმანიც... მიმიდა, ძველ საქმელებს რას აკეთებდი („ა-წყ-ობ-დ-ი“) ისეთს, ახლა რომ არ ვაკეთებდეთ? გაიხსენე რამე!

ი. დ. — უფრო მეტად ხაჭაპური და ჭინჭირი გვექონდა და ხორცი, საკლავი ბევრი („მეტისმეტად“) იყო და წველა („ჩგ-უნ-ვა“) კარგი იყო, ხაჭაპურებს ვაცხობდით („ვა-ჩა-ყ-ა-დ-ი-თ“), ჭინჭირებს ვაცხობდით და ამისთანა რამეებს („ესეებს“)...

მ. ს. — „ბეგენი“, „ცავრი“, „ლემბრი“ და ასეთი საქმელები გახსოვს?

ი. დ. — ისინი არ მახსოვს, მაგრამ კანადის თესლის შექამანდს (რომ) აკეთებდნენ, ის მახსოვს.

მ. ს. — ამას როგორ აკეთებდი?

ი. დ. — როგორ და კანადის თესლს დავნაყავდით ხოლმე ...იმაში..., იქიდან ზეთს იმას ვშვებდით... და იმის ხაჭაპურებსაც ვაცხობდით.

მ. ს. — აქ თესავს ვინმე კანადს?

ი. დ. — აქ რა ვიცი, არც ის ვიცი და არც — ეს.

მ. ს. — დალის ხეობაში უკეთესი საცხოვრებელი იყო თუ ჭუბერში, რას ატყობ?

ი. დ. — ვაი, დალი როგორ („რა“) არ იქნებოდა „უკეთესი“, დალში („დალ-ს“) და აქ ერთი („სხუა“) იქნება?

მ. ს. — უკეთესია დალის ხეობა?

ი. დ. — რას ლაპარაკობ?! სასაქონლე პირობები გინდა, წველა გინდა თუ ყანა („დაბა“)-სათიბი გინდა, ყველაფერი კარგი იყო („მოლიოდა“) იქ. აქ რა არის? არაფერი! საქონლის საყოლი არ არის და

- არაფერი, რად ვარგა? იქ („ე-გი-ის“ ზემოთ“), ე, ყარში („ყარ-ის“ ზემოთ“), კარგია, მაგრამ აქ — არა.
- მ. ს. — აქ არ მოგწონს („გ-ხაი-ო-ფ-ნ-ებ-ს“).
- ო. დ. — აჰ, აქ — არა, არც ის და არც ეს!
- მ. ს. — დალის ხეობაში თქვენს ყანებს („დაბ-ებ-ს“), სათიბებს^ა და მთებს რა ერქვათ, გახსოვს?
- ო. დ. — ერთს ხეცქვარას და მეორეს 'პ'ტიშის ხეობას („ტბა-ს“) ვეძახდით. სათიბები ბლომად გვექონდა მაშინდელშიც („სა-შა-მ-ო-ში-ც“) და ქმრისეულშიც („სა-შა-შა-მ-თილ-ო-ის-ში-ც“).
- მ. ს. — რა ერქვათ იმ სათიბებს, არ გახსოვს? რომელ („რა“) მთაში დადიოდით?
- ო. დ. — პირველად 'პ'ტიშის და მერე ხეცქვარის, რომ გავთხოვდი („სა-შა-შა-მ-თილ-ო-ის-ყენ“), მერე.
- მ. ს. — ახლა ის მოპყვევი, მთაში როგორ საქმიანობდი („მთობდი“), რას აკეთებდით, როგორი ცხოვრება („ყოფა“) გქონდათ, დროს როგორ ატარებდით.
- ო. დ. — იქ ყველს („ყველებს“) ვიპარავდით, კარვის ხალხს („მე-კარგ-ე-ებ-ს“) ვპარავდით და მეორე დღეს ...იმას... ვაკეთებდით: ან მოხარულ ყველს, ან ელარჯს, ასეთ რამეებს.
- მ. ს. — ერთმანეთს პპარავდით?
- ო. დ. — ერთმანეთს ვპარავდით, მეორე დღეს რომ კარგი დრო გვეტარებინა („კარგი სამყოფი გვექნებოდა“), იმისთვის.
- მ. ს. — დამით გაშინებდნენ? შენაშინები („შეშინებული“) თუ ხარ მთაში?
- ო. დ. — აქ არა და 'პ'ტიშის მთაში შენაშინები ვარ.
- მ. ს. — ვინ შეგაშინა?
- ო. დ. — რა ვიცი, ვინ იყო?
- მ. ს. — ავსული („გარეთ მყოფი“) იქნებოდა? აბა, რა გსმენია ავსულებზე?
- ო. დ. — არაფერი!
- მ. ს. — რატომ, დალის ხეობაში ხომ იყო ვილაცებზე („ზოგს“) გადაკიდებული („ეპატრონათ“)?
- ო. დ. — რა ვიცი, მე ნამდვილად არ მინახავს!
- მ. ს. — შენ არა, მაგრამ შალიდ აფრასიძეს გადაეკიდაო („ნაჩვევა“), მსმენია.
- ო. დ. — რა ვიცი?
- მ. ს. — არ ამხელ.
- ო. დ. — მე არ ვიცი და...
- მ. ს. — აბა, რამე გაიხსენე შენი ბავშვობიდან.
- ო. დ. — მეტი რა გავიხსენო, არაფრის თავი არ მაქვს („გამიწყდა“ „ჩა-მ-ი-ქუც-მა-ც-და ყველაფერი“) და...
- მ. ს. — როგორი ბავშვობა გქონდათ, მაშინდელი ბავშვობა უკეთესი იყო თუ ახლანდელი?
- ო. დ. — რა თქმა უნდა, მაშინდელი! მაშინდელი და ახლანდელი ერთი იქნება? ჩაცმულ-დახურული ყველა უკეთესია, მაგრამ რად გინდა („რისთვისაა“)? ახალგაზრდა ყველა გაფუქვდა („და-შაგ-და“), ყველა გაფუქვებულია. ყველა ამას უყურებს, აი, კინოებს^ა და ჭანდაბას.
- მ. ს. — კინოს ყურება რატომაა გაფუქვება („და-შაგ-ებ-ული“)?
- ო. დ. — აჰ, ცუდია, ცუდია!
- მ. ს. — მაშინ რით ერთობოდით, აბა, რით ირთობდით („ი-თრ-ე-ვ-ლი-თ“) თავს?
- ო. დ. — რით და... ჭიანური და ფანდური ჰქონდა („ე-დგა“) ყველას და მხიარულობდნენ ყველანი, მღეროდნენ და ეს არ იყო, აი, ტელევიზორი და ასეთი რამეები.
- მ. ს. — შენ იცოდი დაკვრა?

ი. დ. — ფანდურის "დაკრა" ვიცოდი და გიტარის — არა.

მ. ს. — ახლა გახსოვს?

ი. დ. — აჰ, არა! უკვე ...ისა... ვარ, ჩამოწერილი ვარ. ვაი, დედა-დედა, ჩემი ცოდვა, ჩენი გაჭირვება ("ჩვენს საქმეს") მოსაყოლად ("ყველაფერი სა-ა-მ-ბ-ა-ლ") არ ვარგა, ჭერ ყულუნში ავიყარეთ, მერე მერხეული ში "გადავედით", მერხეულიდან აქ წამოვედით და, აი, ქუჩაში ("შუკები-ს"-ზე") ვართ. ოთხი ვფიქვითი ყველა ომში შეყავდა.

მ. ს. — ვინმეს რამე ხომ არ შეემთხვა(თ) ომში?

ი. დ. — არავის არაფერი დამართნია, ამ მხრივ ("იქიდან") არავის არაფერი, ღვთის წყალობით ("ასე ღმერთით"), იმით მაინც ბედი მქონია ("იღბალი მომეცა"), თორემ ისე ჭერ ერთი მოჰქონდათ, მერე — მეორე მიცვალბული და რა ხასიათზე ვიქნებოდი ("გული მე-დ-ე-ბ-ო-და მე"), როცა ("მამან") ჩემი შვილები იქ ("იმაზე") იყვნენ, ომში? ნერვები და გული გამიფუჭდა და მერე გადმოვცვივდით... აქ, უღელტეხილზე, როგორი გადმოსასვლელი იქნებოდა ("იქნება") ფეხით?

მ. ს. — მთავრობა გენმარებათ რამეს ("დახმარებას "გ-ე-ქ-მ-ნ-ით")?

ი. დ. — ღმერთმანა, ბევრს არაფერს ("არასაქმე საქმარისად გვიშვებიათ"), ტყუილს არ ვიტყვი ("ტყუილი ცუდი არის"), თავის დროზე არც ის არის და არც — ეს.

მ. ს. — არავინ გაკითხავთ ისეთი, რომ თქვენი მღვდმარება და თქვენი ცხოვრება გაითვალისწინოს?

ი. დ. — ერთი არ მსმენია, ტყუილს არ ვიტყვი ("ტყუილი ცუდი არის")!

მ. ს. — ჭუბერლები როგორ დაგხვდნენ?

ი. დ. — ჭუბერლებს არა უშავდათ, ისინი კარგად დაგხვდნენ.

მ. ს. — მეტს არაფერს გაიხსენებ? თქვენი გვარის ამბები მინტერესებს.

ი. დ. — რა გაინტერესებს უფრო?

მ. ს. — რა მინტერესებს და... მესტიაში და მულახში რომ ცხოვრობენ, ის დევდარიანები თქვენი როგორი ნათესავეები არიან ("გაქვთ")?

ი. დ. — მოძმეები ვართ, მოძმეები. მამაჩემის უფრო ახლო ნათესავეები ("ძირ-ის-ები") ლამხერში ცხოვრობენ და ისე ყველანი ...ისა... ვართ, მოძმეები.

მ. ს. — ფარიდან არიან ისინიც გადასული ("ნავალი-ნა-გ-ზ-ე-ვი")?

ი. დ. — არ ვიცი, ისე ძირი ლამხერში აქვთ!

მ. ს. — დღესასწაულები რა გჩვეოდათ დალის ხეობაში ("დალ-ს"-ში)?

ი. დ. — უფლისობა ვიცოდით ("გაჩვეოდა"), გიორგობა ვიცოდით, "ლიჩქურალი" ვიცოდით, ულიშობა, ყველაფერი, დღესასწაული რაც კია, ყველაფერი ვიცოდით, საკლავებს ვკლავდით, სალოცავ პურებს ვაციობდით და ყველაფერი გვექონდა...

მ. ს. — კაიშობას თუ ყოფილხარ ფარში?

ი. დ. — კი, სალოცავად წავიდით. ორჯერ ყოფილვართ ("გვივლია") ფარში სალოცავად, ცხვარი წვიაყვანეთ, ვერძი. იქიდან სალოცავი პურები ("სეფისკვერები") და ყველაფერი გამოვვატანეს ("მოგვეს"), ფარიდან.

მ. ს. — "ლიფანალის" აღნიშნავდით ("ი-ქ-მ-ო-დ-ით") დალის ხეობაში?

ი. დ. — ძალიან ("გუჟამად")!

მ. ს. — აბა, როგორ უკურთხებდი მიცვალბულებს სუფრას, ის თქვი.

ი. დ. — როგორ ვუკურთხებდით და ყველაფერს ვაციობდით, ყველაფერს: ხაჭაპურები იქნებოდა ("იქნებოდნენ"), კიშღვარები იქნებოდა, ხორცი იქნებოდა თუ რაც კი გვექნებოდა: არაყი, მონარშული ყველი და ამისთანები, ყველაფერს ვუკურთხებდით.

მ. ს. — სულებს როგორ აცილებდით?

ი. დ. — ასე, აი, კიკა ხელში გვეჭირა („გვეჭონდა“), ისე ვუგზავნიდით შენდობას და უკან მივუვებოდით.

მ. ს. — რას ეუბნებოდით?

ი. დ. — „ქარგი ფეხი („ქუარცხ-ლ'-ი-ო“) დაგეტოვებინოთო („დაგიტოვებიათ“)!“ — იმას ვუბნებოდით და გაავაცილებდით ვარეთ, არავსაც დაეუქცევდით ხოლმე და მისაყოლებელს („ნა-ჭმ-ჭ-ს“) ...ისა..., ძალღებს ვუყრიდით.

მ. ს. — ძალღს უყრიდით მისაყოლებელს?!

ი. დ. — ...იმიტვის... ვიკავებდით („ვიჭერდით“) კიქის დაქცევის დროს („დასხმისას“) და მერე იმას ძალღს ვუღლებდით.

მ. ს. — ძველი ქელები („სა-გლ-ო-ვი“ ან „სა-გლ-ელ-ი“) თუ გახსოვს, რას დებდნენ ტაბლებზე, როგორ აკეთებდნენ?

ი. დ. — ძველი რა? ლობიოს შექამალი („ღერლილი“) და პური, სხვა არაფერი.

მ. ს. — სხვა არაფერი საერთოდ?

ი. დ. — თავიდან არა და მერე დაიწყო ესენი, აი, კომპოსტო („ლა-ხან-ა“) და ასეთი რამეები, გაკეთებული ლობიო და კანაფის შექამალი უფრო მეტად.

მ. ს. — ძალღებს ცალკე უცხოზდნენო („უ-ნაყ-ა-ვ-დ-ნენ-ო“) გასვენებაში („სატირალს“ში“) პურს, ეს („ის“) იყო?

ი. დ. — გასვენებაში? არ მახსოვს!

მ. ს. — „ცხვენილებს“ თუ „ცხვემლებს“ ეძახდნენ?

ი. დ. — ის არ ვიცი! ჩვენსას (რომ) ვაცხოზდით („ვა-ნაყ-ა-ვ-დ-ნით“), მაშინ ძალღების წილსაც („ძაღლები-ს“-ა-ს-ა-ც“) ვაცხოზდით.

მ. ს. — მაგრამ იმ პურსაც სახელი ერქვა.

ი. დ. — სახელი რა ვიცი? ჩვენ „ძალღის პურს“ ვეძახდით იმას, ადამიანის („კაცის“) პური ცალკე იყო და ძალღისა — ცალკე.

მ. ს. — აჰა, ესე იგი, ძალღებსაც წილი ჰქონდათ.

ი. დ. — ნამდვილად, ანდა თითო ლუქმას მიინც ყველა აძლევდა („უწილადებდა“) თავისი ...იმიდან..., საჭმლიდან („სა-უ-ჭმ-ი-დან-გა“).

მ. ს. — კაცის გამოსახულებას („ნა-ხა-ზ-ს“) აკეთებდნენო („ნაკეთებან“) და მიცვალებულის საკურთხ ტაბლასთან („სა-ღგ-ამ-თ-ან-ო“) იღგაო („ნა-ღგ-ამ-ა“), ეს („ის“) ასე იყო? რისგან აკეთებდნენ?

ი. დ. — ბალიშზე ტანსაცმელს აცვამდნენ და სკამზე — ტანსაცმელს („სა-ჩქუ-მ-ელ-ს“), თვითონ („მათ“) რაც („რა“) ეცვათ („ეცემბოდათ იქნება“), იმათ აცვამდნენ ბალიშს.

მ. ს. — ცუდი შესახედავი იქნებოდა.

ი. დ. — ახლა საწოლზე („ძარაოტ-ს“-ზე“) უფენენ („უ-რეც-ი-ა-ვ-ენ“) ტანსაცმელს.

მ. ს. — ახლანდელი უკეთესად მოგაჩნია თუ მაშინდელი?

ი. დ. — ეს უკეთესად მიმაჩნია, უკეთესი შესახედავი მიინც არის.

მ. ს. — ის, ალბათ, ძრწოლის მომგვრელი იყო („ძრწოლას აყრიდა, ალბათ, კაცს“), საშინო იქნებოდა („გეშინოდეს იქნება იმისთვის“).

ი. დ. — საშინო რა იქნებოდა („მაინც“), მაგრამ საერთოდ ეს უფრო („უკეთესი“) ლამაზია და ის ამისთანა ვერ არის.

მ. ს. — სულის არსებობის გვერა?

ი. დ. — კი!

მ. ს. — შენი მეუღლე ცოცხალია?

ი. დ. — გარდაიცვალა („და-დგრა“) საბრალო.

მ. ს. — რა გვარიქაა?

ი. დ. — რეზესიძე.

მ. ს. — ფარისი იქნება... გაიხსენებ რამეს, აი, ფარის სეფის წმინდა გიორგის ეკლესიაზე, მაგალითად, თქვენ რა ...ისა... გქონდათ იმაში, აი, წილი, დედაჩაიანებს?

ი. დ. — სანამ ჩემიანები („ჩემი სა-მა-მ-ო“) ლამპარს გაიტანდნენ, მანამდე ისინი ლამპარებს ვერ ანთებდნენ. ჩემიანები რომ გაიტანენ („წაიღებენ“) ლამპარს, მაშინ ფარელებიც („ფარ-ის-ებ-ი-ც“) აანთებენ, მანამდე არ ანთებენ.

მ. ს. — რატომ („რისთვის ეს“)?

ი. დ. — არ ვიცი.

მ. ს. — ისრის („ბუნ-ის“) გამომთლელი („მ-ტაფ-ა-ვი“) ვინ იყო?

ი. დ. — ჩვენ.

მ. ს. — ყოველ წელსაა გამოსათლელი?

ი. დ. — ნამდვილად არ ვიცი. ეს კი ვიცი, რომ სანამ ჩემიანები გაიტანდნენ ლამპარს, მანამდე ფარის ახალგაზრდობა („სა-ახალ-ვაჟე“) ვერ ანთებდა („ანთებდნენ“). ეს მსმენია, თორემ მე დალის ხეობაში დაბადებული ვარ და იქაური არ ვარ.

მ. ს. — ის გსმენია, რომ სეფის წმინდა გიორგის ეკლესიის ...ისა... უნდოდათო („ნა-პირ-ებ-ა-თ“) თათრებს და ქალს სანაკველ ცოცხი („სა-ნა-გვე“) რომ დაურტყამს ეკლესიის კედლისთვის („წიკლ-ენ-ად“): „არიქა, წმინდაო გიორგი, შენს ამოსაწყვეტად („სა-ხუტ-ად“) მოლიანო“, — და ეკლესიის ქვემოთ მიწა გამორღვეულაო („ა-ტკეც-ილა“)?

ი. დ. — ეს არ მსმენია სინამდვილეში. მე დალის ხეობელი ვარ, იქ დაბადებული, ფარის არა.

მ. ს. — შეიყრზე თუ გსმენია რამე დალის ხეობაში?

ი. დ. — ის მანამდე დაანგრის („ჩა-ა-ზორ-ეს“). დიდი ეკლესია („სალოცავი“) იღვა ძველი და მერე ალაღვინეს.

მ. ს. — „დალის ხეობა ნამოსახლარი ყოფილა“, ის გსმენია?

ი. დ. — ადრე („მაშინად“) ყოფილა სვანების ნამოსახლარი, მერე იქ რუსები დასახლებულან და ესენი, აი, მაგონი, ბერებიც ყოფილან.

მ. ს. — თანაზე ადრე რომ სვანები ცხოვრობდნენ, თავდაპირველად?

ი. დ. — მანამდე, კი, მაგრამ მერე რუსები დასახლებულან, რუსების მერე ისევ სვანები.

მ. ს. — ყულურში როგორი საცხოვრებელი („სულის სატოვებელი“) იყო?

ი. დ. — კარგი. ხილი გინდოდა თუ კაკალი გინდოდა, ყველაფერი ბლომად იყო.

მ. ს. — მერხელში?

ი. დ. — მერხელში ისეთი არაფერი იყო („მოიპოვებოდა“).

მ. ს. — რომელი („რა“) სოფლებია დალის ხეობაში, ჩამოთავალები.

ი. დ. — ყულური, „ვ“ტიში, ჩხალთა, ნაპარი, კიდეე ბუტუგური, ქვემო აჯარა და ზემო აჯარა, ბარუმბა, იქითა და აქეთა გენწვიში, ომარიშალს რომ ეძახიან, ის, საკენი, გვანდრა, ხუტია, ბუტუგური, იქ („ა-მ-ის“-კენ“) ჩხალთიდანაა ზემოთ ასასვლელი.

მ. ს. — ბუტუგურში ვიყავი, ბუტუგური უფრო შორსაა. ბარუმბაში და გვანდრაშიც ვიყავი... ყველაზე კარგ სოფლად რომელი („რა“) მიგანდა დალის ხეობაში?

ი. დ. — ყველა კარგი იყო! რომ დახსლოდა („მ-ი-ნებ-ებ-ო-ლ-ა-მ-ცა“) ხალხს, ე, რა უჭირდათ, ყველაფერი კარგი იყო სინამდვილეში, მაგრამ ჭერ იყო და პირველი ომის დროს აიყარა ხალხი და ახლაც ასე მოხდა.

მ. ს. — შენ პირველი ომის დროს გამოხვედი იქიდან?

ო. დ. — მე მაშინდელი გამოსული ვარ.

მ. ს. — აბა, დიდი მადლობა („ევა-ს-მცა ხა-რ“), ძალიან („მეტი“) შეგაწუხებთ. ბიძაჩემ ვანოს ჰგავხარ შენ, ახლა მიხვდი („მო-ვ-ტ-დი გულ-ა-დ“).

ო. დ. — დადის იქით?

მ. ს. — კი, ზოგჯერ ჩამოდის ხოლმე თბილისში. აბა, დიდი მადლობა („ევა-ს-მცა ხარ“)!

* * *

მ. ს. — სონა ლადელ, გიგა!

ქ. რ. — სონოჲ ქარ სიამ!

მ. ს. — შოშ'ესთაჲთენ, მან ზაჲუჲი, მან ჭაშხა, მან გუჲარიჲი სი, მანგ ქარეჲა!

ქ. რ. — მი ოსთაჲთენ ძუჲინერჲუჲედ ზაჲუჲი აჭარას; მანშხა ჭაჭა გასუჲიან.

მ. ს. — ეჩერუ გა სიზგასა?

ქ. რ. — მამა, ხოშოლ შინი სუიზგად, ყვლგჲრ ხაჲხ'ეჲის. ერქანდჲუე რ'ონტანსჲდ. ოჯარდ ოსანდ,

მუ ღეჲე მაჲყიდ, დი ადრე ედწოლანქა იშგანთე ო ძორი ლაჲუდილა ოსანდრჲუ. ექ'ამხანუ სანწუილა, ა, შუნანთე, ნაკრათე. მი დანს ხუნს ღგუწილე გასუჲიანართე, მარე მიშგუ ჭანუ რუადგან ადრე. ერქანდჲუე ხერ ამეი მი გა სუჲარი. ათხე ლიშძალ ათხუილ ო ახალგაზრდობგენდორ მან მუღუნდა შეჲენილ, ეჲამ მანგ ამჲუემსანდ ო ეჲუჲ ქ'ონსუჲუნდლ ქორხენქა. ათხე ამერუ სუჲარი მიშგუ უილან გეზალცანს, ეშხუ ზან ემიზი დოსდ.

მ. ს. — გეზლიორ ღეჲე ჭირდაჲა?

ქ. რ. — გეზლიორ ღეჲე!

მ. ს. — ჭგუხსუჲე ანჲელა თანდიგასა?

ქ. რ. — ჭგუხსუჲე ონჲუედ ამეჲა, მარე ქა-უენდ-ოხრანდლ ერხენქა. აბომბანუიჲუჲე ჰანსუჲართერუ ო ერხი ქორართერუჲე ქანორკენიჲუ.

მ. ს. — აღანრ სორამდ ჭეჲდბიხ ამერუ.

ქ. რ. — აღანრ სორამდ, ბანქ სოლა ლი, ეჲუი სორამდ, ერე უოთხან ო მუღუნა ცალკე. სონილ ტკიხდ, მან მისა, ქორხი ღეჲე მეღუნენიჲუ ეჲუიჲუ პირობანრ, ამერუ ერ მუღუნა, მარე მი ეჲლან მიშგუ ცალკეს სუეიხელი, იჲუიშდ სუიზგას, ეჲუიშდ.

მ. ს. — ეჩერუ სი გარ სიზგასა?

ქ. რ. — მი გარ, მარე შეზუბეღანრ, ლანთილრე პანტია, სონა პანტია მეყანდ ტკიხდ, ეჲგუჲ სონა პანტია მეყანდ, ერე მიშგუ მანსოშ შუილანრ, ეჲანრე ...მგდოშუ... სუარდს ეჩერუ სორამდ.

მ. ს. — ეჲარ ჭიმანრჲუიჲუხა?

ქ. რ. — ეჲარ მანსარდს მიმანრჲუიჲუ, გუნშიდ მიმანრჲუიჲუ ეჲმარ.

მ. ს. — აღ ლიშოილხენქა იმ გახსენებ დანლიშ სეობაშ გუეშანრს?

ქ. რ. — ლიბომბანს რი ლადელ ჰანსუჲართერუ მადეჲე ქორან კუთხსუჲართერუ, მაჲალს ო ამჲკლიბანრს.

მ. ს. — ათხე გარ ანჲელა სი — დანლ რუათუჲუ ერქანდჲუე, თუ ერქაი ო ქამეჲდე სანსჲ?

ქ. რ. — აბომბანუიჲუ, ერქა.

მ. ს. — იმნოშ ანვედ?

ქ. რ. — ხან ჰიშხუთი ი ხან მანქანოშუ...

მ. ს. — ანვე მაგუეშოშო ისკუ ბარგ?

ქ. რ. — მაძაგუე ქუეყანაჲო, ეშუ ბილატოკო დეშ ონკუ. ამნეშ ლაქქე ლერქუარ, ელო შიშუე ხონრობენდირი შექილილ მან შუღუნან, მანგ ამქემსანდ. მაქუანს ტული მთელი ჭუბერდა, მთელი შუანდა, მესტიახენი ი მელახხენ ლებენე ჭუბერთედა. ქანშიდს ერხენქ'ერქას მეს ექ ახლუნდა, მეს ალი ახლუნდა. ექუე ხონამდ ენსუილს ამერუ შუანეშარ, ერე, ტახიდ, მან შიხა, მაქუამენქაშ მანგუეშ ნეოქმის. ალი შიშუე უიდლანგეშოშ ქორ ლი. ექარ აღრინდღარ ლტოლუილარ ლის ი ში, ათხე, ლეპანშ აგუისტომაგვშ ლტოლუილ სუი.

მ. ს. — აქარას მან ადგილს ხიზგან?

ქ. რ. — ჩოფე რეწესიძე იზგა, ეჩი ახლო, ექლა შითრა ისკოშუ. ისკომუდ ხაშუალო კლანს ეჩერუ ადღე, კლემენტ ლანს ერქან დირექტორ.

მ. ს. — ლაქუარეი ლარ ჩიმარქუიდან?

ქ. რ. — ალი ნიშარქუი, ა, იხლისხან, ამნეშ ანვარდი, ნანერ გუშეკუი ი ამნეშ ანვენე ლაგას.

მ. ს. — შირ ეშდესუე გეზად მადე ხორდაჲა?

ქ. რ. — იე, მარე ნან, იმეი გეზლირ, ამეი ანვარდეი.

მ. ს. — ხითილაღდმა უშხუართე ათხე?

ქ. რ. — რა თქმა უნდა, აშქედლ უბი ხუნარი.

მ. ს. — ერქად დეშე შითრონდა, ათხე გა ოთგარ იხლისხან.

ქ. რ. — უო, ალი გემირ ზურალ ლი.

მ. ს. — ლახუთე ხიხელაღდასმა? იმ წეშაბად ერეჩუ?

ქ. რ. — ლახუთეგა უთხუნქმალს ი დავარს სუნგანადქა, ერქანდუე ნებოხს ხუიშგალიდ... მან კოქართე დურდად ი უეროთობოდით ერხანუ-ამხანუ. აშხუნ ...ეჩი... უქმანდს დავარ იმეჭალიდგ უბი ი ვარჩა თანდითეი მოად გა სოკლიუნს, ეშთეი ემანდსე; ი უი ქოთფოცხანდ (შიშუე აფხენებ დინაი მინვრიტუ), მარე ჩუბშანლიდ ...ეჩი... ჩუ-დეშ-ონტიშიდ. ში მოლაფორშიდ ექლან ქოსხანსთ ი ჩონკუედ, ამიშთე უიღეპედ ხანდ მანვლუაქარს... აშხუნ ადამდ ჩუხუნარიდ კარანუთეა ში ი შიშუე უიდილ. ამეი ანდრი მთლდეგუეშ ერეეი ლეთუე, უედარ მანგ ეჩის ხაქუადასხგა ი თურმე კობეშია ქოსცგრიღლან სგანჩუ, შდგქარ ი შდემარჩარ ხოლა ...მედად... ოხსუან ი სგანჩუ ლეტურჩონტურარს... ი ამეი ჩუდიდგ... ამეი სგახაბურგას თურმე ფაუს ი ეჩის ხალჯა უქაშხენჩუ ალი. „ალი ქან შერდემქ ლი, ალბათ“ ი ოთბინედ კილმპკილ კარანუთეგა. ქანანდს ი ჩუთიარს ერეჩუ ბოფშარ. მან მად აშქანინოლ?! ქა-ღეთ-ოთშდანდ მოკლეო, ერქანდუე ქოთმერეიდ, ფიქუ ოხუილდ ი ქოთმერეიდ. აღარს ხატუნის, ა, ერქუად ალი ჩუემინს, ეჩი ბოფშარს.

მ. ს. — ალარე ჩაქარაჲა, მა, დალარე ი ამქალიბრი?

ქ. რ. — მეგჭად მაქარაჲა... ეშუ ონდურიდ შიშ შიშუე უიდილ, ჩუბოუე ცხეკ ლი, უბოუე ცხეკ ლი ი ამექა — შუკუე, ონდურიდ ამექა ი ამეი ჩუნახბადა შუკუეთერე ექგუარ სიმაქ, ერე იშაღადედ ექეის ქა-მ-ღეშე-ხუეწდინი ი დეი ხუნაწდა. აღის ლუშუე ფაქუ ხაგდა ი უუთიდე სხინდარ ხად, ლუსდგუარარ ხად ამხანუთერე ი მეშხე კაბ ხაქუდა. ნან უთხუნქმალს სუიხენილდ. ერქუად ერექან შიხა ი: „უთხუნქმალიქ ჩიწუაჲა ნიშგე“? — მარეჩი ეშუ ქალანსგიდიე ამხანუ ი

ერქანდღე აჲიო, ერქლექუა ჩუანად. ამლა მარაჲა სინამდღეილემსგა.

ბინტუ ნამჭუჲა ლახუნს ერჲი, ერე ამხენქა ეშთექა ქა-ღეშ-იწონე მარე... ოსდღურიდ ჭუნდღათე, ოსდღურიდ ო კოჲრე რუბე პილთემსგა სგამერღე ხუნიდ, ენერუ ბურქჲარ ლის ო უცხად გადაილო ალი, ა, ბინტუ, ო... ბეფშუნილდ ხაჲა, ყიბოჲუ შრანფშალ სემგედენან... მი მინტარიჲ, ერ დინილ ამიცლდ იროლ, ა, ერერუ სგურ, ამიცლდ; ში ლამსგიდიჲ ო ბაჲ ღეთ ოსკანქა ო აჲიო ჩუესგურდა, შიამ ჩოსგუ ო გუნიდ ლამბინე ლირკუნე, ამხანუ ოსსგიდღად ო შიამანგუეშ ქუეყანაჲი.

მ. ს. — ლიმზგარ ჩუემინდა ღუე ერქანდღე?

ქ. რ. — ხოშა ზურალარდ ენდისგნეს უღუენა პირსახოც ო ლემზგარარ.

მ. ს. — პირსახოც იშლა?

ქ. რ. — იშლა ო ბეფშუნი სეჲლდ ო ხეწხიჲ.

მ. ს. — მერმოლუსი ხოწუნასა?

ქ. რ. — მერმოლუსი ხოწუნას.

მ. ს. — სი ხიმბულა, ერქას ჩუმაჯარაჲა, რახან ისგუ თეჲუ ქიწუა.

ქ. რ. — ალი შიშუე თეჲუ შიწუა ო ამლა მარაჲა შვგ. ამშელდ ზან ლი ქამერღე, ბეფშუ გა ხუნასჲ ო ათხედა აჲეი ხოსდო.

მ. ს. — ჭენანგოჲმა?

ქ. რ. — ქორთონტუნად, ერქა ბაჲ ენკანქა ლაჲიდილას ო პერს ტუიხად თურმე მექლა პილარჲი.

მ. ს. — ათხე რუსარს როქ ხეწუნენის ქამერდოლ დანლს, ალი ლიშა ტუიცი? ჩუ-როქი-ოთტუენან რუსარ ო რუსარს ხოწუნას: „შინ როქ ამერუ დემის იგნის, ლემუანლ როქ ლემან“.

ქ. რ. — ერერუ დანლ დემის აგუნუნი მერმე ნაციას, ერღერე დანლეშ ლი ერ ხეობა.

მ. ს. — ერე ეზგარ! დანლეშ ლანსჲ ლიმზგარ დანლს, მადეა?

ქ. რ. — აჲ ქინა! ჩი ზაჲ სუშინ ხუნამზგარიჲდ, ჭანარს იყდიჲნ ღუაჲარ, ფანს შვგ ხუნამჲდიჲდ.

მ. ს. — იმქიმზგარდან დანლე? გუმანდ ედბინან დანლე ლიმზგარ, ა ერქადი ლანსჲ?

ქ. რ. — ერქადი ლანსჲ, მარე ხოშილ მენწირდ ლიშამლუნდღე ნდბინან ერეჲი ლიმზგარ. ჩუხოსნადლას, ერე დანლეშ ლი ერ ხეობა ო დანლს შვგ ხანმედა, დიდანჲ ათგედა!

მ. ს. — შანლიდ როქ აფრასიქის ხანმჭუნენა დანლ, ერე ჭანამაჲ სი?

ქ. რ. — ატტუნანიჲ თურმე. ლიფშუდმელს იჩიჲუ: „ნლი როქ ლანხელი, ერჲი ხუნიო, აჲეი ხუნიო“.

მ. ს. — ერქა ხეწუნენიჲ. ლოშგიმ დანლს ოთდაგრა შანლიდ.

ქ. რ. — გუნანდრახენიშ შანლიდ აფრასიქიურიგ მანკელჲუჲ ჰედუ დანრ არდა, ექანარ ლოჲოდა მოლეგუეშ ნიშან; ერე მეთხუმარ ჰანრიდ ღემოშა ომტენელი ქორთე, ხალატს თურმე ამკალი მეთხუმარ ო პილატკულ ლოჲოდა, ერე თუეფიშ ...მედღელქუა... უნდა ოსდან, თუეფიშ სტუირღექუა, შანლიდს ნანთხუმარი ქორთონტვიდა. თელღვარას ქურ ლოსსკორა: „ანის ესერ მოლეგუეშ შა ხეფსუდი, ბანქ ლი!“ ომკედელი ო ოთხენჯაჲა ამემსგა ო ამხენქა ალი ქომჲედ — ქორ ქოლეგუერშელი ჰედურ, აბრეჲუმიშ ...მედღელქუა..., ო ათხე ხაკუ, ერე სგესტგნას იმჲალაჲი ო ხერმინანლ, მარე ერის იმ ხანურიანა? ერქანდღე სერ დანლდ შანლიდ ჩადღაჲუე კოჲარისგა.

მ. ს. — ლიმზგარი დემე ხანშიდა, რთქუათ, ალ გუეშს?

ქ. რ. — აჲ ქინა! შომა სოჩა ხუის ათხენინე, სოჩა ჭუენილ მაროლ ო ზურალარ, ჩუხოსან ამ

გუემში, ეჭვიშარ, ღან ჩემნისს ლიმზგარს.

მ. ს. — ლაპტომისგა ლიმზგარ დემე სოჩაა?

ქ. რ. — ზ, ლაპტომისგა, აჲ ჭინა, მარე ერქამ დრეუთი განადგურებულ ღანს მანგ, ათხე აღსდგა სერ.

მ. ს. — შუყერთე ჭინა შომა?

ქ. რ. — დემე მიზნა.

მ. ს. — ისგე ღანზგარ დანლს მან ღანსუ, ლაპტომი ჭიგანსმა სერ?

ქ. რ. — სემი ლაპტომი ღგგ — ეშუსუ შუყერს, მერმე — აჩარას, მესმე — ჩხალთას.

მ. ს. — იშა უახათი ღგგ?

ქ. რ. — ეშუსუ ღი დანლემ (ძეგლი ადგენ ერეჩუ), მერმე — ჭგვრანგომ, დიდანს ოთგანდ! — ო ამხენ — ჭგვრანგ შუყეროშ.

მ. ს. — ერქად როჭ ღემანრ ერეჩუ ნანგემ ლაპტომანს, შუყერს?

ქ. რ. — ლაპტომანს ნანგემ ღანს ო ერეჩუ ადგენ.

მ. ს. — ღგნ მან ჭემოქუნს გასუიანარს მადეა რეზესიძოლს ერეჩომ, ერე იშუგენს დანს ხემოქუთი?

ქ. რ. — ნან ნემოქუნ: ღიგერგი, ღიმპარტი, უფლოშ ო აქანლიბარ, თანაფ, ღიჭგარი დემეღიშს სოფანედ... ნიშგე გუპაროშ გა ირიუ ეჭვიშდ მანგუე!

მ. ს. — ზურალარე ღგნ მან ჭემოქუნს?

ქ. რ. — დულობ ნემოქუნ უფლოშ მერმა ლადედ. ეჭ ლადედ თუთ დმარ ენდუნანდა, ღესკარ, ჭუთიდ იმგუაღედ სუფთა ლარათე; ღემესგს ხუშუშემადად, სოლოდ ქალგნეე დმარ თუთთინ ენდუნანდა ერხათ ღანზგარდ.

მ. ს. — იმეო ხიმზგარდად?

ქ. რ. — სანერთოდ, მანდო ირიუ, მანკუ ჩილად დანლს ხუშემზგარდად.

მ. ს. — ჩი ღგნეო?

ქ. რ. — ჩი ღგნეო! ღანთხუმდ ეჭვიშ ღანს, ერქანდრე სერ ჩიგუაშ ხუშემზგარდად.

მ. ს. — ეჭ ქუთარს ხამანად ღანს?

ქ. რ. — ერის ჩუნუაქუარად, ზურალარ გარ სგანუესგურეიუდ, დუთეშარეს დეა ხუთინინუდ ერხათ, ო სოჩა ლარდა ნად, ლადრალ ნად, ღაშუშემარს ნად...

მ. ს. — დანლგნქა ჭიზგა იმეგ?

ქ. რ. — მერხეულს.

მ. ს. — მანუე ხან აჩად?

ქ. რ. — რუბანს ხან დემეგ ამად; ერხათ ოტანდ ღანლზიგალად, ა, ინგლისხანიშცახანს, ო ერხენქა, ა, ამხათ, დანლთე, ონტახუნდ.

მ. ს. — იმღანტახანდუი დანლთე?

ქ. რ. — მი ამხათ ონწუთილენქა, დანლთე.

მ. ს. — ფარხენ ნანუე ხიდ, მადეა, სგან?

ქ. რ. — ფარს ამეო ოცუთირდ მანგ. ნიშგე მენუბარარ არის ერეჩუ.

მ. ს. — იუასოლუ ხარო, გიგა, მანარად ამწუნუაჲედ!

ჯაჲა რეზესიძე-გასვიანი, 69 წლია
აჲარა — კუბერი, 2009 წ.

მ. ს. — გაშიშვლება („კარგი ღღე“), დეიდა!

ჭ. რ. — გაგიშვებს („კარგიმცა გაქვს < კარგი გექნეს შენც“)?

მ. ს. — რაოდის დაიბადე, რომელ („რა“) წელს („წელს“ზე“), რა გქვია, რა გვარი“ს ხარ, ყველაფერი თქვი!

ჭ. რ. — მე დავიბადე ორმოც („ორ-ჭერ-ორ-ათ“) წელს აჯარაში („აჯა-რა-ს“); მქვია ჯაჯა ვასვიანი.

მ. ს. — მხოლოდ იქ ცხოვრობდი?

ჭ. რ. — უფრო ზემოთ ვცხოვრობდით, ყულური ჰქვია იმას. მეგრე ქვემოთ ჩამოვედით („ჩამოვბრუნდით“). ობლად („ოჭრ-ად“) დავრჩით, მამა არ მახსოვს, დედა ადრე გათხოვდა სხვაზე („სხვაზე“კენ“) და ორი და დავრჩით. ის აქაა („აქეთ“) გათხოვილი („ა-წულ-ო-ა“), იი, სვანეთში („ს, სვანეთ-ს“კენ“), ნაკრაში („ნაკრა-ს“კენ“). მე ღალის ხეობაში ვიყავი გათხოვილი გავსიანებში, მაგრამ ჩემი ქმარი („კაც-ი“) ადრე გარდაიცვალა. მას მეგრე ვარ ასე მარტო. ახლა ომი მოხდა და ახალგაზრდობის დროიდან რაც მქონდა შექნილი, ისიც ყველაფერი იქ დამრჩა და ისე გადმოვცვივდი სახლიდან. ახლა აქ ვარ ჩემს დისშვილთან, ერთი წელი გადის („მიმდის“) მალე.

მ. ს. — შვილები არ გყავდა?

ჭ. რ. — შვილები არა!

მ. ს. — ფეხით „გად“მობვედი უღელტეხილზე („უღელტეხილში“)?

ჭ. რ. — ფეხით გადმოვედი აქ, მაგრამ ძლივს გამოვასწარი თქვიდან. ბომბებს ისროდნენ („ბომბ-ავდ-ნენ“) ეზოებში და ზოგი სახლებსაც („ქორ-ებ-ს“კენ-ქვე-ც“) ხვდებოდა.

მ. ს. — ესენი ალბათ კარგად გივლიან აქ.

ჭ. რ. — ესენი კარგად, ნამდვილად („ბაჭ-ი ცული არის“), ისე კარგად, რომ ოთახიც კი მაქვს ცალკე. უკეთესი მართლაც („მ-ტაც-ე-დ მეტი“), რა ვიცი, სახლშიც არ მექნებოდა, ალბათ, პირობები, აქ რომ მაქვს, მაგრამ მე მაინც ჩემთვის ცალკე („ჩემს ცალკე-ს“) ვვიქმნე, როგორც ვცხოვრობდი, ისეთს.

მ. ს. — იქ მხოლოდ შენ ცხოვრობდი?

ჭ. რ. — მარტო, მაგრამ მეზობლები, ჩემი მეუღლის ახლობლები („სა-მა-შა-მ-თილ-ო-ებ-ის“ ბარტა), კარგი ნათესაობა („მარტა“) მყავდა ნამდვილად, ისეთი კარგი ნათესაობა მყავდა, რომ ჩემი მზლის შვილების ...იმით... ვიყავი იქ კარგად.

მ. ს. — ისინი გეხმარებოდნენ („გ-ი-მა-ჩ-უ-ებ-დ-ნენ“)?

ჭ. რ. — ისინი მეტისმეტად მეხმარებოდნენ, ძალიან („გუაშ-ად“) მეხმარებოდნენ.

მ. ს. — ამ ომიდან რას გაიხსენებ დალის ხეობის ამბებს („საკმეებს“)?

ჭ. რ. — ყოველდღე დაბომბვის ეზოებში ან სახლის კუთხეებში, შიშს და ასეთ რამეებს.

მ. ს. — შენ მხოლოდ ახლა „გად“მობვედი — დალი რომ დიკარგა („ჩა-ი-თაფა“) მეგრე, თუ მანამდეც „გად“მოსული („მო-მ-ჭ-დ-ომ-ი“) იყავი?

ჭ. რ. — „რომ“ ბომბავდნენ, მაშინ.

მ. ს. — რით წამოხვედი?

ჭ. რ. — ხან ფეხით და ხან მანქანით...

მ. ს. — ბარგი რამე წამოიღე („მოიტანე“)?

ჭ. რ. — აბსოლუტურად არაფერი („არა საქმე ქვე-ყანა-ს“ზე“), ერთი ცხვირსახოცი („ბლატო-ც“) ვერ წამოვიღე („მოვიტანე“). ამან ჩამაცვა ტანსაცმელი, თორემ ჩემი ბავშვობის დროიდან შექნილი რაც მქონდა, ყველაფერი ასე დამრჩა. მადლობას ვიტყვი („ვიძახი“) მთელ ჰუმბერზე, მთელ სვანეთზე, მეტეიდან და მულახიდან დაწყებული ჰუმბერამდე. იქიდან რომ

გამოგვიარეს, მაშინ ზოგს ის მოჰქონდა, ზოგს ეს მოჰქონდა. ისე კარგად დაგვხვდნენ აქ სვანები („სხუან-ის-ები“), რომ მაღლობის მეტი არაფერი გვეთქმის. ეს ჩემი დისშვილის სახლია. ისინი აღრიღველი ლტოლვილები არიან და მე შარშანდელი აგვისტოს ლტოლვილი ვარ.

მ. ს. — აქარაში რა ადგილას ცხოვრობდით?

ქ. რ. — ჩოფე რეხესიძე (რომ) ცხოვრობდა, იმის ახლოს, იმიტომ ვიცნობ მამაშენს. მამაშენმა საშუალო სკოლა („კლასი“) იქ დაამთავრა, კლიმენტი იყო მაშინ დირექტორი.

მ. ს. — ობლობის დროს ვინ გეხმარებოდათ?

ქ. რ. — ეს გვეხმარებოდა, აი, ინგლისხანი, ამან გაგვზარდა, მოგვაქცია („დაგვმართა“ <„შეგვყარა“>) ყურადღება („და-კვირ-ვება“) და ამან დაგვყენა გზაზე („სა-ღვ-ომს“).

მ. ს. — თვითონ თერთმეტი („ათ-ი ერთი“) შვილი არ ჰყავდა?

ქ. რ. — კი, მაგრამ ჩვენ, როგორც შვილები, ასე გაგვზარდა.

მ. ს. — გაქვთ ახლა ერთმანეთთან ურთიერთობა?

ქ. რ. — რა თქმა უნდა, ყოველთვის ზევით ვარ.

მ. ს. — მანამდე არ ვიცნობდი, მხოლოდ ახლა გავიცანი ინგლისხანი.

ქ. რ. — ჰო, ეს გმირი ქალია.

მ. ს. — მთაში დადიოდი? რას აკეთებდით იქ?

ქ. რ. — მთაში საქონელს („ოთხ-მა-ვალს“) და თხებს გავრეკავდით ხოლმე, მერე საღამოს ვწველიდით... ხან კლდეებისკენ მივდიოდით („წაივდიოდით“) და ვერთობოდით აქეთ-იქით... ერთხელ ...ისა... საღდაც, ზემოთ, გამეძენენ („აღ-მი-ც-ად-ნენ“) თხები. ყარაჩაის უღელტეხილამდე ცოტა რომ უვლდათ, იქამდე გამეძენენ; ასეღით კი ავეღით („ა-ვ-ფორთხ-ღ-ით“), (ამხანაგი გოგოც მახლდა), მაგრამ ქვევითობისას ...ისა... ვერ ჩამოვდივართ („გბრუნდებით“). მე რალენიარად მაინც მოვახერხე და ჩამოვდი, იმასთან კი ამოსასვლელი გაუხლდა („პქონდათ“) ბიჭებს („ახლა-გაფ-ებს“)... ერთხელა კარავში ვართ მე და ჩემი და. უცებ დამით ქვემოდან ამოღის რაღაც, ვგულა ძაღლი იმას ახვია და თურმე გოგრა („კოპბე“) გამოუცარიელებიათ შიგნით, კბილები და ყურები ცულ ...იმაღლ... გაუყვთებიან („ა-უ-წყ-ვი-ათ“) და შიგნით სანთელი აუნთიათ... და ასეა დაკრეჭილი... თურმე ხელი უკიდიათ ჭოხზე („ფაენ-ს“) და იმაზეა წამოცმული ზემოდან. „ეს, ალბათ, ავი სულია-მეთქი“ და დავიწყეთ წვილ-კვილი კარავში. გავიდნენ („გა-ს-ც-ად-ნენ“) და იცნეს იქაური ბავშვები. როგორ („რა“) არ შეგეშინდებოდა?! ლამის გავთავლით მოკლედ. მერე ლოცვა აღვაგლინეთ („აღ-ვა-ზორ-ე-ეთ“), ვაცო ვიყიდეთ და ღმერთს შეგწირეთ. ამით ეცინებოდათ, აი, ვინც ეს გააკეთა („ქნ-ეს“), იმ ბავშვებს.

მ. ს. — აი, დალები“სა“ და ამისთანები“ს“ („ა-მ-კალბ-ები-ს“) გჯერა?

ქ. რ. — ძალიან („მაგრად“) მჯერა... ერთხელ („სხსუა“) მოვდივართ მე და ჩემი და, ქვემოთაც ტყეა, ზემოთაც ტყეა („ჩხე-ვი არს“), აქ გზა და ამაზე მოვდივართ. ამ დროს („ასუ“) გზაზე ჩამოვიდა („ჩა-მო-ა-ბერ-ვა“) იმისთანა ქალიშვილი, რომ თავის დღეში („ევა-ს“ დღე-ს“) იმისთანას ვერც ვნახავ და არც მინახავს. ამას სვანური კჷლი ეხურა („ე-ღვ-ა“) და ყვითელი ზონრები ჰქონდა, ნაწნავები ჰქონდა აქამდე და შავი („ც-ხ-ელი“) კაბა ეცვა. ჩვენ საქონელს ვეძებთ. ვიღაც იქაური მგონია („ვიცი“) და: „ჩვენი საქონელი არ გინახავს-მეთქი?“ — მაგრამ მან ერთი გადმოგვხედა აქეთ და მერე გასწია, ქვემოთ ჩავიდა. ამიტომ მჯერა სინამდვილემი.

ისეთი ნისლი („ბინდი“) იცის („სჩვევია“) მთაში, რომ აქედან იქამდე ვერაფერს დაინახავს ადამიანი („აკაცი“)... ერთხელაც შორს მივდივართ, მივდივართ... კლდეების ძირამდე („ქვემო ბირ-ს-კენ-ში“) მისული („მესული“) ვართ და იქ ბუჩქები („არია“); უცბად გაიფანტა („გა-და-ი-ღო“) ეს, აი, ნისლი, და... ქალს ბავშვი ახლავს თან („პყავს“), ზედატანზე („ზემოთ“) ჰქონდა შემოხვეული („იმას ექნა“) შარფივით. მე რომ მახლდა, ის გოგონა ამხელა („ა-მ-ი-ს-ცალი“) იქნებოდა, აი, იქ რომ ზის, ამხელა; მე შემომხედა, ლამის გული წაუვიდა და დაჭდა, მეც დავეკვი და გულმა ძაქალი („რა-კ-ენი“)

დამიწყო, აქეთ გამოვიხედეთ და არავინაა (არა საქმე ქვეყანა-ს-ზე“).

მ. ს. — ილოცეთ (ალოცვა ქენით) მერე?

ქ. რ. — უფროსმა (ახ-უ-ც-მა“) ქალებმა დაგვადებინეს უხმარი პირსახოცი და სალოცავი პურები.

მ. ს. — პირსახოცი რატომ?

ქ. რ. — ბავშვი ახლდა თან („პყავლა“) და დასკირდებოდა.

მ. ს. — სხვებსაც (მე-ორ-ე-ებ-ს-აც“) უნახავთ?

ქ. რ. — სხვებსაც უნახავთ.

მ. ს. — შენ (რომ) ჰყვები („ო-ა-შ-ობ“, „მაშინ“) მყერა, რახან შენი თვალით გინახავს.

ქ. რ. — ეს ჩემი თვალით მინახავს და ამიტომ ყველაფერი მყერა. ამდენი წელია გასული, მთლად ბავშვი ვიყავი და ახლაც ასე ვხედავ (ავუყურებ“).

მ. ს. — გელანდებოდა?

ქ. რ. — სახლში რომ მოვედი (მო-ვ-გ-დ-ით“), მაშინ დემა გრძნობა დავკარგეთ და ორივეს ლუცი (პერ-ი“) ამოგვლიოდა თურმე პირიდან.

მ. ს. — ახლა რუსებს ეჩვენებათო ავსულები დალის ხეობაში, ეს ხომართლეა? გალახსო (გა-უ-ტ-კ-ი-ვ-თ-ო“) რუსები და რუსებს უთქვამთ: „ჩვენ („თვითონო“) აქ არ გავჩერდებით („დ-ე-ბ-ი-ან“), საშოში ყოფილაო“.

ქ. რ. — იქ დალი არ გააჩერებს სხვა ეროვნებას („ნაცია-ს“), რადგანაც ნადირობის ქალღმერთისაა ხეობა.

მ. ს. — ძალიან (ის“) კარგი დალის სახელზეც იყო ლოცვა ხეობაში, არა?

ქ. რ. — რა თქმა უნდა (ასე იცი“)! ყოველ წელს სამჯერ აღვავლენდით ლოცვას („ვ-ა-ზ-ო-რ-ა-ე-დ-ით“), ხარებს ყიდულობდნენ მამაკაცები („ვა-ფ-ე-ბ-ი“), ფულს („ფას-ს“) ყველა ვაძლევდით.

მ. ს. — როგორ ლოცულობდნენ დალზე? გვიან დაიწყო დალზე ლოცვა, თუ მანამდეც იყო?

ქ. რ. — მანამდეც იყო, მაგრამ უფრო მეტად ომის შემდეგ დაიწყო იმაზე ლოცვა. უფროსებმა (აღიღებ“) იცოდნენ, რომ დალისაა ის ხეობა და დალს ყველაფერი შეუძლია, დიდება მის სახელს („დი-ე-ბ-ა-მ-ე-მ-ი-ვ-დ-ო-მ-ი-ა“)!

მ. ს. — შალიდ აფრასიმეს იყო გადაკიდებული („ნაჩვევა“) დალი!

ქ. რ. — სცემდა თურმე. ტრახახობდა (ტრახახს ი-ქ-მ-ო-დ-ა“): „დალი რომ შემხვდებაო, ისე ვიზამ, ასე ვიზამო“.

მ. ს. — იმიტომ ეჩვენებოდათ. ბოლოს დალს მოუკლავს შალიდი.

ქ. რ. — გვანდრელი შალიდ აფრასიმისთანა ვაჯაკი საერთოდ არავინ იყო. იმისთვის მიუცია რაღაც ნიშანი; ის მონადირე ხელცარიელი არასდროს ბრუნდებოდა თურმე სახლში, უყვართ თურმე ასეთი მონადირე და პატარა ცხვირსახოცი („მალატკ-ი“) მიუცია, რომელიც თოფის ...იმაში... უნდა ჩაედო, თოფის ლულაში („სტვარ-ს“ ქვეშ), შალიდს ნანადირევიც სახლში მოუტანია; მგონი, რძალს უფიქრო: „ამას ვინმე (რაღაც საქმე“) რომ არ პატრონობდეს, ტყუილიაო („ბაჟ-ი არის!“) ამდგარა („მო-ვ-დ-ომ-ი-ლა“ ან „მო-ვ-დ-არ-ა-ა“), გაუწინაგავს თოფი და აქედან ეს გადმოვარდნილა — სახლი მთლიანად გაესებულა აბრეშუმის ...იმისავით..., ახლა უნდა, რომ რამენაირად ჩააბრუნოს და დასდევს დასაქურდა, მაგრამ იმას რას უზამდა? მერე უკვე დალმა შალიდი დალუბა („და-ა-შავ-ა“) კლდეებზე.

მ. ს. — ლოცვაც არ შევლის, ვთქვით, ამ საქმეს?

ქ. რ. — რა თქმა უნდა (ასე იცი!)! როდესაც ჰკვიანურად მოიქცევი („კარგ სახვედრს მოახვედრებ“), კარგი ძველი კაცები და ქალები, ამ საქმის რომ ესმით („იციან“), ისეთები, თუ ჩაატარებენ ლოცვას.

მ. ს. — ეკლესიაში ლოცვა არ სჯობია?

ქ. რ. — როგორ არა, მაგრამ მაშინდელ დროში განადგურებული იყო ყველაფერი, ახლა აღდგა

შპმ.

მ. ს. — შიყერში ყოფილხარ („წასულხარ“) ოდესმე?

ქ. რ. — არ ვყოფილვარ („წასულვარ“).

მ. ს. — თქვენი სალოცავი დალის ხეობაში რა იყო, ეკლესია გეცდებოდა?

ქ. რ. — ხაში ეკლესია დგას — ერთი შიყერში, მეორე — აჭარაში, მესამე — ჩხალთაში.

მ. ს. — ვისი სახელობისაა („ხაზ-ელ-ს“-ზე დგანან“)?

ქ. რ. — ერთი არის დალის (ძეგლიც დადგეს იქ), მეორე — აჭარის წმინდა გიორგის, დიდებამ მის სახელს („დიდ-ება მი-უ-ჭდ-ა“)! — და აქეთ — შიყერის წმინდა გიორგი.

მ. ს. — მანამდე იყო შიყერში ნაეკლესიარი („სალოცავის ნა-დგ-ამი“)?

ქ. რ. — ნაეკლესიარი იყო და იქ ააგეს.

მ. ს. — რომელი („რა“) დღეობა იცოდით („გჩვეოდით“) გასვინებმა ან რეზესიქებმა, ისეთი, რომელიც („რომ“) სხვამ („სხვას“) არ („არავის“) იცოდა („სჩვეოდეს იქნება“)?

ქ. რ. — ჩვენ ვიცოდით: გიორგობა, ლამპრობა, უფლისობა და ამისთანები, აღდგამა, კურთხევის ორშაბათს საეკურთხ სუფრას ვუდგამთ მიცვალებულებს... მარტო ჩვენი გვარის რომ ყოფილიყო, ისეთი არაფერი!

მ. ს. — ქალების დღესასწაული რა გჩვეოდით?

ქ. რ. — „დღეობა“ ვიცოდით უფლისობის მეორე დღეს. იმ დღეს მიგვქონდა თითო პური, დიდი ხაჭაპური (სადღეობო პური), ცვილი საღმე სუფთა სათიბში; ცეცხლს ვანთებდით, მხოლოდ გამომცხვარი პური მიგვქონდა იქ თითოეულს სალოცავად.

მ. ს. — როგორ ლოცულობდით?

ქ. რ. — საერთოდ, რაც არ უნდა ყოფილიყო, პირველად ყოველთვის დალის სახელზე ვლოცულობდით.

მ. ს. — ყოველ დღესასწაულზე?

ქ. რ. — ყოველ დღესასწაულზე! თავში („სა-თხემ-ედ“) ის („ისეთი“) იყო, მერე უკვე ყველაფერს ვლოცულობდით.

მ. ს. — იმ ხაჭაპურებს აკმევედით ვინმეს?

ქ. რ. — იმას დავკვირდით ხოლმე („და-ვა-ქუც-მაც-ებ-დი-თ“), მხოლოდ ქალები მიუხსნებოდით, კაცს არც ვუშვებდით იქ, და კარგ დროს ვატარებდით („კარგი სამყოფი გვქონდა“), ვმღეროდით („სასიმღერო გვქონდა“), ვცეკვავდით („საცეკვაო გვქონდა“)...

მ. ს. — დალის გარდა, გიცხოვრია საღმე?

ქ. რ. — მერხეულში.

მ. ს. — რამდენი ხანი დაჰყავი?

ქ. რ. — დიდხანს არ ვყოფილვარ; იქ გადავედით საცხოვრებლად, აი, ინგლისხანთან ერთად, და იქიდან, აი, აქ, დალის ხეობაში, დავბრუნდით.

მ. ს. — რატომ დაბრუნდით დალის ხეობაში?

ქ. რ. — მე აქ გა'მო'ვთხოვდი, დალის ხეობაში.

მ. ს. — ფარიდან ხართ გადასული, არა, თქვენ?

ქ. რ. — ფარში დავტოვეთ ყველაფერი. ჩვენი მომეგები არიან იქ.

მ. ს. — დიდი მადლობა („ევა-ს“-შეცა ხარ“), დეიდა, ძალიან („ბლომად“) შეგაწუხებ!

მ. ს. — ათხალდე, ტ'ეხბინ ისგუ ფახეჟი ო გუწარშუ, უოშა ლგზან სი, იმეგ ენთაჟენ, შომა ენთაჟენ, ალი მანგ ქარეჟა, გეზლირ, ხენუ ო ერქანდრე მან ლედიჟეხ, მანგ!

ტ. რ. — მი ხუი ეორჟი რეზესიდე. ოსთაჟენ გულირიფუხის რანაონს, სოფელ ყვლგანს, მურიენერტუმიდეიშლიოშხბუჟი, ეშლოხშირდ იანუარს. პირტელი ო მეორე კლანს ოდლი ყვლგან. ერქანდრე ქ'ოტანდ მერხეულთე ო ერჩრუ ოდლი მესამე კლანს ო ერქანდრე ხუითურდიანს სოხუმიშ მეორე ხაშუალო სკოლა-ინტერნატს.

მ. ს. — ლაშიალს ჭირდუნამა?

ტ. რ. — უწამბინან, ერქას ეშუ შაწად, ერქანდრე მი ქორს ხუარდას, ლახა მიშგუ ლანტბა — რუხუშდ მანგ იშაწადან, ბატალიონისგ'არდას ო ასელიში უფროს მიშგუ მუხნებე ლანს — წამირან. აშეი წადლან ლიშაწად, ერე, აშ ღერმათში, დიდან ოთვანდ ღერმათ, ო დან მანგურეშ პარსა.

მ. ს. — აა, მან ჭეშედინი ისგუ ლიშიალხენქა, ერე ახუმბანუ.

ტ. რ. — ლიშაწად ლანს გუწამილ ბინძურ, ბინძურ ხაუხა ერე, ერე არასამართლან ლიშაწად ლანსუ. ლანტბა-ლანტბაშალ ხუარდად აფხზარ ო შუანარ ო ლეჟეგომ უშხუარ ხეჟეშაოლდად.

მ. ს. — ოშა ბედ ჭაბუ'ალ ლიშიალ?

ტ. რ. — ოშა ბედ ლი, ერე ქეჟეჟანას ხოხა.

მ. ს. — ქარეჟა, ტკიცს ქალიკეჟე ხაკუ!

ტ. რ. — ერე მსოფლიოს ჩუხოს! მორი მარედ გადაატრიალა საბჭოთა კავშირ ო დამალა ო ერჩენქანბინან ალი მანგ, დემოკრატიად ანჯიდ ალი მანგ!

მ. ს. — ელო ლანდი გუიშგე ირიჟ აფხაზეთ! აფხენგარ ჭირდამა აფხზარ?

ტ. რ. — გუწამილ მანარდ მირდა აფხზარ მეგობარ, ჭარბი აშხუდ ხუარდად.

მ. ს. — მან გუწარიშარ ლანსუ?

ტ. რ. — აშუბოლ ლანსუ, ძბარარ ლანსუ ო...

მ. ს. — აფხზართე ქორთე მუშგურიდ ჭიზნამა?

ტ. რ. — გუდალთას მირდუნა, მაგალითად, მორი უოწანსიხგა ო გუწამილ ხორა ბატრეშეგემდ ხანლ ლის, სტუპარათოჟეჟარე ხანლ ლის.

მ. ს. — განსხუაჟებულ ლეზუბარ ო აღარ ხუდუნადან მაგურე?

ტ. რ. — განსხუაჟებულ ლეზუბარ ერჟეში მამაგურეში, მარე მან ხუდუნადან ერე, აღარ, ა, გუწამილ მეწეიბ ლეზებ... ლგძვან ლეზებ ხუდუნას განსხუაჟებულ.

მ. ს. — ქურეწილს ჭირდუნამა აფხზარე?

ტ. რ. — დაბატეგებულ ხუწანსუ, მარე დემეგ ოდერ, ევლ'ერე ათხენგარს მინე წეს ხუდუნს, მინე რეჟეა ხუდუნს ო უხერხულ ლანს მიშგუ ლიზი ო დემეგ ოდერ.

მ. ს. — ს'იმხენიშ ხენუ ჭირი?

ტ. რ. — ქაურიჟა ხუი... აღ ლიშაწად შეჟარეჟა.

მ. ს. — პირიჟით, ექა სოშილ ჭად ლეირიჟალ, მომდილ გა ლიდ ქართუელარ. ისგუ ლანტბა მანგ ლერიჟე ლისმა?

ტ. რ. — ეშხუნქა მანგ; მაშენე მუხნებე ო მი ხუიდ ურიჟა.

მ. ს. — ლადრუა?

ტ. რ. — უოშთხნ ლადრუა მირი; მანგ ეშდეშუ ხუიდ. მანგ დოჟახებულ ლის, ერჩენქა.

მ. ს. — ისგუ გუწარ იმხენ ლი წარმოშობით?

ტ. რ. — ნიშგე გუწარ ფარხენ ლი.

მ. ს. — იმდ'ანკად დ'ალოთ?

ქ. რ. — ალი მიშგომეშ ბაბაშდ ყარამინშდ მად ლექუდ'ად, მარე დეშ ოსოჩ, ექად ჩუადგან.

მ. ს. — ფართე ჩინა შომა? ან რარი ეჩიეშ მაშენე სკანში?

ქ. რ. — ბექნეშე ჟოჟანს ლის ნიშეგე ხოშილ ძირიშ ი ჟალო, სურამიშ გეზალ. ერხენქა სუიდ ქანატე დ'ალოთ.

მ. ს. — ისგე ლამზერ მან ლი ეჩიე? ამხენ ზაგარას ბარბოლ ი მან სულუანდას სალოცაქარა. ჩინამა-ერხაუ-ეი?

ქ. რ. — დიდანბ ოთქანდ, ჩგერანგ სუიფიშ.

მ. ს. — ა, ჩიში ეჩი ლია ფანს?

ქ. რ. — ჩიშიშ ეჩი ლი. მიწა ჰგლიშ ლადედ, დაბადების დდე მად ლანდ ი ოანდდ ეშთემაგა მერხეულხენ მი ი მიშგომე.

მ. ს. — ხოშა ღენ წამოქუანს, მადეა? იმ იხოხ ექლან ექ ლადედ?

ქ. რ. — ჰგლიშ ლადედ ეჩიეშ ლიმზერი ლი, ლიმზერგალ ლი, ლიმზერგალ ლი უშქარინენგა ი ეჩქანდუე პურ-მარილ იშლემა, ჩუიხგურის ი ოხირულს. დიდანბ ოთქანდ, ეჩი ლადედ ჩგერანგიშ ლადედ ლი ი ხემზირს ეჩის ღუაქარ.

მ. ს. — რეხესიძოლს ჟულუანს მაგუე ექკალიბ ღენ, ეჩე მერძოლუს დეშე ხესლის?

ქ. რ. — ეჩეში დეშე!

მ. ს. — დანს ჩემოქუნს მაგუეშ ექკალიბ, ეჩე ამეჩე დეშე ხემოქუიშ ხეშე?

ქ. რ. — ეჩეშიშ მამაგუეშ. შუანს მან ლი, დანსი ეჩის ხემოქუიშად.

მ. ს. — ალდე, დანს როქ ხემზერს დალან?

ქ. რ. — ათხე, ეჩი ეჩქანდო შემოიდეს, ეკლესია ადგან, ეჩქანდო ადბინეს ლიმზერ. ამე ათხე მერხეულსი ხომ ხუარდად, სამოზდაოთხი წლიდან მერხეულს ხემზერად, ეჩიეშ ჟატარებდით შუანანს ერუანდ ხუარდად, მან ღენს ჟატარებდით — ლიეკარას ი ალის ჩის, ლანახოლს ხუანახიდად, ეჩე, სქარაშე ნად სოფელს.

მ. ს. — სქარაში ჟოშა მეზე ხეტუუბიუდ უშქარ?

ქ. რ. — ჟოშა ხუარდად ახლომახლოს, ეჩქელდ, ეშდ-ეშოლუსუდ მეზგათეი ხემიქუიუდ უშუდ ეშუდ მეზგამსგა.

მ. ს. — ფიშირ შექიწირაა ლიშიალს დანლეშარ? ქ'ესშელდ გუარან?

ქ. რ. — ტამიშს ლანს ი შუანანს ამოხოცეს, გუმიხტას ლანს ი შუანანს ანწიხტე. მან მადე ლანსუხ, ჩაჭულიანანს ლანსუხ, სტოფლიან ლანს, გუქეჩანს, მარჯიან, გუმიანანს, პირქელან, ფიშირ ლანსუხ, არღულიანანს, ფიშირ. კამან ხომ მთელ მუშუანს მარე მანგ ქანწიხტს, ხემი-ჟოშოხუ გარ ოხანდს.

მ. ს. — ჰერს დანს იკედ კამანეი ხნერთოდ!

ქ. რ. — კამანეი ...ეჩი... იჟალადედ მარემ გეზალს ჰერ დანს ხოკიდა, დანს ხორშინანს! არადა ხქართულომსგა ლერშენი იმა ლი, ე, ეშუ კამან ლი, მერმე — ტამიშ ი მენხე — გუმიხტა, იმე ამოხოცეს მუშუანს მარე...

მ. ს. — ზურალანს ოლდაგარს კამანს ლანშიალეი, შუანანს.

ქ. რ. — ლოლა მურღულიან გუმიხტას ადგარს, მერი პაკელიანდ ლოშემ თხემ ადგარ, თხემ აიფეთქა კამანს, ამენედ ჟოშოხუ მანხელდე გაიყოლია თან ადანდ, მარე დანს არშენი ეჩი ზურალს ლანდი! მერი პაკელიან დემეგ ანუშუალ, პირქელი დდიდან ბოლომდე მანხელდეანს ხეტუუბანდასგა, სჯახოქურა პოზიციოლოეი ი ლანდი დანს არშენი მერი პაკელიანს ხნერთოდ!

მ. ს. — ჟოშა ლეზან ლანსუ?

ჟ. რ. — მან იროლ? მიშგუე ხნის იქნებოდა მერი. აშხუდ დალ ლანსუბე ჯი ი მიჩა ჭუს, გამასხურდია ლანსუ გუზარდ მერიშ ჭუს. კამანისგა მთლანდ ანხუიტიხუი შუანარს ი ლანდი ლადეღილა იმა ხეკუთუნის, ე, ევარს ხეკუთუნის ლირშუნი ი ევარე უოჯანარს დანმარება. გუმისტას ...ეგი... მანხელუაჟარ უშუარჟი ესწკეტენ ი დინა ლანსუ ეშუ, ნონა მურდულიან, ეგი მერხელს დაუხაფლაუთო. იფერიან დალ ელდარ, ტიშენ ლან, ეგი ეჩეჟ ადგარს ადამდ. ფიშარ ლანსუბე, მარე ჩი დეშ ხეიშეჟუღენე. ეშუ ადამდ, ტამიშს ექჟ ათუზუ ლერი პირიშელ, ერე დღემდე არაჟინ არ იციხ, მანლო ხეჟარ ეჩის. ეჩენქან ლდგარარს მანგ სგანტიხანს, დეჟე მან ლდგარუ? ლენდიდ დეჟე ხეჟანდ.

მ. ს. — ს'იმე ხეიშალანს?

ჟ. რ. — პირიშელ ხეარდ ტამიშს ი ეჩქანდუე ქორთ'ონტიხუ, დეშ ოცურე უოშთხუ უოჯანს მიშგუე ლანსუბე. დეჟე ფეჟ წუანდა, დეჟე დმარ წუანდა ი ეგი მანგ აშ ლაკარქოშე ნად ხოფლანს ი უოჯანარს, ეჟე ხეარდად.

მ. ს. — ეხერდიდ გაუქელიდ დალანდ ალიმანგ ლიშიალს ი ალიმანგ სოლას!

ჟ. რ. — დეჟე მან?! დეჟეგო, ლიგერგო ლადელ ლანსუ ეგი, ე, დანლეშარ ლეჟხელუაჟუდ ჩ'ესხუიდედან ...მედნარსუ..., აჟ ტომატარსუ, ი შეინარჩუნეს დანლ. ეშოლსუშელ წანს იგვან დანლეშარ მინე გუმს ი ლანდი ეჩისი დეჟე არსუნის. ეშუ წანსგა შეიყუანეს ეშოლსუშეთათანსიან ქარ ი უშიალად სგალახბერუხეხ დანლოშ ხეობა.

მ. ს. — ალი გუნ მამაჟ ტუხიდ, ა, ეშუ თუეჟ დეჟეგ აშუად, ეჟეჟ ეტჟუნარს შითემაგა დანლ?

ჟ. რ. — იშეჟ გაუარდებოდა თეჟ, შომახ, ერე გარე დეჟე ლანსუბეარს ჯიბისგა ი უოჯანისგა, მანგ ჟანქუნცალენს ი მანგ ქანჯილენს ეჩენქაჟ!

მ. ს. — ნანა ეგი დრეჟეჟა ხეარდად დანლს სამეცნიერო ექსპედიციას ი გუდ ლანდიარს ლანსუ, ერე ეგი ხალდათარ ეჩეჟე მეშიალ დეჟე ლანსუბე. ისგუ ლანსუბეშე, იშლა ჩაბარქე?

ჟ. რ. — მანს ხონსა? ალი ტენსიკა ი ალ იარანდ დანლეჟ მანხელუაჟარს შუნ ხელუენიოხს, ლანდი დანლ აშ არდა; დანლოშ მანხელუაჟარ აჟეჟ თეჟ უკურად დემის ნანბრეჟიოხს, იარანდ შუნ ხელუენიოხს. აღარე ბედუეშ მთელ დანლს ათქუანც კინიხ.

მ. ს. — თეჟ დეჟე ხელუანდს ი შ'ოლუე სორუმინანს?

ჟ. რ. — უთ, მაგუან ლეჟუნარს ხარს ეჟ მანხელუაჟარს, ერუანა ეშოლსუშელ წანს იშხუნილანს დანლოშ ხეობას!

მ. ს. — ლათხუართე როქი დეშ ოლმანსინს.

ჟ. რ. — ლათხუართე იმნოშ ადრენანს?! მინ იმანტერნოლს ი იმა ლანწონასუს მინე იარანდს, აჟეჟ მამა მინს!

მ. ს. — ათხე ლანსუ არი დანლსიგა, შუანარ ლანსუ სიდეს?

ჟ. რ. — გარდოღეჟი მინა, ერე ჩუარინს ი მარდლო ლის ზუსტად დეჟე მინსა.

მ. ს. — ისგუ ნათი არი მარ?

ჟ. რ. — მიშგუე ნათმარს მი დანს მეგულება ეჩენენ. ასანდს ევარს, ე, მერმარს, ქა-დეშ-ონანდს დაბომბუნას ი ალ ...მედნარს..., რა უიცი, სორამდ ესერ არის ი...

მ. ს. — მერმარს იმ ხეჟინანს?! გუიშგე ლაჟუმე ლი, ეჩეჟე მონაზუნარს ი აღარ დანს არისა?

ჟ. რ. — ცხანა, ქანარეკალენს ევარს ეჩენქა მანგ, ტელეჟიზორქაჟა ჩულანსუ.

მ. ს. — დეშ ატანს სერ, მადეჟა?

ჟ. რ. — იმ ატენს, გუზარდ?! სგადრენენს ი ჩ'ადგარის ეჩეჟე.

მ. ს. — ს'ენდობიშის ეჯარს, ღვრიშის დ'ლოთე?

ქ. რ. — ში დემის ღური, მაგალითად!

მ. ს. — ეჯალა ღემქალ ლი.

ქ. რ. — ში დემის ხემქუნდი ი დემის ღური. ღეპნა გუმშიდ გუმშე შექუნდ სგალიში, შიშგუ მუხტებ ნიშთხა მერხეულს ი ერა ვადმოსუნენება ნეკუნდ, მარე დემე გაუახერხე.

მ. ს. — მერხეულ დ'ლს დემე ეკუთუნის, მადეა?

ქ. რ. — დემე! ალი გულირიფუშის რამონს ეკუთუნის, ალ რამონ ტერიტორიულად მანარდ ხოშა ლი, მარე დ'ლემ სოფსაბჭო მოშ ლანტე.

მ. ს. — დ'ლ რ'ოლთეიფდ, ექა ს'იმე ხარდან?

ქ. რ. — ამხენ ხუარდანს. იშგუიოდ ზანარ ჭუბერს.

მ. ს. — ა, სი ექქად ანვედ ამხანტე ი ქორ რუემხად, ცხანა.

ქ. რ. — ქორარ რ'ოთშინან მანგ. ნიშგე ეშდორი-ეშდოხუშდ რუქანს ლი განადგურებულ, მანგ რუ ღემის ლი.

მ. ს. — კამანს შუანარ გა იშოილდან ა მერმე ქართუელარ?

ქ. რ. — შუანარ იშანლდან მანგ, ეშხუ ლანტე გამსახურდი, მერი ბაკელიანიშ ვანუ, ერენქან.

მ. ს. — გეშლირ ოთსადანმა?

ქ. რ. — ღერიმთოლო, დემე მინა! ალ რუქანარს ხეკუნეს ლონმარქუანს მთაურობდ ი აღნარს ხეკუნეს არშენიდე.

მ. ს. — გმირობ ხეკუნეს ლანომეხ, მარე მანს ხასკორა?

ქ. რ. — მარემ გეშაოდ დარდ ლონმარქუნეს, ექვი შინოტე იშანლდან ი ძორი ლადელს ოდგანტე რუსეთიშ ალიმანგ ლიშანლს.

მ. ს. — კამანხექა ანვიდნ-მოშ-ქა ლგდარუ?

ქ. რ. — ექქას შიდა ერერუ ხუარდანს ი მაქარკათე ვადმოტანტენთ, ცინქარ ადიეხე ი ოქ ჩახუნენეს. გუიჩიან ღალ ელგუქა რ'ოთშინანს, ზანა ბაკელიანს შტაბთ'ოზრესკან: „შინ ესე ამხენქა მეშედ დემეგ ლის ი ნომა ესე შინ აღზარას ი ნომა ესე ექარ“.

მ. ს. — დედისერთა ლანტე ექ ნადუქურ.

ქ. რ. — ექი ლანს რუბ ბატალიონიშ შტაბანუ უფროს. ზანა ღალ ხორა ნადუქურ ლანტე, აშ მანგ ხორა ლანტეს, მანგ, ერუმან რუარდანს ერერუ.

მ. ს. — ტულიკო სადლიანს ხომარა კამანე გუმშიდ ხორა ღემქს, იმა ჩანმა? ერენქა დანს მაგტეშ ხომარა.

ქ. რ. — ამსტალიდან გეშალს დანს ხორშენანს, ეშდოხუშდ ზან ხომ ანად ერქანდუე. იმა ღერიშენი ლის, ე, ალ მანხედუაქარ ლის ღერიშენი, ექდ'ერი ვთშოილეს, ნანდუილდ ოხტიმ ესდეს მთელ სოფელდ. მანხედუაქარ ...ეკი... ცენტროლშე ლგანდან, ექვი იშოილდან ი მაგტე ღეშოილ ხეროლან?

მ. ს. — ერქას იმეგ ხარდანს, ე ღვრეხეი რუქ ქ'ოთშეუქურას ღერიქუნარ შუანარე მანხედუაქარს ი ექვი რუქ ნანშოილანს აფხზარს?

ქ. რ. — მანკუშ შექახებ'ათხედ, ერქას რუსთაუელიშ მარკმე ხუარდად ი უშანგი ღალ მარგტეილან არდ'ერქას, შიშგუ შამიდაშეილ, ერქას ოთხუილდ ერერუ.

მ. ს. — რუქდან ირდიუ.

ქ. რ. — რუქდან ედწამეი დემეგ, ერქანდუე იე. ექი ერქას იშგანგ არდა.

მ. ს. — ექარ ტუისდ დ'ლემშარ, ტანდ ხოშა ლანტეს ბეგიდ.

ქ. რ. — ას ხამოცი კილო ლანტე უშანგი ი ას უოზღაათი რუქდან. ერქას შექახებ'ათხედ, ღემქს

მარე ადგან დარე, აჲ ნოქანან მასნარდ. ეშხუდ ესტუილ: ჩუა სერა-ნოშუეუტურანდ უიბოჲუ! ჩუ-დეჲ-
თუერდ-დ უშნუარ, მარდო ხუნსუდ, ი ექა. სტუდენტარდ ნდბინეს ერქას პირუელ არეულობა
ფაჲარჲუ ი ...მგდნარჲუ..., სკამარს რეიკოლ დემე ლასტუირს, მანგ უანტუეცტარცენ.

მ. ს. — ათხუნენქა უოჲა დემეგ ისდი, მადეა, მეშიალა შუანარსენქა?

უ. რ. — ერხენქა ხუნსა დემეგ სიდ, დეა ღალ როუდან არი ი დეა ღალ უშნანი, აღარ ექანა
გამორჩეულ ღანსუხ ჩიხენქა, ბუდუა კანარს ხაქეშდას.

მ. ს. — ხერ იმ ხიშუდღუენე დწლიშ ბედეი, იმეიშ ლირდე ქადე?

უ. რ. — დწლ გუნშიდ სოჩა ცხოურება ღანსუ. მისადგომ ანდო ღანსუ, სოხუმთე ღანწელალ
ღანსუ, ხამუნ იწელალდა აუტობუს, ხემი რეის ისეიდა ლადელისხა, უი ი რუ.

მ. ს. — ყვლგჩს, ისეე ქორთე, ხიწელალდადმა ერქანღუე მერსეულხენე? სი ქაჲეიღმა
მიწისქარა?

უ. რ. — იშეიღ-დარა ღგუნ ხუიროლ ერქას. მერმა ლადელ ღანსუთე ხუნსუდ მეზი, უიღმარე
ხუნსუდ მანგ, აჲეი ანდბინე სოლა დარე, უჩხე, ლირხუნალ, ხასწაულ ამბჲუ ღანსუ მოკლეთ, ქა-დეჲ-
ქედნინდა ყორქა მარე ი ანდბინე გიმიშ ლექუთუნე ი სტოლუი სანანარ ...ეჲი... იმეი ...მგდენ... აჲეი
შუშუბრას.

მ. ს. — გიმ როქ ჩ'ოლბუქეურელი ერქას.

უ. რ. — გიმ ჩანდბუქეურან, ქორარ ჩანსუარს, ფიტკრიშ ქორარ ესუნ სოგანს, ჩ'ოსხუნარს.

მ. ს. — მეგემ დემეა?

უ. რ. — დემე! ნიშეე ქორი მეგემ ღანსუ ი უი-გარ-ანვაცან;

მ. ს. — ექანღუე ადამად ათხუიდა ერჩეუ მიწისქარა?

უ. რ. — ადამად განმეორდა... სოხრა მგდნოშუ ღანსუ. ერქანღუე სერ მიშგომუდ გადწუეიტა
მარხეულთე გადასულა მაჲალჲუ ი ხამოზდოთხში გადმოუდითო.

მ. ს. — ქორარ კურბი მეგმარხენქა ღანსუ ღგეე ა ფიტკარხენქა?

უ. რ. — ფიტკარჲუ.

მ. ს. — ტეხდი ღანსუმა ლინთუქა?

უ. რ. — ტეხდი მან მადე იროლ? ეშხუსასოთუღმან ღანსუ, მარე სოჩა ქორ ღანსუ. აჲ, ჩუინელ
ფიტკარიშ ქორი ჩულგანდა, ერხენქა სოჲა მენწირდ ფიტკარიშ ქორარ ღგენდან ჩუინელ ნანგმარ.

მ. ს. — ს'ემ ხსეკორე, ირითმა ერ გიმ ჩუინალგენდირ გუიშეე? ნალწიგ როქ ლი შუანარე, თან
შეყერთე ღგემწირინს შუანარ, ეჲი მანმა, ჩუ-როქ-ხანსუდენას, ერხენ ნანკედ ღანსუ, ეჲი.

უ. რ. — შუანარე ნალწიგ დემეგ იროლ, ერქას ერჩეუ შუშუნან მარე დემის ირარუიდა, აღო
აჲეი ლი! მარე ჩუბუნენეი ეგაჲუნ ლიღანსუ ანდბინეს, ერე უშნუარ ნომგდენანს ხანს სოჲილ.
ჩიხენიშ — მეგდუნანს, სომეხს ი მეგნის — ჩის გუიშეე ღანსუთე ესუდღანს ქუინიმგენოლ. უი
იღანსუღანს აღარ სოჲა მენწირდ — აჲგარას ი ტიშს ი ხგომარს.

მ. ს. — შუანარ დემე სოდერქანა?

უ. რ. — ლიშადლ ანდბინან, ერქას სომხარ, მიშეუ მეზუბელარ, სწეკნს არღან ღანსუ.

მ. ს. — სომხარ სოჩილ ღემწობური ღანსუ ა აფსწარ?

უ. რ. — აფსწარ.

მ. ს. — იმ ხანთერ, ხეჲუდიუნმა გუიშეე გიმარ სომხარს?

უ. რ. — მანადარ, იმდა დემ ხეჲუდოლხ?!
მ. ს. — სომხარ დწლის იზგასა?

უ. რ. — დწლს დემეგ! სომხარ იზგას ჩუბოჲუ — წებელღანს ი ჩინს. ბერქანარ იზგას ჩინს.

მ. ს. — ღგემწიგ ჩიხალღმა?

უ. რ. — ა, დემეგ! გუიშიდ გარქ ნინ ლი.

მ. ს. — ლუშნუ სოშილ გარჯ ლი ისგუ ლალოთარშუ ა ლგაფხაზუ?

ქ. რ. — მიშგუ მეჭებულარს ზანარს ჩის ჩუხოხალდას ლუშნუ, მაკალითად, აშ ლგაფხაზუ — დემეგ!

მ. ს. — გალიშარს ჩუხოხალდასა ლგაფხაზუ?

ქ. რ. — გალიშარს, მე!

მ. ს. — ქარს იმე ჭირადუნა?

ქ. რ. — სეუასტოპოლს გემეი სუარდანს სამ ზაუ. საზღუარგარეთე სუი მარუნ მერდე, სმელთაშუა ზღუას სუარდად ულსგუა ზაუ გემშუ, არაბეთე ი ბულგარეთე სუიდ მერდე გემშუ. ქარს აზუნ გემ ხმარ ჩაიძირა, რადაკა ათდაუშან ჩუქაქა, ლიდე ანბითქაგა ი გემდ ჩულონი ანბინე სმელთაშუა ზუღუაისგა. ნა, პირუელ რიგში, ნასოხეი ჩურთეთ, ჩ'ოკიდ გემ ი ეინოშუ ონტანდლა. ექი ამოუქაჩეთ, ე, ლიც, ხგამეპდე. ქუთულქა ნაგანდა ლიდ. ქალანკანა დემეთ ლი, მადე იმთე ხანკენე?

მ. ს. — ნაუარ დემე ჭეყადხა?

ქ. რ. — ეილექტარ ნულუნდა.

მ. ს. — მეცხი იროლ.

ქ. რ. — ლინთუისგა ლან თან. ეშუ მოლეგეშუ ენბთქენოლ გემეი, სერ მერდე ლან ნიშე გუმე.

მ. ს. — ისგუ ლახუბას ხორდუნახმა ქარს?

ქ. რ. — ჩის ქამელი ხარს ქარ.

მ. ს. — აღო, იუასოლუ ხარს, ე'ამწუნბაუდე!

ქ. რ. — გუნშიდ მაქუმარ, პირიქით!

მ. ს. — დოსდოლუ ომტენხიდ აფხაზეთე, ეჩანდ სოშა მან სეკუეს გახურუთ?

ქ. რ. — ექი ირი ნიშე მან — ქანმრთელობა ი ხურუილ. გუნშიდ მაქუმარ ხგა! ხოჩამდოლუ ჯზელალახ ჩითე!

ჟორჟი რეზესიძე, 66 წლისა
ყულუჩი-მერხეული-კუბერი, 2009 წ.

* * *

მ. ს. — აბა, ახლა, დაიწყე სახელითა' და გვართ, რამდენი წლის ხარ, სად დაიბადე, როდის დაიბადე, ეს ყველაფერი თქვი, შეიღებ, მეუღლე და, მერე რაც გაგახსენდეს, ყველაფერი!

ქ. რ. — მე ვარ ჟორჟი რეზესიძე, დაიბადე გულირიფშის რაიონში („რაიონ-ს“), სოფელ ყულურში („ყულურ-ს“).

მ. ს. — რომელ წელს დაიბადე?

ქ. რ. — ორმოცდაათოთხმეტში, თხუთმეტ იანვარს. პირველი და მეორე კლასი ყულურში დავამთავრე. მერე მერხეულში გადავედი („გაგბრუნდით“) და იქ დავამთავრე მესამე კლასი, შემდეგ ესწავლობდი სოხუმში, მერე საშუალო სკოლა-ინტერნატში.

მ. ს. — ომში ყოფილხარ?

ქ. რ. — ომში, რომ დაიწყო, მაშინ ერთი წელი დავაყვი, მერე მე სახლში ვიყავი („ვიყოფებოდი“), რადგანაც ჩემი ძმები — ხუთნი ყველანი ომობდნენ, ბატალიონში იყვნენ. ასეულის

უფროსი ჩემი ძმა იყო — ამირანი. ისე („ახე“) დამთავრდა („გა-ი-ლი-ი“) ომი, რომ, ღვთის წყალობით („ახე ღმერთით“), დიდება უფალს („დიდებ-ა მი-უ-ვ-და ღმერთ-ს“), არავის არაფერი დაგვმართნია („მოგზავლა“).

მ. ს. — აი, რა განსენდება შენი ბრძოლიდან, იმას („ის“) მოჰყვები („ი-ა-შ-ე“).

ქ. რ. — ომი იყო ძალიან („გუშა-ა-დ“) ბინძური. ბინძური იმას ჰქვია, რომ არასამართლიანი ომი იყო. ძმებო ვიყავით აფხაზები და სვანები და ბოლოს ერთმანეთს („ს, ზუა-ე-ბ-ს“) ვებრძოდით.

მ. ს. — ვისი ბრალი („ბედ-ი“) გგონია („მიგაჩნია“) ეს ომი?

ქ. რ. — ვისი ბრალიცაა, ის ქვეყანამ („ქვეყ-ანა-ს“) იცის.

მ. ს. — თქვე, სიმართლეს („სი-მტკიც-ე-ს“) გამხელა უნდა!

ქ. რ. — ის მსოფლიომ („მ-სოფ-ლი-ო-ს“) იცის! ორმა ადამიანმა („კაცმა“) გადაატრიალა ხაბჭოთა კავშირი და დაშალა და იქიდან დაიწყო ეს ყველაფერი, დემოკრატია მოიტანა ეს ყველაფერი!

მ. ს. — თორემ დღეს ჩვენი იქნებოდა აფხაზები! ამხანაგები გყავდა აფხაზები?

ქ. რ. — ძალიან ბევრი („მეტისმეტად“) მყავდა აფხაზი მეგობრები, ჯარშიც ერთად ვიყავით.

მ. ს. — რა გვარები („გვარ-ის-ე-ბი“) იყვნენ?

ქ. რ. — აშუბები იყვნენ, მხარები იყვნენ და...

მ. ს. — აფხაზებთან ოჯახში სტუმრად ყოფილხარ („წასულხარ“)?

ქ. რ. — გულაუთაში ვყოფილვარ, მაგალითად, ორ ოჯახში და ძალიან კარგი პატივის მცემელი ხალხი არიან, სტუმართმოყვარე ხალხია.

მ. ს. — განსხვავებული საცემელები და ესენი ჰქონდათ რამე?

ქ. რ. — განსხვავებული საცემელები, მაგალითად, ისეთი არაფერი („არა საქმე“), მაგრამ რაც ჰქონდათ ის, ესენი, აი, ძალიან მწარე საცემელი... წიწკაინი („წაფრან-იან-ი“) საცემელი აქვთ განსხვავებული.

მ. ს. — აფხაზების ქორწილში ყოფილხარ?

ქ. რ. — დაბატოებული ვიყავი, მაგრამ არ წავედი იმიტომ, რომ იმათ თავიანთი წესი აქვთ, თავიანთი ჩვევა აქვთ, უხერხული იყო ჩემი წასვლა და არ წავედი.

მ. ს. — შენ სადაური მეუღლე გყავს?

ქ. რ. — დაუქორწინებელი („გა-უ-ს, იმ-ე-ბ-ელ-ი“) ვარ... ამ ომმა შემაჩერა.

მ. ს. — პირიქით, უფრო უნდა დაქორწინებულიყავი. ცოტანი ვართ ქართველები. შენი ძმები ყველანი დაქორწინებული არიან?

ქ. რ. — ერთის გარდა ყველა; უფროსი ძმა და მე ვართ დაუქორწინებელი.

მ. ს. — დები?

ქ. რ. — ოთხი და მყავს; სულ („ყველა“) თერთმეტი ვართ. ყველა დაოჯახებულია („არიან“), იმის გარდა.

მ. ს. — თქვენი გვარი საიდან არის წარმოშობით?

ქ. რ. — ჩვენი გვარი ფარიდანაა.

მ. ს. — რატომ წახვედით („მოხვედით“) დალის ხეობაში („დალ-ს-ქენ“)?

ქ. რ. — ეს მამაჩემის ბაბუისთვის — ყარაბაისთვის უნდა მექონდა („მქონდა შესაკითხი“), მაგრამ ვერ მოვასწარი, მანამდე გარდაიცვალა.

მ. ს. — ფარში ყოფილხარ („წასულხარ“) ოდესმე („როდის“)? იქ ვინ გყავს ყველაზე ახლობელი („ახლოს“)?

ქ. რ. — ბექნუსაანთ ოჯახი არიან ჩვენი უფრო ახლობლები („ძირ-ის-ა“) და ვალო, სურამის შვილი. იქიდან ვართ დალის ხეობაში გადასული („განაბრუნები“).

მ. ს. — თქვენი სალოცავი რა არის იქ? ზაგარებს წმინდა ბარბაღსა და წმინდა იონას სალოცავები ჰქონდათ. ასულხარ იქ?

ქ. რ. — დიდება უფალს, სვიფის წმინდა გიორგი.

მ. ს. — ა, ყველასი ისაა ფარში?

ქ. რ. — ყველასი ისაა. დაბადების დღეც მქონდა და ულიშობა დღეს წავედით იქ („ეფ-ს“-კენ-ში“) მერხეულთან მე და მამაჩემი.

მ. ს. — დიდი დღეობა სჩვევიათ, არა? მაინც რას აკეთებენ იმ დღეს?

ქ. რ. — ულიშობა დღეს იქ ლოცვაა, ჭიდაობა, შეჯიბრია ერთმანეთში და მერე პურ-მარლიო იშლება, დასხდებიან და მხიარულობენ. დიდება უფალს („მი-უ-ჭ-ღ-ა“), იმ დღეს წმინდა გიორგის ხსენების დღეა და იმის სახელზე ლოცულობენ („ე-ფ-ი-ს-ე-ზ-ო-რ-გ-ი-ან“) მამაკაცები („ეფ-ე-ბ-ი“).

მ. ს. — რეზესიძეებს გაქვთ რამე ისეთი დღეობა, რომ სხვებს („მე-ო-რ-ე-ბ-ს“) არ სჩვეოდეთ („ეცოდინებათ“)?

ქ. რ. — ისეთი არა!

მ. ს. — დალის ხეობაში გჩვეოდით რამე ისეთი („ის ყაღმა-ი“), რომ აქ არ სცოდნოდით („სჩვეოდეთ იქნება“)?

ქ. რ. — ისეთი არაფერი. სვანეთში რაც არის, დაღშიც მას ვაკეთებდით („ე-ქ-მ-ო-დ-ი-თ“).

მ. ს. — აბა, ნადირობის ქალღმერთის სახელზე („დაღ-ს“) ლოცულობენ („ელოცებიან“) დალელები?

ქ. რ. — ის მერე შემოიღეს, ეკლესია რომ აშენდა („ღ-ი-ღ-ა“), მერე დაიწვეს ლოცვა. ასევე, მერხეულშიც ხომ ვიყავით, სამოცდრობის წლიდან მერხეულში გვხვობდით, იქ ვატარებდით, სვანები ვინც ვიყავით, ყველა დღეობას ვატარებდით — გიორგობას და ამას ყველაფერს, საკლავებს კვლავდით, ისე, ზიარად („სკარით“) გვქონდა სოფელს.

მ. ს. — საერთო დღეობაზე რამდენი ოჯახი („მოსახლე“) ერთიანდებოდით („ე-ტ-ყ-უ-მ-ე-ბ-ო-დ-ი-თ ს-ს-უ-ა-ე-ბ-ს“)?

ქ. რ. — რამდენიც ვიყავით ახლომახლოში, იმდენი, ათ-თხუთმეტ ოჯახამდე ვგროვდებოდით ერთად ერთ ოჯახში.

მ. ს. — ბევრი („გოც-ი-ელ-ი“) შეეწირა ომს დალელები („დაღ-ის-ე-ბ-ი“)? ჩამოთვალე გვარები!

ქ. რ. — ტამიშში იყო და სვანები ამოხოცეს, გუმისთაში იყო და სვანები ამოხოცეს. ვინ არ იყვნენ! — ჯაჭვლიანები იყვნენ, სტეფლიანი იყო, გუჯეჯიანი, მარგანი, ვერიანები, პირველები, ბევრი იყვნენ, არღვლიანები, ბევრი. კამანში ხომ სვანები („მოთელი სვან-ე-ბ-ი კაცი“) ყველა ამოწვევბდეს, სამი-ოთხი „კაცი“ გადარჩა („გადაურჩნენ“) მხოლოდ.

მ. ს. — ხმას არავინ იღებს კამანზე საერთოდ!

ქ. რ. — კამანზე ...ისა... თავის დღეში („ეფ-ს“ დღე-ს“) კაციშვილს ხმა არავის ამოუღია, არავინ უხსენებიათ! არადა საქართველოში გასახსენებელი თუა, ე, ერთი კამანია, მეორე — ტამიში და მესამე — გუმისთა, სადაც ამოხოცეს სვანები („ს-უ-ან-ი კაცი“)...

მ. ს. — ქალებიც გარდაცვლილან კამანში ომის დროს, სვანები.

ქ. რ. — ლოლა მურღვლიანი გუმისთაში მოკლეს, მერი პაკელიანმა ბოლოს თავი მოიკლა, თავი აიფეთქა კამანში და ამან ოთხი ვაჟკაცი გაიყოლა თან, მაგრამ არავინ ასხენებს იმ ქალს დღეს! მერი არ მოშორებია („გა-მო-ე-ყო“), პირველი დღიდან ბოლომდე მამაკაცებთან ერთად იყო („ე-ტ-ყ-უ-მ-ე-ბ-ო-დ-ი“), მათთან ერთად იწვა პოზიციებზე და დღეს არავინ ასხენებს მერი პაკელიანს საერთოდ!

მ. ს. — რამდენი წლის იყო?

ქ. რ. — რა იქნებოდა? ჩემი ხნის იქნებოდა მერი. ერთად იყვნენ თვითონ და მისი ქმარი („ვა-ც-ი-ი“), გამსახურდია იყო გვარად მერის მეუღლე. კამანში მთლიანად ამოჟლიტეს სვანები და

დღესდღეობით თუ ეკუთვნით, ე, მათ ეკუთვნით ხსენება და მათ ოჯახებს დახმარება. გუგისთაში ...ისა... ვაჟაკები („ახლა-ვაჟები“) ერთმანეთზე მიაწყვეს და გოგო იყო ერთი, ნონა მურღვლიანი, ის მერხულში დავსაფლავეთ. საწყალი ელდარ იფჩიანი, '3'ტიშიდან იყო, ისიც იქ მოკლეს. ბევრი იყვნენ, მაგრამ ყველას ვერ ვიხსენებ. ერთი კიდევ, ტაშიშში ისე დაიკარგა ლერი პირველი, რომ დღემდე არავინ არ იცის რა დაემართა იმას. იმის გარდა, მიცვალებულები („დგრა-ომ-ი-ლები“) ყველანი გადმოსაყვეს („დაბრუნებულ იქნენ“), მეერ და რა მიცვალებულები? შესახებ აღარ ვარგოდნენ.

მ. ს. — შენ სად იბრძობ?

ე. რ. — პირველად ტაშიშში ვიყავი და მეერ სახლში დაბრუნდი, ვერ დავტოვე ოთხი ოჯახი ჩემი ძმებისა; არც ფეკლი იშოვებოდა, არც პური იშოვებოდა და ყველაფერი საშოვნელი გვექონდა („ასე შოვნით გვექონდა“) სოფლებსა და ოჯახებს...

მ. ს. — კიდევ კარგად გაუძელით დალევებმა ამდენ ომს!

ე. რ. — მე რა? ბოლოს, გიორგობა დღეს, იყო ის, ე, დალევები ვაჟაკურად რომ დახვდნენ, იმეებით, ავტობატებით, და შეინარჩუნეს დალის ხეობა; თხუთმეტი წელი ინარჩუნებდნენ („იმაგრებდნენ“) დალევები და დღეს იმასაც არ ახსენებენ. ერთ წელიწადში შეიყვანეს თხუთმეტი ათასი ჭარი და ჩააბარეს დალის ხეობა.

მ. ს. — ეს მართლა ძალიან მიკვირს, აი, ერთი თოფი არ გაგვარდნილა, ისე ჩაიგდეს ხელში დალი!

ე. რ. — როგორ გავარდებოდა თოფი, როდესაც დანაც კი არ შეარჩინეს ჭიბუში და ოჯახში, ყველაფერი აკრიფეს („აკრეს“) და გამოიტანეს იქიდან!

მ. ს. — ჩვენც იმ დროს ვიყავით დალის ხეობაში სამეცნიერო ექსპედიციაში და მისახვედრი („გულად მოსა-ვად-ომი“) იყო, რომ ის ჭარისკაცები („ხალდათები“) იქ მებრძოლები არ იყვნენ. შენი აზრით, რატომ ჩააბარეს?

ე. რ. — ვინ იცის? ეს ტექნიკა და ეს იარაღი რომ დალის ვაჟაკებს ჰქონოდათ, დღეს დალის ხეობა ცოცხალი იქნებოდა („ასე იმყოფებოდა“); დალის მამაკაცები ასე თოფის უსროლელად არ ჩააბარებდნენ, იარაღი რომ ჰქონოდათ. ამათ გამო („ზედით“) მთელ ხეობას მოუტრა კისერი („ძინჩი-ი“).

მ. ს. — თოფი არ ჰქონდათ და რა ექნათ?!

ე. რ. — ჰო, როგორი მოსასმენი ექნებათ („აქვთ“) ეს იმ ვაჟაკებს, რომლებიც თხუთმეტი წელი ინარჩუნებდნენ („ინახავდნენ“) დალის ხეობას?!

მ. ს. — სანადიროდაც კი ვერ მიდიოდნენ თურმე.

ე. რ. — სანადიროდ რით წავიდოდნენ?! თვითონ თუ გაპყვებოდნენ, ეს („ა-მ-ის“) არ ვიცი, და თუ ათხოვებდნენ თავიანთ იარაღს.

მ. ს. — ახლა ვინ არის დალის ხეობაში, სვანები ვინ არიან დარჩენილი?

ე. რ. — არავინ მინახავს, მაგრამ გადმოცემით ვიცი, რომ არიან, მაგრამ ვინ არიან, ზუსტად არ ვიცი.

მ. ს. — შენი ნათესავი ვინ არის რიქ?

ე. რ. — ჩემი ნათესავები, მაგალითად, არავინ მეგულება იქ („იქით“). დარჩნენ ისინი, ე, მოხუცები („ჩაჩან-ა-გ-უბი“), რომ ვერ გამოექნენ დაბომბვას და ამ ...იმეებს..., რა ვიცი, კარგად არიანო და...

მ. ს. — მოხუცებს რას ეტყოდნენ?! ჩვენი ეკლესია („სალოცავი“) რომ არის, იქ მონაზვნები არავინ არიან?

ე. რ. — რა თქმა უნდა, ისინი ყველანი გამოაძევეს („გა-მო-რე-ქ-ეს“) იქიდან, ტელევიზორშიც კი იყო.

მ. ს. — ველარ დაბრუნდნენ, არა?

ქ. რ. — რას დაბრუნდებოდნენ, კაცო („გუარ-ად“)?! შევლენ და მოკლავენ იქ.

მ. ს. — შენ მიენდობი იმათ, წახვალ დალის ხეობაში („ღალა-ს“-კენ)?

ქ. რ. — მე არ წავალ, მაგალითად!

მ. ს. — მაინც საშიშია.

ქ. რ. — მე არ ვენდობი და არ წავალ. შარშან ძალიან („გუამ-ად“) გულით მინდოდა შესვლა, ჩემი მძა მარხია („გვიმარხია“) მერხეულში და იმისი გადმოსვენება გვინდოდა, მაგრამ ვერ მოვახერხე.

მ. ს. — მერხეული დალს არ ეკუთვნის, არა?

ქ. რ. — არა! — გულრიფვის რაიონს ეკუთვნის; ეს რაიონი ტერიტორიულად ძალიან დიდია, მაგრამ დალის სოფსაბჭო სხვა („სხვანაირი“) იყო და იმისი — სხვა.

მ. ს. — დალი რომ დაგკარგეთ, მაშინ შენ სად იყავი?

ქ. რ. — აქეთ ვიყავი. შვიდი წელია („გვაქვს“), აქ ვართ.

მ. ს. — ა, შენ მანამდე მოხვედი აქ და სახლი დავრჩა, რა თქმა უნდა!

ქ. რ. — სახლები ყველა გადაუწვავთ. ჩვენი თორმეტი-თხუთმეტი ოჯახია განადგურებული, ყველა გადამწვარია.

მ. ს. — დალის ხეობაში ნეტავ დაწვავდნენ სახლებს?

ქ. რ. — არ ვიცი!

მ. ს. — კამანში მხოლოდ სვანები იბრძოდნენ, თუ სხვა („მე-ორ-ე“) ქართველებიც?

ქ. რ. — ყველანი სვანები იბრძოდნენ, მხოლოდ ერთი იყო გამსახურდია, მერი პაკლიანის ქმარი („კაცი-ი“), იმის გარდა.

მ. ს. — შვილები დარჩათ?

ქ. რ. — ღმერთმანი, არ ვიცი! ამ ოჯახებს უნდა დეხმაროს მთავრობა („მ-თავ-რ-ობ-ამ“) და ამათ უნდა ახსენებდნენ.

მ. ს. — გმირობა უნდა მისცენ, მაგრამ ვის ანაღვლებს („*ა-ხენ-ია“)?

ქ. რ. — კაციშვილი არ („არავინ“) დანმარებიათ („მი-ე-მ-არ-გუ-ენ“), თავისით იბრძოდნენ და ორ („ორ-ი“) დღეს გაუძღეს რუსეთის ამდენ („ეს ყველა“) შემოტევას („ომ“).

მ. ს. — კამანიდან გადმოასვენეს („გა-მო-ა-ვ-ლ-ომ-ეს“) მიცვალებულები?

ქ. რ. — მაშინ მეც იქ ვიყავი და მაჭარაკაში გადმოვასვენეთ, თუთის („ცინკ-ის“) კუბობები აიტანეს და იქ ჩაასვენეს. საწყალი ელგუჯა გვიჩიანი დაუწვავთ, ზაზა პაკლიანს შტაბში დაურეკავს: „ჩვენ („თვითონო“) აქედან გამომსვლელი არ ვართო და ნურც ჩვენ („მათ“) დაგვზოგავთ („და-ა-ზარ-ო-ნ“) და ნურც — იმათო“.

მ. ს. — დედისერთა იყო ის ბიჭი („ნა-ვა-ჟ-ე-ვი“).

ქ. რ. — ის იყო ქვემოთ ბატალიონის შტაბის უფროსი. საწყალი ზაზა კარგი ბიჭი იყო, ისე ყველანი კარგები იყვნენ, ყველანი, ვინც იქ იყვნენ.

მ. ს. — ვალიკო სალიანის უწერია კამანზე ძალიან კარგი ლექსი, თუ გსმენია? იმის გარდა არავის არაფერი უწერია.

ქ. რ. — კაციშვილს („ადამიანის შვილს“) არ („არვის“) უხსენებიათ, თხუთმეტი წელი ხომ გავიდა მას მერე. თუ ვინმეა გასახსენებელი, ე, ეს ვაჟაკები არიან გასახსენებელი იმიტომ, რომ იბრძოლეს, ნამდვილად თავი დადო („და-დ-ეს“) მთელმა სოფელმა. ახალგაზრდები ...ისა... „ცენტრალკებით“ იღვნენ, ისე იბრძოდნენ და როგორი საომარი ექნებოდათ?

მ. ს. — მაშინ სად იყავი, ე, წელს ზემოთ რომ გაუხდიათ ტანსაცმელი („სა-რ-ჭ-ე-მ-ე-ლი“) სვან („ს-უ-ან-ე-ბ-ი-ს“) ახალგაზრდებს და ისე რომ ებრძოდნენ თურმე („ნაბრძოლან“) აფხაზებს პირველი ომის დროს?

ქ. რ. — პირველი შეჯახება რომ მოხდა, მაშინ რუსთაველის პარკთან ვიყავით. საწყალი უშანგი მარგველანი იყო მაშინ იქ, ჩემი მამიდაშვილი, და მაშინ მოვხვდი მეც იქ.

მ. ს. — როყდანიც იქნებოდა.

ქ. რ. — როყდანი იმ წუთას („წამ-ს“-ზე“) არა, მერე, კი! ის მაშინ სხვაგან იყო.

მ. ს. — ისინი ნამდვილი („მ-ტაცოე-ლ“) დაღეღები იყვნენ, ტანად ძალიან („ბრგე-ლ“) დიდები იყვნენ.

ქ. რ. — ას სამოცი კილო იყო უშანგი და ას ოცდაათი იყო როყდანი. მაშინ შეჯახება მოხდა, მაგრამ არავინ გარდაცვლილა („აღ-ღგრა-ა“), დაპრით კი ბლომად დაიპრნენ („აღ-ი-ქენც-ენენ“). ერთმა დაიძახა: „ტანს ზემოთ გაიხადეთო!“ ერთმანეთს ვერ ვცნობდით, ვინ ვიყავით, და იმიტომ. სტუდენტებმა დაიწყეს მაშინ პირველი არეულობა ჯონებით („ფაენ-ბით“) და ...იმეებით..., სკამებს ლარტყები („რეც-ე-ბით“) არ შეარჩინეს, სულ მოაგლიჯეს („ა-ა-ტაცოე-ენ-ეს“).

მ. ს. — ახლა იმათგან რამდენი არ იქნება ცოცხალი („და-რჩენილი“), არა, მეომარი სვანებიდან?

ქ. რ. — ეჰ, იქიდან ნახევარი ადარაა დარჩენილი, არც საწყალი როყდანია ცოცხალი, არც საწყალი უშანგი, ესენი მაინც გამოორჩეული იყვნენ ყველასგან, მოზვერ ხარებს გვანდნენ...

მ. ს. — სხვა რას გაიხსენებ დალის ხეობის შესახებ („ბედ-ს“-ზე“), როგორი ცხოვრება („ყოფა“) გქონდათ?

ქ. რ. — დაღში ძალიან კარგი ცხოვრება იყო. მისადგომი ადგილი იყო, სოხუმში წსავლის საშუალება („სასიარულო“) იყო, სამჯერ დადიოდა ავტობუსი, სამი რეისი კეთდებოდა დღეში ზემოთ და ქვემოთ.

მ. ს. — ყულუმში, თქვენს სახლში, დადიოდით მერხეულიდან? მიწისძვრა გახსოვს?

ქ. რ. — შეიღირა ვლისა“ ვიქნებოდი მაშინ. მეორე დღეს მთაში უნდა წავსტულიყავით („ვიყავით მსვლელი“), ყველა“ნი“ გამოზადებული ვიყავით და ისე დაიწყო სამინელი („უღლი“) ავდარი („აღარი“), წვიმა, ჰქეა-ქუხილი („გარუნ-უნ-ი“), სასწაული ამბავი იყო მოკლეთ, გარეთ ვერ გამოვიდოდა აღამიანი („გაცი“). დაიწყო მიწისძვრა („მიწის წძრევა“) და მაგიდაზე („სტოლ-ს“-ზე“) თეფშები („საინ-ე-ბით“) ...ისა... როგორც ...ისა... ისე ცეკვავდნენ („შუშპარ-ობ-დ-ენენ“).

მ. ს. — მიწა დაიბზარაო მაშინ.

ქ. რ. — მიწა დაიბზარა, სახლები („ქორ-ე-ბით“) დაინგრა („ჩაი-ზორ-ა“), ქვის („ქვი-თ-კირ-ის“) სახლები ვისაც ედგათ, დაეწვრა.

მ. ს. — ხისა“ არა?

ქ. რ. — არა! ჩვენი სახლიც ხისა“ იყო და მხოლოდ მოიბრტყა.

მ. ს. — მერე კიდევ მოხდა იქ მიწისძვრა?

ქ. რ. — ისევ განმეორდა... ნაკლები („პატარა“) იმით იყო. მერე უკვე მამაჩემმა შიშით მერხეულში გადასვლა გადაწყვიტა და სამოცდაათხში გადმოვივდი.

მ. ს. — სახლები მრგვალი ხეებისგან იყო („იყვნენ“) აშენებული („ა-გ-ე-ბ-უ-ლი“) თუ ფიცრებისგან?

ქ. რ. — ფიცრით.

მ. ს. — თბილი იყო ზამთარში?

ქ. რ. — თბილი როგორ („რა“) არ იქნებოდა?

მ. ს. — პირველი სართული ხის იყო?

ქ. რ. — ერთსართულიანი იყო, მაგრამ კარგი სახლი იყო. ძველი ქვის სახლიც იდგა, გარდა ამისა. მეტი წილი ქვის სახლები იდგა („ი-ღგ-ენენ“), ძველი აშენებული.

მ. ს. — როდინდელი?

ქ. რ. — ჩემამდელი აშენებული.

მ. ს. — შენ რას ფიქრობ, ის მიწა უძველესი დროიდან ჩვენი იქნებოდა? სვანების ნამოსახლარიო, თანაც შიყერისკენ ლოკულობდნენ თურმე სვანები, მსმენია, ახსოვდათო იქიდან რომ

იყვნენ გადმოსული, ის.

ქ. რ. — სვანების ნამოსახლარი რომ არ ყოფილიყო, მაშინ აქ ხვანი კაცი არ გაჩერდებოდა, ეს ასეა! მაგრამ აი, ისეთი („ის ცალი“) მესაქონლეობა („მოთობა“) დაიწყო კვემოლან, რომ ერთმანეთში გაითქვიფა ხალხი („ერთმანეთს იმას ქნეს ხალხი უფრო“). ყველა მხრიდან — აფხაზს, სომეხს^ა და მეგრებს — ყველას მიჰყავდა „საქონელი“ ჩვენს მთებში. ზემოთ მესაქონლეობდნენ („მოთბდნენ“) ესენი მეტწილად — აბჯარაში, „პ“ტიში და სვიმერში.

მ. ს. — სვანები არ უშობდნენ?

ქ. რ. — ომი რომ დაიწყო, მაშინ სომხები, ჩემი მეზობლები, საცემში იყვნენ მთაში.

მ. ს. — სომხები უკეთესი სამეზობლო იყვნენ თუ აფხაზები?

ქ. რ. — აფხაზები.

მ. ს. — რას ატყობ, სომხებს უნდოდათ, ნეტა, („ენდომებოდათ“), ჩვენი მიწები?

ქ. რ. — სიხარულით, რატომ არ ენდომებოდათ?!

მ. ს. — სომხები დალის ხეობაშიც ცხოვრობდნენ?

ქ. რ. — დალში არა! სომხები ქვემოთ ცხოვრობდნენ — წებულდაში და ჩინში. ბერძნებიც ცხოვრობდნენ ჩინში.

მ. ს. — აფხაზური იცოდა?

ქ. რ. — აჰ, არა! ძალიან ძნელი ენაა.

მ. ს. — სვანური უფრო ძნელია, შენი აზრით („შეტყობით“), თუ აფხაზური?

ქ. რ. — აჰ, აფხაზური. ჩემმა მეზობელმა მეგრებებმა („ჩემს მეზობ-ლებს ზან-ებს“) ყველამ („ყველას“) იცოდნენ სვანური, აფხაზური — არა!

მ. ს. — გალელებმა („გალ-ის-ებს“) იცოდნენ აფხაზური?

ქ. რ. — გალელებმა, კი!

მ. ს. — ჯარში სად იყავი („ყოფილხარ“)?

ქ. რ. — სევასტოპოლში გემზე ვიყავი სამ წელს..

მ. ს. — რამდენ წელს?

ქ. რ. — სამი... საზღვარგარეთ ვარ ორჯერ წასული, ხმელთაშუა ზღვაში ვიყავი ექვს თვე გემით, არაბეთში და ბულგარეთშიც ვართ გემით წასული. ერთხელ გემი კინალამ ჩაიძირა, რალაც გაუფუქდა კვემოლან, წყალმა შემოხეთქა და გემმა ჩაიძირა („ჩასვლა“) დაიწყო ხმელთაშუა ზღვაში. ჩვენ პირველ რიგში ტუმბოები („ნახას-ებს“) ჩავრთეთ, ჩაკეტეთ გემი და ისე გამოვედით. ის ამოვტყავთ, ე, შემოსული წყალი. მუხლებამდე („მუხლებზე“) გეწვდებოდა („გე-ე-დგა“) წყალი. ვადასახტომიც არსად არ არის, ან სად გადახტები?

მ. ს. — ნავები არ გყავდათ?

ქ. რ. — თიღები გქონდა.

მ. ს. — სიცივე იქნებოდა.

ქ. რ. — თანაც ზამთარში იყო. ერთი რამე რომ აფეთქებულიყო გემზე, მოკლედ, წასული იყო ჩვენი საქმე.

მ. ს. — შენი ძმები („ძმებს“) ყოფილან ჯარში?

ქ. რ. — ყველას მოხდილი („დამთავრებული“) აქვთ ჯარი.

მ. ს. — აბა, დიდი მადლობა („გვა-ს-მცა ზარ“), შეგაწუხეთ!

ქ. რ. — პირიქით, დიდი მადლობა!

მ. ს. — მალე დაბრუნებულიყავით აფხაზეთში, იმაზე უკეთესი („დიდი“) რა უნდა გასურვოთ?

ქ. რ. — ის იქნება ჩვენი ყველაფერი — ჯანმრთელობა და სურვილი და ყველაფერი. დიდი მადლობა თქვენ! ბედნიერად („კარგადმცა“) გველოთ ყველგან!

III - ას წელს გადაცილებულ სვანთა მეტყველების ნიმუშები

ა ვ. - უომა ლუზნი ხი, უომა?

ბ ქ. - აზირიშთხუ?

ქ მ. - ნათან იმე ხი, ნათან?

ა ვ. - იმანთენან ქა?

ბ ქ. - ა?

ა ვ. - ქალეთი იმე ხი?

ბ ქ. - ქალეთიუ - გენწიშ?

ა ვ. - ისეუ დის ი მუს მანი ხეუხანხ?

ბ ქ. - გიორგი ი ეფო.

ა ვ. - ევანარ იმე ლასუს ნათანუ?

ბ ქ. - ევანარუშ მანი მამიოდ მი, დოუ ქეუ პანდურდ ანდუელი, უ ევან კალს იროლ, უ მიშგუი დი მგანდ ლასნი ი ევან ვალდეხ უ მიშგუი მუ ვალდე ი კანდ კანდ ვალდე.

ა ვ. - უომა ლუზნიფო ათწუილან?

ბ ქ. - იარ, მიშგუ დია?

ა ვ. - ხი, ხი.

ბ ქ. - მი, საბრა, პანდუ მამ მისაღდა ევან, ლიწუილან მანდო ლასუ.

ა ვ. - მადო?

ბ ქ. - უუ ადო, ხონა ხანდ ხეუხანდა მგ, ხონა ლეუან ი ზაქარ, ხონა ომან ი მტყ, მიშგუ დის წოთლორუეს ო. ბოუშარს ნომუ ხარს ხოლა - ათხე მალეჯმად მეტუქენი.

ა ვ. - ევანარ მამ გუიოიბ, უ ლაგუნდ, ლეშმუაღდ ვარ ათხე.

ბ ქ. - ოხუიშდ ჩუ მირის.

ქ მ. - გეზღორა?

ა ვ. - გ?

ქ მ. - გეზღან გეზღორ უომა ვიირი?

ბ ქ. - ევანარ ახდე - ხონა ათხე, ერი შელდას ხიი, სტარინ სერას, თინანი ფიშირი ლეგხელ ლი ი მარეან.

ბ ქ. - უოხუიშდ გეზღან ქანთენან, ქაქანდო მგ უოხუელ ეშანდ.

ა ვ. - უომა ლუზნი ხასუ ქაქა, ჭანუ ერ აჯღაგან?

ბ ქ. - ქაქას მანი ხუნაროლ, ქაქანი მამა ხუანი, უუცეფოდ ლიგხელი მანდა ო, ა, აღანი, უუა ათხეევა დენა

მამიოდ, უ შომა ადგან ეფო.

ა ვ. - მანი ზაუეო.

ბ ქ. - ჩუ ლეთანოდ ადგან, მარე უომა ზანდო ხარ ათხა.

ქ მ. - იწოშ ადგან ჩუ იწოშ?

ბ ქ. - უაფა ლასუ ქაქა ლეთიე უაფა ლინანლისგან ლეთიე ლი, ისე ლინანლეუ, ი დეფთი ხონამ თანუ ლადან ადგან ქიშულდ ხინილდე პეგას, მი გაჭირუებულდ ნარდე ხუი, მი საბრალოდ ნარდე ხუი. ქაქა მიშგუ დიი მი ბეუანდა უოვარდ, ქაქანი არა გეზღან ახწესანი ი ფორი ლიწოლ გარ ესსანდ. ხონამთიქა ქონეუანდ, ჩუადგან მიშგუ ჭანუ ი, უოვარდ ოსანდ. მიშგუ მამენე გეზღან ვანარს დემ ხოეეღუდა, ჩამა ხოხურა ლასუ, ათხე ამ ხოსანდ.

ამე ხეუხანდას ეშუ ბეჭტარ დანანი ქეუ ხეუხთხას, უ ამიხი დემ ხეუხეუანას ამექა, ბეილიდარს უ საბრალოდ მართა მაცლა, ბაბილინიე მაცლა: 'იმ ხეუხეილანდ ალას, ა, კუარითანდ, ბელტარს, ხომა ნაქარ როქ მუ'

ჯუღუბე ი". "ზორა კუბხენიგვეჯე ვედიო ი ზორა ლემდამ!" აშუშამი დანს მი გარ სუამდებუნას უოი დელასა, ლემუნდები მართა, ისეუ დომილი ღალ სვა ვედენლა მიშეუა ლაქვეკათე ქქქქ უოჯარდ ერ ოსე ი "ჰა, ალას ესერ ნაჭქუ ესერ ზორა ხარ, ა, ლიუჯარს ი ნომსუ ესერ მაყლუნ!"

კოლხოზ, თაურობან ლაშაბათე სუიხელაღლ, მეხარეი ლომამ ლასუ ქქა, უქ. "მამა ქაქ ადე, უაჟა სემი ლემგანვილი მეყანდა ი ლაშაბათე დემ ლურდანს შინ ესერ ხოშამ ასყენეს, ზურაღარ, ბეჟუმუ ესერ დემ ასყენე" – ლაქქენს ქქქოთბინ ლილქაღლ ამე ბალისეა, ეთბ ი ქქქქმიზილა მართა მამ ხეხეან ღალ ენასი ზორამდ. სუიკუდილაღლდს, სუიკუდილაღლდს მიშეუა დედე ჰამარენ. მიშეუა დედე მკურა ქქინს, ქქას, უ ბეჟუმუს ი მი ღალ ქა ბეჟუმუდე ი აშუშამში დანს დოხოზე, ათხე უნერ სუაჯიდი ი ქქანქა ოსუნში მი ალ ლომხიგარ. უომუდლინ გუთანს ქა სუნასანს, ექველდინ ალა მიწქს ოკადღქ.

უოი მიშეუ ქქინს ლეყარან ლაღლამათე ლას ფი ლურდანს (ფემდ მეტრა ლი ექქქქ ეთბ ლეყარ), უოსანს სუიქქუნდას, მარბალს სუიდანსდს ი ექქენ სუალაღლდს

ქ. მ. – სი ხალაღლდსინო?

მ. ქ. – მაგუნა ლელაღლი იროდ ზურაღმარემიშქ? ჩუქუქუქუნდს, ქქა მიშეუ დედე ღალ (აღმანგუქუმი მამ არღქქა ლერქქულ), ალას, ა, ოქოღარს მიხოუგუნას კუარემს ი ალას, ა, ლერქქულარს ამე, ა, მიპიჭულა სერ, კუარემს ქა დემ მარა, ეთხემ ნაჭირ, ეთხემ ნახარაღლ სუა ლომამდ ზაი ლასუ ქქა, გერმანია გვეუმალდა ხიროღლმა სემი მედე?

ა. ჯ. – მამა, ქქა სუნს სუარაღლ ნაი.

მ. ქ. – ამეი ერ ესლურაღლ, ა, ლანკომდინ, ა, ჩუქქუნთი ქქას აშუშან (მი ბქაღლ ქა ლქქუ, ქქა მინე ლიქსემს სუიღუნე), აჰღღ – მექოსან ბეჟუმუ უაჟა მერმე (მამ ლუნან იროდ) – თინა ამეისეა მექქუნან, ა, ტოტისეა, ამანან, ა, ი მერმე ბეჟუმუიღარ ღალ სეჟებინ ესღერაღს, ღუაქმარე ღარ ალა მაღლ, უაჟა "უოი, გერმანიად ესერ ანდრის, ქქანდღ ესერ ჩუქინდღ, ქქანდღოღ, ი დედუღღ ესერი ხაჟე მიჩ" ბაღყანს იმამ ქა სუეღოღღღღ, რიამ ჩუ ლისეჟერ სეჟუნდა მაყალმუ ქქინ, უ გერმანიამ გურანქ ხომა, მინე ლეხუმბე, ექა შეჟი მარაღ, ლეჟა ქქანუ ათხეი შუნ მულქექქქ მოღარ. უოი დელას ჩი ღუაქარ ხონჯერაღ, ჩი მი – ლუბოჟმ, ლეჟენწიღ ქათაღმალ – ეშუე ფირუღღ მირღეჟა ქქამქუთთს გერმანიად ი ქქა ხარაღ ლეჟან მხერაღაქა ქქანუ ი "უოი, მი როქ ფურაღს სუეთსეღოა, მინ როქ ლაღობანში ოდგარის"

მიშეუთხემ ნაჭირ ზურაღ, დედამ, მარ ნაჯდენი ქა? ლემმანქ მამ ლი ალ, მიშეუ გუემ, მარე ამ მინსუ ხარს შუიღღქ უეჟამს ექქაღლი ხარს, ერე, აშხუ ჩიქქა ნაღუ ხოღამდ სუარდანს

ა. ჯ. – მართა ზორა ზურაღ ლემარ.

მ. ქ. – ზორა ჯიომდირიში, მან მასარდ სუღუნდა, ლეჟალეჟა მენის ქაღმ-ფიშულა ექქინ, უ მტითურა-ყარასი ე აღხიგეს, ქქას ლემბტუღინს: "იმამ როქ გეჟს გეჟნი ალ ზურაღ, ექქე ლასქაურ დარს როქ ფიშულე"

ქ. მ. – მიშეუ ბეზია ლასუ ექქა, მართა მეზუმელარ ხასულ, მაღა, სემ?

მ. ქ. – უო, ისეუ ბეზია ლასუ. მეზუმელარ სუნსუღ, ალო!

ქ. მ. – მაგუნა ლომხობელ ჯადღას?

მ. ქ. – ლომხობელ ღალ, ეხარ, ალო!

ქ. მ. – მართასი უოჯარდ ოხერაღლა გეზღირი ისეჟამღღ ექქამ დოსე ალუოჯერღოჩუ

მ. ქ. – მიშეუ ცოლ! უქქელა მაფეჟეჟა მი

ა. ჯ. – ექქელა ჯაფეჟეჟქ მინ ღალ გაუღიღლ ხარ მან ექქა

მ. ქ. – ექქა ღალ მეუარ მხზგარ მარე უოსებ ი დეი ხემიღან მამ, დეი დანართეჟა ლინი ი დეი დესმა, დოსუღღღ მიშეუ, იმ ექქაღო მამ ასყენა, აჯანდა, აბურგამ –

ქ. მ. – უშხუნარ ზომარჯუღაღამ?

ა. ჯ. – უშხუნარ ესერი ხამურჯინაღმა, უშხუნარ?

მ ქ. - ა ალექს ერქა ამყო მამ ლაშუ ლორდე ლინდი ლაშუ, ღო სუინაღდად ი. ერქა ხონა ლომზობულ ხოსაღდა ჩის.

ა ჯ. - ათხე თხანაშუ ბეჭეპუნი მგ უშხუპარიშ ი ერქა უშხუპარ ხოსგრდა ხალს, მადღა!

მ ქ. - ლოგერგანლ ნად ი ღვინარ ნად ი.

ა ჯ. - იმყო სუიბდად სი ი გოგა უოლდა?

მ ქ. - ლისუბი-ლიდარალ ი მგ ხონა გარ გუპდ. აშუხ 6 ლახშგაბ მგრამხან ევქტ, ხოლა ლაქუნაშ რაფენილ გერლოან ი ევენუ ქანაპურდე მარუგა ქალახტის მგ ირაკლილ ი ესსუიპაშხუნი ი ხაილ ფაუ (მაქოლდ ქონუბაშუა ერქა ევდარე პარაქუ ამედა), ევკა ლახ მეშყდენი, ღო, ქრისტე-შირაქუნ მად ევქტ მარი, ესსუა) ფაუ მი ი ხუაჯ ირაკლის გოგი ევქტუარ ვაფუ მუღუე გოგი ევქტუარ, მი ბაქილდ ქონუბაშუა-ანკონევენუ, ე მარო, ანუშ, ა, გერლანდ, ა "მინ ღო, მინ ეპარ ალა სი, იმ სექუნალო?"

"მდეჯ ხარ, ნიშგუნი სკარისგაგე პრაქუნი ხონა ლორდეჯ ნარ ნან, მეხუბარალმად სუპარილ ი იმნარეჯ ხაილს, იმნარეჯ ხაილი!" მარუგა ირაკლილ ქა ლახტის ერქა შიშდ, ქორთუ ქანად ი.

ა ჯ. - ევდარე მავუანი ლახუბა ლაშუხე გუშგუნი ბუბა ლეუანი ი ბუბა ზაქარ?

მ ქ. - საბრეჯდართან დარ არდა, დერთალ ლაშუს ი.

ა ჯ. - უქეცარე ლომარ ახეშაშუ, ლომორეუ, მგ.

მ ქ. - ევდარე ლომორეუს ბად დეშ ადორხე ლაირთე.

ა ჯ. - ალა ხეა ირა, სი ლახ ქახეშაშუ.

მ ქ. - უო, ქა მინ ოხუშუაქ ხონეში ლახტახ ლაშუს, ჩუპრე იდგაროლ (ი ამყო მამ, ათხე ამ ლაქსუეგნი მგ უშხუპარ, ერე ეშუ მარე დარ ფეშნი უშხუპარდა), ევკა ჩილდ განხან ხაგლახ ი უშხუპარდ ხონა ლაშუს, მარე ლეუან ხონილს აპასგადა ი ზაქარ ხოშელ ქორეშ ლაშუ, მეშკოლ მარე ლაშუ ი ქვერწილ ი ლეუელწინი მას ხაროლ ი ლეუწოლე ი ლეუნიფე: "ა, ლეუან ი ა, ლეუან!" თაურობისგა თხუმიდ არდა, ათხე, დედე, ათხე ამ ხოსდ. ერქა ხონარლდა, ალო, მედეე შეუხან, ლეუან ერ ადგან?

ა ჯ. - ალქ

მ ქ. - ლეუანიშთან მამგუეშ არდა, ლეუანიშ ი ზაქარი ლახხუა ხონა ლამეპარუ, ხონა ლორდე ხადდას, ხონა ლომზუბ ხადდას ი.

ა ჯ. - ი უთად არდას, მადღა, მეპად, უოლდ ჩუადგანხე

მ ქ. - მაღო! უთად ასადხ ადამარ, მამ ითაღდას. ლეუანიშხანქა ხუნილ პნთორხე ალა ურა, დედას! ლეუან ი ალმარ არდას ხონეში ლახტახ, ა, ფაბ როსტომალი ეპარ მეხეჯ ლახტახ, ეპარ, ძედე მადლოერ ხალს ლახტახ ევდარი. ლეუანიშურ ჩუ მინ აღრეშინოლ დალისგა, აშუ, ა, დალა ტერიტორიასგა, ევკა ღომ ანყენა, პა, დედე ევკა ი ალმარ, ა, დედეგორიანარ ი ალმარ, ა, ნოქერა, ქალდმარ ისყალდას, ერქე ი ევქტ ულადიერ იერ აქუთი მდელ, პასკოლ, იმოროუდას ი ევდარ, ე, როსტომალ მგ მიშგუაგეჯ არდას. ნან ფობ ხუარდად მი ი მიშგუ დი ეფთი დეჟა ჭურ ლაშუ ერქა ლეირე, ეფთი მინ მირ ირირი? ეფთი ლედეგარ ლახ ათხალას ხოლმდ ხეშანაშალს ალან, საბრა, უოლდად ალმარ - ლეუანს, ე, ევკალიდ, ევკალიდ, ერე, ოადეკა: "ისეუნი ბეფუეჯ დ'აღადა ს, ისეუნი ბეფუეჯ ისეუნი გულაჯ იხეღალ!" მიჩ, მიჩ ღონუელ უიშუე ლეუანს (ურა, ქთანარდეუ ხუ არდას, ქთანარდეუ ხუარდას ათხე); "ხომებერნიდეჯ მგ ამის - ხომდეინდ - ამი ტარეჯ მამგუეშ ევადდას სგან ალა ალა ერხანუეჯ აჟამდ, ე - ევკალიდ ოთუეთაშ, ევკალიდ, ე მამა შუმი ი - ევკო ხონა ლეუანს ღალ, ევკო ხარე ქონუბად ქორთე ი "იმდაჯ ხოეუთაღდას, ბუბან ლადად სო?" "იმდაჯ ი სიჯე ევკოდას ხოლმდ!" "ი, ევკა ჩუ მახ, მარე ალა, ლაგურინალომეჯ მამ ღო, ცხოურება (ალა მეშყდენი ჩიგარ), ლაგურინალომეჯ მამ ღო ლომორეუ, ლომორეუსგაჯ ლახე ფი-ღომეგუაშ-პანაური, ფი-ღომეგუაშ-ანუხური მარე ი ქა-ღომეგუაშ-საგუეწინი მარე ერქაჯ გეუშ მამგუეშ ისეი, მარე ალასჯე ეშვიე ლინეე ხაქუბ, ლამოროუს ი ეშნი ალო ევკალიდა მო"

"მარჯ მარდ მეღუმენო?" მანჯვე ხი ვჰპიძიხბულან ლანდი, მინე ბეფუმევე სნროლი ი ფოჰუმე-ღამარ ი ქაჰადერ
 პეოთჲ "ჲ ქრჰაჲ გჰუმე უსყად სედენ ოჲ"
 მ მ _ ბუბა ლეუანნიშენჰა, მარ სეჰანდას მარად?
 მ მ _ ლეუანნიშენჰა, დემ მირ მამყიდს სერ, აჲად ევეჰ იასონ წიფიან. იასონ წიფიან ი ლეუან რე
 მამყიდს, ადო მორჰუმლ სუმი სეჰანს.
 მ მ _ ლაგას აღმარდ გარ ათეენხმო, უეშეიძილს
 ა ჲ _ რუმარდ-ადანწყე უეშეიძილს ევე გჰუმე?
 მ მ _ ჰ ლეუანდ, ლეუანდ ადანწყე მარე უშხურათე ეში მამ ესღერას აღმარ, მსეო დალი სუმი
 ნათინ ლი, სუმი-
 ა ჲ _ უომა ლიშმალ ვაჰყილო ისეჰა მამყინსეჰა?
 მ მ _ ეშხუ, ქრჰა მამ ლანსუ სუმი, მარე ქრჰა ბედე ბედე ლიშმალ ლანსუ ჰ გერმანიშ. ბომარს ეშ
 სერხენ ხადღას ლეჰარდ-ღერე, ევერან აბომანუღას აშხუნ ანვად ფანას, ერე გერეში ბოჰქესერ ქა მეჰდე ლი
 აჰდე- _ გერმანიშ ვარ. აღმარ ერე ლანსუბა, ქარაფუმტულ, რე მამ ლანსუ "ჲქესერ დემთეომ ლერი, ი შეიერი
 რეჰ ისდ" _ მამჰეჰ საბარლ ენაჰ ორადდ მგ ი საბარლ დედე დალ რეარდ-ქრჰა ი ქრანსუ ჰ ფიბ ნაჰართე სოშმ
 წიფიან ხაგ, ორადდ ერანსუთეჰეჰი მგ სოჰეჰლი ი აღმარ ა, სორანლ, სონა ი აღმარ, ანაღეაზრდ-ღამარ ერეჰი
 ლანსუბ, რეანვადს ი შდარანლს იეჰქეჰს ი პლემეისი ევეკალიდ ჰ მამ სუმი სეჰანს აღას აღ, გერმანიშლ ა,
 ლეჰესგს ქრას, ჰ ლემესგს იბჰში სეჰედერს, რამე აბომანუღას ანდ კოტოლ ხან, აღან ლეჰესგ, ქანდლეჰან
 შდარანლ ლატეჰაჰერ, ე სოროდ ი ხაჰიდ, გუმეჰეჰე იცხ რეჰჰან არღას ამიკალ ბელტარ, მ უოა, ათეჰდამ
 უორეჰეჰელს დერ ითეჰ ი დერ _ ითეჰ ი ქა ქრანსუ ომარიშლანს. უოა, დედუმ ევემარს რი ლეჰემარ სეჰანს ი მი
 ეშხუს ლალ თხხეუგანას, მერმას-
 მ მ _ მერეჰე თიკაჰოლში, ისეჰე უოჰარ?
 ა ჲ _ ისეჰე გეჰალ თინა ლი, მადამ
 მ მ _ ჰჰჰ!
 ა ჲ _ ერი გეჰალ ლია ლიან გეჰალს მამ ხაგსა? სოჰეჰიკოს გეჰალ სორანვად მამ ათეჰანს ქრანს
 მ მ _ სოჰეჰეჰე გეჰალსა?
 ა ჲ _ უოა
 მ მ _ ნინოს სორო გეჰალ.
 ა ჲ _ ნინოსი სორო ი სოჰეჰიკოსი მემთხუე გეჰლან გეჰალ ეჰიო, მადამ
 მ მ _ მემთხუე დედა სუა.
 ა ჲ _ აჲად ვეჰალ ისეჰე თხხიმი
 მ მ _ შელდ ეჰისამა რიშიშე
 მ მ _ ევემარეჰე დეჰა, ქრანს ლას სუჰეჰი, ქრჰა ქრანს რე მეჰეჰი ი ქრანს ლას სუჰეჰი, ქრჰა ქრანს ეო
 მეჰეჰი ი ფახალ რეჰემდინი ი უშხურათე დემ ვუიდე უოა.
 ა ჲ _ ათხე წყალტუბოთეჰე ერ ხიზელანღღას ევეანგემანუ, კოროლტანლოჰ
 მ მ _ წყალტუბოსუე ხაცხენა ი მერეჰს
 ა ჲ _ უომანინ ეჰიზნა მერეჰეჰე?
 მ მ _ რხარამინ.
 ა ჲ _ ოპო, ოპო, ესერ ნანუადლ ლეჰმარსი მარ ეინერინა, იშაცანს ლერდს
 მ მ _ დერჰუმი ესღერად, საბარლ ქეიო ი მარ ლის აჲად მარ მინერეს სუმი სეჰეჰუმლდ მირ
 სორღარ აშხულ, საბარლ უორსახა ი მარინე ი აღმარ მინერეს სერ ქეიო მინერინა ქეიოს სონერინა სუმიან,
 ქეიო უანტი სეჰეჰე ქეიოჰ, ათხეჰე სოზა ლეჰეჰუნარ მჰეჰი ი როლქარ ი სგან ნაცემარ ი ლანჰე ო-
 მ მ _ ხარქეჰარდმო?
 მ მ _ ხარქეჰარდ.
 მ მ _ ი ქრე ლაჰეჰუნალთე ესღერად, მადიქრანსუ ლაჰეჰუნალთე

მ. ქ. _ მერჯეთა?

ქ. მ. _ ო.

მ. ქ. _ ვინაშე ხომა საყდარ, დიდამ ოთხად, ლეგ, ერსანეი ი ნინა აღწ, ლემინმა, სი ჩუ ვაპყიდ. მი ი ცვა სუიმდ ნარდუ სუიმინ, ლუიო ევგარეშ ი სუიმ ბრაკალ სუინზოროდ.

ქ. მ. _ ბრაკალ იძლა, ხომა ზურღლად.

მ. ქ. _ ხომა ზურღლად_ ქანიკლად!

ა. ჯ. _ მაგუნა ლარდა ვადახ ვიქ?

მ. ქ. _ ეშე ბინალისგა ეზერ ლარდა, ოთახნარს სუიქრადად ი სარჯ ნიშგუქე ი სასადილუჭად ი ალა ემ საპრას ი მად მომა?

ქ. მ. _ აშირ ზადეი მეტ ხი ხომ?

მ. ქ. _ უო, - ონდური ო.

ა. ჯ. _ ისგრუმ ხომ ხირბედელ, სიბურადენი?

მ. ქ. _ დეშ მა მამედლა სერ, მამედლა დესა.

ა. ჯ. _ ეშხუს მგრამ ვეჭუდელად ათხე.

მ. ქ. _ ვაჰ!

ა. ჯ. _ ჩუქერ ათადგარი, ვიქა ეფეთის თერ მოშ ვიქ?

ქ. მ. _ ლაქუნს

მ. ქ. _ საბრა, ევგას იმ დეშ ოთერნე ჩი ლეთ მენსაშე.

ა. ჯ. _ იმეი ვესნაშე?

მ. ქ. _ აშხუნ ლამყალინდა მირ ი ლიტულ'ობინ იხნაშე: "უა, ხოლა ეფეთიჯ, ხოლა ეფეთი: მერქმინ ამეი მირ მაყერ ტრატუმე ა "შესერ იმამთე ოდრი, ვესერი ვინაშე ღერი." ფიშრამინ მეჭუქენი, მარე დეშტაშ მოშ სუიქუნადო: ღერთე მრემინ ი აშვიდ ესა ნაწერ ღერთეშ მინაქ ლი მიშგუ ნარდუ? _ თეს მამ მარ ლნსგიდ მარა დეშ თუქერ, გარგლას დეშტაშ მოშ სუიქვერი, ევგი ბაჟურულ ოხსყან, ევლა ვეჭუდელადლანს სიჯ "იმ ხოსნაწ, ლიჟორე ლიმანთე, ჩუქსინე თხუმი ტაჟს ი იმთე ღო ღურაშხუ რაკილადშე! მარე სუაშ სანს მამა ი ჭხ სუიბურეჟინადლი კინხანს, ვიქა ბაჟ მიტხენი პტ, საბრალ მინა, ისგუ ცოდულად!

ქ. მ. _ ფაჟარეჟნადურ დეშ სიხელაქაქა?

ა. ჯ. _ ფაჟარულ ესერ დეშ სიხელაქაქა?

მ. ქ. _ ფაჟარულ როქიქ? ოუ, შიშდ სუიქაჟი საბრა, ათხად ამეი გარ სუიხელადლანს, ა.

ქ. მ. _ ათხე უაჟე იორი ფაჟ ვაქაქაქა?

მ. ქ. _ ხომამ ალას სუაბრალი ვიქას, ე ჩუქსერადუ ამრე ა, პოლგი, ამრემ ემგიბ, ა, ღო მინაქ ლი მიშგუ ნახელად?

ქ. მ. _ ხონამდე სარადო, ვიგა, ხონამდ ი ხონა ლიმანე ვარ!

მ. ქ. _ თეი დეშ რეჟუნადო. ათხალას ევკალ'პგიითე ათხინე იმუქლათე.

ა. ჯ. _ გერმანიათე.

მ. ქ. _ ო, ევანე ქიკიდი როქ, ე პენსია ამე ლუკულთხანიშ, მარე_ სი მამა, სი ნუმ მიგდურქ!

მინა ქოქიანი _ ვაჭკვიანი, 104 წლისა
გენწვიმი, 2003 წ.

ა.ჯ. – რამდენი წლის ხარ, რამდენი?

მ.ქ. – ას ოთხი ("ასი-და-ოთხი").

ქ.მ. – დაბადებული სად ხარ, დაბადებული ("განაჩენი-და-თენ-ებო")?

ა.ჯ. – სად დაბადე?

მ.ქ. – რა?

ა.ჯ. – დაბადებული სად ხარ?

მ.ქ. – დაბადებული – გენწვისში ("გენწვის-ის").

ა.ჯ. – ღელაშენს 'ა' და მამაშენს ('შენს ღელას და მამას') რა ერქვათ?

მ.ქ. – გიორგი და ეფო.

ა.ჯ. – ისინი სად იყვნენ დაბადებულნი?

მ.ქ. – იმათი რა მახსოვს, მგონი იქ ('შოლად მგონია, აა'), ის კალაში იქნებოდა, ღელაშენი ('კალ-ს იქნებოდა, ე რები ღელა'), კალელი იყო, და ის ხალდეშო, მამაშენი ('კალდე-ს, ე რები მამა'), ხალდე და კალა კალა'ს' ხალდე.

ა.ჯ. – რამდენი წლის ("წელ'ს'ზე") გათხოვდი?

მ.ქ. – ვინ, ღელაშენი ('რები ღელა')?

ა.ჯ. – შენ, შენ.

მ.ქ. – მე, საბრალომ, საერთოდ ('შოლად') არ ვიცოდი ის, ე გათხოვება რა იყო.

ა.ჯ. – აბა?

მ.ქ. – ჰო, აბა, კარგი ხალხი ჰყავდა ყველა, კარგი ლეუანი და ზაქარი, კარგი ომანა და მატა ღელაშენი ('რები ღელა-ს') მოატყუეს ('მო-ა-ლო-რ-ეს'). ბავშვებისთვის არ იყოს ცული ('ბავშვებს ნუშტა აქტო ცული') – ახლა გული ამჩუყდება.

ა.ჯ. – მაგისტოვის ('უ-გ-ის-'ა-ღ-ი') არ გეცალია, ე სატირლად, სასაუბრო ('სა-ა-შ-ო-ბ-ი') გაქვს ახლა.

მ.ქ. – ხუთნი კი ('ქე') შევანან.

ქ.მ. – შეილები?

მ.ქ. – ჰო!

ქ.მ. – შეილიშვილი რამდენი გყავს?

ა.ჯ. – ისინი რა იცის ახლა, იმათი რაოდენობა, უკარი ეწერით ('ეწენი'), თინაც მრავალშვილიანია ('ერცულ შვილიანი არის') და მარჯანიც.

მ.ქ. – ხუთი შეილი შეყოლა ('გამიზნდა-გა-მო-თენ-და'), მერე ('ინის მერე') ყველა'ნი' ობლად დამჩრჩნენ.

ა.ჯ. – რამდენი წლის იყავი მაშინ, ქმარი ('კაც-ი') რომ მოგიკვდა ('რა-გ-ო-დ-გრა')?

მ.ქ. – მაშინ რა ვიქნებოდი? მაშინაც არ ვიყავი ბეერის ('არა-ხუაყო'), მალე გაუაჩინე შვილები ('უცბად შეილ'ინ'ობა მქონდა'), და, ა უო, ახლა ეს არ მახსოვს, ე როდის მოკვდა ეფო.

ა.ჯ. – რომელ წელს ('რა წელ'ს'ზე)?

მ.ქ. – სააღდგომოდ ('სა-თენ-ებ-ლ-ად') მოკვდა, მაგრამ რამდენი წელი გავიდა ('რამდენი წელი აქვს ახლა')?

ქ.მ. – რით გარდაიცვალა, რით?

მ.ქ. – ვაჟა იყო მაშინ დაბადებული, ვაჟა დიდმარხევაში ('რა-ც-უ-ა-'ს-'ში-ის') დაბადებული ('თენ-ღლი არის'), შუა დიდმარხვისაა, და ეფთი აღდგომა დღეს გარდაიცვალა ('ხ-უ-ც-ის თენ-ება დღეს და-ღერა') – იმდენი ღვინო თქვენ ('ღვინო-მ-ცა გაგიტარებიათ'), მე (რამდენი) გაჭირებავ'ც მქონდა ('გაჭირ-ე-ბ-ებ-ლ-ად ნამყოფი ვარ'). მე საბრალო ვიყავი ('სა-ბ-რ-ა-ლ-ოდ ნამყოფი ვარ'), მაშინ ღელაშენიც კვირე იყო ('რები ღელა-ც მე მყავდა ოჯრად'), იმასაც რვა შვილი ეყოლა ('და-უ-წ-ეს-და') და ორი გეყოლა დარჩა უკვე კარგად (რომ) ვიყავით ('კარგამდე გამოვედიოთ გან-მო-უ-ვ-ლი-ო-თ'), გარდაიცვალა ჩემი ქმარი და ობლად ('ოჯრად') დავრჩით.

მამინ ჩემი უფროსი შვილი სარებს'აც კი' ვერ უძღვებოდა, ჩამა პატარა იყო, ახლაც მასსოვს ("ვხედავ აი")

აქ ვიწვევდი ერთ ჰექტარ ყანას ("ღაბა-ს") და იქ ვამთავრებდი, ე ამასაც არ ვტოვებდი აქ, ბიძალებს აი საბრალო მართა მეტყვოდა, ბაბიბონ მეტყვოდა "რას ეცოდნებოდა ამას, აი, ბელტებს, დიდი მინდორი გაქვს ("ვაკეთებო სელთ ვაქვს")" და: "კარგი გოგრა მოდის ("კვან-ნესე-ი-მთიკი მო-ვლ-ებ-ი-ს") და კარგი მამისა-მთოქი" ახვალა ყანას მარტო მე ვამუშავებდი იო დედსა, საწყალი ("შე-სა-ნე-ღ-ობ-ი") მართა, შენი დედამთილი, საწყალი, შემოვიღოდა ჩემს დასამშვიდებლად მამინ, ე ქერივობრად რომ დავჩრი და "ჰა, ამას კარგი ნაცხობი აქვსო ("ამასო ნა-წუ-ა-უ-ი კარგი აქვს აი"), თბლობას, და ნუ გეშინიათ ("ნუშეცაო შეშინია")".

კოლმეურნებ'ის' ("კოლხობ-ის'"), მთავრობი'ს' სამუშაოზე ("სამუშაო-ს' კენ-სა-თიბ-ის'-კენ") დავდიოდი, სახვალთო მუშაობა ("თიბ-უა") იყო მამინ. უი. "მამა წადი-მთოქი", ვაჟა სამი კვირის მყავდა და სამუშაოდ ვერ წაივდიოდი. ჩვენ მეტს ვაკეთებთო ("თითირონ ხ-უ-ც-ს ა-წ-ყ-ობ-ენ"), ქალები, ბავშვი ვერ აკეთებო ("ა-წ-ყ-ობ-ს-ო") და: ქვეს მამინ დავიწვეე მოთქმა ("წი-ი-ღ-ობ-ი"), აქ ე, ბაღში, ზევით და მამისწერი მართამ ("მართა"). იმასაც არ მოსწონდა ეს ამბავი, ეცოდნებოდა, ეცოდნებოდა დედაჩემი'ს' აბარა ("ჩემი დე-ღ-ი-ს' აბარა-ის'-ზე"). დედაჩემი იტოვებდა იმას, ე ბავშვს, და მე საწყალი, ემუშაობდი ("გამშვებული") და ახვალა ყანას ვუვლიდ; იმისი არ იყოს, ახლა ძლივს ვხნავთ და იმიტომ დავავადდი ("იქიდან მოვიტანე მე ეს დავავადებები"). რამდენჯერ'აც' გუთანს ვადავებრუნებდი, იმდენჯერ ეს ვკვანას იღებდა ("ი-კიდ-ებ-ღ-ა"), აი

უუი, ჩემს ჭირს! სახურავი'ს' ("ყავრ-იანი-ის'") ვადმოსათოვლად თუ ავიდოდი (ათი მეტრია ის, ე ზედა სახურავი), ჩოხას ვიცავდი ("ეორქუ-ა-ღ-ი"), შარავლს ვიცავდი ("ე-ი-ღ-ებ-ღ-ი") და ისე ვთოვლავდი.

ქ მ მენ 'ვადმო'თოვლავდი?

მ ქ - როგორი "ვადმო"სათოვლი იქნებოდა დედაკაცისთვის ("ქალკაცისად")?! რომ ჩამოვიდოდი ("ხამო-ვ-ღ-ებ-ღ-ობ-ი"), მამინ დედაჩემი, საწყალი (ამდენხარი ტანისამოსი არ იყო მამინ), ამას, აი, ქვედა კაბებს ("იუბკებს-ს") აცლიდა ("მიფშენიდა") ყინულს და ტანსაცმლებს ("სარქუ-მ-ღ-ებ-ს") მიხვლდა, ყინულს ვერ მამორებდა იმხელა ("ი-მ-ზ-მამა") განატორებები, იმხელა ნასაცოდავები ("ნა-სა-ბრა-ღ-ებ-ი ") ვარქ იმის დრო ("წელი") იყო მამინ, გერმანია (რომ) გვეომებოდა. იქნებოდათ თქვენ ვადმოსულები ("მო-ვ-ღ-ომ-ი-ღ-ი")?

ა ჯ. - არა, მამინ ვაყენებო ("შენ-ი-ღ-ობ-ი") ვიყავით ჩვენ.

მ ქ - ამ-ზე რომ ზედიზედ ("მე-ი-ღ-ობ-ი, აი"), მოკლეზე ქვევიდან, მამინ ერთი მხრიდან ("სხუ-ა-ღან") "ტყეული თუ ვთქვა, მამინ იმათ სიცოცხლეს ("ზრდას-ს-ხ-მ-ა-ს") გეუციებთ" - ისა- მყავდა აყვანილი ბავშვი, ვაჟა და შორე (რა ხნის იქნებოდა) - თინა ხელჩაკიდებული მყავდა ("ამაში, აი, ხელში, აქედან, აი") და სხვა ("შე-ღ-რ-ქ") ბავშვები წინ მიდიოდნენ, კაცი არავინ (მასხდა). ეს მეუბნებოდა, აი, ვაჟა: "უი, გერმანელები მოდიანო ("გერმან-ებ-ი-ო მოდიან"), ჩავიუცქით, ჩავიუცქითო ("ცუცქვაო ვქენით, ცუცქვაო") და ბოქო მინდა მეო ("დუღუ-ქ-ა-ც-ო უნდა მას")." სადაც მურყანს ვადავაწვდებოდი, ყველგან დავკლავდა უნდოდა შიშით, იმისი, ე გერმანელების ("გერმან-ი-ის"). დიდი ზურგანთა ("რუგზა-კი"), მათი საჭმელი, ზურგზე შევიდა წავედი ზევით ("ზევით იქით"), ახვალა კი ("ზელო") მაქვს, აი, ახობი. უი დედასა! ყველას კაცები ("ვაფრ-ი-ბ") ახლდა, ყველას, და მე ვიყავი ბავშვებინა, კრუხივით ("წიწი-ღ-ებ-ი-ანი ქათამ-ი-ვით") - ერთი ძროხა ("ფურ-ო") მყავდა და ისიც მომპარეს გერმანელებმა და მამინ საბრალო ლევანი გამყავა იქ ("იქით") და "უი, შენ ძროხებს ეძებო ("შე-ო ფურ-ებს- ე-თ-თხვე-ღ-ებ-ი"), ჩვენ კი დედის-ხვალ მოვკვებდითო ("თვითონო დე-უ-სამადად ი-ღ-ვ-რ-ობ-ებ-ი-ან").

ჩემსავით ჭირგამოვლილი ქალი, დედა, ვინ იქნება ("ჩემ-ზომა ნა-ჭირ-ებ-ი-ი ქალი, დე-ღ-ის-ა-ვ-ე ვინ ვა-მო-ვ-ღ-ებ-ი")? გასაკვირი არ არის ეს, აი, ჩემი საქმე, ისე მათ ჰქონდეთ მშვილობა! ჩემი დარდი ისეთი აქვო, რომ, ერთ დროს მიიღაც ცუდად ვიყავი.

ა ჯ. - მართა კარგი ქალი ყოფილა.

მ ქ - კარგი პურმარლიანი ("მარილ-პური-ის"), ყველაფერი ბლომად ("მეტისმეტად") ჰქონდა, ზევით ქვევით წამსვლელს არავის ვაუშვებდა ისე, აი, უსატიყცემულოდ. ყარაჩაში რომ ჩაასახლეს, მამინ ამბობდნენ თურქებ "რა ვაძლებას აქვსო ამ ქალს ("ისისი ძლებას ძლებს ეს ქალი"), საკლავის ვარევი არავის უშვებსო" -

ქ მ - ბებიაჩემი ("ჩემი ბებო-ა") იყო ის, მართა. მეზობლები იყავით ხომ თქვენ?

მ ქ - ჰო, ბებიაშენი ("შენი ბებო-ა") იყო. მეზობლები ვიყავით, აბა!

ქ მ - როგორი მეზობლობა გქონდათ?

მ. ქ. – მეზობლობა კარგი, აბა!

ქ. მ. – მართასაც ობლებ გაუზრდია შეილები შენსათვის. ისიც აღრე დაქერიებულა (‘ლაოჯრებულა’).

მ. ქ. – ჩემი ცოდვა! იმითღა მე მშვიდებდა (‘შა-ბიჯე-ებ-ღა’) მე.

ა. ჯ. – იმითღა გამშვიდებდა, ა რომ თვითონ, საწყალს, გავლილი ჰქონდა ყველაფერი ეს.

მ. ქ. – ის, საწყალი, ძალიან ავადმყოფი კაცი (იყო), იოსები და არც შეეებო რაზეც არც ყანებში (‘ღაბ-ებ-ს’-კენ გავლით’) წასვლა და არც არაფერი. ჩემი არ იყოს, მართა რას არ აკეთებდა, ხნავდა, თხნიდა.

ქ. მ. – ერთმანეთს ესმარებოდი (‘უ-მარჯუ-ებ-ღოთ’)?

ა. ჯ. – ერთმანეთს ესმარებოდი, ერთმანეთს!

მ. ქ. – ა, კი! მაშინ ასეთი ცხოვრება არ იყო (‘ასე არ იყო ცხოვრება’), ნადობა იყო, ნაღს ვიწყევდი (‘*უ-ნად-ებ-ღოთ’) და მაშინ კარგი მეზობლობა იყოდა ყველამ (‘ყველას’).

ა. ჯ. – ახლა ერთმანეთის შურით სჯება ყველა და მაშინ ერთმანეთზე ზრუნავდა ხალხი, ხომ?

მ. ქ. – გიორგობები გეკქონდა და ღღესასწაულები გეკქონდა და –

ა. ჯ. – როგორ ცეკვავდი შენ და ღვიდა ოღღა!

მ. ქ. – ცეკვა-სიმღერა და ყველაფერი მხოლოდ კარგი გეკქონდა ერთხელ მოგარდა საიდანდაც ის აი, წყველი (‘ცული სასულეთის’) რაქედნ გერლიანი და იმან აგვირია (‘ა-გვი-ბურღა’) იქაურობა, მაგრამ სამაგიერო გადაუხადა ირაკლიმ (‘ის დაუბრუნა ყველა ირაკლიმ’) – მოუქნა გოგინი (‘ფაინო’) და დაარტყა ‘ტყუილი (‘შაქი-ბუქი’) თუ ვთქვა (‘უ-ო-ამ-ო’), მაშინ იმათ მიუყვით (‘იმათი არა-ყო-მცა მო-შ-ღო-მო-ო’), ის რომ მასხენდებდა ნათელ-შირინით (‘ჭრისტე-შირინო’) ვიყვით დაკეპობიებული მე და მარი მერე მეც მოეუქნე გოგინი და დავარტყი ირაკლის გოგინს გეუციებით (‘გოგინს ბელები ვა-უთი მაქვს’), გოგინს გეუციებით, მე ტყუილი თუ ვთქვა (‘შაქი-ბუქი ვ-ო-ამ-ო’). შემოვარდა მარი გერლიანი (‘ი-ს-ე-უ-ა იმან, აი, მარი, ამან, აი, გერლიანმა, აი’): ‘შენი ვინ არის ეს (‘რა გაქვს ეს შენ’), რომ ექობაგები (‘შეუ-წ-ყუთ’)? ‘რა და ჩვენს თავყრილობაში (‘შე-ჭრ-ი-ე-ს’-ში-მეთქი’) არის-მეთქი აქ და კარგი ურთიერთობა (‘ყოფა-მეთქი’) გვაქვს ჩვენ მეთქი, მომშვიებით ვართ და რატომ დაარტყით-მეთქი? – მაგრამ ის (‘უ-გ’) ირაკლიმ, სამაგიერო, გადაუხადა (‘ღაუბრებ’) მაშინვე (‘მაშინ ხელად’), სახლში (‘ჭრ-ი-ს’-კენ’) ავიდა და –

ა. ჯ. – ისინი როგორი ძმები იყვნენ, აი, ჩვენი ბიძა ლევანი და ბიძა ზაქარი?

მ. ქ. – ოჰ, იმათნაირი არავინ ყოფილა, ღმერთები იყვნენ და –

ა. ჯ. – იმათი კაცობა მოყვეი (‘ო-ა-მ-ე’), მედიატობობა (‘შო-უ-რ-ა-ე-ობა’), ყველაფერი

მ. ქ. – იმათ მედიატობობას მღვდელი (‘პაპ-ო’) ვერ ჩაწერს წიგნში (‘საწერისკენ’).

ა. ჯ. – ეს ჩაიწერს, აი, შენ თუ მოჰყვები.

მ. ქ. – ჰო, რა მოყვე? სამაგალითობები (‘კარგის საბრუნებელი’) იყვნენ! თუ ვინმე მოკვდებოდა (‘და ასე კი არა, ახლა რომ დაიხსოვოს ყველა (‘ასე შე-უ-ხუტ-ებ-ა ყველა ერთმანეთს’), არავინ იფარდებდა ამაზე (‘ერთი კაცი არ დარდობს ერთმანეთს’-ის’-თვის’), ყოველთვის გვერდით (‘გან-ო-ღად’) ედგნენ და ერთმანეთზე (‘სხუა-ებ-ად’) უკეთეს’ებ’ი იყვნენ, მაგრამ ლევანი მეტად იცვლიდა და ზაქარი უფრო ოჯახის (‘სახლის-ჭრის’) კაცი იყო. მჭვდელი კაცი იყო, ქორწილი და ნიშნობა თუ ვინმეს ჰქონდა (‘შო-ს-ყვან-და-სანიშნი ვის ექნებოდა’), გასათხოვარი და დასაქორწინებელიც (‘გ-ა-ს-ს-ი-მ-ებ-ელ-ო’) თუ ჰყავდათ: ‘აი, ლევანი და აი, ლევანი!’ მთავრობაში მეთაურად იყო, ახლაც, დედა, ახლაც კი ვხვდავ, ამ მაშინ იქნებოდი გადმოსულები (‘ნა-ვ-ღო-მო’) სვანეთიდან, ლევანი რომ გარდაიცვალა?

ა. ჯ. – კი!

მ. ქ. – ლევანისთანა არავინ (‘არასაქმე’) იყო, ლევანის’ა და ზაქარის მეუღლეები კარგი მასლისიკობები (‘შიღ-ებ-ო’) იყვნენ, კარგი ურთიერთობა (‘ყოფა’) ჰქონდათ; კარგი ძმობა ჰქონდათ და –

ა. ჯ. – და გაუყრელად იყვნენ, ხომ, ყოველთვის ვიდრე გარდაიცვალნენ?

მ. ქ. – აბა! გაუყრელად დარჩნენ ესენი, არ იყრებოდნენ. ლევანისგან ბევრმა იწავლა ეს ვაი, დედასა ლევანი და ესენი იყვნენ სამაგალითობები (‘კარგი’ს’ საბრუნებლად, აი, შე-უ-თ’), როსტომიანი (‘როსტომ-ებ-ო-ც’) კარგი მოსახლე იყო (‘იყვნენ’), კარგი, დიდი, მაღლირი ხალხი იყვნენ ისინიც. ლევანის გარეშე არაფერი ხდებოდა (‘ო-ქ-მ-ნ-ებ-ო-ღა’) ხეობაში. რა იქნებოდა დალის ტერიტორიაზე (‘ტერიტორია-ს’-ში’) ისეთი, იმას რომ არ გაეკეთებინა (‘ის არ გააკეთებდა’)?! ჰაი, დედასა! ესენი, აი, დედაჩინები და ნოქანთ ქალღანები

რიგებობდნენ ("ოწყოზობდნენ"), მაშინ, ე და ის, აი, ელადიმერი რომ მიატოვა პასიკომი, არჩევდნენ ამ საქმეს და ისინი, აი, როსტომიანი ყველა "ნი" ჩემთან იყვნენ. ჩვენ ზევით ვიყავით, მე და ლედაჩემი, ეფთი, გეონი, არ ("არ გეონი") იყო მაშინ ცოლიანი ("გა"-სიძებულა"), ეფთი სად იქნებოდა? _ მკვლარი ("დგრომილი") იყო მაშინ ახლა ამას ცუდად ეპასუხებოდნენ, აი, საბრალო ოღდა და ესენი - ლევანს, ისე, ისე, რომ... მივედი და "თქვენი შვილია-მეთქი ("შვილი-მეთქი არის") ეს, აი, თქვენი შვილი, თქვენი გულისთვის დაღის-მეთქი ("გული"-ის"-თვის-მეთქი დაღის!)" მას, მას მიჰმარებო ("მივედ პირი"), ლევანს "ოი, ნეტავ ისე ვიყო ("იბისთანადმცა ვიყავი"), ნეტავ ისე ვიყო ახლა?": "რას ეკამათებით ("ე-ძებო-თ?)" ყველა ამას-მეთქი, - ამას შერებით... ამისი ბრალი არაფერი იყო-მეთქი ("ამისი ბრალი არასაქმე გქონდათ თქვენ ეს"), ეს იქით მოიკითხეთ, ე-" ისე ვიკამათე, ისე რომ - უსაშველოდ ("უ-გაღ-იმ"-ად ვ-ოფეთიან-ე ე-გ-კალი-ბ"-ად, აი, არასახე") და- ეცინებოდა ლევანს, საწყალს, ეცინებოდა ე, მოვედით სახლში ("გან-მო-უ-ვ-ლი-თ ქორ-ის"-კენ") და: "რატომ ცხარობდი, ბიძა გენაცვალოსო ("რატომ-მეთქი ფეთიან-ობ-დი ბიძას დღე შენ?)" "რატომ-მეთქი და შენ გექცეოდნენ ("შენ-მეთქი გ-ო-ქ-მ-ოდ-ენ") ცუდად." "პო, ის კი ვიციო ("ის-მეთქი ქე ვიცი)", მაგრამ ბუტიაობით არ არისო ცხვრება (ეს მასხნდება ყოველთვის), ბუტიაობით არ არის მელატორობა. მელატორობის დროს ("მელატორობა"-ის"-ში") თუ არაფერს ("არასაქმეს") გაიჭორვებს, თუ არაფერს მოისმენ და არაფერს მოითმენ ("აიტან") კაცე, მაშინ საქმე არ გაკვლდება ("ოწყოზობა"). ამას მაინც მოთმენა უნდა, მელატორობასო ("ამას-მეთქი, მაინც-მეთქი დაყვავება უნდა, აი, სამელატოროს და მაინც"). აბა გწყინდაო?" "როგორ არ მწყინდა-მეთქი ("რა არ მწყინებოდა?)" ყველა შენ გეკამათებდა ("ე-ძებო-ვ-ო-დ-ა") დღეს, იმათი ბავშვი ხომ არ იყავი ("ბავშვი-მეთქი იქნებოდი"), ამდგარიყავი და წასულიყავი-მეთქი სახლში ("წამოსხტიმცა და წადიმცა შინ"-ს"-კენ")! "ე, მაშინ საქმე არ გაკეთებდითო ("მაშინ-მეთქი საქმე მო-უ-წყ-ობ-ლ-ად რჩებოდა და")!"

ქ მ. _ ბიძა ლევანის გარდა, ვინ ჰყავდათ მელატორ კაცად?

მ. ქ. _ ლევანის გარდა, არ მასხოვს ("ვერ რადაც მასხოვან მუტი")_ კიდევ ის, აი, იასონ წოფიანი იასონ წოფიანი და ლევანი კ ("ქე") მასხოვს, თორემ მელატორები ბევრი ჰყოფილა.

ქ მ. _ ბოლოს მსოვლად ამათ მოავგვარეს ხომ ("სა-დ-გ-ო-ბ-ის მსოვლად ამათ"მა" დააყენეს უკან-პირ-ს")?

ა. ჯ. _ ვინ მოავგვარა ბოლოს ის საქმე ("ქე ვინ და-ა-წყ-ო უკან-პირ-ს")?

მ. ქ. _ ე ლევანმა, ლევანმა მოავგვარა, მაგრამ ერთმანეთთან ("სხუ-ბე-ის"-კენ") მაინც არ დალიოდნენ ესენი და პასიკომაც, საწყალმაც, ბევრი ითმინა ("პასიკო, საწყალიც, ხუაგი "მო"-ნა-თ-მ-ენ-ი არის"), ბევრი...

ა. ჯ. _ რამდენი ომი გახსოვს შენს სიცოცხლეში ("შესხიერება"-ის"-ში")?

მ. ქ. _ ერთი! მაშინ არ იყო ბევრი, მაგრამ ძალიან ("უშველვებელი") ძნელი ომი იყო, აი, გერმანიის ბომბები ცვიოდა სახურავებზე ("ბომბ-ებს ასე ხურ-ხური ჰქონდათ ყავრ-იან-ბე-ის"-ზე"), ისე ბომბავდნენ. ერთხელ მოვიდა ამბავი, რომ გენწვიში "ს" ხილზე გადმოსულები არიანო ("გენწვიში "ს" ბოგა"-ის"-ზე-ო გად-მო-მ-ვ-დ-ომ-ი არის") - ისა... გერმანიი "ს" ვჯარი ესენი იყვნენ ("ვიღაც"), აი, ქარაფშუტები, სინამდვილეში არ იყო ("ქე არ იყო"). "მე ვერსად წავალო და შენც დარჩიო ("თვითონ ვერსად ვერ წავა და მე-ო დავარბი-მცაო")! _ მოთხარ საბრალო ევამ წავედით ყველა და დღევაც; საწყალი, ცოცხალი იყო მაშინ და იქ, ზედა ვაკეზე ("ვაკე"-ის"-კენ"), დიდი წიფელი ღვას. შევედით იმაში ("იქითკენში") და მთელი ("ყველა") სოფელი და ესენი, აი, უმცროსები, სონია და ესენი, ახალგაზრდები, ვინც იყვნენ, ჩამოვიდნენ ("ჩა-მო-ვ-დ-ენ") და სიბინდს "ი" ტყენენ. დაანთეს დიდი ცეცხლი. დინახეს გერმანელებმა ("შეხედეს ამას, აი, გერმანი-ებ-მა, აი, ცეცხლს")_ ცეცხლს სადაც დანახავდნენ, ყველგან ბომბავდნენ. გავიდა ცოტა ხანი და ცეცხლი უფრო აბრიალდა ტაროების ("თავ-თავ-ებ-ის") შეწვისას; რომ დაარტყა და დაარტყა, ჩვენი მსხლ "ის" ქვეშ იყო ამხელა ("ა-ში-ის"-ცალი") ბელტები, აქ ო, მტერს ("ორ-გულ-ს") იმისთანა ("მისილია-მ-ვ-დ-ომ-ი-ა")! ზოგი სად ("რა"-ის"-კენ") გავიქვეით და ზოგი _ სად გადავედით იქითკენ, ომარიზალის მხარეს, ვოი, დღეს! იმათ ყველას კაცები ახლდა ("ვა-ფ-ე-ბ-ი ჰ-ყ-ა-ე-დ-ა-ო") და მე, საწყალი, ერთს (ბავშვს) რომ ავაყენებდი, მეორეს...

ქ მ. _ მეორე წაიტკეოდა შენი ობოლი ("ოჯერი")?

ა. ჯ. _ შენი შვილი თინა ("თინა არის"), ხომ?

მ. ქ. _ პო!

ა. ჯ. _ იმისი შვილია ლია. ლიას შვილს რა პქეია ("ა-სახელ-ო-ა")? სოფიკოს შვილი ჰყავს კიდევ რა დაარქვეს იმას?

მ. ქ. _ სოფიკოს შვილს?

ა. ჯ. _ ჰო.

მ. ქ. _ ნინოს ჰყავს შვილი.

ა. ჯ. _ ნინოსაც ჰყავს და სოფიკოსაც. მეოთხე (თაობის) შვილიშვილი გყავს, ხომ?

მ. ქ. _ მეოთხე (თაობის) ბებია ("დი-დედა") ვარ.

ა. ჯ. _ მაინც უკმაყოფილო ხარ შენით ("კიდევ გწყინს შენი თავი").

ქ. მ. _ რაოდენობა ("თელა") იცი ყველასი?

მ. ქ. _ იმათი არა. იქიდან თუ მოგეყები, იქიდან შერევა და აქედან თუ მოგეყები, მაშინ აქედან აშერევა სახელები მაინწყდება და ვერ ვაკავშირებ ერთმანეთთან ("სსუ-ებ-ს"-კენ ვერ მომყავს").

ა. ჯ. _ ახლა წყალტუბოში ("წყალტუბო-ო-ს"-კენ) რომ დადილიდი, ის მოყევი ("ო-ა-შე-ე"), დასასვენებლად ("ეურორტუ-ებ-ს"-კენ).

მ. ქ. _ წყალტუბოშიც და მენჯშიც.

ა. ჯ. _ რამდენჯერ წასულხარ მენჯში ("მენჯ-ს"-კენ)?

მ. ქ. _ ცხრაჯერ.

ა. ჯ. _ რაო, რაო, განებივრებული ("ნანატრალი") ყოფილხარ! ვინ გხვდება იქ კისთან

ერთად მიდილი?

მ. ქ. _ ვინც მიდიოდა, საბრალო ქეთო და ვინ არიან კიდევ, ვინ მახლდა? ხშირად ("ზუა-ეს") ვიკრიბებოდი ("გუნდაობდით") ქალები ერთად, საბრალო ვორსასა და მარინა და ესენი მახლდნენ. ქეთოს ("ქეთო") მიყავალი ხშირად, ვატის ცოლს ქეთომ ახლაც კარგი ქუსლიანი (ფეხსაცმელი) მომტანა, წინდები ("წულქები-ი"), ("შინთია") საცვლები და ლწაქა და.

ქ. მ. _ საჩუქრად?

მ. ქ. _ საჩუქრად.

ქ. მ. _ და იქ აბაზანების მისადებად ("ა-სა-ფუ-ებ-ელ-ს"-კენ) მიდილით, ხომ?

მ. ქ. _ მენჯში?

ქ. მ. _ ჰო.

მ. ქ. _ იქ ("იქით") დიდი საყდარი ("დიდება მი-უ-ვ-ა") დგას და ნინა, აი, ლენინანთი, შენ კი ("ქე") გახსოვს, მე და ის ვართ ნამყოფი საბჭურ, იმათი ლუპო და ბევრნი "უვარგისები" ("ზრაც-ები") ვიკრიბებოდი.

ქ. მ. _ უვარგისები რატომ? კარგი ქალები.

მ. ქ. _ კარგ ქალობამდე ქე გვაკლდა!

ა. ჯ. _ როგორი სამყოფი გქონდათ იქ?

მ. ქ. _ იქ ბინები კარგი იყო, ოთახებს ვეჩირაობდით, სარჯი ჩვენი (იყო), სასადილოები ბევრია ("ისე ყრიან") და რა არ იყო!

ა. ჯ. _ ას წელზე მეტის ხარ ხომ?

მ. ქ. _ ჰო, - მოვიდივარ და.

ა. ჯ. _ შენით ხომ ("ი-რ-ბ-ი-ლ-ებ-ი") აცხობ პურს, ზელ ("ზურ-და-ე")?

მ. ქ. _ არ ("ვერ") შემიძლია მეტი, არ შემიძლია ("შემიძლია არა").

ა. ჯ. _ ერთ რაღაცა-ს? გკითხავ ახლა.

მ. ქ. _ ააა!

ა. ჯ. _ რომ მოკვდები ("და-ღ-ერ-ებ-ი"), მაშინ ეფთის იცნობ იქ?!

ქ. მ. _ საიქიოში ("სასულეთს!")?

მ. ქ. _ იმას რას ვერ ვიცნობ, საბრალოს, ყოველ ღამე მესიზმრება ("შ-მ-მის-ნ-ებ-ა").

ა. ჯ. _ როგორ გესიზმრება?

მ. ქ. _ ერთხელ შემეშინდა რაღაც და სიზმარში ვეძახდი ("მასილი დაუწყე სიზმრით": "ააა, ეფთი, ეფთი ("ო, ცულო-მეოქი ეფთი, ცულო ეფთი!")" მღორედ ასე მანიშნა ("დამმართა") ხელით "შენ საითაც წახავალ, მეც იქ წამოვალო ("შეო სადაცკენ წავალ, თვითონაცო იქით წავა"). ხშირად ვხედავ, მაგრამ ვერ ვიმახსოვრებ

(შენახება, მაგრამ ვერასაქმეს ვერ ვივლებ, თორემ) – სიზმარს ღებრთმა ქნას და წამიყვანოს ('ღებრთმა ქნას და მოპოვდომა წერა ღებრთმა')! რა სარგებელი აქვს ჩემს ცხოვრებას ('რა არის ჩემი ნამყოფი')? – თვალბეში ვერ ვიხელები ('თვალს არ მაქვს სახელი'), კაცს ვერ ვცნობ, ლაპარაკს ('ღარღალღალ') ვერ (ვიგებ), ხშირად უგონოდ ვარ იმიტომ გვეითხებული შენც: 'რამ იცის ეს აი, გულის წასვლა სიბერეში? დადებ თავს და სად წახვალ ('წავალ') ერთ წამში? მაგრამ დიდხანს არა და, თუ დავიხვალ კისერს ('კონწხ-უბ-ს'), მაშინ გრძობა მიბრუნდება აიტ, საბრალო მინა, შენი ცოდვა!

ქ მ. – უყვარუნოდ ვერ დადიხარ?

ა ვ. – უცხოებოდ ვერ დადიხარ?

მ ქ. – უცხოებოდ? ოი, მალევე წაიქცევი საბრალო, აქამდე მხოლოდ ამაზე დავდიოდი, აი!

ქ მ. – ახლა უკვე ორი გოზი გინდა?

მ ქ. – უფრო ('დიდს') ამას ვებრძობ, აი, დავეცი აქ, აი, იატაკზე ('პულ-ს'-ზე'), ამაზე დავცურდი ('ამან ამისხლიტა, აი') და ('ზერე') რა სარგებელი აქვს ჩემს სიარულს ('არის ჩემი ნასიარულევი')?

ქ მ. – კარგად იყავი ('კარგადმცა ხარ'), აბა, დეიდა, და კარგი სიბერე გქონოდეს ('სიბერემცა გაქვს')!

ქ მ. – ვერც ვიძარბები, თორემ ახლა ამას ისეთ ადგულას ('ადგულ-ს'-კენ') წაიღებ საღებ ('სადღ-ს'-კენ')!

ა ვ. – გერმანიაში ('გერმანია-ს'-კენ').

მ ქ. უი, ინვალიდობის ('შებორკილის') პენსიაც კეთდება ('იღება-ი-კიდებ-ა') თურმე, მაგრამ შენ არა, შენ ნუ მკიდებ ხელს, მე თვითონ...

ქ. მ. ს. – ბაბა, მან ქაშხა, მან გუნარიშ ხი ოშა ლგზან ხი?

ა. ფ. – მი ხეი არეთა აღექსის ძე ფარქუელიან. ათან ო ჩხარაშირ ო ოშთხუ წაუ, ხეი ოანგარხ...

ქ. მ. ს. – აღუე, ოშა ლგზან ხი ათხე, მუშუნიერ მექარ.

ა. ფ. – შია? აშირ ო ხეიშ. აშირ ო ხეიშ წანს ხუასრული...

ქ. მ. ს. – ნიბაშინ ოშა ხი?

ა. ფ. – უიბლიანრე.

ქ. მ. ს. – იმევიშ უიბლიანრე ნიბაშინ ხი?

ა. ფ. – ქუარაშერ. ამერუ ოზგახ, მარე ათხე დემეგ ოზგახ.

ქ. მ. ს. – ქუარაშერა? სგან თეთთონ, ფარქუელიანარ, იმხენ ხიდი, იმხენიშ გუნარ ხიდი? მან ხოფელხენ ხიდი?

ა. ფ. – ნან ლატლიხენ ხეიდი, ძირითადად, ნანედი.

ქ. მ. ს. – ლატლარ ხიდი, ესე ოგი, ყაბარ ხიდი. ლატლიხენ ძარ ნანედინიქა, იხეობუ, ა ძირადად ხი ხი ერხენ ნანედი?

ა. ფ. – მიშგომუ დემეგ... მიშგომუ ლაშშაათე ომედიღლაშხაუ, ლაშოლათე ცხეკიშ ო ერხანდო ქონეჭუად მერმოლუ: მიჩა ლახუნა ო გეზლიარ.

ქ. მ. ს. – ე. ო. იხეობუ შუნანენ ლგრეანგად ო ერქანდლუ ამერუ, აღ ლანგაუი, ხეგედი ერქანდლერ?

ა. ფ. – ამერუ, ყიბ, ხუიზგად ერქად. ამხენეი ხოზი ხეიშ კილომეტრ.

ქ. მ. – ყიბ იმე, აქარახ მან იმე?

ა. ფ. – აქარა, აქარა ხაშხა ყიბი.

ქ. მ. ს. – ათხე ხი ხი წარმოშობით მელტანლი, მგვაბური, მარე მუყვაბური მამაგუნე ქირკა,

ალი ისგუა დიემ ბედ ღია? ისგუა დიემ გაულენოშ ღი ალია? ქუჩაშერ ჩუბბარ ღიხ.

ა. ფ. — იმღა ირი მიშგუაღიემ?

ქ. მ. ს. — მერუბბარერ ჭერგანღიე ი სიე დიემ ღინ აწითურ სოშილ... ჰებუღხ ნარღეუ იმღა სი სი?

ა. ფ. — ერერუ ხუიზგად ნა ი!..

ქ. მ. ს. — ა, ესე იგი, სგა წარმოშობით გარ სიდ ლატლარ. აღეუ, სუბელანარ ი სგა მან სარღ უშუნარ?

ა. ფ. — ეშხუ სოფელ ხუიდ. ღინათ ნულღა ნან საროღ, ღიფერ ნულღა!

ქ. მ. ს. — ხემსუბღ იმეღ უშუნარ სგა, ხუნდინას, აღ დორი გურ? მოღე მასა.

ა. ფ. — ხუემსუბღ... ღენბანე ხადხ უშუნარ.

ქ. მ. ს. — ისგომე ამხაუ ანქას, ღაშდაბთე ანვად, ერქას ლატლიხენ ანვად, ა ჰებუღხენ?

ა. ფ. — ჰებუღხენ.

ქ. მ. ს. — ათხე მოღეღეუემ აშგმბანუ, აღეუ, ემაღეუემ ჭაშუედ ისგუ ხონრობაშ მადეღ სოშილ ახალგაზრდა ხანსუ, ერქაშაშ.

ა. ფ. — ხუამ, ხუამ ...ნამეღენალ... ხუი.

ქ. მ. ს. — აი, მოღე ეშხუ ამბანუ ქანგმბანუ.

ა. ფ. — კლას ბერუის ოთზგირქა, საშუალო.

ქ. მ. ს. — მარ ღანსუ ისგუ დირექტორ ექ დრეუქა?

ა. ფ. — ერერუა? მიშგუ დირექტორ ღანსუ აშხუ ალგქა... ეშხუ მედ ღანსუ, მოხე ფალიან, ი ცინცაქე უჩასო — შუიდწლედისგა.

ქ. მ. ს. — ი ღემინ შამფრიან ჭაშუედ იმეღ, ხუნდინას?

ა. ფ. — ნიშგე უირიტელ ღანსუ ექი.

ქ. მ. ს. — იმ ჭათურით?

ა. ფ. — მათემატიკას.

ქ. მ. ს. — მი ერა ნიბაშინ ხუი.

ა. ფ. — მართლა? საიდან, იშა გეზალ სი?

ქ. მ. ს. — ღეიღანსუ გეზალ ხუი მი. ეშხუ დინა სორღას ღემინს ი დაროკოს, ერა გეზალ ხუი მი.

ა. ფ. — უიო... დაროკო ხორა ადამიან ღანსუ.

ქ. მ. — ბუბა, ამხაუ ახსგა, სოშილ კელთხიდ ღანგვარღ, ეზარ?

ქ. მ. ს. — ათხე ღანსუედუინ, აღეუ, სედ ბერუიანსუ დრეუქანსუ გუეშარ, მადეი...

ა. ფ. — ერერულა მი ოთლი ეშდოშთხუი, ათასცხრას ოცდაოთხმეტეში დაუამათურე.

ქ. მ. ს. — ა, ერეუშდოშდოშთხუი ზაუ!

ა. ფ. — ერქას ოთზგირქა ი ერქანღო უირიტელდ ამუხენ ჭუბერთე.

ქ. მ. ს. — იმ ხათორ?

ა. ფ. — დანუეებით კლას ხუათორ.

ქ. მ. ს. — მიშგუა დი დემეღ ირიტა ისგუ მოწაფე ღეუ? მიშგუა დის დანუეებით ჭუბერ ხარ მელი... უბიე მარღს სიმშაუა სი?

ა. ფ. — უბიე მარღს ი რუ რუბიე მარღს ხუიზგანს.

ქ. ირ. მ. — სოშილ კელთხიდ, ბაბა, სოშილ!

ა. ფ. — ერქანღო ამხაუ ამვიღხ, აპტიხ... წიფურიად. ექი ღანსუ რაიკომის მდოუნ ი ედენე მალა ხანერ განათლების განყოფილების გამგის; ხანქუერე იეს ბაუშუი გაუშუი მანწალუებლად ჭუბერშიო. ედენე გამომავ ზაუნა, ექანღო ამხაუ აშვიღენ, ა, დღლთე.

ქ. მ. ს. — ამხაუ იმღა ახცხნო?

ა. ფ. — ერქას ქამდა ახალგაზრდა ხუნსუ... იმთე მომეპარიანებოდა, ერჩაუ ღურღანსა. ჩანე მეუნდ ჩიგარ ი ღიურე ამელექუა მახბდ ჩიგარ. საწყალი ამენღ ჩიგარ მეცუალდა.

ქ. მ. ს. — ჭეცუალა? ღეუ მიჩი მასარღ ხალტგენ ამკალიბარ?

ა. ფ. — გუნ, გუნ. აშშუნ... ამხელ ნიშეცე ტინიტოლ ლანსუ სამხედროშ, ო ...მგდეც... ბერისი დოლესნიფთე ონდურდად ლექქა მოწაფოლ ო ლექქა — ნამშთე; ხამშენ ლექქოტუნანდ ნებოხს დოლანსნიფთე, კლანსთიანგა. ო, ლექქუნდუნი, მამ მარე ლანსუ, მან მანხედუნი, იხეჯადიფე ბუბა! სორა შუინდობოდ ხარს ექარს, სორა ლანსუბა ლანსუნი ექარ. დარსიო სორა ზურაალ ლანსუ, გუნამოდ სორა თუალანს, ლამაზ-ლამაზი.

ქ. შ. — კვლთხიოდ, ბუბა, სოშილ კვლთხიოდ ო მალე ლანსუანდუნი ათხე ისეუ ახალგაზრდობანანქა.

ქ. შ. ხ. — იმეი ადრითენ, მაგალითად, ხესუ იმეიშ ქირდა?

ა. ფ. — ხესუ ამერუშ, ა, დანლიშ.

ქ. შ. ხ. — მან გუნაროშ ლანსუ?

ა. ფ. — ქალდან.

ქ. შ. ხ. — ქალდან. მგლხიო ირიუ, მადეა, წარმოშობით?

ა. ფ. — წარმოშობით მგლანსენ ლანსუ, ჟოლანსენ, ისე ომარიშალიდან.

ქ. შ. ხ. — ჟოლანსენ, მადეა? მანგარად რაგდეი. ლეგაბურუდ, ო ლერქაბურუდ?

ა. ფ. — ლეგაბურუდ, მარე ერეგ-ამეგ გარ.

ქ. შ. ხ. — აჰ, ხი ეწანინდ, მანუშლი, ლერქაბურუდ ახათურ სოშა.

ა. ფ. — ამერულა ნარდეი ო ამერულა ნათუ ლანსუ ეცი.

ქ. შ. ხ. — იე, მარე ამერუ კვრანდ რუბანარ გარ ჩეზგახა სგა, ყანარ დემეგ ჩეზგახა ფედოას?

ა. ფ. — მან მადე, ხი მარე, ამერუ ყანარო ნეზგან, მარე დემეგ ოთმითქუნი მგეგაბურერ.

ქ. შ. ხ. — ა, ლიხივანდ იმეწათხიოდ ისეუ?

ა. ფ. — იმეი ო... დამეციბით კლანსიგა, ხო იცი, ლამაზ-ლამაზი გოგოები... ო... მირიშუს ო მირა დის ხუქარ, ერე ამეი-ამეიქ, საშუალო ქადლიას, ერქად რუარდეს, მარე ერქანდო რუხუნანე მი ო მიშეუ გუნი ლეხეს, ჩემეი იყო-მეიქი". "ნერ ეხერ". ერქას... თბილისიე ხუნივლად.

ქ. შ. ხ. — ხი თუითონ რექარ, ერე ქანდა ეხერ ბეფშ ლეგარეხი. ლანსუედეი ათხე მოლეგუნი ახალგაზრდობქა ექანდობ, ისეუ ნაროშ, ერე ათხეშეცალ ჩეხლიუ, ერქას დემის ხინუშ, მარე ექას ამეი ხისკორ ო ამეი ჩემ.

ა. ფ. — ჟო, ერქანს გოშარს მანარდს ხუნიცუნალ ათხე; ლგსოყე ხუნსუ ერქას. ეხნივანლდან... ხუნივანლდანეი ჰეცერ, ჰებუდ ო ჰეშხეშუ რუდურდანს რუბეკეიფთე, ერერუ ეხნივანლდანს ო ჰესტიალეფა...

ქ. შ. ხ. — სორა თუალანს ბეფუ სირ ხი, ათხე ამეუ სორა თუალანს ბაბა ხი! დინოლ ქალტგნა, ბაბა?

ა. ფ. — ექად ხუნივლად, ადუნი, გიფარშალ!

ქ. შ. ხ. — ერქას ქანგმანუ მოლე ეშხუ სორა ისტორია. ფათერეკი ობანს ხედოლნიოდ ამეიშეი.

ა. ფ. — აჰ, ფათერე დეშომა მეიქუნი, "ნეტ"! სოფელისგა სორამ გარ ხუნსეცი. სოლა იწალადე ნანარუდ მადე მიყრა, ნანარუდ. დანყებულ ნიშეცე სოფელხენრუ: ქართუნანი, ბერუ... ლეფა — მეხტათე რი მანარდ ხუალტგნდანს, ბექ სოლა ლი! ლექქა ჟუბერლექქა... ჟუბერ... მგდე... ტარანსი, ისეჯა ბუბა, დარსიოშ ჰიშილ, მეტყუბანს მი კლანს, ბერისი.

ქ. შ. ხ. — ტარანსი ჩეტყუბანა? აშ ქინა?!

ა. ფ. — ე! ტარანსი ელამალ მანედლუნი ლანსუ, სორა მანედლუნი ლანსუ.

ქ. შ. ხ. — მანგ ბერითე იმდა ხითურითუდ, გუნარ, ჟუბარში... ჰებდუნიში...

ა. ფ. — ერერუ ლანსუ ...მგდეც..., საშუალო.

ქ. შ. ხ. — ა, ერერუ გა ლანსუ, მადეა? რანსილ სუბელიანს ჩეტყუბანს იმეგ, ხუნდინას, ლანსანსენიში?

ა. ფ. — რანსილ... ქალდან ლანსუ. ა, რანსილ, დამანლ-დამანლ მარეა? დემეგ, დემეგ, ბაბა,

დემე! მითი ოცდაათისმეტეო დიაბოლოლო. უნაილო ქალოდანი მეტეუბანი, ბითე ქალოდანი, ნარსათიო დიმიტრი... სორია მახედელე ლანსუ, სორია ...მედელი... ლანსუ ექი.

ქ. მ. ს. — სი თეთითონ ლითხუარ ქალოტენ იმეგ?

ა. ფ. — ა, მადილო ქერი!

ქ. მ. ს. — დემეგ, მადელი?

ა. ფ. — ეშხუნ ოდერი ო ჩუაყურას ...მედენარ..., ნანხუროლო. დემე მინა, ნანხუროლო ლის ა მან მინეგუა ნანხიმოე ო... დუნანარს ხუთხენელ, ქან ახადს, დუნარ მაკლით ო ექიარ მინალი; "ქუნუ, ქუნუ" ხუთქარი ო... ოხანარხე ო... იმეგ "ქუნუ, ქუნუ?!" აღიარ ჩუანანს ჩუბოჟი, მი ფიქანი ხუნარი, მინ ჩუბაჟი ანადს. ჩ'ოდეტი ერხენჩო ათხე, ლოსხუეგუნსე ჩუქაქანისეგა ო სე'ოდეტი მინეშთეგა ო ქალოხუნად თეფ ამეო ო უ'ოხანარს, ჩუქაქაილი ანადს ადამად, ერქა ჩუნად ოთედელე ადამად, მარე კოქს ლანლაფრანსეგა. ოთდანი ერეოე ო ეშხუ ქამეკარქ...

ქ. მ. ს. — ქაქეკარქეო ექლან?

ა. ფ. — ექი ჩ'ოდეტი ო მერიმოლო ქამჩიანს.

ქ. მ. ს. — გეგ! ალი ლანსუ ისეუ ლითხუარ, მადელი?

ა. ფ. — ალი ლანსუ მიშეუ ლითხუარ, ა... ექენქა დეი მინა ო დეი მედე, ბექ სოლა ლი.

ქ. მ. ს. — ათხე... ქრინალი ლიცხუამელ გუნამილი ლანსუ შუნანისეგა ო სი ხარედა ოთეი ამქლიბთე?

ა. ფ. — ლაცხუაპალითე? ლაცხუაპალითე ფიშირენ. თაურანსენ ოთცხუნად დურიანი, დურიანი. ეშხუ... ქრუბა ხეშხენ, ცინდელიანი, ქანჩიოქი, უნაილოშ ო ეფრემიშ დარხორ, ექ'ოთცხუნად ხეით სუბელიანიშეიქად, ექიამქად, ო ერხანლო კატი... ხანთანს ხატულოთენ, ცინდელიანი, ექი უარლანი სუბელიანიშელ.

ქ. მ. ს. — ამა, ჰებულოთე ექყად ალ ნაცხუაპარ ექდა, მადელი? დეი, გარქ აქედანმა ლიცხუბი? ქანგეშხუთ, იმეი ახსათელი ათხ'ალი?

ა. ფ. — ოთცხუნად, ერეოე... სანერთოლო... ნან ჰეცერითეგა ხეიმილი, ერქას სე'ანხილს ექიარ, ე, უნაილოშ მარტი, ქრუბაშ ქიმილი, ო მანარ დუთორეკ ნად. ერეოე სე'ანხელს ქრინელი სომა მაროლო ო...

ქ. მ. ს. — გეგ! ო... ნახე ო ...მედელი... ქუდლანდანი?

ა. ფ. — აშ ქინა, იე! ო სე'ანხელს ექიარ, სე'ანხელს მან სოფელი ო სე'ანხურენს ლეხურათე. ნან ჩუნანარხე ო ერქანდელი ჩუნანსეხე ერეოე. ქალანხეგენს დინა სერი ექიარ ო ონეუილი სერი.

ქ. მ. ს. — ო ...მედელი... ხარედა შომა, ლამოროთე?

ა. ფ. — ა, ლამოროთე იე! ამეჩოლა ნადგარალი ო ნადგარალი ლანსუ, მარე ეშდორი მარე ხუარდად მორეუდი ო ჩ'ოსხედი, უშხურანთ'ონეუილი ხატუმი ო ქრარში ო სორიამ ნარეიუნან.

ქ. მ. ს. — ეშდორი მარ'ალი მან ჩულოგზანი ხანსუდი, ა იქეო წეს ლი?

ა. ფ. — მან, ადელი? კერზ, კერზ ხექუენს ნომა ნირემინენს, ნან... მან ჩუნანდენს, ექი, ბექ ნომა ლანჩილინენს, ექეო... ექეო ჩულოგზანი, ერე ბექ ნომა რექედ. ჩ'ოთხანანდ, რასაკურეუელია.

ქ. მ. ს. — ჩუათრიგუელი ალ გუეუ.

ა. ფ. — ჩ'ოთრიგუელი ექი. ერქანდელი გეკლიანი... გურიანიანი ო გულბანანი ლანსუ ნამედენალი ო ექმარე ნადელეო მანარდი ...მედელი... ლანსუ, ეას ხაბარლითენ, ე, ...მედი..., დეუთი გულბანს, ტრიცისტობას, ექის ხაბარლიდანი; ერეგან'ანვად თაურთი ო ჩუადერეგენს ექი, ...მედი..., დეუთი. დეუთი ჩუადირბს, ერქას ერა დარხორდი, ეანემ, ექარს სორიული, ე, გურიანიანი, თებექარს, ო ექიარ სე'ადირბს, დელეუ მანედელეუარ, ახალგაზრდოლო; ალის მანარდი გენ-მენი, გენ-მენი ო ...მედელი...

რანქში, ზაქარ ჩაქვილიან ნეტყუბან, ეჭო ლანსუ უფროს, ნიშვე, დანლისგა: „მასანდ ესერ ...მგდე...
ო... ნაჭირი... მასანდ ესერ კირობ ი, ეშხუ ი მერამე ი: „არ'ათან მანათ ესერ... — ოთქიცი, —
ლანსუემ თებექანდ ...მგდს..., დანთოს“.

ქ. მ. ს. — მან ხანს'ამის?

ა. ფ. — წურ, წურ. ერქას... ურერეთში ლანსუ რაგანდ ამელექქია. კერკანდ ჩუსგურდად ი
მიშგუ ურერეთ ანვად, ექას: „პატრეციმულიო ბიძია ზაქარ, ხანჯ ნუნაქ ნამორეთ ხი, მარე ეშხუნჯ
ამბანუ მაკურ ისგუაცანან ათხე, ხანჯ ქარექარ, ექ ამბარე ლანსუად“. „მან'სერ, ხადე?“ ი: „ხადელოთიქ
ხანრი ჩიგარ ი თებექანდიქ ნერმანს სემი ი გულბანარ — ეშხუ. შომაქქ ერ აღ... დანთოს არ'ათანს
ხოქციქ ექას იმიქ ხოქციქ ალარს, ა, სემი ბეფშითიქ ნერმანს, აღარს, მანუსიქ ხოქციქ? აღიმიანიქ
მარე ჩულუსგურდ ამერე, ლანსუ ლიდ ი აღმანიქ ხეკვიესე აღანდედ უშხუართე ლისუნაწუშ,
გეზალდიქ ოლგენად უნაღიკო, მოსეშ გეზალდიქ გეზალდ ანდგენას, ქრისდე-მირჰენ ი ამქალიბანიქ
აღსუად ი აღი ჩინელოქ მგდარ ნარდიქ ...მგდე...!“

ათხილენ ექას მასანდ ი ერექა აქვიცი, ე, მი მან როქარ.

ქ. მ. ს. — შუნან მაგუნარდ ქაშეიდ?

ა. ფ. — შუნან ეზარდ!

ქ. მ. ს. — ამერეშ ი შუნანიშ მდგომარეობას, ბუნებრიუ მდგომარეობადა მარ, ხამქენიმა
უშხუნარ?

ა. ფ. — დანსენ ოტეს ჰებულთ'ერქას მიშგუ ლანსუბად ი ექმარდ მადე ლანსითეს ნათი
მამაგუეშ. ბერეის იზგე ბაური, შვიდილმა ჩუქითორინდეს, გოსოშერი.

ქ. მ. ს. — მანმა, იე, კუნიციან.

ა. ფ. — ეჭი ი მი ლანსუილანს გეზლიორ, მარგალიტა ი მი წან ლანსუილანს გეზლიორ ნუილ.

ქ. მ. ს. — აშ ჩინალ! მარგალიტა ლეგდარს ღალ ლი... უ, იმ რაგდი! ეხე იგი, კაკო ი შოთა ი
აღმარ ქარს სი სგანსო, მადეა?

ა. ფ. — ნათი მარე შუილდ სურად უშხუნარ. ნინაშ დი ი მიშგუადი, ...ეჭი..., ქუნიციანსენ წან
ლანსუბად გეზლიორ ი ძალუშერსენ წან ჩიმილ-დარჩერემ გეზლიორ.

ქ. მ. ს. — ა, ლოსსგე! აღნე, ნან ნათი ჰურ ლარდ უშხუნარ? აღნე, ...მგდე... ჰეცარანე
ლიმფხანაგლა იმეი ჩანსა სი?

ა. ფ. — ბიმგარზა ხეშხენ, აფრასიძე, ეჭი ლანსუ ფილიბე მანარაძეს პერიოდიგა ცენტრალურ
კომიტეტს...

ქ. მ. ს. — ჩინეილ ბიმგარზას რაგდია სი?

ა. ფ. — ლიმფხანეგს რუბადი, სოლა ლიმფხანეგარის, ა ჰეცარანე, ექლა ქარგადი... ი ბიმგარზას
ოთგერდას სანთოე... ნაშე ი ლეზადე ი ამქალიბ ესლუნანდანქა ლეჰუილი მანტელა... ი ერანად
...ეჭი..., ბღერე რ'ოთშუანდ ეშხუ მგბერე, ...მგდე..., მგდერი, პალადე ხეშხენ, გერლიან; ჩუაშუნდ
ჩუნანდ, ჩუაცუიბს ეა ლეო. ხანქი ბიმგარზად: „ალ'სერ ჩუ-რუადიეს ლეჰუილი ი შიბანდი ესერ
ქ'ესერ ანტიხე“. ერქად იმ გუბენიუ ბღელექქია ეჭი, სი მარე?! ექამაშხენჩუ საურხან უჩანაშალ, ეჭი,
ჰანდურ... ერქას ეჭი ოთქიციან ბერეილარს, ოთცხერას, ერე ამელექქია მარ'აშუად ი ჩუაცუიბს
აღმარდ, ა, ჰეცარანდ. აღმანციკი კუნიციან სოჩა ...მგდს..., მანხელუნე, ლანსუ, ეჭი, ე, შოამსულელ.

სოჩა ადამიან ლანსუ ეჭი ი ერანეშ შილდ მანხელუნარ ლანსუჭურეეი ი თანქარ ოთხიან ეი ი ქ'ანდს...
მი კლასს სურად ერქას, შუილდედიგა. ქ'ანდს ამეი ი ქ'ანტიხე... ტუბდი ლეგარელი,
წარმოდიგინ, აღმარ ქ'ანდს, ქ'ანტიხე, აღნე მან ირლდ? ლეზადე ქ'ანტუიგს, ნაშეი ქ'ანტუიგს
ერხანუ ი ამხანუ, ი ეჭი ამეი, ქაფ ღალ სგანსუემენ'ეჭი, ი ქუნიციანმარე ი ტუბდი ლეგარ, აბა?!

ქ. მ. ს. — ჯ, სერა?! ამხენქ'ანზინია ალი, ჰეცრარე ლიმფხანეგს რაგდის? ა ხონკიო...

ა. ფ. — ამხენქ'ანდრი ეჯი, ქ, ხოლა ლიმფხანეგ, ევლა ჭექარ ალი, ამხენქ'აღრი.

ქ. მ. ს. — ი თუითონ ბერუილრე ბედვი ჭახმა მაგუე"უ?"

ა. ფ. — ბერუილარ სოჩა ლის.

ქ. მ. ს. — ა, კარტოფლანუ ლის, ალი?

ა. ფ. — კართოფილ, სი მარე, ჩი ხალატ. ბერუის საერთოდ სოჩ'ადრი ალი, ა, კარტოფილ, ხოშ'ადრი ი ხოშ'ანანის, ხოშამ აღანის.

ქ. მ. ს. — მერმე სოფლანარა მან ჭახმა სერ, იშეშლა მან ჭახმ'ათხე, მგლანარს იმ ხეყულუნის, მგლანარლა მან ირი ლუქუე ამეი?

ა. ფ. — მგლანარ... მგლანარ... მგლანანენ მგეალ სოფელ — ქამეკუშე ჩიგარ!

ქ. მ. ს. — მეკუშე იმნოშ?

ა. ფ. — ხონამშუე. ხონა მგეალ ჰარანკლ ზე.

ქ. მ. — მგელანუხ ბაბარ ჭახმ'ესა, მგელანუხ?

ა. ფ. — მგელანოშ ბაბარ... ბაბარ... ხონა ხალს ლის ხაერთოდ, ექმარ, ებარ...

ქ. მ. — ექ ბაბარ მარგიანალ ლანუხ.

ქ. მ. ს. — ათხე, ლეკუაუ ლიბრისდელ იორიუ ი მოლეგუეშ, ექმარ ასეენახ, მადეა?

ა. ფ. — იე! ამერუ მერსი ჰეცერხენ ლის ნანკედუ, ცხემარხენ ლის ნანკედუ, ჩუბეგუენუნ ლის ნანკედუ... ჩაქუელიანარ, მაგალითად, ი ქალდანარ ი აღმარ, ა, გუეჯიანარ ი აღმარ.

ქ. მ. ს. — ფარქუელიანარ, სნერთოდ, მოლე გარ ხიდ, მადეა?

ა. ფ. — ნან — მოლე გარ.

ქ. მ. ს. — ფარჯიანარ ჭერის მაგუეშ სგან?

ა. ფ. — ნან ხუიდ ფარჯიან სინამდუილემაგა. ერქას ოთარშერობ ლემარ, ლიდგარელ ასეედა ნიშეე ხოშამ ი ოთარშერს ოხტიდად ი ფარქუელიან ოხიარახ ნიშეეშდ. ალი ხოშა მარე, ა, მდგარე... შედგარელ მარე, ბანდი ხანხენა ეჯის, ი ხოშა ფაფლან მარე ლემარელი ი ლეფეფე. ი: "ბაბაშ თერაჯო, ათხე... მამუ აღრი ამელეკუა, მუქხუიდ, ედო გუატცი როქ ეჯი, გუატცი!"

ქ. მ. ს. — მარ როქ აღრია?

ა. ფ. — მამუ.

ქ. მ. ს. — მამუ მარ ირიუ?

ა. ფ. — მამგარუშუ მქაფდ, მამუ, შემოკლებით, მამგარა — მიშგომეშ მუ.

ქ. მ. ს. — ისგომეშ მუ, აპა! ეხე იგი, ფარქუელიანარ ფარჯიანარ ხიდ წარმოშობით.

ა. ფ. — ნან ფარჯიანარ ხუიდ. ნიშეე ქორ ამერუ ლი, ა, ლატლითემაგა, მენაშ... მენაშხენქა ქალგარე, ერქა ერჩელიქა ლიცილდ აღრი, ამიშ ერხენ, შუკუნ ჩუბაუ, მეშხე ქორ ლგა... ლგან, ი ათხე მან მისხალ...

ქ. მ. ს. — იეშალ, იე! მი მახარდ მირდუნა ლატლის, გეა მიზეე ი მოლე მამუიდ აღ ქორ.

ა. ფ. — ერჩერ ლგან ეშუხ ხოშა ბან, ამერულა ლი ნიშეე ნალზოგ. ნიშეე ქორ ეჯი ლემარელი.

ქ. მ. ს. — დადერქელიანარს ოთხუაბახ, ერქანდუე მარ ასად ისეე ფახეფი ერჩერ? ასად მარ ექ ხგირიისგა?

ა. ფ. — დარ ასად, დარ, დარ, დარ! ექმარ... გგ... ბეკერბეს, ბექოს ი ექმარს ხუდუნანდას, ექ გომ ი ნიშეე ლანზოგალ ი ...მგდე..., მანგ ექმარს ხუდუნანდას ი ალი, ა, ამერულა იზგა, ...მგდე..., ლათახ იზგა, სი მარე...

ქ. მ. ს. — მან გუარეიშ?

ა. ფ. — ფარჯიან...

ქ. მ. ს. — დეშ მისა, ადრე.

ა. ფ. — ეწი... ეწი ლანსუ ნიშეც, ესე იგი, ნიშეც კუიღარ ეწი ლი, ძირითად.

ქ. მ. ს. — სი გეწლიორ ოშა ჭირი?

ა. ფ. — მი, მიშეც ლადედ ექვამ სი, ალო, იშეცედი მირდახ: ოშთხუ ნადეურ ო სემი დინა.

ემსუ ნადეურ "ურასტკოტი" ლანსუ ...მგდანს..., განახლებას, ო ერეჩუ მანქანად ადლგეხე, ადღაშე ერეჩულა.

ქ. მ. ს. — ოუ! ლიშინლ ჩიქდ ლანსუ ალია?

ქ. მ. — გუნ სოჩა მანელაქე ლანსუ ექა, გუნ სოჩა.

ქ. მ. ს. — მან ხეშხენ ეახე?

ა. ფ. — თამაზი. ოთხმოცდარტაში ადგან. ერქანლო ლიშინლ ლანსუ, ალი, ა, არძინაშ ლი-შინლ ო ერქას... ერქას... მერმე ნადეურ ერქას ამდაგან, შეტეუთე ლანსუ მერდე. მესხე თბილისთაჩად ქა ლლწიგალდ, ხესუ ო გეწლიორ ერქაქე ადმექა ო ჩუშმდაგარ ერადრედეშ...

ქ. მ. ს. — დემე ჭინხალა, მარდ დო?

ა. ფ. — დეშ, დეშ ნიციგრა.

ქ. მ. ს. — შომამუ გუეშ ლი ალი?

ა. ფ. — ალი მანე ლი, ორი ათას ორი წლის ცამეტი იუნისის.

ქ. მ. ს. — მან ხეშხენ?

ა. ფ. — ქეირან.

ქ. მ. ს. — სოლა გუეშ ლი გუნშიდ... მერმოლე ექდაშ შეტიდებდ მადე ჭირია ო შეტიდებდო ჭირი!

ა. ფ. — ალი, ა, ამეჩუ წარი, ნადეურ, აწწორ, ალი მიორ ნადეურ. დინა აჟარჩას ახუნოდ წლად ამეჩუ, ა, ჩხალთა ჩუბაშხენ, ერეჩუ ამდაგან.

ქ. მ. ს. — ოხ! მერმე დინოლ?

ა. ფ. — ემსუ ხუტიას ხწწულია, მერმე — ხაკენ.

ქ. მ. ს. — ადრე, აღმაროდ ჭირი ობაშქა ო აღმაროდ ადგიშრენა ჩუ!

ა. ფ. — თეთნადო წარი, შენი ჭირიმე, ლამუარაშ ო ლანთილწ ნენსგა სოჩამდო ქარდენე ღერმეთ!

ქ. მ. ს. — ო სი თუითონ დედამაშეტილწ ოშა ჭირდა? — ლანსუბა, ლათურა.

ა. ფ. — ში? მორი ლათურა შირდა ო ემსუ — მუსტებ.

ქ. მ. ს. — ექმარ აშ წარინმა?

ა. ფ. — დემეც!

ქ. მ. ს. — დარა? სი მაშენ ხანსუა?

ა. ფ. — მი მაჰრენე ხანსუ, ექარ სოშოლე ლანსუხ.

ქ. მ. ს. — მან ხეშხენს სხეუ მუსტებეს ო ლათურას?

ა. ფ. — მიშეცა მუსტება კიმოთის ხატულინას... დე'შე მაშედი ეწი სოჩამდ.

ქ. მ. ს. — იმლა? დოსხ ადგანა?

ა. ფ. — დოსხ, ბეფშე გარ.

ქ. მ. ს. — მან ხეყრენიშ ბეფშეს?

ა. ფ. — ლეგლირდე ახთენენა, ერქას უაგარ ო ექიმ მამა ლანსუ ო...

ქ. მ. ს. — ო ლადრურა?

ა. ფ. — ლათურა, მანლო ხეშხენ ემსუხ ო მერმას — თამრო ო ექმარ ჩუ'ადგანს.

ქ. მ. ს. — ქალწულიე ლანსუმა ექმარ?

ა. ფ. — დემეც, ხოსრა ლანსუ ექმარ.

ქ. მ. ს. — სი ბერძინსგა სითორ, ექ წაწწარე... ბერძი მოლე ცენტრშალ ლგმარ ექ ღრეშქა შუანს...

ა. ფ. — ალი ...მგდან... ლანსუ ი, ა, იმეი მესტია, ამეი ლანსუ ბერეო. თაურობ ბერეის ლანსუ. ათას ცხრაას ოცდაათხუთსი ვასახბოლუდა საქართმელო, შუილი წლით უფრო გუიან, უიდრე რუსეთი. ერქას სირბისტო ნაურეიანდ ანვიდ ქარ რუსეთსენ. ერქანვიდ მგდახენ, ამხენ, ა, ლენგერახენ... ზუგდილხენ, ლენგერახენდუე ქუანსენ ო ამელევა, ლენგერახევა, ო...

ქ. მ. ს. — შუანარდ წინადმდეგობა დემეგ ჩემინა?

ა. ფ. — ერის ქარგანდათხე ო ექმარ ანვანდ, ერქას გუიშეგ ხალხ, ერქა ხოშა ლგანლ ლანსუ ო ხოშა მაროლ ლანსუ ო ხორა მაროლ ლანსუ ო ჩუხოხალდას მოლგევეში ო ხანარს, ექმარდ ქანდვიდ ამბანუ, ერე ხოშა ო ხოსრა, მერტუშელ ზაუთეი ჩუერტუნა-ირი ფაყუნ მეგემ, მანგ ხეკუთხე ქანვებს ო ქადიან, ლექუქადიან შუკულებქა ო კოქარ ხარ ერევა, ლენგერახევა, კოქ, კოქარ, ხოშა, ო ერელევა ...მგდან... ხუგამდ, ანგამუნენ, ალი, ა, მგდაშალ, ამეი, ა, კუილა, ქროდი-ქროდი, ო ნან, იმეი ხორშად, ერეი ხუგამდ, ა, ხალხ.

ქ. მ. ს. — ალი ლალფარიაქდ ა იშიაქდ?

ა. ფ. — ლალფარიაქდ მად'ათხე ო ექარ აღრის ათხე, რუსარ, რუსარ, ქარ აღრ'ათხე ამელევა ო ხაცალფხეო შუკუ ლი, ამელევა ლიპედ, ელო იშგანგ ქა-დეშ-ღერის, ერხანუ ქალნ დემ ფიშედე, ამხანუ კოქარ დემ ფიშედეს ო სგ'ანვანდ აღარ, ერქას ნეყანდ უფროსარ ო შომა ქავედნიშ რუსარ, ერქას ჰერს იყად ექმარ ო მადე თეფს აქუნანს; ერქას ხუნარდუად-აღის-ქა, ა, ნიშეგ ნანგემს, ალის, ბანარს, კუილას, ო აღარ რიდუ-რიდუშ ამელექა ო აღარ მერ ქალთე შედნიშ, მერს ქახუნენიშ ალმარ, ა, ბანარ, ო მერს ქავედიად ნიშეგეო.

ქ. მ. ს. — მარე დეშ ოთგაქდ ექლა, მადეა? იმ ოთგეკინოდ წერის არძიას სგა?

ა. ფ. — ამერე ო'სკონანუნედ, ო'სკონანუნედ ამერელა, მარე სირბისტო ნაურეიანდ (ალი ლანსუ... ბოლშევიკ მარე; მოსკოუს ვლდე უმადლესარ) ქარ ო'სკონანუნე ო ქატან. ლანტახქა მერმად, ნან დემეგ ოთბანდ, ერეი... სანერთოდ, ბანგერხუბანუშ ხალხ ნაკლებდ ...მგდენ...

ქ. მ. ს. — ვდბანუ, მადეა?

ა. ფ. — ოთბანდ, გუიანდ გარ. ო ერხენ ანვიდ, ...მგდახენ..., უშეგულხენ. ლანტახ ერქას, ერქას ჩუნგეშენ სერ, სგ'ანვანდ, ერქას.

ქ. მ. ს. — ო სირბისტო ექლან ხალტგნა ხალხს?

ა. ფ. — ხო იცი, რანადმასკომის თაქრომარედ ერე ადგენენ.

ქ. მ. ს. — ო გუიშეგ ხალხს ადამდ ხეკუთხინიშ ო დემეგ ხელტიუ, ექლან მან... მან ძალა ხელუანდ?

ა. ფ. — მან ძალა... ოდო მან ხალტგენ? — დან ხალტგენ.

ქ. მ. ს. — მიშეგა ბაბა ხერგმა აღმართმეგა, ალ მენშევიკართმეგა, მოწინააღმდეგეართმეგა, ლემინ? ქაშეილ მაგუშეშ ერდრეშქა?

ა. ფ. — მარ? სი მარე, ლემინ ...ერე..., მოწაფე, ლანსუ ო მინა, მინა დრეუთე... ლემინ ო ამნგლი ო... ერეარ ხორა, ხორა ხალხ ლანსუ, უენაცუალე მინე ლაქუნს! კლანსეგა... ნესტორ ლანსუ ნიშეგ უიიტელ...

ქ. მ. ს. — მან გუაროშ?

ა. ფ. — კუიციან, ბაბაშერ, ნესტორ, ერე, ქ, რუსეთ ვლდე უმადლეს; ერქანქა დან ხოსალდა რუსულ გუიშეგეშეგ, მერხალდს გარ ხოსალდა რუსულ. ო კლანსეგა მგდან..., ფერშალ ...მგდან... ლგან ო ეას ქანობილდა ო სგახენიშ ო შმარს ამეი გრმიუ ო... ქამე ემშუ, მგცხი მადმა მად, მარე ქანგ ხუნსუ... ო: "დაუი ო ესერ, ლისიცი!"

ქ. შ. ს. — ხი ქაჭქა “ლისიცა”?

ა. ფ. — გ! “დაწაი, დაწაი ესერა!” ათხე შ’ონტუნედ ო მგზიდ მაცლანს ქ’ოხოზდ ყორქა ამიშ, ა, ხინებიდ აღის ო შიარს ამეი ხუღუა ო აღის ცხულაშ ქუინ ანჯანდა, ხანშუიორ ხანდა კულამი ო ცხულაშ ქუინ ანჯანდა... ლამქემ ამეი ში ღეშგიმჩუ ო, ა, აღი... ჩუადშისან აღი, ხანშუიორ.

ქ. შ. ს. — ღრე მანჯეერ ამილა?

ა. ფ. — ო, ღედასა! “ნუ იდი სუდა, ლისიცა!” — ქ’ამშეგ, ამეი ლამბგერგანსგა, ა, ამეი, “რეიკა” ხუღუნად ო ამნოზ ჩუხარ ჳის; ქ’ამგუნე. აღი ჩუაჩად ღემინიშთე ო ღემინიშ ხანშუიორ ლამდე, ეჭე’ანად ეი დოღთე.

ქ. შ. ს. — ათხე გუნამიდ მატუმარ, ბაბა! ეძუ მატუმარ, ერე ამხენეი ო დეცთეეი! ნიშე ბედეი ეიძ ქ’ანხუე’ანენ, ეიძ ქ’ანფიშდ, მარე აღი ხოჩა გუნეიქ ლი... იტასუ ხარო, გუნამიდ მატუმარ!

ქ. შ. — ლამარისგა ხედარი!

ა. ფ. — აშიორ ათხე ზაუორ’ღ’ ხაროდ ხოჩა თუაღაშდ, თეთნად, ლამტუარაშ ო ლამთილან ნენსგა! შავოდ ხოჩა გარ ამხედნან, აშხუ ო მერმამ!

ქ. შ. ს. — ა იტასო ხარო, ხოჩა ბაბა ხი გუნამიდ ო ეშუ მანენეი ხანს მან ხორდუნენეს ამსუალდს, ეშთეეიოღ ნამია!

ა. ფ. — გუნამიდ ბოდიშ, გუნამიდ ბოდიშ, სო იცი, ზურაღ მინამე მირი ო ისგე ლანგაშდან პანტიუ ღეშ ქანცარ!

არეთა (დიანოზ) ფარჯველიანი, 103 წლისა

აჭარა, 2007 წ.

ქ. შ. ს. — ბაბუა, რა გქვია, რა გვარისა’ ხარ, რამდენი წლის ხარ?

ა. ფ. — მე ვარ არეთა ალექსის ძე ფარჯველიანი. ათას ცხრაას ოთხი წლის სამ იანვარს დაბადებული (“ნათენ-ებო”)

ქ. შ. ს. — აბა, რამდენი წლის ხარ ახლა, სვანურად მითხარი.

ა. ფ. — მე? ას სამი. ას სამ წელს ვასრულებ...

ქ. შ. ს. — ბადიში ვისი ხარ?

ა. ფ. — ვიბლიანები’ს’.

ქ. შ. ს. — სადაური ვიბლიანების ბადიში ხარ?

ა. ფ. — ქვანთი. აქ ცხოვრობდნენ, მაგრამ ახლა აღარ ცხოვრობენ.

ქ. შ. ს. — ქვანთით? თქვენ თვითონ, ფარჯველიანები, საიდან ხართ, სადაური გვარი ხართ? რომელი (“რა”) სოფლიდან ხართ?

ა. ფ. — ჩვენ ლატალიდან ვართ, ძირითადად, გადმოსული (“ნა-ქდ-ომ-ი”).

ქ. შ. ს. — ლატალელები ხართ, ესე იგი, “ბალს” ზემოელები ხართ. ლატალიდან ვინ გადმოვიდოდა, მამაშენი, თუ პირადად შენ ხარ იქიდან მოსული?

ა. ფ. — მამაჩემი არა... მამაჩემი სამუშაოდ მოსულა აქ, გასაკაფად (“გა-სა-მოლ-ად”) ტყისა’ და მერე გა’დ’მოვედით სხეები (“მე-ორ-ე-ებო”): მისი ძმები და შვილები.

ქ. შ. ს. — ე. ი. მამაშენი სვანეთიდან დაქორწინებული (“გა-სიძ-ე-ბ-ული”) მოვიდა და მას

ბ. ფ. - აქ, ზემოთ, ვცხოვრობდით მანამდე, აქედან სამი კილომეტრია ("უჭკეეს სამი კილომეტრი").

ქ. მ. - ზევით სად, აჯარაში თუ სად?

ბ. ფ. - აჯარა, აჯარა პქვია ზევითაც.

ქ. მ. ს. - ახლა შენ ხარ წარმოშობით ლატალელი, 'ბაღს' ზემოელი, მაგრამ 'ბაღს' ზემოური არაფერი გცხია ("გაგ-კრა-ეს"), ეს დედაშენის ბრალია? დედაშენის გაველენით არის ეს? ქეაჩაანი 'ბაღს' ქვემოელები არიან.

ბ. ფ. - რატომ იქნება დედაჩემის?

ქ. მ. ს. - ალბათ 'ბაღს' ქვემოურად გელაპარაკებოდა ("გელაპარაკებოდე იქნება") და შენც დედის ენა ისწავლე უფრო- პეზუდში გაზრდილი რატომ ხარ შენ?

ბ. ფ. - იქ ვცხოვრობდით ჩვენ დაღ.

ქ. მ. ს. - ა, ესე იგი, თქვენ მხოლოდ წარმოშობით ხართ ლატალელები. აბა, სუბელიანები და თქვენ რა ხართ ერთმანეთის?

ბ. ფ. - ერთი სოფელი ვართ. ნათესაობა გვაქვს ჩვენ საერთოდ მოყვრობა გვაქვს.

ქ. მ. ს. - ხომ არ ენათესავებით ("უმობით") ერთმანეთს თქვენ, შემთხვევით, ეს ორი გვარი? რაღაც მსმენია.

ბ. ფ. - ვენათესავებით ("ვეძმობით")... შეფიცული იყენებ ერთმანეთს.

ქ. მ. ს. - მამაშენი აქ 'რომ' გადმოვიდა ("გადმოვიწია") სამუშაოდ, მაშინ ლატალიდან მოვიდა თუ პეზუდიდან?

ბ. ფ. - პეზუდიდან.

ქ. მ. ს. - ახლა რამე მიაბზე, აბა, თუ რამე გახსოვს შენი პატარაობის ან უფრო ახალგაზრდა (რომ) იყავი, მაშინდელი.

ბ. ფ. - ბევრი, ბევრი ...ნაიმასქენარი... ვარ.

ქ. მ. ს. - აი, რამე ერთი ამბავი მიაბზე.

ბ. ფ. - სკოლა ბეროში დავამთავრე, საშუალო.

ქ. მ. ს. - ვინ იყო შენი დირექტორი იმ დროს?

ბ. ფ. - ჩემი დირექტორი იყო ერთ დროს ("ერთ ალაგ-ს-ზე") მოსე ფალიანი და ცინცაძე ვასო - შეიდწლედში.

ქ. მ. ს. - და ლემინ შამფერიანი ხომ არ ("სად") გახსოვს, შემთხვევით?

ბ. ფ. - ჩვენი მასწავლებლები იყო ის.

ქ. მ. ს. - რას გასწავლიდა?

ბ. ფ. - მათემატიკას.

ქ. მ. ს. - მე იმისი ბადიში ვარ.

ბ. ფ. - მართლა? საიდან, ვისი შვილი ხარ?

ქ. მ. ს. - ლეილას შვილი ვარ მე. ერთი გოგო პყავდათ ლემინს'ა და დარიკოს, იმის შვილი ვარ მე.

ბ. ფ. - ოო... დარიკო კარგი ადამიანი იყო.

ქ. მ. - ბიძია, აქეთ გამოიხედე, აი, უფრო ხმაბლდა ილაპარაკე, კარგი?

ქ. მ. ს. - ახლა გაიხსენე, აბა, ან ბეროს დროის ამბები ("საქმეები"), ანდა-

ბ. ფ. - იქ მე დავამთავრე თოთხმეტში, ათას ცხრაას ოცდაათოთხმეტში დავამთავრე.

ქ. მ. ს. - ა, ოცდაათოთხმეტ წელს!

ბ. ფ. - მაშინ დავამთავრე და მერე მასწავლებლად ("უნიტლად") გამაც ზაენეს ჭუბერში.

ქ. მ. ს. - რას ასწავლიდი?

ბ. ფ. - დაწყებით სკოლაში ("კლას-ს") ვასწავლიდი.

ქ. მ. ს. - მაშინ დედამეტი არ იქნებოდა შენი მოსწავლე? დედაჩემს დაწვებითი სკოლა ჭუბერში აქვს დამთავრებული... ზედა მარღში მუშაობდი შენ?

ა. ფ. - ზედა მარღში ემუშაობდი და ცხოვრებით ქვედა მარღში ვცხოვრობდი.

ქ. მ. - უფრო ხმამაღლა, ბაბუა, უფრო!

ა. ფ. - მერე აქეთ მომიყვანეს ("მომიტანეს"), გადმომიყვანა ("დამაბრუნა")... წიფურამ. ის იყო რაიკომის მდივანი და იმან ძალა დაატანა ("აყარა") განათლების განყოფილების გამგეს; უთხრა, რომ "ეს ბავშვი გაუშვი მასწავლებლად ჭუბერში". იმან გამომაგზავნა, მერე აქეთ მოვხვედი ("მომიწია მოსვლამ"), აი, დაღის ხეობაში ("დაღ-ის-კენ").

ქ. მ. ს. - აქეთ რატომ არჩივ?

ა. ფ. - მაშინ თავმარბანი ("ცერცეტი") ახალგაზრდა ვიყავი... საითაც მომგებრიანებოდა, იქით წაიდოდი ხოლმე. ცხენი მყავდა ყოველთვის და რევოლვერი ("ლივერ-ი") ავტრ ("ამ-ის" ქვე მო-თ) მება მუღამ. საწყალი ანუელი სულ მიწერებოდა ("მე-ციღლე-ოღა-").

ქ. მ. ს. - გენჩუბებოდა? მერე და, თვითონაც რომ ძალიან უყვარდა ამისთანა რამეები?

ა. ფ. - ნამეტანი, ნამეტანი! ანუელი ჩვენი სამხედროს მასწავლებელი იყო და ...ისა... მოწაფეები ბერში ("ბერ-ს"), დოლასეფში, ჩამოედითი და ქვემოთ - ხაიშში; ხაიშიდან ავბრუნდით სადამოს დოლასეფში, სკოლაში ("კლას-ის-კენ-ში"). ო, ცხოვრებული ("შე-სან-დო-ბი"), რა კაცი იყო, რა ევაკაცი, დედაშენის ბიძა! ღმერთმა შეუნდოთ მათ ("კარგი შენდ-ობა-მცა აქეთ ე-გ-ე-ბ-ს"), კარგი მშები იყვნენ ისინი. დარიკო კარგი ქალი იყო, ძალიან ღამაზი ("კარგი თუაღ-ის"), ღამაზ-ღამაზი.

ქ. მ. - ხმამაღლა, ბიძია, უფრო ხმამაღლა და რამე გაიხსენე ახლა შენი ახალგაზრდობიდან.

ქ. მ. ს. - მაგალითად, ცოლი როგორ მოიყვანე ("გა-სიძ-ი")... ცოლი სადაური გყავდა?

ა. ფ. - ცოლი აქაური, აი, დაღელი ("დაღ-ის").

ქ. მ. ს. - რა გვარი'ს იყო?

ა. ფ. - ქალღანი.

ქ. მ. ს. - მულახელი ("მულახ-ის") იქნებოდა, ხომ, წარმოშობით?

ა. ფ. - წარმოშობით მულახიდან იყო, ჭოლაშიდან, ისე - ომარიშაღიდან.

ქ. მ. ს. - ჭოლაშიდან, არა? როგორ ("რაებურად") ღამაზაყოფდა, 'ბაღს' ზემოურად ღამაზაყოფდა, თუ 'ბაღს' ქვემოურად?

ა. ფ. - 'ბაღს' ზემოურად, მაგრამ მხოლოდ იშვიათად ("იქა-აქლა").

ქ. მ. ს. - აჰა, შენ მოერიე, ალბათ, 'ბაღს' ქვემოური ასწავლე უფრო.

ა. ფ. - აქ გაზრდილი და აქ დაბადებული ("ნა-თენ-ები") იყო ის.

ქ. მ. ს. - კი, მაგრამ აქ ირგვლივ მხოლოდ 'ბაღს' ქვემოელები ცხოვრობდნენ თქვენს გვერდით ("გესახლენ თქვენ"), 'ბაღს' ზემოელები არ ცხოვრობდნენ ("გესახლენ") მახლობლად?

ა. ფ. - როგორ არა ("რა არა"), შე კაცო, აქ 'ბაღს' ზემოელებიც ცხოვრობდნენ ("გესახლენ"), მაგრამ არ დაეგვიფი 'ბაღს' ზემოურად ღამაზაყოფ.

ქ. მ. ს. - აი, შენი ცოლის შერთვა ("გა-სიძ-ება") როგორ მოხდა?

ა. ფ. - როგორ და... დაწვებითი სკოლაში, ხომ იცი, ღამაზ-ღამაზი გოგოები 'იყვნენ'... და მამამისს და დედამისს ეუთხარი, რომ "ასუასე-მეთქი, საშუალო დაამთავროს ("გა-ღ-ი-ოს"), მანამდე იყოს, მაგრამ მერე მე ჩაიყვან და ჩემი საქმე იყოს, ჩემზე იყოს-მეთქი". "კარგიო". მაშინ... თბილისში დაედიოდი.

ქ. მ. ს. - შენ თვითონ თქვი, რომ "თავმარბანი ბიჭი ვიყავიო ("ყოფილხარო")". გაიხსენე ახლა რამე ახალგაზრდობაში ისეთი ("ე-გ კალიბ-ი"), ჩადენილი საქმე ("ნა-ქმ-ნარ-ი"), ახლანდელით ("ახლ-ის ცაღ-ი") რომ გცოდნოდა, მაშინ რომ არ იზამდი ("ი-ქმ-ოღ-ი"), მაგრამ

მაშინ ასე ფიქრობდი (“ა-სკენ-ი-დი”) და ასე გააკეთე (“ჭ-ენ-ი”).

ა. ფ. — ჰო, მაშინდელ საქმეებს ბევრს დაეცინი (“ე-ე-ცინ-ებ-ი”) ახლა; გადარეული ვიყავი მაშინ. ადვკატობა... ადვკატობა ცუდია (“ცუდია”), პეპუღში (“პეპუღ”), და ფეხით ჩუბუჩეში ჩადვლიდი, იქ ადვკატობა და მესტიაში...

ქ. მ. ს. — ლამაზი (“კარგი თუაღ-ის”) ბიჭი (“პეპუღი”) იქნებოდი შენ, ახლა ამისთანა (“ა-შ-ზომა”) ლამაზი (“კარგი თუაღ-ის”) ბაბუა ხარ! გოგოები გიყვარდა, ბაბუა?

ა. ფ. — იმიტომ (“იმიტოვის”) დაედოდი, აბა, გიყვებივით!

ქ. მ. ს. — მაშინ მომიყვები (“მო-ა-მ-ე”) რამე ერთი კარგი ისტორია. ფათერაკსაც ბევრს გადავერებოდი ხოლმე ასეთ დროს (“ა-მ-ა-ს-ზე-ის-ზე”).

ა. ფ. — აჰ, ჩხუბი (“ფათერაკი”) არასოდეს არ მჩვეოდა, არა (“ნეტ!”) სოფელში მხოლოდ კარგს ვაკეთებდი (“ე-ა-წ-ო-ბ-ი”). ცუდი ჩემს დღეში (“გვა-ს’ დღე-ს”) ჩიტისთვისაც (“ჩიტად”) არ მიყენა (“ღამზართინა”), ჩიტისთვის. დაწყებული ჩვენი სოფლიდან: ქართვანი, ბეჭო... ზევით — მესტიისკენ ყველას ძალიან ვუყვარდი, ტყუილს არ ვიტყვი (“ბაქი ცუდია!”) ქვევით ჭუბურში (“ჭუბურ-ს ქვევით”)... ჭუბურში —ისა..., ტარასი, ბიძაშენი (“შენი ბიძა”), დარიკოს ძმა, იყო ჩემთან ერთად (“მ-ე-ტყუ-ებ-ო-და მე”) სკოლაში (“კლას-ს-ში”), ბეჭო.

ქ. მ. ს. — ტარასი იყო შენთან ერთად? რას ამბობ (“ასე იცი”)?!

ა. ფ. — ჰო! ტარასი ჩაფსკენილი (“ზანდარა” ან “ფართი”) გაჟაკი (“ახალ-გაფი”) იყო, კარგი გაჟაკი.

ქ. მ. ს. — ყველა ბეჭოში (“ბეჭო-ს-კენ”) რატომ (“ი-მ-ა-ღ-და”) სწავლობდით, კაცო (“გუარ-ად”), ჭუბურელიც (“ჭუბურ-ის-ა-ც-ი”) პეპუღელიც (“პეპუღ-ის-ა-ც-ი”).

ა. ფ. — იქ იყო —ისა... საშუალო.

ქ. მ. ს. — ა, მხოლოდ იქ იყო, არა? ვასილ სუბელიანი ხომ არ იყო შენთან ერთად (“გ-ე-ტყუ-ებ-ო-და”), შემთხვევით, ლაშხრეშელი (“ლაშხ-რ-ა-ში-დან-ის”)?

ა. ფ. — ვასილ ქაღდანს იყო. ა, ვასილი, დაბალ-დაბალი კაცი? არა, არა, ბაბუ, არა! მე ოცდაათობნებში დაეამთავრე. ვასილ ქაღდანს იყო ჩემთან ერთად, ბოთე ქაღდანს, ნარსაიძე ღმირტი... კარგი გაჟაკი იყო, კარგი —ისა... იყო ის.

ქ. მ. ს. — შენ თვითონ ნადირობა (“თხველა”) ხომ არ გიყვარდა?

ა. ფ. — აჰ, თუ ღმერთი გვამს (“მადლი გექნება”)?

ქ. მ. ს. — არა, ხომ?

ა. ფ. — ერთხელ წავედი და იწუნენ —ისინი... ნადირები (“ნ-თხველა-რ-ებ-ი”). არ ვიცი, ნადირები არიან თუ რა ჩემ ქვევით (“გასწერიე, ნა-ზომ-ქე”) — და... ხბოებს ვეძებდი, გარეთ დარჩნენ, ხბოები მყავდა დაკარგული (“მ-ა-კლ-და”) და ისინი მეგონა (“ვიცოდი”); “ბუნუ-ბუნუ” კუთხარი და... წამოხტნენ; სადაური “ბუნუ-ბუნუ”? ესენი ჩავიდნენ ქვევით, მე ზევით ვარ, თვითონ ქვევით ჩავიდნენ. ჩავედი იქიდან ახლა, მივებარე ქვევით და მივედი (“შევედი”) მათთან (“თავიანთ-ს-კენში”); მოვიმარჯვე (“გავედი”) თოფი ასე და წამოხტნენ, ქვევით წავედნენ ისევ. მაშინ ისევ გავეკიდე (“ზავსდიე”), მაგრამ კლდეს მიეფარნენ. ვისროლე (“გაგადინე ხმა”) იქ და ერთი მოკალი (“მეშოვა”)...

ქ. მ. ს. — მაინც მოკალი (“მეშოვა”)?

ა. ფ. — ის მოკალი და სხვები (“მე-ორ-ე-ები”) გამეცქინენ.

ქ. მ. ს. — აჰ! ეს იყო შენი ნადირობა, ხომ (“არა”)?

ა. ფ. — ეს იყო ჩემი ნადირობა, ა... იმის მეტად არც წავსულვარ და არც —ისა..., ტყუილი (“ბაქი”) ცუდია.

ქ. მ. ს. — ძველად (ქალის) მოტაცება (“სხაპ-ა”) ძალიან ხშირი იყო სვანეთში, შენ გარეულხარ სადმე ასეთ საქმეში (“საითკენ ა-მ-კალიბ-ს-კენ”)?

ა. ფ. — მოტაცებებში ბევრჯერ (“ვრცელ-ჯერ”). თავარიდან მოვიტაცეთ ორჯერ. ერთი... ჯვება ვრქვა, ცინდელიანი, ჯანნიკანთი, ვასილისა' და ეურემის და, ის მოვიტაცეთ სეით სუბელიანისთვის (“სა-სუბ-ელ-იან-ის-ა'-დ”), იმისთვის, და შემდეგ კატი... ხათშას ეპახდნენ, ცინდელიანი, ის ვარლამ სუბელიანისთვის (“სუბ-ელ-იან-ის-ა'-დ”).

ქ. მ. ს. — აჰა, ჰეუდში მოგაყვალთ ეს მოტაცებულები ორივე, არა? მერე, გაგიძნელდათ (“გარჯავა მოგივლდათ”) მოტაცება? მოყვე, როგორ მოახერხეთ ახლა ეს?

ა. ფ. — მოვიტაცეთ, იქ... საერთოდ... ჩვენ რომ ეცერში (“ეცერ-ს'-კენ-ში”) შევიდოდით (“მივიჩქაროდით”), მაშინ დაგვეწინენ ისინი, ე, ვასილის მხარე (“პარტია”), ჯვებას ძმა, და მეტისმეტი ფათერაკი შ გვხვდა (“გვექონდა”). იქ ჩაერივნენ ძველი უფროსი (“ხ-უ-ცა-ი”) კაცები და...

ქ. მ. ს. — აჰა! და იარალი (“მახე”) და ...ისა... გქონდათ?

ა. ფ. — ცხადია (“ასე იცი”), კი და ჩაერია ხალხი (“შემოგვესივნენ ისინი”), შემოვიდა (“შე-მო-მ-ჭ-და”) მთელი (“ყველა”) სოფელი და შეგვიყვანეს საკრებულოში. ჩვენ გაგაჩერეს და მერე (“მაშინ მერე”) შეგვარიგეს იქ, დაგვიტემეს (“და-გ-ე-ა-ნ-ე-ბ-ეს”) უკვე გოგო იმათმა' და წამოიყვანეთ.

ქ. მ. ს. — და ...იმაში... გარეულხარ ოდესმე, მედიატორობაში (“სა-მო-უ-რ-ა-ფ-ს'-კენ”)?

ა. ფ. — ა, მედიატორობაში კი. აქ მოსისხლეები (“ნა-დგ-რო-მ-ა-ლ-ი და ნა-დგ-რო-მ-ა-ლ-ი”) იყვნენ, მაგრამ თორმეტი კაცი ვიყავით (“ვიმყოფებოდით”) მედიატორად (“მოურაფად”) და შევარიგეთ, ერთად შეეყარეთ (“სხუ-ე-ბ-ს'-კენ მო-ე-ა-ჭ-დ-ო-მ-ე-თ”) ხატიოთა' და ჯვრით და კარგად მოვირიგდით (“მო-რი-გ-და”).

ქ. მ. ს. — თორმეტი კაცი ყველანი დაფიცებული (“გან-ბან-ილ-ი”) იყავით თუ როგორი წესია?

ა. ფ. — ყველა, აბა?! მიკერძობა არ უნდა ყოფილიყო (“კერძო არ უნდა გვექნა”), ჩვენ-რაც გვეცოდინებოდა (“გვეცოდნოდა”), ის, ტყუილი არ უნდა გაგვერია, ისე... ისე 'ვიყავით' დაფიცებული, რომ “ტყუილი არ თქვათ”. დაფიცდით, რასაკვირველია!

ქ. მ. ს. — მოავგარეთ (“გა-ა-რი-გ-ე-თ”) ეს საქმე.

ა. ფ. — მოავგარეთ. მერე გერლიანი... გურჩინები და გულბანები იყვნენ ...ნიამასქნარი... და იმათი ბიჭი (“ნა-გა-ტ-ე-ვი”) ძალიან ...ისა... იყო, იმას აბრალებდნენ, ე, ...იმას... დაეით გულბანს, ტროციკისტობას, იმას აბრალებდნენ; იმის გამო (“იმაში”) მოვიდა მთავრობა და დაიჭირეს ის, ...ისა... დაეითი. დაეითი (რომ) დაიჭირეს, მაშინ იმისმა (“მისი”) დამ, იმან, იმათ უჩივლა, ე, გურჩინებს, თებექანთ, და ისინი სამნი დაიჭირეს, დალელი (“დალ-ის”) ვაჟკაცები (“ახალ-ვატე-ბ-ი”), ახალგაზრდები; ამას ბევრი იწილო-ბიწილო (მოჰყვა) და ...იმა... თქვა, ზაქარ ჯაჭვლიანი გვახლდა (“გე-ე-ტყუ-ბ-ა”), ის იყო ჩვენი უფროსი დალის ხეობაში (“დალ-ს'-ში”): “ძალიან ისაო... და- ნაწვადები (“ნა-ჭირ-ე-ბ-ი”) და... ძალიან ბევრი ტკივილი (“ჭირ-ობ-ა”) და, ისა და ესა (“სხუა და მე-ორ-ე”) და: “რვა ათასი მანეთიო... — მიუსაჯა (“გადაუჭრა < და-უ-ჭ-ე-ც-მ-ც-ა-”), — მისცნო თებექანმა (“თებექ-ე-ბ-მა”) ...იმას... დაეითს”.

ქ. მ. ს. — რა პქვია ამას?

ა. ფ. — სისხლის საფასური (“ნა-წურ-ი”), სისხლის საფასური. მაშინ... მორიგობით (“ორეგელობით”) იყო ლაპარაკი აქ (“ა-მ-ის ქვევით”). ირგვლივ ვისხედით და ჩემი რიგი რომ მოვიდა, მაშინ: “პატივცემულო ბიძია ზაქარ, შენ (“მეთქი”) ბევრი (“-მეთქი”) ნამედიატორადი (“ნა-მო-უ-რ-ა-ფ-ე-ბ-ი”) ხარ-მეთქი, მაგრამ ერთი სიტყვა (“ა-მ-ბ-ა-ე-ი”) მინდა-მეთქი შენთან ახლა, შენ რომ თქვი, იმ სიტყვებისს’ (“ა-მ-ბ-ე-ბ-ის”) პასუხად (“საბრუნებლად”). “რაო, ჩემო კარგო (“სიხარულო”)?” და: “გახარებული (“სი-ხარ-ულ-ი-მ-ც-ა-მ-ე-თქი”) იყავი-მეთქი (“ხ-ა-რ”) მუდამ (“ყოველთვის”) და თებექანნი იყვნენ-მეთქი სამნი დაჭერილი და გულბანები — ერთი. როდესაც ამ... დაეითს რვა ათასს უსჯი (“უჭრი”), მაშინ რას (“-მეთქი”) უსჯი-მეთქი ამათ, აი, სამი ბიჭი (“ბავშვ-

იმეთქი) რომ იყვენენ დაჯერდლი, ამათ, რამდენს მიუსჯი-მეთქი?.. ამდენი (“ეს ყველა”) კაცი ესხედვართ-მეთქი აქ, ხატზე დაფიცულები (“და-ხატ-ულ-ი”) ვართ და ესენი უნდა შევარიგოთ-მეთქი (“მო-ვა-ჭ-დ-ომ-ოთ” ერთმანეთს“კენ”) ნათლიობით, ვაშვილებინოთ-მეთქი (“შვილად დაჟვეწნოთ”) ვალიკო, მოსეს შვილი იშვილოს-მეთქი (“შვილად და-ი-ღ-ა”), ნათელ-მირნობა (“ქრისტე-ს“-მირონ-ი”) და ამისთანები გაეაკეთოთ (“ამ კალბი-ბე-ი მო-ე-ა-წ-ო-თ”) და ეს ძველი ..ისინი... არავინ-მეთქი ..ისა...?”

გაუხარდა მაშინ ძალიან და ის გადაწყდა (“გადაიჭრა”), ე, მე რაც ვთქვი.

ქ. მ. ს. – სვანეთი როგორ (“რა-გვარად”) გახსოვს?

ა. ფ. – სვანეთი კარგად!

ქ. მ. ს. – აქაურს“ა” და სვანეთის მდგომარეობას, ბუნებრივ მდგომარეობას ვეულისხმობ (“შაქვს”), ამსგავსებ ერთმანეთს?

ა. ფ. – დალიდან (რომ) დავბრუნდი ქებულში, მაშინ ჩემმა ძმებმა და იმათმა“ არ მიწილადეს (“წილი”) არაფერი. ბეროში ცხოვრობს ბაჭი, შეიძლება იცნობდე (“იქნება”), გოსიანით.

ქ. მ. ს. – გამიგია (“მ-სმენ-ია”), კი, კვიციანი.

ა. ფ. – ის და მე დისშვილები (“ღ-ე-ბ-ის შვილები”), მარგალიტა და მე მკვიდრი დისშვილები ვართ.

ქ. მ. ს. – რას ამბობ (“ასე იცი”)! მარგალიტა გარდაცვლილია... უი, რას ლაპარაკობ! ე. ი. კაკო და შოთა და ესენი არიან შენი (“გაქვან შენ”) ახლობლები, არა?

ა. ფ. – ორნარად ვართ ერთმანეთის ნათესავი. ნინას დედა და დედაჩემი (“ჩემი დედა”), ..ისა... კეჩახასანის მხრიდან (“კეჩახა-ს-ან-ი-დან”) მკვიდრი (“მო-წ-ამ-ე”) ძმების შვილები და ძალუნთ მხრიდან (“ძალ-უ-ს-ან-ი-დან”) მკვიდრი და-ძმის (“ძმა-ღ-ის”) შვილები (არიან).

ქ. მ. ს. – ა, შეხედე! აბა, მგონი, ჩვენც ნათესავეები ვართ ერთმანეთს? აბა, ..ისა... ეცერლების ამხანაგობაზე როგორ გსმენია შენ?

ა. ფ. – ბიმურზა ერქვა, აფრასიძე, ის იყო ფილიპე მახარაძის პერიოდში ცენტრალურ კომიტეტში (“კომიტეტ-ს“)...

ქ. მ. ს. – ძველ ბიმურზაზე (“ბიმურზა-ს”) ლაპარაკობ შენ?

ა. ფ. – ამხანაგობაზე (“ამხანაგ-ობ-ა-ს”) ვლაპარაკობ, ცუდ ამხანაგობას, აი, ეცერლების“ს, იმიტომ (“იმისთვის”) გულაპარაკები... ბიმურზას გამყენენ ყაბარღო-ბალყარეთში (“საგ-ს“-კენ”), კეე და ჩირი და ამნარირი რაღაცები გაქონდათ მატყლზე გასაცეკვლად (“გასაყიდად”)– და იქითობისას ..ისა... ნაპრალში (“ლე-ღ-მა-ს“-ში”) ჩაუვარდათ ერთი ბეროელი, ..ისა... ეცერელი, პალადე ერქვა, გერლიანი; ჩავარდა და დარჩა, დატოვეს იმ დამს. ბიმურზამ უთხრა: “ეს ჩავიტანოთო (“ჩავიტანესმცა“) გასაყიდად და აქეთობას (“ზეფით-ობ-ა-ს-ო”) ამოიყვანოთ (“ამობრუნებნოთ“). მანამდე რას გაძღებდა მყინვარის ნაპრალში ის, შე კაციო?! ზემოდან წვიმასავეთ ასხამდა ..ისა... ნაწერტი წყალი... მაშინ ეს (“ი-გ-ი”) შეუტყფით ბეროელებს, გაუგიათ (“გაუ-ც-ხ-რ-ი-ღ-ა-ე-თ“), რომ ამაში კაცი ჩავარდა და ამათმა“ დატოვეს, აი, ეცერლებმა. აღმაცვრი კვიციანი კარგი ..ისა... ვაჟკაცი, იყო, ის, ე, მთამსუღელი. კარგი ადამიანი იყო ის და იმან უცბად (“ხელად”) ახალგაზრდები (“ახალ-ვაჟ-ე-ბ-ი”) შეაგროვა თოკები აუტყნიათ და ავიდნენ... მე სკოლაში (“კლას-ს“) ვიყავი (“ვიმყოფებოდი”) მაშინ, შვიდწლეულში. ავიდნენ ამაზე და ამოიყვანეს (“ამობრუნეს“), თბილი ყოფილა, წარმოიდგინე, ესენი რომ ავიდნენ, – დააგვიანდებოდათ, აბა რა იქნებოდა? – ჩირი გაყიდეს, კეეი გაყიდეს და ასე შემდეგ (“იქით და აქეთ”)– საწყალს ტვირთი მოკიდებული ჰქონია და ისე გარდაცვლილი (“სულასული”) და თბილი ყოფილა, აბა?!

ქ. მ. ს. – წარმოიდგენია (“შეტი, მოკლდე“)?! აქედან მოდის, ნებზე, ეს, (ეცერლების) ამხანაგობაზე (“ამხანაგ-ობ-ა-ს“) რომ ლაპარაკობენ? თუ ადრეც...

ა. ფ. - აქედან მოდის ის, ე. ცუდი ამხანაგობა, იმიტომ ("იმისთვის") გითხარი ეს, აქედან მოდის.

ქ. მ. ს. - და თვითონ ბეროელები'ს შესახებ ("ბედ-ს'-ზე") გსმენია რამე?

ა. ფ. - ბეროელები კარგ'ები არიან.

ქ. მ. ს. - აი, კარტოფილკამები (რომ) არიან, ეს?

ა. ფ. - კარტოფილი, შე კაცო, ყველას უყვარს. ბეროში საერთოდ კარგი მოდის, აი, კარტოფილი, უფრო მეტი მოსდით, უფრო მეტს თესავენ.

ქ. მ. ს. - სხვა ("შეორ-ე") სოფლებზე რა გსმენია კიდევ, ვისზე რა გაგია, მულახლებს რას ეძახიან, ნეტავი, მულახლებზე რა იქნება ასე თქმული?

ა. ფ. - მულახლები... მულახლები... მულახიდან სოფელი მუქალი - ყოველთვის განთქმული (იყო)!

ქ. მ. ს. - განთქმული რით?

ა. ფ. - კარგით. "კარგი მუქალი" არაკად არის ("ბ-ე-ს")!

ქ. მ. - მუქალში მღვდლები თუ გაგია ("გ-სმ-ენ-ია"), მუქალში?

ა. ფ. - მუქალის მღვდლები... მღვდლები... კარგი ხალხი არიან საერთოდ, ისინი, ბალსხემოელები...

ქ. მ. - ის მღვდლები მარგვიანები იყვნენ.

ქ. მ. ს. - ქვემოთ რომ ნათლობა იყო ("იქნებოდა") და რაღაც, ისინი მოჰყავდათ თურმე, არა?

ა. ფ. - კი! აქ ზოგი ეცერიდან არის მოსული ("ნა-ვღ-ომ-ი"), ცხუმარიდან არიან წა(მო)სული, ჩუბუხევიდანაც არიან წა(მო)სული... ჯაჭვლიანები, მაგალითად, ქაღდანები და ესენი, აი, გუჯჯვიანები და ესენი.

ქ. მ. ს. - ფარჯელიანები, საერთოდ, ცოტანი ("ცოტა მხოლოდ") ხართ, არა?

ა. ფ. - ჩვენ - ცოტა მხოლოდ.

ქ. მ. ს. - ფარჯიანები ხომ არ იქნებიან თქვენი ნათესავეები ("გექნებათ რამე თქვენ")?

ა. ფ. - ჩვენ ფარჯიან'ები ვართ სინამდვილეში. მაშინ ოთარისანის ბატონობის პერიოდ ("ოთარ-ის-ან-ობა") ყოფილა, მკვლელობა მოსვლია ჩვენს წინაპარს ("ხ-უ-ც-ი-ს") და ოთარისანებს წამოუყვანივართ ("მოუტანივართ") და ფარჯელიანი დაუწერიათ ჩვენთვის. ეს უფროსი ("ხ-უ-ც-ი") კაცი, აი, მკვლელი - მკვლელი კაცი, ბადი რქმეფია იმას, დიდი ქვდმალალი კაცი ყოფილა, აჟი ("ფეთიანი") და: "ბაბუსს მზემ, ახლა... მამუ მოდის აქ ("ა-მ-ი-ს ქვემოთ"), ჩუმად, თორემ დაგვარტყამსო ("გე-ტ-კ-ა-ც-უნ-ებ-ს") ის, დაგვარტყამს!"

ქ. მ. ს. - ვინ მოდისო?

ა. ფ. - მამუ.

ქ. მ. - მამუ ვინ იქნებოდა?

ა. ფ. - მამურხას ნაცვლად მამუ, შემოკლებით... მამურხა - მამაჩემის მამა.

ქ. მ. ს. - მამაშენის მამა, აჰა! ე. ი., ფარჯელიანები ფარჯიანები ხართ წარმოშობით.

ა. ფ. - ჩვენ ფარჯიანები ვართ. ჩვენი სახლი აქ არის, აი, ლატალში, იენაშში... იენაშიდან რომ გაედვიართ ("გაეადო"), მაშინ იქ წყალი ("ლიც-ლიც-ი") ჩამოდის, ამის იქით, გზას ("შუკას") ქვემოთ, შავი სახლი ("ქორი") დგას... იდგა და ახლა რა ვიცო...

ქ. მ. ს. - მგონი ("კისაით"), კი! მე ბევრჯერ ("ბლომად") ვყოფილვარ ლატალში ("ლა-ტალ-ს"), მაშინდა მყავს ("მისახლია") და რაღაც მახსოვს ეს სახლი.

ა. ფ. - იქ იდგა ერთი დიდი ქვა, აქ არის ჩვენი ნამოსახლარი. ის ყოფილა ჩვენი სახლი

ქ. მ. ს. - დადემშქელიანებს რომ წაუღიათ ("წაუყვანიათ"), მერე ვინ დარჩა თქვენს სახელზე იქ? დარჩა ვინმე იმ სახლში ("სახანა'ს'ში < შინა-ს'-ში")?

ა. ფ. - არავენ დარჩა, არავინ, არავინ, არავინ! ისინი... ჰო... ბეჭურბის, ბეჭოს და იმათ ჰქონდათ ის მიწა და ჩვენი სამოსახლო და ...ისა.. ყველაფერი იმათ ჰქონდათ და ეს, აი, აქ ცხოვრობდა ("სახლობდა"), ...ისა.. ლათაში ("ლა-თ-ა-ს") ცხოვრობდა ("სახლობდა"), შე კაცო...

ქ. მ. ს. - რა გვარი'ს?

ა. ფ. - ფარჯიანი.

ქ. მ. ს. - არ ("ვერ") ვიცი, აბა.

ა. ფ. - ის... ის იყო ჩვენი, ე. ი., ჩვენი ახლო ნათესავი ("შკედლ-რი") ის არის, ძირითადად.

ქ. მ. ს. - შენ შეილები რამდენი გყავს?

ა. ფ. - მე, შენ გენაცვალე ("ჩემი დღე შოგებატა შენ"), აბა, შეიდი მყავდა ("მყავდნენ"): ოთხი ბიჭი ("ნა-ვაჟე-ვი") და სამი გოგო. ერთი ბიჭი უბნის ინსპექტორი ("უზატკოვი") იყო ...მაში... განახლებაში, და იქ მანქანამ გაიტანა ("გაჭყლიტა"), დაღუპა ("დაა-შავა") იქ.

ქ. მ. ს. - ოჰ! ომამდე იყო ეს?

ქ. მ. - ძალიან კარგი ვაჟკაცი ("ახალ-ვაჟი") იყო ის, ძალიან კარგი.

ქ. მ. ს. - სახელი რა ერქვა?

ა. ფ. - თამაზი. ოთხმოცდარვაში გარდაიცვალა ("და-დგრა"). მერე ომი იყო, ეს, აი, არჩინას ომი, და მაშინ... მაშინ... მეორე ბიჭი მაშინ მომიკვდა, შეტყევაზე იყო წასული. მესამე თბილისში წაყვდა საცხოვრებლად, ცოლ-შვილი ("ცოლი და შვილები") იქით წაიყვანა და მომიკლა ვიღაცამ...

ქ. მ. ს. - არ იცი, ("თუ") ვინ?

ა. ფ. - ვერა, ვერა, ვერ გავიგეთ ("გა-გე-ო-ცხრ-ილა-გ-ს").

ქ. მ. ს. - როდინდელი საქმეა ეს?

ა. ფ. - ეს ახალია, ორი ათას ორი წლის ცამეტი იფინის.

ქ. მ. ს. - რა ერქვა?

ა. ფ. - ჯვირანი.

ქ. მ. ს. - ძალიან ("გუამად") ცუდი საქმეა... სხვები ("მე-ორ-ე-ვი") მინც ხომ გყავს კარგად ("მშვიდ-ობ-ით") და მშვიდობით გიმყოფოს ღმერთმა ("მშვიდობიანადმცა გყავს")!

ა. ფ. - ეს, აი, აქ რომ არის, ბიჭი, ანზორი, ეს მყავს. გოგო კიდევ ავარიაში ("ავარია-ს") მოჰყვა აქ, აი, ჩხალთი'ს ქვემოთ, იქ მომიკვდა.

ქ. მ. ს. - ოჰ! სხვა გოგოები?

ა. ფ. - ერთი ხუტიაშია ("ხუტია-ს") გათხოვილი ("გა-წუღ-ე-ბ-ული"), მეორე - საკენში ("სა-კენ-ს").

ქ. მ. ს. - აბა, ესენი გეულოდეს ("ესენიმცა გ-ი-ვი-ს") დიდხანს და ესენი გაგმრავლებოდეს ("ესენიმცა გა-გ-ვრ-ც-ოდ-ე-ბ-ი-ა")!

ა. ფ. - კარგად იყავი ("თეთრ-ად-მცა ხარ"), შენი ჰირიზე, მაისიხულსა და ქირსიხულს შორის კარგად გამყოფოს ღმერთმა ("კარგადმცა გამყოფებს ღმერთი")!

ქ. მ. ს. - და შენ თვითონ დედამიშვილები რამდენი გყავდა? - ძმები, დები.

ა. ფ. - მე? ორი და ("დ-ე-ბ-ი") მყავდა და ერთი - ძმა.

ქ. მ. ს. - ისინი ცოცხლები არიან ("ასე არიან")?

ა. ფ. - არა!

ქ. მ. ს. - არავენ? შენ ყველაზე უფროსი იყავი?

ა. ფ. - მე უმცროსი ვიყავი, ისინი უფროსები იყვნენ.

ქ. მ. ს. - რა ერქვათ შენს ძმას და დებს?

ა. ფ. - ჩემს ძმას კიმოთიას ეძახდნენ თურმე ("ნაძახებან")... არ მახსოვს ის კარგად.

ქ. მ. ს. - რატომ ("რისთვის")? ადრე გარდაიცვალა ("მოკვდა")?

ა. ფ. - ადრე, მთლად ("მხოლოდ") ბავშვი.

ქ. მ. ს. - ნეტავ, რა დაემართა ("შეუფრებოდ-ა") ბავშვს?

ა. ფ. - რაღაც დაავადება ("ლუც-ად"-მყოფობა) დამართნია ("გა"მოსწენია"), მაშინ წამლები ("მ-ბა-გუ-ბი") და ექიმი არ იყო და...

ქ. მ. ს. - და დები?

ა. ფ. - დები... მაინო ერქვა ერთს და მეორეს - თამრო, ისინიც დაიხოცნენ ("მოკედნენ").

ქ. მ. ს. - გათხოვილები იყვნენ ისინი?

ა. ფ. - არა, პატარები იყვნენ ისინიც.

ქ. მ. ს. - შენ (რომ) ბეროში სწავლობდი, იმ წლებში... ბერო რაღაც ცენტრებით ყოფილა იმ დროს ("დრო-ის"-ზე) სვანეთში...

ა. ფ. - ეს ...ისა... იყო და, აი, როგორც მესტია, ასე იყო ბერო. მთავრობა ბეროში იყო. ათას ცხრაას ოცდაათში გასაბჭოვდა საქართველო, შეიდი წლით უფრო გვიან, ვიდრე რუსეთი. მაშინ სილიბისტრო ნავერიანმა მოიყვანა ჯარი რუსეთიდან. ის მოიყვანა იქედან, აქედან, აი, ლენსერდიან... ზუღდიდიდან, მეგრე ("მაშინს მერე") ჯვარიდან და ამაზე, ლენსერაზე, და...

ქ. მ. ს. - სვანებმა წინააღმდეგობა არ გაუწიეს ("ქმ-ეს")?

ა. ფ. - იმას გელაპარაკები ახლა! ისინი რომ მოვიდნენ, მაშინ ჩვენმა ხალხმა, ვინც უფრო ჭკვიანი ("მცოდნე") იყვნენ და კარგი კაცები იყვნენ, იცოდნენ რაღაც ("რაღაც საქმე") და ატყობდნენ, იმათმა თქვენს ("გადიხადეს") სათქმელი ("ა-მ-ბ-ა-ე-ი"), რომ "დიდი და პატარა, ოც წლამდე ვინც იქნება ქედოსანი ("ქედის დამხურავი"), ყველა უნდა გამოვიდეს და წაიყვანონ ("გაიტიანონ"), ქვემოთ წაიყვანონ გზაზე და კლდეებია ("კლდეები აქეს") იმაზე, ლენსერაზე, კლდე, კლდეები, დიდი, და იქ ("იშის ზემოთ") ...იმას... ვაგებდით, აგუბებინეს, ეს, აი, იმასათვის, ასე, აი, ყორე ("ჟოღლი"), გრძელ-გრძელად, და ჩვენ, როგორც ვასწრებდით, ისე ვაგებდით, აი, ხალხი.

ქ. მ. ს. - ეს 'თავ' შესაფრად ("სა-ფარ-ად") თუ რისთვის ("სა-ი-მ-ად")?

ა. ფ. - თავშესაფრად კი არა და... ისინი მოდიან ახლა, რუსები, რუსები, ჯარი მოდის ახლა აქეთ ("ა-მ-ი-ს" ზემოთ) და საცალფეხო გზა ("შუკა") არის, თორემ, ე, სხვაგან ვერ გავლენ - იქით მდინარე ("ჭაღა") არ უშვებს, აქეთ კლდეები არ უშვებენ და რომ შემოვიდნენ ესენი... მაშინ უფროსები გეყავდნენ და როგორც კი ("როდესაც") გამოვიდოდნენ რუსები, მაშინვე ("მაშინ") ხმას იღებდნენ ისინი, ანდა თოფს ისროდნენ ("აგდებდნენ"); მაშინ გაეანგრევიდით ("გა-უ-არღვე-ე-ლით") ამას, აი, ჩვენს აშენებულს ("ნა-გ-ე-ბ-ს"), ამას, ქვეებს, ყორებს, და ესენი ხრიალ-ხრიალით ("რღვე-ე-არღვე-ე-ით") 'მოდოდნენ აქეთ' ("ა-მ-ი-ს" ქვემოთ) და ესენი ზოგი ("ეინ") მდინარეში ("ჭაღა-ს"-კენ") ცვიოდნენ; ზოგს ესენი ხედებოდათ, აი, ქვები, და ზოგი გამოგვეყავდა ("ზოგს გამოვიტანდით ხოლმე") ჩვენთან.

ქ. მ. ს. - მაგრამ ვერ გაუძევეთ მაინც, არა? რას გაუძევედით თქვენ წითელ არმიას?

ა. ფ. - აქ უკუვაქციეთ ("შემოვახვევიეთ"), უკუვაქციეთ ("შემოვახვევიეთ") აქ, მაგრამ სილიბისტრო ნავერიანმა (ეს იყო ბოლშევიკი კაცი; მოსკოვში დაამთავრა უმაღლესები) ჯარი უკან დააბრუნა ("შემოვახვევინა") და გაბრუნდა. მოუბრუნდა მეორედ, ჩვენ ვერ ("არ") გავიგეთ, ისე-სავეთოდ, ბალსქემოთა ხალხმა ნაკლებად ...იმას ქნა...

ქ. მ. ს. - იგრძნო ("გაიგო"), არა?

ა. ფ. - მხოლოდ გვიან გავიგეთ... იქიდან მოიყვანა, ...იქიდან..., უშუგულიდან. რომ მოუბრუნდა ("მიუბრუნდა"), მაშინ გაგეთელეს ("ფეხქვეშ გაგვიგდეს") უკვე, რომ შემოვიდნენ, მაშინ.

ქ. მ. ს. - და სილიბისტრო მაინც უყვარდა ხალხს?

ა. ფ. - ხომ იცო, რაიადმასკომის თავმჯდომარედ ის დააყენეს.

ქ. მ. ს. - და ჩვენს ხალხს, აბაბათ, კიდევ ეშინოდა ("შინებოდეს იქნება") და არ ეყვარებოდა, მაინც რა... რა ძალა ჰქონდა?

ა. ფ. — რა ძაღლა... თორემ ვის უყვარდა? — არავისა'ც არ უყვარდა.

ქ. მ. ს. — ბაბუაჩემი თუ ერია ამაში ("ესე-ე-ბ-ს"-ში), ამ მენშევიკებში, მოწინააღმდეგეებში, ლემინი? გახსოვს რამე ("რა საქმე") იმ დროს ("დრო-ს"-ზე)?

ა. ფ. — ვინ? შე კაცო, ლემინი ...ისა..., მოწაფე, იყო და თავის, თავის დროზე... ლემინი და ამნული და... ისინი კარგი, კარგი ხალხი იყვნენ, ვენაცვალე მათ სასულეთს! სკოლაში ("კლას-ს"-ში) ნესტორი იყო ჩვენი მასწავლებელი...

ქ. მ. ს. — რა გეგარი'ს?

ა. ფ. — კეიციანი, ბაბაანთ, ნესტორი, ის, ე, რუსეთში რომ დაამთავრა უმაღლესი; იმის გარდა, არავინ იცოდა რუსული ჩვენთან, მხოლოდ ზოგიერთმა ("ცოტას") იცოდა რუსული. სკოლაში ("კლას-ს"-ში) ...ისა..., დემელივით ...ისა... იდგა და იმას გამოწვედა ხოლმე და მიადგებოდა და ხელებს ასე იკაებდა ("იჭერდა")... გამოიყვანა ("წამილო") ერთხელ ("ერთი"), სიცოცხე ("სიცოცხე") არ მციოდა ("შქონდა"), მაგრამ ცელქი ("ჭაჯი") ვიყავი... და: "დავაიო, ლისიცა!"

ქ. მ. ს. — შენ გითხრა "ლისიცა"?

ა. ფ. — ჰო! "დავაიო, დავაიო"! ახლა მე ავდექი ("მოე-ქდი") და "ცეცხლ" მოკიდებული შემა ამის კარში გამოვწვიე, აი, ცეცხლი უკიდია ამას და ხელები ასე აქვს. ამას ტრუსის სუნი ეცა, შარვალი ეცვა ("ე-დო") შალის და, ტრუსის სუნი რომ ეცა, მოისვა ასე ხელი უკან და, აი-დაეწვა ეს, შარვალი.

ქ. მ. ს. — მერე რა გიქნა ("შეგ-ყარ-ა") ამისთვის?

ა. ფ. — ო, დედასა! "ნუ, იდი სუდა, ლისიცა"! — დამიძახა, ასე მომიკადა ხელი, აი, ასე, ლარტყა ("რეიკა") ჰქონდა და ამით მცემს ("ქე აქვს ჭახ-ანო"); ამატირა. ეს ჩავეიდა ლემინთან და ლემინის შარვალი ჩაიცვა, ისე ავეიდა დოღში.

ქ. მ. ს. — ახლა ძალიან დიდი მადლობა, ბაბუა! იმხელა ("ე-ე ზომა") მადლობა, რომ აქედან და ცამდე! ჩვენს გამო ("ბედ-ს"-ზე) 'კიდევაც' შეწუხდი, კიდევაც დაგვალეთ, მაგრამ ეს კარგი საქმისთვის არის... დიდი მადლობა ("ევა-სა-მც ხარ"), დიდი ("გუამ-ად") მადლობა!

ქ. მ. — წიგნში ეწერები!

ა. ფ. — ასი ათას წელს იყავით ("წელსამც ხართ") ღამაზად ("კარგი თუაღ-ის-ა'-დ"), თეთრად, მამისეულსა და ქმრისეულს შორის! ყველაფერი მხოლოდ კარგი გენახოთ, ერთსაც და მეორესაც!

ქ. მ. ს. — ა, დიდი მადლობა! ძალიან კარგი ბაბუა ხარ და ყველაზე მეტ ხანს რაც ვცოცხლოს ("ნამყოფი იყოს") ერთ ("სხუა") ადამიანს, იქამდე მიგვიწიოს!

ა. ფ. — ძალიან დიდი ბოდიში, ძალიან დიდი ბოდიში, ხომ იცი, ქალი მე არ მყავს და თქვენი საკადრისი პატივი ვერ გეცით ("და-გა-ყარ-ე").

* * *

რ. კ. — მი რეზო ხუმი კუნაქიან, აბრამი გეზალ, დაბადებულ...

ქ. მ. — “დაბადებულს” ლუშნულ ხაფხა “ნათან”.

რ. კ. — ოსთენან ათას ო ჩხარაშირი ო ოსთეშდამდიუსგუა წამეჟ ლათას, ენბე ლათას უფრო სწორად. ოსთეშდამდ ზამ ოთხგვირი ძერჟეშდდიეშუ სექტემბერს. მიშგუ სოშა ბაბას ხეფხანდა გავუ კუნაქიან — ათას ო არაშირი ო არაშდიოშთხუ ზაჟუი ჩამქედელი ეთბე შუქანან, ლატოსან, თანადისგა ანქედელისგა ო ჩოთხგქუა, დლამ ტუნიბლექუა მამა ქოშიშ ო მამა რჯული ნანდ ოსგა. ძირითად, ერქა დლდექუა თთქმის მავშირე რუსნლ ლგშოიგ, ყუბანი რუსნლ ო ბერძნლ თაჟისთაჟად, მარე რუსნლ სოშილ ფიშირ ლგშოიგ დლდექა; მინა მთელი გზაჟრობეი ეშუ მუშუნან გარ ლახთხანენასგა, ექამ ომარიშლს.

ქ. მ. — მამ გუნარ იროლ ექა, დეს ჩახამაჟა?

რ. კ. — მი ხუშამრი რადე-რადეცხს ქუნიელ ისტორიანსქა, ექა სვამიძრა მერამ, მარე დეჟ ხუმიშდდეი. მე მგონია, პირუელ ლანსუ. ხო, პირუელ დოჟ ლგშარლანსუ გუნარდ. ოთგმბუალას, ექ ლეთ ჩოთლეთან ომარიშლს. ექას სოქუა: “შირ ესერ დეჟეგდ ლეტეს ხარ”, — ექეშუ მამ ლგშოიგ, ლახგქანთე ლგშარ მექედ — “მამ ესერ სოჟიბ ო აჟ რეჟესერ ხანინტერეს, ლექუაჟ ესერ დოჟ სოჩილ ადგილარ ლანსუ”. ერქა ლექუაშქედელი მიშგუ სოშა ბაბა ლათათე, იმუნამ ლგშოიგს “პამენშიკარ” — ნიკოლოზის დროინდელი მიწათმფლობელები; აღმარე შინგა არდა შან, ლათ მარენე გეშარ. ამრე ლგშოიგს მახიმე ო ნიკოლოზ ლაზენკოჟარ. აღ ლაზენკოჟარ ლგშარს “პამენშიკარ” ო თან წამ ბიძინ გეზლირ უშნუარეშ. აღ ლაზენკოჟარ სოქუა მიშგუ ბაბანდ: “ამჟამე ესერ, მიჩესერ მინა სურანთ ესერ სოქუა მინა მუნბამეჟ ო ლესერამა ქეჩი მარე?”

რუსენან აღმან აღმარ, ერქას აღთხანელი მიშგუ ბაბა ო აღი მურის. ექი “პამენშიკარ” ლგშარ, მარე ექი ლგშოიგ ლექუახქა, კაშდაქს ლატულიდ, სოხუმთესგა ლაზ ლი; მინა მფლობელობასგა ლგშარდ აღ ტერიტორია; ომედ მიშგუ ბაბა ო ექი მინა მანე მეგობარ მარეს ჩუთვერნა. ერქა კაშდაქს შუკუ ლექუაჟ, მახარკას ლექუა ლოქანიდ, აღ ტერიტორიაჟე, შუკუნ ჩუბანუ, საერთოდ დარ ლგშოიგ. ათხე ფხულე ლანსუ დესა ლი. მარენე, საუკეთესო ადგილ ექა ლანსუ აფხაზეთისგა; ჩამგ ეზარ ლანსუ, მარე კაშდაქ განსაკუთრებთ. ამრე, შუკუნ ეთბანუ, ლგშოიგ აღ მურის ო აღას სოქუარა ერქა ძორუ ჰექტარ გიმ მიშგუ ბაბანდ, ფხს დეს ოსკიდეჟეჟი, ლიმფხანაჟა ო ლიმხუბიშ ...მეღაქა... ძორი გექტარ გიმ ქახორქუარა: “ცალქე ესერ სოცხანდეს ო მინა განხანრე, ამრეესერ შირ დარ მოშ ხეფხანდ, ექდე ქი ლი პატრონ ო შომა ესერ სოცხანდეს, ჩუესერუ ადგილან ამრე”.

შომამ შუქანან სვამქედელი მიშგუ სოშა ბაბა, ერქას აღ ლაზენკოჟანქა ლათას ოხეიდა ოშთხუ გექტარ ო ხენსგა გიმ ო ამე ჩალზიგელი. აღა ლგშარ ათას ო არაშირი ო არაშდიოშთხუ ზაჟ. ქორ ჩოთგა კაშდაქს, მარე, შომამ რეჟოლუცია ნანინან ო განკულაქება (ეშრე არეულობა, ძირითად, ათას ცხრაას ჩუიდეტ წელს დაწეებულა), ერქას ლეჟად აშტეს მანგ ამხანუ ა, ლათათე ექდეჟე აღი სოშილ ლეჟანქა ლანსუ ო სოშილ ყუდეიარობ ლანსუ. ერქანდო სამამულო ლიმანდ ნანინან; აღა ძდედ ისტორია ლი. ერქას მიშგუ ბაბას ოშთხუ ხარდენა ჰეჟენტარ. ერქად ლათას

ლემზიგ ი ევმარ, მან ქაურიყა, მან ლაშქალაშმჩედელიც. ეშუე ეშე ჩარს ლემარც ი ეშუს — ჟარლამ ბიძიას სუფოროშის სახელბიხი “შეშეე შეენხაი უჩილიშე” ქალღეგარე სნარა. ჩარი რომ მოიხადა, შეუბულებოშე ანფიშედ ჩორთე, ოფიცერ ლემარ. ამერე, მან ლაშქალაშანად. მიშე მუ რუადქანან ლერსგუენ ქუთულქა, გაკომისიეს ი რანტან, ალო ვიმეხტე ლანუ მიშეუ ბაბა, სემი ქეინტ ჩუათუფე, მან რუადლუაბუნან, შეეწინენ დიდ სამაშული ომხ. ერუნლო, ომთხეშედიუხგუა ზაუეი, მიშეუ მუ ქანდრიჟან ი ერსანჯა ნაბ სუნარიდ, ომთხე სეიშე ლანუბა.

ქ. მ. — სი ნიბანშინ იშა ხი?

რ. კ. — გაორგი სუბელიანი ნიბანშინ სეი, ერნ გეზალ ლი მიშეუ დი. აღმარ იზგას ჩხალთას, ზემას; მი იშაჟე მათეიდ, ეცერსან ლიხ რუნანკად.

ქ. მ. — ისგუ ლიბოფშეი უქეი ერე იზგასა, ზემას?

რ. კ. — მანკელომედელი მიშეუ ბაბა ი ერუნლო — აღექსანდრე სიდიან, მელტან; ერსი ლაშენკოშარსან ოხუიდა გიმ ევარე ერმარეშ ლემარ მან. მი რუამაშეიდ ერმარე ჩიქან ქორ, აი, ერ ქორისგარდა აღქსანდრე სიდიან, ლაშენკოშარსან ნაჟედ ქორ სორა ფორმასგა არდა. აღმარე ნაგმ ქორისგა აჯად სუნამ სანს იზგა ერ მარე. აღექსანდრე სიდიანიშუნლო სპედელი ბიქტორ ქეიციან; აღმარ ბერუნსან ლიხ. აღექსანდრე ი ბიქტორ წამ ქემელ-დარჟან გეზორი ლიხ ი აღექსანდრე სგანკად, ერქას მიჩა ბიძი გეზალი სგოხერსანსა. ბიქტორსი ამერე ოხუიდა, ლათას, ლანუგა. მერმა ზაუე რუნანკად მასონ თამლიან, მანან ბაბან მუ ლანუ; მანან ბაბას კოსდა ხეფან ი კოსდ მუ ლანუ მასონ. ერქანლო ნესტორ სპედელი, თამლიან, ი აღმარ ამრულხოგიელი მან. ძირითად, შენანარ იზგას ვაბე ლათას. ჩეინელ მეზე ერუამ ლანს, აღმარ იზგას მან ვაბე ლათას. ერქასი ფანგანარ სპედელიც. ერსი გაგუ საფენან; მი შამ მათეიდ, მარე გაგუე გეზალს — სერიოჟას (მუნჯ ლან) ეშუე გეზალ სორდა — კოლია ფანგან, ი ერსი გეზორი ოთხან, ქეხტარ.

ქ. მ. — აი, ტულის, ერე დანს იზგას მისიმიანარ, ერმარ ლანსუ გეშეშედე წინაპარლ, შენარეშ, სომ? სი ტულერე ისგუ ბაბუაი დოსგ სპედელი აფხუთე, მარე ერლა გუნანდ ლი მეცხრამეტე საუკუნე. მისიმიანარ ერე ლემზიგ, აი, მეხუთე საუკუნისგა; ერქანლო, შენა საუკუნლისგა, შამ დო ხდებოდა დანლიან სეობასგა, ამეი ესტორიასგა მამეშეუ სნარა, სამეშხაროდ, მარე შენანარს მეშად რუხოსალდას, ერე დან ლანსუ შინე წინაპარლეშ. აი, უთქუათ, “მარუნსგა ნაგვი” ერ ხადეხა, ერქა შენან დერთან მონწამ სანს იბან ლიშორის, მთელ საქართუდე საყდარანს მოიხსენიებდენ სოლმე ი ერესგა ბირეულ ლანსუ შეყრი ჩგრანგ. ქრისტიანლ მან სომ ლიშორად აღმოსაშლეოთე, მეგლოწად მხარეთე, მარე მერხი თე შენანსგა იშორის ამნან, ა, დასაშლეოთე, დანლი მხარეთე ერერე შეყრი ჩგრანგ ერ ლანლოცაშლან.

ამეი შამ ჩასმა ისგუ წინაპარლსანქა?

რ. კ. — მიშეუ ბაბა გაგუს სარდენა მუდ ლეგე ყარჩას. ალი ლემარ ერქა ყარჩან დიდი ნაწილის მათხეში, ერე ხამბულა: “შინ ესერ, ათხე მახე მედერესერ გარ ლიხესერ დანთე, მარე შინე ჩიქდ ესერ, მიჩა ბაბას ესერ ქონუმბაშეიერ ამრესერ შენანარ ლემზიგ სუნამ სან სეუნეხინე, საუკუნლ სეუნეხინესერ;” იშამეი ერსი სოქეა მიშეუ ბაბაშე ი იშამეი მი მისა, ალ მეგერჩახ ზუსტად ქონუმბაშე მან, იშამეი ლემარ; ერქასი სომსლსანქა სანუდა, ელო ქა ერქა ლემარ არანუდ ზანს ქალეპაბე. მეკთარ ხარდენა დანლექეა შენანარ ი მეგად ლემფოშინ: “სორა სანს ესერ ლიხ, სანდო სანს ესერ ლიხ” ი ახლო კაუშორ სადუნეა აღმარცანს; მი დეხა მათეიდ ათხე, ტეც ერ ლექეა, მარე ერქას გუარანლი ქანოქეა ერსი, ერქან გუარანლ, მოლიდ, ზემე უცხოშალ ლიხ ერეი გუარანლ ათხე გუშეხეიდ, მარე ლუშუნ გუარანლ ლიხ, რეულებართედ ლუშუნ გუარანლ: “აღმარ ესერ ლემზიგ”. ერუნლო დანლექეა სპედელიც ბერძანლ. მიშეუ მუს გუნ სორამდ სოსალდა მან,

მარე დოსკ ადგან; მი ხოსრა გარ ხუნასუ ი მიშგუ მუე ნამბუალ მისა ალა მან; მიშგუ მუს ჩუხოსხალა ერქას გუარან, სგა-ი-ხომარანდა მიშგუ ბაბნ ნამბუალ. მიშგუ მუ მორეუ მარე ლასუ ი ათხე ამქალი გოშარ ი ისტორია ექას ხოსხალა შუნანაშ.

აქლელი ფიშირ ადგილს, ეშჩუ, ამტყელს, ლერთენ მხარერე გეოლოგიური გათხრებო იყო. ერქა მი თუთონს ტუეშადანს გეოლოგარცანან ინსტრუქტორდ. ეშჩუნ სნგუბზხ ჭუნიელ ოქურხ მანათიანარ, ხუნამ რადაც სნგუბზხ ი, აი, ერქა ლასუ ზუსტად ამი გარგლა. გეოლოგარ ამტციცებდენ, ერე, აი, ექი ლუშუ გუარანდ ერ ხადდახ, ექმარე ნარდუ ლას ერჩუ. მერმე ადგილ უხიხა ლასუ, ანანოხ მხარეთე. ეშჩუ აღარს ხუდუნდახ სიგნალ უშხუართე. ლას მოლეგემუ ხაშიშროება იროლ, ერქა ლემსვი ნარპილშუ ხანპერნახ უშხუნარ. მესმე ადგილ ლი ეშჩუ, ეშთესგა გეოლოგარ დემ ანანდ ექ ზაუ; ათხე გარ ლას, ს, ოთხმოციან წლებში (ოთხმოცდახუთ, ოთხმოცდაშვიდე წლებში, მარდანი ლას ერქა აფხაზეთი გეოლოგიის სამმართუელოს უფროს), ესაქ ლას ჩუბედე თბილისხან; ორანდ ლეეა, ეშხუნადგილ სნგუბზხ, ხედუმ ადგილოთესგა სგამრდე დარ ლი ჩიქე; ჭუნიელ ჭუილა ფუნთქუირს ჩულელფარ ლასუ. აფხნეც ნინტერდა ნამ, მეთხუარ, ექას ვედ ქოთინდ ი ჩანქარუნ. ამი ლანხელუი ოთხხანანდ აღ ჭუილას. ხაერთოდ დარ მოშ მერდელი ეშთესგა; ეშხუს ოთკუპურა ერთესგა ლიზი ი ერქანდო ლედგარ ახგუბახეი, ჩულეკუნარ. ერქა უარადუ ამტციცებდახ, ერე ერესგა ხოშა უდატარ ესერ ხანთქუახ. ექი მარე მეთხუარ ლემარ, დორი ლუსტუირ ცენტრა ხადუნეა; თუეც ერხაუქა ახგუბახ ი ამხაუქა — ჭა, სერ მამგუეშ...

ქ. მ. — “უდაუ” მამ ლი?

რ. კ. — უდაუ, ალა უიქ, სი მარე, რადაც, დიდი მახარხიბელია გუელი. აი, იმხანქაპქუარდახ ერქა გეოლოგარ, ერე, აი, ექ ციხესიმაგრისეგა ძალიან დიდი ძალა, სიმდიდე და ოქროულობა ინახეოდა. ექის ხეუთხილდახ ექ უდატარ, მაღო მამ ჭიხა?!

ქ. მ. — დედე!

რ. კ. — ამდა მექუნდ ჩილად სგალიზი ერხაუთემაგა, მარე ლიშამლ სნხინან აფხაზეთისეგა ი... მეთხუარ მარე შემთხუეუთი ათხუილდა ერხაუ ი ნამ სპეციალურდ ნეკუნდ ლიზი, მარე... ალი ველილდ ქანტუტხდ, ალილ ლიწყული ადბინე ი სგ'ათქადა ერთემაგა, სგალან ჭურუმაგა, ჩუქუნანისგა, ნამ უხეჩანისგა სნგანდნდა ი ფუნთქუირ ერ ქოსტყეცდ, ერქა ქანწუნანდა ჭუილა, ლგე, იშვი მურეუმან ლგეხ შუნან, აი, ამქალიბ ფორმად ი ამეი ლათოფ ადგილარ ლგეყე-ამხანეი ანდგარდა ჩუქუნან ექკალი სირგსტიან ჭუინ, ერე ქათერანდა, ერე ალა ლასუ ძდგდ სკოდი ი ხოშა სიდრმეხანეი ანდგარდა ჭუინ; აღ ზამარ ნესგა ხომ უჩხე, ჩუნწურა სგანჩუ, თაჟისთაუად, ი ამდა უქან, თხუიქა, ჩუეულებრიუ ცხეკ ლასუ უიმედე ექ ფორმად, ერე მამ ოერანდა. კელთხი კოქს ლან დემსან სად. ამე დეუაშ ი კუიცირა ი ალი მამ ნემთქუნანდა ი შუნანარ ნაკლებდ გარ იზელალდახ ამხაუ ლანთხუიართე, მარე ეშჩუ ერეუამ იზგან ბოლო ზამარისგა, აღ მეთხუარანდ იზელალდახ. დანდუ ხემთქუნან ექი ცხეკს ი ტყარ ხამ ი ამქალიბარ. ნეკუნდ ლიზი, მარე ლიშამლ სნხინან ერე. ლანდ-მგხარ, ლანდ-მგხარ... — უ'ოხმარანდ, ჰარაკ “პროტიუოგარ” ი გარქარ ქონეუიდლ სამხარხარან რამოდენიმე ცალ ი ექსპედიცია ი სგალიზი ნეკუნდდა, ერე, აი, მამ ამბან ლამესგა, უანმგერან, მარე ლანდრიქდ უცხარად ასანდ ალი მან. მარე, ხედუმახ ხოჩამდ სოცხდა აღ ადგილ, ჩუ'ადგან დალ, ბენიქ ლასუ გუარდ. მიშგუაცანან ხეშდახდა ექი აშხუ ჩიქა ი ზუსტად ერენდ ლამოთენ მი, სგალან იმუნანან ლი... ათხე მი ჩიქე მამ ხუი მედგარ, მარე, ათხე მი იმუნანეი ხუიასკორე, ძდგდ ისტორია ხუდუ'ანდ ადგილს, ჰანდურ ძდგდ ისტორია ი, მამდო ხანუნა სგანჩუ, დან ხოსა.

ქ. მ. — სურათაშლს ი ალას დემგუაშ მოშ ოთკენად, სომ?

რ. კ. — სურათალ ქ'ოთკოდ, იმახანს სგალაზ ლანსუ, მარე ექი სურათალ ო ექმარ მან რუასანდს ერქა ო იმედლო წაქარანსან, მამგუეშ მისა, აშ ადგილო-მდებარეობას ქანტელკო. ახე ში ექვი მისა მთელი კაუქასია, რუქასი შეუადგინ სოხილდ, უილდე სახელმწიფო რუქა ლი. შან რუქისა, მარე ექსპედიცია საკურე ო ქეთინანდ სვალისე ერ ქეთილახგა. გუშუ მეთინდა მოზი ტკისდ ახე, ექვი ჟილგმარე ნადდა, ერე გაზ ანფიშუდან სვანრუ ქეთილახგა, ერე ლდმარ არსებას ჩი ერ თიშაშს; უიქს ჩ'აუქუნ'ექვი ო ნანა გაზსაწინააღმდეგო ადრწინად ნულუა ო ნილაბ ო... ლეჟანლ მამგუეშ ლი.

ქ. მ. — დერბეთს ეკაუ ხორჟიმინ'ერე ლიტეს ლესუ ხუნკუილ ო სი თუთონ ერ უხელმძღვანელო ერ ექსპედიციას, მირადად!.. ლიშაშლ ერ ანბინან, უკუე ბოლო პერიოდქაშშიდ, აი, ომა მუშუანს მეზგე იზგუნროლ ლათას?

რ. კ. — ჩიან რულოშკლანნი მამამედა თითოეულად, მერუმა იზგახ, ახე ში მან მამ შითრონ ეურე; ერქა შუანარ რუ'იზგახ ერჩუნ, აი, გუთიანლ ლეჟუ, იშუმა ლათა იბნი. ერქად, ძირითადად, სომხან იზგახ, მარე სომხან ქ'ერ აჩანდ, შუანარდ აწილდ ალ სომხანსანქა. არეულობა ჩიქდ, ხადდაც სამოცდაათიან წლებში, შუანსანი ზნამ ჩამოსხლდა ო დოლსან ლეჟა ანტან წილს ერქ'ერე ქუთინლცურა ლათას მარენე ლანსუ. დოლიშარს ერქად მამ ხოხალდას — არეულობაჟი ათირს ლათა რულაზელალი. ჩიანგ პოზიციანლ მად ზედუნდა ო ერქა რულგსოყე ლანსუ მან: "შან ადგილ ესერ ლემარ ლათა!"

ქ. მ. — ში მასუილ, ანტობუსსანქა მეჰად ქათერინდა, აი, გუთი ცხიქარ... მუშუტიოდ დემშომა მინდა ლათას, აშეი გაუღლით გარ მინდა.

რ. კ. — ხან რუქერედი, ლედმარენე მამ ქარ ლათას; ში ქატული, ერე ლათათან ქუთინლცურა დემე ლი. ეშუ-მარეი ნეზუ რუქეენინე, ქანუშედან ცხეკთე ო... ექა გარ ქუთინს ხანცურა მეზგა. ში ოშუმა დო მირდა ხამარ, საერთოდ მამ მისალდა, რუაშდუ'ერქა პედენდახგა; სომა ხამარს სეჟმენდას მიშგუათე, ქორთე, ო ანრო ქუედენდას გულ ო ქანუშედმედენდას მეზუმელარქა... აქლიბ ლან დემშა, ესე იგი მიშგუ ლის. მოკლეთ ქუთინლცურა შან მოლ! მოსაუნლ სომა პედენდა, ლინთუ, მაჰრენე ლაშდუა დოლისგა საერთოდ ლათა ლანსუ. ლათას ლეჟა ლდგარდად, წებელდას, სემი ნახიმდ სომა პედენდა მუს. ლათა ლანს, აი, მაქარკას ერ ლოქანდად (მერხეულ ერ იბნოლდა), აი, ზუსტად ამ ნაკლათხაქა ზღუის დონიდან. ტემდი ადგილ, ლაბუქი მად ლანს ო ამლა სომხან ერხანქა მამ დგარდას, მარე ჟილგანუ ხადს ალი, ა, მოსალოდენლ არეულობა. ჩხარაშდ ო სემიეი გარ აჩანდ. ლისეანლე მომენტარქა ლახთირს, ერე მამ ხოყანდ ამრუ ლირდეს, ადო ერქად მამ აჩანდ. ექანლი ქუთინლცურა ლანსუ ლათას, ერუმა უბრალოდ, აი, შის ქათუთინან, დორი-სემი ზისგა ექანლი ლიზგეს ისეენა, ერე სოხილ მამ ხეკუნდა, ერქ'ერე ჩიმი ხაშულემა ლანს, ჩიმიშ; მთელ საქართველოისგა, მთელ კაუქასიას ქალზელაღენდ, ლათათან დუეში ლანგა ადგილ დემეგ ლი. ექად ლანსუ ლათას ოთხმოციან წლებში მეფუტკრეობან გაერთიანება. რამდენიმე ათასი ფუტკარი მოდიოდა, იყუბროლდა ამზაუ, მარე ლინთუისგა ჩ'ესანდ რუბაუ, მერუმა ლეჟანსისგა ხადს ლეჟიდ დობარ, მარე ლინთუისგა სომა ლანსუ ამრუ. ში ოხუშელ ფსულეშალ მისა მთლიან კაუქასია. ლუფხუ ამრუ გუანშიდ დოსდ ანდრისგა. ყუაუილ ჩიმი ფორმა სგ ლათას, მით უმეტეს გუთი ო ცხეხუ ლათაშუმი იშ'არი?! მერუმა ლეჟე ხეყანდა ო, აშეი, ერუმას ქუთინლგმენე ხეყანდ, გამართლებულ ლანსუ ჩინოშ. დუეშგინ ლათას სახერხულ ლანს ამანუ. ჩინოშ შის ქისეენა ბუნება. ლაკლმან ადგილ ლათათან იმე ლანს?! ლაკლმან ბან რუ'ერანს სოზდა, ქადგრანს, ხენსგა სათისგა ეშუე უედრა კალმას ჩუხგრემედანს ო სგაქიდანს აგოთე.

ქ. მ. — ლათა ლუშნუ ვახე მად ლია? “ლათალს” ესერ ხადეხა; აი, თუნითონ სოფელისგა ლუშნუ ვახანლ ხედეხან იმგუაჲ?

რ. კ. — ჭუნიელ ლუშნუ ვახანლი ხედეხანს ი ზემუ ლეცადუნეი ხადდას ვახანლ. უეშგამუ ჩინიორ ცდილობდენ, ერე მამამო ხოილ ნდქარტოლურ ლუშნუ ვახანლ ექლ'ერე მამ ხანატრესდას ალი. ნოვორასიესი გადასახუეშუმეჲ ერ ლანსუ კოჭ (მი გეოლოგარკანს ხუეშადანს ერქა), ეშუ ჩუმირდუნა. “ამაჲ გუშგუეი ლი” — ლუშნუ სიტუქუნლშუ ხნარა, ეჩი მიშგოჲშუ ვიმიჲუნანა. ათხეი ჩუნარი ექ ბარ, მარე ქანტეციც ი ჩუმოჲუ ხარ ეჩი ლეირ. ხოშუმიშთან ბარ ეხანბაჲუნეს ერერე სპეციალურად (ალა უკუე პროორუსულ პოლიტიკა ლანსუ), უითომ შუკუ ხნდს ვასათრელ.

ქ. მ. — ლუშნუდ ერ ხეძარან, ეჩი სი მამა ზანდეი ჩიუნა?

რ. კ. — ლუეშგან ხუარდანს მი იშგუიდაშუდ ი უსგუა (უფრო სწორად, იშგუიდაშუდ ი იშგუილ) ზანდეი. ომა სურათ ათუქიდლე!.. სპეციალურად იმ მომ უნადებინებლით ეშრე! ათანს ნუკუემ ფორმასგა ხარ გადადებულ სურათალ — უიქანთე უოდერ კოჭან თხუშთეი, იმუამ ნინრე ლანს.

ქ. მ. — აი, მამა ხაუკუნეისგაშ იოლო ექ წარწერა?

რ. კ. — ათხე... ზუსტად მი დემ ტული, ჭუნიელ დამწერლობა, აი, ასომთურულ, ვიქუნდანოლ ნორმალურად, ნებისმიერ ქართულ მუჭუნდანი-მარე ქაიქუნდანდა, ერე “ამაჲ გუშგუეი ლი” ხეძარან. შეიძლება ზნი ვინხარენან, მარე მამ ხეთარანდ'ეჩი ხორამდ, რომალ ციფრალს რადანაიორ ფორმა ხადდა, ვინაჲომ ხად ესუალა.

ქ. მ. — უეშგომილს შომა ხარდანს ლათას?

რ. კ. — სოხუმ ჩუალქარუედ ერქანლუქად ზანხესგაჲი მეტ ხუარდანს ერე, ჩხარანლითხუილდეი ქონეუედ მი ი სგ'ობს, ფაქტიურად...

ქ. მ. — ლათა ხომ აფხზარე მხარეთე ლი ათხე, საზღუარ იმუნა ლი გუშგუეი, ექ'აღწერე ხორამდ.

რ. კ. — ბაგადანს ხუარდანს, შომამ სოხუმ ჩუალქარუედ. ბაგადანს მორე ტუნელარ ლიხ, ლახამ უხუარენესგა, ამერე ლანსუ პოზიციანლ. ერქანლო შეჯანება მოხდა იქ, ერქა, ძირითადად, რუსულ ლანსუხ, ჩ'ადბომბაჲუეს...

ქ. მ. — ლიგერეი სგუეხეი ლადელ, ხომ? მი დანს ხუარდანს ერქა.

რ. კ. — ერქანლო მიშგუ ბიასუილ ი მამიდაშუილ — მეულუდ კუნანჲიან ი უასო გუიჩიან ლეგ'ანანდ. შეწყერ ნდგილ ლანსუ, ნარუელს ერ ლატულიდად, ერერე ვანსუან პოზიციანლ. ერქა თბილისხანი არდანს ი ეჯმარ ნითურდანს: “ამრე'ეხერ ხორა პოზიციანლ”. ამერე ლანსუ ერქანლო ბგე ლიშანლ. ჩუაგუშისხ ი საწყალ მეულუდ კუნანჲიან ჩუადგარს, ტანკს ერხანთენან “ხნარად” ახფოშედს — ქართულიდ ი ლუშნუდ მამ მის'ერი ვახე, რუსულად “სამაჲუპარულიაჲუში აგენიორ” ხეხა. სანთალშალ ვანკედენ, ქა-იმამ-ლანსხილნი, ერხაჲუ ასკენ ექაბ.

ლათას ალაჲე ადლუბაჲუნს! სოფელ ლანსუ განწირულ ჩინარდ. ერხანთე ი ამეჲა ჩიანესგა ჩუხოდან დანადგარანლ; მი, პირად, ჩუმოწუა ერერე, აი, მიშგუ ქორ სგუეხინჩუ, სემი “ხნარად” ხაჲიდს ერ ლადლ ი ოშ'ადქარან ი ოშ'ანდაგარს ერ ლადლ ლათას! ა, უიქტორ კუიციან ერ ოხე, ამელეჲა, ეშუ ლიხ პოზიციანლ ი რუსულ ლეგს ათხეი, ძირითადად, აფხზარ დარ პრის. მიშგუ მეშუბელ ზურალ ლემარდ სოხუმს, ვოთერენან ერ ლადლ ი ჩ'ოსხენჯაჲა მან ლათას; ეშუ, მალენკა ხაჲხა, ერქესერ იზელლ მინა ქორთე ობანანარ. პროცენტალშუ მახენე შუანარ ნდლუბაჲუნს ლიშანლჲი ექლ'ერე ნამ დეშომა ლეჲეინდად უეშგამუ! სგუეხინ — ნამ, იმამ ლემენლ

გუშე ლი, ერნაუ — ნამა ო უახე მერმალს ერქანდო! ჩხარაშდისემი წაიფი სექტემბერისგა ჩაქვარუდ სოხუმ, ძირითადად, ხადლაც იუნის, იუნის, აგუნიტორიქდ ლათას მანგ ნდგელუ'არდა, მურისი ო მუდფხანზი. ახალგაზრდულ ქამერედ ლანს, თურქულ იზგას ერჩუ — ჩიფა-ოდლები და ბერბერ-ოდლები — ომთხურ-ომუშედ მეზგე. ხარაზილი იზგას, ეშუ გენერალ საყას აფხზარს, ხასან ხარაზია, ერა მუნუბე — სულთან. ერნ გეზალ — რუსლან ო მი კლასს აშუდ სურადად. პროდუქტ სგა-მამან-ნუნდენ ლათათეგა, მანკუ ო ალმარე ოქანარს ეხდუნსდას ევად, ერე ევა რომა სოქუნს: "ქართუელარ როქ ნამ დემ ნახუნდის ო გუაუწროებენ, გუარგვარანთის როქ". "ბერბერისანდო" გუნდომან, ერქა ალი მერიარ მერ იმეი ო მერ იმეი, მამ მისა, ქანანდ, ჩაუციხს ლათა. ჩანანდ ამეი ლათა ჩუშეცურე.

ქ. მ. — ჩის ჩუგუნისა, ერე ლათას ალაამგ მომ-მოშ ხალს იზგა: სომხარ, რუსხლ, თურქალ... ხანარ, შუანარ,... ლიმზობედ მარენე იშაცხანს ჩეშედენ?

რ. კ. — ერტამა ლათელ ლანს, საერთოდ, მი მამ მაშუედ ევა, ერე, გაჭირუება იროლ ა დალხინება იროლ, მოლე უბრალოდ ალი, ა, მიკერძოება ლგმარლანს მერმარ-მერმე ნაცო ნენსგა. მანგ იმეი ეშხანსი წეურ, ამეი იზგა. სოჩა ლიმზობედ ლანს ლათასგა. ჰირ იროლ, ლხინ იროლ — მანგ ვანხანუ ჩენოლდა. მი ლათას ერ სურადანს, გუნ ძეირდ ვარ ლანუ ექერე თხუიმპარე მამ სუროდ გაჭირუებუი (ოქანში თაუკაცობას დამაშალებდენ), მადეა ქვერწოდ ლანს, თამდა მამ სუროდ, მადე მოადგილე (თანაშეწე). არ არსებობდა, გინდა სომეხს, გინდა თურქულ, აფხზარ, ხანარ, რუსხლ, არიდება რომ უოფილიყო, არიდება უშუარე ნესგა არ არსებობდა. ახალგაზრდულს ჩის ჩუხოსხლდა მინა გუშე, ქაცვდინდას ო სერ ქალექუისგ მამ ლანს, ექვე სომარქუდას მეწებელს; ამეი ლანს, შომად აღუნბინან, ა, აფხაზეთი არეულობა, ერქანდო ალას ახინდენ ჩიმ ფორმა ხალს ერხან, ამხან, ადგილგობრიფი სუნამ. სოლი ჩინგ ვარი ო ჩინგ ხერდა; გუნდომან მანგ ო ერქანდო ექმარ, ერტამს მამ ხადს ლარდა, აჩანდ. ალო, მამ სორუმინან?! ერტამს ლარდა ნად, ექმარ დემთე ოჩადდ ლლ. ლანს ხეხუ ო გეზალ ქალენკრინე ხადს, ექმარე ლაწადთე დგარდას ო სვატეხენდას (მინა დრეშუ ხუდუნდა). ერტამა ჩანდარანს, ექმარს ლექედ ხადდას. უმეიშობილს ეში ჩულექუი გუადა ლათა, მარე იმდა?! — ლანდი დემ სუი გულ მეგდე. უარად ჩული, მარე ზუსტ მიწეხს დემ ტული...

ქ. მ. — ოშა კილომეტრ სრა ლათა? მაშენე სოფელ ლი დანლინ სეობასგა.

რ. კ. — ემდემი, ლი გუირაბებიდან ლათათედეა ო მანხლევა — ემდ, ანუ ერტემლიომთუშედ კილომეტრ ლი ლათა ნაქუდთე. მაშენე სოფელ ლი საერთოდ კოდარის სეობადევა. ლათა იზგარი, ათხე ერ პოზიციულ ლის, ეშუ მადე, ლეცქა, ქუანარას ერხანთე, ოქანარე; ერჩუენ შუქუ რულგკლი ნად აშხუ ჩიქქა... ამჩუ, ერხანთე, ლი ევ ახარო, მანკუი კოწია იზგა, წყარედიან, მი ამეი მამეიდ. ერქანდო ქუანარა ლი, ერხან ლევა სერ იზგეს წერედიანლ ო ალმარ...

ქ. მ. — იმეი წარმოგდგენია მომანულ აფხაზეთში? რთულ საკითს ლი თაუისთაშად, მარე აი, შომად, უთქუათო, თანდარე იმედეი ლირედე შომად შეიძლება? მი დი ათხე ერე მირი, სოშა ჩემოდ ლანშაღლე ვმდუამუნ: ო... მარე იმედ რადაცა ევლია ევა ლერე, საფლანთე ლიზის უახერხებო. ბგეხდ სუნამ ლის, ერე საფლანურ მამ ხარს საერთოდ მინე ლგდვარეშ! — აი, სახინელება ლი ლიშედუნად ო გუნ მძიმე ლალა მანგ, მარე ევლია სამომავლო სიტუაცია იმეი წარმოგდგენია?

რ. კ. — სამომავლოდ, მის დარწმუნებულ სუი, ერე ჩუისკეთი მანგ. მავას ექვანობს მმაცარს აფხზარ მი, წარი აფხენკარ ლის — ნუგზარ ადლიება, ედგია უინბა, უბრალო ხალს მამ ლის ექმარ, ათხე თანამდებობან პირანლ ლის სოხუმს. ექმარე ტელეფონ მამ ჩუმისა ო სურად მირსკენეს ო მი

ხორსკენე, შოშია დერეკუ მუღე ერქას. დარწმუნებულ სუთი, ერე შეიძლება აფხზარკანს ლირგინულ, ალი გუეში მოგუარება, მარე ექმარს ხაყან ეზუ ჭაფუ, ხედუმა ეზუ ნორმალურ მარა, ერუმა აფხზეთს იზგი, გუიეი მამ ხანტაუა. აღმარ ლის უშუალოდ მოსკოუი აგენტარ. ათხე მთაუარ ლი მონდომება ი რი ლანყენა ხარ. ათხად რუხეთქა ეზუ ჭართუელ ქაღერდა ათან გუეში ეილანყენად ი ათხე დეშ ლანყენიდა? ერუმა ლიდ აფხზეთი ხანლს, ნამ სეკუეის ლხედ დანტერეხებულ, ნამ სეკუეის ქალკედინდედ ი ქალუტულდედ ერის, ქ, შამ ლი სანჭირი.

ამერეჩქალბი ქართულიარ გუყყან ნამ, ხორა მახედუაუარ, ერუმახ გარგლამ ჩუხოსან ი გუეში ჩუხოსან. დარუხუთი საკითხ, ერე შემრიგებლობის კომისია ჩამოუყალიბოთ იხეთი ბირბისგან, ერე რადერე ერხაუ, აფხზარ ჭიმ ი დინარს ქახოდის ერისი ეიხოპუნარის. ხაგერგანლის ტელეფონქა, ერქა ეზუხამანს იგუნი ი მერამჩინან, ერეი სეუდ ხარს უშხუარეუ, ქალულწუნად აღმარ უშხუარ, სი მარე! უშოდლი ნომლიჩედ, აღო შამ იმ გუიგუნეუის ი შამ იმ! ოფიციალურად აღხუად აღ გუეშ! სგალანხუიდდეს უშხუარ, ქა-მად-ლევდინიდა, მანუ გუეშ ნანყოლა! ამგნდ ხორა ბოლიტეა შამ ქაუ! ათხე მ ნუგზარ ადლეიბას სგალოხლოი, ერი ლი, კაცო, შალიკო ადლეიბან გეზალ ი შალიკო ადლეიბა მუხუბე ლან აფხზარე რაკოკიმი მდიუნნიშ. მთლიან აფხზარე ხელმძღუნელარხანქა მამუნე ერის ხალტენდა ქართულიარ, ფაქტიურად. ჰოდა, ერე მუხუბეი გეზალ მიშგუ მქაკე ლი, მუხუბე მარ, აღო შამ!.. ქარს სამსახურ მეგუე ქმოზა და მეგობრობა ლი, მეგობრულ კაუშიარ, სხუნაიარად ერეუ დეშ ხიმსახური! ქარს უშხუდ ხუარდად ახალ მიწაზე, ტალამიში, ჩრდილოეთში; ბექუს ესდუნან შან... ერეუ ნიშგუეი გაპირუებას, ერეუ მცესის ჩუ-შამ-ანაშდენე, ოდ ქუნი ნიგ!

არის გუშგუეიმდე ერქალი მახედუაუარ, ე ლაზ ხარს აფხზეთთე, იმუმა ლეთიშ ხანლს ჩუხეხოლის ერმარს... ამქალი მოქმედება დაციანსებული სეკუეის ლხეს ოფიციალურად. აღმარს შუეულიათ გპირობან ტუელ გუეშ ანხყან; ამრე მეტე-მალასისგა ნად ლინჭურულ, უიტერანლ ორად, უხგუა მარე ხუნად, ეზუ კალამასუ ნინჭერდა, არუელიაქე ლი, თბილისელ, ჭეშნარ ჩუნთქანან ლაშალეი ი, საერთოდ, ლარტყან ჩუბოუ გათოშულ ლანუ მთლიანდ. ჩონჭუნად, ჩუნსუტერინდ ერქა მინე უიტერანლ, ერეუ იმ ნაშალუ ერუმა ლის. სგალოხნუიდდად უშხუარ, ლოხუბუელიდ. ერამან მინისტრ არდერეუ მთურობან ერქა, მარე ერქანლო მინქმალეს მან ი უითომ ბგად მანუამ ნანქუე: “ჰაი, მალადეც როქ სგამ!” ათხე უითომ ესუნბინედ რადაცა, აი, დაახლოება ხანლში, უშხუართესგა ლიგდე... ხერ ლირგინულ შამ ლადო?.. უშხუართულკედდ ხანლს, სგალანხუეის უშხუარ და ამნომ იზგერი მან; მალო დეი ლიშამლ გუეუა, დეი აღას ლიროდ ი დეი ერას, ი, აღო, იმეი გუიბირა? ლოსვიდდედა აღო აღ ნაუნადურის? ამეი ლირუნედ ნამ დეშ ლეტხენიდგა აფხზეთთემან. აღმარს, აღ ბოფშარს ნაფშირისუ ხანუდი ღერმეთ, შამ ხოსან, შამ დო ლაფხზეთ? სი შამ ლანთუნენე, აღმარდ იმხან ანჭგდან? აღმარდ მადე, მიშგუ ბოფშარს (უნიუერსიტეტს ითურის) მამგუეშ ხაშყიდს, ერქა ოხუიშდ ლგზანილარ ლანს. ერმარდ იმხან ანჭგდან აფხზეთი ისტორია, ლან სგა-შამ-ანჭერინედ? ტელეუიზორი ლისგადი გარ დეშ ლი.

ქ. შ. — აშ ქინა!

რ. კ. — ამაღ, ლან შამ გაუქტიორდებოთ, ახე კიდევ დიდხანს გაპიანურდება, ერდერე დეი რუხეთს იმეთ ხაუ აღ დარეა ი დეი — ამერიკას. მან მინე ქორს არის ერმარ, მარე ნამ შამ ლარდ გუშგუეი ქორს. დეი თბილისელს დემეთ ხაჯლდალენე, ქი მიჩა ქორს არი. გუშგუეი ბოფშარ სეკუეის სგარინე, ერეუ ერ ჩუ-ნუ-მანქარუნეს ქართულ ფესუნარ, მთლიანად არ ამოიძირკეთს... ზამარ ესდრის ი ომა მარე გუარ ლეღავარ ნამ, ხორა ხანლს, ლანჭუდამალ ხანლს, მარე ჩუნადგანს ი ათხე იმ სეკუეიდედ ლეღავარს?

ქ. მ. — თუნდაც ეშხინ მინე ჰაზუქა ქოთელაღანს, ეშუ ოხუმიდ ზამა ლორდე სგაქემენდას ერნოშ ვარ!

რ. კ. — აღის გადაყუბა მუგ, ლაქერას, ლასკორას — მერს გუმი ოთბუქურე ო მერს სასწაულდ დასნეულდა. ნამ სოშილ ახალგაზრდულ ლიდ, სოშილ ...მედე... ლიდ ო ლოკიდ, ევლერე უფრო ჰანსად გუარ ორგანიზმ. ექმარე სნეი ნამ ამე გუმერინი. მინე ცხოურება ყო-მამ-სახეს, მუგ ერნუ ოთსანდს. ერნუ მუგ განადგურებულ ლის ქორან ო ალა, მით უმეტეს მიშეუ სოფელს — ლათას, თითქმის ქორ მამ ლგ. რუსლე ქორალ ვარ ლგხნუ დორი სელუხლებელ. კლას ლგ ვიჩუ, უ, იმუნამ შტაბ სულუნდას აღმარს, ა, რუსანლ. ათხე ეჭი ამუწარი, ჰარიდ. რუსანლენქა ერე დედეგეზალ დარ მეგეძ.

უიქტორ კუიციან ოზგა ლეჯახქა, ამერე ლგხს ათხე რუსანლ. ერნუ ხარს ლუყურეუე ეკალ-მაქთულში ო ერნუ ხაყას “კრაკაილიწარ,” ერნუ ხარს ბაზა მესეუ. ექმარ სოლღის “პრიკას”, ჰანდურ მამ ხარდუნის რუსანლს ერნუ, მარე მამ ჩემანს?! ერენქა ამუალდ გეზალ ლათას ლინთესიგა დარ არი; ზაულადლ ანდარის ო ლინთესიგა თითქმის დარ არი. ჩუბე ზემას ხატულის აღის, მეწყერ ერ ლან; ერნუ, ძირითადად, ამბაკო ოზგა, კუიციან (ერე ქორ სელუხლებელ ლგხს ათხე ერნუ). აჟად დორამ სორგუნს ო წულუკიძელ — ექმარ ათხე ჩუნარს მერს. ჩუბე გუქეჩანარს ოზგეს. თითქმის მუგ ჩუწიგეს ზემას ათხე, მერუნამ ოზგას ერქად! მაშენე ყინქა ოზგეს წულუკიძელ. ერეყათხე, ამუწუ, დოიგემა შუკუი ლისეცი, შუკუნე უანსეენეს ერეყი ო ჩუხერას წესმერ ლაზელალ. ზემამხგა გესი ლისეცი სოპირას. ამუქერე, საცხოურებელ ბირობულ შუნ სულღს.

ქ. მ. — სი სოშილ ლეჯახურედ გარგლი, ჰა ლგჩუბურედ, ჰა იმეი?

რ. კ. — სოზა ლადლ ლეჯახურედ გუწარგლი, ევლერე ლატლის ნარდამუ სუი მი. მეცხრე-მეათე კლას ლატლის ოთზგერი. სიღბისტრო ბიძამ მარ, კუნაქან, აღმასკოს ხეშადბა მესტამას. შუნანს მან მამ სოთრა სიღბისტრო კუნაქიან! ლუშნუ სერთოდ გარქ მად, დემ გუწარგლიდან ხორამდ, ევლა ქამქერე ლატლითე ო ერქა ქათუბინ ერნუ “სუფთა” ლელტალუ გარგლა; ერქანდო აჟად მოლიდ ყიშალ ამუქმან, მარე მაინც, სოზა ლადალ, გუწარგლი ლეჯახურედ ო ბოფშარი ლეჯახურედ გარგლის. მიშეუ ოჯახობა მელტულ ლი, სიდიან, მარე ერე დი ჩოფლიან ლი ო ევლა “სუფთა” ლეჯახურედ გარგლი მიშეუ ოჯახობა ო ბოფშარი, სოზა ლადალ ბებინცანან ლგრ ლის.

ბალგლექეა შუანარი მამ ტულის უნარიას, ერე “სუფთა” ლუშნუს ესერ გარგლის ლატლარ, თუმცა მამ ნახუმსარ? — ლეჯახუ, უშეული მხარეთე, სოშილ ლგწარინე გარგლა სოხას ზემუ, ელო მამ ნახუმსარ?! ლატლარ ო მესტიალარ სოშილ მოჭრილდ გარგლის ლუშნუს. აშუ ჩიქქა, მერე გუწარგლი ლუშნულ, აი, ამკლი სიტყუნლ უთარგმნეთ ლუშნულ, ერქა, ახალგაზრდობქა მინტერესხად ლექსიკონის შექმნა!

ქ. მ. — ამეი სინტერესო ლიმბუნლა მანანას ხეკუნეს მაქუმ სუნქეა ევლერე, სი ვარსკენე; მერქა ბირადლ მამ მითრდანს ო ამენლო სიამოუნებით ნამ დავირეკათუ, მამად შეუქმინანებით უშქარს შეუნანს ო დანლანს ბრობლემალეი. თუთონ ნიშეუეა სამეცნიერო სელმედუნენლ პროფესორ ოზა ჩანტლაძე ერ ანტდენი (დალთე სოპირქიას ჩულკედ), ერქანდო ხეკუნეს ჩილად ლალსუიდედელ უშქარს აჟად.

იუხასუ სარი ამეი სინტერესო ლიმბუნლა!

რ. კ. — სოჩამელ სარიდ! დანლს სოზა ისტორია სულა, უბრალოდ ლიგეე საკუ!

რევაზ კვანციანი, 50 წლისა
ლათა, 2007 წ.

რ. კ. - მე რეზო ვარ კვანჭიანი, აბრამის შვილი, დაბადებული-

ქ მ. - დაბადებულს სვანურად ჰქვია "ნათონ" ("დაწაბადები - ნათონ-ები").

რ. კ. - დაიბადე ათას (და) ცხრაას (და) ორმოცდაათ (და) ექვს წელს ლათაში ("ლა-თა-ს"), ზედა ლათას, უფრო სწორად. ორმოცდაათი წელი დაეამთავრე ოცდაერთ სექტემბერს. ჩემს დიდ ბაბუას ერქვა გაგუ კვანჭიანი - ათას რვაას ოთხმოცდაოთხ წელს ჩამოსულა ("ჩა-მო-ვდ-ო-მ-ი-ლა") ზემო სვანეთიდან, ლატალიდან, უღელტეხილზე გადმოსულა და დაუთვალიერებია ("გა-უ-სინჯ-ა-ვ-ს"), დალი'ს ხეობაში რა ჯიშის და რა რჯულის ხალხი ცხოვრობდა. ძირითადად, მაშინ დალი'ს ხეობაში თითქმის უმარადესობა რუსები ცხოვრობდნენ თურმე, ყუბანი'ს რუსები და ბერძნები, მაგრამ რუსები უფრო ბევრი ცხოვრობდნენ დალის ხეობაში ("დალს ზევით"); მთელი მისი მგზავრობის დროს ("მ-გ-ზ-ა-ფ-რ-ო-ბ-ა-ს-ს-ე") მხოლოდ ერთი სვანი შეხვედრია, ისიც ომარი შალში ("ომარი-შალ-ს").

ქ მ. - რა გეგარი იქნებოდა ის, არ გსმენია?

რ. კ. - მე ეწერ რაღაც-რაღაცებს ძველი ისტორიებიდან, ის მიწერია სადღაც, მაგრამ ვერ ვიხსენებ. მე მგონი, პირველი იყო. დიახ, პირველი უნდა ყოფილიყო გეარად. უსაუბრიათ, ის დამე გაუთვითათ ("დაუღამებიათ") ომარიშალაში. იმას უთქვამს: "მე უკან უნდა დაებრუნდყო ("უკან და-საბრუნებელი აქვს"), - ის იქ არ ცხოვრობდა თურმე, დასათვალიერებლად ("სა-სინჯ-ა-ვ-ს-ს-ე") ყოფილა მოსული - "არ მცალიაო და ისე კი მაინტერესებს, ქვემოთკენ, მგონი, უკეთესი ადგილები უნდა იყოსო". მაშინ ქვევით მოსულა ჩემი დიდი ("ხ-უ-ც-ი") ბაბუა, ლათაში, სადაც ცხოვრობდნენ მემამულეები ("პამეშჩიკები") - ნიკოლოზის დროინდელი მიწათმფლობელები; ამათ ხელში იყო ყველაფერი, ლათას საუკეთესო მიწები. ამ საქსიმე და ნიკოლოზ ლაზნეკოვები ცხოვრობდნენ თურმე. ეს ლაზნეკოვები ყოფილან მემამულეები და თან მკვიდრი ბიძაშვილები ერთმანეთისა'. ამ ლაზნეკოვს უთქვამს ბაბუაქემისთვის ("ჩემი ბაბა-ს-ა'-დ"): "ასე და ასეო, მეო შენი სურათი მინახესო ჩემს ძმასთან და შენ ის კაცი ხარო?"

რუსეთიდან მოდიოდნენ თურმე ესენი, მაშინ შეხვედრიან ბაბუაქემი და ეს რუსი ერთმანეთს. ის მემამულე ყოფილა, მაგრამ ის ცხოვრობდა თურმე ("ნაცხოვრება") ქვევითკენ, კაშდაკს (რომ) ვეძახით სოხუმის გზაზე (სოხუმში "წა"სასვლელია); მის მფლობელობაში ყოფილა ეს ტერიტორია; ამდგარა ("მოსულა") ბაბუაქემი და იმ თავის ახალ მეგობარ[ს] ("კაცს") წაყვლია ("ჩა-პყვლია"). მაშინ კაშდაკ'ის გზის ("შუკა-ს") ქვევით, მაჭარკას ქვევით (რომ) გაეცდებოთ, ამ ტერიტორიაზე, გზის ქვევით, საერთოდ არავინ ცხოვრობდა თურმე. ახლა კი თითის ჩანასაყოფი ადგილი აღარაა. ის საუკეთესო, საუკეთესო ადგილი იყო აფხაზეთში; ყველგან კარგი იყო, მაგრამ კაშდაკი განსაკუთრებით. აქ, გზის ზემოთ, ცხოვრობდა თურმე ეს რუსი და ამას უწუქებია მაშინ ორი პექტარი მიწა ბაბუაქემისთვის, ფასი არ აუღია, ისე, ამხანაგობისა' და ძმობის სანაცვლოდ ("...იმაზე-"), ორი პექტარი მიწა უწუქებია: "გინდ ცალკე გერჩიოს, გინდ ჩემ გვერდით, აქო შენ ვერაინ ვერ შეგხვებაო, იმიტომ, რომ მე ვარ პატრონი და როცა გინდოდეს (გერჩიოს) დასახლდი აქო".

როცა სვანეთიდან ჩამოსულა ("შე-მო-მ-ქ-დ-არ-ა") ჩემი დიდი ბაბუა, მაშინ ამ ლაზნეკოვისაგან ლათაში უყვლია ოთხ პექტარ-ნახევარი მიწა და აქ დასახლებულა. ეს ათას რვაას ოთხმოცდაოთხ წელს მომხდარა ("ყოფილა"). სახლი აუშენებია ("და-უ-დ-გ-ა-მ-ს") კაშდაკში ("კაშდაკს"), მაგრამ, როდესაც რვეოლუცია დაიწყო და გან'კულაკება (იქ არეულობა, ძირითადად, ათას ცხრაას ჩვიდმეტ წელს დაწყებულა), მაშინ კვლავ ზევით აბრუნებულან ყველა, აქეთ, აი, ლათაში, იმიტომ, რომ ეს უფრო იქით იყო და უფრო სიწყნარე ("მ-ყ-დ-რ-ო-ე-ბ-ა") იყო. შემდეგ სამამულო ომი დაიწყო; ეს ძალიან დიდი ისტორიაა. მაშინ ჩემს ბაბუას ოთხი ვაჟი ("ბიჭები") ჰყოლია. მან-

მღე ქლათაში (“ღა-თ-ა-ს”) ცხოვრობდა და ესენი, ყველა უცოლო (“გა-უ-სიძი-ებელი”), ყველანი ომში წასულან. ერთი ისედაც ჯარში ყოფილა და ერთს – ვარდამ ბიძიას კი სუფოროვის სახელობის უმაღლესი სამხედრო სასწავლებლები პქონია დამთავრებული. ჯარი რომ მოიხდა, შეგებულენი გამოუშვეს სახლში, ოფიცარი ყოფილა. ასე რომ, ყველანი საომრად წაიდნენ. მაძარგი დაიჭრა მარჯვენა მუხლში, “გააკომისიეს” და დაბრუნდა (“ჩამობრუნდა”), თორემ ამოწყვეტილი იყო ბაბუაჩენი, სამი ვაჟი დაეკარგა (“დაიკარგა”), ყველანი დაიღუპნენ, შევიჩინენ დიდ სამამულო ომს. შემდეგ, ორმოცდაექვს წელს (“წელს”ში, წელს“ზე”), მამამ ცოლო შეერთო (“გა-სიძი-და”) და იმისგან ახლა ჩვენ ვართ, ოთხნი ვართ ძმები.

ქ. მ. – შენ ვისი შვილიშვილი (“ბადიში”) ხარ?

რ. კ. – გიორგი სუბელიანის ბადიში ვარ, იმისი შვილია დედანი. ესენი ცხოვრობდნენ ჩხალთას, ზუმაში; მე როგორც მახსოვს, ეცერიდან არიან გადმოსულები (“ჩამონაკვლი-ნი”).

ქ. მ. – შენი ბაბუშობის დროს (“ბაბუშობას”ზე) უკვე იქ ცხოვრობდნენ, ზუმაში?

რ. კ. – პირველად მოსულა ბაბუაჩენი და იმის შემდეგ – ალექსანდრე სიდიანი, ლატალელი; იმასაც ლაზნეკოვებისგან უყვია მიწა, რადგან იმათი ყოფილა ყველაფერი. მე მახსოვს მაშინდელი იმათი სახლი, აი, იმ სახლში ცხოვრობდა ალექსანდრე სიდიანი. ლაზნეკოვებისგან ნაყიდი სახლი კარგად გამოიყურებოდა. იმათ აშენებულ (“დადგა-მულ”) სახლში კიდევ დიდხანს ცხოვრობდა კაცი. ალექსანდრე სიდიანის შემდეგ მოსულა ბიქტორ კეციანი, ესენი ბჭოლან არიან. ალექსანდრე და ბიქტორი მკვიდრი დამისი შვილები არიან და ალექსანდრე (რომ) შემოვიდა, ბიძაშვილიც თან წამოიყვანა (“შემოიყვანა”). ბიქტორსაც აქ უყვია, ლათაში, საცხოვრებელი. მგორც წელს ჩამოსულა იასონ თაფლიანი, მანანას ბაბუის მამა იყო; მანანას ბაბუას კოსტა ერჭვა და კოსტას მამა იყო იასონი. შემდეგ ნესტორი მოსულა, თაფლიანი, და ესენი აქ დასახლებულან ყველა. ძირითადად სვანები ცხოვრობდნენ ზემო ლათაში; ძველი მოსახლე ვინც იყვნენ, ესენი ცხოვრობდნენ ყველანი ზემო ლათაში. შემდეგ ფანგანები მოსულან. იმასაც გაგუ რქვეთი; მე არ მახსოვს, მაგრამ გაგუს შეიღს – სერიოჟას (მუნჯი იყო) ერთი შვილი ჰყავდა – კოლია ფანგანი, და იმასაც შვილები დარჩა, ბიჭები.

ქ. მ. – აი, ამბობენ, რომ დაღში ცხოვრობდნენ მისიმიანელები, ისინი იყვნენ ჩვენი წინაპრები, სვანების, ხომ? შენ ამბობ, რომ ბაბუაშენიც აღრე წასულა აფხაზეთში, მაგრამ მაინც გვიანია XIX საუკუნე. მისიმიანელები იქ ცხოვრობდნენ, აი, მესხეთ საუკუნეში; შემდეგ, შუა საუკუნეებში, რა ხდებოდა დაღის ხეობაში, ამაზე ისტორიაში არაფერი წერია, სამწუხაროდ, მაგრამ სვანებმა (“სვან-ებ-ს”) ყოველთვის იცოდნენ, რომ დაღი იყო მათი წინაპრებისა. აი, ვთქვათ, “ორთაშუა კერა” რომ ჰქვია, მაშინ სვანეთში ღმერთის მორამე ხალხი იყვნენ და ლოცვას, შიველი საქართველოს საყდრებს მოიხსენიებდნენ ხოლმე და იმაში პირველი იყო შიყერის წმინდა გიორგი. ქრისტიანები ყველა ხომ ვლოცულობთ აღმოსავლეთისკენ, მზის ამოსვლის მხრისკენ, მაგრამ ზოგი თემი სვანეთში ლოცულობს (“ლოცულობენ”) აქეთ, აი, დასავლეთისკენ, დაღის მხარეს იმიტომ, რომ შიყერის წმინდა გიორგიზე ილოცონ. ამაზე რა გსმენია შენი წინაპრებიდან?

რ. კ. – ბაბუა გაგუს ჰყოლია მამობილი (“მამად დგომილი”) ყარაჩაიში. ეს ყოფილა მაშინ ყარაჩაის (დიდი ნაწილის) მეთაური (“მეთხმე”), ის უამბობდა: “თქვენო (“თეთონო”), ახლა ახალი მოსული ხართო (“არიანო”) დაღში, მაგრამ თქვენამდგო (“მათ დრომდგო”), ჩემს (“მის”) ბაბუას მოუყვლია, რომ აქო სვანები ცხოვრობდნენ თურმე დიდი ხნის წინ, საუკუნეების წინო; როგორც იმას უთქვამს ბაბუაჩემისთვის და როგორც მე ვიცი, ამ ყარაჩაელს ზუსტად უამბინა ყველაფერი, როგორც ყოფილა; იმასაც უფროსებისგან (“ხუცი-ც-სგან-გა”) ახსოვდა თურმე, თორემ თეთონ მაშინ ოთხმოც წელს ყოფილა გადაცილებული. მოკეთები ჰყოლია დაღში სვანები და თურმე ძალიან აქებდა: “კარგი ხალხიარ, სანდო ხალხიარ” და ახლო კავშირი პქონია ამითან; მე აღარ მახსოვს ახლა, მართალი რომ ვთქვა, მაგრამ მაშინ გვარებიც უთქვამს იმას, მაშინ-

დელი გვარები, ცოტა არ იყოს (“ცოტათი”), გვეუცხოება ახლა ჩვენ, მაგრამ სვანური გვარებია, ჩვეულებრივი სვანური გვარები: “ესენი ცხოვრობდნენ”. მერე დალის ხეობაში, ზევით, ამოსულან ბერძნები. მამაჩემმა (ჩემს მამას) ძალიან კარგად იცოდა ყველაფერი, მაგრამ ადრე გარდაიცვალა (“ლა-ღა-ა”); მე სულ პატარა ვიყავი და მისი ნაამბობი ვიცი ეს ყველაფერი; მამაჩემმა იცოდა მამის გვარები, ჩაწერილიც ჰქონდა ჩემი ბაბუის ნაამბობი. მამაჩემი მედიატორი (კაცი) იყო და ასეთი საქმეები და ისტორია იმან იცოდა სვანეთისა”.

დალის ხეობაში (“დალს ზემოთ), მრავალ ადგილას, იქ ამტყელში, მარცხენა მხარეს, გეოლოგიური გათხრები იყო. მაშინ მე თვითონ ვემუშაობდი გეოლოგებთან ინსტრუქტორად. იქ წააწყდნენ ძველი ოქროს მანეთიანებს, ბუერი რაღაც იპოვეს და, აი, მაშინ იყო ზუსტად ამაზე ღაპარაკი. გეოლოგები ამტკიცებდნენ, რომ, აი, ის სვანური გვარები რომ ჰქონდათ, მათი ნაცხოვრები (“ნამყოფი”) იყო იქ. მეორე ადგილი ზევით იყო, ახანთის” მხარეს. იქ ამათ ჰქონდათ სიგნალი ერთმანეთთან. თუ რაღაც საშიშროება იქნებოდა, მაშინ ცეცხლის სინათლით (“ნა-რტირა-ჟე-ე-ე”) აგებინებდნენ ერთმანეთს. მესამე ადგილია იქ, გეოლოგები ეერ შევიდნენ იმ წელს; მხოლოდ ახლა იყო, აი, ოთხმოციან წლებში (ოთხმოცდახუთ, ოთხმოცდაშვიდ წლებში, მარლანია იყო მაშინ აფხაზეთის გეოლოგიის სამმართველოს უფროსი), ესაქმე იყო ჩამოსული თბილისიდან; წავედით ზევით, ერთი ადგილი ვიპოვეთ, რომელ ადგილშიც შესული ჯერ არავინაა; ძველი ყორე ხავსით იყო დაფარული. ჩვენ ამხანაგი გვახლდა, მონადირე (“მე-სა-თხე-ე-ე”), რომელსაც გაექცა (“წაუვიდა”) ძალი და დაეკარგა (“გან-ჰარ-და”); ამის” ტებნისას წაეაწყვით ამ ყორეს. საერთოდ ვერაინ ვარ შეხულა იმაში; ერთს უცდია შესვლა და მერე მკედარი უპოვიათ, ძირს დადგებული. მაშინ გარაუდით ამტკიცებდნენ, რომ იმაში დიდი უდავებია იცისო. ის კაცი მონადირე ყოფილა და ორლულიანი “ცენტრა” ჰქონია; თოფი იქით უპოვებდა და აქეთ – თვითონ, მეტი არფერი.

ქ. მ. – “უდავი” რა არის?

რ. კ. – “უდავი” გველია, შე კაცო, რაღაც დიდი მახრჩობელა გველი. აი, რატომ ვარაუდობდნენ გეოლოგები, რომ იმ ცინესიმბაგრაში ძალიან დიდი ძალა, სიმდიდრე და ოქროულობა ინახებოდა. იმას ვარაუდობდნენ ის გველები, აბა რა გეონია?!

ქ. მ. – დედა!

რ. კ. – ამიტომ მინდოდა ყოველთვის შესვლა იმაში, მაგრამ ომი დაიწყო აფხაზეთში და მონადირე კაცი შემთხვევით მოხუცდა იქ, ჩვენ კი სპეციალურად გვინდოდა წასვლა, მაგრამ ეს ძალიან გამოვიყვანეთ (გამოვიბრუნეთ), ამან წამუილი დაიწყო და შეუცდა (ფეხი) ყორეში, შესასვლელ ხერხელში, ქვემოდან, ჩვენ ზემოდან მოვექცით (“მოვედით”) და ხავსი (რომ) მოვგლიჯეთ, მაშინ გამოჩნდა ყორე, აგებული ისე, როგორც კოშკები დგას სვანეთში, აი, ასეთი (“ა-მ-კალბი-ი”) ფორმითა” და სათოფე ადგილებით. ამაში ამოდიოდა ქვემოდან ისეთი ნესტის (“სირისტ”) სუნი, რომ ჩანდა, ეს იყო ძალიან ღრმა და დიდი სიღრმიდან ამოდიოდა სუნი; ამ წლების განმავლობაში ხომ წვიმს, ასეულებს შიგნით, თავისთავად, და ამიტომ ზემოთ, თავზე, ჩვეულებრივი ტყე იყო ამოსული ისეთნაირად, რომ არაფერი ჩანდა. მალევე კლდეს გზა (“სა-გ-ზა-ო”) არსაიდან ჰქონდა. აქ, რადგან ჯიხვი და არჩვი არ სჩვეოდა, სვანები ნაკლებად დადიოდნენ სანადიროდ, მაგრამ ვინც იქ ცხოვრობდა ბოლო წლებში, ის მონადირეები დადიოდნენ. დათვი სჩვეოდა იმ ტყეში, გარეული ღორი და ასეთები. გვინდოდა წასვლა, მაგრამ ომი დაიწყო იქ. დღეს-ხვალ, დღეს-ხვალ – მოვემზადეთ, აირწინაღები და გაზვიცი კი მოვიტანეთ სამსახურიდან რამდენიმე ცალი და ექსპედიციის მოწყობა გვინდოდა (“გე-ენ-ე-ე-ე-ე”), გვინდოდა შიგ შესვლა, რომ რამე გავგვეკვია, რა ხდება (“ამბავია”) შიგნით. მაგრამ დღესაც გაურკვეველი (“უ-ცხ-რ-ი-ლ-ა-ე-ა-დ”) დარჩა ეს ყველაფერი. კაცი, რომელმაც კარგად იცოდა ეს ადგილი, მოკვდა საწყალო, ბენიმი იყო გვარად. ჩემთან მუშაობდა (“უ-თბ-ბ-ე-ე-ე-ე”) ის ერთ დროს და ზუსტად იმან მასწავლა მე, შესასვლელი საიდანაცაა... ჯერ თუ ვარ მომავლადი (“მე-ღ-ე-ე-ე-ე”), მაგრამ, მე როგორც ვფიქრობ, დიდი ისტორია აქვს ამ ადგილს, ძალიან დიდი ისტორია და, რა ინახება შიგნით, არავინ იცის.

ქ. მ. - სურათები ("სურათებს") ვერ გადავუღეთ ("გადავუღებდით"), ხომ?

რ. კ. - სურათები გადავუღეთ, საიდანაც შესასვლელი იყო, მაგრამ ის სურათები და ის ყველაფერი დარჩა ("დარჩნენ") იქ, სად დაიკარგა ("გან-ქარ-დ-ნენ"), არაფერი ("არა საქმე") ვიცო, ისე, ადგილმდებარეობას მივაგნებ. ახლა მე მთელი კაეკასია ისე ვიცი, რუბინასაც კი შევადგენ უკეთესად, ვიდრე სახელმწიფო რუკა არის. ყველაფერი ვიცი, მაგრამ ექსპლუიტაცია საჭირო და ჭკვიანურად შესვლა იმ ყორეში. ახლა, მართლა გულით მინდოდა წასვლა, ისიც კი მომზადებული გექონდა, რომ გაზი გაგეშვება შეინით, რომელიც ყველა ცოცხალ არსებას თიშავს; ის დააძინებდა გეელს, ჩვენ კი გახსაწინააღმდეგო აირწინალი გვაქვს, ნიდაბი და- საშიში ("სა-ყამო") არაფერია.

ქ. მ. - ღმერთს ისე ექნას ("ე-გ-მ-ც-ა უ-ქმნ-ი-ა"), რომ დაბრუნება იყოს ბაღე და შენ თვითონ უხელმძღვანელო ის ექსპედიციას, პირადად!- ომი რომ დაიწყო, უკვე ბოლო პერიოდში, აი, რამდენი სკანი ოჯახი ცხოვრობდა ლათაში ("იცხოვრებდა ლა-თ-ს")?

რ. კ. - ყველას ჩართულად შემიძლია სათითაოდ, ვინც ცხოვრობდა, მე ვის არ ვიცნობდი იქ! მაშინ სვანები ცხოვრობდნენ გვირბებზე ზემოთ, სადაც ლათა იწყება. ძირითადად, სომხები ცხოვრობდნენ ადრე ("მანამდე"), მაგრამ სომხები რომ წაივინენ, სვანებმა იმათგან იყიდეს იტაურობა. არეულობამდე, სადღაც სამოცდაათიან წლებში, მაშინ სვანეთიდანც ბევრი ("ზუა-ო") ჩამოსახლდა და დალიდან ქვეითი გადმოვიდა ("დაბრუნდა") ხალხი იმიტომ, რომ თავის შინახვა ("სულსარჩენი") ლათაში ყველაზე კარგად შეიძლებოდა. დაღლებმა ("დაღ-ის-ი-ეს-ს") ადრე არ იცოდნენ არაფერი - არეულობის დროს გაიგეს ("გაიციეს") ლათაში სიარულისას. ხომ ყველგან ჰქონდათ პოზიციები და მაშინ გადაარგული იყო ყველა: "რა ადგილი ყოფილა ლათაო!"

ქ. მ. - მე მახსოვს, ავტობუსიდან ყოველთვის ჩანდა, აი, წაბლის ტყეები ("ჩხეკე-ბი")- სტუმრად არასდროს ვყოფილვარ ლათაში, ასე გავლით ვყოფილვარ მხოლოდ.

რ. კ. - ღორი (თუ) გეყოლება, გამოსაკვები ("დასაკურებელი") არაა ("არ გაქვს") ლათაში; მე გეუბნები, რომ ლათასნაირი თავის ("სულ-") სარჩენი არსად არაა. ერთ-ორი დღეა ღორი ("ნუ-ზუ-ო") რომ გეყოლოდა ("გეყოლებოდა"), გაუშვებდი ტყეში ("ჩხეკე-ს-ქენ") და- ოჯახს მხოლოდ ის არჩენდა. მე რამდენი მყავდა ღორები, საერთოდ არ ვიცოდი, ჩამოთოვდა და მერე მორიდდნენ შინ; დიდ ღორებს მოჰყვებოდნენ ხოლმე ჩემთან, სახლში, ამით ეხედებოდა ("მო-უ-ქ-ღ-ე-ბ-ო-რ-ენ-ს") და გაეკითხავდი მეზობლებში... თუ ასეთი ("ა-მ კაღბ-ის") არაგის აღმოჩნდებოდა, ესე იგი, ჩემი იყო. მოკლედ თავის დასარჩენი ("სულსარჩენი") რა არ (იყო!) მოსავალი კარგი მორიდა, ზამთარი ყველაზე ნაკლებად თოვლიანი ("სათოვლე") იყო. ლათადან ქვეითი რომ მივდიოდით, წებულდაში, იქ სამჯერ ("სამ ნა-ზომ-ად") მეტი თოვლი მორიდა. ლათა იყო, აი, მაჭარკას რომ გავვიდებოდა (სადაც მერხეული იწყებოდა), აი, ზუსტად ამ სიმაღლეზე ზღვის დონიდან. თბილი ადგილი, ქარიანიც ("სა-ბუჭე") არ იყო და ამიტომ სომხები იქიდან არ წავიდოდნენ, მაგრამ გაგებულის ჰქონიდან ეს, აი, მოსალოდნელი არეულობა. მხოლოდ ოთხმოცდაცამეტი წაივინდნენ. შერბების ("ა-წყ-ო-ბ-ი-ს") მომენტებში შეატყვეს, რომ არ გამოდგებოდათ ("უვარგადათ") აქ ყოფნა, თორემ მანამდე არ წაივინდნენ. ისეთი თავის სარჩენი იყო ლათაში, ვინც უბრალოდ, აი, ხელს გაანბრებდა, ორ-სამ წელში ისეთ ("ე-გ-კაღბ-ის") ცხოვრებას შექმნიდა ("მო-ი-წყ-ო-ბ-ა"), რომ უკეთესი არ უნდოდა, იმიტომ, რომ ყველაფრის საშუალება იყო, ყველაფრის; მთელ საქართველოში, მთელ კავკასიაში რომ გავიაროთ, ლათასნაირი მეფუტკრეობის ადგილი ("სკის-ღობ-ის" სა-ღ-ომ-ი") არსად არის. იმიტომ იყო ლათაში ოთხმოციან წლებში მეფუტკრეობის გაერთიანება. რამდენიმე ათასი ფუტკარი გამოვადებოდა ("გუნდავადებოდა") ზაფხულში, მაგრამ ზამთარში ("თოვ-ღობ-ა-ს-ს-ში") ჩაკეულობა ქვემოთკენ, ვისაც ქვევიდან ჰყავდათ" მოყვანილი ფუტკარი ("მო-ქ-ღ-ომ-ი-ღ-ობ-ი-ს"), თუშკა ზამთარშიც კარგი იყო აქ. მე ზუთი თითოეტი ვიცი მთელი კავკასია, გა-ზაფხული აქ ძალიან ("გუშამ-ად") ადრე მოდის. ყველანაირი ("ყველა ფორმ-ის") ყვაილი ხარობს

ლათაში, მით უმეტეს წაბლი და ცაცხვი ლათაში ("ლა-თ-ა-ს ზომა") "რომ" არის, იმდენი სად არის?! ვისაც ფუტკარი ("სკა-ღობე") ჰყავდა და ასევე, ვისაც საქონელი ჰყავდა, გამართული ("გამართლებულნი") იყო ყველანაირად. ბოლოს ლათაში სახერხებიც იყო აქეთკენ. ყველანაირად ხელს გიწყობდა ბუნება. ლათანაირი სათევზაო ("სა-კალმახ-ო") ადგილი სად იყო?! სათევზაო ზადე ვისაც კლვა, გახეიდოდი, ნახევარ საათში ერთ ვედრო კალმასს დაიჭერდი და შინ შემოიტანდი.

ქ. მ. - ლათა ხომ სვანური სახელია, "გასაყოფს" ნიშნავს; აი, თვითონ სოფელში სვანური სახელები ერქვა რამეს?

რ. კ. - ძველი სვანურიც ერქვათ და ცოტა შეცვლილიც ჰქონდათ სახელები. ბოლო დროს ყოველნაირად ცდილობდნენ, რომ უფრო მეტად დაკარგულიყო სვანური სახელები იმიტომ, რომ არ აინტერესებდათ ეს. ნოვოროსიისკის გადასახვევთან რომ იყო კლდე (მე მაშინ გეოლოგებთან ვმუშაობდი), იქ ვყოფილვარ. "აქამდე ჩვენი", - სვანური სიტყვებით (რომ) აწერია, ის მე თვითონ ამოიკითხავს. ახლაც არის ის ქვა, მაგრამ გამოთხარეს და წარწერა ქვევით მოექცა. უშველებელი ლოდი ააფეთქეს იქ სპეციალურად (ეს უკვე პრორუსული პოლიტიკა იყო), ვითომ გზა ჰქონდათ გასათხრელი.

ქ. მ. - სვანურად რომ ეწერა, ის შენ რომელ წელს ნახე ("გინახავს")?

რ. კ. - ბოლოს ვიყავი სამოცდათექვსმეტ (უფრო სწორად, სამოცდაჩვიდმეტ) წელს ("წელს"ზე). რამდენი სურათი გადავიღეთ!.. სპეციალურად რას არ ვაღებინებდით იქ! ათასნაირად ("ათასნაირ ფორმა"-ს-ში") გვაქვს გადაღებული სურათები - ზევით ავედი კლდის თავზე ("თხემ"-ს-ზე"), სადაც წარწერა იყო.

ქ. მ. - აი, რომელი (რა) საუკუნის იქნებოდა წარწერა?

რ. კ. - ახლა... ზუსტად ვერ ვიტყვი მე, ძველი დამწერლობა, აი, ის, ასომთავრული, ამოიკითხებოდა ნორმალურად, ნებისმიერი ქართულად მკითხველი კაცი წაიკითხავდა, რომ "აქამდე ჩვენი" ეწერა. შეიძლება წელიც ეწერა ("სწერებოდა"), მაგრამ არ ვტყობოდა ის კარგად, რომელ ციფრებს რაღაცნაირი ფორმა ჰქონდა, წაშლილი ჰქონდა ვიღაცას.

ქ. მ. - ბოლოს როდის იყავი ლათაში?

რ. კ. - სოხუმი რომ დაეკარგეთ ("გან-უ-ქარ-ე-ეთ"), იმის შემდეგ კიდევ, წელიწად-ნახევარზე მეტ ხანს ვიყავი იქ, ოთხმოცდათხუთმეტში გამოვედი და დაბრუნდი ფაქტიურად...

ქ. მ. - ლათა ხომ აფხაზების მხარესაა ახლა? საზღვარი სადაც არის ჩვენი, ის აღწერე კარგად.

რ. კ. - ბაგადაში ვიყავი, როცა სოხუმი დაეკარგეთ. ბაგადაში ორი გვირაბია ("ტუნელები არიან"), ერთმანეთში გადასაბმელი, აქ იყო პოზიციები. შემდეგ შეჯახება (რომ) მოხდა იქ, მაშინ, ძირითადად, რუსები იყვნენ (ისინი) და დაბომბეს...

ქ. მ. - გიორგობის წინა დღეს, ხომ? მე დალის ხეობაში ("დალ-ს") ვიყავი მაშინ.

რ. კ. - იმის შემდეგ ჩემი დიპაშვილი და მამიდაშვილი - მეველუ კვანჭიანი და ვასო გეოჩიანი, ამოვიდნენ. მეწვერი ადგილი იყო, "ნამეწერალს" რომ ევახდით, იქ გაქეთდა პოზიციები. მაშინ თბილისიდანაც იყვნენ და ისინი გვირჩევენ ("გეასწავლიდნენ"): "აქ ჯობიაო პოზიციები". აქ იყო შემდეგ ძლიერი ბრძოლა. დაგვეეს ("და-გე-სი-ცხ-ეს") და საწყალი მეველუ კვანჭიანი მოკლეს, ტანკს იქიდან ჭურვი ("სწრაილ-ი") ესროლეს - ქართულად და სვანურად არ ვიცი იმის სახელი, რუსულად "სამაშურავლიაიუში აგნემიოტ" ჰქვია. დურბინდევით აიღებ და საითაც გაიხედავ, იქით გახტება ისიც.

ლათაში იმდენი დავიღუპა! სოფელი განწირული იყო ყველანაირად. იქით და აქეთ ყველგან ედგათ დანადგარები; მე, პირადად, ვნახე იქ, აი, ჩემი სახლის წინ, სამი ყუმბარა დაარტყეს იმ დღეს. რამდენი დაიჭრა და რამდენი მოგვიკლეს იმ დღეს ლათაში!.. აი, ვიქტორ კვიციანი სადაც ("რომ") ცხოვრობს, იქ არის პოზიციები და რუსები დგანან ახლაც, ძირითადად, აფხაზი არაფე-

ნა. ჩემი მეზობელი ქალი ყოფილა სოხუმში, აუყვანიათ იმ დღეს და დაუთვალეობები ("გა-უ სინჯა-გ-ს") ყველაფერი ლათაში; იქ, მალენკა პქია, ის დადისო მის სახლში ხანდახან. სვანები პროცენტულად ყველაზე მეტნი დაიდუმენ ომში იმტომ, რომ ჩვენ არასოდეს ვიხვედით ("მიმალეობით") უკან! ყველაზე წინ, სადაც საშიში ("სა-ყა-მ" საქმე) იყო, ჩვენ გავშვებდნენ, სახელი კი სხვებს (პქონდათ) მერქ! აი, ოთხმოცდაცამეტი წლის სექტემბერში დაეკარგეთ სოხუმი, ძირითადად, და სადღაც იენის-იელის-აგვისტომდე ლათაში ("ლა-თ-ს") ყველა ადგილზე იყო, რუსიც და აფხაზიც. ახალგაზრდები წასულები იყვნენ, თურქები ცხოვრობდნენ იქ – ჩიჯა-ოდლები და ბერბერ-ოდლები – ოთხი-ხუთი ოჯახი. ხარაზივიც ცხოვრობდნენ, ერთი გენერალი ჰყავო აფხაზებს, ხასან ხარაზია, იმისი ძმა – სულთანი. იმის შვილი – რუსლანი და მე სკოლაში ერთად ვსწავლობდით ("ვიყავით"). პროდუქტი რაც შემოვიდა ლათაში, პირველად ამით ოჯახებს მი-ქქონდათ, იმტომ, რომ ის არ ეთქვათ: "ქართველები ჩვენ არ გვაძლევდნენ და ვაეწირობებოდნენ, გუგარავენო!" შერბეების შემდეგ ყველაფერი მოიშალა და მაშინ ეს მოხუცები, ზოგი როგორ და ზოგი როგორ, რა ეიცო, წაიედნენ, დატოვეს ლათა. ასე დარჩა ლათა მიტოვებული.

ქ. მ. – ყველამ ვიცით, რომ ლათაში ამდენი სხვადასხვა ხალხი ცხოვრობდა: სომხები, რუსები, თურქები, მეგრელები, სვანები, აი, მეზობლობა ყველაზე კარგად ვისთან გახსენდება?

რ. კ. – ვინც ლათელი იყო, საერთოდ, მე არ მახსოვს ის, რომ, გაჯირვება იქნებოდა თუ დაღვინება იქნებოდა, რამე უბრალოდ ეს, აი, მიკერძოება ყოფილიყო სხვადასხვა ვრს შორის. ყველა, როგორც ერთი ოჯახის წევრი, ისე ცხოვრობდა. კარგი მეზობლობა იყო ლათაში. ჰირი იქნებოდა, ლხინი იქნებოდა – ყველა გვერდით დადიდებოდა. მე ლათაში რომ ვიყავი, ძალიან იშ-იქნაოდა ("გულად მივრ-ად") იყო ის, რომ თავ("თხემ")კაცი არ ყოფილიყავი გაჯირვებაში (ოჯახ-ში თავგაცობას დამაველებდნენ), ან ქორწილი (როცა) იყო, თამადა (რომ) არ ყოფილიყავი, ან შოადგილე (თანაშემწე). არ არსებობდა, გინდა სომეხი, გინდა თურქები, აფხაზები, მეგრელები, რუსები, არიდება რომ ყოფილიყო, არიდება ერთმანეთში არ არსებობდა. ახალგაზრდებმა ყველამ იცოდნენ ("იცოდა") თავიანთი საქმე, გამოიდიოდნენ და თქმაც არ უნდოდა ("სათქმელიც არ იყენენ"), ისე მიეხმარებოდნენ ("უ-მა-რჯუ-უ-ბ-ენ") მეზობელს; ასე იყო, ვიდრე ეს დაიწყო, აი, აფხაზეთის არეულობა, შემდეგ ამა ს შეუერთდა ("შეერთა") ყველანაირი ("ყველა ფორმის") ხალხი იქიდან, აქედან, ადგილობრივიც ბევრი. ცული ყველგან არის, ყველგან ურევია! მოიშალა ყველაფერი და შემდეგ, ვისაც იქ არ დაედგომებოდა, წაიედნენ. აბა, რა უნდა ექნათ? ვისაც დაგვედგო-მებოდა, ისინი არსად არ წავედით. თუ ცოლ-შვილი ჰყავდათ გაყვანილი, ამით სანახაოდ წაი-დოდნენ და მალე ბრუნდებოდნენ (თავისი დროს პქონდათ). ვინც დაჭრნენ ("და-ი-ქნ-ც-ენ"), იმათ წამოსასხლელი შეექნათ. ბოლოს ლათა მაინც შეგვექნა დასატოვებელი, მაგრამ რატომ?! – დღე-საც ვერ მიემხედარავარ ("ვერ ვარ გულად მო-მ-ქ-დ-არ-ი"). ვარაუდი კია, მაგრამ ზუსტ მიზეზს ვერ ვამბობ...

ქ. მ. – რამდენი კილომეტრი იქნება ლათა? ყველაზე დიდი სოფელია დალის ხეობაში.

რ. კ. – ცამეტია გვირბაბებიდან ლათამდე და აქედან – ათი, ანუ, ოცდახუთი კილომეტრია ლათა სივრცეში. ყველაზე დიდი სოფელია საერთოდ კოდორის ხეობაში. ლათა შთაგრძება, ახლა რომ პოზიციებია, იქ კი არა, ზემოთკენ, ქებაზარას იქით, კლდეებთან; იქ გზა ჩაკეტილი გვექონდა ერთ დროს... აქ, მეორე მხარეს ("იქითკენ"), წყალი რომ მოდის, უწინ ("პირველად") კოწია ცხოვ-რობდა, წერედიანი, მე რამდენადაც ("ასე") მახსოვს. იმის მერე ქებაზარა, იქიდან უკვე ცხოვრო-ბენ წერედიანები და ესინი...

ქ. მ. – როგორ წარმოიგენია აფხაზეთის მომავალი? რთული საკითხია თავისთავად, მაგ-რამ, აი, ეთქვას, უღელტეხილების იმედზე ყოფნა როგორმე შეიძლება? მე დედა ახლაც იქ მყავს, უფროსი ძმა ომში დამეღუპა და... მაგრამ რაღაც იმედი მაინც ის არის, რომ საფლავზე მისვლას ვახერხებთ. ძალიან ბევრს ("ბრგვად ხუფ-ს") თავიანთი მიცვალებულების ("დგ-რო-მი-ლის") სა-ფლავები არა აქვთ საერთოდ! – აი, საშინელებაა გასახსენებლად და ძალიან მძიმეა ეს ყველაფე-

რი, მაგრამ მაინც სამომავლო სიტუაცია როგორ წარმოვიდგენია?

რ. კ. – სამომავლოდ, მე დარწმუნებული ვარ, რომ გამოკეთდება (“გა-სი-კეთ-დ-ება”) მდგომარეობა, ისეთი აფხაზი მმართველები მყავს მე, ჯარის ამხანაგები არიან – ნუგზარ ადღეიბა, ვლიკ ვირბა, უბრალო ხალხი არ არიან ისინი, ახლა თანამდებობის პირები არიან სოხუმში. იმათი ტელეფონი მეც ვიცო, ხშირად მიირეკავენ და მეც ვურეკავ, როცა დრო მაქვს მაშინ. დარწმუნებული ვარ, შეიძლება აფხაზებთან მორიგება, ამ საქმის მოგვარება, მაგრამ მათ ჰყავთ ერთი ჯგუფი, რომელიც არც ერთ ნორმალურ კაცს, ვინც აფხაზეთში ცხოვრობს, გულზე არ ეხატება. ესენი არიან უშუალოდ მოსკოვის აგენტები. ახლა მთავარი მონდომებაა და ყველაფრის გაკეთება შეიძლება ადრე რუსეთში ერთი ქართველი მიდიოდა ათასი საქმის გასაკეთებლად და ახლა ვერ გააკეთებთ? ვინც ვართ აფხაზეთის ხალხი, ჩვენ უნდა ვიყოთ დაინტერესებული, ჩვენ უნდა გამოვიდოდეთ და უნდა ვამბობდეთ იმას, ე, რაც არის საჭირო.

აქ იმისთანა ქართველები გვეყავს ჩვენ, კარგი ვაჟკაცები, ვინც ლაპარაკიც იცის და საქმეც იცის. დაეუსკათ საკითხი, რომ შეჩერებული კომისია ჩამოგაყალიბოთ ისეთი პირებისგან, რომ ჩაველენ იქ აფხაზები პურსა და მარილს გამოუტანენ (“გამოუდებენ”) იმათ და მოუსმენენ. ტელეფონით რომ ლაპარაკობენ, ერთი აქეთ ტირის და მეორე – იქით, ისე ენატრებათ ერთმანეთი, ვაჩვენოთ ესენი ერთმანეთს, შე კაცო! ჩუმაღ ნუ წავალთ, თორემ ხან რას გვიგონებენ და ხან რას! ოფიციალურად გააკეთოთ ეს საქმე! შეხედნენ ერთმანეთს, ხომ დაეინახავეთ, რამხელა (“რა-ზომა”) საქმე გაკეთდება! ამაზე კარგი პოლიტიკა რა გინდა! ახლა მე ნუგზარ ადღეიბას რომ შევხვდე, ის არის, შე კაცო, შელიყო ადღეიბას შეილი და შელიყო ადღეიბა მძა აფხაზეთის რაიკომის მდიენისა“. მთელი აფხაზეთის სელმძღვანელობის ყველაზე უფრო იმას უყვარდა ქართველები, ფაქტიურად. პოდა, იმისი მძისშეილი ჩემი მმართველი, მძა არის ჩემი, აბა რა... ჯარში სამსახური ძალიან დიდი ძმობა და მეგობრობაა, მეგობრული კავშირი, სხენაირად იქ ვერ იმსახურებ! ჯარში ერთად ვიყავით ახალ მიწაზე, ტალიამინში, ჩრდილოეთში; ქარს (“ბუქს”) მიქონდა ყველაფერი... იქაურ ჩვენს გავიყვებას, იმ ყინვას რა დაგავიწყებს, სანამ სული გვიდგას!

არიან ახლა ჩვენთან ისეთი ვაჟკაცები, როელთაც (“როშ”) ჩავესლებათ აფხაზეთში, სადაც რჩეული (“ნარჩევი-ნა-თი-ში”) ხალხი დახედება იმათ... ასეთი მოქმედება დაფინანსებულიც უნდა იყოს ოფიციალურად. ამათ შეუძლიათ გემორბის“ ტოლ(ფას) საქმე გააკეთონ (“ა-ა-წყ-ო-ნ”); აქ მეტეხი-პალასში გვეკონდა შეკრება, ვეტერანები წავედით, ექსი კაცი ვიყავით, ერთი ნივლიდის ეტლით (“კალიასკით”) გაეახლდა, არველაძეა, თბილისელი, ფესებში დაიჭრა (“ჩა-ი-ჭენ-ც-ა” ან “ჩა-ი-ჭა-ა”) ომში და, საერთოდ, წელს (“ს-არ-ტ-ყ-ელ-ს”) ქვემოთ გათიშული იყო მთლიანად. ჩამოვედით, ჩამოვიყვანეთ მაშინ მათი ვეტერანები, იქ ნაომარი ვინც არიან. შეხვდით ერთმანეთს, უსაუბრეთ. იმდენი მინისტრი იყო იქ მთავრობისა“ მაშინ, მაგრამ შემდეგ მიჩქმალდეს ყველაფერი და ვითომ დიდი მადლობა გვითხრეს: “პაი, ყოჩაღ (“მალადეც”) თქვენო!” ახლა ვითომ დავიწყეთ რაღაც, აი, ხალხის დაახლოება, ერთმანეთთან მორიგება (“მო-ჭ-ო-მ-ა”)... შერიგება სხვა რა არის აბა... ერთმანეთთან მოვიყვანო ხალხს, შერიგებდებიან და ამით დამთავრდება ყველაფერი; არც ომი შეიძლება, არც ამას ვშერიგობთ, არც იმას და, აბა, რას ვაპირებთ? ვუყუროთ ამ უბედურებას? ასე თუ მოვიქცით, ჩვენ ვერ დაგებრუნდებით აფხაზეთში. ამ ბავშვებმა, სიმრავლეს (“სი-ფ-ც-რ-ელ-ეს”) მისცემს ღმერთი, რა იციან, რა არის აფხაზეთი? შენ თუ არ ასწავლეს, ამათ საიდან ეცოდინებათ? ამათ კი არა, ჩემს შვილებს (უნივერსიტეტში სწავლობენ) არაფერი ახსოვთ, მაშინ ხუთი წლისა“ანი იყვნენ. იმათ საიდან მოიტანნა აფხაზეთის ისტორია, თუ იქ არ ჩაეყვანათ?! მხოლოდ ტელევიზორის ყურება არ კმარა.

ქ. მ. – რა თქმა უნდა (“ასე იცო”)?

რ. კ. – ამიტომ, თუ არ გავაქტიურდებით, ეს კიდევ დიდხანს გატანადურდება. იმიტომ, რომ არც რუსეთს არაფერში სჭირდება ეს დავა, არც – ამერიკას. ყველანი თავიანთ სახლებში (“ქორ-ს”) არიან ისინი, მხოლოდ (“მაგრამ”) ჩვენ არ ვართ ჩვენს სახლში. არც თბილისელს არსად ვჩა-

რება, ის თავის სახლშია. ჩვენი ბავშვები უნდა ჩავიდნენ ("შვიდნენ"), იქ რომ არ დიკარგოს ("გან-ქარ-დ-ენ") ქართული ფესვები, მთლიანად არ ამოიძირკოს... წლები მიდის ("მიდიან") და რამდენი კაცი გეყავს ჩვენ გარდაცვლილი ("დგ-რ-მ-ი-ლი") - კარგი ხალხი, ჭკუის საკითხავი ხალხი, მაგრამ დაიხოცნენ და რაღას ჰკითხავ შენსთვის?

ქ. მ. - თავიანთ ეზოში თუნდაც ერთხელ რომ გავარათ, ხუთი წლის სიცოცხლე მაინც ხომ შეემატებოდათ!

რ. კ. - ამას გადაწყვეა ყველა, დარდს, ფიქრს ("და-ს-კ-ე-ნ-ა-ს") - ზოგს გული გაუსკდა და ზოგი სასწაულად დასწეულდა. ჩვენ შედარებით ახალგაზრდები ვართ, უფრო...ისა... ვართ და ვუბლებთ იმიტომ, რომ უფრო ჯანსაღი ორგანიზმი გვაქვს. იმათ ასაკში ("ხან-ს-ში") ჩვენც ასე დაგვემართება. თავის ცხოვრებაში რაც შეუქმნიათ, ყველაფერი იქ დარჩათ. იქ ყველა სახლი განადგურებულია, მით უმეტეს ჩემს სოფელში - ლათაში არანაირი სახლი აღარ დგას. მხოლოდ რუსები-ს! ორი სახლი დგას ხელუხლებელი. სკოლა დგას იქ, ჭ, სადაც შტაბი მჭირდათ ამათ, რუსებს. ახლა ისიც ცარიელია. რუსების გარდა, იქ მებორციელს ("დ-ე-ი-ს" "ვილს") არავის გა-უ-ლია.

ვიტორ კეციანი (რომ) ცხოვრობდა, იქ დგანან ახლა რუსები, შემოღობილი ("და-კ-ურ-კ-ურ-ე-ბ-უ-ლი") აქეთ მათეულხლართით და იმაში ჰყავთ "ნინგები" ("კა-კ-ი-ლი-ე-ბ-ი"), იქ აქვთ ბა-ზა გაკეთებული. ისინი ელოდებიან ("ე-ლ-ე-ბ-ი-ან") ბრძანებას, სულაც არ უნდათ რუსებს იქ ყოფნა, მაგრამ რა ქნან?! აღამიანის" შვილი ლათაში ზამთრობით არ ცხოვრობს; ზაფხულში მო-ღიან და ზამთარში თითქმის არავის არის. "ქემო ზუმაში" ებახიან (იმას), სადაც მეწყვერი იყო; იმ ადგილას, ძირითადად, ამბაკო ცხოვრობდა, კეციანი (ის სახლი ხელუხლებელია ახლა იქ, აგ-რთვეს ორამ ხორბუანი და წულუკიძეები - ისინი ზოგი ახლაც იქ არიან. ქვემოთ გუჯავერიანები ცხოვრობენ. თითქმის ყველანი ცხოვრობენ ახლა ზუმაში, ვინც მანამდე ცხოვრობდა! ყველაზე ზემოთ ცხოვრობენ წულუკიძეები. იქ ახლა, ამ წელს, დაიგემა გზის გაკეთება, გზას გააკეთებენ და ქვენახთ წესიერი სასიარულო. ზუმაში მესის გაკეთებასაც აპირებენ. ასე რომ, საცხოვრებელი პირობები აქვთ.

ქ. მ. - შენ უფრო მეტად, ზემოურად ღლაპარაკობ, ქვემოურად, თუ როგორ?

რ. კ. - მეტწილად ზემოურად ღლაპარაკობ, იმიტომ, რომ მე ლატალში ("ლა-ტ-ალ-ი-ს") ვარ გაზრდილი. მეცხრე-მეათე კლასი ლატალში დავამთავრე. სიღიბისტრო ბოია ჩემი, კვანჭიანი, მე-სტიის აღმასკომში მუშაობდა; სვანეთში ვინ არ იცნობს სიღიბისტრო კვანჭიანს! სვანური საერ-თოდ მივირდა, ვერ ღლაპარაკობდი კარგად, ამიტომ წამიყვანა ლატალში და მაშინ დავიწყე იქ "სუფთა" ლატალური ღლაპარაკი; შემდეგ ცოტათი კიდევ დამაიწყდა ("შემეშალა, ამერიასათუ..."), მაგრამ მაინც, მეტწილად, "ბალს" ზემოურად სვანურად ღლაპარაკობ, ბავშვებზე "ბალს" ზემოურად ღლაპარაკობენ. ჩემი ოჯახობა ლატალელია, სიღიანი, მაგრამ დედამისი ჩოფლიანია და ამიტომ "სუფთა" ზემოურად ღლაპარაკობს ჩემი ოჯახობა და ბავშვებიც, მეტწილად ბებიასთან არიან გა-ზრდილი.

ბალსქვემოელი სვანებიც კი არ ამბობენ ("იბახიან") უარს ("არ უარყოფენ"), იმაზე, რომ "სუფთა" სვანურს ღლაპარაკობენო ლატალელები, თუმცა რა განსხვავებაა? - ზვეით, უშგულის მხარეს, ცოტათი უფრო გაგრძელებული ღლაპარაკი იციან, თორემ რა განსხვავებაა?! ლატალელები და მესტიელები უფრო მოჭრილად ღლაპარაკობენ სვანურს. ადრე, მე რომ ღლაპარაკობ სვანურად, აი, ასეთი სიტყვები ვთარგმნეთ მეგრულად, მაშინ, ახალგაზრდობისას, მაინტერესებდა ლექსიონის შექმნა!

ქ. მ. - ასეთი საინტერესო საუბრის შემდეგ მანანას მადლობა უნდა ეუთხრა იმიტომ, რომ დაგიტყდა. პირადად მე მაშინ შენ არ გიცნობდი და აწი ჩვენც ხამოვნებით დაგიტყდავო, ხშირად შეეხმინანებით ერთმანეთს სვანეთისა და დაღის პრობლემებზე. თვითონ ჩვენი სამეცნიერო ხელ-მძღვანელი პროფესორი იზა ჩანტლაძე რომ ჩამოვა (დაღის ხეობაში აპირებს ის ჩამოსვლას),

შემდეგ, აუცილებლად უნდა შეეხვედეთ კიდევ.

დიდი მადლობა (“გვა-ს-ამც ხ-ა-რ-თ”) ასეთი საინტერესო საუბრისთვის (“შე-ობ-ა-ს-თვის”)!
რ. კ. — კარგად ბრძანდებოდეთ! დალს დიდი ისტორია აქვს, უბრალოდ შენარჩუნება (“ღა-მაგრება”) უნდა.

* * *

ქ. მ. — ოშა ლგზა ხი?

ტ. წ. — სამოცდათერთმეტი, ხეში მერტეშდიეშდარა.

ქ. მ. — “იშტეიდაშდარას” მამ ტული ლაგერგაღლი, “სუმიინერტეშდარას” ტული. ალო, იშე ტული ათხე ისგუ წლორანებას?

ტ. წ. — სემიერტეშდიეშდარა ლგზა.

ქ. მ. — ტეჭეთ, “არაშდ ღუებ”, — იშე ტულიდ ალას?

ტ. წ. — ოშთხერტეშდ ღუებ.

ქ. მ. — წერდიანაშლ ერ ამეი მამ გარგლის, ხი გარ იშდა ტულაშეი?

ტ. წ. — ლელტალუ ამეი ლი ი ათხე... იშგენ ლეჭეაუიშ ლი, ლუბრუ. ნაშ ქ'ონტუნდ ლატლისაშა, მაშეიდ, ერქა არა-ჩხარა ლგზა ხეოიუ. ლატლის ანტეაუნ ი ერქანლო ქ'ონტუნდ დანთე, კოდორი ტუიბთე. ვიბ, დედუქებთას, ოხეიშდ კლომეტრა სოზი, ერერუ ხეიზად, ერქანლო ჩ'ონტუნდ ამხაუ.

ქ. მ. — ერერუ მარმგ ხიზად, ოშა მეზგე?

ტ. წ. — ოხეიშდ მეზგე ხეიზად — მგ აღმარ, ა, მიშგუ ლდამარ, ტეზდენიძალ.

ქ. მ. — ჩუ-მანგ-უშხუდ-ანტანდა?

ტ. წ. — იშეი მას შექლება ნუღუნ, ერქ'ონტანდ.

ქ. მ. — ჩიანგ ჩუნიდა დალსეგა, ხანურ ჩიანგ, მარე დედუქებთად დეშ დურდიეი.

ტ. წ. — ჩი წუთუქღარის ამეი მანქანაშ. კუნძულს ხაჭეშ ამეინ, ა, ეშდხეი გეტრარ ლი მთლიანად — ლანან-ლაღაშ ი ლანაშ. ერერუ ნალოზიგალ ლან აფხზარეშ. მანტუის დედუ ხახენა. ნალოზიგუს ხახეა ლგმფხაზუდ “ქებთა”. დედუი ნალოზიგუი ერქანლო ლგმიზგ მიშგუ ლდამარ, ოთარ არღულაინან მკუთარ ბაბუა, მიშგუა დეი მკუთარ ბუბან გეზალ — მანამეი არღულიან. ოდა, ერენე მიშგუა დის ხანქუარე გიმ ი ერქანლონ ანსუნ ნიშგუეი ცხოურება. ოხეიყდ ლანგა ულადიმეროუქას, უოდელო ალ უბედურობა ათხეი; ერქანლო ლეეა ლეტეხ ნად ჩი აფხაზეთსან. ერუნლო ხეიარდ ამერუნ, დანს.

ქ. მ. — ლატლისან იმნარ ანცხენანს ქალიეიდს?

ტ. წ. — ლატლისან მიშგუა მუ გარ მადე... ოშა დო ზაი ლი, მამ მაშეიდ, ერქას ბირტეიდლ აშედეილი ამთეგა, დანთესგა, აბრამ თამლიან, ხორა გეზლიერ მერდი მარე. დორი მეზგე ლის აღმარ აშარას, ერგნქა მგ ლატლის იზგეხ. წუთარმელარ ი არის, თამლიანარ; ერქანლო, ა, გიო ლიქტუნაშლ ერ ათხეიდ სემერტეშდისაშეი, ერქანლო ქ'არანს ერმარ ლანლოზიგალთე განახლებათე; მერ მერხეულ ანდოგანს, მერ განახლებათე არანდ ლანლოზიგალთე.

ქ. მ. — ოშა გეზალ ჩიორი?

ტ. წ. — ოხუმიდ გეზალ მირი — ომთხუ დინა ო ეშუუ ქუენტი: ლალი, ნინო, ლიანა, თამარი და ნოდარი.

ქ. მ. ს. — გეზლანგეზლირი ჩირიმა?

ტ. წ. — გეზლანგეზლირი ჟი-ჟამარდენას! შუილთაშეილანრი ჩუმირის.

ქ. მ. ს. — ჟი-ჟაჩარდენას! ჟი-ჟაჩარდენას!

ქ. მ. — მაჰრენე შუილთაშეილ ლონდონს ანთენან — ანანო წიკლაურ. გეზლირი მანგ ლეყანს სორი, დალრემდ გარ მამა, აი, შუიანრემდ ჩიმიშდ.

ქ. მ. ს. — ჩი უმადლეს განათლება ხუდრუანსო? მანგ დლისგა ოზგეს ა?

ტ. წ. — მანგ დლისგა. ეშხუ დინა ლი უწუილა, მოსკოტ არი.

ქ. მ. ს. — წერედინანარ ხუნამ მამ ხიშდ.

ტ. წ. — სოხურა ხუილ, მარე უმწიკულო გუნარ ხუილ.

ქ. მ. ს. — ლატლისი, ლანად ფიშირი მამა ოზგეს, მადამ?

ტ. წ. — ხუიზგედ ამჟინ, ა, დორიადრუემდიემდ მეზგა.

ქ. მ. ს. — მი ერ მითრას, მანგ ლუთჟერ, მანგ სოჩა ხალს ლის; ათხე ხიზელანდმა სგამ, ხენთლმა?

ტ. წ. — რა თქმა უნდა! სიბერე ხო იცი? ჩიგარ ყრილობას ხუნასყენად, ოდოდ ალ უბედურობა მოხდებოდა. ძირითადად, ნიშგუემა გუნარ უთა ლი ო სოშა ქორ ნიგ შუნანს, ყრილობა ერეჩუ იტაროლდა.

ქ. მ. — მამარზა სოჩა მორკუე მარე ლგმარ.

ტ. წ. — მი ჩუ-მამ-მამუედ, შუნანში ო დლან ნესგა იმორკუედა. შუიგემპილს ხოლა დრეჟე ერ ანგან, ხუნამ ხანს მამ არდა ერქანდო. სოშან, ერქანდ სიხდ ათხე, ექმარსი ჩუხოსან ჩი, მი ჩუ-მამ-მამუედ: ლეშუნდრუეხი ნიშგუემა ბეგლარ ო დანთო — მინა მუ, ზაქარ ო ლეჟან ქაქუელიანარ, ვიბ მიშგუე ბაბა — პაჟელი უეზდენიძე, ბადრა ო უომა — ალმარ შუამაჟულ ხალს ლანსუხ. ალმარ ასყენას გუშგუემა გუნანს ერქა. ალმარ ლანსუხ, ძირითადად, ლუშუ გუეში გადამწუეტი, შუნანს მოსამართლეშად. ალმარ მადამ სგანგენიუნს, ექის უხყენად დეგუეშუ ცუიარან. ნანდგარად ერ ლანსუხ გუშგუემა ხალს სგანჩუნ, თემში ო თემ უშხუნარნესგა მეზელან მარალ ალმარ ლანსუხ.

ქ. მ. ს. — ისგუ დადამა ამჩუ უეზდენიძან ლის ო შუნანს — უეზდენარ, ალა იძლა ლი ჩუ?!

ტ. წ. — ეშხუ ლის ალარ. წულუკიანარ ამჟი ლის. მანუ კამთ სოფანს ამნარ! ამჩრუ ექმარ წულუკიანლ ლის, შუნანს — წულუკიანარ; ნიშგუეგარ ბერეს უეზდენარ ლის, ამჩუ — უეზდენიძანლ. ცხონებულ მიშგუე ბიძამ ლანს უმადლეს განათლებით; ექი ჩათან ქარს უგზო-უჟულოდ მერჟემდიემდარა ზანაჟი, ფინეთდ ერ ადბინე ლიშანლ.

ქ. მ. ს. — ო ერია შთამომარულარ ლისა უეზდენიძეარ?

ტ. წ. — ერი შთამომარულარ მამა, ერის მამგუეშე ოთხანდ. შუნანს უეზდენარ ლის. ოშა ლიკამათანლ ო ყრილობა ხადლან ალ თემაჟინ, ამჩაჟუ კედინდას, ერქა. ნიშგუემაჟუ ლანსუ ეშხუ მეზგე, კაკო წერედინან, წერეთელიდ ანსყე გუნარ ო ჰარან ლაჟუნათე დარ ოჩანდ, ჩეჟერ ადგან, ერქა.

ქ. მ. — აშ, ხოლა გუნარ მამ ოხთიშა!

ტ. წ. — ნიშგუემა გუნარ სინამდელილეისგა ხანხერენან ანდრი. ლატლის ლგე ეკლესია, მან ხყესა, დიდაზ ოთვანდ! ერეჩუნ ინახება ოხუმიდ ლგუნან ხანან ტუფ, ერეჟე ლგემენის ერქას, სგერქანდ ლგემანლოდინ ლატლითე და ერეჟე ხანარა წერეთელი, გუნარ. ერქანდო ათხუენა მირ ო მანსყე წერედინან.

ქ. მ. — ტარდელ ბიძია, აი, წალკოტს ხაქემ ალა, ისგუ ბად, მანუ; ალა მანგ ირა ისგუ

გაშენებული. აღამაგ ფუტკარ ჩივ, აი, ამევი ლენებზელ, ეწარ?

ტ. წ. — აღარ გარ მამ იგნელ, ლიშმალ მამა ირელ, ერქას, მარე მერხიდ ააწიოკეს მგ პერუნ.

ქ. მ. — აი, შელდ ჩინამა აღმარეშ, ა, ისგუ ფუტკარელეშ, ოშა ოქან დო ლინ?

ტ. წ. — მორაშირ ი მორიმერუშედ ოქან ლი.

ქ. მ. — ათხალმარს მამ საკუს ზამხანქა ზამთესგა, იმეი ლიზნანი?

ტ. წ. — ზამხანქა ზამთესგა მეგვე ლიზნანი საკურ; ანდრის აღმარე ლწყიდოტქის ზუატელი: “ქალატხეჯ აღუ, მარე აღისეჯ მოულა საკურ”. აინეს ი მერხის მართლა ჩუხემარქეს. ნამ სოჩა მედე ნარ საერთოდ, ნამშიუ.

ქ. მ. — რე, ერას ძღვდ მნიშუნელობა სულეა.

ტ. წ. — ამრე იზგე შიშგუ ბიძაშელი, ოდა, ერხანქა ქერუმად იყდი ლუებს, ზატი დეშ სოკი, მამ დო მოულილ ირი, მამ ხეფშირის.

ქ. მ. — ათხე, შინისგალა იუნდლო ლხსუ წეს: აი, ერუმად დობარ სოგე, ექმარ სნციქუს მამ ჩაპუდის დეუშეღის, ცქშს, საფტინს.

ტ. წ. — ში, მავალითად, დეშიდლიადანს, აი, გეზალ ლას ირი, ერის მამ ზუაპული თუის. ამრე არა მეზგე იზგას აფხზარ ი რე-ლას-მთადგარელ, დემგუაშე ჩაპუედლან დეშიდლიადან. მადეა დეშიდლიად ეშიეში ეკწესოლ, ერქა ნეკუეს აჯანს ძირიფას მალე ეკპალი ნაცად.

ქ. მ. — ოშა ტონა თუის საწურაშე ზანისგა?

ტ. წ. — ოხუშედ ტონათევი ესხრი, სოჩა მოსაშულ ლი, ერქას; ეკურდ საშუელად — სემი.

ქ. მ. — სემისან ოხუშედ ტონათევი, მადეა? სიადელ! აღას კისდ გუნ ლაგას ლიგე ნეკუედი...

ტ. წ. — მერი ხეხუ-ჰუშს მამ ნამდეა, მარე ნოდარი ჩუანკად ამზაშე, ლანშურკე ბგეიდ. აღის ხუშამ ხომ საკუ ი სემერუშედიშდარა ზაუისგა ხუნარი ი შიშგუ ხეხუი სემერუშედიშდარაშედი ლი...

ქ. მ. — სი ათხე უსგუშედ ლგუნას ხაქეშ, ერგნ სოშილს მამა, ნამდელიად. გუნ სოჩამდ ი გუნ ახალგაზრდულდ გამოიყურები.

ქ. მ. ს. — თუიად, აღბათ, ჩანმრთელობთეი სოჩა ლი ი...

ტ. წ. — ჩანმრთელ ჩუხუი, მარე კუიქი წყლულდ მარენა, დეა მიხალდა. დამინიშა ექიმდ ნატურალურ თუი — “ემოშ ესერ ხუითხელი”...

ქ. მ. ს. — ლატლარს გარგლაისგა კოწოლ ლურუნბუა ჩერდას, მადეა?

ტ. წ. — კი, ბატონო! ბერუთეი კილომეტრ ნიზი, სერ მამა.

ქ. მ. ს. — კერკანდ მარე ჭეზგეს?

ტ. წ. — ამერე აღამარ იზგეს, ა, ნიშგუედი პარტია, წერდიანანლ, ი ლეჰეშე — არდელიანარ.

ქ. მ. — ამრე აფხზარე ხაზდუარეუ სგამ ხარიდ.

ტ. წ. — გირეიდ აღის ხარ არა ნაყირ, ა, შიშგუ ქორს, მარე ნამ ხეხუ-ჰუშს დემოტორანდ.

ქ. მ. ს. — ათხალ ლიბომბუი ლადუმან მერს მამ ხოშურია?

ტ. წ. — უბარლოდ, თუეფს ლას ათკურანერქას ჩუშუედნი ჩუქუანთე მერ.

ქ. მ. — ათხე ჩაბუამა აღო დანლიან გუმეშ სოჩილთე?

ტ. წ. — მამ მოდ მებეი? ათხე ანკად აღი, ა, თაუისუფდობა. ათხად მანარდ გარჯ ნად ლიწელან — ეშსუ კლან ლანს ი მინე ლანს მგ. ში ერ მულუნან ზულადიმიროტუკას, ერთან ბად

ხერთოდ დანს ხუღუნანდა დანლისგა — ხენსგა გექტარ ლანს.

ქ. მ. ს. — ათს'ევის სობატრონი ძარ?

ტ. წ. — დარ. ქორსმერდე მირდა მურის, ევი იზგე ათს'ეჩერე. სომეხ მადლა მეზუბედელ ეჩერე
ო ეჩი დინ'ოთხუთია. ჩულიტენს ირა, მიშგუ ლი ევა მანგ, ქუინ ევა მეგინო.

ქ. მ. ს. — სი სორა გეზლიარ ჩირი, აღი ჩუნისა. ნაღურ ეშუე გარ ჩირი — ნოდარ, მარე
მასნარდ მდღეწუოლ ხუღუნა, ამეი ახალგაზრდა მარე ლი, უკუე პოლკონიკ ლი.

ტ. წ. — გულირიფში რანდონს ლანსუ მილიციან უფროს. ლიშამალ ათსუიდდ'ეჩას შიშდ აჩად.
ეჩერეა მილიციან უფროსდ ადგენენს მინისტროშ ბრძანებოშ. თანადქანზგუზეს აშირ ი ეშდ მარე.
ამერე ეჩქა დე ლეზუბედ არდა წესიერდ, დემა ნარპი ლანსუ, მასნარდ გაჭირბა ხადდა ხანლს ი ჩი
სომუარქუდა მიშგუ გეზალ, განსაკუთრებოთ, ლეღვარც ესუბანს ხეყანს. მაგალითოდ, ლექუაუ ტიშენეშ
ღებენე, მაღატაკალ ხუღუნანს ექმარს სუბა ი ხუღუნანს სოშა ვერ, ეჩესგა აშირს მასნარდ დინარ
ინყოლ... მანს საშუალებეა ხუღუნან, ჩის ხომარქუიდა. ეჩქანდონ, ათხე თაურობოშ ლიქანდლდ,
ახალგაზრდულდ რწმუნებულდ ეშვარ ვნთიშს ი შეიქმნა ამერე ბატალიონ "შონადირე".
რეშეიმილის, აღმარ ერ ანჯვანდ, ეჩი სგებენე ლეთ კუშაშ ოთგენ ამელექუა; მეშდიდორუ მარე
შედაარდებულ სგალამსხიდიდას, აფსუნარ... ამეი დრეუ ლანს. მი ამჩუ მანს გამომიციდა, ეჩის
ლანსუმიდილოშ მამ ტული, მარე იმეინ ოგუქდ ნანა? გირკიდ აბომბანუდანს ი მიშგუ ლანდარო
ქორთელექ'ონანდ ქუბანჩარათე, ოთარიშთე არდელთან. ოთხენუ ზანს ეჩრუ ანადდა ი გორი ზანს
შირა მეზუბედელ — გონერი არდელთანისციანანს. საბარალ ჩამბულ ერ აფეთქდა ამჩუ, მიშგუა წანს
მუხუბებო გეზალ, ეჩი გარ სორდას ქეინტე. ეჩეუე აბხეთქელი ისგუეა სოლან მუქუიხგ, ისგუეა
ლაქმილანს, ისგუეა ლექსაკებოშ! ...ლაღლი სემი სანთეი, მიშგუ თანსგუბინჩენ, მაგუნა ლესი
მეროლ ეჩა? ილბანდ, ეჩ ნაგზადგა მახე თაურობ'ანჯანდ, ელო შოლიანად აფსუნარისგა სურდელდ
ამჩუ, მთლიანად დანლის ხეობა. უკუე უიღვმარე ლემარლის. ეშუ "ურალ" ანჯანდ ამელექა,
ღატურითულ ფექშე, მარანდ ხანსენას ჩუქუანს ი უიქან ფექ ი მანგ, მანგ პროდუქტ... ათხე დრეუ
სონილ მანს მოდ ირა? ათხე ბოფშილდარ, ნიშგუეა, უმადლეს ადზგარეს, სონრა ქორულ ოთგე
ჩხალთას. ეჩქა ამეი მანდ ლანს ჩხალთა; ზექს მარაგს ლევა სუნანანს გორი ნაგზეთიშ, მერმა ნაგზა
ლევა დურადანს ი ზექ დესა მისდა! ქამეჭოთარდან ჩი, მარე, დიდან ოთგანდ ლერბათ — ჩი უმადლეს
ქოთგვარანუინ ეჩეინ, ერე იშალადელ დემეგე მიპრა მაგუეშ.

ქ. მ. ს. — სგანა, ლატლანარ, გუნ მეშვიარ ხანლს ხიშდ.

ტ. წ. — ჩიგარ, ოლო ქუინ მრგ, გიმი მაღატუშე ბალანს ი ლექქამ სუეშვიარ, დიდან ოთგანდ!

ქ. მ. ს. — ლატლის ისგე ლანსზვარს მან საუნახა?

ტ. წ. — დიდან ოთგანდ! — მანს, მაცხუნარ ლატლიშს დიდან ოთგანდ!

ქ. მ. ს. — ათხე ამერე ერეუბ სარიდ, აღმარო იანის ხანლს ხიშდ, მანდა?

ტ. წ. — აღმარო მანგ ეჩიშ, მარე ამერუნს, ძირითადად, დიდან ოთგანდ, ჩგვარგ უეეეროშს
ხუემზორდ. ჩგვარგო ლანტუემ ამერუნს ადიგ ამნემ, ა, მაშენე მაცუდილი გიშეინ, ა, მგდ... ეშვარდ,
ჩხალთას, მანსუე შისს ლი ლგბიდ ამერუნს!

ქ. მ. ს. — ლატლის მურყუეამი ჩუეოგინს ი ქორაია?

ტ. წ. — მურყუეამი ლი ი ქორი. მურყუეამ სგახაგ, ქორ ჩინელ ჩულგე; ამხანისგა,
მიელაქუნანს მარეუბ ნაგ ი ამხანს, ა, მიელაწანდხანს — გუბანდ.

ქ. მ. ს. — გუბანდ იმ საუნას, მან დანიშნულეა ხუღუნა?

ტ. წ. — დანიშნულეა მანს მისა ეჩქანს მანდო ლანსუ.

ქ. მ. ს. — ლარდა ხედლა ლანსუ?

ტ. წ. — ლარდა ლნსუ მარუბი. მიშუე მეხსიერებაისგა, გუბანდისგა ბარკალი ო ალა სორდას. ქორს ლნსუგ პირდაპირ ერხაუ წარ, მან (დიდებ ოთქანდი!) უიხქა ლგა.

ქ. შ. ს. — ჭრინალდ კუმაში ერე სორდას, მადმა?

ტ. წ. — კუმაში ერეიუ სორდას. ყორისგა სგ'ერ ადგრანს, აღმარს ჰაგამარ ხეჟანს. ალა ლნსუ ჭოდი დეფან ო სგახაგა მარუბი. ჭრინალდ ლიმახსუ ლგმარ ო ერქას პირდაპირ ესერ მამ სერი სგალაზ ამახსუ... ქორს ხად ამეი ამოჭრილ სგალაზ, შიგზაგ. ცენტრთესგ'ერ ადგრანს, ტუნელარშალ ლნსუ. ერქანლო გორკიდ კუმაში ლარდა, უიქან ჰემ ზე ერეჟინ.

ქ. შ. ს. — ერის მამ ხაჟხა?

ტ. წ. — დარბაზ, მარ'ერთეჟინ, ჰანარ სანუიანად ესღრისგა.

ქ. შ. ს. — იმხენისგ'ესხრისგა?

ტ. წ. — პირდაპირ ამხანისგა, მიჟლაწადხანისგა, კიბ სოგ.

ქ. შ. ს. — ო ჩრეიბშხენი დარბაზთეჟი ლიმა ლაზ ქორხანსი?

ტ. წ. — ქორხანსი დესა ლი. მგდა ლატულიდ ნამ, ლეზის, აღმარ ჰულდუჟს ხატულის, ა, ჩუბარ; ერელექა შუდას ნენის. უეპ ო ნენი, ჰემ, — ექას უშხუარ ლუპურტინას ხაჟედლან ჰულგეგანს.

ქ. შ. ს. — ალა ერხანსუ ჩუშედან აშხუ ადგილიუ ო ერქანლო ქახონაწილანა?

ტ. წ. — ქორისგა ხომა მარე, ხედუამ მენი ლნსუ, ექი ხონუნლდა.

ქ. შ. ს. — მადან იმ ხაჟხა ქორისგა?

ტ. წ. — მადან — ხომა ლატურა ხოცურდა მიჟლაწადთე ო ერერუნ სგუბინხან ლი ჟულგეჟე — ფიცრი ლნფრას ხუატულიდ, ო აღმარ, ა, ლექაუჟარ ტელანს ხატულის — ოქი ლაფრა ლი. უიჟუდის ერის ნაკლაუნილო ო ეშხუ ოქ მამ ოცუდ'ერეიუ.

ქ. შ. ს. — ფიცრიშ ლაფრათეჟა მადანქა ქალაზი ჩულანსუმო?

ტ. წ. — ადუ, პირდაპირ.

ქ. შ. ს. — ტელანსხენისგა იმთე ლი სგალაზ?

ტ. წ. — ტელანსხენისგა, მაგალითად, ათხე, ქორ ლგვან, ალა, ხანუ ლანანაჟი ხაგსგა ამჟინ, ა, უიქან დარბაზ ხომ ხარ, მადან ერეჟა პირდაპირ ლანს.

ქ. შ. ს. — სგირი იმ ხაჟხა?

ტ. წ. — სგირ ძირითად ქორ ლი.

ქ. შ. ს. — ესე ოჯი, უიქან ლი, ძირითადად, დარბაზ ო მადან. მადანქა მაჟეიდ მირ, ეშხუ ოთხან...

ტ. წ. — ნიშუეიმეჟე მამ ლ'ათხე, ლექაუჟი, ცხემართესგა, მაგალითად, გუნ მოშ ლგეჟე ხარს.

ქ. შ. ს. — ჰუეიდისგა უბრალოდ თუალა ჩუქურთმა ერ ლი, ალას მამ ხაჟხა?

ტ. წ. — სონამ, სონამს ლატულიდ ნამ.

ქ. შ. — ნამ ხუატულიდ სანამს.

ტ. წ. — ბარგ ო ამკალი ლადანს. ამეი მაჟეიდ, ქორს ლატუამა (დიდებ ოთქანდი!) ფორმა მგდე ხარ, ნახუწი ლატურა ლნსურთე. ეშხუ დრეჟუა, დეჟე მაჟეიდ, ცავარს უინიკუბას ამჟინ, ა, უითომ ამესგ'ესერ დეჟე ჰედნი მგდე... ჰან ო ამკალი.

ქ. შ. ს. — გუალ ო ლანგული ო აღმარ იმთე ლი?

ტ. წ. — კუმაშ ერ სარი, ერის ხარ ერხანუ ლანგული.

ქ. მ. ს. — ალი, ლანგული ღი თუითონ ეჭ ლაქურა, იმეკა შიდეხ ჰანწსა?

ტ. წ. — დიას, დიას!

ქ. მ. ს. — გუალ მამა ლ'ლო?

ტ. წ. — გუალ ლი, ქუინღმგენე იმუწა არი, ერეღექუა ბოლ ხარ, იმუწაღექუა აყურე კუმუშ, ლგოტაღულ — მარდა. “გუალს” ლექუაშურად “ბაგ” ხაყხა.

ქ. მ. ს. — ნანგულიქა ქ'ერ შიდეხ ალას, ჰანწს, ეკა ლღღჟარისგა ლიმა?

ტ. წ. — დესა, ღია ლი, ღია! ეჩხანისგა ხანგენ ჰანარს ი სან-ჩანსუ ი ესღუნ ჰანწ დაბართე.

ქ. მ. ს. — ი ეჭ ნანგულის ქალადანს მოღე ლაღჟარ შნაღა ხარ?

ტ. წ. — ნაცყარუნ, ცუყბა.

ქ. მ. ს. — იმშა, ფიცარიშა?

ტ. წ. — ფიცარ შიდექლია, მადე მოლა ახსეენე.

ქ. მ. ს. — ჩუ-მამა-ადღეეერის, ექას ჩიგუაშ ცუყბა ხაყხა, ესე იგი. მურყუამ ხაგმა ისგუემა ქორს?

ტ. წ. — ალო?!

ქ. მ. ს. — ალ მურყუამთექა ლუშნუ ქორხანქა ქალაშ ლიმა?

ტ. წ. — ძირხანქა პირდაპირ, მარუიბს ერ ტული სი, ალი ხაგსგა მურყუამს ი ერხანქა ლი ქალაშ. ექა დაყოფილ ლი ოხუშიდ სართულად.

ქ. მ. ს. — ო, ოხუშიდ! ი ათხე იკმარის იმნარ?

ტ. წ. — ათხე მამა გამოყენება ზედუნეი!

ქ. მ. ს. — ი მურყუამს ქანშხანისგა ხარ ლაშ ა ლუშნუ ქორხანისგა?

ტ. წ. — ჩიგარ ჩუქუანისგა ლი, ქანხან დემე. ეშხუ ნახუწი ლაქურა ხარ, ლანსგიდ, მარე იმეი, ჩისმა? — სგამენ სომშარა ლი ი ქამენ ნახუწი ეღ'ერე ერხაშ დამ ხისგდი, სგანჩუ ლანთხლან.

ქ. მ. ს. — ი ალი ჩი სართულეი ხარა?

ტ. წ. — ჩი სართულეი, ოშუამდ სართულ ლი, ერშეღდ.

ქ. მ. ს. — ჭუინეღ დურეუქა, მურყუმარ ლაქმარდ ერ ზედუნს, ერქას სართულარს მამა დანიშნულემა ზედუნეოლს?

ტ. წ. — მამ შინა, ალმარ ლგმანხეი, ა, მეომარლ, ვიქან ლგმარდღის. მაგალითად, ნიშგუემა მურყუამ ეჭუი ლგგი ლი, ერე ოორუ ფა ლანს, ეჭლა დეშ ანხანქ.

ქ. მ. ს. — იმნარდ ბითქას ჩუ?

ტ. წ. — იმღამ ძუერი ლ'ალა, ბან, ქუინდიმაქდ. ამა რიღუნს ი სგამენ მამ ლანს, ეჭი ჩუანანდ. იჭ'ესერ, ლგგარე გუიგუე ი უტამ ჩულენჩედე, ერნოშ ლგგი ლგმარღი. ამოლანდ მაამაგუეშ მოშ ხაყერ.

ქ. მ. ს. — ქა-მამ-ანხურარ, ალო?

ტ. წ. — ქ'ეჭ'ე, ქამენ ბან. ეჭი ლგმარ, ესეგი, ნიშგუემა სახუბან შოაურ ხაცაუ “ქრეპოსტ”, გასაკუთრებულ ბგგი ლგმარ.

ქ. მ. ს. — ჩულღღჟარ იმნოშ ლანსუ მურყუამ?

ტ. წ. — უარშ. ოორუ-სემი ფხულე ჩუიროლ ნანსგლი.

ქ. მ. ს. — მარე ფოყუი ლანსუა ლგგ მურყუამ?

ტ. წ. — უო.

ქ. მ. ს. — თხუქა, ლგჟარჩუქუან ერ მეგემ სოზ, ეჭის მამ ხაყხა?

ტ. წ. — დგარ.

ქ. მ. ს. — ი განუი ერ სოზს, ეჭმარსი დგარარ მად ხაყხახა?

ტ. წ. — ექმარსი ღვარს, მარე მგდა სუბატულოდ ნამ, კუწარის. კუწარი მგდე, ასკოლ ლი, ექშუმ მეგმარ ლემარლის, ი ღვარს ლნიდ ჩიქდ იმამე ბარ, ამეი ლი.

ქ. მ. ს. — კუწარი ამქუმ მეგარეა?

ტ. წ. — უო, ამქუმ ლემარლის ეჩქე, კუწინალდ, აბა! ეჩი ქორანლხი ეჩი ხნზ.

ქ. მ. ს. — ალი ამენქა მამ მახმა! ზეგირი მამ ლი ალო?

ტ. წ. — ლეზგერ ლი ხერ ექე, ბოლო, ლოშგე ბილიშ, ეჩექა დგერ ერ ხნზ, ეჩი.

ქ. მ. — ქორს ერ აგემ მეზგე, ეჩქა ერ ესღარი, ხეკუწეს ამეი უსურკუწერე: “ამნარდ როქ სონა ზგეირუ აქემეხს!”

ტ. წ. — ეჩქა, კუწინალდ, გალდამს ხატუნილდას — მანგ მეზგე ქაქიშურკიდა კანარს ი ეშუ ლადნდ ქიქდას ქორს მახალას, ჩი.

ქ. მ. ს. — ათხალის ნოდარი მად ხაფხამა?

ტ. წ. — ნოდარ ხანს გარლი, გალდამ — კანარიანად.

ქ. მ. ს. — ლატლის ბადნ ქადნმა?

ტ. წ. — მანუ-მანამისგა — ქახქა გარ მოლე ამეი ლალქანას სუბატუნილდად, ეჩერე ქანს აღმუდას, ეჩქა ხომ თაქურს დესარდა! — თაქურს ეჩხენქა ამდარანდას ზურღარ, ეჩქანლო დუაერ ქამდენას, ენსუენას, მგდა... ჰეურარს ხაფხა, ამეინ ნეცინ კანარს ლის მგდეში... ზექეშ, ეჩქანლო დორი მარე ასუენას თქუქს. უშხურს ხაბანდას ამეინ, ა, ეჩხან-ამხანა... ექლა ლანსუ ლალქანა, ათხე ქანდგორან მანგ, ითრესი ალის. მანს ხეშუად ალი?!

ქ. მ. — ნამ ლნიდ ექეიშ ქუთ ნიშა, გიმბშიან, მიშგუ დის ხმშთქუა ეჩა.

ტ. წ. — უ, სონამა! ლერბეთუ ლანსუდა! მი დენსა მადდა ლალანს, ალო... ეჩენქამ სემი ზანს კუწუად მი ი გოგუცა, მიშგუ თქანობა, ეშ-ენენდ-გარ-ინკიოდდ. ჩიანგ ანდგარდა, კაცო, ექანლი უბედურ ლემარს ალი!

ქ. მ. ს. — ისგუ დადაშა ხედ არღუნიანარ ლის, მამ თემ ლის?

ტ. წ. — ისმარ, ცხემარსანს; ხგომ ანღარი, ეჩრე იზგეს აღამარ.

ქ. მ. ს. — ცხემარს ჩირიამა?

ტ. წ. — ალო?! მამ მოდ მეჩდი!

ქ. მ. ს. — ცხემარს ჩი ხოგ მურეუქამ ი ლუშნუ ქორი.

ტ. წ. — ჩი, ერწოდ კუწინელ მეზგან ლის. მანგ ხერანდლ ლისურეს ეჩიშ.

ქ. მ. ს. — ათხე, ნიშგუეა ქორს ეჩხტაის მურეუქს შესეიდულ ხარ, მარგოანლეშ, უთნლა ქორ, ეჩხანს სუნიდ მანგ მეჩდი, მარე ეჩხ ეშ ანთიშ სახელმწიფოდ ევღერე კუწინელ მანგ ხარ შენარჩუნებულ. ეჩეგა მი, მაგალითად, დილეგი ჩუმიწუა. ეტყობა, ესტალა ექანლიბს ჩუქარამიდას, დილეგთესგა ასგურას...

ტ. წ. — მურეუქამეინ, ჩუბე სართულეი, მარკ, მგდე ხაგასარ, ბერქან მარეუქ ი ერის ხანბუნას ტუქეხ.

ქ. მ. ს. — კუეცენს ი ამკლიარს კიბდენისგა ხიშხუინდამა?

ტ. წ. — ადუ, კიბდენ ლანსუ მეგამხენქა მესუე, ექ ფორმად, ერე ლიც დეს ღვარაიუ. ქაკლანდას, ეშმუქედანს ითქს, ეჩქანლო, ჩუერ იფროლდა ლაფრაქა, ეჩქანლო ერთესგა ადანგდ-მანგ-ხგა. ფექს ანარას, ექღერე გემარ კოწოლ გარ ლის შუნანს.

ქ. მ. ს. — ათხე ნიშგუეა ქორს, მურეუქს მამ სულეა, ხარ ლალდიარანლი ი კუეში თხუიშო ქალსქუქამ.

ტ. წ. — დიას, ალის ლექუნდურიანლ ხაფხა. ჩულეგქგარე ლის მანგ ეჩი. ბერეის დადაშერ, უეზდენიანლე ქორისგამ ამეი ლი.

ქ. მ. ბ. — ბერძნისი გუნ ძეირფანს ჩუქურთმანლ ხარს; ეტყობა, სოჩა ხელოსან არა. მიშუა და შაფორიან ლი ი მიშუე ნანაგრე ქორ ხორამდ მაშუილ... ლეზუბებს ერ ასუნანს ლუშუნ ქორისგა, ერ ანდგილ ისგუნდმეკე იმეო ლი ვილუშხუნი? ჩანუე სორიკმა?

ტ. წ. — ალა?! მანგ, კა-კერანს ხატუილდას.

ქ. მ. ბ. — ხედა ლი კა ი ხედა კერან?

ტ. წ. — კა ლი ალა, უიქან ნალფარუნ ბან ი კერან ერქ, ეილესეე მეშეიდნანქა, ფოგურანლ ხარს ლესეე, მიქუილდარშალ ხადს რადაცა, პანს გამოსახულედა, ქიშხარი ხადდა, ექანრეო ლეგდა. ერეინს ხანდა კა, ლაკანლას ხუბატულიდა; სოფელ ლახუშდნანს ანდუნანს სიეციალურ ბან (გრეჩუნ ლი ერ კოქ). ერეეო ლანს ლანბადელანლ ი ქერ ანყან დიარს, ერქანლო ქიიტხან კას ი ტაფრუ აღანგდას.

ქ. მ. ბ. — ერ ბანს ლექუაშეურად “მეკარა ბან” ხაყა. ალა ჩი სოფელს მამ ითხი.

ტ. წ. — ლახუშდნან, ლადი ლადანშალ მაშეიდ, ლენქართე ესდუნანდას, მესტაოთესდუნანდას... ათხე წუტირმიოთე ი ამხანუ — მამა.

ქ. მ. ბ. — ალ ბანუნქა იშვან ხაყა იმგუნაშე კერამდ?

ტ. წ. — იშვან დემგუნაშ, რუბიბუკური. ექი რადაცა დესა ბექეკუნედა, კაცო, ათხე ურს ელო ხანდას...

ქ. მ. ბ. — ჩანუერე იმ სორკინად ძირითადად?

ტ. წ. — ჩანუე სომ რუსორიკ შეილანსჩუ? სიეციალურ დერანლ სოხ, ერხანჩუ რუსორიკ ლამპარ, ლალემპარს ხაყლანს ერის, რუნბანარ გემტარს ხაყლეს. ერეეო გეგბიშ მუგუნანს აღანგდას, ალი ლანარპად ლანსუ.

ქ. მ. ბ. — ლეზუბებ მამ ისეიუ, ათხე უჩრე მამ სორიკდა — ზამ ა რუეინ?

ტ. წ. — მამ ჩეკუნდენ, ერის ჩოსრეკენანს, კასრულუნქა. აღის ხეკუნეს ლანკინა ხარენს.

ქ. მ. ბ. — ალი ლანსუ ძირითადად რუეინ.

ტ. წ. — უისინ-რუსინ ლანტანარ ხარ ერის, ჩანუეს. შომამ უიფინოლდა, ერქა უიტხანს ი უთქა სორკინან, ერე ბეფუშე ნომე ათბილენს. ლემესე ცალკედა ხუდუნანს ერქა ლეზუბი ლახუნდა ი ლიცი ლანფუინდა ი ალი ლანბადალ გარ ლანსუ... მი, მაგალითად, ჩეკერდას, ჩინგ მირდა სორა აფსენე, ჩიოთე მიხანა — აფსუნარს მორი სორიკს: ერსუეი — შამიშე, მერმე — ლანტანაშ, დანგლს აფსენდას ი დერქედანშ აფუნერკი. შამს ერ ირომდას, სერ რუემან მიჩოლშ იგოლად.

ქ. მ. ბ. — გუნ სორამდ მად იქბოლნოლა?!

ტ. წ. — ფხულე რუსად, მანუაწას ლატულიდ, ექი. ამურ, მამ დო მუშეკური ოთხედენს, მანუაწას დემის ესდანგდას ერჩუ, შეტური ლანს.

ქ. მ. ბ. — ნამ მანტუნარწას ხუბატულიდ ექანს, მანუარწა.

ქ. მ. ბ. — აფსუნარს ალა ზანარხანქა ხეარს ლეკიდ ა ძირიქიო?

ტ. წ. — ძირიქიო... ერქანდ სორილ ლიმფხანე, სორილ ლინათ დან სოსა.

ქ. მ. — აფსუნარე გუნარანლ ჩაშეიდმა, დერუნაცანანს ამეო სორა ურთიეროთბა ჩულუნან?

ტ. წ. — ამირბანლ ლის, მაგალითად, ნიშგუნეა ძირითად სგანშარ. ბიანდგუნალ ლანსუ ლუწუილ ერჩანუ, ამირბანლთე, ექმარ სორა გუნარი ხანლ ლის, ჩუინალდ გოგუნალ ლანს, ზანარე გუნარანლ ხუდუნანს. აფსუნარცხანს უშხუდ ხუნედაბდალ ამჩუ ნამ ტრაქტორისტ ანდუნაშუნს ი ერი ლანტუნანთორანდ ლექუა, დრანდათე, ერქას გუჭო კუციანს ამჩუნეგა, ათხე ქუთხანს იხეეს; ერჩანუ ოჩანდ ისგლეთქა, ქანუნანს ი ლენთი მორუ სნთეო ოჩანდ ეშთეიგსა. ოლა... ქანუნანდ ალ ოქანბი პატრონ, შამფორიან ლემპარ ერი ბაბუა, კიბოლან ხეუხანს შუნანს ალ თემს ი კიბლიან ოთორა გუნარდ ერის. სგერ ოჩანდ, წარმოიდგინეთ, რუერ ათორ აღმარ, რუნდსოქან, ლიკლანდბინე, ხანოქუანს აღმარს ამეო. ერჩუნ სომ აშხუდ არის ი მუხუნად ოთეგნა. ჩანე მინა ჰენგოინანლ ქახოქუარა

აღმაღრდო ი აღმაღრდი ხასჩქუარეს. ნამ უქერ პნვერნე ოთახთეთე, ჩიდ ქანობენა ი ჩინან აღმაღრ ანღერდახ, აფხზარ. ოთხთუ ლეზნამ ფიქუ ჩოთხოპანხ ო უტბახ ექვალე მანტოუტემა ი მიღება ნაყერს, ექმარს ერ ხანშუქუანხ.

ქ. მ. — მია ჩუ მაშეიდ, ლანთლანრა ფიშირ გუირდახ აფხზარ. მძახლობა გუიადლა უშხუარისგა. ქირეი ო ლხინეი ანღერდახ ჩიგარ.

ტ. წ. — ოხელალს ამხაუ ბარის გურჩიანხი ო ჩოყოლა გუარჩინანხი დინალ. ათხ'აქუიციხ, ადო კუამუ მანგ ექმარს ესყანდახ. მანქანაუ ანღერდახ ო ლიდუქმარ ესღერდა.

ქ. მ. — სი ამეი ხორამდ გარგლი ლგლტალუდ, აი, ისგუ გეზღორე ლუშნუდ გარგლა ო ისგუ ერ შეადარო უშხუარ, იმეი ჩახუა, ისგუ გეზღორე გარგლისმოშ სიგუათან ლუშნუს?

ტ. წ. — ხომილს — თამრილ, აღმაღრ დენსა, აღმაღრ ლექუაუი აქცენტუ გარგლის.

ქ. მ. — ათხე ამჩუ, ქუაბარჩაისგა ხომილ ექლაი ჩუაბარჩ იხეგახ?

ტ. წ. — ჩუაბარჩ — ძორუ მეზეე.

ქ. მ. — ნიბანშინ ჩუაბარჩუ სი, ჩიყეე — ჩუაბარჩუ, მეზუბეღორე ხოშა მენჭორ ჩუაბარჩ ჩაყახ ო ექლამ აშეი ხორამდ ჩაშეიდ ლგლტალუ.

ტ. წ. — ტომთე ლახ ლური, ჩუხუიგდე საუდს — ხუნამ არის ლატლარ. ეჩელეეჟათხე ჩუინელ დარხ სიდ, ახალგაზრდა თაობა გარ.

ქ. მ. — ისგუათან ლგლტალუ დეუ ხონალდახ ექმარს, ნამდუილდ, ათხე მანამ მაშეიდ...

ტ. წ. — ლატლხანს ხორა ჩიყეე ნირდა ნამ — ჟელო მარგიან, ირიტა წერედოიანს ჰვუ; დოუ მომ არაღა ლეშუნდუებო.

ქ. მ. — აღამანგ ანდგილთე მიხნა, მარე ისგუ ლანგემარ ერ ლი ო ისგუ მანუტე, ამითან ანდგილთე დემთე.

ტ. წ. — ალა მანამ ლი?! მიშგუ ლანმანუნამ მანუტე-ჰავამ მამ ჩიწუა! ეშხუ დეე ქადუნენქა ნანვანს ჩი ხალტ უშხუარე თხუი. ექი მადე ო, ბოლიშ ისგუეცახანს, ო ფირუ დუნს ქეერ ანთანა, სვანჩუ ხუაყურდახ, ექეი სვანხიდ მეტუნ. უოღებნე უშგულენუშ, ქალგზგერე აშთესგა დინანს, მუნან იმეი ნთო მარ ხარ, ექი გეზღორე ჩიდ ქალუქ მარ ო ახსნილ; ჩუ-ხეკუენესე-ხოხალდედხ. ალი მშობელიე ლი დამოკიდებულ. ხესოლი გაუგებრობა — დე ო მუ ნთის დემის ხათურის მიჩა დრეუი, დეე ჰადენქა ნანვანს დანს ნანრა ნებგუაქა, ერე "ალი მი ნთო მარ ო ამეი ო ამეი ლი".

ქ. მ. — ლინათეს, ალას ძღდე მნიშუნელობა ხუდუა. ისგუეცახანს გარგლა ლანდი ლანტუ გუნ სიამოუნება. ხორა ლიმანჩუ გარ!

ტ. წ. — ხორამდუ ხარ!

ქ. მ. — გეზღორეუ, გეზღორეუ გეზღორეუ ო შუილთაშეილარეუ მანგ ხორა გარუ ავსკიდან!

ტ. წ. — ხორამდუ ჩარდუნენს დერბეთ სვან; ლეშუნდუებო ისგუა მუ — ირაკლი ო მი კლასხ აშხუდ ხუითორდად ხუტობას.

ქ. მ. — მიშგუ მუხ ლიბერგემელ ხალტენა.

ტ. წ. — ბარჯს დარ მოუ ხანამ, მიშგუ დეედაშეილ ნოე გერლიან ლანტუ, ქაჩესმის სვან, მიშგუ ლანდარე ნარდუე დათუშა გუქეჩიან ო ოთარ, ლეშუნდუებო, სამსინან, ექმარ ხეტხინლს მრლიდს ისგუა მუხ, ერგენქა — დარმოშ.

ქ. მ. — ხორამდუ ხარ, ხორამდ! ითახსუ ხარ ო ისგუეკალი ხოშანლ ხუნამ აღფიშრელიხუ დანსიგა!

ტ. წ. — ხორამდუ ჩარდუნენს დერბეთ სვან, ახალგაზრდობას, გუშგუემი ხეობა ერ ჩანინტერესს! გუშგუემი ხეობათან მდიდარ ანდგილ დემეგ არი.

ტარიელ წერედოიანი, 78 წლისა
ქვაბჩარა, 2007 წ.

ქ. მ. - რამდენი წლის ხარ?

ტ. წ. - სამოცდათერთმეტი ("სამი და ორი ათი და რვა").

ქ. მ. - სამოცდათერთმეტი ("შვიდ ათი და რვა-ს") არ ამბობ ლაპარაკის დროს, "სამჯერ ოცს და რვა-ს" ამბობ. აბა, როგორ ამბობ ახლა შენს წლოვანებას?

ტ. წ. - სამოცდათერთმეტი ("სამი ორი ათი და რვა") წლის.

ქ. მ. - ვთქვათ, ოთხმოცი ("რვა ათი") სკა, როგორ ამბობთ ამას?

ტ. წ. - ოთხმოცი ("ოთხი ორი ათი ოცი") სკა.

ქ. მ. - წერედინანები ასე რომ არ ლაპარაკობენ? მართო შენ რატომ ამბობ ასე?

ტ. წ. - ლატალური ასეა ("ასე არის") და ახლა... სხვა ბელს ქვემოურია. ჩვენ გა'მოვედით ლატალიდან, მასხოვს, მაშინ რვა-ცხრა წლის ვიქნებოდი. ლატალში ("ლატალ-ს") დაივბადე და მერე ("იმის მერე") გადმოვედით ("გა-დ-მო-უ-ქ-დი-თ") დალში ("დალ-ს-კენ"), კოდორი'ს ხეობაში ("ტბა-ს-კენ"). ზევით, დედუქებთაში (ხუთი კილომეტრია იქამდე), ეცხოვრობდით ("ესახლობდით"), მერე ჩამოვედით აქ ("აქეთ").

ქ. მ. - იქ ვინ და ვინ ("ვინ ყველა") ცხოვრობდით ("სახლობდით"), რამდენი მოსახლე?

ტ. წ. - ხუთი მოსახლე ეცხოვრობდით ("ესახლობდით") - ყველა ესენი, აი, ჩემი დედულუბი, ვეზდენიძეები.

ქ. მ. - ყველანი ერთად ჩამოხვედით?

ტ. წ. - ვისაც როგორი ("როგორ ვის") შეძლება(ც) გეკონდა, ისე გადმოვედით.

ქ. მ. - ყველგან ვიყავით დალში, სულ ყველგან, მაგრამ დედუქებთანმდე ვერ ავალთ.

ტ. წ. - ყოველ წუთს აღიან მანქანები. კუნძულს ჰგავს, ასე, აი, ცამეტი პექტარი არის მთლიანად - სახნავ-სათესი და სათიბი. იქ ნამოსახლარი იყო აფხაზების ოჯახის უფროსს დედუ რქვეია, ნასახლარს პქვია აფხაზურად "ქებთა". დედუს ნასახლარზე მერე ცხოვრობდნენ თურმე ("ნასახლენან") ჩემი დედულეები ("სა-დე-დ-ულ-ო"), ოთარ არდელიანის მკვიდრი ბაბუა, დედამისის მკვიდრი ბიძაშვილი - მახამეთ არდელიანი. ჰოდა, იმან დედამემს ("ჩემს დედა-ს") არუბა მიწა და მას მერე მოეწყო ჩვენი ცხოვრება. ვიყიდე საცხოვრებელი ვლადიმეროვკაში ("ვლადიმერო-ვკა-ს"), ვიდრე ეს უბედურება მოხდებოდა; შემდეგ დაებრუნდით ("დასაბრუნებელი გეკონდა") ყველა ("ყველას") აფხაზეთიდან. მას მერე ვარ აქ, დალში.

ქ. მ. - ლატალიდან რატომ არჩიეს, ნეტავ ("არჩევენენ"), წამოსულა?

ტ. წ. - ლატალიდან მამაჩემი ("ჩემი მამა") მართო კი არა... რამდენი წელია არ მასხოვს, მაშინ პირველად მოსულა აქ ("ამაში"), დალში, აბრამ თამლიანი, კარგი შვილების გამზრდელი კაცი. ორი მოსახლე არიან ესენი აბგარაში ("აბგარა-ს"), დანარჩენი ყველა'ნი ლატალში ცხოვრობენ. წვირმიდანაც არიან თამლიანები; მერე, აი, მიწისებრა რომ მოხდა, სამოცდასამში, ისინი გადავიდნენ საცხოვრებლად ("ჩაესახლენენ") განახლებაში ("განახლება-ს-კენ"); ზოგი მერხე-ულში ("მ-ერ-ხ-ე-ულ-ს") დასახლდა, ზოგი განახლებაში წავიდა ("წავიდენენ") საცხოვრებლად ("სამოსახლოდ").

ქ. მ. ს. - რამდენი შვილი გყავს?

ტ. წ. - ხუთი შვილი მყავს - ოთხი გოგო და ერთი ვაჟი: ლალი, ნინო, ლიანა, თამარი და ნოდარი.

ქ. მ. ს. - შვილიშვილები გყავს?

ტ. წ. - შვილიშვილები გამეზარდოს ("გამეზარდონ")! შვილთაშვილებიც მყავს.

ქ. მ. ს. - გიცოცხლოთ! გაგეზარდოთ!

ქ. მ. - უმცროსი შვილთაშვილი კი ღონდონში ("ღონდონ-ს") დაიბადა - ანანი წიკლაური.

ყველა სასახელო შეილება ჰყავს, მარტო დაღლებისთვის კი არა, აი, სვანებისთვის, ყველასთვის.

ქ. მ. ს. - ყველას უმაღლესი განათლება აქვთ? ყველანი დალში ცხოვრობენ?

ტ. წ. - ყველანი დალში, ერთი გოგოა გაუთხოვარი, მოსკოვშია ("მოსკოვ-ს არის").

ქ. მ. ს. - წერედიანები ბევრნი ("ხუაჯი") არ ხართ.

ტ. წ. - ცოტა ("ნაკლები") ვართ, მაგრამ უმწიკელო გვარი ვართ.

ქ. მ. ს. - ლატალშიც ბევრი ("ვრც-ელ-ი") არ ცხოვრობენ, ხომ?

ტ. წ. - ვცხოვრობთ ("ესახლობთ") ასე, ორმოცდაათი მოსახლე.

ქ. მ. ს. - მე ვისაც ("რომ") ეცნობ, ყველა ნასწავლი, ყველა კარგი ხალხი არიან; ახლა დადისხართ თქვენ, ენათესავეებით?

ტ. წ. - რა თქმა უნდა! სიბერე ხომ იცი? ყოველთვის ეკირბებოდით ("ყრილობას ვა-წყობ-ღ-ით"), ვიდრე ეს უბედურება მოხდებოდა. ძირითადად, ჩვენი გვარი გაუყრელია და დიდი სახლი გვიდგას სვანეთში - შეკრება იქ ტარდებოდა.

ქ. მ. - მაშინა კარგი მედიატორი ("შუამავალი კაცი") ყოფილა.

ტ. წ. - მე რაც მახსოვს, სვანეთსა და დალს შუა მედიატრობდა. ბოლოს ცუდი დრო რომ დადგა ("მო-ქლ-ა"), დიდხანს აღარ უცოცხლია მას შემდეგ. უფროსები, ვინც დარჩენილი არიან ახლა, მათაც იციან ყველამ, მე რაც მახსოვს [ნათელში იყონ ("შე-სა-ნ-ღ-ობ-ი")]: ჩვენი ბევლარი და დავითი - მისი მამა, ზაქარ და ლევან ჯაჭვილიანები, ზემოთ ბაბუაჩემი - პაველე ვეზდენიძე, ბადრა და ვოძა - შუამავალი ხალხი იყვნენ. ესენი აკეთებდნენ ჩვენს საქმეს მაშინ. ესენი იყვნენ, ძირითადად, სვანური საქმის გადამწყვეტი, სვანეთის მოსამართლესავეთი. ესენი რომ ხელს მოკიდებდნენ ("შე-უ-დ-გ-ე-ბ-ო-დ-ნ-ენ"), იმას გაუკეთებლად არაფერს დატოვებდნენ. ურთიერთმეკელეობა რომ ჰქონდათ ჩვენს ხალხს ერთმანეთში, თემსა და თემს შუა მომრიგებელი ("მოსიარულე") კაცები ესენი იყვნენ.

ქ. მ. ს. - შენი დედულები აქ ვეზდენიძეები არიან, სვანეთში - ვეზდენები, რატომ არის ასე?!

ტ. წ. - ერთნი არიან ესენი. ასევე არიან წულუკიანებიც. რამდენჯერ ("რამდენი") კამათი მოუყოლებიათ ("უ-ფას-ე-ბ-ი-ა-თ") ამისთვის! აქ ისინი წულუკიძეები არიან, სვანეთში - წულუკიანები; ჩვენები კი ბეროში ვეზდენები არიან, ხოლო აქ - ვეზდენიძეები. ცხონებული ბიძაჩემი იყო უმაღლესი განათლებით; ის დაიკარგა ჯარში უგზო-უკვლოდ ოცდათვრამეტ წელს, ფინეთმა რომ დაიწყო ომი.

ქ. მ. ს. - და იმისი შთამომავლები არიან ვეზდენიძეები?

ტ. წ. - იმისი შთამომავლები არა, იმას არავინ ("არაფერი < არა საქმე") დარჩა. სვანეთში ვეზდენები არიან. რამდენჯერ ჰქონდათ კამათი და ყრილობა ამ თემსაზე, აქვთ (რომ) მოვიდოდნენ, მაშინ. ჩვენთან იყო ერთი ოჯახი, კაკო წერედიანი, წერეთლად გადაიქცეა გვარი და სატირალშიც კი არავინ წავედით, რომ მოკვდა, მაშინ.

ქ. მ. - ისე, ცუდი გვარი არ აურჩევია!

ტ. წ. - ჩვენი გვარი სინამდვილეში საჩხერიდან მოდის. ლატალში დგას ეკლესია, იანი ჰქვია, დიდება მიუვიდეს ("დიდ-ე-ბ-ა მას")! იქ ინახება ხუთი წლის მოზერის ტყაყი და იმაზე აღრიცხავდნენ ("წერდნენ") თურმე მაშინ, ვინც კი შემოვიდოდა ლატალში. იქ წერია გვარი წერეთელი. შემდეგ რაღაც მომხდარა და წერედიანად დაწერილან ("მო-ი-წყ-ო წერედიან-ი").

ქ. მ. - ტარიელ ბიძია, წალკოტს ჰგავს ეს, შენი ბაბი, ეხო; ეს ყველაფერი შენი გაშენებული იქნება. ამდენი ფუტკარი გივდგას, აი ამაზე გვესაუბრე, კარგი?

ტ. წ. - მარტო ამდენი არ იქნებოდა, ომი რომ არ ყოფილიყო, მაგრამ ზოგიერთებმა ააწიო-კეს აქ ყველაფერი.

ქ. მ. - აი, რაოდენობა თუ იცი ამათი, აი, შენი ფუტკრების, რამდენი ოჯახია?

ტ. წ. - ორას ორმოცი ოჯახია.

ქ. მ. - როგორი მოვლა უნდათ წლიდან წლამდე?

ტ. წ. - წლიდან წლამდე მაგარი მოვლა უნდა; ამათ საყილად რომ მოდიან, ეგუბნები: "კი გიყვართ, მაგრამ ამას მოვლა უნდა-მეთქი". მიაქეთ და ზოგს მართლა უმართლებს ("ე-მარჯუებ-ათ"). ჩვენ საერთოდ, კარგი ხელი ("ნახელარი") გვაქვს.

ქ. მ. - პო, იმას დიდი მნიშვნელობა აქვს.

ტ. წ. - აქ ცხოვრობს ჩემი ბიძაშვილი, პოდა, ვინც იმისგან ყიდულობს ფუტკარს, ერთ წელიწადს(აც) ვერ უძლებს, არ უმრავლდებათ, რაც გინდა მოვლილი იყოს...

ქ. მ. - სვანეთში ოდითგანვე ("ვეას შემდეგ") იყო ასეთი წესი: აი, ვისაც ფუტკარი უღვას, ისინი საციქველს არ მოგცემენ ორშაბათს, ხუთშაბათს, შაბათს.

ტ. წ. - მე, მაგალითად, ორშაბათს, შვილი რომ იყოს, იმასაც არ ვაძლევ თაფლს. აქ რვა ოჯახი ცხოვრობდა აფხაზების და რომ მომკედარიყავი, არავითარ შემთხვევაში არაფერს მოგცემდნენ ორშაბათს. თუ მაინცდამაინც იძულებული იყო ("დაგჭირდებოდა" "შე-გა-წუხ-ებ-და"), მაშინ ორშაბათს უნდა მიგეტანა რაღაც ძვირფასი თაფლის შესანაცვლებლად.

ქ. მ. - რამდენ ტონა თაფლს წურავთ წელიწადში?

ტ. წ. - ხუთ ტონამდე ადის, კარგი მოსავალი როცა არის, მაშინ; ისე საშუალოდ - სამი.

ქ. მ. - სამიდან ხუთ ტონამდე, ხომ? რა კარგია! ამას მართლა ძალიან მიხვდება ("ადგ-ილ-ა ხ დადგ-ა") ენდომება...

ტ. წ. - მოხუც ცოლ-ქმარს რაღა შეგვიძლია, მაგრამ ნოდარიც ჩამოვიდა წელს, ძალიან დაგვეხმარა. ამას ხომ ბევრი (მოვლა) უნდა! სამოცდამეთერთმეტე წელში ვარ და ჩემი მეუღლეც სამოცდათხუთმეტი (წლისაა)...

ქ. მ. - შენ ახლა სამოცი წლისას ჰგავხარ, იმაზე მეტს არა, ნამდვილად. ძალიან კარგად და ახალგაზრდულად გამოიყურები.

ქ. მ. ს. - თაფლიც, ალბათ, მოქმედებს ჯანმრთელობაზე და...

ტ. წ. - ჯანმრთელი კი ვარ, მაგრამ კუჭის წყლული მქონია, არც კი ვიცოდი. საბკურნალოდ დამინიშნა ექიმმა ნატურალური თაფლი - "თუკი იშოვიო"...

ქ. მ. ს. - ლატალელებს ლაპარაკში ცოტა "ბალს" ქვემოთივიც გირეუიათ?

ტ. წ. - კი, ბატონო! ბერომდე კილომეტრია ჩვენგან, მეტი არა.

ქ. მ. ს. - ირგვლივ ვინ ცხოვრობს ("გესახლებათ")?

ტ. წ. - აქ ესენი ცხოვრობენ, აი, ჩვენები, წერედიანები, და ზემოთ - არდელიანები.

ქ. მ. - თქვენ ხართ აქ აფხაზების საზღვრზე.

ტ. წ. - ირგვლივ რვა ნატყვიარი აქვს ამ ჩემს სახლს, მაგრამ ცოლ-ქმარი არსად წავედი.

ქ. მ. ს. - ახლა... ეს დაბომბვა ფუტკარს არ ენებს?

ტ. წ. - უბრალოდ თოფი რომ გაისროლო, ფუტკარი ვარდება ქვემოთ.

ქ. მ. - ახლა მიგაჩნია უკეთესობისკენ დალის ხეობის საქვე?

ტ. წ. - როგორ არ მიმაჩნია? ახლა შოვიდა ეს, აი, თავისუფლება ადრე ძალიან გვიძნელებოდა მისვლა-მოსვლა - ერთი კლანი იყო და მათი იყო ყველაფერი. მე რომ ვლადიმეროვკაში მქონდა, იმისთანა ბაღი საერთოდ არაეის პქონდა დალის ხეობაში ("დალ-ს-ში") - ნახევარი პქტარი იყო.

ტ. წ. - ახლა იმას პატრონობს ვინმე?

ტ. წ. - არავინ. შინამოსამსახურე ("ქორ-ს მყოფი") მყავდა რუსი, ის ცხოვრობს ახლა იქ. სომეხი მყავდა მეზობელი და იმისი გოგო უთხოვია ("წაუყვანია"). დაბრუნება (თუ) იქნება, ყველაფერი ჩემია, სულე თუ მედგმება.

ქ. მ. ს. - ვიცით, რომ კარგი შვილები გყავს. ვაჟი ერთი გყავს მხოლოდ - ნოდარი, მაგრამ ბევრი მიღწევები აქვს, ასეთი ახალგაზრდა კაცი უკვე პოლიკოენია.

ტ. წ. - გულრიფვის რაიონში იყო მილიციის უფროსი. ომი რომ მოხდა, მაშინვე იქ წავი-

და იქაც მილიციის უფროსად დანიშნეს (“დააყენეს”) მინისტრის ბრძანებით. უღელტეხილზე გამოაგზავნეს ას ათი კაცი. აქ მაშინ არც საჭმელი იშოვებოდაა წესიერად, არც შუქი იყო, ძალიან უჭირდა ხალხს და ყველას ემხარებოდა ჩემი შვილი, განსაკუთრებით მიცვალებულების პატრონებს. მაგალითად, ქვემოთ, ტომიდან დაწყებული, კარგები პქონდათ იმთ ბევრი და პქონდათ ღირს ღუმელი, რომელშიც ასზე მეტი პური ცხვებოდა... რისი (“რაც”) საშუალებაც პქონდა, ყველას ეხმარებოდა. შემდეგ, ახლანდელი მთაერობის მოსვლამდე, ახალგაზრდებმა რწმუნებულად ემზარე აირჩიეს და შეიქმნა ბატალიონი “მონადირე”. ბოლოს, ესენი რომ მოვიდნენ, იმის წინა ღამეს, საქონელი გაერეკე ქვეითკენ; თორმეტი შეიარაღებული კაცი შემომხვდა, აფხაზები... ასეთი დრო იყო. მე რაც აქ გამომიცვდია, ამას ტრახახით არ ვამბობ, მაგრამ არ ვიცი, როგორ გაეძელები?! ირგვლივ ბოშაბუნდენ და ჩემი დედულების სახლში ავედი, ქვაბჩარაში, ოთარ არღვლიანთან. ოთხი წელი იქ გაატარეთ და ორი წელი იმის მეზობელთან – გონერი არღვლიანთან. საბრალო ჯამბუელი რომ აფეთქდა აქ, ჩემი ძაღვი წავიდა, ის ერთი ვაგი ჰყავდათ. ისე აფეთქებულიყოს თქვენზე, თქვენს ძმებზე, თქვენს მოკეთებზე (“საიმედოებზე”) ცუდის მოქმელი! ...ღღის სამ საათზე, ჩემ თვალწინ, როგორი საყურებელი მექნებოდა?! იღბლად, იმ კვირაში ახალი მთაგრობა მოვიდა, თორემ მთლიანად აფხაზებში ვიქნებოდით მთელი დღის ხეობა. უკვე გამზადებული ყოფილან. ერთი მანქანა (“ურალი”) მოვიდა აქ, დატვირთული ფქვილით, იარაღი პქონიათ ქვეშ ჩატენული და ზემოდან ფქვილი და ყველანაირი პროდუქტი (გყარა)... ახლანდელი დრო უკეთესი როგორ არ იქნება?! ახლა ჩვენმა ბავშვებმა უმაღლესი დაამთავრეს, პატარა სახლი დადგო ჩხალთაში. მაშინ ასეთი არ იყო ჩხალთა; შემის მარაგს რომ ავიტანდი ორი კვირისას, მეორე კვირას ავიღოდი და შემე არ მაქვს დარჩენილი! სულ იპარავდნენ, მაგრამ, დიდება ღმერთს! ყველას უმაღლესი დავამთავრებინე ისე, რომ თამის დღემე არ მოთხოვია არაფერი.

ქ. მ. ს. – თქვენ, ლატალელები, ძალიან მლოცველი ხალხი ხართ.

ტ. წ. – სანამ სული მიდგას, მიწის სიყვარულით ბალახსა და სათიბსაც კი ელოცავ. დიდება მიუვიდეს!

ქ. მ. ს. – ლატალში თქვენს სალოცავს რა პქვია?

ტ. წ. – დიდება მიუვიდეს! იანი, მაცხოვარს ლატალისას დიდება მიუვიდეს!

ქ. მ. ს. – ახლა აქ ვინც ხართ, ესენიც იანის ხალხი ხართ?

ტ. წ. – ესენიც ყველა, მაგრამ აქ, ძირითადად, დიდება იმას, შიყერის წმინდა გიორგის ელოცულობით (“გე-მზე-გე-ბი-თ”)! წმინდა გიორგის ეკლესია აქ ააშენა ამან, აი, ყველაზე ცოდვილიან მიწაზე, ემზარმა, ჩხალთაში, რამდენი სისხლია აქ დაღვრილი!

ქ. მ. ს. – ლატალში კოშკიც გაქვთ და სახლიც?

ტ. წ. – კოშკიც არის და სახლიც. კოშკი გვერდით უდგას, ძველია სახლი (“ქე”) დგას; აქედან, დასავლეთიდან, მაშუბი ადგას, აღმოსავლეთიდან კი – გუბანი.

ქ. მ. ს. – გუბანი რას პქვია, რა დანიშნულება აქვს?

ტ. წ. – დანიშნულება რა ვიცი, მაშინდელი რა იყო.

ქ. მ. ს. – საცხოვრებელი რომელი იყო?

ტ. წ. – საცხოვრებელი იყო მაშუბი. გუბანში, ჩემს მესხიერებაში, ბარგი და ამისთანები პქონდათ. სახლს სალოცავი ფანჯარა პირდაპირ იქით აქვს – იანის ეკლესია (დიდება იმას!) ზემოთ დგას.

ქ. მ. ს. – ძველად საქონელიც იქ ჰყავდათ, არა?

ტ. წ. – საქონელიც იქ ჰყავდათ. კარგებში რომ შეხვიდოდი, ამას ჰგამზარ ერქვა. ეს იყო მანებზე მიშენებული გრძელი დერეფანი. ძველად მტრობა ყოფილა და მტერს პირდაპირ არ ვენებო შესასვლელი. სახლს პქონდა ანოჭრილი ზიგზაგი შესასვლელი. ცენტრში რომ შეხვიდოდი, გერაბებივით იყო. შემდეგ ირგვლივ საქონლის სამყოფი, იმაზე ზემოთ თივა დევს.

ქ. მ. ს. – იმას რა პქვია?

ტ. წ. – დარბაზი, მაგრამ იმაზე ხარები მარხილიანად შედიან.

ქ. მ. ს. – საიდან შედიან?

ტ. წ. – პირდაპირ აქედან, აღმოსავლეთიდან, კიბე უდგას.

ქ. მ. ს. – ქვემოდან დარბაზში არის თუ არა ასასვლელი?

ტ. წ. – სახლიდან არ არის ასასვლელი. “ლიობ”-ს ვეახით ჩვენ ლეხის, ესენი ჰუღღუმს ეახიან, ქვემოურები; იქიდან ყრიდნენ საკეებს – განალეწ ბზესა’ და თივას ერთმანეთში არეულს აძლევდნენ საქონელს.

ქ. მ. ს. – ეს იქიდან ჩამოიყრებოდა ერთ ადგილას და შემდეგ უნაწილებდნენ?

ტ. წ. – ოჯახში უფროსთაგანი, საქონლისთვის თივის დამყრელი ვინც იყო, ის უყრიდა თივას.

ქ. მ. ს. – მაიდან რას პქვია სახლში?

ტ. წ. – მაიდან – დიდი ფანჯარა იყო დატოვებული აღმოსავლეთისკენ. წინ ფიცრისგან არის გაკეთებული საშრობი (“სახმობი”), ბალსქვემოელები ტელაფს ეახიან, ბალსზემოურად ლაფრა პქვია, მარცვლეულის გასახმობია. ამორეცხავენ იმას გაღეწვის შემდეგ და ერთი მარცვალიც არ გაფუჭდება (“გა-ცუდ-დ-ება”) იქ.

ქ. მ. ს. – ფიცრის სახმობზე “მაიდანთან” გასასვლელიც იყო?

ტ. წ. – დიახ, პირდაპირ.

ქ. მ. ს. – ტელაფიდან საით იყო შესასვლელი?

ტ. წ. – ტელაფიდან, მაგალითად, ახლა სახლი რომ იდგა, თივის მარხილის შესატანი ადგას ასე, აი, ზემოდან დარბაზი ხომ აქვს, და, აი, მაიდანის იმის პირდაპირ იყო.

ქ. მ. ს. – სჯირი რას პქვია?

ტ. წ. – სჯირი ძირითადი სახლია.

ქ. მ. ს. – ე. ი. ზემოთ, ძირითადად, არის “დარბაზი” და “მაიდანის”. “მაიდანზე” რაღაც მახსოვს ერთი ოთახი...

ტ. წ. – ჩვენთან არ არის ახლა, ქვემოთ, ცხუმარამდე, მაგალითად, ძალიან სხვანაირად აქვთ გაკეთებული.

ქ. მ. ს. – ეედელში ჩუქურთმას რა პქვია, უბრალოდ სილაშისთვის რომ არის?

ტ. წ. – სონა, სონამს ვეახით ჩვენ.

ქ. მ. – ჩვენ სანამს ეუწოდებთ.

ტ. წ. – ბარგისა და ასეთი რამეების შესაწყოში. ასე მახსოვს, რომ სახლს გვლესისასეთი (დიდება მას). ვიწრო სარკმელი აქვს სალოცავად. ერთ დროს, კარგად არ მახსოვს, ეკლის ტოტებს მოღუნავენდნენ ასე, აი, ვითომ იმაში ავსული და ასეთი რაღაც ვერ შემოვაო.

ქ. მ. ს. – ბოსელი და ნაკელის გადასაყრელი როგორ არის (მოწყობილი)?

ტ. წ. – ბოსელს, პირუტყვი სადაც არის, აქვს ლანგული (“სა-ნაგეუ”).

ქ. მ. ს. – ლანგული არის თვითონ ის ფანჯარა, საიდანაც ყრიან ნაკელს?

ტ. წ. – დიახ, დიახ!

ქ. მ. ს. – გუბალ რა არის, აბა?

ტ. წ. – გუბალ არის პირუტყვის სადგომი, იატაკიანი, რაზეც წვანან ცხოველები (“კუმაში”), ლატალურად – მარდა (“საყოლი”). გუბალს ‘ბალს’ ქვემოურად ზაგ პქვია.

ქ. მ. ს. – ნანგელიდან რომ ყრიან ნაკელს, ის გადახურულია, არა?

ტ. წ. – არა, ღიაა, ღია! იქიდან მოაყენებენ ხარებსა’ და ჩვიან მარხილს და ნაკელი მი-აქვთ ყანებში.

ქ. მ. ს. – ნანგელის საკეტი ან რამე მისაფარებელი აქვს?

ტ. წ. – გასაკეხებელი (“საცობი”), ცუყბა.

ქ. მ. ს. – რისი, ფიცრის?

ტ. წ. – შეგიძლია ფიცრის ან რაღაცას გააკეთებ.

ქ. მ. ს. – რაც დააცობს, იმას ყველაფერს ცუჭება ჰქვია, ესე იგი. კოშკი თუ ადგას თქვენს სახლს?

ტ. წ. – აბა?!

ქ. მ. ს. – ამ კოშკიდან სევანურ სახლამდე გასასვლელია?

ტ. წ. – ძირიდან პირდაპირ, შენ რომ მარჯვს ამბობ, ეს მოდგმული აქვს კოშკს და იქიდან არის გასასვლელი; ის დაყოფილია ხუთ სართულად.

ქ. მ. ს. – ოჰო, ხუთი! და ახლა რამეში გამოიყენება (“ი-კმარ-ენ”)?

ტ. წ. – ახლა რა გამოიყენება ექნება!

ქ. მ. ს. – კოშკს გარედან აქვს შესასვლელი თუ სევანური სახლიდან?

ტ. წ. – ყოველთვის ქვევიდან არის, გარედან არა. ერთი ვიწრო სარკმელი აქვს, გასახედავი, მაგრამ, იცი, როგორ? – შიგნიდან უფრო გაშლილია და გარედან ვიწროა იმიტომ, რომ იქით რომ იყურები, შიგნით, სიფრთხილისთვის (მოსაფრთხილებლად)...

ქ. მ. ს. – ეს ყველა სართულზე აქვს?

ტ. წ. – ყველა სართულზეა, რამდენი სართულიც აქვს, იმდენი.

ქ. მ. ს. – ძველ დროს, როდესაც კოშკები გამოიყენებოდა (“სა-კმარ-ად”), მაშინ სართულებს რა დანიშნულება ექნებოდათ?

ტ. წ. – რა ვიცი, ესენი აღიოდნენ თურმე, აი, მეომრები და ზევით ყოფილან. მაგალითად, ჩვენი კოშკი ისეა აშენებული, რომ ორმაგი (“ორ-ფა”) ყოფილა, ამიტომაც ვერ აფეთქდა.

ქ. მ. ს. – რატომ აფეთქებდნენ?

ტ. წ. – რატომ და ჭირს (“ძვირია”) ქვა კედლისთვის. ამიტომ შლიდნენ (“არღვევენ-ენ”) და შიგნით რაც იყო, ის დარჩა. ისო კვერცხის გულის და განალეწი ბზის ნარკვეთ ყოფილა აშენებული. ამიტომაც ამონალმა ვერ ააფეთქა (“ვერაფერი დამართა”).

ქ. მ. ს. – რა მოენგრა (“ა-ხორ-ა-ე-დ-ა”), აბა?

ტ. წ. – გართა ქვა. ის ყოფილა, ე. ი., ჩვენი საქმოს მთავარი საცავი ციხესიმაგრე, განსაკუთრებით მაგარი ყოფილა.

ქ. მ. ს. – რით იყო გადახურული (“და-ფარ-ულ-ი”) კოშკი?

ტ. წ. – ყავრით. სისქით ორი თითი იქნებოდა ან სამი.

ქ. მ. ს. – ორ მხარეს იყო კოშკი გადახურული?

ტ. წ. – ჰო.

ქ. მ. ს. – თავში, ყავრის ქვეშ რომ ხე დევს (“უ-დ-ე-ვ-ს”), იმას რა ჰქვია?

ტ. წ. – დირე.

ქ. მ. ს. – და გვერდებში რომ უდევს, იმათაც ხომ დირეები ჰქვიათ?

ტ. წ. – იმათაც დირეები ჰქვიათ, მაგრამ ჩვენ ჭუბარი ს ვეძახით. “ვეარი” ასკილის ტოტება (“ასკილი-ა”), მაშინ კი იმხელა ხეები ყოფილა და დღემდე როგორც ქვა, ისე დევს.

ქ. მ. ს. – ასკილი ასეთი მსხვილი?

ტ. წ. – ჰო, ამხელა ყოფილა (“ყოფილან”), მაშინ, ე, ძველად, აბა! იმ სახლებსაც ის უდევს.

ქ. მ. ს. – ეს ამის მეტად არ მსმენია. ზეგირი რა არის აბა?

ტ. წ. – ლეზგირი არის ბოლო, ძვირე (“ნა-პირ-ი”), იქ დირე რომ დევს, ის.

ქ. მ. ს. – სახლს რომ აშენებს ოჯახი, მაშინ თუ მიხვალ, ასე უნდა უსურგო: “ამისთვის (“ა-შ-ად”) კარგი დასასრული მოგვეყოლებინოთო (კარგად დაგემთავრებინოთო)!”

ტ. წ. – მაშინ, ძველად გალდამს ეძახდნენ, – ყველა ოჯახი ხარებით დაგემთავრებოდა (“მო-ე-ი-მ-არ-ჯ-უ-ბ-ე-და”) და ერთ დღეში მოგიტანდნენ სახლის მასალას, ყველაფერს.

ქ. მ. ს. – ამას “ნადიც” არ ჰქვია?

ტ. წ. - "ნადი" ხალხია მხოლოდ, ხარებიანად - "გაღღამი".

ქ. მ. ს. - ლატალიში ბაღები ჭკონდათ?

ტ. წ. - ეზოს ცოტა მოშორებით საკანაფეს ვემახდით და იქ კანაფს თესავდნენ, მაშინ ხომ თოკები არ იყო! - თოკები იქიდან წნავდნენ ქალები, შემდეგ მამაკაცები გამოიყვანდნენ ("გამო-მსკინდნენ"), შემდეგ გააკეთებდნენ -იბას... - ჭყოჭურ'ს - შუშის წვრილ კაეებს, მერე ორი კაცი ღაგრეხდა თოკს. ერთმანეთს მიბამდნენ ასე, აი, აქეთ-იქით... ამიტომ იყო საკანაფე, ახლა კი გადაირია ყველა, ეწვევიან ("სეამენ") კიდევაც აბას. ვის ახსოვდა ეს (ადრე)?!

ქ. მ. - ჩვენ დღეს ნაჭამი გვაქვს კანაფართული ხაჭაპური, დეღანებს სრეგვია იმისი (გამო-ცხობა).

ტ. წ. - ყოჩაღ! ღმერთმა უშველოს! მე არ მქონდა დათესვის საშუალება ("სათესი"), თორემ- სამი წელი მოვანდომეთ მე და გოგუცამ, ჩემმა ოჯახობამ, და ძლივს ამოვიპირკეთე ("ამო-ეწვიტეთ") (ამის ძირები!) ყველგან ამოდიოდა, კაცო, ისეთი უბედური ყოფილა ეს!

ქ. მ. ს. - შენი დედულები რომელი თემის არღელღიანე არიან?

ტ. წ. - ისმანნი ("ისმ-ებ-ი") ცხუმარიდან; ვეძა რომ მოდის, იქ ცხოვრობენ ესენი.

ქ. მ. ს. - ცხუმარში ყოფილხარ (ხარ ნამყოფი)?

ტ. წ. - აბა?! როგორ არ ვყოფილვარ?!

ქ. მ. ს. - ცხუმარში ყველას უდგას კოშკი და სვანური სახლი.

ტ. წ. - ყველას, ვინც ძველი ოჯახებია. ყველა ერიდება იმის დანგრევას.

ქ. მ. ს. - ახლა, ჩვენი სახლი მესტიის მუზეუმს აქვს შესყიდული, მარჯიანების გაუყოფე-ლი სახლი, იქიდან ვართ ყველა წამოსული, მაგრამ ის ამოირჩია სახელმწიფომ იმიტომ, რომ ძვე-ლი ყველაფერი შენარჩუნებული აქვს. იმაში მე მინახავს, მაგალითად, დიდეგცი. ეტყობა, ვინმე ისეთს რომ დაიტყვრდნენ, დიდეგში სუამდნენ...

ტ. წ. - კოშკში, ქვედა სართულზე, წარმოდგინე, ისიცაა, რკინის მარყუცი, და იმას აბამ-დნენ თურმე ტყვეს.

ქ. მ. ს. - ხორბლეულს და ასეთი რამეებს კიღობანში ინახავდით?

ტ. წ. - ჰო, კიღობანი ხისგან ისეთნაირად იყო გაკეთებული ("შო-წყობილ-ი"), რომ წყალი ("ლიც-ლიც-ი") ვერ ჩავიდოდა შინით. გაღეწილ მარცვალს ამორეცხავდნენ, შემდეგ, რომ განმე-ბოდა საშრობზე, იმაში ჩაყრიდა ყველა. ფქვილის ზედმეტ გადახარჯვას უფრთხილდებოდნენ იმი-ტომ, რომ მიწები ცოტადაა სვანეთში.

ქ. მ. ს. - ჩვენს სახლში, მუზეუმს რომ აქვს, არის "ლაღღიარაღ" და ჭამის დროს საქონ-ლის ("კუმაში-ს") თავის ("თხემი-ს") გამოსაყოფი.

ტ. წ. - დიახ, აბას "ღღეუნდურიალ" პქვია და იქ დაქარბულია ყველაფერი. ბეროში, ჩემი დედულების - ვეზღენიძეების სახლშიც, ასეა.

ქ. მ. ს. - ბეროშიც ძალიან ძვირფასი ჩუქურთმებია; ეტყობა, კარგი ხელოსანი ჰყავდათ. დე-ღანები შამურთანა და დედულების სახლი კარგად მახსოვს- საჭმელს რომ აკეთებდნენ სვანურ სახლში, ეს ადგილი თქვენთან როგორ არის შემონახული? ჯაჭვი კქვია?

ტ. წ. - აბა?! ყველაფერი კა-კერას ("ფიქალ-კერას") ვემახდნენ.

ქ. მ. ს. - რომელია კა და რომელი - კერა?

ტ. წ. - კა არის ზემოდან დასაფარებელი ფიქალი ქვა და კერა ის, ე. შველის გაკეთებუ-ლი, ზედ ფიგურები აქვს - პატარა რქებივით ჰქონდა რაღაც, ხარის გამოსახლება იყო, ფეხებიც ჰქონდა, რომელზედაც იდგა. იმაზე იყო კა, "საფიქალს" (ღა-კალა) ვემახდით; სოფელ ღახუშ-დიდან მოჰქონდათ სპეციალური ქვა (იქ არის ის კლდე). იმაზე იყო პურის გამოცხობისი. პურს რომ დააკარავდნენ, შემდეგ გამოიღებდნენ იმ კას და განვც დავებდნენ.

ქ. მ. ს. - იმ ქვას "ბალს" ქვემოურად მუკარა ბაჩ ("მოფიქალო ქვა") პქვია. ეს ყველა სო-

ფულში არ არის.

ტ. წ. - დღევანდელ დღესავეთ მახსოვს, რომ ლახუშმიდან დენჯერში მიჰქონდათ სპეციალური ქვა, მესტიაშიც... წვირში და იქეთ - აღარ.

ქ. მ. ს. - ამ ქვის გარდა, სხვა რამე ვარცა კერია?

ტ. წ. - სხვა არაფერი, დასკდება. ის არ სკდება რატომღაც, კაცო, უროს თუ არ ღაარტყამი-

ქ. მ. ს. - ჯაჭვზე რას ჰკიდებდით ძირითადად?

ტ. წ. - ჯაჭვი ხომ ჰკიდია სხვინიდან ("წულ-იდან"? სპეციალური დირეგებია გადებული, იმაზე ჩამოკიდებული არის ლამპარი, სალამპრეს ეძახდნენ იმას, "ბაღს" ქვემოელები გემტურს ეძახიან. იმაზე დებდნენ ფიჭვის კეარს, რომელიც გასანათებლად იყო.

ქ. მ. ს. - საჭემლი რა კეთდებოდა, იქ რა ეკიდა - ზნმ თუ "ჩუენი"?

ტ. წ. - რაც გინდოდა, იმას დაკიდებდი, ჩვეულებრივი ქვაბის ("კასრულ-ის") გარდა. ამას ჩამოსაკიდებელი უნდა ჰქონოდა.

ქ. მ. ს. - ეს იყო, ძირითადად, კარდალა.

ტ. წ. - ზევით-ქვევით ასაწე-დასაწევი აქვს იმას, ჯაჭვს. როდესაც კერძი აღუდებოდა, მაშინ ასწევდნენ და ზემოთ დაკიდებდნენ, რომ ზაეში არ მისწვდომდა. ცეცხლი ცალკეც ჰქონდათ კერძის ან წყლის ასადულებლად და ეს მარტო საცხობად იყო; მე, მაგალითად, ჯგერდაში, ყველგან მყავდა კარგი ამხანაგი, ყველგან ვყოფილვარ - აფხაზებს ორი (ქვაბი) უკიდიათ: ერთი - ღომისთვის და მეორე - საკლავისთვის, თხას დაკლავდნენ და (ცეცხლზე) ორივე აღუდებოდა ღომს რომ აკეთებდნენ, კარდალა თავისით ირწევოდა.

ქ. მ. - კარგად იხარშებოდა, ალბათ.

ტ. წ. - მახეწას (რომ) ვეძახით, იმას თითის სისქეზე იდებდა ძირში. უამისოდ, როგორი სტუმარიც არ უნდა მოსელოდათ, მახეწას თუ არ დადებდნენ, სირცხვილი იყო.

ქ. მ. - აჰა, ჩვენ მახეწას ვეძახით იმას.

ქ. მ. ს. - აფხაზებს ეს მეგრელებისგან ექნებათ "გაღა" აღებული ("აკიდებ-ული") თუ ძირიქით?

ტ. წ. - ძირიქით... იმათზე უკეთესი ამხანაგობა, უკეთესი ნათესაობა არაეინ იცის.

ქ. მ. ს. - აფხაზების გვარები თუ გახსოვს, ვისთანაც ასეთი კარგი ურთიერთობა გქონდა?

ტ. წ. - ამირბები არიან, მაგალითად, ჩენი ძირითადი ახლობლები. ბიძაშვილი იყო გათხოვილი იქით, ამირბებში; ისინი კარგი გვარის ხალხი არიან, ძველად გოგუები იყვნენ, მეგრული გვარები ჰქონდათ. აფხაზებთან ერთად ვმუშაობდით აქ ჩვენ. ტრაქტორისტი დაგველუჟა და იმის სატირალში წავედით, დრანდაში; მაშინ გუჯუ კვიციანი იქ ("აქ") ცხოვრობდა, ახლა ქუთაისში ცხოვრობს ("ცხოვრობენ"); წავედით შუალამისას, დაგვიგვიანდა და, ღამის ორი საათი იქნებოდა, იქ რომ მივედით. პოდა... გამოვიდა ამ ოჯახის პატრონი, შამფრიანი ყოფილა იმის ბაბუა, კობლანი ჰქვიათ ამ თემს სვანეთში და კობლანი დაუწვრია იმას გვარად. რომ შევედით, წარმოიდგინეთ, როცა იცნო ესენი, გადართია, კივლი დაიწყო, როგორც ამათ სრევიათ ისე. იქ ხომ ერთად არიან და მამად შეუფიცავს! ცხენი უნაგირიანად უწუქებია ამათთვის და ამათაც დაასაწუქრეს ჩვენ რომ აგვიყვანა ოთახში, ყველასთვის უცნობებია და ყველა მხრიდან ესენი მოდიოდნენ, აფხაზები. ოთხი წლის ვაცი დაუკლავთ და უცბად ისეთი პატივისცემა და შიღება მოგვიწვეს, იმათ რომ სწევიათ.

ქ. მ. - მეც მახსოვს, რძლები ბევრი გეყავდა აფხაზები. მძახლობა გექონდა ერთმანეთში, ჭირში და ღვინში ყოველთვის მოდიოდნენ.

ტ. წ. - აქ დადიოდნენ ბორის გურჩიანისა და ჯოყოლა გვარმიანის გოგოები. ახლა შეწეებენ ("და-აქუც-მაც-ეს"), თორემ საქონელი ("კემაში") ადრე სულ იმათ მიჰყავდათ. მანქანით მოდიოდნენ და ვაჭრობა მიდიოდა.

ქ. მ. — შენ ასე კარგად ლაპარაკობ ლატალურად, აი, შენი შეილები ლაპარაკი და შენი სუნური რომ შეადარო ერთმანეთს, როგორ ფიქრობ (“შოანია”), ისინი ლაპარაკობენ შენისთანა სუნურს?

ტ. წ. — თამარი (თამარიკო) უფრო, ესენი არა, ესენი “ბალს” ქვემო აქცენტით ლაპარაკობენ.

ქ. მ. — ახლა აქ, ქებაზარაში, მაინც მეტწილად ქვემოურები ცხოვრობენ?

ტ. წ. — ქვემოურები ორი ოჯახია.

ქ. მ. — ბადიში ქვემოურების ხარ, სიძეც — ქვემოურების, მეზობლები მეტწილად ქვემოურები გვაფთ და მაინც ასე კარგად გახსოვს ლატალური.

ტ. წ. — “კ”ტიშში რომ მივდივარ, იქ მოვისიყვარულე (“მოუ-იქლომ-ებ სვედა-ს”) ხოლმე — ბევრია ლატალელი. იქ ახლა ძველი აღარაინაა დარჩენილი, ახალგაზრდა თაობა მხოლოდ.

ქ. მ. — შენისთანა ლატალური ნამდილად არ იცოდნენ სხვებმა, ახლა როგორც მასხოვს—

ტ. წ. — ლატალიდან კარგი სიძე გვეყავდა ჩვენ — ვალო მარგინი, ირითა წერვდიანის ქობრი; მგონი, არ უნდა იყო ცოცხალი ის ცხოვნებული.

ქ. მ. — ბევრ ადგილას ვყოფილვარ, მაგრამ შენი სახლ-კარი (“ნაგებობა”) რომ არის და შენი ეზო, ამისთანა ადგილას არსად (ვეყოფილვარ).

ტ. წ. — ეს რა არის?! შენ ჩემი ძმისწულების კარ-მიდამო უნდა ნახო! ერთი მუცლიდან გამოსულს ყველას უყვარს ერთმანეთი. ის კი არადა, ბოდში თქვენთან და ძროხა ხბოს რომ მოიგებდა (“გაანენდა”), შიგნით ვიწვექი, იმდენად ახლობლად მიმანდა. უშველიდან დაწვეული და მთავრებული აქამდე, დედიდან, მამიდან ვინ როგორი ნათესავია (“ნათესავი აქეთ”), შეილებსთვის ყველასთვის ნათქვამი და ახსნილი მაქვს; უნდა იცოდნენ. ეს შშობელზეა დამოკიდებული. ხდება გაუგებრობა — დედა და მამა შეიღს ნათესავს არ ასწავლიან თავის ღროზგ. დედის მუცლიდან გამოსულს შუბლზე არავის აწერია, რომ “ეს ნათესავია ჩემი და ასე და ასეაო”.

ქ. მ. — ნათესაობას ძალიან დიდი (“ზღუდე”) მნიშვნელობა აქვს შენთან ლაპარაკი დღეს ძალიან (“გულად”) დიდი სიამოვნება იყო. კარგი სიბერე გქონდეს (“სიბერეც გიყის”)

ტ. წ. — კარგად ყოფილიყავით (“კარგადამც ხარ”)

ქ. მ. — შეილებს, შეილიშეილებს“ა” და შეილთაშეილებს ყველაფერი კარგი გენახოს!

ტ. წ. — კარგად გამყოფოთ ღმერთმა თქვენც! ცხოვნებული მამაშენი — ირაკლი და მე მაღალ კლასებში ერთად ვსწავლობდით ხუტიაში.

ქ. მ. — მამარემს გიდაობა პვეარებია.

ტ. წ. — მხარს ვერაინ უტოლებდა. ჩემი დეიდაშეილი ნოე გერლიანი, გსმენიათ ალბათ თქვენც, ჩემი დეგულები“ს” გაზრდილი იყო, დათუშა გუჯგეიანი და ოთარი, ცხოვნებული, სამსიანი, ისინი ეწინააღმდეგებოდნენ ცოტათი მამაშენს, სხვა — ვერაინ.

ქ. მ. — კარგად ყოფილიყავი, კარგად! დიდხანს (“ეგა-ს“ა-მც”) ყოფილიყავი და შენისთანა უფროსები (“ხუ-ცრ-ებ-ი”) ბევრი (“ხუაგო”) გამრავლებულიყოს დაღის ხეობაში (“დაღ-ს”)

ტ. წ. — კარგად გამყოფოთ ღმერთმა (“კარგადამც გამყოფებ ღმერთ-ი”) თქვენ, ახალგაზრდობაც, ჩვენი ხეობა რომ განიტყურებთ! ჩვენი ხეობისთანა მდიდარი ადგილად არსად არის.

* * *

ქ. მ. — სონა ლადელუ ქარხ!

ა. კ. — სონა ლადელუ ჰიცანდის ღერმეთ! მი სუი ანეტა კუნაქიან, მიშეუა მუს ბაქნი ზეჟანს, დას — ოდილით; ამერუ სუი ნათაჟ; მქქუნს კლასთეე ამერუ სუითორღანს. მქქუნს კლასიხა მიწისბურა აოსტეღდა ა ომსანქა ქალეზი ნანჯანდ.

ქ. მ. — ათხე ოშა ლეზან ხი?

ა. კ. — ათხე ხუი მურონიდერტეშდიეშდიეშტეილ ლეზან.

ქ. მ. — გაცხანდა? ლეწეილე სიმაქს ხაჭეშ. ამხანქა იმეჲ აჩანდე?

ა. კ. — მიწისტრაჲეი ქ'რქანდე მერხელთე. საშუალო ოთზგირ სოსუს. მიშგუა მუ, მიშგუა დო ი მერმე ლაჲდილან'რდახ სომა მენწირდ ერერე; მი ხუნსუ დედამაშიშეილან'რისგა მაშენე ი საშუალო ქ'ოთზგირ, ერქანდეშე მანგ მიშგუ ქავარქანდე. წამ ჯემოლ მი დემე მირი. მანგ ერერე არდახ, მერხელ, ი ეშხე-ეშხე ამერეჲ მამა ხუირდოლდე, დანლხ, ერერე ერერე გარჯ ლანსუ ცხოურება; ესეგა, ლიქულუშენ მანგ მიშგუაჲი ლანსუ. ხამარს ხუირდლანს, ეჯის ქაჲუილანს მიშგუა დო ი მიშგუა მუ ი ერნოშ ი ერნოშ სომარქუილდე მიშგუ ლაჲდილას. დო ი მუ მანარდ დოსდ ანდავანდე — ერერეშდირხარა ლეზან ხუნს; ერქანდეშე ოქანსიშ მედე მანგ მიშგუ კინჩქანდე, მიშგუ ლაჲდილანს ლიწეილე, აღმარე ლითურე... — ალი მანგ მიშგუ კინჩქანდე. ხან ლანსუ ხუიქუარანდეს ი ხან — ქორს.

ქ. მ. ს. — ოშა ხიშდე ლაჲდილა?

ა. კ. — ოხუიშდე ხუიდე ლაჲდილა: ლილი, ზირა, ლეილა, მზია, ანეტა. რახანს მი მაშენე ხუნსუ, მიშგუ ქორშანდე ლათურეჲ დემთ'ამფიშუდხ, მიშგუ ქორისგა დუაჲმარე მეჯუი მი ხუნსუ მანგ; ლიქემე მი ხუნსუ, გაკრე ლიფხეხანსი მი ხუნსუ, ლიკნი მი ხუნსუ, ლინთუისგა ლილანსი მი ხუნსუ...

ქ. მ. ს. — დის ი მუს მან ხეყარს?

ა. კ. — ჩიქე მიშგუ მუ ადვაცლა ლეგლირდეშე ი ერქანდე, ეშხე ზაჲისგა, მიშგუ დოი ჩუადან. ლინთუ მიჯდენდა გარჯ, ადო ზაჲულადდე ადნად სოსრამ ხუიჭიროდანს. ლინთუ, მი გარ მადეჲ, ჩი გარჯ სოვდენი. სემდერტეშდიეშდეუსგუამჲი ლანსუ მეგჲე ლინთუ, ეჯ ფორმა ლინთუ დანსიგა დანს ხაჲეიდე. ამერე მიშგუ მეზუბელ ეშდარა ლეზან დინ'ანდეჲშან, ცალმანგ ესეჲჩხა, ეჯზე ანვად მუს. ოხუიშდე მეტრა ჩუიბიუ. ეჯზე ხანდენდა, ერე მანადო კელთხი ქორ იბიუ, ნალდაჲ ეში გუნ ნად ლეშდე. ცალმანგ სგ'ესეჲჩან, ლამფა ნიტურადა ლეთ ი ლადდე. ესჲ ქორანთურე ანვად. ქუინდემგენე ი დანგელ მანგ ჩუადდეშე, მარანდე ქა-ჲენდე-გარ-ოხსანდხ, ლამენგარ ი ალა მანგ ჩადურერე.

ქ. მ. ს. — ათხეა სომარქუია ისგუ ლაჲდილას ამხენ?

ა. კ. — ამხანქა სომარქუი მიშგუი ლაჲდილას. მირა-მირა სასწაჲულეხელ ჩიემ ქადზგარხ. მანგ დოჲანხებულ ლიხ, მანგ ლეგზელ ლიხ, მი გარ ოსდ საბრალდე.

ქ. მ. ს. — მარე ათხე მინი განხენრე მად ჯავხა?

ქ. მ. — საბრალდე იდე'ათხე? — ლაჲდილანს გეზლირეშდე სი იგაჲე დო ხი.

ა. კ. — კი, ალი ჩული, მარე ამზაჲ პარის ამერე, ლინთუისგა ითურის ი ერჩანს პარის.

ქ. მ. ს. — კუანჯიანარ, მირთადად, ლატლიხანს ლიხ, ჭირდამა სი ლატლის?

ა. კ. — იე, მირდა.

ქ. მ. ს. — იმეჲ ჯაბჲა ლატლი?

ა. კ. — სოჩა ლი! გუნ სოჩა სოფელ ლი. მეგჲად მალანტ. სოჩა ლიც ანდრი — "თანდილ", ლიც ხაჲხა "თანდილ".

ქ. მ. ს. — თუიოთხ ლატლი ქამეკჲე ლი იმეჲ გუნამიდე დერთანს მონწამ სოფელ. სი იმეჲმ წარმოდგენა ჯულჲა ერერე?

ა. კ. — ხანდურ სოჩა წარმოდგენა მულჲე; მი მინა, ერესგა მანგ მალანტ ერერეჲ ი მან მონ მინქეი...

ქ. შ. ს. — სი თუითონ სი მა მორწმუნე?

ა. კ. — დე, დე, მასწარდ, მამ ლთაობს მარ.

ქ. შ. ს. — ნიბანშინ იშა სი ხი?

ა. კ. — ნიბანშინ სტი ფართეშ, აფრასიძალეშ.

ქ. შ. ს. — ესეგი, რჩაბარე. ისგუთა დი მურჩუბარე რაგლით?

ა. კ. — “სუფთა” მურჩუბარე რაგლით.

ქ. შ. ს. — სი ერდა-ერდა “სუფთა” მურჩუბარე დეშ რაგლი.

ა. კ. — ნამ ჩულუფურთინე ნარ მანგ უშნუარისგა: ნიცხა ი ლეგბარუდ რაგლიდ, ნიცხა ი ლელტალუდ, ნიცხა ი ლურჩუბარუდ ი დემთე დემგუა სუნანედ ლაგას.

ქ. შ. — ისგუ თნუმი სოშილ მელტალ ჯაბუა, მგდალ ჯაბუა, მგუბიბი, მურნაბი... ამ, დარ სი ხი?

ა. კ. — მელტალდ, რა თქმა უნდა, მგდალდ ი მელტალდ; მურჩუბარედი, ხგნსგამდ მურჩუბარე სტი; ერმარი მალანტს, იმეო ლატლან მალანტს, ერეო.

ქ. შ. ს. — ი ლატლან რუ ეაბარ მამ ლისა?

ა. კ. — ნესგაშ... მგდა... სატულის, მამ მისა.

ქ. შ. — ეაბარ ლის, მარე ეაბარისგა მაშენე გაუღენა სულტანს ლურჩუბარუ გარგლანშ.

ქ. შ. ს. — გუნამიდ უისიანშ ბეფშე სირ, დარწმუნებულ სტი.

ა. კ. — ა, ერგუნამ ცელქ სუნანტ კისდ ერე... მანწაულელბარს სულტანდანს მეკად, სონა მუთური სუნანტ, თან ცელქ, ჯამასარ, ჩქარ სტი სუნანტ, მანგა, მადდა, მანწაულეებელ, მი შიშეუ აფსენგს სტატუპცადანს, ერე მად შეუწოროებულ. მანგუნამ მაშეიდ ლაქურაქა ლისკე გაკუთილსანქა!

ქ. შ. ს. — ხედა ხართულეი ხარდად?

ა. კ. — პირტულიეი. შიშეუამუ ლას ჰედენდა, სატულდას: “ზარესირ მუთური ბეფშე ქირი, მარე სურუ ცელქ, უისიანშ ბეფშე ესერ ლი, ამნოშ ესერ ხარ ვილუტეშენე მოწაფე ი მანწაულეებელ ესერ მანგ.” შიშეუა მუ იმსგამ ში მეცტალდა! — “ერგუნამ ესერ მანსიად აღი, ნადურს ესერ დემე შირი ი ნადურსი მქაფდ ესერ ანეტა შირი”. შიშეუამუ ლიტული მქაფდ აღის ჰამატულდა მადდა, დანაშაულეი ადნოდ დანაშაულს სოქმანს.

ქ. შ. ს. — ისგუთა დი?

ა. კ. — ერგუნამ სონა დი შირდა, ურედი, წყუნარ.

ქ. შ. ს. — დემე რწუფილიანით?

ა. კ. — სოშილს შიშეუადი მწუფილიანით, მარე შიშეუა მუ მეწინალ ჩიდად.

ქ. შ. — აი, ტაფრე ლისეენერ ხალანტ, ერ ბეფშეს მამ ხაეს? ერეშე ბოფშის იმ სატულის?

ა. კ. — “უისიანშ”.

ქ. შ. — “ტაფრელამ” მამამა?

ა. კ. — ერქვდას. ეშუ, მაშეიდ, ხანაწაშ მულუნდა, ჰიხს მად იყედა ამეო? “ჩუხეერუ ესტეან!” — მანქინ მანწაულეებელდ, დემეგიდ ამსგამა, უოდე მანწაულეებელ უქენ იძულეებულ განდა, ერე შიშეუ ლაქართე აშქედელსანი; უოდე შიშეუთექა ანკდენ, ქალოსტაგუბ ლაქურა, აშ ცხელ ოსტიქ ლაქურაქა. ათხე სოლა ლადანდ მარ ბაც ი ქაღვტეხენე ოთქინ შიშეუა მუეშეთ. ჩუმიხალდა, მეწინალდა ი შიშეუა მუეშეცანან ონტეუ მერმე ლადანდ კლასთე. ლიქარიელ მაშეიდ ადამდ, ნადურსარალ მადდა შეუწოროებულ, დერს მაქებარ სად ჩულგაკსურე, დერს ყოა ქაღვანს, მოკლეთ, სოლაამენქა დემეტეშე სტიჩმდანს. ეშუ მაშეიდ ადამდ: ხალთა ოსეიდ ერეშეერე ში ი შიშეუ აფსენგარ მანგ ოსწეშლაუნადეთ, ჩიანგ ნამ წუნდანდად ბაემეკედ.

ქ. შ. ს. — ისგუ ლაქიდილა მანწაშ სონარა ლის?

ა. კ. — მიშგუნად, მიშგუნადრეშ ლი ოსტომდ ზაუშ სოსტრა ო აძეო...

ქ. მ. ს. — ევლა ქარენაშეი ვირ!

ა. კ. — ათხე, ლახა გაძიქირდება, ოხვლეთქა იმეე ჟეკუდი, ერხაუ დური. საერთოდ მაყად დეხა მაშეიდ. ლანტეე ლაზეი ვალწა აძექა მაგანდა, მარე ევლად ესდურდანს. დერანლ სომ რუქსა? დერანლს ხუნან სანარ სოდრეშა ში, ესოქფენდანს ალ დერანლეი ო... ეშხუნინ, მაშეიდ, ოსტომ რუბოტე შევარ ო: "ათხე მერდევქ ლი მიშგუ გუეშ..."

ქ. მ. ს. — იმეი ანტიტ ერხანეი ოსტომ?

ა. კ. — ფაუნშ ნაყუიწ ლანანდსკა შიხგა ო ერნოშ.

ქ. მ. ს. — ლელახტი ათხე ქარა?

ა. კ. — ჩოთმერინ ო ათხე უკუე დემე შიწეუხ, ქახუნაბრეუი.

ქ. მ. — ლანტეე სოფელხანქა ოშა კილომეტრ ჟიხის?

ა. კ. — ოსტომდ-უხგუა.

ქ. მ. — ოშა კარაშ ლეკ ედ ოხგუეი ლანტეს შინა ხაყხა?

ა. კ. — ხეში კარაშ ლეკ. ექად ტიში ტუიბთე ხუნალანდლად ო ათხე სტიტიათე.

ქ. მ. — ექა ხოჭუნდამს ლი, მადმა?

ა. კ. — ა, ექა ხოჭუნდამს ლი ო სოლა შუკუქარ ლი. ქალიანქა ლის ლეზი, დერანქა ლის ლეზი, ექაწლი ანდოლარ ლის, ერე უოხუშიდ კილომეტრ ლი დერა გარ.

ქ. მ. — დედემ!!! ში მაშენი დერად, აქაფარას ერ ლი დორი კილომეტრინან დერა, ექა შახე დანდისკა.

ა. კ. — ექა ოსტომდ კილომეტრ ლი, მამდო ჩნეშ ესხრგინ, ექაშა ეოქეფენი.

ქ. მ. ს. — ლაროკა შინა ლი?

ა. კ. — ლანტეს ხაყხა. ლაროკა, ეხეგი ლალოკა — ჟიმ ხაცუმა ექ კოქს ო ლალოკას ხუნატუილდ, დუნაშარ ხელოკის.

ქ. მ. ს. — ოშა ფუიჩი რირი?

ა. კ. — ათხე შოლე გარ შირის, დეშ ხუნანფე ო ექდა.

ქ. მ. ს. — შომა შხანარდ ქირდა, ექა იმეი ხეშდაბდანს?

ა. კ. — ჩუხეიშგალიდანს, ექანდო ერის ჩულიწუდე ხაკურ სუფთა მარლარე, ერის ჩულიწდინე ხაკურ. ქუნლგმგენეში დგრხანქა ლალდგრხ ხაკუ ლისეი. ქუნლგმგენეში დგრ ხაკუ აუცილებლად; ათხე ჩუწუა ხელოწურ პეპსინ, მარე დემიქ ლი, ხადურ სოლა ლი, ეტიხე თაშ ო მოშ განს ხანხედი.

ქ. მ. — ლალდგრხ იმეი ხახუნედე?

ა. კ. — ლის ხუნაწუშედ შოლა შედთესკა, ექანდრეიოთესკა დირხ ხუნდისგდ, ჟიმ აუცილებლად ხაკუ, ძაფანა, ლგერე — ალი მანკ ხეკუეხე ეანტეხას.

ქ. მ. ს. — დგრ კუიქ ლი?

ა. კ. — ქუინგმგენეშ კუიქ ლი. მარენე ლი დანდუდში. იმარკ დავლანში, დულაქაშ, ხამიშ — ჩიმიშ, მარე დანდუდში ლგმარ მარენე. დუშას ოხსეა ო ეშხე თუენე ლალდგრ ჩუ-დეს-ნოდანქანს. ექანდრე, ეანტენე ო ალი მგლდგრა, სვალიგუე ხაკურ უფინა ლგქათესკა, ეკი ენთენე ო ენეილი. ლგჩე ტეხი ხეკუეხე ლესე, მანე ნანგეუ, ალო ლესტენეი დემიხ იდუდინე კანდ.

ქ. მ. ს. — ექ ნანტილი ხარმოშ?

ა. კ. — მანე ნანგეუში ნანტილი ხაკუ აუცილებლად.

ქ. მ. ს. — ექანდრე ერის ეილიეილი იმეი ხაკურ, მან დრეუქა?

ა. კ. — მან დრეუქა ო, იმეი მარწუნ, ამეი ხეკუეხე ლესე ეილესგლე.

ქ. მ. ს. — ალის უკუე უიდ ხაყხა.

ა. კ. — ევო ხეკუტებს ფერქ'ესგენებს, ჩუ-ხეკუტეს-ნადტებდებს, ელინჩედე ხაკუ, უშხუართე ხეკუტებს ანგედე თაშ ფერეო, ერქ'ენქანდუე, ზერდ ხეუხა ამის, ლაწუდას... ათხად ლან მეგმიშ, ევის ათხე დარკ სხუე. ათხე ბერქან ლეცხორღე შედ ხუღუა ჩი. ევი სორილ ლან, ევის სორილ თაშ ხეშოქუნდა, ჭუინელ ლუშუხუ ზერდალს.

ქ. მ. ს. — იმნოშ?

ა. კ. — გამდ ი ჩინარდ. სორილდ იპი ი სორილ გამაშ ლი ერესგამი თაშ. ევი ხეკუტესე ჩადჰენეს.

ქ. მ. ს. — გარჯ ლია ათხე ერა ლისუი?

ა. კ. — თილღეჯრმაცე ლი მანგ, ედო ევი მან გარჯ ირი?! თაშ ეი-ხეკუტეს-ანგერმა თოუ ფერეო, ევი ლან ქაიდუწი, ერქა მეგი ლი ი ეი-ხეკუტეს-ანჩინა სგლგინ. ევის ქათუბანისე, ერქა ჩუქოშოშო თაშ, უშხუართე დეშ პედნი ი სოლა სგლგინ პედნი.

ქ. მ. ს. — ლაყელითი მაზუ თოუ ხეკუტეს ლესეს რიდ?

ა. კ. — შინარს ბეგიდ თოუ ხეკუტეს ნუმა ჩადეს.

ქ. მ. ს. — სურუ თოუს მან წამოქუა?

ა. კ. — ზედმეტ თოუთი ჩუიჯბი ი სურუ ქეირთი უშხუართე დემის პედნი თაშ. ქეირდ ნაყელ ექლან სორილ ლი.

ქ. მ. ს. — ნარჩუთი ლისუი ჩხალმა?

ა. კ. — ში ევი ლინთუ ლინთუდ დემე მახუა, ნარჩუ დემე მერდი, მალატ. ჩი შინა-შინა წეს ხუღუა: მორი მადეი სემი თაშ აუხუთე ხეკუტესე სგ'ათიქუა. ნაყულსი გაანია — ეშუე კილოან ექლან ხეკუტეს ჩულეს, მარენ ევის ხეფსი. სოშა ნაყულარ ჭედუენი, ევის სორილ გამაშ ნარჩუ ხეფსი ი სობრა ნაყულარს — სოდრა. მორი-სემი ნაყულდ სოშა ხეკუტეს ნომა ლესეს აუხუთე. სორამდ ქალიშუედი ხაკურ ჰანოკის, ჩულიბქუე; ხეკუტესე სგ'ესბიქუა, ევა ხეკუტესე მეგჰად აწენე. მარენე, მეშკილოან ბან ექლან ხეკუტესე ხასდანდეს. მერმა ლადან მამა, მესმა ლადან ადამდ ამიცილ ხეკუტესე სგამდ ესდა. ამუე ხეკუტესე მეგჰად ჩუ-დაწენე ი ამუი-ამუე ხეკუტესე ე'ახუეშოლა შედ. ერთბაშად ესდინე, ევი უკუე ნარჩუ დემეგ ლი, მოლე მანტყალ თაშ ხეფსი. მაზუ სობრა თაშ ესდინე ი მაზუ მეგჰად აწინე, ექუე ფარჩან ი ექუე სორა გამაშ ნარჩუ პედნი. ჭამ, ქუთთი ლეროდ, ამენდ სოშა ხაკუ ნარჩუთი, იმდამ, ევი იწნი, ერქა ზენე მად ესტია ი ევის ესტამ ჭამ.

ქ. მ. ს. — ლანტეს იმ ხიზბიდ? მან ლეზუბან ჩამოქუას?

ა. კ. — ლეცუმარ, ჩხატურა...

ქ. მ. ს. — სორა ბედისგა სარიდ!

ა. კ. — ჩხატურა იმუი ისუი? — ჰკებტ ხეკუტესე ქანხაუა, ევი ხეკუტეს ჩათფურშეშინა, თოუთი სოლა მარჯუ ლი, მარე, მოლე ჩუნისტინე, ერქას ხეკუტესე ჩუათფურშეშინა; სორა მეგედ თაშ ხეკუტესე ქანხოგშა, აღმარ უშხუარ ხეკუტესე ლანჩდენა, მოდილდ ლიცილდ თი-ხეკუტეს-ანგუინა ფერეო, ერთედისგა აღმარ სგ'ესდა ი სილოთი ფანჩდინა.

ქ. მ. ს. — სილოთ მან ლი?

ა. კ. — მეგემიშო ყუე. ამნოშ ხეკუტესე ფანჩდინა ი ევი ხეკუტესე თიღერდეს მეგიდ ერევი, უკარტი ჰერთევი. ევი ლი ნამდული ჩხატურა. ლეცუმარ ი ამუი ისუი: ცხუდოთე სგა-ხეკუტესე-გეგუეშო მოლიდ ლიცილდ ი ხეკუტესე ფანჩდინა; ჩიქე ხეკუტესე თაშ ესდა, აუცილებელდ მეგი თაშ ხეკუტესე ლესეს, ერე მეგიდ აწფანეს! ევი ჩუწაშინი, ერქანოდ მოლე ფექილდ სარო, ფანჩდინისე გ...

ქ. მ. ს. — ფეტუ ქამოქუანხა სგან? იმხენ აქლუას?

ა. კ. — ფეტვს ხუთედოდ ბაზარისკა ლაშქარად დე მხალაშოდ მოლენ-მოლენს, მარე მი დემე ხუალაშოდ.

ქ. მ. ს. — შუნანისკა ლატლი დე ქამეკუშე ფეტვშ.

ა. კ. — შუნანთ ლახ დუროდ, ერქა იცოცხლე, ეხარდ ანდუა!

ქ. მ. ს. — ისკუ ლაქდილა მანე მინე ნახუშე ადწუნილანსა?

ა. კ. — მანე მინე ნახუშე ადწუნილანს, ეშუა ადცხენახს, ეშუა. ლეილა ხეშდაბდა სოსუმ; აშუ ნებოზს ქორთ'ანდერდა, მეზუბელ ნადურს ერქვენანვად მანქანოშ ი: "მი ესერ ქინტრენე ქორთე". მეზუბელს ქალანმუნდან, აშ ქისა.

ქ. მ. ს. — მუშინ დემე ლანსუა?

ა. კ. — მუშუნ ნადურს ლანსუ, ბაკელიან, ქალანმუნდან, ხე'ესგურდა მანქანათეხვა. ერქუ მერმოლი ლეგხევირს. მერხელს ქალოქანახს, ერქას: "ამ'ლექ'ესერ იმთ'ესხირდე?" "დინარ ესერ ნარ ლეუდე". ათხე დინარს ადამდ ქალოქანახს ი: "წებელდახ ნუგზარ გუქეკიანიშეთ უზად ესერ დემოდ ესერ ხოყახ". წებელდათეთე ე'ანვანდ, ერქას ქალანკუთიშ ი ეთ-მანსყან კილმანკილ.

ქ. მ. ს. — იმეი ხანქუეხა?

ა. კ. — "ბედინარ როქუ ხიდ ი ათხე სი როქ დე დეშუგად დემე ჭუფშუდედ!" ი ანანდ მანე აქართე მირა ბიძი ქორთე. ათმერან ქორთე ლექ'ანანდს ი ამერუ დინა ქადეშანდარი მანქანანანქა. ალი, ა, ტაქსისტ, სომენ ლი. "ეშერ ესერ, ალი, ი ჩუ-ესერ-ალტურედ ლეილ'ესერ ი სომენ". "ქისდ ესერ ჩუ-ნომეგ-ამკურენ" — ლოსკორა ი ქ'ოსხკინა მანქანანანქა. ათხე დორუ დინა ხორი ი დორუ — ნადურს.

ქ. მ. ს. — ებანდ ლის ა ჩუბანდ?

ა. კ. — ალან ჩუბანდ ლის.

ქ. მ. ს. — ისკუა დე ი ისკუა მუ იმეი ანდენინენ უშხურთე?

ა. კ. — ლანშანოშ. ეშუა ზანდ ლანსუ დანიშნულ.

ქ. მ. ს. — იმეი ამეშაბეგენ! ეშუა ზანდ გარ დემე ხანთქუახ შუანარს.

ა. კ. — მიშუ დადა ოლდაგარ ი ერუნდო ნიშე ქორისკა ზურალ მამ აშხედელი; აღმარს გადარუწუტირათ, ერე "ორმოცუნდუე სერ ეთ-უ-ესერ-ალყედენედ". ეხანწუცხ ორმოცთე ი ათხე, მგდე, მიშუა დემეშენქა ჩი ჩუხოსახს, ერე იყდანის ბაში. ალი მირა უდილილი ჩ'ოთცხერა ი სოქუა მიშუა დემედ: "იუდითე, ქიყდანის ესერ ბაში ი ათუფე ესერ ამანქა!" მიშუა დე სორა ლამარე ზურალ ლანს ი შიშდ, მამკუეშ ოხმეკრახს, ექუი, ჩუშოშუფელი. ქანვედელი (მიშუა მე ქორ ამან ცხეე იბნი უქუე) ი წიფრანს ბეუთეთესკა ათცეკერენა. ალან ხეთხელის მიშუა ლანდარლე ქორს. ოხუშდ ლანსუა ლის ი "იმეი როქ დეშე ალთხედენედ". ჩინე ნესკა ხეთხელის, ხეთხელის... ალი ლეთ ბეუთეთესკა ოთლეთა; ირპალდა, ერქა ახმერა ი ლექქუანქედელი ამანე გურჩიანანს ქორთე; ერანქა ქ'ოთთონა ბიძაშუილანდ მუშინ აფრასიქეთე (ექია ბიძაშუილდ ხეკუთუნოლ), ჩხალთას იხე, თაქლამარე ლანსუ ერქა. მუშინ აშხედელი, ლექ'ოთგერნა მირა ქორთე ი სოქუა: "ექლან ესერ აღმარეშ ხე ი შომ'ესერ დო ირი, მანე ესერ ნახუშერ ლი"... ი სკალოხბერტა მიშუამუედ. ამქალი ჭემოდ ქირდენ! მიშუადი მინანთ'ანანდ ლანქემალთე ი... დეა მიშუა დის ხორდა წან ჭემოდ, მქუიდარ ბიძაშუილანდ გარ ხორდა — ილო აფრასიქე, ზედა ეწერს იხე.

ქ. მ. ს. — ლაქდილა ოშა ლანსუ?

ა. კ. — ლაქდილა დორი ი ექია დედინაცუალანანქა ხორდა. ფარს მანტილ ომედ. ეშუა ნახანისკა მიშუა ბაბას ექი სემი ლედაგარ ოთშდულთა — ხეხუ ი დორი გეზალ, მინგარ. ერქა

უშუქარი მუშდღუი როქ დარ არდა ფარისგა. მინა სმშედრალა მიშუა ბაბას, ეღო დირი მენეეა — დარ.

ქ. მ. ს. — ესე იგო, “სბანკას” მენტბიდ ხაეხა ლუშნუდა?

ა. კ. — ალი მოღე სასწაულ ლეშარ ი ერუმი ქოხნდ, ექმარს მოშ რაღაენარ ნოშნარ ეხხედახ...

ქ. მ. ს. — ა, ნაბეუირი სახე საუქუქას.

ა. კ. — აშირ ი მორერუეშდ მარ'ალდაგარ ერქა ფარისგა. მენტბიდს უ'ოხქეოა შგ. ლაქოად მად გუღუდა: “უშუქარი მუშდღუ'ესერ აქმდესხ” ი კიხდ უშუქარი მუშდღუი დარ ლეშარდ. კუბრე მეტბეი როქი მამ არდა მარ.

ქ. მ. — მერხეულიშ მადეა სონტემს საუდ ქარმა?

ა. კ. — ახ, მამ მად მერი?! კერძო, სოჩა ქორწლ ნიგანდა...

ქ. მ. ს. — ეჩრეუა აფხზარ იგეხა?

ა. კ. — ნიშგუეა ქორ შიშდ აშინხ.

ქ. მ. ს. — მერხეულმეე ლანტუ ბაღმარან, მადეა, ფედახ?

ა. კ. — ბაღმარან ახლოს ნად; აშხუთე ეჩა ნად ი მერძათე მკუარკა. აშხუ ზაუ სოშა ლინთუ ლანტუ ი ოდე მტეშხიდ, კანდალადედ ლანტუ, კანდას ლატუღიდ ნამ. მარ დალ ადარგნა ექ ლადდ უშუქართე, ჩინან უპარე ჰერ ი მოღე სოლა ლადდ ლანტუ. უ'ოდათე მი ქორან ლადდანთე ი ი მესმი ლიკოლი, მარე მამ! შიშდ გუდ ოქუეღ, ერე მარხიას ი მინა დინაღსგე სათგმ მირ. ლენაშ კეშლ გეწლ ლანტუ ალი, დოროშ გეწალ. ლონტუნგ ათხე მიშგუანან თხილმარანტე; მუხისგა ლაზეღალ თხილმარანტე შუნ მუღუნდა, აღმარ სგაღოხუდ ი მკურ ათხე ლამუედათე ლიზო, მარე ეშხუ ერტეშდ მეტრას ოდარგნანს ი “რესიო”, უეშდ ლეტეს მად, დემთემოშ ოდე. სოფელს ჩი ხესმიდა ლიკილი, მარე დარმოშ დგარდა ლანტუედრალთე. მერძა ლადდ, მიშგუ ეობაუ იგახ, ექმარ ანუქუარანს ი მინა სგაღოხუქ'ალმარს. ამერუ... მდდე... მიგანდა, ლამენგარ, სგახეუჩინდა ი ამი გუმი მეზგოდა. ჩ'ონტუნდლ აშთერუ ი დეი ეჩინაუ ლი იმთე ლაზ ი დეი აშხაუ. ხეიტრადიღელ, მარე მადო, დან ხესმი მიშგუ ჰერ. ექზუ მანუშარ ხუნსუღ, ერე ლიადე მამ ნემადედან. უ'იდ ოტანდ. მერძა ლადდ ჩუგდ-ონტანდ ი ქ'ონტუნდლ. ეგრკანდ სომ ლეკან მამ ლანტუ ი ჰილამქ'ონტუნდლ ბირდაპირ. ჰილამ მოლოდ გარ ანდგარდა ჰანდურდ. ქ'ონტუნდლ ი ათხე ხეიტრადიღელ ალის: “ლაღი, იმეიქ სნარიდ, ქუინიქ ჩიხმამ?” მერძალე ზურალდ ემცად: “უოა, ლაღ'ესერ ლეღვარ ლი” — ეშდარა ლეწამ დინა ი იმეი სოჩა დინა ლანტუ, ჩინამა?

ქ. მ. ს. — იშა ლანტუ?

ა. კ. — ალი დოროშ დინა, ზექთანად ი ცალმეე ეხუქარსგა. ერტეშდისეი ლადდ ამად ლაღაქანლის, ჩი ლადდ უარართე ხუარადლ.

ქ. მ. — ლინთეისგა საერითოდ მანუშის ხადი მუხს ამჩუ?

ა. კ. — მეტრა, მპარენე!

ქ. მ. — ერქა მანუშ მანუდა, ექ ლინთუ?

ა. კ. — ერქა ოხუიშდ მეტრა მანუდანდა. ლეთ ი ლადდ ლამფა ვიღატარ ნად ი ლექარსნეე ეობაუ შუიღად ...მდდახ..., ნაღდაქუს. ლერგვიდ ამეი მოღ ლი ალი.

ქ. მ. — მი მერე კლახისგა ჰურ ხუარდანს, აი, ქორთე სგაღაზ უქანჩუ ერ ნადლა.

ა. კ. — უო, კობარ ნადლა ლგსეე, სამარ ლექარე'არდს. ჰაღვარ ი ალი მანგუე წუნდა; იმეი ლანტუ ისგუ ქიშქარ! ამე'ოხეღალ შგ, ქუინგმენეა; ბაღქარსანქა ქა-უნდ-გარ-ხუარკანდლანს ხაშარს. მორი ნაგზი ექტ'ამადლა, ერე (ერქა ეშდარა ქუინღმეეე მირდა) მუხს ხუნანს ფერინ ი

ექვე სწოთუნანს, ძორუ ნაგზის ქაღეშ-ონვე ლამენგარხანქა.

ქ. მ. ს. — ათხე ჩირიმა ხამარ?

ა. კ. — მირი, მარე შანვი ანვანდ... ლინთუხიგა ძორუ თუენუხ ეჭდაი ხაკურ ლიდმარხე. მუდღეერ ამერუ ხამარს ხეწდენი, მადმა, ხორა შინა ჩაკურ! გური ჩაკუმა, წიერ ჩაკუმა, შდის ი გაკ... ი ეჩგუნი ხარს ბედ ი ეჩგუნი ლის ლენდ'ერე, იცოცხლე, ხორემ ლაქარკ. ძირითადად, ათხე მი, მაგალითად, ხანხანქა მუდღა მადენე შემოსანულ.

ქ. მ. ს. — ლამე სოშამა?

ა. კ. — ეინდ სოშა, ლამე ნამ გარ ხარქა.

ქ. მ. ს. — ხანს ჰედი... ქათლარ ჩირიმა?

ა. კ. — ხანს ჰუედი. ქათლარი მირი. ლეჰნა გუნ ბრძანება ლანსუ, ჩიემდ თი-თ-ონსუიტიდ, მარე მი დემეგ ონსუტ.

ქ. მ. ს. — ანსუტი ძარდ ამერე?

ა. კ. — იე, ქულიტიდ თ'ანსუტი, მაგალითად. მი დემეგ ონსუტ. დემა მი შეჰარ მაგუნი ი დემა მინს.

ქ. მ. ს. — ინდურ ი ბანტი ი ამკალიბ?

ა. კ. — ბატარ მირდა, ლიცელქეუარო ყუნთუხ ი ეჩენმ ჩანცელგარე. ლიცხანთი ქ'ალმანლი; მი ხომ რიყისგა სწიგ'ამერე; ლიცხანთი ქ'ანდრი, აღარს ჩ'აცლგარე ი ესხრ'ერქანდო. ყუნთუხ ხახსა ლუშნულ.

ქ. მ. ს. — “ყუნთუხს” მაროლს ხატულის, აი, შოლე დონდლო მაროლს...

ა. კ. — სოშა ლი, ნიცისგ'არი, პირველ ხარისხში ბეწუ ხარ.

ქ. მ. ს. — იმ ხაქეშ რე?

ა. კ. — მალს, მალს.

ქ. მ. — აღო, იუასუ ხარი, გუნ მაქუმარ!

ა. კ. — სოშამდე ქარდუნეს დერმეთ! ადამდუ აშედეღისიდ აშთესგა ი რუ-ნუმათ-ალყალღელსიდ!

ქ. მ. — შეგიმპილს ქანქა: მუჰაბირ სი ჰა მურუბირ?

ა. კ. — ამერე შანგ ეშუხ ფორმიშ ნინუ რაგდიდ, სოშა მენწორ ლეჩარბრულ.

ანეტა კვანციანი, 57 წლისა

“პ” ტიში, 2007 წ.

* * *

ქ. მ. — გამარჯობა (“ქარგი დღე გქონოდეთ < დღე-მც გივით”!)!

ა. კ. — ქარგი დღე მოგცეთ ღმერთმა (“ქარგ დღეს-ამც გი-ნა-ცე-ღ-ე-ბ-თ ღმერთი-ი”)! მე ვარ ანეტა კვანციანი, მამარემს ბაჭი ვერქვა, დედას — ივლითი; აქ დავიბადე (“ვარ ნა-თენ-ე-ბ-ი”); შეგქესე კლასამდე აქ ესწავლობდი. შეგქესე კლასში (რომ ვიყავი), მიწვისტერა მოხდა და აქედან წავიდით (“შეგვექნა ჭგა-სა-გ-ზა-ე-გ-ბ-ი”).

ქ. მ. — ახლა რამდენი წლის ხარ?

ა. კ. — ახლა ვარ ორმოცდაჩვიდმეტი წლის.

ქ. მ. – მართლაც? გასათხოვარ ქალიშვილს ჰგავხარ. აქედან სად წახვედით?

ა. კ. – მიწისძვრისას წავედიო (“გადავინაცვლეთ”) მერხულში. საშუალო დაფათავრე სოხუმში (“სოხუმს-”). მამაჩემი, დედამიწი და დანარჩენი (“მეორე”) დები იყვნენ მეტწილად იქ მე ვიყავი დედამიწიშვილებში ყველაზე უფროსი და საშუალო რომ დაფათავრე, შემდეგ ყველაფერმა ჩემს ზურგზე გადაიარა. დეიძლი ძმა მე არ მყავს. ყველანი იქ იყვნენ, მერხულში, და ერთ-ერთი აქაც, დალშიც, უნდა ეყოლოდაყავით (“არ ვიქნებოდიო”), ისე ძნელი (“გარჯა”) იყო იქ ცხოვრება; მესაქონლეობა სულ ჩემს თავს იყო. ღორებს ვზრდიდი, იმათ გაყიდვან დედამიწი და მამაჩემი და ასე (“იმით და იმით”) ეეხმარებოდით ჩემს დებს. დედა და მამა ძალიან ადრე დაგვეცხონენ – ოცდაცხრა წლის ვიყავი; შემდეგ ოჯახის ...ისა... ყველაფერი ჩემს კისერზე (“კინჩ-ს-ზე”) გადავიდა, ჩემი დების გათხოვება, ამათი სწავლა... – ამ ყველაფერმა ჩემს კისერზე გადაიარა. ხან მთავში ვეგდე და ხან – სახლში.

ქ. მ. – რამდენი ხართ დები?

ა. კ. – ხუთნი ვართ დები: ლილი, ზირა, ლეილა, შობა, ანტა. რადგანაც მე უფროსი ვიყავი, ჩემი ოჯახის წევრებმა სასწავლებლად არსად გამიშვეს, ჩემს ოჯახში მამაკაცის მაგიერადაც (“შუქაფა-დ-ა-ც”) მე ვიყავი ყველაფერი: თიბა მე ვიყავი, კაკლებს “ჩამო”ფერთხვა მე ვიყავი, ხენა მე ვიყავი, ზამთარში გადმოთოვლა მე ვიყავი–

ქ. მ. ს. – დედას და მამას რა დავმართათ?

ა. კ. – ჯერ მამა დაიღუპა (“და-ი-ქცა”) ავადმყოფობით და მერგ, ერთ წელიწადში, დედამიც მიკვდა (“და-დგრა-”). ზამთარში (“თოვლ-ობა-ს”) მივირდა (“მო-მი-ქ-დ-ე-ო-და გა-არჯა”), თორემ ზაფხულში კიდევ ნაკლებად ვირჯობიდი (“გ-ე-ჭირ-ე-უ-ბო-დი”). ზამთარში, მარტო მე კი არა, ყველას უჭირს. სამოცდათექვსმეტში იყო მაგარი ზამთარი, ისეთი (ე-გ ფორმის) ზამთარი დალში არაგის ახსოვს. აქ ჩემი მეზობელი, თერამეტი წლის გოგო დაიღუპა (“და-შე-და”). ცალმაგი ჩაუტყდა, იმდენი თოვლი მოვიდა. ხუთი მეტრი კი იქნებოდა. იმდენი იდო, რომ, რაც გინდა მაღალი სახლი ყოფილიყო (“იქნებოდა”), გადანათოვლი მანაც ძალიან ბევრი გეკონდა გადასაყრელი. ცალმაგი ჩატყდა, ღამეა გვენთო დღე და ღამე (“ღამე და დღე”). სახლებამდე მოვიდა ზევი. საქონელი (“სულ-დგ-მ-ულ-ი”) და თხა – ყველაფერი გაანადგურა, ადამიანები ძლივს გადაარჩნენ. ბოსელი და ყველაფერი ჩაამტრია.

ქ. მ. ს. – ახლაც ეხმარები (“უ-მა-რჯ-ე-უ-ებ”) შენს დებს აქედან?

ა. კ. – აქედან ვეხმარები ჩემს დებს. ყველამ თავთავისი სასწავლებელი დაამთავრა. ყველა დაოჯახებული არიან, ყველა შვილიანები არიან, მე დავრჩი მხოლოდ საბრალოდ.

ქ. მ. ს. – მაგრამ ახლა თვითონაც ხომ გვერდში (“გან-ს-კენ-ქუე”) გიდგანან?

ქ. მ. – საბრალოდ რატომ? – დისშვილებისთვის შენ იგივე დედა ხარ.

ა. კ. – კი, ეს ასეა, მაგრამ ზაფხულობით არიან აქ ზამთარში კი სწავლობენ და იქით არიან.

ქ. მ. ს. – კვანჭიანები, ძირითადად, ლატალიდან არიან, ყოფილხარ შენ ლატალში?

ა. კ. – კი, ნამყოფი ვარ.

ქ. მ. ს. – როგორ მოგწონს (“მიგაჩნია”) ლატალი?

ა. კ. – კარგია! ძალიან კარგი სოფელია. ძალიან მიყვარს. კარგი წყალი მოდის – “თანლილი” (“პატარა უღელტეხილი”), წყალს კქეია “თანლილი”.

ქ. მ. ს. – თვითონ ლატალი განთქმულია როგორც ძალიან მორწმუნე სოფელი. შენ როგორი წარმოდგენა გაქვს მასზე?

ა. კ. – ძალიან კარგი წარმოდგენა მაქვს; რაც ვიცი, ყველაფერი მომწონს იქაური და რაც არ ვიცი, ის...

ქ. მ. ს. – შენ თვითონ ხარ მორწმუნე?

ა. კ. – კი, კი, ძალიან, რაც შეძლება მაქვს.

ქ. მ. ს. - ეისი ბაღიში ხარ შენ?

ა. კ. - ფარელების ("ფარ-ს-კენ-ის"), აფრასიძეების.

ქ. მ. ს. - ესე იგი, ქვემოურების. დედაშენი "ბაღს" ქვემოურად ლაპარაკობდა?

ა. კ. - "სუფთა" "ბაღს" ქვემოურად ლაპარაკობდა.

ქ. მ. ს. - შენ მაინცდამაინც "სუფთა" "ბაღს" ქვემოურად ვერ ლაპარაკობ.

ა. კ. - ჩვენ არეული გვაქვს ყველაფერი ერთმანეთში: გვინდა და ზემოურად ვლაპარაკობთ, გვინდა და ლატალურად, გვინდა და ქვემოურად, მაინც ვერსაით ვერაფერს ვერ ვაგვარებთ.

ქ. მ. - შენი თავი უფრო ლატალეულად მიგანჩნია, დალეულად, "ბაღს" ზემოურად, "ბაღს" ქვემოურად თუ... აი, ვინ ხარ შენ?

ა. კ. - ლატალეულად, რა თქმა უნდა, დალეულად და ლატალეულად; "ბაღს" ქვემოურადაც, ნახევრად "ბაღს" ქვემოელი ვარ; ისინიც მიყვარს, როგორც ლატალეულები მიყვარს, ისე.

ქ. მ. ს. - ლატალეულები "ბაღს" ზემოელები არ არიან?

ა. კ. - შუალედურს" - ამას ეძახიან, რა ვიცი.

ქ. მ. - "ბაღს" ზემოელები არიან, მაგრამ "ბაღს" ზემოელებს შორის ყველაზე დიდი გავლე-
ნა აქვთ "ბაღს" ქვემოური მეტყველებისა". თვითონ სოფლის სახელწოდება "საციცაბოს" ნიშნავს...

ქ. მ. ს. - ძალიან ცელქი ბავშვი იქნებოდი, დარწმუნებული ვარ.

ა. კ. - აჰ, ისეთი ცელქი ვიყავი მართლაც... მასწავლებლებს ძალიან ვუყვარდი, კარგი მო-
სწავლე ვიყავი, თანაც ცელქი, მეტიარაბ, ჩქარი ბავშვი ვიყავი. თუ დამართყამდა მასწავლებელი,
მე ჩემს ამხანაგს დაეარტყამდი, ის მყავდა შევიწროებული. რამდენჯერ მახსოვს, გაკეთილის
დროს ფანჯრიდან გადავმხტარვარ!..

ქ. მ. ს. - რომელ სართულზე იყავით?

ა. კ. - პირველზე. მამაჩემი რომ მოდიოდა, ვუბნებოდნენ: "კარგი მოსწავლე გყავს, მაგრამ
მეტისმეტად ცელქი, მოუსვენარი ბავშვია და ამით მოსწავლე და მასწავლებელი ყველა შეწუხე-
ბული პყავსო". მამაჩემი განა მერხუბებოდა ("მ-ე-ცილ-ე-ბ-ო-და"): - "ისე მიხარიაო ეს, ვაჟი არ
მყავსო და ვაჟის მაგიერად ანეტა მყავსო". მამაჩემი ჩხუბის ნაცვლად ამას რომ მეუბნებოდა, და-
ნაშაულზე კიდევ დანაშაულს ვუმატებდი.

ქ. მ. ს. - დედაშენი?

ა. კ. - ისეთი კარგი დედა მყავდა, წყნარი ("მ-ყუ-დ-რ-ო"), მშვიდი.

ქ. მ. ს. - არ გიწყობოდა?

ა. კ. - უფრო დედაჩემი მიწყობოდა, მაგრამ მამაჩემი ყოველთვის მექობაგებოდა.

ქ. მ. ს. - აი, ცელქობების ჩადენა ("ტაფა-ობ-ე-ბ-ი-ს" მო-წყ-ობ-ა") რომ უყვარს, იმ ბავშვს
რა ჰქვია? ასეთ ბავშვებს რას ეძახიან?

ა. კ. - ტისიაშს ("მოუსვენარს").

ქ. მ. - ტაფრელაშს ("უკუღმართს") არა?

ა. კ. - ორივეს ერთხელ, მახსოვს, სახაზავი მქონდა. ჭახანს არ იღებს ("ი-კიდ-ე-ბ-ს") ასე?
"გაჩერდითო" ("ჩა-დექ-ითო!") - მითხრა მასწავლებლებმა. კიდევ არ გავიგონე, სანამ მასწავლებელი
იძულებული არ გახდა, რომ ჩემს საცემად მოსულიყო ("მო-მ-ჯ-დ-არ-იყო"); სანამ ჩემამდე მოვიდო-
და, გაფანტრიე ფანჯარა და გაეხსებლტი ("შხუ-ი-ლი გავიდე სა-კურ-ელ-ს-ში"). ახლა ცული დღე
მელოდება და გაქანდი მამაჩემთან. ვიცოდი, გამომექობაგებოდა და მეორე დღეს სკოლაში
("კლას-ს-ში") მამასთან ერთად მოვედი ("მო-ე-ჯ-დი"). ცემბ-ტყეპა ("ყარ-ყალ-ი") მახსოვს კიდევ ბი-
ჭები მყავდა შევიწროებული, ზოგს ლოყები ჩამოკაწრული ("ყბა ჩა-კან-ჭ-ულ-ი") ჰქონდა, ზოგს ყუ-
ლი - გაფხაჭენილი, მოკლედ, ცუდის მეტს არაფერს ვაკეთებდი. ერთი მახსოვს კიდევ: პაღვა ვიყო
დღე იმდენი, რომ მე და ჩემი ამხანაგები ყველა მოვიწამლეთ, ყველგან ჩვენ ვეყარეთ გონწასულები.

ქ. მ. ს. - შენი დები რამდენით პატარები არიან?

- ა. კ. - ჩემთან შედარებით, ჩემი მომდევნო ხუთი წლით პატარა და ასე-
- ქ. მ. ს. - იმიტომაც გეკონია ამდენი ჯაჯა (ჭირი)!
- ა. კ. - ახლაც, როცა გამიჭირდება, შუალამისასაც კი, საითაც გენდომება, იქით წავალ. საერთოდ შიში არ მახსოვს. მთაში წასვლისას ("საგაზო-ს"-ზე) მდინარე ("ჭალა") აქამდე მწვდებოდა ("შა-ღგ-ა"), მაგრამ მანინც მიედლიოდი. ნაშეაყარი გაყინული თოვლი ხეობაში ხომ იცო? იმას ბევრჯერ ("ხუაღ-ღ") კინაღამ დაედუღუპივარ, აესრიალდებოდი ამ ყინულებზე და... ერთხელ, მახსოვს, ამოყვირავდი ("თხემი-ი ქვემოთ მექნა") და: "ახლა წასულია-მეთქი ჩემი საქმე..."
- ქ. მ. ს. - როგორ ამოხვედი ("ამოიბრუნე თხემი-ი") იქიდან?
- ა. კ. - ჯოხის ნატეხი შემრჩა ხელში და იმით.
- ქ. მ. ს. - ახლა მთაში ვოფნა ისევე გიწვევს?
- ა. კ. - დაებერდი და ახლა უკვე აღარ მიწვევს, სხვას ვაბარებ.
- ქ. მ. - მთამდე სოფლიდან რამდენი კილომეტრია?
- ა. კ. - ხუთი-ექვსი.
- ქ. მ. - რამდენი კარავი დგას ან თქვენს მთას რა პქვია?
- ა. კ. - სამი კარავი დგას, ადრე "კ"ტიშის ხევისკენ ("ტბა-ს-კენ") ვიყავით მთაში ("შემთობ-ლით") და ახლა - ხუტიაში ("ხეტიბა-ს"-კენ).
- ქ. მ. - ის უფრო შორს არის, ხომ?
- ა. კ. - აჰ, ის უფრო შორს არის და ცუდი გზებია ("შუკე-ბი არის"). დღეებზე არის გასაყველი, ჩამოწოლილ ყინულებზეცა გასაყველი, ისეთი ადგილებია, რომ ხუთი კილომეტრი მხოლოდ გაყინული თოვლია.
- ქ. მ. - დედა!!! აბა მე ყველაზე დიდ ნაზეაყარ თოვლად, აჭაფარაში რომ ორკილომეტრიანი ყინულია, ის მიმანია დალის ხეობაში ("დაღ-ს-ში").
- ა. კ. - ის ხუთი კილომეტრია, რაც გინდა ცხენით მიდიოდე, მანინც დაილღები.
- ქ. მ. ს. - ღლაროკა რა არის?
- ა. კ. - მთას პქვია. ღლაროკა, ე.ი. ღა-ლოკა - მარილი სცხია იმ კლდეს და "სალოკას" ვეძახით, ჯიხვები ლოკავენ.
- ქ. მ. ს. - რამდენი ძროხა ("ფურ-ი") გყავს?
- ა. კ. - ახლა ცოტა მყავს, ვერ ვინახავ და იმიტომ.
- ქ. მ. ს. - როცა ბეერი გყავდა, მაშინ როგორ უვლიდი ("მუშაგებოდი < მთიბ-ფოდ-ი")?
- ა. კ. - ჩამოეწველიდი, შემდეგ იმას გაწურვა უნდა სუფთა მარლაში. იმას შეედება უნდა კვეთისგან. საქონლის ("სულ-ღგ-მ-ულ-ი-ს") კუჭისგან კვეთს უნდა გაკეთება. საქონლის კუჭი უნდა აუცილებლად; ახლა იშოვება ხელოვნური პეპსინი, მაგრამ არ ვარტა, ცუდია, ამჟაბებს ყველს და სხვანაირ გემოს აძლევს.
- ქ. მ. - კვეთს როგორ აკეთებ?
- ა. კ. - ცოტა წყალს ვასხამთ ჭურჭელში, შემდეგ იმაში საქონლის გამხმარ კუჭს ჩავდებთ, მარილი აუცილებლად უნდა, წიწკა, კვერცხი - ეს ყველაფერი უნდა ამჟაბდეს.
- ქ. მ. ს. - დგრ კუჭი არის?
- ა. კ. - საქონლის კუჭია, საუკეთესოა დათვის. შეიძლება თხის, ცხვრის, ღორის - ყველაფრის, მაგრამ დათვის ყოფილა ყველაზე კარგი. დეშას გაუკეთებია ("ა-უ-წყ-ი-ა") და ერთი თვე კვეთი არ გაუფუჭდა. შემდეგ, როცა ამჟაბდება კვეთი, ჩასხმა უნდა აუღლებელ ("ა-უ-ფუ-ბ-ელ") რქში, ის შედედდება და ყველიც ამოიყვანება ("ამოიყველება"). რქე თბილი უნდა იყოს, ახალი მონაწველი, თორემ გაცივებულზე ("და-ნუ-ს-ტი-ან-ებ-ულ-ს"-ზე) არაფრით არ ჩაიკვეთება.
- ქ. მ. ს. - ის სითბო პყოფისის?
- ა. კ. - ახალი მონაწველის სითბო უნდა აუცილებლად.

ქ. მ. ს. – შემდეგ ყველის ამოყვანა როგორ უნდა, რა დროს?

ა. კ. – რა დროს და მაწონივით უნდა იყოს გასქელებული ჩაკვეთილი რძე.

ქ. მ. ს. – ამას უკვე უნდა პქვია.

ა. კ. – ის დუმილზე (“ფერ-ს-ზე”) უნდა დაიდგას, უნდა გათბეს, ამორევა უნდა, უნდა მოაგროვო (“სხუებ-ს-კენ მოაკადომო”) დუმილზე, ის შემდეგ, ზერდი (“ჩერო”) პქვია ამას, საწურს ატამდე იყო ხის, იმას ახლა აღარაინ აკეთებს. ახლა რკინის დაცხრილული ჭურჭელი აქვს ყველას. ის უკეთესი იყო, იმას უკეთესი ყველი სჩვეოდა, ძველ სვანურ ჩერობებს.

ქ. მ. ს. – რით?

ა. კ. – გემოთი და ყველაფრით. უკეთესად მწიფდება და უფრო გემრიელია (“უკეთესი გემოს-ი”) იმაში ჩადებულ ყველი. ის უნდა დამწიფდეს.

ქ. მ. ს. – ძნელია ახლა იმის გაკეთება?

ა. კ. – გაზარამაცხეულია ყველა, თორემ რა ძნელი (“გარჯა”) ეს იქნება? ყველი უნდა გასინჯო (“გაქროლო”) ცხელ დუმილზე, ის თუ გაიწვლება, მაშინ მწიფება და უნდა გააკეთო სულგუნი, დროს (“იმას”) თუ გადააცილებ, მასინ ყველი გადამწიფდება, აღარ გაიწვლება, არ შეიკრება (“ერთმანეთთან ვერ მოდის”) და ცუდი სულგუნი გამოდის.

ქ. მ. ს. – “ამოყველებისას” რამდენად ცხელი უნდა იყოს ჩაკვეთილი რძე?

ა. კ. – ხელს არ უნდა გწვავდეს (“ხელებზე ბრგედ ცხელი არ უნდა გე-დო-ს”).

ქ. მ. ს. – ზედმეტმა ცხელმა რა იცის?

ა. კ. – ზედმეტად ცხელი თუა, მოიხარშება, ზედმეტად გრილზე კი არ შეიკრება ყველი. გრილად ამოყვანილი (“ამო-ნაყველ-ებ-ი”) მაინც უფრო კარგია.

ქ. მ. ს. – “ნარჩის” (“ნორჩის”) გაკეთება თუ რით?

ა. კ. – მე ის ზამთარი (“თოვლ-ობა”) ზამთრად არ მიმანია, თუ “ნარჩი” არ მექნება, მიყვარს. ყველაფერს თავთავისი წესი აქვს: ორი ან სამი ყველი ერთად უნდა ჩაატყლიტო. გაანია თავსაც (“ამო-ნაყველ-ებს”) – ერთკილოიანი მაინც უნდა იყოს, ყველაზე კარგი ის გამოდის. დიდი თავები თუ გაქვს, იქიდან უფრო გემრიელი “ნარჩი” გამოდის (“ეფას-ება”, ანუ ფასი ედება), პატარა ყველებსგან კი – უფრო ცუდი. ორ-სამ ყველზე მეტი არ უნდა იყოს ერთბაშად. ერთს (“აშვიკ-ს”) კარგად უნდა გარეცხვა, ჩალობა; უნდა ჩააზილო, ძალიან მაგრად უნდა დატკეპნო. ყველაზე მცირე (“უმარწ-ემ-ეს-ი”) ათკილოიანი ქვა მაინც უნდა ედოს. მეორე დღეს არა, მესამე დღეს ამდენი კიდევ უნდა ჩადო, ისევე ასე, მაგრად უნდა დატკეპნო და თანდათან (“ასე-ასე”) უნდა გაავსო ჭურჭელი. ერთბაშად თუ ჩადებ, ის უკვე “ნარჩი” არ არის, რადც ცუდად დამუშავებული (“მოტიტყ-ნილი”) ყველი გამოდის. რაც ცოტა ყველს ჩადებ და რაც მაგრად დატკეპნი, იმდენად ფხვიერი (“გაფარხ-ული”) და იმდენად კარგი გემოს “ნარჩი” გამოდის. ხაჭაპურში ყველს (რომ) ვაყრით, ამაზე მეტი მარილი უნდა იმიტომ, (რომ) იმას (რომ) სიმძიმე აწევა, წენი ხომ გასდის და იმას მიჰყვება მარილი.

ქ. მ. ს. – მთაში რას ჭამთ? რა საჭმელები გრევიათ?

ა. კ. – ლეცუმზრ (გამდნარი ფქვილშერეული ყველი), ჩხატურა (ცხლად ამოხედილი ყველიან-მჭადიანი მასა)...

ქ. მ. ს. – კარგ ყოფაში (“ბედ-ს-ში”) ხართ!

ა. კ. – ჩხატურა როგორ კეთდება? – მჭადი უნდა გამოაცხო, უნდა დაფშენა, ცხელზე მოუხერხებელია (“ცუდი მარჯუ-ე არის”), მაგრამ ცოტა რომ გაცივდება, მაშინ უნდა დაფშენა; კარგი წილევი ყველი უნდა გამოარჩო (“გამო-ო-თიშ-ო”), ესენი ერთმანეთს უნდა შეურიო, ცოტა წყალი (“ლიცლიც-ი”) უნდა მოადულო დუმილზე, იმაში უნდა ჩადო და სილთით აურიო.

ქ. მ. ს. – სილთი რა არის?

ა. კ. – ხის კოეზი (“ყოშ-ი”). ამით უნდა აურიო და ეს უნდა იწველებოდეს (“ადიოდეს გაწე-

ლილი“) იქამდე, ე. კარგი“ს“ ჭერამდე. ის არის ნამდვილი ჩხატრა. ლეკვარიც ასევე კეთდება: ქაბში ცოტა უნდა ჩაასხა წყალი და უნდა ააღუღო (“ა-ფუო”); ჯერ ყველი უნდა ჩაღო, აუცილებლად მწიფე ყველი უნდა იყოს, რომ წველად გამოიედეს! ის რომ გადნება, შემდეგ ცოტა ფქვილს უხამ, აურეგ და...

ქ. მ. ს. – ფეტვი იცით თქვენ? საიდან მოგაქვთ?

ა. კ. – ფეტვს ვყიდულობთ ბაზარში სათვისლედ და ეთესათ ცოტ-ცოტას, მაგრამ მე არ ვთესავ.

ქ. მ. ს. – სვანეთში ლატალი განთქმულია ფეტვი.

ა. კ. – სვანეთში რომ მივიღივართ, მაშინ იცოცხლავ კარგად მოგაქვს იქიდან.

ქ. მ. ს. – შენი დები ყველა თავისი ნებით გათხოვდნენ (“გა-წულ-დ-ნენ“)?

ა. კ. – ყველა თავისი ნებით გათხოვდა, ერთი გაიტაცეს, ერთი. ლეილა მუშაობდა სოხუმში; ერთ საღამოს სახლში მოდიოდა, მეზობელმა ბიჭმა იქ გამოიარა მანქანით და: “შინ წავიყვანო”. მეზობელს ენდო, რასაკვირველია.

ქ. მ. ს. – სვანი არ იყო?

ა. კ. – სვანი ბიჭი (“ნა-გაჟეჟი“) იყო, პაკელიანი, ენდო, ჩაუჯდა მანქანაში. იქ სხვებიც მსხდრან. მერხეულს რომ გასცდნენ, მაშინ: “აქ საით მიდიხართო?” “აური გვაქვს საყვდელიო”. ახლა პურსაც გასცდნენ და: “წებულდაში ნუგზარ გუჯჯელიანთან უნდა მივიდეთო აუცილებლად” (“მი“უსვლელად არ გვიყარგაო”). წებულდამდე (რომ) ამოვიდნენ, მაშინ გამოტყდნენ და ატყდა კიდევ ერთი წივილ-კივილი.

ქ. მ. – როგორ უთხრეს?

ა. კ. – “ზედნიერები იყავითო და ახლა შენ უკან აღარ გაიშვებთო!” წავიდნენ ყველა აჯარაში, ბიძამისის სახლში. ათმურზას სახლში ავიდნენ ზევით და აქ გოგო არაფრით არ გადმოდის მანქანიდან. ეს, აი, ტაქსისტი, სომეხია; “კარგი, აბო, და დატეოვით ლეილა და სომეხიო”. “მართლაც არ დამტოვონო” – უფიქრია და გადმომხტარა მანქანიდან. ახლა ორი გოგო ჰყავს და ორი – გავი.

ქ. მ. ს. – ზემოურები არიან თუ ქვემოურები?

ა. კ. – ესენი ქვემოურები არიან.

ქ. მ. ს. – დედაშენი და მამაშენი როგორ შეუღლდნენ?

ა. კ. – დანიშენით. ერთი წელი იყვნენ დანიშნული.

ქ. მ. ს. – როგორ გამიკვირდა! მხოლოდ ერთი წელი არ სჩვევიათ სვანებს.

ა. კ. – ბებიანემი გარდაცვლილა (“ღგრ-ომ-ილა“) და ამის შემდეგ ჩვენს სახლში ქალი არ ღარჩენილ; გადაუწყვეტით, რომ “ორმოცის შემდეგ დავიტოვოთო” (“დააკაგებინათო“). დაატიყეს (“და-ა-წეს-ეს“) ორმოცზე და ახლა ...ისა... დედაჩემის გარდა, ყველამ იცოდა (“იციან“), რომ ბტოვებდნენ იმ დამეს (“ამაღამ“). ეს მის დასაც გაუგია (“გა-უ-ცხრ-ილა-ეს“) და უთქვამს დედაჩემისთვის (“ჩემი დე-დის-ა“-დ“): “ივლითე, უნდა დატოვონ (“გი-ყო-დი-ან“) ამაღამო და წადი (“ღაი-კარგი < “ღა-ითა-ფ-ე“) აქედანო!“ დედაჩემი ძალიან ყოჩაღი (“მარგი“) ქალი იყო და უცბად (“ხელად“), ვერაფერი გაუგიათ, ისე გამქრალა (“და-თა-ფ-ულ-ა“). გამოსულა (მამაჩემის სახლს აქვთ ტყე (“ჩხეკი“) იწყება) და წიფლის ფულუროში (“ბოჟე-ს“-ში“) შემტერალა. ესენი ეძებენ ჩემი დედას “დედაჩემის“ სახლში. ხუთნი ძმანი არიან და “როგორ ვერ ვიპოვითო“. ყველგან ეძებენ, ეძებენ... ეს დამე ფულუროში გაუთქვია; (რომ) თენდებოდა, მაშინ წამომხტარა (“ა-ფრ-ენ-ილა“) და ჩასულა ამით გურჩიანის სახლში; იმის სახლიდან გაუგზავნია ბიძაშვილები მუშნი აფრასიძესთან (ისიც ბიძაშვილად ერგებოდა), ჩხალთაში ცხოვრობს, თავმჯდომარე იყო მაშინ მუშნი მოსულა, წაუყვანია თავის სახლში და უთქვამს: “მაინც ამითი (“ესკების“) ხარ და როლის იქნება, რა მნიშვნელობა აქვსო“... და ჩაუბარებია მამაჩემისთვის. გვაედეს ასეთი (“ა-მ-კალი-ზის“) ძმა! დედა მასთან მი-

ვიდა, რომ შეველა ვთხოვა ("შე-მწე-ო-ბა-ს"-კენ") და... არც დედამემს ჰყავდა დეიძლი ძმა, მხოლოდ მკვიდრი ბიძაშვილები ჰყავდა - ილი აფრასიძე, ზედა ეწერში ცხოვრობს.

ქ. მ. ს. - დები რამდენი იყვნენ?

ა. კ. - დები ორნი და ისიც დედინაცვლიდან ჰყავდა. ფარში ყვავილი გაერცვლებულა ("მოქლო-მი-და"). ერთ კვირაში ბაბუაჩემს სამი მიცვალეზული დაუმარხავს - ცოლი და ორი შვილი, მარტოს. მაშინ ერთმანეთის დამმარხავი არავინ იყო ფარში. მინა ეხმარებოდა ("ეშველებოდა") თურმე ჩემს ბაბუას, თორემ პურის გამომცხობიც ("მ-ნაყა-ი-ც") არავინ (ჰყავდათ).

ქ. მ. ს. - ე. ი. ყვავილს მატბიდ ("ცხელება") ჰქვია სვანურად?

ა. კ. - ეს რაღაც სასწაული ყოფილა და ეინც გადაჩა, იმათ რაღაც სხვანაირი ნიშნები ჰქონიათ ("ღარჩენიათ")...

ქ. მ. - ა, ჩოფურა ("ნა-ბუგრ-ა-ლი") სახე ჰქვია იმას.

ა. კ. - ას ორმოცი კაცი დახოცილა მაშინ ფარში, ყვავილს ამოუწყვეტია ყველა. საწყვერად ხომ გვაქვს: "ერთმანეთის დამმარხავი გამოგლეოდითო" და მართლაც, ერთმანეთის დამმარხავი არავინ ყოფილა. კუბოებიც" გამთლედიც ("მ-ტაფა-ი-ი") კი არ იყო არავინ ("ვინმე").

ქ. მ. - მერხული ან სოხუმი თუ გენატრება ("სევედა თუ გაქვს")?

ა. კ. - აჰ, როგორ არა! იქ კერძო, კარგი სახლები გვედგა...

ქ. მ. ს. - იქაც აფხაზები ცხოვრობენ?

ა. კ. - ჩვენი სახლი მაშინვე დაწვეს ("ა-ცხ-ი-ელ-ეს" ან "ა-ცხ-უნ-ეს").

ქ. მ. ს. - მერხულთან იყო ბაღმარანი, ხომ, ახლოს?

ა. კ. - ბაღმარანი ახლოს იყო ("გეკონდა"); ერთ მხარეს ის იყო, მეორე მხარეს - მაჭარაკ ერთხელ დიდი ზამთარი იყო და წავედი მეკელედ ("შეფხედ"), კაღანდა დღე იყო, "კანდას" ვეახხით ჩვენ. ვინ მივიდოდა იმ დღეს ერთმანეთთან, ყოველი მხრიდან ზეგებიც" ხმა ისმოდა და ბაღიან ცუდი დღე იყო. მე ავედი სახლის გადმოსათოვლად და მესმის კივილი, მაგრამ რა კივილი! მაშინვე მივხედი ("გულად მო-უ-ქლო"), რომ მარუსიას და მის გოგოებს სჭირთ რაღაც-მეთქი. ღენანს ძმისშვილი იყო ეს, დოროს შვილი. მივადექი ახლა ჩემგან თხილამურებით; თოვლიში სასიარულო ("სა-გზა-ო") თხილამურები თან მქონდა, ესენი ჩავიცვი და მინდა ახლა საშველად მისვლა, მაგრამ ოცი მეტრი გავიარე ("ოცი მეტრს წავიდოდი"), ალბათ, და მორჩა ("ესიო"), უკანვე დავებრუნდი ("დასაბრუნებელი შემექნა"). ვერსად ვერ წავედი. მთლიანად სოფელს ესმოდა კივილი, მაგრამ ვერავინ მიდიოდა საშველად. მეორე დღეს, ჩემ ზემოთ (ვინც) ცხოვრობდნენ, ისინი შეგროდნენ ("მო-ჭუჭუ-ქ-დ-ნენ") და მეც გაეყვეი ამათ. აქ... ისა... მედგა, ბოსელი ("სა-მან-გე"), ჩატყდებოდა და ამაზეც მტკიოდა გული. ჩამოვედი აქამდე და არც იქით არის წასასვლელი და არც აქეთ. ვიძახი, მაგრამ, აბა, არავინ ესმის ჩემი ხმა. ისეთი დაღლილები ვიყავით, რომ წამოსვლა არ შეგვეძლო. კელავ აებრუნდით. მეორე დღეს ისევ ჩამოებრუნდით და გადმოვედი. ირგვლივ ხომ გაკაალული არ იყო და მდინარეზე ("ჭალა-ს-გა") გადმოვედი პირდაპირ. მდინარე სულ ცოტა მოდიოდა. გადმოვედი და ახლა ვეძახი აბა: "ღალი, როგორ ხართ? სული გიდგათ თუ არა-მე-თქი?" ვიდაც ქალმა მიპასუხა: "ყო, ღალი გარდაცვლილიაო ("დგრო-ომ-ი-ი არის")" - თერამეტი წლის გოგო და როგორი კარგი გოგო იყო, იცი?

ქ. მ. ს. - ვისი იყო?

ა. კ. - ეს დოროს ქალიშვილი იყო, შეშაზე გავიდა და ცალმაგი ჩაენგრა. ოცდასამი დღე დამჭირდა გადმოთოვლისთვის, ყოველდღე სახურავზე (ყავრ-ე-ბ-ს-ზე) ვიყავით.

ქ. მ. - ზამთარში საერთოდ რამდენ ("რა ზომა-ს") თოვლს დებს აქ?

ა. კ. - მეტრს, ყველაზე მცირე ("უ-მ-რ-წ-ე-მ-ს-ი").

ქ. მ. - მაშინ რამდენი იდო ("ა-ბ-ე-ე-და"), იმ ზამთარს ("თოვლობა-ა-ს")?

ა. კ. - მაშინ ხუთი მეტრი იდო. დღე და ღამე ლამზა გვენთო ("ანთებული გეკონდა") და სახურავიდან ზვეით ვყრიდით იმას, გადმონათოვლს. ასე სალაპარაკოდ ადვილია.

ქ. მ. — მე მეორე კლასში ვიყავი, მგონი, აი, სახლში შესასულელი ზემოდან რომ გვექონდა.

ა. კ. — პო, კიბეები გექონდა გაკეთებული (“ა-წყობილი-ო”), ღორები სასურავე იყვნენ. ღობეები და ეს არაფერი ჩანდა; სად იყო შენი ტიშკარი?! ასე დადიოდა ყველა, საქონელიც (“სულდგ-მული-ოც”); აივნებიდან (“ბაღკონ-ებ-ს-”-გან გაულით”) ძლივს ვერგებოდით ღორებს ორი კვირა ისე გავეტარე, რომ (მაშინ თერამეტი საქონელი მყავდა) თოვლს ვაძნობდი ღუმელზე (“ფეხ-ს-ზე”) და ისე ვარწყულვობდი; ორი კვირა ვერ გამოვიყვანე ბოსლიდან.

ქ. მ. ს. — ახლა გყავს ღორები?

ა. კ. — მყავს, მაგრამ ჭირი გაერცვლდა (“მო-ქ-და”)— ზამთარში ორ თვეს მაინც უნდა ჭმევა. შემოდგომავ აქ ღორებს ნახავ (“ენახეები”), (ხომ) უკეთესი არ გინდა! წაბლი გინდა თუ წიფლის ნაყოფი, თხილი და კაკალი. იმისთანა ყოფაში არიან (“აქეთ ბედი”) და იმისთანა შესახდავი არიან, რომ, იცოცხლებ, საუკეთესო (“კარგი-ს” სა-არაკო). ძირითადად, ახლა მკ, მაგალითად, ღორიდან მაქვს ყველაზე მეტი შემოსავალი.

ქ. მ. ს. — წველაზე მეტი?

ა. კ. — იმაზე (“ე-გ-ის-ა-დ-”) მეტი, წველა მხოლოდ ჩვენ გვეყოფის.

ქ. მ. ს. — ღორს ყიდი— ქათმები გყავს?

ა. კ. — ღორს ვყიდი. ქათმებიც მყავს. შარშან მკაცრი (“გულად”) ბრძანება იყო, ყველამ ამოწყვეტეთო (“ა-მო-გ-ხუე-ტ-ო-თ-ო”), მაგრამ მე არ ამოწყვეტიე.

ქ. მ. ს. — ამოწყვეტა ვინმემ აქ?

ა. კ. — კი, ჯუღლივტამ ამოწყვეტა, მაგალითად. მე არ გაეწყვეტე. არც მე დამეპართა რამე და არც მათ.

ქ. მ. ს. — ინდაური და ბატი და ამისთანა?

ა. კ. — ბატები მყავდა, წყალში არის წაეი და იმან დამგელიჯა. თურმე წყლიდან ამოდიოდა (“ამონავალა”); მე ხომ რიყეზე (“რთყე-ს-ში”) ვცხოვრობ აქ წყლიდან ამოდის, ამათ დაგლეჯს და მიდის მერე. ყუნთუხ პქეია სვანურად.

ქ. მ. ს. — “ყუნთუხს” კაცებს ეძახიან, აი, რაღაც დონდლო კაცებს.

ა. კ. — დიღია, წყალშია, პირველი ხარისხის ბეწვი აქვს.

ქ. მ. ს. — რას ჰგავს?

ა. კ. — მეღას, მეღას.

ქ. მ. — აბა, გამადლობ (“გვა-ს-ა-მც ხ-არ”)! ძალიან მადლობელი (ვართ)!

ა. კ. — კარგად გამყოფოთ ღმერთმა (“კარგადამც გამყოფებთ ღმერთ-ი”)! კიდევ მოსულიყავით აქ და არ დაშინებულყავით!

ქ. მ. — ბოლოს გეთხარა: “ბაღს” ზემოული ხარ თუ “ბაღს” ქვემოელი?

ა. კ. — აქ ყველა ერთნაირი (“ერთი ფორმ-ის”) ვნით ვლაპარაკობთ, მეტწილად ბაღს ქვემოურად.

* * *

ლ. გ. — ლეჩიან სტი, გუიჩიან, ძესე გეზალ, იორიგერტეშეიშედარა ლეზან, ლატლისან. სტიზე ტშეს, მარე მიშეუ ხოშნ ღინსან ლის ნაქნდუ — მიშეუ ბაბუა, აგრზა გუიჩიან ო მიშეუაუ. ნიანსან სტი შუკუანარეშ, ლენჯანსან. დედაშიშეილარ სტიდ აუთანდოდ, გურკენ, შარინა, ში...

ქ. მ. ს. — გუიჩიანარ შუბერი იხგეს.

ლ. გ. — უო, უახო, ბუბან გეზალ ლი მიშეუ.

ქ. შ. ს. — უნახო ღმერთი მოგვუ მასწავლებელ, მაშენე მალტგენ. გუთიანარ ღერთ მონწამ ხნლხ ხომდ, მეღრალ... ათხე, დანარჩენ სი ამგებზე იხვე გუწარდა, მამ ჩიხა განხაკუთრებულ, იმჟომ ხნლხ ხიდ ი ლატლიისგა იმნომ ხიდ ხომა ლგთომ.

ლ. გ. — ნომგუთე რუბე შუნსი იხვეს — გუთიანარ ი გუთიანარ ეშხუ ლიხ. ექმარ ლიხ ნომგუთე წამ ხამხუბე ექღრე იხტორიულად ნომგუთე გუწარ ლი გუთიან. შომამ რუხეთი ამბუნარ ღანხუ, ლურხუდ მამ იმაროლ ქ, ოდა, სგ უღიმარან ამჟომ.

ქ. შ. ს. — ლატლიისწა იმღუნდენწა ისგუ ბაბუა?

ლ. გ. — ერე ხომილ მკაცრ პირობანლ ლი ხაცხოურებელდ ი ამერუ შედარებით ხომილ ადრე ლი ლირდე.

ქ. შ. ს. — ამერუ, ისგუა მუეშ ქორცი, სი ხიზგი; მერმანლ ქამერდე ლიხა დანლხანწა?

ლ. გ. — მერმე მუხუნებე დანლხ არი, დანარჩენლ ქამერდე ლიხ.

ქ. შ. ს. — იმჟომ ლაზგეგუნდ იხვეა მუეშხანწა, ერქანლო ლანქამ მაგუთეშ, სუნიანორდ დევე ჩიხე ი მურყუწარ, აღიხ ქანოსგდი მარე... ისგუ ქორ ბნარე ლი, ბლოკიშ ა მეგემე?

ლ. გ. — მეგემე.

ქ. შ. ს. — ქურბი მეგემხენწამა?

ლ. გ. — დევე, ჩიხრეშ ფიტრი.

ქ. შ. ს. — შუნს ლგმა ისგუ ქორ რუ?

ლ. გ. — ლუშხუ ქორ ლგე ი უთ მქორ ხაყხა. ერხანქანვანდ ნომგუთე გუწარ. ძირ ქორ ლი ხაკუარეულოშ.

ქ. შ. ს. — ექ ქორეშ მოწყობილობა მაგუწარდ ჩიხენწაუა სი?

ლ. გ. — მოწყობილობას მამ ხოჭორ.

ქ. შ. ს. — მამ ხარ ათხე ხგუნენ ლუშხუ ქორს?

ლ. გ. — რეულებრიტე რუნიელ ლუშხუ ქორანლ ერ ლიხ, ამ ფორმიშ.

ქ. შ. ს. — ლალდარალი რულის ერერე ი ამხანუ მარალე ლარდა ა იმეშ ქორ ლი?

ლ. გ. — უო! რულანს ი აღ წამარისგა დევე მირდა.

ქ. შ. ს. — მურყუწარ ჩიხენა ერე?

ლ. გ. — ხაკუარეულო მურყუწარ ფიშორ ნიხ.

ქ. შ. ს. — ხედა ლი ლატლიისგა ისგუ სოფელ?

ლ. გ. — იფხ.

ქ. შ. ს. — იფხს ...მგდე... რულგე მადმა, ლაკუნამ, საყდარ?

ლ. გ. — რულქა ლგე, მარე ხაკუარეულო ერხანუ ლი. ამრუნ ნამოქუა ლიმპარი, ლიგერე, დანლი ლიმზგარ...

ქ. შ. ს. — აი, დანლი ლიმზგარ — ალა ბოლო ხანარქა შემოუიდეტ, მადმა, დანლარდ?

ლ. გ. — ბოლო ხანარქა შემოუიდეტ; დანლ ხაყხა გუშგუთე გიმს, დანლი გიმ ხაყხა ი ექლა შემოუიდეტ აღი ღენ. ლიშმალარ ღანხუ ი გადარჩა დანლ.

ქ. შ. ს. — მეორე მხოფლიო ლიშმალე რიქქა გერმანელარ ხაკუარეულომსგა იშგანგ დეწარდან, დანლოისგა სგანვანდ.

ლ. გ. — ეტუაგანს ლანტარისგა ი ექლა გადარჩა დანლ.

ქ. შ. ს. — დანლარდ ერქამ მეგემე წუდილ შეიტანეს გუშგუთე გამარჯუებათესგა. ქალღერო დანლი მიმარტ ლიმზიარს იმჟომ ხიჩორ?

ლ. გ. — ხანახან ხუნდანიდ, მთელ სოფელ იყდი ი აშხუდ ხუნომზირდ. ერქა იშგენ ღერთლხი ხუნომზირდ, მარე ეწი ლი ძირითად, ეწა ილრე დანლან ტიხს.

ქ. შ. — “დალდა ტუბიხსა” იმ გულისხმობ? მი ტული “დალდა ტუბი”-ს, სი შიშულ, მადმა? ამჟამად ლატლარ — “ტობ”. აი, ტუბი იმ ნახსა ლუშნულ? ხეობას, მადმა? დან ზოშერობა ლი, მარე ლახტარს ერ სოხრა-სოხრა დარანლ ი სეჟარ ლი, ერასი ტუბი მადმა საფხა? ანუ ქართულ “ხეუი” ი “ხეობა” ლუშნულ ექვრდა ლი ტუბი, მადმა? მი ამჩრ, ტუბიხსა ცხიკარ ლამატუნდა გუნ. ცხიკი მაშან აჯღუნასა ქორთე? აი, შუეღუერ, მაგალითად, გუიქ ლახტარეღათე ეხსრდმა? ქრეღათე მამ ქარს ლეზი, სომ?

ლ. გ. — მამა, ახლოს ლი მან.

ქ. შ. — აი, ლელინთედ სიშხუნდიდმარე?

ლ. გ. — მადხუამ-მადხუამს, ბოფშარს ხალატს.

ქ. შ. — გუიქს შგჯახს სოშილ ხიქმაროდ მა შტუახს?

ლ. გ. — ეშხუ ი შერმემა.

ქ. შ. — დეხდას სიკუდუნედ, მადმა? წიფს ხისურადელიდმა?

ლ. გ. — ნაკლებდ გარ.

ქ. შ. — ალბათ, ხამარ ხელგუპარის სოხამდ. ხერ იმ ხიქმაროდ ცხიკი მაშანს?

ლ. გ. — ცინყა, ინდა, ზენტო სოხა ლი.

ქ. შ. — ცინყათე ქრეღათე ქარს ლეზი მა ფედმასი ჩული?

ლ. გ. — ქედმასი ჩარს ი ფედმასი ჩარს. მამ ლერი გაქორება.

ქ. შ. — აი, ცინყას იმნარდ ი იმნარდ ხიქმაროდ?

ლ. გ. — ცინყას, ჩუეღულებრიოდ, კამპოტშალი ასხუენე ი ანჯანე შურახასი.

ქ. შ. — ი ჩი ცინყაშ?

ლ. გ. — ჩიბი სოხა ლი, ჩამ ქალფერი ბალიში ი ქალფერი ნაყოფი — ექვრდა სოხა ლი.

ქ. შ. — ლიშობედ, ქირეი ი ლხინეი განხანრე ლეგენე, აი, ლატრე ლატლარს სოშილ ნამქეთას ა ტიშს ერქამ სოხედ, ალ ლატლარს?

ლ. გ. — ეშრე სოხა სოხას, მარა ამრე სოშილ ნამქეთა — ალი ლი სინამდელიე. ეშრენიშო კმაყოფილ ხუი, მარა ამრენიშ — სოშილ.

ქ. შ. — ეშრენ ექვამ სოფშირა ლის ი ამრენ, აი, ქამედე მარეს ხანცინ, მადმა, თხუიშ? აშლა სოშილ გუშ ხარს, ერე განხანრე სოხამდ ლახაგენს უშხურ. ამრე ჩუბარს ელოთუერ სარს ლეგებარუ, სი იმდადუნხითურ ლურეებარე?

ლ. გ. — ჩუმიხალ, რანდი! დილისგა, ჩუ-მად-ჩინაბა, ლურეებარეს გარგლიდ ი, შერეულდ გარგლიდ ნამ, გარგლიდ ერისი ი ერისი, თითქმის ეშხუ ფორმიშდ გარგლიდ ნამ, რანდიდ ნამ.

ქ. შ. — კომუნისტრე ჩიქქან ახალგაზრდობ ი ლანდი ერ შეადარო უშხურ, აი, ხედა ქაბუა სოშილდ ი იმნოშ ლი სოხილ?

ლ. გ. — კომუნისტრე დურექქა ლიშდაბი ჩულანხუ ი ეკონომიურადი სოხილ ლელიზიგანლ ლს ი ათხე შამა ლი?! — ხალსს მამ ხუღუა ჩი ლეშდას, მარე ათხე იმნოშ მახუა სოხა, ჩინამა? — გუშეუემა თხუიშ ნამ ხეკუეხე გუეკუთხოლოდეს, ქართულ ხალსს, მან ქართულ ლიდ, მადმა? ათხე დასაწყის ლი ი ერქანლო, მომანალიხგა, ლანსჯინდი..

ქ. შ. — სოხილთე აყერნე გუეშ, ალბათ, მადმა?

ლ. გ. — აშლა მახუა ათხეშ დრეუ სოხილდ. ეკონომიურად ერქაშ სოხანდა, მარე ძირითად მასწოდ ი მოსახლეობაშდ, მი ამეი მახუა, გუშეუემა თხუიშ ნამ გუეკუთხი, ალის მამეუე სოხა, მამ დო ირა. გარე რეგენდი, მარე ერქანლო შეიძლება ლეს მოლე სოხილთე.

ქ. შ. — აი, ხალსი ლისგრდი მარს სოშილ ხალატდას, ერქაშო თარობს, ერქაშო უფროხალს მა ათხეშიშ?

ლ. გ. — ახე უფროსნს ჭერჭერობით დეშ ხოიშას ექშაგე ლისყენე, ში ამჟი შინა, მარე შეიძლება შინს ხოილ ხალატ ნალს.

ქ. შ. — ლაქკრად აღუ, მარე ჩიქე დეშ ხოიშას შაგ.

ლ. გ. — დეშ ხოსყას შაგ. მიუხედავად ერნშ, ერე გაჭირუება ლი ჭერჭერობით, ექლამ ერქაღეშ ალ მდგომარეობა შინსა ში.

დალარს ლის მეგვე მენწომის ნალს, მეგვე პატიუმცემელ ნალს. აღის მამ ხუღუ მნიშვნელობა — ლეჟაჟიშ, ლექაჟიშ, მელტალ. ნამ ეშსუ ფორშიშ დანეი მეგენე, ხოია ხტუმართმეჟიარე, შეხმატკილიებულ ნალს ლიდ.

ქ. შ. — ჩი სოფელისგა ჩირდამა დანლისგა, აი, მიშგუ სოფელს ჩირდამა, ომარიშაშლს?

ლ. გ. — შირდა, შირდა ო ხოია ნალს არი.

ქ. შ. — თუთონ სოფელ შაგუშა ჭაბუა?

ლ. გ. — სოფელ ხოია ლი ო აშ ისეჟე ოჯან მარენე ოჯან ლი. აღი ლი სინამდელიე.

ქ. შ. — იტასუ ხარი, თათარ!

ლ. გ. — მიშგუ გაგება ამჟი ლი.

ქ. შ. — ახე იმეი წარმოგიდგინა დანლიან მომაჟან? კისდ გარჯ ლი თანდი იმედეი ლირდე! აი, ამჟელდ თუეს ლოგლმენედ დეცს — შომა, შომა ანთერნი მეშემერ ერესგა! აჟალ, დედან ოთჟანდ, ლერბეთ ერ მამ გუისრე, აღო სემი შამ სგუებინრე მიშგუ დი ჭაგარ არდა, ეშსუ ლუთეი ბეჟეშის ესუფხიჟე ში ო ჩოლერე მანჟანისგა. მთელ მორი თუე მამგუეშ ანანარ, დარანლი ხოლა ლანსუ ო ეშსუ-მორი ლადან ხოია ხენჩედოლ, ერქა გადაწყუტატას ხეკუშადან ერნშ, ე, შომა ირრლ ფრენა. აჟალ გუნ გარჯ ლანსუ ო კისდ დერთან იმედეი ხუარდანს — ჩინრეილ ბეჟეშე ეშსუ ლეგედ მამ ლგარდენელი. ერქანლო, ჩუ-მ-ოდე თბილისთე, ეშსუ ნაგზაისგა ლეგედ აშგარდა. დერბეთ ერ გუინთსლე, აღა ჩამგ თერა, ჩინრეჟი გაჭირუებან ჩიქა. ერეი შემოსრეჟანლი ლგმარენელი, ერე სასწრაფო ომერაცია ლანსუ სანჯირო, ლეგემერდეი გადაფრენა დეშ ანგერჯან, ხოსუთეი ადამეს ო ერნოშ ათსანდ ქუინ.

ლ. გ. — დალრე მომაჟან დამოკიდებულ ლი მთარობჟე, ძირითადეი, დერმათეი, რა თქმა უნდა, დედან ოთჟანდ! ახე ლანსა ხოია ლი — მაშრი შუეს ასყენეს, სამომაჟლო გოშარ ისყოლის... ამჟი ლან გავრქელდემა შაგ ხოიამდ, ჩურრა ყურადღება თაჟრობანს, შუეკუარი ჟანსყის ო შამაროლანი ირა, ხოსუთეი ლან სგალანტეტენი, ერქა გუშგუეი დრეჟს მამ ხოჭირ.

ქ. შ. — ხოია დრეჟ ლანსუ კისდ, ში ერქამ ჩუმიხალდა აღმოსაჟელიე საქართუელიე პირიბანლ ო მდებარეობა, ერეი ხუშამ ხეობა ლი, მარე გუშგუეი ხეობა, ბუნებად მამ ლაგუეი, ერნოშ ლი უმდირეი, ერე გუნ ხოია ქუინი ლანცურა გუარ. ზუშეი ლან პირიბანლ ხოილ ირან, შუე ნორმალურ ირა ო მამა გუეიქანნი თანდისგა ლიქლანსგუენდ, ერქა ლირდეი ხოილოთეი აყერ. მორი-სემი სანთისგა ხაკუთარ მანქანაშე სოსუთეი ჩუგუეიქანდან ჩულიოზი. დერბეთ აღრო ო აფხუთე სგანტენი!..

ლ. გ. — ერქა მამ გუიჭირა?!

ქ. შ. — ხუშანს ხოქუას, ერე დანარდ ოქუარს ფაჟუ ელგედ აფხუთეი ქართულიობას! — აღა ლი ფაქტ! ისტორიათესგა ხომ უკუე სგანდიარანს, ერე აღ ხოსრა კუთხე, აი, გუიარბანლცანან ერ ლანსუ ლიშანლ ო ხაკუთესო მანედუაჟარ აგლუაპანს, ეშე მამ დეცა. ერქა მთარობდ ჟერტანლოტი მამ გამოგუიო, ერე ჩუშამქერელანსუ ო ოლმარანდ ეშე. გუშგუეი გმირეი ლირდეი ნაფანდ ლი ახე ხეობა ჩუმედ ლანდითესგა. თუთონ ნალსი დამსახურებამ ხოილ ხეკუეი თერინდელს, ცხოურება იცადუნოლდედს ხოილოთეი ო პირიბანლ მარტოედებოლეს.

ლ. გ. — თაჟრობანსქა ყურადღება მამ გუიკლო.

ქ. მ. — დედამ ღვრთმ ძალას ი დედამ შინა ვახეს, ამშველ წამ გაცხამდ შინა იმედო გარ გუინდა!

ხმა — დანლინ ლანშგარკრეშ ყუიეს სტამცენიდ ჩი წაუ.

ლ. გ. — გუიშგუნიდ ღვრთალე ვახაეიძ ლანხენიდ წამ ყუიეს, ჭგარანგის ვილარშენიდ, დანლი ღვრთახუისი ვილარშენიდ.

ქ. მ. — იტუასუ სწრიდ, გუნ სოჩამდუ სწრიდ! ლგვზგარეუ სიწედ!

ლ. გ. — ჩიანგ გუინამდ წამ უშსტარე ლიწედ.

ქ. მ. — ოპაროშნლთ'ერ ანკდენიდ, ერქა შიშგუ ოქან ყოწედლთუის მწად ოქნება ოქნენს სპახინძლოდ.

ლ. გ. — სოჩამდუ სწრიდ!

ლევან გვირიანი, 58 წლისა

'ატიში, 2007 წ.

* * *

ლ. გ. — ლევანი ვარ, გვირიანი, იესეს შვილი, ორმოცდათვრამეტი წლისა, ლატალიდან ვცხოვრობ 'ატიში, მაგრამ ჩემი წინაპრები ("ხ-უ-ც-ე-ბ-ი") იქიდან არიან მოსული ("შო-ნა-ქ-დ-ო-მ-ი") — ბაბუაჩემი, ამურზა გვირიანი და მამაჩემი. ლენჯერიდან შუკუნების ბაღში ვარ. დედამამიშვილები ვართ ავთანდილი, გურგენი, მარინა, მე—

ქ. მ. ს. — გვირიანები ჭუბერშიც ცხოვრობენ.

ლ. გ. — პო, ვასო, ბიძაშვილია ჩემი.

ქ. მ. ს. — ვასო იყო ჩემი ყველაზე საყვარელი მასწავლებელი; გვირიანები ღვთის მორწმუნე ხალხი ხართ, მომღვრალი... დანარჩენი თავად მომიყვები შენს გვარზე, რა იცი განსაკუთრებული, როგორი ხართ და ლატალში რით ხართ უფრო გამორჩეული.

ლ. გ. — ჩვენები ქვემო სვანეთშიც ცხოვრობენ — გეიჭიანები და გეიზიანები ერთი არიან. ისინი არიან ჩვენი მკვიდრი საძმო იმიტომ, რომ ისტორიულად ჩვენი გვარი არის გეიჭიანი. როცა რუსეთის ამბები იყო, რუსულად არ იწერებოდა ჭ. შოდა, ჩაიწერა ასე.

ქ. მ. ს. — ლატალიდან რატომ გამოვიდოდა ("გა-მო-ქ-დ-ე-ბ-ო-და") შენი ბაბუა?

ლ. გ. — იქ უფრო მკაცრი პირობებია საცხოვრებლად და აქ შეღარებით ადვილია ცხოვრება.

ქ. მ. ს. — აქ, მამაშენის სახლში, შენ ცხოვრობ; სხვები გადასული არიან დალიდან?

ლ. გ. — მეორე ძმაც დალშია, დანარჩენები წასული არიან.

ქ. მ. ს. — როგორი სახლი ("საცხოვრისი") დაგრა მამაშენისგან, მერე მამაბაბე რამე? სვანურები არ გიღვათ და კოშკები, ამას ვხედავ, მაგრამ... შენი სახლი ქუისაა, ბლოკის'ა თუ ხის'ა?

ლ. გ. — ხის.

ქ. მ. ს. — მრგვალი ხისგან?

ლ. გ. — არა, მუხის ფიცრიდან.

ქ. მ. ს. — სვანეთში დგას თქვენი სახლი?

ლ. გ. — სვანური სახლი დგას და გაუყოფელი სახლი პქეია. იქიდან გამოვიდა ჩვენი გვარი. ბირული ("ბირ-ი") სახლია საგვარეულოსი".

ქ. მ. ს. — იმ სახლის მოწყობილობა როგორ გაქვს დათვალეირებული ("გო-სინჯ-ა-ე-ს") შენ?

ლ. გ. - მოწყობილობას არა უჭირს.

ქ. მ. ს. - რა აქვს ახლა შიგნით სევანურ სახლს?

ლ. გ. - ჩვეულებრივი ძველი სევანური სახლები რომ არის, ამგვარი ("ა-მ ფორმის").

ქ. მ. ს. - ბავებიც არის იქ და აქეთ აღამიანების ("კაცების") სამყოფი თუ როგორი სახლია?

ლ. გ. - დიას იყო და ამ წლებში არ ვყოფილვარ ("მიმოყოფია").

ქ. მ. ს. - კოშკები გიდგათ იქ?

ლ. გ. - საგვარეულო კოშკები ბევრი ("ფრც-ელ-ი" გვიდგას ("გვი-დგ-ან-ან").

ქ. მ. ს. - რომელია ლატალში თქვენი სოფელი?

ლ. გ. - ოფხი.

ქ. მ. ს. - ოფხში ...ისა... დგას, არა, ეკლესია, საყდარი?

ლ. გ. - ქვემოთ დგას, მაგრამ საგვარეულო (ეკლესია) იქითაა. აქ ჩვენ გერვევია ლამპრობა, გიორგობა, დალის ლოცვა...

ქ. მ. - აი, დალის ლოცვა ბოლო ხანებში შემოვიდეთ; ხომ, დაღულებმა?

ლ. გ. - ბოლო ხანებში შემოვიდეთ, დალი პქვია ჩვენს მიწას, დალის მიწა პქვია და იმ-ტომ შემოვიდეთ ეს დღესაცაა. ომები იყო და გადარჩა დალი.

ქ. მ. - მეორე მსოფლიო ომის დროს გერმანელები საქართველოში სხვაგან არსად იყვნენ, დაღში ("დაღ-ს"-კენ-ში") შემოვიდნენ.

ლ. გ. - (ზედ) გვედგენ მთებში და მინც გადარჩა დალი.

ქ. მ. - დაღულებმა მაშინაც უდიდესი ("მაგარი") წვლილი შეიტანეს ჩვენს გამარჯვებაში. ქალღმერთ დალის მიმართ ლოცვას ("ზორ-უ-ას") როგორ ადავდენთ ("ი-ჭმ-თ")?

ლ. გ. - მოზვერს გელაეთ, მთელი სოფელი ყიდულობს და ერთად ელოცულობთ. მაშინ ჩვენ სხვა ღმერთებსაც ელოცავთ, მაგრამ ის არის ძირითადი, ის იცავს დალის ხეობას.

ქ. მ. - "დალის ხეობაში" რას გულისხმობ? მე ვამბობ დღღმდ ტუბიბს, შენ სხვანაირად, ხომ, როგორც ლატალელები - ტიბ. აი, ტუბიბ რას პქვია სევანურად? ხეობას, ხომ? დალი უშველე ბელია, მაგრამ მთებში რომ პატარ-პატარა ღარები და ხეები არის, იმასაც ხომ ტუბიბ პქვია? ანუ ქართული "ხევი" და "ხეობა" სევანურად ორივე არის ტუბიბ, ხომ? მე აქ აი, 'პ'ტიშში, ტყეები მომეწონა ძალიან. ტყის ნაყოფი ("შოსხმა") მოგაქვთ სახლში? აი, შემოდგომა'ს, მაგალითად, წაბლის) საგროვებლად ("სა-ხორ-ა-ე-ბ-ლ-ად") მიდიხართ? შორს არ გაქვთ წასასვლელი, ხომ?

ლ. გ. - არა, ახლოს არის ყველაფერი.

ქ. მ. - აი, საზამთროდ ინახაეთ?

ლ. გ. - ცოტ-ცოტას, ბავშვებს უყვართ.

ქ. მ. - წაბლს მოხარშულს უფრო იყენებთ ("ქმარ-ობ-თ") თუ შემწვარს?

ლ. გ. - ერთიც და მეორეც.

ქ. მ. - არც ერთს იკლებთ, არა? წიწიბოს (წიფლის ნაყოფს) აგროვებთ?

ლ. გ. - ნაკლებადღა.

ქ. მ. - ალბათ ღორები 'ა'სუქლებიან მაგრად. კიდევ ტყის რომელ ("რა") ნაყოფს ხმარობთ?

ლ. გ. - მოცვი, ყოფო, ზღმარტილი კარგია.

ქ. მ. - მოცვეზე შორს უნდა წახვიდეთ ("გაქვთ წასასვლელი"), თუ ახლოსაც არის?

ლ. გ. - შორსაც არის და ახლოსაც არის. არ არის იმის გასაჭირი.

ქ. მ. - აი, მოცვს რისთვის ("რისად და რისად") ხმარობთ?

ლ. გ. - მოცვს, ჩვეულებრივად, კომპოტივითაც გააკეთებ და მოხარშავ მურაბასაც.

ქ. მ. - და ჩაი მოცვის(ა)?

ლ. გ. - ჩაიც კარგია და ჩაი გამომხმარი ფოთლის'ა' და ნაყოფის'ა' - ორივე კარგია.

ქ. მ. - მეზობლობა, ჭირსა თუ ღხინში გვერდით დგომდა, აი, ლატალის ლატალელებს უჭ

თესი სწევიათ თუ 'კ' ტიშში ("კ" ტიშს) ვინც ცხოვრობთ, იმ ("აშ") ლატალელებს?

ლ. გ. - იქ კარგი იცინან, მაგრამ აქ უკეთესი გვეყვება - ეს არის სინამდვილე. იტაურისაც კმაყოფილი ვარ, მაგრამ აქაურისა' - უფრო.

ქ. მ. - იქ მაინც უფრო ბევრ'ნი არიან და აქ გამოსულ კაცს ეცოტაება ("წვერილება"), ხომ, თავი? ამიტომ უფრო მეტად ცდილობენ, გვერდით კარგად ამოუდგნენ ერთმანეთს. აქ 'ბალს' ქვემოლებს შესწავლილი აქვთ 'ბალს' ხემოურიც, შენ რატომ არ ისწავლე 'ბალს' ქვემოური?

ლ. გ. - ვიცო, ვლაპარაკობ! დაღში, ხომ იცი, ბალსქვემოურსაც ვლაპარაკობთ და, შერეულად ვლაპარაკობთ ჩვენ, ვლაპარაკობთ იმასაც და ამასაც ("იმასაც"), თიქმის ერთნაირად ვლაპარაკობთ ჩვენ, ვლაპარაკობთ ჩვენ.

ქ. მ. - კომუნისტების დროინდელი ახალგაზრდობა და დღევანდელი ("დღეის") რომ შეადარო ერთმანეთს, აი, რომელი მიგაჩნია უკეთესად და რითია უკეთესი?

ლ. გ. - კომუნისტების დროს მუშაობაც იყო და გკონომიურადაც ცხოვრების უკეთესი საშუალება ("სამოსასხლო") იყო და ახლა რა არის?! - არა აქვს ყველას სამუშაო, მაგრამ ახლანდელი დრო რით მიმჩნია უკეთესად, იცი? - ჩვენი თავი ჩვენ უნდა გვეკუთვნოდეს, ქართველ ხალხს, ყველა ქართველი ვართ, ხომ? ახლა დასაწყისია და მეტ, მომავალში ენახოთ ("შევხვდეთ") -

ქ. მ. - უკეთესობისკენ წავა ("გასწევს") საქმე, ალბათ, ხომ?

ლ. გ. - ამიტომ მიმჩნია ახლანდელი დრო უკეთესად. ეკონომიურად მაშინდელი სჯობდა, მაღრამ ძირითადი მასისთვის ("მასის-ა'დ") და მისახლეობისთვის, მე ასე გგონია, ჩვენი თავი ჩვენ (რომ) გვეკუთვნის, ამას არაფერი სჯობს, რაც (არ) უნდა იყოს. გაგვიჭირდება, მაგრამ შემდეგ შეიძლება იყოს რამე უკეთესისკენ.

ქ. მ. - აი, ხალხზე ზრუნვა ("ნადელობა") ვის უფრო უყვარდათ', მაშინდელ მთავრობას, მაშინდელ უფროსებს თუ ახლანდელს?

ლ. გ. - ახლანდელ უფროსებს ჯერჯერობით ვერ მოუსწრიათ იმდენი' გაკეთება ("აუწყობა"), მე ასე გგონია, მაგრამ შეიძლება მათ უფრო უყვართ ხალხი.

ქ. მ. - ვეღარდებით ("უ-უ-უ-უ-უ-ო-ო-ო") კი, მაგრამ ჯერ ვერ მოასწრეს ("მოუსწრიათ") ყველაფერი.

ლ. გ. - ვერა აქვთ გაკეთებული ("ვერ აუ-უ-უ-უ-ო-ო") ყველაფერი. მიუხედავად იმისა, რომ გაჭირვებაა ჯერჯერობით, მაინც ადრინდელს მე ეს მდგომარეობა მიჩვენია.

დალელეები არიან ძლიერ ("მაგარი") მოსიყვარულე ("მო-წამე") ხალხი, მაგარი პატივისცემელი ხალხი. ამას არა აქვს მნიშვნელობა - ზემოელი, ქვემოელი, ლატალელი. ჩვენ ერთნაირად გვერდში დამდგომი, კარგი სტუმართმოყვარე, შესმატკიბილებული ხალხი ვართ.

ქ. მ. - ყველა სოფელში ყოფილხარ დაღში? აი, ჩემს სოფელში ყოფილხარ, ომარიშალში?

ლ. გ. - ეყოფილვარ, ეყოფილვარ და კარგი ხალხია.

ქ. მ. - თვითონ სოფელი როგორია ("როგორ მიგაჩნია")?

ლ. გ. - სოფელი კარგია და ისე, თქვენი ოჯახი საუკეთესო ოჯახია. ეს არის სინამდვილე.

ქ. მ. - გმადლობ, შე კაცო ("თა-თარ-ო")!

ლ. გ. - მე ასე მესმის ("ჩემი გატება ასე არის")!

ქ. მ. - ახლა როგორ წარმოგიდგენია დაღი'ს მომავალი? მართლა ძნელია ("მტკიცე გარჯა-ა") უდელტენხილის იმედზე ყოფნა! აი, ამდენ თვეს შევიციინებთ ("უ-უ-უ-უ-ო-ო თვალბეს") ცას - როდის, როდის გამოჩნდება 'თვით' მფრინავი იქ ("უ-უ-სი")! კიდევ, დიდება მიუვიდა,

¹ მოსაუფრებელი მიმართვა დასავლეთ საქართველოში (ი. ჩ.)

ღმერთი რომ არ გვეწარავს, თორემ სამი წლის წინ დედაჩემი სულ მარტო ("მხოლოდ თვითონ") იყო, ერთი თვის ბავშვს დაესტაცე ხელი და ჩამოვედი იანვარში. მთელი ორი თვე არაფერი მოვრინდა, ამინდებიც ("ღარ-ბო-ც") ცუდი იყო და ერთ-ორი დღე კარგი რომ გამოერეოდა, მაშინ ვადაწყვეტას უნდებოდა იმისას, ვ, როდის იქნებოდა ფრენა. ამიტომ ძალიან ძნელი ("გუამად გა-რჯა") იყო და მართლა ღმერთის იმედით ვიყავი - ჩველი ბავშვი ავად ("ლეგად") ერთხელაც არ გამხდარა. მეგრე, როგორც კი ჩავედი თბილისში, ერთ კვირაში გამიხდა ავად. ღმერთი რომ გემფარველობს, ეს ყველგან ჩანს, ყველანაირი გაჭირვების დროს. ისეთი შემთხვევებიც ყოფილა, რომ სასწრაფოდ ოპერაცია იყო საჭირო, ავადმყოფის გადაფრენა ვერ მოხერხდა, სოხუმში წაიყვანეს და იმით გადაარჩა ("შერჩა სული").

ღ. გ. - დალევები'ს მონაველი დამოკიდებულია მთავრობაზე, ძირითადად, ღმერთზეც, რა თქმა უნდა, დიდება მიუვიდა ახლა დასაწყისი კარგია - ფართო გზას ("მა-შარი შუკას") აკეთებენ ("ა-წყობენ"), სამომავლო საქმეები კეთდება - ასე თუ გაგრძელდა ყველაფერი კარგად (და) იქნება ყურადღება მთავრობისაგან, გზებიც გაკეთდება და თვითმფრინავიც ("პაერ-ო-პლანი-ც") იქნება, სოხუმიც თუ დაგეობრუნდება, მაშინ ჩვენი დროს არ(ა) უჭირს.

ქ. მ. - კარგი დრო იყო მართლა, მე მაშინაც ვიცოდი აღმოსავლეთ საქართველოს პირობები და მდებარეობა, იქაც ბევრი ხეობა არის, მაგრამ ჩვენი ხეობა, ბუნებამ რაც მოგვცა, იმითა უმდიდრესი, რომ ძალიან კარგი საცხოვრისი ("სულის სარჩენი") გვაქვს. ოდნავ თუ პირობები უკეთესი იქნება ("იქნებიან"), გზა ნორმალური იქნება და არ მოგვიწევს უღელტეხილზე ქუნული ("ჯღღ-ინ-ი"), მაშინ ცხოვრებაც გაუმჯობესდება. ორ-სამ საათში საკუთარი მანქანით სოხუმში შეგვებლო ჩასვლა. ღმერთმა ქნას ("ღმერთ-ი ი-ქმ-ს"), აფხაზეთი დაბრუნდებოდეს ("დაბრუნდებ-ა")L

ღ. გ. - მაშინ რა გვიკირს?!

ქ. მ. - ბევრჯერ უთქვამთ, რომ დალევებმა ოქროს ქუდი დავახურეთ ("და-ვა-ღ-ე-ო-თ") აფხაზეთის ქართველობას! - ეს არის ფაქტი ისტორიაში ხომ უკვე ჩაიწერა, რომ ეს პატარა კუთხე აი, გვირახებთან რომ იყო ომი და საუკეთესო ვაჟაკები დაგველუპა, მაინც არ დაცემულა ("დაცა"). მაშინ მთავრობამ ვერტმფრენიც კი არ გამოგვიყო, რომ ჩამოფრენილიყვნენ და ვენჯერ შებინეთ მაინც. ჩვენი გმირების სიცოცხლის ფასად არის ახლა ხეობა შენარჩუნებული დღემდე თვითონ ხალხის დამსახურებაც უფრო უნდა ჩანდეს, ცხოვრება იცვლებოდეს უკეთესობისკენ და პირობები მარტივდებოდეს.

ღ. გ. - მთავრობისგან ყურადღება არ გვაქვია.

ქ. მ. - დიდება ღმერთის ძალას და დიდება მის სახელს, ამდენი წელი მართლაც ("ცხად-ად") მხოლოდ მის იმედზე ვიყავით ("ყოფილვართ")!

ხმა - დალი'ს სალოცავის ზეარაკს ეკლავთ ყოველ წელს.

ღ. გ. - ჩვენი ღმერთების სახელზეც ეკლავთ ზეარაკს, წმინდა გიორგისაც მოვიხსენიებთ, დალი'ს ღმერთსაც მოვიხსენიებთ.

ქ. მ. - დიდი მადლობა ("ევა-ს-ამც ხ-არ-თ")! ძალიან კარგად იყავით ("გულ-ადკარგადამც ხართ"), დალოცვილი იყავით ("ზორ-ვილი-მც ხართ")!

ღ. გ. - ყველგან გვიხარია ჩვენ ერთმანეთის ნახვა.

ქ. მ. - როცა ომარშალისკენ მოხვალთ, ჩემი ოჯახი ყოველთვის მზად იქნება თქვენს სამსახინძლოდ.

ღ. გ. - კარგად იყავით ("კარგადამც ხ-არ-თ")!

ქ. მ. ს. — მუცაბირ სი ა მურუაბირ?

ჩ. გ. — მი ხუი მელტალო, მიშტუა დი მურუაბერი ლი.

ქ. მ. ს. — შან გუნირეშ ლი ისტუა დი?

ჩ. გ. — მიშტუა დი ცალან ლი, ბერიუნან. მი ამერუ ნათან ხუი. მიშტუადი ი მიშტუა მუ შუნანან ლის ნაჰადუ; მიშტუამუს მანკუშ ხეხუ რიჟთადან. ერხანკა ნირის ნამ სოშა ლაქილა ი უიდილ, მიშტუა დიეშხანქა ქიმილ მირი ი ლაუდილა. ოშხუ ამერუ ხუიშტუად, შან არა ხუად.

ქ. მ. ს. — ისტუა ლიბოფუ მიეჟი არად, იმეგ ხარად, იმე ქითურა?

ჩ. გ. — შეუშინუე კლასთეჟი ხუითორდან ამერუ; აქას ა მადე მუეშინუე კლას, დეჟე თერინდაქა ი ექლა ჰუბერიტაშ შტეგინესგა, ერერუ მიშტუა ქემილ — უასი ისტა.

ქ. მ. ს. — იმ ხეშადე ერერუ ისტუა ქემილ?

ჩ. გ. — მახწაულებილდ ხეშადე ერქას, მათემატიკას ხათურიდა ჰუბირე კლასს ი ერერუ ხუარდან. სემი ზაუ ერერუ ხუითორდან ი ერქა, რასან ქოდაა ლანუ დანთე, ჰუედიანს ლანუ ლეზელან, სოხრას შამდგადან მიშტუათე. ზუგდიდ სოშილ ანლოს ლანუ (შერბე ქემილ ერერუ მიშტა) ი ქა-ეროტეგორი. ერქანდო ქუთასთე შტეგდენ, ეშრუ ხუითორდან, ხუეშადანს. უეშეიმილის აფხვითე ონტეს ი ამეროთბინ ლიშადე. ერქა ხატეჟი ლანუ აქარას, ერერუ ხუეშადანს ეკონომისტად, მარე ექანდო ლიშადე ნდბინან, შან უანუშან ი, თაუთათად, მიშტუა სამახური ეანუშან. ლაშადლარისგა სოშა მეწირდ შან შტაბისგა ხუარდან, შან მეკაუშირე ხუანსუ სამხედრო გოშარისგა ი ლანდი სახანდურისგა მეკაუშირედ ხუარბი. მიშტუა ჰაში დლიან ამბურეჟი ნდვაცან — ზური გერლიან, ერქე, ერე გეზალი დეჟეჟ მანდ.

ქ. მ. ს. — ათხე ისტუაცანან ანრ ოხტე?

ჩ. გ. — მიშტუაცანან მიშტუა დი არი, მერი ზურალ ლი.

ქ. მ. ს. — უასის იმანან შტეგდენ ჰუბერიტე, ერერუ გუთიანან დეჟეჟ ოხტე!

ჩ. გ. — შინა დი ლანსუ ჰუბერხანნიშ. ეშხუ ქემილ გარ სორდა, ერას ლიშადეჟი ოშთეჟელი ი ერე ქორეჟი დადანლ გარ ახანდ. უეშეიმილის ერქარი რუანდმერხანს ი მეზნანი დან ხეუანს, ერქას ალა რასან მაშენე ლანს, ხვალეზი ოხტანდ ი ერერუ შინა სოხრა უიდილის ორდიანს.

ქ. მ. ს. — ანრ დარუირს?

ჩ. გ. — თამარას.

ქ. მ. ს. — ერ დადოლს შან ხეუხანს?

ჩ. გ. — წან დადას — საჩხე ი ერე უიდილს — ორინა.

ქ. მ. ს. — ბეჟუჟილდარ ქითრანშა უასიშ?

ჩ. გ. — მე, მორუ ნალუჟური ი ეშხუ დინა სორი.

ქ. მ. ს. — მეტრეჟეჟი ხიზელანშა?

ჩ. გ. — მეტრეჟეჟი სოშილ მეგდენი, სოშილ ფედის ლი.

ქ. მ. ს. — ამერუ შან რუხინდიანდლ შომა?

ჩ. გ. — ზაჟილადაქა სოშილს ანდერდანს ი ერქად, ქ, ჰუიანდლ სოშილ დრეტე შირ ხუდუან

ხანს უშხუართე ლაზელალდ. ერქანდუე უანხურდან შან. ათხე დანთე დანოშის ხაქირ ლიქედ, სოხრა ხეგდენის. ბოფშარ სოშილ ანდრის.

ქ. მ. ს. — ქუბირეშ ნატარ დრეუხენქა იმ ხიშედუენი, “ერ დრეტე რიქ ანტანოლ”, ერის იმიდა ტული?

ქ. გ. — განსაკუთრებულ მამაცუემ ლასუ, უბრალოდ, ლიბოფუქა სოხრა ბრობლეშალ სუღუ ამსუალდს ი ეკის ხესეუდლლ ხოშილ. ჩილად ხოშილდ ქეწუენი ლიბოფუში. ერქანდო ხოშილ ჳირი ხარ ამსუალდს, ლესკორე ხოშილ ხასკორა ი ხოშილ მწფუწარდი ხაბუა თხუემ; ერქვამუ დრეუ ექლამ ჩილად ხოშილდ ხეშედენი. ექურდი, ეშხუ-დორი წანუამუ სეგებინრუშ ხოშილდ ქაშეიდ, უიღრე ლდემ ლადელ ლი ი ხოშილ ქაბუა ექა.

ქ. მ. ს. — იმეწანჭირი, ათხე სი ლურწაბურედ მარგადი ა ლეჯაბურედ?

ქ. გ. — მი ხოშა მგწორდ რუჯადო ლეგრწაბუდ, შეიძლევა ხუნარდინე ლეჯაბუსი, მარე მი დემ უწედნი გუდ, იმექადო ხუნარდინე.

ქ. მ. ს. — ათხალი იხეუა დემ ბედ ლია?

ქ. გ. — მიშუა დემ ბედ ლი. მიშუა დი მურწაბირ ლასუ ი ოქანსიგა ხოშა მგწორდ ლეგრწაბუდ რადიდად. ლეჯაბუდ მიშუე მუ რადიდა, მარე მწ მისხა...

ქ. მ. ს. — დემ წინ ხოშილ სეკიდდა?

ქ. გ. — ხოშილ ოსკიდდ. ლემოზბილეა ხოშა მგწორდ რუბანარ ლასუნ... ნიშეგე სოფელისგა ლეგრწაბუდ ხოშილ რადიო ხუნს; რუბანარ ხოშილ იხეგე სოფელისგა, ექლა ხოშილ ლურწაბუდ რადიბს. ლატლითე მი გუნ მოიდ გარ მიხელალა, ამერუ მიშუე ლანდმარ რუბანარ ლასუნ, ლანდმართე მასწარდს ხეწიელალ ი ეტუობა...

ქ. მ. ს. — ბერწითე ხიხელალმა?

ქ. გ. — ბერწითე ჰანდურდ ეშხუ გარ მიხუნა... ერერუ მიშუე მამიდამუ გეწალ ხაწილა, უშხუნანარს იხეგა, ერა ქორთე მიხუნა ჰანდურ ლიბოფუქა; ერერქა ბერწითე დემა მიხუნა.

ქ. მ. ს. — ასლამბი, გუნ ლუნთორე მარე, რუა რუმაშეიდ, უასოშთე იხელალ იხეგომუ, დანდამუ რუმაშეიდ.

ქ. გ. — მი იმეუ მისხ, ლამოროწისგა მანე მანუშანარ დემომა სედნი; მიშუე მეშხენქა მანე მამეიდ, ქინამა? — “მემორერუ მარეს ესერ მგეტუნესერ ხოშილ ხაყ”. სი სწორქა ქამოროწის, ხედუალეს ჩილად წაგებულ ხაბუა თხუემ.

ქ. მ. ს. — ერწალე ჩიგარ წაგებულ ლი.

ქ. გ. — მიშეგომუ ჩილად ამეუ ტუილდა: “მეწარ ესერ დემე ლი ლუქუმე: “მემორერუ მარეს ესერ ხოშილ ესერ გარჯ ხარ სეგებდ ლიხი, მანდროწარ ამსუალდარ ესერ ჳათეს ი ექლა”. მანე მისხ, სწორ ლი ა მადე, მარე ამეუ ტუილდა. ლიდრალ მასწარდ ხალტენ მიშუე მუს, აფხანეთიშ “სოკ” ლემარლი ი ერესგა ლემდირალდი. ლიმწარწიქდ სწანქამა ალი მირა თუიხედა. იმთედორ ადგრან, ჩილად ქაიდრალდა, ლეკორე მეწუამსგამა დგნარქი. ჩან ქანეგნოლ, ექლამ აუცილებლად ქატულიშ დგნეუ ქგერანგომს, მანე დორ იროლ.

ქ. მ. — მიშუე სოფელისგა დემდუსეტუ მარტს სოხუმან რუთხუ მახედუმე მიწასუნენო — ერერე ი ბადურ ქაწულიანარ, ნოდარ ქალდან ი სოხლან გასუიან. შულია გასუიან დერთან მონწამ მარე ლასუ ი სოსლანი ლაშდელუალადან მანქუიდ ქგერანგომ სწქუისგანსუნე ჳირისუფალს ი, გეწალნადგარუ მუდ, ში-მიწენემდ-ოხბინე.

ქ. გ. — იშა ოქან დო ლასუ, მამ მამეიდ ხოჩამდ, მარე მიშეწამუ იმბულდა: ქანეთიწიდას ესნარ გეწალ — რუხეცკოლდას, ქანეთიწიდას — რუხეცკოლდას. ალა რამოდენიმე გეწალეი ანად ამეუ. გეწალ ადამ ჩათკაცხ, ერქა ქორან მანწუმის ქგერანგომ ოხბინა: “ჰანდურ ესერ “რანა” გარ ხოლა ლემარლი”, ი ერქანდომ ნანარწუშალ უკუმე უალგრედელიბს. მიშეწა მუს, ხაერთოდ რუხინელ წესწარ, მანე რულასუ, ლატლიან იროლ ა იმეგომ დო, თითქმის მანე რულასულდა, ჩიგარ ქანიმბუიდა, ოდონდ მი დემ ოონაშედნი. ალბათ, ხოლა დროწულდ მასწარდ მწედნოწარდ ამსუე. დუმეწანუ უკუმე მასწარდ ანდმერან, ლიხელანლ დემე ხემედდგნ ი ხაქარდა ქორს. მადემა, იწალადედ ლასმა იმეუ

მარბ იროლ მოლე, სონა იროლ ა ხოლა იროლ, აუცილებლად ხეკუმეს ლემარლანს ჭიბ-
ლანბრულს ლინბარულიშ ხოსალდა ი ჭირისგა — ჭირიშ. წარი ხოსალდა — “შუნანსეკებრ
ოშხუნანი იხერ წარ ბეჟოლ”.

ქ. მ. — ლეჟაბუსგა ათშინწლის ლემლანსუ ი ლელენჭერი წარწლს. ლურწაბუ წარი, აშ ჭიხა,
მეშ ლი.

ქ. გ. — ალ ოშხნუ თითქმის მანგ ჩუხოსალდა. ადამდ მოლე, ეგვუმა სონა ლეჟუნარი,
ლარალშალ ფორმა ლანსუ ჭირჟი...

ქ. მ. ს. — კუირია.

ქ. გ. — კუირია ი გალობ. გუ ხად ჩიგარ ლიხელანდ, მარე ღუმეგმაჟ დემემომ ღვრა ი,
მიოჟუ გარ ჩუბე სეჯოდა, ერქას იდრად ჭუინელ ლარალანს — ლატლის ჩუხეშედის, ამანწრუ
შეიდლება ჩუბ-დემე-ხოხალდას; ნიშგუბე სოფელისგა ფიშორ სის მელარა, მარე ჭუინელ
ლარალანს დოჟ დანს ხოსალდას.

ქ. მ. ს. — ათხე ჟიხა, მაგალითად, გუნ ლაჟფიშ ლი, ლაცუნს დემის შდისეჩუ, ა,
ლიჟუნანლი ხალატ. ისგომუ ლანსუმა აჟიშუ ხანითომ მარე?

ქ. გ. — ლიჟუნინე, დემეგ მაჟუიდ, მიშგუ მუს ხემარჯოლ. აშ მიშგუ ლაქმილა გუნშიდ ნინიშ ი
ენაკუიმატ ლიხ. სნჟათა შორის, ბეტრედი აჟიშ ლი. ნაჟოდი მანარდ ლი.

ქ. მ. ს. — ჟახოსეცლ ნაჟოდ დეი მიცეს მარ! ისგომუჟ ნაჟიშგ გუმე მადეი მინა ნარგაჟ
გუმე, ჩიდ სომა მინიშუნელლოჟან, მან ჭეშედენი?

ქ. გ. — გერლიან ლანსუ ეშუ, თითქმის მანგ ჟილუწხუნეჟ ხადდას ი დემლად ისეჟოლა ეჩი
გუმე. მან მისა, იმლადო, მარე დემ ხანჟდიდას დინას. ღუმეგომ ანდერენს მიშგუჟოჟ ი შიშდ მანკუშ
ლაჟი ჩანსიკეთან გუმე. ლგხალ მარე ლანსუ, ნამ მერმე თაობა ხეიდი ი ეჯრუშ მამ ნაჟუიდ. მი
ჟოხერდან, ერქა ეჩი საკმაოდ ლგხან მარე ლანსუ, მარე ში მანი მანსე მინაშხანქა ი მერმანლანქა, ჭა-
იმთე-ხოხანან, თითქმის ჩანგ ჩუხოსეჟეთან გუმე.

ქ. მ. — ცგგანარ ხოსა მანს ტიშისგა? ბოლო ზადარს დანსისგა ეჩეი მდგომარეობა გულუნდა,
ერე ყურადღება მთელი ლეჟთ ი ლადედ, ლინთე ი ზაჟე ი მთელ ალ ზადარე განმანულობასგა
გადართულ ლანსუ ერხანუ ლიბობბანჟეჟი მახელეჟაჟარ ნომეგუქაქანს, ამდა კისდ სგალაგუნშდენდა
ცგგანარ, ადო მი თეჟითონ ლიბოჟუშ ხუნან მიჟუნარა. ათხე მად ხუიშელანდა სოფელანს სოფელთე,
ხოხრა თაობას საერთოდ მამ ხოსა ცგგანარ.

ქ. გ. — ათხე... ლასიკოს მეგეჟად ხაჟუიდ მინა დანაშხანქა ჭუინელ მანგ, მარე ლანდი ქორს მამ
სარი, ონჟინ, ერე ჩუხესლოლ ცინგლანს. მიშგუ ლიბოჟუსგა, ისგუ დორ ლესუ, მანარდ ცინგილ
მიჟუნარა. ნამ ლიფანსლი ერ გუნმთჟა ჟოდი ჰამაშ, ერქას მიშგუა დი ჩილად ტუილდა, ერე
ლგდგარე ქუნანს ხეკუმეს ეხერ ლემბულადედ ცინგლანს ეხერ, ალი აუცილებელ ლანსუ ეჩი
დრეჟანქა. მიშგუ მუსი მანარდ ცინგლანს ხოსალდა; ათხე მიშგუა დი ლგხან ზურალ ლი ი
უშქარისგა ხეპურტინი უკუე, ეშუ ცინგილს ჟანბინის, მერმთე ხორდენიქა.

ქ. მ. — ცგგინისგა მაშენე ჭუინელ ფორმალ ლიხ ჟილგუნხინ ნინიშ, მარე გულუა ალ
ბრობლემა დანსისგა — მამ გუნხა ცგგანარ დანსის ი მან ლგრუმინაა?!

ქ. გ. — მიშგუ ლანდამას ემა ხეშედის, ალი მამ მისა.

ქ. მ. — ადო, იჟასუ სარი! სონამდუ სარი!

ქ. გ. — ხონამდუ სარიდ სჯანი!

ქულიეტა გეჩიანი-გერლიანი, 48 წლისა

ქ. ტომი, 2007წ.

ქ. მ. ს. – 'ბალს'ზემოელი ხარ თუ 'ბალს'ქვემოელი?

ჯ. გ. – მე ვარ ლატალელი, დედაჩემი ("ჩემი დედა") არის 'ბალს' ქვემოელი.

ქ. მ. ს. – რა გვარი'ს' არის დედაშენი?

ჯ. გ. – დედაჩემი ცალანია, ბენოდან. მე აქ დაბადებული ვარ. დედაჩემი და მამაჩემი სვანეთიდან არიან გადმოსული ("ნა-კლ-ომი"); მამაჩემს პირველი ცოლი გარდაეცვალა. იმისგან გეყვანან უფროსი ძმები და და. დედაჩემისგან ძმა მყავს და დები. ოთხი აქ ეცხოვრობთ, სულ რვათი ვართ.

ქ. მ. ს. – ბავშვობა როგორ გაატარე ("შენი ბავშვობა როგორ წავიდა"), სად იყავი, სად სწავლობდი ("გისწავლია")?

ჯ. გ. – მეოთხე კლასამდე ვსწავლობდი აქ; გახსნიდნენ თუ არა მეოთხე კლასს, არ იცოდნენ ("ჩანდა") და იმიტომ ჭუბერში წამიყვანეს ("შემიყვანეს"), სადაც ("იქ") ჩემი ძმა – ვასო ცხოვრობდა ("სახლობდა").

ქ. მ. ს. – რას საქმიანობდა იქ შენი ძმა?

ჯ. გ. – მასწავლებლად მუშაობდა მაშინ, მათემატიკას ასწავლიდა ჭუბერის სკოლაში ("კლას-ს") და იქ ვიყავი. სამ წელს იქ ვსწავლობდი და მერე ("მაშინ") უკვე, რაკი შორი იყო დაღამდე ("დაღ-ს" "კენ"), შორი გზა იყო გასაყვანილი ("შორს იყო სა-გზა-და-ი"), ჩემთვის ნაკლებად იცლიდნენ ("პატარას აღწევდნენ ჩემკენ, იმიტომ"). ზუგდიდი უფრო ახლოს იყო (მეორე ძმა იქ მესახდა) და იქ დაგამთავრე. მერე ქუთაისში წავედი, იქ ვსწავლობდი, ვმუშაობდი ("ე-უ-თი-ბ-ე-ო-დ-ი"). ბოლოს აფხაზეთში გადმომედი ("დაებრუნდი") და აქ დავიწყე მუშაობა. მაშინ სატყეო იყო აჯარაში, იქ მუშაობდი ეკონომისტად, მაგრამ მერე ომი დაიწყო, ყველაფერი აირია და, თავისთავად, ჩემი სამსახურიც მოიშალა. ომის დროს ("ომებში") მეტწილად ხან შტაბში ვიყავი, ხან მკაჯეშირე ვიყავი სამხედრო საქმეებში და დღესაც სასახლეროში მკაჯეშირედ ვმუშაობ ("ვარ"). ჩემი კმარი დალის (დაცვის) ამბებზე დაიდუბა ("და-ი-ქ-ც-ა") – ზური გერლიანი, ისე, რომ შეილიც კი არ დამჩნა.

ქ. მ. ს. – ახლა შენთან ერთად ვინ ცხოვრობს?

ჯ. გ. – ჩემთან დედაჩემია ("ჩემი დედა არის"), მოხუცია ("მოხუცი ქალი არის").

ქ. მ. ს. – ვასო საიდან მოვიდა ჭუბერში, იქ გვიჩიანები არ ცხოვრობენ!

ჯ. გ. – დედამისი იყო ჭუბერელი. მხოლოდ ერთი ძმა ჰყავდა, ისიც ომში დაღუპულა ("და-თა-ფ-უ-ღ-ა") და იმ სახლში ("ქორ-ს" "ზე") მხოლოდ ბებიები ("დი-დე-დე-ბ-ი") დარჩნენ. ბოლოს ისინიც მოხუცდნენ და მომვლელი არაყინ ჰყავდათ, მაშინ ეს, რადგან უფროსი იყო, წავიდა ("შე-სასუ-ლე-ლი მოუხდა") და იქ მის უმცროს დას ზრდიდნენ.

ქ. მ. ს. – რომელ ("ვინ") დას?

ჯ. გ. – თამარას.

ქ. მ. ს. – იმ ბებიებს რა ერქვათ?

ჯ. გ. – მკვიდრ ბებიას – საჩხუ და იმის დას – ირინე.

¹ მიუხედავად იმისა, რომ ლატალური კილოკაიე სპეციალურ ლიტერატურაში მინიჭებულია ისეთ ბალსზემოურ შეტყეებად, რომელშიც, ბალსქვემოურ დიალექტთან შეზოხლობის გამო, გარკვეულწილად აისახება ამ უკანასკნელის სპეციფიკაც, ჩვენ მაინც ვარჩევთ კოდორელ ლატალელთა ცალკე გამოყოფა, მით უფრო, რომ ამას შთქვლივ ეპოლასტურებს (ის არც ბალსზემოელია და არც ბალსქვემოელი – ლატალელია). ენგურის ხეობის ლატალურთან შედარებით კოდორული ლატალური ორმაგად ინტერფერენციურებული ჩანს, რადგანაც ამ შეტყეულების მატარებელი, ძირითადად, ცხოვრობენ ერთ სოფელში ('პ'ტიში) – ზემოსვანურ დიალექტთა გარემოცვაში (ი. ჩ.).

ქ. მ. ს. – ეასოს ბაეშეებს იცნობ?

ჯ. გ. – კი, ორი ვაჟი (“ნა-ვაჟეჟი”) და ერთი გოგო ჰყავს.

ქ. მ. ს. – პეტრესთან დადინხარ?

ჯ. გ. – პეტრესთან უფრო დაედივარ, უფრო ახლოს არის.

ქ. მ. ს. – აქ ყველანი თუ “შე” იყრები თხოლმე (“აირეეთი როდისმე”)?

ჯ. გ. – ზაფხულში უფრო მოდიოდნენ და მანამდე, გ. აღრე (“ჭუელად”) უფრო ცვალა (“მეტი დრო ჰქონდა”) ხალხს ერთმანეთთან მისასვლელად. მერე აირია (“ი-ბურღა”) ყველაფერი. ახლა დალში დადელსაც ეზარება მოსვლა, უფრო ნაკლებად მოდიან (“ეკლ-მ-ებ-იან”), ბაეშეები უფრო მოდიან.

ქ. მ. ს. – ჭუბერში გატარებული (“ნა-ტარ-ები”) დროიდან რას გაიხსენებდი, “ის დრო, ნეტაჲ, დაბრუნდესო” – რაზე იტყვოდი?

ჯ. გ. – განსაკუთრებული არაფერი იყო, უბრალოდ, ბავშვობაში ნაკლები პრობლემები აქვს აღმზანს და იმას ნატრობ (“ე-ქსევე-ებ-ი”) უფრო. ყოველთვის უკეთესად გეგნებდა ბავშვობა (“ბავშვობის”). მერე უფრო მეტი ჯაფაც (“ჭირ-იც”) აქვს აღმზანს, სადარდებელი (“საფიქრებელი”) უფრო ედარდება (“ეფიქრება”) და უფრო დადლიდაც გრძობს თავს (“ჭონია თხემი”); მაშინდელი დრო მაინც ყოველთვის უკეთესად ახსენდება. ისედაც, ერთ-ორი წლის წინანდელი უკეთესად გახსოვს, ვიდრე დღევანდელი (“დღეის დღე არის”), და უკეთესი გგონია ის.

ქ. მ. ს. – როგორ გგონია, ახლა შენ “ბალს” ქვემოურად ველაპარაკები თუ “ბალს” ზემოურად?

ჯ. გ. – მე მეტწილად ველაპარაკობ ბალსქვემოურად, შეიძლება ვურვე ბალსზემოურაც, მაგრამ ვერ ვხვდები (“ე-კლ-ები გულად”), თუ სად ვურვე.

ქ. მ. ს. – ეს დედაშენის ბრალია?

ჯ. გ. – დედაჩემის ბრალია. დედაჩემი “ბალს” ქვემოელი იყო და ოჯახში უფრო მეტად “ბალს” ქვემოურად ველაპარაკობდით. მამაჩემი “ბალს” ზემოურად ველაპარაკობდა, მაგრამ, რა ვიცო...

ქ. მ. ს. – დედის ენა უფრო მიიღეთ?

ჯ. გ. – უფრო მივიღეთ. სამეზობლოც მეტწილად “ბალს” ქვემოელები იყვნენ – ჩვენს სოფელში მეტწილად “ბალს” ქვემოურად უფრო ველაპარაკობს ხალხი; “ბალს” ქვემოელები, მეტი ცხოვრობენ სოფელში, იმიტომ უფრო ბალსქვემოურად ველაპარაკობენ. ლატალში მე ძალიან ცოტა მივლია, აქ ჩემი დედულები “ბალს” ქვემოელები იყვნენ, დედულებთან ხშირად (“ვეგს”) დავდიოდი და ვტყვობა...

ქ. მ. ს. – ბეროში დადინხარ?

ჯ. გ. – ბეროში მხოლოდ ერთხელ წავსულვარ სულ... იქ ჩემი მამიდაშეილია გათხოვილი (“ა-წულია”), უშვებანარში ცხოვრობდა, იმის სახლში წავსულვარ მთლად ბავშვობაში; იმის მეტად ბეროში (“ბერო-ს-კენ”) არც წავსულვარ.

ქ. მ. ს. – ასლამბი, ძალიან ცნობილი კაცი, მახსოვს კიდევაც, ვასოსთან დადიოდა მამაშენი, ბუნდოვანად მახსოვს.

ჯ. გ. – მე როგორც ვიცი, მედიატორობაში (“მო-ურ-ა-ე-ობა-ს-ში”) ყველა მაღლობელი არასდროს რჩება; მამაჩემისგან რა მახსოვს, იცი? – “მედიატორ კაცს მაწყვერი მგტი ჰყავსო”. შენ სწორად (“სწორ-ს-გა”) იმედიატორებ, რომელთაც აუცილებლად წაგებულად მიაჩნია თავი.

ქ. მ. ს. – ვილაც ყოველთვის წაგებულა.

ჯ. გ. – მამაჩემი სულ ასე ამბობდა: “ტყუილად კი არ არის ნათქვამი: “მედიატორ კაცს უფრო უჭირსო (“გა-რჯა აქვს”) წინსვლა, რადგან მომდურავე აღმზანები იწყებულებიანო”. რა ვიცი, სწორია თუ არა, მაგრამ ასე ამბობდა. სიმღერა ძალიან უყვარდა მამაჩემს, აფხაზეთის გუნდი (“სორო”) ყოფილა და იქ (“იმამში”) მღეროდა თურმე (“ნამღერალა”). სიბერემდე გამოჰყვა ეს თეი-

სება. სადაც წავიდოდა, ყოველთვის იმღერებდა, მგლოვიარე (“გაჭირ-გებულ”) ოჯახშიც კი, რელიგიურ დღესასწაულებზე. წვერიც (“ჩაჩა”) რომ ჰქონოდა მოშვებული (“ეღებ-მე-ოდა-”), მაინც აუცილებლად შესახებდა (“იტყოდა”) წმინდა გიორგის სადიდებელს, რაც უნდა ყოფილიყო (“იქნებოდა”).

ქ. მ. – ჩემს სოფელში თექვსმეტ მარტს სოხუმიდან ოთხი ვაჟი მოვასვენეთ – ენერ და ბადურ ჯავჭავაძეები, ნოდარ ქაღლაძე, სოსლან გასვიანი. ყულია გასვიანი ღვთის მორწმუნე კაცი იყო და სოსლანის დასაფლავების დღეს პირველად “ჯგერბიშ” ათქმევინა ჭირისუფალს, შეილმკვდარმა მამამ თვითონვე დაიწყო საგალობელი.

ჯ. გ. – ვისი ოჯახი იყო, არ მახსოვს კარგად, მაგრამ მამაჩემი პეყებოდა: გაუჩნდებოდათ თურმე შეილი – ელუბებოდათ, გაუჩნდებოდათ – ელუპებოდათ. ეს რამდენიმე შეილზე გატრქვლა (“წაიდა”) ასე. შეილი კიდევ (რომ) დაღუპვით, მაშინ ოჯახის უფროსს (“უ-ხ-უც-ეს-ს”) “ჯგერბიშ” დაუწია: “სულ გაი ცუდი ყოფილაო”, და შემდგენი შეილი (“მოდებები”) “ნაბარტყებო” უკვე გაზრდილან. მამაჩემმა, საერთოდ, ძველი წესები რაც კი იყო, ლატალისა იქნებოდა თუ სადაურცი, თითქმის ყველაფერი იცოდა, ყოველთვის მოგვიყვებოდა ხოლმე, ოღონდ მე ვერ დავიმახსოვრე. ალბათ, ცუდმა დროებმა ძალიან გულმაგიწყადა მაქცია. ბოლოს საკმაოდ მოხუცდა (“ღა-ჩა-ჩან-აკ-და”), სიარული აღარ შეეძლო და სწყინდებოდა სახლში. არადა, მუდამ (“გუას დღე”) თუ სადმე რამე თავერილობა (“კაცობა”) იქნებოდა, კარგი იქნებოდა თუ ცუდი, აუცილებლად უნდა ყოფილიყო თვითონაც. ღვინში (“სამ-ხიარ-ულ-ო-ს-ში”) ღვინისა იცოდა და ჭირში – ჭირისა! ზარიც იცოდა – “სვენეთში ოთხნაირი ზარი ითქმოდაო”.

ქ. მ. – “ბაღს” ზემოთ განასხვავებენ (“თიშ-აგ-ენ”) მულახურსა და ლენჯერულ ზარებს, რასაკვირველია, რაღას ქვემოთი ზარიც სხვანაირია.

ჯ. გ. – ეს ოთხი თითქმის ყველა იცოდა. კიდევ რაღაც, ისეთი კარგი მოსასმენი, სიმღერის მსგავსი (“სი-მღერ-ა-ს-ა-ვით ფორმის”) ჭირში...

ქ. მ. ს. – კვირია.

ჯ. გ. – კვირია და გალობა. ყოველთვის სიარული სურდა (“გულ-ი ჰქონდა სიარულად”), მაგრამ ბოლოს ვეღარსად მიდიოდა და, მარტო რომ იჯდა, მაშინ მღეროდა ხოლმე ძველ სიმღერებს – ლატალში (“ლატალ-ს”) ესომებათ, აქეთ შეიძლება არც კი სცოდნოდეთ (“იცოდნენ”); ჩვენს სოფელში ბევრი არიან მომღერლები, მაგრამ ძველი სიმღერები არ ეცოდინებათ.

ქ. მ. ს. – ახლა, ვასო, მაგალითად, ძალიან ზემარაა (“ლა-ჟა-ფ-ის არის”), სიცოცხლე არ გამოდევს, აი, გამოჯავრებები უყვარს. მამაშენი იყო ასეთი ხასიათის კაცი?

ჯ. გ. – გამოჯავრება, არ მახსოვს, მამაჩემს სცოდნოდა (“ე-მარ-ჯ-უ-ებ-ო-და-”), ჩემი ძმები კი ენამახვილი და ენაკეიმატები არიან, სხვათა შორის, პეტრეც ასეა. ნაკითხიც მეტისმეტად არის.

ქ. მ. ს. – ვასოზე ნაკითხი არც შეგულება ეინმე! მამაშენის გახსნილი ან მისი გარტყული საქმე ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი რა გახსენდება?

ჯ. გ. – ერთი გერლიანი იყო, თითქმის ყველა შეწუხებული პყავდა, არაფრით გვარდებოდა (“სი-კეთ-ღ-ებ-ო-და”) მისი საქმე. არ ვიცი, ქალს რატომღაც არ აძლევდნენ. ბოლოს წაიყენეს მამაჩემი და პირველ წასვლაზევე მოგვარდა საქმე. ჭკვიანი (“მცოდნე”) კაცი იყო, ჩვენ სხვა (“შე-ორ-ე”) თაობა ვართ და იმდენი არ გვახსოვს. მე რომ გავიზარდე, მაშინ ის საკმაოდ ხნიერი კაცი იყო, მაგრამ მე რაც მსმენია მისგან და სხვებისგან, სადაც წასულა (“წასულიყო”), თითქმის ყველგან მოუგვარებია (“გა-უ-სი-კეთ-ებ-ო-ა”) საქმე.

ქ. მ. – ზღაპრები თუ იცის ეინმე? რატიშში? ბოლო წლებში დაღში ისეთი მდგომარეობა გქონდა, რომ ყურადღება მთელი დღე და ღამე, ზამთარ და ზაფხულ, მთელი ამ წლების განმავლობაში გადართული იყო იქით, რომ დაბობნის დროს ვაჟიკები არ დაგვღუპებოდა, ამიტომ მართლა შემოგვავიწყდა ზღაპრები, თორემ მე თვითონ ბავშვობაში ბევრი მომიხსენია. ახლა ხომ და-

ვდივართ სოფლიდან სოფელში, უმცროსმა თაობამ საერთოდ არ იცის ზღაპრები.

ჯ. გ. – ლასიკოს კარგად (“მაგრად”) ახსოვს თავისი ბებიისგან ძველი ყველაფერი, მაგრამ დღეს სახლში არ არის, ეფიქრობ, რომ ვცოდინებოდა ზღაპრები. ჩემს ბავშვობაში, შენი არ იყოს, ბევრი ზღაპარი მომისმენია. ჩვენ სულის მოსახსენებელი კვირეული რომ ვიცით “გრძელი დილის”, მაშინ დედაჩემი ყოველთვის ამბობდა, რომ მიცვალებულთა სულებს უნდა ვუამბობდეთო ზღაპრებს, ეს აუცილებელი იყო იმ ხანებში. მამაჩემმაც ბევრი ზღაპრები იცოდა; ახლა დედაჩემი ხნიერი ქალია და ერთმანეთში ვრევა უკვე, ერთ ზღაპარს (რომ) დაიწყებს, მეორეზე გადადის (“მეორე-ს“-კენ გადაქცევა”).

ქ. მ. – ზღაპარში ყველაზე ძველი ფორმებია შემონახული ენობრივად (“ენისა”), მაგრამ გვაქვს ეს პრობლემა დალში – არ ვიცით ზღაპრები დალელებმა და რა გქნათ?!

ჯ. გ. – ჩემს მუღებს (“დ-ებ-ს”) თუ ეხსომებათ, ესეც არ ვიცი.

ქ. მ. – აბა, დიდი მადლობა (“გვა-ს-ა“-მც ხ-არ”), კარგად იყავი (“კარგადამც ხ-არ”)?!

ჯ. გ. – კარგად იყავით (“კარგადამც ხ-არ-თ თქვენც”)!

V - შერეული მეტყველება

დ ი გ ლ ო ს ი ა

ა) ქართულ-სვანური

ქ. მ. — კოდორ სწერთოდ ლი ჩიქარ ქალმა, ჩიქარდ ესდრი, მარაშმეკა შედარებით წყნარ დინება ლი, ლეჟუმი სოფლართე ჰადურდ ეჯეო ჩიქარდ ესდრი, ჰერი ხოშა ხუდუა. ათხე ნაჲ ელდრიდ ბარგმბათე, ერუნლო ლღდრიდ მერმე სოფლართე: ნაჰართე, ტიშთე, ბურუკურთე, ბეჰგგერთე; აჰგართე ლაწ მამ ლი ეჯღერე ბოგს ათხე აგემ; მგემ მიწუა ზუსტად ლადი ო ეჯინემ მჰქუერე "ეშხო თუეისგუნსერ ბოგ ეოღეჟე ბრა ო ლაწ ბრა აჰგართე"... ჩუჟოთრინდედს, ალა ლი შუანრე გერმანელ ნიბაშინ...

— სონა ლადელუ ჭარ!

ც. კ. — სონა ლადელ!

ქ. მ. — შამა ჯამშხა, შამა გუწარიშ სი ო უოშა ლგუნა სი?

ც. კ. — მი ხუი ციური კბილაშუილ, ოსთაუენ ბაღდადს, ათხე ხუი სუმიწეჟეშდიოშთხუ ლგუნა. ხუითურთიდას სოხუშის პედაგოგიურ ინსტიტუტს, ერქანდუე ქოთწუილენ ო მიშუე ჭაშს ხაჟხა ქურუკი მიქიან, მირი ოსუშელ გეზალ.

ქ. მ. — ადო, მი ზაური მიქიან მითრა?

ც. კ. — ზაურს საბუთარისგა ხაჟხა ქურუკი.

ქ. მ. — ალა იმსგიე ეახე ლი, ქურუკი, ფიშირს მამ ხაღუნათხე.

ც. კ. — ქურუკი მიჩა დედადს — დოსია კუიციანს ოთუახა ზაურიშდ, "ყარამანთან" ოსჟოდა ო ერემაგა მთაწარ გემირ ლგმარელი ქურუკი. ნიშუე მანკუე გეზალ უკუე მორერჟეშდიორო ლგუნა ლი, ქამგლი ხარ უმადლეს ო ათხე ამეროკას არი ო ერერუ ხაშდბა; მერმე გეზალდი, მაიკო, ქადლდე უმადლეს ო ამერუ ხაშდბა, აჰარას, ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელ ლი. ნინოდ ქადლდე სოხუშიშ სუბტროპიკული მეურნეობის ინსტიტუტ, დემეგ ხაშდბა. თბილის ოზგე, ერერუ ლი ქალუწუილე; ალი, ა, ხოსრა დინა ლი, ანა, ამნემ ქადლდე თბილისს უცხო ენოლე ინსტიტუტში გერმანული ენა და ლიტერატურაშ ფაკულტეტ, ერქანდუე აჩად გერმანიათე ო ერერუ ითურთადა ეკონომიკაშ ინსტიტუტს, ერერუ ქადწუილან ო სემი ზან დემე მიწუნადა. ათხე ანკად მიჩა ჭაშ ო გეზალშუ უშხუდ.

ქ. მ. — ესეგო, ჩიჟე გერმანელ ჭარი.

ც. კ. — ჩიჟე იტალიელ მირი, მარკო რუსო, მაგრამ ოზგეს გერმანიას... მი თუითონ ქოდლი ფიზიკა-მათემატიკაშ ფაკულტეტ ო ზუსტად მორერჟეშდეშუ ზან ლი, ხუაშდბა აჰარაშ საშუალო კლასს, ხუათური მათემატიკას... მიშუე ჭაშაქ სოხუშს ოთგარ ო, მამ მინა, იჟე ერქას სამოქუნდან დინოლს, ეჯეო ოთეკმ, უშდილ. ალი გუაშიდ ხოლა ლი, მარე ამჟე ანკად.

ქ. მ. — იმლა ლი ხოლა? ზაური მეჰად გუნ სონა მახუდუჟე ლანხუ დანლისგა, ეშხუეშხუ მარინე მახუდუჟე.

ც. კ. — დე, დე! სხუათა შორის, ეჯისი მატულიდა ერქანდუე: "შანგ როქ

იდე შეგაღდა მინა თხუთმს როქ, მარე ში როქ იმეი როქ გავიმარჯუა, დემეგ როქ ხხა!" ახუნ მიშეუ დადად მანქე: "შან როქ ლი, აჰანდ ხოინლან როქ ჩუ-როქ-წუნდა ამერუა, აღის როქ იმდა როქ ათეკე ერერუ, ლანთუფარს ესერ?" ამეი ლი ი, მან მინა, ხუნუშდა ი კმაყოფილ ხეი, ხონა უოქახ მუღუა, რა თქმა უნდა!

ქ. მ. — ხონა გეზღონ რირი ი ხონა ჰუნ ი დერბეთდ გაბედინეროთ მან!

ც. გ. — მიშეუ კლასისგა, იმეუა ში ხუნუშდა, გუნამიდ ხონა ბედელექტორი ი გუნამიდ მაღალ მან. ეშუ ლადელსი დეშ ოდრგენ ხასანუოთი, ერქა შოლე მაკლი თითქოს. ერქარი გუნამიდ მანესენს. დორი ზან ლი, ხასნაულო ნაწილიშ გამედი ხეიმუნა. ექი დრეუქა, შომა ლიშმანდ ლასუ, ეშუ ზანთეკა ქენქად კლას. ერქანდუე მანდ ლოსხინედ ლიშმანდ ი მოწაფოლ, ერუნა ქამერედ ლანუნ ამენქა, დოშდ ანტას. ანემ, ხუნათა შორის, გუნამიდ ხონა სტიმულ ლანუნემ ჩის ი ათხე მასარდ არის მოწაფოლ, გასაკუთრებით დაწყებით კლასარისგა. ათხელდ ხემი-უოთხუნ ნირდა ჩი კლასისგა, ათხე უქუე ეშდუხგუნა-ეშდარა. ერქად ლიმიტარ ნულანდა ი ბოფშარ ესდგრდას ამენქა ი ეწყობოდენ უმადლეხართე. ეროუნულ გამოცდოლ გუნამიდ ხონამდ მანუა ში ბირად, აღი გუნამიდ ხონა რეფორმა ლანუნ ამ მხრთე. თუთონ მოწაფოლს ლანოდანს სტიმულ. თაუისთაუად, ერქა ჩუნხანს, ერე ზოგად უნარანს ხონამდ ლახბერუნენს, ერქას გარანტ ჟიიკედს ი ამდა ხონამდ თურის, დანტერტრესებულ ლის. ამეი აღნად, ში აღის დემეგ აღუნეშნაუ, დემე მამედა, ერე უქუე სემი ზან ლი, მადეა, მთაურობა ეწნცადან ი აღი კლასარსი ექსთენან ნამდუილდ.

ქ. მ. — აღა ხონა გუნეშ ლი, ამ ჩიხა!

ც. კ. — მოწაფოლს უქუე ხანადს, იმდა ხანადს, ჩიხამო? ერქად "ეტალონი" მიუწუდომედ ლანუნ ნიშეუ ბოფშრეშდ ი სგებენ ზან "ეტალონი" ამენქა ქადერენს ეშდ ბიფშუ, ეშხედ გაიმარჯუა, თორნიკედ, ჩხალთელ მოწაფედ, ერქანდუე მარუნ ქამერედ ლის ადნად... ესპანეთთე ქადერენს ბოფშარ ექსკურსიათი, განმუხროშ ბანაკსი არდას. მისას სათხილამურო ეწანსეხ, აღი თაუისთაუად ბოფშრეშდ გუნამიდ სტიმულ ლი; ათხე აღაიდ ხონა მოწაფოლს ოთვიდს კომპიუტერალ ხაჩუქად. აქარა, გენწუთიშ ი ჩხალთაშ კლასარს, ჩხარა ანვიდს მან ი მეგუდ აღნაწოდეს; დანს ჰედუ სემი ხაშუალო კლას ლი ი თუთთეი ხემი-სემი კომპიუტერ ლანუნემ ი ადნად რანქენს, ერე "მისას ი ადნად ესერ გიდენს თუთოთი ი შგუოდს".

ქ. მ. — ხელფასარ მანგუნა ჟუღუანს?

ც. კ. — ხელფასს დეშ ხუნაფშუდი. უაუჩერი ლი ხონა ერქარედ, ერუნაღს მასარდ სორის მოწაფოლ კლასისგა, ნან შოლე გარ ნირი ი უნარადღებით. "ხტაუკაშ" ლიქემ ხაკუნ თუთონ განათლების სამინისტროს, მარე რადედ გუნამიდ ედარი გუნეშ.

ქ. მ. — ერქად მანუშ ლი მასწაულეზლიშ ხელფას?

ც. კ. — ბირედელ კატეგორანს მასწაულეზლებლს ას ოთხმოცდათექუხმეტი ლარ ხულუა. შიი ამეი მუღუა!

ქ. მ. — უაჰ, აღა მანგუნეშ! დერბეთდ ჩუემინას, ერე დოსგ აღნდ ხონაშთეშ ენცადუნენს!

ც. კ. — მან მინა, ათხე ერისი ნიქედას, მეცამეტე ხელფასს, მარე დემეგ ანკად ქერქერობით, "დემეგ ესერ ჩითუფენის" ი მან მინა? აღბათ დემეგ თუფენის.

ქ. მ. — ში გუნ მსიამოუნებს, ერე ამეი ხონამდ გარკლი ლუნულ ამეი განათლებულ ზურალ ი ამეი ხონა გეზღონედ დე; აჰ, მანუშ ხანსეგანთურ ლუნუნე?

ც. კ. — ლუნუნე რაგანდიშ ლითური მედემ ბედ მარ ფაქტორად, ამერუ

ემწიფიდას ზაურის დედა, ეკის დემეგ სოხალდა ქართულ; ადამად ბიცილა ნირდა, მირზა დი, ერასტოშ ხეხუ, კაკაშა ხაუხუნდა; ეკის ეხუ სიტყუა დემეგ სოხალდას ქართულდ ო ამლა იძულეხუდ ხუნსუ, უწმორენს მუშუნერ. ეკარ ერ მარგანდიდას ლუშუნდ, ფაქტიურად ხემი თევისგა უკვე ჩუნსუნცხრიდას მინე რაგანდს ო მინი მლორუმე ჩუნსუნცხრიდას მიშვე ლუშუნს. გრამატიკამგა მოლე-მოლე შეცდომოდს ათხეა მუშუმე.

ქ. შ. — ჩის ეზარდ ტულო.

ც. კ. — კლასს მოწაფოდს, თაჟისთაჟად, ქართულდ ხუარგანდი, მარე შობა ხუნსხრინი, ერქას ლუშუნდ ხუნსხრინალ.

ქ. შ. — ლუშუნდ ლისხრინალ ზაურიდ დამ მამ აქთერ?

ც. კ. — დემეგ! გუნშიდ სოჩა ბოფუნარ ნირი კლასისგა, უწესოდ დემეგ ლის, რა თქმა უნდა, ზრდილობან ო ლუშუნი ბოფუნარ ლის შედარებით ქალქის მოწაფოდსან, ნამდვილად! ტელევიზორისგა ერ სოხდი: “ალ კლასისგა როქ ალი ათხეიდ, ერ კლასისგა ამეი როქ ათხეიდდა”, — ქუარი სწერათ! მაჯონ მამაგუმე ლი ამერე!

ქ. შ. — ლუშუნდ ანბინეგ ისგუ გეზონორდ გარგლა ჰა ქართუილდ?

ც. კ. — ეშუ დრეუქა: სოხრა დინილს ლუშუნ სგახესმი, მარე რაგანდ დემეგ სოხა.

ქ. შ. — ა, იტალიელე თელდერას!

ც. კ. — უო! ამერე ლიშმალ ანბინან, ერქას ეკი მეექქუნე კლასისგარდა ო ქოთერის მიშგუადიემე; ბადათს ადღე კლას. ერერე ლუშუნდ მარ სერგადნოდ?! ლიბოფუნენქა მან ხაჟედ, ეკი გა სოხა... ერქანდო თბილისს ითურიად უნიურსიტეტს, ერქანდუე გერმანათე არად ო ათხე გერმანულ სოხილდ სოხა, უიდრე ლუშუნ. მირა გეზალს სათური ქართულს. “ლუშუნეჟ ახათურ” — ხუატული, მარე: “ლუშუნე ესერ მირ ეხერ დემეგ სოხა წესდ ო იმეი როქ ოხთონა?”

ქ. შ. — გერმანიას მამ ქალქს იზგეხ?

ც. კ. — ეხერს.

ქ. შ. — სე მერდელსიმა?

ც. კ. — დემე.

ქ. შ. — იმდალო?

ც. კ. — დეშ! კლასი ლიქდენი გუნშიდ მამქირ, გამოუჟალ მდგომარეობა დემეგ ირი, ერურ დემ ხუექდენი; არდადაგებუი ქორსი დეშ ცუთირე, თან ეშუ გეზალ ინულოდ მირი ო დეშ ცუთირე მირ გარ.

ქ. შ. — მუჟა! უოშა ლგზამ დე?

ც. კ. — ერემედიემდოხუდ. დემგუამოშ ირო მიროშუ ო მანგ ნანარ ლერუმე, ნანარ ლერანი. აბოლიტურად ჩიგუშუ ნან ხუნეროდ.

ქ. შ. — ათხე, ამ, იმეი წარმოგდენია აფხუნარცანან ურთიერთობა?

ც. კ. — ში თუითონ სოხუმს ხუითურადანს ო ეკი დრეუქა გუამიდ სოჩამდ ხუარდად აფხუნარ ო ქართუელარ; ერქანდუე ამერეი, ალ ქორსი, უობან სორდუნას მუშგურიდ მიშგუამეგ აფხუნარს, უოდედო ლიშმალ ანბინოდ, ერქად, აშ ჭიხა! ერქანდუე მანდო ათხეიდდა, მანდო ჩემინ ალ პოლიტიკად, მან მისა!

ქ. შ. — ამე სგუნებდ ლიანა მიქიანი ნამუშურალე გამოფენათე ხუარდანს თბილისს — ექა ლანსე ისგუ დამ, მანდა?

ც. კ. — უო, ში ერ ონემედ მანკუ ალ ქორთემაგა, ლიანა ლანსუ მესუთე

კლასიკა ო ფაქტიურად მიშგუ ნარდუე ლი. ერქას გუნამოდ სორამდ ასტაჟილდა ო
ერუნალართე (“დილათე” ო “პიონერთე”) სემუნ მი თუითონ ოთუშ ამხენქა ფოსტაჟე
ლიანაშ ნახტაჟარ, მარე ეშხუნი დემე გამოაქუეენებ ო პახუნი დემეგ ლანტისხ. პატრონ
სქჟიდენა ო ერქას ნა ალი დემე ნისხლდა. ერქანდუე ლიანად ქადლდე თბილისიშ მონე
თოიშიშ სამხატურო ტექნიკუმ ო შომა სამხატურო აკადემიათე ხაბრეჟიდა გამოდღახ,
ეშუ გემოცდელ უშვილოდ ლანჟუედღა: “დინა, პატრონ ჭირიაშ!” ჩინარ წინდა დინა
ლანსუ ო მეგჟად გუმიეკუშე ანჯად ერხენქა (დუე ჩაირიცხა, ცხად).

ერქანდუე სოხუხს ანბინე ლიშდაბ, რადაც სუუნეირარს ასეიდახ, მარე ერქრუა
უჟუე ეთღებენ ლანსუ ალი, ა: “ალი მედფხანსი ო ერე ქართუელ, მუშუნ მით უმეტეს”...
ამეიშ დამირისპირება ეთღებენ ლანსუ. ლიანაშ ნამუშეირარე უცხოეთე ლიანეს
მედიფხანდ ოთკილ შუკუე ო ერერუ უჟუე გასაქან დემეგ ლანსუეშ. ერქანდუე იძლეზულ
ლანსუ, ერე ომრედელანსუ მისკოთუთ; ერერუ მი თუითონ სონვერ, შომა გამოდღოლე
ღობრეჟიშ სეჟილ აკადემიათე. ერხაჟ ერჟალეს სეჟილს ღობრეჟი, ერარდ სეჟიშ
ქანტდეს ერერუ ო ჩენჯდახ “ჩიგანკოლე” ო ფერწერაშ ესეხარ. “ჩიგანკოლ” მახარდ
ანჯად, მარე ფერწერა დემეგ ზულუანდა ო ექლა დემეგ აფიშელე გამოდღათე. “ახესერ
ქესერ ფერწერას ესერ ვნბინის, ეჟი შომა ესერ ირი” ო ლიშდაბ ანბინე, მარე ომენჯ,
ერე თაჟი ერჩინა. ერქანდუე “პადჟალისგა” სეშდაბდა მისკოუს ო ჰედერობახ ასეიდა,
მარე ლიანა გუნამოდ პატროტ ლასუ ო შომა ცხრა აპრილიშ ტრაგედია დატრიალდა
თბილისს, ერქა შექმნა სოშა ტილო: გამოფენათე ხარდ, ერქახ ქახწედენ, ცხრა აპრილს
ფხვმშიმე ზურალს იმეჟ აწამებენ “დუბინკოშ” უპატრონობის თაჟეშახარს ნარდუე
მურუსი ხალდათარ...

ერქანდუე ლიანაშ გამოფენა ანხუხს არბატე; ერქახ ანდრეჟ გაზეთ “კომუნისტ”
ო ერეჟი სუიჟუდილ თითქოსდა გაზეთ “ტაიმსში” გამოქუეეზულ სტატიაშ სათარს, ა:
“ამერიკელის თუალით დანახული ცხრა აპრილი”. წარმოგადენათე? ნახტ ოშა ლახ ო
წარწერა იმეჟ ლას?! ექ ნახატს ლიანად ათჟს “ქალის კულტ”. მედეგ, აღარს ერქახ
ქართულ დროშაჟ შუნ ზულუანდახ ერერუ. ნახტცანან სურათ ქოხილხ ლიანახ ო
ერქანდუე ამეჟ მოშდ ადიდარეს ო გამოაქუეეენებ. ერქანდუე ერლა დემე ადრარჟან ერერუ
ო ანჯად პირდაპირ თბილისთე, მარე ამერუა გუნამოდ გარჯობ ხად, “პადჟალისგა”
ხაშდაბდა. ერქანდუე მინა მოძღუარდ გადაიჟუნა ეკლესიათე ო ერქანდუე ხერ უჟუე
(ხაერის სო ასეიდა ერქად), რელიგიურ თემოლე ო ნდბინე დემეგ. მითოლოგია
სოხალდა გუნამოდ სორამდ! უბრალოდ, ახ, ხიტყუოლში დემე გადმოუცემ ექ
შობეჟედილობლს. “ალი დინაშ როქ ნაშდაბ ლი” — დახ სეჟარჟან, ალი ლასუ
უცნაურ. ერქანდუე ლიანად ვნბინე შინანქარიშ ლისეი. მახუ ნამუშეირა შექმნა! მინა
მოქედოლ ხახრება საშების ეკლესიაჟხგა ხგურეჟი, მინა მომინანქარულ ლიხ ადამდ
ხატარ, წურებო ო მახარდ მანჯ, რა თქმა უნდა!

აშხუნ მი მირეშცანან სუარო ო სუეჟუდეღ: “დინა, შომაჟ ირი ისგუ
დაბინაჟება?” ერქახ ამეჟ ბეჟეჟე შემომითათუნა ო ...მედეგ... მანქუე: “ფირსმინაშუშალ,
ფირსმინაშუშალ!”

ქ. მ. — დედა!

ც. — ლიანაშ გამოფენა ნა ოხსედე, დედამიშვილარდ ო ლანხანდა. კობა
სუბელიანდ ფილმი ქანკილ ლიანაშ მოღუაწეობაჟა, ნიშგე ხახარდ დინა ღალ ათცენ,
ერქახ გუნამოდ გაიხარჯა — თუითონ ჩინემ ანკერე ოპერატორარ ო ლაჟინალადედი

ჩინემ გამოყოფა ანტობუხარ ქალაქში მერიახენ.

ქ. მ. — ლიანაშ განსაკუთრებულ თვისებებზე ლანსუანდინ.

ც. კ. — ჩიდად ხაცუნიადა ო “შაცუნიას” ხუბატულიდად ქორს: “ალის ეხერ ფხულებს ქალაწენის, ერქასი ეხერ ქაროქ-იტუნალ”. ლიდრალ ხალტუნდა გუნამიდ, ესდგრა — იდრალდა, ანდგრა — იდრალდა, ხეშდაბდა, ერქასი იდრალდა. გუნამიდ სოჩა თუისებოლემ დინა ლანსუ, გუნამიდ სოჩა, ჩის ხეფრებალდა ო ჩის ხეუქალდა... სოჩა ეუბუილს ახსტუის, ამეიშ ლანსუ.

ქ. მ. — თოშა ლანსუხ ლიანაშ ო ზაურე დედამამიშუილან?

ც. კ. — ეშდეშხუ.

ქ. მ. — ეილგკლათხენუთ ლი შიჩა ლაქუნ! შიჩა ბედეი სოჩა შეფასებზე მოხუნამ ოპუნარ ო მოხუნამ ოთჟოდან! ერქად ამეი გარ შინანლდ, ერე ექა ლანსუ ჰედურ ო ხელოვნების პირუელი ოსტატი ქალი.

იმეიშ ლის იმერელ თელდრან თანშე ნაწანდუ დანარ, შუანარ!

ც. კ. — ერქას ჩიქი მოწაფე გარ ხუნსუ, შომა ბაღდათს ოხრეიქულ “შორეული ლანდები” ო ერქანდუე გუნამიდ სოჩა წარმოდგენა მუდუნანდა, რა თქმა უნდა, შუანარდა, ედო ერქად სანერთოდ დეიე მითრონდა შუანარ. ში პირუელიად ჩაუიციცე ქუთამის ბედაგოგურ ინსტიტუტს ო ერჩუ ოთურიდან ონიანარ, მარე ერქარ ჩუბე შუანარ ლასუნ ო ერქანდუე სოხუმს გაუგარქელი ლითური, ერქას ოთგარ ზაურ ო მირიან ხუბილიან, შიჩა ქმაკაც ო გუნამიდ სოჩა მხენდუაჟ. ალან ქაღვრდას ქალაქთე, მანგ ალანს ხოსიდიანს, ერგუნარ ლესდი ლანსუხ. ერქანდუე ქოთწუილიან ო ამხაუ ონტუედ. შუანარე მთაქარ თუისება მან ლი, ჩინამა? ერთგულეება, ერთგულეება ო ადამდ ერთგულეება! ალანს ლიდლანტი საერთოდ დეშ წარმოუდგენიათ!

ქ. მ. — ზუსტად ლანსუ გუი! გულწრფელია ნიშგუეი შინაგან ხისტემა ლი!

ც. კ. — ახე დამაბულ ლი მდგომარეობა გუამიდ, დეშ ოსდურთოდ ამელიქუა ო თანდინენ ნარ ლეზი. ერქად, შომა სოხუმხენ ონდურდად, ჩიგარ იჩრაბუიდან წებელდას ეშხუ-მორი სათს, ერჩუ ლირდე დას ხეკუად (ღუაჟარ იქეფდას ო ზურალარ სოლადოდ), მარე ეჩი ადგილ დეიე მასხგენდა ეჩუი, იმეი ლათა მასხგენდა, იმლადო, დეიე მისალ! ჩიდად ეჩის ტულიდას: “ერქალიბ შუკუ დეიეგეჩ ოთხია, ლათათე დეიეგეჩ გუეი ოლეზი?” ერ დრეუ ექად ზუსტად! ლათა ჩუათუაჟ ო ერქა დეიეგე ნარ ქალეზი, მარე ახენ ეჩის ხუბუდიდ, ერე ოდონდაც ბოლოსდაბოლოს საშუელი დაადგეს ეჩის, ერე მანგ უშხუდ ხუბირდიდ ო საქართუელი ლესენ ერთმანი, შოლიანი და ქლიერ.

ქ. მ. — სი დეშ წარმოდგენ, ერქად იმეი მაღალ აზრალეშ ხუნსუ ისგუაჟი, მარე ლნდი განსაკუთრებით! იმეი მაქუმარ ხუი! მაქურ, ერე ვისურუო ბედინიერება ო სგუედ ლნო, შუიდაბა იხვუ თოქანსიგა, გეზლირისიგა, გეზლანგეზლირისიგა, ჩამგ, დნლისიგა ო შოლანდ საქართუელიმსგა.

ც. კ. — გუნამიდ მაღატდ მანგ ო გუნამიდ პატიუს შუცემ ისგე თოქანს; კარგად ბრანდებოდეთ! მაქუმარ გუამიდ, ერე ენსუენუნანდ ნიშგე გულა!

ცოფური კბილაშვილი-მიქიანი, 64 წლისა
აჭარა, 2008 წ.

ქ. მ. - კოდორი საერთოდ არის ჩქარი მდინარე, ჩქარა მიდის, მაგრამ აქ (ამაზე) შედარებით წყნარი დინებაა, ზედა სოფლებში მოლად ისე სწრაფად მიდის, ხმაც დიდი აქვს. ახლა ჩვენ მივიდვიართ ბარუმბაში, შემდეგ წავალთ სხვა ("შეორე") სოფლებში: ნაპარეში, 'პ'ტიში, ბურუკურში, ბუჭუგურში; აბჯარაში გზა ("საუზალი") არ არის იმიტომ, რომ ხიდს ("ბოგას") ახლა აშენებენ ("აგებენ"); აი, მშენებელ ("აგებებ") ენახე ("მინახავს") ზუსტად დღეს და იმან მითხრა: "ერთ თვეში ხიდი გაკეთებული ("აწყობილი") იქნება და გზა იქნება აბჯარისკენ" - გაიცანიო ("იცნობდეთ"), ეს არის სგანების გერმანელი შვილიშვილი (ბადი-ში)-

- გამარჯობა ("კარგი დღეა გავს!")!

ც. კ. - გაგიმარჯოს ("კარგი დღე")!

ქ. მ. - რა ბჭეია, რა გვარი'ს' ხარ და რამდენი წლის ხარ?

ც. კ. - მე ვარ ციური კბილაშვილი, ბადადღში დავიბადე, ახლა ვარ სამოცდაოთხი წლის. ვსწავლობდი სოხუმის პედაგოგიურ ინსტიტუტში ("ინსტიტუტს"); მერე გაეთხოვედი, ჩემს ქმარს პქეია ქუჩუკი მიქიანი, მყავს ("მივის") ხუთი შვილი.

ქ. მ. - აბა, მე ზაურ მიქიანს ვიცნობ.

ც. კ. - ზაურს საბუთებში პქეია ქუჩუკი.

ქ. მ. - ეს სადაური სახელია, ქუჩუკი ბვერს არ პქეია ახლა.

ც. კ. - ქუჩუკი დეიდამისს - დოსია კეიციანს დაურქმევია ზაურისათვის ("ზაურის-ა'-დ'-"). "ყარამანიანი" წაუკითხავს და იმაში მთავარი გმირი ყოფილა ქუჩუკი. ჩვენი პირველი შვილი უკვე ორმოცდაორი წლისაა, დამთავრებული ("შოღ-უღლი") აქვს უმაღლესი, ახლა ამერიკაშია ("ამერკას არის") და იქ მუშაობს; მეორე შვილიმაც, მაიკომ, დაამთავრა უმაღლესი სასწავლებელი და აქ მუშაობს, აჯარაში, ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებელია. ნინომ დაამთავრა სოხუმის სუბტროპიკული მეურნეობის ინსტიტუტი, არსად არ მუშაობს, თბილისში ("თბილის") ცხოვრობს, იქაა გათხოვილი; ეს, აი, უმცროსი გოგოა, ანა, ამან დაამთავრა თბილისში უცხო ენები'ს' ინსტიტუტის გერმანული ენისა' ("ენა") და ლიტერატურის ფაკულტეტი, შემდეგ წავიდა გერმანიაში და იქ სწავლობდა კორონიმის ინსტიტუტში, იქვე გათხოვდა ("გაწულდა") და სამი წელი არ მენახა. ახლა ჩამოვიდა ("მოქდა") თავის ქმარ-შვილთან ("კაცი და შვილით") ერთად.

ქ. მ. - ე. ი. სიძე გერმანელი გყავს?

ც. კ. - სიძე იტალიელი მყავს, მარკო რუსო, მაგრამ ცხოვრობენ გერმანიაში - მე თვითონ დავამთავრე ფიზიკა-მათემატიკის ფაკულტეტი და ზუსტად ორმოცდაერთი წელია, ვმუშაობ აჯარის საშუალო სკოლაში ("კლასს"), ვასწავლი მათემატიკას ჩემი საქმრო სოხუმში გავიცანი და, რა ვიცი, როგორც მაშინ სწევრად გოგოებს, ისე გავეყვი, ჩემად. ეს ძალიან ("გუამად") ცუდია, მაგრამ ასე გამოვიდა.

ქ. მ. - რატომ არის ცუდი? ზაური ყოველთვის კარგი ახალგაზრდა ("ახალგაფი") იყო დაღში, ერთ-ერთი საუკეთესო ვაჟკაცი.

ც. კ. - დიახ, დიახ! სხვათა შორის, იმასაც მეუბნებოდა შემდეგ: "ჩემს გამო ერთმანეთს ეცილებოდნენ გოგოები ("ყველა ერთმანეთს ართმედა მის თხემ-ს"), მაგრამ შენ როგორ გაიმარჯვე, არ ვიციო". ერთხელ ბებიაჩემმა მითხრა: "რა არისო, ამაზე უკეთესები ჩანდა ("იპოვებოდაო") აქაცო, ამას რატომ გაყვევო იქ,

დასაკარგავემო ("სა-თაფა-სო")?" ასეა და, რა ვიცი, ვმუშაობ და კმაყოფილი ვარ, კარგი ოჯახი მაქვს, რა თქმა უნდა!

ქ. მ. - კარგი შეილება გვაყავს და კარგი ქმარი და ღმერთმა გაბედნიეროთ ყველა!

ც. მ. - ჩემს სკოლაში, სადაც ვმუშაობ, ძალიან კარგი პედოგოგები იყავს და ძალიან მიყვარს ყველა. ერთ დღესაც (რომ) ვერ წავიდე სამსახურში, მაშინ თითქოს რაღაც მაკლია. ისინიც ძალიან ("გუამ-ად") მავსებენ. ორი წელია, სასწავლო ნაწილის გამგედაც ვმუშაობ. იმ დროს, როცა ომი იყო, ერთ წლამდე გაგვიცდა სკოლა შემდეგ ხელახლა დაიწყო მუშაობა და მოწაფეები, ვინც წასული იყვნენ აქედან, უკან მობრუნდნენ. ამან, სხვათა შორის, ძალიან კარგი სტიმული მისცა ყველას და ახლა ბლომად არიან მოწაფეები, განსაკუთრებით დაწყებით კლასებში. აქამდე სამი-ოთხი გვყავდა ყოველ კლასში, ახლა უკვე თექვსმეტი-თორამეტია. ადრე ღმობები გვქონდა, ბავშვები მიდობდნენ აქედან და ეწყობოდნენ უმაღლეს(სასწავლებლ)ებში. ეროვნული გამოცდები ძალიან მომწონს პირადად მე ეს ძალიან კარგი რეფორმა იყო ამ მხრივ. თვითონ მოწაფეებს მიეცათ სტიმული. თავისთავად ისიც იცინა, რომ ზოგად უნარებს თუ კარგად ჩააბარებენ, მაშინ გრანტს მოაპოვებენ და ამიტომ კარგად სწავლობენ, დანტერესებული არიან. ამასთანავე ("ასე კიდევ"), არ შემობღია, არ აღენიშნო, რომ ახლა უკვე სამი წელია, მთავრობა შეიცვალა და ეს სკოლებსაც ("კლას-ე-ს-ა-ც") დაეტეო ნამდვილად.

ქ. მ. - ეს კარგი საქმეა, რა თქმა უნდა!

ც. კ. - მოწაფეებს უკვე უხარიათ, რატომ უხარიათ, იცი? ადრე "ეტალონი" მიუწვდომელი იყო ჩვენი ბავშვებისათვის ("ბავშვების-ა-დ") და წინა წელს "ეტალონი" აქედან წაიყვანეს ათი ბავშვი, ერთმა გაიმარჯვა, თორნიკემ, ჩხალთელმა მოწაფემ, შემდეგ ორჯერ წავიდნენ ("გასული არიან") კიდევ - ესპანეთში წაიყვანეს ბავშვები ექსკურსიაზე, განმუხურის ბანაკშიც იყვნენ. წელს სათხილამურო გააკეთეს ("ა-ა-ა-ა-ა"), ეს თავისთავად ბავშვებისთვის ძალიან დიდი სტიმულია; ახლა კიდევ კარგ მოსწავლეებს სანუქრად კომპიუტერები მოუტანეს. აჯარის, გენწივის'ა' და ჩხალთის სკოლებში ცხრა მოიტანეს (ყველა) და თანაბრად განაწილეს; დღის ხეობაში სულ სამი საშუალო სკოლაა, თითოეულს სამ-სამი კომპიუტერი მისცეს და თქვეს, რომ "წელსაც კიდევ მოიტანენ შეიდ-შვიდ ცალსო ("თითო შეიდს")."

ქ. მ. - ხელფასები როგორი გაქვთ?

ც. კ. - ხელფასს ვერ შევაქვებ. ვაუნერი არის კარგი იმათთვის, ვისაც ბევრი ("მეტისმეტად") ჰყავს მოწაფე სკოლაში, ჩვენ ცოტა გვყავს და ვხარადლებით. განაკეთეს ("სტაჯის") შეგება უნდა თვითონ განათლების სამინისტროს, მაგრამ რაღაც მძიმედ ("გუამ-ად") მიდის საქმე.

ქ. მ. - მაინც რამდენია ("რა ზომა არის") მასწავლებლის ხელფასი?

ც. კ. - პირველი კატეგორიის მასწავლებელს ას ოთხმოცდათექვსმეტი ლარი აქვს. მეც ასე მაქვს!

ქ. მ. - ვეი, ეს არაფერია! ღმერთმა ქნას, რომ მალე ესეც კარგისკენ შეიცვალოს!

ც. კ. - რა ვიცი, ახლა იმასაც გეპირდებოდნენ, მეცამეტე ხელფასს, მაგრამ არ მოვიდა ჯერჯერობით, "არ დაგეკარგებათო" და რა ვიცი? ალბათ, არ დაიკარგება.

ქ. მ. - ძალიან მსიამოვნებს, რომ ასე კარგად ლაბარაკობ სვანურად ასე განათლებული ქალი და ასე კარგი შეილები'ნ' დედა; აი, რამდენ ხანში ისწავლე სვანური?

ც. კ. - სევანური ლაპარაკის სწავლა განაპირობა ფაქტურად იმან, რომ აქ დამხვდა ზაურის ბებია, რომელმაც არ იცოდა ქართული; კიდევ ბიცოლა გვეყვება, მირზას დედა, ვრასტოს ცოლი, კაკაშა ერქვა იმას; არც ერთი სიტყვა არ იცოდნენ ქართულად და ამიტომ იძულებული ვიყავი, მეწავაღა სევანური; ისინი (რომ) მელაპარაკებოდნენ სევანურად, ფაქტურად სამ თვეში უკვე ვცებულობდი ("ცეცხრილ-აეღი") მათ ლაპარაკს და ისინიც როგორღაც იცებდნენ ჩემს სევანურს. გრამატიკაში ახლაც ვუშვებ ცოტ-ცოტა შეცდომებს.

ქ. მ. - ყველაფერს კარგად ამბობ.

ც. კ. - სკოლაში მოწაფეებს, თავისთავად (ცხადია), ქართულად ველაპარაკები, მაგრამ, როცა მამბრაზებენ, მაშინ სევანურად ვუბრაზდები.

ქ. მ. - სევანური გაბრაზება ზაურმა ხომ არ გასწავლა?

ც. კ. - არა! ძალიან კარგი ბავშვები გვეყავს სკოლაში, უწესოები არ არიან, რა თქმა უნდა, ზრდილობიანი და მორიდებული ბავშვები არიან, შდარებით ქალაქის მოსწავლეებთან ნამდვილად! ტელევიზორში რომ ვუყურებ: "ამ სკოლაში ეს მოხდაო, იმ სკოლაში ასე მოხდაო", ჯგარი სწვრიათ! მსგავსი არაფერი არ ხდება აქ!

ქ. მ. - სევანურად დაიწყეს შენმა შეილებმა ლაპარაკი თუ ქართულად?

ც. კ. - ერთდროულად: უმცროს გოგონას სევანური ესმის, მაგრამ ლაპარაკი არ იცის.

ქ. მ. - აი, იტალიელების რძალმა!

ც. კ. - დიხხ! ომი რომ დაიწყო, ის მეექვსე კლასში იყო და დედამებთან წაიყვანეს; ბაღდადში დაამთავრა სკოლა. იქ სევანურად ვინ დაელაპარაკებოდა?! რაც პატარაობიდან ახსოვს, მხოლოდ ის იცის... შემდეგ თბილისში ("თბილის-ს") სწავლობდა უნივერსიტეტში, მერე გერმანიაში წაიქცა და ახლა გერმანული უკეთესად იცის, ვიდრე სევანური. თავის შეილს ასწავლის ქართულს. "სევანური ასწავლემთქი" - ვუბნები, მაგრამ: "სევანური მე არ ვიციო წესიერად და როგორ ვასწავლიო?"

ქ. მ. - გერმანიაში რომელ ქალაქში ცხოვრობენ?

ც. კ. - ესერში.

ქ. მ. - შენ ყოფილხარ ("წასულხარ") იქ?

ც. კ. - არა.

ქ. მ. - რატომ?

ც. კ. - ვერა! სკოლის ("კლას-ი-ს") გაცდენა ძალიან მეზარება ("შე-ჭირ-ს"), (თუ) გამოუვალი მდგომარეობა არ იქნა, ისე არ ვაცდენ ("ვიცდენ"); არდღეგებზე სახლსაც ვერ ვტოვებ, თანაც ერთი შეილი ინვალიდი მყავს და ვერ ვტოვებ მარტო.

ქ. მ. - უი! რამდენი წლისაა?

ც. კ. - ოცდათხუთმეტი. ვერაფერს აკეთებს თავისით და ყველაფერი ჩემი გასაკეთებელია, ჩვენ უნდა ვაჭამოთ. აბსოლუტურად ყველაფერს ჩვენ ვუკეთებთ.

ქ. მ. - ახლა, აი, როგორ წარმოგიდგენია აფხაზებთან ურთიერთობა?

ც. კ. - მე თვითონ სოხუმში ("სო-ხუმ-ს") ვსწავლობდი და იმ დროს ერთმანეთთან ძალიან კარგად ვიყავით აფხაზები და ქართველები; შემდეგ აქაც, ამ სახლში, ბევრჯერ ყოფილა ჩემთან სტუმრად აფხაზები, სანამ ომი დაიწებოდა, მანამდე, რა თქმა უნდა! მერე რა მოხდა, რა ქნა ამ პოლიტიკამ, არ ვიცი!

ქ. მ. - ამას წინათ ვიყავი ლიანა მიქიანის ნამუშევრების ნამუშევრებზე თბილისში ("თბ-ილ-ის-ს") - ის შენი მული ("და-ა") იყო, ხომ?

ც. კ. - დიხხ, მე რომ პირველად მოვედი ამ სახლში, ლიანა იყო მეხუთე კლასში და ფაქტურად ჩემი გაზრდილია. მაშინაც ძალიან კარგად ხატავდა და

ჟურნალებში ("დილა", "ჰიონერი") სამჯერ მე თვითონ გავაზაზუნე აქედან ფოსტით ლიანას ნახატები, მაგრამ ერთხელაც კი არსად გამოაქვეყნეს და პასუხიც არ დაგვიბრუნეს. პატრონი ყოფილა საჭირო ("ნდომებია") და მაშინ ჩვენ ეს არ ვიცოდით. შემდეგ ლიანამ დაამთავრა ("გა-ღ-ი-ა") თბილისის მოსე თოძის სამხატვრო ტექნიკუმი და როცა სამხატვრო აკადემიაში გამოცდას აბარებდა, ერთმა გამომცემელმა ჩუმად პკითხა ("მო-ა-წი-ო-ა"): "გოგო, პატრონი გყავს?" ყოველმხრივ წმინდა გოგო იყო და საშინლად გულდაწავეტილი ("გატეხილი") წამოვიდა იქიდან (ცხადია, ვერ ჩაირიცხა).

შემდეგ სოხუმში დაიწყო მუშაობა, რაღაც სუვენიერებს აკეთებდნენ, მაგრამ იქაც უკვე დაწყებული იყო ეს, აი: "ეს აფხაზი და ის ქართველი, სვანი მით უმეტეს..." ასეთი დაპირისპირება დაწყებული იყო. ლიანას ნამუშევრები'ს" უცხოეთში გატანას აფხაზმა ჩაუკეტა გზა ("შუკა") და უკვე გასაქანი აღარ მისცეს. შემდეგ იძულებული გახდა, წასულიყო მოსკოვში; იქ მე თვითონ ვახლდი, როცა გამოცდების ჩაბარება უნდოდა ("ენ-უკ-ო-ღ-ა") აკადემიაში. ვისაც სურდა ჩაბარება, იმათ ევალბოდათ, გამოეფინათ ჰედურობისა ("ჩეკანები'ს") და ფერწერის ესკიზები. ჰედურობა უამრავი გამოიტანა, მაგრამ არ ჰქონდა ფერწერა და იმიტომ არ გაუშვეს გამოცდაზე. "ახლათ მყოფი ფერწერა რომ დაეიწყო, როდისღა იქნებო?" და დაიწყო მუშაობა, მაგრამ სხვაგან, რომ თავი ერჩინა. შემდეგ სარდაფში ("პადეალ-ს'-ში") მუშაობდა მოსკოვში და ჰედურობის ნიმუშებს ("ჰედ-ურ-ო-ბ-ა-ს") აკეთებდა ("ა-წი-ო-ღ-ა"), მაგრამ ლიანა დიდი პატრიოტი იყო და, ცხრა აპრილის ტრაგედია რომ დატრიალდა თბილისში, შექმნა დიდი ტილო: გამოფენაზე (რომ) იყავი, ნახავდი, ცხრა აპრილს ფეხმძიმე ქალს როგორ აწამებენ "ლუბინკით" უპატრონოების თავშესაფარში გაზრდილი უღლეური რუსი ჯარისკაცები...

მერე ლიანას გამოფენა მოაწყვეს არბატზე; მაშინ გამოდიოდა გაზეთი "კომუნისტი" და იქ ვკითხულობთ თითქოს "ტაიმსში" გამოქვეყნებული სტატიის სათაურს, აი: "ამერიკელის თვალთ დანახული ცხრა აპრილი". წარმოგიდგინათ? ნახატი ვისი იყო და წარწერა კი როგორი იყო?! იმ ნახატს ლიანამ დაარქვა "ქალის კულტი". არადა, ამათ მაშინ ქართული დროშაც კი ჰქონდათ იქ თან. ნახატთან სურათი გადაუღეს ლიანას და შემდეგ ასე არასწორად ("სხვაგვარად") დაწერეს და გამოაქვეყნეს. მერე მიანც აღარ გაჩერდა იქ და ჩამოვიდა ("მო-ვ-ღ-ა") პირდაპირ თბილისში, თუმცა იქაც ძალიან ("გუაზად") უჭირდა ("გარ-ჯ-ა პქონდა"), სარდაფში მუშაობდა; შემდეგ თავისმა მოძღვარმა გადაიყვანა ეკლესიაში და თავისთავად უკვე რელიგიურ თემებზე დაიწყო მუშაობა (საერო ხომ ჰქონდა მანამდე). მითოლოგია იცოდა ძალიან კარგად! უბრალოდ, აი, სიტყვებით ვერ გადმოვცემ იმ ("მ-გ-ი") შთაბეჭდილებებს! "ქალის ვაკეთებუღიაო" – არავის სჯეროდა, ეს იყო უცნაური. მერე ლიანამ დაიწყო ბინანქრის ვაკეთება ("ა-წი-ო-ბ-ა"); რამდენი ნამუშევარი შექმნა! სამების ეკლესიაში მობანდება მისი მოკვდილი სახარება, მისი მომინანქრებული კიდევ ხატები, ჯვრები და ბევრი რამ, რა თქმა უნდა!

ერთხელ მე მასთან ვარ და ვეკითხები: "გოგო, როდის იქნება-მეთქი შენი დაბნეუბა?" მაშინ ბეჭზე მომითათუნა და ...ისა... მითხრა: "ფიროსმანიეთი, ფიროსმანიეთი!"

ქ. მ. – დედა?!

ც. კ. – ლიანას გამოფენა ჩვენ მოვაწყვეთ, დედამიწვილებმა და ბადიშებმა. კობა სუბელიანმა ფილმიც კი გადაიღო ლიანას მოღვაწეობაზე და, ჩვენი საბრალო

გოგო რომ გარდაიცვალა (“და-ო-ცოცა”), ძალიან გაისარჯა მაშინ – თვითონვე მოიყვანა ოპერატორები და დაკრძალვის დღესაც მან გამოყო ავტობუსები ქალაქის მერიიდან.

ქ. მ. – ლიანას განსაკუთრებული თვისებები თუ გახსენდება?

ც. კ. – ყველაფერზე ეცინებოდა და “მოცინარას” ვეძახდით სახლში (“ჭორ-ხ”; “ამას თითი რომ აჩვენო (“თითს რომ აჩვენებ”), მაშინაც გაიცინებოს”. სიმღერა უყვარდა ძალიან, მიდიოდა – მღეროდა, მოდიოდა – მღეროდა, (როცა) მუშაობდა, მაშინაც მღეროდა. ძალიან კარგი თვისებების გოგო იყო, ძალიან კარგი, ყველას ეფერებოდა და ყველას კოცნიდა... კარგ ყვავილს რომ დახატავდი, ასეთი იყო.

ქ. მ. – რამდენი იყვნენ ზაურისა? და ლიანას დემამიშვილები?

ც. კ. – თერთმეტი.

ქ. მ. – ამადლებული ყოფილიყოს (“ამადლებულიმც არის”) ლიანას სასუფეველი (“სასუფეთი”)? მის შესახებ (“ზედ-ს-ზე”) ბევრი კარგი შეფასება მოვიხმნე და რამდენი წავიკითხე? მანამდე მხოლოდ ის (“ა-შა-ს-ზე”) ვიცოდი, რომ ის იყო პირველი ქალი – ჰედური ხელოვნების ოსტატი–

როგორები არიან იმერელი რბილი”ს თვალთ დანახული დაღვლები, სვანები?

ც. კ. – მე მაშინ ჯერ კიდევ მოწაფე ვიყავი, როცა ბაღდადში წავიქითხე “შორეული ღანდები” და იმის შემდეგ ძალიან კარგი წარმოდგენა მქონდა, რა თქმა უნდა, სვანებზე, თორემ მანამდე საერთოდ არ ვიცნობდი სვანებს. მე პირველად ჩავიცოცხე ქუთაისის პედაგოგიურ ინსტიტუტში და იქ სწავლობდნენ ონიანები, მაგრამ ისინი ქვემო სვანები იყვნენ, და შემდეგ სოხუმში გაეფარმევე სწავლა. მაშინ გაეციანი ზაური და მირიან ხვიდელიანი, მისი ძმაცაი და ძალიან კარგი ვეფაკი (“ახალგაფი”). ესენი (რომ) გაევიდოდნენ ქალაქში, ყველა მათ უურბდა, ისეთი მშვენიერი (“სანახავი”) იყვნენ. შემდეგ გაეთხოვდი და აქ მოვედი. სვანების მთავარი თვისება, იცი, რა არის? – ერთგულება, ერთგულება და კიდევ ერთგულება; ამათ დაღატი ვერც კი წარმოუდგენიათ!

ქ. მ. – ზუსტად შეგინიშნავს! ნამდვილად, გულწრფელობა ჩვენი შინაგანი სისტემა!

ც. კ. – ახლა ძალიან დაძაბულია მდგომარეობა, ვერ მივიღივართ ქვემოთ და უღელტეხილიდან უნდა წავიდეთ (“გვაქვს წასასვლელი < სა-ე-ზალო-ი”). ადრე, როცა სოხუმიდან მოვედიოდი, ყოველთვის ჩერდებოდნენ წებულაში ერთ-ორ საათს, იქ არაფის უნდოდა ყოფნა (კაცები ქვიფობდნენ და ქალები ვიცდიდით), მაგრამ ის ადგილი არ მეჯავრებოდა ისე, როგორც ლათა მეჯავრებოდა, რატომ, არ ვიცი! ყოველთვის იმას ვამბობდი: “ნუთუ ისეთი გზა არ მოიპოვება, ლათაში რომ არ ვიყოთ მისასვლელი-მეთქი?” ის დრო მომივიდა ზუსტად! ლათა დაიკარგა და მასზე აღარ გვაქვს გასასვლელი, მაგრამ ახლა იმას ვნატრობთ, რომ ოღონდაც ბოლოს და ბოლოს სასველი დაადგეს იმას, რომ ყველა ერთად ეყოთ (“ვიქნებით”) და საქართველო იყოს ერთიანი, მთლიანი და ბლივირ.

ქ. მ. – ვერ წარმოიდგენ, როგორი მაღალი აზრის ვიყავი შენზე ადრეც, მაგრამ დღეს – განსაკუთრებით! როგორი მაღლებული ვარ! მინდა გისურვო ბედნიერება და წინსვლა, მშვიდობა შენს ოჯახში, შეიღებში, შვილიშვილებში, ყველგან, დაღატი და მთლიანად საქართველოში.

ც. კ. – ძალიან მიყვარხართ ყველა და ძალიან დიდ პატივს ეცემ თქვენს ოჯახს; კარგად ბრძანდებოდეთ! უღრმესი მადლობა, რომ შეწახდით ჩვენი გულისთვის!

* * *

ქ. შ. — სი სი შუანრი ემხნე-ემხუ მარენ თელღრა, მგზან სი, მარე გუნ სოჩამდ
წითურ ლუშუ. ათხეი ლუშუდ სეკუქის ლოლგაკრლად: მამ გუწარბი სი, უოშა ლგზან
სი ო მამ გუშხა?

ქ. შ. — მი ხეი მხისა შარია, ერუშედიეშდუხგუა ლგზა. მი ხეი გალხენიშ, მარე
უკუე ეშდოიხუდ წან ლი, ამხანუ, მურუბაბური გუჩეკიანართე ხეი ლუწუილე. ლუშუ
შიშდ ეშუ წანგა ე'ოხუთურ სოჩამდ. ამერუშ წესარი მანგ ე'ოხუთურ. ერქად სოხუშს
ხუარად, მარე ლიშანლუნდუე ე'ონეუად ამხანუ ო ამერუ ხეიშედაბდას, მარე ათხე
დეშეგიმეგ ხეიშედა, უმუშეუარ ხეი; ერქად მესაზღურეპარისგა ხეიშედაბდას, მარე
შეშეცოცხებისგა ხეიშე ათხე. მიშგუ ქუშ ხაშედა, ბოფშარ კლასს შირის, უოშთხუ გეზალ
შირი: შორი დინა ო შორი ნადუეურ.

ქ. შ. — ბოფშარს მამ ხადუხან?

ქ. შ. — ხატია, ომარ, მარიანა ო დანუთ... სოშა დინა მეათე კლასს შრი ო სოხრილ
უოშთხუ ლგზან ლი.

ქ. შ. — აჰა, ისგუ სოშა დინა იროლ ექა, ხატია, კისდ ნახტაჟი ლანხუ, აჰ,
ცხანაშეშელ სოჩა თუალაშე ფათურ ხანგა. ლეჰნა ხუნანუ მეანდე ტექსტი ლანითე ო
ერქა ხეიწად.

ქ. შ. — დი დეშ აფუშედი გეზალს, მარე მიშგოჟედ, მან მისა, სოჩა ლი ო სოჩამდი
ითურ, რაც მთაურ ლი; ქუთამსს შირი კლასს ო ეჩა იმედ ჩუმარ...

ქ. შ. — ქუთამსს შრი, ექლ'ერე გუანდრახანს ქუქილია ლი კლას!

ქ. შ. — გუანდრახენ ხურუ ქოდიას ლი კლას. მანკუნდორ ერქეა შირდა ო ათხე
დეშ ხეიტხე ამეხგა. გარჯ ლი ლეწელალდ ო მაყულები, ეღო ამერუა სოჩამდ ითური
მანგ.

ქ. შ. — თან ნახუწი ჰოკარქა ლი ლეზი.

ქ. შ. — ლანდ სოჩა ჰოკარი დეშე ხანს. შორი ბეფუშ ამერუ შირი, მარე, მან მისა,
ერქარი მისარდ მაგუნებს ო ერეი ფიშუდე კლასთე. გუანდრა ლახუნს შირის ათხე ბოფშარ,
ერერუ სოჩა ლარდა ხარს ო ნან ხეიშედად, ჩუქინალ სი სოფლიშ გუქეშარ...

ქ. შ. — ათხე ლიშგანლის ჩუიროს ო...

ქ. შ. — მისიშენქა დეშე სოზნას, მარე შერმოლუა შირის, სოფლარ, ო მისანს ქ'ოფუ:
„მოლოდეჩ ჩუქმნას“. ლიშედას სგალანსმიტქუის, ლიშგანლის ეწანთურენეს ო ზაუნდამდ
ერქად სოჩამდ ჩუხეხლის. ნან ლანდი გუანდრახენ ქეშხეშე ონდურეიდ აჩარად.

ქ. შ. — გალთე ხიზელწომა ათხე?

ქ. შ. — გალთე ათხე დეშ ხეიზელალ ო დეშ მიშგუ ხალს ანდრი — ხაყულები.
ნათამარ შირის ერქეა ო ტელიფონუ გარ ნულდე კაჟუშირ უშხუარინგგა. დეშ ნან
ღურიდმოშ ო დეშ ექმარმოშ ანდრის.

ქ. შ. — გუანდრან ლახუნს სი ქინდამა?

ქ. შ. — ეშუ შირადუნა, მან ამერუ ხეიშეგე ო მაკუ მისარდ ლიზი, მარე დეშ ღური,
მქლ'ერე ქორს დარ ნირი ო ამერუ ამეი დეშ ცუთირ.

ქ. შ. — ლანგ-ლაყელს ხომ სოჩა ლიშნანი ხაკუ, აჰ, გუნ სუფთად ო კონტად

ბეჭუესე ვნსუენს მპგ.

მ. შ. — სისუფთაჲეს მამა შეეხება, ერხენ იმედ ჩუშარ (ხოჩა ლუჲურ მარ), ერე ჩიგუჲე სოჩამდ ჩუიროს ბოლშმარ, თან ფიშორამენ უკოთხაჲე, მინს გარ დემეგ საყას.

ქ. მ. — აჲ, ათხე ს'ნერ ხარდანს ლახუს, ერქა იმეო ბნროლ ერე ჰამ?

მ. შ. — ჰამს ურჰამდ ლი ვილეგანლ, ლიშგანლი, ერქანდუე ლიყელი ო ლისეღგენი, ერქანდუე სერ უკუე თაუისუფანლ დრეთუ ჭულუე ო ბნნი ვაჲამ ლითიე ო აქანლიბარ. ეშსუ მირდუენა, ეშსუ თეუს მირდუნა, სერ დემეგ. ხოჩა ლარდა ლანუ ხინამდუილემაგ ერქას.

ქ. მ. — ლიყელის იმეო ხინო?

მ. შ. — ჩუნაშგალუნდუე ჩულიწუდე ხაკუ, ერქანდუე ჩულიწუდინე ო ლიყელი.

ქ. მ. — ჩუემან ჭულუენემო ლახუს?

მ. შ. — ფიშორ ჩუემანარ ნულუა, ფეჩარ ო მპგ, სპირო ჩუ-შნლი ლახუს.

ქ. მ. — მერწუი ლისეენე ჩინამა?

მ. შ. — ლეჩაბურულ „ლეცუმარ“, მადეა?

ქ. მ. — „ლეცუმარ“ „თაშეგანბ“ მან ლია?

მ. შ. — „მერწუი“ „შუშა“ ლი, ფო, ალი ხოჩა, დე, იმეო მადე, კამ რადეცა...

ქ. მ. — ადუე, იმეო ხასეენე?

მ. შ. — იმეო ო კარტოფის მანკუ შინჭაქაბ, ჩუნაჰუიტი ო მგბიდ ლი, ერეჲე თაშ ხეჲერო. შინჭანდინე ო ერის დუწა ხეფსი. ერქანდუე ქმის გემოუნებოჲე ხუპირინე ო ალი ლი მერწუი, ლეჩაბურულ — შუშა.

ქ. მ. — აჲ, უთქუათ, ლადედისგა ფოშა სეღგინს ხასეენას დედ ლისეღგენი იმეო ლი?

მ. შ. — ლადედისგა დორი სეღგინს ვსეის ათხე ბოლშმარ ო მი ხუარდ, ერქას ხოლშორას ხუპსეოდად ექდ'ერე ერქას ხოშა ნირდახ უეთხუმალ. იმეო ჩუბო მადე ო მგბიდ ლი თაშ, ჩუ-ხეკუეს-ადქუცურა, ვახსეღგენა ო ხოჩა თუალან სეღგინილარ ხეუეს ახსუა.

ქ. მ. — ფოშა ზან ლი, ერე შუანრე თელდრა ხი ხო?

მ. შ. — უკუე ეშდოხუმდ ზან ანდგარან. სნერთოდ მანგუეჲე მუდუნდა წარმოდგენა შუანანრე ო ამერუე ლირდეიჲე ბედუე მანგუეჲე მინალდა, მარე შომა ემწუბო, ერქას ჩიგუჲეჲე ვინითური თურმე ო სგა-დ-ხემოქუე მარე.

ქ. მ. — აჲ, თელდრათე მაგუნა ლის შუანარ?

მ. შ. — ათხე, დალისგა ჩი ფოჩანისგა მინა-მინა მდგომარეობა ლი, ალბათ. მიშეჲათე, მაგალითად, მპგ ხოჩა ლი. ათხე ხი ხოლა ხი, ერქას მერმეჲე ხოლა ლი ისეჲათე, აჲ ჩინა! მან მინა, მიჲ ალბათ დეჲ ხუი ხოლა ო ექარო ხოჩა ლის მიშეჲათე.

ქ. მ. — ფოშა ლეზან ხანსუ ქ'ნერ-ანწუილან დანთენქა?

მ. შ. — ეშდარა ლეზან ხანსუ ზუსტად. ქლას ქ'ოდგეგორ ო ექ ზაჲე ოთწუილენ, პასპორტ მახე გარ ლეკიდ მად ო...

ქ. მ. — მანკუი შთაბეჲდილება იმეოჲე ლანსუ, ერე აქგერენს დანთე ო ქანდსგიდრანლ ამრე?

მ. შ. — „საბარლიქ მი, მეთუფეჲე ჭურ ხუი?!“ — ლოსსოკო. დეჲ მირდუნან ერქად ო დეჲ. მუდუნდა წარმოდგენა. გალ ქალაქ ლი ო პაროე ლი, გუნდარჲე ნამსეოდან, მარე ჩიგუჲეჲე ხემოქუე მარე, თან ბეფჲე გარ ხუანსუ ო ექლა ხოშოლ ოთმოქუენ. ერქანქა, ერქა მამარი შუკუ ლანსუ ამეღეჲუა სოხუმე ო ხმირდ ოსდურდანს

ქორთე, გალთე, ო ამნოშუ გადანუიტანე მოლორუშე, ედო...

ქ. შ. — ხონა ჭუშ ქარს ო ხონა გეზლიორ.

შ. შ. — ოჯახისგა გუნამიდ ხონამდ ლამხუთიდდან, დედამითოლ ხონა მირდა, ტკბილ ზურალ ლანსუ ო, ხანეროდ, მანგ ხონა ლანსუნ მიშგუნათე, ამნემ გადამატანინა აპერუშ რთულ მირობნარ.

ქ. შ. — ათხე გუნადრანლდ ხონიოდ ქისალ მანგ, მინე წესარ, ჩუეუელეზნლ, მანდა?

შ. შ. — მი დეშუ სუნაფშუდი მიშგუ თხუთმის, მარე მან სანჭირო ლი ო მან აუოლიებელ ლი, ეჩი მანგ ჩუმისა; მან ემწეხი, ჩიგუნაშე თისუნასეი ო შგუთირს დანს ხუნამენე; მარეს გუთინენქა ასკუენდინი, ჩიგუნაშე ლარომ ხარ.

ქ. შ. — ურშთხუ გეზლან ლირდი ლიმსხარანლ ლია?

შ. შ. — მანსარდ ხაკუ უოჯახს ო ბოფშარს ო ევლა უწუალობთ, ევლა ხუნამდბად აღიმანგს, ერე ბოფშარს ნომანგუეშ ადვანლინდეს ო მოლე გუთიშგუედ ხონიოდ დრეუ ადამას ბოფშარდ.

ქ. შ. — ლუნუნუ ხომ მან ლაქანდენსგა?

შ. შ. — ათხე ქა-ერ-ოლდრთი მიშგუა დდეშოე ო მიშგუ ნათიანთე, ლან რუეაგდი, მოლე ხიტყუოლ მექედი ლუნუნუ ო ერქანდუნე ხუნატხე მერმოლოთე, მარეუქლად ქართულად, ხომა მენწორდ ლუნუნუდ რუეაგდი. ათხე დარ მირი მეგრელ მეზუბელ, ევლა ხოშილ ქალგარილე ხუთი ეჩის ო ხოშილ ლუნუნუთე ხუთი ქამერდე.

ქ. შ. — გუნადრამხგა ლიმზობელ მანგუნამ ჯამთქუას?

შ. შ. — ხონა, ხონა, მეზუბელდარ ხონა მირის ო ლათლეღრაი არის გუნამიდ ხონა...

ქ. შ. — ლათლეღრა აფხუნარ ქირის, მანდა?

შ. შ. — აფხუნარი არის, ჩუბე შუანარი, იმერლარი, მარე მანგ ხონარის...

ქ. შ. — ჩიმი გუთარანლ ქისამე ევმარეშ?

შ. შ. — დე!

ქ. შ. — აფხუნარ მან გუთარიშანლ ლინ?

შ. შ. — ეშუ ლი აუთიბა, გერლიანრე თელდგრა, მერმე ჩუბე მუშუნი ლი — ირმა კოჭბიან, მიშგუ მეეერუა, ო მესმე პაკელიან როდამიშ ხენუ ლი — სულაკაძე, გუნამიდ ხონა ზურალ, ლანსუნ არის ათხე.

ქ. შ. — ირმა კოჭბიანს უომა გეზალ ხორი?

შ. შ. — ეჩის სემი ხორი. ირმა ლუთუერ დინა ლი ო პედაგოგდ ხანუბდა. ევგუნა მოშ ლუნუნუ ხოსა ეჩის... ჩუბე შუანარი მოშდ რადდის, მარე ირმად უანთუერ ათხე თამ-თამშიდ გუთიშგეშგრა ლუნუნუ ო წესარის...

ქ. შ. — ლიეუბანლ ო უშუხე ლიმზორ ჯამთქუასხა სოფელისგა?

შ. შ. — დე! იმეი მადე? სწორად ინტურალს ო ასყის ლიმზვარს. ათხე, თორმეტეო აღმად პარპოლანს ნარ... ჩი დენე — ლიგერტი ირი, ნამპრობ ა იშგენ — ჩიგუნაშე აშუხდ ასყის ო ლუნარს ანსენის ო იშვორს ო ხონა ლარდა ხარის.

ქ. შ. — ხე ხომ ხგანენჩდელ?

შ. შ. — მამ, მარე ხომა მენწორდ ლუეფარ... ქოდმათე ესღრის ლანზვრთე ო... ცალკე ლანზვრ ვადგი ხუდუნას თიბოუ, წმინდა ადგილ ლი ო ერხაუ ესღრის, მინ იშვარს, მეზობლარ დემეგ ევლა-ევლა; ნანზვრუნდუნე ქორს ხუთინჭურანლდ მანგ ო სულარს ხუნასეიდ...

ქ. შ. — ლემზვარანს ხანყუნი ო ლუეფარს ხაბრანინი ევ ლანზვრ ვადგილთე, მანდა?

შ. შ. — დე, ლემზვარანს ხუნაბრეუიდ. ეშუხუ ზაუ ეშუხუ მეზგე ხეხელი ო მერმა ზაუ

— მერმე ი აშუი რიგუშუ ნარ ღუნარ.

ქ. შ. — ათხე ისგუ ლიბოფუშანქა მალე ლანჷყანდინ.

მ. შ. — კლას ერჷი ოღუნგიორ, ერე სოჩამდ სუთორიდას ტკიხდ, მარე უისეან ბეფუშუი სუნჷსუ. იმთუალე ლიზი ირიუ ო მერმოლუს უარს სეჷინახ, შიშდ ჩუიჩანუთუბ, მარე ში ხეჷსუნი ჩიფე ომჩედუნსუ. ეშუნ მიშგუა დე ესღერა იმთუალე (დეე მაჷყიდე!) ო ში ძალეოშუი სუაღუიჷდუნს, მარე ერღან დემეე აშეგინე. ოსხირენ ო ქოღერ ვიბე ლეჷერთევი ო ჩოთეჷ. აღარ ანტანს ო მეხელის, მეხელის, გონაბ ახად... მატულის, მატულის ო დეე სუატხე ბერს... ნდინე მიშგუა დიდ ლილჷლ: „მოღეგეშუ ესერ სათჷმ ბეფუშის!“ ო ქოჩქუიჷ თხუიბ, მარე ვიჷაჷა ეგი ჩეიფე კჷმ ესღერა ო თურმე ეგჷმ მეშხე სუნსუ კჷმანხენქა, ჩუ-უნდ-ამთირს. ჩანტხის ეჩენიუ ო ეჩანღუე ჰედურდ მიშგუ გაჷქონდა ჩივარ.

ქ. შ. — ათხე აშუი ცოცხანდ ო სოჩა თუალანშუ ზურად ერ ხი, ეშდარა ღუნად, შიო უმეტეს, იმეი სოჩა ლესდი ხნოროლ, ეშ სომ მამ წაცხუნჷს?

მ. შ. — ში საშუალო ქოღუნგიორ ო ლათორთე მეჷრადდა ლიზი, საბუთარ მანჷ ვილგხეე მადდა ო ხარკოთე მად სგალგბრეჷ. რუსულ საერთოდ სოჩამდ მისხლდა ო ამლა მეჷრადდა ბედაგოგორთე ლითორი, მარე იღბალ აშუი ლეჷარ ოი.. ეჩქას მიშგუ მოშაჷალ სემუნ (ჭაშუემ დარჷორ) ო დეიდა ოზგან მიშგუ მეზუბელდ ო ერეჷ, ათხეე დემე მისან, იმეი დო ათხედ, ლიწუილაღე დეე მისკორანდა, მარე ქემცხუნჷს ძალიშ.

ქ. შ. — ლიფტორეკ ო ალა დამ მამ წხვას ალ ამბუნ?

მ. შ. — მიშგუ ლაქმილაშ ო ჩიმი გონაბშუ სერ ჩულხედ მადდა გუქეიანარჷკე, ლითორიბ ჩემთუფ ო მანგ, მარე ბოფშარ არდეს სოჩამდ, შუიდაბა ნადეს ო... დიდი მადლობა დემერს, ერე სოჩა უოჯანს ნულეა ო სოჩა გეზლირ სირა! გუნ სოჩა ლანჷმუნა შირდა, ჩულგდგარ ლის (ომარ ლანჷმალეი ადგან), ეჯარე ესხოდ სახეს მიშგუ ნაღურარს. მიშგუ ბოფშარს საჷქენის ეჯარს თუალდ; ეჯარ გუნამდ სოჩა თუალან ლანჷს ო ეჯის ტულის, ერე „ომარ ო დათო ესერ საქეშ ეჯარს თუალდ“.

ქ. შ. — ისგუ გეზლირის ლუნუნ სოხანა?

მ. შ. — მიშგუ გეზლირის დემეე, აღარს დემეე, ამერე ერუნა შირის. მიშგუ ლამუარცანან ერ შირი დინილ — ხატია, ეჯის ჩუხოხა მანგ, სოჩამდ რაგდი ლუნუნდ-ეჯარცანან გარ ანგრდან სოხრობენდირ ო ქია თუითონ მიშგუ ლამუარარს ლუნუნდ ხარგანდი. აღარს მოღე სიტყუოლ ერეგ-ამეე ომა ხეხლის, ეჩქანა მაჷყეშუ. მგდა ტულის: „შე ესერ ხარს შინს ლუნუნ, ქართულ ესერ ლი მთუარ ო ეჯის ესერ მად ითურისან!“ მანგ სანჯირი ლი შინა-შინა დრეჷეი ო ქანთურხეს, აღბათ, შომა სოშილ ვიხი ანგდენის.

ქ. შ. — ზანანან ლათორთე სოშილ რუსეთე ესღერდას?

მ. შ. — ნან სუიზად, ერეჩუ სოშია მენწირად რუსანცანან ნულუნდა კაჷშირ, ნითორს ნანდ ერეჷა ო ერღა სერ ერჩანუ ლიზი ნიცხონს. მიშგუ ლაღუნლაღ ო ლაქმილაღ — ჩინემ ადუნგარეს ხარკოჷს ო შიე ეშთე მადდა გადაწუეტიღ ლიზი, მარე...

ქ. შ. — რუსეთეჷ არდახ ეჯეშე ქართულ სტუდენტარი, საწუხაროდ, ერე ლურსუ სოჩამდ სოხალდახ, ლუნუნუა ჩუხოხალდახ, მარე ქართულ აშე, ა, უნიდ გარ.

მ. შ. — ში სოშია მენწირ ამერე გარ ოსუთორ ქართულ, ერღა ერე ლიბოფუქა ნან სოშირ რუსანცანან ნულუნდა კაჷშირ, რუსულდ გარ რაგდიღ ლაშდრალეი. ეჩქას რუსეთს სოჩილ პირობოლ ლანჷ ლითორიშ ო ამლა ეჩანუ ესღერა მანგ ზანანან (განსაკუთრებით).

ქ. მ. — სი ხიზელალო სოშილი ისგუ ლამუარანლოთე ჰა ევარ ანდრის ამხნუ, გუანდრათე?

მ. შ. — ათხე სოშა მენწირდ მიშგუა დი ანდრი ი მიშგუ კიმილი ი მერმოლო — დეშ, ევარ ხაშდბახ მანგ ი სამსახურარისგვარის... ამზაქუა ემა პნდენის! მი ოსდორი სზირდ, დინდი ერხენ ერ მირი ი ჩი დორი-ხემი თევისგა ევლამ მიღდენი ლიზი.

ქ. მ. — ბევშუე, აა, სოშა მენწირდ იშა ჰამარტი ჩაყა ერე?

მ. შ. — მიშგუა დი ი მიშგუ კიმილი მინა უოგანშუ იზგენ ერჩულა.

ქ. მ. — გუანდრანლს ჰირეთ ი ლხინეთ უშხუარე განხენ ლიგენ ჩუქამთქუანს, მანდა?

მ. შ. — ათხეხი მიშგუ დედამოთილ ადგან ი მიშგუ ხალს, ზანარ, მასარდ ლანსუ მენდე. ჩის ხამბუენ, ლაგუანაჩქედ წინასწარ დანმარება ახლუან შუანარს, ტვტაშ დინრ ი ხარქ. ამერუშ ხალს შგუირს დემის ჩაწონენ დეამეშტახანს, ექუე განხენ კეგნის ი ექუანსეხი ჩიგუაშ.

ქ. მ. — ისგუ დიმოთილ ფაციკო — მიშგუ მარუხია ბიცოლან უუდილი, გუნ მალატად, ტისდ გუნ სოჩა ზურალ ლანსუ.

მ. შ. — ევლა დემე ტული, ერე მიშგუ დედამოთილ ლანსუ, შეიძლება მერემემიდ მანგუეშ ლემარლანსუ, მარე მიშგოუდ გუნ სოჩა ლანსუ; ბოფშრე ლარდნლისგა გუამიდ ლანმარქუე. უოდე ექი არდა, მი ჩითე ხუიზელალ, ჩითე ქამფუშუდა ი ბოფშარს ჩუამეყანადა ქორს. ზანთე დურდას, ერქა თუეობით ჩუხუიგნიდას, მარე ათხე — დეშ ერე, ქორს დარ მაყა ი ბოფშარსი დეშ ცუირე მინს გარ. ერქა ქა-იმთ'ოდარგნას, ჩიგუაშ სორამდ მახუა ქორს მიშგუ დედამოთილ...

ქ. მ. — ფიშირს სორი სოჩა დიმოთილ, მარე ლანთლანს ევლამ მეჭად ხუდუან პრეტენიონლ. სი ამეე მავუშმარ თე სი ი ამეე ხაზგასმით ერ ტული ფაციკუე ნახურის, ალა ისგუ სოჩა ლიზურალ ლი თარსითაჟად. აა, ლიფანი ი ალა იმეი ხაყერე?

მ. შ. — იმეი ლუშუე წლისგა ხამთქუანს ამერე, შანგ ექუე: ლეგემი ჩუმიგდა, უორმოცი ჩუოთყერდ ი წლისთავი. სამტინარს ლიფანი ერ გუამთქუა, ჩიგუაშ ხუერი, მანგუეშ ოტკანდელ, შან ნულუა, დემგუაშ ხუაზარედ, ჩიგუაშ სოსყიდ ი შგუირ დემეგ ლოსწონედ მინა ქუნის.

ქ. მ. — წლისთაჟე ქამერდ ლია?

მ. შ. — დე, წლისთაჟე ათხე ლანსუ, ეშხუ ზან ათხე გარ აჩად ი ლეგემი უ'ოხკიდელ. მარხუაჟე ათხუილდა წლისთაჟე, მარე მანგ უ'ოხსყედ, ქუინის იმეი ხეკუთუნი, ექუი. საფლანუე მინა ლანშგადანს ოხსყედ.

ქ. მ. — ისგუ დიშლ ზანართე ადწუწოლის, ექა ჩიცხა ჰა შუანართე მადეა ლანთლერად მარ ჩიცხა?

მ. შ. — მიშგოუდ ეშხუ ლის, იდბალ იმხანუ ირი, ექის დეშ სოქანბი, მარე თელღერა მიცხა მეზნი სოშა მენწირდ, ჩიჟე — დემეგ.

რ. ო. — ეშე იმდა? შან განსხუაჟება ლი, უთქუათ, მუშუან თელღერანს ი მეზან თელღერან ნესგა?

მ. შ. — შან მის'ათხე ში, ამეე ტულის ამერეშარ, ერუაჟ ლის ზანართე ლუწუილე. შუანარს თელღერაშ დაფასება ჩუხამთქუანს სინამდელიდგასგა, აშ ექურდ, მიცხა ევლამ მიროშუ ადწუილი, იმეი ხეცხენი ერხანუ, მეზან ირი ა მუშუან, სოჩა ლესეს ი ალის დემე ხულუა მნიშუნელობა.

ქ. მ. — ამეი ლი, ამეი! მალატე გუეშთეისგა ხეკუეის ნოშა პორედდენს მუშობელ...

მ. შ. — ჩიქი ჩ'ათუებრის ი ერქანლუე მინე იღბალ იმეი ღასთუებრენ, ექვო იხოხ... მიშგაულე მთაუარ ღი, ჩ'ადთორენეს ი მი ჩინოლუშ შის ზოსეი, ერქანლუე მინა სიყუარულეშუ იმგუაღეგ ხგანეთხნის ბედს.

ქ. მ. — კლას რუსულად ქარ ღეზგებრე ჰა ქართულად?

მ. შ. — რუსულ კლას მარ ღეზგებრე ი ხონამდი ოთზგებრ. ხონა მოსწაულე ხუბანუ, მარე დეშ ოთთუებრენ, აშლა მანარდ ხალონდას მიშგუ მშობლარს, ქ'ოწუილენ, ექი. ერქანლუე გარჯ ღი ღითუბრი, მით უმეტეს სოფელეი ერ სიწუილალ... ღიბოფშ ხონა ნულანდა, მანგუშუ ნაკლინდა ი შიში ᦒოსეი ხონა ნულანდა მშობლარსენქა. ამერუ ხუეშდაბდას ეშდორი ზა, ხელფას მანდილ ღანსუ ამეშ სოფელისგა. ეშუ მარემიშ ხელფას გარ დემთემოშ ღი ᦒოთხუ გეზლ ღარდდ, მარე, ხაწუხაროდ, დეი მრანალუშუიღმანობა გითუელისწინეს ი დეი მამაგუშუ, ექლამეგლამ მი ᦒოთხუდ შეეყეცამგა. მან მინა, უნახოთ, ირი მოღეგუეშ, იმედშუ არი მარე.

ქ. მ. — ჩიქი ახალგაზრდა ხი! ისეუ შდიქი ხალს მეგრის საერთოდ ქაუწუილა ღის ი სი უკუე უოშთხუ გეზლ დი ხი.

მ. შ. — შეიღბა ღესეს, ბოფშარს ნაშდებიოლუ ხარს ი ᦒმან ჩიგუაშ ღაშად ხარ.

ქ. მ. — აი, დეშ ხუიგრანუი, ერე ბოფშარს კუბდარს მანა ხონეი, მეგრელ ერ ხი, ერე მიუხედაჟად.

მ. შ. — კუბდარ ექვო ხალატს მიშგუ ზანარსი, ერე უოშელდ თბილისთე ᦒსლერი, მიშგუ ღანჟა შიშ ჰამატულის: „ღიდეუ ესერ ი მან უღეკვიდ ხუღუან ბაზარს, ᦒოლონდ ქა-როქ-ადე ი ქა-ეხერ-ოხუნჟე ღუშუ კუბდარს!“

ქ. მ. — აღუე ქანგებმანუ ათხე, იმეი ხანგებ ღელეს ი ᦒმ ხარო ხურნელარს ი ევა მანგ...

მ. შ. — ღელეს ჩუხუბაქურედ ნეწუდ, ხანსუ, ნიჭრას, ქინძს, უცხო სუნელს, გიცრულს სჯანუერო, ძაფანა ესუა ხალატ, ექის ესქიე, ში, მაკალითად, მანარდს ხუერო ძაფანას ი შუანარს ხოსრა ხოცხას...

ქ. მ. — ზანარს ჩის ხალატს ძაფანამ...

მ. შ. — ჩიგუაშ ჩუხუბანარეი, ერქანლუე ჩუეულებერიუად გიეს ხუნსეი, მოლიდ უტინა ხაკუ ი ქანხანეი ზეთისგა, დგოხელდ ღეტყეს. სკელ კუბანდ ხოლა გამან ღი.

ქ. მ. — გუნანდარამგა მგდფხან ღანთლანრა ერ ქირის დორუ, ხედას ხოიღელ ხოსას ღუშნუ?

მ. შ. — მექდას ჩუხოსანს, მარე რუსულს ხარინეს ხოშა მენწირდ ღუშნუს, ღანდ გაპართულდ დემე ხოსანს. რიმა გერლოანს ხოშილ ხოსა.

ქ. მ. — კლასთე მეგრ ხიზელაღანს, მასწაულეღებლარ რუსულ ხო მან ქართიდას?

მ. შ. — დემე, მასწაულეღებლარ მანგ ქართულარ (ზანარ) ღანსუხ. ჩუ სამაკალითო მოსწაულე ხუნსუ ხინამდუიღემგა, ხონამდ ხუიოტრიდას ჩი საგანს ი ათხეი მიშგუ ბოფშარს ში ხომარქუი. რუსულს ი ჩის ში ხუიოტრი ბოფშარს, მასწაულეღებლარ კმაეოფილ ღიხ: „მან ესერ მიზგრა?“ „მამაგუეშიქ, მარე ჩუ-მქ-მითურა კლასს ი ერხენქა ჩუ-მქ-მასუეი“.

რ. ᦒ. — ღუშნუ ამკლიბდ აქთორა ᦒ...

ქ. მ. — ეშხუ ზანგანთუერ.

მ. შ. — ღამინტერესხა ი შუანარს მანკუი ჩ'ოთიარანენ ხიტყუოლ, მან ᦒმ ნიშნაუდა, ხინამდუიღემგა ხაქეშ ერხი ხიტყუოლ ღუშნუ ი ღუშნუ უშუარ!

რ. ო. — აფხზწარ კითრა მარ?

მ. შ. — მეწუბელწარ მანწარდ მირდა აფხზწარ, მარე სგალეწუდნე მარ მწგ.

ქ. მ. — იხგუ მეწუბელერე გუწარწლ სომ ჩუწეწუდო გალს?

მ. შ. — ამუხბოლ ლწსწლ ო მუთბამოლ ლწსწლ. ლუწნუ გუწარწრ სუდუწს სოშა მენწორ ო აფხზწარ ლიწ, კუწარაცნელმოლ ლწსწლ ო ეწუგბამოლ ო ფიწორ, ლუწნუა ჩუწოხალდაწ, მარე ო ჩუ აფხზწ სომარაწ პაწბორტეო. დწრ მიწუწაწ ეწარ ლიწმალუწდუე ო მწგ სგალეწუდნე მარწ.

რ. ო. — ერწად მაგუწმდ ხერწდლად უწსწწარ?

მ. შ. — სოწამდ ხუწერდლად ო სოწა მეწუბელობა ნად, მარე ერწანდუე...

ქ. მ. — გუწანდრამხგა დეცე-გომ მანს ჭუდლუწა მარენე ო მაწუნე?

მ. შ. — მარენე ეწიწ სუდუწა, ერუამუ მარენე ლღღეგომალე ლი, ერდუამ ე'ოწრწი, სოწოლუდ ერუწამ ჩ'ოსტეორ ჩულღღეგომალე ო ჩულღღეგწნაწე ლწწგა-ლარდა.

ქ. მ. — შემოსაწულმან ლიმა?

მ. შ. — შემოსაწულმან ლი, ლაგაკ ლი გუწმდ სოწა გუწანდრამხგა... ოშეგნი მწგ სოწა აწლრი.

რ. ო. — ომ ხალწწოდ ძირითადად?

მ. შ. — ლებიას, კარტეპს, სიმიწდს, ბოსტნეულ რუ-მწ-ანდრი, ჩიგწაშ.

ქ. მ. — ლარტამ მაგუწმ ჭუდლუწა?

მ. შ. — სოწა არტამ მუდლუწა ჩიქი-ჩიქი.

რ. ო. — კუწაწუ ჭირიმა?

მ. შ. — მე!

ქ. მ. — აღო ლარტამეო ლწწგმბწუ მწლე, აა, მიწგუ დი, მაგალითად, ეწგუწამ ხენწოწლწლ ეწას, ერე ლარტამ ლიწწწწწწ მი ო მაროკას მამ ნამუწდწწწ, მიწწწწლ ხეკუწეწს აწსუაწ მწგ სოწა გულუწწწლ, კუწლწარ ხეკუწეწს გუწ სოწა თუწალაწწლ ლეწსწ ლეწსეე ო მუე მწგ...

მ. შ. — ჩიგწაწ მიწგუ დედამთილ აწსიწუ არტამიწგა, მარე ათხე მი მარ ლეწსეო. ლეწწა მიწგუწა დი მიმარჭუწიდა, მიწას მი გარ მად ლეწსეო მწგ; გუწ ძწელ ლწსწუ, მარე ეწლამ ე'ოწრწსუ.

ქ. მ. — ლიბოფუწწწ ჩუმაწუეო, ნერგწლ სოწსუმწწწ აგლწწწწდა, მამ სოწსუმ ჩუწდქარუწწწ, ერწანლო მიწგუ დიოდ ე'ანსეე ქორს.

მ. შ. — ქორსი წუწასუეო ო ქუთამხწწწწ ოწწუ მწგ, გუწმდო სოწა ნერგწარ ლიწ.

ქ. მ. — ბადრიწან ო პამიდორ აწლრიმა?

მ. შ. — მწგ აწლრი, ლაწა ე'ოწრწწწწწწ, ხანწუ — განწაკუთრეობი. ლილცუწე წაკუ-ათხეამ ჩუმაწიო ლეწწაწ ხანწუ, ეწეო სოწამდ აწლრი.

ქ. მ. — კარტოფილს ხაწწმლწწწწიმა?

მ. შ. — მე, ჩი წაწ აწწმლწწწწწ, მარე მიწას დემეგ აწქუად, დარწრ სოწილ ლაწსუ რადაწწაწარად. ეწერ დოსდ ოხბიწეო კარტოფილ, მიწას სოწა შემოსაწულ ლი.

რ. ო. — შუწწწწ წწეროთოდ მამ წაკუ ლიწწმლწწწწ, დეამ ხილს, დეამ ბოსტნეულს, კარტოფილს სომ სწეროთოდ მამა.

მ. შ. — ამეწუ კარტოფილს ო პამიდორს წაკუწ; ხილს ამეწუამ დემეგ აწწმლწწწწ; პამიდორს ერწად დემეგ ხეკუწადდა, მარე ათხე წაკუ.

ქ. მ. — მარწოლდამ აწლრი. ომეო ხეკუწეწს, ე, ლაწხწუოდდედ აღ დგწწ?

მ. შ. — ბეტრეპაწულობა ხაწწა ქართულდ ო ლუწწულდ — პარპოლამ (წი პარპოლდამ). ეწი ლადედ ლუწწი ამწგრიწს სოფელ. ერწანდუე ამიწდგეწაწ... ამიწდოწ

- ქ. მ. – ქუთაისშია (“ქუთაის-ს”) იმიტომ, რომ გევანდრიდან შორს არის სკოლა!
- მ. შ. – გევანდრიდან ძალიან შორს არის სკოლა. თავიდანვე ქუთაისში (“იქით”) მყავდა და ახლა ვერ დაეიბრუნებ აქ. ძნელია (“გარჯა-არის”) სასიარულოდ (“საგზაო-დ”) და მეშინია, თორემ აქაც კარგად სწავლობს ყველა.
- ქ. მ. – თან ვიწრო ბოიერიბზეა (“ჭოკებ-ს”) ‘გა’საველელი.
- მ. შ. – მთლად კარგი ზოკებიც არ არის გადაებული. ორი ბავშვი აქ მყავს, მაგრამ, რა ვიცი, ისინიც ძალიან შედარდებიან (“მ-ე-გუნ-ე-ბ-ე-ი-ან”) და ისე ეუშეებ სკოლაში. გევანდრის მთაში მყავს ახლა ბავშვები, იქ კარგად არიან და ჩვენც ვეუშაობთ, კი იცი შენ სოფლის საქმეები...
- ქ. მ. – მოწველას კი მოახერხებენ (“ი-ქ-მ-ან”) და...
- მ. შ. – ამ წლის გარდა, ჯერ არ წასულან იქ, მაგრამ სხვებიც (“მე-ორ-ე-ბ-ე-ი-ც”) არიან, სოფლებიც, და წელს გაეუშვი: “რას იზამენ-მეთქი”. შრომას მიერგევიან, წველას ისწავლიან და გაისისთვის (“წელადის-ა-დ”) მანაც კარგად ეცოდინებათ. ჩვენ გევანდრიდან დღევანდელ ფეხით მოვდივართ აჯარამდე (“აჯარა-დ”).
- ქ. მ. – გალში დადიხარ ახლა?
- მ. შ. – გალში ახლა ვეღარ დაედივარ და არც ჩემი ხალხი მოდის – ეშინიათ. ნათესავები მყავს იქ და მხოლოდ ტელეფონით გვაქვს ერთმანეთთან კავშირი. ვერც ჩვენ მივდივართ და ვერც ისინი მოდიან.
- ქ. მ. – გევანდრი’ს მთაში თუ ყოფილხარ?
- მ. შ. – ერთხელ ყოფილვარ, რაც აქ ეცხოვრობ და ძალიან მინდა წასვლა, მაგრამ ვერ წაველ იმიტომ, რომ სახლში არავენ გეყავს და აქაურობას ასე ვერ ეტოვებ.
- ქ. მ. – წველას და ყველის ამოყვანას ხომ კარგი მზრუნველობა (“მოვლა”) უნდა, აი, ძალიან (“გულ-ად”) სუფთად და კონხტად უნდა გაკეთდეს (“მო-ე-წყო-ს”) ყველაფერი.
- მ. შ. – სისუფთავეს რაც შეეხება, იმ მხრივ (“ე-გ-ის-გან”) იმედი კი მაქვს (“კარგად მყავს გაწერთილები < განსწავლულები”), რომ ყველაფერს კარგად გააკეთებენ ბავშვები, თანაც ხშირად ვაკითხავ, მარტო არ ვარგანან.
- ქ. მ. – აი, ახლა, შენ რომ იყავი მთაში, მაშინ როგორ იწყებოდა იქ დილა?
- მ. შ. – დილას საჭიროა ადრე (“უ-რიც-რა-ყო-დ”) ადგომა (“არის ასადგომი”), მოწველა, შემდეგ ყველის ამოყვანა (“მო-ყ-ე-ლ-ე-ბ-ა”) და სულგუნის გაკეთება (“მო-ს-ულ-გუნ-ე-ბ-ა”), მერე უკვე თავისუფალი დრო გაქვს და იწყება ყვეის სმა და ასეთი რამეები (“ა-მ კალიბ-ე-ბ-ი”). ერთხელ ვარ ნამყოფი, ერთ თვეს ვიყავი (“ვეყოფილვარ”), მეტჯერ არა. კარგი დროსტარება (“სამყოფი”) იყო სინამდვილეში მაშინ.
- ქ. მ. – ყველი როგორ ამოგყავს (“მო-ყ-ე-ლ-ე-ბ-ა-ს როგორ ი-ქ-მ?”)?
- მ. შ. – ჩამოწველის შემდეგ დაწურება საჭირო, მერე კვეთით ჩაყენება (“ჩაკვეთება”) და “მოყველება”.
- ქ. მ. – სპილენძის ან თუჯის დიდი ქვაბი (“ჩონინა”) გაქვთ მთაში?
- მ. შ. – ბევრი კარდალა გვაქვს, დუმელი (“ფე-ე-ბ-ი”) და ყველაფერი, რაც მთაშია (“მთას არის”) საჭირო.
- ქ. მ. – “მერწყის” (“კარტოფილში აზელილი ყველის”) გაკეთება (“ა-წყობა”) იცი?
- მ. შ. – ბალსქემიოურად ღვეცმზრ (“ფქელით შესქელებული გამდნარი ყველი”), არა?
- ქ. მ. – “ლევცმარი” “თამგჯაბი” (“მოხარშული ყველი”) არ არის?

მ. შ. – მერწვი შუშაა, პო, ეს კარგი, კი, როგორ არა, კარგი რაღაცაა–

ქ. მ. – აბა, როგორ აკეთებ?

მ. შ. – ჯერ კარტოფილს მოხარშავ, მერ ჩავეკვლტ და ისეთ ყველს ჩავემატებ (ეუზამ“), რომელიც იწყლებ. ამოურვევ და წვლავდი გამოვა (“ეფას-ება“). შემდეგ მარილის გემონებით ეუზამ (“შე-ვა-ფრი“) და ეს არის “მერწვი“, (ბალს)ქვემოურად – “შუშა“.

ქ. მ. – აი, ეთქვათ, დღეში რამდენ (ცალ) სულგუნს აკეთებდი (“აწყობდი“) ან სულგუნს როგორ კეთდება (“მო-სულგუნება- როგორ არის“)?

მ. შ. – დღეში ორ სულგუნს აკეთებენ ახლა ბავშვები და მე (როცა) ვიყავი, უფრო მეტს ვაკეთებდით იმიტომ, რომ მაშინ უფრო მეტი საქონელი (“ოთხ-მაკალი“) გვეყავდა. ყველი როგორც კი “დამწიფდება“ და უკვე რომ იწყება, (მაშინ) უნდა დაჭრა, “მოსასულგუნო“ და ლამაზი სულგუნები უნდა გააკეთო–

ქ. მ. – რამდენი წელია, რაც სვანები“ს“ რძალი ხარ?

მ. შ. – უკვე თხუთმეტი წელი შესრულდა. საერთოდ არ მქონდა სვანებზე არანაირი წარმოდგენა და აქაური ცხოვრების შესახებ არაფერი ვიცოდი, მაგრამ როცა გაგიტირდება, მაშინ ყველაფერს შეისწავლი თურმე და ეჩვევი კიდევ კაცო.

ქ. მ. – აი, რძლის მიმართ როგორები არიან სვანები?

მ. შ. – დღეში ყველა ოჯახში თავ-თავის მდგომარეობაა, ალბათ. მაგალითად, მე ყველა კარგად მიქცევა (“ჩემკენ ყველა კარგად არის“). შენ თუ ცუდი ხარ, მაშინ სხვაც ცუდი იქნება შენ მიმართ, რა თქმა უნდა! რა ვიცი, ალბათ, არც მე გარ ცუდი და ისინიც კარგები არიან ჩემ მიმართ.

ქ. მ. – რამდენი წლის იყავი, დღეში რომ გა“მო“თხოვდი (“გამორობ-წულდი“)?

მ. შ. – თერამეტი წლის ვიყავი ზუსტად. სკოლა (“კლასი“) დავამთავრე და იმ წელს გაეთხოვდი, პასპორტი სულ (“მხოლოდ“) ახალი აღებული (“ა-კიდებ-ულდი“) მქონდა და...

ქ. მ. – პირველი შთაბეჭდილება როგორი იყო, დღეში რომ ჩამოგყვანეს და დათვალვიერე აქაურობა?

მ. შ. – “შე საწყვალო, დაკარგული (“და-თაფ-ული“) ხარ-მეტიქი“ – გაიოჟირე (“და-ე-ა-სკენი-ი“). არც ვიყავი მანამდე ნამყოფი და არც მქონდა წარმოდგენა. გალი ქალაქია და პარიზია, გვანდრასთან შედარებით, მაგრამ ყველაფერს ეჩვევა კაცი, თანაც ბავშვი ვიყავი და უფრო იმიტომ მივეჭიე. გარდა ამისა, მაშინ ფართო გზა (“მა-შარი შუკა“) იყო აქედან სოხუმამდე და ხშირად მივდიოდი სახლში, გალში, და ამით გადავიტანე როგორღაც, თორემ...

ქ. მ. – კარგი ქმარი (“კაცი“) გყავს და კარგი შეილები.

მ. შ. – ოჯახში ძალიან (“გუამად“) კარგად შემხვდნენ. კარგი დღეამთილი მყავდა, ტკბილი ქალი იყო და, საერთოდ, ყველა კარგი იყო ჩემ მიმართ, ამან გადამატანინა აქაური რთული პირობები.

ქ. მ. – ახლა გვანდრელებზე უკეთ იცი ყველაფერი, მათი წესები, ჩვეულებები, ხომ?

მ. შ. – ვერ ვაქვებ ჩემს თავს, მაგრამ, რაც საჭიროა და რაც აუცილებელია, ყველაფერი ვიცი; რაც დამჭირდება (“შე-მა-წუხება-ს“), ყველაფერს ვაგაკეთებ (“ა-ე-ა-წყ-ობ“) და სირცხვილს არავის ვაჭმევ; კაცს (თუ) გულით მოუნდება, ყველაფერს ვაკეთებთა შესაძლებელი (“ხა-ქმნ-ელი აქვს“).

ქ. მ. – ოთხი “შეილი“ს“ გაზრდა ხუმრობაა (“მასხრობა არის“)?

მ. შ. – მეტისმეტად ბევრი უნდა ოჯახს, ბავშვებს, და იმიტომ ვწავლობთ,

მიტიომ ემუშაობთ (“უ-თობ-ა-ე-თ”) ამდენს, რომ ბავშვებს არაფერი მოაკლდეთ და ცოტათი ჩვენზე (“ჩვენისა’დ”) უკეთესი დრო რომ გაატარონ ბავშვებმა.

ქ. მ. – მგერული ხომ არ შემოგაიწყდა?

მ. შ. – ახლა რომ მივდივარ დედარეშთან და ჩემს ნათესაებთან, როცა ვლახარაკობ, ცოტა სიტყვები მეშლება სვანური და შემდეგ გადავასხვავებ ხოლმე სხვანაირად (“მე-ორ-ე-უ-ბ-ს-კენ”), მაგრამ მაინც ქართულად, მეტწილად სვანურად ვლახარაკობ. ახლა არავინ მყავს მგერელი მეზობელი და ამიტომ გადაჩვეული (“გა-გრილ-ე-ბ-ულ-ი”) ვარ იმას და უფრო სვანურისკენ ვარ გადასული.

ქ. მ. – გვანდრაში მეზობლობა როგორი იცით?

მ. შ. – კარგი, კარგი, მეზობლები კარგი მყავს და რძლებიც ძალიან კარგები არიან...

ქ. მ. – რძლები აფხაზები გყავთ, არა?

მ. შ. – აფხაზებაც არიან, ქვემო სვანებიც, იმერლებიც, მაგრამ ყველაწი კარგები არიან...

ქ. მ. – იმათი გვარები ყველაწი იცი?

მ. შ. – კი!

ქ. მ. – აფხაზები რა გვარები არიან?

მ. შ. – ერთი ავიბაა, გერლიანების რძალი; მეორე ქვემო სვანია – ირმა კოჭბინი, ჩემი მახლისცოლი, და მესამე როდამ პაკელიანის ცოლია – სულაკაძე, ძალიან კარგი ქალი, ახლა მთაშია.

ქ. მ. – ირმა კოჭბინის რამდენი ბავშვი მყავს?

მ. შ. – იმას სამი მყავს. ირმა განათლებული (“ნასწავლი”) გოგოა და პედაგოგად მუშაობს. რაღაც ისეთი სვანური იცის იმან... ქვემო სვანები სხვანაირად მეტყველებენ, მაგრამ ირმამ ისწავლა ნელ-ნელა ჩვენებური სვანურიც და წესებიც...

ქ. მ. – შეკრება (“გუნდობა”) და ერთად ლოცვა (“ზორ-უ-ა” ან “მზერ-ა”) თუ განევიათ სოფელში?

მ. შ. – კი, როგორ არა! ხშირად გროვდებიან და ლოცულობენ (“ა-წყ-ობ-ენ ზორ-უ-ას”). ახლა, თორმეტში, პეტრე-პავლობა გვაქვს... ყველა დღეობაზე – გიორგობა იქნება, ლამპრობა თუ სხვა – ყველაფერს ერთად აკეთებენ, ხბოებს კლავენ, ლოცულობენ და კარგ დროს ატარებენ.

ქ. მ. – შენც ხომ იღებ მონაწილეობას (ჩაერევი)?

მ. შ. – მეც, მაგრამ მეტწილად კაცები (“ვატე-ბი”)... შორს მიდიან სალოცავად და ცალკე სალოცავი ადგილი აქვთ ზემოთ, წმინდა ადგილია და იქ მიდიან, თვითონვე ლოცულობენ, მეზობლები არა მაინცდამაინც; ლოცვის შემდეგ კი სახლში ვიკრიბებით ყველა და სუფრას ვშლით (“უ-ა-წყ-ობ-თ”)...

ქ. მ. – სალოცავ პურებს აცხობ (“ა-ნაყ-ავ”), ალბათ, და კაცებს ატან წმინდა ადგილას, არა?

მ. შ. – კი, “ღემზირებს” ვატანთ (“უ-ა-ბარ-ე-ბ-თ”). ერთ წელს ერთი ოჯახი ხედება, მეორე წელს – მეორე და ასე რიგ-რიგობით გვაქვს რელიგიური დღესასწაულები...

ქ. მ. – ახლა შენი ბავშვობიდან გაიხსენე რამე.

მ. შ. – სკოლა (“კლასი”) ისე დავამთავრე, რომ მართლაც (“მ-ტიცი-ე-დ”) კარგად ვსწავლობდი, მაგრამ მოუსვენარი ბავშვი ვიყავი. სადმე წასვლა თუ იქნებოდა და სხვებს უარს ეტყობდნენ, ისინი მაშინვე გაჩერდებოდნენ, მაგრამ მე ყველგან უნდა წავსულიყავი. ერთხელაც დედარეში სადაღაც მიდიოდა (არ მახსოვს) და

მე ძალით ავედევნე (“მი”ვდევი), თუმცა მაინც არ წამოვიყენეს. გაებრაზდი, ავედი ზემოთ, ჭერში, და დაევიმალე. ესენი დაბრუნდნენ და მეძებნენ, მეძებნენ, დარდი (“გონებ-ა”) შეექნათ. მეძახიან, მეძახიან და ხმას არ ვცემ (“ვაბრუნებ”)— დედაჩემმა დაიწყო მოთქმა: “რადღა სჭირს ბავშვსო!” და გამოვყავი თავი, მაგრამ ზემოთ კვამლი აღორდა და თურმე ისეთი შავი (“მო-ცხ-ელ-ო”) ვიყავი ვეპოლისგან, ძლივს მიცნეს ჩამომოყვანეს (“ჩამომბარუნეს”) იქიდან და მას შემდეგ ჩემი ყოველთვის გამქონდა.

ქ. მ. — ახლა ასეთი ცოცხალი და ლამაზი (“კარგი თუალ-ის”) ქალი რომ ხარ, თერამეტი წლისა, მით უმეტეს, როგორი იქნებოდი, ხომ არ მოგიტაცეს?

მ. შ. — მე საშუალო დავამთავრე და სასწავლებლად მინდოდა (“მენჯეკოდა”) წასვლა; საბუთები ყველაფერი გაკეთებული (“ა-წყ-ობ-ილი”) მქონდა და ხარკოვის უნივერსიტეტში მინდოდა ჩაბარება (“ხარკოფ-ს”-კენ მქონდა ჩაბარებულ-ი). რუსული საერთოდ კარგად ვიცოდი და ამიტომ მინდოდა მესწავლა ქედაგოიურზე, მაგრამ იღბალი ასე ყოფილა და!— მაშინ ჩემი მომავალი მულა (“ქმრის და”) და ქმრის დეიდა ცხოვრობდნენ ჩემს მეზობლად და იქ, ახლაც არ ვიცი, როგორ მოხდა, გათხოვებაზე არც ვუფიქრობდი (“შეფიქრა”), მაგრამ მაინც მომიტაცეს.

ქ. მ. — ჩხუბი (“ფათერა-კი”) არ მოჰყოლია ამ ამბავს?

მ. შ. — ჩემი ძმებისა და ყველას დარდით (“გონებ-ით”) დაერჩი (“დასარჩენი შემიქნა”) გუჯეჯიანიებთან, სწავლაც დამეკარგა და ყველაფერი, მაგრამ ოდნოდ ბავშვები იყვნენ კარგად, მშვიდობა მქონდნენ და დიდი მადლობა ღმერთს, რომ კარგი მოახსი გვაქვს და კარგი შეიღებები გვყავს! არაჩვეულებრივი (“გულად კარგი”) საზღები მყავდნენ, ორივე გარდაცვლილია, ომარი ომში დაიღუპა (“დაღვრა”) და მათი სახელები მქვიათ ჩემს ბიჭებს (“ნა-ფაფე-ებს”). ჩემს შეიღებს (“ბავშვებს”) ამსგავსებენ იმათ შესახებდავად (“თუალ-ად”); ისინი ძალიან ლამაზები (“კარგი თუალ-ის”) იყვნენ და იმას ამბობენ, რომ “ომარი და დათო ჰგვანან იმათი”.

ქ. მ. — შენმა შეიღებმა მეგრული (“ზან-ურ-ო”) თუ იცინა?

მ. შ. — ჩემმა შეიღებმა არა, ამათ არა, ვინც აქ მყავს ჩემს მამისიანებთან რომ მყავს გოგონა — ხატია, იმან ყველაფერი იცის, კარგად ლაპარაკობს მეგრულად. პატარაობიდანვე იმათთან გაიზარდა და თვითონაც ჩემს მამისიანებს მეგრულად ვლაპარაკებდა. ამათ რაღაც სიტყვები (აქა-იქ) თუ იცინა (“ეცოვინებათ”), მეტი არაფერი. ასე ამბობენ: “რად გვიინდა მეგრული, ქართულია მთავარი და იმას ხომ ვსწავლობთ!” ყველაფერი საჭიროა თავ-თავის დროზე და ისწავლიან, ალბათ, რომ წამოიზრდებიან (“როცა უფრო ზევით მო-ვდ-ებ-იან”).

ქ. მ. — სამეგრელოდან უფრო ხშირად რუსეთში მიდიოდნენ სასწავლებლად?

მ. შ. — ჩვენ სადაც ვცხოვრობდით, იქ მეტწილად რუსებთან გვეზრდა კავშირი, ვიცნობდით იქ ხალხს და ამიტომ იქით გვევლინა წასვლა. ჩემმა დეებმა და ძებმა — ყველამ დაამთავრა ხარკოვში და მეც იქით მქონდა გადაწყვეტილი წასვლა, მაგრამ—

ქ. მ. — რუსეთში იყვნენ ისეთი ქართველი სტუდენტებიც, სამწესობრო, რუსული კარგად რომ იცოდნენ, მეგრულიც იცოდნენ, მაგრამ ქართული — ძლივსადა.

მ. შ. — მე მეტწილად აქ ვისწავლე ქართული იმიტომ, რომ ბავშვობაში ხშირად რუსებთან გვეზრდა კავშირი, მხოლოდ რუსულად ვლაპარაკობდით თამაშის დროს (“სა-თრ-ე-ე-ელ-ა-ს”-ზე). მაშინ რუსეთში უფრო კარგი პირობები იყო სასწავლებლად. ამიტომაც იქით მიიწვიდა ყველა სამეგრელოდან (განსაკუთრებით).

ქ. მ. — შენ დადიხარ უფრო შენს მამისიანებში თუ ისინი მოდიან აქეთ, გვანდრაში?

მ. შ. - ახლა მეტწილად დედანებში მოდის, ჩემი ძმა და სხვები ("მე-ორ-ე-ბი") - ვერა, ისინი მუშაობენ ("ათობა-ე-ენ") ყველანი და სამსახურებში არიან... ზაფხულობით თუ მოვლენ! მე მივდივარ ხშირად, გოგონა იქ მყავს და ყოველ ორ-სამ თვეში მაინც მიწვევს ("შ-ი-ვ-დ-ბ-ა") წასვლა.

ქ. მ. - ბავშვი უფრო ვის იმედად ("ამარა-ს-ს-ზე") გყავს იქ?

მ. შ. - დედანები და ჩემი ძმა თავისი ოჯახით ცხოვრობენ იქ.

ქ. მ. - გვანდრელებმა ჭირში და ღხინში ერთმანეთის გვერდით ("გან-ი-დან") დღომა ხომ იცით?

მ. შ. - ახლახან ჩემი დედამთილი გარდაიცვალა და ჩემი ხალხი, მეგრელები, ბევრი ჩამოვიდა აქ. ყველას უკვირდა, დაკრძალვამდე წინასწარ დახმარება რომ მოაქვთ სვანებს, "ნაცრის ("ტუტ-ის") პური"¹ და ხარჯი. აქაური ხალხი სირცხვილს არ გაჭმევს ("გაჩვენებენ") არავისთან, ისე დაგიდგებიან გვერდში და ისე გააკეთებენ ("ა-ა-წყობენ") ყველაფერს.

ქ. მ. - შენი დედამთილი ფაციკო - ჩემი მარუსია ბიცოლას და, ძალიან მიყვარდა, მართლაც კარგი ქალი იყო.

მ. შ. - იმიტომ არ ვამბობ, რომ ჩემი დედამთილი იყო, შეიძლება სხვისთვის ("მე-ორ-ის-ა-დ") არაფერი ყოფილიყო, მაგრამ ჩემთვის ძალიან კარგი იყო; ბავშვები¹ს ვაზრდაში ძალიან მომეხმარა ("გუამად მო-მ-მარჯვა"). ვიდრე ის იყო, ყველგან დავდიოდი, მე ყველგან გამიშვებდა და თვითონ ბავშვებს დაიტოვებდა ("დამიკავებდა") სახლში ("ქორ-ს"). სამეგრელოში (რომ) მივდიოდი, თვეობით გაემზადებოდი ("ქე ვ-დ-გ-ბ-ო-დ-ი"), მაგრამ ახლა - ვეღარ ისე, სახლში არავინ მყავს და ბავშვებსაც ვერ ეტოვებ მარტო. ეჰ, მაშინ თუ სადმე მიხვიდოდი, ყველაფერს კარგად მახვედრებდა და სახლში ჩემი დედამთილი...

ქ. მ. - ბევრს ("ვრც-ელ-ს") მყავს კარგი დედამთილი, მაგრამ რძლებს მაინც ყოველთვის აქვთ პრეტენზიები. ასეთი მადლობელი რომ ხარ და ასე ხაზგასმით რომ ამბობ ფაციკოს¹ სიკეთეს ("სიკარგეს"), ეს შენი კარგი ქალობაა თავისთავად! აი, საკურთხი სუფრა ("და-ფენ-ა") როგორ გაუკეთეთ?

მ. შ. - როგორც სვანური წესით სჩვევიათ აქ, ისე ყველაფერი: "ლევგემ"-იც ("სა-დგ-ამ-ი-ც") მედგა, ორმოციც გადაეუხადეთ და წლისთავიც. შაბათობით ("სა-ბატონ-ე-ბ-ს") კურთხევა ("ფენ-ა") რომ ვიცით, ყველაფერს ვუკეთებ ("ე-ე-მ-მ-ე-ბ-ი"), არაფერი დავაკეთებ, რაც გვაქვს, არაფერს ვიშურებთ ("ე-ო-ზარ-ე-ბ-თ"), ყველაფერს ვუკეთებთ ("ე-უ-წყობ-თ") და სირცხვილი ("უ-შუერ-ი") არ ვანახებთ მის სულს.

ქ. მ. - წლისთავი გასულა?

მ. შ. - კი, წლისთავი ახლა იყო, ერთი წელი ახლად გავიდა და "ლევგემ"-იც ავიდეთ. მარხვის დროს მოხვდა წლისთავი, მაგრამ ყველაფერი გააკეთეთ ("ა-ე-ა-წყ-ე-ე-თ") ისე, სულს როგორც ეკუთვნის; საფლავიც თავისი შესაფერისი გაუეკეთეთ.

ქ. მ. - შენი გოგონები მეგრელებზე გირჩენია გათხოვდნენ ("გა-წულ-დ-ნენ") თუ სვანებზე ან რძლებზე ვინ გირჩენია?

მ. შ. - ჩემთვის ("ჩემად") სულ ერთია, იღბალი საითაც იქნება, იმას გვერდს ვერ აუვლი, მაგრამ რძალი უფრო მირჩენია მეგრელი, სიძე - არა.

¹ "ნაცრის პურს" (ტუტაშ დიარ) ეძახიან მიცვალებულის ოჯახში მისატან შინ გამოცხვარ თხელ პურებს ("კეერებს"), რომლებიც დაკრძალვამდე მეზობლებს რიგრიგობით ყოველდღიურად მოაქვთ სხვა სამარხო კერებთან ერთად; პურების რაოდენობა განსაზღვრულია: უნდა იყოს კენტი - 3-დან 9-მდე. ტუტაშდარბო - დაკრძალვის წინაღმით გამართული საკურთხი და პურობა; ამ დროისთვის შორს მცხოვრები ნათესავებიც ჩამოდიან ხოლმე (გ. ზარდაველიძე).

ქ. მ. – რატომ მაინც? რა განსხვავება არის, ვთქვათ, სვან რაძალსა და მვერელ რაძალს შორის?

მ. შ. – რა ვიცი ახლა მე, ასე ამბობენ აქაურები, ვინც მვერელზეა გათხოვილი. სვანებმა რძლის დაფასება ნამდვილად იციან და, საერთოდ ასე (“ზუჯი-ოღ”), მირჩენია მაინც თავისი გათხოვდეს, სადაც თვითონ უნდა, იქ მვერელი იქნება თუ სვანი, კარგი იყოს და ამას არა აქვს მნიშვნელობა.

ქ. მ. – ასეა, ასეა! სიყვარული“ს“ საქმეში არ უნდა ჩაერიოს მშობელი...

მ. შ. – ჯერ ისწავლიან და შემდეგ თავისი იღბალი როგორც ასწავლის, ისე იზამენ (“იქმან”)... ჩემთვის მთავარია, ისწავლონ და მე ყველაფრით ხელს შევეწყობ, შემდეგ კი თავისი სიყვარულით სადმე შესვდიან ბედს.

ქ. მ. – სკოლა რუსულად გაქვს დამთავრებული თუ ქართულად?

მ. შ. – რუსულად სკოლა მაქვს დამთავრებული და კარგადაც დავამთავრე კარგი მოსწავლე ვიყვანი, მაგრამ ვერ ვისწავლე, ამიტომ ძალიან სწვინდათ ჩემს მშობლებს, რომ გაეთხოვარი. მევე სწავლა მინდოდა (“გარჯა არის”), მით უმეტეს სოფელში რომ თხოვდები... ბავშვობაც კარგი გექონდა, არაფერი გეაკლდა და კარგი ხელშეწყობა გექონდა მშობლებისგან. აქ ვმუშაობდი თორმეტი წელი, ხელფასი მაღლი იყო ასეთ (“ა-მ-ზე-ის“) სოფელში, ერთი კაცის ხელფასი ოთხი შვილის გასაზრდელად არაფერია (“ვერსაითაა”), მაგრამ, სამწუხაროდ, არც მრავალშვილიანობა გაითვალისწინეს და არც არაფერი, მაინცდამაინც მე მოვხვედი შემცირებაში (“შეკეცე-ა-ს-ში”). რა ვიცი, ენახოთ, აღბათ, კიდევ იქნება რამე იმედით არის აღმანი.

ქ. მ. – ჯერ ახალგაზრდა ხარ! შენი ასაკი (“პბილი“ს“) ხალხი ზოგი საერთოდ გაუთხოვარია (“გა-უ-წულ-ე-ბელი არიან“) და შენ უკვე ოთხი შვილი“ს“ დედა ხარ.

მ. შ. – მშვიდობა იყოს, ბავშვებს მშვიდობა ჰქონდეთ და სხვას ყველაფერს მოველემა (“საშველი აქვს“)!

ქ. მ. – ვერ დაეიჯერებ, რომ, აი, ბავშვებს კუბლარს არ უცხობ (“უნაყავ“), მიუხედავად იმისა, რომ მეგრელი ხარ.

მ. შ. – კუბლარი ისე უყვართ ჩემს მეგრელებსაც, რომ რამდენჯერაც თბილისში მივიდეარ, ჩემი სიძეები მაშინვე დამიძახებენ ხოლმე: “ხორცი და ყველაფერი ნაყიდი გეაქვსო ბაზარში, ოღონდ გამოდიო და გამოაცხეო სვანური კუბლარი“.

ქ. მ. – აბა, მოყვები ახლა, აი, როგორ კეპავ ხორცს, რას უკეთებ სუნელებს და ასე შემდეგ...

მ. შ. – ხორცს დაეჭრით (“და-ე-ჭო-რ-ა-ე-თ“) წერილად, ხახვს, ნორს, ქინძს, უცხო სუნელს“ა“ და ძირას ვუზამთ, პილილი (“ზაფხანა“) ვისაც უყვარს, იმას დაამატებს – მე, მაგალითად, ბლომად ვუშვები და სვანებს ენაშუშებთ (“ნაკლები ურჩენიათ“)...

ქ. მ. – მეგრელებს ყველას უყვართ წიწკა...

მ. შ. – ყველაფრით რომ შეგემაზავ (“ჩა-ფნერგ-ავ“), შემდეგ ჩვეულებრივად გააკეთებ ცომს, ცოტა ამოუსვლედი უნდა იყოს და გამოაცხობ (“და-უნაყავ“) ზეთში, თხლად შემოკანულს. სქელი კუბლარი არ არის გემოვლი.

ქ. მ. – გვანდრაში (ორი) აფხაზი რძლები რომ გყავთ, რომელმა უკეთესად იციან სვანური?

მ. შ. – ორივემ იცის (“იციან“), მაგრამ უფრო მეტად რუსულს ურჩვენ სვანურში, მთლად გამართულად არ იციან. რიმა გერლიანმა უკეთ (“მეტ“) იცის.

ქ. მ. – სკოლაში რომ დადიოდი, რუსი მასწავლებლები ხომ არ გასწავლიდნენ?

მ. შ. - არა, მასწავლებლები ქართველები ("ზან-ები") იყვნენ. მე ნამდვილად სამაგალითო მოსწავლედ ვიყავი, კარგად ვსწავლობდი ყველა საგანს და ახლაც ჩემს შვილებს მე ვეხმარები ("ე-უ-მარჯუებს"). რუსულს და ყველაფერს მე ვასწავლი ბავშვებს, მასწავლებლები ჩმაყოფილი არიან: "რა დაამთავრეო (დამიმთავრებია)?" "არაფერი-მეთქი, მაგრამ მისწავლია სკოლაში და იქიდან მასწავლებლები".

რ. ი. - სევანური ასე კარგად ("ა-მ-კალიბად") გისწავლია და...

ქ. მ. - ერთ წელიწადში ისწავლა.

მ. შ. - დამაინტერესა და სევანებს პირველად დავაწერინე სიტყვები, რა რას ნიშნავდა, ნამდვილად ("სი-ნამდვილე-ს-ში") ჰგავს ზოგი სიტყვები მგერული და სევანური ერთმანეთს!

რ. ი. - აფხაზებს იცნობ ვინმეს?

მ. შ. - მეზობლები ბევრი მყავდა აფხაზები, მაგრამ დამავიწყდა ("შემოვიწყებული მივის") ყველა.

ქ. მ. - გალელი მეზობლების გვარები ხომ გემახსოვრება?

მ. შ. - აბუხებები იყვნენ და ბუთბაიები იყვნენ. მგერული გვარები აქვთ უფრო მეტად და აფხაზები არიან, კვარაცხელიები იყვნენ და ეზუბაიები და მრავალი, მგერულიც იცოდნენ, მაგრამ აფხაზი ეწერათ პასპორტში. აღარავინ მინახავს ომის შემდეგ და ყველა შემომაგვიწყდა.

რ. ი. - მანამდე როგორ იყავით ერთმანეთში ("ეროდით ერთმანეთს")?

მ. შ. - კარგად ვიყავით, კარგი მეზობლობა გვქონდა, მაგრამ შემდეგ--

ქ. მ. - გვანდრაში ადგილ-მამული ("ცა-შიწა") ვის გაქვთ ყველაზე კარგი და დიდი?

მ. შ. - უკეთესი იმას აქვს, ვინც სუკეთესოდ არის დასახლებული ("ნამშენებლარი"), ვინც მოასწრო, უფროსებმა ვისაც დაუტოვა უკვე აშენებული ("ა-გ-ებულ-ი") და გაშენებული სახლ-კარი.

ქ. მ. - შემოსავლიანია?

მ. შ. - შემოსავლიანია. საკალი ("სა-კა-კა-ლო") არის ძალიან კარგი გვანდრაში-- სხვაც ყველაფერი კარგი მოდის.

რ. ი. - რას თესავთ ძირითადად?

მ. შ. - ლობოს'ა' და კარტოფილს, სიმინდს, ბოსტნეულს, რაც მოდის, ყველაფერს.

ქ. მ. - ბოსტანი ("მტილი") როგორი გაქვს?

მ. შ. - კარგი ბოსტანი მაქვს ჯერჯერობით.

რ. ს. - საქონელი ("კუმაში") გვაეთ?

მ. შ. - დიახ!

ქ. მ. - აბა, ბოსტანზე მოყვები რამე; აი, დედაჩემი, მაგალითად, ისე უფროსხილდება იმას, რომ ბოსტნი'ს' მოვლას მე და მარიკას არ გვანდობს, თვითონ უნდა გააკეთოს ("ა-ა-წყო-ს") ყველაფერი კარგა გულიანად, კვლები ძალიან ლამაზად ("გულად კარგი თუალ-ის-ა'-დ") უნდა იყოს გავლებული ("ა-წყო-ბილი") და ასე შემდეგ--

მ. შ. - ყველაფერი ჩემი დედამთილი აკეთებდა ბოსტანში, მაგრამ ახლა მე უნდა გავაკეთო ("შევის ა-სა-წყო-ბი"). შარშან დედაჩემი მუხმარებოდა ("ში-მარჯუ-ებ-და"), წელს კი მარტო მე უნდა გავაკეთებინა ("შქონდა ა-სა-წყო-ბი") ყველაფერი; ძალიან ("გულად") ძნელი იყო, მაგრამ მაინც გავაკეთე.

ქ. მ. - ბავშვობიდან მასწავლებელს, ნერგები სოხუმიდან მოგტყონდა, მაგრამ რაც

სოსუმი დაიკარგა ("გან-ქარ-და"), მერე დღეღამემა თვითონ გამოიყვანა ("ა-ა-ა-ა") ჩითილები სახლში.

მ. შ. — სახლშიც ვაკეთებთ და ქუთაისიდანაც მოგვაქვს ყველაფერი, ძალიან კარგი ნერგებია.

ქ. მ. — ბადრიჯანი და პომიდორი მოდის?

მ. შ. — ყველაფერი მოდის, თუ მოუვლი — ხახვი განსაკუთრებით. მორწყვა ("და-ლიც-ლიც-ებ-ა") უნდა. ახლაც დარჩენილი მაქვს შარშანდელი ხახვი, ისე კარგად მოდის.

ქ. მ. — კარტოფილს შეწამლავთ ხოლმე?

მ. შ. — დიახ, ყოველ წელს შეწამლავენ, მაგრამ წელს არ დასჭირდა, უკეთესი ამინდები ("დარ-ებ-ი") იყო რაღაცნაირად. აღრიანად ("კარგა ადრე") დაიწვეთ კარტოფილი(ს ამოღება), წელს ძალიან კარგი მოსავალია.

რ. ი. — სვანეთში ("სვან-ეთ-ს") საერთოდ არ უნდა შეწამლა, არც ხილს, არც ბოსტნეულს, კარტოფილს ხომ საერთოდ არა.

მ. შ. — აქ კარტოფილს'ა' და პომიდორს უნდა შეწამლა; ადრე არ უნდოდა, მაგრამ ახლა უნდა.

ქ. მ. — პეტრეპაელობა მოდის. როგორ უნდა შეხედე ამ დღესასწაულს?

მ. შ. — "პეტრეპაელობა" პქეია ქართულად და სვანურად — შარპოლშე (შარპოლდაშ). იმ დღეს ხბოსაც შეულოცავენ სოფელი. ამინდის ღმერთზეც ლოცულობენ ელიობას, სეფისკეერები მიაქვთ ყველას და—

ქ. მ. — აი, რა ადგილას გაქვთ სალოცავი ადგილები?

მ. შ. — როდამ პაკელიანის ეზოს ზემოთ, მინდორში დიდი მსხვილი ქვა დგეს და იქ ლოცულობენ, წყაროსთან, კარგი ადგილია.

ქ. მ. — სახელი თუ პქეია რამე იმ ადგილს?

მ. შ. — სახელი არა, ადამიანის ნამოსახლარია და არც ვიცო, ვისი იყო, მაგრამ კარგი ადგილია. იქ ყველაფერი მოწყობილი აქვთ სალოცავად. რაღაცის აშენება ("და-დგ-მა") უნდა იქ ხალხს, სოფელს უნდა რამე დადგას სალოცავად.

ქ. მ. — აბა, დიდი მადლობა უნდა გითხრა ჯერ ერთი, იმითმ, რომ ასე კარგად გისწავლია სვანური (სვანები'ს' პატივისცემა, პირველ რიგში, შენი ქმრის' პატივისცემა!); და მეორეც — ამდენი კარგი თქვი შენს ოჯახზე, დეამთილზე, სოფელზე და, საერთოდ, სვანებზე. დიდი მადლობა, დიდხანს იცოცხლე ("გუა-ს-ამც ხ-ა-რ!")!

მ. შ. — კარგად იყავით თქვენც!

რ. ი. — დიდხანს იცოცხლე!

* * *

ქ. მ. — ელზა, დი-გეზალს სოშილ საქემდ, უიდრე დიმილი-თელღრას. მოგუნად დიმილი ლი დეიდა ფოდა?

ფ. ჯ. — ალა უოშის სოქუა, საბრა?

ე. გ. — გუნ სორა დიმილი ლი. აშუ ზნდს ხეშაბდა მასწალებელდ, დირექტორდ თ იათუიდან მაყულენინდა ექნოშ, ერე კლასს ბგვიდ მაკარ ლანშ.

ქ. შ. — ქორისგა მამ ლი დირექტორ, მადამა?

ე. გ. — ქორისგა მი სოშა ხუი დირექტორ.

ქ. შ. — დეიდა ფოდა, სი მამ კრიტიკიუმშიუ უხითუ ალან, თელღრა?

ფ. ჯ. — ტურბაზას ხეწად ჯიმი.

ე. გ. — ჯიშეირდ ემთი.

ფ. ჯ. — ჯიშეირდ ანვად ქორთე ი აშვერნე ტურბაზათე; მანქუე, "ერნეხერ ლახლატა დიუო, ხონა დიუო ესერ ლი!" "აშნეკუი იშა გეზალგჯ ლი, ქამექა ი ერუნდო ქაჯ-ქატრული მოგუბა ორა". "იშნეხერ ი კოლია გუგეიჯიანაშ ი ნათელაშ ესერ. "ან, ექაჯ ლეგმარ ხონამ დიეშ ი მუე გეზალ ი აუცილებლად ხონაქ ორა".

ქ. შ. — რიქე რუ-მამ-ჯიწუა!

ფ. ჯ. — მამა, დემა მითრონ, დემა დესმა მისხალდა მირაშუი, მარე პასუნ ამეშუ ხუექა. მარე ეშემა მამ აშფაცს ი ლევეშამე. ერქა ერე გუშუედეარო ხუემა არდას...

ქ. შ. — თაქიდან ამეხ ხანსუ განწყობილ, მარე ქვერ ხეწად, ერქა რეაქცია იმეშუ ჯულენდა?

ფ. ჯ. — გუნ ხონა! რიქუშუ ხონა! ერქა ალიანრ ითუერდას მანგ, ა, მიშგუ გეზლირ. ელზას ხაშუალო გარ სადდა ლეზგარე. "თელღრა მიშგუ მოინდღეჯ მამ მაკუ ქორს".

ქ. შ. — ესეგი, ისგუ უოხუიშდ გეზალ მანგ სტუდენტარ ლანსუხ ი მანგ ითუერიდას, მეგრ — რუხეთქა, მეგრ — სოხუმს, მეგრ — იმე ი მეგრ — იმე.

ფ. ჯ. — მანანა სამედიცინოური ითუერდა. ჩოთშეურანს ექა: "უანმევერ მანგ, მამ ლეხუ სპეირო, იმეხ ლი გუეშ ი ერუნდო ალასგეი ქალგზიად ერხაუ". მიშგუ დიუოდ კისდ მანგ უანმევერე... ადგილარ რუპარდას ი ელზა მთეწყო შიშტ სამედიცინო ტექნიკუმს; ერქანდო სერ ერხაუ აჩანდს მანგ.

ქ. შ. — ელზა, სი მუეუბირუ სი ჰა მურუბიბი?

ე. გ. — მურუბიბი, მარე ნიბანსი ხუი ზანრეშ.

ქ. შ. — ზანს ერ ხარი, ერქა იმეხ რაგდი?

ე. გ. — ლუნუნუდ.

ქ. შ. — ესეგი, ლუნუნუდ სორამდ ჯინა! ნედა სორილდ ჯინა აშ?

ე. გ. — ერქედა ეშხუნაარდ.

ქ. შ. — სოშილ ექლან იმეხ გარგლი, ლუნუნურდ ჰა ლურუნებრუდ?

ე. გ. — ლუნუნებრუდ.

ქ. შ. — უოშა ზანდ ლი, ჟაბრე თელღრა ერ ხე?

ე. გ. — მეგრუეშდისემი.

ქ. შ. — სი თუითონ უოშა ლგზან სი?

ე. გ. — მი, ათხე ხუირა ოშთხუეშდ.

ქ. შ. — ხადაულ! ყორად შენს ქალობას! ესეგი, მეგრუეშდისეშუ ლგზან მახედუეჟ ჯირი, მადამა? ხონა ნახიმაქალ ჯულეშა! ლუშუ სოშილ აღ ოჯანსისგა ახითურ ჰა ერქადი რუქისხალდა?

ე. გ. — ერქადი რუმიხალდა ლგრუნბუ, მარე ათხე ლუნუნებრუდ გუნარგლი.

ქ. შ. — რუ-მად-გუირიხა აჯად ზანარ ლანთლანდა? გუნ ხონა ლანთლანდა, სხუათა შორის, მარე ექაარე გეზლარის ლუშუ დეშ ხონას, ქართუილდ გარ გარგლის. ი სი იხანს ახითურ? ისგუ მუდ ანგუეშე, ალბათ, ერე უწკოროგენს, მადამა?

ე. გ. — ათხე მიშგუ დიამ ლურუნებრუდ გარგლი.

ქ. შ. — მამა გუბნარიშ ლი ისგუ დი?

ე. გ. — ბასარია.

ქ. შ. — ისგუ გუზან დისი სორამდ სოხა ლუშუ ქაშშიშ ი გეზღირე ი დღლამ მაღატაშე, შო?

ე. გ. — სორამდ, შიშგუანდ სორილდ, მარე ლურეშბარუ.

ქ. შ. — სოხუშ სოშეროზა ქორ ამეწანანდ სგამ... ისგუ გეზღირე ახეშანე.

ე. გ. — სოხუშ სორამდ ხუიზგად, მარე ლიშაღუნლო ქონკუნად ამხუ. გიორგიდ ეჩრუ პირუელ საშუალო კლას სორამდ ქადგუგარე, ახე აზგარე იურიდულს, ჩაუბისშეილი უნივერსიტეტს. თამუნა შეთეშეიტი კლასი სი.

ქ. შ. — მამა ზადხანქა ჩაშეიდ გუანდრა?

ე. გ. — გუანდრას დეი ხუი ში ლგთანუ, მარე შიშგუ ლიბოფე შანე გუანდრას შირ ლეტარე. სეში თუეი არდადაგანლუი, დანუენებლ გუენზოლდას, შერმა ლადელ შიშტ შინანს დანლთე, მარე ლახუთე დეი მუფეშედას.

ქ. შ. — შუანდ სოშილ დანლ ქალატა სი?

ე. გ. — შამაგუეშ კაუშირ ღალ მუღუა შენცასან, ერგქა, ერე შიშგუ სოშან ლის ერხანს დანლთე ნანკადუ.

ქ. შ. — ისგუ ლაღდილას სორილდ სოხანს ლუშუ შა სი? ეგრას ზანრე ლთლანდრა ლის, ი სი — შუანარეშ.

ე. გ. — ალბათ, ში ექღერე ში ლურხაბრუა ჩუშისა ი ლუგაბრუა. ეგრას ლურხაბრუ გარ სოხანს ი სოშა ლუზნულ რაგდის. დალეერ სუპეკური, თიქოსდა ექ დროუეი ჩოსედ, თიქოსდა ექსუ ლგუშა ოხედ, შოშუა გუანდრას ტობსა ვრ ხუიქნალდ... იმეი ამბანუ ნადდა შიშგუ შამიდე ქორს, იმეი ნეგრებლ დურხან, ჩქოი ი ში სოშა ნალბოფეშანლ ხუიშდ უშუხუდ.

ქ. შ. — ჩეკი (ჩეკიან) ჩაქულიან, ლანდის ერ ნდღუაქან. სგამ ლადლამ სნარლდ.

ე. გ. — ეშუსუ აშხუთე ნერშოდა შამიდა დურხანს თხუშის, შერშეს — შერშათე, სოცხუნად ეჩქანლო უშხუარ. როენ შეედენდასგა, ჩუნაგლამდა, მარე... ჩულეშხე ხუნულდ მგცხისქა, ქალამსგა ნაქნალ. ჩუნაყუნა როენ შადე დურხანს ი ტუბიდე შინაქუამდა... ამკლბანრ შეშედენი სოშა ი ათხეშ სოშა შამ მაშედ სხარს! ალბათ, შამ მაკუ, ერ მაშეიდდეს! ათხე გუნ სოლა დურეუე ერ ლი ი ალის ჩის გუშუეი თერლშე ერ ლოსდიდ.

ქ. შ. — უეშეიშბილს შომა ჩირდა ალო გუანდრას?

ე. გ. — ლიშაღუნლო დეი შირდა.

ქ. შ. — ჩანუნენიმა?

ე. გ. — აშ ჩინს!

ქ. შ. — ისგუ დადაშერანლუი ახეშანე მანლე გუეშ.

ე. გ. — შიშგუ დი წარმოშობით მგდუნან ლი, მარე შინა სოშანლ ერ გალს იზგან, ექლა ალიბრი ქანდუნანს (მგდუნანსი ბასარანლ ორბოდდაათეი გეზე ლის). თაგილონანს ლის გალთე ქამეტხე ი ეჩრუ ლის ლგარდ. შიშგუ დეი დი ლანსუ შარა, "სლუფთა" გუზან, თაგილონანს ექამ. გალს იზგან შიშგუ დეი ნთმარს.

ქ. შ. — სი, ალბათ, შანუნამდ ჩინა ზანრე თუისებლ ი შუანრეშო, თუნდაც, აი, თელდრათე, ზანარ იმეიშ ლის ი შუანარ იმეიშ? შედარება ჰემა ჩამდღა, აი, შამ ჩახუა სორანდ ი შამ შამა?

ე. გ. — თითქმის მამაკებეშ განსხუაუბება ღი, ალი ადამიანუი ღი დამოკიდებულ, თუიოთონ ოქანსეი, ძან მან ხახიათ ხუღუა. ეიერუბ ჩუღის მოშ ხახიათიშ ამსუალდარ ო ამერსუბ. მი ჩიანუ ხონანლ ამსუილდახ ო მან მისა... მი დეი მამკერა, ერე თელღრა ხუი.

ქ. მ. — უდღლშად საბუა ხი ღანდამახ — მანანახ, მარეიტას ო ირინახ.

ე. გ. — უდღლდ ზონიღღი.

ქ. მ. — ეღზა, ზონამღუ ხარო, ზონამღ, ისგუ ზონა თუღლშუ ო ისგუ ადამიანობშუ!

ელზა გუჭეჭიანი-თალიანი, 40 წლისა
გენწვიში — სოხუმი, 2007 წ.

* * *

ქ. მ. — ეღზა, დღღა-შეიღს უფრო მკაეხართ, ვიდრე დღღამთიღს'ა' და რძალღს. როგორი დღღამთიღია ფოღა დეიღა?

ფ. ჯ. — ეს რამდენს უთქვამს, იცი?

ე. გ. — ბალიან კარგი დღღამთიღია. ამდრე ხანს მუშაობღა მასწავღღებღაღა, დირეკტორიღ და თაეიღან მემინოღა იბიტომ ("იბითი"), რომ სკოღაში მკაცრი იყო.

ქ. მ. — სახღში არ არის დირეკტორი, არა?

ე. გ. — სახღში მე უფრო ვარ დირეკტორი.

ქ. მ. — ფოღა დეიღა, შენ რა კრიტერიუმით შეარჩიე ეს, აი, რძალი?

ფ. ჯ. — ტურბაზაში ნახა ჯიმიღ.

ე. გ. — ჯიმშერი მემარჩია.

ფ. ჯ. — ჯიმშერი მოვიღა სახღში და წამიყვანა ტურბაზაში, მითხრა: "ქ მომეწონა ერთი გოგო. კარგი გოგოაო". "ჯერ შენ მითხარი, ვისი შეიღია და მერე გეტყვი, როგორი იქნება-მეთქი". "ვისი და კოღია გუჯეჯიანის'ა' და ნათეღასიო". "აა, ის ყოვიღა კარგი დეღის'ა' და მამის შეიღი და აუციღებღად იქნება კარგი-მეთქი".

ქ. მ. — ჯერ არ გენახათ?

ფ. ჯ. — არა, არც ვიცნობღი, არც არაფერი ვიცოღი მის შესახებ, მაგრამ პახუხი ასეთი ვუთხარი. მაინც არ დამანება თაეი ("მომციღღა") და ზევით წამიყვანა. მაშინ იქ ჩვენებიღ ბვერი იყვენენ...

ქ. მ. — თაეიღან ასე იყავი განწყობიღი, მაგრამ, რომ დღინახე, მაშინ როგორი რეაქცია გქონღა?

ფ. ჯ. — ბალიან კარგი! ყვეღანაირად კარგი! მაშინ ესენი სწავღობღენენ ყვეღანი, აი, ჩემი შეიღები. ეღზას მხოლოდ საშუაღღო მქონღა დამთავრებულღი. "რბალი ჩემს მოსამსახურედ კი არ მინღა-მეთქი სახღში!"

ქ. მ. — ე. ი. შენი ხუთი შეიღი ყვეღა სტუდენტ'ებ'ი იყო ("იყვენენ") და ყვეღა'ნი' სწავღობღენენ, ზოგი — რუსეთში, ზოგი — სოხუმში, ზოგი — სად და ზოგი — სად.

ფ. ჯ. — მანანა სამედიცინოზე სწავღობღა. დავებარე: "ყვეღაფერი გაარკევიღ რა იყოს საბირო, როგორ არის საქმე და შემდგე ამასაც გაავგზავენით იქ-მეთქი". ჩემმა ქალიშვიღმა მართღაც ყვეღაფერი გაიგო — ადგიღები იყო და ეღზაც მაშინვე მოეწყო

სამედიცინო ტექნიკუმში; შემდეგ უკვე ყველაწი იქ წავიდნენ.

ქ. მ. - ელზა, შენ ზალს'ზემოელი ხარ თუ ზალს'ქვემოელი?

ე. გ. - ზალს'ქვემოელი, მაგრამ ბადიში ვარ მეგრელებისა'.

ქ. მ. - სამეგრელოში როცა ხარ, მაშინ როგორ ლაპარაკობ?

ე. გ. - მეგრულად.

ქ. მ. - ე. ი., მეგრულიც კარგად იცი! რომელი უკეთესად იცი?

ე. გ. - ორივე ერთნაირად.

ქ. მ. - უფრო მეტად მაინც როგორ ლაპარაკობ, ზალს'ზემოურად თუ ზალს'ქვემოურად?

ე. გ. - ზალს'ზემოურად.

ქ. მ. - რამდენი წელია, რაც ზემოურების' რბალი ხარ?

ე. გ. - ოცდასამი.

ქ. მ. - შენ თვითონ რამდენი წლის ხარ?

ე. გ. - მე ახლა ვიქნები ორმოცი წლის.

ქ. მ. - გენაცვალე ("სი-ხარ-ულ-ო")! ყოჩად შენს ქალობას! ე. ი., ოცდაერთი წლის ვაჟკაცი ("ახალ-ვაჟი") გვაეს, არა? კარგი ქალი ხარ ("ნაქალობარი ვაჟეს"). სვანური უფრო მეტად ამ ოჯახში ისწავლე, თუ მანამდეც იცოდო!

ე. გ. - მანამდე ვიცოდო ზალს'ქვემოური, მაგრამ ახლა ზალს'ზემოურად ვლაპარაკობ.

ქ. მ. - ხომ გეყვანან სხვებიც რძლები მეგრელები? ძლიან კარგი რძლები, სხვათა შორის, მაგრამ იმათმა შეილებმა ("შეილებს") სვანური არ ("ვერ") იციან, მხოლოდ ქართულად ლაპარაკობენ. შენ საიდან ისწავლე? მამაშენმა მოინდომა, ალბათ, რომ გესწავლა, ხომ?

ე. გ. - ახლა დედაჩემიც ზალს'ქვემოურად ლაპარაკობს.

ქ. მ. - რა გეარია დედაშენი?

ე. გ. - ბასარია.

ქ. მ. - შენმა მეგრელმა დედამაც კარგად იცის სვანური ქმარ-შვილი'სა' და დალი'ს' სიყვარულით, არა?

ე. გ. - კარგად, ჩემზე კარგად, მაგრამ ზალს'ქვემოური.

ქ. მ. - თქვენ სოხუმში უზარმაზარი სახლი ასე დაგრჩათ... შენი შეილების შესახებ ("შეილებს'ს'ზე") მოყვე ("ო-ა-მბ-ე").

ე. გ. - სოხუმში კარგად ვცხოვრობდით, მაგრამ ომის შემდეგ აქ წამოვედი ("გა-მო-ც-ვ-დი-თ"). გიორგიმ იქ პირველი საშუალო სკოლა კარგად დაამთავრა, ახლა ამთავრებს იურიდიულს, ივანე ჯავახიშვილი'ს' უნივერსიტეტს. თამუნა მეთერთმეტე კლასში არის.

ქ. მ. - რომელი წლიდან გახსოვს გენდრა?

ე. გ. - გვანდრაში არ ვარ დაბადებული, მაგრამ ბავშვობა სულ გვანდრაში მაქვს გატარებული. სამი თვის არდადეგებზე დასვენებები (რომ გვეწყოლა, მეორე დღესვე უცებ წამიყვანდნენ კოდორის ხეობაში ("ღალ-ს'-კენ"), მაგრამ მთაში არ მიშებდნენ ხოლმე.

ქ. მ. - სვანეთზე მეტად დალი გიყვარს?

ე. გ. - არავითარი კავშირი არ მაქვს სვანეთთან, სამწუხაროდ, გარდა იმისა, რომ ჩემი წინაპრები ("ხ-უ-ც-ი-ბ-ი") არიან იქიდან მოსულები ("ნა-ვ-ლ-ო-მ-ი").

ქ. მ. - შენმა დებმა ("ღ-ე-ბ-ს") უკეთ იციან სვანური თუ შენ? ისინი მეგრელების

რძლები არიან და შენ – სვანების.

ე. გ. – ალბათ – მე, იმიტომ, რომ მე 'ბალს'ქვემოურიც ვიცი და 'ბალს'ზემოურიც, იმათ კი მხოლოდ 'ბალს'ქვემოური იციან და უფრო მეტად მეგრულად ლაპარაკობენ. დაღზე რომ ეფიქრობ ("ე-ა-ჭკუერა-ე"), თითქოს იმ დროში ("დრო-ს-ზე") დაეჩრდი, თითქოს იმდენი წლის დაეჩრდი, როცა განანობდით გვანდროს ტბაში... რა ("როგორი") ამბავი გექონდა მამიდაჩემის' სახლში ("ქორ-ს"), როგორ გეფეხებოდა დაურხანი, ჯგეის და მე (სხვებზე) უფრო მეტად გვაქვს ბავშვობა ერთად გატარებული ("დიდი ნა-ბავშვები ვართ სხუად")...

ქ. მ. – ჯგეი (ჯგერან) ჯაჭვლიანი, ოში რომ დაიღუპა. თქვენ ტოლები ("ცაღ-ები") იქნებოდით.

ე. გ. – ერთს ერთ მხარეს გვიზამდა მამიდა დაურხანი თავს, მეორეს – მეორე მხარეს, ვაწვალდებით ("გურხიკინდობით") მეგრეთმანეთს. რონეი შემოვარდებოდა, გაგვიჯავრდებოდა, მაგრამ... სულ გაშაგებული ("ჩ-ცხ-ელ-ე-ული") ვიყავით ხოლმე სიცივისაგან ("სი-ცხ-ი-დან"), მდინარეში ("ჭალა-ს-ში") ნაბანაგები. (ლოგინში) დაგვაწვედა რონეი ან დაურხანი და თბილად დაგვახურა... ასეთი რაღაცები ("ამ კალიბ-ები") მაგონდება, კაცო ("საბრალო")! უფრო მეტად, ახლანდელი კი შინცდამაინც არ მახსოვს საბრალო, ალბათ, არ შინდა, რომ მახსოვდეს! ახლა ძალიან ("გულად") ცუდი დროა და, სამწუხაროდ, ამ ყველაფერს ჩვენივე თვალებით ვუყურებთ.

ქ. მ. – ბოლოს როდის იყავი ("ყოფილხარ") გვანდრაში?

ე. გ. – ომის შემდეგ არც ვყოფილვარ.

ქ. მ. – წასვლის სურვილი გაქვს?

ე. გ. – რა თქმა უნდა ("ასე იცი")!

ქ. მ. – შენს დედულებზე მოყვები ("იამბე") რამე.

ე. გ. – დედაჩემი წარმოშობით აფხაზია, მაგრამ იმის გამო, რომ მისი წინაპრები გალში ცხოვრობდნენ, მეგრელები გახდნენ ("ვა-ზან-დ-ნენ") ესენიც (აფხაზი ბასარიები ორმოცდაათამდე ოჯახია). თავილონიდან არიან გალში გადასულები ("მიბრუნებულები") და იქვე არიან გაზრდილები. დედაჩემის' დედა იყო შარია, "სუფთა" მეგრელი, ისიც თავილონიდან. გალში ცხოვრობდნენ დედაჩემის ნათესავეებიც.

ქ. მ. – შენ, ალბათ, ყველაზე კარგად იცი მეგრელების' თვისებებიც და სვანებისაც. თუნდაც, აი, რძლის მიმართ, მეგრელები როგორები არიან და სვანები როგორები? თუ შეგიძლია შედარების გაკეთება, აი, რა მოგწონს და რა არა?

ე. გ. – თითქმის არაფერი განსხვავება არ არის. ეს აღამაინზეა დამოკიდებული და თვითონ ოჯახზე, ვის რა ხასიათი აქვს. იქაც არიან და აქაც არიან განსხვავებული ხასიათის აღამაინები. მე ყველგან კარგები შემხედნენ და რა ვიცი... მე არც კი მიგრძენია, რომ რძალი ვარ.

ქ. მ. – დასაეით მიაჩინხარ მულებს ("დ-ე-ს") – მანანას, მარიეტას'ა' და ირინას.

ე. გ. – დაზე უკეთესადაც.

ქ. მ. – ელზა, კარგად იყავი, კარგად, შენი სილამაზით'ა' ("კარგი თუაღ-ით") და შენი აღამაინობით!

* * *

- ქ. მ. — მერი ბიცოლა, სონა ლადელუ ქარს!
მ. ა. — სონათუ ქარს, სონა!
ქ. მ.-ს. — ძარს სი, მან ქაშხა, მან გუარისი სი?
მ. ა. — მერი არშხა. ნათათუ სუი... ქალსქ ტუარჩელს...
ქ. მ.-ს. — ოშა ლგუნ სი?
მ. ა. — ათას ცხრას ორმოცდაათ უნს ოსთათუნ.
ქ. მ.-ს. — აღის ტულომომ ლუშნულ, ოშა ზაუეი ანთათუნ?
მ. ა. — დეშ...
ქ. მ.-ს. — ისგომუს მან ხაშხა?
მ. ა. — ქარბე არშხა.
ქ. მ.-ს. — კლანს იმეგ ათლი?
მ. ა. — კლანს ტუარჩელს ოთზგიორ.
ქ. მ.-ს. — აფხნეგარ ძარს ჭირღას?
მ. ა. — აფხნეგარ ფეშორ; ხარჩილატა ლანტე ეშუ, სონამღ მერღან, მერმე ქუთელია ხად გუარ...
ქ. მ.-ს. — აღძარ ზანარ ლანტუხ ა აფხუნარ?
მ. ა. — აფხუნარ ლანტუხ, მარე მგუნისი გუარ ხულუან. აფხუნარ სკოლას ხუითურჩილად ნამ, მეოთხე კლასთევი მაგ საგნარ აფხუნარ ლანტუ, ეშუ სანთ ნულუანდა აფხუნარ ენა ი ლიტერატურა, ერქანქა ლურსულ.
ქ. მ. — ქართულს დემგუაშ ხითურჩილად?
მ. ა. — ნან — დემგუა. ისე... ქალაქს ჩულანტუ ექვლიბ სკოლანლ, ერე ეშუ სანთ ქართულს ითურჩილას.
ქ. მ. — მან ზადარს ხაკლასღანს სი?
მ. ა. — ათას ი ჩხარაშორ ოსუშდემდინხარა ზანეი, ჩხარა ლგუნა ხუნსუ, კლასთერ ოდე პირუელდ. კლას ქოთზგიორ, ერქანდღე აჩიგუარას ხუითურჩილას, საბულალტრო ტენნიკუმ ოთზგიორ ერჩიუ.
ქ. მ. ს. — ლაჟდილა ი ლაჟმილა?
მ. ა. — ეშუ ჭემილ მირი ი სემი ლაჟდილა.
ქ. მ.-ს. — მან ხაშხას, ჩუანშელდ აღუე?
მ. ა. — არკადი ხაშხა ჭიმილს ი ლარისა, მარო, მიმოზა — ლაჟდლას.
ქ. მ.-ს. — ექძარ შუანართე ლისმა ლგუილე?
მ. ა. — შუანართე ეშუ დარს ლის ლგუილე.
ქ. მ.-ს. — სი იმევი ანწუილენ შუანართე?
მ. ა. — მი იმევი ო ტენნიკუმს უშხულ ხუითურჩილად, ერქანქა ანწეღენდა აღართე.
ქ. მ.-ს. — ძარს ლი ისგუ ქაშ?
მ. ა. — მიგუ ქაშ ლი წიფიან ლაჟრენტი.

ქ. მ.-ს. — დღლთე მეზი ხნსუ, ეკი ჭიხალდამა ერქას?

მ. ა. — ეკი ჩუმიხალდა.

ქ. მ.-ს. — ხანდიკენხმა ისგუ ლამუარს?

მ. ა. — მენკუიხან ადისისტუკეს, მარე ერქანდო... ქა-ერ-ხეწადეს, ხორა ხნლს, ხორა ადამიან ლანსუ... ლანსუად ჩიდ ხოშოლ ხალტენდა მიშგუა დის ი მიშგუა მუს, ექვში მარე ლი...

ქ. მ.-ს. — დანლს მან სოფელს ხიზგად სგან?

მ. ა. — აქარას.

ქ. მ.-ს. — მეზუბელარ მარ ჭირდან?

მ. ა. — გუარშიანარ, გუქვიანარ, გერლიანარ, კუიციანარ...

ქ. მ.-ს. — შანგ ჩუბანარა? ეაბარ დემე ხერგდესა?

მ. ა. — ნიშგე კუთხისგა დემეგ.

ქ. მ.-ს. — მაგუნ ლიშოზბელ ჭადს?

მ. ა. — ხორა.

ქ. მ.-ს. — ისგუ ლამუარ ანდგრდანხმაუი დღლთე?

მ. ა. — ანდგრდან, ჩი ზაუ ანდგრდან.

ქ. მ.-ს. — მაზუ ხანს სედნიუნს ი იმეი დრეუხს ატარას?

მ. ა. — გუამიდ ხორა. ათხე მან... მიშგუადი ი მიშგუამი ხეშედახდან, ემზუ ხანს დემე სედნიუნს აქარას ი მიშგუ ლაუდილა, მიშგუ ჭემილი თუეობით სედნიდან. ლარისა გეზლირიანად ემზუ თუეხ, დორი თუეხს ეანდგრდა, ერერეუშ მანარ ხოსგუუდლან ბოფშარს.

ქ. მ.-ს. — გეზლირი ოშა ჭირი, მერი?

მ. ა. — ხემი: ელგუქა, გორა, შორენა.

ქ. მ.-ს. — ოშა ლგუნ ლის ბოფშარ?

მ. ა. — ზე, ჩუამმერჩანს ი... ელგუქა... ხამოცდათერთმეტინანს ლი, ოცდარეუდემეტო ლგუნ ლი; სემეშიდდორი ლგუნ გორა ლი ი შორენა ლი ერეუეშდეშედ ლგუნ.

ქ. მ.-ს. — იმეგ არის ათხე ისგუ გეზლირი?

მ. ა. — თბილის არის.

ქ. მ.-ს. — ქართულ კლას ხარხმა მელი ექმანარ?

მ. ა. — დე, აქარას ადზგერეს მანგ.

ქ. მ.-ს. — სი მანკუ ეანგედ, შუანთე, დღლთე, ერქა ლუშნუ დემე შად ჭენლინუ. მაზუ ხანისგა ახითურ?

მ. ა. — ლუშნუ დემე მინალდა, დედაშილის ლურსუ ემზუ დემე... მანა... ხოსალდა ი ლუშნუდ გარ მარგანდემე ქორისგა. მანკუ რაგანდს დემე ხუიროდანს ემზუ-დორი თუეხს, მარა ქა-იმ-მატულდა, ალას ჩუნსუაცხრიდახ.

ქ. მ.-ს. — დორი თუეხისგა უკუე ჩუნსცხირა?

მ. ა. — ჩუნსუაცხირი ი თანდათან სგ'ოხითურ რანგად.

ქ. მ.-ს. — ისგუ დედაშილი მეგაბური ლანსუ ა მგრეუაბური?

მ. ა. — მეგაბური ლანსუ, მარგუნელან.

ქ. მ.-ს. — ისგუ ბოფშარს ლგმფხანსუ ხოსალს იმეგ?

მ. ა. — დემეგ!

ქ. მ.-ს. — იმლა? დემეგ ხარგანდა დემეშომა?

მ. ა. — ოხსურითედ დღუ ერჩანსუ, ლამართ'ემუანდა, მარე აფხანსურ დემე ანთურის, ხოლა ლეთური ლი, გარჯ ლი.

ქ. მ.-ს. — ხვანისმისმა ევლამ?

მ. ა. — ხვა ხვანისმის, ჩანცხრის.

ქ. მ.-ს. — ლეგფხანუ ო ლუშუ წეს-ჩუეულებოლ მოლე გუამოდ განხსუაუბებულ ლამბანტუი, ექუიშ მ'ერხუილ დანს, აჭეპბანეი: "ამეი რაქ ნან დემე ნამოქუა".

მ. ა. — მა ი... დალს ხოშილ ლი ალი, ა, ღენარ..., აუზარაგუე მამა ლი ამეი.

ქ. მ. — ქრისტან მგაფხანუი ხი ხი, მანდა?

მ. ა. — მუ..., მარიაშობა ერ გუამოქუა, ამკალიბარ — ადუ, მარე იშეგენ ლუშუ... ამერე ფეშირ ლი.

ქ. მ. — ათხე ისეუ ლიბოფშხანქა პლინად, აა, ლანშუანდუი მანღეგუეშ.

ქ. მ. ს. — იმეიშ ბეფუ ხანსუ?

მ. ა. — "ხორა ლემოქუე'ესერ", — მიშგუა დემეშენქა მანმანდა. მი ხოშილ ხუნსუ ო მიშგუ ხოხრა ლაუდილა ჩუმატურა ქორს, ხვააკლიე ყორს ო ჩუეიდგარდა ლადუქართე: "მიშგუ ლიხლანდლ ამეი ესერ, იმეგ ჩუქუცურას, ერჩუ ესერ მეხოლიდახ ესერ ხი ო მერამე ბოფშარ".

ქ. მ.-ს. — ექამარსი ლაგას ხანგენ. კლახს იმეიშ ბეფუ ხანსუ?

მ. ა. — მანარდ მუქუნი, მორცხუ, ურგანდა. ათხე ლიამჩუთე დოუ ხოშილ ოხბინ რაგად...

ქ. მ.-ს. — ისეუ ქანუ იმეი ათგრ ო მანუ ხანს ქალტგენ ქალიწილანლიქედ უშხანსაიშ თხუნიშ?

მ. ა. — უშხედ ხუითურითდ, ერხენქა გაუიციანი.

ქ. მ. — ოშა ზანან ლანსუ ტენიციუშ?

მ. ა. — ხემი ზანან ლანსუ. ხემი ზანს ხუითურითდ უშხედ. ქ'ოთგარედ, ექ ზაუ, ლელუნთად, ქ'ოთექმ.

ქ. მ. — ქუერწილ ლანსუმა ერე?

მ. ა. — ნდუ, ქუერწილ ჩულანსუ, მარე მოგუიანეხო.

ქ. მ.-ს. — ამა, შომა პანყანს ისეუ, ერქას, მადეა?

მ. ა. — ერქას.

ქ. მ.-ს. — ქუერწილ გუიშეგეშეგეი ლანსუ, დანს, ო ერჩუა?

მ. ა. — დანს ლანსუ ქუერწილ, ერჩუ "დაბარუნებას" ერ ტულის, ექი ლანსუ ტუქარჩილს.

ქ. მ.-ს. — დანთე მანუ ანკადხე ისეუ ლამურა ქუერწილიე?

მ. ა. — ტუცი რანქუინე, ლინთუ, დეკემბერისხა ლანსუ, მეგეე მუს ხანდა ო ბაგადათემიხა ხვანხად ატობუხუ, მარე ერქანლო ო დეუ... ო ხოხრა მანქანოშ გარ ანსანთეს ლიხედ. ეშდოხუდ მარეი დეუ ორეი, ექეე მუს ხანდა, ერხენქა ექსტონეს.

ქ. მ. ს. — ბოფხრე ლარდიეი მარ ჩომარქუიუ ხოშილს?

მ. ა. — მიშგუ დედათილ, ოქან.

ქ. მ.-ს. — ქადმა დანს ხურუ გარქ, ლინთუიხა შუქუარ იკლის ი...

მ. ა. — მანარდ გარქ ლანსუ, იკლიუ შუქუარ ო ლამართეი დეუ ესხურითუ. ხანდასხან ფოსტად დეუ ანდრითუ, წერილარ მინი დეუ ოკადანს დრეუიე ო გუნანხანდა.

ქ. მ. — დედათილს დედას ხატუილანს, მან ესენ?

მ. ა. — "დადას" მის ოხმითქუანდ, მან მისა, იშლა დო! მამათილს ბაბას ხუატულად. ურთიერთობა ხორა ნულუნან, ნულუნანდა. ქორისხა ფეშირ ლანსუ ალმარ

... ომთხე ლახუბა ლანსუხ, დარწირი, მუე ო დი...

ქ. მ. ს. — ისგუ ჭაშუეშე ლახუბა ისგოუ მან ლის მადეა ლადრურა? მან ხაჟხან ისგოუ ექმარს?

მ. ა. — მუელი — სანმუნ... “მშან” ო “დამ” შუანარ, მესტიაშე, სანთქანს.

ქ. მ.-ს. — ისგუ ლანთილ ჟანარ ლის ო მესტიოლშალ დეშე რაგდითხა?

მ. ა. — ადუ, მამამთილ — ნდუ. მუელი — “დამ”, სომა? აღმარ ნდუ. ხანდინახ ობანშენარ.

ქ. მ.-ს. — ხედახ ხანდინახ, ლგუბაბურუს ხანდინა აშ გარა? სომა ლგრუბაბურულ რაგდია ისგუ ქან?

მ. ა. — სორობენდირ ამჟი ლგუბაბურუს ლანსუხ ო... ელო დი მუეხაბირ სორდას.

ქ. მ.-ს. — ათხე მოლგუეშე სგუბანუ... ისგუ გეწლირე ბედეჟი, ედ მოლე თაჟგადასაჟალ ლწაშეედნი...

მ. ა. — აჰ, სგალგუენდ მარ.

ქ. მ.-ს. — ცინგლარს სორობს ჭებუალსმა ხედ ისგუაი მადეა ისგომუ?

მ. ა. — დარ მებუალდას ო ექლა დეშე მისხ მანგუეშე.

ქ. მ.-ს. — ათხე... დანს სომა მუსობჟი ხედ უჰან ნანდენიუ იმგუალეგ, მადეა მოლე ამკალიბ, მაჟალ ჭეჟი შომალი!

მ. ა. — დანს ერ სურადად, აშსუნ ხუნჰ მუს ანჯიდ... ტყუარჩელს მუს სანთქანს, მარე უჰან ო ამკალიბ მამ ლანსუხ ო დანს მასარდ... ხედნიუ ო ...მედე... სანთქანს ლიგედ, ო მანარდ მაჟალ შიდან, მანქანოშ შიდან მაჟალ, შიშგუ ქანშეცანან აჟარდასგა ერ ოთხილ. სოხუშენ ოსწირიდ ქორთე ო ბაგადას ოთხილდად აჟართას. სოხრა მანქანა ლანსუხ ო მანარდ მაჟალ ოთხილ, ეჩხანლო რადაცა ნერჟულ მდელშალ მარ... ბოფსრე ლარდითე ონ ლეგდ ირდითხ ო ან მოლე, ეჩქასი მანარდ უნერჟილოობდი; სოფელს ერ არი მარე, ქალქანს ჭოდმას, სოშილ დამაბულ ლი...

ქ. მ.-ს. — ბოფშარს მან სოთურახ, მან სოზგერახ?

მ. ა. — მანარდ წესიერ ბოფშარ ლანსუხ ო სამოზობლობამსგაა სოხრა აჟტორიტიტ ხუდუნდას. სომა ითურით, მარე ლიშმალ ერ ანბინან, სოხუშენ მანგ ქანხად ამხაუ შირა აფხენეგარ. ო მიქნემ: “დემ ესერ ჭუცურე სგამ გარ ხეობამსგა” ო დეშე გააგარქელა ლითური, ჩუახანდ ამჟი.

ქ. მ.-ს. — შერმოლე? სოროლე?

მ. ა. — სოხრას საშუალოს გარ ხარ ლგუგერე ო დინად ქანდგერე სოხუმან უნიტორიტიტი ფილოლოგიურ ფაკულტიტი.

ქ. მ.-ს. — ათხე იმშანმა?

მ. ა. — ხეობამსგა იმშანიუ ათხანდ, მარე ლიშმალ ერ ათხილდია, ჩის ქალეხედ ერ ნანდ, შინი ქანხანდ ამხაუ.

ქ. მ. — ჩიუე იმსგომ ჭირი?

მ. ა. — დანდამ, ცალან.

ქ. მ. — მოგუან დიშთილ სი ერეშდ, ქ, ისგუ ჩიუეთე, ლგუგეთე დამ მამ სი?

მ. ა. — ლგუგეთე დეშომა ხუნსუხ ო...

ქ. მ. ს. — ლანბანსა ჭირიმა?

მ. ა. — ლანბანსა დინაშხანქა სემი შირი ო ათხე მახენათაუ შირი სოხრა ნალეჟურხანქა.

ქ. მ.-ს. — ისგუ ჩიუე ტიშხენ ლია?

მ. ა. — ტიშნან ლი, მგრაბურა; ჭითრას მარ ცალანარ?

ქ. მ.-ს. — ხუარადად ტიშს ნა, ერერე ფიშორ ანდის ხუარადად. იშა გეხალ ლი
ისგუ წიფე?

მ. ა. — გიფი ხაფხა მინა მუს, ლიზა — მინა დის.

ქ. მ. — ტყუარჩილიშ ამხაწუ ანმეწუ შოლეგუმე, ალა ხანატერესო ლი
ნიშგუმიად.

მ. ა. — ათხე... მიშგუ ქგმილ ერ პრჩიფან, ეჩის ქაქიმბუი. ენარ ფეშორ ზამ ხანდ,
ურიფა ლანსუ ი ქარხან ანტან, მერე აიფუარას ანდოგარე... მესა... (ალი ლუშნუდ იმეფ
დო ლი?) მესანიკურ მგდე... სასწაულებელ.

ქ. მ. — ლუშნუდი იგოწე, ქართულდ ლუტრლიდ სასწაულებელი ფახს.

მ. ა. — დიწუნად, დინოლ უკუე ქალგწილიდ ხადდახ მიშგუ შოშოლანს ი ამი
თგმიწგხი ხანდს: “ქანდრიფენ, არკადი, ქანდრიფენ, ქანოიფენ, ქასოქინი...” —
ხეხტარადადხ ი შოლოშ ქანდრიფენ; ანხილ კუიტაულხან, ხელმა დუმაჭა.

ქ. მ.-ს. — მგზინი ლი ა მგდფხანნი?

მ. ა. — მგდფხანნი ლი. ლუზნუ გუარანლ ხარს, მარე თამჩირის რადონს,
ხოფლანხან დერეწამ ლის, გუწამიდ მჭირდ გარ ლის, ერე ლუზნუ სესლის.

ქ. მ. — გუარანლ ლუზნუ ხარს, მარე რე მგდფხან ლის.

მ. ა. — ჩხარანშოდიგორი ზამ ლანსუ, ერქანდრიფენ. ქუერწილ გუწამიჭა... ხანჭიჭა...
ერერე, ე, აფხანარს, მეგეკე... ფეშორ ხანლ არდა, ნამ მან ხეწანუდ, ნიშგე წათარს, ცხან,
გუწამიდ ხოჩა დრეწე ლანსუ ერქა! ექ!.. ხოჩამდ ჩატარა მან... ეწუ ზამ დეშ ლანსუ
მერედე, მიშგუათე თწიშ ზაწულადანდ. ალი ლანსუ აგუისტო, ლიშამლ ერ ანხინან, ერ
თუე.

ქ. მ. — თანხ ი ჩხარანშირ ი ჩხარანშოდიგორი ზამ.

მ. ა. — ანდრიფენ ალმარ მიშგუათე, ანხანდ ხოსუთე ი ნან მან აქერ ხოლლიდ
აწტობუსხ, მარე უცეფ შუკ ანდკლან, ლიშამლ ანხინან ი ერ ლეო, ცხან, დეშ ანხანდ
მიშგუათე ი ნამ ეწილიოშთხ აგუისტოლადანდ ლგმარე ხოლლიდ. მაგეწეშ ნიშხერა,
ნარბი დეშგ ლანსუ ერ ლადანდ, იშა დო ლანსუ! არადა, აწტობუსხ ხეკუეხ ანხეს,
აწტობუსხ ანდრიფენ, მანქანა მან ხეყანდ... ხოლლიდ აწტობუსხ... ანდკარან არა ხანო,
ერქანდწე ჩხარა... ჩხარა ხანო, დეშან ლის მესდე; აქე ხოსრა მანქანა შირ ანხანდ
ხოხუმან. ნამ მანგ შუკუეხგა ხუარადად ი ჩოლჩარედიდ ი: “აქე-აქეხერ ათხუნა
ხოხუმს ეხერ, ლიშამლ როქ ალბინელი!” გუი ხმარ აწბაქეწე იგვან ლიხედ, უათხე
გუნან ალმარეშ მეგეკად! ნელ-ნელა ოცხირდ, ერე დეწეშიდ დეშ ომტეხელის ი ხოსუმს
მიშგუ აწშშიშ ბიძაწილთე ათხედგანდ, დორი ლეო ერე ანხანდ ი მესმა ლადანდ ხეკარქ
დწლთე მეხედ, უოშდ დეშ ტეხინთხ, მანუ ჩეწეინან?! ეწუ თეწე ი ხეწგა ერე არდახ
ალმარ. თელდგარეშ ქორშარ ნერეულობდინენ, მანარდ გუნან ხანდ მიშგუ ლაჭარას...
ტილეფონ მანა ი დეშან ლარგადი მანაგეწე. ერუნლო შოლე ჩანდწინარან, მარე ათხე
წეშიდ ლეტეხის გუნან! ალ დამაბულ დურეწეხგა მიშგუ აწშდ გააცილა ეწარ აწტეფათე
(ერე იწგე მიშგუ რუდილ). აწწიბეფა ხაშხა ხეობიშ კოდორის ერე მხარეს, ეწარ ეწუ-
დორი ლეო არდახ ერერეუ ი დო ტყუარჩილიდ ომჩედელანსუ.

ქ. მ. — თამადა იმეწე ქეყანადხ ისგუ ქგმილ ქუერწილიდ?

მ. ა. — ხოჩა ანდგილობრეწე თამადა. გოგუა ხანდ გუწარ, ფახე დეშ მანუილ სერ.

ქ. მ. — პატარაქალხ იმ ხატრლიდ სგამ?

მ. ა. — პატარაქალხ — “ათაცა”, “ათაცა”.

ქ. მ. — ი ნი რ უ ა რ ქ ა ს ო წ უ ნ ა ნ დ ა მ ა ქ ე რ წ ი ლ ე ზ ი , ჰ ა ლ ლ ო ჳ ა რ ს ა ნ დ ?

მ. ა. — ა ლ ი ჭ უ ნ ი ე ლ დ რ ე უ ქ ა ლ ა ს ტ უ ... ე ქ ი ს მ ა მ ხ ა დ ლ ლ ო ჳ ა რ , ქ ა ს ო წ უ ნ ა ნ დ ნ ი რ უ ა რ .

ქ. მ. — ჭ უ ნ ი ე ლ დ რ ე უ ქ ე მ ქ ა შ ე ი ღ მ ა ს ი ე ქ ე ზ ი ქ ე რ წ ი ლ , ე რ ე ...

მ. ა. — მ ა შ ე ი დ , მ ი შ გ უ ა მ უ ე ლ ბ ი ძ ა მ უ ე ლ ე რ ა დ რ ი ე ნ ა (ს ო ფ ე ლ ს ლ ა ს ტ უ , ო რ ა მ რ ი რ ი ს რ ა მ ო ნ ს , მ ო კ ე ტ ხ ა ე ზ ა ს ო ფ ე ლ ს) , პ ა ტ ა რ ძ ა ლ ს თ ე თ ე ნ ე ლ ე რ ტ უ ქ ა ნ ლ ხ ა ე ტ უ ლ ა ო თ ე თ ე ნ ე შ რ ა ფ შ ხ ა ხ ე რ უ ლ ლ ო ჳ ა რ ე ხ ა დ ლ ა .

ქ. მ.-ს. — ე რ ქ ა ნ დ რ ე შ ო მ ა ა წ უ ნ ე ნ ა ხ ქ ა ს ა ხ ე ს ?

მ. ა. — ე რ დ რ ე უ ქ ა დ ე მ დ ე დ ა მ თ ი ღ ც ა ხ ა ნ მ ო შ რ ა გ დ ი უ თ ე ლ დ გ რ ა , დ ე მ მ ა მ ა მ თ ი ღ ო დ ე მ ხ ო შ ა მ ო მ ც ა ხ ა ნ , ხ ო შ გ უ რ დ ა ო ს ა ხ ე ს ქ ა - დ ე მ ე გ - ო წ უ ნ ე ნ ა , რ ა დ ა ც ნ ა მ ა რ დ ... ჭ უ ნ ე ლ წ ე ს ა რ ხ ე ლ უ ნ ა დ ა ა ფ ზ ნ ა რ ს ; ლ ა ს მ ა რ ა ნ ს ნ დ ე ნ ო ლ მ უ შ გ უ რ ი , თ ე ლ დ გ რ ა ს ე რ კ უ თ ხ ე ს გ ა კ ა რ ლ გ ჯ დ ა ... წ ე ს ა მ ე ზ ლ ა ს ტ უ . ს ა ხ ე ს ქ ა ნ წ ო ნ ა ე მ შ უ - მ ო რ ი ნ ა გ ზ ი ნ დ ო .

ქ. მ.-ს. — ე რ ლ ე თ ქ ე რ წ ი ლ ო ს გ ა დ ე მ ე ა წ ო ნ ა - მ ა - ჰ ა ?

მ. ა. — მ ა მ ა ! ა თ ხ ე დ რ უ რ ე ზ ი პ ა ტ ა რ ძ ა ლ ო რ ი ე ე ს უ ფ რ ა თ ე მ ს გ ა ხ ი დ ე ხ ო რ ა ხ ა გ უ რ ე ხ , რ ი ე ზ მ ა მ ა ლ ა ს — ც ა ლ კ ე ო თ ა ს ო პ ა ტ ა რ ძ ა ლ ლ გ მ ა რ ე კ უ თ ხ ი ს გ ა . პ ა ტ ა რ ძ ა ლ ლ ა წ ა დ რ ე ე რ უ მ ა დ ა ნ დ რ ი ბ ე ხ , ე ე ს დ რ ი ბ ე ხ ე რ ო თ ა ხ თ ე მ ს გ ა ო ე რ ი რ უ ხ ო ხ რ ა ს უ ფ რ ა ლ ა ს ლ გ მ ა რ ე , ჰ ე ქ ს ო ე ა ნ დ ა ო ა შ შ გ რ ი ბ ე ხ , ა , პ ა ტ ა რ ძ ა ლ ს , რ ი ე ე ს ნ ე რ თ ო დ დ ე მ ა წ ო ნ ა მ ი რ ა ო ს უ მ , ი ბ ე უ უ ნ ა ლ ...

ქ. მ.-ს. — რ ი ე ე ზ ი ბ ე უ უ ნ ა ლ ა ? ! ა თ ხ ე , ს ი შ უ ნ ა ნ თ ე ე ა ნ გ ე დ ო ა ლ მ ა რ ა მ შ უ შ ხ ო შ ი ლ ო ა ლ ს უ ფ ლ ნ ხ ა ლ ს ე რ ხ ი ბ ე , ე რ ი ლ ა ე ხ ა ო მ დ მ ა ?

მ. ა. — წ ი ნ ა ს წ ო რ რ უ მ ი ხ ა ლ დ ა , ა ლ მ ა რ ს ი მ ე ზ ი წ ე ს ა რ ხ ე ლ უ ნ ა ნ დ ა ხ , ქ ა ს ო მ ბ უ ა ლ დ ა მ ი შ გ ო ჳ ო მ ი შ გ ო მ ე უ ლ ლ ე ს ; მ ი შ გ ო ნ ა ლ ს ხ ი ხ ა მ ბ ე უ გ ნ ა ნ ფ გ შ ი რ მ ო ლ ე . ა ლ ა რ , ა , ა ფ ზ ნ ა რ ე წ ე ს ლ ი , ს უ ფ რ ა უ ო ა მ შ გ რ ა ლ ი ს , კ ა რ ლ გ ზ ო ე რ ე ზ ი ხ ე ლ უ ნ ა ლ ს ლ ა შ შ გ რ ა ლ ი ჰ ე ქ . შ უ ნ ა ნ რ ს მ ა მ ხ ა მ თ ქ ე უ ა ა ლ ი , ს ო მ ? — მ გ რ ხ ს ი გ ა რ . ა ლ ი , მ ი შ გ ო მ ე უ ლ ლ ე რ ი დ ა დ ო გ ნ ა ლ ო შ უ ნ ა ნ რ ხ ე ლ ე ყ ა ფ ა ლ დ ა : “ ს გ ა ლ ა ქ მ ი თ ე უ ქ ე ს ე ს ე რ ა ფ ზ ნ ა რ დ ს ი . ”

ქ. მ. — ა ჟ ა რ ა ს ლ ი მ შ ო ბ ე ლ , ი მ ე უ შ , გ ა ნ ე ზ ი ლ ო გ ნ ე ი მ ე უ შ ხ ე მ თ ქ ე უ ნ ა ნ დ ა ხ ?

მ. ა. — ხ ო რ ა ს ო ფ ე ლ ლ ა ს ტ უ ა ჟ ა რ ა ო ნ ა მ ხ ო რ ა მ დ ხ ე შ ა რ დ ა დ რ ი მ ი ც ა ხ ა ნ .

ქ. მ.-ს. — ლ ი ც ხ ა ბ ე ლ ნ ა მ თ ქ ე უ ა ხ დ ა ლ ა რ ს ო ს გ ა ჭ ა მ თ ქ ე უ ა ხ მ ა , ა ფ ზ ნ ა რ ს ?

მ. ა. — ლ ი ც ხ ა ბ ე ლ დ ა ლ ა რ ს ი ხ ა მ თ ქ ე უ ა ხ ო ა ფ ზ ნ ა რ ს ი . მ ი შ გ ო დ ი ნ ა ნ ა ც ხ ე უ ა ხ ს ა რ ლ ო ჳ ა ს .

ქ. მ.-ს. — ზ უ რ ა ლ ლ ა ს ტ უ მ გ ც ხ ე უ მ ი ?

მ. ა. — ლ ი ზ ა ლ ა ს ტ უ მ უ ც ხ ე უ მ ი . მ ი რ ა გ ე უ ლ რ უ ხ ო მ ე უ უ ნ ა ნ . მ ა ს ა რ დ ა მ ს ი ს ტ კ ე ნ . ე ს ნ ა რ ა მ შ ტ უ ლ ა დ ა ლ შ ო რ ე ნ ა დ ქ ა დ ზ გ გ რ ე ლ ი თ ი თ რ ი ო ო ქ ო მ ხ ე დ ე ლ ი ე რ ო თ ე ქ ა უ ნ ი თ ე რ ს ი ტ ე ტ ი მ . ლ ი ზ ა შ დ ი ნ ა ო მ ი შ გ ო დ ი ნ ა ო ა ნ ა კ ლ ა ს ე ლ ა რ ლ ა ს ს ო ს ო რ ა მ დ ა რ დ ა ხ დ ი ნ ო ლ უ შ შ უ ა რ ი ნ ე ს გ ა . ე რ ხ ა ნ ქ ა ნ ა მ , მ შ ო ბ ლ ა რ , უ შ შ ე უ ა რ ო თ ე უ მ გ ე უ ა ლ ტ გ ნ დ ო ო ხ ო რ ა მ დ ხ ე უ ი გ რ დ ა ნ დ ა დ . ა მ ლ ა ... “ რ უ ო რ ე ა მ გ მ ბ ა ე უ გ ნ დ ა უ ნ ი თ ე რ ს ი ტ ე ტ ი ე რ ო ო ს გ ა მ ი შ გ ო უ ა ფ ზ ნ ე გ ი მ დ ო ს ე რ ხ ე უ ე წ დ , მ ა რ ე ე ვ რ დ ა ქ ა ლ ო ხ ე ყ ა პ ა ნ ო ხ ო რ ა მ დ ლ ო ხ ს ხ ე უ დ ” . ე რ ი ლ ა ს ტ უ ე უ დ ლ ა : “ ი მ თ ე ს ე რ ე ს ხ რ ი ? ” მ ი რ ა ბ ი ძ ი ა ს ო ს უ მ ხ ა ნ ლ ტ ო ლ ლ ე თ ი ლ დ წ ე ნ ე თ ს ა რ დ ა ო შ ო რ ე ნ ა მ ე რ ხ ა უ ე ს ხ რ ი ბ ე . “ წ ე ნ ე თ ე მ ი მ ე ს ე რ ლ ე ზ ი ე ს ე რ მ ა რ ო უ შ ხ ე უ დ ე ს ე რ ო ლ რ ი დ ” — მ ო ლ ე ხ ო ხ რ ა მ ა ნ ქ ა ნ ო თ ი რ ა რ უ ა ო ე ქ გ რ დ ა ს გ ე ს გ უ რ დ ა ხ . “ ო ხ ს უ რ ი დ ე ს ე რ , ო ხ ს უ რ ი დ , მ ა რ ე წ ე ნ ე თ ი შ უ კ ტ მ ა მ ე ს ე რ ლ ა ლ ი , რ ა დ ა ც ა მ ო ლ ე მ ო შ შ უ კ ტ ი თ ე ... უ ტ ე ე უ რ ა დ რ ა რ ე მ ა ნ ქ ა ნ ა ო ა მ თ ე ს გ ა ე ს ე რ ა ხ ს გ უ რ დ ა მ ი რ ა ... (დ ა თ ქ ე მ უ ლ ა ლ ბ ა თ ხ ე ლ უ ნ ა ნ დ ა !) მ ი რ ა გ ე უ ლ ო ე რ ა

ბიძაშვილი. ალი სერ უკრე მეგჰად ესერ ლამგმაჟუნდა ი ლოხუქედ ესერ: "მთხერს ოხსურად,?" აი, ერქა სერ ქანსქუა ლიზას: "ამჟი-ამჟი ესერ, ბედნიერუ ესერ ხიდ ხი ი ბესიკ!" ათხე შორენა მამ... იმ იხოდა ი ლიგუნე...

ქ. მ.-ს. — ერქად მამაგუეშ ხოსალდა?

მ. ა. — ერქად მამგუეშ! სწერთოდ მამგუეშ! ამჟი ვმეგზაჟე ი... თურმე ექ ლადღარქა უნთერსიტეტმეჟ იზელაღდას, ა, ცალანარ, მარე "მამ ესერ მისალდა, იმღადო ესე იზელაღს?"

ქ. მ.-ს. — ერქანლო მაგუნარდ შეეგუა შორენა ალის ჩიგუეშ?

მ. ა. — ე, რახან ჩუასად ი მად ანხად... დმანისხუნდღეს, ლიზაშ ურდოლი იზეე ერჩერუ. მირა მუჟა ამერუ ადხუიღდა შემთხუეჟით — ჩუჟესღე ლანუ დალან ი ნამ ორხდღე, მარე შორენა მამ ანხად; ჩუასად, შეეგუა ი ათხე ხეჟი გეწალ სორი. სორი ხანს ლის, ათხეა სორინად არიხ უშხურანესგა, ექა ლი მთაჟარ.

ქ. მ.-ს. — აშ ჭიხა! ხი ჭიხდგრა შომა დწლოე ლიწუიღდა?

მ. ა. — ჟ'ათხე... ობანშუნარ ეხსუიხრინი, ერქა!..

ქ. მ.-ს. — ათხე მაზუ გარჯ ჭარხ, დწლოე დემეგ ჭარხ ლანწლოლ ამ წამჟი?

მ. ა. — მანხარდ გარჯ ნარ. მიშგუ ლტოლუიღობან გუეშ უკრე ჩულწმდენ მად ი ერქი დინამ ლესკორე ემხად... აღმარ დწლს მირდას, ი ხელარხ ერე ი ხამხასური ხუღუნდა; მოლე სორილ დრეჟუნალ ლანუ მენდე ი ათხე ამჟი ათხუიღდა, მანხარ მალა, აღმარ ი ერქანხადღ დწლხენ.

ქ. მ. ს. — სეჟედ ჭარხ, მადეა?

მ. ა. — მარეჟე ხეობა ლანუ ი ამჟი ხეჟიეს ნომეგ ოთჟიორანს.

ქ. მ.-ს. — სგ'ატხენილ, სგ'ატხენილ, დერთჟე მამარს! დეჟის ხედნი ალი ამჟი ურგაჟად!

ქ. მ. — აღმარ ექჟი სორი მეზგე ლანსუხ, ხესჟ-ჟუნს მერქეღას ხამხასურალ ხუღუნდას, სორი ადგოღს იზეგან ი გუნ სორი ქორ სოგდას, სორი გეწლიარ სორის ი, გუნ გარჯ ლი, ლილზიგან ლანუ, ლირდემ, ადო, მარე გეწლიარ ერჟამს შუიღებდ გუჟაჟ, მთაჟარ ალა ლი.

ქ. მ.-ს. — ნანუდებაჟი ჩიგუაშ ულაჟოლ ხარ ერქანდუ'აღმად, გუი ნომ'ოჟუშედ! ათხე, ქორისგა იმჟიშ ტრადიციოლ ჭულუჟას, მამგუეშ ჭულუჟანდს აფხარს ი შუანარს განხსუაჟებუელ, აღმარე უშხურანესგა შედარებას ემოშ ხანუი? აი, მაგალითად, ლეწუბურაიხგა.

მ. ა. — აფხარს კუბდარალ ი ჟიშდუარალ მამ გუნამოჟუნდა, მარე სგალხმითჟეჟ ერქარსი. ერ ანდრიჟხ დწლოე, ჩიგარ ხუანეად ი ერქუნარ ხალტუნდას, ერე ქაბ-ერ-ღურდანს მიშგუ ლამჟართე, ერეჟ მანუანას. კარტოღლიშ შუჟა ერ გუნამოჟუა ლუშუნუდ, აფხარსმეჟ ექამ მამ ხამოჟუნას. ლეცჟმარ, ა, "თამეგჯახ" ერ ხატულის, ი ამკალიბარ... სგ'ოხმითჟეჟედ ერქარი.

ქ. მ. — აღმარს ჩის ხი ტჟუარჩელს ხანუენას?

მ. ა. — ტჟუარჩელს ხუანეენდას, ერხაჟ ოხსურით, ერქა.

ქ. მ.-ს. — კუბდარე ლინეჟე მინდ აწთურსმოშ?

მ. ა. — დეშ! აფხარს შამ ი თაშ ხამოჟუნას სომა გენწირდ. მეტუნასი ჩუიროს, მარე...

ქ. მ. ს. — ლედუ?

მ. ა. — ლედუ ზომა მენწირდ მუჯაბ.

ქ. მ.-ბ. — სგა ტუპარჩელს გარ სიზგად ა სოფელი ჭულდუანდს?

მ. ა. — სოფელს... ნათამარ, მოქუბს მიშგუა დიეშ ლაქმილა იზგას ი მიშგუა მუეშ ბიძაშეილარ. ახალგაზრდა ერ ლანსუბს მიშგუა დი ი მუ, ერქა ტუპარჩელთე ქამებსდე ლანსუბს ერ სოფელსანქა ი ახადს ტუპარჩელს.

ქ. მ.-ს. — ერძართე ურთიერთობა ჭულდუანსმა ათხე, ალ ბოლო ზნაძარქი? სიწედურანდმოშ?

მ. ა. — შომ'ოსლურადს თბილისხან აფხაზეთთე, ერქას ადუ.

ქ. მ.-ს. — ხი უფლება ჭულდუანდმა სოსუმთემახა ლიწიანშ?

მ. ა. — სგ'ოსლურადს, მარე ათხე ხეში ზნა ლი, მამ მიწხა.

ქ. მ.-ს. — იმ ტულის ერძარ, თუითონ ისგუ ნათამარ, აფხაზურ-ქართულ გუეშერე ბედუი, იმეი ხაბუას?

მ. ა. — დემაქედ ხაბუას! “ნა მანარდ სოჩა ურთიერთობა გუადუენა რაქ ი ჩოგუტუთაფ ესერ ამეი ხონა სნლს”. ათხე, ლის მერსი, მოშ ფორმიშარ ი სოშილ ...მენარ..., მარე მიშგუ სნლს...

ქ. მ. ს. — ხალატს ქართუელარ, მადეა?

მ. ა. — ქართუელარ ხალატდას ჩიგარ ი ნაა გუალატდა ერძარ. ფეშირ ლის ამქლიბარ, ერე ხენსა მგაფხაზი ლი: ერხი მგაფხაზის დი ხორი ქართუელ ი ერხი ქართუელს — მგაფხაზ... მნ ჩუენინად ამეიშ სნლსდ ალ ხიტუაციახაგა?! ჩოთადგარადა უშხუარ?!

ქ. მ.-ს. — შინა-შინა ნათი ხორი ჩის.

ქ. მ. — აქარაწლ ზომა მენწირდ სგემარლექერადან ლალასუდ. აჰ, ხი ჭილსუარა ესე ერძარცახან?

მ. ა. — გუაშიდ, მარე... მარუნ გარ — ამშელდ ზნაძგა. სოჩა ლახუ ლანსუ ი ჩის ხალტუნდა სემარ. მიშგუ დამ ლანსუ მელსტუარ, მიშგუ სოსურა ქმადცახან ილასუდას. ზაშულადდარქა შიე ბოფშარ ეყეადა, სოსრა ლანსუს, ერქა; გუაშიდ სოსგუთუდას ერერე ჰიერ. ერქანლო ლიშდაბ ოხბინ ი დეშ ხუასხათიუ.

ქ. მ. — ხი ფეშირ ზნა აქადამა ლაშდაბს?

მ. ა. — მეურნეობაძგა ხუეშდაბ; სოჩა კოლექტიუ ხუანსუდ, გუაშიდ სოჩამდ ხუარდად მან უშხუარჩესგა, ლგულური მანგუეშ ნად, ჰირ ლანსუ ა ლხინ — ჩიეთ უშხუდ ოსლურად.

ქ. მ. — ხი ერ სამსახურს ხარდს, ბოფშერე ლარდის მარ ჭიმურჯიდა?

მ. ა. — ხეში-ოშთხუ ლეზნა იროლ ელგუქა, ერქა ოდერ ლაშდაბთე ი უოლოდ ალ წარმოება ჩუადგლან, ერქად ხუეშდაბდს. ბოფშერე ლარდის ლანშილარ მიმურჯიუბ.

ქ. მ. — ი ათხე ამჩუ, თბილის მან ხარ, ამჩუ დეს ჭიშხაია, მადამა?

მ. ა. — დეს, ამჩუ დეს! ა ბუდგალტერაიაძგა დეშ ხუეშდბოლ, შეიძლება, ა, ქართულ დეშ ხუეშარიუ წესი ი ამლად.

ქ. მ. — ერქა რუსულ ლანსუ მანგო, გუშგუენდმოყ, დანლლეთა? ადო ალ, ისგუ სბეციალობა, ბულადტერაია ი ალა, სოჩამდ ჭინა.

მ. ა. — ჩუშისალდ, მარე ათხე ხე ჩ'ოთმეჩან ი...

ქ. მ.-ს. — დეშე ში მეჩი...

მ. ა. — ოო! ათხე ლანბანა მარ ლეზნანი.

ქ. მ. — ლანბაშნა იმ ჩატულის?

მ. ა. — “ბებოს”.

ქ. მ. — ისეუ ბოფშარს, აა, გეზლის ისეუს, იმეშილ ხაშეიდს, აა, მინე დაღაშერმოყ ლირდე ტუჩარჩელს?

მ. ა. — გუშამილ ხალტენდას ი ხანდადენდას ერხნუ ლიზი. შომა შუბეზულემა მუღუშნადა სამსახურხანქა, ჩიგარ, ჩი ზაუ ემყნადა ტუჩარჩელეუ ი ეჩადრსი ამეი, ხეუდ ხანდ მისეუ გეზლირეშ. ში ერ ხუე შედაბდას, მისეუ უედოლ უოდედ ქანდწუღან, ხოშა ნადუეურ ჩიღად ესყენდა.

ქ. მ. — აახე, აა, ში ლახ, უთქუათ, ფრანგალთე ხუიროლ ლეწუნილე, მისეუ გეზალს ეშეი-ეში ვინუათუერდას ლუშნუს; აა, ხი იმადლო ახათურ ლედაფხაზუ?

მ. ა. — სურუ ჩქარდ ოხუითურ ლუშნუ ლირგადი. ლუშნუდ გარ ქორისგა ესღროუ რაგად ი... მისარდ ხალონდას მისეუდანარს, დეშ ერ რაგედუხ ბოფშარ ლედაფხაზუდ.

ქ. მ. — ი ხი მწუშე მანისგა ათბინ გარგლა, ესეუ ზან დეშ... მან აქუენდ, ალათ, მანდა?

მ. ა. — ხუნკუიდ, ხუნკუიდ. ლუშნუ წეს შიშდ ეამთურს ჩიგუშ, რაგად ჩაკუაა ხიცი ლიბურდი, დირიშ ლინეც...

ქ. მ. — აა, ამხუშ გარუ ლი ი ლაშდღუღლ იმეი ჩამთქუნდას ერე?

მ. ა. — ჰირსუფლარ ერერეუ კარ ლეგხ (შუანარ ჩუხეგურის, ეჩე მამა) ი მუგუშენ მარე ერ ხედნისგა, ხასიბხ, ალმარ, ზურღარ, ალმარს. ამეი მინი ილქალს ი ხაქუხ მესხე მარეს კვარკანდ. ლუშნუ ლაშდღუღლი წესისგა მამა ლალი, აფხარაგე ამეი ლანუ, მარე აახე უკუე თანდათან იშენი ქუნელ წესარ.

ქ. მ. — ლიშდღუღლი მამა დურეუქა ხამთქუახ, ნაბუხან ა ისგლადეღა?

მ. ა. — ნაბუხოქეა, მისე ერ იპურანლი, ერ ბერადღეაშდღუღლი.

ქ. მ. — ი ხალხს შომანსგურესხუ?

მ. ა. — ერერეუ წინასწარ ასეურახ ექლა, ერე ფეშირ ხალხ ხედნი... შუანარსი გუმთქუა აღ წეს, მარე ამერეუ, თბილის, ამეი დეშე ლი.

ქ. მ.-ს. — ი ხი იმეი ქაბეა ხოშილ სწორდ?

მ. ა. — ნაშდღუღლღუღლე, აშ ჩინა! დალს წინასწარ ასეურახ, მარე მინდა მესტახს (ლენჯარს) ლაშდღუღლის, მისეუ ქანუშ ბიძაშეილიშეილი ლაშდღუღლის, ერეუ გარ ხუეწდ ში ნაშდღუღლღუღლი ხალხს ლისგურეს.

ქ. მ. ს. — ი ჩი ამეი ხეშქუანა დალს? ალი ზანარხანქა გადოდებულ დოუ ლანუ...

ქ. მ. — დახაშელთ საქართუელღე ხაერთო წეს ლი ალა.

ქ. მ.-ს. — აახე შუანსი ხენოლი ალი, მარე ხახაფლაო გუმთქუად ქუედას ემა ხარ მეზეა ი ნანქედუ ქუედიახენ არი, ერქას გარ, ოლო ეჭურდ ნაშდღუღლღუღლე გარ ლი ხალხიშ ლისგურე ი ლიტბანე წეს.

ქ. მ. — დალს ერ გუმთქუანს, აა, ლიმორეუ, ხოშა მარალ ერ ჩაერეობან გუმთქუედას ი გოშარს ადანყეხ, აქალიბ ქანთქუანსმა, აფხარას?

მ. ა. — აქალიბ მამა. აა, ერერეუ ლახე დინა უქუედილინდ ქანდწუღილი ი ეჩე ოყანხს ხოპირა ქუერწოლი ლისეი ი მშობლარე ლისეულ, ერქა აუხან მარას, ხედუმა მარე დინაშ ოყანხცახან ლაგახ აგნა, მამ თუედას, მამ რიცხუეი ხეყუეს ლემარეღეს ქუერწოლი.

ქ. მ. — ი ალა მოგუწამ წესდ ჯაბუა სი?

მ. ა. — მიშუე მამამთილ, მაგალითად, განთქმულ მორაქუ მარე ლასუ დანს. ალა სორა წეს ლი, ჩასყის ხალსხ, ნაცულაო ოჯახარს ი სორა ლი, აშ ჯიხა, სორა!

ქ. მ. — ლაგას ხანგეს ჩის, აა, დემ სასამართლოთე დგრის, დემ მილიციათე ი ერსაჟ-ამხანუ, ამლა სორა ლი... ათხე, აა, მხნაჟარ ერ ჯენხანუი, სოშილ ტუჟარჩელს ხარს, ჰა დანს ჰა იმე?

მ. ა. — ხან დალს ხუარო, ხან — აფხაზეთს, ამჟიშ ცხორებეა მირ ემხანდ ი...

ქ. მ. — თუითონ ისგუ გუჟარი ისტორია ჩიხამა? აა, მასუმ ლგხან ლი, იმხანქა წარმოდგება, იმ ნიშნაჟს დედ ნიშნაჟს იმგუჟაშ, აა, ლგდუხაზუდ ალ გუჟარ? ფიშირ ხიშდმა გუჟარისგა?

მ. ა. — ისტორიულ გუჟარ ლი ი განთქმულ, სორა გუჟარ ლი. ნამდელილ აფხაზურ გუჟარ ეხერ ლი: არშა, ჰაშა, ინაფშა... — :მქალიბ გუჟარარ; მიშგულ გუჟარიშ აფხაზეთისგა ფეშირ ლის.

ქ. მ. — “ბა” გეზალს ნიშნაჟს ლგდუხაზუდ, ხომ? “ფა”-ხანქანდარი ი “არშ” მამ ლი?

მ. ა. — “არშო” მანგუქეშ მინა.

ქ. მ. — ლგდუხაზუ ლექსარ ჩიხანსა?

მ. ა. — დემე მაშეიდ ათხე.

ქ. მ. — ეშუ-მორი წინადადება ექლაჟ ლგდუხაზუდ.

მ. ა. — მა წინადადება ჯაქაჟა?

ქ. მ. — მაგალითად, “დანთე მანხუნი”.

მ. ა. — დალ აცარა სთახუ...
ქ. მ.-ს. — გეგ, აჯარა მორი ნაწილ ლი, მადეა? იმეო ხატულიდა?

მ. ა. — შიბე აჯარა...

ქ. მ.-ს. — იმეო, ადამ რექარ, ხედა აჯარაჟა?

მ. ა. — შიბე აჯარას ხატულდახ, ნა ერ ხუიზგად ი ჩუანბე აჯარა სოშილ ლექქოჟო ლო.

ქ. მ.-ს. — გეგ. ემდანიშ მოლე სოფელ ახგარშუნ სი აფხაზეთიშ, ეჩის მან ხაჟსაჟა?

მ. ა. — აქუებეჟა, აქუებეჟა.

ქ. მ. — ისგუ დი მამ გუჟარიშ ლასუ?

მ. ა. — მიშგუა დი ეს-ოგლი ლასუ.

ქ. მ. — იმხანიშ ლასუ?

მ. ა. — იმხან ი მიჩა მუ ლასუ თურქეთხან, სოხრობეო იოულებულ მენდე აფხაზეთი. გუჟარშე თურქ ლასუ, მარე ჟანგარდენ აფხაზარ, აჟიბოლდ. სოხრობეო ათხედენდა ორამჩირეთე ი ერქანდო ერე ალ გუჟარდ ანგარდე, მარე მიჩა გუჟარეო ლასუ გატარებულ.

ქ. მ.-ს. — ეშუ ბეფშ გარ იმლა ანდენ თურქეთხან ამხანუ? მადეა ალმარდ გეზალდ ადგენენ ა მან?

მ. ა. — გეზალდ ადგენდა... რა ტიცი, ოჯახისგა, ალბათ, მოლე პრობლემა ხუღუნდა ბაბას ი ახანდენდა ამხანუ, ში ამეო მინა შინე ნამბუალ. სოფელს, მოქუქს, ქანდიჟან ი ახნიდ ხეხუდ მიშგუ დადა — ლაკაშია ხად გუჟარ ბეზიას, მიშგუა დიეშ დის.

ქ. მ.-ს. — ბაბას თურქულ სოხალდა იმეგ?

მ. ა. — თურქულ ჩუხოხალდა ბაბას; არდახ ადამდ მეზუბელარ ექ სოფელისგა ი

ექმარს მოშდ ხარგანდო. მამბეგნდა: "ალმარ შამ ნინთ რაგდისო?" თორმე თორქულ ნინ ლგმარ. ბაბა გუწამოდ სოჩა მარე ლანსუ, გუწამოდ სოჩა მარე. ბებია მამ მაშუოდ სოშა.

ქ. მ.-ს. — ბაბას თურქეთის სორადამა ნათორ?

მ. ა. — სორადა... ეჭო მამ მაშუოდ, შირ ქუთის სოგდა, ეჭ პერიოდქა ასნდგნა ა მადე, შინა ბიბაშეოდ, მითგუ დეადმუნანქა მასმა, ერე (მი უკუე ქალწულოე ხუნსუ ეჭ პერიოდქა) ომხედ თურქეთისნ ამხაუ ალ მარე ო უწნთე მითგუ დეადამ ო ერქანდუე კაუშირი სუღუანს... ერქანდო ნათორი ასნადს ო სოშა სუღრა ოსყეც ამერუ ბიბაშეოდს ო ეშსუ ზამ მითგუ დეადამ ქ'ადმეც ერხაუ.

ქ. მ.-ს. — ისგუ ბაბა ოშა ლგუნ ირით, შომა თურქეთისნ ანქად ამხაუ?

მ. ა. — სოხრა, მუედ ლგუნად დეშ იროლ, გემშუ ნანდრ ლანსუ.

ქ. მ. — მიზეზ მამ ქინდა?

მ. ა. — მი ამეო მასმა, ერე სოლა დედინატულ ხაყენა, სოლამდ ხერგდლან ქორს ო ქოსნად ამხაუ.

ქ. მ.-ს. — ო რუ ნამდუოდ თურქ ირითა? აფხაზ მუქაქირ დემე მად ირითა?

მ. ა. — დემე! თურქ, თურქ!

ქ. მ. — თურქლე წეს-რეეულეებანლე ხაყეოდლა ესმა, იკუდა იტუშა?

მ. ა. — ბაბას ხეშედით, მარე შინა გეზლირი შაგ აფხაზარე წესეო ლანსუ ლგარ.

ქ. მ. — აა, ხამი ლედუნს ოზობდანმა?

მ. ა. — ბაბა მამ ოზობდა, მარე გეზლირი — ადუ.

ქ. მ. — თუითონ ისგუ დის თურქულ სოხლდამა?

მ. ა. — მამ სოხლდა.

ქ. მ.-ს. — შერი, აღმე, ისგუ თურქ ბაბას რახე მან ხეშენ ო მან გუწაროშ ლანსუ, ეშსუ ქა-ად-რექარ.

მ. ა. — მუსთაფა ეს ოდლი.

ქ. მ.-ს. — ბაბას დეშომა ხაუნინთა თურქეთთე? დეშომა ჩაყედა, ადრინა?

მ. ა. — ხაუნინოლ, ადო შა იროლ, მარე მი ეშუ ანლოს მამ სქარდანს ბაბანცანს, ხანდახან გარ მიხდენით ერიცანს ლირდე ზაქლადან... ობაშენარ... ეჭო ანლოს მეყანოლ, ერქას სოჩიოდ მენლოლ ალ გუეშარ. მიშუა დის უნდ გა ხაყეოდლა შინა დი გუამოდ სოხრა ლგმარ, ერე'ათდაგან, ერქანდო ქ'ადრეყან ადამდ ბაბა ო ერქანქა სორი მიშგუადის თოხშუედ ლაქმილა. ლიშამლისგა ათდაგან სემე, აორთვარ სიდს.

ქ. მ.-ს. — ადამდ აფხაზ ანქიდა?

მ. ა. — ადამდ ერერეშ... მგაფხაზი ზურანლ ლანსუ.

ქ. მ. — ლაქმილანდ ეს-ოდლი ლის, მანდა?

მ. ა. — გუწარს ეს-ოგლის ატარებენ ერმარ. მიშუა მემე დი ლანსუ ჩინოლოა, მარე მგუნო დემე, მგაფხაზი, მოქუტხან ლანსუ. მიშუა ლაქმილას დერქედას სორადან დედამთილარ მგუნს.

ქ. მ.-ს. — შერი, მოქუტხის იმეოშ ქორ ჩივანს.

მ. ა. — სოხრა ქორ ლანს, დაბალზე, ოთხოთანან.

ქ. მ. — ფიცარიშ ა ფიტკარიშ?

მ. ა. — ფიცარიშ ლანს, მარე ეოდგემ. მიშგუა დიეშ ლაქმილა ანგრდანს, ეჭო ფიტკარიშ ლანსუ, ბლოკეოშ ქორს ერ სატულის.

ქ. მ.-ს. — ერერე გიმი ჩედუენით, მადეა, სგა?

მ. ა. — ოდოდ ხამადგნდა მიშგუა ბიძიას, მიშგუა მუეშ მუხუბეს.

მიშგომტეშლაჲ ახნეთი ი აღაშოთ, ერჩანლო ნაჲ ოსხურითელ ლაზბირკლაჲთე. ათხე მიშგუჲ
ჭგმილ საშლდა ეჲ გემს.

ქ. მ.-ს. — ბად ჭადხმა, ხილ?

მ. ა. — ხილარ ჩულასჲ.

ქ. მ.-ს. — მან ხილ წუნანდა მოქუს?

მ. ა. — ერეჩუ წუნა, იმეჲ ჩაჲგ, უისგუ, უიცხ, ატამ, ყურძენ, კარალიოკ —
ამკალბინარ.

ქ. მ.-ს. — ციტრუსნარ ანდგრადამა?

მ. ა. — ადუ. მანდარინ ხულუნას...

ქ. მ.-ს. — დანლს ჭადხმა ბად?

მ. ა. — მანგ ხილარ, დანლს მა შეეგუებოდა.

ქ. მ.-ს. — დანლს მან ქორ ჭიგანს, ალი ისგე ნანგემ ლასჲ, ისგუ ი ისგუ ჭაშუმეჲ?

მ. ა. — ნიშგე, ნიშგე ნაგემ ლი.

ქ. მ.-ს. — იმეჲ ათელგემალად, მაწუ გარჯ აჯადხ?

მ. ა. — მასარად გარჯ ლასჲ. მანკუნან მანა ნულუნანდ, ეჩი შიშელ სგალანშლას ი
ერქანლო მიშგუ ჭაშელ თაჲრობან სესხ ნაკილ.

ქ. მ.-ს. — ლიპგრატშიჲ ჩინამა, მერი?

მ. ა. — ჩიგუნაჲ უინითური, სოფელთემასგა ერ ჩენდგნი. მიშგუ მამამთილ
ტულდა: "იმეგ ჩენდგნი, ეჲ მხარიშ ფაჲუ ესერ ხეკუნეს ესგა".

ქ. მ.-ს. — ი სიჲ ჟესიგ, მადეა, ლუშნუ ფაჲუ?

მ. ა. — თილეთური მად მანგ, მანუ მირუმინან?

ქ. მ.-ს. — ჰარტამისგა იმეჲ ხიმშაჲ?

მ. ა. — შწანილარ, ხახუ, ნიურა, მამილორი — აჯარას ლეჲდი მანგუჲ მად, აჯარას
დეჲგუნა ხეჲყდიოჲ. სორია გემარ ლასჲ ი ლინთუისგა ნიშგე ჭამარა მანგ ქახენიო.

ქ. მ.-ს. — თუჲ ჭადხმა ლეჲდი?

მ. ა. — თუჲ იე. მი მან მირდა ლუნებ.

ქ. მ.-ს. — ლიწური ხამთქუნასმა აფხუნარს?

მ. ა. — ლიწური იშეთათდ, შუნანშლ დეჲმ?

ქ. მ.-ს. — დეჲმ ქახამაჲ ისგეშმეჲ დარ?

მ. ა. — დარ!

ქ. მ.-ს. — ი ნიშგეშმეჲ ქახამაჲ?

მ. ა. — დანლს ფეშირ მასმა, ფეშირ ადგის ხახუნეჲ დაგრობ ი ლო ლიწური.

ქ. მ. — ისგუნაქა, ადლეთეა ლასჲსმა აჯად ლათლანდრა აფხუნარს?

მ. ა. — გუარშიან თალოდიშ ხეხუ ლასჲ, ნინა კოუტ, კინთხანან.

ქ. მ. — ნინაშლ სი ხუნაშუჲ სორილად გარკლი ლუშნულ, ერჩუჲ სუარდად, ეგაჲ
ჩაჲიწერიო. სერ მარ?

მ. ა. — ერჩ, გუნანდრას რიმა, გერლიანრე თელდგრა, კურაქია დოჲ ლასჲ გუნარდ,
მეღფანაჲ ლი, ჭლოუნან, ოჩამირე რანდონან. რიმას სორამდ სოხა ლუშნუ.

ქ. მ. — გუნანდრას ნონა მერ ლი, ეგაჲ გერლიანრე თელდგრა ლი, ეგას დჲს
სოხამა ლიშნუ?

მ. ა. — ერეი დაახლოებულ მამ ხუი.

ქ. მ.-ს. — ი აფხაზურ მანგუნარდ სოხალ რიმას?

მ. ა. — სორამდ, სორამდ.

ქ. მ. — ბადრი დეჟდარიანს სესხე?

მ. ა. — დეჟდარიანს სესხე ლათანს ლი, მგაფხან ლი.

ქ. მ. — აფხზარისხა ქეშედენი მარ, აა, მუშუან თელღრა ერ სერდრო?

მ. ა. — ათხე გუწარ მამ მაშეიდ ზუსტად ი მუშუან ლანს მისეუ ბიძან სესხე, მისეუ დიემ ხორა ქემლან, ლანმალე'ერ ადგან. ბაგადამეუ ერ ლანს სოფელ, ვობოუ, მან ხანსა ერ ხოფელს? ქ, გაზედელიანარ სავდან, ერეფი...

ქ. მ. — რინა?

მ. ა. — ტო, რინანს ლანსე, ვუთუნა ხახა, გუწარ დეუ მაშეიდ წესდ.

ქ. მ. — ერე ფერცულთანარ იზგან ი, ხერთოდ, მთლიანდ რუბე შუანარ იზგან, ლენტანლ, ლანსარ. ენგეი, ეს ოდლის სორადა მუშუან? გეზლიარ ომა სორადა ვუთუნას?

მ. ა. — დორი ნადეურ ი ეშხუ დინა.

ქ. მ. — ათხე ვუთუნა იმე ირდი?

მ. ა. — მოქუბს პრი. დინა ქალგუწინდე როქ სარ, მისეუ ვუდილსანქა მანა. ნადეურ მამ მინა, ქალგეიდე ლი ა მადე. ხემ-ვოშოხე ზამ დეუ სხე მეჩედ, დარ მიწანს ი ზუსტ მონაცემარ მამ მინა.

ქ. მ. — მარ ქეშედენი, აფხზარე მუშუან თელღრა, აღ ისეუ ბიცოლანქა, მარ ქეშედენი სერ?

მ. ა. — სერ... ბეზამუ, მისეუ მუეუ დეუ, ქემლან გეზალხი მუშუან სორადა.

ქ. მ. — გუწარ მამ ქეშედენია?

მ. ა. — ერე მარე თითონ ქინჯოლია ლი და ერ ზურანლიმ გუწარ დეუ მინა.

ქ. მ. — დანსანი მუშუან ლანსე მამ შუანსანი?

მ. ა. — მამა, მამა, რუბე შუანსან.

ქ. მ. — ათხე სოხუმთე ქინჯამა, უშუალოდ სოხუმთე, აღ სოლა ამბარანდე?

მ. ა. — მიშეომუ ადგან, ერქანლო დეუ მინა ი ერქად სხეზედლანს დორი ზამსეა ეშხუნ. თბილისთე ერ ვახედენდა, ტელეფონი რუმბანდა მისეუ ვუდილან ი ანლო ოხთხედ უშხუარე თხეიმ. ლიშანლსანქა იშეუიდ ზამუნლო ოდერ მისეუ ლამბართე.

ქ. მ.-ბ. — ხვან მანკეიმ ლიშინლუნდე ამერე სარადა, თბილის?

მ. ა. — ო, ერქანლო... ნამ... იძულეზულ ხეანხედ, ოდო...

ქ. მ. ს. — მამუნე ხეუდ იმემ ქარ?

მ. ა. — მანკეიდ ერ ოდერ მისეუ ლამართე (იშეუიდ ზამ ანდ, მამ სოქანდას), სომა სუფრა... ნათმარ ვანუქუთეს ი ერეფ ემსუიდს.

ქ. მ.-ბ. — ისეუა დე ი მუ იმე ხაშედეს?

მ. ა. — ტეჟარჩელს.

ქ. მ.-ბ. — ხეუდ იმემ ქერენი მამუნე?

მ. ა. — რიმეუ სეუდ მინდენი. ი ათხე ლდგარ ლის მარე ჩედ მანკეუ ერარე ხეუდ მინდენი, მისეუ ლაქმილან... ეშხუ გარ', ეშხუ ქემილ მირი ლდგარ ლიშინლუნდო...

ქ. მ. — გეზლიარ ომა სორი?

მ. ა. — დორი დინა ი ეშხუ ნადეურ.

ქ. მ.-ბ. — ისეუ ქომილს სესხე იმეუ სორი?

მ. ა. — მგაფხანსი, ორამჩირის რამონსან. სორა მეოქანე ზურალ ლი.

ქ. მ. — აა, ათხე, სი, მგაფხანსი ზურალ, კუბდარანლს იმეუ ხანეუ?

მ. ა. — ო, შუნუ გუდუა ო იმეი მამ ხუანყე! — ლედუხ რუხუბჰჰჰჰე ნეწუიღ'ღ' ო მალწოლს ხუანრო, მამ სოსგუე: ნახუ, ნიურა, ზაფანა, ქინუ, შაბლაკა, გიცრულ ო მამ მისა... ხიც ცალკე ხუბიური ო ერქანდო...

ქ. მ. — დგთხელდ ლეტფეს ხანყე, შა?..

მ. ა. — დგთხელდ... მი მალანტ დგთხელდ ლეტფე, ქუთუან რირას ა კუბდარ, ა... ლუშნუდ "დუხოქაიხა" ხუაქედ.

ქ. მ.-ს. — ო ჰიშდუანის იმეი ხანყე? ყუითელ ფექ ჩამქუა თეთნე?

მ. ა. — ყუითელ მამ მამქუა, თუთონე ნამქუნდა ო ექი ლანხუ დანლს. მიშგუ ლანთილის მამ ნანხ ალი, ა, ყუითელ სიმინდ, თუთონე ფექს გარ ხუეროდად თანხიხა...

ქ. მ.-ს. — ო თანხ იმეი ხითმი ჰიშდუანიაქედ?

მ. ა. — თანხ იმეი ო ხეკუეს... იდუ... ლუშნუდ ალი იმეი ხეკუეს როქე?

ქ. მ. — იდუწალდეს.

მ. ა. — ხეკუეს იდუწალდეს, ერეიშ თანხ სოსგუე ჰიშდუანის, შუშახი ამეი ხოსგუე.

ქ. მ. — ადო შუშახანყე ათხე, ჰიშდუან რქანყედ...

მ. ა. — ჰიშდუან რქანყედ...

ქ. მ. — ათხე შუშა. შუშახ ხსგუ ლანთილარ "მერწუხ" მამ ხატუნილდახა?

მ. ა. — მამ მისა, მი ამეი ოხითურ, ადო ხატუნილარ ადუ "მერწუხ". აფხზარმყე სიმინდ ფექიშ ო ლედუწე თანხიშ ნამქუანს.

ქ. მ. — აფხზარმყე გარ მანდემ, მიშგუ მუსი ხალანტდა ერეიშ, კარტოფლი მგქაფ სიმინდი ფექიშ ო თანხიშ.

ქ. მ.-ს. — ერის სოსყი ნახვლგვ.

მ. ა. — ხოდა, კარტოფილს ერ ხუაჯაბდად, ერხნო რუხუბჰჰჰე ო ერხანდო ლიცილდ მოლე, კარტოფილს ო თანხ ო ამეი...

ქ. მ. — ნამ შანხ ლასყენად ჟიშოშ ო ერერუ იმნოშ ასყენეს?

მ. ა. — აფხაზეთს დერდილ, აუცილებლად, ხორამდ ხეკუეს ანჯაბენს, ჟიშხანს ლობიო ლარხიდ გარ იმარგეს ო მიშგუ ნათმარდ აშ ადგმბაჟეს, შამი ლასყეი ჟიშხანს ერ იმარგან შუანარ. ნამ როგენშუ გარ ხუანყეიდ შანხს.

ქ. მ. — მამ როგენშუგარ ხუანყენე, ხუანთა შორის. აი, შანხს ერ რუენიხაჟე ჟილასყენედ (მიშგუ მუსი ხოსალდა ხორა შანხი ლისყენე!) ო ჟი-ერ-იფრე, ექას იმ ხატულიდ?

მ. ა. — ექის... ნახუანხი ხატულილას ო...

ქ. მ. — ლგმფხაზუდ იმ ხატულიდ?

მ. ა. — "ანხუარ", "ანხუარ".

ქ. მ. — აჰა! ნამ ხატულიდ "მანხუარწას".

ქ. მ.-ს. — "ნახუანხ" ლგმბაჟურედ ხატულის. ეტყობა, ლუზნუხენქა. შანხანხ მამ ნამქუანს, იმ იზბის აფხზარ?

მ. ა. — თანხს.

ქ. მ.-ს. — ხვლგინს?

მ. ა. — დემე, პიტნას ხეროს ლგმბაჟე თანხს.

ქ. მ. — ლემზერლე ლინყე აქთუერსმა? დედ სი ხანყანმა?

მ. ა. — ამთუერს ო ქა-მ-მინყა. ერქად დედამთილ ანყა. ჩათხაცდა, ერქანდო მინე, ჟიბი ქორანში მი ხუანყანს. სოფელისგ'ერ გუამქუანდა ლიმზერ, ერხაუ ლეინ'ერ ლანხუ,

მადე ქორს ლანსუ ღენარ, ერქას ქახუნანყანს ხოსურა... ლემწიროლანს, ოღონდ დემგუა
სუნანდინას, უტიხანრა სიქუმე ხოსურა ლემწიროლანს ხემი ...მედეს... უხუნანწყურ ო
ქახუნანყანს.

ქ. მ. — იმუი ხიმწირდად? უი-ისკუ-ქან-სანჭურნოლ, მადა?

მ. ა. — ხოშა მენწირდ გუშგუმი დუაჟარ იმწირიდან...

ქ. მ.-ს. — სი ჩანედამა ეჩეი ლიმწირ?

მ. ა. — მი დემე. ალის, დუაჟარს ხუნამბად, დუაჟარს.

ქ. მ.-ს. — ლემწირთემსგა ხორდიჟდ იმგუა?

მ. ა. — მიშგუ დედამთილ — მოლიდ ჩამილდს, იმდა ალი, თაშ... ჩიჟარ დემეგ
იმი დენისგა, მადა? თან ხამურა დგარშუ' ოროლ ლგუელე, ეჩის ლმწირად დემე ხაჟა.

ქ. მ.-ს. — კაკშ ი ამქანლიბიშ ლირდი ხანთქუასმა ლემწირთემსგა?

მ. ა. — დემე, დემე!

ქ. მ.-ს. — გიმბან?

მ. ა. — მამ ხემთქუნდა მიშგუ დედამთილს ო მერმოლეშ მან მინა.

ქ. მ. — იმუი ხემწირდან დუაჟარ, ეჩ სიტუჟულ მამ ჩემუდენია?

მ. ა. — ეჩ სიტუჟუნლს დემე... ალი მაშეიდ, "დიდაზ ოთხად"-ხ ტუილდას ო ბოლოს
ყუნაბდი ტუილდას ო უშხუდ "ამინს".

ქ. მ. — სკარი ჩემთქუნდას, მადა, უშხუდ, რამდენიმე მეგეს?

მ. ა. — სკარ ნემთქუნდა ლიგერგეი, ლამპრობეი, მეწუბელარ სკარშუ
ხეიროდად ღენარს.

ქ. მ. — ნანჭურუნდ მამ ჩემთქუნდას?

მ. ა. — დალს გიცარ მამ წუნდა ო... ხოშა მენწირდ ღუნ ო ფიქ. ამერე,
თბილისს, მანგ... გიცარალი ჩუწუნას; ერერე სოსუმანან აწყანდა...

ქ. მ. — ლანგ-ლაქელიშ ო, საერთოდ, თაშურანშ ო ლგუეში აი, შუანარს იმეში
ნანთქუა ო აფხუნარს იმეში ჩემთქუნდას?

მ. ა. — ერთი და იგიჟე ლი, ოღონდ შუანს ხოფშირა მეგე ხორის ო აფხუნარს მამა
ერეი. მამ ირდუნეს ეჩუეს. ლიშგი ეშუ ფორმიშდ ლი ო ლიქელი ო ლიგელკენი.

ქ. მ. — ლალდგარ ჩისყამა ისგოშუ?

მ. ა. — ლალდგარ მისყა.

ქ. მ. — იმ ხატულიდ: "ლალდგარს" ჰა "დგარს"?

მ. ა. — "შელდგარს" ხატულინ ლგარუნბუდ.

ქ. მ. — აა, იმუი, იმუი ხასყენას აღო მელდგარას?

მ. ა. — მი ამეი მაშეიდ, უნფუნია ლიცხ მიშგუ დედამთილ, ეჩანო ჩუნქელა,
ადესგით ეშთესგა დგარს (ფგარი, მამამ ღუნს ერ ვანენიუნ, ერნ ღდეს ახუნნიუნ),
ზაფანას ადესგითუნ... იშგენ ადანად იმ ადესგითუნ, ღგარეს, რა თქმა უნდა!

ქ. მ. — ჰადრა აერ ლი, ჰადრა, ერას მირ ხემთქუნან ეშუ ტუეხულშულ, ექსეც'რ'
ლი ხორა, ერასი ხანოდას აერხი ლალდგართემსგა.

მ. ა. — ამიშ მამ მინა მიშგუ დედამთილ ხარხელს ხატულიდა... ცაგეშ ფულდს
ანყიდა, რულანდინა ერქანდო, უო, ეჩი ხულუნან.

ქ. მ. — ერას შოშა იქარას? ეჩი ლიქენის მირა წეს ხულუა.

მ. ა. — თანფა ცაშ.

ქ. მ. ს. — თუეა, დია, აღმარ მანგუეშ მინალდა!

ქ. მ. — მიშგუ დი ალას რინ მეგუად იცაუნს, ი ექლა მინა მია.

ქ. მ. ბ. — “სარხელ” ალის გარ ხატხადა თომხესი?

ქ. მ. — მამა, “სარხელ” ერის გარ, უ, თოდეთმსგა ხაქუქასგა.

მ. ა. — თანფა ცაშხ დანხდ იგანლდა მიშგუ დედამთილ, ქა-დ-ღან-ნარგანდოთ ი რუხუაქურად, ერეთი... ალა, ა, ქაბილდარს, თანფოლარს, ქანაბლდახ ქეშხანარსგა, შმარისგა; ერქანლო დგარდა რეთერუ, ერერუ რეთეშ ბანილდარს ხილა ი ცაგსი. ერქანლდე ლიცმეყ... ქიშქარმეყ, ადესგოდა ალი ცაგსი.

ქ. მ.-ბ. — ალი ტყიდ ცაგ ლანტუ ა ქუქარო?

მ. ა. — მუხუქაროშ ცაგ დოტუ...

ქ. მ. — თო, თენექა ერ ჩოთმდენან მეგე.

მ. ა. — ერქანლო ერხანქა ხარხელისი ახეთი, ალი თოდ ა ცერემონიას ქადუგერინა, დემა იდმარნლდა, დემა რაგდოთ.

ქ. მ. ბ. — უშუქუ უშგმდ არდა.

ქ. მ. — თანფა ცალადლ ...მგლახანქა... ტეტს იკადლამა?

მ. ა. — თანფა ცალადდე გარ’ მამა ი ტეტს დეშდილადადისი მამ იკადლა, ცაში მამა ი ხაფტინისი მამა.

ქ. მ. — თო, ევა ცხამ, მარე ევა იშგენ წეს ლი ადამლ! იმნარ იკადლა ტეტს, ჩინამა? ჩუშხუინდა ევას ი ერქანლო, ლახუთერ ეგუთა ქუილმგენან, ერქა ქიშგარმოყ ჩუხეხურლდახ ი თინაშდახ ქუილმგენანლხ: “შუიდებდ ესერ ტენისი ერქანლო ლახუხან”.

მ. ა. — ალი მამ მაშეიდ, მარე ი ჩუ — იკად, ალი ჩუმაშეიდ.

ქ. მ. — ჩუიშხუინდახ ერქანლო, გგე, აა, ამიშდ იშხუინდახ.

მ. ა. — გ, ლახსგო!

ქ. მ. — ზომახს იმეი ხეხურლდე?

მ. ა. — ზომხა...

ქ. მ.-ბ. — კანდახ.

მ. ა. — ზომხა, კანდა... წინა ლეთ..., შუშხუინამს, ხუამარად ჩიგუთაშ, ალი მამ... მეგე გუეში ხეკუეს ლემარელანტუ ი მერმა ლადლ გუეში სუფრას ხეკუეს ლახგურდე. ი, ა, ლემზგარარ ცალკე, ერის მარ’ლუ’ ხაშხა...

ქ. მ. — ნაქუხუნუნარა?

მ. ა. — ნაქუხუნარს ცალკე ამარახ. ქორან ხოშა მარე, მამამთილ, დოხგ იგანლდა, ევი ქორან მგეშხი გუეირდა ი ერქანლო ქამშხანი მგეშხი გუეირმარე ბეფუთელდ ლანტუ ეხუ, ირმა ხაშხა, ხორარბენდორ ევი ლანტუ გუეიშგე მგეშხი.

ქ. მ. — ლიშამში ჩემოქუქანდახამა?

მ. ა. — ნამ ჩილად ბაბუშხანქა ნიტხანდა ლიშამში ი ბაბა ჩუნაშამშიდა ჩის ი... მამ ხორა გარ ნიდეთე: ჩანთელობა ი ცხორებამაგა წინხვლა ი მამ ფორამაშხ; ჩუნაქაალა ნაქუხუნუნარს ი ევი ლემზგარ აუცილებლად ხეკუეს ჩულაქამან...

ქ. მ. — მერამ ხეკუეს ნომ ჩაწლან, მადმა, ევი ლაზომთეი?

მ. ა. — ამეი ლემარ ხაქირო.

ქ. მ.-ბ. — ხამიშ თხუიმ ჩემოქუხუნამა?

მ. ა. — ხამიშ თხუიმ აუცილებელ ლანტუ.

ქ. მ. — ჩამბუგნდამა სი, აა, ამეი ერ ხამოქუქანდახ ზომახს?

მ. ა. — თოწუილენ, მანქუიშ წამ მახარდ მამბუგნდა, ერქანლო თ’ოხითურ ჩიგუთაშ

o ლიფანე ერ სამთქუა შუანარს, აჲვი დემეგამეგ ხამთქუალო.

ქ. მ.-ს. — შუანდ სომა აღ წენარ დანს ლი ლეგოქ.

მ. ა. — მანგ სგა ლეშინდ მარ, აღო მი განანსრუ სუანდს მიშეუ დეღამოილს o, იმ ამარა, მიმ სგანსომარქოთუ. მანე წანაიქედ, ნოემბერისხა უკუე, უქიმს ხატულის, აჲ, ექ ლეთ, აუცილებლად...

ქ. მ.-ს. — ლალქუმის ხატულის.

მ. ა. — ლალქუმის, უო, ოცდაშუიდ ნოემბერსენქა ...მედერიქედ... ქრისტეშობაიქედ, იშგუიოდ მანუარჩიქედ. ერქანდო ადგომ... თურამეტ მანუარს ადგომ ლი, შედამშედს აშუედოთხს, ახეხაუთუ, ერე ცხიმ ხეჲქის ნომეგუეშ ნანდს o ანუხს ლობიანარს, კარტოფილიანარს გაკუე, კუეცენ თოქ აუცილებლად o ფხალი, ერქანდო, შომა შიდედა o ხსნილ ლანსუ უკუე (ხან იმეი ხეხოლიდა, ხან იმეი ხეხოლიდა ალი)... ხსნილ, ე, შომა ლანსუ თურამეტში...

ქ. მ.-ს. — თურამეტში დეშომა ლი ხსნილ...

მ. ა. — ცხრამეტში... ერქა უკუე თაშგანსო o ლელურსო კერანსი სემანარად o შომა ანდრიოთხს ქუნარს, გავხი... ექ ლეთ სიმინდი ფექიმ გავხს ახეიდა, მაგალითად, მიშეუ დეღამოილ, მარე მი მემ მისა, იშვი დო. აღის ტემდოე, უოდოე შეერთქ ოხეზდა, ქანოფანას: "აჲ, ამნოშ როქ იტბიდალს, ქუნარ, მგცხენერ ხარს, ლალხონსან ანდრის o მგცხი როქ ნარს o ამნოშ, აღ უერთქუე როქ იტბიდალს". მამს დოსდ დეუ ოხიშნა ლიმარეს o ...მეგდა..., ლეთუე სუამარად ქუნრე ქალაგერდაჲ ტაბგელს o ერნოშ აბგრდაგოთხს, ლეტუროშ o... ლეგე დოუ ლეშარელანსუ, იმეი მაშეიდ, ბაბა ბიდა აჲვი, შუკუს.

ქ. მ.-ს. — აფხაზეთს ლიფანეა ალი ხაერთოდ დემე ხემთქუნსა?

მ. ა. — ხამთქუახ, ა, მარიამობა ერ ლი, ერქას.

ქ. მ.-ს. — იმეი ხამთქუახ, ქორს ხოფანენა?

მ. ა. — ქორსი ხოფანენს o სახაფლაოთეი ეხსრის o თანაფ ერ ლი, თანაფ, ალი, ი, ქუნრე... მედერ ლი, ლეგდგარუე ლადან ერ ლი, ა, ლეგგარო დემეშოიშ, სახაფლაოთესხურიდ... ალი ქართუელანისგაჲ აჲვი ლე.

ქ. მ.-ს. — ლაფანეი ხტოლვი ლეტუროლს ატურეგმა?

მ. ა. — ლეტუროლს ატურეგ.

ქ. მ.-ს. — ჩუიგინის აგრკანდ o მოიდ ხანუნდუე ეისოშუნდუეი, ა იმეი ხამთქუახ აფხანარს?

მ. ა. — ლაფანეი შუანარ ლაშუნდუეიეი ჩუბიდეს დუაჲერ ლეთრეს... o აფხანარ ეშხუ შედთემისგა აგუეშეს.

ქ. მ.-ს. — შუანრე ზურალან ჩუიქქუთს, მადეა, აგრკანდ, ლაფანეი, აფხანარ იროხმა აჲვი?

მ. ა. — აფხანარ — მამა.

ქ. მ.-ს. — ალი აჯემბაჲეგნმა, მანკუ ხეწდ, ერქას?

მ. ა. — იმეი დემ ლამეგმაჲეგნდა! მიმ ამთერს ერქანდო აჲვი... ლისგურე. ლეთუე ხომ ლი ლიფანე o შიხს ხაცუმის? ბეფშილდარს ოხსრა ერ ლანსუ, o სუქმინას ნებგუეაი, ალიო ლამეგმაჲეგნდა.

ქ. მ.-ს. — ლუშნუისგა მოლე სომა გარჯ ჩერი ლექუთს. აჲვიმ სიტუოლ სერდახმა o ქობუღამა გუთი სი, თაჲიდან სოშოლ გარჯ ლექუთს ცედა სიტუოლ აჲვიოთ, აფხანურცახან შედარებოთ?

მ. ა. — ფეშორ ლანსუხ ექვალბარ...

ქ. მ.-ს. — ათხე, მაგალითად, “ჰანარს” იმეო ტული სი?

მ. ა. — “ჰანარ”.

ქ. მ.-ს. — ი ნ მოშდ ლუტულიდ ი აფხზნარს ამეშ მგდე... ლიქუისგ გარჯ ქარს, ეტუობა, მადეა?

მ. ა. — გ... “ჰანარ”, “ჰანარ”...

ქ. მ. — ჯ-ხ დეშ ტული სი.

მ. ა. — ხ-გა?

ქ. მ. — ხ მამა, ჯ. აღო, ლქა: “დავგლ”, “შეკვარ”...

მ. ა. — დახვლ, შეხარ.

ქ. მ.-ს. — შერი, დიშთილ-შიშთილს აფხაზურდ მან ხაშხა?

მ. ა. — ანხუა დიშთილს ი აბხუა — მამაშილს.

ქ. მ. — ი სიდედარ-სიშამარსი იგოეუე, მადეა? აა, ისეუ ქანშიდ მამ ლის, უთქუათ, ისეუ შიშობლარ?

მ. ა. — ამეო ლის ერხანუე.

ქ. მ. — აპა: ანხუა ი აბხუა — დერქედა, იშუშაშე ლუშნუსგა, დიშთილ-შიშთილ ხაუხა დერქედას.

ქ. მ.-ს. — ისეუა დის იმ ხატულიჟდ სგან ხოროხეი, იმეო ხატულიჟდ?

მ. ა. — “შამას” ი “პაპას” ხატულიჟდ დის ი მუს, ერხენქა მიშეუ ბოფშარს მინე მუს “პაპას” ხატულის.

ქ. მ.-ს. — დადას ი ბაბას?

მ. ა. — დადას — “დადას” ი ბაბას “ბაბუას”...

ქ. მ.-ს. — დეშე, ერერუ, ისეუ ბეხიას ი ბაბუას სი იმეო ხატულდან?

მ. ა. — “ნანუას” ი “ბაბას”. მიშეუ ბოფშარს მიშეუ დის “ნანუას” ხატულდას, უოდედ ქუინ ხოვდა.

ქ. მ.-ს. — ისეუა დის მანეყარ?

მ. ა. — მიშეუადის გუეო ხაწუხაუიუ, აღბათ... სოლამდ ოღერდელი, ოხუიშდ წუთისგა ადხაცან.

ქ. მ.-ს. — ახალგაზრდა ლანსუა?

მ. ა. — სამოცდათორმეტი წლის.

ქ. მ.-ს. — ერქას სი ერერუ ხარდ ა ქამეკდე ხანჟდ ამხაუ, თბილისთე?

მ. ა. — ქა, ამერუ ხუარდ, ემარჯსენენ ი ამხანქა ოდე აფხაზეთთე.

ქ. მ.-ს. — დანხენ შუანთე ხუდუნდა მან ისეუ ქორხენქა ურთიერთობა, მესტავშ რამათე იზელაღს მარ?

მ. ა. — ნათარ სარის... წიფიანარ იზგეს ლენქარს, აღმარე წამარ. ლენქარსან ლის აღმარ წარმოშობით.

ქ. მ.-ს. — აა... ში მგლხარ მინას წიფიანარ.

მ. ა. — ერეო იზგეს, მარე აღმარ ლენქარსან ლის.

ქ. მ.-ს. — ი იზელაღსმა აღმარ ერხაუ?

მ. ა. — იზელაღდას. თბილისთე ონხუად¹, ერქანდუე დან გუიზნა. მინი ჩიდად ანდრედას. შუანთე გუიზნა, ნაი გუიზნა ფეშორანშინ, მარე ჰიროხეი გარ ნეხდენიდა...

ქ. მ.-ს. — მაშენე სეუდ იმე მარ, ხედა დენ ლანსუ განსაკუთრებულ დანს?

მ. ა. — უშხუართე ხუინქურანლდად სოფეღისგა, ლიმზგარ დერ ლანსუ, უორლან

ცალკე ხუთსტორიულ და ღრუბრს ცალკე რუა მარტ გუამტქუნდა...

ქ. მ. — აღწერა ახეშბანუ! რუა მარტს მედელ ზურღლდ მენად განსაკუთრებულდ ხიროლად.

მ. ა. — რიგრიგობით ნამტქუნდა, ხან იშეშეხე ხუთუბალდ, ხან იშეშეხე. ეჰ, ერქა გუნ ხონა ლარდა გუად! ესუნა ხემადეღენდას, იღრანს, ესუნა ხემადეღენდას — აშუბანრიუნ, ითრანს, ილუაფალს და აშეი.

ქ. მ.-ს. — თამადა ჩუნირდას მადა?

მ. ა. — თამადა ჩუნირდას.

ქ. მ. — აჰ, სი ლემარნელსი შობა თამადა?

მ. ა. — ში მამა. დეუ ხუთორე და...

ქ. მ. — მარ ლანსუ ადო?

მ. ა. — ეშხუ, მამუილ, მარინა ლანსუ, გურიან, ეახე აქარას იზა — შარდენ გურიანთ ხუნსუ, ალი მამუილ. მერმად ეთბე სოფელს ოთუბანდ, ხუბელმანარბე გუად, ერერუ საშა... საშა ლანსუ ა რალიდა, ზუსტად დეუ მამუილ.

ქ. მ. — იმეუი ლამზგარანლას ტრინლად რუა მარტე?

მ. ა. — აღმარ ხონამდი ითრანს და, იმეუი ხონა დუაქმარე, ლაგას აგანს ხუფრას ლუშხუ წეხეი.

ქ. მ. — დერთალე ლამზგარანლას ტრინლადამა?

მ. ა. — ადო?

ქ. მ.-ს. — კომუნისტრე დრეუქა კონცერტარ და ამკლიბარ კლუბარსგა იტარინს, ბოფშარი მონაწილეობდენ, ერხენქა მანამუილ, აღწე?

მ. ა. — კლასს ჩილად, სახალწლოლ დექსილდარ ხუღუნდას და ლარანლარ ბოფშარს...

ქ. მ. — ხოშა ჰუინტ რარ ქაურინა... აჰ, თელღრად მარ ქაქუ, ელგუად მარ ხეკრეს ანგვდას ხეხუდ, მგაფხან, შა მუშუნ?

მ. ა. — ათხე უკრე... რეშდმას ხუნარად აფხანანქა და მინსი მან ხონანს ერხან, შა ლემანს ნანინან და... აჰ, მიშგუ დი ერ ადგან, ერქას მიშგუ მუდლდე ხემინრინე, ბოფშენსუილდას ნათმარ...

ქ. მ. — ბოფშარ ათვერინმო?

მ. ა. — ბოფშარ დეშე, მამა და მან ახეჯენდა (მიშგუ ქანს), ედო ორმოცეი შეიძლებოდა... ჩილად მეხვარლდას: “ახხერინე და ...მედო... ხონა რაგუნებ ცეი...” ჩემეკუნდ, გუნამილ მეკუნდ, მარე...

ქ. მ.-ს. — თელღვრად მუშუნან რიცხა, მადა?

მ. ა. — მუშუნან მიცხა, ეშხუდ ანსილ — დეშე ლი მუშუნან და მერმას ჩუხორი შეუქარებულ, ერეი მან ლი მუშუნან, მარე...

ქ. მ. — ეშეიში მუშუნან იმლა რეკუნდ?

მ. ა. — ში ხომილ ლუშხუ წესარეი და ლუშხუ რაგანდე ხუარ ლუმტქეი, აშ ხუნარერე ქართულ მიშგუ თელღვრანან, მარე სგალანსმიტქუნან ერეი. შინა კუთხიშ ბურალ ხონა, ხოშილ... გარეებენ უშხუნარ, აშეი ონკუნარ.

ქ. მ.-ს. — ელგუქა აფხანს ანთიშენ, ერეი ჩუქაქუ, მადა?

მ. ა. — რუ, აფხანს ლანსუ დეი ქართულერე თხემი, იმლა დეშე? ში ჩინს ხოსეი.

ქ. მ.-ს. — ათხე იმ ხოლოლ ისგუ გეზალ ლანთილს?

მ. ა. — ჩიქი დეუ ხაბუა შინა თხემი... აქხენე.

- ქ. მ.-ს. — ხორი ძარ უიღვით?
- მ. ა. — ხორი, ჩუხორი. მი გუეღდახანანქა მიწუა, მარე... მინა საკუთარ მამაგუეშ ხულა ო ლეკიანა მგდედგარო... ლაგას უგნა ქორთე დეშ ანხდეა?
- ქ. მ.-ს. — ო იმშითა ათხე ისგუ ჰყენტი?
- მ. ა. — მამა იმშითა... მასარდ გუი მაკუთე.
- ქ. მ. ბ. — ნომა, ნომუთუე გუი, აშმერდე მარე ჩიგუაშ ლაგას აგნე.
- მ. ა. — მან მისა...
- ქ. მ.-ს. — ათხე... სგალიტხე შომა ირი, ექას ისგუ ბოფშარ, ერეჩუ ერუა ამშიას, ექმარს სოპირახმა სგალიტხე?
- მ. ა. — ერეჩუ მამ ამშიას აღმარს დარ ო დეა სოპირახ... იმთარხე, ქორ მად სოგ ო მამაგუეშ ერეჩუ.
- ქ. მ.-ს. — ათხე ჩიქდ ჩუ-მადე-არდახა ერეჩუ, მადე იმშითა ისგუ დინა ერეჩუ?
- მ. ა. — დინა — კო, ბატონო! ექმარ ვლუ, ერეჩუთი კლასს ხეშდაბდა მასწულებელდ ო ერე ხოცხა. სოხურა დინილ, მიშგუ ნიბანშინ, პირუეღდ ერ ანხანდ ო მგდე: “წამიუენეთ ჩემ სახლო!” — ნეგვარაღდა.
- ქ. მ.-ს. — დანლოე როქ, მადეა?
- მ. ა. — დანლოე, დანლოე! მამ ხეკუანდ კანდ ამე, მამ ხეკუანდ: “მიშგუ ქორისგა ხორილ ხეგრ’ ლი ო ამხერხედ ერხან!”.
- ქ. მ. — ისგუ დინა აქარს კლახე ხეშდაბდა მინა სპეციალობით?
- მ. ა. — აქარას ხეშდაბდა, მარე მინა სპეციალობით მამ ხულანდა ვდგილ ო გეოგრაფიეშ მასწულებელდ ანხინე ლიშდაბ.
- ქ. მ. — მანლე ირი, შეიცუღეღა.
- მ. ა. — ქა-იმე-ირო-ლატან, წეს ლარდა იმე ირა... სგან იმეი ანჰინდ?
- ქ. მ.-ს. — იე, იე, ჩიღად ონჰური მი, მადალითად, ერე სგალიტხედ დანლს!
- ქ. მ. — დერმეთუე ჩიბუნარი.
- ქ. მ.-ს. — დერმეთ, დერმეთ დემის ცუიორე ამეი აღ გუეშს!
- მ. ა. — რა უციო, მამ მისა, მასარდ... მასარდ გუი ხაკუთე ხანლს... მაგუნარ ლი ათხე? ისგუ ნაშრომ-ნაგარჯ ჩაკურ ო ქანხე... სომ გარჯ ხარ ისგუ დისღალი, ლანშადისგა ლუღაბუე გეხალს ერ ლახლანჰე დეშ სოფანე?! — აღო წარმოუდგენელ მად ლია?!
- ქ. მ.-ს. — ათხეა უენდ გარ იგუენ.
- მ. ა. — მამ მისალ, სიტუოლო დეშ მარ, ერე ქალაქუა მოლე...
- ქ. მ. — ათხე, აღო, აა, აჯად დალარეი, შუანარეი ლექა მანლეგუეშ, მედ სონა, მანდეი სოლა.
- მ. ა. — იმ ხანამუნე შუანარს? მამ ჩანქუა სერ? სოლა გუნიმიშ ლინ, აღო...
- ქ. მ.-ს. — სომა გუმი, მადეა?
- მ. ა. — სომა გუმიშ, სომა გუმიშ; სონა ლინ ო, იმეი ჩიანგ, ამეი, სოლლო სერღას.
- ქ. მ. — აა, “სომა გუნიმიშ” იმნარდ ჩუნხა?
- მ. ა. — შიშდ იხრინხ, განსაკუთრებით ნათუნეი მეჩხი სოლა მანკიშარს იროს ო ჩიღად მინე ნაქუე ხეკუთხე ანმდენას... ადიას, ო რა უციო...
- ქ. მ. — აფხანარისგა ხენჩედის ამკლიბარ, სომ?
- მ. ა. — ექდა ტული, ჩანგ არი სოლა ო სონა, ერეჩუა არის სომა გუნიმიშარ, მარე ამეჩუ სურუს იროს... შიშდ ლიდგარელ, შიშდ ლიქანელ... ამეი მამა ლი აფხანეით.

ქ. მ.-ს. — მარე ქორისგა ხოშილ მენშეუე ლის შენარე ლეუარ, დემეგა? კუთხისგაი დანს აგნენ აფხზარშაღ, მადეა?

მ. ა. — წეს ლანსუ ი მანუ ჩემემინს?

ქ. მ.-ს. — სალომე არშაბა ერ ლი ტელეფიზიასგა, ეგი ჭითარანა?

მ. ა. — დემე! არშაბა სენა ლის ი ამეი ქართულდ ერ ლი ლერდე სალომე, მასარდ მამაბაუ. დარუ მამ ლანსუ ალა აფხზეთხანს ნანადუ. შინა შობლარა ამერუშ მგლნარ ანჟურ, ში მამ მითრა, მარე... შეიძლება დი ხორი ქართულ. ში ეგამე მამ მითარანს ხოშილ. “ამერუ ლანსუ ეშუე პროფესორ როქ არშაბა, მარე გაქართულელებულ”. უო, ეიშო ლი, ალბათ, ალ დინა, ედო დეშ რაგდიუ ერურდ ქართულდ ამეი ხონამდ...

ქ. მ. — აა, ერე, ტყუარჩელს, სი ერუნა მითარანდას აფხზარ, ექმარს ქართულ იმეი ხოსალდას? ხანჟერანუნანსმოშ, აა, ერუალეს მინე ქართულს?

მ. ა. — ქართულ მერგადი დარ მინე ტყუარჩელს, საშახურარისგა ქართულდარს არდას, ექმარ, ლიშდაბ ერ ოხბინ ერერეი უფროსს ლეჟემეშვილ ხად გუნარდ, “გორსაუნტიისგა” ეჩა ქართულ რაგად მამ მასანდა, ადო ახწოუ ქართულდარ, მარე ლურსულდ გარ რაგდიუნს.

ქ. მ. — ქართულდარ ი აფხზარ უშხურარისგა რუსულდ გარგალდას?

მ. ა. — რუსულდგარ! ე, სოფლარანს ერ ლანსუ ჟაქარლ, ხოფლანს ერ ახლუნდას ლეჟედდარ ი ერერეი უშხურარ ხეზოლიდას (ათხე ამეი ლი, ა), ლუნულდ რაგდიუნს ხოშა მენწორ.

ქ. მ. ს. — აფხზარს ლუნულდ ჩუნოსალდას?

მ. ა. — მერხის ჩუნოსალდას.

ქ. მ.-ს. — ისგუ დინა, ამეი ხნლტენა დლ, აქარას ამშა, მარე ტის ოზგა, მადეა?

მ. ა. — ტიშ ოზგას, უოდო ლიმში ანბინეს, უოდ ბოფშარ ხაკლასოდ ახნად, ეჩქად. აქარასი ხულდუნა ქორ.

ქ. მ. — ისგუ მძახალ გუნ ხორა ზურალ ჭაბეა, იმუნამეი სი გარგლი, ი გუნ ხორა ურთიერთობა ჭულდუნა, მადეა?

მ. ა. — ხულდუნდა თაჟიდან. ბოფშარ თანკლასელარ ლანსუ უშხურარცანს ხონამდ სურადად.

ქ. მ.-ს. — ათხე იმეგ არი ლიზა?

მ. ა. — ქულთაშ. ამერე არდა ათხე, ლათ გარ ანად. შორენას ოსყეს ჩიყემი ოპერაცია ი ერქა ჩუნანსად.

ქ. მ.-ს. — დალარსი ქამოქუნა ჩიყუ, ყუინ... იმ ხატულიდ ხეა ლუნულდ?

მ. ა. — ჩიყუს სუატულიდ.

ქ. მ. — ნაჟ ყუიყუს სუატულიდ.

ქ. მ.-ს. — ლეჟემეშგარდ — ყუიყუ, ლეჟემეშგარდ — ყუინ.

ქ. მ. — ყუიყუ დანს ერეი მამა ლი გარეცელეიულ, იმეი შენანს. ათასში ერთხელ შეიძლება.

მ. ა. — გართულელებულ ხად ი ენსეყე. თან სემი ბეჟეშ ი... მაშენე ალდარ მიერის, მეცხემ.

ქ. მ.-ს. — ისგუ ჩიყე იმეგ იმში ი ამერე იმეგ ოზგე?

მ. ა. — მიშგუ ჩიყე — დაცუნამსგა ო დილომს არის.

ქ. მ.-ს. — ბოფშარ კლანსთე იმეგ ადგენეს ამერე?

მ. ა. — კლასის დილომს არის, ქორცანს ხოშილ ახლოს.

- ქ. მ. — ტყუარჩელი აფხზწარსგა, ლითხუმარ ემა ხემოქუწწდა ერწულეს?
- მ. ა. — ...წამოქუწწდა, მარე გუწარ ი ესხე დემ ხუიშედღუნე. მიშგუ თედღჯარწ ნათიარ იხედწლდას დწლამწ ლახუწართ.
- ქ. მ. — იმ ითხუწარდას ხოშა მენწორ?
- მ. ა. — დწაშარს ი ამქალიბარს...
- ქ. მ.-ს. — ხამარს?
- მ. ა. — ხამარ მამა.
- ქ. მ. — ხამარ დწს ხამოქუწწ ერე. დწაშარ, მერსკენ ი დწშედუწარ არდას.
- მ. ა. — მიშგუ რიუე მასწარდ ხორა მეთხუწარ ლი ი მასწარდ ხორდას აღმარ, ა, ეანწარ ი ...მედე... ი ერწო გუი ხეგვიდა მიშგუა რიუეს ი გიუი ლწხუ ათხე სგამერდე დწლთე, მამამთილ... მახე ნახწდუ ლი ეჩწწქა, ნაგწი ხწრა.
- ქ. მ. — იმ იმბხუაღდა, ლო?
- მ. ა. — მასწარდ ხაკუ სგალიწი, ლირდე ერე, მარე ქორწწარ დემ ფიშუედეს...
- ქ. მ.-ს. — რუ-როქ-ხაყამა ერერუ ლირდე?
- მ. ა. — დწლს გუშეგწარს ხეხგწრწლს ესერ: “ქწწწადღ” ესერ ი რუხარდად. შუკუწარს ესერ ქარემონტწუწი, ხამასხურწლს ქაპუდიდ როქ, რაღაცას შის ერ ქისეი, ხეშდბიდ ესერ, დემგუწიესერ ქაკლინდე ი დანმარებწამ რიმ ფორმწლდ ესერ ქერის. ნა ესერ რიგარ უშეწარსგა ხორამდ ლარდად, შუწწწარ ი აფხზწარ ლოქ, ი რუხარდად, იმდა ესერ ესერად?”
- ქ. მ.-ს. — ლო, აღმარ იმ ტულის?
- მ. ა. — მამ მისალ, ფგშირ ლის სგამერდე ი...
- ქ. მ.-ს. — ქორწარს ხათგმს მატეუშ ერერუ ათხე?
- მ. ა. — ქორწარს მამატეუშ.
- ქ. მ.-ს. — ქალგქარცაუე ლისმა?
- მ. ა. — რული მოლე-მოლე ქალგანე, მარე ქორწლ რულგე. “იშა ქორისგა ესერ ხამხედრო რაღაცა ხეგუბენის ესერ (დწლს კაწაკარ ი რეწწწარ... სგა-როქ-მერდე ლის), — გიუი იმბხუაღ, — ი ერერუ როქ რიგუაშ აყრუარს, აკუშუარს”...
- ქ. მ. — ნიშგუე მუწუბელ კაუკასიონი წწწიშ დაცუეამსგა ხეშდბადა. ექ ჰუწიტს დემ ხოშწალა, დემ დესამა, მარე, თაწითთაუად, ეშხუ აწტომატოლ რუთასეიდა ქორისგა ი ეწა ესახუეებწს ი ლგწრინე ლმწარს: “მარწდ ესერ იმდა ხორდა?” მწდემ წაწრე ...მედე..., ლაგას ლიგწე ხომ მინდ თუითონ მოითხოუეს? ეჩანლო სგწდიეს ელექტრიკწლ ი გვწლ ჩარითუეუწიეს. ექმარდ ქარისკაცწლს აუხსწეს, ერე: “ამღა ი ამღა ესერ, ელექტროწწწი დაცუეისგა ხეშდბადა ი ეშხუ აწტომატ ესერ ხუღწწწდა, აღო მწ იროლ?” ამწლო ქორი გაღაარჩინწეს, აღო მინეშწწწ წაწწრინწს ულიბოქე.
- ქ. მ.-ს. — ათხე ქუწინიმგენე ი ალი ისდი მატეუშ ერერუ, ქუწი ხეგწი ერწი?
- მ. ა. — ხამხედროწლ მინ ჰედის რიგუაშ, ეჩწწწქა ქუწინიმგენე ქა-დ-დემუ-ახყას ი მოლე კამეკწარს როქ იკედს, მარე ეწღამ ამუ ლისედს ეწღად ხოცწას. აშირ ლარ უბოლუ ფუწორ მწ ესერ ლგრი (ბოღოშ ამერუ!), მამ ესერ ესერად; ალი მამ ლი? მორაშირ — სემამშირ ლარ ხაწეშ ლუწარ ი...
- ქ. მ. — მიშგუ დის ხორდა ეწგუწამ ხორა ხაბწლწარ. ჰწწუისგა გუნ ხუწამ ხილწარ ნირდას ი მორი უწეხბეკქუას... ფურწლ ნირდას ოხუიშდთეი. ეშხუ ფირწუ ხარწგ რუქუწწ ლგმწარდწლი, შემოხუეუწით ერწლღეს ოთქუარა აწტომატ ი აწტომატ ი წაყორ წწწწწა. მას იმ ხოღადუშა ექ ფირწულად? რუხაკუწრწწა ერერუ, ხარწგ რუქუწწ. ამე

უბატრონოდ ლი მანკ ქალგმდენე.

ქ. მ.-ს. — ი ხაბრუეის ქუინიმგენეს, ერქას ანს ხებრუენის?

მ. ა. — ლათას იზგე ესუ მუდგხანა, ეგი იყდი კამეკარა ი ჰედი ერქანდე სომილ ძქორილ ი... ლურსუ უარჩილს ხაბუდი — დორათანს — სემათას მანანს. ეკა ლი აშირ, ან იცი ლარ, აშეი... კამეკარისგა თუენენ ხალხს ალაშან ნაპირ...

ქ. მ.-ს.— ცოდან ქალან!

ქ. მ. — აღუ'ათხე, სამომალოდ ვეღა იმეი ხაქუარს ხი? ალტხენილმასკა დანთე?

მ. ა. — მიშგუ სოხრა ქეუოშ, ლან სოჩამ დანდწყეი მანკ, მიშგუ დანქორშე, სგანდრის სეობათე. ამერუ დრუ დეშ ატციორს ქენი, სამახურანლ მამ ლის! განსაკურთებით გლენს მასარად გაუქირდება ამჩუ...

ქ. მ. — დანლს, აა, დროი-სემი სამსახური სუამს ხუდუნდა: მესანდურანლი ხეშობადან, კლანსარისგა ხეშობადან, მეგან ახდუნდა... ერგქა, აა, მდიდარ სეობა გუდუნდა, სომ? აა, სი თუითონ ტული, აფხანას ამხელდ ქუინლგეგანლ ესერ მამ ნეყანდა ი დანლს ლანსუ მერგანლ, ეშდოხუშდთეი, ერუშდთეი ქუინლგეგენე სორდან, მერჩის სოფშირაა — დანლან რუეგ სორდან, ხი მარე! აახე, მიშგუ ბიძიას ამირამერუეშდ დუებ ვარ სოგა, პირიბე ჩაქულიანს.

ქ. მ.-ს. — ათხე ეკ ლობას მან ხეყანს? ლობობანუ ლოსშეინა, მადია?

ქ. მ. — ლიშანლ ზუსტად თუემი ლიწურანუ პეროლქა ლანსუ, აგუისტრე ბოლოს აწურანუის, ლელმარად აწურანულა-შანგ-ერე-თუის-ქა — ი ათხე რის ქაწურანულ ოოსანდ.

მ. ა. — ფეშორს ოოსად უწურანულად.

ქ. ა. — მინ ქანწურანუნეს, სამხედროანლ!

ქ. მ. — ქუაფჩარანლექუა წერდოიანარს ტონობით ანანდან თუი, შედარ დეშ ნანდან. გუნ მდიდარ სეობა ლანსუ. აი, დროი სათისგა სოხუმს ლარდად, სომ? დანლარს სამახურანლი ფიშორს ხუდუნდაან ერე, ბინალი რის გუდუნდა სოხომექეშა.

დერბეთს ეგანუ სორუმინა, ერე გუნ სოჩამ რანდანწყენს მანკ აღ გუეშარ ი, მით უმეტეს, ისგუ კალიბ ოქანარ ერანამს ხუდუას; იმეი ხაყა, ერე, აა, ბოფშარს მუდამოდ ნანუნინდენდ დანაშერანლთე ი დეშ ესდერდენს?! მი წარმოდგენელ მრლეგუეშდ მახუა, ერე, აა, დანაშერთე დეშ ესდურდელ! ისგუ გეულირიშდ ალა ირა გუნ, გუნ მასტუნ, აშ ჩინა! დერბეთს ეგანუ სორუმინერე მანკ სოჩამ რანდანწყენს ამკალიბ გოშარისგა. აა, ისგუეა კალიბ ოქანარ მერანამ ლის, აა, აფხანათე ლეწურე ქართუელარ ი ნიშგუემათე ლეწურე აღხანარ, აა, ამკალიბანს განსაკურთებით სომა როლი ლისარულე ჩანდუნდას.

მ. ა. — სოჩამლო ხარო!

ქ. მ. — შუიღბანუ ლი რიმი ბედეო! დანლარ სგან-ანტეხელიშდ დანლთე ი აფხანეთი საქართუელთე სგან-ანტეხელი, იმანამეი ლანსუ ითანდარ, ერეო!

იუასუ ხარო ნამბუნალიო! იუასუ ხარო, ერე ამეი სოჩა ლუშნუ აწოთრა ი მანენამ ისგუ დიშთილს სოხანო, მე მგონი, ეგლა, ერე სოჩა ლუშნუ აწოთერ.

ქ. მ. - მერი ბიცოლა, გამარჯობა ("კარგი დღე-მც გივის")!

მ. ა. - გაგიმარჯოთ ("კარგი გქონდეთ < კარგიმც გაქეთ"), კარგი!

ქ. მ.-ს. - ვინ ხარ, რა გქვია, რა გვარი'ს' ხარ?

მ. ა. - მერი არშბა. დაბადებული ვარ ქალაქ ტყვარჩელში...

ქ. მ.-ს. - რამდენი წლის ხარ?

მ. ა. - ათას ცხრაას ორმოცდაათ წელს დავიბადე.

ქ. მ.-ს. - ამას თუ იტყვი სვანურად, რომელ წელს დაიბადე.

მ. ა. - ვერა...

ქ. მ.-ს. - მამაშენს რა პქვია?

მ. ა. - ქარბე არშბა.

ქ. მ.-ს. - სკოლა ("კლასი") სად დაამთავრე?

მ. ა. - სკოლა ტყვარჩელში დავემთავრე.

ქ. მ.-ს. - ამხანაგები ვინ გყავდა ("გყავდნენ")?

მ. ა. - ამხანაგები - ბევრი ("ზრცუელნი"); ხარჩილავა იყო ერთი, კარგად იყო ჩემთან, და მეორე ქუთელია იყო გეარად ("პქონდა გეარი")...

ქ. მ.-ს. - ესენი მეგრელები იყვნენ თუ აფხაზები?

მ. ა. - აფხაზები იყვნენ, მაგრამ მეგრული ("ზან-ის") გვარი პქონდათ. აფხაზურ სკოლაში ესწავლობდით ჩვენ, მეოთხე კლასამდე ყველა სანგები აფხაზურად იყო, ერთი საათი გქვონდა აფხაზური ენა და ლიტერატურა, დანარჩენი ყველაფერი რუსულად.

ქ. მ. - ქართულს არაფერს სწავლობდით?

მ. ა. - ჩვენ - არაფერს, ისე-ქალაქში კი იყო ისეთი ("ე-გ ყადიბ-ის") სკოლები, სადაც ერთ საათს სწავლობდნენ ქართულს.

ქ. მ. - რომელ წლებში დადიოდი სკოლაში ("კლას-ობ-დი")?

მ. ა. - ათას ცხრაას ორმოცდაცხრამეტ წელს ("წელ-ს'-ზე"); ცხრა წლის ვიყავი, სკოლაში ("კლას-ს'-კენ") რომ წავედი პირველად. სკოლის დამთავრების მერე ანიგვარაში ესწავლობდი, საბუღალტრო ტექნიკუმი დავამთავრე იქ.

ქ. მ.-ს. - დები და ძმები?

მ. ა. - ერთი ძმა მყავს და სამი დები.

ქ. მ.-ს. - რა პქვიათ, ჩამოთვალე, აბა!

მ. ა. - არკადი პქვია ძმას და ლარისა, მარო, მიმოზა - დებს.

ქ. მ.-ს. - ისინი სვანებზე ("სვან-ებ-ს'-თან") არიან გათხოვილი?

მ. ა. - სვანებთან არც ერთი ("ერთი არავინ") არიან გათხოვილი.

ქ. მ.-ს. - შენ როგორ გა'შო'თხოვდი სვანებთან?

მ. ა. - მე როგორ და ტექნიკუმიში ესწავლობდით ერთად და იქიდან მოგხვდი ("მოვედი") ამითან.

ქ. მ.-ს. - ვინ არის შენი ქმარი ("კაც-ი")?

მ. ა. - ჩემი ქმარი არის წიფიანი ლაერენტი.

ქ. მ.-ს. - დალში რომ უნდა წასულიყავი ("წამსლეელი 'რომ' იყავი"), ის იცოდა მაშინ?

მ. ა. - ის კი ვიცოდი.

ქ. მ.-ს. - სწყინდათ შენს მამისიანებს?

მ. ა. - თავიდან იწყინეს, მაგრამ მერე... რომ დანახეს, კარგი ხალხი, კარგი ადამიანი იყო... ყველა სიტყვს ("სიძიკებ-ად") კრიჩა ("უფრო უყვარდა") დედაჩემსა' და მამაჩემს, ისეთი კაცი არის...

ქ. მ.-ს. - დალში რომელ სოფელში ცხოვრობდით თქვენ?

მ. ა. - აჯარაში ("აჯარა-ს").

ქ. მ.-ს. - მეზობლები ეინ გყავდათ?

მ. ა. - გვარმიანები, გუჯეჯიანები, გერლიანები, კვიციანები...

ქ. მ.-ს. - ყველა 'ბალს' ქემოვლები? 'ბალს' ზემოვლები არ ვრიყენ?

მ. ა. - ჩვენს კუთხეში არა.

ქ. მ.-ს. - როგორი მეზობლობა გქონდათ?

მ. ა. - კარგი.

ქ. მ.-ს. - შენიანები ("შენი მა-მისიანები") ამოდირდენ დალში?

მ. ა. - მოდიოდნენ, ყოველ წელს მოდიოდნენ.

ქ. მ.-ს. - რამდენ ხანს რჩებოდნენ და როგორ დროს ატარებდნენ?

მ. ა. - ძალიან კარგს). ახლა რა- დედაჩემი და მამაჩემი მუშაობდნენ ("ეთიბ-ებოდნენ"), ამიტომ დიდხანს ("ეკ ზო'მა' ხან-ს") ვერ რჩებოდნენ აჯარაში, ხოლო ჩემი დები და (ჩემი) ძმაც თეუბით რჩებოდნენ. ღარისა შეილებიანად ერთ თვეს, ორ თვეს ამოდირდა, იქაური პაერი ძალიან უხდებოდათ ბავშვებს.

ქ. მ.-ს. - შეილები რამდენი გყავს, მერი?

მ. ა. - სამი: ელგუჯა, გორა, შორენა.

ქ. მ.-ს. - რამდენი წლის არიან ბავშვები?

მ. ა. - ეკ, დამიბერდნენ და- ელგუჯა სამოცდათერთმეტისი არის, ოცდაჩვიდმეტე წლისა, ოცდათორმეტის ("სამი ათი და ორ-ი") გორა არის. შორენა კი ოცდაათისაა.

ქ. მ.-ს. - სად არიან ახლა შენი შეილები?

მ. ა. - თბილისში ("თბილ-ის-ს") არიან.

ქ. მ.-ს. - ქართული სკოლა აქეთ დამთავრებული იმით?

მ. ა. - კი, აჯარაში დამთავრეს ყველამ ("ყველა").

ქ. მ.-ს. - შენ პირველად (რომ) ამოხვედი დალში, მაშინ სვანური ხომ არ გეცოდინებოდა. რამდენ ხანში ისწავლე?

მ. ა. - სვანური არ ვიცოდი, დედამთილმა იმდენი რუსული არ იცოდა და მხოლოდ სვანურად მელაპარაკებოდა სახლში. პირველად ვერ ვლაპარაკობდი ("ლაპარაკს ვერ ვ-ი-ქმ-ოდ-ი") ერთ-ორ თვეს, მაგრამ, მასაც მეუბნებოდა, იმას ვიგებდი ("ეცხროილ-აე-დი").

ქ. მ.-ს. - ორ თვეში უკვე იგებდი?

მ. ა. - ვიციბდი და თანდათან შევისწავლე ლაპარაკი.

ქ. მ.-ს. - შენი დედამთილი 'ბალს' ზემოელი იყო თუ 'ბალს' ქემოელი?

მ. ა. - 'ბალს' ზემოელი იყო, მარგველანი.

ქ. მ.-ს. - შენმა შეილებმა ("ბავშვებ-მა") აფხაზური ხომ არ იციან ("იცინა სა-დმე")?

მ. ა. - არა!

ქ. მ.-ს. - რატომ? არ ელაპარაკებოდი არასდროს?

მ. ა. - მივდიოდით კი იქით, მამულებში მიმავადა, მაგრამ აფხაზური ვერ ისწავლეს, ცუდი სასწაველი ენაა ძალიან ძნელია ("გა-რჯ-ა არის").

ქ. მ.-ს. - ესმით მაინც?

მ. ა. - ესმით, 'გა' იგებენ.

ქ. მ.-ს. – აფხაზური და სვანური წეს-ჩვეულებები რაღაც ძალიან (“გუამად”) განსხვავებული მოგეჩვენებოდა, ისეთი რა დაგხვდა დალში (“დალ-ს”), რომ გაგიკვირდებოდა – “ასე ჩვენ არ გეჩვენებია”.

მ. ა. – რა და... დალში უფრო მეტია ეს, აი, რელიგიური დღესასწაულები... აფხაზებთან არ არის ასე.

ქ. მ. – ქრისტიანი აფხაზი ხარ შენ, არა?

მ. ა. – კი... მარიამობა რომ გეჩვენებია, ამისთანები – კი, მაგრამ სხვა სვანური... იქ ბევრი დღესასწაულია.

ქ. მ. – ახლა შენი ბავშვობიდან დავიწყეთ, აი, გაიხსენე რამე.

ქ. მ.-ს. – როგორი ბავშვი იყავი?

მ. ა. – “კარგი გაზრდილი (“დაჩვეული”); – დედაჩემისგან მსმენოდა. მე უფროსი ვიყავი და ჩემს უმცროს დებს (“ჩემი უმცროსი დები”) მიტოვებდა დედა სახლში, შემოკეტავდა კარს (“უორუ-ს”) და ჩადიოდა საგაჭროდ: “ჩემს მოსვლამდე ასე, სადაც დაგტოვებდი, იქ მხედებოდი”-ო შენც და სხვა (“მე-ორ-ე”) ბავშვებიც.

ქ. მ.-ს. – იმათაც მიხედავდი (“აღგილ-ს ადგამ-დი”). სკოლაში როგორი ბავშვი იყავი?

მ. ა. – მეტად ჩუმი, მორცხვი, უხმაურო (“ულაპარაკო”); ახლა, სიბერისკენ, მგონი, უფრო დავიწყე ლაპარაკი...

ქ. მ.-ს. – შენი ქმარი როგორ გაიცანი და რამდენ ხანს გიყვარდათ გათხოვებამდე (“გა-წულ-ება დროდ”) ერთმანეთი (“სხუ-უბ-ის თხემი-ი”)?

მ. ა. – ერთად ესწავლობდით, იქიდან გაეიცანი.

ქ. მ. – რამდენ წლიანი იყო ტექნიკუმი?

მ. ა. – სამწლიანი იყო. სამ წელს ესწავლობდით ერთად. (რომ) დავამთავრეთ, იმ წელს, საზამთროდ (“სა-თოფ-ად”) ცოლად გავყვევი.

ქ. მ. – ქორწილი იყო იქ?

მ. ა. – დიახ, ქორწილი კი იყო, მაგრამ მოგვიანებით.

ქ. მ.-ს. – აჰა, როცა შეგირიგდნენ (“შე-გ-ე-წყ-ე-ნენ”) თქვენები, მაშინ, არა?

მ. ა. – მაშინ.

ქ. მ.-ს. – ქორწილი ჩვენთანაც იყო, დალში (“დალ-ს”), და იქაც?

მ. ა. – დალში იყო ქორწილი, იქ “დაბრუნებას” რომ ამბობენ, ის იყო, ტყვარჩელში.

ქ. მ.-ს. – დალში რამდენი ამოვიდნენ (“აღ-მო-ვ-დ-ენ”) შენი მამეულები ქორწილზე?

მ. ა. – მართალი (რომ) ვთქვა (“მ-ტკიც-ედ *ე-არ-ქ-უ-მ”), ზამთარში, დეკემბერში, მაგარი თოვლი იყო (“ე-დ-ო”) და ბაგადაში კი შემოვიდნენ ატრბოუსით, მაგრამ მერე – ევლარ და მხოლოდ პატარა მანქანით მოახერხეს მოსვლა. თხუთმეტი კაციც ვერ იქნებოდნენ, ისეთი (“ისე”) თოვლი იდო, დანარჩენები (“იმის გარდა”) უკან გაბრუნდნენ (“გატრიალდნენ”).

ქ. მ.-ს. – ბავშვების’ გაზრდაში (“გაზრდა-ს-ზე”) ვინ გეხმარებოდა (“გ-ი-მ-არ-ჯ-უ-ე-ბ-და”) უფრო?

მ. ა. – ჩემი დედამთილი, ოჯახი.

ქ. მ.-ს. – ძალიან გიჭირდა (“სა-გა-რჯ-ო გქონდა”) დალში? ზამთარში გზები (“შუკ-ები”) იკეტება და...

მ. ა. – მეტისმეტად ძნელი (“სა-გა-რჯ-ო”) იყო, იკეტებოდა გზები და მამისიანებშიც ვერ მივდიოდი. ხანდახან ფოსტაც ვერ მოდიოდა, წერილებს (“წერილები”) თითონაც ვერ იღებდნენ (“ი-კიდ-ებ-დ-ნენ”) დროზე და დარდი (“გუნ-ება”) ჰქონდათ ჩვენი.

ქ. მ. – დედამთილს დედას ეძახდი თუ სახელს?

მ. ა. – რაღაც “ბებიას” შევეჩვიეთ, რა ვიცი რატომ! “ბებიას” (“და-და-ს”) ვეძახდით და მამამთილს “პაპუას” (“პა-პა-ს”) ვეძახდით. ძალიან კარგი ურთიერთობა გვქონდა. სახელში (“ქორ-ს-ში”) ბევრიც იყვნენ ესენი და... ოთხი მშები იყვნენ, და, მამა, დედა...

ქ. მ.-ს. – შენი ქმრი'ს მშები შენთვის რა არიან ან დები? რა პქვიათ შენთვის იმათ?

მ. ა. – მუღლი... მაზლი... “ქმაი” და “დათ” მესტიელები'ს სვანებს (“ხვანებს”) სწევიათ.

ქ. მ.-ს. – შენი ქმრისიანები ‘ბაღს’ ზემოელები არიან და მესტიელებით არ ლაპარაკობენ?

მ. ა. – კი, მამამთილი – კი. “მუღლი” – “დათ”, ხომ? ესენი კი. შურუდენენ ხანდახან.

ქ. მ.-ს. – რომელს შეურუდენენ, ‘ბაღს’ ზემოურს ურუგდა (“მსოლოდ”) უფრო მეტად ‘ბაღს’ ქვემოურად ლაპარაკობს შენი ქმარი?

მ. ა. – პატარაობიდან ასე იყვნენ შეჩვეული და... მოუხვდავად იმისა (“თორემ”), ‘რომ’ დედა ‘ბაღს’ ზემოელი ჰყავდათ.

ქ. მ.-ს. – აჰა, ახლა რამე მოევეი (“ო-მე-ე”) შენი შეილები'ს შესახებ (“ბუღ-ს-ს-ე”)... ან რამე თავგადასავალი გაგახსენდება (იქნებ)...

მ. ა. – აჰ, შემოვიწყებული მაქვს.

ქ. მ.-ს. – ზღაპრებს პატარაობისას გოყუბოდნენ ან დედაშენი, ან მამაშენი?

მ. ა. – არავინ მიყუბოდა (“მ-ო-მ-ო-ბ-და”) და იბიტომ არ ვიცი არავფერი.

ქ. მ.-ს. – დაღში დიდთოვლობისას ან ზეგვი ჩამოწყებოდა (“შოვიდოდა”) საღმე ან რამე ამგვარი და შიშს ნახავდი (“შოისწრები”) როდისმე!

მ. ა. – ახლად... დაღში რომ ვიყავით, ერთხელ დიდი (“ხუაჟი”) თოვლი მოვიდა (“შოიტანა”). ტყუარჩელში თოვლი სწევოდა, მაგრამ ზეგვი (“ზეგ-ობა”) და ამისთანები არ იყო, დაღში კი ხშირად ჩამოდიოდა ხოლმე (“შეტისმეტად-... შო-ვ-დ-ობ-და და... ისა... სწევოდა, მო-ვ-დ-ობ-ა”) ბევრი (“შეტად”) შიში (“ყამი”) მინახავს (“გაღ-მიტ-ბ-ნია”). მანქანით მინახავს შიში, ჩემს ქმართან ერთად ავარიაში რომ მოვეყვი (“შო-ეხადი”). სოხუმიდან მივდიოდით სახლში და ბავადაში მოუხვდით ავარიაში. მსუბუქი (პატარა) მანქანა იყო და ნამეტანი შიში ენახე (“ეიხვედრე”), იმის მერე რაღაც ნერვები... იმისავეით... მაქვს... ბავშვები'ს გაზრდაზე ან აქედ (“ლუგ-ად”) რომ ხდებოდნენ (“იქნებოდნენ”) ან რაღაც, მაშინაც ძალიან ენერჯიულობდეს; სოფელში (“სოფელ-ს”) რომ არის კაცი, ქალაქიდან შორს, უფრო მეტადაა დაძაბული...

ქ. მ.-ს. – ბავშვებს რა უსწავლიათ, რა დაუმთავრებიათ?

მ. ა. – მეტად წესიერი ბავშვები იყვნენ და სამეზობლოშიც კარგი ავტორიტეტი ჰქონდათ. უფროსი სწავლობდა, მაგრამ ომი რომ დაიწყო, სოხუმიდან ყველა გამოუდნენ (“გა-მო-ვ-და”) აქეთ მისი ამხანაგები. “მარტო ვერ დატოვებთო თქვენ ხეობაში” და აღარ გააგვრძელა სწავლა, დარჩა ასე.

ქ. მ.-ს. – და სხვები (“შე-ორ-ე-ები”) უმცროსები?

მ. ა. – უმცროსს მხოლოდ საშუალო აქვს დამთავრებული და გოგომ დაამთავრა სოხუმი'ს უნივერსიტეტი'ს ფილოლოგიის ფაკულტეტი.

ქ. მ.-ს. – ახლა მუშაობს?

მ. ა. – ხეობაში მუშაობდა აქამდე, მაგრამ ომი რომ მოხდა, ყველას წამოსახ-

ველეი რომ შეექნა ("პქონდათ") და თეთონაც გამოვიდნენ აქეთ.

ქ. მ. - სიძე სადაური გყავს?

მ. ა. - დალევი ("დალ-ის") ცალანი.

ქ. მ. - როგორი სიდედრი ("დედა-მ-თილი-ი") ხარ იმისთვის, ე. შენი სიძისთვის ("სიძე-ს-კენ"), ავი ხომ არ ხარ?

მ. ა. - ავი არასდროს ვიყავი და...

ქ. მ.-ს. - ბაღიშები გყავს?

მ. ა. - ბაღიშები გოგოსგან სამი მყავს და (სულ) ახლა(ხან) ჩვილი შემეძინა ("ახლანა-თენ-ები-ი მიეის") უმცროსი ბიჭისგან ("ნა-ე-ე-ე-ე-ს-გან-გა").

ქ. მ.-ს. - შენი სიძე რ'კტიშიდან არის?

მ. ა. - 'კტიშიდანაა, ზალს'კემოვლი. იცნობთ ვინმეს ("ვინ") ცალანებს?

ქ. მ.-ს. - ვიყავით რ'კტიში ჩვენ, იქ ბევრ ადგილას ვიყავით. ვისი შვილია შენი სიძე?

მ. ა. - გივი პქეია მამამისს ("მის მამა-ს"), ლიზა - დედამისს ("მის დედა-ს").

ქ. მ. - ტყვარჩელის ამბავი მოგიყვები რამე, ეს საინტერესოა ჩვენთვის ("ჩვენად").

მ. ა. - ახლა ჩემი მამა (რომ) დაქორწინდა ("გა-სიძე-და"), იმას გიამბობთ. ბევრი ("კარგი ვარც-ელი" წელი იყო ("პქონდა") უცოლოდ ("გა-უ-სიძე-ე-ელი იყო") და ჯარბიდან (რომ) დაბრუნდა, მერე აზიგვარაში ("აზიგვარა-ს") დაამთავრა მეტა... (ეს სეა-ნურად როგორ არის?)... მექანიკური... სასწავლებელი.

ქ. მ. - სვანურადაც იტიფვა, ქართულად ვამბობთ სასწავლებელი'ს დასახელება.

მ. ა. - გოგოები უკვე გათხოვილი ჰყავდათ ჩემს მშობლებს და ამის გასაპირი პქონდათ: "გასიძი, არკადი, გასიძი, გასიძი, გადაგიცილდება ("გადაეწევა") ასაკითა..." - ეხეწებოდნენ ვაიშივილს და, როგორც იქნა ("რადაცით"), მოიყვანა ცოლი კეიტოულიდან, სელმა დუმაეა.

ქ. მ.-ს. - მგერელია ("ზანი არის") თუ აფხაზი?

მ. ა. - აფხაზია. მგერული გვარები აქვთ, მაგრამ ორამირის რაიონის სოფლებში ("სოფლებიდან ვინც არიან") ძალიან ("გუამად") იშვიათადღა ("ძვირად") არიან, რომ იციან მგერული.

ქ. მ. - გვარები მგერული აქვთ, მაგრამ აფხაზები არიან.

მ. ა. - ოთხმოცდათორმეტი წელი იყო, მაშინ დაქორწინდა. ქორწილი გჭევევია... სრევეია(თ)... იქ, ა. აფხაზებს მაგარი... ბევრი ("ვარც-ელი-ი") ხალხი იყო, იქ ყველა ვიყავით, ჩვენი ნათესაეები, ცხადია, ძალიან კარგი დრო იყო მაშინ!... ექ!... კარგად ჩატარდა ყველაფერი... ერთი წელი ვერ იყო გასული, (რომ) ჩემთან მოვიპატივე ("ე-ი-წე-ი-ე") ზაფხულში ("ზაფხულდღეს"). ეს იყო აგვისტო, ომის დაწყების თვე.

ქ. მ. - ათას ცხრაას ოთხმოცდათორმეტი წელი.

მ. ა. - მოდიოდნენ ესენი ჩემთან. მოვიდნენ სოსუმამდე და... ჩვენ აქ ველოდებით ("ე-ე-ე-ე-ი-თ") ავტობუსს ყველა, მაგრამ სრულიად მოულოდნელად დაიკეტა გზა ("შუკა") - ომი დაიწყო და იმ დამეს, ცხადია, ვეღარ მოვიდნენ ჩემთან, ჩვენ კი მომზადებული ვიცდით თოთხმეტ აგვისტოს ("აგვისტო-დღეს"). არაფერი გავიგვია, სინათლე არ იყო იმ დღეს, რატომ - არ ვიცით! არადა ავტობუსით უნდა მოვიდნენ, მანქანა არ ჰყავდათ... ვუცდით ავტობუსს... შესრულდა ("დამთავრდა") რვა საათი, მერე ცხრა... ცხრა საათი, არასიდან ჩანან ("არიან მოსული"). უცებ რაღაც პატარა მანქანა მოვიდა სოსუმიდან. ჩვენ ყველა გზაში ("შუკა-ს-ში") ვიყავით და გაეაჩერეთ ეს მანქა-

ნა. “ასე-ასე მომხდარაო სოხუმში, ომი დაწყებულაო”. კინაღამ გული გამისკდა! რის (“სადაური”) მოსკლა?! ო, ახლა ამათი დარდით (“გუნ-ებოთ”) ეკედები (“გონება – მაგრად”) და ნელ-ნელა გავიგეთ (“გა-ეცხრ-ილ-ეთო”), რომ უკანაც ვერ დაბრუნებულან და სოხუმში, ჩემი ქმრის ბიძაშვილთან, მოხვდნენ (“მოუწათ მისელამ”); ორი დამე იქ დაყვეს (“ქონდათ”) და მესამე დღეს თურმე ძლივის იშოვეს (“ეშოვათ”) დღეში წამო-მსვლელი (მანქანა), უკან ევლარ ბრუნდებოდნენ და რა ექნათ (“რამცა ექმნ-ესი?! – თვე-ნახევარი (ერთი თვე და ნახევარი) იქ იყვნენ ესენი. რძლის სახლეულები ნერვიუ-ლობდნენ, მეტად დარდი ჰქონდათ ჩემს მამისიანებსაც. ტელეფონი – არა და არსაი-დან დასალაპარაკებელი არანაირი საშუალება! თვე-ნახევრის შემდეგ ცოტა ჩაწყნარდა (სიტუაცია), მაგრამ ახლა უკან წასვლის დარდი!.. დაძაბულ დღეებში ჩემმა ქმარმა გა-აცივლა ისინი აძებოვაში (იქ ცხოვრობს ჩემი და). აძებოვა ჰქვია, კოდორის ხეობის იქი-თა მხარეს (აფხაზებისკენ). ისინი ერთი-ორი დამე ყოფილან იქ და მევე ტყვარჩელში წასულან (“წასულიყვნენ”).

ქ. მ. – თამადა როგორი გყავდათ შენი მძის ქორწილზე?

მ. ა. – კარგი ადგილობრივი თამადა იყო. გოგუა იყო გვარად (“ქონდა გუარ-ი”), სახელი არ (ვერ) მახსოვს უკვე.

ქ. მ. – პატარაძალს რას ეძახით თქვენ?

მ. ა. – პატარაძალს (ჰქვია) “ათაცა”, “ათაცა”.

ქ. მ. – და სახე (“ნიჩუი”) უჩანდა თუ დაფარული ჰქონდა ქორწილში?

მ. ა. – ეს ძველ დროში (“დრო-ს-ზე”) იყო. იმას არ ჰქონდა დაფარული, უჩან-და სახე.

ქ. მ. – ძველ დროში თუ გახსოვს შენ ისეთი ქორწილი, რომ...

მ. ა. – მახსოვს, ჩემი მამის ბიძაშვილი რომ დაქორწინდა (სოფელში იყო, ორამირის რაიონში, მოქვი ჰქვია სოფელს), პატარაძალს თეთრი ტანსაცმულ(ებ)ი ეცევა და თეთრი მანდილით (“შრაფით”) ჰქონდა სახე დაფარული.

ქ. მ.-ს. – მერე როდის გამოაჩენდნენ სახეს?

მ. ა. – იმ დროს ვერც დედამთილთან ლაპარაკობდა რძალი, ვერც მამამთილ-თან და ვერც უფროს მახლთან (“ძმა-ს-თან”), რცხვენოდა და სახეს არ აჩვენებდა (“იჩვენებდა”), რადაცნაირად... ძველი წესები ჰქონდათ აფხაზებს; თუ ვინმე მოვიდოდა სტუმარი, რძალი უკვე კუთხეში ფეხზე (“კაჩ-ს-ზე”) იდგა... წესი ასე იყო. სახეს გამოაჩენდა ერთი-ორი კვირის შემდეგ.

ქ. მ.-ს. – იმ დამეს ქორწილში არ გამოაჩენდა?

მ. ა. – არა! ახლანდელ დროში პატარაძალსა და სიძეს სუფრასთან მოიყვანენ და დასვამენ. (ადრე) ასე არ იყო – ცალკე ოთახი და პატარაძალი გამოწყობილი (“მო-მზადებული”) კუთხეში. მის სანახავად ვინც მოდიოდნენ, აღიოდნენ იმ ოთახში და იქ პატარა სუფრა იყო გამოზადებული, ჭიქას აიღებდნენ (“ასწევდა”) და ლოცავდნენ, აი, პატარაძალს, სიძე კი საერთოდ არც აჩვენებდა თავის თავს, იმაღლებოდა...

ქ. მ.-ს. – სიძეც იმალებოდა?! სივითში (რომ) ამოხვედი და ამდენად თავისუფა-ლი ხალხი (რომ) დაგხვდა, გესიამოვნა?

მ. ა. – წინასწარ ვიცოდი, ამათ როგორი წესები ჰქონდათ, ნამბობი ჰქონდა (“ე-ამბნა”) ჩემთვის (“ჩემად”) მეუღლეს. ჩემს ხალხსაც უევირდათ ბევრი რამ. ამათი (“ესენი”), აი, აფხაზებიც წესია, სუფრაზე (რომ) ადღევრებულბენ ვინმეს, სულ ფეხზე დგანან და ისე უკვირათ (“აქეთ”) ხელში დასალოცაეი (“სა-ზორა-ეი” ან სა-მზურ-ი) ჭიქა. სივანებს არ სჩვევიათ ეს, ხომ? – მხოლოდ ზოგს. ეს, ჩემი მეუღლე, მუდამ (ფეხ-

ქ. მ. ს. – იქაურობა გენატრებათ (“სვედა გაქეთ”), არა?

მ. ა. – საუკეთესო ხეობა იყო და ასე არ უნდა მიეტოვებინათ...

ქ. მ. ს. – შებრუნდებით, შებრუნდებით, ღეთის წყალობით (“ღმერთის ამარას!”) არ დარჩება ეს ასე მოუგვარებლად!

ქ. მ. – ესენი ისეთი კარგი მაცხოვრებლები იყვნენ! ცოლ-ქმარს ორივეს სამსახურები ჰქონდათ, კარგ ადგილას ცხოვრობდნენ და ძალიან (“გულად”) კარგი სახლი ედგათ; კარგი შეიღები ჰყავთ და ასე ძალიან ძნელია (“გულად გარჯა არის”) ცხოვრება კი არა, სიცოცხლეც კი, მაგრამ შეიღები ვისაც მშვიდობით გვყავს, მთავარი ეს არის.

ქ. მ.-ს. – მშვიდობისას ყველაფერს მოესწრები (“ყველაფრის მოსწრება შესაძლებელია მერე კიდევ”), გული არ გაიტეხოთ!

სახლში როგორი ტრადიციები გაქეთ, აფხაზებსა და სენებს რა გქონდათ განსხვავებული, ამთ შორის შედარებას თუ გააკეთებ? მაგალითად, სატყელებში (“საუ-ზმ-ე-ულ-ს-ში”).

მ. ა. – აფხაზებს კუბდარები და ჭიშკარები არ გეზეოდა, მაგრამ შეეჩვიე ისინიც (“იმათაც”); რომ ამოდიოდნენ დალში, ყოველთვის ვაცხოვრდით (“ჯანაყად-ი-თ”) და ისე უყვარდათ, რომ ჩემს მამისეულ სახლშიც მაცხოვრებდნენ. კარტოფლის “შუშა” რომ ვიცით სენურად, აფხაზებს არც ის სწევიათ. “ლექტმარი”, ყ ეველმოხარშულს რომ ეახიან, და ამისთანები იმათაც ვასწავლეთ.

ქ. მ. – ამას, ყველაფერს, შენ ტყვარჩელში აკეთებდი (“აწყო-ბ-ი”)?

მ. ა. – ტყვარჩელში ვაკეთებდი, იქ (რომ) მივიდიოდი, მაშინ.

ქ. მ.-ს. – კუბდარებიც ცხოვდა თვითონ თუ ისწავლეს (“შემლეს სწავლა”)?

მ. ა. – ვერა! აფხაზებმა ღომი (“სომინ-ი”) და ყველი იცინებდნენ მტყელებად.

ქ. მ.-ს. – ხორცი?

მ. ა. – ხორცი – მეტწილად მოხარშული. შემწვარსაც კი ჰამენ (“ი-ქან-ი”, მაგრამ...

ქ. მ.-ს. – მხოლოდ ტყვარჩელში ცხოვრობდით თუ სოფელიც გქონდათ?

მ. ა. – სოფელში ნათესაეები (გვყავდა). მოქვეში დღეაჩემის ძმები ცხოვრობდნენ და მამაჩემის ბიძაშვილები. ახალგაზრდები რომ იყვნენ ჩემი მშობლები (“დედა და მამა”), მაშინ ჩამოსულან ტყვარჩელში და იქვე დარჩენილან (“დარ ნენ ტყვარჩელს”).

ქ. მ.-ს. – იმათთან ურთიერთობა გაქეთ ახლა, ამ ბოლო წლებში (“წლებს სწავლა”)? ახერხებთ ერთმანეთის ნახვას?

მ. ა. – როცა მივიდიოდი თბილისიდან აფხაზეთში, მაშინ კი.

ქ. მ.-ს. – შენ უფლება გქონდა სოხუმში შესვლის?

მ. ა. – შევედიოდი, მაგრამ ახლა სამი წელია, არ წავსულვარ.

ქ. მ. ს. – რას ამბობენ ისინი, თვითონ შენი ნათესაეები აფხაზურ-ქართული საქმეების თაობაზე (“ბედ-ს-ზე”), როგორ მიაჩნიათ?

მ. ა. – ცუდად (“არაფრისთვისად”) მიაჩნიათ! “ჩემი ძალიან კარგი ურთიერთობა გქონდაო (“გექონიაო”) და ასეთი კარგი ხალხი დავკარგეთო (“და-გუ-თაჟაუ”). არიან ზოგი, სხვაანარიებიც (“სხვა ფორმის-ები”) და უფრო ...ისინი, მაგრამ ჩემი ხალხი...

ქ. მ.-ს. – უყვართ ქართველები, არა?

მ. ა. – ქართველები უყვარდათ ყოველთვის და ჩვენც გვიყვარდა ისინი. არადა, მრავალი არიან შერეული ოჯახებიდან – ზოგ აფხაზს დედა ჰყავს ქართველი და ზოგ ქართველს – აფხაზი ან პირიქით. რა ქნას ჩვენნიარმა ხალხმა ასეთ სიტუაციაში? – დავხოცოთ ერთმანეთი?!

ქ. მ.-ს. – თავთავისი ნათესავი პყავს ყველას.

ქ. მ. – აჯარღლები მეტწილად “სტიმარზე” (“ვემებზე”) იყენენ სამთოდ. აი, შენ ყოფილხარ მათთან ერთად?

მ. ა. – ძალიან იშვიათად (“ძვირად-ღა”), მხოლოდ ორჯერ ვიყავი ამდენ წელიწადში. კარგი მთა იყო და ყველას უყვარდა სტიმარი (“სტიმ-რ-ებ-ი”). ჩემი მული (“ღა-ი”) იყო მოიალადე (“მემთე”) და ჩემს უმცროს მახლთან (“ძმა-ს-თან”) ერთად დადიოდა მთაში ზაფხულობით. მეც მიმყავდა ბავშვები, პატარები რომ იყენენ, მაშინ ძალიან უხდებოდათ იქაური პაერი. მერე მუშაობა დაიწყო და ვეღარ ვახერხებდი.

ქ. მ. – ბევრი წელი იმუშავე (“ვრც-ელ-ი წელი გქონდა სა-თიბ-ს”)?

მ. ა. – მუდრნეობაში ემუშაობდი. კარგი კოლექტივი ვიყავით, ძალიან კარგად ვიყავით ყველა ურთიერთ შორის, გაყოფილი არაფერი გექონდა; ჭირი იყო თუ ღხინი – ყველგან ერთად (“სხხუ-ღ”) მივიდიოდით.

ქ. მ. – შენ რომ სამსახურში იყავი, ბავშვების გაზრდაში ვინ გეხმარებოდა (“გი-მ-არჯუ-ებ-ღა”)?

მ. ა. – სამოთხი წლის იქნებოდა ელგუჯა, მაშინ წავედი სამუშაოდ და სანამ (“ვი-დ-რე”) წარმოება არ დაიკეტა, სულ იქ ემუშაობდი. ბავშვების გაზრდაში ჩემი ქმრის ნათესავები (“სა-მა-მა-მ-თილ-ო-ები”) მეხმარებოდნენ.

ქ. მ. – ახლა აქ, თბილისში რაც ხარ, არ გიმუშავია, ხომ?

მ. ა. – არა, აქ არა! აი, ბულალტერიაში შეიძლება ვეღარ მემუშავა (“გი-ვ-თიბ-ე-ო-ღი”), აი, ქართულად ვერ ვწერდი წესწერად და ამიტომ (“ამწი-თვისად”).

ქ. მ. – ადრე რუსულად (“რუსული”) იყო ყველაფერი, ხომ, ჩვენთან, დაღში, თორემ ეს, აი, შენი სპეციალობა, ბულალტერია და ეს კარგად იცი.

მ. ა. – ვიცოდი. მაგრამ ახლა უკვე დაგბერდი და...

ქ. მ.-ს. – არ ხარ ბებერი.

მ. ა. – ოო! ახლა ბადიშებს უნდა მოეუარო (“მაქვს სა-ზრ-უნ-ა-ე-ი”).

ქ. მ. – ბადიშები რას გეძახიან?

მ. ა. – ბებოს.

ქ. მ. – შენს ბავშვებს, აი, შვილებს შენსას, როგორ (“ი-მ-ის-ზ-ე-ის-ა-ღ-ღ”) ახსოვთ თაიანთ დედულებთან ყოფნა ტყვარჩელში?

მ. ა. – ძალიან უყვარდათ და უხაროდათ იქ წასვლა. როცა შეგებულება მქონდა სამსახურიდან, ყოველთვის, ყოველ წელს, მიმყავდა ისინი ტყვარჩელში; იმათაც ისე ენატრებოდათ ჩემი შვილები (“სვედა პქონდათ ჩემი შვილების”) რომ ემუშაობდი, ჩემი და ვიდრე გათხოვდებოდა (“გა-წულ-დ-ებ-ო-და”), უფროსი ბიჭი ყოველთვის მიმყავდა იქ.

ქ. მ. – ახლა, აი, მე რომ, ვთქვით, ფრანგებში ყოფილიყავი გათხოვილი, აი, ჩემს შვილს აუცილებლად შეეასწავლიდი სვანურს; აი, შენ რატომ არ ასწავლე აფხაზური?

მ. ა. – მე ნამეტანი ჩქარა ვისწავლე სვანური ლაპარაკი. მხოლოდ სვანურად ვლაპარაკობდით (“შიდიოდა ლაპარაკი”) სახლში და... მეტისმეტად სწყინდათ ჩემი-ნებს, რომ ვერ ვლაპარაკობდნენ ბავშვები აფხაზურად.

ქ. მ. – შენ რამდენ ხანში დაიწყო ლაპარაკი სვანურად? ერთი წელიც ვერ... არ მოგიინდა, ალბათ, ხომ?

მ. ა. – უფრო მალე; სვანური წესები უცბად მასწავლეს ყველაფერი (“ყველა-ფერს”), – ლაპარაკი გინდა, თუ ცომის მოხელა (“ბურღ-გა”) გინდა, თუ პურის ცხობა (“ნაყ-უა”)...

ქ. მ. – აი, მხოლოდ მტრისა' იყოს და დაკრძალვა როგორ გგვეოდათ იქ?

მ. ა. — იქ ჭირისუფლები ფეხზე (“კან-ს-ზე”) დგანან (“სვანები რომ სხდებიან, ისე არა) და დამტირებელი (“მ-გლ-ო-ი-არ-ე”) ადამიანი (“კაცი”) რომ შემოვა, ქალები მოთქმით გარს უვლიან მოსამძიმრეს. სვანური დაკრძალვის წესში ეს არ არის, აფხაზებთან კი ასე იყო, თუმცა ახლა უკვე თანდათან მივიწყებას ეძლევა (“ივიწყება”) ბევრი წესები.

ქ. მ. — დაკრძალვა რა დროს იციან, საღამოსკენ თუ შუადღეზე?

მ. ა. — საღამომდე, მზე რომ ჩადის (“მზე რომ ი-წვერ-ე-ბ-ა”, იმ პერიოდში მარხავენ).

ქ. მ. — ხალხს როდის დასვამენ (საქელებსო სუფრასთან)?

მ. ა. — იქ წინასწარ სხამდნენ იმიტომ, რომ ბევრი ხალხი მოდის (“მოვა”) — სვანებსაც გვჩვევია იგივე წესი, მაგრამ აქ, თბილისში, არაა.

ქ. მ.-ს. — შენ როგორ მიგაჩნია უფრო სწორად?

მ. ა. — დამარხვის მერე, რა თქმა უნდა! დაღში წინასწარ სხდებოდნენ, მაგრამ მე ვყოფილვარ მესტიაში (ლენჯერში), ჩემი ქმრის ბიძაშვილი“ს” შეიღის სატირალში (“სამარხს”), მხოლოდ იქ ვნახე მე ქელები (“შეხედე ხალხის” ჯღობას”) დამარხვის მერე...

ქ. მ.-ს. — და ყველას ასე სჩვეოდა დაღში? ეს მეგრელებისგან გამომდებელი უნდა იყოს...

ქ. მ. — ეს დასავლეთ საქართველოში საერთო წესია.

ქ. მ.-ს. — სვანეთშიც ხდება ეს, მაგრამ სასაფლაო ძალიან (“გუზაბად”) შორს თუ აქეს ოჯახს (“მოსახლეს”) და შორიდან მოსული (“ნა-ქ-დ-ო-მ-ი”) სტუმრები (თუ) არიან, მხოლოდ მასთან, თორემ ისე (“უიმისოდ”) დამარხვის მერეცა იმართება საქელებსო სუფრა (“არის წესი ხალხის ‘და’ჯენა და ‘და’ტაბაკება”).

ქ. მ. — დაღში რომ გეჩვეოდა, აი, მედიატრობა, უფროსი კაცები რომ ჩაერევიან საქმეში და ცდილობენ, ყველაფერი მოაგვარონ (“საქეებს ‘და’აწყოენ”), ამისთანა (“ა-შ-კალიბ-ის”) რამ გეჩვეოდათ აფხაზებს?

მ. ა. — ამისთანა არა! აი, იქ თუ გოგო უნებართვოდ გათხოვდება (“გა-წულ-დ-ე-ბ-ა”) და ოჯახი აპირებს ქორწილის გადახდას (“ოჯახს ‘და’-უ-პირ-ე-ბ-ა ქორ-წილ-ი-ს’ გა-წყ-ო-ბ-ა”), მშობლების შერიგებას, მაშინ აგზავნიდნენ კაცს, რომელიც გოგოს ოჯახთან მოლაპარაკებით დათქვამდა (“აღაგას ა-ღ-გ-ამ-და”) გარკვეულ დროს (“რომელ თუე-ს’-ში, რომელ რიცხვ-ს’-ზე უნდა ყოფილიყო ქორწილი”).

ქ. მ. — და ეს როგორ წესად მიგაჩნია შენ?

მ. ა. — ჩემი მამამთილი, მაგალითად, განთქმული შუაშავილი (“მო-უ-რ-ა-ე-ი”) კაცი იყო დაღში, ეს კარგი წესია, შეარიგებენ (“შე-ა-წყ-ო-ბ-ენ”) ხალხს, ნანხუბარ (“ნა-ცილ-ა-ე-ბ-ე”) ოჯახებს, რა თქმა უნდა (“ასე იცი”), კარგია!

ქ. მ. — საქმეებს აგვარებენ (“ა-ღ-გ-ილ-ს’-ზე ა-ღ-გ-ამ-ენ ყველაფერს”) ისე, რომ აი, არც სასამართლოში წავლენ, არც მილიციაში და იქითაქეთ, ამიტომ კარგია... ახლა, აი, სიზმრები (“მისნ-ე-ბ-ი”) რომ გესიზმრება, უფრო მეტად ტყვარჩელაში ხარ, დაღში თუ სად?

მ. ა. — ხან დაღში ვარ, ხანაც — აფხაზეთში... რაღაც ასეთი ცხოვრება შემხვდა (მომივიდა) და...

ქ. მ. — თვითონ შენი გვარის ისტორია თუ იცი? აი, რამდენი (“რა ზომა”) ხნისაა, საიდან წარმოიღვება, რას ნიშნავს ან ნიშნავს რამეს, აი, აფხაზურად ეს გვარი? ბევრი ხართ გვარში?

მ. ა. — ისტორიული გეარია და სახელგანთქმული, კარგი გეარია. ნამდვილი აფხაზური გეარიაო: არშა, პაშა, ინაფშა... — ამისთანა გეარები; ჩემი გეარისა' აფხაზეთში მრავალი არიან.

ქ. მ. — “ბა” შეილს ნიშნავს, ხომ? აფხაზურ “ფა”-ს უკავშირდება და “არშ” რაღაა?

მ. ა. — “არშ”-ის არაფერი ვიცი.

ქ. მ. — აფხაზური ლექსები იცი რამე?

მ. ა. — არ მახსოვს ახლა.

ქ. მ. — ერთ-ორი წინადადება მაინც თქვი აფხაზურად.

მ. ა. — რა წინადადება გითხრა?

ქ. მ. — მაგალითად, “დალში მინდა წასვლა”.

მ. ა. — დალ აცარა სთახუა—

ქ. მ.-ს. — აჰა. აჯარა ორი ნაწილია, არა? როგორ ეძახით?

მ. ა. — “ზემო აჯარა”.

ქ. მ.-ს. — როგორ? კიდევ თქვი, აბა, რომელი აჯარა?

მ. ა. — “ზედა აჯარას” ეძახდნენ, ჩვენ რომ ვცხოვრობდით და “ქვედა აჯარა”

უფრო ქვემოთაა.

ქ. მ.-ს. — აჰა. წყდან რაღაც სოფელი ახსენე შენ აფხაზეთის, იმას რა ჰქვია?

მ. ა. — აძუბუა.

ქ. მ. — დედაშენი რა გეარისა' იყო?

მ. ა. — დედაჩემი ეს-ოღლი იყო.

ქ. მ. — ხადაური (“საიდანის”) იყო?

მ. ა. — საიდან და მამამისი იყო თურქეთიდან, პატარაობისას იძულებით მოსული აფხაზეთში. გეარით იყო თურქი, მაგრამ აღზარდეს აფხაზეტმა, ავიბებმა. პატარაობისას მოხვდა ოჩამჩირეში და იქ ამ გეარმა აღზარდა, მაგრამ თავის გეარზე იყო გატარებული.

ქ. მ.-ს. — მხოლოდ ერთი ბავშვი რატომ მოვიდოდა თურქეთიდან აქეთ? ან ამათ'მა' იშვილეს (“შვილად დაიყენეს” <“და-იდ-გ-ეს”) თუ რა?

მ. ა. — იშვილეს: ოჯახში, ალბათ, რაღაც პრობლემა ჰქონდა ბაბუას და ჩამოვიდა (“მოსვლამ მოუწია”) აქეთ, მე ასე ვიცი მათი ნაამბობი. სოფელს, მოქვს, ჩაესიბა და მოიყვანა ცოლად ბებიაჩემი, გეარად ლაქაშია (“ჰქონდა გეარი ბებიას”), დედამამის დედა.

ქ. მ. ს. — ბაბუამ (“ბაბა-ს”) თურქული ხომ არ იცოდა?

მ. ა. — თურქული იცოდა ბაბუამ; იყვნენ კიდევ იქ მეზობლები იმ სოფელში, რომლებსაც რაღაც სხვაგვარად ელაპარაკებოდა ბაბუა და სულ მიეკირდა: “ესენი რა ენაზე ლაპარაკობენ-შეთქი?” ბაბუა ძალიან კარგი კაცი იყო, ძალიან კარგი. ბებია მაინც ძალიან არ მახსოვს.

ქ. მ.-ს. — ბაბუას თურქეთში თუ ჰყავდა ნათესალები?

მ. ა. — ჰყავდა... ის არ მახსოვს, ცოცხალი რომ იყო (“მას სული ედგა-”), იმ პერიოდში მოვიდა (“მოუწია მო-ვლ-მა-”) თუ არა მისი ბიძაშვილი, მაგრამ დეიდაჩემისგან მსმენია, რომ (მე უკვე გათხოვილი ვიყავი იმ პერიოდში) მოსულა თურქეთიდან ეს კაცი და მოქებნა დეიდაჩემი. მერე მათ კავშირი ჰქონდათ ერთმანეთთან და ნათესაებზე ჩამოვიდნენ (“გა-მო-ვლ-ენ”) თურქეთიდან. აქ დიდი სუფრა გაუკეთეს (“მო-უ-წ-ე-ეს”) ბიძაშვილს და ერთი წელი დეიდაჩემიც წაიყვანეს იქით.

ქ. მ.-ს. — ბაბუაშენი რამდენი წლის იქნებოდა, როცა თურქეთიდან მოვიდა აქეთ?

- მ. ა. — პატარა, ათი წლის ვერ იქნებოდა, გემით იყო მოსული ("ნა-ქდ-ომი").
- ქ. მ. — და მიზანი არ იცი?
- მ. ა. — მე ასე მსმენია, რომ ცული დედინაცვალი პყოლია, ცულად ექცეოდნენ ოჯახში და იმათ აქეთ გამოექცა.
- ქ. მ.-ს. — და ნამდვილი თურქი იქნებოდა? მუსაჯირი აფხაზი ხომ არ იქნებოდა?
- მ. ა. — არა! თურქი, თურქი.
- ქ. მ. — თურქების წეს-ჩვეულებების ხომ არაფერი ახსოვდა, იცადა რამეს?
- მ. ა. — ბაბუას ემახსოვებოდა, მაგრამ მისი შვილები — ყველა აფხაზები'ს' წესზე იყო გაზრდილი.
- ქ. მ. — აი, ღორი'ს' ხორცს თუ ჭამდნენ?
- მ. ა. — ბაბუა არ ჭამდა არასდროს, მაგრამ შვილები — კი.
- ქ. მ. — თვითონ დედაშენმა თუ იცოდა თურქული?
- მ. ა. — არ იცოდა.
- ქ. მ.-ს. — მერი, აბა, იმ შენს თურქ ბაბუას რა ერქვა და რა გვარის იყო, ერ-თხელ კიდევ თქვი.
- მ. ა. — მუსთაფა ეს-ოლღი.
- ქ. მ.-ს. — ბაბუას არასდროს ენატრებოდა წასვლა ("ესვლევენებოდა") თურქეთში? არ ("არასდროს") გახსოვს, (რომ) წასულიყო?
- მ. ა. — ენდომებოდა წასვლა, რა იქნებოდა აბა, მაგრამ მე იმდენად ახლოს არ ვიყავი ბაბუასთან, მხოლოდ ხანდახან მიწვედა ("მო-ქდ-ებოდა") მასთან ყოფნა ზა-ფხულში... ხანდახან... ის (რომ) ახლოს მყოფოდა ("მყოფობოდა"), მაშინ უკეთესად მე-ცოდინებოდა ეს საქმეები... დედაჩემს ძლიერდა ახსოვდა თავისი დედა, ძალიან პატარა ყოფილა, როცა მოუკვდა. მერე კიდევ მოიყვანა ცოლი ბაბუამ ("გა-სიმო-და ბა-ბა") ბა-ბუა და იმისგან ჰყავს დედაჩემს ხუთი ძმები, ომში მოუკვდა სამი, ორიღაა დარჩენილი ("რჩიან").
- ქ. მ.-ს. — კიდევ აფხაზი მოიყვანა?
- მ. ა. — ისევ იქაური, აფხაზი ქალი იყო.
- ქ. მ. — ძმებიც ეს-ოლღები არიან, არა?
- მ. ა. — ეს-ოლღის გვარს ატარებენ ისინი... მამაჩემის დედა იყო ჯინჯოლია, ოღონდ მეგრელი კი არა, — აფხაზი, მოქვიდან იყო. ჩემს დებს კაყადათ მეგრელი დე-დამთილები, ორივეს.
- ქ. მ.-ს. — მერი, მოქვეში როგორი სახლი გეღვათ?
- მ. ა. — პატარა სახლი იყო, დაბალზე, ოთხოთახიანი.
- ქ. მ.-ს. — ფიცრის'ა', თუ ქვითკირის'ა'?
- მ. ა. — ფიცრის იყო, მაგრამ შეღესილი. დედაჩემის ძმები (რომ) გაიზარდნენ, ის ქვითკირის იყო, ზღოკის სახლს რომ ეძახიან.
- ქ. მ.-ს. — იქ მიწაც გექნებოდათ, ხომ, თქვენ?
- მ. ა. — სანამ შეებლო ბიძაჩემს, მამაჩემის მძას, მამაჩემისთვისაც ხნავდა და თესავ-და, მერე ჩვენ მივდიოდით სათოხნად. ახლა ჩემი ძმა ამუშავებს ("ათობავს") იმ მიწას.
- ქ. მ.-ს. — ბაღი თუ გქონდათ, ხილი?
- მ. ა. — ხილ'ები კი იყო.
- ქ. მ.-ს. — რა ხილი მოდიოდა ("ჩანდა") მოქვეში?
- მ. ა. — იქ მოდის ("იშოვება, ჩანს"), როგორც ყველგან: ვაშლი, მსხალი, ატამი, ყურძენი, კარაღლიკი, — ამისთანები ("ამ კალბობი").

- ქ. მ.-ს. – ციტრუსები მოდიოდა?
- მ. ა. – კი, მანდარინი აქეთ.
- ქ. მ.-ს. – დალში (“დალ-ს”) თუ გქონდათ ბალი?
- მ. ა. – ყველა ხილ'ებ'ი (მქონდა), დაღს რაც შეეგუებოდა.
- ქ. მ.-ს. – დალში რომ სახლი გედგათ, ეს თქვენი აშენებული (“ნა-გ-ებ-ი”) იყო, შენი და შენი ქმრის?
- მ. ა. – ჩვენი,ჩვენი აგებულია.
- ქ. მ. ხ. – როგორ იმშენებლეთ, რამდენად გაგიძინელდათ (“რა ზომა გა-რჯ-ა და გ-ე-ღ-ო-თ”)?
- მ. ა. – მეტისმეტად ძნელი (“გა-რჯ-ა”) იყო. თავიდან რაც გექონდა, ის მალევე დაგაკეზარჯა (“შემოგველია, გაგეთავდა”), მერე კი მთავრობის სესხი აიღო (“ა-ო-ი-ღ-ა”) ჩემმა ქმარმა.
- ქ. მ.-ს. – მეგოსტნეობა (“ბოსტნობა” < “მტილ-ობა”) თუ იცი მერი?
- მ. ა. – ყველაფერს ისწავლი, სოფელში (რომ) მოხედები. ჩემი მამამთილი ამ ბოზდა: “სად(აც) მიხვალ, იმ მხრის ქუდი უნდა დაიხუროო (“და-ი-ღ-ა-”)”.
- ქ. მ.-ს. – და შენც დაიხურე სვანური ქუდი, არა?
- მ. ა. – უნდა მესწავლა (“შესასწაველი მქონდა”) ყველაფერი, აბა, რა (“რამცა”) მექნა?
- ქ. მ.-ს. – ბოსტანში (“მტილ-ს-ა ში-ნა”) როგორ მუშაობდი?
- მ. ა. – მწვანილი და ხახვი, ნიორი, პამიდორი... – საყიდელი არაფერი მქონდა. აჯარაში არაფერს ვეიდულობდით. კარგი მიწები იყო და ზამთარში ჩვენი სამყოფი ყველაფერი მოდიოდა.
- ქ. მ.-ს. – თაფლი გქონდათ საყიდელი?
- მ. ა. – კი. მე სკა (“ღობუ”) არ მყავდა.
- ქ. მ.-ს. – სისხლის აღება (“წურ-ე-ა”) სჩვევიათ აფხაზებს?
- მ. ა. – სისხლის აღება... იშვიათად, სვანებზევით არა!
- ქ. მ.-ს. – არ გაგიგია თქვენთან არაეინ?
- მ. ა. – არაეინ!
- ქ. მ.-ს. – და ჩვენთან თუ გაგიგია?
- მ. ს. – დალში ბევრი (“ერც-ი-ელ-ი”) მსმენია, ბევრ ადგილას მომხდარა მკელე-ლობა (“ღერ-ო-მ-ა”) და მერე მისი შურისძიება.
- ქ. მ. – შენ გარდა, დალში იყვენ კიდევ აფხაზი რძლები?
- მ. ა. – ვალოდია გეარმიანის ცოლი იყო, ნინა კიუტი, კინდლიდან.
- ქ. მ. – შენ ნინაზე (“ნინა-ს-ა-”)დ ბევრად უკეთესად ლაპარაკობ (“ღარ-ღალ-ებ”) სვანურად, იქაც ვიყავით, ისიც ჩავიწერეთ. და კიდევ ვინ?
- მ. ა. – იქ გვანდრაში (“გვანდრა-ს”), რიმა, გერლიანების რძალი, კვარჭია უნდა იყოს გვარად, აფხაზია, ჭლოუდან, ოჩამჩირის რაიონიდან. რიმაჰ კარგად იცის სვანური.
- ქ. მ. – გვანდრაში ნონა რომ არის, ისიც გერლიანების რძალია, იმან არ იცის სვანური?
- მ. ა. – ისე დაახლოებული არა ვარ.
- ქ. მ. – აფხაზური როგორ იცის რიმაჰ?
- მ. ა. – კარგად, კარგად!
- ქ. მ. – ბადრი დედარიანის ცოლი?
- მ. ა. – დედარიანის ცოლი ლათიდან არის, აფხაზია.

ქ. მ. – თუ გახსენდება ვინმე თქვენს სახლულებს ან, საერთოდ, აფხაზებს, სვანი რძალი რომ ჰყოლოდათ?

მ. ა. – გვარი არ მასსოვს ზუსტად, მაგრამ სვანი იყო ბიძაჩემის ცოლიც – დედაჩემის უმცროსი ძმის, ომში რომ დაიღუბა. ბაგადასთან რომ იყო სოფელი, ზემოთ, რა პქვია იმ სოფელს? ე. გაზდელიანები ეწერა (“ეღენენ”), იმაზე ფირნიშზე.

ქ. მ. – ჩინი?

მ. ა. – ჰო, ჩინიდან იყო, ეუყუნა პქვია, გვარი არ (“ვერ”) მასსოვს წესიერად.

ქ. მ. – იქ ფერცულიანები ცხოვრობდნენ და, საერთოდ, მთლიანად ქვემო სვანები ცხოვრობდნენ, ლენტეხლები, ლაშხელები. ე. ი. ეს-ოღლის პყავდა სვანი? შეილები რამდენი პყავდა ეუყუნას?

მ. ა. – ორი ბიჭი და ერთი გოგო

ქ. მ. – ახლა ეუყუნა სად იქნება?

მ. ა. – მოქეში (“შოქე-ს”) არის. “გოგო გასთხოვებიაო (“გა-წულე-ბული-აქესო”)” – ჩემი დისგან მსმენია. ბიჭი, არ ვიცი, დაქორწინებულია (“გა-სიმე-ბული-ა”) თუ არა. სამი-ოთხი წელი ვერ წავედი (“ვერ ვარ წასული”), არავინ მინახავს (“მინახავან”) და ზუსტი მონაცემები არ ვიცი.

ქ. მ. – ვინ გახსენდება აფხაზების სვანი რძალი, შენი ბიცოლას გარდა, ვინ გახსენდება კიდევ?

მ. ა. – კიდევ – ბებიას, მამაჩემის დედის ძმისშვილსაც სვანი (ცოლი) პყავდა.

ქ. მ. – გვარი არ გაგონდება?

მ. ა. – კაცი თვითონ ჯინჯოლია არის და იმ ქალის გვარი არ ვიცი.

ქ. მ. – დაღელი (“დაღ-ი-დან-ი-ს”) სვანი იყო თუ სვანეთიდან (“სვანეთ-იდან-ის”)?

მ. ა. – არა, არა, ქვემო სვანეთიდან იყო.

ქ. მ. – სოხუმში თუ წასულხარ, უშუალოდ სოხუმში, ამ ცუდი ამბების მერე?

მ. ა. – მამაჩემი (რომ) მოკვდა, იმის შემდეგ აღარ წავსულვარ და მანამდე დავდიოდი ორ წელიწადში ერთხელ. თბილისში რომ ჩამოვედი (“მომიხდა მოსვლა”), ტელეფონი ვიცოდი ჩემი დის და აბით ვიპოვეთ ერთმანეთი (“ერთმანეთი-ს” თხემ-ი”). ომიდან შეიდი წლის მერე წავედი ჩემს მამისთანებში.

ქ. მ. ს. – თქვენ პირველი ომის შემდეგ აქ ხართ, თბილისში (“თბილ-ის”)?

მ. ა. – ჰო, მას (“მამის”) შემდეგ – ჩვენ იძულებული ვიყავით, თორემ –

ქ. მ.-ს. – ყველაზე მეტად რა გენატრება (“უდიდესი სვედა რისი გაქვს”)?

მ. ა. – პირველად რომ წავედი ჩემს მამეულებთან (შვიდი წელი არ ვენახე მათ), დიდი სუფრა (გამიშალეს) – ნათესავები შეგატოვეს (“მოიგროვეს”) და ისე დამხდნენ.

ქ. მ.-ს. – შენი დედამა სად მარხიან?

მ. ა. – ტყეარჩელში (“ტყეარჩელ-ს”).

ქ. მ.-ს. – ყველაზე მეტად რა ‘შო’ გენატრება (“რისი სვედა მოვივა”)?

მ. ა. – ყველა მომენატრება ხოლმე (“ყველას სვედა მოვივა”) – ახლა მკედრები არიან, მაგრამ უპირველესად (“ყველაზე უადრესად”) მიიცი ისინი მენატრებიან (“იმითი სვედა მომივა | მომიღის”). ჩემი ძმები – ერთადერთი ძმადა დამარხა ცოცხალი ომის შემდეგ.

ქ. მ. – შეილები რამდენი პყავს?

მ. ა. – ორი გოგო და ერთი ბიჭი.

ქ. მ.-ს. – შენს ძმას ცოლი სადაური პყავს?

მ. ა. – აფხაზი, ოჩამჩირის რაიონიდან. კარგი მეოჯახე ქალია.

ქ. მ. – ეს აფხაზი ქალი კუბდარებს როგორ აცხობ?

მ. ა. - ო, ნეტავ გეკონდეს ("ხელთამც გვაქვს") და როგორ არ გამოგიცხობთ?! ხორცს დაგეკავე ("ჩა-უჭკორა-ე") წერილად და სუნელებს ("თესლეულს") ვუშვრები, რაც უხდება: ხახვი, ნიორი, წიწკა ("ზაფრანა"), ქინძი, უცხო სუნელი, ძირა და რა ვიცი... ცომი ("ცომი") ცალკე ვებლ ("გაბურღა-ე") და მერე...

ქ. მ. - თხლად შემოკრულს აცხობ, თუ?..

მ. ა. - თხლად... მე მივეარს თხლად შემოკრული ("შ მოკანული < და-ტაფ-ული") ხაჭაპურები იქნება თუ კუხდარები ("კუპატ-იანი"), ჰაერღუმელში ("ღუხოგა-ს'-ში") სვანურად ვაცხობთ ("გ-წუა-ე").

ქ. მ.-ს. - ჭიშდვარს როგორ აცხობ ("ნაყა-ე")? ყვითელი ფქვილი გჩვევია თუ თეთრი?

მ. ა. - ყვითელი არ მიყვება, თეთრი გეჩვევოდა და ის იყო დალში ("დალ-ს"). ჩემს ქმრისიანებსაც არ მოჰყავდათ (ყანაში არ ჰქონდათ) ეს, აი, ყვითელი სიმინდი, მხოლოდ თეთრ ფქვილს ვუყვებოდი ყველში...

ქ. მ.-ს. - ყველს როგორ ირჩევ ჭიშდვარისთვის ("სა-წულ-პურ-ო-ღ-ღ")?

მ. ა. - როგორ და უნდა... იწე... სვანურად ეს როგორ უნდა ვთქვა?

ქ. მ. - იწელეობოდე ("წელაობდე").

მ. ა. - უნდა იწელეობოდე, ისეთი ყველი უხდება ("შუენ-ის") ჭიშდვარს, შუშასაც ასე უხდება.

ქ. მ. - აბა, შუშა გააკეთე ახლა, ჭიშდვარი უკვე გამოვაცხებთ...

მ. ა. - ჭიშდვარი გამოვაცხებთ...

ქ. მ. - "შუშას" შენი ქმრისიანები "მერწეს" არ ეძახდნენ?

მ. ა. - რა ვიცი, მე ასე ვისწავლე, თორემ ეძახდნენ "მერწეს". აფხაზებს სიმინდის ფქვილისა' და 'გა'წელილი ყველის სჩვევიათ ("მერწვი").

ქ. მ. - მხოლოდ აფხაზებს ("აფხაზ-ებ-ს'-თან") კი არადა, მამანემსაც უყვარდა კარტოფილის ნაცვლად სიმინდის ფქვილიანი.

ქ. მ.-ს. - იმას უხდება ("ე-წყ-ობ-ა") ნასულგუნარი სითხე (სულგუნის ამოხვლვის მერე დარჩენილ შრატ).

მ. ა. - ჰოდა, კარტოფილს რომ მოეხარშავდით ("ვა-გ-ბ-ო-ღ-ი-თ"), მერე ჩა-ვებლდით, ცოტა წყალს ("ლიც-ლიც-ს") და ყველს ჩაუშობდით და... ასე...

ქ. მ. - ჩვენ ღომს ("სლომ-ინ-ს") ვაკეთებდით ჟიშხა'თი, იქ რით აკეთებენ?

მ. ა. - ღვრილი აუცილებლად უნდა მოიხარშოს კარგად. აფხაზეთში ჟიშხას მხოლოდ ღობიოს ამოსაზელად იყენებენ ("*ი-მარ-გ-ებ-ენ"). ჩემმა ნათესავებმა გაიკვირეს კიდევ, ღომი'ს' გასაკეთებლად ("მო-წყ-ობ-ა-ს'-ზე") ჟიშხას რომ ხმარობდნენ სვანებო. ჩვენ მხოლოდ ჩოგნით ვაკეთებთ ღომს.

ქ. მ. - მეც მხოლოდ ჩოგნით ვაკეთებ სხვათა შორის. აი, ღომს რომ თუჯის ქვაბში ("ჩოინა-ს'-ში") გავაკეთებთ (მამანემმა იცოდა კარგი ღომი'ს' გაკეთება) და ძირში რომ მიხმობს, იმას რას ეძახით?

მ. ა. - იმას "ნახვასაც" ("ქერქს") ეძახდნენ და...

ქ. მ. - აფხაზურად რას ეძახით?

მ. ა. - "აჩხვარ", "აჩხვარ".

ქ. მ. - აჰა! ჩვენ ვეძახით "მახვარწა"-ს.

ქ. მ.-ს. - "ნახვაწა"-ს 'ბალს'ქემოურად ეძახიან, ეტყობა, მეგრულის გაელენით ("მეგრულიდან"). ღომთან ერთად რა სჩვევიათ, რას ჭამენ აფხაზები?

მ. ა. - ყველს.

- ქ. მ.-ს. – სულგუნს?
- მ. ა. – არა, პიტნას უშურებიან დასრესილ (დაჯულეტილ) ყველს.
- ქ. მ. – სალოცავი კვერები'ს' ("შესალოცები'ს'") ცხობა ("ნაჟყა") თუ გასწაყელეს? შენ თუ აცხობდი?
- მ. ა. – მასწავლეს და გამოშიცხვია კიდევ. ადრე დედამთილი აცხობდა.
- ქ. მ. – აი, როგორ აცხობდი ან რითი...
- მ. ა. – დედამთილი რომ გარდაიცვალა ("და-ი-ჟოც-ა"), მერე მათი ("ზევითის") სახლისთვისაც ("ქორა-ს'-ა'-დ'-ა'-ც") მე ვაცხობდი. სოფელს რომ გჭეროდა ლოცვა და იქ ("იქით") წასადები რომ იყო ან სახლში თუ გეჭონდა დღესასწაულები, მაშინ გამოვაცხობდი პატარა კვერებს, ოღონდ არაფერს შეეურევი. (ოდნავ) ამოუსვლელი ("უმჟავებელი") ცომის პატარა კვერებს სამჯერ ("სამ ობას...") ამოჭმქმეტდი ("ა-მო-ო-ჟ-კენ-დი") და მერე გამოვაცხობდი.
- ქ. მ. – როგორ ლოცულობდი? შენი ქმარი ევედრებოდა ("შეალოცავდა") ღმერთს ალბათ, ხომ?
- მ. ა. – მეტწილად ჩვენი კაცები ლოცულობდნენ ("ი-ზორ-გი-დენ" ან "ი-შირ-ე-ბო-დენენ")...
- ქ. მ.-ს. – შენ თუ შეგიძლია იმგვარი ლოცვა?
- მ. ა. – მე არა. ამას კაცებს ("ვაჟებს") ვუთმობდი ("ვანგებ-დი-თ"), კაცებს.
- ქ. მ.-ს. – კვერში ("შესალოცავში") თუ უტნეველით რამეს?
- მ. ა. – ჩემი დედამთილი ცოტადენ მარილს შეურევიდა ცომს იმიტომ, რომ ყველი ყოველთვის არ იჭმევა დღესასწაულებში, ხომ? თან თუ ღორის ("ღორეული") კმეთითაა ამოყვანილი, ის სალოცავად არ შეიძლება.
- ქ. მ.-ს. – კაკლის ან ამისთანა რამის ჩართვა თუ სწევით კვერში?
- მ. ა. – არა, არა!
- ქ. მ.-ს. – კანაფი?
- მ. ა. – არ სჩვეოდა ჩემს დედამთილს და სხვების ("შეორ-ე-ბის") რა ვიცო.
- ქ. მ. – როგორ ლოცულობდნენ ("ჯლოცებოდნენ") კაცები, ის სიტყვები არ გახსოვს ("გეხსომება")?
- მ. ა. – იმ სიტყვებს ვერ... ეს მახსოვს, "დიდება მიუვიდა"-ს ამბობდნენ და ბოლოს გუნდადაც ამბობდნენ ერთად "ამინ"-ს.
- ქ. მ. – სკარ'იც ("თავყრილობაც") გჩვეოდათ, ხომ, ერთად რამდენიმე ოჯახს?
- მ. ა. – თავყრილობა გჭვეოდა გიორგობაზე, ლამპრობაზე, მეზობლები "სკარით" (ერთობლივად) ვაკეთებდით ("ვი-ჭმ-ოდ-ით") დღესასწაულს.
- ქ. მ. – შესალოცავად რა გჩვეოდათ?
- მ. ა. – დღეში ვერკემალი არ იშოვებოდა და უფრო მეტად ხბო ან ვაცი. აქ თბილისში, ყველაფერია, ვერკემლებიც იშოვება; იქ კი სოხუმიდან ამოგვეყვავდა ხოლმე...
- ქ. მ. – წველა-ყველისი ("ყველის ამოყვანის") და, საერთოდ, ყველისა' და რძის (მოულა), აი, სვანებმა როგორ ვიცით და აფხაზებს როგორ გჩვეოდათ?
- მ. ა. – ერთი და იგივეა, ოღონდ სვანეთში ("სკუნან-ს") უფრო მრავალი მეწველი ჰყავთ, აფხაზებს კი – არა. არ იყოლიებენ ბევრს ("იმდენს"). მოწველა ერთნაირად ("ერთი ფორმის-ა'დ") არის, (ასევეა) ყველის ამოყვანა და სულგუნის კეთება ("სულგუნ-ება").
- ქ. მ. – კვეთი გიკეთებია შენით?
- მ. ა. – 'გა'მიკეთებია.

ქ. მ. - რას ეძახით, "საკვეთეს" (ლა-ლ-ღვრ) თუ "კვეთს" (ღვრ)?

მ. ა. - ზღ-ღვრ-ას ეძახიან "ბალს" ქვემოურად.

ქ. მ.-ს. - როგორ აკეთებდი ("ა-წუბ-ღ-ი") კვეთს?

მ. ა. - მე ასე მახსოვს: აადლებდა ("ა-ფუ-ე-ბ-ღ-ა") წყალს ჩემი დედამთილი, მერე გააგრილებდა და ჩადებდა იმაში კუჭს (ღვრ), გამხმარს (ძუძუთა ხბოს რომ კლავდნენ, იმი'ს' კუჭს - "ლვკ"-ს ინახავდნენ), წიწაკას ("ზაფრანას")... სხვას კიდევ რას დებდნენ? - კვერცხს, რა თქმა უნდა!

ქ. მ. - იელი რომ არის, იელი, იმას სჩევოდა სოკოსავეთ ("ტყურბ-ლა-ს-ა-ვით") რალაც, ის არისო კარგი, იმასაც უშვებოდნენ ზოგი საკვეთში.

მ. ა. - ამისი არ ვიცი და ჩემი დედამთილი "სარხელს" ("რძეში კვეთის გასაქნე-ლი ბორჯღლიანი ჯოხი ეკლისა") ეძახდა... ეკლის ჯოხს აკეთებდა ჩასაკვეთად, პო, ის ჰქონდა.

ქ. მ. - ეკლის ჯოხს როდის 'იჭრიდნენ ("ი-ქენც-ი-ე-ღ-ნენ" ან "*ი-ქაცვი-ღ-ენ")? იმი'ს' მოჭრასაც თავისი წესი აქვს.

მ. ა. - აღდგომის ("თენ-ებ-ი-ს") ხუთშაბათს.

ქ. მ.-ს. - უი, დედა, ესენი არაფერი ვიცოდი!

ქ. მ. - დედაჩემი ამ წესებს ყველაფერს კარგად ("მაგრად") იცავს და მეც ამიტომ ვიცი.

ქ. მ.-ს. - "სარხელი" ("სათქვეფი") მხოლოდ ამას ჰქვია, თუ ვიშხასაც?

ქ. მ. - არა, "სარხელი" მხოლოდ იმას, ე, ჩაკვეთილ რძეში რაც არის ჩაყოფილი ("ჰყვია").

მ. ა. - აღდგომის ხუთშაბათს ძალიან ადრე დგებოდა ჩემი დედამთილი, არავის დაგველაპარაკებოდა და (რომ) ვიწუქით ისე, აი, სააღდგომო ძაფებს ("სააღდგომოებს") შეგებამდა ფეხებში, ხელებში; მერე წავიდოდა რიყეში ("რიყე-ს-კენ-ში"), იქიდან რიყის კენჭებს ("პატარა ქვებს") ამოიტანდა და ეკალსაც. მერე წყალთან, ჭიშკართან, დებდა ამ ეკალს.

ქ. მ.-ს. - ეს მართლა ("მ-ტიც-ე-ღ") ეკალი იყო თუ ასკილი?

მ. ა. - ასკილის ეკალი უნდა (ყოფილიყო)...

ქ. მ. - პო, (აეი) თეფლისგან რომ დაცევა ("დაეიშასეკნა") ოჯახი.

მ. ა. - მერე იქიდან "სარხელსაც" აკეთებდა. ხანამ ამ ცერემონიას არ დაამთავრებდა, მანამდე არც ჰამდა, არც ლაპარაკობდა.

ქ. მ.-ს. - მდუმარედ ("პირუმარახად") იყო.

ქ. მ. - აღდგომის ხუთშაბათ დღეს კერიიდან ("...იმიდან...") ნაცარს ("ტუ-ტ-ს") თუ იღებდა?

მ. ა. - მხოლოდ აღდგომის ხუთშაბათ დღეს კი არა, ნაცარს არც ორშაბათ დღეს აიღებდა, არც ხუთშაბათს და არც შაბათს.

ქ. მ. - პო, ეს ცხადია, მაგრამ გვ სხვა წესია კიდევ! რატომ იღებდა ნაცარს, იცი? შეინახავდა იმას და შემდეგ, მთაში რომ მიგეყავს საქონელი ("სულ-ღვ-მ-ულ-ებ-ი"), მაშინ ჭიშკართან დახვდებოდნენ და დააყრიდნენ საქონელს: "მშვიდობით ("მ-შვიდ-ობ-იან-ად-ო") დაბრუნდებიანო მერე მთიდან".

მ. ა. - ეს არ მახსოვს, მაგრამ ნაცარს რომ იღებდა, ეს კი მახსოვს.

ქ. მ. - ინახავდნენ მერე, პო, აი, ამისთვის ("ა-მ-ი-ს-ად") ინახავდნენ.

მ. ა. - აი, უყურე შენ!

ქ. მ. - "ზომხა"ს ("ახალ წელს") როგორ ხედვობდით?

მ. ა. - ზომხა...

ქ. მ.-ს. - "კანდას" ("კალანდას").

მ. ა. - ზომხა კანდა... წინა ღამეს, "შეშხამს", გამზადებით ყველაფერს ("ეს ყველა"), ოჯახი სავსე უნდა ყოფილიყო და მეორე დღეს უნდა მოეხსენებოდა საესე სუფრას. აი, შესალოცებს ცალკე... რა ("რამცა") პქვია?

ქ. მ. - სამეკელეოები ("საფხეხოები")?

მ. ა. - სამეკელეოებს ცალკე ამზადებდნენ. ოჯახის უფროსი კაცი, მამამთილი, ადრე დგებოდა; ის სახლის მეკელედ გეჟაედა და გარედან მოსული მეკელე გეჟამიანების ბაშვი იყო ერთი, ირმა პქვია, პატარაობიდანვე ის იყო ჩვენი მეკელე.

ქ. მ. - ისა... "ლიშიაში" ("დალოცვა საახალწლო სანოვაგით საესე ხონრით, რომელზედაც აუცილებელი იყო: სეფისკერები, თომი, ღორის თავი და ლითონის ფული") იცოდით ("გჩეოდით")?

მ. ა. - ჩვენ ყოველთვის ბაბუასგან გვერჩია დალოცვა, ხელის ახსნა. ბაბუა დაგელოცაედა ყველას და ყველაფერს მხოლოდ კარგს გვისურვებდა; აი, ჯანმრთელობას, ცხოვრებაში წინსვლას და ყოველნაირ სიკეთეს ("ყველა ფორმის-ას"); დაგეკოცინებდა სამეკელეოებს და ის კვერი აუცილებლად უნდა შეგეჟამა...

ქ. მ. - და სხვას ("მეორეს") არ უნდა დანახე, ხომ, იმის? ჭამისას ("სა-უ-ზმ-ე-ს-ზე")?

მ. ა. - ასე ყოფილა საჭირო.

ქ. მ.-ს. - ღორის თავი თუ გჩეოდით?

მ. ა. - ღორის თავი აუცილებელი იყო.

ქ. მ. - ეს წესები თუ გიკვირდა შენ, აი, ასე რომ სჩეოდით ახალ წელს?

მ. ა. - რომ გაეთხოვდი, პირველ წელს ძალიან მიკვირდა, მეგრე შევისწავლე ყველაფერი ("ყველაფერს")... საკურთხის წადგმა ("და-ფენა") რომ სჩეევით ხვანებს, ასე არ იციან.

ქ. მ.-ს. - სვანეთზე უფრო ძალიანაა ეს წესი შენარჩუნებული ("შეკავებული, დამატებული") დალში.

მ. ა. - ახლა შემოვიწყებული მაქვს, თორემ გვერდში ("განი-დან-ქუე") ვედიქი ჩემს დედამთილს და რასაც ამზადებდა, მეც (მი)ეხმარებოდი ("შე-უ-მ-არ-ჯ-უ-ბ-ი"). ახალ წლამდე, ნოემბერში უკვე, მარხულს ("უ-ჭმ-ს") ეძახიან, აი, იმ ღამეს აუცილებლად...

ქ. მ.-ს. - მარხვას ("სა-უ-ჭმ-ს") ეძახიან.

მ. ა. - მარხვას, პო, ოცდაშვიდი ნოემბრიდან... ამამდე... ქრისტეშობამდე... შვიდი იანერამდე. მეგრე თერამეტ ინვარს არის "ადგომ"-ი. ("წალკურთხევა"); "ადგომს" ჭურჭლეულს რეცხავდნენ, ხეხავდნენ ("ხეხავდა"), რომ ცხიმი არაფერი პქონოდა ("პქონ-დეს"), აცხობდნენ ("ან-ყა-ე-დ-ნენ"); ლობიანებს, კარტოფილიანებს კაკლით, ხორბლის მარცვლით აუცილებლად (უნდოდა) და მხალიც... მეგრე, როცა შეიძლებოდა (არ იქრძალებოდა) და ხსნილი იყო უკვე, ხან როგორ ხედვობდა და ხან როგორ... თუ ხსნილი იყო თერამეტში...

ქ. მ.-ს. - თერამეტში არასდროს არაა ხსნილი...

მ. ა. - ცხრამეტში... მაშინ უკვე ყველელისა და ხორცეულის კერძებს გამზადებდით და, როცა გამომდიოდნენ სულები, ფაფასაც ("ქაქია-სა-ც")... იმ ღამეს მხოლოდ სიმინდის ფქვილის ფაფას აკეთებდა, მაგალითად, ჩემი დედამთილი, ოღონდ მე

არ ვიცი, როგორ. თბილზე, ვიდრე ორთქლი ასდიოდა, უკურთხებდნენ: “აი, ამით თბე-
ბიანო სულელები; სცივათო (“სცივიე აქვთო”), თავყრილობიდან (“საკერებულოდან”) მოდი-
ან და სცივათო და ამით, ამ ორთქლით თბებიანო”. დილით ადრე ვერ მოასწრებდა სა-
კურთხის მომზადებას და ...იმას... ღამით ვამზადებდით სულელების გასაცილებელ (“გა-
საბადრავებულ”) პატარა სუფრას, და ...იმით... აცილებდნენ (“აბარდავებ-დ-ნენ”),
სანთლით... მგონი, რძე უნდა ყოფილიყო, ასე მახსოვს, ბაბუა ღვრიდა გზაში.

ქ. მ.-ს. – აფხაზეთში საკურთხის წადგმა (“დაფენ-ა”) საერთოდ არ სწევოდათ?

მ. ა. – სწევიათ, აი, მარიამობა რომ არის, მაშინ.

ქ. მ.-ს. – როგორ სწევიათ, სახლში უდგამენ საკურთხის (“უფენ-ენ”)?

მ. ა. – სახლშიც უდგამენ და სასაფლაოზეც მიდიან. აღდგომა რომ არის, აღ-
დგომა, აი, სულელები’ს’ ...ისა... რომ არის, მიცვალებული’ს’ (“დგრო-ომ-ილ-ი-ს’”) დღე
რომ არის, აი, კურთხევი’ს’ ორშაბათი, სასაფლაოზე მივდივართ... ეს ქართველებშიც
ასეა.

ქ. მ.-ს. – საკურთხის დაფენისას მაგიდაზე (“სტოლ-ს’-ზე”) სანთლებს ანთებენ?

მ. ა. – სანთლებს ანთებენ.

ქ. მ.-ს. – დადგებიან ირგვლივ და ცოტა ხნის შემდეგ შესანდობარს დალევენ
(“შე-უნდ-ობ-ენ”) თუ როგორ სწევიათ აფხაზებს?

მ. ა. – კურთხევისას (“დაფენ-ა-ს’-ზე”) სვანი კაცები (“აჭ-ებ-ი”) შენდობისას
(“შენდობაზე”) სასმელს დააქცივენ და აფხაზები ერთ ჭურჭელში ასხამენ.

ქ. მ.-ს. – სვანი ქალები ჩაცვუცვლებიან (“ჩა-ი-ქუ-ქებ-ენ”) ირგვლივ კურთხევისას,
აფხაზები აკეთებენ (“ი-ქმ-ა-ნ”) ასე?

მ. ა. – აფხაზები – არა.

ქ. მ. – ეს გაგიკვირდა, პირველად (რომ) ნახე, მაშინ?

მ. ა. – როგორ არ გამიკვირდა! მეც მასწავლეს მერე ასე... ჩაჯდომა. ღამით ხომ
არის ეს, აი, “დაფენა” და მურს (“ცხ-ელ-ს”) უსვამენ (“ა-ცუ-ამ-ენ”) ბავშვები პატარა-
ბი რომ იყვნენ, შუბლზე უსვამდნენ მურს, ესეც ძალიან გამიკვირდა.

ქ. მ.-ს. – რომ გაგიჭირდეს (“სა-გა-რჯ-ო გეკნება”) თქმა, ასეთი სიტყვები თუ
ურევია სვანურში და თუ დაქვეირებისარ (“მიციცია გული”), თავიდან უფრო ძნელი
(“სა-გა-რჯ-ო”) სათქმელი რომელი სიტყვები შეგეკნებოდა, აფხაზურთან (“აფხაზ-ურ-
ის-თან”) შედარებით?

მ. ა. – ბევრი იყო (“იყვნენ”) ისეთები...

ქ. მ.-ს. – ახლა, მაგალითად, ჭანარ’ს როგორ ამბობ შენ?

მ. ა. – ხანარ...

ქ. მ.-ს. – ჩვენ სხვანაირად ვამბობთ და აფხაზებს ასეთი წარმოთქმა გიჭირთ
(“სა-გა-რჯ-ო გაქვთ”), ეტყობა, ხომ?

მ. ა. – ხანარ, ხანარ.

ქ. მ. – ჭ-ს ვერ ამბობ შენ.

მ. ა. – ხ?

ქ. მ. – ხ არა, ჭ. აბა, თქვი დაქვლ (“თხა”), მეჭარ (“შეკლავი”)...

მ. ა. – დახვლ, მეხარ...

ქ. მ.-ს. – მერი, დედამთილ-მამათილს აფხაზურად რა ჰქვია?

მ. ა. – ანხვა – “დედამთილს” და აბხვა – “მამამთილს”.

ქ. მ. – სიდღერ-სიმამრსაც იგივე, ხომ? აი, შენი ქმრისთვის (“კაცი-ს’-ა’-დ”) რა
არიან, ვთქვათ, შენი მშობლები?

მ. ა. - ასე არიან იქითაც.

ქ. მ. - აბა, ანხვა და აბხვა - ორივე ისე, როგორც სვანურში, დედამთილ-მამამ-თილსაც ჰქვია და სიდღერ-სიმამრსაც.

ქ. მ.-ს. - დედაშენს რას ეძახდით პატარაობისას, როგორ ეძახდით?

მ. ა. - "მამა"-ს და "პაპა"-ს ვეძახდით დედას'ა' და მამას ამის მიხედვით ჩემი ბავშვებიც თავიანთ მამას "პაპას" ეძახიან.

ქ. მ.-ს. - ბებიას და ბაბუას?

მ. ა. - ბებიას - "დადას" და ბაბუას - "ბაბუას".

ქ. მ.-ს. - არა, იქ, აფხაზეთში, შენს ბებიას და ბაბუას შენ როგორ ეძახდი?

მ. ა. - "ნანუას" და "ბაბას". ჩემი ბავშვებიც დღემდე "ნანუას" ეძახდნენ, სანამ სული ედგა.

ქ. მ. - დედაშენს რა დაეძარათ?

მ. ა. - დედამეც გული აწუნებდა, ალბათ... ცუდად გამხდარა და ხუთ წუთში დაიღუპა ("და-ი-ჟოც-ა") .

ქ. მ.-ს. - ახალგაზრდა იყო?

მ. ა. - სამოცდათორმეტი წლის'ა'.

ქ. მ.-ს. - მაშინ შენ იქ იყავი, თუ გამოსული ("გა-მო-მ-ქვარ-ი") იყავით აქეთ, თბილისში?

მ. ა. - გა(მოსული), აქ ვიყავი, დამირეკეს და აქედან წავედი აფხაზეთში.

ქ. მ.-ს. - დალიდან სვანეთში ჰქონდა ვინმეს შენი ოჯახიდან ურთიერთობა, მესტიის რაიონში დადიოდა ვინმე?

მ. ა. - ნათესავები ჰყავთ... წოიანები ცხოვრობენ ღუნჯურში, ამათი მკვიდრები. ღუნჯურიდან არიან ესენი წარმოშობით.

ქ. მ.-ს. - აა, მე მულახლები ვიცი წოიანები.

მ. ა. - იქაც ცხოვრობენ, მაგრამ ესენი ღუნჯურიდან არიან.

ქ. მ.-ს. - და თუ დადიოდა ესენი იქით?

მ. ა. - დადიოდნენ. თბილისში (რომ) 'გად'მოვედით, მერე არაფერს წავესულვართ. თვითონაც ყოველთვის მოდიოდნენ. სვანეთში ჩვენც წავესულვართ ბევრჯერ, მაგრამ მხოლოდ ჰირის დროს ("ჰირ-ობ-ს'-ზე-ღა") მივდიოდით...

ქ. მ.-ს. - ყველაზე მეტად რა გენატრება ("უ-ს-უ-ც-ე-ს-ი სვედა რის გივის")? რომელი დღესასწაული იყო განსაკუთრებული დალის სეპაში?

მ. ა. - თავს ვიყარდით ("სხუ-ე-ბ-ის-კენ ვგროვებოდით") სოფელში; ლოცვა რომ იყო, ქალები ცალკე უსხდებოდით და კაცები ცალკე. რვა მარტი გვწევოდა...

ქ. მ. - აბა, ის მოყვები! რვა მარტს დაღვლი ქალები ყოველთვის განსაკუთრებულად აღნიშნავდით.

მ. ა. - რიგრიგობით გვიწევდა. ხან ვისთან ეიკრებოდით და ხან - ვისთან. ეჰ, მაშინ ძალიან კარგი სამყოფი გვქონდა! ვისაც შეეძლო 'ო', მღეროდნენ, ვისაც შეეძლო 'ო' - ცეკვავდნენ ("ა'-შუშპრო-ბ-დ-ნენ"), სვამდნენ, ხუმრობდნენ ("ლა-ფაფ-ს შერებოდნენ") და ა. შ.

ქ. მ.-ს. - თამადაც გყავდათ, ხომ?

მ. ა. - თამადაც კი ("ქე") გყავდა...

ქ. მ. - აი, შენ თუ ყოფილხარ როდისმე თამადა?

მ. ა. - მე არა. ვერ ესვამ ("უ-ი-თ-რ-ე-ბ-ი") და...

ქ. მ. - ვინ იყვნენ აბა?

მ. ა. - ერთი მახსოვს, მარინა იყო გურიანი, ზედა აჯარაში ცხოვრობდა -

ვარდენ გურჩინანის ცოლი, ეს მახსოვს. მეორედ ზედა სოფელში შევიკრიბეთ სუბელიანებთან; საშა იყო თუ ვალიდა, ზუსტად არ (ვერ) მახსოვს.

ქ. მ. - როგორ სადღეგრძელოებს ("სალოცავებს") ამბობდით ("იძახდით") რვა მარტს?

მ. ა. - ესენი კარგადაც სვამდნენ და კარგი ვაჟაკებივით უძღვებოდნენ ("ალაგას ადგამდნენ") სუფრას სვანურ წესზე.

ქ. მ. - ღმერთები'ს' სადღეგრძელოებს ამბობდით?

მ. ა. - აბა?

ქ. მ. ს. - კომუნისტები'ს' დროს ("დრო-'ს'-ზე") კონცერტები და ამისთანები კლუბებში ტარდებოდა ("ტარდებოდნენ"), ბავშვებიც მონაწილეობდნენ... იქიდან რა გახსოვს, აბა?

მ. ა. - სკოლაში ("კლას-ს") ყოველთვის საახალწლოდ ლექსები ჰქონდათ და სიმღერები ბავშვებს...

ქ. მ. - უფროსი ვაჟი ("კინტ-ურ-ა") გყავს დაუქორწინებელი (გა-უს-იძი-ებ-ელ-ი). აი, რძალად ვინ გინდა? აი, ელგუჯამ ვინ უნდა მოიყვანოს ცოლად, აფხაზი თუ სვანი?

მ. ა. - ახლა უკვე შორს ვართ აფხაზებისგან და თვითონაც არ წასულან იქით, რაც რომ დიწყო... აი, დედაზე რომ მოკვდა ("და-დგრა-"), მაშინ ჩემი ქმარი მახლდა, ხიდზე ("ბოგა-ს-ზე") დაგვხედდნენ ნათესავეები...

ქ. მ. - ბავშვები თუ წაიყვანე ("თუ შებელი წაყვანა")?

მ. ა. - ბავშვები არა, საჭიროდ არ ჩათვალა ჩემმა ქმარმა, თორემ ორმოცზე შეიძლებოდა... სულ მეხვეწებოდნენ: "ჩამოიყვანეთო, ნუ გეშინიათო ("გ-გ-უნ-ებ-ებ-ათ-ო"). კი ("ქე") მინდოდა ("მ-ე-ნუ-კო-და-"), ძალიან მინდოდა, მაგრამ...

ქ. მ.-ს. - რძალად სვანი გირჩენია, ხომ?

მ. ა. - სვანი მირჩენია, თუმცა არც უფროსმა ბიჭმა მოიყვანა და, მეორესაც ჰყავს შეყვარებული, მაგრამ არც ის არის სვანი...

ქ. მ.-ს. - მაინცდამაინც სვანი რატომ გინდოდა?

მ. ა. - მე უფრო სვანურ წესებს და სვანურ ლაპარაკს ვარ მიჩვეული, ვამტკრევე ქართულს ჩემს რძალთან, მაგრამ უკვე ისიც შეეჩვია. თავისი კუთხის ქალი სჯობია, უფრო გაუგებენ ერთმანეთს, ასე ეფიქრობ.

ქ. მ.-ს. - ელგუჯამ აფხაზი რომ აირჩიოს ("გა-თიშ-ავ-ს" იქნება"), ისიც კი გინდა, ხომ?

მ. ა. - აფხაზს თუ ენდომება ქართველი ("ქართველ-ებ-ი'ს' თხემ-ი"), რატომაც არა? მე ყველას შევეწყობი.

ქ. მ.-ს. - დაქორწინებას (გა-სიძი-ებ-ა-ს) რატომ აგვიანებს ("რას უცდის<ე-ღ-ლებ-ა") ელგუჯა?

მ. ა. - ჯერ ვერ მიაჩნია თავი (ამისთვის მზად)... აგვიანებს ("სწევს იქით").

ქ. მ.-ს. - შერჩეული ჰყავს ვინმე?

მ. ა. - ჰყავს, კი ("ქე") ჰყავს. მე შორიდან მინახავს, მაგრამ თავისი საკუთარი არაფერი აქვს და დაქირავებულ, მოუწყობელ ("ალაგას და-უ-მ-დგ-არ") ბინაში ("ქორ-'ს'-კენ") ხომ ვერ მოიყვანს?

ქ. მ.-ს. - მუშაობს ახლა შენი ვაჟი?

მ. ა. - არ მუშაობს. მეტიმეტად მწყდება გული ("მაქვს გატეხილი").

ქ. მ.-ს. - არა, არ გაიტეხო გული, ცოცხალი ("ასე მყოფი") კაცი ყველაფერს მოაგვარებს.

მ. ა. - რა ვიცი...

ქ. მ.-ს. – დაბრუნება როცა იქნება, შენი ბავშვები, იქ ვინც მუშაობდნენ, თუ აპირებენ დაბრუნებას (“უპირიათ დაბრუნება”)?

მ. ა. – იქ არ ამუშავებენ ამით არაფერ და, მგონი, არც აპირებენ – სად წავიდნენ?! – სახლი არ უდგათ და არაფერი იქ.

ქ. მ.-ს. – აქამდე (“ახლა-მდე”) ხომ იყვნენ იქ, ხომ მუშაობდა შენი გოგო იქ?

მ. ა. – გოგო – კი, ზატონო! ისინი კი, იქაურ (“იქის”) სკოლაში მუშაობდა მასწავლებლად და იქ ურჩევნია. პატარა გოგონა – ჩემი შვილიშვილი (“ბაღი-ში”), პირველად რომ ჩამოვიდნენ თბილისში, “წამოყვანეთ ჩემს სახლში” – გვეხვეწებოდა.

ქ. მ. – დალშიო, ხომ?

მ. ა. – დალში, დალში! არაფრით არ უნდოდა აქ არ უნდოდა “ჩემს სახლში (“ქორ-ს-ში”) უკეთესიაო და წამოყვანეთო იქ”

ქ. მ. – შენი ქალიშვილი აჯარი-ს სკოლაში (“კლას-ს-ზე”) მუშაობდა (“ეთიბ-გოდ-ა”) თავისი სპეციალობით?

მ. ა. – აჯარაში (“აჯარა-ს”) მუშაობდა, მაგრამ თავისი სპეციალობით არ იყო ადგილი და გეოგრაფიის მასწავლებლად დაიწყო მუშაობა (“თიბ-ა”).

ქ. მ. – რამე იქნება, შეიცვლება.

მ. ა. – თუ იქნება დასაბრუნებელი, წესიერი სამყოფი თუ იქნება დალში როდისმე, თქვენ როგორ ფიქრობთ (“ვარაუდობთ”)?

ქ. მ.-ს. – კი, კი, ყოველთვის ვფიქრობ, რომ აუცილებლად ისევ დაიბრუნებთ დალს.

ქ. მ. – ღმერთმა გისმინოს (“ღმერთ-იმც გისმენს”!

ქ. მ.-ს. – ღმერთი, ღმერთი არ დატოვებს ასე ამ საქმეს!

მ. ა. – რა ვიცი, რა ვიცი! ძალიან, ძალიან გული აქვს გატეხილი ხალხს – როგორია ახლა? – შენი ნაშრომ-ნაგარჯი დატოვე და გამოდი... ხომ უკირს (“გარჯა-აქვს”) საბრალდო დედაშენს, ომში დაღუპულ შვილს საუღლაგზე რომ ვერ მიუტანს საკურთხეს?! – ასეთი რამ ხომ წარმოუდგენელია?!

ქ. მ.-ს. – ახლაც ძლივსლა აკაეებენ.

მ. ა. – რა ვიცი, სიტყვებიც კი ვერ მყოფნის (“მაჭვს”), რომ ვთქვა, რაღაც ხანუ გეშო...

ქ. მ. – ახლა, აბა, აი, კიდევ დაღვლებზე, სვანებზე, თქვი რამე ან – კარგი ან – ცუდი.

მ. ა. – რას ერჩი სვანებს? რა გითხრა მეტი... ფიცხები (“ცუდი გულის”) არიან, თორემ...

ქ. მ. ს. – დიდი გულის, ხომ?

მ. ა. – დიდი გულის, დიდი სულის, კარგები არიან... და, როგორც ყველგან, ცუდებიც ურევიათ.

ქ. მ. – აი, “დიდი გულისას” რას ეძახი (“დიდი გული-ის” რად გი-სახ-ულ-ია”)?

მ. ა. – უცუბო (“ხელად”) ბრახდებიან, განსაკუთრებით ნასუამ მდგომარეობაში ზოგი ცუდ ხასიათებს (“მან-კის-ე-ბ-ს”) ავლენს (“ი-ჭ-ა-ნ”), აუცილებლად თავიანთი ნათქვამი უნდა... იმასქანან... გაიტანონ და რა ვიცი...

ქ. მ. – აფხაზებშიც იქნებიან, ალბათ, ასეთები, ხომ?

მ. ა. – იმითომ ვამბობ, რომ ყველგან არის ცუდი და კარგი, იქაც არიან დიდ-გულები (“დიდი გულ-ის-ებ-ი”), მაგრამ აქაურები (“აქის”) ნამეტანს შერებიან... ხელად მკვლელობა, დაჭრა (“ქენც-რ-ა” ან “ჭა-რ-ა”)... ასე არ არის აფხაზებში.

ქ. მ.-ს. – მაგრამ ოჯახში (“ქორ-ს-ა” შინა”) უფრო რბილი არიან სვანი (“სვან-

ბე-ი-ს”) კაცები, არა? უთხეშიც არავის აყენებენ აფხაზებივით, ხომ?

მ. ა. – წესი იყო და... რა ექნათ?!

ქ. მ.-ს. – ხალხმე არშაა რომ არის ტელევიზიაში, იმას იცნობთ?

მ. ა. – არა! არშბ'ები ბევრ'ნი (“ხუაფი”) არიან. ასე ქართულად რომაა გაზრდილი ხალხმე, ძალიან მიყვირს. არ უნდა იყოს ეს აფხაზებიდან მოსული (“ნა-ჰდ-რომ-ი”). მისი მშობლებიც აქაურები მგონია; მე არ ვიცნობ, მაგრამ... შეიძლება დედა ჰყავს ქართველი. მე იმდენს არ ვიცნობდი უფროსებს (“ხ-უ-ც-ი-ბ-ს”). “აქ იყო ერთი (“სესუა”) პროფესორი არშაა, მაგრამ გაქართველებული”. ჰო, იმისია, ალბათ, ეს გოგო, თორემ ვერ ილაპარაკებდა ქართულად ასე კარგად–

ქ. მ. – იქ, ე, ტყუარჩელში, შენ ვისაც იცნობდი აფხაზებს, იმათ, აი, ქართული როგორ იცოდნენ, თუ აგებინებდნენ, აი, ვინმეს თავიანთ ქართულს?

მ. ა. – ქართულად მოლაპარაკე აფხაზი არაფერ მინახავს ტყუარჩელში. სამსახურებში ქართველებიც იყვნენ, ექიმები. მუშაობა რომ დავიწყე, იქაური (“იქის”) უფროსი ლეკვეიშვილი იყო (“ჰქონდა გარი”), “გორსავეტში” მისი ქართული ლაპარაკი არასდროს გამიგია (“მ-სმენ-ია”); მოსდიოდნენ სტუმრად ქართველები, მაგრამ მხოლოდ რუსულად ლაპარაკობდნენ–

ქ. მ. – ქართველები და აფხაზები ერთმანეთში რუსულად ლაპარაკობდნენ?

მ. ა. – მხოლოდ რუსულად! ე, სოფლებიდან რომ იყვნენ გატურები, სოფლიდან რომ ჩამოქონდათ გასაყიდები და იქ ერთმანეთს ხედებოდნენ (ახლაც ასეა), აი, მერგულად ლაპარაკობდნენ მეტწილად.

ქ. მ.-ს. – აფხაზებმა მეგრული იცოდნენ?

მ. ა. – ზოგმა იცოდა.

ქ. მ.-ს. – შენი გოგო, ასე რომ ჰყვარებია დალი, აჯარაში მუშაობდა, მაგრამ 'ვ'ტიში ცხოვრობდა, ხომ?

მ. ა. – 'ვ'ტიში (მაშინ) ცხოვრობდნენ, ვიდრე მუშაობა (არ) დაიწყეს, სანამ (“უ-დ-რე”) ბავშვები სასკოლო ასაკამდე (“სა-კლას-ო-მდე”) მოვიდნენ, მანამდე; აჯარაშიც (“აჯარა-ს-ა-ც”) ჰქონდათ სახლი.

ქ. მ. – შენი მძახალი ნამეტან (“გულ-ად”) კარგ ქალად მიგანინა, როგორც შენ ლაპარაკობ, და ძალიან კარგი ურთიერთობა გაქვთ, ხომ?

მ. ა. – გექონდა თავიდანვე. ბავშვებიც თანაკლასელები იყვნენ და ერთმანეთში კარგად ვიყავით.

ქ. მ.-ს. – ახლა სად არის ლიზა?

მ. ა. – ქუთაისშია (“ქუთაი-ს”); აქ იყო ახლა, მხოლოდ გუშინ წავიდა. შორენას ჩიყვის ოპერაცია გაუკეთეს (“მო-უ-წყ-ი-ეს”) და და მაშინ ჩამოვიდა.

ქ. მ.-ს. – დაღვლებმაც იცით ჩიყვი? რას ეძახით სვანურად?

მ. ა. – “ყვიჩ'ს” ვეძახით.

ქ. მ. – ჩვენ “ყვიყვ'ს” ვეძახით.

ქ. მ.-ს. – “ბალს” ზემოურად – “ყვიყვ”, “ბალს” ქვემოურად – “ყვიჩ'”.

ქ. მ. – ჩიყვი დაღში ისე არაა გაგრცელებული, როგორც სვანეთში. ათასში ერთხელ შეიძლება.

მ. ა. – გართულებული ჰქონდა და გაიკეთა, თანაც სამი ბავშვი ჰყავს. ყველაზე მეტად ესენი მეცოდებიან, მონარდ'ები (“მ-ს-ი-ხ-მ-ო-იარ-ე”).

ქ. მ.-ს. – შენი სიძე სად მუშაობს და აქ სად ცხოვრობს?

მ. ა. – ჩემი სიძე მუშაობს დაცვაში და დიღომში არიან.

ქ. მ.-ს. – ბავშვები სკოლაში (“კლას-ს'-კენ”) სად შეიყვანეს აქ?

მ. ა. - სკოლაშიც დიღომში არიან, თავიანთ სახლთან უფრო ახლოს.
ქ. მ. - ტყვარჩელის აფხაზეზში ნადირობა ("თხველა") თუ სწევოდა ვინმეს?
მ. ა. - სწევოდათ, მაგრამ გეარს'ა' და სახელს ვერ ვისხვებ. ჩემი რბილ'ს' ნათესაეები დადიოდნენ დაღის მთებამდე.

ქ. მ. - რას ნადირობდნენ მეტწილად?

მ. ა. - აი, ჯიხვებს'ა' და ამისთანებს ("აჰ კალიბებს'ს")

ქ. მ.-ს. - ღორებს?

მ. ა. - ღორებს ("ღორები") არა.

ქ. მ. - ღორები არ სწევოდა იქ, ჯიხვები, არჩვი და დათვები იყო.

მ. ა. - ჩემი სიძე ძალიან კარგი მონადირეა, ბევრი ჰქონდათ ესენი, აი, ყანწები და ...ისა... ჩემი სიძე ისე დარდობდა ("გული სტკიოდა") და გვიე ახლა იყო წასული ("შესული") დაღლი, სიმამრი ("მა-მა-მთილი")... ახალი გამოსული არის იქიდან, კვირა იქნება ("ექნება").

ქ. მ. - რას ჰყვებოდა მერე?

მ. ა. - ძალიან უნდა ყოფნა იქ, მაგრამ ოჯახის წევრები ("სახლეულები") არ უშვებენ...

ქ. მ.-ს. - თუ შეიძლებაო ("ვარგა") იქ ყოფნა?

მ. ა. - დაღში ჩვენებს ესევეებიანო: "გამოდით და აქ თყავითო. გზებს ("შუკებს") შევაკეთებთო ("გაუ-არემონტებ-თო"), სამსახურებს მოგცემთო, რაღაცას ხელს შეგიწყობთო, იმუშავეთო, არაფერს მოგაკლებთო და დახმარებაც ყოველნაირად ("ფორმ-ის-ად") გეკნებათო. ჩვენ ყოველთვის ერთმანეთთან კარგად ვთავით, სვანები და აფხაზებიო, და იყავით, რატომ მიდისართო?"

ქ. მ.-ს. - მერე ესენი რას ამბობენ?

მ. ა. - რა ვიცი, ბევრი არიან წასული ("შესული") და...

ქ. მ.-ს. - სახლებს თუ რამე სჭირთ იქ ახლა?

მ. ა. - სახლებს არაფერი.

ქ. მ.-ს. - გამარცხული არის?

მ. ა. - კი, არის რაღაცები გატანილი ("გაღ-ეული"), მაგრამ სახლები დგას. "რომელ სახლში(ც)ო სამხედრო რაღაცებს პოულობდნენ (დაღში კახაკები და ჩვენები არიანო შესული), იქ ყველაფერს ამტერვედნენ და ამსხვრევდნენო" - გვიე ჰყვებოდა.

ქ. მ. - ჩვენი მეზობელი კაეკასიონის'ს' ენერგოხაზის დაცვაში მუშაობდა. იმ ბიჭს ("კინტორ-ა-ს") არც უოშია, არც არაფერი, მაგრამ ავტომატი დარჩენია სახლში, ის უპოვიათ და გაბრაზებული ყოფილან - "იარალი რატომ ჰქონდაო", არადა, ამ ხაზები'ს' ...ისა... წესრიგში მოყვანა ხომ თვითონვე მოითხოვეს?! მერე მოთყვანეს თავიანთი ელექტრიკოსები და პესები ჩაართვევინეს. იმათ აუხსნეს ჯარისკაცებს: "ამიტომ და ამიტომო, ელექტროხაზები'ს' დაცვაში მუშაობდა და ერთი ავტომატი ექნებოდა, აბა რა იქნებოდაო?" ამით სახლიც გადაარჩინეს, თორემ, თავის მხრივ, ამირებდნენ თურმე ("უპირებიათ") მის აფეთქებას ("ა-ბუთქ-ე-ა-ს").

ქ. მ.-ს. - ახლა საქონელი თუ იქნება დარჩენილი იქ ცოცხალი ["სული (რომ) ედგა-თ, ისე"]?

მ. ა. - სამხედროები თვითონ ყიდნან ყველაფერს. "იქიდან საქონელი ვერც გამოჰყავთ და რაღაც კაიიკებს იღებენო, მაგრამ მაინც ასე დარჩენას ის ურჩევიათ. "ას ლარს ზემოთ ძობსა ("ფურო") არ აღისო (ბოდიში თქვენთან), არ აღისო"; ეს რა არის? ორასი - სამასი ლარი ღირს ხბოები და...

ქ. მ. - დედამჩემს ჰყავდა ისეთი კარგი ბოროლები ("პატარა მოზურები"). ეზოში

ძალიან ბევრი ("გულად ხუაფი") ხილ"ებ"ი გექონდა, ორ"ნი მისკლომიან (ხილს) და დახოცილან. ძროხები გვეყავდა ხუთამდე. ერთი ძროხა წყაროს ქვემოთ ყოფილა, შემთხვევით ვიღაცას უსვრია ავტომობიტი და ავტომობიტი"ს (ტყევის) მონახვედრი ("ნარტყამი") პქონია. ვის რას უფუჭებდა საბრალო ძროხა? - გდებულა იქ, წყაროს ქვემოთ. ასე უნატრონოდაა ყველაფერი გაპარტახებული ("გაიმახსენებულა").

ქ. მ.-ს. - რომ აბარებენ საქონელს, ვის აბარებენ ნეტაჲ?

მ. ა. - ლათაში ცხოვრობს ერთი აფხაზი, ის ყიდულობს კაპიკებად და ყიდის მერე უფრო ძვირად და... რუსულ ფულს უხდის - ორი ათას, სამი ათას მანეთს, რაც ასი, ას ოცი ლარი გამოდის... ასე ქრება კაპიკებში ხალხის ამდენი ნაჯაფი...

ქ. მ.-ს. - ავსუს ("ცოდვის კანონი")!

ქ. მ. - სამომავლოდ მაინც როგორ ფიქრობ ("აჰჰუერაჰ") შენ? დაგვბრუნდებით ("შეებრუნდებით") დალში?

მ. ა. - ჩემი პატარა ჭკუით, თუ ყველაფერი კარგად დალაგდება ("და-იწყობა"), ჩემი ვარაუდით, შევლენ ხეობაში. აქ ვერ იარსებებენ ("თუ-მცა ვერ შეიარჩინეს სული")! - სამსახურები არ არის ("არინან")! განსაკუთრებით გლეხს გაუჭირდება ძალიან აქ-

ქ. მ. - დალში, აი, ორი-სამი სამსახურიც კი პქონდა ბევრს: მესაზღვრეებადაც მუშაობდნენ, სკოლებშიც მუშაობდნენ, ხე-ტყეს ეზიდებოდნენ... იმის გარდა, აი, მდიდარი ხეობა გექონდა, ხომ? აი, შენ თვითონ ამბობ, აფხაზებს ამდენი ("ამ სათვალავის") საქონელი ("სულ-დგ-მ-ულ-ები") არ გვეყავდაო, დალში კი იყვენენ მოსახლეები, თხუთმეტამდე, ოცამდე სული რომ ჰყავდათ, ზოგს უფრო ბევრიც - თხი"ს ჯგოგი ჰყავდათ, შე კაცო! ახლა ბიძაჩემს ას ოცი მხოლოდ სკა ("ლობე") ედგა, პირიბე ჯაჭვლიანს.

ქ. მ.-ს. - სკებს რა ბედი ეწია ("შე-ეყარა-თ")? დაბომბვა არ დააზიანებდა?

ქ. მ. - ომი ზუსტად თავლის გამოწურვი"ს პერიოდში იყო, აგვისტო"ს ბოლოს წურავენ, სამართამოდ ყველა გამოწურავდა ხოლმე თავლს და ახლა ყველას 'გამო'უწურავად დარჩა.

მ. ა. - იქნებ თვითონ გამოწურავენ, ალბათ, სამხედროები!

ქ. მ. - ქვაბნარაში წერედიანებს ტონობით მოსდლიოდათ თავლი, ჭურჭელი არ ჰყოფნიდათ. ძალიან მდიდარი ხეობა იყო. ორ საათში სოხუმში ვიყავით, ხომ? დალქლებს სამსახურებიც ბევრს პქონდათ იქ, ბინებიც გექონდა ყველას სოხუმში.

ღმერთმა ქნას, ძალიან კარგად დალაგდეს ("და-ეწყობ-ს") ყველა საქმე"ებ"ი, მით უმეტეს იმათთვის, შენნაირი ოჯახები ვისაც აქვთ; როგორ შეიძლება, აი, ბავშვებს მუღმივად გული მიუწყვდეთ ("ესელევიანებოდეთ") დედულებთან და ვერ მიდიოდნენ?! აი, მე პირადად წარმოუდგენელ რამედ მიმანჩია, დედულებთან რომ ვერ მივდიოდე! შენი შეიღლებითვის ვს იქნება ნამეტანი ტკივილი, თავისთავად! ღმერთი გიშველით ("ღმერთს ისეტი უქნა"), რომ ყველაფერი კარგად დალაგდეს აზნაირ საქმეებში. აი, შენნაირი ოჯახები ვინც არიან, აი, აფხაზებზე ("აფხაზებთან") "გა"თხოვილი ქართველები და ჩვენთან 'გამო'თხოვილი აფხაზები, ასეთებს განსაკუთრებით მეტი როლის შესრულება შეგიძლიათ.

მ. ა. - კარგად იყავი ("კარგადამც ხარ")!

ქ. მ. - მშვიდობა იყოს ("მშვიდობამც არის") ყველასთვის ("ყველას ბედ-ს"-ზე")! დალქლებიც დაგვბრუნებულნიყოთ ("შეებრუნებულვართმცა") დალში ("დალ-ს"-კენ") და აფხაზეთიც - საქართველოში, როგორც იყო ძველთაგან ("ვეგას დროიდან"), ისე!

მადლობა ("ვეგას დრომდეც ხარ") საუბრისთვის ("მზობ-ის-თვის")! მადლობა,

რომ ასეთი კარგი სევანური გისწავლია და ყველაზე მეტს შენს დედაძილს ემადლიერები, მე მგონი, იმპრომატა, რომ კარგი სევანური გასწავლა.

* * *

ქ. მ. — ნაზია დეიდა, სოჩა ლადელუშ ქარ!

ნ. ა. — ა, სოჩა თუალაშდუ ლანკეიდა ისკე თხუმი!

ქ. მ. — შამ გუწარის სი ი თუოშა ლგზან სი?

ნ. ა. — ში სუი არქანია, დანუთიშ გეზალ, გეგფანსი სუი, შუანრე თელღერა. ში სუი ლგზან “სემდესიატობატ ლეტ” ი გუანდრას სუიზგე. პაკელან ტარიელიშ ხეხუ სუი, ლაშმალეშ ტარიელ ჩუადგარს, ში ჩუოთქანინ ი სუანია აშეს!

ქ. მ. — ნათაუ ი ნარდანუ იმე სი?

ნ. ა. — ში სუი გუდაუთას ნათაუ, გეგფანსი, ამხან რანუედ ი ამერულა ქ'ოდწუილინ, პაკელან ტარიელიშთე; უხგუა გეზალ სიო.

ქ. მ. — შამ ხაესას ისკე გეზლის?

ნ. ა. — დოლი, როდამი, გული, თინიკო, ქეთო, თალო — შგ ამერუ ნდწუილანს მიშგუ გეზლირ.

ქ. მ. — ლიბოფეშ გუდაუთას ქარა ლეტარე?

ნ. ა. — დემეგ, ამერუ, აქარას.

ქ. მ. — ათხე, ანგუშანუ, ამ, ტარიელ იმე ათერ შინკუი.

ნ. ა. — იმეგ თთერ ი გუანდრას, ამერულა, ნიშგე სოფელსკა. ამსუ რანუედ ლაღნიგალთე, ერქას მეწად, ში სუიწედ ი უშუწარის თხუმი ლანლატენ ი უშუწართ'ონწუიადდ. ომ, ათხ'აშ შირდანიო ი!..

ხმა — ა, ლგპაქ ი ბედნიარ!

ქ. მ. — ტარიელ ლანსუ გუნ სოჩა ლგნთუიარ შარე.

ნ. ა. — შორეუ შარე ლანსუ. თელი თბილის, შუნანს ი დანს — შგ ერას ხეთხელიდან, ა, შოწარ მახას ამერულამ, ა! “სემდესიატ დუა” ლგზან ლაშმალთ'ანდ ი ერერულა ჩუამდგარს. ჩუსუიადდ ამეი, ა, ოქარდ ბოფშარ ი ში. როდამი ჩუაქანს, ში ჩ'ოთქანინ ი ტარიელ ჩ'ადგარს.

ქ. მ. — სი იმე აქქანს ჩუ, შამ ქეუარ?

ნ. მ. — შეკრა ლგქარ შარ, ქუთული ლგქარ შად ი ათხე დემთეოშ სუიშარე, ა! ქალუქუენე მუდუა შეკრა... თერარ ერქას ჩუშოგან, შომა ლანდ ნიშგე კალსკა ხეუან ბომბ... ერხენისკა ანკუწარს, ტაქარჩელხენ, პირდაპირ ნიშგე დაბისკა ხეუან. ში ერერულა ჩ'ოთქანინ ი თელი გუნწუი შგ ნიშგეშგე ხეუანს, ლოსხალდან: “პაკელან ტარიელიშ ესე ქორს ხეუან ბომბ”. პირდაპირ აქარათე ამანენს. ერხენ თბილისთე ხეუადს ჩულინკრგენე, შარე ში დემეგ ოდერ, როდამი ლგქარ ლანსუ, ტარიელადდ ლგდგარ ი ამეი ლად ოსედ, ა!

ქ. მ. — შანსუშ სანისკა აქუაგდა ერქანლო?

ნ. ა. — დლი ჩულგქენ შად ი “ასკოლა” სგამიზდან. ოდერ'ა ხატუტეფოთე, შარე

ქადეშეშეკიდეს: “წოდ ესერ... “გნეზოდ”... ლაბონტეს ესე წოდ ანსუენე, ერქად ესე დეშ
ესე შიკედს”. ათხეი ამეი ხგამიზ “ასკოლაკა”.

ქ. შ. — წოდეა წამ ლი უაქუე?

ნ. ა. — უ, წოდეა წამ ლი ი ლიშამლ ლანსუ, ერქანდრე. ათხე სერ აშბინე მასტუნ...

ქ. შ. — ალა მადინე წერალო, მეგქადე?!

ნ. ა. — მანარდ მეგქედ მეზგო.

ქ. შ. — შანგ ხონა თუალანსუ ლიხ ისგუ გეზლიორ, იმწამეი ხი!

ნ. ა. — შა-შა-შა! ხონა მამა ხუიოდ, მარე ექლად სოფელისგა ჩიხ ხუელანტოდ.
ტარიელი მანარდ ხალტგენ, ისგე ნაცოდ ბებია!

ქ. შ. — ათხე ლანსამბტუნლ, აჲ, ისგუ მუე ნამბტუნლ, მამა ქეშუედი, აჲ, აფხზარე
წესარეო.

ნ. შ. — მიშგომეშ ნამბუალ მან ღალ მეშუედი?! ამხანუ ონტუნად ლანსუიგალთე,
ერქახ მიშგომეშ ...ეჲ... წართუნადეჲს ი ნან ჩონანდ მიშგუადეშეცახან გარ. სემი წამ
მიშგომეშ ლანსუალს არდან, ერერეუ ჩანქანხ, ხგანვად ი ერქანდრე ამერეუ ოხბინედ
ლილზიგალ, აწარახ. ი... ამეი-ამეი...ნამგედენ ხუიოდ ნან...

ქ. შ. — ისგუ ლანსუილანსუ ი ლანსუილანსუ ეხანლ მექა, ჩიმიშ.

ნ. ა. — გუსარ, დონი, გუგუცია, ლამიკა...

ქ. შ. — ხი მამარენე ხი ა მამუნე?

ნ. ა. — მამარენე, ლარიკა, სოხუმს არი. ეშხე ანვად ი შიშდ ატახ. ერქახ ხომ
ლილანლ ლანსუ ერქანუ-ამხანუ, ადო ათხე მარ ანგეშუდე?!

ქ. შ. — ხი წონანმა ერქანუ?

ნ. ა. — დემეგ, დემეგ, დემეგ მიზნა. დარ მუფშუდე გუდაუთათე, ოდო შამ-შამ!
ერხენ ხუარდოუ ათხეი!

ქ. შ. — ისგუ ბაბა ი, ხაერთოდ, ისგუ ხოშნლ იმხან იორლხ, აფხზარეჲს მამ
სოფელს იზგუნროლს?

ნ. ა. — გუდაუთახ, ლინინხ.

ქ. შ. — ათხე, აჲ, ლანდნლადედეი, ლგამფხანუ ხორილდ ქინა შა ლუშნუ?

ნ. ა. — მი ლუშნუ შინალ ათხე, ლგამფხანუ “ხუნგეკ-ხუნგეკ”... “შოლიდ-შოლიდ
მინა”, ხერა დემეგ მინალ. ალი ლუშნუდ როქარ, “ხუნგეკ-ხუნგეკ მხდგრეუდტ” —
“შოლიდ-შოლიდ მინალ” ი “წისო”. “დგხანხუ მღაბ ბზიაკ”...

ქ. შ. — ათხე ალაჲ გადმოგუთარგმენე, ათხე მამ ლექა, წემეგმიბილს!

ნ. შ. — “ხონა დინაჲ მაკურ ში”.

ქ. შ. — შუანრე წეს-ჩუეუდებანლ შანგ ჩუქინა, მანდა? ლიქგრი-ლიფანე ქინანმა?

ნ. ა. — ო, თათარ, ა, ლიქგრი-ლიფანე იმეი შადე მესლი, ა, უფანად კანდ დემიხ
ცუიერე გუიშეგ ლდგარუს.

ქ. შ. — ადო, ქწერ ხამარე ხუფრახ, ერქა მამ სიტყუნლმუე ხოფანე?

ნ. ა. — “ხონა ლაქუნოუ ქარხ ი ქარისდე ხერდლუე ქიგანდხ ი ხონა ჭიშხოთიქ
ქიციორახ ნიშგეშდ!” შომა ხოშუნდები, ხუიბინე აწარანეშდ, ერერეა მამუედი ჩი
ხოშუნდები ლაფანაეილა.

ქ. შ. — ათხე ანგმბანუ, აფხზარს ხანანხმა ლიქგრი-ლიფანე შა შოშდ არშუნინხ მინე
ლდგარუს?

ნ. ა. — აშ ქინა! აშ ქინა! აფხზარისგ ლიშუნდუეიბი ი ლიშორი, მამ მინა! გუწამიდ

სოჩა, გუმბოდ სოჩა!

ქ. შ. — ნაზია დედა, მამ ლანძობულ, ჩინაა? — აჰ, აფხზარს ი შუანარს ერთნადრად მან ხანთქუხს ი მრუ-მრუდ მამ ხანთქუხს, ეჰა.

ნ. ა. — აფხზარს ი შუანარ... მასარდ მალტარ ლის. ლიფანე გუმბოდ სოჩა სოხალს, ლიშინარს ი სოჩა სოხალს, ლილმატარი სოჩა სოხალს. ლიშმალ ნინინან, ალო აფხზარს ი შუანარ ჩიგარ გუმბოდ მალტარ ლანძხს.

ქ. შ. — გგე, მასარდ, კისდ! აჰ, ქუერწილ ლანძუანინ, აფხზარე ქუერწილს ერ ჩერდი, ეჰა ლანძუანინ.

ნ. ა. — ოო!.. აფხზარჩიე ქუერწილ მან სოხალ! "ტაში უნდა, ტაში უნდა" სოგს! ა, ქუერწილ გუმბოდ სოჩა, სოჩა! მამა ჩინალხა სგა?

ქ. შ. — ნამ მამა ნინა. იმეი იწუნლან ღიუო, ქანგებანუ!

ნ. ა. — შრანფს ითხფეს, კუთხუხგა სტანედ წუილს. ეინგან-ამხენ აღმარ, ა, სელისმომკიდენარ ხაგს. აღმარ, ტაში ნათმარ, კედლის ი ხეჟალ ჩიხ...

რ. ი. — ნირჟარ ჩულგლფარ სარა წუილს?

ნ. ა. — დემეგ, ლანდ ამუგ დემეგ, ამეჰა ლაწუე ჩუხარ.

რ. ი. — ათხად იმეი ლანძუ, ათხად ჩუსოლფარდანა ნირჟარს?

ნ. ა. — დემეგ მაშეიდ.

რ. ი. — მინა ტაშ ლგამა მინა განგი მუხუიარისგა?

ნ. ა. — მინა ტაშ დემეგ ხაგ განხენჩუ.

რ. ი. — ეჰა იმეი არი ამ ჩიქს?

ნ. ა. — ეჰი ქანხიჰა ლგე, მინა აფხნეგარცანან.

რ. ი. — ლინშინე ქანხანმა აფხზარს?

ნ. ა. — ნიშნობაშ დემეგ მისალ, ტუხიდ, ი აშ — ქუერწილ სოჩა ნანთქუა. სოჩა იმ ჩეჟინე, ეჰის გარ ხანარიუდსგა, ალი... ტელეუიზორისგა ქაფეშდუნი ი...

ქ. შ. — ლანდარისგა იბჟედი.

ნ. ა. — გ, მან სოჩა ირი, ეჰის გარ ხანარილად სგამ!

ქ. შ. — აშ ჩინა, ალო მამ!

ნ. ა. — ამეი ლი, დედა ლადედ სგამ!

ქ. შ. — ნაზია დედა, აჰ, ტარცილან ლითხუმარი ამბუარ ანგებანუ. მანჟანან ხეჟილდი ერჩას დუაშარ ქორთე!

ნ. ა.— ოო... ამეი მიშკადა ეჩა ნათჟარ ქუედეილა, ამიცილ მეგარს ლის, აჰ ტარიელ მეთხუარ სოჩა ლანძუ ი უოშეილდ ლაზელალთიხდარდან, ეჩეილდ სოჩა დუაშარ ახლუანდან ი ღო კოჟარხენჩულა ანუჟანდ, ტუარხტარდ ხაკანტუშ ანუილს ქორთე. ლანძუს სტუარლად ი... ქუინან ათხანდ. მი სტუაფეშუდი დემეგ, მარე თელი სოფელს, თელი ხანლხს ჩუხოთრონ. ერჩანდუე: "ლანშალთე ღვრი, ღვრი, ღვრი!" აჩანდ ი ლანშალთე... მორი ლადედ სოკლიუ, ჩანდგარს ერქას. ფიშორ ადგანს ეჩეჩულა გუანდარაშარ: გუჟეჟმან ერმინე, გუჟეჟმან გოდერძი, თაშეი ჩაჟულოან, იხგე, აღმარ მან უშხუდ ადგარს, უოხუშდ მარე. ტარიელ ეჩეჩუ ჩუახანდ, ჩანახანდ აღმარ მან, ქა-დეშ-ონტუილდ, ერქანდუე, შგანდბოუ ხარ, დემუარი ჩაჟულოან (სოჩა ლაქნოლ ხარ!) სგახონტარიუ როლამის ი აღმარ ეწანთხენ ლდგარარს, ჩუ-მანხეეეინიხს, მარე ჩუ ჩუათორს.

ქ. შ. — იმნოშ ათორს? ალა უოხუიშდ თეეუნლო ლანძუ, სო?

ნ. ა. — ჩუათობს. ტარიელს “ჟანლინკოლ” სგახანდა, წერსი “ჟანლინკოლ” ხანდან, ესგერდან, ერქას... გოდერბო ფთუშ ათობს, ურუარუულან ფთუულდშუ... ეჰ, უნამ, დია, მიშუგ ცოლ!

ამუნ ლგადრ ანვიბს ეგი, ე, ბაცა, ბაცა! ტარიელდ ლგადრ კუიცრანგერმე. ნანსურა ანგერმე, “რუგზაკშუ” ანვიდ ი სგანვიდ ქორთე, ქაფიშუდ ი დუენჩაუ ისკან ლარდოლთემსგა, დო ჩუიქინა ი სგანსკანა ი ფაციკო დალ მატულოუ:” უო ნანია! კუიცრა უათხან, კუიცრა, ქორთე!; ჩუენდინდისგუ ი სიმინდს ხუირმოდისგუ ი უინტანანსგუ. ერქანდუ... გუჯერეანარს, უნდოკოს ი ნელიკოს ...ეგი... ქუერწილ ხად ნონანშ, შეფა ლგან ჯოდოდ. ათხე, მი უორქა ლან დემეგ მარ კუიცრან ბედშუ. მადუიქდა ჩითე. ონტუედ ი ხოშა ტანდ გუეში სიმინდ ლარდა დეშუმი ოშედ; ოთლორატუ. ოხბინ ამელექუა, ჩუ... ლქინანს ი ჩონტუედ შეფათერუ. სანანარ, ჰიქანარ — მანანარ, ქუერწილენდო ხაშდბან... მეთხელი კუიცრა, მეთხელი, მახანგანუი. ჩუსუგ ამერულა, ანსკინე ალი, ა, კუიცრა, სტოლლეფა, ეშუ ჰიქ... დე ხანდ ადკუშურე, დე ბოლოი ანპარე, ანბინე უანბე კუთხისგა ამე ლასკოშ ი უანთხე მი.

ქ. მ. — ოუ! ამქალიბ მამ მიჰუნარა ამჩუან!

ნ. ა. — ათხე, ლუაქარ, მანგ ქანოსდი კუიცრას, ა! ფაციკო ანვად ი: “ნანია, უათხან ქორთე როქუ!” ათხე... დადარ ლოსურმ უუნისგა: “ამიგ ლერედ, ბაცა, ქორთე!” უოთგერინ ი სერ ჩულაქანდ დემეგ მადლა.

ქ. მ. — “ბაცა” სი ათაშა?

ნ. ა. — “ბაცა” ოთუახედ ნამ. “ბაც” ლერედ ადნა ბაცს ჯარ, ექლა ოთუახედ.

რ. ო. — აა! ქა-მამ-ჯანდადა, კოქართე მამ ესდგრდაა?

ნ. ა. — დემეგ, ათხე უაქუე სერ... ამერუ ...ნამედენ... ლანსუ ი... ჰანწუილართე ი ესდგრდა ჰედურდ უიბოლუ...

რ. ო. — ერწუნლო მამ ხეყარ?

ნ. ა. — ერქანდუ... ერგუან კელთხი უიცხთეუანად ი ჩუბანლიდ ექილა... ანსკინე ი ჰიშხ ჩუაყუან.

ქ. მ. — მანუშ ხანს ჯირდა ჩუ?

ნ. ა. — უოუ, ეხარდ... უოშთხუ-უოხუშდ ზანდეთ... “უო, ნანია, ლეყარ როქ მედუეში! ჩონტუედ ი უი-როქ-ოთგერინ!” — ექის მეშკადალ ფაციკო...

ამეი ლი, დეი ლადედ სგან.. მანარდ ნანტირ ნულუა ამერულა ჩის ი ხუბარდ ამეი, ა!

ქ. მ. — ექანა, აა, უოშა ნანსუდარე ხედგარი ტარიელს?

ნ. ა. — უოუ, ათხე, ალი ჩუმენლით, ქანტიშედლედანს... ესდგრდა ლანშადლეთ, ერქას ხოშა ჯოდო ფაუ ანსუე ი უილოხრეკ ამეი, ა! ო, ეგი დალ... მეგუე მარე ლანსუ, მიჩა იბბალდ ათგერინ ლანშადლეთ, დორი ლადედ სოკლით ქორთე ლინდალდილა... როდამი ანვად ი იქაქ, აფრასიქი, ი: “ოლჩედ — ოლჩედ! ოლჩედ — ოლჩედ-როქ!” “ქესერ დემთესერ” ლერი, უოდ ესერ კუიცრან ეშანარს ესერ უოდო ესერ ჩუსუემედი ლიშალ, ერქად ესერ ამუქესერ ხუიშადლანი როქ”. მანგ დალ ქორთე დალ ანვად ი ალი დემქანვად... გოდერბო ი ერმინეშ დავარამ მიჩა თეუშ უანსკოდენ, იმეი ხოლა ფერიშდ ადგარს! წინეუად სავიდ ი ერქანდუ ეშთემსგანად... ქუინ სოგან, ექეი... ბავადამეჟ

ჩუადგეშხენც ი ჩუესღებ. ერქანდღუე, აფხზარე “რანუედღიქარ” ანდგრდახც ი დორი ხეწუანდ, აღის უკუე ქუინ ლანტახც ი ანთხელითუ — ანტომატ დეგე ხუდღუ... ანტომატ დეგე ხუდღუა ი ათხე მან ჩეძინას?! ექმარ ხატულხც: “ზღაგამ, ზღაგამ!” აღი: “მა ნე ზღამ გორტ!” “შმარ ესერ უი-უანკარე!” შმარ დეგეგ ანკარე. სგანხც ანდრ, სგანხც ანდრც ი ანმეგხა ხოშხუნან გან, აღმარ გუდ აკადხ, ერე ანტომატ დეგე ხუდღუნად. ანტომატ ქანჯილხ მინაფხნეგვარდ ი ქანჯადხ, ლღღგარ ხოხალდახ, ექლა. ი სგა, სგა ი სგალახგან ეშხუ სომეხ (გუშამიდ სორა ლღღხირ მარ აღი მანგ, ერხენ ქანგმბაუენც), აღი გან უილამუეფიფე ი, ერუა სგალახგან ლარმთიე ხორამღ, სგა-მანაჰეგერ გან. ექი “ნუამ” ესერ ხოქუა, ერქახ მერმედ ...ექი... ანტომატ ხანჯილ ი ჩუესღედ. მინა თხუთმ ჩუანდწუერ, სერ მან, აღი ხუდღუა მინა ნამარგ, ან ნან დეგე ფიშუდად, დეგე მე ი დეგე როდამე: “შამ ჭაკუ როქ, ნომეგ არე, მერი როქ ხი!” მარე ექლამ დეგეგ ლანკაკლე, ერქახ როდამის ხუექარ: “ანთვერინიჩ ოხუშუღ ლადედ, მანგ ხოქორ, დო უშხუდოქ ანგდენიდ”. ერქახ ონგუედ მე ი: “აღო, ღგრადიქ! დგრადიქ აღო!” ერხანდღუე ბოფშარ ესანგწურან, ერუამ მეზი ლანტუხ, აფხნეგვარ, მანგ გუიშეგე კალისგა ჩუესგურდახც: “ღაუამ”, ათხე ნიშანხ ესე ლეფუშუდედ როქ!” ი: “აღმანგ მანგ ჭარხ, მერი მარეიქ, მანგ ხოხალ ათხეშ ლიშამლიშ აღის?” მანკუ ტარიელდ ხანჯილ აღი, ან ნიშან, ერქახ. “უოპ, ნაზია! მერი ესე დეგეგ ესე ლო!” — მუქედისგა ამუე ჩემინ, ან ბოფშარდ ი მე აქანი ოხკიდლ ი ჩუოთუახალდ ი არახდხ.

ქ. მ. — ბუბა ტარდელ ლანთუდარეი სგანხანდა შომა კოქისგა, ხომბუა ესა აქკლიბ?

ნ. ა. — ლანშაღლე ქოთუეგე, ბეზია, დეშ ოცხირ, იმდო ლანშედ!

ქ. მ. — ამ, ნაზია დეიდა, ტარიელს ლანთუდართერ ხოზნა, ერქა ქუქუარსც ი ამე ხანდა-იმე-სგა კოქისგა?

ნ. ა. — ო, ჩუანუეშედ, აშხუ ლეთ ლანხანდ ერერულა. ერხანდღუე ამხენისგა თელი მახელეწუე მანგ ანანდ ლანთხელითე. ლანთუდართარად ი ქანუეყად ერხენქეა ი ჩანდქარან. თელი ახალგაზრდა მახედღუაქარ ჩუხოხალდახ, ერე ტარიელ ლაზელალთარად. გუიშეგე, ნიშეგე, გუანდარანშ ახალგაზრდოლე უილიზალდ ექი, ერქახ გუიშეგე ლანტუარქანდგრდახ ტურისტარ, ტარიელს ამერულა ქუინ ხოგ, იტულიელ... ჰერს ანტამხ ალ ტურისტარ, ხეთხელიხ, ხეთხელიხ ი მამდო ლანტუ ესანხუილხ. ეშუექა, აღმარ, ან, გუანდარან ახალგაზრდოლე მანგ უილანზოზხც ი “ნახილკოშუ” ჩუანჯილხ კარაუთერულა, ერქანდღუე ექი მაშინოშ ანკად ქორთე. დეგქანხ ნათხურა განხენრუ ხოზდან, ხოშაუთახანუი. ი... ამუე ქუინ ათხად ერქახ. ობაშ... ობაშ ნათხურა ხოდგარა ტარიელს, ობაშ ხოლამ ხოპია, ობაშ... ომ, დედასა...

ქ. მ. — ესე იგე, ნათხურან ლედღუე გარ ხეყანდან, მო?

ნ. ა. — ოო... ნან გარ' მადე, თელი სოფელდ, ბოფშარე თერადონ, ჩიდ ნიუზა; ექი, სნერთოდ, თელი სოფელს ჩის ხანუეფედღუე ნათხურახ, ამერუ ხანრიდ სგან, ან ამოშ მოწარ! ნათხურანშ ლედღუე კუბდარს ხუანყად ი ხუიზბუდად. ტარიელ ჩუადგარხ, ერქანდღუე ნათხურანშ ლედღუე ნან დეგეგ ნიამ. ათხეგ ნიუზეს ბოფშარ, მარე დეშ ხუიზბილ.

ქ. მ. — როდამე ხომ სორა მეთხუიარ ლი?

ნ. ა. — ათხე სერ' ქანუეწარ, მირიომე ჩუათუაფ, ერქანდღუე. ექ ქუქუარქა დეშ იხელილ, მირიომე იმეუა იხელილადან, ერექა.

ქ. შ. — ნაზია დეიდა, ათხე ლეღვსაზე ლეჭუმბარე ბედოე ვანებზე მალეგაქემე.

ნ. ა. — ეგრანბი შამ ხამქუქაბ, ნა იმ ლიზბოდ, ექის ვსყიუბ ეგრანბი: ქუთ, ქიშდუმბარ, ლედუ, ხატიუ ი მანგ.

ქ. შ. — ათხე, აა, ისეუ მანრბხანქა ლანშყანდინ მალეგაქემე.

ნ. ა. — ჩ'ოთმინენ ათხე ხე'რა, მამაგუე'შ' მასყიდ.

ქ. შ. — ა, მალეგაქემე ლანშყედინი!

ნ. ა. — მი, ფაციკო, დარო ი ნელიკო უშხედ ოსდურდად ლანბირკლანთიე, ხგანშაშედინოდ დანბარს ი ქანშამგერად, ჰა-ჰა-ჰა... ერქანდრე ჩუხუისგურთიოდ სტოლმეუ, ლეჭებს არწყს ხუნჰმინად ი ობანშენ ჩუ-მ-ხუთიშდმოდად.

ქ. შ. — შამ ლანშგარლარს ტუშოლდად?

ნ. ა. — "ქგერანგოდ ხაშიდს გუთიშეე ახალგაზრდოლს, დიდებ ვქვანდ ქგერანგს!" მანდრეშუმბარ ითხუმბარდას, იქიეფდას ი ხორა ლარდას ვსყიდანს!.. ხეხუმბარი ამჟი, ა! ხუთარად, ხუთიშდმოდად ი ხუთიშალდად.

ქ. შ. — რუა მარტუი ერ ქიქედაფას, ექ'ანამბანუ.

ნ. ა. — ოოჰუ!.. მი ი გუანდრანუ ხეხუმბარ ხუთინდინალ რუა მარტს, ჩიგუაშ ქანშამარად ი ხუთიქიეფდად. ერქანდრე ღუაქარ ჰე'დ'ნიუხ, ნან ქანარკალიუხ, მინ ჩუხისგურთიდან ი გთარას.

ქ. შ. — თამადა მარ ხანხუდ, თამადა, ზურღალეუ?

ნ. ა. — თამადა მი ხუნხუდ, ნაზია! თამადა მი ხუნხუდ ი "ხამესტიტელ" ფაციკო ლანხუ. აშხუნ უარჩათარხად ლანხუმბართე... ალი, ა, ხომ უთ-მადე-მბარკმა ლიმბუდად? მიშეუ ტარიელ ი წულუკიქე იაშა, ჩუ-მად-ქიხიხა?

ქ. შ. — ვდუ.

ნ. ა. — ხგ'ადგენილეს უარჩოლდ, ქენო! ხურუ ოგქედინიმა? ტრეღეუიზორისხა ნომეგ ახწონად!

ქ. შ. — დენა! დენა!

ნა — ლანბარს აბარს, იშვენ მამაგუე'შ.

ქ. შ. — ხოლამდ მან ხოკდენის, ხორამდ ხოკდენის, პირიქით! ამჟი ხორამდ ხიმბუნლ ი...

ნ. ა. — არხდს მაშა, მინა მუნ'ტუ'ზე — ხუნგზარ, ტარიელ ი როდამ უარჩახენ ი ალბარ ხგ'ადგენილეს, ეგრანბარ, ე, უარჩოლდ. მოლე წგარნის ფიშუდენ, ღუე გრესი ფიშუდენ, მან მინა, მოლე "ქარუგისგა" არის ათხ'ალმარ, ა, ბოფუმარ. ათხე ტარიელდ ვლქოდრალი: "ათხე ალ'ესე'რა' მან'ე'რა' ლი, ა, იმდა ესე'რა' ფიშუდენ?" მაშად რანქუე: "ალის ესერ ხგალანკლად ესერ, ათხ'ესერ უთ-მოლორუშ-ესერ-ოლჩედ ესერ ქალჩანდთესერ". ათხ'ანკვდ მაშა ი მუქურა უქსგე ი ამჟიელა უანცუე მინა ლერქუმბარ ი, "ღაქუამ!" ათხე ალმარს ჩის ჩულღდვარ ღუაქარ შენ ხულღუახ, მარე დეუ ხეთონანლს ი ჩინემ მინე-მინე ნანხუმბარ ჩუატიორ. ათხე ტარიელდ რანქუე (ალი, ა, ხოშაუხანხუთიშ დუაშ უხანცუე): "იმგუა როქ მი ოხსიბი, ალი როქ ერერუ ვნსიბი როქ. დემეგ ესერ აქუნე, ამჟესე მანე ქორთე როქ". შუაქ ტარიელ ხათონე: "ამექა ლგდრიდ როქ". ათხე ამექა დერე ხან, ჩუქაქა ლიც ლი, ჰალან. "ამექა ესე იმჟი ესე ლგდრიდ?" — მაშად ვლგმბაჟე. ათხე ტარიელდ რანქუე: "ხი ხოშან'ე გუნში ხი, მანკუ როქ ხი როქ ადერ

როჭუ. სი რუბაგუქნი, ერქანდუ'ესე ნამ როჭუთ ჩუნიგუქნი როჭუ". მანკუთ მაშა ქაჩად ეჭ ჭუჭუქუა (დერუქა), ერქანდუე მირა მუნსუბე — ნუგზარ, ერქანდუე ტარიელ აჩად (ალი'ს' მაშა ქორისგა იბუალ შუიდედ ანკადს ერხენისგა, ერქანდუე), ათე... როდამი გარ სიდ დეშუგომ, მაპარენე. ქა-ა-არანდ ძვიდთემსგა, რუაძგუბ ღერე ი ქადსკინე როდამიდ. აღო ამხოუ რუაშუედენიუ, მიჩ'ამანუ, ლეჭიჭუდ თუეფნიდა.

ქ. მ. — ეჭა კვლთხი იროლ, ე! თე ტენდ ხეპოლნოლ!

ნ. ა. — თუოხსუბ მანედუპუდ ქორთ'ანვიდს ნთხურა, ტარიელს ძიკუ ფისანზ ი ხეჭუდედი: "სგაქ მამაგუეშიქ ანვიდა, მაშა?" "ნოშეგ'სე რ'ოცუთირდ ესერ ი ამნეშიდ ესერ დემეგ ესერ აცუთირ".

ათხეა გუანდარაშ ანაღაზარდოლ მეგუე მეთხურარს ლის, მარე მარადარ მანგ ქ'ახტუდენს თაურთოდ ი... ნამ ოთკეთლანდ, ლემყანლ მამაგუეშ წუა დანს.

ქ. მ. — გუანდარს ლახუს ქილხურამა სი?

ნ. ა. — მი დემეგ მილხურა, დემეგ მირდუნა. ნან ბერეუოლლევა გარ ხუიზელანდ.

ქ. მ. — ა, ერედევა იმეი ხორა თუალაშ ადგილარს ლის!

ნ. ა. — გუანდარ ხორა. უმხუდ ოჩადდ მი ი ტარიელ ნებოზ ლახსუე. "ამექა'სე ღგრი იმგუალეგ, ამექა'სერ, ა, ლახუნთლით'ესერ ი მ'ესერ ქანგარ ესერ ოსგურდოლუ, ხუიჭუნაროლუ ესერ". "შიგა ნომაჯ ამკურე!" — მაყლენიუ. ინბოზან. "ეა, მან რუენე, იმთ'ორე ათხე ბაზი აღი მარე დემისიქ ანკდენი..." ი ამეი ამხეშდა თეფიშ ჰერ. შიშდ გუდ ოჭუედ, ერე ტარიელ ლანსუ... ხოშაუსახსუეშ თუხსუდ ლგუნ მუდეშირ ქაჭარეი ხანზ, ეჭუი ანკად კარანთემსგა ერ ნებოზს... დედან ლადედ სი, ამეი დერეუე შიე ერქას, ხორა დროუ ლანსუ! ათხე სერ მამაგუეშ დროუ ლი, ლეთნილადედ მაყალისგა გა ხუნარიდ ი...

რ. ი. — აფხზარეი ლანხიმბუნლ.

ნ. ა. — აფხზარ დემე მიწუან ობან სან ლი. მინ გუდაუთას არის ი ნან ამერუ ხუნარიდ, ა!

ქ. მ. — ოშა ზანა ლი, მან ერ რუნა ერხაუ?

ნ. ა. — მასარდ, მასარდ!

ქ. მ. — ისგუ გეზლირს დანს ხოხას, მადმა, ლგდფხანუ?

ნ. ა. — დანს, დანს, დანს! მასარდ მანსუნი, მარე მარ მუფუშ'უ'დე... დარ მუფუშ'უ'დე...

ქ. მ. — თელღგრა იმსგეშ ჩირი?

ნ. ა. — თელღგრა ქართუელ ლი, გუანდარ ხორა თელღგრა შირი, მარე გეზალ დემე ხორის...

ქ. მ. — გუნ ხორა თელღგრა ჩირი კისდ! აღო, გუნ მანტუშარ! იქასუ ხარო, ხორა ლიმანრუე რარ ი ხორანმდე ხარო!

ნ. ა. — ხორა იღბლიანოდ სიდ! ხორამდოდ ხაროდ!

ქ. მ. – გამარჯობა, ნახია დეიდა, კარგი დღე გქონდეს (“კარგი დღე გქონდეს < დღემც გიყის”)?

ნ. ა. – აი, ლამაზად მოგესგლოდე!ა” (“თქვენი თხემი კარგი თუალ-ის-ა“-ღ-ა“-მც მოგეცქდ-ომ-ი-ა”)?

ქ. მ. – რა გეარისა? ხარ და რამდენი წლის ხარ?

ნ. ა. – მე ვარ ნახი არჯანია, დავითის შვილი, აფხაზი ვარ, სვანების“ რძალი. მე ვარ 75 წლის (“სემდეგიატ პიატ ლეტ”) და გვანდრაში (“გვანდრა-ს”) ეცხოვრობ. ტარიელ პაკელიანის ცოლი ვარ, ომში (“ომობაზე”) ტარიელი მოკლეს, მეც დავიჭერი (“და-ფო-ქენ-ც-ი-ე” ან “და-ფო-ქაჩ-ე”) და ვარ ასე, აი!

ქ. მ. – დაბადებული (“ნა-თენ-ებ-ი”) და გაზრდილი სად ხარ?

ნ. ა. – მე ვარ გუდაუთაში დაბადებული აფხაზი, აქეთ მოვედი (“მო-ე-ქდ-ი”) და გათხოვიდი (“გა-ე-წულ-ღ-ი”) პაკელიან ტარიელზე (“ტარიელ-ის-კენ”); ექვსი შვილი გეყავს.

ქ. მ. – რა პქეით შენს შვილებს?

ნ. ა. – დოლი, როდამი, გული, თინიკო, ქეთო, თალო – ყველა აქ გათხოვდნენ ჩემი შვილები.

ქ. მ. – ბავშვობა გუდაუთაში გაქვს გატარებული?

ნ. ა. – არა, აქ აჯარაში (“აჯარა-ს”).

ქ. მ. – ახლა მოყვები (“ი-ამბ-ე”), აი, ტარიელი სად გაიცანი პირველად.

ნ. ა. – სად გაეციანი და გვანდრაში, აქ ჩვენს სოფელში. აქეთ (რომ) მოვედით სამოსახლოდ, მაშინ მნახა, მეც ვნახე და ერთმანეთი შეგვიყვარდა, შევეუღლდით (“სისუ-ე-ბ-ს-თან მო-ე-ქდ-ი-თ”). ოი, ახლა მყავდეს ნეტაე (ცოცხალი)..

ხმა – ა, ნეტაეი (“ნა-აჯ-ე-ე-ი და ბედ-ნიერ-ი”)?

ქ. მ. – ტარიელი იყო ძალიან (“გულად”) კარგად ცნობილი კაცი.

ნ. ა. – მედიატორი (“კაცი”) იყო. მთელ თბილისში, სვანეთში და დალში (“თბილ-ის, სუან-ეთ-ს და დალ-ს”) – ყველა იმას ეძებდა, აი, მოწმეები მყავს აქ, აი! სა-მოცდათორმეტი წლისა“ საომრად წავიდა და იქ მომიკლეს (“და-მი-დგ-ე-ს”). დარჩენილი ვართ ასე, აი, ობლად (“ოჭრ-ად”) ბავშვები და მე. როდამიც დაჭრეს, მეც დავიჭერი და ტარიელი კი იქ მოკლეს.

ქ. მ. – შენ სად დაგჭრეს, რა დაგემართა (“შე-ე-ყარ-ა”)?

ნ. ა. – მკლავი დაჭრილი მაქვს, მუხლიც დაჭრილი მქონდა და ახლაც ვერ ეხმარო (“ე-ომარ-ე-ბ-ე”); აი, შეხვეული მაქვს მკლავი... მაშინ დაგებრმავდი (“თუალ-ე-ბ-ი და-მი-დგ-ა”), როცა მთლად ჩვენს ეზოში დავცა ბომბი... იქიდან ვადმოაგდეს, ტყეპარჩელდან, პირდაპირ ჩვენს ყანაში (“დაბა-ს-ში”) დავცა. მე იქ დავიჭერი და მთელი გენ-წუთში ყველა ჩვენთან მოვარდა; გგონათ, “ტარიელ პაკელიანის სახლს დავცაო ბომბი”. პირდაპირ აჯარაში წამიყვანეს, იქიდან თბილისში უნდოდათ ჩაყვანა, მაგრამ მე არ წავედი, როდამი დაჭრილი იყო, საწყალი ტარიელი მეკადრი და ასე დავერჩი, აი!

ქ. მ. – რამდენ (“რა ზომა”) ხანში მოვიჩინა (“და-ე-ი-ძა-ე-და”) მერე?

ნ. ა. – ეს შეხვეული მქონდა და ნამსხვრევი (“ასკოლკა”) ჩარჩენილი მქონდა (“ში-გ-მედ-ე-ა”); წავედი სათაედმყოფოში, მაგრამ ვერ გამომიღეს, “ვიდრეო... ბუდეს (“გნ-ე-ზღ-ო-ს”) არ გაიკეთებოს (“ი-ი-წყ-ო-ბ-ს”), მანამდეო ვერ გამოვიღებდითო. ახლაც შინგით მაქვს “ასკოლკა”.

ქ. მ. - რამდენი წელია უკვე?

ნ. ა. - უპ, რამდენი წელია და ომი (რომ) იყო, მერე ახლა უკვე დამიწყო ტკივილი (სუსტ-ობა).

ქ. მ. - ეს შეგიშლის ("მა-ენე გეკნება"), აბა, მაგრად?!

ნ. ა. - ძალიან მაგრად მტკივა.

ქ. მ. - ყველა 'ნი' ლამაზი ("კარგი თუალის") არიან შენი შეილები, როგორც შენი!

ნ. ა. - ჰა-ჰა-ჰა! კარგი არა ვართ, მაგრამ მინც სოფელში ყველას ვუყვარვართ. ტარიელიც ძალიან უყვარდათ, თქვენ გენაცვალათ ("თქვენი ნაცვალნი") ბებია!

ქ. მ. - ახლა მოყვები, აი, მამაშენი'ს ნაამბობი, რაც გემახსოვრება, შენ, აი, აფხაზები'ს' წესებზე.

ნ. ა. - მამაჩემის ნაამბობი რა მემახსოვრება?! - აქეთ (რომ) მოვედით სამოსახლოდ, მაშინ მამაჩემი ჯვარში წაიყვანეს და ჩვენ დაეგრით მხოლოდ დედამამთან. სამი წელი მამაჩემი ომში ("ომს") იყო, იქ დაჭრეს, ჩამოვიდა ("შე-მო-ქ-და") და მერე აქ და-ვიწყეთ ცხოვრება ("მოსახლეობა"), აჯვარაში.

ქ. მ. - შენი დების'ა' და ძმების სახელები მითხარი, ყველასი.

ნ. ა. - გუსარი, ღონი, გუბუცია, ლაიკა-

ქ. მ. - შენ ყველაზე უმცროსი ხარ თუ უფროსი?

ნ. ა. - ყველაზე უმცროსი, ლაიკა, სოხუმშია. ერთხელ ("სხუა") მოვიდა და მაშინვე ("ხელად") გაბრუნდა. მაშინ ხომ მისვლა-მოსვლა ("სიარული") იყო აქეთ-იქით, თორემ ახლა ვინ გამოუშვებს?!

ქ. მ. - შენ თუ წასულხარ იქით?

ნ. ა. - არა, არა, არ წავსულვარ! არაფერს მიშვებს გუდაუთაში, თორემ ნეტამც ("პაი-პაი") იქ ვიყო ("ვიყავიშცა") ახლაც!

ქ. მ. - შენი ბაბუა და, საერთოდ, წინაპრები საიდან იქნებოდნენ, აფხაზეთში რომელ ("რა") სოფელში ("სოფელ-ს") იცხოვრებდნენ?

ნ. ა. - გუდაუთაში, ლინში ("ლი-ხ-ი-ს").

ქ. მ. - ახლა, აი, დღესდღეობით ("დღე-ის' დღე-ის'-ზე"), აფხაზეთი უკეთ იცი თუ სვანური?

ნ. ა. - მე სვანური ვიცი ახლა, აფხაზეთი "ზუნგუკ-ხუნგუკ" - ცოტა-ცოტა, მეტი არ ვიცი - ეს სვანურად ვთქვი, "ზუნგუკ-ხუნგუკ მზღრუმიტ" - "ცოტა-ცოტა ვიცი" და "ესიო" ("მორჩა"). "ღვსთახუბ ძობა ბზიკ..."

ქ. მ. - ახლა ესეც გადმოგივთარგმნე, ახლა რაც თქვი, ბოლოს!

ნ. ა. - "კარგი გოგო ("ძღაბი") მინდა მე (რძღაღ)".

ქ. მ. - სვანები'ს' წეს-ჩვეულებები ყველაფერი იცი, ხომ? კურთხევა-დაფენა" თუ იცი?

ნ. ა. - ო, შე კაცო ("თათარო")! კურთხევა-დაფენა როგორ არ მცოდინება, ა, უსაკურთხოდ ("და-უ-ფენ-ღ-ად") არაფრით არ ვტოვებ ჩვენს მკადრებს ("ღვრ-ომ-ილ-გბ-ს").

ქ. მ. - აბა, რომ გაამზადებ სუფრას, რა სიტყვებით აკურთხებ ("უ-ფენ")?

ნ. ა. - "კარგი სასულეთიმც გაქეთ და ქრისტე'ს' წყალობაშიმც გელოთ ("ნა-ჟურ-ად-მცა გი-ღ-ე-თ") წილი და კარგი ფეხიმც-მუთქი 'ღა' გიტოვებათ ჩვენთვის ("ჩუენის'ად")! როცა ჭიქას ეუქცევი ("შე-ფ-უნ-ღ-ობ"), ვიწყებ აჯარიდან, ვინც მახსოვს, ყველას შენდობას ვუთვლი ("შე-ფ-უნ-ღ-ობ") კურთხევისას ("და-ფენ-ა-ს-ზე").

ქ. მ. - ახლა მოჰყევი ("ა-მ-ე"), აფხაზებს თუ სწევითა კურთხევა-დაფენა¹ თუ სხვანაირად იხსენებენ თაიანთ მიცვალებულებს?

ნ. ა. - ოო, რა თქმა უნდა ("ასე იცი")! აფხაზებისთანა შენდობა და დალოცვა, რა ვიცი (თუ ვინმე იცის კიდევ!) ძალიან კარგი, ძალიან კარგი (იციან).

ქ. მ. - ნაზია დეიდა, რა(ს) მოჰყევი ("ი-ა-მ-ე"), იცი? - აი, აფხაზებსა და სხვანებს ერთნაირი რა წესი აქვთ და სხვადასხვანაირად რა სწევითა, ის.

ნ. ა. - აფხაზებსა და სხვანებს მეტიმეტად უყვართ ერთმანეთი ("ურთიერთმოსიყვარულე არიან"). საკურთხის წადგმა ("დაფენა") ძალიან კარგი ("გუამ-ად") იციან, ლოცვაც ("ზორ-ე-ც") კარგი იციან, ურთიერთსიყვარულიც კარგი იციან. ომი დაიწყო, თორემ აფხაზები და სხვანები ყოველთვის ძალიან მოსიყვარულე იყვნენ (ერთმანეთისა).

ქ. მ. - ჰო, მართლა(ც)! აი, ქორწილი გაიხსენე, აფხაზები¹ს ქორწილში ხომ იქნები ნამყოფი, ის გაიხსენე.

ნ. ა. - ოო! აფხაზებისთანა ("აფხაზებ-ის" რიგ-ი) ქორწილი ვინ იცის! "ტაში უნდა, ტაში უნდა" უდგათი ა, ქორწილი ძალიან კარგი, კარგი (განა) არ იცით თქვენ (ეს)?

ქ. მ. - ჩვენ არ ვიცით. როგორ თხოვდება გოგო, მოჰყევი!

ნ. ა. - მანდილს ("შრაფ-ს") იფარებენ ("ითხოზა-ე-ენ"), კუთხეში ვაყენებთ პატარაძალს ("წულ-ს") - იქითაქედან ესენი, აი, ხელისმომკიდებები უდგანან ("ა-დგ-ან-ან"). ესენი, ქმრის¹ ნათესაებები, მოდან და ჰკოცნის ყველას-

რ. ი. - სახე ("ნირ-ე-ი") დაფარული აქვს პატარაძალს?

ნ. ა. - არა, მთლად არა, აქედან ("ა-მ-ის"-ზე) 'გამო'სახელი კი აქვს.

რ. ი. - აქამდე როგორ იყო, აქამდე 'და'უფარადენენ სახეს?

ნ. ა. - არ მახსოვს.

რ. ი. - თავისი ქმარი თუ დგას მის გვერდით ("გან-ს"-ზე), კუთხეში?

ნ. ა. - ქმარი არ უდგას გვერდით ("გან-ს"-გან-ში).

რ. ი. - ის სად არის ამ დროს?

ნ. ა. - ის მოშორებით დგას, თავის ამხანაგებთან.

რ. ი. - დანიშნა გრევეითა აფხაზებს?

ნ. ა. - ნიშნობის არ ვიცი, მართლა, და ისე - ქორწილი კარგი ვიცი. რასაც კარგს გეტყვით, მხოლოდ ის წერეთ ("იმახდა წერდით") თქვენ! ახლა ეს ტელევიზორში გავა ("გაიშვება") და-

ქ. მ. - წიგნში დაიბეჭდება.

ნ. ა. - ჰო, რაც კარგი იქნება, მხოლოდ ის წერეთ თქვენ!

ქ. მ. - ცხადია ("ასე იცი"), აბა რა!

ნ. ა. - ასეა, დედა გენაცვალათ ("დედა-ს დღე") თქვენ!

ქ. მ. - ნაზია დეიდა, აი, ტარიელი¹ს ნადირობის¹ ("თხველი-ის") ამბები გვიამბებ, რამდენჯერ ("რა ხუაფ-ჯერ") მოუტანია ("ექნება მოტანილი"), ალბათ, იმას ჯიხეები სახლში!

ნ. ა. - ოო- ასე მიჭვდია იმისი ნანადირევი კედელზე (წედ-ენ-ს"-ზე), ამხელა ("ა-მ-ის" ცალი) რქება ("რქები არიან"), აი ტარიელი კარგი მონადირე იყო და რამდენჯერ(აც) სანადიროდ ("სასიარულოდ") მიდიოდა, იმდენჯერ დიდი ჯიხეები მოჰქონ-

¹ მონადირეთა ტაბურებულ ლექსიკაში დაზველათე ნიშნავს "სანადიროდ"-ს (და არა "სასიარულოდ"-ს) - ნ. ლ.

და და მერე კლდეებიდან ჩამოვარდა, ტურისტებმა საკაცით მოიყვანეს (“მოიტანეს”) შინ. მთაში ვიყავით მაშინ და... გადარჩა (“სული შერჩა”). მე არ ვაქვებ, მაგრამ მთელი სოფელი, მთელი ხალხი იცნობდა. შემდეგ დაიჩემა: “ოშში წავალ, წავალ, წავალ” (“წავა, წავა, წავა”), წავიდა და, ომის დამთავრებას ორი დღე უკლდა, რომ მოკლეს. იქ ბევრი დაიხოცა (“და-დგრა”), გვანდრელები: გუჯუჯიანი ერმინე გუჯუჯიანი გოდერძი, თამაზ ჯაჭვლიანი, თქვენი, ესენი ყველა ერთად მოკლეს, ხუთი კაცო... ტარიელი დარჩა, დარჩნენ ესენი – ყველაწნი... ვერ გამოვიყვანეთ (“გა-მო-ვერ-ვი-ტ-დ-ო-მ-უ”), შემდეგ, შენდობა ვქნეს, დემურ ჯაჭვლიანი (კარგი სასულეთიმც აქვს!) ასლდა როდამს და ამით იპოვეს (“მოძებნეს”) გეამები, მაგრამ რაღაც იფარგებდნენ, თუმცა კი (ქე) იცნეს.

ქ. მ. – რით იცნეს? ეს ხუთი თვის მერე იყო, ხომ?

ნ. ა. – იცნეს. ტარიელს რეზინის ჩექმები (“ვალინკები”) ეცვა, წითელი “ვალინკები” ეცვა, (რომ) მიდიოდა, მაშინ... გოდერძი თმით იცნეს, ხუჭუჭი თმით... ქვ, ვაი, დედა!

ერთხელ ცოცხლად მოიყვანეს ის, ე. “ბაცა, ბაცა”. ტარიელმა ცოცხალი შუნი (“კეიცი”) დაიჭირა, ნადირი დაიჭირა, ზურგჩანთით მოიყვანა სახლში, ხტებოდა ოთახებში, მერე ჩამოირბენდა, საწყალი ფაციკოს სახურავზე (“ჯაფრ-იან-ს-ზე”) ავიდოდა, შემდეგ იქიდან ჩამოირბენდა, შემოხტებოდა და საწყალი ფაციკო მებახდა: “ო, ნაზია! შუნი აიყვანე, შუნი, სახლში!”, ჩამოვიდოდი, სიმინდს დავიჭერდი ხელში და ავიყვანდი. მერე გუჯუჯიანებს, ვალიკო(ს) და ნელიკოს, ქორწილი ქქონდათ ნონასწი, სეფა (“შეფა”) იღბა გრძლად. მე ვარეთ (“ყოფ-ს-ში”) გასვლის საშუალება (“გასასვლელი”) არ მქონდა შუნის გაზო (“ზედით”) – ყველგან რა მდევდა (“შე-დუაწი-ე-ბ-ა”). ავღეკი (“მო-ე-ტ-ი”) და დიდი გოზი (“ტაშტი”), სიმინდით სავსე, სახლს (“საცხოვრებელს”) უკან დავეარე, ამით ავიტყუე (“მო-ე-ა-ლო-რ-ე”), მე კი გამოვიქციე (“დავიწყე სირბილი”) და ჩამოვედი სეფასთან. თფუშები და ჭიკები ბლომად, ქორწილის მერე მუშაობენ... მეძებს შუნი, მეძებს, მათუფალიერებს (“მ-სინჯ-ა-ე-ს”)... ედგავარ აქ... გადმოხტა (“ი-ს-ე-უ-ა”) ეს, აი, შუნი, მაგიდაზე (“სტოლ-ს-ზე”), ერთი ჭიკა და თფუში (“საინი”) არ დაუმტერვია, არც ბოთლი წამოაქცია; დაიწყო ზედა კუთხეში ხტომა და (ასე) მიიოვა მე.

ქ. მ. – ოჰ! ამისთანა არაფერი მომისმენია აქ, აი!

ნ. ა. – ახლა, ხალხნო (“კაცებო”), ყველა უყურებს შუნს, აი! ფაციკო მოვიდა და: “ნაზია, აიყვანე სახლშიო!” პური დავიკავე ხელში და: “წა-ვიდეთ-მეთქი, ბაცა, შინ!” ავიყვანე და (“შეტი”) ჩამოსვლის საშუალება (“ჩა-მო-სა-ვ-დ-ო-მ-ი”) აღარ მქონდა.

ქ. მ. – “ბაცა” შენ დაარქვი?

ნ. ა. – “ბაცა” დავარქვით ჩვენ. “ბაცა” ნიშნავს “შოენას”, “პოენას”, იმითომ დავარქვით.

რ. ი. – აა! არ გავიბროდა? კლდეებისკენ არ მიდიოდა?

ნ. ა. – არა, ახლა უკვე აქ...ნაიმასქნარი... იყო და... დიდ ზეინებზე ადიოდა, სულ ზევით.

რ. ი. – მერე რა დავმართა?

ნ. ა. – მერე... ისეთ მაღალ მსხალზე ავიდა და ჩამოსვლისას (“ქვევითობას”) გადმოხტა (“ი-ს-ე-უ-ა”) და ფეხი მოსტყდა (“გატყდა”).

ქ. მ. – რამდენ (“რა-ზომა”) ხანს გყავდა?

ნ. ა. – ოო, კარგა ხანს (“კარგად”), თითქმის ოთხი-ხუთი წელი... “ო, ნაზია! სახურავი მიფუჭდებო! ჩამოდი (“ჩამოვედი”) და აიყვანეო (“აიყვანეო!”)!” – სულ იმას მიჩინებდა (“შ-ო-ჭე-დ-ა-ე-დ-ა”) ფაციკო.

ასეა, დეილა გენაცვალოთ ["დე-ის" (< დე-ი-და-ს) დღე თქვენ! ბებერი ნაშრომი ("ნაჭირ-უგბი") გვაქვს აქ ყველას და ვართ ასე, აი!

ქ. მ. – მინც, აი, რამდენი ნადირი ("ნა-თხველ-არ-ი") ეყოლება მოკლეული ("ე-ღგრომ-უბა"), ნეტავ, ტარიელს?

ნ. ა. – ოჰ! ახლა ეს რომ მცოდნოდა ("ამას მკითხავდით"), გამოვითვლიდი... (რომ) მიიღოდა საომრად, მაშინ დიდი გრძელი ჯოხი ("ფუნე-ი") გააკეთა ("ა-ა-წყო") და ასე დაკიდა, აი! ო, საბრალო... მაგარი კაცი იყო, თავისმა იღბლმა წაიყვანა ომში; ორი დღე უკლდა სახლში მოსვლამდე და... როდამი მივიდა და იგაკი, აფრასიძე, და: "წავიდეთ, წავიდეთ!, წავიდეთ, წავიდეთ!"-ო. "მე არსად წავალო ("თეთიონო არსად წა-ვა"), ეშპარ კეციანის ვიდრე შეეძლება ომი, მანამდე ვიომებო". ყველა სახლში მოვიდა და ეს არაფრით წამოვიდა... გოდერძის და ერმინეს სიკვდილიც ნახა თავისი თვალით, როგორ საშინლად ("ცუდ ფერ-ის-აღ") მოკლეს! წნეებმ დაარტყა და მერე იმ მდგომარეობაში ("ი-მ-ის-კე-ში") ჯერ კიდევ... სული ევება, ბავდასთან რომ ჩაქოლეს ("და-ფუხეს, დატკანეს") და დაავადეს ("და-დ-ეს"). მერე აფხაზი "რაზვეღრიკები" მოდიოდნენ და ორმა დაინახა ("დაინახეს"). თითქოს უკვე გაცოცხლდა ("ამას სული დაუბრუნდა") და დაბებნა ავტომატი, მაგრამ არ ჰქონდა და რა ექნა?! ორნი მოდიან, ისინი ეუბნებიან: "დავგებდი, დავგებდი!" ეს: "მე არ დავგებდებთო!" – ეუბნება. "ხელები აწიო ("აწიამცა!")" ხელები არ აწია! ახლოს მოდის, ახლოს მოდის და ამაში ჰქონდა დამალული დანა. ესენი მიხედნენ, რომ იარაღი არ ჰქონდა – ავტომატი მისმა ამხანაგებმა გამოიტანა და წამოვიდნენ, მკედარი ეგონათ და იმიტომ. უახლოვდებიან, უახლოვდებიან და მიადგა ერთი სომეხი [მალიან კარგად გარკვეული ("გა-ცხრი-ულ-ი") მაქვს ეს ყველაფერი! – იქით (გაღმა, აფხაზებისკენ) მოჰყვენენ ("ი-ა-მ-ბ-ეს")], ეს დანა იძრო და ვინც მიადგა დასაჭერად ახლოს ("კარგად"), აძგერა კიდევ დანა. იმას "ვაი" უთქვამსო, მანამდე მეორემ ავტომატი ესროლა ("დაარტყა") და ძირს დასცა ("და-დ-ო") – სანამ მოკვდებოდა, შური იძია ("თავისი თხემი ისისხლა < გა-მო-ი-წყო-ა"), მეტი რა! – ეს აქვს ნაყოჩაღეი ("ნა-მა-რ-გი-ი")! ჩვენ არ ვუშვებდით, არც მე, არც როდამი: "რა გინდაო, ნუ წახვალ ("ნუ წახვიდე"), მოხუცი ხარო", მაგრამ მერე, მინც რომ არაფრით შეისმინა ("ჩა-ი-კა-ლ-ა"), როდამს ეუთხარ: "წაიყვანე-მეთქი ხუთი დღე, რა უჭირს-მეთქი, და ერთად მოხვალ-მეთქი". მაშინ აედექი ("მო-ე-ჭ-დ-ი") მე და: "აბა, წადი-მეთქი! წადი-მეთქი, აბა!" მერე ბიჭები შეგროვდნენ, ვინც წამსვლელი იყვნენ, ამხანაგები, ყველა ჩვენს ეზოში ("კალო-ს-ში") დასხდნენ და: "მოდით ("დავათ"), ახლა ნიშანს ვესროლოთ" და: "ეს-მეთქი რად გინდათ-მეთქი, მოხუცი კაცი-მეთქი, ახლანდელი ომის რა იცის-მეთქი აბან?" პირველად ტარიელმა მოარტყა ნიშანში მაშინ. "ოჰ, ნახია! ბებერი არ ვარო ("არ არისო!")" – მეკრდში დაიბაგუნა ("ასე ქნა, აი"), ბავშვები და მე დავემთიდობეთ ("მივესალმეთ < სალაში აუღლეთ < ა-უ-უ-ი-დ-ე-თ"), გადავკოცნეთ ერთმანეთი და წავიდნენ.

ქ. მ. – ბიძია ტარიელი ნადირობისას თუ როდისმე შერჩენია კლდეში, თუ უაბია ასეთი ("ა-მ კალიბის") რა?

ნ. ა. – ომის დროს დაჯერუვდი ("გა-ე-ყ-რ-უ-ე-დ-ი"), ბებია, ვერ გაეტიგონე, რა მი-თხე!

ქ. მ. – აი, ნახია დეილა, ტარიელი სანადიროდ რომ წასულა, მაშინ შერჩენია სადმე კლდეში ("ჭიუხ-ე-ბ-ს")?

ნ. ა. – ჰო, ჩამოვარდა, ერთ დამეს შერჩა იქ; მერე აქედან ყველა ვაჟაკი ("ახალ-ვაჟი") წავიდნენ საძებნად. სანადიროდ წავიდა, გადმოვარდა კლდიდან და დაიჭრა ("ჩა-ქნ-ც-ი-და" ან "და-ი-ქნ-ა"). მთელმა ახალგაზრდობამ ("ვაჟაკებმა") იცოდა,

რომ ტარიელი სანადიროდ ("სასიარულოდ") წავიდა და ვიდრე გენდრის ახალგაზრდები ავიდნენ ზევით, თურმე კაეკასიოდან ჩვენს მთებზე "გად"მოდიოდნენ ტურისტები. ამ დროს თურმე სული უღვას ტარიელს და იბახის, ყვირის... ხმას მიჰყვენენ ტურისტებიც, ემბებს, ემბებს და, როგორც იქნა, იპოვენ ("შე-ხედ-ათ"). ამასობაში ახალგაზრდებიც შეეგებნენ ("აეგებნენ") და საკაცით ("ნასილკ-ით") ჩამოიყვანეს კარვამდე, მერე კი მანქანით ("მაშინ-ით") მოვიდა შინ. დაჭრილს ნანადირევი გვერდით ("გან-ი-ღან-ში") ედო, უშეელებელი ("დიდი სახის"), და... ასე გადარჩა ("სული შერჩა") მაშინ. ბევრი ("ბლომად") ნადირი "მო"უკლავს ტარიელს, ბევრი ცუდიც მოსწრებია, ბევრი... ოი, დედასა!..

ქ. მ. - ე. ი. მხოლოდ ნანადირევი'ს' ხორცით ჰყავდი, ხომ?

ნ. ა. - ოო... მარტო ჩვენ კი არა, მთელი სოფლისთვის ("სოფლ-ად"), ბავშვებს ეფიცებარ ("ბავშვ-ებ-ის" თვალების მზემ), ყველასთვის ("ყველად") 'გა'გვიგზავნიან; ის, საერთოდ, მთელ სოფელს ამყოფინებდა ("უ-ძღვ-ნ-ი-ღა") ხოლმე ნანადირევეს. აქ ხართ თქვენ, აი, ამისი მოწმენი! ვაცხოზღვით ნანადირევის ხორცის კუბდარ'გებ'ს და გჭამდით. ტარიელი (რომ) მოკლეს, მერე ნანადირევის ხორცი ჩვენ აღარ გეჭამია. გვიგზავნიან, მაგრამ ვერ გჭამთ.

ქ. მ. - როდამი ხომ კარგი მონადირეა?

ნ. ა. - ახლა უკვე მოეშვა, მამამისი (რომ) დაიღუპა ("ჩა-ი-თაფა"), (იმის) მერე, თორემ ძალიან კარგი მონადირეა. იმ კლდეებზე ვეღარ დადის, სადაც მამამისი დადიოდა..

ქ. მ. - ნაზია დეიდა, ახლა აფხაზურ საჭმელებზე ("სა-უ-ზმ-ე-ებ-ის" ზედ-'ს'-ზე") მოგვიყვი რამე.

ნ. ა. - იმათაც იციან ღოში ("სომ-ინ-ი"); ჩვენ რას(აც) გჭამთ, იმას აკეთებდნენ ისინიც: ხაჭაპური, ჭიშღარი, ხორცი, საცივი და ყველაფერი.

ქ. მ. - ახლა, აი, შენი ახალგაზრდობიდან ("ახლ-ობ-ი-დან") გაიხსენე რამე.

ნ. ა. - დაბეურდი უკვე, აღარაფერი მახსოვს.

ქ. მ. - რამე გაგახსენდება!

ნ. ა. - მე, ფაციკო, დარო და ნელიკო ერთად მივიდიოდით ხოლმე სათოხნად; 'შე'ვესოდით ყანებს და (რომ) დავამთავრებდით, ჰა-ჰა-ჰა... შემდეგ დავსხდებოდით მაგიდასთან ("სტოლ-'ს'-თან"), საჭმელს არაყს დავაყოლებდით და ზოგჯერ დავთვრებოდით კიდევც.

ქ. მ. - რა სადღევრძელოებს ამბობდით?

ნ. ა. - "წმინდა გიორგი შეეწევათ ("გიორგიმც შეეწიოთ") ჩვენს ახალგაზრდებს, წმინდა გიორგი, დიდება მოგიფიქვს წმინდა გიორგის!" ვუკაცებო ნადირობდნენ ("ი-თხეუ-ღ-ი-ღ-ნენ"), ჭეიფობდნენ ("ი-ჭეიფ-ებ-ღ-ნენ") და მხიარულებდნენ ("კარგ სამყოფს ა-წყ-ობ-ღ-ნენ"). ქალებიც ასე, აი, ესვამდით, ვთვრებოდით და ვკოცნიდით ერთმანეთს ("ეიკოცნებოდით").

ქ. მ. - რვა მარტს ("მარტ-'ს'-ზე") რომ ვიჭეფიათ, აი, ის მოყვი.

ნ. ა. - ოო... მე და გენდრელი ქალები "შე"ვიყრებოდით რვა მარტს, ყველაფერს მოვამზადებდით და ვიჭეფებდით, მერე კაცები ("ვაჭე-ბ-ი") მოვიდიოდნენ, ჩვენ გავგვრუკავდნენ, თვითონ სხდებოდნენ და სვამდნენ ("თრე-გ-ობ-ღ-ნენ").

ქ. მ. - თამადა ვინ იყავით, თამადა, ქალების?

ნ. ა. - თამადა მე ვიყავი, ნაზია! თამადა მე ვიყავი და მოადრივე ("ზამესტიტ-ღ-ი") ფაციკო იყო. ერთხელ ყარაჩაიში წავიდნენ სანადიროდ ჩემი ტარიელი და წუ

ლუკიძე იაშა, ხომ იცი? აი, ეს ხომ შეიძლება მოვეყუე?.. ჩამაწყვიდეს ყარაჩაელებმა, ქენო! ნამეტანი ხომ არ მოგვივა? ტელევიზორში არ აჩვენოს!

ქ. მ. - არა! არა!

ხმა - წიგნს წერენ, მეტი არაფერი!

ქ. მ. - ცუდად არ მითვით, კარგად წაადგებათ, პირიქით! ისე კარგად ჰყვები და...

ნ. ა. - წავიდნენ იაშა, მისი ძმა - ნუგზარი, ტარიელი და როდამი ყარაჩაის მხარეს და ესენი შუამწყვიდეს, იმათ, ე. ყარაჩაელებმა. რაღაც წითელს უშვებენ, მერე ლურჯს უშვებენ, რა ვიცის, რაღაც წრეში ("კრუგ-ს-ში") არიან ბიჭები. ტარიელმა იკითხა: "ახლა ესო რა არისო, რატომ უშვებენო?" იაშამ თქვა: "რომ მოგვიმწყვიდონ ("შეგეკეტონ-ო"). ახლო როგორმე ა'მო'ვიდეთ ორმოდან გასაქცევადო. ადგა ("მოკლა") იაშა და რკინისწვეტიანი ჯოხი ("მუჯრა") დააყენა ("და-ღა-ა") და მასზე წამოაცვა თავისი ტანსაცმელი ("სა-რქუშ-მ-ელ-ი") და მიდი ("დავი-ი"); ახლა ამით ყველას მოკლული ჯიხვები თან ("ხელთ") აქეთ, მაგრამ ვეღარ ზიდეს ("ა-თრ-ი-ეს") და ყველამ დატოვა თავ-თავისი ნანადირევი. ტარიელმა თქვა ("ეს, აი, უშველებელი ჯიხვი მოკიდებული აქეს"): "სადაც მე წავიქცევიო, ეს(ც) იქ წავიქცევაო. არ დაგაგდებო ("დააგ-დებსო"), ასე წავიღებ ("წაიღებს") სახლშიო". გზას ("შუკა-ს") ტარიელი ასწავლის: "აქ ("ა-შა-ს-ზე") გაეალთო". ახლა აქ ეს, აი, ყინულის ღოღია გადებული, ქვემოთ კი წყალია, მდინარე ("ჭალა"). "აქო როგორ გაეალთო?" - გაიკვირა იაშამ. ახლა ტარიელმა თქვა: "შენ უფრო მძიმე ("გუამ-ი") ხარო, პირველადო შენ წაიღო, შენ (თუ) გაგიძლებს, მერეო ჩვენც გაგიძლებსო". ჯერ იაშა გავიდა იმ ყინულოვან კლდეზე ("ჭიუხ-ს-ზე"), მერე მისი ძმა - ნუგზარი, მერე ტარიელი გავიდა (იაშა უკვე ამას სახლში მიყვება შინ მშვიდობით მოსვლის მერე), ახლა მხოლოდ როდამია დარჩენილი ("*რჩია") უკან, ყველაზე უმცროსი ("მ-რწ-მ-ი"). როგორც კი გავიდა კიდემდე ("ბიღე-ს-კენ-ში"), ჩაწყდა ("ჩა-ბები-და") ყინული და გადახტა როდამი ("ი-ს-კ-უ-ბა როდამ-მა"), მოასწრო..., თორემ, აქეთ (რომ) ჩავარდნილიყო ("ჩავარდებოდა") მისი მტერი, ძელიანად დაიკარგებოდა ("და-ი-თაფ-ე-ბო-და").

ქ. მ. - ის მაღალი იქნებოდა, ე! ალბათ, თვალი ძლივს სწვდებოდა.

ნ. ა. - ოთხმა ვაჟაკმა სახლში მოიტანეს ნანადირევი. ტარიელს იმის თავი ("ბირკვა") ადევს მხარზე და... ვეკითხები: "თქვენ-მეთქი არაფერი-მეთქი მოიტანეთ, იაშა?" "ჩვენო დაგტოვეთო და ამანო არ დატოვაო".

ახლაც გევანდრის ახალგაზრდები მაგარი მონადირეები არიან, მაგრამ იარაღ'ებ'ი ყველა ჩამოართვეს ("გამოართვეს") მთავრობამ და... ჩვენც გვეშველა ("გა-უ-კეთ-დ-ი-თ"). დაღში აღარაფერია საშიში.

ქ. მ. - გევანდრის მთაში თუ მოგიმწყემსავეს საქონელი ("გიალალია") შენ?

ნ. ა. - მე არ მთიალადა, არ ვყოფილვარ. ჩვენ უღელტეხილზე ("პერეკალ-ს-ზე") დავდივართ მხოლოდ.

ქ. მ. - ა, იქ ("ზევითქენ") როგორი ღამაზი ადგილება!

ნ. ა. - ძალიან ("გუამ-ად") კარგი. ერთხელ ერთად წავედით მე და ტარიელი საღამოს მთაში. "აქ გავალო სადმე, ნადირის დასაზევად (სა-თვალ-თვალ-ო-დ, "სა-ჭოგრიტოდ") და შენო მხოლოდ გარეთ დაჯექიო, ყური უდგეო ("მეო გარეთლა დაფჯე ქიმცა, ვიყურადემცა..."). "მარტო არ დამტოვო-მეთქი" - მეშინოდა... საღამოვება. "ე-რა აქნა, სად წავიდე ამაღამ, ეს კაცი (თუ) არ მოვა-მეთქი?" და უცებ შემომესმა თორის ხმა. მაშინვე მივხედი ("გულ-ად მო-უ-ჭდ-ი"), რომ ტარიელი იყო. ზურგზე ("ჭაჭუ-ბ-ს-ზე") მოკიდებული უშველებელი ხუთი წლის ჯიხვით კიდევ შემოვიდა კარავში იმ

საღამოს... დედა გენაცვალოს (“დედი-ის” დღე შენ!”), ასეთი დრო მიტარებია (“წამი-ლია”) მაშინ, კარგი დრო. ახლა კი უკვე აღარაფერია, ღამე და დღე მხოლოდ შიშში (“ყამ-ის-ში”) ვართ და... აფხაზები არ შინახავს (“შინახავან”) დიდი ხანია, ისინი გულბუთაში არიან და ჩვენ აქ ვართ, აი!

ქ. მ. – რამდენი წელია, რომ არ წასულხარ იქით?

ნ. ა. – ბევრი, ბევრი!

ქ. მ. – შენმა შეილებმა არაეინ იცის, ხომ, აფხაზური?

ნ. ა. – არაეინ, არაეინ, არაეინ, (“არაეის”)! ძალიან მინდა წასვლა (“მესვლეეინე-ბა”), მაგრამ ეინ “შე”მიშეებს... არაეინ მიშეებს...

ქ. მ. – რძალი სადაური გყავს?

ნ. ა. – რძალი ქართველია, ძალიან კარგი რძალი მყავს, მაგრამ შეილი არ უყავთ...

ქ. მ. – ძალიან კარგი რძალი გყავს, მართლა! აბა, დიდი მადლობა, კარგი სიბერე გქონოდეც (“სიბერემცა გაქვს”) და კარგად იყავი (“კარგადამც ხარ”)!

ნ. ა. – კარგი ილბალი გქონოდეც (“ილბლი-იან-ი-მცა ხართ”), კარგად იყავით!

ქართულ-სვანურ-აფხაზურ-რუსულ

* * *

ქ. მ. — სოჩა ლადელ გენას!

გ. გ. — სოჩაჲ ქარს!

ქ. მ. — შინა გუარბო სი, ოშა ლგზნა სი, იმე სი ნათან, ნარდჷჲ ი ოშა სი ნიბჷშინ — აი, აშეჲი ქარს ლეგგარგალი ათხე სი.

გ. გ. — მი ხუი გენადი გულბან, ოხთაჲუნ გულირიფში რადაონს, სოფელ გგნწიშ, ნიბჷშინ ხუი აფხზარეშ, მიშგუ დი ლანჷ მგაფხზჷ ოჩაჩირე რადაონსან, ნანული მირცხულაჲა. ოქნისგა ნაჲ უხგუა ხუჷსხუდ ლახხუბა. მი კლასთე ლიზელანდე დურეჲე ერ ეშჷანდ, ერ ზაჷ რეჲეჲერენხ მიშგუ დადჷშთე, მიშგუ დიე დიეშთე. ალა ლი სოფელ ქალხ, ოჩაჩირე რადაონს... დეჲედეჲუჷ კილომეტრ სოზი ქალჷქხან. ერჩუნ აფხზარ ოზგახ. მი — ხოხურა ბეჲეჲილდს, ქართულ მგგგარგალი ეოზუჲ დჷრ შეჷანდა. მი ლგაფხზაჷ დჷხ მისხლად, მარე ეშჷანდ ლეთური ალ ნინ. ხეჲი თჲეჲუნლო უკჲე გუარგანდჷან ლგაფხზაჷდ. სანატერგესო მომენტალ ჩულანხუხ ეშრუნ: მიშგუ ბეზიას შინა სოხალდა ქართჲილდ, ალა: “მოადი, მოადი!” “ჲაჲე, ჲაჲე!” — შინადარ ერ ნუჲა ლგმანრელხხუჷსხუ. მიშგუ ბიჷჲა ფიზიკა-მათემატიკაჲ სპეციალისტ ლანჷ, კლასხ ხეჲადაბა დი მიშგუ მუხ სჷჲჲე: “ლგაფხზაჷ კლასთ’ეგერ ხუჷგანედ ამხაჲ, წინაადმდეგ ეგერ ე მშმ სორა ეგერ”; ო რუჲაჲეჲირხ ეშრე ერ ზაჷ; სგ’რდე კლასთე. დაწჲებთი კლას ლანჷჲ ქორხანჲა ფჷდიას. ერჩუნ ეშჷ მასწაჲლდებელ ნაჷანდა ბირჲეჲელ-ჲეორე-ჲესაჲე კლასხ, კაკუბაჲა ნადდა გუარ ალ ზურანლხ ო ალახი კოჲოლ ჩუხოხალდა ქართჲილ. ამი მეჲჲეჲეობთი ო თან, კლასთჲერ ოხდურად, ბოფშარ, მეჲჲედილან (აი, ჩაბარე უშხუარენსგა ნად ლეჲელან): “გენა, გენა, გ, გ! — აჲეჲ ტჲეჲეჲეჲე მათონახ, — ალახ ეგერ შინა ხაჲხა?” მი ხუჷატული ქართჲილდ: “პახ ჲჲეჲა ჩაი”. ათხ’ეჲადარ მატჲეჲეის: “ჲო... აჩაი!” აჲეჲ სერ თამათაშჷდ, თამათაშჷდ ო ალაობისგა ლიგგარგალიჲ გ’ოხბინ.

ქ. მ. — ჲო, ლიბოფჲჲეა სოჩილდ ითჲერი ეჲლად მარე.

გ. გ. — დეჲა გაჲიჲირდა ეჲრუჲ. ეშხუ თჲე ერ ქანად კლასი ლიბენხანჲა, მიშგუ ბიჷჲა (საშუალო კლასხ ხეჲადაბა — ეკლეხია ლგგაჲა ერჩ ჰანჲეისგა, სოშა კლას ლანჷ ო ერჩან ლიბჲერალ ოხდურდჷან ქორთე) ანჷანდ ო მეჲჲედიელ ლგაფხზაჷდ: “გენა, ალო, ოუდგარჲეჲე?” “ოუდგარჲეჲე” — ხუჷატული. “ეიათაჲჲე” — მატჲეჲეი ალახ. “ეიათაჲჲე” დეჲე ოცხირ, თხჲეჲე ჩ’ოთინჲეჲე ო ჩუხჲურ’ათხ’აჲეჲინ. ეშხუნ ლანჷჲეჲედედა, მერმანდ ლანჷჲედედა ო ერუნლო ქართჲილდ აშბინე: “ერ ლანჷჲედე, ერჲა “ჩეჲეგერ-მიხა?!” — “დეჲეგ ოცხირ”. ჩეჲეჲესგურეჲე, აჲ, ასეთი ბრინციბთი მათჲეერდა ლგაფხზაჷუს. ქანად ეშხუ ჷაჲ; ბირჲეჲელ კლას დაჲეჲურე, აჲთეთისე სოჩამდ, სოდა, ერჩუნლო მეორე კლასთე უკჲეჲე ქანტის, ჲერ არდა, ერ საშუალო კლასთე; არა-ოშგუჲედ კილომეტრ სოზდა ჲიშჷჲე ლეჲეი ერჲა ო ბირჲეჲელ ზაჷ გარჲ ერ ნოშანჷჲედან აჲეჲ ჲრდმათე ლაზელანლოთე, ერჩ გულად ლანჷჲე სოფდინაშერე აშტისხ. მიშგუ ბიჷჲადცანან მეორე-ჲესაჲე-ჲეოთხე კლას

ქოთხეგორ ხუთმარხო.

ზაულოდად არდედეგანლიე ჟიმინკრინან გენწიშთე, კოდორი ხეობათე. ლუშნუ მეუღნოლდაშალ ი ალას ათხე ქორს ერ ლანტემს გუო, მამ ათრინდას ეშეიშო. ურთიერთობა მასარდ სოჩა ნულტუნდა ჩიგარ ი ათხე მიშგუ მუდ სპქუე მიშგუ ბიძამხ: "აღ'ესერ სოჩა ლწ, ლგაფხაზუა ხონამდ ესერ ოხთორა ი ...მგდე..., მიჩა დადაშა ნინ, მარე ამუნდუ'ესერ ქართულ კლასი'ესერ მიტხენ".

კლას სომ ეშრუ ნიშგუეფ ფედმას ლანსუ! ჩუამცუირს გენწიშ ი სგანმდეს ქართულ კლასთე. ხუი მესუთე კლასელ ხუთოსან მოწაფე, მარე ქართულიდ ლიქუდინს დეი მისახ: დე ასუნლ მისახ, დე მამგუეშ, მორუ ასო გარ მისხლდა: ა ი ტ. ტ-ს სოხურა კაქუულდ ერ სადდა, ამნომ მუდუნდა დამახსოურებულ. კლასს მასწაულბილარ ხგუებნაუ გააფრთხილეს, ერე ქართულიდ ლიქუდინს მამ მისხლდა. ანად ეშხუ თუე, მორუ თუე ი ლინთუ ლი. ქართულიდ ი ლგაფხაზუდ ციფრანლ მგ ეშხუ ლის ი მათემატიკისგა მაგალითარს უტბად უიყუნადი, მარე ლიქუდინს გარჯ მნდდა ი ამლა მიშგუ დი იქუდინდა ქართულიდ სოშა ჰერშუ, მი სოპუნარდანს ი ამეი სუითორდანს ზეპირდ მოთხრობა იროლ ა ლექს იროლ...

ქ. მ. — ისგუ დის ქართულიდ ლიქუდინს ხონამდ სოხლდაა?

გ. გ. — ქართულიდ ლიძარი ი ლიქუდინს ხონამდ სოხლდა ი ლუშნუა ჩუხოსხლდა.

ქ. მ. — აი, ლუშნუ მწხუმ ხანისგა ხეროლ ისგუ დის ნათორ, ქერ ვწუილან ამხაუ, ერქა?

გ. გ. — გეზღირს მამ ნაშუდ, ნამ ქერ-ოხეთენნდ, ერუნლო დედეს მეხად ჩუხოსხლდა ლუშნუ. აღბათ, ნაწუილაღუნლო მერმე ზანხგა უკუე გარგანლა ლუშნუდ. მიშგუ დიდ ი მიშგუ მუდ სტუდენტობან ჩიქქა ათირს უშხუარე ოხუიმ სოხუმს, სასოფლო ინტიტუტს ითორდას უშხუდ ი შეუღლდენს ოხუშდწიდიმარე ზაუეი. ოხუშდწიდიმარე ხელიკო ლი ლგთუე, ოხუშდწიდიმარე — მი.

ამკალი ...მგდე... ლიშუდუნე მაკუ: ლიანა ბირტულდ გაკუეთილდ ლანემ "ყინტა და პატარა მოწაფე". "აბა, ბაუშუებო, უინ იციოთო გაკუეთილიო, აწიეთო ხელიო!" ათხე უ'ოქარ მიი ტუეიტ. მიშგოუ ტრაგედია ლანსუ, ერე ამკალი შემოხუეშლთე ტუეიტს ერ მამ ხუაქანს. ათგმბაუენდა მასწაულბელს: "იმხან როქ სოხ'ათხე ლექს, მითუმეიტის ხონამდ?" ჩიქე ლეილა ჭაქუელიან გამოიქანა, ხუთოსან ლანსუ ექა ი ქალქქუე სხაპახხუბით ლექს. "აბა, გულბანი, გამოდი ესერი!" ურთხუე "კუბლეტ" გარ ნულტუნდა, მარე ქორდუერ ი სხაპახხუბით ლოსბარან გაკუეთილ. ჩულგმუენანდ მასწაულბელდ, ქანტუილ მიჩა სტოლოთქა, უენკიდ აღწ, ქართული ლმარ ი: "აბა წამიციოთხეო, აქ რა წერიოაო!" აღ ლექს ხგუებინ ლმარისგა ლგბქუეტი ლი მოთხრობა "ზამთარი" — მამგუეშ მამუნდ! "ქუესერ ოთქოლან, მენსერ ხარ ხათარ აღ მოთხრობახ ესერი" ეპ, დეშ ოთქოლან. დერსი ასო უკუე ჩუმისხლდა, მარე დეშ ოხუშამ უშხუარე ექმარ. ჩუ-უეთ-ანდნუენ ლიანა მასწაულბელდ: "ალო ესერი იმეი ემთორა ამზუეშიო ლექს ზეპირდ?" "ლექსსგე მიშგუ დიქ იქუდინდა სოშა ჰერშუ, მინე უიემეორებდი ი ამეიქ ოხითურ". ჩუემსგურე ი ნიშან ჩუემგენე... პარალელურდ ასუნლს სუითორდანს ი პარალელურდ ლიქუდინსი. მეექქუსე-მეშუიდე კლასისგა უკუე ოთხოსან სუანსუ ი ამენ ოთხეგორ გენწიშ რუაწლიდ (ერქა ხაშუილო კლას მამ ლანსუ)... ერუნდუე იშგუდწიდიშამ ზაუეის ქორ ოხუილდ გულირიფხს, რამონულ ცენტრს, ი ერხანუ ონტანდ ლექქა ლანლოზანლითე;

ლომდამბო ოხბინ, ეშრუ აფხზარო სემუდაბდას ნოშგუედაცხანნ ო ექმარცაცხანი სორა ურთიერთობა მუღუნდა, ში დამ ხენსკამდ მუღუნსუ ზეი! მოკლედი, ში ექმარცაცხან კაჟიშო დეშომა მიქუიცა, ურთიერთობა მეჰად მუღუნდა.

ქ. შ. — ისგუ ლახუნებას ემა სოხალდას ისგუთანდ ლეღუხანუ, მედ სოხანმა ხაერთად?

გ. გ. — მიშგუ ლახუნებას სოხალდას მიშგუ დიეშანქა, ცალკეულ სიტყუნლს ნათურადა ჯაბ: “ჩუესგუ”, “ქანდი”, “ქანხამ”, “იმეი ხარო”... მარე გარგლა შამა სოხალდას. მიშგუ დი მეჰად ნათურადა შინე წეს-ჩუეუღებლს, სორა შამ ლი, სოლა შამ ლი, ლომდღუნლარ იმეი ლი, მანდეა ქუერწლარს იმეი იროხ, ამხანიშ, ერხანიშ... რა თქმა უნდა ფიშორ ხაქეშ უშხუნარ ადათ-წესარ, მარე განსხუაუებამ ჩული. ნოშგუედა დადაშერალოთ ნინტრინა ზაულადედ ო ხეკუნდ, ალა მუგ ჩუ-ერ-ნახლან. ექმარსი მეგჰად ხანმადღუნდას ო ხაუნანდას, ერე ამქალი სორა ლანბაშხა სორდას. შოშქუნა მიშგუ დადაშერამეუ ხეოზახს უნოხუე ზნამ, მთელ სოფელს ო თითქმის რამონსი ჩუხოხალდას, ერე: “მუშუნა ბეფუე ზარი ამერუნ, ნოშგუედა ნიბაშინ, ო ლეღუხანუდ ითური, სორა მუთური ლი ო ლეღუხანუდ ხორანდ ენთური...” ხამბუგუნდასი ნდუ (ლეღუხანუ ბეგიდ გარქ ნი ლი) ო ხანმადღახი.

ქ. შ. — აფხზარ “ღანლ”-ს იმ ხატულის? აჲ, ნამ ლატულიდ “ღანლ”-ს, სომ? ერანლო ნათხანნ “ქოდორის სეობა”...

გ. გ. — შინე “ღანლ”-ს ხატულის: “ღალ” — ამეი ტუნილდას, “წებელდა”-ს ლატულიდ ნამ ო ექმარ “წაბალ”-ს.

ქ. შ. — ალა ლი გუნ ხანმტერესო, ერე ისტორიულ წუარტუნლისგამ აფხზარ ამერტე ნდგილს ხატულის “ღალ”-ს.

გ. გ. — ლანდ ამეინ ხარის შინე გაზეთარქა ო უურნალარქა...

ქ. შ. — ექმარს ჩის ხიჭუნდასი?

გ. გ. — ხეიჭუნდასი, ლახ ჩოთთიმენე; ლახ მარ ესხრი — ანდრი, ჩის ალას ხეიგარანლ, ხამგდან მედ გაზეთ, მანდეა ლეღუხანუ ნინეი ლემარ ლმარარ... შიე მანტერეს, რა თქმა უნდა, იმ აქტარის, ერჰად იმეიშ ლანსუ ურთიერთობა უშხუნარსეგა ო ლანდ იმეი სოსდინ ალას? ამე ანალიზ ხეკუეს ჩუ-მანდეა-გუმემდღუნდედს?

ქ. შ. — გ, აშ ჩინა!

გ. გ. — უშხუდ გუილზიგალა საუკუნულ, უშხუდ გუიარა ო...

ქ. შ. — ისგუ დადაშა მეზუბელრე გუარანლ ჯეშედენესა აფხზენ?

გ. გ. — მაშენე ფედამა მეზუბელარ ხანდას: ასლანდიანლ, არქელიანლ, კაკუბაუნლ, შირცხულაუნლ, ტუეხანლ, ჭინჯოლიანლ (აჩინჯალ)... სოშა მუნწირად მიშგუ დაღ სოფელ ლანსუ ასლანდიანლ.

ქ. შ. — სი კუიციანიამ ახენე თუთიონ ისგუ დიე ნამბაუ. აი, შომა იორლხ კუიციანიანლ ერ ლანლთე ნაქანდუ, მედ იხან? ჯეშედენესა?

გ. გ. — ჩუ-მანდეა-მაშეიდ აფხზენთი ბედესი, სოშა მუნწირად მიშგუ დაღშხანქა მაშეიდ.

ქ. შ. — დადას იმ ხატულიდად?

გ. გ. — “ბეხოს” ხუატუნილდად, მარე უკუე ლეღუხანუ სორამდ ერ უნოხუთური, ერუნდო “ნანუას”. ვქენ ხუატუნილდად, ამეი ხუატუნილდად. მიშგუ დადა კუიციანი ლანსუ. შინე შირ ანდრი თარაფხანსკამახან. მიშგუ დაღ ჭგილ ლანსუ ეშრუ

კომპიურნიკობან თაჭდომარე; შეძლებულდ იზგას ი განათლებულ ხანს ლანსუხ. მიშკუ დიე ქვილ ლანსუ უმადლეხ განათლებით. ხედუნა სოფელისგა ლან მანმა სეწსოლდა, მანგ ანდგრდა მიშკუ დადაშერანლთე ი ალმარს სეჭირდახ: “განცხადებუნერ ჩუ-ოთონრეს”. პატიუცემულ გუნარ ლანსუხ ი მანგ პანტუნს ხანდესიდან ექწეწი ხანს ლანსუხ. ეშხუ-მარუნ მია ჩუშირდა ერჩუ, ხანდრო კუიწინიწ ქორს, ათარაფხანსკამა ცენტრს იზგას. აშხუნი მნ მიშკუ შუდ ოთხიბედ ერხანუ ი ერუნდონ ეჭო მანწდინდა ეჭარე ბოფშარდ! ექ ლწო ერჩუ ოსანდ, სოშეშიშთან ფოჭუ ნანგინენხ: “ჩიეწერ ანეკდან შეხანანნ ესერ!” ექ ლწო ზგვიდ პატიუ ნაეერს ი მერმა ლადანდ მი მიშკუ მუს ხუატრულო: “ამჩუქ მამ მაკუ, ერხანუგქ ემეგინ, უ, ჭალთე!” ერხანნ ერ ოხუწანდ, აკუაქანს ლანსუ ქალანსა ალმარე სოფელთე, ეშრე მიშკუ შუ რ’ოტურ შუკუნიგა, ლაქუნიშ ოდე ხეგუბდ, ხე’რდე ექ სოფელთეგა ი ხუეტრუნილიელანს მიშკუ ლიბოფში აფხენეგარს.

ქ. მ. — ეჭმარსი ნთხინდოლხ, თაჭითათად...

გ. გ. — რა თქმა უნდა! ლიბოფში ერ’ოტარ, თითქმის უოხუნიშდ ზნა ამანდ ერჩუნ ი ლანდოდ მაშეოდ ეჭმარე ფანანლ ხათითოდ: მარ იმე იზგას, მარ იმე მუთური ლანსუ, მან იმე ოქანარ ხუდუნანს...

ქ. მ. — მანა ქაშეოდ ლეგფხანუ წეს-ჩუეულეგანანსქა?

გ. გ. — ლაშდღუნანარეინ, მაგალითად, თითქმის მანგ იგოეუ ლი, მანა შუანარს გუნამთქუა, მარე ზნა ერ ჭირისუფანლს შის ლებეშდოდ, აღის ეჭმარ მამ იროხ. აშად მიშკუ დი წინასწარ ნატრეილდა ამანდმარს. ერე ნიშანდ, ერე “უნიარებ როქ მწუნარებახ ი ისეუ ...მედათემაგ’ონდუო, ამნ გამომხატრულდ თხუნიშ ქინეკუენ. ამკლამარ, მანერანლ (თხუნიშ ლიგდენე...) ეჭმარცანან განსხუაუბულ ლი... ხეწერ ესერი ოქანთემაგა, ლახ ხანმად ისეუ ლიწი, სომა მენწირდ ზურალარ, ტრეტიმე ამეო იროხ, ა: “სუკუნშაადტ, სუკუნშაადტ!”, ესეგი, “ისეუ ნაცანდ როქუ ხუნი!”

ქ. მ. — აჰა, მინი ყურადღებახ გამოხატაუნე.

გ. გ. — ქუერწლარეინ გუშეგუემალ ხანმთქანს თითქმის, ოდონდ პატარძალს აღმარ ცალკე ნანახ ოთხისგა ი ერხანუთემაგა ხეა-ხეკუნიხანე ლიწოდ ჰემა ქაკუ... შეფახ იგანდლან მინი, ზნა გუნამთქუა, ამეო, ი ერეჩუ შეფამსგა ხანდლან ქუერწილო; ტოლბანს მინი ტოლბანს ხატულდახ, ეწთიშდან ი ლწოთუე გუემანდ იხანს ლეკეფახ, იმანეო შეხანს ლიროდად, ჰამდ. იქარანლს ლითრეისგა, მარე ძღვდ აღან, ლიშდემე ი ლიურადელი — ლახ დეშეი ხაყან. ლახ განსაკუთრებულ ყურადღებახ ხანოლდახ. მუშეგურე ძღვდ პატიუცემა ხოხალდახ. განსაკუთრებით, ლან მუშუნან მარე დედ როქ ქარხან (“ქარო” ხაეხა თბილისს ლეგფხანუდ) მარ ლანსუშეგუროლხ. ექწალი ლიხუნიგე ი ხოხალდახ, ერე... მან მინა! ითალადანდ დე ოხუნიდანს, ამნ წარმოდენა მამ მუდუნანდ-ერე შომუნედ მეგფხანუ ი მუშუნან უშხუნარ დაუპირისპირდემოდინე.

ქ. მ. — იმ ხირო?! ხანწულარი ხეხუანს!.. ხვანდ-ლანლტესდ ლამბანს!.. პატარძალს აფხანარე ქუერწილისგა ნიჩუნარ ჩულეგფარ ხარ, მანდა?

გ. გ. — ერქა ხოწუნანს ნიჩუნარს, ხეწერ-ესდგრდახ ლაწანდთე ნთმარ, ეჭმარს აცნობანლდა დოთუ, მინა ტრეულ. პატარძლი ნიჩურე ქალიწონე პროცესს ხაშხან “ათაცხარა”; “ათაც” ხაეხა პატარძალს ლეგფხანუდ. აღ პაროცედარწერ ქარხანდენდა, ერუნდო ესხგრდა ხანს უკრე ლახგურათე შეფათე ი პატარძალ ქორისგა ხეხანს. ხეამეგად თეღდგრას უფლბა დენ ხუდუა, მინა მიმთილხ ეახუნუ ხანქუახ. მან ლეკუნიგ

ხარ, ენი ბედვი იბნე პირდაპირ გარგლას, ესენეშუ შიპართა გამორიცხულ ლი. ოქანსი წეურალი სგამეკდე თელღვრას იშგენ ესხეს ხაუხენის.

ქ. შ. — მთელი ცხოვრება ჰა მოლე პეროიდ?

გ. გ. — მეჰად ამე ლი, ეკღერე ნაურდელიდ ხაბეს ალა, მამამთილს ერ ესხენეშუ ხეჰენინენ. მუშენს ახალგაზრდალსი მეჰად გუთაუტერდას გუშეგუდა ბაბან ლი დაღლ სოშალი შიპართ განსუთარებულ პატონისცემას, ეკღარე ნაჰენე რულიჭარბისი.

ქ. შ. — აი, ისეღ დის განსუთარებულ ლეზუბარ სემოქენს ესამა?

გ. გ. — უსგენეშლიან ზამარ ლანსუ, შოშენა აფხუთ სურადანს. ეკ დრეჟენ დარ არდა ფუფუნებამგა... ძირითადად, მინე ლეზუბ ლანსუ, აი, შამ, ლობიო, თაშ... აღნა ჩის მუგუდ მამ სულენდას, თაშ ჩილაღლ ერ ჩუხულენდა, ეკ ოქანს უკეჟე ნორმალურ პირობაღე მეზად ითულებოდა. შენს მუჟღერე ოქანს ლანსას ერ ლანსენიდი ი ერუნდო ლენერდ ლასენედ, ჟილორკინედ კერამა თხუჟი ი ...მეღე..., ეკღარი ალას ასეჟენს, მარე ეკღარ მრედ იხოდას — ეკღარ ჩუანკეცას სოხურა-სოხურა ნაჰეკუჟარდ ალას, ა, ლეღუს, ი ლეჯიმ ლიცისგა არანჟიდას ეშხუ ნაგზათეჟი, ერუნდო ენეღდას ი ფაცნლსიგა სორკინას ლაკუმუნად. აღმარ ლეჟერს ლიგბითეჟა კოქროლს ნაჰლინას, ნაჰეკუჟარს პირდაპირ შამთემსგა დეგდას, იმუნეჟი თაშს ნაა შამთემსგა სგაღღენსიდი, ამენ. ლერუს ნამეშს მად იხოდას აღმარ, ალა ლანსუ დაჰგლ, დუნ, მოღეა ქუნლუშეგენე, ეკღერე ეშხუ სოშა მენწირდ დაჰგლ მრღეა ქუნლუშეგენე ხაუნდას; ნამს ჩუანკენდას, მარე ლეკუმუნად მამ იგმარდას. დაგლ ლეღუ სულენდას ქეჟეწლარჟი. ამე ნამეხურანლ — ტბილეულობა, ნაჰაპურ... ნაჰაპურს ნატულის მინი; დინარს ეკღარ ნაკლებ იგმარდას. დირი მეჰაღ სულენდას შამ. „ახულ“-ს ნატულს მეტხეს, ალა ჩი ოქანს შუნ სულენ. ლანტად ი თაშელ სულენდას ქოთნარ.. წათს ასეჟენას მინი, იმანეჟი ნაა ლასენედ თაში ლაშუნდ. ლანტას ნატენდას ქირჟი ი ლხინეჟი. ლეღვარს მინი ერჟი ინეჟლეჟდას, იმუნეჟი ნაა — ინგრჩეს ორმოცეჟა ი სოშა გუნეში შემახუეჟენენ — მთელ ზანსი. ლეკენი ნაწარმ სოხალდას, ლაშე ესუნა ნაღა; შარწუნესი ვგნას. სულგინს ეშოეში აღმარ მამ ასეჟენას, აღმარ სოშა პატნასიგა ლეკერინტ თაშს იგმარდას.

ქ. შ. — აი, თითონ ისეღ დის სოჯდენდამა მეგჟე ხაულ ლამეჟარაშ, მეღ... მანსუ მისშირონ იხელაღლა სოლმე ერნაჟ? უსგუა ბეფუში პატრონს ერნაჟ-ამსან ლაზელდოღ ექო მამ ხეჟილო, აი, ზანსგა, უთჰეთ, ოშამინ ლგარდა მინა ლამეჟაროჟ?

გ. გ. — ჟოდ სოხურანლ სუნსუდ, ეშხუენ ემარინა ზანსგა, ჰა, მარჟინ შეიღება ამხედღლანსუ; აღმარს, ა, ლანარას ფიშარმინ სოღრდას უშუნარ, ერჟა ტელეფონარ ი ალა მამ ლანსუ. მიშეღ დი წერილს ქართულ ასონლშე ადარდა, მარე ლეღფხანსუ სიტყუნლშე. ქართულ ლიარო ჩის ჩუნოხლდას მიშეღ დეღაღლს, გარჯანდასი ადუ, ლუნუნა ჩუნოხლდას აღმარს. ქართულ დაღას დეს სოხალდა ეშხუ, ადო ერნეჟა მერმანს — ჩის.

ქ. შ. — მირცხულაჟა, თაჟისთაჟად, ლეგარალე გუნარ ლი ი მეგრელარცანან ხაღმა ურთიერთობა?

გ. გ. — მიშეღ ბაბას, მიშეღ დეჟ მუს ეშხუ მუნსუბე ხარდენა, ჟოშოხე გეზლან პატრონ. ეკ მარე დროგ ადგან ი ოქარდ ათხედა ნაღურ სოხრა ბოფშარ. მიშეღ ბაბას ჩნარა ხარდენა გეზლიარ. სოხრანლ ლეგარს, ერჟა ეშხუ ჩუთდაგარან ი არანსანდ. მარო უაი მამ ამხედღელი ი მიშეღ ბაბან ჩუალდაგარ, მიშეღ დეჟ მუ, ი მიშეღ ბებიას ეკ

ყოველთხე ბეფეშეი ქ'რხვიდა ამხაჲ, მიჩაშეთე. ეშდგაორო გეზალ აწერდე მიქენედ (ალას ხაეხა ზურანლ!), თანაც ერუნდო სერ ჰაშურ. ცნლადლ მირცხულაჲშდე ლიშხორს იროდას, აუცილებლად ზაულადედ სეკუეს ათხუიან. ეკაძარ მანგ მანად სოდელდას ნწთაძარს, სოჩა განხან ლიგნე სოხალდას ო ურთიერთობაჲ სოჩა სულღწანდას უშხუარცანან.

ქ. მ. — ისგუ გარგლაჲი გაუღენა მოახდინა ესა ლეფხაზუ ნინდ?

გ. გ. — საკუთარ თხუეში კონტროლ ძენელ ლი, ალას მერმედ სომა შეიძლება ლაჰოღენ გუი, აშ სწუა მატულის: "სესერ რადაცა მრე ესერ სი"... ამერუნ მიშგუჰალი ისტოროან მქონე მარე იშუაჲთ ლი. ათხე წარმოიდგინე, მანკუი ლუშნულ ოხუითურ ლიგერგანლი, ერუნდო ლეფხაზუდ გუწარგლიდას, ერუნდო — ქართულიდ; იშგუღწაშდისამ ზაუჲინ, ქორ ერ ოხეიდლ ო ქალქთურ ინტანდ ლწოხიგანლეთე, ლიშდაბი ოხბინ ო ერიუ მანგ ლურსულ ლანსუ ეჩქა, საბუთა კაჲშორისგა ლიზად მანგ. ერუნდო მოსკოჲთეი ამზეზენ ლათურაჲლთე ო ერიუა მარ გაუღელ კუდიოფაციან ასამალდებედ სპეციალურ კურსანდ. მერუეშდ ზამ ამდ ერიუ. ერუნდო საბუთა კაჲშორ ჩუახტუარ, ლიშაწლი ათხუიდა ო თბილის ოხხუიდად ლტოლუილარ... ამერუნ უტეჲ აჲად ქართულიდ ოხბინ გარგლა. ალას ჩის, რა თქმა უნდა, მინა კუალ ერ მამ ოთციურიან მიშგუ გარგლაჲი, ალა წარმოუდგენელ ლი. ლეშარლი შემთხუეჲა, ერე ეშხუ სიტუჲაჲსგა მანგ ქართულ ასო მიარა ო მან — ლურსუ...

ჩხარაწლიჩხარა ზაუჲინ თბილის წამოყალიბდა ქართულ-აფხაზურ ურთიერთობაჲ ინსტიტუტ ო ერიუ ხეთხანდას, "ლეფხაზუ ნინ ესერ ერუშანს სოხა". ექმთხენ მი ო ლოხუნდედად ალაჲარ მანსუის, ესუანგ ხაწხდა ლნარი რედაქტირებაჲ. ერქ'რხბინ ამეშ, ა, ლეფხაზუ ლნარანდე ლითხელი, საქართულიოჲსგა ჩუქესდე მამგუეშ არლა ეჩხუე; მანდურ ჯუნლიშ ჯუნელ ხახელმძღუანელი ოთთიმ ო ოთბინ ერნ ლითური. მაშენე მანგ ამგუბაჲუნდა, ეჩა ლანსუ, ერე ეშხუ ლნარი დეშ ოხითხ ცენტრალურ ეროვნულ ბიბლიოთეკასგა, ქართული-ლეფხაზუ სასაუბროდ ერ ამმარგან. სწუქა ზურაბ შენგელიას ამნ ბედეთ ო ნიშგუეჲ ინიციატიუოშ ეროვნუქარანდ ყოშთხე მარე, შეუადგინეთ ქართულ-აფხაზურ სასაუბრო ო გამოუციტო მარუნ ჩხარაწლიჩხარა ზაუჲინ. სოხუთეთე ოთზეზედ, ერიუნ გაზეთარქაჲ ადირენ ამი ბედეთ ო რადაჲ შენიშუნელ ლანსუეს, ერუნდო ალ შენიშუნელ გამოთილასწინეთ. ამი გამოციტეჲ პრეზენტაციჲთენ იჲეთე ქაჲახიშეთილშ უნიუერსიტეტიგა ესქრებოდენენ: საქართულიეჲი ერქან პრეზიდენტ, საქართულიოჲსგა აკრედიტებულ დიპლომატიურ კორპუს, პროფესორ-მანწაუღებელარ ო სტუდენტარ. ეშხუ ამქალი მომენტ მაშეიდ: უოდ ედუარდ შეუარდნაჲი სგანგდენ, ანგანდ პრეზიდენტი დაციჲ ო ლოხბინენ ლნარანდს ლიხენქანუ. ნამ ერჩიქა, მერმე მხარეს ხუგად. ამეი დაციჲ უფროსდ ანდუედედეჲე: "გულბან ესერ ხედა ლი?" ქამტუილ. "ლუშნესერ ჩიხამა? იმხან ესერ ხუი?" — ლანსუედედა ქართულიდ. "იმხან ო დანხანჩე ხუი, ამეი-ამეი, გულბანი, ამეჩ იფარხანგე ხუიშდ ნამ, ბაბლიქ ერე ნათუეჩ ლიხ". თურმე მუშუან ლეშარ, ფირცხელიან: "სი მარე, მუშუან მარეს ესერ ლეფხაზუ ამეი სოჩამდ იმხან ესერ ემთორა?" ეჩ პრეზენტაციჲთენ მარია ლორთქიფანიდედ მწქუე: "მირ ესერ მეჲარ ხანტერეს ექალბი მარე, ხედუშანს ესერ ხესლი ლუშნუა, ლუშნუა ო ლეფხაზუა, ერე ექიერ-ანმეტრანს, ეჩა ესერ არსებობს ექეთი სიტუჲულ, ერე ალ სეში ნინეი დედ ფუქი სულღწანდედს ეშხუ მოდეი ერთადიგოჲთეს აწხანდედს". დამაჲალა მახანდ

ლიწურე. ჩოსკუ, ოხბინ ამეფინ ლიჭკუპარი ო რეშხეშაშორთეფინ სიტყუა ოხუთხტ ერთდაიგიმე მნიშუნელობაშ. ა, ეშუ-დორუს ახეე ვიხუიშედღუნე: აი, წეღს ერ ხაგემს, ნამ ლუშნუდ კეს ს ლატულოდ, მადამ?

ქ. შ. — ლჯი ხომ ხაყხა?

გ. გ. — ლჯი ხაყხა, “კეს”-სი ლატულოდ, ქართული “კესი” ლი, ლგაფხაზუდ “აკაბს” ო ლუწუნოდ იგიჟე ფუჟე ლი — ეშუე ჟახე ხაყხას რეშხესჟ ნინეჟი. ამეი ლი “ხერს” — ქართული, ლუწუნოდი, ლუწუნოდი ო ლგაფხაზუდი “ახარს” ხაყხა... ხტუშ ლის ამკლიბარ. ახეე ში დეე ისტორიკოს ხტე ო დეე ენათმეცნიერ, ჩის მინა ხმეციალიხტ ო მედე ზკუ, მარე, ამ მხრით, ში იმჟამ გუი ლრხო, ხაკამოდ არი ხაერთო სიტყუნლე მარგ.

ქ. შ. — აფხაზურ ნინი მაშენე მკუღეუარს — ქეთუნან ლომთათიქს დედ მინა მოწაწულს — თემურ გუნიცელამეს ო ნანა მაჟაჟარიანს ხწხუნეა ესა იმე ალ ხაეთხცახწნ დაკაუშორებთ?

გ. გ. — ამერუნ, თბილის სემეშდიოხტეშდ წამს იზგა უნო მიქია, კუიტოლუხწნ ლწჟ წარმოშობთ. განათლებულ მარე ლწჟ ო მეგჟე ხორამდ ხოხალდა, აი, ლგაფხაზუ ხალიტერატურო ნინ; ლექსწარს ო სტატამწს ჰმარდა ლგაფხაზუდ. ექის ხტუშამ ლოხსჟიდ.

ქ. შ. — თეთონ სი იმჟამ ხეშდაბდწს, ექა გასაიდუმლოებულ ინსტიტუტ ლწჟ, მდამა?

გ. გ. — სოხუმწ ფიზიკა-ტენიკწ ინსტიტუტ ხაკაუშორო მნიშუნელობაშ ლწჟ, ამკლიბ ხაბუოთა კაუშორისგა ლწჟ დერჟეშდიარა ო მგ ხეშდაბდან გასაიდუმლოებულ თემატკილდი. ერჩუ აფხაზარ დეშდ მარე გარ არდას; ეშუ... მიშგუ კახინეტ გწწწნ ხგურდა, ფანია ხდღა გუწარ. სოშილ მეწწირდ ერცხანწნ მადღა ურთიერთობა, მინე ქორსი ნარდუ ხტუწჟ. აი, ჩინჯოლიწლი ხდღდან მეწუბეღწარ ო ინშგუეე ურთიერთობხწწა ხორამგწა მამგუეშ მამუიდ.

ქ. შ. — ისგუ დეე წათმარცახწნ ურთიერთობა შეიცუალა ესა ლიშამლუნდო, ერქანდო ჩიწუამა ექმარს, დედ ახეე კაუშორ ჟუღუნამა?

გ. გ. — კაუშორ მუღუნა, დლო იმეჟი? ალა, ტელეფონეჟი ერ არსკენან, მეჰად იგუნდღან: “იმეი რაქჟ ხწრიდ, ლგმარ ხიშდამა?” ერუნდო ამე, თბილისს ერ ხტარადდ უკჟე, მიშგუ დეე უღდილ წდგარდა ბგეიდ ლეგდ — ეშხტეშუეჟი ჟეინტ ხაყწნდა, ექამ ჩ’ოთდაგარს ლიშამწლწაჟ. ქწხტუილხ ქორხწწა ო რუადგარს. იმღა? — დწს ხოხა ლწდიდ. ალ გაუბედურებულ წურალ სორათწმხედღელი ო ერჩუ ხტუქუახ: “დემდათას დოლარ ეხერ ხაკუ ისგუ მკურნალობას”. ექამგ ექას იმწან ხედღწწრღ? რეშდ ანტან ო ერუნდო ჩუოხტერენდ ამხაჟ... აფხაზეთი ჩანდაცუად გადაუხადა (რა თქმა უნდა, ათას დოლარ მამ ვწუწდ) ათას ო დორაშორ ლარ, უსგუთ თემეას მკურნალობდენდ ამერუ, შომამ ერე ხატუმოდან, ეშუე თემეაგქესერ ჩუ-ეხერ-ხიდგარს; ლწდიდ ლგმარ ლი ო აფხუთ იზგე. ალა ჩუ-ერ-არან ერწწჟ, დაწუტირიღებთ ოხომბუნ ჩის, ერე თბილისს ამეი ხრამდ ოხტეწწანეს ო მერ მამ ოხკიდან აფხაზარს, დედ მამ ხუღღუნწს ლექუიხგა? ჟეინტარ არსკენეს მეჰად ო იმედიღელწ ნიშგუემას, მარე ნამ ერწწჟ დეშ ოსღურდ, ექმარ ამხწჟ დეშ ანდრის ო ხოლოდ, შომა წწღდენი ექ დტერეჟ, შომჟამ აფხაზარ ო შტანარ იმჟამეჟი გუიარა, ექეი ლირდიდ უშწწარისგა!

ქ. შ. — ხახალხო დობლომარტინ იმედ ქარამა?

გ. გ. — აფხაზარეშ ო ქართუელრე ბრობღემა გარ მდ ლი მოსაგუარებელ, ხოშა

მნიშვნელოვან ამჩუ რუსეთი ფაქტორ ლი. უოდ ამეო ზეგაუღენა ლი, ეჩქად გუშეგემა ნაუბანდურის დემა სახლხო დიპლომატიამოუ ხაშიდ ი დემა მამგეუმ, ექსუმ ძალას უუპირისპირდებით. ნამ ერ გუბანქეა ლიმორეუ, შეანარს, ამეო ხოხას მისი; იმუწამეო ნამ გუიხა ლიამახუ, ექმარსი ამეო ხოხას. გუშეგემა ადო-წესნარ უშეუნარ მეუარ ხაჭემ; მანგ ხეხეა ი შეიძლება ხორილთარეს გუშეგემა ურთიერთობა. ინსტიტუტთე სუშინ ნეუწანდახ ჩუღენგარინე ექმარ ი მამ ლანქეებს, ჩინამა? — “შეზუბელარ ესერ ჩუიციწლხ, ექმარე ლიხეი სუნამუშე ადუილ ესერ ლი, ლახუბუნსერ ერ იციწლხ, ექმარე სომა ხოხა ძქელ ლი, მარე მამა შეუძლებელ!” ლაშად ხარ, მარე ალას ხაკუ ლიმორეუ, ლუშენუდ ერ ლანქეად, მარე ნემამგამგა მურის გუიე ი ალა გუიეშერი. ალ პრობლემა ლახ მოგურადება, ჩინ ლაშად ხარ ი იმამეო ათხად უშენუდ სორამდ გუილხოგალა, ერეო ხორამდ ლორდიდ აფხუნარ ი ქართუელარ. მიშეუ დადაშა ხომ აღმოსაუღეთ აფხაზეთიშ სოფელხან ლიხ ი ერჩეუ მანენე ძალა ხუღეა ილორი ეკლესიას, “ელგარ“-ს ხატულის მინ ი “ელგარტვი აუნანუამა“-ს. შეანარ კალს, ლაგურკას, ხატვი ლანანინდ ი ლანსედ ნადგარმალ ამუნარს, ამეო ირახ აფხუნარ ი ზანარ ილორიხეა. ბოლოს და ბოლოს, “ხუეა”, “ოხუეა”, “ლაქეში”, “ლიქეში”, “აუნანუამა” ერთი და იგივე სიტყუნლ ლიხ, ლიმორეს, ლანშერს (“ლაქეშის”) ერ ანშინს ლუშენუ-ღეგარლუდ!

ქ. მ. — დალთე ამხაუქე ერ ანდგარდახ ი ქოგარ ახუნანდახ ლახუნარე, აი, ერმარსიხა ხეჩღლდახ ესა ისეუ ნათმარ, ისეუ დადაშერლ?

გ. გ. — ლილახუ ნამ, შეანარს, ი, ვანსაკუთრებო, აფხუნარს, მეხად გუიხალდა. ქულეგეჩე, ჩაქარ ი დეკარ (დეკელ აღმარეუდ ლი, იმამეო გუშეგემა — დიარ) ხორდახ აღმარს ლახუს ი ერე ნამ ლარდად; მინს მინე ლახუნარ ჩუხანდ, მარე მარეუ გუშეგემა ლანსუ ი მინეში.

ათხე ეშუე მოლე ხეკუეს ლოსშუანდენა: ჩაქარეო ხუნსეურდ მორუ-სემი ბეფეუ ი ამეო ლანქეებს, ერე “აფხუნარ ესერ ანქედელისეი” ი გუნ ამანდგნდა: “მიშეუ დადაშერლგარ ლიხ!” ი ოჩანდ ნამ; ანდრის ნახეწი შეუქეა სემ-უოშთხეოეი; ახეოშთხენედ აღმარ, ა, ჩაქარ, ჩქარდ ენეა. სოშელცანან პირდაპირ გარკლამ მირ დეშ ოთხადანუ ი: “ამეა! ამეა!” — ამეო ოთრეშილიელ (შუკეს “ამეა” ხაქხა ლეგამხაზუდ). აღმარ უცფათ ჩუანდგეგანინს ამეო, ეწანსუანინს ი: “იმხან როქ ანქედენს ამჩუ აფხუნარე ბოფეარ?” ეჩერ-ინქუნად სიკუთხეი, ერჩეუ ჩოთჩარუნდ. ეწანდახ აღმარ ი ედბინეს ლიქედილი. “ამეო-ამეო, მარე ნიბანინიქ ხეი აფხუნარეუ”. ანდგარან, ერე ჩუხანდენან, მარ ლახუს მიშეუ დადაშა აფხუნეო ექ ხოხა სოფელისეა. ერხუნონ მინს ანდგარდახ ნიშეგემა კარუნდთე, ნამ ოსდურდად, ამქალ ურთიერთობალ ნუღუნდა.

ქ. მ. — ჰარუეა, ერე, ლახუს, კარუნლ ომა კილომეტრეშე ლახუს დამორებულ ისეგეუ ი ექმარეუ?

გ. გ. — სემი-თოშთხე კილომეტრ. ეშეუ მარე-სამ აგის ხადხ აღმარს კარუნლ ი მერის თოშთხე-თოშთხე კილომეტრეინ ლახუს მეუღლე.

ქ. მ. — ათხე ლანსიმბუნლ ისეუ გეზლირეი. აი, ოჩანს იმეი შექემინი, მუშენიერე მეუღლე რომ გყაუნს, ექა იმეი ათგარ?

გ. გ. — აღმათ, ცხოურებამგა მანგ ისეგეუი მამ ლი დამოკიდებულ! “ბედ ესერ ლი” — ალას ერეში ტუმი, ერე მომხრე ხეი. ბედნიერდ მახეა ოხეში, მოუხელაუად ერეში, ერე აღამანგ უბედურობა, ლიშამლ ი ხოლა დურეუ ი ხოლა ანბანე გამოუიარეთ. მხოური ხაშხა მიშეუ ხეხეს, ჩაქეულიანრე ჰანტიშ ლი. ალ გუარს ხოჩა გუარ ლი

შენიშნავს ო ტულის, ერე: "სონა გუბარი ოჯახსნაქა ესერ ერ კიდე ხეხუხ, ექა მინა ნაყოფს ესერ კიდე". ნამ კლახსნაქა ნალტენდა უშხუბარი თხუმი. გენიში კლახს, მეცხრე კლახსიგა, გაუციანთი უშხუბარე თხუმი. ლიკლასუ ერ ოთხგვირ, ნამ ქორ ოხუციდლ ექ ზაუ ქალაქს. მიშუღ დი დწლს არდა, მი — ამერუნ. ხეკუეის ხეხუ მექედწ, მარე მზიური უკუე თბილის ოთორდა, ამლად რ'ოლუე ამხაუ, სგალოხხუნიდლ, ლოხგვრკლდე ო უშხუბარე ლიკლდე გადაუწყუბეთ. გადაუდგით აღ ნაბიქ ო ოხბინელ ლილხგანლ გულორიფუს, ნამგუმი შობლარე ნწყიდუ ქორსიგა. მწკუე გეზალ დითი სირი, მაიკო ხაშა. ერუნლო უროშთუ ზამ გეზალ მამ ნეყნდდა. ლადლუე სტუეშდაბის ო ლეთშუ ხეთორიდანს. ეშუ ბეფშუ უკუე რუნიბრდა ო უოდ ლითური ქ'ოთხგვირ, ერქად მერუე ბეფშუ მამ ოთურდუნედ. ერუნლო ქეინტგეზალ ნწყესწ, აუთო ოთუხწ, ჩხარწშდეუშუენ მესხე გეზალ ნწყესწ — გიორგი სემი ლეზამ გარ ლწსუ, შოამა ლიშამლ წახინწ; ქალწხ სოშა ლემყელ ლწსუ ო დწლს მეყწდახ ბოფშარ მიშუღ ხეხუმი მაშიდწ ოჯახს; აღმარცახწ განსაყუთებულ ურთიერთობა ნუდუწს მი ო მზიურის — მინე მარნეუ მახედლუე — შუქრი მარგინ ალ ლაშმაღისგა რუწდლუეაბუწს ო ერწრდახ მაია ო აუთო ო გიორგი. ჩხარწშდისამ ზაუეინ, უკუე სოხუმსნაქა ქალწი ო ერ ემვწდ, ექ ოჯახსწაქა თანწლს პირდაპირ ონტუადლ ქუბერთე ო ერუნლო რ'ონტუადლ თბილისთე, მაიკო ჩაირციხა უმაღლეს სასწაულებელთე, ფილოლოგიურ სარ ლეზგერი, აუთოდო ქადღკერი ო ლწდე ხაშდახ დექკრდა. მაიკოს გუნ წარმატებწლ ზულუა. დერთწ უჯრშუ, მიშუღ გეზლიარ მამ უშხუბარე სოშა ნიქიერ ლწსუ: მიშუღ ო მზიური შორმა ერწაუ ლწსუ მიმართულ, ერე აღმარეშდ ალ ძნელ დურეუეინ მამგუეუ ენკალიწწ, ერე ლოხთორწწ. მაიკო ბაქოთედტის ლაშდაბთე, ერწწ ოტალიათმე ადიფ, წარმატებით ლახბარე მამ ო ლწდირიქდ ერეუ აგარქელბეს ლიშდახს. ათხე ლწდილაღდღეინ ჩინეთს არი. ჩინეთში, ოტალიწშ, საქართუელოში ო, საერთოდ, მოსტსაბჭოთა კაშუშირი ქუეყენწრე (ბალტიისბირეთ, უკრაინა...) გაერთიანება, საერთაშორისო საწარმო, ოტალიას ლი ო სოშწლ ერეუ ხაშდახ.

ქ. მ. — მწუხ სულთა ხელფას?

გ. კ. — მორათწს დოღარ. აშხუ ზაუ მაშგუეინ: "სორათწსერ ჩულერი", — მინა კლახს აფხეგდ, ნამგუმი მერუბედლ აწხე — ერე ხეშდაბდა ჯა. მი მაყუღწდდა ლიფშუე, მარე დეუ ოთღურწწს ო აწწდ. მორ-სემ ლადლ სორას ახწდახ ო ერეუ, უკუე მიშგუა უფგოშ, ექ დითწლს სოქუა: "ჩუ-როქ-ქინტრინედ ო ისგუ ქორს როქ ქაქაწონედ, ამი ხაშუალედა როქ რუ ლი. სგამ როქ მამ პწტის როქე ქადისგხ ერეწწ ო მამ როქ ირა ექალო?" ჩუწანწლ გულაუთათე, აფხწწრე უოქახთე; მეუბარ სორწმდ ოხუციდლ ექმარს ო ერე მერმა ლადლ ექმარე მანქანოშ აწჩედლ სოხუმთე, მარე შუკუხ აუარამასგ'ათხუილდახ. მაიკო ბაქმეკდე ლეშწრლი რამოდენიე საათს, მიწ'აფხწეგხ ტუეტი ქწოყუწარ ო ჭიშხი, თხუმი მებჭკუე სწდდა; ხაუბატყოფოთე ერ ესყწწდახ, ბაუდ აწქედელი ალწ, მაიკო, ო მეგფხწწი მორიგე ექიშს მიწ ოხკედაუე ტუეტოთეინ მიშგუ დითუ; უოდედო ჭიშხეუგენე ო სორწმთექა მამ აწწდ, ერქად დწე გამოწწრა. ათწ'ერწწწ მიშგუ დიე წწთმარდ ერ რუაცხირს ო ალ დითუე შობლარდ აღმარე ამბაუ, ზღუა სწლს აწჩედლი, წწთმარ, მიშგუ ო მზიურე მეზუბედლარ... ერწწამს სოთრონდად ო დერწამდ რწცხირ, ჩულმბუე ლეშარ მამ, ო მი ეშხუშეშუ მამ ოხვკრკ, ექა ლწსუ, ერე მამდლო ლწსუ, ოთრეგქინ სოხუწმწ მეორე საუბატყოფოთე ო ლეგფხწაუდ ლოხგვრკლდე მიშგუა გეზალ ექიშს (ახალგაზრდა ლწსუ, მახე ლეზგერი სწრა საექიმო) ო ხუწქა: "მუქ ხუი,

ამეო-ამეო, ამეო-ამეო... ი თუაღადღვჯ მამ სუიშენე იხუ ლიმარტს, ლიმსუალდს, მანკ სი ალ ბგვიდ სოლა პერიოდისგა ახასყ!" ექ მარემ ქამპქუე პირდაპირ: "ნუშნარ ესერ მაყლუნე, ოღონდ ესერ ნრხაუ ესერ ლოქა აღ", მინა ქალინტარინე ამხანუ, ოდენესერ ჭა ნახს ლამპქუედენე". სერიოზულ ტრაჟემა ლანსუ მიღებულ ი აუცილებელ ლანსუ წოლით რეჟემ. უოღოდ ესერ ქიშხეი ლიგენე ლიგუენებ მამ ირა ი უკუე მგწაურობახი ენმენდენე, ერქად ესერ მიჩამგუე ირლი". ათხე დეშ სუიშედუნე, ოშუნამ წამ აჩად ერუნლო, მარე მაშენე ხამატრეისო, ჭახამა, მამ ლი?! — მარუ თუ ხემი წამუნლო თუითონ ექ ექიმდ ჩუაცუეირ აფხანეთ ი ლანლოვანთე აჩად იშგანგთე. ერქალი პირობანლ ხარს ი ერქალი სოლაობისგწარის ეშჩრ — პერსპექტივა მამგუეშ სულუა!

ქ. მ. — იმთე ვჩრედ რუ?

გ. გ. — მე მგონია, რუსეთთე. ალას ევლა ხუამბუი, ერე უკუე რული შეხაძლებლობა, ერე ნამ აქად უშხუარ ლოლგერჯლად ი, რა თქმა უნდა, მინდ მინე ლეშენე ხეკუეს ჩუედგუდგანს, ნამ — გუშგუე, ევდერე ალა მამ ლანსუ ცალმხრიუ მახტუნა; ათხე მინი ხუნამ იმდერეს ი შეიძლება ამხანუ ფიშირ გულუნდედეს ლემპტოუე.

ქ. მ. — გეზღირ ლეწუილე-ლეჩიფე ჩარხმა?

გ. გ. — ლეწუილე-ლეჩიფე მამ ლის, მარე დურეუ რული უკუე! მი მამ ჩაუერეუ ალ გუეშეთეხგა, ოღონდ უოქანს მამომ სუნკუიდ შექმნი ი გეზღირ მინა დურეუენე ნქარლას, ამთან მამგუეშ ლი. მინეშდი ხორნლ ლი ერქრე ახალგაზრდა შუობლარ ჩუხორის.

ქ. მ. — სოხუმს იხგუედი ბინა მამ მდგომარეობამდგწარი, მამ ინფორმაცია ქულუა?

გ. გ. — მი სუიშგან ცენტრს, მადურ ლანსუ უოშოსტუოქანინ კორახს. ნიშგუედი ეროს ნამწუთინქა იზგან ხეხუ-ქუშ — ზურანლ ხგნგა მდგფხან ლანსუ ი ხგნგა მურის, ჭუშ ხაყანდა მდგფხან; ნამ ერ ქონკუედდ აფხანეთნანქა, ერქუნდ სომაქარს ნაკუედან ალ უოხანდარეთეხგა ხგალნეი ი ალ ზურანლს სოქუა: "ამეგუნერ ერქალი ხანლს ესერ ლგშეიგან, მამ ესერ ჩირჩეუთ ამხანუთეხგა ხგალივედს!" ბინა ესერ მიჩანდ ლოპრლი ი ლგდფხანუა ესერ ხორამდ ხანლენა. ხორა ხანლს ესერ ლანსუ ი დეი ერე მხარემიშდი ი დეი ამხე მხარემიშდი ხოლა დესენერ სოხყას!" ი ერქა პასუნდ ექმარს ლოსტნახს: "შუანარ ესერ ლგმარს, შუანარ!" ეშჩრ ხუნამ სოხალდან, ერე აფხანარე მორი-ხემი ოქან ლიშამლდ ნამ გადაუარინეთ უბედურობას. ი ათხე ერ ზურანლ სოხგდი მიშგუ ბინას.

ქ. მ. — ესგე, დეი ლგშის ლი ი დე მამგუეშეო?

გ. გ. — დესმა, აბხოლუტურად დესმა; ხოხურა ეოლგქეთეხგა მანდა ყუაუილარს ი ხილგლდარს. ხურათარს ნიშნის ერჩან, ათხე ეოლგცე მად ლი უკუე ი სოლმი მინა პატრონს. ქორლი ნიგად ცალკე, ერე ლიშხი ნაკუედან: "შუანარე ქორ ესერ ლალა ი რუ-ესერ-ხუაშხი..." უეშენ იზგან ჩიმილ-დარეირ ბარცინლ, დე ქართულ ხაყანდას ი მუ — მდგფხან. მხედრიონ ერ ლანსუ, ერქა ალმარე დაწოიკება ხეკუედან. "ალმარ როქუ ლიდგარს ირას, ერქა ალამგ მეწუბელარს როქუ ხუნარდ ამერუნ ი ეშხუ მეწუგეს როქუ დეშ ოხწინლდა? ლო როქუ მამ, ერე აფხანარ ლის?" შიშუნამ აფხანარს ნიშგუედი ქორანლოთეხგა ლიშხი ნაკუედან, ალ ჭყინტს სოქუა: "ალ ქორს როქუ ჰემა ჩუაშხიხედ, ერქუნერ მიშგუ ქორი ჩუაშხიხედ!" "იმდუნერ?" — აოგმბაყენას ალმარს ი: "იმდუნერ ი ქუნერ ი მინა გეზღირს ი მინა უოქანს ესერ მამ ესერ ქუნ სოგან ი ლგმარ ესერ ლის, ალუნერ ალ ოქანსი წყალობუე ესერ ლი! ალმარ ესერ მამ იროლს, მინა

რეჟისორი მამა ირადღა". ახე რულგე ღალ მიშგუ ქორ ამეინ, მიშგუ თელღერან ნწთ სოსგდი, მიშგუ დადამად, რა თქმა უნდა!

ქ. შ. — ლენთი, აგუნიტობახა, დელ ერ იბომბაჟოლდა ი იქრაჟოლდა, ერქა, აი, გენწით მაშენე ლიბომბაჟი ლანსუ, მადღა?

გ. გ. — უო, ხოლა ლიბომბაჟი ერ ლანსუ, ერქა უკუნი სანსი ქალიღდეი ედბინან დანსანქა. მი ამანან ზურადან, თბილის, ი მიშგუ გეზალ — ერან. "მანქანოშ ქაჟ-ანანდ, ჭუბერთეჟი" — ოთარესკინ ი რინმეგრეს. მიშგუ მუს დემეი სანქა ლიზედ, მარე ძალოშ სეუნსეგურენ მანქანათე ი ქანანდ. მიშგუ ჭეინტლ ალანერ ერ ლთ ჭუბერ რეპეტიორ, მიშგუ ხეხუმი ჭემილ იზეე ერჩუნ ი ექმარე ქორისგა, ზაურ ჩაქულიან ქორისგა, ი ჩა უიშდ ატანს იხელეშქა, ჩა ი მიშგუ ბიძი გეზალ — გოდერიბ სეპტანს ი ზუსტად ერ ლთ ლანსუ მაშენ მახიურ დაბომბუა სოფლარეშ. ლეთიშ სემი ხეხეგა ლანსუ, ჭიშქარს ერ ლანანან-ამრუხეგა: "ჩოთარე როქუ", მარე ჭიშქარ დემარდა. "ხოლემი ლანსუ მუბირისგა მანქანან ნარბი ერერ ლოსგენა ამხაჟი ი ლეჟანან ნატეკუშერ, ყორანლ მინე "რამადანად" ი ლაქურანლ — მანქალეშიდ ერერ ლემარ... ფარდელ ი ფიცრი ნანკლუშერ ი ბანარ — მანუხისგა ერერ ლემარ საშინელეჟა". სოშემიშთან ბანარ ქორანლ ნესგამსგა ხანა ბომბ ი ერე წნეჟად ქანთრეშე მანქ.

ქ. შ. — უოშა ქორ ლეგდა ერ ხაერთო მანუხისგა?

გ. გ. — უოსთეშიდ ი ბომბი წნეჟას დემეი ლანს ერ ხადდა, ალას მიანქა, ა, ლაქურანლს ი ყორანლს ი ქანსეჟიბი ეშ ჭიშქარეშ ი გუნიფი მასალა, ჭეინელ ნასეჟი. მაშენე ფედმას ერჩუნ, იმუნა თუთთმფრინანუ ბომბაჟიდა, ხატრე ლალეკოშულ ნადდა მეხეე, დეშდეთეი ხატ არდა, ერანანქა ეშხუ დეთისმშობლის ხატ ი მერამე ჭეგერანგი; აღანსეჟიბი მიშგუ ჭეინტს ი ახე ამრუ ნულეჟა რულგეიდ "ასკოლკლე" ნაჟი, მარე ხატარ მთელ ლის. ქორს დე ლარად ზეჟანდა, დე მანგუეშ, მანქ დაბომბუნ წნეჟასანქა ლანსუ განადგურებულ. ხამხედურანლს შეაფარეს ერ ლთ თხუმი ი მერამე ლადელ შიშდ ლირალადელ ქანსეგანს შუაჟი ჭუბერთე. ერხუნონ, იმუნამეინ ნან ოცხირად, რუსანლ სეჟემედელის, მანან ჩოთელშეგან ქორანლ, ნანგემაჟი მან ლანსუ, ალა ქონწმინდეს, სეჟემედელის ი შტაბ ოხსეან ერეგსგა. ნიშეჟეი ქორანლისგა ლანდერ ექმარ სრის დანს.

ქ. შ. — სანსი ლიტენიშ იმეი წარმოგედგენია?

გ. გ. — ექმარ, ა, აფხზარ დან ადგარის დანს ი დეი ამუნლო მან ადგარის, ამეგსა დარწმუნებულ ხუი, ი დეი მან ხოდურანანს სგალიტეხს, მარე აღ ბირობლისგა, ხედუნად ახე ლი ეშრე შექმნილ, უბრალოდ დან სოჯდენი ლირდე. მანქ რულგეღლდეი ლი, რულგურულე ლი ალამანგ ნაბომბაჟი. ჰალანგ მან სრის, ქორანლ ქალეგერტახე ლის, ჭუნელგეგინე მან ახანდ მანგუეშ ი ახე ეშრე ლირდეი ექა ხაქუნიერ ეშრე ხეჟეის ლანსუ საუატყოფი, კლას, შუაჟი, ერე სგანე ი ქანტეს, შოშეჟიან ექწეხს მანდე. აღ ბირობლისგა ჰეგდე გარჯ ლი ეშრე, ნანჟირს დემე სარანსუ, ბეგუშის დემე ხარანსუ. ახე ერჩეი ანდილ უკეტირად სრის ი სამყაროს მოწყუნიტილ ლი, ამლა ფსიქოლოგიური სანს მეგჟად ცოდ ლი.

ქ. შ. — დანს შუნანან, იფარან, სიშდ, მადღა, ნანანდე გულბანარ?

გ. გ. — ნიშეჟეი სოშელე ნაბაჟანანქა იმუნამეი მისა, ათას ცხარას სამ ზაჟუნლო ხუნარიდ ნან ერჩე. მიშგუ ბაბა მინა დორე მუნხებეჟეშ ანქედელისგა. ახე ნან ცენტრისგა ხუიხედე ი ერქა ცხეკ ლემარ; ყხიხეა ტუნიბრა ანდრის ი ერჩეუ ნანგენა

ზექი... მეგამსწა ლეგე ქორ. ერუნდო ექ ადგილანქ ქოთოლანს ი ალა მჷგ ქოთწმინდუას, ქოთმგდენას, ნაკ ჩულანსუ, ლიც სოჩანდგარდა, მჷგ, ი ამეი ოხბინას ლილწიგანლ...

მაშენე გუი იმნოშ აშვიგენ დანლან ლიქრანუიდ, ალა ლი ლუშუ ქორ: ჩუქუნან მარუიბ, ნესგა ლალმესგუეშ, მირა ნაჭოუშ ი მჷგ მეგამსწენქა მესყე ალან, კუშში ლანდმარანლ, ლალუნუწარ... სგერ-აშქედქელის რუსანლ, ერქანლა მჷგ ჩოთქორას ბენწოხერსუშ, ქანთე ქოწშიდას ი "საწყობდ ესერ ხარს მესყე ათსწქა". ი ათას ი ჩხარანშირი ი სემეშდ წაუთი ლანსუ ექ ქორ ნაგამუ, ლანდი გარჯ ლი ექანლი ქორი ლიგემ. ბომბს ჩოთგანქ, ჰანდურდ ქუეღემი განხან ლი ნაბომბანუ, ლანტურა ქანსმეტეიბ, ყორ ქანსმეტეიბ, მარე... ალა ისტორიულ ფახეულობა ლანსუ! — ალას სულთა გუემიმანწიგ ხოშა.

ქ. მ. — მანქუიდ მარ ადწიგანლ, ხაერთოდ, გენწიშისგა?

გ. გ. — ნიშგუეა სოფელისგა დოუ ნიშგუეად ხოშა ხუნქუიდ დარ ლანსუ მეშდე. ჩოფლიანარ ხოშა გუიანდ ლის ნანწიგუე. შუენანს გემრე უქმარისობა ლანსუ ი პრაქტიკულდ ალა ლანსუ მიწე წიბე შუენანს დანლთე ლიქედში. თან სოჩა ლანწიგანლ ადგილანქ ლანსუ სენამ, ლანთსუმარო, კალმანს სენამ. თან მარ ფედმანს ლანსუ ი ალა ლი მთაუნარ მიწე გუშგუეა ხოშანლე ქალიქედში.

ქ. მ. — ადო, გუნ მაქუეწარ! ფიშირ ხეკუეს ანწუნდელდ ისეკუანლი ადამიანარ, ერედერე სი გუნ წუელილი ლიმი ჩანმელა აფხანურ-ქართულ ურთიერთობადლე ადდგენადსგა. დერბათუ ხორუმიანა, ერე სგანლტენდ დანლთე ი ლანლწიგანლად, იმუანდუი ათხანდ.

გ. გ. — ამენ!

ქ. მ. — დანლს ი სოსუშს, პირადად ისეკუ ოქანსგა, მჷგ სოჩა გარუ აქამენა ი, აი, ანლო პერიოდისგა ბაბუა ი ბებიაუ აქვასანს სი ი მხოურის!

გ. გ. — სოჩანლდუ ხარო, სოჩანლ!

ქ. მ. — ბედნიერ მარეტუ სი ი ითასუ ხარო!

გენადი გულბანი, 53 წლისა
გენწიში — გულრიფში — თბილისი, 2009 წ.

* * *

ქ. მ. — გამარჯობა ("კარგი დღე") გენას!

გ. გ. — გაგიმარჯოს ("კარგიმც გაქვს")!

ქ. მ. — რა გეგარის? ხარ, რამდენი წლის ("წლიანი") ხარ, სად ხარ დაბადებული ("ნათენ-ეობი"), გარდელილი ("ნახარდი") და ვისი ბადიში ხარ — აი, ამაზე უნდა ილაპარაკო ("გაქვს საღარღალო") ახლა შენ.

გ. გ. — მე ვარ გენადი გულბანი, დაეიბადე გულრიფშინს რაიონში ("რაიონ-ს"), სოფელ გენწიშიში ("გენწიშიში"); ბადიში ვარ აფხანუბისან, დედანემი იყო აფხანო ოჩამირიანს რაიონიდან, ნანული მირცხულაგა. ოჯახში ჩვენ ექვსი ვიყავით ძმები. სკოლაში ("კლას-ს-კენ") სიარულიან დრო რომ მომივიდა ("მო-მო-ქდა"), იმ წელს ჩა-

მიყვანეს ჩემს ბებიასთან ("დი-დუ-და-ს"-კენ"), დედაჩემის" დედასთან. ეს არის სოფელ ჯალში, ონიშინოვს" რაიონში... ერთმეტი კილომეტრია ("უ-ბ-ე-ს") ქალაქიდან. იქ აფხაზები ცხოვრობდნენ. მე პატარა ბავშვს, ქართულად მოლაპარაკე იმდენად ("ე-გ ზომა") არაღვინ მყოლია; აფხაზური არ ვიცოდი, მაგრამ მომიწია ამ ენის სწავლა. სამი თვის შემდეგ უკვე ელაპარაკობდა აფხაზურად. საინტერესო მომენტები კი იყო იქ: ბებიანებმა ("ჩემს ბებიას") რაც იცოდა ქართულად, ეს (იყო): "შორი, შორი!" "ჭამე, ჭამე!" – მშინერი რომ არ გყოფილიყავი. ბიძაჩემი ფიზიკა-მათემატიკის" სპეციალისტი იყო, სკოლაში მუშაობდა ("კლას-ს ეთიბ-გ-ო-და") და მამაჩემს უთხრა: "აფხაზურ სკოლაში შევიყვანოთ ("შე"ვაყენებთო") აქეთ, თუ წინააღმდეგი არ იქნებიო"; და დამტოვეს იქ იმ წელს. შევედი სკოლაში. დაწყებითი სკოლა იყო სახლთან ("ქორი-დან") ახლოს. იქ ერთი მასწავლებელი გეყავდა პირველ-მეორე-მესამე კლასს, კაკუბავე იყო ეს ქალი ("ქქონდა გვარი ამ ქალს") და ამანაც ("ამასაც") ცოტა იცოდა ქართული. ამის" მეშვეობით და თან, სკოლაში რომ მივდიოდით, ბავშვები მეკითხებოდნენ ("მე-წოდებ-ოდ-ნენ") (აი, ჩაის "ზურქებს" შორის გვექონდა სასიარულო: "გენა, ვენა, – ხელით მიჩვენებდნენ, – ამას რა ჰქვიაო?" მე ვეუბნები ქართულად: "ამას ჰქვია ჩაი". ახლა ისინი მეუბნებიან: "ოო, აჩაი!" ნელ-ნელა, ნელ-ნელა... და ამასობაში ლაპარაკიც დავიწყე.

ქ. მ. – ჰო, ბავშვობაში ("ბავშვობა-ს"-ზე) უკეთ სწავლობს მაინც კაცი.

გ. გ. – არც გამიჭირდა იმდენად; ერთი თვე რომ გავიდა სკოლის" დაწყებიდან, ბიძაჩემი (საშუალო სკოლაში მუშაობდა – ეკლესია იდგა იმის" ეზოში, დიდი სკოლა იყო და იქიდან შებნელებამდე ("და-ბურ-ე-ა-მდე") მოვიდიოდი სახლში) მოვიდა და მეკითხება აფხაზურად: "გენა, აბა, იუდერუეი ("რა იცი")?" "იზდერუეიტ! ("ვიცი-მეთქი")" – ვეუბნები. "ეიათაჰე" ("მომიყვი") – მეუბნება ამას. "ეიათაჰე" ვერ გავიგე, თავი დავხარე და ("ქე") ვარ ახლა ასე. ერთხელ მკითხა, მეორედ მკითხა კიდევ და მერე ქართულად დამიწყო: "რომ გკითხე, მაშინ "ვიციო" – მითხარი?!" "ვერ გავიგე-მეთქი". დამსვა და, აი, ასეთი პრინციპით მასწავლიდა აფხაზურს. გავიდა ერთი წელი; ეს პირველი კლასი დაეხურე, ყველაფერი ავითრე კარგად, ჰოდა, შემდეგ მეორე კლასს უკვე გადამიყვანა ("გამაბრუნა"), თვითონ რომ იყო იმ საშუალო სკოლაში; რვა-შვიდი კილომეტრი იყო ("ე-დ-ო") ფეხით სავალი მაშინ და რომ არ გამჭირვებოდა ("სა-გა-რ-ჯ-ო რომ არ მომსვლოდა") ასე შორს ("შორამდე, შორისკენ") სიარული ("სასიარულოდ"), იმიტომ იყო ("ე-გ-ის" გულ-ს-თვის") ახლოსკენ რომ გადამოვიყვანეს. ბიძაჩემთან მეორე-მესამე-მეოთხე კლასი დავამთავრე ხუთეუბე.

ზაფხულის არდადეგებზე ამიყვანდნენ გენწიშიში, კოდორის" ხეობაში. სვანური თითქმის მავიწყდებოდა ("მავიწყდებოდასავით") და ამას ახლა სახლში რომ მიხვდნენ ("მისცეს გულ-ო"), არ მოეწონათ ("გაუხარდათ") მაინცდამაინც. ურთიერთობა მეტნისმეტად კარგი გექონდა მუდამ და ახლა მამაჩემმა ("ჩემმა მამა-მ") უთხრა ჩემს ბიძას: "ესო კარგია, აი, აფხაზურიც კარგად უსწავლიაო, თავისი დედულებების ენაო, მაგრამ ამის შემდეგო ქართულ სკოლაში გადავიყვანოთ ("გადა"მიყვანენო < "და"მაბრუნებენო)".

სკოლა აქ ჩვენს ახლოს იყო! დამტოვეს გენწიშიში და შემვიყვანეს ქართულ სკოლაში. ვარ მეხუთეკლასელი ხუთოსანი მოსწავლე, მაგრამ ქართულად კითხვა არ ვიცი: არც ასობები ვიცი, არც არაფერი ("არასაკმე"), მხოლოდ ორი ასო ვიცოდი: ა და ტ. ტ'ს პატარა კაუჭი რომ ჰქონდა, ამით მქონდა დამახსოვრებული. სკოლაში მასწავლებლები წინასწარ გააფრთხილეს, რომ ქართული კითხვა ("მო-წოდებ-ა") არ ვიცოდი. გავიდა ერთი თვე, ორი თვე და ზამთარი დადგა ("არის"). ციფრები ქართულად და

აფხაზურად ყველა ერთია (“ერთნი არიან”) და მათემატიკაში და არითმეტიკაში მავალითებს უცბად ვიყენანი, მაგრამ კითხვა მიჭირდა (“სა-გარჯო მქონდა”) და ამიტომ დედანემი კითხულობდა ქართულად ხმაამდლა (“ღიდი ხითო”), მე ვუსმენდი და ასე ვსწავლობდი ზეპირად, მოთხრობა იქნებოდა თუ ლექსი იქნებოდა...

ქ. მ. – დედაშენმა (“შენს დედას”) ქართულად კითხვა კარგად იცოდა?

ბ. გ. – ქართული წერა და კითხვა კარგად იცოდა და სვანურიც იცოდა.

ქ. მ. – აი, სვანური რამდენ (“რა ზომა”) ხანსი ვიქნებოდა ნასწაველი, რომ გაწოთხოვდა (“გა-მო-წულ-და”) აქეთ?

ბ. გ. – შეილებს რაც გვახსოვს, ჩვენ რაც დავიხადეთ, მას შემდეგ დედამ სულ იცოდა სვანური. ალბათ, გათხოვებიდან მეორე წელს (“წელს”ში) უკვე ლაპარაკობდა სვანურად. დედაჩემმა და მამაჩემმა სტუდენტობის დროს გაიცნეს ერთმანეთი სოხუმში, სასოფლო ინსტიტუტში სწავლობდნენ ერთად და შეუდგნენ ორმოცდათორმეტ წელს (“წელს”ზე). ორმოცდაცამეტში (“ზე”) სულიყო დაბადებული, ორმოცდაჩვიდმეტში (“ზე”) კი – მე.

ასეთი რამის (“...იმის...”) გახსენება მინდა: ლიანა პირველმა გაკეთილად მოგვცა “ყინება და პატარა მოწაფე”. “აბა, ბავშვებო, ეინ იცითო კარგად გაკეთილიო, აწითო ხელიო!” ახლა აეწიე მეც ხელი (“ტოტო”). ჩემთვის ტრადილია იყო ის, რომ ასეთ (“ა-მ კალიბ-ის”) შემთხვევებში სხვა დროს მე ხელს არ ვწვედი; გაუკვირდა მასწავლებელს: “საიდან იცისო ლექსი, მით უმეტეს კარგად?” ჯერ ლეილა ჯაჭვლიანი გამოიბახა, ხუთოსანი იყო და სხაპასხუთი თქვა ლექსი. “აბა, გულბანი, გამოიო!” მხოლოდ ოთხი სტროფი გექონდა სასწავლად, გამოვედი და სხაპასხუთი ჩავაბარე გაკეთილი. განცვიფრებული დარჩა მასწავლებელი, ასე მისახა თავის მაგონსთან (“სტოლ-ს-კენ-გა”), აიღო ეს, აი, ქართული წიგნი და: “აბა, წაიკითხო, აქ რა წერიო!” ამ ლექსის (ლექს) წინ წიგნში დაბეჭდილია მოთხრობა “ზამთარი”. რა ‘და’მავიწყებს!.. და: “წაიკითხო (“მო-თ-წი-ო-დე”), რა აქესო სათაური ამ მოთხრობასო?” ეჰ, ვერ წაიკითხე. რამდენიმე ასო უკვე ვიცოდი, მაგრამ ვერ შევავრთე ისინი და ვერ გამოეთქვი. კინაღამ გაგივდა ლიანა მასწავლებელი: “აბაო, როგორ ისწავლეო (“მისწავლია”) ამხელა (“ა-მ ზომა”) ლექსი ზეპირადო?” “ლექსს-მეთქი დედაჩემი კითხულობდა-მეთქი ხმამაღლა, მე-მეთქი ეიმეორებდი და ასე ვისწავლე-მეთქი”. დამსხვდა ნიშანი დამიწერა (“და-მი-დ-ა”) და... პირადელურად ასობეს ვსწავლობდი და პირადელურად კითხვას. მეექვსე მეშვიდე კლასში უკვე ოთხოსანი ვიყავი და ასე დავამთავრე გენწივის რვაწლელი (მაშინ საშუალო სკოლა არ იყო) – ამის მერე სამოცდაცამეტში სახლი ვიყიდეთ გულრიფშში და რაიონულ ცენტრს ქვეით გარმოვედით (“დაგბრუნდით”) საცხოვრებლად; მუშაობა დავიწყე, იქ აფხაზებიც მუშაობდნენ ჩვენთან (ერთად) და იმათთანაც კარგი ურთიერთობა მქონდა – მე ხომ ნახევრად აფხაზი ვაქო მოკლედ. მე მათთან კავშირი არასდროს გამიწყვეტია, ურთიერთობა სულ (“მუ-დაშ”) მქონდა...

ქ. მ. – შენმა ძმებმა თუ იცოდნენ შენსავით კარგად ან იციან საერთოდ აფხაზური?

ბ. გ. – ჩემმა ძმებმა იცოდნენ დედაჩემისაგან, თვითონაც გვასწავლიდა ცალკეულ სიტყვებს: “დაჯექი”, “მოდი”, “მოიტანე”, “როგორ ხარ”... მაგრამ ლაპარაკი არ იცოდნენ. დედაჩემი სისტემატიურად (“მუდამ”) გვასწავლიდა თვითონა წეს-ჩვეულებებს, კარგად რა არის, ცუდი რა არის, ლაკრძალვები როგორ ტარდება და ქორწილებს როგორ იხლიან (“შერებიან”), აქეთური, იქით(ური)... რა თქმა უნდა, ბევრი რამ ჰგავს ერ-

თმანეთს ადათ-წესები, მაგრამ განსხვავებებიცაა. ჩვენს დედულებთან ("დიდგდა-ს-ან-ე-ს"-თან) "წა"გვიყვანდა ხოლმე ზაფხულში და უნდოდა ("ე-ნუკეო-ლა"), ეს ყველაფერი გეცოდნოდა იმათაც ძალიან ("მაგრად") უხაროდათ და ესახელებოდათ, რომ ასეთი კარგი ბადიშები ჰყავდათ. როცა ჩემს დედულებთან ეცხოვრობდი ოთხი წელი, მთელმა სოფელმა და თითქმის რაიონმაც კი იცოდა ("იცოდნენ"), რომ: "სვანი ბავშვი არის აქ ჩვენი ბადიში, და აფხაზურად სწავლობს, კარგი მოსწავლეა და აფხაზურიც კარგად ისწავლა"- უკვირდათ კიდევ ("უკვირდათაც კი") - აფხაზური ძალიან რთული ენაა! - და უხაროდათ კიდევ ("უხაროდათაც კი").

ქ. მ. - აფხაზები "დალ"-ს რას უწოდებენ? აი, ჩვენ ვეძახით დღლ-ს, ხომ? შემდეგ დაერქვა "კოდორის ხეობა"...

გ. გ. - თვითონაც "დალ"-ს ეძახიან; ჩვენ "წებელდა"-ს ვეძახით, ისინი კი "წაბალ"-ს.

ქ. მ. - ეს არის ძალიან საინტერესო, რომ ისტორიულ წყაროებშიც აფხაზები აქაურობას ეძახიან "დალ"-ს.

გ. გ. - თვითონვე დღესაც ასე წერენ თავიანთ გაზეთებში ("ს"-ზე) და ჟურნალებში ("ს"-ზე)...

ქ. მ. - იმათ ყველას კითხულობ?

გ. გ. - ვკითხულობ, თუ ეიშოვი; თუ ვინმე მიდის-მოდის, ყველას ამას ვეხვეწები, ჩამომიტანონ ან გაზთი, ან აფხაზურ ენაზე დაწერილი წიგნები... მეც მაინტერესებს, რა თქმა უნდა, რას ფიქრობენ, მანამდე როგორი იყო ურთიერთობა ჩვენ შორის და დღეს როგორ უყურებენ ამას? ამისი ანალიზი ხომ უნდა შეგვექმლოს?

ქ. მ. - ჰო, რა თქმა უნდა ("ასე იცი!")

გ. გ. - ერთად გეიცხოვრია ("გვიმოსახლია") საუკუნეების მანძილზე, ერთად ვყოფილვართ და...

ქ. მ. - შენი დედულების მეზობლები'ს გვარები ხომ არ გახსენდება აფხაზეთში?

გ. გ. - ყველაზე ახლო მეზობლები იყვნენ ("ჰქონდათ") ასლანდიები... არჭველიები, კაკუბავეები, მირცხულავეები, ტუებები, ჯინჯოლიები (აჯინჯალ); ბებიანემის სოფელი მეტწილად იყო ასლანდიების.

ქ. მ. - შენ კვიცინიაც ახსენე, თვითონ დედაშენი'ს ნაამბობი(ს მიხედვით). აი, როდის იქნებოდნენ კვიცინიები იმ მხარეში მოსულები ("ნა-კლ-ომ-ი") ან საიდან? ხომ არაფერი გახსენდება?

გ. გ. - თუკი რამე მახსოვს აფხაზეთზე ("აფხაზეთ-ი'ს ბედ-ს'-ზე"), მეტწილად ბებიანემისგან მახსოვს.

ქ. მ. - ბებიას რას ეძახდით?

გ. გ. - "ბებოს" ვეძახდით, მაგრამ უკვე აფხაზური კარგად რომ შევისწავლე, მეგრე - "ნანუა"-ს. ისეც ვეძახდით, ასეც ვეძახდით. ბებიანემი კვიწინია იყო. მათი ძირი მოდის სოფელ ათარაფხაზსკაიადან. ბებიანემი'ს ძმა იყო იქ კოლმეურნეობი'ს თავმჯდომარე; შეძლებულად ცხოვრობდნენ და განათლებული ხალხი იყვნენ, დედაჩემი'ს ძმა იყო უმაღლესი განათლებით. რომელიმე სოფელში თუ ვინმეს რამე 'და'სჭირდებოდა ("*ე-წუხ-ებო-და"), მაშინ ყველა ჩემს დედულებთან მოვიოდა და სთხოვდნენ: "განცხადება დაგვიწერეთო ("დაუწერესო)". პატივცემული გვარი იყო (იყვნენ) და ყველა პატივს სცემდა ("ს-ღ-ებ-დ-ნენ") მაშინ, ისეთი ხალხი იყო (იყვნენ). ერთი-ორჯერ მეც ვყოფილვარ ("*მიმყოფია") იქ, სანდრო კვიწინია'ს სახლში, ათარაფხაზსკაია'ს ცენ-

ტრში "მი"სვლამდე ცხოვრობდნენ. ერთხელ მე და მამაჩემმაც შევიარეთ იქ და მას შემდეგ სულ მენატრებოდა იმათი ბავშვების ნახვა ("მენახეინებოდა"). იმ ღამეს იქ დავრჩით, უშველკებელი ვაცი დაგვიკლეს: "სიძე მოგვივიდოდა ("სიძეთ-ო მო-კლ-ო-ბა-თ") სვანეთიდან!" იმ ღამეს დიდი პატივი გვცეს და მეორე დღეს მე მამაჩემს ვუბნებ: "აქამეთქი არ მინდა, იქამეთქი, ე, ჯალში, წამიყვანე!" იქიდან რომ წა'მოვიდით, აკვამდანი იყო გასახვევი იმათი სოფლისკენ; იქ მამაჩემი ("ჩემი მამა") დაეტოვებ ვაზში ("შუკა-'ს'-ში"), სირბილით წავედი წინ, შევედი იმ სოფელში და ვეპახდი ჩემი ბავშვობის ამხანაგებს.

ქ. მ. - იმათაც გაუხარდებოდათ...

ბ. გ. - რა თქმა უნდა! ბავშვობა იქ გავატარე, თითქმის ხუთი წელი დავყავი ("მქონდა") იქ და დღემდე მახსოვს იმათი სახელები სათითაოდ: ვინ სად ცხოვრობდა, ვინ როგორი მოსწავლე იყო და ვის როგორი ოჯახი ჰქონდა...

ქ. მ. - რა გახსოვს აფხაზური წეს-ჩვეულებებიდან?

ბ. გ. - დაკრძალვაზე, მაგალითად, თითქმის ყველაფერი იგივეა, რაც სვანებს გემჩვენია, მაგრამ, ჩვენ რომ ხელს ვართმევთ ჭირისუფალს, ამას ისინი არ შერებინან და ამიტომ დღეღამეში წინასწარ გვაფრთხილებდა ასეთი რაღაცების შესახებ ("აჰ კალი'ბ'-ე-ს"). ისინი თავს ("თხემ-ს") გიკრავენ ("კაკუ-აუნე") იმის ნიშნად, რომ "ვიზიარებ შენს მწუხარებას და მონანილე ვარო ("შენს -იმაში-... "შე'მოვიდივარო". ამისთანა რამეები ("აჰ კალი'ბ'-ე-ს"), მანერები ("თავის დაკერა < ქნევა") იმათთან განსხვავებულია... რომ შედიხარ ოჯახში, თუ უხარიათ შენი მისვლა, მეტწილად ქალები, ხელით ("ტოტ-ით") ასე შერებინან, აი: "სუკუსშაიძე, სუკუსშაიძე", ე. ი. "შენ გენაცვალეო, შენ შემოგველეო!"

ქ. მ. - აჰ, თვითონაც ყურადღებას გამოხატავენ.

ბ. გ. - ქორწილები ჩვენი მსგავსი აქვთ თითქმის, ოღონდ პატარძალს ესენი ცალკე აყენებდნენ ოთახში და იმაში უნდა შეხვიდე, თუ ნახვა გინდა- სუფას 'იღგამდნენ თვითონაც, ჩვენ (რომ) გემჩვენია, ისე და იქვე ჰქონდათ ქორწილი; თამადას ისინიც "ტოლუბა"-ს ეძახდნენ, აირჩევდნენ და ღამით, გვიან, იწყებდნენ ლხინს და, როგორც სვანეთში ვშერებოდით, დილაზე ვეჯიბრებოდნენ ერთმანეთს სმაში, მაგრამ დიდი ეს, აი, თორბა და უზრდელობა არ შეიძლებოდა. ამას განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდნენ. სტუმრის'ს დიდი ("ზულდე") პატივისცემა იცოდნენ, განსაკუთრებით თუ სვანი კაცი ან "ქართიდან" (თბილისს ჰქვია აფხაზურად) ესტუმრებოდა ვინმე. იმისთანა დახვედრა იცოდნენ, რომ... რა ვიცი! თავის დღეში ("ევა-'ს' დღე-'ს'") ვერ ვიფიქრებდი, ამი'ს' წარმოდგენაც კი არ მქონდა, რომ როდისმე აფხაზი და სვანი ერთმანეთს დაუპირისპირდებოდნენ.

ქ. მ. - რას იზამ? სასწაულებიც ხდება!.. გაეგარებოდათ ამბის მოყოლა... პატარძალს აფხაზები'ს ქორწილში სახე ("ნიჩე-ბი") ხომ დაფარული აქვს?

ბ. გ. - მაშინ 'გამო'უჩნდნენ სახეს, როცა მის სანახავად შედიოდნენ ნათესავები, რომელთაც მას აცნობდა თანატოლი გოგო. პატარძლი'ს ნახეი'სა' და სახი'ს' გამოჩენის პროცესს ერქვა "ათაცაბარა". "ათაცა" პატარძალია აფხაზურად. ეს პროცედურა რომ დამთავრდებოდა, მერე ხალხი მიდიოდა სეფაში დასაჯდომად, პატარძალი კი სახლში ჰყავდათ. შემოსულ ("შე-მო-მ-კლ-არ") რძალს უფლება არა აქვს, თავის მამამთილს სახელით მიმართოს ("უთხრას"). რაც სათქმელი აქვს, იმის შესახებ იწყებს პირდაპირ ლაპარაკს, სახელით მიმართვა გამორიცხებულია. ოჯახის წევრებიც შემოსულ რძალს სხვა სახელს არქმევენ.

ქ. მ. - მთელი ცხოვრება თუ რაღაც პერიოდი?

გ. გ. - სულ ასეა იმიტომ, რომ უზრდელობად მიაჩნიათ, მამამთილს რომ სახელით მიმართონ ("უთხრან < ა-რქუან"). სვან ახალგაზრდებსაც გვასწავლიდნენ ჩვენი ბაბუები და ბებიები უფროსები'ს' მიმართ განსაკუთრებულ პატივისცემას, იზაით ნათქვამი'ს' დაჯერებას.

ქ. მ. - აი, დედაშენს თუ სხეოდა რამე განსხვავებული საჭმელები?

გ. გ. - სამოცდაათიანი წლები იყო, როცა აფხაზეთში ("აფხაზეთი") ვიყავი. იმ დროს არაფერი ცხოვრობდა ფუფუნებაში... ძირითადად, მათი საჭმელი იყო, აი, ღოში ("სოში-ი"), ღობიო, ყველი... ესეც ყველას თანაბრად არ ჰქონდა; ყველი ყოველდღე რომ ჰქონდა, ის ოჯახი უკვე ნორმალური პირობები'ს' მქონე ოჯახად ითვლებოდა. სვანეთში შემოდგომაზე ოჯახი საკლავს რომ ეკლავთ, მერე ღორს ეაკეთებთ ("ე-ა-წ-ო-ბ-ო-ბ") და დავკიდებთ კერის თავზე, ისინიც ამას აკეთებენ, მაგრამ სხვანაირად შერე-ბოდნენ - დააკეპდნენ ("ნა-კეც-ა-ფ-დ-ნენ") პატარ-პატარა ნაჭრებს ("ნა-ქუც-მაც-ე-ბ-ად") ამას, აი, ხორცს, და მარილიან წყალში აჩერებდნენ ერთ კვირამდე ("მ-სა-გუ-ფ-ს'-კენ-ზე"), მერე ამოიღებდნენ და ფაცხებში ჰკიდებდნენ შესაბოლოად ("გა'სა-კუა-მ-ა-დ"). ესენი ღორს მოხარშვამდე ("გ-ბ-ო-ღ-ა-ს'-კენ-გა") ცოტას აკლებდნენ, ნაჭრებს პირდა-პირ ღოშით დებდნენ ისევე, როგორც ჩვენ ყველს 'ჩა'ვლებთ (ხოლმე) ღოში. ღორს ღორისას კი არ აკეთებდნენ ("ი-ჭ-მ-ო-დ-ენ") ესენი, არამედ იყო თხა, ხბო ან საქონელი ("სულ-ღგ-მ-უ-ლი"), რადგანაც იქ მეტწილად თხა ან საქონელი ("სულ-ღგ-მ-უ-ლი") ჰყავდათ; ღორს კლავდნენ, მაგრამ შესაბოლოად არ იყენებდნენ ("ი-ჭ-მ-არ-დ-ენ"). თხის ხორცი ჰქონდათ ქორწილდროსაც კი. ასევე ნამცხვრები - ტაბილეულობა, ხაჭაპური, თვითონაც "ხაჭაპური" ეძახიან; პურს ისინი ნაკლებად ხმარობდნენ. პურის მაგივრად ჰქონდათ ღოში. ახულ'ს ეძახიან მჟავე უთავო კომბოსტოს ("ხ-ე-უ-ლ-ა-ს"), ეს ყველა ოჯახს ჰქონდა. დასამჟავებლად და ყველისთვის ("ყველისად") ჰქონდათ ქოთნები. მარილწყალს ("წათხ-ს") აკეთებდნენ თვითონაც ისევე, როგორც ჩვენ ეაკეთებთ ყველი'ს' შესანახავად. საკლავს კლავდნენ ჰირშიც და ღვინშიც. მიცვადებულს ("ღგ-რო-მი-ი-ლ-ს") ისევე გლოვობენ, როგორც ჩვენ - წვერმოშვებულად ("ი-ჩა-ე-ბ-დ-ნენ") ორმოცამდე და ძალიან მძიმე შემთხვევაში მთელი წლის განმავლობაში. რძი'ს' ნაწარმი იცოდნენ; წველა ვისაც ჰქონდა, მავროსაც ადღებდნენ ("აყენებდნენ < ა-ღ-ა-მ-დ-ნენ"). სულგურს ესენი მაინცადამაინც არ აკეთებდნენ, ესენი უფრო პიტნაში ამოჭყლებილ ყველს ხმარობდნენ.

ქ. მ. - აი, თვითონ დედაშენს თუ მონატრებოდა ხოლმე ძალიან ("მოსდიოდა მაგარი სველა") მამის ოჯახი, ან... რა ("ზომა") სისზიროთ დადიოდა ხოლმე იქ? ექვსი ბავშვი'ს' პატრონს აქეთ-იქით ისე სასიარულოდ არ ეცვლებოდა ხოლმე, აი, წელიწადში, ვთქვით, რამდენჯერ წავიდოდა მამისიანებთან?

გ. გ. - ვიდრე პატარაიყო ვიყავით, ერთხელ თუ წავიდოდა წელიწადში, ჰა, ორჯერ'აც' შეიძლება წასულიყო; ამათ, აი, წერილებს ხშირად სწერდნენ ერთმანეთს. მამის ტელეფონები არ იყო. დედაჩემი წერილს ქართული ასოებით წერდა, მაგრამ აფხაზური სიტყვებით. ქართული წერა ყველამ იცოდნენ ჩემმა დეიდებმა ("ჩემს დეი-დ-ე-ბ-ს"), დაპატარავდნენ კიდევ ქართულად, მეგრულიც იცოდნენ. ქართული ბუბიამ არ იცოდა მხოლოდ, თორემ სხვებმა - ყველამ.

ქ. მ. - მირცხულავა, თავისთავად, მეგრული გვარია და მეგრელებთან ხშირი ("ბუერი") ურთიერთობა თუ ჰქონდათ?

გ. გ. - ჩემს ბაბუას, დედაჩემი'ს' მამას, ერთი ძმა ჰყოლია, ოთხი შვილი'ს'

პატრონი. ის კაცი ადრე მოკვდა და ობლებად ("ოჭრ-ად") დარჩენია მთლად პატარა ბავშვები. ბაბუნიანებს ცხრა მყოლია შვილი ("შვილები"). პატარები (რომ) ყოფილან, მაშინ ერთი მოპკვდომიათ და რვანი დარჩნენ. ორი წელიც არ გასულა და ბაბუაც მომკვდარა, დედამების¹ მამა, და ჩემს ბებიას ის ოთხი ბავშვიც აქეთ მოუყვანია, თავისთან. მან თორმეტი შვილი გაზარდა (აი, ქალი), თანაც მერე უკვე უჭმროდ. ხუთშაბათობით მირცხულაგების ლოცვის მართავენ, რაც აუცილებლად ზაფხულში, აგვისტოში, უნდა ყოფილიყო ("მოხებდრლიყო"). ყველანი სულ ელოდებოდნენ ("ეღებოდნენ") ნათესაგებს, კარგი გვერდში ("განი-დან") დგომა იცოდნენ და ურთიერთობაც კარგი აქონდათ ერთმანეთთან ("სხუე-სთან").

კ. მ. - შენს ლაპარაკზე ("ღარ-ღალ-ს-ზე") რამე გავლენა ხომ არ მოახდინა აფხაზურმა ენამ?

გ. გ. - საკუთარი თავის¹ ("თხემ-ის") კონტროლი ძნელია ამას სხვამ ("მე-ორ-ემ") უფრო შეიძლება მიაქციოს ყურადღება ("მისცეს გულს"). ისე კი ბევრნი ("ხუაგი") მეუბნებიან: "შენო რაღაც სხვანაირი ხარო" - აქ ჩვენარიც ისტორიულ მქონე კაცი იმეიათია. ახლა წართიღვინე, პირველად სვანურად ავიღო ენა, მერე აფხაზურად ვლაპარაკობდი, შემდეგ - ქართულად; სამოცდაცამეტ წელს ("წელ-ს-ზე"), სახლი ("ქორი") რომ ვიყიდე და ქალაქში გადმოვიღეთ ("ჩამოგზარდით") საცხოვრებლად, მუშაობაც დაიწყო და იქ ყველაფერი რუსულად იყო მაშინ, საბჭოთა კავშირში ვცხოვრობდით ყველანი. მერე მოსკოვშიც გამავზავნეს სასწავლებლად და იქაც მაქვს გაგლილი კვალიყოფაცით¹ ასამაღლებელი ხეციალური კურსები. ოცი წელი დაეფიო იქ. შემდეგ საბჭოთა კავშირი დაიშალა ("ა-ხორ-აე-და"), ომიც დაიწყო და, თბილისში რომ მოვხვდით ლტოლვილებად, აქ უცებ ისევ ქართულად ავლაპარაკდით. ყველაფერ ამას, რა თქმა უნდა, წარმოუდგენელია, რომ თავიხი კვალი არ დაეტოვებინა ჩემს ლაპარაკზე. ყოფილა შემთხვევა, რომ ერთ ("სხუა") სიტყვაში ხან ქართული ასო 'და' მიწერია, ხანაც - რუსული.

ოთხმოცდათხუთმეტ წელს თბილისში ჩამოყალიბდა ქართულ-აფხაზურ ურთიერთობათა ინსტიტუტი და იქ ეძებდნენ, "აფხაზური ენა ვინ იცისო". მიპოვეს მე და შევხვდი ამათ უფროსს ("უხუცუ-ს-ს"), რომელსაც სჭირდებოდა წიგნი¹ რედაქტირება მაშინ დაიწყო ამის, აი, აფხაზური წიგნების¹ ძებნა, მაგრამ საქართველოში შემორჩენილი აღარაფერი იყო იმდენად ("ე-ჯ ზომის"); მთლად ძველისძველი სახელმძღვანელო ვიპოვე და დაიწყო იმის¹ შესწავლა. ყველაზე მეტად რაც გამიკვირდა, ის იყო, რომ ერთი წიგნიც კი ვერ ვიპოვე ცენტრალურ ეროვნულ ბიბლიოთეკაში, ქართულ-აფხაზურად სასურროდ ან ლექსიკონად რომ გამომეყენებინა. მაშინ ვუთხარი ზურაბ შენგელიას ამის შესახებ და ჩემი ინიციატივით შევიკრიბეთ ოთხი კაცი, შევადგინეთ ქართულ-აფხაზური სასაუბრო და გამოვეცით კიდევ ორჯერ ოთხმოცდათხუთმეტ წელს სოხუმში გადავზავნეთ, იქაურ გაზეტებშიც დაიწერა ამის შესახებ და რაღაც შენიშვნებიც მოგვცეს, რომლებიც უკვე გაითვალისწინეთ. ამ გამოცემის¹ პრეზენტაციაზე ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ესწრებოდნენ: საქართველოს მაშინდელი პრეზიდენტი, საქართველოში აკრედიტებული დიპლომატიური კორპუსი, პროფესორ-მასწავლებლები და სტუდენტები. ერთი ასეთი მომენტი მასხოვს

¹ როგორც ჩანს, მთქმელმა ვერ მიაგნო, თორემ ქართულ-აფხაზური და აფხაზურ-ქართული ლექსიკონებაც არსებობს (მაგალითად, 1954 წელს გამოცემული ბაგრატ ჯანაშიას "აფხაზურ-ქართული ლექსიკონი") და სასაუბრობიც, ამ საქმეში ყველაზე დიდი წვლილი მუქლავის არჩოლდ ჩიქობავის სახელობის ენათმეცნიერების ინსტიტუტს - აკადემიკოს ქეთევან ლომთათიძეს და მის მოწაფეებს (ი.წ.).

სანამ ეღუარდ შევიარდნაჲე შემოვიდოდა, პრეზიდენტი¹ს დაცვა მოვიდა და დაუწვეს წიგნებს დათვალდებუება ("სინჯ-ჯა"). ჩვენ ოდნაჲე იქით, მგორჲე მხარეს, ვიდევით. უცებ დაცვის უფროსმა იკითხა: "გულბანი რომელიაო?" და დამიძახეს. "სევანური იციო? საი-დან ხარო ("ეარო")?" – მკითხა ქართულად. "საიდან და დალიდანი-მეთქი, წარმოშობით ივარიდანი-მეთქი ვართ ჩვენ, ბაბულები იქ დაბადებულნი არიანი-მეთქი" – თურმე სვანი ყოფილა, ვირცხელიდანი: "შე კაციო, სვანმა კაცმა აფხაზური ასე კარგად საიდან ისწავლე ("მისწავლიაო")?" იმაჲე პრეზიდენტი კალბატონმა მარია ლორთქიფანიძემ მითხრა: "მეო ძალიან მაინტერესებს ("მასო... აინტერესებს") ისეთი კაცი, რომელსაცო ეცოდინება სევანურიც, მგერულიც და აფხაზურიც, რომ გავიგო, თუ არსებობს ისეთი სიტყვებითო, რომ ამ სამ ენაზე ან ფუჲე პქონდეთ ერთი ან ერთსა და იმაჲე რაღაცას ნიშნადღესო". "ასეთი-მეთქი როგორ არ არის?" – და დამავალა შესაბამისი მასალის შეგროვება. დაეჯექი, დაეწვე ამაზე ვიქერი ("ჭკუერ-ვა") და ოთხასამდე სიტყვა ვიპოვე ერთი და იმაჲე მნიშვნელობისა. აი, ერთ-ორს ახლა გაეხსენებ: აი, ვერს რომ აღვამენ, ჩვენ კესხ²ს ვეძახით, ხომ?

ქ. მ. – ლჲე-კიჲე ხომ პქეია?

ბ. გ. – სევანურად ლჲე პქეია, კეს³საც ვეძახით, ქართულადაც არის კესი, აფხაზურად აჲაჲს და მგერულადაც იგივე ფუჲეა, ანუ ერთი სახელი აქეს ოთხ ენაში. ასევეა ხერხი, აი, ქართულადაც, მგერულადაც, სევანურადაც, აფხაზურად კი ახაჲარხ პქეია... ბვერია ("ბვერი არიანი") ასეთები. მე არც ისტორიკოსი ვარ და არც ენათმეცნიერი, ყველაფერს თავისი სპეციალისტი სჭირდება, მაგრამ, ამ მხრივ, მე რასაც დავაკვირდი, საკმაოდ ბლომად არის საერთო სიტყვების მარაგი⁴.

ქ. მ. – აფხაზური ენის უდიდეს მკვლევარს – ქეთევან ლომთათიძეს ან მის მოწაფეებს – თურმე გენაცვალაჲეს და ნანა მაცუარიანს ხომ არ შეხვედრიხარ სადმე ამ საკითხთან დაკავშირებით?

ბ. გ. – აქ, თბილისში, ოცდათხუთმეტი წელი ცხოვრობდა ვანო მიქიაი, წარმოშობით კვიტოულიდან. განათლებული კაცი იყო და ძალიან ("მაგრად") კარგად იცოდა აფხაზური სალიტერატურო ენა; ლექსებს⁵ა და სტატიებს წერდა აფხაზურად. იმას არაერთხელ შეხვედი.

ქ. მ. – თეითონ შენ სადაც მუშაობდი, გასაიდუმლოებული ინსტიტუტი იყო, არა?

ბ. გ. – სოხუმი⁶ს⁷ ფიზიკატექნიკის⁸ ინსტიტუტი საკავშირო მნიშვნელობის⁹ა იყო. ამნაირი ("აჲ კალიბი¹⁰ს") საბჭოთა კავშირში იყო ოცდარვა და ყველა მუშაობდა გასაიდუმლოებულ თემატიკაზე. იქ აფხაზი მხოლოდ ათი კაცი იყო ("იყენენ"), ერთი... ჩემი კაბინეტი¹¹ს გვერდით იჯდა, ფანია იყო გეარად ("ქონდა გეარი"). მეტწილად იმასთან მქონდა ურთიერთობა, მათ სახლშიც ნამყოფი ვიყავი; მეზობლებად პქეივდით ჯინჯალიები და ჩვენი ურთიერთობიდან კარგის მეტი არაფერი მახსოვს.

ქ. მ. – დედაშენის¹² ნათესავეებთან ეს ურთიერთობა თუ შეიცვალა ომის შემდეგ, მერე გინახავს ისინი ან კავშირი თუ გაქვს მათთან?

ბ. გ. – კავშირი მაქვს, აბა როგორ?! რომ რეკავდნენ, სულ ტიროდნენ: "როგორ ხართო, ცოცხლები თუ ხართო?" მერე აქ, თბილისში რომ ვიყავით უკვე, დედანამედი¹³ს და გახლა მიიმედ ("გუამ-ად") ავად ("ლეგ-ად") – ერთადერთი ბიჭი ("კინტ-ორო-ა") პქეივდა და ისიც მოუკლეს ომის დროს; სახლიდან გამოსიყვანეს და მოკლეს. რატომ? –

¹ მსკველი ერთმანეთში ურჯეს ნასესხებსა და საერთო ქართველურ-აფხაზურ ლექსიკას. "ეხისა" და "ჭერკის" აღმნიშვნელი სიტყვები აფხაზურში ნასესხებია მგერულიდან (ი. ნ.)

არაგინ იცის დღემდე. გაუბედურებული ქალი სოჭში წასულა და იქ უთქვამთ: “ათი ათასი დოლარი დასტორდებაო შენს მკურნალობასო”. აბა, ამდენი იმას საიდან ეწებოდა?! უკან მობრუნდა და მერე აქ ჩამოვიყვანეთ... აფხაზეთის ჯანდაცვამ გადაუხადა ათასი ორასი ლარი, რა თქმა უნდა, ათი ათასი დოლარი არ დასტორდა. ეჭვს თვეს მკურნალობდნენ აქ იქ კი ეუბნებოდნენ: “ერთ თვეში მოკვდებიო”; დღესაც ცოცხალია და აფხაზეთში (“აფხაზეთი”) ცხოვრობს. რომ ჩავიდა იქ, დაწვრილებით მოუყვა ყველას, ასე კარგად რომ მოუარეს თბილისში. გაზუმებულან აფხაზეთი... ან კი რა ბქონდათ სათქმელი?! ბიჭები სულ რეკავენ და კითხულობენ ჩვენს ამბებს, მაგრამ ჩვენ იქით ვერ მივდივართ, ისინი აქეთ ვერ მოდიან და ველოდებით, როდის მოვა ის დრო, როცა აფხაზები და ქართველები ისევე ძველებურად ვიქნებით ერთმანეთთან!

ქ. მ. – სახალხო დიპლომატიის იმედი გაქვს?

ბ. გ. – მხოლოდ აფხაზებისა¹ და ქართველების პრობლემა არ არის მოსაგვარებელი, უფრო მნიშვნელოვანი რუსეთის² ფაქტორია. სანამ ასეთი უზგაფენაა, მანამ ჩვენს უბედურებას ვერც სახალხო დიპლომატია უშველის და ვერც ვერაფერი, იმხელა ძალას ვუპირისპირდებით. ჩვენ რომ გვრვევია მედიატორება, სვანებს, ასე იციან იმათაც, როგორც ჩვენ ვიცით მტრობა, იმათაც ასე იციან. ჩვენი ადათ-წესები ერთმანეთს ძალიან პგავს; ყველაფერი ხდება და შეიძლება სიკეთისკენ წავიდეს ჩვენი ურთიერთობა. ინსტიტუტში სამჯერ ჩამოვიყვანეთ (“გეყავდნენ ჩამოყვანილი”) ისინი და იცი, რა თქვეს? – “შეზობლები (რომ) წაიზხუბებენო, იმათი შეიოება გაცილებით ადვილია, ხოლო ძმები რომ ჩხუბობენო, უფრო ძნელიაო, მაგრამ არა შეუძლებელი”. შეეღა შეიძლება (“საშველი აქეს”), თუმცა ამას უნდა მედიატორება, სვანად რომ ვთქვათ, მაგრამ შუაში რუსი გვიდვას და ის გვიშლის ხელს. თუ ეს პრობლემა მოგვარდა, ყველაფერს ვშველება და როგორც ადრე გვიცხოვრია (“გვიმოსახლია”), ისე კარგად ვიცხოვრებთ მომავალშიც აფხაზები და ქართველები. ჩემი დედულები ხომ აღმოსავლეთი აფხაზეთის სოფლიდან არიან და იქ ყველაზე დიდი ძალა აქვს ილორის³ ეკლესიას, ელჯრს ეძახიან თეთონ და ელჯრტი ავახემა⁴. სვანები კალაში, ლაგურკის ეკლესიაში, ხატზე ვაფიცვებ (“გან-ე-ბან-თ”) და ვარიებთ (“ა-ა-ე-ა-წი-ო-თ”) მოსისხლე მტრებს, ასევე იქცევიან აფხაზები და მეგრელები ილორში, ბოლოს და ბოლოს ხვამა, ოხვამე, ავახემა და ლეჭუმში, ლეჭუმში ხომ ერთი და იგივე სიტყვებია, “ლოცვას” და “სალოცავს” (“ეკლესიას”) რომ ნიშნავს მეგრულ-სვანურად!

ქ. მ. – დალში ზაფხულობით რომ მდიდრიდნენ და ჯოგები მოჰყავდათ მთებში, აი, იმათი თუ იყენენ (“ვირინენ”) შენი ნათესალები, შენი დედულები?

ბ. გ. – იალაღობა (“მთობა”) ჩვენ, და განსაკუთრებით აფხაზებს, ყოველთვის გვრევიდა. საქონელი (“სულ-დგ-მ-ულ-ი”), ცხენები და თხები (თხა ამათთვის არის ის, რაც ჩვენთვის – პური) სულ ჰყავდათ მთაში და იქ ჩვენც ვიყავით; მართალია, მათ თაიანთი მთები ჰქონდათ, მაგრამ, აი, პარვა, ჩვენიც იყო და იმათიც.

ახლა ერთი რამ მინდა გავისხენო: ცხენებზე ვსხედვართ (“ცხენებს ვაზივართ”) ორი-სამი ბაეში და უცებ თქვენ: “აფხაზები ამოსულანო” და ძალიან გამიხარდა: “ჩემი დედულები არიან-მეთქი!” მდიდრი ვიწრო გზაზე (“შუკა-ს-ზე”) სამი-ოთხი; დავაოთხეთ ესენი, აი, ცხენები, ჩქარა მიგვყავს. უფროსებთან პირდაპირ ლაპარაკიც რაღაც ვერ გაებდე და... “ამჟა! ამჟა!” – ასე დავიძახე (გზას “ამჟა” ჰქვია აფხაზურად). ესენი უცებ გაქვადნენ (“გა-ბიჯ-დ-ნენ”), შემობრუნდნენ და: “საიდანო მოვიდოდნენო (“მო-ვი-დ-ო-ბ-დ-ნენ”) აქ აფხაზები⁵ ბაეშებიო?” რომ ამოვედით ბორცვზე (“სუკა-ს-კენ-ზე”), იქ გაეჩერდით. ამოვიდნენ ესენიც და დავიწყეს გამოკითხვა (“მო-წოდებ-ა”). მე

ვუთხარი: “ასე-ასე, მე-მეთქი ბადიში-მეთქი ვარ აფხაზების”. აღმოჩნდა, რომ იცოდნენ, ვინ იყვნენ ჩემი დედულები აფხაზეთის იმ პატარა სოფელში. მერე თვითონაც მოდიოდნენ ჩვენს კარებებში, ჩვენც მიედიოდით, სოფელშიც ჩამოდოდნენ, სტუმრად... ამგვარი ურთიერთობები გქონდა.

ქ. მ. – პირველი (“პირველი”), იქ, მთაში, კარები რამდენი კილომეტრით იყო (“იყვნენ”) დაშორებული თქვენს და მათ?

გ. გ. – იქნებოდა ასე, სამი-ოთხი კილომეტრი. იქ ორ-სამ ადგილას ჰქონდათ ამით კარები და ზოგი ოთხ-ხუთ კილომეტრზეც კი იყო დაშორებული.

ქ. მ. – ახლა მოჰყვი (“ი-ამბე”) შენს შვილებზე. აი, ოჯახი როგორ შექმენი, მშვენიერი მეუღლე რომ გყავს, ის როგორ გაიცანი?

გ. გ. – ალბათ, ცხოვრებაში ყველაფერი შენზე არ არის დამოკიდებული, “ბედიაო” – ამას ვინც ამბობს, იმის” მომხრე ვარ. ბედნიერად მიმანინა თავი, მიუხედავად იმისა, რომ ამდენი უბედურება, ომი, ცუდი დრო და ცუდი ამბავი გამოვიარეთ. მზიური პქია ჩემს ცოლს, ჯაჭვლიანების” ასულა. ეს გვარი კარგი გვარია სვანეთში და ამბობენ: “კარგი გვარი” ოჯახიდან რომ მოიყვან ცოლსო, ის თავის ნაყოფს მოიტანსო”. ჩვენ სკოლიდანვე გვიყვარდა ერთმანეთი (“ერთმანეთის” თხემი). გენწივის სკოლაში, მეცხრე კლასში, გავიცანი ერთმანეთი. სკოლა (“კლას-ობა”) რომ დავამთავრე, ჩვენ სახლი ვიყიდეთ იმ წელს ქალაქში. დედანები დაღში იყო და მე – აქ ცოლი აუცდებლად უნდა მომეყვანა, მაგრამ მზიური უკვე თბილისში სწავლობდა, ამიტომ ჩამოვედი აქ. შევხედით, დავილაპარაკეთ და დაქორწინებაც (“ერთმანეთთან მოვდომ-ა-ც”) გადაწყვიტეთ. გადავდგით ეს ნაბიჯი და დავწყვეთ ცხოვრება (“მოსახლეობა”) გულრიფში, ჩვენი მშობლების” ნაიღ სახლში. პირველი შვილი გოგო გვყავს, მაიკო პქია. მერე ოთხი წელი შვილი არ გვყავდა. დღისით ვმუშაობდი და ღამით ვსწავლობდი. ერთი ბავშვი უკვე გვყავდა და ვიდრე სწავლა არ დავამთავრე, მანამვე მეორე ბავშვი აღარ ვიყოლიეთ. მალე ვაქიშვილი (“ბიჭიშვილი”) გაგვიჩნდა, აეთო დაგერქვით, ოთხმოცდაათერთმეტში მესამე შვილი შეგვეჩინა. გიორგი მხოლოდ სამი წლის იყო, როცა ომი დაიწყო. ქალაქში უფრო საშიში (“სა-ყამო”) იყო და დაღში მყავდნენ ბავშვები ჩემი ცოლის” მამის” ოჯახში; იმათთან განსაკუთრებული ურთიერთობა გქონდა მე და მზიურის – მათი საუკეთესო ვაჟაც – შუქრი მარგინი ამ ომში დაიღუპა და იქ იყვნენ მათა, აეთო და გიორგი. ოთხმოცდაცამეტ წელს, უკვე სოხუმიდან გასულა რომ მომიხდა, იმ ოჯახიდან უღელტეხილზე (“უღელტეხილ-ს”) პირდაპირ გადავრედი ტუბერში და მერე ჩამოვედი თბილისში, მაიკო ჩაირიცხა უმაღლეს სასწავლებელში, ფილოლოგიური აქვს დამთავრებული, აეთომაც დამთავრა და დღეს მუშაობენ ორივე. მაიკოს დიდი (“გულად”) წარმატებები აქვს. დეთის წყალობით, ჩემი შვილები ერთმანეთზე უფრო ნიჭიერები იყვნენ: ჩემი და მზიურის” შრომა იქითკენ იყო მიმართული, რომ ამათვის (“ესეებიანად”) ამ მხელ დროში არაფერი დავიკელო, რომ ისწავლათ. მაიკო ბაქოში გადაიყვანეს სამუშაოდ, იქიდან იტალიაშიც წაიყვანეს, წარმატებით ნააბრავ ყველაფერი და დღემდე იქ აგრძელებს მუშაობას. ახლა დედეს-დედობით ნინეთშია. ნინეთის, იტალიის, საქართველოს და, საერთოდ, პოსტსაბჭოთა კავშირის” ქვეყნების” (ბალტიისპირეთი, უკრაინა,...) გაერთიანება – საერთაშორისო საწარმო, იტალიაშია და უფროსები იქ მუშაობენ.

ქ. მ. – რამდენი აქვს ხელფასი?

გ. გ. – ორი ათასი დოლარი. ერთ წელს მთხოვა: “სოჭში ჩავალო (“ჩავაო”), თავისი სკოლის” ახიანაგმა, ჩვენმა მეზობელმა დააბრტეა – იქ მუშაობდა თვითონ. მე

მეშინოდა გაშვება, მაგრამ ვერ დაეუშალე და წავიდა. ორი-სამი დღე სოჭში დაყვეს და იქ უკვე ჩემთან ("ჩემს") მალულად, იმ გოგონას უთქვამს: "ჩაგიყვანთ და შენს სახლს განასებთო, ამის" საშუალება არისო. თქვენი ყველა პატივს გცემთ ("გ-ღებ-თ") იქ და რა იქნება ისეთიო?" ჩავიდნენ გუდაუთაში, აფხაზების' ოჯახში; ძალიან კარგად მიუღიათ იმათ და მეორე დღეს იმათივე მანქანით წასულან სოხუმში, მაგრამ გზაში ახალიში მოყვნენ. მაიო გონდაკარგული ყოფიდა რამდენიმე საათს, ხოლო ამ-ხანაგს ხელიც ("ტოტი-ც") მოსტყდა და ფეხიც ("კუარციხ-ო-ც"), თავი ("თხმე-ი") კი გახეთქილი ჰქონდა; საავადმყოფოში რომ მიჰყავდათ, გონს ("გონებად") მოსულა ეს, აი, მაიკო, და მორიგე ექიმს, აფხაზს, თავადვე აუყვანია ("აულია") ხელში ჩემი ქალიშ-ვილი; სანამ ფეხზე არ დააყენა და კარგად არ გამოაკეთა ("კარგამდე გამოიყვანა"), მანამდე არ გამოწერა. ახლა იქ დედანქმის' ნათესავეებმა რომ გაიტყეს და ამ გოგოს მშობლებმა ამათი ამბავი, ზღვა ხალხი მისულა, ნათესავეები, ჩემი და მზიურის' მე-ზობლები თუ... ვინც გვიცნობდა და ვინც გაიგო... გაკვირებული ყოფილა ყველა, მე კი ერთადერთი ("სესუთი-სესუთი"), რაც მოვახერხე, ის იყო, რომ ძლიერი დავარგე სოხუმის მეორე საავადმყოფოში და აფხაზურად დაველაპარაკე ჩემი "შეღი-ს" ექიმს (ახალგაზრდა იყო, ახალი დამთავრებული ჰქონია საექიმო) და ვუთხარი: "მამა-მეთქი ვარ, ასე-ასე, ასე-ასე... და ჩემს დღეში ("ევა-ს" დღე-ს")-მეთქი არ დაგივიწყებ შენს კაცობას, ადამიანობას, რაც-მეთქი შენ ამ უმბიმეს პერიოდში ჩაიდინე-მეთქი." მერე იმ კაცმა მითხრა პირდაპირ: "ნურაფრის გეშინიაო ("ნურაფრისო გეშინია"), ოღონდ არ თქვაო ("ნუშეცა ეთქვი") ეს, აი, მისი გამოწერა, ვიდრეო მე ნებას არ მოგცემ" ("თვითონ ნებას მომცემს"). სერიოზული ტრავმა იყო მიღებული და აუცილებელი იყო წოლათი რეჟიმი. "სანამ ფეხზე დგომა ხაშიში აღარ იქნება და მგზავრობასაც შეელებს, მანამდეო ჩემთან იქნებაო" ("თვითონო დაიკაებს").

ახლა ვერ ვიხსენებ, რამდენი წელი გავიდა მას შემდეგ, მაგრამ ყველაზე საინ-ტერესო, იცი, რა არის?! – ორი თუ სამი წლის მერე თვითონ იმ ექიმმა დატოვა აფხა-ზეთი და სამოსახლოდ სხვაგან წავიდა, იმისთანა პირობები აქეთ და ისეთ საშინელ მდგომარეობაში ("ცუდ დროში და ცუდობაში") არიან იქ – არავითარი პერსპექტივა არა აქვთ.

ქ. მ. – საით წასულა?

გ. გ. – მე გგონი, რუსეთში... ამას იმიტომ ვყვები, რომ უკვე არის შესაძლებლო-ბა, ისევ დაველაპარაკოთ ერთმანეთს და, რა თქმა უნდა, მათ თავიანთი დასაიწივებუ-ლი უნდა დაივიწყონ, ჩვენ კი – ჩვენი იმიტომ, რომ ეს არ იყო ცალმხრივი ტყვილი. ახლა თვითონაც ბევრ რამეს ნანობენ და შეიძლება ჩვენც ბევრი გვაქვს საპატივებელი.

ქ. მ. – შეიძლება დაქორწინებულები გყავს?

გ. გ. – გათხოვილ-გასიძებული არ არიან, მაგრამ დრო კია უკვე! მე არ ჩავერე-ვი ამ საქმეში, ოღონდ ოჯახს რამდენადაც ადრე შექმნი და შეიძლება თავის დროზე მოგესწრებინა, ამაზე კარგი არაფერია. მათთვისაც უკეთესია ის, რომ ახალგაზრდა მშობლები ჰყავთ.

ქ. მ. – სოხუმში თქვენი ბინა რა მდგომარეობაშია, რა ინფორმაცია გაქვს?

გ. გ. – მე ვცხოვრობდი ცენტრში, ოთხოჯახიან კორპუსში. ჩვენი კარის' გას-წვრივ ცხოვრობდნენ ცოლ-ქმარი – ქალი ნახევარი აფხაზი იყო და ნახევარი რუსი, ქმარი ("კაცი-ი") ჰყავდა აფხაზი. ჩვენ რომ გამოვედით აფხაზეთიდან, ვივალ სომეებს ნდომებიათ იმ ოთახებში შესვლა და ამ ქალს უთქვამს: "ამაშიო იმისთანა ხალხიო ცხოვრობდა ("ცხოვრობდნენ"), არ გირჩევთო აქ შემოსვლას! ბინა მე მომცაო ("ბინაო მისად მოუცია") და აფხაზურიც კარგად იცოდაო. კარგი ხალხი იყვნენ და არც იქი-

თა მხრისთვის და არც აქეთა მხრისთვის (კუდი არაფერი გაუქმებიათო)". მაშინ უპასუხებით ("პასუხად დაუბრუნებით"): "სვანები იყენრო, სვანები!" იქ ბევრმა იცოდა ("იცოდნენ"), რომ აფხაზები ს" ორი-სამი ოჯახი ომამდე ჩვენ გადავარჩინეთ უბედურებას. ახლა ის ქალი უელის ("უეურებს") ჩემს ბინას.

ქ. მ. - ე. ი. არც დამწვარია და არც არაფერი?

გ. ზ. - არაფერი, ახსოვლუტურად არაფერი; პატარა შემოღობილში მქონდა ყვავილები და ხილ"ებ"ი ("ხილუკები"). სურათებს გვიგზავნიან იქიდან, ახლა გაზრდილი ბალი უკვე და ელოდება თავის პატრონს. ქოხი ("ქორ-უკა") გვეღბა ცალკე, იმი"ს" დაწვა ნლომებით: "სვანები"ს" სახლიაო ეს და დაეწვათო ("ჩა-ე-ის-ც-ს-ა-ე-თ-ო")... ჩვენ უკან ცხოვრობდნენ დაჰმა ბარციცები, დედა ქართველი ჰყავდათ და მამა - აფხაზი. მაშინ მხედრონი იყო და ამათი დაწოკება მოინდომეს. მე და ჩემი ძმები მუდამ ვიცავდით მათ: "ესენი რომ მოსაკლავი იყონ ("იქნებიან"), ამდენი მესობლები ვართო აქ და ერთ ოჯახს ვერ მოვევროდეთო? მე რე რა, რომ აფხაზები არიანო?" როცა აფხაზებს ჩვენს სახლში სახლიც მოუნდომებით, ამ ბიჭს უთქვამს: "ამ სახლსო თუ დაწვავთ, მაშინო ჩემი შესხვიც დაწვითო!" "რატომო?" - გააკრებებით ამით და: "რატომო და მე და ჩემს შვილებსო ("თეთონ და თავისი შვილებიო") სული რომ გვიდგას და ცოცხლები ვართო ("რაცო სული უდგათ და ცოცხლები არიანო"), ესო ამ ოჯახი"ს" წყალობით არისო! ესენი რომ არ ყოფილიყვნენ ("იქნებოდნენ"), ჩემი ("მისი") ოჯახიცო არ იქნებოდაო". და ახლა დგას ჩემი საცოდავი სახლი ასე - ჩემი რძლი"ს" ნათესავი უელის ("უეურებს"), ჩემი დედულებიც, რა თქმა უნდა!

ქ. მ. - შარშან, აგვისტოში, დალი რომ იბომბებოდა და იკარგებოდა ("განიქარ-ე-ებოდა"), მაშინ, აი, განწვიში ყველაზე მეტი დაბომბვა იყო, ხომ?

გ. ზ. - ჰო, ცუდი დაბომბვები რომ დიწყო, მაშინ უკვე ხალხის გამოსყვანაც დაიწყო დალიდან. მე აქეთ ვიყავი, თბილისში ("თბილ-ის"), ჩემი შვილი კი - იქით. "მანქანით გამოიდით-მოქით ჭუბერამდე" - დაერეკე და დამიჯერეს. მაინაჩემს არაფრით ნდომება წამოსვლა, მაგრამ ძალთ ჩასვეს მანქანაში და გამოვიდნენ. ჩემმა ბიჭმა ესენი იმ დამეს ჭუბერში დატოვა, ცოლისძმა ცხოვრობს იქ და იმათ სახლში, ზაურ ჯაჭვლიანი"ს" სახლში, თეთონ კი უკან გაბრუნდა შუადამისას, თეთონ და ჩემი ბიძაშვილი - გოდეგობი შებრუნდნენ და ზუსტად იმ დამეს იყო ყველაზე მასიური დაბომბვა სოფლებისა". დამის სამისნახევარი იყო, ჰიშკარს რომ მიადგა - "გაავადებო" ("ჩა-ე-ა-კარ-ე-ბო"), მაგრამ ჰიშკარი უკვე აღარ იყო. "საშინელ სიბნელეში ("სა-არაკო ბურ-ს-ში") მანქანი"ს" შუკი მივანათო ("მიუყენებიაო") და კაერი"ს" ნაფოტები ("ანა-ტმც-ე-ბო"), კარები თავის ("თავიანთ") ჩარჩოიანად და ფანჯრები ("სა-ჭურ-ელ-ე-ბო") - ყველაფერი გამოყრილი ყოფილაო... ფარდები, ფიცრი"ს" ნაგლეჯები ("და-ნა-გლე-ე-ი") და ქეები - ეხოები საშინელება ყოფილაო". უზარმაზარ ქვი"ს" სახლებს შუაში დაცემია ბომბი და იმი"სმა" წნევამ გარაღვია ყველაფერი.

ქ. მ. - რამდენი სახლი იდგა იმ საერთო ეზოში?

გ. ზ. - ხუთი და ბომბი"ს" წნევას არსაით წასასვლელი რომ არ ჰქონდა, ამას მიაწვა, აი, ფანჯრებს"ა" და კარებს და მოაგლიჯა მუხის"ა" და წაბლი"ს" მასალა, ძველი გაკეთებული ("ნა-წყობო"). ყველაზე ახლოს იქ, სადაც თვითმფრინავი ბომბავდა, ხატები"ს" სალოცავი გვექონდა გაკეთებული - ათამდე ხატი იყო, მათ შორის ერთი დეთისმშობლის"ა" და მეორე წმინდა გიორგის"ა"; ჩემმა ბიჭმა ესენი იპოვა ("კინტორ-ას ეპოვა") და ახლა აქ გვაქვს ჩამოტანილი, ნამსხვრეები"ს" ("ასკოლკე-ბი"ს") მონახვედრი(ა), თუცა ხატები მთელია ("მთელი არიან"). სახლი არც სამყოფად ვარგოდა

და არც არაფერად (“არაფერი”). ყველაფერი დაბობვივს” წვევისგან იყო განადგურებული. სამხედროებს შეაფარეს იმ ღამეს თავი და მეორე დღეს, გათენებამდე (“რიტორიკად”), გამოუდგნენ გზას ჭუბურისკენ. მეგრე როგორც ჩვენ გავიცავთ, რუსები შემოსულან, ხელახლა გადაუხურავთ, აი, სახლები, ნაბობვი რაც იყო, ეს გამოუწმენდათ, შესულან და შიგ შტაბი გაუკეთებიათ. ჩვენს სახლებში დღესაც ისინი არიან დაღის ხეობაში.

ქ. მ. — ხალხი ს’ დაბრუნება როგორ წარმოგიდგენია?

ბ. გ. — დაღში ისინი, ე. აფხაზები, არავის კლავენ და არც არავის მოკლავენ, ამაში დარწმუნებული ვარ, და არც არავის უშლიან (“უარ-ობენ”) იქ დაბრუნებას, მაგრამ იმ პირობებში, რომლებიც ახლა არის იქ შექმნილი, უბრალოდ არავის “გა”მოუვა ყოფნა— ყველაფერი გაოსრებულია, დანგრეულია (“და-შლ-ილ-ი არის”) ამდენი ნაბობვი; ღობე (“ალაგე”) არ არის, სახლები გაპარტახებულია, საქონელი (“სულ-დგ-მ-ულ-ი”) აღარ დარჩა არაფერი და ახლა იქ რომ იცხოვრო, უნდა იყო საავადმყოფო, სკოლა, გზა, რომ შესხვიდე და გამოსხვიდე (“გამობრუნდე”), როცა დაგჭირდება რამე. ამ პირობებში ძალიან (“გუმაზად”) ძნელია იქ, ნაშრომს (“ნა-ჭირ-ნახ-ულ-ე-ს”) ვერ “გა”ჩერებ, ბავშვს ვერ “გა”ჩერებ. ახლა იქაურთა უკაცრიელია და სამყაროსა მოწყვეტილი, ამიტომ ფსიქოლოგიურადაც ხალხი ძალიან (“შავრად”) ცოცვია.

ქ. მ. — დაღში სენაეთიდან, იფარიდან, ხართ, ხომ, მოსულები (“ნა-ვ-დ-ომ-ი”) გულბანები?

ბ. გ. — ჩვენი უფროსები ს’ ნაამბობიდან როგორც ვიცო, ათას ცხრაას სამი წლიდან ვართ იქ. ბაბუაჩემი თავისი ორი ძმით შესულა; ახლა ჩვენ ცენტრში ვცხოვრობთ და მაშინ ტყე (“ჩხეკა”) ყოფილა; ოდნავ ზემოთ დღევ (“ტბა”) ჩაშოდის და იქ გვედგა თურმე შეშის... ხისგან აგებული სახლი. მეგრე ის ადგილები გაუკავათ (“გა-უ-შოლ-ა-ეთ”) და ეს ყველაფერი გაუწმენდათ, — გაუმიასქინათ... ვაჟე (“ქე”) იყო, წყალი (“ლიც-ლიც-ი”) კარგი მოდიოდა და ასე დაუწყიათ მოსახლეობა.

ყველაზე მეტად გული რითაც მატკინა დაღის დაკარგვამ (“გა-ქ-ობ-ა-შ”), ესაა სენაური სახლი: ქვემოთ მანუბი, შუაში საცეცხლით, თავისი ჯაჭვით (“ნაჭით”) და ყველაფერი ხისგან გაკეთებული (“ა-წყ-ობ-ი-ლ-ი”) — საქონლის” ბაგები (“თივის ჩასაყრელი, საკვები”), სახბორები... რომ შემოსულან რუსები, ყველაფერი დაუტრიათ (“და-უ-ჭკორ-ა-ეთ”) ბენზოხერხით, გარეთ გამოუყრიათ და “საწყობად აქეთო გაკეთებული ახლა”. ათას ცხრაას ოცდაათ წელს იყო ის სახლი აგებული (“ნა-გ-ე-ბ-ი”), დღეს ძალიან ძნელია (“გარჯა არის”) იმნაირი (“ი-მ კალი-ბ-ის”) სახლის” აგება. ბომბსაც კი გაუძლო, მთლად კედლის” გვერდით (“გან-ი-დან”) არის ნაბობვი. ფანჯარა (“სა-ჭურ-ელ-ე”) გამოგლიჯა, კარი გამოგლიჯა, მაგრამ... ეს ისტორიული ფასეულობა იყო! — ამას აქვს უფრო დიდი გულისტიკიელი.

ქ. მ. — უპირველესად ვინ დასახლდებოდა, საერთოდ, გენწივში?

ბ. გ. — ჩვენს სოფელში, ალბათ, ჩვენზე უფრო ადრე არაინ არის მოსული. ჩოფლიანები უფრო გვიან არიან დასახლებული. სენეთში (“სუნ-ეთ-ის”) მიწები ს’ უკმარისობა იყო და პრაქტიკულად ეს იყო მიზეზი ზემო სენაეთიდან დაღში გადმოსვლის(ა). თანაც ბევრი (“ხუაფი”) კარგი სამოსახლო ადგილ”ები იყო, სანადიროც, თევზიც (“კალმახ-ი-ც”) ბევრი. თანაც ბარი ახლოს იყო და ესაა მთავარი მიზეზი ჩვენი წინაპრების” აქ გადმოსვლის(ა).

ქ. მ. — აბა, დიდი (“გულ-ად”) მადლობა (“მადლობელი”)! მრავალი უნდა გამოჩნდნენ შენნაირი ადამიანები, რადგანაც შენ დიდი წვლილი ს’ შეტანა შეგიძლია

აფხაზურ-ქართული ურთიერთობები"ს" აღდგენაში. დმერთმა ინებოს ("დმერთ-ს-ა-მც 'უ-ქმ-ი-ა"). შეგებრუნდეთ დალში ("დალ-ს'-კენ") და ვიცხოვროთ ("ვიმოსახლოთ") ისე, როგორც ადრე.

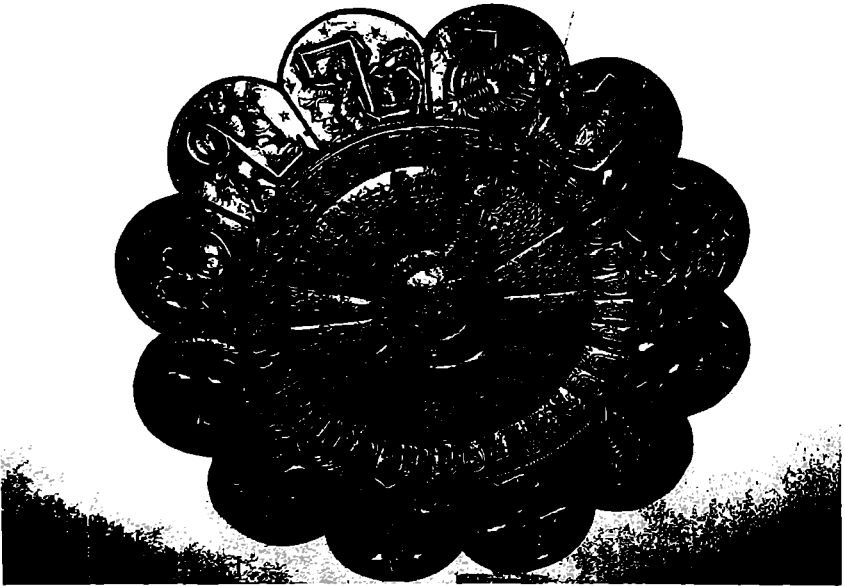
ბ. ბ. - ამინ!

ქ. მ. - დალშიც და სოხუშიც, პირადად შენს ოჯახში, ყველაფერი მხოლოდ კარგი მოგესწროს ("კარგიდამცა მოგსწრებია") და, აი, ახლო პერიოდში ბაბუა და ბუბია გამხდარიყავით ("და-გ-ფას-ებ-ი-ათ") შენ და მზიური!

ბ. ბ. - კარგად იყავი ("კარგადამც ხარ"), კარგად!

ქ. მ. - ბედნიერი კაცი ყოფილიყავი ("კაციმც ხარ") და გზადღობ ("გვა-ს-ა'-მც ხ-არ")!

ბ. ბ. - კარგად იყავი ("კარგადამც ხარ")!

ბარუმბელი ლიანა მიქიანის ჭედური ხელოვნების ერთ-ერთი ნიმუში

მთქმელთა საძიებელი

1. არღელიანი შალვა, 56 წ., ხუტია – ჭუბერი
2. არშა-წიფიანი მერი, 58 წ., აჯარა – თბილისი
3. არჯანია-პაკელიანი ნაზი, 75 წ., გენდრა — თბილისი
4. გასვიანი ვასილი (ჟორა), 67 წ., ომარიშალი – ოზურგეთი
5. გასვიანი-ღვანელიანი ნანული, 46 წ., ბზიფი – საკენი – თბილისი
6. გერლიანი-წიფიანი თამარი, 73 წ., აჯარა – გენწეში – წყნეთი
7. გერლიანი ნიკოლოზი, 65 წ., ომარიშალი – დმანისი
8. გეიჩიანი ლევანი, 58 წ., 'პ'ტიში – თბილისი
9. გეიჩიანი-გერლიანი ჯუღიეტა, 48 წ., 'პ'ტიში – თბილისი
10. გიგანი ელგუჯა, 54 წ., ომარიშალი-კონარა-ბოლნისი
11. გულბანი გენადი, 52 წ., გენწეში – სოხუმი – წყნეთი
12. გულბანი ედიშერი, 53 წ., ომარიშალი – სოხუმი – თბილისი
13. გურჩიანი ხალური, 70 წ., აჯარა – თბილისი
14. გურჩიანი თენგიზი, 55 წ., გენწეში – თბილისი
15. გურჩიანი-ქალდანი მანანა, 38 წ., აჯარა – თბილისი
16. გუჯეიანი-ფალიანი ელზა, 40 წ., გენწეში – სოხუმი – თბილისი
17. დადვანი იორამი, 33 წ., კონარა – ბოლნისი – თბილისი
18. დადვანი ლაზარე, 73 წ., ომარიშალი – კონარა – ბოლნისი
19. დადვანი-გიგანი ქეთევანი, 46 წ., ომარიშალი-კონარა – ბოლნისი
20. დადვანი დარეჯანი, 45 წ., ომარიშალი-კონარა-ბოლნისი
21. დედარანი-აქირთაეა მარიკა, 54 წ., ომარიშალი – სოხუმი – თბილისი
22. დედარანი-რეხესიძე ინგლისხანი, 85 წ., ყულუჩი – მერხეული – ჭუბერი
23. დედარანი დიმიტრი, 45 წ., ომარიშალი – მარნეული – ბოლნისი
24. ვიბლიანი-მურღელიანი ფერენდუ, 71 წ., ჭუბერი – 'პ'ტიში – ჭუბერი
25. კბილაშვილი-მიქიანი ციური, 64 წ., აჯარა – თბილისი
26. კვანჭიანი ანეტა, 57 წ., 'პ'ტიში – თბილისი
27. კვანჭიანი რეზო, 50 წ., ლათა – ქუთაისი
28. კორძია მალხაზი, 52 წ., აჯარა – სოხუმი – თბილისი
29. კოჭბიანი-გუჯეიანი ირმა, 40 წ., გენდრა – ქუთაისი
30. მარგანი-დადვანი ქეთევანი, 40 წ., ომარიშალი – თბილისი
31. მარგანი-წიფიანი მარიკა, 27 წ., ომარიშალი – აჯარა – წყნეთი
32. მარგანი ბადრი, 32 წ., სოხუმი – თბილისი
33. მარგანი გენადი, 54 წ., გენწეში – თეთრიწყარო

34. მარგინი-გვარამიანი 'ემნათი, 58 წ., ომარიშალი – კოჩარა–ჭუბერი
35. მიქიანი ანზორი, 67 წ., აჯარა – თბილისი
36. მიქიანი ნათქაძე, 68 წ., აჯარა – თბილისი
37. პირველი-ქაიხიძე რუსუდანი, 60 წ., გენწვიში – დრანდა – აჯარა – თბილისი
38. რეხეს-ქვორე, 66 წ., ყულუჩი – მერხეული – ჭუბერი
39. რეხე-იძე-გასვიანი ჯაჯა, 69 წ., აჯარა – ჭუბერი
40. რეხელიანი არეთა (დიანოზი), 106 წ., აჯარა – ბოლნისი
41. ქალდანი დოდო (დოკა), 70 წ., ომარიშალი – ქუთაისი
42. ქალდანი-დადვანი არნა, 65 წ., მულახი-უშკელანი-ომარიშალი-კოჩარა-ბოლნისი
43. ქორქიანი-ჯაჭვლიანი მინა, 104 წ., ომარიშალი
44. შამფრიანი-ჩოფლიანი მანანა, 50 წ., ლათა – გენწვიში – თბილისი
45. შარია-გუჯეჯიანი შიხისა, 36 წ., გვანდრა – ქუთაისი
46. ცალანი ჩეფხანი, 67 წ., 'პ'ტიში – თბილისი
47. ცალანი-გურჩიანი მზია, 52 წ., 'პ'ტიში – თბილისი
48. ცალანი-ჯაჭვლიანი ჟანა, 48 წ., 'პ'ტიში – სოხუმი – თბილისი
49. წერედანი ტარიელი, 78 წ., ქვაბჩარა – თბილისი
50. წიფიანი სილვეანი, 75 წ., აჯარა – გენწვიში – წყნეთი
51. ხვისტანი-ჯაჭვლიანი ნადია, 72 წ., ომარიშალი – თბილისი
52. ხვისტანი ემზარი, 66 წ., გენწვიში
53. ჯაჭვლიანი ზაური, 49 წ., ომარიშალი – განახლება – ჭუბერი
54. ჯაჭვლიანი-ქვანჭიანი მზეინარი, 43 წ., ომარიშალი – განახლება – უდაბნო
55. ჯაჭვლიანი-მარგიანი ანტისა, 75 წ., ომარიშალი – თეთრიწყარო
56. ჯაჭვლიანი-ფალიანი ფოდა, 82 წ., გენწვიში – სოხუმი – თბილისი
57. ჯაჭვლიანი პირიბე, 78 წ., ომარიშალი – თბილისი
58. ჯაჭვლიანი მველუდი, 48 წ., ომარიშალი – თბილისი
59. ჯაჭვლიანი გია, 45 წ., ომარიშალი – თბილისი

შენიშვნა – გარდა ზემოაღნიშნული მთქმელებისა, 2006-2009 წლებში (რუსთაე ფონდის საგრანტო პერიოდის მანძილზე) ჩვენ ვიმუშავეთ სხვაებთანაც, მაგრამ, იმის გამო, წინამდებარე კრებული ძალიან დიდი მოცულობისაა, სხვა დროისთვის გადავდეთ ტექსტების პუბლიკაციის საქმე (რასაკვირველია, თუ კვლავ მივიღებთ დაფინანსებას).

ს ა რ ჩ ე მ ი

წინასიტყვაობა 5
 ლტოლვილის სადღეგრძელო 8

პ ი რ ვ ე ლ ი ნ ა კ ე ე თ ი
გამოკვლევები

იზა ჩანტლაძე, კოდორის ხეობის (დაღის) მოსახლეობის მეტყველების ინტერდისციპლინარული კვლევის შედეგები 13
 ქეთევან მარგინი-დაღვანი, ზოგი რამ დაღის ხეობის ტოპონიმიდან 40
 ქეთევან მარგინი-სუბარი, სხვათა სიტყვა და “მცა” ნაწილაკის შესატყვისი კონსტრუქციები ზემოსვანურ დიალექტებში (კოდორისა და ენგურის ხეობათა მოსახლეობის მეტყველების მიხედვით) 50
 მელვა სალღიანი, ბალსქვემო სვანეთიდან კოდორის ხეობაში (დაღში) ჩასახლებულთა მეტყველების თავისებურებანი 68

მ ე ო რ ე ნ ა კ ე ე თ ი
ტიპსტები

დაღი (უადრესი ინფორმაცია ელადიმერ სუბელაინისა და აკაკი შანიძისა) 80
 პირშოს (“თხემ-შეილის”) საფლავთან (უახლესი ინფორმაცია ანტისა ჯაჭვილიანი-მარგინისა და ქეთევან მარგინი-დაღვანისა) 83
 ბალსზემო სვანეთიდან ჩასახლებულთა მეტყველების ნიმუშები 89
 ბალსქვემო სვანეთიდან ჩასახლებულთა მეტყველების ნიმუშები 362
 ას წელს გადაცილებულ სვანთა მეტყველების ნიმუშები 624
 წარმოშობით დაბალელ სვანთა მეტყველების ნიმუშები 652

მ ე ს ა მ ე ნ ა კ ე ე თ ი
შერეული მეტყველება
დ ი გ ლ ო ს ი ა

ქართულ-სვანური 714
 მეგრულ-სვანური 724

ბ ი ლ ი ნ გ ვ ი ზ მ ი

აფხაზურ-სვანური 745

კ ო ლ ი ჟ ი ნ გ ვ ი ზ მ ი

ქართულ-სვანურ-აფხაზურ-რუსული 808
 მთქმელთა საიბეგელი 833

TABLE OF CONTENTS

• Foreword	5
• Refugee's Toast	8
Part I	
R e s e a r c h	
Iza Chantladze, Results of an interdisciplinary study of the speech of the Kodori (Dali) Gorge population	13
Ketevan Margiani-Dadvani, Some Facts on Dali Gorge Toponomy	40
Ketevan Margiani-Subari, Reported Speech and constructions identical with the „mtsá“ particle in Upper Svan dialects (Based on the speech of the population of the Kodori and Enguri Gorges)	50
Medea Sagliani, Speech Peculiarities of Settlers from Lower Bal Svaneti in Kodori (Dali) Gorge	68
Part II	
T e x t s	
Dali (Bladimer Subeliani and Akaki Shanidze's earliest information)	80
At the grave of the firstborn (Antisa Jachvliani-Margiani and Ketevan Margiani-Dadvani's latest information)	83
Speech samples of the settlers from Upper Svaneti	89
Speech samples of the settlers from Lower Bal	362
Speech samples of over century-old Svans	624
Speech samples of Svans of Latalian origin	652
Part III	
Interferential Speech	
D i g l o s s i a	
Georgian- Svan	714
Megrelian -Svan	724
B i l i n g u a l i s m	
Abkhaz- Svan	745
P o l y l i n g u a l i s m	
Svan- Georgian-Abkhaz-Russian	808
Index of informants	833